

DE VITIS
SANCTORVM
AB ALOYSIO LIPOMANO,
EPISCOPO VERONAE,
VIRO DOCTISSIMO,
OLIM CONSCRIPTIS:

Nunc primùm à F. LAVRENTIO SVRIO CARTHVsiano emendatis, & auctis,

TOMVS PRIMVS.
COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM
Ianuarij, & Februarij.

PII V. De Auctore testimonium versa pagella ostendit.

VENETIIS, M D LXXXI.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nuper editum, atque ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidem eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in se continet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hæreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque; quod coram Domino vacuus apparere nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus. cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam imprimis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs, & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatus nostri Anno Quinto.

✝ Aldobrandinus.

S. D. N. PIO V. PONT. MAXIMO

AETERNAM A DEO SALVTEM ET FELICITATEM.

CVM annis superioribus, Beatissime Pater, Pontifex optime maxime, Tomi aliquot de Sanctorum Vitis euulgati fuissent ab illo sempiterna memoria dignissimo antistite Aloysio Lipomano, iiq; intrà tempus non diuturnum ità distracti essent, vt nulla vsquàm exemplaria prostare viderentur: cœperunt quidam viri doctissimi datis ad me literis adhortari, vt ad vndecunque conquirendas fide dignas Sanctorum vitas animum adijcerem, easq; in suos menses apto & concinno ordine distribuerem, atque ità demum excudendas curarem. Videbant enim in illis Tomis multas desiderari Sanctorum vitas: tum quoq; multas admodùm confusè illic haberi. Ego, qui & meæ essem imperitiæ benè mihi conscius, & operis huius vastitatem iam vtcunq; cogitatione perciperem, initiò difficilem me præbui, cupiebamq; illud onus in eorũ humeros reijcere, quos non ambigebam illi ferendo pares esse posse. At illi se ita subducebant, vt nihil viderẽ aliud, ꝙ aut mihi aliquid saltem conandum esse, aut vix quemquã fore, qui laborem tam molestum suscepturus videretur. Deo itaque benè fauente, cœpi tentare non nihil, & multorum amicorum opera adiutus, multa hincindè manuscripta exemplaria conquirere: deindè ex ijs, atque ex Aloysij Tomis sensìm excerpere eas Vitas, quæ ad tres primos anni menses pertinerent. Sic enim statueram, ex trium illorum mensium historijs primum conflare Tomum. At verò posteaquàm primæ aliquot Vitę imprimi cœperũt, paulatimq; sub manibus meis creuit susceptũ opus, tãdèm vsqueadeò auctus est Vitarum numerus, vt soli duo priores menses in grandem molem euaserint: Tomumq; vnũ ità sibi vendicarint totũ, vt alias prętereà Sanctorum historias admittere prorsùs detrectarint, nisi immodica operis vastitate Lectori onerosi esse vellemus. Itaq; coacti sumus Martij mensis Vitas in secundũ Tomũ reijcere, maximè ꝙ is quoq; in primìs fertilis sit, & optimis historijs abundet. Etsi autem ab initio ferè constitueram instàr Aloysij eas dũtaxàt in Tomos omnes, quos de Sanctis Deo propitio edituri sumus, historias conferre, quæ certos probatosq; authores haberent: at tamen vbi ad rẽ ipsam peruẽtum est, mutaui sententiã, & quasdam etiam admisi, quorũ authores inuenire non potui: nec quaslibet tamen, sed quæ partìm ex vetustissimis Martyrologijs graue habeant testimonium: partìm ità scriptæ sint, vt cordato lectori per se fidem faciant, satisque ostendãt bona fide esse conscriptas, licèt vel librariorũ incuria, aut illorum, qui eas scripsere, volũtate, aut aliquo alio casu authorum nomina omissa sint. Interìm tamen in id genus recipiendis historijs parcior fui: immò verò permultas omisi, quòd parùm grauiter nec satìs ad fidem historiæ cõpositæ esse viderentur. Nolui.n. impijs hæreticis calumniandi occasionem prębere. quãquàm non dubito, quæ illorũ impudentia est, facilè inuenturos illos, quod in ijs quoq; historijs lacerent, quæ certos, eosq; graues habent authores: quarũ certè in hoc opere multò maxima pars est. Ità.n. illi etiam Paulo & Hilarioni, quorum vitas scripsit beatissimus Hieronymus, partìm fidẽ detrahunt, partìm homicidij crimen affingunt: Porrò S. Martinũ, Apostolicæ gratię pontificẽ, necromanticũ confidenter appellant, Brigidã Scotiæ sanctissimã virginẽ magam vocant: deniq; illorũ priscorum patrum Antonij, Hilarionis, Macarij &c. res gestas nõ solùm incredibiles, sed ridiculas etiam calumniantur. Sed hoc nos remorari nihil debet. Faciunt.n. illi vt decet tales viros. Iã verò si quæ ex lectione istiusmodi optimarum historiarum vtilitas lectori expectanda sit, paulò accuratiùs explicare velim, nimiùm prolixus ero. Sed vt plurima in pauca conferã discimus indè, exẽpla veræ pietatis, discimus quo nobis itinere gradiẽndum sit, si velimus ad illam beatam patriã peruenire: tũ verò egregiè confirmamur in fide Catholica aduersùs portentosa hæreticorum cõmenta. Videmus, quẽadmodùm omnes illi, qui iam indè ab initio, & deincèps per omnes omnium seculorũ successiones Christo placuerunt, carnem suã crucifixerint cum vitijs & concupiscentijs, arcta via ingressi sint, sanctis exercitijs tempus omne transmiserint, nihil cũ huius mundi vanitatibus, & voluptatibus commercij habere voluerint, prolixis vigilijs, perpetuis ferè ieiunijs, assiduis precibus, alijsq;

duris

duris & asperis laboribus causa amoris Christi libẽter susceptis, ꝑ oẽm vitã se affixerint, videmus, ꝙ illi rectæ fidei, firmæ spei, indiuiduæ charitatis, summæ humilitatis, inuictæ inter tormenta & dura atq; aduersa oĩa patientiæ, proptẽ ac synceræ erga Deũ & Ecclesiæ præfectos, suosq; superiores obedientiæ studiosi fuerint. Hæc igit̃ est via, quæ ducit ad vitã: hæc viuẽdi ratio coniungit nos cum Ecclesia sanctorum, quæ est corpus Christi, in cuius Christi uita tanquã in speculo lucidissimo, uirtutũ omniũ perfectissima exẽpla relucent, nõ ob id tantũ, ut ea nos aspectemus, sed ut etiã pro modulo nostro imitemur. Sic enim ipse ait: Si quis mihi ministrat, me sequatur, & eius primarius apostolus: Chri-
Ioã.12. stus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplũ, vt sequamini vestigia eius. Fece-
1.Pet.2 runt hoc sancti omnes, quorũ Vitas hic proponimus, ardẽtissimo amore, simulq; uiuis & efficacissimis exẽplis clamãt nobis: Si uultis numerari inter nos, sic uiuite, ut nos vixisse uidetis. Imitatores nostri estote, sicut & nos Christi. Atque hic sanè ualidissimè communimur aduersùs mortiferos Sirenarum cantus, aduersùs exitiosas hæreticorũ voces, quibus aiũt: Si potes firmiter statuere, per Christũ tibi omnia remissa esse peccata, saluus eris: etiãsi omnibus flagitijs coopertus sis, mox rectà euolabis in cœlũ, sine Papistica pœnitentia, sine confessione &c. Quibus illi pestilentissimis vocibus infinitos in suam nassam pertraxerunt, & ut valdè uerisimile est permultos in ea retinent etiam planè reclamante conscientia, cũ diuina scriptura omnis lõgè secùs doceat, & ipsa quoque ratio naturalis aliud hortetur. Et mirũ profectò est, impia commenta tantos potuisse habere progressus apud homines è religione Christianos: nisi quòd mollis & delicatula & suauis est hæc doctrina, quæ salutẽ omnẽ in sola fide constituit, omnẽ uitæ seueritatẽ & asperitatẽ tãquàm superuacaneã, immò & superstitiosam & impiã reijcit. Hinc illa monasteriorũ omnium apud plerosq; demolitio, Confessionis, Pœnitentiæ, & totius ferè Ecclesiasticæ disciplinæ, Ecclesiasticarũ constitutionũ profligatio. s. vt blãdissimi magistri plurimos sibi allicerẽt tanta ꝓposita vitæ laxitate. Et palearũ quidẽ è mobili vulgo & in res nouas auido grandes aceruos flatu pestifero ad se rapuerũt, sed triticũ manet intrà Christi horrea: Cogno-
2.Tim. 2. uit Dñs, qui sunt eius, & ij perseuerant vsq; in finẽ, nec quisquã rapiet eos de manu patris
Ioã.10. & filij. Quòd si vero etiã interdùm labunt̃, Dñs supponit manũ suam, nè penitùs collidã-
Psal.36 tur. Vtinàm aũt possent quandoq; homines animaduertere malas artes & deploratã nequitiã suorum Concionatorũ: qui non cessant libros spargere in vulgus, turpissimis mendacijs & impudentissimis calũnijs refertos, quibus apud imperitos traducunt catholicos: vt sic miseros magis atq; magis abducãt ab omni spe salutis suæ, quæ nulla esse põt extra mystici corporis Christi, quod est Ecclesia catholica, indistractã vnitatẽ: cuius Ecclesiæ pleraq; clarissima mẽbra in hoc primo Tomo contẽplanda offerimus, vt qui ab illis per schismata & hæreses sese separarũt, magnoperè curẽt cũ illis redire in gratiam: qui verò hactenùs fide quidẽ coniuncti, moribus aũt ab illis disiuncti fuere, ad illorũ sese vitã moresq; cõforment: qui verò & fide & actione cũ illis cõspirarunt, conent̃ in sanctitate proficere, vt ad palmã quandoq; peruenire mereant̃. Equidem ut etiã erudito lectori gratificarer, Vitas aliquot, rudi stylo cõscriptas, aliquanto latiniores reddidi: maximè quarũ authores nõdùm cõperi: nonnunquàm verò etiã illas nõnihil elimaui, quæ habent suos quidẽ authores, sed sic scriptæ erant, ut delicatas aures eorũ, qui sermonis elegantia delectant̃, facilè offenderent. Egi aũt omnia bona fide, lectori prodesse cupiens. Ex Simeone Metaphraste multas sum historias mutuatus, sed ferè id obseruaui, ut in illis collocandis Rom. Ecclesiæ cõsuetudini me accõmodarẽ. Nisi uerò me fallũt oĩa, puto equidẽ hosce Tomos uel duplici nomine paulò gratiores fore illis, quos optimus & doctissimus præsul Aloysius nobis cõmunicauit: tũ ꝙ hic oĩa suo sint loco & ordine disposita: tũ ꝙ permultæ huic editioni historiæ, & quidẽ insignes accesserint, sintq; accessuræ, quæ in illius Tomis desiderãtur. Nec hoc dicimus, ꝙ illius sanctissimis laboribus quicquã detractũ velimus, sed ut lector nouerit, qd ex nostra editione ipsi expectandũ sit. Quicquid uerò in toto hoc Tomo operæ & laboris cõsumptũ ẽ, id ego Tuę Sãctitati, Beatissime Pater, iure meritoq; dedicatũ volui. Hoc enim à me reposcebat illa promptissima impertiẽdi Priuilegij volũtas: tũ multo ẽt magis tãto Põtifice digna summa uitæ integritas & sanctitas: ità ut in tuæ Sãctitatis uita sanctissima & moribus incorruptis, quisquis vult, oculis cõtẽplari possit, qđ nos in his Chartis, quibus Sãctorũ Vitæ cõtinẽtur, lectitamus. Atq; vtinã afflictæ Ecclesię diù liceat frui tot tãtisq; bonis, quæ in T.S. cõtulit bonorũ oĩum largitor Deus. Obsecro aũt, vt S.T. Beatissime Pater, Põtifex Maxime, exiles labores meos placidè admittere, & Apostolica benedictione ꝓsequi dignetur. Certus sum. n. pios oẽs libẽtissimis animis conplexuros, si intellexerint Pio V. Põtifici & authoritate & pietate Maximo nõ fuisse ingratos. Ex Carthusia Agrippinensi, Martij II. Anno M.D.LXX.

T. S. obseruantissimus

F. Laurentius Surius Carthusianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. TOMO HOC PRIMO

Compræhensarum.

IANVARIVS.

FEBRVARIVS.

INDEX COPIOSVS
IN PRIMVM HVNC DE SANCTORVM VITIS, REBVS, GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recens ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Ianuarium, ac Februarium complectitur: in quo A primam, B secundam, C tertiam, D quartam paginam designat.

auxen-

De Litera B.

De Litera C.

De Litera D.

deposi-

De Litera E.

epipha-

eucha-

De Litera F.

feſto

De Litera G.

græcè

De Litera H.

De Litera I.

De Litera K.

De Litera L.

De Litera M.

de

* * monast.

De Litera N.

De Litera O.

opera

De Litera P.

De Litera Q.

De Litera R.

reli-

De Litera S.

scythas

De Litera T.

s.Turbon

FINIS.

DE CIRCVNCISIONE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI,

QVAE FACTA EST OCTAVO DIE:

& breuis laus magni Basilij, Authore Simeone Metaphraste.

Ianu. 1 Heb. 10 VMBRAM quidem futurorum bonorum, non ipsam autem rerum imaginem, legem habere scripturæ, magnus pronunciauit Paulus. Quomodo enim pictores ad exemplar & ad formam animatam adspectum intendentes, primum quidem atramento, eius quod depingitur speciem in tabula ad umbrant: deinde diuersos colores artificiosè contemperantes, & adumbratæ figuræ adijcientes, primariũ exemplar referunt per imitationem, quæ fit ad imaginem: ita etiam lex spiritus, tanquàm ad uiua exemplaria, & ad res, in quas non cadit interitus, intuens ad bona quæ sunt reposita in cęlis, ipsorum quidem umbras & figuras per Mosem & uetus testamentum, prius obscurè & exiliter descripsit: per Christum autem, & nouæ pietatis & ueritatis dogmata, ueluti floridiores & splendidiores colores adijciens, cælestiũ, & quæ sub adspectum non cadunt, bonorum imaginem subijcit eorum, qui uident oculis. Quomodo autem cum imago perfecta est coloribus, & suam accepit pulchritudinem, quæ prius delineata fuerat umbra, deletur & euanescit: ita etiam cum quæ nunc abscońsa sunt, in cęlis postea reuelantur, ipsa quoque imago rerum cessabit & abolebitur. Siue enim, inquit, Prophetiæ abolebuntur, siue cognitiones cessabunt. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quando autem uenerit id quod est perfectum, tunc quod ex parte, abolebitur. 1. Cor. 13.

2. Co. 5 Postquàm ergo uetera quidem præterierunt, noua autem facta sunt omnia: & umbræ quidem & figuræ sunt abolitæ, euidentes autem rerum imagines per gratiam spiritus & Apostolicam exortæ sunt sapientiam: legis deinceps figuras & umbras negligamus, ipsius autem rerum expressioris formæ curam geramus, & quod dicit diuinus Apostolus, eorum quidem quæ retrò sunt, obliuiscentes, ad ea autem quæ ante sunt, nos extendentes, ex instituto persequamur brauium supernæ Dei uocationis: ut non simus amplius paruuli fluctibus agitati, & omni uento doctrinæ seu spiritu circumacti: neque tanquàm infantes loquamur aut sentiamus, aut cogitemus, quomodo Iudæi, qui infantilia sapiunt, aut desipiunt: sed in uirum perfectum ad mensuram ætatis plenitudinis Christi perueniamus, peragendo & contemplando eius legẽ spiritaliter. Ad hoc enim unigenitus Deus Verbum carne fuit indutus. Ad hoc Deus Dominus inter nos apparuit, se pro infante gerens, ut infantilem & imperfectam nostram cogitationem, ad sensum perfectum, & qui uirum decet, transmutaret. Phil. 3. Eph. 4 *Deus cur homo factus.*

Quamobrem legales quoque expiationes & obseruationes, & alias adumbratas traditiones, & octauo quoque die circuncisionem subijt is, qui est supra omnem essentiam. Quo factum est, ut cum in his debitũ pro nobis exoluerit, ab omni legali seruitute, & quæ paruulis conuenit, nos liberauerit consuetudine. Erat.n. necessarium & ineuitabile mandatum circuncisionis, non solum quatenus est lege antiquior, & ab Abrahamo accepit initium, & ab ipso Mose & lege, & ijs qui deinceps sunt secuti Prophetis, confirmata est & deducta ad posteras generationes: sed etiam ꝙ ea necessariò à Deo data signum melioris circũcisionis & spiritalis, in omnes suum iugum imposuit, donec eius legislator, cum æquè ac nos pro sua benignitate fuisset carnis particeps, & se ad aliorum demittendo similitudinem fuisset circuncisus, & deinde meliorem ostendisset circuncisionem, nempe eam quæ est in baptismate, eam de cęterò, ut quæ esset imperfecta & inutilis, aboleuit, & ut cessaret effecit. Gen. 17 *Christ' cur circuncisus.*

Circunciditur ergo Iesus ex ea lege quam tulerat, die octauo: non ut doceret circuncidi, sed ut faceret cessare circuncisionẽ: uel potius, ut ueteris quidem & inutilis euelleret anticipationem, noui autem & salutaris aperiret potentiam: ut aboleret quidem eam quæ est secundum carnem: produceret autem eam, quæ est secundum spiritum: & illius quidem argueret imbecillitatem, huius autem ostenderet fortitudinem. Circunciditur Christus. Non enim uenit ad dissoluendam legem tãquam alienam, sed tanquàm propriam & à se compositam, eam re ipsa adimpleturus. Tanquàm suum dogma & Dei mandatum uenit adimpleturus literam, & spiritum prædicaturus. Et quomodo quispiam pictor optimus, cum in se, sicut dictum est, ueritatis umbram prius figurasset, & ita imaginis expressisset pulchritudinem, per ipsam recta erigit & deducit ad archetypi exemplaris perfectionem, idque apertissimè atque diuinissimè. Etenim quæ est secundum carnem circuncisio, non describit solum & adumbrat peccatorum depositionem, & eam, quæ est in baptismate Christi, circunsionem: sed etiam tanquàm in umbra describit ipsam uniuersi resurrectionem & alterationem: per quam omnis carnalis hominum sensus & cogitatio circunciditur & execatur, & in aliam uitam transformatur. Huius ueluti quędã obscura & adumbrata præfiguratio erat ea, quæ est secundum carnem, circũcisio. Quocirca ea quoque octauo die fuit primum cõstituta. utpotè ꝙ octauus dies, octauũ, ut arbitror, seculum tacitè significet. *Circuncisio cur octauo die.*

Cum ergo rerum imago, ut dictum est, & quæ est in spiritu circuncisio, nondum locũ haberet, necessaria fortè est existimata secundum carnẽ circuncisio.

Cum autem ea, quæ est in spiritu, per Christum manifesta fieret, per ipsum oportebat omnino quoque aboleri eam, quæ erat in carne, circuncisionem. Etenim si hæc circuncisionis, quæ in carne fiebat, & animalium sacrificiorum ratio aut lex fuisset perfecta, ut quæ posset perficere eos, qui illa ritè peragebant, ea nullo tempore aut modo potuisset dissolui:
Es. 40. Verbum enim Domini, inquit, manet in æternum. Quoniam autem data erat ad pędagogicam institutionem eorum, qui erant habitu imperfecti & infantes, usque ad tempus correctionis, cum id, quod est perfectum, suo tempore refulsisset, oportebat omninò id, quod est imperfectum & minus, aboleri & supprimi: oportebat, oriente sole, lunam & stellas obscurari & minui, & aperta uera circunsione & cultu, umbrosas ueritatis imagines & figuras cedere.

Propterea ergo Deus uerbum, cum prius esset caro factus, hodiè octauo die in corpusculo circuncidítur, ut cum literæ debitum pro nobis exoluisset, legem spiritus, quæ manet in æternum, induceret: & id quod est minus, eo quod est præstantius, occultaret & tegeret. Propterea Sacerdotium quoque, quod est secundum ordinem Melchisedech, prælatum est Sacerdotio, quod est secundum ordinem Aaron: ut umbræ quidem cessarent, liberè autem ageret ueritas: & ut legalium quidem traditionum imperfectio & infantia euanesceret, Euangelicorum autem dogmarũ exoriretur perfectio & magnificentia. Ideo cum Petrum quoque & Paulum diuinissimorum mystarum summos, & omnes sacros Apostolos & discipulos lege literæ prius instituisset, & exercuisset in ea, quæ est secundum carnem, circuncisione, traduxit ad eã, quæ est in spiritu & baptismo, circũcisionem: ut cum etiam spiritum seruituris per ipsos aboleuisset, spiritum gratiæ & filiorum adoptionis per diuinum baptismum in nobis excitaret in Christo Iesu. Ideo omnes quoque diuinissimos Sacerdotes, tam alios, quàm Magnum quoque Basilium, eo tempore magnum in Ecclesia excitauit Sacerdotem, qui non corpore peruasit cœlos, sed contemplatione & spiritu est primus sacrorum antistes, & qui erat in principio Deus imitans Iesum Christum, & in uelum ingreditur intimum; & illinc legum spiritus & dogmatum magnificentiam magno ore detonat, & legem literæ, eiusque, quæ est in carne, circuncisionis, angelica abolens & cessare faciens grandiloquentia.

Sacerdotium noua legis.

Encomium Basilij Magni

Hic est Basilius, qui est magni & præclari nominis, qui est fax Catholicæ Ecclesiæ, qui Sol insignis ueritatis, qui illustrat omnem terram radijs suæ Theologiæ, qui in actione est immutabilis, & in contemplatione talis, ut ad eum nequeat ullus peruenire: qui uita perfectus, & sermone sapientissimus: qui uirtutis est omnibus numeris absolutus, & in diuina & humana doctrina est planè consummatus & cui nihil deest: qui omni mundana sapientia & scientia prius exercitatus, eas deinde subiecit uestigijs discipulorum Iesu: qui omnem librum ueterem & propheticum summè & sacrosanctè meditando perlegit, & per ipsos ad perfectissimam Iesu Christi fidem rectã deductus fuit & confirmatus: qui Euangelio quidem duce aut introductore usus est ad propheticam ueram cognitionem, diuina autem Prophetarum dictione ad sacri Euangelij accuratam notitiam: & per utrunque sublatus est ad purissimam diuinitatis agnitionem. Hic est sublimis & excelsa Ecclesiæ Dei columna, luminare Theologiæ, ornamentum Hierarchiæ, patris homo uerissimus, unigeniti nuncius acerrimus, sancti spiritus œconomus & scriba fidelissimus, sapientiæ partus, plenitudo intelligentiæ, penarium cognitionis, ludus docendæ pietatis, sacri & diuini consilij eruditor, & Christi potentiæ & uirtutis turris infracta & immobilis. Hic est, qui Dei timorem, & præceptum Domini, & uirtutem omnes homines docet, magnus Basilius, Dei uerbi tuba uel maximè regia, quæ suæ uocis magnitudine omnes fines orbis terræ comprehendit.

Hic est, qui eam, quæ est in spiritu & diuino baptismo, præclarè prædicauit circuncisionem, & si ullus alius ex Theologis, cessare fecit eam, quæ est in carne, circuncisionem. Quocirca eius ad Deum è terra & corpore solutio & transitus, non casu nec temerè, ut inconsideratè existimauerit quispiam; inter diuinũ Christi natalem & baptismum, concurrit hodiè cum Iesu circunsione: sed quomodo in laudando & extollendo Christi ortum & baptismum, eam quæ fit in spiritu, circuncisionem extulit beatissimus in sacra eius commemoratione, ipse quoque dignus est habitus, qui unà extolleretur per resolutionẽ ad Christum: & statutum est, ut annuis eo die honoraretur cõmemorationibus & celebritatibus. Quamobrem sanctissimam eius memoriam hodiè uniuersa sanctorum Ecclesia, in omni parte uniuersi orbis terræ peragens & glorificans gratissimis Deo laudationibus, eum qui in sanctis suis glorificatur, simul laudat & glorificat Christum: ut quæ ab omni hæresi per ipsum fuerit liberata, totius autem pietatis dogmatibus confirmata: & ut quæ à cuiuslibet quidem, qui aliena sentit, doctrina fuerit liberata: soli autem Dominicæ fidei & doctrinæ se adiunxerit.

Dies resolutionis beati Basilij annuis celebritatibus honoratur.

Etenim per huius, instar tonitrui sonantem, Theologi linguam, attonitus quidem fuit & sublatus Arrius, Eunomius autem dissolutus, & tanquàm ardentibus fulminibus, eius contradictionibus in cinerem fuit redactus & consumptus: Sabellius autem interijt & est deletus, & Macedonius quidem, qui aduersus sanctum spiritum insanijt, Basilij spiritu eiectus fuit & perijt: Apollinaris autem amentissimus, & insipientiæ diuinis eius dictis conuincitur, & ad perpetuam transmittitur ignominiam. & ut semel dicam, quæuis enata zizania, & quæuis Deo inuisarum hæresum differentia, quas & longum ante ipsum tempus attexuit, & quas post eius ad Deum excessum tẽpus est editurum, omnes diuini Basilij theologiæ igni mandatæ, exuruntur & consumuntur, non minus quàm holocausta & ara Eliæ & ligna, igne, qui per orationẽ fuit è cœlo demissus. Hic excellus Basilius, non solum Cæsareensium ecclesiæ, cuius etiam fuit creatus episcopus, neque suo solum tempori & suæ ætati, sed etiam omnibus uniuersi orbis terræ regionibus & ciuitatibus, & toti huic seculo, & omnibus hominibus fuit utilis & maximè salutaris Magister.

Hæreticorum profligator Basili.

3. Reg. 17.

Atque quisnam quidem fuerit eius ab initio ortus & educatio, & quod studium in sacris disciplinis, quo modo autem à Græca disciplina trãsierit beatissimus ad Christianam philosophiam, & uita optima & oratione pulcherrima omnes ferè superauerit, tam qui ante ipsum fuerunt Philosophos, quàm qui post ipsum, & dehinc quomodo ad sedem euectus Archiepiscopalem, & tanquàm tota lucens lucerna positus supra candelabrum sanctæ Ecclesiæ, sacris, quæ actione exequebatur, uerbis uniuersum orbem terræ illustrauerit: & quemadmodum cum hæresiarchis & ueritatis aduersarijs fortiter pugnans, tanquàm lupos Arabicos à sacro suo grege expulerit: & cum impijs quidem decertans Imperatoribus, cum iniquis autem manus conserens Præsidibus, præclarissima uictoriæ trophæa aduersus omnes erexerit, & cum in bonis pascuis & pinguibus, & sacrorum miraculorum ostensionibus, uerborumque & legum cęlestium ac diuinarum expositionibus, Christi oues

tanquàm

tanquàm bonus pastor ipse pulchrè pauisset, & tanquàm sanctus Pontifex, simplex, impollutus, à peccatoribus separatus, & ipsis cęlis, si mihi quid est audacter dicendum, effectus altior, ipse in Euangelio esset multorum salutem operatus, postea ab hoc humili solutus tabernaculo, & in loco tabernaculi ad mirabilis usque ad domum Dei,* in uoce exultationis & confessionis soni festum celebrantium peruasisset, cum primogenitis cęlestis Sion filijs unà accubuerit & cum eis quiescat: cum de his omnibus à sacris, ut arbitror, * theologis sit satis philosophatum, eaque satis laudata fuerint, superuacaneum existimaui de his loqui prolixius.

** Animã Basilij collocat' in cœlo.*

**Gregorios Nazianzenum et Nyssenũ, & Amphilochiũ dicit.*

Nos autem glorificemus diuini patris memoriam: Hodie hymnis & diuinitus inspiratis laudationibus Præceptoris uirtutes celebremus pro dignitate. Quicunque ab eo didicimus honorare uirtutem, eum tanquàm uerum patrem honoremus, sicut debemus: ut qui in Christo Iesu nati sumus per Euangelium, & ab eius doctrina internum nostri cordis hominem, tanquàm Dei filij, habeamus formatum. Quomodò autem honorabimus? Circuncidamus, non carnem quidem nostri præputij, ut uetus ille Israel, sed internũ cordis hominem. Circuncidamus omnes occultas animi perturbationes & mentis, eas auferentes aut morte afficientes, & unà cum Christo promptò & alacri animo morte affecti, & simul cum eo crucifixi & consepulti in expoliatione corporis peccatorum carnis, in circuncisione Iesu Christi in baptismo, quomodo magnus quoque doctor nobis præcipit, & in alijs diuinissimis suis admonitionibus, & in exhortatorijs ad baptismum orationibus. Sinamus ergo eam, quæ est secundum carnem, circuncisionem. Resurgamus ad baptismum. Prætercurramus umbram, accueramus ad ueritatem. Moysen despiciamus, ad Ioannem exeamus. Modo enim clarè sonat uox clamantis in deserto, & ad se conuocat orbem terræ. Modo uox præcurrit uerbum, & pronubus sponsum: & nuncius Regis præmittitur, & præit ad dirigendas uias eius, & ad populum Domino præparandum, accedit ad Iordanem. Nunc Iesus postquàm ex lege fuerat carne circuncisus octauo die, uenit ad Ioannem triginta annos natus, ut aqua baptizaretur: ut cum literæ infantilem fecisset cessare circuncisionem, lege statueret eam, quæ est in spiritu, perfectionem. Nunc magnus ille præco & præcursor, magna uoce turbis præcipit in deserto, ut agant pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cęlorum. Vbi enim Rex, illic est omninò cum eo regnum. Quoniam ergo Rex cęlorum ad aquam baptismatis appropinquauit, necessariò simul quoque cum eo aderat regnum cælorum. Nunc autem is quoque, qui nomen aut cognomen habet regni cælorum, post magnum illum Baptistam, hodierno die, qui est dies suæ resolutionis, dum & commemoratur, & tacet & loquitur, omnes populos ad baptismũ adhortatur. Paremus ergo uias Domini Dei nostri, dirigamus semitas eius.

Circuncisio typus baptismi.

Ioan. 1

Mat. 3

Luc. 3.

Ibidẽ.

Basili' dictus apò this Basileas id à regno.

Christo omnium Regi, qui apparet in Iordane, corda digna reddamus per opera pęnitentiæ, & cum eo consepulti per baptismum, & in uitæ constituti nouitate, unà cum eo conglorificemur & conregnemus in secula, Amen.

DE S. BASILIO MAGNO,

Authore Amphilochio Iconij Episcopo:

Sed ob styli tum Barbariem, tum obscuritatem, quo interpres incertus usus est, hic paulò Latinius pleraq; omnia reddita sunt, nihil de industria mutata sententia, sed additis non paucis ex uetustis manuscriptis libris, quæ in excusis desiderantur.

PRAEFATIO AMPHILOCHII EPISCOPI.

NON potest uideri indecorum, dilectissimi, si fideles & probi filij patris obitu doleant: immò uerò eius causa etiam lachrymari par est: quemadmodum etiã omnes nos hucusquè, dolore perurgente, fecimus. At postquàm lachrymarum, ut scriptũ est, caliginem detersimus, & ad obsecrandum omnium nostrum uerum Deum cum gratiarum actione nos contulimus, necessarium putamus memoratu digna, ueraque & insignia patris & præceptoris nostri Basilij miracula scripturæ tradere, ne per temporariam afflictionem profunda obliuione obruantur. Cum enim tres admirabiles & sacratissimi uiri, Gregorius Theologus eximius, Gregorius Nyssæ episcopus * memorabilis, atque Ephræm beatissimus, diuersis eum epitaphijs illustrarint: uisum est & mihi tanquàm abortiuo, ut uerbis utar Apostoli, quæ ab ijs uenerabilibus patribus in illorum narrationibus, quas in manibus habeo, prætermissa sunt, adijcere, uti hoc ipso ceu integer filius optimo parenti debitum persoluam. Si enim ea uis est nubium, ut possint solem obtegere: multo facilius eiusmodi temporalis plaga bonas rerum gestarum explicationes siue narrationes obscurare obliuione potest. Iam igitur facta conquisitione dicere & commemorare aggrediar, quippè qui partim præsens adfuerim, quemadmodum magnus ille pastor noster, toto celebratus orbe, qui cum cælestibus uirtutibus miscere colloquia consueuit, angelicoque functus est ministerio, grandiloquus Ecclesiæ prædicator, solida orthodoxorum dogmatum columna, earum quæ sunt, rerum naturam explicarit, sacrosanctæ Trinitatis hostem Iulianum apostatam profligarit, Valentis os blasphemum oppresserit, Arrianorum expugnarit cacodoxiam, siue prauam opinionem, Christianorum planè confirmarit orthodoxiam, rectamqúe sententiam, pastor destinatus Ecclesiæ populi, regali ornatus sacerdotio, ouium Christi aries, diuinæ fidei doctor gloriosus, & uiuẽs & uita functus magnis claruerit miraculis, eius oratio, ut dictum est, Iuliani Deo inuisi, extollentis in altum cornu, & loquentis aduersus Deum iniquitatem, facta corripuerit uel eliserit: denique ut Valens indignè arrepta Imperij purpura, & prauæ Arrianorum opinionis patronus, uenerit ad eam, quæ apud nos est, illustrem Cæsaream. Sed iam ordine ab eius natiuitate ad finem uitæ usq;, illius uirtutes narrare tentabimus.

** admirãdus.*

1. Cor 15.

VITA SANCTI PATRIS BASILII MAGNI, CAESAREAE CAPPADOCIAE ARCHIEPISCOPI,

Authore Amphilochio.

Ianuarij.

BAsilius itaque solus, ut ita dicam, in terris æquabilem & decentem dictis & factis sectatus est uiuêdi rationem, uitam suam ad diuinæ sapientiæ præscriptum componens, omnia sua Christo dedens, sed & animam & corpus, sermonumque manus, quibus gentilium errores perinde atque aranearum telas dissipauit. *Traditur literis.* Cum puer esset septennis, à parentibus adhibitus est studijs literarum: quibus quinquennium uacans, ingenij bonitate magnos in philosophia fecit progressus. Inde relicto paterno solo, erat autem natione Cappadox, Athenas se contulit sermonum parentem: *It Athenas.* cumque esset castitate, continentia, multaque abstinentia ornatus, in disciplinam Eubulo Græcæ sapientiæ magistro se tradidit. Atque ita ille se doctrinæ dedit, ipsis etiam præceptoribus admirandus. *Eius cõdiscipuli.* Condiscipulos autem habuit Gregorium Magnum, postea Nazanzi episcopum, qui etiam Constantinopolitanæ sedis clauum tenuit. itemque Iulianum à teneris annis Christianum, atque Libaniũ. *Alij Libaniũ uolunt Basilij & Gregorij fuisse præceptorẽ.* Porrò secum ipse constituit, uir omnium admiratione dignus, nihil neque panis neque uini sumere, donec diuinitus id illi præstaretur, scire ut posset diuinæ sapientiæ arcana. Versatus igitur in literis annos quindecim, Græcamque omnem philosophiam percurrens, ad extremum etiam Astronomiam, atque optima quæque colligens, nec tamen per hæc inuenire ualens omnium conditorem, nocte quadam illo uigilante, diuinus quidam fidei splendor eum inflammauit, ut totius religionis scripturam peruestigaret. *Abit in Aegyptum.* Surgens itaque in Aegyptum profectus est, adiêsque Archimandritam Porphyrium nomine, petijt ab eo sibi suppeditari sacros codices, è quibus diuina posset dogmata capessere. Ea re impetrata, mansit illic, oblectans sese diuinorum meditatione sermonum, & aqua herbisque uictitans. Annum autem ibi demoratus, uerbumque ueritatis fide considerans, in eius perscrutatione permansit. *Inuisit Hierosolymã.* Postea uerò Hierosolymam orationis causa se dimitti petijt, simul etiam ut eius loci miracula uidere liceret. At ille fusa super eum oratione, dimisit eum. Vt uerò eo peruenit, ubi Græcæ philosophiæ erat disciplinis imbutus, cœpit multis persuadere philosophis, turbisque gentilium, uiamque eis salutis commonstrans, offerre illos Christo. Inquirebat autem præceptorem suum Eubulum, cuius erat ea in urbe existimatio celeberrima, cupiensq; illi laboris rependere uicem, nitebatur eum immaculata fide imbuere, quippe qui ad eam capessendam nô malè tendere uideretur, eumque cęteri omnes, qui se philosophiæ addixerant, ueluti magistrum sectabantur. Quærens autem illum passim per cuncta auditoria, in suburbio illum offendit, cum cæteris philosophis sermonem conferentem. Hoc enim apud illos in more positum erat, uel dicere, uel audire aliquid noui. Disputantem ergo illum Basilius superueniens reprehendit. At illi qui cum eo erant, Quis te, inquiunt, ò philosophe, reprehendit? Tum ille, Aut Deus, inquit, aut Basilius.

Eubulus adhæret Basilio. Agnoscens igitur Basilium, dimissis qui apud ipsum erant, illi adhæsit, & triduo nihil accipientes cibi, inter se conquirebant. Sciscitabatur autem ex Basilio Eubulus, quæ sit philosophiæ definitio. *Philosophia quid.* Respondit Basilius, primariam philosophiæ definitionem eam esse, quòd sit meditatio mortis. Admirans Eubulus, porrò percontatur, quis sit mundus. Ait ille: Qui est mundo superior. Nam tametsi suaues sunt mundi sermones, at tamen amarus ualde mundus est illi, qui eum uitiosè complectitur. Alia est enim corporis uoluptas, & alia substantiæ incorporeæ: nec quisquam simul utraque pôtest perfrui. *Mat. 6* Nemo enim potest duobus dominis seruire. Veruntamen ut se uirtus habet, frangimus esurientibus panem scientiæ, & qui per malitiam sunt absque tecto, illos per uirtutem ducimus sub tectum: si quem nudum cernimus, illum operimus, nec carnem nostram despicimus. Hæc dicens, eumque locutione parabolica exacuens, commemorando Saluatoris erga nos pœnitentes clementiam, tres catinos menti proposuit in uestibulo cogitationis: superliminare quidem portatum, uirtutem adducentem prudentiam, fortitudinem, iustitiam, temperantiam: a sinistris uerò suadelam. Ex utraque autem eius parte intemperantiam, libidinem, ebrietatem, impudicitiam, segnitiem, maledicentiam, garrulitatem, maleficia, & id genus uitiorum examen; eamque pœnitentiam honestè consistentem, increpitantem & irridentem, leuem, aduersarios quidem obiurgantem, sed proprios nullos habentem populos. Porrò iuxta illam abstinentiam, intelligentiam, lenitatem, reuerentiam, timorem, clementiam, pluriumque bonorum frequentiam. Ipsius autem historiæ textus, menti quidem diuinis intentæ adducit cautionem, auditoribus uerò meliorum æmulationum occasionem. Hæc ergo ipse contemplatus, bene affectus sum, atque eo perductus ò Eubule. Sunt enim apud nos non figuræ, nec ænigmata, sed ipsa planè ueritas, ducens ad salutem. *Ioan. 5* Resurgemus enim omnes, alij in uitam æternam, alij in opprobrium & ignominiam sempiternam, adstabimusque ad tribunal Christi, uti docent nos uocales admodum prophetæ Esaias, Ieremias, Daniel, Dauid rex, & diuinus Paulus atque post hos ipse etiam pœnitentiæ dator & agonotheta siue præmiorum distributor, *Lu. 15* *Ibidẽ.* qui ouem quæsiuit perditam, & desertorem filium è patris sinu profugum, multas opes & seipsum quoque prodigè perdentem, & postea fame afflictum atque reuertentem syncerè amplexus est, & stola candida ornauit, preciosoque induit annulo: atque etiam fratrem à peccatis immunem, sed indignabundum, hortatus est illi tanquàm fratri ueniam dare: quod cum ille, stimulante inuidia, facere contemneret, Dominus benignitate uincens eum suscepit. *Matt. 20.* Idem ipse autem etiam parem mercedem reddidit ad undecimam horam uenientibus, nobisque pœnitentibus, atque ex aqua & spiritu sancto renascentibus ea daturus est, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. *1. Co. 2*

Eubu lus̃ crẽ dit. His obstupefactus Eubulus, ait: O Basili, cælestis demonstrator Trinitatis, per te credo in unum Deum patrem omnipotentem, deinceps usque expectans resurrectionem mortuorum & uitam futuri seculi, Amen. Fidem autem meam hac ego ratione tibi testatam reddo: Res meas omnes tibi trado, & quod superest uitæ, si sic Deo uisum erit, apud te transigam, atque ex aqua sancta & spiritu uolo regenerari. Ad quæ Basilius: Benedictus sit, inquit, Dominus Deus noster ex hoc nunc & usque in seculum, qui in tua mente Eubule accendit lucem ueram, & de multiplici errore transtulit te in cognitionem misericordiæ suæ. Quando uerò, ut dicis, apud me permanere uis, indicabo tibi quemadmodum consulamus saluti nostræ, nexibus huius uitæ nos expedientes & explicantes. Vendamus facultates nostras omnes, & egenis distribuamus: ac deinde proficiscamur ad sanctam ciuitatem, uisuri quæ illic sunt miracula, atque apud Deum fiduciam nobis conciliemus. *Vendũt facultates suas & eunt Hierosolymã* Venditis igitur, distractisque & distributis rebus suis, comparatisque solummodo uestibus ad sanctum baptisma necessarijs, ibant Hierosolymam, ingentem hominum gentilium turbam Christo lucrifacientes.

Cum uenissent autem Antiochiam, ducti sunt in diuersorium quoddam. Porrò cauponis filius, nomine Philoxenus, assidebat portæ multum anxius: erat autem Libanij sophistæ discipulus: à quo acceperat uersus quosdam Homericos prosa oratione redditos, quibus non mediocriter discruciabatur. Viso illo, dicit ei Basilius: Quæ huius tui mœroris causa est ò adolescens? Cui ille, Ecquid uerò, inquit, mihi contulerit, si id tibi dixero? Insistente autem Basilio & promittente quòd non frustra diceret, indicauit ei & sophistam & uersus, & quòd hæc sibi esset materia doloris. Tum Basilius ad se uersus accipiens, eorum dixit interpretationem. Stupens autem adolescens & hilaritate perfusus, rogauit scripto sibi ea quæ dixerat, digeri. Scripsit itaque eorum triplicem explanationem. Lætus puer cum illis abijt ad Libanium, offerens ei carminum expositionẽ. Ijs acceptis attonitus Libanius, Per diuinam, ait, prouidentiam, nemo huius tempestatis sapientum eiusmodi potest adferre interpretationem. Quis igitur horum nouus effector est? At puer: Peregrinus, inquit, quidam ad meam diuertens cauponam, promptissimè hæc mihi interpretatus est. Nulla ergo mora interiecta, cursu rapido Libanius diuersorium petijt, uidensque Basilium & Eubulum, eosque agnoscens, illorum nec opinato aduentu exhilaratus, orabat ne dedignarentur ad ipsius ædes diuertere. *Libanius inuitat Basiliũ & Eubulum.* Ea re impetrata, rogabat eos sumere lautiores epulas. At illi pro sua perpetua consuetudine parum panis & aquæ capientes, gratias agebant bonorum omnium largitori Deo. Eo cognito, Libanius quæstiones eis mouit, & rhetorum sermones pertexuit: illi contra ei fidei sermonem inijciebant. Sentiens Libanius uerborum uim, Huius, inquit, rei necdum opportunum adest tempus: ubi Dei iusserit prouidentia, nõ erit qui obsistat: plurimum uerò mihi contuleris Basili, si hæc adolescentibus, qui apud me sunt, dicere non graueris. *Concio Basilij ad adolescẽtes* Celeriter igitur in unum coactis iuuenibus, docebat eos seruare animi munditiam, & corporis inconcussam integritatem, incessum sedatum, pronunciationem articulatim distinctam, sermonem benè cõpositum, cibum & potum minimè perturbantem uel concitantem, erga seniores taciturnitatem, erga sapiẽtiores auscultationẽ, erga illos, qui in dignitate sunt subiectionem, erga pares & inferiores charitatem nõ fictam: pauca dicere, capere plurima: uerborum cauere temeritatem, fugere loquacitatem, non faciles esse in risum, studere uerecundiæ, cum fœminis procacibus non suscipere disputationem, oculos humi depressos, animum ad superna erectum habere, uitare contẽtiones, magisterij dignitatem neutiquam usurpare, mundanos honores omnes pro nihilo ducere. Quòd si quis uestrum, inquit, etiam alijs potest proficere, expectet mercedem à Deo, æternorumque bonorum retributionem in Christo Iesu Domino nostro. Hæc cũ apud Libanij discipulos dixisset Basilius, illique omnes non sine admiratione audissent, cum Eubulo cœptum carpebat iter.

Inuisũt loca Hierosolyam. Vt autem peruenerunt Hierosolymam, omnia sacra loca fide & dilectione perquirentes, & in ijs Deũ qui est super omnia, adorantes, Maximo eius urbis episcopo innotescunt: ad cuius se pedes abijcientes, rogabant diuinum sibi conferri baptisma, sine regenerationem in Iordanis flumine. Quos ubi ille sanctus episcopus uidit, cum esset insigni humanitate præditus, illorum annuit precibus, uenitque cum fidelibus uiris ad Iordanem: ibi tum Basilius in ripa consistens, humi se prostrauit, & cum clamore ualido & lachrymis petebat à Deo aliquod suæ fidei signum ostendi: surgensq; cum tremore, suis se uestibus spoliat, unaq; cum illis ueterem exuit hominem: descendensq; in aquas, orabat. *Basili⁹ in Iordane baptizatur. Itẽ Eubulus.* Vna autem etiam sacerdos descendit, eumque baptizauit. Et ecce coruscus ignis incidit super eos, atque ex eodem fulgure columba exijt in Iordanem, turbansque aquam, reuolauit in cęlum. Eo uiso, qui adstabãt, timore correpti, glorificauerunt Deũ: porrò Basilius baptizatus, exiuit ab aquis. Admirans uerò Maximus episcopus Basilij in Deum amorem, orans induit eum resurrectionis Christi uestimentis. *Vsus sacri chrismatis in baptismo.* Baptizauit autem etiam Eubulum, ungensque eos sacro chrismate, tradidit illis uiuificam cõmunionem: rogauitque Basilium idem Dei sacerdos, ut orans cibum caperet: quod & fecit, dicens. Domine Iesu Christe, Deus noster, credo uerbis euangelij tui, speroq; in benignitate tua cibum potumque percipiens, aduersus diabolum nobiscum confligentem, adfuturam nobis sancti spiritus tui cooperationem. Stupens uerò Dei sacerdos ad illius fidem, repetijt unà cum illis sanctam ciuitatem: ubi cum annum unum fecissent, de communi sententia uenerunt Antiochiam. *Basili⁹ fit diaconus.* Et Basilius quidem sub Meletio episcopo illic diaconus ordinatus est, parabolicosque sermones cum omnium admiratione edisseruit. At non diù post cum Eubulo uenit in Cappadocum regionem: ubi cum ingressuri essent Cæsaream, nocte per uisum Eusebio eius urbis Episcopo reuelata fuit eorum præsentia, quòdque Basilium esset successorem habiturus. Is itaque excitatus, reuerendum ad se accersit archidiaconum, & quosdam uenerabiles clericos: quibus cum uisionem enarrasset, misit eos ad orientalem urbis portam. Illis uerò abeũtibus, obuiam facti sunt in urbem ingredientes: cumque ab illis conspecti & agniti essent, rogati sunt adire episcopum. Qui ut illos uidit intrantes, obstupuit ad uisionis similitudinem, & gratias egit Deo: simul etiam percontatus est ex illis, unde uenirent, & quò haberent iter, quive uocarentur. Ijs cognitis, iussit ministros eis mensam apponere. Ducti sunt ergo in insignem quendam locum, & apposita quæ ad corporis curam pertinerent. Eadem autem hora sanctissimus episcopus ciuitatis clerum conuocans, factam sibi à Deo reuelationem illis exposuit. qui una uoce dixerunt: Reuera meruit hoc puritas uitæ tuæ, ut ex Dei uoluntate indicaretur tibi, quis post te hierarchicam debeat ornare sedem. Nihil ergo hæsitans, fac quod tibi uisum est. Acciuit itaque ad se Basilium & Eubulum, cœpit cum eis scrutari scripturas: admiratusque pelagus inhærentis eis sapientiæ, habensq; *Eusebius episcopus obit.*

bensq; eos dextra læuaque sustentatores, non multò post excessit è uiuis.

Basilius creatur episcopus. Conuenientes ergo episcopi, sancto spiritu id agente, Basilium elegerunt episcopum: qui accepta consecratione, regebat ecclesiam diuina fretus prouidentia. Elapso autem aliquanto tempore, rogauit diuinitus sibi dari gratiam, sapientiam & intellectum, ut proprijs sermonibus posset illi incruentum offerre sacrificium, & ut adueniret in ipsum spiritussanctus. *Missa S. Basilij.* Post sex igitur dies uelut in ecstasi factus, septimo die adueniente in illum spiritusancto, cœpit ministrare Deo per singulos dies: (Interpres habet, ministrare: unde satis constat in Græco haberi leitoyrgeín, quod nos uertere possumus, Missam facere uel sacrificare) atque aliquo interiecto temporis spatio, fide & oratione cœpit propria manu ministerij (id est, Liturgiæ, sic enim euidenter apparet in Græco legi) mysteria scribere. Porrò nocte quadam ueniens ad eum Dominus in uisione cum apostolis, propositionem panis faciens in sancto altari, excitauit eum, dicens ei: Secundum petitionem tuam repleatur os tuum laude, ut proprijs sermonibus offeras sacrificium incruentum. At ille non ferens oculis uisionem, surrexit cum tremore, & accedens ad sanctum altare, cœpit dicere, *Ps. 70.* simul etiam scribere in charta: Repleatur os meũ laude, ut hymnum dicat gloriæ tuæ Domine Deus, qui creasti nos, & adduxisti in uitam hanc: & cæteras orationes sanctæ liturgiæ, uel sancti ministerij. Et *Eleuatio Eucharistiæ in Missa.* post finem orationum exaltauit panem, sine intermissione orans & dicens: Respice Domine Iesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & ueni ad sanctificandum nos, qui sursum cum patre sedes, & hic inuisibiliter nobiscum ades: dignare potenti manu tua tradere nobis, & per nos omni populo, sancta sanctis. Populus respondit: Vnus sanctus, unus Dominus Iesus Christus cum sancto spiritu in gloria Dei patris, Amen. Diuidens autem panem in tres partes, unam quidem sumpsit cum timore multo, alterã uerò reseruauit, ut cum ipso sepeliretur: tertiam reposuit in columba aurea, eamque pendere uoluit supra *Asseruatio Eucharistiæ.* altare. Porrò Eubulus & primi è Clero adstabant ad templi fores, uidebantque, lucem intelligibilem in templo, & uiros gloriosos & illustres candidis amictos uestibus: cumque audirent uoces populi Deum glorificantis, & Basilium cernerent altari assistentem, stupefacti in uisione, corruerunt in facies suas, glorificantes Deum. Exeuntes autem Basilio, ad illius pedes se deiecerunt: illoque sciscitante quid sibi uellet isthæc adoratio & illorum præsentia, indicauerunt ei uisionem admirabilem, quam in templo uidissent. Tum ille gratias agens Deo sine intermissione, quòd fecisset mirabilia, accersiuit aurifabrum, iussitque confici columbam ex auro puro, in qua eam, quam diximus, reposuit portionem, suspendens eam supra men- *Mat. 3* sam sanctam, in specie sanctæ columbæ illius, quæ apparuit in Iordane Domino baptizato. Eo peracto, orationem consolatoriam cœpit habere ad populum, conuenitque in ecclesiam infinita multitudo, cui intererat etiam magnus ille Ephræm abbas, de quo postea referemus, quemadmodum demonstrante Deo uiderit beatissimum patrem nostrum Basilium.

Quodam tempore diuina illo celebrante mysteria, Iudæus quidã se ceu Christianus populo immiscuit, officij ministerium explorare uolens. uidetque in manibus Basilij in partes diuidi infantem: & cum omnes communicarent, accessit & ipse: dataque est ei hostia, uerè caro facta. Indè accepit & calicem sangui- *Iudæi uisio stupenda.* ne repletum, uti reuera est: illius quoque particeps effectus, utriusque seruauit reliquias, & abiẽs domum ostendit uxori suæ in dictorum confirmationem, narrauitque quid suis ipse oculis conspexisset. Itaque credens, quemadmodum re uera est, tremendum esse mysterium Christianorum, altera luce uenit ad Basiliũ, *Iudæus ad Christũ conuertitur cũ suis.* postulans sine dilatione se Christi signo consignari. Sanctus autem episcopus nihil procrastinans, sed consuetam Eucharistiam offerens ei, qui uult omnes homines saluos fieri, baptizauit eum cum omni domo sua credentem Domino.

Euntem quandoque sanctum uirum muliercula adijt, & literas ab illo petijt ad regionis præfectum, tanquàm qui plurimum apud illum posset. Ille arrepta charta, scripsit præfecto in hæc uerba: Accessit ad me isthæc inops muliercula, dicens literas meas habere apud te pondus. Si sic est, id fac ostendas. traditque mulieri chartulam, quam illa obtulit præfecto. At ille cum legisset, sic rescripsit: Tua causa, sancte pater, libens essem misertus mulierculæ, sed non potui, eo quòd tributis subiaceat. Cui rursus Basilius ita respondit: Si quidem uoluntas prompta fuit, at defuit facultas, tolerabile est. Si autem potuisti qui- *Prophetia Basilij.* dem, sed noluisti, Christus te rediget in ordinem infimum, ut ubi uolueris, non possis. quod etiam re ipsa ita euenit. Nam non multò post, Imperatoris ira in illum concitata, in uincula coniectus est, pœnas illis pendens, quos iniuria affecerat. Tum uerò preces offert Basilio, ut sua intercessione Imperatoris clementiam ipsi conciliet. idque sic factum est. Post sex nanque dies ab Imperatore iussus est uinculis absolui. Et ille quidem declaratam erga se clementiam intelligens, uenit ad Basilium: & gratias illi agens, mulierculæ accitæ de suis facultatibus duplicato restituit quod debebat.

Iulianus uenit ad Basiliũ Ea tempestate Iulianus impius Imperator bellũ in Persas suscipiens, uenit in partes Cæsareæ Cappadocum, obuiamque illi processit Basilius cum illis qui ei aderant. Quem ut uidit Iulianus, ait: In philosophia ego te excello Basili. Cui Basilius, Vtinàm, inquit, philosophus esses: simul offerens illi pro benedictione tres panes hordeaceos: quos quidè Imperator uoluit à satellitibus suis accipi, sed illi fœnum reddi cum his uerbis: Hordeum ab illo nobis datum, pabulum est iumentorum: recipiat igitur & ipse fœnum. At Basilius illud suscipiens, ait: Nos quidem, ò Imperator, *Contumeliã reddit pro gratia.* ea tibi obtulimus, quibus ipsi uescimur: tu uerò ea nobis restituis, unde bruta uictitant animantia: ultrò quidem nos irridens, sed non spontè nobis hoc fœnum in cibum conferens. Ijs Iulianus auditis, furore percitus, Huius, inquit, fœni alimentum sine subtra- *Minatur Cæsareæ excidiũ* ctione dabitur tibi: at postquàm edomitis Persis huc rediero, euertam urbem hanc, eamque sic aratra proscindam, ut farris potius quàm hominum ferax sit. Nec enim me clam est, ut te suasore populus ad eam proruperit audaciam & temeritatẽ, ut quam ego collocaram Deæ à me adoratæ statuã, ille non ferens incantationem, penitus dissiparet & confringeret. His dictis, iter ad Persas intendit. Porrò Basilius reuersus in urbem, conuocata omni multitudine, exposuit eis quæ Imperator dixisset. atque huiusmodi sanè optimum eis proposuit consilium, dicens: Fratres mei, argentum ducentes pro nihilo, saluti uestræ consulite ut si tyrannus superuixerit, muneribus eum placemus. At illi suas repetentes domos, singuli quæ habebãt, ad eum suis manibus alacriter apportabant, puta auri, argenti & lapidum preciosorum immensam copiam. Ille conspecta eorum alacritate & obedientia, reposuit ea in gazophylacio, inscribẽs uniuscuiusque nomen, aitq; ad illos: Principum Dominus facilè po- *Basilius precibus pugnat* test & illum attrectare, & uobis restituere res uestras. Mox uerò præcepit clero & populo omni ciuitatis, ut cum fœminis & paruulis ascenderent in montem

Didymi,

cōtra tyranni minas. Didymi, in quo honoratur & colitur Dei genetricis uenerabile templum: ubi triduanum exigentes ieiunium, petierunt a Deo dissipari impii Iuliani propositum. Hoc cum illi precarentur, & in precibus corde contrito uigilarent: Basilius in uisione multitudinem uidit cœlestis exercitus hincinde in monte, & in medio residentem quandam in throno præclaro in habitu muliebri, dicentemque uiris eximiis, qui proximè illi adstabant, Vocate ad me Mercurium, ut eat ad interficiendum Iulianum, superbè blasphemātem Deū & filium meum. Sanctus autem cum suis armis adueniens, ea iubente uelociter abcessit. Acciuit autem ad se eadem ipsa, muliebrem præ se ferens habitum, Basilium Magnum, deditque ei librum, continentem historiam creationis totius mundi, à dextris uero, homines à Deo conditi. A fronte autem libri hæc erat inscriptio, Dic in finem, ad calcem autem creati hominis habebatur, Parce. Repente uerò expergefactus, timore & gaudio tenebatur. Non dissimilem cæsi Iuliani uisum eadem nocte etiam Libanius sophista uidit, qui cum eo erat in Perside, quæstoris functus dignitate. Stupens igitur Magnus Basilius ad uisionem, & cum solo Eubulo euigilans, accessit ad urbem, ueniensque ad sancti martyris Mecurii martyrium, ubi is conditus erat, & eius arma asseruabantur, cum ea non inueniret, accersit custodem, perquisiuitque ex eo, ubinam essent. Illo cum sacramēto asseuerante, hora uespertina quo solerēt loco ea fuisse: citra hæsitationem ullam pro indubitato habuit memorabilis pater noster Basilius, ueram esse uisionem, & glorificans Deum, qui non spernit in ipso confidentes, cum multa festinatione & gaudio ineffabili recurrit ad montem, cunctis etiamnum sopore correptis. Excitans autem illos, hortatus est ut precibus incumberent, atque hilari uoce narrauit eis diuinitus sibi factam reuelationem, de tyranno ea nocte perempto. Gratias uero agens Deo cum omnibus, rediit ad ciuitatem, adiensque sancti Mercurii martyrium, inuenit lanceam eius cruore madidam: rursumque cum omnibus gratias agens Deo, præcepit ut cuncti ad magnam ecclesiam accederent: participes futuri diuinæ liturgiæ, uel ministerii.

Visio Basilij.

De eleuatione sacræ hostiæ dicit. Id uero cum fieret, & Basilius sancte eleuaret, non extitit eiusmodi signum, quale fieri consueuerat, puta ut columba moueretur, quæ cum sacramento Dominico pendebat supra altare, & cum sanctum sacrificium eleuaretur, semper ter moueri solebat. Eo autem cogitante, quidnam hoc esset rei, uidit unum uentilantium diaconum mulieri deorsum percumbenti innue, deponensque eum ab altari, intra eccclesiam iussit custodiri, & ita cernens sancti spiritus aduentum, hortatus est omnem populum septem diebus ibidem in oratione permanere, porro diacono ieiunium & uigilias indixit, & de iis: quibus abundabat, iussit miserorum inopię subueniri, atque hoc pacto diuinitate placata, tum demum audere ad sacrum ministerium accedere. Vela etiam statim appendi iussit, præcipiens si qua mulier uisa fuerit extra uella se inclinare uel procumbere, ipso diuina mysteria peragente, eam forasboni extra ministerium uel liturgiam, & communione priuari. Populis autem festa celebrantibus, totos septem dies in ecclesia congregatis, ecce Libanius Iuliani quæstor fuga elapsus, uenit Cæsaream, audiensque populum in ecclesia collectum, uenit eò annuncians impium Iuliani tyranni obitum his uerbis: Cum esset, inquit, ad Euphraten fluuium, & transacta nocte septima militum excupiæ eum custodirent, quidam ignotus miles cum armis aduenit, & lāceam ualidè uibrans, terribili impetu eum confodit, moxque accedens nusquam comparuit, at miserrimus ille horrendum in modum diræ uociferans, blasphemansque expirauit. Simul etiam per ordinem exposuit uisionem, quæ ipsi nocte supra dicta oblata fuerat: aduolutusque genibus sancti pontificis, dari sibi poscebat Christi signaculum. Quod cum esset consecutus, sub eius tectum receptus est. Postero die uoluit magnus Basilius, ut singuli suas pecunias reciperent, at illi omnes una uoce dixerunt, Si mortali Imperatori eas elargiri uoluimus, ne uastaret urbem nostram, multo magis immortali Imperatori Christo eas offerri conuenit, qui ab hoc excidio nos seruauit. Itaque in tua potestate sunt hæc omnia, fac inde, quicquid tibi præceperit Deus. Ille uero admiratus fidelissimæ plebis magnanimitatem, tertiam partem etiam inuitis restituit: de reliquo ornauit omne presbyterium cū cibario, altare quoque auro puro & gemmis preciosis, & conuocans ciuium frequentiam, mensamque sacrā sanctificās, tribus diebus iussit fasta solēniter celebrari. Post hæc quidā gētilissimi erroribus implicati, ad eum ueniunt, eique dicunt. En tuis precibus ciuitatem nostram, ne deuastaretur, conseruasti, & templū Dei tui insigniter ornasti: super est ut quæ sint uirtutes Dei tui, nos efficias certiores. Ille uero perpaucis sermonibus ostendit eis salutis uiam: certioresque reddidit, & catechizans baptizauit. Denique aduentante sacratissima Quadragesima, diuinam illam Hexaemeri operis explanationē populo proposuit, non absq; plurimorum tum Iudeorum, tum gentilium ad Christianismum traductione.

Libanius nar-rat cadē Iuliani.

Libanius fit Christianus.

Ornat tēplum Basili⁹

Accusatur apud Valentem Porrò quidem eis, qui ethnicismi erroribus adhuc tenebantur, & iis Arriani, accusarunt eum apud Valentem Imperarorem, quod Homousii fidem laudibus efferens, Arrianam hęresim respueret & abominaretur. Quibus inania sentientibus. Valens fidem adhibens, misit qui eum Antiochiam adducerent. Cum ergo Anastasius defenso Cæsaream uenisset, & Basilio Imperatoris mandata indicaret, ait Basilius: Et ego fili ante paucos dies comperi, Imperatorem nullo iudicio præditis uiris fidem commendantem, tres confregisse calamos, dum mei uellet exilii sententiam scribere, & ueritatem obscurare. At calami nullo sensu præditi, eius inconstantem non tulere impetum, potius quę se confringi uoluerunt, quam eius inseruire iniustę sententiæ.

Basilij cōstātia Veniens uero Antiochiā Basilius, sistit iudicio præsidis: quo percontante, cur Imperatoris non amplecteretur fidem, respondit, Absit à me, ut ueritatis uiam deseram, & erraticam Arrianorum prauamque opinionem saluere iubeam. Homousii quippe fidem à patribus accepi. Et quia præses necdū illi comminatus erat, dixit ei Basilius: Contingat mihi pro ueritate huius corporis expediri uinculis, id enim iampridem mihi in uotis est. Vos igitur uestræ nolite promissioni deesse. Præfectus autem beati uiri constantiam & immutabilem sententiam aperuit Imperatori, dicens uirum illum minis esse superiorem, inflexibilemque atque ab adulatione alienam habere sepientiam. Imperator igitur furore ardens, cogitabat qua illum morte afficeret. Et ecce filius eius Galates morbo corripitur, & à medicis uita eius desperatur. Mater autem Imperatori resistens, dixit: Male disposuisti ea quæ à Deo sunt, & ecce puer moritur propter illatam sacerdoti Dei iniuriam. Quibus anditis, Valens aduocat Basilium, eique dicit, Si uera sunt Deoque grata dogmata tua, precibus tuis filii mei ægritudinem depelle. Cui Basilius, Si amplexaris, inquit, Imperator, orthodoxam fidem, & Ecclesiæ restituitur unitas & concordia, filius tuus uiuet. Imperatore id ꝑmittēte, Basili⁹ sine mora pueri morbū releuauit. An praua e sententię episcopi suā nō ferētes ignominiā, si nō uictoria

potirentur, persuaserunt Imperatori ne de sua opinione decederet, sed ipsorum religioni subscriberet, atq; ita per ipsos puerum sanatum iri. Sed continuò in illorum manibus puer spiritum reddidit. Vidit hæc defensor, & postea ad Valentinianum Imperatorem retulit de Basilij uirtutibus: quas ille admirans, glorificabat Deum, per ipsum defensorem multam illi largiens pecuniam, in usus egenorum. Basilius autē Imperatoris magnifica dona recipiens, extruxit domos hospitales languētium siue nosocomia, tum in urbe, tum in quaque prouincia præfecturæ, in refectionem ægrotorum: in ijsque condidit grandem uirorum, mulierum, puerorum multitudinem, curam illorum gerens, & tribuens quæ ad illos reficiendos pertinerent. Ijs uerò cognitis, Imperator multa contulit ad illorum sustentationem, Christi sacerdotem haud secus atque parentem colens.

Valētis filius moritur.

Helladius autem, qui illum sanctissimæ memoriæ uirum uidit, & administer factus est miraculorum ab illo perpetratorum, atque etiam sedis successor post obitum eiusdem Apostolicæ memoriæ Basilij, uir admirādus & omni uirtute instructus, commemorauit apud me, senatorem quendam fidelem, nomine Proterium, loca sancta & uenerabilia adijsse, ut filiam suā illic consecraret, & in monasterio collocatam, Deo offerret. Sed diabolus, qui ab initio homicida fuit, inuidens huic sancto proposito, unum ex seruis in amorē puellæ inflammauit. Sed cum se sciret pro conditione indignum, qui aliquid eiusmodi attentaret, execrabilem quendam magum aggreditur, multam ei uim auri pollicens, si eius opera posset ea puella potiri. At ille se id efficere posse negauit: sed si uis, inquit, mittā te ad dominum meum diabolū, qui te faciet uoti cōpotem. Respondit ille: Quicquid dixeris, faciam. Et magus, Abrenuncias, inquit, Christo in scripto? Ait illi: Etiam, abrenuncio. Tum ille iniquus, Si isthuc, ait, facere non detrectas, ero tibi adiutor. Ego uerò, inquit, facere paratus sum, tantum ut meo fruar desiderio. Scripsit ergo iniquitatis administer literas ad diabolum, misitque illi in hanc sententiam: Quandoquidem mi domine non cunctanter in eam curam incumbendum mihi est, ut à Christiana religione homines abstraham, & tuæ adiungam uoluntati, quò tua pars fiat auctior: en mitto ad te hunc, qui præsentes perfert literas, puellæ cupiditate inflammatum, petoque ut liceat ei adipisci quod appetit, ut & in illo glorier, & cum multa alacritate congregem alios, qui placeāt tibi. Tradensque ei epistolam, ait: Vbi, & tali noctis hora consiste super hominis ethnici monumentum, chartamque in aera sustolle: aderuntque qui te perducant ad diabolum. Ille hilariter iussa capessens, sublata misera uoce, implorauit dæmonis opem. Mox uerò adsunt principes potestatis tenebrarum, spiritalis nequitiæ, & lætabundi appræhensum miserē errantem, ad diaboli conspectum perducunt, monstrantque eū illi in sublimi throno sedentem, uallatum undiq; turbis malignorum spirituum. Accipiens autem ille literas à mago missas, dixit ad miserum: Credis in me? At ille, Credo, inquit. Et abnegas Christum tuum? Respondit: Abnego. Tum diabolus, Perfidi, ait, estis, uos Christiani: qui cum mea indigetis opera, uenitis ad me: ubi autem quod uultis, assecuti estis, abnegatis me, & redijs ad Christum uestrum, qui cum sit benignus & clemētissimus, recipit uos. Sed manu tua scriptas mihi exhibe literas, quibus Christo tuo & baptismati ultro renuncies, meque spontè inæternum profitearis, & ꝙ in die iudicij præparatas pœnas sempiternas mecum libens sis subiturus: & ita confestim efficiam te rei optatæ compotem. Scripsit ille propria manu, ut erat postulatus. Nec mora, animarum corruptor, draco tortuosus misit fornicationis dæmones, ut puellæ animum iuuenis amore accenderent. Illa corruens in terram, cœpit his uocibus cōpellare patrē: Miserere, miserere mei pater, quia dirè crucior illius serui amore. Miserere uiscerum tuorū, declara in me unicam filiam tuam paternum amorem, & iunge me puero, cuius amore ardeo. Quòd si id facere nolis, uidebis me post paululum acerba morte exanimatam, & in die iudicij Christo pro me rationem reddes. Pater hæc audiens, cum lachrymis dixit: Heu me miserum, quid accidit infelici filiæ meæ? Quis meum thesaurum furatus est? Quis meam filiam contaminauit? Quis dulce lumen meorum extinxit oculorum? Ego cœlesti te uolebam sponso coniungere, conciuem angelorum efficere, ut psalmos, hymnos, cantica spiritalia Deo caneres, denique per te saluum me fore sperabam, & tu lasciuos insaniēs mediraris amore. Sed sine me filia, sicut constitui, desponsare te Christo, non deducas senectutē meam cum dolore ad inferos, neque parentum tuorum nobilitati, ignominiæ notā inuras. Illa uerò patris monita ducens pro nihilo, instanter uociferabatur, Pater mi, aut meum comple desideriū, aut paulò post extinctā me uidebis. Pater itaque præ nimio deficiens animi dolore, & immenso mœrore absorptus, amicorū quoque cedens consilijs, hortantium ut eius morem gereret uoluntati, nè seipsam perderet, iussit fieri quod illa petebat, ne sibijpsi exitium adferret. Adduxit ergo seruum ad filiam, tradensq; eis omnem substantiam suam, dixit filiæ, Vade filia uerè misera. multum quādoq; lugebis, cum te olim huius facti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur iniquo matrimonio, & eo mali dæmonis facinore perpetrato, cum non multum intercessisset tēporis, animaduersum est à quibusdam, seruum illum non ingredi in ecclesiam, neque accedere ad immortalia & uiuifica mysteria, dictumque est infelici coniugi illius, Nostin' uirum tuum, quem tibi delegisti, non esse Christianum, sed à religione extorrem & alienū? Quod illa audiens, caligine ac mœrore perfusa, humi se prosternit, suis sese unguibus lacerat, pectus tundit & clamitat, Nemo parentibus non obediens, saluus unquàm fuit. Quis patri meo annunciabit ignominiam meam? Heu me miseram, in quantam me perditionis uoraginem demersi? Cur in lucem edita sum, aut nata cur non continuò rapta sum? Ita eam plorantem cum cognouisset uir eius totus errabundus, accurrit ad eam, persuadere illi uoluit, rem se sic minimè habere. Illa uerò ex eius uerbis ad persuadendum compositis aliqua accepta consolatione, ait ad eum, Si uis mihi & miseræ animæ meæ satisfacere, cras mecum pariter accedas ad ecclesiam, me præsente immaculata sumas mysteria, ita mihi erit satisfactum. Tum ille compulsus, dixit ei totius rei summam. At illa mox fœmineam abijciens imbecillitatem, optimumque illi adhibens consilium, properè abit ad episcopum, Christique sectatorem Basilium, clamansque aduersus impietatem, ait, Miserere, miserere mei sanctæ Dei, miserere mei sectator Domini, quæ cum dæmonibus commercium habui, Miserere, miserere mei, quæ proprio parenti nequaquàm obediui, remque ut gesta erat, per ordinem enarrauit. Sanctus autem Dei uocans ad se illius maritum, sciscitabatur num se res ita haberet. At ille cum lachrymis, Etiam sancte Dei, inquit, quòd si ego silere uelim, facta mea clamabunt, cœpitq; etiam ipse à principio ad finem usque prauas diaboli machinationes exponere. Ait autem ad illū sanctus episcopus. Visne reuerti ad Dominum Deum nostrum? Et ille: Vtique uolo, inquit, Domine, sed non ualeo. Cur ità, ait Basilius? Scripto, inquit ille, abnegaui Christum,

Senatoris Proterij filia seruo nubit patre inuito, qui eā Christo uolebat consecrare

Epistola Magi ad diabolum.

Implorat deplorat' dæmonis opē.

Amoris insania corripit puellā.

Immortalia et uiuifica mysteria dicit Eucharistiam.

Christum,& professus sum diabolo. At Basilius, Non sit, ait, tibi curæ. Benignus est Deus noster, & suscipiet te pœnitentem. Condolet enim ille iniquitatibus nostris. Coniunx autem eius iactans se ad pedes sancti uiri, Euangelicis uerbis eum deprecata est, dicens: Sectator Christi Dei nostri, si quid potes, adiuua nos. Dicit uir sanctus ad eius maritum. Credis te posse saluum fieri? At ille, Credo, ait, Domine: adiuua incredulitatem meam. Et continuo apprehensa manu illius, Christique signum illi imprimens, & orans, in quodam loco interioris periboli, siue ambitus eum inclusit, præscripsitque ei quid ageret, & cũ eo pariter etiam ipse laborem suscepit per tres dies. Quibus exactis, inuisit eum, aitq; illi: Vt habes fili? At ille: Multa, inquit, me Domine tenet defectio & angustia, nec ferre possum eorum clamores, terrores & ictus lapidum. Tenentes.n. manibus chirographum meum, incusant me his uerbis. Tu uenisti ad nos, non nos ad te. Et Basilius ad illum. Ne timeas, inquit, fili, tantũ crede. præbensq; illi pauxillum escæ, cõsignans que eũ Christi signo, & orans, inclusit eũ: rursusque post dies paucos uisitauit eum, & ait: Quomodo habes fili? At ille, Pater sancte, inquit, procul audio clamores eorum & minas, sed illos, non uideo. Iterumque dans ei cibum, fusa præce claudens ostium, abcessit. Inde die quadragesimo reuersus, dicit. Vt tecum agitur frater? Et ille: Bene, inquit, habeo sancte Dei. Vidi enim te hodie in uisu pugnantem pro me, & uincentem diabolum. Mox ergo uir sanctus more solito præces fundens, eduxit eum, adduxitque in cubiculũ suum. Mane facto, conuocat sacrum clerum & monasticæ uitæ cultores, omnemque Christo amabilem populum, aitque ad illos: Filioli mei dilectissimi, omnes gratias agatis Deo: ecce enim ouem perditam debet pastor bonus reportare in humeris, & reddere sanctæ Ecclesiæ. Decet igitur etiã nos hac nocte uigiles permanere, & poscere eius clementiam, ne etiam in hoc opere uictor euadat ille animarum perditor. Itaque populo alacriter congregato, per totam noctem cum pastore bono Deum deprecati sunt, cum lachrymis clamantes pro eo, Kyrieeleison: & mature cum omni populi frequentia accepit eum uir sanctus, tenensq; eius manum dexteram ducebat in sanctam ecclesiam cum psalmis & hymnis. Et ecce diabolus hominum perturbator omni sua stipatus pestifera uirtute accurrit, & inuisibiliter appræhendens illũ, nitebatur è sancti uiri manibus abripere. At ille clamare cœpit & dicere. Sancte Dei, adiuua me; tantaq; instãtia malignus ille aggressus est eũ, ut etiam sanctũ uirum impelleret trahens hominem. Conuersus autẽ uir sanctus ad diabolum, ait: Improbissime, animarũ corruptor, pater tenebrarum & perditionis, nõ tibi tua sufficit perditio, qua te tibiq; subditos affecisti, nisi etiam Dei mei tentes plasma? At diabolus ad eũ: Præiudicas mihi, inquit, Basili, quas dæmonum uoces plurimi ex nobis audierunt, clamante populo kyrie eleison. Porro uir sanctus respondit. Increpet te Dominus, satan. Et rursus ille. Præiudicas mihi, ait, Basili. Nõ ego illũ adii, sed ille uenit ad me, Christoque abnegato, mihi professus est. Et ecce teneo chirographum eius, & in die iudicii ad communẽ omnium iudicium eũ adducã. Tũ uero Basilius, benedictus, inquit, Dominus Deus meus, non deponet hic populus supplices in cœlum manus, donec reddas chirographum: conuersusque ad populum, sustollite, inquit, in cœlũ manus uestras clamãtes cum lachrymis, kyrie eleyson, Christe eleyson, kyrie eleyson. Itaque sic permanente populo in horam multam sursum erectis manibus, en chirographum hominis illius per aera delatum, cunctis cernẽtibus, lapsum est in manus sancti patris & pastoris no

Ma. 9

Basili⁹ diabolo deuotũ hominẽ ut Christo recõciliarit

Diabolus innititur mãcipium suũ sibi uendicare, sed frustra.

stri. Suscipiens autem illud uir sanctus, & gratias agẽs Deo, gauisus est ualde, & corã omni populo dixit ad hominẽ. Agnoscis frater hasce literas? At ille, Immo, inquit, sancte Dei, meis manibus scriptæ sunt. Porro Basilius illas discerpens, duxit eum ad Ecclesiam, dignumque fecit sancto ministerio & communione mysteriorum & munerum Christi, excipiensque omnem populum refocillauit. Deinde cum hominem illum instruxisset, siue uiuendi congruum canonem illi tradidisset, reddidit eũ coniugi suæ, incessabili uoce glorificantem & laudantem Deum.

Narrauit etiam aliud mihi idem uir beatus Helladius. Die quodam, inquit, diuino illustratus lumine sanctus pater noster & magnus Basilius, de nostra urbe egressus fuit, nemini indicãs quorsum ire instituisset. Exiens autem, coram omnibus dixit nobis. Filii mei, sequemini me, ut mecum pariter uideatis gloriã Dei, & eũ discipulis suspiciamus & admiremur magistrum. Postquam ergo ex ciuitate exiit communis pater noster Basilius, præsensit hoc reuelante illi spiritu Dei, præsbyter Anastasius, dicitque mulieri, quæ nomine quidem eius dicebatur coniunx, sed usu non nisi soror erat. Ego uado ad excollendum agrum, tu Domina soror surge & orna domum tuam, atque circa horam nonam, sumpto thuribulo & cereis, ito obuiã sancto Basilio archiepiscopo uenit enim, ut diuertat ad nos peccatores. Illa autem contremiscens ad eiusmodi admirabilem sermonem, fecit quod erat monita. Erat enim uirgo uenerabilis uitæ & conuersationis, quæ iam quadraginta annos exegerat apud contubernalem suum, remque apud se tacitum habens, hominibus quasi uidua apparebat. Venienti autem nobis obuiam cum ea qua decebat reuerentia, & ut oportebat adoranti, primo quidem sanctus pater noster bene precatus est, deinde ait: Vt habes domina Theognia? Quæ expauescẽs ad sui nominis expressionem, respondit illi, Bene habeo sancte Dei. Et sanctus pater ad illã, Vbi est, inquit, dominus Anastasius presbyter, frater tuus? Cui illa, Maritus meus, ait, est, Domine, & iuit ad exercendam agricolationem. Et Basilius, Domi est, inquit, noli turbari. Obstupescens mulier ad has uoces, & quod se audisset nominatim appellari, cum etiam, quod diuinus pater noster dixisset eum uocabulo coniugem, usu sororem esse, tremore correpta est, & corruans in terram, clamauit. Sancte Dei, ora pro me peccatrice, quia res magnas & admirandas in te conspicio. Ille fusa super eam oratione, coram omnibus dixit ei: Expando pannum inter ulnas tuas. Quod cum illa fecisset, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, iisque imponens incẽsum, nos antecedebat. Venientibus autem nobis ad domum presbyteri, occurrit etiam ille, osculatusque uenerabiles pedes patris nostri, eumque in Domino salutans, ait. Vnde hoc mihi, ut ueniat sanctus Domini mei ad me? Cui Basilius: Bene habet, inquit, quod te inuenio discipule Christi. Veni, eamus ad peragendũ sanctum Dei ministerium. Solebat.n.& ille presbyter ieiunare quotidie, dempto sabbato & Dominico die, nec sumebat quicquã extra panẽ & aquã. Vbi ad ecclesiam uentũ est, uoluit presbyter faceret ministerium, siue liturgiam. At ille: Nosti, ait, sancte Dei scriptũ esse, minores à maiorib⁹ benedici. Et Basilius: Domine Anastasi inquit, cũ cæteris uirtutibus tuis habeto etiam obedientiam. Tum ille acquiescens, accessit ad sanctum ministerium, & cum eleuaret uiuificum corpus Domini nostri Iesu Christi, uidit sanctus Basilius & quidam alii ea uisione digni, spiritum sanctũ descendentem in ignis specie, & tum ipsum presbyterum, tum sanctum altare circundantem. Postquã autẽ communicauerimus, gratis Deo persolutis, abcessimus

Presbyteri Anastasii mirabilis cõtinẽtia et sanctitatis.

Osculatur pedes Basilij.

De missa siue liturgia dicit.

Heb. 7.

mus ad ædes presbyteri,& cum ederemus,dixit ad eũ Basilius: Dic mihi, obsecro,unde tibi hic thesaurus, & quæ est uita tua? Respondit presbyter: Ego,sancte Dei,homo peccator sum, publicis subditus tributis, & habeo boum iuga duo, quorum alterum ego ago, alterum mercenarius meus,& unum quidem cedit in ministerium peregrinorum,alterum uero ad præstanda tributa.Mecum autem seruis hæc cõiunx mea, ministerium impendens tum egenis,tum mihi quoque. Ait uero sanctus Basilius, Voca eam sororem tuam, uti etiam reuera est, & explica mihi uirtutes tuas.Dicit presbyter.Nihil in terris boni habeo & omnis uirtutis expers sum. Tunc Basilius communis pater noster ad eum. Surge,inquit,& simul abeamus,duxitq; eum ad quandam domus eius cellulam, & ait, Aperi mihi ostium.At presbyter,Ne quæso te,inquit,sancte Dei,huc ingredi iubeas, sunt enim hic res domus necessariæ. Et Basilius,Ego uero,inquit,ad hæc necessaria ueni. Cum uero presbyter nollet claui patefacere ostium, sanctus Basilius uerbo illud referauit, ingressusque, inuenit ibi hominem leprosum,cuius iã multa corpus membra morbus exederat,nec quisquã norat eum illic esse præter presbyterum & sororem eius. Ait autem Basilius presbytero,Cur uoluisti hunc tuũ occultare thesaurum? Respondit præsbyter,Domine rabiosus est hic homo & contumeliosus, itaque uerebar,ne sermone læderetur. Cui Basilius,bonũ,inquit, certamen certaui erga illum,sed sine me nocte hac inseruire illi,& ego per te mercedem accipiam.Relicto ergo illo in cellula cum leproso, cui uis morbi etiam uocem ademerat, clausoque ostio,abcessimus.At ille uulnerum sanatur preces pro eo ad Dominum fundens, & tota nocte obsecrans Deum, qui morbos & languores omnes curat, reddidit illum sanitati. Presbyter autem, qui nobiscum erat,ita ait, Gloria tibi Deus,qui fecisti uoluntatem timentium te, deprecationem eorum exaudiens. Ecce enim medicus morbi stum sanauit. Mox autem sanctus Basilius clamans ad ostium,produxit leprosum incolumẽ, nullam in corpore maculam habentem, distincte sua promentem uerba,& Deum glorificantem. Hoc autem confecto miraculo,regressi sumus ad oppidũ nostrũ,cum gaudio laudantes & benedicentes Deum.

Leprosus horridus clã fouetur ab Anastasio.

Leprosum illũ Basilius sanat.

Iam porro, fratres mei, quippiam referre uolo de celeberrimo patre Basilio & Ephræm Syro, qui per uisum didicit, qualis esset apud Deum Basilius, quod equidem ex homine sancto & minime uano atque fallaci audiui. Est autem eiusmodi. Ephræm uir memorabilis cum esset eremi cultor, quodam sancti spiritus edoctus lumine,uidit hominem Basilii amantem cumque percontratus, cognouit ex illo admiranda illius sancti uiri opera.Itaque sine intermissione petiit sibi à Deo reuelari, cuiusmodi esset Magnus Basilius. Vidit ergo in ecstasi columnam ignis,cuius uertex attingebat cælum,uocemque superne allatam audiuit. Ephræm Ephræm,colomna ignis, quam uidisti,Magnus Basilius est.Mox igitur adhibito sibi interpretem (nesciebat enim Græce)uenit ad magnam ecclesiam celeberrimę urbis Cæsareæ,ipsa sanctæ Theophaniæ, sacra solennitate, & ingressus clanculo,conspexit Magnum Basilium in ecclesiam procedentem, aitque socio suo.Frustra nos,opinor, mi frater, laborem hũc suscepimus.Hic nanque cum tali sit ordine constitutus, non est quemadmodum per uisum didici. Cernebat enim eum indutum stola candida, clerumque sacrum, qui iuxta illum erat, candidis amictum uestibus,Basilio autem procedente,ille stans in loco templi secreto, desperabat uisionis ipsi ostensæ ueritati ita secum dicens.Nos qui portauimus pondus diei & æstus,nihil consecuti sumus & hic tantis stipatus turbis, tantaque præditus dignitate, ignis columna est? id mihi quidem prodigiosum uidetur Eo igitur talia secum agitante,sanctus episcopus mittit ad eum suũ archidiaconum,dicens illi, Abi ad portam quæ respicit occidentem,& illic in angulo templi inuenies abbatem opertum cucullo, & cum eo alium quendam barbatulum statura humili,& cætera addidit,quæ ad eius uultum pertinerent dicesque ei,Velis ingredi in presbyterum, uocat enim te pater tuus archiepiscopus. Beatus Ephræm ut per interpretem cognouit quæ dicebantur, respondit.Erras frater,nos enim peregrini sumus.Abiẽs ergo archidiaconus,retulit hæc ad uirum sanctum.Interea illo legente sacros codices uidit sanctus Ephræm linguam igneam loquentem per hos eius. Rursusque uir beatus dicit Archidiacono,Vade & dic ei,Domine Ephræm,uelis te intro recipere in sanctum presbyterium.Obstupescens autem sanctus Ephræm ad uisionem, dedit gloriam Deo,& flexo poplite,ait,Vere magnus Basilius,uere columna ignis Basilius, reuera spiritus sanctus loquitur per os eius. Petiit autem ab Archidiacono, ut ipsum excusaret, liceretque potius, expleto ministerio, in secretario eum salutare.Peracto igitur ministerio, sanctus Basilius intrauit in secretarium, & accito ad se sancto Ephræm, reddidit salutationem in Domino, dicens, Gratus nobis aduenisti o pater eremicolarũ qui Christi sectatores in deserto multiplicasti, & dæmones in Christo profligasti.Sed quorsum Abba hũc tibi laborem sumpsisti, uenisti uidere hominem peccatorem, sed Dominus laborem tuum iusta mercede compenset. Respondit autem illi reuerendissimus Ephræm, & cum dixisset omnia quæ in illius corde suspicienda erant, una cum Abbate socio ex sanctis manibus eius communionem accepit.cumque eos Basilius conuiuio excepisset,ait ad illũ sanctus Ephræm, Pater reuerendissime, unam abs te gratiam peto,facoro,ut ea mihi doneſ. Cui Basilius, Dic, inquit,quid tibi uelis, plurimum enim me tibi debere fateor,præcipue quod ad meam usque præsentiam accedere uoluisti.Et reuerendissimus Ephræm,Scio,inquit,pater te facile impetraturum a Deo, quicquid ab illo patieris,oroque ut preceris eũ,præstet mihi Græce ut possim loqui.Ad quod Basilius ita respondit. Rem postulasti,quæ meas excedat uires,sed quia cum bona fiducia petiisti, ueni Abba colẽdissime & eremi magister precemur unà Dominum,potest enim is facere quod optas,sicut scriptum est,Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Simulque prolixe orantes, cum tandem surrexissent, dixit Magnus Basilius, Cur Domine Ephrẽ non te pateris ordinari presbyterum, cum sis dignus & idoneus? Respondit ille per interpretem.Quia peccator sum. At Basilius,Vtinam,inquit,talis ego peccator essem,addiditque Flectamus genua,& cũ essent humi prostati, manus suas Magnus Basilius sancto Ephræm imposuit,eumque diaconum ordinauit,aitque illi,Iube nos surgere.Soluta igitur lingua eius,dicit sanctus Ephræm Græco sermone, Suscipe,salua, miserere & custodi nos Deus gratia tua.Tunc nimirũ impletum est illud Esaiæ. Tunc saliet sicut ceruus, claudus & aperta erit lingua mutorum. Eo igitur hora eadem Græce loquente, Deum glorificarunt omnipotentem,preces orantium & timentium se exaudiẽtem.Porro tres dies spiritali iucunditate transigentes cum Basilius sanctus sacerdos interpretem quidem diaconum, Ephræm uero presbyterum ordinasset,dimisit eos in pace, glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & uiderant,sicut locutus est ad eos.

Ephrẽ in spiritu quid de Basilio uiderit.

Matt. 20.

Ligua ignea Basilij

Ps. 144

Ephrẽ fit diaconus et accipit facultatẽ Græce loquẽdi.

Es. 35

Idẽ sacerdos ordinatur.

Posteaquam a nobis discesserat Deo inuisus. Valẽs Imperator,petentem illum præclaram Constantinopolim

Ecclesiam catholicis ablatā Valens dat Arrianis.

polim, iterque facientem per Niceam, adierunt Arrianæ hæresis hexarchi siue duces & principes, petieruntque ab eo copiam orthodoxum Dei populum eiiciendi ex ecclesia doctrinę Catholicæ & apostolicę, eamque tradendi Arrianis. Itaque tyrannus ille, indignus purpura, quod abominandæ hæresis patronus esset, illorum precibus assensit, missaque militari manu, expulit fidelem populum, & dedit Ecclesiam Arrianis. Multum igitur anxii pii omnes, noctuque diuque Deum deprecabantur, ne sineret Ecclesiam suam cedere in ius hæreticorum. Accessit autem ad eam urbem, puta Niceam, communis ecclesiarum defensor & aduocatus Basilius, ueneruntque ad eū Catholici omnes, clamantes & annunciantes ei illatā ipsis ab Imperatore iniuriam. Quibus illi ait, Cessate a lachrymis filii charissimi, neque enim ad extremū permittet Deus, ut ita fiat, estote igitur longanimes & Dei misericordiam sustinete. Abiens autem Constantinopolim uir sanctus, ut uidit Imperatorem Valentem, ait ad illum. Scriptum est, o Imperator. Honor regis iudicium diligit, & Sapientia dicit Iudiciū regis, iustitia. Quare igitur tuum imperium uoluit eiicere orthodoxos ex illorum ecclesia, & constituere in eo cacodoxos homines deprauatæ sententiæ? Cui Valens. Iterum, inquit, ad contumelias reuerteris Basili? isthuc minime te decet. At Basilius, Me uero, inquit, pro iustitia decet etiam mortem oppetere. Cumque inter se uerba conferrent, ecce Demosthenes, epularum Imperatoris familiaris præfectus, hæreticis dum uult patrocinari, blasphemias uomens, committit barbarismum. Et Basilius. Domosthenem inquit, uidimus sine literis. Sed cum ille adhuc instaret: Tuum est, ait Basilius, de pulmentariis cogitare, non dogmata diuina coquere. Et ille pudefactus, ilico obmutuit. Ait autem Basilio Imperator. Abi, & iudicis inter eos fungere officio, non ita tamen, ut immodico populi tui amore ducaris, neque enim id par est. Et Basilius, Si iure, inquit, poteris meum culpare iudicium, & me iubeto ire in exilium, & orthodoxos eiice, & ecclesiā da uictoribus. Acceptis ergo a Valente literis, profectus est Niceam, accitisque Arrianis dixit. Imperator uult, ut negocii, quod nobis est cum orthodoxis ratione ecclesiæ, quam rapuistis, ego iudex sim. Tum illi. Iudica inquiunt sed ex sententia Imperatoris, Quibus Basilius, Claudatur ait ecclesia, & tum uos quā Catholici obsignate eā, primeque uos tres dies atq; noctes expendite in precibus, & deinde si uobis ad Ecclesiam euntibus illa patuerit sit perpetuo uestri iuris. Sin minus, nos unam uigilabimus noctem, & psallentes cum litania ibimus ad ecclesiam, & si nobis aperta fuerit, nos in æternū eam obtinebimus. Quod si reserata nobis non erit, sit uestra, uosq; eam occupate. Placuit is sermo Arrianis, at orthodoxi contradicebant, affirmantes eum non æquam ferre sententiā, sed extortam metu Imperatoris. At uero multo studio clausa est ecclesia, utriusque partis hominibus postulantibus, ut accuratissime & cautissime obseraretur. Orātibus igitur ex decreto Basilii Arrianis tres noctes atque dies, ac deinde uenientibus ad sanctam Dei ecclesiam, & hærentibus ibi ab hora matutina usque ad sextam, clamātibusque Kyrie eleyson, non sunt reclusę fores, at tandem delassati, inanes discesserunt. Ad quos sanctus Basilius, Fecistis, inquit, ut eratis iussi, sed ut audio, non sunt uobis apertæ fores. Iam igitur etiam nos nocte una agemus uigilias, & cum litania ibimus ad ecclesiam, quæ si nobis quoque reserata non fuerit, uos eam ex mea sententia uobis usurpate. Tollens ergo uir sanctus orthodoxum populum cum mulieribus & pueris, exiit extra oppidum ad sancti martyris Diomedis ædem, satisq; in

Arriani frustra sibi fores Ecclesiæ reserari p̄cantur

uigiliis & matutinis precibus, produxit populum, cātans. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis, miserere nobis, ingrediensque in uestibulum tēpli, uti etiam prius fecerant Arriani dicit populo: Erigite sublimes manus in cælum ad Dominum, & prolixe clamate kyrie eleyson. Quod cum faceret plebs, sanctus episcopus illos cōsignans, iussit silentium fieri, terque signās fores templi, dixit, Benedictus Deus Christianorum in secula seculorum, Amen, populo autē pariter dicente, Amen, ui orationis contriti sunt uectes, deciderūt claues cum pessulis, ostia tanquam ualido cōcussa uento patuerunt, & cum impetu quodam ferebantur ad parietes. Tum insignis ille Dei cōtemplator ita præcinuit. Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ, ingressusque in sanctum Dei templum cum omni orthodoxo populo, diuinum fecit ministerium, ac deinde dimisit populum cum gaudio & pace, glorificantem Deum, qui non despicit in se confidentes. Innumerabiles autem Arriani, eo comperto miraculo, renunciarunt prauæ opinioni, nostramq; sunt complexi Catholicam fidem. Imperator uero ut rem gestam cognouit, respuit quidem Arrianorum praue sentientium uoluntatem, neque enim poterat Dei, & diuini patris nostri Basilii iudicium repræhendere at tamē cordis oculis obtenebratis, instar multorum permansit obstinatus & inflexibilis, neque se ad Dominum uoluit conuertere, atque tandem infeliciter pugnans, in bello reddidit spiritum, palearum flammis concrematus in Thraciæ partibus, inde missus in pœnas ignis æterni.

Catholicis oratib⁹ apres-[illegible] cut fores.

Valētis interitus.

Fœmina quædam generis nobilitate & diuitiis pollens, cæterisque huius uitæ uanitatibus excellens cum quasi uiduam se exhiberet, turpiter se dedit uentris ingluuie, rerum suarum admodum prodiga nihil uero illi inerat ex his quæ placent Deo, sed instar porcorum in uoluptatis cœno uolutabatur. Tandem autem quandoque, Deo ita disponente, ad mentem rediens, immensitatem facinorum suorum diuinius illuminata, secum tacita considerabat, illorumque multitudine compuncta, cum lachrymis ingemuit, dicens: Heu me uilissimā, nimirumque prodigam peccatricem, qua tandem ratione excusare potero facta & flagitia mea? Templum sancti spiritus uiolaui, & animam in corpore degentem pollui. Heu me omnium abiectissimam, putas ne ulli me potero superiorum temporum meretrici, aut publicano cōparare? Sed nemo sic peccauit ut ego, maxime a percepto sacro baptismate. Qui igitur certa esse potero, quòd me pœnitentem suscipiet Deus? Hæc autem illa cogitante, qui omnes uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, hanc illi mentem adspirauit ut a primis ætatis initiis usque ad senectutem admissa peccata omnia in charta describeret, quod cum fecisset, extremo loco scripsit quoddam grauissimum facinus, chartamque plumbo obsignauit: Deinde obseruans tempus opportunum, quando sanctus Episcopus ad solitas preces iret in templum, clam accurrit, cartamque ad pedes eius proiiciens, atque pronam se humi prosternens, ita clamabat, Miserere mei sancte Dei, quæ sum omnium maxima peccatrix. Substitit autem uir Dei, & tanti causam doloris ab ea inquisiuit, At illa, Ecce Domine, inquit, omnia peccata & scelera mea scripsi in hac carta, eamque obsignaui. Tu autem sancte Dei illam quæso ne resignes, ad tantum precibus tuis dilue, quæ in ea scripta sunt. Qui enim hanc mihi inspirauit cogitationem, omnino exaudiet te pro me deprecantem. Magnus autem Basilius tollens chartam, & suspiciens in cælum, ait, Domine, tu solus hoc præstare potes.

Mulier libidinib⁹ dedita, resipiscit.

1. Ti. 1

Qui

Qui enim totius mundi aufers peccata, etiam huius unius animæ haud difficulter potes abolere peccata: Omnes enim iniquitates nostræ apud te numeratæ sunt: misericordia autem tua neque dinumerari, neque peruestigari potest: atque his dictis, intrat in templum, tenens manu chartam, eaque iuxta altare deposita, prosternit se manens in prece peruigil, die quoque sequenti per omne sanctum ministerium, siue totam sacram liturgiam Deum deprecans. Deinde sacrosanctis completis mysteriis, uocat secreto ad se fœminam, paucis adstantibus è clero, illique chartam ostendens, ait: Audistine mulier, neminem posse peccata dimittere, nisi solum Deū? Et illa, Audiui, inqt, o senior, & propterea oraui te, ut pro me apud misericordissimum Deum intercederes. Et his dictis, aperuit chartam, & inuenta sunt prorsus deleta omnia, præter unum illud immane flagitium. Quod illa cernens, consternata est, & uerberans pectus suum manibus, ad pedes eius collapsa, clamabat. Miserere mei serue Dei altissimi: & ut pro cæteris omnibus iniquitatibus meis laborasti, & exauditus es: sic etiam pro hac deprecare, & prorsus abolebitur. Lachrymatus est autem sanctus archiepiscopus præ commiseratione, dixitque illi: Surge mulier, nam & ego peccator sum, & mihi quoque opus est uenia: qui peccata tua ea quæ uoluit, obliterauit, potest isthuc quoque tollere, qui mundi aufert peccata, modo deinceps serues te immunem à uitiis, & ambules in uiis Domini: quod si feceris, non tantum uenia tibi dabitur, sed etiam cælesti gloria digna eris. Perge autem ad eremum, & inuenies illic uirum sanctum, maximeque celebrem: nomine Ephræm. Illi da chartam, & orans conciliabit tibi Dominum. Illa surgens, celeriter profecta est in desertum, & longa uiarum spatia emetiēs, ad indicatum ipsi locum magni eremitæ peruenit: pulsansque eius fores, clamitabat: Miserere mei sancte Dei. At ille iam diuinitus edoctus erat, qua causa adesset, dixitque illi: Discede à me mulier, quia etiam ego homo peccator sum, auxilii indigus. Illa uero proiecit chartam, dicens: Archiepiscopus Basilius misit me ad te, ut deprecans Dominum, deleas quæ in hac charta scripta sunt: cætera nanque ipse suis precibus expunxit. Tu igitur noli detrectare unius expiandi laborem, ad te enim missa sum. At ille: Nequaquam, inquit, filia: sed qui in multis potuit placare Dominū, etiam in hoc uno plus poterit, atque ego. Abi itaque sine mora, ut possis eum inuenire superstitem. Propera igitur mulier redit Cæsaream: sed dum in oppidum ingreditur, obuium habuit funus sancti uiri. Cœpit ergo clamare miserè, & se humi uolutare, querimoniamque habere de sancto: Heu me, inquiens, heu me miseram sancte Dei.

Luc. 5.

Basilij precib' peccata eius, uno dempto, diluūtur.

Ablegatur mulier ad S. Ephrē.

Remittitur ad S. Basilium.

Ideóne ad eremum me misisti, ut liberatus hac molestia, hinc decederes? En nihil consecuta, domum redit, tam longo itinere frustrà confecto. Videat Dominus, & iudicet inter te & me; quia cum tu posses propitium mihi illum reddere, alio me ablegasti: sicque clamitans, iactauit chartam super feretrum, circunspecte admodum indicans causam omni populo. Vnus autem è clero scire cupiens, quale id esset flagitium, tulit chartam, eamque reserans, inuenit omni scriptura uacuam, magnaque uoce dixit mulieri: Nihil hic scriptū est, mulier: quid ita te discrucias, nesciens te consecutam misericordiam? Porrò omnis populi frequentia ut uidit stupendum miraculum, glorificauit Deum, q dedit potestatē in terra remittendi peccata: atque seruis suis hāc cōtulit gratiā, ut etiā post mortē possint sanare morbos oēs, & peccata quoque cū fide accedētium condemnare.

De Ioseph Iudæo.

Ioseph quidam Hebræus erat egregius, medendi peritissimus, & in ea arte insignis, adeo ut ex contactu arteriæ ante tres uel quoque dies prædicere posset decessum hominis ex hoc turbulento seculo ad illā futuræ uitæ inconcussam tranquillitatem. Hunc non sine multorum medicorum inuidia, diuinus pater noster Basilius, quod ex Dei illuminatione præsciret illum sacrum baptisma cōsecuturum, ualde charum habuit, assidueque ad suum colloquium acciuit, docens eum regiam salutis & ueritatis amplecti uiam, pollutamque Iudęorum abiicere religionem, & per baptismū Christum induere. Sed ille non acquiescens, dicebat: In qua fide natus sum, in ea etiā mori uolo. Cui uir sanctus: Crede mihi, inquit, Ioseph, neq; ego, neq; tu ex hoc rerum tumultu migrabimus, nisi re prius renouato per aquam & spiritum. nam sine his fieri nō pōt, ut cuiquā pateat aditus ad regna cælorū. An nō etiā patres tui baptizati fuere in nube & in mari, & biberunt ex spiritali consequente eos petra? petra autem erat Christus: qui in nouissimis diebus ex uirgine carnem assumens, & propter nostram salutem homo factus, & mirifica agens opera, passus & à maioribus tuis crucifixus & sepultus, & tertia resurgens die, in cælum ascendit, sedetque ad patris dexteram, inde uenturus cum multa maiestate & multitudine angelorum, iudicare uiuos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua. Vt ergo dictū est, impossibile est, ut quispiā intret in regnū Dei, nisi per aquā & spiritum sanctum, & participationem uiuificorum & immaculatorum mysteriorū corporis & sanguinis Christi. Et eiusmodi quidē admonitionibus agebat apud eum probatus ille Dei administer, sed nihil proficiebat. Sed tandem cum uisum esset Deo, qui eum segregauit ex utero matris suæ, ut perciperet sancti spiritus gratiam, imminente iā tēpore, quo ex his mundi perturbationibus tollendus erat uir Dei, sub prætextu capiendæ medicinæ uocauit illum ad se, dixitq; ei: Quid sentis de his, quæ circa me sunt? Tum ille ex uenæ attrectatione sentiens mortem illi impendere, dixit ad domesticos illius, ut funeri necessaria indumenta præpararent. Hic enim iā planè moritur, inquit. Ad quē Basilius, Nescis, ait, qd loquaris. At cōtra Ioseph Hebræus: Crede mihi, inquit, Domine: sol cū sole hodie occumbet. Et Basilius: Quid, ait, dicturus es, si usq; in tēpus matutinum superuixero? Dicit Iudęus: Id quidem, mi Domine, fieri nulla ratione potest. nam uix hora dimidia uitam producturus es. Itaq; dispone iam de ecclesia tua & de rebus tuis. non enim ad occidētē usq; solē superstes eris. At Basilius: Quid facturus es, inquit, si in crastinum ad sextam usq; horā uiuus permansero? Ego profectò moriar, ait ille. Et uir sanctus, Etiam moriaris, inquit, peccato, uiuas autē Christo. Scio quid dicas, ait Hebræus, & faciam sane quod uis, si eousq; uixeris: terribilibusque sacramentis obligabat, quòd prorsus sancti spiritus perciperet gratiam si uir sanctus ad eā usq; horā superesset. Itaq; sanctus pater noster orabat Dnm, ut aderet aliquod uitæ suæ spatiū, quo posset illū fatuū facere. Facto mane, accersiuit Iudæū ad se. Ille uerò iā plane extinctū, illum arbitratus, diffidenter aduenit, cernens autē illū uiuere, plane obstupefactus, corruit ad pedes illius, aitq; toto pectore loquor: non est Deus magnus, sicut Deus Christianorum, nec est alius extra illū Deus. Itaq; abiero iā Christo inuisam Iudæorum religionē, & fideliter accedo ueritati. Iube ergo fine dilatione cōferri Christi signum, sacrumq; baptisma & mihi & uniuersæ familiæ meæ. Ait illi uir sanctus: Ego meis manib' & te & omnem familiā tuā baptizabo. Accedēs autē ꝓpius, denuo illius dexterā manū contrectauit Iudæus, dixitq; Delassatæ sunt uires tuæ Domine, & natura succumbit. At Basilius, Habemus, inquit, naturæ authorem qui res nobis suppeditauerit; surgensq; uenit in

Basili' optinet à Deo mortis dilationem.

Ioseph. Iudæus credit in Christum.

sanctam

sanctam ecclesiam, & sub aspectu totius populi baptizauit eum cum omni domo illius, uocauitque illum Ioannem, porrectisque illi uitalibus sacramentis, assumpsit eum, & adduxit in cubiculum suũ, præbens ei escam, & instituens illum de iis, quæ ad æternã uitã pertinẽt, adieceñsq; sui ouili nouũ Christi tyronẽ cũ mulieribus & libris illius: Hebræus autẽ ille sequẽtibus diebus per domos hospitales distribuebat pecuniã ex arte medica conflatã, & quod supererat, pauperibus elargiebatur. Porro circa horã nonam magnus pater noster Basilius ad Missæ ministerium stetit in templo cum electis clericis, & præfectis ciuitatis, iterumque cum eis panem sumens, dimisit eos bene instructos, adiuncto etiam osculo sancto, commendauitque Domino tum nouum Christi tyronem, tũ cæteros omnes, atque tertiam illam communionis portionem, a Domino ipsi datam, cum qua sepulturę tradi uoluit, assumens, & in lecto recumbens, prolixe gratias egit Deo & Domino nostro tum pro sua è corpore migratione, tum pro medici Hebræi conuersione. Et cum gratiarum actiones adhuc eius ore promerentur reddidit Domino spiritum, additus principibus sacerdotum, magisque Dei prædicatoribus, magnum ipse uerbi tonitruum. Cumque Hebræus ille ad finẽ traductus cerneret, ita ut prædixerat, magnũ illum principem sacerdotum obdormiuisse in Domino, procumbens in pectus illius, cum lachrymis dicebat, Reuera serue Dei Basili, si non uoluisses, neque modo mortuus esses. Postero die congregata est multitudo, duxeruntque uenerabile corpus eius cum aromatibus & thymiamate sepulturæ mandandum, cũq; fama obitus eius ad aures Gregori Nazianzeni perlata esset propere accurrit, uidensque corpus uenerabile, corruit super illud, multumque lachrymans hortabatur populum ad orationem, & ut cum hymnis & canticis spiritalibus & honore congruo gloriosam magni sacerdotis memoriam celebrarent. Simul autẽ etiam aliis duodecim eo confluentibus episcopis, & urbis multitudine, deposueruut sacrum corpus in sarcophagum marmoreum in æde sancti & illustris martyris Hesychii, ubi etiam Leontius eius decessor Episcopus cum cæteris quiescit. Obiit autem Magnus Basilius, angelicam in terris uitam degens, mensis Ianuarii die primo, quiuto anno Imperii Valẽtiniani & Valentis, memoriam sui delinquens ecclesiæ, quæ secundum operationem spiritus sancti cum illo conscripta est in libro uitæ, in laudem & gloriam Domini Iesu Christi, cui cum patre & sancto ac uiuificante spiritu est honor & gloria nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Eũ cũ tota familia baptizat Basilius.

Basili' feliciter migrat a corpore.

QVAE GREGORIVS NAZIANZENUS & Nyssenus de Basilio Magno præclare scriplere, Lector in illorum operibus offendet, quo eum potius remittendum putauimus, quam nimia prolixitate onerandum.

DE S. MARTINA VIRGINE

Et martire ex uetustis Manuscriptis codicibus, Quos etiam Ado Treuirẽ Episcopus secutus est, sed mutatus est hic stylus per F. Laur. Surium.

1. Ianuari.

Genus Martinæ uirginis.

MArtina uirgo, generis nobilitate sublimis, quippe patre consule nata, & multis aucta opibus, fidem Christi ea tẽpestate constanter professa est, cum Alexander rerum potiretur. Aderat ei seruorum & ancillarum ampla familia, nec tamen rebus suis ad fastum aut luxum, ut solent plerique diuites abusa est, sed dedita operibus misericordiæ, in miseros & inopes ualde se benignã & liberalem præbuit. Accinxit fortitudine lumbos suos, intenta operibus bonis, optimis prædita moribus, mente per uigili semper in acie persistens aduersus insidias rugiẽtis leonis, qui circumit quærens quẽ deuoret. Missi autem ab Imperatore Vitalis comes & Cassius Imperatoris cubicularius, & cum iis Gaius quidam Romæ in ecclesia beatam Martinam alacri uultu Deo preces offerentem, quam cum apprendissent, dicunt ei, Dominus orbis Alexander te ueneratur, utpote Romana nobilitate insignem, iussitque te sponte thura ponere Apollini magno deo: Respondit illa hilari uultu, Vbi me commendauero Deo, sanctissimo Episcopo, unà proficiscemur ad Imperatorem. Itaque ingressa templum, Deo se commendãs, absoluta oratione, cum illis profecta est læta & alacris. Vbi ad Imperatorem uentum est, nunciarunt illi, qui eam adduxerant, stare præ foribus palatii primæ dignitatis Christianam fœminam, quę ultro eius uoluntati parens, nihil recuset sacrificare diis immortalibus, & cæteris etiam Christianis persuadere uelit ut similiter faciant. Eo nuncio exhilaratus Alexander iussit eam introduci, aitque ad illam. Cum sis animo liberali & ingenuo, accingere ad offerenda diis sacrificia, & immola Apollini hostias, ea re ita me tibi deuincies, ut maximos sis a me honores consecutura. At Martina uirgo, Iube me, inquit, sacrificare semper uiuenti Deo, qui ex nihilo omnia creauit, ut ita me sacrificante, pudefactus & eneruatus Apollo, desinat posthac illudere animis hominum sperantium in Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum. Alexandro autem præcipiente, ut in delubrum ingressa, Apollini faceret sacrificium, dixit illi, Ingredere tu, & sacerdotes Apollinis & quotquot eius estis cultores, & coram adspicite, quàm benigne sanctus & bonus Deus de manibus meis accipiat sacrificium. Itaque Imperator iussit omnes satellites suos, & qui ipsi assistebant, ire in templum, & uidere quæ fierent à Martina. Illa uero signo Christi se muniens, Deo se cõmendauit, & cum precandi finem fecisset, terræmotus uehemens urbem concussit, Apollinis delubrum partim euertit, simulacrum comminuit, & cum sacerdotibus prophanis magnam populi multitudinem extinxit. Iis rebus commotus Imperator, cũ præ corporis cæcitate nõ intelligeret, uirtute diuina ea omnia accidisse, sanctæ uirginis faciem iussit alapis cædi, & uncis ferreis eius palpebras lacerari. Instabant nefario operi cruenti carnifices, sed inter cædendum uiribus destituti, clamare cœperunt. Heu dum hanc torquemus, nos ipsi multo acrius cruciamur. Videmus enim quatuor uiros splendidos ante illam, qui eam confirmarent, & pœnas, quas illi inferre nitimur, in nos potius conuertunt. At uero ira percitus Imperator, culpansque carnifices quod segnes manus ad torquendam illam adhiberent, minaci & toruo uultu in eos respiciens, mandauit ut eam à terra leuarent, & testarum fragmentis cæderent. Tum illa sursum erectis luminibus. Benedictus es, inquit, Domine Iesu Christe, qui gratiam tuam largiris spem suam in te reponentibus. Exaudi me Domine te deprecantem, & præsta mihi tolerantium, & eos qui me excruciant, ad te benignus cõuerte. Hæc illa orante, atque animo inuictissimo in pœnis perdurante, cœlestis lux eos, a quibus torquebatur, circundedit: (erant autem octo) ruentesque in facies suas, obsecrabant sanctam Martinam, ut apud Deum ueniam ipsis impetraret eorum, quę cõpulsi ei irrogassent supplicia. Quibus illa ait. Si conuersi uelitis ad Dominum meum Iesum Christum

1. pet. 5.

Sistitur Alexãdro Imperatoris.

Adhibẽtur tormenta.

Conuertuntur ad christũ eius tortores

ftum,& credere toto corde,quod reddet unicuique ſecundum opera ſua,præmiis in cælo repoſitis perfruemini. Sin uero aliter ſenſeritis, æterna & horrenda uos tormenta excipient. Illi uero diuina iam illuſtrati gratia, in Chriſtum ſe credere teſtati ſunt,atque illo crudele miniſterium execrantes, una uoce Alexandro dixerunt:Nos quidem his,qui dicuntur dii,reuera autem idola ſunt, deinceps non ſeruimus, edocti per beatam Martinam, quæ ſit uirtus omnipotentis Dei, & filii eius Ieſu Chriſti. In eos autem accenſus ualde Imperator, uoluit eos ſuſpendi, & carnes eorum ſpathis lacerari,& ille quidem dum iis afficerentur pœnis,nihil loquebantur penitus,ſed oculos habebant in cælum erectos.Sed cum diu ita excarnificati eſſent, gladio in eos iuſsit animaduerti, ueritus ne alii quoque ab iis diſcerent, quæ noſtrę ſunt religionis. Illi nihil territi,ſed Deum orantes,& Crucis ſignum pingẽtes digitis in frontibus ſuis, læti ictum carnificis exceperunt die 17. menſis Nouembris,ſicq; felicia regna, martyres Chriſti effecti,petierunt.Alia die rurſus Martina uirgo ad ſacrificandum diis ab Alexandro inuitatur, ſed uerbis nihil obtinentibus, reditur ad ſupplicia. Iratus enim Imperator,iuſsit eã detractis prius ueſtibus ſuſpendi, & eius carnes toto corpore incidi,illa interim,dum ſic affligeretur,Deũ precante atque laudante.Inde in quatuor palos diſtẽditur,& à duobus centurioribus fuſtibus uerberatur. Cumque in confeſsione Chriſti perſeueraret,mutati ſunt per uices,qui eam cæderent, ſeptem cẽturiones. Illa diuinitus roborata, pœnas irriſit,centurionibus Imperatorem obſecrantibus,ut ab inferendis martyri ſuppliciis liceret ipſis deſiſtere, propterea quod ſe grauiter torqueri, & concremari,uiribusque deſtitui ſentirent. At Imperator magis magisque flagellari eã uoluit. Aderat huic ſpectaculo uir quidam prædiues Eumenius nomine,qui Imperatori perſuaſit,ut Chriſti martyrem præciperet in carcerem retrudi, illeque adipe & pinguidine feruenti perungi. Ibat illa in carcerem gaudens & glorificans Deum, oransque feruenter, & totam noctem hymnis & laudibus Dei trãſigens, ſunt uero etiam auditæ uoces cum ea pariter Deum laudantium uirorum. Altera luce producitur è carcere, ſiſtitur rurſus Alexandro,iubetur ſe conferre ad templum Dianæ, & offerre illi ſacrificium,niſi male perire uelit.Et martyr quidem ſignum ſibi Crucis imprimens,in Chriſti nomine in templum intrauit,ſed cum preces fudiſſet ad Dominum,dæmonem que in ſimulacro commorantem inde abſcedere iuſſiſſet, tonitru cum fulgure rupente extitit,lapſusque e cælo ignis,idolum Dianę in fauillam redegit,ſacerdotes templi exuſsit, & templum corruens, multos e populo oppreſsit. Tunc Imperator timore correptus,tradidit eam quidem Iuſtino præfecto,ut impelleret eam ad ſacrificãdum.Qui mox extendi eam mãdauit in conto,& iterum membra eius ſpathis indici.Dixerat enim illi ſancta uirgo. Affige me quãtum uis, non me adducere poteris, ut diis tuis immolem.Circa mamillas etiam ungulis eam attrectari uoluit crudelis iudex, donec centum & octodecim ab uncis uulnera accepiſſet. Sub his ungularum cruciamẽtis nihil omnino loquebatur, ſed oculis in cælum defixis Deum mente precabatur. Accepit autem tot uulneribus cum iam eam expiraſſe iudex putaret,carnifices ab inferendis ulterius plagis ceſſare iuſsit. Sed ubi eam adhuc uiuere cõperit,ait illi: Viſne Martina ſacrificare, & lucrari ea quæ etiamnũ ſuperſunt tormenta? aut certe obſtinato animo decreuiſti manere cum Chriſto tuo?Reſpondit illa:Ego Chriſtum habeo confortantem me,nec ſacrificio abominandis diis tuis.Præfectus iis auditis,præ ira inſaniens,pręcepit carnificibus,ut eam de conto deponerent,& tanquam præ nimiis doloribus pedibus conſiſtere non ualentem, in grabatum impoſitam, ad carcerem deportarent. Illa uero ſtringens corpus ſuum,& impellens carnificis,properauit ad carcerem,pſallens in eo & glorificans Deum, immenſo uallata lumine.Præfectus autem ad Imperatorem abiens iam cœnantem narrauit ei rem geſtam,& quàm in ſua ſententia conſtans & immobilis Martina perſtaret, nec ullis pęnis ab ea ſe deduci pateretur. Imperator iis cognitis,beſtiis eam mandauit obiici deuorandam. Ducitur igitur in amphitheatrum iuſſu præfecti Iuſtini & præſente Imperatore ad beſtias damnatur. Ibi tum leo immaniſsimus dimittitur, ut martyrem deuoret.Et ille quidem irrugiens accurrit ad illam,at non modo nihil illi moleſtiæ intulit,ſed etiam poſita omni feritate, ad eius ſe pedes abeicit.Itaque ſancta uirgo prorumpit in laudes Dei & eum ardentes orat,ne ſe ſinat ab ipſo ſeparari. Porro leo cum in caueam reduceretur, impetu facto in Eumenium Imperatoris cognatum, eum interfecit.Furore itaque percitus Alexander, eam iubet in carcerem recepi, quem illa repetiit laudans Deum,& feſtum illic agens diem.Poſt biduũ Imperatore ſacrificandi cauſa templum adeunte,iterum illo iubente è carcere producitur,& in delubro idolis ſacrificium facere compellitur.At illa conſtanter dixit:Fac quod tibi uiſum eſt,me enim non poteris auellere ab eo, quem mecum habeo, Domino Ieſu Chriſto.Rurſus ergo ſuſpenditur, & ungulis atrociſsime laceratur,ita ut ad oſſa uſque caro ſcinderetur, & ad ipſas etiam oſsium medullis ferrum penetraret.Tum uero clamabat præco:Confitere Martina Dianam deam,& ſalua eris.Reſpondit illa:Chriſtiana ſum.Chriſtum Deum confiteor. Iam defecerant, qui eam cruciabant, diſſolutis eorum brachiis & manibus Alexander uero eam in ignem coniici uoluit, ut periret. Fit ergo ignis copioſus & martyr in illum iactatur, ſed ea orante,lapſus imber è cœlo,& concitatus turbo diſcuſsit flammam, & incenſi ſunt qui illic adſtabant. Sed hæc omnia non uirtuti diuinæ, ſed maleficiis artibus adſcribens Imperator, ſtultiſsimaque opinione imbutus, maleficia in eius capillis hærere exiſtimans,mandat radi pilos capitis eius. Parẽt miniſtri,radũt caput uirginis. Imperator autem iam raſæ inſultat,tanquã quæ omni ſit uirtute nudata. Sed cum neque ſic eam ad ſuam poſſet inflectere uoluntatem,in templo Dianæ tribus diebus & noctibus eam includunt, ubi illa more ſuo hymnis & laudibus Dei inſiſtebat,precibusque ſuis obtinuit a Deo,ut Dianę ſimulacrum in puluerem redigeretur. Tandem educto e fano, gladioque percuſſa, læta migrauit ad Dominum, atque huiuſmodi fine, ut ait Ado Treuirenſis epiſcopus, martyr uenerabilis, cæli regnum meruit, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cũ patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Signo Crucis ſe muniunt.

Noua S. martinæ ſupplicia.

Signũ Crucis ſibi imprimit.

Dãnatur ad feras.

Vngulis atrociſsime diſcerpitur.

Caditur gladio.

DE S. CONCORDIO

Martyre, ex Antiquis manuſcriptis exemplaribus,quibus fere ad uerbũ Ado in ſuo Martyrologio concordat, at nonnihil hic mutatus eſt ſtylus per F. Laur.Suriũ.

TEmporibus Antoni Imperatoris grauiſsima perſecutio orta eſt in urbe Roma, ita ut nec emendi nec uendendi cuiquã facultas facile daretur, niſi qui dijs immolaſſet. Erat per id tempus Romæ uir quidam Concordius nomine, nobili familia ortus, cuius

8. Ianuarij.

Intelligēt. a natum esse Cōcordiū anteq̄ pater eius esset presbyter.

cuius pater Gordianus dicebatur, sanctissima conuersatione presbyter de titulo pastoris. Hic itaque habēs filium Concordium, erudiuit eum omni sanctæ scripturæ doctrina, effecitque ut à sancto Romanæ urbis episcopo Pio subdiaconus ordinaretur. Porro uterque ad nihil uacabat aliud, nisi ut ieiuniis & orationibus die noctuque, & eleemosynis pauperum insisterent, petebantque à Domino, ut rabiem Imperatoris possent effugere. Interim uero beatus Concordius dixit patri suo, Domine mi, si uis permitte me ire ad sanctam Eutychem, & habitare cum eo paucis diebus, donec cesset rabies inimici Antonini Imperatoris. Dicit ei pater suus: Fili, hic potius commoremus, ut possimus coronari. Ait illi beatus Concordius, Vadam, si iubes, quia ibi coronam accipiam, ubi me Christus iusserit coronari. Dimissus igitur a patre suo, abiit ad sanctum Eutychen amicum suum, qui cum morabatur in prædiolo suo uia Salaria iuxta ciuitatem Tribulim, quem beatus Euchyches cum magno gaudio suscipiens: cœpit Deo gratias agere, habitaueruntque simul in eodem loco, orationibus, & ieiuniis insistentes. Venerunt autem ad illos multis & uariis languoribus uexati, quos illi orantes, in nomine Iesu Christi sanabant. Interim fama rerum ab iis gestarum perlata est ad Torquatum Tusciæ comitem, qui id temporis habitabat in ciuitate Spoletana. Mittit igitur, & accersiuit sanctum Concordium, aitque illi: Quis uocaris? At ille respondit: Christianus sum. Dicit ei comes, De nomine tuo perquiro, non de Christo tuo. Sāctus Cōcordius respōdit: Iam tibi dixi, Christianus sum, & Christum confiteor. Ait Comes. Sacrifica diis immortalibus, & esto noster amicus, & ego te patris habebo loco, suggerāque Domino meo Imperatori Antonino, ut faciat te sacerdotem deorum. Sanctus Concordius respondit. Vtinam tu efficiaris particeps deorum tuorum. Dicit ei Comes. Audi me, & sacrifica diis immortalibus. Ego uero, inquit sanctus Concordius, te hortor & admoneo, ut tu potius me audias, & sacrifices Domino Iesu Christo, ut possis euadere tormenta. Nam si non feceris, cum diis tuis in igne sempiterno ardebis. Tū Comes iussit eum fustibus mactari, & in custodia publica includi. Venit autem nocte ad eum beatus Eutyches cum sancto Antimo Episcopo, & quia Antimus Episcopus amicus erat comitis, rogauit Comitem, ut ad paucos dies Concordium apud se permitteret cōmorari. Permisit id Comes Antimo, habitauitque cū eo Concordius multis diebus. Tempore autem opportuno consecrauit eum presbyterum, & cœperūt pariter orationibus, uacare. Post aliquantum uero temporis reuocatus à Comite Concordius, aitque illi Comes. Ecquid de salute tua deliberasti? Sanctus uir respondit, Salus mea Christus est, cui quotidie sacrifico sacrificium laudis. Nam tu una cum diis tuis apud inferos concremaberis. Iratus Comes, iussit eū suspendi in eculeo. Ille autem uultu alacri dicebat, Gloria tibi Domine Iesu Christe. Iterum autem iubenti Comiti, ut sacrificaret magno Ioui beatus martyr respondit. Ego non sacrifico lapidi surdo & muto quia habeo Dominum Iesum Christum, cui seruit anima mea. Commotus Comes, præcepit eum in imum protrudi carcerem colloque eius & manibus ferrum inicii, simul etiam uetans, ne quis ad eum ingrederetur, sed fame necatus periret. Ibi beatus Concordius gratias agens Deo, gloria, inquit, in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ecce autem nocte media angelus Domini ei apparuit, dicēs. Noli timere, uiriliter age, quia ego tecum sum. Deinde post tres dies misit ad eum Comes media nocte duos satellites suos, qui eum aut sacrificare compellerent, aut recusantem interficerent: Qui cum ad eum uenissent, paruam Iouis statuam illi offerunt, aiuntque ad eum. Audisti, quæ Comes iusserit? Sanctus martyr respondit. Vos scitis. Aut sacrificium, inquiunt, Ioui offeres, aut capitalem sententiam excipies. Beatus martyr gratias Deo agens, Gloria tibi, inquit, Domine Iesu Christe, & expuit in faciem Iouis. Tum unus satellitum euaginato gladio, amputauit ei caput, atque ita in confessione Domini emisit spiritum. Venientes autem clerici cum religiosis uiris, tulerunt corpus eius, & posuerunt non longe a ciuitate Spoletana ubi multæ emanant aquæ. Passus est Calendis Ianuarii eiusque orationibus cæci illuminātur, ægri sanantur, dæmones expelluntur, præstante eo pro cuius nomine passus est, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Ieiuniis & orationib' sancti insistūt.

Concordius initiatur sacerdotio.

Luc. 2

Ceditur pro Christo

VITA S. FVLGENTII RVSpen. Episcopi, Per quendam eius Discipulum conscripta grauiter & erudite.

PROLOGVS AVTHORIS AD Felicianum Episcopum Fulgentij successorem.

OMnis noui testamenti dispensator fidelissimus, in quo loquitur Christus, sanctæ pater Feliciane, ut exemplo suo credendum sibi facile persuadeat, operum bonorū curam maximum gerit, & quicquid aliis faciendum dicit, ipse primitus facit. Sine causa quippe nititur docere sapienter, nisi uixerit innocenter. Duo igitur, Ecclesiæ Catholicæ doctoribus necessaria iudicantur, uita bona, & sana doctrina. Vita enim bona commendat sapienter docentem doctrina uero sana ornat bene uiuentem. Vita bona facit amabilem doctrina sana laudabilem. Vita bona cōtinuere dicitur imitāda, doctrina aūt sana nunquā iudicatur repudiāda. Vita bona tollit occasiones detrahētibus doctrina sana resistit contradicentibus. Propterea mihi diutissime B. Fulgentii pontificis, tui s. præcessoris, a quo simul nutriti sumus, nomen & gratiam cogitanti, dum frequenter ante oculos cordis magister egregius uersaretur, dolebam tanti uiri solatio caruisse populos Africanos, & quanuis ille gaudiis cælestibus oblectandus, ad meliora migrauerit, apud nos tamen modò similem deesse doctorem, sapiētiæ eius bene conscius, suspirabam. Dabatur sane flebili recordationi quædā respiratio, quoties dulcissimos libros eius, aut epistolas, aut quos edidit populo præsente sermones, uel ego legebam, uel legente alio audiebam. Veruntamen in illis præclaris opusculis ingenium uiri sapientiam que posse agnosci, tacitus considerabam, cuius autem iustitiæ, probitatis & misericordiæ fuerit, & quomodo laudabiliter uitam suam, quod tu bene nosti, cum familiaribus suis transegerit, sicut docuit uiuens, scire plerosque non dubitabam, latere tamen plurimos sentiebam. In posterum uero ne obliuione longa, conuersationis eius bona nescirentur, semper & uehemētius formidabam. Dixi ergo diu cogitans. Ecce fulget beati Fulgentii sana doctrina, quoniam leguntur ab omnibus libri eius quasi ipse loquitur, quando codex eius titulatus nomine, legitur, qui autem fiet, ut similiter nota sit omnibus uita ipsius bona? Quandiu uiuunt adhuc, qui nouerunt eum, uel certissimis testibus aliquid de eius uirtutibus audierūt, potest illi memoria præsens rerum testimonium perhibere. Quid aget

Doctoribus Ecclesiæ duo necessaria.

aget uentura progenies? Quid in transmarinis partibus longe constituta fidelium turba? Cum peruenerint ad notitiam lectionis, in qua idem beatissimus pontifex absens loquitur, & mortuus uiuit, admirabuntur profecto sapientiam, unde cognoscent innocentiam? Sicut ergo clara eius est doctrina, sic clarior fiat etiam uita. Loquamur & narremus fratribus nostris, quomodo tantus pontifex uixerit. Nec timendū est, ne minori facundia sacerdotem, qui per uniuersas orbis ecclesias magnum nomen obtinuit, ego faciam paruum. Cuiuslibet enim sit meriti oratio mea, nec augere poterit tanti uiri merita, nec minuere: sed proficere tantummodo ad testimonium charitatis, in qua illi semper inhęrere desiderans: salutiferis eius monitis ad suscipiendam professionem monachorū conuersus, in illo paruissimo monasterio, quod sibi apud Sardiniam pro Christi nomine relegatus effecerat, ubi iam tu presbyter habitas, diebus ac noctibus ante eū positus uixi: quando me super mel & fauū dulciora cęlestis eius eloquii flumina frequenter irrigabant, & nisi sterilitas arentis ingenii prępediret, centesimum fructū gleba pectoris nostri attulisset, sed indignus ego, de tanta plenitudine uix exiguam capere ualui portionem. Tuæ tamen paternitatis orationibus fretus, libelli præsentis laborem suscipere cogitaui, in quo omnia, quæ memoriter nobis audiētibus ipse referebat, & illa insuper, quæ oculis nostris adspeximus, aut iam positi in doctrina illius, quemadmodum sint gesta, non ignoramus, breuiter explicabo, notam falsitatis incurrere nullatenus timens. Cuncta quippe senilem tuam paternitatem minime latent, nec tibi nunc aliqua quasi nęscienti dicuntur, sed tuo potius testimonio confirmanda simpliciter digeruntur.

INCIPIT VITA.

1. Ianuarij. *Genus Fulgentij.*

BEatus ergo & uere Fulgentius, nobili secundum carnem genere procreatus parentes habuit ex numero Cartaginensium senatorum. Auus denique eius nomine Gordianus, dum rex Hunericus memoratam Carthaginem uictor inuadens, senatores plurimos, immo cunctos, amissis omnibus bonis ad Italiam nauigare compelleret, inter cæteros etiam ipse impositam peregrinationem libenti uoluntate suscepit, nolens, saltem facultatibus perditis, non perdere libertatem. Post cuius obitum, duo ex filiis eius, spe recuperandæ hæreditatis, Aphricanam prouinciam repetentes, manere iam intra Carthaginem minime potuerunt, domo propria donata Arrianis sacerdotibus, sed possessionibus suis ex parte per authoritatem regiam repetitis, ad * Byzacium perrexerunt, ibique in Lepte ciuitate unus eorum, nomine Cladius, ex coniuge nomine Mariana, Christiana scilicet & honesta fœmina, istum cui tanta gloria debebatur, feliciter genuit, eūque statim, quasi præscia qualis esset futurus, Fulgentium nominauit. Quem religiosa mater, moriente celeriter patre, Græcis literis imbuendum primitus tradidit, & quandiu totum simul Homerum memoriter reddidisset, Menandri quoque multa percurreret, nihil de Latinis literis permisit edoceri, uolens eum peregrinæ linguę teneris adhuc annis percipere notionem, quo facilius posset, uicturus inter Aphros, locutionem Græcam, seruatis adspirationibus, tanquam ibi nutritus, exprimere: Nec fefellit matrem diem cauta prouisio. Sic enim quoties ei loqui Græcè placebat, post longam desuetudinem locutionis eius & lectionis, non in conditis sonis uerba proferebat, ut quasi quotidie inter Græcos habitare putaretur. Literarum proinde Græcarum percepta scientia, Latinis literis, quas magistri ludi docere consueuerunt, in domo edoctus, artis etiam Grammaticæ traditur auditorio, magnitudine ingenii cūcta sibi tradita memoriter, & ueraciter retineus. Vnde tamen, domesticorum negociorum cogente necessitate, cito sublatus, paternæ domus gubernationem suscepit adolescens, ita se maternis subdēs imperiis, ut ibi quoque Christi existeret imitator, de quo sacra euangelia contestantur: Et erat subditus illis, id est, parentibus. Gaudebat uenerabilis mater, & præclara īdole sapientis filij mœrorem uiri amissi consolabatur. Cœperat in illa familia esse, qui amicis obsequium beneuolus redderet, inimicos rationabiliter repelleret, seruos mansuetus & seuerus regeret atque corrigeret patrimonium diligens coleret, sublimioribus potestatibus charissimus fieret. Cuius rei gratia crescente per singulos dies fama eius, repente procurator ordinatur, hinc initium sumens imperandi, & consulendi, sic gubernandi quamplurimos. Accepta tamen hac potestate dum clementer utitur, & neminem lædere pro ingenita sibi bonitate desiderat, atque in exigendis pensionibus crudelitatem iubetur exercere, cœpit secularium negociorum grauis apparere sarcina, & displicere felicitas uana, paulatimque laudabili patientia succedente, cœpit uitæ spiritualis amore exurgere desiderium lectionis, insuper & orationis indefessum crescere studium. Monasteriorum proinde suauissimos greges frequentius uisitans, feruorū Dei mores propositumque discebat. Inter abstinētes nulla esse gaudia seculi, sed nulla etiā esse tædia sentiebat. In summa abstinentia uiuentes uidebat nemine calūniatorē timere, sed se inuicē diligere. Considerabat etiā multos adolescētes perpetuæ continentiæ deditos ab omni posse abstinere cōcubitu. Talibus apud semetipsum cogitationibus fluctuabat, atque in hæc uerba prorumpens. Cur obsecro, aiebat, sine spe futurorum bonorum laboramus in seculo? Quid nobis aliquando præstare poterit mundus? Si gaudere desideramus, licet melius sit bene flere, quàm malè gaudere, quanto melius tamen gaudent, quorum sic in Deum tranquilla est conscientia, quas nemine terret exactoris improbi uiolentia, qui nihil timent nisi peccata, nihil agunt, nisi unde possint diuina implere mādata? Non fatigantur publicis excursibus, nō damna rei familiaris coguntur aut flere miserabiliter, aut timere deformiter, operantes manibus suis, non aduersantur utilitatibus alienis. Viuunt inter se pacifici, sobrii, mites, humiles, atque concordes: Nulla illis cura libidinis, immo magna solicitudo & iugis custodia castitatis. Imitemur tam laudabiles uiros, arripiamus hanc bene uiuendi constantiam. Si nobis utile, quod gratia reuelante meruimus meliora cognoscere. Abiiciamus pristinos mores & mutemus labores. Nitebamur prius inter amicos nobiles apparere nobiliores, nitamur modo inter seruos Dei pauperes effici pauperiores. Si coacti sumus exigere debitores, conemur modo conuertere peccatores. Solet etiam de publicis exactoribus efficere Christus Dominus noster magistros ecclesiæ. De telonio enim uocatus est Matthæus, ut apostolus fieret. Neque nos istius exactoris honori, personam conuenire credamus nostram, sed si ille deposito officio exactionis, accepit officium prædicationis, mihi non licebit post depositam procurationem pœnitentis assumere lamentationem? Defugium nostrum Deus est, nulla de ætatis imbellicitate nascatur excusatio. Potēs quippe est Deus qui dat continentiam tantis adolescentibus

Institutio Fulgentij.

Gubernat paternam domū.

Luc. 2.

Fit procurator

Monachorū felicitas.

** Bithyniam.*

bus

bus, quos uidemus in monasterio uiuere, mihi quoque peccatori similem gratiam donare. Post hæc uerba, diutius in pectore suo ruminata, decreuit sancto spiritu reuelante secularibus omnino renunciare deliciis, & illius uitæ socius fieri, quam laudabat. Prius tamen cogitans, ne subita mutatio mentem simul corpusque perturbans, inter ipsa initia conuersionis grauissimum sibi uel impedimentum uel scandalum gigneret, occulte arripuit rara exercere ieiunia, dehinc paululum progrediens, antiquorum sodalium tentabat uitare consortia, segregatus frequenter a turbis, in possessione propria, nescientibus omnibus, parentibus & clientibus, quasi propter actionis laborem tristes sedebat, & ibi orabat, legebat, ieiunabat, epularumq; immoderatam copiam minuebat, Ad balneas penitus non accedebat, & sub ipsa adhuc professione laica plene iam monachus conuersabatur. Stupebant omnes qui nouerant eum, & tam delicati uiri mirabilem parsimoniam, causamque mutationis huius interpretabantur ex angustia natã pusillanimitatem: Apud illum uero per singulos dies amor sanctæ professionis & mortificationis impensior cura crescebat. Aliquando ergo, ubi omnia quæ sibi dura uidebantur expertus, adiutorio gratiæ spiritalis, uoluntatis suæ sensit suppetere facultatem, beati Augustini, exponentis tricesimumsextum psalmum, disputatione compunctus, publicare suum statuit uotum, mutare gestiens habitum, ne ut amichabiliter ad se uenientes pati cogeretur, cum quibus seculariter diu uixerat. Cogitabat autem uir prudentissimus, conuersionem sui cordis sibi soli utilem futuram, si latere potuisset, Publicatam uero, multis aliis exemplum bonum dimittendi peccata pristina præstituram: Quis enim mediocris aut pauper, fieri monachus erubesceret, dum Fulgentium uideret, *genuini, fastus arrogantia recedente, duras abstinentiæ uias, patientiæ gressibus ambulantem?

Meditatur monastica uita cõpletũ.

**gemini.*

Fuit autem tunc temporis episcopus quidam laudabiliter prædicandus, nomine Faustus, qui pro fide catholica non longe a cathedra sua iussus fuerat relegari. De multis enim sacerdotibus hoc Hunerici tyranni persecutoris astuta malignitas ordinauerat, ut iuxta patriam propriam peregrinationis incommodum sustinentes, ad negandum Deum facile flecterentur. In eodem proinde loco, ubi relegatus tenebatur, monasterium sibi construxerat, in quo spiritaliter uiuens, apud omnes Christianos honorabilis, habebatur. Ad hunc ergo sanctus Fulgentius, quippe ei notissimus, alacriter uenit, eique uotum cordis sui fideliter indicauit. Ille autem sciens secularem omnino iuuenem, uerebatur talia credere pollicenti dicens ei. Quare fili mẽtiris, ut seruos Dei fallere delecteris? Tu ne eris monachus, aut antiquam deliciarum tuarum consuetudinem sic repente mutabis, ut escarum uiliũ negligentior apparatus, & uestiũ sordidarum tuũ animum non offendat abiectio? Prius est, ut sis saltem laicus minus deliciosus, & tunc forsitan credibile putabo, quod renunciare seculo aut uelis, aut ualeas. Ad hæc ille iuuenis magis ac magis inflammatus, repellentis manum suppliciter osculatus, sic oculis in terram depositis præcabatur. Potẽs est, Domine pater dare uolẽti facultatem, qui nolenti tribuit uoluntatem. Permitte me tantum tuis inhærere uestigiis, aperi mihi ianuam monasterii, præbe sanctæ ædificationis auditorium, fac me unũ de discipulis tuis, & Deus nouit quomodo me liberet ab iniquitatibus meis. Hæc audiens beatissimus senex, grauissimum putauit supplicantem diutius spernere tandemque flexus ad consentiendum, Mane, inquit, nobiscũ fili, sicut uis. Experiamur paucis diebus, utrum uerbis facta cõcordent. Vtinã superfluus sit timor meus, & professio tua inueniatur stabilis. Postquam ergo supplicanti consensum præbuit sanctus Faustus episcopus, sonuit ilico ꝑ affines & notos. Fulgentium monachum factum. Gratulabantur boni, confundebantur mali. Quosdam faciebat uita eius in deliciis transacta desperare, quosdam singularis ingenii notissima scientia, magnũ aliquid suadebat de profectu eius ueolciter sperare. Quidam uero familiares eius, quibus ab infantia charissimus amicus & fidelissimus fuerat, eum imitari cupientes, ipsi quoque seculum cõtempserunt, & se monasteriorum gregibus mortificata uoluntate iunxerunt. Audit hoc mater, referẽtibus multis, ad consortia monachorum fugisse Fulgentium totiusque domus regendæ atque gubernandæ curam penitus dimisisse, nec omnino iam posse de tali proposito reuocari. Turbatur, expauescit, & amoris nimii desiderio concitante, quasi eam Fulgentius moreretur, quanuis bene moreretur, qui sic moriebatur, cælum lamentationibus pulsat, & sicut solent matres in funeribus filiorum, modũ nescit habere lachrymarum. Rapitur inconsideratis cursibus ad monasterium furibunda, contumeliis & conuiciis sanctum Faustũ nihil dubitans aggreditur, Redde, inquiens, filium matri dñm seruis. sacerdotes semper beneficia multa uiduis præstant, quare nunc domus uiduę per te perit? Cui sapienter respondit episcopus, Si tu mihi filium tulisses, ego te, mulier, deberem, quantũ dolor imperaret, arguere, modo tu mihi iustè contumeliam facis, quia ego tibi filium tuli. Quãdo.n.tibi displicet, quia seruiturus est Christo bene facis contumelias inferẽs Fausto. Sub his etiam sermonibus æquanimiter tolerans, & affabiliter arridens, uidendi saltem filium nullam prorsus licentiam dat. Illa sciens, quantum diligeretur à filio magnis ante ianuam monasterii clamoribus eiulabat, & Fulgentii nomen frequentius inclamans, desolationem suam miserabiliter allegabat. Hæc prima tentatio beatum Fulgentium multis uiribus impulit, dum suam genitricem, quam semper amauerat, cui maxima deuotione seruierat, audiret auribus suis flere. Sursum tamen corde positus, audiebat, & non audiebat, nec illius preces aduertere dignum putabat, quia pietatem solitam religiosa crudelitate uincebat. Ibi iam futuræ patientiæ in laboribus multis exemplum fidelissimum præbebat, & similis ebrio per spiritalem gratiam factus, utrum mater esset, quodammodo ignorabat. Hic eum beatus Faustus episcopus ex toto corde conuersum primitus approbauit, & cum gaudio cæteris fratribus dixit. Facile poterit hic iuuenis tolerare quemcunque imposuerimus laborem, qui potest maternum despicere iam dolorem. Illa mater dum se plangere sæpius, nec ad se filium prodire cognosceret, in eodem loco eum iam non esse credebat, quia si ibi esset, non ferre posse dolorem matris, adhuc uirtutis eius nescia, putabat. Sæpe ergo iens ac rediens, & episcopo molestias, & filio plurimas afferebat, insidias, donec tędio uicta, propriã reuerteretur ad domum.

Ad Faustum episcopũ se confert.

Fit monachus

Alij eius exẽplũ imitantur.

Mater eius proposito cruciatur.

Matri illũ uidendi copia negatur

Cõstantia Fulgentij.

Beatus ergo Fulgentius supra credibilem modum laboribus se abstinentiæ cruciabat, sine uino & oleo manducans & bibens sic parcè & tenuiter, ut in ædie magnitudo siccatam corporis cutem fatiscere diuersis ulceribus cogeret, ac superducta, quam dicunt, impetigine delicati corporis pulchritudo fœdaretur. Putabant plurimi, tunc beatum Fulgentium sub occasione ipsius infirmitatis aut recessurum simul à proposito sanctitatis, aut reddendum deinceps tepidum. ne uel regulæ communis parsimoniam custodiret. Ille uerò contra spem omnium, misericordiæ Dei

Abstinentia eius incredibilis.

præuenientis auxilio gubernante, ex infirmitate corporis ampliores uires animi capiebat: & tanto abſtinentior, quanto debilior, de ſalute perpetua iugiter cogitabat: ſalutem uerò corporis arbitrio Domini committebat, hoc plerisque dicens: Scimus omnes ex epulis uitam ſolere ſeruari, non ſanitatem poſſe conferri.

Nã ut ſanetur infirmitas, ſi explenda uidetur gulæ cupiditas: quare infirmantur etiam illi, qui conuiuijs lautioribus quotidie ſaginantur? Tolerabat ergo infirmitatem patienter, exercebat abſtinentiam ſatis humiliter. Paruum nanque putans omne quod faciebat, de die in diem melior fieri geſtiebat. Hoc propoſitum cordis eius miſerator & miſericors Deus adiutorio ſuperni iuuaminis fulciens, uelociter ei corporalem reſtituit ſanitatem. Tunc animus uiri ſapientis altiori pietate commotus, cum tota mente mundum ſibi crucifigeret, & ipſe mundo crucifixus, iter rectum à iuuentute ſua, ſicut ſcriptum eſt, ambularet: portionẽ ſubſtantiæ ſuæ quamuis haberet fratrem iuniorem, nomine Claudium, per donationem ſoli contulit matri, ut à matre poſtmodum, ſi bene ſeruijſſet, donaretur & fratri: ſic ſalubri conſilio ſuperbiam iunioris fratris edomare deſiderans, ut qui eſſe nolebat humilis propter pietatem, diſceret humilis eſſe propter hæreditatem: mater quoque ſanctiſſima poſt diſceſſum dulciſſimi filij, cuius iam non poterat obſequio lætificari, eius meruiſſet beneficio conſolari. Quantas ibi tunc uniuerſi laudes & gratias Domino retulerunt, cum uiderent beatum Fulgentium ſeculari cupiditate calcata, rebus, quas diſtrahere & donare pauperibus non poterat, nè offenderet bonam matrem, renũciaſſe penitus, ut Chriſtum inuenire mereretur doctorem? Finita iam fuerant cuncta, quæ eum in conuerſionis primordiò uidebantur affligere: Sed quia hæc uita nunquàm poteſt ſine ſuis tentationibus prætериti, naſcitur rurſus talis perſecutio fidei, ut ſanctæ memoriæ Fauſtum epiſcopum cogeret per diuerſas latebras commigrare: nec in ipſo monaſterio ſineret iugiter quieſcere. Tunc beatus Fulgentius timens aut illo loco ſolus remanere, aut de loco in locum frequentius tranſmigrare, conſulto prius epiſcopo Fauſto, uicinum monaſterium petijt, ubi paucis & ſimplicibus fratribus Felix nomine Abbas præerat, amicus eius ab adoleſcentia, cum quò ſemper etiam laicus familiariter uixerat. Tunc igitur eum Felix Abbas cum gaudio ſuſcipiens, imparemque ſe eius uirtutibus ſciens, & nomen & poteſtatem ei tradidit abbatis. Ille plenus ſtudio humilitatis, recuſabat priuilegium poteſtatis. Et poſt multa certamina pietatis, ex conſenſu totius congregationis, paſſus uiolentiam charitatis, uix conſenſit eſſe collega boni conſortis. Ita duo uiri ſanctiſſimi diligentes æqualiter Deum & proximum, ambo moribus ſimiles, ambo meliores propoſito, conuerſatione æquales, unus ſcientia ſuperior, iugum bonum gubernandæ congregationis excipiunt. O quàm felix ſeruorum Dei numerus fuit, quibus cœperat præeſſe Fulgentius: O quantum fulgebat illud monaſterium, cui diſpenſator permanſerat Felix. Dabant ſibi mutuis nominibus etiam ipſi non minoris laudis auſpicium. Felix uocabatur Fulgentius, uiam Domini currens, & famam creſcente Fulgentij, capiebat fructum ſui culminis Felix. Vnus tamen eorum, beatus uidelicet Fulgentius, docendis fratribus peculiariter uacabat: alter in quotidiano miniſterio ſolicitius laborabat. Superuenientibus fratribus unus uerbum Dei ſingulariter prædicabat, alter hoſpitalitatem diligenter præparabat, & hilariter offerebat. Nihil alter ſine conſenſu alterius faciebat: ſed ſic ambo cæteris erant imperantes, ut ſub unius ſe regula crederent conſtitutos. Ità dum timebat Fulgentium offendere Felix, Felicemq; Fulgentius, mortificatis uoluntatibus proprijs uterque uiuebat, & de fratrum, quibus conſulebant, utilitate laudabiles, & de mutua, quam ſibi reddebant inuicem, ſubiectione ſublimes. Quis iſtius affectus explicare poſſit loquẽdo uirtutem? Quos quieta pax adunauerat, nec bella ualuerunt feralia ſuperare. Sed cum ſubito barbaricæ multitudinis prouincia turbaretur incurſu, uidentes ſalutem temporalem fugæ præſidio uendicandam, labores ilicò perferendæ peregrinationis excipiunt, limatoque conſilio procul abſcedunt, ubi nulla belli naſcentis opinio, conſtruendi monaſterij præberet integram facultatem. Promouent igitur caſtra ſpiritalia duces inclyti cœleſtis exercitus, & per ignotas Aphricæ regiones, monachorum ſuorum caterua comitante, pariter gradiuntur, ubique facientes gaudium bonis, inuidiam malis.

Deſiderium proficiẽdi.

Thr. 3

Fidei perſecutio.

Fit Abbas monaſterij.

Cogitur fugam capeſſere.

In territorio denique Siccenſi, dum cogitant certas ſedes ſtatuere, regionis fœcunditate delectati, uirorum & fidelium fauore ſuſcepti, presbyter quidam ſectæ Arrianæ in fundo Babardilla perfidiã prædicabat: cuius nomen quidem fuit inter homines Felix, ſed uolũtas aduerſus Deum ſemper infelix, natione Barbarus, moribus ſæuus, facultatibus potens, catholicorũ perſecutor acerrimus. Hic beati Fulgentij nomen in illis regionibus clarum fieri ſentiẽs, reconciliandos occultè multos, quos deceperat, ſuſpicatur. Neque uirum dignum ſacerdotio, uerè adhuc eſſe monachum credidit, ſed eum ſub habitu monachi ſacerdotis officiũ putat implere. Et reuerà ſacerdotis officium etiam tunc laudabiliter implebat, non aliquantos reconciliãdo, ſed omnes, quos attingere poterat, ad reconciliationẽ ſalutaribus monitis inuitando: cuius ſermo dulcis & rectus, quia dura quoque corda molliebat, nec immeritò hunc presbyterum ſic timere pro ſua perfidia compellebat. Arripit igitur presbyter, inſani furoris ſtimulis concitatus, Dei ſeruos crudeliter perſequi, & per omnes uias cuſtodibus diſtributis, ambulãtium ſimpliciter obſidet itinera. Neceſſarium quippe fuerat athletas fortiſſimos, uoluntarijs abſtinentiæ laboribus ad omnem tolerantiam præparatos, perſequẽtium paululum tradi manibus: ut martyrialis agonis effecti participes, illata diſcerent ſupplicia tolerare, probaturi quid proceſſiſſent, ſi flagellis membra omnia diſſipantibus, à fide uera minimè defeciſſent. Neſcientes igitur cogitationes maligni ſerpentis, habenteſque fiduciam conſcientiæ, nihil timẽtes, ſimul ambo gradiebantur ſecum loquentes: Et ecce ſubito quaſi uiolentia ſæuiſsimæ tempeſtatis inuadit incautos, diuidit iunctos, ligat diuiſos, & feralibus uinculis oneratos, perducit ad presbyterum uinctos: Efficiuntur ſubito ſine crimine rei, ſine belli ſorte captiui. Quibus enim fugientibus nihil nocere potuerunt Mauri, pœnas ingerunt Arriani. Tunc antequàm tenerentur, Felix Abbas paucos ſolidos, unde fratrum ſuſtentabatur inopia, ſimpliciter ubi metus ſuaſerat, proiecit, & cuſtodiendos Dei ſeruis, ipſi Deo committit. O diuini ſingularis potentiæ miraculi. Nemo ualuit ſolidos illos proiectos adſpicere, nullus permiſſus eſt uictum pauperum pauperibus tollere. Sed illi ſoli, qui ſic probandi fuerant, tenentur, ligantur, ad presbyterum perducuntur. Quibus ore terribili uiolentus presbyter intonat: Cur ex veſtris regionibus occultè uenistis Chriſtianos reges euertere? Bene enim miſer Chriſtianos reges eſſe dicebat, in quibus Chriſtum regem regum miſerabiliter exuſſlauerat, & quos filium patri æqualem negare, ſimilis Antichriſto docuerat. Illis ad hæc ueraciſsimæ reſponſionis uerba parantibus, inferri præcepit

Felix, presbyter Arrianus Fulgentio infeſtus.

Siſtitur Arriano presbytero cum ſocio.

Vide crudelitatem hæretici.

pit uerbera primitus. Igitur Felix Abbas uehementi charitate commotus, Parcite, ait, fratri Fulgentio, q non potest tormenta perferre. Nolite istum cædere, inter uestras manus forsitan moriturum. Conuertatur in me uestra crudelitas: ego scio quid confitear, in me est omnis causa. Tunc dilectionis admiratione stupefactus, remoueri paulisper beatum Fulgentium iubet, atque illum grauius cædi ministris sæuissimus imperat.

Caditur socius Fulgentij. Tunc hilari animo Felix Abbas uerberibus subditur. Dolorem quippe cum gaudio sustinebat, quia beatum Fulgentium nihil adhuc pati uidebat. Ecce qualis fuit beatus Fulgentius circa commissos, ut usque ad mortem diligi mereretur. Ista quippe charitas beati Felicis, uitæ illius sanctæ magnum perhibet testimonium. Neque enim salutem suam pro salute illius despiceret, nisi prius sibi & multis utilem iocundumque sentiret. Imitentur utrosque, qui Deo placere desiderant. Alios doceat beatus Fulgentius sic uiuere inter fratres, ut amentur, foueantur, & in summis necessitatibus adiuuandi, etiam si periculum non defuerit, iudicentur. Sumant alij de bono facto Felicis Abbatis exéplum, melioribus fratribus & in Dei timore plus proficiétibus, omnem gratiam bonæ uoluntatis impendere. Quando enim talis charitas inter fratres fuerit, qualis inter sanctissimos uiros fuit, uis totius tentationis superatur: inimicorum uerò pertinacia continuò frangitur: quamuis tunc sæuissimus presbyter etiam de Felicis Abbatis iniuria minimè satiatus, nec beato Fulgentio parcendum putauit. Beatus autem Fulgentius, uir omnino delicati corporis, *Verberatur etiam Fulgentius.* utpotè ex familia natus illustri, uiolentos impetus fustium, repentini doloris acerbitate crescente, uix tolerans, sicut ipse nobis posteà referebat, cogitauit presbyteri furentis insaniam uel mollire, si posset, uel certè paululum, donec recrudesceret, auocare: quò facilius inter ipsas moras inueniret, spatium respirandi, ne continuata pœna omnino intolerabilis fieret. Dico aliquid, si loquendi potestas tribuitur: dum cæderetur, exclamat. Tunc presbyter, putans eum confiteri uelle, iubet quiescere cedétes, & sic adhuc ad flagella suspensum, loqui præcepit quod uolebat. Vbi dũ beatus Fulgentius eloquentiæ solitæ sermonibus blãdis, suæ peregrinationis narrare aggressus historiam, presbyterum faceret attonitum, diuque nimia uerborum suauitate delinitum, penè totius crudelitatis reddere oblitum, miratur presbyter beati Fulgentij facundiam, probat sapientiam, magnumque aliquem uirum conijciens, erubescit inferre uiolentiam. Sed ne proderet suis suam superatam fuisse sæuitiam, Cædite, ait, iterum fortiter, & multiplicatis flagellis lacerate uerbosum. Me etiam, puto, seducere cogitat, longoque inanis fabulæ circuitu quid conficere moliatur, ignoro. Recrudescit iterum manus uesana tortorum, flagellisque innumeris beatus Fulgentius exaratur.

Tandem presbyter de illata cæde confusus, uirorũ laudabilium merita sentit, nec apud se eos tenere diutius ausus est; sed deformiter decaluatos, ablatis etiã omnibus uestimentis, ex domo sua nudos inanesque *Post uerbera, cũ ignominia dimittuntur.* proiecit. Sed nec illa decaluatio uiris sanctissimis turpitudinem, nec nuditas attulit confusionem: quos tolerata propter odium religionis iniuria, primæ iam confessionis decorauerat ornamento, superna gratia fulciendos. Processerunt itaque de domo presbyteri, tanquàm de loco gloriosi certaminis, insignis uictoriæ laureis coronati: reuersique per campum, ubi fuerant capti, solidos, quos Abbatem Felicem proiecisse diximus, integro ibi numero seruatos inueniunt, & quasi ex diuina manu restitutos hilariter accipiunt, agẽtesque ineffabiles gratias Deo, qui consolatur humiles in omni tribulatione eorum, reuertuntur ad proximos fratres. Huius autem crudelissimi facti detestabilis opinio, cunctam simul mœstificat regionem. nunciatur etiam Carthagine fama. Inter alios quoque Arrianorum episcopos dolet mactatum graui cæde beatum Fulgentium: & quia parentes eius cognitos habebat idem episcopus, episcopumque beatum Fulgẽtium singulariter adhuc laicum dilexerat, aduersum presbyterum suæ religionis & parochiæ, q cædis author extiterat, grauiter commouetur, uindicare beatum Fulgentium parans, si querelam de memorato presbytero deponere uoluisset. Sed beatus Fulgentius multis, ut hoc faceret, suadentibus: Non licet, ait, in hoc seculo uindictam quærere Christiano. Nouit Deus, quomodo seruorum suorum defendat iniurias.

Iste presbyter si grauissimi sceleris inter homines, me agente, receperit ultionem, patientiæ nos apud Deum perdimus retributioné: maxime quia multos paruulos scandalizare poterit, si episcopi Arriani iudicium qualiscunque peccator, tamen catholicus & monachus, quæram. Nolens ergo retribuere mala pro malis, & uitam suam sciens necessariam bonis, ne quam forsitan hæreticorum uiolentiam denuo paterentur, ex illa prouincia rursus egrediuntur, & ad uicina prouinciæ suæ loca celeriter regrediuntur: eligentes Mauros potius habere uicinos, quàm pati molestissimos Arrianos. Iuxta ciuitatem proinde, quæ Ididi nuncupatur, fundare monasterium incipiunt, ubi paruo tempore Domino seruientes, insistebant operibus charitatis: donec subito beatus Fulgentius Aegyptiorum monachorum Vitas admirabiles legens, institutionũ simul atque collationum spiritali meditatione succensus, memoratas terras nauigio petere statuit: duabus uidelicet ex causis, ut uel ibi deposito nomine abbatis, sub regula uiueret in humilitate, uel districtioris abstinentiæ legibus subderetur. *Fulgentius meditatur profectionẽ in Aegyptum.* Et quia desiderium suum impediri poterat publicatum, quærit primitus occasionem proficiscendi Carthaginem. Dehinc ueniens ad ipsius mœnia ciuitatis, uno tantum fratre, cui nomen fuit Redemptus, socio peregrinationis electo, nauem conscẽdit, Alexandriam petiturus, nullos fortè sumptus peregrinationis tãtæ necessarios ferẽs, *Ps. 22.* sed in Deo, qui diues est, spem suam firmiter ponens, suauiter canebat cum Dauid: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Ventis itaque flatu prospero consequentibus, Syracusanum contigit feliciter portum. *Appellit Syracusas.* Deique summi prouidentia gubernante, ductus est ad hãc ciuitatem, ubi tunc ecclesiam catholicam beatus Papa Eulalius gubernabat, uir eximiæ sanctitatis, admirabilis hospitalitatis, perfectissimæ charitatis: *Eulalius, Syracusanus episcopus.* in cuius corde thesaurus sapientiæ spiritalis absconditus, multos talentorum Dominicorum negociatione ditabat.

Virtute enim discretionis super omnia decoratus, monachorum professionem singulariter diligebat: habens etiam ipse monasterium proprium, cui semper adhærebat, quoties ab ecclesiasticis actibus uacabat. *Monasteriũ S. Eulalij.* Ad hunc ergo beatus Fulgentius ueniens, inter alios peregrinos hospitalitatis officio libenter excipitur, neque tamen diu latere permittitur. Mox enim, sicut moris est, dum in conuiuio sacerdotis dum de diuinis rebus ortus est sermo, uirum singularis scientiæ locutio sua continuò prodidit. Intellexit episcopus, ex ornatu sermonis & responsionum moderatione, sub monachico habitu magnum latere doctorem: distulit tñ eundem uel quis esset, curue aduenisset, conuiuis præsentibus, inter epulas quærere. Post prandium uerò cum meridianis

horis in domo sua deambularet episcopus, per fenestram respiciens, obseruantē sibi, sicut cæteros, beatum Fulgentium uidit: quem continuo peculiariter uocans, de institutionibus, ait, & collationibus loqui cœperas, dum prāderemus. Affer mihi, obsecro, codicem, si portas. Ille sine mora iussis obediēs, codicem detulit, in quo quid contineretur, uerbis proprijs iussus exponit. Admiratur sanctus Eulalius scientiā iuuenis, & tali hospite delectatus, cur ex Aphrica uenerit, diligenter inquirit. Ille metuens arrogantiæ notam, si desiderium suum fateretur, incurrere: parentes inquit, meos quæro, quos in illis partibus uiuere peregrinos audiui. Verè enim parentes suos requirebat, quorum suauissimos mores imitari cupiebat. Intellexit episcopus responsum non manifestum, totiusque itineris eius per alterum fratrē (fuit enim simplex) inuestigat causas. Ibi tunc beatus Fulgentius salubriter proditus, ueritatem simpliciter confitetur: iturū se ad ultimam Thebaidæ regionis eremum dicit, ut illic, sicut lectio monebat, mundo mortuus uiueret, ubi maior abstinentium numerus assumptioni suæ nullum gigneret impedimētum, sed fortè potius præberet exemplum. Rectè facis, respondit episcopus, cupiens meliora sectari: sed scis, quoniam Deo sine fide impossibile est placere. Terras, ad quas pergere cō cupiscis, à communione beati Petri perfida dissensio separauit. Omnes illi monachi, quorum prædicatur mirabilis abstinentia, non habebunt tecum altaris sacramenta communia. Quid ergo proderit affligere ieiunijs corpus, ubi solatijs spiritalibus indigebit anima, quæ multo melior est corpore? Reuertere fili, ne uitæ melioris intuitu, periculum rectæ fidei patiaris. Ego enim quondam iuuenis, antequā me pontificalis honoris gratia præueniret indignū, diu cogitaui sanctissimæ huius professionis in ipsius prouinciæ monasterijs adimplere propositum, sed hæc causa me prohibuit assumpta perficere. Cōsentit beatus Fulgētius monentis patris consilio salutari, suæque intentionis feruore deposito, suadetur ibi apud Syracusas paucis mensibus degere, sancto Eulalio præbente uictum & hospitium congruum. Sed quia bonæ mentis indoles nunquam uacat, charitatis opera semper exercens, in ipso paruissimi hospitij quod acceperat, habitaculo cœpit hospitalitatem multis superueniētibus exhibere peregrinus, & alterius indigens solatio, consolādos suscipere peregrinos. Miratur sanctus Eulalius affluentem sancti animi libertatem, magnoque gaudio saginatur, dum per manum beati Fulgentij, cui uictum quotidianum nihil habenti ministrabat, alimenta ministrari non habentibus uideret: Et si fas est dicere, comparatione minorum crescere maiores solere, quanuis esset sanctus Eulalius in pauperibus gubernandis omnino perfectus, opera tamen beati Fulgentij considerans, de die in diem plus misericors efficiebatur & largus. Peracto itaque præsentis hyemis tempore, cura uehemens beatum Fulgentium commouet, episcopum quendam Rufinianum nomine, qui persecutionis uiolentiam fugiendo declinans, ex Byzaceno concilio nauigauerat, ibique prouinciæ Siciliæ uicinus, in quadam breuissima commorabatur insula, uitam monachi laudabiliter gerens, uidere indifferenter, ut eius admonitione secundo firmatus, quid facere deberet, agnosceret. Hoc autem uolebat, non quia Eulalio Pōtifici minus credebat, sed quia in rebus dubijs utilissimum semper esse multorum consilium sentiebat. Per multos itaque pedestris labores itineris ad illum Siciliæ ueniens locum, cui plus propinquior illa insula fuerat, ubi sanctus Rufinianus episcopus, habitabat, modica nauicula deportatus, sacerdoti uenerabili uelociter præsentatur: a quo similiter, ne in Aegyptum proficisci perseueraret, admonitus, redire protinus ad proprium monasterium, neque tamen Apostolorum memoriam prætermittere, statuit. Occasione igitur nauigij felicioris inuenta, Romam uenit, & authorum secularium consono semper ore laudatam, caputque mundi ueraciter appellatam, festinus ingreditur ciuitatem. Fuit autem tunc in urbe maximum gaudium, Theodorici regis præsentia Romani senatus & populi lætificante conuentus. Vnde contigit, ut beatus Fulgentius, cui mundus fuerat olim crucifixus, postquam sacra martyrum loca uenerabiliter circuiuit, omnesque seruos Dei, quorum in breui notitiam capere potuit, humili obsequio salutauit, in loco, qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege, concionem faciente, Romanæ curiæ nobilitatem, decus, ordinemque distinctis decoratum gradibus adspectaret, & fauores liberi populi castis audiēs auribus, qualis esset huius seculi pompa gloriosa cognosceret.

Hebr. 11.

Cōmunio Romana ecclesia

Hospes hospitalitatem exercet

Rufinianus episcopus.

Romā petit religionis ergo.

Theodoricus 2. in Italia Gothorum rex.

Inuisit sacra martyrū loca Fulgentius.

Neque tamen in hoc spectaculo libenter aliquid intuetur, neque illis nugis secularibus superflua illectus delectatione consensit: sed inde potius ad illam supernam Hierusalem feliciter desiderandam uehementer exarsit, salubri disputatione præsentes sic admonens fratres: Quam speciosa potest esse Hierusalem cęlestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc seculo datur tanti honoris dignitas diligentibus uanitatem, qualis honor & gloria præstabitur sanctis, cōtemplantibus ueritatem? Multa his similia beatus Fulgentius illo die salubriter disputauit, & iam toto corde monasterium suum reuisere cupiens, ad Aphricam uelociter per Sardiniam nauigauit, uix credentibus præ nimio gaudio monachis suis, beatum redijsse Fulgentium. Nesciebat planè sancta fraternitas quid primitus ageret: utrum de absentia patris quereretur, an potius de præsentia lætaretur. Nullus tamē ausus est eum, quia discesserat, culpare, sed cuncti potius satagebāt pro reditu eius Deo gratias agere. Iunguntur seruorum Dei gaudijs etiam laici, lætantur omnes honesti ac nobiles uiri, quòd beatus Fulgentius Aphricanæ Ecclesiæ doctor prædestinatus, non diu fuisset in transmarinis regionibus occupatus.

Certatim denique singuli properant ampliora prębere solatia * pietatis, quibus foueretur animus reuertentis. Offertur à quodam, nomine Syluestrio, benè Christiano, & prouinciæ Byzacenæ primario, locus aptus monasterio fabricando, cuius gleba pinguis ac fertilis, instituendis hortis optabili fœcunditate congrueret, & quod plus eligendum uidebatur, longe adhuc à furore bellico constitutus, quietissimæ pacis securitatem plenissimam daret, honestis plurimis per uicinas possessiones commanentibus: quorum frequens oblatio, transactionem monachis facillimā promittebat, ut regnum Dei quærentibus, nulla cura secularis transactionis obstreperet. Libenter beatus Fulgentius hominis religiosi deuotam suscipiens oblationem, sine mora in loco sibi concesso monasterium fundat, plurimosque ad conuersionem pijs monitis inuitando, monachorum multiplicat numerum, & magnæ congregationis efficitur pater. Quanuis sanè spiritalia meditari iugiter concupisceret, ampliori tamē solicitudine distendi compellitur, ocium sanctum quærens ex dilectione ueritatis, & negocia multa suscipiens ex necessitate charitatis. Vnde uictus aliquando contemplatione meliorum, lectioni & orationi tantum uacare desiderans: cogitauit diu, quomodo sarcinam præsentis oneris abijceret, & sub aliorum regimine constitutus, ipse potius sub regula uiueret, quàm uiuendi regulam cæteris

**charitatis.*

Construit monasteriū Fulgentius.

teris

teris traderet, secundum Dei præceptum magis utile iudicans imperantibus obedire, quàm obedientibus imperare. Cogitanti uerò ea diutius, talis subito sententia nascitur. Est in medio uadosi maris sinu monasterium Vincensi litori proximum, Bennesensi autem maxima ex parte contiguum, ubi neque hortos colere parbissimi scopuli limes finit angustus, neque ligni uel potabilis aquæ consolatio saltem ministratur exigua, sed rei utriusque per breuissimas nauiculas quotidiè sufficientia præparatur. In hoc monasterio rigidi propositi disciplina antiqua seruatur, ab infantia sua plurimis usque ad decrepitam senectutem sanctissimè ibi uiuentibus, sanctæque professioni congrua opera laudabiliter exercentibus. Vbi tunc duo presbyteri peculiares, & meritò mirabiles, & immaculatæ senectutis honore uenerabiles, abbatis officio fungebantur, nunquàm de cœnobio recedentes, sed ecclesiasticæ dignitati multos uiros idoneos nutrientes. Ad hoc igitur monasterium clam beatus Fulgentius proficiscitur, ibique in congregatione tam maxima nomen ponit abbatis, & adunatus multitudini monachorum, fulget quidem super cæteros scientia mirabili, eloquentia spiritali, sed subijcitur omnibus laudabili humilitate, obedientia singulari. Memor quippe illius euangelicæ sententiæ, qua Dominus noster, dicit, Non ueni facere uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me patris: Omnes suas mortificat uoluntates: ieiunijs insuper, orationibus, uigilijs & abstinentiæ uacans, totumque se cum uitijs & concupiscentijs secularibus crucifigens, manibus etiam suis delectabiliter operabatur. Nam & scriptoris arte laudabiliter utebatur, & palmarum folijs flabellos sæpissimè contexebat. Cui operi, etiam cum fuisset abbas, in suo monasterio uacabat. Lectioni autem in cellula frequenter coram fratribus insistebat, apud omnes amabilis, honorabilis & iucundus. Sed quanta in eodem monasterio lætitia, tanta in illo exorta est tristitia. Gaudebant isti, qui eum susceperant: dolebant illi, qui amiserant.

Clàm alius petit cœnobium posito abbatis nomine.

Ioan. 6

Nascitur intereos noua pugna charitatis. Isti nouum socium tenaciter amplectuntur, illi antiquum patrem reddi sibi suppliciter deprecantur. Illi se ornari de eius præsentia, illi de absentia deficere confitentur. Beatus uerò Fulgentius magis uolens discere quàm docere, consentit hic esse, ubi fuit inferior, & trepidat illuc redire, ubi cunctis posset esse superior. Tunc abbatis Felicis & omnium fratrum, quos reliquerat, dolor ex necessitate consilium sumens, patrocinio sancti Fausti episcopi insulanos monachos pulsat. Ille protinus episcopali authoritate suum esse monachum Fulgentium allegat, sibique reddi, & ubi ipse iusserit, uiuere debere confirmat.

Humilitas sancti uiri

Minatur excommunicationem contradicentibus: ipsum ueto Fulgentium, nisi consentiat, inobedientibus similem pronunciat iudicandum. Quid multa? Deponitur rursus beatus Fulgentius ad monasteriũ proprium, subire præcipitur abbatis officium: & ne iterum a desiderio spiritali mutabilis fieret, repente eum sacerdos presbyterum consecrat, ut abbatis & presbyteri decoratus officio, nec monasterium relinquere, nec in alia posset ecclesia fortuito ordinari.

Cogitur redire ad abbatis officiũ. Fit sacerdos.

Victus ergo, & honoris compedibus uinctus, cœpit iam beatus Fulgentius æquanimiter monasteriũ suum regere, famaque crescente laudabili, super omnes Aphricæ prouincias innotescere: in ipso autem Vintorum territorio tanquàm proprius episcopus honorari, paratis omnibus, quandocunque facultas ordinandi episcopum cõcessisset, beatum Fulgentiũ primum sacerdotem uocibus petere & mentibus, nec alterum nisi beatum Fulgentium sibi consecrari permittere. Desiderium deinde populorum Deus uidebat, ipsum quoque beatum Fulgentium non latebat. Sed quia tunc regalis authoritas episcopos ordinari prohibuerat, nec uiduatis plebibus prouidere pastores licebat, securus huius interdictionis tempora trãsigebat, superfluum iudicans honorem fugæ præsidio recusare, quem nec dare alicui fas erat, nec accipere. Postquàm uerò sacra turba Pontificum, qui remanserant, communicato inter se consilio, definierunt aduersus præceptum regis in omnibus locis celebrare ordinationes Pontificum, cogitantes, aut regis iracundiam, si qua forsitan existeret, mitigandam, quò facilius ordinati in suis plebibus uiuerent: aut si persecutionis uiolentia nasceretur, coronandos etiã fidei confessione, quos dignos inueniebant promotione: ministerium uerò suum facilius impleturos, atque inter ipsas tribulationes proprijs plebibus solatia præstituros: fit repente communis assumptio, presbyteros, diaconos, & si quos inueniret electio, rapere, benedicere, consecrare, certatim in locis singulis properantibus, ne in tali studio aliquis aut tardus aut nouissimus uideretur. Tunc beatus Fulgentius eligentium uota ueloci ori præueniens fuga, latebris incertis absconditur, nec quæsitus ullatenùs inuenitur. Plebs ipsius loci, ubi fuerat monasterium constitutum, differre suam prorsus electionem, donec inueniret beatum Fulgentium, cogitabat. Veruntamen timens, nè, dum diù beatus Fulgentius quæritur, fama hæc Carthaginem perueniret, atque inde rursus regalis interdictio nasceretur: ita compellente festinationis necessitate, suadentur sibi de suis clericis alterum quærere. Sic per multa loca, ubi beatus Fulgentius aut solus, aut primus electus est, postquàm minimè potuit inueniri, dedit alijs honoris summi licentiam. Repleta iam fuerat prouincia Byzacena nouis sacerdotibus, & penè uix paucarum plebium cathedræ remanserant destitutæ: regis quoque commota sæuitia cunctos iam decreuerat exilio mancipandos, in ipsum primitus ordinatorem, id est, primatem, nomine Victorem, procedente sententia: qui iam à seruis regis exeuntibus captus, ad Carthaginem ducebatur: & omnino succedente maiore tristitia, uersa fuit in publicos luctus ordinationis assumptæ lætitia. Tunc occultis nuncij edocentibus, transisse tempus faciendæ ordinationis, beatus Fulgentius putans, cathedris quammaximè proximis episcopos haberi proprios, ipse rursus monasterij sui congregationi gubernator reuertitur, nihil dubitans, neque formidans, sed omnino se pontificalis dignitatis euasisse sarcinam gaudens. Veruntamen altiori consilio Deus noster prædestinata perficiens, cui dederat docendi salubriter facultatem doctrinæ salutaris dare iam uolebat authoritatem, ne deesset si dei Catholicæ contra Arrianos fidelissimus prædicator. In tempore ergo tribulationis abscondere noluit uas electionis, per quem disposuerat implere officium prædicationis. Erat adhuc Ruspæ oppidum nobile, clarissimis habitatoribus prorsus illustre, cui nullus fuerat episcopus ordinatus: quia Diaconus quidam Felix nomine, qui ambire uoluerat, repudiatus, honorem Pontificis in illo loco nec ipse merebatur, nec alterum patiebatur accipere. Frater quippe illius germanus, amicus procuratoris, per potentiam secularis actionis ministrabat uires ambitionis. Dolor honestorum ciuium mentes uehementer agitabat, cur soli remansissent sine patre spiritali, qui uidebantur super cæteros excellere nobilitate carnali: cũ repente fama uerax dolẽtibus nũciat beatũ Fulgẽtiũ, quẽ tot loca primo sacerdotio iudicauerãt dignũ, nullatenùs

Non licet ordinare episcopos.

Fugit episcopatum.

Felix, diaconus ambitiosus

latenùs in tẽpore ordinationis inuentum, remansisse presbyterum, gloria maiore uestitum, quàm honoris superioris sic calcauerat appetitum. Illis, quibus displicebat superbus ambitor, placet iste laudabilis excusator. Consentitur ab omnibus, ipsum sibi esse seruatum, propterea minimè tantis plebibus ambientibus ordinatum. Nesciente igitur beato Fulgentio, Victor primas in itinere petitur à Ruspensib. & uicinis episcopis ordinandi Fulgentium licentia datur. Tũc aggregata uiolentæ multitudinis manu, repentè beatus Fulgentius, dolens oculos, in cellula propria reperitur: inuaditur, tenetur, ducitur, & Pontifex esse nõ rogatur, sed cogitur.

Cogitur suscipere Ruspensem episcopatū.

Inde ad episcopũ, qui admonitus fuerat ordinationẽ celebrare, pductus, ignoti populi constituitur pater, ita ut in illo Propheticum illud compleri uideretur oraculum, Populus quem nõ cognoui, seruiuit mihi. Nimis autem gratissimus uiri sapientis adspectus, & fauores populi suffragantis augebat, & à quocunque tunc uidebatur incognitus humilitate uestium blandus, modestoque incessu uenerabilis habebatur. Cum uerò loqui quippiam, cogente interdum ratione, uoluisset, in eius ore omnis turba pẽdebat, ex locutione familiari considerans, qualis esset spiritalis magistri futura doctrina. Propter quod ex omnibus possessionibus, ubicunque transibat, populus confluxerat ad fauendum, Ruspensi Ecclesiæ quanto serius, tanto meliorem confitentes prouenisse Pontificem. Diaconus porrò uidens suæ ambitionis conatus uanissimos defecisse, quod solum remanere deluso poterat, sæuit, & tardus, innumeris congregatis, uenienti filio pacis scandalum, sicut sacer loquitur Psalmus, iuxta semitã posuit. Viam igitur, per quam ueniebat Dei seruus electus, obsedit ambitor infestus. Sed ubique simplicibus subuenit Christus, nec impediri potest ab homine sacerdotis electio, quam nõ præcedit ambitio. Ne scio quo sanctispiritus admonentis imperio, per alteram uiam populus qui præcedebat ambulauit, & beatum Fulgẽtium, dum adhuc hostis sedet in uia, super suam cathedram collocauit. Celebrata sunt eodem die diuina solenniter sacramenta, & de manibus beati Fulgentij communicans omnis populus, lætus abscessit. Quod postea Diaconus audiens, diuinæ uoluntati, licet tardius, cessit. Hunc ilico reuertentem beatus Fulgentius benignè, affabiliter, clementer excepit, ita ut eum postea presbyterum ordinaret. Sed ultionem debitam diuina iustitia demonstrauit omnino uelociter. Ipse enim Diaconus, iam presbyter, intra annum mortuus, & procurator ei consentiẽs ad penuriam redactus, dederunt pœnas temporalis audaciæ, quibus potens est Deus præparare in futuro gratiam cælestis indulgentiæ. Nos illud propterea uel commemorandum putauimus, ut ostenderemus hinc maiorem beato Fulgentio creuisse circa singulos authoritatem, dũ cognoscerent in illis uigilasse diuinam seueritatem.

Ps. 17.

Diaconus repulsus sæuit in Fulgentium.

Ps. 139

Missã celebrat.

Suscepit interim beatus Fulgentius episcopatum sine aliqua ambitione, cum maxima deuotione manente in contradictoribus Domini ultione. Nec ita factus est episcopus, ut esse desisteret monachus: sed accepta Pontificis dignitate, professionis præteritæ seruauit integritatẽ. Seruata uerò professionis integritas, plus ornauit Pontificis dignitatem. Nunquàm denique preciosa uestimenta quæsiuit, aut quotidiana ieiunia prætermisit, aut conditos suauiter cibos uel inter hospites manducauit, aut discumbendo saltem requiescere & soluere rigidum propositum uoluit, sed una tantum uilissima tunica siue per æstatẽ, siue per hyemem patienter indutus fuit. Orario quidem, sicut omnes episcopi, nullatenus utebatur: pelliceo cingulo tanquàm monachus utebatur, sic studio humilitatis ambitionem uestium corporalium fugiens, ut nec ipsa calceamenta suscipiens clericorum, aut ultimis caligis in tempore hyemis, aut caligulis in tẽpore æstatis simpliciter uteretur. Intra monasterium sanè interdum soleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulabat. Casulam preciosam uel superbi coloris, nec ipse habuit, nec monachos suos habere permisit. Subtus casulam nigello uel lactineo pallio circundatus incessit quando temperies aeris inuitabat, solo pallio intra monasterium coopertus. Scapulis uerò nudis nunquàm à nobis uisus est, nec deposito saltem cingulo somnum petiuit. Suæ autem cõtinentię Deo teste fiduciam gerens, in qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat: & in tẽpore sacrificij mutanda esse corda potius, quàm uestimenta, dicebat. Huic beatissimo sacerdoti nullius aliquãdo extorsit cuiuslibet generis carnes accipere, sed sola simpliciter olera, ptisanas & oua, quandiu iuuenis fuit, sine oleo, postquàm uerò senuit, superfuso oleo mãducauit: ideo persuasus oleũ accipere, nè caligo præualens oculorum, lectionis impediret officium. A uino autem sanus semper abstinuit. Si quando uerò compellente infirmitatis necessitate, uino modico uti cõpulsus est, calicibus plenis aqua superfundens quippiam meri, nec saporis eius, nec odoris iucũditate fruebatur. Antequàm uigiliæ à fratribus nunciarentur, ipse semper corde & corpore uigilans, aut orabat, aut legebat, aut dictabat, aut cuicunque spirituali meditationi solus uacabat: quia se per diem filiorum Ecclesiæ necessitatibus occupari iugiter sciebat. Ad agendas cum seruis Dei uigilias interdum descendebat, sed priuatas apud se uigilias studijs, quæ dixi, multo laudabilius exercebat. In nullo autem loco uisus est sine monachis habitare: propter quod à ciuibus Ruspensibus hoc primum beneficium ordinatus episcopus postulauit, ut fabricando monasterio locum congruum darent. Tunc ex pluribus ciuibus, obedire festinantibus optimo sacerdoti, quidam nomine Posthumianus, Christianissimus & inter suos nobilissimus ciuis, agellum proprium fideliter obtulit, non longè ab ecclesia constitutum: ubi pinis consurgentibus in excellum, speciosi nemoris uirebat amœnitas. Excepit beatus Fulgentius libentissimè locum, cuius etiam ligna necessaria futuræ fabricæ conspiciebat: protinusque beatum abbatem Felicem uenire uelocius persuasit, cum maxima penè totius congregationis multitudine, nisi quòd paucissimos fratres in illo monasterio dereliquit, quibus unum ex fratribus, Vitalem nomine, præposuit. Tali uerò charitatis lege monasteria utraque præcipiebat uniri, ut quasi non fuissent locis diuisa, sic essent unanimitate coniuncta. Si quos autem nouos monachos uel in isto, uel in illo monasterio Christus acquireret, tempus inter se conuersionis ordinemque seruarent: & si quando ad se uidendos, iubentibus duntaxat prioribus, uenirent, non ut hospites sed quasi unius congregationis homines susciperentur: beati uero Fulgentij episcopi prouisione communiter gubernati, patrem spiritalem simplici uenerarentur affectu: sic beato Fulgentio singula disponente ne suscepta regendorum sarcina clericorum, consolationem perderet monachorum.

Honores non illi mutãt mores.

Eius uestitus

Carnibus perpetuo abstinuit.

Itẽ uino san[illegible]

Nusquam degit sine monachis.

Interea repente diriguntur ministri regalis furoris, ut detentus etiam ipse, cum cæteris in exilium Sardiniam confessor Christi nobilis truderetur. Abductus ergo uelociter, licet doleret ecclesiã suã nullis adhuc eloquiorũ suorũ monitis eruditam, remansuram, protinus destitutam: sapienter tamen tristitiam gaudio maiore uincebat, quòd tam gloriosæ confessionis esse particeps inchoabat. Comitantibus ergo monachis simul & clericis, magister egregius

Truditur in exiliũ.

egregius utriusque professionis exijt, flentibus laicis omnibus, de cathedra honoris ad locum beati certaminis, paratus fidem Catholicam mente libera, uoce forti coram regibus & potestatibus confiteri. Suscepit eũ Carthago uenientem, fructumq; eius notitiæ in paucis diebus fideliter gustans, multa obtulit munera: quæ beatus Fulgentius monasterio illi, quod fabricari delegauerat, profutura mandauit. Ipse uerò nauem crucifixo corde & corpore nudus ascendit, habẽs secum plurimas diuitias scientiæ singularis, quibus omnes ubicunque ueniebat, indeficiente largitate pascebat. Inter alios sanè episcopos, cum quibus exilium cõmune susceperat, tempore ordinationis erat inferior, sed patientiæ & charitatis uirtute non inferior. In rebus enim dubijs ubi quàm maximè consiliũ petebatur, si quando inter se confessores beatissimi de communi utilitate tractabant, ultimus quidem sedebat: ueruntamen ipsius sententiam Primas uel omnes qui Primatem sequebantur, audire & facere cupiebant: quamuis ille nihil sibi per inanem gloriam uendicans, deferret honorem congruum prioribus suis. Si enim cogebatur respondere consulentibus, ita paratus erat semper obedire iubentibus, nè præsumeret aliquid extorquere nolentibus. Post deliberationis au tem longissimas moras, quicquid definitio communis inuenerat, eloquenter allegandum sensibus cæterorum beato Fulgentio dimittebatur. Hinc etiam quãdocunque transmarinis literis de fide uel de diuersis quæstionibus interrogabantur episcopi, respondere pro omnibus ab omnibus ei imponebatur. Ita sicut sãctæ memoriæ Aurelius, Carthaginensis antistes ecclesiæ, inter sua priuilegia meruit, ut literas ex Aphricano concilio dandas solus ipse scriberet: sic iste meruerat, ut literas ex illo concilio dirigendas, solus ipse dictaret. Sexaginta quippe & eo amplius episcopos tũc catena ligabat exilij, quorũ lingua & ingenium beatus Fulgentius episcopus fuit. Propterea quandocunque rescribebat consulentibus, episcoporum cæterorum dicebantur nomina in titulo, sed solius beati Fulgentij sermo tenebatur in stylo. Præter istas quoquè publici tractatus epistolas, si quis fortè ex ipsis episcopis absentem plebem suam corrigere uel monere uoluisset, ad beatum Fulgentium suppliciter accedebat, & per ministerium linguæ eius, officium suæ dispensationis implebat. O mirabilem uirum, non sibi soli, sed & omnibus natum. Sola enim Ruspensis Ecclesia meruerat doctorem, & pars maxima cõcilij Byzaceni de ipsius sermone uiuebat. Quicunque in qualibet sacerdotum exulantium plebe tentabat inquietus existere, uel episcopi proprij iussa contemnere, beato Fulgentio dictante, sic corripiebatur absens, ut satisfactionis remedium quærens, enauigato mari continuo fieret præsens, & per ipsum beatum Fulgentium, cuius eloquentiam senserat excommunicatus, impetraret ueniam salubriter humiliatus. Ipse nanq; beatus Fulgẽtius erat ultor, ipse intercessor: cũ collega ultor, pro ministro intercessor. Ab ipso procedebat gladius, unde superborum ceruix dura cæderetur: & per ipsum rursus beneuolentię medicina præbebatur, donec supplicum fratrum pusillanimitas sanaretur. Inter ipsa sanè primordia gloriosi exilij, monasteriũ congregare, paucos secũ monachos ducens, minimè potuit: sine fraterna tamen congregatione uitam ducere nesciẽs, cœpiscopos suos, Illustrem scilicet & Ianuarium, habitare secũ persuasit uolentes: quibus unico seruiens charitatis affectu, similitudinem magni cuiusdam monasterij, monachis & clericis adunatis, sapienter effecit. Erat quippe eis communis mensa, commune cellariũ, cõmunis oratio simul & lectio. Nullus se super alterum insolẽter efferebat, nec proprijs fratribus amplius aut peculiarius consulebat, nisi quòd magis illi monachi, qui beatum Fulgentium sequebantur, districtioris abstinentiæ regulam custodientes, nihil omnino proprium possidebant, nec inter alios clericos clericorum more uiuebant. Talis erat beati Fulgentij eruditio, quæ spiritalibus monitis ita subiectorũ sibi corda trãsferret à terrenis uoluptatibus ad spiritales cælestesq; delicias, ut boni propositi manente censura, non seducerentur infirmorum fratrum inertia, nolentium imitari, quæ quotidiè ante oculos eorum gerebantur exempla. Quis illius habitationis digne explicet laudes? Domus illa tunc Calaritanæ ciuitatis oraculum fuit. Illuc enim ueniebat afflictus, percipere remedium consolationis: ibi gerebantur inter discordãtes pacis & concordiæ pacta fidelia. Diuinam uolentibus audire diligentius lectionem, ministrabat ibi Dominus plenissimæ expositionis ædificationem. Delectabat nobiles uiros, si fieri posset, quotidie beatum Fulgentium cernere disputantem: libebat indigentiã sustinenti, inde petere suppliciter eleemosynam corporalem, undè doctrinam quoquè sumerent spiritalem. Frequenter enim beatus Fulgentius, quos, multa largiẽdo, de tẽporali fame liberabat, renunciare seculo, sapienter admonendo, faciebat, & quamuis nihil habentes, habẽdi uoluntatẽ contemnere suadebat: ita cupidus semper acquirendæ ad cœnobiũ fraternitatis ut quanuis omnibus omnia nosset esse, monachorum tamẽ professioni sociare cunctos & optaret, & uellet. Hæc fama per singulos dies crescens, Carthaginensis quoquè ecclesiæ populos ad maiora gaudia prouocabat, & certissimis testibus ex illa prouincia uenientibus, beatũ Fulgentiũ commendabat absentibus. Interea Trasamundi regis aduersus religionem Catholicã mens implacabilis & ita terribilis, inter asperas persecutiones subdolasque factiones, quibus æqualẽ Deo patri negare Christum Catholicos nunc terroribus cogebat, nunc promissionibus inuitabat, sub intentione plus decipiẽdæ multitudinis simulare cępit, rationem se simpliciter inquirere Catholicæ religionis, reperiri neminem putans, cuius posset in suis erroribus assertione cõuinci. Proponebat deniquè multas ineptarũ tendiculas quæstionum, nec si quis ei respondere uoluisset, aut despiciebat, aut repellebat: immò quasi patienter audiens, satisfieri sibi non posse iactabat. Et reuerà quis hominum tam obdurato corde uoluisset lumen ostendere ueritatis? Efficiebat tamen plurimos religiosos, audaces fidei suæ constantia, per occasiones à Domino præparatas, studiosi regis conuincere blasphemias. Dicitur autem requirenti diutius, quis plenissimè posset testimonijs euidentibus uendicare ueritatem catholici dogmatis, esset inter episcopos exulantes beatũ Fulgentium, cui nihil deesset in scientia, plurimum redũdaret in gratia, qui sapienter & eloquenter roganti regi satisfaceret. Protinus rex probare cupiẽs sacerdotem, cui generaliter testimonium bonum tota nostræ religionis perhibebat Ecclesia, seruum strenuum celeriter dirigit: a quo sine mora ductus atq; perductus, intrauit Carthaginẽ lætus: ubi tanquàm fidelissmus dispensator, erogandi talenta sibi credita reperiens occasionem, cœpit in hospitiolo proprio uenientes ad se catholicos orthodoxos diligẽter erudire, rationem reddens, quomodo pater & filius & spiritussanctus, manente trium personarum differentia, Deus unus a fidelibus prædicetur. Tanta autem fuit beato Fulgentio facũdi sermonis suauitas, tanta in uultu eius micabat hilaritas, ut certatim fideles uniuersos sãcta charitas traheret uel interrogare doctissimum uirum, uel audire quoties ad interrogata respondebat. Ille uerò uerbum Dei sine inuidia tabescente communicans,

Ei⁹ sententiam quanti fecerint episcopi exules.

Nomine oĩm. episcoporum reddit respõsa literis.

Sexaginta episcopi exules.

Efficacia scriptorum Fulgẽtij.

Monachi & clerici simul degunt

Pertrahit multos ad monastice.

Persecutio Trasamũdi.

Trasamũdus ad se accersit exulẽ Fulgẽtium.

occurrebat interrogationibus omnium, neminem despiciens: nullum iudicans improbum: paratus etiam ipse, si cui fortè Deus per spiritum sanctum melius reuelasset, audire uel discere, tenere, sequi, approbare, sub officio doctoris, humilitatem discipuli benignus & mitis exercens. Vnde contigit, ut multo doctior & seipso melior fieret, lucra Christo maiora perquirens.

Fruct⁹ doctrinæ S. Fulgentij apud Carthaginem.

Alios enim iam rebaptizatos, errorem suum plangere docebat, & reconciliabat: alios autem, ne suas animas pro terrenis commodis perderent, admonebat: & quos iam perditioni proximos sentiebat, ira blandis sermonibus leniebat, ut propter eius beneuolentiam uerecundarentur cogitatam implere malitiam, reuersique uelociter agerent pœnitentiam. Confortati alij uerbis eius, & doctrinæ eius sale conditi, redarguebant Arrianos hæreticos cum omni fiducia. Sic mirabili gratia factum fuit, ut per unum sacerdotem, cuius sapientiam rex uoluerat experiri, sapientiũ numerus apud Carthaginem cresceret, & per ministerium persecutoris fides Catholica incrementum potius, quàm defectum, acciperet. Hæc omnia rex per occultos nuncios discens, egregij sacerdotis ingenium, sapientiam, doctrinam, fidem, pietatem, mansuetudinem, continentiam probat, & conuenientem famæ suæ præconijs talem esse, qualis prædicabatur, agnoscit.

Trasamũdus Fulgentio quæstiones proponit.

Dictat proinde quædam, ueneno plena perfidiæ, legenda ei, & celeriter dirigit responsionem sibi flagitãs reddi. Suscepit hæc doctissimus pótifex, & lõgissimæ narrationis ineptias per obiectionũ capitula diuidẽs, responsiones subiecit breues, probabiles, necessarias, authoritate testimoniorum graues, & totius rõnis lumine radiantes. Quas cũ multis sapiẽtibus uiris diù multũq; collatas, & ad populi fidelis notitiam perductas, regi quoq; longa expectatione suspenso tradidit ingerẽdas: quas ille barbarus intentissimè perlegẽs, qa nũquàm prædestinatus fuerat ad salutẽ, laudat sapientiam, miratur eloquentiam, prædicat humilitatem, neq; tñ meretur intelligere ueritatem. Carthaginensis autem populus, triumphi spiritalis interpres, propositiones regis fuisse conuictas læto murmure cõfitetur, & catholicam fidem semper esse uictricem, coniunctis beati Fulgentij laudibus gloriatur.

Iterum própo nit alias.

Adhuc tamen rex uirum doctissimum probare desiderãs, de alijs eum quæstionibus rursus interrogat, & interrogationem suam semel tantum beato Fulgentio præcepit legi, neque meditandi, neque describendi tribuẽs facultatem. Timebat enim, ne uerba eius conuincenda, sicut prius, sermonibus eius insererentur, totiusq; ciuitatis iudicio uictus esse iterum reprobaretur. Beatus uerò Fulgentius semel sibi lecta uix recolere præualens, respondere differebat: sed respondere eum rex magis ac magis imperabat, responsionis arguens moras, & cautelam sanctissimi uiri, diffidentiã iudicans. Vnde idem pontifex discretionis uirtute subnixus, ne qua forsitan per populum mendacia spargerentur, quibus fingeretur aut non potuisse, aut noluisse beatũ Fulgentium regalibus quæstionibus obuiare, tres libellos mirabiles facit: ubi memoratum regem simpliciter alloquens, totius quæstionis seriem, quam tenui auditu perceperat, latè reuentilabat, docens animam rationalẽ Christo Domino in susceptione carnis minimè defuisse.

Fulgentius accuratè respondet.

Tunc rex admiratione maxima repletus, nihil amplius est interrogare nisus, nisi ꝙ unus ex episcopis eius, Pinta nomine, quasi respondere conatus, tacere potius uoluit, quàm respõdere aliquid potuit. Cui tamen ilicò beatus Fulgentius alterius operis, quod aduersus Pintam titulauit, disputatione ueridica restitit, & in prima defensione sua uictos aduersarios, temerariè satis ostendit repetisse certamen.

Opus Fugentij aduersus Pi. Itẽ de spiritusancto commonitoriũ.

De spiritusancto interroganti presbytero Abragilæ, per commonitorium paruissimum testimonia protulit plura, docens eum, cum patre & filio Deum unũ simpliciter confitendum. Cuius etiam commonitorij sententias inter utrunque illius temporis opus ordinauit oportere describi, legentibus omnibus fidelibus Catholicis, & mirantibus: erubescentibus Arrianis, & dolore contra ipsum murmurantibus: donec malæ suggestionis occasione reperta, uolenti eum regi intra Carthaginem diutius retinere, diceretur ab impijs & malis hominibus, Sine causa rex laboras: nihil tua diligentia proficit. Intantum quippe iam doctrina Fulgentij episcopi præualuit, ut de sacerdotibus tuis reconciliet aliquantos. Proinde nisi citò subueneris, religio nostra deficiet: & quicunque à nobis est baptizatus, homousion iterum prædicabit publice reconciliatus: nec si persecutionem uolueris concitare, timeri poterit regalis sæuitia. Multum quippe cõfortat & stabiles facit omnes episcopos Fulgentij præsentia. Suggerentibus talia rex quasi magna necessitate constrictus, assentit, & beatũ Fulgentiũ rursus ad exiliũ Sardiniæ reuocare compellit.

Iterum relegatur Fulgentius

Intẽpesta igitur nocte (sic enim rex fieri delegauerat) ad nauem beatus Fulgentius populo ignorante perducitur: sed contrario flatu resistentibus uentis, super littus tantas passus est moras, ut per dies plurimos omnis penè illuc ciuitas conueniret, & de manu eius ualefaciens cõmunicaret. Ibi autem prophetica gratia per spiritumsanctũ repletus, Iuliateo uiro religioso nimis afflicto, grauiterque pro discessu beati Fulgentij pontificis ingemiscenti: Diutius, ait, flere noli: Citò reuertemur ad uos: Catholicæ Ecclesiæ libertate reparata, uidebitis nos.

Prædicit celerẽ redi tũ suũ.

Hoc autem quæso secretum sit apud te, quod nimia charitas indicare compulit me. Sic solicitè semper beatus Fulgentius iactantiam fugit, nec in donis spiritalibus humanam gloriam quæsiuit, testimonio conscientiæ suæ contentus, & sola Dei misericordia fretus. Vnde etiam miracula, facere nunquàm delectatus, hanc gratiam sibi dari nullatenus desiderauit. Sed si quando petebatur pro infirmis & laborantibus, uel necessitatem tribulationum temporalium tolerãtibus Dominum deprecari, preces suas sub hac deuotione fundebat: Scis Domine, quid animarum nostrarum saluti conueniat. Poscentibus ergo nobis quod admonet necessitas, hoc misericordia tua concedat, unde spiritalis non impediatur utilitas. Oratio ergo nostræ humilitatis, si expediat, ita exaudiatur, ut uoluntas tua principaliter compleatur. Et frequenter quidem Deus omnipotens oranti sacerdoti multũ concessit: sed ille nihil proprijs tribuens meritis, eorum potius fidei, pro quibus exaudiebatur, omnia deputabat, neque sibi, sed illis hoc concessum fuisse dicebat. Sed ne diù moras longissimas faciamus, unam eius sententiam de faciendis mirabilibus inseramus.*

**Miracula.*

Mirabilia, aiebat, non conferunt homini iustitiam, sed notitiam hominum. Quisquis autem fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad æterna perueniet supplicia condemnatus. Ille uerò, qui misericordiæ cœlestis ope iustificatus, in conspectu Dei solius uixerit iustus, etiamsi pariter sit hominibus notus, beata sanctorum percipiet gaudia coronatus. Vir ergo mirabilis timuit habere laudem de mirabilibus, quamuis ampliora quotidiè miracula faceret, exhortatione sanctissima multos infideles credere, multos hæreticos reconciliari, multos pessimis moribus deditos, continentiæ faciens leges excipere: dum per eius saluberrima monita sobrietatem discerent ebriosi, castitatem sectarentur adulteri, distribuere omnia pauperibus auari rapacesque docerentur: & mutato proposito, superbis humilitas, litigiosis pax, inobedientibus obedientia fieret dulcis. Talibus planè mirabilibus

beatus

Redit in Sardiniam cunctis lætantibus.

beatus Fulgētius piam semper operam dedit, quibus secum comitantibus in omni loco & tempore gloriosus, fauente aliquando sereni aeris tranquillitate Sardiniam reportatus, exultantium coepiscoporum lætos animos reddidit, ipsamque prouinciam, cui tantorum præsentia sacerdotum tribuebat ornatum, pręsentiæ suæ luce fecit splendidam, concurrentibus undique cū gaudio Christianis hominibus, uidere athletam Christi fortissimum, qui certamine singulari sæuientis impetum regis fregerat, ad diuina castra redisse insignibus laureis adornatum, & antiquis commilitonibus iunctum tanto amplius singulis exhibuisse laudabiliter humilitatem, quanto sciebat suam plus enituisse uirtutem, memor sine dubio scripturæ monentis. Quāto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Eccl. 3*

Nouū extruit monasterium exul Fulgentius.

Noluit plane iam beatus Fulgentius in priori domo multis fratribus comitantibus diutius habitare sed iuxta basilicam sancti martyris Saturnini, procul a strepitu ciuitatis uacantem reperiens locum, Brumasio Calaritanę ciuitatis antistite uenerabili prius, sicut decuit, postulato, nouum sumptibus propriis monasterium fabricauit, in quo quadraginta & amplius fratribus congregatis, disciplinæ cœnobialis ordinem custodiuit illæsum, nemini dans licentiam professionis sanctę regulam præterire, sed principaliter hoc obseruandum monachis tradens, ut nullus eorum quicquam sibi proprium uendicaret, sed essent omnibus omnia communia. Dicebat enim frequenter, nec debere, nec posse monacum iudicari, cui uoluntas habere priuatum peculium persuaserit. Vt enim monachus lautioribus forsitan cibis utatur, interdum cogit infirmitas corporis, ut autem cupiat in quamlibet exiguis rebus iuris proprii dominium uendicare, superbæ uoluntatis & auaræ cupiditatis euidens testimonium est. Distribuebat sane ipse cum summa discretione seruis Dei necessaria uitæ subsidia, singulorum uires infirmitatemque considerans. Veruntamen quibuscunque plus cæteris consulebat, eos humilitatem custodire amplius admonebat, dicēs eis: De substantia communi quisquis aliquid plus accepit, omnium fit debitor, quorum est illa substātia. Debitorem porro sola iuuat humilitas. Sic efficiebat, ne quis scandalum pateretur, quando uni propter infirmitatem plus dare uidebatur. Erat ei quoque nimia solicitudo, præuenire cunctorum monachorum petitiones, ante tribuendo, quicquid tribuendum cuilibet uel necessitas, uel ratio manifesta monstraret. Si quis autem præsumpsisset, priusquā acciperet, petere, negabat ei continuo, etiamsi mereretur accipere, dicens monachos debere his, quæ acceperint, esse contentos. Cæterum qui sibi tanquam indigeant, petunt, desideriis adhuc carnalibus seruiunt, & omnino non perfecte de cælestibus cogitant quandiu quid sibi necessarium sit, ipsi sibi, quia non possunt negociando, petendo saltem prouidere festinant. Illos quoque ueros esse monachos dicebat, qui mortificatis uoluntatibus suis, parati essent nihil uelle, nihil nolle, sed abbatis tantummodo consilia uel præcepta seruare. Propterea sine cōsilio suo nec eum fratrem, qui prępositi gerebat officium, sinebat aliquid agere. Laborantes fratres, & opera carnalia indefessis uiribus exercentes, lectionis autem studium non habentes, minus diligebat, nec honore maximo dignos iudicabat. In quo autem fuit scientiæ spiritalis affectus, etiamsi uirtute corporis destiturus, operari manibus nunquam posset, peculiariter habebatur dilectus & gratus. Amabat autem, quando coram fratribus disputabat, si quis ei quęstiones proposuisset acerrimas, in quibus excellentissimo laboraret ingenio, licebatque generaliter omnibus fratribus, etiam natura simplicibus, parumque intelligentibus, unde uellent interrogare, nec prius, quàm satisfactum sibi confiterentur, rationem reddere, uictus tædio uel labore, cessabat. Erat enim maxima ei & mirabilis gratia, corrigere inquietos corde tranquillo, ita ut tunc magis quando putabatur ab aliis uehementer irasci, summa in eo uigeret regnaretque placiditas, & sine perturbatione perturbato similis, multos male agentes salutari impetu perturbabat. Odiens enim uitia, diligens homines, tandiu seuerus apparebat, quandiu disciplinæ spiritalis utilitas exigebat. Alias autem circa singulos ita mansuetus fuit, communis & facilis, ut neminem fratrum puro nomine clamitaret, neque cum S. typho dominationis secularis, aliquibus quanuis paruulis imperaret.

Veri monachi qui sint.

Styphos superbia. Sæpe Augustinus hac uoce utitur.

Quæ scripserit Fulgētius.

Scripsit eodem tempore Carthaginensibus epistolam, sublimi exortatione perspicuam, ubi pene cunctos dolos & fallaciæ blandimenta, quibus infelices animæ seducebantur ad mortem, grauissima conquestione digessit. Tunc etiam de remissione peccatorū consulenti Monimo uiro religioso, duobus libellis sine mora respondit, testimonia quoque prædestinationis & gratiæ differentias cupientem nosse, salubriter disputans docuit. Iam familiares epistolas, in quibus tamen spiritalis ædificatio continetur, & ibi in Sardinia commanentibus, & in Aphrica degentibus, & Romanis præcipue senatoribus, uiduisque ac uirginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter direxit. Ad Probam uirginem Christi, de ieiunio & oratione libellos duos conscripsit. Ita notior omnibus gentibus, cum duo libri, quos Faustus episcopus Galliarum contra gratiam subdolo sermone composuit, fauens occulte Pelagianis, sed Catholicus tamen uolens uideri, Constantinopoli offensi, a pluribus fratribus ad beatum Fulgentium probandi dirigerentur ne occultum serperet uirus, septem libris ipse respondit; plus laborans exponere, quàm conuincere, quia dubios sermones eius exponere hoc erat delirantis argumenta conuincere. Magnus plane huius operis labor mercedem debitam cito suscepit. Vt enim est dictatio ipsa finita, protinus est, longissimæ captiuitatis catena disrupta. Mors enim Transamundi regis, & mirabilis bonitas Hilderici, regnare incipientis, Ecclesiæ Catholicæ per Aphricam constitutæ libertatē restituens Carthaginensi plebi proprium donauit antistitem, cunctisque in locis ordinationes pontificum fieri clementissime authoritate mandauit. Beatus igitur Fulgentius, postquam sapienter expugnauit Pelagianos, lætificatos meruit uidere Catholicos, inde, secundum quod per eum spiritussanctus prædixerat, reuersus est Carthaginem cum omnibus consacerdotibus, unde solus exierat. Inuenit lætos, quos reliquerat mœstos, inuenit nimia exultatione feruētes, quos reliquerat persecutionis uiolentiam sufferentes, inuenit habentes spiritalem pacem, quos reliquerat dolentes Ecclesiam matrem, inuenit expectantes se cum gaudio, quos reliquerat gementes in tædio. Tanta autem fuit deuotio Carthaginensium ciuium beatum Fulgentium reuisere cupientium, sic uniuersus populus expectabat ardenter, quem uiderat in conspectu suo pugnasse uiriliter, ut aliis episcopis ante ipsum descendentibus, silens multitudo super litus staret, oculis & mentibus inter omnes episcopos beatum Fulgentium, quem familiariter nouerat, quærens, & a cūctis nauibus beatum Fulgentium expectens. Vbi uero facies eius apparuit, immensus nascitur clamor altercantibus omnibus, quis primo salutaret agnoscēdus, quis benedicēti caput supponeret, quis extremis uel sanctum digitis mereretur tangere gradientem,

Faustus episcopus galliæ Pelagianus.

Hildericus rex catholicus.

Redeūt exules episcopi in Aphricam.

quis

quis uidere uel oculis procul stantem. Resonabat diuina laus ex omnibus linguis. Ad sancti quippe Agilei basilicam sequens populus & populus praecedés confessorum beatorum triumphum nobilem celebrabat. Multitudo autem maxima populi beatum Fulgétium, quem plus caeteris honorabat, concurrens alacriter côprimebat, donec cauta quorundam Christianorum prouisio, rotam in circuitu faciens, aestuáti librum praeberet iter in medio transeunti. Probare tamen adhuc Dominus cupiens uirorum fidelium charitatem, copiosis imbribus ambulantes mirabiliter inundauit. Et quis opera pietatis enarrare ualeat absque dispendio ueritatis? immensa pluuia neminem terruit, aut obsequium sacerdoti glorioso praebere prohibuit, immo potius uelut benedictione caelesti desuper descendente, tantum fides nobilium creuit, ut planetis suis super beatum Fulgentium gratá ter expansis, repellerent imbres, & nouum tabernaculi genus artificiosa charitate componerent: imitatores eorum effecti, qui prioribus temporibus Saluatori super pullum asinae consedenti, & Hierosolymam uenienti uestimenta sua sicut Euangelium loquitur, in uia sternebant. Tale quippe aliquid & isti faciebát qui propriis indumentis beati Fulgentii nudum caput unanimiter protegebant. Vix ergo appropinquá te uespere, sanctae memoriae Bonifacio episcopo repraesentati benedixerunt omnes & laudauerunt communiter Deum. Tunc beatus Fulgentius per omnes uicos ciuitatis Carthaginensis, ubicunque transibat manibus & oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris praedicabatur. Postquam uero domos omnium diligentium se petitus uisitauit, benedixit, & gaudere dignatus cum gaudentibus, qui prius fleuerat cum flentibus, cunctorum desideria satiauit, ualefaciens fratribus, egressus est de Carthagine, per omnes prolixi itineris uias gaudia maiora reperiens, in occursum suú populis undique tendentibus cú lucernis & lampadibus, & arború frondibus. Fauor & gratia ineffabilis beatum Fulgentium mirabiliter in conspectu omnium fecerat gloriosum, per omnes ecclesias tanquam proprius episcopus suscipiebatur, & sic de reditu eius omnis Byzacena prouincia uelut plebs una gaudebat. Quem, obsecro, gloriç huius non extolleret magnitudo? Beatum tamen Fulgentium ad maius humilitatis studium prouocauit. Veniens nanque cum gloria populari, dignitatem pontificis priuilegio specialis uenerationis accumulans, postquá cathedram sedit, inter monachos adhuc habitare desiderauit. Et ne uideretur abbatis Felicis aduentu suo minuere potestatem, imperandi monachis omnem sibi ademit uoluntarié facultatem, non suam, sed alterius uolens ipse quoque facere uoluntatem, & qui adhuc monachus dispensationem susceperat fratrú, iá episcopus dominari noluit in proprio monasterio: sic solicite cauens, ne Felicem contristaret abbatem, ut exhibens superuenientibus hospitalitatem, si quando uel multiplicari panem, uel aliquid amplius exhiberi necessitas expetisset, abbatis primo Felicis consilium requisisset. In omni denique concilio Byzaceno, de rebus maioribus ipse primo consulebatur, in monasterio proprio de rebus etiam minimis Abbaté Felicem suppliciter consulebat. Parum fuit beato Fulgentio uerbis & operibus hanc humilitatem sequi ac retinere, nisi per scripturam quoque firmaret, nihil se in illo monasterio proprium uédicare, nec pro potestate, sed pro charitate inter monachos habitare. Cósiderans enim uir prouidus, ne quod serui Dei simplices praeiudicium postea paterentur, obiicem contradictionis in hac scriptura successoribus suis opposuit, quia utilitati monachorum seruientium Deo nihil praeposuit. Emit tamen iuxta ecclesiam domum, cui fabricandae curam maximam diligenter impendit, ne futuro successori suo deesset hospitium. Clericorum uero, si qua defuissent, ministeria reparás, probatos sibi multos ex fratribus monachis ad ecclesiasticam militiam transtulit, ibi quoque charitati consulens, ut dum pene omnes clericos ex illo monasterio ordinat, antiq familiaritatis monéte notitia, nulla lis aliqñ inter monachos & clericos uétilaret. Súmá quoque diligétiá pbuit, ne qs cleric' ambitiosis uestib' ornaret, ac negociis secularibus occupatu, ab officio ecclesiastico, diutius uagaretur: iubens oés nó longe ab ecclesia domos habere, manibus proprijs hortum colere, psallendique suauiter aut pronunciandi curam maximam gerere. Per singulas septimanas omnes clericos ac uiduas, & quicunque potuisset ex laicis, quarta & sexta feria statuit ieiunare, quotidianis uigilijs, matutinis, & uespertinis orationibus adesse praecipiens omnes. Aliquantos inquietos uerbis, aliquantos uerberibus coercebat. Vno flagellato, quem culpa manifesta flagellari coegerat, ita uitia cunctorum salubri disputatione mordebat, ut nullius inter ferés nomen, omnes cogeret metuere, & latentia quoque peccata salubriter timédo deserere. Veruntamen quomodo inter proprios clericos minorem posset habere cautelam, qui diuturnas etiam finitimarum plebium lites & contentiosa certamina dirimebat? Ipse denique Maximianensis animositatem plebis, ordinatum sibi episcopum recipere nolentis, salubri admonitione sedauit, debitumque finem scandalo grauissimo statuens, cuncta inter eos modeste & salubriter pacificans ordinauit. In concilio quoque Vincensi iudicio sacerdotum omnium, qui conuenerant, episcopo cuidam, nomine Quoduultdeus, qui priorem se illius existere confirmabat, antepositus & praelatus, ipso die tacuit, nec authoritatem concilij excusando minuere uoluit, sed ubi post concilium dolere sensit episcopú, timens propter suum honoré gñare scádalú fratri, meliusq; iudicás p charitaté se fieri minoré, charitate maiorem, Suphetani posteà concilij gloriosum respiciés adesse côuentú, precé supplicé corá oíbus fudit, ut sibi rursú, se uolête, Qď uult deus episcopus pferret, ut noie suo posterius recitato, laetus deinceps uiueret, cósacerdotis animo reconciliato. Mirati sunt episcopi humilitatem talia postulantis, nec contristare uoluerunt offerentem deo sacrificium humilitatis, ad custodiendam spiritus societatem in uinculo charitatis. Vbi sunt nunc illi, quibus eminendi super caeteros dominatur affectus, qui se etiam suis prioribus anteponunt, indebita sibi priuilegia uendicantes? Ecce Beatus Fulgentius nec primatum, qué meruit defendere uoluit, quia sine charitate prior esse alicui minimé concupiuit.

Catholicae Ecclesiç singularis magister & doctor, qualibet inter uarias occupationes hic in Aphrica parum uacaret, plurimos tamen ecclesiasticos sermones, qui in populis dicerentur, scribendos dictauit. Vbicunque sermonem faciebat, mulcebat animos omnium, non inanes & uanissimos plausus, sed compunctionem generans cordis. Expectauit eum sanctae memoriae Bonifacius episcopus ecclesiae Carthaginensis, apud Burnos ecclesiam dedicans, duobus diebus se prçsente tractantem, quando tantú delectatus est audire uerbum Domini de ore eius, ut donec ille sermonem finiret, ipse terram lacrymis irrigaret, agens gratias Deo, cuius gratia semper in ecclesia Catholica summos excitat praeclarosque doctores. Multa iam reuersus de exilio, condidit noua. Decem libros Fabiani, mentientis falsa gesta, conuincens: de ueritate praedistinationis & gratiç libellos confecit

Honorifice deducitur Fulgétius.

Matt. 21.

Nota deuotionem catholici populi.

Oblata gloria reddit eú humiliorē ò rara uirtus.

Monachos ministerijs ecclesiasticis adhibet.

Nota insigné tati uiri humilitaté.

Plurimus scripsit homilias siue conciones.

fecit tres, aliaque multa digessit, quæ si quis scire uoluerit, in eius monasterio ueraciter scripta reperiet. Nobis autem iam tempus est dicere, quomodò post omnia bona opera sua requieuerit, ad cæli regna translatus. Ante annum ferme, quam de isto seculo raperetur, profunda cordis compunctione permotus, reliquit subito ecclesiasticas occupationes, & de ipso quoque monasterio suo secreto recedens, ad insulam Circinam paucis comitantibus fratribus nauigauit. Vbi in quodam breui scopulo cui nomen est Chilmi, ubi iam monasterium fabricari mandauerat, lectioni & orationi ac ieiuniis uacans, ueluti sciret appropinquare sibi nouissimum diem, sic ex toto corde suo pœnitentiam gessit. Et quamuis tota uita eius, ex quo monachorum professionem conuersus ex toto corde suscepit, pœnitentiæ fuerit tempus, in hac tamen insula multo amplius ac multo diligentius inchoanti similis, membra sua mortificauit, & in conspectu solius Dei fleuit. Inde iam plurimis de absentia sacerdotis murmurantibus, charitatis necessitate constrictus, iterum descendit ad monasterium suum, consueta hominibus religiosis exhibere solatia, laboresque durissimos pro utilitatibus proximorum longanimiter sustinere. Nō multi autem fluxerunt dies, & ecce seruum fidelem bonus Dominus requirebat. Incidit enim repente in corporalis infirmitatis acerrimas passiones, ubi septuaginta propè diebus ægritudine fatigatus, hoc solum frequenter dicebat: Domine, da mihi modò hic patiētiam, postea indulgentiā. Nec ab isto sermone aliquando cessauit, siue dolor affligeret, siue febris incenderet, siue lassitudo dissolueret. Persuadentibus autem medicis, ut lauacris balneatibus uteretur: Nunquid balneę, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis, expleto uitæ suæ tempore moriatur? Si uero proximam mortem nec aquarum calidarum possunt fomenta repellere, cur mihi, obsecro, persuadetis, ut rigorem diu seruatæ professionis in fine dissoluam? Sic salutem suam supernæ uoluntati fideliter credens, postquam se sensit sine aliqua dubitatione dissoluendum, uocans uniuersos clericos suos, præsentibus monachis allocutus est eos, dicens: Ego, fratres, animarum uestrarum saluti prospiciens, molestus apud uos forsitan & difficilis extiti. Et ideo obsecro uos, ut ignoscat mihi, quisquis aliquid dolet. & si forsitan seueritas nostra modum trangressa est debitum, orate ne mihi hoc Dominus imputet ad peccatum. Cunque talia beato Fulgentio lachrymosis singultibus exprimente, cuncti simul super genua eius caderent, semper bonum, semper affabilem pro omnium salute, sicut decuit, inuigilasse clamantes: Prouideat ergo, ait, uobis Dominus Deus meus pastorē dignum se. Tunc imperator silentio paululum requieuit, & deinde curam pauperum gerens, requisita summa pecuniæ, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum iussit expendi, per seipsum memoriter recolens uiduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quid singulatim daretur, propria deliberatione constituit, hæredes in hoc seculo non habens hæreditatem tamē huius beneuolæ solicitudinis pauperibus derelinquens. Sed nec suos clericos debita benedictione fraudauit, ipsorum quoque paupertati misericorditer consulens, ac secrete omnibus ordinatis, orans iugiter, & intrantes singulos benedicens, usque ad extremam horam sana mēte permansit. Postremo die Calendarum Ianuariarum, post peractam uesperam beatum spiritum feliciter in manus Domini tradidit, annum sui episcopatus agens uicesimumquintum, uitæ autem totius sexagesimumquintum, sicut multis ante fratribus morti proximus indicauit. Ipso autem die sanctum corpus eius sepeliri minime potuit, sed in oratorio monasterii constitutum, tota nocte illa in psalmis hymnis & canticis spiritualibus uigilare monachos simul & clericos inuitauit. Mane uero postquam multitudo maxima populorū de locis finitimis ad exequias uenit, sacerdotum manibus ad ecclesiam ciuitatis, quæ Secunda dicitur, ubi etiam reliquias apostolorum constituerat, deportatus, sortitus est honorabile monumentum. Primus planè in eadē basilica Pontifex poni meruit, ubi nullum mortuum atque sacerdotem, neque laicum sepeliri consuetudo sinebat magna antiqua, sed magna uis dilectionis, remouebat impedimentum consuetudinis, ambientibus uniuersis ciuibus, & cum summa deuotione quærentibus, ut ibi uir sanctus & Deo amabilis fuerat consecratus, orationibus singulorum semper etiam localiter uideretur adiunctus. Probauerant, quippe sæpius quanta bona illis oratio beati Fulgentii præstiterat, & quanta mala repulerat, sicut postea manifestius indiciis euidenter apparuit, quando nō post plurimos dies decessiones eius, gens inimica Maurorum Ruspense territorium repente uexauit, rapinis, cædibus, incendiis multa deuastans, atque intra ipsos ecclesiæ parietes quos inuenire potuit, iugulans. Quis beati Fulgentii gratiam non miretur? Quandiu uixit, furorem belli ciuitas illi commissa non sensit, & cum tota pene prouincia captiuitatem sustineret horribilem, Ruspa fuit incolumis propter sacerdotem uenerabilem, cuius uita propriis ciuibus murus fuit. Nec hoc prætereūdū silentio iudicaui, quod dū ei successor idoneus quæreretur, discordātibus laicis & clericis, annū prope integrū prolixitas contentionis exegit, ut illa die sanctitas tua super eius cathedrā sederet, quo ipse defunctus est. Ornari quippe hoc priuilegio meruit prima solēnitas depositionis eius, ut multo amplius uenerabilis fieret per gaudia tuæ ordinationis. Vis autē nosse, quomodo nō fortuitis motibus ista prouenerunt, sed illius orationibus demonstrantur esse cōcessa? Recolo uisionē fidelissimā beati Pontiani episcopi Thenitani, quā sic ipse narrauit. Eunti mihi secundū præceptū Dationi primatis, ut Ruspensi Ecclesiæ eligeretur antistes, idē beatissimus Fulgentius per tēpus quietis apparuit, & affabili, sicut solebat, adspectu salutans amicabiliter. Quo, inquit, nūc sanctitas tua uelociter ambulat? Cui respondi: Vt episcopus Ruspensi Ecclesiæ eligatur. Ille uero subridēs. Iā, inquit, ordinatus est. Cui non apparet ipsius orationibus fuisse perfectum, quo est uisitante prædictū? Qui ergo nouerat confirmationē necdū electi, uel ordinati, diē, quo quoque in cathedra cōsidere poterat ordinatus, iā orando meruerat. Votis itaque cōtinuis & fideli deuotione semper optamus, ut gloriæ illius factus particeps in æternū, nō indignus tāto prædecessore feliciter uiuas operisque huius de perfectiōe nobiscū Dño gratias agas, & his, quæ minus forte dicta sūt, eloquētur, ab oībus sapiētibus lectoribus ueniā petas.

Sub mortē uel maximè se dat pœnitētiæ.

precatio Fulgentij in summis doloribꝰ.

Nu. 27 Moriturꝰ distribuit omnia pauperibus &c.

Moritur sanctus episcopus.

Eius honorificū monumentū.

Mauri Ruspensis territoriū populātur.

VITA S. EVPHROSYNAE ALEXANDRINĘ, Authore Simeone Methaphraste.

CVm Romanorum sceptra Theodosius Archadii filius regeret, uir quidam, nomine Paphnutius, cognoscebatur in magna ciuitate Alexandrina, diuitiis quidem locuples, sed multo magis uirtutis diuitiis, & animi nobilitate splēdidus ac præclarus. In matrimonio erat coniunctus mulieri uirtutis studiosæ

Ianuarij.

diosæ, & quæ magna erat in Deum pietate, adeo si esset hoc re uera minime fallax coniugium, & quod beneuolentia utrinque tenebatur. Hanc filios non habentem cum uideret maritus, angebatur animo. Quid ni enim? Nam quicunque iunctus est matrimonio, hoc principaliter cupit, se filiorum esse patrem. Quærebat ergo inuenire rationem, qua ab hac liberaretur molestia, & cum rem uitæ suæ sociæ recte communicasset, consulebat ut confugeret ad eum, qui potest omnia. Quocirca illa quidē uacās 1 ieiuniis & precibus, Annam imitabatur, & ea, quæ illa, loquebatur: Adonai, dicēs, Domine Eloi Sabaoth, si adspiciens adspexeris super ancillam tuam, & 2 dederis mihi filium ex utero meo, offeram tibi Deo, qui es daturus. Ille autem sacra abibat monasteria, eos, qui in ipsis exercebantur, prouocans ad Deo supplicandum.

Vide ieiunia & oratiões ualere ad ꝑmerē dū aliquid à Deo.
1.Reg.1
2 Ecce uotū sub cōditiōe ꝙ moderni Nouatores derident.

Porro autem cum audiisset in quodam sacro monasterio esse senem, cui magna uitæ puritas conciliabat apud Deum fiduciam, eum adiens Paphnutius, cum, quæ conueniebat, esset collocutus, deinde eum rogauit de iis, quæ erant proposita: Adspice, dicens, ad me, pater, & uide meam humilitatē, & luce tuarum orationum discute nubē mœroris, quæ me premit. Est enim iam longum tempus, ex quo uersans cū uxore, quæ est æque atque ego iuuenis, & molestiarū matrimonii particeps, iis quæ sunt ex eo, bonis, si matrimonii bonum est liberorum susceptio, sum priuatus miserabiliter, & propterea quod caream liberis, totius premor animi ægritudine, si nihil aliud, probra non ferens uicinorum, qui me irridentes, tanquā sterilem & infertilem conuiciis appetunt. Hæc ille q dem dicebat cū lachrymis, prehēlans pedes sacrosancti illius senis. Ille autem (sunt enim misericordes, qui uirtuti & Deo dant operam) uerbis flectitur Paphnutii, & se totum confert orationem. Iusti itaque oratio, operante apud Deum ui eorum, quæ ipsum ad hoc prouocabant, ieiuniis & precibus, & communicatione ac benignitate in pauperes, fuit exaudita ab eo, qui audit preces eorum, qui ipsum inuocant in ueritate, & Paphnutio nascitur filiola, quæ ab infantia præ se ferebat eximiam corporis pulchritudinē, quæ etiam utique subindicabat elegantem & scitum, qui in ea postea fuit, animum, & protinus quidem soluit matris filiorum egestatem, soluit autē patris quoque tristitiam. Vt ergo ei etiam esset nomen conueniens illi rei, quam erant assecuti, eam protinus nominant Euphrosynen, hoc est, lætitiam.

Ps. 144

Hanc ergo Paphnutius, cum esset fidei fructus, alebat potius uirtute, q̄ iis, quæ carnem pinguefaciūt, & iis, quę stant ac manēt, magis q̄ iis, quę efflorescūt, persuadet animum adhibere, & animæ curam gerere, rei immortalis, magis quam eius, quod cito marcescit, docebat corporis. Ipsaque adspiciens ad uirtutē parentum, & ab illorum probitate animum non habens discrepantem, crescebat ut corpore, ita etiam animæ pulchritudine. Erat ei iam annus duodecimus & mater è uita præsenti excesserat. Filia autem sic formata, & ei ætate procedente uirtutem magis habens accedentem, desiderabat uerum sponsum, &, quam ille diligit, curā gerebat animæ pulchritudinis. Qui aūt attendebant res solas corporeas, & spectabant illius formam corporis, & recte sciebant, quam esset nobili loco nata, octauumdecimum iam annum agētem, patrem, conuenientes patebant in matrimoniū. Is autem, cum non posset eorum postulata repellere, uni, qui præstabat omnibus, opibus, gloria & uirtute longe indignissimum, ut qui non adspexerit ad filiæ suæ statum, & illius in Deum pietatem nec quod tota euasisset Deo familiaris, eiq; soli placere, & eius sponsa perpetuo esset meditata. Horum ergo ille nihil reputans, parabat nuptias filiæ minime conuenientes. Sed zelans zelauit Dominus eius uerus sponsus, & abripit quidem à matrimonio, & iis, quæ consequuntur matrimonium, ut procedens ostendet oratio, eā autem ad uitam compellit præstantiorem, quæ eam ipsi coniungebat per multam puritatem.

Despōdetur uiro Euphrosyne.

Nam cum pater quidem hoc cepisset consilium, non esset autem illa tuta, si non senis prius precum particeps, quarum ipsa erat fructus, sic ueniret ad nuptias, benedictionis gratia ad magnum illum senem uenit cum parente. Deinde cum illius audiisset sermones, & Monachorum tunc primum uidisset statum, sæpe dicit, Beati, qui hoc uitæ genus propter Christum suscipiunt. Ille autem cum animi perspicacibus oculis, quid puella uellet, esset contemplatus, preces quoque fudit eius desiderio conuenientes: Deus, ò filia, dicens, faciat quod sit tuæ animæ futurum conducibile, & in eius timore confirmet, & dignam censeat bonis paratis iis, qui ipsi placuerunt. Cum hæc dixisset, & sic ei esset precatus, illius animæ duplicem immittit erga Deum amorem, & uehementius accendit eam, quæ inerat, pietatem. Domum ergo reuertens, rursùs dicebat: 3 Beati, qui suscipiunt uitæ genus monasticū, qm̄ & hic sic uiuūt, ut parū aut nihil ab Angelis differāt, & postquā hinc excesserint, uita fruuntur ęterna.

3 Vide quanti faciat. Sancta uirgo statū monasticū, quē modo tantum lacerāt hæretici nouelli.

Cum domum autem uenisset, negligebat quidem cultum corporis, adeo ut nec aqua quidem frigida faciem lauaret, lachrymis autem, & ieiuniis, animæ lætificabat speciem. Torques autē, in aures, & monilia, & aurum, quod manus exornabat, traducebatur ad ornatum animæ, suppeditatum pauperibus. Non erat ei curę mollis uestis, sed illius loco ei curæ erat induere 4 cilicium. Ex æqualibus non iis omnino delectabatur, quæ loquebantur ad uoluptatem, sed cum iis, quæ sibi similem habebant Deum amorem, semper lubenter uersabatur. Aniles autem nugas, & uanos mulierum sermones, ne summas quidem suas aures sinebat tangere. Erat uero hoc quoque ei studio cum iis, qui illic uersabantur monachis, quique pia aliqua de causa ad patrem eccedebant, disserere, & ab illis diuina discere.

4 Ecce ciliciū, habitus multorū Sanctorum

Non multum intercessit temporis, & pater accersitus uenit in monasterium, ubi erat ille magnus, simul cum monachis peracturus memoriam illius, q. extruxerat monasterium. Cum illic ergo tres totos dies mansisset in monasterio pater eius secundum carnem, Euphrosyne accepta occasione, & accersito quodam monacho ex monasteriis Scetis, qui tunc diuina prouidentia uenerat Alexandriam, (erat autem is magnus uirtute) ei suum communicat consilium. Ille autem, Audiisti, inquit, ipsa quoque, cum sis pia in Deum, quantum possum uidere, & uersata in doctrina diuina quæ nam Saluator dicit in Euāgeliis, quod qui patrem aut matrem honorat plusquam ipsum, ipso indignus efficitur. Hac utens doctrina, & hac sententia tuum erigens animum, quod statuisti, cito uelis effectum reddere, & ignem in corde suscipiens eius, qui eum misit in terram, uide ne socordia & mora eum extinguas, sed quàm primum ad finem deducas id quod animo agitas. Nemo enim mittens manum ad aratrum (ut diuina dicit scriptura) & retro conuersus, est aptus regno cælorum. Hæc cum audiuisset à sene, eius uerbis paret protinus, & ab eo petit, ut monasticum consequetur habitum. Ille autem prompto, & alacri animo impleuit, quod petebatur. Et cum statim 5 preces consuetas, & quicquid erat in more positum, impleuisset monasterio eam induit habitu. Et cum precatus esset ei finem scopo conuenientem,

Matt. 10.
Luc. 12
Luc. 9.
Sēper ꝗ monachus, aut monialis efficiebatur, nouū induebat habitū, & pces quādā cōsueta ei impleban tur.

tem, in suum reuertitur monasterium.

Postquam autem pius ille senex recessisset, conside rabat apud se Euphrosyne, quomodo, & ubi sibi datū ad mercaturam exerceret talentum, maxime cum sci ret patrem sibi fore impedimento ad id, quod deside rabat. Cum ergo quæsiuisset modum per quem pos set omnino latere & beneuolentiam patris, & sponsi amorem, statuit quidem uestem exuere muliebrem, uirilem autem induere. Et quoniam sciebat eos, qui ipsam erant persecuturi tanquam fœminam esse scru taturos in monasteriis mulierum, statuit seipsam col locare in numero monachorum. Hoc autem consiliū capiens, nocte quadam exuit quidem suam uestem, & simul cum tunica etiam muliebrem exuit imbecil litatem, induit autem uestem salutarem, & quampri mum transmutatur in uirilem habitum. Deinde cum latuisset ancillarum multitudinem, & ipsos parentis oculos, & ædes despexisset præclaras ac magnificas, Christi crucem tolēs, protinus abiit, uolens se dignā reddere eo, quod desiderabat, & uenit ad illud mona sterium, cui præerat senex, cuius precum fuerat fru ctus: Et cum uenisset in conspectum Præfecti mona sterii, interrogata fuit, quisnam esset, & unde, & qua nam de causa ad eum accessisset. Illa autem dixit, se uocari quidem Smaragdum, esse autem ex aula Im peratoris, (Sic enim dicebat uolens latere) reliquisse uero omnia, ut iusida & inutilia, ac desiderasse uitam monachorū, & ex urbe quidem fugisse regia, ut quæ esset plena tumultibus, & quod amicorum & familia rium nollet uexari congressione, & ab eis interrum pi suum quietis desiderium, cum autem de illorum sanctitate monachorum multa audiuisse, eo uenisse, si quo pacto digna haberetur referri in eorum nume rum.

Virorū petit monasteriū.

Lætatus est uir ille, & uerbis & morum modestia admirandus, &, Ecce monasterium, inquit, filii, si tibi placet referri in numerum fratrum, nemo est prohi biturus. Sed quoniam es ætate adhuc iuuenis, & sta tus monasteri nondum perfectam cepisti experien tiam, oportet te esse sub magistro, & ab eo discere ui tæ perfectionem. Illa autem, Hoc quoq; mihi est cor di, & uolo non unū solum, si uidetur, sed multos etiā habere, qui ad uirtutem me sint instituturi. Sic ea, cū tanquam solidū & ualidum fundamentum, seni prius iecisset obedientiam, traditur Agapio monacho, qui & in rebus diuinis erat eruditus, & ,pcesserat ad sum mam impatibilitatem, & ab eo, ut dicā sicut diuinus Dauid, diurno fingitur figmento, & componitur ad uitam piam ac religiosam. Verumenimuero qui no bis inuidit ab initio, & gloriatur se totum orbem ter ræ, tanquam nidum, compræhensurum, non ferebat uidens mulierem callidos suos laqueos superuolantē & tanquem columbam spiritum ferri sublimem. Sed angebatur uidens tam prudens consilium, & quod ita se ad latendum instruxerat & ægreferebat uidere suas artes eludi à iuuenili corpore, eoque muliebri. Aliquando quidem certe eius in Deum curam ac me ditationem studebat auellere, parentum accendens desiderium, aliquando autem diuitiarum, gloriæque & sponsi memoria conabatur eius emollire spiritus. Præterea ei in memoriam reuocabat consuetudinem familiarium & æqualium: Sed cum omni ex parte eā aggrederetur, & ei immitteret tentationem repelle batur. Quid ergo facit? Se aliorum oculis dispertiit, & eos sauciauit telis eius pulchritudinis. Illi autem cum non possent continere uehementem cupiditatē: sciant autem non esse tutum celare morbum, rē Præ fecto aperiunt, & triumphant de bello, quod illatum fuerat a maligno. Et hoc fit eis quidem mali remissio illi autē maius incrementū ad perfectionē uirtutis.

Dæmō impugnat S. Euphrosynē.

Monasterii enim Præfectus eis conuenientia dat mor bi medicamenta, illi uero nihil scienti eorū, quæ fa cta fuerāt, Volo te, inquit, o fili, seorsum degere in cel la aliqua, in qua traditam tibi seruans regulam, neq; ullos illic admittes, neque omnino egredieris, neque te ullis præbebis ad colloquendū. Solus autem, quæ tibi erunt usui, subministrabit Agapius. Dixit, & sta tim præcepit Agapio, ut Smaragdi, quam oportet, cu ram gerat, non solum in spiritualibus, sed etiam in iis, quæ ad corpus pertinent, quoad eius fieri poterit, ut nulla re necessaria indigeat. Itaque beata illa, ut ei erat gratum, liberata a molestiis in Christum magis auxit amorem, laboribus quidem addens labores ie iuniis autem ieiunium, & prioribus uigiliis adiungēs maiorem aduersus somnum decertationem, adeo ut & ipse uidens miraretur Agapius, & hæc aliis manife sta redderet. Sed hæc, quidem postea.

Laboribus ieiunijs & uigilijs studet Euphrosyne.

Quæ autem prætermisimus dicere, nunc recensea mus. Cum eius pater tandem domi non adesse charis simam filiam cognouisset, primum quidem adductis famulis & ancillis, rogabat quid hoc esset, & sciscita batur, ad quemnam ex cognatis aut familiaribus per fecta esset filia. Cum autem iis quidem dixissent, eam uespere, postquam ut consueuerat, ostium clausisset cubiculi, in lecto dormisse, mane autem, ea non pro cedente, eos esse ingressos, & inuenisse uacuum eius lectum & domum arbitrabatur eam abiisse ad spon sum, & ad eum mittens, rogauit, an ad ipsum uenis set Euphrosyna. Postquam autem ipse quoque spon sus, qui nihil acceperat eorum, quæ acciderant, repen tino nuncio perturbatus ad eum accessit, inuenit Pa phnutium uictum a paternis uisceribus, barbamque uellentem, & genas lacerantem unguibus, & misera biliter dicentem. Quo profecta es filia? Cur me tuū parentem, lugentem & tristem reliquisti? Non te ad hanc spem alebam, sed ut haberem baculum senectu tis, & solatium imbecillitatis. Hei mihi, filia quomo do feram tui orbitatem? Quomodo patiar solitudi nem, cum in te sola spem defixissem? Non est mihi amplius ullus filius, ut ad eū adspiciam, & quem pro pter te capio doloris, ex eo inueniam solatium. Nihi lominus dolebat, quàm pater, sponsus, & contende bat cum illius lamentationibus, propter spem tali bo no frustratus. Consulebat tamen, ut uiriliorem susci perent cogitationem, & missis lamentationibus, sur gerent ad eam quærendum. Mittunt ergo quampri mum in omnem partem, qui illam scrutarentur, & proficiscuntur equites in Libiam, & Aegyptum, & ipsam Pelestinam. Portæ præoccupantur ciuitatum, occupantur portus, uiæ, triuia, si quid erat, quod late bat, & poterat celare. Sed Dei agna, quæ ab ipso cela batur, nō poterat capi ab iis, qui eam cupiebant cape re. Quomodo enim, cum ille nollet?

Eius dice su cruciatur Paphnutius

Itē spōsus.

Omni ergo ex parte dubius erat, & perplexus, Pa phnutius, non habens, qui eum consolaretur, nam & domus lamētationibus plena erat & fletibus, & quic quid ei occurrebat spectandum ducebat ad maiorem mali reminiscentiam. Siue enim uestis eius, seu orna mentum aliquod, aut aliquid aliud forte uideretur præsens, id erat occasio fletum, & illud imponēs ocu lis, & cum maximo uersans desiderio, humectabat la chrymis. Mœrore ergo omni ex parte appetitus, & non ualens medicamentum inuenire ad solatium, sta tuit rursus uenire ad magnum illum senem, per quē dignus erat habitus uocari eius pater, & narrare quod euenerat. Sic enim statuebat, quod qui eam, quæ non erat, potuerat suis præbere precibus, is eam latentē poterit reddere manifestam. Venit itaque ad eum, & ad illius pedes procidens. Hei mihi, O pater, clama uit: Perdidi fructum tuarum orationū, & sum orbus

liberis,

liberis, qui per te pulchram habebam prolem. Inuidia alicuius dæmonis perijt Euphrosyna domus meæ lætitia: perijt præter spem, nullo sciente ex domesticis, ubi sit, uel quonam sit profecta. Te ergo mihi paululum concede, & eos, qui sunt tecum: & huic rei uacans aliquantulum, pete ab eo, qui à pijs colitur, ut mihi significet, ubinam sit lux meorum oculorum. Flexus itaque senex, & animo perturbatus, cum Paphnutij lachrymis eēt illachrymatus, accersit omnē faternitatem, & eorum, quæ Paphnutio acciderant, proponit narrationem: iubetque, ut totam hebdomadam se * ieiunio dedant, & oretioni, si forte alicui apparuerit, ubinam terrarum lateat Euphrosyna.

Et hic ieiunijs & orationib petūt à Deo Virginis amissæ reuelationem.*

Hoc tamen facto, ad nihilum redibant eorum preces. Resistebāt enim illius orationes, petentis ut ignoraretur. Statuebat nanque Deus sinere illum potius parū lugere, q̄ ipsum liberās à dolore, dolore magis afficere animam, quæ & naturæ, & paternæ beneuolentiæ propter ipsum nullam duxit rationem, & alio qui, ne retardaret & impediret uirtutem, qua nihil est præstantius. Cum hæc ita contigissent, dicit senex Paphnutio: Ne sis tristis, O fili Paphnuti, neque ut quispiam ex infidelibus, & qui hac uita omnia metiūtur, nihil autem possunt amplius cogitare, pusillo & abiecto animo defleas recessum tuæ filiæ. Crede autē mihi seni, hanc pio & religioso scopo esse progresſā: alias enim nos non celasset, quod factum est, Dominus, Age ergo ipsi gratias, & uenerare dispensationē quæ fit, ut ei uidetur: & uidebis quidem ipsam paulo post etiam in hac uita, si hoc cōducit utrique: sin minus, postquàm quidem certe ex hac uita excesseritis, diuina tabernacula ambos omnino excipient. Hoc enim mihi dat cogitandum tāta illius pietas & amor in Deum. Sic Paphnutius cum multum remisisset de sua animi ægritudine, domum redit, & rebus suis bene ordinatis, reuertitur in monasterium.

Cum autem sic assidue uentitaret in monasteriū, uirtutis studiosiores requirens monachos, ut qui lubenter eorū frueretur cōsuetudine, (uide ineffabiles rationes prouidentiæ) audit ex fratribus monasterij, quòd si apud eos quidam frater, qui non longo quidem tempore se exercuit, ad summam autem breui peruenit uirtutem: eiq; nomē Smaragdus, illustri quidē loco natus, & qui diuitijs abundabat, & pecunijs: his uerò omnibus contemptis, uitam elegit monasticam, tantumque profecit in uirtute, ut nemo ferè sit ex omnibus alijs, qui possit cum eo contendere. Eum trahit auditio, ut ueniat in eius cōspectum. Per Agapium itaque conuenit illum uirum uirtute suspiciendum. Illa autem cum patris faciem adspexisset, & cognouisset quidē, nō esset autem cognita: mutata enim erat propter nimiam asperitatem & inediā, & habebat non aperta uultus lineamenta: uincitur à natura, & sensim fontes emittit lachrymarum. Pater autem eius existimabat hoc euenire ex compunctione, non ualēs conijcere se esse lachrymarum occasionem, ut qui eam paterno sauciasset spectaculo. Deindè cùm cessasset flere, nihil quidem fatetur eorum, quæ pertinebant ad cognitionem, ueluti contendens uincere naturam, quę iam eam uicerat, & effecerat, ut ei orirentur lachrymæ. Tanta autem eum implet utilitate, & ex morum moderatione, & ex doctrina sermonū, ut plenus admiratione accesserit ad senem, & dixerit se multum ei debere, quòd dignus sit habitus, qui talem uirum uideret & conueniret.

Paphnutius inuisit Euphrosynam nescius.

Cum triginta itaque & octo annos talem uitam Euphrosyna egisset in monasterio, & quænam esset, nulli fuisset omnino cognita, quando oportebat eam ex hac uita excedere, patrem, qui omnino diuina quadam prouidentia tunc erat in monasterio propter usum, aliquem accersit illa beata, & rogat, ut tres dies maneat in monasterio, dicens non inutilem eam moram sibi fore. Sed cui summæ erat curæ de charissima aliquid scire filia, pater lubens obedijt. Cum autem iam adesset tertius & ultimus, eum prope se aduocat, & dicit: Quoniam Deus res meas, ut uoluit, administrauit, & ut in proposito ab initio suscepto usque ad finem permanerem, mihi uires tribuit, uolo te hodie liberare multis solicitudinibus, & de filia tua quod scio dicere: quam sat scio te sitire, & eius ardere desiderio. Scias ergo, inquit, O pater, me esse tuā filiam, uultum ostendens quàm fieri potuit euidentissime: ut laterem autem, me in hunc transmutasse habitum, ex quo mihi omnino Dei benignitate euenit, ut licet te uiderim per totam uitam, nullum tamen à te mihi allatum sit impedimentum in suscipiendo certamine exercitationis: & tu nunc adsis, ut tuis manibus sepulturæ meæ mādentur reliquiæ. Sic dixit, & Domino statim tradidit animam.

Euprosyna se prabet agnoscē dā patri.

Moritur.

Ille autem re inopinata stupefactus, non respirās humi cecidit, tanquam mortuus, adeo ut aqua eius faciem adsperserit Agapius, & cum eum ad se reuocasset, rogaret qui factum sit, quòd ei defecerit animus. Ille autem dixit se uidisse res adeò admirabiles, ut cuperet etiam mox uitam cum morte commutare. Deinde cum surrexisset, & circunfusus sanctis illis esset * reliquijs, & eas irrigaret lachrymis, & commixtos gaudio fletus emitteret, & clamaret: Hei mihi, filia dulcissima, cur non te mihi diu ante aperuisti? Cur non me una tecum assumpsisti socium in opere tui propositi? Heu me miserum, quid mihi accidit? Quomodo fuit tanta mea ignorantia? Quomodo nesciebam me in manibus habere, quod quærebatur? Quid agam? Festum ne celebrabo, hanc uidens quæ processit ex meis lumbis, an lugebo uictus paternis uisceribus? Sed non est honestum eos lugere, qui postquàm hinc excesserint, uadunt ad uitam meliorem, etiamsi natura domesticos amplectens, me cogat hoc facere. Verumenim uerò lugentem me excipit gaudium, fontes reprimens lachrymarum, & persuadet ut postulem quamprimum hinc excedere. Scio enim fore, ut eam uideam, & ab ea uidear, hoc concedente Dei benignitate, & simul uiuam in secula cum ea, quæ à me quidem est genita, ei autem uixit, & beatam illi tradidit animam.

Nota, & circūfusus sanctis illis esset reliquijs.

His uerbis cum totum actum intellexisset Agapius id annunciat cum clamore & admiratione Præfecto & fratribus. Illi autem contendebant alius alium præuenire, obstupefacti noua & aliena auditione: & studebat unusquisque primus * uenerandas amplecti reliquias. Cum autem accessisset quidam ex fratribus altero oculo orbatus, ipse quoque amplexurus, lucē est assecutus ab ea, quæ diuina luce digna erat habita & duos habuit illæsos oculos, certum effectus testimonium illius fidei & beatitudinis, quam illa fuerat assecuta. Non amplius ergo sepulturæ meminerant, qui aderant: sed eius obliti, glorificatione & admiratione diuisi erant cum lætitia. Cum autem uix tandem reputassent, etiam post sepulturam eundem esse thesaurum, illam deponunt in monumentis patrum, luce diuina in facie illustratam. Eius autem pater ne cogitauit quidem discedere à monasterio. Cum autē solum tantum recessisset, quantum satis esset ad suas facultates diuidendas * pauperibus & ecclesijs, & ijs qui alioqui pie uiuunt, & non habent ea quæ sunt necessaria, & ut etiam aliqua consecraret cœnobio, se deinceps refert in numerum fratrum, & illic reliquū uitæ tempus transigit, in storea & cella Euphrosynæ recumbens, & id esse magnum ducens ad lætitiam.

Nota, & uenerandas amplecti reliquias.

Habes hic uerā paupertasē euangelicam. Dispensauit.n. oīa pauperibus postea monasterium ingressus est.

Cum ergo ipse quoque decem annos transegisset in

in monasterio, & uitam peregisset accuratam ac perfectam, migrauit ad Dominum, cum iussisset suum corpus deponi prope filiam, hoc etiam post mortem ducens esse satis * solatij, surdo pulueri corporis largiri propinquitatem eius, quod desiderat. Ad perpetuam memoria, & gloriam Dei, qui hæc sic dispensauit. Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & in secula seculorum. Amen.

** Vides interesse aliquid in uno loco magis quam in alio sepeliri*

LIBER VITAE ET MIRACVLorum Sancti Odilonis Abbatis Cluniacensis, Authore Petro Damiano, S. R. E. Cardinali Ostiensi.

Petrus Damianus sanctis Ecclesijs, quæ sunt in occidẽtalibus Galliarum partibus constitutæ, salutẽ, quę est in Christo Iesu. Hugo Cluniacensis monasterij rector, & spiritualis militię dux, ac præcipuus informator, hoc mihi laboris iniunxit, ut uitã beati Odilonis, decessoris uidelicet sui, proprio stylo succinctè perstringerem, & ex his, quæ in anterioribus paginis latius reperiebatur esse diffusa, utiliora quæq;, magisque necessaria breui compendio deflorarem. Cuius ego compulsus imperio, nõ uenustatem luculenti aucupabor eloquij: sed sicut ex oblatis apicibus depræhendere potero, cum Dei omnipotentis auxilio, meræ ueritati deseruire tentabo. Superfluum quippe est, lucernam manibus adhibere, dum micantium stellarũ conaris signa distinguere, ego quoque dum actus mirabilis uiri, tãquàm sereni cuiusdã atq; perlucidi cęli stellas ostendo, facetijs urbanæ facũdiæ non indigeo. Ipsa quippe per se sanctorũ uita fideliter enarrata, sic rutilat, ut splendorem accurati sermonis, ad illustranda fidelium corda non requirat. Huc accedit, quia rusticitas sermonis inculti, suspicionem purgare consueuit mendaci. Nam qui uix sufficit, ut elimatum saltẽ depromat eloquium, quomodò nouerit fabricare cõmentum? Et certe maioris tibi honoris est, ut rex in ferro, quàm seruus attituleris in auro: & habilior est aqua perspicua in uase fictili, quàm lutulenta uel lurida, quam non sapor proprius, sed exteriora commendant ornamenta gemmarum. Sic & melior est ueritas in simplicibus uerbis, quàm sit mendacium in elucubrati uenustate sermonis. Sed iã res ipsa producatur in medium, & illius summæ ueritatis auxilium impleremus, quæ abbreuiatum uerbum per prophetã promittitur: quatenus in huius scriptionis articulo & competenti breuitate succinctos, & à nota mendacij nos exhibeat alienos.

Es. 10.

VITA S. ODILONIS.

1. Ian. Odilonis patria & genus.

Beatus igitur Odilo Auerniæ oriundus, ex equestri quidẽ ordine genus duxit, sed terrenę prosapię lineam cęlestis uitæ nobilitate transcendit. Hic dum adhuc puerili teneretur infantia, tanto repẽtè est omnium ferè membrorum lãguore constrictus, ut incedendi quoque prorsus amitteret facultatem. Accidit autem aliquando, ut nutrix eum ante ianuam cuiusdam Basilicæ; quæ in honorem beatæ Dei genitricis erat dedicata, relinqueret, & ipsa intenta suis cõpendijs, per diuersa procul abiret. Puer itaque se conspiciens sine custode relictum, ac nutricię sedulitatis ministerio destitutum, diuino quodam prouocatus instinctu, tentare cœpit, si ualuas ecclesiæ quolibet nisu posset attingere. Fluctuabat igitur innocens reus Dei & sub diuino uerbere constitutus, quid ageret, nesciebat. Innocens, inquam, utputa qui non peccauerat: reus autem Dei, quia cœlesti uerbere uapulabat. Tandem repẽs, & quasi quodam se manuũ pedumq; remigio fulciẽs, uix peruenit ad ianuã, paulatim progressus intrauit. Iamque spe concepta ualentior, pallam altaris arripuit, & sic se erigere quibus poterat conatibus cœpit. Sed dum intempestiue conatur, necdum soluti languoris adhuc nodositate restringitur. Quid plura? Tandem diuinæ uirtutis auxilium sensit: & omni languore deposito factus incolumis, ad referendũ Deo gratias intuentium animos prouocauit. Et quia tunc alius deerat, qui pro se intercederet, sanctus ipse (ut ita loquar) in se signum uirtutis exibuit, ipse pro se interuenit: & de seipso miraculum faciens, medicinam diuinæ curationis obtinuit. Hoc est enim egregium & insigne miraculum, cum homo non per aliũ sed ipse sibi consciscit diuinæ uirtutis auxilium. Qui præterea dum ad grandiusculæ iam ætatis adolescerer incrementum, prius apud sanctum Iulianum martyrem factus est clericus: deinde beati Maioli confessoris egregij se magisterio tradidit, & in Cluniacensi monasterio habitum sanctæ religionis accepit. Vbi dum quietus & simplex humiliter in sancta religione persisteret, & in ipso rudis ac nouitiæ conuersationis exordio, quædam iam in eo perfectionis insignia prælucerent, uix euolutis quatuor annis, beatus Maiolus obdormiuit in Domino. Sed antequàm humanitatis debitum solueret, proximus tamen beatæ dormitionis articulus immineret, beatum Odilonem sibimet in pastoralis officij cura substituit: suumq; super Dominici gregis custodiã uicarium dereliquit. In quem protinus omnium fratrum uota concurrũt, omnes se ad obedientiam ei unanimi deuotione substernunt: quique se eatenus orbatos remanere deflerant, iam decessionis paternæ iacturam, supparis uicarij reformatione compensant. Iam uerò in commissi regiminis solicitudine constitutus, plurimis sanctæ religionis cœpit florere uirtutibus: Nimirum ut Psalmodiæ studijs uigilanter insisteret, dura corpus inedia maceraret, atque à sacris altaribus non recedens, quotidianum ferè omnipotenti Deo sacrificium laudis offerret. Inter quas profectò piæ deuotionis excubias, uberrimis plerunque lachrymarum compunctionibus affluebat. Porro autem Adraldus abbas Bremensis monasterij, uir uidelicet religiosus, ac sanctæ conuersationis honestate conspicuus, qui discipulus eius extiterat, nobis aliquando retulit, quia uir Dei dum in eo, quo postmodum defunctus est, languore decũberet, illi præcepit, ut ex calcularis abaci supputatione colligeret, quæ posset esse summa Missarum, quas celebrauit per spatium quinquagintasex annorum, quibus monasteriũ rexit. In quo facto liquidò depræhenditur, quàm diuturna, quàm indeficiens diuini amoris flamma beati uiri pectus excoxit, quod nimirum ab offerendis quotidie salutaribus hostijs cohibere tot curarum, tot ingruentium negociorum solicitudo non potuit. In erogandis præterea eleemosynis ita largus erat, ut nonnulli dum eum omnia dispergentem sine cunctatione conspicerent, non dispensatorem, sed prodigum iudicarent: Pręsertim quodam tempore, dum fames ualida Aquitaniæ fines uehementer affligeret, ac plurimas Galliarum prouincias præstilenter arctaret, exhaustis iam in pauperum usus ærarijs, & horreis quorumcunque prouentuum non mediocriter profligatis, mox etiam plurima sacrarij uasa confregit, insignia ecclesiæ ornamenta

Infantis morbus. *Curatur diuinitus.* *Fit clericus.* *Itẽ monachus.* *Maiolus cũ sibi Abbatem substituit.* *Virtutes Odilonis.* *Annis 56. abbas fuit.* *Largitas eleemosynarum.*

namenta distraxit, coronæ quoque, quam sibi Imperator Henricus ob sui memoriam destinauerat, non pepercit. Vt igitur tam acerbę famis, in quibus ualuit temperaret inopiam, quicquid hincinde corradere potuit facultatum, in sustentationes & alimenta con tradidit egenorum.

Quodam sanè die dum per publicum pius equitator incedit, duos in itinere pueros fame peremptos reperit. Mox equo desiliens, laneam, qua indutus erat ad carnem, subduxit sibi interulam: eaque, prout uelaminis quantitas permittebat, utrunq; cadauer obuoluens, exhibet mortuis sepulturam. Nam & Vespillones mercede conduxit, & funereis usque ad tumulū prosecutus exequijs, defunctis fratribus debitum humanæ pietatis exoluit. In eadem quoque gestorū eius reperitur historia, quia corpus suum non modò duris consueuerat attenuare ieiunijs, asperrimis edomare cilicijs: sed & quibusdam ferreis nexibus coarctabat. In percipiēdis autem ita se moderabatur edulijs, ut apposita quæque contingens, ac naturali duntaxat necessitati dispensatiuè subseruens: & uanitatem superstitionis effugeret, & sobrietatis continentiam reseruaret. In promulgādis porrò iudicijs ac modis pœnitentiæ præfigendis, tam pius erat, & tanta mœrentibus humanitate compatiens, ut nequaquàm districtum patris imperium, sed maternum potius exhiberet affectum. Vnde se repræhendentibus, huiusmodi uerbis solebat eleganter alludere: Etiamsi damnandus sim, inquit, malo tamen de misericordia, quàm ex duritia uel crudelitate damnari. Inter cæteros autem sanctos circa beatam Dei genitricem tam ardentissima deuotione flagrabat, ut constitutus in choro psallentium, cum ad illum ueniretur ex modulantiū alternatione uersiculum, Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horuisti uirginis uterum, in terram se psterneret, sicque per corpus ostenderet, quibus desiderij cęlestis in mentem facibus æstuaret.

Seueritas erga seipsum. Humanitas erga alios.

Deuotio erga Dei matrē.

Vir igitur sanctus cum in bonis moribus per quotidiana piæ conuersationis incrementa succresceret, seque quotidie melior ad perfectionis culmen feruentius anhelaret: cœpit nonnullis coruscare miraculis: ut qui clarus erat in probitate morum, clarescceret etiam in ostēsione signorum: Et qui in obtutibus omnipotentis Dei erat lucerna ardens, fieret etiam corā hominibus lucens. Vnde diuino disponente iudicio factum est, ut quia de illis erat, quibus dictū est, Vos estis lux mundi, primum de luce miraculum exhiberet. Aliquando si quidem dum esset in quadam sui iuris uilla, quæ Bersoniacum dicitur, uidet puerum uenustum quidem forma, sed cæcum à natiuitate. Super quo consulens, didicit, quia filius esset uillici, & quia uisum penitus nunquàm habuisset. Cui mox pia benignitate compatiens, & apud se tacitis precibus latenter insistens, utputa qui talia nondum erat expertus, aduocat tandem paruulum, signum illi salutiferę crucis in fronte depingit, & confestim uisum, quem natura negauerat, puer accepit. Alio quoque tempore dum esset uir Dei apud suum quoddam monasterium, quod Vallis Aurea uocatur, quarta uidelicet feria primæ quadragesimalis hebdomadæ, quæ caput ieiunij, dicitur, surgentibus à mensa fratribus, ille pugillum cineris latenter impleuit, & apposito pane discubuit. Cumque cinerem tanquàm panem manducaret, ut potum quoque, iuxta Prophetam, cum fletu temperaret, innuit fratri, ut clam sibi aquam nullo teste deferret. Ille quod erat iussus, impleuit: aquam attulit. Quæ dum labijs adhibetur, austeritatem uini redolere sentitur. Reprimit ergo manum, abigit poculum: atque ut sibi aquam minister afferat, signis euidentibus imparat. Ad quod minister obstupuit: & uinum se à mensa referre, qui aquam propinauerat, admiratus expauit. Geminat tamen officium, uinum proijcit, conuasat aquam: denuo porrigit discumbenti. Sed ecce dum aqua potanda repetitur, uinum rursus in poculo reperitur. Iam itaque uir sanctus diuinę erga se pietatis beneficium recognoscens, quod Deū sibi misericorditer indulgere considerat, cum gratiarum actione percipere non recusat. Præterea, cum uir Dei cum Henrico rege, qui postmodum factus est Imperator, in Ticinensi simul urbe consisteret, & Dominicæ natiuitatis gloriam celebraret, contigit ut uelamen mensæ eius, artificiosa textrini laboris operatione conspicuum, sacrilega fuisset fraude sublatum.

Miracula eius.

Mat. 5

Cæco puero oculos aperit.

Aquabis mutatur in uinū

Postquam autem uir Dei cum rege discessit, fur qui rapuerat, iam securus, proposuit uelamen in foro uenalium. Sed dum illi dispositio cœlestis obsistit, sancta distrahi præda non potuit. Ter igitur quod subduxerat, inter nundinarum merces exposuit, tertiò subtiliter attentauit: sed cum emptoribus de precio penitus conuenire non potuit, nec inter distrahentem, & coementem pacisci ualuit uenale commercium: quia diuina dispositio conatibus hominum negauit effectum. Interea sceleris huius authorem ultio diuina corripuit, & manus, quæ sacrilegium perpetrauerant, ac pedes, quibus raptor aufugerat, arefaciens, intolerabili dolore constrinxit. Mox itaque cōpulsus languore, ad ecclesiam beati Maioli manibus alienis aduehitur, mantile sublatum ad reatus iudicium coram cunctis appenditur, & diuina clementia ab omni populo, qui percitus huius famæ rumore cōfluxerat, imploratur. Sic itaque beati Maioli meritis, ac precibus fratrum sibi seruientium, sanus & incolumis factus, uelamen redidit alienum, & recepit semet ipsum. Probauit ergò quo præmio dignus esset, qui beatum offenderet Odilonem.

Fur rē ablatā S. Odiloni distrahere non potest.

Alius quoque fur, cum uir Dei in eadem urbe consisteret, stabulum eius nocturnus irrupit, & equum, cui specialiter ipse insidere consueuerat, cautè subduxit. Sed quia illis in partibus depræhendi fur sacrilegus timuit, cōcitus ad oppidum Laudense profugit. Securus itaque recognoscentium, proponit equum, emptores inuitat, uehiculum laudat, commercium flagitat. Sed sic hominem diuina depositio præpediuit, ut nec cum quolibet emptore componere, nec animal potuisset pecunia permutare. Postremò autē reuersus ad se, & pęnitentia ductus, bestiam ad locū sui criminis conscium reuocat, & quid sibi contigerit, ad sui confusionem, & omnipotētis Dei gloriam non occultat.

Vir idem uenerabilis dum esset in itinere constitutus, quia causa dictabat, Ticinum festinanter ac sine mora transire cupiebat: sed intumescentibus aquis, etiam nauigium deerat. Protinus ergo confisus in Deum, unum è famulis uocat, seque in nomine Christi præcedere per alueum fluminis imperat. Obedit ilico famulus spumantes profluentium undarum cumulos ingredi non moratur. Deinde uir sanctus cum omni commeantium turba subsequitur: & sic omnes in ulteriorem aluei crepidinem absque ullo prorsus incommoditatis offendiculo transponuntur. Quod dum nonnulli qui aderant, mirarentur, uelut æmuli præcedentium, cœperunt attentare meatum. Sed mox ut adorsi sunt extremos citerioris ripæ fluctus attingere, nisi equos sub celeritate repressissent, profluentis aquæ submersi uoragine, proculdubio naufragium pertulissent. Vnus autem ex his, qui tūc aderant, ut tam insigne miraculum uidit, obstupuit, hominemque Dei, ut suæ domus subire dignaretur hospitium, fusis humiliter precibus, impetrauit. Intempestæ uerò noctis silentio uis uenti uehementior ir-

Trāsit flumen illæsus cū suis.

ruit,

ruit,& lucernam, quæ in dormientium cubiculo depēdebat,extinxit. Expergefactus autem cubicularius cum lumen agnouisset extinctum,ad abigendam noctis tenebrosę caliginem,diuini luminis infulgere postulat claritatem:Deus,inquit, omnipotens, qui lumen es uerum, pro amore serui tui Odilonis, ab hac domo tenebras dimoue, eamque gratiæ tuæ luce perfunde.Confestim de cęlo coruscæ lucis splendor emicuit,& totam domum superni splendoris claritas illustrauit. Si ergo hoc agebat Odilo tunc sopore depressus,quid putas nunc apud Deum potest, carnalis sarcinæ corruptione solutus? Paulo ante natiuitatem Domini,per hyemalium inclementiam imbrium sanctus senex ad beati Marcelli martyris monasterium festinabat.Venerunt autem ad quoddam flumē,quod ita fluctibus exundantibus inhorruerat,ut prorsus intransmeabile uideretur.Confisus autem in Domino, dirigit præuium, qui uada prætentet: & ipse mox cū comitibus subsequens,pertransiuit illæsus.Sed in hoc uadantium transitu illud mirabile fuit, quia cum cæteris aqua pertingeret usque ad femora, uiro Dei nec corrigia quidem pedis aquarum est inundatione perfusa.In illo scilicet solo madoris sui perdidit unda uires:in reliquis autem naturalem ingenitæ * uiris exhibuit facultatem.Istum aqua tangere potuit, humidare non nouit:illos autem, quod natura dictauerat, undique madefecit.Præterea, dum uir Domini apud monasteriū beati Martini, quo ad publicam stratam dicitur, receptus esset hospitio, sicut moris erat, ut ubicunque maneret,quocūque se uerteret, monachorum ilico frequentia non deesset, non paruus ei cœtus fratrum affluxit. Quos ille cum alacritate suscipiens,& prius eis ineffabilis eloquij familiaritate cōmunicat, & postmodum ut sibi pro charitate conuescantur, inuitat. Sed dum in longum sermo protrahitur, semotim quosdam ex familia seruos accipit, utrum sit, unde refici fratres ualeant inuitati, solerter inquit. Qui de cæteris quidem alimentis constare utique perhibent quantitatem, de piscibus autem penè nihil esse,quod ad tantam hominum perueniat multitudinem.Ad quos ille,In nomine,inquit, illius qui nouit quinque milia hominum ex pane modico & gemino pisce reficere, non quasi nihil, ut dicitis, sed uberrimam nobis & hospitibus nostris piscium copiam ministrare. Cum igitur mensæ discumbentium pauci,qui aderant, pisces à dapiferis inferuntur cœpit esca in manibus discumbentium crescere, & quo magis à conuescentium turba consumitur, exuberantius abundare, adeo ut satiatis omnibus, pluri ma superessent, quæ non modo seruitoribus cunctis sed & alijs, si superuenirent,oblata sufficerent. Cui protinus famuli, Ecce pater, inquiunt, quod pusilla nimitas nostra non credidit,uestræ fidei meritū diuinitus impetrauit. Iam non dubitare didicimus, si promissionem uestram in articulo cuiuslibet difficultatis audimus.At ille, ut semper erat mitis & humilis, non suæ fidei, quod diuinitus factum erat, asseri psit,sed illorum potius obedientiæ, & sanctorum hospitum meritis imputauit. Huic etiam illud non dissimile est, quia cum Dei famulus in Romana urbe consisteret,& hospitium in monte Auentino apud monasterium beatæ Dei genitricis haberet, contigit ut, sicut illius urbis familiare est, omnino tale uinum deesset, quod sancto uirò saporis habilitate congrueret. Inquirit ergo abbatem loci, utrum melius habeat. Qui se confestim & profitetur habere, & quantum ipse præceperit, libenter afferre. Vir autem Domini modicum, quod ante se erat uasculum, dedit, ut sibi plenum deferretur,expetijt. Allatum ergo ante se posuit, & ipse potissimum more pincernæ sibi duntaxat & abbati,qui iuxta se discumbebat, expendit. Cumquè iam à mensa surgendum refectio completa dictaret, & paululum adhuc uini in uasculo superesset, pater sanctus blandè subridens, Non, inquit, fratres mei plenè circa uos officium charitatis exhibui, qui uinum, quod mihi sapuit, uobiscum participare neglexi. Arripiens ergo cyathum, infudit merum, & singulis singulum pro benedictione largitur. Res mira, cum fratres essent ferè duodecim, & eis bibentibus potus copia non defecit, & eorum completo numero, nil omninò superfuit. Illis itaque quod factum fuerat admirantibus, uir ueræ humilitatis custos, ut in alium diuinæ gratiæ munus impelleret, & ipse fauoris humani gloriam declinaret, charitati duntaxat illius, qui uinum dedit, miraculum supernæ benedictionis applicuit. Dehinc dum egressus Roma, reuerteretur ad propria, quidam intra Taurinensem urbem nimiū febris patiebatur ardorem. Hic furtiuè per ministros aquam, qua uir Domini manus abluebat, accepit, fideliter bibit, & sic absque mora,deposita prorsus omni febricitatione, conualuit.

Domus cœlitus illustratur. — *Aliud flumen transit.* — **uiris, uidetur usurpasse pro genitiuo à uis.* — *Matt. 14.* — *Pisces multiplicantur.* — *Vinum exiguū multis sufficit.* — *Febrē pellit aqua, qua se uir sanctus abluit.*

Iamque Iouini montis prærupta conscendens, obuios habuit pauperes, præ difficilis uiæ lassitudine potus æstuanti desiderio flagitantes. Pius itaque pater sui negligens, alijs in necessitate compatiens, iussit ut quicquid uini proprijs haberetur in uasculis, absque ulla reseruationis industria uel potus diffidentia præberetur egenis. Paulò post necessitate naturæ cogente,discumbunt omnes, ut capiant cibum. Et ecce utres, qui studio fuerant piæ compassionis exhausti, uino reperiuntur, Deo scilicet debitum persoluente,repleti. Nam iuxta scripturam,qui dat pauperi, Domino fœneratur. In hoc ergo felici commercio, ubi Dominus debitor,famulus fuerat fœnerator, quod à seruo fideliter est depositum, à bono debitore non segniter est solutum. Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, uas illi holouitreum ualde preciosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum. Mox aduocat duos aulæ regiæ capellanos, Albericum uidelicet & Landulphum, quorum alter Cumanæ, alter uerò Taurinensis ecclesiæ postmodū episcopi facti sunt. His itaque uasculum tradidit,& per eos beato uiro Odiloni odoriferi nectaris xeniū destinauit. Quod profectò uasculum capellani sancto uiro, prout decebat, humiliter offerunt, ac pro eo postmodum redituri, ad regis interim conuiuium reuertuntur. Paulò uero post, sicut humanæ curiositatis mos est, ut noua quælibet & insueta inhianter adspiciat, cœperunt monachi præfatum uas sub admirationis intuitu contrectare, & de manu in manum solerter inspiciendo transponere, cum ecce de manibus incautè se tenentium labitur, & ut fragilis est naturæ, continuo frangitur. Quod mox ut uir sanctus accidisse cognouit, grauiter tulit, & præsertim clericis, qui reliquerant, paterna pietate condoluit, ne uidelicet Augustum innocentes offenderent, & non modo iacturam gratiæ, sed & regij motus periculum sustinerent. Mox ergo cum fratribus ecclesiam pius pater ingreditur, & ne hi, qui erant immunes à culpa, motum regiæ indignationis incurrant, orationibus & psalmis incumbens, clementiam diuinitatis implorat. Iam igitur oratione completa, uir Dei fractum sibi uas iubet offerri. Manibus contrectat, oculis undiquè subtiliter inspicit, & ecce nulla prorsus in eo fracturæ uestigia deprehendit. Tunc indignatus in fratres, eos cum austeritate redarguit,cur uas conquererētur confractum, quod omnino permanserat illibatum.

Vtres uacui, inueniuntur pleni uino. Prou. 19. — *Vas magni precij confractū, suis precibus redintegrat.*

Illi uerò uehementer attoniti, tam euidentis ostensione miraculi, & austeritatem corripientis libenter accipiunt, & ad referendas omnipotenti Deo gratias feruentius accenduntur. Prætereà religiosus quidam uir, oriundus de pago Rotenensi, reuertebatur ab Hierosolymis. Qui dum mare transiret, quod à Sicilia uersus Thessalonicam per plurima fluctuū periculosa loca protenditur, eumque cum multis alijs furentium uentorum horror impelleret: applicuerunt ad insulam quādam siue rupem, ubi sanctus quidam seruus Dei manebat inclusus. Rotenensis itaque uir illic aliquandiu commorans, & tranquillitatem sedandi maris expectans, delectabatur cum seruo Dei frequenter habere colloquium. Sed dū hinc nonnulla dicuntur, illinc plurima referuntur, perquisitus hospes à uiro, unde genus duceret, originaliter Aquitanum se esse respondit. Requisitus insuper, utrum cœnobium illud, quod dicitur Cluniacum, & Odilonem eiusdem loci nosset abbatem: optimè, quod quærebat, se nosse perhibuit. Sciscitatur homo, cur hoc Dei seruus ab eo requirat. Ad quem ille, Sunt, inquit, uicina nobis loca, ex quibus grauissima flammarum furentium euomuntur incendia, in quibus etiam locis animæ reproborum diuersa luunt pro meritorum qualitate tormenta. Ad quorum semper exaggeranda supplicia innumerabiles sunt dæmones deputati, qui intolerabiles eorū pœnas quotidie renouant, & eos ad rediuina supplicia indesinenter instaurant. Quos tamen ego frequenter audiui querulis lamentationibus eiulantes, & lachrymabili uociferatione deflentes, quòd orationibus & eleemosynis quorundam, aduersus eos infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum. Inter cætera de Cluniacensium cœtu per maximam & eorum abbate querimoniam faciunt, quia quàm sæpè per eos sui iuris uernaculos perdunt. Quamobrem per terribile Dei nomen obtestor, ut sanctis fratribus illic hæc, quæ tibi dixi, fideliter referas, & ex nostra quoque illis parte denuncies, ut eleemosynis & orationibus magis ac magis insistant, ac præsertim huius intuitu, ut de manibus dæmonum eos, qui ab illis cruciantur, educant, quatenus de quotidianis eorum rapinis & luctus inferatur generis humani inimico, & gaudium multiplicetur in cœlo. Aliquanto post homo regressus in patriam, quicquid ex uiri Dei relatione didicerat, beato patri & sanctæ congregationi fideliter narrat. Tunc uenerabilis pater Odilo per omnia monasteria sua constituit generale decretum, ut sicut primo die mensis Nouembris, iuxta uniuersalis ecclesiæ regulam, omnium sanctorum solennitas agitur, ita sequenti die in psalmis & eleemosynis, & præcipuè Missarum solennijs, omnium in Christo quiescentium memoria celebretur. Si quis autem non generalitate contentus, quis specialiter per beatum Odilonem de pœnis ultricibus sit ereptus, inquirit, quid de reliquis sentiat, in papa Benedicto euidenter addiscat, ut in Romanorum Pontifice, qui omnium Christianorum caput est, ualeat liquido conijci, quid de cæteris meritò debeat æstimari. Apostolicus igitur iste, quem diximus, dum adhuc uiueret, beatum uirum affectuosè dilexit reuerenter excoluit, & apostolorum limina frequentanti, necessarij sumptus opima sæpe subsidia ministrauit. Huic planè mox, ut obijt, germanus eius Ioannes in apostolica dignitate successit. Iam uerò postquàm humanis rebus exemptus est, non parui temporis euoluto curriculo, iam dictus papa Ioanni Portuensi episcopo, & alijs duobus, quorum nomina nobis nota non sunt, per speciem nocturnæ uisionis apparuit, eique quia pœnalibus esset constitutus in tenebris, indicauit, hoc insuper addens, qualiter beati Odilonis uenerabilibus meritis eum superna censura liberare decreuerit à tormentis. Obsecrat itaque per eos & humiliter flagitat, ut frater eius ad præfatum unicæ pietatis uirum, agilem quantocyus ueredarium dirigat, eumqúe suppliciter obsecrans pro se orare deposcat. Protinus idem Ioannes Portueñ episcopus, authoritatis apostolicæ fultus epistolis, concito gradu Papiam usque peruenit. Vbi longe & immoderate fortassis accelerato fractus itinere, per monachos cœnobij beati Maioli, Apostolicæ legationis apochas dirigit, omnemqúe per eos sancto uiro seriem à se conspectæ uisionis exponit, Enimuerò diuino factum esse constat iudicio, ut eum apud Cluniacense monasterium Apostolicæ legationis baiulus inueniret. Præcepit itaque uenerabilis pater, pro illo psalmodias & orationes ab omnibus priuatim ac publicè fieri, eleemosynas indigentibus erogari, sacrificium Deo mysterij salutaris offerri. Nec in illo duntaxat loco id statuere contentus fuit, sed & per omnia sui regiminis monasteria eiusdem sanctionis edicta mandauit. Cumqúe hoc fratres intentissima deuotione satagerent, & ex ara sanctorum pectorum fraternæ charitatis flamma prosiliens, diuinæ clementiæ sacrarium penetraret, iam præfixi temporis terminus propinquabat. Et ecce quidam sanctæ conuersationis monachus, Heldebertus nomine, qui uidelicet hoc obedientiæ fungebatur officio, ut inopes aleret, indigentibus subsidia ministraret. Hic itaque per soporem uidit, quòd quidam pulcher ac serenus adspectu, ac solenni quodam nitore conspicuus, claustrum monasterij magno candidatorum agmine constipatus ingrederetur. In capitulum deinde, ubi pater Odilo cum fratribus residebat, intrauit, ad eius genua caput humiliter flexit, eiquè, sicut in gestu corporis uidebatur, gratias egit. Cumquè frater ille, qui hoc in uisione contemplabatur, inquireret, quisnam esset ille tam decorus ac fulgidus, qui sancto uiro salutationis officium exhiberet, responsum est ei, quia ille esset Benedictus, summæ sedis episcopus, qui nimirum idcircò uiro Dei gratias ageret, quia pijs eius sanctorumquè fratrum precibus, & Tartarei cruciatus euasisset interitum, & cum beatis ciuibus quieturus, supernæ Ierusalem meruisset ingressum. In hoc ualet liquido depræhendi, quæ de meritis beati Odilonis opinio iure possit haberi, cum is nimirum, qui iuxta priuilegium apostolicæ dignitatis claues ecclesiæ præ cunctis mortalibus tenuit, qui ligandi atque soluendi uires præminenti quodam iure possedit, in illo iam inuisibili examine constitutus, non aliter quàm precibus istius uel à peccatis solui, uel de pœnali potuit supplicio liberari. Porrò autem dum aliquando in monasterio moraretur, quod Paterniacum dicitur, erat ibi quidam puerulus monachus nomine Rodulphus, quem struma quædam gutturis intumescens deturpauerat usque adeò, ut & claritatem uocis auferret, & insuper quodammodo minaretur, quòd sibi etiam aliquando auditum interciperet. Quem ad se uir Dei uerè misericors aduocat, palpante manu locum tumoris attrectat, Deinde signum crucis plagæ gutturis imprimit, & diuina quædam uerba dicens, mox abire permittit. Deinde mirum in modum sicut in alijs morbus ille, postquàm semel oboritur, in dies solet excrescere, totumquè guttur miserabiliter occupare, sic in isto uersa uice cœpit extunc sensim quotidie detumescere, donec pestis illa funditus euanesceret, & guttur pueri ad naturalem se speciem per omnia reformaret.

Loca pœnarum in Sicilia

Dies omniū animarū ab Odilone instituitur.

Loquitur de Benedicto 8. Pontifice 151 apud Platinam.

Authoritas pcipua summi Pontificis,

Strumosum sanat puerū.

Alio quoque tẽpore de monasterio, quod est in Iurensi territorio constitutum, uir sanctus exierat, & ad Gebennensem urbem cœpto itinere contendebat. Cum autem ad quendam concauæ profunditatis fluuium deuenisset, accidit ut mulus, qui hominis Dei supellectilem, libros scilicet ac lectulum deferebat, à publico uado procul aberrans, in profundiorem aluei uoraginem caderet, sicque raptarus à gurgite, nullo membrorum, nisi solo capite, fluctibus emineret. Qui tandem è naufragio protractus educitur: ad perscrutandum, utrum res & maximè libri perierint, desagmatur. Miro itaque supernæ dispensationis ordine, libri simul cum lectulo ita à fluctibus reperiuntur intacti, ut ne tenui quidem aquæ stilla uideantur adspersi. Mantilia uerò simul & manutergia prorsus undiquè reperta sunt madida. Vbi notandum, quàm per uigil fuerit erga seruum suum diuina protectio, ut ea uidelicet, quæ ablui frequentius indigent, madere permitteret: quæ uero madefieri sine damno non possunt à contractu fluctuum immunia custodiret.

Libri & lectulus ab aquis nihil læduntur

In eodem quoque Iurensi monasterio vir Domini Odilo aliquando constitutus, reperit puerum, nomine Gerardum, terribili caducæ passionis languore detentum. Qui sæpissime quasi lunaticus corruebat, & sic eum occidui languoris impetus obruere consueuerat, ut in eo neque uox, neque memoria, nec prorsus aliqua membrorum officia remanerent, ac ferè a mortuo nihil distaret. Huic homo Dei misericorditer cõdescendens, fratribus ut pro eo Dei clementiam deprecentur, iniungit, ipse uerò ad sacrosanctum altare Missam celebraturus accedit, æger etiam ut interesset admonuit. Cui mox eucharistiæ salutaris munus tradidit, deinde sicut sibi moris erant, sanctificatã aquam cum beati Maioli calice propinauit. Nec mora, protinus à puero languor omnis abscessit, salus optata successit, & sic per merita beati uiri restituti sibi uigoris incolumitas permansit. Aliquando uir Domini per prærupta Iurensium Alpium iter habebat, & repente sagmarius, nullis oneratus sarcinis, per montis deuexa collabitur atque per aspera rupium scopulorumque præcipitia usque ad uallis infimæ profunda raptatur. Ministri protinus in illud lubricæ ruinæ præcipitium descendentes, nonnulla quidem de sarcinulis, quæ passim dispersa fuerant, illæsa reperiunt, librum tamen sacramentorum, aureis literis exaratũ, cum uitreis quibusdam uasculis anaglypha subtilitate cælatis, deesse perpendunt. Quibus interim recedẽtes omissis, hospitium subeunt, corpora fessa reficiunt, & nocturno soporati silentio quieuerunt. Mane autem facto, maturè surgentes, ad locum illum celeriter redeunt, & curiosius quæque diuerticula perlustrantes, omnia quæ perijsse suspicabantur, inueniunt. Vasa nimirum uitrea reperiuntur illæsa, Deauratus etiam liber, cum tempus scilicet imbriferum inhorresceret, à nulla prorsus est pluuiarum inundatione contractus. Sic itaque beati uiri meritis, & uitrum frangere præceps ruina non potuit, & perfundere codicem inundantium imbrium densitas ignorauit.

Aqua benedicta erc. sanat morbũ caducũ

Nobilis quidam uir dum iaceret sub arbore, particula corticis in eius oculum cecidit, Cui non modo lumen omnino turbauit, sed & aliarum calamitatum multiplex pondus inuexit. Nam cum id, quod oculo semel insederat, nullo modo potuisset expelli, fugit somnus ab oculis, & non modo iam homo non dormire, sed nec ciborum quidem ualebat alimenta percipere. Quem seorsum uir sanctus adducens, signum sibi crucis impressit, ac mox insufflans, super locum doloris halauit, Deinde promittens se salutares pro eo uictimas oblaturum, abijt. Abscedente itaque uiro Dei, protinus homo suauiter obdormiuit, euigilans autem, particulam corticis ab oculò non sine lanugine quadam proiecit, & e uestigio factus incolumis, nullam decætero doloris huius molestiam sensit.

Cortex incidẽs oculo, multas homini adfert calamitates.

Curatur à S. Odilone.

Cuidam Turonensis ecclesiæ clerico letale uulnus in brachio pestilenter excreuerat ut sibi iam non languoris ægritudinem, sed ipsam potius interminaretur & mortem. Cumque uir Dei Lucẽsi teneretur hospitio, accedit clericus, & periculum tam pestiferæ calamitatis ostendit. Quod ille quasi uidere dissimulãs latenter brachium appræhendit, uiuificæ crucis signaculum imprimit, eumque dimittens, ut sibi caute prouideat, præcipit. Qui paulò post dum locum ulceris curiosius attendere studuit, nulla prorsus uestigia deleti languoris inuenit. Stupefactus igitur nouitate miraculi, ad hominem Dei præsto regreditur, quid sibi contigerit, non tam relatione uerbi, quàm ostensione sui brachij euidentissimè confitetur. Quod ille satis molestè tulit, eumque à suo conspectu cum indignatione exturbauit. Nam tanquàm uenena serpentium, sic rumores hominus fugiebat. Asserebat enim quia quantumlibet sublime sancti operis ædificium, per uanæ gloriæ subito corruit appetitum.

Nota sancti uiri humilitatem.

Præterea miles quidam tam mentis inops erat effectus, ut postposita penitus omni cura priuata uel publica, per deuia soliuagus & nudus erraret, inconditas uoces emitteret, & tanquam dæmoniacum se per inordinati gestus insaniam exhiberet. Cui uir Domini paterna pietate compatiens, simul cum fratribus ante altare sancti Petri prosternitur, diuinam clementiam cum psalmis & litanijs implorat, ut perire creaturam suam sub huius furoris insania nõ permittat. Hinc ab oratione consurgens, ad eum qui patiebatur, accedit, aqua sanctificationis adspergit, atque ut ex ea bibat, suadendo compellit. Qui non multò post ad Cluniacum sanus & incolumis uenit, xenia piscium detulit, & quia sibi plenissimè redditus esset, gratias referens indicauit.

Aqua benedicta curatur amens.

Alius quoque miles efficaciam edendi sermonis amiserat. Hic per uisionem admonitus est, ut si aquam, qua manus beati Odilonis abluebantur, hauriret, hac sibi loquendi uires & amissæ linguæ officium proculdubio reformaret. Aqua igitur per ministros fideli furto subripitur, altera etiam aqua, à uiro Dei benedicta, de calice sancti Maioli, muto transmittitur. Quas ille cum nimia deuotione suscipiens, mutatis uestibus ingressus ecclesiam, quia lingua non poterat, ore cordis orauit, & sic poculo benedictionis accepto, reparatum sibi locutionis officium recognouit. Mox etiam expeditè loquens, mirum de se spectaculum cernentibus dedit, & quid beatus Odilo apud Deum posset, euidenter innotuit.

Mutus sanatur.

Præterea, cum uir uenerabilis apud quandam ecclesiam monasterij, quod dicitur Vallis aurea, cibum caperet, sed locum magna uini laborare penuria didicisset, ne grauaret fratrem, qui eum cum alacritate susceperat, hoc in commune præfixit, ut quisque discumbentium uno tantum scypho contentus esset, solis autẽ monachis pincerna poculum geminaret. Mensura tamen exceditur, & largus ad bibendum potus cunctis epulantibus exhibetur. Enimuerò cum uas illud uinarium & unum dũtaxat esset, & modicum, non modo tot indiscretè bibentibus non defecit, sed & illis recedentibus, absque ulla diminutione repertum est plenum, ut per hoc euidentibus clarescat indicijs, quia uir Domini non tantum id apud Deum potuit imperrare, quod petijt, sed & nonnulla per eum uirtutum signa diuinitus ostensa sunt, quæ nesciuit. Et de signis quidem atque uirtutibus, quas uir sanctus adhuc in corpore cõstitutus

Vinũ bibendo non absumitur, sed augetur.

ostēdit, ista sufficiunt: nunc ad explicandum felicem eius obitum, auxiliante Domino, propinquemus.

Monasteria ab Odilone cōstructa instaurata, prædijs & donis aucta. Enimuerò quanquàm homo Dei sublimiter se in spiritalibus studijs & diuina contemplatione suspenderit, in corpore tamen utilitatis industria nō medio criter laborauit. Monasteria scilicet nonnulla à fundamentis erexit: alia uel iam semirupta, uel ruinā fortè minantia reparauit. Dilatauit illis prædia, nonnullis etiam insignia contulit ornamenta. Quæ uerò monasteria noua condiderit, quibus parietina tantum & sarta tecta collatis sumptibus instaurauerit, enumerare per ordinem idcirco postponimus, ne prolixitate styli lacinias contexere uideamur: præsertim cum in ipsis uiuis operibus gestorum fidem multo clarius experiantur oculi, quàm ullo sermone ualeant narrari. Dispensationis quoque geminæ moderator insignis, & in spiritali studio coram diuinis obtutibus fulsit, & in terreni laboris industria non mediocriter floruit. *Limina Apostolorum inuisit.* Porrò cum uir Domini iam in extremis ageret, per quinquennium ferè compulsus est grauissimi languoris molestia cruciari. Mox itaque beatorū apostolorum limina festinat inuisere, ut quasi sub eorum pedibus, si sibi daretur, quod semper in uotis habuerat, posset ex hoc mundo transire. *Ier. 10* Verumtamen quia non est in homine uia eius, aliter sibi contigit quàm sperauit. Per quatuor planè menses illic ægritudine detentus elanguit: deinceps contra spem aliquantulum conualescens, ad propria remeauit. Cluniacum itaque deueniens, per annum ferè totus in oratione permansit, seseque, quantum ægritudo permisit, ieiunijs ac uigilijs uehementer afflixit. Decreuit aūt, ut antequam debitum conditionis humanæ persolueret, quæque monasteria sua circuiens, sanctæ admonitionis studio uisitaret. Expeditione igitur sanctæ huius ædificationis incepta, Syluiniacum deuenit: ibique se circa festiuitatem Dominicæ circuncisionis ex seculo hoc migraturum manifestè dixit. *Prædicit obitū suū.* Porrò autem cum iam in agonis esset angustia constitutus, diabolum adstare conspexit, eumque per nomen tremendi iudicis, ut abscederet, terribiliter increpauit. *Moritur S. Odilo.* Anno itaque Dominicæ incarnationis 1048. ætatis autem suæ 87. ordinationis etiam quinquagesimo sexto, ea nocte, quæ Dominicæ circuncisionis solēnia præcedebat, salutaris eucharistiæ sacramenta percepit, sicque beatum Deo spiritum reddidit. Paulò autem post, eadem scilicet nocte, cum beati uiri corpus in ecclesiam iam fuisset delatum, frater quidam Gregorius nomine, * Iuueneta natione, naturæ simplicis & innocentis uitæ, exequiarum funebrium lassitudine prægrauatus, in eadem cella, in qua sanctus obierat, proprium stratum petijt, in quo se proijciēs, dormire tentauit. Sed necdum planè resolutus in somnū, *Apparet cuidā post mortē.* beatum Odilonem sibi uidet adstantem. Ad quē mox beatum uoce promptissima, Quid, inquit, agis Domine pater? Et ille, Benè, frater, & optimè. Dominus enim meus Iesus seruo suo per semetipsum dignatus est adesse, & sui præsentiam misericorditer exhibere. Sed in ipsa meæ decessionis hora, in illo scilicet angulo (ostendebat enim quasi digito locum) uidi figuram quandam trucem nimis atque terribilem, quæ mihi teterrimæ suæ uisionis horrorem atque formidinem tentauit incutere, sed Christi confortante uirtute, nulla me potuit infestatione nocere. Proxima quoque quadragesima succedente, sanctæ ac uenerandæ memoriæ Laurentius, Amalfitanæ sedis archiepiscopus, qui potens in literis ac biglossus, Græcè nouerat & Latinè, & quod longè præstantius est, laudabilis uitæ claritate pollebat. Hic itaque tunc Romæ constitutus, obdormiuit in Domino. Cumque cadauer eius fuisset in ecclesiam illatum, honestus quidā clericus, Albero nomine, in eiusdem ecclesiæ angulo lassabunda dedit membra sopori, Cumque subitò ad huc penè uigilanti, uir beatus apparuit, ei mox clericus intulit, Domine mi, quando huc & cur aduenisti? Ad, charissimi (inquit) olim amici mei, domini Laurentij pontificijs, exequias ueni, quibus expletis, antequam te uiderem, recedere nolui. Et his dictis, species loquentis euanuit. Vir itaque Domini, quia rectè uixit, feliciter obijt, & quia uitam mirabilem duxit, iure miraculis coruscauit. Vita quippe beati huius uiri uelut aurea tabula est, cui quasi margaritas quasdam ac gemmas insigimus, dum gestis eius interlucentia uirtutum miracula permiscemus. Apud cuius uenerabilem tumulum nihilominus adhuc rutilant noua signa uirtutum, quæ nimirum nos his inferere superfluum ducimus, cum per alios iam apicibus exarata cernamus. Legentium igitur tædio consulentes, his contenti sumus, quæ succincta breuitate perstrinximus, ad honorem & gloriam redemptoris nostri Iesu Christi, qui cum Deo patre & spiritusancto uiuit & * gloriatur in secula seculorum, Amen.

** for. Venetus.* ** glorificatur.*

VITA S. EVGENDI ABBATIS

Ab eius discipulo fideliter, sed stylo Duriusculo conscripta, ut ex ipsa narrationis serie facilè potest animaduerti.

PROLOGVS.

QVantum, beatissimi fratres, desiderio feruoriq; uestro ex debiti summa sup pleuerim, sicut ex ratione apicum ex parte sum opitulante Domino iam securus, ita conscientiæ propriæ extraneique iudicij incertus, ago hæc quæ iniungitis, non præsumptione indocti, sed obedientia, ut cernitis, regulari. Sic annuens diuinitas fecit, ut humana procliuior in dijudicando fragilitas, dum melodia delectatur aut musicis, dumque oratorias uenustates, uocabulorum quoque ac temporum signata proprietate miratur. Hæc nostra Tapinosis nequaquàm iactantia superba iudicum uentosa superfluitate calcetur. Porrò nos (ut præfati iam sumus) uobis propriè opuscula ista dicauimus, quos nouimus non oratorum, sed piscatorum esse discipulos, Nec in philosophia sermonis regnum Dei, sed in uirtute prospicere, magisque pura ac iugi obseruantia Dominum exorare, quàm uana perituraque facundia perorare. Nunc ergo iam nobis in relatione uitæ beatissimi uiri, narrationis sumatur exordium.

NARRATIO.

1. Ian. Horum uitam scribit S. Greg. Turonensis de uita patrum, cap. 1. Gallica pro Belgica.

SAnctus nanque Christi famulus Eugendus, sic beatorum Romani & Lupicini in religione discipulus, ita etiam natalibus ac prouincia extitit indigena atque cōciuis. Ortus nanque est haud longè à uico, cui uetusta paganitas ob celebritatem clausuramq; fortissimā superstitiosissimi tēpli, Gallica lingua Isarndori,

dori, id est, ferrei ostij, indidit nomen. Quo nunc quoque in loco delubris ex parte iam dirupti, sanctissimè micant cœlestis regni culmina dicata Christicolis.

Atque inibi pater sanctissime prolis iudicio pontificali, plebisq; testimonio extitit in presbyterij dignitate sacerdos. Igitur cũ beatissimum pignus ab ipsis penè cunabilis quodam instinctu successuque felicitatis ac luminis, uirtute diuina, ut reor, præsagante succresceret, & nocte quadam uenerabilis pater ipsius, uel soboles sancta, ab *affectu profectuque futuræ beatitudinis tenerentur incerti: in uisione sancta puer à duobus religiosis uiris sublatus, ultra domus paternæ uestibulum sistitur, ita ut in Oriẽtis plagam cœliquè astra, quasi quondam multigena Abraham patriarcha, intuitu diligenti prospiceret: atque ipsi typice iã quodãmodò dicebatur: Sic erit semen tuum. Post interuallum nanque modicum hinc unus, ast hinc alter atque alius inde, donec succrescens multitudo efficeretur innumera, beatum puerum uel sanctos proculdubio Romanum ac Lupicinum patres, qui eum in spiritu de cœno paternæ domus eduxerant, tanquàm enormitas apum in modum mellificantis uuæ quadã constipatione sepserint: & subito à parte prospicua uidet instar amplissimæ portæ culmina patefacta cœlestia, & lento deductoquè ad se usque è cœli uerticè cum lumine cliuoso in modum recliuis scalæ cristata procliuitate descensum, & niueos fulgidosquè angelicos choros ad se usque uel socios tripudiantes, in Christi nomine deuentare: ita tamen, quòd crescente semper in loco societate, nullus omnino reuerentia diuinitatis attonitus, aut sermone mouebat, aut nutu. Cumque sensim cauteque mortalibus multitudo sese inseruisset angelica, collectis copulatisque sibi terrestribus, concinentes angeli, ut uenerant, cœlestia sacra repedantes ascendunt. Hoc solummodo puer inter carminum modulationem percepit, quòd post annum circiter in monasterio intermissus ex euangelijs recitari cognouit. Illud nempe uice antiphonæ (ut bene, ipso dignanter referente, commemini) reciprocis uocibus multitudo concinebat angelica: Ego sum uia & ueritas, & uita. Recepta igitur sese clausit astrigera, & solum semel puer contemplatus in loco, excussus est somno, concutitur, ac uisionis terrore percussus, rem gestam ilico refert patri. Confestim nanque presbyter sanctus, cui potissimum proles sanctissima dicari deberet, agnouit. Mox igitur eum literarum instrui iubet elementis, & anni exacto circulo, tanquàm Samuel quondam, non in typico excubaturus templo sancto Romano oblatus est patri: In quo uerè ita beatorum abbatum, qui eum in spiritu, de incolatu terrestri eduxerant, gratiarum gemina confluxit ubertas ut succidua quoque posteritas utrum in Eugendo Lupicinum potius suspiceret, an Romanum, iudicio fluctuaret incerto. Illis duntaxat huc illucque necessitate misericordiæ è monasterio sæpe progressis: iste uerò à septimo usque ad sexagesimum uitæ, quo transijt annum nusquàm exinde post ingressum extulit pedẽ. Lectioni nanque se in tantum die noctuque expletis consummatisque omnibus, quæ à præposito uel abbate iniuncta sunt, dedit & impedit, ut * præter in latini uoluminibus, etiam in græca facundia redderetur instructus. In uestitu autem duabus tunicis nunquàm est usus, atque unam ipsam nunquàm mutauit, nisi antea fuisset plurima uetustate consumpta: simili quoque cucullæ ipsius conditione seruata. Paleis uerò lectuli ineuentilaris multo tempore, uilique sagello cõstratis, pellicioque superposito conquieuit. Aestiuis nanque temporibus caracalla uel scapulari cilicino utebatur: quod ei quoque uir sanctitate conspicuus Leunianus, Viennensis urbis abbas, pignore transmiserat charitatis. Fuit nãque sanctus iste de Pannonijs quondam, & spargente barbariè in Gallijs, uinculo captiuitatis abductus: & non solum in Viennensi, sed etiam in Augustudunensium urbe, multo tempore claustro peculiaris cællæ conclusus: ita ut amplius quadraginta annis in utraque ciuitate coercitus, nulli hominum ex prima retrusione uultu ac corpore, *prę ter sola sermonis notitia, nosceretur. Monachos iuxta cellulam haud plurimos regens, monachos uero procul intra urbem monasterioque conseptos iuxta sexagenarium numerum admirabili ordinatione rexit & aluit: præmisitque maximas, magnas interim succiduasque in spiritu non dimisit. Sed sursum redeo. habebat nanque Eugendus beatissimus calceamenta fortia rusticaque, in modum priscorum patrum, constrictus ocreis crura, fasciolisque plantas. At uerò nocturnis matutinisque conuenticulis, nec in frigidissimis pruinis, nec in magnis niuibus, quicquam nuditati pedum præter ligneas Gallicanasque caligas addidit unquam. Atque in hunc quoque modum eminus sæpissimè matutinis horis ad fraternum cœmeteriũ oraturus gradiebatur in niuibus. Nemo nanque eum unquàm aut in diurna, aut in nocturna synaxi ante cõpletionem conspexit egredi foras. Nam cum ipse noctibus certè oratu longissimo atque secreto cunctos in oratorium diutissime anteiret, post omnium, quoque discessum nihilominus formulæ suæ incumbens, oratione diutina pascebatur in spiritu. Atque ita exin de quolibet tempore uultu hilari ac læto egrediebatur ad fratres, ut solet exatiata ambitio uultus hominum lasciua iucunditate dissoluere. Refectio ei omni tempore semel in die fuit. Quæ tamen æstiuis diebus nunc in sexta cum cæteris fatigato, nunc uero cum his, qui iterato reficiebantur, terminabatur in uespera: ita tamen, quòd nihil unquam, exceptis his, quæ cunctis apponebantur fratribus, degustauit in mẽsa. Igitur ad inchoationẽ ipsius administrationis reuertamur: Cum ergo pater ille, quem beatissimus Romanus uel Lupicinus Condatescensi cœnobio signauerant successorem, præter labores solicitudinesque cœnobiales etiam corporeæ in æqualitatis frangeretur incommodis, uocatis ad se fratribus, sic sanctum Eugẽdum uicis suæ solicitudine innexuit, ut sibi tamen ius paternæ eminentiæ in nullo penitus imminueret, aut subtraheret. Tentauit nanque idem abbas, ut ante dictum sanctumque Eugendum cum administrationis onere, etiam presbyterij dignitate arctius illigaret. Sed non solum uoluntati eius in hac parte sæpissime, immo sanctissime contradixit: uerumetiam sacrosanctos pontifices, qui illuc causa orationis confluxerant adiens, reuerentiam tanti honoris cautè ac diligenter effugit. Mihi tamen crebro secretissime testabatur, utilius multo esse abbati, propter iuniorum ambitionẽ, liberum à sacerdotio, præesse fratribus, & non illigari dignitate, quàm abrenunciantes ac remotos minimè conuenit affectare. Nouimus nanque, aiebat, præter hanc, quã prædiximus, causam, multos etiam patres, post humilitatis professæ culmina hoc officio grauius ac latentius superbisse. Suscepit ergo Dei sanctus, sicut etiam pater Lupicinus, absque sacerdotali eminentia iniunctæ sibi uicissitudinis societatisque laborem, ea maximè securitate fretus, quod de paterna solicitudine ac prouisione non habebatur incertus, sed mox euidentissima reuelatione percellitur, ne de plenaria administratione uelut in aliquo redderetur ambiguus.

Nocte igitur subsecuta, subito raptus in uisione, beatissimis quoque Romano ac Lupicino abbatibus, ut in initijs quondam, ita nũc in oratorij secretario a

*effectu

Visio Eugendo puero oblata.

Gen. 15

Ioã. 14.

1. Re. 3

Tradit Eugendus monasterio septennis puer

Eius legẽdi assiduitas

Eius uestitus.

Lectus.

Leunianus sanctus abbas.

Præter, pro, præterquã.

Eugẽdi calcea.

Nũquã abfuit precib in tẽplo persoluends.*

Eius uictus quotidian.*

Sacerdotium à se amolitur.

Visio alia.

parte dextera præsentatur, necnon etiam inter ipsos seniores ac superstites circumspicit fratres, cereos ac lampades gestare lucentes: & data sibi à sanctis patribus oratione uel pace, ilicò benedictum illum abbatem, decessorem sibi utique mox futurum, conspicit intromitti, ac desuper dorsum ipsius uel scapulas rigentibus clauis purpureis pallium album adspicit dependere. Soluto nanque beatus Romanus sancti illius cingulo, constringit ilicò lumbos Eugendi. Dehinc excusso quod desuper, ut diximus, gestabat pallio, huius adæquè humeris superimponens, ait: Hæc tibi ad præsens nosce interim assignari: & digitis dalmaticã prædicti antecessoris adstringens, etiam hanc tibi, inquit, probatam in acceptis utilitatibus noueris assignandam. Mox adstantes cum cereis fratres, incipiente primitus uno, confestim cuncti claritatis ac solatij lumina impacta parieti deprimunt & extinguunt. Cumque uir beatus tenebrarum angustijs coercitus, euentum rei attonitus præstolaretur in uisu, uox ad eum facta est: Noli (ait) te Eugende fraude eorum præsentium ac materialium luminum contristare: Orientalem nanque cellulę huius attende prospectum, & uidebis ilicò tibi absque opitulatione humana lumen diuinitùs ministrari. At ille confestim illò porrigens uisum, adspicit sensim dilucescente aurora, radium diei ac lucis influere: & in semetipsum reuersus, lectulo lætus excutitur. Nec mora: uisionem sequitur effectus. Nam ad Christum decessore illo migrante, uolens nolensque administrationem subterfugere non potuit subatthatam. Illi uerò, qui per uisionem luminis solatia præstita subtraxerant, humanitatis malo aliquid passi, liuoris zelo inflammati, in beatissimum uirum inuidiæ ardore turgescũt, & sanctum Eugendum abbatem nunc despectione animi, nunc quoque monasterij professionisque desertione, tanquàm nouitium ac rudem, monachorum laicorumq; patiuntur subiacere despectui. At non ille diuinæ pietatis obtutus famulum suum passus est prolixa fatigatione uexari. Confestim nanque ipsi potentiæ ac uirtutis suæ dexteram affluentissimè signorum largitate porrexit, dando atque ostendendo per seruum suum sanitatum dona ac prodigia multa: ita ut summæ seculi potestates, sospitari se crebro ac benedici eius literis exorarent, nec se diuinam clementiam crederẽt habere placatam, nisi prius Christi amici gratiam siue suffragia aut uisu aut literis potirentur: Episcopi quoque ac sapientissimi sacerdotes præ se omnimodis ferre, si eum corporaliter cernere, aut affatu literario obtinuissent familiarius compellari. Ipsi etiam pseudofratres, qui pridie cothurno elationis inflati discesserant, tanquàm infelices ac degeneres notabantur à laicis, nisi deposito inuidiæ uiru, ad sanctũ Christi famulum quantocyus repedarent. Dum hæc odorifera fama geruntur, puella quædam iuxta seculi dignitatem non infima, circa Secundiacensem parochiã dæmonio correpta, non solum claustris retrusa, uerũ etiam ferreis uinculis tenebatur obstricta. Cumque sanitatis causa à multis (ut solet) exorcismorum scripta nexa ceruicibus necterentur, atque illa ignotas sibi personas scriptorum per immundum spiritum cũ nomine, quod dolendum est, carperet & uitia, seque magis illos, qui scripserant, iam olim in illo atque illo peccato latentibus apud humanitatem indicijs assereret possidere: tum ad ipsam energumenam de adstantibus unus, Quid nos alienis, inquit, immò proprijs uitijs terres immunde? Verè in Christi nomine non solum istorum, quibus derogas, uirorum, sed cunctorum quoque si potuero, scripta sanctorum ita ceruicibus tuis innectam, ut uel multitudine opprimentium obruaris, si hos paucos audire despicis & contemnis. Tu mihi (inquit diabolus) Alexandrinarum chartarum, si placet, onera exarata imponas, nunquàm tamen ex obtento uasculo poteris propulsare, dummodo mihi solius Eugendi Iurensis monachi ex hoc non afferas uisionem. Confestim nanque rapientes proximè dictum ad beatissimum uirum plenissima fide concurrunt, ac rem gestam pedibus eius prouoluti narrantes, non se redituros esse testantur, nisi Christi misericordiam præstaret exoratus oppressæ. Victus igitur uel ratione, uel precibus pater, breuiter cum longa oratione (ut Gregorius quondã Magnus Apollini) in hunc modum scribens atque consignans, spurcissimo transmisit epistolam:

Abbatis officiũ illi demandatur.

Deseritur à fratribus.

Miraculis coruscat.

Greg. Neocæsareensis apud Rufinũ l. 7 histo eccl. cap. 25

Eugendus seruus Christi, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Patris & spiritus sancti, præcipio per scripturam istam spiritus gulæ, & iræ, & fornicationis, & amoris, & Lunatice, & Dianatice, & meridiane, & diurne, & nocturne, & omnis spiritus immunde, exi ab homine, qui istam scripturam secũ habet. Per ipsum te adiùro uerum filium Dei uiui, exi uelociter, & caue ne amplius introeas in eam, Amẽ: & orans atque complicans, supplicibus tradidit deportandam.

Dæmonẽ per literas expellit

Quid plura? necdum itineris medij spatia confecerant, cum ecce furcifer ille frendens atque eiulans, prius egressus est ex obsessa, quàm calcarent domus limina reuertentes. Ab hoc ferè tempore beati uiri longè lateque fama nomenque enituit, ut qui sanctus iam habebatur indigenis, potens etiam & uerè apostolicus, procul genitis haberetur. Materfamilias quondam Syagria, nunc quoque ecclesiarum monasteriorumque per eleemosynam mater, cum graui obsessa incommodo iamiamque haberetur à medicis desperata, epistolam beati uiri exosculandam præcepit attingi. Cumque appræhensam contactis ab eadem cum oratione oculis, lachrymis quoque haud minimè deciduis infecisset, ori dehinc insertam aliquantispèr dentibus cum oratione constringens, mox recuperata sanitate surrexit. Quo gaudio atque miraculo non solum ipsa suique, uerum etiam ciuitas maxima Lugdunensium exultatione mira releuata atque lætata est. Cum ergo fama uitaque uiri uirtutum relatione succresceret, tanta miserorum aceruatim cœpit in monasterium turba concurrere, ut secularium, immò tribulantium multitudo, penè cateruis uideretur monachorum numerosior. Interea dum inibi mox nonnulli, alij etiam post bidui triduique, quidam uerò post mensis spatium commoda uotiua percipiunt, Dei sanctus manum ad salutare compendium mittens, fatigationem miseris auferebat. Dabat ergo supplicibus atque sospitibus deportanda illigandaque infirmis, cum sancti olei quantitate, contraria laruis atque miserijs scripta mandata. Quæ ita cooperante fide porrigebant in prouincijs longè positis medicinam, ut illi quoque obtinerent adspectui: neque solus beatissimus pater in cœnobio, sed & presbyteri multique inibi fratres, potiebantur clarissima uirtute meritorum: & zeli ambitione cessante, illis potius quàm sibi, Dei homo medendi delegabat officium: & hoc studebat omnimodis, ut unusquisque illi rei uel studio in monasterio deseruiret, in quo eum dono spiritus sancti pollere eminentius perspexit: atque ideo mansuetum ac leuem illi ordinabat officio uel loco famulari, ubi mansuetudinis ac patientiæ bonum nullatenus inquietudo decoloraret alterius. Rursumque superbiæ forsan aut uanitatis uitio notatos, non patiebatur esse sepositos: ne iudicio uirosæ ac propriæ elationis inflati, altius grauiusque corruerent, cũ culpas ac uitia sua

Plurimi ab eo curãtur.

Sacrũ oleũ cũ rationibus adhibet.

Singulis singula ut officia demandarit.

sua non agnouissent, in medium crebrius increpati. Si quos sanè (ut sese habet natura fragilitatis humanæ) edacis tristitiæ morsibus interea nouerat sauciari illis quoque inopinantibus ita specialiter ex industria blandus superueniebat ac lætus, & sancto dulcique fouebat alloquio, ut decurso tristitiæ peruiciosissimo uiru, quasi quadam salutaris olei perunctione, exaspe rata sanaretur austeritas. Dissolutioribus uero ac leuioribus acriorē se seueriorémque semper exhibuit, Presbyteris quoque ipsis, quorum officio, constrictus sæpe ab episcopis, humilitatis causa (ut diximus) noluit implicari ita semper ob ministerium sacrificij salutaris quodam remotionis opere, conscientiæ puræ tribuit facultatem, ut illo cuique pro delicto mordaciter forsitan quippiam (ut assolet) succensenti, illi uerò dum reatus culpam ignorarent, absque notitia uel participatione alieni reatus corpus Dominicum traderent ab altari: ut nec se conscij plecterent communione delicti, nec alterum seueritate paterna. Ante enim dationem sacramentorum indultu forsitan subtraxisse uiderentur in aliquo. Hic nanque fuit, immò est apud Christum beatissimus homo, ex cuius ore (Deum testor) nunquàm processit obloquiū, cuius aures nunquàm polluit maleloqui oris ferale contagium. Tantum nanque detestabatur hoc uitiū, immo flagitium, quantum quis letifera anguis non solum uenenum metuit, uerumetiam concursus ipsius uitat atque conspectus. Intantum mens ipsius ab istrusis uitijs pura pollebat, ut etiam beatissimorum apostolorum Petri & Pauli sanctique Andreæ, adæque apostolici conspicuique uiri Martini episcopi, & colloquio fuerit & uisu potitus; Quodam nanque tēpore, antequàm ipsi administrationis onus incumberet, diebus æstiuis ultra monasterium iuxta semitam, qua Gebennam usque transcenditur, sub arbore solito quiescenti, subito tres se per soporem aduentantes obtulerunt uiri. Quorum cum post orationem & pacē, nouitatem uultus habitusque contemplaretur attonitus, interrogat quoque, quinam ipsi uenerabiles essent, quorum benedici meruisset aduentu. Tum unus ego, ait, Petrus, ast hic germanus meus Andreas, & iste frater noster est Paulus. At ille confestim in spiritu ad eorum uestigia prouolutus, Et quid est, inquit, Domini, quòd uos in hæc rura cerno syluestria, quos in magnis urbibus Romę ac Patris post sanctum martyrium legimus corpore contineri? Verum est, inquiunt, & illic quidem, ut asseris, fumus: & hicque nunc habitaturi uenimus. Et in hæc uerba uisio finiuit & somnus. Cumque confricata facie torporem somni depulisset ex uultu, conspicatur eminùs duos, qui ante biennium circiter decesserant, fratres eo aduētare calle, quo sanctos apostolos per uisionem conspexerat aduenisse. Et prosiliens ilico in occursum, consalutans quoque ex more, consulit, unde dilectissimi fratres post tam diuturnum commeatum ad cœnobiū repedarent. Nos, inquiunt, inter alia ad urbem usq; progressi, obtētis quoque sanctorum patrocinijs sub trina martyrum sera quidem, sed fida intercessione, reuertimur. Dominorum nanq; apostolorum Petri & Pauli atque Andreæ ditati reliquijs, ad caulas repedamus antiquas. In loco igitur, ut moris est, illis subsistentibus, currens Eugendus sanctus ad monasterium ipse patri ac partibus aduentantium sanctorum efficitur nuncius, qui fuit paulò ante contemplator in uisione. Prosiliunt confestim obuiam, & consalutatis fratribus, deosculatisq; reliquiarum uasculis, cum tripudio & exultatione atq; psalmi sono exhibitis, inclusis quoque sub altari, patrocinantur nunc exorantibus indefessa uirtute, quorum laudes ac merita nequeunt localiter coerceri. Vt enim de sancto ac beatissimo uiro Martino dicamus, cuius mihi uultū ac habitum cum supra dictorum secretissime solebat exponere, parumque uobis referre non pigeat. Quadam nāque uice, dum diros metuunt ac uicinos Alemannorum incursus, qui nec opinantibus, uiatoribus non congregatione, uel cominus, sed ritu superuentuque solerent irruere bestiali: ad mortem aut supicionem mortis penitus euitandam, quæ crebro timoris iaculo toties interimit, quoties timetur, è limite Tyrrheni maris potius, quàm de uicinis Heriēsium locis cōctile decernunt petere sal. Sed hoc totum ut fieret, & cōsilium & ordinatio beati uiri persuaserat. Cumque emenso bimestri tempore, nullum darent proprij aduentus indicium, uertitur in sanctum imputatio fratrum, quòd alijs è uicino quod timuerant, sospitibus iam reuersis, non tam destinatis fratribus exilium, quàm peregrinantibus propria persuasione dedisset. Ille uerò incertus de reatu, quis ipsos ancipiti obstrinxisset euentu, metuens tamen saltem indebito increpari, misericordiam Christi pro salute eorum diebus singulis exorabat ac noctibus. Cumq; post lachrymas fessus, fuisset soporatus in lectulo, ita claritate subita uallatur in grabato, ut se plus luce cerneret circunfusum, quàm si purissimi solis illustraretur allapsu. Ilico iuxta lectulum beatissimus Martinus assistens, cō salutatum quoque, qualiter ualeret, interrogat. At ille; Bene, inquit, agerem, si de salute fratrum, quos (ut increpor) exules feci, non haberer incertus. At ille: Non meministi, ait, quia euntes mihi eos, id est, Martino, in oratione propriè commendasti? hac nanque nocte in Pontianensi parochia manent: crastina uerò unus ex ipsis isthuc ueniet, suspicionem cunctis ablaturus, ad mansum. Expergefactus igitur Christi homo, tanquàm memoratos fratres cunctis uisibiliter assignaret, ita diem & horam prædixit aduentus, ut ipse sanctus Dei nunciauerat, uel ipsi continuo sunt regressi. Nam & hoc, quod insequens sum relaturus, licet nullus ambigat beatissimi Martini mirabilibus applicari, tamen ignoro, quis tam ignarus ac brutus sit, ut non illic specialius nouerit uirtutum dona clarescere, ubi per unitatem fidei familiarius confortās residere dignoscitur gratia meritorum. Permisit nanque nocte quadam in secretario antedictum sanctūq; Martinum tentari quidem incendio, sed probari. Sic igitur & Condatescense monasterium exustum quondam est flammis. sed tamen Martini oleum, nullo flāmarum est uoratum incendio. Quod etiam beatus Eugendus tanta patientia atq; æquanimitate suscepit, ut mox illi diuina prouidentia non solum ad uictum siue uestitum duplicia pro simplo reddiderit, uerum etiam tabernacula ipsa multo utilius, congruentiusque, quàm fuerant, in usus pristinos restaurarit. Vice igitur quadam imminente uespera, omne illud, ut dixi, monasterium, quia erat ex lignis, & nō solum contignatis indiscretisque cellulis, uerum ēt pulchré fuerat cœnaculis geminatum, ita subito redactum est in fauillam, ut mane non solum nihil resideret ex ædificijs, uerum etiam celeritate arentis pabuli, ignis ipse penè totus redderetur extinctus. Cumque fratres illi, prout quisque sarculum securimue posuerat, ferrum reuera, quod solum exuri nequiuerat, prunis euentilatis inquirerent: ecce Antidiolus sanctus presbyter prospexit ampullam cum oleo beati Martini, quæ salutis gratia, ad lectuli sui capitium dependebat, plenam clausamque, ut fuerat, post uasta incendia, postque cęnaculorum desuper ruentium ardentiumque ruinas, ita integram ac stabilitam inter fumantes ignium residere fauillas, ut tres quondam pueros roscidis refrigerijs legimus in camino Persico claruisse. Quæ etiam ampulla cum oleo ipso, ad

Quàm alienus ab obtrectatione fuerit.

Videt Apostolos Petrum, Paulū & Andreā.

Reuerēter admodū accipiūtur A-

postolorū reliquiæ.

Sæuitia Alemannorum.

S. Martinus apparet Eugendo.

Oleum in medijs flāmis nō inflammatur.

Dan. 3

uirtutum testimonium,usque hodie in eodem monasterio reseruatur. Vnde non amplius sub Eugendo sancto, incendiali arbitror casui licuisse, quam ut dixi, beatissimo quondam cessisse Martino: uel postmodũ Condatescenses monachos cum oleo uirtuteque Martini reminiscimur euasisse. Nam præter illa, quæ ob meritorum uirtutumque testimoniũ pauca perstrinximus, tam præcipua extant, quæ puritate spiritus, diuina illuminatione præsciuit, ut in corpore positus, iam quodammodo cum supernis uirtutibus clarescere putaretur: adeo ut uice quadam uenerabilem uirũ Valentinum, eiusdem monasterij diaconem, commoneret secretius, dicens: Constant te, charissime frater, inter hos uiginti circiter dies ex hoc seculo ad præparata præmia migraturum, & ideo quamlibet exutus peccatorum nexibus, paratus ad Dominũ eas, moneo tamen, ut circa clausulam uitæ, dum tempus suppetit, profectuum collatione ditescas, quò possis digna, ut uidi, acceptabiliorque hostia ex ara Christi assumi. Hac nanq; nocte uestitũ te niueis linteis à sanctis patribus uidi cum Psalmi sono in altari oratorij huius imponi. Igitur licet meritũ qualitatemque tuæ assumptionis agnoscas: suadeo tamen, ut tibi interim addas, quod possis illic felicitate perpetua possidere. Cumque sermocinationem cum alacritatis lachrymis & oratione complessent, post decem circiter dies febricula leui correptus, paulatimque inæqualitate uexatus, cursum uitæ præsentis explicuit. Cæterum ex cuiuslibet superuentu personæ, ita per odoris fragrantiam, fœtorisque afflatum, meritorum insignia digno scebat, ut præsciret ilico, cui quis uirtuti uel uitio subiaceret. Nam & aduentus fratrum, & secularium expectantium fidem, prius sæpè prædixit, quàm ulla aduẽtantis præsentia fratribus mõstraretur. Ita tamen magnis eximijsque bonis exuberans, nunquàm se meliorem emendatioremque altero uel leuiter iudicauit, sed pietate refertus, non quid interim esset, sed quàm longè à perfectione adhuc esset, quasi cunctis abiectior & infimus pensitabat. Habebat autem, nimirum habitatore illustrante, magnam & in uultu lætitiam. Nam sicut tristem illum nemo unquàm uidit, ita ridẽtem nemo adspexit. Non illi beatorum Antonij atq; Martini gesta aut mores labebantur unquàm ex animo. Nunquàm, ut de Antonio refertur, aut ira subito patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam, nunquàm laudatus aut beatificatus, inflatus est, nunquàm uituperatus, fractus est aut tristatus. Tantum nanque lectione reficiebatur, ut cum lectitaretur ad mensam, sæpissimè futurorum nictus affectu, uelut in ecstasi obliuiscebatur appositorum. Nam præ gaudio attonitus, peregrinationem præsentis uitæ despiciens, municipatum suspirabat in cœlestibus præparatum. Iste nanque illic post priscis patribus legẽdi proprie inuexit industriam. Iste etiam, refutato archimãdritarum more, utilius omnes uniuit in medium. Destructis nanque mansionum ædiculis, uno cunctos secum xenodochio quiescere fecit, ut quos causa unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretis quoque lectulis una ambiret & mansio. Cui tamẽ lumẽ diei, sicut in oratorio, indeficiens noctibus præbebatur. Iste, inquam, Abbas sanctus nec mensulam suam, (ut facere quosdam nuper audiui) nec uictũ unquàm exceptauit à fratribus, omnibus omnino omnia erant. Non ille unquàm imperio docuit, quod exemplo antea aut opere non compleuit. Infirmis semper aut ualde senibus clemẽtissimè obsequi fecit, adijciens quoque, ut ipsis illi è fratribus in necessitate seruirent, quos ægroti potissimum elegissent, & non solum faciebat alimenta conuenientia ministrari, uerũ etiam propter laborem infirmitatis donec sanitas suppeteret, præstitit sequestratim reficere uel manere. Nam & seculi hominibus absque personali acceptione se præbuit. pauperibus uero adæque ut diuitibus osculum conuictumque præstitit atque confessum, omni cautela iuxta patrum regulam seruans, ne se conspectui aduentantium laicorum uel propinquorum saltẽ iniussus monachus præsentaret. Si quid uero cuicunque fuit à proximis fortassis oblatum, confestim hoc abbati aut œconomo deferens, nihil exinde absque paterno præsumpsit imperio. Cellam, armarium, arcellamúe nullus omnino habuit unquàm, nulla cuiq; de necessitate exigua proprietatis operandi dabatur occasio. Nam usque ad acum ipsam, lanasque netas, etiam suendi consuetudique cuncta præbebantur in medium, dummodò subtilissima fratribus deuiandi eximeretur occasio. Inter hæc autẽ omnia omnibus proprietatis causa solum legere licuit aut orare. Cæterum nouit fraternitas cuncta, quæ dico, nunquàm in cœnobio declinandi causas deesse maximas, ubi nõ propelluntur etiam minima. Et quia sermo attulit, ut de institutione Patrum per imitationem beati Eugendi aliqua tangeremus iuxta promissum, quod memet prædixi tertio opusculo seruaturum, prout memoriæ, Christo inspirante, suggeritur, abrenunciantium exordia primitus intimamus. Sic nanque, ꝙ non omnino illa, quæ quondam sanctus ac præcipuus Basilius, Cappadociæ urbis antistes, uel ea, quæ sanctorum Lirinensium patres, sanctus quoque Pachomius Syrorum priscus abbas, siue illa, quæ recentior uenerabilis edidit Cassianus, fastidiosa præsumptione calcemus, sed ea quotidie lectitantes, illa, pro qualitate loci & instantia laboris inuicta, potius quàm Orientalium perficere affectamus, quia proculdubio efficacius hæc faciliusque natura uel infirmitas exequitur Gallicana. Igitur quia oratiuncula hæc nostra, instar gubernatoris trepidantis, institutionis pelagus contemplata, circunspiciens undique portum silentij gaudet attingere, paululum circa transitum gesta beatissimi uiri referam. Cum enim ultra sexagenariam ætatem ferè sex mensibus prædictus pater inæqualitate corporea laboraret, sic tamen, ꝙ nunquàm canonico usque ad horam defuisset cursui, nec bis in die fesso corpusculo coactus fuit aliquid impertiri, uocato uno ad se de fratribus, cui cum libertate peculiari olim etiã per ungendi infirmos opus iniunxerat, secretissimè quoque sibi pectusculum petijt (ut moris est) perungi. Cumque transacta nocte de nocturna quoque quiete à nobis percontaretur diluculò, in lachrymas ac singultum erumpens, Parcat, ait, uobis omnipotens Deus, qui me tanta inæqualitate constrictum, nõ permittitis corporeis uinculis iam resolui. At cum trepidi inter profluas lachrymas, conuulsis quoque in corde singultibus, sileremus, Domini mei, inquit, abbates Romanus ac Lupicinus proprij humeris ferettum ante hunc lectulum exhibentes, me quoque deosculatum compositumque eleuantes, deferendum immiserunt gestatorio. Cumque eleuatum in oratorium inferrent, concurrentibus uobis in ostio uiolenter excussus, in hoc sum à uobis lectulo reportatus. Et ideo rogo, si quid seni, si quid uerò paternæ pietati præstatis, ne me illic retinere diutius, sed tandem trãsire permittatis ad patres. Oro ergo omnes & obsecro filioli, ut accepta ac tradita Patrum in omnibus inuiolabiliter instituta, ad gaudium meũ sanctorumque omnium, ac uestrum, ad palmam uictoriæ perducatis. Igitur cum uerba inter lamenta nostra compleset, quinto admodum die huic ipsi lectulo semet imponens, tanquàm dormiens uisus, spiritum exhalauit. Cuius sanctum ac beatum corpusculum, inter cateruas filiorum ac fratrum, posteritatis quoque deseruiente

Prophetia claret spiritu.

Qualis quisque in animo fuerit, ut persenserit.

Nota sancti uiri humilitatem.

Athanasius in uita Antonij.

Erga agros et senes ut se gesserit.

Nulli monacho aliquid peculij pmissum

Visionẽ ante obitũ sibi oblatam refert.

Monet suos, ut Patrũ instituta seruent.

Obdormit in

Domino: seruiente famulatu, uenerabiliter est in Christi nomine consepultum. His interim fidei feruorisque uestri sitim, ò sanctissimi, exatiatis tantispèr desiderijs, reficite fratres. At si animos uestros, spreta dudum philosophia, rusticana quoque garrulitas exatiare nō quiuerat: instituta, quæ de informatione monasterij nostri Agaunensis cœnobij, sancto Marino presbytero, insulæ Lirinensis abbate, compellēte digessimus, desideria uestra tam pro institutionis insignijs, quàm pro iubentis authoritate, Christo opitulante, luculenter explebunt.

VITA S. CLARI ABBATIS Niennensis, cuius quidem Author nomen suum suppressit,

Sed magnam præ se fert grauitatem & integritatem: habeturq́; in uetustis manuscriptis codicibus.

VITAM uel actus beati Clari presbyteri & abbatis scripturus, Dei gratiam imploro: ut qui illi dedit benè & sanctè uiuere, mihi quoq; tribuat ostium sermonis, & illius laudabilia gesta inculpabiliter scribere. Hic à puero indicijs nimirum clarus, in Dei omnipotentis gratiam profecit, adeo ut precibus suis à Domino obtineret, quæ spiritus sancti donum petenda esse persuaderet. Accidit ut puer matrem orbatam marito haberet, quæ deuotè ad memorias sanctorum martyrum apud Viennam subinde orandi gratia occurrebat: cum qua pedissequus Clarus uenire solebat. habitabat autem eadem fęmina in uico, qui Bellicampus dicitur. Hanc cum solitè quadam die ad orationem Clarus sequeretur, uenerunt ad sanctissimum cœnobium ultra Rhodanum: ubi tunc temporis ossa beatissimi Ferreoli martyris quiescebant. Cumq; ibi mulier cum Claro suo puero in compunctione posita, longiores horas protraxisset, iamque uespere ad hospitium suum reuerti cuperet, Rhodanus agitantibus uentis in undas periculosissimè assurgere cœpit. Iam mater cum Claro puero suo nauim intrauerat: desperatisque nautis, penè undis submersa naui, Clarus puer extensis manibus contra ecclesiam beati Ferreoli martyris, lachrymis fusis clamasse dicitur: Deus pro cuius nomine martyr Ferreolus mortem suscepit, subueni nobis in periculo positis. Mox Rhodanus blandior effectus, nauim breui impulsu ad littora sua transposuit. De periculo erepti, mirantes pueri fidē, Deo gratias reddiderunt. *[Efficacia precū Clari pueri.]* Erat tunc temporis uir strenuus & Deo placitus, Viennēsis Pontifex Cadoldus. *[De quo Ado Viennēsis in chron. Ann. 686.]* Monasteria tam uirorum quàm sanctimonialium, sub sancta professione uiuentium pia districtione, tam in ciuitate, quàm foras muros ciuitatis, hæc præcipua erant quæ regebat: Grimanensium cœnobia, à sanctis pontificibus urbis fundata, in quorum maximè ossa beatissimi Ferreoli martyris condita uenerabantur. *[Cœnobia antiqua, intra et extra Viennā Galliæ.]* Sanctimonialium beatæ uirginis Columbæ, triginta monachos habens. Nam Grimanensium loca quadringentos monachos alebant. Porrò sancti Petri monasterium, ad australem partem urbis situm, quingentos penè monachos continebat: Sanctorum Geruasij & Protasij uenerabilis memoria, quinquaginta. Similiter S. Ioannis Baptistæ monasterium, quinquaginta. similiter sancti Vincentij martyris, quinquaginta. Sancti quoque Marcelli martyris cœnobium, triginta: Sanctæ Blandinæ uiduarum sanctimonialium locus, uiginti quinque. Sancti Andreæ infra mœnia urbis, centum. Sancti Niceti, eius urbis gloriosi episcopi, quadraginta. Sancti Martini cœnobium, centum quinquaginta monachos, sub districtione regulari uiuentes, adunatos tenebat. Porrò in domo maiori sanctorum martyrum Apostolicam uitam tenentes, in unumq; uiuentes, plurimi clerici erant, ita ut turmis dispositis mysteria peragerent. Apud sanctum Seuerum quoque cœtus clericorum uenerabilis. Alia quoque uenerabilia sanctorum in unum conuersantiū habitacula penè ad sexaginta, sub cura pontificis degentia, in Viennensi diœcesi satis ordinabiliter sita erant. Sic tunc temporis ad gloriam omnipotentis Dei, Viennensis ecclesia florebat. Tam pia igitur loca mater Clari pueri, solicita quæ Dei sunt, frequentius uisitabat. Claro autem puero cęnobio sanctorum monachorum apud memoriam beati Ferreoli martyris tradito, ipsa nouissimum diem apud sanctam Blandinam clausit. *[Clarus fit monachus]* Clarus itaq; puer sanctè in monasterio nutritus, eò profecit, ut sibi monasterium uiduarum ad custodiendum postmodum crederetur. Abbas factus in monasterio sancti Marcelli à sancto pontifice urbis Claro, nomine Clarus, uirtutibus clarus, omnis religionis obsequio strenuus, omni actione sua curam sibi impositam per Dei gratiam solicitè administrabat. Contigit autem, ut mater monasterij febribus ad mortem grauaretur. Clarus igitur ad lectum decumbentis cum fide accessit: utque manum febricitantis tetigit, secretè secum orans in conuentu sanctimonialium, sancta mulier à lecto surrexit, & cum cæteris ecclesiam ingressa, hymnorum laudes Deo exoluit. *[Curat febricitātem.]* Quidam frater etiam infirmitate graui uiscerum depressus, à patre Claro oleo sancto perunctus, sanitati restitutus est. Factum est, dum quodam tempore ad uillam cum monachis iret, ut quidam totus ulceribus plenus obuiam ei fieret. Tunc Clarus imperauit cuidam monacho: Vade frater, misellum istum laua in fluuiolo propè currente. Ilico ille obediens, ut aqua miserum tinxit, mirabile dictu, fons uulnerum clausus, penitus cutem integram, uidentibus omnibus, esse monstrauit. *[Oleo sancto alium sanat.]* Eundem ipsum ianitorem monasterij postmodū multi uiderunt. Forte uir Dei in grādinatam fratrum uineam deuenit: Vocato custode, quæsiuit, si racemi ad usum uini necessarij aliqui remansissent: sed cùm uix pauci esse sunt inuenti, prostratus in terra, noctē ibi fecit. In crastinum, quod uix credi potest, ita depēdens uinea racemis suis onusta paruit, ut nullo modo, quòd grandine percussa fuerit, indicium dare posset. *[Vineā grandine perditam restituit precibus.]* Item quodam tempore cum fratres piscatum issent, & ipse propè ripam staret, incautius quidam retia admonens, in aquam ruit. Rhodanus tunc forte ripas suas impleuerat: fratres de periculo cadentis nimiū pauidi erant. Clarus plena fide, ut signum crucis contra fecit, mox à periculo exemptus est, quem aqua trahebat, & ad partem primam, qua uir Dei stabat cum fratribus, peruenit. Læti omnes, Misericordias Domini cantare cęperunt. Sed ut lætiores etiam post tātum munus fierent, ingentem piscem ad litus tractū habere ad sui subsidium meruerunt. *[Submersū ferè fratrē crucis signo seruat.]* Erat ei consuetudo, nocte orationis causa ambulare per castrum, ubi cęnobium sanctæ Blandinæ situm est, & diabolus humana specie assumpta, enormi magnitudine flammātibus oculis ei se obuium fecit, quid ibi ageret, inquirens. Clarus perfectus in fide, cognoscens inimici fraudes, impauidus stetit, &, quis ipse esset, quæsiuit. Tunc diabolus, Missus sum ad hoc, ut te ex isto loco expellam, quia iam diù est, ꝙ in potestate nostra locus iste esset, si tu non obstitisses. Clarus diuina uirtute fretus, Vade Satan, ait: Obsistit tibi Christus, cuius est terra & plenitudo eius. Cum grandi igitur sono,

Profligat dæmonē. sono, ita ut totum castrum uideretur esse concussum, diabolus abscessit: arreptamque unam famularum, quæ præ foribus monasterij deseruiebat, uexare cœpit. Clarus ubi accurrit, iniectis in os puellæ digitis, spiritum malignum effugauit. Sicque sanitati reddendo ancillam Dei, lætitiam fecit. Multa sunt, quæ per ipsum Christus in ecclesia Viennēsi operatus est. Cum instaret tempus dormitionis eius, & hoc ei à Domino reuelatum esset, quadam die in hortis fratrum ægrotus sedit, uocatisque ad se fratribus, eos alloqui spiritualiter ac dulciter cœpit, dicens: Fratres *Ac.14* mei, secundum Apostoli dictum, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Quid mi- *Reuelatio facta S. Claro.* hi à Domino reuelatum sit, non tacebo. Sex episcopos ista nostra ciuitas sub pace temporis Christi Ecclesiam gubernans habebit: Sed sub septimo episcopo grauissima persecutio Paganorum erit, & ista ciuitas iusto Dei iudicio illis in direptionem erit. Monachi inhabitatores terræ istius partim occidentur, partim aufugabuntur, incensis sacris domibus, uastatis omnibus, & penè in desolationem redactis. Nunc ergo, fratres, Dei iudicium metuentes, curam agentes uestri, uigilanter intendite, ut cum dies tribulationis uenerint, paratiores ad tolerandum, si qui reperti fueritis, inueniamini. Corpus meum in ecclesia beatissimæ martyris Blandinæ & sociorum eius humate. Hæc audierunt fratres, qui tum præsentes aderant. Quod postea rei euentus demonstrauit, quan- *Visum uidet sub obitum.* do à Vuandalis & à Saracenis non tantum Viennensis, sed longè lateque aliæ prouinciæ uastatæ sunt. Cū iam decumberet, tertia die antequàm clara anima eius corpus corruptibile desereret, cumque semper in laudibus Dei perseueraret, uidet circa crepusculum diei aperiri cœlum, & immensum exercitum candidissimi & niuei candoris super cœlum, ubi iacebat, descendere. quem exercitum miræ pulchritudinis & splendoris iuuenis præcedebat. Quod cum Clarus irreuerberatis oculis læto uultu inspiceret, uirgo beatissima Blandina, ab eo cognita, consolari eum cœpit, & ut tantū exercitum sequeretur, hortari. Cumque ipse uoto & desiderijs annueret, ab illa audiuit: Tertia die, hora quinta, sanctus Marcellus & ego ad te uenientes, tum nobiscum ad felicia regna ducemus. Et ne hostis tibi nocere possit, totus iste exercitus Dei, quem uides, tecum erit: Sic uisione abscedente, beatus uir in ecclesiam deportatus, cilicioque superextentus, quandiu superuixit, à Dei laudibus non cessauit. Appropinquante hora exitus sui, psalteriū idē *Ps.150* decantare cœpit. Vt ergo fratres, finitis psalmis, di- *Moritur feliciter.* xerunt, Omnis spiritus laudet Dominum, cum luce odor ineffabilis cellam, ubi sanctus Dei iacebat, repleuit, sicque beatam anima carne soluta, migrauit ad Dominum. Mansit autem idem odor usque ad locum sepulcri. Quò cum ferretur quidam paralysi dissolutus, admotus feretro beati uiri, in conuentu omnium ilicò sanatus est. Sepultus autem est in ecclesia beatæ martyris Blandinæ, sanctorumque martyrum Quadragintaocto, ante altare, ubi miraculis clarus diù iacuit. Obitus autem eius agitur Calendis Ianuarijs.

F. LAVRENTIVS SVRIVS Candido

LECTORI.

IN uetustis Martyrologijs duos Macarios Abbates inuenimus. Apud Palladium Cappadociæ Episcopum extant totidem Macariorum uitæ. Has propterea hoc loco inserendas putauimus, quòd eas, sempiterna memoria dignus Cardinalis Aloysius Lipomanus, non indignas censuerit, quas suis Tomis adscriberet. Nam alioqui non ignoramus, quid de Palladio senserit Diuus Hieronymus.

VITA DVORVM MAGNORVM Macariorum, unius Aegyptij, alterius Alexandrini, necnon & Marci Monachi, per Palladium Episcopum Cappadociæ scripta.

ILLA quæ de prædicabilibus ac beatis referuntur uiris duobus Macarijs, ut innumera atque in fidelibus incredibilia, dubito referre uel scribere, ne fortè etiam mendacis nomen incurrā. Quòd autem apud Deum pereant omnes, qui loquuntur mendacium, sententia sancti Spiritus declarauit. Me itaque fidelissime uirorum Lause, gratia Domini non mentiente, tu quoque sanctorum triumphis incredulus non existas. *1. & 25. Ianuarij.* *Psal.5.*

Ex his duobus Macarijs, unus quidem genere Aegyptius, alter uerò iunioris tempus ætatis uincens uirtutibus, Alexandrinus negociator erat. Prius tamen de illo Aegyptio loquar, qui uixit nonaginta omnes simul annos. Ex quibus sexaginta in desertis impleuit locis, ad quæ iuuenis fuerat ingressus tricesimo ætatis suæ anno. Tantoque abstinentiæ monachalis intra decem annos uixit certamine, ut iam tunc discretionis sapientia præmunitus, senis puer nomen acciperet, eo quòd uelocius ad matura conscendit certamina. Vbi enim primum esse quadragenarius cœpit, & contra spiritus aerios, & in curationibus hominum, & denunciationibus futurorum diuinam gratiam meruit, postremo etiam sacerdotis (ut dignus erat) nomen accepit. Discipulos hic secum habebat duos in desertis interioribus, quæ Scetim uocantur, quorum unus minister ipsius erat, nec ab eius latere recedebat, propter eos qui causa curationis frequentare consueuerant, alter autem separatim in propria cella manebat. Post aliquantum autem temporis, dum prouidentibus futura oculis intuetur, ait Ioanni nomine ministro suo, (qui postmodum etiam ad presbyteratum, loco eiusdem sancti Macarij, meruit peruenire) Audi, inquit, me ò Ioannes frater, & suadente mihi id quod tibi proderit, acquiesce. Tentaris enim, & te cupiditatis atque auaritiæ spiritus uexat. Sic nanque uidi, & scio, quòd si acquieueris mihi, consummaberis in hoc quem adeptus es loco, & gloriaberis, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sin uerò me audire nolueris, Giezi tibi finis adueniet, cuius & morbo laboras. *Macarij duo discipuli.* *4.Re.5*

Euenit igitur, ut post obitum beati uiri, tam salubria

bria

bria eius dicta contemneret, post quindecim uel uiginti annos. Vnde eum ita totũ ille execrabilis morbus inuasit, (eo quod in pauperes fratres more Iudę furti crimen admiserat) ut non posset incolumis uel una hora pars eius corporis inueniri, ne in tali quidẽ spatio, quod unus alicuius digitus occuparet. Est ergo & hoc ex ijs, quæ sanctus Macarius longè ante prædixerat.

Cibus & potus monachorum. De cibo autem eius & potu referre superfluum puto, præsertim cum etiam à negligentibus monachis, uideamus ista seruari, ne aut deliciosis, aut secularibus pares esse dicantur: maximè in illis locis, ubi uix necessaria ipsis alimenta sufficiunt, & ubi sunt tantorum, quæ imitari studẽt, exempla sanctorum. De alijs igitur meritis ipsius loquar. Sine intermissione semper in quadam esse translatione animę putabatur, immò magis, plurimum uitæ suæ tempus cum Deo agere, & cœlestibus amplius quàm terrenis negocijs interesse. In quo & diuina quædam miracula fuisse memorantur.

Miraculũ S. Macarij. Nam Aegyptius quidam cum amore uesano alienæ uxoris arderet, nec posset ad effectum tam scelestę cupiditatis peruenire, eo quòd illa pudiciæ dedita, uirginitatis suæ coniugem nimis amaret, maleficum precatus est, ut se amari ab ea faceret, aut quocunque illam modo à marito proprio repudiari. *Malefici præstigia.* Maleficus autem multis muneribus illectus, solito propriæ artis ingenio, fecit illam equam uideri, non fœminam. Quam ubi talem uir eius, domum regressus adspexit tam monstruosa nouitate turbatus, (quòd iacere in lectulo suo equam uideret) ingemiscebat ac flebat, eo quòd ipsum alloquens animal, nullum loquentis poterat audire responsum. Rogabat igitur presbyteros ipsius uici, duxitq; eos domum, & quid illa pateretur, ostendit: & ne tunc quidem causam tantæ calamitatis agnoscunt. Quæ tamen iam per triduum, nec ut equa fœno, nec pane ut homines utebatur, utriusque escæ alimonijs destituta. Ad postremum ut magnificaretur gloria Dei, & ut sancti illius Macarij uirtus innotesceret cunctis, subito in cor mariti eius ascendit, ut cum ea loca deserta penetraret. Illigatam igitur eam, ita ut iumenta uinciri solẽt, ad deserta deduxit. Cumq; ita sancti Macarij cellulæ appropinquarent, iuxta quam monachi stabant, obiurgare cœperunt memoratum uirum eius, cur cum equa ad monasterium uenire uoluisset. Ad quos ait ille: Veni huc, ut possit misericordiam sancti orationibus promereri. Illisque interrogantibus, quid mali haberet: Vxor, inquit, mea fuit hæc, sed in equam uidetur esse conuersa. Habet autem hodie tertiam diem, ex quo nullum penitus cibum sumit. Quòd cùm supradicti fratres oranti sancto Macario (cui iam & hoc ipsum Deus notum fecerat) retulissent, ut pro eadem instanter oraret, hæc fratribus dixit: Vos, inquit, equi estis, qui equorum habetis oculos. *Ecce aqua benedictionẽ, & quomodo p eã Deꝰ mira operatur.* Illa enim mulier est, nec transfigurata in aliam naturam uidetur, nisi eorum oculis, qui præstigij uanitate falluntur. Confestimq; benedictam à capite ipsius nudæ infundens aquam (oratione completa) subito uideri eam omnibus fœminam fecit, iussitq; eam refici, & gratias agentem Deo cum coniuge suo remeare præcepit, hoc dicens: Nunquàm omnino à communione sanctorum mysteriorum separetur, nunquàm ab ecclesiæ oratione discedat. Hoc enim idcirco perpessa est, quia per septimanas quinque misteria diuina non attigit.

Cuniculus sub terraneus. Aliud iterum ipsius factum proloquar: Per lõgum temporis spatium, cuniculum quendam sub obscuro terræ profundo, à cella sua duxit, per dimidij spatiũ stadij, usque ad soli alterius summitatem. Vbi speluncam sibi proprio sudore perfecit, ut quoties ferre non poterat molestias frequentantium, relicta cella sua, per occultum iter se ad speluncæ latebras conferret, ita quòd à nullo unquàm, si uoluisset, uideretur. Referebat ergo nobis quidam de studiosis ipsius aliquando discipulis, quòd quoties de mansiuncula sua ire ad speluncam solebat, uiginti & quatuor orationes eundo, & totidem redeundo faciebat. *Mortuũ excitauit.* De hoc ipso fama uulgauit, quòd & mortuum suscitarit, dum quendam hæreticum uult docere, qui resurrectionem corporum negabat futuram. Quæ fama in desertis illis locis, sicut est uera, permansit.

Voracitas immanis. Ad hunc aliquando, filium iuuenem dæmone laborantem, lamentans mater exhibuit: cum quo duo, in singulis lateribus iuncti, continebantur uiri. Cuius dæmonis hanc operam esse dicebant: Posteaquàm infelicem hominem, trium modiorum panes edere, & unius amphoræ lagenam bibere coegisset, ructando uniuersa quæ deuorauerat, in aerem quendam fumũque conuertere consueuerat, atq; ita omnia uel comesta uel potata, quasi quodam ignis ardore solebat absumere. Est autem & legio dæmonum, quæ Flammea nominatur. Sicut enim inter homines, ita & inter illos multa est distantia, non naturalis substantiæ, sed diuersæ ac dissonæ uoluntatis. Iste igitur iuuenis, cũ ei tam enormes cibos mater propria parare non posset, edebat frequenter egestionem sui corporis, ac bibebat. Ob quod flens mater infelix, de intolerabili calamitate filij sui, sanctum illum, ut miserabilem iuuenẽ curaret, orabat. Cumque continuas apud eum preces, plurimasque fudisset, orante super illum, Deumque precante uiro sanctissimo, post unum uel alterũ diem cœpit tanti mali medicina procedere. Ait autem matri ipsius: Quãtum uis ut comedat filius tuus? At illa: Decem, inquit, panes. Quàm ex hoc sanctus illę repræhendens: Quid, inquit, locuta es? *Ieiunia & orationes ualent ad impetrandum beneficia a Deo.* Septem itaque diebus ieiunans & orans pro eo, tres eum libras panis iussit accipere, ita tamen, ut opus proprijs faceret manibus. Quem hoc modo per gratiam Dei curatum, & ad pristinam sanitatem reductum, propriæ reddidit matri. Hoc quoque miraculum per sanctum famulum suum Deus fecit: quem uirum ego in corpore uidere non potui. Ante annum enim, quàm ad illas solitudines introirem, ille tantus decertator quieuit in Domino.

Macarius Alexandrinus. Illum autem Macarium, qui Alexandriæ presbyter fuit, uidi in his locis, quæ Cellæ nominantur, in quibus Cellis ego per annos nouem mansi. In quibus triennij tempus cum eo uixi: & alia quidem miracula sub oculis meis fecit, alia uerò ex ore ipsius didici, cætera autem aliorum relatione cognoui. Habebat itaque hoc in proposito uitæ suæ, ut si quid magnum à quibuscunque sanctis in abstinentia fieri didicisset, hoc feruenter impleret. *Quadragesimale ieiuniũ semper fuit in maxima ueneratione.* Cognito igitur à quibusdam quod Tabennensiotæ nihil cocti cibi per Quadragesimam totam edere dicerentur, statuit intra semetipsum, ut per septem annos nihil, quod coctum fuisset igne, gustaret, sed crudo tantum olere contentus esser, ita ut si fortè unquam leguminis aliquid reperisset, neque inde gustaret. Hoc ergo cum amplius, quã uolebat, imitando fecisset, de reliquo tanquàm nihil esset graue, contempsit. De alio iterum, qui unam tantum panis libram comederet, audiuit eximius monachorum, cupiensque eum imitari confractum atque in partes redactum modicas, bucellatim in lagenas misit, & statuit tantum ex eo edere, quantum posset manus ipsius una proferre: & ita mihi lætus ipse postea referebat, hoc dicens: *Abstinentia mirabilis.* Plures quidem particulas bucellatim intra lagenã cõpræhendebam, totũ tamẽ quicquid intrinsecus tenere potuissem, foras proferre non poteram propter angustias oris exigui. Publicanus

nus etenim meus, ut omnino non ederem, non finebat. Per triennium ergo sub hac obseruatione uixit, quatuor aut quinque tantum uncias panis assumens, & tantundem bibens aquæ, unumque expendens sextarium olei, quod per totum illi annum sufficiebat.

Bellum aduersus somnū suscipit. Aliam rursus propositi ipsius agnosce uirtutē. Hic uirorum fortissimus somnum uincere statuit, & hoc ipse dicebat, quòd per uiginti dies nec semel quidem sub tectum aliquod fuisset ingressus, ut sic uinceret somnum, diurni quidem æstus ardoribus flagrans, nocturno autem frigore tremens: & quemadmodum ipse referebat, nisi uelocius ad tectum redijsset, somnūque cepisset, usque adeo sibi aruisse iam cerebrum intelligebat, ut sine sensu propemodum putaretur. Vici ergo, inquit, quantum ad me pertinet, somnum: naturæ uero, quæ exigebat usum debitum, cessi. Hic quodam die dum in cella sua matutinus sederet, culicem sensit. A quo uulneratus in pede, dolensque manu sua peremit, qui & moriens, plurimum cruoris effudit. Reprehendens igitur factum suum, in eo quòd iniuriam propriam uindicasset, ita condemnare se uoluit, ut in pratis eorum locorum, quibus* Scythiæ nomen est, qui in solitudinibus extremis iacēt, nudus per sex menses sederet, ubi culices crabonibus similes aprorum quoque perforant cutem. Ergo illic exulceratus est totus, quibusdam tuberibus per omnia eius membra turgentibus, ut unus crederetur ex illis esse, qui elephantiosi uocantur. Post sex autem menses regressus ad cellam suam, sola, quòd ipse esset Macarius, eius uoce patefactum est. *Dura pœnitētia.*

Hic idem desiderauit aliquando (sicut solebat referre) hortum, in quo essent Iannes & Mambres malefici sepulti, uidere, qui sub Pharaone plurimum potuisse memorantur. Qui longo in tempore, & grandi potentia suæ artis quadratis lapidibus supradictum opus extruxerāt, in quo superposita fuerat memoria prædictorum, ubi & aurum recondiderant, & uarijs arbusculis locum repleuerant. Puteum quoque fecerant, eo quòd sine aliquo uideretur humore idem locus esse. Hæc autem omnia idcirco fecisse dicuntur, quòd se post obitum in eodem loco tanquam in paradiso crederent esse mansuros. Ignorans itaque famulus Christi Macarius, quænam ad memoratum locum deduceret uia, æstimatione quadam animi solas cœli stellas (quod in mari à nautis solet fieri) dum per deserta ambulabat, sequebatur. Falcem uerò calamorum portauerat secum, ut per millenos passus singulos figeret, quo facilius posset, agnoscens sua signa remeare. Per nouem igitur dies itinere confecto, præfatis appropinquauit locis. Cui ferocissimus dæmō, qui semper aduersum Christi athletas dimicare consueuit, collectos omnes ex proprijs locis calamos à mille passibus, spe dictæ memoriæ quiescenti subito ad caput posuit. Cumque sanctus Macarius surrexisset à somno, agnouit eos, quos alibi reliquerat calamos. Credo autem, quód & hoc permittente Deo ad examinationem memorati uiri contigerit, ne spem aliquam haberet in calamis, sed magis in Dei gratia, qui in columna nubis per quadraginta annos iter populo Israel in deserto monstrauit. Dicebat autem de supradicto horto septuaginta dæmones ad aduentū ipsius prosiluisse, clamantes, & circa oculos eius ac uultum coruorum more uolantes, dicentesque: Quid uis Macari? Quid uis tentator monache? Quid ad loca nostra uenisti, in quibus manere non poteris? Nunquid & nos aliquos monachorum tentauimus? Habes eremum propriam cum tui similibus, unde nostros quoque propinquos expellere festinas: nihil nobis tecum commune est: Quid nostras regiones ingrederis? si habitator es eremi, tua tibi solitudo sufficiat: nobis hunc locum sui tradiderunt incolere cōditores. Quid hanc possessionem quæris irrumpere, in quam nullus unquàm hominum, postquàm nobis à fratribus nostra hic manu sepultis est tradita, uiuēs ingressus est? Cumque adhuc dæmones plurima replicarent, atque lugerent, beatissimus ille respondit: Ingrediar tantum ut uideam, continuoque discedam. Et dæmones: Hoc (inquiunt) nobis per tuam consciētiam sponde fideliter. Christi uerò seruus ait: Simpliciter hoc faciam. Continuoque dæmones ab eius oculis recesserunt. Ingressum se igitur, atque illic suspēsum æneum cadum reperisse dicebat circa puteum cum catena ferrea, longa iam temporis uetustate cōsumptum, mala etiam granata intrinsecus uacua, ac nimio solis ardore siccata. Sic itaque inde discedens, per uiginti totos ad cellulam suam reuertitur dies. Cui cum aqua, quam portauerat cum panibus decē, deficere cępisset, & grandi molestia penuriæ laboraret, ac penè deficeret, apparuit ei quædam (ut ipse referebat) puella, puro lineo cooperta, ferens ampullam aquæ stillantis, uno à se stadio separata. Quam per triduum ambulans, supradictum uas sibi ostendentem uidebat, & uelut stantem uicinius, ac se inuitantem, ita ut putaret quidem assequi eam posse, nec tamen ualeret. Igitur spe bibendi, laborem se trium dierum patienter sustinuisse dicebat. Multitudo autem bubalorum grandis apparuit, (sunt autem illic plurimi huiusmodi greges) inter quos una de bubalis cum pullo suo adstitit subito, ut & ipse referebat, cui lac ex ubere fluebat in terram. Subieci me ergo, inquit, & labia ferinis uberibus in os meum expressurus apposui, quousque ad satietatem refectus sum, idque sibi suffecisse dicebat, usquedum ad cellam perueniret. Quem ipsa etiam bestia subsecuta, ubera eidem sua præbebat, neque proprium fętum, sancti illius contemplatione, suscipiens.

Alio rursus tempore, dum ad requiem monachorum puteum facit, inter uirgulta uel frutices aspidis dente percussus est, cuius morsum necesse est continuò mors sequatur. Correptam igitur eam, & utraque manu ab ore distentam, scidit mediam, dicens ei: Cum te non miserit Deus meus, cur ausa es huc uenire? *Aspidis morsus nihil nocet S. Macario.* Habebat autem diuersas in desertis locis cellulas in quibus uirtutum operabatur insignia: Vnam in interiore solitudine cui nomen est Sceti, aliam in Libya ubi cællæ uocantur, aliam in monte Nytriæ, ex quibus quædam sine fenestris erant, ubi per totam Quadragesimam sedere in tenebris hic beatissimus dicebatur. Alia cella angustior erat, in qua pedes iacens extendere non ualeret. Alia latior, ad quam uenientes ad se, suscipere consueuerat. Tantas autem hic hominum dæmonijs laborantium curabat cateruas, ut numerus esse non posset, nobis etiam illic degētibus.

De Thessalonica ad eum nobilis ac diues uirgo per ducta est, quæ iam per multos annos paralysi laborabat. Quæ cùm ei fuisset oblata, atque ante cellam beati uiri proiecta, motus in eam misericordia, per uiginti dies proprijs manibus oleo sancto perūgēs, ac Domino pro ea preces fundens, incolumem suæ reddidit ciuitati. Quæ postea plurima ad solitudines, cum fuisset proprijs pedibus regressa, transmisit. *Sancto oleo per unctam puellam à paralysi sanauit.*

Hic idem cum audisset grandem uitæ conuersationem Tabennensiotas habere, ueste mutata ad similitudinem alicuius operarij, sumpto habitu seculari, intra quindecim dies per deserta iter faciens, Thebaidē usque peruenit. Cumque uenisset ad monasterium memoratum hominum, primum quem Archimandritam uocitant, requisiuit, Pachomium quendam nomine, probabilem per omnia uirum, & habentem spiritualem gratiam prophetiæ, cui tamen de Macario nihil *Pachomius Abbas.*

Clamores dæmonū.

hil fuerat reuelatum. Ad quem cum uenisset, hæc dixit: Quæso, me in monasterio tuo suscipi facias: Monachus enim esse desidero. Ait ille Pachomius: Senilibus annis grauaris, & monachus esse iam non potes, neque inter cæteros fratres, qui hoc ab adolescentia didicerunt, uiuere uales, eo quòd consuetudinem eorum laboremque non pateris: Cumque abstinentiæ tentationes non ferens, læso animo egressus ab his fueris maledicere eis incipies, quos non potueris imitando sectari. Noluit itaque nec primo eum, nec secundo die, nec per totam suscipere septimanam. Dumque iugiter persisteret in rogando ieiunus, ad postremum: Suscipe me, inquit, Abba, & si me in ieiunio uel in opere inferiorem ipsis depræhenderis, statim de tuo monasterio pelle. Quo audito, ille persuasit fratribus, ut in monasterio reciperetur. Est autem illic unus numerus mansionis, habens etiam usque in præsentem

Quadragesima.

diem ad mille quadringentos uiros. Cum igitur fuisset ingressus in eam sanctus Macarius, & post breue tempus superuenissent Quadragesimæ dies, uideret que diuersos uario more uiuentes, alium uespertinis horis soluentem ieiunium, alium uerò post biduum, alios etiam post dies quinque gustantes, alium stantẽ

Considera, an tale unquã Quadragesimale ieiuniũ uideris

totis noctibus, & per diem sedentem, laborantemque ille de arboribus dactylorum cortices tenens infusos ac copiosos, in uno angulo stabat usque ad Quadragesimæ finem & principium Paschæ, non panem, non aquam gustans, non flectens genua, non in terram iacens, sed tantum modica cauliculorum folia cruda Dominico die sumens, ut manducare alijs uideretur. Si quando autem ad corporalem necessitate fuisset egressus, confestim remeabat, ac stabat, non os aperiens, non alicui quicquam loquens, sed cum summa taciturnitate consistens, & in corde suo tantum iugiter orans, atque id solum operis, quod in manibus tenebat, efficiens. Quem cum esse tam duræ atque inimitabilis uitæ monachi omnes considerassent, quasi quadam aduersum principem suum seditione commoti: Vnde, inquiunt, nobis istum adduxisti, qui ita uiuit quasi in carne non sit humana, ad condemnationem omnium nostrum? Audi igitur, & aut tolle eum à nobis, aut scito omnes nos ex hoc monasterio hodie recessuros. Ille autem tali conuersatione atque uirtute eius audita, deprecatus est Dominum, ut quis esset, ei dem reuelaret, Quo statim facto, arrepta eum manu, ad oratorium suum duxit: vbi erat altare diuinum, osculatusque eum, dicit illi. Veni optime senex, tu ille Macarius es, & mihi te celare tentabas: ex multis annis te uidere cupiebam, audiens de te magna miracula: Gratias tibi ago, quia colaphos infantibus nostris dedisti, ne magnum aliquid in conuersatione uitæ suę facere se putarent. Reuertere nunc igitur ad loca unde ueneras: sufficienter enim nos omnes ædificasti, & ora pro nobis. His uerbis rogatus ab omnibus, inde discessit.

Quodam rursus tempore hoc retulit nobis, dicẽs. Quodcunque genus uitæ, & quoscunque mores abstinentiæ spiritualis desideraui, imitatus sum, atque perfeci. Iterum, inquit, aliquando animum meum quædã nouæ cogitationis cupiditas occupauit, ut uellem quinq; diebus cõtinuis sensũ cordis mei inseparabilẽ à Deo facere. Statuẽsq; intra mẽtẽ meã, & clausis ita ostijs cellæ atq; uestibuli, ut nullus hominũ responsũ à me posset accipere, cœpi instare à principio septimanæ, dicens sensui meo: Vide, ne uelis à cœlo ad terram descendere. Habes illic angelos, atque archangelos, altissimasque uirtutes, Cherubin ac Seraphin, primumq; omnium creatorem Deum. Illic conuersare, sperne illa, quæcunque infra cęlestia uidentur habitacula, ne carnales cogitationes incurras, atque in hoc diebus duobus (inquit) ac duabus noctibus perseuerans, usque adeo dæmonem prouocasse ac stimulasse me sensi, ut ille in flammam ignis subitò conuersus, omnia quæ habere uidebar, incenderet: ipsamq; etiã mattam, super quam stare cõsueueram, ut totum iam me arsurum esse crederem. Ad postremum tanto timore percussus, ab huiusmodi proposito tertia abscessi die, cum uiderem tam iugiter indiuiduum Deo animum me habere non posse. Descendi ergo iterum ad cogitationes seculares, ne aliquod mihi ex perpetuo diuinitatis intuitu genus arrogantiæ nasceretur.

Ad hunc ipsum Macarium cum aliquando uenissem reperi ante fores cellæ ipsius præsbyterum quendam, cuius totum caput adeo exesum & consumptum erat illa ualetudine, quæ Carcinus nominatur, ut os

Cãcer morbus

etiam uerticis uideretur. Quique illuc ut curaretur aduenerat, nec tamen usque in illum diem à sancto Macario susceptus fuerat, aut uisus. Ego itaque tunc ipsum rogans petiui, ut eius misereretur, & saltem responsum ei daret. Ad quod mihi ille sanctus hoc dixit: Non est dignus iste curari: Hanc enim pœnam ex præcepto diuinitatis accepit. Si autem uis curari eum, persuade illi prius, ut à sanctorum sacrificiorũ immolatione discedat. Cumque ego dicerem: Cur, obsecro, id fieri iubes? Quia fornicatione, inquit, pollu-

Ecce Missã appellari sanctũ sacrificiũ & diuinum.

tus, ministeria Domini uiolare consueuerat: ob quod talis supplicij atrocitate cruciatur. Sed, sicut dixi, si nunquam uelut sacerdos sacrificia contigerit diuina, accipere (Deo iuuante) poterit medicinam. Cum ergo illi, qui hac ualetudine laborabat, ista dixissem, ut cum sacramento mecum pacisceretur, non se ulterius ad officium sacerdotis accedere, tũc demum à sancto illo uocatus est: qui eum his allocutus est uerbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum est? Respondit, Credo. Non potuisti (inquit) uirtutem diuinitatis eius euadere? Respondit ille: Non potui, domine mi. Tunc magnus ille Macarius, Si cognoscis, inquit, peccatum, & uis euadere istam, quam propter illud tibi Dominus intulit, pœnam, emendare de reliquo. Quo audito, ille proprium confessus est crimen, & de cætero se nunquam peccaturum esse promisit, neque functurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum, & tunc demum illi manum sanctus imposuit: atque in paucis diebus capillorum quoque recuperatione curatus, Deumquè glorificans, sancto etiam uiro gratias referens, uidentibus nobis ad propria remeauit.

Post hæc adducitur ad eum in mei pręsentia puer quidã, qui sæuissimi dæmonis spiritu laborabat. Cũque unam super caput eius posuisset manum, & ad cor ipsius aliam, tandiu deprecatus est Deum, quandiu suspendi in aere eum faceret: qui puer in morem utris totus inflatus, supra quàm æstimare quis posset, intumuit, & subito aquam ex omni parte membrorum cũ clamore maximo uocis effudit. Itaque omni illo tumore residente, ad pristinam sui corporis redijt sani-

Vides sanctũ uirum perungere puerũ sancto oleo, & aqua benedicta perfundere, etc.

tatem. Quem sancto perũctum oleo, & benedicta perfusum aqua, proprio reddidit patri, præcepitquè ut per quadraginta dies nec carnes eum edere, nec uinum potare permitteret, & sic eum perfectæ reddidit sanitati.

Hunc eundem sanctum Macarium quodam tempore cogitationes uanæ gloriæ stimulando uexabant, uolentes eum de cella ipsa ubi degebat, abstrahere, & suadentes ei, atque demonstrantes quandam ueluti operis boni speciem, ut eius causa pergeret Romam, sanatur* uidelicet eos, qui illic nequissimis dæmonijs uexabantur, Summa enim gratia diuinæ uirtutis hic beatissimus contra immundos spiritus utebatur. Cum ergo talibus incitamẽtis, quibus expulsare eum

dæmon

à carnibus abstinentiâ, & à uini potu iniungeret?

dæmon uolebat, per multum tempus reluctaretur, fortiterque se uideret urgeri, proiecit se subitò supra cellulæ suæ limen, ita ut extra cellulam suos relinqueret pedes, ac diceret: Ducite me ò dæmones, si potestis, & trahite. Ego enim pedibus meis non ibo, quo uultis. Si ergo hoc me modo portare potestis, en proficiscar, sacramenti quoque adiectione confirmans, quòd usque ad uesperam de eo nõ consurgeret loco. Vnde si me, inquit, nõ moueritis, sciatis uos ulterius à me non audiendos. Diu itaque iacens immobilis, tandem profunda uespera propinquante surrexit: sed nocte quæ subsequuta est, rursus ei dæmones molesti esse cœperunt. Ille uerò sporta, duos modios recipiẽte, arenis repleta, impositaq; humeris suis, in desertis locis spatiabatur. Huic Theosebius quidam genere Antiochenus occurrens, cui & Cosmetor cognomẽ erat, dicit ei: Abba, quid tantum onus portas? in mę potius quod deuehis, transfer, & noli tuos humeros fatigare. Ille autem dicebat: Vexo uexãtem me: Ocio enim fruens, iter aliquod agere me compellit. Cum autem ita onustus ambulasset diutius, & confecisset illo pondere suum corpusculũ, regressus in cellã est.

Vexo uexantem me

Hic ipse sanctus aliud miraculum retulit nobis, (erat nanque presbyter) Notaui mihi, inquiens, eo tempore, quo sancta mysteria fratribus dabam, quòd Marco monacho nunquam dedissem, sed semper ei sãcta de altari angelus dabat, solam tamen manum dantis uidebam. Erat autem Marcus iste summi ingenij, qui dum iuuenis esset, nouum ac uetus testamentum memoriter retinebat, admodum placidus & quietus, & castitatis proposito singularis. Vno igitur die, dum ego aliud quod agerem, non haberem, in ultima eius senectute ad eum usque perrexi, & iuxta ostium ipsius sedens quasi tyro, nouusq; ue monachus, supra homines eum esse existimans, sicut & erat, audire quid loqueretur, uel quid ageret, desideraui. Fuit autem solus intrinsecus, centum circiter annos agens, qui & dentes quoque nimium longa ætate perdiderat. Contra se ergo ipsum, & contra dæmonem litigabat, dicens: Quid amplius decrepite senex quæris? ecce oleũ, uinumque gustasti. Quid ultra cupis in extremis ætatis tuæ deuorator, ac uentris cultor? huiusmodi uerbis in se iniuriosus existens. Tum & dæmoni ista dicebat: Nec adhuc tibi debeo aliquid, quod furari præualeas. nihil aliud iuuenis? Iam recede à me hominũ inimicè, atque hoc sibi quasi insultando dicebat: Veni pessimè senex: quandiu tecum morabor?

Vide sacram Eucharistiam appellari sancta mysteria.

Marcus monachus egregius.

Referebat autem nobis Paphnutius quidam, discipulus huius beati uiri, quòd aliquando belua quædam exhibuit sancto Marco catulum suum cæcum, uestibulumque ostij eius, capite percussit, & ingressa ad eum sedentem foris in atrio, proiecit ante pedes ipsius catulum suum. Quem ille tenens & expuens in oculos eius, orauit: continuoq; lucem, quam amiserat uidit. Secumque tũc ipsum proprio lacte nutritum, mater abduxit. Sequenti autem die eadem bestia sancto ac beatissimo Marco, pellem ouis exhibuit, quam memoratus seruus Christi, sancto Athanasio episcopo dereliquit. Quam sancta Melania postea à beatissimo uiro Athanasio accepisse se dixit. Et quid mirum si ille qui mãsuescere fecit Danieli leones, etiam huic beluæ talem sapientiam dedit? Dicebatur præterea de beato Marco, quòd ex quo lauacri gratiam spiritualem promeruit, nunquàm expuisset in terram sexagesimum post baptismum agens annum, & quadragesimum ante baptismum.

Dã. 6. & 14.

Erat autem figura corporis huius athletæ Christi Macarij (oportet enim me de hoc quoque tibi significare famule Dei Lause, eo quòd paruitas mea conuersata cum eo diutius, eundem cognouerit diligenter) statura breuis: non multa barba faciem uestiebat, sed circa labia tantum erat, parumque circa mentum aliquid uidebatur. Ex nimia abstinentia, & penè iugi inedia, etiam uultus ipsius nudus præter cæterorum hominum consuetudinem uidebatur. Ad hunc ergo cum admodum tristis aliquando uenissem, diceremque, Abba Macari, quid iubes faciam, quoniam uariæ cogitationes animum meum conturbant, dicentes mihi, Proficiscere hinc, quia nihil agere te cernis? Ille respondit: Dic, inquit, ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum parietes cellæ istius custodio. Hæc tibi amator & famule Dei doctissime, pauca de multis ex factis sancti Macarij uel dictis, significaui.

VITA ADELHARDI ABBATIS Corbeiensis, Authore Paschasio Ratberto.

Die 2. Ianuarij.

Egregium operis est, uiros quosque doctissimos imitari, qui parentis affectu, charorum in Christo funera pietatis opere defleuere, flendo quoque miris eos prosecuti sunt laudibus. Quoniam, sicut beatus Ambrosius in opere super Valentinianum dixit, etsi incrementum doloris fit, id, quod doleas, scribere: tamen plerunque in eius, quem amissum dolemus, commemoratione requiescimus, eo quòd in scribendo dum in eum mentem dirigimus, intentionemque defigimus, uidetur nobis in sermone reuiuiscere, & totus medullam nostræ mentis influere. Cæterum posteritatis negocium est, ut eorum exempla uirtutum literis commendemus, quatenus & nostrum charitatis debitum proximis persoluamus, & Patrum exempla, quos imitari debeant, filijs non negemus. Nouimus igitur eos non perijsse post mortem, sed beatius immutatos, ut moriendo ad immortalia summæ felicitatis gaudia peruenirent. Idcirco non omnino penitus obliterandi sunt à memoria, præsertim tales, quorum non desijsse hinc mortis euulsio fuit, sed in melius commutasse. Neque enim fatendum est, iuxta quorundam perfidorum insaniam, quod scriptura inquit: Exiguum & cum tædio est tempus uitæ nostræ, nec est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit regressus ab inferis. Neque hoc dicendum, quòd ex nihilo nati sumus, & post hæc futuri sumus, quasi non fuerimus. Verum igitur est, & incunctanter profitendum, Christum resurrexisse à mortuis, & morte moriendo uicisse, ut similiter omnes, qui in Christo moriuntur, non iam mortui, immo in eo uiui atque beati inueniantur. Deus enim uiuorum est, & non morientium, eo quòd in illo qui uiuit, omnes qui in ipso sunt, uiui inueniuntur. Vnde & scriptura eos dormientes appellare consueuit. Quapropter officiosissimum est, sicut dixi, sanctos imitari uiros, uidelicet præfatum Ambrosium, & beatum Hieronymum, reliquosquè sacros imitabiles uiros, qui suis epitaphia charis facundissime condiderunt. Etsi non assequi eorum iura facundiæ queo, materiam tamen loquendi scias non deesse, quia eum recolere scribendo cupio uirum, quem penè sanctum & admirabilem uniuersus prædicat orbis, quemque uidimus, & usi familiaritatis eius amore, licet indigni sumus, omnino tacere, quamuis indocti, nequimus, ut dum eum oculis uidere negamur, saltem mentis officio prosequi mereamur. Sed dum hoc cogitare incipio, duobus ualde

In principio orationis funebris de obitu Valentiniani.

Sap. 2.

Matt. 22. Lu. 20.

ualde contrarijs afficior intus, mœroris uidelicet atque gaudij. Sed contristari Apostolus pro tali negocio uetat: gaudere uerò non solum mea, uerum omnium nostrorum subita desolatio prohibet: Quibus utrisque taxatis stipendijs pietatum, gaudere magis multumquè congaudere profectò spe promissionis æternæ de tanto patrono oportet: itaque per felices eum iam transisse agones, quem proculdubio requieuisse in Christo, sine fine beatè mansurum, minimè dubitatur. Sed quia fletu amoris uincor potius, quàm desperationis ignauia, mihi parcendum non ambigo: præsertim cum Apostolus non flere prohibeat, nisi tantum, ut de dormientibus tanquàm cæteri, qui spem non habent, non contristemur. Ergo longe aliud est, cum desperatione contristari: aliud uerò, dolere & cõdolere, quòd sic peccati causa huc uenimus, ut ad modicum, uix parum aliquid esse uideamur: unde proculdubio charorum lachrymis abluere sepulturam, debitæ pietatis affectio esse debet, non erroris. Qua pietate licèt mentis ingenio segnis, tui recordor uirorũ charissime Adelharde pater, senectutis decus, species sanctitatis, forma uirtutum: Intantum, inquam, tui recordor amoris uinculo, ut uix admodum me ualeã inter utraque temperare negocia: Qui dum uideo Dominum Iesum Christum, Lazarum, quem diligebat, fleuisse mortuum, & non solum fleuisse, uerum turbatum fuisse spiritu: nimium flere cogor, tali ac tãto cœli destitutus oraculo. Cæterum ipsa natura docet, charorum non obliuisci debere, sed quibus possumus eos commendare ingenijs, ut & dilectio in mente firma teneatur, uisione carnis sublata: & amor in mente qui dudum accensus fuerat, dum melius uiuat quem diligimus, non moriatur. Vnde mi uotorum charissime, cui superspargo more uulgi sepulcrum ex floribus, ornare cupiens funus literarum officijs: quatenus tuarum aromata uirtutum non tumulo teneantur clausa, sed longe lateque in exemplum futuris fragrent temporibus. Neque enim more quorundam censeo pueros hincinde super tumulum constituere, qui tuas fingendo laudes debeant decantare, ut instar lugubrium carminum ad fletus & gemitum audientium pectora concitent: sed ueritatis iura mihimet torpentis ocio nè abdicentur, literarum fidei commendabo, atque ita tuo refrigeratus alloquio, tui per secula memorabor. Neque è meo poteris euelli animo, nisi nomen tuum laudesquè deprõmã. Fidelis est mihi conscientia, quòd quicquid dixero, à tua minus est laude: ideo persuadere mihi de te talia minimè erubesco. unde tua præsens absentia mihi manens, nouos in me generat lachrymarum affectus: ita tamen, ut præsentia absens faciat gratulari, quòd iam perueneris ad diu promissa gaudia felix. Ne quæso lachrymanti dicas, Gratulari de me potius quàm flere charorum fili debueras, præsertim cum scias me euasisse mundi ludibria, & peruenisse ad fontem æternæ uitæ: qui si me diligeres, gauderes utiquè & cõgauderes, quia iam fruor immortalitatis stola, & satior intuendo maiestatis gloriam. Scio mi pater, scio, inquã, quia exutus carneis indumentis, cęlesti iam frueris uisione: sed uincor itaque, pio perfusus amore, præsentem tuam flere absentiam, quo mihi triste uidetur omne quod intueor, dum te suspirans abesse sentio. Et ut uerbis Fortunati utar.

1. Thes. 4. *Ibidē.* *Ioã. 11*

Qualiter agnus amans genitricis ab ubere pulsus,
Tristis & herbosis anxius errat agris:
Nunc fugit ad campos: feriens balatibus auras,
Nunc redit ad caulas, nec sine matre placent.

Sic me de tuis pater absentẽ suggero uerbis. Dies, inquam, obitus tui mihi utinam non luxisset, quia nec poterat peior esse mihi exiguo, neque sænior ulla tuis omnibus inlucescere, quo quid agam, quid uefaciam perpendo, sed mœrore amarus non inuenio. prohibente, ut dixi, Apostolo, multum flere uolens, non audeo, gaudere uerò quanuis inuitus, tuæ charitatis gloria persuadeor. Iam enim tibi hyems, mi pater, abijt, & recessit imber, ergo uenerunt nuptiæ agni, inter delicias paradisi frueris, uox tua sonuit iam in auribus meis, exaudita est uox turturis, ita dicens, Sicut audiuimus fili, sic uidimus in ciuitate Domini, audiuimus quidem gloriosa, sed cernimus potiora. In ciuitate Domini uirtutum, uirtutum ergo, & non uitiorum, quia Deus fundauit eam in æternum, fundamento perpetuitatis, Intelligo quidem planè talia te canentem, sed suspiro dolẽs & gemo anxius, longe interdum à tuo seiunctus consortio, Et quod uerius est, orbis te uirtutis uirum prædicat, nec contingimus, nec uidemus. Noui igitur, quod neque has uelis accipere laudes, qui tuas iam in cœlo scriptas proculdubio tenes, ibi tuum prorsus feceras horreum, ibiquè tuum semper erat mentis habitaculum. Vnde quamuis mihi exigam quod impendo, tibi exinde gratulor quia frueris quod amasti, mihi doleo, quem depulsum à lacte uelocius amisisti, iocundor tua causa, sed mea plango. Tuis itaque gaudijs superatus, tandem gratias Deo agere non recuso. Ago quidem gratias, quòd talem te habuimus, uincor uerò affectu, quia prius te caruimus, quàm comites paradisi nos tuo adscieueris consortio. Propter quod obsecro, mi Pater, prospicias per cancellos, per fenestras quoquè, Dño concedente, uoti intuearis filios. Noui igitur, qua fueris charitate prędictus, quauè fide firmus, qualiquè spe diu uelut ancora Domino religatus. Certissimum idcirco teneo, quòd triplex iste tuus funiculus difficile, immo nunquàm, resoluitur. Miraris non modo sub pedibus nubes ac sidera, sed etiam altam planitiem cœli, niueo candidatus habitu. Ideo precor ne differas misereri humilium, quos dudum ad talia prouocabas in certaminis campo. Fortis, mi pater, fuit ut mors dilectio tua, ideo nullo uictus es hoste, nullo superatus agone. Vicisti oblectamenta mundi fortiter, & ideo coronaris, credimus, gloria triumphantis indubitanter. Venite filiæ Hierusalem, & uidete diadema, quo coronatus est senex noster solennitate æterna, quibus ille inauratus est indumentis: Perpendite, quomodo adhuc iuuenis malignum uicerit hostem, quomodo puer mundum pedibus olim calcauerit. Qui cum esset regali prosapia, Pipini Magni regis nepos, Caroli consobrinus Augusti, inter palatij tyrocinia omni mundi prudentia eruditus, unà cum terrarum principe magistris adhibitus, elegit magis iustitiæ forè & ueritatis amicus, quàm in illicita consentire, etiam multis oblectatus blanditijs. Vnde factum est, cum idem Imperator Carolus desideratam Desiderij regis Italorum filiam repudiaret, quam sibi dudum etiam quorundam Francorum iuramentis petierat in coniugium, ut nullo negocio beatus senex persuaderi posset, dum esset adhuc tyro palatij, ut ei, quam, ut uiuente illa, Rex acceperat, aliquo communicaret seruituris obsequio. Sed culpabat modis omnibus tale connubium, & gemebat puer beatæ indolis, quòd & nonnulli Francorum eo essent periuri, atque rex inclyto uteretur toro, propria sine aliquo crimine repulsa uxore. Quo nimio zelo succensus, elegit plus seculum relinquere adhuc puer, quàm talibus admisceri negocijs, ut propinquo, quem contra ire prohibendo non posset, non se consentire fugiendo monstraret. Nec minus igitur Ioanne pro iustitia mori paratus fuisse creditur, qui pari annisu

Psal. 47. *Fides, spes, charitas, funiculus triplex.* *Orditur uitæ narrationem. Genus Adelhardi. Desiderius, rex Lõgobardorum cuius soror Theodora, ut alij uolunt, nupsit Carolo*

Magno. Vide Paulũ Aemyliũ: attamẽ etiã Eginhartus filiam Desiderij fuisse testatur.

annisu inlicitam repræhendebat regis audaciam, & spernebat huiusmodi nuptias: nec considerans propinquitatis iura, ut carni assensum preberet contra leges Christi, quas uiolare non ferens, sibi in animo præponebat. Vnde & uoluit magis cum Christo mente ingenuus crucis ignominiam ferre, ut fortia quæque confunderet, quàm si etiam adoptaretur in regnum, ut esset regis filius. Despiciens itaque Pharaonis regni diuitias, peruenit tandẽ, ut monachus uelut Moyses in eremo Dei frueretur alloquijs, Neque enim adhuc seculo ita calceatus, poterat cœleste uisum in mõte uidere: sed exutus his omnibus & sanctificatus, Dei agente gratia, discipulus factus est Saluatoris. Legerat ergo, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, adhuc & semetipsum, non potest meus esse discipulus. Neque igitur ignorabat, quòd facilius sit camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum cœlorum intrare. Et ideo deposuit aselli onera ut facilius arctam atque strictam uiam mandatorum Dei curreret. Quibus depositis, Corbeiæ, immo Christi ibidem expetijt fontem, uelut ceruus ille Dauidicus: Vbi cum parum fuisset immoratus, subito humilitatis discipulus, factus est magister uirtutum: & qui pridie pedisequus uidebatur aliorum, inuentus est dux & præuius suorum in Christo commilitonum.

Cõtempto mũdi fastu, fit monachus Adelhardus.

Lu.14. Matt.16. Marc.10. Luc.18.

Elegeras enim, bone Iesu, tibi tyronem & puerum: Non quidem ille te, sed tu illum elegeras & prælegeras, tua præuentum misericordia. Elegisti eum fermè cum uiginti esset annorum, quando infelix nimium ætas humana, fragilis & ualde procliuis est ad peccandum: tunc quando omnes tyrones tui, cum exirent de terra Aegypti à uiginti annis & suprà, in libro uitæ conscripti sunt præmonente. Necnon & cum rursus à Moyse & Eleazaro recensentur omnes hac ætate, & deinceps, qui possunt ad bella procedere, in cœleste collegium supputantur. Hi tantum in castris Domini figunt tentoria, hi soli procedunt ad bella. Sane quia mirum admodum est tunc uincere, cum oblectatur uarijs blandimentis triumphare, multis cum impellitur argumentis. Viginti etenim fiunt, quinque quater ducti: aut quatuor, quinquies supputati. Quibus ita collectis, constat eos tantum ad bella fore prõptissimos, qui ueteris ac noui testamenti ætate senuerint, & eius sapientia fuerint educati. Horum igitur uirtus est ad bellandum aptissima: & ut se uincant primum, monenda: præsertim cum tunc hostis quantum in carne est, maioribus utitur decipiendi ingenijs.

Psa.41

Annos fermè uiginti natus, petijt monasterium

Nu.1. Nu.26

Tunc ergo tuus Christe ætate puer, mente ingenuus, prostrauit mundi illecebras: tunc deposuit arma Saul regis, ut te solo lapide, quem gestabat in pectore, prosterneretur in gẽs animarum delusor. Te denique elegit secum in præcordijs ferre: te authore contra spiritalia nequitiæ in cęlestibus dimicare. Quid plura? ita certaminis campum ingressus, peruenit ad cœnobiũ: ubi annuo pulsans uoto, tandem introiuit portas iustitiæ, per quas soli iusti ingrediuntur. Deinde peruenit ad portam uirtute mactus, quæ sola suos quosque ducit ad uitam. ingressus nanque est arctam & strictam uiam, quæ paucorum est, ut dilatato animo, uiam mandatorum Dei curreret sagacissimæ artis ingenio. Atque cum iamdiu ita totus effloruisset inter monasticam disciplinam, ut magis inesse cœlestibus quàm terrenis crederetur: nescio quo ducti Patres affectu, quasi ex iussu regio hortulanum eum constituunt. Qui gaudens ut bonus athleta Christi, ac si inter paradisi delicias, ita obediens lætabatur animo, sciebat nanque Dominum in huiusce sepultum fuisse spelæo, ibique eum Mariæ ut hortulanum apparuisse. Sciebat eum in eodem loco resurrexisse, etiam ini b. uisiones angelicas apparuisse. Vnde profecto thesaurum effodiens in hortis animi, multiplici corpus aromate ungebat Iesu. Quid tunc putas dicebat, tali adstipulatus officio? Ni fallor, dicebat sine uoce, mentis tamen affectu, dicebat, inquam, Veniat dilectus meus in hortum suum uirtute consitum, & comedat fructum pomorum suorum. Erant igitur illi in animo diuersa uirtutum olera, & idcirco dixisse non ambigitur, ut comedat fructum pomorum suorum. Suorum, inquam, quia non sibi, sed Domini applaudebat gratiæ, si quid boni mente gestaret. Alij labores agrorum superexcolant, quàm uirtutes animi obediẽtiæ causa defensi: ille talia non omittens, hortum deliciarum animam suam Domino consecrauerat. Fecerat enim, quod ab eo sibi dictum meminerat: Pone me sicut signaculum erga cor tuum. Quo præmio uallatus, secum in animo Domini magis delectabatur colloquio, quàm rerum negocijs tẽporalium, Descenderat enim profectò dilectus eius Christus hortum animi illius inuisere, descẽderat utiquè ad areolam aromatis, & in eo uirtutum delicijs pascebatur. Hortus autem deliciarum eo uocatus est paradisus, quòd intelligitur mens hominis, quia Eden hortus deliciarum interpretatur. Vnde & quidam florentem eum dixerunt. Descenderat ergo in eo Christus, ut lilia colligeret castitatis, & uideret si iam mala Punica germinassent. Est autem boni uiri animus, ut dixi, hortus plenus deliciarum uirtutibus, atque ita aliter deniquè paradisus. Metitur ibi myrrha, membrorum scilicet mortificatio, cum uirtutum aromatibus. Colligitur rosa, martyrij sanguine rubricata, nitent poma conuallium, cœlestibus disciplinis irrorata, germinant mala Punica, propter odoramenta bonorum actuum, absque eo, si quid intrinsecus latet, Dei flagrans, pius ardor amoris. Inde est, frater, si uelis aduertere, quòd noster senex totus amabilis & suauis erat, inde, quòd aptus omni eloquio puritatis. Nonne tibi uidetur mel & lac ex eius lingua manasse, qui ita se suo influebat eloquio, ut nonnunquàm aliquos quasi ebrios redderet sanctitate, omnes uerò sibi connexos præ dulcore nimio faciẽs? Et quid aliud erãt eius labia, quàm fauus distillans? & ut altius dicam, quid aliud, quàm organum sancti Spiritus? Alioquin humana non potuisset appræhendere sapientia, quæ loquebatur, Plena deniquè sanctitatis munere, uerba cęlesti manabat oraculo.

Alludit ad Dauidem 1.Reg.17.

Ps.118

Hortulani officiũ ei demandatur. Ioã.20

Can.5

Can.8.

Can.6.

Anima uiri iusti, paradisus est. Can.5

Qui cum idem ita longe diuque à sancto ageretur Spiritu, recordatus præcepti Abrahæ fuisse dicitur, ubi inquit scriptura: Exi de terra, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ac ueni in terram, quam monstrauero tibi. Qui cum secum talia cõtulisset, cępit intra se meditari & dicere, quòd nõdum hoc præcepti genus opere compleuisset, Qui si mente reliquerat natiuitatis solum, reputabat quod adhuc corpore interesset, Etsi, iuxta Euangelij præceptum, patrem, aut matrem, aut cognatos iam reliquerat, ut Deo dignus haberetur discipulus, adhuc etiam amplius molestabatur, quia licet pro dignitatis genere, sæpius tamen eum inuisendo propinqui & noti frequẽtarent, quàm quieti uiri animus poposcisset. Quo factum est, ut ilico alter Elias fuga laberetur, non Iezabel, sed carnis fugiens uolũptatem. Quærebat enim seuerus Christi miles effugere, ut sese fugiendo plenius inueniret. Atque ita qui dudum fuerat multis fulcitus blandimentorum obsequijs, factus est hospes peregrinationis, non habens cum Christo, quod egregium habendi genus est, saltem ubi caput reclinet. Itaque sic se fugiens, ut se inueniret, peruenit secum in fortitudine uerbi usque ad montem Casinum, nolens patriæ cognoscere curas, neque prædicari de se uento iactantiæ laudes, Cogitabat autem solum se uelle tantum percepisse, necdum diuisum à uitijs, quousque

Gẽ.12.

Non fert propinquorũ crebras uisitationes.

3.Reg.19. Matt.8.

Cassinense petit cœnobiũ desiderio latitandi.

usque moraretur infra patriæ fines. Et ne rursus no-
uis diaboli retibus ligaretur, exiuit ultra se uadēs, si
Gal. 2. quo modo posset relatu ueritatis edicere. Viuo aūt iā
nō ego, uiuit uero in me Chrs. At ubi ita cōsci⁹ uenit
Casinum, q̄ totius fons religiōis & origo putabat̄,
susceptus q̄dē a Patre monasterii, sed Dei disponēte iu
dicio, ubi eū paululū licuit immorari. Ferē naq; q̄ ili
co quidā ei anachoreta in Spiritu Dei p̄diceret qui nā
& unde esset, & ob quā causā eousq; aduenisset. Ac de
inde post modicū p̄dicit aduēturos regis nūcios q̄ eū
repeterēt, suoq; in loco restituerūt. Quod ille audiēs,
turbabat̄ plurimū, q̄ uotis p̄spera nō succederēt. Qui
assumēs ilico Abbatē loci illius retulit ei sua quæq; ro
gās atq; obsecrās, si quo modo posset effugere, clemen
ter annueret, quo nomē illius ultra ēt nec a lōge audi
cogitur redire ad suos. ret. Sed p̄occupauit Deus mox eorū cōsilia, & dū mo-
ras faciūt euoluēdi, ɔtinuo p̄occupat̄ nūciis. Qui tenē
tes eū, reduxerūt in patriā. Quid putas q̄ amarus erat
animus, q̄a ad patriæ fines inuitus rediret? Audiāt igit̄
In monachos carnalibus propinquorū affectib⁹ deditos. hmōdi uirū nr̄i cōciues monachi, q̄ lēti requiescūt um-
brarū delibuti fuligine, audiāt, q̄ post se seculariū gre-
ges trahūt, audiāt, inq̄, q̄ nō satis tutū sit, suorū se deli
neri parētū affectib⁹. Chrs ergo mr̄em nescit, & igno
rat fratres, ut uerā nobis mentis oñdat fraternitatē. Si
q̄s inq̄t, fecerit uolūtatē p̄ris mei, q̄ i cælis ē, ipse me⁹
frater, soror & mr̄ est. Deinde reuocat discipulū ab of
ficio funeris ne patrē liceat sepelire debito carnis iure.
Sine inq̄t, mortuos sepelire mortuos suos, tu aūt seque
Matt. 12. re me. Hoc igit̄ totū nouerat pius senex nr̄, & iō fuge-
re festinebat ē medio ciuiū suorū. Recordabat̄ nāq; q̄
Mat. 8 Iesus nō sit signa operatus ī p̄ria neq; p̄pheta sit sine ho
Luc. 9. nore, nisi ī p̄prio solo. Hic āt honore mūdi expoliatus
Mat. 13 idcirco festinabat exire charorū uinculis, ut uere pos
set sibi mētis honorē adsciscere atq; ut altius dicā an
gelicā in terris degere uitā. Videbat̄ nō satis paup̄ pos
se fieri in medio parētū suorū; q̄ regni pollebāt hono-
re, & diuitiarū copiis renitebāt. Et iō disruptis uincu
lis clari noīs, uoluit paup̄ fieri sine ambitiōe quōdā lo
cuples. Sed sui cōtēptor eximius paup̄tate fit ornatior
fuga clarior, uilitate humilitatis sublimior, & ut B.
Hieronimi uerbis utār, sint nōnulli ditiores monachi
q̄ fuerāt seculares, possideāt op⁹ sub paupere Christo
Hiero. epistola. 2. ad Nepotianū de uita clericorū. quas sub locuplete & fallace diabolo nō habuerāt, ut
suspiret eos Ecclesia diuites quos mūdus tenuit ante
mēdicos. Adelhardus uero noster mūdi oīa calcās, ui-
cit in schemate & cūcta q̄ mūdi sunt, sub pedibus attri
uit, Et dū ita q̄etus iā uictor cella sederet in mētis arce
dispēsante Dei p̄uidentia, rursus ei nouus cōstituit̄
pugnādi ordo. Agit̄ nāq; nō lōge postq̄ redierat p̄prio
cōsentiēte monasterii Patre, ut nec multū lōge dispar
alter Augstinus uiuēte p̄decessore successor eligat̄, ni
si q̄ ille episcopus fuerit, iste uero Abbatis loco subro
gatus sit, utriq; tn̄ p̄fecti dispēsatores inueniūtur. Erat
Eligitur in Abbatē. aūt idē beatus p̄facti patris Augustini uelut pedissequ⁹
operū clarissimus imitator, satis acutus ingenio, uolū
tate prōptus, eloquētia diues, dulcifluus afflatu, audito
rē tāto afficiens fructu, ut linguā eius uix aliud q̄ cala
mū scti spūs credere potuisses. Vox eius plena uiroris
gr̄a, & oī cōstātia fortior uidebat̄, ipse uero uultu cor
poreo nitēs, plen⁹ pinguedine scti Spūs credebat̄. Erat
āt, iuxta illud Horatii, q̄d magnus laudibus p̄dicatur.

Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus

Hor. 2 Sermo. Satyra 7. Fortis, siquidē fide, cōstātia & uirtute solidus intm̄ ut
nil trepidās nihilq; dubitās uideret, etiāsi totus terro
re an fractus orbis laberetur. Verū tn̄ si aliqua terroris
p̄cella impulsus esset, aliqn̄ uero ratione uincebat, ti-
mor autē mūdialis eū nusq̄ potuit subrigēdo trāsuer-
berare. Teres aūt & rotūdus ideo in seipso imo in Do-
mino dicit̄ fuisse, q̄a nō solū sibimet uirtutibus ac mo
ribus aptabat̄, uerū etiā oībus cōgruus erat, & amore
dignissimus, intm̄, ut oīa oībus esset, & pene cūctis su

cristeret. Erat siquidē carne nobilis, sed nobilior mori
bus, plenus dei sapiētia, sed ope nō uacuus, pulchra fa
cie, sed fide ac sāctitate pulchrior, diues p̄genie, sed di
tior almitate, q̄a p̄pago erat natus d e p̄pagine cæli.
Totus igit̄ nouo hoīe indutus erat, & q̄tum hic mor *Virtutū quadriga. rotæ quadrigæ.*
talibus fas est, in intimo Dño recreatus. Eq̄tatus eius
quadriga uirtutū, rotę uero quadrigæ illius, prudētia
iustitia, fortitudo & tēperātia. Porro prudētia tāta il-
li inerat, ut fons cōsilii ex eius aīo manare uideretur.
Cernebat. n. simul p̄terita, p̄sentia & futura, ut de sin-
gulis p̄uideret q̄d agēdū q̄d uesequēdū Dei cōsilio mō
straret. Iustitiā uero q̄tū sectatus sit testis est Frācia, & *Italia & Pipinus rex Adelhardi cōsilys informatur.*
oīa regna terrarū, cōsultu sibi submissa maxime tn̄ Ita
lia, quæ sibi cōmissa fuerat, ut regnū & eius regē Pipi
nū iuniorē ad statū Reip. & ad religiōis cultū utiliter
iuste atq; discrete honestius informaret, ubi tātā p̄me
ruit laudē, ut a quibusdā, ita ut fert̄, nō homo, sed p̄ *
uirtute amoris, angelos p̄dicaretur. Fatent̄. n. q̄ nunq̄
in iudicio alicuius p̄sonā inspexerit, neq; iuxta pro-
uerbiū uulgi, aure opugno sit murus eius animi fract⁹ **uirtutis amore.*
Solus, ut aiūt, potuit illæsus fluuiū trāsire Acherontis
auari, & sine discrimine cæcitatis ex Alpib. remeare
p̄ annos. Ante quē tremebat in prōptu sup̄borū altitu
do, gloriabat̄ humilitas māsuetorū: Deposuit. n. ilico
in ingressu oēm inde tyrānicā potestatē, q̄ uelut p̄do-
nes iniq̄ in populo furebāt, tātaq; audiētius, q̄tū liciti
auxiliabātur dñi iure. unde & oēm terrā pessima po-
testate uastabāt. Primū ergo his pacē reddidit, deinde
sua cuiq; pius arbiter iura restituit: Ergo tāta inerat ei
sapientiæ uirtus, ut p̄ uirga cēsoris iudicis uteret̄ uer-
bo neq; morā faciēs, sua cuiq; q̄ iusta fuerāt, designan
do. Fecit igit̄, ut suū q̄q; adimplerēt officiū, & nullius
usurparēt alienū. Erat aūt thesaurarius pauperū, uidua
rū patrimoniū: Pater uero orphanorū, mœrētiū cōso
lator, brachiū infirmorū, & forte superbiētiū flagrum.
Veruntn̄ oēs de sup̄cilio mētis artificioso deponebat *ei⁹ benignitas in miseros.*
ingenio, & nullū penitus frāgebat, nisi quē cōspiceret
irreuocabilē esse, atq; ita uirtute ualidus, mitis & mā
suetus, Romanorū p̄uenit ad fines, ubi a Dño Leone,
tūc tēporis Apostolico, tāto familiaritatis officio est
susceptus, ut neminē cōstiterit Frācorū antea suscepis-
se. Vnde nostrorū quidā narrāt, sibi iocoso dixisse aio,
Frāco, inq̄t, sciēdo scias, q̄a si te aliud inuenero, q̄ te *Accipitur humanissime à Leone Pontifice.*
credo, nō ultra necesse est Frācorū aliquē huc uenire
cui credere debeā. Quo p̄fecto patet, q̄tū pōdus idem
uir habuerit, cuius euacuatio fidei Frācorū genus om
ne p̄bauerit nō credēdū cuiusuē firmitatis fuerit. Sed
quātus sit, plurimū p̄dūt op̄a p̄missiōis impleta, & te
stātur literæ, quas de hac, quæ inter hoīes est tenēda fi-
des. Lothario Impatori nup̄ direxit, inter reliqua ita
dicēs. Quid putas inquit, o princeps, si fides sępe inter
cruores & sæuientiū arma ēt inter paganos tm̄ ualuit
quisq; se cōmitteret alterius fidei sacramētis, q̄tū uale
re debeat fœdus Christiani, in ueritate p̄missum? Nō
te decipiat aliquis, obsecro, inq̄t Impator, quia fides
cū contra aliquē uiolatur, nō homo, sed Deus testis &
ueritas in ea cōtēnitur. Talibus dictis proculdubio li *Promissorū ei⁹ fides & cōstātia*
quet, q̄ facilius fuerit, ferri uiolari uincula, q̄ huius ui
ri fidei cōtaminari promissa, præsertim cū in eius pe-
ctore nil toto nisi fons ueritatis & mera simplicitas ra
diabat: Quē si diligenter inspiceres, erat in eo aīus si-
gillo Christi impressus, ideo in nullo penitus corūpi
poterat. Aīus uero eius erat uelut hortus paradisi, fi-
dei muro conclusus, uniuersarū cōpositus uirtutum ge
neribus. Huius uiri imitabatur humilitatē istius leni
tatē, sequebatur autē alterius parsimoniæ uictum, &
mediocrē uestimētorū habitū: illius quoq; hēbat pa-
tientiā: huius uerò māsuetudinē. Cū frequēti āt suspi-
rio tale mihi uerbū pietatis ore dicebat: Sup̄ quem re
quiescā, nisi sup̄ humilē & q̄ėtū ac timētē sermōes
meos? Tu nosti bone Iesu, ut q̄d talia sibi sedulo repli

D cabat

tabat mētis affectu: hēbat.n.sibi distinctè & appositè ad psuadendā hoībus sanctitatē: uniuersa tua pcepta sibi cōmissa aīo tenebat, & inde conferebat secū, hñs tuorū dicta mandatorū suos añ oculos, atq; ita oīum sctōrū uitas uno mētis ītuitu cōsiderabat, quorū sedulo ruminabat uirtutū exēpla, ut ex his oībus unū colligeret uirū pfectū deo plenū, & religionis officio decoratum. Scribit naq; Tullius his uerbis: Crotoniatæ quōdā, cū florerēt, oībus copiis, & in Italia cū primis beati numerarētur, tēplū Iunionis, q religiosissime colebāt, egregis picturis locupletare uoluerūt. Itaq; Heracleotē Zeuxim q cū lōge cæteris excellere pictoribus existimabat magno precio cōductū adhibuerūt. Is, ut excellentē muliebris formę pulchritudinē muta in sese imago cōtineret, Helenæ se pingere simulacrū uelle dixit, atq; ilico quæsiuit ab eis quasnā uirgines formosas haberēt. Illi aūt statim hoīem deduxerūt in palæstrā, atq; ei pueros ostēderūt multos magna præditos dignitate. (Er.n.quodā tēpore Crotoniatæ multū oībus corporū uiribus ante steterūt, atq; honestissima ex hymnico certamine uictorias domū cum maxima laude retulerūt.) Cū puerorū igiť formas & corpora magno hic ope miraretur: Horū inquiūt illi, sorores sunt apud nos uirgines, quare quæ sint illæ dignitate, potes ex his suspicari. Præbete igiť mihi quæso, inqt, ex istis uirginibus formosissimas, dū pingo id, q pollicitus sum uobis ut mutū in simulacrū ex aīali exēplo ueritatis trāsferatur: Tūc Crotoniatæ publico de cōsilio uirgines unū in locū cōduxerūt, & pictori quas uellet, eligēdi ptātē dederūt. Ille aūt quinq; delegit, quarum noīa multi poetæ memoriæ tradiderūt, q eius essent iudicio cōprobate, q uerissimū pulchritudinis habere iudiciū debuisset. Neq;.n.putauit oīa, quę quæreret ad uenustatē, uno se in corpore reperire posse ideo q nihil simplici in genere omni ex parte perfectū natura expoliuit. Itaq; iāquā cæteris nō sit habitura q largiať, si uni cūcta cōcesserit, aliud ali cōmodi, aliquo adiūcto incōmodo, muneratur. Ita siqui dē & senex noster ingrediēs palæstrā huius uitæ post quā ablutus est baptismi fonte, per abrenūciationē seculi, quo puro mētis ītuitu cōplexit diuersos ad diuersa tēdētes. Alios quidē uidit sudare ad mūdi honores, & præsentis uitæ gaudia, alios uero ad luxū & libidinē carnis. Nōnullus aūt sectari iustitiā, necnō & aliquos futurā respicere uitā. Elegit tñ ex oībus, quos potuit itelligere, qnque uirgines, quæ pio charitatis oleo suas idesinēter ornāt lāpades, & parār exire obuiā spōso & spōsæ, & has imitatus est uigilāti aīo ne forte fur nocte ueniēs, dormiēīē subripet. Audiuit etiā ex gymnico carmine sanctorū, quā dignas honore uictori as atque ex his oībus unā in se Christi reformauit imaginē. Illic, in uno uidelicet Deo & hoīe Christo Iesu, oīa quæ sunt uenustatis & decoris æternæ uitæ ultra quā itelligi possit adinuenir. Sed perfectū q in omnibus Ecclesię partibus natura præhibuit, gratia cōcessit, ut sit Deus oīa in omnibus: Idcirco ex oībus p omnia satagebat, ut iā Christū in omnibus inueniret. Ob hoc aūt ab aliquibus, ut epistolæ Magistri Albini ferūt Antonius uocabatur, a nōnullis uero, ut supra dictum est Aurelius Augustinus. Agebat nanq; illud Gregorii aliud uero B. Syluestri. Testis est mihi cōsciētia mea q sæpe mirabar, cur tm mutuo uellet accipere, ut indigētibus, uel suorū erogaret usibus, donec uitā B. Syluestri inspexi, cuius in hoc imitabatur exēplū, ut semper magis mutuādo paup, quā diues inueniretur. Dicebat nanq; sibi sæpe cohærentibus. Vis nosse, si inquam, tu, utrū auarus largusve uidearis? scias, prsus, q si timueris quid magis re dedisse quā oportuerit, auarus conuiceris. Quod si munus quā debueras, largitatis est uti que signū. Et ideo te, fili, moneo, ut magis si neglexeris, in hoc reus appareas, ut de nostro plus censeas tribuere, quē minus aliquid erogare. Nouit altissima uirtus, q frequentius intm liberaliter tribuebat, ut ipse pauper, ac sui simul uiderētur egere. Sed tūc lætus, tūc gaudēs exultabat in Dño aiebat náq;: Vtinā uel in modico paupertate Christi participaremur. Sed nunquā ei uisum est aliqñ ad hoc potuisse peruenire negociū eo q Christus magis in eo pusillanimes aīaret assidue ut sua liberaliter disceret erogare, & Dei largitate presumere. Præoccupabat.n.eū diuina clemētia ministrādo. Vnde cū quodā die omne pulmentū casei de monasterio hospitibus ex integro expēdisset ita ut nihil fratribus reseruaret, cōtigit ut qdā, cū esset cellarius qua si uoce minatiquod si mētis affectu diceret. Miror, ait, Pater, quid tua uelit ingētis rei expēsio. En nihil residui pmittis esse fratribus, quo uesci libeat: Tū ille, dñs dabit inqt. Et ille, Tu semper inqt, ita polliceris, sed nō sic ex tēplo dabiť, q tu indifferēter effundis. Interim dū hæc agūtur ecce duo adsunt plaustra præ foribus, unū nescio qd ferēs pisciū, & aliud plenū caseis. Qđ B. pr̄ audiens, iussit eū adesse continuo. Ecce frater, inquit, & q timebas, argueris. Ecce imprudens cōuinciť ignauia. Tū ille, ut erat simplex aīo, uidēs se argui beneficiis, Da mi Pater, inqt, deinceps, da quā tū uolueris. Iā.n.nō dicā ulterius. Nō dabit Dñs, sed dicā prorsus qa dabiť, quātū uolueris. Neq; igitur tātus uir prudēti affectu poterat ignorare, quid cui & quātū daret. Hoc solū uitii, si libeat, deputetur, q aiebat, dicebat.n. ita: Si a d dandū mihi ita exiguū fuerit, ut nō habeā q duobus impertiā indigētibus, quo solū eorū aliquis adiumentū capiat, bonū mihi uidetur, cui iure magis cōpetit, ut ei totū tribuā, quā utrisque nil pene impertiā, aut eos ex toto uacuos relinquā unde uni impēdebat utrūq; beneuolētiæ munus alteri pietatis affectū. Videte duricordes, uidete uiscera pietatis. Ecce hic licet nō posset largiri oībus, tamē omniū doloribus & penuriis, atq; casibus uariis, cōpassionis affectu quasi propriis afficiebatur. Vere tātus ac talis erat, ut de se, quippe relatu ueritatis potuisset asserere. Vulneratus charitate ego sum. Qui nisi uulneratus esset a charitate, oīm casus cōtinuus lamētis ut proprios nō lugeret. Flebat aūt diebus singulis; si nō amplius, semel in die aut secūdo, mane uidelicet & uesperi. Ignis ergo erat iste ī eo perpetuus, nō deficiēs ex altari animi, sed iugiter tali ardebat uoto. Ibi.n.fiebat suaue holocaustum Dño, ibi uictimę mactabātur, præcipue in noctis medio, erat.n.peruigil in orationibus, Omnē carnis adipē & cōcupiscentiarū illecebras tūc cremabat flāmarum incēdio & oīa intrinsecus uitalia, caputq; cū pedibus, i.initiū uitæ ac finē, Dñi in sacrificiū odolebat. Lauabat.n.quæq; lachrymis primū, ut deinceps omnia Dño mūdius cremarētur. Fateor plane, nunquā me uirū inuenisse, cui fons lachrymarū tantus inesset, tātus que gemitus. Putares.n intrinsecus oīa fletibus resonare, dū se crebris tūderet ictibus, ut lachrymarū imbres uberibus eliceret. Hoc dubiū, quin tonitrua fuisse recte dicamus, quia tu intus erat bone Iesu, ut fletibus irriguū rigares semina, & agri pleni, quē benedixeras, fructū fonte adspersionis ablueres. Cūq; exiguus ego aliquando ab eo requirerē huiusce lamēti genus, & tāti fletus gratiā, intulit, ita dicēs plango, inquit, si li me plango. Non quasi humiliādo flere me conueniā, aut ut altiora cæli sacramēta conspiciā, sed me, in quam, quid sim considerās, plangendo lugeo: Plango quidē, nō quia sic me uellē plāgere, sed qa me ita plāgendū noui, proculdubio plāgo. O profunda humilitas uiri, & altissimum mentis ingeniū. Dicebas.n.nec nō qđ te talē scires, sed ut me quē talē forte noueras ad plangendū saltē serius inuitares, & pectus saxeum sic tuis flentibus emollires. Alioquin tu ideo flebas, quod uelut intra sancta sanctorum, ingressus, nondū continuare poteras, q cernebas. Spes nanque quę differť, affligię

In 2. libro de inuē. in exordio

Oleum charitatis in lāpadib⁹.

Fi⁹ largitas in indignos.

Signum auaritiæ.

Largitatis.

De⁹ ei⁹ liberalitatē miraculo cōpēsat

Prudentia ei⁹ in dando.

Cant. 2

Lachryma cōpassiōis quotidiana.

Gratia lachrymarū pcipua.

fligit animã. Ergo cernebas mẽtis oculo cæleſtẽ illã patriã, ubi hymnidici chori Deo laudes cõcelebrant, Et fruebaris beato illo & felici cæli concentu: ubi in defeſſa uoce reſultãt præ gaudio iubilationis organa. Et ꝙ maius eſt adhuc, feceras tuã ipſius animã ſancti ſpiritus habitaculũ. Sed cum idẽ ſpiritus paululum altius euolaſſet, ut eum requireres, flebas præ amore nimio, multũq; flebas, ita dicẽs, Anima mea liquefacta eſt ut locutus eſt mihi, ſiquidem locutus eſt, & abiit. Abiit, ut mens auida fruendi, felicius inardeſceret & flammã cũ inueniſſet, in eo charitatis firmius retineret. Inde, erat mi pater, ꝙ ĩ mortis articulo nõ recedebat ab ore pius affectus, ac dicebas: Sitiuit anima mea ad Deũ uiuũ, quãdo ueniã & apparebo ante faciẽ dei? Iam .n. cupiebas ingredi tabernaculi locũ admirabilis, iã uox exultationis in auribus erat, & cõfeſsionis in ore iã ſonus epulãtis audiebatur, iã quodãmodo in tereras his, quorũ habitatio eſt ſicut lætantiũ omniũ. Talia quippe dũ fleres, tibi ante oculos aſſiſtebant, & ideo amore totus elãgueras, ac dicebas, Adiuro uos filiiæ Hieruſalem, ſi inueneritis dilectũ meum, ut nunciętis ei, quia amore lãgueo. Nouerit pius lector, ꝙ ſi ſe à talibus paululum pro quibuslibet negociis ſegregaſſet, quaſi à ſanctis exiens, feſtinabat ocyus ut rediret, ſed continuo totum ſe inueniens, totus aderat quaſi ſi in die nihil aliud inter manus habuiſſet. Mox etenim aderant, lachrimæ, mox gemitus atque omnis deuotio. Reuirebat quoque aius ilico, & omnis ſenſus corporis continuo mundo moriebatur. Quod ſi ad Dei intraſſet officium, ut idem iucundo animo ſolitus erat dicere, mox omnes cogitationes & cauſas rerum temporalium ante oſtium reponebat, & ſecum totus ingrediebatur, ut totus Deo ac ſibi adeſſet. Quẽ ſi conſpexiſſes, ſubito uideres eum introire ſuæ ſecretiora mentis, & neſcio quid uerenti uultu reſpicere. Tingebat quippe calamum linguæ fonte ſancti Spiritus, ut mundus Deo laudes diceret atque inter ipſas laudes, neſcio quid muſicum percipiẽs, aliquãdo abũdantiſsime flebat. Et qu id mirũ, cum, ut audiui quodam referente Epiſcopo, inter ipſas palatii populorũ frequentias, dum Rex & conſiliarii eius aliud quid intenderẽt, & turba more ſolito undiq; perſtreperet, ſæpe eorũ in medio poſitus lugebat, quaſi ad agonẽ flendi huc ueniſſet. Itaq; ibi reſidẽs, alibi cælorũ Regi ſecretius adſiſtebat. Quod ſi inter mũdi diſcrimina huc illucque pro Eccleſiæ negocio occupatus eſſet, inſtituta tamẽ regulæ minime deſerebat, ſed pro lectione uacabat fletibus, & pro reliquis officiis, mẽtis iubilo Domino famulabatur. Nouerãt igitur oẽs ſui comites & itineris ſocii nolle eũ, ut cõtinuæ ſibi appropinquaret idcirco procul ab eo gradiebantur, quatenus ille ſoli Deo uacaret. Venerat .n. illi iã tẽpus, ut neque in mõte, neque in Hieroſolymis, &, ut ita dicã, neque in aliquo loco, ſed ut in ſpiritu & ueritate adoraret Patrẽ Templũ autẽ eiuſdẽ ſpiritus, ſuã fecerat aĩam, ueritatiſq; habitaculũ. Idcirco ut mihi uiſum eſt, totus ubique ſecũ totusque cũ Deo erat, ac ſolicitus cũ eo gradiebatur. Inde erat, ꝙ profecto ſemper hilaris, ſemper que mitis ac lætus inueniebatur, inde ꝙ tã patiens, tã lõganimis, tãque benignus in oibus habebatur. Erat .n. filius pacis charitatiſque catena, ut fraterna ſibi uiſcera inuicẽ cohærerẽt: Nouit hoc Spoletũ & Beneuẽtũ qui cũ hoſtili gladio ſe inuicẽ indeſinenter cæderẽt factũ eſt, ut idẽ uir beatus illuc uſque ob hoc progrediẽs deueniret, & Beneuentũ intraret. Porro ibi cũ eſſet, inter eos tantã reſtituit pacẽ, ut uſq; hodie cõnexi & cõfœderati, ſibi mutuo in pace Chriſti cohæreant. Vnde nõ ſolũ apud eos ſediã apud & Græcos & oẽs maris inſulas nimiã promeruit amoris gratiã, atque famã uirtutis, pẽdebat aũt in hoc diſsidio, ꝙ utrique Chriſtiani & fratres eſſent, neque cẽſuit eos ita Deo placere poſſe, ut tãta cruẽtarẽtur cæde, & ſuarũ prædas facultatũ facerẽt. Quia omnis, inquit Apoſtolus, qui odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt, & ſcimus, quod omnis homicida nõ habet uitã æternã in ſe manentẽ. Vnde ſe mediũ inter eos pius Pater iniecit, & quã diabolus pacẽ Chriſti uiolauerat, ſanè ad plenũ reſtituit. Igitur in huiuſcemodi negocio infatigabilis uidebatur, & pro iuſtitia certator eximius, Vnde factũ eſt, cũ Imperator Carolus diẽ uitæ feciſſet extremũ, & Ludouicus proles eius Auguſtus ſucceſsiſſet in regnum ut diaboli agẽte inuidia, in eo ueritas prauorũ rurſus ſolitis agitaretur inſidiis. Nec nouũ aliquid: quia apud improbos ſemper inimica ueritas fuiſſe cõperitur, & iuſtitia ſtultorũ criminibus lacerata. Iã .n. annoſa peruerſorũ improbitas, iuxta illud Platonis beatas & felices Reſpublicas eſſe ingemiſcebat, ſi eas ſtudioſi ſapientiæ regerẽt, uel ſi earũ rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Vnde dolo accenſi atque inuidia, excogitauerunt qũo ceu Danielẽ ex Regis latere amouerẽt ut iuſtitia ulterius non habendo defenſorem, ſtatum ſuum amitteret, & iniquitas ſuis perempta fraudibus locum dominandi reciperet. Noueras enim omnium animarum Deus inſpector, qui hoc conſilium illius cordi inſerueras, ut Regis & Eccleſiæ cederet iuſsionibus, ꝙ non niſi ob cõmune oĩm bonorũ ſtudium hoc fecerat, uidelicet ut libertas, potentiorum tyrannide releuata, propenſius Dño militaret, & uniuerſarum iure laudes Eccleſiarum deuotius Domino redderentur. Sed Deus, qui ſuos ad altiora ſemper inuitat, uoluit hunc uirum manifeſtius approbare, quantuſque eſſet in aduerſis, oſtendere: ut qui tantus Deo uictor in proſperis triumphabat, in aduerſis etiam triumpharet: Vt quia iam gratia Dei ſeptem Euangelij beatitudines: uita & moribus ſibi acquiſierat, octauam quæ ſupererat, operibus adimpleret: Beati, inquit Euangelium, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Paſſus eſt igitur idem malignorum ſupercilio, & accuſatus fraude humanitatis, quia more iuſtitiæ ac ueritatis in promptu nil ſibi tutum ſeruauerat, niſi ſe pro ea uſque ad mortem modis omnibus tradidiſſet. Nũquàm enim timore occuluerat ueritatem, nunquàm mendacium locum habere conceſſerat, ſed miſeros obiecta ueri puritate clementer tegebat, quos præſertim auaritia & crudelis imperitorum uexabat ignauia. Vnde cum cæcitas iniquorum doloſius aranearum telas, quàm cautius uenandi retia texuiſſet, noluit ante faciẽ apparere, ne forte prauitatis turpitudo, iuſtitia relucente, fœdius mõſtraretur. Quo factũ eſt, ut ſine accuſatore, ſine cõgreſſu, necnõ ſine audiẽtia atq; ſine iudicio iuſtitia plecteretur in eo. Qui pullus præſentibus bonis dignitate exutus, uulgi exiſtimatiõe fœdatus, ob beneficiũ Reipublicę exiliũ tulit. Sed quã cæca & ſtulta peruerſorũ calliditas fuit? Cogitabãt .n. inficere bonorũ ſemꝑ & cõmaculare uirtutis famã, ob dignitatis ambitionẽ præſertim cũ eo magis alterius torqueãtur gloria, quo nolũt aſſeq eã, qua clari nominis honore digni habeãtur. Sed ſi Deus pro nobis, quis contra nos? Ergo mẽtiti ſunt ſe poſſe polluere decus ac felicitatem eorum, qui ſua in cælum facultatũ tulerunt præſidia. Illic enim neque fures effodiunt, nec furantur. Nemo enim aliquid habet poſt Deum ſeipſo precioſius, & ideo qui ſemetipſum bene operando cuſtodit, neceſſe eſt ſe totum & Deũ poſsideat, nunquam ſe ſuo uacuare honore, ac facultatum precio, quo nihil ditius eſt, priuari poterit, ſi ſe quiſque extra ſe nõ proiecerit. Precioſiſsimum ergo genus poſſeſsionis eſt uirtutum decus, quibus nihil grauius acquritur, nil ſuauius amando percipitur, nil felicius poſsidetur. Hũc

Margin notes: Can. 5. — Pſ. 41. — Pſ. 76. — Can. 5 — Preces Deo in templo perſoluturus ut ſe cõdarauerit. — Nõ hoc dicitur ꝙ templa aut loca ſacra contẽpſerit ſed ꝙ etiã in itinere cõſtitutis, animũ ſemper habuerit Deo cõiũctiſsimũ. — Spoletũ & Beneuẽtũ redigit in concordiam. — 1. Io. 3. — Mat. 5 — Vir ſanctus pter meritũ exulare iubetur — Rom. 8. — Mat. 6

thesaurum sibi senex noster laborando quæsierat, quærendo felicius adinuenerat, inuentum autẽ, quocunque iret, secum possidendo ferebat. Atque ita quanto exoccupatus rebus mundi fuerat, tanto suæ possessioni ĩtẽtus, hincinde locupletius & se cælo restituebat. Noueras iam impudens concupiscentiæ quæstus, quia miles Christi non tuis tenebatur uinculis, neque tua obfuscabatur caligine, sed celsa præsidens charitatis arce, mundum quasi sub pedibus suo liberalitatis domino subiugaret. Idcirco non quocunque inuidentiũ zelus, sed quo Dei agebat Spiritu, quasi ad epulas inuitatus, satis admodum ultroneus ibat. Dic quæso, mi sera mundi cupiditas, quid inanibus gaudiis raperis? Quid externa bona, & momẽtaneum luxum pro æternis uitæ deliciis amplexaris? Noueris quòd nũquam tua facie esset, quæ a te natura rerũ fecit aliena. Quod si naturæ satisfacere quæris scito quia parum est quod requirit. Quod si cupiditatis luxui nil satis esse poterit o misera mortalium præsumptio, & temeraria uirtutum imitatrix cupido, ut quid tantis immergeris fluctibus? Quid mortis æternæ præoccuparis casibus? Vt quid ultra te inconsulte transcendis, cum inde, si quid esse potuisses, totum amittas; Ecce cum iustitia & ueritate bellum te semper habuisse nouimus, & inde est igitur, quòd adhuc liuore torqueris. Tu primo mundum in Abel fratricido cruentasti. Deinde per omne tempus sanctorum millia iniquitatis gladio trucidasti & quod scelestius est, Dominum cupiditatis precio uẽdidisti. Porro adhuc uincendo uinceris, quæ iam sanctorum pedibus conculcaris: Quare non audis infelix aduersum te sanctorum querimonias, sub altari Dei clamantes. Vindica Domine sanguinem nostrum? Forte cogitas, quod in isto sanguinem non fuderis, ideo te excusatum iri. Fateor plane, quia mentita est iniquitas sibi: Audisne dicentem Dominum, Mihi uindictã & ego retribuã? Sed quod tu excogitauerat improuise, ut senem nostrum terrarum sedibus exulare cogeres Dominus eius hoc usus est ad coronam. Igitur more salito tuum cæcitatis malum, conuertit in alterius bonum. Ecce rursus ponitur aurum in fornace recẽtẽ rationis igne probatur. Tũ dicitur ac limatur igitur, ut speciosum uas, in honorem formarum, possit clarius retinere. Sed dum præsens quisque talium cõtẽplatur rerũ euentum, fortassis censet, iuxta illud Virgilii, Nec curare deum mortalia quenquam. Iustus.n. aliquando ecce in sua perit iustitia, calumniantium fraude perimitur, & prauus sibi quisque uendicat sapientiæ laudem. Veruntamen utrarunque rerum finẽ rei probauit euentus. Interim uero senex noster, sapiẽtia probus, mittitur quasi unus ex ignobilibus ad Heri insulam. Missus uero illuc, omni humano priuatus honore, sed cælesti interim undiq; uallo fulcitur. Dissoluitur autem ad tempus quam felix quadriga germanitatis, in modum illius Ezechielis coniuncta, super quos Iesus, lorica uirtutum succinctus, decentissime præsidebat. Erãt igitur quinque unius uiri semine propagati, quorum trium Imperator Augustus familiari usus consilio, una secum fundabili quadratura Francorum imperium satis admodum dispositum regebat, Reipublicę augmentatũ. De his nanque æquis Habechuc nõ incõgruæ Domino cecinerat, dicens. Qui ascendẽs super equos tuos, & equitatio tua salus. Quorum quidem impar cursus sed par animus ad palmam in primordio ferebatur. Porro iam deinceps præsidẽte eis spiritusancto, æquo uoto in his unum propositum consummatur, qui primo quidem discolores uidebatur equi currere, sed uoluntate concordes, postremo uero, ut B. Hieronymus ait, unum aurigę iugum trahunt, æqua ceruice, & proposito pares, non expectantes flagelli uerbera, sed ad hæc uocis Christi hortamenta ita feruentes, ut magistri ac duces exercitui fierẽt sanctitatis. Erat autem maior natu, senex noster sanctissimus ætate ac gratia Domino consecratus, maturior consilio, eximior omnibus sanctitate. Deinde Vuala uirorum clarissimus, qui ei successit postea monachorum pater eximius, tũc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior unus nimia familiaritate Regi inhærens, & maxima pręfecturæ dignitate subuectus, in senatu clarior cunctis, in militia uero prudenti animi fortior uniuersis: Quem tanta laus sequebatur in omni uitæ negocio, ut longe plus censeretur amore posse, quam omnium fastum etiam & tyrannis reliquorum. Erat enim iustitię custos, & decus honestatis oppressorum quoq; iustus oppressor. Quibus inhærebat ex latere sexu soror Gundrada, nomina, dispar, sed uirtutibus proculdubio compar, fratribus assiduitate præsens, siquidem uirgo familiarior Regi, nobilium nobilissima, quæ inter Venereos Palatii ardores, & iuuenum uenustates, etiam inter mucentia deliciarum, & inter omnia libidinis blandimẽta, sola meruit (ut credimus) reportare pudicitiæ palmam, & potuit, ut dicitur, carnis spurcitias illæso calle transire. Pudicitiæ, inquam sceptra secum tenuit, quia prorsus sibi locupletius fore credidit integritatẽ seruasse carnis quam roseos castitatum flores uiolare. Est autem pudicitia uirtus, (qua feliciter ut probatur coronari meruit.) Velut Tertullianus facundissimus ait, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis, ac deinde, Quã quam rara, inquit, nec facile perfecta, uixque perpetua. Huiuscemodi igitur Christi famula inter omnia castitatis discrimina delegit expetere campum certaminis, & meruit triumphum uictrix obtinere pudoris. Reliqui uero duo, uidelicet Bernarius noster, & Theodrada soror eius Deo deuota, sine iam reddito fructu nuptiarum, secũdum castimoniæ gradum arripuerat, ad pedes Iesu cum Maria domi sedebant, illa quidem Suessione sanctimonialium regens uitã, ista uero Christi discipulatus nobiscum habens formam, Vtique tamen ad unum brauium supernæ uocationis currere festinabant: Video igitur in hoc eorum quinario numero dulci, sonum utriusque partibus reuolutũ personare musicum, & ad aliquid harmoniæ horum quantitates concinere. Porro si primum inspicias uiros, & secundo duas sorores, erit diapente Græcum, & proportio sesquialteræ quantitatis. Tres enim duplum *mediale sui ad aliquid uolunt, & concinit unus uidelicet beatus senex noster, inter duas, atque ita mellifluam musicẽ symphoniam artis, & pyramidem: Geometricæ disciplinæ formam reddunt. Sed ꝙ operat unus, i. Adhelardus senex inter quatuor ut bene cõcinant, hoc uero is idem supereminens, ut in modũ ignis quadrati, cælestis patriæ amore ardeant inuitat. Alioquin si respicias eos in negocio Reipublicæ prælatos erunt rursus tres publicis, uelut Martha, mãcipati officijs, & duo ad pedes Iesu intenti tantũ, ut audiant uerbum. Atque ita medius est pater noster senex, qui inter utrasque uitas, actiuam scilicet & contẽplatiuam, interim mediẽ temperatus incedit. Deniq; si eos rursus diligenter attendis, tres eorum sunt, siquidem, qui continentiæ triumphum sortiuntur, & duo qui primum castum meditantur cõnubium, ad postremum uero utrique par iugum monasticæ disciplinæ trahunt. In omnibus igitur uestiti duplicibus, in omnibus consoni & concordes atque concolores prædicantur. Conspicio quidem eos cum Beniamin singulos inter Patriarchas quinque indutos stolis, sed a Iesu nostro ueste simpliciter nuptiali postmodum gloriosius decorati. Contueor autem quinque talenta

In cacã cupiditatem. *Natura paucis cõtẽta.* *Cupiditas, uirtutis æmula.* *Gene. 4* *Matt. 26.* *Apo. 9* *Deut. 32.* *Roma. 12.* *Diligẽtibus Deum oĩa cooperãtur in bonũ* *Eclo- ga. 8.* *Exe. 1* *Habac 3.* *Hieronỹ. Epistola 26 ad Pãmachium.*

Huc q- dã. Vualachum uocant. *Oppsso- rũ, id est q. alios opprimerent* *Tertullia libro de Pudicitia.* *Bernarius frater Adelhardi.* ** mediotate.* *Genes.* *Matt. 25.*

talenta credita, sed his omnibus unum præmium lego susperappẽsus. Qui cũ ita his auidius in inuicẽ pro se & omnibus decertarent, uenit inuidiæ uentus, & dispersit eos procul ab inuicem, *[Ventus inuidia.]* in quibus præsertim florebat totius regni decus, ut & ipsi probati manifesti fierent, & ad quos deuenirent, eorum uirtutibus fulcirentur. At uero Corbeia tunc multorum quoque ore iamdiu laudata, mœrens ac flens, cum de tanto uiduata patrono lugeret, in consolationem sui meruit suscipere. *[Vuala siue Vualachus amplectitur uitã monasticã.]* Vualam clarissimum uirum inter reliquos, quos habebat nobiles uelut tyronem Christi, quem postea post decessum fratris, uice Christi gaudẽs sibi exultat patrem habere. O prouidentia Dei, & parati oculi discurere, in omnem terram, attingens a fine usque ad finem fortiter, disponensque omnia suauiter *[Zac. 4. Sap. 8. Ro. 11.]* quàm incompræhensibilia sunt opera & iudicia tua uniuersa, qui cæcitate humana uteris inæstimabili lucis consilio, flagellas enim ad tempus filios, quos coronare disponis. Inde igitur est, mi Pater omnipotens quòd Bernarius noster Lirium remittitur. Vuala uero tuus in Corbeia, ut dixi, tyro recipitur. Qui deponens militiæ cingulum, ut te totum uesti sanctitatis indueret, arripuit primum tyrocinia paradisi, ut consummaset in se mensuram Christi. Theodrada nanque quasi innocens sub sancta professione Suessione relinquitur. Porro præfacta Gondrada ad S. Radegundem quondam Reginam mittitur idcirco, ut cui communicauarat ex parte florẽs inter palatii discrimina, imitaretur uirtutum eius insignia, & cum ea die noctuque Deum exorans, de se suisque interim consolationem obsecrando reciperet. *[Costantia & inuicta uirtus S. Adelardi.]* Sed cum iidem quasi exhonorari secedũt a palatio, procedit senex noster quasi ad epulas inuitatus, inter eos, ut aiũt, fortis fide, mẽte alacer, conscius puritate. Agebat nanque gratias, quòd dignus inuentus fuerit pro ueritate contumeliam pati. Deindè nunc fratrem osculo deliniens lachrymantem, nunc sororem blanditiis & sanctorum afficiens hortamentis, amicis persuadens mentis fortitudinem, proceribus uero palatii exhibens uirtutum, exempla, porro in omnibus mirabilem mentis suæ constantiam demonstrabat, ita ut quidam Archiepiscoporum duo flentes ab eo regressi, ut fertur, Imperatori Augusto interroganti, dicerent. Quid putas, inquiunt, o Imperator? Nunquid uindicare te cupis hunc uirum exhonerando, & qualibet terrarum parte eum exulare iubendo? Fatemur plane, quod nunquam ei gaudium huic simile facere potuisses, quo nunc ei probata patientia cælitus condonatur, præsertim cum hodie sibi nimium gratulatur, pristinam in Christo recipere libertatem. Vnde scias, quod nunquam lætior, nunquam iucundior a nobis uisus est aliquando. Itaque ad nullum ferientis, spe sancta subnixus, pauet occursum, neque eum ullus hinc penetrat dolor. Quod audiens Imperator, pudore suffusus doluit se fecisse, quod iam ruboris erat inhibere. At uero pius Christi famulus hoc Cæsari quasi pro crimine imputantibus aiebat, dicens: *[Excusat Imperatoris contra se se sententiã.]* Nolite quæso fratres mei, nolite attendere, quasi quod de nobis agitur, in hominis sit potestate. Fateor enim, etiamsi idem aliud delegerit, quam quod a Deo semel prolatum est, non posse penitus retractari, nisi primum hoc opere compleatur, neque possunt compleri disposita, si nõ idem annuerit. Idcirco moneo uos, charissimi, attendite Deum in nobis, licet per cuius non optassem manus, *[Iob. 23.]* uoluntatem suam explere, quia secundum Iob, cum ista expleuerit, talia ei pręsto & quamplura sunt alia. Alioquin cum expletum fuerit quod præfixum est, nõ quod in istius erit uoluntate, sed prout suo clementer annuerit nutu, quandoque reuocabimur. Interim uero quæso, parcite à Deo collato nobis principi, quòd non sua quodammodo sed Domini Dei nostri cui peccauimus, integrum utitur uoluntate. Cæterum iuxta B. Dauid uocem, *[1. Reg 26.]* si Dominus incitat eum aduersum nos, precor suppliciter exorare, ut sacrificium humilitatis nostræ odoretur, & suos suscipiat pœnitentes, in omnibus ita tamen, ut eius fiat uoluntas. Ecce quanta & quam immobilis patientia illi inhæserat, quanta doctrina, quantaque uiscera pietatis. Igitur inter omnia hæc, & inter omnium uoces gementium, & lachrymarum alloquia, medius de se consolator erat & persuasor uirtutum. Erat enim quasi speculum sanctitatis, & inter omnium quærimonias irrogantium iura causidicus. Dic, rogo, quis tunc uel saxeum pectus habens, non fleret? Qui præcisus uel de silice, non doleret? At quis uel ferreis continere se poterat oculis, ne lugeret? maxime ea hora, cum omnes una uoce plãgendo clamarent: *[Plãgũt oẽs iniquũ S. Adelardi exilium.]* Pessima cæcitas malumque consilium, ut fons consilii, in exilium deportetur. Istud, inquiunt, non recuperabitur, neque Francorum quisquam ei similis, tantusque charitatis ac ueritatis inuenietur assertor; Plane fatemur, quia pessima fraus, & callidus hic est ueneni dolus. Ecce quam iniquissimũ instat tempus, dum iusti & boni exhonorantur uiri, & nemo est qui interdicat. Quid igitur, putas, erit de nobis? Ecce, aiunt, tollitur prauitatis interdictor, & quis ultra iustitiæ locus erit? quæ consilij sanitas? præsertim cum omnes sua quærant. Nemo igitur Rei pub. sed pessime sibi quisque consulit, consilium pro muneribus uenditur, sequuntur retributiones, propria lucra considerant. His & huiuscemodi querimoniarum uocibus usi, generaliter omnium corda, singulorum fletibus ingemiscere cogebantur. Ignorabant ergo, quòd Dei occulto iudicio factum sit, ut senex noster mala cum fierent ne uideret, & pœna peccati interim in quosdam liberius desæuiret. Tunc itaque quasi ei hoc solum deesset, quod primum concupiuerat, Domino dispensante, ab humano pellitur orbe, & credimus, quod cælestibus pastus sit sacramentis, ut cui uetitum erat solum terrarum cernere. Ioannis exemplo cælestis patriæ inquisitor fieret. Quid putas? nunquid Deus obliuisci poterat, quod primum contra eius decreti uoluntatem tali eum ab officio retardarat? Sed nunc fortassis ideo ei uotum diu desideratum conceditur, quasi ut quem prius Deus labore huiusce honoris læserat, tandem posterius concessu operis delineret, & quẽ uel tenuis pulueris inrer huius mundi discrimina maculæ sordidassent, angelico assuefactus consortio, fontibus lachrymarum ablueret. Quod factum proculdubio creditur, *[Exiliũ eius se petẽn.]* ut septem annis, qui & ad hoc sacratus est numerus, sancto ibidem Spiritu ageretur, si quo modo septiformem eiusdem Spiritus gratiam ex integro accipere meruisset. Alioquin non talis sic tanta fuisset collata uirtutum fama, nisi quia diuino arbitrio conuentum est, ut qui pene omnibus Europhæ partibus iam clarus inerat, etiam Aquitaniæ solum extremis finibus illustraret, ut qui sibi pollebat ubiq; sanctitatis nomine, illuc usque cũctis clarius redderetur, ac deinde ubique fultus Dei auxilio, præmiis meritorum uberius abũdaret. Huiusce rei testes idonei sunt, & assertores sancti fratres, inter quos idem beatus, ut ipsi fatentur, uita angelice *[Sancta eius in exilid uita.]* per septenium uisus est habitasse. Quos fratres idem ad omnia, quæ Dei sunt sancta deuotionis flamma mouebat, quoniam tanta charitatis uirtus in eo erat, ut omnibus se posset influere, & suo eos amore in Dei causa firmius solidare, Dei quippe altissima uirtus asperos ei quosque secundabat ubique casus, quæ tribus pueris medium fornacis fecerat tanquã spiritũ roris flantẽ. *[Dan. 3 Rom. 8]* Vnde nec procellis allidebatur, neque in uẽtorum impingebatur Christi enim erat fundatus a-

amore. Et ut cum Apostolo dicam, Quis eū separaret a charitate Christi? tribulatio, an persecutio, an fames an nuditas, an gladius? Vere, ut euidentius loquar neque mors, neque uita, neque instantia neque futura sed neque ulla creatura poterat eum separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Fundati enim erāt pedes eius supra petram, & ideo non poterat commoueri. Vnde cognoscentes eū beati uiri, inter quos quasi sub custodia degere primum uidebatur, cœperunt magno eius amore inardescere, & nimium eum uenerari, non ob regiæ quidē propinquitati honorem, sed pro uenustate morum, & sapientiæ documentis, necnon & pro sublimitate uirtutum, in tanto eum honore præferentes, ut etiam, eiusdem loci pater, & omne illud collegium sanctum, patris eum uenerarentur obsequio, & secundum eius consilium sua cūcta tractarent, & obedirent ei in omnibus, prout is semel ore aliquid protulisset. Tu enim hæc omnia Deus Pater incompræhensibilis, tuo disponebas nutu, ut & deuotus tuus famulus tandem aliquando diu optato potiretur ocio, & deuoti milites tui eius fulcirentur consilio. *Quantopere eum & amarit et coluerit apud quos exul degebat.* Vacabat igitur illic iam cælesti sabbato, fruitione perenni, & gustauit, quam sua uis sit Dominus. Vnde quam immensę laudes & gratiarum actiones ibidem eius resonarent ab ore, puto, nemo est qui possit ad plenum edicere. Siquidem erat ei felix illa habitatio in modum paradisi, ex quo serpentis inuidia primus eiectus est homo. Et mirabilis satis admodum ordo, ille quidem proiectus, inde confusione tegitur, iste uero eiusdem suasu quasi reuectus, ibidem gloriatur, eo quòd iam cōsortio frueretur angelico. Erat igitur ei, ut quidam Poetarum eximius ait,

Quam sacra quies, & nescia fallere uita,
Diues opum uariarum, & latis ocia fundis.

Verg. 2. Georgic. Atque ita nimiū iucundus, inter mulcētia sanctitatis ocia lætabatur, quasi inter florigera paradisi amœna, nec dubiū ueritatis odio cū B. Ioanne adeo usque exilio deputatus, sicut uenerabilis Beda presbyter ait. *Exilium mutatur ei in paradisum.* Quin licuit cernere fluctiuagas ubique mundi rotas, & Babylonis ac Hierosolymorum mixtim confligere castra, hincinde uicibus tela atque fugam capi. Inde erat, ni pater omnipotens Deus, quod, tuus athleta tantum pro discrimine huius uitæ flens lugebat, ac dolore suffusus, nimio lamento gemebat, rogans ac petens præsertim, ut suorum parceres hostium cæcitati. *Apo. 2.* Videbat enim & prouidebat iam senex Pater, hoc in tempore miseram humani generis uitam delicijs eneruari, & Iezabel Propheten se dicere, & seducere seruos Dei fornicari & manducare de idolothytis, uētris ingluuiem sequi, & libidine coronari. *Gula et libido sociæ.* Quia, inquam, monstrum uideri posset, si gula sine luxu, aut luxus sine gula regnaret. Heu quam misera conditio uentris, qui taliū affinitate partium cohærens, utroq; clauditur fine & malę felicitatis falsu casso uestiē honore. *Verg. 3 Ecloga.* Vnde, quanuis uoce Poetica utar, moneo ut uos qui legitis flores, & humi nascentia fraga, hinc fugite quoniam serpens his usibus latet. At uero præfatos senex interim eos flere non cessabat, quos auiditate ditescendi uelut quasdam aues nox illuminat & dies cæcat. Qui dum non dispositionem Dei sed suos intuentur affectus, licentiam uel impunitatem scelerum omnino putant esse felicem. Sed eorum interdum immanitate flagitii, cælesti uiro beneficia cumulantur intātum, ut omne sibi gaudium æstimaret adfuturum, dū tentatione ad uictoriam functus sit inuidorum. Idcirco quocunque se uerteret, proficiens ultra atque crescens ibat. Gaudebat ergo, ut Dei in ipso compleretur uoluntas, quia totus Deo subiecto, esse parabatur. Aiebat nanque inter reliqua patientiæ suę uerba, de suo quærenti exulato, ouium se uelle imitari simplicitatis exemplum, & instar leporis mutationem loci non curare. *Magna animi in sancto uiro libertas.* Quis enim, dicebat, propter aliorum caloris indumentum, suo sine inuidiæ zelo nudatur uellere, & de sui indumenti exuuiis, alterius fouetur nuditas. Ita siquidem & in me aliquod si est utilitatis prudens opus, uelim ut quilibet id gratis sine meo percipiat quęstu: Atque ita si fuero huc illucque, addebat, pro insidiantis impulsi more leprosis fugatus, neque locum quietis, cui dudum prorsus insederam, cum mœrore relinquo, neq; ad quem propellor, cum amore teneo. Nostra autem conuersatio in cælis esse creditur: idcirco quæ sursum sunt sapimus, & non quæ super terrā. *Phil. 3.* Mortui enim sumus cum Christo, & uita nostra cum eo in cælis est abscondita, ut cum Christus apparuerit uita uestra, tunc & nos simul cum eo appareamus in gloria. *Col. 3.* His & huiuscemodi uerbis ad petrā, quæ Christus est, fratrum animos solidabat, ut qua inter fluctus marinos extra mundum positi uidebantur, sępe quam uelut ancoram habemus, cælo profundius firmarentur. *Heb. 6.* Quibus paterna ex acie per septennium ita discretione uirtutum uallatis, factum est Domino annuente ut sui exulatus iam finē faceret, & clarior propriis honoribus redderetur. Propriis ergo dico, quod merito sibi competerent, & idem summum paternitatis officium meritis illustraret. Alioquin honoribus dixi reddēdum, quem proprius meritorum honor ubique & sapientia decorabat, non quod amiserit, quo reuerentia dignus censeri posset sed æstimatione uulgi priuatus honoris officio, quantum in ipsis fuit, dignitatum fascibus redderetur. *Honor meritorum.* Cæterum exhonorari, sicut consulta ueritas patefacit, non poterat, quem cælestis gratia illustrabat præsertim cum indebitus honor potius turpes insipientem, dum summis sedibus inclarescit, quam decoret, quia minus eius dedecus patuisset, si non altis sublimaretur officiis, quod uelut struma, ut quidam ait, in superficie cutis eminet, unde indignius prælatus uideri possit. *Honor improbos deturpat magis.* Sed senex noster non tā alienis quam propriis meritorum honoribus ubique ab omnibus ueneratur, ob omnibus interim dignus honore censetur: Veruntamen quia improbos, ut dixi dignitas reuerendos nequit facere, dum pluribus eos ostentat, sed despectiores, immo indignos eadem dignitas facit. Cæterum senem nostrum tāta præditum dignitatis magnificentia fuisse constat, ut non solum per sublimitatis gradus illum contingeret uideri honoratum, sed quia multa erat fultus consilio, idcirco etiam inter ignotos nimium uideretur honorabilis. Quo factum est, ut peracto tempore cum summo tandem reuocaretur obsequio, ut pristinam reciperet dignitatem, passim omnibus exultantibus & congratulantibus pene cūctis. *Reuocatur uir sanctus ab exilio cunctis gratulātib⁹.* Vnde lætitiæ uoces hincinde ad cælum usque tollebantur. Gratulabantur monachorū cœnobia, resultabat iucunditate Clerus Ecclesiarum uulgi quoque gaudia ubique ridebant. Factus est autem concursus populi, quasi in communi omnium festo, cæli præconio insignis redderetur. Fratres autē cum quibus interim degerat, audito suæ regressionis die, cœperunt profecto contristari & mœsti esse, atque quodammodo gratulari, contraque præ nimio amore ingēti animo lachrymabant, lachrymando quoque uix eum dimittere cogebantur. Inter quos uirtute uenerabilis Ragnardus, qui postea abbas eligitur, præcipuo feruebat mentis spiritu, flens mœrore animi, & flendo quoque lætabatur. Lætabatur quidem, quia ueritatis amator locum taxati meriti recepisset: sed dolebat ualde, quod tanti uiri præsentia priuabatur. *Dolet quos exularat.* Vnde factum est, ut cum pius dei cultor iam iamque inde abiret, & omnes fratres ardenti animo eius uestigia gressusque osculando lachrymis abluerent, eique ualedicerent, præ factus uir Dei domi intra lachrymarum

lachrymarum cubicula, sese reciperet, ne proficientē uideret, quem plus quam se manere secum uellet, pro quo mori etiam proculdubio paratus esset. Sed cum senex eum multum diuque expectando requireret, inuentus est in quodam obscuritatis loco flens & eiulans multaquè trahens suspiria. Qui cum uocatus esset, ut seni ualediceretur, illeque nollet exire, precatus est internuncio, ne eum ibi plorantem detegerēt. Quod audiens charitas sancti uiri, regreditur iam de naui, ne fratrem, quem sanctum nouerat, inosculatum omitteret. Veniente autem ad eum sancto sene, cœpit idem magnis uocibus inclamare ac dicere. Quid hic quæsisti felix Pater, uel cur te mihi nūc ostendere uoluisti? Testem, inquit, Deum habeo, quia mallem te hic mortuum sepelire, quàm me relicto hinc uiuus abires. Tunc omnes fratres & famuli magnis eum prosequuntur fletibus: leuantur uela, tandem remigia impelluntur, dant omnes gemitum, & ad litus eousque expectant, quandiu eum possent conspicere. Feruebat uero unus in eis spiritus amoris & ideo non se poterant continere. Ille uero solutis carnis quidem, non cordis adspectibus, longa corporis attenuatus macie tandem peruenerit ad palatium. Vbi suscepto eo ambitiose ab omnibus quæsitum est, quomodo ei celsitudo Regia satisfaceret quia timebant pro tanti uiri iniuria, futurum discrimen incurrere. Tunc beatus senex uidens pudore animi talia meditantes, proruit ad medium & uerecundiam Regis mentē blandis deliniuit affatibus. Persuasit autem, nil eum de huiusmodi facto in animo retinere, sed oīa Dei iudicio deputare deberet. Interea, tum eodem cogēte principe, cōpellitur recipere suum sanctæ uitæ cœnobium, flagitantibus filiis suis, ut eū saltem quocunque modo recipere meruissent: Ad quos cum aduenisset diu desideratus, ut piis eorum complecteretur iam iamque amplexibus uexabat eum salutis inimica febris, ita ut gemini affectum singulorum animos sauciarent. Pugnabat si quid in singulis mœror compassionis, & lætitiæ feruor, eo quod uiderent membra charissimi uiri sæuissime laniari, pro quo libenti animo etiam uitæ quam fortes dispendium sustinerent. Vincebat autem omnes, nunc iocunditatis magnitudo, nunc lachrymarū effusio, & extollebant simul mixtim usque ad cælum lætitiæ laudes, ut in eo Dominum illuc aduenisse nullus ambigeret, cui ita suscepto cōgratulantur omnes, idéque benigne allocutus est uniuersos. Sed cum ibidem aliquantisper dulciter quieuisset, charitatis officio iocundatus, iterum ab Augusto gloriosius accersitur, & redit ad palatium. Vbi cum introisset, uelut quidam ait, uirtutum radiis illustratus, quia uenit Titan, marcescunt sidera. Apparuit autem ilico nudata insipiētia, quæ tegebatur pallio caliginis, & factus est stupor nimius, quis Senatum populi ad tantam ineptiam deduxisset. Qui comperto nō parum eos inuidia fuisse delusos, duxerūt in irritum, pene quicquid per hoc tempus, ut eis uisum est, argumentose tractauerant. Soluitur itaque ceu multorum captiuitas, eorum maxime, qui ex Regio pollebant semine, redditur in uno libertas omnibus, quocunque in loco tenerentur, nisi quos uita prius mors priuarat. Tum deinde quorundam tonsura, propter furoris sæuitiam illata, transiit ad coronam, & dant Deo sponte, quod dudum inuiti quasi ad ignominiam susceperant. Quid plura? Ipse gloriosus Imperator publicam ex nōnullis suis reatibus pœnitentiam suscipiens, factus est omnium humilimus, qui quasi Regali elatione sibi pessimus persuasor fuerat, ut quorum oculi offenderant in delicto satisfactione Regia sanarentur, præsertim quod eius uelle cūctos considerare, eiusque nolle conspicere, manifestum non ambigitur. Sed nisi reuersus esset ueritatis assertor, interea minime patuisset, quo lethargico spiritu premerentur. Vnde etiam matura senectus excitatis eorum uulneri, Christi antidoto mederi persuadendo curabat. Ac deinde studuit, ut iustitiæ uirtus & sapientiæ suas reciperent sedes, unusquisque sibi seruaret commissum negocium, & sua cuique largirentur iura. Porrò nouitates uocum, & temerarias iuxta Apostolum præsumptiones uelut pestem in omnibus reprimebat. Omne igitur, quod in lege charitatis non inuenisset, inimicum æstimabat Deo, & uelut uenenum repudiabat. Cunque his & huiusmodi præconiis, uelut aurum probatum per ignem, clarius eni tuisset factus est omnibus decuplo honoratior, ita ut in ore omnium egregie resonaret. Amplectebatur autem cunctorum manibus, & quasi pater ab omnibus colebatur. Eratque Ecclesiarum magistris uelut humilitate filius consilio uero & prudentia quasi subuector inclytus. Qui cum ita satageret indefessus, ut perfecti omnes & Deo digni inuenirentur, uidetur demum nouus renasci Francorum ordo, & aurora iustitiæ quasi ab ortu surgere. Siluerat enim iam ex parte stratum furoris æquor, & uentosi ciciderant, ut Virgilius air, murmuris auræ: Redierat, ut idem inquit, uirgo cupidinis, si parum liceat immutari, redierant & Saturnia regna, quia progenies bonæ mentis iam quasi cælo refulserat alto. Omnibus igitur circuncirca eatenus satisfactionis studio illustratis, & suis cum eo summo fruentibus ocio, uoluit se demum his exuere curis, ut esset sibimet & Deo totus intentus. Sed nequaquā passi sunt sancti fratres, licet multā eis excusationē senectutis suæ prætenderet, quoniā quāto ætate maturior tanto ad uirtutum culmina tendentibus salubrior uidebatur, præsertim cū uigore sancti Spiritus & uiriditate adhuc non exhaustæ carnis satis uigeret, curans se laboribus & uigiliarū negociis fatigari, etiam plus quam iuuenum constantia sequi posset. Quis enim unquam tam feruidus, quam idem fuerat? Et quis alterius tā crudelis arbiter, quā ille sui uidebatur? Fateor plane quod nunquam nisi erga se quod durior esset necessitatem corrigendi habuit. Vnde cum a suis fratribus & filiis quam sæpe corriperetur publice cur sibi tam infensus esset, qui sic discretus omnibus habebatur, aiebat ita dicens, ut læsos eorum animos mitigaret. Ego mei curam habebo & prorsus uestro prouidebo famulo, ne fame aut laboribus fatigatus pereat. Sed hoc peracto paululum delitescendo, non diu post resumebat esuriem & laborum negocia, ita ut uix iuuenilia membra ferre possent, quibus se parsimoniis & uigiliarum operibus affligebat. Attamen semper erat uiroris gratia plenus, semper discreta macie satis admodum rubicundus, uultu quoque decorus, & uenustus adspectu. Neque enim faciem eius ac frontem ignauus rugabat furor, sed totum eum matura hilaritas decocum componebat & aptum. Canities uero sancta eum candore niueo exornabat, & uelut lilium super roseos amictus, hinc inde coma capitis, quasi elatæ palmarum, super cutem renitebat, eratque, sicut scriptum est in Canticis, senex noster candidus & rubicundus, electus ex millibus, ita ut culparetur in eo natura humana, quòd antequam adulta sit, uitiis corrumpatur. Et si uelim laudare tantisper glebam corporis eius, multis confertam nitoribus, erit exiguum quod impendo, quia pulchrius in eo renituit, ex quo Deo dilectus & omnibus gratus fuisse probatur. Nec dubium, quin omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, flos fœni. Verbum autem Dei, quod semper in eo sapientia uixit manet in æternum. Cæterum si nobilitatem & personam eius scribendo, quod Græcè Carancyrismós dicitur, ad purum pingere uoluero, ero ineloquens, super quem facundia

Accipitur honorifice in regis aula. *Redditur suo monasterio abbas. fratres & mœrent & gaudēt* *Reuocatur ad palatiū* *Ludouicus Imperator publicā agit pœnitētiā.* *1.Ti.6* *Ecl.9.* *Ecl 4.* *Ei° labores, uigilia, seruor, erga se seueritas.* *Can 5 De hominib° dicit, q corpora sua lasciuiæ et intēperātia enervant.*

facundia Rhetoricæ artis, atque omnis eloquentia puto ꝙ muta sit, silebit illa Demosthenis oratio, & abyssus Tulliana conquiescet. Etsi uero secundum huius artis peritiam omnibus modis eius persona consideretur, ut possit laudi idonea in negocio approbari, non inmerito his antefertur, in quo multum, quod super est, felicius inuenitur. *[Vide Cicer. Lib. 1. de Inuenti.]* Consideratur autem Nomine, Natione, Patria, Genere, Dignitate, Fortuna, Corpore, Institutione, Moribus, Victu: quomodo rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit, affectione, arte, conditione, item altera conditione,: Habitu, Vultu, Incessu, Oratione, Affectu. Istis igitur modis consideratis, persona censetur, utrum improbus quis ad negocium, an idoneus perhibeatur. *[Laudatur Adelhardus ab attributis personæ.]* Sed uidere iam iuuat, an luculentus senex noster tot effloruerit præconiis, quot sunt ad laudem sui Declamatoriæ artis insignia. *[A nomine.]* Nomine ergo harum in catalogo uirtutum, primum, an sit sapiens, quæritur. Et quis sapientior, quam qui uniuersa cælestis magistri præcepta, magis quam artis eloquentiæ, solicitus seruans studuit non admittere causa Dei quæ prohibentur, & seruare cuncta, quæ iussa sunt? *[Sapientia qd. Ita ferè Cicero. 4. Tuscu. et. 2. os.]* Porro cum sapientia sit rerum humanarum diuinarumque cognitio cum studio bene uiuendi, non dubium, dici posse sapientem, qui & quæ Dei sunt, Deo, & quæ hominum sunt prudenter norit administrare, & uelit propter Deum. Hoc igitur negocium prodentis uiri est, & ideo is, de quo quærimus, sapiens fuisse non ambigitur. *[A Natione.]* Natione autem carnis, quod cunctis liquet, Francus erat, uerum & renatus in Christo, ubi & spiritu conuersatus totus cælestis efficitur, *[A patria.]* Patria uero, quanuis hic natus uerissime uideatur, Hierusalē illa cælestis fuisse, qua nusquam felicius habitatur, propriis perhibetur meritis, *[A genere.]* Genere quidem, nobilium nobilissimus Francorum, ut paulo ante prompsi, prosapia ortus, sed gratia demum a Deo in filium est nobilius adoptatus. Qui licet dignitate regia magnus uideretur, *en à maiore effectus est sublimitate perennis uitæ. *[A fortuna. *maior]* Fortuna nāque qua fuerit auctus, probatur illo in loco, quo dictum est:

Pauper in augusto regnat habendo Deum.

[A corpore.] Siquidem quia contempsit modica, ingresus Domini sui gaudia, sublimatur, & supra multa constitutus erigitur. Corpore uero, utrum ualidus an decorus fuerit, fides probat, & morum eximietas. Vnde nec immerito illi aptatur illud in canticis. *[Can. 5]* Caput eius, inquit, aurum optimum, comæ uero eius sicut elatæ palmarum, quoniam quicquid ad decorem ei collatum fuerat, sursum ad Deum nitendo conscendere procurabat: *[Ibidē.]* Oculi eius uelut columbæ desuper riuos aquarum, quę lacte sunt lotæ, quoniā totus adspectus eius simplex fuisse & solum in Deum intentus creditur, neque felle concupiscentiarum immixtus, sed uera innocentia mentis lotus. Porro genæ illius sicut areolæ aromatum, quæ consitæ sunt a pigmentariis, uidelicet a sanctis Doctoribus, omni flore doctrinæ & uirtutum exornatæ oleribus. *[Ibid.]* Manus illius tornatiles, sanctitatis formam exprimentes, & motu sphærico celeriter ad omne bonum insistētes plenæ hyacinthis, cæli specie in cælis thesaurizando renitentes, quæ multis replebantur muneribus. Venter eius eburneus, uirtutum distinctus ordinibus. Guttur illius suauissimū ob fauum eloquentiæ, & totus desiderabilis probitate morum, atque charitate eximia. Idcirco quærimus te Pater, dum pascis inter lilia, quærimus quem diligit anima nostra. In lectulo enim per noctes quærimus te cum lachrymis, sonet uox tua, obsecro, in auribus nostris: uox enim tua dulcis, & facies tua decora. Neque enim possumus te patrem non amare, quem pro nobis credimus adfuturum. Iam si de institutione agitur *[Ab institutione.]* eruditus fuit idem alter Moyses omni sapientia pręsentis uitæ, quasi unus ex filiis Regis, deinde perductus ad Sina, in quo ipsius Domini præsentia illustrat & familiaritate continua fruiturus ingreditur. *[Act. 7. A moribus.]* Moribus uero quibus fuerit exornatus, testis est uita eius quæ summis redolet meritorum insignis, & præconiis quam maximis prædicatur. *[A Victu.]* Victus nanque, quem Philosophi definiunt consummati operis esse frutionis exercitium, ut perueniat ad quietem, Dominus erat, quem dilexerat, quem amauerat, quem iugiter desiderabat. Gradus autem harum uirtutum sunt, cum apud eos primum ponitur affectio mentis Porro eadem affectio, est animi aut corporis ex tēpore aliqua de causa commutatio. *[Cicero lib. 1. de Inuentione.]* Deinde ex hoc quod afficitur, uertit se in studium, ut effectum sui obtineat. Studium autē est, animi assidia & uehemens ad aliquam rem applicata magna cum * uoluntate occupatio. *[* uoluptate.]* Postquam habitus induitur acquisitæ rei, cum ad plenum id quod perfectum est obtinemus, de quo scriptum est. Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultent. Felix quippe indumentum uirtutis est, quo quisquis induitur, & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet, *[Cicero ibi.]* hic nuptiali ueste indutus, foras non eiicitur, quam si primus parens noster in paradiso denique conseruasset, nequaquam apertis oculis nudus inueniretur. *[ps. 131]* Vnde, sicut scriptum est, dum idem descenderet, expoliauerunt eum latrones, & plagis impositis abierunt. *[Ap. 16 Matt. 22.]* Sed senex noster floridus, tali coopertus habitu, iam credimus quod audit: Ambulabit, inquit illi Christus mecum in albis, quoniam dignus est, & non delebo nomen eius de libro uitæ. *[Gen. 3. Lu. 10 Ap. 3.]* Talique indutus habitu dū esset Pater eximius, exercebat se plurimum, ut pro uictus alimonia frueretur Christo, quem induerat. Porro restat, iuxta præfatam disciplinam, requirere, quomodo rem suam administrauerit. Quid uero dicā, rē suam quomodo administrauerit, qui nec se sibi retinuit? *[Matt. 19.]* Fecerat enim, quod audierat a Domino: Si uis, inquit, perfectus esse, uade, uende omnia quę habes, & da pauperibus, & ueni, sequere me. Hoc impleto, cæterum res ecclesiæ suæ quemadmodum administrauerit, testes idonei sunt sancti fratres, quorum consilio usus est & obsequio. Per quos ita cuncta disposuit, ut & omnibus satis esset, nec multum alicui superflueret, neque in uacuum quid periret, sed omnia ad Dei laudem humanius largirentur, fratribus salubria præsentis uitæ tribuens, & nociua quæque ac superflua resecans, hospitibus abundanter omnibus administrans, familiam quoque satis illæsam a iugo seruitutis conseruans. *[Xenodochiū instituit.]* Siquidem uiduas huiusce familiæ destitutas & cælides uiros per singulas uillas constituens, eis stipendia iugiter ministrabat. Orphanorum quoque & debilium, necnon & hospitium in eisdem locis, oportunius uelut Xenodochium constituerat, ut res ecclesiæ huius suum omnes quasi patrimonium possiderent. *[Erga diuites ut se gesserit]* Testem Deum habeo quod idemipse huius ministros, officii uelut medicus sæpe instituebat, ut & ipsi excogitarent artificiose, quomodo rerum aliquid eis ad comedendum pararent, & in huiuscemodi cibis eorū sanitas ne periret. Porro Redigi & diuitibus, nostrorū nullus tā largus erat, idcirco ut in oībus Deus largitor omnium glorificaretur, *[Act. 20.]* Beatius, inquam, multoties iudicās dare quā accipere, atque medium inter paupertatem, quantum ex se erat, & diuitias propter alios semper incedere, *[1. Co. 7.]* inque ut ij qui habent, tanquam non habentes esse instruerentur. *[Erga familiā ut se prebuerit.]* Iustum etiam percensuerat, ut omnes huius ecclesiæ famuli sint tanquam Patrem eum sentirent, ut tumidi quoque dominum eum esse non ambigerent. Insuper ita eorum uirtutib. fautor & institutor existeret, ut uitiorū quoque, dominus, quanuis discretus, & seuerissimus fieret perse-

persecutor. Iam porro qua domestica consuetudine fuerit, nouit mensura sancti oraculi, in quo fuit manna absconditum, & urna aurea, altare quoque incensi aureum, & uirga Aaron quæ fronduerat, habens illud (nempe, oraculum) xx. cubitos in longitudine, & xx. in latitudine, xx. quoque in altitudine, ut ex omni parte gemino denario consummatus, charitate Dei ac proximi, quadratura perpetua fulciretur, nec dubium, quin Dominus ei fuerit fundamentũ. Intra quã mensuram articulatus, sola nouit contemplatio diuina, quid senex noster pro suo more domestico tractaret. Affectione uero ita illectus omnium bonorum in citamentis, ut super fraterna uiscera charitatis officio ceu faculis ureretur. Deinceps igitur arte qua fuerit eruditus, patet, quia fœcundus iuuentus est eruditionis consilio. Prudentiæ nanque, ut dicitur, mille oculis inspector, uirtutum quoque disertissimus disputator, liberalium artium adeo usque sanctissimus institutor, ut probares in eo illud beati Antonii, Quod sensus adinueneric artem, & qui sensu sit integer, eum arte nõ indigere. De conditione iam ultra quid loquar, qui, ut præfatus sum, Regali ex progenie clarus refulsit? Necnon & de altera conditione, utrum proprius, ut ipsi dicunt, adoptiuusve, an abdicatus fuerit, quid ingeram, quum & Bernardi filius fuisse, fratris Magni Pipini Regis, & ei esse adoptiuus non abnuitur? Habitu autem quo fuerit infulatus, cõstat paulò ante me dixisse, quod Christus eius tunica talaris fuisse probatur. Cæterum uestimentorum habitus, uix sufficiens. monasticus fuisse ostenditur, pro frigore potius membra muniens, quam honoris aliquid gerens. Dicebatur quippe à quibusdam pro ludo, lorica frigoris, quoniam erat pelliceus & quasi thorax circa uiscera somẽtum caloris. Vultu autem suauis idem, & statura palmæ adsimilatus erat, eo quod pulcher adspectu & decorus esset, uelut paradisi deliciis enutritus. Quã pulchri gressus eius, & quam speciosi pedes ad euangelizandum, quippe quibus expeditior damis, in calceamentis ornatior filia principis. Porro eius oratio quã facunda, quam plena sensibus, quam suauis auditu manauit? Extant eius epistolæ, ad plurimos directæ, & omnium uoces, qui nunquam se uberius aut expressius loquentem audisse testantur. Voce quidem canorius cygno mulcebat auditum, sed & melle dulcius palato cordis melodia sapiebat. Erat autem omnis narratio eius aperta ualde, breuis ac lucida, quod dictionis genus Oratores summis extollunt laudibus, Nil feculentum admiscens, neque dubium quid in sensu reseruans, At uero plano in clausulis procedens gressu, sensus eius fauifluus pinguissimo claudebatur fine: Erat igitur sonus assertionis expositio dictionum, ita ut uoce formaretur proprius uerborum intellectus, & suis singulæ partium qualitates restituerentur sensibus. Habẽs omnia membra narrationis capitulatim distincta, & ad retinendũ facillima, ad persuadendum uero uel dissuadẽdum promptissima, semper auidius ad intendendum promouens audientes, igne calidius ad desiderandum, torporem discutiendo, incitans desidentes. Quæ, si facundia daretur mihi, luculentius explerem quod conatus sum, nunc autem excusatio ꝓ ignorantia, uenia pro uoto debetur, præsertim cum stylus nullius ad hoc negocium melius expediret, quã eius, cuius ut uita præeminet, ita & sermo antecellit. Sed quia id ingenii unda denegat, uoluisse tantum, charitatis iura implesse probabitur. Restat nunc, affectu qualis fuerit, intimare. Sed quo artis ingenio pandam eius affectum animi, qui uno semper mẽtis ardore afficiebatur in omni uitæ negocio? Iugiter enim cupiens dissolui & esse cum Christo, se laboribus fatigabat, permanere autem in carne, propter nos necessarium, licet aliter fateretur, penitus sentiebat. Vnde tõto anni isu uitæ satagebat prodesse omnibus, mille, ut ita dicam, charitatũ semper negociis occupatus, præsertim quod esset cõsilium totius patriæ, & patet omnium indigẽtium, qui ore ac manibus, cum omni circunstantia facultatum, pro libertate Christi erat omnium seruus, Quoniam cum esset semper accensus ardore, peruenit usque ad Saxoniæ fines, ubi iam paruissima cellula à sancto uiro, suo æquiuoco, Adelhardo nomine, sumptu huius monasterii ædificari cœperat, eo quod idem beatus uir, quia suus fuerat nutritus & familiaris filius, intercesserat loco eius, dum ipse Heto insula exul haberetur mundi, & paradisi ciuis. Videns igitur pius Pater ac senex sanctissimus cæptum opus quod pietatis esset officium, Regem adiit, & petiuit ab eo, ut daretur ei locus ædificandi, quia ille, in quo situm fuerat, non utilis aut aptus esse probabatur. Quod audiens Imperator Augustus, gauisus est ualde, uolens ei multa largiri, nisi retineret eum ipse, qui nulli unquam concedebat sibi dare, quantum qui libet uoluisset, sed quantum idem uel si modicum cẽ suisset, agens semper illud Apostoli, quia beatius est dare quam accipere. Accepta autẽ potestate à Rege, ut ubi uellet, illud ædificaret, elegit locũ ualde amœnum, & monachis nimis congruum ad habitandum, ubi & Rex postea plurima propter Dei omnipotentis amorem contulit beneficia. Est autem locus pergemi bus ad ortum Solis de fonte Patris, situs supra litus Vuisiræ, in modum Λ literæ, uallis planitie collocatus, haber ad ortum Solis præfatum alueum, & montem porrectum in facie iuxta fluuium. Porrò à meridie mons alius egrediens è fluuio, sinu tẽdit ad occasum. A septentrione uero alter e regione pari situ pergit, quousque sibi inuicem, uiam per medium dantes, copulenter: atque ita in medio fit uallis, figuram Λ hoc modo, quantum recordor, exprimens, nec immerito. Nam magister ueritatis, diuino nutu edoctus, talem elegit locum, qui & Christi nutriret discipulos, & suo eos describeret characterẽ, & signaret situ. Nihil .n. in omnibus Geometria figuris, triangulari consummatius aut perfectius inuenitur. Est enim hic numerus totius latitudinis & superficiei in Arithmetica solus principium, In Geometria idẽ planior inuenitur. Et quisquis diligenter inspexerit hanc figuram, neque in his artibus aliquid mirabilius reperitur, neque in nostra disciplina quicquam maius aut melius ꝓdicatſ, quã Trinitas deus uerus. Igiť sine hoc numero formatũ aliqd, nihil ꝑfectũ innuiť, uidelicet sine principio ac fine hæc horũ medio inter principium atque finem. Hæc uero figura princeps est, ut dixi, latitudinis, eo quod cæteræ omnes superficies in hac resoluũtur. Ipsa uero, quoniam nullis est principiis obnoxia, neque ab alia latitudiue, nisi à se, sumpsit initium, in sese ipsa resoluitur. Quæ si ita sursum erecta fuerit, ut ostensum est, igne charitatis flammare ibidem habitãtes debere monstratur. Quod autem ipsius à latudine sit initium, ostendit latum Dei mandatum nimis, nõ nisi dilatato corde perfici posse. Quod uero omnes superficies in se resoluit, liquido signatur, quod omnes reliquæ uirtutes eius latitudine consummantur, & ipsa charitas non nisi Trinitatem colendo in unitate perficitur, ut uera perfectio, in his tribus Vnitas indiuidua teneatur. Hæc ideo me dixisse sufficiat, ut monstrarem, quam prudens idem ac sapiens fuerit, quantoque charitatis ardore feruebat, qui talem ac tantum discipulis habitandi locum pararat, irriguum aquis, uelut si minor Aegyptus esset, & alter paradisus Domini, uenientibus de fonte Patris in ortum Solis. Vere, de fonte Patris, dixi, quia in Christo renati, creduntur exinde non solum ad ortum Solis,

Marginalia (left): Heb. 9. / 3. Re. 6 / Ab affectione. / Ab arte. / Athanasius in uita S. Antonij. / A conditione / Parens S. adelardi. / Ab habitu. / A uultu. / Ab incessu. / Ab oratione. / ab affectu. / Phili. 1

Marginalia (right): Exul mũdo, ciuis paradisi. / Ac. 20 / Corbeia Saxoniæ insigne cœnobiũ fundatur. / Abbas Spãbeimenn. ait eam fundationẽ. cœpisse anno Christi 822. q. fuit an. 9. Imperij Ludouici Pij. / Trãgularis figuræ excellẽtia / Ps. 118

Corbeia duplex, Galliæ & Saxoniæ. lis, sed etiam ultra Solem usque transcendere. Quem locum B. Pater Corbeia alterius de nomine uocitauit, ut signum esset in posterum, à quo prius illud esset fundatum. Quis, mi pater charissime, narrare sufficiat prouidam doctrinam tuam in omnibus? Vere fateor, quod quoties tui recordor ad liquidum, miror satis, quã prouidus eras in omnibus. Recordor enim doctrinarum tuarum, quibus eos alebas & instituebas Vt uniores monachos instituerit S. Adelhardus tenellos de fide & charitate, inter quas etiam spẽ mediam collocabas, dequè moribus & de omni doctrina uitæ. Qualiter etiam oblatas sibi res a quolibet suscipere debuissent, cum ipsis inter solicitudinis negociã peragebas, commendãs illis per omnia, ut in nullo terrenorum cupidi essent, neque quicquam uellent accipere, unde alii grauarentur, & si hæredes essent rerum largitoris, caute considerarent, ne forte ipsi, quorum erat hæreditas, postmodum inopes fierent. Hæc erat eius solicita & pia consideratio in omnibus, quibuscunque præerat locis, ut neque in honestum quicquam acciperet, neque aliquis quasi causa misericordiæ postmodum pœnitudine premeretur. Dicebat enim, quod multi, non solum rectores ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui seculo renũciasse uidẽtur, ob id decepti essent, quod rebus nimiis abundarent, intantum, ut seculo seruire denuo cogerentur, qui mortui esse mundo debuerãt. Quid, inquit, prodesse poterit rebus propriis futuros expoliari hæredes, & rursus eas mancipari negociis secularibus? Constat igitur nos in præsenti tempore ideo Reipub. deseruire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifeste causatur. Et idcirco nos infelices, qui liberi esse in Christo debuimus, facti sumus turpissimæ seruitutis, etiã inuiti, serui. Occasione itaque accepta, quasi in Dei causa mundi militiam baiulamus, cum Apostolus dicat, Nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus. (2. Tim 2.) Neque enim à nobis exigitur, quod necessaria tantum retinemus sed quia superflua, ut ab ipsis dicitur, possidemus, & unde miseri lati in possessione esse cupimus, inde angustamur in omni opere bono. Quapropter, filioli, estote contenti paupertate Christi, sine qua nemo est diues, Noueritis enim, quod beati sunt pauperes spiritu, quibus regnum cælorum repromittitur: (Mat. 5) Et ideo fratres mei, nolite quasi pro pietatis opere sectando auaritiam, possessionem æternam perdere. Estote igitur, quod uos æterna Christi uocatio esse uoluit, ut paupertate Christi participando, diuites esse cum eo sine fine mereamini. His & huiusmodi cũ eos quotidie corroboraret ac confirmaret, construebatur ibidem, Deo agente, non solũ monasterii, sed etiã cælestis patriæ fundamentum. Quid putas, quãto tũc gaudio afficiebatur eius animus, quãtaq; lætitia, cum Dei omnipotẽtis amor ita flagraret in eis, ut etiã omnia illa regio Deum per ipsos benedicere? Fateor itaque, quod ad nos nonnunquã rediens, præ amore pio & spiritali gaudio uix se poterat cõtinere, hincinde exultans atque gaudens, quod Christus per eum glorificaretur in multis, nos quidẽ rigans ac pascens cælesti pabulo, illos plantans in Christo ac propagans, agebat ut fructum plurimum Deo ferrent. Itaque sic in omnibus se exhibens, Christi uices agere credebatur, etiam & forma humilitatis oĩbus anteibat. Qui ita iugiter uno iubilationis afficiebatur spiritu, appetebat ingressionis campum, quę ingressio, secundum B. Augustinum lib. de animæ quantitate, una de septem, sexta perfectionis est uirtus. Quintus si quidem earum gradus, est Tranquilitas, sextus, ingressio, septimus, cõtẽplatio, Quæ ita decẽtissime possunt edici. (Tranquillitas Ingressio. Ps. 41. Contemplatio. 1. Pet. 1) In seipsa, dum anima quælibet secum ingreditur & & uersatur, Ad DEVM dũ quotidie ardenter deside (4. Re. 2) rando, ad eũ ingreditur, ita dicens, Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem Dei? Apud Deum, cum iam claro lumine indesinenter contemplando ei inhæret, in quẽ desiderant etiam angeli prospicere. Quo nunc Senex noster se peruenisse lætatur, lætatur meruisse, gratias agit, atque compræhendisse summo alacritatis animo amplectitur. Vnde quid aliud dicam, quàm aliud dicam, quàm illud Elisei, Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga uirtutum? Ecce nos quàm subito desolatos relinquis, ideo quærimus te lachrymosa uoce, & scrutamur mellifluos mores tuos mane in pręcordiis nostris, nec usquam pupilla oculi nostri silet, neque consolatur, nisi cum sibi te pro nobis melius adesse promittit. Recordamur enim, quibus nos lactabas uberibus, uel quanto in te Dei fruebamur oraculo in quantisquè ferebamur alarum remigiis, & nutriebamur charitatis uisceribus: ita ut si saxei essemus, tua nos molliret pietatis oratio. Omnia enim nobis omnibus factus eras, ut Christo nos lucrifaceres. (Qualẽ se erga fratres pbuerit) Quod si ad speciale quorundam te uertisses negocium, uni in momento dabas uitæ consilium, alium interdum deliniebas osculis. Porro illius manum stringens, alterius animum miro demulcebas affectu, atque ita omnibus unus eras, & totus singulis. Fratrum uero nomina licet scripta in uiscera sanctæ solicitudinis imponeres, de manu tamen certus eorum numerus diligenter scriptus penè nunquam aberat, idquè ideo, ut omnes sedulo inspiceres, & mores singulorum apud te solicitus petractares. Iam enim de singulis tecum in iudicio disceptabas, ne damnũ postmodum de creditis ouibus sustineres. Bene igitur noueras, quid cuique expediret, & ideo omnibus exhibebas, quod saluti singulorum congrueret. Erat ergo discretio tua in nullo, quantum dici fas est, exorbitãs à proposito, facilitate complẽdi, quæ singulis expedirent, generaliter uero procurando cunctis congrua. Nullum ferme per hebdomadam familiaritatis affectu non allocutum relinquens, nullum quem in die generaliter, nisi ex aliqua impossibilitatis causa, non instrueres, Omnibus præbens salubria, nulli prorsus denegans, ut credimus, necessaria. Idcirco filiæ Hierusalem, prout compellitur dicere, flere hunc senem nostrum, & lamẽtum sumite. Flete uirum, qui uestiebat nos charitatis coccino, desuper totum deliciis intextum, qui præbebat cultui ornamenta uirtutum. Induite cilicium, & amarè plangite, quia qui consolabatur nos, & fouebat quasi nutrix in gremio, sublatus est & recessit. Vnde plorans plorabit anima mea, & erunt lachrymæ in maxillis meis, quandiu non intuens, quem diligit anima mea. Putásne ueniat mihi pater tempus, quando uel si quoquo modo liceat faciem speciemquè uultus tui conspicere? Sed quid interim iam deinceps agimus anima? Ecce nuncusque quasi inter roseos uersati sumus campos conspeximus amœna, uirtutum, de fonte S. Spiritus irrorata. Nunc uero instet, ut mortis eius finem pandamus, quem habuisse talem, glorificãdum est, amisisse, flendum, peruenisse uero ad beatorum gaudia, congratulandum. Sed quanto nobis iucũdius est, idcirco quod amaŕ, uersari, tãto grauius est, eius absentiam, quam semper præsentem cernimus, tolerare. Vnde ceu respersum nebula, mœstum est omne quod inspicimus, caligant oculi nostri, operimur singultibus, tremunt digiti, rotatur caput, funduntur lachrymæ, & insuper est pio amoris affectu quædam flendi uoluntas, Vnde & quanto hæc prolixius ac consolandum cupimus, tanto ardẽtius amore afficimur, amando quoque dolore premimur. Idcirco mi pater charissimæ, ocyus transibo obitus tui paginas, in quo diutius immoranti uehemens languor ingruit. Hinc quidem

quidem interim adstillat lugendi facultas, sed paulo post consolabimur de peruentu, quo tu nunc lætaris in gaudio. Vnde quæsumus, priusquam incipiat calamus pulsare tui exitus horam, reuertere Sunamitis, reuertere inquam paululum, ut intueamur te. Recipiet enim inde spiritũ linguæ calamus, & leuius trãsibimus amaros legẽdi cursus. Reuertere, reuertere mi charissime, & quid uidebimus in te, nisi ut castrorum acies quomodo sis ordinatus? Ad nos saltem semel, quæsumus, conuertere, ut omnes, qualem te prius habuimus, quantusve & modo sis, uideamus. Ecce ascẽdisti, nouimus, per desertum quasi aurora cõsurgens, pulcher ut luna, electus ut sol terribilis in Deo, uelut castrorum exercitus ordinatus. Quid igitur terribili*

Moriturus ut se gesserit.

humanis adspectibus uideri potest, quam tui uultus erant adspectus in hora, cum nobis indulgentiam dares? Præceperas, enim, petentibus nobis, Pater, ut omnes humi sederemus, quatenus tuos nostrum ex integro, & nos tuum erectis oculis potuissemus conspicere. Quo, fateor, nil me ordinabilius à magistro audisse indultum, nilque flammã tius aut horribilius aliquid me uidisse, quam in tuis oculis. Pressius itaque enucleans sensum, ita affatim cunctis es locutus, Ecce, inquis, de creditis ego quibus rationem redditurus uenio, uos autem, o mihi commissus grex, de obedientia & inobedientia uestra sententiam excepturi, attendite, quod idem, qui nunc adsisto, in tremendo iudicio uobis coram adero, & quid de talentorum pecunia sim lucratus, uel quomodo illã expenderim, præsentabo. Attamen interim si quid est, in quo excessi in uobis sciens, uolens nolensue, indulgete, prout ego iuxta quod oportet, si quid est quod meũ sit indulgere, uice Christi relaxo. His igitur tum ita præmissis, plenus feruore spiritus recessit, quasi iam futurus arbiter in suo, ut instrueret se, quasi contra spiritalia nequitiæ tunc in cælestibus pugnaturus, rationem uillicationis suæ redditurum, licet semper quasi in mortis articulo pertractasset, tunc tamen uelut contra legiones iturus, diligentius mentis aciem disponebat, ut forte ludibria huius uitæ sine impedimento posset effugere. Sed quia occursor decuplum eius uiginti milibus superare legitur, semper quæ pacis sunt, Dominum precabatur, *Luc. 14* Domine, inquit, pone me iuxta te, atque ita cuiusuis manus pugnet contra me, alioquin turmas non effugiam iniquorum, quia tu solus inuentus es inter mortuos liber. *Iob. 17.* Venit enim ad te exactor, & in te non inuenit quicquam, quod suũ esset. *Ps. 87.* Idcirco fac me firmius in te inhærere, ut & ipse per te tuo in corpore mali totius inueniar liber. *Ioan. 14* Qui totum se ita discutiens, adhuc inuenit in se qualiacunque, quasi nondum exhausta, & præcepit ea coram quibusdam fratribus exponere, (quorum unus, etsi indignus, ego eram) interrogans, si de his se in iudicium merito uenturum fore pertimesceret. Quibus auditis, iuxta diuinam scripturam percensuimus, non ad eum pertinere, quæ ipse quasi sua longe diuque plangebat. Quid putas quam subtiliter secum reliqua disputabat? quã sibi seuerus erat, qui pro alienis etiam, ut pro suis, se puniebat? Interea singulos de singulis monens & instruens, aiebat, ut post obitum suum in electionis pace, caste ac recte secundum Deum inter se conuenirent. Exposuit etiam fidem suam coram quibusdam ex nobis, penè & omnẽ doctrinam quam docuerat, ut ex hoc eam firmius cõmendaret pectoribus nostris. Hinc est, quod tali absentes mœrore suffundimur: inde uero gaudentes sumus, quia de pr̃e talia recolũtur. Hinc ad hoc afficimur, ad aliud hinc protrahimur. Plãgimus in eo fidẽ maturitatẽ morũ, fidei firmitatem, soliditatem spei, charitatis fundamenta, ex integro altissimam Christi humilitatem, & ditissimam in omnibus largitatem,

nec ut Saluator, inquam, miseram Hierusalem ego lugeo, sed ploro in unius morte pariter omnes uirtutes occubuisse: *Luc. 19* Non quod nobis desit ille, qui abiit, sed quod talem uidere desiuimus, quem sine lachrymis uix aut nunquam recordari ualemus. Quis enim siccis oculis eius recordabitur, in quo pene omne honestatis decus sublatum est? Aut quis non doleat præsidium totius Europæ subito deperiisse? Vel quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum eius nitorem eloquentiæ recitare? Quem si uulgo audisses, dulcifluus emanabat. Si uero idem barbara, quam Teutiscam dicũt, lingua loqueretur, præeminebat claritatis eloquio. Quod si Latine, iam ulterius præ auiditate dulcoris non erat spiritus. Idcirco mihi charissimi o uos omnes, qui nostis quid boni habeat tanti uiri præsentia, & transitis per uiam, attendite & uidete, si est dolor sicut dolor nostrũ oĩum. Videte igit̃, quã subito uindemiauit nos dominus, & facti sumus squalidi, uenustate sublata. Aurigo possedit nos, quia decus roseũ uersum est in fauillam.

Peritia linguarum & eloquentia S. Adelhardi.

Parauerat ergo se Simeon senex ad natalem Saluatoris accẽsis lampadibus occurrere, & regem regum Dominum Iesum, procedentem de thalamo suo, ulnis suis lætus suscipere, sed tetigit eũ triduo ante natalem Domini ualidissima febris, dum iuxta consuetudinem noctis medio in basilica fleret.

Febre corripitur uir sanctus

Qui ita perdurans ad uigilias una cum fratribus, hostiam iubilationis in pectore Domino consecrabat, & quanto, ut multi testes sunt, altius uoce canebant chori, eo amplius idem flebat in iubilo. Sicque se pertrahens ad matutinorum usque laudes, nec minus amore Christi febricitans elanguebat, sicut scriptum est in Cãticis: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. *Cant. 2* Et dum quotidie magis magisq; multis premeretur doloribus, spiritum nõ relaxabat, semper Deo intentus. Disponebat igitur ita omnia prouidus, ac si nihil mali ferret in corpore, instituens & ordinans ita singulas officinas, ut nil finis eius imperfectum inueniret, præcipue ut & sanctus dies dignis celebraretur honoribus. Quo peracto, uehementius cæpit urgeri febribus, quotidie tamen ad oratorium B. Martini ueniens, quem copioso amore in uita semper dilexerat, ibidemque Missas audiens, communionem sanctam percepit, donec ultimus dies uitæ, à noctis huius eum eduxit caligine.

Sub mortem quotidie audit, licet ægrotus, Missã.

Interim uero audiens beatus uir Hildemannus Episcopus, quem ipse monachũ nutrierat, & per concessum Regis tanto Bellouaci sublimarat honore, sanctum ægrotare patrem, aduenit ilico, & excubabat iugiter ante eum, donec uiuẽdi finem fecit, & eum propriis manibus una cum cũctis fratribus sepeliuit. Qui dum aduenisset, gauisus est S. Pater alacritate maxima & lætatus, ut uix se ferret præ nimio exultationis gaudio. Agebat nanque Deo immensas gratias, quod de huius eum consolaretur aduentu, & dicebat, Deus omniũ institutor & rector, gratias tibi ago, quia non sum fraudatus à desiderio meo. Interea cum cœpisset idem S. Episcopus à nobis percõtari, utrum benedictionis oleo, sicut à beato Apostolo sancitum est, deberet perungi, interrogauimus eum, utrumne uellet, quem proculdubio sciebamus peccatorum oneribus non detineri. *Iacob. ulti.* Quod ille audiens, erectis oculis in cælum, cominus obsecrabat ut fieret. Quid putas tum sanctus agebat animus? quantis tunc replebatur lachrymis? Erant igitur oculi ad Deum defixi, manus uero ad cælos extensæ, inuitansque sanctum Spiritum, dicebat, Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuũ in pace, quia percepi omnia tui mysterii sacramenta. *Luc. 2.* Et nunc quid superest, nisi ut ad te ueniam? Veruntamen nõ sicut ego uolo, sed sicut tu uis, tantum fiat uoluntas tua. *Matt. 26.* Alioquin sitiuerat iam idem diu uenire ad fontem.

fontem. Vnde & quasi iocosa uoce, plenus grauitate fidei, frequenter dicebat: Hinc ibo, & ad Deum meũ ueniam, lætus, inquam, ueniam, lætus moriar, lætusq; transibo ingentes huius uitæ foueas, quoniam ad gaudia peruenturus sum sempiterna, lõge mihi ante promissa. His & huiusmodi dictis sedulo se armabat Christi miles, donec ingressus est locum tabernaculi admirabilis, in uoce confessionis & laudis, ubi & inuentus est exercitus multitudinis festa celebrantis. Vbique iam senex noster tripudians, creditur præcinere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui cum quotidianis diebus adhuc in carne febricitans, immensis se Deo taliter commendaret laudibus, contigit subito, dum solus apud se ageret, ad eum ingressum fuisse sanctum Episcopum: ad quem continuo exclamans, ait. Curre uelociter, o episcope, præcipio tibi, & osculare pedes Domini mei Iesu Christi, quoniam ecce adest. At ille audiens, ualde contremuit, q͞a quo iret, uel quid ageret, penitus ignorabat. Ille uero hoc dicto, recepit se sub silentio, & quieuit. Tum deinceps peracto die octauo natalis Christi, alacrius cœpit insistere ut iam hinc ei celebratis diebus liceret abire, si quo modo ipse tandem perueniret ad festum, quod nox non intercipit, neque morbo corrumpi potest. Et peracto igitur iam noctis mediæ spatio, ita adorsus est, & fratribus dicebat: O filii, semper mihi in Domino multum charissimi, scitote quoniam hodie hinc ibo, datum est enim mihi iam hinc exire, ac uidere (quod utinam fiat) & apparere conspectui Redemptoris mei. Finitus est ergo iam cursus certaminis mei, & restat penitus, quid accepturus sim pro uocationis prȩmio ut ignorem. Credimus nos tamen pater, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, (alioquin uacuus est labor fidei) præsertim qui dicere cum Apostolo ueraciter potuisses, Cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo, quid aliud, quàm reddet mihi corona iustitiæ, quàm reddet mihi iustus iudex in illa die? Tum mane iam facto, accersitis nonnullis ex nobis, cœpit idẽ B. Pater urgere, quatenus matutinas ocyus præuenirent. Quibus dictis, ĩ laude Christi cælestis eius lingua obmutuit. Tunc uero simul conuenientibus omnibus sanctis fratribus, communionem sanctã percepit ferme hora diei prima, sicuti mos est, & cœperunt eum hymnidi laudibus Domino commendare, ita perdurantes in eius exequiis, usque in horam diei nonam. Tum idem, quando & Christus in cruce, emisit spiritum, ut daretur indicium, quod cuius crucem in uita tulerat, quemque secutus fuerat, eius & in mortis articulo sequeretur uestigia, donec perueniret ad eum quem quæsierat, quem optarat, quem & diu de toto corde desiderarat. Quis, putas, tunc ea hora luctus omnium erat, & quam præcipua fuerint lamenta monachorum? Attollebatur autem sursum uox una canentium in excelso, & fletus omnium deorsum singulorum scindebat pectora, quoniam, sicut alibi dictum est, & pium erat eius abscessu flere. Quis.n. non fleret, etiamsi de silice natus esset, ea hora, cum inclytus Dei pastor hinc abiens cælos peteret? Ipse enim erat, bone Iesus, quem in toto ex omnibus solũ Abbatem reperi, ipse ex uniuersis, quem alterius plus quàm sua quærentem inueni. Qui sicut mater amat unicum, ita quosque tenerrime diligebat, atque ut solidiora caperent, inuitabat. Quapropter, quęso, attendite uiri, & uidete uniuersi populi matrem Corbeiã flentem, quod est aluearium monachorum, flentẽ, inquam, ac dicentem: Ablatus est magnificus meus mihi, & nullus est, qui consoletur me ex omnib. charis, quoniam compleuit Dominus furorem suum in me & fecit quæ cogitauit. Compleuit ergo, quæ præceperat à diebus antiquis: Terra es, & in terram ibis. Idcirco abiit charissimus mihi, & recessit. Reuersa est ergo uirgo Israel ad ciuitates suas, & deinceps ambulat gloriosa super aquas redemptionis æternæ. Ipse conuertens animam meam, & custos uitæ meę, Ipse qui consurgens pro nobis in principio uigiliarum, effundebat uelut aquam cor suum ante conspectum Domini. Nunc uero posuit nos Dominus ad modicum de solator, propter eũ mœrore confectos. Ideo ergo ponimus in puluere os nostrum, sperantes in misericordiis Domini, si forte sit spes, ut peruenire possimus, quoiam pius patronus noster peruenisse creditur. Quod donec fiat, donec optata diei ueniat, hæreat lingua mea faucibus meis, si tui non meminero pater Adelharde, si non te proposuero in principio recordationum mearum. Alioquin obliuiscatur me dextera mea, nisi nomen tuum laudesque pandam. Credo mi charorum charissime, quod prius maternus amor perire possit, quàm nos te non diligere. Quia etsi illa suorum obliuiscitur, nos tui nunquam obliti erimus sed dum secula manent, & nox cũ die partitur uices, fama prædicabitur de te semper sanctissimæ uitæ, nosque tua nunquam immunes erimus à laude. Tu autẽ, quæsumus, trahe nos hinc post te, curramus in odorẽ unguentorum tuorum, quia meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimi. Recti enim te diligunt, & ideo quærimus, quousque perueniamus, ubi pascis, ubi cubas, scimus nanque, quod in meridie. Neque igitur, iuxta quod fabulæ ferunt Threicium fecisse uatem, gemimus apud inferos coniugis mortem, sed super astra tollimus patris nomen, quo te solenniter denscendisse fatemur. Ergo etsi felix fuit ille, qui fiscte potuit uincula grauis terræ soluere, feliciores sumus nos, qui possumus post te Patrem talia & tam sancta uota dirigere. Fingitur enim ille præfatus uates flebilibus modis flendo post coniugem syluas currere fecisse, amnes stare immobiles, iunxitque intrepidum latus ceruæ sæuis leonibus, nec timuit lepus iã cantu placidum canem. Cuius cum feruor intima pectoris flagrantia ureret, nec sic mulcerent animum cuncta quæ subegerat, in mites ad superos, quærens coniugem, nec reperta, infernas adiit domos, illic sonantibus chordis blanda carmina temperans, quicquid de præcipuis musicorum fontibus hauserat. Ad cuius uoces umbrarum Dea miserans. Tandem, inquit, uincimur arbiter, & ideo donamus coniugem uiro, emptam carmine. Quid putas tum ille, iuxta Poeticam narrationẽ, luctus dabat? quantosque threnos geminans amor mouerat? quantisve precibus ueniam implorarat? Cuius noua carmina stupuerat infernus, ultrices scelerum Deæ iam mœstæ madebant lachrymis. Sed nos, Pater charissime, talia non ideo inferimus, quod ignoremus neminem ab inferis sine Christo regressum fuisse, sed quid boni habeat amor, uolumus aperire. Amor, enim maxima lex sibi est, & ideo imitando quærimus te quasi per legem, quia omnis uia tua, lex uitæ fuit, ut mereamur peruenire, ad te, immo ad te, q͞a ad Christum, quo te peruenisse credimus & optamus. Et precamur, ut Deus nostris fletibus motus exaudiat, & doneris feliciter nobis, immo nos tibi, quia se paradiso datũ petimus. Credimus nanque, ꝙ ibidẽ coronaris iam de capitu Amana, de uertice Sanir, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Ista quippe omnia triumphando uicisti, idcirco factus es suauis inter delicias Paradisi & decorus, nec est in te macula. Dextra igitur Christi amplecteris, & læuam sub capite pacis somno dormiens premis, & ideo factus es coram eo quasi pacem reperiens. Lectus ergo tuus, quia in pace Christi uersaris, floridus iuxta meriti qualitatem.

Tigna

Rom. 13 — *Videt Dominũ Iesũ* — *Ecce quã modeste de se loquitur uir sanctus* — *1. Cor. 2* — *2. Ti. 4* — *Matt. 27.* — *eximia laus S. Adelhardi.* — *Thrẽ. 2* — *Gen. 3.* — *Ierẽ. 31* — *Ps. 76.* — *De Orpheo dicit.* — *Proserpina.* — *Amor, sibi ipsi maxima lex* — *Cant. 4*

Tigna domus tuæ, cedrina, laquearia uero, cypressina. Et nos quidem, pater amicissime nobis, iuxta quod intelligimus, gaudêmus, & gratulamur tibi, quia euersa domo, inuenta est in te drachma quæ perierat, perierat enim noctis caliginæ circunfusa, sed accensis lãpadibus, tibi felicius denuo inuenitur. Vnde interim quãdo aliud non ualemus, iura sepulcri tui flenter circunsedemus, & superadspergimus orationum flores. Legimus super illud nomen bonum, quod melius acquisisti, quàm diuitias multas. Nam nostrum alii pallentes uiolas tibi & candentia lilia carpunt. Alii narcissum & florentes rosas, Alii serpillum bene olentẽ spargunt. Isti colocasta, & mollibus illud uaciniis pingunt, quidam & suaues intermiscent odores: Nonnulli uero salsis lachrymarum rigant fontibus, & ego literarum superintexo pallas, quatenus æui temporibus futuris, sanctum seruet nomen. Neque enim fucate artis eloquentiam texo, sed sindone munda, puritatis opere, illud inuoluo: Alioquin si quis plenius hunc uirum nosse desiderat, quam fortiter fide mundum uicerit, legat illud, ubi inscribitur ei nomen nouum, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem. Et cum intellexerit, quibus ciuitas fulgeat ornamentis, hoc totum illi cõferat eo quod ibidem quodammodo ipse ciuitas, & possessor huiusce ciuitatis a Deo creditur esse factus. Vnde gaude & lætare uirgo fidei, felix Corbeia, ex antiquo uocata, quia meruisti talem in Christo frui & *Ap 23. & 21.* possidere patronum. Quæso te mater religionis inclyta, amplectere hunc uirum, quem tu tyronem cælestibus sobrie ac discrete instituisti moribus, & imitare illum, qui te postea multis ampliauit honoribus. Qua *Vualã, siue Vualachũ dixit qui Adhelardo successit.* te igitur mœrore consumeres uirgo & filia Dei summi, quasi nõ sit tibi consilarius? Ecce fratrem reliquit tibi hæredem, qui multis adhuc pro te sudabit laboribus. Absterge, quæso, lachrymas quoniam mittes obuiam de medio tui etiam hunc sanem, cum uniuersæ terrarum partes miserint eximios quosque uiros. Porro uicina monasteria cum dederint, uidelicet Vedastum, Atrebates & Centelum, sanctissimum Richarium, & alia circunquaque uiros religione nobiles, dabis forsitan, & tu uon impari uoto uirum Deo digissimum. Neque infœcunda tunc eris cum inter reliquos istum etiam Domino de terræ puluere generabis, immo lætabunda & gaudens ueniendo uenies, saltem paucos serens manipulos: Idcirco confortare & robustius age, donec Amalec occurrit in uia, quoniam alter Iosue iam tecum dux & præuius uirtute, pugnat in acie. Fulci igitur istum iã in capite inter plurimos dimicantem: Attende & illum in monte iam cum Domino, palmas ad sublimia porrigentem. Hic pugnat, *Cẽtulẽ. Monasterium* ille orat, hic hostem premit, ille uincit. Iste uanque est, charissima mihi mater, fratrum amator, & populi Israel. Hic, qui multum orat pro suis charitate perpetua. Hic qui iugis, ut credo, intercessor erit pro ci-*Ex. 17.* uibus. Vnde & Domine, iuxta B. Ambrosii uocẽ, quia nemo habet quod aliis plus deferat, quam quod sibi optat, non nos ab illo post mortem separes, quem in *2. Ma. 15.* hac uita charissimum sensimus. Sed ubi es, nos facias esse simul cum illo, ut uel sic eius perpetua uisione apud te fruamur in Christo, quem propter te in hac *Vbi eius corpus conditũ sit.* uita charissimum ualde dileximus, nunc in pace Christi sepultum. Sepulta sunt autem decẽter membra charissimi senis, in Basilica B. Petri Apostoli sub fastigio inter eiusdem medioximæ quatuor Ecclesiæ centra, tectus polito lapide, super quem octonis sculptum uersibus musici carminis haustu digne legitur.

S. Adelardi epitaphium.

Hic iacet eximius meritis uenerabilis Abra,
Noster Adelhardus, dignus honore senex.
Regia prosapies, paradisi iure colonus:
Vir charitate probus, moribus atque fide.
Quem dum sub tumulo recolis tu quisque uiator,
Cerne quid es, quid eris mors quia cuncta rapit.
Nam post octauas Domini hic carne rapit.
Succedente die astra petiuit ouans.

Et sunt ibidem perhumati quatuor circunquaque uenerandi uiri, qui fuerant uno eiusdem officio serui tutis, a Domino propagati: Quod factum non casu cõtigisse puto, sed ut quorum una in Christo fuit militia, post Iesum Crucem sublimius eodem in loco ferre propriam, unus esset & sepulturæ locus, qui eos duntaxat secundum similitudinem eiusdem Crucis in signius cõnecteret, Quorum medius senex noster cernitur, super quem signa ad Horas diuini officii pulsantur, ut ex hoc clareat, iuxta quod prouenisse creditur quia fuerit lingua eius cymbalum sancti spiritus, & inuitatorium ad diuini operis officium, ibidem dedicatum. Vnde & octoni uersus, quod post octauas Domini obediet, titulãtur, quatenus mõstretur eum opere consummato, quo dudũ omnes inuitauerat, ad octauam Domini, nullo literarum imminuto numero, feliciter peruenisse.

MARTYRIVM S. PETRI AVlani, Interprete Anastasi Bibliothecario: Quanquam necdum certum habeo, utrũ hæc illius uersio sit: phrasis sane uidetur ab Anastasij dictione non abborrere. Habetur autem in uetustis manuscriptis exemplaribus.

IN illo tempore, Petrus, qui & Balsamus, cum comprehænsus fuisset apud Aulonam ciuitatem tempore persecutionis, cum esset oriundus a finibus Eleutheropolitanæ ciuitatis, oblatus est Seuero præsidi. Seuerus dixit ad eũ: Quis diceris? Petrus respondit. Nomine paterno Balsamus dicor, spirituali uero nomine quod in Baptismo accepi, Petrus dicor. Præses dixit. Quod tibi ge- *Ianuarij.* nus est? Petrus respondit, Christianus sum. Præses dixit. Quod officium geris? Petrus respõdit. Hoc maius officium habere non possum, & quid esse potest super hoc melius, ut sim Christianus? Præses dixit, Parentes habes? Petrus respondit. Non habeo. Præses dixit. Mentiris, audiui enim te habere parentes. Petrus respondit: In Euangelio mihi præceptum est omnia denegare, cum ad eius nominis uenero confessionẽ. Præses dixit. Nosti præceptum imperiale? Petrus respondit. Ego præceptum Dei mei noui, qui est uerus & perpetuus rex. Præses dixit. Præceptum est a clemẽtissimis principibus, ut omnes Christiani aut sacrificent, aut diuersis pœnis interficiantur. Petrus respondit. Et ueri perpetuique regis est præceptum, si quis sacrificauerit dæmoniis, & non Deo uero, in perpetuũ eradicari. Tua iudicia, si uere est ĩ te aliqua iustitia. Præ *Ps 113* ses dixit: Sacrifica diis, audi me, & comple iussa principium. Petrus respondit; Ego manufactis diis, ligneis & lapideis, quales uos estis, non sacrifico. Præses dixit. Iniuriam nobis facis. Nescis quia ptãtem habeo occidendi te? Petrus respondit, Ego iniuriam non facio, sed quod scriptum est in lege diuina, hoc dico. Simulachra, inquit, gentium argentũ & aurum, opera manuum hominum. Os, oculos, nares, aures, manus, pedes habent, sed de his neque loquuntur, neque uident, neque odorant, neque audiunt, neque palpãt, neque ambulant, dicit Dominus, & subsequitur, Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

eis. Si Dominus per Prophetam & spiritum sanctum hæc dicit, quomodo tu mihi dicis, quod iniuriam tibi fecerim, quia dixi similē te lapidibus & lignis mutis & surdis, in quibus dæmonia colitis, & me persuades tibi similem fieri? Præses dixit: Audi me, miserere tui, & sacrifica. Petrus respondit: Tunc mei misereor si non sacrificauero, & à ueritate non discessero. Sed quia infidelis es, & nec mihi credis, nec legi diuinæ, quia qui dæmoniis sacrificat, eradicabitur, & semper mihi hoc ingeris delictum, fac quod tibi iussum est. Præses dixit: Adhuc gero patientiam, expectans ut te cum cogitans, sacrifices & salueris. Petrus respondit, Superflua tibi persuades. fac iam, quod facturus es, & adimple opera patris tui diaboli. Nam & hoc non facturus sum, nec mihi Dominus meus Iesus Christus permittat, quem colo. Præses iussit eum suspendi, cūque fuisset appensus, dixit ad eum: Quid dicis Petre? Sacrificas, an non? Petrus respōdit, Iube adhiberi ungulas, ego enim iam dixi tibi frequenter, quod non sacrifico dæmoniis, nisi soli Deo meo, pro cuius nomine patior. Præses iussit eum fortiter torqueri. Cumq;

Ps. 26. uexaretur nimium prædicabilis Dei martyr, uocem doloris non dabat, sed tantum psallebat, dicens: Vnā petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus uitæ meæ. & iterum di-

Ps. 115. cebat, Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Hæc eo loquente, amplius excitatus præses, alios carnifices iussit accedere. Turba uero adstans, cum uideret nimium sanguinem currere per pauimentum, doluit, dicens ad eum, Miserere tui, homo, & sacrifica, ut te liberes ab his crudelissimis pœnis. Sanctus uero Dei Petrus respondit, Hæ pœnæ nullæ sunt, nec mihi aliquem incutiunt dolorem, sed si negauero Deum meum, in ueras pœnas, & in maiora tormenta ꝑpetua ingressurū me esse cognosco. Præses dixit, Quid dicis Petre? Sacrifica, aut pœnitebis. Petrus respondit, Ego nec pœniteo nec sacrifico. Præses

Sanct' martyr cruci affigitur. dixit, Ego sentētiā in te fero. Petrus respōdit: Hoc est, quod tota auiditate expecto. Tunc Præses dedit aduersus eum sententiam, dicens: Petrum contemptorē inuictissimorum principum propter legem Dei sui, cruci affigi præcipio. Sic quoque uenerabilis athleta Christi: complens agonem suum dignus habitus est passionibus Domini participari. Martyrizatus est autem testis Christi Balsamus, qui & Petrus, apud Aulonam ciuitatem tertio Nonas Ianuariis, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen

Est homilia. 19.

IN GORDIVM MARTYREM, Militem Cæsareensem, Oratio Basilii Magni, Eius insigne martyriū egregie depingens.

In Græcorum Horologio festum S. Gordij habetur. 3. Ianuarij.

NATVRAE lex est apibus innata, fratres dilectissimi, ut nisi rex prius agmen præcedat, ab aluearibus nusquam discedant. Vos autem Dei populum, cum nunc primum ad martyres, tanquam ad flores cælestes exeuntes, & huc freqūetes conuenire uiderim, quo id duce feceritis, exquiro. Quis ingentē hunc æstum excitauit? Quis hyemalem hanc tristitiā in uernam serenitatem commutauit, ut populus ex ciuitatis ædificiis, tāq̄ ex apū aluearibus, hilaris egressus, ad suburbanum decus præclarumq; martyris stadium conflueret? Quoniam igitur & nos, infirmitatis nostræ oblitos, celebritas martyris excitauit, age & ipsi quoque, quantum uoce contēdere licet, ueluti bombantes apes, uernantibus floribus circunfusæ, præclara ipsius gesta personemus, rem quidem piam agētes, simul & gratam iis qui adsunt. In laude nanque iusti populus lætabitur. Salomonis lectio nobis nuper recitata, quidnam per latentem huiuscemodi prouerbii *Pro. 10 iuxta LXX* sensum sibi uelit, mecum ipse cognitabam, an forte dicat, quod populus oratione magnifica, ac plane culta rhetoris, cuiusdam potentis, quæ auditorum aures demulceat, oblectetur, præterea sermonis ornatum, rerumque inuentionem ac dispositionē elegantē expetet. quod profecto mihi uerisimile non uidetur, cū ipse nusquam huiuscemodi dicendi genera usus fuisse inueniatur. Nā & sanctorum memorias, orationis & eloquentiæ fuco prosequi, non fas erat admonere, illi præsertim, cuius scripta sermone simplici, nulloque styli apparatu conspiciuntur. Quis ergo illorum uerborum sensus? Is uidelicet, quod populus spiritua- *Res gesta Sanctorum quo fructu commemorentur.* li lætitia gaudet, si eorum tantum admoneatur, quæ iusti patrarunt, atque inde ad æmulationem recte factorum ab iis, quæ audit, accenditur. Illorum enim, q̄ in fide claruerunt, historia simplex, uelut lucem quādam Dei cultoribus ad uirtutis iter ostendit. Quamobrem cum in sacris uoluminibus Mosis uitam, morūque lenitatem, nostræ naturæ magnopere optatam, narrante spiritusancto audimus, statim æmulamur: Quod si reliquorum facta uirorum eloquentię floribus ornantur, sanctis tantum ad ea, quæ maxima gessere, demonstranda, sat fuerit oratio simplex. Itaque dum uitam eorum, qui in pietate conuersati sunt, exponimus, Dominum cumprimis per seruos suos glorificamus: Deinde & iustos ipsos testimonio eorum, quæ scimus, celebramus, & populum per auditum recte factorum exhilaramus. Ioseph dum audimus aut *Ge. 39* legimus uitam, illius assequi castitatem magnopere cupimus. Si uero Samsonis narratur historia, ad illi' imitandam fortitudinem accendimur. Sacra igitur *Iudic. 13. 14 15. 20* schola, præcepta rhetorum aut instituta nō sequitur: nudam rerum expositionem per encomiis habet, quā & sanctis, ac nobis satis esse existimant, illis quidem ad uirtutis eorum præconium, nobis uero ad imitationis gloriam atque formam. Encomiorum nanque lex est, patriæ dignitatem ostendere, generis originē *Præcepta rhetorum, Christianis ubi negligenda.* ex alto repetere, educationis incunabula diligentius referre. Nostrum uero dogma hęc tanquam superuacua dimittit, & quę sunt propria ac uernacula, sectatur. Quidnam ego sum melior, si mea ciuitas olim magna bella gessit, aut de hostibus triumphauit? Si eadem optimo sit in loco sita, ęstate ac hyeme, cæliquè temperie fruatur? Si fertilis est uiris gignendis, si ager pascendo pecori sufficiat, si meliores nutriat equorū greges, quàm usquam reperiantur? Quid, inquā, ista? An ad uirtutē commendatiores nos reddere possunt? Nos ipsi profectò decipimus, si in montis cacumine *Sanctorū memoriā, nō illorū, sed nostrę causa celebrādam.* constituti, nubes nos transcendere, ac sublime cælum nobis, cedere uidentes, hac de causa nobis aliquid accedere existimamus. Ineptum insuper, si sanctis, qui res orbis uniuersas contempserunt, his esse opus commendationibus putamus. Igitur nostri tantum causa profectus, sat fuerit illorum celebrare memoriā. Non enim nostris indignent laudibus ornari, sed nos ipsorum uitę historia, commemoratione, imitationis gratia, indigemus. Quemadmodum enim ex igne naturaliter emicat splendor, ex unguento quoque præstanti diffunditur odor, sic è sanctorum commemoratione gestorum, ad omnes prouenit utilitas. Fuerit haud

modici

modici momenti, eorum, quæ oli m gesta sunt, ueritatem exactè tenere. Nam obscura quædam fama, uiri huius præclara facta conseruans, ad nos usque uenit. Quamobrem pictoribus rectè comparabimur. Illi .n. cum ex imaginibus imagines depingunt, uti par est, à prima forma plurimum recedunt. Nos item cum rerum gestarũ adspectu caruerimus, ualde metuendũ, ne dicendo rerũ ueritatẽ atteramus. Verum quando eius hodie festum celebramus, qui in huiuscemodi die certamen pro Christi nomine subiit, quantũ ex eius historiæ notitia deprehendere licebit, enarrabimus. Fuit hic martyr beatissimus ciuis noster Cæsareẽsis, ex quo non mirum, si nostræ mentis affectus ad eũ potissimũ dirigitur, quod profectò ad uerum ac domesticũ nobis facit ornamentũ. Nam sicut arbores, quæ bona ferunt poma, propriæ bonitatis laudem nutriẽti tribuunt humo, sic iste ex nostræ urbis prodiens utero, ad summumque gloriæ culmen euectus, patriæ, q̃ eum produxit atque aluit, honorem gloriosissimi martyrii tribuit. Iucunda nempe sunt quidem, & externa poma, modo sapore delectent, sed longe nostro gratiora gustui propria, quam peregrina, præterquam quod & gloriam quandam nobis conferre uidentur. Militiam exercuit in qua locum admodum insignem tenuit, ita ut centum milites eius imperio parerent, q̃que animi uirtute & corporis uiribus præcelleret, cũctis inter ordines militibus præstantior habebatur. Ea sane tempestate, cũ tyrannus impius, qui tunc impertiabat, in Christianum nomen uirus suæ feritatis effunderet, manumque Deo inimicam aduersus Ecclesiam exerceret, tota urbe præconis tuba sonabant, toto foro & per compita tyrannicum promulgabatur edictum, ne quis Christum adorat, qui uero contra iussa faceret, morte plecteretur. Idola proponebantur adoranda omnibus, lapideaque ac lignea hominum simulacra, pro uero numine colenda, & si qui recusarent, extrema intentabatur. Confundebatur tota ciuitas, quæ rei nouitate attonita, tota tumultuabatur. Christianorum domus singulæ uastabantur. Innocentium facultates diripiebantur. Fidelium & ingenuorum corpora, carnificum manibus discerpebantur. Matresfamilias per uicos trahebantur. Nulla iuuenum commiseratio, nulla senum reuerentia erat. Insontes, noxiis ac maleficis digna patiebantur. Complebantur supra modum carceres, domus insignes & opulentæ uacuabantur. Pleni saltus, plena perfugis loca deserta, ob unum tantum crimen, quod Christum colerent. Prodebat patrem filius. Pater filium accusabat. Frater aduersus fratrem insaniebat. Seruus domino insultabat. Adeo diabolicis artibus hominum animi affecti tenebantur, ut ueluti in tenebris agentes, sese minime cognoscerent. Præter hæc autem, domus orationis, prophanorum manibus uastabãtur, aræ sanctissimæ euertebantur, nec erat oblatio vlla, nec thymiama. Diuinæ rei nullus iam locus erat amplius relictus. Cuncta mœror ingens ueluti diffusa caligo occupabat. Sacerdotum collegia fugabantur. Sacer omnis conuentus cladem insolitam expauescebat. Dæmones uero tripudiabant, & nidore ac sanguine uictimarum infecta cuncta dabant. Hæc igitur exẽpla crudelia cũ Centurio generosus cõspiceret, tantorum malorum exitum pueniẽs, abiecto militiæ balteo, spõte sibi exiliũ delegit. Itaq; relictis honoribus, relictis omnis generis facultatibus, seruis, propinquis, amicis, uoluptatibus & reb⁹ aliis, quas cæteri maxime appetere, ac magno studio parare solent, ad uasta deserta & hominibus inuia loca contendit, longe secum melius agi putans, si in ferarum recessibus, quàm inter idola uana cum hominibus habitaret, Eliæ prophetæ secutus exẽplum, qui cum Sidoniorum conspiceret impietatem quotidie inualescentem, in montis Oreb speluncã secessit, ac sese ab omni humana conuersatione, ut Deũ quæreret ac uideret, abdicauit. Vidit tandẽ, quãtũ fas est homini mortali. Eodẽ modo noster Gordius, spretis omnibus, urbanos fugiens tumultus, fori clamorem, magistratuum ambitione, tribunalim fastum, obtrectores emeutes, uendentes, peierantes, mentientes, mimos, scurras, cæterosque huiuscemodi generis homines quibus magnæ urbes refertæ sunt, multosq; secũ, tanquam magnæ naues, alligatas puppibus cymbas per æquora trahunt: Insup uisu audituque, ac animo à uitiis purgato & libero, Deũ ipsum cõtẽplãdo uidere meruit, tum magna discere mysteria, quæ non ab hominibus, nec per homines fuit edoctus, sed magno usus præceptore, spiritu ueritatis. Quamobrem secum meditans, quàm sit fallax & inanis uita humana, ac somnii phantasmatis æquiparanda, in supernæ illius uocationis amorẽ exarsit, ac ueluti fortis athleta, sese uigiliis, ieiuniis, orationibus, studiis demũ diuinæ eruditionis probe exercitatum, & ad certamen, instructũ animaduertens, hunc maxime diẽ obseruauit, in quo frequens ciuitas uisendo equestri spectaculo erat intenta: ꝙ hoc in loco ea tẽpestate in Martis, seu potius furentis bellorum dæmonis, honorem celebrabatur. Populus omnis ex edito spectabat, nec ullus deerat, non Iudæus, non gentilis, non item Christianorum multitudo, quæ negligenter uiuebat, & cũ uanitatis concilio commixta sedebat, non declinans conuentus malignantium, sed, & ipsa tum equorũ cursum & aurigarum agilitatem spectabat. Serui eo die ab opere liberi, pueri è scholis spectatum currebant, fœminæ prostitutæ ac ignobiles ad erant. Plenũ erat stadium, & omnis iam turba consederat, equestre certamen uidere intenta. Tunc magnanimus ac fortis heros per mõtis cliuũ in theatrũ properans, populũ horruit, non quam hostilibus se manibus traderet, pensitauit: sed corde intrepido & animo excelso, quasi quædam continua saxa, aut arbores multas, eos qui circa stadium sedebant, prætercurrẽs, in medio cõstitit stadio, complens dictum illud: Iustus ut leo confidenter agit. Quid plura? Adeo intrepido excelsoque animo fuit, ut cum in eminentiore theatri parte staret, ingenti uoce, quam qui audierunt, extant adhuc aliqui, exclamauerit, & clare illud Apostoli ad Romanos dixerit: Ecce inuentus sum ab iis, qui me non interrogabant, palam apparui. Quibus sane uerbis se in eum ue nisse locum significauit minime coactum, sed ultro se ad certamen exhibuisse, Saluatoris exemplum secutum, qui cum per atram noctẽ minime uideretur, se Iudæis manifestauit. Omnium igitur oculos statim in se conuertit. Erat enim adspectu horridus, & quod montana diu incoluerat, squalenti capillo, barba promissa, ueste obsita, corpore toto aridus, pera præcinctus, baculo innixus. Quæ sane omnia horrorem quẽdam uulgo adspicienti incutiebant, simul & eum illustrem magnopere reddebant. Vbi autem quis esset, cognitus fuit, gentilium simul & Christianorum clamor est ortus, his quidem ob gaudium sui commilitonis exultantibus, illis uero, qui repugnant ueritati, iudicis animum ad eius cædem accendentibus, & iam ad mortem condemnantibus. Igitur clamor atque tumultus omnia complebat, equos, currus, aurigas iam despiciebant. Frustra rotarum stridor aerem uerberabat, nullus quem aliud Gordium uidere malebat, nullus quam Gordium uerba sonantem audire studebat. Totũ denique theatrum murmure, more uenti per aera sonãtis, perstrepebat, & equorũ cursum superabat. Vbi uero p̃cone sil ẽtiũ imperatũ, cõticuere buccinæ, sopitæ fistulæ uaria musicorũ instrumẽta siluerũt, solus

Historia S. Gordij martyris.

Gordij centurio.

Inimici hõis, domestici eius.

Notent hoc loco hæretici aras, oblatiõem thymiama, &c

3. Reg. 19.

Humana uita fallacia

Vanitatis quãta apud quosuis etiam christianos cura.

Pro. 28

Esa. 65 Rõ. 10.

Ioã. 18.

solus aspiciebatur Gordius, solus audiebatur. Hinc ad præsidis tribunal, qui tum in eodem loco sedebat, certamenque instituebat confestim adductus, & ab eo quisnam, aut cuius esset, interrogatus, & patriã & generis & dignitatis locũ, quem innuerat, præterea causam fugæ ac reditus pariter enarrauit, Reuersus sum,

Insignis S. Gordij constantia.

inquit, palam ostendens, quo tua edicta nihil omnino curo, sed Iesum Christum spem meam, meumque præsidium profiteor, cumque acceperim te reliquos homines crudelitate superare, hoc sane tempus explẽdo meo uoto maxime idoneum sumpsi: His sane uerbis uelut ignis ira præsidis accensa, quicquid in eo furoris erat in hunc subito conuertit. Præsto sint, inquit, lictores, flagella, plumbatæ, corpus rotis scindatur, in equuleo suspendatur, omne tormentorum genus excogitetur. Feroces adsint feræ, igni tradatur, gladio feriatur, in altum barathrum deiiciatur. Verum parua hæc omnia uiro execrando, digno qui non una tantũ morte intereat. Quin, inquit Gordius, dãnum me facere profecto uideor, si sæpe uariisq; modis extingui, uariaque pro Christo pati supplicia nequeo. At ille his magis irritatus uerbis, magisque se lædi ac sperni ob talem loquendi licentiam existimans, naturali eius feritati uehementer accessit impetus, ac eo truculentior fiebat, quo ille constantior in contemnenda pœna uidebatur, cum nulla tormentorum ratione, nullis armis a cœpto proposito auerti posset, quin in cælum oculos attollens, sacra psalmorum carmina decãtabat:

Ps. 17.
Ps. 22.

Dominus mihi auditor, non timebo quid faciat mihi homo. Et rursus. Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et alia istis germana, quæ de sacris promebat uoluminibus, ad animum confirmandum, & in proposito perseuerandum maxima facientia. Tantumque abfuit, & intentatas horreret pœnas, ut eas ultro in se prouocaret, suppliciique moras uehementer increparet, Quid, inquit, tardatis? Quid statis? Corripite corpus, membra frustatim cædantur. Denique quodcunque de me supplicium uolueritis, sumite. Nolite mihi beatam spem inuidere.

Res aduersa sempiternam cõciliãt felicitatem.

Quanto enim mihi plus tormentorum accesserit, tãto plus referam præmiorum. Res enim in hac uita aduersæ, nobis apud Deum perpetuam pariunt uoluptatem. Si uulnera mille ac cicatrices patimur, in resurrectione splendido induemur amictu. Pro contumelia atque ignomina palmas coronasque assequemur. Pro uinculis & carcere, per ampla paradisi spatia læti uagabimur. Pro accusatione demum atque iniqua condemnatione, gloriam ex Deo & angelis referemur. Minę uestræ semina mihi sunt diuina, unde immortalitatem perpetuaque gaudia metam. Cum tandem uir beatus hac seueritate a fide obstinata auerti nõ posset, alia tũc uia præses est aggressus.

Versutia diaboli

Illecebris & omni lenitate contaminare conatus est, cum præsertim diabolus hac uti soleat arte, ut timidos metu perterreat, fortes leniat atq; palpet. Quod imitatus præses, ubi illum rebus terribilibus non flexit, dolis ac placabilitate circunuenire quærebat. Quãobrem magna se daturum spondebat quorum alia tũc haberet, alia Imperatorem daturum ei affirmabat, locum inter milites illustrem facultates, opes, quicquid denique animus cuperet. At ille nec sic quidẽ uictus præsidiis insaniam ridebat, qui compensare dignum aliquid supernis sedibus existimaret. Impius ille tunc laxatis iræ habenis, furore percitus, ensem uagina diripit, lictorem coram adstare iussit, & manu & lingua nefanda, ad uiri damnationem se accinxit. At tribunal omnis theatri multitudo conuenit, reliquus uero populus, qui adhuc in urbe fuerat, prorũpens, ad hoc nouum properauit spectaculum, quod & angeli & homines uerebãtur, dęmones uero perhorrebant. Quid plura? Concurrentibus eo cunctis, urbs penè uacua facta est, fluminis instar tota incolarum multitudine extra urbem ad locum martyrii confluente. Matres familias nobiles, ignobiles properabant, domus sine custodibus relictæ, tabernæ negociatorum desertæ, in foro uenalia disiecta iacebant. Ex hoc tantum urbs tuta, quod omnibus extra mœnia egressis, nemo intus remãserat, qui nefas aliquid perpetrare posset. Serui, ministerio neglecto, auidi spectandi erant. Qui etiam publico non fuerant adsueti, ad uirũ hunc accurrebant. Virgines tunc primo extra domos prodeuntes, uirorum uultus conspexere. Valetudinari ac senes ipsi quoque extra muros contendebat. In tanto itaque ciuitatis concursu, beatum Gordium, alteram uitam iamiam per mortem corporis spectantem atque tenentem, necessariorũ amicorumque turba circonsistebat amplectebantur, oscula dabant, demum flentes adhortabantur, ne sese in ardentes flammas coniicerent, ne florem proderet iuuentutis, aut ęthereas auras, solisque dulce iubar relinqueret. Nonnulli, quando à fide omnino auertere non poterant, aut fas putarent, quibusdam eum uerisimilibus aggrediebantur rationibus, & Christum tantum corde si cuperet retinere, ore autem negare suadebant.

Impbũ & stultũ cõsilium.

Non .n. Deum uerba, sed loquẽtis animum inspicere. Hoc ferme modo exasperatum iudicis animum demulceri, & Deum nihilominus prohibitum posse reddi asseuerabat. At ille tanquam cautes immota maris exagitantibus fluctibus, nulla ui, nulloque uerborum impulsu quassatus, obstinato cœptoque proposito inexorabilis permansit. Vt enim sapientis domum, supra petram ędificatam, uis nulla uentorum, aut imber è cælo uehemens, nec torrentis impetus quassare potest, ita demum nec preces ullæ, aut minæ constantiam eius in fidem Christi euertere potuerunt. Cumque mentis acies huc illuc circuncursantem diabolum, & eius impulsu ac arte hinc lachrymas oriri, inde uim eloquentiæ suadendique copiam subministrari animaduerteret, illud Domini uerbum flentibus ait: Nolite flere super me, sed flete super DEI inimicos, qui in Christianos continuo grassantur.

Luc. 23.

Ipsos, inquam, flete, qui ignem nobis parant, sibimet gehennæ incendia, iramque in die iræ thesaurizantes. Meum solicitare aut emolire animum definitur. Ego enim pro nomine Domini IESV Christi mille pericula milleque mortes, si opus foret, adire sum paratus.

Ro. 10.

Aliis uero, qui Christum ore negare adhortabantur, respondit: Lingua quidem, quam Christi beneficio retineo, adduci non possum, Vt suum neget authorem: Corde nanque credimus ad iustitiam, ore uero confitemur ad salutem. Num militaris ordo desperatam habet salutem? Nullus ne centurio pius erit? Primi centurionis exemplum succurrat, qui cruci Saluatoris assistens, eius diuinitatem per prodigia facta cognoscens, non est ueritus, adhuc Iudæis furentibus in cæde, nomen si eius palam fateri.

Matt. 27.

Quod enim animo sensit, id ore subito manifestauit, Vere Dei filius erat iste. Alius item centurio, Christum adhuc in carne existentem, Deum & regem uirtutum esse nouit, qui posset solo uerbo opem suam per ministros spiritus egentibus adferre, cuius & fidem Dominus Israeli uniuerso prætulit.

Mat. 8

Cornelius item centurio angelum Domini uidere, & per Petrum filios fieri meruit, cuius Dominus preces simul & eleemosynas respexit. Horum igitur centurionum libenter discipulus & imitator esse cupio.

Act. 10.

Negem ego Deum meum, in cuius cultu sum educatus? Nõnne cælum, sol & astra omnia, lumen mihi clauderent suum? Credam profecto humum, quam pedibus tero, mihi ruiturã. Nolite errare. Deus nequaquã irrideri põt.

Gala. 6

Ex ore nostro nos iudicat. Ex nostris, inquam, uerbis nos seruat,

& damnat,

Luc. 19 & damnat. Nónne tremendam Domini sententiam *Matt. 12.* audiuistis: Qui me negabit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est: *Matt. 10.* Mihi consulitis, ut Deum nosse dissimulem? Quamobrem? Vt uitam prorogem? mortem differam? dies adijciam? At supernæ uitæ longæuos perdam annos? An ut corporis cruciatus effugiam? At sic non uidebo bona iustorum. Nam iri perditum dedita opera, & fraude ac dolo sæuas tartari pœnas mercari, manifesta insania est. Vobis igitur consulo: si malè sapitis, sapientiam ac ueritatem discite. Si uerò dissimulatis, temporique obsequimini: uos hortor rogoque, relicto mendacio, uera loquamini. Dicite, quoniam Do- *Phil. 2.* minus noster Iesus Christus in gloria est Dei patris. *Ibidem* Nam hanc uocem emittet lingua, quando in nomine Iesu omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Omnes profectò morti sumus obnoxij, sed non omnes inclytam martyrij mortem sortiuntur. *Exhortatio ad martyrium.* Non igitur naturalem uitæ cursum præstolemur: mundana funera, supremas nostrorum lachrymas despiciamus: cœlestem gloriam uiolenta immaturaque morte præueniamus. Velociter ex hac uita, quæ potius est interitus longus dicenda, breui quidem labore ad uitam ueram commigremus. Quid miseri supremum ætatis finem, inutilem, sterilem, infructuosum, stultum, uanum, hominibus pariter & brutis communem expectatis? Quicunque enim nati sunt, aut senio tabescunt, aut ægritudine corporis resoluuntur, aut uiolento improuisoque casu aliquo concidunt. Quando igitur omnino semel è uita migrandum est, martyrium pro Christi nomine, ut semper uiuatis, alacriter assumite, ac uitæ, quam omnino relinquere oportet, nè parcite. Sit pro necessitate uoluntas. Quanquàm etiamsi sempiterna essent terrena ista, nihilominùs sic quoque pro cęlestibus commutanda essent. Verum quoniam fluxæ fragilesque sunt, & illorum comparatione magnoperè indignæ: quis furor, in his inuigilare, & illorum studio spem illam beatam, cre- *Crucis signo se munit.* dentibus repositam, negligere? Hæc ubi dixit Christi miles, crucis se signo communiuit, & animi magna constantia, uultu intrepido, colore nusquàm mutato, ad supplicium hilaris contendit: ubi tantam cordis præ se ferebat alacritatem, ut non lictorum, sed angelorum manibus se committere uideretur, qui subito post interitum sublimem eum in cęlum deferrent. Ad hæc tantus illius populi clamor ac tumultus est factus, ut uel tonante cœlo nũquàm similis sit auditus. Hoc igitur huius præclari martyrij certamẽ fuit. Hoc hodierna dies spectaculum uidit: quod procul dubio tale est, ut nec tẽporis diuturnitas unquàm abolere, nec longæ consuetudinis fastidium tollere, nec aliud quippiam quamuis magnum exuperare ualeat. Nam quemadmodum solem quanto magis adspicimus, tanto magis eum admiramur, nec ullo modo assiduitate uilescit: sic & huius uiri sanctissimi memoria, quo maiori eam temporis spatio retinemus, eo recentior in nostris animis floret.

Psal. 111 In memoria enim æterna iustus erit,
In terris quidem, dum terra durabit: in cœlis uerò apud
æquum & altissimum
iudicem, Dominum nostrũ
Iesum
Christum: Cui honor & imperium in æterna secula,
Amen.

VITA GENOVEFAE SANCTISSIMÆ uirginis, ex uetustis manuscriptis Codicibus descripta, sed mutato stylo, per F. Laurentium Surium.

VIRGO sanctissima Genouefa in Nemethodorensi parochia, *3. Ianu.* quæ à Lutetia Parisiorum *] quatuor ferè milliaribus abest, Seuero patre, Gerontia matre progenita est. Ea quantam ab ineunte pueritia Dei gratiam adepta sit, quamquè deuotè & religiosè à teneris annis Deo seruierit, fidelium auditui profectuique ualitura, ut habet textus historiæ eius, edita in titulis uerba testantur. In Britannijs grassante hæresi Pelagiana, acciti sunt ad eam reprimendam præclarissimi antistites Germanus Antisiodorensis & Lupus Trecasenus episcopi. Illi ergo iam carpentes iter, ad supradictam parochiam tum orandi, tum manendi causa diuerterunt. *Hæresis Pelagiana in Britannia.* Occurrit autem illis utriusque sexus ingens turba uici illius, benedictionem petẽs, & inter alios Genouefa quoquè adolescentula, parentum uestigijs insistens, illis obuiam processit: quam cum sanctus Germanus procul esset intuitus, nescio quid in ea futuræ gratiæ & sanctitatis Deo reuelante præsentiens, mox & nomen & parentes eius cœpit inquirere. Cumque circunstantes & nomen & parentes illi indicassent, sanctus Germanus ait ad parentes: Vestra hæc est filia? Nostra est, inquiunt illi. Et Germanus, Felices uos, ait, tam uenerandæ prolis genitores. Deinde abeunt ad ecclesiam, & persolutis horæ Nonæ precibus, sanctus Germanus parentes unà cum filia ad hospitium suum ire, puellamque Genouefam postridie sibi, ante quàm abscederet, maturè adduci iussit. Itaque sole oriente properant cum filia parentes ad Germanum episcopum: qui eam, præscius futurorum blandis uerbis hortari cœpit ad cõplectendum uitæ religiosæ propositum. Illa uerò se eiusmodi uitæ institutum, paruula quidem ætate, sed non infantili sensu, summoperè exoptare respondit. Admiratus autem non mediocriter in tantilla ætate sanctus pôtifex & Dei donum & fidei exordia, in terram defigit obtutus, uidensque nummum æreum humi iacentem, crucis imagine notatum, eum tollit, atque Genouefæ quasi pignus quoddam religiosi muneris donat, præcipiens ut eum perforatum suo collo appensum gestet, nec ullius deinceps metalli uel margaritarum monilibus ornari se sustineat: uti sic contemptis mundi huius ornamentis, ueri nitoris & cœlestis gratiæ pulchritudine possit decorari. Atque ita ualedicens ei, & commendans eam parentibus eius, in Britannias profectus est. Deinde post dies aliquot mater eius solenni die ad templum itura, Genouefam somno uacare, ac domi residere iubet. At puella dicens & clamitans, se memorem professionis suæ, uelle templum orationis & deuotionis studio adire, cum eam mater nulla ratione posset repellere, ab illa, ira incitante, in maxillam percussa est, sed non impunè. Nam repentè oculorum priuata lumine, biennio ferè cæca permansit. Sed tandem Deo inspirante reminiscens, quæ de filia sua Genouefa Germanus antistes prædixisset, eam ad se uocans, ait: Quæso cape urnam, pergensquè ad puteum, adfer inde mihi matri tuæ aquam, quæ orbata lumine, quasi semiuiua esse uideor. Itaque Genouefa cum ingenti festinatione abijt ad puteum, impletoq; uase, aquam optatam matri cæcæ obtulit. Mater *Mater Genouefæ fit cæca ob cæsam filiam.*

uerò ad cœlum tendens manus, aquam à filia allatam fideliter accepit, oratque filiam, ut signum crucis super eam exprimat: ac deinde oculos illa illiniens, sentit sibi nonnihil restitutum esse uisum: itaque bis terque idem faciens, integram se oculorum aciem gratulatur recuperasse.

Recuperat uisum.

Postea uerò cum duæ puellæ, quæ eam ætate longè antecederent, unà cum illa, episcopo consecrandæ offerrentur, ille quoquè nescio quid in ea latentis gratiæ animaduertens, ante alias consecrationi uel benedictioni eam iussit offerri: atque sic etiam duæ illæ posterius consecratæ, ab episcopi conspectu cum Genouefa pariter abscesserunt. Cum autem parentes eius defuncti essent, matre eius spiritali eam accersiente & adhortante, Parisios commigrauit, ubi illa degebat. Sed cum eò se contulisset, paralysi correpta est: uerum ex illo morbo Christi gratia ei peculiarius collata, magis cœpit ad uulgi notitiam propagari: cumquè eius corpus paralysis acrius sæuiẽs adeò dissolueret, ut ui noxij humoris populante, nulla prorsus compago suis artubus adhæreret, morbi afflictione uehementer depressa, triduo semianimis iacens, solis genibus subrubescentibus palpitauit. At ubi corporis incolumitatem, Dei misericordia opitulante recuperauit, multa quæ in spiritu interim uiderat, quibusdam spiritalibus personis indicauit, quæ ob uitandas incredulorum oblocutiones & iactantiæ suspicionem, nihil hic opus est explicare.

Genouefa fit paralytica.

Restituitur sanitati.

Adueniente deinde sancto Germano Parisios, iterumquè Britanniam petente, ob tanti pontificis uenerationem omnis populus procul extra urbem pro fidei deuotione illi processit obuiam. Ille uerò mox de Genouefæ uita & actibus cœpit inquirere. Ibi tum quidam è uulgo, inuidia instigante, ad loquendum procaces, ad obtrectandum promptuli, illustrem uitæ illius claritudinem suis oblocutionibus & susurris obscurare nitebantur. At sanctus pontifex Germanus, põtifice digna grauitate illos confestim respuit, in urbemquè ingressus, Genouefæ hospitium sibi indicari petijt: eamquè cum summa humilitate & ueneratione salutans, uitæ illius rationẽ uniuerso populo, ita ut in Nemethodoro fecerat, ꝑdicauit. Deinde urbe egressus, in Britannias suscepto perrexit itinere.

Patitur obtrectatores.

Ea tempestate Attila Hunnorum rex prouincias Galliæ immani cœperat populatione uastare. Itaque Parisienses illius uim furoremq; reformidãtes, se unà cum coniugibus ac liberis fortunisquè suis ad munitiora loca, relicta Lutetia, transferre instituebant. Verum sancta Genouefa illorũ coniuges magna constãtia adhortata est, ne urbem, in qua & natæ & educatæ essent, ea animi desperatione fractæ desererent, sed potius cõtra hostiles & enses & arma se maritosquè suos ieiunijs & orationibus communirent, sicquè facilius, Deo opitulante, se cõfiderent euasuras. His auditis, matronæ sanctæ Genouefæ sese consilijs accommodantes, & dies aliquot in baptisterio uigilijs insistentes incumbunt precibus, spemquè suam in Dei misericordia & auxilio reponere constituunt. Illarũ quoq; maritos modis omnibus S. uirgo admonebat, ne ex desperatione bona sua ex urbe exportarent, sed potius Dominum fideliter deprecarentur, qui ipsos ab impendẽtibus periculis facile posset eripere. Porrò urbes illas, quas tanquàm munitiores petere decreuissent, aiebat ab hoste immanius & acrius oppugnatum iri. Lutetiã uerò, Deo protegente, nihil mali passuram. Verum hac occasione incitati ciues quidã Parisienses, cum sancta & Deo grata uirgo publicæ utilitatis causa non cessaret & uiros & mulieres adhortari, non dubitarunt sacrilegos contra illam inire conuentus, atq; in necẽ ancillæ Christi sanctè & religiosè uiuentis, nefaria conspiratione coniuncti, & pœnas & supplicia illi sceleratissime uelle inferre, quæ merito adulteris flagitiosis hominibus irrogarentur. Cum què iam de inferenda illi sine cunctatione nece inter se consensissent, sed de mortis genere adhuc tractarẽt lapidibúsne obruenda, uel in flumen demergenda esset, atque hac occasione deliberatũ facinus nonnihil suspenderetur: contigit interea Antisiodorensem archidiaconũ Parisios subito aduenire. Qui cũ solicitè quid illic ageretur, inquireret: quid ciues inter se tractarent, agnouit. Tũ uerò sic illos affatus est: Nolite, ò ciues tantũ facinus mente concipere. Hunc ego sanctũ Germanum uenerabili uoce laudare, & uitæ eius merita prædicare crebro audiui. Ecce quæ à memorato pontifice per me ad eã allatæ sunt eulogiæ, perspicite. Hæc & id genus plura alia Archidiacono referẽte, ciuiũ animi in illũ iam magis quàm in sanctã uirginẽ inflammantur, uerũ ille eos salubri allocutione cõpescuit: Sanctus quidẽ Martinus, uirtutũ ornamentis admirabilis, apud Vangionũ ciuitatẽ à præfecto militũ custodiæ traditus, & altera die inermis hostiũ exercitui obijciendus, orationũ suarum meritis utriusque partis fœdus obtinuit. Beatissimus quoque põtifex Anianus Aurelianensem urbem, Hunnorum obsidione uallatam, & prope iam arientium ictibus ruẽtẽ, à præsentissimo periculo, celeri per preces ad Deũ fusas Gotthorũ impetrato auxilio, liberauit. Hæc autem uirgo Hunnorum exercitum non solũ procul adhuc manentem in oratione posita præuidit, sed etiam ne ad Parisiensem ciuitatẽ proprius accederet, à Deo impetrauit. Non immerito igitur sanctæ Genouefæ magnæ uenerationis debentur officia, cui cum prædictis pontificibus in uirtutum meritis quoddam gloriæ consortium esse probatur.

Parisienses moliuntur necem S. Genouefa.

Certè à decimoquinto ætatis suæ anno usq; ad qnquagesimũ, bis in hebdomada exigua cibi sumptione ieiuniũ dissoluit, panis hordeacei dũtaxat & fabæ capiẽs pulmẽtũ, idquè Dñica dũtaxat die, & quinta feria. Vinũ uerò uel quicquid inebriare põt, toto uitæ suæ spatio nõ bibit. Post annũ aũt quinquagennũ episcopis suadentibus, quibus contradicere sacrilegium est, cum Christus dicat, Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit: pisciũ & lactis usum, sed rarò & perparcè, admisit. Quoties ad cœlũ oculos tolleret, lachrymas fundebat. Cõiter sanè uirgines ꝓclaras has semper habuit, fidẽ, abstinẽtiã, magnanimitatẽ, patiẽtiã, simplicitatẽ, cõcordiã, innocẽtiã, prudentiã, charitatẽ, ueritatem, disciplinam, castitatem, quæ toto uitæ illius tempore perpetuò ei adhærebant.

Victus S. Genouefa.

Lu 10.

Vicũ Catullacẽsem, in quo sanctus Dionysius post pasşionẽ suã sepultus est, grãdi amore ac ueneratione prosecuta est. Hic uerò beatissimus episcopus, tertio à Lutetia milliari, martyrio uitã finiuit, q̃ à Clemente sãcti Petri discipulo ferè ad hæc loca ablegatus. Cupiebat ẽt sancta uirgo huic sanctissimo martyri Dionysio in iã dicto uico basilicã eximij operis cõstruere: sed ob rei familiaris angustiã, uolũtati par facultas nõ aderat. Cũ aũt ad eã presbyteri ꝓ more cõuenirẽt, cœpit cũ ijs de cõstruẽda basilica conferre sermonem, ut unusquisq; pro uiribus & fidei suæ deuotione impendiũ operi adferret. Illis uerò potissimũ causantibus, q̃ ad calcẽ coquendã deesset facultas, sancta uirgo de ꝑpotentis Dei nihil hæsitãs auxilio, solicitè auscultare eos iubet, si q̃d à ꝑtereuntibus fortalsè dicatur. Obtẽperant illi protinus, libẽter credituri, q̃cquid hac de re illis ostẽderetur: egressiq; foras stãt, indicto silẽtio, auribus excepturi, quid ꝑtereuntes dicerent. Interim duos inter se subulcos colloquẽtes audiũt, quẽadmodum alter eorũ porcum ob pastum fortassis euagantẽ solicitè perquirens, calcariam fornacem, eamq; miræ magnitu-

Tractat de cõstruẽda S. Dionysij basilica.

magnitudinis in locis desertis & abditis reperisset: & alter itidem aliam eiusdem generis fornacem in sylua inuenisset. His auditis, presbyteri præ gaudio lachrymantes, Deo gratias agunt, q famulam suam Genouefam tam eximiæ dono gratiæ ditarit: moxque audita ad illam referunt. Egressis autem è domo presbyteris, illa fixis humi genibus, sese prosternens, Dominum tota nocte suppliciter obsecrabat, ut tenuitatem uirium ipsius ad perficiendum opus, quod illi uouisset, sua ope subleuaret. Expleta uerò oratione, cũ dies proximus illuxisset, ad Genesium presbyterum festina accessit, eique repertas fornaces ordine enarrauit, inuitans eum ad operis molitionem. At ille diligenter & accuratè se executurum promisit, quicquid ab ipsa iniungeretur. Itaque ciuibus quoque opem ferentibus, adhortante illos sancta Genouefa, beatissimi martyris Dionysij basilica constructa est.

Potum ꝓcibus impetrat à Deo. Neque hic silendum putaui, quid miraculi extiterit, dum eius basilicæ structura attentius curaretur. Conuocatis enim artificibus, cædendorum, conuehẽdorum, dolandorumque lignorum peritis, cum permulti iam sanctæ uirginis inuitatione permoti, ad perficiendam basilicæ fabricam pro fidei suæ deuotione conuenissent, accidit quodam tempore, ignorante S. Genouefa, ut potus propemodum deficeret laborantibus. Ait ergo ad illam Genesius presbyter, ut artifices intentius hortaretur, dum ad urbem ipse excurreret, allaturus potum necessarium. Illo egresso, sancta Genouefa uas sibi indicari præcepit, unde hactenus potus esset haustus: omnibusque foras exire iussis, cum lachrymis Dominum suppliciter orauit, uasique signum crucis imprimens, id effecit, ut eiusdem generis potu, quo antea plenum fuerat, ad summum usque denuò impletum cerneretur, perinde ac si nihil inde exhaustum fuisset: atque etiam ad operis usque consummationem artificibus satis abundeque potus ille sufficeret.

Eius uigilia certo tempore. Solebat uirgo sancta in obseruandis uigilijs hac uti deuotione, ut noctem sabbati usque in crastrinam lucem, id est, Dominicum diem peruigili prece transigere. Accidit uerò, ut ad domesticæ uolucris cantũ, intempestæ noctis iam exacto curriculo, quadam uice è cubiculo suo ad basilicam memoratam accenso præeunte cereo properaret, sed inter eundem nimia uentorum importunitate cereus extingueretur. Cũ uerò uirgines comites illius, quæ circa illam erãt, in densis illis tetræ noctis tenebris & pluuia, quò irent, aut ubi gressus ponerent, ignorarent, Genouefa uirgo è puellæ manu cereum arripuit, moxquè ille ut prius ardere cœpit, quem manu gestans, cum comitibus absque ulla gressuum titubatione ad basilicam peruenit. Porrò cereus ille à sancta uirgine ibidem defixus, eadem flãma, qua accẽsus fuerat, absumptus est.

Fuerunt, cum in cellula sua uirgo sancta humi prostrata orationi prolixè incumberet, preceque peracta è terra surrexisset, cereum nullo adhibito igne fuisse accensum, cuius particulas cum permulti fideliter expetijssent, non minimum contra diuersos morbos indè remedium haud difficulter adeptos.

Cæcam illuminat. Mulier quædam calceamenta pedũ eius furto abstulit, sed mox ut domum redijt, cæcitate ꝑcussa est. Vt agnouit ergo, ob iniuriam sanctæ uirgini illatã, diuinitus hanc sibi pœnam irrogatam, ad illam accessit, pronamque se illius pedibus prosternens, ueniam petijt, & multum lamentans, oculorum lumen sibi restitui orauit. At illa miserata mulieris casum à solo eam leuauit, subridensquè ab rei ablatæ uilitatem, oculis eius crucis signum fidenter impressit, & pristini uisus reddidit incolumitatem.

Lauduni quid per eam Dominus operari dignatus sit, ipsius miraculi excellentia non nos patitur silentio præterire. Cum uirgo sancta ad eam urbem accederet, maxima pars populi in occursum illius properauit. Erant ibi inter alios puellæ cuiusdam parentes, quæ iam nouem ferè annis adeo erat paralysi dissoluta, ut nullis posset membrorum officijs uti. *Curat paralyticam.* Ad eius ergo lectulum sancta Genouefa, parentum flexa precibus, accessit, factaque oratione, cum dissolutos puellæ artus manibus attrectasset, hoc illi à Domino obtinuit, ut è lectulo, in quo decumbebat, ilicò exurgere, & suis manibus calceos posset induere seque uestire, & cum illa, ut iussa erat, ad templum ire incolumis. Quod cum eius loci homines uidissent, uehementi admiratione correpti, præcipua eam ueneratione prosecuti sunt, laudes promentes omnipotenti Deo, qui tanta gratia se diligentes dignatur impertire.

Childericus rex quanti eam fecerit. Childericus rex Francorũ, tametsi non esset Christiana religione initiatus, uirginem hanc sanctissimã singulari ueneratione prosecutus est. Nam cum aliquando quosdam reos capitis pertinaci animi sententia decreuisset occidere, ne sanctæ Genouefæ precibus posset flecti ad misericordiam, ex urbe egressus, iussit portas occludi. At ubi sanctæ Genouefæ nunciatum est, regem eos necandi gratia extra oppidum processisse, mox illis ueniam precatura festina abijt, atque adueniente illa ad portas obseratas, confestim ei, stupefactis custodibus, quasi ad quoddam iubentis imperium, reseratæ sunt, sicque cœptũ carpens iter, ubi ad regem peruenit, ne miseri illi capite plecterentur, obtinuit. Ita illi iam iamquè perituri, à præsentissimo mortis discrimine sunt liberati.

Simeon Stylites per spiritum cognouit S. Genouefam. In regionibus Orientis fuit uir quidam sanctissimus, nomine Simeon, mũdi huius contemptor egregius, qui quadraginta fermè annis in columna extra Antiochiam constitit. Is per mercatores, negociandi causa crebro uenientes, sanctam Genouefam cũ multa ueneratione salutabat, & ut pro ipso Dominum oraret, sedulo precabatur. Qua ex re uidere licet, q̃ copiosa gratia fideles seruos suos Christus locupletare & augere soleat, ut quos à mutua cognitione longinqui prouinciarum situs, & maxima locorum interualla separant, eos Dei prouidentia interno quodam mentis adspectu inuicem se nosse faciat.

Puella tuetur integritatem. Adolescentula quædam iam nobilis, Cilinia nomine, cuidam puero stipulationum sponsionumque cõtractu, siue per sponsalia, addicta fuit. At illa petijt à sancta Genouefa, ut religiosi habitus indumenta ipsi conferret, maritali copulæ & pompæ seculari, religionis decus & uirginitatis ornamenta præferens. Quod cum fama uolitante ad sponsi aures perlatum esset, mox ille & amoris & furoris facibus inflammatus, ad Meldense oppidum nuptias cum sua celebraturus aduenit. Porrò sancta Genouefa eius comperto aduentu, cum Cilinia ad templum accessit, & ecce ipsa interiora baptisterij limina, portis ultro apertis, illis mirabiliter patescunt, sicque factum est, ut puella mundi huius procellosi naufragia, uirginitatis perseuerantia superarit.

Duodecim obsessi liberantur. Oblati sunt ei quodam tempore Parisijs duodecim, grauiter à dæmonibus uexati, pro quorum liberatione illa Dominum obnixè deprecante, energumeni uel obsessi illi fermè ad testudinem usque exilie bant, occulto quodam igne intus accensi, ita ut non sine intuentium formidine, iam in aere, nullis adstricta uinculis, corporum moles hæreret pendula, iam uociferantes ceu quadam uinculorum contracti pondere, instar uoluminis cuiusdam complicarentur, iam uerò resupini, aerem brachijs & crinibus uerberarent, grauibusquè se urgeri supplicijs uoce lugubri prolixè testarentur. Orante autem sancta

 uirgine,

uirgine, diuerso eoque inuisibili tormentorum genere torquentur. At cum oratione finita è pauimento Dei famula surrexisset, iussit eos ad S. Dionysij basilicam properare. Illis uerò dicentibus, non se posse eò proficisci, nisi ab ipsa soluerentur, signo crucis eis impresso, iussit ut eò abirent: & ne corpora læderentur, illuc duntaxat, quò iussi erant, ut irent, dimissi sunt. Quò cum peruenissent, sancta uirgo, sexus fœminei tarditate impedita, post duas horas illos subsecuta est: cumque ibidem pro eis, martyris Christi freta solatio, orationi in terram more suo prostrata, diù cũ lachrymis insisteret, & pia fiducia Dominum obsecraret, totum illum à dæmonibus obsessorum gregem sanitati restituit, immundis spiritibus profligatis, adeò ut illorum absessum non solum oris querimoniæ, sed etiam teterrimus fœtor testarentur.

Nouit occulta hominũ peccata

Multa flagitia quorundam hominum, habitu duntaxat, non etiam uita & moribus, religionis propositum præ se ferentium, cognouit Domino reuelante, quæ illi existimabant alios penitus latere: atque ob castigandam eorum impudentiam quædam in publicũ protulit: sed ea, ne honestas aures offendamus, tacita præterire maluimus.

Excitat uerumt mortuũ

Erat apud illam fœmina quædam, quam ab immundi spiritus uexatione liberauerat. Habebat illa filiolum quadrimum, qui cum more puerorum temere luderet, præceps in puteum ruit, & in ima demersus est. Eum uerò mater post trium ferè horarum spatium extractum è puteo, miserabiliter complectens, ante pedes sanctæ uirginis scissis genis deposuit. At illa corpus exanime & rigidum pallio miserata contexit, omnipotentemque Dominum pulsare precibus & lachrymis non prius destitit, quàm uictrix & triumphatrix orationum ui mortem profligaret, & filium matri uiuum restitueret. Erant tum Quadragesimæ dies, & puer adhuc Catechumenus, de fide instituebatur, ut in Paschatis uigilia baptismatis undis expiaretur.

In Meldensi oppido, cum gratiæ huius fama sparsa esset, quidam ei occurrit cubito tenus, neruis obrigescentibus, manus officio destitutus, petens obnixè, ut precum suarum suffragio huius ab ipso morbi detrimenta depelleret. Tum illa membrum debile manu sua cruce consignans, hominem sanum à se dimisit.

A sancto Epiphaniæ die usque ad Cœnam Dominicam intra cellulæ suæ penetralia uirgo sancta omnipotenti Deo, cui se uouerat, secretius inseruiebat, orationibus & uigilijs intenta. Quædam autem mulier, curiosa potius quàm religiosa, cum quidnam ageret, explorare uellet, atque ea causa ad eius cellulam proprius se admouisset, statim oculis captam se sensit, improbi conatus pœnas luens. Sed sancta uirgo, expleto suæ consuetudinis officio, postquàm è cella prodijt, precum suarum intercessione lumen amissum reformauit.

Cæcam illuminat.

Parisienses post diuturnum belli grassantis excidium, cum aliquot annis graui obsidione pressi fuissent à Francis, dirissima fame afflicti sunt. Nam illa anterior belli sæuientis immanitas, quæ extra urbem erant sita, uastauerat: at posterior clades ipsa hominũ uiscera depascebat. Tanta igitur miserorum calamitate permota beatissima Genouefa, nauim conscēdit, ut aliunde afflictis ciuibus alimoniam compararet: cumque Sequanam fluuium nauigaret, & aduerso superato flumine ad locum quendam peruenisset, in quo arbor excreuerat, quæ in ima propendentibus ramis, naues quasdam perniciosi gurgitis præcipitio implicuerat, præcepit nautis, ut ad ripam nauigium appellerent: egressaque è naui, dum inter se consultarent nautæ, qua ratione arborem illam possent excindere, ad solita orationis præsidia, quorum efficaciam iam crebro esset experta, confugit. Ita factum est, ut nullo ferè securium ictu uerberata, arbor radicitus euelleretur, non ferens precum illius uim, nec ullum deinceps naufragij periculum illac nauigantes incurrerent. Exilierunt autem, ut fertur, ex eius arboris sinu duo angues immensæ magnitudinis, uersicoloribus squamis. odoris teterrimi. Cœpto deinde itinere pergente sancta Genouefa, iam ad urbem, quo tendebat, eam fama uelox antecesserat: & ecce obuiam illi procedit tribunus quidam Passius nomine, cuius uxor annis aliquot paralytici humoris pondere & pedum incessu, & membrorum omnium usu sic fuerat priuata, ut corpore uelut præmortuo, anima tantũ quodam hospitij iure in illo demoraretur, membris suum officium facere prorsus recusantibus. Ad cuius lectum sancta Genoueta mariti eius precibus perducta, exclusis turbis, ad deprecandum Dominum se cõtulit, humum lachrymis infundens: ac deinde mulier, crucis signo ab illa consignata, membris restitutis, è lecto mox surrexit incolumis. His ea in urbe non sine singulari Dei gratia uirtutibus perpetratis, Trecas profecta est, ubi cæcos, & perplures alios diuersorum morborum ac febrium cruciatibus penè exanimes signi crucis impressione sanauit. Ex ea autem urbe rursus ad priorem illam reuersa est: unde cum frugibus comparatis onustisque nauibus Parisios repeteret, subita ui turbinis naues eius inter rupes & arbores impelluntur, ita ut non multum à submersionis periculo abesse uiderentur, undarum impetu in eas irruente. At illa sublatis in cœlum manibus, in tanto periculo diuinum popoſcit auxilium: statimque naues omnes, quæ simul erant undecim, Deo miserante, sanctæ uirginis precibus inde reuocatæ, cœptum iter felici cursu peragunt. Tunc Bossus presbyter & alij, qui in nauibus erant, canticum Exodi pro gratiarum actione cum ingenti lætitia cecinerũt, dicentes: Adiutor & protector factus est nobis Dominus in salutem. Denique Lutetiam prospero cursu perueniunt, ciuesque fame confectos & decolores, ad pristinum corporum statum & robur alimentorum suppeditatione reduxit.

Arborẽ nauigãtibus exitiosã precib⁹ suis excindit.

Paralyticã sanat.

Spem suam sancta uirgo non his quæ uidentur, sed quæ non uidentur, collocarat, sciebatque non fallaciter dictum à Sapiente, Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Et quia olim in spiritu uiderat patriam illam, ubi talium repositus est thesaurus, sine intermissione orans, flere solebat, sciens se in corpore positam, peregrinari à Domino. *Pro. 19*

Surdo auditũ reparat

Defensor quidam, ex Meldensi oppido, Prominius nomine, annis aliquot nullos auribus sonos aut uoces percipere poterat. Is Parisios salutis consequendæ causa aduenit, accedensque sanctam uirginem, postquàm aures eius ab illa signatæ & manibus contrectatæ fuere, auditum sibi sensit instauratum.

Aliquanto post uirgo Christi Genouefa Turones proficiscens, Aureliani fortè uenit. In ea ciuitate quædam materfamilias, Fraterna nomine, filiam suam Claudiam, propè iam exanimẽ, cum tota familia mœstissimo ululatu plorabat. Vt autem rumor ad eam perlatus est de aduentu sanctæ uirginis, festina ad illam accurrit, atque in sancti Aniani basilica pedibus illius se aduoluens, orat ut filiam suam incolumem sibi restituat. Ad quam Genouefa, Surge, inquit, & flere iam desine. Nam omnis ille febrilis ardor, filiam tuam uastans, diuina miseratione extinctus est. Cumque ad Fraternæ ædes è basilica ambę pariter aduenissent, Claudia eis ad ostium incolumis suis pedibus obuiam

Iam penè exanimem reddit uita.

obuiam processit. Quod cum uidissent turbæ, Deum magnificauerunt.

In eadem urbe cuidam domino pro seruo culpæ obnoxio fertur supplices obtulisse preces: sed cum ille pertinaci obduratus insania, ad preces sanctæ uirginis seruo ueniam dare nollet, illa sic ei dixisse fertur: Si tu me orantem despicis, non me despiciet Dominus meus Iesus Christus. Et ecce subito herum illum domum reuertentẽ, mortifera febris corripit: iamq; magnis in lectulo exagitatus ardoribus, ad pedes tandem sanctæ Genouefæ spumans & æstuans abijcitur, ueniam petens. At illa, ut erat mitissima, pio illo Dominum obsecrauit, precibusque suis & herum ab illa molestissima uexatione liberum, & seruum à culpæ admissæ animaduersione immunem reddidit. Post hæc Turones ire pergit: cumque labentibus carinis, prona Ligeris terga remorum quaterenrur, crebro repetitis ictibus, multa in illo itinere impedimenta & incommoda ei obijcere conatus est malignus diabolus. Sed illa protectione munita altissimi, sui itineris aduersarium & insidiosum perturbatorem, nihil læsa, facile superauit. Vt autem ad portum urbis Turonicæ accessit, egredienti è naui occurrit immundissimorum dæmonum in energumenis scelerata multitudo, eamque ad basilicam euntem eminus antecedẽs, uociferando querebatur gemino se torqueri incẽdio, eò ꝙ ob uenerationem sancti antistitis Martini, aulã eius introiret. Multos ibidem tunc, dum sancto sacerdoti officium uenerationis persoluit, immundo spiritu uexatos, orationum & uirtutum suarum meritis sanos reddidit: quorundam etiam primariorum ciuiũ coniuges, eadem molestia infestatas, quas in publicũ prodire non sinebat maritorum erga illas amor & affectus, ab ijsdem orata maritis, per domos uisitauit, & simul atque limen ædium attigit, fusa prece, oleoque benedicto adhibito, nequissimos spiritus confestim abire compulit. *Multos eijcit dæmones.*

Accidit quandoquè, ut stans in ostio domus suæ, puellam quandam per plateam cerneret ampullam cum liquamine, quod erat mercata, deferentem: sed simul in ampullæ eius ore conspexit nequissimum illũ spiritum, & humani generis aduersarium insidentẽ. Rogata igitur ab illa, manu sua ampullam contigit, crucisque impressione signauit: moxque insidiator ille à creatura, cui se inseruerat, eiectus, ablato secum oris ampullæ fragmento, abscessit: & licet intra ampullæ eius claustra se astutè admodum uersipellis ille occultatum putaret, at tamen à Dei famula depræhẽsus est, & ne nocere posset, ab illa fugatus euanuit. *Fugat nequissimũ spiritum.*

Quidam puerulus nomine Meroneus, cæcus natus, surdus & claudus, ad sanctam uirginem obtinendæ salutis causa Parisios à parentibus est allatus: qui ab ea benedicti olei unctione delibutus, & crucesignatus, uidens, loquens, ambulans, audiens, integram adeptus sanitatem, cum parentibus domum se recepit. *Puerũ cæcum, surdũ, & claudum sanat.*

Accidit in Meldensi territorio, ut cum collectis messoribus culmos spicarum truncaret, subito effusus imber ingrueret. Tum illa conturbatis operarijs, tentorium ingressa, orationi se dedit, humi more solito prostrata. Itaque multorum agros circuncirca iacenres imber largus infudit, intra illius uerò agri ambitum ne gutta quidem ulla è nubibus distillauit: sicquè messores illi, ingenti admiratione correpti, cœptum opus absque ulla pluuiæ infestatione consummarunt. *Pluuiã auertit.*

Dæmoniacus quidam, impetrandæ sanitatis causa, ad sanctam Genouefam à parentibus cum multo gemitu & lachrymis perductus est. Tum illa ampullam sibi adferri iussit, in qua sacratum oleum asseruare solebat. Accidit autem, ut nihil eius olei id temporis ampulla haberet: nec episcopus aderat, qui oleum sacraret. Illa igitur hæsitante quidnam ageret, ad precandum Dominum humi prosternitur: cumque prolixæ orationis officium, diù terræ affixa, fideliter impleuisset, ampullam inter manus suas oleo plenam conspicit: atque ita sub unius horæ momento, & de obsessi hominis emundatione, & de olei collatione, remunerante Christo, gratiam geminæ uirtutis emeruit. Ego uerò post tricenos (alias, ter senos) ab obitu eius annos, quo tempore ad eius conscribendam uitam animum appuli, in imo ampullæ oleum, quod illa orante creuerat, uidi. *Sacro oleo pellit dæmonem.*

Tandem felici cursu longa uitæ spatia emensa, laudabiliter diem clausit extremum tertio Nonas Ianuarias. Vixit annos amplius octoginta, peregrina mundo, uenerabilis populo, deuota Christo.

Quidam puer, nomine Prudens, morbo calculi adeò uexatus fuit, ut uitam eius parentes desperarẽt: sed cum ad tumulum sanctæ uirginis cum gemitu & lachrymis morbi sui curationem peteret, calculus eodem die ab illo egressus est, nec eius ulterius molestiã persensit.

Gotthus quidam die Dominico laborans, utraque manu contractus est. Itaque tota nocte orans ad sepulcrum sanctæ uirginis, postera luce incolumis abscessit. Erat id temporis super eius monumentum extructum ligneum oratorium: uerum gloriosæ memoriæ Clodoueus rex, qui ob eius amorem, in carcerem retrusis sæpè ueniam dederat, & ob diuersa crimina animaduersione dignissima capite plectendos, in ipso propè carnificis ictu, supplicante pro eis Genouefa, absoluerat, basilicam mirabili opere extruendam susceperat, sanctæ uirginis adhortationibus permotus, quæ postea, illo è rebus humanis excedente, studio illustrisimæ Clorildis reginæ, coniugis eius, mirificè exædificata & ornata, in sublime creuit fastigium, triplici porticu insignita. Oremus sine intermissione uirginem sanctissimam, ut oret Deum pro peccatis quæ admisimus, impetret mortalibus cibum & mentis & corporis, ut indiuiduæ Trinitati reconciliati, exultemus in splendoribus sanctorum, & magnificemus Dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor, gloria, imperium & potestas in secula seculorum, Amen. *Gotthus contractus sanatur.*

VITA SANCTI GREGORII Lingonensis Episcopi, per Gregorium Turonensem.

Lib. de Vita Patrum, Cap. 7.

EGregiæ sanctitatis uiri, quos palma perfectæ beatitudinis à terris eleuans euexit ad cęlos, ij sunt, quos aut non fictæ charitatis uinculum ligat, aut eleemosynarum fructus ditat, aut flos castitatis adornat, aut martyrij agonizatio certa coronat. In quibus ad inchoandum perfectæ iustitiæ opus illud fuit studium, ut in primis corpus sine macula præparatum habitaculum Spiritui sancto præberent, & sic ad reliquarum uirtutum excelsa contenderent, atque ipsi sibi persecutores facti, dum in se sua perimerent uitia, tanquam martyres probati, peracto cursu agonis legitimi, triumpharent. Quod tamen nullus sine Dei ope ualebit efficere, nisi Dominici adiutorij protegatur uel parma, uel galea. *4. Ian.* *Studiũ continẽtiæ in sanctis.*

1. Cor. 1. 2. Cor. 10. Itaque quod egerit, non sui, sed diuini nominis gloriæ deputet, iuxta illud Apostoli: Qui gloriaț, in Domino glorietur. In hoc enim & beatus Gregorius omnem gloriam contulit, qui de excelsa senatorij ordinis potentia ad illam se humilitatem subdidit, ut omnibus seculi curis abiectis, soli se Deo dicaret, quē in pectore retinebat.

Igitur sanctus Gregorius ex senatoribus primis benè literis institutus, Augustudunensis ciuitatis Comitatum ambiuit. In Comitatu autē positus, regionem illam per quadraginta annos iustitia comitante correxit, & tam seuerus atque districtus fuit in malefactoribus, ut uix eum ullus reorum posset euadere. Coniugem de genere senatorio habuit, Armentariam nomine, quam ad propagandam generationem tantum dicitur cognouisse, de qua & filios, Domino largiente, suscepit. Aliam uerò mulierem, ut iuuenilis assolet feruor inardescere, non contigit.

Vide uirtutũ catalogum, in quibus sanctus Episcopus exercebatur. Post mortem autem uxoris ad Dominum conuertitur, & electus à populo, Lingonicæ urbi Episcopus ordinatur. Cui magna fuit abstinentia, sed ne iactantia putaretur, occulte subcinericeos panes ex hordeo alijs triticeis supponebat, quos frangens egenis erogabat, ipse uerò clàm hordeaceos, nemine intelligente, comedebat, similiter & de uino faciens. Nam dum aquam ei pincerna porrigeret, ad dissimulandum, aquam aliam desuper effundebat, tale uitrem eligens, quo claritatem aquæ obtegeret. Iam in ieiunijs, eleemosynis, orationibus atque uigilijs iam efficax, tamque deuotus erat, ut in medio mundi positus, nouus effulgeret eremita. Nam cũ apud Diuionense castrũ moraretur assidue, & domus eius Baptisterio adhæret, in quo multorum sanctorum reliquiæ tenebantur, nocte de stratu suo, nullo sentiente, consurgens ad orationem, Deo tantum teste, pergebat, ostio diuinitus reserato, attēteque psallebat in baptisterio. Sed cum hoc multi temporis spatio ageret, res tandem ab uno Diacono cognita & manifestata est. Is enim cum cognouisset hæc agi, à longè, ne eum uir beatus sentire posset, prosequebatur, & quid ageret spectabat. Aiebat autem Diaconus, ꝙ cum ueniret sanctus Dei ad ostium baptisterij, pulsaretque manu propria, ostium nemine comparente aperiebatur, illoque ingrediente, diutissimè silentium erat, postea psallentium, tanquàm multarum uocum sonus, per trium horarum & ferè amplius spatium audiebatur. Credo ego, ꝙ cum magnorum sanctorum in eodem loco haberentur reliquiæ, ipsi se beato uiro reuelantes, laudem Domino in commune redderent. Impleto autem cursu, reuertens ad lectulum, ita se cautè super stratum deponebat, ut prorsus nemo sentiret. Obseruatores uerò ostium baptisterij obseratum inuenientes, claue sua solita aperiebant. Commotoque signo, sanctus Dei, sicut reliqui, nouus ad officium Dominicum consurgebat. Cum energumeni eum in primo die Episcopatus sui confiterentur, rogabant eum Presbyteri, ut eos benedicere dignaretur. Quod ille uiriliter, ne uanam incurreret gloriam, refugiebat, clamans indignum se ad manifestandas uirtutes Dominicas esse ministrũ. *Signo Crucis & uerbo dæmonia eijciebat* Sed tamen quia diutius hoc dissimulare non potuit, adduci eos ad se iubens, sine ullo tactu, facto tantum signo Crucis econtra, uerbo dæmonia discedere imperabat. Quod illa protinus audienria, corpora, quæ nequitia sua diuexarant, absoluebant. Et illo absente, multi cum uirga, quam in manu ferre solitus erat, suspensos atque signatos energumenos liberabāt. Nam & de stratu eius si quis ægrotus quippiam abstulisset, erat præsens medicamentum.

Armentaria autem neptis eius, cum grauiter quodam tempore in adolescentia sua à quartano fatigaretur incommodo, ac medicorum studio plerunquè fota, nullum posset sentire leuamen, & ab ipso confessore beato sæpius, ut orationi insisteret, hortaretur, quadam die lectum eius ipsa petijt: in quo posita, ita febris cuncta restricta est, ut nunquàm ea deinceps ægrotaret.

Mors sancti uiri. Beatus autem Gregorius cum per diem sanctum Epiphaniorum ad ciuitatem lōginquam ambulasset, à modica febre pulsatus, relicto seculo, ad Christum migrauit. Cuius beata facies ita erat glorificata post transitum, ut rosis similis cerneretur. hæc enim apparebat rubea: reliquum uerò corpus tanquàm candidũ lilium refulgebat, ut æstimares eum iam tunc ad futuræ resurrectionis gloriam præparatum. Quod deferentes ad castrum Diuionense, ubi se iusserat tumulari, in planitie illa, quæ à parte aquilonis habetur, haud procul à castro aggrauati gestatores, non sustinentes feretrum, solo deposuerunt, ibiquè parumper resumentes uires, & post paululum eleuantes, ad intramuraneam eum Ecclesiam detulerunt. Aduenientibus autem quinta die Episcopis, ab Ecclesia ad basilicam beati Ioannis deferebatur. Et ecce uincti carceris ad beatum corpus clamare cœperunt, dicētes: Miserere nostri, pijssime domine, ut quos uiuens in seculo non absoluisti, uel defunctus cœleste regnum possidens, digneris absoluere: uisita nos, quæsumus, & miserere nostri. *Magnũ miraculũ pro inuocatione sãctorum* Hæc & alia illis clamantibus, aggrauatum est corpus ità, ut ipsum penitus sustinere non possent. Tunc ponentes feretrum super terram, uirtutē beati antistis præstolabantur. His ergo expectantibus, subito reseratis carceris ostijs, trabes illa, qua uinctorum pedes coarctabantur, repulsis obicibus, scinditur media, confractisquè catenis, omnes pariter dissoluuntur, & ad beatum corpus, nemine retinente, perueniunt. Dehinc eleuantes feretrum gestatores, ij inter reliquos obsequuntur, qui à Iudice postea sine dãno aliquo sunt dimissi. Post hæc beatus confessor multis se uirtutibus declarauit. Aiebat enim quidam religiosus, cœlos se apertos in die eius sepulturæ uidisse. Nec enim ambigitur, quin postactus angelicos sydereis sit cœtibus aggregatus.

Vinctus quidam per uiam illam, qua beatum corpus à Lingonis est exhibitum, ad antedictum castrũ adducebatur. Cumquè milites cum equitibus præcedentes, post terga traherent uinctum, ad supradictum locum, ubi beati confessoris artus quieuerant, peruenerunt: quem dum præterirent, uinctus, inuocato nomine beati antistitis, petijt ut eum sua misericordia liberaret. Quo orante, laxati sunt laquei de manibus eius: sed sentiens se solutum, non id euulgauit, coopertisquè manibus, putabatur adhuc esse ligatus. Ingressi autem portam castri, cum ad atrium peruenissent, hic exiliens, & corrigiam ligaminis trahentium in manu tenens, cum auxilio omnipotentis Domini, & obtentu beati Pontificis, liberatus est.

Corpus eius post multos annos quale fuerit. Admirabile autem est & illud miraculum, qualiter beatum corpus eius, cum post multa tempora transferretur, apparuit gloriosum. Cum enim beatus Pontifex in angulo basilicæ fuisset sepultus, & paruus fuisset locus ille, nec eo populi sic possent accedere, ut deuotio postulabat, sanctus Tetricus filius & successor eius hæc cernens, & uirtutes ibidem assidue operari prospiciens, ante altare basilicæ fundamenta iacit, erectamque absidem miro opere construit, & transuoluit. Ea uerò transuoluta, disruptoquè pariete, arcum ædificat. Quod opus cum esset perfectum atque exornatum, postquàm in media abside loculum fodit, quò corpus beati Patris transferre uolebat, conuocat Presbyteros & Abbates

tes ad illud officium. Qui uigilantes orabant, ut se beatus confessor ad hanc sibi præparatam habitationem transferri permitteret. Manè autem facto, cum choris psallentium appræhensum sarcophagum, ante altare in absidem, quam beatus Episcopus ædificauerat, transtulerunt. Quod sepulcrum dum diligenter componunt, subito, &, ut credo, ad Dei iussum, opertorium sarcophagi motum est in una parte, & ecce apparuit beata facies eius ita integra & illæsa, ut putares eum non mortuum esse, sed dormientem. Sed *Item uestis.* nec de ipso uestimento, quod cum eo positum fuit, aliquid ostensum est diminutum. Vnde non immerito apparuit gloriosum post transitum, cuius caro non fuit corrupta ludibrio. Magna est enim corporis & cordis integritas, quæ & in præsenti seculo præstat gratiam, & in futuro uitam largitur æternam. De qua Paulus Apostolus ait: Pacem sequimini & sancti *Heb. 12.* ficationem, sine qua nemo uidebit regnum Dei.

Puella quædam die Dominico dum suum caput cōponeret, pecten appræhensus manibus eius, credo ob iniuriam diei sanctæ, adhæsit ita, ut affixi dentes tam in digitis, quàm in palmis magnum ei dolorem inferrent. *Vide quomodo confugiētes ad sanctorum sepulcra, sanentur.* Quæ cum basilicas sanctorum flens atque obsecrans circuiret, ad sepulchrum beati Gregorij antistitis, in eius uirtute confisa, prosternitur. Cumque diutissime beati confessoris præsidium flagitasset, directa manus eius ad opus pristinum, pectine deciden te, reducitur. Sed & energumeni eum confitentes, ad eius sepulcrum sæpè purgantur. Nam plerunque uidimus post eius transitum, uirgula, cuius suprà meminimus, quam manu gerebat, per parietes ita eos affixos, ut putares illos ualidis atque acutissimis sudibus retineri. Multa quidem de eodem gesta cognouimus, sed ne fastidium incitarent, de pluribus pauca perstrinximus. Obijt autem tricesimotertio Episcopatus sui anno, ætate nonagenaria, qui se uirtutibus manifestis sæpius declarauit.

VITA S. RIGOBERTI, RHEMORUM Archiepiscopi, per F. Laurentiū Surium ex manuscriptis codicibus, mutato stylo, paraphrasticos descripta.

4. Ianu. Paulus Aemyl. hist. Frāciæ li. 2.

TEmporibus Childeberti, Dagoberti & Chilperici regum Franciæ, extitit uir Dei Rigobertus, quem quidam Robertū uocant. Traxit ille originem ex spectabili prosapia in regione, quam Ribiariorum uocant, patre Constātino, matre è Francorum gente, porrò à primis ætatis initijs totum se cœlestibus mācipauit studijs & disciplinis, castitati deditus, uigilijs & orationi intentus, sermone uerax, charitate feruidus, abstinentiæ studiosus, humanitate conspicuus, sapientia illustris, iustitiæ tenax, consilio prudens, omniq; morum honestate uenerabilis. Vnde factum est, ut ijs uirtutum ornamētis instructus, breui ad perfectionis apicē pertingeret, & ut erat diuinitus præordinatum, Pontificis dignitate afficeretur. *Episcopus factus ut se gesserit.* Factus autē episcopus, diuina ipsum adiuuante gratia, talis ac tantus ilicò apparuit, ut & bonis charus, & improbis formidabilis esset. Optabant boni eius salutaribus admonitionibus & institui, & parere, at mali uerebantur, ne ab ipso deprehensi castigarētur. Itaque, quod de beato Remigio quoque legitur, erga bene agentes, Petri uultum præ se ferebat, erga delinquentes, Pauli in spiritu seueritatē, illius clementiam & lenitatem, huius in puniendis criminibus zelū imitans. Bonis, si cæderent, minabatur pœnas, lapsis, ne desperarent, cuperentq; ad meliorem frugem se recipere, ueniā promittebat, Quosdam sanè assiduis adhortationibus & prædicationibus suis ad emendationem sui pertraxit, plerosque grauitate & integritate multiplicis doctrinæ desiderio sanctæ & religiosæ uitæ inflammauit, nonnullis suo exemplo cōsuluit, aliquammultos suarum gregibus ouium adiunxit, aliquot etiam educauit, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret. Successit in pontificatu Reolo, magnarum uirtutum uiro, &, ut quidam aiunt, ipsi sanguine coniunctissimo. Cum aūt incertū habeatur, quot annis illo obeūte sedes Rhemensis antistite uacua fuerit, pleraque præcedentium patrum studio & uigore instituta, iam collapsa uisebantur, quæ sua industria uir sanctus in pristinum restituit statum. Nam canonica clericos *Instituit Canonicos.* religione contineri uoluit, & pro numero illorum, qui tunc erant, ad uictum pertinentia eis suppeditauit, ut diuino cultui & liberius & instantius uacare possent. Ante enim illius pontificatum non dabatur eis panis, ut uocant, canonicus, nec erant, ut sunt hodie, canonici, quinetiam loca quædam cum illorum habitatoribus eis contulit, qui illorum usibus necessarijs perpetuo inseruirent. Et ipse quidem primus inter Rhemorum episcopos fertur commune eis instituisse ærariū, quod generatim omnibus eorum usibus perenniter applicaretur, quæ uerò huc cōtulerit, nihil opus est hic commemorare, potest autem facile eius prudentia & benignitas animaduerti in distribuendis his rebus suis, inter alia quæ possedit, dū pauperes Christi facultatum suarū hæredes instituit, qui *Lu. 14* non habent unde possint retribuere, retribuetur autem ei in resurrectione iustorum. Quodam tempore uir sanctus de Culmisiaco uilla episcopatus sui ueniens, adijt Pipinum Maiorem domus, quem pleriquè Magistrum equitum uocant, patrem Caroli Martelli, præmissis quibusdam eulogijs ad illum à uenatione redeuntem, quas quidem crebro illi mittere consueuerat. Morabatur tum Pipinus in pagi cuiusdam loco, cuius uocabulū est Gremaca chortis, ubi id temporis non uilla erat, ut est hodie, sed sylua grandis, & fons, ad quem apri frequētes aduentabant, qui hodieque illic permanet. Ceperat tunc Pipinus eo loci ferā quandam, quam ibidem assari uoluit, tanquàm illic pransurus. Intereà uerò oblatam ipsi episcopi Rigoberti benedictionem gratissimo accepit animo, dicēs clientibus suis, Quid faciemus huic episcopo, qui nobis gratificari non desinit? Illis tacētibus, Pipinus ad sanctū conuersus Rigobertū, his cū uerbis liberaliter cōpellauit, Pete à me quicquid uolueris, nec uoto frustraberis tuo. Cui sanctus Rigobertus, Da mihi, inquit, exiguam hanc mansiunculā, & sufficit mihi. Tū ille, Et hanc tibi do, & quantum in eius circuitu tibi uēdicare uoles. Itaque sicut olim Clodoueus rex beato Remigio, ita ille quoque sancto Rigoberto tantū largitus est agri, quantū posset ambulādo circumire, dū ipse meridie dormiret. Porrò sanctus pontifex per apertos eius loci fines obambulās, passim certos fixit *Pipini in S Rigobertū liberalitas.* limites, ut si qua lis oriretur, ijs eā dirimeret, omnibusq; peragratis, q̄ sibi dari mallet, mox ad Pipinū à somno surgentē redijt, & ab illo quicquid circūierat locorū, impetrauit. Ferūt aūt quacūq; tū uir sanct⁹ in circuitu ingressus est, ibi & æstate & hyeme uernātiorē terrā conspici, q̄ in locis cæteris illi adiacentibus. Additur etiā aliud sanè stupendū miraculum, quod etiā hucusque illic cerni affirmant, ijsdē in locis postquàm eius dn̄io cesserunt, nullam unq̄ sæuijsse tempestatem, nec grandinem illic decidisse, neque fines illorum attingere, quod non immeritò sancti uiri meri-

tis attribuitur. Neque putandum est, sanctum pontificem, praua cupiditate ductum has res petijsse, sed consulere uoluisse ecclesiæ, quam earum hæredem instituit: sed & alias quasdam ecclesias illarum uoluit esse participes. Erat ille uir sanctus ita externis occupationibus & negocijs intentus, ut tamen nihil de studijs internis remitteret: sicque exercitijs internis deditus, ut tamen rebus externis adhibendam curã & prouidentiam non omitteret: nè aut totus ab intimis excideret, si sola externa curanda suscepisset: nec proximis impendenda officia negligeret, si solis esset internis exercitijs addictus. Conabatur in omnibus prudentem se exhibere dispensatorem pariter & fidelem, sciens se constitutum à Domino super familiam illius, ut daret illis in tempore tritici mensuram. Longè uerò semper ab illo abfuit illud Apostolicum: Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. poterat autem dicere cum eodem Apostolo: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Itemque illud: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Eratque illi uiuere Christus, & mori lucrũ, & quia solo corpore in terris degens, ipse iam in cęlestibus uersabatur, non iniuria illud sibi usurpare poterat eiusdem Apostoli, Nostra autem conuersatio in cœlis est, quippe qui in illorum numero computabatur, quibus dictum est, Vos estis lux mundi, &c, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Amabat illum atque colebat haud uulgariter Pipinus, cuius supra meminimus, misitque ad eum Carolum filium suum, ut ab illo baptizaretur. Carolus hic ob feros animos, & ꝙ ab ineũte ætate uir strenuus in armis & robusto corpore fuerit, Martellus est appellatus. Abluit autem illum uir sanctus undis salutaribus, & è sacro fonte illum suscepit, ut eius pater petierat, sed cum ille postea patri decedendi in principatu succederet, sanctum antistitem è sua sede impiè & iniustè expulit, ut paulò infra dicemus. Porrò uir sanctus ecclesiam ipsius curæ commissam, ita ut cœperat, uigilantissime & strenuissime administrabat, ascendens ex aduerso, & opponens se murũ pro domo Israel, ut staret in prælio in die Domini. Nam quibuslibet potestatibus prauè agentibus (sic enim locum hunc Ezechielis prophetæ exponit sanctus Papa Gregorius) rationis libera uoce contraibat, & fideles innocentes contra peruersorum iniustitiam ex iustitiæ authoritate uindicabat. Itaque quadrabat in illum uel maximè illud sancti Iob, Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens testimonium reddebat mihi, eo ꝙ liberassem pauperem uociferantem, & inopem cui non esset adiutor. Iustitia indutus sum, & uestiui me, sicut uestimento & diademate, iudicio meo. Conterebam molas iniqui, & de dẽtibus illius auferebam prædam. Nec dubium, quin sicut pastor bonus libenter positurus fuerit animam suam pro ouibus suis, si persecutor adfuisset, cuius crudelitas id exigeret. Interea uerò dum ille sic pijs esset operibus intentus, suoq; clero & populo in omnibus tanquàm Pater filijs solicite consolaret, atq; ea causa in Rhemensi urbe demoraretur, post obitũ Pipini inter Carolum eius filium atque Ramanfredũ nõ leuis simultas de obtinendo principatu, siue Magisterio equitum, exorta est. Accidit tum, ut Carolus Rhemorum urbem pręteriens, totam, ut aiunt, circumiret, donec ad eam peruenit portam, in qua sanctus Rigobertus congruis extructis ædibus degebat, quẽ sanè huiusmodi compellauit uocibus, Domine Rigoberte, iube portam ciuitatis aperiri, ut liceat mihi ire precatum ad sanctam Mariam. Sed cum sanctus episcopus nullum ei uociferanti redderet respõsum, quippe orationi intentus, cui perpetuo uacabat, fertur tertiò eisdem usus uocibus, ita ut tandem uir Dei eius ualido clamore compulsus, sic ei responderit, Porta hæc tibi non aperietur, donec certo constet, utri uestrum cessura sit uictoria. Tu enim & Ramanfredus inter uos dignitate contenditis, nec adhuc scire licet, quem sit res exitum habitura. Quòd si Dominus te uoluerit uictorem euadere, reuertenti tibi libens portam reserabo, fidelemque me exhibebo. His auditis, Carolus furibundus iuramento affirmauit, si uictor rediret, non impunè id laturum episcopum. At uir Dei eius minas non ualde pertimescens, (Iustus enim quasi leo confidens, absque terrore erit) portam ei noluit patefacere. Facile enim, utpote uir prudens, animaduertit, non orandi studio illum uelle ingredi quod simulabat, sed uastandi potius animo, quẽadmodum alias iam urbes deuastarat, tum etiam uerebatur, si hunc intro admisisset, Ramanfredum, si ad eum uictoria inclinasset, ipsum infidelitatis incusaturum. Hæc autem porta à plerisquè Collaticia, ab alijs hodieque Basilicaris uocatur, ibiq; portarum cętterarum totius urbis claues apud se reconditas seruabat. Basilicaris uerò idcirco dicta putatur, siue ꝙ in eius circuitu plures, quàm apud portas alias, ferantur olim fuisse basilicæ, siue ꝙ euntibus ad basilicas, quæ in sancti Remigij uico habentur, semper fuerit peruia. Iusserat autem sanctus Rigobertus in pinnaculo templi sancti Petri, quod erat propinquum eius ædibus, ostium fieri, per quod in illud templum adiunctis illi gradibus descendere solebat ad orandum, atque inde reuertens, per idem ostium ingrediebatur in oratorium, quod iuxta domum suam extruxerat supra murum ciuitatis, dicaueratque; sancto Michaeli archangelo, quod quidem tempore non exiguo permansit, & frequens ad illud populus confluebat, in ipsa præsertim beatissimi archangeli solennitate, donec Ludouicus Imperator sancti Petri monasterium donauit filiæ suæ Alpaidæ, quod quidem propter loci situm uocatur inferius, sicut alterum illi uicinum, eãdem ob causam dicitur superius. Huius autem fœminæ maritus, nomine Bego, hoc oratorium iussit dirui, quòd suo fastigio iam dicti templi fenestræ caliginẽ offunderet, uel potius, ꝙ ad eius ostiolum grauiter caput allisisset, cum esset procero corpore, nec caput submisisset ingrediens per ostiolum. Inde autem abiens, ira locutus est ad suos, Cauete, ne huc reuertẽs, istud hic inueniam, alioqui certe pœnas luetis. Vt autem cœptum est destrui, ille mox arreptus est à dæmone, cum tamen procul abesset in pago, qui Begonis uilla dicitur. Feruntur etiam horribiles tenebræ Rhemis extitisse per triduũ, illo in loco, ubi destruebatur. Verum his obiter commemoratis, ad institutum reuertor. Carolus duodecimo Calendas Augusti, qui tunc Dominicus erat dies, summo manè conflixit cum Chilperico rege, & Ramanfredo, quem Chilpericus Maiorem domus, uel Magistrum equitũ creauerat: & pro uoto uictoria potitus, mox ut reuersus est, è sede sua exturbauit põtificem Rigobertum, & quidem iniustissime, ut erat illi antea cõminatus, neque id tamen adeo mirũ, cum etiam alijs similiter fecerit, porrò in depulsorum locum suarum partium studiosos intrusit. De hoc Carolo, quem non iniuria tyrannum dixeris, annotatum est in Annalibus diuersorum regum, quòd primus ipse episcopatus regni Francorum contulerit laicis hominibus & comitibus. Sensit eum sanè infestum sibi sanctus pontifex Rigobertus ad supremũ usque uitæ eius diem, cum illi debuisset esse fidelissimus, quippe è baptismi

Marginalia: *1 Ti. 5* · *2 Cor. 11.* · *Ro. 12.* · *Phil. 1.* · *Phil. 3.* · *Mat. 5* · *Carol' Martellus à S. Rigoberto baptizat.* · *Homi. 14. in Euãgelia.* · *Iob 29* · *Ioã. 10* · *Carol' minas intẽtat S. Rigoberto.* · *Pro. 28* · *S. Rigobertus è sua sede pellitur.*

mi fonte ab illo susceptus. Pertullit hoc uir sanctus exemplo Domini sui, qui à proprio discipulo impijs traditus est. Præclare autem dictum est, à sancto Gregorio pontifice. Omnes electi quia summi capitis mēbra sunt, caput quoquè suum in pasionibus sequuntur, & ipsos aduersarios in morte sua sentiunt, de quorum uita præsumebant, ut tanto illis crescat merces operis, quanto eis uirtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Verum, ut scriptura dicit, qui reddit mala pro bonis, nō recedet malum de domo eius.

Homi. 35. in Euangelia.

Quòd Carolus hunc uirum Dei crudeliter è sua sede eiecit, & res ecclesiarū usurpauit, iusto Deus iudicio in illius caput reddidit, quemadmodum antiquorum ueridica traditione constat. Sanctus enim Eucherius Aurelianeñ episcopus, quem etiam sua dignitate priuarat, quique in S. Trudonis cœnobio quieuit, cum esset orationi intentus, raptus in spiritu, inter cætera, quæ illi diuinitus ostensa sunt, uidit hunc Carolum apud inferos damnatum. Cumque ab angelo ductore suo percōtaretur eius rei causam, dictum est illi, quòd propter res sanctis ereptas & ablatas, ante extremum iudicij diem iam corpore & anima addictus sit supplicijs æternis. Itaque ad se reuersus S. Eucherius, sanctū Bonifacium & Fulradum Abbatem S. Dionysij, summum regis Pipini capellanum ad se uocauit, eisque hæc exponens, pro comperienda certius ueritate iussit eos adire Caroli sepulcrum, & si illic cadauer eius non inuenirent, de uisionis certitudine nihil ambigerent. Abeunt illi, apertoque monumento, uident subitò prodire inde draconem: porrò monumentum totum intrinsecus denigratum, perinde ac si exustum foret. Sed de his satis. Meminit uerò huius beati antistis etiam Adrianus Pontifex Romanus in epistola, quam scripsit Turpino eius successori, in qua sane multum conqueri uidetur de iniuria illi illata, ita enim scribit: Tua fraternitas nobis retulit, quia faciente discordia inter Francos, archiepiscopus Rhemensis, Rigobertus nomine, à sede contra canones deiectus & expulsus fuit sine ullo crimine, & sine ullo episcoporum iudicio, & sine ullo Apostolicæ sedis consensu uel interrogatione, sed solummodo ꝙ antea non consensit in partē illius, qui postea partem de illo regno in sua potestate accepit, in qua parte est Rhemensis ciuitas, & donatus atque magis usurpatus contra Deū & eius authoritatem fuerit ille episcopatus simul cū alio episcopatu, & alijs ecclesijs, & secularibus potestatibus, Miloni cuidam, sola tonsura clerico, nil sapiēti de ordine Ecclesiastico, & alij episcopatus de ipsa Rhemensi diœcesi, diuerso modo erant diuisi, & aliqui ex magna parte in episcopo consistentes, ad alios episcopos & metropolitanos episcopi & clerici ordinationes aliquando accipientes erant, & refugia inde bita habebant, & à suis episcopis iudicari & distringi non sustinebant, & clerici, & sacerdotes, & monachi, & sanctimoniales sine lege Ecclesiastica pro uoluntate & licentia uiuebant.

Pro. 17

Habet hac & Paulus Aemylius Libro 2. de reb⁹ gestis Frācorum.

Episto. Adriani Papæ ad Turpinum nihil mutato stylo.

Locus hic obscurus est.

Porrò sanctus Rigobertus nō immemor illius Dominici præcepti, Si uos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam, secesit in Vasconiam, ibique exilium patienter ferens, multas indefessus sanctorum memorias inuisebat. Inuenit autem illum ibi is, cuius mentio paulò ante facta est, Milo Abbas, qui ex Caroli largitione Rhemensem obtinebat episcopatum, dixitque illi, Quid hic agis? Reuertere in Franciam, ubi si mihi dederis res proprias, quas illic habes, efficiam apud principem, ut tuum tibi restituat episcopatum. Cui uir Dei, Si, inquit, dicta factis eris executus, faciā quod petis, atque ita uir sanctus redijt in Franciam, & in chorte Gremaca, quæ illius erat peculiaris possessio, degebat. Adijt autem illum Milo, dixitque ei, Trade mihi res, quas pollicitus es, obtinui nanque apud principem, ut restituaris sedi tuæ. At sanctus pōtifex, Quas res, inquit, donaui ecclesiæ Christi, eas non possum illi tollere, & alteri donare.

Matt. 10.

Cui Milo furibundus respondit, Quandoquidem me fefellisti, nō obtinebis sedem tuam. Mox uerò episcopus ita illi ait, De rebus diœcesis fac quod tibi uisum est, tantum quæso, ut sanctæ Mariæ altare mihi impetres. Morabatur igitur uir sanctus in chorte Gremaca diu satis. in parcitate, humilitate, uigilijs, orationibus, eleemosynis, cæterisque operibus bonis uitam transigens, crebroque ciuitatem Rhemensem ingrediens, in ara beatissimæ Mariæ uirginis, ut optarat, Missam celebrauit, atque inde reuertens, ibat orationis causa ad S. Mauricium, post ad S. Theodoricum, subinde ad beatum Cyriacum in uilla Culmisiaco, atque postremo ad Gremacam chortem se recipiebat. Cumque id pro more faceret, contigit die quodam, ut ad sanctum Cyriacum ueniret, pro se suaque Ecclesia, uti consueuerat, precaturus. Finita autem oratione, locutus est cum Vicedomino, qui illic aderat, à quo mox suppliciter inuitatus ad prandium, non assēsit, dicens in basilica S. Petri Missæ sacrum sibi adhuc esse peragendum. Sub his autem colloquijs quædam inops uidua attulit illi Vicedomino anserem.

Moratur S. Rigobertus in chorte Gremaca.

At ille respiciens in sanctum episcopum: Quandò, inquit, non uis nobiscum prandere, saltem anserem hunc, oro, ut puer tuus secum ferat, & domum reuersus, illum tibi iubeas edendum præparari. Accepit igitur puer anserem, & aliquandiu gestauit, sed interim subito ex eius euolauit manibus. Ea res puerum ualde afflixit, sed mœrentem blande consolans Episcopus, admonuit ob rerum temporalium iacturam non debere hominem Christianum lugere, sed spem suam reponere in Deo, qui dat omnibus affluēter. His dictis, in silentio, ut erat solitus, hymnos Dauidicos promebat. In itinere enim positus, semper aut conferre aliquid, aut cantare de Deo solebat. Itaque post trium horarum spatia anser sponte redijt, sed eum uir magnæ simplicitatis & pietatis non passus est occidi, quandiu uiuere potuit. Exegit autem sanctus episcopus illo in loco annos non paucos, apostolicis clarus actionibus, multisq; pollens uirtutibus, atque tandē consummata strenuè huius uitæ militia, plenus dierū migrauit ad patriam claritatis æternæ pridie Nonas Ianuarij, anno Dominicæ incarnationis plus minus septingentesimo septuagesimotertio, Indictione octaua, estque honorifice sepulturæ mandatus à sacerdotibus & cæteris in ecclesia sancti Petri apostoli, quam ipse à fundamentis extruxerat, conditusque est iuxta altare à parte illius dextra. Claruit autem post obitum multis miraculis in testimonium eximiæ sanctitatis, sed hominum incuria non sunt literis mandata. Erat apud eius loci presbyterum puer quidam scholasticus, qui irreuerenter & dissolute super tumulum eius subsiliens, mox acripedis dolore cruciari cœpit, ac si spinæ aculeis atrociter pungeretur. Itaque claudus est factus, illo pede nusquàm posteà ingredi potuit. Quo uiso, presbyter & eius loci indigenæ cancellos ibi apposuerunt, ne quis temere accedens, similia pateretur. In illa autem basilica nocturnis horis tantæ suauitatis uoces sæpius sunt auditæ, ut non nisi angelicæ putarentur. Lux quoque medijs noctibus tantæ claritatis illic emicuit, ut solis splendorem uicisse uideretur, quæ etiam immenso iubare suo sacerdotis cuiusdam, qui etiamnum illic degit, domicilium basilicæ muro inhærens, adeo penetrauit, ut ingens timor ac tremor illum occuparet. Porrò Hincmarus, qui ab illo quintus fuit Rhemorum episcopus, decimooctauo Calendas Iulij transtulit sacras eius reliquias ad monasterium

S. Rigobertus moritur.

rium S. Theodorici, ubi multa sunt patrata miracula, quæ studio breuitatis præterimus. Per illum sanè quic quid cum fide & religioso animi affectu petitur, obtinetur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat in secula seculorum.

VITA BEATAE APOLLINARIS Virginis, Authore Simeone Metaphraste.

Ianu. 5. IMperante inprimis pio Imperatore Anthemio, Imperatoris filio, qui habuit duas filias: ex quibus una habebat spiritum immundum, altera autem ab ineunte ætate uacabat ecclesijs, ieiunijs & orationibus. Erat uerò eius nomen Apollinaris. Cùm ea autem esset ætatis legitimæ, quærebant eius parentes eam marito coniungere. ea uerò nolebat.

Ecce quomodo etiã antiqua moniales regulas habebant. Dicit uerò quodam die suis parentibus: Cupio ire in monasterium, & audire sanctas scripturas, & uidere regulam monasticam. Ei autem dicunt parentes: Volumus te marito coniungere. Ea uerò dicit eis: Nolo coniungi marito, sed spero fore, ut quomodo Deus sanctas suas uirgines custodijt impollutas me quoque in suo timore custodiat impollutam. Nouum autem & admirabile uidebatur parentibus, quòd cum esset id ætatis, talia diceret, Deum desiderans. Rursus eos rogabat, ut unam adducerent monacham, ut eam doceret psalterium & legere.

Imperator autem non parua affectus est molestia, quòd eam uellet iungere matrimonio. Cum ea autem persisteret, & arrhas nollet accipere, ei dicunt eius parentes, Quid uis filia? Ea uerò dicit eis, Rogo uos, ut me ad Deum adducatis, ut meæ uirginitatis mercedem accipiatis. Illi autem cum uidissent eius mentẽ esse adeo firmã & immobilẽ, & à Deo adeò fuisse amatam, dicunt ei, Speramus filia, fore ut fiat Dei uoluntas. Paucis uerò post diebus adduxerunt ad eam monachas, quæ eam docuerunt psalterium & legere scripturas.

Ecce peregrinationem ad loca sancta Hierusalẽ orãdi et adorandi gratia. Quodam autem die cum uterque considerent, ea dicit parentibus, Rogo uos, ut me dimittatis in loca sancta, ut orem & adorem sanctam resurrectionem & crucem uenerabilem. Illi uerò non habebant propositum dimittendi eam, quoniam eam magis amabant, quàm sororem eius, quæ uexabatur. Cùm autẽ interiecto aliquo spatio temporis, ea eis esse molesta, iussit Imperator, ut ad eam deferrentur pueri & ancillæ, & aurum & argentum, & ei dicunt, Accipe filia, & recede, imple uotum tuum. Deus enim uult te suam esse seruam, eaque in nauem imposita, his pueris cõsequẽtibus, dixerunt ei, Filia, memento nostri in sanctis locis. Ea uerò dicit, Quomodo mihi satisfecistis, uos quoquè in die malo liberabit Dominus. & parẽtibus ualere iussis, cœpit nauigare.

Cum autem paucis diebus peruenissent Ascalonẽ, paucos dies illic manserunt propter maris iactationẽ. Ipsa uerò orans in omnibus ecclesijs & monasterijs, eis quoque exhibebat, quæ erant necessaria. Aliquot autem post diebus, cum inuenissemus comites, uenimus in sanctam ciuitatem. Cumque in quendam locũ diuertissemus propter nostras sarcinas, puerosq; & ancillas, qui unà erant, paululum requieuimus. Eis autẽ dixit beata Apollinaris, Agite, adoremus beatam resurrectionem & uenerandam crucem. Porrò autem eis orantibus, ea orabat pro suis parentibus. Cœpitq; benefacere ijs, qui opus habebant. Ibant uerò assidue ad monasteria uirginum perennium, & ad eos qui uitam agebant monasticam, & suppeditabat eis, quæ erant necessaria.

Adorãt beatam resurrectionem & uenerandã crucem.

Quodam autem die dicit uni ex ijs, qui cum ea uersabantur, Volo uos, si Deus uelit, liberare. Hoc autem audito, affecti sunt molestia. Illa itaque dixit eis, Ne sitis animo anxij. Si Deus enim quid compungit meã humilitatem, præbebo ad uos alendos. Cumque ij accepissent eius benedictionem, ei ingentes gratias agebant. Cum uerò recessissent, abijt cum ijs, qui ei remãserant, ad Iordanã, & illic rursus præbuit ijs qui opus habebant. Cumquè illinc profecti essent, rursus ueniunt in sanctam ciuitatem.

Elapsis autem aliquot diebus, cum suam complesset orationem, dicit eis, qui unà cum ea erant, Fratres mei, uolo uos quoquè liberare. Sed nunc eamus Alexandriam usque, & sanctum Menam adoremus. Illi uerò dixerunt, Vt iubes Domina. Cum descendisset autem Ascalonem, distribuit in uia ijs, qui opus habebant, inuentoquè nauigio, quod ibat Alexandriam, eo nauigarunt. Audiuit autem is, qui erat præses eo tẽpore, & misit ad eam adorandam. Ea uerò non passa est, sed noctu uenit in prætorium, & adorauit præsidẽ & eius uxorem. Illi uerò ad pedes eius procidunt, dicentes, Quæsumus, Domina, cur sic fecisti? Nos misimus qui uenirent ad tuos pedes, & tu Domina nostra uenisti ad nostros pedes? Ea uerò dicit eis, Vultis mihi rem gratam facere? Dicunt ei, Certe Domina. Ea uerò dicit eis, Dimittite me, quoniam uolo ire oratum ad sanctum Menam. Illi autem cum præclaris donis eam dimiserunt. Ea uerò accipiens, omnia distribuit pauperibus.

Vestes mostica. Cum autem in ciuitate mansisset paucos dies, ibat ubique in monasteria & assidue eis suppeditabat. In eo autem loco, in quo habebat domum, inuenit unã uetulam, cui præbuit modicam benedictionem, & dixit ei, Accipe soror, & abi in ecclesiam, & eme mihi unum lebetonarium monasticum, & similiter humerale, & cucullam, & accipe etiam cingulum. Abiens uerò uetula, ei hæc in re inseruit. Cum ea autem attulisset, ei precata est, dicens, Deus te adiuuet Mamma. Cumquè accepisset, occultauit propter pueros. Quando autem uoluit egredi ad sanctum Menam, ijs omnibus manumissis, dedit eis id quod erat ad uictum necessarium, & eos dimisit. Illi uerò ei benè precati, recesserunt.

Vide quomodo sanctorum et sepulcra in ueneratione haberi, antiquus mos fuit. Cum autem secum accepisset eunuchum unum, & unum senem, naui uenit in Lemnam. Cumquè peruenissent ad ædes Philoxemi, didicit is qui erat illic Paramonatius, uenitquè cum magno apparatu, dicitque ei procidens, Domina mea, ubi iubes me manere donec ascenderis, & tuam feceris orationem? Ipsa uero eum rogauit cum sacramento, ut nihil ad se afferretur. Dicit autem ei, Fac officium charitatis. Affer ad me quatuor animalia, ut ascendens adorem sanctum Menam. Ille autem die sequenti adduxit animalia. Ea uerò dixit, Crede Domino, eis non insidebo, nisi eorũ mercedem dedero. Cumque dedisset pluſquam dari consueuisset, ualedixit Oeconomo. Ipse autem recessit, accepta ab ea benedictione.

Cum ea autem ascendisset, fecit ut agaso etiam alterum animal ascenderet. Cumquè peruenissent ad sanctum Menam, eius uenerabile monumentum adorauere. Audiuit autem Oeconomus, & uenit in clero ad eam adorandam. Illa uerò ex eo affecta est molestia. Nolebat enim cognosci. Oeconomus autem eam rogabat, dicens, Domina, iube in domo mea. Ea uerò dicit ei, Ego uolo unum diem manere in ecclesia, donec me Deus dimiserit eò, quò sum abitura. misitquè ad eam sancti benedictionem. Distribuit autem ijs, qui

ijs, qui

ijs,qui opus habebant. Post tres uerò dies dicit Oeconomo: Fungere officio charitatis. Præbe mihi unam lecticam, ut abeam & adorem patres Scetis. Is autem accersito uno lecticario, dixit ei: In nomine Dei affer ad me lecticam. Ille uerò dixit: Iussisti. Beata autem adducit ad se puerum, qui ei remanserat, & benedictione ei data, eum quoque dimisit, dicens, Ora pro me.

Cum sequenti autem die uenisset lecticarius, mansit donec fuit uespera. Cumquè ualedixisset Oeconomo & puero, ascendit in lecticam, habēs intus uestes monachicas, & fecit ut secū ascenderet eunuchus, ante autem lecticarius. Cœpitque beata orare, cum esset intus, & à Domino Deo petere auxilium. Circa mediā autem noctem peruenit ad paludem prope fontem, qui usque in hodiernum diem dicitur Fons Apollinaris. Cumquè lecticæ pallas aperuisset, Dei prouidentia inuenit ambos dormientes. Cumque se uestibus exuisset mundanis, induit se monasticis, dicens: Qui dedisti principium, ut hunc sanctum assequerer habitum, fac me dignam, ut eum ad finem perducam congruenter tuæ uoluntati Domine. Cumquè se signasset deiecit se à lectica, & ingressa est paludem. Deus autem cum uidisset eius in ipsum charitatem, effecit ut, quandiu uixit, ad nutrimentum ei palma suffecerit.

Nota, assequerer hūc sanctū habitū, uidelicet monasticū.

Cum autem lecticarius & eunuchus excitati essent & cognouissent eam non esse in lectica, ualde sunt admirati. Inuenerunt enim uestes, quas ferebat, in lectica. Redeuntesquè uenerunt ad sanctum, & Oeconomo de ea retulerunt, eius quoquè uestes ei ostendentes. Stupefactusquè in ciuitatem ingressus est cum lecticario & eunucho, & exposuerunt Præsidi rem uniuersam. Præses uerò perterritus, scribit epistolam ad patrem eius Imperatorem, significans ei omnia consequenter, missis etiam eius uestibus. Accepta autem eius epistola & lecta, fleuit amarè. Cum uerò uidisset etiam uestes filiæ, magis suis caligauit usceribus, & cœpit flere cum matre eius, & toto senatu. Postea autem quieuerunt, Deo agentes gratias. Dixit uerò Imperator: Deus qui eam elegisti, confirma eam in tuo timore. Cum omnes ergo rursus fleuissent, quidam ex ijs dixerunt Imperatori: Re uera Domine ea est filia pij Imperatoris, ea est filia tuæ potentiæ. Hinc magis apparuerunt tua bona opera. Cumquè ea dixissent & his plura omnes pro ea orabant.

Cum beata autem multos annos mansisset in palude, & strenuè decertasset aduersus diabolum, euasit eius corpus tanquam pellis testudinis. Exesum enim fuerat à culicibus. Ipsa autem consumpta fuerat ab abstinentia, & à regula quam seipsam docuerat. Quando uerò Dominus Christus uoluit eam facere dignā corona sanctorum patrum, fecit ut ea egrederetur è palude. Ignorabatur autem ab omnibus, eam esse fœminam, sed putabatur eunuchus. Apparuit uerò ei in somnis, qui dicebat: Si quis te interrogauerit, quomodo uoceris, dic, Dorotheus. Cum esset autem mane, occurrit ei sanctus Macarius, & dicit ei: Benedic pater. Illi autem, data sibi inuicem charitate, ambulabāt in solitudine. Interrogauit uerò Dorotheus, dicens: Pater, quis es? Ille autem dixit: Ego sum Macarius. Is uerò dixit, Fungere officio charitatis. Sine me habitare cum fratribus. Præbuit autem ei quoquè cellam protinus. Totum ergo diem & noctem intense offerebar Deo supplicationes. Cœpit autem eam tentare diabolus nocturnis uisionibus. Beata uerò illa uehementer aduersus eum decertabat, ne declararet se esse mulierem. Se autem supra modum exercebat, neque ecclesiam relinquebat, nec regulam, noctu diuquè Deum orans.

Nota in tāta uirgine ūita austeritatem.

Vide cōtinuas sancta orationes.

Quodam autem die Abbas Macarius uenit in eius cellam, & dicit ei: Fungere officio charitatis, bone frater, emitte nobis preces. Illa uerò dicit: Pater, ego à te uolo benedici. Cumque fecissent preces, sederūt. Eam autem rogauit Abbas Macarius, dicens: Dic mihi frater, undenam uenis, & quod est tibi nomen? Illa uerò dixit, Vocor Dorotheus, & cum audijssem de sā ctis, qui hic sunt, Patribus, uolui unà cum eis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursum senex, Quodnam opus facis? Ea uerò dicit, Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus uerò uolens ostendere eius animi fortitudinem, non declarauit Abbati Macario eam esse fœminam, sed is tanquàm uirum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit.

Processu autem temporis dæmon, qui est bonis infestus, aggreditur eius sororem, quæ uexabatur à dæmone, erat autem cum Imperatoribus. Cœpitquè eā dæmon lacerare & dicere: Nisi me acceperitis, & tuleritis in solitudinem, ex ea non egrediar. Volebat uerò dæmon eius sororem conuincere, quòd esset fœmina Deus uerò obstruxit dæmonem, ne de ea diceret. Puellam autem ualde urgebat dæmon, ut iret in solitudinem. Quidam uerò ex proceribus consulunt Imperatori, ut eam mittat. Tunc Imperator dimisit eam cum magno comitatu ad patres in solitudinem. Cumquè ij uenissent in Scetim, nouit sanctus Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, eisque progressus obuiam, excepit eos, & dixit: Quid huc accessitis, ò filij? Illi uerò dixerunt: Noster inprimis pius Imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deū curetur & preces uestras. Cum eam autem accepisset à cubiculario, deduxit eam ad Abbatem Dorotheū, & dicit ei: Fungere officio charitatis: Quoniam est filia Imperatoris, & opus habet patrum precibus & uestris. Ora pro ea, ut curetur. Hæc est enim merces tua.

Hæc autem cum audijsset, cœpit flere, & dicere, Quisnam ego sum peccator, quòd de me talem concepistis opinionem? flexisquè genibus, dicebat, Concede mihi pater, ut mea peccata defleam, nam multa sunt. Ego enim sū imbecillus, planequè rudis & ignarus ad hanc rem. Dicit ei Abbas Macarius, An non sunt etiam alij patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen hæc te mansit merces. Illa uerò dicit, Fiat Dei uoluntas, & mota pœnitentia, eam accepit in cellam, & nouit eam esse sororem, flensquè conquieuit. Eam autem amplexa, dixit, Benè uenisti soror. Dei uerò opere fuit os obstructum dæmoni, ne argueret ancillam Dei, quód esset fœmina. Cum autem dæmon eam diu affligeret, per preces eum domuit.

Quodam autem die dæmon cœpit eam affligere. Illa uerò exurgens, manus suas extendit in cœlum, & flens Deo supplicauit pro sua sorore. Tunc clamās dæmon, dixit magna uoce, O, ui pulsus à te egredior. Eaquè prostrata, est egressus. Cum eam autem accepisset, fert sanam in ecclesiam ad patrum pedes, dicens, Ignoscite mihi, quod inter uos peccarim. Illi autem data pace, uocarunt homines Imperatoris, & eis tradiderunt sanam Imperatoris filiam. Qui adoratis omnibus patribus, profecti sunt ad Imperatorem. Fuitquè magnum gaudium in ciuitate propter filiam Imperatoris, Deumquè glorificarunt, uidentes magnam puellæ modestiam. Beatus autem Dorotheus se magis humiliauit, supra modum exercens. Fuitquè perfectus signifer.

Ecce oratio cū manuū in cœlum extensione & lachrymis, & eius exauditio.

Diabolus autem rursus subit filiam Imperatoris, & facit ut prægnans appareat. Cœpitquè Imperator affici magno dolore, & eam interrogauit, dicens, Ex quo es prægnans? Ea uerò illic nihil aliud respondit, nisi hoc solum, Nescio, undenam hoc mihi acciderit. Imperator uerò eam magis examinabat. Tunc ei satanas hanc suggerit cogitationem, quòd monachus, qui

qui eam circunducebat, ipse eam prægnantem reddiderit. Tunc magna ira repletus Imperator, misit ad perdendum eum locum. Cum autem principes quam celerrimè abijssent in Scetim, quærunt intelligere ea quæ illic fiebant, dicentes: Date nobis monachum, qui prægnantem reddidit filiam Imperatoris. Dei uerò sanctus Dorotheus his uerbis auditis, in medium processit, dicens: Ego sum. Afflicti sunt autem sancti patres, & dixerunt: Nos quoque tecum ibimus. Ea uerò dixit eis: Domini mei, solummodo orate pro me. speroque in Deo & in uestris precibus, fore ut cito uos adorem, & abeuntes in ecclesiā, uenerunt cum toto conuentu fratrum, factisque precibus simul egressi sunt, deducentes Abbatem Dorotheum. Sciebat enim Abbas Macarius, in illo nil esse mali.

Cumque ij peruenissent ad Imperatorem, procidit ad eius pedes Abbas Dorotheus, dicens: Rogo tuam pietatem, ut cum silentio audiat de tua filia. Eamus seorsum, & ego uobis narrabo omnia. Non est enim ei allatum uitium, nec habet quidquam mali, absit. Postquàm autem iuerunt seorsum ipsa & parentes eius, dixit eis: Per Dominum promittite mihi, quòd si cognoueritis ueritatem, dimittetis me in locum meum. Quod cum ei promisissent Imperator & eius uxor, dixit eis: Qui post Deum sanam fecit filiam uestram, est mea humilitas per patrum preces. Illi uerò his auditis obstupefacti, mansêre muti & attoniti. Eis autem dixit: Ego uos de hac re faciam certiores. & aperto collo sui colobij, ostendit suas mammas, & dixit: Pater, ego sum tua filia Apollinaris. Quod cum audijssent eius parentes, obstupuerunt, & multæ fusæ sunt in illo die lachrymæ. Adduxerunt autem suam sororem, & dixerunt ei: Nostine hunc? Illa uerò respondens, dixit: Re uera hic est ille eunuchus, qui post Deum me sanauit, & procidens ad eius pedes, rogauit eum de suo utero. Qui cum eam erexisset, & eius utero manus imposuisset, eam sanam reddidit. Cum hoc autem uidissent, admirati sunt, & Deum glorificauerunt. Dixerunt itaque: Verè hæc est filia nostra Apollinaris. Fuit autem fletus cum gaudio in aula Imperatoris.

Cum autem paucos dies uersata esset apud parentes, omnia eis narrauit. Quæ cum audijssent, Deum laudarunt. Rogarunt uerò eam, ut cum eis maneret, sed non tunc persuaserunt. Propterea autem quòd ei promiserant, eam cum multis lachrymis emiserunt. Rogauit autem parentes suos, ut pro se orarent. Illi uerò ei dicūt: Deus, cui fuisti despōsata, ipse perficiet tecum misericordiam. Memento autem nostri, filia, in sanctis tuis precibus. Quam cum amplexi essent, ipsam dimiserunt. Voluerunt autem ei dare pecuniam ad usus patrum, sed eas non accepit, dicens; Patres mei non habent opus pecunijs huius mundi, ne à bonis excidamus cœlestibus. Factisque precibus, dimiserunt suam filiam lætantem & exultantem. Cum ea autem uenisset in Scetim, susceperunt eam fratres & patres, & Deum laudauerunt, quòd redijsset frater eorum sanus, & diem festum ei fecerunt.

Non uult recipere pecuniā

Antiqua semper fuit consuetudo lauandi corpora defunctorum statim post mortem.

Paucis autem post diebus, quando cognouit se esse è mundo exituram, dicit Abbati Macario: Fac officiū charitatis. Si contigerit me è uita excedere, ne me cō ponant monachi. Is uerò dicit ei: Quomodo potest hoc fieri? Ea autem consummata, uenerunt sancti patres, ut sanctum eius corpus lauarent. Viderunt autē eam esse sexu fœminam, & exclamarunt, dicentes: Gloria tibi Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admiratus est autem Abbas Macarius, quòd hoc sibi non fuisset reuelatum. una uerò nocte uidet uisionē, quæ ei dicit: Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus, qui sunt à seculo. Tūc ei narrauit uitam & nomen beatæ. Allatisque sanctis eius reliquijs, ea posuerunt ad Orientem sanctæ Ecclesiæ, in antro Abbatis Macarij cum gaudio & gloria usque in hodiernum diem, per Deum, & sanctos patres & post sanctæ dormitionem peraguntur curationes, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria & potentia in secula, Amen.

Nota quòd appellat sanctas reliquias, non autē cadauer, aut ossa mortua ut faciūt hæretici. Habetur in lib. qui Philoteus dicitur cap. 26.

5. Ianu.

VITA BEATI SIMEONIS SERui Dei, per Theodoretum Episcopum Cyrensem Scripta, Alberico Longo Interprete.

SImeonem uirum illustrem, ac maximum terrarum orbis miraculum, nouere quidē omnes, & qui Romano imperio subiecti sunt, & Persæ, & Indi, & Medi, & Aethiopes, & ad Scythas etiam Nomadas huius gestorum fama aduolauit. Ego uerò, quanuis omnes ferè homines eius actionum testes habeam, illarum tamen narrationem aggredi pertimesco: ne, quoniam supra humanam naturā sunt, omnemque fidē excedunt, fabulosa & ab omni prorsus ueritate remota posteris esse uideantur, Homines enim ea, quæ de alijs dicuntur, natura sua metiri consueuerunt: & quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea, ueluti ficta pro falsis ducit. Sed quoniam id illis tantum, qui diuinarum rerum imperiti sunt, accidit: periti uerò, pijque homines multi sunt, qui quidem, spiritus sancti gratia suadente, tantum aberit ut non credant, ut etiam maximam fidem præstent: omnia eius gesta audacter, alacriterque percurram, illinc autem initium faciam, unde uir hic sanctus uocatus est.

Simeonis Stylitæ patria.

Oppidum quoddam intrà nostros Cilicumque fines situm est, quod incolæ Sisan appellant. Hinc oriūdus Simeones, ouium gregibus pascendis primum à parentibus præfectus est, ut in hac re etiam uiris magnis æquari posset, nempè Iacob patriarchæ, Iosepho uirò prudēti, Mosi legislatori, Dauidi regi & Prophetæ, ac omnibus demum sanctissimis illius classis uiris. Cum autem multa ui niuium oues in stabulis manere cogerentur, exiguum illud ocium nactus, ad sacrum templum unà cum parentibus, ut ipsemet mihi narrauit, profectus est, ubi cum euangelicam uocē accepisset, quæ flentes ac lugentes, beatos, ridentes uerò, miseros esse dicebat, quæque illos fortunatos appellabat, qui mundam animam possiderent, adstantium quendam interrogauit, ecquonam precio poterit sibi quisquam hæc omnia comparare? Qui sane respondens, Si monasticam, inquit, uitam, summamque philosophiam sectatus fuerit. Quare accepto uerbi Dei semine, atque in intimis pectoris penetralibus reposito, in propinquum sanctorum martyrum templū se contulit, ubi prostratus humi, eum qui omnes uult saluos fieri, rogabat, ut sibi rectum pietatis iter ostenderet. ubi cum hoc pacto diu moraretur, somno oppressus est, mox uisione quadam ita se affectum dicebat, ut fundamenta quædam effodere uideretur.

Mat. 5. Luc. 6.

Videt uisum.

Dum hæc agerem, inquit, uocem adstantis cuiusdā audio, altius effodi opus esse dicentis. Cuius ego imperio obsecutus, insto operi, re tandem, ut mihi uidebatur, per acta, me ad ocium referebā, cum rursus ille mihi adhuc effodiendum esse dicit. Cum hæc ter aut quater fieri imperasset, satis, inquit, nūc autem si ædificium perfici cupis, indefesse tibi laborandum est, nā absque assiduo labore fieri quicquā non potest, Quod

sane

sanè uaticinium uerum fuisse res ipsa indicat: quæ enim deinceps ab eo gesta sunt, naturam omnem excedunt. Nam cum illinc surrexisset, confestim in propinquum monachorum cœtum se contulit. ubi bien nio commoratus, summamque apud eos uirtutem assecutus, Teledam, de qua suprà mentionem fecimus, profectus est: apud quam magni diuinique uiri Ammianus & Eusebius gymnasticam palæstram instituerant. Sed non in hanc beatus Simeones, uerum in aliã quæ ab hac ipsa ducebat originem, se contulit. Eusebonas enim & Abibio, Eusebij discipuli, scholam hãc construxerant. nam moribus & uita cõcordes, unamque animam duobus corporibus præ se ferentes, multos imitatores habuere. Et cum ex hac uita non sine maxima gloria migrassent, Heliodorus uir sanè egregius, gregis illius dux creatus est: qui sanè cum quinque & sexaginta annos uixisset, duos & sexaginta in monasterio degit: quoniam triennio post natalem diẽ omnium rerum quæ in uita aguntur expers, semetipsum incluserat. Dicebat hic, se neque porcos, neque gallos, neque aliud huiusmodi uidisse unquàm. Hunc ego sæpius uidi, eiusque morum simplicitatem animique integritatem sum admiratus.

Fit monachus.

Heliodorus puer trium annorum monasterium petit.

Ad hũc igitur profectus magnanimus hic pietatis athleta, decem annos apud eum commoratus est: ubi cum octoginta socios haberet, omnes superauit. Cũ enim alij binis quibusq; diebus cibum sumerent, hic certè totam hebdomadam ieiunus, idque inuitis monasterij præfectis, modumq; omnem excedere dicentibus, peragebat. Audiui plerunque gregis illius ducem narrantem, quòd asperrimo fune, ex palmarum folijs contexto, nudos lumbos cingebat, atque ita cõstringebat, ut omnem illam corporis partem, quam premebat dilaceraret, assiduusque cruor manaret ab ulcere. Quem cum quidam uidisset, undenam ille cruor esset, rogauit. quo nil respondente, manibus uiolenter illatis causam edidicit: quam cum præfectus ẽt accepisset, confestim & iurgijs, & precibus sæuitiam illam accusans, fecit quidem, ut uinculum illud deponeret: uerum ut ulceri remedium aliquod adhiberet, persuadere non potuit. Quare cum hæc aliaque huiusmodi in seipsum admittere illum uiderent, iusserunt ut ab eorum palæstra excederet, uerebantur enim, ne corpore imbecillibus, huiusmodi rem imitari nolentibus, mali alicuius causa esset. Ille diu per montis solitudines uagatus, fossam quandam non admodum profundam, nec aquas habentem inuenit, in quam se metipsum conijciens, Deo psallebat. Post quinque uerò dies gregis illius duces dimisisse illum pœnituit, quare missis duobus ex fratribus, inuenire illum ac reducere iusserunt. Illi totum montem peruagati, in pastores quosdam incidunt: Quos cum datis signis de illo interrogassent, ostensa à pastoribus fossa, cõfestim multis clamoribus funem afferunt, illumque non absque magnis laboribus extrahunt illinc, nõ enim ascẽsus æque facilis est, atque descensus.

Tota hebdomada manet ieiunus.

Ob nimiũ uitæ rigorem dimittitur è monasterio.

Reductus itaque, parumque apud illos commoratus, in oppidum Telanisum proficiscitur, quod sane montis uertici, ubi nunc situm est, subiacebat. Vbi cũ angustam admodum domunculam inuenisset, totum triennium in ea inclusus permansit, & cum uirtutis opes augere semper contenderet, Mosis & Eliæ diuinorum uirorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quare Bassum, qui ea tempestate oppidorũ presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, ut nulla re intra domunculam relicta, fores ipsas cæmentis obstrueret. Qui rei difficultate proposita, ab huiusmodi incepto deterrebat, uiolẽtamque sibi mortem consciscere quenquam, non esse uirtutem, sed uitium & primum & maximum, admonebat. His acceptis uir Dei, Depone, inquit, ô pater hic decem panes & aquæ lagenam. nam si corpus cibi indigens sensero sumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua deposita, fores obstruxit, ut iusserat. Post quadraginta dies reuersus Bassus, dirutis foribus ingreditur, panũ què numerum & aquæ lagenam ita, ut reliquerat certè, at illum exanimem atque mutum & immobilem inuenit. Quare accepta spongia labra illius primum madefacit, mox diuinorum mysteriorum symbola imposuit, quibus ille refectus, surrexit, ac cibi aliquantulum sumpsit, lactucas scilicet, cicoria, aliaquè huiusmodi, quas dentibus non admodum confectas, dimittebat in stomachum. Quam rem admiratus Bassus, in proprium gregem se recepit, magnumquè hoc miraculum suis enarrauit, quos plusquàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas possidere, neque allatas pecunias accipere, neque monasterij foribus aut ad res necessarias parandas, aut ad amicos inuisendos egredi, sed intus manere, & id tantum, quod spiritus sancti gratia sibi missum fuisset, accipere uolebat. Quas sane leges usque ad hanc tempestatem eius sectatores obseruant, & quanuis eorum numerus iam auctus sit, illis tamen minimè derogãt.

Renocatur ad monasterium.

Ieiunat sanctus totos 40. dies

Vide et tũ tẽporis perpetuam monachorum clausuram.

Nunc ad magnum Simeonem reuertor. Ab illa igitur usque ad hanc tempestatem, octo & uiginti anni pręteriere, quorum unoquoque quadraginta dies ieiunus peregerat. Verum & tempus, & imbecillitas bonam laborum partem diminuere. Primis enim temporibus stans psallere consueuerat, mox cum propter inediam attenuatum corpus stare amplius non posset diuinum officium sedens celebrabat, deinde absumpto penitus, extinctoquè corporis robore, humi semi mortuus iacebat. Cũ uerò supra columnam esset, descendere quidem nolebat, sed, ut stare posset, aliam machinatus est artem. nam trabe columnæ alligata, illi, funibus annexus, quadraginta dies exegit, tandem fauente spiritus sancti gratia, ne trabis quidem usus est adminiculo, sed suis fretus uiribus, quadraginta dies ieiunus stetit.

Quotãnis ieiunat dies 40.

Triennio igitur, ut dicebam, in domuncula illa cõmoratus, postremo diuulgatum hunc uerticem ascendit, ibiquè septo quodam constructo, parataquè catena quadam ferea uiginti cubitorum longitudinis, alterum eius caput lapidi cuidam maximo affixit, alterum uerò dextro pedi adnexuit ita, ut ne uolẽs quidem extra fines illos abire posset, sed intra illos permanẽs, cœlũ & q̃ supra cœlũ sunt, assidue contẽplari cogeret. Ferrea.n. uincula mẽtẽ ipsam, q̃n officio suo fungeretur, prohibere nequibãt. Cum uerò Meletius qui tunc Antiochenæ regioni præfectus erat, uir sane magna sapientia præditus, superuacaneum esse ferrum illud dixisset, rationalia siquidem mentis uincula corpus ipsum optimè cohibere poterant, eius admonitionibus obsecutus, fabrum uocari, ac uincula illa dissolui iussit. Et quoniam pellis quædam hirsuta tibiæ alligata erat, ne ferri rigor illam mordere posset, soluto uinculo, ipsam etiam pellem discerpi ac projici opus fuit. In qua plusquàm uiginti cimices, qui in ea nidificauerant, inuenisse dicebant, nec Magnus Meletius negabat.

Meletius episcopus Antiochenus.

Hæc sane inserui, ut ex hac etiam re magnam uiri patientiam ostenderem, cum enim pellem ipsam manibus confricare, & illos conficere posset, eorum tamen morsus ferre malebat, nẽpe, ut ex paruis ad maiora certamina assuefieret. Cum igitur fama eius regiones illas peruagaretur, omnes ad illum undique confluebant, non uicini tantum, sed qui maxime distabãt alijquè languida corpora adferebant, alij ægrotis salutem petebant, alij uerò patres fieri rogabant, & quòd à natura accipere beneficium nequibant, eius precibus

Multi ad S. Simeonẽ confluunt.

bus posse se impetrare credebant, quibus sanè rebus impetratis, mox se domum alacres recipiebāt: ubi acceptos fructus ostendentes, multo plures ad uirum sanctum dimittebant. Quare hominum pelagus undiquè aduentantiū, & more fluminū confluentiū apud illum uidere est, non. n. nostrates tātum, sed & Ismaelitæ, & Persæ, & horū finitimi Armenij, & Hiberi, & Homeritæ, & interiores etiam populi conueniunt. multi etiam illorum, qui ultimam Hesperiam incolunt, uidelicet Hispani, Britanni, & Galli, qui in medio horum sunt: nam de Italia dicere superuacaneū est. Ita enim uirum hunc celebrem apud Romanos esse dicunt, ut pro omnibus officinarum uestibulis paruulæ huius imagines collocatæ sint, quippe sui custodiam ac tutelam in illis esse credunt.

Ecce usū imaginum, huius serui Dei tēpore.

Cum autem immensa hominum multitudo ad illum conflueret, omnesque tangere illum, & benedictionem accipere contenderent, ut uanum illum honorem assiduamque molestiam effugeret, super colūna illa stare decreuit. Quæ sanè primum sex, mox duodecim, deinde uiginti, nunc demum sex & triginta cubitorum longitudinis est. Quod sanè, meo iudicio, non absque diuina prouidentia factum est. Quamobrem eos, qui facta aliorum carpere delectantur, rogo, ut linguam compescant, & desinant maledicere, animaduertantque potius, quòd sæpe Dominus, ut segniores ad uirtutem excitaret, huiusmodi technas excogitauit. Nam & Esaiam nudum, & Hieremiam zona lumbos præcinctum incredulis uaticinari, interdum etiam uectes ligneos ac ferreos ceruici imponere iussit. Oseæ etiam meretricem uxorem ducere, eandemque malam & adulteram diligere uoluit. Ezechielem quoque in latus dexterum, quadraginta: in sinistrum uero, centum & quinquaginta dies recumbere, rursus carceris murum pertundere, ac fugere, & cum fugisset, reuerti, ac seipsum in seruitutem tradere, iterum autem ensem acuere, eodemque acuto caput radere, crinesquè quadrifariam hinc & hinc incidere præcepit, Et, ne cuncta percurram, hæc certe omnia rerum omnium creatoris imperio facta sunt, ut eos, qui neque legibus obtemperabant, neque prophetas audire nolebant, hoc nouo spectaculo ad eorum uerba audienda cogeret. Quis enim non perterrefiat, si uirum sanctum ac diuinum nudum incedentem uideat? Quis autem eius rei causam scire non optet? Quis non percontetur, quamobrem propheta meretricem uxorem habere sustineat? Quemadmodum igitur rerum omnium Dominus ad communem multorum utilitatem unumquodque eorum fieri iussit, sic etiam ut desides populos ad salutem excitaret atque alliceret, nouum hoc spectaculi genus edidit, ut homines illius nouitate moti conuenirent, ac proinde uerbum Dei audirent, & salui fierent. Et quemadmodum illi, qui in homines imperium habēt, per aliquod temporis spatium nouas aliquas numismatibus imagines sculpunt, leonum uidelicet, aut stellarum, aut angelorum, ut aurum illud nouo impressum charactere, preciosius esse ostendant, sic etiam ille rerum omnium imperator hoc uitę genus, quasi nouum characterem proponens, omnium non fidelium tantum, sed infidelium etiam linguas, ad illius laudes decantādas excitat & inflammat.

Stat in columna.

Es. 20. *Ier. 13. & 28.* *Osea 3.* *Eze. 4.* *Ez. 14* *Eze. 5.*

Quòd autem hoc uerum sit, non uerba, sed res ipsa indicat, Infinitum enim Ismaelitarum numerum, in impietatis tenebris errantem, stans ille super colūnam illuminauit. Illustris enim lucerna hæc tanquàm super candelabrum posita, ut sol quidam in omnes orbis partes radios emittit. Videre itaque est, Hiberos, Armenos, ac Persas ad illum confluentes, baptizari. Ismaelitæ uerò turmatim ueniunt, patriumquè detestantes errorem & idola, uiri sancti cummercio, à rebus Venereis, quarum causa se in idolorum seruitutē redegerant, abstinent, legibusquè à sacro illo ore acceptis, patrijsquè ritibus abdicatis, non asinorū agrestium, camelorumquè carnibus uescuntur amplius, sed diuinis mysterijs fruuntur.

Simeon multis adfert uerum lumen.

Horum spectator ego ipse fui sanè, & patriam impietatem detestantes, euangelicamquè doctrinā probantes audiui, nec sine maximo meo periculo. nam cū uir sanctus iussisset, ut à me sacerdotalem benedictionem illis profuturam acciperent, impetum in me barbarico more facientes, alij à fronte, alij à tergo, alij uerò à latere distrahebant, alij uerò super alios conscēdentes, manusquè protendentes, uel barbam uellebāt uel uestem discerpebant, ac me illi profecto necassent nisi uir sanctus alta uoce omnes à me abegisset. Tales irrisa illa à multis columna fructus ferebat, talequè diuinitatis lumen in cæcis barbarorum mentibus infundebat.

Illud etiam, quod ab huiusmodi barbaris factum est, addam, Duæ illorum tribus erant, quarum altera uirum sanctum rogabat, ut eius tribuno suam benedictionem mitteret, altera uerò refragabatur, dicebatquè non illi opus esse benedictione, qui iniquus esset & impius, sed suo potius tribuno, qui uir bonus esset ac iustus. Cum de ac re diutius contendissent, tandem me suadente desistere uelle uidebantur. dicebā enim, quòd utrisque benedicturus erat. Illi rursus insurgentes, iniquum esse aiebant illum benedictione impartiri. alij uerò de altero tantundem dicebant, donec uir sanctus comminatus utrisquè, canesquè illos appellans, litem diremit. Hæc adscripsi, ut ueram illorū fidem ostenderem, non enim tanta altercatione insaniuissent, ni magnam uim uiri sancti benedictionem habere credidissent.

Alias etiam stupendum sanè miraculum uidi, Ingressus enim quidā Saracenorum tribunus, rogabat, ut cuidam ex suis opem ferret, cuius corporis membra in itinere soluta erant. in quem sanè morbū apud Callinicum (erat autem hoc præsidium quoddam) incidisse dicebat. Vir sanctus, cum illum in medium afferri iussisset, imperat, ut Maiorum suorum impietatem detestetur. Cum his dictis obtemperasset, rogatus an patri, & unigenito filio, ac spiritui sancto crederet, ait se credere, si credis, inquit, surge. Qui cum surrexisset, iussit ut tribunum illum, uirum sanè maxime corpulentum, sublatum humeris usque ad tentorium ferret, qui lubiens onus, confestim abstulit quo iussus erat. Quo sanè miraculo spectatores stupefacti, Deum laudabant. Hoc autem iusserat illi Domini exemplo, qui paralytico, ut grabatum tolleret, imperauerat. Nec aliquis imitationes has tyrannidem esse dicat. Ille enim dixit, Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet. Cui sanè promissioni satisfieri ab illo uidimus. quanuis enim nusquam inueniatur, Domini umbram aliquod fecisse miraculum, umbra tamen magni Petri, & mortes abegit. & morbos depulit, & dæmones fugauit. Verum non dubium est, quin Dominus, qui per seruos suos huiusmodi fecit miracula tunc, & nunc etiam per diuum Simeonem Petri cognominem, infinita faciat.

Curat paralysi dissolutum.

Mar. 2

Ioā. 14.

Act. 5.

Equidem non solum eius miraculorum spectator, sed uaticiniorum etiam auditor fui. Siccitatem enim atque illum sterilem annum, & quæ post eum secutæ sunt, famē & pestem, duobus annis ante prædixerat, cum se uirgam, magna minitantem hominibus flagella, uidisse dicebat. Alias etiam uermium illorū, quos bruchos appellant, magnam futuram copiam, non multum tamē illaturam detrimenti significauit, eius dem enim dexteræ, à qua calamitas proficiscebatur benignitas

Immensa bruchorum copia.

benignitas præsidio nobis futura erat. Post triginta dies tanta illorum uis exorta est, ut quasi nubes solis radios offuscaret. Fruges tamen illas, quæ ad iumentorum uictum pertinent, radicitus extirparunt: quæ uerò ad hominum, intactas reliquere. Mihi etiam, quem quidam bello lacessebat, post quindecim dies pacem futuram prædixit: quod sanè uerum fuisse comperij. Alia huiusmodi multa sciens prudensq; gratia breuitatis omitto. nam ex his quæ dicta sunt, spiritus sancti gratia, qua pollebat, satis superq; intelligi pōt.

Huius etiam gloria maximè apud Persarum Regē uiguit. Cum enim legati, qui à nobis ad Regem ipsū profecti erant, de hoc uiro mentionem fecissent, satis humanè, quænam esset uita hominis, & qualia miracula, interrogasse fertur. Dicitur etiam eius uxor oleū ab eo benedictum petijsse, ac ueluti preciosissimum munus domum reportasse. Omnes etiam Regis ministri huius fama moti, quamuis multas à suis Magis cōtra ipsum sycophantias accepissent, rem tamen diligenter perscrutati, uirum hunc plusquàm humanum esse dicebant. Cætera uerò Persarum turba, ad regis ministros & cohortes confugiens, pecuniam dabat, ut oleum à uiro sancto benedictum sibi impetrarent. Ismaelitarum etiam Regina, cum sterilis esset, & parere cuperet, uiros quosdam dignitate præditos misit per quos matrem se fieri rogabat: qua gratia impetrata, accepto Regio puero, ad diuinum senem properat sed quoniam mulieribus aditus præclusus erat, misso ad illum infantulo, ut eius benedictionem acciperet, hæc uerba suo nomine ferri ad illum iussit: Hic fructus tuus est, ego enim multis cum lachrymis tuæ benedictionis semen concepi, tu uerò fecisti, ut semen illud fructus esset: illi enim imbrem diuinæ gratiæ tuis precibus impetrasti.

Oleum benedictū à sācto uiro quanti fecerint Persæ.

Sed quousquè Atlantici maris profunditatem metiri contendo, cum ea, quæ ab illo quotidie geruntur, numerum omnem excedant? Equidem præ cæteris eius animi dotibus, patientia potissimum mihi admiranda uidetur. nocte enim ac die stans spectatur ab omnibus. foribus enim hoc tempore, ac magna murorum parte sublata, nouo atque admirabili omnium spectaculo expositus est. Modo enim stans, modo uerò humi prostratus, Deum adorat. Multi etiam adstantium eius inclinationes enumerant: semel autē meorum quidam mille ducentis quadragintaquatuor enumeratis defessus, tandem numerare amplius desijt. dū autem inflectitur, frontem pedum tenus applicat. quippe, cum semel tantum in hebdomada cibum, & hunc exiguū, capiat. dorsum facile incuruari potest. Fertur etiam, quòd continue stando, pedum eius alter ulcus contraxit, ex quo multa sanies assidue scatere uidetur. Verum nihil horum ab instituto deterret: sed æquissimo animo fert quæcunque sibi, & sponte sua, & se inuito obtingunt. omnia enim inuicta patientia uincit.

Eximia eius patientia.

Semel tantum in hebdomada cibū & hūc exiguū, capit.

Hoc sanè ulcus olim ostendere cuidam coactus est hac de causa: Venerat quidam * à Rhamene urbe uir sanè egregius, & ad Christi ministerium assumptus: qui cum montis illius uerticem ascendisset, Dic mihi inquit, per illam quæso ueritatem, quæ humanum genus ad se conuertit, es ne homo, an incorporea natura? Quam sanè interrogationem cum adstantes moleste ferrent, iusso omnibus silentio, Cur me interrogas, ait? Quoniam, inquit, una omnium uoce audio te, quod sanè proprium hominis est, neque comedere, neque dormire: quod si uerum est, miror certè unde uiuas. Scalam columnæ primum admouere illū, mox ascendere, ac manibus explorare iubet. Qui dextera per interiores cilicij partes iniecta, non pedes tantū, sed molestissimum ulcus illud palpabat. quo inuento, illius magnitudine stupefactus, auditoque quòd cibum etiam quandoquè sumeret, descendit illinc, & cum me conuenisset, omnia narrauit.

*ab Anabene.

In publicis autem solennitatibus aliud patientiæ specimen præ se tulit. nam ab occasu ad ortum solis, sublatis ad cœlum manibus, totam noctem stetit, neque somno uictus, neque labore defessus. Tanta autē rerum gestarum miraculorumque numero splendens adeo modestus est, ut omnium hominum se infimū atque postremum existimet. Præter modestiam uerò, ita facilis, affabilis, & humanus est, ut ad cuiuslibet siue artificis, siue mendici, siue rustici, interrogata respondeat. Doctrinæ etiam munere Dei benignitate donatus est: ita ut bis in die turbas hominum docens, aures, eorum, uerborum uenustate spiritalique scientia demulceat pariter ac * referciat: horreturque illos ut cœlum tantum spectent, ad illud contendant, terrena despiciant, promisse regna cœlestia complectantur, & quæ futura sunt, sperent.

Tota nocte stat sublatis in cœlum manibus.

* reficiat

Est etiam illum iudicia exercentem æquasque sententias proferentem uidere: quibus rebus post nonā horam operam dat, post quam adstantes primum docet, mox quorundam auditis petitionibus, illis subuenit, deinceps lites dirimit. Circa solis occasum recipit se ad diuina colloquia. Et licet his alijsquè huiusmodi negocijs impediatur, ecclesiarum tamen curam nō omittit: sed modo Græcorum impietatem expugnat, modo Iudæorum debellat audaciam, interdum hæreticorum acies fundit, nunc de negocijs omnibus Regem certiorem facit, nunc magistratus ad zelum Dei excitat, illosque hortatur, ut magis quàm pastores ipsi, de Ecclesia Dei soliciti sint.

Exercet iudicia, & lites dirimit.

Hæc scripsi ut omnium uirtutum eius minimam partem ostenderem. omnia enim, quæ de eo narrantur, quis complectatur unquàm? neque ego me complexurum sanè sed paucis tātum enarratis, totius eiùs sapientiæ quasi characterem ostendere sum pollicitus. Scribēt autem alij, ut par est, his multo plura, & si uir hic sanct9 uixerit adhuc, maiora fortasse miracula adijcient. Equidem illum, cum commune totius orbis, Christianæquè pietatis sit ornamentum, proprijs precibus adiutum, in huiusmodi laboribus perseuerare, eiusquè uitam euangelicæ legi consentaneam esse: & opto, & obsecro.

HACTENVS HABETVR IN Versione Latina Alberici Longi:

Porrò in Editione Gentiani Herueti ea quæ sequuntur, adiecta sunt: incertum, utrum à Theodoreto, an ab alio quopiam.

CVm post hæc autē diu uixisset, & multis miraculis, & laboribus, ardoreque solis, & hyberna glacie, & uehementibus uentorum insultibus, & humanæ naturæ imbecillitate, solus ex omnibus, qui unquàm fuerunt, māsisset inexpugnabilis: postquàm eum deinceps oportuit esse cum Christo, & immensorum certaminum coronas accipere, quòd homo quidem esset, morte confirmauit ijs, qui non credebant: mansit autem etiam post mortem immobilis: & in cœlum quidem anima peruenerat, corpus autem ne sic quidem cadere sustinuit: sed rectum stetit in loco certaminum, tanquàm inuictus athleta, nulla parte membrorum uolens terram tangere. Sic Christi athletis manet etiam post mortē cum eis simul uersans uictoria. Variorum certè morborum curationes, & miracula, & diuinarum uirtutum operationum, sicut quando erat superstes, ita nunc

quoque

quoquè fiunt: non solum apud loculos sanctarum reliquiarum, sed etiam apud summæ eius uirtutis & diuturnæ decertationis monimentum: magnam, inquam, illam & celebratam columnam huius iusti & laudibus celebrandi Simeonis: cuius sanctis intercessionibus cupio, ut ego adiutus in his sanctis perseuerem laboribus, Deumquè precor, qui est cōmunis ornatus, est splendor pietatis & ueræ religionis, ut & mea uita corrigatur, & ad euangelicā uitæ formā dirigatur.

HAEC EX THEODORETO Descripsimus, Quibus nunc ea subiecimùs in honorē tam eximij uiri, quę Euagrius Scholasticus Epiphanensis habet Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap. 13. & 14.

Lib. 1. Eccl. hist. c. 13

IIsdem temporibus, (puta, sub Theodosio iuniore Imperatore) floruit inquè magna gloria fuit Simeones, uir & insignis pietatis, & memoriç pcelebris. Hic primus stationem in columna instituit, domiciliūquè in ea, cuius mensura uix duos continebat cubitos, construxit. Per idē tempus Domnus Antiochenum procurauit episcopatum, qui ubi uenit ad Simeonem, mansionem & rationem uiuendi admiratus, ea quæ apud illū secretiora erāt, cognoscere ualde cupiebat. Ambo igitur simul ingrediūtur, & puro Christi corpore cōsecrato, uitalē inter se mutuo participāt cōmunionē. Iste Simeones uitā cælestiū potestatū in carne æmulatus, se à rebus terrenis abstrahere laborauit, uim adferre naturæ, quæ solet suopte nutu deorsum ferri, res in sublimi locatas persequi, & inter cœlū & res terrestres quasi medius interiectus, cū Deo colloqui, eū pariter cū angelis laudibus extollere, & tū preces pro hominibus è terra in cœlū subleuans, Deo offerre, tū misericordiā Dei de cœlo in terrā deferens, hominibus impertiri. Huius res gestas literis prodidit, cum alius quidā, qui eū oculis adspexisset, tum Theodoretus ecclesiæ Cyrestrensis episcopus eadem disertè exposuit, à quo cū alia, tum hoc, quòd deinceps dicemus, inprimis prætermissum est, quod quidem inuenimus apud sanctæ eremi incolas reseruatū, ipsumq; ab illis accepimus.

Domnus Antiochenus episcopus.

Cū Simeones iste, qui in terra angelus, in carne cœlestis Ierusalem ciuis fuit, peregrinam hanc uiuēdi uiā hominibus planè incognitā, institueret, sancti eremi incolæ mittunt quendam ad illū, iubentquè ut ab eo sciscitaretur, quid hæc noua & inusitata uitæ ratio sibi uellet, & quamobrem trita uiuendi uia, & sanctorū pressa uestigijs, relicta, aliā quandā peregrinā, & hominibus omnino ignotā sequeretur, eumqúe hortantur per nunciū, ut ex suo domicilio descenderet, uiamqúe electorum patrum instaret. Quód si alacri animo ac parato descendere uideretur, mādarunt, ut ei suijpsius uiuendi uia insistendi potestas fieret, (ex obedientia enim satis constare posse dixerunt, eū Deo duce in eā uiā ingressum fuisse, tamquè graue certamen ad se affligendum in uita suscepisse) sin resisteret aut suæ inseruiret uoluntati, ac non statim ipsorum hortationi morem gereret, ut ui inde abstraheretur. Nuncius ubi accessit ad eum, & patrum mandatum illi exposuit, isquè extemplo alterum produxit pedem, patrum hortationi obsecuturus, permisit sua ac propria uiuendi uia incedere, sic eum affatus, Bono animo sis, & strenue rem gere, statio tua à Deo est instituta. Hęc res ab alijs, qui de eo scripserunt, prætermissa, digna tamen quæ literis prodatur, à me hoc loco commemorata est.

Probatur S. Simeō, num spiritu dei ducatur.

Simeonis prōpta obedientia.

Virtus porrò diuinæ gratiæ tam penitus in istius insedit animo, uti ad Imperatorem Theodosium, per legem iubentem, ut Iudæis Antiochiam incolentibus, ipsorū synagogæ, quas ante Christiani ab illis abstulissent, redderētur, adeò libere scripserit, adeoquè acriter eum propterea increparit, (solum nanque suum Imperatorem Deum ueritus est) ut Imperator Theodosius, quo Christianorum satisfaceret uoluntati, sua mandata reuocaret, præfectumquè, qui ipsum de Iudeæorum synagogis reddendis docuerat, abdicaret magistratu, & sanctissimū ac aereū oraret martyrem, uti nominatim pro ipso Deum obsecraret, obtestareturquè, atque sua ipsum impertiret benedictione. Iste Simeones hoc seuerum uiuendi genus in carne traducens, uitam usque ad quinquaginta sex annos propagauit. Nam in monasterio, in quo primum diuinas uiuendi præceptiones didicit, annos uixit nouem, in Mandra autem (sic enim uocatur) quadragintaseptem, atque horum annorum decem in loco admodum angusto confecit, in columnis arctioribus septem, denique in columna quadraginta cubitorum, triginta.

Obiurgat Theodosiū Imperatorem.

Huius sanctissimum corpus post migrationem è uita, Antiochiam deportatum fuit, Leone tum imperium gerente, & Martyrio administrante episcopatum Antiochiæ, Ardaburio præterea præfecto præsidiorum in Oriente, cum militum ducibus, & cæteris ordinibus, in ipsa Mandra commorantibus, seruantibusquè sanctissimum beati Simeonis corpus ne urbes uicinæ illud surriperent. Itaque corpus sacratū, multis miraculis in itinere editis, defertur Antiochiam, quod Leo Imperator posteà ab Antiochenis petiuit. At Antiocheni cōtra Imperatori aliud postulatum offerebant, quod ita se habet, Quoniam ciuitas mœnibus caret, (Imperatoris nāque furor ea diruit) sanctissimum Simeonis corpus huc apportauimus, ut nobis & muri & munimenti loco sit. Quibus uerbis persuasus Leo, eorumquè obsecutus postulationi, uenerandum corpus illis concessit. Istius corporis cum multæ aliæ partes, ad nostram usque ætatem fuere reseruatæ, tum caput ipse equidē conspicatus sum, Gregorio uiro magni nominis id temporis episcopatum illius ecclesiæ gerēte, & Philippico efflagitante, uti sanctorum reliquiæ, quo tutius in Oriente expeditiones militares faceret, ad ipsum mitterentur. Atque quod ualde mirandum uidetur, capilli in capite inhęrentes, minimè consumpti sunt, sed perinde ac si uiueret, & cum hominibus uersaretur, integri māserunt. Frontis itē cuticula, quāquàm contracta fuit in rugas exaruitquè, tamen mansit incorrupta, multi etiam ex dentibus, qui hominum fidelium manibus minimè fuissent euulsi, hiqúe figura sua indicarunt, qualis diuinus ille Simeones fuerit, & qua statura. Ibi quoque catena ferrea, quam collo gestabat, reponebatur, qua cum (nam ne mortuum quidem, charum illud ferrū, Simeonem deseruit) corpus omniū sermone celebratū, quod tā graues exantlasset labores, diuinos honores consecutum est. Cuius singulas res gestas cum ad meam ipsius, tū ad legentiū utilitatē narrando percēserē, nisi de eisdem à Theodoreto, uti, supra dixi, uberius diffusiusquè disputatum esset.

Translatio corporis eius.

En quāti fiunt reliquiæ S. Simeonis.

Capilli eius integri permanent.

Cap. 14.

Deinceps aliud, quod ipse oculis uidi, scriptis mandabo. Permagno tenebar desiderio templum istius sancti Simeonis adspiciendi. Abest aūt Theopoli, id est, Antiochia, stadijs ad summū trecētis, positū in ipso montis iugo. Istud Mandriā uocāt indigenæ, cui loco seuera uitæ disciplina, arbitror, quam sanctissimus Simeones in eo exercuit, istud nomen tribuit. Montis autem accliuitas porrigitur ad uiginti stadia. Templi ædificiū extructū est in modū crucis, porticibus ex quatuor lateribus pulchrè illustratū. Porticibus uerò

Tēplū S. Simeonis.

columnæ,

columnæ, ex polito lapide concinnæ fabricatæ adiũctæ sunt, quæ tectum scite admodum in sublime erigunt. Versus medium templum, atrium est sub dio, summo artificio elaboratum, in quo sita est columna illa quadraginta cubitorum, in qua uitam cælestem ille terrestris corporeusque angelus trãsegit. Atqui porticus, quas diximus, tãquam cancellos, quos fenestras uocant, in tecto habent, tum ad atrium, tum ad ipsas porticus uergentes. Ad læuam columnæ in uno cãcellorum ipse equidem cum tota agricolarum, circa columnam incedentium, multitudine ibi in unũ coacta, uidi stellam inusitata magnitudine, discurrentem per totam rimam, iubarque fundentem, neque id quidem semel, bis ue aut ter, sed sæpius: eademque crebro euanescentem, & ex improuiso apparentem denuo, quæ solum in istius sanctissimi uiri die festo cernitur. Sunt qui memorant, ac miraculo sane tum propter fidem eorum, qui idem ipsum narrant, tum propter alia quæ ipsi sumus conspicati, credendum est, ueram personæ illius effigiem, huc illucque uolitantem, se uidisse barba demissa, & capite, ut solet, tiara operto. Viris, qui ad eum locum ueniunt, liber & facilis patet introitus, hique cum iumentis suis columnam sepè circumeunt. Fit autem custodia accuratissima, ne mulier (qua de causa, haud equidem habeo dicere) aliquando in templum ingrediatur, sed si quæ accedunt extra limen consistunt, miraculum admiratæ. Nam e regione stellæ fulgentis, una ex portis sita est.

Nota miri quiddã de stella

Fæminæ huius templi aditu arcẽtur.

EDVARDI REGIS VITA, AVthore Alredo rhieuallo Anglo, monaco & Abbate Cisterciens. Ordidinis. Floruit is Alredus Anno Domini 1164.

5. Ianuary.

Act. 10 *2. Ti. 2* *Ro. 9.*

GLoriosi ac Deo dilecti regis Eduardi uitã literis traditturi, ex uerbis beatissimi Petri Apostolorum principis sumamus exordium, qui Centurionis uocationem admirans, ait: In ueritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. In omni enim gente ordine, gradu & dignitate nouit Dominus qui sunt eius & miseretur cui uoluerit, & misericordiam præstat, in quem sibi placuerit. Neque enim ex suiipsius natura, uel paupertas præstat, uel adimunt diuitiæ sanctitatem, nec perfectum obscuritas, nec reprobum claritas facit, nec claudit libertas, nec reserat seruitus paradisum. Primus patriarcha Abraham & diues scribitur & perfectus, cuius fides admirabilis & obedientia inimitabilis in rerum omnium copia prædicatur. Ioseph Dominus Aegypti constitutus a rege, uniuerso orbi præbuit castitatis exemplum. Sanctus Iob qualis in diuitiis fuerit, earum probauit ademptio, quam morbus corporis, tentatio uxoris, amicorum exprobratio, spectabili patientia reddidit clariorem. Rex Dauid, quo nemo ditior sed nemo & sanctior, quo nullus sublimior, sed humilior nullus, & inter thesauros innumeros sepelitur, & inter Dei amicos cæteris gratior computatur. Nemo proinde miretur, si noster Eduardus & rex dicatur, & sanctus, quem cernimus & in diuitiis egenum, & in deliciis sobrium, in purpura humilem, & sub corona aurea mundi contemptorem.

Abrahã & diues et perfectus. Ioseph castissimus. Iob. Dauid

Ethelredus rex.

Cũm enim rex Ethelredus ex filia comitis Thoreti filium suscepisset Edmundum, cognomẽto Ferreum latus: ex regina autem Emma Alfredum, beatus Eduardus intra uiscera materna conclusus præfertur utrique, agente eo, qui operatur omnia secundum consilium uoluntatis suæ, qui dominatur in regno hominum, & cuicunque uoluerit, dat illud. Fit enim coram rege magnus procerum & episcoporum conuentus, & iam futuræ cladis indicia sæua processerant, agitur inter eos de regni statu tractatus. Alij uerò Edmundum ob inuictissimum robur corporis æstimant præferẽdum, alij ob uirtutem Normannorum Alfredum promouendum tutiùs arbitrantur. Sed futurorum omnium præscius, prioris breuissimam uitam, alterius mortem immaturam prospiciens, in puerum necdùm natum, uniuersorum uota conuertit, utero adhuc clauditur, & in regem puer eligitur: non natus natis præfertur, & quem necdùm terra susceperat, terræ dominus designatur: & læti proceres sacramẽtũ fidelitatis illi iurant, qui utrum nasceretur, ignorant. paulò itaque post natiuitatem sancti Eduardi irruentibus in Angliam Barbaris, & maximam insulæ portionem cæde incendioque uastantibus, regina cum filiis in Normanniam transposita est. Viuebat in auita domo inter pueros puer, immunis tamen a uitiis, quibus ætas illa solet implicari. Castus erat corpore, sermone rarus, simplex actu, & purus affectu. Frequentare ecclesiam dulce habuit, crebrius orationibus incumbere, sacris Missarum interesse solenniis, uisitandis monasteriis operam dare, & quos sanctiores sciebat, sibi monachos in amicitiam copulare.

Eduardus necdũ natus eligitur in regem.

Virtutes eduardi pueri.

Barbari deuastãt britaniã.

Sæuiebat interim gladius hostilis in Anglia, cœdibus & rapinis omnia replebantur, ubique luctus, clamor & desolatio. Incenduntur ecclesiæ, monasteria deuastantur, sacerdotes a suis sedibus fugati, in locis desertis communem miseriam deplorãtes delitescebãt. Inter quos uir uenerabilis Brithuualdus. Vuintoniensis episcopus, cœnobium Glastoniense mœrens ac tristis ingressus, orationibus uacabat & psalmis, Qui cum aliquando pro regni plebisque liberatione preces lachrymasque profunderet, quasi in hæc uerba prorũpens, ait. Et tu Dñe usquequò? Vsquequo auertis faciem tuã? obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ? Sanctos tuos occiderunt, altaria tua destruxerunt, & non est qui redimat, neque qui saluum faciat. Scio Domine, scio, quia omnia quæ fecisti nobis in uero iudicio fecisti. Sed nunquid in æternum proiciet Deus, & non apponet ut complacitior sit adhuc? Eritne Domine Deus meus, eritne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus in nos mucro desæuiet, & percuties usque ad internecionem? Inter præces tãdem & lachrymas fatigatum sopor suauis excepit, uidetquè per somnium beatum Petrum in eminentiori loco constitutum, & ante eum præclari uultus in forma decenti, regalibus insigniis amictum Eduardũ. Quem cum propriis manibus Apostolus consecrasset & unxisset in regem, monita salutis adiecit, præcipueque cælibem uitam commendans, quot esset annis regnaturus, aperuit? Obstupefactus præsul tanti miraculi nouitate, petit sibi a sancto huius uisionis mysteriũ reuelari. De statu insuper regni, & de instantis periculi fine Apostolicum exegit oraculum. Tunc placitum uultu intuitus intuentem se, ait: Domini, o præsul, est regnum, & ipse dominabitur in filiis hominum. Ipse transfert regna & mutat imperia, & propter peccata populi regnare facit hypocritam. Peccatum peccauit populus tuus Domino, & tradidit eos in manus gentium, & dominati

Brithualdus episcop'

ps. 12. 43. 87 Da. 3. ps. 76.

Visio Brithualdi episcop'

ps. 21. Da. 2. Iob. 34 ps. 76.

sunt eorum qui oderunt eos. Sed non obliuiscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Erit enim cum dormieris cum patribus tuis, uisitabit Dominus populum suum, & faciet Dominus redemptionem plebis suæ. Elegit enim sibi uirum secundùm cor suum, qui faciat omnes uoluntates suas, qui me opitulante regnum adeptus Anglorum, Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo, gratus hominibus, terribilis hostibus, amabilis ciuibus, utilis ecclesiæ, laudabilemque uitam sancto fine concludet. Quæ omnia in beato Eduardo cōpleta, rei exitus comprobauit. Cum autem Episcopus de posteritate Eduardi quæreret, respondit sanctus Petrus: Regnum Anglorum, regnum D E I est. Post illum prouidebit regem ad placitum suum.

Insigne encomion S. Eduardi

Stabat adhuc spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius, externisque malis accessit ciuilis discordia, adeò ut quis cui mentis suæ secreta committeret, nesciretur. Plena erat proditoribus insula: nusquàm tuta fides, nusquàm sine suspiciōe amor, sermo sine simulatione. Tandem eousquè proditio ciuilis, & astutia processit hostilis, ut defuncto rege Ethelredo, magna pars insulæ, legitimis hæredibus abdicatis, Canuto, qui regnum inuaserat, manus darent: peremptoque inuictissimo rege Edmundo, etiam filios eius, adhuc in cunis agentes, Barbaris mitterent occidendos. Alfredus demum Eduardi frater in Angliam transuetus, inaudita crudelitate ab hostibus ciuibusque perimitur. Tunc Eduardus omni humano destitutus auxilio, exul patriæ, regni & honoris, uiuebat: Impiorum insidias timebat, & nè à suis proderetur; uel ab hostibus ad mortem emeretur, plurimùm formidabat. Inuento autē cōsilio salutari, Deo prosternitur, talia prosequēdo: Ecce Dñe, nō est mihi auxiliū in me, & necessarij mei recesserunt à me. Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterūt. Pater meus post multos labores rebus humanis excessit, fratres meos crudelitas proditorem absorbuit, nepotes in exiliū acti sunt, mater æmuli nostri nuptijs tradita est. Ità solus relictus sum, & quærunt animam meam. Sed tibi Domine derelictus sum pauper: pupillo tu eris adiutor. Tu quondam Eduuinum morti expositum, mirabili modo & uitæ reseruasti & regno. Tu illud Angliæ decus, sanctum Osuualdum ex exule regem factum, per signum crucis reddidisti cunctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum, & custodieris me, & reduxeris me in regnū patris mei, eris tu mihi semper in Deum, & beatus Petrus Apostolus in patronū cuius sacratissimas reliquias in urbe Roma, te annuēte, te regēte, te comitante, uisitaturum me promitto. Exhinc autem factus fide robustior, spe alacrior, expectans expectauit Dominum.

Ps. 109. *Canutus rex Danorū occupat angliā.* *Iob. 6.* *ps. 37.* *Canutus matrē eius duxerat uxorem* *3. Reg. 19.* *psal. 9.* *Crucis signo hostes uincit Osuualdus.* *Ge. 28.* *Votū S. Eduardi.*

Canuto autem rege rebus humanis exempto, filiis eius immatura morte præreptis Angli Danico iugo liberati, Eduuardum in regem elegerunt, & cum maximo honore consecrari & inungi fecerunt. Tunc sacerdotes sapientia & sanctitate fulgebant, monasteria omni religione pollebāt, agebat clerus in officio suo populus stabat in gradu suo. Videbatur etiam terra fecundior, aer salubrior, maris unda pacatior. Reges.n. & principes pro tanta rerum mutatione, admiratione perculsi, cum tanto rege fœdus inire, amicitias iungere, pacem componere gauisi sunt. Sola tamen * Dacia adhuc spirans & anhelans cædes, Anglorum interitum minabatur. In his omnibus uir beatus in gloriā nō est elatus humanā, sed hāc sibi uiuēdi formam proponens, suis se domesticis præbebat æqualem, sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatientem miseris & largum egenis. Nulla apud eum personarum acceptio, sed iudicabat in iustitia pauperes, & arguebat in æquitate pro mansuetis terræ. Eratque pater orphanorum & iudex uiduarum. Si quicquam petebatur, præbebat: si accipiebatur, tacebat. Nullus unquam eum uidit aut inflatum superbia, aut ira efferatum aut gula dehonestatum. Supra humanum enim modum pecuniæ contemptor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione uidebatur hilarior.

Anglia sub S. Eduardi. ** Dania.*

Recumbente aliquando gratia quiescendi rege in lectulo, camerarius accessit ad thecam, in qua æs regium seruabatur, & reposito intus quod uolebat, & illam claudere oblitus, foras egressus est. Animaduertit hoc quidam & accedens ad thecam, pecuniam nō modicam in sinum recondit, & abscedit, Reuersus denuo rege inspectante, facinus iterauit. Quod cum tertio attentasset, cernens rex in spiritu thesaurorum adesse custodem, ait: Importune agis o homo si mihi credis, tolle quod habes, & fuge, quoniam si uenerit Hugolinus (hoc enim cubicularii nomen erat) nec unum tibi nūmum relinquet. Fugit ille, & uix pedem extulerat, & ecce minister regis rediens, & thesaurum ablatum reperiēs, timore & tremore cōcutitur, unde non solum angustiam cordis, uerumetiam & furorem mentis clamor & suspiria prodiderunt. Surrexit rex, & quasi nesciens quid acciderit, perturbationis huius causam inquirit. Quam cum didicisset, ait: Tace, forte ille qui cæpit, plus nobis indiguit. Habeat sibi: nobis sufficit, quod remansit.

Nota insignē pecuniæ contemptū, & clementiā tāti regis.

Proceres autem terræ de successione soliciti, regē de uxore ducenda conueniūt. Stupet rex, thesauro metuens suo, qui in fictili uase reconditus, facilè poterat calore dissolui. Sed quid egeret; Si obstinatus resisteret, timebat nè propositi sui proderetur dulce secretum: Si suadentibus præberet assensum, naufragium pudiciciæ formidabat. Tandem importunè insistentibus, cedere tutius ratus, huiusmodi uerbis pudicitiā suam Domino commendabat: IESV bone, tua quondam misericordia tres pueros inter flammas Chaldaicas illæsos seruauit. Per te Ioseph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo castitatis euasit. Admirabilis Susannæ constantia, tua uirtute de impudicis presbyteris triumphauit. Sanctæ Iudith castitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari. Ecce ego seruus & filius ancillæ tuæ, qualiscūque dilectus tuus & unicæ matris tuæ, succurre mihi Domine, quatenus sic maritale suscipiam sacramentum, ut pudicitiæ periculum non incurram. Rege igitur procerum uoluntati consensum præbente, Goduuini filiam duxit in uxorem. Erat autem Goduuinus uir magnarum opum, sed astutiæ singularis, regum regnique proditor, qui doctus fallere, & quælibet dissimulare consuetus, facile populum ad cuiuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut spina rosam, genuit Goduuinus * Editham. Hanc dilecto suo præparauit Christus Eduardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium uitiorum, uirtutis affectum. Legere, aut operari manibus, ocium fugiendo, consueuit la ciuiā uitare, & colloquia iuuenum declinare. Conuenientibus igitur in unum, rex & regina de castitate seruāda paciscuntur, nec huic fidei alium, quam Deum testem æstimant adhibendum. Fit illa coniunx mente, non carne, ille maritus mente, non opere. Perseuerat inter eos sine actu coniugali coniugalis affectus, & sine defloratione uirginitatis, castæ dilectionis amplexus. Diligitur ille, sed non corrumpitur; diligitur, illa nec tangitur, & quasi noua quædam Abisag regem calefacit amore, sed non dissoluit libidine, mulcet obsequiis, sed desideriis non emollit.

Dan. 3 *Ge. 39.* *Da. 13* *Iudi. 12* *Eduardus rex inuitus ducit uxorē.* ** Egdidam.* *Cū spōsa pasci tur de seruanda corporis integritate.*

Quadam uero die Pentecostes, cum rex diuinis interesset mysteriis, hora eleuationis corporis Christi subito rex uultu hilarior, & erectior oculis

lis, in risum modicum, seruata tamen regia grauitate, dissoluitur. Mirari, qui aderant, cœperunt, nec sine causa, cum præter consuetudinem id ei accidisse sciebãt. Peractis autem Missarum solenniis, causam risus instanter adstantes sibi exponi petunt. Ille, ut erat miræ simplicitatis, simpliciter quærentibus, simpliciter omnia confitetur, dicens: Conuenit Danis cum rege suo antiquum facinus iterare, & quam nobis propitia diuinitas largita est, infestare quietem: In percussione quidem nostra, qua castigãs castigauit nos Dominus, ignorantes Dei iustitiam, & suam extollentes uirtutem, dixerunt. Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia. Quia uero Deus patribus nostris iratus, Danorum nos tradidit potestati, suis id uiribus tribuentes, facile hoc ipsum & nunc fieri posse arbitrantur, nescientes quia qui percutit, ipse & sanat; & qui mortificat, ipse & uiuificat, & qui ducit ad inferos, ipse & reducit. Igitur rex Daciæ, coacto in unum exercitu, hodierna die uentis pro uoto flantibus naues parari præcepit. Iam naues uelis, & uela uentis fuerant committenda, & rex iniquus ob nimiam superbiam quasi semetipsum non sustinẽs dum de scapha in nauem conscendere uellet, pede lapso inter utrãque in mare corruit, & statim abyssus uallauit eum, & pelagus cooperuit caput eius, Sicq; morte sua utrunque populum, Danorum scilicet & Anglorum, a peccato pariter & periculo liberauit. Et spero in Domino Deo meo & in dulcissima matre eius, quòd temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Hæc sunt, quæ Christo reuelãte cognoui, & uidi, & risi, & gauisus sum. Risum enim mihi fecit Dominus, & quicunque audierit, corridebit mihi. Notantur tempus & hora, mittuntur nuncii in Daciã & omnia quæ beatissimo regi cælitus nunciata fuerant, uera & eadem hora accidisse reperta sunt.

Visio S. Eduardi de Danorũ regis interitu

De. 32

De. 32

1. Re. 2

Succedentibus itaque prosperis, rex uoti sui nequaquam oblitus, recogitans quanta sibi fecerit Dominus, qui ditauit egenum, sublimauit humilem, ingloriũ coronauit, parat reddere uota sua, parat sumptus, parat donaria. Vocatis autem regni proceribus, habuit cum eis de statu regni, uel de sua peregrinatione sermonem, dicens; Non excidit uobis quomodo irruẽtibus in hæreditatem nostram Barbaris, facti sumus opprobriũ uicinis nostris, subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt. Aliis nanque interfectis, aliis fugatis aliis iugo, ignominiosæ seruitutis oppressis, nihil fere honoris, nihil gloriæ nostro generi reliquerunt: Tandem defuncto patre meo, perẽptis fratribus, actis in exilium nepotibus, & cum hostibus nostris in omnibus fortuna fuerat, mihi profecto nihil spei superesse uidebatur. Ego uero contra spem in spẽ credens, & Domini mei misericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad sanctorum Apostolorum limina uoui, & deinceps diuinæ me protectioni dispositioniquè commisi. Ille autem respexit in orationem meam, & non spreuit precem meam, & abstulit opprobrium meum, & restituit me in regnum patris mei. Insuper cumulatum diuitijs, auxit gloria, donis cælestibus illustrauit: Ipse sine sanguine rebelles, subegit, hostes subuertit, & omnia nostra amabili quidam pace composuit. Absit ut tot & tantis eius beneficijs inueniamur, ingrati quin potius de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in iustitia & ueritate, faciamusque quod ait propheta. Vouete & reddite Domino Deo uestro, decernite ergo mecum quomodo me peregrinante, regnum subsistat Anglorum, qua lege, qua pace, qua iustitia, quo iudice omnia disponantur, quis castra, urbes priuata & publica negocia procuret. Erit autem unus omnium custos & protector Deus, & pacem quam dedit, ipse seruabit, nobiscum proficiscens, & remanens, qui & uos custodiat, & me reducat: Tunc omnes in communi uociferantes ad regem, se non deserendos, se non exponendos gladiis, patriam hostibus nõ prodendam, nec pro uno, ut putabatur, bono tot admittenda pericula allegabant, Tunc rex eorum uocibus & precibus urgeri se sentiens, diu in animo fluctuabat; quia & uoto supersedere periculosum, & tantorum precibus fletibusque non cedere, inhumanum arbitrabatur. Tandẽ peregrinationẽ differens, expectabat donec Apostolico fultus consilio, aut uotum redimeret, aut impleret.

Oratio regis Eduardi ad proceres.

Ps. 75.

Cõsulit de uoto summũ Põtificẽ

Demum Pontifex summus, consideratis præmissis & diligenter discussis, regi epistolam subscripta continentem transmisit. Leo Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio suo Eduardo Anglorum regi, salutẽ & Apostolicam benedictionem. Quorum uoluntatẽ tuam laudabilem & Deo gratam cognouimus, gratias agimus ei, per quem reges regnant, & principes iusta decernunt. Sed quia prope est Dominus in omni loco omnibus inuocantibus eum in ueritate, & sancti Apostoli cum suo capite coniuncti, unus spiritus sunt, & pias preces æqualiter audiunt, & quia constat pereclitari Anglicam regionem ex tua dicessione qui fræno iustitiæ seditiosos eius motus cohibes, ex authoritate Dei & sanctorum Apostolorũ absoluimus te a peccato illius uoti, pro quo offensum Dei times & ab omnibus negligentiis & iniquitatibus tuis, ea potestate usi, qua Dominus in beato Petro concessit nobis, dicens. Quæcunque solueris super terram, soluta erunt & in cælis: Deinde præcipimus tibi sub nomine sanctæ obedientiæ & pœnitentiæ, ut expensas, quas ad iter istud paraueras, pauperibus eroges, & cœnobium monachorum in honore sancti Petri Apostolorum principis aut nouum constituas, aut uetustum emendes & augeas, & sufficientiam uictualium fratribus de tuis reditibus constituas, quatenus dum illi asidue inibi Deum laudauerint, & sanctis augeatur gloria, & tibi indulgentia. Cui loco quicquid contuleris, uel collatum est, uel conferetur, ut ratum sit, Apostolica authoritate præcipimus, & ut semper habitatio monachorum sit, & nulli laicæ personæ nisi regi subdatur, & quæcunque priuilegia ibi constituere uolueris ad honorem Dei pertinentia, concedimus & robustissima authoritate confirmamus, & in fine fractatores eorum æterna maledictione damnamus.

Epistolã Leonis Pontificis ad S. Eduardũ

Matt. 16.

Responsalibus autem regis & literis Pontificis oraculum cæleste concurrit. Erat enim uir quidam in Anglia, Deo dilectus & hominibus, qui in specu subterraneo multis annis inclusus, suorum erat meritorum stipendiis iam uicinus. Huic Petrus Apostolus in uisione noctis assistens, ait: Rex Eduardus pro uoto, quo se cum adhuc exularet adstrinxerat, pro regni etiam pace pauperumque necessitate preceque solicitus, Romanam Ecclesiam de omnibus credidit cõsulendam. Nouerit ergo se mea authoritate ab hac obligatione solutum, & de cœnobio ad mei nominis honorem cõstruendo, a summo Pontifice suscepisse mandatum. Incunctanter, itaque literis Apostolicis fidem habeat, præceptis obediat, consiliis acquiescat. A me enim egressus est sermo, quem sibi quondam patronum elegit, uiæ comitem, gratiæ largitorem. Est autem mihi locus in occidentali parte Londoniæ a me electus, mihi dilectus, quem quondam mihi propriis manibus consecrati, mea nobilitaui præsentia, diuinis etiam miraculis illustraui. Thorneia nomen est loci, qui quondam ob peccata populi, Barbarorum traditus potestati, pauperrimus ex diuitæ, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibus. Hunc me rex præ-

Visio cuiusdam solitarij

cipiente

cipiente in habitaculum monachorum suscipiat reparandum, sublimandum ædificiis, possessionibus ampliandum. Non erit ibi aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Ibi erigenda est scala, per quam descendentes & ascendentes angeli, preces & uota hominum perferant, & deferant gratiam. Inde ascendentibus reserabo, ianuas paradisi, ut ex officio, quod meus mihi Dominus ac Saluator iniunxit, & ligatos absoluam, & absolutos suscipiam, & quam eis delictum occluserat, iustificatis portam patriæ cælestis aperiam. Tu autem omnia, quæ audisti a me & didicisti, literis tradẽs regi mitte, ut munere Dei duplicato, & de absolutione securior, & præcepti executione deuotior, in mei autem dilectione & obsequio reperiatur propensior. His dictis, lux cum loquente disparuit. Scripsit itaque senex omnia audita, & regi direxit. Eadem autem hora lecto Papæ rescripto beati senis apices recitantur. Tũc rex lętus & alacris, pecuniam quam ad peregrinationẽ parauerat, pauperibus distribuit, & monasteriũ ædificauit.

Obedientia regis erga Pontificem.

Tempore quo rex Ethelbertus, qui regnauit in Cãtia, prædicante beato Augustino fidei sacramenta susceperat, nepos eius Sebertus, qui orientalibus Anglis præfuit, fidem eodem episcopo euangelizante suscepit. Hic Londoniis, quæ regni sui caput habebatur, intra muros ecclesiam beati Pauli fabricauit, & episcopali honore Mellitum episcopum instituens honorauit. Extra muros uero in occidentali parte, in honore beati Petri monasterium insigne fundauit, & multis possessionibus ditauit. Nocte autem, dedicationem eiusdem ecclesiæ, præcedente, piscatori cuidam Thamensis fluuii, qui idem monasterium præterfluit, ulteriori ripa in habitu peregrino beatus Petrus apparẽs promissa mercede transponi se ab eodem & petiit & promeruit. Egressus autem de nauicula, ecclesiam, piscatore cernente, ingreditur. Et ecce subito lux cælestis emicuit, miroque splendore illustrans omnia noctem conuertit in diem. Adfuit cum Apostolo multitudo ciuium superuorum, ingredientium & egredientium, melodiaque cælestis insonuit, indicibilis odoris fragrentia nares perfundebat. Peractis autem omnibus, quæ ad ecclesiæ dedicationem spectant, solenniis redit ad piscatorem piscium piscator egregius hominum. Quem dum diuini luminis fulgore perterritum & alienatum pene sensibus reperisset, blanda consolatione reddit hominem sibi animum rationi, Ingrediẽtes cymbam simul uterque piscator, ait Petrus. Nunquid pulmentarium non habes? Et ille, Inconsultæ inquit, lucis perfusione stupidus & expectatione tui detentus, nihil cœpi, sed promissam a te mercedem securus expectaui. Ad hæc Apostolus ait: Laxa nunc retia in capturam. Paruit imperanti piscator, &, mox impleuit rete piscium maxima multitudo. Omnes erant eiusdem generis pisces, præter unum miræ enormitatis esocium. Quibus ad ripam extractis, dixit Apostolus, Hunc qui præ cæteris precio & magnitudine præcellit, Mellito ex mea parte defer piscem episcopo. Pro nautica uero mercede, cætera tibi tolle.

Mellitus Londoniẽ. episcopus.

S. Petrus dedicat tẽplũ in ipsi' honorem extructum.

Huius generis copia abundabis in uita tua, & longo tempore post te progenies tua tantum ne ultra piscari audeatis in celebritate Dominica. Ego sum Petrus, qui loquor tecum, qui cum meis conciuibus constructam in meo nomine basilicam dedicaui, episcopalemque benedictionem meæ sanctificationis authoritate præueni. Dic ergo pontifici, quæ uidisti & audisti, tuoque sermoni signa parietibus impressa testimonium perhibebunt. Supersedeat igitur dedicatione, suppleat, quod omisimus, Dominici corporis & sanguinis sacrosancta mysteria, populumque sermone erudiens, notificet oĩbus hũc locũ me crebro uisitaturũ, hic me fideliũ, uotis & pcib. affuturũ, sobriè uero, piè & iuste in hoc seculo uiuẽtibus cæli iannã referaturũ. His dictis, cõfestim ab oculis eius disparuit. Mane aũt facto, episcopo Mellito ad dedicandam ecclesiam procedenti, cum pisce piscator occurrit, & omnia quæ sibi mandata fuerant, pandit. Stupet antistes, reseratisque ecclesiæ ualuis, uidet pauimentum utriusque alphabeti inscriptione signatum, parietem bis senis in locis sanctificationis oleo linitum, totidem cereorũ reliquias duodenis crucibus inhærere, & quasi recenti respersione adhuc cũcta madescere. Quod uidens episcopus, unà cum populo Deum benedicebat, & illi gratias referebat. Dat fidem miraculo piscatoris illius tota successio quæ sicut a patre acceperat, totius emolumenti, quod ars ille deinceps ei conferret, beato petro eique seruientibus decimas offerebat. Vnus tamen semel fraudem ausus inferre, mox tandiu artis caruit beneficio, donec confessus reatum, & ablatum restitueret, promitteret correctionem.

Fraus piscatoris diuinitus punitꝰ.

Hæc cum sanctus Eduardus relatione ac scriptis ueterum didicisset, ad monasterium illud ædificiis, possessionibus & dignitatibus altius extollendum exarsit animus eius, & pro priuilegiis illius loci cæterisque causis nuncios Romam transmisit, talem epistolam Papæ deferentes. Summo uniuersalis Ecclesię patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum rex, debitam & subiectionem & obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suæ electæ Ecclesiæ, quoniã in loco boni prædecessoris uos optimum successorem constituit. Quapropter iustum iudicamus, apud uos uelut ad solidam petram acuere & probare omnes bonas actiones nostras, & uestram notitiam atque societatem in bono habere, quatenus eas donationes & priuilegia, quæ obtinuimus apud prædecessorem uestrũ, renouetis & augeatis nobis, uidelicet ut quod ille iniunxerat nobis sub nomine obedientiæ & pœnitentiæ propter uotum, quod uoueram ire Romam, & in remissionem omnium peccatorum meorum, cõstruere cœnobium monachorum in honore apostoli Petri, ratum faciatis, & priuilegia possessionum & dignitatum eiusdem loci confirmetis, renouetis & decernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo & confirmo donationes & cousuetudines pecuniarum, quas habet sanctus Petrus in Anglia, & ipsas pecunias collectas cum regalibus donis mitto uobis, ut oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuã ac solennẽ memoriã instituetis totius gentis Angliæ corã corporibus sanctorum apostolorum.

Epistola S. Eduardi ad Nicolaum Papã.

Ecce ut sanctus rex libenter psoluit Romano Pontifici q debet.

Rescripsit autem ei Papa in hunc modum. Nicolaus episcopus seruus seruorum Dei, gloriosissimo ac piissimo, omnique honore dignissimo, speciali quoque filio nostro Eduardo Anglorum regi, uisitationem omnimodam, salutem mellifluam, & benedictionem Apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui uestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornauit & decorauit, erga beatum Petrũ Apostolorum principem, nobiscum habere dilectionem, & in omnibus Apostolicis consentire censuris. Literas igitur uestræ nobilitati transmittimus, & per eas sanctorum Apostolorum societatem & nostram uobis damus, orantes misericordiam illius, qui est Dominus omnium, & rex super omnia solus, ut ipse uos participẽ faciat ex oĩbus, si qua sunt coram Deo, bonis operibus nostris, & fratres nos, ac socios in sua dilectione constituat in omni tempore amplius, ac non minorem patrem obsequii nostri uobis in suo regno reconsignet, quàm nobismetipsis prouenire optamus. Erimus etiam deinceps pro uobis sine dubio orantes assidue, ut ipse Deus subiiciat hostes &

Litera Nicolai Papa ad Eduardũ regẽ.

inimicos

inimicos, qui contra uos uoluerint insurgere, & confirmet uos in paterno solio & propria hæreditate, ac beatus Petrus sit uobis custos & adiutor in omni tribulatione. Renouamus ergo, & confirmamus, atque augemus uobis priuilegia uestra, scilicet ut absolutus sitis ab illo uoto quod timebatis, & ab oībus aliis peccatis & iniquitatibus uestris authoritate illius, qui me, licet indignum, suæ sanctæ præesse uoluit Ecclesiæ.

cõfirmatio priuilegiorũ Vuestmonasterii.

Præterea illi loco, quem sub nomine sanctæ pœnitentiæ cõstruendum & meliorandum suscepistis, quoniã ut fertur, primam antiquitus consecrationem a beato Petro accepit, cuius licet indigni, Vicarii sumus, & quia regia antiquitus sedes est, ex authoritate Dei & sanctorum Apostolorum atque huius Romanæ Sedis & nostra concedimus, permittimus, & solidißime cõfirmamus, ut amplius in perpetuum regiæ cõstitutionis locus sit, atque repositorium regalium insignium & habitatio perpetua monachornm, qui nulli omnino personæ nisi regi subdantur, habeantque potestatem secundum regulam sancti Benedicti per successiones eligere ex se idoneos abbates, neque introducatur per uiolentiam extranea persona, nisi quam cõcors congregatio esse prælegerit. Absoluimus etiam eum locum ab omni seruitio & dominatione episcopali, ut nullus episcopus illuc introeat ordinaturus aut præcepturus aliquid, nisi ex petitione & consensu Abbatis & monachorum. Et habeat idem locus liberum procinctum, id est, ambitũ, & cœmeterium mortuorum circa se, absque episcopali uel cuiuslibet respectu, uel exatione, & omnia, quæ ad libertatem & exaltationem illius loci ad honorem Dei pertinentia, per nostram authoritatem accedere possunt, hilari & prõptißima uoluntate concedimus. Poßeßiones autem, quas antiqui reges, seu quicunque alii homines, uos quoque & uestri barones ad eundem locum contulistis & chartas, quæ ex eis factæ sunt, diuina & nostra authoritate roboramus, & ratas ac stabiles esse decernimus, & infractores earum, uel inuasores, aut diminutores, aut dispersores, uenditores etiam æterna maledictione cum Iuda proditore damnamus, ut in beata nõ habeant partem resurrectione, sed a beato Petro Apostolo se iudicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis, iudicans duodecim tribus Israel. Vobis uero & posteris uestris regibus committimus aduocationem & tuitionem eiusdem loci, & omnium totius Angliæ ecclesiarum, ut uice nostra cum consilio episcoporum & abbatum constituatis ubique quæ iusta sunt, scientes pro hoc uos recepturos dignam mercedem ab eo, cuius regnum & imperium non definet, nec minuetur in sæculum.

Exemptio eiusdem monasterij.

Matt. 19.

Eduardus remittit tributũ danicũ subditis suis.

Sanctus autem Eduardus tributũ illud grauißimũ, quod tempore patris sui claßi Danicæ pendebatur, & postmodum fisco regio inferrebatur, regia liberalitate remisit, & ab hoc onere importabili in perpetuũ Angliam absoluit. Cum enim collecta illa pecunia ante illum delata esset, diabolum super cumulum sedentem & ludentem uidit, & ne amplius exigeretur, præcepit. Cum in palatio iuxta ecclesiam beati Petri rex aliquando moraretur, superuenit quidam uir mirabilis, Hybernicus genere, pedis utriusque priuatus officio: (Nerui enim in poplite contracti, ad posteriores corporis partes crura retorserant, tali natibus inhæserant, immersione carnibus pedum articuli a lumbis eius & deorsum corpus omne peruerterunt. Porrectis ad terram manibus & scamnis suppositis repebat, & factus sibimetipsi grauis, trahebat se post se:) Hic uidẽs regis cubiculariũ, ait ad eũ: Hugoline, nõ me respicis nec misereberis, nec mouebit te mea tãta calamitas, Et ille: Quid me uis facere? Cui pauper: Sexies, inqt apostolorũ limina repens (ut cernis) uisitaui, & sanitatẽ necdũ promerui. Quã tñ mihi Apostolorũ princeps non negauit, sed distulit, socium in hoc miraculo habere uolens Eduardum, quem sibi nouit in omnibus esse deuotum. Ab ipso enim apostolo in mandatis accepi regem adire, ut me suo sacro subuectum dorso ad ecclesiam eius, quæ palatio uicina est, perferat, recepturum, si id fecerit, membrorum meorum integrã sanitatem. Hæc ubi nunciata sunt regi, gratias agit Deo, & citatus mox æger, accessit. Rex uero, ut spiritalis ille asinus fortis, accubãs in terminis, supposuit humeros suos ad portandum: Pendet de humero tanti principis plenus sordibus pauper, squalis manibus, brachiisque squamosis regium illud pectus collumque complectitur. Interea ex aßistentibus ridebant nõnulli, alii a paupere regem delusum iocabantur, alii simplicitatem iusti fatuitatem iudicabant. Cum itaque rex paululum proceßisset, subito nerui extenduntur, rigantur ossa, carnes marcidæ recalescunt, emergunt a carne articuli, pedes a natibus soluuntur. Distendit homo crura, poplite iã flexibili, & sanie cum sanguine profluente, uestis regia ornatur potius, quam fœdatur. Iam tunc satis esse clamant omnes, sanatum languidum, onus ob sordes ulcerum deponendum. Ille uero memor præcepti quod susceperat, Syrenarũ cantus obturata aure pertransiit, ingressusque ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum, quod detulerat, Deo ac beato Petro resignat, incolumemque, dimisit. Suscepto autem a rege itineris uiatico, acturus gratias DEO & sancto Petro, Romam profectus est.

G c. 49 Nota tãte regis humilitatem.

In monasterio autem beati Petri ante altare sanctæ Trinitatis Missarum solenniis sanctus rex uice quadam cum comite Leofrico aßistebat. Et ecce speciosus ille forma præ filiis hominũ Christus Iesus in ara consistens, oculis utriusque uisibiliter corporalis apparuit, sacraque dextera super regem extensa, signum sanctæ crucis eum benedicendo depinxit. At rex, demisso capite, diuinæ maiestatis adorabat præsentiam. Comes uero quid in animo regis ageretur ignorans, uolensque regem tantæ uisionis esse participem, cœpit uelle ad ipsum usque procedere, Verum rex quid in mente comitis uoluebatur, intelligens. Sta, inquit, Leofrice, sta: quod uides, uideo & ego. Post Missam uero dixit rex ad comitem: Per eius, quem uidimus, maiestatem mi Leofrice te obtestor, ne, quoadusque uixerimus, sermo iste proferatur in publicum, ne uel nos in perniciem nostram ob fauorem uulgi pulset elatio, uel fidem deroget dictis infidelium æmulatio.

Hunc Leofricũ qdã summopere prædicant q̃ cũ cõiuge gothgina sacte uixerit, et mul torũ cœnobiorũ fundator fuerit.

Sub faucibus autem quasi glandes mulieri cuidam succreuerant, quæ totã faciẽ deformi tumore fœdãtes, Putrefactis sub cute humoribus, sanguinem in saniem uerterant, inde nati uermes, odorem teterrimũ exhalabant. Iubetur tandem in somnis adire palatium & ex Regis manibus sperare remedium, quibus si tota, si tacta signata foret, meritis eius reciperet sanitatem. Cum autem uenisset ad Regem, & oraculum exposuisset, ille nec sordes cauit, nec fœtorem exhorruit: sed loca tumentia manibus contrectans, & aqua lauans, signũ sanctæ Crucis impreßit. Et subito rupta cute cũ sanie uermes ebulliũt recepit tumor, & dolor omnis absceßit.

Curat sanctus rex morbidam mulierem.

Cæcus quidam docetur oraculo, lumen amissum sancti Regis meritis, se adepturum, si lympha, qua mãnus ablueret, ipse faciem perfudisset. Cumque id cubiculario, & ille regi retulisset, obstupuit ille plurimum indignatus, illusum phantasmatibus hominem nihil tale de peccatore sperandum, Apostolicæ id esse uirtutis, nec fidẽ somniis adhibendam asseruit. Aqua manus lauit, & ad ecclesiã ꝓcesit. Cubicularius autẽ

Cæcus sanatur aqua, qua rex se lauaret.

cæco receptam in pelui aquam illam tradit, cum qua oculos & faciem lauans, uisum confestim percipere meruit.

Itē aliꝰ

Ciuis quidam Lincolniensis cæcitate percussus, ad palatium Regis ueniens, aqua lotionis manuum eius, faciem & oculos lauat, mox tenebris diuturnis optata lux succedit.

Itē aliꝰ

Quidam cæcus regem adire & uisum ab eo percipere monitus, cubiculario, & ille rem regi pādit. Cui rex: Veniat, inquit, Quis ego sum qui contrister, & nō potius exultem, si meis manibus, licet indignis, promissum beneficium homini illi pietas diuina contulerit? Vocatus est autem uir, & a rege tactus & signatus, & inter manus eius ab oculis utrisque ubertim sanguis effluxit, pupillas serenauit, & tumorem palpebrarum deposuit. Et dixit homo ille. Video te Domine mi rex, & facies tua tanquam facies angeli stantis ante me. Alia autem uice duo cæci, cum uno mon ocu lo, aqua lotionis manuum sancti perfusi, uisum percipere meruerunt.

Itē duo alii, & luscꝰ unus.

Sedebat aliquando rex ad mensam, & a latere eius comes Goduuinus. Huius duo filii adhuc pueri: Haraldus & Tostius, ludebant coram eis, cumque unus ex illis amarius, quam expetebat ludi suauitas, insurrexisset in alterum, ludum uertunt in pugnā. Et ecce Haraldus uehementius in fratrem irruens, capillis eius utranque manum inserit, prostratumque, nisi citius eriperetur, uirtute superior suffocasset. Tunc rex uersus ad ducē, ait: Nihil aliud, o Goduuine, nisi simplicem in his uel ludum puerorum, uel pugnam contēplaris, Et ille: Nihil aliud, domine mi. Tunc rex dixit: Longe aliud mea mihi meus loquitur, & his quid futurum sit pueris, per hoc mihi bellum reuelatur. Emēsis quippe puerilibus annis, cum in uirum uterque profecerit, tandem aduersus inuicem liuor utrunque aduret. Et primum circunuentione insidiisque priuatis quasi ludere uidebuntur, ad ultimum fortior infirmiorem proscribet, rebellantem prosternet, & prioris mortem post modicum sequens alterius calamitas expiabit. Quæ omnia sic completa, tota Anglia teste, probatur. Nam Tostius ab Haraldo fugatus, cum paulo in regnum successisset Eduardo Haraldus, unà cum rege Noruuegiæ Tostius prosternitur, & totus fere exercitus deletur. Eodem anno Haraldus ipse regno spoliatus Anglorum, aut misere occubuit, aut, ut quidam putāt, pœnitentiæ tandem seruatus, euasit.

Pugna filiorū. Goduuini quid portēderit.

Goduuinus cū in mēsa regi assideret, unus ministrorū in obicē aliquē uno pede īmoderatius ipingēs, penè lapsum incurrit: Quē tñ pes alius recto gressu ꝓcedens, iterū in statū suū nihil iniuriæ passum erexit. De hoc euētu pluribꝰ inter se loquentibus, & quod pes pedi subuenerit gratulantibus, comes quasi ludendo intulit: Sic est frater fratrem adiuuans, & alter alteri in necessitate subueniens. Et ait rex ad ducem: Hoc meus mihi fecisset, si Goduuinus hoc permisisset. Ad hanc uocem Goduuinus expauit, & tristem præferens uultū, ait: Scio ego, Rex, scio, adhuc de morte fratris tui tuus me accusat animus, nec eis æstimas discredendū qui me uel eius, uel tuum uocant proditorem. Sed secretorum omnium conscius Deus iudicet, & sic buccellam hanc, quam manu teneo, guttur meum faciat pertrāsire, & me seruet illæsum, sicut nec tuæ proditionis reus, nec de fratris tui nece mihi conscius existo. Cūque uir beatus buccellam manu benedicens signasset, miser ille eam ori inferens, usque in medium gutturis pertraxit.

Vltio diuina Goduuinū proditorē extinguit.

Tentat interius trahere, nec ualet, tentat emittere, sed firmius hæsit. Mox meatus, quibus ducebatur spiritus obcluditur, uertuntur oculi, brachia rigescunt. Intuetur infeliciter morientem rex, & ultionem in eū sentiens processisset Diuinam, adstantes alloquitur, dicens. Extrahite canem istum. Et factum est ita. Hic Goduuinus simplicitate regis abutēs, multa in regno contra iustitiam & Deum faciebat. Cunctos fere regis cognatos & amicos, quos de Nortmannia adduxerat, fraude sua, dolo & circunuentione de patria exturbabat, credens, sibi cuncta processura pro uoto, si rex amicis nudatus, suis tantum consiliis uteretur. At rex cūcta dissimulans, diuinis uacabat obsequiis, ultionēque Dei sibi futuram multis prædixit. Aliquādo etiā ipsi Goduuino id ipsum non tacuit.

Goduuini flagitia.

In die Dominicæ resurrectionis, cum rex ad mensam sederet, arctius solito se collegit ad se & ponens præ oculis Deum, omnia ista mundana arbitrabatur ut stercora. Et ecce subito uultus eius plus solito serenabatur, interiorq; lætitia labia soluebat in risum, rursumque solita grauitate resumpta, obscuriorē faciem præferebat.

Visio mirabilis S. Aduardi de septem Dormientibus

Mirabantur qui adstabant, nemo tamen audebat eum interrogare, quid accidisset. Mensis tandem sublatis, secutus est ad thalamum regem dux Haraldus cū uno episcopo & abbate uno, simulque regē super hoc sermone conueniunt. Tunc ille ait. Quantum se quisq; subtraxerit uanis, tantum ueris arctius adhærebit. Ecce enim ego inter fœcundos calices, & pinguia fercula, ac radiantis metalli splendorem recordatus sum Domini Dei mei, & effudi in me animam meam, dilatatoque mentis sinu, oculus interior spirituali perfusus lumine, radios profecto usque ad illam Ephesiorū ciuitatem mira celeritate porrexit, & usque in montē Celion progressus, sanctorum quidem Septem Dormientium, quiescentium in spelunca, proprietatē uultuum, necnon membrorum quantitatem, ac qualitatem uestium expressione manifestissima contemplatus est. Hæc dum, interiorem risu significante lætitiā, corde luminoso conspicerem, subito, me cernente, a latera dextro, super quod multis quieuerant annis, in sinistrum se latus uirtute diuina uertētes, dirum mortalibus omen hac laterum suorum mutatione signarunt. Exhinc enim surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & erunt pestilentiæ & fames & terræmotus magni per loca. His enim septuaginta annis (tantum enim tempus in sinistro latere repausabunt) uisitabit Dominus iniquitatem plebis suæ, tradens eos in manus gentium, ut dominentur eis, qui oderunt illos. Inimici nanque nominis Christi insurgent in Christianos, serui dominis rebellabunt, reges insidiabuntur regibus, & principibus principes, & in omnibus finibus terræ ultor iniuriæ Christi mucro desæuiet. Et exposuit eis rex uitam illorum, & nomina & passionem, & dormitionis modum. Quibus auditis inito consilio, ut fidem posteris facerent, ad explorandam sermonis ueritatem, dux militem, clericum pontifex, abbas monachum cum literis regiis ad Imperatorem Constantinopolitanum direxerunt. Qui omnia uera reperientes, incolumes ad regem regressi sunt.

S. Eduardi ꝓphetia

Sanctus Eduardus nulli petenti in nomine sancti Ioannis Euangelistæ aliquid denegabat, hunc .n. post Apostolorum principem arctius diligebat. Vnde contigit, quod quidam peregrinus, absente camerario, in nomine sancti Ioannis Euangelistæ importune a rege eleemosynam postularet. Cui rex preciosum annulum, cum nil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit post hæc, duos Anglicos ad adorandum Saluatoris sepulcrum Hierosolymam proficisci. Qui die quadam a publica strata declinantes, deuia quæque sectati sunt: & Sole ruente, nox obscura adducta est.

Amor. S. Eduardi erga S. Ioannē apostolū

Et cum nescirent quid agerent, quo se uerterēt, apparuit eis senex quidam uenerandus, qui eos ad ciuitatem

tem reduxit. Susceptis autem hospitio, mensa paratur, lautissimeque refecti, dant membra quieti. Mane autem facto, egressis illis de ciuitate, ait senex. Viri fratres, cum summa prosperitate uos repatriaturos non dubitetis, quoniam prosperum iter faciet uobis Deus, & ego ob amorem regis uestri, in omni uia firmabo super uos oculos meos. Ego enim sum Apostolus Christi Ioannes qui regem uestrum ob meritum castitatis summa dilectione cōplector. Hunc ergo annulum, quem mihi in habitu peregrino apparenti tribuit, reportare, denūciantes ei obitus sui instare diē: quē infra sex menses uisitans uisitabo ut mecū sequaē agnū quocunq; ierit. His dictis, disparuit, & illi ad patriam prospere redeuntes, quæ uiderant & audierant, regi seriatim retulerunt.

Castitas regis quā chara apostolo.

Ecstasis S. Eduardi.

Cum autem rex infirmitate graui detineretur, in mentis raptus excessum, biduo fere iacebat exanimis. Tandem quasi de graui somno euigilans, aperuit oculos & sedit, & assumpta parabola, ait: Cum adolescens in Nortmannia exularem, gratia mihi semper extitit bonorum amicitia, & quicunque sacræ religionis meliores uidebātur, hi mihi cæteris erant familiariores. Inter quos, duos monachos speciali quadam mihi deuinxerāt charitate, conuersationis honestas, uitæ sanctitas, suauitas morum, uerborum affabilitas. Hos frequentius uisitabā quàm dulcia faucibus meis eloquia eorum. Hos ante plurimos annos translatos ad cælum uidi mihi paulò ante in somnis assistere, quid genti meæ post obitum meum sit futurum, ex Dei mandato mihi referentes.

Vaticiniū de cladib⁹ futuris Angliæ

Impletam dicunt Anglorum nequitiam, & iniquitas consummata iram prouocat, accelerat uindictam Sacerdotes præuaricati sunt pactum Domini, polluta pectore & manibus inquitatis sancta contrectant. Et hi non pastores, sed mercenarii, exponunt lupis oues non protegunt, lac & lanam quærunt, non oues, ut detrusos ad inferos mors & pastores depascat, & oues. Sed & principes terræ infideles, socii furum, prædones patriæ, quibus nec Deus timori est, nec lex honori, quibus ueritas oneri, ius contemptui, crudelitas delectationi. Itaque nec prælati iustitiam, nec seruant subditi disciplinam. Et ecce Dominus gladium suum uibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Ostendit deinceps populo huic iram & indignationem, immissiones insuper per angelos malos, quibus traditi sunt anno uno & die uno igne, simul & gladio puniendi. Ego uero ob intentatam meæ genti calamitatem dolens atque suspirans, dixi: O cælestium secretorum conscii, si conuersi egerint pœnitentiam, nunquid nō ignoscet Deus, & relinquet post se benedictionem? Pœnitentia certe prolatā Dei ore in Niniuitas suspendit sententiam, quæ etiam imminentē impissimo Achab debitam distulit ultionem. Suadebo igitur genti meæ, ut pœniteant de præteritis, & caueant de futuris, & forte miserebitur Deus, ut non inducat super eos malum hoc grande, sed qui punire præparauit auersos, recipiat in gratiam solita pietate conuersos.

Ioan. 3. *3. Reg. 21.*

Nequaquam, inquiunt, hoc erit, quoniam induratum est cor populi huius, & excæcati oculi, & aures aggrauatæ, ut nec audiant corripientem, nec intelligant commonentem, nec terreantur minis, nec beneficiis prouocentur: His eorum uerbis dum mihi maior accresceret solicitudo, dixi: Nū ita in perpetuum irascet Deus, & non apponet ut complacitior sit adhuc? Quando ergo tot tristibus læta succedent, aut tot aduersa qualis consolatio temperabit? Quale sperandū est in his malis remedium, ut sicut illinc terret & contristat futura correptio, ita hinc aliquantulum mulceat diuinę miserationis promissio. Ad hæc sancti tale mihi problema proponunt. Arbor quælibet uiridis à suo trunco decisa, ad trium iugerum spatium à radice propria separetur. Quæ cum nulla hominis manu degente, nulla urgente necessitate, ad suum reuersa truncum, in antiquam radicem sese receperit, resumptoque succo rursum floruerit, & fructum fecerit, tūc sperandum est aliquod in hac tribulatione solatium & de ea, quam prædiximus, aduersitate remedium: Hæc cum dixissent, ipsi cælo, uobis ego redditus sum.

Ps. 76.

Obscura diuinæ in anglos clemētiæ significatio.

Assidebant narranti uisionem regina, Robertus sacri palatii custos, Dux Haraldus, Stigandus & qui ascendit cubile patris sui, & maculauit stratum eius, uiuente adhuc archiepiscopo Roberto, cathedram Cantuarensem inuadens. Ob hoc a summo pontifice suspēsus paulò post crepuit, & effusa sunt uiscera eius. Hic ad uocem narrantis obduruit, nec terretur oraculo, nec fidem habuit prophetanti, sed potius regem senio confectum delirare submurmurans, ridere maluit quàm lugere. Cæteri uero quibus mens sanior erat, flebant ubertim & suspirabant, qui nihil secus quam ipse dixerat, aut à sacerdotibus, aut à principibus fieri non ignorabant.

Pœna in uasoris alienæ sedis.

Quidam enim præmissam similitudinem dicunt regem pro impossibili statuisse, illi maxime, qui totam Anglorum nobilitatem sic deperisse lugebant, ut ex ea gente nec rex, nec episcopus, nec abbas, nec princeps quilibet uix in Anglia cerneretur. Mihi sane alia mens est, consideranti sanctissimum uirum Dunstanū & ipsam calamitatem prædixisse, & consolationem nihilominus promisisse. Post proindè sic non inconuenienter exponi. Arbor hæc regnum Anglorum significat, decorum gloria, deliciis diuitiisque fœcundum excellentia regiæ dignitatis sublime. Radix, ex qua totus honor iste processit, regium semen fuit, quod ab Alfredo, qui primus Anglorum a summo pōtifice unctus & consecratus fuerat in regem, recta successionis linea usque ad sanctum Eduardum descendit. Abscissa est arbor de trunco, quādo regnum a genere regali diuisum, ad aliud semen translatū est. Ad spatiū triū iugerū hæc fama est separatio quia in triū tēporibus regū, nulla fuit nouis cū antiquo semine regali coio. Haraldus enim successit Eduardo, Vuilhelmus Haraldo, Vuilhelmus iunior priori Vuilhelmo. Accessit ad radicem, quando rex Henricus, in quem totum regiū decus transfusum est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri urgente, sed ex infuso ei amoris affectu, abnepotem Eduardi Mathildam duxit uxorem semen regium Nortmannorum & Anglorum coniungens, & interueniente opere coniugali, de duobus unum faciens. Floruit sane arbor, quando de utroque semine Imperatrix Matilda processit. Tunc uero fructum fecit, quando de ipsa Henricus exoriens, quasi lapis angularis utrūque populum copulauit. Habet nunc certe de genere Anglorum Anglia regem, habet de eadē gente episcopos & abbates, principes & milites, ex utriusque seminis coniunctione procreatos. Si autem alicui hæc displicuerit expositio, aut ipse aliter exponat, aut aliud tempus, quo hæc expleantur, expectet.

Visiōis regiæ interpretatio.

Sciens itaque rex quia appropinquauit hora eius, ut transiret de hoc mūdo, suum transitum mox in circuitu ꝑpalari iussit, ne mortis suæ agnitione dilatata, orationū quoque suffragia differrētur. Sicque senex & plenus dierum ac bonorum operū, migrauit ad Dominum. Obiit autem anno Dñi millesimo sexagesimosexto, cum regnasset uigintitribus annis, mensibus sex & diebus uigintiseptem, pridie Nonas Ianuarii, cum quo tota pariter Anglorum felicitas ruit, periit libertas, uigor omnis interit.

De obitu S. Eduardi regis

Contractus quidam ad sepulcrum eius ueniens, membrorum sanitatem deuotis lachrymis &

Ad ei⁹

precibus postulabat. Et ecce uis quædam occulta subito neruos extendit, in naturalem statum crura pedesque retorquet, euulsisque a carne articulis sanguis profluit, paulatimque succe resumpto, arida prius ossa pristinum robur recipiunt.

Itē sex cæci. Sex quoq; cæci, unum monoculum secuti, ad sepulcrum regis properantes, cum alter ab altero traheretur, & unus præcedens oculus, uiris septem ducatum præberet, sancto cum lachrymis miseriam exponunt, opem flagitāt, contra diuturnæ caliginis tædium, sanctissimi regis deposcūt auxilium. Nec mora, beati meritis & precibus uisum oculorumque claritatem percipere meruerunt.

Haraldus occupat regnū. Interea Haraldus filius Goduuini, regnum nec iure nec natura sibi debitum usurpās, malum, quod Angli secūdum sancti regis oraculum Dominus præparauerat, transgreſsione pacti cum duce Vuilhemo & fidei læsione accelerauit. Vt autem attenuatis uiribus facilius ab his, quos iniuste prouocauerat, hostibus uinceretur, suscitauit ei Deus à parte Aquilonis inimicos, scilicet Haraldus regem Noruuegiæ, & Tostum fratrem suum, quem de Anglia expulerat ipse, quique tempora Regis Eduardi exulabat in Frandia. Hi cum magna classe per Humbriam Eboracum properantes cum exercitum Northumbrēsium prælio excepissent, potiti uictoria, magnam de obstantibus stragem dederunt. His Haraldo nunciatis, exercitum copiosum ex omnibus finibus Angliæ collegit.

Visio cuiusdam abbatis. Apparuit autem tunc sanctus Eduardus cuidā Alexi, abbati Ramesiæ, uiro religioso, dicens. Vade, & dic Haraldo, ut homines, qui cōtra ius & fas regni huius fines inuadunt, aggrediatur secure. Ego enim ero dux & protector exercitus, quoniam iustitiæ gentis huius deesse nō possum. Per me. n. reportabit uice hac de hoste triumphum. Et ne uerbis tuis fidem deroget secretum ei sui cordis ostende, ut cum ei quæ nullo conscio mente uoluebat, edixeris, non hæc tuæ adinuentioni, sed meæ promiſsioni adscribat.

Videt beati mentiū arcana. Nocte quidem præterita, cum dolore femoris torqueretur, licet eum non parum urgeret imminens molestia, siluit tamen, reputans apud se, si publicaret languorem quod suis esset contemptui, & hostibus irrisioni. Verum quia nunc ab illa peste conualuit, de meo præsumens auxilio, contra Barbaros iustum bellum suscipiat, & ab imminēti periculo suos eripiat. Quod cum abbas Haraldo referasset, ex cælesti promiſsione factus audacior, in ualida manu progrediens, apud Stamfordbrig hostibus occurrit. Consertoque prælio, dux uterque prosternitur, scilicet rex Noruuegiæ & frater Haraldi Tostius, & pene totus eorum exercitus delectus est.

Corpus S. eduardi post eius obitū diutiſsime mansit incorruptum. Miraculum. Anno tricesimosexto post sancti Eduardi obitum, cum corpus eius de terra eleuaretur, integrum, incorruptum & flexibile cum uestibus recētibus repertum est. Quod uidens episcopus Roffensis, pilum unum deuotionis desiderio accensus extrahere, sibique seruare conatur. Sed ille firmius hærens, effectum mentis episcopi & uoluntatem defraudauit. Mulier quædā in festo sancti Eduardi operibus uacans, paralysis morbo correpta, ad corpus sancti deducitur, & sanitatem pristinam se recepisse lætatur. Tres uiri febre quartana uexati, uisitato sancti sarcophago, quasi in momento curati sunt.

DE CANONIZATIONE ET Translatione S. Eduardi Regis & Confesſoris, Ex Antiquo manuscripto codice:

Sed quedā ante Alexādri Pontificis literas uidentur deesse, de legatione ad ipsum pontificem missa & cat.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei uenerabilibus fratribus, Archiepiscopis, Episcopis & dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, aliisque Ecclesiarum Prælatis, per Angliam constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. *Alex. 3*

deuotio ecclesiæ Anglicanæ erga sedē Apostolicam. Illius deuotionis constantiam & fidei firmitatem, quam circa matrem uestram sacrosanctam Romanam Ecclesiam exhibetis, diligentius attendentes, in id * positi uoluntatis adducimur, ut uos sicut charisſimos fratres & speciales Ecclesiæ filios syncera charitate in Domino diligamus, propensius honoremur & postulationes uestras, quantum cum Deo poſſumus, libenti animo admittamus. Inde utique fuit quod super petitione quam de Eduardo glorioso quondam rege Anglorum canonizando, & in sanctorum catalogo adscribendo, tam charisſimus Christo filius noster Henricus, illustris Anglorum rex, quam uosipsi nobis instantius porrexistis solicitam cum fratribus nostris deliberationem habentes, libro miraculorum inspecto, quæ dum in carne mortali uiueret, & postquā de præsenti seculo est aſſumptus, omnipotens Dominus per suam misericordiam declarauit, uisis etiam literis antecesſoris nostri, piæ recordationis Innocentii papæ, uestris quoque testimoniis inde receptis quanuis negocium tam arduum & sublime non frequenter soleat in solennibus conciliis de more concedi, de communi tamen fratrum nostrorum consilio, iuxta uotum & desideriū prædicti filii nostri regis ac uestrum, corpus ipsius Confesſoris ita glorificandum censuimus, & debitis præconiis honorandum in terris, sicut eundem Confesſorem Dominus per suam gratiam glorificauit in cælis, unde uidelicet inter sanctos Confesſores decætero numeretur, qui hoc ipsum apud Deum signis meruit & uirtutibus obtinere. Quia igitur decet honestatis uestræ prudentiam eum piæ colere, & toto studio uenerari quem authoritate Apostolica uenerandum uestra postulauit deuotio & colendum uniuersitatem uestram per Apostolica scripta monemus & exhortamur in Domino, quatenus eum ita deinceps studeatis debitis obsequiis honorare, ut ipsius interceſsionibus apud districtum iudicem mereamini ueniam obtinere & gloriosum in æterna beatitudine præmium inuenire. Datum Anagniæ, 7. Idus Februarii. *Inno. 2.*

Nunciis itaque ab Apostolica sede regresſis, sæpedictus Abbas, conuocatis uenerabilibus personis, tam episcopis quā abbatibus, in Ecclesia Vuestmonasterięnsi, primo coram omnibus recitari fecit literas Apostolicæ authoritatis de beati regis canonizatione, sicque uniuersis applaudentibus, aſſentientibus, & Deū magna uoce laudantibus, de glorioso Dñi confesſore Misſa solenniter celebrata est: quam tamen Dominus. Papa primo in Ecclesia Romana fecerat per unum de Cardinalibus honorifice, sicut dignum fuerat, decantari. Sed quia causis exigentibus, rex adhuc in transmarinis partibus agebat, iuxta mandatum ipsius & de siderium

siderium dilata est usque in reditum suum, & eidem seruata sacri corporis reuelatio. Decursis uero ferre annorum curriculis, rege à Normannia in Angliam iam regresso, cupiens Abbas susceptum negocium ad effectum perducere, & illud sacrũ corpus, quod iam diu in terra latuerat, in eminentiori, & honestiori loco collocare, cum rege secretum & diligentem de celebranda beati Regis trãslatione tractatum habuit, postulans ut bono principio manum debitæ consummationis adhiberet, præsertim cum ex eius mandato acceperit, præsentiam ipsius huic negocio esse expectandam. Annuit rex iusta poscenti, diemque certum, iuxta quod utrique uidebatur opportunum, indixit. Interim uero accepto Abbas à prudentioribus uiris cõsilio, beati corporis glebam primo secretius inspicere decreuit, ut sic expeditius ad solennem trãsire posset reuelationem. Sed quia opus hoc sanctum & dignum esse sciebat, suam formidans indignitatem, semel & iterum accesit & tentauit, sed toties conscia sibi mens infirmitatis suæ manum pia quadam hæsitatione trepidantem retraxit. At crescente timore, creuit & deuotio, crescente deuotione, adfuit confidentia cum amore, qui sæpe foras mittit timorem. Ex ipso itaque timore confidentior effectus, & minus timidus, tempus obseruauit, quo tam secretum negocium opportune tractaret.

Abbas cũ suis reuerenter se pparat ad aperiendũ sarcophagũ S. Eduardi.

Quadam itaque nocte fratribus post matutinas uigilias ad strata reuersis, ianuis ecclesiæ clausis, seruiẽtibusque laicis exclusis, remansit in ecclesia solus Abbas cum Priore, & quibusdam de fratribus ad hoc delectis, qui se ex mandato Abbatis ieiunis & orationibus ad tam sanctum opus tractandum deuotius præparauerant. Quibus omnibus albis indutis, & nudis pedibus, præmissaque oratione, & cum psalmis decãtata litania ante altare, processit ad tumulum Abbas cum Priore & duobus fratribus, cæteris ante altare in lachrymis & oratione persistentibus. Cumque lapidẽ, qui sarcophago superpositus fuerat, sustulissent, admotis propius lucernis, conspexerunt uirum iacentẽ in uestitu deaurato, calceatũ caligis purpureis & calceamentis preciosis, caput, & faciem cooperta mitra rotunda, auro satis operose intexta, barbam etiam niueam & prolixam, modicumque crispantem, super pectus decente ordine suo iacentem. Accitis itaque fratribus, qui in oratione ante altare remanserant, & ad tam desiderabilẽ spectaculum admisis, facta est lætitia magna cum gratiarum actione inter illos. Non tamen adhuc stetit, nec sic quieuit, uehemens ille spiritus deuotionis, & ardens desiderium inspiciendi, tractandi, & interius perscrutandi thesaurum illum preciosum, quem se magna iam ex parte uidisse gratulabantur. Apponentes itaque manus debita cum deuotione & reuerentia, uestes, capitis operimentum, tunicam & caligas pia quadam inquisitione tractabant, tentantes, si quam forte, sicut dictabat ratio, expeterebat natura, admisissent corruptionem. Et ecce omnia ea reperiunt integritatem pristinam retinuisse, ex parte tamen ob fuscatum aduertunt colorem & decorem eorum, tum ex diuturna lapidis contiguitate, tũ ex puluere & cæmento, quod in sarcophagi apertione introrsum ceciderat, quod tamen linteo, sicut poterant, amouentes, materiam, opus in colorem facile depræhendere potuerunt. Suppositis itaque manibus cũ reuerentia & timore, corpus illud gloriosum alii ad caput, alii ad pedes, quidam ad humeros & per mediũ leuantes, & super extensum tapetum in panno serico precioso inuoluentes in cista lignea ad hoc præparata incluserunt omnia, quæ cum eo inuenta fuerant, intus relinquentes, excepto annulo aureo, quem, in digito regis inuentum, Abbas propter deuotionem retinuit, & ad huius memoriam satis prouide reseruare decreuit.

Vestes S. Eduardi iã pridem defũcti incorrupta inuenta.

Transferũtur sacræ eius reliquiæ ualde honorifice.

Adueniente itaque die, quẽ rex celebrãdæ translationi præfixerat, omnibus paratis, quæ tantæ rei necessaria uidebantur, ueniens in ecclesiam cum magno procerum, & illustrium uirorum comitatu, primo cistam, in qua preciosus ille thesaurus continebatur, recludi fecit, asistentibusque archiepiscopo Cantuariẽsi & episcopis quam plurimis, abbatibus quoque & aliis uenerabilibus personis, præsentem illam regiæ psone maiestatem oculis uidit, manibusque, quantum timor & reuerentia permiscere tractauit, omniaque ita se habere gauisus est, sicut ei ab Abbate primo fuerat intimatum. Facta igitur, sicut diei solennitas expetebat, processione, precioso que incorrupit uirginis corpore per claustrũ monasterii regiis humeris præcipuorumque totius regni procerum manibus reuerentissime deportato, posita est super candelabrum præclara illa lucerna in domo Domini, ut qui ingrediuntur, lumen uideant, & illuminentur ab ea. Sicq; illud uas igne castitatis, & uniuersæ uirtutis domicilium in feretro precioso, quod ei ex auro, & argento construi fecerat illustris rex & consobrinus eius, strenuus Anglorum debellator, Vuilhelmus, regiis manibus honorifice collocatum est laudantibus cunctis uoce lætabunda & benedicentibus Deum, qui in sanctis suis semper est gloriosus, in omnibus operibus suis mirabilis.

S. Eduardus in coniugio pmãsit uirgo

Hic Hẽric⁹ 2. occidit S. Thomã Cãtuariẽ. Archiepiscopũ.

Celebrata est autem translatio ista anno ab incarnatione Domini millesimo, centesimo sexagesimotertio, 3. Idus Octobris, die Dñca, ab excellentissimo Anglorum rege Henrico, assistentibus uenerabilibus uiris Thoma archiepiscopo Cantuariensi, Gileberto episcopo Londoniensi, Henrico Vuintoniensi, Nigello Heliensi, Roberto Lincolniensi, Vuilhelmo Noruuicensi, Iacelino Salesberiẽsi, Vualtero Roffensi, Hilario Cicestriensi, Bartholomæo Exoniẽsi, Richardo Cestrensi, Godofrido Episcopo sancti Asaph, & de Normannia episcopis, Lexoniensi Ernulpho, Ebroicẽsi Rotroto, Abricensi Achardo. Abbatibus, Hugone S. Edmundi, Roberto S. Albani, Rogero Radingensi, Gregorio Malmesberiensi. Comitibus etiam, Roberto Legercestriæ, Hugone Comite de Nortfule, Galfrido Comite de Essexia, Vuilhelmo Comite de Arundel, Reginaldo Comite Cornubiæ, Patritio Comite de Salesbiria, Vuilhelmo Comite de Albamara, Richardo Comite de Penbroch, & procerum, militum, cęterorumq; diuersi ordinis & officii innumera multitudine, summi Pontificatus arcem regente sanctissimo Papa Alexandro 3. huius beneficii authore pariter & largitore, anno eiusdem Papæ 4. regnante piissimo & glorioso Anglorum rege Henrico 2. anno regni eius nono, præsente & huic operi accuratissime præsidente iam dicto eiusdem loci reuerendo patre Laurentio.

VITA BEATI RAIMVNDI confessoris, Tertii Magistri Ordinis Prædicatorum, Authore F. Leandro Alberto Dominicano.

Etsi autem nondum in diuos relatus est hic Raimundus, at tamen permisit Paulus 3. Romanus pontifex, ut Barchinonen. eius festum celebrent postridiè Epiphaniæ.

Raimundus

6. Ianuar.

RAimundus de Pennaforti, Cathalanus, originem retulit in Aragonum reges. Is postquam adoleuit, missus est ad gymnasium, ut scientiam hauriret. In quo tantum breui admodum tempore profecit, ut ea tempestate in Pontificio atque Imperatorio iure inter uiros clarissimos facile connumerari posset. Quamobrem ciues nostri Bononienses, tanti uiri famam audientes, publico stipendio ipsum ad docendum conduxere. Hanc autem ob causam togam induit religionis, forte disuaserat cuidam scholastico adolescenti plurimis rationibus sanctę conuersationis ingressum. Quapropter deinde cōscientia exagitatus, quod illi dissuaserat, ipse amplexus est, uidelicet, relictis mūdi illecebris, fauore, & gloria, coim admiratiōe ordinē Prædicatorū īgressus est. Simul ac uotū emisit āno euoluto, ꝑ more, accitus est ī sociū à legato Pōtificis maximi, in Hispaniam concedente. Demum cognita eius insigni doctrina, à Gregorio 9. Pontifice iussus est epistolas Pontificum ac Conciliorum decretales in unū corpus redigere (quod hactenus in usu habetur in gymnasiis, & adamussim seruātur) prout dinosci potest in procemio ex eius nominis citatione ab eodem pontifice. Fecit & ipsum pontifex Capellanum suum & pœnitentiarium, quæ dignitas temporibus illis non nisi ualde literatis conferebatur. Factus est etiam inopum causarum expeditor. Post epistolas Decretales in unū cōgestas, Sūmā de Casibus cōsciētiæ edidit, opus insigne, & oīa admiratiōe obseruatiōeq; dignū. Animaduertēs Pōtifex eius præclarissimā uitā, mores ingentēque doctrinam & animi probitatem, præsulē ciuitatis Barchinonę creauit. Qui cernens sub tanto honore maximum latere onus, dicto approbante Pontifice, eamipsam dignitatem missam faciens, ad ordinem Prædicatorum remigrauit, malens tunica pallioque rudi & ignobili tegi, atque sub eo egenus Deo seruire, quàm post tantæ dignitatis fastigium, mox rationem tantæ uillicationis reddere. Igitur ad ordinē Prædicatorum reuersus humillimus pater, petiit sibi quempiam uirum bonum præfici, per quē posset erudiri ea, quæ religionis essent, & ut erat mitis, ac naturæ compositæ, sic religionis moribus ornatus breui admodum tempore euasit, ut in conuentu generali duodeuigesimo (quod capitulum generale uocant) Bononiæ anno Domini millesimo ducentesimo tricesimooctauo celebrato, omnium patrum consensu, præsidentia eo absente totius ordinis Prædicatorum dignus nominaretur & approbaretur. Exordiar ab initio, ut rem seriatim narrem, placituram, puto, legentibꝰ. Vita functo Iordane uiro sanctissimo, totius prædicatorum familiæ Præsidente, ad interregem, ut ueterum more Romanorum loquar, uentum est. Interrex, quem Vicarium generalem totius ordinis Prædicatorum nostri dicunt, magnus ille Albertus ui & iussu institutionum nostrarum creatus est. Tandem indicto conuentu uniuersali duodeuigesimo, Bononiam Electores conuenere, ut sibi ordinique aliquem præficerent. Huic synodo duo inter cęteros electores, excepto Magno Alberto, uiri & moribus & doctrina apprime pollentes, uidelicet Hugo de S. Theodorico, tunc præfectus Galliæ prouincię, postmodum Cardinalis Ecclesiæ Romanæ, & Iuo præfectus prouinciæ terræ sanctæ (hos enim præfectos, appellant prouinciales Priores) interfuere. Ad certam diem oēs electores sub quadam portico conuenerunt pro Pręsidente eligendo. Datis omnibus suffragiis, pari lance certatū est. Porro in duas se subdiuiserant partes: alii quidem Magnum Albertum, utpote Germani: Hugonem prælibatum Galli elegerant, cæteris partibus utriusque fauentibus. Iterum atque tertio res incepta, idem semper recidit. Animaduertentibus patribus electores simul non posse conuenire, orationes indictæ sunt ante parentis Dominici sanctissimum corpus. Sic igitur orantibus fratribus, mox extra se quidā positus, uidebat omnes electores cubiculum exeuntes in templo maximam colūnam erigere, guttulis sanguineis purpuratam, à summo usque deorsum attingentem. Verum cum intuens frater lætaretur, ex templo signū electoribus datur, ut denuo ad electionem præsidentis cōueniāt. In primo itaq; scrutinio, cū Barchinonæ esset, patres ipsum unanimiter & concorditer elegerunt, cum prius antehac nulla prorsus illius mentio fieret. Timentes uero, ne oblatam Præsidentiam dictā aspernaretur, pari consilio miserunt patres Hugonem Bonisium Placentinum, Pōtium de Sperra præfectum Galliæ Narbonensis prouinciæ, Philippum olim præsidentem Syriæ, sed exauthoratum in dicta synodo, Stephanum Hispanum quondam Lombardiæ prouinciæ præfectum, cum nonnulis aliis patribus Barchinonam, ut suaderent Raimundo, ut acceptaret ob latam præsidentiam. Vt uero cōuenerunt, uirum Dei apprime rogabant, ut ceruicē flecteret, sed is secū magis exoptans habitare, quam tam grandem subire prouinciam, inexorabilem sese præbebat. Tandem tantorum uirorum authoritate & rationibus suasus, inclinato capite, tantum onus subiit. Verum biennio duntaxat hoc officio functꝰ ē q̄ppe in synodo primagenerali, q̄sub ipso celebrata, q̄ decimanona fuit, anno Dñi 1239. edidit legē, ut præsidēs totiꝰ ordinis Prædicatorum, posset officio renunciare coram patribus, quos dicimus Diffinitores, & isti obligarentur cessionem acceptare. Id quod tunc facere adnixus est, sed minime potuit, eo quod patres admittere cessionem noluere. Tandem in sequenti anno, uidelicet 1240. in synodo uigesima Bononiæ celebrata, cessionem petiit, corporis ualetudinem allegans, & nonnulla alia. & cum plurimum hoc efflagitaret, tandem uoti compos factus est ob dictam legem, in præcedente anno editā. Quamobrem animaduertentes patres ingentem perturbationem, quæ de facili suboriri posset in Ordine, si pro uoluntate huiusmodi præsidentes seu Magistri generales ordinis uulgo dicti, officio renunciare possent, & ipsi eorum uota admittere tenerentur, lege sancitum est, ne in posterum eorum cessio admitteretur, nisi propter impedimenta perpetua, sicque lex illa obrogata. Raimundus igitur uoti compos factus, læto animo Barchinonam rediit, ibique uitam egit sanctissimam, & in studiis assiduis meditationibusque occupatam. Edidit, ut præmisimus, plura opera, & Institutiones ordinis fratrum Prædicatorum miro quodam ordine distinxit, quæ prius indistinctæ erant. Superuixit, postquam præsidentiæ ordinis renunciauerat, annis quinque & triginta. Vita functus est in die Epiphaniæ, 8. Idus Ianuarii, anno 1275. Ipsius sanctitatem crebra miracula, ad inuocationem eius nomini per Deum facta, protestantur. Porrò dum uiueret, & post mortem maximis claruit miraculis. Inter cætera enim legitur, quadraginta mortuos eum suscitasse. Rex autem Aragonum, uisis miraculis tam insignibus, plurimum apud Pontificem institit, ut inter diuos connumeraretur, sed nescio quo accidente tam egregium opus omissum est, sicque manet. Hæc sunt, quæ ad manus meas de tanto uiro peruenere.

Cur monachus factꝰ sit.

Epistolas decretales Pōtificū in unū corpꝰ redigit.

Fit episcopus. Se abdicat.

Albertus Magnus.

Creat magister generalis Ordinis Prædicatorum.

Eiꝰ scripta.

Eiꝰ miracula.

VITA

VITA S. ANDREAE EPIscopi Fesulani Ordinis Carmelitarum, Doctè Et Eleganter conscripta.

6. Ianuar. ANdreas Corsinus Florentiæ ex Corsinorum nobili familia natus fuit, patre Nicolao, matre uero Peregrina. His, postquam in unũ matrimonium conuenerunt, nihil fuit antiquius, quàm ut religionis præcepta in omnibus obseruarent. Itaque libidine terrenorum posthabita, iis quæ Dei erant, studentes, sæpius domum Domini uisitabant. Cum uero, quod in *Ex. 22. 23. &c* Exodo legitur, audirent primitias uidelicet Deo offerendas esse, ut Deo eiusque genitrici gratam oblationem facerent, admodum cupiebant ex se filios procreare, uouẽtes primogenitum suum Mariæ religioni tradere. *Votũ parentum S. Andreæ.* Quorum precibus beata uirgo annuens, diuinitus eorum uotum adimpleuit. Post paucos dies concepit Peregrina mater, cũque iam tempus pariẽdi immineret, in somnis sibi uisum est lupum peperisse pro homine, qui cum ecclesiam intrasset, paulatim immutatus, in agnum se uertit. Quam rem expergefacta tacite considerans, nec uiro quidem somnis uiderit, est ausa confiteri: Proxima uero nocte, id est, pridie Calendas Decembris puer nascitur, *Nascitur Andreas.* qui cum lustraretur baptismatis sacramento, Andreas nomen accepit, quod eo die natus sit, quo Christiana religio beati Andreæ apostoli solennia celebraret. Puer educatus ingenue, crescit, studiis literarum traditur. Cũ æ̃t admodum scitus puer esset & formã præstante, utrique parenti plurimum charus erat. *Adolescentia ei9 male morata* Postremo factus adolescens, canes alere, equos mercari, sodalitates parare, & tractare arma, lites gerere cœpit, & ad hæc, oĩa diuina pariter & humana promiscua habere parentibus non solum inobediens, sed nec eos se castigantes perferre poterat. Parentes uero ubi intellexerunt, quantum periculum adolescenti imminebat, timentes ne ob eius facinora per dedecus uitam amitteret, à tam pessimis moribus illum iam ætatis suæ quintum decimum annum agentem reuocare statuerunt. Igitur nacti opportunitatem, Andream ad se accersiri iubent. Qui cum iussa parentum negligeret, contumeliosa uerba respondens, ab eorũ cõspectu improbe discedebat. *Mater eũ castigat.* Quem mater, id inique ferens, animo concitato alloquitur: Tu profecto, inquit, lupus es, quem in somnis mihi uisa sum peperisse. Quibus uerbis perteritus adolescens, retro ferens pedem, matrem orauit, ut quid sibi uellent ea uerba, significaret. Tunc mater inquit: Audi fili mi uerba mea, neque matris tuæ dicta cõtẽnas. Ego unà cum genitore tuo sterilis annos plurimos uixi, tantusque sobolis amor fuit, ut etiam pro habendis filiis uota susceperim. Itaque primitias uteri mei Deo Mariæque matri eius offerendas constantissime uoui, hoc idem Nicolaus pater tuus communi uoto promisit. Factum est, ut Mariæ precibus conciperem, & cum iam pariendi tempus aderat, in somnis uisa sum lupum parere: qui cum ingressus esset ecclesiam, lupi formã delerens, agnus *Andreas se colligit & resipiscit.* effectus est. Postridie uero te peperi: qualis superiorẽ ætatem uixeris, non te latet. non enim ut homo ratione utens, sed ut rapacissimus lupus. Nunc iam tempus exposcit, ut in agnum te uertas, & quæ pro te uota suscepimus, uelis pia mente perficere. Nam non nobis sed Mariæ uirgini natus es. Expergiscere igitur fili, nec uelis longius per socordiam atque malos mores uitam inficere. Postquam mater loquendi finẽ fecit, Andreas huiusmodi oratione percussus, superiorem uitam suam tacitus considerans, pœnitentia motus, multis lachrymis Virginem precabatur, ut pro se ad filium preces fundere dignaretur, ne iouentutis suæ delicta cognosceret. Postridie uero mane ad Carmelitarum ecclesiam profectus est, ibique orando diu ante aram uirginis gloriosæ, lachrymis faciem irrigauit, rogitans ut se lupum in agnum conuerteret. Tandem ab oratione surgens, Hieronymum Meliorattum, qui ea tempestate, uidelicet anno ab incarnatione Domini millesimo trecentesimo decimosexto, prouinciæ Tusciæ curam gerebat, prostratus orauit, ut eum intra religionem acciperet. Quod cum audiret uir præstans, miratus ingenuum adolescentem, summo loco natum, multisque educatum deliciis, cupere sacris initiari, seruitutemque religionis subire, misit ad eius parentes, qui referant Andream filium habitum religionis petere. Parentes ubi cognouerunt per nuncios, in filio suo Spiritumsanctum tam cito mirabiliter operatum, stupore gaudioque repleti, eo, ubi Andreas erat, propere concesserunt, atque unanimes filium, quem orantem inueniunt, sicut uouerant beatæ Virgini offerentes, suscepti uoti officia perfecerunt. *Carmelitanũ amplectitur institutum.* Ita Andreas in agnum uersus, ad religionis obseruantiam admittitur. Huic, ut eius animi firmitatem experirentur, cuiuslibet uilissimæ conditionis seruitia demandabant, ædes uertere, ostii curam gerere, interdũ etiam patinas purgare iubebant. Quæ oĩa ita libenti animo perferebat, ut mirum sit eius & obedientiam & humilitatem referre.

Accidit, ut prandentibus cæteris, Andreæ ianuæ custodia mandaretur, qui neminem, quoàd fratres cœnauissent, intrare permitteret. Diabolus uero tantæ humilitati inuidens, adolescentem subuertere conatus, prædiuitis uiri formam accepit, & comitatu ingẽti ante monasterii portam assistens, sibi fores referari iubet. Andreas hominis importunitatẽ miratus, q̃d sibi uellet, interrogauit. Cui ille inquit, Nónne me nosti? ex cognatione enim tua natus sum, qui cum audirem te religionem subiisse, iniquo animo ferẽs huc accessi, ut ex tam turpi uitæ conditione ad pristinas delicias reuocarem. Itaque iam cito aperi, ut mecum domum pariter reuertaris. Iam tibi uirginem ex nobilitate ingenti dote desponsauit pater. Cui Andreas: Nec uos cognosco, nec nostro quidem sanguine nati estis, qui me quæritis à tam salubri officio reuocare. Parentes enim, ante, quam natus essem, huc me genuerunt, ubi humilitatem amplexus, obedientiam sponsam accepi. Ita hostis ille ianua pulsus, atque deuictus constantia puerili, tantum facinus frustra suscepit.

Facit professione. Postquam fratribus Andreæ humilitas & obedientia satis exploratæ sunt, de more professus est, & in uerba prouincialis, religionis solennia uota suscepit. *Progressus eius in uita sanctitate.* His exactis, animus adolescentis in dies magis in diuino amore atque uirtute flagrabat, ieiuniis & abstinentia atque corporis flagellatione terrenorum cupiditates superabat: tantusque silentii amator factus est, ut non nisi ubi maxime opus esset, loqueretur. Diebus tribus in hebdomada ieiunabat, in quibus nihil cibi, præter panem & aquam, sumere consueuit. Obediẽtiam adeò obseruabat, ut nihil magis cupere uideretur, quàm ut sibi aliquis imperaret, non secus, ac si intrasset religionem ob id solum, ut seruiret. Orationibus atque sacris literis incumbẽs, nullum tempus cõterebat incassum. Corpus suum assiduis flagelationibus macerãs, in seruitutẽ redigebat, domabat cilicio, ieiunio castigabat. Appetẽs solicitudinẽ, delicias fugiens,

giens, à iocis & ludis plurimum declinabat. Obturabat aures suas, ne audiret uerba detrahentium sibi. Nã, ut moris est mendicantium, sabbato pro accipiendis eleemosynis ciuium domos adire, Andreas ob humilitatem officium huiusmodi plurimum exercebat, & cum à suis, qui in uia maximas ædes haberẽt eleemosinam peteret, multis iniuriis ab eorum domibus pellebatur. nanque illis inuitis Andreas habitum religionis acceperat. Irridebatur à notis, à sodalibus spernebatur, & tãto tamque salutifero labori inertiæ nomen imponebant. Huiusmodi omnia Andreas ingenti patientia tolerabat, ac si religionis perfectio in tolerandis iniuriis haberetur.

Irridetur à suis & repellitũ

Ea tempestate Ioannes quidam Corsinus ex cognatione sua lupum morbum patiebatur in crure, quæ ægritudo per dies noctesque hominem plurimũ cruciabat. Et ut huiusmodi cruciatum mitigaret, quocunque genere ludorum utebatur, ita ut eius domum, lusorum porticum appellarent. Hunc uir Dei agressus, sic alloquitur: Ioannes, si meis consiliis acquiescas, pristinæ te saluti restituam, & ab hostium tuorum insidiis diuino munimine liberabo. Ille uix credens Andream in conspectu Dei talem gratiam inuenisse, morbos auerteret, tamen recuperandæ sanitatis desiderio pollicitus est se facturum, quicquid optimus adolescens imperaret. Cui Andreas, Est, inquit, opus inprimis, ut omnes has lusorum cõsuetudines abiicias, post hæc, ut uacando ieiuniis, uirginem Mariam summis precibus dies octo flectere nitaris. Ioãnes simplicitate uerborum motus, statim uota suscipiens, quicquid sibi ab Andrea iussum fuerat, mira deuotione plecit, & meritis eius est solitam ualetudinem consecutus. Ita uir Dei ardens in uirtutibus, & in dies magis sanctitate pullulans, ad sacros ordines admittitur. Corsini omnes statuunt, ut primam Missam Andreas cantaturus, oblationem magnis apparatibus ingentique pompa celebraret. Sed ille ubi hoc audiuit, habita prius licentia à Prouinciali, recessit septimo milliari ab urbe in Conuentum Syluarum, ibique deuotissime sacerdotii sui primitias offerenti, beata Maria uirgo cũ comitatu angelorum apparuit, dicens ei: Seruus meus es tu, quia ego elegi te, & in te gloriabor. Et hæc dicens, paulatim in auras se eleuauit. Andreas stupore perculsus, non elatione extollitur, sed magis per humilitatem nitebatur se dignum seruum efficere, humanas laudes fugiens, studio bonarum artium sibi immortalitatem parabat.

Curat hominẽ morbidum.

Declinat põpã in celebrãdis primitiis.

B. Maria illi appãret.

Erat ea tempestate uir nobilis, cuius filia, quam unicam habebat, morbo hecticæ febris languens nulla poterat medicorum arte curari. Hæc cum prodigia, quę per uirũ Dei in dies fiebant, perciperet, sperabat proculdubio sanitati restitui, si manib. suis uir Dei sibi papulum ministraret. Quod pater intelligens à beato Andrea summis precibus impetrauit, ut filiam suam ægram inuisere dignaretur, quæ in se uno omnem spẽ salutis posuerat. Ille ubi puellæ fidem cognouit, diutina oratione præmissa, eam uisens, cibumque ministrans, pristinæ restitut saluti.

Claret miraculis.

Post paucos annos Pisis Capitulum celebratur, Andreas Parisios literis imbuẽdus mittitur, inde post tres annos in prouincia reuocatur. Dum itaque in patriã reuertitur, per Diuionem iter faciens, patruum Cardinalem, ibidem eo tẽpore legationis officio functum uisitat. Dum ibidem apud Cardinalem aliquot dies esset, cæcum quendam, qui ad portam templi sedens, à prætereuntibus eleemosynam petebat, inuenit, à quo cum cæcus stipem peteret, lumen recepit. Post paucos dies Florentiam rediit, ubi tunc Capitulum Prouinciale fiebat, in quo Andreas cõuentui Florentino præficitur. In qua administratione tanta uitæ sanctimonia claruit, ut narratu difficile foret. Ventutam, Carmelitam Pisanum quendam, ab hydropis morbo curauit.

It Parisios.

Cæco uisũ restituit.

Fit Prior.

Rogatus à quodam familiari, cui puer natus erat, ut eundem puerum baptizaret, non recusauit. Sed dũ infans illustraretur, ut moris est, aqua & chrismate, Andreas, cui Deus futura reuelauerat, mirum in modum lachrymis irrigabatur. A quo cum pater pueri lachrymarum causam quæreret, Andreas, inquit, Hic puer sibi ac familiæ suæ excidio natus est. Pater uero præsagium huiusmodi paruifaciens, uiri DEI uerba contempsit. Puer autem crescens, nõ secus ac Andreas prædixerat, flagitiis atque facinoribus coopertus, cũ multis contra Remp. coniurauit. Qui in iudicium uocatus, tanti sceleris pœnas soluit, omnesque cognati eius ab omni administratione Reip. fuerunt abdicati.

Claret spiritu prophetia.

Non longe post, ubi Deo obedientia serui sui satis probata fuit, illum ad maiorem curam uoluit accersiri. Nam factum, est, ut Fesulanus antistes extremum diem clauderet. Postquam illi pontificio more magnifice fecerant obsequia, Canonici cæteriq; apud quos ius erat, conuenerunt in unum, ut inter se de eligendo pontifice tractarent, à quorum unanimi consensu Andreas Corsinus Carmelita designatur. Ea cum Andreæ nunciarentur, timẽs ne sub tanto onere premeretur, tertio milliario ab urbe apud Carthusienses latitauit. Canonici uero illum per omnem prouinciã, quæri iubent, sed ubi nequeunt eum inuenire, iterum congregatis de renouanda electione decernitur: & dũ illorum uacillantia corda in ambiguo uersarentur, spiritus sanctus per os infantis locutus est, dicens: Elegit Deus Andreã in sacerdotem sibi, ecce enim apud Carthusienses orat. ibi eum inuenietis. Quibus uerbis omnes stupore repleti, quicquid actum prius fuerat, cõfirmant. Igitur decernitur, ut ad Carthusienses legati mittantur, ut episcopum ad susceptionem põtificatus hortarentur. Dum hæc Fesulis gerebantur, Andreæ oranti puer in ueste candida apparuit, nuncians ei hoc diuino numine factum, ut episcopus crearetur neque laborem subterfugeret. Nã datus erat ei custos Angelus, qui eius uestigia in Dei uoluntate perficeret. Andreas itaque angeli uisione perterritus, ab oratione surgens, Fesulanos se quærentes ostendit. Qui episcopum salutantes, hortantur ut gregem suum & oues pascuę suæ non contẽnat. Andreas Deo gratias agens, onus, quod paulo ante excutere nitebatur, constanti mente suscepit.

Creatũ Episcopus Fesulan⁹. At ille latitat.

Igitur factus episcopus anno ętatis suæ 58. incredibile effectu est, quanta sanctitate floruit. Omnes terrenorum cupiditates subiecit pedibus, tantæ fortitudinis factus, ut cunctas animi perturbationes facile superaret. Mulierum colloquia, tanquam semina uitiorum, magno studio fugiebat, temperantiam amplexus, nulla concupiscentia carnis premebatur. Macerabat corpus sobrie cibum sumendo, subter tunicam super nudo corpote catena ferrea cingebatur. Sarmenta uitium, membris suis requiem nocturnam præstabant. Pacis seminis præcipuus seminator, bella intestina, seditiones ciuium & discordias plurimorum extirpabat. Diuinæ contemplationi intentus, nihil humanum, aut quæ ad scurrilitatem pertinerent, loquebatur. Quanto enim dignitate sublimior, tanto humilitate submissior uidebatur. In ædificiis sacris plurimum intentus, cathedralem ecclesiam Fesularum, quæ ruinam undique minabatur, sumptibus datis munniri fecit.

Ei⁹ eximia uirtus in Episcopatũ.

Quid de eius commiseratione erga pauperes, quid de pietate eius in populum suũ referam? Non modò affectos egestate uidere, sed nec audire quidem sine lachrymis

Ei⁹ liberalitas in paupeRes.

lachrymis poterat. Tantæ enim liberalitatis fuit in pauperes, ut omnes egenos, qui tunc Fesulis essent, literis mandaret, quib⁹ clanculū præbebat eleemosynā. Nemo unquam egens sine eleemosyna ab eo recedebat. Quinetiam cum annonæ magna penuria esset, & ꝑ eleemosynis ad eum confluerent plurimi, ipse omnem panem in sua domo repertum pauperibus erogauit, & cum tantæ multitudini minus sufficeret, iussit sibi ultra panes adferri. Ministri uero, qui sciebant ne panem quidem unum in arcula se dimisisse, defecisse panes episcopo narrauerunt. Qui iussit, ut in arca attentius quærerent. Illi autem ne uiderenť episcopi iussa negligere, in penum reuertentes, panes in magno numero repererunt. Quam rem mirati, detulerunt ad episcopum. Ille uerò panes accipiens, pauperibus erogauit, ut in omnibus Saluatoris uestigia imitaretur.

Diuinitus augentur panes.

Consueuerat uir Dei qualibet quinta feria, in memoriam Dominicæ humilitatis, pauperibus pedes lauare. Accidit ut quidam ex mendicis illis episcopo resisteret, nè pedes eius ablueret. A quo cū causam Andreas peteret, inquit ille, Crura mea morbo in putredinem uersa timeo ne excellentiæ tuæ stomachationē inferrent. Cui ait episcopus: Cōfide fili in Dominū Iesum. Christū & infusa aqua in peluim, pauperis crura lauare cœpit. O rem mirandam. ille crura lotus, statim morbo solutus est.

Lauat pedes pauperum.

Consueuerat noctū post matutinale officium, uno tantū ministro comite, uisitare ædem siue ecclesiam, q̄ uulgo Abbatia dicit, nō lōge à metropolitana ecclesia. Factum est dum redirent, parietem ex transuerso in uia ædificatum inuenerunt. Quarè perterritus minister, dixit, Pater reuerende, quis hìc tam citò parietem construxit? Cui inquit Andreas, Oremus, ne intremus in tentationem. Et prostrati in terram cantauerunt psalmos, Deus in adiutorium, &, Domini est terra &c. Et oratione facta, paries euanuit.

Ps. 69. Ps. 23.

Cum Bononiæ discordia ciuilis orta esset, adeo ut tumultus ille nullius authoritate posset sedari, Vrbanus quintus Pontifex maximus, qui etiam ob uitæ merita signis claruit, audita Fesularum episcopi probitate, eum legatum Bononiam mittit, ut dissidentia pectora mitigaret, flecteretquè feroces animos ciuiū. Andreas pontificis iussa perfecit, Bononiā profectus est. Ciues ubi præsulis authoritatem ac uerborum suauitatem perceperunt mox depositis animis reconciliantur, pauci uero, qui huic rei aduersabantur, atroci morbo percusi sunt, Qui tandem meritis beati Andreæ liberati, deposita animi ferocitate, pacificātur. Ità uir Dei perfecto negocio, una omnium commendatione Fesulas regressus est. His artibus atq; studiis ad maturam ætatem peruenerat.

Bononienses redigit in concordiam.

Anno igitur ætatis suæ septuagesimoprimo, in nocte natiuitatis Dñi in ecclesia cathedrali dum solenni pompa rem diuinam faceret, ei Virgo gloriosa apparuit, nuncians ei obitus sui diem in proximo mense, uidelicet octauo Idus Ianuarii, quo die Epiphania Domini celebratur. Qua quidem reuelatione tanto gaudio atque lætitia repletus est, ut qui prius ob uictus parcitatem macilentus atque squalore perfusus erat, Seraphico penè colore perfusus sit. Non secus, ut beata Virgo prædixerat, morbo correptus diuus antistes, eo die naturæ concessit. In cuius transitu multa diuinitus prodigia facta, illum ad superos euolasse testantur. Ea nocte, qua uir beatus è uita decessit, multæ uirgines uisiones uiderunt. Nanque, ut fertur, puella decem annorum in somnis uidit reseratum cælum atq; scalam, quæ ad cælum usque pertingebat, per quam episcopus pontificali ueste indutus ascendit. Hunc alii duo episcopi hinc & inde comitabātur. Quā rē cū matri indicaret, Andreas Corsinus, ait illa, cōscendit ad superos. Et pòst cognouit beatum Andreā eadē hora trāsisse, qua uirgo ad cælos ascēdisse episcopus in somno uiderat. Ea nocte alia uirgo nobilis, cui Andreas, cum adhuc uiueret, diē mortis prædixerat, moriēs alta uoce clamauit: Eia Christi ꝑsul, expecta me, ut unà cælestem patriam ingrediamur. His dictis, ad cælum supplices manus extendens, ab hac luce migrauit.

B. Maria illi denunciat obitum suum.

Moritur.

Sed quid ego narrem, quæ circa huius beati uiri, obitum gesta sint: quę uerba, quæ precepta uitæ quas traditiones religionis dederit, quæ lux circunfulserit morientem, quantæ suauitatis odor à defuncti corpore spirauerit: quàm multi ex diuersis lāguoribus ac morbis, tactu sacri corporis, mirabiliter sanitati restituti sint? Mortuus est diuus Andreas anno ætatis suæ 71. Pontificatus anno 12. ab incarnatione uerò Dñi annno 1373. octauo Idus Ianuarij: cuius anima cū beatis spiritibus superni regis faciem contemplatur. Corpus eius de more funebri pompa Fesulis in ecclesia cathedrali lapideo busto conditur, licèt testamento reliquerit, corpus suū apud Carmelitas Florētię sepultum iri. Oppidani verò ob miram viri sanctitatem, corpus Florentiam deferri non permiserunt. nanque in eo protectionis plurimm fore sperabant. Carmelitæ autem opportunitatem tēporis nacti, noctū clā corpus sublatum, Florētiā deferunt, ubi ex eo tempore multis miraculis coruscauit. Post multū uero tēporis, anno uidelicet incarnationis Dominicæ 1440. Eugenio 4. pōtifice maximo, Philipus Maria Mediolanēsiū dux, Ecclesiæ Florētinisq; ultrò bellum intulit, ac per Nicolaum Picenināū, ꝑfectū militiæ suæ, Florētino: ū oppida multa cœpit, multaq; uastauit. Itaq; exercitus hostium iam loca uibi ꝓpinqua occupauerat: Florētinos Cardinalesq;, q̄ Florētiæ cū Eugenio summo pontifice erant metus inuadit, res omnes turbulētæ asperæq; uidebanť. His rebus permota ciuitas, trepidare, festinare, armisq; diffidere cępit, & suo quisq; metu pericula metiri. Decernitur belli gerendi creāretur, q̄ darēt operā, ne q̄d mali Resp. patereť, q̄bus legiōes parere, bellū gerere, cohortari ciues atq; socios permittitur. In quibus fuit Cosmus Medices, Nerius Caponius, Angelus Acciarolus eques, Iohannes Scodellarius. Hi in unū cōuenīētes, de tutāda Rep. tractare cœperunt, tanti belli discrimine, eorum animi in ambiguo uersabantur, eorum Rēp. imparatā, magnas fortesq; copias hostiū, deniq; euētus belli cogitabāt. Dū hæc sic agebātur, diuus Andreas Corsinus multis miraculis coruscabat. Cū uerò ex maxima deuotione uniuersa ferè ciuitas cōflueret ad ecclesiam Carmelitarū, ubi huius antistitis corpus requiescit, adolescēs quidā ꝓcipua deuotione, unà cū cæteris aduenit. Apparuit autem ei beatus antistes, dicēs, Adolescēs, maturè propera ad Decemuiros belli præfectos, mea que hæc uerba refer: Deus qui Israel de manu Pharaonis eripuit, ipse cōstringet aduersarios eorū, ne timeāt cū hoste cōgredi. nā Deus dissipabit oēs uires illorum. Itaq; audacter cū hoste rē gerāt, armis quinto die à ꝓximo festo S. Iohānis Baptistæ, ꝙ hinc ad dies octo celebrabiť, de hostib⁹ uictoriā reportabūt. Adolescēs etsi uisione numinis perterritus extiterit, præfatos tñ uiros adiēs, quæ sanctus apparēs dixerit, nunciauit. Quibus auditis, magistratus uisioni fidem adhibentes, animæquiores effecti sunt. Exercitum itaque parat, 4. Calendas Iulii cum hoste cōfligunt, sed ubi multum utrinque pugnatum est, hostium copiæ fusæ sunt. Quod sine nutu & ope diuina factū nō creditur, ꝙ ingēs multitudo manu parua sic pulsa sit, ut uix pauci ex tā ingēti multitudine fuga euaserint. Picceninus postq̄ suos deficere, resq; suas attritas uidet, rebus suis

Miracula post obitum.

Philippus Maria uexat Florētinos.

Florētini cedūt Mediolanēs.

suis diffidens, in Burgum sancti sepulcri cum paucis aufugit. Postquam de huiusmodi uictoria Florentiæ nunciatum est, subito ciuitas tota gaudio magno per sultat in dictæ feriæ, ludi instituti, atque alia id genus lætitiæ signa edita. Et ne pietatis uiderentur immemo res decreto fit, ut omnis Clerus omnisque magistratus unà cum populo in Cathedrali ecclesia conuenirent, ex quo loco solenni processione, ut moris est, ad ecclesiam Carmelitarum pergerent, ubi diui præsulis corpus iacet, ibidemque Missam in honorem sanctissimæ Trinitatis solenniter canerent, corpusque beati Andreæ Corsini uniuerso populo cũ funalibus atque thure multo ostenderetur. Ac ubi hæc, quæ ad cultũ beati uiri pertinerent, non possent fieri, quin prius cõ

Festum S. Andreæ instituitur.

sulerent Apostolicam Sedem, supplicatum est Eugenio Pontifici per Cardinales reuerendissimos, Colũnensem, Andegauensem, Placentinum, S. Crucis, sanctæ Mariæ nouæ, quod huic corpori quotannis legitimæ hmõdi honores exhiberi possent. Eugenius tãetsi prius multa intellexerat de sanctitate uiri, tamẽ rumõribus nouis permotus, atque tantorum uirorum supplicatione, legitime fieri concessit, quod a Florentinis petebatur. Hæc ubi impetrata sunt, munus religionis uti statutum erat, mira populi deuotione perficitur. Decretum item fuerat, ut omnes magistratus urbis Florentiæ de more solenniter uisitarent Carmelitarũ ecclesiam, eo uidelicet die, quo ipsi Carmelitæ annua huius beati uiri solẽnia celebrarent. Quod quidem usque hodie maxima deuotione obseruatur.

Petrus Victorius ingenuus, adolescens, cum auunculum, qui Prati, quod oppidum decimo milliario est ab urbe Florentia, prætor erat, uisitaret, una cum sodalibus suis oppidi mœnia conscendens, ex alta turri in caute cecidit. Qui cum rueret, se beato Andreæ Corsino commendãs, ex tãto uitæ periculo illæsus euasit. Fecit & alia permulta miracula, quæ breuitatis studio præterimus.

VITA ET MARTYRIVM SAcrosancti Martyris Luciani. Authore Simeone Metaphraste. Habet autem de hoc martyre

Quædam Eusebius Cæsarien. Histor. Eccl. lib. 9. & Diuus Hieronymus in lib. de Viris illustribus.

7. Ianuarij Samosata, Syriæ urbs.

SAmosata est ciuitas Syriæ quam præterfluit Euphrates. Ea ciuitas fuit patria Luciani, ubi fuit honesto loco natus, ut hæc docebit, quę de eo tractabit oratio. Parentes eius erant Christiani. Magnum autem studium fuit parentibus, ut Lucianum ab ineũte ætate in religione, & erga Deum pietate instituerent. Ambo uero è uiuis excedentes, eum relinquunt puerum duodecim annos natum. Is autem, hac soli ueluti consolatione inuenta, propter iacturam parentũ, cõfugit ad diuinum quoddam templum, omnibus suis diuitiis distributis pauperibus, & in prima ætate cum Macario, qui habitabat Edesam, & sacros libros interpretabatur, cõgressus & uersatus, quicquid erat in eis pulcherrimum, pauco tempore collegit.

Lucianus puer oĩa sua largitur pauperib.

Et cum primum quidem accessisset ad lauacrum regenerationis per aquam & spiritũ regeneratur, declinatur ad uitã monasticã. Deinde cũ ei uisum esset a uino & obsoniorum esu omnino abstinere, statim tanquam ex carceribus depugnabat aduersus omnes carnis uoluptates. Seipsum autem formans ieiuniis, se ad hanc firmam & stabilem deduxit consuetudinem, ut nona hora semel in die comederet. Erãt autem ei etiã quidam certi dierum ambitus, in quibus tota hebdomada permanebat ieiunus. Plurimum autem uitę suæ tempus impendebat precibus & lachrymis. A scurrilitate & risu tantum aberat, quantum iudicabat ea esse uenere ridicula. Contra autem eos, qui lugebant, studebat imitari, & existimabat esse dignos beatitudinib⁹. Silentium autem amplexus, & assiduæ deditus meditationi, uidebatur semper cogitabundus & tristitia plenus iis, qui ad eum accedebant, etiamsi spiritu in se perpetuo exultaret & lætaretur. Si quando autem uerbum ei ex ore uisum esset emittere, diuinæ scripturæ erant id, quod loquebatur. Tantus enim earum diuinus amor ipsum cœperat, ut uix somnum uellet capere propter continuam earum meditationum. Si quando autem corpus uolebat modicum requiescere, non absque intensa oratione, nec sine calidis lachrymis & genuum flexione, somnum sumebat. Sed hæc quidem dum puerilem adhuc ageret ætatem a sancto recte gesta sunt.

Semel ĩ die uescitur. Vacat precib. & lachrymis. Itẽ silẽtio & meditationi.

Postquam autem ab ea iam excessit, & cœpit esse adolescens, carnem quidem nullam cum spiritu agitantem seditionem reddidit per sancti spiritus operationem. Quibusdam autem, quæ sunt ad esum ualde exilia, corpus reficiebat, adeo ut multos dies solo pane pesceretur, & ne pane quidem pluribus, sed iis, quę eo erant ad alendum magis exilia. Aqua autem erat ei potus suauissimus. Nonnunquam autem abstinebat etiam ab usu ignis. Dumque sic peruenisset ad omnẽ humanam uirtutem, fuit cito clarissimus omnium sui temporis. Seipsum ergo tradit ecclesiæ Antiochenæ, & cum processisset ad Sacerdotium, constituit illic maximum ludum literarium, iis, qui ubique erant studiosissimi, aliunde ad ipsum accedentibus. In celeriter autem scribendo erat quod ex eo acquirebat, simul quidem & sibi ad alimentum, & pauperibus suppeditabat. Etenim nisi, priusquam ipse cibum sumeret alii uictus, quem manibus quærebat essent participes iniquum esse ducebat. Is ergo cum uidisset sacros libros esse ualde adulteratos, cum & tempus multa in eis corrupisset, continuaque ab aliis in alia translatio, & quidam homines sceleratissimi, qui gentilitati præerant, conati essent peruertere eorum intelligentiam ipse omnes rursus sumpsit, & ex lingua renouauit Hebraica, quam ipsam quoque sciebat accurratissme, in eis corrigẽdis plurimum laboris conferens. Porro autem diuinorũ quoq; dogmatum puritatẽ quis ab alio ex iis, qui fuerũt illo tempore, melius quã ab ipso fuisse seruatam inuenerit.

Vide mirã uiri abstinẽtiã & ciborũ tenuitatẽ ac delectũ. Et quõ ne pane quidem quãdoque fuerit us⁹, neque igne.

Cum autem Maximianus Imperator maxima quadam rabie esset percitus aduersus Christi Ecclesiam, conareturque Christianum nomen delere, ex hominibus, eos, qui erant summi inter omnes, longissime remouere studens, de illo quidem audiit, ut de quo magna fama peruaderet, in omnes partes, magnum uero eum incessit desiderium, illum in suam redigendi potestatem. Mittit igitur, qui eum compræhenderent. Ille uero cum id resciuisset, non se sua sponte coniecit in periculum, sed diligenter cauebat, quantum in eo situm erat, ne uideretur temerè adire pericula, neque Ecclesiæ propter se magnam afferre tristitiam. Sibi uero cauebat pro uiribus, utpote quod hoc quoque Dominus fecisset: & dixisset, & eius discipuli similiter: E ciuitate itaque excedens, in agro quodam latebat. Pancratius autem quidam Antiochenus, qui presbyterij quidem erat honorem assecutus, idem uerò sentiebat quod

Eusebius & D. Hieronymus maximinũ habẽt.

Matt. 10.

quod Sabellius, iamdiu ante illius gloriæ inuidens, ipsum prodit ijs, qui quærebant. Et ille quidem Nicomediam ducebatur moriturus. Illic enim erat Maximianus, qui magnam & omne genus cædem faciebat eorum, qui Christum non uolebant negare. Nam & Anthimũ, qui erat Episcopus eiusdem Nicomediæ, interfectum igni tradidit, & Petrum antistitem Alexandriæ, & multos alios præclaros & fortes uiros. Quinetiam ad tantam processit sæuitiam, ut ne infantibus quidem parceret, sed ipsos quoque interimeret, quoniam nec poterat quidem eis persuadere, ut gustarent ea, quæ sacrificabantur dæmonibus. Non enim persuadebat, sed resistebant pueri, aperte corroborati à quodam, quod sub adspectum aperte non cadebat, auxilio ad magis arguendam dæmonum, & eorum qui eis inseruiunt, non solum improbitatem, sed etiam imbecillitatem: siquidem apertæ erat imbecilitatis, non posse firmam ac ualidam suam reddere sententiam, maximè cum omnia cuperent, & omnia experirentur. Fuit autem maximum ijs, qui consideratè & ex iudicio decertabant, puerorum ad mortem usque fortitudo & constantia, ut qui erubescerent, si cernerentur pueris inferiores, rebus grauibus & asperis illatis, sicut illi, non resistentes. Quicunque autem rursus frangerentur periculis, ijs puerorum perpessiones afferebant repræhẽsionem, quòd non tam propter malorum grauitatem quàm propter animi mollitiem eos uictos fuisse appareret. Sic nihil temere, nec absque optima ratione, neque est, neque fuit, neque unquàm fuerit eorum, quæ à Deo conceduntur, & eius prouidẽtia: quomodo tũc multa quidem uaria & multiplicia euenerunt in pueris. Ex quibus omnibus unum narrabo, quod est maxime dignũ ut mandetur memoriæ. Sic enim habet.

Maximin. sæuitia.

Infantiũ uirtus.

Maximianus cum duos quosdam pueros genere fratres, illustri loco natos, curasset sistendos, primo quidem conabatur eos quibusdã promissis inescare, quibus existimabat pueros maxime illiciendos. Postea iussit eis afferri ex ijs, quæ erãt apud ipsum, sacrificijs & quæ uidentibus pueris, sacrificauerat, ut & gustarẽt & nullis malis afficerentur. Illis autem auersantibus, & deflentibus, & ut poterãt, lingua eis balbutiente dicẽtibus, ꝙ nõ sic didicissent à parẽtibus: sed alius esse modus, quo ij utebantur, minatus est, ab ira mutatus: quinetiam uarijs eos affecit uerberibus. Cum uerò pueri fortiter resisterent, & nullo modo cederent, eos utique diuina roborante uirtute, quidam è Sophistis, qui illic aderat simul cum Imperatore, & ad hæc eũ maxime incitabat & inducebat, pollicit⁹ est se statim effecturum, ut ipsi comederent. Ridiculum enim esse dicebat, si à pueris adhuc balbutientibus uiderentur superari Romanorũ Imperatores. Tale quid ergo machinatur: Cum sinapij quandam acutissimam & toleratu difficillimam excogitasset confectionẽ, eorũ quidem capita pilis nudauit. Cum autem medicamenti id, quod erat crassissimum, illiuisset, ut ex maiore materia, repentina & maior simul uirtus profundum penetraret, in igne accensum eos intulit balneum. Hoc in loco pueri, cum ueluti quodam fulmine icta essent eorum capita, hac ipsa hora fuerunt inclinati ad solũ usque. Nec multo post cadens eorũ ętate minor, prior est mortuus, cum nõ potuisset resistere magnitudini flammæ accensæ in caluaria. Cum autem alter uidisset fratrem cecidisse, quàm maxima potuit uoce bona uerba est effatus, fratris exultãs uictoria, eumque amplexus est & osculatus, & eum proclamauit uictorem assidue exclamans: Frater mi uicisti: donec hoc dictũ eloquens, eumque cõplectẽs & osculans, ipse quoque expirauit & iacuit, fratrem iam ulnis tenens. Accidit autẽ illo tẽpore hæc perpessio maxima & ijs qui uidebant, maxime miserabilis, ipsa quidẽ certe ætate attrahẽte plurimorũ animos ad misericordiam. Et eos quidem ij, qui ad ipsos genere attinebãt, cum sustulissent, sepelierunt cum alijs pueris, propter causæ cõmunitatẽ. Et hoc est martyriũ circa Nicomediam, quod nominatur, martyrium infantium, usque in hodiernũ diẽ.

Mira duorũ infantiũ constantia.

Nota Sophistæ crudele inuctum.

Cum aũt Lucianus, dũ duceretur, uenisset in Cappadociã, & cõuenisset quosdã illic milites, qui erant quidẽ Christiani, coacti aũt fuerãt abnegare, eorũ mentem reuocauit, stendẽs & exponẽs, ꝙ sit oĩm turpissimũ uiros, eosq; milites, uideri ignauos ac pusillanimes, & ad mortis adeũdũ periculũ timidissimos q̃bus quędã iã fœminæ, atque adeo pueri, fuere superiores. Q̃uo aũt uos, inq̃t, pro Rege caduco & terreno pericula adibitis, q cœlestẽ tã cito ꝑdideritis? Quod aũt erit, uobis munimẽtũ aut ꝑsidiũ salutis, si ille uos mox hinc accersierit? Non cogitatis eũ hoc uniuersũ & regere, & administrare? illũq; & uitæ esse dispensatorẽ, & mortis Dñm? Est ergo lõge melius ꝑsentẽ uitam minus curantes, cõsequi quæ apud illũ nunquam desinit, beatitudinẽ, quàm uitã, quæ hic est, amplectẽtes, ab ac nihilo secius excidere, ut qui forte sitis & hac priuandi ab hostibus, & illam nõ assecuturi, & præterea daturi pœnas puniendi immortales. Illi ergo cũ hęc audiuissent, resipuerũt, & eos pœnituit se negasse. Et cũ rursus ad se redijssent, & libere essent locuti, pluri mi propter Christũ mortẽ subierũt, cũ essent nõ pauciores numero q̃ quadraginta: nõnulli aũt cũ decertassent aduersus oĩa genera suppliciorũ, uixerunt adhuc, cũ nihil turpe & ignauũ præ se tulissent in secũda experientia, sed prius quoque iudicium negationis, inuicta deinceps pro pietate constantia deleuissent.

Lucianus confirmat milites euersos

Lucianus autem, cũ in transitu itineris hæc, & plura huiusmodi effecisset, delatus est Nicomediã. Huius aũt uiri fuere multi familiares, & ex ijs nõnulli cũ eo aderant decertante Nicomediæ. Ex quibus aliqui, cũ ad eos accessissent ij, qui cogebant Christianos ritũ se qui gentium, primũ quidẽ cesserunt, ut qui nõ possent tormentis sufficere: at cum diuinus Lucianus (adhuc enim uiuebat) eos ad se accersiuisset, & oẽ genus sermonibus eorũ animos correxisset, & quantum sit trãsgressionis periculũ, ostẽdisset, & ꝙ nemo eorũ, q suã prodiderit in Christũ cõfessionẽ, effugiet flamã gehennæ, quæ nõ potest extingui, ducti pœnitentia, ab eo reducti sunt in ecclesiã. Ex ijs aũt, qui ad Lucianũ uenerant Nicomediã, erat ẽt Antoninus, discipulorũ suorũ dilectissimus: quò postq̃ uenit, usus est ministro ad scribendas epistolas, ut ipse quoque ostẽdit Lucianus in una epistola. Ex ijs aũt, qui aberant, erãt q̃dem plures uiri, ex mulieribus aũt Eustolia, & Dorothea, & Seuera. Aiunt aũt Pelagiã quoque fuisse ex eius discipulis, q̃ Antiochiæ Syriæ uixit: q̃ ẽt dicitur seipsam è tecto altissimo deiecisse, cum accessissent, qui eã erant cõpræhensuri, timẽs ne abominandum quid per uim sustineret, (erat enim uirgo) & eo modo esse mortuã: quã ẽt in hodiernum usque diẽ honorant, tanquàm martyrem, qui sunt amantes martyrum.

Lucianus perducitur Nicomediã

Lapsos quosdã erigit.

Pelagia martyr

Porrò autem cũ de Luciano à multis audiret Maximianus, tantam in eius faciem insidere reuerentiã ut si eũ solũ uidisset, ueniret in periculũ nè fieret Christianus, postquam iussit, ut ille adduceretur, timens, nè sibi tale quid accideret, uelo interiecto, separat sermonis congressionem, & uerba procul ad eũ emittebar, intermedio utẽs sermonis ministro. Et primũ quidẽ pollicebatur se innumerabilia ei esse largiturum & rerum gerendarũ habiturũ eũ esse cõsiliariũ, & patrẽ Imperatorię dignitatis, & sociũ solicitudinis quæ pro summa rerũ suscipitur, & plura alia huiusmodi, pro quibus omnibus unum solum dicebat se petere, nẽpe ut dijs sacrificaret. Cũ aũt ille, audita donorum magitudine, quæ de eis dicebãtur, nihili fecisset, & ne

Reuerẽtia uultus S. Luciani.

Blanditia satana.

uniuersum

uniuersum q̃dẽ mũdũ esse cũ pietate in Deũ cõferẽdũ dixisset, tũc iã mutat⁹ Imperator, minatus ẽ se ad supplicium ei esse intentaturũ, q̃cq̃d longũ tẽpus inuenisset, & si quid ipse posset inuenire nouũ & inauditũ. Illo autem aduersus hæc interritã opponẽte audaciã, & parato ꝓdire in aciẽ, ualdè indignatus Imperator, eũ quidẽ noluit quãprimũ tollere de medio: putabat .n. se sic ei gratificaturũ, ut q̃ eũ ilico liberaret à malis, sed iussit ĩ carcerẽ coniectũ torqueri uariis modis.

Diris afficit̃ cruciati b⁹ Lucianus.

Cũ eũ ergò accepissent ii, quibus hoc erat ĩperatũ, cũ multis & uariis affecere cruciatibus, q̃bus erat q̃dẽ graue accepturus dolorẽ, lõgo aũt tẽpore in pœnis duraturus. Et nũc q̃dẽ in cippũ (ẽ aũt hoc tormẽti genus oblõgũ, ambos ei⁹ pedes imittebãt, ad quatuor distrahentes foramina, ꝙ q̃dẽ est in hoc supplicio grauissimũ, cũ utrinque coxendices uiolenterẽ suis moueanẽ articulis, nũc aũt in toto dorso graues testarũ aculeos, dẽsos & cõtinuos maligno animo substernebãt, & ut ne liceret quidẽ uiro iusto se uertere, & ne moueri q̃dẽ dũ talibus sauciaretur aculeis, eius manibus extensis, eas uinciebãt in quodam ligno, ꝙ erat positũ sup eius caput. Quinetiam aliis quoque multis eum afficiebat opprobris ac contumeliis, & eum ẽt arcebãt ab omni cibo, nisi uellet uesci iis, quæ ab ipsis sacrificabantur, ea .n. affatim porrigebant. Ille autẽ maluisset subire mortes uel innumerabiles, & lubẽtius manens ieiunus, paulatim à fame esset consumptus, quã uel illorũ solũ passus esset conspectũ. Sic igitur permãsit Christi seruus, qui à fame cõsumebatur, totos quatuordecim dies, faciens consueta, & uerbis doctrinæ animũ addẽs iis, q̃ pro Christo erãt inclusi in carcere, & eos cõfirmãs cõstantissimis & perpetuis precibus.

Tu es festus Theophaniorum.

Cũ aũt aliquot iã dies trãsissent, ex quo eo mõ, quo diximus affligebaẽ, & iã appropinquaret quidẽ dies festus Theophaniorũ, discipulos ãt (iã.n.ei plures aderãt ex Antiochia, & ex aliis locis cõgregati) subiisset tristitia, reputantes fore, ut eis statim relictis, abeat q̃dẽ magister, nõ ualẽs resistere diuturnæ illi fami, ipsi autem naquaquam digni censeantur, qui Theophaniæ diẽ festum cum eo celebrẽt, uidebatur enim eis esse adhuc ualde remotus, & nõ posse magistri corpus usque ad eũ diẽ sufficere, utpote ꝙ inedia illud iã magna ex ꝑte, cõsumpsisset, uir ille inclytus eos cõsolãs, iubebat esse bono aĩo. Ero.n.inq̃t, uobiscũ, & diẽ festũ Theophaniorũ uobiscũ celebrabo, recedã ãt postridiè.

Prophetia S. Luciani.

Ad effectũ autẽ deductum fuit id, ꝙ dixerat, aptè diuina in hoc ostensa uirtute. Cũm ergò aduenisset dies festus, qui expetabatur, desierabant quidem discipuli hanc ultimam à magistro consequi mysterii diuini celebrationem. Videbatur aũt esse dubiũ, quonã modo mensam quidem in carcerem inferrent, aut laterẽt impiorum oculos, cũ multi quidem tunc partim illic adessent, partim aũt accederent. Ille uero, Mensa q̃dẽ, inquit, erit uobis hoc meũ pectus, nõ ut arbitror, Deo futura minus honesta ea, quæ fit ex in anima materia. Templũ aũt sanctũ uos mihi eritis, me oĩ ex parte circundãtes. Et sic hæc facta q̃dẽ sunt hoc modo. Iã .n. ut ꝙ esset sanctus in fine uitæ, & remissi erãt custodes, Deo, ut ego quidẽ arbitror qui, martyrem honorare uolebat, & suorum discipulorum nõn sustinebat incõsolabile uideri desiderium, efficiente, ut citra impedimentum fierent ea, quæ erant proposita. Nam cũ oẽs eos martyr fecisset in orbem consistere, ut inter se inuicem alter prope alterum stantes, eum tutò compræhenderent, iussit suo pectori imponi signa diuini sacrificii. Postquam aũt hæc fecissent, & in cœlum protinus sustulit obtutum, cum iam uix posset extollere, & preces peregit cõsuetas. Deinde cũ diuina plurima esset effatus, & sacro ritu oĩa peregisset proposita, ipse & fuit particeps sacrorum, & trãsmisit ad eos, qui aberãt, ut ipse quoq; ostendit in ultima ad eos epistola. Et hunc q̃dẽ diẽ cũ eis transegit, sicut erat pollicitus.

Reddit Domino spiritum.

Postridiè aũt cũ uenissent quidã ab Imperatore, ui furi an adhuc uiueret (uidebatur enim eis ualde mirãdũ, ꝙ uitã hucusq; produxisset) postq̃ prope se stantes adspexit eos, q̃ aduenerãt, cũ se quantũ poterat, extendisset, & ter dixisset, Sũ Christianus, simul cũ ultima uoce emisit spiritũ. Sunt aũt, qui dicũt eũ adhuc spirãtem proiectum fuisse in profundum maris. Maximianus enim admiratus eius perpetuam ad finem usque constantiam, iussit, iis q̃ in eiusmodi rebus inseruiũt, ipsum in mare iacere, cum magnum lapidem appendissent brachio eius dextero, ut submersus nusquam appareret, & corpus eius nullam assequeretur sepulturam, nec iusta ei fierent. Atque fuit quidem in profundo quatuordecim dies, nempe totidem, quot in carcere decertarat aduersùs uarias corporis perpessiones. Quintodecimo autem delphinus in siccum eũ hoc modo extulit, Cũm eius discipuli circa rapas & litora alius alibi uersarentur, ut uiderent, si quo modo possent eum è mari eiectum inuenire, tẽpore autem hyberno id ualde esset turbatum, diuturnum tẽpus effecit, ut planè desperarẽt se posse id inuenire.

Corpus ei⁹ diu in mari positum indẽ effertur.

Interim uero adueniente quintodecimo die, martyr in somnis apparens cuidam Glycerio, germano suo discipulo, qui tunc uersabatur in regione aduersa continenti Nicomediæ, dixit ei, O tu, cum primum mane surrexeris, abi in hunc locum, ostendens locum litoris. Te, enim, inquit, conueniam, cum illuc ueneris. Ille aũt cum primum ex magna euidentia & admiratione eorum, quæ ostensa fuerant eum somnus dimisisset, & iam dies illucesceret, surgens, & quosdam alios ex piis secum assumens, cum eis uenit in locum, q̃ fuerat ei significatus. In eo autem ingens delphinus ascendebat è mari, iam ex eo emergens, qui cũ esset extensus super aquę superficiem, ualde spirabat, & ad terram cõtendebat, eratq; circa ipsum multa spuma, & murmur fluctuũ, qui ob ipso scindebatur. Ferebat autem extẽnsum mortuum, tãquam in lecto iacentẽ. Eratq; spectaculũ admirabile, super corpus adeò lubricũ & rotundũ quiete manens mortuus, & nec à suo pondere, neq; à ui fluctuũ deuolutus ab eo, ꝙ ipsum portabat, uehiculo. Cũm autẽ delphinus fuisset prope continentem, fluctu sublimè fuit sublatus, & terræ id appulit, Atque ille quidem statim expirauit.

Delphin⁹ illud effert.

Corpus illæsum & integrũ, dẽpta manu, ussit.

Mortuus autem statim in arenam delatus, iacebat saluus, & omni ex parte integer, nisi ꝙ manus dextera, cui lapis fuerat appensus, non est corpus quoq; reliquum consecuta. Et sunt quidẽ qui dicunt eam nec postea quidem fuisse è mari emissam, sed mansisse in ꝓfundo, effectam, id quod Deo uisum fuit. Nonnulli autem dicunt, eam quoq; non ita multò post fuisse redditam, cum effluxisset ei uinculũ, eamq; in terram desatam, cum sustulissent ii, qui aderãt, restitutam fuisse rursùs in eandem compagem corporis. Hoc autem accidit manui, cũm Deus, ut arbitror, eam seorsum uoluisset honorare, ut qui acceptum habuisset laborem, qui per eum fuit susceptus in corrigendis scripturis. Nam in perpessionibus, quas pro Christo susceperat, in maiori honore fuit ea, quæ erat grauior, Non autẽ existimabis quispiam corpus mortuum a delphino casu fuisse allatum, neque id factum fuisse fortè fortuna. Nam quod reuera quidem delphinus eum eo modo, qui dictus est, exportarit, uidetur esse manifestissimum, cum multi, qui fuerunt illo tempore, huius fecerint mentionẽ. Quinetiam ipse quoq; scio ab ineũte ætate de illo cani solitum hoc, cuius hæc est pars extrema

In terram dorso portansque ex æquore delphin,
Expirauit.

Quòd

Quòd autem non factum sit casu, uel maxime quidē ostendit ipsa magnitudo miraculi, quod factum est. Somnium quoquè, quod propter id euenit. Quinetiam ea quoque, quæ postea sunt ostensa, E mari enim exportatum corpus, erat insigne miraculum ijs, qui contemplabantur, ut quod præter id, quod in mari acciderat, illæsum alioqui maneret, & nec mare tam multis diebus ei nocuisse:, neque ulli pisces id tetigissent, neque ullus malus odor illinc emitteretur: adeo ut esset omni ex parte manifestum, fuisse diuinum id, quod factum est.

Neque uerò prius aliquo contemptu, neque quód eum non posset defendere, siuit Deus tanta pericula adire martyrem. Neque nunc sine iustissima causa siuit ei disiungi manuum à reliquo corpore, is qui in eo tam multa fecerat miracula. Sed & tunc uniuersam ornaturus eius uirtutem, uocauit ipsum ad societatem passionum sui filij, optimam & iustissimam ei præbens occasionem ad hoc, ut ipsum quoquè illius impertiret gloria. Et hæc est mihi communis ratio in omnibus martyribus, id est, testibus ueritatis. Nunc autem uolens confirmare studium, quod contulit in sacras scripturas, esse opus plurimi faciendum, manum, quæ ei proprie hac in re inseruijt, uoluit etiam proprijs honorare passionibus: quomodo etiam, ut arbitror, solent spectatores lectis redimire brachia athletarum. Quòd si quis etiam crediderit eam in mari mansisse, ei licet & hæc considerare, & quòd Deus miraculis sæpe etiam admiscet ea, quæ procedunt à natura, ut per illa quidem ostendatur uirtus effectrix miraculorum, per hæc autem fides quoque habeatur naturæ. Sed hæc quidem, & propter quam causam unūquodque contingit, pure demum sciat is, qui hæc administrat, Quinetiam in singulis eorum, quæ ab ipso admirabiliter fiunt & geruntur, didicerit quisque aliā quoquè esse arcanam, & quæ sit supra nos rationem, optimamque, & quæ comprehendi non potest, administrationem, neque temere aliquid fieri aut fortuito.

Tunc ergo sic à Delphino exportatum corpus, delatum est in arenam. Concurrentes autem discipuli, primum quidem, ut decebat, id salutabant, alius aliū de uenientes, & osculabantur, & amplectebantur, unusquisque pro uiribus, ob promptum & alacre animi studium. Deinde uerò cum id sumpsissent, & proprijs manibus extulissent, & ei iusta omnia de more fecissent, in loco insigni deposuerunt. Et tunc quidem illi sepulcrum, quale potuerunt, prout tempus urgebat, statuerūt. Postea autem, quæ nobis salutarem Domini restituit crucem, & magnum inter claros Imperatores genuit Constantinum, ueneranda Helena, quādo reuertebatur Hierosolymis, locum honorans, & in eo condidit ciuitatem, conuocatis habitatoribus ex ijs, quæ circuncirca erant, regionibus, & effectis operis participibus, & ualidis eam cinxit mœnibus, & martyri templum ædificauit maximum: quod nunc quoque insigne & pulchre extructum cernitur ab ijs, qui & terra, & mari ingrediuntur ac nauigant: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, & eorum, qui propter ipsum decertauerunt: Quoniam eum decet gloria in secula seculorum, Amen.

Conditur in sepulcro.

S. Helena martyri Luciano templū maximū adificauit.

VITA S. SEVERINI, NORICI Apostoli, per Eugippum eius Contemporaneum.

8. Ian.

TEmpore, quo Attila rex Hunnorū defunctus est, in utraque Pannonia cæterisque cōfinijs Danubij, res turbabantur ambiguæ: ac primum inter filios eius de obtinendo regno magna sunt exorta certamina: qui morbo iniquæ dominationis inflati, materiam sui sceleris accepere patris interitū. Quibus diebus sanctissimus Dei famulus Seuerinus de partibus Orientis in Pannoniam ueniens, morabatur in oppido, quod Casturis dicitur: ubi secundum euangelicam & Apostolicam doctrinam uiuens, omni pietate præditus, in confessione Catholicæ fidei uenerabile propositum sanctis operibus adimplebat. Dum ergo talibus exercitijs roboratus, palmam supernæ uocationis sequeretur, & quodam die ad ecclesiam ex more processisset, cœpit presbyteris & clero atque omnibus ciuibus tota mentis humilitate prædicere, ut hostium insidias imminentes, orationibus & ieiunijs ac misericordiæ fructibus inhiberent. Sed animi contumaces ac desiderijs carnalibus inclinati, uiri Dei talia prædicentis oracula, infidelitatis suæ reprobauerunt crimine. Famulus itaque Domini reuersus ad hospitium, quò ab ecclesiæ fuerat custode susceptus, diem & horam imminentis excidij prodens, De contumaci, ait, oppido & citius perituro festinus abscedo. Inde abiens, ad proximum, quod Comagenis appellatur, oppidum declinauit: quod uidelicet hostium intrinsecus consistentium custodia seruabatur arctissima, nullique ingrediendi aut egrediendi facile licentia præstabatur, inita tantum cum solis Romanis pace stabili, ac fœdere fidei. A quibus tamen famulus Dei, cum esset ignotus, nec interrogatus est, nec expulsus. Itaque mox ingressus ecclesiam, cunctos de salute propria desperantes, ieiunio & orationibus ac eleemosynis hortabantur armari, proponens antiquæ salutis exempla, quibus diuina protectio populum suum cōtra opinionem omnium saluasset mirabiliter. Cumque salutem omnium in ipso discriminis articulo promittenti credere dubitarent, senex, qui dudum in Casturis ciuitate tanti hospitis susceptor extiterat, aduenit, atque à portarum custodibus solicita interrogatione discussus, interitū sui oppidi habitu uerboque monstrauit, adijciēs eodem die, quem homo Dei prędixerat, Barbarorum uastatione deletum. Quo audito, custodes soliciti responderunt, Putas ne ipse est, qui desperatis rebus, Dei nobis auxilia pollicetur? Mox igitur in ecclesia Dei famulo recognito, senex eius pedibus prostratus, aiebat ipsius se meritis liberatum, ne cum cæteris oppidanis subiret excidium. His auditis, habitatores memorati oppidi incredulitatis suæ ueniam postulantes, iuxta monita uiri Dei operibus sanctis insistere cęperunt, ieiunijsque dediti & in ecclesia per triduū congregati, præterita errata castigabant gemitibus atque lamentis. Die autem tertio, cum uespertini sacrificij solennitas impleretur, facto subito terræmotu, ita sunt hostes intrinsecus habitantes exterriti, ut exeuntes, fugam celociter inirent, æstimantes se quam uicinorum hostium obsidione uallatos, auctoque terrore diuinitus, & noctis errore confusi, mutuis se gladijs conciderunt. Tali ergo aduersarijs internecione consumptis, diuino plebs seruata præsidio per sanctum uirum, armis didicit pugnare cœlestibus.

S. Seuerinus uenit in Pannoniam.

Hortatur homines ad opera pietatis.

Ieiunijs & eleemosynis docet armari

Ità placatur iratus Deus.

Hostes ex urbe fugiūt.

Fabiana, urbs est, quæ nũc Vienna Austriæ dicitur. Eodem tempore ciuitatem, Fabianis nomine, sæua fames oppresserat: cuius habitatores unicum sibi remedium adfore crediderunt, si à supradicto oppido Comagenis hoîem Dei Seuerinũ religiosis ad se precibus inuitarent. Quos ille ad se uenire prænoscens, cum hæsitaret utrum pergeret cum eis, nec ne, admonetur à Domino, ut pergeret cum illis. Veniẽs igitur ad prædictam ciuitatem, cœpit suadere, dicens: Pœnitentiæ fructibus poteritis de tanta famis pernicie liberare. Qui cum talibus proficerent institutis, beatissimus Seuerinus diuina reuelatione cognouit, quãdam uiduam nomine Proculam, fruges plurimas occultasse. Hanc nimirum productam in medium, arguit uehementer: Cur, inquit, tam nobilissimis orta natalibus, cupiditatibus te præbes ancillam & auaritiæ mancipium, quæ est, teste Apostolo, idolorum seruitus? *Eph. 5* Ecce Domino famulis suis misericorditer consulente, tu quid de male partis facias, non habes, nisi fortè frumenta diu denegata, in Danubij fluenta proijciens, piscibus exhibeas, quæ hominibus denegasti. Quamobrem subueni tibi potius, quàm pauperibus, ex his, quæ adhuc te æstimas, Christo esuriente, reseruare. Quibus auditis, magno mulier pauore perterrita, cœpit seruata libenter pauperibus erogare. Nec multo post naues de partibus Rhetiarum, mercibus onustæ quamplurimis, insperate uidentur in litore Danubij, quæ multis diebus crassa fluminis glacie fuerant congelatæ, sed Dei tunc imperio solutæ, ciborum copias laborantibus illis detulerunt. *Viennẽses fame laborantes, releuantur.* Cœperunt igitur omnes Deum, insperati remedij largitorem, continua deuotione laudare, qui se tabe diuturnæ famis interire crediderunt, fatentes euidentius, extra legitimum tempus, glaciali solutas frigore, serui Dei precibus aduenisse.

Irruptio Barbarorũ. Per idem tempus inopinata subreptione prædones ac barbari, quæcunque extra muros hominum pecudúmque repererant, duxerunt captiua. Tunc plures è ciuibus ad uirum Dei cum lachrymis confluentes, illatæ calamitatis exitium retulerunt, simul stendentes indicia recentium rapinarum. Ille uerò Mamertinum tribunum percontatus est, utrum aliquos secum haberet armatos, cum quibus latrunculos persequeretur instantius. Qui respondit: Milites quidem habeo paucissimos, & ideo non audeo cum tanta hominum multitudine confligere. Quòd si tua ueneratione præcipis, quanuis auxilium nobis desit armorum, credimus tamen tua nos fieri oratione uictores. Christi famulus ait: Etiamsi inermes sint tui milites, nunc ab hostibus armabuntur. Neque enim numerus aut humana fortitudo requiritur, ubi Deus pugnator comprobatur. Tantum in nomine Domini perge uelociter, perge confidenter: nam Deo misericorditer præeunte, debilis quisque fortissimus apparebit. Dominus pro uobis pugnabit, & uos tacebitis. Hoc unum ante omnia seruabis, ut ad me quos ex Barbaris cœperis, incolumes perducas. Exeuntes igitur, in secundo milliario super riuum, qui dicitur Taguntia, prædictos prædones inuenerunt: *Fugiũt Barbari, relictis armis.* quibus in fugam repente conuersis, arma omnium sustulerunt: cæteros uiros ad Dei famulum, ut præceperat, captiuos adduxerũt. Quos absolutos uinculis, ciboque ac potu refectos, paucis alloquitur, dicens: Ite, & uestris nunciate cõplicibus, ne auiditate prædandi ultra huc audeant propinquare. nam certe statim cœlestis uindictæ iudicio punientur, Deo pro suis famulis dimicante.

Rugiorũ rex cõsulit S. Seuerinum. Rugorum rex, nomine Flacitheus, in ipsis regni sui cœpit nutare primordijs, habens Gotthos ex inferiori Pannonia uehementer infensos, quorum innumerabili multitudine terrebatur. Is ergo beatissimum Seuerinum in suis periculis tanquàm cœleste consulebat oraculum. Siquidem dum uehementius turbaretur, ueniens ad hominem Dei, deflebat se à Gotthorum principibus ad Italiam transitum postulasse, à quibus se non dubitabat, quia hoc ei denegatũ fuerat, occidendum. *Prædicit illi futura, eumq́; optimè instituit.* Respondit ei uir Domini Seuerinus: Si nos omnes una fides Catholica annecteret, magis me de uitæ perpetuitate consulere debuisti: sed quia de præsenti tantum salute solicitus es, ausculta quæ dico: Gotthorum aduersitate non turbaberis: immò discendentibus eis, quantocyus tu desiderata prosperitate regnabis: humilitatis tamen meæ monita noli contemnere. Non te pigeat pacem expetere et minimorum: nunquàm de proprijs uirtutibus confidas: Maledictus, inquit scriptura, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. *Ier. 17* Disce igitur insidias cauere, non ponere in lectulo quippe tuo pacifico fine transibis. Tali animatus oraculo rex prædictus, dum lætus & alacer abscederet, perlato sibi, quòd turba latrocinantium Barbarorum aliquos captiuasset ex Rugis, ad uirum Dei protinus misit consulendum. Qui sanctis eum mandatis, ne prædones sequeretur, Domino reuelante præmonuit, dicens: Si eos secutus fueris, occideris. *Detegit positas regi insidias.* Caue, ne amnem transeas, & insidijs, quæ tibi tribus in locis paratæ sunt, improuida mente succumbas. Cito enim nuncius aduenit, qui te de his omnibus efficiet certiorem. Duo deinde captiuorum ab his hostiũ sedibus fugientes, ea per ordinem retulerunt, quæ beatissimus uir prædixerat. Igitur frustratis insidijs aduersantium, Flacitheus incrementis auctus prosperioribus, uitam rebus tranquillissimis terminauit.

Odoacri quæ prædixerit. Interea Odoacer, qui postea regnauit in Italia, uilissimoque tunc habitu iuuenis statura procerus aduenit: qui dum se, ne humilimæ tectum cellulæ suo uertice contingeret, inclinasset, à uiro Dei gloriosum se fore cognouit. Cui etiam ualedicenti, Vade, inquit, ad Italiam, uilissimis pellibus nunc coopertus, sed multis cito plurima largiturus.

Hunc Crantzius uocat Pheltheum. Feletheus quoque rex, memorati Flacithei filius, paternam secutus industriam, sanctum uirum pro regni sui cœpit frequentare primordijs. Hunc coniunx eius feralis & noxia, nomine Gisa, semper à remedijs clementiæ retardabat. *Gisa crudelis fœmina.* Hæc enim inter cætera iniquitatis suæ contagia, etiam rebaptizari debere catholicos aliquos conata est, sed ob sancti reuerentiam Seuerini non consentiente uiro, à sacrilega quantocyus intentione defecit, Romanos tamen duris conditionibus aggrauans, quos etiam Danubium usque iubebat abduci. Nam cum quadam die in proximo Fabianis uico ueniens, aliquos ad se transferri Danubium præcepisset, uilissimis illic ministerijs seruitutis damnandos, dirigens ad eam uir Dei, ut eos dimitteret, postulabat. Verum illa facibus furoris exæstuans, mandata iussit reportari asperrima: Ora tibi, inquiens, serue Dei, intra cellam tuam delitescens: liceat nobis de seruis nostris ordinare, quod uolumus. Audiens autem hæc homo Dei, Confido, ait, in Domino meo Iesu Christo, quia necessitate cogatur explere, quod praua despexit uoluntate. Et continuo uelox secuta correptio, prostrauit animum arrogantis. Quosdam enim aurifices barbaros pro fabricãdis regalibus ornamentis clauserat arcta custodia. Ad hos filius memorati regis admodum paruulus, nomine Fridericus, eodem die, quo reginam seruum Dei contempserat, puerili leuitate concitus introiuit. Tunc aurifices pectori infantis gladium imposuere, dicentes, quòd si quis ad eos absque iuramenti præsidio ingredi conaretur, moreretur, paruulumque regium primitus transfigentes, semetipsos postea trucidarent: quippe cum

pe cum nullam spem uitæ sibi promitterēt, macerati diuturnis ergastulis. His auditis, regina crudelis & impia, uestibus præ dolore cōciſſis, talia clamitabat, O serue Dei Seuerine, sic illatæ uindicantur iniuriæ? Hanc mei contemptus ultionem effusis precibus postulaſti, ut in mea uiscera uindicares? Itaque multiplici contritione ac miserabili lamentatione discurrens, fatebatur se pro scelere contemptus, quod in seruum Dei commiserat, plagæ præsentis ultione percelli. Cōfestimque directis equitibus ueniam poscens, Romanos, pro quibus rogantem contempserat, transmisit, & abiens ad ergastulum, ubi aurifices operabantur, dato eis sacramento euadendi mortem, sospitem suum recepit infantem. Mox etiam & illi dimiſſi, abierunt in sua cum gaudio magno. His auditis, reuerentiſſimus Seuerinus gratias creatori referebat immensas: qui ob hoc interdum differt uota poscentium, ut fide spe & charitate crescente, dum minora petuntur, maiora concedat. Denique id egit omnipotentis Saluatoris misericordia, ut dum liberam mulierem, sed nimium crudelem, subiecit seruituti, seruientes cogeretur reddere libertati. Quibus itaque impetratis, regina tamen ad seruum Dei properans unà cum marito, monstrat filium, quem fatebatur, illius orationibus de mortis confinio liberatum: promittens, se nequaquàm ultra iuſſionibus eius obuiare.

Dat pœnas contempt9 sui in S. Seuerinum.

Dum hæc agerentur, nuncius sancti uiri, quem pro deferendis reliquijs sanctorum martyrum Geruasij & Protasij direxerat, eius se conspectibus præsentauit. At ille condigno honorē suscipiens allata munuscula in quadam basilica collocauit officio sacerdotum. Quo uidelicet in loco plurimorum martyrum congregauit reliquias: quas tamen semper præeunte reuelatione emeruit accipere, sciēs aduersarium sæpe sub nomine sanctitatis subrepere.

Reuerēter accipit & colligit sanctorum reliquias.

Episcopatus plerunquè honorem ut susciperet, postulatus, præfinita responsione conclusit, sufficere sibi dicens, quód solitudine desiderata priuatus, ad illam diuinitus ueniſſet prouinciam, in qua turbis tribulantium frequentius intereſſet. Daturus nihilominus formam monachis, solicitus admonebat beatorum patrum uestigiis inhærere, quibus sanctæ conuersationis acquireretur instructio: adhibendamque operam ei, qui parentes reliquit & seculum, ne pompæ secularis illecebras respiciendo retrorsum cuperet, quas uitauerat: & ad hoc, uxoris Lot exemplum terribile proponebat. Memorabat etiam, timore Domini mortificanda eſſe incentiua libidinum: nec aliter superanda corporeæ delectationis aſſerebat incendia, niſi fuiſſent, per Dei gratiam lachrymarum fonte restincta.

Episcopatus oblatos recusat. Docet monachos optimè.

Gen. 19

Quidam nomine Maurus monasterij, cui beatus Seuerinus præerat, fuit æditiuus, quem & ipse uir Domini redemerat de manu Barbarorū. Huic quadam die præcepit, dicens: Caue, ne alicubi hodie digrediaris: alioquin imminenti periculo non carebis. At ille cōtra præceptum tanti patris, secularis cuiusdam hominis persuasu, meridie ad colligenda poma in secundo à prædicta ciuitate Fabianis milliario egreſſus, mox à Barbaris Danubium transuectus est cum suo persuasore captiuus. Eadem hora uir Dei dum in cella legeret, clauso repente codice, Maurum, ait, cito requirite. Quo nusquàm reperto, ipse quantocyus fluenta Istri prætermeans, latrones properanter insequitur. Cuius uenerandam præsentiam latrones minimè ferentes, supplices quos cœperant, reddidere captiuos.

Prædicit cuidā suū periculum.

Dum adhuc Norici ripensis oppida superiora constarent, & penè nullum castellum Barbarorum intraret incursus, tam celebris S. Seuerini flagrabat opinio, ut certatim eum ad se singula castella pro suis munitionibus inuitarent credentes quód eius præsentia nihil eis deueniret aduersi. Quodam tempore in confinio castelli, quod dicitur Cocullis, locustæ frugum consumptrices insederant copiosæ, noxijs morsibus cuncta uastantes. Tali ergo perculsi peste, presbyteri cæterique mansores sanctum Seuerinum summis precibus adiere, dicentes: Vt tanta plagæ auferatur atrocitas, orationum tuarum experta suffragia postulamus, quæ magno dudum miraculo in accensis cælitus cereis multum apud Dominum ualere conspeximus. Quos ille religiosius allocutus: Non legistis, ait, quid diuina authoritas peccanti populo præceperit per prophetam, dicens, Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio & fletu. & post pauca: Sanctificate ieiunium, uocate cœtum, congregate ecclesiam &c. Explete itaque dignis operibus, quæ docetis, ut malitiam præsentem facile euadatis. Nullus uestrum ad agrum exeat, quasi humana solicitudine locustas ueciturus, ne diuina amplius indignatio prouocetur. Nec mora, omnibus in ecclesia congregatis, unusquisque in ordine suo psallebat & more, omnis ætas & sexus, qui enim uoce non poterant, preces Deo fletibus offerebant. Eleemosynæ uerò fieri non ceſſabant, & quicquid bonorum operum præsens neceſſitas exigebat, sicut famulus Dei præceperat, implebatur. Omnibus ergo huiuscemodi studijs occupatis, quidam pauper opus Dei cœptum deserens, & agrum propriæ segetis inuisens, pro causa, quæ parua inter aliorum segetes iacebat, egreſſus est, totoque anxius die locustarum nubem impendentem, qua potuit, exturbauit industria, moxque ecclesiam communicaturus intrauit. Sed segetem eius exiguam, multis uicinorum circundatam frugibus, locustarum densitas deuorauit. Quibus ea nocte ab illis finibus exterminatis imperio diuino, probatum est, quantum ualeat fidelis oratio. Mane quippe sancti operis temerator atque contemptor, rursus ad agrum suum male securus egrediens, eum locustarum pernicie funditus inuenit abrasum, & omnium circunquaquè sationes integras uehementer admirans, ad castellum luctuosa uociferatione reuertitur. Cumque hoc quod acciderat, indicaſſet, ad huiuscemodi uidendum cuncti exire miraculum, ubi quasi ad lineam regularem, cōtumacis hominis segetem locustarum morsus ostenderant. Tunc omnium uestigijs prouolutus, interceſsionibus eorum delicti sui ueniam fusa lamentatione poscebat. Ob quam rem monendi occasionem homo Dei reperiens, docebat uniuersos, ut omnipotenti Domino discerent obedire, cuius imperio obediunt & locustæ. Prædictus uerò pauper flebiliter aiebat, poſſe se mandatis de cætero obedire, si ulla sibi spes, qua uiueret, remansiſſet. Tunc uir Dei cæteros allocutus, Iustum est, inquit, ut Deo omnipotenti gratias agatis, qui de proximi supplicio humilitatis & obedientiæ uobis dedit exemplum.

Celebris ei9 fama.

Ioel. 2.

Contra locustarū infestationē quid agendū docuerit.

Orationis quātæ uis.

Quintanis appellatur secundarum Rhetiarum municipium, super ripam Danubij situm, cui ex alia parte paruus fluuius, cui Quintanica item nomen est, propinquabat. Is crebra inundatione Danubij superfluentis excrescens, nōnulla castelli spatia, quia in plano fūdatum fuerat, occupauit. Ecclesiam etiam extra muros ex lignis, loci eius mansores habuere constructā, quæ pendula extensione porrecta, defixis in altum stipitibus sustentabatur & furculis, cui ad uicem soli, id est, pauimenti tabularum erat leuigata coniunctio, quam quoties ripas exceſſit, aqua superfluens occupabat. Quintanensium itaque fide sanctus Seuerinus illuc fuerat inuitatus, ubi cum tempus siccitatis

Quintanorū Colonia.

 ueniſ-

uenisset, interrogat, cur tabulata, nudatis obstaculorum tegminibus, apparerent. Accolæ responderũt, quòd frequenti fluminis alluuione, quicquid fuisset superstratum, continuo laberetur. At ille: Sternatur, inquit, super tabulata nunc in Christi nomine pauimentum. nam uidebitis fluuium amodò cœlesti iussione prohibitum. Pauimento igitur perfecto, ipse uir Dei accepta securi, facta oratione, postes percussit, atque ad aquæ fluminis uenerandæ crucis expresso signaculo, dixit: Non te sinat Dominus meus Iesus Christus hoc signum crucis excedere. Ex eo tempore cum ex more fluuius creuisset in cumulos, & ambiuisset uiciniam quam solebat, ita spatijs ecclesiæ erat inferior, ut nunquàm sanctæ crucis signaculum, quod impresserat homo Dei, prorsus excederet.

Signo crucis reprimitur uis fluminis.

Talibus S. Seuerinus pro Christi gratia ditatus muneribus, captiuorum egenorumque tantam curam ingenita sibi pietate susceperat, ut penè omnes per uniuersa oppida uel castella pauperes ipsius industria pascerentur. Quibus tam læta solicitudine ministrabat, ut tunc se crederet tantummodo saturari uel abundare bonis omnibus, quando uidebat egennorum corpora sustentari: & cum hebdomadarum sæpè continuatis ieiunijs minimè frangeretur, tamen esurie miserorum se credebat afflictum. Cuius largitionem tam piam in pauperes plurimi contemplantes, quamuis ex duro Barbarorum imperio famis angustiam sustinerent, deuotissimè frugum suarum decimas pauperibus impendebant. Quod mandatum licet cunctis ex lege notissimum, tamen quasi ex ore angeli præsentis audirent, grata deuotione seruabant. Frigus quoquè uir Dei Seuerinus tantum in nuditate pauperum sentiebat. Siquidem specialiter à Deo perceperat, ut in illa frigidissima regione, mirabili abstinentia castigatus, fortis & alacer permaneret. Pro decimis, ut diximus, dandis, quibus pauperes* Norici populum missis hortabatur epistolis. Ex qua consuetudine cum ad eum nonnullam erogandarum uestium copiam direxissent, interrogauit eos qui uenerant, si ex oppido quoquè Tigurinæ, similis collatio mitteretur. Respondentibus autem illis, etiam protinus inde adfuturos, uir Dei nequaquàm eos uenire signauit, sed dilatam eorum oblationem prædixit Barbaris offerendam. Itaque non multò post ciues Tigurinæ, uario cum obsidentibus Gotthis certamine dimicantes, uix inita fœderis pactione, inter cætera etiam largitionem uestium iam in unum collectam, quam mittere famulo Dei distulerant, hostibus obtulerunt.

S. Seuerinus captiuorum et inopũ patronus præcipuus.

**deest, sustẽtarentur, aut aliquid eiusmodi.*

Paulinus quidam ad S. Seuerinum, fama eius latius excurrente, peruenerat. Hic in consortio beati uiri diebus remoratus aliquantis, cum redire uellet, audiuit ab eo: Festina uenerabilis presbyter, quia citò dilectionem tuam populorum desiderijs, ut credimus, obluctantem dignitas episcopatus ornabit. Remeante presbytero ad patriam, sermo in eo prædicentis impletus est. Nam ciues Tigurinæ, quæ metropolis est Norici, coegerunt eundem presbyterum summi sacerdotij suscipere principatum.

Prædicit Paulino, quòd futurus sit episcopus.

Basilicæ extra muros oppidi Patauini in loco, nomine Boiotro, trans Rhenum flumiuum constitutæ, ubi paucis monachis Cellulam ipse construxerat, martyrum reliquiæ quærebantur. Ingerentibus ergo se presbyteris, ut mitterentur ad sanctuaria deferenda, hæc beatus Seuerinus monita præbebat: Quamuis cuncta mortalium opera prætereant, hæc tamen ædificia præ cæteris celerius relinquenda sunt. Et ideo pro reliquijs sanctorum nullum laborem suscipite, quia ultrò eis S. Iohannis benedictio defertur. Dum igitur S. Seuerinus in monasterio Fabianis euangelium legeret, oratione completa consurgens, scapham sibi iubet ilicò præparari. Admirantibus autem his qui aderant, ait: Sit nomen Domini benedictum: sanctuarijs beatorum martyrum oportet nos occurrere. Nec mora, transmeato Danubio, inueniunt hominem in ripa ulterioris fluminis consedentem, & multis eos precibus postulantem, ut ad seruum Dei, ad quem fama uulgante olim uenire cupierat, duceretur. Mox itaque Christi famulo demonstrato, suppliciter S. Iohannis reliquias obtulit, multis apud se seruatas temporibus. Quas Dei famulus debita ueneratione suscipiens, basilicam sicut prædixerat, ultronea benedictione collata, sacrauit officio sacerdotum.

Enquã reuerẽter occurrit sacris reliquijs.

Post hæc leprosus quidam Mediolanensis territorij ad sanctum Seuerinum, fama eius inuitante, peruenit. Quem sanitatis remedia suppliciter implorantem, monachis suis indicto ieiunio commendauit. Et continuo, Dei gratia operante, mundatus est homo, & gratias egit Deo.

Leprosũ mundat.

Ijdem temporibus Odoacer sancto Seuerino familiares literas direxit, rogans, ut quicquid ab eo uellet, peteret, memor illius præsagij, quo cum quondam expresserat regnaturum. Quibus sanctus alloquijs inuitatus, Ambrosium quendam exilio damnatum rogabat absolui. Cuius precibus annuẽs deuotè rex, præfatum uirum absoluit. Quondam dum memoratum regem multi nobiles, coram sancto uiro humana, ut solet fieri, adulatione laudarent, interrogat, quem regem tantis præconijs præulissent. Respondentibus illis, Odoacrẽ: inquit uir Dei, Odoacer integer erit inter tredecim & quatuordecim annos, uidelicet integrum regnum eius significans.

Odoacer Italiæ rex illi scribit.

Ab oppidanis Comagenensibus, apud quos primum innotuerat beatus Seuerinus, suppliciter rogatus aduenit. Cuius comperta præsentia, quidam optimatum Felethei regis, filium suum adolescentem, diuturno languore uexatum, cui iam parabat exequias, traiecto Danubio, pedibus eius apposuit: & lachrymans, Credo, inquit, homo Dei, te filio meo uelocem impetrare posse diuinitus sanitatem. Tunc data oratione, qui semiuiuus allatus fuerat, statim incolumis, patre mirante, & perfecta reuertitur sospitate.

Sanat periculose laborantem.

Elephantiosus quidam, Thegio nomine, de longinquis regionibus, S. Seuerini inuitatus uirtutibus, uenit, rogans se eius orationibus mundari. Susceptus itaque à uiro Dei consuetæ sibi more benignitatis, iubetur Deum, totius gratiæ largitorem, sine cessatione lachrymabiliter exorare. Quid plura? Precibus beati uiri idem leprosus opitulatione diuina mundatus, dum commutauit mores in melius, mutare meruit & colorem, regis æterni magnalia tam suis, quàm plurimorum uocibus longè lateque denuncians.

Item leprosũ.

Bonos, monachus S. Seuerini, Barbarus genere, qui responsis eius inhærebat, oculorũ imbecillitate plurimum prægrauatus, medelã sibi præstari eius orationibus poscebat, dicens, Aduentitios & externos salutaris gratiæ sentire præsidia, sibi uerò nullã remedioru opem aliquatenùs exhiberi. Cui sanctus Dei, Nõ tibi, inquit, expedit fili corporeis luminibus aciem habere perspicuam, & exterioris oculi præsentire conspectum. Ora magis, ut obtutus uegetetur interior. Talibus igitur monitis informatus, dedit operam corde magis uidere quàm corpore, meruitque absque ullo fastidio in oratione effici iugitate continuus, & quadraginta ferè annis in monasterij excubijs perseuerans,

Quibusdã sanitas perniciosa est.

rans, eodem quo conuersus est fidei calore, transiuit ad Dominum.

Tres superbos monachos ut petierit castigari à Domino.

In loco Barotro quosdam tres monachos sui monasterij doctor humilis, superbiæ fœditate respectos, dum singulos pro suis excessibus durare in pernicie probasset, orauit ut eos Dominus in adoptionem filiorum recipiens, paterno dignaretur flagello corripere. Prius ergo quàm orationem effusis lachrymis terminaret, uno momento ijdem monachi dæmone corripiente uexati, contumaciamque suam pectorisque fastum ac superbiam cordis miserabilibus uocibus confitebantur. Absit, ut cuiquam hoc crudele uideatur aut noxium: quia traditi sunt huiusmodi homines satanæ in interitum carnis, sicut beatus docet Apostolus, ut spiritus saluus sit in die Domini: *1.Co.5* cum beatus Ambrosius Mediolanensis episcopus seruum Stiliconis, authorem falsarum epistolarum depræhẽsum, dixit oportere tradi satanæ, ne talia in posterum auderet admittere: quem etiam eodem momento, cũ adhuc sermo esset in ore sacerdotis, spiritus immundus arreptum cœpit discerpere. Seuerus quoquè Sulpitius refert ex relatione Posthumiani, uirum quendam magnis uirtutibus signisque mirabilem, ad expellendam de corde suo iactantiæ uanitatem, quam incurrerat, exorasse, ut permissa in se mensibus quinque diaboli potestate, similis his fieret, quos ipse curauerat.

Idemque post pauca: Itaque correptus à dæmone, tentus est in uinculis, & omnia quæ energumenis solent inferri, perpessus, quinto mense curatus est, non tantum à dæmone, sed quod illi erat utilius atque optatius, ab elationis uanitate. Prædictos itaque monachos uir Dei delegatos fratribus, per dies quadraginta arduis abstinentię remedijs mancipauit. Quibus expletis, data super eos oratione, à potestate dæmonis & mentis fastu liberauit: & non solum corporis, sed & cordis sanitatem restituit. Quo facto miraculo, sancto uiro reuerentia ac terror accreuit, ita ut cæteros fratres maior disciplinæ metus obtineret.

Hic author huius historiæ seipsum indicat

Marcianum monachum, qui postea presbyter effectus, monasterio ante me præfuit, ad Noricum cum Renato fratre direxit: & cum dies tertius laberetur, ait fratribus: Orate charissimi, grandis enim hac hora tribulatio Marcianum comprimit & Renatum, de qua tamen citius Christi liberabuntur auxilio. Tunc monachi quæ ab eo dicta sunt, protinus annotantes, illis post menses plurimos reuertentibus, diem horamque periculi, qua Barbaros euaserunt, indicantibus, sicut signauerat, approbauerunt.

En ut uult ieiunio auerti imminens periculum.

Iste beatus Seuerinus uni ex fratribus, nomine Vrso, repente præcepit, quadraginta dierum districtiori ieiunio uenturæ calamitati occurrere, dicens: Imminet tibi corporale periculum, quod Dei præsidio par ui panis & aquæ remedijs expiabis. Quadragesimo deinde die, mortis papula in brachio ieiunantis apparuit, quam ipse mox ad uenerabilem patrem ingressus, demonstrauit. Cui sanctus Dei famulus: Noli, inquit, metuere prænunciatum tibi ante dies quadraginta discrimen. Statimque propria manu signo crucis obducto, mirantibus uniuersis, papula letalis euanuit. Hoc unum de domesticis sanitatibus narrasse sufficiat, prolixa operis fastidia declinando. Nam sæpius suorum ægritudines monachorum, Christo sibi reuelante, prænuncians ijsdem, quibus præuidebat, muneribus & sanabat.

Regem Rugiorum ut instruerit.

Deinde post multos agones & diuturna certamina cum se beatus Seuerinus de hoc seculo transiturum Domino reuelante cognouisset, memoratum Rugorum regem Feletheum cum uxore eius crudelissima, nomine Gisa, ad se uenire commonuit. Quos cum salutaribus esset exhortatus affatibus, ut ita cum sibi subiecto agerent populo, quo se iugiter cogitarent pro statu regni sui rationem Domino reddituros, alijsque uerbis intrepide monuisset, protẽta manu regis pectus ostendens, reginam his interrogationibus arguebat, Hanc, inquit, animam Gisa, an aurum argentumque plus diligis? Cumque illa maritum se diceret cunctis opibus anteferre, uir Dei sapienter adiecit: Ergo, inquit, desine innocentes opprimere, ne illorum afflictio uestram magis dissipet potestatem. Etenim mansuetudinem regiam tu sæpe conuellis. At illa: Cur, inquit, nos sic accipis serue Dei? Cui ipse, Contestor, ait, uos ego humilimus iam profecturus ad Dominum, ut ab iniquis actibus temperãtes, bonis operibus insistatis. Hucusquè regnum uestrum ab omnipotente Domino prosperatum est, iã ex hoc uos uideritis. His monitis rex cum coniuge sua sufficienter instructi, ualedicentes ei, profecti sunt.

Prophetia moriturus.

Tunc sanctus Seuerinus non desinebat de suæ migrationis uicinia sibi subiectos fratres alloqui dulcedine charitatis, quodque facere nec ante cessauerat: Scitote, inquit, fratres, sicut filios Israel constat ereptos esse de terra Aegypti, ita cunctum populum terræ huius oportet ab iniusta Barbarorum dominatione liberari. Omnes nempe cum suis facultatibus de his oppidis emigrantes, ad Romanã prouinciam absque ulla sui captiuitate peruenient. Sed mementote præcepti sancti Ioseph patriarchæ, cuius uos ego indignus & infimus attestatione conuenio. Visitatione *Ge.50.* uisitabit uos Dominus: tollite ossa mea hinc uobiscũ, quod non mihi, sed uobis erit profuturum. Hæc quippe loca nunc frequentata cultoribus, in tam uastissimam solitudinem redigentur, ut hostes æstimantes auri se copiam reperturos, etiam mortuorum sepulturas effodiant. Cuius uaticinij ueritatem euentus rerum comprobauit. Leuari uerò suum corpusculum sanctus pater non iussit, ut dum generalis populi trãsmigratio prouenisset, indiuisa fratrum, quam acquisierat, congregatio proficiscens, obtentu memoriæ eius, in uno sanctæ societatis uinculo permaneret.

Diem obitus sui longe ante indicat

Diem etiam, quo transiturus esset sanctus Seuerinus è corpore, ante duos seu amplius annos hac significatione monstrauit. Epiphaniorum die, cum sanctus se Lucillus presbyter ad beatissimi Valentini Rhetiarum quondam episcopi, diem depositionis annua solennitate in crastinum celebrandum solicitus præparasset, & hoc sancto patri intimasset, ille respondit: Si beatus Valentinus hæc tibi solennia delegauit celebranda, ego quoquè tibi in eodem die uigiliarum mearum studia derelinquo. His ille sermonibus tremefactus, cum se magis, utpotè homo decrepitus, enixius commendaret, quasi primitus transiturus: Hoc erit, inquit, sancte presbyter, quod audisti, nec Domini constitutum humana uoluntas prætcriet.

Oratio eius iã morituri ad fratres

Nonis itaque Ianuarij cœpit tenuiter lateris dolore pulsari: quo durante per triduum, medio noctis tempore fratres adesse præcepit. Quos de corpore suo commonens, & paterna informatione corroborans, instanter prosecutus talia, aiebat: Filij in Christo charissimi, scitis quòd beatus Iacob de seculo recessurus, conditione mortis instante, filios suos adesse præcipiens, propheticæ benedictionis affatibus singulos quosque remunerans, mysteriorũ arcana prodidit futurorum. *Ge.49.* Nos uerò infimi & tepidi, tantæque impares pietatis, hanc prærogatiuam nostris usurpare uiribus non audemus. Vnum tamen, quod humilitati congruit, non tacebo, mittens uos ad exempla *Gen.12* maiorum,

Hebr. 11. maiorum, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Araham nanque uocatus à Domino, fide obediuit in locum exire, quem accepturus erat in possessionem: & exijt, nesciens quo iret. Huius igitur beati patriarchæ imitamini fidem, imitamini sanctitatem: terrena despicite, patriam cœlestem semper inquirite. Confido autem in Domino, quòd inde uobis æterna lucra prouenient. Video enim uos gaudium meum feruore spiritus ampliasse, amare iustitiam, fraternæ charitatis uincula diligere, castitati operam dare, humilitatis regulam custodire.

Totum corpus suum signo crucis munit. Psal. 150. Post huiusmodi ædificationis alloquium, cunctos per ordinem ad osculum suum iussit accedere, & sacramento communionis accepto, fleri se penitus prohibet: totumque corpus signo crucis extenta manu consignans, ut psallerent imperauit. Quibus mœroris suffusione cunctantibus, ipse psalmum protulit ad cantandum, dicens: Laudate Dominum in sanctis eius &, Omnis spiritus laudet Dominũ. Sexto itaque Idũ Ianuarium die in hoc uersiculo, nostris uix præ fletu respondentibus, quieuit in Domino. Quo sepulto, credentes omnimodo seniores nostri, quæ de transmigratione prædixerat, sicut multa alia, infecta præterire non posse, locellum ligneum parauerunt, ut cum prænunciata populi transmigratio prouenisset, prædictoris imperata complerent.

Calix argẽtẽ altaris. Fridericus uerò quidam, sancti Seuerini morte cõperta, pauper & impius, barbara cupiditate semper immanior, uestes pauperibus deputatas, & alia nonnulla credidit auferenda. Cui sceleri sacrilegium copulans, calicem argenteum cæteraque altaris ministeria præcepit auferri. Quæ cum posita essent in sacris altaribus, nec auderet directus uillicus ad tale facinus suas manus extendere, militem quendam Anicianum nomine, compulit diripere memorata. Qui quanuis inuitus præcepta perficiens, mox tamen incessabiliter uexatur omnium tremore membrorum, dæmonioq; corripitur. Is autem uelociter consilio meliore correxit errata. Suscepto nanque professionis sanctæ proposito, in insulæ solitudine armis cœlestibus mancipatus, militiæ commutauit officium. Fridericus, ut iam dicere cœpimus, immemor contestationis & præsagij sancti uiri, ablatis omnibus monasterij rebus, parietes tantum, quos Danubio transferre non potuit, dimisit: sed mox in eum cœlestis uindicta peruenit. Nam intra mensis spatium à Friderico fratris sui filio interfectus, prædam pariter amisit & uitam. Quapropter rex Odoacer Rugis intulit bellum: quibus deuictis, & Friderico fugato, patrem eius Feletheum regem captiuum duxit, atque ad Italiam cum noxia coniuge, supra memorata, uidelicet Gisa, transmisit. Audiens uerò postea idem Odoacer Fridericum ad propria reuersum, misit ilicò cum multis exercitibus fratrem suum Onulfum: antequem denuò fugiens Fridericus, ad Theodoricum regem, qui tunc apud Nonas ciuitatem prouinciæ Mœsiæ morabatur, profectus est. Onulfus autem, secundum quod ei præceperat frater suus, uniuersos populos illic habitantes iussit ad Italiam migrare. Tunc omnes incolæ, tanquàm de domo seruitutis Aegyptiæ, ita de quotidiana barbarie frequentissimæ prædationis educti, sancti Seuerini oracula cognouerunt. Cuius præcepti non immemor uenerabilis presbyter noster Lucillus, dum uniuersi per Comitem Pigerium compellerentur exire, præmissa cum monachis uesperæ psalmodia, sepulturæ locum imperat aperiri. Quo patefacto, tantæ suauitatis fragrantia omnes nos circunstantes accepit, ut præ nimio gaudio & admiratione prosterneremur in terram. Deinde humaniter æstimantes os-

Vide pœnas sacrilegij

Odoacer expugnat Rugios

Aperitur sepulcrũ S. Seuerini.

sa funeris inueniri disiuncta, (nam annus sextus depositionis eius effluxerat) integram corporis compagem reperimus. Ob quod miraculum immensas gratias retulimus omnium conditori, quia cadauer sancti uiri, in quo nulla aromata fuerant, nulla manus accesserat condientis, cum barba pariter & capillis usque ad illud tempus mansisset illæsum. Linteaminibus igitur immutatis, in loculo multo iam tempore præparato, funus includitur, & carpento trahentibus equis impositum mox euehitur, cunctis prouincialibus idem iter agentibus: qui oppidis super ripam Danubij derelictis, per diuersas Italiæ regiones, uarias suæ peregrinationis nationis sortiti sunt sedes. Sancti itaque uiri corpusculum ad castrum nomine, Montem Feletem, multis emensis regionibus, apportatum est. *Corpus eius integrum inuenitur.*

Fiunt miracula ad corpus sancti uiri. Per idem tempus multi uarijs occupati languoribus, & nonnulli à spiritibus immundis oppressi, medelam diuinæ gratiæ sine ulla mora senserunt. Mutus etiam quidam ad id castellum perductus, dum in oratorio, in quo sancti uiri corpus carro adhuc impositum iacebat, utpotè clauso oris sui ostio, in cordis cubiculo supplicaret, ilicò lingua eius in oratione soluta, laudem dixit altissimo. Cumque reuersus ad hospitium, interrogatus fuisset ex more, nutu signoque pulsatus, & orasse & laudem Deo obtulisse se clara uoce respondit. Quo loquente pauefacti qui eum nouerant, ad oratorium cum clamore concurrentes, sancto Lucillo presbytero, simulque nobis, qui cum illo eramus, ignorantibus quod euenerat, indicauerunt. Tunc omnes exultantes in gaudio, diuinæ clementiæ gratiarum retulimus actionem.

Transfertur eius corpus. Igitur illustris fœmina Barbaria beatum Seuerinum, quem fama uel literis cum suo quondam iugali optimè nouerat, religiosa deuotione uenerata est. Quæ post obitum eius audiens corpusculum sancti uiri in Italiam multo labore perductum, & usque ad illud tempus terræ minimè commendatum, uenerabilem presbyterum nostrum Marcianum, sed & cunctam congregationem literis frequentibus inuitauit. Tunc sancti Gelasij sedis Romanæ pontificis authoritate, & Neapolitano populo exequijs reuerendis occurrente, in castello Lucullano per manum sancti Victoris episcopi in mausoleo, quod prædicta fœmina condidit, collocatur. Qua celebritate multi diuersis languoribus afflicti, quos recensere longum est, receperunt protinus sanitatem. Inter quos quædam uenerabilis ancilla Dei, Processa nomine, ciuis Neapolitana, cum grauissimum ægritudinis pateretur incommodum, sancti uiri prouocata uirtutibus, in itinere properanter occurrit: & ingressa sub feretro, quo corpus sanctum portabatur, statim caruit omnium languore membrorum.

Cæcus illuminatur. Laodiceus etiam quidam cæcus, inopinato psallentis populi clamore perculsus, solicitè adstantes, quid hoc esset, interrogauit. Respondentibus autem illis, quòd cuiusdam sancti Seuerini corpus transiret, compunctus, ad fenestram domus, in qua manebat, est perductus, de qua poterat à sanis eminus multitudo psallentium atque uehiculum sancti corporis contemplari. Cumque fenestræ enixius incumberet, & oraret, protinus uidit, singulatim demõstrans omnes notos atque uicinos. Quo facto, cuncti qui uiderant & audierant, gratias Deo lachrymantibus oculis retulerunt.

Marianus quoq; primicerius Cãtorũ sanctæ ecclesiæ Neapolitanæ, cũ sanitatẽ post immanissimũ lãguorẽ recipere pro incessabili capitis dolore non posset, caput uehiculo credens apposuit, & mox dolore liberum

rum ſubleuauit: memorq; beneficij, ſemper in die depoſitionis occurrens, deuotum ſacrificium Deo cum gratiarum actione reddebat. Monaſterium igitur eodem loco conſtructum ad memoriam beati uiri, hactenus perſeuerat: cuius meritis multi obſeſſi à dæmonibus, curati ſunt, & diuerſis obſtricti languoribus, receperunt & recipiunt ſanitatem, Dei gratia operante, cui eſt gloria & honor in ſecula ſeculorum, Amen.

Monaſteriũ S. Seuerini poſt obitum eius cõſtructũ.

VITA S. GVDVLAE VIRGINIS, apud Brabantos celeberrimæ, ex peruetuſto manuſcripto codice tranſcripta, nihil mutato ſtylo.

8. Ian.

IGitur Sigiberti regis tẽporibus, qui fuit Dagoberti regis filius, extitit quidam comes Vuitgerus in pago * Bracbantenſi, probabilis moribus, cuius thalamis inhærebat coniunx digniſſima, cuius fuerat nomen Amulberga, maioris domus inclyta Pipini ſorore progenita: qui uterque diuinis parili modo obtemperabant monitis. Quibus in ſeculo piè degentibus, ſanctum & iuſtum contulit germen Dominus. Eodẽ nanque germine ſanctus extitit Emebertus, Cameracenſium præſul glorioſus, uitæ admirabilis & meritis inſignis: cuius etiam extitere ſorores, ſimili ſanctitate probabiles, Reinildis ſcilicet ſanctiſsima, & Pharaildis moribus egregia. Horum ergo genitricem, tam felici iocunditate prolis pollentem, omnipotẽs Dominus adhuc futura fœcundauit prole digniſſima: & iam more parturientium anxietatis fluctuantem procella, qui in ſeruis ſuis conſolatur, huiuſmodi refocillatione recreare dignatur. Nox erat, & terris mortales ſomnus habebat, cum eadem materfamilias ſopori dedita, angelum adſpicit, hæc ſibi proferentem uerba: Solue metum corde, utpotè fœcundata precioſo germine. Ipſe enim rex cœli ferre iubet hæc ſolamina tibi. Concepiſti fideliter, paries feliciter, uenerabilis filiæ clariſſima mater: quæ ab ipſo puellari æuo diuinis adhærebit cæremonijs: in quibus perſeuerans uſque ad metas æui breuis, palmam capiet uitæ perennis. Tali ore locuta uiſio angelica, eam completo reliquit ſermone, auram & in tenuem euanuit. At illa talibus exhilarata uiſis, corpus è ſtratis corripit, & ad cœlum manus cum uoce tendit, & parans cælitus delatis credula corda reſponſis, largitori omnium bonorum gratias reddidit. Orta eſt ſanè hæc uirgo * Bracbantenſium finibus, ut prædictum eſt, à parentibus tam religioſis quàm nobilibus, eo tempore, quo beata Gertrudis uixit celeberrima in Dei rebus.

Genus S. Gudulæ.

Mater eius per uiſum admonetur.

Cum ergo prædicti parentes uirginis, filiam ſuam ſacro fonte regenerare decernerent, præſentiam ſupradictæ uirginis expetunt, & ut eius regenerationis fieret teſtis, in omnes preces deſcendunt. Beata autem Gertrudis tam piæ preci aſſenſum præbuit, uirginiſque Gudulæ regenerationi non ſolum interfuit, ſed etiam manuum ſuarum munditia eam ſanctificauit, & de ſacro fonte leuauit. Vnde factum eſt, ut uirgo uirginis mater per ſpiritum fieret, atque ulterius ſub ubera doctrinarum ſuarum educandam ſuſpenderet.

S. Gertrudis eam è ſacro fonte ſuſcipit

Huius etiam ſanctæ uirginis neptes extitere ſanctæ ſorores Aldegundis atque Vualdetrudis, ubertim bonorum operum flore fulgentes. Ergo cum iam beata uirgo Gudula infrà monaſterij clauſtra ſacræ ſcripturæ lacte aleretur, & à ſua ſancta conſanguinea, necnon ſpirituali matre paſceretur, euangelicis ſententijs non abſurdè auditis, mentem ad cęleſtis patriæ deſideria cępit erigere, & ad beatam atque æternam uitam ubertim exardeſcere. Beata ſiquidem Chriſti uirgo Gertrudis eius animum inceſſanter pulſabat, ut ſacræ uirginitatis inuiolatam palmam ſeruaret, ut ueniente ſponſo, pulſans, non cum ſtultis ad oſtium remaneret, ſed cum prudentibus cœleſtem gloriam feliciter poſſideret. His nanque atque alij huiuſcemodi quampluribus beata uirgo accenſa monitis, huius ſeculi pompam abnegans, moribus ætatem * peragrans, & ſanctam mentem ſuſpendens ad aſtra, totam ſe mirum in modum in Dei redigebat famulatum, à quo perenne flagitabat præmium. Vnde contigit, ut ſemper in dies melior ſe fieret, ætatulamque ſenſu præcelleret: quia ſecundum illud Sapientis, doctrinam, & non pecuniam, diſciplinamque magis elegit, quàm aurum.

Aldegundis. *Vualdetrudis.* *In monaſterio inſtituitur.* *Matt. 25.* *Prou. 8*

Creſcente enimuerò de die in diem ætate, creſcebat morum probitate, ueluti condecens erat Dei famulæ. Erat ſanè corpore incorrupta, mente caſta, amabilis cunctis, affabilis uniuerſis, prudentia callens, fortitudine ingens, frænis temperantiæ ſerena, iuſtitiæ uigore ſeuera, patientia laudabilis, manſuetudine præſtabilis, pietate ineffabilis, feruens charitate, bis tincta, ſtabilis fide, robuſta, longanimis, ſpe inconcuſſa. Harum nanque omnium uirtutum commercia exaggerabat in eius animo cuncta diſponens ſapientia.

Virtutes S. Gudulæ.

Poſtquàm ergo ſpiritualis eius genitrix, ſanctiſſima uidelicet Gertrudis, de huius mundi peregrinatione tranſiuit ad patriam, & ab eiulatu & conualle lachrymarum ad cœli regiam, ubi deſiderati ſponſi facie perfruitur, almiflua Chriſti uirgo Gudula tantæ cognatæ ſolamine deſtituta, repedat ad parentum limina, referens pectus ſitibundum, hauſtu ſapientiæ refertum, parentibus deinceps ſubiecta, iuxta Apoſtoli præceptum. Erat autem in confinio uilla, Morzella uocabulo, diſtans ab eorum manſione duorum milliariorum interſtitio, in quo ædificatum fuerat oratorium, in honore ſancti Saluatoris dedicatum. Hunc locum deligens Dei uirgo, crebro expetijt remota à ſuis, uitans eis eſſe moleſtiæ in omnibus ſaltem modicis negocijs, atque appetens uacare contemplationi ſolius diuinitatis. Orationibus protelatis deputabat dies, continuabat & noctes, pernox in uigilijs, ſtrenua in pſalmodijs, exercitata in ieiunijs, mactabat ſe holocauſtum Chriſti conſpectibus, cui ſe totam deuota tradiderat ab annis puerilibus. & cum ſolo hic eſſet corpore, quotidiè animo ad ęterna tranſibat. Sermo quoque illius erat, iuxta Apoſtolum, ſale conditus: ſepiſsimè genuum flexionibus accommodata, cum lachrymis & compunctionibus cordis Dominum obſecrabat, ut quæcunque meditaretur uel ageret, conſpectui eius accepta forent. Quantos autem pro huiuſmodi facto aduerſus uirginem Dei fraudum ſuarum diabolus laqueos tetenderit, explicare quis poterit? Sed uirgo Dei tot tegebatur diuinis adminiculis, quot contra ſe omnium hoſtis uſus eſt tendiculis: tantoque ei obnixius reſiſtebat, quanto ad inſidiandum inſtare ipſum uidebat.

Eph. 6 *Col. 3.* *Exercitia S. Gudulæ, apud parentes manentis.* *Col. 4.*

Quadam igitur nocte dum ad idem oratorium ſancti Saluatoris, quod præſcripſimus, declinaret, ut in contritione ſpiritus ſui ad cœleſtia ſuſpirando illic pernoctaret, ecce hoſtis, qui primæ parentis Euæ calcaneo inſidiabatur, huic uirgini fraude, qua potuit,

Gen. 3.

 tuit,

tuit,insidiari conabatur. Nam quia nox lumen negabat,secum uirgo Dei lucernam habebat, quam pedissequa eius tunc forte ferebat. Hanc non sine detrimẽto sui inimicus extinxit, si forte uirginem fraude sua præoccuparet,eandemque à cœpto itinere reuocaret. Sed elusit fraudem inimici in uirgine uirtus Christi. Nam uirgo Domini ut diabolicæ fraudis perturbaret laqueos, orationum assumit clypeos: utque lucerna per diabolum extincta reaccendatur, junior genibus Deum deprecatur.

Patitur infestationes demonis.

Exaudiuit Deus preces uirginis, quas pro receptione fudit luminis: & tenebras quas ingessit princeps tenebrarum, disrupit luce misericordiarum suarum. Videres itaque lucernam sine manibus accendentis reaccendi,& in obsequium uirginis, uelut in ictu oculi,lumen extinctum restaurari. Cœptum ergo iter læta peregerat, & ad oratorium,quo tendebat, peruenerat, reliquumque noctis obsecrationibus & uigilijs transegerat. Cumque aurora in matutinam lucem prorumperet,roburque uultu suo colorem redderet, preces uigiliasque, quibus hæc uirgo totam noctem pernoctabat, longis suspirijs iam in diem cõtinuabat. Nam pro carnis spiritusque sui contritione,& pro declinando populari fauore, sola, propria comite famula, pedibus nudis sanctorum loca sub nocturnis horis frequentare erat solita. Diebus uerò, ut humanum uitaret fauorem, talibus, & ut ita dicam,dimidijs utebatur * subtularibus, ut superior pars pedum uideretur tecta: sicque Dei feruens amore incedebat,inferiore nuda relicta.

Est per nox in precib⁹.

Nudis pedibus noctu sacra inuisit loca.

Sed dum id, quod piè egit, homines latere uoluit, fit res palam,quam innotescere noluit. Nam solo prostrata,& spe atque animo in cœlos erecta,plãtas quas nudas uideri noluit, prætereuntium uisibus non sine obliuione uidendas reliquit. Sacerdos etiam hoc uiderat, qui celebraturus Missam aduenerat,& quid in hac re causæ ageretur, satis superque mirabatur. Ipse uerò horrore tanti facti perculsus,eiusque algori cõpassus,diutissimè præstolans,postquàm illa ab oratione surrexit,continuò chirothecas de manibus suis extraxit,eiusque uestigijs supponere abijt, ut tam illustris meriti puellam religioso officio honoraret. Quas in manibus humiliter uirgo recipiens, & recedente sacerdote in alteram partem se diuertens,lõgè à se proijcere exoptauit: sed diuina operante clementia, ferè unius horæ spatio restitere in aera. Quo stupendo rursus animata miraculo, immensas retulit gratias omnipotenti Deo:non suo imputans merito, sed illi qui suis semper adest fidelibus.

Expletis tandem à sacerdote Missarum solennijs, in quibus sancta uirgo suum spiritum contribulatum Deo sacrificium immolauerat, ad proprij limina domatis remeat. Iam ferè medium iter emensum fuerat, & ecce cuidam mulieri obuiat, quam longus mœror & diutina calamitas torquebat. Gestabat siquidem filium suum in humeris, qui cum languore natiuo ab aluo ipsius malefœtæ parentis deciderat in hanc lucem; iamque sol nonum circunuoluebat annum, ex quo eundem puerum trina passione debilitatum uiderant. Et enim erat contractus, incuruus, caducis ulcibus, & solam terram despectans cernuus. Spiracula etiam uocis erant obstructa, & obmutuerat lingua. Quinetiam dira chiragra contuderat manuum articulos, intantum ut ori non ingereret cibos, nisi adiutorio alienæ manus appositos. Pro cuius incommodo, compassione & pietate uirgo Dei pusillanimis facta, & ex uisceribus misericordiarum in lachrymas est suscitata, ac si in lachrymarum indicio eum genuisse putaretur, & per omnia mater ipsius crederetur. Accedit ergo, & in humeros suos eum accepit, atque pro sospitate eius coram Domino aliquantulum fleuit. Cuius preces mox in aures Domini Sabaoth peruenerunt,effectumque sui celerem inuenerunt. Iam enim puero uocis membrorumque retinacula laxabantur, & ad officium suum penitus excitabantur: membra in usum mouendi roborabantur, atque lingua ad officium distinguebatur loquẽdi, primumque sermonem hunc habuit, quo matrem lætus sic inclamauit: Mater ueni, mater ueni. Mirabatur beata Gudula uirtutem Dei ostensam per se: gaudebat etiam mater pueri, misericordiam Dei per beatam uirginem factam in se.

Curat puerum ualde morbidum.

Ambæ gaudebant, ambæ stupebant, Dominique misericordiam semper super exaltare iudicium perpendebant. Sed hoc factum humilis uirgo nube silentij appetens obumbrari, interdixit mulieri, ne id per se aliquando contingeret diuulgari. At illa longè aliter ãctitabat, quàm uirgo Dei supplicabat: quia pro inopinata salute filij sui, pietatem nequibat tacere filij Dei: non ut uerborum uirginis Dei asper natrix, sed ut deuota beneficiorum Domini ueneratrix. Perlatum est autem huiuscemodi miraculum ad populum circunquaquè manentem, & celebre factũ usque in præsentem diem.

Iaco. 2.

Est adhuc quod in uirgine Dei miremur, quod per eam de excelso cœlorum habitaculo patratum fide fatemur. Nam ut sibi moris erat, quadam die in cella sua orationis pensum peragebat, & in cœlesti contemplatione spiritum suum suspendebat: cum ecce quædam mulier leprosa accedit, quæ non sine fide sospitatis suæ mox futuræ illò aduenit: cuius carnem ex diutina infirmitate putredo penè in uermes consumpserat, & ad mortem usque perduxerat, nisi iam ex pietate diuina preciosa per uirginem succurreret medicina. Præterea pro deformitate sui,à præsentia & uisibus hominum intantum (ut ita dixerim) exulauerat, ut uix ulla cum aliquibus consortii uestigia inueniret. Sed beata Gudula spiritu contrito & humiliato intrinsecus perfusa,compassione super illam & sermone cum illa satis est usa, atque ex nomine sic inclamauit,& pro sospitate sui,ne diffideret,admonere curauit. O Herenfrida,inquit,mens tua fidei suæ ancoram in eum figat,qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Preces proinde ingeminat solitas, suspiriorum atque gemituum administratione præstitas, ut qui decem leprosis mundatis, unius tantùm alienigenæ fidem inuenit, & pro gratiarum actione reuertentem laudauit, huius etiã mulieris fidem inspiceret, & eidem misericordiarũ suarum antidoto cõsuleret. Cuius preces Dominus exaudiuit,omnemque lepram miserationis suæ manu detersit, ut nec cicatricum signa in ea relinquerentur, quibus lepræ indicia notarentur. Quantis uerò pro subita incolumitate sui gaudij indulserit, facilè ex similibus quisque colligere poterit.

Ps. 146

Lu. 17.

Precib⁹ suis sanat leprosam

Hæc & alia innumerabilia, & plura certè, quàm possit humana colligere scientia, per famulam suam operata est uirtus diuina: quæ ideò notitiam mortalium fugerunt, quia ex iudicio diuino publica non fuerunt. Ea tamen, quæ sciri contigit relatu antiquorum, suisque ex scriptis fides præstitit maiorum, fideli tantum sufficiant, atque pro sanctitate uirginis illi satisfaciant. Hanc ergo Domino miraculis coruscare placuit, quoniã in uita sua iustè & irreprehensibiliter uiuere concessit. Igitur in eius præsenti & inimitabili uita,qualis esset meriti,crebro diuina declarabant miracula: quæ ad scribendum nimium sunt prolixa, sed ex his paucis etiam eius cætera cognoscuntur opera. Soluta autem ab ergastulo corporis,multa prioribus ampliora & admiranda sub sequuntur

Miraculis

post obitum mirificè coruscat.

sequuntur miracula: quia etsi non uiuit corporaliter, uiuit cum illo spiritualiter, qui est gloriosus in sanctis suis, & magnificus in omnibus operibus suis. O ue rè beata & multis præconijs digna, in qua dolus non fuit: neminem iudicas, neminem condemnans, nulli malum pro malo reddens, sed coram Deo & hominibus iustè ac sanctè uiuens. In hac itaque cõstantia animi perdurans, non dicam per singulos dies, inimo ue ró per singula horarum momenta feruebat fragrantia interni desiderij uidẽdi Deum deorum in Sion cęlesti: quorum uicissitudine non est inhibita, & petitione, quam petiuit, ut in domo Domini habitaret omnibus diebus uitæ suæ, non est fraudata.

Nam felici & ultimò eius præsentis uitæ termino mediante, Dominici sacramenti sese uiatico circunquaquè uallans, iturum ad cœlos spiritum roborans, Pipino seniore monarchiam tunc regni regente, sexto Idus Ianuarias, flentibus fidelium cateruis, supernorum ciuium gaudentibus turmis, illa sancta anima sanctorum cœtibus socianda, de mundi ludibrio migrauit ad Christum, ab ipso perceptura æternæ felicitatis palmam, cui est honor, uirtus & gloria in secula seculorum. Administrata autem sunt honorificè corporis ipsius funebria, & ut tantæ nobilitatis puellam decuit, ex concursu plebis non * modicè facta sunt celebria: ubi uirtutes ipsius, quibus plurimum usa est quò ad uixit, etiam ab inuitis lachrymas extorquebant, & ab ipsis uix quenquam abstinere permittebãt. Lugebant certè hanc nobiles quique, qui assuete, quibus humilitas & summa eius subiectio exemplo uiuendi fuere. Lugebant etiam orphani & pauperes, ostendentes tunicas & uestes, quibus illos hæc altera Dorcas uestiebat, & quotidianis alimoniarum stipendijs fouebat. Sepulta est autem in uilla Ham, quã hodie eo ipso uocabulo constat nominatam. Neque ad tumulum eius diuinæ glorificationis defuere magnalia, quæ uiuenti ipsi fuere semper præsentia. Nam uno eodemque die ipsius sepulturæ, sole in Capricorni sidere posito: nunc quippe brumam facit deflexus ad austrum: arbor, quam ferunt populum, uisa est subito ibidem uirescere, & quod natura temporis non habuit, in propagines formari & frondescere, in testimoniũ eiusdem uirginis, in domo Domini ut palma florentis. Tanta nanque hincinde frondium seu ramorum iucunditate diffundebatur, ut omne æstiui temporis nemus uicisse putaretur. Magnus proinde in ore omnium super hoc miraculo rumor, & duplex in omnes permiscetur stupor, arborem & insperate & intempestiue creuisse. Vtrunque enim non satis fuit stupuisse. Mirum nanque fuit, arborem subito pullulasse, sed mirabilius extitit, eam hyemis tẽpore, quod natura (ut prædictum est) non habuit, uernasse.

Sanctũ Domino spiritũ reddit.

**modica*

Act. 9.

Populus arbor hyeme ad eius tumulũ uiret mirabiliter.

Fecit autem Deus hæc consilio, quo nouit & uoluit: fecit etiam potestate, qua ualuit, qui in principio creaturarum terram iussit germinare herbam uirentem, semenque iuxta genus suum facientem. Deinde pro miraculi huius admiratione plebs undecunquè accurrit cum exultatione,* Deumque in tã præclara uirgine supplicat, & miraculum, quod uidit, ubiquè gentium explicat. Factum est autem dum humaretur corpus sanctissimum, latronem quendam exequijs eius interfuisse, & ornamenta, cum quibus sepulturæ tradebatur, contemplatum fuisse. Tertia uerò nocte, nefas quod corde conceperat malitiosè, mortifero debriatus ueneno auritiæ, opere festinabat adimplere. Proh nefas: Ad sepulcrum accessit, gloriosam margaritam detexit, & ut lupus ad prædam, ita impudens & furcifer gloriosum irruit deprædari sepulcrum. Nobilis ergo sancta, ut fuerat, uirgo, atque inclyta prosapia, & præpotentibus ac ditissimis parentibus, ut

**Deoq;*

prætulimus, exorta, non sua spontanea præmeditatione, sed fidelium potius amicorũ apparatu, eius sacrosanctum corpusculum auro & argento, ueste que preciosa honorificè fuerat redimitum. Qui talia omnia secum absportans, diripuit, solo relicto sarcophago cũ sacra uirginis gleba. Quo facto, illius nutu, cui nuda & aperta sunt omnia, statim ultio subsequitur diuina. Nam eiusdem scelesti latronis filia non multo post fœminarum choreis se interponens, quum per plateas decantando, & huc atque illuc saltando cum cæteris discurreret, quædam illic adfuit mulier, sanctissimæ uirginis familiaris & amica: quæ prædicti latronis filiam nimis diligenter intuens, easdem armillas, quas in brachijs sacræ uirginis, dum sepeliretur, reliquerat, in eius lacertis esse certissimè recognouit. Tãta ergo admiratione commota, hoc illic adstantibus denudauit celerius.

Sacrilegus fur eius sepulcrũ diripit.

Heb. 4.

Quibus admirantibus, ilico talia sanctissimè uirginis fratri, Emeberto scilicet supradicto, fuerunt delata. Hic itaque pro atrocissimi immanitate sacrilegij dolore tactus cordis intrinsecus, quandoquidem ille locus, in quo furtum factũ fuerat, suæ diœcesi erat adtitulatus) totus ex authoritate canonica in reos furti insurgens, maledictionis iaculum in eos uibrauit & à sanctæ Dei Ecclesiæ gremio atque fidelium consortio sequestrans, damnauit. Quibus tã merito mulctatis, ueluti arbor quædam, si à proprio fuerit abcisa stipite, cõtinuo uniuersi rami à priori arescunt atque destituuntur uiriditate, ita omnis illa progenies, tam detestabili profluens stirpe, graui & uaria postmodũ uexatur infirmitate. Nulla enim huius generationis persona extitit, quin clauda uel aliqua pedum debilitate detenta, uel etiam dira affecta gutteria, præteritum luat facinus. Sic nanque à primordio usque in pręsens huiusmodi in talibus talis perseuerat infirmitas. Vnde datur intelligi, sacra uirgine intercedente, illis temporaliter pœnitere à Deo cõcessum esse, ne illos igni inextinguibili (quod multo constat deterius) perpetualiter nimis infelix exureret culpa.

Sacrilegiũ illud horrẽdum ĩ modũ punitur

De sacri corporis eius eleuatione.

CVM igitur ex signis ad tumbam eius quotidie crebrescentibus, odorem uirtutum eius fama adspiraret omnibus, ex consilio & dispositione altissimi, placuit fidelibus de loco sepulcri eam leuare, & in locum honori ipsius magis congruũ transferre. Factumque est, ut ex consensu pariter & cõuentu probabilium utriusque sexus personarum, certus præfiniretur dies transferendarum beatæ Gudulæ reliquiarum, quas ad Niuialense transferre cœnobiũ ex consilio eorum, qui conuenerant, est propositum: quandoquidem non esset competens, thesaurum tantæ margaritę oculi angulo humilimi uiculi, sed loco celebri reponi. Sed consilium humanum, diuino non roboratum, in ipso suo conatu est frustratum. Nam dum feretrum, receptui membrorum paratum, moueri tentaretur, ut eo, quo prædictum est, transportaretur tanto fit pondere ibidem fixum, ac si catenis insolubilibus teneretur adstrictum. Quid uerò agere debeant, stupore & solicitudine utrobiquè hæsitant, quia ibi quid * agere nesciebant, ubi de occulto Dei iudicio quicquam præsumere non habebant. Venit proinde in mente quibusdam religiosis consanguinitas beatæ Gudulæ, Aldegundis atque Vualdetrudis uirginum Christi: si fortè hæc uirgo illuc mẽbra sua transferri uellet, quò quælibet uirginum præscriptarum sedem suæ quietis haberet.

Corpus S. Virginis moueri loco nõ potest.

** agerẽt.*

Erant nanque loca, tunc reliquiarum earundem uirginum

ginum Christi seruatoria, beatæ uidelicet Aldegundis Malbodiū, sanctæque Vualdedrudis Castrilocus. Destinabant ergò animo nunc huc, nunc illuc transferre, similiterque in mouendo uires perdidere. Nam huius rei adinuentio per omnia redigitur in nihiliū. Fatigari poterant, sed sanctam glebam mouere non poterant: Singulis uerò huic ponderi frustra succedētibus, & in ipso conatu deficientibus, pietas diuina diutius suspensos tenere noluit, quos ad id operis inspiratione sua excitare uoluit. Nam reuerendæ huic eleuationi quidam prouectæ, immo decrepitæ ætatis intererat, qui usque ad id temporis longum senium duxerat, solusque à diebus sanctæ Gudulæ superstes, cæterisque natu & industria prouectior fuerat. Huius spiritum diuina inspiratio mox excitauit, & quò uirgo Dei transferri debuit, inspirauit: Nanque in hæc uerba prorumpens, Videtur, inquit, mihi eam quietis suæ sedem in oratorio sancti Saluatoris iam elegisse, in quo eam, quo ad uixit, assiduis suspirijs spiritum suum claruit Deo uouisse. Tunc ad nutum senis intuitus omnium pendebat, eiusque sententiæ omnium, qui aderant, consensus respondebat. Et accedentes se retro, tanta mox facilitate usi sunt in ferendo, quanta prius difficultate frustra laborauerant in mouendo.

Iterum manet immobile.

Fit facilè mobile.

Deportatum est ergo ad præscriptum locum Mortzelle illud uenerabile corpus, populis promiscui sexus cum laude & tripudio comitantibus, miraculisque ex glorificatione diuina prosequentibus. E quibus ea, quæ fidelium relatu didicimus, ut posteris notitiæ sint, narrabimus. Cum à plebe, sanctū corpus in hymnis prosequente, dimidium itineris emensum fuisset, & iam Ecclesiæ, ad quam festinabat, cantantium populus propinquasset, ecce surdus quidam, cui longa infirmitas aurium meatus clauserat, pro incommoditatis suæ remedio corpori sacro propius accesserat, & ut fidelibus ad deportanda sanctorum corpora moris est, propè lipsanas sacræ uirginis ire religiosum duxerat. Cuius fidem euestigio sanitas consequitur repētina, quam meritorum beatæ Gudulæ præstitit medicina. Hauserat aure sonum, chorus inde stupet populorum. Tunc uerò pro receptæ sanitatis commodo gratias Deo sanctæque uirgini egit, atque sacrum corpus ipsius sequendo, reliquum itineris peregit, & cū populis, pro nouitate rei uoces in altum dantibus, ad definitum sancti corporis locum peruenit. Ergo in Basilicam sancti Saluatoris sancta ossa introduxere, & cum magna lætitia post sacrum altare constituere, & nomen sanctum eius adscribunt iustè in aliorum sanctorum serie. Cumque Missarum celebrassent solennia, perfecto honore, læti redeunt domum, prædicantes sanctæ uirginis nomē famosissimum, ac in sanctis suis mirabilem magnificantes Deum.

Surdus recipit auditū.

Hoc uerò die, quo translatum est corpus uirginis in basilicam Mortzellensem, uirtus altitoni ad nominis sui laudem, & suæ uirginis ampliandum honorē, patefecit suæ omnipotentiæ ostentationem. quā utique propalauit super ipsam arborem, cuius superius fecimus mentionem: quæ uidelicet in uico Ham cœperat crescere ad uestigia sanctæ uirginis, depositionis eiusdem die. Hęc enim arbor olim apposita custos fidissima sanctarum exequiarum, non defecit à suo obsequio nec in translatione earum. Nā altera die eiusdem translationis in uillam Mortzelle, eadem arbor sacræ uirginis membra fuerat subsecuta, ac in eodem loco tam mirificè eradicata, & conuenienter transplātata coram prædicti oratorij foribus, quasi ibidem à primordio germinare cœpisset ac crescere, cum utraque uilla à se inuicem decem milliarijs distarent. Neque parum erat spectaculi, arborem ex eo loco, quo olim sine manibus creuerat putantium, etiam sine manibus subito transisse eradicantium. Quod ad iussum Dei omnipotentis actum angelico ministerio intelligit, qui diuina prouidētia disponi omnia fideliter credit. Huius rei rumor circunquaque decurrit, & per cūctorum ora uolitans, ad palatium usque peruenit. In tempore illo sceptrum monarchię Imperialis tenebat Carolus, qui ex trophæis frequentibus cognominatus est Magnus. Itaque fama uolucri prouulgante, certatim studebant illuc aduentare tā longinqui quàm proximi, & miraculū, quod Christus ad gloriam suę uirginis monstrauerat, ardebant intueri. Rex autem Carolus tā mirificis auditis miraculis, illuc deuotus aduenit, ubi ex miraculo prædictę arboris nouum spectaculum sibi iniecit, & ex spectaculo compunctionis granum adiecit. Qui ut ecclesiarum Dei amator semper extitit, defensorque strenuus, in cunctis deuotissimus, eandem uillam Mortzellensem sacræ uirgini testamentis condonauit legalibus, & prædictum prædiolum Ham, unde arbor aduenerat, sub pluribus ac idoneis tradidit testibus, ut ibi tota uilla deinceps subiecta maneret, ubi primum arbor præcesserat diuinitus. Adiecit insuper præfatus rex eo in loco sanctimonialium aggregare cateruam, decretisque regalibus facultatem illis famulandi Deo ascripsit satis opportunam. Quæ singula testamento mandauit, subscriptis testibus assignauit, & ecclesiæ, in qua sancta iacebat, in perpetuam hæreditatem delegauit. Quæ scilicet traditio usque ad Vuenemarum rata permansit: cuius usurpatione iniusta, ad posteros suos eadem uilla non sine offensa diuina pertransijt.

Stupendū diuinitus translatæ arboris miraculū.

Carol⁹ Magnus prædicatur

Post hæc memoratus rex Carolus exercitio uenationis more deditus, per circunadiacentem forestem turbabat rabidas feras à suis saltibus, inter quas miræ magnitudinis ursum insequitur, qui iam multo spatio uictus, cum nullum esset effugium, undique campis late patentibus, ac mortem imminentem iamiamque capiendus crebris differret flexibus, propere cursu recto tendit ad Mortzellam, & in sancti Saluatoris irrumpit ecclesiam. Tunc rem contigit euenisse, quam facilius erat stupuisse, quàm dixisse. Nam Deus, qui, ut scriptum est, homines saluat & iumenta, bestialem quodammodo ursi sensum permutauit, rationemque quandam intelligendi in eo formauit. Erat nāque cernere, propè lipsanas sacræ uirginis se admisisse, & sub tanta protectrice, à strepitu insequentium iam securū procubuisse. Ibi subito oblitus feritatis suæ, deflexa ceruice, submissoque humiliter capite, Sanctimonialium aduenientium cœpit uestigia lambere, ac more lasciuientium catulorum omnibus aggaudere. Vnde patenter dabat intelligi, se fuisse defensatum patrocinio famulæ Dei, eiusq; amodo paratum esse deseruire obsequijs. Quod ubi nunciatum est regi, cum suis rem, quæ in bestia diuinitus agebatur, intellexit, Dei que magnalia in uirgine amplectens, recessit, sine eiusdem ursi quidem læsione, sed non sine rei, quam uiderat in urso, admiratione. Idem uerò ursus desistens esse syluestris, cœpit esse domesticus, & in reliquū apud eiusdem loci sanctimoniales non aliter uixit, quàm sententia omnium ibi manentium sibi indixit.

Ps. 35.

Operæpretium mihi uidetur non prætermitti silētio, qualiter eandem famulam suam clarificauerit opifex rerum per fines transmarinos. Ibi siquidem rex quidā regebat populos sub placida pace, qui susceperat filiam ex legitima coniuge. Huic autem prima natiuitatis dies dedit initium uitæ cum membrorum labe, quam languor coæuus debilitate contraxerat. Cui in uisu persona mulieris uultu & statura spectabilis apparuit, eamque sospitatis suæ indicia ad tumulum uirginis Gudulæ iam citò futuræ edocuit. Expergefacta autem, patri & matri quæ uiderat, retulit, stuporemque

De cura eiusdam regis filia.

remque

remquè ipsis exinde intulit: quibus pro uisione gaudium quidem creuit, sed quia locum ignorabant, solicitudo tristitiam dedit. Tunc nocte sequente eadem uisio puellæ apparuit, utque bonis esset operibus intenta, admonuit. Quæ somno excitata, noctem illam diemque sequentem lamentationibus transegit, donec tertia se nocte eadem, quæ ante apparuit, mulier præsto dedit, & consolationis uiam primum ingressa edocuit, quo beata Gudula pago orta, ubi post mortem sepulta, & ad quem locum postea esset translata: adijciens etiam sanctimonialium cateruam, quietis ipsius loco aggregatā, atque ad obsequium eius fidei signo subarrhatam. Manè ergo his, quæ uiderat, publice enarratis, patreque & matre pro his in gaudium excitatis, naui una cum militum manu imponitur, emenso mari ad locum, ubi uirgo Dei sedem suæ quietis elegerat, prouehitur. Vbi à sanctimonialibus suscepta, ac propè lipsanas sacræ uirginis posita, orationis instantia ab eisdem per triduum fouetur: tandemque sospitatem, quam oraculo accepturam se didicit, meretur. Sicque membrorum officio roborata, atque incredibilibus super hoc gaudijs excitata, licet adhuc paganis detenta ritibus haberetur, Deum in tanta uirgine miraculis coruscantem profitetur, ad patriam repedat, Deumque Christianorum publicè prædicat.

Cuius incolumitas stuporem, gaudium & fidem regi suisque dedit: stuporem, rei nouitate: gaudium, in filiæ recuperatione: fidem, in unius Dei confessione. Tandem & ipse ad cœnobium sacræ uirginis, satis terrarum marisque emensus, una cū plurimis regni sui uiris est adductus, baptismumque, quibusdam suarum rerum copijs ibidem oblatis, est adeptus. Post cuius perceptionem eidem beatæ uirgini uas argenteum condonauit, quod in deferendis ad Ecclesiam oblatis longo post tempore ibidem manentium ætas conseruauit. Interea regressus, patriam cum suis reuisit, ut omnes sui regni homines baptismi fonte abluerentur decretum dedit: quod latè diuulgatum, in unum credere Deum fecit. Postremum, nullum permisit regno militare suo, qui per paganismum rebellasset Christi regno. Sic per salutem unius, multis prouenit animarum salus. Sed nec dubitari debet, quanta inter circūmanentes signorum gloria fulserit, quæ longè etiam remotos populos illustrauerit miraculis. Magna uerè in cęlis & in terris eius gloria, magna æque ipsi apud Deum inueniendi, quæ postulat, efficacia: cuius meritis obtinentibus, ueri notitia Dei transmarinis data est gentibus: non illis, quos uocant Anglos: iam enim illi docente Augustino in Christum crediderant, quē admirabili uiro Gregorio authore docentem meruerant: sed longe nimirum remotioribus, in infidelitatis cœno tunc temporis sordescentibus. Ratum quidem erat sanctimonialium inibi floruisse religionem, adusque Hunnorum irruptionem. Qualiter autem cum eis sanctimonialibus actum sit, & in Mortzellēsi uilla religio supradicta defuerit, sequēs sermo declarabit.

Post multa & magna miracula ostēsa in uico Mortzelle dispensatione Domini, collocata, sanctimonialium congregatione inibi in honore dilectæ Deo Gudulæ uirginis, multiplicata populorum malitia, læta *1. Pet. 5* & prospera turbauit diaboli uersutia. Ipse quippe aduersarius noster, q bonis inuidet, & malis adgaudet, dum tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, si qua adhuc uirtutum uestigia remanserunt in terris, nititur omni impietatis abolere molimine, Vt iacula atrocitatis suæ per corpora exterius transmitteret liberius, heu dolor & facinus, primo uenena sua in anima diffudit interius, tanto grauius, quanto abūdantius. Sic, ut diximus, ascendente ad Dominum clamore nequitiæ Christianorum, ut similem inuenirēt pœnam, fines Lotharingiæ gens inuadit Danorum. *Barbari populantur regiões Christianorum.* Sanctuaria uertebantur in derisum, in prædam substātiæ incolarum. Ita pace turbata, res cœnobij Mortzelensis paulatim diripit aduersariorum insatiabilis cupiditas. Qua tempestate, metu paganorum agente, sacratissimæ uirginis Gudulæ corpus à supradicto cœnobio in locum, qui dicitur Capræmons, deportatur. Intereà pagani impietatis suæ funiculos latius protendentes, atque rapinæ uastationisque fomitem magis ac magis sitientes, quæcunque poterant consumptionis fine perdidere, nec etiam à cœnobio Mortzellensi manum abstinuere. Nam igni ab eis crematum, & irremediabili malo temere est inuasum: ita ut nullam nostro nunc tempori reliquerint indicium. Nam sicut nobis Dominica uox testatur, omne regnum in se diuisum, desolabitur: *Lu. 11.* Lodouicus rex Austrasiorum, fines Francorum iniuste inuasit contra fratres suos. Facta itaque pactione inter eos, datisque sacramentis cū reuerteretur, Nortmannis, qui erant progressi usque Carbonariam, in loco, qui dicitur Thimnim, obuiauit supradictus rex, qui Austrasijs imperauerat: cum quibus absque mora conflixit, & Deo propitiante, ex eis maximam partem gladio strauit: reliqui in fugam dilapsi, in fisco regio se communiūt: deinde noctu diffugiunt, & ad classem gressum dirigunt. Postea Vualā fluuium ingressi, in * Niumago ad regium palatium applicuerunt, ibique castra posuerunt. *Nortmanni Nouiomagū obtinent.* Quod factum cum ad notitiam Lodouici perlatum esset, absque dilatione cum exercitu uenit, & munitionem obsidione clausit. Conserto cum eis nonnullis diebus certamine non adeo præualuit, quia palatium ingentis magnitudinis miriique operis, hostibus tutissimum præbebat receptaculum. Postremo rex accepta pollicitatione, quòd si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuo de regno eius discederent, cum omnibus copijs recessit. Illo recedente, Pagani palatium unà cum munitione exurentes flammis, nauibus ascensis, maiori numero congregato, cum inæstimabili multitudine peditum & equitum consederūt in loco, qui dicitur Hason iuxta Mosam. Et primo impetu finitima loca depopulantes, Leodium ciuitatem, Traiectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. *Multas urbes fiāmis exurūt.* Secunda incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis ac incendijs cuncta deuastant, Coloniam Agrippinā, Bonnam, ciuitates cum adiacentibus castellis, Tulpiacum, Vulpiacum & Nussam igne comburunt. Post hæc Aquis palatium, inde Malmundarias & * Stabulaus monasteria in fauillam redigunt. Arduennā percurrentes, Prumiam monasterium ingrediuntur ipso die Ephiphaniæ Domini, Interfectis omnibus, quos ibi inuenerunt, monasterium igne cōsumunt, & onerati præda, ad castra redeunt. Dum hæc aguntur, Lodouicus rex apud Franconofort moritur. Nortmanni audita morte regis, nimio exultabant tripudio, & iā non de conflictu, sed de præda cogitabant. Igitur cū omni festinatione exeunt, & Treuirorum ciuitatem nobilissimam die sacratissimo Cœnæ Domini occupant: In qua usque ad sanctum diem Paschæ fessa ab itinere corpora recreantes, omne tentorium urbis circunquaque usque ad solum demoliti sunt. Deinde ciuitatem flammis exurentes, Mediomatricum dirigūt aciem. *Treuiris comburitur.* Quod cum reperisset eiusdem urbis antistes, adiunctis sibi alijs episcopis uel comitibus, ultro illis obuiam ad pugnam procedit. Inito certamine, Nortmanni uictores extiterunt, & episcopo interfecto, cæteri fugerunt. Pagani iter, quod cœperant, deserentes cum ingenti præda summa celeritate ad classem reuertuntur. Ijsdem uerò temporibus Carolus, huius nominis & dignitatis tertius, *Alij habēt, quòd* licet grauibus & multimodis regni negocijs occupatus, tamē aduersantes Nort-

mannos

data pecunia, è regno decesserint. mannos, Deo auxilium referente, gno depulit. Postea uerò gens Hungrariorum finibus suis egressa, regnũ Bauiariorum ac Lotharingæ occupat, cædibus, rapinis ac incendijs omnia uastat, & usque ad Carbonariã syluam igne & præda est demolita. Sed Otto senior tunc temporis Imperator, multimodis regni & suorũ procerum impeditus incommoditatibus, dum aduersantes non cohibet hostes censura regiæ seueritatis, maiorem & grauiorem licentiam iniustitias faciendi tribuit etiam domesticis. Bellum tamen contra Hungarios susceptum, Deo misericorditer dispensante & pro suis pugnante, satis feliciter peractum est. Rex ipse Hungrariorum cum suis principibus captus est: cæteri uerò interfecti & funditus sunt extincti.

DE RELIQVIIS S. GVDVLAE.

Igitur post tanta & talia regni flagitia recedentibus paganis, beatæ Gudulæ corpus ad præscriptum cęnobium, à Danis iam in nihilum redactum, redijt. Quod quanquàm hostium irruptione suique destructione uilesceret, beatę tamen uirginis corpus ibidem seruabatur, eaque reuerentia, qua loci eiusdem ualuit paupertas, uenerabatur, donec Vuenemarus quidam subintrauit, qui ut altera pestis eundem locum iniusto posidendi desiderio usurpauit, & omni crudelior belua, specie Christianus, non opere, paganos ipsos nimia uicit crudelitate. Bona ecclesiastica in usus suos & suorum stipendia satis audacter præsumpsit uendicare, & ancillas Christi iniurijs & egestate coactas, compulit fugere, & ut oues sine pastore circunquaquè uagantes errare. Si quam præterea de numero Deo seruientium mors occupabat, locum eius auaritia Vuenemari supplere nolebat: sed non mirum erat, quippe qui uiuentibus sua denegabat. Hoc tandẽ iusto Dei iudicio tam animæ quàm corporis morte dãnato, dolet ecclesia ipsum reliquisse filios. Quorum unus Hermenfridus res ecclesiæ supradictæ inuasas iniustè, non timuit mortuo patre suscipere, & quidem per aliquot annos sine alicuius contradictione uel defensione. Hoc enim tempore, ut clamat ueritas scripturæ, neque rex, neque dux in Israel erat: sed unusquisque in uia cordis sui ambulabat. Tanta nanque aliorum malorum pericula, tanta undique ad uersitatum creuerant incommoda, tanta insuper principum erat negligentia, uel defensorum impotentia, ut res ecclesiarum minui uel diripi in his finibus ab aliquo, iam esset pro minimo. Post hæc Ottone secundo tenente imperium, Carolus frater Lotharij regis Francorum in regno Lothariensi adeptus est ducatum. Qui statum imperij dolens perturbari multipliciter, ad melioranda negocia multorum animũ aduertit solerter. Vnde inter cætera res ablatas ecclesiæ Mortzellẽsi inuasorum partibus nisus est subtrahere, & sanctæ Gudulæ famulantibus restituere. Sed quiuis scire potest facile, quàm difficile corrigãtur, quæ in consuetudinem uenerunt diutina dilatione. Sua loco sancto uolebat reddere industria Caroli ducis, sed obstabat audacia persuasoris, nec Deum timentis, nec hominem reuerentis. Insurgunt testes iniqui, & mẽtita est iniquitas sibi. Hermenfridum omnes suæ partis clamant esse patris successorem, & paterni boni hęredem. Ducis autem præualente potentia, Hermenfridus suique complices amantes terrena, paruipendentes cęlestia, inito consilio inuasas terras retinent sibi, & preciosam margaritam, omnibus datis comparandam, corpus scilicet sanctæ Gudulæ, dant bono negociatori, Carolo uidelicet glorioso duci. O miseros & miserandos omni modo, qui instar brutorum animalium terram respicientes pectore prono, ac uentri obedientes, non Deo, ipsi se indignos iudicant tanto dono. Et sicut paternam rapacitatem eis hæreditate cessisse gauisi sunt, sic quasi æterno muro ne perfossi, paternæ necis exitum sibi contigisse tristati sunt. Nam uniuersos eiusdem possessionis cohæredes, inaudita miserabilique nece notum est finiri ad extrema uenientes. Carolus uerò dux pro nihilo ducens damna terrarum, felici commercio gaudet se cęlestem suscepisse thesaurum. Quem cum debito honore in ecclesiam sancti Gaugerici Bruxellæ intulit, & quid sibi cessisset boni gestiens probare oculis, temere, quamuis deuote, aperuit thecam uirginis: sed mirum dictu, ecclesiam totam derepente nebula circunfundit, omnemque diurni luminis adspectum in nocturnas tenebras permutans, oculos præsentium caligo retundit, atque sic prouidentia Dei omnes ab incepta temeritate retraxit. Saniori interim præscriptus dux innitens consilio, se unà cum aliquanta fidelium plebe in contritione carnis ac spiritus coarctauit triduo, ut quod faciendum incauta persuasit temeritas, summa, quæ omnia uincit, impetraret humilitas. Et iam tertia dies illuxit, memoratusque princeps ad loculum beatæ uirginis cum sacerdotibus ac thymiamate accessit, aperuit, & quod desiderabat uidit, inuocataque Dei maiestate reclusit, ac sigillo signauit. Posteà uerò partem quandam uillæ, quæ uocatur Molenbecca, sanctæ Gudulæ tradidit, & sex familias addidit, & alia complura altaris uestimenta donauit. Illic non sine magna ueneratione quieuit usque ad tempora comitis Baldrici, nepotis Caroli ducis. Millesimo quadragesimoseptimo anno incarnationis Dominicæ, xv. indictione, Damaso Apostolicæ sedi præsidente summo pontifice, Henrico II. regnante, dedicatum est in monte Bruxellæ templum xvj. Calen. Decemb. ad laudem nostri redemptoris, in honore sancti archangeli Michaelis à Gerardo Cameracensi episcopo. Lambertus uerò, qui & Baldricus comes, Henrico fratri succedens, cuius præsentia tunc cuncta extiterunt illic decenter ordinata, eodem die illud corpus sanctissimum de ecclesia sancti Gaugerici cum episcopo cæterisque sacris ordinibus leuauit, atque cum summo honore in ecclesia sancti Michaelis reposuit. Et annuente in omnibus uxore sua Oda, quæ fuit Gozelonis ducis filia, ad seruiendum Deo sanctæque Gudulæ uirgini, ibi clericos constituit, & ad usus eorum ipsam ecclesiam cum decimis, & alia plura legaliter contulit. Ibi nunc quoque, ad ostendenda gloriosæ uirginis merita, multa & magna fiũt miracula. Hæc de uirgine Dei pauca tantum è multis in notitiam nostram uenerunt, omissis proculdubio plurimis, quę nos prætererunt. Sed hic nostra de uirgine claudatur oratio, eiusdemque nobis aperiatur intercessio, quæ me scribentem, & te Christiane respiciat legentem, Amen.

Vuenemarus bona ecclesiastica sibi scelerate uẽdicat. Iudic. 17.18. 21.

Carolus frater Lotharij, fit dux Lotharingiæ.

Vltio diuina in usurpatores rerum ecclesiasticarum.

S. Gudula transfertur Bruxellas.

Carolus dux quæ sit largitus ecclesiæ S. Gudulæ.

S. Gudula ad S. Michaelis adem transfertur.

BERNARDI IVSTINIANI Oratoris Expolitissimi, in Beati Laurentij Iustiniani Venetiarum protopatriarchæ uitam, ad monachos Carthusienses Præfatio.

ETSI non dubito, uenerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti uiuens solebat, ita etiã uita functus excipietur à uobis omni pietatis officio: iucundiorem tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimusque hospes ad uos ueniat, cognoueritis. Nam quum cum à teneris annis

annis dilexissem plus etiam quàm parentem, atque illius discessu mœrens, desiderarem aliquid solatij, optabam (ut amantium mos est) aliquam illius imaginem, non Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & uerba: quæ nisi literarum uiua (ut ita dixerim) pictura fideliter atque perfecte repræsentari non possent. Illud igitur unum cupiebam, illud optabam, singulares illius cœlestesque uirtutes, & cuius pontificum ueterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod cum ipse mecum sępius agerem, sæpe etiam cum his uenerabilibus patribus uestris, qui apud nos sunt, & pręsertim cum angelici spiritus uiro Francisco Taruisano præfecto uestri cœnobij, accidit inter nos officij quædam & pietatis plena contentio. Quum orarem ego illum, & ille contra me, ut aliquid de uita nostri pontificis scriberem: dicebam esse illi authoritatem, esse doctrinam: consueuisse per multos annos cum Laurentio, multa uidisse, multa cognouisse: singulari charitate ac reuerentia ei fuisse deuinctum: Vereri me præterea dicebã, ne si ego scriberem, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurentij causæ, & (uelut in foro solet) testimonium nepotis in causa patrui suspectius haberetur. At ille eisdem contra me rationibus urgebat enixius, & facultatis, & consuetudinis, & amoris: atque (ut est præstanti doctrina & usu rerum) intueri iubebat Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est, adspicere Bernardum, qui Gerardo fratri, inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias, locum præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solum memorabat, sed Grecos etiam. Nam & Chrysostomus parentis, & Basilius sororis uitas & laudes, quemadmodum noster Aurelius Monicæ matris, prosecuti sunt. An (pręterea dicebat) si quotidie uides alienos & externi generis homines concurrere ad illius sepulcrum, qui aut statuas, aut flores cereosúe in testimonium uenerationis apportent, quid tandem tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendum est? Te certe audiui, quum diceres illum tibi sæpe magnis in laboribus præsenti adfuisse numine, quemadmodum promisit ipse tibi, dum migraret è uita. Nónne igitur ad illius honorem & gloriam, (nisi ingratissimus esse uis & haberi) quicquid in te est aut facultatis & ingenij, aut denique studij & diligentiæ, conferendũ? Hæc igitur ille quum diceret non minus prudenter quàm amice, certe in memoriam redigebat, idipsum usu accidisse ferè per omnes ætates. Omitto enim priscos illos gentiles, ut Catonem, ut Cæsarem, ut Thucydidẽ & Xenophonta, quorum hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas: adeo non de amicis aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitarunt. Dicam de nostris. Certe Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Bernardus Malachię, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere uitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaque refragari iamiam poterã summæ authoritatis exemplis, sed illa præcipue ratione non poteram, quam de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt enim optimus pater ea maxime tempestate, quum me familiamque meam turbulentissimi fluctus & procellæ uarijs modis impeterent, ut mergi penitus necesse fuerit, (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater, in tantis malis atque periculis opem tuam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officiũ, quod profecto ab nepote erga patruum sine scelere omitti non potuit, appuli animum ad scribendum. Quæ autem narrabimus, uerè possumus dicere cum Apostolo, quia non solum à fidissimis testibus audiuimus, sed

Francisc⁹ Taruisan⁹.

Nota quid cõferat pia inuocatio Sanctorum.

1.Io.1.

pleraque ipsi uidimus oculis nostris, & manus nostrę contrectauerunt: præsertim cum ab initio pontificatus ad ultimum usque uitę diem, ab illius (ut aiunt) latere nunquàm ferè discesserimus. Placuit autem uobis potissimum inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa, mei apud uos habeam pignus eximiæ erga uos familiæ nostræ obseruantiæ & pietatis: cur germanos optimos atque dulcissimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quantum in me est, pari quoque contubernio non donem? Venit igitur ad uos Laurentius, pater & uita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans, quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non uideo. Sunt autem summa omnia hæc, & habitant adhuc in oculis omnium, ex quibus & uoluntatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

QVO GENERE, QVIBVS PArentibus sit ortus, & quo pacto adolescens ad disciplinam monasticam sit profectus. Cap. I.

NAtus est igitur Laurentius Venetijs Bernardo Iustiniano patre, matre uerò Quirina. De utriusque familiæ nobilitate neque multa dicere, neque omnino silere licet sine illius iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari superbæ leuitatis est, ita fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniani posteris defluxisse, tres Constantinopoli pulsos per seditionem, uenisse in Italiam, atque Venetij consedisse. Huius familiæ uirtus cum multis in bellis, tum in eo maxime claruit, qđ à Vitali Mihaele duce Veneto aduersus Emmanuelem Imperatorem Constantinopolinum feliciori initio, quam euentu gestum est. Classem nobilissimam centum triremium, & uiginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus dein de Epiri atque Achaiæ, & deinde maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captaque denique ac spoliata Chio, ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquarum, (seu pestis illa fuit, corrupto cœli tractu, seu, quod magis creditum est, infectæ ab hostibus ueneno aquæ) sanè incredibili lue uastata est. Iustiniani quicunq; per ætatem potuerant capere arma, classem eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes, sed tantum conatum infelix exitus excepit. Nam ad unum omnes, sic uolẽte Deo, aut ferro, aut morbo extincti sunt domi, præter aliquot senes, sufficiendæ soboli frigidiores. Forte euenit, ut unus tantum superesset adolescens. Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige uacuam classem trahens, in patriam reuersus, & cum præter alia publica incommoda, tum etiam quasi excidij illius familia causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat charissima incidit in populi odiũ. Et ut quoquomodo posset reconciliaret, statuit non solum restituere illam in lucẽ sed copulare etiam sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro tertio, pontifice maximo, ut liceat adolescenti monacho soluere uinculum religionis, ad reparandã sobolem suæ gentis, eique unicam filiam despondet, Annam nomine. Faustæ fuere nuptiæ. Donauit illos Dominus maribus sex, & tribus fœmellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens, uoti ueteris

8. Ian.

Genus S. Laurentij.

Familia Iustiniana.

Venetorũ clades.

Redit ad meteris

Monasterium Nicolaus Iustinianus.

ueteris religionisque non immemor, ad monasteriũ reuersus est: ædificato prius apud Amianum cœnobio uirginum sub nomine sancti Adriani: in quo uxor ipsa Anna quoque monasticam cępit uitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai in testimonium sanctitatis ad nostram usque ætatem perstitere. Quod, ne cui forte mirum uideatur, ijsdem temporibus idem Alexãder põtifex Constantiam, Gulielmi Siciliæ regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariam Henrico Imperatori, Frederici Barbarossæ filio, nuptui concessit, ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat charissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater, & ipsa clarissimo genere, anno ætatis quarto supra uigesimum amisso uiro, & quinque susceptis liberis, reliquam ætatem cælebem duxit, domum suam regens, ut Apostoli uerbis utar, & filios in timore Dei & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & ne in delicijs mortua esset, cilicium & catenam æream, quoad uixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & uigilijs florentem ætatem castigans: præcipue autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & uerbo instrueret, & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamẽtũ, germanorũ fratrum par memorabile, Marcus & Leonardus, quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberemne hic aliquid de illorum uita moribusque, sed quum magni res operis uideretur, malui nunc soli Laurentio dare operam. Vnum tamen illud non silebo, cum bona uenia legentium, tres eiusmodi fratres tanta uirtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium scientia præditos (quod quidem scriptorum monumentis extet) uix ulla unquam secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuẽsis illius maximi & periculosissimi, & natus, quo die pro insigni apud Clodiam uictoria, uniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitia pareret, gaudio quodam animi perfusa, Deo primum gratias egisse, quòd eum partum, quem tantis in laboribus periculique gessasset, in lucem ederet cum tanta ciuitatis lætitia, deinde Deum suppliciter orasse, ut hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus, quod certe uidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæua ætate declarauit morum elegantiam singularem. Nihil illo uenustius, aut amabilius, cum maioribus natu libenter esse, cũ æqualibus facilis, minores amplecti. Cæterum excellenti uidebatur animi magnitudine, & ad summas res semper intenta. Nihil illum ludicri delectbat, ut solet cæteros iuuenes, sed ad magnas res diuina sapientia rapiebat, ut aliquando Quirina mater metuẽs, ne altiorsum erumperet ille ardor animi, & mundi honores amplecteretur plusquàm par esset, quin tu, inquit, hanc mi fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius ueluti per iocum, Noli timere, ait, mater, magnum me Dei seruum adhuc uidebis. Hoc de seipso puerile præsagium haud multo post Dominus impleuit. Annum erat natus undeuigesimum, eius scilicet ætatis, in qua carnis illecebræ ancipitem facere solent humanæ uitæ uiam.

1. Ti. 5.

Nota sanctitatem nobilis matronæ.

More adolescentis S. Laurentij.

Dominus autem Iesus manum illi adhibere uolens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui fasciculus amoris inscribit, meminit. Ipsius uerba subijciemus: Eram uestri similis, quærens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandem quædã uirgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hæc propius accedẽs, uenusto uultu placidoque affatu, O iuuenis, inquit, dilecte, cur effundis cor tuum, & pacem sectando per multa uariaris? Quod quæris, penes me est, quod concupiscis, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere uolueris. Quũ uerò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo, læta discessit. Hac igitur uisione perculsus, rem detulit ad Marinum, Quirinæ matris consobrinum, qui fuit tam uita quàm doctrina sanctissimus. Is quanquàm magnum aliquid portenderet, & ardentem iuuenem ad omnem altissimæ uitæ rationem intelligeret, perspicere tamen penitius illius animam, & corporis firmitatem experiri maluit. de uestitu nihil mutauit, ne cultus sordidior proderet animi propositum: sed matri nimium amanti secretum esse non potuit. Quæ quum præter suspiciones alias, ligna quædam rudia super lectum sterne re, superque his lignis cubitare filium depræhendisset, (ut est matrum natura mollior) metuens ne filius non satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparare. Et quidem uirgo offerebatur forma, nobilitate & amplis diuitijs præstans, quam ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atque ad Marinum auunculum se contulit in religionem canonicorum collegiatorum, qui S. Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem initio conuersionis proposuisse animo, hinc omnia bona fortunæ, nobilitatem, magistratus, honores, uxorem, liberos, pecuniam, & omnis præterea generis uoluptates, illinc inedias, uigilias, æstus, algorem, seruitutem, sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese ita exegisse, Considera nunc etiam atque etiam Laurenti, quid agas, Putasne hæc perferre poteris, aut illa contemnere? Tum sese ad Domini crucem conuertisse, Tu es Domine spes mea, ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo, relicta matre fratribusque, calcatis præterea opibus & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad cœlestem militiam profectus est.

Christus illi apparet.

Nota stratum sancti adolescentis.

Spernit nuptiarum uoluptates.

De siti, fame, uigilijs, & omni corporis attritione, de dolorum tolerantia per omnẽ ætatem declarata. Cap. 2.

PRimum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius uiam breuissimam iudicauit, si nihil illis molle cõcederet, sed bellum gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quem nunquàm saturitate, sed uix ultima necessitate definiret, nihil de sitis tolerantia, qua nunquàm sic torreri uisus est, ut uel per ieiunium uel manuum operationem, uel peregrinationem, uel ualetudinem adduci potuerit, ut potum deposceret, quin si inuitaretur à fratribus, dicebat, Quo igitur pacto feremus Purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre nõ possumus? Vigilias à patribus institutas non solum ita seruauit, ut ad matutinum primus ueniret, ultimus discederet, sed quum omnium monachorum mos sit, post matutinum ad somnum redire, donec sol illucescat, Laurentius per omnem uitam nunquàm de ecclesia discessit, donec ad primam fratres conuenirent. Rigente hyeme, accedere ad ignem nunquàm uisus est, quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit autem, ut pater quidam ad ignẽ inuitaret, recusante illo, palpauit pater illius manum, quumque obrigentem frigore sensisset, admirans,

Pugnat aduersus uoluptates insigniter.

Vigiliæ eius.

Tolerantia frigoris.

rans, inquit: O fili, magnus calor est, quo intus ardes, si frigora ista non sentis, quibus obriguisti. Quid illud ut ne in hortum quidem remittendi animi causa unquam accesserit, quod unum solet esse monachorum remedium? Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia: non dextra, non læua sedilibus * hærere: quem statum semper in psallendo seruauit. Videntur hæc fortasse minus admirabilia his, qui nunquam experiuntur. Vos autem nobiles Christi athletæ, qui quotidie facitis harum rerum periculum, scio factu difficiliora quàm dictu iudicatis. Huius propositi atque constantiæ perseuerauit usque ad ultimam senectutem, ut in ipsis ægritudinibus uix ulla corpus remissiori ratione foueret. Nam quum medicus eum laborantem iam ferme septuagenarium ad edendas carnes inuitaret Quadragesimæ tēpore, & quo facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex his recentioribus, qui ob ægritudinem haud maiorem die Dominicæ passionis pulpam phasiani comedisset petiuit primum Laurentius, an abstinere posset sine uitæ periculo, quum ille non negasset, Vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo: sed ut uerum fatear, ualde me delectant ueterum exempla sanctorum. Video autem confessores per carnis macerationem, martyres autem per sanguinis effusionem ad cœlestem patriam contendisse. Itaque ut ad priores annos redeā, quum factus esset ætate uergente debilior, cogebant eum patres ex capituli decreto, ut cibo & somno, & ueste moderatius uteret. Quod ille ægre ferens, quasi ad delicias compelleretur, Iubete, dicebat, ut Iubet, parebo iussis: scire tamen uos uelim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi uiam non defuturam. Quærebam ab eo patre, qui hæc narrabat, quid his uerbis significare uoluisset: Disciplinas credebat, id est, uerbera & plagas, quibus solebat affligi uehemētius. Notas quippe & sanguinis maculas sæpissimè apparuisse. Non solum autem euicit has communes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem ubique præstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularum, quas medici appellare scrophulas solent. His omne collum repletum est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remedium dabant, si setis equinis per transuersum collum sæpe deductis, corrupti humores educerentur: aduretentur deinde ferro cadenti. Verum timebant, ne dolorem ferre nō posset. At Laurentius uultu, quo semper erat, æquali, Quid dubitatis, ait, fratres? secet & urat medicus, ut libet, an non poterit Dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candenti? Traiectus itaque, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, quòd præter unam uocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitum edere deinceps auditus est. Cæterum hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris uidissemus, in ultima ætate, quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eademque difficilis, angeretur autem animi pijssimus pater, domi atque in cubiculo inclusum uacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetisse penitus immobilem quum timenti medico diceret, Incide audacter, neque enim laminas martyrum nouacula tua superabit.

Statio eius in templo

** hærebat:*

Patientia eius eximia

Dan. 3

De humilitate, & mãsuetudine, de contemptu ignominia, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia. Cap. 3.

HAec de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed ueniamus ad animū, ubi plus negocij uidetur. Incipiemus autem ab humilitate, quam ipse cęterarum uirtutum reginam appellabat. Si rector erat monasterij, uelut it sibi muneris cotem potius esset quàm honori, infima quęque ministeria diligere quæ relatu etiā sint indigna: nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, contēni ac despici cupere, semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimæ uirginis loqui. Sed omissis quotidianis istis, uidete patres, quomodo cōtumelias tulit. Quū de monasterij negocijs aliquando in capitulo ageretur, frater quidam simplicioris ingenij, accusauit nescio quid à Laurētio factū Laurētius autem quamuis intelligeret hoīs ingeniū, & purgare facilè posset quod obiecerat substitit primum, quasi nō audiret: tādem lenigradu in mediū, pcedens, genibus flexis: Ignoscite, inquit, patres: peccaui in cęlū & corā uobis, eccè pœnitentiā quā dederitis, agam. Tactus pœnitentiā frater ille, ad Laurentiū accurit, & ueniam petens, eius pedibus aduolutus est. Iterum autem quum simile quippiam falso obijceretur, compressa Laurentius mordicus lingua, nihil respondit: scilicet ne aut mendax confessio malum exemplum proderet, aut negatio contentionem gigneret: loquendi & tacendi tempora prudentissime discriminans. Mundi uerò fastus atque superbiā quam magnificè perdomuit? Non dico, ut opes reliquerit & honores: Neque enim tantę uirtutis est, honores contemnere, quàm cōtemptum appetere. Plus est enim, ut malè affici negligas, quàm ut bene affici non cupias. Cæterum illud summæ perfectionis, ut malè affici desideres. Itaque non silebo, quod Maphæus patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exissent ad petendum panem, fortè accidit, ut frequentiora urbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe, inquit, quid moueris? Vadamus constanti gradu. Nihil enim profecimus, si reliquimus uerbo mundum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triūphum referamus. De paupertatis autem amore quid dicam? Accidit forte, ut tectum monasterij igni conflagraret, ubi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti uerò mœsti fratres triste nuncium cum attulissent, hilari uultu Laurentius: Eia filij, quid mali actum est nobis? Nónne paupertatem uouimus? Benedictus Deus, qui nos uoti compotes facit. Ipse qui dat semen serenti, panem etiam ad manducandum præstabit: tantū ne amittamus confidentiam nostram filij: quæ, ut inquit Apostolus, magnam habet remuneratione. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebræ uiluerant, ita una illi uoluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidem & contemplationis gratia eū nemo superauit. Qualis enim ueneratio subibat animum, cum illum ad altare conspiceres? quæ corporis immobilitas, quę uultus intentio, quæ lachrymæ? Ex fratre quodam audiui, illius inprimis familiari, dum celebraret Missam nocte Dominicæ natiuitatis, post consecrationem Eucharistiæ solutum in mentis excessum. Cumque diutius perseueraret, accedit diaconus semel atque iterum. Ille persistit immobilis. Tandem casulam tractus à fratre, uelut à somno euigilans, Ecce prosequor, inquit, frater: sed quid de infantulo isto tam pulcro faciemus? Quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postquàm Deum secutus est, maternam aut fraternam domum ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, uidere eum ad domus nostræ ianuam pulsantem, panes petere, domum tamen aut limen nō ingredi, sed foris stantem panes opperiri. Mater autē filium

Fi? in signis humilitas.

Contēptus superbiæ & fastus mūdani.

Amor paupertatis.

2. Co. 9

Heb. 11.

Mētis excessi? in Missa.

Eius constātia.

filium ægre ferens tanto onere grauem diutius per urbem uagari, iubebat ministris, ut saccum illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, ut operam nauaret humilis mendicationis, & non domestici quæstus. Matris dormitioni interesse, pietatis esse putauit. Ibique noctem egit, ut materni amoris præceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quòd matrem, quam unice dilexit, morientem uidere potuit sine lachrymis: & plorantibus alijs, ipse siccis oculis ultimum persoluit officium. Idem ubique erat, nunquàm eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione animi uidere potuit. Non ullum deniquè uestigium metus, cupiditatis, doloris uoluptatis.

Affectꝰ ut edomitos habuerit.

De dono & efficacia uerbi: quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de uocatione illius ad pontificatum. Cap. 4.

Eiꝰ sermo qualis. *Esa. 55*

ERat autem illius constantia (quod raro solet accidere) mira simul humanitate & ueneratione condita. Sermone fuit suaui, breui & pondere pleno: & (ut scriptum est) uerbum quod ex illius ore egrediebatur, uacuum non redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quàm diuitijs clarus. Is forte aberat, & in Oriente negocia gerebat, quãdo Laurentius Dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & iuuenis & ignarus, quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus & citharœdis, & cum aliquibus armatis, plane non dubitans socium ad reditum pellicere: & si fratres forte negarent, tum ui & armis usurus, accersit Laurentium: quem cum uidisset non tam habitu uestis mutatum, quàm oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benigne salutatum, incipit illius animum blando prius sermone tractare: tum paulatim à mundi rebus ad cœlestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit: Frater, uerba æternæ uitæ habes: & quoniam frustrata mea spes est, teq; ex hoc loco educere non possum, tu sane ex hoc seculo me ad te deducere poteris. Statutũ est tecum uiuere tecumque mori. Prædicationis facultas ad populum ei defuit: quia nec spiritu, nec lateribus esset bene firmis: sed nihil fuit suauius, quàm sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei uos inprimis, uenerandi patres, optimi testes estis, à quibus uocari sæpe solebat: Vbi aliquando audiui à fratribus uestris, cum sedissent ad umbram patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cœlum uisum esse. Cum uerò fratres hinc pluuiam grandinemque metuerent, hinc ægre ferrent concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere, Quiescite, inquiens, fratres, hæc sunt satanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in ueritate non stetit. Nunquid uerbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce cœlum uisum est aperiri, diesque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori præterea cura fratribus aderat, mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexabatur frater (ut mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties a Laurentio confirmatum, non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem nõ poterat. Ad Laurentium autem se conferens, Succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiuueris, ad seculum redeo, Tum Laurentius, Sine modo, mi frater, & tantum hodie ne abeas. Cras, ut libuerit, deliberato. Nox una in orationibus ac lachrymis absumpta sic diabolum fugauit, ut nunquam deinceps eũ sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius, quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem à patre uenerandæ fidei & authoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opẽ recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua, relictus erat in uasculo. Ad fratrem autem conuersus, Accipe, inquit, frater, & in horto planta, & si quidem reuirescet, securus esto de perseuerantia tua. Abijt ille & plantauit, & reuiruit, & de miraculo gaudens, memoriam uirgæ Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Cæterũ prophetiæ spiritu uberrima quadã mensura Dominus eum donauit, & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, ut non aliter ad eum, quã ad oraculũ cõcurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, ubi res postulabit. Interea unũ eligemus è multis, uel homine in quo accidit, uel multiplici uarietate, uel certitudine rei præstantissimum. Fantinum Dandulũ scio cognouistis, genere, dignitate, uita & doctrina clarissimũ, qui fuit nuper episcopus Patauinus. Hic dũ secularis esset adhuc & primarium in nostra Republica locum teneret, primo die Quadragesimæ ad suscipiendũ de more cinerẽ accedit. Suscepto cinere & benedictione, Laurentius ait, Memento frater, quia futuro anno tu alijs horũ cinerũ officiũ impendes. Quod ut audiuit homo secularis, & plus quàm quinquagenarius, surrexit admirans, neque aliud tamen ibi percontatus est propter loci maiestatẽ, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus aũt ad illũ propior, rogat quid illis uerbis significare uoluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quòd cinerem quidem nõ impones, sed certe populo distribues ramos oliuarũ. Fantinus quàmuis maiori adhuc admiratione teneretur, quonã modo hoc posset accidere, tamen aliud sub his uerbis latere dubitans, discessit. Ecce aũt haud multo post Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eũ Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Deniquè ante uertentem annum legatum Apostolicum Bononiã mittit, quo cum uenisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerẽ populo necesse esset, inuitat legatus ad id muneris. Ille recusat, ꝙ ab alio, q̃ sacerdote, fieri nõ liceret. Instãt enixiꝰ illi, dicentes id muneris à Legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officij non paruo tãdem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij uerbis aduertens. Die uerò Palmarum, cum similes contentio oriretur, & canonici peterent, ut oliuę ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione uteretur: tandem canonici summis precibus postulant, ut in si cineribus Legatum sese gerere noluit, saltem non recuset oliuarũ officium. Quid multa? Victus Fantinus illud officium, ut prædixerat Laurẽtius, proprijs manibus absoluit. Has autem sancti uiri uirtutes Eugenius põtifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopũ dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cœpit impetũ, & in abdita aliqua loca secedendi: bis restitit, & stare demum in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex ijs qui suaderent, non esse summo pontifici obluctandum, sed parendũ Christi uicario. Nonnulli uerò, ut nullo modo susciperet, suadebant, mundi fastus, onera infinita, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam, qui suaderent ut fugeret, & afferebant singuli exempla,

sanctorum

Est frequẽs apud Carthusianos. *Ioan. 8.* *Confirmat fratrẽ de instabilitate uexatũ.* *Admirabile quiddã* *Nu. 17* *Abundat prophetia spiritu.* *Fãtinꝰ Dandulus episcopus Patauinus.* *Abhorret ab episcopatu.*

sanctorũ, qui uel suscepissent, uel renuissent, uel incogniti profugissent, In dicto tñ ieiunio, & oratione solẽni, decreuerunt patres conari apud Eugenium, & literis & nunciis, nè sibi patrem ducemq; suum auferret, sine quo societas illa planè periclitaretur. Bis misere, bis rescripsit Eugenius: & extant quæ illius epistolæ, quibus dulcissimis uerbis patres illos consolatur. Rationibus prætereà grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, nè diuinæ uoluntati aduersentur. Non parere igitur non potuit pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, ueste, uictu, & pecuniæ contemptu. Cap. V.

ANno ætatis quinquagesimoprimo iniit episcopatum, & quidem nulla pompa aut comitatu, ut fratres etiam germanos adesse noluerit, & ad uenisse prius nouum præsulem omnis uicinia cognosceret, quàm penè intelligeret aduenturum. *Fit episcop⁹ sine ulla pompa.* Eam noctem duxit in somnem, Deum precatus orationibus & lachrymis, ut si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, nè se desereret: scire se quantum negocii susciperet, nosse populi multitudinem, ordinum uarietatem, amplitudinem principatus secularis, quale & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis, contrà uerò uires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hæc & pleraq; alia cum lachrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, ut nõ aliter deinceps illius episcopatus, quam alicuius monasterii munera obierit. Familiã sic instituit. Elegit duos de suo cœtu fratres quorũ altero utebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores, Quinq; præterea ministros habuit per tres & uiginti annos, quibus fuit in eo pontificatu, quanquam per liberalem iocum dicere solebat, familiã sibi grandem esse, cuius cura premeretur, pauperes Christi significans. *Familia ei⁹ qualis fuerit.* Veste usus est colore, quem dicunt, cælestino, iusta longitudine. Tapeta, & aulæa, & cætera ornamenta ædiũ omnino spreuit. *Ei⁹ uestis.* Mensa nõ sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur, nihil omnino argenti. *Mensa* Vescebatur in uitreis & fidelibus, cibo uulgari semper usus, amauit oua, quod & stomaco amica essent, & uoluptatem nõ irritarent. Nihil appetere, aut damnare: Quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore, acetum pro uino apponeret, Cum Laurentius admouisset ori, ut acetũ esse sensisset, nihil ultra questus prandium exigebat sine potu. Pincerna ut aduertit, ueniam supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido uultu, Eia, inquit, curato diligentius deinceps officium tuũ. Cubile habuit uix sex pedes protẽsum, tormento paleari, & opertorio, quod ueteres centonẽ nostri sclauinam uocant, exclusis semper de thalamo oĩbus, ut liberius uacaret lachrymis & orationi. *Cubile* Statim autẽ operã dedit, ut pontificalis ecclesia, superiorum episcoporũ aut incuria aut auaritia neglecta pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorũ ordinẽ, ad nihilum redactum, restituit, addidit sacerdotes, cãtores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, ut plurimæ in quibus uix Missa dicebatur, nunc uideãtur esse põtificales. *Ecclesiã cathedra lẽ instaurat.* Mores deinde cleri castigare adortus, deq; iis edidit pulcherimas cõstitutiones. Sed nihil erat, quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, ut nihil illi oneris imposuerit unquã. *Itẽ catetras.* Pari cura ꝓseqbatur monasteria, ꝓcipuè sacrarũ uirginũ ob sexus infirmitatẽ, qbus nihil deesse pateretr, uel ad corporis necessitates, uel ad regulares etiã disciplinas. Collapsa restituit, noua construxit. Pulchrũ huius rei testimoniũ, ꝙ cũ initio uiginti aut circiter obseruãtia suscepisset, moriẽs reliqt quinq; supra triginta. *Clerũ reformat.* Nõ minori studio aliarũ etiam ouiũ curã gerebat. Nõ fuit credibile, quãtus quotidiẽ cõcursus fieret mœstorũ & laborãtiũ, q cõsolari cupe rẽt, qui iuuari ope, oratione, cõsilio. *Itẽ monasteria.* Ad eũ oẽs cõfluere. Plebanos quidẽ sedulò monere, reddituros aliquãdò ꝓprij officii rationẽ. Cæterũ pecuniã cõtẽpsit, ut neminẽ unq̃ magis cõtẽpsisset crediderim. Dom⁹ erat apta oĩbus, oẽ penu pauperibus patebat. Si ꝓcurator rationes afferret, nihil accepti uel expẽsi uidebat amplius, quã qd deesset aut superesset, indignũ oĩno ratus, ut qui animarũ quæstui præfectus esset, sederet ad calculos. *Cõtem ptor pecuniæ qui ui⁹ fuerit.* Primũ illi de pecunia institutũ fuit, ut nullũ penitus sibi cũ fratribus esset cõmerciũ, quia nihil existimauit ad amorẽ suæ plebis cõciliãdũ, fidẽq; cõparãdã efficacius, quam si tolleret prorsùs oẽm ex animis oĩum de hac re suspicionẽ. A qua ut lõgius abesset, cũ Leonardus frater aliquãdo pauperẽ eleemosynã petẽtẽ Laurẽtio cõmẽdasset, Vade, inquit ille, & respõde Leonardo meis uerbis, ut tibi ipse subueniat, postq̃ à Dño habet, ut de suo dare possit. Illud in amoris fraterni signũ retinuit, ut in Paschate, & ĩ natiuitate Domini, & festo apostolorum Petri & Pauli eos donaret duobus panibus, ex farinæ flore cõfectis. Post mortem autẽ fratrũ, idẽ tribuiũ mihi semper pendit, quin potius & à fratribus iuuatus ipse est pecunia grandi in bullis Apostolicis episcopatus, & à me deinceps non minori, præsertim cum ad patriarchatũ euectus est. In cognoscendis autẽ penuriis hominũ adhibere solebat uiduas aliquot spectatæ uirtutis & fidei, ꝙ & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera seruentior, aptior etiã ad indagandas paupertates occultas, eorũ ꝓcipuè, qui ex opibus in inopiã decidissent, quorũ generi hominum maximè miserabatur. *Benignitas eius in pauperes & calamitosos.* Mallebat aũt aliquãdo decipi, quàm nimius esse in examinando, ut si in alterutro esset offendendũ, mallet cui nõ oporteret dare, quã nõ dare cui oporteret. Libentius dabat res humano usui necessarias, q̃ pecuniã, & plures libentius summas, quàm maiores, ut esset cõmunior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquando Laurentiũ cõsanguineus eius non ità paup, ut pecunia eũ iuuaret in filiæ dotẽ. Respõdit Laurẽtius: Cõsidera, quæso, frater, si parũ dedero non est quo opus habes, si multum, defraudabo multos, ut unisatis faciam & ꝓtereà quicquid illud est, ꝙ est, ad cibos potius pauperũ, quã ad intortos crines aut margaritas, ab ecclesia traditũ est. Igitur ignosce, si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quam lignorum naues onustæ, quas sæuiente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidiè confluebant, unde nõ crederes. Vidi aliquandò, cũ ab eo eleemosyna peteretur, ꝙ pecunia nõ posset, ꝓmissione satisfacere: sæpè, quum domi nihil reliquisset, æs alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum, qua spe faceret, Domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facilè poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuò submittebat illi Dominus pecuniam insperatò multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit. *Ei⁹ in Deũ fiducia.*

De gratia uerbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia & infusa scientia. Cap. VI.

HAbuit autẽ hoc donũ diuinit⁹ collatũ ut oẽs, cũ qbus esset, lætos semper placidosq; dimitteret, oĩbus satisfaceret. *Omnibus est gratus & uenerabilis.* Boni iuxta maliq;, modestí, facinorosi sine ullo penè discrimine illũ colebãt. Sic uerba, & oculi, & motus, & oĩa qcũq; aut diceret, aut faceret, (tanta erat uirtutis & gratiæ uis)

H rapiebant

rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus, quum de mulierum ornatu decretũ edidisset, uxoris quibusdã matris ingratum, dux noster illorum querelis deceptus, quasi libertati seculari metuẽs, accersiri iuber. Quæritur ea de re uerbis acrioribus, ut fuit natura uehemẽtior. Tũ Laurentius pater mãsuetè simul grauiterq; respõdẽs, sic illius animũ demolliuit, ut dux conuersus ad adstantes, neq; lachrymas cõtinẽs, Angelus, inquit, nõ homo, locutus est: Vade pater, & fungere officio tuo. Illũ deinceps uelut apostolũ ueneratus est, ut aliquãdo ꝑ iocũ dicere soleret, ꝑter Laurẽtiũ nemine esse mortaliũ, cũ quo aĩam cõmutaret. Cõsulebat aũt dubijs in rebus, & quãquã irẽt quasi ad hominẽ diuino potius quã humano spiritu respõdẽtẽ, res tñ humanas, tã publicas quã priuatas, quas nõdũ illi experiri cõtigerat, (siquidem ante uigesimũ annũ confugit ad solitudinẽ, primo & quinquagesimo rediit) sic callere uidebat, perindè ac semper tractauisset, ut dicere nõ uerear, nihilo mihi minus prudẽtiorem esse uisum, quã meliorẽ, si tñ prudẽtia, bonitatis pars nõ fit. Iã uerò in iure dicẽdo sapientiã illi dicãt, q uiderũt, & ꝑsertim curia Romana, quę nihil unquã ab eo iudicatũ rescindi passa est. Sẽtentiæ illius inappellabiles habebantur, & quãquã in irrogãdis pœnis clementior est habitus, iustitia tñ fuit, q̃ neque ꝑcibus, neq; lachrymis frãgi posset. Nulli illius cœnaculũ uel cubile nõ patuit. Nõ causarum multitudine potuit, nõ proteruitate litigãtium defatigari. Stabat ueluti rupes ĩmobilis ad turbines causarum, quibus nulla ferè, ut opinor, in orbe ecclesia magis agitatur, propter amplitudinẽ ciuitatis & cleri. Gratissima in primis fuit breuitas respõdẽdi, qua & paucis absoluebat, & cæteris adeũtibus satisfaciebat facilius. Sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicãdũ uenire, ꝑsertim maioribus, in causis, erit satis apertũ testimoniũ, ꝙ referemus. Matrimonii lis orta Paduæ est iter haud uulgares familias. Ad Fantinũ episcopũ, de quo dixi, defert. Ille causa cognita, quum leges fauere mulieri, q̃ uirgo asserebat, ꝑ muliere pronũciat. Iuuenis, q sponsionem factã ꝑnegabat, *innocentiæ cõscius, aduersùs tantæ authoritatis iudicem Laurentium ꝑ secũdo imperrat. Laurẽtius autẽ quũ uideret à sapiẽtissimo & optimo, alioquin iudice secũdũ mulierẽ iudicatum, tñ lachrymis iuuenis permotus, opẽ iplorãtis cãm nõ suscipere nõ põt. Ad orationẽ autẽ se cõfert, quã grauioribus in causis habebat ꝑ fidelissimo cõsiliario. Hac diligẽti⁹ facta, iudicat secũdũ uirũ. Propinq mulieris nihilo segnius tertiũ iudicẽ petũt, & impetrãt episcopũ Taruisanum. Is quoquè ꝑ muliere pronunciat. In discrimine uidebatur Laurẽtii sentẽtia duabus aduersis, & expectabãt oẽs attẽtius tãtæ cõtẽtiõis exitũ, quũ iudex ęq̃ssimus Deus ipse se ꝑ quarto gerere uoluit, & litẽ oẽm dirimere, in lucẽ ꝑducit incœstum mulieris, quæ ex cõsobrino & eodẽ clerico grauida, quũ partũ amplius differe non posset emisso pudore, & patefacto flagitio, diuinã fuisse, nõ humanã, Laurẽtii sentẽtiã cõfessa est. Cõsciẽtia autem fuit explicata, pura, integra, quæ oĩa dirigeret æq̃tate, sciẽtia uerò potius diuinitus infusa, quã humanitus acquisita uideri posset. Vix.n. elemẽta prima didicit à ꝑceptore, & tñ nihil est ĩ sacra scriptura disputatũ, de quo nõ posset grauissimè respõdere. Dicã, ꝙ accidisse memini. Venit ad eũ theologus, q audierat de illius doctrina, & ꝑsertim ꝙ didicisset sine doctore. Audire uoluit & periculũ facere. Mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans, repetit adhuc, uelut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurẽtius, Scriptũ est, frater, Cõtẽtiones & pugnas legis deuita, sunt.n. inutiles & uanæ. Dixi quid sentirem, si satisfeci, placet, imminus, q̃re qui tibi respondeat sapientius. Cõ punctus ille & gratias agẽs, petita benedictione discessit. Scripsit autem uolumina quindecim, & sermões quadraginta. Crebra illius scripturarũ usurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus, qui si gẽtiliũ literis dedisset operã, potuit inter scriptores elegãtes annumerari. Voluminũ tituli, hi sunt. Lignũ uitæ. De disciplina monasticæ professionis. De spiritali & casto cõnubio uerbi & animæ. De humilitate. De spirituali interitu animæ. De triũphali agone mediatoris Christi. De interiori conflictu. De cõplanctu Ecclesiæ. De corpore Christi & sanguine. De uita solitaria. De cõtẽptu mũdi. De sermone Domini ĩ cœna. De officio pastorali. De obediẽtia. De gradibus perfectionis: Sermonum autem titulos apponere, operæprecium non iudicaui.

Etiã humanarum rerũ fuit callẽtissim⁹.

Aequitas in iure dicendo.

** deest uiderẽtur aut tale ꝗp piam.*

Oratio illi pro optimo consiliario est.

Eius cõsciẽtia. Sciẽtia Theologus quidã eius tẽtat doctrinã Tit. 3.

Eius lucubrationes.

De mansuetudine & dono lachrymarum & corporis figura. Cap. VII.

QVanto aũt magis authoritate & gloria crescẽbat, eò in dies fiebat humilior. Audite mansuetudinẽ. Nam quũ prælatus magnæ, plus ob pecuniã quã uitę, authoritatis ductus inuidia, uariis eum quotidie calũniis laceraret, ut expleret animi malitiã, indicit conuentũ plurimorũ præstãtiũ & doctrina & dignitate uirorũ quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At cõclusiones quasdã proponit, decretis illis cõtrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierũ. Ridere partim qui aderãt, partim mirari, quã ad rẽ essent conuocati. Qui uero grauius sentiebant, indigne admodum pati, ꝙ illud spectaculum non honor Dei, sed maledicẽdi cupiditas coegisset. Tandẽ bonus pastor manu silẽtio indicto, lõgã pro mulieribus orationẽ habet, cuius epilogo quũ misericordiã & lachrymas mouere uellet pluribus simul locis excitatos risus est. Gratiæ iis, qui uenerant, actæ, Disputationes ad cœnã uocati, aq; ita discessum. Affuit quidẽ, patris nostri dilectus in spiritu filius, qui huiusmodi re mirifice cõmotus ꝙ homo petulãs sanctissimũ uirũ huiusmodi cõtumeliis incessisset, accurrit ad Laurẽtiũ. Aderã tũ ego forte, quum hic & ira & uia fessus, Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorẽ tuũ ab iis improbis lacerari? Tũ Laurẽtius Quid est fili? Ille rẽ oĩm, uti se habet narrat, nõ uerbis solũ, sed & ore & oculis & manibus sic indignantibus ut nõ eũ solũ in quem essent illa iactata, sed queũis alium immunẽ ab iniuria, facile cõmoueret. Quid tum Laurẽtius? Putatis ne aliquod irati animi signũ protulisse? Testor Dñm Iesum, quũ intentos in eũ ad id unũ coniecissem oculos, nihil mutationis in eo uultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut quæstus est immo noluit scire, quis affuit, quis dixit, non frõte aut uultu aut signũ aliq̃ uel minimũ edidit animi cõmotioris. Vt autẽ mœrentẽ filiũ solaretur, placido uultu. Noli, inquit, te afflictare fili: Dñs Iesus cuius negociũ est ipse aderit honori suo. Neq; sane in eo falsus est. Nã pauci, post mẽsibus dux ipse cũ satellitibus suis parti exilio, partim uinculis, morte nõnulli affecti sunt. Quanquã autẽ nihil uidetur addi posse ad hãc mansuetudinẽ, nescio tamen an id, quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramentũ festo corporis Christi circunferretur, comitatu (ut solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentius defenderat, ante ostium propriæ domus consistens, dum inde Laurentius transit, Deũ nihil ueritus, qui ante oculos eius incedebat. En, inquit, qui pro sancto colitur. O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo uadebat, perseuerat, nõ uultum non oculos

Eius eximia lenitas et tolerãtia iniuriarum.

Vltio diuina in eius obtrectatores.

oculos deflectit a sacramento, & quum aliquot pii homines commoti rei indignitate, cum facibus ad illius domum uellent concurrere, uix à me, q tunc aderam, repressi sunt. Quod tamē facinus uindicauit paulò pòst Senatus, maiori Laurentii gloria, illa præter cæteras inflicta pœna, ut perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publicè mēdacium fateretur. Certauit autē Dñs cū Senatu nostro in pœna supplicioq; miseri. Nam paulò pòst pulsus urbe est, profugusq; nunc errat procul à domo liberisq;, inops etq; medicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem uerborum actionumq; tanta mensura, ut si inferiora hæc cælestibus conferri fas est, (cælestis .n. certè animus esset) uix ego motus cælorum & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atq; mansura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, ut quouis loco aut tēpore se colligere uellet, & in cælum mentem erigere, semper posset. Quòd si fortè aliquibus, ut solet, imaginibus turbaretur, non aliter abigere se diceret phantasias illas, quā si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarum actionum turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres, quasi in cœlo esset animus, corpus in terris. Rursus autem, si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur, ut sæpè fit, ab aliquo eum adeunte, uideres sine ulla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ocio sum iucundo uultu uenientē excipere, quoad uellet, audire, tanta profectò animi pace, ut angelica interdum uideretur potius, quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres, ubi lachrymæ profluerent. Donum enim habuit lachrymarum, ut nemo ferè alius.

Dictorū factorūq; ei' moderatio.

Gratia lachrymarū.

Quum post prandium aliquandò sederet, & de diuinis, ut solebat, sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mentis affectu, Quid, inquit, agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluar & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est, quas cùm profusius emisisset, & erectus uidisset nos, qui aderamus, compungi, & illas lachrymas admirari, ueritus nè quid ex his laudis humanæ surreperet. Videtisne, inquit, has lachrymas? Affectus cuiusdam sensualis fuerunt, non ueræ deuotionis, à qua absum longissimè. At quā pulchrè diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite uirtutes aut sanctitatis nomen, facite uos tunc primum eum uidere, angelum, non hominem, credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis uerò uniuersum corpus ità moderātibus, ut uenerationem & sanctitatem undiquè spirare uiderentur.

Extenuat lachrymas suas.

Figura corporis egregia.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione dæmoniorum, de misericordia, & moniali, cui spiritum Eucharistiam communicauit. CAP. VIII.

Charitas erga germanos fratres

SEd quia de Marco & Leonardo fratibus nihil hactenus dixi, nolim aliquis existimet, ullos unquam sese maiori charitate dilexisse. Visebatur ab his quotidie, ad eum publica omnia & priuata deferebant, sed omnes ferè illorum sermones erāt de æterna uita. Cæterum quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, ultimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus ualetudine diuturna, domo per annum non exierat, cupiebat fratrem uidere, quo nihil in terris charius haberet. Recusabat Laurentius uenire. Domo enim fraterna, sicuti materna, ut anteà diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius, & obsecrare per fraternæ iura pietatis, ut mori eū non uellet sine sua benedictione. Cōsolabatur eū, & promittebat uenire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes ut ueniret, si quidem uiuum reperire uellet. Dicebat, bono animo essemus, uenturum sese, quum tempus exigeret, & certè aliquoties uidebatur melius habere. Quum autem apparuit hora, quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce uenit ad eum, quū minimè expectaremus. Iam propinquus erat emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis uerbis, quasi promissum persolutum uenisset. Marcus hilariori uultu cōuersus significato gaudio de illius aduentu, inter eius amplexus lætus & uoti compos, in Domino requieuit. Nè tamen aut fortè, aut casu hoc accidisse aliquis existimet, idem penitus nono pòst anno in Leonardo fecit. Quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium uidere non potuit. Ibā aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille reddebat, horam adhuc nō esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea, qua promiserat, uenit, quumque summa cum lætitia eum pater excepisset, uespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam & solatium meū. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis, & quum post aliquot dies ad eum uenissem, afflictus mœrore adhuc recēti, post prima uerba salutationis, Gaude, inquit Bernarde fili: Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego quum ingēti gaudio excepissem, Et quomodò, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est, & aliud nè cures. O lachrymas dulces, plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi fudi ante pedes illius, quū tātæ lætitiæ nunciū nūcius tā fidelis attulisset.

Salutē fratris indicat nepoti.

Et' prophetia.

Quid autem alia innumerabilia consecter de spiritu prophetiæ? Vitam sanctissimæ Abbatissæ à me dicis derelictam, dilatam à Domino, dixit, & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimē, lugentibus aliis, bono animo esse iussit, & illo triduo omninò libera euasit. Propinquum sum, qui triremē conduxerat ad cōuehēdas ex Ponto merces, cauere iussit, nè triremem in Ponto dimitteret. Ille uerò non solùm triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarū naufragio est affectus. Cæterum & filiorū orbitates, & lucra, & damna, & honores repulsasque, ægritudines & incolumitates, aliaque tum prospera, tum aduersa, quæ quotidiè accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum a medicis, extremū spiritum agere ad eum detulit, ut consulerem de loco sepulturæ. Ille suspenso aliquantulum & uultu & sermone, respondit tempus adhuc non esse talis cōsilij. Ego quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, Quonā, inquā, modo potero pater tēpestiuè deliberare, quē iā expirasse existimo? Rursùs ille. Redi bono animo, tēpus adhuc nō ē. Reuersus igit domū, reperi puerū p̄ter oēm spē melius habere. Neq; tēpus illud benignitate Dei ad hūc usq; diē apparuit, & spero filiū potius de mea, quā me de filii, sepultura cogitaturū. Sanè ipse suū obitū p̄dixit uirginibus sanctę Crucis p dies aliquot antequā accideret. Neq; minor in eo fui dæmoniorū pellendorū, & discernēdorū gratia spirituum. Qui affuit uidit, mihi narrauit mulierem ad eum deductam, &

spumantem ore & dentibus frędentem. Quod ille uidens, Attulistisne, inquit mihi hunc dæmonē, tāquā ad apostolū? Ite fratres, & quærite qui sit me sanctior, sum enim homo peccator.

Facultas pellēdi dæmones, & discretio spirituū

Enimuero illi magis orabant, genibus prouoluti. Agē, inquit, ualeat fides uestra, quæ Chananææ profuit & centurioni. Imposita arreptitii capiti manu, Quid, inquit, male dæmon uenisti pauperculam hāc uexare? Vbi nunc superbia tua, quū de cælo decidisti? Non te pudet depugnare cum muliercula? Age, dimitte illam, Dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc uerba illam cōtumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem uerti faciem. Admirantibus omnibus, & omnipotenti Deo gloriam reddentibus, liberata est.

Matt. 15. & 8.

Spiritum uerò cogitationumque discretio ubinam maior apparuit? Decreuerat monasterium monialiū reformare, quod ut facilius assequeretur, assignare uolebat illis in confessorem uirum fidelem & sanctum. Is autem, ut erat bonus & simplex, recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquam negauit, tactus pœnitentia est, deliberat redire. Hūc autem cum Laurentius procul uenientem conspexisset, priusquā uerbum presbyter ille faceret, aut diceret, ad quid ueniret, dextre cingulū tenens, Bene facis, inquit, frater, noui ad quid uenias. Velim autem scias, ueluti cigulū istud (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo, te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus, Accipe pro seruulo me, inquit, nūquam mandata tua relinquam.

Esa. 14

De plebano non tacebo, adulterio, simonia, furto, & omnibus opprobrijs infami, qui ad ultimā inopiā redactus, ut omninò neque se, neque filios posset alere, quos occultos alebat, impias sibiipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurētius, accersit illū, dicit quid cognouerit, cōsolatur eū uerbis charitate plenis. Tum declarat accidisse hoc permittente Domino propter eius flagitia, & nisi resipiscat, maiora minatur: Misereri tamen illius inopię, Dat illi deindè aliquot aureos. Quum eximiam charitatem miser ille uidisset, quippè qui uitæ malè actæ conscius, pœnas potius aliquas, quàm eleemosynam expectaret, procidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas, non poterat diuelli, promittens & iureiurando contestans uitam reformare, & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem posteà aliquot annos, timens Dominum, & in mandatis illius incedens, magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant.

Cōsolatur hominē iā plane desperatū

Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quam narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipuè susceperam: sed ueluti incurrens in hæc, silere non potui. Postea uerò quam necesse fuit, nō omittam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rerum, & fama notissimū. Sacra quædam uirgo erat magnæ sanctitatis. Hæc per multos annos abstinentia, uigiliis, orationibus steterat ante Dominum. Accidit autem, ut solennitate corporis Christi, neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysteriis possent, & quum ægrè ferrent, & illa inprimis sanctissima mulier, orantum Laurentium mittunt, quia propè esset monasterium, ut si gratiam cōmunicandi eo die habere nō possent, ipse saltem dignaretur, dū celebraret. pro ancillis suis orare. Promittit Laurētius. Quū ante celebraret ad populum, post eleuatū sacramentorum, factus extra seipsum est, detulitq; eū spiritus ad illā mulierē in cella clausam, & cōtemplationi uacantū: quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit, siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio, reliquū Missæ peregit. Quū autem uirgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ iussit ille, ut gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi, & ut nunquam, donec uiueret, manifestarēt. Hæc ego, Patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimum Deum crediderim uoluisse, siue ut suam bonitatem atque potentiā nec temporum edacitate consumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostræ tepiditate imminui crederemus, siue ut ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin uideri solent impossibilia, facilius crederentur à nobis, quippè cùm legerimus Ambrosium, cum esset Mediolani, Martini exequiis interfuisse apud ultimas Gallias: Seuerum item Rauēnatem episcopum, ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu cōcessisse. Increbescere tanti uiri fama quotidiè, & latius diffundi cœpit. Habere eum sæpè apud se Eugenius pontifex uoluit, semper excusauit, metuens nè quid ei noceret curia Romana. Cùm autem Eugenius urbe pulsus, Bononiam uenisset, et flagitatus ab eo, refragari non potuit, quod amplius neque alpes, neque itineris lōgitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo pontifice, presentibus cardinalibus, his uerbis, Salue decus & gloria præsulum, ab uniuersa autem curia, maxima ueneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere sed imbecillitatem corporis excusans, paucos ibi moratus dies, reddiit inde lætior, quā ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus pontifex nobilissimus eum dilexit, ut in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nā sicut ille episcopum, cum primum potuit, fecit, ità hic patriarcham, cum primum oblata occasio est, creauit. Gradensi si quidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado, nobili quondam urbe, transtulit Venetias, idque nec cognita, nec postulata Senatus nostri uoluntate, quippè qui nō minus hominem, quam ciuitatem eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis placuit Senatui, uerenti nè spiritualis & ecclesiastica dignitas aucta opibus & authoritate, ueteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerāt, reuocaret, beatissimi tamen patris mansuetudo diremit facile dubitationem. Adiit enim continuò ducem & collegium, sese dixit adhinc duodeuiginti annos in uitum episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines seculares iniectum, desiderare nunc quietam, & minui magis pondus præsulatus quam augeri, sibi esse in animo, hoc oneris quibuscunque posset modis deprecari, nisi ipse dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud, pro cuius honore, quoniam ità de se merita ciuitas esset, nullum laborē recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris mixta charitati humilitas. Dux, qui rē hanc ægerrimè antè tulerat, & ab Eugenio tentatam se impugnauerat, statim ex sua totiusque collegii sententia enixè eum rogare cæpit, ut libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate, ex māsuetissimis sancti uiri moribus gratissimum factum est.

Nota est mirabile quiddam.

Excipitur à Pōtifice honorifice admodū.

Nicolaus V. fecit eū Patriarchā.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate. Cap. IX.

SEd quia mores & actiones illius hactenus prosecuti sumus, subiicemus etiā de dictis aliqua memoratu digna, quantū meminisse ex domestica consuetudine

Eius sententia memorabiles.

ne potuimus, Dicebat, serui Dei non esse, à magnis peccatis cauere, id enim esse secularis hominis: sed parua uitare, ne charitas refrigesceret. Non simul ac corpus extenuatũ fuerit, de abstinentia remittendũ. propterea enim abstinendum. Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione, & gratia. Nam ubi horũ aliquid desit, ibi perseuerantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui æstate tenuior, quasi serperet: hyeme uerò atque uere, inundaret. Sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasterijs ampla ædificia: & cum uideret latiora cellas ue ampliores, caput quassans, dicebat: Non sic patres nostri, nõ sic. Dormitorium ipse fecit apud Leonicũ ex sepe & creta, cum tñ lateritiũ facere facile posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullã rẽ monachũ adspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensanda esse eorũ proposita, qui se conferrent ad religionem, ne, dum ineptus suscipitur, ab eo aptus corrumpatur. Dicebatque, cũ augeretur nimium numerus, rigiditatem uitæ atque monasticum uigorem diutius non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescẽtem nobilem ad monasterium confugisse: quem cum intellixisset fratrum nimijs suasionibus pellectum, patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum. religionis propositum à sancti spiritu est, non ab humana suadela: & est longe deterius, ab religionis uita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie Missam celebrauit, nisi ualetudine impediretur. Dicebatque, qui cũ posset Domino suo frui, non frueretur, facile se declarare, Domini sui curã non habere. Pudicitiam cũ carnalibus blandimentis, nihil aliud esse, quàm ignem extinguere uelle, & ligna superinijcere. Paupertatis donũ quantum esset, neminem nosse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consulto Deum gratiam religionis hominibus occultasse: nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset, ut esset humilis. In nullo enim tã falli homines, quàm in uera humilitate cognoscenda. Veram scientiam esse, scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpe monebat, nunquàm amittendã de Deo fiduciam. Illam esse, in qua animæ uita consisteret. Diuitem dicebat non posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus Imperatoris aut ducis, quàm episcopi, quanto difficilius esset quæ nõ uideas regere, quàm quæ uideas. Inter labores publicos bellorum, quæ eius ætate plurima fuere, dicebat senatoribus nostris: Si uultis Dominum uestri misereri, nihil uos ex uobis aut esse, aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti: quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se nõ mouente, ita principis oratio potest placare Dominũ quamuis populus alijs intendat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur: quia opera spiritussancti facilia essent & æquabilia, diaboli aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens, non sine clementia Dei fieri putabat, ut uirtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumque delinimentum aliquod: tantisper autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum uirtutem uelut ancilla sequeretur, non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit & sensit, quæ quidem referre, infinitũ est. Cæterũ iã plenus erat dierum, nomenque illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo ueniebat ad hãc urbẽ, qui non uel inprimis spectaculis appeteret hũc patrẽ uidere. Taceo uulgus & turbã sine nomine, qui quacunque incederet, ad eũ uisendũ, ueluti ad angelũ de cęlo demissum, per uias & cõpita cõcurrebant. Cardinales oẽs duces & principes domi eũ inuisere, uitã inuestigare, thalamũ, cubile, cœnaculũ, oĩa lustrare oculis & uenerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux & Blanca uxor, Galeatiũ maiorem natu & magnæ spei filium adhuc impubem Venetias cum misissent, illud inprimis mandauere, ut puerum ad sanctum uirum deducerent, ut imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus, clarissimus hac ætate dux, magnam ad eum uim auri detulit, quàm in pauperes dispertiret. Quod fuit & in militari uiro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem, rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannones, Germani, Galli, Hispani, uel qui Romam ad limina apostolorum, uel qui in Orientem ad Dominicum sepulcrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis uerò patriæ periculis dux noster atque senatus non aliter ad illius orationẽ confugere, quàm ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, unũ aliquid prius quàm patrem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, ubi uir habitauerat eremita triginta & amplius annos, uitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ spiritu insignis. Gerebat fortè Corcyræ negocium uir quidam de nostris, tam genere quàm moribus præstans: qui cum arderet bellum, quod cũ Philippo Mediolani duce gerebam⁹, & afflictiores uiderentur esse res nostræ, adijt uirum Dei: rogat eum, nunquid Veneta respublica, ut ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Commotus est furor Domini, inquit, contra uos, quia uerbum Domini proiecistis: & nisi pontificis uestri lachrymæ interpellarent pro uobis, iamdudũ quasi Sodoma perijssetis. Tale de Laurentio testimoniũ retulit eremita in medijs Corcyræ rupibus & spelũcis. Cui nõ solũ Laurẽtius, sed oẽs fere mortales incogniti erãt & inauditi.

Quotidie sacrificat — *Religionis monasticæ felicitas.* — *Vera sciẽtia.* — *Celebritas nominis sancti uiri* — *Efficacia precũ eius*

Charitas erga omnes ipsi commissas.

Porro charitas illa, qua suas oues ꝑsequebatur, uix animo cõcipi posset, nedũ uerbis explicari. Totus illi põtificat⁹ inter grauissimorũ tẽporũ maximorũque bellorũ turbines consumptus est. Non erat cõtentus propria oratione: animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, ut profecto tantæ charitatis & ardoris uel minima pars uim cęlo inferre potuerit. Et hoc si mihi liceat, proculdubio dixerim fuisse Quirinę matris suæ præsagium, quod filio nascenti precata est: ijs præcipue temporibus, quibus ter quaterve in præcipiti fuit Venetum imperium.

De ultima ipsius ualetudine, & quæ in ipsa dixit aut fecit. Cap. X.

Agebat annum quartum supra septuagesimũ, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris, & sine ullo uitio ualetudinis: nisi quòd ingrauescens ætas, audditis inediæ uigiliæ, algorisquè ab ipsa adolescentia susceptis incõmodis, totũ corp⁹ pariter attriuerat. Nos aũt de ei⁹ uita plusq̃ de nostra soliciti, hortabamur ut audiendi onera deponeret. Quib⁹ ille, uultisnè locũ, q̃ mihi cõmissus est, deserã? Nã quod ad ieiunia, uigilias & castigationẽ carnis attineret, senescere corpus, spiritus iuuenescere uidebatur: & aut Paulum referebat, q̃ nonagenarius uescebatur palmulis: aut Hilarionem, qui octogenarius farinula, aut aliũ de patribus antiquis. Vt aũt nihil ad cumularã gloriã deesset perseuerauit scribere usq; ad eã diẽ. Forte tũc librũ de gradibus perfectionis absoluit. Dũ aũt post cibũ mecũ de more ambularet,

bularet, Quàm libenter abirem, inquit, si Domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes uoluntati meæ, sed utilitati populi tui. Voluit autem Dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus: ille commotior & indignanti similis, Mihine plumā paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt. Nō in pluma Dominus meus, sed in durissimo ligno cubitauit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit, non decere Christianum hominem mori, nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, uictique ad eius mattam detulimus inter brachia. Cum autē neque medicis, neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium uideret, compungebatur animo: En quanta, dicebat, ob huius sacci uilis sanitatē parātur? quāta perdūtur? cū interea pauperes Christi non panem, non stratū, nō ignē habeant, ubi calefiant. Intellexit aūt uir sanctus migrationis diem aduenisse. Hactenus, inquit, filij per iocum res acta est, serio nunc agitur. Prope est sponsus: eūdum ei obuiā. Et sublatis in cælum oculis, Venio, inquit, ad te bone Iesu. Obseruatum est autem ab ijs, qui ministrabant ei, quod aliquando plenus animi, ardore quodam spiritus in cælum ferri gestiebat: interdum uerò in profundum sese humilitatis abijciens, pertimescere uidebatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum nō sine lachrymis dicerem, Quàm læto animo migrare debes, ó pater, cui palma cœlorum parata est: Decerni, inquit, fili, fortibus solet hæc palma, non ignauis meique similibus. Hæc humilitatis: illa uerò quàm plena fiduciæ? Nam cū nos lachrymari uideret, Abite ait, hinc cū uestris lachrymis, tempus lætitiæ est, non lachrymarum. Sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens: inter utrumque incedens, ut cū fiducia metueret, nec sine timore cōfideret. In campū igitur cū morte descensurus, armari se sacremētis Ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulauit. Et cum e strato subleuatus, innixius humero meo, labātia membra regere nō posset, paululū resedit. Effundebar totus in lachrymas. Quod ille aduertens: Quid ploras, inquit, Bernarde fili? Da mihi dexteram. Quā quū ambabus suis tenuisset, Confide, inquit, & bono animo esto: nunquàm enim te deseram. O uocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo non elanguit cor meum: nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certe illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebro meminisse. Legatum, quòd à dulcissimo patre mihi relictum est, omni fide & spe ueluti brachijs amplexabor, quasi obsignatum ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus: quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendā fidelis conserui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam verò supellectilē creditis fuisse cōpertā in his ædibus? Putatis ne aurū aliquod aut argētū? Illud admirabilius, q nullū oīno librū possederit. Cum quotidie legeret aut scriberet, librū tñ ullū possidere noluit. Testamētū oē, quod fecit, efferri sese iussit nulla pōpa ad monasteriū suum, quod abest duo millia passuum extra ciuitatem, ibiq; in sepulcris fratrū reponi. Neque semel pcepisse contētus, quasi diuinaret, qd contentionis de illius sepultura esset futurū, uocari nos iterum iubet, Scitis, inqr, quæ de sepultura mādaui? Facite quod iubeo: nolite pōpā parare. Neque enim is sum, quē forte existimatis: Antoniū imitatus & Hilarionē, qui in locis obscuris sepeliri uoluerunt, ne colerentur à uicinis.

Cupit dissolui & esse cū Christo.

De oratione, quam habuit ante quàm migraret è uita, & de duobus miraculis. Cap. XI.

SVscepta uerò paulò ante diem sacri olei unctione, sermonem habuit de mortis utilitate ac de cœlesti uita, miro quodā sensu ac grauitate uerborū. Nā ut erat supinus, aliquandiu tenuit in cælum oculos. Tū denuo semiclausis, in hāc sentētiā fari cæpit: (uerba etiam, quantū potuimus tenere, subijciētur) Videtis ò filij, horā meā aduenisse benedict⁹ De⁹, q eā tādē uenire uoluit, cū nullā sit alia uia, quæ ducat in cælū. Ille enim uenit nobis uia, ueritas & uita, ut eiectis de paradiso miseris exulibus, uiā signaret in patriā redeūdi. Si enim in hac uita tantū sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tā stulta cogitatio. Quid enim uita hæc, nisi lanugo quædā (ut ille inquit) & ueluti memoria hospitis unius diei prætereuntis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum Dominus noster propter nos mori uoluerit. Hunc diem semper ante oculos habui: tu scis Domine, quamquàm dum uitam meam confidero, confusio sit mihi potius appellanda, quam uita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me, bone Iesu uita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciē tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ouis amissa, ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui nō alienorū, peto Dñe, ut ad ouile me reducas. Potesne spernere uocē clamātis & cōfugientis ad te? Nonne tu ille, q dixisti, Clamabit ad me, & ego audiā eū, cū ipso sum in tribulatione? Ecce clamo plus corde, q̄ ore Domine, ecce tribulatio pxima est, & nō est q eripiat, nisi tu bone Iesu. Sed neque feliciū spirituū sedes affectare ausim, q speciē intuētur sanctissimæ Trinitatis. Portio tñ aliqua creaturæ tuæ postulat micas suauissimæ mēsæ tuæ. Nimiū mihi fuerit, & heu q̄ nimiū si subtus calceos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deinde paululum ad adstātes, ait, Vos intereà fratres seruate Dñi pcepta. Oīs enim caro fœnū, & oīs gloria eius tanq̄ flos fœni. Cōtēplamini me, Ecce aruit fœnū, & flos eius cecidit. Horam hāc qs poterit euadere? Sed mihi credite, filij, nihil ē pstātius, q̄ seruire Dño. Hęc cū dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatū tenebat, caligātibus oculis, ut Isaac illū antiquū uidere te diceres, adstantibus crucis signo, Benedicat, inqt, uobis Dñs Iesus, fratres & uiscera mea, & benedicat filijs meis q absunt, quos in Domino parturij. Det uobis cor, ut colatis eū, aperiat animū in lege sua neque uos deserat in tēpore malo. Benedicat principi nostro, & uniuerso senatui, ut sortem cōmissi sibi principatus ad honorem Dei & cōmune oīm ordinū bonū sibi traditā recordētur. Benedicat denique populo meo, cuius amorē, pacē, concordiā Dñs in dies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea pcrebuerat uiuere diutius eū nō posse. Mota igitur uniuersa ciuitas est. Canonici quidē primo diluculo sunt ingressi, quos dulcissime recognoscēs, ab his ueniā petebat, si muneri suo nō satisfecisset. Diuinū honorē cōmēdabat & ecclesię cultū, tuū ut mutuā inter se charitatē seruarēt. Postremo rogabat, ut in diuinis officijs sui meminissēt. Quid ibi rursus lachrymarū, bone Deus, qd clamorū edebatur? Illū patrē, illū dñm, pceptorē, ducē. Paulo post pcuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi uiri. Nullus denique ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebat unicuiq; aliqd ad salutē. Procuratoribus & principibus pauperes, iustitiā, sacerdotib⁹ honore Dei, negociatorib⁹ charitatē, aduocatis pauperū causas, singulis deniq; officiorū suorū munera cōmēdabat, ut admirabile fuerit artus illos penè exanimes, intēto semper

Io. 14. *1. Cor. 15.* *Sap. 5.* *1. Cor. 15.* *O dictū memorabile.* *Dan 9.* *Psa. 90.* *Esa. 4. & 40.* *Gē. 27.* *Bene precatē moriturus omnibus suis.* *Singulis ad ipsum accedentib⁹ optimas tradit institutiones.*

per spiritu laborem loquendi, benedicendique per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi neminem respuit, omnes pari fronte suscepit, ut neque pauperis, neque diuitis, neque secularis ulla apud eum uideretur esse distinctio. Plura interea tum prædixit, tum fecit digna memoratu, quorum duo tantum subiiciemus, ut appareat omnem huius sanctissimæ uitæ partem signis atque portentis, sicut cæteris claruisse uirtutibus. Erat ei charissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed uita clarior, uir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, ut palam diceret, si quid de eo accideret, se nullo modo superuicturũ. Cum audisset igitur de illius ualetudine, continuo accurrit, introducitur ad eum, cui ad eius osculũ inclinato Laurentius submissa uoce, Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? Ego quidem præcedo, sed tu me ꝓpediem sequeris. Sic Domino placitum est, ut hoc Paschate nos iterum mutuò amplexemur. Lætior ille huiusmodi uerbo, quam tristior, initio Quadragesimæ acri ualetudine corripitur, & in Paschate, ut prædixerat, ad sepulturam elatus est. Dilectissimo aũt filio Hieronymo, grauiter laboranti, salutem & prædixit & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui dicerent, bono animo essent: neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulò enim post reliquit eum febris, & pristinæ ualetudini restituitur.

Prædicit obitum Marcelli.

Alia ꝓphetia.

Deuota spiritus emissio & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. XII.

SEd iam dissoluebantur sanctissima illa uincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque cõcordia uixerãt, iubẽte Deo, illa terræ, spiritus cœlo reddendus erat. Claudere paulatim cœpit oculos facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiẽ transiturus. Quas ibi cateruas angelorum aduenisse uidissemus, si corporeis oculis potuisset uideri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes uoces & cãtus felicissimus ille spũs, uelut igniculus ĩ cælũ emicuit. Hic finis sanctissimi patris uerè felix, uerè beatus. O si mihi nũc liceat laxare habenas lachrymis & liberius lamẽtari. Vim facio mihi, patres. Erũpunt lachrymæ, nec cohibere me possim, sed nõ est huius loci, secretum cubiculum aptius est, ibi promissa tua, optime pater, quũ necesse fuerit, repetã: ibi dexteram tuã testabor, præsertim cùm sæpè alias in maximis periculis inuocatus, me miris modis adiuueris. Orta altera luce, effusa icredibili cõcursu tota ciuitas est, ui penè fores effractæ, ut in ecclesiã subito deferri necesse fuerit ad oculos populi depascendos. Tãta aũt continuò circũstetit feretrũ multitudo, ut à gradibus chori, ubi positus fuerat, raptus deindè sit, nõ hominũ manibus, sed sola sese cõprimẽtium atq; impellentium turba, usque ad ualuas ecclesiæ. Discissæ uestes, sublati calcei, omnia uenerationem directa. Cæterũ ut primitiæ aliquæ sanctificationis, & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrima (sic enim eas appellamus) non quasi ad mortuum, sed ad uiuentem & sanctum & uiris frequentissimæ, & ornatu ac pompa, quidẽ lugubri aut funebri, ut solẽt in mortuorũ elationibus, sed ut ꝓcessionibus ac supplicationibus, quũ gratiæ publicè Deo reddunt: sic nullo publicè aut priuatim iubẽte suadenteúe, sed ipsæ per sese sic instructæ auratis cereis, & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quòd bini ex uestris fratribus, quum ad illud officium, ut cæteri adiissent, audire sibi uisi sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes? Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, Audisne frater has melodias? Quidni audiam, inquit alter, angelicus planè mihi uidetur iste concentus non humanus. Item affirmare alius cœpit. Vtrisque igitur admirantibus, nunquã illi cãtus, quoadusque ad monasterium peruenerunt, conticuere. Expletis officiis, quum efferendi tempus aduenisset, ecce quo pacto, præcipuo quodam dei iudicio, tũc quidem occulto, sed paulò pòst aperiendo oibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos, & fratres sancti Georgij, Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ: illi sacros canones afferrent, ut prælati in propriis ecclesiis sepelirentur, neque semper defunctorum ordinationibus parendum, ex Marcellini pontificis exemplo: qui quanquam corpus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, uisum esset tamen sanctis patribus, non tam hominis, quàm pontificis habere rationem. Interim autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturum. Accidit autem res omnibus retrò seculis inaudita pace dixerim sanctorum aliorum omniũ, quod quidem extet ex eorum monimentis. Nam ibi corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die, nec corruptionis aliquid, nec fœtoris apparet. Itemque & quinto & sexto nihilo minus integrum perseuerat. Tantę rei miraculo excitata, accurrit uniuersa ciuitas: uident & exquirunt diligentius, nunquid sit delibutũ unguẽtis: omnia membra contrectant. Nihil pigmẽti aut artis, nihil rigoris in membris, fœtoris lõge minus, quin potius odorẽ suauissimũ mẽbra illa spirare uidebantur. Addidit miraculum miraculo. Nã post biduũ rubescere genæ, & uiuus per mẽbra sanguis conspici cœpit. Et iam capere nõ poterat sacrarium illud concurrentẽ turbã, & sese inuicẽ cõprimentẽ, ut octauo tandẽ die necesse fuerit in ecclesiã publice deferri ad oculos populi exatiandos. Tum uerò & admiratio & stupor & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantius postulant, hi custodiũ diligẽtius. Reponitur iterum in sacrarium, ubi per dies quadraginta perseuerauit incorruptus & integer. Oibus illis diebus nũquã nõ uisitatus est, nunquã sacrariũ illud non apertum omnibus fuit, uidere & uenerari uolentibus, donec septimo supra sexagesimũ die, quũ alioqui satis commodè seruari posse non uideretur, sepulturæ traditus est officiis & honoribus, non quibus cæteri solẽt, de quorũ uirtute & meritis ambigatur, sed quasi sancti cuiusdã reliquiæ, sic cũ oĩ honore collocatæ, decimosexto uidelicet Calẽdas Apriles, quũ sexto Idus Ianuarias migrasset ad Dñm. Multi nõ solũ ex italia, sed Illyrico etiam atque Epiro ad id ostẽtũ domo ꝓfecti. Medici oẽs, ꝓsertim Gerardus Veronẽsis, medicus ætate nostra oĩum nobilissimus, q eũ in hac ægritudine uisitauit, naturæ nulla ui fieri posse testati sunt, ꝓsertim cũ putrida febri laborasset. Diffusus enim ꝑ uenas putridus & corruptus humor corruperit necesse fuit reliquũ corpus, ut ĩpossibile penitus extiterit absente calore naturali, uel paruũ aliqd tẽporis integrũ incorruptũq; manere. Quãtũ igit, quãq; admirabile spectaculũ fuerit, aliorũ sit iudiciũ. Nã si beatissimo Bernardo honori datũ est, ut dandum erat, quod corpus eius triduo inhumatum substiterit, quid Laurẽtio nostro tribuendũ, qui tot dies & penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo, dare operam uoluit, ne eiusmodi ornamẽto, uel primi.I.uel sanctissimi patriarchæ reliquiis patriarchalis

Reddit spiritũ S. Laurẽtius.

Publicũ eius sanctitatis testimonium.

Carthusiani duo audiũt angelicas cãtiones.

Cõtẽtio de eius sacro corpore

Insigne miraculum.

Dieb. 67. manet corpus incorruptum.

patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatum in memoriam illud beatissimi Martini Turonēsis episcopi, qui quum apud Condatensem Pictauorum urbem diem obiisset, & Pictaui, apud quos obijsset, retinere uellent: Turonenses autem repeterent proprium antistitem, tandiu in contentione res illa uersata est, donec à Turonensibus furto sublatus, propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæq; accidant quotidie, ad sepulcrum illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi satius existimaui, quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirētur fortassis aliquando diligentius ab iis, quorum sicuti authoritas maior est & officium solennius, ita uix crediderim fieri posse, ut tanti luminis splendorem Deus iacere diutius in tenebris patiatur.

Miracula creberrima ad eius sepulcrum.

CERTAMEN SANCTI Martyris Polyeucti, Authore Simeone Metaphraste.

SI est ulla alia pulcherrima narratio, pulcherrima quoque est narratio admirabilis martyris Polyeucti. Nam cum utilitate, magna quoquè est coniuncta iucunditas. Huius autem rei potest ea non falsam testem adducere experientiam. Dicatur ergò, & à nobis in medium proferatur piis Deique amantibus auditoribus, uobis quoquè pro uiribus quæ nostra sunt afferentibus, aures orationi attentas exhibentibus, promptumque & alacrem animum præbentibus narrationi.

Ianu. 9 Beda & Vsuardus hūc habent Idibus Februarij.

Tempore Imperatorum Decii & Valeriani, erat quidam Nearchus & Polyeuctus, studio quidem milites, amicitia autem ita inter se deuincti, ut lōgè magis, quàm si inter eos intercessisset sanguinis & cognationis necessitudo, summo sui inuicem desiderio & insigni concordia ac consensione coniuncti essent eorum animi, & uterque in alterius corpore se putaret uiuere & spirare. Erat autem Nearchus quidem Christianus & fidelis, pietateq; ac uera religione pfectus. egregius autem Polyeuctus, gentilis quidem religione, & ueritatis luce nondum illuminatus, alioqui se Christianum accurate conseruans, & omni uirtute exornans, & erat quidem olea frugifera, hoc autē solū ei deerat, quòd nondum erat in domo Dei. Quoniam autem Decius ille & Valerianus non recte utebantur imperio, nec eum, qui illud eius dederat, agnoscere & colere uolebant, immò uerò manum impiam & cum Deo pugnantem in ipsum erexerant, & non solum eū negabant, sed oēs quoquè subiectos scriptis edictis incitabant, & omnibus modis arcebant à Dei cognitione, & deos proh dolor falsos & uanos in ueri Dei locum constituebant, & illos colere & adorare cogebant, qui minus habent sensús, quā lapides & statuæ.

Nearchus & Polyeuctus milites amicissimi.

Quoniam ergo hæc ita habebant, & proposita erāt supplicia & præmia, iis quidē q parebāt, honores, dona, & pecuniæ, iis autē, q non parebāt, minæ, pœnæ, & ultimum malum mors, amico timuit Nearchus, & putauit hoc esse tempus, quod effecturum esset, ut dissensio in regione, eorū quoque dissolueret amicitiā. Hæc cum in animo haberet & apud se uersaret, apertè ostendebat se cruciari animo magnisq; agitari fluctibus, & occulte deflere amicum. Præstantissimus autē Polyeuctus cū uideret sic se habere amicū pūgiq; aculeis doloris, & qui uerbis explicari nequeūt gemitibus, conari leuare magnam animi ægritudinem, & uestigia lachrymarum indicare oculis, amicè ad eum accedens interrogat, & causam quærit discere, cur ità sese habeat. Nam ipse quoque nihilominus dolebat, cum eum uideret sic affectum, qui erat eiusdem cum eo, animi. Ille autem uolebat quidem dicere, & significabat se nihil posse celare amicū, esse autem aliquā causam, propter quam, etiamsi uelit dicere, necesse habeat tacere, & amici cōsolationem hac in re minimè consequi. Cum autem ualde diuinus urgeret Polyeuctus, & postularet ut ei secretum aperiret, & ei exprobraret contemptum amicitiæ, & mutatā affectionē, Nunquid, dicens, aliquid offendimus? Quanam in re tibi molesti fuimus? Quænam res tam dira & tam atrox facta est, ut Polyeuctum tuum à uenia arceas?

Cruciatur Nearchus Polyeucti errore.

Hæc cùm diceret & animo augeretur, non ferens Nearchus, oculos suffusus lachrymis, & profundo suspirio internam cordis flammam significans, Cùm inquit, o amicissimè, nostræ consensionis & dilectionis apud me cogito separationem, necesse habeo animum abrūpere. Hæc postquàm ille audit, corde grauissimè perculsus, Quomodo hæc, inquit, Nearche, quomodò? & cur hęc uerba dicis præter spem? & undenàm hæc erit nobis separatio, quam statuimus ne mortem quidem posse nobis facere? Hoc est, inquit, ò amicissime, quod me propemodum suffocat, & ipsum comprimit spiritum & animam, quoniam hęc quā dixi, separatio est nobis humana morte ualidior & grauior. Cum autem nondum, quid sibi uellet oratio, intelligeret Polyeuctus, statim surgens, & amicū complexus, & ei ità ut eum tenebat, ardentissimè circunfusus, Sed dic, inquit, mihi ò Nearche, dic apertè, & explica quemadmodum hæc sit futura separatio. Non enim fero amplius hoc minime amicum silentium Si minus, uidebis iam tuum Polyeuctū in terra iacentem mortuum & exanimem. Atque uidebatur quidem Nearchus uelle dicere, sed uictus ab animi perturbatione, uinctam habebat linguam, & solum mœstus ac conturbatus, amicum fixis adspiciebat oculis, & immoderatum significabat dolorem. Postquam autem uidit Polyeuctum mœrore cōfectum abiecisse animum, & humi procidere, & esse iam à dolore omnino separatum, cogitur in hanc uocem erumpere:

O amicissime, inquit, Polyeucte, hoc edictum Imperatoris nobis separationem afferet & disiunctionē. Postq̄ aūt hāc uocē sapientissimus audiit Polyeuctus, statim coniiciens quid sibi uellet, quod dixerat Nearchus, Cogitauit enim, quod amborū in religione dissensio iam examinanda, acerbitatem subitura iudicū coget eos à se inuicem disiungi, conuertit eum ad diuiniorē quandam cogitationem, & reuoluens animo quam uiderat uisionem, & eam iudicans tempori conuenientem, cœpit repleri gaudio & uoluptate, & quē admodum hęc fuerit uisio, communicauit amico, Est aliquid, dicens, ò Nearche, ꝙ prohibebit nobis hanc fieri separationem.

Vidi enim ego Christum, quem tu adoras, ad me accedentem, hac sordida, qua sum indutus, ueste me exuisse, alia uerò ualdè preciosa (ò quis illius pulchritudinē dixerit & splēdorem?) induisse, cuius humerū fibula cōstringebat aurea. Deindè uerò mihi quoquè equū tradidisse alatū. Atque talis quidē fuit uisio, quā uidit diuinus Polyeuctus, eius autem nequaquā fuit uanus exitus, sed prçclare expressit id, quod erat futurum, mutata quidem illa uestis pulcherrima, mutationem in melius ex eo quod est deterius, nempè ut ex terrena militia in cœlestem & diuinum militum referretur numerū, per quem erat in chorū martyrum cooptandus. Alatus autem ille equus quid aliud possit significare, quam illius celerem à terra in cœlos ascensum? Hæc cum audiisset Nearchus, lætatus est, hilarisque effectus ei dixit, CHRISTVM cognouisti?

Visionē suā Nearcho narrat Polyeuctus.

cognouisti? Christum, ò Polyeucte, qui uere est Deus. Ille uero ei dicit. Quando autem eum ignoraui, Num cum tu de eo diceres, tremor meum subibat animum? aut cum legeres, non eius admirabar sermones? Solū enim mihi nomen deerat, alioqui enim eram affectione Christianus, & studebam me Domini Christi mancipare seruitio, multum ualere iubens cultus inanes simulacrorum. Quid ergo facimus, o Nearche? Cur non aperte ostendimus nostram in Christum confessionē? Cum hæc autem lubenter accepisset Nearchus, dixit, se ueluti nudans & aperiens: Mihi, o Polyeucte, non diuitiæ, non gloria, nec omnino dignitas militaris, nec aliquid aliud ex iis, quæ sunt huius mundi, præfertur uitæ, quæ est in Christo, eam enim solam desidero, alia autem sunt apud me parua & nullius præcii: Deinde rursus diuinus Polyeuctus eius animi ueluti faciens periculum: Quid uere, inquit, an non cōcupiscis hanc, quæ adest tibi dignitatem? Nearchus autem existimās hæc ab eo dici ex animo, & non eius tentādi gratia, Videris, inquit, mihi o Polyeucte, ignorare uerā in Christo dignitatem, & eam quæ est apud illum gloriam, & quæ nunquam cessat beatitudinem. Sic quidem inter se conferebant sermones, & sibi inuicem suam aperiebant sententiam.

Anim9 Nearchi uere christian9.

Egregius autem Polyeuctus iucunde & lapidè uolens aliquid amico dicere. Tu quidem suspicaberis, inquit, me ignorare eam, quæ est in Christo gloriam, & quæ est apud illum beatitudinem. Ego autem, o Nearche, uideor te præcessisse, & imperatoriam, ut scis, & cęlestem chlamydem accepisse per reuelationem. Sed tamen uolo ex te sciscitari aliquod caput spiritale. Vereor enim, ne si absque sacramentis & mysteriis accesserim ad Saluatorem, ei uidear minime acceptus, & indignus qui referat in numerum eius militum. Postquam hæc audiuit Nearchus, statim surgit, & euadit animo acrior & uehementior, & amicum incipit recreare, promptiorique & alacriori animo eum reddere ad Christi fidem, dicens; Nulla, o amicissime, sit tibi de hac re dubitatio. Scriptum est enim, posse Deū uel ex his lapidibus suscitare filios Abrahæ. Quod quidem quid est aliud, quam hoc, posse etiam gentiles ex insperato salutem assequi, & esse milites Christi? Nā omnibus, ut semel dicam, aperta est porta cæli: nulli omnino ex omnibus occlusus est salutis aditus: Quāobrem is quoque qui credit, magnam recipiet mercedem paruæ illius fidei. Propterea enim iis quoque qui prima & tertia & nona hora accesserunt ad uineam, æqualis merces decernitur. Quamobrem, etiamsi ipse tardus accesseris, eadem quæ primi, præmia consequeris. Ad hæc D. Polyeuctus tanquam eius subiisset animum recordatio, Per ueritatem, inquit, Nearche amicissime, audiui aliquando latenter te aliquid eiusmodi legentem ex diuina scriptura, quod eos, qui unā horā essent operati, æquali Christus honorasset portione iis, qui sustinuissent totū æstum diei. Nearchus autem multa quoque inquit, o uir egregie, inueniens eiusmodi exempla. Ecce enim, inquit, latro, qui fuit cum Christo crucifixus, cum innumerabilem reus esset criminum, pro modico, & breui uerbo magnas inuenit remunerationes, & quæ multis emitur sudoribus in paradiso conuersatio, admodum facile ab eo paratur. Nam uel parua fides potest magnos montes transferre.

Vides quam iaua regni cælorū nō nisi spiritualiū sacramētorū claue referatur propterea sēper illa sancti uiri uenerati sunt. Matt. 20. Ibidē. Lu. 23

Hæc cum diuinus audisset Polyeuctus, animo statim in altum extollitur, & ut corporeorum & terrenorum omnium plane oblitus, Pacificamur, dicit Nearcho, nos firmius & stabilius esse seruaturos ea, quæ uisa fuerint. Ego enim rebus humanis decætero renunciaui. Quodnam autem de Christo nos oporteat ferre testimonium, planum fecit, quæ id præsciuit, diuina Domini clementia. Ecce enim, ò Nearche, eam quæ est in cælis, pulchritudinem mihi uisione appræhendit cogitatio quam quidem assistere, & Christum uideo ante oculos, & splendore eius uisionis mihi uultus illuminatur. Sed iam tempus est legere impium edictum Imperatorum, & recte scire, quidnam uelit nos facere. Sic dixit, cumque id accepisset, perlegit, inter legendum conspuit, & cum id in frustra minuta confregisset, uentis mandauit. Deinde sic conuersus, uidet idola quæ portabantur, & a stultis adoranda deducebantur ad aras. Quæ cum iucundissime & uehementissime resisset, prius quidem simulat se prompto & alacri animo ad ea accedere. Deinde illorum singula accipiens, & protinus humi allidens, simul contriuit omnia, & redegit in subtilem puluerem.

His ergo factis, cum eius socer uenisset Felix, fuerat enim iam constitutus persecutor ab Imperatoribus, & uidisset quæ fecerat Polyeuctus, admodum ægre ferens, Heu, dixit, Felix est priuatus liberis, & qui prius eram insignis, & suscipiebar propter filios, repēte me affligit filiorum orbitas. Nullus deorum nec hominum potest miseri Polyeucti, qui talia est ausus, & nostros deos cōtriuit. Adhæc D. Polyeuctus, eo quod factum fuerat, ueluti magis glorians, tantum aberat ut reformidaret aliquid & extimesceret. Nunc quidē inquit, egò eos contemnens, te ipsa ostendi quam sint imbecilli. Quod si sunt tibi alii, ii quoque in medium adducantur. Hinc enim scies, quemadmodū nos Christi seruos ea conspuere oporteat: Felix autem cum humana & miserabili quadam affectione de sancto cogitans & loquens, Si uelis, inquit, o Polyeucte aliquātisper uiuere, donec tuam uideas uxorem. Quænam autem adhuc, inquit sanctus, uxoris mihi cura est & filiorum, qui ex rebus humanis nihil omnino curo cū in solis cælestibus mens uersetur, & iis in quæ non cadit interitus? Tua autem filia, si me quidem sequatur beata erit propter suum animum & institutum, sin minus ipsa quoque cum uestris diis mala male peribit.

Admirabilis animi fortitudo.

Post hæc Felix profundebat lachrymas, ut qui spē omnem abiecisset. Qua de re dupliciter cæcutiens, nēpe & ex ægritudine animi, quæ eum angebat, & ex insania, qua laborabat in simulacra, loquebatur uerba digna tantis tenebris & tanta dementia; Hei mihi dicens, te quoque o polyeucte Christi artes fefellere magicæ? Martyr autem admodum prudenter & fortiter, Non per sacra, inquit, martyrum certamina. Nō nego inquit me ab illo esse uocatum ad cognitionem ueritatis. Ipse enim est, inquit, qui cum suis manibus meā demulsisset animam, a tenebris ad lucem, & ab errore deduxit ad ueritatem, & dignum censuit, qui essem & nominarer eius miles. Cum autem hæc dicerentur, accedentes sanctorum persecutores, cum martyrem cōpræhēdissent, sacrum os eius pulsabant, uerè odio habentes confutationem, quæ erat in fortibus, & malis auribus non ualentes ferre uim ueritatis. Preclaro autem Polyeucto eæ quidem plagæ nullo modo erunt curæ. Videbat enim Christum, qui pro eo erat passus, prope ipsum assistere. Quem cum suum posuisset refugium, nec pro malis habebat ea, quæ ipsum inuadebant, nec scuticam, quæ eius corpus cædebat.

Has ergo plagas, ut dictum est, parum curabat Polyeuctus, luctabatur autem aduersus aliā diaboli maligni artem. Nam cum ille ad eum adduxisset socerum, & uxorem lachrymantes, & miserabiliter eiulantes, sic conabatur eius animam suis decipere præstigiis & pro uiribus dissoluere eius robur & constantiam. Is autem non ignorans maligni insidias, cum seipsum ualde utiliter conturbasset, animæque fortitudinem & iram excitasset, & quæ ex lachrymis oritur, effœminatæ

Diabolus ei insidias tēdit per uxoris lachrymas.

minatæ mollitiei eam opposuisset, grauiter admodũ & fortiter. O scelerate, inquit, & profanorum mystagoge simulacrorum, cur me insidiosis tuis & uxoris lachrymis studes abducere a confessione in Christũ? Cur autem defles Polyeuctum, cum teipsum multo magis deflere & lugere oporteat, propterea quod cũ principibus, qui sunt ad tempus, seruieris, igni sis æterno tradendus? Et hæc quidem dixit socero Felici. Post quam autem uidit uxorem quoque suam Paulinam miserabiliter lachrymantem & dicentem, Quid tibi accidit o Polieucte? Quomodo autem fraude es inductus, ut duodecim deos nostros confringeres? Eam sua uiter irridens sanctus, Si solus, inquit, ego duodecim deos tuos uici & cõtriui, ecce deorum es omnino egena. Adesdum ergo, inquit, Paulina, & faciam ut uerũ Deum cognoscas, quem ipsa stude diligenter adorare, & hac breui uita æternam commutare. Cum hæc sic dicerentur, & multi infideles per ipsum ad fidem in Christum conuerterentur, & omnes persecutores simul congregarentur, & partim quidem promissis, partim uero etiam minis sanctum studerent in contrariam traducere sententiam, quoniam nulla uia & ratione id effici poterat, nec eius rei ulla erat spes reliqua, fertur in eum sententia, ut ense statim mortem subeat.

Cum autem ei iam res fuisset aperta, erat uidere Polyeuctum nihil mœstum, nihil triste, nihil omnino quod esset effœminati & pusilli animi, aut dicentem, aut pati præ se ferentem, quod quidem accidisset alicui alii, qui ab hac iocũda luce & uita separaretur. Immo uero tanquam ex tenebris & afflictione ad gloriã transiret & delicias, magnam ostendebat lætitiam & animi alacritatem, ut qui iam frui inciperet ea, quæ est illic, beatitudine. Nam iis quoque, qui aderant, affirmabat se quendam accedentem uidere adolescentẽ & secum eloquentem, & omnibus modis efficientem ut obliuisceretur omnium terrenorum. Sed quis, o diuine Polyeucte, hoc uel tui solum laudandum assumens, re dignam possit laudem contexere? Nam cum iam esses consummandus, & per sacrum tuum sanguinem, diuinum baptismum & in Christo signaculum accepturus, o generosam animam, o mentem firmam & stabilem & a mendacio alienam, nec sic amicitiæ Nearchi es oblitus, sed eum adspiciens, Vale, inquit, Nearche, & pactorum conuentorum recordare. Hanc cum tu uir fortis, uocem, tanquam ultimum aliquod donum, amico reliquisses, ad ensem processisti, & per eũ illatam mortem prompto & alacri animo subiisti.

Ceditur gladio

Cum sic autem fuisset cõsummatus Polyeuctus, preciosum quidem eius corpus, qui ex fratribus erant studiosiores, deposuerunt in Melitine ciuitate Armeniæ æternam hæreditatem sic sibi acquirentes. Fuit autẽ dies quartus, qui uidit finem Polyeucti & corporis depositionem. Inseruiit autem hic quoque Nearchus qui accepto sanguine martyris, cum eum in nitido imposuisset linteo, portauit in ciuitatem Cananæotarum donans eis arma salutis, & uere beatam hæreditatem.

Imerõ tetras.

Hæc gesta sunt tempore Decii & Valeriani in prima Orientis persecutione: Nam fuit quidem primo martyr Hierosolymis sacratissimus Stephanus, secundo autem Philoromus in Alexandria ciuitate Aegypti, & tertio D. Polyeuctus in Melitine Armeniç 4. Idus Ianuarii. Is sçpe se magnam curam gerere Christianorum, etiam post mortem, non leuiter & obscure sed aperte & euidenter ostendit, Quidni enim faceret, qui talis erat, & genus illinc ducebat, & eiusdem fuerat sodalitatis? nobilium, inquam, & illustrium ex fide in Christum, qui sequebantur quidem Marcum Imperatorem, bellum gerentem aduersus Barbaros, aquæ autem penuria laborabat Romanorum exercitus tristisque erat Imperator, cum hostes quidem ualde inualescerent, sitis autem inter cætera nostros uexaret. Ii autem Christi fortes milites, qui eandem implebant legionem, quam hic uenerandus martyr, cũ se separassent & procul ab exercitu remouissent, manus quidem pias ad Deum tollunt, piam quæ ab eis honorabatur fidem accerrime proferentes. Rogant autem Dei miserationes, ut eos benignis oculis adspicerent, & hanc soluerent necessitatem, quæ opprimebat multitudinem. Cum illi sic orassent, suis non sunt fraudati precibus. Nondum enim precationibus finẽ imposuerant, & densa nubes cœlum subiens, aerem quidem impleuit tonitru, fulgura autem elisa micabant, & multa erupit pluuia, adeo ut dum sic ferrẽtur fulmina & imbres, recreati quidem sint Christiani, plurimi autem barbari interierint, & ex eo sit legio nuncupata caraunobòlos, id est, Fulminum iaculatrix, huiusque cognita ex hac magni miraculi effectione, ad gloriam patris & Filii & Spiritus sancti, unius & consubstantialis diuinitatis: Cui conuenit omnis gloria, honor & adoratio nunc & in secula seculorum Amen.

Ecce quomodo sancti post mortẽ nostri curam gerũt.

Vide Tertuliani apologeticũ & Euse. Cæsa. histor. Eccl. lib. 5. cap. 5.

aliј uertũt fulminea.

VITA SANCTORVM IVLIANI Martyris Cum Reliquis. Ac Basilissæ Virginis, ex Simeone Metaphraste.

9. Ianuary.

SAnctorum martyrum Iuliani basilissæ, & reliquorum certamina hæc sunt, quę pro religione perpessi sempiternum post suũ hinc excessum, nobis hoc beneficium reliquerunt, sua enim facta, & quæ ipsi pro Christo ꝑpessi sunt ad eos, qui postea certare uellẽt, certissimum exemplum transmiserunt. Itaque errantibus uiam monstrarunt, & cæcorum oculi, infirmorum fides, omnium denique hortatores fuerunt, qui suarum uirtutũ specimen ad alios transmiserunt, & splẽdore sancti Spiritus homines illustrarunt. Ex hoc iustitiæ thesauro nemo est, qui haurire non possit, uel errare queat, nisi qui uelit perfidiam retinere. Vos autem, qui hæc auditis & legitis, nobiscum unà credite omnia possibilia esse credẽti, ob idque sine aliqua hæsitatione bonam hanc hæreditatem, quam nobis Martyres imitandam reliquerunt, accurate & diligenter ꝑsequamur. Peto igitur a uobis, qui hæc lecturi estis, ut attentis animis audiatis, quam gloriosum sit terrena hæc derelinquere, quo per angustam sanctorum hominum uiam contendentes, illorum institutionem assequi possimus. Illud igitur, ut dixi, uos rogatos uelim, ut cum eorum facta legitis, uera esse credatis. Nam beati quidem sunt qui uiderunt, & crediderunt sed longe beatiores, qui non uiderunt, & crediderunt. Nos, qui nostris oculis uidimus. Martyrum facta conscribimus, quamobrem exiguam beatitudinis partẽ nobis fore credimꝰ. Vobis uerò necessario maior quædam gloria futura est, qui auditis, & creditis, Deum in sanctis suis perfectissima quæque opera implere posse. Huius igitur sanctissimi martyris Iuliani certamẽ, quod ille perpessus est in medium afferam neque silẽtio præteribo, quemadmodum ab ipsa pueritia uitam Deo gratam exercuerit. Velim fidem nostris uerbis habeatis, ut id facientes discatis, qualis merces fidelibus hominibus parata sit.

Matt. 17.

Ioã. 20

En se uidisse aiunt martyrũ gesta.

Beatus hic Iulianus claris fuit parentibus, quod ad mundi huius splẽdorem pertinet. Illum parentes uni

cum

Genus Iuliani. cum habebant suorum uiscerum ac generis pignus, quem omni erudirione & sapientum uirorum discipli na instituendum curauerunt. Nulla.n.Dialecticæ,aut Rhetoricæ artis pars eũ fugiebat, ita ingenii,acrimo nia præstans erat. Ille uero non aliter mundi sapientiam,quam ut bonum Christi athletam decet,exerce bat,mundo autem ipso sic utebatur,tanquã nõ usurus
1.Co.7 esset,legerat enim apud omnium Christianorum ma gistrum Paulum.Præterit figura mundi huius.ita denique seipsum Deo charum præbebat, ut mũdi huius
Vides ꝙ Sancti eã fidẽ amãt et obseruant ꝙ̃ sancta mater Ecclesia tenet? sapientiam stultitiam duceret, semper enim in uotis habebat mundi huius memoriam nullam habere,sed cum Christo esse.Fidei uero,quam sancta mater eccle sia tenet & obseruat, amator erat ardentissimus,quotidie sanctorum uirorum ianuas frequentans, neque diẽ ullum intermittebat, quin ad eos iret, & tanquã bonus aliquis operarius, thesaurum in corde suo reponebat; omniumque sanctorum & electorum Dei uirorum facta imitans, & ad uniuscuiusque uirtutes properans,Christi gratia florebat.

Inerat in eius uisceribus perfectus quidam amor, timorem eiiciens, ita enim seipsum ab huius carnis & mundi affectibus atque infirmitatibus remouit, ut re cte illud Domino Deo confiteretur. Quandiu in hoc
2.Co 5 mundo sum, peregrinor a Domino.Ille & homines latere cupiebat,quoniam Christo ipsi placere studebat quamobrem suum propositum & sanctissimum desiderium occultabat. Hunc cum parentes uiderent tanta attentione animi Christianæ fidei exercitationem sequi, iuuenem ad se uocarunt, & his uerbis hortati sunt: Suauissime noster filii, audi parentum tuorum sanas admonitionis. Quoniam in sanctissima Christi
1.Ti.5 lege a beato Apostolo,omnium Christianorum magistro, spirituali doctrina instructi sumus,filios gignere familiã regere, nullã occasionem inimico relinquere propterea te hortamur, ut non tantum nobis placeas quantum Domini Iesu Christi legibus fidelem te prębeas. Ad hæc beatus Iulianus dixit, Neque propositi mei ratio,neque ætatis tempus postular,ut ea faciam quæ adhortamini.Tũ parentes: Annos decem & octo natus es, qui potes igitur recusare,quin coniugem du cas? Nolumus ętatem excuses,sed facere studemus,ut uxorẽ habeas, quo liberos gignere possis,& puerum aliquem Deo ipsi offeras. Verum quo tempore corpo ris libidines defurbuerint,tu & uxor concordi animo & uoluntate in castitate uiuentes, salutarẽ Christi do ctrinam attendere poteritis.

Hæc parẽtes agebant, ut semen propagare possent quod finem habiturum credebant, nisi generis succes sione renouaretur.Ille uero cum parentum uerba mo leste ferret,neque illis acquiesceret,cumque tam consanguineorum, quam eorum,qui patris amicitia utebantur, consilia execraretur, illis responsum hoc dedit: Neque uxorem ducere in animo habeo,neque licet recusare,quod uos cupitis,quocirca septem dierũ tempus a uobis peto & quale consilium Deus ipse per Spiritum sanctum menti meæ suggesserit, tale uos a me responsum referetis. Hæc cum parentes audiuissent, multis cogitationibus solicitabantur, quoad de finitus ille dies præteriret, quo audire possent, quid filius responderet. Adolescens autem ille honestissi-
Virginitatẽ Deo ꝓmiserat. mus septem dierum spatio, quod a parentibus impetrauerat, diuina & nocturna tẽpora in precibus trãsi gebat, a Deo petens,ne pateretur uirginitatem,quam illi seruandam promiserat, quauis causa uiolari.Cum igitur septimi diei nox aduenisset,& eius corpus ieiunio extenuatum esset, cumque somnum cepisset præ sto fuit illi Dominus, & fidelem seruum consulatus est, ac eius mentem confirmauit. iubensque facere, quod parentes admonebant.Surge,inquit,ne timeas, neque parentum tuorum consilia,uel propositum me tuas,duces enim coniugem,quæ te non maculabit,ne quæ a meipso segregabit, sed tua causa uirginitatem etiam ipsa seruabit. Itaque & te & illam uirgines in cælum recipiam, multa enim castitas per uos propagabitur, multique iuuenes & puellæ per uestram doctrinam cælestis uitæ ciues fient. Ego tibi præsto ero, *Ecce qui amat deus uirginitatẽ & quõ eã seruare praua Christi gratia qua tamẽ uolẽtibus semper adest, non est impossibile.*
in te habitans, ut omnes corporis libidines & carnis bellum expugnum quinetiam illam ipsam uirginem, quæ tecum copulata fuerit talem efficiam,qualem ip se uolo.Faciam igitur,ut ipsa institutum tuum sequatur, & illic quidem in thalamo uobis præparato mę cum angelorum choro uidebitis, & cum innumerabilibus utriusque sexus uirginibus, quos natura quidem ipsa dissimiles fecit, at fides, quæ in me habetur, similes facit, quorum & tu imitator esse agnosceris.

Hæc cum dixisset Dominus, & illum tetigisset.Viriliter, inquit, age,& confortetur cor tuum.Hac Dei uirtute confirmatus admirabilis ille adolescens, surre xit & ait. Gratias ago tibi,Dominus Deus,qui es cordis, & renum scrutator, quique mundi huius delicias ac uoluptates procul a me remouisti, ita ut corde firmo castitatis meæ te adiutorem mihi futurum sperẽ eaque te daturum confidam, quæ neque oculus uidit, neque auris audiuit, ea scilicet, quæ præparasti his, qui ex toto animo te secuti fuerint. Tu dignum me fe cisti, qui possem in uia tua ambulare, uel potius tu, quæso, mihi sis bona illa uia, & his,qui castitatem amant, & animæ integritatem, corporisque munditiã amplectuntur, Nouisti tu Domine, quemadmodum ex eo,die,quo * genitus sum,usque ad hanc horã,qua ** in te renatus sum.*
me uocare dignatus es, nihil mihi optandũ,nisi teipsum proposui,idque solum in uotis habeo,ut quod ab ore meo exiit,tu confirmes.Tunc enim meipsum credam cœpisse id exequi, cum ea, quæ dixero,re ipsa præstabo.

Exiit igitur e cubiculo ita hilaris, ut sui adspectus hilaritate omnem parentum tristitiam ademerit,qui bus ait:En ego,ut optabatis,nuptias ipsas rectam quã dam uiam, non peccati,sed gaudii,mihi futuram esse cognoui itaque iam faciam, quod uos adhortamini. Ea re parentes ualde lætati sunt,futurum sperantes,ut ab eo prolem susciperent. Quid multa? Dabant paren tes operam,ut fœmina inueniretur,quæ similis ei foret tum moribus, tum generis nobilitate, quæque ad filios procreandos fœcunda iudicaretur. Diuina igitur prouidentia factum est, illius,inquam,Dei,qui ex eo coniugio tantum boni futurum prouiderat, ut uir go, quædam inueniretur,quæ multarum possessio nõ facultatibus abundaret, generis splendore par,cui no men erat Basilissa, parentibus suis etiam ipsa unica. Cumque, ut hominibus mos est, nuptiarum tempore aduentante, parentes consensum puellæ habuissent, nuptiarum tempus definitur, omniaque illa confecta sunt quæ consueuerunt in eorum, qui nuptiis copulã tur, sponsionibus contineri. Beatus uero Iulianus ita nuptiarum die expectabat, tãquam bonus aliquis ath leta,qui,superata corporis libidine cęlesti Deo gratus esse studeret.

Cum igitur dies constitutus aduenisset, finitimarũ urbium ciues conuenerunt, multa & uaria oblectatio num genera secum afferentes, quibus delicatæ & ele gantioris ætatis mentes ad amoris illecebras excitarẽ tur.Itaque plateæ musicis omnium generum uocibus resonabant, uirginum multitudo illic aderat, aureis uittis crines contextos habentium, quæ suauissimis canticis uel constantes & fortes uiros ad intemperantiæ illecebras prouocare poterant.Inter einsmodi bar baricas nationes Christi athleta Iulianus constanti

&

Iulian' nō afficitur mundi oblectamētis. & forti animo uersabatur, nulli occulta cordis sui cōsilia patefaciens, nisi Domino ipsi, a quo uictoriæ spē certam expectabat. Prolatam igitur è thalamo spōsam hilari uultu accepit, cum qua & exultauit in Domino, & iis quidem quorum multitudo illic aderat, hilarem uultum ostendebat, in animo autem Deo ipsi illud cū timore canebat. Domine, ure renes & cor meū ne uetus ille draco contra me bellum exuscitet. Cum uero hora illa prope esset, qua sibi & uirgini secum *ps. 25.* copulatæ thalamus nuptialis adeundus erat, religiosus ille adolescens a Domino communitus, thalamum securo animo ingressus fuit, quo loco cum primū preces ad Deum misisset, tantus liliorum & rosarū odor emissus est, ut uirgo ipsa eo in loco sibi esse uideretur qui uerno tempore uariis & suaue redolentibus floribus abundaret. Nocte uero intempesta uirgo iuuenem cui fuerat copulata, sic allocuta est. Mirum est, quod sentio, ualde certe mirandum quod uelim mihi dicas an & tu sentias. Ad hæc beatus Iulianus. Narra inquit fideliter quæ sentis. Tum uirgo: Cum sit hyemis tempus, & terra ipsa nullos habeat flores, ita in hoc meo thalamo omnes flores odorum suauitatem emittunt ut iucunditate hac suauissima undique perfusa, tota certe obstupescam, neque omnino cubilis copulationem appetam. Tum illi beatus Iulianus dixit. Suauissimus odor iste, quem sentis, non temporibus, sed ipsius Christi castitatem amantis opus est, qui corporis castitatem intactam seruantibus, æternam uitam largitur. Si Christi ipsius præcepta mecum unà serua re uolueris, ut eum tota animi attentione diligamus, ut uirginitatem ingenti præmio remunerādam conseruemus, ut denique in hoc seculo uasa ipsius electa efficiamur, in his ipsis in futuro illo æuo habitabimus cum Christo ipso regnabimus, & nunquam desiungemur. Ad hęc beata uirgo Basilissa. Et quæ nam inquit alia tam necessaria salus est, quam ut uirginitatem seruemus, & uitam æternam consequamur? Idq; ita esse credo ut dicis. Itaque cupio tecum unà concordem animum habere, ut sempiternam mercedē Christum Dominum meum possidere ualeam.

Orat Sāctus in solo prostratus. Hæc cum uirgo illa dixisset, beatus Iulianus in solo prostratus. Dei adorandi causa iacebat, ita clamans Confirma hoc, Domine, quod operatus es in nobis. Id cum uirgo ab adolescente sponso factum uidisset, ipsa etiam idem fecit & ecce subito fundamenta cubiculi, in quo erant, commota sunt, & lumen, quod uerbis exprimi non potest, ita effulsit, ut lumen, quod in eo thalamo erat, illius lucis magnitudine obscuratum *1. Co. 4* sit, impletumque tunc illud est. Spectaculum facti sumus & angelis, & hominibus. Maximum profecto & diuinum spectaculum, in cubiculo illo tunc erat. Ex una parte æternus ille rex Christus sedebat cum innumerabili quorūdam candidas uestes habentium multitudine. Ex altera parte innumerabilium uirginum cœtus, quarum primas tenebat gloriosa Mater & Virgo illa Maria. Ex ęterni Regis parte summis uocibus illud canebatur. Vicisti, Iuliane, uicisti. Quæ uero cū Virgine illa Regina Maria erant, clamabant, Beata es Basilissa uirgo, quæ salutaribus admonitionibus obtēperasti, & mundi fallacias respuens, ad sempiternam gloriam percipiendam teipsam præparasti. Rursus ex ęterni Regis parte clamabatur. Milites mei, qui ueteris serpentis uoluptatem expugnarunt, surgant è terra, & attento corde librum æternæ uitæ recitent. Liber autem ipse propositus erat in cubiculo ipsis præparato.

Hac uoce audita, qui erant ex utraque parte sedentes, responderunt, Amen. Venerunt autem duo quidā uiri candidis uestibus induti, quorum pectora zonis aureis cincta erant, & singuli singulas coronas in manibus gestantes, illosque erigentes, Surgite, inquiunt quoniam uicistis, & nostro numero asscripti estis. Videte, quod in præparato uobis cubiculo propositum *ps. 144* est. Legite & cognoscite, quoniam fidelis est Dominus in uerbis suis. Cumque illorum manus tenerent, eas coniunxerunt. Erat autem illic positus quidam liber argento septies purgato splendidior, aureis literis conscriptus. Circa cubile uero quatuor senes erant, qui habebant in manibus phialas aureas plenas aromatibus uariis multi odoris suauitatem emittentibus, è quibus senibus unus dixit: Ecce in his quatuor phialis continetur perfecto uestra, ex his enim quoti- *Es. 64.* die ante faciem Dei odoris suauitas ascendit. Quam- *1. Co. 2* obrem beati estis, qui plurimas huius seculi uoluptates, deuicistis ad illas properantes quas neque oculus uidit, neque auris audiuit, quæque in cor hominis nō ascenderunt. Abi nunc, Iuliane, & lege, quod una sancta Trinitas iubet.

Accessit multa cum fide Iulianus, & cœpit legere, quæ in hanc sententiam scripta erant. Quisquis mei desiderio detentus, mundum hunc contempserit, in eorum numero erit, qui mulieribus non sunt coinquinati. Basilissa uero quæ animo syncero atque intacto est, in ordine uirginū numerabitur, quarum uera mater Domini Iesu Christi Maria primas partes obtinet. Hæc cum dixisset, librum complicuit, & rursus multa ista millia dixerunt, Amen, & multa illa alia millia eā dem dictionem una uoce repetentes, hilaritatem simul præ se tulerūt. Rursus ad illos senex dixit. In hoc libro, ut uideris, scripti sunt casti homines, sobrii, ueraces, misericordes, humiles, mites, qui nō fictam charitatem habuerunt, qui res aduersas atque acerbas sustinuerunt, qui calamitates & ærumnas perpessi sunt, qui denique suæ in Christum charitati nihil prætulerunt, non patrem, non matrem, non uxorem, non filios, non agros, non diuitias, non reliqua omnia, quæ in hoc seculo humanos animos impediunt. Illi denique in hoc libro sunt scripti qui ne suas quidem animas Christi causa in mortem tradere cunctati sunt, e quorum numero & uos esse digni habiti estis. His dictis, statim uisio ab illorum oculis ablata est. Tunc beati uirgines, Christo uisione gaudentes, reliquum noctis spatium uigilantes, in hymnis & cāticis transegerunt.

Quid plura? Cum dies illuxisset, frequens hominū multitudo lætebatur, & eiusmodi copulationem se ui- suros existimabat, quali homines ipsi solent inter se *Tegūt suā continentiā.* copulari, cum non intelligerent neque sentirent, totam illam diuinam fuisse copulationem. Illi enim beati homines cœperunt spiritu, non carne, diuinæ gratiæ mysterium copulare quod in se occultantes, dabāt operam, ut quod faciebant, tantum a Christo Domino, & eius angelis cognosceretur. Quoniam uero Deus ipse non destituit eos, qui cordis & animi synceritate uitam agunt ita diuinæ gratię dona progressum habuerunt, ut breui tempore utriusque parentes ex hac uita decesserint, & idoneos hæredes eos reliquerint, per quos cælorum regno non priuarentur. Erant autē & ipsi Christiani fidelissimi. Tunc beatus Iulianus & Basilissa hilares, libertatis occasionem sibi datam arripuerunt, præmium se accepturos sperantes, quo possent per fragiles mundi huius facultates, sedes illas cælestes habitare. Quoniā uero laboriosum est, religiosæ illorum uitæ facta singulatim narrare, ex tot tantisq; pauca quædam percurremus.

Dant operam saluti animarum. Beatus Iulianus & Basilissa concordem sententiam in ea quoque re habuerunt, ut non solum essent soliciti de salute sua, sed etiam multarum animarum curam haberent. Diuiserunt igitur sibi domicilia, & super duo illa candelabra duæ lucernæ altæ effulgebant

effulgebant, æternusque ille rex immensam gratiæ suæ misericordiam ignotis etiam hominibus impartiens, per ardentem illorum hominum orationem, tribulos & peccatorum spinas comburebat. Potens quoque Christi Domini uox per ora sanctorū Iuliani & Basilissæ in omnes partes transcurrens, hæc dicebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Constituerunt igitur monasteria, in quibus animarum messem ex huius mundi spinis atque ærumnis abreptam colligerēt, neque erat quisquam, qui audiēs sancti Iuliani sermonem, aliqua re detineretur, quo minùs ad Dominum conuerteretur. Relinquebat igitur uiri mulieres, filij parentes, sponsi suas sponsas, & paternas facultates, & propter sempiternam illam uitam ingentes diuitias pauperibus largientes, angustam uiam arripiebant; neque quisquam illorū imponens manum aratrò, respiciebat retrò. Erat autem beatus Iulianus sacri illius gregis, ferè decem millium monachorum pater: nam quicunque ad cælestem uitàm animos suos conuertebant, apud Iulianum ipsum ad Deum se transferebat, adeò ut nemo posset enumerare animarum multitudinem, quæ per sanctum Iulianum conuersa, & ad cœlum traducta est. Eodem modo & beata mulier Basilissa, uirginum & mulierum animas ab huius mundi sordibus liberatas, ad cœlum dirigebat. Itaque à beato Iuliano sancta illa uirorum mercatura tractabatur, per sanctam uerò Basilissam, inter uirgines & mulieres castitatis uictòria effulgebat.

Multi ad illos confluunt relictis oībus.

Quoniam uerò planum omnibus factum est, qualis fuerit sancta illorum institutio atque uita: cum, inquam, Deo adiuuāte id per nos planum factum sit, nunc ad illud tempus oratione nostra progrediemur quo martyrium assecuti sunt, eorumque gloriosa facta & uictoriæ præmia declarabimus. Temporibus Diocletiani & Maximiani, persecutionis furor & impetus undique feruescebat. Eius autem rei fama per omnem Orientis regionem peruagata erat. Tunc sancta Basilissa ieiunio & precibus perseuerantes, tales orationes in conspectu Dei effundebant: Domine, qui es occultarum rerum cognitor, humanarum mentium testis, cordis & renum perscrutator, te obsecramus, ut tranquillo uultu tuo nos illumines, & aures uerbis tuis obedientes nobis præbeas, non. n. dormis neque dormitas tu, qui utriusque nostrum castitatis propositum ac studium custodis. Hoc studio tu Domine Iesu Christe uides nos lætari: ne permittas igitur gregis tui simplicitatem corrumpi, neque insatiabilis lupus, qui semper aduersatur, potestatē habeat, ut aliquā in re fidei tuæ murum ac signum dissoluat, quod signū in seruos tuos & seruas per nos abiectos contulisti. Et illos igitur, & nos Christe protegas, plus enim potest dextera tua nos erigere, quàm persecutoris potentia opprimere. Cognosce & perscrutare singulorum uires, & pro tuæ prouidentiæ & prænotionis gratia omnes, ad illos uiuentium choros perducas, ubi nulla amplius mortis suspicio reliqua est, sed in secula omnia regnandum erit, ut die illo, quo ueniens magnus & terribilis, concedas nobis Domine, ut serui tui & seruæ, te au hore, per nos in militia tua uersantes, integri atque intacti in conspectu tuo stare possint, nosque hilares dicamus: Ecce nos & filij quos dedisti nobis nemo ex illis perijt.

In ieiunio & pcibus pseuerant.

Cùm orationi finem imposuissent, in domos suas reuersi sunt, eodemque illo tempore nocte intempesta Dominus ipse in somnis ita beatam mulierem Basilissam allocutus est, Basilissa nomine tuo digna, scito, quæcunque optasti, ea me firmare decreuisse, ut illa uniuersa, quæ per tuàm ipsius operam mihi purgaui, tu uiuens ad cœlestia regna præmittas, & habeas dimidium annum, quo possit ex omni loco ubi tritici sementem fecisti, colligere, & laboris tui messem tuto reponere. Itaque & ipsa postea sequeris, ut horrei bonarum animarum pleni claues accipias, ex hoc enim quotidiè odor suauitatis in cōspectum angelorum ascendit. Iulianus uerò pugnauit & uincet: neque enim unquā uinci poterit is, in quo regnat castitas, multa uerò mihi per ipsum animarū copia conciliabitur. Itaque oportet illum pro nomine meo multa pati. Verùm ego multa prodigia ac signa in conspectu inimicorum ipsius ostendam, & priusquam me ille inuocauerit, dicam, Ecce adsum.

Nota nūquā uici poterit is in quo regnat castitas o si attenderēt huius temporis quæ hic dicta sūt uirginitatis priuilegia quæ essent illius amantissimi et obseruātissimi.

Hæc cùm audisset sancta Basilissa, experrecta gaudebat ualde, quòd Domini Iesu Christi uultum & characterem splendidum, & instar solis exorientis effulgentem uidisset, Ordine igitur Iuliano rem omnē narrauit. Cumque sanctam uirginum multitudinem conuocasset: Agitè, inquit, sanctæ uirgines gaudium meum & corona capitis mei, agitè ad Deum preces mittamus, & sacrificium laudis corde contrito & humili offeramus Deo ipsi, quandoquidem dignatus est nobis reuelare mysteria occulta, uiamque & tempus definiuit, quo animas nostras purgatas habentes, illius sigillo imprimamur: ut singulæ proprij cordis occulta considerantes, in hoc mundo benè peregrinemur, & ad æternam illam uitam transmigremus: ut nihil proprium in nobis inueniant potentiæ illę, quæ animas in cœlum proficiscentes impediunt: utique dæmones ipsi nihil in nobis inuenientes, timeant, cū sanctum illud præsidium nobiscum unà uenire, & castitatis spiritum nobiscum esse uiderint. Considerate, & mentium uestrarum occultissima quæque inquirite, ut quoad tempus nobis suppetit, animas nostras ab omnibus uitijs ac peccatis purgemus pura illa aqua, & actionibus bonis insistentes, Deo ipsi tales nos Deo ipsi tales nos offeramus, (hoc autem si cum fide petierimus, à Domino impetrabimus) ut peccatorū maculis purgatæ, ad cęlestia illa regna peruenire possumus, ubi est sponsus noster Dominus Iesus Christus. Quamobrem uos hortor, sanctæ meæ sorores, ne aliquod fermentum malitię in corde uestro resideat, sed omnes uicissim uobis ueniā detis: & si quid mutuo contra uos habetis, uicissim uobis remittatis, ut a Domino mercedem reporteris: si quid, inquam aliæ aduersus alias commiserunt, læto animo uobis condonetis, ut perfectam animæ & synceri corporis coronam accipiatis, & me matrem uestram Deus ipse uictricem unà cum uestro grege incorrupto efficiat. Illudque scitote, nihil ualere corporis uirginitatem, ubi cordis ira & simultas habitauerit.

Hæc cùm narrasset beata Basilissa, locus ille, in quo erant, commotus est, & illis adspicientibus, columna ignea uisa est, auream habens inscriptionem ex qua columna uox quædam emissa est multo cum splendore & odoris suauitate: illincque & Crucis signum effulsit. Vox illa hęc dixit: Basilissa, quæ nomine tuo digna es, lege quod scriptum uides. Inscriptionis autem sentētia talis erat: Hæc dicit primus & nouissimus: Omnes Virgines, quarum tu dux es, uasą pura sunt, & oculis meis gratissima: neque enim aliquit reprobatum in illis inueni, quas tu iustitiæ purgatione & igne probationis, tanquàm aurum purū effecisti. Venite igitur ad regna uobis præparata. Hęc cum legisset Basilissa, Visio ab oculis earum ablata est. Tunc omnes illæ Virgines gratias egerunt Deo, qui diuinitatis suæ testimonio animas illas sanctas esse comprobauerat. Beata Verò Basilissa animo & uultu hilari, Gratias, inquit, ago tibi Domine IESV Christe, qui corporeas pugnas deuicisti. Addidit autē & illud: Nihil facio te, diabole quin etiā contēno, quippe

Insultat Basilissa diabolo.

quippe qui fraudũ tuarũ fructũ perdidisti. Despicio te serpetis uoluptas, quæ uasa Deo segregata & electa, nullis artibus subripere potuisti. Nihil te curo, mendacii magister, quoniã de grege mihi cõmisso nulla est, quæ tecum una perierit. Nihili facio te, & ebrietatem tuam, quod sobrias pectorum nostrorum cogitationes uincere non potuisti, neque tu amator mundi huius animas nostras, Dei seruitio intentas, ad tuam libidinem reuocare ualuisti, non artibus, non machinis, non tuis laqueis nos si irritire aut detinere potuisti. Tu igitur tua confusione contentus sis, tu solus tuo supplicio læteris, uides enim prædam è manibus tuis abreptam, & regna cælestia, è quibus tu excidisti, hominibus patefacta. Gaudete mecum, sorores, quoniam regnant in uobis uirtutum signa, & mundi contemptio, cæleste regnum percepit, parentum abnegatio coma angelorum cohæredes uos fecit abiectio & frugalitas, tanquam cedrus in Libano, & cupressus in monte * Ebrom, erecta est, deuicta uoluptate temperantia cumulata est. Nulla ab hostibus nostris uis amplius metuenda est, neque dubitatio aliqua superest, quod animæ nostræ detineri possint quo minus ad genitorem suum ascendant. Omnes inimici nostri erubescant, quòd nihil de suo in nobis inueniat. Hæc cum læto animo Virgo diceret, cœpit uitis illa Domino consecrata, iustitiæ florem producere: & ita diuina prouidentia completa fuit, ut intra promissum tempus omnes illæ uirgines ad Deum commigrauerint.

** Hermon.*

Cum igitur sancta Basilissa de illarum animarum quæ illius fidei, ut depositum quoddam, commissæ fuerant, oblatione & fructu non esset amplius solicita, hora diei sexta orationi & precibus incumbens, sopore correpta, uidit omnem chorum sanctarum uirginum, quæ erant fere mille, splendidis stolis indutas, & regalibus zonis cinctas, quæ regiam Crucem baiulantes, una uoce beatæ uirgini Basilissæ dicebant. Hoc responsum accepimus, ut tecum unà Dominum & regem adoremus. En teipsam expectamus ut tu nos offeras Christo illi, cui nos conciliasti. Experrecta uero beata Basilissa, gauisa est gloria illa, quam futuram audiuit, & sancto Iuliano rem omnẽ significauit. Dei uero prouidentia ita factum fuit, ut dum precibus & orationibus uacarent, sancta Basilissa ad Deum migraret. Quam beatus Iulianus merito sepulcri honore prosecutus est, dies & noctes spiritales uigilias ad eius memoriam adhibens.

Iulianus merito sepulcri honore Basilissã prosecutus est dies & noctes spiritales uigilias ad eius memoriã adhibens.

Ipse uero cum choro sanctorum hominum uersabatur, quibus talis gratia data est, ut alius alio non esset inferior, sed uirtutibus inter se certarent. Multa enim curationum signa per ipsum & eius discipulos Deus efficiebat. Neminem sol ipse iratum uel inuenit, uel dereliquit. Si quis uero aliquo modo in aliquem se arrogantem & superbum ostendisset cibum non sumebat, in humilitate & fletibus perseuerans, quoad charitatem fratri restituisset. Eiusmodi studio ita laborabant, ut sanctorum orationum fructus sacrificium laudis Deo ipsi offerrent. Gaudebat pater ipse filiorum studio. Tunc singuli dicebant se incipere, quando finiebant, In hac sancta congregatione nunquam diabolus aliquem suis laqueis irretire potuit.

F. LAVRENTIVS SVrius Candido Lectori.

HVcusq; reuerendissimus Aloysius Lipomanus uir sempiterna memoria dignissimus, in septimo Tomo Vitarum Sanctorum hanc Iuliani & Basilissæ historiam, ex Græcis ipsius hortatu Latine conuersam, ponit, tantum non persuasum habens, nihil eius hactenus Latine extitisse. Ad nos totam historiam, cum Græco Aloysij exemplari fere ubique consentientem, quamque antiquissima etiam allegent martyrologia, in manuscriptis codicibus inuenimus, libenterque ea, quæ in Græco exemplari desiderari testatur Aloysius, his, quæ ille eleganter curauit Latine transferri, adiecimus, ut habeat lector integram totius rei gestæ narrationem. in quibus tamen interdum stylum absque sententiæ damno mutauimus.

HAEc agebantur Antiochiæ, quæ est metropolis Syriæ. Quid multa? Vis persecutionis incubuit, sed Dominus nõ dereliquit sanctos suos conseruans eos etiam in confessione martyrii, cuius regnũ permanet in secula seculorum, Amẽ. Adueniente autem Martiano præside in urbem Antiochiam, adeo furor sacrilegus exarsit, ut non uilla, nõ uicus remaneret, ubi nõ idolum statueretur, ut si quis aut emere aut uendere uoluisset, prius idolis immolaret. Antiochei autem iussu præsidis compellebantur singuli in suis ædibus simulacrum Iouis collocare, & ipse quidem præses Martianus author erat perditionis cum coniuge & unico filio suo: Perfertur autem ad illum Iuliani fides, & quod multos secum in hac religione socios haberet, qui se pararent ad mortẽ potius, quam idolis sacrificarent. Iratus itaque Martianus, accito ad se assessori suo pręcipit, ut beatum Iulianum & eius socios omnes conueniat, horteturque ex decreto inuictissimorum principum diis immolare, ne cum cõtemptoribus diuersis subdantur pœnis. Assessor uero unà cũ Corniculario & principe ac primariis uiris ciuitatis pergit ad eum locum, ubi sanctus Iulianus Domino uacabat: quo permulti sacerdotes & diaconi & ministri Ecclesiæ se receperant, rabiemque persecutionis declinantes, parati erant ad necẽ. Nunciatur igitur Iuliano, assessorem iudicis cum principe & primoribus urbis præ foribus adesse. Ille igitur sic alloquitur eos, qui illic erant congregati. Iam fratres oremus, quandoquidem iuxta sunt persecutores nostri qui instar aquæ absorbere nos uolunt. Videamus ergo, quid nobis responsuri sint. Hæc dicens, armat frontem crucis signo, & scuto fidei communiẽs pectus iubet eos ingredi & quia erat primarii uiri ei[9] urbis filius, pro dignitate ei a magistratu ciuitatis honor exhibebatur. Porro iudicis assessor in has prorupit uoces: Puto non te latere, Iuliane, sacratissimorũ principum decreta, quibus orbi consulunt, ut una sit apud omnes deorum cultura. Nam dominus meus Martianus præses, audiens nobilẽ generis tui stirpem hoc pro sua sapientia decreuit, ut secundum moderationem legum cum gratia cõuenias: quã legẽ dominorũ principũ præ manibus habeo, tibi recensendã: ex quibus salutiferis dictis ueritate comperta, reddas te generi tuo, & proprijs bonis utaris, & amicitiã consequaris principum. Cui beatus Iulianus sic respõdit, Sapientiã tuã non credo fugere, quia non serpens mouetur ex propria sede, nisi ex ore incantantis uerborũ

armat frontẽ crucis signo.

cognouerit

cognouerit carmina. Nam ficut nō proficit, nec ualet mouere ferpentem, qui carmina nefcit: ità nec decreta principum, nec philofophia iudicis, quæ in te cognofcitur, Chrifticolas mētes ad dæmonum poterit inclinare culturas. Affeffor dixit: Ergo contennis ac defpicis, & indignum ducis audire principū iuffa? Sanctus Iulianus dixit. Audiāt principum iuffa, qui ipfis mili tant: nos autem, qui regē habemus in cælo, terrenum principem non audimus. Affeffor dixit. Et hoc potes geftis edicere, Iulianus fanctus dixit. Geftis aliquid profequantur, qui in hac uita fpem habent, nobis autem, quibus mundus crucifixus eft quid cum foro? Affeffor dixit. Vt uideo, defperafti de te, ut non uiuas uel ifti multitudini, quam tibi aggregafti, miferere. Sanctus Iulianus dixit. Multitudinis huius uoluntas fimul mecum ex Dei pendet arbitrio. Nam qualem me uides loquentem, tales funt & ifti tacentes. Vnus eft Dominus, quem confitemur, qui eft Chriftus filius Dei. Affeffor dixit. Hæc quæ profequeris, re nūcio domino præfidi. Sanctus Iulianus dixit. Quod in nobis cognouifti, occultari non finas. Nos potius parati fumus nūc temporalem mortē fufcipere, ut in æternū uiuamus, quā uiuere tēporaliter, ut æternis pœnis mancipemur. Affeffor dixit. Audio etiā, quòd epifcopos & omnem clerum tecum aggregafti. Nunquid & ipfi difcipuli tui effecti funt? Sanctus Iulianus dixit, difcipuli non funt, fed patres: Per ipfos enim ueram natiuitatem fufcepimus. Pro qua re fatis dignum eft, ut filii cum patribus & patres cum filiis pergant ad regna cælorum. Rediens igitur affeffor, præfidi Martiano omnia nunciauit, quæ fuerant gefta. Tūc Martianus præfes confilio diaboli armatus, hāc dedit authoritatem, ut Iulianus folus obtutibus fuis fuæ audientiæ referuaretur, multitudinē uero fanctorū in eodem loco, quo agebant & Dei laudibus uocabant, iufsit ignibus cōcremari. Quod & impletū eft, & oēs ibidem igne confumpti funt: Huic ergo loco talis diuinitus gratia collata eft, ufque in hodiernum diē, ut oēs prætereuntes, ubi tēpus pfallendi certifsimū uenerit, Tertia, Sexta, Nona, Vefpera, & nocturno tēpore ita audiāt, pfallētiū multitudinē, ut fi quis his tēporibus aduenerit, quacunque fuerit infirmitate detētus, fanus abfcedat. Nunciatur Martiano impletum fuiffe quod iufferat, & beatifsimū Iulianū fub cuftodia degere. Tunc exarfit inimicus, & fequenti die tribunal fibi præparari iubet in foro. Ilico igitur præfidis iufsio impletur. Cucurrit undique oīs ætas, omnifque fexus, ut beatū Iulianum cuius amore tenebātur, uiderent cum diabolo dimicantem. Tunc præfes fub uoce terribili iubet beatum Iulianum fuis adfpectibus præfentari. Quem cum offerrent iudici, intuitus in eū Martianus præfes, dixit: Tu es Iulianus, præceptis principum rebellis, & diuinorum nominū, con temptor contumax? Tu es, qui innocentē multitudinē magicis artibus aggregafti, & omnium mētes im mutafti? Ad hæc beatus Iulianus ftudebat filentio. Ad quem iterum Martianus ait. Video te fceleribus tuis oppreffum, nihil ad ea, quæ interrogo, refpōdere. Sanctus Iulianus dixit. Ego nec rebellis, nec facrilegus unquam fui: fed legi diuinæ, in qua regalia uitæ continentur mandata, pareo. Nam quòd me ftudentem filentio miraris, te cum colloqui fanè erubefco, quē uideo fallacia & mendacijs armatum. Nam horum Imperatorum iufsio quomodo poteft effe facra, quæ facrilegium imperat? Martianus dixit. Doleo uicem tuam, quòd fic magicis artibus occupatus es, ut non intelligas, quātam uim habeant principum iuffa, per quæ obediens confequitur laudem, & principum me retur amicitias, inobediens, autem qualis tu effe dinofceris, pœnis fubiacet, & mortis hæres efficitur.

Epifcopos & clericos dicit patres fuos, & quidem reuerenter.

Iulianus fiftitur ad tribunal præfidis.

Nam audio te tam nobili familia exortum, ut adhuc Imperator natalibus tuis parcere uelit. Itaque hortor te quafi filium meum, ut ad laudem generis tui diis thura offerre lætus properes. Hæc audiens beatus Iulianus, dixit: Præfes fpiritu malitiæ cæcate, non recto ordine profequeris, ut intelligere pofsis, quæ fit laus generis mei: Tu mihi fuades, ut diis quos colitis, thura offeram, ut gloriam & amicitias principum merear adipifci. Vos dinofcimini multorum deorū dearumque effe cultores, eos autē Trinitatis unicæ ueri effe cultores manifeftantur. Dii ueftri lapidei funt, aut ærei: Si ærei funt fatis eis meliores funt cucume, quæ ad ufus hominum ex ipfo metallo fiūt. Si lapidei funt, refpuendi funt, quia ex ipfis fternuntur plateæ ad euadendum lutū, & cū fint omnes, quos colitis, ex quolibet metallo, aut cōflati, aut fculptili, dicitis eos facrificio & thure placati ut per hæc fint propitii his, qui eos colunt. Nos autem qui unū Deum, qui eft in cælis colimus, dicitis magicis artibus occupatos, pro qua re torqueri nos iubetis, uerū Deum confitentes. Vnde debes fcire quod nefcis, quia ficut non eft focietas luci & tenebris, nec firma habitatio agni cum lupo, ita nōpoterit fides noftra fubiugari imperio ueftro. Martianus dixit. Mihi iuffum nō eft uerbis agere tecum, fed audi, quod iubent inuicti principes, ut ex eorū lege cognofcas, quid te agere oporteat. Sanctus Iulianus dixit. Quid iubeant, audiui, quid autem me oporteat facere, confilio falutari definiui. Nefas eft enim, grege præmiffo, paftorem minime fequi. Martianus dixit, Illi mortem dignam pro errore fuo cōfecuti funt tu uero ut euadas tormenta quæ contemptoribus debentur, & ut generi tuo & natalibus reftitueris, hoc elabora. Sāctus Iulianus dixit: Labora pro te, uel pro tuis quos diabolus fibi fecit effe hæredes, pro me autem ille folicitus eft, qui me ex limo terræ formauit. Martianus præfes dixit. Sic tecum debeo agere, quafi cum infirmo cardiaco medicus, quoadufquē fanitatē recipias. Quod fi te fanum reddidero, & diuinorum numinum cultorem effecero, magnum mihi honorē apud principes conflauero. Nam & ipfi domini rerū, multum tuæ infaniæ condolent. Sanctus Iulianus dixit: Nunquam auditum eft, ut cæcus illuminet uidentem, aut morbidus curet fanum, aut errans corrigat recto itinere gradientem. Martianus dixit: Ergo ut dicis, cæcus fum, morbidufque & errans, qui faluti tuæ confultum effe cupio & tu folus plenam obtines fanitatem? Sanctus Iulianus dixit. Hæc omnia in te dominium obtinent. Quod fi uelles te cognofcere, ut toto pectore falutem inquireres tuam, non te horreret medicus nofter, per quem omnes Chriftiani uerifsimā obtinent fanitatem. Quos autem uos colitis, dæmones effe manifeftum eft, qui perdere poffunt fibi credentes, liberare uero non poffunt. Hæc audiens Martianus, exclamat tortoribus fuis. Extendatur ad uerbera, ut uel fic ftultitia eius omnibus innotefcat. Beatus Iulianus dixit, Non eft ftultitia Deum noffe, fed gloria tu uero fecularibus oppreffus illecebris, quid fit congruum, non agnofcis. Martianus dixit. Extendite eum, & fuftes rigidos & nodofos afferte, & omnia eius membra fortiter difsipate. Cum hęc facerent, unus de cædentibus ictu percutiens oculum amifit, & is erat de neceffariis præfidiis, qui etiam Imperatoribus notifsimus fuit. Hæc uidens Martianus, fremuit dicens. Tantum ualuit magica ars tua, ut tu nihil fentias, & aliorum oculos euellas? Sanctus Iulianus dixit. Martiane uides quia hoc eft uerū, quod fuperius dixi cæcus es, & morbidus, & errās. Sed tandem amota fæuitia tua, quā in me baccharis, audi quæ propono. Martianus dixit. Si pro falute tua, audiam te libentifsime. Sanctus Iulianus dixit: Conuoca omnes, quos

Irridet falfos deos.

habēs

habes deorum & dearũ probatiſsimos ſacerdotes, & inuocent nomina deorum ſuorum ſuper oculũ euulſum,& reſtituant cultori ſuo viſum. Cum aũt non ualuerint,ego Domini mei Ieſu Chriſti nomen inuoco, & non ſolũ euulſum oculum corporalem ei reſtituo, ſed & cordis oculos illuminabo. Tũc Martianus tam uera ratione confuſus,iubet omnes pontifices adeſſe, dicens ad eos:Ite, & immortales deos ſacrificiis optimis honorate, vt huic rebelli ſuo Iuliano oſtendant uirtutẽ ſuam, & homini meo neceſſario oculũ reformantes,ipſum culturæ ſuæ inclinent.Ingrediuntur lapides ad lapides,lapidum iuſſa complentes.Qui cum ritu illo nequiſsimo dæmonia appellarent, hoc accipiunt in tẽplo reſponſum:Diſcedite à nobis: nos igni perpetuo mancipati ſumus.Nam tantũ ualet deprecatio Iuliani ad Dominũ,ut à quo die cõprehenſus eſt, nobis pœna centuplicata ſit. Et cum tenebris clauſi retineamur,quomodo huic uiſum reddimus,quẽ ipſi nõ habemus? Hoc reſponſum accipientes in tẽplo, egrediuntur falſa promittẽtes.Beatus uerò Iulianus, quem nihil latebat,oratione facta, dicit ad præſidẽ: Martiane, feſtina celeriter ingredi templum: uocant te dij tui.Et licèt non uoluntate pareret,ſed inuitus, tamen paruit.Cumq; ingrederetur ianuã templi, uidit omnia ſimulacra ærea, cryſtallina, electrina, aurea,uel ex omni metallo ſculpta, quæ fuerãt amplius quinquaginta,ita comminuta & in puluerem eſſe redacta,ut quid fuiſſent, penitus non appareret. Tunc Martianus præſes cæcatus à diabolo, clamare & dicere cœpit: O maleficia ſic præualẽtia:ò apodixes carminum,ut & uires deorum ſuperent, & precioſa numina in puluerem redigant. Sed hæc deorum ſapientia laudabilis eſt:quia adhuc iniurias ſibi irrogatas ſuſtinent,ut rebelles ſuos patiendo ſubiugẽt.Ipſum autem uideamus,ſi pollicitationis ſuæ impleat effectũ, ut oculum ictu percutientis extinctum, ſola inuocatione nominis Dei ſui ualeat reformare.Tunc Martianus prȩſes ad beatum Iulianum dixit:Patientiſsimos deos te ſuperaſſe gloriaris,quorum circa te pietatem minimè cognoſcis:Nunc autem promiſſum tuum imple,ut in Chriſti nomine,quem colis, oculũ reſtituas extinctum.Sed nè hoc magicis artibus exerceas, lotio te perfundi iubeo,per quod maleficia omnia profligantur. Beatus Iulianus dixit: Hoc quod facturus es,nõ ad iniuriam meam,ſed ad laudem Domini mei proficiet: ut & oculum priſtinæ ſanitati reſtituat, & putens lotium in odorem cõuertat nectareũ. Cumq; eum perfunderent,ita completum eſt,ut à ſancto Iuliano ante prædictum fuerat,ut non lotio, ſed balſamo putares eſſe perfuſum. Ad quod miraculum præſes,licet incredulus,tabeſcebat. Tunc ſancto Iuliano ſuper oculum extinctum crucem Saluatoris faciẽte, & nomẽ Domini inuocante, ſtatim ita reſtitutus eſt oculus,quaſi nihil fuiſſet paſſus. Sed hæc omnia non Dei uirtute, ſed magicis artibus credebat fieri Martianus.Ille uerò,qui oculũ recepit,clamabat,dicens: Verus Deus eſt Chriſtus;& ipſe ſolus eſt colendus,ipſe ſolus adorandus. Quem talia proſequentem præſes gladio animaduerti iuſsit:ſicq; roſeo ſanguinis ſui rubore perfuſum, Chriſtus ſibi martyrem conſecrauit. Sanctum uerò Iulianum impiiſsimus Martianus diuerſis pœnis afflictum, & uinculis ferreis per omnes artus oneratum,ſub uoce præconis circuire ciuitatem præcepit,dicendo:Hæc merentur rebelles deorum, & principum contemptores. Cumq; ueniſſent ad locum,ubi filius præſidis literis ſtudebat, puer ait ad condiſcipulos ſuos:Rem uideo inauditam. Qui dixerũt,Quam?Et ait, Ecce uideo reum illum Chriſtianum,quem milites ducunt, & multitudinẽ candidatorum,cum illo loquentem, & coronam ex lapidibus precioſis & auro ſuper caput eius, cuius fulgor aeris huius obſcurat lumen,& alios tres uiros albeſcẽtibus comis aureoq; uultu, in ſimilitudine aquilarũ, ſuper eum excubias celebrantes.Et hoc mihi uidetur, quia dignum eſt huic tali Deo credere, qui ſic ſuos tuetur cultores,& tali decore circundat. Nam credite mihi fratres,in eius confeſsione delector, & talia pati deſidero:ſi uelit eius Deus eſſe Deus meus. Hæc audientes condiſcipuli eius & magiſter,turbati ſunt,eumq; blando ſermone corripientes, ab intentione reuocare uolebant. Timebant enim, quia unicus erat patri. Et adiecit puer:Verè magnus eſt Deus Chriſtianorũ, in quem credere conſilio ſalutari decreui.Ipſe eſt uerus Deus,qui credẽtes in ſe nõ deſerit. Quæ eſt enim gloria huius uitæ? Sicut uento uter diſtentus plenus apparet oculis,& intus eſt uacuus: ita & huius ſeculi gloria, in qua nos temporalem habemus lætitiam,& ȩternam Dei potentiam non cognoſcimus.Volumus dominationem exercere,& dominatorem rerum,qui eſt in cælis,corde incredulo uoluntariè non agnoſcimus. Quanto meliora ſunt nobis pecora & iumenta, uel canes,qui uocem uel iuſſum dominorum ſuorum agnoſcunt: iniuriam uerò eorum morſibus uindicãt & calcibus. Nos aũt rationales facti, creatorẽ noſtrũ dimittimus,& colimus lapides & ligna.Sufficiat mihi hucuſq; erraſſe:iam nõ errabo, quod mihi defuit, oſtenſum eſt.Tempus acceptum inueni:quare nõ elaborem,ut adquiram tempus ſine tempore,fruar luce ſine fine?Contemno diuitias labiles,ut æternas adquiram.Nam impedimenta huius mũdi ſeparant à Deo: poteſtas uerò temporalis ſucceſsione finitur, & uita ipſa à morte ſepatať. Illi credere debeo Deo ſancto, in cuius regno ſi militẽ, nullus uenit mihi ſucceſſor: cuius æternitati ſi ſociatus fuero, mortem nunquàm pertimeſco.Hæc eſt uera gloria & nobilitas generis, pro eo pati:quem cum torqueor:nunquã amitto:quẽ cum confiteor,nunquã derelinquo.Hæc dicens præſidis filius,proiecit uolumina doctorũ, & ipſas ueſtes, quas indutus erat,abiecit à ſe,dicens: Polluta ueſtimenta mea ad Dei hominem properãtem,neceſſe eſt abiicere:nudum me maternus uterus huic ſeculo fudit:ideoq; quod mundi eſt,mundo relinquã. Et hæc dicẽs,per plateam ciuitatis curſum arripuit, quouſq; ad locum,ubi ſanctus Iulianus torquebatur, ueniret. Ita enim iuſſerat iniquiſsimus Martianus, ut per omnes plateas & uicos ciuitatis diuerſis pœnis affligeretur. Tunc puer proſtratus pedibus ſancti Iuliani martyris,clamabat,dicens:Te deſidero patrẽ ſecundæ natiuitatis,quem Chriſtus Dominus adeò clarum exhibet.Martianũ uerò genitorem meũ,iniquum ueridicorum oĩum ueritatiſq; perſecutorẽ,abnego &deſpicio: tibiq; adhærens opto pro Chriſto Dño & Saluatore meo,quem uſq; in hunc diẽ ignoraui, ſimilia tibi pati.Hęc uidẽtes miniſtri pœnarum & milites,tabuerunt admirantes,ſtupore perterriti, nec ſermonẽ edere potuerunt. Doctores uerò atq; magiſtri fugam meditabantur,totaq; ciuitas ad ſpectaculum tãtæ rei concurrebat. Oẽs hæc audientes & uidentes tremor inuaſit,cognoſcentes præſidis filium S.Iuliano ſic adhærentẽ,uulnera eius oſculantem,taliaq; proclamantem:Vniuerſi populi,qui conueniſtis,cognoſcite me: quia ego ſum filius præſidis, qui cũ impio meo patre ſanctorũ ueneranda corpora,licentia paternę poteſtatis elatus,diſsipabam:Et hæc ignorans,contra Deum feci. At ubi Deũ cognoui,immo cognitus ſum ab eo, diis abrenuncio,patrem & matrẽ abnego, diuitias ſuperfluas reſpuo,Chriſtum cõfiteor, beati Iuliani me ſectatorem profiteor. Quid tardatis miniſtri & milites? Ite,renunciate parentibus meis,me uerũ Deum cognouiſſe:& huic adhærere, quem ueri Dei uerum cultorem

O cæcas hominum mẽtes.

Fætor lotij in gratiſsimos mutatur odores.

Gloria huius uitæ prorſus inanis.

Spiritus Dei loqtur in puero.

cultorem cognoui. Innotuit res toti ciuitati, totamque prouinciam fama peragrauit. Nunciantur hæc patri eius & matri: at illi audientes, ut cera ab igni tabescebant: & quia innumerabilis uenerat multitudo populi, iubent filium à Iuliano segregatum sibi restitui. Domini uerò misericordia ita adfuit precibus sancti martyris sui, ut si quis uellet extendere manum, ut eũ separaret à complexu sancti Iuliani, statim contraherentur manus & brachia illius. Resciscens id pater, iubet eos ad se simul perduci. Cumque eius adspectibus sisterentur, ait ad beatum Iulianum: Spei meæ fructum magicis artibus auferre conaris, & tenerum pectus illicitis carminibus genitorum affectus negare compellis? Hæc dicente præside, aduenit mater eius cum innumerabili familia utriusque sexus, crineque soluto & uberibus nudatis laceratoque pectore, uocē dabant in cœlum. Tunc præses uidens hæc, scissis uestibus, lacerata facie, dicit ad beatum Iulianum: Iuliane crudelissime, adspice dolorem patris & matris: adspice tantæ familiæ planctum, & magicis artibus solue innocentiam, ut nobis unicum reddas filium, & huic tantæ familiæ restituas dominum: ut & ego pro te Imperatoribus suggeram, ut culpa tua neglecta, sanus abscedas. Sanctus Iulianus dixit: Suffragio tuo opus non habeo, nec ab Imperatoribus tuis dimitti quæro: sed hoc rogo Dominum meum Iesum Christũ ut me unà cum isto agno, de luporum uisceribus nato & omnes qui crediturí sunt, martyrio impleto, in eorum numero, quos tu in innocentia uiuentes, igne cõsumpsisti, computare dignetur. Nam ecce adest, qui ex te natus est, & modo mecum credendo renatus est. Aetatem habet: ipse tibi responsum det, ipse genitricis adspiciat lachrymas, ipse ubera, quibus nutritus est, doleat morsibus fœdis esse consumpta. Ad hæc uenerabilis puer dixit: Contingere solet, ut de spinis rosæ nascantur, nec amittit odorem suauissimum rosa nata de spinis: neque frutex, qui genuit rosam, spinarum suarum amittit aculeos. Vt igitur consueuistis, pungite, & me odorem suauitatis credentibus permittite propinare. Vobis obediant, qui perire parati sunt: me imitentur, qui de tenebris ad lucem transire contendunt. Ego pro Christo Iesu Domino meo uos parētes abnego: uos propter deorum uestrorum cultum, filium uestrum tormentis affligite. Per istam enim tēporalem mortē, uitam acquiro æternam: nec possum in uos pius esse, & in me crudelis existere: nec uestrũ amorem præpono æternæ lætitiæ. Quid moramini? Quasi incredulus & crudelis pater, non quasi uerus Abraham, appræhende gladium, & Christo filium uictimam offer. Sed si te uiscera pietatis uincunt, dirige me ad sæuissimos principes, ut & ego pro Domino meo Iesu Christo ornamenta martyrij pœnis adimpleam. Nam uani & inanes sunt luctus uestri, falsæ lachrymæ: me uerò ab hac confessione pietatis non ualebunt disiungere nec definitiones omnes philosophorum. Discedite ergo à me, quia paternum nomen & maternum Christi nomini posthabeo. His auditis, exclamauit Præses: Custodia priuata asseruentur, & opes necessariæ eis subministrentur. Tum uerò S. Iulianus, Opes, inquit, quas nobis præberi iubes, tibi cõsentientibus largiaris. Hæc audiens Martianus præses, fremuit ut leo: Et existimans pœna terrere, quos blandimentis obtinere non potuit, iubet eos in carceris ima retrudi, ubi damnatorum membra, diuturno tempore tabefacta, horribilium uermium examina exhalabant: & fœtor teterrimus sentiebatur. Introducuntur eo sancti martyres: quos præcedens gratia Dei locum horrendum illum delectablem eis reddidit, tenebrasq; conuertit in lucem, exhibens cereorum officia, nectareumque spirans odorem, ita ut pœna euanesceret. Hæc uidentes milites circiter uiginti, qui eos custodiæ mancipandos adduxerant, conuersi, ad inuicem dicunt: Non pudet nos ferreo esse pectore? Nunquid iustum est, ut ab hac tali luce ad tenebras reuertamur, à uita ad mortē, ab odore nectareo ad horrendas effusiones sanguinis, à tali patre sic nos monēte ad iudicem irascentem, à ueritati ad mendacium, à sobrietate ad ebrietatem, à castitate ad libidinem? Turpe est reuerti & esse quod fuimus, & negligere salutem quam inuenimus. Hæc dicētes ad pedes uoluũt sancti Iuliani, laudantes & confitentes nomen Christi. Tunc beatus Iulianus cum uenerabili puero Deo gratias referũt. Audiēs hæc Martianus præses, præponit custodiæ crudelissimos custodes, donec muneribus præparatis omnibus pœnas inferret. Beatus uerò Iulianus solicitus de salute eorum, quos Christo acquisierat, orabat Deum ut baptismi gratia eos faceret confirmari. Nec hoc silebitur, aliud insigne donũ in eadē ciuitate cõcessum. Ante tēpus enim persecutionis, Imperatores Diocletianus & Maximianus primarium uirum ciuitatis illius unice diligebant, quòd ex genere Carini Imperatoris descendisset. Hic defunctus cum uxore sua Christiana, septem filios perfectos Christianos superstites reliquit, quos Imperatores retinentes amore patris eorũ, iusserũt eos sine aliqua persecutione Christianæ religioni deseruire. Hi habuerunt secũ presbyterũ, qui eis sancta mysteria celebrabat. Visitantur ergo à Dño, & iubentur unà cum presbytero carcerem petere, ut uenerabilis puer & milites gratiam Baptismi perciperent. Statim igitur sancto præcepto obediunt, cumque ad carcerem uenirēt noctu, uiderunt angelũ Dñi ante se præeuntem, qui ut tetigit ianuas carceris, statim oĩa claustra aperta sũt. Et orantes simul cum beato Iuliano Deo uota persoluunt. Tũc illi sepem fratres unà cũ sancto presbytero Antonio uidentes tãtũ splendorē gratiæ, clamabant, dicentes, Ecce adsumus, Huc nos Dñs direxit unà cũ sacerdote suo, ut oẽs hi gratiam baptismatis cõsequãtur, & nos oẽs per te pater Iuliane, uerax Christi miles, in agone martyrij Christo plenius militemus. Hęc audiēs beatus Iulianus, dixit, Gratias tibi Iesu bone refero, qui dignatus es ita implere desideriũ meũ, ut hi, quos per me tibi acquisisti, per baptismi gratiã uera fidei membra confirmentur, & quos impietas Imperatorum quasi agnos paruulos inter tanta agmina luporum reliquerat, ad tui sancti nominis confessionem aggregentur. Nunciantur interim hæc impio Martiano, cumque competit septem germanos sine aliqua persecutione Iuliano sociatos, & optare mori pro Christo, contremuit, Et educens eos de custodia, sic alloquitur, Quid uobis contingit, infantuli, quos ita principes tuentur & diligunt, ut ipsi arbitrij uestri essetis, & fidei uestræ cultores? Quid patimini, ut sine aliqua persecutione optetis mori, quibus concessum est uiuere? Si ego maleficijs amisi filium, & militum mentes nescio quibus carminibus immutatæ sunt, cur ita uos, uestro permissi arbitrio, ultro eos offertis neci? Audite me, & estote securi, ut fuistis. Ad hæc senior frater uenerabilis ait, Præses, audi quæ à me dicũtur. Præses dixit, Dic, & libēs audiã. Puer dixit, Massa auri naturæ suæ obtinet claritatē, sed nisi per manus artificis, igne & malidis & limis in partes dissecetur, diadema inde in capite regis non perficitur. Vt uerò ex ipso metallo auri, industria artificis diuersarũ adhibito ordine margaritarũ & lapillorũ, preciosũ cõponitur diadema, ita ut oẽs q uidẽt, mirētur, & ut auro, natura sua splēdida, diuersarũ margaritarũ & lapillorũ natura adhęret, ita sumus & nos, nati de Christianis parētibus, & facti Chistiani, sed nisi natiuitas hæc in publico oĩbus fuerit manifestata, in occulto nõ coronat,

Oratio Celsi pueri ad parentes suos.

Presbyter illis sancta mysteria celebrat.

& nisi beati Iuliani uestigia im maculato calle secuti fuerimus, in diademate regis æterni Domini nostri Iesu Christi esse non possumus. Satis abominabilis est illa arbor, quæ folijs uernat, & creatori suo melliflua poma non exhibet. Hæc audiens Martianus, iubet eos in custodiam recipi: in qua pro eis beatus Iulianus & omnes sancti Dominum deprecabantur, ne per serpentis falsa blandimenta innocua pectora declinarent ad uerba maligna: suscipiuntque sancti lætos, quos ante suspectos habuerant. Tunc Martianus præses suggestionem fecit Imperatoribus, dicens: Pijssimi principes, subuenite legibus nostris, & diuinis numinibus quæ remanserũt, præbete munimina: & magum Iulianum uestris conspectibus præsentate, qui magicis artibus amplius quinquaginta deorũ simulacra, per quos mundus florebat, comminuit, filiumque meum unicũ à me separauit, & militum mentes, nescio qua magica arte, immutauit: quin & septem germanos, quos clementia uestra legis suæ iussit esse cultores, sua magica arte ad se allexit, & beneficijs uestris fecit esse ingratos. Quid ergo iussu uestro definiatis, decernite. Hæc audiẽtes Imperatores impijssimi, hanc dederũt sententiam, ut si Iulianus cum socijs suis in hac confessione permaneret, ad exemplum cæterorum, congregata omni prouincia, uniuerso uulgo expectante, singulis singulas cupas iuberet præparari, & in eas picem, bitumen & sulphur mitti, & singulos in easdem deponi cupas, & igne supposito concremari. Quòd si aduersus hæc magicæ artis præualeat carmen, haberet potestatem qua uellet eos pœna affligendi. Accepta hac authoritate, præses iubet sibi in foro sedem præparari. Alia uerò die cum consedisset, iubet sanctum Iulianum cum socijs eius suis adspectibus sisti. Et cũ sisterentur, in hanc uocem serpens prorupit: Nihil de uestra salute in tanti temporis spatio cogitastis? Sanctus Iulianus respondit: Cogitatus noster qui est ab initio, in quo cœpit, in hoc & finit: tu uerò si aliquid cogitasti pœnarum, exerce. Martianus præses dixit: Quod cogitaui, hoc implebo. Et adiecit: Audistis, quid de uobis statuerint inuictissimi principes? Venerabilis puer respondit: Audisti & tu nec nominande, nec dicende, nec uidende pater, pœnam, quam præparauit Deus diabolo & uobis, qui effecti estis angeli eius? Subsecutus sanctus Iulianus, dixit: Quod iusserunt, imple. nam nos quidem te audire non delectat. Cum ista dicerentur, ecce corpus ferebatur exanime per plateam, sepulturæ mancipandum. Tunc Martianus præses cæco corde iubet corpus reduci. Cumque hoc factum fuisset, iubet illud in medio foro deponi. Omnes ergo hæc uidentes, uehemẽter obstupescunt. Et ait ad sanctum Iulianum: Magister uester Christus dicitur antequàm crucifigeretur, mortuos suscitasse. Hic iam patebit, si uere Deus est, si uos, sicut & magister uester, mortuum suscitaueritis: Sanctus Iulianus dixit: Quid prodest cæco, quòd hic sol oritur? Martianus dixit: Hic nunc parce fabulis, & si aliquid præuales, aut Deus tuus, sicut superius dixi, hunc mortuum suscita. Beatus Iulianus dixit: Licet infidelitas uestra hoc non mereatur à Domino, tamen quia tempus est, ut uirtus eius manifestetur, & ne hoc impossibile putetis, fidele habeo promissum Domini mei, credens quicquid eum petiero, non me fraudatum iri. Tunc uerò Iuliano oculorum intentionem in cœlum defigente fere unius horæ spatio, subito immutata est facies eius, & facta est ut nix: & his uerbis coram omni populo, audientibus cunctis, fudit orationem ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui es uerus filius Dei, qui in principio natus es de patre sine tempore, & in nouissimo mundi carnem de uirgine sumpsisti sine semine: aspice in hac hora de summitate cœlorum ad confusionem inimicorum tuorum, & ad corroborandam fidem credentium in te hæc, quæ operatus es positus in terris: exaudi nunc de cœlis, & suscita hunc mortuum, ut uiui non moriantur, sed mortui reuiscant. Et hæc dicens, ait ad corpus: Tibi dico terra arida, in ipsius nomine, qui quarto die Lazarum suscitauit, surge & sta super pedes tuos. His dictis, surrexit qui erat mortuus, & uoce magna clamabat: O acceptabilis oratio, ò immaculata uirginitas, quanta meretur? Quo enim ego ducebar, & unde reductus sum? Tunc Martianus cæcatus à diabolo, irridendo dicebat: Vnde redisti? Tunc ille, qui fuerat mortuus, dixit, ad præsidem: Permitte me ordine prosequi. Martianus iterum ridens, dixit: Prosequere: Ad hæc ille, qui fuerat mortuus, dixit: Ducebar nescio à quibusdã Aethiopibus, quorum statuta erat ut gigantum, adspectus horrendus, oculi ut fornax ignis, dentes ut leonum, brachia ut trabes, ungulæ ut aquilæ: in quibus nulla misericordia erat. Hi me lætantes ducebant in infernum, & iam prope ad os putei cum essem, hoc expectabatur, ut caro mea redderetur terræ, ex qua sumpta est. At ubi tu præses corpus meum fecisti reuocari, & beatus Iulianus orationem fudit ad Dominũ cœlorum, infernus omnis conturbatus est, & audita est uox de throno Dei, dicens: Propter dilectum meũ Iulianum reducatur anima. In nullo enim uolo eum contristare, in quo sic pater & ego & spiritus sanctus lætamur. Post hanc uocem uenerunt duo uiri albis induti, & auferẽtes me de damnatione impiorum, huic luci reddiderunt, ut per eum qui me suscitauit, cognoscam eum post mortem, quem ante uiuus negabam. Hæc audiens præses, turbatus est: & ne dissensio fieret inter tantas multitudines, iubet eum cum sanctis in custodiam retrudi, & claustra anulo suo signari. Quẽ beatus Iulianus fecit baptismi gratiam consequi: atque ita cum illis cœpit martyrij agonem subire. Iubet autem impius Martianus præparari pœnam, quã Imperatores decreuerant. Cumque parata fuisset, illuxit dies altera, & populi utriusque sexus currebant ad spectaculum circi. Sedit autem pro tribunali præses, & uniuersa ætas cõcurrit: & q nolebãt, à ministris urgebãtur. Statuũtur cupæ ꝑ ordinẽ triginta & una: terror uerò intolerabilis inuasit homines: implẽtur cupę ad mediũ usque pice, bitumine & sulphure: aggregatur copia lignorũ & sarmẽtorũ, iubetque impius Martianus sanctos produci de custodia. Sanctus uerò Iulianus & puer uno uinculo tenebãtur: cæteri aũt onerati diuersis uinculis catenarũ, trahebãtur ad spectaculũ, hymnũ Dño una uoce cãtantes & dicẽtes: Bonũ mihi Dñe, q̃ humiliasti me, ut discã mãdata tua. In quorũ adspectu nouã pulchritudinẽ oĩs ætas mirabatur, & eorũ mentes ad fletũ cõuersa pietas inclinabat. Clamabãt oẽs confuse. Viri dicebãt: O iniustitia, & nos filios habemus. Mulieres, solutis crinibus, clamabant: O fletus felle acerbior, cur talis iuuẽtus igne crematur? O potestas cæca, quę nec uiuis parcit, nec resurgẽtibus credit: Tũc sanctus Iulianus silẽtiũ petens, ait ad populũ: Ne prohibeatis auro, quò minus per ignẽ trãseat: sciẽtes uisuros omnes & credẽtes & incredulos, igni cõsumpto illęsos nos permanere. Iussit aũt præses ad suũ illos cõspectũ adduci, quibus sic ait: O desperata uolũtas, per quã decus iuuentutis ad interitũ quasi ad epulas properat. Nescio quo carmine sic alienatæ sũt istorũ mẽtes. Cõuertimini, & licet tarde, ꝓ uestra salute immortalibus dijs q ꝓ uobis laborãt, ceruices flectite. Quòd si uolueritis ego obtinebo ab Imperatorib⁹, ut sine aliqua ꝑsecutione religionis uestræ sitis cultores: tñ, ne unic⁹ fili⁹ meus in ipso flore uernãtis ætatis crudeli incẽdio cõcremet. O insanabilis dolor pectoris mei, quẽ primũ plãgã? Cũ oim̃ d̃cora sũt corpora,

Sistuntur martyres tribunali præsidis.

Mortuus excitatur

Mortui suscitati oratiuncula.

Producuntur iterum martyres ad supplicium.

pora, at filij mei dulcissimi uultum considero elegantiorem. Væ tibi Iuliane, omnium malorũ architecte: quàm multa bona tecum trahis ad mortẽ, ut unicus filius me neget patrem, nec matrem uelit agnoscere. Vel antequàm pereas fili, ex ore tuo dulcissimo uerba audiam tua.. Ecce uenit & mater tua, quæ partus sui dolores, quos non sperabat, inuenit: Ecce & innumera familia, quæ te sibi futurum dominum sperabat, tibi ualedictura aduenit. Venerabilis puer Celsus dixit: Lugeant te & se, quos fallacia dæmonum blandimenta decipiunt: nos autem quos conspiciunt ad regna cœlorum contendere, cur lugent? Nam nos transibimus per ignem istum, & illæsi tibi apparebimus, & huic tãto populo, qui agonem nostrum expectat. Dæmones uerò quos colitis, & illos, quos Imperatores pijssimos dicitis, ceu quædam purgamenta despicimus. Præses dixit: Ipsa est contumax audacia uestra, quæ uos uiuere non permittit. Beatus Celsus dixit: Per ipsam uanitatem quã colis, te obtestor, ut præstes quæ te postulo intrepido corde, & petitioni meæ tribuas effectum. Præses dixit: Quicquid uolueris, pete. Puer dixit: Cum me uideris illæsum post ignem, permitte ad me uenire matrem meam, & habebo cum ipsa consilium, tridui dilatione concessa. Si uerò mihi illa unam rem, quam uoluero, concesserit, nec me, nec ipsam amittes. Mater hæc audiens, urgebat fieri. Tunc impius Martianus cæcatus à diabolo, dixit: Si ex igne illæsus exieris, (quod fieri posse non credo) faciã quæ desideras. Tunc præses non sustinens uidere incendiũ filij, assessorem reliquit, qui principum iussa impleret: ipse autem scissis uestibus eiulans, cum uxore iam propè mortua domum reuertitur. Exurgit uerò luctus immanis, plangentibus cunctis: lugebantque parentes filium, familiæ multitudo dominum: nec erat, qui consolaretur. Quid multa? Assessor munus sibi iniunctum adimplens, iubet sanctos singulos in singulas cupas deponi. Sanctus uerò Celsus, qui nunquàm à sancti Iuliani latere fuit disiunctus, dans pacem patri, ad præparatum supplicium ibat intrepidus. Et cũ singuli à ministris appræhenderentur, & deponerentur in cupas, sicut superius contexuimus, pice, bitumine & sulphure impletas: aggregata copia lignorum, sarmentorum & stupæ, iubet assessor ignem supponi. Quod ut factum est, erupit flamma triginta cubitis excelsior. De medio uerò ignis ita multitudo psallentium resonabat, quasi uox aquarum multarum. Consumptis autem omnibus, igneque sopito, cunctis mirantibus apparent sancti ut aurum uel argentum mirificè rutilans hac modulatione hymnum Deo canentes: Trãsiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos Deus in refrigerium. Et iterum: Ignis ardens & coruscans, uim naturæ suæ oblitus est. Nũciantur hæc præsidi, Dei sanctos illæsos omnibus apparere, & cũ uxore ad spectaculum properat, exitum rei uolens agnoscere. Tunc in hac uoce prorupit: Iuliane, te obtestor per Deum tuum, ut mihi dicas, unde tantam uirtutem maleficiorum didiceris. Beatus Iulianus dixit: Quia me per Deum meum obtestatus es, qui est horũ mirabilium author, referam quomodo possint mereri, qui talia desiderant nosse maleficia, ut sicut & ego huius carminis efficiantur authores. Si quis primum elaborauerit, ut se ab omnibus actionibus huius seculi faciat alienum, & solam uocem Domini audiat, imperantis & dicentis: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me: ita ut nihil amori Christi præponat, nihilq; aliud desideret, nisi quod ipse Dominus promittit: non confideret patrẽ aut matrem, non uxorem, non filios, & cætera, quæ in hoc mundo impedimenta sunt animæ: qui ante omnia pauperum curã solicite gerit, qui contentus est esurire, ut alij reficiantur: quia satis Deo acceptum est munus, quo indigens saturatur, & nudus uestitur: quando ira nõ perficitur: qui malũ pro malo nõ reddit, qui iracundiæ tẽpus non reseruat, qui impatiẽtiã patientia superat: & qui non dicitur sanctus, antequàm sit, sed elaborat, ut sit. Multi.n. dicuntur, quod nõ sunt, & ipsa spe securi, quia dicũtur quod nõ sunt, segnes efficiuntur. Elaborare autem debent, ut quod de eis dicitur, nõ uerbis tantum, sed etiã operibus cõprobetur. Et multi sunt, qui uerè sunt sancti, nec tamen de eis dicitur quod sunt: sed humilitate & gratia pleni, ab hominibus audire nolunt, quod sunt: ut ab illo recipiant mercedẽ, qui nouit, quid sint. Hi tales hanc artẽ, quam ego didici, scire possunt: & non solũ in hoc corpore degentes hanc merebuntur gratiã, sed etiam æternam Christi sibi conciliant amicitiam, qui docti à Christo, alijs communicant donum ipsis collatum: qui illatas sibi iniurias pro laude deputant, qui sibi iniuriæ tempus non reseruant, qui reconciliant se proximo, & proximum sibi, & sic offerunt munera Christo: denique qui humilitatem obtinent, quæ est culmen omnium bonorum.

Deponuntur martyres in cupas.

Ps. 65.

Sap. 16

S. Iuliani aurea institutiones.

Luc. 9

Martianus præses dixit, Et quis tam sit insipiẽs, qui huius uitæ lætitiam fugiat, & ad istam tantam iniuriã & indignitatẽ semetipsum abijciat? Sanctus Iulianus dixit: Deus noster omnibus paratus est dare, sed pauci digni sunt, qui mereantur accipere.

Martianus præses dixit: Ad te Iuliane meus sermo iam finẽ accepit. Sanctus Iulianus dixit: Hoc & ego semper optaui. Tũc præses ad filiũ suũ ait: Ecce mater tua, ut postulasti: triduo cũ ea habebis inducias. Hæc enim ad omnia parata est tibi consentire, tantũ ne te unicum solatium dolorum suorum amittat, & dulcissimũ filium. Sanctus Celsus dixit: Hoc triduo mihi matre concessa, nulli licebit tuorum interesse.

Præses dixit: Sicut uis, ita cõcedo. Et adiecit: Recludantur simul priuata custodia. Implet iussio præsidis. Tunc sancti martyres recluduntur in custodia unã cũ matre pueri. Ingressi uero sancti, hanc orationẽ fuderũt ad Dominũ, Dñe Deus, qui præscius es futurorũ, qui transacta uelut præsentia conspicis, qui mẽtes magis comprobas ꝙ ætates, tu Dñe oculos cordis huius aperire dignare, & acceptabilẽ tibi fac terrã, ex qua susceptisti fructum, in quo lætari cognosceris. Statim ergo cõmotus est locus, in quo erant sancti orantes, & fulgor argento septies splendior emicuit, nec odor cõsuetus sanctis defuit, & uox psallentium in aere sonabat. Verè pius es Deus, qui iustificas, sine operibus animas peccatrices. Hæc uidẽs mulier & audiens, clamabat, Nunquàm in diebus uitæ meæ tãlum odorẽ comperi. Nã sicut in amœnissimis hortis liliorum & rosarũ, & crocei, & nectarei, & balsami, & nardi redundat odor, ita his donis sum refecta, ut omnium dolorum meorũ oblita sim, nec aliud cordi meo remanere sentio, nisi ut illũ uerũ Deũ esse confitear, pro quo filius meus agonizat. Hæc audiẽs beatus Iulianus cũ omnibus sanctis, talem fertur matronæ illi tradidisse doctrinã, Beata tu, credens quæ sit spes fructus tui, merito animæ & corporis medicinã celeriter cõsequeris. Nã talis est medicus, qui tuã suscipit infirmitatẽ, ut non secandò curet uulnera tua, sed semel probando fidem tuã. Venerabilis uerò puer Celsus subsecutus, dixit, Verè te nunc uerã matrem confiteor, uerè genitricem meã agnosco, nec tu amittis filium, nec ego matrem, si unà mecum ad illud contendas donum, pro quo omnes sancti tanta in hoc seculo patiuntur. Venerabilis aũt matrona, cuius intima pectoris diuina gratia iam illustrauerat, respondens filio, dixit, Cognosce me, fili, nihil amori eius præponere, quem tu sic diligis, pro qua re quicquid necessarium saluti meæ cognoscis,

Oratio sanctorũ martyrum pro matre Celsi.

exerce. Venerabilis puer respondit: Corde credit ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Itaque
Ro.10. hoc tibi deest, ut purificationem baptismi accipias, per quam possis effici habitaculum spiritussancti. Matrona respondit: Ecce nos omnes claustra obtinent, & militum custodiæ circũuallant, nec introitus nec exitus licentia permittitur: & quomodo hic inuenimus talem hominem, qualem mihi proponis? Cui sanctus Iulianus dixit: Hic habemus sanctum & uenerabilem uirum Christi sacerdotem, qui te purificet: tantum, ut tu ex corde abneges deos patrios, & in unum Deũ credas, qui regnat in cœlis, in Trinitate unus, & in unitate trinus: sub cuius imperio imperant principes, cuius gratia confirmantur duces, cuius timore contremiscunt gentes, cuius sapientia prudentes fiunt homines, cuius imperio operiuntur cœli nubibus, cuius uoluntate dantur terræ pluuiæ, cuius dono terra fœcundatur, cuius uolũtate quæ necessaria sunt hominibus, gignit, cuius dono manãt fontes: ipse est Dominus Iesus Christus, æternus autem pater cum filio & spiritusancto. Illius splendore illuminantur cæci, tenebræ incredulitatis fugantur: illius nutu gubernantur uniuersa, quia eius uoluntate creata sunt cuncta. Hæc audiens matrona, dixit: Qui hæc ita esse nõ credit, ferreum habet pectus: nec hominum gerit sensum, sed pecudum. Tunc omnes sancti gratias referũt Domino, qui dignatus est de luporum faucibus ouẽ perditam liberare. Ad quam iterum beatus Iulianus conuersus, ait: Itaque credis, ut audisti, unum Deum uerum esse in cœlis? Matrona respondit: Ipsum uerum credo esse Deum, quem per tuam prædicationẽ esse cognoui creatorẽ omnium, qui certis limitibus fixit mare, qui ei posuit terminum, quem non transgreditur, qui cœlum suspendit, & illud diuersarũ stellarum splendoribus adornauit: qui perpetuum solis ardorem fundauit, & lunæ initium & finem constituit: ipse est Dominus Iesus Christus, cui, relicta omni uanitate, credo, cupiens hac uita, quam temporalem esse cognoui, carere, ut ad illam uitam æternam uobiscum merear pertingere. Hæc dicente matrona, locus in quo stabant, contremuit, & audita est uox in aere, dicens: Credidi, propter quod locutus sum. Et post hanc uocem dixerunt, Amen. Tunc beatus Antonius præsbyter baptizauit eam: quam uenerabilis filius eius Celsus suscipiens, pater eius in baptismi gratia factus est. Cumque de eius salute omnes lætarentur, audita est uox in aere, dicens: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum in Domino. Post huius uerò concessæ gratiæ munus, ait beatus Iulianus ad sanctos: Vox, quæ intonuit auribus nostris, prænunciat nobis futuras passiones & genera tormẽtorũ, q̃ aduersũ nos cogitat inimicus. Pro qua re sancti martyres fidei nostræ cursum ei cõmendemus, qui põt fidẽ nostrã cõseruare, & cursum cõsummare, ut reposita iustitiæ palmã & coronã mereamur pcipere. Quid multa? Cognoscit impius Martianus, uxorem suam martyrum prædicatione conuersam, atque in Christi fide & amore esse confirmatam, & iubet intra domum suam martyres priuatim exhiberi. Cumq; eius adspectibus præsentarentur, ait ad uenerabilem puerum Celsum: Matrem tuam sub hac ratione postulasti, ut tibi consentiret, sicque nostræ acquiesceres uoluntati. Itaque quid gestũ sit, nunc edicto, cognoscere.n. cupio. Venerabilis puer dixit, Gratias ago Deo meo, qui uoluntatẽ meam ita perfecit, ut in æternum eam possideam matrẽ, & ipsa me filiũ. Tu uerò scito nos pro Christi amore in hac uita spem penitus non habere. Pro qua re nec ego te noui patrẽ, nec illa maritũ. Tunc ira repletus præses, iussit matronam cõprehendi, & domo teneri. Ad quã cum appropinquarẽt ministri, uolentes eam contingere, cæci efficiebãtur. Hæc uidens Martianus, cæcatus à diabolo, iubet omnes in ima carceris recludi. Alia uerò die sedens pro tribunali, iubet uiginti milites illos, qui in agone certabant pro Christi nomine, decollari: septem uerò germanos, igni tradi præcepit. Quod cum fuisset factum in atrio illius, consummauerunt martyriũ suũ in pace. Iulianum aũt cũ Antonio præsbytero, matrẽ & filium cum illo, qui à mortuis erat excitatus, iudicio suo reseruari iussit. Et cum sederet pro tribunali in foro, iubet beatũ Iulianum & reliquos sanctos, quos memorauimus, exhiberi. Ex officio ergo dictum est: Adstant. Tunc Martianus sic erupit: Tecũ loqui Iuliane penitus dignum non censeo. Et adiecit: Tu es Antonius, quem papam suum isti testantur? Constat te huius magicæ artis esse authorẽ. Beatus Antonius præsbyter respondit: Gratias ago Domino meo Iesu Christo, qui benignitatis suæ me uoluit esse ministrũ. Præses dixit: Vel tu mihi dic Antoni: Quæ est ars magica uestra, ut sic separetis coniugia, & filios à parentibus disiungatis, & immortales dij per uos blasphemẽtur? Quæ sit ergo hæc audacia uestra, edicito: nã scire cupio, ut ex ore tuo re cognita, uideã quale uobis & magicis artibus uestris nomen imponã. Tantum.n. præualuistis ad decipiendum populũ, ut gloriemini uos mortuũ suscitasse, per quod tot innoxia pectora irretijstis. Ad hæc beatus Antonius præsbyter dixit: Optaueram quidem, ut ducẽ huius agonis nostri Iulianum tibi prouocares, & ab eo responsum acciperes: sed quia unus est Dominus noster Iesus Christus, qui tangit organa cordis nostri, quandoquidem tu interrogasti quẽ uoluisti, audi à me quæ inquiris. Magister & author huius magicæ artis, quam nos dicis exercere, hoc nobis dedit præceptũ, ne margaritæ preciosæ à nobis porcis mittantur. Qui etiam dixit: Non ueni pacem mittere, sed gladiũ: Veni.n. separare filium à patre, filiam à matre, &c. Qui & alio loco consequenter dicit: Qui amat patrẽ aut matrẽ, aut uxorem, aut filios, aut aurum, aut argentũ, aut domos, aut agros plus q̃ me, non potest meus esse discipulus. Hanc uocem audiens filius tuus, non pluris fecit te carnalem genitorẽ, quàm Christum creatorem suũ. Similiterq; illa, quã dicis tuam uxorem, hac uoce Domini cõperta, contempsit uitã tẽporalem, ut Christũ immortalẽ, & requiẽ consequatur æternam. Et adiecit: Nihil uerius, nihil dulcius, modo id cognoscere posses. Hæc audiẽs Martianus, iubet eos in custodia recludi, dicens: Excogitabo pœnas, quibus isti intereant. Alia die cõuocans ad se sacerdotes tẽpli, dixit ad eos: Ornate uenerandũ tẽplũ Iouis, quod pro consuetudine semel in anno solet patefieri: ubi habentur uenerãda numina, id est, Iouis, Mineruæ & Iunonis ex electro puro confectæ imagines, quibus suauissimus Cupido delectamenta ministrat: simulque libamina & sacrificia præparate. His illi auditis, solitas instruunt hostias. Quid multa? Illuxit dies, patefactoq; uetẽplo, uniuersa multitudo conuenit, admirãs templũ patefactũ, quod uix semel in anno in principum natalicijs patesceret. Tale.n. erat opus fabricæ illius, ut non marmore, sed tabulis aureis parietes & pauimentũ instructũ splẽderet, auroq; purissimo & margaritis uel lapidibus preciosis crisparent cameræ. Cumque omnia pararẽtur, ingressus præses tẽplũ, iubet Dei sanctos adduci. Quibus præsentatis dixit: Ecce nunc Iuliane & tu Antoni tẽpus aduenit, in quo uos & cõfortes uestri salutẽ consequamini. Hoc enim elegi pro uestra salute, ut in isto terribili tẽplo deorum, thura immortalibus numinibus offeratis. Quod si uero adhuc in ista contumacia perstiteritis, abnegantes deos, pro quibus hucusque uobis peperci, diuersi tormentis

Marginalia (left column): *Mater Celsi credit in Dominũ Iesum.* — *Ps.115* — *Psa.30*

Marginalia (right column): *20. milites & 7. fratres perimuntur.* — *Mat 7* — *Matt. 10.* — *Lu.14. sententialiter*

mentis in uos debacchabor. Tu itaque Iuliana, quẽ constat esse authorem sceleris huius, accedens, concilia tibi deos immortales, per quorum diuinitatem generi tuo restituaris. Beatus Iulianus respondit: Iam quidem Præses definieras, nullum deinceps mecum habere sermonem: sed quia tempus illud aduenit, q̃d tu ipse dixisti, quo nos salutem consequamur: ut numina à nobis honorentur, fac omnes sacerdotes deorum intus adesse, ut cognoscant quale sacrificium offeramus. Præses ait: Bene sit tibi: optimè locutus es. Sanctus Iulianus dixit: Quandoquidem multam nos laudem reportaturos dicis & gloriam, hortarisque ut omnibus in unum conuenientibus, dijs uestris immolemus: id quidem facere non piget. Nam ideo semper distulimus, ut in hoc templo mirabili magnum sacrificium cũctis cernentibus immolaremus. Tunc enim lætatur qui conuiuium parat, si omnes adfuerint inuitati, ut nullum prætereat epulum, quod paratur ne postea sit qui succenseat. Tunc Præses nõ intelligẽs, qua ratione hæc prosequeretur, dixit: Gaudeo de uobis: qui etsi tardè, tamen cœpistis dulcissimam hanc lucem, omnibus bonis redundantem, dijs immolando non amittere. Deinde iubet uincula ab omnibus auferri, dicens: Turpe est uinculis adstrictos teneri, quibus cœperunt dij esse propitij. Cumque exonerarentur ferro, quo erant constricti, dixit ad uenerabilem puerum & matrem eius: Accedite & placate deos, quibus hucusque seruistis. Cui uenerabilis matrona hoc solum dedit responsi: Non permittat uerus Deus, quem cognoui, ut ultra tecũ colloquia misceam. Et per ignorantiam quidem feci quę dicis: sed iam cognoui ueritatẽ, à qua nunquàm recedam. Tunc præses conuersus ad beatum Iulianum, ait: Ecce omnia parata sunt: implete quæ spopondistis. Sanctus Iulianus dixit: Iam est tempus & hora, in qua gloriemur, ut omnibus uidentibus gloriosi appareamus, noueritque omnis posteritas, quale sacrificium hodie Deo obtulerimus. Præses præcedit, & iubet sanctos de priuata custodia uenire, æstimans esse certum, quod uolebat: Ingressi uerò sancti in tẽplum, uexillo crucis armant frontem. Tunc ait beatus Iulianus ad præsidem: Quid præcipis præses? Omnibus dijs offeremus sacrificium? Præses dixit: Omnes quos conspicis immortales sunt, pares uirtute, æquales in gloria: nec inuident sibi in cultoribus suis, præcipuè in uobis, qui tam tardè cognouistis. Hæc dicente præside, fixit genua sua sanctus Antonius præsbyter, & beatus Iulianus cũ socijs suis. Ait aũt sanctus Iulianus: Deus qui es sine initio, sine fine, sine tempore, & æternum possides nomen: qui non in manufactis habitas, quem non capit mundus, sed requiescis in corde mundo: qui per sanctum prophetam dixisti, Omnes dij gentium dæmonia: tu autem solus Deus Abraham, Isaac & Iacob: qui per tuã sapientiam fecisti cœlos, fundasti terram, congregasti maria, terminum eis ponens, quem non transgrediũtur, quem murmur aquarum sua uoce collaudat, quẽ diuersarum uolucrum garrulæ uoces suauiter collaudantes suum creatorem agnoscunt, qui arbitrio Christi creasti uniuersa: adspice nunc in subuersionem tẽpli huius, & has dæmonum imagines, easque colentium frange audaciam, ut ad nihilum redigãtur hæc omnia, in quibus gloriantur hi, & te solum cognoscant uerum esse Deum, & glorientur in te, qui credũt nomini sancto tuo, & Iesu Christo filio tuo, quem cognoscimus tibi coæqualem & coæternum in unitate spiritussancti, per omnia secula seculorum. Et cum dixissent omnes sancti, Amen, omnia sculptilia illa ad nihilum redacta sunt, & templum ita subuersum est, ut quid fuerit, penitus non pateret. Multi quoque

Signo crucis frontes suas muniunt sancti martyres.

Ps. 95. Templũ corruit fũditus cum simulacris dæmonũ.

sacerdotum, circiter mille, cum tẽplo subuersi sunt, & alia multa paganorum turba simul interijt. Ignis autem eructat in eodem loco usque in hodiernum diem. Tunc beatus Iulianus dixit ad præsidem: Præses, ubi sunt manufactæ imagines dæmonum, in quibus gloriabaris? Vbi electrum, ubi aurum, ubi argentum, ubi templi pulchritudo, ubi parietes & pauimẽtum aureum, ubi metalla preciosa? Inuocato nomine Domini nostri Iesu Christi, in terram conuersa sunt, unde assumpta erant. Sicut autem illa omnia uterus suscepit terræ, ita uos & Imperatores uestros, & omnes cultores dæmonum perpetuus accipiet infernus, ubi ignis edax non extinguetur, & uermis deuorans non morietur, ubi corpus semper reparatur ad pœnam, ubi misericordia quæritur, & non inuenitur. Hic uos talis locus expectat, & scelerum authorẽ diabolum. Tunc Martianus ingemiscens, aiebat: O uirtus magica, ô carmen inauditum, sic præualens, ut etiam terræ sinus aperiat, & tanta bona ab oculis piè fruentium auferat. Iam non miserebor, iam non parcam, donec eos gladio feriri iubeam, & eorum pęnis me exatiem. Iubet ergo sanctos in im carceris recludi. Ea nocte cum in Dei laudibus uersarentur. Iulianus & socij eius, in ipso mediæ noctis silentio adest multitudo sanctorum cum sacerdotibus, qui iam martyrij palmam retulerant, omnes stolis albis induti, inter quos uiginti milites & septem illi fratres glorificati aduenerunt, adest & beata Basilissa cum omni choro uirginum, in qua multitudine sola uox Alleluia resonabat. Tunc beata Basilissa ita alloquitur sanctum Iulianum, Regna cęlorum tibi patefacta sunt, & hoc præceptum accepimus à rege æterno, Domino nostro Iesu Christo, ut die apparitionis suæ te cũ comitibus ad se recipiat. Omnis patriarcharũ & prophetarum & apostolorum gloriosus uobis occurret numerus, in quorum uos sanctorum numero Dominus Iesus Christus perpetua lætitia tibi sociabit: sicq; uisio ab oculis eorum ablata est. Alia die iubet Martianus præses in medio foro tribunal sibi præparari, & adduci sanctos Dei, excogitans nequissimus serpẽs noua & exquisita genera tormentorum. Deinde præcipit ministris, ut manuum & pedum digitos licinijs oleo madentibus colligent, & ignem supponãt. Cumque factum fuisset, licinijs consumptis, illæsa permanebant sanctorum corpora. Videns hoc inimicus, iubet à sancto Iuliano & uenerabili puero cutem capitis auferri, sancto uerò Antonio præsbytero & Anastasio, qui resuscitatus fuerat, clamantibus & dicentibus, Gloria tibi Christe, iussit oculos uncis ferreis effodi. Sanctam uerò Marianillam matrem pueri, quã Dominus præscierat pęnas tolerare non posse, cum eam iuberet eculeo applicari, si quis ex ministris eã uoluisset contingere cæcus efficiebatur, eiusque nerui adeo contrahebãtur, ut manus suas ad se reducere non posset. Sanctos uerò suos Dominus ita curauit & illuminauit, ut omnibus quasi nihil passi uiderentur. Tunc exclamauit Martianus, Heu me, uincimur, sed adhuc unum superest. Iubet ergo amphitheatrũ præparari, in quod ingressus iubet in sanctos omne genus ferarum immitti, At feræ laxatæ, nihil læserũt sanctos, immò uerò illorũ pedes lingebãt. Hæc uidens præses, cõuocans oẽs magistratus ciuitatis, iubet oẽs custodias perscrutari, & personas iã morte dignas in amphitheatrũ intromitti, atq; sãctos Dei inter diuersorũ criminum reos & sacrilegos decollari præcepit. Tũc sanctus Iulianus cum socijs suis dixit, Gloria tibi Christe, qui nos ad hanc horam salutis perduxisti. Tunc uenerabilis puer cum sancta matre sua dixit ad præsidem, Nota tibi facies nostras, quas in hoc seculo gratia Christi sic uides immutatas. Tua.n.perfidia

Esa. ultimo.

Mario nilla mater Celsi à pœnis praeseruatur.

conabatur fœditatem nobis imponere: gratia uerò & pietas Domini nostri Iesu Christi induit nos magna gloria & decore: ut illa die cognoscas nos in gloria, cum tu fueris in pœna. Ita ergo sancti martyres capite plexi sunt. Cumque hoc factum fuisset, statim terræmotus extitit ingens, ut propè tertia pars ciuitatis à fundamentis subuerteretur, nec locus aliquis perstitit, in quo idolum fuisset: accesserunt quoque fulgura & tonitrua & grãdo, quæ maximam partem incredulorum consumpserunt. Ipse autem præses Martianus semiuiuus euasit: uerum non post multos dies uermibus scatens expirauit. Ea nocte uenerunt sacerdotes ac religiosi uiri, ut sanctorum reliquias colligerent, sed præ multitudine cadauerum, sanctorum corpora non agnouerunt. Positis ergo genibus, oratione completa, apparuerunt eis in species uirginum animæ sanctorum, & unaquæque suo corpori insedit: sicque sanctæ reliquiæ collectæ sunt. Domini uerò gratia ita ordinauit, ut sanguis eorum, quasi lacteus panis, circa unumquenque eorum congelaret: ut nec terra auderet os suum aperire ad sanctorum cruorem recipiendum, quia sceleratorum sanguine iam fuerat satiata. Sanctorum igitur corpora auferentes sacerdotes, sepelierunt in ecclesia sub sacrosancto uelamine altaris: unde Domini pietas indeficientem fontem prodire iussit, cuius undis sacrosanctum baptisterium inundatur. In quo loco ea diuina beneficia credentibus tribuuntur, ut si quis adueniat fide & credulitate plenus, cuiuslibet morbi statim consequatur medicinam. Nec silebo miraculum, quod ibi Dominus ad fidelium confirmandam fidem operari dignatus est: nec quisquam debet ambigere, quin idem hodieque efficiat. Decem leprosi iam exesis & putrefactis carnibus, ad fores adducti sunt, ut in die passionis eorum baptismi gratiam consequerentur. Completo igitur in eis sacramento, cum eos baiularent, quia manibus tangi non poterant, eam sunt adepti corporis sanitatem, ut uix quisquam mortalium pulchrior uideretur. Simul autem etiam uox audita est: Iuliani dilecti mihi fides hæc omnia promeruit, & his maiora merebitur. In eodem uenerabili loco cæci illuminantur, & dæmones profligantur: neque ibi duntaxat, sed ubicunque in nomine Domini Iesu Christi, & sancti eius Iuliani basilicæ constructæ sunt. Gloria ergo Christo, qui est fidelis in uerbis suis, & tantã gloriam præstat sanctis suis, regnans cum Deo patre in unitate spiritussancti. Amen.

VITA S. PAVLI PRIMI EREMITÆ, Authore D. Hieronymo.

1. Tomo Epistolarum. 10. Ianuar.

INTER multos sæpè dubitatum est, à quo potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, à beato Elia & Iohanne sumpsere principium: quorum & Elias plus nobis uidetur fuisse, quàm monachus, & Iohãnes antè prophetare cępisse, quàm natus est. Alij autem, in quã opinionem uulgus omne consentit, asserunt Antonium huius propositi fuisse caput: quod ex parte uerum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas uerò & Macarius, discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant, Paulum quẽdam Thebæum, principem istius rei fuisse: quod non tam nomine, quàm opinione nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout uoluntas tulit, iactitant, subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem fuisse, & multa, quæ persequi ociosum est, incredibilia fingentes: quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia uidetur. Igitur quia de Antonio, tã Greco, quàm Romano stylo, diligenter traditum est, pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo autẽ in media ætate uixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, & Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Aegyptum & Thebaidam ecclesias tempestas sæua populata est. Voti tũc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verum hostis callidus tarda ad mortem supplicia cõquirens, animas cupiebat iugulare, non corpora: & ut ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, uolentibus mori, non permittebatur occidi. Cuius ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subiecimus.

Monachorũ institutum antiquissimum.

Perseuerantem igitur in fide martyrem, & inter eculeos laminasque uictorem, iussit melle perũgi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari, scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines ante superasset. Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci, ibique inter lilia candentia & rubentes rosas, cum leni iuxta murmure aquarum serperet riuus, & molli sibilo arborum folia uentus perstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, & nè se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum recedentibus cunctis, meretrix speciosa uenisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, &, quod dictu quoque scelus est, manibus attrectare uirilia: ut corpore in libidinem concitato, se uictrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se uerteret, nesciebat. Quem tormenta non uicerant, superabat uoluptas. Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit.

Exempla duo atrocissimæ persecutionis.

Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaida, cum sorore iam uiro tradita, post mortem amborum parentum, in hæreditate locupleti Paulus relictus est annorum circiter quindecim, literis tam Græcis quàm Aegyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum ualde amãs: & cum persecutionis procella detonaret, in uillam remotiorem & secretiorem secessit. Verum quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere uelle, quem celare debuerat. Non illum uxoris lachrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus, ab scelere reuocauit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem uidebatur imitari. Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in uoluntatem uertit, ac paulatim progrediens, rursusque subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem reperit saxeum montem: ad cuius radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto, (ut est cupiditas hominum occulta cognoscere) auidius explorans, animaduertit intus grande uestibulum, quod aperto desuper cœlo, patulis diffusa ramis uetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens: cuius riuum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem quæ genuerat, aquas terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud

Affinis uult Paulũ prodere.

haud pauca habitacula, in quibus scabræ iam incudes & mallei, quibus pecuniæ olim signatæ, uisebantur. Hunc locum Aegyptiorum literæ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuisse, ea tempestate, qua Cleopatræ iunctus est Antonius. Igitur adamato, quasi quod à Deo sibi offerretur, habitaculo, omnem ibidẽ in orationibus & solitudine duxit ætatem. cibum & uestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile uideatur, Iesum testor & sanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, uidisse me monachos, de quibus unus per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua uixit: Alter in cisterna ueteri, quam gentili sermone Syri cubam uocant, quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse uidebuntur his, qui non crediderint, quia omnia possibilia sunt credentibus.

Vide hic mirã Monachorũ abstinentiã & ciborum delectum.

Mar. 9

Sed ut ad id redeam, unde digressus sum, cum iam centum tredecim annos beatus Paulus uitam cęlestẽ ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine Antonius moraretur, ut ipse asserere solebat, hæc in mẽtẽ eius cogitatio incidit, nullam ultra se perfectum monachum in eremo consedisse. At illi per noctem quiescenti reuelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem uisendum deberet proficisci. Ilicò erumpente luce, uenerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cępit ire uelle, quò nesciebat. Et iam media dies, coquente desuper sole, feruebat, nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quòd seruum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro uocabulum indidit. Quo uiso, salutaris impressione signi armat frontem, &, Heus tu, inquit, quanam in parte hic seruus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frangens potius uerba, quàm proloquens, inter horrentia ora lenis blandum quæsiuit alloquium, & dexteræ protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos uolucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verum hæc utrum diabolus ad terrendum eũ simulauerit, an (ut solet) eremus monstrosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertũ habemus.

Signo crucis armat frontẽ.

Stupens itaque Antonius, & de eo quod uiderat, secum uoluens, ulterius progreditur. Nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum uidet, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei & loricam spei, ut bonus prælator arripuit: nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad uiaticum, quasi pacis obsides, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos uario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque & Incubos uocans colit. Legatione fungor gregis mei: precantur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi uenisse cognouimus, & in uniuersam terram exijt sonus eius. Talia eo loquente, longæuus uiator ubertim faciẽ lachrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ, indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulque admirans, quòd eius posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta uenerans. Væ tibi ciuitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia confluxere. Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta ueneraris. Necdũ uerba compleuerat, & quasi pennigero uolatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, uniuerso mundo teste, defenditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo uiuus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore uideretur, allatum est.

Monstrum.

Eph. 6.

Sed, ut propositum persequar, Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantum uestigia intuẽs, & eremi latam uastitatem, quid ageret, quò uerteret gradum, nesciebat. Iam altera effluxerat dies. Restabat unum, ut deseri se à Christo non posse, confideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras, & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam, sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere. Quã sequutus oculis, & iuxta speluncam, cum fera abijsset, accedens, intro cœpit adspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus uisum. Verum (ut scriptura ait) perfecta dilectio foras mittit timorem: suspenso gradu, & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum auidius properat, offenso in lapidem pede, strepitum cõcitauit: post cuius sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat, occludens, sera obfirmauit. Tunc uerò Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam, & eo amplius horam, aditum precabatur, dicens, Qui sim, unde uel cur uenerim, nosti. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen nisi uidero, nõ recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quæsiui, & inueni: pulso, ut aperiatur. Quod si non impetro, hic moriar ante postes tuos: certẽ sepelies uel meum cadauer.

1. Io. 4.

Talia perstabat memorans, fixusque manebat.

Ad quem responsum paucis ita reddidit heros:

Nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lachrymis iniuriam uel calumniam facit. Et miraris si non recipiam, cum moriturus adueneris? Sic arridens Paulus, patefecit ingressum. Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, proprijs se salutauere nominibus: gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum residens Paulus cum Antonio, ita exorsus est:

Admittit Antonium Paulus

En quem tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities. En uides hominem, puluerem mox futurum. Verum quia charitas omnia sustinet, narra mihi, quæso, quomodo se habeat humanum genus: an in antiquis urbibus noua tecta consurgant: quo mundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt alitem coruum in ramo arboris consedisse: qui inde leniter subuolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post cuius abscessum, Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, uerè pius, uerè misericors. Sexaginta iam anni sunt, quòd accipio dimidij semper panis fragmentum: uerum ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super uitrei marginem fontis uterque consedit. Hic uerò quis frangeret panem, oborta contentio, penè diem duxit in uesperum. Paulus more cogebat hospitij, Antonius iure refellebat ætatis. Tandem consilium fuit, ut appræhenso e regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libauerunt: & immolantes Deo

1. Cor.

Coruus panem adfert Paulo.

 sacrifi-

ſacrificium laudis, noctem tranſegere uigilijs. Cumque iam eſſet terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antonium ſic loquutus eſt: Olim te frater in iſtis regionibus habitare ſciebam: Olim te conſeruum mihi promiſerat Deus: ſed quia iam dormitionis meæ tempus aduenit, & quòd ſemper cupiebam diſ-

Phili. 1

ſolui & eſſe cũ Chriſto, peracto curſu ſupereſt mihi

2.Ti.4

corona iuſtitiæ, tu miſſus es à Domino, qui humo corpuſculum meum tegas, immò terræ terrã reddas.

His Antonius auditis, flens & gemens, ne ſe deſereret, atque ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua ſunt, ſed quæ aliena. Expedit quidem tibi, ſarcina carnis abiecta, agnum ſequi: ſed & cæteris expedit fratribus, ut tuo adhuc inſtituantur exemplo. Quam obrem quæſo perge, niſi moleſtum eſt, & pallium, quod tibi Athanaſius epiſcopus dedit, ad inuoluendum corpuſculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quòd magnoperè curaret, utrũ tectum putreſceret cadauer, an nudum, (quippe qui tanto temporis ſpatio, contextis palmarum folijs ue ſtiebatur) ſed ut à ſe recedenti mœror ſuæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quòd de Athanaſio & pallio eius audierat, quaſi Chriſtum in Paulo uidens, & in pectore eius Deum uenerans, ultra reſpõdere nihil auſus eſt: ſed cum ſilentio lachrymans, exoſculatis eius oculis manibusque, ad monaſteriũ, quod poſtea à Saracenis occupatum eſt, regrediebatur. Neque uerò greſſus ſequebantur animum, ſed quamuis corpus inane ieiunijs, ſeniles etiam anni frегerant, tamen animo uincebat ætatem. Tandem fatigatus & anhelus, ad habitaculum ſuum confecto itinere peruenit. Cui cum duo diſcipuli, qui ei longo iam tempore miniſtrare conſueuerant, occurriſſent, dicentes: Vbi tandiù moratus es pater? reſpondit: Væ mihi peccatori, qui falſi monachi nomen fero. Vidi Eliam, uidi Iohannem in deſerto, & uerè uidi Paulum in paradiſo: Et ſic ore compreſſo, & manu uerberans pectus, ex cellula pallium protulit: rogantibusque diſcipulis, ut plenius quidnam rei eſſet exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi.

Eccl. 3

Tunc egreſſus foras, & ne modicum quidem cibi ſumens, per uiam qua uenerat, regreſſus eſt, illum ſitiens, illum uidere deſiderans, illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim, quod euenit, ne ſe abſente, Chriſto debitum ſpiritum redderet.

Cumque iam dies alia illuxiſſet, & trium horarum ſpatio uiam remeauiſſet, uidit inter angelorum cateruas, inter Prophetarum & Apoſtolorum choros niueo Paulum candore fulgentem, in ſublime conſcendere: Et ſtatim in faciem ſuam procidens, ſabulum capiti ſuperiaciebat, ploransque & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? Cur inſalutatus abis? Tã tardè notus, tam citò recedis? Referebat poſteà beatus Antonius, tanta ſe uelocitate, quod reliquum erat uix cucurriſſe, ut inſtar auis peruolaſſet: nec immeritò. Nam introgreſſus ſpeluncam, uidit genubus cõplicatis, erecta ceruice, extenſisque in altum manibus, corpus exanime. Ac primum & ipſe uiuere eũ credens, pariter orabat. Poſtquàm uerò nulla, ut ſolebat, ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſculum ruens, intellexit quòd etiam cadauer ſancti Deum, cui omnia uiuunt, officioſo geſtu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & pſalmos de Chriſtiana traditione decantans, contriſtabatur Antonius, quòd ſarculum, quo terrã foderet, non haberet: fluctuansque uario mentis æſtu, & ſecum multa reputans, dicebat: Si ad monaſterium reuertar, tridui iter eſt: ſi hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, ut dignum eſt, &

Tu qui derides caeremonias Eccleſiæ et ritus orandi, uide hic etiã ſanctiſſimi uiri cadauer extẽſis manib⁹ & complicatis

iuxta bellatorem tuum Chriſte ruens, extremum halitum fundam.

genub⁹ Deum officioſò affectu deprecari.

Talia eo animo uoluente, ecce duo leones, ex interioris eremi parte currentes, uolantibus per colla iubis, ferebantur: quibus adſpectis, primò exhorruit. Rurſusque ad Deum referens mentem, quaſi columbas uideret, manſit intrepidus. Et illi quidem directo curſu, ad cadauer beati ſenis ſubſtiterunt, adulantibusque caudis circa eius pedes accubuere, fremitu ingenti rugientes, prorſus ut intelligeret eos plangere quomodo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus ſcalpere: arenamque certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt: ac ſtatim quaſi mercedem pro opere poſtulantes, cum motu aurium, ceruice deiecta, ad Antoniũ perrexerunt, manus eius pedesque lingentes. At ille animaduertit, benedictionem eos à ſe precari: nec mora, in laudationem Chriſti effuſus, quòd muta quoque animalia Deum eſſe ſentirent, ait: Domine, ſine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec unus paſſerum ad terram cadit, da illis, ſicut tu ſcis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperauit. Cumque illi receſſiſſent, ſancti corporis oneri ſeniles curuauit humeros, & depoſito eo in foſſam, deſuper humũ congregans, tumulum ex more compoſuit. Poſtquàm autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam eius ſibi uendicauit, quam in ſportarum modum de palmæ folijs ipſe ſibi contexuerat. ac ſic ad monaſterium reuerſus, diſcipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque ſolennibus Paſchæ & Pentecoſtes ſemper Pauli tunica ueſtitus eſt. Libet in fine opuſculi eos interrogare, qui ſua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus ueſtiũt, qui uno filo uillarum inſuunt prædia, huic ſeni nudo quid unquàm defuit? Vos gemma bibitis, ille naturæ concauis manibus ſatisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne uiliſſimum quidem indumentum habuit mancipij ueſtri. Sed econtrariò illi quidam pauperculo paradiſus patet, uos auratos gehenna ſuſcipiet. Ille ueſtem Chriſti, nudus licet, tamen ſeruauit: uos ueſtiti ſericis, indumentum Chriſti perdidiſtis. Paulus uiliſſimo puluere coopertus iacet, reſurrecturus in gloriam: uos operoſa ſaxi ſepulcra premunt, cum ueſtris opibus arſuros. Parcite, quæſo, uobis, parcite ſaltem diuitijs, quas amatis. Cur & mortuos ueſtros auratis obuoluitis ueſtibus? cur ambitio inter luctus lachrymasque non ceſſat? An cadauera diuitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt? Obſecro, quicunque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris: cui ſi Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quàm regum purpuram cum pœnis ſuis.

Vide et de Chriſtiana traditione eſſe, hymnos & pſalmos in defunctorum ſepultura decãtare.

Matt. 10.

Dies ſolennes Paſchæ & Pentecoſtes et Antonij tẽpore.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Martiani præsbyteri, qui fuit œconomus magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, authore Simeone Metaphraſte.

Ianua. 10.

SVNT quidem multa quoque alia, quæ hanc regiam exornant ciuitatem, Imperatorum ſedes & opes, & omne genus pulchritudin s, ſitusq; & magnitudo, & mœnia, quæ ſunt hoſtili manu potentia. Nihil autem ei adfert æquè magnum decus & ornamẽtum, atque uita uirorum bonorum & uirtutis amantium. Ij enim maiorem quidem adferunt delectationem & maiorem etiam admirationem: quinetiam maiorem

Ornamenta Vrbiū.

maiorem pariunt utilitatem. Propterea maior est gloria ciuitatis, ornari potius uiris pijs & reliosis, quàm murorum propugnaculis. Atque ea quidem multos uiros tulit præclaros, qui eam decorant uarijs uirtutis ornamentis, ex quibus si quis primos accurate elegerit, & ijs uitam Martiani conferre, uel etiam præferre uoluerit, is mihi non uideatur à recto excidere iudicio. Quòd autem sit non mala de eo nostra, sed recta sententia, ipse, ut aiunt, ostendet, eritque procedens fide digna oratio.

Martiani patria, Parentes.

Hic ergo Martianus floruit quidem tempore eius, cui fuit idem nomen, nempe Martiani, qui tunc erat dominus Romani imperij. Patriam autem suam ueterem Romam ab alto repetens à parētibus, (illi enim ex ea profecti, in hanc Cōstantini ciuitatem quæ erat recentior, migrarunt) consequenter erat & illustri natus genere, insignique opibus & dignitate, & quod nobilitatem referebat ad splendorem Imperatorium. Tanta autem gloria insignes nactus parentes, pietate autem & religione lōge insigniores, ipse quoquè educatur liberaliter, & eruditionem pulchre docetur, nostram, inquam, & externam. Deindè sicut Moses quoquè ad Aegyptios, ita etiam Martianus optime uentitat ad Byzantinos, & ad maiorem & perfectiorem sapientiam, eam, inquam, quæ est ex spiritu, cōuertitur. Qua quidem ex re & uitæ splendor & sermonis gratia illi accedens, nomen ei perperit, & insignem fecit inter omnes laicos: Paulo post autem etiam cooptat in clerum ecclesiæ: & cum sacris esset dignus, deducit ad gradum sacerdotum. Qui autem ei ad hoc uim attulit, fuit huius ciuitatis Patriarcha. Nam illum quoquè cœpit siren illius uirtutis, & plenæ erant aures ijs qui de illo spargebantur sermonibus & laudibus. Cū ergo gradus, qui inter sacerdotium intercedunt, nihil esset quod prohiberet, sed multo magis ut ad maiora procederet, inuitaret: cum omnes breui tempore peruasisset, uocante tempore refertur etiam in numerum sacerdotum. Deinde etiam fit Occonomus maximæ ecclesiæ communi suffragio, non uim afferens, sed inuitus, & non tam honoratus, quàm eos honorans, qui eum prætulerant. Sed hæc quidem postea.

Promouetur ad sacerdotium.

Modo autem cum ei admodum iuueni creditum esset sacerdotium, & eius parentes è uita iam excessissēt & utriusque facultates, quæ erant luculentæ, accepisset, eum iuuentutem quidem moderate, sacerdotium autem honeste, opes uerò pie regere & administrare fuit cognitum: ut qui egenos suæ hæreditatis assumeret cohæredes, & eis maiori parte cederet, uel ut hoc potius dicam, cum eis quæstuosam exerceret negociationem, & in paruis suppeditandis maxima uicissim acquireret. Atque alias quidē uoluptates magno quodā & excelso animo apparuit eū despicere, & eis minime uti, ab uno aūt solo uictus fuit amore, à uerbis, inquā, diuinæ scripturæ, & ad illa oculos ꝑpetuo cōuertebat, & eis perpetuo assidebat. quo fiebat, ut nihil esset in eis adeo occultū & inuentu difficile, qđ non manifestū & notū euasisset laboriosæ eius diligentiæ. Vētri autē & oculis fortiter imperabat, ut qui sciret florem & robur iuuentutis per ea facile impelli ad lapsum. Sunt autem casus, qui ex ijs oriuntur, multi & difficiles. Precibus autem & uigilijs se dedebat plurimum, & ualde pueros edocebat, quod ad uirtutis rationem attinet, non solum eos, qui erant relati in numerum sacerdotum, sed, ut semel dicam, quotquot in canitie erant pij & religiosi, & curam gerebant philosophiæ. Illo autem suo præclaro boni & honesti amore, ualde quoquè amabat sacras ædes Christi Martyrum, & ex eis alias quidem, quæ laborabant & ruinā minabantur, reficiebat, alias autem, quæ nondum factæ fuerant, excitabat. Quòd autem ardentissime amabat, & sui desiderij finem existimabat, hoc erat, ut præclaræ & insigni inter martyres Anastasiæ præclarum templum extrueret. Laborabat autem in loco inueniendo, in quo opportunissimè sacram ei ædem extrueret.

Precib⁹ & uigilijs sese dedebat.

Vides ꝙ ædificare seu restaurare tēpla sanctis, est opus Deo gratū & acceptū alio qui uir iustus huic negocio ni institisset.

Cum de eo autem esset solicitus, mulier quædam, quæ genus ducebat ex Syrorum Antiochia, Nicono mine, cum paulo ante coniugem amisisset, insignem domum, quæ ei hæreditate obuenerat, posita autem erat in medio Constantinopolis foro, uolebat uendere, ut cum eius precium accepisset, ad sua reuerteretur. Hæc cum resciuisset hic ardens amator martyris, & locum uidisset conuenientem, & situm esse aptum suo proposito, pro lucro rem esse ducit, & ad mulierē ueniens, loquitur de precio, & numeratis bis mille aureis, persuadet ei domum uendere. Cum sic fecisset, planum erat eum iam uelle opus aggredi. Sed qui bonis omnibus aduersatur, ne hic quidem ostēdit se suæ artis oblitum, neque omnino cessare aut cessaturum esse malefacere, sed se mulieri astute insinuans, & ei grauem immittens pœnitentiam, eius mentem ualide oppugnabat, tanquam aliquas machinas ei pudorem admouens, quòd scilicet à uulgo haberetur ludibrio, quæ sic pulcherrimas consumeret possessiones. erat enim domus antiqua & magnifica, & cui longo ante tempore, magni scilicet Constantini, contigisset ædificari, locari autem mercedibus & annuis pensionibus, satis magnum commodum afferebat. His mulier, ut mulier, labefactata, contractum soluere conabatur. Martianus autem, qui nulli uolebat esse molestus, nec cogere ut aliquid faceret quod nollet, suo iure cessit, & possessionem dimisit mulieri, quærēs actionis sacrum esse fundamentum, & nihil uolens offerre sanctæ martyri, quod non prompto & alacri daretur animo, aut quod esset coactum. Ex hoc ergo uidebatur malignus uictoria potitus, sed fuit illud principiū quo factum est, ut maximè uinceretur. Nam Deus, qui scit omnia traducere ad id quod est cōducibile, is prouidet, ut huius rei exitus sit lōge melior & pręclarior.

Vaticiniū S. Gregorij Nazanzeni.

Hic enim Martianus cum hoc amore teneretur, & aliquando uersaretur in legēdis orationibus eius, qui & sermone & moribus & theologia præclarissime refulsit, sapientis, inquam, Gregorij, & de huius martyris templo cognouisset, ut ille dicit, quòd positum quidem esset in ijs, quæ Domini Rostra uocabantur, erat autem tunc ueluti quædam sedes Orthodoxis aduersus Arrianos. Cum ergo cognouisset, quæ ille de eo templo prædixerat, suum gregem incitans & ei addēs animum, Hanc Anastasiam, hanc, inquam, quę cognomē accepit ex resurrectione, uidebitis sat scio ampliorem & maiorem. Cumque didicisset non sine Dei numine nec temere prædictum fuisse à magno illo uiro, etsi non magis prædictum fuisset de templo, quàm de populo &, utpotè quòd is, qui per illum hæc prædixisset, posset quoque uerba in opus deducere, neque reputans impensarum multitudinem, neque quòd maior esset conatus quàm qui eius uiribus conueniret, ei, quæ omnia potest, fidei rem credens, opus cœpit urgere, & illud quidem minus & uetus templum reliquit in priori figura, ut sic omnibus ad spectandum propositum, apertius quàm lingua prædicaret Theologi prophetiam, alterum autem ei excitat maximum & pulcherrimū, in orbem quidem uarijs porticibus atrijsque & uestibulis, quæ uel ante templum elegantem præseferunt speciem, compræhendens, id autem ueluti quandam magnam stellam uel lunam, à multis ijsque pulchris stellis circundatam, in medio erigens. Qualis enim id complexa sit pulchritudo, columnarum splendores, & colores, & magnitudo, lapidumque fulgor, & claritas materiæ, aurum tectum su

pra

prà illustrans, & ubique picturæ, quæ artis quidem perfectione mentes obstupefaciunt, oculos autem demulcent uarietate materiæ. Iam uerò domum uenerandæ illuminationis, aut eam quæ est constituta ad reponenda sacra uasa & donaria, quomodo quis dicẽs non minus dixerit, quàm postulet operum dignitas? Ipsorum autẽ uasorum multitudinem, aut materiã, aut artem qui uolet oratione persequi, sciet omnino, se ea solum mirari posse, non lingua exprimere. Adeò sunt omnia æquè excellentia, ut etiam si nemo prædixerit, uel ex hoc possit esse manifestum uidentibus, quòd ea mente diuina processerunt, & manu diuina opem ferente è superis.

Dies cõsecrationis Ecclesiæ et apud antiquos erat celebris: Et dies etiam consummationis martyrum.

Omnibus autem conuenientibus, noui quidem tẽpli, ut par est, encænia celebrabantur, & dies quoque quo ipsa martyr certamen consummauit, ipso, inquã, Decembre. uocabant autem encænia & fideles Imperatores & sacrum Senatum, & uniuersam (ut semel dicam) ciuitatem. Oportebat autem, qui latebat, Martianum eo die uideri, qualis esset moribus, qualis uirtute, & quantum se ultra mandata extendebat. Nam cum tota concurreret ciuitas, & egentes unà cum ea quodam pacto attraherentur, pauper quidam accedẽs ad hunc uirum egregium, (ij enim exquirunt ac dignoscunt benignas & clementes anim.s, non secus atque ij, qui laborant, medicos) accedens ergo, respexit ad eius dexteram, & petijt ut acciperet aliquod medicamentum famis. Ille autem (tunc enim nihil gestabat in sinu, sed reuera habebat intra animæ sinum benignitatem multam & clementiam) cum remotus fuisset ab omnibus, & locum adspexisset ualde latentem, nullo autem alio, nisi una tegeretur tunica, quod quidem fuit ei tota uita familiare, ut duabus non uteretur tunicis: cum sic se haberet uir diuinus, etsi facile erat eccusando egestatem, repellere supplicationem: nam quòd nihil portabat, testes habebat omnia intuẽtes oculos. Ille, perinde ac, si non daret, fieri non posset, ut non Deo afferret molestiam, cum se ea ipsa, qua sola indutus erat, ueste exuisset, dat egenti prompto & alacri animo: & decætero habebat solam uestem sacerdotalem, & penulam, quæ corpus contegebat, quã etiam undiquaque contrahens, cupiebat quantum fieri poterat, latere, & id quod factum fuerat, omnium celare oculos.

Nota insignẽ liberalitatẽ in pauperem.

Postquàm autem fuerunt intra ædem sacram, ei autem diuinum celebrare sacrificium iussit primus sacerdotum: ille quidem penulam similiter contrahebat & complicabat, cupiens, ut diximus, rem latere. Qui autem aderant, & unà cum eis Pontifex, cum oculos in eum defixissent, uident quoddam nouum & arcanum miraculum, & propemodum ijs solum credibile, qui adspexerunt: uidẽt eum intus indutũ eximia quadam ueste regia, & auro nitenti intertexta, quæ tunc etiam magis apparebat in manibus, quando eos qui accedebant, diuino corpore impertiebat. Hæc uidentes, alij quidem apud se mirabantur: alij autẽ alijs quoque enunciabant, nónulli quidem ut admirantes nonnulli uero, ut est uerisimile, etiam inuidẽtes. Qui etiam ad ipsum pontificem Gennadium accedentes, tanquàm existimantes eum nescire, quæ eum scire maxime uolebant, ei renunciant. Deinde ei etiam conabantur dettrahere, & mouebant calumnias aduersus beatam illam animam. Et ille seipsum quoque dicebat uidisse, modum autem ignorare, & se re uera de eo dubitare.

Postquàm autem à Martiano fuit impositus finis sacrificio, eum accersit Patriarcha, & eum seorsum cõueniens de ueste repræhendit, dicens eam magis Imperatoribus conuenire, quàm sacerdotibus. Ille autẽ magis animi dubius, quàm is qui dubitabat, procidit ad pedes illius, & in eos multas fundens lachrymas, negabat omnino id quod dictum fuerat, & dicebat deceptos fuisse eius oculos. Tale quid enim uel solum cogitasse, aperta est insania. Adhæc Patriarcha (stultum enim existimabat & à ratione aperte alienum, proprijs non credere oculis) manu propria statim tangens, relaxat ipse penulam simul cum ueste sacerdotali, & decætero miraculum * uidebatur & dicebatur. Nam illa quidem aurea, quæ paulò ante uidebatur, tunica, nusquàm erat: nudus autem sanctus uidebatur sicut erat, exceptis his indumentis sacerdotalibus: nudus, inquam, qui uerè aureis uirtutis tunicis, quæ sub adspectũ non cadunt, tegebatur. Hoc Pontificẽ quidẽ adducit in admirationẽ: in admirationẽ aũt adducit Imperatores, cum iam fama ad eos peruenisset: clarũ autem erigit trophæum simul & aduersus malignam & sceleratam Arrij insaniam, quæ, proh dolor, usque ad id tempus defendebatur ab aliquibus. Fidelium enim multitudo, cum miraculo ei esset ueluti additus animus, & in recta esset confirmata sententia, Arrij quidem dogmata respuebat tanquàm nugas: ipsi aũt perinde ac quædam animum fluenta, prompto & alacri animo ad templum confluebant, partim quidem contemplaturi eius pulchritudinem, partim autem rectos quoque audituri sermones. Tanta autem & tã innumerabilis confluebat multitudo, ut uel solum accessisse propè ambitus, esset præmium multorum sudorum, & à multis existimaretur dignum, de quo acriter contenderent.

** nõ uidebatur*

Arrianismus necdũ extinctus.

Claret miraculis Martianus.

Conueniebant ergo diem unum festum frequenti deinceps tempore celebrantes. Nam ab eo quoque frequentia fiebant miracula. Ex quibus, ne in multis dicẽdis immorer, aliquod unum accipiens narrabo, quod satis est & ad ostendendam Magni Martiani gratiam, & quòd hoc sacrum templum Dei uoluntate factum sit. Incendium, quod non multa habuit similia, exitio dabat Rostra Domini. Nam cum ignis appræhendisset loca, quæ sunt ad mare boreale, totam urbem cingebat, & sic serpens ferociter, usque ad mare, quod est in meridie, depascebat omnia quæ intercedebant. Consequenter ergo hanc quoquè sacram ædem ignis compræhendebat impetus. Vnusquisque ergo proprijs neglectis calamitatibus, ad templum acriter procedebant, igni qui non cernebatur, eorum inflammatis animis. Homo autem Dei nihil perterritus, & ne si quidem eum in orbem circunsideret ignis, nihili faciens, sed fidei in Deum credentes omnia cedere, sacris acceptis Euangelijs, in summum tectum ascendit & stans in medio flammæ, & se conuertens ad preces: Christe Deus, dicebat, Deus patrum nostrorum, qui Abrahæ sacrificiũ suscepisti, & quem ei ex promissione præter spem præbuisti filium, præter spem à cæde liberasti: qui etiam in fornace Babylonica, tres pueros captiuos eo effecisti potentiores: ipse nunc quoquè Domine hanc tuam domum conserua, ne lædatur ab igne: & ne concedas, ut opus tuum quod nos multo labore & tanto perfecimus desiderio, ignis destruat, ne adhuc pergat inimicus in nos insolenter gloriari, nec ora Arrianorum, qui sunt nobis propinqui, nos probris apperant: sed nunc quoque ostende aliquid dignum tua benignitate & maiestate, ad gloriam tui nominis, & ad nostram, qui ueritati credimus, gloriationem & exultationem.

Ge.22. Dan.3

Hæc cum ille diceret, unà cum uerbis effluebant lachrymæ, & ostendebant eum intus extabescere. Deinde cum subiunxisset Amen, uidebant omnes ferè qui aderant, primum quidem ignem sibilantem circa totam ædem, & in illam ueluti facientem impetum, deinde uerò recedentem, & ueluti repressum a quadã inexpugnabili & fortissima uirtute. Certe hæc quo-

Oratione cum lachrymis fusa sanctus uir a sacra æde ignem repulit.

que

què facra ædes, quomodo diuinorum puerorum aliquando corpora tota illæsa, tota intacta, in tanto, ò Christe Seruator, igne est cõseruata. Nec hoc solum, ut iam ante diximus, sed plurima quoquè alia admirabilia in hoc templo ostēduntur: multa quidem & tūc per Martianum, multa autem post illius quoquè mortem, partim quidem magna inter martyres Anastasia: partim autem ipsa quoquè communi omnium regina intemerata, inquam, Deipara operanre. Quæ quidem euidentissime apparens ijs, qui in eo sunt paulò meliores, cum figura & forma consueta, non solum in somnis, sed reuera, causa est ut fugentur dæmones, morbi & ægritudines: ueneficijsque & alijs malis medicamētum uerè est inexpugnabile. Sed hæc quidem dicere certamen est non facile, & enumerare perinde est, ac mare metiri cyatho.

Eccè quomodo sancti in uirtute Dei miracula operantur.

Quòd autem non solum uiui, ut rectè uiuerent, sed etiam iam mortui, ut uiuerent, in hoc templo acceperunt, iam uolens declarare oratio, inueniat eorum, qui adsunt, aures paratas ad accipiēdum miraculum. Mulier quædam ex superiori porticu dexteræ partis despiciēs, & plus, quàm tutum esset, se in altum extollens, simul & cadit ex alto: & sibi quidem mortem affert, affert autem, proh dolor, mortem quoquè fœtui qui in ea habitabat. Quod quidem cum uidissent diuinus Martianus & populus, id ferre non poterant, sed in medio festo erat lamentatio & lachrymarum occasio id quòd acciderat. Verumenimuero is qui est natura bonus, non finit diu dominari illam affectionem: sed antequàm è templo exirent, qui congregati fuerant, (oportebat enim simul & Dei clementiæ, & in eos, qui ipsum amabant, gloriæ opus conspici) cum in altum manus sustulisset Martianus, & communiter oraret cum populo, & mulier surrexit præter opinionem, & intus motus est infans admirabiliter. Sed de miraculis quidem satis sit in præsenti.

Insigne miraculum.

Oportet autem omnino alia quoquè templa complecti oratione, quę ille pie ac religiose ędificauit, Irenes, inquam, quę est inter martyres admirabilis, quod est ad mare positum: & eius, quod est illi continens, diuini scilicet Theodori. Hoc enim templum martyris Irenes, erat quidem in principio, neque propter magnitudinem, nec pulchritudinem, nec ullum alium ornatum aut magnificentiam, dignum quod spectaretur. Sed Deo omnino curę fuit id excitare in eam, quę nunc cernitur, magnitudinem & pulchritudinem. Quamobrem Gennadio quoquè Patriarchæ diuina quædam apparet uisio. Dicebat autem uisio, Solue hoc templum: tempore enim tui successoris sum id rursus excitaturus. Atque ille quidem simul iussum impleuit, & uitam finijt. Martianus autem ille admirabilis, cum ad eius aures peruenisset hæc uisio, atque ei etiam fuisset tradita magnæ ecclesię dispensatio, existimans somnium id ad se deferre, uarias apud se uersabat cogitationes, quonam modo fieri posset; ut ei succederet hoc opus ex sententia. Inscientibus itaque ferè omnibus, cum paucis aliquot illuc uenit. Deinde etiam cum ipsos iussisset recedere, iam enim erat nox: solus & genu & anima Deo inclinata, ubi nunc sacra ara est posita, Deus, orabat, dicens, qui execranda templa simulacrorum tuo nutu & salutari uoluntate euertisti, ab eorum autem deceptione opus tuarum manuum liberasti: ædes autem sacras & templa sancta excitari iussisti, in quibus tu quoquè semper diuina multa signa peragis, ipse nunc quoque conuenienter tuo diuino promisso, ad hunc locum respice, & eum sanctifica tua ineffabili gratia & uirtute, per nos Domine excitans iam tibi præcognitam domum ad tuam gloriam, ad nostram exultationem, ad multarum animarum salutem, quæ tuum nomen inuocant. Certe

Deus uult tēpla excitari.

Deus & rex omnium, cuius uoluntati cedunt omnia, & cuius uerè est opus cogitatio. Cum sic orasset, eius oculis somnum immittit Deus, & statim ei ostendit in somnis, & templi situm, & magnitudinem, & aliā omnem ædificationem. Deinde etiam diuinam tanquàm in somnis audit uocem, O Martiane, fieri possunt omnia credenti.

Cum itaque surrexisset, metu & gaudio plenus, accedit ad archiepiscopum, & exponit uisionem. Illius autem gratū assensum assecutus, ad opus aggreditur, & ut, prout ei ostensum fuerat, ædem faceret magnificam, cum proximum mare, quod tunc templi fores propemodum alluebat, labore & magnis sumptibus effodisset, templi sic iacit fundamentum, adeo ut huic quoquè templo conueniat, quod dictum est, Ipse super maria fundauit eam, omnium scilicet opifex. Iactis autem fundamentis, reliqua quoquè pergit ædificare. Magnificas enim columnas per seriem utrinquè statuens, deinde alias ijs superne imponens, effecit inferiores & superiores porticus. Deinde cum totā ædē omni ex parte comprehendisset ipętres, ita tectum imponit, maximis id complexus trabibus. Quid autē dixerit quispiam, quàm sint ualidi parietes, quàm sit amœnum pauimentum, quàm sint alia omnia ornata accurata & elegantia? Nam ubicunquè quispiam oculum defixerit, existimans se immorari in eo quod est pulcherrimum, deinde rursus aliud attenderit, eum pœnitebit moræ, quam in priore traxerit, & sic omnia peruadens inueniet, cum semper id quod præcessit, uideatur uinci ab eo quod adest. Cuiusmodi autē inuasit quoquè dæmon, hoc præclarum opus impedire aggrediens? Nam cum duæ magnæ columnæ, quæ statutæ erant ante aram uenerandam, iam essent erigendæ, altera ex ijs manibus hominum diu parere noluit, uixque contineri poterat, & à statu concinno diuertebat, & instrumenta continenter dirumpebantur ijsque, qui ad hoc ministrabant, defatigata iam erat industria. Tādem cum fieri posse ueluti desperassent, ad sanctum uno consensu accedunt, & id quod factum fuerat, renunciant. Is autem non statuit se dedere ocio & discordiæ. Neque uerò afferendi remedij spem abiecit, respiciens imbecillitatem cogitationum & manuum humanarum, sed *spem in Deum uniuersam per mittens, uenit ad locum. Et cum primo manus extendisset, & se totum contulisset ad precationem, & figuram crucis signasset, increpauit dæmonem, qui erat causa impedimenti, Inimice, dicens, & hostis omnis boni, cessa inuidere & ea impedire, quæ fiunt ad Dei gloriam. Deinde ipse quoque cum alijs, manibus iam senio affectis, opus unā attingēs, magnum attulit momentum, ex spiritu potius, ut ita dicam quàm ex corpore, & protinus moueri cœpit columnæ status, & cessit manibus. Apparet autem in hodiernum usque diem in columna miraculum, per hoc quòd à recto paululum declinauerit. Hanc autem dicimus columnam, quæ posita est à sinistris aræ sacræ ijs, qui adspiciunt ad Orientem.

Psa. 23

Tēpli mira elegātia.

**spē in Deum uniuersā proyciens, Oratio cū manuū extensione & crucis signo, atque illi' mira exauditio.*

Sed quomodo pulcherrimi quoque ab eo constructi illuminatorij, quod quidem solemus uocare baptisterium, paucis explicare quis possit pulchritudinem, quod uidentibus cum admiratione magnam profundit uoluptatem? Compræhensum enim est à quinque porticibus, sicut Probaticam quoquè aiunt piscinam, quæ est in Hierusalem. Sed hic quoque maiora, quàm illic, uidentur fieri miracula. Nam in illa quidem erat qui accedebat angelus, & uno die unus assequebatur curationē. Hic autem non est seruus qui ministrat, sed aduenit quidem Dominus. Curatio autem non uno fit die, sed assidue, & non solum corporum, sed etiam aperte animarum. Ostēdit autem diuinus Martianus

Baptisterium mirifici operis.

Ioā. 5.

hac

hac quoque figura baptisterij, se uniuersum fecisse ad formam huius, quæ sermone celebratur piscinæ, Cũ enim tectum tholis diuisisset, & aureis lapillis quæcũque erant illius ornasset, & ægrotorum figuras descripsit ad unguem, & ipsum etiam Christum ægrotos curantem: ut non solum eos qui laborant, sed medicũ quoquè uidere liceat. Optimum autem fuerit, non ita ualde in digendo præsenti oratione, ea quæ dicta sunt, ipsis oculis apprahendere. Nam quæ illic sunt, maiora esse, existimo, quàm ut ea possimus oratione consequi, & quæ possit solus uisus comprehendere. Quamobrem ea quidem statuo prætermittere. Quæ autem sunt his germana, & simul propinquo tempore perfecta, fuere, ea dicã utique: & quod iam mihi fuit in memoria, diuini Isidori, templum adhuc magis literis memoriæ mandabo.

Cum diuinorum oratoriorum ædificationis quodam uehementissimo teneretur amore bonus re uera Martianus, nec magnum quoquè neglexit Isidorum: sed ut eius sacras afferret reliquias, & magnificentissimam ei ædem extrueret, magno sibi duxit studio contendendum. Nec cessabat omnem locum considerare ac contemplari. Et ideo adhuc quidem differebatur ædificatio, cum autem eius collegisset reliquias, & in loculo deposuisset, eas statuit in præsentia seruare in hoc templo martyris. Vbi autem breui aliquo post tempore aggressus est eas transferre, accidit ibi aliquid admirabile & arcanum. Neque enim ipse, nec alia multa manus hominum potuit thecam amplius mouere Diuinam ergo aliquam rem esse arbitratus, & cũ alio qui ei in somnis ipse significasset martyr, se loco delectari, neque uelle hinc suas transferri reliquias, deinceps parens uisioni, construxit hanc ædem, quæ sita est prope templum martyris Irenes. Quòd hæc ædes autem sit grata martyri, per multa hoc signa significat, euidenter apparens, & magna miracula assidue efficiens, & à dæmonibus quidem liberans eos qui ab eis detinentur: naufragis autem fluctus sedans, & uentorum sæuitiam increpans, eos qui molestia afficiuntur consolans, & tristitiæ causas eis adimens, & alioqui ægrotantibus aut egentibus ea, quæ sunt grauia, cessare faciens: & quæ bona sunt, præbens. Hæc cum magnus perfecisset Martianus, & his ueluti alijs muris aureis, ornatus gratia & securitatis, ciuitatem decorasset, dissoluit uitam in profunda senectute, priusquàm maximo templo Irenes celebraret encœnia: hoc ueluti excedenti appositum quidpiam elocutus: Hæc ambo in manus tuas commendo Domine, nempe animam quam ipse creasti, & templum quod ego tua uoluntate construxi. Quæ cum dixisset, decessit decimo mensis Ianuarij.

Nota mira de sacris martyris reliquijs.

Vide quot miracula sanctus Dei efficiat.

Concurrit autem uniuersa ciuitas, deductura reliquias, ipseque qui tunc erat pontifex, & quicunque erant sortis Ecclesiasticæ, & multitudo monachorũ, & cœtus honestatum mulierum, & ex magistratibus, quotquot erant pij ac religiosi. Atque sacras quidem eius reliquias Iohannis Baptistæ monasterium, quod etiam dicitur Danielis, suscipit: quod situm est prope diuinum templum præclari martyris Mocij: quod ipsum quoquè fuit opus illius manus, uel, ut uerius dicam, propositi. Quo quidem in loco in hodiernum usque diem præclare & pie eius memoria celebratur. Aedis autem magnæ Irenes, quam ipse fuerat fabricatus, maximè pia Verina: ea autem erat uxor Magni Leonis, curam suscipit. Quæ quidem, quæ ei ad ornamentum deerant, implet diligentissime, auroque tectum ornat magnifice. Hæc autem declarat, quæ illic est inscriptio. Templi uerò encœnia quotannis peraguntur uicesimo Ianuarij. Quo tempore magnus quoque est concursus multitudinis, & frequens in ore omnium decantatur Martianus, tanquàm illius filias hæc duo templa uidéte multitudine, & eius memoria per ea renouante: adeo ut nonnulli inter se lepide dicant cum uoluptate: Ecce hæc quoquè est alia filia magni Martiani, pulchritudine & magnificentia soror magnæ Anastasiæ. Quod certe ille quidem ipse solummodo de diuina dixit Anastasia, quemadmodum censuerit quispiam esse prætermittendum? Nam cum quidã ex eius familiaribus magnam miraretur impensam: Si desponsurus essem, inquit ille, meam filiam, nõ quę ad eius decorẽ pertinerent & ornatum, statuerem mihi esse præbenda quàm possem magnificentissimè? Nunc autem cum impensas statuerimus facere in templum sponsæ Christi, & sponsæ adeò pulchrè, & quæ pro ipso sanguinem non parsit fundere: non longe amplius & alacrius sumus sumptus facturi, nullumq́ue ornamentum speciemq́ue & elegantiam prætermissuri? Tam splendidus & magnificus erat Martianus in ijs, quæ Deo grata erant, operibus: neque ullis parcebat sumptibus.

Par est, ut sãcti et Deo dicati uiri, magnifica & gloriosam sepulturam habeant.

Templi dedicatio

nis anniuersaria etiã apud antiquos.

Etenim non harum solum fuit conditor: sed multarum quoque aliarum ædium non tantum se præstitit opificem, uerumetiam refectorem atque reparatorẽ. Vt magni quoquè martyris Theodori, qui fuit in Tænaro: & Stratonici martyris, qui fuit Rhegij. Et quod est magis admirabile, cum in sacris ædibus eius esset manus tam liberalis, ea erat multo magis profusa in cura gerẽda pauperum. Quod quidem nunc nulla cursim persequi oratio, adeo ut non solum manifesta fieret illius in egenos benignitas, sed hæc ipsa quoque beneficentia qualibus donis dignaretur illius amatores. Noctu uir ille admirabilis obiens plateas & ciuitatis angiportus, huius quoquè curam gerebat. Sicubi inuenisset mortuum præ nimia paupertate abiectum, & cuius nemo curam gereret, & quem talem uidisset tanquàm magnum aliquod lucrum assecutus eum lubenter uidebat: cumq́ue eum diligenter lauisset & induisset, & alia iusta pro more ei fecisset, deinde etiam mortuum tanquàm uiuum alloquebatur: Agedum, dicens, sis quoque nobiscum particeps eius, quæ est in Christo, charitatis. Quæ cum sic diceret, habebat eũ qui iacebat, audientem. Surgebat enim, ò miraculũ quod uerbis non potest explicari, & bonum amplectebatur Martianum,* curam quæ eius gerebatur, non illum, sed Christum potius ostendens suscipere. Deinde sic mortuus, rursus erat mortuus, & talis uidebatur ab ijs, qui erant superstites. Hoc autem fuit alias quoquè cognitum: sed ex hoc euasit manifestius.

Studiũ eius erga sepeliendos mortuos.

** curãque eius quæ gerebatur,*

Media nocte, quando maximè putabat fore ut à nemine uideretur, uentitabat ad quendam argentarium sibi familiarem, ut aurum permutaret: & accipiens multum minutæ monetę æneæ, ut haberet quod posset distribuere pauperibus, statim reuertebatur. Argẽtarius autem accipiens noctem intempestiuam ad lucri occasionem, iniqua trutina ponderabat aureos. Ille autem nihil contradicens, nec omnino accurate cõsiderans, aperte ostendebat se omnia permittere conscientiæ eius qui ponderabat. Cum autem hoc sæpe fieret, & Martianus simulans se non intelligere, nequaquàm insimularet argentarium, eum magna subijt admiratio: & simul tempus considerans, nempe mediũ noctis, ad meliorem uenit cõsiderationem: cœpitque suspicari id, quod erat ueritati propius, & Martiani uitæ conuenientius. Vnum certe ex suis pueris iussit eum sequi egredientem, ut sciret quidnam ab eo illa minuta fieret pecunia. Neque enim ab argentario cognoscebatur Martinaus, ut qui apte uultum celaret, quando ad ipsum ingrediebatur, ut illam minutam acciperet pecuniam. Atque puer quidem sequebatur. Postquàm autem incidit uir diuinus in quendam pauperem

Moneta ænea

Mortuum Martianus lauit et induit.

perè mortuũ in lecto iacentem, & acceptũ ex quadã cauponis domũcula lauit & induit: & cũ surrexisset, est amplexus,& eo deinde reclinato, rursus abijt: puerum, cum hæc uidisset, horror inuasit, conuersus, quàm citissime fieri potuit, omnia declarat ei qui illum miserat. Illum autem subijt pœnitentia eorum, quæ fecerat: & quòd se iniquissime in sanctum gesserat, deflebat, & pœnas sumebat de sua conscientia. Certe cum is rursus uenisset, ut faceret similia, procidit ei ad pedes, & confessus est ea, quæ male fecerat: & quicquid per fraudem lucratus fuerat, enumerauit. Ita bona tacens actio plura potest facere, quàm uerborum multitudo: & quibus nihil prosunt repræhensiones & suasiones, ijs opus laudabile procedens silentio,& latenter transmissum ad eorum conscientiam, meliores reddidit, & effecit ut bonum sua sponte discerent. Diuinus autem Martianus cum dixisset se tuisse nulla affectum iniuria, ab eo quod dabatur, & eo quia dabat, se deinceps abstinuit: non tanquàm improbum aliquem auersans. illi enim non solum ignouit, sed etiam professus est se eum habere amicissimum, sed toto pede fugiebat cramben, ex uana gloria proserpentem,& non uolens sua alicui homini fieri manifesta, sed ea apud Deum solum reponens. Licet ergo ei qui uelit, considerare, quidnam prius possit admirari, insigne è miraculum, an beneficentiæ studium, an in uniuersa machinatione eius animi libertatem. Verumenimuerò de illius beneficentia oratio aliud quoquè bonum mihi reuocat in memoriam.

Fugit uanam gloriã.

Hæc uirtus ei tantæ erat curæ, ut propter eam ne in meretricum quidem domos uenire dedignaretur, neque eam rem esse turpem existimaret: sed ad illum ipsum, quem diligebat, Christum adspiciẽs tanquàm ad exemplar, qui cum publicanis & peccatoribus propter eorum salutem sæpe habuit consuetudinem, & malis suaderet mulieribus, quæ erãt salutaria, quibus nonnunquàm inopia erat causa sui interitus, dum uellent, proh dolor, suo corpore quæstum facere. In eas ergo magis erat profusus,& dextera magis promptus optimus Martianus, & maxime si contigisset festum agi die sequenti. Tunc enim erat paratus plura eis præbere, quàm illæ erant accepturæ ex abominanda nequitia: persuadebatque eis & uti lauacro, & se in sequentem diem seruare impollutas, & ad ecclesiam deinde accedere, & recordantes eorum quæ præcesserãt horribilis gehennæ metum sibi incutere, & Deũ placare lachrymis. Quod quidem cum sæpe factum esset nonnullas boni uincebat consuetudo, diuinusque eis ingruens metus efficiebat, ut non solum stupris, sed omni etiam ornamento ualedicentes, ad monasteria & asceteria, id est, loca in quibus se exercerent, prompto & alacri uenirent animo. Multæ quoque ex ijs ita fuerunt ire Hierosolyma, cum ab illo accepissent sumptus, qui sufficerent ad uiaticum. Quæ cum uitam maxime puram & priori ex diametro oppositam ostendissent, ne boni quidem spiritus donorum fuere expertes: sed aliæ quidem ex ipsis morbos soluerunt oratione, aliæ autem dæmones quoque, quos prius diligenter coluerant, facile eiecerunt ex hominibus. Hæc ille, non ut faceret aliquis ex ijs, qui magnis affluunt opibus, id quod redundat exinaniens, sed propter magnum quod egentibus afferebat auxilium, ne ipsis quidem parcens necessarijs. Sed nonnunquàm cum omnia etiam extulisset & erogasset, quæ habebat in manibus, sibi solam spem bonam & ad Dei solum manus adspicere, relinquebat, adeo ut cum alijs, quæ habebat bonis, etiam quod ad nihil possidendum attinet, primas partes nulli cederet.

Meretricib⁹ quoque præstat beneficia, ut resipiscant.

Huius autem quod dico, signum est. Dicitur enim, quòd à festo sanctorum reuertens aliquando, nam nec ijs, nec Domini, quæ fit in medio multorum, laudatio ei deerat, diuini cultus & religionis gratia. Reuertens ergo, quoniam pluuiam erumpere contigerat, madefactus & domum ingressus, cum se inclusisset & uestẽ exuisset, paucis exiccabat carbonibus. Accidit autem ut Dei amantissimus pontifex tunc eum accerseret. Qui autem missi fuerant, cum domũ inuenissent clausam, pulsabant ostium,& iubebant egredi. Illum uerò pudor, ne nudus uideretur, cogebat intus manere, quoniam ne alia quidem ei uestis aderat, ut posset indutus progredi. Et ideo renunciauit quidem se uenturum, sed tamen adhuc differebat, donec unus ex ijs qui aderant, se gerens paulò curiosius, cum uni foramini oculum admouisset, & contemplatus esset id quod fiebat,& ipse repletus fuit admiratione,& effecit ut alijs uteretur huius rei testibus, dum suis cernerent oculis. Postquàm itaque id quod uisum fuerat, omnes obstupefecisset, reuersi sunt, & Patriarchæ cũ admiratione omnia aperuere. Illi autem non modo uenit in mentem admirari, sed potius eos increpare, quòd ex adeo paruis statuerint magnũ iudicare Martianum, cum liceret ex multis alijs, & quæ nullus posset alius facile efficere, illum existimare admirandum & beatum.

Est apud omnes in magna ueneratione.

Quanta autem fuerit ex æquo omnium in hũc magnum reuerẽtia populi, inquam,& Senatus, & ipsius imperatoris, testatur quidem fama, testantur autem etiam, qui tunc fuere potentissimi, Aspar & Ardaburius. Qui etsi essent mala opinione præditi, & ijs qui recte sentiebant, inimicissimi, diuinum tamen Martianum ne facile quidem intueri poterãt, insignem eius uirtutem reuerentes, & ideo illi magnum honorem tribuebant,& templum magnæ Anastasiæ, quod ab illo fuerat conditum, preciosis uasis ex auro & argento factis decorauerunt. Ille autem donum remunerans, decreuit ut diebus solennibus, patria eorum lingua (Gotthi enim erant) diuinitus inspiratæ scripturæ in eo templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat Martianus adeo uenerandus. Vocabat autem fama eas quoque, quæ procul sitæ erant, ciuitates, & undiquè confluebant, alij quidem percepturi peccatorum curationem, alij uerò monachorum: & nec deerant quidem, qui à Roma ueteri ueniebant. Inter quos alio quoque, quod factum est dignum memoratu, non par esse arbitror fraudare uestras aures.

Quædã enim mulier laborans diuturno fluxus sãguinis adeo grauiter, ut omnis medicinæ, quòd ad eam attinebat, uanum existimaretur studium & super uacaneum. Ea, Roma relicta, (eam enim uocabant diuina signa Martiani, quæ canebantur ab omnibus) peruenit Constantinopolim. Neque uero ei tantum iter confecisse pœnituit, ut quæ tanta uexatione nihil dignum consecuta sit: sed simul ut ad iustum accessit Martianum, & morbum significauit, curata est mulier. Talis enim fuit hic uir diuinus, ut nec tactu quid è sæpe, sed sola precatione & nudo adspectu liberaret eos qui accedebant,& ei exhibebant negocium. Tantus quidẽ fuit Martianus miraculis. Talis aũt ijs quoque, quæ recte & ex uirtute gesta sunt, cõuenienter diuinæ promissioni, quæ dicit, Eos qui me glorificant, glorificabo. Cuius intercessionibus nobis cõcedatur, illius esse bonorum participes, in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia nũc & in secula seculorum, Amen. *1. Re. 2*

VITA

VITA S. GVILHELMI, ARCHIepiscopi bituricen. Ordinis Cistertiensis, præcipue quam gessit toto illo tempore, quo fuit pontifex: scripta ab eius quodam contemporaneo, & qui satis indicet, se res compertas & sui temporis conscribere: qui tamen quod in plerisque verbosior esse uideatur, per F. Laur. Surium, mutato stylo, in compendium redactus est.

10. Ianuar. Henricus Archiepiscopus Bituricen.

CVm ex hac luce migrasset felicis memoriæ Henricus Bituricensis Archiepiscopus, qui inter nos degens, erga clerum & populum summa semper usus est mansuetudine & humanitate: paucis post diebus Ecclesiæ illius Clerici ad eligēdum idoneum successorem conuenere: sed cum primum inter se non concordarent, tandem ex instinctu spiritus sancti in eā pariter iere sententiam, ut ecclesiæ Parisiensis antistitem, qui ex illorū collegio ad id erat dignitatis assumptus, accersirent, eius in Episcopo eligendo consilio & prudentia usuri. Erat enim uir magnus & cunctis uenerabilis, consilijs prouidus, iustus ac timens Deum: cumque erga alias Galliarum ecclesias multa uteretur solicitudine, æquum esse existimabant, ut matri suæ, id est, ecclesiæ desolatæ, in qua à teneris annis fuisset enutritus, tam necessario tempore minime deesset. Ille uerò nullas nectens moras, tanquàm deuotus filius afflictæ matri omnibus quibus posset modis consulturus, uocatus mox aduenit. Itaque ubi ad præfixum diem conuentum est iterum ab eius ecclesiæ clericis, post multam deliberationem, id tādem omnibus unanimiter placuit, ut ex ordine Cistertiensi, cuius tum erat in Ecclesia Dei eximia sanctitas, Abbas aliquis in pontificem deligeretur. Ibi tum inter cæteros quos morum sanctitas commēdebat, crebro nominatus est Guilhelmus, id temporis Caroliloci religiosissimus Abbas: qui postquàm arduum illud amplexus fuerat institutum, in dies ad perfectiora contendebat, & sicut generis nobilitate, ita uitæ sanctimonia cæteris antecellere uidebatur. Tandem ex compromisso & hunc & alios, ab ipsis nominatos, ad Parisiensem episcopum detulerunt, ex eius arbitrio procul dubio suū antistitem habituri, quem ipse esset iudicaturus: quippe qui illorum omnium mores probe cognitos haberet. Sed quia iam hora tardior erat, uir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis præcipitare sententiam: sed negocium omne in diem alterum distulit. Et si autem inuitus admodum eam in se prouinciam recepit, nulla ratione recepturus, nisi schismatis certa discrimina impendere uidisset: at cessit tamen, decreuitque ea nocte solitis uigilijs & precibus incumbere, & diuinum implorare auxilium, ut Dominus destitutæ ecclesiæ pastorem idoneum daret.

Ordinis Cistertiensis sanctitas.

Sequenti inde die in beatissimæ Mariæ uirginis tēplo mane sacrificium Missæ cum ingenti deuotione obtulit. Aderāt uerò illi duo eximiæ sanctitatis & prudentiæ uiri, quorum unus postea Turonensi, alter Meldensi ecclesiæ præfectus est. Sub horum cōspectu schedulas, quibus cera obsignatis Abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub altaris palla reposuit, penitus ignorans, quæ cuius nomen haberet. Absoluto autem sacrificio, cum lachrymis & multo gemitu humi prostratus, orat Dominum Iesum & eius sanctissimam genitricē, ut qui solus corda nosset omnium, ostendere dignaretur, quem uellet eius ecclesiæ pastorem constitui. Expleta oratione, nihil iam hæsitās de miseri cordia Dei, surrexit, & ex omnibus schedulis unam solā appræhendens, nomen inuenit domini Guilhelmi Caroliloci Abbatis: moxque rem duobus illis socijs suis indicauit: atque unā cum illis properat ad clericos congregatos, & ipsius aduentū præstolantes. Interim rem apud se & duos illos tacitam habet, dilaturus eius propalationem, donec certius aliquod diuinitus indicium appareret. Et ecce non minima pars eorum, qui conuenerant, obuiam illi procedit, una uoce clamitant omnes Guilhelmum Abbatē, utpotè uirum religiosum, iustum, sanctis moribus cōspicuum, sacris instructum literis: illustri ortum prosapia, reliquis omnibus debere anteferri. Ita Dominus Iesus, quem ipse iam designasset pontificem, illorum quoquè animis inspirauit. His uerò auditis, & lætitia & admiratio cępit Episcopum, ita ut lachrymas tenere non posset, uidens rem diuinitus geri, exclamauitque: A Domino factum est istud: simul Deum benedicens, mox properat cū illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant: atque inde cum omnibus ad beati Stephani metropolitanam accessit ecclesiam: ubi ante aram prostrati cum preces Domino fudissent, de omnium fratrum uoluntate & consensu ipso die S. Clementis Guilhelmus Abbas in archiepiscopum & totius Aquitaniæ primatem eligitur. At illum quidem res tota latebat: postquàm uerò illi innotuit, non est superbia elatus: immo uerò dolore cœpit & mœstus esse, quòd à sublimi diuinarum rerum contemplatione animus ad tractanda secularia & temporalia deinceps auocādus esset. Hinc ergo gemitus, hinc eximo pectore ducta suspiria. Sed quāto ille à tanti honoris dignitate magis abhorrebat, tanto honor ipse eum arctius complexus est, ut possit de illo quoquè dici, quod de S. Paula D. Hieronymus ait: Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ uirtutem quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores.

Petitur in episcopum Guilhelmus abbas.

Eligitur ab omnib⁹

In uita S. Paula.

Interea positus in deliberatione, quid potissimum sequi deberet, recipere ne tam molestum in se onus, an fugere potius: uidet solennes ad se uenire nuncios ecclesiæ Bituricensis, obnixe rogantes, ut uocationi diuinæ obsecūdet, & electioni de ipso factę assensum præbeat. Et hi quidem, licet cum ueneratione multa suscepti, passi fuissent haud dubiè repulsam, nisi maior authoritas obstitisset. Accessit igitur ad has preces Cistertiensis Abbatis mandatum, cui iam reluctari, nisi suæ professionis uellet esse transgressor, non poterat. Et ne posset ulla ratione effugere, addidit grauius præceptum etiam Apostolicæ sedis legatus, qui id temporis in Gallijs erat. Scripserat autem uterque epistolam ad illum, plenam ponderis, admonentem illum, ne se diuinæ uoluntati præberet refractarium: cogitaret uerò quandoquè reuersurum Dominum, & talenta collata reperiturum cum usuris.

Cōpellitur electioni assentire.

Matt. 25.

Ita igitur ille compulsus, licet ualde initio reniteretur, seque indignum clamitaret, uelle tandem cogitur, quod nolebat, sciens meliorem esse obedientiam quàm uictimam. Valedicens uerò fratribus, quibus præfuerat, nec sine multis lachrymis multoque cordis gemitu, singulorum se precibus commendans, recessit ab illis corpore tantum, non animo. Porrò festinus iter habuit Bituricas, quo cum peruenisset, à populo & Clero, illi procedente obuiam, inprimis reuerenter acceptus est, deinde ab episcopis ritu solenni consecratus, curam commisii sibi gregis, non ut mercenarius, sed ut uerus pastor suscepit. Et ne sibi deesset suique ipsius curam neglexisse uideretur, omnes animi motus ita studuit rationis cōtinere imperio, adeoque omnia quæ sunt mundi huius, contemnere, ut nihil

1.Reg. 15.

Eccl.4

hil in ipso repræhensione dignum animaduerti posset à subditis, quibus seipsum uirtutis & sanctitatis atque bonorum operum exemplar præbere uolebat: nō ignorans, quòd semper componitur orbis regis ad exemplum: nec sic inflectere mentes humanas edicta ualent, quàm uita regentis. Domabat carnem, ut & antea consueuerat: & qui cunctis animi perturbationibus & affectibus à puero bellum indixerat, nūc acrius indicit, ut posset ex sententia dicere cum Apostolo:
1.Co.9 Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. In opibus & copijs, in honore & dignitate eximia, quæ solent permultos euertere, pauper esse spiritu studebat: inter lautas epulas & in ciborum apparatu nouerat esurire: inter uestitos mollibus asperrimo cilicio terebat corpus, monastico retento habitu, ut non tam pontifex quàm monachus uideri posset. Vestes habebat, quæ corpus tegerent, non quæ luxum & pompā præ se ferrent: neque his quicquam aut aspera hyeme adijci, aut feruente æstate detrahi sinit, pondere illarum pressus potius, quàm adiutus. Ab eo tēpore, quo relicto seculo monasticum uitæ genus amplexus est, nunquàm carnibus uesci uoluit: licet ob gratiam hospitum tam ex aucupio quàm uenatione apparata fercula iuberet mensæ suæ inferri, cum id ratio postularet. Inter mundanos strepitus & aulæ tumultus, inter litigantium rixas & controuersias pacem pectoris ita coluit, ut etiam cum his qui oderant pacem, foris pacis studiosum se exhiberet.

Nō deponit habitū monasticum.

Nunquàm uescitur carnibus.

Cum sciret autem non posse eum incendere alios, qui ipse non ardeat, igne sancti spiritus inflammatus, subditos quoquè suos accendebat sanctæ conuersationis exemplis, non modo nulla admittens illicita, sed à multis etiam licitis ultro abstinens. Si qua autem ab alijs essent mala perpetrata, ea haud secus atquè propria lugebat: ut è diuerso bonis alienis non aliter quàm suis delectari uidebatur. Interioris hominis sui maculas, si quas inuenisset, lachrymis compunctionis diluebat: ita ut deinde facilius non modo festucas sed etiam ingentes uitiorum trabes ab aliorum oculis uerbo sanctæ prædicationis & irreprænhensibilis conuersationis exemplis amoueret. Cauebat enim, ne si proprijs scateret morbis, audiret illud sibi obijci: Me-
Luc.4. dice, cura teipsum. Qui enim apud Deum pro alijs intercessor est, non debet suis offendere culpis, quem pro alienis deprecatur. Verumenimuero cum sanctus pontifex nihil sibi male esset conscius, at tamen seruū se putabat inutilem, semperque sibijpsi suspectus & pauidus, ibi etiam culpam agnoscebat, ubi non erat,
Psa.18 clamans cum Propheta: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.

Porrò non ignorans uirtutum omnium custodem fidissimam esse humilitatem: tum quoquè unigenitū æterni patris filium, cum Dominus esset omnium, nō tamen uenisse ut ipsi ministraretur, sed ut ministraret ad illius se componēs exemplum, omnibus humilem
Matt. 20. & benignum sese exhibuit: quantoque maior erat ex dignitate pontificia, tanto se gerebat summissius, humiliabatque in omnibus, memor illius apostolicæ sen-
1.Pe.5. tentiæ, Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Valde autem dabat operam, ut nec integram uitā peruersa doctrina, nec sanam doctrinam uita improba deturparet. Agebatque diligenter apud subiectos, ut ex animis eorum tribulos & spinas uitiorum extirparet, & uirtutum semina insereret: sciens nō ad ociū sed immensum negocium à Domino se esse uocatum, cui quandoquè administratæ tam amplæ prouinciæ rationem esset exactissimam redditurus.

Humilitati pcipue studet.

Etsi autem ob patientiæ & humilitatis studium quas in uirtutum structura fundamenti loco posuerat, quibusdam uideretur iustitiæ censuram nonnihil negligere, ab ijsq; propterea temere remissus & tepidus diceretur: at Cleri tamen & ecclesiæ iura atque libertatem, in nullo passus est uiolari. Visus quidem fuit indulgentior erga delinquentes: sed pius pastor sua patientia illos prouocabat ad pœnitentiam: quos si uidisset ea humanitate fieri obstinatiores, iam zelo accensus iustitiæ, ad castiganda & uindicanda flagitia commissæ potestatis gladium exerebat: nihil ea in re nec minis principum, nec tyrannorum sæuitia absterritus, nec amicorum blandis precibus fractus aut delinitus.

Cur erga lapsos fuerit lenior.

Non se sinebat instar Heli sacerdotis falsa superari *1.Re.4* pietate, qui quòd in corrigendis filijs esset remissior, cum illis pariter extinctus est. Attamen contemplans humanæ conditionis fragilitatem, & ex natura uitijs deprauata semper in deteriora procliues hominum animos, in alienis culpis propriam attendebat infirmitatem, sicque seipsum considerans, libenter ueniā dabat peccata sua lugentibus ex uera cordis contritione: ita maternis eos fouens complexibus, ut tamen, ubi res posceret, etiam paternæ uirgæ adhiberet disciplinam: seuerus in uitia hominum benignus erga naturam. Itaque nec in misericordia remissus, nec in humanitate mollis & effęminatus, nec in rigore iustitię sæuerus & crudelis, nec in pietate plus æquo indulgens fuit, sanandis peccatorum uulneribus & uinum *Lu.10.* & oleum prudenter infundens, ut uini acrimonia uulnerum saniem abstergeret; & olei lenitas dolorem temperaret.

Erga peccantes ut se gesserit.

Quàm autem circa misericordiæ & benignitatis opera sedulus & intentus fuerit, non est silentio tegendum. Miseris & egenis præstabat alacriter eleemosynam, sciens scriptum esse, quòd hilarem datorem dili-
2.Co.9 git Deus: quosque abiectiores nouerat, eos sua liberalitate solitus erat anteuertere ac præuenire, debiles & clausos reficere, maximè à quibus nullam expectaret beneficij compensationem, hospites & peregrinos nō modo recto recipere, sed compellere etiā ut intrarēt. Eos uerò duntaxat admittebat ad familiaritatem, quos sanctitatis opinio commendabat: à quibus ut magisque disceret esurire & sitire iustitiam, crebris eorum collocutionibus frui uolebat: illis plane à familiaritate exclusis, quos uel sciret notatos infamia, uel quibus ipsa familiaritas causa esset eius contemnendæ dignitatis & functionis.

Neque tamen quenquam non amabat in Christo: immo uerò prodesse cupiebat omnibus. Nudos pro cuiusque conditione, paucis admodum conscijs, uestiebat: non ab hominibus gloriam quærens, sed mercedem expectans à Domino: Aegrotos & carceribus inclusos & uisitare & consolari studuit, aduersus desperationem & impatientiam scripturæ diuinæ sentētijs & exemplis eos cofirmans. Erant in ijs tertiana & quartana febre uexati, qui concepta in Deum fiducia, quòd per sancti uiri preces & merita curari possent, rogabant eum, ut manu ipsis imposita, febrem discedere iuberet. At ille molestissime ferens se sanctū uel appellari uel existimari, eos silere iussit, & ad diuinam poscendam opem se conferre. Illis autem cum ingenti gemitu in sua prece præsistentibus, ut erat mitis & humilis corde, manus illis imponebat: & alij quidem quamprimum, alij paulò post integram recepere sanitatem. Ex ijs sane quosdam nos uidimus bonæ existimationis uiros, qui hæc nobis ita, ut diximus, gesta testarentur. Et quia uitæ sanctitas studiose occultata, per miracula se solet prodere, libet hic quædam sancti uiri miracula commemorare, quæ per eum Dominus efficere dignatus est, dum adhuc in carne degeret.

Hinc potest colligi. autorem huius historiæ res compertas scribere.

Cum

Cum more solito uir sanctus diœcesin suam circũiret & gregem sibi creditum paterna solicitudine uisitaret, suumque munus fideliter exequeretur conciónando, sacros ordines conferendo, templa & aras consecrãdo, discordes conciliando, baptizatos sacro chrismate confirmando, puer quidam continuo capitis tremore iam menses tres & eo amplius agitatus, apud mõtem Falconis illi a parentibus offertur, quem cum uidisset uir pius, manus illi imposuit, & intra triduum ille se sensit incolumem.

Capellanus S. Germani de Podio cuius ecclesia duobus à nostra urbe milliaribus abest, dimidio ferè anno sinistrę manus officio priuatus, Missas celebrare nõ potuit. Ea re non mediocriter ille afflictus & confusus à medicis petiit tanti mali medicinam, sed frustra. Tandem ad uirum Dei uenit, manum illi prope aridam ostendit. Susceptus ab illo benigne, hoc responsi accepit, ut humiliter peccata sua confiteretur. Abiit ille accepta prius sancti patris benedictione, & paulò pòst reddita sanitate, die tertio Missæ sacrificium obtulit. Consecrauerat quodam die uir sanctus ecclesiam quandam, & tanto defatigatus labore, cum clericis, & aliis inde reuertens, in prato consedit, paulum ibi cibi sumpturus. Illi prato coniuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huberta nomine, iam partui uicina, sanctum uirum alloquitur, eique eum multis suspiriis infelicitatis suæ pertexit historiam, quòd iam quarto aut quinto peperisset quidem, sed non nisi fœtum mortuum, se uero eo nomine accusans, sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius pastor calamitatem ouiculæ suæ, blandis eàm uerbis consolatur, simulque iubet sacerdoti sua peccata confiteri, ac deinde bono esse animo.

Nõ temere ad faciẽdã confessionẽ hortatur.

Denique extensa manu benedixit illi, & de cibo ac potu suo præbuit. Vbi illa cibo sumpto confortata est, abiit, & adueniente partus tempore, prolem saluam & incolumem enixa est, nec unquam postea abortum fecit, licet crebro deinde pepererit.

Si quos uir sanctus comperisset in Ecclesiastici iuris & libertatis iniuriam carceri mancipatos, tandiu ante fores carceris sub dio persistebat, donec ei esset redditi illæsi: Exemplo autem Tobiæ prouocatus, non tã tum mortuos sepulturæ mandabat, sed etiam sine personarum acceptione fratrum funera prosequebatur, pauperum & peregrinorum humandis corporibus libens necessaria præbebat. Intererat autem huiusmodi tristibus spectaculis, ut inde in memoriam rediret conditionis humanæ, extremorumque suorum, & hac cogitatione aduersus peccata se muniret.

Opera misericordiæ spiritalia.

Eadem autem misericordiæ opera etiam spiritaliter suis impendebat, Esurientes pane uerbi Dei pascebat, sitientes aqua sapientiæ salutaris & doctrinæ cælestis reficiebat, nudos secundum animam, ac bonorum operum indumentis destitutos, uerbis & exemplis optimis communiebat, ad charitatis studium eos prouocans, quæ est uestis nuptialis: Christum Dominum ad sui cordis hospitium inuitabat, cælestibus cogitationibus intentus nè quid intra ipsum, tantum hospitem offenderet. Infirmos & in carcere detentos uisitabat, uitiorum æstu tanquam quibusdam febribus exagitatos, saluberrimarũ admonitionum medicamentis fouens & curans, & peccatorum nexibus constrictos & uinctos absoluens. Mortuos sepeliebat, peccata mortifera oris confessione docens explicanda. Cum enim sponte hic nostra in confessione peccata detegimus id efficimus ut in suo iudicio Christus ea tegat.

Crebræ eius preces. 1. Thes. 5.

Crebras ad Deum fundebat preces, idque & secreto & prolixè, sciens dictum ab Apostolo, Sine intermissione orate. Sub ipsis autem precibus & Missæ sacrificio mirabili afficiebatur gratia compunctionis. Vidisses ex oculis, tanquam ex fonte quodam indeficienti, ubertim manare lachrymas, pia quodam dulcedine & sanctæ deuotionis ardore conditas: Si quæ se animo illius uoluissent peregrinæ cogitationes ingerere, cum S. Abrahamo eas abigebat, nostræ redemptionis mysteria in tanto sacrificio non sine maxima spiritus delectatione reuoluens nec aliter illud peragens sacrificium, quam si Christum Dominum coram cerneret pati & crucifigi. Erat eius animus totus in cęlis, ardẽti desiderio cupiens ad illam beatam patriam pertingere, sed interim tamen non sic uni uacabat sibi, ut suarum ouium obliuisceretur. Ab illis sublimibus animi exercitiis, ab illa cælestium sublimi contemplatione dimittebat se ad consulendum subditis suis, ad defendẽdos pupillos & uiduas, ad subueniendum oppressis, ad tractanda multiuaria negocia crediti sibi gregis. Itaque & diuinis sic inhærebat studiis ut curam populi sui non negligeret, sicque uacabat suorum procurandæ saluti, ut à cælestibus appetendis & consecrandis non auelleretur.

Ge. 15

Tentationes dæmonis.

Videns autem serpens tortuosus, antiquus nostræ salutis aduersarius, uirum sanctum multiplici gratia & uariis uirtutum uernare floribus, multas, easdemq; occultas, contra eum instruit machinas, modo generis nobilitatem, modo functionis excellentiam, modo ordinis Cisterriensis præstantiam, modo uitam in eodem ordine ab adolescentia innocenter transactã ob oculos illi statuens, ut tam multis uanæ gloriæ incitamentis, ad animi tumorem & fastum eum impelleret, hortareturque præ se alios contemnere, nec omnino sui ferre contemptum, subditis imperare seueriter, immorigeros punire atrociter, cuncta sibi licita arbitrari, plus omnibus sibi sapere uideri. At uero hostis uersuti fraudes intelligens uir sanctus, doctus ad prælia spiritus, inexpugnabili humilitatis scuto se munit, & superbi hostis callida machinamenta in illius caput retorquet, sicque fraus in se conuersa eliditur. Nam quæ ille ad commouendam superbiam adhibuerat, uir sanctus scripturæ diuinæ & sententiis & exemplis facile profligauit. Simul autẽ ad fortissimum sanctarum precum præsidium confugiens, ita Dominum orabat, Domine Iesu Christe, qui ad te clamantes, à tua misericordia non repellis, quique dixisti, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris sed habebit lumen uitæ, illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, nè quandò dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero, ego autem in misericordia tua speraui. Non ueniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me.

Precũ fortissimũ presidium. Ioã. 8.

Postquàm autem uirulentus serpens suis se artibus nihil in sancto episcopo profecisse uidit, etsi turpiter pudefactum se doluit, at nec sic tamen a nocendi studio cessauit. Suggerebat animo illius, ut quos ob illorum scelera communione priuasset, illis ex more totius ecclesiæ Gallicanæ mulctam pecuniariam irrogaret, præter illam satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat, ut uel sic a similibus admittendis coercerentur, Nec hic deerant uiri magni nominis, qui dicerent eiusmodi pecuniam posse eum in suos usus conuertere, aut certè, si id mallet, pauperibus erogare. Sed hac in re uir sanctus admirabili usus est moderatione & discretione, ut nec Deum offenderet, cui soli placere cupiebat, nec proximis scandali materiam offerret, quos uidebat non ita subito ab hac consuetudine posse reuocari, nec æquo laturos animo, si ea pecunia priuarẽtur, immo potius hac occasione maioris quæstus rationes & uias meditaturos

Vt se gesserit erga excõmunicatos. turos in suæ salutis perniciem. Itaque media quadam incedens uia, morem patriæ nec damnare planè uoluit, nec approbare, sed accepta cautione de soluenda mulcta pecuniaria, congrua satisfactione, pro criminum ratione imposita, excommunicatos clementer absoluit, gratias agens Deo, quòd rebelles filij ad sinum matris Ecclesiæ se recepissent: pecuniam uerò postea nullam ab eis accepit, licèt ob incutiendum salubrem timorem, sępius se accepturum minaretur. Omnes enim mundi huius opes haud secus atq; stercora aspernabatur, thesauros suos in cælis collocans, ubi tota animi eius intentio uersabatur.

Eundem in modum cum illi persuaderetur, ut in malitia obstinatos & incorrigibiles collecto exercitu debellaret, quo illis profligatis, tranquillitate & pace Ecclesia frueretur, & liberius diuinis officiis uacaret: quam ad rem confirmandam itidem adducebantur patrum exempla, mos regionis, à patribus institutus, à posteris obseruatus: ne quid præpropere uir sanctus ageret, ad deliberandum, Deumque obsecrandum temporis spatia accepit. Valde enim ab effundendo abhorrebat sanguine, nec libebat militaribus accingi armis, hostilesque uastare terras & prædas agere. Nè tamen uel ritum patriæ temere damnare, uel maiorum instituta explodere uideretur, promisit quidem se facturum, quæ illi suasissent: sed hostes non ferro aut igni, sed spiritaliter oppugnandos suscepit. *Eph. 6.* Obduratos igitur & peruicaces seorsum ad se euocat, acriter obiurgat, gladio spiritus, quod est uerbum Dei, prosternit: adhibet comminationes æstuantis gehennæ, illam fornacem pice & sulphure semper arsuram ob oculos ponit: & nè parum efficax sit sermo, assiduis & quotidianis se macerat ieiuniis, orationibus & uigiliis, ut Deus illorum duritiam emolliat. Nec est spe frustratus sua. non sine stupore & & admiratione multorum, subito ex lupis agni, ex persecutoribus amici, ex alienis amici & familiares fiunt: & quibus antea contemptibilis & uilis habebatur, iam non modo archiepiscopum, sed sanctum uocant archiepiscopum, parent subditi suo pastori, ad uotum celeriter iussa capessunt. Si qui autem necdum obtemperare uolunt, ab aliis non alio, quàm ethnicorum & publicanorum, loco habentur. Felices putantur, quibus imperare dignatur, quibus obuiam procedentibus bene precatur, quibus uel fimbriam uestimenti eius contigerit attigisse. *Humilitas eius omnes illi cõciliat* Sancta conuersatio eius omnium animos illi conciliabat, præsertim quòd ex signis haud obscuris animaduerterent eum esse apud seipsum humilem, quod merito deberent imitari: nec deesse illi authoritatem, quã non immerito formidarent.

Persecutiões patitur. In ipsis sane pontificatus sui initiis multas persecutiones & infestinationes pertulit: quibus etsi fortasse concuti potuit, deiici tamen aut euerti nequaquam potuit. Regem Francorum, alioqui Christianissimum, ob causas quasdam, quæ in Ecclesiastici iuris detrimentum cederent, diu iratum patienter sustinuit. Non deerant æmuli, qui regis ex ignorantia peccantis iram admotis facibus magisque inflammarent. Videre tum licuit multos ex iis, qui sereno tempore amici putabãtur, inimicorum induisse animos, & quidem regni optimates. Erant & satrapæ regis, plus homini quàm D E O placere appetentes, qui improbis sermonibus hortarentur eum, ut regem iniustè, ut mentiebantur, offensum sibi conciliaret: quòd si cunctaretur, se illius facultates minarentur in fiscum regium redacturos, & illum tanquàm læsæ maiestatis reum, proscripturos. *Act. 5.* Sed Ecclesiæ columna nec blanditiis eneruatur, nec terroribus concutitur, sciẽs Deo magis oportere quàm hominibus obedire.

Extiterunt autem, sua zizania seminante omnis dissensionis satore diabolo, etiam discordiæ grauissimæ inter ipsum & clericos metropolitanę ecclesiæ, adeo ut quidam ex illis, non leuibus eum contumeliis & probris afficerent: quorum sanè ille furori cedere maluit, quàm maledictum reddere maledictis, & liti atque contentioni inseruire. Verum omnipotens Deus quorũdam bonorum uirorum opera & intercessione, & regem pontifici, & filios patri conciliauit, omni illa tempestate sedata. Sanctus autem pontifex ex utraque hac infestatione creuit existimatione & gloria, ubi robustæ mentis eius cõstantia & præclara apud D E V M merita, quę prius homines latuerant, sese declarare cœperunt. Rex enim auditis sanctitatis eius testimoniis, suo illum fauore complexus est: & clerici ducti pœnitentia, patrem suum & amare ardentius, & maiori prosequi reuerentia student. Ille è diuerso rebelles prius filios amplius & ueneratur & diligit, & aliis, qui nunquam eum offenderãt, etiam præfert & anteponit. Nulla postmodum in illa Ecclesia extitit rebellio, omnia pro suo arbitratu statuit: cuius rei nos testes sumus oculati. *Vides hinc authorem huius historiæ res cognitas scribere.* Tam enim certis indiciis plenum eum esse spiritu sancto crebrò comperimus, ut aliquid illi statuere uolenti si quis eo absente resistere deliberasset, illo præsente nõ posset: immo uerò, quod plus habet stuporis & admirationis, uotis omnium non sine miraculo in id consentientibus, ut ius conferendi sacerdotia, quæ uulgò Præbendas uocant, in illum & eius gratia in successores illius trãsferrent, quod antea semper ad totũ illorum collegiũ pertinuerat: ille hoc præsentiens ad Ecclesiæ damnum qñq; cessurũ, spõtè & liberaliter hãc oblatam donationem nullo pacto admittere uoluit.

Interim uerò ne deesset sancto uiro satan suus, qui eius patientiam exerceret, erat quidam uir dolosus, qui sicut eius antecessores, ita & illũ pertinaci odio infestabat. Cernens enim sanctum episcopum mansuetum, modestum, simplicem, confidentius iura ecclesiæ uiolare tentauit, & toto malignitatis spiritu debacchari in hominem Dei. At ille hominis uersuti fraudes non ignorans, columbæ simplicitatem serpentis prudentia temperat, minimeque patitur ab impio ecclesiam ipsi creditam opprimi: sed opponens se murum pro domo Israel, quantum exigere iustitia uidebatur, eousq; humiliter restitit illi persecutori, donec ex hac luce migraret.

Extitit autem alia quædam longe grauior persecutionum procella, & pugnãdi magna necessitas, ut ui uictori sua gloria & præmia cumularentur. *Hæretici grassantur in Aquitania.* Eo nanq; tempore in Aquitania, in extremis regni finibus hæretici Ecclesiam Dei exagitarunt, ut penè mergi uideretur. Soluebatur ab illis catholicæ fidei unitas, & iam in eam euaserant multitudinem, ut instar locustarum aperirẽt terræ superficiem, non occultantes, sed palam prædicantes perfidiam suam. Cumque scripturæ diuinæ sententias praue interpretarentur, uinum sibi uertebant in uenenum, & ex lumine sibi faciebant materiam cæcitatis. Iactabant miseri licere ipsis omnia, sectatoribus suis impunitatem promittebant flagitiorum, cæci duces cæcorum. Ea autem proposita impunitate, facile homines, alioqui nimium in uitia procliues, sibi alliciebant plurimos. Vtque apud uulgus imperitum scientiæ sibi existimationem pararent, summoperè in eam curam incumbebant, ut ab aliis rectè intellecta corrũperẽt, & prauas suas opiniones falsis assertionibus cõmunirẽt. Iam cultus diuinus illis locis maxima ex parte erat abolitus, & templa haud secus atque iumẽtorũ stabula uilescebant, dũ nemo parietes ruinam minitantes instauraret, & brutis animãtibus in ea pateret aditus, quæ lo-

K cum

cum baptisterij & altaria tua Domine contaminabant atque etiam sordes & immunditiæ in conspectu introeuntium hominum ante fores iactarentur, ut polluerent sanctuarium Dei.

Ad horum indoctam doctrinam confutandam, sanandamque insaniam missi sunt à sanctissimo Pontifice Innocentio uiri religiosi Cistertien ordinis, multa sanctitate conspicui, qui cum eò uenissent, cum magna humilitate uerbum Dei seminaturi, inuenerunt terram prorsus sterilem & inutilem, planeque derisi sunt & contempti ab illis superbis hæreticis, nec fructum apud illos facere potuerunt. Ea re comperta, & animo & corpore a deploratis hominibus recesserũt, excusso in illos puluere pedum suorum. Verum ne modicum fermentum totam massam paulatim corrumperet, uisum est summo Pontifici, ut funestæ arbores, non nisi acerbos & exitiosos ferentes fructus, ne latius suos propagarent ramos, radicitus succiderentur. Mittit igitur literas ad prouincias omnes, ut arma capessant ad edomandam hæreticorum peruicaciam, abolẽdumque eorum nomen in terris, quorum iam nomina de libro uitæ deleta erant. Dignum enim erat, ut qui à capite Christo se separauerant contumaciter & obstinatè, nec ullis admonitionibus ab errore poterant reuocari, meritas pœnas luerent. Pontificis acceptis literis, omnium animi accensi sunt ad capiendas & profligandas uulpeculas, uineam Domini Sabaoth demoliẽtes. In iis autem facilè primus fuit beatissimus Primas noster Guilhelmus, qui non sine lachrymis multis magnoque animi mœrore lectis publice sanctissimi Pontificis literis, instar Phinees zelo inflammatus est, crucemque ueste assuens, eam uoluit uirtutum suarum quasi coronidem uel consummationem relinquere, ut Ecclesiasticæ unitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret. Etsi autem esset imbecillis corpore, non tamen illi deerat animi constantia & fortitudo, nec tam erat senio fractus, quam ieiunio assiduisque uigiliis confectus. Igitur conuocatis subditis suis, exponit illis Christi Saluatoris beneficia, humano generi collata, crucis mysteria explicat, in ea sola eos gloriari docet, & ut se gratos declarant, hortatur ut cruce se signari sinãt contra crucis irrisores, profert illam CHRISTI sententiam: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. His aliisque eius sermonibus egregie animati, pollicẽtur se quocunque intendere uelit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis stetere suis, at sanctus episcopus prius è uiuis excessit, quam posset rato suo satisfacere. At nec sic tamẽ putandus est sacræ militiæ non interfuisse. Cum enim in Domini exercitu Abbas Cistertiensis dux & præceptor esset constitutus, sub cuius ille magisterio in habitu monastico diu CHRISTO militauerat, quonam pacto in re tãti momenti illum deserere potuit? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spiritu. Nam uisi sunt multis militiæ cælestis exercitus, præcedente crucis signo, quo etiam illi signati erant. Hinc illa insignis uictoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellarunt, neque ætati parcentes, neque sexui. Capta est uelut momento temporis populosa urbs, quam Biteres uocant, quæ iã non exigua scelera meditabatur, sed in id usque amẽtiæ prorupit, ut magnam sibi uideretur assumpsisse religionẽ quod nullam respuisset falsitatum. Inter ubera matrum paruuli quoque cæsi sunt, & neque ecclesiæ, neque monasteria tueri eos poterãt, qui Ecclesiæ sciderant unitatem. Inde itum est Carcassonem munitissimam urbem ex eaque perfidi omnes eiecti sunt. Tandem etiam terrę princeps compræhensus est, genere quidẽ spectabilis, sed moribus ac religione degener, qui illam hominum fœcem susceperat fouendam atque tuendam. Detentus autem est in uinculis, donec miserandum in modum spiritum exhalauit. Contritis igitur & exterminatis impiis, excipiantur altaria, extruuntur templa, ecclesiæ dirutæ instaruantur, in iisque constituuntur sacerdotes, diaconi & alii clerici qui diuina celebrent officia, cultumque diuinum reparent.

Litera Pontificis cõtra hæreticos.

Cruce signati contra crucis irrisores.

Luc. 9.

Hæretici à Catholicis pfligãtur.

Sed ut ad narrationis ordinem reuertamur, cum beatus Guilhelmus audiuisset migrasse ex hoc seculo uenerabiles antistites. Turonensem & Parisiensem ualde quidem contristatus est & planxit planctu magno. Erant enim illi quasi duæ oliuæ speciosæ & fructifere in domo Dei, & uelut lucernæ supremo ardentes lumine, quas uerus Oriens miserat ad Occidentis regiones illustrandas. Expectabant autem mox ipsos secuturum Bituricensem Pontificem ut qui in uita se eximiè dilexerant, in morte quoquè non separarentur. Fuerat enim inter illos syncera quædam familiaritas, & cum se animi causa inuicem inuiserent, de his, quæ ad animarum & ecclesiarum ipsis commissarum curam, administrationem & salutem pertinebant, inter se secreto conferebant, suaque inter se arcana sibi mutuo communicabant: Illis igitur uita functis, paucis mensibus noster episcopus superuixit. Cupiebat enim dissolui, & esse cum Christo, & licet obitus sui diem ex diuina reuelatione præsciret, tamen longa illi omnis mora uidebatur. Interea sic uixit in carne, ut quasi carnis sarcinam exuisse uideretur, adeo iam consumptis carnibus, pellis ossibus adhærebat, & artus admodum confecti atque extenuati uisebantur, nec tamen cessabat exigere a carne, ut spiritui seruiret. Porro cum non parum uereretur, ne post ipsius obitum gregem suum lupus rapax ceu pastore orbatum dissiparet & discerperet, ualde cępit animi esse dubius qd potissimum eligeret. Nam nec a beata illa supernorum ciuium iucundissima societate diutius abesse, nec gregem uolebat desolatum relinquere, sed inter hæc totũ se diuinæ permisit prouidentiæ & uolũtati.

exit⁹ Episcopor. Turonen. & Parisien.

Iam Saluatoris natalem diem Circuncisionem quoque sanctus præsul cum fideli populo solenniter celebraueras, porro pridiè Epiphaniæ Domini sentiens adesse tempus migrationis suæ ab hoc exilio ad patriam diu concupitam, populi multitudine congregata in ecclesia protomartyris Stephani, cępit ad illos concionari, uti sæpius consueuerat, nec ab hoc officio neque a laudibus Dei se retrahi passus est febre acutissima, qua tũc laborabat. Nã etsi ui morbi corporis uires tabescerent, at spiritu roborabatur, ut posset dicere cum Apostolo, Cum infirmor, tunc potens sum.

Concionatur ad populum.

Interioris enim hominis uires ipsa firmat corporis infirmitas. Sumpserat autem sibi Thematis loco illud Apostolicum, Hora est iam nos de somno surgere & cæter. Nimirum pastor bonus iam propediem discessurus ab ouibus suis, exhortabatur ad uigilandum ne intrarent in tentationem, & ne improuisa illis subreperet mors, admonebat ut semper essent parati, & id genus alia multa, tanquam ultimum Vale illis dicens, proponebat. Sermone absoluto, & data populo benedictione, ex imbicillo imbecillior factus abcessit. Sæuiebat tum solito acrius hyemis frigus, & ille nihilo minus caput habebat nudum, membris febrili languore fatiscentibus. Locus enim ille, in quo sermonem habuit ad populum, omni ex parte uento erat expositus, quod sic affecto corpori non potuit nõ esse incommodissimum. Ea tamen perinde ac si opus non haberet, nullius poscebat auxilium, & sine adminiculo domum reuertebatur. Creuit in dies febris, & sanctum Pontificem egregie exercuit. Deinde quinto

2. Cor. 12.

Ro. 13.

Idus

Idus Ianuarij, cum iam omnibus ritè peractis, etiam testamentum, multis assistentibus religiosis & prudentibus uiris, condidisset, fratribus conuocatis, extremæ Vnctionis sacramentum humiliter ac deuotè suscepit: eo percepto, etiam sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi instantissimè postulauit, ut tanto itineris duce munitus, posset securus hostium cuneos penetrare. Vt autem Dominum & Creatorem suum ad se uenisse cognouit, ilico resumptis uiribus, de stratu prosiliens, tanquàm iam febris omnis abscessisset, non sine stupore circunstantium, maximè quòd iam ferè in supremo spiritu positus uideretur, & uix aliquid liquoris posset in os admittere, concito gradu procedit obuiam suo Saluatori, uires certè subministrante charitate, flexisque genibus, totus lachrymis diffluens, illum adorat: utque sæpius genua possit flectere, crebro prostratus erigitur, illique suum agonem tota deuotione commendat, orans ut quicquid purgandum superest, ipse purgare dignetur, ne quid funestum in ipso possit inuenire inimicus.

Extremã Unctionẽ accepit. Itẽ Eucharistiam. Nota reuerẽtiam.

Fuerat autem biduo ferè maxima ex parte loquendi priuatus facultate, ita ut extremas uocum partes tantummodo exprimeret, quas nos coram positi ægrè possemus intelligere: sed interim tamen nutibus & signis euidentibus declarabat, integram ipsi semper permanere memoriam. Porrò coram Domino sic prostratus, prolixe orauit, sed eius uerba ad plenum intelligi non poterant, linguæ, ut diximus, impedimento obstante. Deinde expansis in crucis formam manibus, & oculis in cælum sublatis, carnem Saluatoris non sine lachrymis, corde contrito & humili, manducauit. Hoc facto lætior effectus, confortatur in Domino, sciens se fortissimum in illo supremo certamine habere adiutorem, ducem itineris, præmij largitorem. Mox ad stratum rediens, subleuantium illum manibus adiutus, cum paululum respirasset, cœpit nutibus indicare, uelle se ut corpus ipsius defuncti apud Carolilocũ humaretur.

Hic iterum author fatis se pdit certa scribere.

Illi enim monasterio diu præfuerat, nec immerito locum illum præ cæteris amare uisus est. Aderant autem etiam illi morienti aliquot eius monasterij fratres, nec deerant, qui putarent, illis petentibus, hoc ita illum constituisse. Verum initio ab omnibus ibi coram positis reclamatum est, ita dicentibus: Absit à nobis pater sanctæ, ut corpus tuum nostræ ecclesiæ subtrahi patiamur. Corporis tui præsentia carere nolumus, quæ nobis boni pastoris memoriam iugiter refricabit. Obnixè oramus, ut sicut hactenus plebem tuam ab imminentibus malis protexisti uiuus, ita tuearis & uita functus: quosque in uita uariis malorum casibus sæpe eripuisti, etiam sepultus apud nos, tuis meritis & precibus eripere digneris. Ille uerò nulla ratione se passus est à sententia deduci, sed cum lachrymis obsecrabat, ut quod cuiuis catholico licet, liceret etiam ipsi, nempe sepulturæ locum sibi deligere. Cedunt igitur qui aderant, & ne patrem affligerent, coguntur uelle quod nolunt. Sacrilegium enim putabant, ea præsertim hora, eius supremæ resistere uoluntati. Ea re ab inuitis impetrata, omnes osculatus est, nutibus orans, ut pro ipso Dominum deprecarentur, & ceu filii pacis pacem inter se amarent & colerent. Illi uerò omnes se eius precibus commendabant, & cum uicissim petiissent omnium, si quæ intercessissent, offensionum ueniam, ueriti ne multorum præsentia illi esset onerosa, accepta ab eo benedictione & licentia discedendi, non sine lachrymis domum abierunt. Manserunt autem apud illum pauci familiares & domesti ci, secretorumque eius conscij. At ille nihil à morbo impeditus, ut erat semper orationi intentus, totus in Dei opere uersabatur. Labia diuinis assueta laudibus, sine intermissione moueri ad preces uidebantur: & ut sanus consueuerat, temporibus & horis congruis diuina coram se officia celebrari uoluit, & quos ore promere non poterat psalmos, patulis auscultare auribus, & animo altius affigere studebat. Ita omni tempore aut uacabat precibus, aut raptus in spiritu, cælestia contemplabatur: nec iam de præmio hæsitabat, qui se angelicorum spirituum uisionibus sentiebat confirmari.

Osculatur oẽs, & petit ueniam, si quẽ offenderit. Perpetuo orat.

Nocte uerò subsequente (solet autem nox exaggerare uim morbi) uir sanctus acrioribus cœpit urgeri doloribus: & iam præsentiens extremam ferè adesse horam, iussit sub adspectum suum è scriniis proferri uestes pontificales. Ex iis quasdam minoris precij ad se adduci uoluit, quibus etiam tũc usus fuerat, quando est consecratus antistes: quas immutabili animi proposito ad suam sepulturam diligenter curarat asseruari. Eas uerò omnes cuidam è suis familiaribus, cuius fidem habebat exploratã, ad breue tempus seorsum seruandas tradidit.

Solitus erat uir sanctus circa noctis medium surgere ad preces nocturnas, hymnos, psalmos & alia à sanctis patribus instituta, cum omni deuotione, & qua par erat solennitate decantare, illud obseruans propheticum, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ijs uerò omnibus ritè peractis, inuictum ab oratione spiritum non relaxans, nunquàm dabat membra sopori, nunquam defatigata sinebat quietem capere: sed tandiu manebat in oratione prostratus, donec illucesceret dies. Sed nunc morbo magis magisq; inualescente, cum statutum tempus expectare nõ posset, quo, ut diximus, ad persoluendas noctis preces surgere solebat: nè illis nondum absolutis hinc fortassis abscederet, horã solitam uoluit anteuertere, nè mors ipsum anteuerteret. Signo itaque dato iis, qui ipsi aderant, fratribus, ut laudes Domini inchoarent. Ipse prior labijs & pectori suo signo crucis impresso, hæc duo uerba, Domine labia, utcunquè pronuncians, reliqua formare non potuit.

Ps. 118

Præuenit nocturnas preces iã moriturus.

Illi uerò mente eius perspecta, finem illius impendere, ex precum anticipatione uerisimilibus coniecturis didicerunt. Itaque unus ex iis, sacerdos religiosus, admodum illi familiaris, à memoratis uerbis preces auspicatus est, & cætera omnia, quæ sequuntur, aliis adiuuantibus, debito ordine ad finem usque perduxit, uiro sancto mente easdem preces persoluente. Quibus completis, uoce & manu significauit, se uelle in terram deponi. Parent illi iussis eius: & quia non decet Christianum nisi in cinere & cilicio mori, in sparsos humi cineres eum deponunt, cilicio semper indutum, licet pauci admodum eius rei essent conscij: quod etiam nunquàm sibi passus est ab aliquo detrahi. Cumque paulo spatio temporis sic iacuisset, benedicens fratribus, spiritum suo reddidit conditori.

Vult deponi in terrã. Perpetuo utitur cilicio. Moritur.

Audito autẽ piissimi patris obitu, uniuersa ciuitas commota est: passim omnis ætas & uterq; sexus cum cereis & luminaribus properant ad ecclesiam beati protomartyris Stephani, quo corpus exanime cum hymnis & canticis psallentium deferebatur. Videre illic multos licebat, qui nullã uiuo reuerentiam præstare uoluerant: & eam nunc defuncto exhibent, seq; hominẽ sanctum aliquando contempsisse, aut dictis, uel factis afflixisse, ducti pœnitentia, palã lugère non erubescunt, & ad sanctũ corpus prostrati, adorare nõ desinunt. Deniq; tota illa nox ab aliis in psalmis & iubilo, ab aliis in planctu & mœrore exacta est. Illucescente altera die, sparso iam circũquaq; rumore de

rari, multos iam penè desperatione obrutos, ad sancti patris recordationem mirificè reuelari: deniquè quacunque uel ægritudine correptos, uel periculo expositos, à malis omnibus eius intercessionibus ereptos, sentire præsentem uirtutē Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS Nostri Theodosij Cœnobiarchæ, Authore Simeone Metaphraste.

Januar 11.

INter tēpora quidē uer est iucūdissimū, inter stellas autem sol est pulcherrimus, inter uitas aūt optima quoq; est uita magni Theodosij. Theodosij, inquā, qui nomē non solum esse nomen ostendit, sed id ad rerum perduxit ueritatem, ut qui uerè cōspectus sit hominibus theodocos id est, donum Dei, & uniuersæ uitæ, quæ uirtutis amore tenetur, exemplar communæ. Qua quidem de causa eum iustius fuerit nuncupare Cœnobiarcham, quàm quòd cœnobio præfuerit. Nam hoc quidem est magis ei eius proprium, alterum uerò multorum quoquè aliorum, & hoc quidem ostendit imperii beatitudinem, sicut re uerà fuit, alterum autem finem habet incertum, & nondum manifestum euentum. Is autem quisnam fuerit ab initio, & ex quibusnam ortus sit parentibus, & quemadmodū ad spiritalia aggressus sit certamina, prius oportet persequi, deindè uerò dicere de eius monasterio, quod ab omni lingua communiter decātatur, & de aliis rebus illius dicere pro uiribus, nec aures grauando immoderata oratione, neque rursus nimia breuitate, in ijs quæ sunt oportuna, dando damnum egregijs animis.

Theodosii patria. Beatum Theodosium tulit quidā uicus, nomine Magariassus, situs in regione Cappadocum, qui tunc quidem erat multis ignotus & obscurus, nunc autem ferè omnibus propter ipsum cognitus. Oportebat enim eum esse potius causam splendoris patriæ & parentibus, quàm illa uitæ Theodosij decus afferre & gloriā. Erant autem ei parentes & uero Dei cultu religiosi, moribusque pij & Deo grati, qui uel ex ipsis nominibus bonam uitam & mores ingenuos optimè significabant. Vocabatur enim pater quidem Proæresius: Eulogia autem, quæ eum genuerat. Quæ quidem posteà quoquè uitam amplexa monasticā, ut quæ boni huius instituti occasionem inuenisset ex bona uita filii charissimi, eū patrē habuit spiritalē, cuius ipsa fuerat mater secundū carnē, pro carnali generatione rectè accipiens spiritalē regenerationē. Et si difficile est filio, dignas gratias referre parentibus, qui ut sit, sunt authores, cur nō hic quoquè est superior, qui fuit causa matri, ut benè esset? — Parētes

Ex his ergò ille ortus, generosa & beata plāta, piè ac religiosè nutritur & augetur, simul in corporea & spiritali ętate, & quomodò omninò oportebat eum, qui ex talibus quidē esset natus, & talis quoquè esset euasurus. Cùm autem eam iam attingeret ætatē, quæ prouidet & discernit, statim ostēdit, ad quænam esset eius propensus animus, non amans pecunias, non corpora, quæ quidem sunt exultationes & germina non generosæ & non rectè eductæ iuuentutis, tāquā equi, qui fræno minimè assueuit, & terræ, cui non obtigere manus & labores agricolæ, sed uitæ philosophicæ amorem parturiens, & loca sancta uidere cupiens, in quibus omnium opifex & Deus, toti mundo salutares substinuit passiones, has ipsas Christi utique reueritus passiones, si illas ipse tā parui faceret, ut propter corporis laborem cedens ocio ac socordiæ, ad sancta illa loca non ueniret, prætereà autem uolens etiam accipere solitudinem, adiutricem egregiam ad philosophiam, & amplecti uitam planè solitariam & quietā. Non enim cupiebat nomen, quod eam, quæ est in rebus, mentitur ueritatem. Quænam autem fuerit ei occasio huius peregrinationis, uult iam persequi oratio. — Abnere qbus deditus fuerit.

Dexter erat ad diuinas legendas scripturas præclarus Theodosius, si ullus alius. Iubenter enim audiebatur, non solum quòd hac in re pulchrè esset eruditus: sed etiam, quod acre inijceret omnibus desiderium, & ex morum moderatione & uerecundia, qua nihil aliud magis decet iuuenes. Propterea ergo ei mandatum fuerat, ut sacros libros legeret populo. Quos quidem concinnè & numerosè legens, cum aliquandò quidē audiret Deum abrahæ præcipientem, ut exiret è terra & cognatione: aliquandò aūt & patriæ derelictionem, & domus, & parentum, & fratrū, quæ fit pro pter ipsum, ijs qui sic fecerunt, esse causam uitæ æternè. Hæc legēs, & ea quæ sunt his similia, & in mentis sinus immittens, ità ut par erat, accendebatur animo, & sequendi Christū magno tenebatur desiderio, p uiā angustā & asperam. Cūq; has assiduè uersaret animo cogitationes, preces fundit, quæ uitæ pulcherrimæ fuere prooemiū: deduc me Domine, dicēs, in uia tua, & ambulabo in ueritate tua. Deindè diligenti studio init uiam, quæ ducit Hierosolyma: illo quidem tempore, quo Martian⁹ Imperator erat in uitæ occasu: Chalcedonensis autem synodus (eam autem esse quartam & sanctam cognoscimus.) congregabatur aduersús * Nestorium & alios hæreticos. — Lectoris fungitur officio. Gen. 12 Matt. 19. Ps. 85. * Euty chen.

Cùm autem iam uenisset Antiochiam omni ex parte bonus Theodosius, non statuit oportere eam transire, nisi ad insignem Simeonem. Simeonem, inquam, Stylitē, id est, in columna stantem, prius ueniret, & eius uultū cōtemplaretur, & sermones audiret, & ex his ueluti uiæ solatium caperet, orationisq; & benedictionis eius esset particeps, quæ simul & uirtutis uiā, quem habebat in animo, & eam quæ cernebatur, leuē facilemq; redderet. Cùm ad eum autem abiret, statim non contemnendum nec leue signum accipit illius apud Deum fiduciæ & familiaritatis, priusquam ad sacram accederet columnam & uocem emitteret, ipse desuper illum audiens clamantem, & ipsum nominatim uocantem. Vox autem ità habebat: Benè uenisti homo Dei Theodosi. Ille autem obstupefactus, & ei genu inclinat, & se humi prosternit, gloriosiorē apellationem specie humiliore respondens. Deindè ad ipsum lætus ascendit, cum illa iussisset, & amplectentē est complexus, hoc quoquè magni faciens membra attingere uenerabilia, & illius complexum suscipiens tanquam diuinum aliquod signaculum, confirmātem ei gressus ad uirtutem. Ille autem ei omnia diuinissimè prædixit, & qualemnam sit huius uitæ finem inuēturus, & cuinā sit gregi posteà præfuturus, & q̄ multas pecudes ratione præditas abrepturus sit à lupo, q̄ percipitur intelligētia: & alia, quæ paulò pòst finē singula accepere: quæ etiam per unumquodque tempus procedens dicet oratio. — Simeonē Stylitē inuisit.

His ergò adhuc magis animo confirmatus, cum preces admirabilis Simeoni tanquàm duces quasdam & custodes accepisset, alacrius quàm prius iter persequebatur, & peruenit ad sanctam ciuitatem, cum Iuuenali tunc esset commissus archiepiscopa- — Simeō illi futura prædicit.

 tus

Ecce peregrinationē ad Hierosolymā, & sanctorum locorum adorationē, contra hereticos.

** nisi.*

tus Hierosolymorum. Cum autem totum illum diuinum locum obiisset, & sancta sanctæ adorasset, apud se in animo uersabat, quomodo inciperet philosophari, & utrū ex duobus uitę institutis eligeret: idne, quod est plane solitarium, & quod non habet aliquā cum ullo consuetudinem: an quod agitur cum aliis piis, & qui eundem scopum persequuntur. Cæterum separatim silere & quieté agere, non probauit in pręsentia, id nequaquàm tutum esse iudicans ei, qui nōdum esset expertus per se luctari cum spiritibus nequitiæ. Si enim ex iis qui in mundo militant, nemo, inquit, est tam inuicta audacia, & tam insigni stultitia, vt * si sit plane rudis & in re militari omnino inexercitatus, à linea in medios statim hostes irruat: quomodo ego, cui manus non sunt eruditæ ad prælium, nec digiti ad bellum, neque superna sum accinctus potentia: idq; cum sit conflictus longe periculosior, aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi principes tenebrarum huius seculi, aduersus spiritalia nequitiæ, possem in acie consistere? Restat ergo, ut cū ego à sanctis Patribus didicerim, qui se in his prius rectè exercuerunt, & satis ab eis fuerim institutus ad decertandū contra hostes, qui percipiuntur intelligētia, deinde in tempore percipiam fructus, qui colliguntur ex quiete & silentio.

Præfert initio vitam cœnobiticā anachoresi. Ps. 62.

Hæc cum sapientissime cogitasset: erat enim ei inter alia, perfecta quoque intelligentia: statim se conuertit ad eos quærendos, qui bonum cum labore meditantur, ut qui sciret, quòd patiendo tutius docetur & discitur. Longino itaque beato seni, qui erat excellentissimus patrum sui temporis, seipsum tradit: vndique cum eo & degit & habitat, illius moribus admodum delectatus, & ideo totus ei ueluti inhærens; & ut dicam cum diuino Dauide, anima post eum agglutinatus. Nam cum quo quis uersari delectatur, talis etiam esse creditur: & id pulchrè dicitur ab antiquis. Admirabilis autem hic Longinus se in quadam domuncula turris diuini Dauid: hoc enim perhibet longi temporis traditio: incluserat, & illic dulce mel uirtutis laboriosè conficiebat. Apud quem cum omnes sensus pius Theodosius ita ut oportebat, exercuisset, & in iis quæ sunt expetenda & fugienda, discernēdis summè elaborasset, in ueterem sedem (eum enim locum ita uocant: est autem in uia publica, quæ tendit uersus Bethleem) migrat, inuitus quidem, sed cedens paternæ uoluntati, cui potius quàm sibiipsi morem gerebat. Quænam autem fuit causa migrationis? Mulier quædam admodum pia & honesta, nomine Icelia, diues facultatibus, sed uirtute ditior. Ea cum aliquo quidem prius cohabitauit: postea autem Christi fit ministra propter pietatem. Et enim templum quoque, quod illic est, dicitur posuisse omnium Dominæ & Deiparæ. Cum ea ergo tunc seni magnoperè supplicasset, ut in templo, quod ipsa cōdiderat, collocaret Theodosiū: ille quidem paret inuitus: persuadet autem multo magis nolenti Theodosio, vt ad mittat translationem. Cui enim iucūdum erat simul habitare, consequens est, ut ei quoq; molesta fuerit separatio: maxime cum beatus Theodosius mallet parere, quàm imperare, sicut declarabit oratio.

Recedit à Lōgino inuitus.

Cum itaq; persuasus & translatus esset, & diuinū illud tēplum habitasset, eius deinde fama ad omnes peruadente: solet enim uirtus non minus eū, qui possidet, ostendere, quàm eum, qui illam fert lucerna: nō ferens illic uersari diutius, transit in hunc sacrū montem & hanc speluncam: ex qua facit ille unam solam, eam quæ est ad Deū transitionem, illic relicto corpore. Tribus aūt de causis piè fit eius in mōtem translatio. Primū quidem, ut præfecturam tanquàm magnū aliquod onus fugeret, quā illi erāt imposituri Patres, uel potius eius uirtus eximia. Secundò, ut loci quoq; translationē, ad excelsioris uitæ institutum trāslationem efficeret, hominum solitudinē multiplices uirtutis fructus producere arbitrās. Tertiò aūt, quòd non à se, sed à Deo motus fuerit, ut ei Christi phalanx ducēda cōmitteretur, ubi tot militum, uel fortissimorū potius hominum millia, erat cōmuni Domino oblaturus. Sic ergo pia mente commotus, accedit ad uerticem montis, & in hac spelunca perpetuo habitat, quæ etiam hucusq; eius sacris diues est reliquiis.

Speluncæ eius sacris diuesre liquijs.

Quædam autem fama ab alto à patribus tradita, ad nos usq; peruenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethleem uenerunt ab Oriente, cum Deo, qui ex superna specula in Occidentem huius mūdi uenerat, aurum, thus & myrrham pie admodum obtulissent, deinde ab angelo responsum accepissent, ne eandem uiam rursus inirent, sed per aliam potius redirent in suam regionem: Hos, inquam, dicit Magos in hac spelunca in reditu fuisse diuersatos: cumque hic nocte dormiissent, mane ingressos esse uiam, quæ ducebat in patriam. Et tale quidem est id, quod dicitur, & fortasse eam nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem, cum statuissent ingredi iter per Hierosolyma, nō est admodum facile, vt ij alia ex Bethleem domum reuerterentur. Sicut etiā nunc uidemus eos, qui à Bethleem, uel ab ea quæ est circuncirca regione transeunt, per hanc proficisci. Præterea autē multa ex iis, quæ olim quidem facta sunt, sita autem non sunt in diuina scriptura, sola scriptis non mandata traditio, efficit ut in hodiernum usque diem pro certis habeantur. Qualia sunt ea, quæ dicuntur de loco cranij, quæ sunt, inquam, tractata à magno Basilio. Ille enim dicit in quadam sua oratione, (oportet enim ea tanquàm cōdimentum aliquod addere orationi) non scriptam nobis exponens traditionem: Adam, inquit, primus noster parens in hoc, qui nunc dicitur cranij, loco dicitur esse sepultus: ubi meus quoq; Christus pro nobis crucem & mortem suscepit, propter eam, quæ uerbis explicari non potest, benignitatem. Et hæc quidem sic.

Mat. 2

Traditiones sine scripto, pro certis habentur in Ecclesia.

Sapiens aūt Theodosius cum fuisset in hoc loco, & semper cuperet excelsiora, diuino Apostolo sibi ueluti exemplari proposito, euasit illius imitator, oīa quidem sacra amans mandata similiter: præcipuè aūt captus amore diuinæ dilectionis. Eius.n. suaui iaculo sic erat illius sauciata anima, & ita eius insolubilibus adstringebatur uinculis, ut excelsum illud & diuinum præceptū, Diliges Dn̄m Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, re ipsa ab eo impleretur: quod quidē non aliter fieri potuerit, nisi oēs naturales animę facultates ad nihil aliud, quod adsit, contendant, nisi ad solum creatoris desiderium. Has, inquam, intelligentes animę operationes, ut qui musicæ esset peritus, pius Theodosius concinne & numerose mouens ad ea, quæ oportet, & quādo & quantum oportet, & ut par est, unamquanq; coniungēs, omnium harmoniarum numerosissimam & iucundissimam effecit suæ uitæ tēperaturam, unum solum scopum sibi proponens, ut ex Deo à se omnia fierent, & nihil ab eo dissentiret aut discreparet.

Charitati præcipuè studet. Matt. 22.

Quis enim in iis, quæ pro Deo suscipiuntur, periculis æquè excelsi & fortis animi uisus est atque ille, qui neque uincebatur à minis potentiorum, neq; illiciebatur inducebaturve blanditiis, quando de Deo fortasse, sed non ex Deo erat quod iubebat? sed de ea re quidem differatur oratio. Quis autem significauit iudicare cordis cogitationes, & accuratè eas examinare, & maligni nosse artes, quæ suffurantur per dexteras, sicut ille? Quis sic animam quidem comprimere, spiritum autem conterere, omnē autem intelligentiam

Ecce sancti patris sancta exercitia.

gentiam & altitudinem deprimere, quæ extollitur aduersus Dei cognitionem? & ut semel dicam. Quomodo quis res illius imitatus fuerit quas ne digne q. dem laudare potuerit: ieiunii constantiam, uigilandi perseuerantiam, orandi assiduitatem, pulchrum psalmodiæ ordinē, oculorum in lachrymas innatam profusionem, ut prius spes esset sisti perennia fluuiorum fluēta, quàm fontes illius lachrymarum, per totas noctes stationem, illa quæ occulte suspendebantur, propter quæ, eò quòd in somnum diffiueret & resoluere tur, dolor incumbebat in inguinem, humilitatem spiritus, mansuetudinem, animum utplurimum cogitabundum & attentum, acre ingenium, & quod admodum facile recta ad cælos usque uolabat? Hæc optare quidem possunt etiam alii: sunt autem ad imitandum omnino difficilia.

Sancti uiri abstinētia & uictus austeritas

Quis uentri ita imperauit, aut eam abstinentiæ legibus magis habuit obedientem? Qui ea utebatur nō secus ac ancilla, cibum sumente quando ipse iuberet. Sumente autem cibum, non quantum ipse uellet, sed quantum sufficeret ad continendum uinculum naturalis coniunctionis. Alimentum autem erat fructus palmæ, aut paucæ siliquæ, aut legumen aliquod aqua madefactum, aut etiam quę ex agrestibus herbis erant esculentę. Quod si horum quoque, quę dicta sunt erat penuria propter summam solitudinis inopiam, ossa dactylorum madefacta, erant illi lautum & splendidū nutrimentū propter necessitatem, & famis scitū solatium. Perpetuis autē triginta annis panis nihil gusta uit penitus. Sed etsi ita parcè & strictè se gerebat in iis quæ pertinebant ad usum corporis, non ita tamen se habebat in iis, quę pertinebant ad animam: sed illam contra abunde & copiose noctu diuque alebat, ut qui in lege Domini quotidie meditaretur, & sacris eloquiis assidue rigaretur. Quo factum est, ut uisum sit tanquàm lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & fructum dedit in tempore iucundissimū & copiosissimum. Atque corporis, quidem in iuuentute ad libidines incitationem sic pulchrè effecit conquiescere. Hanc autem abstinentiæ legem non statuit simul abiicere cum flore iuuentutis, neque eam repulit tanquam adhuc inutilem & minime necessariam, sed conseruauit usque ad profundissimam senectutē augens & non remittens, & non secus ac quendam socium nauigationis, qui unà nauigauit in hyeme & tempestate, multorumque laborum & ærumnarū fuit particeps, cum iam fuerit in portu, erubescens amādare.

Panis per triginta annos nihil gustauit. Psal. 1.

Labores appetit spernit uoluptates.

Amplectebatur itaque labores, sicut alii uoluptates, remissiones autem & delicias repellebat ut hostes cum longa consuetudo ei talem impressisset habitū. His non secus ac stella iucundissima, splendidissime ac pulcherrime micans radiis, iam etiam procul appa rebant. Nam ciuitatem quoque sitam supra montem, est celari difficile. Ergo nec latuit, etiāsi illud ipsum perpetuo fugeret. Cum non lateret autē, consentaneū erat omninò, vt boni & honesti studiosas animas ad se traheret, non secus ac magnes ferrum: aut potius vt bonas quasdam apes, iucundū illud mel virtutis. Ad illum itaque iam ventitabant quidam ex ijs, qui erant amatores virtutis, & malebāt cum eo incolere solitudinem, quàm cum Imperatoribus præclaras ciuitates. Qui vim afferentes, vix quidem, sed tamen persuadent, nè sua solum consideraret, sed ea etiam, q̄ sunt proximorum: & eius, quæ est ex Deo vita, eum accipiunt veluti pædotribam. Et tunc q̄dem sex vel septē numero erant chorus, qui erat circa ipsum. Cum autem sciret ille magnus, ijs qui ex Deo viuere elegerint, nihil æque cōducere ad parādam virtutem & ad partam conseruādam, ac mortis memoriam: quæ etiam

Quidā se illi coniungunt. Mortis memoria, uera philosophia

uera philosophia & dic tur & creditur, quid facit? Sepulcrum iam constituere his suis iubet discipulis, simul quidem ut eius esset monimentum finis, sicut et uocatur, & sic eos magis excitaret ad decertandum & diligentius stimularet ad uirtutem, & simul etiam, & mortuos acciperet, quin etiam ille ex futuris aliquid præuidens & præsagiens, iam enim hæc charismata & gradus attigerat, in luce gratiæ lucem uidens. Quid autem erat quod præsagebat, iam declarare aggreditur oratio.

Paratum enim erat sepulcrū, & adstabat quidem ipse desuper discipuli autē ipsum circūsistebant. Ille autē acuto mentis oculo intuens id, q̄ erat euenturum, sic lepidè dicit, eos adspiciens. Sepulcrum quidem est paratum, quisnam autem ex uobis est encænia eius celebraturus? Et ille quidem sic, lepidæ & urbanæ orationi miscens seria. Solebat enim ipse quoque inter alia tempus nosse, austeritatemquè & tristitiam gratia moderata soluere. Quidam autem Basilius, dignitate quidam sacerdos, propter rerum autem bonarum desiderium, expressos aperte seruans paternos characteres, & eum qui ipsum genuerat spiritaliter, non minus referentes similitudine uirtutis, quam carnales patres ii, qui ex illis nati sunt, & alioqui sciens quæstionem non frustra dictam esse propositum a magistro, primus arripiens sermonem erat prompto & alacri animo ad mortem eligendam, tanquam rem non repudiandam, sed ualde uilem & conducibilem. Protinus ergo genibus flexis, cum se humi proiecisset. Benedic mihi, inquit, Pater, Ego autem, inquit, huius sepulcri primus celebrabo encænia. Hic ergo petiit, ille uero dedit, Et ipsum quidem habuit sepulcrum. Iubet autē pater omnia ipsi fieri, quæ lex uult fieri mortuis, tertianas, inquam, & nouenas, & cōsequenter etiam quadragenas. Cum autem iam finem acciperent quadragenæ, ò quomodo explicauerit oratio id, quod est ualde quidem uerum, sed est ualde creditu difficile, propterea quod modum exuperat? Basilius neque a febre arep tus, nec capitis dolore uexatus, nec ullum dolorē sentiens in ulla parte corporis, tanquam molli quodam & suaui somno sopitus, excessit ad Dominum, præmium uirtutis, & quòd prompto & alacri animo illinc transire uoluerit, quod quidem aperte significauit eum eorum, quæ hic sunt nequaquam affici uoluptate, ut qui * primus ut ante Deum sisteretur, & primus coronaretur, tulerit, adeo ut ipse hac in re laudē magistri superauerit, nisi forte nimis uideatur curiosum id, quod dictum est, siquidem magna res est, Dei facies benignè & beneuolè adspiciens.

Vides tertianas nouenas et quadragenas quæ ex usu Eccle. mortuis fiūt esse ātiquissimas, nō autē recētiorū clericorum aut monachorū inuētum.

for primas primus.*

His sic perfectis, miraculum consecutum est mira culum. Quadraginta enim deinceps dies, in canticis uespertinis inter sacrum chorum discipulorum hic diuinus quoque stans Basilius, & unà cantans uidebatur & audiebatur a magno Theodosio: Et ex aliis quidem nullus alius, neque uocem audiebat, neque illius formam cernebat. Solus autem quidam Aetius, uir qui ipse quoque magistri sequebatur uestigia, & uolebat esse discipulus. Theodosii, non ex eo solum, quod res illius & sciret & narraret, sed eum etiam imitaretur, ipsum quidem uidere non poterat, sed uocem audiebat. Rogauit autem magistrum, an ipse mortui quoque uocem audiret. Ille uero dixit se & uidere & audire, & si uellet, se ei esse ostensurum eo tempore, apparuerit. Atque nox quidem successit, & peragebatur conuentus, & homo DEI rursus plane uidebat Basilium cum iis, qui stabant & canebant, simul stantem & canentem, eumque digito ostendens Aetio, preces quoque addidit: Aperi Domine, dicens, huius quoque oculos, & uideant hoc quoque magnum tuorum operum mysterium; Cum is autem statim

tim uidisset & agnouisset, atque etiam accurrisset, & præ desiderio eum complecti uoluisset, Basilius nõ solum appræhendi non potuit, sed etiam euanuit, cum dixisset aliis audientibus, Salui estote ó patres & fratres, salui estote: me autẽ decætero non uidebitis amplius. Quamobrem id quod à Christo dictum fuit in Euangeliis, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: ostendit id quod factum fuit, esse uerisimum & fide dignissimum. *Ioã. 11.*

Hoc fuit primum testimonium uirtutis Theodosij. Secundum autem mea iam uult persequi oratio, quod priori nullo modo est inferius: Dies erat festus & festorum omnium primus & præcipuus: ipsum, inquam, Pascha, mei Christi, uel mea potius resurrectio & reformatio. Sacræ autem noctis aderat quidem uespera: iis autem, qui ad eum uenditabant, nihil erat ex iis, quæ sunt ad uescendum necessaria: non panis, non oleum, non aliquid aliud ex iis, quæ sunt esculenta. Atque chorus quidem discipulorum ęgrè ferebat, ut est uerisimile, qui iam erant numero duodecim: ęgre ferebat autem non pro se tantum, sed quòd cum non adesset panis, qui offerretur ad sacrificium, erat eis futurum pascha absque sacrificio, & absque corpore Christi dies festus celebrandus. Circũsistentes itaque, aduersus magistrum murmurabant, cum causam rationi consentaneam ueluti ex re cepissent. Ille uerò cum tantum dixisset, Parari oportet sacram mensam: reliquorum autem, inquit, nihil ulli curæ sit. Nã qui olim tot Israelis millia in solitudine, deinde etiã non paruam multitudinem aluit ad satietatẽ: hic ipse nostri quoque curam gerens, nec est uiribus imbecillior, nec ad prouidendum debilior. Hæc ille quidẽ dixit: sed quemadmodum eius uerba effectũ sint quã primum consecuta, nec spe fraudauerint discipulos, iamiã dicet oratio. Quomodo enim olim ouis in plãta Sabec adfuit parata ad holocaustum, ita etiã huic quoq; beato, sole iam terram relinquẽte, accedit par mulorum, per quos afferebatur sarcina uariorum alimentorum, conuenientium hominibus, qui se exercent: & nec aberat quidem ipse sacræ mensæ, qui uidetur & intelligentia percipitur, panis: sed erat unà cum aliis. Propter quod magis lætati sunt Theodosij quidem discipuli, Christi autem cultores. Et hoc quidem donum, fuit donum illius precum, quod non ex cœlo descenderat, ut prius manna: sed ex terra scaturierat nutibus cælestibus: & aluit nõ solum sensiliter, sed etiam spiritaliter, quòd ad panẽ quidem attinet, qui fuit oblatus sanctificationibus. Sic ergo cũ simul terrestribus bonis & cælestibus se iucunde satiassent, qui apud ipsum erant, usq; ad sanctam Pentecosten, paulatim discebant, qualis esset illorum Doctor. Et hoc quidem ita se habuit. *Sanctũ Pascha festorũ præcipuum.*

Quod autem consequitur, illius dico esse fraternum, & similis fidei & spei fœtum germanissimum. Vir quidam, cuius erant magnæ opes, bonis autẽ operibus laudem assequi statuerat, suas facultates distribuebat in benedictionibus, & pecuniæ materiam efficiebat animæ salutarem. Is, inquam, cum omnibus aliis, & præcipuè iis, qui uiuebant ex Christo, & se à mundo remouere, ad Deũ autem prope accedere rectè cogitabant, dextera apparuisset iucundissima, ut diuina dicit scriptura: aut rursus, ut cum scriptura magis dicã, hortus eis non conclusus, & fons conspectus esset non signatus, solis Theodosij discipulis, per obliuionem aut ignorationẽ non impertiit beneficẽtiam: aut fortè etiam Deo in his sanctũ probante aut glorificante. Atq; discipuli quidẽ accedentes, ei exhibebant molestiam, ut & se & illos manifestos redderet diuisori, & magno studio instabant: neq; enim se habere, quo deinceps alantur: qui paucas quidem habebant siliquas, & cum ex nonnunquàm deficerent, ea quæ restabant ossa, coquebant, ut iam dictum est, & eis utebantur ad famis solatium. Sic ergo illi homi nem, qui semper latere studuerat, manifestũ fieri cogebant propter pusillum suum & abiectum animũ: & eum, qui ad Deum oculos conuertere consueuerat, urgebant, ut turpiter manus porrigeret hominibus, relicta manu, quæ est aperta, & implet omne animal benedictione, ut qui eam esse angustam uel parcam ac sordidam iudicasset in præsentia. Atque illi quidẽ erant tristes. Is uerò eos sensim admonens: Quis, aiebat, ex iis qui in Deo confisi sunt, omnino est derelictus? Aut quis, qui ipsum ad finem usque sustinuit, non accepit consolationem? Qui inebriat omnem sitientem animam. Hæc nobiscum dicat diuinus Hieremias: Et omnem esurientem implet animam. Qui præparat coruis cibum, & pullis coruorum: ut Iob quoque & diuinum Dauid introducam simul loquẽtes. Cognoscamus quantum intersit inter humanum studium & diuinam prouidentiã, quæ pertingit usq; ad extrema: & sciemus, quemadmodum iis etiã, quæ propter Christum lubenter reliquimus, diuina rursus prouidentia abunde & copiose fruimur. *Cant. 4* *Ps. 144* *Ier. 31.* *Ps. 146* *Iob 39*

Hæc dixit, & paulò pòst apparuit quidam, ducens animal onustum. Ibat autem non ad magni Theodosij monasterium: sed scopus quidem erat ei id transire, onus autẽ in aliquo alio loco deponere. Postquàm uerò fuit iam prope monasterium, uel inuitum uirũ sistit iumentum: cumq; ei flagello multas plagas incuteret, illud erat immobile, non secus ac si esset saxum. Cum homo ergo recte existimasset id non fieri sine Dei numine, mox conuerso ordine, animali utebatur tanquàm duce, & laxato fræno, ei permittebat ire, quo eũ ferret impetus. Cum homo sic fecisset, animal confestim nusquàm quidem alio, sed perinde ac si aliquis frænum, cum à nemine uideri posset, traheret & dirigeret, recta uadit ad monasterium. Quo cum uir esset ingressus, & inopiam, quæ eos urgebat maxima, didicisset, & Dei prouidentiæ arcanum esset admiratus, quemadmodum scilicet effecisset, ut inopiæ molestia eis esset occasio coronarum, & ut ipse eam solueret molestiam, & quòd ea de causa nõ parebat animal, eum diuina uocãte prouidentia ad alendas animas, quæ Deo quidem ministrabant, ministrãtis autem corporis laborabant imbecillitate. Hæc cũ ille didicisset, duplum præbuit eius eleemosynæ, quã primus diuisor dederat. Decætero ergo eius discipuli cessantes ei exhibere molestiam, & esse pusillo & abiecto animo, studebant potius eum imitari, beatumq; eum ducebant propter firmam spem & fidem in Deum. Sed hæc quidem hucusq;. *Nota miram Dei prouidentiam.*

Quoniam autem ei quotidie accedebãt discipuli: fontes enim illius gratiarum, uocabant bonas & uirtutis studiosas animas: seruas rationis compotes dixerit aliquis, aquas amantes spiritales, aliiq; plurimi accesserunt, & non pauci ex iis, quorum magna erat authoritas & opes. Et iam magnus quidem erat numerus discipulorum, spelũca autem exigua & planè minor, quàm ut eos posset capere: ipsi autem accedẽtes solicitabãt, ut excitaret monasterium, & ampliorem eius faceret mandram ouium spiritalium, dicentes, nihil oportere eum curare sumptus faciendos ad ędificationem. Nam & sumptu, aiebant, qui ad eã suppeditat, manus, & manu nobis ea animus largior. Sic cum maiori gregi cogeretur præesse uerè bonus pastor, dici non potest, quãtis iactaretur curis, & quàm uariis distraheretur cogitationibus. Quando enim ad bonũ quietis & silentij respiciebat, & ad puram & tranquillam mentem, ab hac chara quiete tãquàm à matre se auelli dolebat. Quando autem considerabat, curam esse *Augetur in dies numerus discipulorum eius.*

esse gerendam eorum qui uentitabant, & non oportere sibi soli uiuere, sed multo magis etiam proximis & eius rei ipsum Dominum fuisse nobis ab initio exēplar propositum, qui & sibi congregauit discipulos, & conspectus est pastor ouium rationis compositum, & pro eis emisit animam.

Hac ergo quando per ocium considerabat, & ī contrariam partem trahebatur animus, neque sciebat cuinam purè adhæreret. Nam quietis quidem & silentii fructus non ignorabat. Rursus autem sciebat, quinam essent fructus curæ quæ gereretur fratrū, & ideo utrisque adhærebat, & neutrius erat penitus, & ab utroque recedebat, & cum ambobus rursus conueniebat. Quid ergo facit? Deo permittit uniuersum, qui uel solus potest miscere, quæ misceri non possunt, & illius auxilio credit posse fieri, ut & conseruetur bonum quietis & silentii, & non priuetur mercede præfecturæ: Non enim in eo, quòd sit corpus solitarium, sed in eo, quòd sit cor bene compositum & tranquillum, uitam rectè geri monasticam, ut a diuino Dauid est definitum. Certe etiamsi ita se haberet, iudicium tamen Deo permittit, & ei supplicat, si omnino ei gratus esset conatus: (ei enim in mente uersabatur, quod olim diuinus Simeon de eo prædixerat) si ergo omnino Deo placeret, ut hoc signo declararet, & locum aperte indicaret, in quo erat monasterii iacturus fundamēta.

Corporis sola solitudo nō facit monachum.

Cum ergo in manus sumpsisset thuribulum, & impleſſet carbonibus, & deinde absque igne imposuisset suffitum, peruasit solitudinem, labris preces decantans. Præces autem ita habebant; O Deus, qui per multa & magna miracula fecisti Israelem fidelem, qui famulo tuo Mosi multis & uariis prodigiis persuasisti, ut eos regendi onus subiret, & uirgam quidem in serpentem, in alborem autem leprosam manum mutasti & deinde ei rursus priorem restituisti colorem. Qui aquam quidem mutas in sanguinem ipsum autem rursus facile in aquam restituis. Qui Gedeoni signum uictoriæ uellus exhibes, & quæ ad uellus pertinēt. Qui omnia fabricaris & contines. Qui Ezechiæ umbræ graduum retro reuersione descripsisti uitæ additamētum. Qui etiam Eliæ præces prius exaudisti, ignemque de cælo demisisti, & propter eorum, qui se impie gerebant, ad te conuersionem, ligna & holocausta & aquam unà cum ipsis lapidibus cōbusisti, ipse etiam nunc es Domine, ipse quoque exaudi me seruum tuū & ostende ubi tibi placeat, ut templum quidem tuæ potentiæ, tuis autem seruis & meis discipulis habitaculum ædificem, ostendens autem omnino, ubi iubebis accendi hos carbones, ad gloriam quidem tuam, multorum autem agnitionem, & ueritatis confirmationem. Hæc & his similia decantās obibat loca, quæ nouerat aliis aptiora.

Ex. 4. Ex. 4. & 7. Iu 6. Es. 38. 3. Reg. 18.

Cum autem solitudinis multam terram peruasisset usque ad locum, qui dicitur Cutilla, & ripas lacus Asphaltidis, sic mortuis & minime ignitis carbonibus, cum uidit eos minime accendi, neque conatū ei ex animi sententia succedere, constituit reuerti. Cū hoc autem fecisset, & parum esset remotus a spelunca, (o quis tuam digne laudarit potentiam o rex immortalis) fumus repente ascendit ex carbonibus, fumus bene olens, cum ignis modo ineffabili percurrisset carbones, & eos latenter fulciasset. Cum itaque ignis melius quam lingua locum significasset, & iacta sunt fundamenta, & templum extructum est, & ædificatum est monasterium, uel, ut melius dicam, uirtutum habitaculum, aut tabernaculum in terra, quod est re uera terra superius & cœleste, quod quidem est & magnitudine maximum, ut quod paulatim creuerit iis, quæ factæ sunt, accessionibus, & abundat bonis omnibus, non iis solis, quæ sunt ex spiritu & uirtute sed iis etiam, quæ sunt ad usum corporis. Nā eis quoque erat illis opus, cum essent homines, nō lautis quidem & superuacaneis, sed quorum est necessarius usus & ineuitaiblis. Quomodo enim in præclara ciuitate & populo frequenti, ita etiam hic quoquè licet uidere omnigenas artium officinas, quæ communi fraternitati omnia præbent citra laborem, & ab externis, quæ eos auellant, curis liberant.

Monasteriū uocat uirtutū habitaculum &c.

Iam uero habitationum uarietas & diuersitas quēnam oculum quidem non mouet ad contemplandū? quamnam autem non linguam ad laudandum? Quā enim omnino animam, aut quod corpus eorum, qui diuersantur, non curat? Hæc est monachorum, illa eorum qui promiscuè uitam agunt, alia egenorum, alia eorum, qui alias peregrinantur: Et ut in summa dicā, unicuique eorum qui accedunt, & locus quo excipiantur, & modus quo curētur, alius alii est attributus. Vnū est, quod ex æquo omnibns exhibetur, nempe summa hospitii hilaritas & benignitas. Cæterum pauperum quidem magnam curam gerebat Theodosius, quorū ille egestatem uincens suppeditatione, eam rursus habebat uoluntate inferiorem, quomodo etiam uoluntatem semper uictam a liberalitate & munificentia spiritus, ut paulò pòst ostendetur. Hoc autem est ipsis rebus consentaneū & ualdè consequens. Si.n. ipse cum esset homo, studebat hominū egentium superare cupiditates uoluntatis magnitudine quomodo non humana rursus uoluntas superanda erat ab opibus diuinis & benignitate?

Cōmēdat cœnobiū. Theodosi.

Benignitas eius in pauperes.

Cum autem in omnes, qui egestate premebantur, ita esset misericors, eius magis augebatur misericordia in eos, in quibus rursus erat malum grauius, & cū egestate erat præterea morbus, aut membrorum mutilatio, eaque sacra, quod grauissimum, excrucians. Ea ratione erāt etiam oculus quidem cæcorum, pes uero claudorum, indumentum autem nudorum, eorum qui tecto carebant, tegumentum, ægrotorum medicus, largitor, administer, famulus, omnibus omnia factus propter excellentem benignitatem, sanguinē abluens, uulnera mundans, labra admouens labris eorum, quorum erat caro mutila, & ita eos sapienter cōsolans, & persuadens ut moderatè ferrent calamitatē cum scirent eos, qui sapiunt non modo ipsos non auersari, sed eos potius beatos ducere & amplecti. Non autem se superbè & inhumanè gerens, ut cōplures, quos cum oporteret miserendo fratrum, in eos benignitatem exercere & clementiam, illi, ô inhumanitatem adeo sunt elati & sublimis animi, aut (ut uerius dicā) nimis sui amantes, & tam pusilli & abiecti animi, ut non solum eos non admittant, sed eos etiam uidere nō inducant in animum, perinde ac si nolint meminisse neque omnino scire, quod ipsis quoque sunt carnes subiectæ talibus affectionibus. Sed non sic hic beatus sed fuit magno (sicut diximus) & generoso animo. Et sunt huius quidem rei multi oculi testes, maximè autem ex iis, qui hoc ministerium unà cum eo obibant, qui cum primò hanc insignem benignitatem & commiserationem similiter atque alii auersarentur, illius deinde egregiam reueriti moderationem persuasi fuerunt rectè sapere, & ut par est, imbecillitatem humanam humilitatem.

Quamobrem si quis eum dixerit communem portum, & communem medicinæ officinam, communem domum, commune penarium, rectè dixerit & cōgruēter ueritati ægrotantium, esurientium, algentium, peregrinantium. Eorum enim omnium ea, quam par erat, cura ab eo gerebatur. Qui autem contemneretur aut despiceretur propterea, quod esset uilis & humilis, si quæsiuisses, illic inuenisses neminem: sed propter hoc ipsum, quod esset, inquam, uilis & minimus:

maiorem

maiorem cõsequeretur curationem. quoniam Christus quoquè est inter minimos, & quæ sunt illorum, apertè sibi tribuit. Quarè eorum qui expellerentur, nulla illic habebatur ratio. Nullus despiciebatur, nullusque indignus reputabatur commiseratione. Quod quidem patrum quoquè nonnullis non est admodum facile seruare in filios. Sed aliis quidem uestes quoquè dabantur, quibus iis erat opus, omnibus autem similiter dabantur alimenta. Atque meminerunt quidem, qui ad hæc ministrabant, se uno die plusquam centũ mensas parasse. Et humanus quidẽ misericordiæ fons erat huiusmodi, & tam abundè scaturiens: Dei autem fons qualis? Num est manifestum, quòd multis atque adeo infinitis partibus superabat? Nunc autem declarabit oratio, quibusnam indiciis, & finem imponet ei, quod est pollicita.

Neminẽ quãuis humilẽ despicit.

Vno die plusq̃ 100. mensæ parantur.

Castigabat aliquandò terram Deus, castigabat autem fame, erat autem non breuis aliqua fames, neque in hos quidem dominabatur, in alios uerò non, sed ex æquo oẽs inuaserat flagellum. Cum sic autem affligerentur homines ut eorum, quæ scelerate fecerant, pęnas darent, malorum enim studiorum hæc esse fructũ dicit diuinus Micheas, & adesset dies festus Palmarum, quo pauperum & agrestium multitudo, festi accepta occasione, in eo loco uersabatur, iam hoc quidẽ pro more facientes, sed tunc magis à fame iussi. Qui itaque ad parandum prandium inseruiebant, ad tãtã caligantes multitudinem, conabatur quibusdã libris & trutinis alimentũ distribuere, ut hac accurata subtilique ratione & parcitate posset pluribus alimentũ sufficere. Pondus autem eis ad libram, ut dixerit quispiam utens lingua Romanorũ, redibat. Accedens autem magnus ille Theodosius, cum id quod fiebat, uisu appræhẽdisset, & à magna multitudine uim afferri ianuis, & idẽ quod Iob didicisset sentire & diceret: Foris non diuersabatur hospes, & patebat ostium omni uiatori, iubet portas aperiri, & permittere, ut omnes uolentes possent ingredi: & hominibus mensas consuetas apponere, quos difficile erat uel numerare, nõ solum eos cibo satiare. Quicunque ergò ei erant inseruituri, quandò ad solam tantummodò adspiciebant multitudinem, non credebant: tantum abest, ut aliqd faceret, propterea quòd modũ iussus exuperabat. Postquàm autem adspexerunt ad uirtutem & gratiã eius, qui iubebat, ab humanis destituerunt, & altius adspexerunt, & portas statim aperuerunt, & lubenter admiserunt eos qui ueniebant, & deindè etiam parandis mensis dabant operam, & hilariter ea etiam apponebant, quæ habebant. Quid ergò Deus admirabilium? Rursùs quoque suffecit ad paucis alendam magnam multitudinem, sicut etiam prius quinque panibus quinque milia. Simul ergò & eorum impleti sunt uentres, & arcæ panariæ ostendebantur plenæ panibus, & illi quidem existimabat fore, ut omnia deficerent, eæ uerò erant plenæ, & plura tenebant quam præbuerat, & per orationem ueluti ad replendos uentres pauperum plurimum fructum produxerant. Sic pro eius proposito Deus ipsum est remuneratus, & pro eius beneficentia in pauperes, non solùm abundè desupèr pluens propter eius munificam uoluntatẽ sed etiã efficiẽs, ut uir ille in admiratione haberet & celebraret, ꝓptereà ꝙ sit minimè falsum promissum. Promisit enim eos glorificare, qui eũ sciunt glorificare per opera.

Mic. 6

Dies festꝰ Palmarũ.

Iob. 31

Iohã. 6

1. Re. 2

Vides ꝙ Dei uera glorificatio fit ꝑ opera?

Post hoc autem aliud quoquè dicatur, quòd est similis munificẽtiæ & uirtutis ĩ faciẽdo miraculo. Rursùs erat dies festꝰ, & festus uirginis dei matris, in quo, propterea quod erat ualdè insignis ac solennis, tam magna conuenerat multitudo (oportebat enim & festi causa esse multos celebraturos, & eius qui festi celebritatem peragebat, dexteram, aut ut potius dicam propositum, habere etiam conuenienter multos qui alerentur) ut ne sufficerent quidem ad faciendum accumbere eos, qui accedebant, illi quibus hoc commissum fuerat, tantum abest, ut haberent quod satis esset ad eos alendos, nisi in una mensa oporteret unum panem apponere. Qui autem arcas panarias antè impleuerat Dominus, larga & copiosa dextera, quæ aperitur & nutrit, quicquid ab ipsa est creatũ, is tunc quoquè mensas impleuit, uel ut potius dicã, uentres, adeò ut cũ innumerabilis ille hominum conuentus fuisset plenus ad satietatẽ, tot essent sportæ reliquiarũ, ut ipsi quoq;, q accubuerãt, multa domũ tulerint, & is q ser uiebãt, ex ijs sint opiparæ posteà mensæ appositæ. Videntur autẽ hęc esse difficilia nõ solum ad imitandum sed etiam ad laudandum, & ad rectè explicãdum oratione. Quis enim adhuc uidens Aegyptios cõfluentes ad magni Theodosij monasterium, non existimauerit uel puteos esse tantę multitudini defecturos ad solum potum? Illi autem ità ad satietatem fruuntur appositis, ut ijs etiam, qui post ipsos ueniebant, sufficerent quæ remanserant ad secundum cõuiuiũ. Quis ergo uident, quæ in hodiernum usque diem fiunt in solitudine, non statim est habiturus fide dignum testimonium, quod qui per Mosem in solitudine mirabile prius pluit Hebræis nutrimentum, hic ipse nunc quoquè per Theodosium (etenim in Christo uiuere creditur) hoc quoquè magnum & diuinum efficit, & tot uiris nutrimentum copiosè suppeditat? Propterea ergò multos quoquè uideris ad hunc locum festinãtes, hunc ipsum reuerà esse illum existimantes, propter quẽ Seruator & quinq; prius panes benedixit, & tot hominũ millia aluit ad satietatem. Sed hæc quidẽ ita se habent. Nobis autem redeũdum est ad ea, quæ consequuntur.

Esca diuinitus augetur.

Ex. 16

Nota duo, & sanctos nõ rectè dici emortuos, cũ in Christo uiuãt, & ꝙ Deꝰ ꝑ illos uirtutes operatur.

Quoniam enim præcipuum indicium charitatis in proximũ, est cura quæ geritur ægrotorũ: quæ etiã maxime nouit purgare patibilem nostræ animæ facultatem: quoniam non sufficit ad perfectionem, fratrem nutrire esurientem, & potum dare sitienti, eumque qui est hospes & nudus, in domum introducere & conplecti: sed oportet prætereà eius etiam cum mutuo quodam sensu misereri, ut non sit solummodò bonum, sed etiam benè fiat, ex animæ scilicet affectione: ut non manu solum, uerùm etiam anima ostendat misericordiam. Qualis autem ille esset in ea re, iam uult declarare oratio. Cùm tres domos ædificasset, unam quidem ijs, qui propter Christum erant seiuncti, & toti mundo crucifixi, tribuit ad curam corporis infirmitatibus. Deindè duas permisit ijs, qui in mundo uiuebant & uersabantur, & ex ijs ipsis, unam quidem ijs, qui erant insigniores & honestiores, alteram uerò ijs qui erant uiliores & pauperiores, qui opus habebãt alterius auxilio. Quinetiam suis monachis, quorum propter senium & labores longæ exercitationis soluta erat uis mẽbrorum, (Oportebat enim ne hoc quidem effugere Theodosij solicitudinem) ijs cum in loco separato aptum extruxisset gerontocomion, id eis permisit ad recreationem diuturnæ afflictionis, tãquã bonis uiatoribus, longa uia & aspera defensis, accommodatum diuersorium. Prætereà autẽ aliud quoquè ab eo constructum est nosocomium, nempe ad opera commiserationis uerè misericordi & clemẽti animæ, quod etiam erat donum mulieris uerè hõnestæ, moribusque piæ & religiosæ, quæ quidem eius admirans bonitatem, domumque & seipsam cum filijs ei largitur, mundo quidem renuncians, Deo autem totam seipsam permittens, & uolens ut sui filij sub illo uiuerent.

Tria ualetudinaria extruit.

Quinetiam, quod maius est signum clementiæ & benignitatis,

benignitatis quicunque in montibus & speluncis degere quidem propter Christum, sed non ex Christo elegerant, inconsiderato & non stabili calore secuti exercitationẽ: humanæ quidẽ imbecillitatis, & Christi uerborum, quod absque illo nihil possumus facere, obliti: inani fastu & uana persuasi arrogantia, & quæ rectè gesserant, miseri sibi adscribentes: ò mea mala, ò grandem insolentiam, uel potius amentiam. Quid enim boni fecerit humana natura, tuo, ò Seruator, nudata auxilio? qui me doces per linguam Prophetæ dicentem: Remisi manus, & aruerunt: & facti sunt tanquam fœnum ficeum super domos, tanquam gramen. Quid uerò per hæc significat? Quòd amisso flore uirtutis quam qui tuam habent manum opem ferentem amplexi sunt, deinde exiccati defectu tuæ pinguedinis, dedecus deformitatis miserabiliter induerunt. Qui ergo sic stultè senserant, & ideò traditi erant satanæ ad interitum carnis, ut ait Paulus, ut saluus fiat spiritus: aut alioqui mente erant læsi & malè affecti, & pœnas dederant in eo, quod peccauerant, ut discerent cum in honore essent, effecti rationis compotes intelligere ac noscere opificem & auxiliatorem, & nõ esse ingrati in eum, qui eis dederat gratiam: ij experti sunt eum ualde benignum, & paternè in ipsos se gerentem. Pro eis enim accendebatur, tanquam pro filijs proprijs, & alioqui beneuole in eos afficiebatur: cumque eis constituisset locum quietum & tranquillum permisit ut in eo agerent, ut esset ei quodammodo alterum monasterium, & ob multitudinem eorũ qui erant congregati, & ob ordinem ministerii, & ob statum eorum qui ministrabãt, & ob sumptum eorũ, quæ suppeditabantur. Magis ergo quàm aliorum homo Dei, sicut diximus, uincebatur ipsorum commiseratione, & in eis recreandis magnam adhibebat curam & diligentiam, & eos consolabatur uerbis aptis ad persuadendam tolerantiam.

Iohã. 15 — *1. Co. 5* — *Iere. 6.*

Nequaquàm ò filij, dicens, nequaquàm resoluamini & eneruemini hac tẽporali afflictione. Neque hoc uobis uideatur optandum, à Deo omnino non corrigi. In laboribus enim, inquit, & in flagellis castigare Hierusalem. Sic dicit Deus per Hieremiam: Anima mea nunquam à te deficiat. Castigat enim, sed benignè. & castigat omnem filium, quem recipit, possum dicere ex diuina scriptura, adeò ut disciplina eius & castigatio nõ sit iræ, sed dilectionis, ad correctionem peccatorum, inducta propter benignitatem. Bonum est ergo, ò fratres, & ualdè bonum, cum hic spiritaliter castigati fuerimus, illic Dominicas plagas non experiri: & cum hic ad tempus afflicti fuerimus, quæ finem non habent, tormenta effugere. Hic enim nihil pati, lõgè est grauius, q̃ pati: & excedere è uita absq; tentationibus, ut cuius nõ fuerit purgata materia peccatorũ multis afflictionib. quod est apertũ indiciũ terribilium afflictionum, & nothorum potiús, quam germanorum filiorum signum euidẽs. Quanquàm ne illud quidem omninó cõturbabit animum eorum, qui sapiunt, si figmenti diuini dæmon euadit dominus. Nam datur quidem eis potestas ab eo, qui creauit, tã quàm quibusdam punitoribus, hei mihi, ad castigationem filiorum qui declinarunt. Datur autem, quantùm ille nouit sufficere castigationem, non quantùm ipsi volunt. Vix enim parcerent hominibus, qui ne brutis quidem pepercerunt, vt sacra docent euangelia. Conspiciamur ergò per hanc disciplinam sensum accipere peccatorum, & non egere alijs plagis grauioribus, quòd incorrecti maneamus post plagam. Efficiamur probati per afflictionem. Quod contra nostrã uoluntatem est illatum, fiat etiam propitium uoluntatis, in eo quod moderatè feramus ea, quæ cõtigerunt, & gratias agamus ei, qui intulit disciplinam legibus benignitatis. Ipse percussit, & ipse nos sanabit. Et hoc habeo à Propheta: Percutiet, & alligabit, & non tardabit ad curationem. Hæc dicens admirabilis Theodosius, omnibus quidem procurabat consolationem, & nõnullis etiam a morbo liberationem, alios admonens, ut forti & magno animo ferrent ea, quæ sunt grauia, & persuadens esse utilius ea tolerare, quam ab eis liberari. Hac ratione plurimũ studii ponebat Theodosius, non ut eos qui malè habebant, liberaret abeo, quod erat eis molestum: sed ut potius eis persuaderet, ut ea forti & magno animo ferrent.

He. 12. — *Cur diabolus sinatur obsidere homines.* — *Mat. 8* — *Osee 6*

Sed enim quomodo aliorũ illius bonorũ epulis auditores excipiemus? Quid enim, perindè ac si desint res præclarè ab eo gestæ, excogitamus, quemadmodum possimus immorari in oratione? Quis enim cùm eas, quæ hic fiunt, audierit hymnodias, non demulcetur quidem auribus, lætatur autem animo, corde autem uehemẽter exilit, promptoque & alacri animo labra mouet ad laudãdum eum, qui fecit: quòd diuersis quidem linguis, una autem mente & sentẽtia canantur piè & religiosè? Quomodò enim in lyra, ea quæ fit ui cissim pulsatione, contemperatur uocum diuersitas numero admirabili: itã etiam hic quoquè diuersis linguis, quidam uarius & ualdè cõcinnus cantatur hymnus. Hic enim uir sapiens, sicut olim Beseleel diuini architector tabernaculi, sapientissimè & pulcherrimè dispensat & administrat in hoc sancto monasterio, & quatuor ædes intra id ædificat. Ex quibus vnam quidem dimisit ijs, qui lingua Greca vtuntur: in qua ipsa aliorum quoque patrũ choro hymnus canebatur. In secunda autem genus Bessarum sua uoce communi Domino fundebat preces. Tertiam autem sortita fuit gens Armeniorum: in qua quidem ipsi quoquè lingua patria Deo hymnos emittebant. Vltimam autem & quartam seorsum ab aliis, ij qui uexabantur à dæmone: Qui cùm erant alioqui furiosi & emotæ mentis, ut antè meminimus, cum ipsi, ad se reuersi, erant compositæ mentis, cum ijs, qui eis ministrabant, in ea preces emittebant altissimo. Ità ab eis peragebatur hymnodiæ regula, quæ (ut dictum est) septies in die offerebatur Deo uniuersorum. sed hæc quidem alio tẽpore. Nam quandò oportebat ueneranda participare sacramenta, lex erat apud eos pulchrè admodum constituta, ut usque ad diuinitus inspirata Euãgelia unusquisque in sua Ecclesia simul & lingua diuinam audiret uocem, postea autem omnes congregarentur in una, exceptis dæmoniacis, in magna scilicet Græcorum Ecclesia. Quod quidem in hodiernum usque diem faciunt: & illic sunt participes sanctificatorum.

Etiam antiquis patrib⁹. hymnodie & cantus fuit in usus tã in die q̃ in nocte. — *Ecce septẽ horæ canonicæ etiã à priscis monachis frequetatæ.*

Et quid opus est omnia recensere, illius, inquàm, sacri pastoris & gregis, & utrum eorum magis admiretur uirtutem, an multitudinem? Nam quos tota quidem sua uita parturiit spiritaliter, paternè autem nutriit, & deindè etiam ad Deum emisit, cum pulchrè suam uitam finiissent, fuerunt numero sexcenti, & nonagintatres. Quos autem præfectus, qui post illum successit monasterio, fuerunt plusquàm quadringenti, spiritalis uirtutis apertum seruantes characterem, filii patrem amantes, & filii, qui insigniter amabantur a Patre. Causa autem amoris, qui erat in utrisque, erat non natura, quæ est res laude carens & mercede: sed bona uoluntas & bonum animi institutum, amans id quod bonum est & honestum: & ideo laudem omnino meretur. Et possem quidem dicere cum magna uoluptate, quot pastores, quot Episcopos protulerit eius educatio, & quot ex eius ouibus fuerunt pastores aliorũ, & præfuerunt sacris monasteriis, non ipsi amantes imperium, sed potius iudicati et digni qui imperaẽrt, & digni quibus crederetur præfectura animarum: & quorùm

Ei⁹ discipuli quales extiterint.

quorum multi per se uixerunt, propter quietis ac silẽtij desiderium, & cupiditatem maiorum certaminũ: quorum nonnullis producta fuit exercitatio usque ad octoginta annos, & eis annorum multitudo congregauit multitudinẽ diuitiarum spiritalium, per q̃, oĩa cognoscebatur & prædicabatur Theodosius, & ei aureum conseruabatur genus, quod honore, inquã, antecellit. Per quæ ei implebant fructus & manipuli, & merces augebat. De unoquoq; ergo eorũ libẽter meminisset oratio, nisi produceret ad immoderationem. Oportet ergò paucis dicere, nullum fuisse relictum locum, qui non commodi & utilitatis aliquid ex eo sit consecutus.

Multi se in ei⁹ tradũt disciplinam.

Postquam ergo huius uiri diuini fama per uniuersum orbem terræ iam peruasisset, & uirtutis studiosas ad se attraxisset animas, multi quidem ex militibus, bella multum ualere iubentes, referebantur in numerum eius phalangis, multi autem ex iis quoque, qui ualebant dignitate, & honores fuerant consecuti hæc non secus atque somnia despicientes, aut potius ut alias Sirenes, quæ demulcent ad eorum, qui eas attendunt, exitium, dimittentes, toto pede ad ipsum contendebant, propter Christum ignominiam, ueram esse gloriam, & ipso etiam regno meliorem credentes. Multi autem ex iis quoque, qui erant insignes eruditiõe libros quibus adhærebãt, tanq̃ aliquib⁹ uberibus aut fontibus, uel tanquam iucundissimas uoluptates uel tanquam pulcherrima spectacula despicantes, maluerunt attingere institutiones elementorum uitæ, quæ ex Christo agitur, relictisquè plausibus & laudibus ciuilibus humanæ sapientiæ prætulerunt eã, quę est propter Christum, stultitiam. Quibus admodum apte usus fuit hic bonus pastor: imbecillioribus quidem labores alleuans, augens autem robustioribus; adeo ut neque imbecillitas opprimeretur immoderatione, neque uires insolescerent si non comprimerentur, erga omnes seipsum uarians & mutans spiritali sapientia. Non uirga castigans, sed sermone instituẽs, sermone sale condito, & qui peruadebat usque ad profundum motuum mentis, ut qui uim haberet ex ipsa operum fiducia. Ea ratione & consolans erat multis terribilis, & increpans, desiderabilis, & iucundus in omnibus. Quis ita fuit, & cum multis conuersans, utilissimus, & ad sensus colligendos, & ad efficiendum ut intro conuerterentur, aptissimus? adeo ut is in maiori esset tranquillitate in mediis tumultibus, quam ii, qui sunt in solitudine, & idem simul esset & cum multitudine, & separatus, & illud quidem aliis, hoc uero sibi afferret utilitatem, uel suam potius per utrunque, siquidem iuuare proximum, est aperte iuuare seipsum. Quod autem & permansit cum eo toto uitę suę tempore, & est ueluti necessarium aliquid & semper cõsequens, erat diuinorum lectio eloquiorum, quam nõ tempus non morbus, non senium, non aliquid aliud ex iis, quæ accidunt, interrupit. Quinetiam cum iam esset imbecillus, & iam ad extremam uenisset senectutem, nec de cætero posset amplius progredi, liber erat in manibus, & uincebantur labores a laboribus, a meditationis, inquam, laboribus labores senectutis & imbecillitatis. Ad quos cum dies non sufficeret, illius lucem lucerna supplebat in noctibus.

In illis instituẽdis eius prudentia.

Lectio scripturæ assidua.

Quoniam autem cum esset homo, oportebat eum esse multis defessum & exhaustum laboribus, non poterat quidem noctu unà esse cum fratribus canentibus, & admonere quæ oportebat, ministro autem tanquam lingua utens, qui ei fundebat aquam manibus per eum significabat fratribus, & quisnam esset canticum incepturus, & quisnam facturus lectionem sedentibus, & quis chorum ducturus. Hæc autem faciebat his duabus de causis, & sibi quidem prouidens, ut assidue uigilaret, & illis, ut regulam spiritalis officii seruarent citra ullam reppræhensionem. Sed noctu, hæc quidem illi magno erant præcepta ecclesiastica, interdiu autem ad eum accedentes, qui erant ex spiritu ei geniti filii, eum seorsum interrogabãt propter cogitationem, quæ eis afferebat molestiam. Aperte autem ea suadebat, quæ pertinebant ad eorum utilitatem, non sermone solum docens, sed etiam uita ea, quæ dicebantur, confirmans. Quo quidẽ tempore erat quod fiebat, non procul a miraculo. Nam uir ille, qui externam ne gustauerat quidem sapientiam, & in libris gentilium ne linguam quidem execuerat, tanta uerborum copia faciebat admonitiones, ut nul lus eorum, qui in his libris consenuerant, & arte dicẽdi linguam satis acuerant, facile possent cum eo contendere. Docebat itaque non ex humana sapientia sed ex gratia boni spiritus, qui ad eum ueluti dixerat. Ecce dedi uerba mea in os tuum, sicut olim Hieremiæ sapienti, ex seipso quidem multa dicens, eaque elegantia multa autem etiam ex dictis Apostolicis. Maximè autem crebro recordans salutarium constitutionum & sermonum, qui instruũt ad exercitationem, Magni, inquam Basilii, cuius etiam uitam imitans, & eius orationis magno captus amore, studebat animam quidẽ illius moribus, linguam autem eius ornare eloquentia. Certe per ipsam quoque proferebat ea, quæ sunt rerum illius pulcherrima, meditando assumens, & cõseruans memoria, quæ possent prompti animi studiũ iniicere uel socordioribus. Bonum autem fuerit illorũ ipsorũ quoque meminisse uerborũ, quæ memoria tenere curæ erat Theodosio.

Ier. 1.

Vides q̃ etiã antiqui monachi regulas habuerũt & constitutiones.

Eius exhortationes ad fratres

Rogo fratres per charitatem Domini nostri Iesu Christi, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, aggrediamur aliquando curam gerere nostrarum animarũ: dolore afficiamur ob uanitatem uitæ nostræ præteritæ. Decertemus pro futuris ad gloriam Dei & filii sui. Ne remaneamus in hac socordia & mollitiæ, præsens quidem semper ocium admittentes, in crastinum autem diem & perendinum, principium operum differentes. Ne si compræhensi fuerimus ab eo, qui nostras animas decipit, nequaquam instructi operibus, excludamur quidem a thalamo gaudii, frustra autem & in cassum defleamus, despectui male habitum uitæ tempus lugentes, tunc quando nihil iuuabit eos, qui agẽt pœnitentiam. Nunc est tempus acceptabile, nunc est dies salutis. Hoc est tempus pœnitentię, illud remunerationis. Hoc est tempus operandi illud uero dãdæ mercedis. Hoc est tolerantiæ, illud consolationis. Nunc Deus est adiutor eorum qui conuertuntur a mala uia. Tunc erit terribilis, & qui decipi non poterit, examinator rerum & uerborum & cogitationum. Nunc fruimur patientia, tunc iustum cognoscemus iudiciũ, quando resurrexerimus, alii quidem ad æternum supplicium, alii autem ad uitam æternam, & recipiet unusquisque congruenter suæ operationi. In quod tempus Christo obedire differimus, qui uocauit nos ad regnum suum cæleste? Non expergiscemur. Nõ nos reuocabimus a uita consueta, ad perfectionem. Euangelii, Quomodo oculis appræhendemus illum terribilem & insignem diem Domini, in quo eos qui dexteræ Domini, per bonas appropinquãt actiones, excipiet regnum Domini, eos uero, qui ad sinistram sunt abiecti propterea quod a bonis deserti sint operibus, abscondat gehenna ignis, & tenebræ æternæ, & stridor dentium? Nos autem dicimus quidem nos cupere regnum cælorum, ea autem non curamus, quibus id possimus assequi sed pro præcepto Domini nullum laborem suscipientes, in uanitate mentis existimamus nos esse æquales honores consecuturos iis, qui usq; ad mortẽ resistunt contra peccatũ.

2. Cor. 6.

Ioã. 5

Mat. 5

Aduertant hec, q̃ solã fidem iactitãt.

Deinde

Deinde cum hucusque perfecisset orationem, non nunquam ea etiam, quæ sua erant, addebat, quæ & excitabant ad obedientiam, & parabant ad tollerantiam & unibant ad concordiam. Addebat autem sua, non ut quispiam se iactãs & glorians, sed qui seipsum ostẽderet eadem sentire, & simul ea quidem, quæ iam dicta sunt a ueteribus, propter breuitatem uero uel sententiæ magnitudinem, uulgi captum excedunt ipse suis additamentis reddens apertiora, manifestaque & clara reddens omnibus. Atque sic quidem utebatur sacer Theodosius ea, quæ ad docẽdum comparabatur oratione, ea uero, qua traduntur dogmata, quomodo se habebat, & quis erat eius in iis sermo & zelus? An ne de hoc quidem est sciscitandum, utpote quod res omnes loquantur quauis uoce apertius, & eius zelum pro pietate prædicent? Illud autem est potius diligenter quærendum, quænam lingua sit erudita & facunda, ut possit recte explicare illius linguæ trophæa. Nã is quidem in aliis quidem omnibus erat mansuetissimus, & promptissimus ut honeste potius uinceretur quàm non laudabiliter uinceret. Vbi autem erat in pietate & uera religione periculum, erat illic stabili & forti sententia Theodosius, & nullius cedebat obiectioni, ut qui cerneretur acri & inuicto animo, ignis comburens, aut securis scindens, aut rhomphæa pugnatoris, uel dicam quæ diuinæ sunt scripturæ: Eius autem, quod dico, argumenta sunt multa quidem alia mihi autem sufficiet unum reducere in memoriam.

Tulit aliquando nostrum quoque tempus Imperatorem, qui prius quidem fuerat, quantum apparebat paradisus uoluptatis, postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis, & unus scilicet ex iis pastoribus, qui sui gregis oues dispergunt & perdunt, & eas turbida potant subuersione. Et ut reliqua illius prętermittam, hoc quidem accipiet, quod post nos sequetur, tempus. Neque enim par est, ut id mandetur obliuioni propter eos, quorum est scelus insigne, qui,

Es. 59. ut dicit Esaias, concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem. Heu mihi, impius, siue ab aliis ad hoc motus, siue hunc sceleratum fœtum ex se produxerit (Stultus enim, inquit, stulta loquetur, & cor eius uana cogita-

Es. 32. bit) Patrum, qui Nicææ fuerunt, sacra dogmata, tanquam montem Sion & turrim fortitudinis scilicet aggreditur, illa quidem uolens abrogari, ualere autẽ sententiã Acephalorum, quam a ratione alienam, & uere acephalon, hoc est, carentem capite iure quis dixerit. Potentiæ autem admiscet improbitatem, ut hac quidem deciperet, illa uero effectum reddere, quod contendebat, ut neque uis, si esset immixta & persuasione minime contemperata, molesta uideri posset, & plane uiolẽta, ut quæ robur accepisset ex sola occasione. Neque rursus persuadere, si impotens sit, sit imbecillum & quod possit pauca & apud paucos efficere. Hinc alios quidem ex Episcopis adoriebatur minis & exiliis alios autem honoribus & assentationibus, & nonnunquam etiam corrumpere pecunia, & suum malum aliorum quoque efficere, & morbum communicare contendebat, mutabilis non minus quam Proteus, ut Græci dicunt, & non minus mente, quàm ille adspectu, uarius. Postremo autem hanc quoque magnam

Auro oppugnatur uir sanctus. turrim aggreditur. Machinæ autem erant aurum, idque non paucum, ut posset contemni, sed quod redibat ad summam triginta librarum eratquẽ donum nõ nude & aperte donũ, ne nõ acciperetur, ut ꝙ suspicionem pareret auaritiæ, sed id quoque occultabat prætextus speciosus & ualde probabilis, nempe pauperes & quæ erãt necessaria ad usus fratrũ ægrotantiũ. His uirum conabatur ingenuum redigere in seruitutẽ. Et si bonum existimas & gratum piorũ animis id, quod à te ò uir egregie innouatur, ego illi dixerim, cur nõ ab eo ipso finis trahi amatores, & propria uinci pulchritudine eos qui sunt pulchri amatores, sed id pecuniis ornas & muneribus, quod solet fieri turpibus & deformibus, ut quæ sint aliena ornamenta & artificia.

Cum ergo cognouisset ille magnus id quod fiebat ab illa pusilla & abiecta anima, temere aduersus se cõparari, erat, ut uulgo dicitur, aquila in nubibus, ut q. nec posset capi, nec uinci, sed reuera potius eum caput, qui simulabat. Nam aurum quidem non repellit, nẽ forte uideretur temerè suspicari, & offensionis aliquam præberet occasionem, sed duplici damno afficit aduersarium, simul quidem priuans pecuniis, cum esset alioqui auarus, & simul etiam spem uanam & inanem ostendens, qua ducebatur, & quæ scopo nihil habebat consequens: Sed quem leonem existimabat se iã habere in pedicis, eum cum in se concitasset uehemẽtissimè, præclaræ ostendit, ut est in prouerbio, capream iniisse pugnam aduersus leonem. Nam cum iam tempus aduenisset, & ille ab eo periisset confessionem, & adessent qui ea de causa missi fuerẽt, hic mihi considera eius animi uirtutem & fortitudinẽ. Nã cum omnes simul congregasset ciues solitudinis, & dixisset esse tempus, uel finem acciperet dictum illud Propheticum, quod iubes mitem fieri pugnatorem & eos instruxisset ad suspicienda pro pietate certamina, se ostendit esse ducem, se militem, se uirum strenuum & fortem, & primum in omnibus, & cum Imperatore per literas est congressus. Et lubentissimè quidẽ me minissem illarum ipsarum probationũ, quibus Theodosius apertas nugas esse ostendit ea, quæ ex propositis uidebantur esse ualidissima, sed propter prolixitatem, & ea spectans, de quipus agitur in præsentia multis enim manibus opus esset & libris, solum meminero eius dicendi libertatis, qua usus est in fine. Sic enim paucis ostendetur, quam esset homo liber, & qui nequaquam deiici deprimive poterat. Sic autẽ habẽt ea, quę scripta sunt.

Cum hæc duo sint nobis proposita, ò Imperator, uel turpiter & illiberaliter uiuere consentiendo Acephalis, uel honeste mori sequendo recta Patrum dogmata, scito mortem à nobis esse præferendam. Tantum enim abest, ut hæc noua sequamur dogmata, ut non solum in loco mansuri simus præcedentes Patrum leges sequentes, sed eos etiam, qui præter hæc alia tueri sustinuerint, piè abdicabimus, & subiiciemus anathemati, sed nec ullum ex Acephalis ordinatum, per uim suscipiemus. Absit ut hoc fiat, o rex CHRISTE. & si tale quid contigerit, ueritatis DEVM præsidem testantes, uel potius illum ipsum, qui nunc ab ipsis, maledictis & blasphemiis appetitur vsque ad sanguinẽ resistemus: & quomodo pro patria, ita pro recta fide lubenter animas profundemus, etiã si ipsa sancta loca igne perdenda uisuri sumus. Quid enim opus est solo nomine, quando ipsa sacra, reuera afficiuntur contumelia? Nos ergo nequaquam admittemus aliquid sentire, tantũ abest ut dicere, ꝙ discrepet à sanctis & œcumenicis concilijs. Ex quibus primũ primũ quidẽ ornatur trecentis & octo Patribus, qui cũ aduersus Arrium in sancto spiritu Niceæ conuenissent anathemati miserũ subiiciunt, & à corpore abscindunt Ecclesiastico, alienantem à patris essentia eum, qui est natura filius, & introducentem dogmata aliena à recta fide. Secundum autem impulsu diuino congregatum aduersus Macedoniũ, qui ipse quoquẽ scelerate loquebatur aduersus bonum spiritum, eum abdicat. Tertiũ autem aduersus prophanam & execrandam linguam Nestorij, qui ipse quoquẽ absurda erat locutus aduersus Christi carnis susceptæ consilium, pulchre Ephesi conuenit. Post hæc, quod fuit etiam Chalcedone sexcentorum

Epistola eius ad Imperatorem.

Quatuor Concilia œcumenia.

centorum & triginta diuinorum Patrum:qui cum etiã ea dixiſſent,quæ conueniebant prioribus,& quæ illi dixerant,adhuc accuratius expoſuiſſent,infelicem & execrandum Eutychen vnà cum Neſtorio abſcindunt à corpore Eccleſię,& fidem confirmant Apoſtolicam:& quicunque non ita ſentiebat,decernunt eſſe alienum ab Eccleſia. Aduerſus hæc & ignis accendatur,& enſis acuatur,& mors quoq; nobis acerba adferatur,immo uero,ſi fieri poſsit, pro una innumerabiles, nos uero nunquam prodemus ueram religionem, neque ea quæ recte placuerunt Patribus, ea abrogando probro afficiemus, teſtes ſint eorum ſudores,quos pro fide ſuſceperunt, & multæ dimicationes, ſed ea manebunt firma & immobilia, & apud nos & apud eos, quos ſas eſt & Deum & nos ſequi. Pax autem Dei, quæ ſuperat omnem mentem,ſit cuſtos & dux tuæ potentiæ.

En q̃ cõſtãter uir ſanctus Cõciliorũ decretis cẽſuerit inhærẽdũ

Cum hanc Imperator accepiſſet epiſtolam, mittẽs & uim afferre & conari perſuadere, ſe potius ſubmittens, aggreſſus eſt ſe de iis excuſare, quorum accuſabatur, & ſic compoſuit epiſtolam. Huius innouationis, ò homo Dei,nos non ſumus authores.Teſtem cõfidenter inuocamus, qui omnia cernit, Dei oculum, ſed ab illis oritur hic motus,quos plus,quã alii,oportebat,hæc honorare ſilentio. Nunc autẽ cupientes ſinguli primi uideri & dicendi facultate & dignitate, ſeipſos feriunt, & nos ad ſe inuicem attrahunt: Quid nos ergo aliud oportet facere,quam dum ij mouentur nos non ſimul moueri ſed quietem amplecti, ut ſic perſuadere poſsimus eis, qui hic mouere ſtatuerint, dimiſſa tali cõtentione,unà nobiſcum quieſcere? Omnino enim tuam non latet pietatem,quod quidem monachi,& clerici,qui rectam fidei ſibi uendicant ſentẽtiam,hæc mouere ſcandala,ſeipſos,ut diximus,ſtudentes oſtendere primas obtinere partes in harum rerũ cognitione, & quòd myſterium & fidem in ore ſuo circunferãt. Quæ quidẽ cũ non poſsint comprahendi ab hominibus,nihil aliud quàm illos mẽdaces oſtẽdunt, & ſycophantas.Ex quo etiam proficiſcitur magna Dei in nos indignatio,eo quòd exiſtimamus myſterium non eſſe myſterium, nec ex ſola fide conſiſtere ſed ex abſurdis nugis, & condemnamus eos, qui nos docuerunt Deum fide & myſterio colere. Vos ergo nunc quoque oportet, ſi unquam,orare pro Eccleſia,ut nos benignis oculis adſpiciat,& pacem ſuis conciliet eccleſiis,quæ tam malè ſunt diuerſæ propter ſtudia ipſorum Præſulũ. Quæ autem a uobis miſſæ ſunt eulogiæ, nobis admodum lubenter oſtenſæ ſunt, noſtrum autem quale ſit inſtitutum, annunciabunt pii monachi,qui a uobis miſsi ſunt.Et hoc quidem modo ſe habuit epiſtola.

Sed qui hæc quidem ſcripſerat, Imperatorem, & tunc de furore paulùlum remiſerat, & bellum, quod aduerſus rectam opinionem uel ſuum potius caput gerebat, repreſſerat, non multo interiecto ſpatio grauis ſubit pœnitentia, & perinde ac ſi eum pœniteret,ꝙ omnino parum eſſe pius ſtatuiſſet, & ſe facilitatis nimiæ condemnaret, ad priora eſt reuerſus.Difficile.n. eſt, ut eſt in prouerbio,aſinum confricantem auertere. Rurſus ergo edicta aduerſus pietatem, ruſuſque hic egregius martyr citra ſanguinem, ſiquidem conſideranda eſt uoluntas, & non rerum exitus.Nam cum omnes eſſent planè conſilii inopes & dubii quid agerent,& alii quidem blaſphemiam defenderent, alii autem uererentur uel ſolummodo contradicere fortaſſe autem etiam hac in re communi Patri, dicendi libertate cederent, & ueluti ducis ſignum expectarent, tunc euadit manifeſtum,qualis etiam ſenectus,quando zelo confirmatur, ſe fortiter & iuueniliter gerit aduerſus ea,quæ pro bono & honeſto ſuſpiciuntur pericula. Contemptis enim illis ſcriptis & decretis,minisque innumerabilibus, turbaque quæ imperatorem & Deum ex æquo reuerebatur,militibusque,qui eos obſeruarent, qui eſſent tale quid dicturi. Illis omnibus contemptis,tanquam uanis ſtrepitibus,& dicens non eſſe ſuum,ſed puerorum talia horrere tonitrua, leonis ſuſcipiens imperiũ, cum Dei templũ eſſet ingreſſus,& ſuggeſtum conſcendiſſet,in quo ſolent legere Sacerdotes, manu populo ſignificans ſilentium, Si quis,inquit,quatuor ſanctas ſynodos nõ tanti eſſe exiſtimat, quanti quatuor Euangelia, ſit anathema:Hæc cum dixiſſet,& tanquam angelus populum adduxiſſet in admirationem,& uocẽ omnibus ademiſſet præ miraculi magnitudine,per ſilentium procedit per medium eorum tanquam dormientium, & exiſtimantiũ ſe in ſomnis uidere, non autem uere, id quod fiebat. Et fuit hoc quidem uiri ſtratagema ex quo dictas quoque ſanctas ſynodos in ſacris diptychis collocare ſtatuerunt.

Conſtãtia theodoſii.

Ecce quanta ſit quatuor Cõciliorũ generaliu authoritas quã etiã D. Gregorius ut quatuor Euãgelia amplectitur.

Cum poſt hæc autem nihil eſſet cunctatus, & nec parum quidem ſubſtitiſſet, obiit ciuitates quæ erant circuncirca, diſcipulos & alios ſuos ſectatores ex ſolitudine, ueluti quidam dux exercitus, eos qui ſub ſe erant, inducens, primus canos,primus etiam oſtẽdes promptum animi ſtudium. Omnes obiens,factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubitabant, adhucconfirmans eos,qui erant ſtabiles,eos excitans qui erant ſocordiores, eorum, qui erant prompto & alacri animi ſtudio, augens diligentiam, addens animum iis, qui extimeſcebant,adhortans eos, qui decertabant, terrens aduerſarios,quod tam eſſet magno ac generoſo animo,ut ad eum non pateret aditus,medicinæ celeritate omnem morbum præueniens, docens omnes, quod Dei uerbum eſſet quidem idem ſimul Deus & homo, una autem hypoſtaſis ſiue perſona,utrunque eorum habens natura, diuinitatem ſcilicet & humanitatem. Ad ea autem,quę dicta ſunt probanda adduxit illam ſanctam ſynodum æcumenicam quæ ipſa quoque de Chriſto ſic agit, & ea ratione effugit declinationes hæreticorum,quæ fiunt in utranque partem. Nam eo,inquit, quòd unam confiteatur perſonam, repellit impiam Neſtorii hæreſim eo autem quòd non neget duas naturas, Eutychetis & Dioſcori magis impiam exturbat hæreſim, neque ſimiliter ut Neſtorius, Chriſtum unum diuidens in duos filios & hypoſtaſes,neque ſimiliter ac Eutyches & Dioſcorus & etiam Seuerus,in unam cõfundens naturam, unius ſcilicet Chriſti diuinitatem & humanitatem. Nam plus, quã par ſit habet unuſquiſq; eorũ,unus quidem fugiẽs diuiſionem,alter uero, contractionem,ille quidem ad hoc,ut duos diceret filios,alii uero ut ne unũ quidem proprie filium faterentur,miſerè exciderunt. Nam Neſtorio quidem,quoniam utique timebat confuſionem,uenit in mentem, ut diceret habitudine ſolum & dignitate ſeu authoritate factam eſſe diuinitatis unionem humanitati: adeo ut cum naturis duas quoque ualdè impiè defenderet hypoſtaſes, & duos introduceret filios,unum quidem Deum,genitum ex patre ſeorſum & ſeparatim,alterum uero,qui ex ſancta uirgine per gratiam ſolum ei tribuens dignitatem adoptionis.

Error neſtorij

Eutyches autem & Dioſcorus, & etiam Seuerus, ſe eis nuper adiunxit, & impietatis elegit eſſe particeps,ut qui uellent abſurdiſsimam Neſtorii tollere diuiſionem malum malo medicantur,& ipſi quoque rurſus ſtultè audent introducere confuſionem, unam & eandem nominantes naturam diuinitatis & humanitatis,& ad paſsionem,quantum ad eos attinebat,non uerentes deducere impatibilem diuinitatem. Si enim ex eorum ſententia una eſt Chriſti natura, is autẽ eſt reuera Deus & homo, fuit ergo diuinitas mortis quoque

Eutychetis Dioſcori et Seueri.

què particeps. Sed scelerata his ora obstruantur, & mali malè cum suis pereant dogmatibus. Eos autem increpet beatus quoquè Petrus, Christo passo pro nobis carne, dicens, sed non etiam diuinitate. Nam etsi quòd attinet ad essentiam, vnita erat Christi diuinitas carni patienti, non fuit tamen ipsa socia passionis. Nam quomodò esset? est enim diuinitas omninò impatibilis. Rectè ergò & securè prædicatum est ab hac sancta synodo, duas naturas diuinitatis & humanitatis, inconfusè, immutabiliter, citra diuisionem, in una honorari persona, eundem ante secula quidē genitum ex patre, quòd attinet quidem ad diuinitatem, in extremis autem rursùs temporibus natum ex sancta virgine, recentiori lege humanitatis: patri & matri similem essentia, eundem sine patre & sine matre, ut qui illud quidem pulchrè esse cognoscatur ex ea, quæ infernè fuit, generatione: hoc uerò ex ea, quæ supernè, unigenitum & primogenitum. Illud quidem, quòd attinet ad naturam diuinitatis: neque .n. quòd ad eam attinet, est ei frater: hoc uerò, quod attinet ad essentiam humanitatis. Multi enim post eum fuerunt à patre in filios adoptati per baptisma.

Pet. 1

Hæc ergo & his similia docens ille lingua libera, & quam acuerat confidenter loquendi audacia: quoniam Imperatorem ad iram magis prouocauerat, ab eo perpetuo damnatur exilio: ab eo, inquam, qui iā ineuitabilem suam exterminationem, & quæ hinc erat futura, uenientem ignorabat migrationem. Et ideo ipse quidem à uita tunc præsente, hic autem uir diuinus liberatur statim ab exilio, & uehemens ille fluctus sedatur ecclesijs, nutu eius planè facit iudiciū ijs, quibus fit iniuria, & diuiniore decreto. Et qui in eam quidem prædonum instar impetum fecerant, quod facturi erant, ipsi passi sunt: & testa, ut est in prouerbio, conuersa, damnati sunt exilio. Qui autem expulsi fuerant è suis sedibus, in eas gloriosè sunt restituti & gregi suo unusquisq; redditus est mirabiliter. Sic ille conseruatus, non ijs solum, qui aderant, & spectabant certamina, sed ijs etiam, qui omnino longè erāt remoti, fuit admonitio & zelus ad uirtutem. Nam cū de eo intellexissent, & qui ueteris Romæ sedem pulchrè tenebat, (is autem erat Agapitus) & qui Antiochenam sedem regebat Ephraim, ipsi quoquè literis rectam fidem prædicabant. In quibus multa quoquè sunt ad laudem huius beati composita, quæ non minorem afferebāt gloriam ijs, qui scripserant, quàm ei qui laudabatur: quod non ad gratiam, sed planè ad ueritatem fieret laudatio. Quoniam autem difficile est recensere omnia eius certamina pro fide orthodoxa, oportet illud in summa dicere, quòd ipsi quoque cum Propheta inimicos Christi odisse mirabiliter inerat: maximè autem ostendebat se auersari Originem, qui existimauit suum in hoc ponendum studium, ut diuinæ apostolorum prædicatione nugas contexeret gentilium, & luderet in rebus minimè ludicris.

Ab Imperatore damnatur exilio. Restituitur.

Ps. 138

aduersat Originem.

Sed tempus est transeundi ad ea, quæ deinceps sequuntur, & huius uiri miraculis piorum ac religiosorum auribus gratificandi. Nam cum Imperator impius edicta in omnes partes misisset, ut omnes, per cognationem, inquam, & sodalitatem, in eundem locum conuenirent: congregatus quidem est hic quoque sacer cœtus, senum qui erant in solitudine, insignis canicies, circa locum qui dicitur Hieratheon, cum communi patre & filiorum amante. Est autem hoc, locus cathedræ: quod fama est excitasse Constantinum, magnum inter Imperatores: in quo mos est, qui perpetuo seruatur, ut crux ueneranda quotannis exaltetur. Quædam autem mulier, quæ morbo laborabat in mamilla: cancrum eum solent nominare medici: Ea autem cum iam longo tempore ab eo premeretur, & à nulla quidē abstinuerat medicina, ex ea autem nullum adiumentū ceperat, nisi quod in Deo magis sperabat, quod humana desperaret remedia. Ea cū ingressa esset per Angelicā, quæ dicitur, portā, tristis stetit prope chorū, qui erat circa ipsos, & ad uirū ex ijs (is erat religiosissimus Isidorus) aspiciens, qui postremo præfuit sancto Sucelauræ monasterio, cū & figura & adspectu & lachrymarum fluxu significasset dolorē, qui eam uehementer cruciabat, & deinde propius eū accessisset, (neque enim sinebat dolor eam seruare illum pudorem, qui decet mulieres) rogauit an cum sacra hac multitudine magnus quoquè esset Theodosius, & qualis is esset adspectu. Viri enim fama ad eam satis peruenerat. Is autē cum didicisset causam, propter quam, cum quærebat, & simul morbum uidisset, & quam uel solo adspectu esset molestus, auertens oculos ab acerbo spectaculo: deindè etiam sciens, quòd illius fuerit, & eius qui est in eo spiritus, hæc potenti soluere medicamento gratiæ: quoniam nec ipse erat ignarus illius in Christo uirtutis, mulieri medicum ostendit digito, & signis eum accuratè describit.

Crux quotannis exaltetur.

Illa uerò sensim & sine ullo strepitu accedit, eum ualde sitiens, & in animo habens illam, quæ laborabat profluuio sanguinis. Deinde cum prope esset, mamillam sensim aperuit, fecitque ut cucullam attingeret, & rursùs sicut illa, suffuratur curationem, & à magnis doloribus citra laborem inuenit solutionem. Simul enim ac pannum attigit, eius dolor recessit: perinde ac si tenebræ aliquæ solutæ essent aduentu luminis, aut fœnum ignis irruptione. Ille autem (nullo enim modo poterat ignorare, quòd ea tā pulchrè & ex fide fuerat suffurata) protinus est conuersus, & cū uidisset mulierem, soluit timorem, qui eā inuaserat, in magnum gaudium curationis, Esto, dicens, bono animo ô filia. Meus enim dixit Dominus: Fides tua te saluā fecit. Diuinus autem Isidorus confestim currens ad mulierem, (cupiebat enim oculos quoquè suos pascere adspectu miraculi) cum ad eam peruenisset, & curiosius adspexisset, uidet mamillam planè sanam, & omnis morbi adeo expertem, ut nec cicatrix, nec ullum in eo esset impressum uestigium grauis, quod paulò antè fuerat, ulceris. Ità Deus aperit eam, quæ latet, uirtutem, & eos, qui illius solum oculis uolunt manifesta fieri, quæ ab eis rectè geruntur, non sinit abscondi, nec relinquit in angulo: nec ut prædicētur, eis solum modo reseruat in futurum: sed eos quoque, qui hic sunt abditi, producit in lucem & prædicat: & eos, qui sunt sæpè obscuri & inglorij, claros facit & illustres, & sedere facit cum populo potentum. Verumenim verò hoc quidem est einsmodi. Oportet autem alia quoquè persequi.

Mat. 9

Etiam prisci monachi cuculla utebātur

Insigne miraculum.

Mat. 9

Postquàm enim tyrannum quidem falx mortis abstulit, patribus autem certè successit, id cuius studio tenebantur, & unusquisq; ad suum redierat monasterium, modò quidem ibat Bethleem hic uir præclarus modò cum orasset, reuertebatur. Magnum autem laborem itineris recreans, diuertit ad Martinum. Cum autem uenissent ad amplexus, & se inuicem spiritali impetijssent osculo, cum eo anima quoquè congrediente, primum quidem fuit eis apposita mensa sermonum, quibus præclarè suos pascebant animos, se oblectantes sanctorum eloquijs, & senum narrationibus, cum quibus intercedebat eis morum cognatio. Cum autem tempus inuitaret, ut meminissent etiam alimenti corporis, non aderat quidem frumentum, ut panis apponeretur: lentem autem discipulis iussit coquere Martianus. Et illa quidem fuit apposita sine pane: Cum autem cognouisset magnus Theodosius tam apertam inopiam, qui egens erat, fuit diues in inopia,

Mensa sermonū optimorum

Nota lautitias sanctorum patrū.

inopia, ipseq; magnoperè studebat, ut lautiori conuiuio exciperentur hospites. Iussit ergo discipulo, ut è pera proferret panes, quos parauerat ad uiaticum. Et illi quidem producti sunt & oppositi. Ij uerò propter charitatem, quæ lætificat, non minus lautum celebrarunt conuiuium ex ijs, quæ erāt necessaria, quā si prolati essent cibi superflui.

Vt solet autem fieri, sermones quoquè admiscentur conuiuio, & complures ex ijs lepidi & iucundi. Hilariter autem diuinus eum rogabat Martianus, dicens: Noli ægrè ferre tanta fame laborās hospitium, nec conqueri quod panem uobis non apposuerimus cum frumentum nobis admodum turpiter defecerit. Cum hoc dixisset, admirabilis Theodosius defixis oculis in barbam Martiani, uidit granum frumenti, quod nescio undè ceciderat, & illinc sustulit hilari & cauta dextera, & dixit: Eccè frumetum. Quomodó autem dicitis uos egere frumento? Et hoc quidem ab eo dictum uel etiam factum fuerat lepidè & iucundè. Ille autem cum granum, tanquàm egregiam aliquā & præstantem sementem, supinis manibus accepisset, id ponit in horreo frumenti, credens eam sine labore multum fructus allaturam, & esse superaturam agricolarum industriam. Id autem ei accidit longè amplius & copiosius, quàm sperabat. Nam cum sequēti die esset horrei ostium aperturus, (ò arcana tua Domine miracula) uidet quæ intus erant plena fructibus: qui reuerà prouenerant absq; agricultura, aut potius cum agricultura solius orationis. Cum ergo nihil esset in hoc cunctatus Martianus, statim mittit unum ex suis discipulis ad magnum Theodosium, ei significans mirum & ineffabilem rei euentum, & simul ad admirabilis spectaculi societatem eum uocās. Postquàm ergo is quoquè uenit, ostium quidem erat parum apertum, frumentum autem à seipso extrudebatur, cum nō posset horreum capere multitudinem, & sic ex eo per multum foras effundebatur. Hoc est prioribus quoquè simile, & miraculo de panibus nihil dissimile, quòd olim meus effecit Christus. Nam una omnino est in utrisque operatio: nisi quòd illic quidem ipse erat præsens & administrans: hic autem suo famulo utens ministro miraculi, sicut prius quoquè Apostolis. Post hoc autem oportet illius quoquè meminisse.

Nota eximiū miraculum.

Matt. 14. & 15.

Mulier quædam, cui insignis patria erat Alexandria, ingentibus autem abundabat opibus: dicatur id etiam, quod erat in ea multo melius, & dignius ꝙ committatur auribus, nempe quòd & diues erat bonis moribus, & curam gerebat uitæ piæ ac religiosæ. Ea cum accepisset filium, (erat autem hic ei unigenitus, & solus in se rectè seruans semina generis) uentitabat ad monasterium, & adducebat eum ad pedes magni Theodosij. Puer uerò etiā anteq̄uā adduceretur à matre, ubi ꝓcul uidit Theodosiū, ꝓinus illū esse exclamauit, qui eum super puteū sustinens cōseruauit. Rogata autem mulier, quidnam sibi uellent ea, quæ dicebantur à puero, dicebat eum quidem lusisse unà cum æqualibus: cum autem ludo esset intentus, & nō præuideret, quæ erant in pedibus, deiectum fuisse in puteum, eumq́ue profundissimum. Et qui aderant quidem, immaturam & acerbam mortem pueri deflebant. Nemo enim erat, qui non existimaret puerū fuisse statim ab aqua soffocatum. Quid enim ex ea re poterāt aliud suspicari? Deinde etiam se humane gerentes, seipsos statim demittunt in puteum: non ut eum acciperent anteq̄ moreretur: (Qūo enim eius esse posset uel spes minima?) sed ut anteq̄ corrumperetur, eius corpus attraherēt, matri donum calamitatis, & acerbū oculis spectaculū, & stimulum doloris, tanq̄ ex naufragio cōseruatum, simul & fugiendū & desiderandum matris oculis. Postquàm autem descenderunt, & eum inuenerunt sedentē super aquas, & nec tantillum quidem madefactum, sed qui sustinebatur ueluti ab aliquo solido, ore aperto manebant, mirabantur, dubitabant, nesciebant quidnam cogitarent de eo, quod cernebant. Sed cum eum ex aquis extraxissent, & non absque diuina prouidentia rem factam fuisse iudicassent, eum rogabant, is dixit, quendam adstitisse Monachum, tali habitu, amicto & forma præditum, dicens omnia insignia, quæ erant patris Theodosij longe simillima. Et huius, inquit, mihi manus causæ sunt, nè in aquis interierim, quæ me rectè sustinebant, & efficiebant ut essem aquis superior.

Puer ipsus in puteum manet illæsus.

Hæc mater & narrabat, & adiiciebat: Ego, inquit, cum ex illo tempore filium accepissem, urbes obeo & uicos & montes & præcipitia, labores subiēs, multos quidem, sed non iniucundos, ut liceret mihi incidere in eius seruatorem. Nunc autem cum eminus eū agnouisset filius, mihi quoquè matri dedit ut agnoscerem: & eum apertè prædicat libera lingua, & quæ suspicionem omnem superat & mendaciam, meq; gaudio repletam & admiratione, & ueluti quodam diuino furore percitam, non finit quiescere. Hæc cum dixisset, ad opus quoquè accessit, ut quæ protinus ad genua patris aduolueretur, & illius poplites ambabus prensaret manibus, & complecteretur labris simul & animo, calidas in eos lachrymas effundens, & seruatorem, & uitæ authorem, non solum filii, sed suę quoquè magnum uocans Theodosium. reuerá enim ei fuisse futuram deinceps uitam non uitalem, aut uel ipsa morte longe amariorem, si tam intempestiuè, inquit, & miserè ei filius interiisset.

Potest autem oratio quoquè aliquid aliud dicere, simile præcedenti. Nam quædam alia mulier, quæ in partu quotannis grauiter laborabat, & nec ex eo aliquam capiebat utilitatem. Priusquā enim infans editus esset in lucem, è uita excesserat, & labores luctus, & mors partum excipiebat filios, & erat orba filiis, cum iam longo tempore malo esset uexata, uix tandē inuenit meli medicamentum, & cum ad sanctum cōfugisset, eiq; affectionem suam dixisset & calamitatē lachrymis potius quàm uerbis uirum orat uehementer, ut malum ei sisteret, nè amplius progrederetur. Si stetur autem, inquit, non aliter, quàm solo tuo nomine, si permiseris id quod nascetur, sic uocari. Et hoc erit, inquit, mihi & solutio calamitatis. & filio causa uitæ. Hæc cum petiisset, & annuentē magnum nacta esset Theodosium, & quod deinde natum est Theodosium nominasset, uehementi quoque fide dignam inuenit mercedem. Non amplius enim partus labores ei perpere lachrymas, sed aperte lætitiæ occasionē, cum eum, qui inter uiuos erat primogenitus: Theodosium adhuc uideret superstitem, & complentem chorum monachorum eius, qui illum genuerat secūdum spiritum: & orationis fructum potius: quàm alui, conspici ex operibus: quādo quidem hæc quidem morientium, illa uerò uiuentis mater fuit, & ideò adductus est ad monasterium ab ea, quæ genuit & uicissim Deo est redditus, ut sicut præsentem, ità etiam manentem uitam consequeretur. Multa alia eiusmodi posset quispiam illius recensere.

Mulier post crebros abortus saluam edit prolem.

Quædam itaque alia mulier, profecta quidem ex ciuitate Bethleem, quæ similiter in partu laborabat, æquè autem infelix erat eius euentus, & in pariendo grauiter affligebatur, & in magnum uocabatur periculum, eadem quoque impetrat à magno Theodosio, eodem medicamento usa adcurationem, & filio suo eodem, quo ille, uocato nomine. Quem non solum uidit grandem, & qui iam ad uirilem ætatem peruenerat:

Item alia.

rat:

rat, sed manuum quoque artificio præstantem, & qui fuit ædificator optimus sui temporis. Sunt ad mirabilia, quæ dicta sunt, sed quæ restant, sunt iis longe ad mirabiliora.

Cum bruchus aliquando & locusta terras depopularentur, ineuitabilibus senectutis uinculis uinctus magnus Theodosius, & qui nec liberis quidem pedibus uti poterat, saluti multorum postponens omnia, ita ut erat affectus pedibus, & baculo more senio supplens quod sibi deerat, uiam peragit, ut sic magis Deum quoque traheret ad misericordiam, ut qui adspecturus esset necessitatem eius profectionis. Discipulis ergo manus sustinentibus, & omnibus modis eius ingressum adiuuantibus, peruenit ad locum eis innixus, ubi bruchorum & locustarum multitudo ingens, agros non minus quam hostes, populabatur & deuastabat. Cum ergo sanctus illic staret, & manus sustulisset Deo supplices, & deinde horum bruchorum & locustarum unum in manus sumpsisset, & partim quidem cum uilissimis & breuissimis animalibus, tanquã cũ conseruis, disseruisset, partim autem iussisset, ut labori pauperum & agri culturæ parcerent, hoc enim uobis, inquit, communis quoquè præcipit Dominus. Cumquè cum eis ita placidè locutus esset, tanquàm cum animaris, ea quæ dicta fuerant, consecutum est miraculum. Tantum enim examen deinceps mansit in regione, & nec transiuit aliò, nec damnum dedit ijs locis, in quibus uersabatur, sed ueluti fœdere inito cum agris, decætero circunuolabat quidem. & arrodebat spinas: amicitia autem & pax ei intercedebat cum fructibus, & ab eis omninò abstinebat.

Bruchos et locustas, nè noceãt, coercet

Sed hæc quidem per se, alia autem rectè quoquè gessit per alios. Nam cùm alias flagellum simile terram premeret, & uidebatur fore, ut mox ei uico incumberet, ex quo & uicini omnes parabant commeatum, & qui multis benignè communicabat ea, quibus opus habebant, cum uas quoddam impleesset oleo, & hoc inuocatione diuina sanctificasset, id mittit in uicum: & cum uiris tradidisset fidelibus & pijs, hoc solum suffecit, ut esset tanti mali solutio. Tunc enim repentè de medio sublatum est id, quod lædebat, & uicus conseruatus est illæsus.

Oleo benedicto arcet noxia animãtia.

Vestimentis aliquandò fuit opus fratribus: & illi quidem ei exhibebant molestiam, ut aliquid præberet ad emendum, quoniam si uelle & commiserari tolleretur, nihil erat: Sed tamen confidens ueridicæ Domini promissioni, ea tunc apud eos est usus dicens: Nolite esse solicitr de crastino. Sequenti autem die effectum sunt consecuta ea, quæ promissa fuerant. Protinus enim quidam alicundè adueniens, centum dedit aureos: qui quidem dati, ad usum uestimentorum seruierunt fratribus.

Mat. 6

Iulianus quidam, qui ab ineunte quidem ætate uenerauit ad magnum Theodosium, postea autem fuit ipse quoquè cognitus Pastor optimus, ecclesiæque, quæ est in Bostra, fuit ei credita administratio. Is ergò de ipso quoquè hæc narrabat, quòd cum fuissent in ciuitate Bostrenorum: semper enim magnus Theodosius eum habebat socium uitæ ex Christo agendæ, uolebatque cum eo philosophari, & esse socius solitudinis. Cum ergo fuissent in dicta ciuitate, primum quidem mulier quædam insignis & uitio nobilis, cum sanctum dixisset planum & impostorem, in oculis eorum dedit pœnas, intemperantis linguæ acerrimum subiens supplicium, cũ graui morte eius erupisset anima. Deinde autem, inquit, nos quidem ciuitate egressi, proficiscebamur ad Apostolorum templum, quod est propinquum. Monachi autem quidam ex monasterio propinquorum, qui morbo Seueri laborabant, cum nos uidissent accedentes, lignum quòd conuocat ad ecclesiam, pulsabãt ante horam consuetam, & synaxim significabant fratribus.

Mulier atrocis cõuicij ĩ sanctũ, diras luit pœnas.

Magnus autem Theodosius intellectis insidijs, cum diuino zelo accensus esset eius animus, uerbis Domini opportunè est usus: & eos, qui ipsi insultabant, iustè est ultus, lapidem non esse mansurum supra lapidem eo in loco, ipse quoquè minatus. Porrò autem minas consecutus est effectus. Breue tempus intercessisset, & quædam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidẽ igni mandant monasterium, & diripiunt etiam quæcunque illic erant: & abducunt captiuos monachos, & nunc proponitur locus, acerbum oculis spectaculum, qui non magis meretur uideri, quàm defleri. Sed hæc quidem narratio apertè est disciplinæ & castigationis, Alteram autem, quæ est planæ gratiæ particeps & utilitatis, uult addere oratio.

Lu 21

Dux Romani exercitus, (mos est autem eum uocare Comitem Orientis) nomine Cericus, in bello audax, in Deum autem pius. Is iam incursionem facturus contra Persas, existimauit oportere se primũ currere Hierosolyma, & illinc aduersus hostes assumere auxilium. Cum autem statuisset in transitu ire ad hominem Dei: eum enim ualdè trahebat illius fama, & uirtutis illecebræ: dum abiret, & multa alia licuit ei audire ex sacra illa lingua, & hoc inter cætera, Ne, quomodò diuinus Dauid, in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio: sed nec in multorum hominum confideret millibus, unum autem sciret auditorem, uim inexpugnabilem, cui est factu facile, ut unus mille persequatur, & decem millia profligentur à duobus. Hæc cum Comiti sanctus dissertuisset, ità fuit ille captus ab eius admonitionibus, & ita flagrare cœpit eius desiderio & ardenti fide, ut ipsum cilicium, quo magnus ille interitus induebatur, loco cuiusuis alterius rei arma, peteret quibus se conseruaret. Quod quidem cum accepisset & induisset, & consueta aggræssus esset certamina, paulò post uictor redijt, cum & animi & manus præclara ostendisset facinora, & digna quæ commemorentur.

Ps. 43.

Cum rebus ergo fortiter in bello gestis, insignis & clarus esset reuersus, nequaquam ingratus fuit in benefactorem, neque ut multi, qui postquàm sunt consecuti, obliuiscuntur beneficij, sed se similem conseruans in omnibus, rursus uenit ad sanctum cum uehementi cordis exultatione, & gratias agens, & ei uniuersam adscribens uictoriam. Dicebat enim: Illo ipso tempore pugnæ, mihi quidem cum pro thorace tuum induissem cilicium, ueniebat in mentem considere, & in hostes irruere. Cum autem manus conseruissemus, magnę exoriebantur tenebræ, tanquam in densa caligine: & ab alijs quidem omnibus ea etiam, quæ prope erant, cerni non poterant, ego autem te solum mihi uidebar uidere me præcedentem, & manu significantem, & admonentem ut has quidẽ prælij partes dimitterem, in has autem pugnarem, & te duce equum agere, donec conspectus terribilis & intolerabilis inimicis, uehementi terrore omnibus iniecto efficerem, ut se conijcerent in pedes, & turpem fugam lubenter eligerent. Et hæc quidem ille, qui etiã dignus est habitus diuina hac apparitione.

En qui sit cilicium sancti uiri

Non ad illum autem solum, sed etiam ad alios magnus Theodosius, ad multos quidem inter nauigandum, ad multos autem in faciendo itinere, & ad alios quidem, qui cum furenti mari & ui uentorum colluctabantur, ad alios autem qui in ora ferarum inciderant, & ad alios quidem in somnis, ad alios autem uidentibus renerà eorum oculis accedẽs, liberauit à periculis. Non hominibus autem solum

Nota quã multis adhuc in corpore positus apparent.

L adeo

adeò acris fuit adiutor, sed bonæ huius quoquè animæ benignitatem uel in bruta animantia, parata est ostendere oratio. Viatori enim aliquando asinum deducenti, sæuus leo occurrit, qui uiatorem quidem neglexit, in asinum autem irruit. Atq; uiatorẽ quidẽ, ut accidit ijs malis, quæ pter spẽ eueniũt, stupor inuasit & metus: temporis autem uelocitas effecit, ut unum solum inueniret medicamentum ad ferendam opem, nempe nomen sancti Theodosij. Quod quidem cùm dixisset, statim cessauit & ira feræ, & repressus est uehemens eius impetus.

Iam uerò qualis fuit in futurorũ præscientia? Oportet enim paucis quæcunque sunt illius ostendere, & ueluti eorum gustum præbere, ut sit etiam manifestũ omnibus, quòd quomodo nullius ex ijs, quæ ex uirtute geruntur, ità ne charismatum seu gratuitorum donorum fuit expers. Iussit aliquandò, ut præter solitam horam pulsaretur lignum, nondum enim erat hora secũda diei, & præcepit, ut fratribus significaret synaxim. Illi autem conuenerunt quidem: neque enim poterant contradicere, ut qui optimè didicissent obediẽtiam. Cum autem fuissent congregati, rogabant cur nam cõuenissent ante tempus. Ille uerò, ò puram animam, ò oculos, qui procul omnia adspicitis, flebiliter lugens & miserabiliter, Orandum est, inquit, o patres orandum est. Video enim iram Domini, quæ iam mouetur aduersus Orientem. Hæc ille quidem dixit. Illi autem tũc quidem neque uidebant aliquid, neq; unà cum eo dolorem accipiebant: quoniam non ijsdem, quibus ille, intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die, postquàm prædixerat, auditum est, Antiochiã fuisse magno terræmotu euersam, illo tempore, quo iam prædixerat ille magnus: totquè ornamenta, tantamquè cecidisse speciem & pulchritudinem, & in uilem puluerem redactam iacere ciuitatem, quæ neque tanto casu dignas consecuta est lachrymas, neque luctum, qui exæquaretur calamitati. Atq; talis quidem fuit eius præscientia. Res autem multas præclarè ab eo gestas, præcedens ostendit oratio.

Claret spiritu Prophetia.

Antiochia corruit

Oportet autem hoc quoquè addere, ad quãtam humiliatis altitudinem peruenerit. Contendebant & depugnabant inter se aliquando duo ex fratribus. Is autem suadebat, ut componerent inimicitias, & odium commutarent amicitia, quæ decet omnem Christianum, multo autem magis monachos. Quoniam autẽ dicens non persuadebat, uidebat autem illorum esse maiores inimicitias, quàm ut suis uerbis placari possent, fit supplex protinus pastor ouium magister discipulorum, pater filiorum, & illorum bonum postulabat ipse, tanquam proprium beneficium, eorumque morbum & uulnus medicus rogabat ut sanaret. Rogabat autem non leuiter nec contemptim, sed magno pere & uehementer, sed magnam moderationem afferens & humilitatem: Se enim humi deiiciens iacebat, aperta figura humilitatis mollire se credens duritiem inimicitiarum, nec prius destitit rogare, quam eorum odium mollierit, & eos, qui à se inuicem male erant diuisi, amicitiæ uinculis colligarit.

Nota eximiã humilitatem.

Segregauit aliquem ex fratribus, iuste se gerens, cũ iusto scilicet coniuncta clementia, uidebat enim morbum egere tali medicamento. Ille uero bona malis cõmutans, simul & ordinem transiliit, & eandem rursus intulit pœnam ei, qui nihil habebat simile, perinde ac si quis iuberet sanos ea tolerare, quæ tolerãt ægroti, adeo ut sit manifestum, fratrem quoque alio morbo laborare grauiori, nempe impudentia. Quid ergo magnus Theodosius, moderatione & humilitate ualde excelsus & cælestis? Pœnam quidem suscipit, tã quam quæ rectè fuerit imposita, & ut quæ in ipso locum habeat, neque prius diuinis communicauit sacramentis, donec ipse, qui ligauit, induxit ipse quoque solutionem. Erat enim Mosis euidenter imitator terribilis quidem & inexorabilis iis, qui in Deum peccabant ualde autem mitis & mansuetus iis, qui ipsum offendebãt. adeo ut nec ueniret in contemptum, propterea quod esset mitis & mansuetus, nec grauis ac molestus propter nimiam austeritatem, & ut qui solum corporibus imperaret, non animis. Voco enim quod ex metu quidem solum est imperium, imperiũ corporũ, id autem quod desiderium quoque habet cõ temperatũ, etiam animorum.

En, ut et iniustè excõmunicatus nõ cõtẽpserit.

Non solum autem, Mosis, sed etiam cuiusuis alterius in uirtute excellentiam imitabatur, utporè Abrahæ, quòd Deo pareret in omnibus, & omnia propter illum contemneret, non solummodo pecuniam aut patriam, aut familiares & cognatos, sed ipsam quoquè naturam & uitã. Iis enim, qui genere attinebant, non Deum solum, sed eos etiam qui ex Deo uiuebãt, putabat esse præferendos, & eos magis attrahebat ad cognationem, propter uirtutis rationem & studij & uoluntatis, quæ in idem confertur. Isaac in spiritales patres usque ad mortem obedientiam, & eius corporis gratum & acceptum sacrificium: Iacob perfectam sinceritatem & libertatem ab omni improbitate. Huius autem sunt fide digni testes, qui cum eo consuetudinis & familiaritatis fecere periculum. Ioannis solitudinem & inediam: Petri, cum exacta fide, uehementiam & ardorem: Pauli, pro eo quod est honestum perpetuam actionem, afflictionem & diligentiã, & quòd propemodum uniuersum orbem terræ, sicut ille, partim quidem pedibus, partim uero sermonibus, partim uerò fama perualerit, & ut semel dicam quomodo quis pictor præstantissimus, qui præstantissimos uirtutis colores undiquè collegit & rectè miscuit, is ueluti quoddam exemplar suam uitam laudatu quàm imitatu faciliorem, proposuit uirtutis studiosis.

Virtutes patrũ ut in se expresserit.

Neque uerò Iob admirabilis erat extra chorum eorum, qui sumpti sunt ad imitandum, sed eius etiam tolerantiam, semper quidem, in fine autem apertius est imitatus. Nam cum iam esset è uita humana excessurus, & pro ijs, quos tulit laboribus, mercedes & remunerationes, quas sperauit, accepturus, postremò eum inuadit morbus diuturnus, & propemodum ne iuuenui quidem & florenti corpori tolerabilis, nedum tanta senectute confecto, & quam uirtutis causa susceperat, afflictionẽ. Ea de causa & toto *animo iacebat in lecto, cum inexpugnabilibus colluctans doloribus, & talibus dilatatus afflictionibus. Tunc enim attractam habens ilium pellem, & ut dicitur, umbræ simulacrũ effectus, adeò ut nihil ei pter ossa relinqueret, nihil tñ mollæ, nihil illiberale, nihil indignũ aut fecit, autẽ lo cutus eo spiritu, qui tali uitæ conuenit. Quinetiam cum quidam senex intensam ac uehementem uim morbi adspexisset, & ei dixisset, Roga Deum. fortè enim malum sic sistetur: non amico nec benigno, ut solebat, eum adspectu intuens: Nè tu mihi, inquit, o pater quidquam de eo dixeris. Nam cum me sæpè tales subiissent cogitationes, arbitratus has esse potius maligni insidias, quàm consilium, eas toto studio repuli, ut qui illud apud me reputauerim, quòd præsentis quidem uitæ bonorum satis magnum fructum cœperimus, ut qui gloriam scilicet & nomen sumus consecuti. Oportet ergo omnino affligi, & mala perpeti, & aliquam habere partem, quæ digna sit, ea quæ est illic, consolatione, nè nobis quoquè merito illud dicatur, quod diuiti dictum est: *Præcepisti bona tua in uita tua. His auditis, se abscõdit senex, & nec habebat quidem omnino, quod sancto responderet.

*for. * anno.*

Eius inuicta patientia.

** Recepisti. Lu. 16*

Cęterũ illius patiẽtię & tolerãtię multa quidẽ sunt alia

alia quoq; signa, testes autem sunt ij quoq;, qui in tempore infirmitatis ei inseruire, quod nihil ex animæ operationibus à morbo fuerit ei surreptum nec in amore diuinorum eloquiorum ipse omnino se ipso uisus sit inferior aut frigidior. Est autem hoc quo què signum uehementis illius rerum diuinarum meditationis. Nam etsi illius oculus somnum sæpè gustauit, utpotè flexus ab ea, quæ omnia uincit, natura, at eius quidem certè labra faciebant, quod consueuerāt. Quocirca etiam interim, dum à somno surgeret, canticum ad Deum cōprehendebat labris, adeo ut, quod dicit diuinus Dauid, in eo impleretur, Et noctū canticum eius est apud me. Porrò autem multa quoquè dicunt eum in morte diuinasse, multa autem prædixisse de futuris, per spiritum qui in ipso conhabitabat. Nam cum eum circunsistens totus cœtus fraternitatis, specie quidem illum, reuerà autem seipsum unusquisque defleabat, ut qui talem patrem amitteret, qui eos in Christo genuit, ex Pauli sententia, quique carnalium Patrum uiscera longè uincebat sua in illos affectione, & cum quo unà maluissent deficere, si fieri potuisset, quàm eum uidero excedentem.

Etiam dormiēs orat.

Psa. 41

1. Co. 4

Is autem cum eos satis esset adhortatus, ut in loco permanerent, & ut ingruentes tentationes ad finem usque fortiter ferrent, & ut eis obedirent, qui post ipsum præfuturi essent monasterio, & prædixisset omnia, quæ erant euentura, dat eis illud signum, quòd finem essent acceptura ea, quæ dicta sunt. Si enim post meum, inquit, decessum uideritis mihi gregem augeri, & quo magis tempus processerit, tanto se maiorem euadere & meliorem, tunc dico uos de alijs quoque bonam spem oportet concipere. Quòd si non sint hæc hoc modo se habitura, clarum est, fore ut nec reliqua finem sint acceptura. Quæ quidem an euenerint, sicut ille prædixit, & finem acceperint, ipsa ante alia testantur, quæ uidentur, magnitudo quidem ædificiorum monasterij, & multitudo eorum, qui inhabitant & eorum uirtus eiusmodi, ut cum eis nemo possit contendere. Viuam autem illius post mortem quoque gloriam, & quanta ei fuerit apud Deum fiducia, quinam alij apertius ostenderint, quàm oculi quidem cæcorum, pedes uerò claudorum, & manus eorum, qui erant manci ante illius preces, ex quibus illæ quidē ut mouerentur, hi uerò ut currerent, oculi autem ut uiderent, per eum acceperunt, & ante hæc ipse loculus reliquiarum, qui unguenti fons esse cognoscitur?

Sed hic quidem oratio, quæ nos portat tanquam fluentum aliquod, admonet me ut in eius morte amplius immorer, & tractem quemadmodum excesserit, & ea etiam, quæ post ipsam sunt cōsecuta apertius eloquar. Postquā enim uidit Magnus illā apropinquare, & sciuit futurū, ut post tres dies ad communem patrē & cælestem transmitteret, cum tres solos Episcopos accersiisset, perinde ac de re aliqua communi cum eis tractaturus, turbam enim & tumultus uitabat ille maximè: & simul etiam, ut dierum numerum per ipsos ostenderet, quòd scilicet plusquàm tres non uiueret: Cum eos ergo accersiisset, salutat lætus tristes, lachrymantes non lachrymans, animo anxios ipse hilaris, sicut etiam erat consentaneum. Nam illi quidem priuabantur eo, qui desiderabatur: Hic uerò deducebatur ad eum, quem magis desiderabat. & illi quidem se patre priuari ægreferebant, hic uerò proficiscebatur ad Patris tabernacula. Hic quidem uidebat finem eorum, quæ ei afferebant molestiam, illi uero ducebant illius mortem esse rerum molestarum principium. Deinde cum manus sustulisset ad orandum, & labra sensim mouisset, ità ut ijs qui adstabant, relinqueret cogitandum, quòd extremi ad Deum excessus uerba loqueretur, & post orationem eas decorè pectori imposuisset, generosam illam & uerè dæmonibus terribilem & inexpugnabilem animam commendat in manus Dei, cum omnes annos uixisset centum & quinque, & paulò amplius. Deus autem eius mortem statim honorat diuino miraculo. Hoc autem fuit:

Moritur uir sanctus 105. annorum.

Vir quidam nomine Stephanus, genere Alexandrinus, qui iam longo tempore uexabatur à maligno spiritu, & magnum quidem prius rogarat Theodosiū, ut eum curaret, & ideo usque ad extremum eius spiritum permanserat, non autem impetrauerat, quodam diuiniori omnino consilio, utpotè quòd post uinculi solutionem, & beati Patris dimissionem, maligni quoquè spiritus reseruaretur dimissio. Hic ergo cum fuisset prope lectum, qui corpus ferebat iam mortuum: tunc enim erat sanæ & compositæ mentis, quod maiorem quoquè ei dolorem afferebat, ut qui posset considerare, in qualem incidisset infelix calamitatem, & quòd quam solam habebat spem liberationis, ea quoquè sit priuaturus, mansurus sit autem perpetuò hanc grauem sustinēs tyrannidem, & ferēs motū dæmonis, secretos illos impetus, furorē horribilē, & quæ dici nequit, agitationē, casusq; miserabiles, qui ex eis oriūtur, & inenarrabilē apud hoies ignominiā. Hæc cum in animo uersaret, & rectè intelligeret, quòd nulla spes decætero, & nulla ab eis relicta esset liberatio, graui dolore cor ei feriebatur, igne uiscera incendebantur, grauissimo luctu anima tenebatur, quid non dicens, quid non faciens miserabile? capillos acerbè uellens, pectus ualdè feriens, frontē miserè solum pulsans, longum & acutum eiulans, pedes rigans lachrymis, eum qui iacebat, tanquam mortuum alloquens: Qui solus erat spes, solus seruator recedit, reliquit nos deditos dæmoni. Quodnam est adhuc refugium? Quænam est adhuc expectatio? Nunc ensi melius est sua sponte incūbere, nūc ignem, nunc mare ingredi, & sic dæmonis insultus effugere.

Hæc defleus infelix, se in lectum deiecerat, amplectebatur reliquias: malebat unà cum eo sepeliri, quàm lucem adspicere, tali tyranno seruiens. Quid ergo Deus rerum admirabilium? Mouet quidem dæmon interim, dum flet, hominem, & cum eum humi deiecisset, & totum ipsum in oculis omnium dilacerasset, ut uel sic inuoluntarium significaret recessum, quamque sit hominibus infestus, & quanto in eos cieatur furore, eum relinquit, aut potius ipse exturbatur, motus flagello diuiniore. Sic ergo ei & uiuo & post mortem cessit terra, & cœlum, & mare, & aer, & dæmones. Terra quidem à feris, cœlum uerò à siccitate, mare autem à periculis, aer uerò à locusta & brucho, dæmones autem a plagis homines liberantes, & nihil fuit, quod non deinceps eius testaretur uirtutum apud Deum fiduciam.

Dæmoniacus ad eius corpus exanimēl liberatur.

Cum autem fama repente omnem locū peruasisset quòd & magnus Teodosius ad suum Dominum iam excessisset, & magnum de dęmoniaco miraculum esset à non paucis auditione acceptum, Petrus ille magnus, qui tunc Apostolicā sedē tenebat Hierosolimis, ille, inquam, Petrus, cuius magna quidem fuit fama, famam autē superabat uirtus: accedit cū multis alijs Episcopis ad sepeliendas reliquias. Vndique autem concurrebat, & multitudo monachorū simul, & eorū qui simul promiscue uersantur cū alijs. Omnes autē ponebant studij, ut & partem aliquam attingerent, aut sanctorū illius capillorū aut sacræ uestis, aut certe uel solum appropinquarent, & beatum illum uultum uiderent: & de eo tanta certabatur contentione, ut ne diù quidē permitteretur sepelire reliquias, sed melius existimaretur prætermittere iusta quę nūc mortuis

Ecce q̃bus enconomijs tā ſcti uiri corp⁹ celebret. Quid hic dicēt noui hæretici?

Deinde uerò tandem permittente multitudine, honorificè ſimul & ſplendidè illud uenerandum & cœlis dignum corpus terræ mandatur & contegitur, non ut quod oporteret quidem abdi & latere, ſed quod ſeruabatur potius pijs, tanquàm opes & theſaurus: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſimul cum patre & ſancto Spiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI ARCHADII martyris, per Diuum Zenonem epiſcopum Veronenſem ſcripta, ſed nunc demum locis non paucis emẽdata & aucta.

12. Ianuar. Eſt ſermo 49. inter ſermones eiuſdẽ li. 3.

DVM beati Archadij martyris geſta, fratres chariſsimi, cæleſtis triumphi honore ſublimia, fidei annalibus recenſenda mãdamus in agone immortalis laudis Chriſtianus ſemper ardor animatur, fit geminum de religioſitate cõmercium, cum ad cæleſte præmium populus accenditur, & de martyris meritis nõ ſiletur. Sed quid illuſtris martyrij palmiferam tot trophæis coronam competenti ualeat ſermone differere cum in ſpiritali palæſtra multiplex luceat ſui numeroſitate uictoria, cũ in uno corpore tot martyria uideantur eſſe, quot membra?

Armauerat diabolus ſatellites ſuos in Dei populũ, ueterano odio deſertor antiquus, & totam familiam Chriſti impaſtæ feritatis graſſatione turbabat. Indixerat in homine Deo bellum, & infauſtæ ſuperſtitionis buſto in nefas conſcium toto mundo funereum fecerat rogum. Scatebat per tecta culminum publicum ſcelus, nec fuerat locus, in quo non erat pro religione ſacrilegium. Cogebatur Chriſti populus* uanis ſuperſtitionibus intereſſe, atque in cultus nefandi ritus, nunc aut libamina inceſta profundere, aut ornatus ſertis uictimas trahere, aut grauia nidoribus thura ſuccendere, aut inter fumidos ignes pallenti aruina funeſto ſanguine prolitare, ut illicita adminiſtratione miniſterii Chriſtianis mentibus Deus poſſet expelli.

**uarijs*

Sed dum bellum duri certaminis geritur, & familia Domini cælo ſpectante probatur, Archadius beatiſsimus martyr, huius inopinati nuncij horrore perculſus, paululum diſtulit pugnam, iam debitus ad coronam. Nam poſteaquàm turbari urbem funeſta conuẽtione cognouit, ac ſingulos quoſque ad funebre illud ſpectaculum trahi, contemptis uniuerſis facultatibus ſuis, amputatis radicibus ſeculi, deliteſcens, ſeceſsionis ſe commendauit umbraculo, utrunque Chriſtiano explicãdo uoto, ut & non longius uideretur à prælio, & ſecedẽdo Euãgelicæ iuſsionis aſtaretur exẽplo.

Archadius primò latitat.

Eccè itaque in eius hoſpitium, uelut in hoſtilẽ prædam, graſſantium ſatellitũ præceps irruit manus, ſperans occupatione feſtina Dei famulum poſſe depræhẽdi. Quem beati propinquus martyris, qui in eius fortè degebat habitaculo, abſentem eſſe aſsiduis uocibus inclamabat. Hunc uerò profitentem, ad nefandam cuſtodiam noxiè mancipes rapuerunt. Quem oblatum ſibi, iubet crudeliſsimus rector acri obſeruatione detineri. Ad futuræ gloriæ teſtimonium, tale beatus Archadius debiti martyrij quodammodo ſequeſtrauerat pignus, in quo nec Chriſtum relinqueret, nec propinquum. Statim itaque beatiſſimus martyr ſe latere non paſſus eſt, ſe ultrò offerens iudici, moram ſuam uoluntariæ oblationis præiudiciis excuſauit. Cui cum prouinciæ rector priſtinè eius fugæ ueniam ſub pactione promitteret, ſi ſe uel ſero nefandis ſuperſtitionibus immiſcuiſſet, talibus in eum ſanctiſsimus martyr uocibus exilijt:

Quid (inquit) uaniſſimè omnium iudicũ? putasne, aut de lucis iſtius incongruis uſuris, aut de properæ mortis ſubitis damnis familiam dei poſſe terreri, cum ſciamus Apoſtolica fide eſſe perſcriptum, Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum? Excogita quibus potes ſuppliciis tormenta grauiora, maioribus te furoris ſtimulis accende, cuiuſuis cruciatus exercere molem, nos à Deo non poteris ſeparare.

S. Archadij egregia cõſtãtia Phil. 1.

Statim igitur crudeliſsimus rector uiperei ueneni felle commotus, iubet noua & inuſitata animaduerſione pœnarum, nec uſuali in reos lege, carnificum manus in martyris membra ſæuire. Viluerunt ungulæ, inutiles ictus uiſi ſunt plumbatarum, ſtetit contẽptus eculeus, crebri fuſtium imbres, maiores pœnæ contemplatione neglecti ſunt.

Excogitatur nouum ſtupendumque ſuppliciũ, quo ſe in homine uincere crederet Deum: Iubet ſanctiſſimũ martyrem furoris ſui conſciis tradi, quibus nihil aliud imperat mandatorum, niſi ut nõ præpropero diſceſſu martyris, ſpiritus migraret ad cælũ. Expectet, inquit, mortem ſuam, & per membra diſtentus, proprij corporis laniatione uiuũ cadauer adſpiciat. Incidantur (ait) ab articulis manus, à cruribus pedes. O inſane hominũ, fraudauit te furor tuus! Adhuc erat in uictima Domini, quod poſſit offerre. Amputandã linguã mandare neſciſti, quæ in colluctatione martyrij prior ſolet Dño confiteri. Ductus eſt tandẽ beatus Archadius ad exoptatũ iuſtis orationibus locũ. Et intuẽs cœlum, ſtetit Deo ſpectante ſecurus. Parauerat extenſa futuris ictibus colla, nudauerat gladiis uenientibus iugulum, putauerat ſe feralem iudicis amentiam citæ mortis ſorte ſatiare, dum ſubitò manus iubetur extendere; ac ſuper ceſpitem nudus proiectus in faciem, pedum extrema nudare. Eccè inter ipſa ſupplicia uacare non finitur, ſed orationis inſtar per carnificis tormenta meditatur.

Nota immanitatẽ ſæui iudicis.

Erexerat ſecurim percuſſor inſanus, & ſignans oculis uulneribus lineam, feralis ictus aſsidua contemplatione uibrabat. Hæſerant confeſsionis ſuæ glutino intrepidatæ martyris manus, nec ſalientes digiti futuræ mortis exitio palpitabant. Tantã fuit in martyris deuotione conſtantia, ut omni corpore paratus ueniret ad gloriam. Nox itaque ut deuotũ uulneribus corpus carnifex uidet, ſtatim cadẽtis ſecuris ictũ neruorũ cõnexa diſſoluit, & cũctas cõpage diſcuſſa iuncturas corporis rupit, exilierunt ſectæ manus, & redeunte in ſe uenarũ meatu, paululũ ſtupore fugitiuo, rurſus in ſe riuos ſanguinis, ruens unda cruoris effudit. De hinc poplitibus furiſque porrectis, à germana coniunctione naturæ, gladio ſæui latronis plantarum limes incidit, & obſequio pedum corpus martyris uiduatur.

Numerẽt martyria, q̃ poſſunt numerare ſupplicia, & in uno corpore quantũ diabolus publicatus eſt furere, tm̃ cognoſcatur Dñs triũphaſſe. Sed durat inter hæc martyris ſpiritus, & morarũ numeroſitate ſeruatus præſtat uiuus, parte ſui corporis iã ſepultus, remorat in luce detẽtus, cuius mẽbris iã plenus ẽ tumulus.

O dignus glorioſi exitus finis. Aſcenſurus altitudinẽ cœli, corporis ſui impedimẽta præmittit, & exequias funeris ſui ipſe præcedit. Cui hæc eſt cõparanda cõfeſſio? Machabæorũ iũgẽda eſt numero, Eleazaro eſt adæquanda propoſito, cõparanda conſilio. Archadius beatiſsimus martyr adhuc demoratur in ſeculo, & iã martyr recitatur in cœlo, ut ſit nomen Domini benedictum, qui regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

2. Ma. 7. 1. Ma. 6.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM Christi martyrum Hermyli & Stratonici, Authore Simeone Metaphraste.

13. Januar. *Persecutio atrox sub Licinio.* IMpio imperante Licinio, & magnum adhibente studium, ut idola honorarentur sacris & sacrificijs, impendebat mors grauis omnibus Christianis, ciuitatesq; propter ipsos indagabantur, & regiones uicique & agri curiosè perquirebantur, & quicunque Christianum unum deferebat ad Imperatorem, uidebatur is esse ei beneuolus, & dignus maximis honoribus. Quocirca & ipse, & quicunque ei suberant, hac in re magna utebantur diligentia, cum ille quidē uarijs dijs, hi uerò Imperatori gratificarentur impio & scelerato. Ad hunc ergò Licinium aliquando in sublimi sedentem tribunali, accedit quidam ex ordine militari, piuinum deferens martyrem: Est, dicens, uir quidam Hermylus nomine, qui ordinem obtinet diaconi: qui diu quidem abhinc obseruat & colit ritus Christianorū, deos autē & te subsannat & nihil facit ò Imperator. Hæc cum audijsset Licinius, non distulit nec protelauit, sed ijs, qui aderant, statim iussit, *Hermylus comprehenditur.* ut eum ubicunque esset cōprehenderent, & ad tribunal adducerent. Atque illi quidē cū in omni loco scrutati essent, & eum alicubi orantem, & sanctas manus tollentem comprahendissent, ei significant iussum Imperatoris. Is uerò statim alacer alacres est secutus, nihil ignauum nec molle adspectu præ se ferens, quibus ex rebus manifestè fit animæ affectio, sed gaudēs potius & magna repletus lætitia, q; est propter Christum passurus.

Ille uerò, Responde, inquit, & apertè significa, an te Christianum fateris esse, sicut audiuimus. Hic uerò, Non solum hoc, inquit, cum præclara sententia & uoce confiteor, sed etiam, quòd Deo, qui sub uisum non cadit, sum consecratus, & ei assisto, ut qui illius *Hermylus Diaconus.* factus sim Diaconus. Imperator autem uolens se ostēdere urbanum, & ualdè ingeniosum, Ergo te, inquit, dijs diaconum, hoc est, ministrum exhibe. Martyr autem in risum uertens eius promptum & uersatile responsum. Videris, inquit, mihi esse surdus ò Imperator, aut etiam stultum agere. Dixi tibi me ministrare Deo, qui non cadit sub adspectum: Non autem horū, qui uidentur, aut potius ne uident quidem, esse Diaconum, quos ipse, ut qui falleris, perinde ac deos colis, cum sint lapides & ligna omnino inanima, & surda opera manus humanæ, & quæ ijs, qui sapiunt, sunt potius ridenda quàm adoranda. Non tulit Imperator dicendi libertatem, sed statim quibusdam instrumentis æneis, ad sumendum supplicium confectis, iubet genas quidē uerberari martyris, præconē autem hæc proclamare: Ne sis lingua nimium profusus, ò Hermyle, honora Imperatorem, dijs sacrifica, & liberare à supplicio. Is autem, etiamsi sic uerberaretur, perindè *Libertas sancti Hermyli.* ac si nihil subiret molestum, contra Tyrannū etiam exprobabat imbecillitatem, ut qui dubij perplexique esset animi, & planè uictus, & ideò non secus ac ij, qui sunt pusilli & abiecti animi, ex ira inferret supplicium. Deinde etiam clariore uoce utens: Plagas, inquit, quæ nunquam desinunt, & diuinas manus experieris, quòd eo, qui te fecit, relicto, surdis & mutis dijs attendis, & quod est grauius, aliorum uelut saluti inuidens, contendis ad eundem trahere interitum.

Postquā aūt uisum est Imperatori sufficere supplicium, & ira aliquid remisit de nimia acerbitate, tradit martyrem carceri, & tres dies iussit in eo manere, Fortasse, dicens, duceretur pœnitentia uanæ suæ pertinaciæ. Martyr itaque abiens in carcerem, psallebat: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat *Psal. 117* mihi caro. Iam autem ingrediens custodiam, Qui pascis Israel, dicebat, attente, qui deducis tanquàm ouē *Psal. 79.* Ioseph, Qui sedes super Cherubim, manifestare, & ueni ad nos seruandos. Sed si quidem martyr, & sic quæ erant grauia & molesta, propter Christum pati uoluit. Christus autem quomodo se habuit? Num famulum contempsit? Num illo patiente, neglexit ipse consolationem? Et quomodò fuerit hoc nostri Dei, benignitatisquè & clementiæ, quæ omnem superat cogitationem? Nō ergo defecit opem ferens, sed etiā incitauit ad animi fortitudinem, & ad eum Angelum mittit consolatorem, dicentem, Hermyle, esto bono animò, & noli timere, loquere, & noli tacere. Decerta & noli timere. Mox enim uinces tyranni machinas, & *Psal. 17* desuper feres præclaram coronam martyrii. Sic Deus armat potius aduersus tyrannum, qui non apparet. Sic accingit uirtute, & docet quidem manus ad bellum, dat arcum autem æneum, Ponit brachia & clypeum salutis.

Post tertiū certè diē, cum tribunal ascendisset Licinius, protinus diuino adducto Hermylo, Num modo inquit, statuisti diis sacrificare, & ab imminentibus terroribus, minisque & periculis liberari? An adhuc, inquit, ferris per præcipitium, & eadem rursus te cæpit amentia? Ad hæc fortiter admodum Christi miles, & pro dignitate eius, qui illum armauerat, Semel, *Constantia martyris.* inquit, dixi tibi ò Imperator, & oportet cōtentū prioribus, de iisdem non mouere amplius. Est enim mihi Deus in cœlis, cui soli uiuo, & cui mox meipsum hostiam offerre propero, & à quo spero maximum uenturum auxilium. Videam ergo, inquit Imperator, an is, qui cœlos habitat, satis tibi afferet auxilii. Statimq; iussit, & uiri sex raptim, quòd iussi fuerant, exequentes, uiri manibus robusti, immites & crudeles animo, cædem & furorem spirantem, cum humi martyrem extendissent, uirgis cædebant crudelissimè. Atque illi quidem sic faciebant, mortali regi seruientes. Martyr autem perinde ac si nihil haberet commune cum *Ceditur uirgis.* carne, quæ sic patiebatur, neque dolorum ullum sensum caperet, quietè perseuerabat in oratione, & Deo attendebat. Hæc autem erat oratio:

Dn̄e Deus meus, qui pp me sub Pontio Pilato flagella & plagas tolerasti, ipse me rursus pp te patientē confirma, ut possim cursum præsentē perficere, ut cū socius fuero ꝑpessionis, dignus quoq; sim, qui splēdoris efficiar socius. Et talis quidē fuit eius oratio, uox aūt protinus audita est desuper, dicēs: Amen, Amen, Hermyle, Post tres dies liberaberis à præsentibus molestijs: Præclaras aūt & magnificas accipies plenissimē laborū remunerationes. Et uox quidē martyri magnam attulit audaciā & animi fortitudinē: lictoribus āt magnū incussit timorē: oēsq; repētè in terrā procidētes, tremebāt & trepidabāt, adeò ut nec ipse Imperator, nec ulli alij fuerint immunes ab animi perturbatione, sed oēs ex æquo moti fuerint, etiāsi ille præ impietate cæcutiēs & grauissimè furēs, uoluerit intelligere ut bene ageret, nec uitiū est auersatus, ut dicā cū diuino Dauide, nec ullā eius, qui hæc faciebat miracula, *Psal. 35* uel minime acceperit notitiā. sed in carcerū rursus obscurum & tenebricosum lucisquè expertem tradidit martyrem.

Sed mētē adhibere oportet orōni, & Dei sapientiæ arcanū intelligere. Hinc.n. proficiscitur, id qđ est orōnis iucūdissimū, & est athletæ cōiūctorū cōmilitionē.

Is.n. cui in custodiā fuerat sanctus creditus,& qui curā gerebat carceris, erat ei ualde amicus & familiaris. Quis hic est? Stratonicus illæ sapiens, qui uidebatur quidem eadem sentire quæ amicus, & esse in religione eiusdem sententiæ, nondum autem audebat pietatem libere profiteri. Neque Ioseph occultam superauerat disciplinam, se amici tamen misereri,& eius ægre ferre cruciatus, ostendit multorum oculis. Sed de Stratonico quidem in præsentia dicere differamus. ea enim persequitur oratio, quæ ad diuinum pertinent Hermylum, nec patitur eorum abrumpi consequentiam. Martyri ergo Hermylo ingredienti carcerem, hæc oportunè canebantur & prudenter. Dominus illuminatio mea & saluator meus: quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, a quo trepidabo? Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si consistant aduersus me castra, non timebit cor meum. Si insurgat aduersus me bellum, in hoc ego sperabo. Sic dixit,& statim lux mirabilis desup in ipsum erūpit ad cōfirmandū id, qđ canebat, & uox rursus illinc est audita, iubēs athletā bono esse animo, & psalmū similiter cōfirmans,& sicut erat ei pollicitus post tertium diem finem esse uenturum.

Ps. 26.

Sequenti autem die cum procedendum esse significasset Licinius, & præsedisset in tribunali, proclamari iussit per præconem, ut duceretur Hermylus. Ille uero læto animo ductus est, lætis oculis,& cor habēs plenum lætitia, externus enim adspectus hoc aperte significauit. Subridens autem & caput mouens Licinius,& ueluti sanctum aperte ludificans, Age,inquit, quàm tibi cōducibilis fuit illa obscura custodia? Quo modo hoc, quod intercessit, spatium tibi reuera attulit aliquam sententiæ mutationem, & persuasit iussis cedere Imperatoris,& diis reddere ea, quæ debentur: an adhuc nobis opus erit tormentis aduersus tantam tui cordis duritiem? Martyr autem, Mihi quidem, inquit, tetrum illud & tenebricosum domicilium magnam lucem conciliauit,& nunc mea uersatur anima in tranquillitate,& uoluptate, & inexplicabili illuminatione, quæ futuri mihi spem bonam porrigit. Ego autem ualde miror, quemadmodum quæ in te habitant tenebræ, nullam suscipiunt mutationem, sed semper profundæ & concretæ insident tuis animæ oculis, quæ nequaquam sinunt adspicere ueritatem. Cum tam aperte impietatem Imperatori exprobasset, Licinius illi uehementer & cum magna respondens acerbitate. Nihil aliud, inquit, ut uidetur, didicisti, nisi solummodo appetere contumeliis, quod quidem est linguæ intemperantia, & animæ audacia,& ut semel dicam, amentia. Sed tamen responde & dic apertè: Diis ne sacrificabis, & nobis cedes sic imperantibus, an te uti oportet ut mereris? Christi autem martyr Hermylus: Habes, inquit, responsa ò Imperator, & nihil ex iis a nobis amplius audiueris, fac deinceps quod uelis exequere ea quæ statueris.

His ira percitus Licinius, iubet eum porrectum supinum uirgis figura triangulis in uentre uerberari. Et erat quidē hoc graue tormentū, & corporibus humanis minimè tolerādū. Anguli.n. uirgarū, nō secus ac quidā enses, carnes uehemēter tāgebāt. Sed athletæ etiā cū uerberaretur tā immisericorditer, unū erat solatium, nempe Christum fixis oculis adspicere. Vnum benignum medicamentum præces, quas ad illum fundebat, quibus plagas iucunde adspergebat, dicens: Domine, ad adiuuandū me festina. Ille verò cito ei adfuit & faciens ut ferret dolores facilius,& anuncians eius cōsumationem. Imperator igitur, ut qui esset irritatus eo ꝙ non pareret,& egregiam illam athletæ pro pietate constantiam, existimaret esse suę contemptum potentiæ, manebat adhuc puniens, & ui eum esse persuasum arbitrans. Quocirca iussit eius uentrem perfodi aquilarum unguibus, donec suis, inquit, oculis sua uideat intestina. Propter quæ dixit martyr. Cor meū & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Sicut ex adipe & pinguedinæ repleta est anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Et hæc quidem sic. Quæ autem sunt deinceps consecuta, quomodo?

Crudele martyris supplicium.

Præces medicina dolorū.

Ps. 83.
Ps. 62.

In animo quidē habebat tyrānus eū rursus dare in custodiā, ut eū rursus puniret acerbius. Egregius autē Stratonicus (iā .n. postulat oratio, ut ad finē deducam promissum) cū uideret Hermylū sic patientem, nec ei posset omnino opem ferre, faciebat id ꝙ poterat, amici miserabatur, & acerbū dolorē capiebat, uultusque eius cōciderat,& ex eius oculis guttatim profluebant lachrymæ. Quo factum est, ut cum sic se haberet, non potuerit latere, sed cum quidam ex commilitonibus eum tristem uidissent & mœrentē,& causam rei depræhēdissent, ad Imperatorē accedentes Stratonicus, inquiūt, ò Imperator, Stratonicus custos carceris aperte ostendit se erroris & Christianismi societatem habere cum Hermylo. Videtur enim eius misereri, & eius causa in animo magnum dolorem concipere. Ille uero cū statim accersiuisset Stratonicum, rogauit an esset amicus Hermyli. Discipulus autem ueritatis, minime est mentitus, nec sustinuit ignauam & pusilli ab iectique animi pietatē apud se occultare. Sed tempus esse arbitratus, ut hæc Dei ociosa cognitio prodiret ad opus,& magnū sibi pararet fructum per confessionem, se esse amicum Hermyli & Christianum, protinus est confessus, & eos, qui colunt simulacra magnæ condemnat ignorationis. Timeo enim, inquit, ego solum Deum, qui fecit cælum & terram.

Stratonicus liberè christū profitetur.

Ad hæc mouetur Imperator,& iubet eū grauissimū subire supplicium. Id autem erat, ut ex illis virgis plagas nudo toto corpore acciperet: atque adeo eousquē donec ipsa uox eum deficeret. Et sic quidem Licinius. Martyr autem etsi esset tot malis implicatus, amicum fixis adspiciebat oculis, & eū uocabat, eūq; utebatur ad Christū intercessore, dicens: Hermyle, ora pro me Christū, ut cum erga ipsum firmam ac stabilem seruauero confessionem, possim facile superare Tiranni insidias. Interim autē ipsum quoq; ludificabatur Licinium, cæcis ijs sacrificare prohibens,& ueri Dei uindictæ ei terrorem incutiens: in cuius manus incidere, ue re terribilem habet & ineuitabilē, perfectūque interitū. Licinius autē cū uidisset sanctū Stratonicū satis sauciū, parsit eū amplius punire, non ꝙ humana mēs & clemēs animus eū moueret ad misericordiā, sed ut ei locū daret pnæ, cum eum prius tormēto terruisset. Et ideo eū in præsentia tradidit in custodiā. Ille uero etsi esset in custodia, Iesum ducebat suā esse cōsolationem & cū eo per preces colloquebatur: Dñe, dicēs, ne memineris nostrarū antiquarū iniquitatū. Fer nobis opē Deus seruator noster, propter gloriā nois tui & simul uox diuina est cōsecuta, dicens? Cursum cōsummastis, fidem seruastis. De cætero uobis est reposita corona iustitiæ, quam cras accipietis.

Torquetur atrocissime.

Ps. 78.

Cum autē iā esset dies, adductū Hermylū rursus interrogauit Licinius, an diis sacrificaret. Ille autē, Eadē quæ prius inquit, ò Imperator, do tibi nunc responsa. Quāobrē ure, puni, scinde, fac quidquid tuo inserit animo. Didici.n. nō timere ab iis, qui corpus occidūt animā autē nō possūt occidere. Hæc cū audiuisset Imperator,& desperasset fore omnino, ut sanctū in aliā traduceret sentētiā, eū suspēdit in ligno,& iubet eū uehemēter scindi. Sed etsi eius carnes tā acerba scindere tur, nō ignorabat, undenā esset salus iustorū, nēpe ꝙ à dño,& ꝙ est eorū defēsor in tēpore afflictiōis. Et ideo esto mihi adiutor Dñe & redēptor, dicebat assidue, &

Ps. 36.

& perindè ac si uideretur aliquem desuper audire dicentem, Noli timere: sum enim tecum, & Deus tuus ego sum. ueritus ergo Licinius, & ex auditione ueluti conturbatus, ex ligno deducit martyrem, & eum condemnat, ut in Istro fluuio intereat, iubens ut in eum iaceretur: stultus fortasse arbitratus, quod sic passus Hermylus omnino interiret, & nec uenerabilis quidē eius corporis futura esset inuentio. Ad ipsum autem adducto Stratonico, uisus est suggerere & admonere ea, quæ essent utilia. Crede, inquit, mihi ò miser, crede, & diis uelis sacrificare, nè tu eadem quoque patiaris, quę amicus, & ambo subeatis eandem pœnam inobedientiæ. Respondens autem Stratonicus, Reuera, inquit, miser fuerim, si tibi parens, cum ille sit mortuus propter Christum, ipse uelim uiuere. Licinius autem, quid ergo? Vis mori cum Hermylo? Maxime quidem, inquit diuinus Stratonicus. Et enim, inquit, si oportet amicos cōmunes habere calamitates, oportet omnino eos quoque bonis frui cōmuniter. Quid autem nobis fuerit iucundius aut preciosius, quàm pati propter Christum? Propter quæ cum desperasset Imperator fieri posse, ut persuaderet Stratonico, similem quoque in eum fert sententiam, & eodem fine utrumque condemnat: quos etiam reuerà par finis excepit, communisque beatitudo & exultatio.

Cōstantia inuicta Stratonici.

Ad mortem itaque ducebantur martyres, dicētes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pàx in hominibus bona uoluntas: qui quidem est hymnus conueniens ijs qui sunt bonum aliquod consecuturi: non eorum, qui deducūtur ad mortem, aut ad aliquam aliam causam tristitiæ. Postquam autē iam peruenissent ad fluuium, in rete iniecti ab iis, quibus hoc datum erat negocium, transmittuntur in profundum. Cum suscepisset autem fluuius corpora sanctorum, & quāto oportuit fluento esset sanctificatus, ea rursus tradit manibus fidelium: ut qui talem, ut arbitror, thesaurū apud se diutius abdere non sustinuisset, & tanti boni iactura afficere Christianos, cum prima eorum non apparuisset bonitas. Tertio ergo die postea, uisa sunt corpora martyrum: in quæ cum incidissent quidam uiri pii & quorum erat officium uenari corpore sanctorum, & ea optātibus manibus pie ac religiose suscepissent, & sacros hymnos cecinissent, & quæcūnque mos est Christianis, peregissent in quodam loco, qui octodecim stadiis abest à ciuitate, Singedone, ea simul deposuēt, ut eis essent omnia communia & amica: in Christum confessio, in carcere habitatio, in flumine demersio, supernæ gloriæ consecutio, in uno loco corporum depositio: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

Luc. 2.

Merguntur flumē martyres.

Nota hic Ecclesiastícos erga funera ritus.

VITA S. HILARII PICTAVORUM Episcopi authore fortunato, tunc adhuc presbytero. Præfatio.

DOmino sancto & meritis beatissimo patri, Pascentio papæ, Fortunatus. Religiosi pectoris studio solicitante commonitus, papa beatissime, diuinis in actibus cum sacri conuersatione propositi iugiter exercitaris intētus, & intendis exercitandus, ut facile sit perspicuum ad culturam Ecclesiasticæ disciplinæ & fuisse te genitum, & esse prouectum, cum irrefragabiliter ueteris dispositionis catholici dogmatis fundamenta custos obseruas, & ædificationem plebis amātissimæ, ueluti bonus instructor, adiiciendo aliquid, culmen fabricæ continuare festinas, nō sine timore diuino. Cuius operis amore præuentus, me dignatus es perurgere, quo de actibus sacratissimi uiri Hilarii confessoris, qui te ab ipsis cunabilis ante sua uestigia, quasi peculiarem uernulam, familiariter enutriuit, ut impensi muneris uel uerba rependerem, & si non plenè, uel quædam ex parte complexa perstringerem: quatenus dum gregis auribus uox quodammodo & uita pastoris antiquissimi resonaret, & ille probaret ministerium, & ipse tuum non celares affectum. Sed cū mei ingenii breuitatem mensuro, adeò beati Hilarij immensitatem fortem cognosco, ut pene mihi uideatur æquale, tam istud posse dicere, quā digito cælum tangere, præsertim quòd etiam beati (ut audio) Hieronymi torrens illud eloquium recusauerit attentare, qui hinc materiei se imparem eatenus iudicauerit, ut taceret. Ego uero, cui nullius scientiæ irrigua fluenta succurrunt, quem uix stillicidii pauperis attenuata gutta perfundit, nihil proprio de fonte respirans, qua temeritate inter ingentia flumina, Euphratem beati Hilarii, & Nilum Hieronymi, siccos uelim cursus extendere, cum de illo etiam doctissimi uiri quicquid dicere potuerunt, minus est quam meretur? Et cum uirum sanctissimum consultius mihi sit mirari quam loqui, æquabilius fuerat hæc beato Ambrosio de fratre scribenda mandare, cui uer uirtutibus coniuncta florebant. Tamen et cum mea uerecundia uobis quidem obedientiam, & illi impendo, de quo non digne loquor, fortasse iniuriam, sed cōcedi per ueniam credimus, quod deuotione peccatur. Et ne pro tracta pagina fastidium potius generet, quàm prouocet auditorem, nunc de eius uita proponamus.

VITA B. HILARII EPISCOPI.

IGITVR beatus Hilarius Pictauorum urbis episcopus, religionis Aquitaniæ partibus oriundus fuit, Quæ ab Oceano Britannico fere millibus nonaginta seiungitur, apud Gallicanas uero familias nobilitatis lanpade nō obscurus, immo magis præ cæteris gratia generositatis, nitore pectoris addito ornatus, quasi refulgens lucifer inter astra processit. Cuius à cunabulis tāte sapientiæ primitiua lactabatur infantia, ut iā tūc potuisset intelligi, Christū in suis causis pro obtinenda uictoria, necessarium sibi iussisse militem propagari. Deniq; coniugem habens & filiā, ita plenitudine Domini uenerabiles animos ecclesiasticæ regulæ tradidit informandos, ut adhuc in laicali proposito constitutus, diuino nutu pontificis gratiā possideret, ita seipsum proprie disciplinæ coaccebat intentus, quasi futuram speciem indicans, ut irrepræhensibilis in templo Christi prępararetur sacerdos. Nam quod inter mortales adhuc ualde uidetur difficile: tam cautum esse quenquam, qui se à Iudæis uel hæreticis cibo suspendat, adeo uir sanctissimus hostes catholicæ religionis abhoruit, ut non dicam conuiuium, sed neque salutatio fuerit cum his prætereunti communis. Vitabat hæc Dauidico suffultus exemplo, ne cum hæreticis mensam participando, fieret illi in scandalum. O quàm perfectissimū laicū, cuius imitatores ipsi etiā esse desiderēt sacerdotes: cui nō fuit aliud uiuere, nisi Christum cum dilectione

13. Ianuarii.

patria.

Genus.

Coniux & filia Hilarij

Hæreticos qui sit auersatus adhuc laicus.

ps. 67.

dilectione timere, & cum timore diligere. Cuius sequaces, currunt ad gloriam, diuertentes, ad pœnã, credenti succedunt præmia, recusanti tormenta. Qui omnes de piæ religionis opere commonens, nũc alios de cõfessione inæstimabilis sanctæ Trinitatis informãs, nunc reliquos promissione regni cælestis inuitãs, nõ cessabat in plebem uerba ueritatis, fructu fidei redundantia, seminare. Quo cognito de sancto Hilario, quoniam tantum lumen, & si uoluisset, latere non potuit: quippe necessarium, ut alienas tenebras in lucẽ trãsferret, concordãte fauore populi, aut potius Dei spiritu proclamãte, uir olim mysteriis deputatus, aliquãdo sacris altaribus sacerdos electus est. Crescebat in eo quotidie opinio, famulatrix uirtutum, nec erat fama eius contenta, circumiectas tantum Gallias illustrare, sed exteras nationes & regiones implebat, meritorum gratia percurrente: idq; actum est, ut in toto orbe ueclociter beati pontificis gloria militaret.

Eligitur in Episcopum.

Igitur Constantii imperatoris tẽpore, cũ Arriana hæresis, uenenata de radice, *flore toxico pullularet, tũc sanctissimus timore nudus, fidei feruore uestitus, quasi signifer belligerator per medias acies inter hostiles fremitus, inter hæreticos gladios se ingerebat, Christi charitate securus, nihil de sua morte formidãs, illud solũ metuebat, nè præiudiciũ religioni, qđ absit, illatũ præualeret. Hinc à Valẽte & Vrsatio epis, qui praua credulitate Ecclesiã Dei turbare pertinaciter insistebant, Imperatori persuasum, est ut uirũ eruditissimũ, de quo loquimur, & Dionysium Mediolanensem, & Eusebium Vercellensem exilio cõdemnaret. Nihil enim poterat ante insuperabilem sancti Hilarii facũdiam hæreticus obtinere. Sperabat enim hostis fidei, aliquas se nebulas splendori catholico posse prætendere, si retrusus exilio, uir talis à certamine defuisset, quoniam si quis peruersus uoluit cum illo cõfligere, ac si mutus & claudus, nec uerba poterat proferre, nec responsionibus currere, sed quasi natans in pelago, ante fluctum eius eloquentiæ mergebatur. Itaque in Phrygiam Asiæ regionem missus exili, ad augmentum uirtutis gratias egit: quia quantum pro nomine Christi longius discedebat de solo proprio, tãtum merebatur fieri uicinior cælo. Qui dum ad locũ peruenisset optabilẽ, nobis tacendũ nõ est, ꝙ illi diuinitus concessum est. Nam eo tempore, sancto sibi spiritu reuelante, cognouit, quòd beatissimam Abrã filiam suam, quam cum matre Pictauis reliquerat, quidam iuuenis nobilissimus, prædiues, pulcherrimus, coniugiis uinculo sibi quæreret adnectendam. Sed ipse interuentu orationis assiduæ, cælestem illi spõsum sine contaminatione prouiderat. Mox opportunitate reperta, manu propria subscriptam filiæ direxit epistolam, sufficienti sale conditã, & uelut aromaticis unguẽtis infusam, quæ tenetur Pictauis pro munere cõseruata: indicans ei, quod talem sponsum pater anxius prouidisset, cuius nobilitas cælos ascẽderet, pulchritudo rosarum & lilii comparationẽ præcederet, oculi gemmarum lumine luminarent, uestis candorem niuis opprimeret, ornamenta inæstimabili fulgore uernarent, diuitiæ intra se regna concluderent: eius sapientia incompræhensibilis emanare, dulcedo faui mella postponeret, pudicitia incontaminata persisteret, odor suauitate fragraret, thesauri sine defectione constarent. Addit ergo monitis, ut filia nulli se prius à matre diuisa coniungeret, quã ut patrẽ expectaret sibi pollicitum, & sponsum pariter cum promissione uenturum. Quod Abra dulciter excipiens, & quasi spõsum futurum in epistola patris amplectens, admonitionem secuta est, nulli se in coniugio resoluens. Sed qualiter ad illum sponsum peruenerit, locus in sequẽti seruatur.

**floris toxici Arrianorum ualidissimus oppugnator est.*

Hæreticorũ uersutia.

Condẽnatur exilio.

Epistola illius ad filiã Abrã.

Intereà cum toto orbe Arrianæ hæresis peruersitas pullularet, dato generaliter Imperatoris edicto iussum est, ut omnes orientales episcopi apud Seleuciã Isauriæ oppidum conuenirent, disceptaturi quid sentirent de fidei ueritate. Tunc inter reliquos, quarto iam exilii anno, de Phrygia sanctus Hilarius in prædicto loco data sibi pergendi euectione, ad synodum uenire compellitur. Qui quoddam castellum dum adisset, die Dominico ingressus est templum: moxq; Florentia puella gentilis, irrumpens multitudinem populi, uoce magna seruum Dei illuc aduenisse testata est, & ad pedes eius accurrens, non cessauit petere, nisi signum crucis ab ipso sibi fieri, fideliter impetrasset. Quam Florentius pater secutus & cuncta familia in nomine Domini meruerunt pariter baptizari. Quę Florentia, relictis parentibus, uestigiis eius inhærens usque Pictauos perducta est. Patrem uerò se habere, non à quo generata est, sed per quem regenerata est, prædicabat. Cumque Seleuciam peruenisset, magno fauore à cunctis exceptus est, eò quod diuina misericordia tam prudentissimum uirum, & singulari eruditione compertum, in spectaculum mundi produxerit, ubi erat de fide censendum. Hinc post examinationem agnitis hostibus & oppressis decretis, prospera gerens synodi ad Imperatorem dirigitur legatio, cũ qua perrexit sanctus Hilarius, quamuis ei non fuisset iniunctum, metuens nè adhuc contra religionis dogmata respiraret damnata perfidia.

Synodus apud Seleuciã.

Hilarius uenit Seleuciã ad Synodum

Sed differere longũ est, qualiter in Ariminensi synodo, cõposita mẽtione, aliud ex alio referens, fraus hæretica serpentino lapsu subrepserit, & quomodò postea legatis Seleucensibus per Imperatoris imperatem ipsa est illata calumnia. Quòd tamen Athleta Christi beatus Hilarius agnoscens, grauiter dolet apud Ariminum diaboli præualuisse mendacium: intantum, ut orientales partes simili composito prauitatis fuco inficeret. Imperatori autem tribus libellis oblatis, preces effudit, ut in eius cõspectũ collectis aduersariis, esset ei contra hæreticos disceptandi de religione licentia, nè ueritatem falsitas obnubilaret, nè iniquitas æquitati præualeret, nè Imperator Deo resisteret, nè Trinitatis fidei iniquitatis perfidia rebellaret. Vnde Valens & Vrsatius, cõsciẽtiæ reatu perterriti, quoniam si daretur facultas certandi, mox se recognoscebant Hilarii contentione prosterni, sollicitant Imperatoris animum, iam magna ex parte captiuum, ut ipsum Dei uirum ad Gallias redire perurgeret, dicentes, illo præsente hæretica non posse machinamenta proficere. Quo obtentu, ad Gallias compulsus reuertitur, putans amplius se pati exilium, quod illuc perturbationem Ecclesiæ relinquebat, termino disceptationis non consecuto. O beatum pontificem, qui in summo discrimine, inimicos etiam sibi iudice adiit tribunal Imperii, sine timore tormenti. Verè totis uisceribus diligebat Christi regnum, qui non formidebat in principatu Constantium. Nam quòd se pro Domino sic ingerebat aperto periculo, optabat martyrium, si nõ deesset percussor: & tamen animus sumpsit gloriam, & si tempus non intulit pœnam. Sed hunc ipsum diuino nutu seruatum testificor pro correctione multorum. Nam pene totum mundum graui errore confusum, factis sæpius in Gallia synodis, per Hilarium fuisse ad uiã ueritatis adductũ confitetur lingua multorũ. Quid aũt interest, uel sibi pro æterna uita factum fuisse martyrem, uel amplius uixisse, reliqui ne perirent? Igitur sanctissimam animã etsi gladius persecutoris non abstulit, ipse tñ palmam martyrij nõ amisit. Itaq; dum regrederetur Hilarius ad propria, tunc beatus Martinus, æque meritorum lumine non absconsus, qui ab eodem sancto Hilario

Fraus hæreticorum.

Nota artes hæreticorum.

exorcista

exorcista est postea constitutus, cognito aduentu eius, Romam festinanter occurrit. Quem cum iam præterisse cognosceret, est usque ad Gallias profectus. Neque enim Martinus, qui adhuc catechumenus Christum chlamyde sua tectum uidere meruit, illi deuotus occurreret, nisi per omnia mysteriis plenum in eo spiritum præuidisset. Nec mirum, si ille, qui Deum prius uidit in paupere, postea illum habitare cognosceret in doctore. Illud etiã nobis non conuenit tam nobile preterire miraculum. Nam cum circa Gallinariam insulã propinquaret, relatione agnouit uicinorum, ibidem ingentia serpentium uolumina sine numero peruagari: & ob hoc quãuis illis hæc insula uideretur uicina, propter inaccessibilem tamẽ locum longius illis uidebatur esse, quàm Aphrica. Quo audito, uir Dei sentiens sibi de bestiali pugna uenire uictoriam, in nomine Domini, præcedente crucis auxilio, descendit in insulam. eoque uiso, serpentes in fugam conuersi sunt; non tolerantes eius adspectum. Tũc baculum figens in terram, quasi metam, quousque deberent excurrere, uirtutis potentia designauit. nec amplius libertas est illis occupare, quod uetuit: & tanquàm hæc insula non sit terra, sed pelagus, qui dum semper illam partem uerentur attingere, facilius est illis mare transire, quàm uocem. O immutabilem terminum, de sermone plantatum. Apparet, quantum est melior Adam secundus antiquo. Ille serpenti paruit: iste seruos habet, qui possunt serpentibus imperare. Ille per bestiam de sede paradisi proiectus est: iste de suis cubilibus serpentes exclusit. Deposuit anguis antiquum mendacium, qui didicit implere mandatum. O Hilarij dulce medicamentum & meritum, antequem sine mora uenena fugata sunt: addidit terram hominibus, quia in loco beluæ incolæ transmigrant. Sed reuertamur ad ordinem.

S. Martinus prædicatur — *Fugat serpentes ex insula.* — *Gene. 3*

Cum de exilio regressus, introiuit Pictauis, summo fauore plaudebant omnes pariter, eò quòd ecclesia recepisset Pontificem, grex pastorem: & acsi omnes cum ipso tunc redissent ad patriam, ita sine illo se exules fuisse deflebant. Itaque beatum Martinum in uico Tegiaco nomine dum præcepisset consistere, uirtute diuina meruit ibi beatus Martinus mortuum suscitare. Deinde post aliquot dies infans sine baptismi regeneratione defunctus est, duplici morte damnatus: præsentem amiserat lucem, & pœna futuri seculi non carebat. Tunc mater extincti, quæ iam mater non erat, dum filium non habebat, prouoluta ad pedes sancti Hilarij, præcedentibus lachrymis, nati sui corpus effudit, exclamans: Martinus adhuc incipiens, catechumenum mortuum reuocauit: tu pontifex redde, rogo, filium aut mihi, aut baptismo. Qui populi pater agnosceris, ut ego mater uocer, quæso obtineas. Sic illa plus lachrymis petente, quàm uerbis, commotus pietate uir Dei & spectante populo, ad consueta arma recurrens, in terram prosternitur. Mox paulatim defuncti pallor in ruborem conuertitur, frigida membra reuocato spiritu intepescunt, oculorum apertis ianuis palpebræ, peregrinum lumẽ agnoscunt: uox adducto aere de pectoris domicilio conflata profertur, gressus suis uestigiis rediuiuus extenditur, in anterioris fundamenti statum tota fabrica renouatur. Quid plura? Tandiu iacuit sacerdos in puluere, donec pariter surgerent, senex de oratione, infans de morte. Ecce uita laudabilis, quæ de alterius corpore necem precibus fugauit, spoliauit tartarum, spem habens in Christo. Mox ibi iura non tenuit, ubi Hilarius uim orationis ingressit. Sed tanta res non potest nostris uerbis plus ornari, quàm ipsius meritis. Nunc uerò memorandam est, quod supra prætermisimus, qualiter miracula reliqua hoc subiecto miraculo cumulauit.

Pictauorũ summa gratulatione excipitur. — *S. Martinus mortuũ excitat.* — *S. Hilarius itidem suscitat defunctum.*

Denique cum beatissimam Abram filiam suam, ad quam de exilio destinauit epistolam, incolumen inuenisset, alloquitur eam, quomodò dulcedo poterat patris, & facundia oratoris. Quid dicam? Alloquitur illam Hilarius, cuius eloquentiæ post ipsum, comparare aliquem uix audemus, nisi qui fuerit spiritu diuino, ut ille, repletus: tentat eius animum, si uellet attingere sponsum, quẽ patris gratia prouiderat. Tũc libenter ac desiderãter, ut celeriter ei iungeretur, optabat. Quam uoluntatem pius pater agnoscens, intentus orationibus, non cessauit, donec sine dolore, sine contagio, se præsente, de mundi ludibrio migraret ad Christum, quam propriis manibus, ut decuit, uenerandæ tradidit sepulturæ. O funeris gloria, quæ melior habetur quam uita: quia quod terræ subripuit in cælum transmisit. Vere, ut ego considero, plus fuit, quàm resuscitari, sic mori. Certa enim salus est, non contaminari peccatis. Quanti cuperent, rebus cum uita traditis, talem transitum comparare, si mercatorem forsitan inuenirent? Quid distat inter uiuificati infantis, & filiæ mortificatæ mysterium, nisi quod illum resuscitauit ad baptismum, hanc prædestinauit ad regnum? & quod in illo ad huc spes peccandi restabat, hæc immaculata finierat? Quod cum uidisset mater beatæ Abræ, à pontifice postulat, ut & ipsa, si mereretur, erepta de mundi crimine, cum filia præsentaretur ad regnum. Cuius uota considerans, assidua oratione & ipsam ante se transmisit ad gloriam. Quis æstimaturus est, talem uirum ità dilexisse Dominum, coniugit & filiæ affectu contempto? Tamen in hoc magis illas amasse cognoscitur, cum per ipsum lumini perpetuo transferuntur.

Filia mortẽ suis precibus obtinet. — *Itidem coniugis quondã suæ.*

Quis uerò abundantiam rigantis ingenii contendat euoluere, aut eius uerba uerbis ualeat exæquare? Qualiter ille indiuisæ Trinitatis libros stylo tumente contexuit, aut scripta Dauidici carminis sermone cothurnato per singula reseruauit? Quando fuit in discretione prouidus, tractatu profundus, per literaturam eloquens, per uirtutem mirabilis, in complexionibus multiplex, in resolutione subtilis, astutus, iuxta prophetam: immo prudens, iuxta Domini uocem, ut serpens, columbæ simplicis gratiam non amittens. Ipse conditi sal ingenii, fons loquendi, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, defensor Ecclesiæ, hostium oppugnator. Cuius dicta qui legit, non credit dicere, sed tonare. Hoc fuit ultra homines sapere, tam caute de religione censere. Sed qui uult ipsum agnoscere, eius exilia memoret, merita respiciat, uolumina relegat, dicta perpendat, signa quotidiana percenseat. Qui dum superstes fuit in hoc seculo, aut scripsit Ecclesiasticæ fidei documenta, aut pugnando calcauit hæretica crimina, aut petenti tribuit miraculorum suffragia: quæ uolente Domino, usque in hodiernum diem eius orationibus perseuerant. Sed mea lingua non sufficit singula de spiritu sancto, qui per eum operatus & locutus est, sicut illi dignum est, proferre. Det mihi pius ueniam, quia multa præterui, qui vir pauca conscripsi. Ita beatissimi Hilarij de præsenti seculo uita, Valente & Valentiniano regnantibus, cum gloria migrauit ad Christum, terra plorante, cœlo gaudente: præstante eodem Domino Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 10.

PRAEFA-

PRAEFATIO FORTVNATI IN Librum secundum de miraculis Sancto Hilarij.

DOmino sancto, & meritis beatissimo patri, Pascentio Papæ, in Christo flo rigera perenniter charitate uernantibus Ecclesiæ Pictauensis habitatoribus, Fortunatus. Cum ueteres & infidelium conditores uoluminum, eloquentiæ suæ pompam cunctis ostendere, causa prouocauerit opinionis inflatæ: dum inter regum uota seu funera, id est, prospera uel aduersa, confuso uocis ordine, quodammodo nisi sunt cantare pariter & plorare: vt hi qui dixerunt, uel de quibus locuti sunt saltem in libris uiuerent, & si uacuis actibus inaniter defecissent: cur ego melioris spei solicitatus instinctu, patiar reticere summi confessoris uiuentia merita & uictorias, non sine, quod absit, uindictæ cælestis incursu: cum uix debita soluerem, si de beati Hilarij indeficientis lampadis splendore, infatigabili uoce, die continuata cum nocte pariter decantarem? Qua uerò uel irretitus inscitia, uel impulsus offensa, in ea uolútate sub graui torpore persisterem, ut cum illi plurimo decepti tractatu, de resoluta umbrarum imagine nonnulla conficerent, & in puluerem redacta cadauera, falsis quasi laudibus animarent: ego de sanctis permanentibus, & quod est felicius, in regno Christi quotidie florentibus, nihil referrem: præsertim ubi diuersa diuersarum partium uidetur esse causa mercedum: quòd gentiles fructum laboris sui inani tantum fauore uoluerunt consistere: nos autem oporteat in beatorum uirorum intercessione plantare? Quibus hic si uerba soluimus, illic gaudia comparamus. Idcirco reddat illi mobilis lingua præconium, à quo prius pectora hunc conceperunt affectum. Nam bonis eius apertè creditur inuideri, si quę de illo cognouimus, silentio uideantur abscondi.

Beatorũ intercessio ambienda.

Meritò itaque cum cæteris & me de se loqui compellit, qui etiam mutos, ut loquantur, absoluit. Sed quàm plura superstes in corpore fecerit, uel quanta operatus sit, postquàm æterna in requie, plaudentibus angelis, ad Christum uictor de mundi certamine transmigrauit, & si non potui, annorum uetustate subripiente, contingere: attamen uel quæ præsenti tempore miracula misericors præbuit, cupio indigenti memoriæ non fraudare: ut quisquis hæc fideli, sicut condecet, auditu perceperit, & præterita se cognoscere gaudeat, & similia fieri uirtute confessoris in futuro confidat.

LIBER SECVNDVS QVI EST de miraculis S. Hilarij.

IGitur Probianus cum dubio iam uitæ penderet in fine, & spem conualescendæ infantiæ mors inuida parentibus subripere festinaret: nec paruuli funus acerbum considerarans, nec desideria ingemiscentis senectutis spectans, auida quicquid inuenit extra sortem cũcta concludens, sola tamen intercessione beati Hilarii restiterat moribundo salutis occasio. Quẽ Franco suus genitor, & Pericolosa mater, quę magis cõuerso nomine, filii periclitabatur in nece, iam quasi defuncti præmeditantes exequias, cum ingenti fletu in confessoris tabernaculum detulerunt. Tunc sanctus Hilarius ab authore suo secretæ artis exhibens medicinam, consuetus de dispendio funeris reddere compendia sanitatis: subitò membrorum fluentem fabricam, uerbo operante erexit, & in statum pristinum, tanquam si nihil in ea fuisset solutum, reformauit: Moxquè parentum lachrymas, lætitiæ mole superueniente, siccauit, gemitus uoto succedente prę clusit: ubi iam per dolorem non erat, sed per gaudia, quod plorarent. Quas pœnas, quæ tormenta mors ipsa tunc pertulit, quando illud, quod credebat inuadere, sic amisit? Profectò quando alterum uictrix ferire non potuit, sese ipsam uicta percussit: Qui tamen Probianus postea apicem promeruit obtinere pontificis, & usque in hodiernum diem ad luminaria sui medici, singulis annis uitæ debitor tributa persoluit.

Probianus Episcopus.

Illud quoque nobis est tam singulare miraculum pro gloria collatoris, ad memoriam populi reuocandum. Nam cum à Cadurcis uenissent duo homines, lepræ maculis immutati, spem suæ salutis in sanctis intercessione fundantes, persistebant de puluere, qui ab eius sepulchro abstergebatur, sua lauantes capita, & membra reliqua perungentes: tam diù sibi talem curam fideliter impenderunt, donec infirmitatis ipsius ulcerosa uarietas de corpore, quod capriuauerat, captiua migraret: ut decepta suis solatiis, colorem, quem inuaserat, inuiolatum relinqueret, & quam inuaserat, inuiolatum relinqueret, & quam secum attulerat, turpitudinis speciem non teneret. Post innumerabilia itaque uulnera: membris omnibus instaurata est cutis una. Vultus ille diuturna deletus sorde, sua cœpit in ambobus repingi imagine, nec agnosci potuit, qualis fuerat per infirmitatem. Per fidelissimum nanque pulueris lauacrum, Pictauis illis purificus Iordanis inuentus est: & non ipsi ad fluuium, sed ipsis fluuius hic occurrit: ex quo tam prædicabilis patuit miseratio confessoris, quòd & laborem eis longinqui itineris abstulit, & salutis uota porrexit. O quam inæstimabilium claruerunt documenta uirtutum, ubi sepulchri immunditiæ, mundauerunt maculas lepræ. Cuius hoc facere cura potuisset artificis, qui de tali puluere, ferret beneficia medicinæ? Ex quibus Castorius, diaconus; & Crispus, subdiaconus institutus, ad eius obsequium usque in finem suum, per quem sanati sunt, adhæserunt. Et meritò illius elegerunt sustinere iuga Domini, à quo à pœna liberi sunt effecti.

Leprosi duo curantur.

Quædam puella in hanc uitam ueniens, dextram mortuam traxerat, natura formante, & debilem manum in speciem globi collegerant neruorum fila contracta, fluxa suo stamine digitorum tela marcebant. Tunc occurens ad beatissimi sepulturam, intercessione eius uiuacib. est officijs ordinata: Paulatim mobilis uigor articulos stupentes & ungues irrepsit. Post longa tempora manus illi tunc nata est, cũ sensit munera confessoris: extincta manus uenit ab utero, uiua redijt de sepulcro. Ecce quàm larga remuneratoris est pietas, ut quæ natura non genuit, hic membra suppleret.

Aliud miraculum.

Nec illud quidem præterire conuenit, quod cæco post uota felici successit. Nam cum ad beati Martini limina pro recipiendo lumine intentus properaret, in sancti Hilarij præteriens templum ingressus est. Quo dum uigilias officio solito Cleri celebrarent, mane facto, apertis oculis, ipse diem cœpit alijs nunciare, qui semper egebat audire. Apud quem una semper nox erat, tenebras illa nocte purgauit. Qui nunquam uiderat ornamenta diei, cœpit illi nouus sol nasci. Tunc illi fabricata sunt omnia, quando eorum meruit uidere facturam, & ut ita dicam, quodammodo

Cæco redditur oculorum lumen.

do

do illi post se mundus est natus, cum factus est agnitus. Cęcus ad beati Martini Ecclesiam festinabat accedere: iste hunc in suo templo dignatus est illuminare. Quanta micat gratia donatoris, qui præuenit desideria supplicantis?

Clodouei regis uisio & uictoria. Quid dignum etiam referam de tam regali mysterio, quod ab ipso est in regem collatum? Denique Clodoueus rex dum contra hæreticam gentem pugnaturus, armatus haberet acies, media nocte meruit de basilica beati uiri lumen super se ueniens adspicere, admonitus ut festinanter, sed non sine uenerabilis loci oratione aduersus hostes conflicturus descenderet. Quod ille diligenter obseruans, & orationi occurrēs, tanta prosperitate, altero pro se pugnaturo, processit ab bellum, ut intra horam diei terriam ultra humana uota sortiretur à Domino uictoriam. Vbi multitudo occisorum cadauerum tanta iacuit in loco, ut collis ipse ob hoc uisus sit se erexisse in altum. Ecce terribiliter formidanda prodigia, & delectabiliter amplectanda miracula. Parum illi fuit pro solatio regis, signum ostendere luminis: nisi apertè monitus addidisset & uoce. Simile quoddam contigit Israeliticæ gentis tempore huius causa uirtutis. *Ex. 13* Nam ibi columna ignis populum præcesserat: hic figura lampadis admouebat. Vellem nôsse, cur fuerit tanti ardoris secretum mysterium, & tam manifestè prolatum. Sed quantum ipso inspirante uideor agnoscere, non tacebo. Contra hæreticas acies, sicut olim in corpore, non cessauit spiritu dimicare. Quanta fuit illi semper pro cultu catholicæ religionis auiditas, cum in requie posito, adhuc solicitudinis non desit ubertas? Nam qui tunc in synodo ad confundendum hostem uerba fidelia protulit, hic in campo nunc arma tractauit.

Mulieris manus contracta sanat. Mulier in uico Tonaciaco, dum aquam ad opus suū deportaret die Dominico, (non est meum nosse, quo præuenta peccato) manu attracta est, uenarum arefacto decursu. Tunc reuelatione commonita est, ut ad sancti limina, si uellet salua fieri, properaret. Quo illa fidens nuncio, tanquam cum ipso sanitatis suæ præuiatore, læta præcurrit. Et dum in Ecclesia psalleretur, similiter in absolutione, die Dominico, quo præcesserat pœna secuta sunt gaudia. Ecce consuetudinem patroni singularis amabilem, qui ut inueniat cui præstet & causas exquirit. O beate Hilari, omnium corde, ore, uoce canende: Cuius tam larga benignitas, non solum se alicui non abscondit, sed ultro ingerit. Veniamus ad alios uenerandi fructus miraculi.

mulier paralysi liberatur. Quædam paralytica, annis adulta puella, non meri to, sine uitæ uiuebat officijs. Cui in funus extincti corporis tantum superstes anima palpitabat, & in toto cadauere lumina quasi sola uigebant: uelut mortua in se membra uigilantes oculi custodiebant. Non lingua torpens intra palati cameram, uolubilis excurrebat, nec imo ducta de pectore, uox collata poterat per uerba disponi: non manus, cum soluta languesceret, naturæ debita seruitia dissoluebat: neque pes instabilis, mēbrorum ruinas sustinebat. Adhuc totius corporis infabricata massa torpebat. *S. Hilarij solēnitas* Quæ in eius solēnitatis die, intra Ecclesiam posita, cum ingenti fauore spectantibus omnibus est erecta: sicque in unius debilis corpore miracula plura compleuit: Attenuata genuum uestigia roborauit, linguam rigentem flexibilitate & facilitate uocis aptauit, ad usum lanificij debiles quondā palmas armauit, lineamenta uiscerum, gratia pij muneris animauit. Aliquando igitur uetus infans in uerba prorupit, & quod est conspicuum, uoce prima lactis alimenta quæsiuit. Ergo ut talis cibus inter omnes posceretur, quid aliud datur intelligi, nisi quando sanata est, tunc prius credidisset se nasci? Nec illud tā fidele mysterium obliuion e noxia subtrahatur. Itaque cum duo negociatores ad beati basilicam occurrissent, habentes formam ceræ quasi socialiter in cōmune, quidam ex his alloquitur alterum, ut eam, etsi tam paruam rem, tamen tanto confessori uel libenter offerrent. Sed incassum sua uerba in animo socij nolē tis expendit. *Repulsit munus nolentis offerre.* Ipse tamen cum collega suo in oratione, prosternitur, ceram illam occultè ante tremendi sepulcri cancellos exponit. Mox ad omnem æqualitatē ceræ ipsius forma se diuisit, & parte illius fidelis oblatoris accepta, pars altera, uidentibus plurimis, uoluendo usque ad alios cancellos, nutu diuino cum omni contumelia est repulsa: quasi nollet sanctus inuadere, quod alter illi deuotus non obtulit, & quoniam semper abhorruit, quod ex fide non uenit, tam certus in iudicio, quàm misericors est in uoto. O quam incorruptibilis arbiter claret, cautior est iste in examinatione iudicij, quam in electione florum illa, quæ cerā casta producit. Tunc itaque ille, qui offerre noluit, admissi criminis se teste confusus, & immensi pudoris reatu perculsus, postquam uidit sibi à radice suæ conscientiæ tantæ turpitudinis opprobria pullulasse, & in faciem suam occultæ cogitationis facinora reuelata adspexit: considerauit, ingemuit & defleuit, ut saltem lachrymarum fonte rigante dilueret, quod corde delinquente fœdauit. Qui postea maiora obtulit dona exactus, ceræ iudicio castigante.

Ignis nihil lædit operimentum sepulcri eius. Item cum iuxta consuetudinem, quadam nocte cereus illuminatus fuisset, casu super sepulcrum eius qui intercessione sua mortuos uiuificat, ardens corruit, ita ut super mafortem, quo cecidit, sine læsione aliqua perarderet. Nam inquantum fuit cerei longitudo, cera iacens inuenta est, papyro consumpta, tanquam si confinium cera ipsa fecisset inter ignem & pallium, ut ab ipsa inueniretur defendi, per quam potuisset exuri. Attendit beneficium, ut obediret præcepto. Quam semper scit subinde consumere, hic cerā ignis expauit, quam ad ardendi auxilium sumpserat, ipsa ei uisa est repugnare. Sed inter hęc illud potius admonet, ut dicatur, In uirtute confessoris, quas deducit cera flammas extinxit, & conuerso ordine illud, à quo uorari potuit, præfocauit. Diuersæ species suam uisæ sunt naturam mutasse. Ne quid enim hic incendia læderent, pallium pro marmore, cera fuit pro flumine. Sed quantum est apud illum cerei lumen extinguere, qui cæcorum lumen accendit? aut cum ad alterius cadaueris sepulturam oculorum ignem redintegrat, quàm facilè credimus de sepulcro proprio ut flammas expellat? Vellem adhuc insatiatus sacratissimi uiri miracula quasi peculiariter decantare, sed uereor, ne undè meam cupio deuotionem ostendere, audiroris animum fastidio nascente uidear obturare.

Da mihi pie ueniam de textus huius paruitate,
da casui culpam, de quo exiguum dicerem
si libros implerem, nè dum hominis
cupio uitare fastidia, uidear incurrere
confessoris offensam. Sed præsumo plurima
de te minus dicere, ut de
te legere
populum breuitas plus
inuitet.

VITA S. REMIGII RHEMOrum Archiepiscopi, Scripta ab Hincmaro, Atque Rhemensi Archiepiscopo.

PRAEFATIO.

HIncmarus nomine, nō merito, episcopus, ac plebis Dei famulus, di lectis fratribus ac cōministris nostris, huius sanctæ Rhemensis ecclesiæ filiis.

Sicut à senibus, & iam ætatis prouectæ uiris religiosis, qui de tempore Tilphini urbis huius præsulis, adhuc uiuebant, quando in seruitium istius sanctæ ecclesiæ, autore Deo, fui electus atque prouectus, & post ea per aliquod annos uixerunt, fideli relatione dedici, * à suis maioribus audierunt narrari, eos uidisse librū maximę quantitatis, manu antiquissima conscriptum, de ortu ac uita & uirtutibus atque obitu beati Remigii, sanctissimi patroni nostri. Qui hac occasione deperiit, quoniam Aegidius, post beatum Remigium quartus istius ciuitatis episcopus, quendā uirum religiosum, Fortunatum nomine, metricis uersibus insignem, qui a multis potentibus & honorabilibus, in his Gallicis & Belgicis regionibus, per diuersa loca tunc uitę ac scientiæ suæ merito inuitabatur petiit de eodem libro, cothurno Gallicano dictato aperto sermone aliqua miracula, quę in populo recitarētur, excipere, quatenus ea sine tædio audire & mēte recondere, atque per ea ad amorem & honorem atque deuotionem Dei & ipsius protectoris sui idem populus excitari ualeret. Quod & in eadem excerptione lector potest aduertere, ubi scriptum est: Studeamus pauca disserere, plurima præterire. Et cum ipsa excerptio cœpit lectione in populo frequentari, & a multis propter breuitatis suæ facilitatem transcribi, ipse magnus codex a negligentibus negligētius cœpit haberi: usq; dū Caroli principis tempore, qn̄ propter discordiam & contemptionem de principatu, inter eū & Ragenfridum, frequentia ac ciuilia, immo plus quam ciuilia, quia intestina & parricidalia bella, in Germanicis & Belgicis ac Gallicanis prouinciis religio Christianitatis pene fuit abolita: ita ut episcopis in paucis locis residuis, episcopia laicis donata, & per eos rebus diuisa extiterint, adeo ut Milo quidā, tonsura clericus, moribus, actu & habitu irreligiosus laicus episcopia Rhemorum ac Treuirorum usurpans insimul, per quadraginta circiter annos pessundederit. Cuius infelici tempore, de ista Rhemensi ecclesia non solum preciosa quæque ablata fuerunt, sed & ecclesiæ atque domus religiosorū destructæ, & res ab episcopio fuere diuisæ. Illi quoque pauci, qui erant residui, clerici negocio uictum quærebant, & denarios, quos mercimonio conquirebant, in chartis & librorum foliis interdum ligabāt. Sicque præfatus liber cum aliis partim stillicido putrefactus, partim a soricibus corrosus, partim foliorum abscisione diuisus, in tantum deperiit, ut pauca & dispersa inde folia reperta fuerint. Cum uero tempore Pipini regis, prædicti Caroli principis filii, reuelatio ostensa Eucherio, Aurelianensis ciuitatis episcopo, de damnatione æterna eiusdem Caroli, qui res ecclesiarum diuiserat, fuit: idem Pipinus, sicut & aliarum ecclesiarum episcopiis, huic Rhemensi episcopio partem de rebus ecclesiasticis reddidit, & Tilpinum in hac urbe Rhemorum episcopum ordinari consensit. Hoc enim in hac ecclesia Rhemensi nouissimo seculi tempore de libro memorato, sed & de aliis accidit, quod antiquo tempore de authenticis scripturis euenisse sanctus Ioannes Chrysostomus in homilia 9 Euangelii secundum Matthæum memorat, dicens. Multa enim ex propheticis periere monimentis, quod de historia Paralipomenon probare possibile est. Desides enim cum essent Iudæi, nec desides modo sed & impii, alia quidem perdiderunt negligenter, alia uero tum incederunt tum conciderunt prophanè. Et de prophanitate quidem tali Ieremias refert. De negligentia uero in quarto Regum libro legimus, quomodo post multū temporis uix Deuteronomii sit uolumen repertum, defossum quodā in loco, ac pene deletum. Sed & plura de scripturis in his, quæ habemus, memorata legimus, q̄ nō habemus sicut est liber iustorum, qui commemoratur in libris Regum: & sicut est liber bellorum Domini, cuius in libro Numerorū mentio est: neque Carmina Salomonis, neque Disputationes eius sapiētissimas de lignorum natura herbarumque omniū, itemq; iumentorū & uolucrum, reptilium & piscium: uel quòd in libro, Verba dierū, dicitur: Reliqua uerò operū Salomonis priorum & nouissimorum, scripta sunt in uerbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis: in uisione quoque Addo Videntis contra Ieroboā filiū Nabath, & multa huiusmodi uolumina, quæ scriptura quidē fuisse probat, sed hodie cōstat non esse. Vastata naque a Chaldæis Iudæa, ut in patrum literis legimus, etiā bibliotheca, antiquitus congregata, inter alias prouinciæ opes, hostili est igne consumpta, ex qua pauci, qui nunc in sancta scriptura continentur, libri post modum Esdræ pontificis & prophetæ sunt industria restaurati. Vnde scriptum est de eo. Ascendit Esdras de Babylone, & ipse scriba uelox in lege Moysi. Velox uidelicet, quia promptiores literarum figuras, quam eatenus Hebræi habebant, repererit. Et in Epistola regis Persarum. Artaxaeris rex regnum, Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.

*[Marginalia, left: for * q̄ ij à. — Liber ĩ gẽs de uita S. Remigij ut p ierit. — fortunati laus. — Carolũ martellũ dicit]*

[Marginalia, right: Ier. 36 — 4.Reg. 22. — 2.Re.1 — Nu.21 — 3.Re.4 — 1.Par. 9. — 1.Esd. 7. — Ibidē.]

Quocontra & nos, multis aliis perditis, plura in quibusdam historiis & diuersis pitatiolis, ac usitata relatione, a præcedentibus relicta posteris, de ortu & uita, seu uirtutibus & obitu domini & sanctissimi patris ac protectoris nostri Remigii habemus, quæ in memorata excerptione non continentur. Vnde bonis uestris desideriis placuit, ut illa mea seruitus ad ignorantium & subsequentium notitiam in unum colligeret. Quod & iam diu fecissem nisi me spes uana deluderet, quibusdam dicentibus, quia in illo loco magnum librum de uirtutibus & uita ipsius domini & patroni nostri reperire ualerem. Ad quæ mittens, quæ mihi comissa fuerant, penitus falsa inueni. Nunc autem pitulante Domino, qui in se confidenti, & opera sua, qui mirabilis est & gloriosus in sanctis suis, uolenti loqui, promittit. Aperi, inquiens, os tuum, & ego adimplebo illud, meritis ipsius sancti Francorum apostoli & patroni nostri, uestrisquè adiutus orationibus, aggrediar quæ diu distuli, a progenitoribus & ortu eius incipiens, & sic tam ea, quæ in historiis, a maioribus editis, de illo inueni, quàm & illa, quæ in diuersis schedulis dispersa reperi: uerum & illa in serie digerens, quæ uulgata relatione percepi, quia ut longe ante nos dictum est, & etiam in sanctis scripturis, sed & in euāgelica ueritate comperitur: uera est lex historiæ simpliciter ea, quæ fama uulgante coliguntur, ad instructionē posteritatis literis cōmendare. In quibus omnibus lectorem diuersitas styli non pertubet, quoniā ea, quæ de historiis maiorum adsumam, & ea, quæ in antiquis schedulis reperiam, ita ut inuenta fuerint, ponam.

[Marginalia, right: ps. 67. — ps. 80. — Remigius Fracorũ apostolus.]

Illa

Illa uerò, quæ ex antiquis uulgata relatione percipi, & quæ ad instructionem legentium uel audientiū addam uel eorum uerba, de quorum dictis mutuabor, ponere procurabo, uel meo sermone dictabo, uolens quiddam debiti mei obsequii in laude, qua non indiget, offerendo, ipsi benefactori meo retribuere pro omnibus, quæ indigno mihi gratis potius tribuit quàm meritis ullis retribuit. Deniquè in descriptionibus uirtutum eius ordinem, quo per illum eas Dominus dignatus est operari, seruare non potero, sed sicut eas uel scripto uel auditu accepi, describam. Sic enim saluo altiore propheticæ inspirationis munere, diuino allatæ mysteria, & psalmos sanctus Hieronymus dicit in ordine digestos, non sicut fuerunt editi, sed sicut ab Esdra diuersis temporibus fuerunt inuenti. Veruntamen prout notitiam temporum inuenero uel ordini gesta congruere uidero, ea digerere procurabo. In his autem, quæ descriptis uirtutum miraculis, à Domino per beatissimum patronum nostrum operata sunt, ad exhortationem legentium siue audientium, pro modulo intellectus mei de catholicorum dictis subiungere studebo, uestigia beati Gregorii, licet non ualeam, prosequi moliar. *[In. lib. Dialo.]* Qui describens sanctorum actus, prauorumque casus, ex hortatione inde assumpta, secundum sapientiam sibi à Deo datam, multa necessaria & utilia legentibus ac audientibus interposuit. Verum & non ab re agere à quoquam uideri puto, si ea, quæ de ortu, & actu, atque obitu domini & patroni ac protectoris nostri in schedulis, uetustate prope delectis, inuenta sunt, reparo, & de abditis ad lucē reduco, & ea, quæ ueterum certa relatione cognoui, literis commendare procuro, cum sicuti præmisi, sancti Esdræ pontificis studio sacras scripturas, desidia & prophanitate impiorum Iudæorum abolitas, noscamus fuisse restauratas, & non solum euangelicam & apostolicam historiam ab euangelistis sacratissime conditam, sed & plurimorum sanctorum gesta plurimos Ecclesiæ magistros, ad instructionem multorum & etiam historiographos agones secularium ad posterorum memoriam descripsisse, gētiles quoquè poetas sua figmenta grandisonis pompare modis, studuisse legamus.

VITA S. REMIGII RHEMOrum Archiepiscopi.

[13. Ia.] Post uindictam scelerum, quæ facta est à Domino cæde Galliarū prosequente Vuandalorum crudelitate, misericordiam cæli distillarunt, cum ad mitigandam, gentis Francorum barbarica ferocitate superuenturam, diuinæ animaduersionis propter iniquitates perseuerantes ultionem, mundo præsulem à Deo prædestinatum, Remigium pontificem hoc ordine protulerunt.

[Mōtanus monachus insignis.] Erat quidam uenerabilis, ac dignus professione & nomine, Montanus monachus, in reclusione solitariā uitam ducens, ieiuniis, uigiliis atque orationibus continuè uacans, necnon cæterarum uirtutum insignibus adeo diuinitati se commendabilem reddens, ut angelicis sæpè frueretur alloquiis, & frequenter cælestibus uisionibus ac reuelationibus interesset. Is ergo cum peruigil in oratione pro pace sanctæ Ecclesiæ, quæ multis ac diuersis afflictionibus apud Galliarū & Belgicarū prouincias uexabatur, Dei omnipotentis clementiam indefessis precibus exoraret, nocte quadā plus solito orationē protelās, usq; lucis crepusculū in contēplatione, permansit. Qui cum, lassitudine ac fragilitate carnis cōpellente, paululū mēbra sopori dedisset, subito per diuinā gratiā angelorū choris & animarū cœtibus, beatissimorū hominū iā cum Deo regnantiū, & immortalitatē adhuc corporū expectantiū, spiritibus interfuit, & familiatissimū cœpit audire colloquiū. Inter cætera igitur, quæ in conuentu illo cælico audiuit etiā illi sancti spiritus, humanæ salutis auidi, quæritari cœperunt de Gallicanæ deiectione ecclesiæ, & quid facto ad talia opus esset, crebro uersare sermone, dicētes, quia iam tēpus esset miserēdi eius. *[ps. 101]* Duplicia enim receperat pro oībus peccatis suis, quanquā fæx eius non sit exinanita. His ita inter se cōferentibus, subito uox adfuit, à superioribus atque secretioribus aditis saluberrimè atq; suauissimè intonās, quæ & præsentiū solaretur spirituū mœstitiā, & quod futurū erat, gratulabunda promulgaret sententia, ita dicēdo. Dominus prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cælo in terrā adspexit, ut audiret gemitus cōpeditorū ut solueret filios interemptorum, ut annuncietur nomen eius in gentibus, in cōueniendo populos in unū & reges ut seruiant ei. Cilinia in utero concipiens, filium pariet nomine Remigium, cui à me saluandus populus committetur. *[Cilinia laus.]* Beata siquidem Cilinia, intēta piis operibus, licet corpore teneretur in mundo, mente conuersabatur in cælo. Quæ in flore iuuentutis pepererat de unico uiro suo Aemylio Principiū, Suessionum ciuitatis postea sanctum episcopum, & fratrem eius patrē beati Lupi episcopi eiusdem Principii successoris, qui usque ad ultima gloriosi Remigii tempora, sacerdotio est functus, sicque defunctus.

Vir autē ille uenerabilis, inter illius temporis innumera pericula, tanta consolatione accepta, Ciliniæ diuinū oraculū, gratia Dei perceptum, innotuit. At illa dixit ad Montanum: Quomodo fieri potest, ut anus lactē filiū, cum mihi á temporibus diu transactis muliebria defecerint, & uir meus Aemylius uetulus sit, ac in æuoso eius corpore frigidus exret circū præcordia sanguis, & uoluptatis opera in eo penitus emarcuerint? Erant enim ambo genere nobiles & gratia inter suos nominatissimi. Et quia liberorum parentes processerāt in diebus multis, effœti & carne iā infœcundi, cōiugale cōmerciū nō quærebāt, nec eis spes ultra uel appetitus generādi sobolē inerat. Cui beatus Montanus respōdit. Scias, quia cum ablactaueris puerū Remigiū, de lacte tuo perūges oculos meos, & recipiam lumē. Nā ut merita illi accrescerēt sicuti & sancto Tobiæ, iuxta diuinū sermonē ut iustus iustificetur adhuc *[Tob. 2]* idē beatus Mōtanus lumē corporaliū oculorū amiserat. *[Ap. 21]* Tādē credētibus parētibus uerbis uiri Dei fit gaudiū, quod talē suscepturi essent prolē, in cuius conceptione non foret ardor explēdæ libidinis; sed amor generādæ iuxta diuinum præsagium sobolis. Concipitur ergo futurus Christi pontifex, & Christi adminiculante misericordia, mater beatissima quem auspice Deo concepit, feliciter filium genuit, cui Remigii secundum Domini dictum in baptismate nomē imponi fecit. Et ablactatus, sicut suus prænunciator prædixerat, lacte matris oculos sui uatis, matre obstetricante perungens, lumen illi gratia diuina restituit. Nec incredibile uideri debet, si puer iste, antequàm per ætatem corporis sciret uocare patrē & matrem suam uirtutes munere diuino operatus est, *[Mōtanus recepit uisum.]* qui etsi ut homo in iniquitatibus conceptus est, contra morem tamen humanæ conditionis, non in delictis eum præuaricationis, sed in gratia remissionis, mater sua peperit. Neq; enim dubitandum est, quia spiritus sanctus, qui eū talem futurum prædixit; & cuius munere cōceptus fuit etiam à peccatis absoluit. Constat quippe ueridica patrum sententia, quia lege non constringitur spiritus sancti

sancti donum. Et propterea qui Cornelium ac domũ
*Act.*10 eius ante perceptionem baptismi sua gratia consecra
Ge. 17 uit, ipse utique beatum Remigium non solum ante ba
Luc. 1. ptismũ, sed etiã ante natiuitatem eiusdẽ gratiæ mune
re perfudit. Ortus est autẽ ex anu & uetulo diu sterili-
bus per repromissionẽ, ut Isaac & Ioannes uir iste san
ctus, antequàm natus, nomine designatus, antequam
mundo cognitus in pago Laudunensi, alto parentum
sanguine, ut monstraretur in ortu, qualis futurus erat
Ge. 17. in actu.

Singularis autem meriti indicium datur quoties ho
Ge. 32. minibus à Deo uel imponitur nomen, uel mutatur.
3. Reg. Sic Abram, quia pater multarũ gentium erat futurus
13. Abraham est uocatus. Sic Iacob, quia Deũ uidit, Israel
appellari meruit. Sic Iosias rex, ob eximiæ uirtutis cul
Luc. 1. mẽ, nominatus a Deo est multo ante quam natus. Sic
Matt. Ioannes, eo quod diuina sibi gratia adminiculante,
11. plus esse meruit, quam propheta, & quod nemo inter
Matt. natos mulierum maior illo surrexit, & Petrus a firmi-
16. tate & stabilitate petræ sumpsit cognomen. Et qui an
Act. 13 te Saulus, postea nominatus est Paulus, quoniam le-
Act. 9 gis zelo contra Christum erectus, ab eo, quẽ in mẽ-
bris suis persequebatur, de cælo in terram prostratus,
apud se factus est Paulus, id est, paruus, modicus & hu
Ma. 3 milis, demum gratiæ Dei magnus defensor & uas ele-
ctionis effectus, atque totius est Ecclesiæ magister &
Mat. 1 prædicator egregius. Et filii Zebedæi, eo quod uerbũ
Dei terribiliter mundo peccanti intonuerunt, filiorũ
tonitrui assumpserunt cognomen. Et Dominus ac re-
demptor noster, Iesus, id est, Saluator est cognomina-
tus ante, quam carne natus, eo, quod saluũ facturus esset
populum suũ, a peccatis eorũ. Ita ergo & beatus Re-
migius ab eo, quod ecclesiã sibi credẽdam, inter fluctua-
Ex. 33 gos mundi recturus esset anfratus. Remigii cognomẽ
Iere. 1 à Deo assecutus est. Seruorum nanque Dei proprium
est, à Deo nominatim sciri. Vnde uni eorum dicitur:
Noui te ex nomine, & beato Ieremiæ ad uerbi diuini
Luc. 1. prædicationem ituro, dicitur, Priusquam te formarẽ
in utero, noui te, & in uentre matris tuæ sanctificaui
te. Ieremias enim ab idolorum cultu populũ reuoca-
turus, in uentre sanctificatur; Ioannes populum suo
illuminaturus alloquio, in utero materno propheticã
suscepit gratiam, & beatus Remigius gentem Franco
rum à tenebris ignorantiæ ad lucẽ perducturus euan
gelii, itidem diuina donatus est gratia, ut quod perfe-
cturus erat ministerio, cum participibus suis pari cla
resceret munere, & qui, ut dictũ est, Ecclesiam Dei spe
ciali autem cura Rhemorum ciuitatem atque prouin
ciam, remigio alarum sanctarũ, scilicet uerbo & exẽ-
plo, meritis & orationibus erat Dei prædestinatione
recturus, & perfecto certamine, spiritu cælestia regna
petiturus, angelorum utique subuectus auxilio, Remi
gius est iure Dei præceptione uocatus.

Remigius alias remedius dictus. Nec illud silendum est, quia in chartis recenti tẽpo-
re post illius obitum, sed & post plura annorum curri
cula factis, de rebus Rhemensi Ecclesiæ traditis, Re-
medium eum fuisse nominatum legimus. Quod qui
merita & acta illius attendit, congrue hoc eum nomi
ne appellatum fuisse intelligit. Qui mitigator furoris
Domini, in tempore iracundæ factus est reconcilia-
tio, & magnificatus à Domino in conspectu regum, in
uerbis suis, sicut in sequentibus ostendemus, monstra
uidelicet paganos feroces placauit. Merito igitur eum
Remedium fuisse nominatum in baptismate credere
mus, nisi in emendatioribus gestis illum oraculo diui
no per sanctum Montanum, Remigiũ uocari debere,
Carmina S. Remigii. cognosceremus. Sed & in uersibus metricis ab ipso cõ
positis, & iussione illius in quodam uase ab eo conse-
crato sculptis, ita legimus.

Hauriat hinc populus uitam de sanguine sacro,
Iniecto æternus quem fudit uulnere Christus.
Remigius reddit Domino sua uota sacerdos.

Quod uas usque ad nostra tempora perdurauit, donec
fusum, in redemptionem datum est Christianorum,
ut a ministris diaboli Normannis redimeret præ-
cium argentei calicis, quos de potestate tenebra- *Traditur literis.*
rum redemerat effusus sanguis calicis Christi uideli-
cet passionis.

Traditus autem à parentibus scholæ literis imbuen
dus, in breui coæuis & etiam natu maioribus suis do
ctrina excellentior est effectus. Studebat quoq; ue tene *Puer degit solitarie.*
ros annos morum maturitate uincere, & beneuolen-
tiam cordis, charitatis melle condire, turbas frequen
tium populorum uitare, & ut præconem suum fecisse
didicerat, uita solitaria in reclusione Domino seruire
qui locus in castro Lauduno hactenus designatur, & *Adolescẽs rapitur ad põtificatũ.*
uenerabiliter colitur. In qua reclusione secundis suc-
cessibus certatim sanctæ conuersationis studiis iustus
adolescens Domino militauit. Et cum ad uiginti &
duos ætatis suæ annos peruenit, defuncto Bennandio
archiepiscopo in hac urbe Rhemensi, omnium gene-
raliter uotis ad pontificii culmen raptus fuisse dino-
scitur potius, quàm electus. Fit ergo concursus populi
diuersi quidem sexus, conditionis ac dignitatis, nec-
non & ætatis, sed unius atque eiusdem sententiæ cun
cti hunc uere Deo dignum, & qui populis præfici de-
beret, acclamabant. Vir autem beatissimus his an-
gustiis depressus, nimiis afficiebatur angoribus,
quia nec fugæ locus usquam patebat, nec populo, ut
ab intentione cœpta resipisceret, ullo modo sa-
tisfacere poterat. Diuinæ namquè erat uolunta-
tis, ut qui omnium saluti prospecturus erat, omnium
acclamationibus eligeretur, & qui unitati fidei cũ iã
fidelibus, & futuris fidelibus erat prouisurus, unione
cuncti populi ad sedem eueheretur sacerdotalis ho-
noris. Sanctissimus quidem uir cum his acclamationi
bus se urgeri conspiceret, de infirmitatis & ætatis suæ
tempore consequeri cœpit, & quia Ecclesiasticus or-
do infirmam ætatem ad hanc non reciperet dignita-
tem, uoce publica fatebatur. Timebat enim, nẽ imma
tura ætas inimici uersutiis impugnata, aliquid contra
heret sinistri. Sed diuina gratia, & uocem populorum
constantissime in ipsius perdurare fecit electione, &
sanctum uirum ab antiqui hostis protexit malignita- *Eius electio diuinitus approbatur.*
te. Et cum populi acclamaret frequentia, & sanctissi-
mus uir magna reniteretur constantia, placuit omni-
potenti Deo ei manifestissimis monstrare indiciis, quod
ipse de eo heberet iudicium

Etenim cum modo prædicto reniti conaretur, ui
dentibus cũctis qui aderant, descendit subito radius
noui luminis super ipsius uiri sancti uerticem, ac si ip
se sol de cælo motus, super eũ ceciderit, & quia illumi
nãdarũ lux parabatur animarũ, ipse quoque, cũ ad hoc
opus adsciceretur, lumine debuit declarari uisibili. Ip *Diuinitus ungitur.*
se nãq; erat lucerna, quæ nõ sub modio curæ corporeæ
sed super cãdelabrũ purissimæ ac Deo dilectæ cõuersa
tionis erat ponenda, quatenus his, qui in domo san *Es.* 6.
ctæ Ecclesiæ futuri, erant lumen optimæ institutionis
præberet.

Placuit etiam omnipotentiæ diuinæ, huic miracu-
lo aliud addere, ad ostensionem meritorum beatis-
simi uiri. Etenim radio supradicto se illustrante,
sensit capiti suo unguinis sacri infusum liquorem,
quo totum eius delibutum est caput. Et merito:
ut qui oleum spirituale populis, quo eorum qui-
dem capita uisibili, mentes autem prædicatione,
sancto spiritu in se loquente, uncturus erat chrisma- *Consecratur in episcopũ.*
te inuisibili, id est, gratia eiusdem spiritussancti, ip-
se quoque prius tali unctione insigniretur. Acce-
ptis autem talibus ac tantis auspicis, diuinis timuit
contraire

contraire statutis. Neque enim tutum illi uideri poterat, tot signis præcurrentibus, diuinæ contradicere iussioni, præsertim cum lucæ & unctione sancti spiritus, quæ oleo uisibili designatur, interius illustratus atque perunctus, ut & sanctus Esaias, admittendum se in diuinum ministerium, debere se potius offerre, quàm excusare, didicerit.

Eius uirtutes.

Posthabita ergo omni dubitatione, atque ancipiti submota sententia, unanimitate episcoporum Rhemensis prouinciæ insulis induitur sacerdotalibus, benedictione consecratur episcopali, atque in sede præsulatus collocatur huius ciuitatis Rhemorum. Vbi statim sic apparuit aptus & deuotus, tanquam si officio, ad quod nouiter ascenderat, iugiter præfuisset. Fuit itaque in eleemosynis largus, in uigilijs sedulus, in oratione deuotus, in humanitate profusus, in doctrina præcipuus, ī charitate perfectus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus. Synceritatem mentis, uultus sui serenitate monstrabat: & pietatem clementissimi cordis, ostendebat in lenitate sermonis. Quicquid ad salutem posset pertinere æternam, nō minus implebat beatissimus opere, quàm sermonis prædicatione docebat. O uirum, per omnia Deo dignum. Eminebat in ipso habitu, animi pulchritudo: in specie exterioris hominis, ipsam putares expressam imaginem sanctitatis. Erat irreuerentibus terribilis adspectu, reuerendus incessu, metuendus seueritate, uenerandus benignitate. Censuram authoritatis, temperabat mā suetudo humilitatis. Delinquentibus quidem minabatur frontis austeritas, sed blandiebatur cordis serenitas. Erga bene agentes, Petrus apparebat in uultu: erga delinquentes, Paulus in spiritu: ac sic conuenien te in uno diuersitate gratiarum, illius pietatis, huius erat æmulator districtionis: ita ut cum præsentiam eius quisquam uix sustineret, absentiam ferre non posset. Internorum autem honorum suorum formas ac species, sicut nemo ad plenum potuit inspicere, ita nemo sufficit explicare. Quas sicut ille studuit excolere, ita & laborauit occulere: & cum hæc uellet augeri, nolebat agnosci. Sed quia hæc est natura iustitiæ, ut quā to studiosius abscondi optat, tanto clarius innotescat, & ocultatio ipsa, prædicatio fit: per populos tantorum bonorum fama uolitabat. Eminebat in admiratione omnium, ueluti ciuitas super uerticem montis exposita, nec iam lucerna poterat latere sub medio. Gloriosa illa anima aperuit latentes in se diuitias cœlestium munerum, & de armario sua uiolentium uirtutum, aromata sanctificationis & gratiarum suarum supra omnem hanc ecclesiam effudit. Neglector quietis, refuga uoluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad uitia. Sic in se excoluit diuersas gratiarum uirtutes, ut uix pauci teneret singulas, quomodo ille impleuit uniuersas. Semper in operis exercitio, semper in compūctionis affectu. Nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi ut aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. Qui contrita continuat s ieiunijs ossa, studebat de persecutore inimico, longo triumphare martyrio, pro cybo ac potu hoc secum in cessanter ruminans: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Defecit in salutare tuū anima mea. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum: quā do ueniam & apparebo ante faciem Dei? Et consolan do se dicebat: Quare tristis es anima mea, & quare cō turbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare uultus mei & Deus meus. Satiabor, dum manifestabitur gloria eius.

Iustitiæ indoles.

Nota eximia ornamenta.

ps. 41 *Ps. 83* *ps. 118* *ps. 62* *ps. 41* *Ibidē.* *ps. 16*

Nam quia specie sui conditoris ad quam anhelabat, necdum satiabatur, continuis suspirijs atque gemitibus, diurnis atque nocturnis lachrymis illum desiderans, pio luctu ad superna gaudia subleuata, flendo se anima sancta pascebat: & intus quidem doloris sui gemitum tolerabat, sed eo refectionis pabulū percipiebat, quo hic uis amoris per lachrymas emanabat. Præter uitam auidè nihil esuriebat, præter iustitiam nihil delectabiliter sitiebat. Præsentia tanquam inania atque translacta, absente spiritu non uidebat, & in futuro reposita quasi oculis subdita concupiscebat. Et uerè felix terra, quæ talem genuit, ac de alumno nobis patronum, de homine angelum ac doctorem nobis emisit. Benè igitur & congruè, secundum prophetā, de illo dicamus: In memoria æterna erit iustus Dignè.n.ī memoria uersaī hoīum, q ad gaudia trāsiit angelorū. Qui iō gratiā Dei glorificatus inuenit, qa mundi gloriam, adiutus Dei gratia, non quæsiuit. Qui gubernaculū fidei uiriliter tenens, ancoram spei tranquilla iam in statione composuit. Qui contra impetum diaboli, scutum Dei ita infatigabiliter tenuit, ut ad uictoriam perueniret. Habemus in eo medicum ē cælo, cum quo sanctitas, immo ipse sanctitatis authon ciuitatem nostram intrauit. Quantis cæcis, à uia ueritatis errantibus, uisum quo Christus uidetur, apparuit? in quantorum auribus, sermonibus cælestium mandatorum, preciosum infudit auditum? Quantos intrinsecùs vulneratos, angelici oris arte & orationis uirtute curauit? quantorum animas, peccatis iam in corpore defunctas, ad emendationem tanquàm ad lucem uocando resuscitauit? Docebat quotidie filios suos, ne res alienas cōcupiscerent, ne eis coniuges extraneæ pulchræ essent, ne peccati uenenum per adspectum animam penetraret. De quantorum cordibus ille, quos iniquitas & impietas possidebat, fugauit luxuriam, remouit iram, restrinxit inuidiam, reuocando illuc fidem & castiatē atque misericordiam? Quantos uir ille apostolicus pœnitentiæ medicamētis a peccatorum morte resuscitauit, custos animarum, cupiditates resecans, iram comprimēs, militias extirpans? His magis uir ille temporibus necessarius fuerat, quibus tanta iniquitas sumptis quotidiè, deficiente iustitia, uiribus, conualescit. Et quidem ille in hac peregrinatione seculi solo corpore constitutus, cogitatione tamen in illa æterna patria conuersatus est. Qui huic mundo crucifixus ac mortuus, quicquid laborauit, de hac uita ad illam transtulit, & de sinistra semper transmisit ad dexteram, atque in cælo suos reposuit sudores. Et inter hæc omnia intendebat uir beatus iactantiam uirtutum fugere, in quo non poterat gratia excelsa latere: adeo vt non solum corda hominum, beluina feritate crudelia, ad mansuetudinē Christi domaret fidelis seruus eius & prudens, sciens conseruis eius dare in tempore tritici mensuram, id est, pro captu audientium mensurate oportune diuini uerbi pabula ministrare, uerumetiam aues, ut innocentia & potestas primi Adæ antequam peccaret, cui omnia irrationalia subiecta fuerunt, ut scriptura demōstrat, in illo sancto uiro per secundum Adam, Dominū nostrum Iesum Christum, reformata intelligerentur.

ps. 111

Beneficia per S. Remigiū hominibus præstita diuinitus.

Iactantiā deuitat.

Gen. 1 psal. 8.

Cum enim inter domesticos suos contingebat illū secretius habere conuiuium, & delectaretur in hilaritate chororum, descendebant ad eum intrepidi passeres, & in manu eius, mensæ reliquias colligebant. Discedebant alij saturi, accedebant alij saturandi. Sic mansuescebat feritas auium, in operatione uirtutum. Delectatio nanque illius talis erat in hilaritate chororum, sicut de beato Iob legimus, qui non cadebat lux uultus eius in terrā, quia nimirum in tanta grauitate uultum

uultum tenere consueuerat,ut nunquam contemptibili lætitia resolueretur,sed quotiescūque hilariorem se pręsentibus exhibebat,certa semper hoc causa vtilitatis eorū faceret.Ita & hic sanctus, religiosa grauitate discretus in omnibus,non uanitatis iactantia hæc uel dissolutione agebat, sed ut Dei ostenderetur collata sibi gratia,& ad eius amorem & fidē,qui mirabilis in sanctis suis,seruos suos multis modis consolari ac mirificare dignatur,suorum corda excitarentur,& illius seruituti se propensius manciparent. Sed & non sine consideratione uidetur prætereundū, cur iste sanctus in iocunditate charorū, amplius in mansuetudine ac pastione passerū, quā aliarum auium delectabatur. Et ut primo dicamus simpliciter, solent homines alias aues domesticas habere in domibus suis passeres aūt, licet in tectis,sicut legimus,ut uidentes scimus,soleāt habitare, humana gaudentes uicinitate,intra domos tamen suas domesticos habere non solent. Vnde constat, quia si aues, quæ in domibus domesticæ haberi solent, in manu pasceret,pro nullo haberetur miraculo, nec esset,unde conuiuantibus iocundatio proueniret. In domum quoque secretiorem aliis auibus, quæ intra cubicula domesticæ haberi non solent, nisi passeribus, qui in tectis, humana uicinitate gaudentes,habitare solent, ad hanc seruo Dei diuinam collatam gratiā demonstrandā, facultas non erat conueniendi.

Sed si altius aliquid in hoc sancti Dei facto perscrutari uolumus, intelligere possumus, quia nullæ aues tam sæpe in scripturis commendantur,sicut passer,columba & turtur.Columba quippe & turtur,quæ gemitus pro cantu edere solent, quia luctus sanctorum in præsenti seculo:& superna desideria per secretas orationum lachrymas, & * cantus ecclesiæ publicos designent. Passer uero auis corpore parua, sed maxima sagacitate solicita, quæ nec facile laqueis irretitur, nec per ingluuiem uentris,escarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem suam,nè aut ipsa à suo insidiatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuorentur insidiis, ad domorum fastigia celsa cōcurrit.Huic meritò prudens & humilis quisque comparatur, qui diabolicæ calliditatis fraudes fugiens, uigiliis & orationibus ac pœnitentiæ lachrymis intra sanctæ ecclesiæ septa se munire festinat. Redemptor etiam & saluator noster se passerē dignatus est designari. Psalmista teste,qui dicit:Etenim passer inuenit sibi domum. Iā quippe passer domum sibi inuenit,quia æterni cæli habitaculum noster redēptor intrauit, ubi factus est sicut passer solitarius in tecto, quia solus inter mortuos liber, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis tāto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit,ut sit & uocetur filius Dei.Hic est uerus Deus, & uita æterna. Ad quem in hac peregrinatione positi anima cuiusque fidelis suspirans,sic iocundatur, dum per fidem rectam & sancta desideria ac per bona opera, in cælorum regno mansionem suā sentit esse præparatam, sicut passer in foraminæ parietis exultat, id est, etiam ueraciter fidelis in foraminæ maceriæ, scilicet in unitate ecclesiæ, quæ de perforato in cruce Christi latere, lauacro rigatᷓ, & poculo, à maligni spūs & mēbrorū eius malignitate protectus, exultat,& q ex sanguinibus,& uolūtate carnis, & uolūtate uiri natus,sed sanguine Iesu filii dei de potestate tenebrarū redemptus, & ex aqua & spiritu,quo idem Dominus Deus noster ex gloriosa semper uirgine Maria domina nostra est natus,& ipse à uirgine matre ecclesia, immaculato diuini fontis utero est renatus, ac Christo incorporatus,gaudio inenarrabili & exultatione exultat. Sunt & alia, quæ de hoc beati Francorum apostoli facto. (Signa enim Apostolatus eius, Franci sunt, sicut in processu monstrabimus) ad nostræ utilitatis augmentum considerantes trahere possumus, comparantes illud actioni Ioannis apostoli. Fertur enim relatione maiorum,quia cum beato Ioanni apostolo auis quæ perdix uocatur, uiua & sana à quodam oblata fuisset, cœpit eam leni manu demulcendo tractare. Quod uidens quidam adolescentium, ad coæuos suos ridendo dixit. Videte quomodo ille senex cum auicula, sicut & puer, ludit. Beatus uero apostolus ista per spiritum cognoscens, uocauit ad se iuuenem, interrogans quid manu teneret. Cui iuueni, Arcum, inquit. Et Beatus Ioannes. Quod habet officium illud, quod in manu tenes? Et iuuenis: Sagittamus, inquit,inde bestias,siue aues uel alia quæque. Et Beatus Ioannes, Quomodo, inquit, uel quali ordine? Et iuuenis curuato arcu tetendit illum,& tensum in manu tenuit. Sed cum Beatus Ioannes nihil ei subsecutus loquendo fuit, post aliquod spatium iuuenis arcum distendit. Cui Beatus Ioannes, Cur, inquit,arcum distendisti? Ad quem iuuenis. Quia si diutius tensus teneretur, infirmius tela iactaret. Et ad hæc sanctus apostolus. Sic & humana fragilitas si semper in rigore contemplationis persistat, & sibi non condescendat, minus necessario ualida contemplationis penna subleuatur.Quod pia prouisione conditoris & saluatoris nostri agitur, ut percollatam gratiam crescamus in profectu uirtutum & per infirmitatis nostræ recognitionem, discamus humilitatis custodire uirtutem. Quo facto & sermone audientibus magnam instructionis ædificationem & præsentibus cōtulit, & futuris seque sequentibus dereliquit. Sic & de hoc beati Remigij facto maximam instructionis ædificationem, & in charorum chara dilectione,& in fragilitatis nostræ discreta condescensione,nobis ualemus assumere,si ut ille passeribus subministrans, qui non serunt,neque congregant in horrea,sed Deus pascit illos,alijs saturatis, alios saturandos suscepit, nos qui res & facultates, uel cognationis successione, uel fideliū collatione suscepimus,fratribus,qui non præparauerunt sibi,(quia hilarem datorem diligit Deus)cū gaudio bona, quæ possumus,ministrantes, alios quibus bona ministremus, adiscimus: plus gaudentes de bono opere, quàm de bona possessione:ut & Deus collætetur bono operi nostro, qui operarijs pietatis se in iudicio dicturum prædixit, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

*Ita legēdū uidetur nā dictio erat obliterata.

Passer mystice

Ps. 83.

Ps. 101

Heb. 1

1. Io. 5.

Remigi⁹ frācorum apostol⁹

Similia Cassianus habet Collatione. 24. ca. 21.

Admittēda nō nūquā animi relaxatio.

2. Co. 9

Matt. 25.

Accidit autem quodam tempore,cum pastorali solertia ex more parochias circuiret, ut si negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Christi seruus agnosceret,& ut bonus agricola,quæ inculta erāt ad bonæ operationis fructus proferendos excoleret, ut ad uicum,cui uocabulum est Calmaciacus, perueniret. Vbi dum quidam cæcus,per interualla temporum occultātis se dæmonis inuasione possessus, ab eo opem misericordiæ postulasset, quoniam ante ipsius sancti uiri præsentiam occultari non potuit, (erat enim illius generis, de quo Dominus in euangelio dicit,quòd non eijcit, nisi in oratione & ieiunio)cœpit qua dudum captus fuerat, dæmonis infestatione idē cœcus corporis uexatione torqueri. Tunc B. Remigius in oratione,qua semper animo ad Dominum intendebat,corpore, quod ieiunijs & bonorum operum exercitio incessanter afficiebat, se humiliter ad terrā prostrauit, statimque lumen pristinum cæci oculis reddidit,& ab eo pestem immundi spiritus effugauit, & ne ultra eū uexare pſumeret, in noīe Christi pcepit opeq; uictus petitā pauper tribuit. O ineffabilis gratia pietatis à quo dū sola substātia petitᷓ, triplex remediū obtinetᷓ. Victu pauit egenum,munerauit uisu cæcatū, reddidit libertati captiuū. Atque ita cōtigit per hoc

Ma. 9.

insigne

insigne miraculum sanctæ trinitatis mysterium, ut cum apparuit unus in paupere, Trinitas se ostenderet in salute. Qui ergo tentationibus, siue occultis in mẽte, siue apertis in corpore, antiqui hostis sentit se infestatione urgeri, opem intercessionis eius obnixe deposcat: & si fideliter petierit, ab infestatione immundi spiritus se ipsius meritis & orationibus à Dei gratia liberari non dubitet. Qui supernæ lumen contemplationis ignorat, qui præsentis uitę tenebris pressus, dum uenturam iram nequaquam diligendo cõspicit, & quo gressum operis porrigat, nescit lumen intelligentiæ ac contemplationis, atque necessariam cordis conpunctionem per intercessionem eius apud Dominum pietatem expostulet, nihil hæsitans, quia pro certo accipiet. Qui paupertate spiritualis uictus atque uestitus, fidei uidelicet, spei & charitatis ac cæterarum uirtutum se arctari cognoscit: uel etiam temporalibus necessitatibus ac tribulationibus se sentit affligi, eius intercessionum solatia genibus & lachrymis expetat, & quod pauper [illegible] excus atque demoniosus per [illegible] obtinuit, [illegible] solatio [illegible] lationum obtinere confidat. Verum [illegible] ad [illegible] lachrymas Dominum precibus [illegible] intercessionis nostri respondit [illegible], etiam sospitatem mentis dare, uel opem ferre necessitatem [illegible] ulterius: nec sic quidem a [illegible] do [illegible] desistendum est, neque imper[illegible] [illegible] rio [illegible] tanta potius [illegible] andum [illegible] ordinato sequen[illegible] tandus est, cum [illegible] huius p[illegible] otectoris & ad[illegible] nostri, clamore Saluator donec & ipse de cęlis Domino pro supplicatore suo supplicet, sicque fiet ut si [illegible] ab intentione [illegible] non mutauerit precator, nequaquam fructu pię petitionis fraudetur. Sed & si pro sua fragilitate quis, [illegible] pro [illegible] meruerit desiderati potiretur effectu, nisi forte [illegible] cor in petitione reprehenderit, cum recolere se præceptis eius meminit, quia dignum profecto est, ut ab eius beneficijs sit quisque extraneus, cuius nimirum [illegible] nibus non uultu esse subiectus. Quia [illegible] hoc [illegible] salubre remedium, ut cum se mens ex [illegible] culpæ reprehendit, hoc prius in oratione desleat, quod errauit, quatenus erroris macula [illegible] fletibus tegitur, in petitione sua cordis facies [illegible] authore m[illegible] da uideatur. Curandum est etiã, ne ad hoc rursus [illegible] quod se mundasse fletibus exultat, ut, dum [illegible] rum culpa committitur, [illegible] iusti iudicij ipsa etiam lamenta lementer & cor iterum præterita in petitione reprehendant. Grauiter [illegible] que confunditur, quando [illegible] Dei [illegible] do uel audiendo respicit, quæ [illegible] contempsit, & in de dubitatione confusus [illegible] ad [illegible] Dominus conuertit. Vnde Iohannis uoce dicitur, [illegible] cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus [illegible] Deum & quicquid petierimus ab eo accipimus. [illegible] ret, Si id quod præcipit, facimus, id quod [illegible] mus obtinemus. Valde nanque apud Deum utrique hæc [illegible] necessario congruit, ut & oratione [illegible] & [illegible] tione oratio fulciatur. Hinc etenim [illegible] ait: Scrutemur uias nostras, & quæramus, & [illegible] ad Dominum, leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlos. Vias etenim nostras [illegible], est cogitationum interna discutere. Cor uero cum manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat: cor leuat, sed manus nõ leuat. Quisquis uerò operatur, & non orat, manus leuat, & cor non leuat. Iuxta Iohannis uocem, tunc confiduciam in oratione accipit, cum sibi uitæ prauitas nulla contradicit.

Intercessio sctõrũ quam efficax.

Virtutes, uictus & uestitus animi.

Orantis Deũ quid agendũ.

1. Io 3.

Oratio & operatio. Th. 3

Vigilãtia pastoralis

Erat enim hic præsul beatissimus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorũ prouidentiam in internorum solicitudine non relinquens. Cum ergo circumiens parochiam solicitudine pastorali, transiret per condumam episcopij uillæ, cuius uocabulum est Tudiniacus, adspexit messores messem secantes, accedensque ad eos, cum uerbo prædicationis exhortatus est eos, dando cibum & potum in consolationem laboris. Et dum hæc agerentur, accidit, sobrinam illius, nomine Celsam, Deo sacratam, proinde transire, & uillam suæ proprietatis, nomine Celtum, adire. Quæ cum cognouit sanctum Remigium iuxta transitus sui uiam esse, uenit ad eũ, & benigne, ut par erat, ab illo [illegible], petijt eundem uirum sanctum, ut unà cum [illegible] domum suam, quò ibat, dignaretur adire. Idem uir sanctus, ut erat præstabilis super [illegible] petitionibus, ipsius sobrinæ suæ postulationi præbuit assensum. [illegible] pariter ad domũ peruenissent, & inter se [illegible] familiaria & spiritalia haberent colloquia, uenit minister ipsius [illegible] ad auriculam eius, dicens, quod uillicus eius [illegible] uinum, quod in eadem uilla fuerat, uendit [illegible] iam habebat, excepta paruula quantitate, quam pro [illegible] do uasculo [illegible] [illegible]. Cuius uultum sanctus [illegible] rubore perfusum, interrogauit quid [illegible] minister in auriculam dixerit. Quæ illi prompte respondit, quoniã non tantum pro eo de ipso nuncio uerecundabatur, quantum pro [illegible] is, qui cum eo aduenerant. Cognita uero causa, beatus Remigius hilari uultu consolatus est eam, dicens: Pro hac re filia noli contristari: dabit enim inde Dominus largitate pietatis [illegible] itam consolationem, qui per prophetam suam [illegible] tibus nihil deesse promisit. Et dixit eidem [illegible] suæ audientibus [illegible] qui aderant, ut alia [illegible] ipse autem uellet interim hortum & [illegible] atque [illegible] illius circumire, & uidere [illegible] manere. Et sic de industria prius [illegible] circu[illegible], peruenit usque ad cellarij ostium. Et [illegible] rogauit, quid [illegible] illo tecto haberetur, respondit minister, cellarium esse. Idẽ autem uir sanctus dixit se illuc introire uelle. [illegible] audiret [illegible] contradicere, interrogauit [illegible] haberet in aliquo [illegible] ipsis uasis [illegible] uel aliquid uini [illegible] uasculo, in quo aliquid uini [illegible], dixit [illegible] d[illegible], & [illegible] ista parte, [illegible] ad te [illegible] uettor. Et pergens ad alteram frontem [illegible] quæ erat iuxta parietem, fecit crucem super [illegible] quod erat non modicæ quantitatis, & genua flectens ad orationem, orauit diutius: & cœpit [illegible] per foramen superius, per quod eidem uasculo infusum fuerat, adeo redundare, ut super pauimentum ipsius domus largiter inundaret. Et uiro sancto adhuc decumbente in oratione, cellarius timore perculsus exclamauit, dicens: In nomine Christi, quis unquam tale uidit? Quod cum audiuit sanctus Remigius, surrexit ab oratione, & præcepit [illegible] hoc indicaret, sed diceret dominæ suæ ministris, impetratum [illegible] se habere, unde ministrare ualerent. Sanctus uero Domini rediens ad [illegible] latam sobrinam suam, consolatus est eam, dicens: Filia noli contristari, sed spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris in diuitijs eius. Habes nunc [illegible] Domino. Quod factum cum ipsa & homines [illegible] per cellarium cognouisset, quia [illegible] opera Domini [illegible] honor [illegible] est, [illegible] ad eum [illegible] sua: Nunc [illegible] sancte pater, [illegible] diuina inspiratione ad hanc domum hodie te [illegible] propterea de hac uilla te & ecclesiam tuam perpetuum heredem esse faciam. Et præsentialiter ipsam uillam ad Rhemensem ecclesiã tradidit, & eidẽ sancto præsuli inde chartam & uestituram secundum morem legalem fecit.

Psa. 33

Crucis signum edit, & orat, & uinum q; abũdat

Psa. 36.

To. 12

4. Re 4

Miramur, quia iuxta uerbũ Heliæi, paruo de liquore magna uasa infusa, oleo fuere repleta. Miremur, quia benedictio

M

benedictione & oratione domini & patris ac patroni nostri Remigij, uas non modicæ quantitatis: de paruo liquore, quod in eo erat, uinum superfusum etiam in pauimentum cellarij redundauit. Et nos qui carnis * uoluntatibus debriati, alios etiam peccare facientes, peccatis inebriauimus, & ad peccandum nostro uel exemplo uel uerbo illeximus, euacuati à Christo, uasa donis spiritualibus uacua, si ad memoriã huius beati pontificis à fundo cordium nostrorum, uenenum iniquitatum nostrarum, quod delectabiliter ut uinum nos ingurgitando bibimus, per puram confessionem cum contritione & cordis rugitu euomuerimus, euacuantes nos felle peccatorum, quo repleti sumus, & lachrymis nos eluerimus, leuantes corda nostra cum puris manibus sine ira & disceptatione ad Deum, meritis eius & precibus obtinere nos posse credamus, ut repleamur abundante gratia Dei, & fiat in nobis fons uitæ, ac in eius lumine uideamus lumen.

*for. *uoluptatibus*

Summaria explicatio fidei Christianæ.

Ioã. 16

Tunc ad iustitiam credentes corde, & ad salutem confitentes ore, quia in patre totus est filius, & in uerbo totus pater, in patre simul & filio, totus est sanctus spiritus, a patre simul & filio totus item procedit spiritus sanctus, Quod in futuro specie uidebimus, quando secundum promissionem suam Dominus noster Iesus Christus nobis palam de patre annunciabit: quia per patefactam tunc maiestatis suæ speciem, & quomodo ipse gignenti non impar oriatur, & quomodo utriusque spiritus utrique coæternus procedat, ostendet. Aperte nanque tunc uidebimus, quomodo hoc quod oriendo est, ei de quo oritur, subsequens nõ est: quomodo is, qui processione producitur, a proferentibus nõ præitur. Aperte tunc uidebimus, quomodo unum indiuisibiliter tria sunt, & indiuisibiliter tria unum. Credamus igitur & confiteamur sanctam & inseparabilem Trinitatem, patrem & filium & spiritum sanctum, coæternam & consubstantialem ac coæqualem sibimet esse, in unus diuinitatis, essentiæ, omnipotentiæ, gloriæ, magnitudinis, maiestatis, & quicquid alie, id est, substantialiter dicitur; relatiue autem tres personas patrem & filium & spiritum sanctum, & quod inseparabilis naturæ unitas, non posse separabiles habere personas. Quod & in hoc ostenditur, personas non posse diuidi in Trinitate, quia cuiuslibet personæ nomen, semper ad alteram respicit personam. Si patrem dicis, filium ostendis: Si filium nominas, patrem prædicas. Si spiritum sanctum appellas, patris & filij esse spiritũ necesse est intelligas. Et hoc regulariter ut tenendum, quod omnia naturæ nomina uel essentiæ, sicut in una persona singulariter, sic etiam in tribus semper singulari numero sit dicendu, & in Deo nihil secundum accidens sit dicendum, quia nihil in eo mutabile est. Ut qualis ac quantus sit pater talis ac tantus sit filius, talis ac tantus sit spiritus sanctus: nec aliquod maius sit, tres simul dictæ personæ, quàm singulæ quæque personæ: quia eadem magnitudo est in unaquaque persona semel dicta, quæ est in tribus personis simul nominatis.

Persona inseparabiles.

Sola filij persona incarnata.

Vna uerò tantum ex eadem sancta Trinitate persona filij, per quem omnia facta sunt, operatione spiritus sancti ex immaculata carne perpetuæ uirginis Mariæ, nostræ carnis substantiam, animatam nostræ natura anima rationali & intellectuali, de incompræhensibili nobis uirtutis suæ opere, totum scilicet hominem ut totum saluaret hominem, assumpsit in unitate personæ diuinitatis suæ. Natiuitas enim Domini secundũ carnẽ, quamuis habeat quædã propria, quibus humanæ conditionis initia transcendit, siue quòd solus ab inuiolata uirgine sine concupiscentia est conceptus & natus, siue quòd ita uisceribus matris est editus, ut fœcunditas pareret, & uirginitas permaneret: non alterius tamen naturæ erat eius caro, quàm nostra est nec alia illi, quàm cæteris hominibus, anima est inspirata principio, quæ excelleret, non diuersitate generis, sed sublimitate uirtutis. Nihil enim carnis suæ habebat aduersum, nec discordia desideriorum gignebat compugnantiam uoluntatum. Sensus corporei uigebant sine lege peccati, & ueritas affectionum sub moderamine deitatis & mentis, nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniurijs. Verus homo uero unitus est Deo, nec secundum existentem prius animam deductus è cœlo, nec secundum carnem creatus ex nihilo. Eandem gerens in uerbi diuinitate personam, & tenens communem nobis in corpore animaque naturam. Non enim esset Dei hominumque mediator, nisi idem Deus idemque homo, in utroque & unus esset & uerus. Quam seruilem formam, à solo filio Dei susceptam, tota sancta Trinitas, cui una est uoluntas & operatio, in utero gloriosæ ac semper uirginis Mariæ fecit, sicut euangelizauit ei archangelus, Spiritus sanctus, inquiens, superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Quæ mira sancta Trinitas, scilicet Deus pater, nuncupatione altissimi designatur, & eius uirtus & sapientia, quæ ædificauit sibi domum, unigenitus uidelicet filius, ipse author operis, ipse opus authoris, cooperante spiritu sancto, eiusdem saluatoris nostri humanitatem, corpus nimirum & animam, condidit in uisceribus uirginis, quæ facta est ancilla hominis, per diuinitatem: & mater uerbi, per carnem. Non autem prius in utero uirginis caro concepta est, & postmodum diuinitas uenit in carnem, sed mox uerbum uenit in uterum, mox uerbum, seruata propriæ ueritate naturæ, factum est caro. Et perfectus homo in ueritate carnis & animæ rationalis, natus est per uterum uirginis filius Dei, unctus oleo lætitiæ, id est, dono spiritus sancti, præ consortibus suis, id est, præ cæteris hominibus. Nos prius homines peccatores efficimur, & postmodum per unctionem sancti spiritus sancti fimus, ipse autem existens Deus ante secula, per spiritum sanctum in utero uirginis homo conceptus est sine semine uirum. Ipso enim spiritu unctus est, ubi conceptus, nec ante conceptus & postmodum unctus est, sed hoc fuit illi spiritu sancto & carne uirginis concipi, a spiritu sancto ungi. In quo cõplacuit inhabitare oem plenitudinẽ diuinitatis corporaliter, id est, substãtialiter, quia uerbũ ꝑ omnipotentiã suã uniuit hunc perfectũ hominem, quem assumpsit, hoc fieri ex tempore, quod ipse semper fuit sine tẽpore, id est, propriũ filium Dei, ut non possint dici duo filij Dei, alius ante tempora genitus, & alius factus ex tẽpore, ne quaternitas (quod absit) pro incarnatione ipsius in sancta Trinitate dicatur, quoniam Deus, Dei filius humanam assumpsit naturam, non personam, in æternam suscipiens personam diuinitatis, temporalem humanitatis substantiã. Homo transiuit in Deũ non uertibilitate naturæ, sed propter diuinæ unitatẽ personæ. Nã sicut in sancta Trinitate alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti sed non aliud est pater, aliud filius aliud spiritus sanctus: ita in Dei filio Domino nostro Iesu Christo, aliud est diuinitas, aliud anima, aliud corpus, sed nõ alia est persona diuinitatis, & alia humanitatis, sed una eademque persona. Ideo non sunt duo Christi, nec duo filij, sed unus Christus, & unus filius, Deus & homo, iuxta Euangelistam, plenus gratia, quia plenitudo humanitatis, anima & corpus, assumpta est a uerbo, in unitate personæ suæ diuinitatis. Plenus ueritate, quia in plenitudine humanitatis, inhabitat plenitudo diuinitatis, quem beata,

Luc. 1.

Pro. 9.

Humanitas Christi opus totius Trinitatis.

Ps. 44.

Col. 2.

Christus Deus & homo; nõ nisi unus Dei filius.

Ioan. 1

ta uirgo Maria, salua integritate sui corporis, Deum & hominem, unicum filium edidit, quemadmodum salua uirginitate concepit, creatorem corporum & animarum humanarum, quæ ab eodem opifice suo Deo incorporantur, & priusquàm suis inspirentur corporibus, non fuerūt. Sed quia per primi hominis præuaricationem, tota humani generis propago est uitiata, nemo potest à conditione ueteris hominis liberari, nisi per sacramētum baptismatis Christi, in quo nulla est discretio renatorū: quia quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, oēs in unam parit gratia mater infantiam, dicente Apostolo: Quicunq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus & Græcus, non est seruus neque liber, non est masculus neque fœmina: omnes enim uos unum estis in Christo Iesu. Cuius humanitatem in nulla proprietate operum, quæ naturas in eo distinguunt, diuinitas deseruit, postquàm eā assumpsit, nec in ipsa etiā passione, quamuis ipsa diuinitas impassibilis semper in sua permanet natura. *Gal. 3.*

Ioan. 3 Et quoniam Iohannes Baptista eidem Domino nostro Iesu Christo singulariter ac sine mensura datam spiritus largitatem, dixit, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat, cuius anima & caro, cū uerbo unus est Christus, & unicus filius, anima eius plenam in se diuinitatis habuit semper, & habet notitiā, cum qua naturaliter unam creditur habere personam. Ipsa est enim, qui dat sanctis spiritum, ipse est, qui accipit: æqualis patri secundū diuinitatem, minor patre secūdum humanitatem. Et quia potens est ad mensuram dare, ideo non debuit ad mensuram accipere. In forma enim Dei manens, spiritum dat, formam serui accipiens, spiritum accepit. Ipsum enim, quem ad mensuram dat, totum accepit. Idem sacerdos & sacrificiū, ueniens ad nos offerre pro nobis, quod assumpsit ex nobis, ut auferret à nobis, quod inuenit in nobis, id est, peccatum, mediator Dei & hominum, habens cum patre eandem diuinitatis naturam, & humanitatis eandem cum matre substantiam. Habens ex nobis, usque ad mortem, nostræ iniquitatis pœnam, habens incommutabilem de Deo patre iustitiam. Propter nostram iniquitatem temporaliter mortuus, propter iustitiam suam & ipse semper uiuus. Qui Dominus & rex gloriæ crucifixus est ex infirmitate nostra, sed uiuit ex uirtute sua. Idem Deus, qui in cruce homo factus pependit, & in sepulcro idem Deus homo factus iacuit: sed in sepulchro secundum solam carnem idem Deus iacuit, & in infernum secundum solam animam descendit, & resurrexit tertia die carne: quia peccatum non fecit, à quo resurgeret anima. Ipse Deus & homo ascendit in cęlum, & sedet ad dexteram patris, uenturus iudicare uiuos & mortuos. Quicquid enim in Christo factum esse legitur, ab uno Christo, & ab uno Dei filio gestum est. Hæc uerò personaliter totus Christus dignatus est agere. Ipse quippe suas passiones inuenitur operatus, qui nihil habuit, quod pateretur inuitus. Cuius anima tantæ sanctitatis & iustificationis est, ut omnes in se credentium animæ, per eam sanctificari & iustificari queant. Et caro tantæ munditiæ & libertatis est à peccato, ut omnes in se cōfidentium carnes diuina in eo operante gratia, purgari & liberari possint: quia sanguis, qui de eadem carne lancea militis uulnerata fluxerat, precium est salutis humanæ, Per cuius effusionem, extincta est flammea illa paradisi custodia, & uia fidelibus aperta est, ad lignum uitæ, quod plantatum est secus decursus aquarum uiuentium. Cuius ligni sapientissimus Salomon, cum de laude sapientiæ multa dixisset, recordatus est, ita dicens: Beatus homo, qui inuenit sapiētiam, & qui affluit prudentia. Et paulo post, Viæ eius uiæ pulchræ & omnes semitæ eius pacificæ. Lignum uitæ est his, qui appræhēderint eam: & qui renuerint eam, beati. Quem scilicet Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam uidens Iohannes Baptista & præcursor suus uenientem ad se, populis, quibus diu illum prædicauerat, digito demonstrauit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce agnus Dei, ecce innocens & ab omni peccato immunis, utpotè qui os quidem de ossibus Adam, & carnem de carne Adam, sed nullam peccatrice de carne traxit maculam culpę: Ecce qui tollit peccatum mundi, ecce qui iustus inter peccatores, mitis inter impios, hoc est, quasi agnus inter lupos apparens, etiam peccatores & impios iustificandi habet potestatem.

Christ⁹ sacerdos & sacrificium. *Ps. 23.* *1. Cor. 13.* *Ioā. 19* *Prou. 1* *Ibidē.* *Ioan. 1*

Quomodo autem peccatum mundi tollat, quo ordine iustificet impios, apostolus Petrus ostēdit, qui ait: Nō corruptibilibus argento uel auro redēpti estis de uana uestra cōuersatione paternæ traditionis, sed preciosa sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi, Et in Apocalypsi Iohānes Apostolus, Qui dilexit nos, inquit, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non solum autem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo quando sanguinem suum dedit in cruce pro nobis, uel quando quisque nostrū in mysterium sacrosanctæ passionis illius baptismi aquis ablutus est: uerumetiam quotidie tollit peccata mundi, lauatque nos à peccatis nostris quotidianis in sanguine suo, cum eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cum panis & uini creatura, in sacramentum carnis & sanguinis eius, ineffabili spiritus sanctificatione transfertur: sicque corpus & sanguis illius non infidelium manibus ad peruiciem suā funditur & occiditur, sed fidelium ore sumitur in salutem. Cuius rectè figuram agnus in lege paschalis ostēdit, qui semel populum de Aegyptiaca seruitute liberās, in memoriam eiusdem liberationis per omnes annos immolatione sua populum eundem sanctificare solebat, donec ueniret ipse, cui talis hostia testimonium dabat. Oblatusque patri pro nobis in hostiam odoremque suauitatis, mysterium suæ passionis, ablato agno, in creaturam panis uinique transfertet, sacerdos factus in æternum, secundum ordinem Melchisedech, qui per proprium sanguinem semel introiuit in sancta, æterna redemptione inuenta. Quia uerbum, quod erat in principio Deus apud Deum, cibus sempiternus sanctorum angelorum, unde uiuunt supernæ uirtutes, caro factum est: id est, idem Deus uerbum, quod erat apud Deū, homo factus est, sicut dictum est, & semper credendum atque dicendum est. Quo authore & redemptore, nunc in cælo uiuunt cibo sempiterno beatorum spiritus, ac perpetuo omnis uiuet Ecclesia sanctorum. Et nos uera eius carne de cruce passimur, & sanguine uerò ac uino, qui de latere eius in cruce manauit, potamur; qui mā ducatus & potatus, integer perseuerat, & uiuus, quia surrexit occisus. Et in hac mystica distributione spiritualis alimoniæ, hoc impartitur, hoc sumitur: ut accipientes uirtutem cęlestis cibi, in carnem eius, qui carο nostra factus est, transeamus, & in quo crucifixi, cui cōmortui, & consepulti, & conresuscitati, ipsum per omnia carne & spiritu gestemus. Nam aliter in sancta Ecclesia, quæ corpus eius est, nec rata sacerdotia, nec uera sunt sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ, uerus nos pontifex reconciliet, & uerus immaculati agni sanguis emundet. Qui licet in patris dextera sit constitutus, in eadem tamen carne, quam assumpsit ex uirgine, sacramentum propitiationis exequitur, dicente Apostolo: Christus Iesus qui mortuus est, immo qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

1. Pe. 1 *Apoc. 1* *Trāsubstantiatio in Eucharistia sacramento* *Exod. 12.* *Heb. 5. & 6.* *Vera caro, uerus sanguis in Eucharistia.* *Rom. 8*

M 2 Huius

Huius siquidem fidei gratia repletos, & in ea usque ad excelsū uitæ perseuerātes, poscamus nos illius patris nostri meritis ac precibus multiplicari, à fructu frumenti & uini & olei Dei, id est, doctrina sancta sapientia superna, diuinæ gratiæ misericordia, ut inebriati ab ubertate domus eius, ac pinguedine, uidelicet gratia sancti spiritus, qua repletur Catholica Ecclesia, quæ est domus & corpus eius, flumina de uentre nostro fluant aquæ uiuæ, de mentibus scilicet nostris spirituales doctrinę, quę sunt animæ uita: & quos per baptismum ab omnibus mundauit sordibus peccatorum, per lachrymas pœnitentiæ, à cunctis ablutos facinoribus, in uitæ conseruet munditia, & ad uitam mundos perducat æternam.

Incendium Rhemorum. Quia humani generis aduersarius non desistit ostēdere nocendo malignitatis suæ potentiam, immissione sua surgentibus subito flammarum globis, hanc ciuitatem Rhemorum succendit. Et nimia uastatione oborta, iam partem ferè tertiam fauillis extantibus concrematio peracta consumpserat, & quod residuū erat, uictrix flamma lambebat. Cuius rei nuncius cū ad beatissimi Remigij antistitis peruenisset auditum, ilico ad orationem in basilica beati Nicasij urbis huius pontificis & martyris (nam ibi tunc morabatur) se prostrauit: & surgens ab oratione, suscipiens in cœlum, ingemuit & dixit: Deus Deus meus, adesto uoci meæ. Et concito cursu per gradus, ante ipsam ecclesiam petris compositos, egressus, ciuitatem petijt. In quibus petris, ac si super molle lutum, impressa eius fuerunt uestigia, quæ hodieque ibi ad memoriam diuini miraculi demonstrantur. Et sic celeri uelocitate *Signo crucis profligat incendiū.* cucurrit, atque se igni opposuit. Statimque ut extensa dextra contra ignem, cum inuocatione Christi nominis signum sanctæ crucis fecit, totum illud incendium, uelut quodam reatu cognito, fracta & concisa atque in sese relisa uirtute, cœpit ante uiri Dei præsentiam fugere. Quod uir Dei semper insequebatur, & inter ignem, & ea quæ adhuc erant residua, cum signo sanctæ crucis & inuocatione Christi se opponebat. Sicque totum flammarum globum, ante se fugientem, per Patentem portam (sic enim tunc temporis uocabatur, quia portis alijs clausis ob ciuitatis custodiam, pro exeuntium & introeuntium commoditate in die patebat) diuina potentia expulit, & alia porta ad hoc officium deputata, præfatam portam clausit, & ut nunquàm ab aliquo aperiretur, cum intermina tione uindictæ, qui illam præsumeret aperire, prohi- *Iosu. 6* buit: sicut & Iosue imprecatus est ultionem de eo, qui muros Hiericho, Dei uirtutē deiectos, denuo restauraret. Post quosdam uerò annos, ciuis quidam nomine Fercinctus, secus illam portam manens, pertusum in maceria, qua eadem porta obstructa fuerat, fecit, per quem fimum suæ cortis eijceret. Quem mox tanta est uindicta secuta, ut non homo, non pecus clade superueniente in eadem domo remanserit. In quo miraculo omnibus gratia Dei declarauit, quòd uir Dei plenus fide, plus igne diuini amoris caluit, qui sæuitiam tantæ indignationis meritis sanctis euicit, expulit & *Matt. 14.* extinxit. In eo enim, quia in silicibus eius fuerunt impressa uestigia, & beati Petri in elemento instabili so *Ioā. 21* liti gressus iussione Domini extiterunt, licet diuerso modo, non tamen diuersa fide ac gratia, operationem Christi conspicimus. Nam & in ueris historijs legimus, quia in sancta ciuitate Ierusalem seruatur lapis durissimus, in quo monstrantur pia redemptoris uestigia, quando ante Pilatum iudicem stetit, cuius cordi saxo duriori, exigentibus culpis, eius uerba imprimi nequiuerunt.

Et silicibus impressis uestigijs serui sui Remigij, contra malitiam diaboli, cuius membrum Pilatus extitit, pugnaturi, dignatus est demonstrare, quia dedit ei, sicut discipulis suis in carnis præsentia dixerat, *Lu. 10* potestatem calcandi supra omnē uirtutem inimici. Verum & in hoc facto gratia suæ potentiæ uoluit de- *Es. 52* monstrare, quàm speciosi sunt pedes euangelizātium pacem, euangelizantium bona: per quem auferebat à duris corde, & ablaturus erat ab infidelibus Francis corda lapidea; & dabat pertinacibus atque daturus erat infidelibus corda mollia, ad recipiēda diuini uerbi semina, ut per patientiam referrent fructum in tempore suo. Sed & per se Dominus, qui perforato in cruce latere suo ædificauit ecclesiam, profundens aquam & sanguinem, quibus eadem Ecclesia lauacro rigatur & poculo: & per hunc seruum suum, cui regendam suam commisit Ecclesiā, impressis in petra uestigijs, quando robustiora saxis uestigia, & molliora uestigijs saxa ostensa sunt, demōstrare figuraliter uoluit, quòd de eadem ecclesia per Moysen figurata locutione prædixit: Ferrum & æs calceamentum eius. Calceamen- *Deut. 33.* tum quippe in scriptura sancta, munimen prædicatio nis accipitur, sicut scriptum est: Calceati pedes in præ *Eph. 6* paratione euangelij pacis. Quia ergo per ferrum uirtus, per æs autem perseuerantia exprimitur. ferrum & æs calceamentum eius dicitur, dum prædicatio illius acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim, mala aduersantia penetrat: per æs autem, bona quæ proposuit, longanimiter seruat. In eo quòd inter ignem, & ab incendio necdum tacta stans, cum signo crucis & inuocatione Christi nominis iste uir sanctus qui cū suis collegis dicere poterat, Christi bon⁹ odor *2. Cor. 2.* sumus Deo in oī loco, se trāsgredi flammas prohibuit Dei miraculum fuit repræsentatum, quando Aaron pontifex, ut iram Domini placaret, thuribulū cū incē *Num. 16* so odorifero sumpsit, atque inter mortuos & uiuentes stetit. Cuius meritis & precibus postulemus in nobis extingui flammas uitiorum, nosque liberari ab igne perpetuo intolerabilium tormentorum. De eo, quòd præfatus ciuis contra uetitum beati Remigij, quod ille clauserat, aperire præsumpsit, & ultione non caruit nos quoque pertimescamus sanctorū uerba & præceptiones paruipendere: quia Deo in se loquente, sine mutabilitate manentes sententias exprimit eorum sermo, qui transit.

Quædam puella ab urbe Tolosa, præclaris orta natalibus, ab infantia maligni spiritus tenebatur obsidione captiua. Quam cum tenero amore diligerent pijssimi genitores, ad sancti Petri sepulcrū in Romanam urbem cum plurima multitudine & multa deuotione duxerunt. In ijsdem nanque partibus erat tunc uir uitæ uenerabilis, grātia & nomine Benedictus plurimis effulgēs uirtutibus. Cuius famam audientes ipsius puellæ parentes, ad eundē Dei seruum illā ꝑduxerunt. Qui multis ieiunijs & orationibus pro ipsius emū- *S. Benedictus claret miraculis.* datione ab infestissimo dæmone laborans, Domini potentiam studuit exorare. Quam cum nulla potuisset intercessione curare, nec ab ipsa callidi dæmonis uirus ualuisset expellere, multis ac ualidissimis exorcismis adiuratus, hoc responsum antiquus hostis reddidit, diuini nominis obtestatione constrictus, quòd nunquàm alterius de eodem habitaculo, nisi huius beatiss. Remigij antistis orationibus posset expelli. Tunc parentes eius cum ipsis uiri Dei Benedicti literis hanc Rhemorum ciuitatem adire cœperunt. Et quoniam apud Alaricum regem Gotthorum, qui in Tolosana ciuitate sedem suam constituit, & unà cum regno Gotthico magnam partem Galliarum sibi obtinuit, ꝑdictæ puellæ parētes ualde honorati ac familiares, &, ut ferebatur, carne propinqui eius erāt, cū literis ac legatis ipsius ad beatū Remgium ꝓ emūdatione sæpedictæ puellæ ab antiquo hoste, in hanc urbem, illam

illam secum uinctam adducentes, uenerunt, ut Christi per eum uirtutem agnoscerent in purgatione sobolis, quam præsciebant confessione latronis. Beatus aût Remigius cum diuturna reluctatione se non esse ad tantum opus dignum assereret, & consueta patientia repugnaret, precibus est populi supplicantis euictus, ut orationem pro ea funderet, & parêtum lachrymis condoleret. Tunc meritis sanctitatis armatus, uerbi præcepit imperio, ut iniquus prædo qui quod ingressus fuerat, discederet, & Christi famulam relaxaret. Itaque cum nimio uomitu & obscœno fœtore per os, quo intrauit egressus est. Sed paulò post discedente pontifice, sub ipsius tamen horæ spatio, dum nimio labore fessa nutaret, uitæ calore decepta, spiritum salutis amisit. Iteratis ergo precibus supplicantium turba recurrit ad medicum. Vir autem sanctus se accusat potius perpetrasse facinus, quam sanitatis præmium indulsisse, & extitisse homicidii reum, non contulisse remedium. Ad basilicam igitur sancti Iohannis Baptistæ, ubi corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione, regreditur, ibique sanctus Remigius cum lachrymis ad pauimenta sanctorum in oratione prosternitur, & reliquos ut ita facerent, adhortatur. Et effuso lachrymarum imbre, consurgens suscitauit mortuam, quam prius sanauit ægrotam. Appræhendens nanque manum eius, dixit, Puella, in nomine Domini nostri Iesu Christi surge. Quæ mox cum integra incolumitate, sicut ipsa postea fatebatur, ab ipsis inferni claustris se erexit, & ad propria feliciter remeauit.

Nota humilitatem. *Curat dæmoniacũ.* *Excitat mortuam.*

Potest enim fragilitate carnis exutus, & choris angelicis sociatus, plebem suam & quemlibet cum fide petentem, de casu cuiuslibet periculi imminentis, meritis & precibus suis eripere, & quecunque à malis ad bona conuersum, de cuiuscunque peccati mortis resuscitare, sed & de futura perpetua morte liberare, qui adhuc in ergastulo corruptibilis carnis positus, uitam mortuæ ualuit restaurare. Propterea quoniam duæ mortes sunt in unoquoque nostrum, una uidelicet animæ per peccatum, & altera corporis propter peccatũ ad pœnam peccati, quia mors est animæ, quâdo Deus eam deserit ob magnitudinem peccatorum, & mors est corporis, quando ab anima deseritur, & duæ sunt resurrectiones, nunc animæ in Ecclesia per filium uerbum Dei, quando per gratiam eius resurgit à morte iniquitatis, & hæc prima resurrectio, quam qui habet, & in secunda, quę est corporis, feliciter resurget in uitam æternam, per uerbum Dei carne factum filium hominis, qui potestatem accepit iudicium facere, quod iudicium in fine erit seculi, & ibi non erit resurrectio animarum, sed corporum. Petamus igitur corde contrito, cum lachrymis, bonis operibus suffragãtibus, per huius patroni nostri intercesionem nos resuscitari à morte animæ in præsenti uita, ut uiuamus in Christo, & ut resurgentes corpore in fine seculi, æternaliter uiuamus cum Christo, credentes firmiter nos per eius intercesionem hoc apud Domini misericordiam obtinere posse, si fideliter petierimus, qui in curatione prius à dæmone, & post in resurrectione corporis à morte præfatæ puellæ, certissimum pignus de meritis eius accepimus. Habeamus seduli ante mentis oculos horam exitus nostri de corpore, præueniamus faciem Domini in confessione peccatorum nostrorum, & lachrymis ac bonis operibus, indulgentes his, qui in nos peccauerunt, ut indulgentiam peccatorum nostrorum obtinere possimus apud Domini misericordiam, & non negligamus bona, quæ nunc agere possumus, quia exuti corporibus, postea nec mala nec bona agere poterimus, sed pro his, quæ in isto seculo egimus, condignam remunerationem in illo seculo accipiemus ab eo, qui, ut scriptum est, reddet uni

Duæ mortes. *Duplex resurrectio.* *Ioan. 5* *Rom. 2*

cuique secundum opera sua. Nam ut taceamus de apostolis, martyribus, confessoribus, cæteris arctioris ac perfectioris uitæ uiris, qui mox corruptione carnis soluti, cœlos penetrât, & quem in sua cognouere carne mortalem, iam in natura diuinitatis patri & spiritui sancto uidere possunt æqualem, quorum unus, certaminum suorum conscius, non dubitauit de seipso testari, Cupio dissolui, & esse cum Christo, sunt plures in ecclesia iusti, qui post carnis solutionem, continuo in beata paradisi requie suscipiuntur, expectantes in magno gaudio, in magnis congaudentium choris, quando recepto corpore ueniant & appareant ante faciem Dei. At uerò nonnulli propter bona quidem opera ad electorum sortem præordinati, sed propter aliqua mala, quibus polluti de corpore exierunt, post mortem seuerè castigandi, excipiuntur flammis ignis Purgatorii, & uel usque ad diem iudicii, longa huius examinatione, à uitiorum sorde mundantur: uel certe prius amicorum fidelium precibus, eleemosynis, ieiuniis, fletibus & hostiæ salutari oblationibus absoluti pœnis, & ipsi ad beatorum perueniunt requiem. Vnde pensandum est, quod tutior uia sit, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat, dum uiuit, ipse per se. Beatius quippe est, liberum exire, quàm post uincula libertatem quærere. Denique cum quidam ægrotus, familiæ non ignobilis, necdum baptizatus, se à sancto postularet Remigio uisitari, & iam uelut in ultimo spiritu positus, credere se fateretur & baptizari deposceret, ægroto abrenunciante, & benedicto fonte, sanctus Remigius à p̃sbytero loci illius exorcizatũ oleũ & chrisma q̃siuit. Qui simplex oleũ se habere, sed oleũ exorcizatum & chrisma in ambullis, in quibus fuerat, iã penitus defecisse respôdit. Sãctus aût Remigius ipsas ampullas ibi afferri pręcepit, quas uacuas super altare misit, & se in orationem prostrauit. Surgens autem ab oratione, ampullam, in qua breuis habebatur olei exorcizati, & alteram ampullam, in qua breuis côtinebatur sacri chrismatis, plenas inuenit. Sicque infirmum, qui ante abreunciauerat, post abrenunciationem oleo exorcizato perunxit: demumque baptizatum, secundum traditionem ecclesiasticam, chrismate sacro liniuit. Qui mox animæ sanitate recepta, etiam corporis incolumitatem promeruit. Quem, fratres charissimi, quem imitatum atque secutum in hoc miraculo beatum Remigium debemus aduertere, nisi eum, qui in nuptiis, ad quas uenire, & eas sua præsentia dignatus est sanctificare, hydrias uacuas aqua impleri præcepit, & eandẽ aquam nutu suo in uinum conuertit? Et quidem Dñs potuit implere uacuas hydrias uino, qui in exordio mundanæ creationis cuncta creauit ex nihilo, sed maluit de aqua hydrias impleri, & de ipsa aqua facere uinum, ut ministrorum obsequio hydriæ aqua replerentur, & benedictionis suæ nutu aqua uerteretur in uinum, ut patenter ostenderet, quia sicut omnia fecit ex nihilo, ita & naturas rerum sanctificatione sua mutat ut ipse uolet. Et beatus Remigius, seruus & amicus spõsi ecclesiæ, credentẽ p diuina mysteria sociãs eidẽ corpori eius, uerbis solennibus poterat simplex oleũ exorcizare, & sanctũ chrisma, sicut & fontẽ, sacrare, sed maluit, ut Dñs singulatim de sacramentis sanctificatis ampullas, in quibus fuerât, benedictionis suæ potẽtia repleret, & se fidelem in uerbis suis, quibus dixerat, Si quid petieritis, patrem in nomine meo, dabit uobis, ad confirmandam fidem neophyti credentis obsequio famuli sui, ostenderet. Certum est, quoniam qui ĩ exordio creationis, creaturis singulis benedixit, & eas semp ipsa benedictione in usus hoĩm crescere, & multiplicari fecit, & de creaturis panis ac uini aqua mixti, sed & olei, s̃m suã traditionẽ, ad inuocationem

Phil. 1. *Sancti mox euolant in cœlum.* *Ignis Purgatorij.* *Precibus impetrat sacrum chrisma.* *Nota hic Ecclesiasticam Traditionem* *Ioan. 2* *Ioã. 16* *Gen. 1.* *Nota hæc.*

sacerdotis semper bona creat, non faciendo, quod iam erant, sed sacrosancta mysteria faciẽdo existere, quod nondum erant, corpus uidelicet & sanguinem suum, & chrisma salutis æternæ, idem ampullas singulas oleo repleuit, & ad inuocationem sacerdotis sui, sanctificationis benedictionem singulatim infudit. Cum gentis Francorum, ut historiæ produnt, de Troia ciuitate, impugnantibus & expugnãtibus Græcis, pars cum Aenea in Italiam perrexit: pars eorum, uidelicet duodecim millia in finitimas Pannoniæ partes secus Mæotides paludes peruenerunt, ibique ciuitatem aduenientes ædificauerunt, quam ob suam memoriã Sicambriam uocauerunt: in qua multis annis habitauerunt, & in gentem magnam usque ad tempora Valentiniani Imperatoris creuerunt. Et ita sub principibus crinitis, iuxta morem gentis subinde succedentibus, per Thuringiam regionem Germaniæ à castello Dispargo, in quo diù habitauerunt, ad Belgicæ prouinciæ Tornacum atque Cameracum ciuitates aggressi sunt. Indeque usque ad Sommam fluuium partem Belgicæ prouinciæ occupauerunt, ubi plurimis temporibus degerunt sub Clodione & Merouco rege utili, à cuius nomine celeberrimo, Franci uocati sunt Merouingi: sicut à Valentiniano Imperatore Attica lingua uocati sunt Franci, hoc est, feroces. Cui Meroueo in principatum successit Childericus, qui de * Basina regina Thuringorum habuit filium Clodoueum, qui fuit rex magnus super omnes ante se reges Francorum, pugnator bellicosissimus atque egregius. In illis diebus uel temporibus cęperunt Franci Agrippinam ciuitatem super Rhenum, quam Coloniam uocauerunt, & Treuirorum ciuitatem super Mosellam, quæ ab Hunnis antea diruta & afflicta fuerat, succendentes cęperunt. In illo tempore in his partibus circa Rhenum usque Ligerim fluuium habitabant Romani, quorum princeps erat Aegidius. Vltra Ligerim autem dominabantur Gotthi, quorum princeps erat Alaricus. Burgundiones quoque Arriani, ut & Gotthi, habitabant iuxta Rhodanum fluuium usque ad ciuitatem Lugdunum, & ei confines urbes, quorum princeps erat Gundebaldus. Eo tempore mortuus est Aegidius, & successit in principatum Romanorum, qui habitabant in Gallijs, filius eius Syagrius. Mortuo autem Childerico, qui Aurelianum & Andegauos ciuitates cum suo exercitu Francisco occupauit atque uastauit, Clodoueus filius eius sagaciter Francorum regnum suscepit. Anno quinto, Clodoueo regnante, Syagrius filius Aegidij dux Romanorum, qui in Gallijs habitabant, in Suessionis ciuitate, quã pater eius tenuerat, residebat: super quem Clodoueus cum hoste aduenit atque deuicit: quemque ab Alarico, apud quem in Tolosa, fugiens Clodoueum, aliquandiù habitauit, sibi transmissum recepit & occidi præcepit, & omnia, quæ illius erant, suæ potestati subegit.

Vide librũ 1. Pauli Aemylij de gestis Frãcorum.

Aemylius

** Bissinam uocat.*

Eo tempore multæ ecclesiæ à Clodouei exercitu deprædatæ sunt. Erant autem, sicut & rex illorum, fanatici & pagani. Attamen audientes miracula, quæ fiebant per beatum Remigium, reuerebantur eum: & licet pagani diligebant illum, in quo lux cęlestis gratiæ omnibus resplendebat: & rex illorum libenter illum audiebat, & audito eo, multa faciebat, & à multis nequitijs se cohibebat. Erat enim sanctus Remigius uir sapiens atque sanctissimus, egregius rhetoricus, præclarus in uirtutibus, cæcis uisum restituens, mortuis uitam reparans, dæmonia eijciens, omniumque infirmitatum languoribus medelam præbens.

Etiam ethnici Franci reuerentur S. Remigium.

Transitum autem rex faciens secus ciuitatem Rhemorum per uiam, quæ usque hodiè, propter Barbarorum per eam iter, Barbarica nuncupatur: noluit eandem ciuitatẽ introire, ne ab exercitu suo aliquod malum ibi fieret. Sine uoluntate autem & conscientia ipsius pars quædam indisciplinatorum, quoniam non erat potestas temporalis inhabitantium, quæ eis resisteret, eandem ciuitatem intrauit, & quædam ornamenta atque sacra uasa inde rapientes, ut prædones solent, absportauerunt. Inter quæ urceum miræ magnitudinis atque pulchritudinis rapientes tulerunt. Sanctus autem Remigius missos suos ad regem Clodoueum direxit, deprecans, ut si aliud de sacris uasis ecclesiæ recipere non mereretur, uel illum urceum missis suis reddere iuberet. Hęc audiens rex, ait ad missos ecclesiasticos: Sequimini nos usque Suessionum ciuitatem, quia ibi cuncta, quæ acquisita sunt, diuidenda erunt. Cumque ille urceus mihi in partem obuenerit, quæ episcopus postulat, adimplebo. Veniens autem Suessionum ciuitatem, cunctam prædam, quæ absportata uel acquisita fuit, rogat afferri in mediũ. Cumque omnia fuissent in præsentiam regis allata, dixit: Rogo uos, ò fortissimi pugnatores, ut mihi dare urceum illum non negetis. Hoc rege dicente. Franci illi, qui bono animo fuerunt, aiunt: Omnia, gloriosæ rex, quæ cernis, tua sunt, & nos tuo dominio sumus subiecti. Quod tibi bonum uidetur, hoc fac: nullus enim tuæ potestati resistere audet. Cumque hæc illi benignè dixissent, unus Francus leus, cum uociferatione eleuata bipenni, quæ alio nomine uocatur Francisca, percussit urceum illum, dicens: Tu nihil hinc accipies rex, nisi quod tibi sors uera donauerit. Obstupefactis omnibus, rex iniuriam suam patienter sufferens, acceptum urceum nuncio ecclesiastico reddidit, seruans iram in corde absconsam. Translacto anno Clodoueus rex, ut omniũ armorum nitorem uideret, omnem exercitum iussit cum armorũ apparatu uenire secundum morẽ in campum Martium. (sic enim conuentum illum uocabant à Marte, quem pagani deũ belli credebant, à quo & Martium mensem, & tertiam feriam, diem Martis appellauerunt: Quem conuentum posteriores Franci Maij campum, quando reges ad bella solent procedere, uocari instituerunt.) Verum ubi rex cunctum exercitũ circumiuit, uenit ad hominem illum, qui urceum præterito anno cum bipẽne percusserat, & ait ad eum: Nullus hic tam inculta & sordida habet arma, sicut tu: quia neque clypeus, neque lancea, neque bipennis est utilis. Accepit autem rex Franciscam eius, quæ uocatur bipennis, & proiecit in terram. Cum autem ille se inclinasset eam recolligere, rex statim eleuata manu Franciscã suã in caput eius defixit, & ait: Sicut tu in Suessionum ciuitate superiori anno in urceo illo fecisti, sic & facio tibi. Mortuoque illo, exercitum rex de ipso cãpo iussit ad propria in pace discedere. Grãdis pauor & timor pro hac re in Francorũ populo surrexit.

Clodouei humanitas.

Nota supplicium hominis sacrilegi.

Clodoueus decimo anno regni sui, commoto exercitu, sibi Thuringiam prouinciam subiugauit. Inde Gundebaldi regis Burgundionum neptim, filiam uidelicet fratris sui Childerici, quem gladio interfecerat, nomine Crotildem, pulchram satis puellam & uerẽ Christianissimam, interueniente Aureliano consiliario ac legatario suo, nutu diuino in coniugem sumpsit, sicut lector in suo loco plenius legere potest. In diebus illis dilatauit rex Clodoueus regnum suum usque Sequanam: sequenti tempore usque fluuium Ligerim occupauit. Accepitque Aurelianus castrũ Milidunense, quod & in ducatum obtinuit.

Clodoueus Crotildem ducit uxorem.

Concepit deniquè ac peperit filium Crotildis. Quem cum sacro baptismate consecrari uellet, rex non acquiescebat ei. Necdum enim credebat in Dominum Deum cœli. Regina autem quotidiè illi prædicabat

prædicabat eum at ille nolebat eam audire. Interea regina parat filium ad baptismum, ornat ecclesiam uelis atque cortinis, ut regis cor ad credendum compūgeret. Baptizatus est puer, quem Ingomirum uocauit quiq; in Albis decessit. Vnde rex nimis contristatus, reputabat reginæ, increpando dicens ad eam. Quia si in nomine meorum deorum puer dedicatus fuisset, utique incolumis diu uixisset. Quia uero in nomine Dei uestri baptizatus est, uiuere non potuit. Regina uerò dicebat: Deo gratias ago, qui me non duxit indignam ut de utero meo primogenitum in regno suo recipere dignatus sit. Ego autem nullum dolorē in corde meo pro hac causa retineo. Postea uerò genuit filium aliū quem in baptismo Clodomirum uocauit. Et hic cum ægrotare cœpit dixit rex: Non potest aliud, nisi & de isto sic fiat, quomodo fuit de fratre eius, ut baptizatus in nomine Christi uestri, cito moriatur. Sed orante regina, & Domini misericordia præcurrente, recepit sanitatem. Regina quoque non cessabat regi prædicare, ut Deum uerum coleret, & idola, quæ colebat, uana relinqueret, sed nullo modo animum eius ad credendum poterat commouere; donec tandem aliquando bellum contra Alemannos Sueuosque moueret, in quo compulsus est Deum confiteri, quem antea negauerat.

Clodomirus nascit.

Factum est autem bellantibus inter se, Francis uidelicet & Alemannis atque Sueuis ut Clodouei exercitus nimis corrueret. Aurelianus consiliarius eius intuens regem, ait: Domine mi rex, crede modo Deum cæli quem domina mea regina prædicat, & dabit tibi ipse rex regum & Deus cæli atque terræ uictoriam. Ille uero eleuatis in cælum oculis commotus in lachrymas, ait: Iesu Christe, quem Crotildis regina mea prædicat esse filium Dei uiui, qui subuenis in tribulatione, qui das auxilium in te sperantibus, tuum adiutorium deuotus postulo, ut si mihi uictoriam super hos hostes dederis, & expertus fuero uirtutem illam, quā de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptizabor. Inuocaui enim deos meos, & ut experior elongati sunt ab auxilio meo. Vnde credo eos nulla potestate esse præditos, q sibi credētibus nō succurrūt. Te Deū uerū inuoco, & i te credere desidero tm̄ ut liberer ab aduersariis meis. Cūq; hæc orās clamaret Alemanni in fugam uersi, terga dederunt & uidentes regem suū interfectum, Clodouei potestati se subdunt, dicentes Parce precamur Domine rex, ne pereat plus populus iam tui sumus. Tunc iussit rex imminentem plagam cessare, & Alemannos cepit, ipsosque ad terram eorū sub iugo tributario cōstituit. Sicque facta uictoria, reuersus est in Franciam ad reginam suam, & narrauit ei qualiter per inuocationem nominis Iesu Christi uictoriam meruit obtinere. Acta sunt hæc anno decimo quinto Clodoueo regnante.

Clodouei ad christū preces. *Victoria clodouei.*

1.Co.7. Tunc regina, ut impleretur dictum Apostoli, Saluatoris uir infidelis per mulierem fidelem, uocauit sanctum Remigium, urbis huius Rhemensis antistitem, deprecans eum, ut regi salutis uiam prædicaret. Quē sanctus sacerdos per multam salutaris uitæ doctrinam ad baptismum uenire prædicabat. Et ille ait, Libenter te audiam, beatissime pater, sed unum restat, quia populus, qui me sequitur, non uult deos suos relinquere. Vadam autem adhortari eos, iuxta uerbum tuum. Et ueniens rex ad populum, cæpit hortari eos, ut Deum qui eis uictoriam dederat, crederent, quoniam dii eorum in tribulatione sua nihil eis prodesse potuerunt Acclamauerunt autem omnes, præcurrente misericordia & potentia Dei. Mortales deos relinquimus, gloriose rex, & uerum Deum immortalem, quem Remigius prædicat, credere parati sumus. Nunciātur hæc sancto Remigio. Ille quoque gaudio magno repletus regem & populum, qualiter diabolo & operibus ac pompis eius abrenunciare, & in Deum credere deberent, apertis & breuibus uerbis instruxit. Et quia dies sancti paschæ imminebat, ieiunium secundum Christianorum consuetudinem eis indixit.

Die uerò passionis Dominicæ, quem parasceuen usus Ecclesiasticus uocat, pridiè scilicet antequàm baptismi gratiā rex & populus eius pcepturi erāt cū sanctus Remigius & uenerabilis cōiūxit regis Crotildis, pro regis & populi eius salute in oratione pnoctarēt episcopus ante altare sanctæ Mariæ multas effundēs lachrymas, & regina in oratorio sancti Petri, iuxta domum regiam: expleta oratione, pontifex ad ostium regii cubiculi pulsaturus accessit, ut uidelicet per alta silentia noctis aliis curis regi absoluto, liberius posset committere sacra mysteria uerbi. Quem ostiis apertis cubicularij regis reuerenter suscipiunt, & cū honore debito usq; ad penetralia regis introducūt. Sed & rex alacriter ei obuiā prosiliuit, eumque amplexus, cum ipso & uenerabili cōiuge in oratorium beatissimi Petri Principis apostolorum, quod ut diximus, cubiculo regis contiguum erat, processit. Cumque illi tres, pontifex scilicet, & rex, adque regina, dispositis sedibus consedissent, circonstantibus quibusdā clericis, qui cum pontifice uenerant, & familiaribus regis atque reginæ, & sanctus præsul regem monitis instrueret salutaribus, ac euangelicis disciplinis imbueret, ad confirmandam ueræ fidei prædicationem, per sanctum deprомptam pontificem, etiam uisibiliter ostendere Dominus uoluit, quod cunctis fidelibus promisit. Vbi sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: Repente nanque lux tam copiosa, totum repleuit ecclesiam, ut claritatem solis euinceret, & cum luce uox pariter audita. Pax uobis, ego sum, nolite timere, manete in dilectione mea. Et post hæc uerba lux, quæ aduenerat, recessit, & incredibilis suauitatis odor in eadem domo remansit, ut patenter ostenderetur, illuc authorem lucis & pacis atque suauitatis uenisse. Quem nemo eorum, qui aderāt, prçter episcopum, propter fulgorem luminis timore perculsi, intueri ualuerunt, tantaque claritatis gloria pontificem sanctum perfudit, ut splendor ex eo procedens, plus conspicuam domū, in qua sedebant, reddiderit, quàm lucernarū lumina ibidem licentia.

S. Remigij ad regi oratio catechistica. *Matt. 18.* *Lux.* *Vox.* *Odor.*

Nota reuerentiam. Rex itaque & regina pedibus sancti se prosternūt sacerdotis, & cum magno pauore ac gemitu consolationem eius requirunt, & quid sibi ad utilitatē atque salutem pertinens esset agendum, cum magna expetūt deuotione, parati audire & opere cōplere, quæ à sancto pontifice discerent. Nam lumen, quod eos exterius perfudit, etiam interius illuminauit, & ad quærendum salubre consilium incitauit. Delectabantur nanque in uerbis illis, quæ audierāt, licet exterriti essent de luminis claritate. At uerò uir sanctus, sancta repletus sapientia, cœpit eos instruere: hanc esse uisionis diuinæ atque angelicæ consuetudinem, ut in aduentu suo terreant corda mortalium, sed subsequenti consolatione demulceant præcedentē timorem: instruens eos ex autoritate sanctarum scripturarū, quomodo singulis, quibus apparuerant; & in primordio apparitionis incusserint uidentibus se timorem, sed post per gratiam consolationis, gratissimam eorum cordibus prębuere lætitiæ hilaritatem. Cumque uir sanctus de talibus eos sufficienter instruxisset, prophetico repletus spiritu, cuncta quæ eis uel semini eorum euentura erant, prædixit, qualiter scilicet successura eorum posteritas regnum esset nobilissimæ propagatura atque gubernatura, & sanctam Ecclesiam sublimatura, omnique Romana dignitate regnoque potitura.

tura, & uictorias contra aliarum gentium incursus adeptura, nisi forte à bono degenerantes, uiam ueritatis reliquerint, & diuersos uitiorum fuerint secuti anfractus, quibus negligi Ecclesiastica solet disciplina, & quibus Deus offenditur, ac per hoc regna solent subuerti, atque de gente in gentem transferri. Quòd
Exod. 34. de Moyse scriptum legimus, quia splendida facta est
2.Co.3 facies eius, dum respiceret in eum Dominus, hoc & in beatum Remigium luce splendida illustratum, factum fuisse audimus, quoniã sicut Moyses legislator populi ueteris erat à Domino constitutus, ita & beatus Remigius euangelicæ gratiæ lator populo, in proximo per fontem baptismatis innouando, extitit munere Christi electus.

Interea eundi uia ad baptisterium à domo regia præparatur, uelis ac cortinis depictis ex utraque parte protenditur, & desuper adumbratur, plateæ sternũtur, ecclesiæ componitur baptisterium, balsamo & cæteris odoramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, ut æstimarent se paradisi odoribus refoueri.

Cruces & litaniæ & cæt. Sicque præcedentibus sacrosanctis euangelijs, & crucibus cũ hymnis & canticis spiritualibus atq; litanijs, sanctorumque nominibus acclamatis, sanctus pôtifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente regina & populo. Dum autẽ simul pergerent, rex interrogauit episcopum, dicẽs: Patrone, est hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui episcopus: Non est hoc (inquit) illud regnum, sed initium uiæ, per quam uenitur ad illud. Cum uerò peruenissent ad baptisterium, clericus, qui chrisma deferebat, à populo est interceptus, ut ad fontem uenire nequiuerit. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressurã ulli non patebat egressus ecclesiæ uel ingressus, sanctus pontifex oculis ac manibus protensis in cœlum
Chrisma cælitus adfertur. cœpit tacite orare cum lachrymis. Et ecce subito columba niue candidior attulit in rostro ampullulam, chrismati sancto repletã, cuius odore mirifico super omnes odores, quos ante in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inæstimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto pontifice ipsam ampullulã species columbæ disparuit. De quo chrismate fudit uenerandus episcopus in fontem sacratum.

Abrenunciatio regis Viso autem rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis & operibus eius, petijt se à sancto pontifice baptizari. Procedit nouus Constantinus ad lauacrũ salutiferum, in quo delendi erant lepræ ueteris morbi sordentesque antiquæ peccatorum maculæ diluendæ, diuino muneri obsequente beato Remigio, in quo apostolica doctrina & uirtutum gratia alter repræsentari uidebatur Syluester. Ingresso autẽ in fontem uitalem Clodoueo, sanctus episcopus dixit ore facundo: Mitis depone colla Sicamber: adora quod incendisti, incende quod adorasti: præceptis salutaribus illum instituens, humili deuotione uenerari ecclesias
Adoratio duplex. ad cultum religionis ædificatas, ut Deum adoraret in eis, quas rigida profanitate incendere consueuerat: & idola, quæ in asylis suis pro deo adorare solebat, fidei ardore succensus, deijciẽdo incenderet. Cuius sapientia miranda est in breuitate sermonum, quibus discretionem ostendit inter illam adorationem & seruitutem, quam sæpe à sanctis uiris honore ueneratio-
Deu. 6 nem & seruitutem, quam cultu diuinitati debito, Deo
Mat. 4 soli iuxta præceptum ipsius, non autem ulli creaturæ exhibendam, sanctæ scripturæ lectione cognoscimus. Et sic post confessionem orthodoxæ fidei, ad in-
Rex baptizatur. terrogationem sancti pontificis secundum Ecclesiasticum morem, baptizatus est trina mersione in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, patris & filij & spiritussancti. Et susceptus ab ipso pontifice de sancto fon-
Vngit chrismate. te, perunctus est sacro chrismate, cum signo sanctæ crucis Domini nostri Iesu Christi. Baptizantur autem de exercitu eius tria millia uirorũ, exceptis paruulis & mulieribus. Baptizantur sorores eius Albofledis & Landehildis, & factum est gaudium magnum in illa die angelis sanctis in cęlo, & hominibus deuotis in terra. Multi deniquè Francorum exercitus, necdum ad fidem conuersi, cum Raganario ultra Sommam
Clodoueũ aliqui annotarunt in baptismo dictum esse Ludouicũ. fluuium aliquandiu degerunt, donec Christi gratia cooperante, gloriosis potitus uictorijs, eundem Raganarium flagitijs turpitudinum inseruientem, uinctũ à Francis sibi traditum rex Ludouicus occidit, & omnem Francorum populorum per beatum Remigium ad fidem conuerti & baptizari obtinuit.

De miraculo siquidem, quod Dominus dignatus est ostendere per columbæ speciem in allatione chrismatis, sicut & de alijs, rata est Catholicorũ Patrum sequenda sententia, qua dicitur: Diuina operatio si ratione compræhenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritũ, cui humana ratio præbet experimẽtũ.

Baptizatus autem rex cum gente integra, plurimas possessiones per diuersas prouincias sancto Remigio tam ipse quàm Franci potentes dederunt: quas ipse per diuersas ecclesias tradidit, ne Franci eum rerum temporalium cupidum esse, & ob id ad Christianitatem eos uocasse putarent, & fidem Christi ac sanctũ sacerdotium uilipenderent.

De quibus rebus in Oriẽtalibus Franciæ partibus, petentibus traditoribus portionem quandam episcopio Rhemensi adiunxit: & de his quæ in Rhemensi prouincia illi fuerunt traditæ, non modicam partem ecclesiæ sanctæ Mariæ in castro Lauduni clauati Rhemensis parochiæ, ubi nutritus fuerat, tradidit: ibique Genebaldum uirum carne nobilem, & tam in scripturis sanctis, quàm & in secularibus literis eruditum, qui relicta coniuge, nepte scilicet ipsius beati Remigij, uitam religiosam expetierat, episcopum ordinauit, & parochiam ipsius comitatus Laudunensis præfato castro subiecit. Qui Genebaldus plus q̃ necesse fuerat, de anteacta uita & gradu sublimitate confidens, cũ debuerit cogitare, quia nec Dauid sanctior, nec Salomone sapientior esset, qui mulierum delinimentis periclitati sunt: incaute suam uxorem, quam
Nota casum sancti uiri, & caue peccandi occasiones. reliquerat, mutauit in sororẽ, & quasi pro instructione salutari, frequentius se uisitare permisit, oblitus scripturæ, dicentis: Lapides excauant aquæ, & alluuione terra consumitur, & rupis transfertur de loco suo. Vnde contigit, ut crebræ uisitationes, & blanda ac frequentia mulieris colloquia, durum contra luxuriæ mollitiem cor episcopi emollirent, & quasi rupẽ saxeam de loco suæ sanctitatis ad luxuriæ inquinamẽta transtulerint. & item contra scripturam, dicentem:
Iob 14 Quis alligabit ignem in sinu suo, & uestimenta eius
Pro. 6. non comburẽtur? admota igni palea, id est, muliebris carnis materia, libidinis ignem suasione diabolica, quasi uento uehementi exagitante, ardor luxuriæ in flammas erupit, & concumbente eo cum eadem, quôdam uxore sua, mulier concepit: & post partum mandauit episcopo, filium se peperisse. Genebaldus uerò confusus & dolens, nuncio dixit: Quia latrocinio, ut lateret homines, quod Deum latere non potuit, in cubiculi absconso generatus est, recte uocabitur Latro. Sic ei nomen imponat. Et quia culpa hominibus non innotuit, ne suspicio inde procederet, si se à solita uisitatione fœmina illa subtraheret, cœpit ut antea domum frequentare episcopi. Sicque factum est, ut tecta hominibus culpa, & in cordibus tam episcopi quàm fœminæ tectus luxuriæ ardor, quoniam, ut notum est, quo magis tegitur, tectus magis æstuat ignis:

ignis;contra culpam compunctus episcopus, post fletum ad culpam rediјt, & oblitus est quod planxerat, cum extinguere noluit,quod per desiderium ardebat. Iterauit peccatum,quod egerat. Concepitque iterum mulier,& misso nuncio,mandauit episcopo se fœminam peperisse: quam iussit nominari Vulpeculam. Quod,cur ita eam nominari uoluerit, qui fraudes & significationes in scripturis ipsius animalis cognoscit quas ad dolos ac uersutias deceptoris diaboli, & ad carnis petulantis illecebras & anfractus retulit,facile satis aduertit. Tandem Domino, qui beatum Petrum respexit,& negationem amarissime fleuit, illum respiciente,Genebaldus in se reuersus, ad sanctum Remigium misit,petens ut Laudunum ueniret: quia tales causæ ibi emerserant,quas per se diffinire non posset. Beatus autem Remigius, sicut Genebaldus petijt, Laudunum peruenit.Et susceptus cum debita reuerentia,ac secreta cubiculi petens, Genebaldum interrogauit,pro qua causa illum uocauerit. Genebaldus uerò cum maximo fletu & eiulatu uolens tollere stolam de collo suo,& procidere ad pedes sancti Remigij,cũ magna uirtute à beato Remigio est detentus,ne stolã de collo suo tolleret.Et postquàm diutius ambo fleuerunt (intellexerat enim beatus Remigius Genebaldum admisisse crimen, pro quo stolam uellet deponere)uix singultibus & lachrymis Genebaldus per ordinem omnia retulit, quæ commiserat. Quem sanctus Remigius uidens contritum & penè desperatum, blãdè consolatus est,dicens: Non tantum doleo de admisso à te crimine, quantum quòd sic malè sentis de Domini bonitate,cui secundum Euangelicam ueritatem non est impossibile omne uerbum.Ipse de nihilo cuncta fecit,primumque parentem, in quo omnes peccauerunt,gratia saluum fecit:nullumque peccantem ad se reuersum despicit,qui peccatores sanguine suo redimere uenit.Quatriduanum etiam fœtentem Lazarũ, lachrymis sororum, quæ significant solicitas ac flebiles pœnitentium cogitationes, compatiendo, fleuit & à mortuis suscitauit,suscitatum conuiuio suo admisit.Mulieris etiam ipsius,quæ fuerat in ciuitate peccatrix, manibus iniquitate pollutis, sanctissimos pedes suos is,qui super angelorum omnium uerticem ad patris dexterã considet,atrectari non renuit.Nunquàm ulli quantiscunque uel qualibuscunque peccatis mortuo,seu mole ac scelerum enormitate sepulto, gratiã resuscitationis à peccatis denegat. Digne pœnitenté, atque peccata sua deflentem, per ianuam reconciliationis communioni altaris sacrosancti restituit.

Matt. 26. *Luc. 1.* *Ioã. 11* *Ioã. 12* *Luc. 7.*

Et ut erat doctissimus, ac orator eloquentissimus, testimonia de latitudine sanctæ scripturæ,& exempla pœnitentium in unum colligens,ad animandum eum illi propoposuit; & exhortato pœnitentiam indixit. Factaque mansiuncula cum lecto in modum sepulcri, & paruissimis fenestellis, ac oratorio, quæ hodie usq; manent secus ecclesiam sancti Iuliani, Genebaldum in ea reclusit, & clerum ac parochiæ ipsius populum per septem annos, ut & propriam parochiam gubernauit, & unam diem Dominicam Rhemis, alteram apud Laudunum celebrauit.In qua reclusione pœnitentiæ quantæ contritionis & continentiæ idem Genebaldus fuerit, diuina misericordia demonstrauit.

Nota pœnitẽtiam tãti uiri.

Septimo siquidem anno in uigilia cęnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione pernoctaret,& seipsum defleret,quoniam is,qui ad hoc ordinatus fuerat,ut in illa die pęnitentes Deo reconciliaret, ipse suis criminibus exigentibus, nec inter pęnitentes in ecclesia merebatur consistere: circa mediam noctem angelus Domini cum magna uenit luce ad eum in oratorium,ubi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde,exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij:suscepit quoquè Dominus pęnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum.Surge & hinc egredere facque ministerij episcopalis officium, & reconcilia Domino pęnitentes de criminibus suis. Genebaldus autem nimio terrore perculsus,respondere nil potuit. Tunc angelus Domini confortans eum,& ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata.Qui animatus,dixit ad angelum: Non possum hinc egredi, quia Dominus & pater meus Remigius clauem huius ostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Et angelus ad eum: Vt non dubites, inquit,me à Domino missum,sicut patet tibi cęlum, sic & ostium istud patebit. Et statim saluo sigillo ac sera, ostium illud apertum est. Tunc Genebaldus in modũ crucis se iactans in limine, dixit: Etiamsi ipse Dominus Iesus Christus dignatus fuerit ad me uenire peccatorem,hinc non egrediar, donec ille ueniat, qui me in eius nomine in ista reclusione constituit.Et statim angelus Domini discessit ab eo.

O eximium cordis contriti exemplum.

Beatus quoquè Remigius in crypta, quæ retro sedem erat ecclesiæ sanctæ Mariæ Rhemis, pernoctabat in oratione,& quasi dormiẽs, in excessum est raptus: Et uidit angelum assistentem sibi, qui ei omnia, sicut dicta & gesta fuerant,narrauit, & iussit ut quàmocyus Laudunum peteret, & Genebaldum sedi episcopali restitueret, & coram se ministerium episcopale agere persuaderet. Mox sanctus Remigius, nihil dubitans, cum summa celeritate Laudunum petijt, & in limine ostij,saluo sigillo & sera reserati. Genebaldum iacentem reperit: quem extensis brachijs cum gaudio & lachrymis laudans Domini misericordiam eleuauit, eumque sedi & officio episcopali, ueluti angelus Domini præceperat,restituere maturauit,& Rhemos cũ gaudio repedauit. Genebaldus itaque in sanctitate & iustitia postea omnes dies uitæ suæ gratia Dei peregit, prædicans cunctis, quanta illi fecerat Dominus.

Ludouicus rex sedem suam in Suessionum ciuitate, unde Syagrium expulerat, constituens, delectabatur præsentia & colloquio beati Remigij. Sed quia uillas, quas sibi rex & Franci in Pagis, Suessonico uidelicet & Laudunensi, dederunt, ut supradictum est episcopio Laudunensi & alijs casis Dei donauerat, nõ habebat in uicinitate ipsius ciuitatis Suessionum, nisi unam uillulam, quæ sancto Nicasio data fuerat.Vnde suadente religiosissima regina,& petentibus locorum incolis,qui multiplicibus xenijs erãt grauati,ut quod regi debebant, ecclesiæ Rhemensi persoluerent, rex sancto Remigio concessit,ut quantum circumiret,dũ ipse meridie quiesceret, totum illi donaret. Sanctus autem Remigius per fines,quæ manifestissime patent pergens, signa sui itineris misit. In quo fine quidam homo habens molendinum, repulit sanctum Remigium, ne intra illos fines ipsum molendinum concluderet. Quem beatus Remigius blande alloquens, dixit: Amice, non sit tibi molestum, ut simul habeamus hoc molendinum. Ille autem reiecit eum. Et statim tota molendini uerti in inuersum cępit. Idem aũt homo clamauit post beatum Remigiũ,dicẽs: Serue Dei ueni,& habeamus simul hoc molẽdinum.Cui sanctus Remigius: Nec mihi,nec tibi. Et sic talis fossa in eodem loco deuenit, ut ęx tunc & nunc usque in perpetuum molendinum ibi esse non potuerit. Et quia repulsus est à quibusdam hominibus, ne syluulam quandam intra terminos suos concluderet, dixit ut nec folium unquàm de ipsa sylua intra terminos suos, cum esset contigua,euolaret, nec fustis uersus illos terminos inde caderet. Quod & obseruatum est,quandiu illa sylua mansit. Abinde quoque procedens,uenit ad uillam,nomine Cauiniacum. Quam cõcludere

Liberalitas regis erga S. Remigium.

cludere intra fines illos uolens, ab hominibus eiusdē uillæ reiectus est. Tum ille hilari uultu modo reiectus, modo repropinquans, signa per suum iter misit sicut loca demonstrant, per quæ reiectus & per quæ propinquans perrexit. Tandem reiectus, dixit illis, Sē per laborare, & egestatem sustinete, sicut hodieque manentis sententiæ uerborum illius uirtus ostendit. Surgente interea rege à somno meridiano, reuersus est ad eum sanctus Remigius, & omnia, quæ ambitus circumitionis illius continuit, ei præcepto suæ authoritatis rex donauit, quæ usque hodiè Rhemensis ecclesia, quarum rerum capita sunt Iudiacus & Ociliacus, iure quieto possidet.

Legimus in sacra & antiqua historia, sanctum Dauid montes Gelboe maledixisse, ut nec ros nec pluuia ueniret super eos, neque essent agri primitiarum. Habemus sanctum Remigium ore prophetico maledixisse insensibilibus creaturis, ut possessores earum sterilitatis damno in uindicta retributionis ferirentur. *2. Re. 1*

Eulogius quidam uir præpotens, conuictus apud regem Ludouicum de crimine regiæ maiestatis, cum se purgare non posset, ad Ecclesiam sanctæ Mariæ, & ad intercessionem beati Remigij confugium fecit. Cui sanctus Remigius & uitam & rerū suarum apud regem obtinuit possessionem. Idem autem recompensationis gratia sancto Remigio Sparnacū uillam suā in proprietatem dare uoluit. Sanctus autē Remigius retributionem temporalem pro intercessionis suæ beneficio recipere noluit. Sed quoniam idem Eulogius uerecundiæ confusione addictus, quia contra natales suos uita donari per alterius indulgentiam meruit, ut in seculari habitu stare non uoluit, sanctus Remigius ei dixit, ut si perfectus esse uellet, uenderet omnia sua, & daret pauperibus, & sequeretur Christum. Et sic de thesauro ecclesiastico taxatum precium, quinque scilicet millia argenti libras, Eulogio dedit, & eadem uillam in possessionem ecclesiæ comparauit: bonum exemplum omnibus episcopis, tam suo tempore in carne uiuentibus, quàm post eum in ordine succedentibus derelinquens: ut pauperibus, aut uiduis, aut pupillis, uel pro his, qui ad misericordiam Ecclesiæ confugiunt, qui iniuriam patiuntur, aut qui peccantes, in exilio aut in insulis damnantur, aut certe quamcunque sententiam suscipiunt, iuxta sacros canones subuenientes, uel quæcunque agentes bona, pro temporali retributione non faciant, sed iuxta Dominicam uocem, Gratis accepistis, gratis date: quod Dei gratia, id est, gratis data acceperunt, gratis etiam, id est, sine retributione temporali proximis largiantur. Vnde bene, cum uirū iustum describeret, propheta ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit, munere, tantum: sed adiūxit, Ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebite impensa: Munus à manu, pecunia, Munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, uel quodcunque bonum, unde retributionem à Deo sibi in futuro seculo reddi cupit, tunc ab omni munere manum excutit, quando in diuinis rebus nō solum ullam pecuniam sed etiam gratiam non requirit. Partem etiam maximam syluæ in Vosago precio comparauit, & mansioniles ibidem constituit, qui ab aquis, super quibus constituti sunt, Cossi & Gleni uocantur hominesque in eisdem mãsionilibus de uicina episcopij uilla, quæ Berna dicitur, à Francis sibi data, manere disposuit, ut picem annuatim religiosis locis ecclesiæ Rhemensis administrarent, quibus & Pensam dedit, quæ usque hodie ab incolis ipsorum locorum habetur, eum qua debitum suum exoluunt. Ipsius quoquè comparationis suæ fines per gyrum adeo exterminauit, ut & oībus uidētibus pateat ipsa exterminatio, & à ꝓgenie in ꝓgenies hactenus ipsæ exterminationes, ab eo factæ, nomine tenus uocitentē ac designētur. In quibꝰ exterminationibus quodā loco in fusile cauo manu sua petrā misit, q̄uā oēs, qui uolūt manū in cauerna, in qua petra posita est, ponere, possunt & ipsam petram uoluere, & eam à cauerna nullo ingenio uolent extrahere. Post quædam uerò tempora quidam inuidens, quòd multi ad laudem sancti Remigij hoc pro religione tenebant, manu ipsam petram de cauerna extrahere uoluit. Quod non ualens, securi ipsum pertusum ampliare tentauit: & eleuante eo securim, ut fustem percuteret, dextera manus illius exaruit, & oculorum lumen amisit, & qui famam sancti Remigij extinguere uoluit, laudis uenerationem adauxit. In hac solicitudine, quam sanctus Remigius de pice locis religiosis Rhemensis ecclesiæ, suo uel successorū suorum tempore consulturus fategit, rectoribus Ecclesiæ patenter ostendit, quia internotum solicitudinem non relinquentes, externorum prouidentiam non debent minuere, ne aut exterioribus deditī, ab intimis corruant, aut solis interioribus occupati, quæ foris debēt, ꝓximis nō impēdāt. Sed sic sibimet ad spiritualia uacent, ut exteriorū ad ministrationem non relinquant, ne cū curare corporalia iā funditus negligunt, subditorum necessitatibus minimè concurrant: & si eis necessaria præsentis uitæ non tribuunt, neque eos libenter audiant. Egentis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tunc autem uerbi semen facile germinat, quando in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Vnde rectorem necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora prouidere. Hanc pastorum solicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Quæ beati Remigij solicitudo quantum Domino placuerit, miraculo ostenso in eo, qui eius bonis operibus inuidebat, euidenter ostēdit.

S. Remigius Eulogium seruat. — *Matt. 10.* — *Esa. 33.* — *Inuidia grauis uindicta.* — *1 Ti. 5*

Ludouicus rex cum Dei benedictione per S. Remigium accepta, de uictoria sibi ab eo prædicta securus, & in mandatis accipiens, ut tam diu ad dimicandum pergeret, quàm diu illi benedictum uinum, sibi ab eo datum, in quotidiano usu potatum sufficeret: iter arripuit contra Gundebaldum & Godeglissum fratrem eius, commoto exercitu maximo: & Burgundiones cum ingenti multitudine uenerunt contra eū super Oscharam fluuium secus castrum, quod Diuion dicitur, ibique inter se atrociter confligentes, Gundebaldus ac Godeglissus cum Burgundionibus terga uerterunt, & uix fuga lapsi euaserunt. Ludouico, ut solebat, existente uictore, Gundebaldus se in Auinione reclusit, & per Aredium consiliarium suum pacem à Ludouico expetijt. Ludouicus uerò, ablatis thesauris, cum præda maxima & Francorum exercitu ad propria est reuersus. Et mittens legatum, nomine Paternum, uirum industrium, ad Alaricum regem Gotthorum, de amicitiæ inter eos conditione mandauit. Alaricus uerò cum per Paternum uellet Ludouicum decipere, à Paterno exploratis, quæ circa eum erant, & thesauris eius ingenio subarratis, illusus est. *Prelium cū Burgundionibus.*

In diebus illis rex Ludouicus cum uenisset Parisios, ubi sedem suam constituit, ait ad reginam & ad populum suum, Satis mihi molestum est, quod Gothi Arriani partem optimam Galliarū tenent. Eamus cū Dei auxilio, & eijciamus eos de terra ipsa, nostrisque ditionibus, quia ualde bona est; eam subijciamus habentes iustitiam aduersus Alaricum, ad quem pro amicitiæ conditione legatum dixerimus, per quē nos decipere uoluit. Placuit hoc consiliū proceribus Francorum.

corum. Tunc per consilium reginæ suæ fecit Ecclesiã in honore Apostolorum Petri & Pauli in Parisiorum ciuitate,& per consilium B. Remigij in Aureliani ciuitate Episcoporum synodum conuocauit:in quo cõuentu multa utilia constituta fuere. Rex quoque deuotissimus,pergens contra Alaricum Arrianum,benedictionem petijt à sancto Remigio. Cui & benedictionẽ dedit,& uictoriam in uerbo Christi spopondit: deditque illi plenum uas,quod uulgaris consuetudo flasconem appellat,de uino quod benedixit:sicut & fecerat quando post baptismum contra Gundebaldum perrexerat,præcipens illi, ut tam longe ad bellum procederet,quàm diu illi & suis,quibus inde dare uellet,illud uinum de prædicto flascone non deficeret. Bibit ergo inde rex,ac regalis familia, & numerosa turba populi,& exinde uberrime satiantur.& uas uini detrimentum non patitur,sed benedictione Dei, per sanctum Remigium indita, more fontis inundatione repletur. Mouit autem rex cunctum exercitum suum de populo Francorũ,uersus Pictauorũ ciuitatẽ: ibi enim tunc Alaricus rex Gotthorum commorabatur. & sic per pagum Turonicum pergens, & reuerentiam sancto Martino atque beato Hilario exhibens, sicut locis suis lector inueniet, cum Alarico rege Gotthorũ in campo Moglotinse super fluuium Glinno,milliario decimo ab urbe Pictauorum,bellum conseruit,Illisq; inter se compugnantibus, Gotthi cum rege suo nimis collisi terga uerterunt. Ludouicus,sicut solebat, uictor extitit.

Synod⁹ Aurelianensis.

Nota reuerẽtiã erga sãctos, Aemylius habet, Incãpi Vogladensib⁹

Alarici cades.

Cumque Alaricum interficeret, duo Gotthi cum contis cum ex aduerso in latere feriunt: sed propter loricam,qua indutus erat,lædere nequiuerunt. Magis autem lorica fidei indutum Dominus per orationem sancti Remigij,patris & patroni sui,adiuuit eum. Parata siquidem uictoria,& multis ciuitatibus suæ ditioni subiugatis,usque Tolosam perrexit:& thesauro Alarici acci piens,per Engolismam ciuitatem, cuius muri ante conspectum eius corruerunt, interfectis Gotthis Arrianis,qui ibi erant,cum gloriosa uictoria de multis ciuitatibus,ad propria redijt.

Ludouicus Consul salutatur.

Blatteã pro purpura ponit Sidonius

Per idem tempus ab Anastasio Imperatore codicillos Ludouicus,rex pro consulatu accepit. Cum quibus codicillis etiam illi Anastasius coronam auream gemmis & tunicam blatteam misit: & ab ea die consul & augustus est appellatus. Sed & Hormisda Romanæ Sedis pontifex sancto Remigio,antiquæ metropolis episcopo, quæ tunc temporis habebat sub se duodecim ciuitates & totidem Episcopos eisdem præsidẽtes,uices suas in regno Ludouici regis,nuper cum integra gente ad fidem conuersi per sanctam eius prædicationem,Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis,commisit hoc modo:

Epistola Hormisdæ Papæ ad Remigium.

Dilectissimo fratri Remigio Hormisda. Suscipiẽtes plena fraternitatis tuæ congratulatione colloquia,quibus nos germanæ salutis tuæ lætificauit iudicio corporali cum spiritualibus officijs incolumitas subnixa: congruum esse perspeximus,hanc ipsam,quam mente gerimus,uerbis aperire lætitiam. Agis enim summi documenta pontificis,dum & prædicanda facis, & ea insinuare non differs. Prærogatiuam igitur de nostri sumpsimus electione iudicij,quando id operatum te esse didicimus quod cæteris agendum obnixius imperamus, ut in prouincijs,tanta longinquitate disiunctis, & Apostolicæ sedis uigorem,& patrum regulis studeas adhibere custodiam. Vices itaque nostras per omne regnum dilecti & spiritualis filij nostri Ludouici, quem nuper adminiculante superna gratia, plurimis & Apostolorum temporibus æquiparandis signorum miraculis, prædicationem salutiferam comitantibus,cum gente integra conuertisti,& sacri dono batismatis consecrasti,saluis priuilegijs,quæ metropolitanis decreuit antiquitas,præsenti authoritate committimus,augentes studij huius participatione ministerij dignitatem, releuantes nostras eiusdem remedio dispensationis excubias. Et licet de singulis nõ indigeas edoceri, à quo iam probauimus acutius uniuersa seruari, gratius tamen esse solet,si ituris trames ostenditur, & laboratu ris iniuncti operis forma monstratur. Paternas igitur regulas,& decreta sanctissimis definita concilijs, ab omnibus seruanda mandamus. In his uigilantiam, tuam,in his curam,& fraternæ monita exhortationis ostendimus. His ea,quanta dignum est,reuerentia custoditis, nullum relinquit culpæ locum sanctæ obseruationis obstaculum. Ibi fas nefasque præscriptum est:ibi prohibitum, ad quod nullus audeat adspirare: ibi concessum,quod debeat mens Deo placitura præsumere. Quoties uniuersale poscit religionis causa cõcilium,te cuncti fratres euocante conueniant: & si quos eorum specialis negocij pulsat intentio, iurgia inter eos oborta compesce, discussa sacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide & ueritate constitutum, uel prouida dispensatione præceptum,uel personæ nostræ authoritate fuerit confirmatum,totum ad scientiam nostram instructa relationis attestatione perueniat. Eo fit,ut & noster animus officij charitate dati, & tuus securitate perfruatur accepti. Deus te incolumem custodiat, frater charissime.

Apostolica signa S. Remigij.

Cõciliorum decreta seruanda.

Nota Ro. Pontificis authoritatem.

Huius sancti Hormisdæ pontificatus temporæ,sæpe fatus. Ludouicus rex gloriosus coronam auream cum gemmis,quæ regnum appellari solet, beato Petro,sancto Remigio suggerente,direxit. Hic beatus Hormisda Papa misit Constantinopolim ad Iustinum Imperatorem in legatione Germanum Capuanum Episcopum,cuius animam uidit ab angelis in cœlum deferri sanctus Benedictus, qui pro curatione puellæ dæmoniacæ, ad beatum Remigiũ literas suas direxit.

Post hæc omnia mortuus est Ludouicus rex in pace & sepultus est in basilica sancti Petri Apostoli, quam ipse & regina sua ædificauerunt. Mortuus est autem anno quinto, postquàm cum Alarico rege Gotthorum pugnauit. Regnauit quoque simul annis triginta. Et eodem momento, quo mortuus est Ludouicus Parisijs, reuelante spiritu sancto beatus Remigius, cum esset Rhemis,defunctum fuisse cognouit, & sibi assistentibus indicauit. His ita gestis, filius Clodomiri filij Lodouici regis, nomine Clodoaldus, interfectis fratribus suis, quos unà cum eo post patris obitũ Crotildis regina nutriebat, in clericum se totondit, & processu temporis, uitę ac religionis suæ merito, partem hereditatis à patruis regibus obtinuit:de qua Duziacum uillam in pago Molomagensi,cum appendicijs suis, sancto Remigio & Rhemensi Ecclesiæ tradidit, & uillam Riuiliacum in pago Biturico sancto Dionysio delegauit. Villam quoque Nouientum in pago Parisiaco, cum omnibus ad se pertinentibus, matri Ecclesiæ Parisiensis ciuitatis,ubi presbyter extitit ordinatus, donauit: In qua uilla, plenus uirtutibus,migrans ad Dominum, in Ecclesia, quam ipse ædificauerat,corpore fuit in pace sepultus.

Ludouici regis mors.

Clotarius hos occidit.

Cum Episcopi demum Galliæ ac Belgicæ prouinciarum,causa fidei ad synodum conuenerunt, beatũ Remigium undecunque doctissimum,& in scripturis sanctis eruditisimũ,ac in Ecclesiasticis dogmatibus exercitatum, ad idem concilium uenire patierunt

Synod⁹ alia.

Eruditio eximia S. Remigij.

Cui

Cui synodo Arrianus quidam hęreticus, acerrimus disputator, & dialecticis propositionibus ac conclusionibus confisus, inde nimis elatus, intererat. Ingrediente autem sancto Remigio Episcoporum concilium, à multitudine fratrum expectantium, assurgentibus omnibus, reuerenter sicut angelus Dei suscipitur. Superbus autem hæreticus, & male de uiro Dei sentiês, dedignatus est ei assurgere. Qui protinus, cum sanctus Remigius ante eum transiit, ita obmutuit, ut nec uerbum quidem ullum effari potuerit. Expectantibus autem omnibus, ut post allocutionem sancti Remigij hæreticus ille aliquid diceret, nihil potuit loqui, sed ad uestigia sancti Remigij pronus cadens, nutibus ueniam petiit. Cui sanctus Remigius dixit, In nomine Domini nostri Iesu Christi, ueri filii Dei uiui, si ita de eo rectè sentis, loquere, & de illo, sicut catholica credit Ecclesia, crede & confitere. Ad cuius uocem ante superbus hęreticus, humilis iam & catholicus, catholicam fidem de sancta & inseparabili Trinitate, & de Christi incarnatione catholicè confessus est, & in eadem confessionis suæ fide se permansurum professus est. Sicque anima per infidelitatem perdito, & corporali uoce propter superbiam condemnato, uirtute diuina sanctus Remigius & animæ & corporis reddidit sanitatem, cunctis, qui aderant, seu hæc audituri erant sacerdotibus patenter ostendens, de male sentiendo peccante in Christum, qui per humanitatem proximus & frater nobis fieri dignatus est, quomodo erga peccantes in se uel in Ecclesiam, atque rebelles, & erga post recognoscentes & penitentes debeant agere.

Hæreticus obmutescit.

Senescente autem sancto Remigio, & Dei spiritu sibi reuelante, quoniam abundantiam ipsius anni secutura esset fames, secutus sancti Ioseph prouidentiam, de annnona, quæ in uilis Episcopi nata fuerat, uel quam ab aliis comparauerat, aceruos, quos metas dicimus, fecit, ut populo, fame postmodum laboraturo, inde subuenire ualeret. Vnde & in uilla, quæ Celtus dicitur, plures metas fieri iussit. Ipsi autem homines Celtenses, semper rebelles & seditiosi fuerunt. Qui quadam die Dominica inebriati, cœperunt inter se dicere, Quid ille Iubileus (sic enim appellabatur propter ætatis prolixitatem sanctus Remigius) facere uellet de illis metis, quas congregauerat? an ciuitatem inde facere uellet? quia sicut turres per muros ciuitatis, ita per circuitum cortis, metæ habebantur. Et suadente diabolo, se mutuo adhortati sunt ut focum in eas mitterent. Quod cum sancto Remigio in propinqua uilla, quę Basilicæ cortis dicitur, consistenti, celeri nuncio est delatum, ascendit equum, ut ad tantam præsumptionem compescendum, ad Celtum ueniret. Quo cum peruenit, iam ipsæ metę ardebant. Beatus autem Remigius & ætate & uespertino frigore, sicut in autumno solet fieri, frigidus, de equo descendit, & à longe se calefacere cœpit, tranquillo corde & ore dicens: Semper bonus est focus, si non super potest. Veruntamen omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, uiri ponderosi fiant, & fœminæ gutturnosæ sint. Quod ita completum est. Nam usque ad tempora Caroli Magni Imperatoris, qui eosdem homines de Celto, quoniam Vicedominum in eadem uilla morte crudelissima ficciderunt, exterminauit, & authoribus interfectis, consentientes per diuersas prouincias dispergi, atque perpetuo exilio condemnari fecit, & de ceteris uillis Episcopi Rhemensis eandem uillam restaurari præcepit, ita uiri & fœminæ mulctati permanserunt, sicut sancti uiri sententia promulgauit. Quosdam etiam de eorum progenie, qui tunc fuga lapsi, eum alii dispergebantur, remanserunt, & ad eandem uillam redierunt, nos hanc uindictæ sustinentes sententiam uidimus, sicut & Giezi cum domo suo, maledictione Elisei, lepra mulctatus est.

Famì futuræ prospicit S. Remigius.

Vltio diuina in homines improbos.

4. Re. 5

Aptè quidem sententia uiri Dei, spiritu eius repleti, quo sicut præsentes uidit, ita posteros eorum rebelles ac seditiosos præuidit: uindictam huiusmodi præsumptores non solum in se, uerum & in genere contraxerunt, ut sicut peccato primi parentis, per traducem seminis, cuncti ex eo geniti peccatum eius & mortem corporis pro peccato illatam traxerunt, ita & genitalibus eorum præsumptorum generati, uindictam illatam generantibus sustinerent. Et quia in fœmineo sexu non erat, ubi uindicta similis in membris similibus monstraretur, sicut guttur primæ matris gustus illicitus transiens, ad præuaricatricis sobolem deriuauit culpam, sic & ad genitas de hac stirpe propagaretur ignominiosa hæreditas, ueluti per Moysen Domino dicitur, Qui reddis iniquitatum patrum filiis ac nepotibus.

Exod 34.

Post præmissas autem & alias multas uirtutes, quas Dominus per hunc sanctum suum operari dignatus est, gemitus & suspiria illius exaudiens, quibus dicebat, Quando ueniam & apparebo ante faciem Dei, & Satiabor, dum manifestabitur gloria tua? Reuelauit ei Dominus, consolans eum, imminere diem obitus sui: Qua de re, secundum sacros canones, testamentum rerum suarum condidit, ad hæreditatem illam festinans de qua Prophera dicit, Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem. Sed cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini, quia electi DEI postquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Sic sanctus Remigius terrenam derelinquens hæreditatem, accepit æternam. quia oliua fructifera per lucida misericordiæ opera extitit in domo, uidelicet Ecclesia Dei. Vnde sperauit iure in misericordia Dei sui, ueraciter dicens, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, quia sicut corpus satiatur pane, ita de lachrymis reficitur anima, quoniã exinde sperat remissionem peccatorum habere. Dies uero & nox pro seculi diuersitate ponuntur, quia siue in prosperis rebus, siue in aduersis, desiderii sui lachrymas DEVM desiderans anima fudit, sciens scriptum, Vanum est uobis ante lucem surgere. surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Ante lucem quippe surgere est, priusquam claritas æternæ lucis & tributionis appareat, in præsentis uitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est, ut post rectè surgamus, quia quisquis nunc se sponte humiliat, hûc sequens gloria exaltat. Manducat autem panem doloris, qui gemit in hac peregrinatione, & cælesti desiderio ad æternam anhelat patriam.

Psa. 41
Psa. 16
Ps. 126
Psa. 41
Ps. 126

Condito siquidem testamento, & dispositis omnibus, quia ut scriptum est, uerus agricola omnem uitis ueræ palmitem fructum ferentem purgat, ut fructum plus afferat, oculorum corporalium lumine aliquandiú est priuatus, quatenus mentis oculis intentius quæ superna sunt, ad quæ toto desiderio anhelabat, contemplari ualeret. Studebat autem in suæ probationis tentatione semper gratias agere, hymnis Dei & laudibus diebus ac noctibus uacans, & fideli mente intelligens, quoniam qui humiliter flagella suscipiunt, post flagella sublimiter ad requiem suscipiuntur. Quod & in eo Dominus in pręsenti uolens ostendere, quasi pignus æternæ lucis antequam decederet, uisum ei restituit: Vnde, sicut & de amissione luminis, nomen benedixit. Et non post longum spatium sciens adesse diem sui transitus, per Missarum celebrationem ac sacræ communionis largitionem, ualefaciens & dans pacem filiis suis, postquam per uiginti & duos an

Ioã. 15
S. Remigius fit cæcus.
Recipit uisum.

nos

Episcopus fuit annis 74. Moritur. nos in clericali ordine: in Episcopatu uerò septuagintaquatuor continentissimè ac religiosissmè fidelis seruus & prudens Domino ministrauit, nonagesimosexto ætatis suæ anno, idibus Ianuarii, sancti certaminis cursu consummato, fide seruata, cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro, ut diu desiderauit, anima cœlos penetrans, terræ corpus reddidit, accipiens stolam albam, animæ scilicet beatitudinem sempiternam, donec in resurrectione alteram accipiat stolam, beatam uidelicet unà cum anima resumpta glorificandi corporis immortalitatem.

Beatus igitur athleta Dei, confessor officio, martyr quoque studio inuictus certamina, palmam quærens sanguine. Quem quia diu contigit in corpore uiuere, necesse fuit etiam longiora carnis & diaboli & prauorum hominum tentamenta tolerare. Quia enim, adiuuante se Domino, uirtutem patientiæ fortiter seruare contendit, & in pace Ecclesiæ uixit, & tamen martyrii palmam tenuit. Consummato ergo feliciter cursu, ad sanctorum Apostolorum ac martyrum consortium, confessor Domini preciosus Remigius post mortem corporis gloriosè peruenit, sicut attestatur Apostolica illi gratia collata, gens uidelicet Francica, ad fidem CHRISTI per eum conuersa, & baptismi gratia consecrata, martyrii palma, longanimitas patientiæ in longæuitate ipsius uitæ, confessionis gloria, orthodoxæ fidei prædicatio, & uirtutum tam in uita ipsius corporis, quàm & post obitum præclara ostensio.

Cæterum cum funus sanctissimum deferretur ad sepultura uersus Ecclesiam sanctorum martyrum Timothei & Apollinaris, secus Ecclesiam sancti Christophori martyris, in loco, ubi ex tunc & nunc crux est posita, & ubi multa miracula Deus pro sancto Remigio ostendit, ita feretrum est aggrauatum, ut nullo modo quocunque ingenio, uel à quātiscunque hominibus posset moueri. *Feretrum immobile.* Et stupentibus omnibus, & petentibus Dei omnipotentiam, ut dignaretur ostendere, in quo loco eiusdem sancti sui corpus uellet reponi, designauerunt ad basililicam præfatorum martyrum, & feretrum moueri non potuit. Proposuerunt, ut ferretur ad Ecclesiam sancti Nicasij, & moueri non potuit. Proposuerunt, ut ferretur ad Ecclesiam sanctorum Sixti & Sinicij, & nec sic moueri potuit. Tādem coacti, quoniā parua ecclesiola erat in honore beati martyris Christophori, sed nullum corpus nominati sancti in ea iacebat, in qua eique circuniacentibus atris ex antiquo erat cœmeterium Rhemensis Ecclesiæ, petierunt ut Dominus declararet, si in eadem ecclesiola uellet illud corpus sanctissimum poni. *Tādem mouetur feretrū.* Et sic tanta facilitate motum est feretrum, ut nullum onus portantes sentirent: Sepultum est autem illud uenerabile corpus in eadem ecclesiola, ubi altare est in honore sanctæ Genofeuæ, quæ familiarissima extitit beato Remigio. Quod manifestum est actum fuisse diuina dispositione, atque ipsius uoluntate, vt sicut res suo nomine adquisitæ, iuxta sacras leges episcopio Ecclesiæ Rhemensis erant unitæ; ita & quæ ipsius meritis erant decætero acquirendæ, Rhemensi Ecclesiæ, in cuius iaceret territorio, unirentur.

Post cuius obitum cum lues inguinaria populum primæ Germaniæ deuastaret, & omnes Rhemensis prouinciæ incolæ huius cladis terrerentur auditu, concurrit Rhemensium populus ad sancti sepulcrum, cogruum huius causæ flagitare remedium. Accensis quoque cereis, lichnisque non paucis, hymnis psalmisque cælestibus per totam excubat noctem. *Psal. 4.* Manè autem facto, quid adhuc precatui desit, in tractatu rimatur. Repererunt etenim, reuelante Deo, qui sanctum suum mirificari uoluit apud homines, quem apud se mirificatum habebat, qualiter oratione præmissa, adhuc maiori propugnaculo urbis propugnacula munirentur. *Nota populi deuotionem.* Assumpta igitur palla de super beati sepulcro, componūt eam in modum feretri: accēsisque super crucis cereis atque super cerofelrarijs, dant uoces in canticis: circumeunt urbem cum uicis, nec prætereunt ullum hospitium, quod non hac circumitione concludant. Quid plura? Non post multos dies, fines huius ciuitatis Rhemensis lues aggreditur memorata. Verumtamen usque ad eum locum accedens, quo beati pignus accessit, ac si constitutum cerneret terminum, intro ingredi ullo modo non est ausa: *Eius deuotionis effectus.* sed etiam quæ in principio peruaserat, huius uirtutis repulsu reliquit. Qui beatissimus pontifex & in uita corporis, & post obitum, sicut infirmis sanitatum gratiam reddidit, sic & in peruasores sæpissime ultor extitit.

Erat enim haud procul à basilica campus tellure fœcundus, (Tales enim incolæ olcas uocant) & hic datus sancti basilicæ fuerat. Quem unus è ciuibus peruadit, despiciens hominem, qui eum sancto loco cōtulerat. Qui cum ab Episcopo ac loci præposito crebro conuentus fuisset, ut quæ iniustè peruaserat, redderet: paruipendens uerba, quæ audiebat, pertinaci direpta defensabat intentione. Denique causa extitit, & non deuotio, ut properaret ad sancti basilicam. Arguitur iterum à loci præposito pro peruasione campi sed nihil dignum ratione respondit: Explicitisque negocijs, ascenso equo ad domum redire disponit: sed obstat nisui eius sacerdotis iniuriam. *Nota cœlestē in sacrilegum ultionē* Nam sauciatus à sanguine, diruit in terram. Obligatur lingua, quæ locuta fuerat campum tollere: clauduntur oculi, qui concupierant: manus contrahuntur, quæ rapuerant.

Tunc balbutiens, & uix sermonem explicare ualēs ait: Deferte me ad basilicam sancti, & quantumcunque super me auri est, ad sepulcrum eius proijcite: Peccaui enim auferendo res eius. Adspiciens autem dator campi hunc cum muneribus deferri, ait: Ne accipias quæso, sanctæ Dei, munera eius, quæ nunquàm cupide accipere consueuisti. Me sis, deprecor, adiutor eius, qui inflammante concupiscentia, rerum tuarum nequàm possessor extitit. Nec distulit sanctus audire uocem pauperis sui. Nam homo ille, licet iussisset dari munera, ostendit sanctus Domini, se illa non acceptasse. Vnde rediens peruasor domum amisit spiritum, recepitque ecclesia res suas.

De Translatione S. Remigij.

Sepulto siquidem, ut prædiximus, corpore beati Remigij in ecclesia sancti Christophori, cum multa & stupenda miracula in eadem Ecclesia per merita eius, Domini gratia fierent, amplia ta & exaltata est ipsa Ecclesia. Et facta crypta retro altare, in quam transferretur corpus sanctissimum, effossum est de loco, in quo erat, ut in fossam factam in memorata crypta deponeretur, sed nullo modo moueri potuit. *Corpus moueri non potest.* Superueniente autem nocte, & pernoctantibus fratribus in hymnis & canticis, multis accensis luminaribus, circa mediam noctem sopor in omnes irruit. Et euigilantibus eis, Calendis Octobris cum sanctissimo corpore sepulcrum inuentum est, angelicis manibus positum, in fossa cryptæ, retro altare factæ. Tantaque euigilantes odoris suauitate repleti sunt omnes, qui aduenerunt, ut humana lingua hoc effari non ualeat: & sic per totam diem & in crastinum ipse odor in eadem Ecclesia perseuerauit. Ipsaque

ſaque die translationis eius, cum diuinis laudibus ſumptæ ſunt reliquiæ à corpore illius, de capillis uidelicet eius, & caſula ac tunica ipſius: & inuolutum eſt corpus illius integrum, ſed exiccatum de brandeo rubeo.

Proceſſu deniq; temporis Pipinus rex, Caroli Magni pater, uolens Epiſcopij Laudunenſis uillã, quæ Aniſiacus dicitur, accipere quaſi ſub cenſu, ſicut & alias quaſdam fecerat, uenit in ea manere. Vbi cum dormiret, uenit ad eum ſanctus Remigius, dicens: Tu quid hic facis? Quare intraſti in hanc uillam, quam mihi te deuotior homo dedit, quamque ego Eccleſiæ Dominæ meæ ſanctæ Dei genetricis donaui? Et flagellauit eum ſatis duriter, ita ut liuores poſtea in corpore eius parerent. Et cum diſparuit beatus Remigius, Pipinus ſurrexit, ac ualida, correptus febre, quantocyus ab ipſa uilla receſſit. De qua febre nõ paruo tempore laborauit. Et deinceps princeps regni, uſque ad moderna tempora, ibi non manſit, ſicut nec in Codiciaco uel Iuliaco, niſi Ludouicus rex Germaniæ, quãdo ſuper fratrem ſuum Carolum regnum eius inuaſit, in Iuliaco manſit, & in die craſtina turbiter ante ipsũ fratrem fugiens, uix euaſit.

Pipinꝰ rex flagellatur à S. Remigio.

Noſtra ætate colonus quidam uillæ Rhemenſis Epiſcopij, quæ Plumbea Fõtana dicitur, manebat iuxta fiſcum regium, qui Roſetus uocatur, & nec peculium, nec meſſem, uel pratum propter fiſcalinorum infeſtationem quietẽ habere ualebat. Vnde ſæpe iuſtitiam apud regios miniſteriales petijt, quam obtinere non potuit. Tandem inuenit ſibi ſalubre conſilium. Nam coxit panes & carnes, & accepit ceruiſiã in uaſculis, prout potuit. Quæ omnia in uaſe, quod uulgo benna dicitur, collocauit, & carro ſuperpoſuit: ſicque iunctis bubus, candelam in manu habens: ad baſilicã ſancti Remigij properauit. Quo perueniens, de pane & carne ac ceruiſia matricularios pauit, candelam ad ſepulcrum ſancti poſuit, & eius auxilium contra opprimentes ſe fiſcalinos expetijt. Puluerem quoque de pauimento Eccleſiæ, quantum ualuit, collegit, & in panno ligauit, & in prædictam bennam miſit, & deſuper linteum, ſicut ſupra corpus morti affectari ſolet, compoſuit, & cum carro ſuo ad propria remeauit.

Quicunque autem de obuiantibus eum interrogabant, quid in illo carro duceret, reſpondit ſe ſanctum Remigium ducere. Et admirabantur omnes in dicto & facto illius, putantes illum eſſe amentem. Perueniens autem cum eodem carro in pratum ſuum, in eo paſtores paſcentes diuerſi generis animalia de fiſco Roſeto inuenit: & inuocato ſancto Remigio, ut eum contra oppreſſores ſuos adiuuaret, cœperunt boues & uaccæ cum maximis mugitibus inuicem ſe cornibus impetere, hirci hircos, capræ capras cornibus impugnare, porci cum porcis confligere, uerueces cum uerueçibus ſe collidere, paſtores ſe fuſtibus & pugnis mutuo percutere. Et leuato maximo turbine, paſtores eiulantes, animalia ſecundum genus ſuum cum maximo ſonitu & ſtrepitu ita cęperũt uerſus Roſetum fugere, ac ſi maxima multitudo inſequentium eos cum flagellis perſequeretur. Quod uidentes & audientes fiſcalini, nimio terrore perculſi, non putauerunt ſe uel una hora uiuere poſſe. Vnde correcti à præſumptione ſua, ab afflictione pauperis ſancti Remigij adeo ceſſauerũt, ut poſtmodum idem pauper homo pacifice & ſine inquietudine poſsideret ſua. Et quoniam iuxta fluuium Saram in loco lutoſo manebat, maximam moleſtiam in ſuis habitaculis à ſerpentibus ſuſtinebat. Qui accipiens puluerem, quem de pauimẽto Eccleſiæ ſancti Remigij colligens ſecum detulit, per ſua habitacula ſparſit, & poſtea ſerpens in eis locis, in quibus puluis ſparſus fuerat, non apparuit. Quibus oſtenſis miraculis, certo inditio colligere poſſumus, quia ſi non hæſitantes in fide, in tribulationibus noſtris auxilium ſancti Remigij ex corde petierimus, & ab angelorum ſatanæ, qui in ſerpente matrem humani generis allocutus deceperat, infeſtationibus, & à prauorum hominum improbitatibus eius meritis & interceſſionibus liberabimur.

Nota piã ruſtici ſimplicitatẽ.

Vide cœleſtem animaduerſionem.

Gen. 3.

Tempore Ludouici Imperatoris, duo fratres Franci foreſtarij eius, inuaſerunt partem de ſylua, quam in ſaltu Voſagi, ut ſupra oſtendimus, ſanctus Remigius in uita ſua precio comparauerat, intra fines eius, dicentes quòd plus pertineret ipſa ſylua ad fiſcum Imperatoris, quàm ad partem ſancti Remigij. Contradicentibus autem hominibus de poteſtate Rhemenſis Eccleſiæ, unus eorum altercando uenit ad porcos ſuos, quos in eandem ſyluam ad paſtionem miſerat, inter quos lupum inuenit. Quem, aſcendens equum, uelociter eſt inſecutus. Et uolẽs eum percutere, equo expaueſcente, colliſit caput ad unum fuſtem de ipſa ſylua, ita ut cerebrum illius in terram defluxerit: & mortuus eſt. Frater uerò eius concite pergens in partem alteram, peruenit ad quandam petram, & dixit: Omnibus notum ſit, quia uſque ad hanc petram eſt iſta ſylua Imperatoris. Et cum percuteret eandem petram dolatoria, quam in manu portabat, exilierunt ab illa particulæ in oculos eius, & excæcatus eſt. Sicque ambo receperunt mercedem præſumptionis & mendacij ſui.

Pœna uſurpãtiũ res eccleſiaſticas.

Quidã uir nobilis de territorio Niuernenſi, obtentis reliquijs beati Remigij, oratorium in eius honore in ꝓprietate ſua ædificauit: ubi Dominus multas uirtutes per merita ipſius ſancti ſui oſtendit. Cum autem defuncto Ludouico Imperatore, Aquitani gentilicia mobilitate abſque iugo principis, prout quiſque poterat, ſe efferre, & ad inuicem pugnare, ac per cõtiguos pagos debacchari cęperunt, pauperes homines ſubſtãtiolas ſuas in Eccleſijs reponere ſtuduerunt. Vnde confiſi opinione uirtutum, quæ ibi fiebant, ad ſaluandum ſua in eodem oratorio qui que poterant, certatim repoſuerant. Audientes autem prædones idem oratorium multis plurimorum opibus refertum, aggreſſi ſunt eas diripere. Quorum unus obſeratum oſtium pede percuſſit, ut ſeram effringeret, & mox eidem oſtio pes eius adhæſit, & reſupinus præſumptor in terram cecidit. Quod uidentes alij, aufugerunt. Ipſe autem miſer cruciatu cogente, cum maximo eiulatu cœpit culpam ſuam fateri, & cum lachrymis amariſſimis profiteri, quod ſi Deus per merita ſancti Remigij pedem illius ab ipſo compede ſolueret, nũquam ulterius de ipſa uel de alia Eccleſia quicquã tolleret, uel tolli, quantum in ipſo eſſet, ullo modo conſentiret. Caballum quoque ſuũ cum ſella, & alia, quæ potuit, ad eandem Eccleſiã donauit: ſicque poſt confeſsionem & lachrymas atque profeſsionem & uotum, pes eius ab oſtio, cui inhæſerat, eſt ſolutus. Veruntamen poſtea de ipſo arido pede claudus remanſit, uſque dum computreſcente crure ac femore, poſt diutinum laborem mortuus fuit.

Nota ultionẽ diuinã

Quando tres fratres reges, Clotarius, Lodouicus & Carolus, regnum poſt patris ſui obitum inter ſe diuiſerunt, epiſcopium Rhemenſe, quod tenebat Folco preſbyter, Carolus inter homines ſuos diuiſit, uillam Iuliacum Richuuino in beneficium dedit. Cum autẽ uxor illius, nomine Berta, in cubiculo uillę ipſius iaceret, uenit ad eam ſanctus Remigius, dicens: Non eſt iſte locus tuus ad iacendum. Alterius meriti & officij debet eſſe, qui hãc uillã habere, & in hoc cubiculo iacere debet. Surge quantocyus, & hinc abſcede. Quod illa paruipendit, putans ſe uiſum inane uidere. Altera uice

ra uice uenit ad eã sanctus Remigius, & dixit ei: Cur hinc non abscessisti, sicut tibi præcepi? Vide ne amplius te hic inueniam. Quod illa, ut prius pro nihilo duxit. Tertiò ut uenit ad eã sanctus Remigius, dixit: Nónne iam semel & secundo tibi præcepi, ut hinc abscederes? Sed quia contempsisti hinc pergere aliorum deportatione abs[…] Et per[…] illam uirga, quã tenebat in manu. Quæ toto corpore in maximum tumorem conuerso, quod uidit, uiro suo Richuuino & alijs quàm plurimis dixit, & per aliquantos dies seuerissime cruciata, uitam finiuit. Cuius corpus uir eius in Ecclesiam sancti Remigij deportari, eamque ibidem sepeliri fecit. Mirantur […] quod cum u[…] dicta mortali [...] de præ[...] expulit, & corpus eius in Ecclesia [...] recepit. Quod [...] mo mir[...] [...] intentione sancti uindictas in delinquentes ex[...] Videlicet ut [...] cognouerint, hi [...] ne post morte in æternis supplicijs [...], sicut in libro Regum legimus de propheta illo, qui inobediens ori Domini ext[...], & a leone [...], & post ul tionem perceptam, a leone corpus illius intactum per mansit. Si autem [...] non [...], in quos uindictæ pro[...] de [...] eorum emendentur, & [...] corripiantur, [...] pestilente, sapientior erit paruulus. Causantur etiam aliqui, quod [...] sanctus Remigius non in rerum suarum [...], & familiæ [...] oppressores nõ uindicat, sicut præcedentibus temporibus egerat, [...] pantes Psalmi [...] signa, inquiunt, non uidemus, iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Sed non hoc [...], [...] dolendum atque [...] mendum est, quia impletur nostris [...], quod prædictum est antiquis temporibus. Scriptum est enim in Apocalypsi: Factus est sol ut saccus cilicinus. In extremo quippe nostro tempore sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens uita prædicantium [...] ante reproborũ oculos aspera & despecta probatur, & sanctorum miracula per contemptum peccantibus, ullo iudicio subtrahuntur, sicut scriptum est: Ne quando conuertantur, & sanem eos: quatenus plenius obruantur supplicijs, qui nunc gaudent etiam in delictis. Verumtamen hic sanctus imitator Domini sui, qui non omnia uindicat, ut eius ostendatur patientia, nec omnia simul ta dimittit, ut eius probetur pro[...], licet non tam frequenter exerat in pernitiosos [...], non usquequaque inulta nostris temporibus [...] præsumptorum piacula.

Exitiũ horrendũ supplicium.

Cur sãcti sese ulciscãtur.

3. Reg. 13.

Pro. 21

Psa. 73

Apo. 6

Esa. 6.

Nam Blithgarius quidam [...] per mansum de thesauro Ecclesiæ in uilla Tenoilo [...] apud Bernardum custodem obtinuit, unde famulos sancti Remigij cum flagellis eiecit. Conclamantibus autem eis sanctum Remigium, ut eos adiuuaret, [...] Blithgarius cum irrisione illis respondit: Modo [...] [...] ter uos sanctus Remigius adiuuat. [...] quomodo in adiutorium uestrum uenit. [...] cum maximo clamore ingemuit, & [...] inflando intumuit, sicque medius [...] est. Quibus auditis, diuinam in nobis [...] mescentes, blasphemiam in Deum & sanctos eius magnopere caueamus, studentes ne ecclesiasticam familiam crudeliter tractemus, & ne contra mala proximi pertrahamur ad retributionem mali, uel ad liuorem odij, ne per tentamenta diaboli, ad delectationem uel consensum peccandi, ne contra flagella summi opificis, proruamus in excessum murmurationis. Licet enim non fiant nobis tam frequentia ac reuerenda per hunc seruum suum miracula, tamen certi esse debemus, quia non subtrahit ciuitati suæ, ac nobis ciuibus suis continua intercessionis suæ auxilia, sicut

Nota horrendum irrisoris supplicium.

de Ieremia legimus: Hic est, inquit, fratrum amator & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo & uniuersa sancta ciuitate Ierusalem. *2. Mach. 15.*

De secunda S. Remigij Translatione.

ANNO incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo secũdo, nuper adhuc ampliata ipsa Ecclesia, cum de loco cryptæ prioris, sepulcrum una cum beati Remigij corpore translatum est in cryptam, maiori & pulchriori opere factam, ipsum corpus sanctissimum sicut & in anteriori translatione, ab Episcopis Rhemorum dioecesis integrum inuentum est, & brandeo rubeo inuolutum. Et cum de ipso sepulcro in locello argenteo est transpositum, pars de ipso brandeo cum sudario, quod fuerat super caput eius, assumpta in scriniolo [...], secus altare sanctæ Mariæ in ciuitate honore debito ueneratur. Locellus autem argenteus, cum corpore ipsius sancti, sepulcro marmoreo, in quo ante iacuerat, superpositum fuit, & reliquiæ, quæ ad caput illius extra sepulcrum repertæ fuerant, in sepulcro, in quo iacuerat, à præfatis Episcopis fuerunt positæ Calendis Octobris. Quo Calendarum die & altera eius translatio ante [...] annos fuerat celebrata. Cum autem sanctissimum corpus eius de sepulcro in prædictum locellum argenteum translatum fuit, Rado tũc subdiaconus Ecclesiæ Suessionicæ, qui cum episcopo suo Rothado illuc [...], iam per annum integrum dolore dentium ad[...] die noctuque uexabatur, ut sensum præ nimio dolore metueret perdere. Qui, dum Episcopi in compositione sancti corporis intenderet, maxillam in qua dolore uexabatur, loco in quo corpus sanctum iacuerat, apposuit, & mox ab ipso dolore liberatus, deinceps dentium dolorem non sensit, sicut post uiginti [...] annos idem referre curauit. Et ipso die in quodam oratorio, ubi memoria beati Remigij colitur, in pago Ribuario, duo contracti sanati fuerunt. Ex tempore quidem primæ ac secundæ translationis, sicut & ante, multæ & insignes uirtutes in eodem loco per ipsius sancti merita ex diuersis infirmitatibus sunt operatæ. Quas quidem habemus descriptas, sed hic propter pluralitatem, & quia sæpius ibidem ostenduntur, omisimus ponere.

Corpus S. Remigij integrũ inuentũ.

Quia ex digestis uirtutibus abundantissime claret, quam insigni illum Dominus gloria & honore dignatus sit coronare, & ut erat in conspectu eius, mirabilem hominibus demonstrare, de quibus, fratres charissimi, breui epilogo quædam commemoremus, ut contemplemur, qualiter hic beatissimus patronus ac protector noster sanctorum, tam ueteris quam noui Testamenti, patrum spiritu, scilicet diuersitate operationum, unius eiusdemque spiritus a diuersis accepta, uiuens in corpore plenus fuerit; & post obitum consors miraculis claruit. In eo namque, quod cœlitus prænunciatus, & ex nomine designatus extitit, repræsentatos uobis Isaac patriarcham & Iohannem Baptistam uidemus: In eo, quòd sanctificatus necdum natus, & ab adolescentia in reclusione, populi deuitauit præsentiam, item Ieremiam & Iohannem Baptistam, In eo, quòd ab Episcopis prouinciæ Rhemensis & clero ac populo electus, & signis super eum diuinitus ostensis est ordinatus Episcopus, Matthiam, qui ab apostolis & cæteris fidelibus electus & oblatus Domino, diuina est sorte ordinatus Apostolus: In eo, quod inter amarissimos huius seculi fluctus, meritorum atque uirtutũ, orationum ac prædicationum Remigio sanctam Ecclesiam ad portum æternæ

Ge. 17. Luc. 1. Ier. 1. Luc. 1.

Act. 1.

næ lucis gubernauit, Noe, qui arcam, præsignantem
Ecclesiam, in diluuio erexit. In eo, quod splendida fa-
Gen 7. cta est eius facies de præsentia Christi. Moysen. In eo,
quòd inter flammas & residua, quæ necdum ignis, uo-
rauerat, stetit, & incendium se transire prohibuit, Aa-
ron. In eo, quod rebus insensibilibus maledicens, cul
Ex. 34 tores earum damnauit sterilitate, Dauid. In eo, quod
tria millia uirorum, prædicatione sua conuersorum,
Nu. 16 uigilia sancti Paschæ baptizauit, & puellam a morte
3. Re. 1. resuscitauit beatum Petrum, qui in sancta Pentecoste
totidem millia Iudæorum ad fidem conuertit, & ba-
ptizari fecit, & Dorcam à morte resuscitauit. In eo,
Ac. 2. quod ferocissimos Barbaros à feritate sua mitigauit,
& 9. & Rhemis ad baptizandum conclusit quibus post sa-
crum baptisma panem cæli & spiritualem potum de-
dit, Eliseum, qui hostes uenientes in Samaria conclu
sit, quibus cibum & potum dari præcepit. In eo,
4. Re. 6 quod paruissimos liquores superabundari fecit Eliam
& item Eliseum. In eo, quod regi Lodouico præfixit
3. Reg. 17. prophetico spiritu, quæ sibi suisque posteris erant uē
tura, Esaiam, qui regi Ezechiæ, quæ illi sunt quæ erat
4. Re. 4 futura, prædixit. In eo, quòd longe positus corpore,
4. Reg. 20. præsens spiritu, obitum regis cognouit, itidem Eli-
seum, cuius corpus præsens non erat, quando Naa-
man in occursum Giezi de curro suo descendit. In eo,
quod reuelante sibi sancto spiritu famē futuram præ-
4. Re. 5 noscens, prouidentiam quomodo laboraturo fame
populo subueniret adhibuit, Ioseph. In eo, quòd ut
Gen. 41 iustus iustificaretur adhuc, corporalium lumen oculo
Tob. 2 rum aliquandiu amisit, & postea usum recepit, To-
& 11. biam. Sed & quia uitis ueræ palmes fructum ferens,
purgatus est, quo fructum plus afferret cum oculo-
rum mentis lumine, quod non amiserat, lumen cor-
poralium oculorum, quod aliquandiu amiserat, in
tentatione patiens & laudes referens, post tentatio-
nem autem probatus, lumine corporalium oculo-
rum recepto, ut in amissione, Dominum benedixit,
Iob consideramus: qui patienter in tentatione nomen
Domini benedixit, & post tentationem probatus,
Iob. 1. duplicia sua possedit. In eo, quod die sui recessus
& 43. cognito, per Missarum celebrationem suis ualedixit
ac obijt, beatum Iohannem Apostolum & Euangeli-
stam. In eo, quòd palla sepulcri cladem inguinariam
Ac. 19 restrinxit ac repulit, egregium Paulum, cuius sudario
rio ac semicinctijs sanabantur ægroti. In eo, quod ze
lo iustitiæ & uiuens in corpore, & post obitum in de
linquentes uindictas exercuit, item Moysen, Phi-
Act. 5. neen, Iosue & Eliam, Petrum Simonis Magi, Ana-
& 13. niæ & Sapphiræ percussorem, & Paulum Elymæ ma
gi excæcatorem. In eo, quod sanctissimum corpus
eius prius in designata nutu diuino Ecclesia sepul-
Dā. 14 tum, & postea angelico ministerio de loco ad locum
est deportatum, Abacuc Prophetam, qui manu ange-
li de Iudæa super lacum Babylonis est deporta-
tus, indeque in Iudæam reuectus: & Moy-
De. 34 sen qui à Domino, angelico utique
misterio, fuit sepultus: cuius
sepulcrum sicut nemo us-
que in præsens nouit,
ita cuiusmodi or
dine sepul-
crum
istius sancti translatum
fuerit, nemo co
gnoscit.

VERSVS INSCRIPTI Sepulcro S. Remigij.

HIC famulus Hincmar Domini sacra membra locauit
Dulcis Remigij, ductus amore pio.
Qui prius est sanctus, mundo quam matre creatus,
Et magnus dictus cælitus ore Dei.
Bis denos binosque gerens feliciter annos,
Sorte Dei sumpsit pontificale decus.
Sexaginta simul tres septem manserat annis
Istius urbis honor præsul & orbis amor.
Vitam defunctis reddens, quoque lumina cæcis,
Egerat & uiuens plurima mira satis.
Nam domuit fera corda animo pius, ore profusus,
Sic ambrogenis regia scepta sacrans.
Nonagesimo quoque sexto cum compleuerat annos,
Splendida lux nostras deseruit tenebras.
Idus iam plenas cum Ianus mensis haberet,
Emeritus miles præmia digna capit.
Iste Hincmarus prius hac in sede sacerdos.
Post triginta loco constitit & numero.
Cui sextusdecimus sub hac radiante lucerna
Remigio Rhemis munia chara dedit.
Annis septenis quinis ac mensibus egit
Pastoris curam, hac recolenda patrans.
Octingentenis quinquagenoque secundo
Quo Deus est anno uirgine natus homo:
Tertius & Carolus regni compleuerit actus,
October primam cum daret atque diem.
Ac ter centenus octauus tangeret annus,
Hic iustus Domini quo petit astra polis.
Ter centum fuerant tres & deni quatuor anni,
Quo una Francos fuerat lauit ouans.
Ipsius is precibus cælesti in sede locetur,
Quem terris coluit uerus amator, Amen.

DE S. PONTIANO MARTYRE,

Ex libris perantiquis manuscriptis Ex hac historia petita sunt, quæ in antiquissimis Martyrologijs leguntur. Stylum aliquot locis nonnihil mutauimus in gratiam lectoris.

TEmporibus Antonini Imperatoris excitata est persecutio in Christianos, ut compellerentur idolis 14. Ianuar. 2
immolare. Insidiabantur autem infideles fidelibus, & Christianorum nomen haud secus, atque inquinamentum quoddam, abo- Alij
minabantur. Porrò iubente An habent
tonino Imperatore, Fabianus quidam ad urbem Spole eū. 16.
tanam profectus est, ut eius loci Christianos ad idolo Ianu.
rum culturam adigeret. Is ergo cum eo peruenisset, se
dit pro tribunali, omnemque ad se populum conuo-
cari iussit. Qui cum aduenisset, his uerbis allocutus
est: Pijssimus Imperator Antoninus ablegauit me ad
hanc urbē, ut si quis eius præceptis nolit obtēperare,
capitali sententia puniatur. Itaque multi de populo ei
cōsentientes, idolis sacrificarūt: multi uerò in fide Do
mini

mini nostri Iesu Christi permanentes, multas tolerauerunt afflictiones & tribulationes, ut animas suas Domino per martyrium consecrarent. Impius nanque iudex Fabianus Christianos multis modis persecutus est. Erat tunc temporis quidam Pontianus nomine, in Dei timore firmus & stabilis, qui noluit idolis offerre sacrificium. Iussu igitur Fabiani à satallitibus eius compræhensus est, & ad illius tribunal adductus. Cui sic ait Fabianus: Quis uocaris? Respondit Pontianus; A parentibus quidem meis nomen mihi Pontiani impositum est, sed ego aliud maius & præclarius habeo, nempe Christiani. Dixit ad eum Fabianus. Iuuenis bene nate, abiice animi tui incredulitatem. Error enim te inuasit, quo fit, ut derelinquas piissimos deos nostros, & colas hominem quem Iudæi persecuti sunt de ciuitate in ciuitatem, & tandem cruci affixerunt, qui te adiuuare non ualebit. Ac cede ergo, & adora misericordes deos, & noli seduci hominum maleficiis artibus, quia Deus tuus in quem tu credis, non poterit te liberare è manibus meis. At sanctus Pontianus in illum respiciens, ait: Non poteris me seducere impuris sermonibus tuis, neque Imperator tuus me abstrahere ualebit à Domino meo Iesu Christo, ut adorem idola surda & muta, quæ nō possunt liberare cultores suos: Tunc iratus Fabianus iudex, sanctum Pontianum uestibus nudatum, iussit uirgis cædi, nec cessari a uerberibus, donec sanguis eius largiter in terram difflueret. Cum autem huic operi instarent ministri, sanctus Pontianus dixit iudici. Horribilis uultu, & abominabilis cum diis tuis, non te pudet tui, cum cernas me non sentire pœnas quas mihi inferri uoluisti? Credo enim in Dominum meum Iesum Christum, quòd ille te pudefaciet quemadmodum solet confundere patrem tuum diabolum. Iratus Fabianus, præcepit ut super prunas nudis plantis ingredi cogeretur. At sanctus Pontianus signum Christi in fronte sibi fecit, & super ardentes carbones nudis pedibus ambulauit, dicens ad iudicem. Ecce ego in nomine Domini mei Iesu Christi nudis plantis ardentes calco carbones, tu quoque si ausus es, mitte manum tuam in aquam calidam in nomine Iouis tui, & uide num te seruare possit illæsum. Tunc Fabianus ira inflammatus, iussit eum suspendi in eculeum. Vbi cum à carnificibus torqueretur, illi uiribus destituti clamare cœperunt. Væ nobis, quia nos maiori afficimur cruciatu, quàm iste. Manus nostræ iam elanguerunt, & unci fracti sunt, nihilque possumus efficere. Tum uero impius iudex præcepit, ut in ima carceris coniiceretur. Venerunt autem ad eum omnes religiosi, confirmabantque animum eius, ut in agone martyrii constantem se exhiberet.

Pontianus comphenditur.

Constantia martyris.

Signum crucis sibi imprimit

Audiens hoc impius Fabianus, iussit eum è carcere educi, & adduci in amphithearum, duosque leones sæuos in eum dimitti, ut ossa eius comminuerent; Bestiis autem corrixantibus, sanctus Pontianus ita Dominum orauit: Domine Iesu Christe, salua me de ore leonum, ut enarrem nomen tuum fratribus meis. Et cum orationem complesset, uenerunt ad eum leones rugientes, illoque uiso, adeo sunt mansuefacti, ut demissis ceruicibus beatum Pontianum adorarent. Quod eum uidisset omnis populus, exclamauit uoce magna, dicens: Vere magnus est Deus Christianorum, dimittatur sanctus Dei. At Fabianus cernens in populo seditionem oriri, iussit eum iterum in carcerem retrudi, & ibi duodecim dies sine cibo potuque relinqui, ut fame confectus, spiritum exhalaret. Sed cum ille in carcerem inclusus esset, circa noctis medium angelus Domini apparuit ei in imo cercere, cibum cælestem adferens, eumque confortans his uerbis: Forti animo esto. Elapsis inde diebus duodecim, uenerunt ministri ut tollerent corpus eius, putabant enim famis nimieraté iam extinctum eum esse. Et ecce inueniunt illum psallentem atque dicentem. In Domino confido, non timebo quid faciat mihi homo. Renunciauerunt ergo Fabiano, quod nihil mali passus esset Pontianus. Præses ergo Fabianus è carcere produci eum mandat, plumboque liquefacto dorsum eius perfundi. Ministri his auditis, æneum adferunt cacabum, plumbumque feruenter liquefaciunt. Deinde annunciant præsidi paratum esse supplicium. Tum ille iussit sanctum uirum in lecto ferreo extendi, plumboque feruente perfundi, ut perterritus pœnæ acerbitate, diis sacrificaret. Itaque ministri arrepto æneo cacabo, infuderunt plumbum in dorsum martyris, sed sicut enatat aqua in marmore, ita de eius dorso plumbum enatauit, dixitque sanctus martyr ad Præsidem: Ecce Deus meus ex omnibus suppliciis tuis me eruit, & necdum erubescis? Fabianus respondit: Audi me Pontiane, & sacrifica diis, & serua animam tuam. Sanctus Pontianus dixit, Obmutesce infelix, & noli auribus meis hanc iniuriam irrogare, quoniam dii tui dæmonia sunt surda & muta, quæ te non possunt adiuuare.

Leones mansuescunt.

Plūbo que facto fundunt

Audiens hæc Fabianus iudex, ira feruescens, ita dixit. Contemptor deorum Pontianus qui diis sacrificare noluit, spiculatori tradatur, & caput eius amputetur. Quo dicto, abduxerunt eum ut decollaretur. Ille uero positis humi genibus, sanctas præces obtulit Domino, dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus qui me ad hanc horam perduxisti, ut per agonem passionis diabolum confunderem in tuo sancto nomine, & nunc Domine suscipe spiritum meum in pace. His dictis, percussit eum spiculator, & sanctus martyr consummauit agonem suum decimonono Calendas Februarias. Porro Christiani noctù abstulerunt corpus eius à ponte sanguinario, & sepelierunt eum in pace non longo à muro urbis Spoletanæ, in fundo qui appellatur Lucianus. Sepultus uero est 15. Calendas Februarii, dederuntque omnes gloriam Deo, qui uincit inimicos & coronat sanctos suos. Ipsi honor & gloria in secula, Amen.

Capite plectit.

PROLOGVS BEDAE IN VITAM S. FELICIS NOLANI, CONFESSORIS, Authore Eodem uenerabili Beda presbytero.

FElicissimum beati Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ ciuitate, Domino adiuuante, promeruit, Paulinus eiusdem ciuitatis Episcopus uersibus hexametris pulcherrime ac plenissimè descripsit: qui quia metricis potius, quàm simplicibus habiles sunt lectoribus, placuit nobis, ob plurimorum utilitatem, eandem sancti Confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus, eiusque imitari industriam, qui martyrium beati Cassiani de metrico opere Prudentij, in commune apertumquè omnibus eloquium transtulit.

N VITA

VITA S. FELICIS NOLANI, confessoris, authore uenerabili Beda presbytero.

14. Ianuari[9] IGITVR Felix natus est in Nola quidem Campaniæ, sed patre Syro, nomine Hermia, qui de Oriẽte Nolam ueniens, ibidemq; quasi indigena inhabitans, genuit filium Felicem: eique defunctus reliquit hæreditatem substantiæ locupletis, cui tamen ipse promissæ in cœlestibus hæreditatis dona proposuit. Habuit autem & fratrem cognomine sui patris, id est, Hermiam, cum quo patrimonium diuideret terrenum. Qui longè à Felicis moribus agens, atq; ideo felicitate indignus perpetua effectus est. Nam terrena solum modò bona diligere studuit, & Cæsaris potius quàm Christi esse miles elegit. At contra Felix, nominis sui mysterium factis exequens, mox à puero se diuino famulatui subiecit, & crescente gratia uirtutum, primò Lectoris officium in Ecclesia suscepit, ac post ad Exorcistæ gradum prouectus, immundos ex obsessis corporibus spiritus eijcere cœpit. Cumq; & in hoc ministerio uirtutibus clarus extitisset, non mora, cōdignũ meritis Presbyterij gradum subijcit: nec minor gradu mente & opere remansit, sicut etiam adueniens tentationum turbo probauit.

Hermias frater Felicis.

Felix fit presbyter.

Nam tempore eodem exorta infidelium persecutio graui Ecclesiam certamine pulsauit, nec tamen portæ mortis, portas filiæ Sion, ut non nunciarent laudem sui creatoris, auertere potuerunt. Cumq; magistri authoresq; perfidiæ primum suæ uesaniæ conflictum cōtra ipsos ueritatis ac fidei Dominicæ magistros intendissent, primosq; episcopos uel presbyteros ecclesiarum, ad terrorem minarum, aut morti tradere, aut ad negandam fidem cogere conspirassent: factum est, ut ministri erroris & infesti furoris, Nolam quoq; peruenientes, episcopum urbis illius, nomine Maximum, uirum doctrina, pietate atq; ætate uenerabilem, ad tormenta quærerent. Quod ille animaduertens, memor Dominici præcepti, quo dictum est, Cum uos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam: petit ad tempus secessum loci remotioris, relicto ad tuitionem ciuitatis Felice presbytero, quem filij loco cōplectebatur, atque hæredem suæ sedis accipere desiderabat. At persecutores ubi episcopum inuenire nequiuerũt, nihil morati, manus in Felicem mittere contendunt, eumque primum quasi maximam post episcopum urbis arcem, à constantia famosæ suæ uirtutis deijcere, uel blandiendo promissis, uel pœnis terrendo satagunt. Compræhensus ergo Felix ab aduersarijs furentibus, sed ipse multum de interna spiritus sancti consolatione cōfisus, mittitur in carcerem tenebrosum: ubi manus simul & collum ferrea uincula stringunt, neruo pedes arctantur. Fragmenta quoque testarum subter eum sternebantur, ne inter horrorem & frigora longæ noctis ligatus, uel somnum uel requiem capere aliquam continuo horum acumine compunctus, sineretur.

Matt. 10.

Felix cōprehenditur.

Intereà Episcopus, qui ad montium latibula hostẽ fugiendo secesserat, & ipse non minore martyrium passione gerebant, quàm si ferro uinctus, aut testis suppositus, uel flammis esset urendus. Vrebat nanque animum illius cura maxima sui gregis, urebat & corpus fames, una cũ gelidæ rigore hyemis: qui inter spineta sine tecto & alimento iacens, noctem una cũ die priuigil, solicitis continuabat in precibus. Nec difficile membra senilia, & longis exhausta ieiunijs, tãta uis malorum comprimens, uel ad mortem usque coegit. Sed ut superna pietas apertissimẽ, quanta sui cura uir, ille dignus esset, ostenderet, mittitur è cœlo angelus qui beatum Felicem cōfessorem uinculis exemptum, ad quærendum recreandumque ac domi reuocandũ antistitem ocyus uenire præciperet. Erant autem plures eodem in carcere clausi: sed angelus aduenıens, soli Felici, qui pietatis gratia uinctus erat, apparuit, luce splẽdens corusca, & ipsam quoque domum gratia lucis adimplens, cuius uoce simul & luce Felix motus intremuit, ac primum quidem se somnij imagine illudi putauit. At angelus surgere illum, & se sequi exeundo præcepit. Qui stupens ad imperium iubentis, causabatur se exire non posse, quia & uinculis, & claustro carceris, & custodum diligentia teneretur.

Episcopi afflictio.

Angelus Felicẽ uinculis absoluit.

Porrò angelus iterata uoce surgere illum properè, nihil obstantibus uinculis, iussit: & dicto citius catenæ de manibus & collo eius, compedesque ceciderẽ de pedibus. Eduxit autem illum foras miro rerum ordine, aperta sibi quidẽ ianua carceris, sed cæteris clausa: ita ut per ipsos custodes, quibus claudebatur, ignaros rerum iter agerent, ipso angelo instar columnæ Mosaicæ, & ducatum Felici & lumen, usquedum hostium manus euaderet, præsentiæ suæ fulgore prębente. Vt autem peruenit beatus Felix cōfessor ad locum deserti, quo episcopus secesserat, inuenit eũ ægra suspiria tenui flatu trahentem. Et quidem gauisus, quòd eum uiuentem inuenerit: contristatus uerò est multum quòd inuentum morti proximum uidit. Itaque complexatus & osculatus est patrem, cœpitque tentare, si fortè crebro anhelitu sui oris, & sui fotu corporis aliquid coloris posset gelidis eius artubus adferre. Cum uerò diu laborans, neque clamando, neque tangendo aliquid sensus uitalis in eius posset uel animo excitare uel corpore, sed neque ignem aut alimentum in proximo, quo eum rigentem ac tabescentem recrearet, haberet tandem inuento salubri cōsilio, flectit genua sua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, suppliciter obsecrans, ut ipsa cælitus eum iuuaret, quo ministerium pietatis, quod iussus erat, erga patrem suum explere ualeret. Nec mora: exauditus uidit pendentẽ uicinis in sentibus uuam, & illius esse munus agnouit qui naturarum conditor atque author omnium, & aquam de petra produxit arida, & ipsam cũ uoluit in uinum conuertit. Lætatusque multum hoc munere diuinæ pietatis, tulit racemum, atque ad os episcopi morientis admouit. Sed quia ille strictis dentibus instar mortui, utpotè omni sensu & cordis & animæ carẽs oblatum sibi gustum prorsus accipere nesciebat: tandem sanctus presbyter Felix, felici manum suarum luctamine aperuit arida eius labia, & sic ori eius, resoluta una, quantum potuit succi salutaris infudit. Quo gustato, mox pater sensum & animæ recepit & corporis: aperiuntur deinde oculi, linguaque, quæ siccis hęrebat faucibus, ad loquendum soluta est. Et ubi plenè reuiuiscens, Felicem esse, qui ad se quærendum uenisset, agnouit, paterna illum pietate complexus, & quare tam sero ueniret conquestus est: Vbi, tam diu demoratus es fili? Nam te iamdudum Dominus ad me uenturum promiserat.

Felicis episcopi charitas.

Nu. 20
Ioan. 2

Vides autem, quia etsi fragilitate uictus corpor s, ad horam cessi, solidam tamen animi fidelis constantiam seruaui, sicut etiam loci huius, ad quem successi, status indicat. Poteram quidem ad uicum aliquem, siue aliam urbem, ubi ab hostibus essem tutus, intrare, si mihi uilis fides, & cara hæc uita fuisset. Nunc autem cuncta hominum refugia declinans, ad deserta uerò montium confugiens, diuinæ tantum me gratiæ tuitionique credidi, ut uidelicet me quocunque modo uel ordine uellet, aut in hac uita

conseruaret,

conseruaret, aut in futuram transferret: Neque uero me spes, quæ in Deum erat, fefellit, sicut tuo manifestè probatur aduentu, per quem ab ipso ut ita dixerim, limine mortis sum reuocatus ad uitam. Vnde nate mi, complere festinus cœptum pietatis opus curato, & impositum me humeris tuis, domum reportare satage. Quibus dictis, Felix celerrimè ꝙ iubebatur expleuit, reuectumquè humeris antistitem, suã ad domum retulit, quam unica seruabat anus.

Intantum autem antistes uenerabilis à mundi erat rebus alienatus, ut illi de omni turba domus & summa census, anus una superesset. Pulsatis ergo foribus, hanc suscitauit Felix, surgentiquè ac ianuam experiẽti dedit & commendauit episcopum. Tunc episcopus pro impenso sibi officio pietatis, beato Felici debitam gratiarum retulit actionem, & imposita capiti eius dextera, paterna illum benedictione donauit. Qui egressus inde, paucis diebus & ipse in domo sua, donec ꝑsecutionis turbo cessaret, delituit. Quod dum fieret, deseruit latebram, & lætantibus de suo aduentu ciuibus, sese lætum reddit, ac per omnia digrediẽs, solabatur & confortabat uerbo exhortatiõis aĩos singulorum, qui acerbitate præmissæ tempestatis non modicum fuerant conturbati. Nec solum uero uerbo, sed & suo illos docebat exemplo & prospera mundi & aduersa despicere, sola æternæ patriæ gaudia quærere, solam superni iudicis iram formidare.

Felix latitat in domo sua

Rursum mota persecutione, quæritur Felix ueniuntquè hostes usq; ad habitaculũ eius, illum ocyus rapere ac morti tradere sitientes, qui tum fortè ab ædibus suis absens: in medio ciuitatis cum amicis consistebat, & more sibi solito uerbum fidei circunstantibus turbis prædicabat. Quem eo loci esse audientes aduersarii, mox strictis gladiis accurrunt, sed peruenientes ad eum, mutato diuina prouisione aut uultu ipsius, aut corde illorum, nequaquàm eum, quem optime nouerant, agnoscere ualebant. Interrogantibus ergo ipsum, ubi esset Felix, intellexit uir prudentissimus diuinitus actum esse, nè eum agnoscerent, respõsumq; dè inquirentibus. Nescio, inquit, Felicem quem quæritis, nec prorsus fefellit, nemo enim seipsum facie nouit. Qui statim relinquentes eum, diuerterunt aliò, & quos fortè obuios habebant, interrogabant ubi esset Felix, è quibus unus, prorsus causæ ignarus, & furere eos credens cœpit obiurgare eos dæmentiæ, qui præsentem non possent agnoscere eum, cum quo loquebantur, paritequè eis quo discederet ille, quem quærebant, ostendit. Qui grauius furentes, statim uestigia beati Felicis insequuntur. At ille appropinquantibus eis, admonitus tumultu præcurrentis ciuitatis, & clamoribus attoniti aduentu hostium uulgi, secessit locum in secretiorem, qui nil quidem munimenti firmioris habens semiruti tantum muri erat fragmine præseptus. Sed mox ut uirum Dei recepit, miro eum diuinæ manus est opere tutatus. Repentino enim rudere concreuit ibidem agger, qui eundem locum præcluderet, sed & aranea diuino nutu, cui omnis creatura deseruit, confestim nutantes ipso in loco telas suspendit. Quo cum peruenissent obstuperunt hostes, & presso gradu, loquebantur mutuo, dicentes: Nõnne stultum est nos huc hominem quærendo ingredi, cum liquidò appareat neminem hic præisse? quia si quisquam intrasset, nequaquam hic aranearum fila integra remanerent, quæ etiam muscæ perrumpentes minimæ, nonnunquam scindere solent. Constat ergo, quia qui huc secessisse Felicem dixit, astu fecit, ut nos ab eius inuentione longius abstraheret. Ergo recedamus, ac omittamus hic hominis latebras scrutari, ubi ipsa loci facies neminem intrasse prǽmonstrat, Sic delusi, discedunt propè frementes, & non minus, quam in Felicem, rabida mente frẽdentes in eum, qui se in loca talia suis dolis induxerat: Vbi multa claruit sapientia pij conditoris ac protectoris nostri. Certè nonnunquã muri urbium altissimi ac munitissimi ciues suos obsidentibus aduersariis produnt magis quàm liberant, & humilem Christus famulum suum à persequentibus armatis hostibus, tremulis aranearum cassibus, nè inueniri uel capi posset, abscondit. Vere, ut uenerabilis pater Paulinus de his loquens ait, ubicunque Christus adest nobis, & aranea murus fiet, at cui Christus abest, & murus aranea fiet. Discesserunt ergo incumbente iam uespera, hostes, & Felix, illis abeuntibus, liberius alias petit latebras, gaudens de adiutorio diuinę protectionis, secumque decantans. Nam etsi ambulem in medio umbrę mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Die autem facto, secessit in locum inter ipsa ędificiorum tecta secretiorem, ubi sex mensibus continuis ab hominum quidem noticia omniũ segregatus, sed diuinæ gratiæ præsentia fruitus, manebat absconditus, uidelicet iuxta uocem Psalmistæ, in abscondito uultus eius à conturbatione hominum, qui etiam miro illum atque hominibus inusitato ordine tanto temporis spatio pauit. Manebat nanque in uicinis ædibus quædam mulier Deo deuota, cuius ministerio nescientis scienter ipse, qui est totius scientiæ fons & origo, Dominus utebatur. Coquebat enim panes mulier, coquebat alias escas in cibaria domus suæ, & facta in excessu mentis, eo loco inferebat has, ubi Felix confessor latebat, ibique sumendas illi ponebat, ita ut neque huc se intrasse, neque redisse unquam scire posset, sed præparatas escas domi se posuisse credens ita semper abibat, ponendæ memor, & mox positæ immemor escæ. Et sic beatum Felicem ferunt sex ut dixi, mensibus in iisdem latebris obscuri & angusti tecti mansisse, ab humana quidem societate seiunctum, sed nunquàm ciuium supernorum præsentia desertum, & parco nimirum uictu, sed cælitus ministrato uitam duxisse felicem, quo tempore perhibetur etiam diuinæ collocutionis dono sæpius dignus fuisse habitus. Erat autem iisdem, in quibus morabatur, habitaculis cisterna uetus, de qua ipse in primis pauperem potum hauriebat, sed hæc cum nimio æstatis esset siccata calore, non tamen beato confessori, unde uiueret, defuit. Etenim pius conditor ac prouisor salutis nostræ, qui quondam sicco aere cætero, unum solũ modo uellus pluuia cælesti persudit, ipse suos confessori silenti prorsus ac sereno aere, prout opus habebat occulti roris gratiam, qua sitiens recrearetur, ministrauit. Completo autem hoc tempore, admonitus est oraculo diuino procedere de latebris, eo quod iam ꝑsecutionis turbo pertransisset. Qui ut repentinus apparuit in publico, grauissimè ab omnibus, quasi a paradiso ueniens, susceptus est. Cœpit autem ex tempore fidem confirmare omnium, quæ sæuitia tempestatis erat non minimum conuulsa. Interea Deo dilectus antistes Maximus, longa prouectus ætate, diem clausit ultimum, nec mora, Felix in episcopatu omnium iudicio eligitur, qui & confessor existens inuictissimus, & doctor suauissimus, quæque bona ore docebat, ipse cuncta opere compleslet. Verum Felix, ut etiam humilitatis quantam in corde haberet sublimitatem, insinuaret, uerecunda se uoce, ne hunc gradum suspicere deberet, excusauit, dicens compresbyterũ suum: Quintum, multo dignius honorem præfati gradus posse subire, eo quod iis septem diebus antè quàm ipse ad ordinem præsbyterii fuisset promotus. Quod ita ut postulabat, expletum est, susceptumque episcopatus officiũ ita idem Quintus administrauit, ut humiliter beatissimo confessori submissus, illũ pro se sermonem ad populum facere iuberet, & ipse plebem

Noua persecutio.

Nota miraculum.

Si christus pro nobis, quis contra nos ps. 22.

ps. 30.

Iudi. 6

Maximi Episcopi mors.

bem officio, Felix, doctrina regeret. Qui uidelicet Felix, cum constantia confessionis & uirtute humilitatis, etiã summus uoluntariæ paupertatis amator extitit. Possederat nanque ex paterna hæreditate prædia multa, domosque ac diuitias plurimas, sed tempore persecutionis proscriptus, cuncta amiserat. At uerò pace ecclesiis reddita, cum posset iura sua repetere, nequaquam ultra uolebat, sed amicis suadentibus, ut debita sibi iura reciperet, quæ recepta cum fœnore magnæ mercedis dispergere ac dare pauperibus posset, nullatenus id facere consentiens, forti sententia suggestiones eorum repellebat, dicens, Omnia mihi licent sed non omnia expediunt. Absit enim, ut res, quas causa cõfessionis perdidi repetam, absit, ut terrenas opes quas cælestium bonorum contemplatione semel contempsi, quasi hæc minus sola sufficiant, ulla ratione reposcam, quin potius pauper spiritu sequar Iesum quo opulentius regni cælorum dona percipiam, nec diffidendum quin ille, qui me & uinculis tenebrisque diri carceris eripuit, & ab hominibus secretum tanto tempore pauit, etiam cætero uitæ meæ spatio iactantem in se cogitatum meum enutriet. Hunc retinens animum beatus cõfessor, tria tantum iugera ruris modici, & hæc conducta, & unum hortulum proprii iuris, unde uiueret, habuit. Sed & utraque, ne uno quidem famulo adiutus, propria manu coluit, fructum autem eiusdem suæ messis uel hortuli adultum, cum pauperibus semper communicare gaudebat. Eandem autem & in habitu parsimoniam uir beatissimus sectabatur, ita ut simplici tantum uestimento, & quod nunquàm uel sibi sufficeret, esset contentus, si quid uero superesset, pauperibus erogaret, & si forte aliunde contingeret, ut geminum haberet indumentum mox nudum meliore refouit. Tali ergo uiuens pietate, uir & nomine & merito Felix, plenus dierum atque operum bonorum defunctus est, ac uiam patrum secutus, æterna est receptus in gloria, sicut etiam signa, quæ in ecclesia, in qua sepultus est, sunt facta perplura, testantur. Erat enim ibi quidam rusticus, pauper rebus, sed fide integer, qui angustam pauperiem duorum solum modo boum passione sustentabat, uel ipse uidelicet his utens, uel uicinis utendos pacta mercede commodans, quos cum multa inops cura diligeret atque seruaret, quadam nocte furto ablatos perdidit. At mane facto cum eos furatos certissimè comperisset, amissa omni spe suæ quæsitationis uel inuentionis, petit rapido cursu ecclesiam sancti Felicis, ibidemque aduenies ante fores domus sanctæ prosternitur, fixoque in terram uultu, implorat & obsecrat sanctum Felicem reddere sibi boues quos perdiderat, testatus multum cũ lachrymis, nunquàm se inde, nisi boues receperit, exiturum. Quod cum die toto uoce quidem rustica, sed fidelissima mente fecisset, superueniente uespera eiectus est uiolentia turbæ, & sacris propulsatus ab ædibus, uenit ad suam domum, nec omittit continuis in lamentis noctem ducere peruigilem. Verum quia omnis qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur, &, sicut Psalmista ait, desiderium pauperum exaudiuit Dominus, medio noctis tempore, cum cæteris hominibus quiescentibus, ac rebus omnibus quietis, ipso solus, excitante se suo dolore ac paupertate peruigil iaceret, mirum dictu, contigit uenire subito ad eius ostium boues, quos quærebat, diuino uidelicet nutu, & prædonibus erepti, & ad domum domini per loca auia inter tenebras noctis erroresque reuocati, pulsantesque cornibus ostia eius, in quo manebat, tugurii, iã sese aduenisse signabant. Sed ille multum tremens, non iam boues suos, sed fures sibi rursus adesse credens, diutius fores aperire tardauit, donec iidem boues, quasi causam tardantis domini intelligentes, per mugitus quoque emissos se esse: qui ad ostia domestica pulsarent, demonstrarent. Receptis autem bobus, rusticus non rustice, sed docte ac fideliter agẽs, festinauit primo mane debitas redditori suo gratias rependere. Assumens enim secum boues, uenit ad ecclesiam sancti Felicis, omnibus & illo iter facientibus, & ibidem perueniens, beneficia quæ à sancto percepisset, lætabũda uoce replicans & ostendẽs. Et quia multum plorans, uel inquirendo suos boues uel in recipiendo præ gaudio, oculorum quoque aciẽ non minimum læserat, & huius detrimenti solatium à beato Felice quærens accepit, sicque domum rediit, duplici gratiæ cælestis munere lætatus. Cumq; in honorem eiusdem beati confessoris augustior ecclesia ædificaretur, erant in proximo ipsius ecclesiæ duo rustica ædificia, importuna situ, simul & deformia uisu quæ omne decus ecclesiæ non parum sua obscuritate fœdabant. Volens autem uenerabilis ac Deo dilectus antistes Paulinus tolli hæc ædificia, & emundari loca in quibus sita erant, postulabat eos, ad quorum possessionem pertinebant, hanc beato Felici præbere reuerentiam, ut ad illustrandum decorandumque locum ecclesiæ eius, priuata sua tecta paterentur auferri. At illi preces eius rustica obstinatione spernentes, magis se animas dare, quàm suas possessiones relinquere posse dicebant. Cumque episcopum tæderet rusticos rixa uincere uicti sunt potentia manus diuinæ. Nam nocte quadam quiescentibus cunctis, subitus ignis ex una cellarum earundem exoriens, uicina paulatim ædificia petere cœpit, ita ut magis magisque suis incremẽtis adauctus, & propè & longè posita habitacula cuncta consumpturus esse uideretur. Tunc tantis excitati fragoribus & globis ignium, ciues accurrerunt ut uel incendium, si possent, omnes aquam fundendo restinguerent, uel de suis singuli domibus quæcunque possent igni præripientes auferrent. Cumque se nil ualere posse conspicerent, cœperunt quærere diuinum, ubi humanum cessabat auxilium: Aduolant ergo duce episcopo ad ecclesiam sancti Felicis, flectuntque genua, supernæ auxilia protectionis implorantes, diuertuntque indè ad ecclesiam beatorum Apostolorum, quæ continua erat ecclesiæ beati Felicis, & indè per intercessionem apostolicam cælestis præsidii dona flagitantes. Vbi postquàm oratum est, rediit domum episcopus, sumptamque de ligno Dominicæ crucis non grandem astulam, misit in medium incendii furentis statimquè immensa illa uolumina flammarum, quæ tanta uirorum manus aquas spargendo extinguere nequiuerat, ipse lignum addẽdo restrinxit. Tanta etenim sanctæ crucis erat uirtus, ut sese natura relinqueret, & ignis, qui omnia solet ligna uorare, ipse ligno Dominicæ passionis uelut exustus absumeretur. Vbi uero tempestas tanta sopita est & mane redeunte, ciues dira noctis opera considerare uenerunt, credentes se non parua tantis incendiis damna esse perpessos, inuentum est nihil prorsus exustum, nisi quod debebat exuri. Ex illis etenim domibus duabus, de quibus prædiximus, quas & homines consumere atque auferre disposuerunt, unam flammis absumptam uidebant. Quo facto, multum erubuit rusticus ille, qui sua tecta contra decorem sanctorum ædificiorum stolida obstinatione defenderat, cernens se inuitum nulla mercede perdidisse, quę in gratiam sanctorum sponte nolebat amittere. Et mox ipse, quod igni superfuerat de suis ædibus, propria cœpit manu abolere, quatenus ocyus omnis circa ecclesiam beati confessoris locus congrua sanctis claritate ac luce redderetur insignis. Ablata autem omni ruderum fœditate ac sordium earũdem, perstabat beatus antistes Paulinus ecclesiam, quam cœperat, ad perfectum

Amator uoluntariæ paupertatis.

1. Co. 6

Miraculum post obitũ S. Felicis.

Lu. 11

psal. 9.

Nota uĩ particulæ crucis Christi

ctum deducere, cuius ædificium omne tribus annis perfecit, & in picturis atque omni ornatu suo debito fine conclusit, in qua felicissima beati Felicis uita & passio in æternum memorabilis celebratur, qui die quartadecima mẽsis Ianuarii, consummato cursu certaminis gloriosi, percepit coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Explicit liber de uita & cõfessione sancti Felicis, quem ego famulus Christi Beda de metrico opere beati episcopi Paulini, simplici sermone transtuli.

NILI MONACHI, DE Interemptione Sanctorum Patrum, qui erant in Sina & Rhaiti regione.

[*Iann. 14.*] CVm post incursionem Barbarorum errarem ego, ueni in pharã. Quidam autem ex iis, qui aderãt cum audiissent me laudare uitã eremiticam, ipsi quoq; ex se multa adiiciebant encomia, dicentes eam esse plenam tranquillitate, liberam ab omni perturbatione, ut quæ animę statum, quæ in iis, quæ non uidentur, philosophatur, silẽtio & quiete amplificet, & per hæc, uia progredientem ducit propè Dei cognitionẽ quam quidem esse extremum expetendorum, & extremam beatitudinem, omnes qui fuerunt à seculo sapientes, tanquam una lingua & uno animo opinãtur. [*Eremiticæ uita commendatio.*] Cum lachrymantibus autem defixisque oculis eos attenderem, & miserabiliter admodum eiulassem, sedebam enim ualde conturbatus propter eas, quæ mihi acciderant, molestias, ipsoque uultu manifeste annunciabam meam calamitatem.

Postquàm illi hæc uiderunt, adhuc fortasse uolentes producere seriem orationis, cum à recta paululũ declinassent, & simul in orbem circunsedissent, & deinde paululum siluissent, rursus loqui aggredientes diligenter & cum quadam commiseratione me rogarũt causam, cur sic essem perturbatus. Vbi autem ad eorũ rogatum fleui adhuc lamẽtabilius, maiorem enim mihi commouit animi perturbationem interrogatio eorum, quæ acciderant, & rursus coegit cogitatione res tanquam præsentes intueri, illi rursus statim, Nunquid, dixerunt, ò senex, eorum quæ à nobis dicta sunt aliquid fuit tibi causa doloris? an errorem nostræ deflens sententiæ, nos dicere falsum deprændisti? Nõ paruam enim intrinsecus tristitiam ostendit & ipse adspectus, & lachrymæ oculorum. Sed sic illi quidem Ego autem eis dixi.

O patres & fratres, quid uobis primum dicam? Ad quid autem respondebo, cum iam nubes mœroris mẽti meę offundat tenebras? Nam sum quidem ipse quoque uestræ, ut uidetis, sententiæ. Solitudinis autem sciens quanta sit utilitas, eam olim sum admiratus, & cum propter eius desiderium statuissem omnia relinquere, domum, patriam, cognationem, amicos, consanguineos, facultates, totum illi me dedi, sed ea mihi eum perdidit, qui erat omnium charissimus, & solum, ut uidere licet, reliquit desertum ab omni consolatione, & propterea eã nõ finit omnino laudare animi perturbatio, cum desiderii ueluti tyrannidem uicerit graue malum, quod accidit. Sed ò stultitiam, progressus sum ad philosophandum, relicta filii lamentatione, & mihi inuenit ocium cogitatio, quę nunc quoque nihil aliud suscepit cogitandum, præter cædem Theodosii. Mihi enim perpetuo eius remanet simulacrum, alias aliter uisione appræhendens, uariis modis factam fuisse interemptionem, & flebilem uocem mihi audire uideor, & eum ob ictum humi se temere uolutantem adspicio, illa mente appræhendens, quę par erat præsentem eum uisu didicisse. [*Plãgit Theodosii cædem.*] Hei mihi miserande fili, etiamsi ad huc uixisses, esses mortuus. O acerbam seruitutem, etiamsi mortem effugisses: O insepultam sepulturam, si barbaricus ensis te cõfecisset. Quid seruitutem lamentabor? Quid mortem deflebo? Nam si uiuis superstes, (quod non sit, ut existimem, probabilius quandò enim non fuit manus barbarica prompta ad occidendum, inseruiens iræ, quæ semper sitit humanum sanguinem?) quis est tuus uitæ status? flagella omnino quotidiana & iussa planè inhumana minæque citra ueniam, & uiolentia. His quoque accedũt opera grauissima, quæ tuas uires excedunt, & custodia, quæ caueri non potest, & libertas, quæ omnino est à spe aliena, immò uerò metus quoque mortis quotidianus, qui propè habet ensem, eo enim scit barbarus metiri suam iram, ut qui non loris, nec uiminibus uti solet ad uerbera, sed paruis & magnis delictis unã pœnam imponat, mortem, quando etiam absque peccato, aut ebrietate debacchans aut temerario cedens impetui & inconsideratæ appetitioni, facilè aliorum ludere interitum, didicit consuetudine. [*Immanis crudelitas barbarorũ.*]

Sin autem es mortuus, ubinam accepisti occisionẽ corporis, undenàm processerunt fluenta tui sanguinis? Quomodo palpitasti atro cruore conspersus & miseris pedibus mortiferam saltans saltationem? Quomodò supplex fuisti ei, qui te interimebat, barbaro, eius sæuitiam uolens emollire miserabilibus gestibus. Nam alter alterius uocem minimè intelligebaris, in qua quis aptè & concinnè componens precationem, iratam animam sæpè flectit ad misericordiam. Quisnam locus tuum cœpit corpus? Quænam feræ tuum corpus deliniarunt? Quænam aues repletæ fuerũt tuis carnibus? Quodnam sydus oriens uidit tui uẽtris mysteria, & adspexit tua effusa uiscere? Quidnam feros ferarum uicit dentes, ut quod uel fuerit reliquum satietati, aut propter duritiem manserit non confectum? quod quidem aprico est Soli expositum, & propter solitudinem, sepulturam minimè est cõsecutum. Si quis hoc allatum mihi dedisset, aut me duxisset & iuxta id statuisset, haberem saltem aliquam paruam doloris consolationem, tanquàm uiuum & sentiens relictum membrum alloquens, seu os, seu caro, seu pilus esset id, quod uisum fuisset. Nam quorum in calamitatibus moderatæ sunt res aduersæ, habent magnũ ut in malis commodum, & se reuera secunda quadam explent uoluptate, dum eos, qui ad ipsos attinent, in morbo diu curant, & uidendi satietatem tempore accipiunt, eisque assident, dum deficiunt & agunt animam, & extrema uerba audiunt, eosque dum efferuntur sequuntur, & sepulcro uident extremũm impositũ signaculum. Quæ quidem omnia ei, qui luget, magnã afferunt consolationem, deductio, inquam, & sepultura, & amicorum commiseratio, leuantia animi ægritudinem.

Ego autem quonam horum consolabor dolorem, qui nec sciam quidem quomodo sit mortuus, neque mortui habeam simulacrum uisione expressum, quale esset in fine? Quorum enim adspectus memoriæ nõ mandauit figuras, eorum sunt formæ instabiles & minimè terminatæ & alias aliter expressæ, & simulacrorum uarietatibus deceptam cruciãtes cogitationem. O malorum incertitudinem. O dubiam & inopẽ calamitatem. Nescio quid primum defleam, quid conquerar ignoro, mortuum lugebo, an uiuum? Vinctum an omnino sublatum de medio? acerbã tolerantẽ seruitu-

tem, an qui cęde subierit miserabile? Captiuus enim est obnoxius & subiectus omni cōtumeliæ, pœnisquè ac suppliciis uel iniurus submittitur, ut pote quod sit in eius domini potestate, quam uelit ferre sententiam. O qui mihi in hodiernum usque diem fuisti omniū, quæ erant in uita, socius, & solus captiuus seruitutis fecisti periculum. Fuisti socius longæ peregrinationis, sensisti mecum ærumnas in terra aliena, fuisti in solitudine particeps afflictionis. Isaac in iis, quæ patri uidebantur, imitatus es obedientiam. Quomodo ergo nunc solus subiisti extremam calamitatem, & solus exantlas mala captiuitatis? Cur ergo propter clementiam ensis euasi periculum? Cur non me aliis quoque mortuis adiecit crudelis dextera? Sed mihi parsum est ut mala fortasse maiora experirer, & quod meæ breui inuideretur liberationi, ut modo longam de te luctū sentirem. Sed magna quidem animi ægritudo hæc mihi præbet dicenda, quoniam autem uos quoque uideo mecum tangi misericordia, & non aliter esse affectos, quam ipse, qui est passus: eius autem, quod dico, signū est & intenta auditio, & continui luctus, omnia mea uobis singulatim, ut se habent, narrabo, & maxime, si uos ad me audiendum breue ocium accommodaueritis, & nulla res necessaria uos uocet ad propria. Nam ipsi quoque scitis, grauem esse narrationem, si distrahatur animus, atque adeo tædium præbete & molestiam.

Captiuorū infelix cōditio.

Ge. 22.

Hæc cum ex illo audiuissent, & uultu & uoce ostēdentes se ægre ferre quod rogasset, Quod aliud, dixerunt, est ocium præstabilius, quàm curare cor excruciatam, & exinanire dolorem animi, quæ molestia afficitur? Leuatur enim anima ægritudine, cum narratione eorum, quæ sunt molesta, ueluti exinanitur animi ægritudo, non secus ac nubes aliqua, à qua distillant guttæ pluuiæ, utpote quod calligo paulatim expurgatur: sicut rursus feritur silentio, perinde acsi pus aliquod humidum inflammaret, & in uulnere saliret & palpitaret, & nesciret quonam modo posset egredi & exinaniri. Visi sunt itaque dicere probabilia. Cum illi certe sic dixissent, ego sic promissum exequi incipio, sic dicens.

doloris lemmētum.

Mihi misero, o amici, fuere duo filii, & hic, qui mihi modo fuit luctuum occasio, & alter, qui remansit apud matrem. Post hos susceptos, dissolui cum mea uxore consuetudinem, siue ad successionem generis, siue ad curam gerendam senectutis, arbitratus hos sufficere. Me autem traxit quoddam uehemens desiderium, ut huc uenirem, eramque toto animo erectus ad quietem & silentium, neque aliud poteram animo cogitare aut adspicere, præter hoc. Quando. n. cuiuslibet rei desiderium animum inuaserit, ab omnibus rebus per uim abstrahit, etiam a rebus bonis, & in quas est studium conferendum, & fert ad id quòd desideratur, propter nullum laborem aut defatigationē desistens ab appetitione. Cum ergo inhereret mihi, ut peregrinarer, nec liceret repugnare sic iubēti tyrānice, accepi filios: erant autē paruuli & plane infantes & adduco ad matrem, & unū quidem ei trado, alterū autem apud me detineo, & dixi quod constituam, & cōstanter asserui fore, ut nequaquàm ab hac traducere sententia.

Potiꝰ speciali spiritus — sācti instinctu, post matrimonium per carnalē copulā cōsumatū, potuit sanctus religionē ingredi uxore id concedente ī uita, q̄ ex iure cōmuni

Illa autem prius quoque erudita minime contradicere, & tunc meum uidens vultū rogari minime ferentem, uim nō ferens, sed nec omnino ualens continere lachrymas, permittit ut peregrinarer, potius cedens necessitati, quàm uoluntate consentiens. Cum enim uideret firmū ac stabile iudicium, & apud se consideraret dolorem separationis, eo neglecto, quod sibi esse posset molestum, id spectabat, quod mihi futurū esset gratum, malens uinci in ijs, in quibus, etiamsi uellet, nō poterat uincere. Scitis autem omnino, quanta res sit disiunctio eorum, qui fuerunt vniti coniunctione legitimi matrimonij. & qui facti sunt corpus unum, arcano eius qui coniunxit consilio. Non minus enim in his molesta est separatio, quam si corpus secaret gladius. Ego autem uirtutem sum admiratus cupiditatis, quando uidi eam uicisse & naturam, & diuturnum habitum. Quanta enim esset, coniectabam ex eo quod uincula soluit insolubilia, quæ sola mors nouit soluere, quæ propterea quod desit sensus, efficiat ut careatur molestia. Sensus autem uinis uehementi orem atque adeo intolerabilem immittit dolorem, ut qui & consuetudinem reuocat in memoriam, & naturalem affectionem, cuius ego, propter maioris boni desiderium, nullam ducebam rationem ut qui magis proposito festinantem ad secessum. Ea me fecit amatorem huius quietis & silentii, & deduxit ad eam quæ desiderabatur, solitudinem, efficitque ut diu iucundè uixeram, magna fruens tranquillitate, & secundo uento ad scopum tenderem donec procella, quæ nescio unde & quomodo spirauit, illam inuexit tempestatem, quæ sanctorum corporum uexauit cateruas innumerabiles, etiamsi non profundo obruit. Solum enim contriuit, neque tamen eos ullo damno affecit corū, quæ exportabantur. Nam cum totum onus mercium in se recepissent gubernatores, & proram ad cælum erexissent, iis, quæ solutæ erant, talibus relictis prædonibus ad Dei portum appulerunt.

Illi autem rursus excipientes. Et quonam modo, dixerunt, ó frater, fuerunt sancti interempti, & quomodo qui Deo seruiebant citra repræhensionem, traditi sunt impiis & sceleritis hominibus, & fuerunt dexteræ ludibriū barbaricæ: & cessauit uirtus prouidentiæ in tali actu silens, neque insultum prohibere aggrediens, neque rursus impudentes ferire cæcitate, aut etiam iniquas exiccans dexteras, quæ aduersus pios extollebantur, qualia beatis uiris sæpe facta esse narrant scripturæ? Babylonii enim, aiebant, qui aduersus Ezechiam aliquando iniuste bellum mouerunt, reuersi sunt re infecta, & nec potuerunt iniuriam facere iis quos populabantur, & præterea amiserunt multos ex suis copiis, ut qui omnes cum toto suo int exercitu sopiti, exiguus autem uiuorum numerus mane fuerint inuenti, erant enim interemptorum centum & octogintaquinq; millia. Quomodo autem fuerint interempti, aut quis interemerit, non poterant omnino dicere, sed in una nocte unius angeli opera fuit tanta cædes facta per silentium, & iacebant omnes, existimabanturquè potius dormire, quàm esse mortui, ut qui nec ictum haberent gladii, animæque eis simul totę ablatæ fuerant, uere mortui, & nullum habentes uestigium occisionis, & diu dubium fecerunt id, quod acciderat. Proximum enim pungebat unusquisque a somno excitans uocabat, & mutus manebat, scrutabatur corpus, & non erat saucium, in naribus quærebat donec sol mane illucescens, ostendit quid accidisset colore eorum, qui interempti fuerant ostendens signa mortis.

4. Reg. 19.
Es. 37.

Et rursus qui Eliseum inuaserunt Assyri, & sanctum quærebant ad cædem, & qui Lot obsidebant Sodomitæ, ab angelis in domo perculsi sunt cæcitate: in irrisionem & ludibrium dati iis, quos quærebant quoniam eos omnino uolebant afficere iniuria. Nam hi quidem, solutis membris, contrectando quærebant ostium, illi autem nesciebant, quonam tenderent, forte prope habentes eum, qui quærebatur, sed eis non permittebatur ad eum accedere. Atque unum quidè inermem tanta hostium captiua sequebatur multitudo, quæ fossis & præcepitiis facile poterat deleri, si is qui ducebat, uoluisset: q̄ tūc demū fuit salua, quando uisum

4. Reg. 16.
Ge. 19.

uisũ recepit prophetæ ꝓuidẽtia & potuit uidere uiã q̃ eos ad ſua ferebat. Neq; uero hæc ſolũ ſed ẽt cũ pro-
3 Reg. 13. pheta, aliqñ regẽ impiũ argueret iniq̃tatis, quoniã à ratione aliena ira motus, armauerat dexterã ad illius cædẽ, ſic nutu Dei mãſit dextera oĩno ſublata & planè immobilis, perinde ac eſſet ſtatuæ potius, quam hoĩs: non aliam ob cauſam, niſi ut prophetæ corpus maneret illæſum. Quomodo ergo, q̃ nuper morte fuere affecti, mortui ſunt citra auxilium: & eorum, qui interemerunt, animus rem facile confecit, cum nihil graue ulla ex parte occurriſſet?

Ego autem rurſus loqui aggrediens, Sed quid uobis opus eſt, inquam, rationes mouere prouidentiæ? Quis eſt autem idoneus ad comprehendendum arcana Dei iudicia, ut in tanta rerum difficultate ius oſtẽdat Domini diſpenſationis? Imbecilla enim eſt humana ratiocinatio ad ea perſcrutãda, & decidit ſuperata propterea quod non pateat uia compræhenſioni: ut q̃ non inueniat cauſam rationi conſentaneam, quam accommodet iis quæ fiunt. Multa enim ſæpe eiuſmodi facta ſunt: & finem acceperunt malorum inſidiæ: cum interim iuſtitia ſilentio præterierit ultionem eorum, quæ fuerunt perpetrata: quando quidem omnino tempus iudicii expectat talium rerum inquiſitionẽ. Quo-
Gen. 4 modo enim Abelem, cui Deus dedit teſtimonium pietatis, inuidia motus interemit Cain, qui primus parẽtes affecit triſtitia, cum nunquam uidiſſent mortuum, nec omnino mortis feciſſent periculum? Quomodo ergo is abſque ſupplicio præterierit, qui Deum ſic ad iram prouocauit ob primam cædem perpetratam, & in noua creatione minuit genus, quod modo cœperat creſcere: & neque eius, ut fratris, miſertus, qui ortus & educationis ei fuerat ſocius, & in tãta terræ amplitudine conuerſaturus, erat una cum parentibus, &
3. Reg. 21. eis ablaturus moleſtiã ſolitudinis? Quomodo aũt Nabuthen lapidibus obrui iniquè ſe gerens iuſsit Iazabel, quod ei non ceſsiſſet poſſeſsione uineæ? Quomo-
1. Reg. 22. do autem una Doeg rhomphæa ceciderunt ſexcenti & trigintaſex ſacerdotes: aut rurſus infinita iuſtorum multitudo de medio ſublata fuit in Hieruſalem, feriſ-
Pſ. 78. que & uolucribus exedenda eſt expoſita? Quorũ etiã Pſalmographus contexens lamẽtationes, Poſuerunt, inquit, morticina ſeruorum tuorum eſcas uolucribus cæli, carnes ſanctorum beſtiis terræ. Effuderunt ſanguinem ipſorum tanquam aquam in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Quomodo autem prophetarum quoque ſunt mortui & apoſtolorum chori uiolentis & iniquis manibus ꝛ fecti, occiſi, lapidibus obruti, qui non ſolum nihil morte dignum fecerant, ſed multi quoque ex iis beneficio affecerant eos, qui interemerunt? Mitto enim dicere de ætate infantium, qui mala non fuerãt experti, quemadmodum alii quidẽ iuſſu Pharaonis in fluuii aqua fuerũt ſuffocati, alii
Mat. 2 Ex. 1. uero iuſſu Herodis gladio crudeliter perierunt, qui prius quam quæ erant uitæ iucunda guſtaſſent, mortalis doloris fecere periculum, uè omnino lateret educatus is rex, quem ſuſpicabatur.

Et in his quidem omnibus quieuit Iudex, relinquẽs impune ferri & citra ullum impedimentum patricidarum inſolentiam. Diem enim iudicii poſuit terminũ remunerandi, ea, quæ facta fuerint. Et ideo interea eſt patiens, ut qui legum tranſgreſſionem & uitæ actæ rationem in illud tempus reſeruet. Sed hæc quidem nec ſunt præſentis temporis, nec meæ dicendi facultatis, ut dixi antea, & magno tempore & cognitione indigent, ut ea diuinæ iuſtitiæ, ut par eſt, exæquẽtur. Quę autem urgens, ut eloquar id quod mihi accidit, ea iã dicam: & fortaſſe leuius me habebo, dolore parũm remiſſo. Non fero enim memoriam illius, quod rẽ ipſa uidi: ut qui neſcio, quomodo illius rei fecerim periculum, cuius ne recordationem quidem poſſ[?]. facile ſuſtinere. propemodum autem ipſis quoque ſuccenſeo oculis, qui mihi cauſæ fuerunt figurarum, ad quas dum cogor adſpicere, habeo dolorem perpètuò pungentem, & noctùquidem in ſomniis, interdiu autem uexantem cogitationibus. Neque enim me dormientem cura omnino remittit, neque ſinit dormire abſque ſolicitudine. ſed tunc quoque me quædã conturbãt uiſiones eorũ, quæ facta ſunt, & oſtendunt ſimulacra recenter ociſum & palpitantem, & ueluti propter caſum recentem rurſus dolorem renouant. Neceſſe eſt ergo, cum conſequentia hoc poſtulet orationis, narrare prius uitam ſanctorum, qui erant in illis locis, & exponere uitam barbarorum, qui inuaſerunt, ut concinne compactum, ut par eſt, ſit corpus hiſtoriæ, nullo prætermiſſo ex iis, quæ debeant cognoſci à ſtudioſis.

Atque gens quidem, quæ dicta eſt, habitat ſolitudinem, quæ ab Arabia uſque ad Aegyptũ rubro mari & Iordane hincinde terminis diſtenditur, quæ non artẽ, non mercaturã, non agriculturã unq̃ exercet: ſed ſolũ habet gladium, quo ſibi uictum ſeppeditet. Aut.n. feras uenantes ſolitudinis, uiuunt ueſcẽtes carnibus: aut prædas agẽtes de iis, qui incidũt in eas uias, quas inſidẽs, q̃ ſunt ad uſum neceſſaria, ſibi qũocunque comparant. Quando autem eis utraque defuerint, & rerum neceſſariarũ laborarint inopia, tunc iumentis (ſunt autem ea cameli dromades) pro cibo utuntur, beluinam & ſanguinariam uitã omnino eligentes. Per cognationes enim aut per conturbenia ipſi unum occidentes, & modico ignis calore carnium mollientes duritiem, ut ſolum cedant eorum dentibus, ita, ut ſemel dicam, aluntur inſtar canum, Deum non cognoſcentes, nec q̃ intelligentia appræhenditur, nec qui fuerit fabricatus manibus: aſtrum autem adorantes matutinũ, & orienti ei ſacrificantes, ea, quæ meliora iudicant ex ſpoliis, quando ex incurſione, quæ ſit pro prædis agendis, ad eos peruenerit aliquid aptum ad occiſionem. Pueros autem offerre, eſt eis magnum ſtudium, qui præſtant & ſpecie, & uigore ætatis. In quibuſdam autẽ congeſtis lapidibus eos mane ſacrificant. Quod quidem, ò amici, me ualde cõturbat & angit, ne forte forma pueri habẽs aliquid, quòd ſceleratos moueret & alliceret ad impium cultum de more faciendum, ad id quod uidebatur, uiſa fuerit utilis & caſtæ corpus animæ ab impuris ablatam, ſit hoſtia ſæuis & qui cæde delectantur demonibus. Quamobrem qui hæc offerunt ſacrificia, nulla ſolent moueri miſericordia puerorũ qui ociduntur, & ſi omnia faciant, etiamſi rogantes lamententur uel Sirenũ uocibus. Quod ſi quando eis ad ſacrificiũ tale corpus defuerit camelum colore albũ & minime uitioſum, in genua inclinantes, ter circumeunt, iacentem cum tota populi multitudine in orbem obeũtes. Prçit uero & circuitionem & canticum, quod ab eis in aſtrum factum eſt, aut ex regibus quiſpiam, aut ex ſacerdotibus, qui ſunt ſenectute uenerabiles. Qui poſt tertiam circuitionem, cum nondum canticum finierit populus, & extremam hymni partem adhuc in lingua habeat, ſtricto enſe ualde percutit eundem, primus magno ſtudio gaudio guſtat ſanguinem, & ſic reliqui cum gladiis accurrentes, alii quidem aliquã paruã pellis partẽ excidũt cũ pilis, alii aũt q̃ libet rapientes, ex carnibus abſcindunt, alii autem uſque ad uiſcera procedunt & inteſtina, nullam hoſtię partem relinquentes non confectam, quæ poſſit deinde uideri à ſole apparente. neque enim abſtineãt ab oſſibus & medullis, perſeuerantia uincẽtes fortitudinẽ, & tandem diuturnitate ſuperantes repugnantiam. Atque hic quidem eſt barbarorum ritus uitę & religionis: & ſic uiuentes in ſolitudine, loca locis commutant,

Homines feri & barbari.

Horrenda illorũ ſacrificia

Ritus plane barbari.

commutant, illic castrametantes, ubi iumentis luxuriantia inuenerint pascua & aquam copiosam.

Qui autem uitam solitariam exercent, & quietam, cum pauca quædam, loca elegerint solitudinis, ubi possint necessitatē corporis utcunque recreare aquæ abundantia, alii quidem fixis tuguriis, alii uero abditō sī in antris & speluncis, sic uiuunt uirtutem persequentes. Et pauci quidem norunt alimentum ex frumento, nempe quicunque sterilem solitudinem posset cogere studio & diligentia, ut producat frumētum: qui paruo quodam ligone parum terræ, eiusque malæ, operantur, & quantum cogit usus ad uiuendū cum egestate. Multi autem uescuntur crudis oleribus & baccis, mensam minimè artificiosam & nullis condimentis instructam amplectētes, eorum qui ob sonia condiunt, & panem conficiunt, curiositatē multum ualere iubentes, ne si in curando corpore multū temporis ponerent, negligentes essent in eo, in quo oportet perseuerare, sed pura mente Deum colerent, nec carnium crapula grauatam habentes cogitationem, neque ciborum uarietate uentis uoluptati blandientes. Ij enim non solum renunciarunt omni qualitati iucundorum, sed etiam: propter redundantem quandam abstinentiam, rursus quoque ad quantitatem, suam extendunt contentionem, tantum sumentes ex rebus necessariis, quantum sufficiat ad uiuendum, & nē qui uiuunt, uiolenta morte interempti, priuentur mercede rerum bonarum & honestarum operationis: Propterea alii quidem cibum capiunt die Dominico, totos septem dies ieiuni permanētes. Alii uero tempus dimidiant, bis in hebdomada alimenti recordantes. Alii uerò post unam diem. Et hi quidē omnes per hoc studium abstinentiæ ostendunt se id diligere, quod nullius indiget, & propemodum se contendere cum uita angelorum, seruiunt tamen legibus naturæ, & flectūtur corporis necessitatibus, sed uix tādem, quando senserint suas uires defatigari magnis uirtutis laboribus.

Crudis oleribus & baccis uescūtur.

Abstinent a carnib⁹

Mira beatorū uirorū abstinētia.

In his nummos Cæsaris nec ab auditione quidem usquam est cognitus. Nam neque uenditionem sciunt nec emptionem. Vnusquisque enim unicuique gratis præbet id, quod est ei opus, gratis uicissim accipiens id, quod sibi deest. Olerum autem & baccarum fructus, & rarus panis, est inter se inuicem liberalitas, quæ ex eo quod adest, ostendit signa charitatis, & animi munificentiam uel in his paruis donis abunde indicat. Sed nec inuidia, quæ bona opera maximè sequi est solita, illic unquam locum habuit, nec eum, qui bonis minus abundabat, eius qui magis resplendebat, excellentia incitauit ad inuidiam. Sicut nec hunc aduersus illum extulit arrogātia, ad gloriosam de se persuasionem educens ut res rectè ab eo gestæ, magnos ei facerent spiritus. Qui enim uirtute præstabat, non pro priis laboribus, sed Dei uirtuti adscribens uniuersum poterat se moderatè gerere ut qui sibi persuaderet, nō se esse rerum bonarum & honestarum per se opificē, sed esse instrumentum gratiæ, quæ in ipso operatur. Et qui rursus in his erat inferior, fortè propter imbecillitatem corporis, uel lubens seipsum demittebat, humilemque reddebat, animi socordiæ, non naturæ imbecillitati, defectum attribuens. Sic ergo alius alio & omnes omnibus sunt moderatiores, non in magnifica de se persuasione, & in ingentibus spiritibus, sed in copiis uirtutis studentes excellere. Ideo enim fugientes terram, quæ habitatur, incolunt solitudinem, non hominibus, sed Deo ea, quæ a se rectè geruntur, uolētes ostendere, a quo etiam eorum, quæ rectè gerunt sperant remunerationem. Hominibus enim manifestas reddere, quę ex Deo fiunt, actiones, simul promptum perdit animi studium & mercedem, illud quidem emolliens arrogantia, hanc uero minuens laudibus, quæ proficiscuntur ab hominibus. Qui enim ob ea, quæ facit, quærit humanam gloriam, accepta quā quærebat mercede, ab ea quæ est, excidit, ut qui superatus sit ab humana gloria, ideo uera priuatur.

Nota insignē humilitatē et modestiam

Faciunt autem suas habitationes non sibi inuicem propinquas, sed satis procul distantes, ut qui uiginti & eo amplius stadia absint alius ab alio, non propter odium. (quomodo enim, qui sic inter se affecti sunt ut dictum est.) sed in magna quiete & silentio uolentes mores instituere ac formare ad id, quod Deo placet, & studentes cum Deo indiuisam habere consuetudinem. Quod quidem ut in turba ac tumultu rectè fiat, aut est difficile, aut nec omnino quidem potest fieri. Diebus autem Dominicis ad unam ueniūt ecclesiam & inter se conueniunt post unam hebdomadam, ne rursus perfecta separatio disrumpat uinculum concordiæ, paulatim inducens obliuionem suorum inter se officiorum: Solet enim quæ est nimis intensa, solitudo mores efficere ingratos & agrestes, qui longa consuetudine dediscunt charitatis societatem & communionem. Diuinis itaque communicant sacramentis, & se inuicem excipiunt conuiuio exercitationis eorum, quæ conuenit eloquiorum, & se inuicem instruunt adhortationibus, quæ ad mores pertinent.

Viuūt solitarij.

Dominicis diebus cōueniūt.

His enim maxime opus habet uita studiosa uirtutis aduersus certamina, aduersariorum latentes artes publicans, ne iis capiatur aliquis, qui ignorat erroris insidias. Quibus enim non adsunt rerum materiæ & imagines, iis occiosum quidem est peccatum ad operationem. Quibus autem bellum in mente consistit hic mors est utplurimum facilis & incerta iis, qui cernūt quæ sunt intrinsecus, ut quæ consiet in assensione uoluntatis, quæ caret testibus, & ideo imperitos, & qui adductam nunc primum aggrediuntur, pulchre instituentes qui ad certamen rectè sunt instituti, per abstinentiam quidem fortiter consulunt resistere uitio gulæ. Nam qui ciborum se dedit uoluptati, facile prosternitur ab eo, quod est sub uentre, uitio, eo quod à minore uincatur, maiorem causam pollicens. Et hęc quidem, ut diximus, suadent iis, qui sunt adhuc recentiores, ij, qui iam sunt prouecti, & longo tempore & exercitatione consecuti sunt satis magnam earum rerum experientiam. Sibi autem & inter se inuicem pro hibent perfectiores uanam simul gloriam & superbiā iubentes eas cauere non secus ac petras quæ latent in mari prope portum, ut quæ post multum laborem nauigationis, ferunt ad extremum & graue periculum eos, qui in maximis uitiorum fluctibus, & tempestate immundarum cogitionum, nauem nequaquam fregerunt. Multi enim, qui nequaquam fracti fuerant insultibus tentationum, sed totum cursum illæsi confecerunt, cum sæpe post uictoriam confidissent habitu eorum, quæ rectè gesserant; aut in eos, qui se uidebantur negligentius gerere, se erexissent, ceciderunt casu ualde lachrimabili. Nam priuat quidem fortasse uana gloria iis mercedibus, quæ dantur propter laborem & facit operationē iis, qui laborāt inutilē. Est autē cū dāno arrogantia ac superbia, & nouit magnum conciliare periculū, ut quæ Deum inficietur esse honestarū rerū cooperatorē, & rerū rectè gestarū sibi adscribat potestatem: Atque de illis quidem sic dicit Propheta. Qui congregat mercedes, congregat in doliū perforatum, ut quæ nondum iniiciantur, & iam effluant, quæ non diu maneant in dolio, sed mox è dolio prætercurrant. Talis est enim uana gloria, habet interitum, qui cum lucro concurrit, ut quæ in ipso opere deleat id, quod ex eo redit. Dicit autem de aliis is, qui scripsit Prouerbia: Dominus, inquit, superbis resistit, in-

Gula cauēda

Itē uana gloria.

Agg.

fensum

Iaco. 4. sensum hostem exhibens eum, qui fuit contemptus
1.Pet.4 ijs, qui contempserunt.

Et ideo animo cogitantes ciues illius solitudinis, Moysem, inquam, & Eliam, magno studio contendũt exercere illorum à fastu & arrogantia alienationem, æquum esse arbitrantes, ut quorum incolunt regionem, eorum quoque imitentur uirtutem. Neque enim Mosem extulit ad arrogantiam magnitudo impe rij: neque enim Eliam tumefecit miraculum sacrificij. (*3. Reg. 18.*) Manserunt autem semper seruantes eundem statum in omni tempore, & non cum rerum mutationibus suos unà mutantes spiritus. Moses quidem Aegyptiorum fugiens insidias, dum pasceret oues Iethro, fuit spectator admirabilis illius uisionis, ut qui tunc didicerit rubi fruticem esse edaci igne potentiorem, (*Exo. 3.*) & in media flamma uiride germen florere uiderit. In legislatorẽ, tunc quidem solius Iudaicæ, nunc autem (*Ex. 20 &c.*) omnium gentium constituitur, cum pr naturæ cognationem in totum genus peruaserit. Fulserunt enim super candelabrum positæ uitę degendæ leges, etiamsi fuerunt aliquando absconsæ sub modio dictionis, antequàm aperirentur. Porrò autem inclytus quoque Elias huc uenit fugiens Iezabel, & cum in (*3. Reg. 19.*) hac terra dormijsset, experrectus inuenit panem subcineritium & uas aquæ. Hanc ille habitauit speluncã, ouilla ueste corpus indutus, antiquo suorum maiorũ indumento, & sic uidit Deum in aura tenui, & uocem audiuit decernentem ea, quæ uisa fuerant. Est autem hoc postremum & primum indicium uirorum fortitudinis. Illam per totam uitam habitant solitudinem, quam Israelitæ cum solũm transiissent, murmurarũt, cum parato è cælo diuino alarentur nutrimento, & de mensa conquerentes illi, quadraginta dies non tulerũt (*Ex. 32*) absentiam eius, qui illis præerat. Neque uerò statuerũt ita, ut oportet, liberum suum administrare arbitrium, sed statim defecerunt, ad impietatem libertate abutẽtentes. Ij toto tempore philosophantur in solitudine egẽtes rebus necessarijs, & sunt sibi magistri pietatis. Sed quid opus est plura dicere?

Ijs sic affectis, & sic Deum colentibus, repentè insperata ueluti ꝓcella, eis alicũdè phalanx ingruit barbarica, & summo manè cũ paulò ante desiissent hymnos canere, pios inuaserũt impij. Ego aũt tũc quoq; il lic aderã cũ filio, à sancto.n.monte descẽderã, uisitaturus sanctos, qui erant in rubro, quod iã diù ante facere consueueram, & statim instar canum rabidorũ irruentes, inconditis uocibus & nihil significantibus aerem repleuerunt, & rapuerunt quæcunque hyeme sanctis parata erant ad cibum. (*Barbari monachos sanctos trucidant.*) Frigunt enim illi ex fructibus, quicunque sunt utiles. & possunt omnino permanere, & eis cõsolantur naturæ necessitatem. Cum ergo nos ipsos eos fecissent afferre, educunt omnes ex ecclesia, & cum exuissent centonibus, nudos ad occidendum per seriem ordinant eos, qui ætate præstabant. Deinde uero circunsistentes, stringũt enses, & cum oculos ira repleuissent, & ardentem adspectum obliquè quodammodo circumagerent, & sancti loci Sacerdoti iussissent primum collum porrigere, inferunt, non ambo (Duo enim erant circa eum) sed alius post aliũ, utrinque enses in eius tergum infligentes, cum is neque præ dolore eiulasset, neq; uultum auertisset, & nec uel par uum doloris ostendisset uestigium, sed se tantum signasset, & oris susurro dixisset, Benedictus Dominus. (*Sãctus uir moritur, prius se cruce signat: sic.n faciunt Xpiani omnes.*) Atque peruasit quidem unus ictus à dorso usque ad maxillam, cum per aurem trasiisset: alter uero ab humero peruenit ad mamillam. Et sic uir diuinus sensim conuersus, honeste ac decore cecidit nihil nec interfectionis, nec nuditatis, qđ turpe esset, ostendens. In eius autẽ corpore florebat quędã gratia, & nuditatis tegebat deformitatẽ. Hoc autem uesperè & rebus & uerbis prope modũ prædixerat uir ille admirabilis, eos, qui in cœna aderant, benignius quam consuesset alloquens, & dicens, Quid enim scimus, an rursus ante mortẽ nos simul congregatura sit mensa & cõuiuium? Deinde post illũ capiunt & interimunt eum, qui unà cum sene habitat: qui ipse quoq; erat & senex tẽpore, & satis afflictus laboribus exercitationis & rursus puerum, qui eis ministrabat. Hic autem fuit modus interfectionis:

Iubebat unus ex barbaris colligere aliquem ex iis, qui erant effusi, fructibus. Ille autem ut placebat ei qui iusserat, diligenter terræ assidens, sinum relaxabat, manibus attrahens ea, quæ erant apposita: ut ei qui iusserat, uideretur aptus ad ministerium, & ideo uita ei concederetur. Sed nihil profuit, neque fit barbaricam emollijt impudentiam. Alius enim, qui ponè stabat, ensem è uagina clam strinxit. Ille uero siue eum trahi sensisset, siue etiam cædem habuisset alioqui suspectam, tanquam perterritus uultum parumper circumagit. Qui autem adstabat, eum terruit & clamore barbarico, & contortis oculis. Et sic quidem cum is re ctum ensem in iugulum defixisset, magnis uiribus eũ ab hepate redigit ad thoracem. Ille uero, priusquam is reuellaretur, iacebat mortuus, ut qui uel timore periisset, aut propter certitudinem & opportunitatem uulneris non peruenisset ad mortis cognitionem, quæ à uasis corporis cito exemit animam, & eam repentè liberauit à uinculis, à quibus uix recedit, ut quæ sit colligata uiolentis nexibus creatoris. Reliquos autem nos nescio quanam re impulsi, *nos abigunt, gestu manus fugere permittentes. *In ea autem cruentos adhuc en ses gestabant. (*for. *nõ adeũt, for. *interea*) Et alij quidem currebant per conualles, festinantes ad montem peruenire. Eis enim ad illũ nõ patebat aditus, propterea quod Deus super ipsum stetisset, & populo aliquando respondisset.

Ego autem ore aperto planè hæseram obstupefactus, ut quem retineret inopia consilij, & ab adolescentis uictus essem uisceribus, & nos omnino poteram recedere, nec uolebã omnino conseruari, ut qui constrictus essem firmo naturæ uinculo, donec puer annuens oculis, & ut recederem, hei mihi significans, uix persuasit ut abirem. Et pedes quidem anterius processerunt, & eos nescio quomodo sequebatur corpus, quod ferebatur, cor autem nolebat recedere, uultum ad puerum assiduè conuertens, & iactum oculorum ad se minimè ualens congregare, qui non ad iter ingrediendum erat attentus, sed ad tergum conuertebatur miserabiliter. Perrexi itaque ego quoque ad mõtem, sequens eos qui præcedebant, & è specula cõtemplabar infelicem puerum, qui abducebatur, qui ipse quoque non liberè circunspiciebat, sed clandestina ad me conuersione furtim fallebat eos, qui abducebant. Tale enim est naturæ uinculum. Non soluitur separatione corporum, sed intenditur uehementius, cũ hoc quoque in brutis animantibus similiter fieri cer nere liceat. (*Vinculum naturæ.*) Et uacca quidem, quæ abducitur, miserabiliter mugit & frequenter, assiduè conuersa ad uitulũ, qui est abstractus, & habitu oculorum indicans doloris magnitudinem. Quinetiam equus quoque priuatus est, qui unà pascebatur: quoniam caret sermone, hinnitu dolorem significẽt, amicum frequenter reuocans.

Ego autem cum nescio quomodo peruenissem ad montis cacumen, etsi non habueram mentem, quæ unà cum corpore ambularet, uolens uidere filium ueluti è specula, non poteram amplius adspicere, ut qui propter longum interuallum absconsus esset à meis oculis. Restabat itaque mihi deinceps perplexus & anceps animus, & à me ad deum uerba fiebant, & filium deflente captiuum, & sanctos interemptos uehementer

ter deplorante, O beati, dicebam, & ter beati, ubi tandem nunc sunt labores uestræ abstinentiæ? Vbi sunt perpessiones tolerantiæ? Multorumne utique certaminum coronam accepistis? Hæcne sunt uobis reposita præmia longæ decertationis? Num iustitiæ est uanus cursus? Num temerè suscipitur pro uirtute perpessio? Quod uos interficiendos absque auxilio reliquit prouidentia: nec iustitia restitit interimentibus, sed uires habuit manus iniqua aduersus sancta corpora, & gloriatur uitium se aduersus pietatem uictoria esse potitum, omnino fremens & gestiens tanquam aduersus superatam ueritatem. Quomodo ueterem flammam non nunc quoq; accendit rubus? Quomodo non sceleratos exussit incendio? Quomodo autem non eos dehiscens accepit, ut cum alias simul cũ tabernaculis & cognationibus totã Core deuorauit
Nu. 16 synagogam? Quomodo autem Sinai montis siluerũt
Ex. 19 prodigiosi terrores, tonitruum sonitu, & tristitia caliginis, & innumerabilibus fulgurum coruscationibus impios non terrefacientes? Sed ociosa fuit ultrix potentia, nec eos, qui iniuriam faciebant, fulminibus & procellis rectè puniens: neque eos ualida manu liberans, quibus fiebat iniuria, ut cum ipsi postremo docti experientia uim animaduertissent miraculorum, cognoscerent robur admirabile uirtutis inexpugnabilis. Sed in ipso rubro & in monte, in quo fuit lata lex, ceciderunt pij absque ullo auxilio, perinde ac hostiæ expertes rationis.

Ex. 14 Vbinam tandem fuit potentia, quæ in mari submersit Aegyptios, & profundum eis effecit sepulchrum?
Iosu. 10 Vbi autem, quæ grandinis percussit lapidibus alienigenas, qui bellum gerebant aduersus Israelitas, & sine
Iud. 7. sanguine & labore uictoriam dedit suo populo? & quæ rursus aliquando eis terrorem incussit, cum aggrederentur terram sanctam, & eos inter se conuertit ad pugnam, nescientes, ut qui uersarentur in tene-
for* alterutrũ bris, se* alterum alterum occidere, & non posse suos q. interficiebantur, agnoscere? Vbinam tandem suum occultauit auxilium, non protegens eos, quibus para-
Dan. 3 bantur insidię? sed sæuorum quidem leonum iram aduersus eos, qui ipsis obiecti fuerãt, & ignis inexpugnabilem refrænauit potentiam, efficiens ut eos reuererentur, & ostendens eos esse pietate claros: horum autem quomodo dubiam fecit uirtutem, eos relinquẽs omni defectos auxilio, & efficiens ut omnino existimarentur indigni auxilio? Sed hæc quidem dicere nos fortasse persuasit animi ægritudo & dolor, & ab eo, quod erat decẽs, nos exturbauit. Dãda est aũt uenia dolori, qui persuadet ei, cui ęgrè est, multa loqui præter animi sententiam, uicto fortasse à rerum aduersarum magnitudine. Nam iustos quoquè sæpè diuinum reliquit auxilium, eos tradens Tyrannis uarijs tormentis cruciandos, & impia morte afficiendos, ut eorum, qui decertabant, uirtutis ostenderetur spectata probitas, & eorum fides tanquàm fax resplenderet, de fiducia nil remittens usque ad mortem, sed totam esse uanam Tyrannorum insaniam patiendo arguens. Nam ij quoquè, qui nunc remanserunt sancti, à solitudine minimè uolunt recedere, ei, quæ promiscuè & indifferenter in urbibus agitur, uitę mortem præferẽtes. Quod ipsum quoquè uisum est ijs, qui sunt interempti, ut
Mors aĩæ, peccatum. potius morerentur, quàm sustinerent uitium, quod uersatur in ea parte orbis, quę habitatur. Sciebant enim mortem animæ, esse morte corporis grauiorem, & eam, quæ est in peccato apertè esse magis periculosam ea, quæ affertur gladio, quoniam hæc quidem habet paruum:, & qui est ad tempus tantum, dolorem, illa uerò longũ supplicium, & quod nunquàm desinit. Et ego quidem audientibus omnibus hæc dixi.

Barbari autem cum multos alios interemissent, & depopulati essent in solitudine, satis magnam uiã confecerunt, & cum die iam inclinato præbuisset nobis nox decæterò potestatem ambulandi sine metu, de monte descendentes, conuersi sumus ad sepeliẽda corpora. Et alios quidem inuenimus diù ante mortuos: sanctum autem Theodulum adhuc spirantem, & qui posset utcunquè loqui. Ei itaquè assidentes, & quæ acciderat deflentes, pernoctauimus: rogante nos sene, nè hæc nobis uiderentur aliena. Satanæ enim esse morem, eos qui tententur, à Deo expetere. Quàm mul- Iob 1.
tos Iob filios interemit, alios quidem igne, alios uerò ense, alios autem euersa domo perdens? Sed ne uos, inquit, ea quæ fiunt, conturbent. Scit enim agonotheta, quo iudicio tradat athletas aduersario, ut qui præclara præmia & brauia proposuerunt ijs, qui plagas æquo animo accipiunt, eaquè talia, qualia ostendit magnus Iob, qui omnia accepit duplicia, quæ iam uisa fuerant perijsse, uel potiùs longè maiora, & quæ citra ullam excedunt comparationem. Quæ enim ocu- Iob 42
lus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis 1. Co. 2
non ascenderunt, ea Deus parauit ijs, qui pro ipso decertarunt, & pietatis præmijs suam uitam gloriosè coronarunt. Sic enim Deum decebat munificum supera- Nota q. uita æterna quæ retribuitur fidelibus, est merces & gratia.
re labores remunerationibus, & coronis superare certamina, & illa præbere athletis, quæ neque sperabantur, neque expectabantur ab ijs, qui ea quæ dantur accipiunt, ut & reddat mercedẽ quæ debetur, & gratiam efficiat remunerationem, propter insignem honorẽ. Hæc dixit, & præsentes salutauit osculo, quãdiu loq. & linguã mouere ei uirtus pbuit. Mortuũ aũt nos multis lachrymis psecuti, terræ cũ alijs mandauimus: & cum tenebræ adhuc incertum ad nos facerent aditũ, huc uenire potuimus.

Ex ijs autem, qui fuerunt interempti, duo quidem vocabantur Paulus & Iohãnes: Presbyter autẽ, Theodulus. Mortui autem sunt consumati septimo die post Theophania, qui est quartus decimus mensis Ianuarij Omnino enim viris pijs ac religiosis ipsa quoquè tẽporis & nominũ cognitio digna est magno studio. qui memoriæ sanctorũ uolunt esse participes. Interempti verò sunt quoquè alijs multis ante tẽporibus, quorũ ipsorũ quoquè commemorationẽ, propter uiæ longitudinem, & eorum qui congregantur multitudinem, eodem die peragunt.

Nobis hæc adhuc loquentibus, nunciatur quidam saluus euasisse è castris: & paulò post ad nos accedit, timoris uestigijs nondum ex oculis depositis, nec animi perturbationem adhuc ualens reprimere, & magno adhuc cursu & animi angore anhelans & conturbatus, perindè ac si propè essent, & futurum esset ut assequerentur ij, qui persequebantur. Deinde rogatus, quomodò effugisset: Me, aiebat, & tuum filium in cœna loquentes denunciabant fore, ut diluculo astro sacrificarent. aramque excitarunt, & ligna apposuerunt ignorantibus nobis, cur hæc fierent. Mihi autem hæc dixit clanculum unus ex concaptiuis, qui eorum uocem intelligebat. Ego autem illi significaui consilium barbarorum, & quòd nisi nobis fuga salutem pepererimus, non nobis uiuis mane sol illucesceret. Ille autẽ ueritus nè comprehenderetur, remansit, dicẽs: Quod Deo uisum fuerit, ubicunquè sit, non effugiet aliquis, etiamsi lateat in adytis. Ego autem in tenebris cum uidissem omnes somno grauatos, (torpefecerat enim eos nimia ebrietas) humi pronus primum serpens, nè, si quis uigilaret, me recta corporis umbra proderet, deinde à castris parum remotus, cursu ad hunc scopũ cõtendi, timoris pẽnis portatus uelociter, quæ apud illos statuta erat cædem uel me ratus fuga euasurum, uel si etiam compræhenderer, constituta morte me nihil

nihil grauius passurum esse ratiocinatus, & alioqui certo malo præferens spem incertam. Quod enim, si manerem, non licebat omnino effugere periculum, uerisimile erat posse me euadere, si pedũ auxilio meam salutem credidissem. Accepi enim, multos sæpè à pedibus plus esse auxilij consecutos, quàm à plurimis defensoribus. Ecce ergo me mea non fefellit opinio, sed eis quibus post Deum credidi, sum seruatus, & adsum apud uos, ut uidetis, nullo malo affectus.

Nota barbaricã ferocitatem.

Meis autem oculis adhuc insidet metus crudelitatis barbarorum, & eorum facta scelerata me in stuporem adducunt, & impleor horrore, propter ea quæ ab eis facta sunt. Cum dominum enim meum, unà cum Prætore munus obeuntem reipublicæ, & ad uos reuertentem offendissent in solitudine, ac se abduxerũt cum omnibus eorum facultatibus, & alium quidem, qui restiterat, cum famulis membratim discerpunt, meum autem unà cum filio (erat autem is ualdè iuuenis) sequentem abduxerunt. Sole autem iam appropinquante horizonti occasus, figunt tabernacula, ubi eos uespera appræhenderat: & cum ex nostris spolijs magnum fecissent conuiuium, eum & filium adhibẽt conuiuam, iubentes eum bono esse animo & nihil extimescere. Saluus enim, aiebant, & illæsus domum reuerteris cum filio, cum sufficiant alij, ut sint duarum animarum precium redemptionis, & uidebantur paulò post impleturi promissum, permittendo ut ad sua redirent; aquam autem portari, & ad uiaticum panes afferri iubebant, ad hoc ut commentum uideretur probabile, ut spes uitæ ex uiatico apud eos fraudem haberet fide dignam, dolusque barbaricus & scena, uideretur esse uera cura, quæ eorum gereretur. Duos autem ephebos iuuenes, procurãtes scilicet, ut eis esset iter securum, unà emittunt, qui eos deducerent. Quibus iusserunt clanculum, ut cum essent aliquantulum remoti à castris, eos conciderent. Cum eos ergo circũstitissent, qui eo modo, quo dictum est, deducebant, illi eo ij, qui esse uidebantur seruatores, & si alij inuasissent, eorum, ut par erat, propugnatores, ij ipsi fiũt præter spem occisores, & mactant quidem filium ante patrem, ut uidendo mortem sui filij, & suæ mortis faciẽdo periculum, ei dolorem conduplicarent. Protinus autem illum quoque multis interimunt uulneribus, eorum infidelitatem & insidias magna uoce deflentẽ. Audiui enim alterum quidem flentem miserabiliter, alterum uerò ualde clamantem, & ad unumquenque ictum grauiter eiulantem, & ueluti laboribus concedentem, ut plagas dimetirentur. Atque ipse quidem bonis promissis sic deceptus, mirabilem passus est interitum. Oportebat enim ipsum ex aliorum malis sua diuinare, quòd scilicet mors quidem minimè uitari posset, esset autem potius toleranter ferenda cum expectaretur. Malum enim quod uenit præter expectationem, omnino perturbat cum aduenerit. Quod autem est expectatum, cum ad id experiendum paratam inuenerit rationem, existimatur leuius, ut quod iam sit meditatum, & effecerit, ut eius aduentus nequaquam sit nouus & alienus.

Vespere enim in cœna, in qua cum præbibendo inuitabant poculis & benignis uerbis, uolentes ludere ludum sibi consuetum & gratum, (erat autẽ id, quod ad delectationem agebatur, hominis cædes) mittunt ad eum calicem, ut bibat uni ex suis filijs, cum alterũ paulò ante mactassent. Ille autem uix quidem accepit inuitus, ut cuius appetitus esset metu mortuus ante corpus. Accepit tamen metuens. Bibens enim, significabat se necessitate adductum id facere, ut qui uiolentis ostenderet sonis, id à se fieri præter animi sententiam. Non enim quietè fauces permeabat potus, sed in genis quodammodo restagnans, ad mentum uelu-

Iuuenes exercẽtur ad cædes faciẽdas.

ti ad uallem aliquam asperam, cum maximo sonitu deuorationis uix peruasit thoracem. Cum sic ergo tandem per uim potum accepisset, mittunt, qui eum interficeret. Erat autem is iuuenis. Nam eis quoquè cædes committunt, ab ineunte ætate prouocãtes eos ad crudelitatem. Ille autem ob ebrietatem bacchico furore percitus, ad tam inhumanum opus magno contendit studio, quam ex actione capiebat uoluptatem risu iudicans, & ad iacẽtem accedens, primum quidem eum ferit in colli uertebris, & cum propter ossium duritiem parum scidisset, protinus illinc quidẽ tollit ensem, per iacentis autem latus eum transadigit. Deinde cum rursus in prima uertebræ sectione certius & opportunius percussisset, reuertitur exiliens, manu ensem in aere quatiens. Puer uerò præ dolore diù quidem palpitauit & subsultauit, & eiulans uolutatus est in sanguine. Tandem autem cum in spiram conuolutus, caput inclinasset ad uentrem, & pedes ad eum contraxisset, ut qui uellet erigi, illa conuersione ad prunas appositas se deuoluit. Cum uerò maiorem, ut est coniectaneum, ex igne sensisset dolorem, rursus quidem pedibus & manibus necessariò instar piscis subsiliebat, assiduè erigens partem quæ torrebatur. Cum uero non posset amplius sibi ipsi opem ferre, utpotè quòd unà cum sanguine excretæ essent uires, rogo liquefactus interijt, duobus simul affectus supplicijs, nempe ensis & ignis.

Crudelissima pueri cædes.

Die autem sequenti postquàm hoc fecissent, ambulans ut in solitudine, non recta uia, sed aberrante, locaque aspera & difficilia, modò hic, modo illic obeuntes, altosque & arduos montes circumeuntes, & per non tritas & confragosas & propemodum inuias ualles pedibus ingredientes, longo remotum spatio uident locum paulatim herbescentem, & cum ex uiriditate coniectassent esse locum aptum ad diuersandum, aut etiam existimassent illic aliquos habitare monachos, scopum suum eo conuertunt, tanquàm a mari ad portum iter iumentis dirigentes. Cum autem uenissent, uident locum, qui nihil erat deterior quam putarant, nec falsa uisione eorum spem fefellerat. Nã & erat aqua in eo copiosa: & antequam gustaretur, sua uisum delectabat puritate. Ori autem allata, paruam arguebat esse uisus delectationem, si conferretur cum uoluptate gustus, eratquè fœnum aptum ad pascendum animalibus. Cum ergo camelos exonerassent, illos quidem liberè dimittunt ad pascendum, ipsi autem statim currunt ad aquam, eam bibentes, se adspergentes, lauantes, & nescientes, ut semel dicam, quomodo uterẽtur illa liberali & profusa aquæ abundantia.

Dum autem ad eam choros ducerent, & fontem laudibus celebrarent, uident in latere montis quoddã paruum domunculæ uestigium, omnesque uno spiritu eo currunt, cursu alius alium superare contendentes. & cum appropinquassent, circunfusi sunt speluncæ. Ea autem erat in ostio paucis extructa lapidibus, nè si esset nimis magnus hiatus, feris facilem præberet ingressum. Deindè cum intrò accurrissent pauci & singuli (non capiebat enim multos) uirum educunt specie & habitu uenerandum: cumq́ue ducebant trahentes, nihil omninò conturbatum, & qui neque expostulauerit, neque illiberale aut triste aliquid ostenderit aut locutus sit. & cum eum supra quandam petrã posuissent, lapidibus (non enim habebant enses) interficiunt scelerati, ridentes & sua uoce pæana decantantes. Deinde rursus parum progressi, alterum compræhendunt adolescentem, pallidum, macilentum, & qui adspectu aperta præ se ferebat uestigia abstinẽtiæ, & ipsum similiter lapidibus interficiunt, multas uoces emittentem, quibus agebat gratias, & fatẽtem

Cædes uenerãdi eremitæ.

Itẽ alterius.

se

se eis debere, quòd qui uirtutem sequebatur, è uita eduxissent. Dicebat enim se non parum timere finis incertitudinem, ne mentis fortis lapsus, aut quædam externa necessitas liberæ animi uoluntatis mutaret constantiam, ut quæ uel esset persuasa aut coacta alia sentire, quàm quæ apud Deum sunt certa & extra controuersiam.

Non multum illinc processerant, & ecce apparet locus quidā herbidus, & multis comatus arboribus: & rursus quam maxima potuerunt barbari celeritate ad ipsum cucurrerūt. Cum autem appropinquassent, in paruam quādam incidūt domunculam, in qua exercebatur adolescens, cuius magnus & excelsus animus existimatus est uel ab ipsis barbaris dignus admiratione. Neque enim his ostendere latentia quædam monasteria, & ea ratione mortem effugere, sustinuit. Hoc enim ei polliciti erant barbari. Sed neque in hoc, ut exiret è domo, neque ut omnino tunicam exueret, obediuit, indicare quidem eos, qui poterant latere, dicens proditionem, omnino autem obedire, quicquid per uim cogeretur, pusilli & abiecti dicebat esse animi. Ijs enim qui exercentur, dicit oportere adesse magnum & excelsum animum, & non fas esse cedere aut metui, aut minis, etiamsi id uideatur magnum habere periculum. Consuetudo enim fit uia ad maiora, & timiditas, quæ semel didicit dominari, iubet etiā magna bona contemnere, atque adeo ipsam pietatem postremo prodere, quando metus malorum, timiditate confectam animum inuenerit.

Adolescentis eremitæ insignis cōstātia.

Si enim nunc, inquit, facilè prodidero liberum mei animi arbitrium, timens nè breui moriar, quomodo si proponantur supplicia, & minæ intententur tormētorum, ad impietatem non facilè transfugiam, cum doloris uacuitatem assueuerim utili præponere? Quocircà cum uobis planè denegetur ea, quæ speratis, cōsequi, nè cunctemini ea, quæ uultis, facere. Neque enim loca, in quibus uiri pij habitant, etsi sciam, indicabo, sed nec extra ostium uobis iubentibus egrediar, neq; ueste exuam, ut me quis adhuc sentiētē, & mei liberi arbitrij compotem, cernat nudum, & contueatur corpus, quod in hodiernum usque diem meis nō est conspectum oculis. Post mortem autem in me non sentientem faciat deinceps unusquisque, quod uelit. Eorum enim qui faciunt, crudelitatis, sed nō eius qui patitur, animi est ea repræhensio. Intus enim moriar indutus, ut constitui, neque faciam quidquam præter sententiam, meipsum prodens ut mancipium, & in hac cauea, in qua decertaui, potius interficiar, & erit mihi sepulchrum hæc domuncula, quæ prius uirtutis sudores, & strenuitatis ac probitatis nunc accepit sanguinem. Sic eum liberè loquentem cum non tulissent scelerati, sed aduersus generosum eius animum essent acerrimè commoti, tot eum plagis interficiunt, quot potuit eius corpus capere. Vnusquisque enim uolens suam iram in eum re ipsa ostendere, non existimabat priorum enses sufficere ad uindictam, nisi cum ipse quoquè suum gladium suam manu tinxisset, sic indignationem suam posset consolari. Cum plures itaque mortuum quàm uiuum illum magni & excelsi animi uirū iā sauciassent, ita recesserūt, animis ægrè ferētes, quod nō ad maius suppliciū eis suffecisset corpusculum.

Itē pudicitia admirabilis

Cædes atrocissima.

Post eum autem tres nobis occurrūt, ingredientes per solitudinem, qui adhuc feruentem eorum iram paululum sedarunt, ut qui eorum in illum furoris defectus suppleuerint. Quomodo enim agrestes feræ, aut canes uenatici, si ostensa solum fuerit præda, & euaserit, ad maiorem prouocantur insaniam, quòd eā non fuerint consecuti, & quod rursus inciderit, maiori studio persequuntur, secunda cautione priori medentes ludibrio, ita ad eos, qui apparuerant, currentes, cædem spirantes scelerati, cum enses strinxissent priusquam appropinquarent, cum tanta in ipsos processerunt crudelitate, cum quanta si ipsum accepissent, qui eos irritauerat. Cùm autem nondùm enses in uaginas misissent, sed nudos manu tenerent, calidosq; & exhalanti sanguine inquinatos, in eo loco, in quo ambulabant, uident posita duo monasteria, non exaduerso quidem itineris, sed ex obliquo ad alterā manum. Erat autem, quod inter se inuicem quidem intercedebat, spatium, trignita stadia, inter eum uero locum, in quo eramus, quindecim. unumquodq; tanquam à centro ad circuli lineas, quæ sunt in circunferentia, parì mensura distantia. Diuisi itaque processerunt, dimidia pars ad utrunque eorum, tota præda, quam collegerant, in regione relicta cum iumentis. Et eos quidem, qui erant ad austrum, quomodo interfecerint, aut quosnam, nequaquam cognoui. Ex ijs autem, qui erant ad clima boreale, postquam iam propè accessissent illum, qui ex multo cursu tela in pharetris, sonantia senserat, & fugere cœperat, ipsi arcus intendentes multis iaculis transfixerunt. Deinde cum ipsum, qui pronus ceciderat, compræhendissent, non sinunt eum mori cū ijs solis, quæ prius acceperat, uulneribus: cum tot haberet plagas, quæ ad id sufficerēt, sed cum adhuc spirantem & animam agentem supinū conuertissent, statim dissecant à pube ad thoracem, respirantia autem per dissectionem uiscera, & lateribus circunfusa, contis utrinque conturbabant, donec ea quoq; dilacerauerint priusquam recederent.

Aliorū triū trucidatio.

Itē alterius crudelis.

Post hæc autem ego quidem aufugi, ut prius dixi: filio autem tuo quidnam factum sit, nescio. Nam eum quidem uiuum reliqui, sed qui de uita nequaquàm bonam spem conceperat propter mortem, de qua susurratum fuerat. Cum hæc ego audiuissem, & nocturnam haberem uisionem in auribus resonantem, (In somnis enim legebam epistolam, quæ ab aliquo ex familiaribus nuper mihi data fuerat. Quæ quidē prius quàm explicaretur, ita habebat in plicatura: Domino meo post Deum & patri, beatus Theodulus) quonam modo oportebat meam tunc affectam esse animam, ò fratres, si modò adhuc habebam animam? Cor mihi desiderabatur, uiscera diuellebantur, uires dissoluebātur: sudor, ut semel dicam, distillabat totis membris, cum audiuissem nuncium somnio conuenire, qui mihi non amplius faciebat dubiam aut ancipitem mortis suspicionem, sed potius confirmatam duobus testimonijs, somnio, inquam, & significationibus eius, qui fuerat cōseruatus. Quid deinde sequitur? Cū ipsa uox iā mihi esset extincta, neque flebam, neq; poteram lamentari, sed ad eum solum fixis adspiciebam oculis, donec quædam mulier ex iis, quæ illic erant, cuius etiam filius ab eis fuerat interfectus, (Is autem erat, quem quæ præcelsit oratio, significauit fuisse insignē, propter magnum excelsumque animum) me recreauit, & ut me à uehementi dolore colligerem, effecit. Postquàm enim illa intellexit interfectum esse filiū, & aduersus eos, qui interemerant, strenuè decertasse, actione ipsa quoque in eum suam ostendit cognationem, ut quæ uera ac germana illius mater apparuerit: & cum se splendida ueste protinus induisset, & ad lætitiam totum mutasset habitum, manus in cœlum extendit. & ad Deum Seruatorem tales uoces emisit:

Exemplū admirande in fœmina constātiæ.

Tibi Domine commēdaui filium, & est mihi saluus nunc & usque in secula. Tibi credidi adolescentem, & mihi fuit custoditus uerè saluus & inuulneratus. Non enim quòd sit mortuus, neq; quomodo uitam finierit reputo: sed considero, quod omnis peccati effugit periculum. Non quòd corpus sit sauciatum, & mortem acerbam sustinuit, sed quòd puram animam & nulli repræhensioni affinem illinc tulit, & spiritum

tum immaculatum tuis commendauit manibus. Ego ædes, brauia numero, ego plagas, tot esse coronas cẽseo. Atque utinam tuum corpus plures plagas cepisset, o fili, ut tibi ex eo plures accederent mercedes. Hinc quòd te conceperim, reddidisti mercedẽ. Hinc me remuneratus es propter dolores, quos ego sensi in partu. Hinc mihi dedisti honorem propter educationem. Quid ergo: Non me quoquè es accepturus participem præmiorũ? Communis enim fuit labor utrisque. Tu decertasti, & ego sum quoque tibi particeps certaminis. Tu certasti, & ego tuo gratulor certamini. Tu iræ restitisti barbaricæ: ego autem resisto naturæ tyrannidis. Tu mortem uidelicet contempsisti: ego autem uiscera despicio. Tu cædis dolorem tulisti tolerabiliter. ego cum mihi lanientur uiscera, fero tormenta. Mea, quæ sunt tuis æqualia, & non inferiora, tu uincis acerbitate doloris: ego autem supero longitudine temporis. Nam etsi tibi ualdè magnum dolorem mors attulerit, una tamen hora mors præterijt. Ego uerò longum traho dolorem, & eum moderatè fero, philosophans & certò sciens te apud Deum uitam uiuere, in quam nullus cadit interitus. credo fore, ut mea illic curetur senectus, quando mihi quouis modo confractum fuerit hoc uas testaceum, & ad id, quod illic est, æuum profecta fuero. Beata ego in matribus, quæ Deo talem exhibuerim athletam. Rursus quoquè ego beata. uerò confido enim fore ut deinceps glorier, cum tu in Christũ fueris resolutus, & unà cum eo futurus sis perpetuò, & deliciarum, quæ nunquàm desinunt, sis particeps.

Hæc ego audiens, erubescebam quòd tam molliter & tam pusillo animo ferentem casum pueri, & mihi esset minor uirtus animi, quàm fœminæ, & corũ qui aderant, me mouebat uerecundia. Deindè illam quidem admirabar: meipsum autem irridebam, ut qui egregiæ illius mulieris uerba acciperem, perindè ac mei sugillationes: & illius moderationem, meam iudicarem insaniam. Nam cum existimassem me iure posse cum Deo conqueri propter ea, quæ passus fueram: tunc rectè cognoui me esse passum, quòd mulieris exẽplo didicissem, esse cuiusuis mali insultum tolerabilem. Visum est autem consilio eorum, qui Pharan incolebant, postquam audiissent, quæ renunciata fuerant, non præterire silentio, id quod ausi fuerant, sed hoc significare Regi Barbarorum. Et ad eum quidem mittunt duos ex ijs, qui apud ipsos uocantur Hemerodromi, accusantes quòd inita infregissent fœdera. Sunt autem adolescentes, ephebis paulò ætate maiores, barbæ propemodum primam emittentes lanuginem, qui his rebus inseruiunt, & nihil fuerunt præter arcus telaque & iacula & silices. hæc enim eis in uia sunt ad uitam utilia, illa quidem uenationem, hi uero ignem præbentes ad coquendum. lignorum enim & stipularum est eis utiq; magna in omni loco copia, cũ nullus quæ nascebantur, secaret in solitudine.

Corpora sanctorum extincta, prorsus illæsa.

Cũ ij autem illam uiam conficerent, nos egressi sumus ad efferenda corpora, & cum accessissemus, inuenimus eos, qui quinque antè diebus interempti fuerant, nihil passos ex ijs, quæ uerisimile erat passurum esse mortuum, qui uno antè die esset mortuus: nõ malè olentes, non putrefactos, & nihil læsos ab ijs, quibus innatum est ut perdant, à carniuoris, inquã, aulbus, aut feris agrestibus. Tanto autem antè tempore eos fuisse interfectos, dixit filius Megadonis. hoc enim erat nomen Senatori, qui à Barbaris fuerat interemptus. Erat uerò, qui occisus erat in Bethrambe quidem, Proclus: Hypatius autem, qui in Geth. Isaac uerò, qui in monasterio Salael. Macarius autem & Marcus, qui fuerunt occisi in ea, quæ est extrinsecus, solitudine. Beniamin uerò in ea, quæ est extra Elim. Eusebius autem in Thola, & Elias in Aze. Porrò autem ipsorum quoquè duorum alterum inuenimus, qui multa uulnera habebat letalia, sed adhuc uiuebat & spirabat. Quem quidem cum portassemus, in cella deposuimus, conuersi ad sepulturam aliorum corporum. Cũ autem ad ipsum rediissemus, uiuum quidem non amplius offendimus: apud hydriam inuenimus iacentẽ iã mortuum. Nã cum omnino siti laborasset propter inflammationẽ uulnerum, postquàm bibit, cecidit pronus in genua, in hoc habitu eum mortuum relinquẽte anima. Cumquè ei ut cæteris iusta fecissemus, egressi sumus, ut sciremus quidnam significaretur à principe Barbarorum.

Noia occisorum.

Iam autem nobis Pharan ingredientibus, aderant qui missi fuerant, ab eo afferentes literas, quæ & pacẽ confirmabant, & ad se uenire iubebant eos, qui affecti fuerant iniuria, & maximè eos, qui attinebant ad captiuos adhuc uiuentes. Quòd si quis etiam uellet sumere pœnas de ijs, qui occisi fuerant, dicebat se esse paratum dare authores ad supplicium. Quinetiam se profitebatur omnia daturum spolia ijs, ex quibus prædæ actæ fuerant. Nolebat enim soluere leges pacis ut qui lubenter esset cum eis confœderatus, propterea quòd ex ijs utiquè accepisset solatium. agnoscebat enim eis non paruum afferre emolumentum, quod cum eis intercedebat commercium, ut qui in suæ egestatis necessitatibus apertè adiuuarentur eorum abundantia. Cum dona itaque parassent, & legatos constituissent tanquàm ad renouandam pacem, quæ iam dissoluta fuerat, die sequenti & ipsos emittunt, & nos qui bona utiquè spe eramus uenturi. Octauo autem die ambulantes (duodecim enim diebus iter conficiebatur) aquæ penuria laborauimus, magnaque nos sitis urgebat necessitas: morsque deinceps sperabatur, quæ semper assidet inopiæ. Dicebant autem utiquè propè esse fontem ij, qui locorum habebant experientiam, idquè multos solabatur laborantes, futuri expectatione, quæ malo præsenti medetur. Currebant itaque multi ante multitudinem, properantes inuenire illud quod quærebatur, & desiderantes eo securè frui, cuius laborabant inopia, alius alio conuersi, prout unũquenquè ducebat spes assequendi. Deinde etiam oculis considerantes, firmo fixoquè obtutu procul intuebantur, oculorum lumine tanquàm lucerna id quod latebat indagantes. Ibam autem ego quoque, paulatim sequens eos, qui præcurrebant, ut alij quidem fortasse dixerint, qui prę senectutis imbecillitate nõ possem eos assequi, qui magis ualebant uiribus, ut ego autem dico, qui nollem nimium inordinato pede facere iniuriam honestati & grauitati morum. Adhuc enim ualebam uiribus, necessitate ad id quod urgebat, magis animi impetum impellente, quàm natura ei insitum fuerat.

Exaduerso autem mei itineris erat fons positus, latebat autem in medio cuiusdam collis. Ijs itaque, qui ex utraque eius parte dispergebantur, semper relictis, pergebam in medio eius, quæ hic aut illic futura erat, inuentionis, coniectans me non procul abfuturum. Cum uero me paululum inclinassem, quando accessi ad dorsum collis, & primus uidi fontem, & barbaros multos ei circunfusos, & cum sic in immanes incidissem hostes, neque conturbatus sum eò quòd acciderat præter expectationem, neque magno fui timore affectus. Sed cum essem medius inter timorem & gaudium, de eo quod euenerat, me tali solabar consideratione. Aut enim, dicebam, me apud ipsos inuenturum filium, & prompto & alacri animo cum ipso seruiturum, seruitutis molestiã leuans uoluptate adspectus: aut omnino esse interimendum, & sic esse liberandũ à graui, quæ me premebat, molestia. Sed ij quidem exilientes,

lientes,ad me permixtim accurrerunt:cumque me cõ præhendissent, qui tanquam mutus stabam, utpotè cogitabundus,inhumanè trahebant. Qui autem ad inquirendam aquam mecum missi fuerant, cum se ui dissent ab ipsis nondum fuisse conspectos,sensim con uersi,clam statim redierunt, pronos non secus ac serpentes se per terram trahẽtes,& sic se fuga subripientes.Ego uerò etsi ab eis uincirer, traherer, conuellerer,(Quid enim non graue patiebar?)eorum quidem neque ullam ducebam rationem,neque ullum sensum accipiebam,sed tota mente uersabar in inquirendo filio,illumquè oculis scrutabar, in omnem partem circunspiciens,sicubi uiderem eum qui desiderabatur.

Barbari uertuntur in fugã

Cum hęc autem fierent,non multum tempus præterijt,& ecce ex nostris copijs aderant uiri bellicosi. Qui cum super tumulum sublimes apparuissent, magnam perturbationem attulerunt barbaris. Postquã enim clamore significarunt aduentum,nullus fuit qui in loco manserit: nudus autem totus locus repentè ostendebatur,qui paulò antè plenus erat corporibus. Saluti enim consulere festinans fugiebat unusquisq;, secum nihil ualens accipere, tantusquè timor eorum, qui apparuerant, ex tanta securitate eis irruit, ut nec ad persequentes quidem se omnino conuerterint,dubitantes nè comprehenderentur: putarent autem se habere,qui retrò semper sequerentur, & qui strictos haberent gladios, & uerberarent aliquos, & multos de medio sustulissent, & suam perturbationem esse existimarent aduentum aduersariorum, donec longũ fugæ spatium eis concessit,ut respirarent, præbens facultatem circunspiciendi, & uidendi eos qui persequebantur.Efficit enim metus,ut quæ sunt continentia,putentur semper maiora, & plura uisione appræhendantur, quàm rei habeat ueritas, plus quàm capere possint eorum uires,res ueluti augente timiditate. Atque illi quidem sic soli fugiebant, illic relictis omnibus,quæ habebant,impedimentis.Qui autem accesserant,cum ex ijs,quæ inuenerant, magnam accepissent utilitatem,illic reliquum diei transegerunt.Deinde cum sequẽti die cœpissemus ambulare,& quatuor dierum iter confecissemus, in castra peruenimus. Cumquè significatum esset aduenisse legatos, ij uocati sunt,ut conuenirent Amanem.hoc enim erat nomẽ Regi Barbarorum. Ad quem cum attulissent munera,benignum responsum nacti sunt,& acceperũt prope illum tabernaculum,benigneque & comiter ab eo sunt tractati; donec diligens & accurata perscrutatio omnia manifesta reddidit, quæ ad illam iam factam pertinebant incursionem. Atque illa quidem ab eis breui peracta sunt tempore.

Effect⁹ timoris

Mihi autem cor uehementer palpitabat,& ad nuncium suspenso animo erigebar: omnis autem sonus cuiuslibet rei,mihi uidebatur susurrare famam eius de quo eram solicitus, erantque aures paratæ uocum sonis,& mens attendebat eos tanquam nuncios, spectans, quisnam esset mihi renunciaturus aut uitam aut mortem filii.Quando autem ueniebant non admodum læto uultu,mœstum significari nuncium eorum tristitia coniectans:Non opus est,aiebam,ut loquami hi.Calamitatem enim uisus nobis renunciat,& etiam ante linguam clamat animi motus, quod dicendum erat sermone, gestu prius eloquens. Non fallar ergo orationibus,neque decipiar uerbis compositis ad persuadendum. non enim attendam sermones, qui possunt omnino figurari ad probabilitatem,cum in ipso uultu uideam animi perturbationem. Hoc est enim aperta illius imago, ut quod exprimat internam eius affectionẽm,non secus ac speculum. Neque enim potest ille uultus lætitiam ostendere, qui concidit mœrore,& plenus est tristitia. Aut ergo circa fictionem

Vult⁹, animi imago.

dicite uerum mihi roganti,aut scitote uos hoc uestris iam dixisse uultibus,sicut etiam dixi anteà. Quid enim prodest uerbis paululum consolari eum,qui cruciatur,posteà autem maiori afficere molestia,quandò quod angit,uerum deprehensum fuerit?

Cum itaque iureiurando frequenter affirmassent, non esse mortuum Theodulum, uiuere autem uenundatum cuidam in ciuitate Eluza,consulebant ut irem in ciuitatem,dicebant enim me illic inuenturum filium.Sed ne sic quidem dolorem uel modicè curarũt. Quid tum enim, cogitabam, si uiuit, & maior quidẽ metus mortis est dissolutus:seruit autem uenundatus & nè mecum uiuat, est prohibitus? Non facit enim omnino puram uoluptatem necessitas, quę impedit appetitionem liberi arbitrii, & animi libertatem retinet aliena uoluntate. Postea tamen profectus sum ad eam,quæ mihi significata fuerat,ciuitatem,cum duobus,quos mihi dederant,uiæ ducibus.In uia autẽ quidam nobis occurrit adolescens,qui sequebatur animalia,quæ onera portabant.Is autẽ me prius uiderat in castris,& quæ ad me pertinebant omnia,accuratè didicerat. Is cũ fuisset Eluzæ, & quæ de filio meo dicebantur audiisset, ꝙ scilicet captiuus abductus esset à barbaris,ei de me significauit,acceptisque literis,ueniens eas afferebat tanquam bonũ nunciũ. Cum autẽ me uidisset eminus,cœpit accedere subridens, & ego quoque,cũ uirũ agnouissem. ubi uerò propè fuimus, ipse quidẽ me læto uultu alloquitur, & dexteram extendens,eam ponè diuertit,& uolã manus applicans humero,epistolã summis digitis extrahit ex pharetra,& eã mihi reddit,filiũ meũ nunciãs uiuere,& hortans ut essem bono animo, & non perinde, ac si esset seruus,ipẽ haberẽ bonis uacuã.Nã is qui emit,inquit, est sacerdos Christi sacramentorũ,& filius cœpit quidẽ ipse quoque esse in ordine sacro,ut cui sint credita prima ędituorũ.magnã autẽ mox futuri profectus spẽ ostendit, ut qui breui tẽpore magnã uirtutis dederit periclitationẽ,& morũ bonitate effecerit, ut hoc omnes statuerent. Ego autẽ ut qui essem & inops & domo carens, eũ benignis uerbis sum prosecutus, & ei bona multa sum precatus,quoniã nihil habebã, quo hominis bonũ honorantẽ ministeriũ,uniuersum autẽ permisi Dei prouidentiæ,& pro inexpectata lætitia ei cũ lachrymis egi gratias,qui mihi, ut erat uerisimile, cœpisset soluere ingentem calamitatem, & ueterem reddere prosperitatem.

Postquã autem ueni in ciuitatẽ,primũ quidem sanctum tẽplum quæsiui,tanquam causam bonorum, & ei eum,quem par erat,honorẽ tribui, solũ rigans lachrymis,& implens Dei ædẽ uocibus lamentationũ. & illinc deductus, ueni in domũ, in qua manebat filius,multis præcedentibus, & mei aduentus felicem nunciũ significare studentibus. Nouerãt enim omnes ex fama,quæ præcesserat,me esse, qui uulgo iactabar; patre pueri,qui apud ipsos fuerat uenundatus, nec ullus erat,qui non uultu bona gaudii præ se ferret.Vnusquisque autem cũ tanquam suum uidisset,de quo omnis spes perierat,hilari uultu exilientes,se mei animi affectioni consentire ostendebant. Postquam autem ianuæ appropinquauimus,cum eum uocassent,& me uenite dixissent,ducunt salutaturum. Cum nos uerò alter alterum ego & ille uidissemus, neque lætari neque admirari primum cępimus, sed ambo potius lamentari, uultus lachrymis inquinantes, & similiter uestes,quæ tegebant pectora. Et ille quidem accurrit non admodum cognoscens, eram enim & capillis & ueste sordidatus,ita ut non possem facilè agnosci. Iis tamen qui renunciauerant,ut uidetur,potius credens quàm oculis,uenit passis manibus, ut mihi uehementi animi impetu circunfundendus. Ego autem etsi multi

Vides Xpianũ morũ, ut ingredientes urbem, primũ sese conferant ad templũ dei honorẽ ei debitũ exhibitum?

multi essent circa eum, ipsum agnoui protinus, ut qui adhuc eandem haberet uultus figuram, quæ assidua eius meditatione apertè erat meæ impressa memoriæ: & cùm non potuissem continere gaudium, mihi repentè dissolutum fuit robur corporis: & cum cecidissem, hianti ore humi iacebam, existimatus à nonnullis esse mortuus. Diuturno enim mœrore, nisi quòd respirabam & uidebam, à mortuo nihil omnino differebam. Cum me autem comprehendisset & esset complexus, qui defecerat, animum uix mihi restituit, fecitq; ut cognoscerem quis essem, & ubi essem, & quęnam meis cernerem oculis. Eum ergo uicissim complexus, eisdem excepi nexibus, insatiabiliter diuturnum explens desiderium.

Deinde ad loquendum conuersus, ego me excusabam, & persuadere uolebam, me fuisse authorem omnium, quæ senserat, malorum, ut qui eum eduxissem extra patriam, & eum fecissem incolere regionem, quæ continenter diripitur: & uerè erat ità, ut dicebā. Quando enim unquàm eam, quæ genuerat incolens, aliquid deprecandum sensisset, cum ex omni parte in pace ageret, & nullum haberet eiusmodi metum insidiarum? Valeant, qui quæ sunt in fatis, opinantur esse ineuitabilia, & ex fato ijs, qui patiuntur, imponunt necessitatem. Post hæc rogabā, ut mihi narraret quæ ei acciderant eo tempore, quo fuit apud barbaros. Neque enim ampliùs molesta erat enunciatio, cum præterijsset iam periclitatio. Nam quomodo post morbū sanitas, & curatio post uulnera lætificat, & non afficit molestia: ita etiam rerum tristium narratio post liberationem, uel maximam habet uoluptatem, quantum prius dolorem habuit experientia.

Ipse autem cum graueni è profundo gemitum edidisset, Quid iuuat, inquit, o pater, eorum quæ sunt molesta, reminisci? Solet enim efficere recordatio, ut eius qui passus est, recrudescant uulnera, etiamsi auditorum aures fortè demulceat, alienis alioqui malis delectationem afferens. Sed quoniam scio fore, ut nequaquam cesses, donec ea, quæ desideras, tibi scire licuerit, admirabilem enim euentum meæ salutis, uis efficere argumentum glorificationis, quomodo soles de rebus omnibus Deo agere gratias, audi, magni animi uirtute tuos implens spiritus, nè ad asperos & difficiles casus eorum, quæ euenerunt, ipse quoquè miserabiliter fractus paternis uisceribus, me quoque flectas ad luctum & lachrymas, & eiulatibus lamentationis confundas orationem, utpotè quòd luctus sæpè uocem interrumpat, & non sinat quempiam ea, quæ uult, lingua narrare libera. Atque magnam quidem actus partem omnino uobis apertè narrauit post fugam filius * Medagonis. Illa ergo rursus referre, simul & superuacaneum fuerit, & molestum. Quæ autem post fugam illius euenerunt, necesse est, quoniam tu hoc mihi iubes, dicere.

** Medagōis.*

Narrat, q̄d de ipso barbari deliberauerant.

Visum fuerat barbaris, ut dixit, (omnino enim dixit ille) nos mactare: & quæ pertinent ad sacrificia, iā uesperè parata erant omnia, ara, ensis, libamen, phiala & thus. Summo ergo manè certa erat mors, nisi Deus erat prohibiturus, sicut certè prohibuit. Postq̄ autem ille, cum me suam non celauisset fugam, aufugit, & propter longum uiæ spatium, & quòd incerta esset persecutio, dubium esset an eum possem assequi quòd non solum tempus (erat enim uespera) usque ad manè, esset sufficiens terminus ei, qui fugeret, sed etiā itineris incertitudo faciebat, ut nescirem quonā modo possent eum persequi, Quis enim est tam egregius simul inuestigator & tam bona coniectura præditus, ut in tanta latitudine solitudinis, itineris inueniat uestigia? est enim tota aspera & lacunosa, & quæ nullum omnino ostēdat uestigium quod acceperit. Cum hæc ità se haberent, ego pronus iacebam, uultum quidem humi defigens, propter angustias autem afflictionis mentem sursum erigens, & sic Deum uniuersorū sensim & apud me rogans, utpotè quòd nihil ex ijs, quæ ad hanc uitam pertinent, ad nullam rem utilem me posset deducere & attrahere, propter celerem necessitatem: sed efficeret, ut essem potius sobrius & uigilās, & soli Deo mentem adhiberem, & à spe, in eū pēderē.

Precatio eius ad deū

Quocircà dicebam: O Domine & Deus, qui solus es opifex uniuersæ, quo cernitur & qua mente intelligitur, creaturæ, habes in manu tua corda eorum, quæ es fabricatus, & conuertis sæpè ad misericordiam ferociam impetus alieni a ratione, quando uolueris iusto & rationi consentaneo iudicio, eos qui tuæ potestatis sententia morti traduntur, & conseruare: qui sedas iras ferarum agrestium, quæ prosiliunt ad humana corpora deuoranda. Qui uim ignis hebetasti, & solo nutu tuo pueros tuos illæsos conseruasti, & eorum pilos & colorem arcana tua & admirabili potentia flāma reddidisti potētiora, tu me quoquè serua rex Christe, qui nulla spe nitor auxilij, qui mox inimicorum iudicio sum uita priuandus, qui (ut est uerisimile) iam sum mortuus: & nè permittas ò Domine, ut meus sanguis sit libamen dæmonibus, neque mearum carnium nidore lætificentur mali spiritus. Statuerūt me astro sacrificare matutino, quod cognomen accepit ex uitio libidinis. Sed nè permittas Domine, ut corpus meū, quod in hodiernum usque diem castum est conseruatum, sit hostia dæmonis, qui cognomen accepit ab intemperantia. Muta autem cor ferinum ferarum uerè immanium ad clementiam & mansuetudinem, qui mutasti iram in Esther inflammatam Assueri regis Mediæ, & eius immitem animum conuertisti ad misericordiam. Serua animam, quæ tibi seruire proposuit. Redde me patri seni & tuo famulo, filium rudem malorum, & qui, quòd ad propositum attinet, sum pius Dei cultor futurus. Non enim propter metum periculi hanc nunc incipio confessionem, ut uideatur promissum rependi pro salute. Certaminis enim necessitatem anticipaui libera mea cogitatione. Ostende fidem esse ad salutem pedibus perniciorem, & tuam spem esse quauis fuga tutiorem. Effugit mortem is, qui mecum erat manè sacrificandus, & fuga sibi salutem peperit. Ego autem mansi, expectans quod tibi uideretur, & sum in manibus inimicorum, tuo confidēs auxilio. Ille suis pedibus, ego tuæ credidi potentiæ. Nè sit diuina expectatio ad salutem infirmior spe corporis: Conseruatus est ille, qui tenebris usus est ad fugam, & rectè quidem sit conseruatus. Ad me iam peruenit lux diei. Tu deinceps me conserua tua sapientia qui uiuis lucem largiris ad tua exequenda præcepta.

Dan 3

Esther. 15.

Me sic orātem cum acerbis lachrymis, manè insomnem occupauit. Cumque respexissem, uidi iam luciferum prodeuntem ex horizonte. Surges autem ab eo loco, in quo iacebam, sedi manus meas complicans genibus, & faciem super ea inclinans, sinum implebā lachrymis: & rursus corde clamabam ad eum, qui me poterat eximere, intensa ui spiritus: Mirifica, dicens, mecum Domine tuam misericordiam, qui solus habes uitæ & mortis potestatem; sicut mirificasti cum sanctis, qui olim constituti fuerunt in necessitate & liberati fuerunt ab omni afflictione, ut nos habeamus fiduciam te inuocandi, & confidendi, fore ut liberemur ab ijs, in quibus sumus malis, cum illos habeamus tui exemplar auxilij. Tu redemisti Isaac qui iacebat ad ipsam aram occisionis, & patrem, qui tincturus erat ensem sanguine, sono uocis retraxisti. Tu Ioseph eripuisti à fratrum dextera, quæ cædem moliebatur, & rursus cum ei paratæ fuissent insidiæ, ab iniustis liberasti uinculis & custodia, & post longum luctum

Ge. 22. 37. 41. 46 28

ctum patri reddidisti regnantem. Tu huius patrem Iacob redemisti à necessitatibus, cui frater similiter inuidebat, seruans in Mesopotamia. Vbi etiam custodisti Mosem, qui Aegyptiacam fugiebat tyrãnidem. Tu cum duos pueros mortuos oratione prophetica è lecto fecisses surgere, præbuisti uiduis matribus. Tu ipse, ò Domine, in quem non cadit mutatio, qui hæc diuina uirtute fecisti admirabilia, Tu quoque me nũc exaudi, & largire uiuum patri eum, qui te altissimum suum duxit esse refugium, & solue luctum, qui superat omnem consolationem, & da ijs, qui norunt nomen tuum, ut admirentur uim tuæ potẽtiæ, ò rex, maximè celebrandæ.

Exo 2
3. Reg. 16. & 4. Re. 4

Cum ego autem in his essem, surgũt repleti tumultu, utpotè quòd sacrificij tempus præterisset: iã enim sol lucebat super terram, & cum non inuenissent alterum, neque scirent quidnam eo factum esset, me interrogarunt. Postquàm autem respondi me nescire, cũ essem apud eos, siluerunt, & neque minati sunt, neque ostenderunt ulla signa iracundiæ. Tunc quietus ac cõpositus fuit mihi spiritus, & Deo benedixi, qui non despexerat mei humilis orationem. Me autem deinceps subijt audacia & fiducia, cum Deus omnino hæc mihi concessisset, cumque iuberent ut nefarijs uescerer, contradixi, & ut luderem cum mulieribus, nõ parui imperantibus, donec uenimus prope terram, quæ habitatur. Tunc enim cum nescio quid communiter consultassent, introducunt in uicum, qui dicitur Subaita, & ijs qui illic erant, significant se me uelle uendere. Cum autem nihil agerent, sed re infecta sæpè reuersi essent, utpotè quòd nullus uellet dare plus quàm duos aureos, tandẽ ubi eduxissent, & ut mos illi erat, nudum ante uicum statuissent, ensem collo meo imponũt, si nullus me emat, dicentes se me statim interfecturos. Ego autem ijs, qui ad emendum ueniebant, supplex eram, manus extendens, ut darent quantum petebant barbari, & nè uiderentur parci, cum preciũ darent humani sanguinis, dicens me esse precium pro pediem redditurum, & ei qui emisset, lubenter, si uellet, esse seruiturum, confitens eum esse dominum etiã post redditum precium, qui meã uitam emisset. Quidam itaque mei misertus clamantis & lachrymantis, uix tandem me emit, & ex eo hic, ut uides, emptus sum, ut multa dicam breuiter. Video enim te perturbatum, & non longè abesse à lachrymis, & esse planctu cõfusurum gaudium. Hæc quidem sum passus, pater, & passus, fui liberatus. Te autem deinceps Deum glorificare conuenit pro mea hac inopinata, & quæ præter spem & expectationem reddita est, salute.

Sed tu quidem, dixi, ò fili, innumerabilia tolerasti pericula, & multas sustinuisti mortes expectatione, etiamsi Dei gratia eius effugeris periclitationem. Idẽ enim est, mortem uerè sperare, & eam discere experiẽtiam: mitto dicere, quòd etiam grauiorum.

Non enim tantum affert dolorem diffectio, quantum, quæ eam præcedit, expectatio, quæ sensum doloris longo quodam metu extendit, & facit ut uerè maneat, quæ speratur, molestia. Ego autem in tempore illius afflictionis os meum ad Dominum aperui, & continentiæ & alterius malorum perpessionis professus sum austeram seruitutem, si te uiuum solummodo reciperem, & audiui uocem dicentem, Stabiliet Dominus, stabiliet uerbum quod egressum fuit ex ore tuo. Non oportet autem, ò fili, transgredi professionem, nec eum fallere, qui diuino responso confirmauit promissum.

Ecce uotum sub conditione si filiũ uiuũ reciperet & cũ recepe rit, uul promis sionem ĩplere.

Cum sic bonum finem uotum acceperit, ego quoquè o pater, inquit puer, tecum prompto & alacri animo laborem suscipiam, & promissi ero socius, quandoquidem fui gratiæ quoquè particeps, & beneficij maximum percepi fructum. Nam tu quidem luctum, ego autẽ mortis euasi periculũ, cum ẽt uniuersum à Deo in tuam gratiam factum sit. Si enim Iepte, qui pro consequenda in bello uictoria uotũm fecit, inseruijt filia, sui cæde & sacrificio, dans seipsam futuram hostiam propter conseruandam patris existimationem, quisnam ego fuerim, si non uelox & præcurrens sim debiti paterni exolutor, idq; cum sim Deo redditurus debitum, qui scit exolutionem rursus secundã rependere gratia, & quod redditur debitũm, non accipit tanquàm debitum, sed hoc accipit fœnori, & se confitetur debere exolutionem in remunerationem grati animi debitoris, qui semper quidem profundit gratias, & se semper scribit esse debitorem ijs, qui fœnori accipiunt beneficia, & eorum omnino redditionem, reputat liberalitatem & munificentiam, ut & semper incipiat benefacere, & tanquàm debitor referat gratias. Quamobrem cum me in exoluendo promptum socium habeas pater, incipe reddere. Omnino autem Deus, qui nostras nouit uires, conuenienter eis exiget debitũ, nec maiores postulabit labores, quàm possit robur præstare, naturæ sciens imbecillitatem. Ego autem his quoquè uerbis sum precatus, Os, ò fili, detur exire ad opus, & in rebus conspici, ut & promissum suum finem accipiat, fitque uotum efficax, & merces consequatur labores. Hoc est enim finis & terminus uniuersi operis, quod fit ex Deo, ut obsignentur actiones remunerationibus, & certamini coronæ fuerant testimonium, quandoquidem quæ digna datur merces, solet esse argumentum, quòd sit opus probatum & sunt præmia certum testimonium decertationis. Sed hæc quidem sic habent.

Iud. 11

Eorum autem, qui illic erant, uerè pius & religiosus Episcopus cum nos diu curasset, & à priori afflictione nos non parum recreasset, rogabat ut nos apud eum maneremus, benigneque pollicebatur, se nostri curam habiturum in omnibus. Ne uideretur aũt uim afferre, ꝙ reputaret preciũ datum pro filio, nec nimis iure domini exigere ut maneremus, permisit ut faceremus quicquid uideretur ex nostra animi sententia, in hoc solo in nos exercens tyrannidem, ꝙ sacri ordinis iugum uel inuitis imposuerit. Nos.n. reputantes onus ministerii, ægrè ferentes deflebamus, ut quod nostris esset uiribus superius, & uix solis sanctis conueniret, ꝙ ad uitæ gerendæ rationem attinet. Nam illis quoquè uisum est graue, & uocati confessi sunt dignitatẽ esse maiorẽ, quàm ut eis conuenirent, & Deo contradicebant, producentes suam indignitatem, & recusabant ordinationem, causantes imbecillitatem, etsi omnibus, qui nunc sunt, essent ad munus aptiores, & ex rerum honestarum exercitatione maiorẽ incolendo possent habere ad Dominum fiduciam. Ille autem dicebat munus conuenire laboribus, & certaminis perpessionibus dabat mercedem, ut putabat, dignitatem. Volentes autem discedere, & domum proficisci, liberali uiatico prosecutus, utpotè ꝙ longa esset uia, & ut Dei gratia nos comitaretur, precatus, quæ deinceps nobis pacem conciliaret, sic dimisit, cum nec de dominio se arroganter iactasset, ut aliquis fortàsse alius, eiusquem emerat, authoritatem prædicans, sed etiam quod uidebatur fuisse infortunium, leuasset multa cõsolatione, & opinionem insolentiæ, uitasset moderatione. Mihi autem hic definat oratio, ubi rerum grauium cessauit periclitatio, quæ Dei gratia post multã afflictionem, lætioris uitæ præbuit principium: Quadetur nobis omnibus frui & nunc, & in futuro seculo, uirtute & bonitate sanctæ & consubstantialis Trinitatis, Amen.

Humanitas episcopi.

Sãcti uiri ut se sacerdotio indignos putarĩt

VITA

VITA, ET INSTITVTIO SANcti Patris nostri Iohannis Calybitae, hoc est, qui sub tugurio habitabat: Authore Simeone Metaphraste.

15. Ianuar. VIri iusti & perfecti uitam, honeste, & pure & cum uirtute actã, uobis qui concordes in hunc locum conuenistis, narrare in animo habeo. Vixit enim ille temporibus nostris. Qui cum huius uitę negocia singulari sapientia, & in Christum fide ac pietate contempsisse, cœlestia bona consecutus est. Res ipsa cuiusmodi sit, narratione hac explicabitur:

Eius parẽtes Fuit in urbe Roma uir quidam ualde diues, & dignitate illa præditus, qua ij sunt, qui exercitus ducũt. Nomen uiro illi erat Eutropius, eius autem coniunx, Theodora uocabatur. Is habuit tres filios, à quibus duo ciuilibus magistratibus ab ipso occupati erant. Qui uero natu erat minor, Iohannis appellabatur. Eũ ad literas discendas pater magistro tradidit. Itaq; cũ primas eruditionis literas didicisset, ad Rhetoricos & Philosophicos libros cognoscendos se traduxit. *Felicitas ingenij.* Cũ uero duodecimũ annũ ageret, & omnia ferre perfecte didicisset, eo quòd boni & elegãtis ingenij esset puer, cumque Christi fidem seruaret, præter cætera, sanctis ecclesijs uacabat, neque horam unam à libris discedebat, ita ut Grammatici homines adolescentuli perseuerãtiã obstupescerent. Quodã autem die Abbas quidam è superioribus partibus ex uenerabili eorũ monasterio, q uocantur Acœmeti, eo ꝙ nũquã cubare soliti sunt, cũ uotũ fecisset, ut Hierosolymã proficisceretur, uenit in eã domũ, in qua Iohannes docebatur, & eos qui illam habitabant exorauit, ut apud ipso diuersari posset. Eius uiri habitum, & exercitationis institutionem cum beatus Iohannes uidisset, à sancto spiritu inflammatus, cœpit ab eo quærere, undenam esset, quò iret, & quænam foret exercitationis ratio, quam monasteriũ illud, è quo discesserat, teneret. Monachus igitur ille à puero interrogatus, omnem uitam & exercitationis regulã enarrauit. Patefecit autem & res suas quod scilicet deuotionis causa Hierosolymam proficisceretur, ut illic Deum oraret, & sancta loca ueneraretur, ac rursus in sanctum monasterium è quo discesserat, rediret.

Peregrinatio ad Hierosolymam religionis ergo. Hæc cũ Iohãnes audiuisset, manu appræhẽdit monachũ illũ, & seorsum duxit, ac iureiurãdo ualde horribili eum adstrinxit, ut postquàm iter illud perfecisset, ad eum rediret, ut secum unà ipsum ad sanctum illud monasterium duceret. Tunc dicebat illi beatus Iohannes: Audi, quæso, Abba & mei commiseratio te tangat. nam parentes mei, cũ me præter cæteros fratres, & alios omnes domesticos diligãt, & eruditionis ac doctrinæ literis plurimis me instituendum curent, cogitant ad magnũ aliquẽ dignitatis gradũ me extollere. Vt enim dicit Dñs & pater meus, uult me prouehere ad dignitatem aliquã, quæ maior sit, quàm gradus ille est, quẽ Tribuni militares obtinent. Post hæc omnino me nuptijs copulare in animo habet. Sed ego partim in sanctam ecclesiam ueniens, partim ex iis, quæ legi, mecum ipse cogitaui, res omnes, quæ in hac uita sunt, uanas esse cognoui, & illum solum saluũ esse, qui huius uitæ rebus contemptis, constanter in isto uestro habitu Christo seruit. Quãobrem à te supplex peto, domine, ut me ducas, & in illo sancto monasterio connumeres. Hæc cum audiuisset monachus ille, iureiurando se redditurũ promisit, & eum secum unà in monasterium ducturum.

Cũ ita igitur inter se conuenissent, uterque in suam uiam abiit. Cũ uero monachus ille discessisset, hæc secum beatus Iohãnes dicebat, Interea hoc primum faciam, à meis parentibus sanctum euangeliorum librũ petam, ex quo Christi traditiones ediscam, & quomodo possim ea facere, quæ Christo grata sunt. *Futurus monachus Euangeliũ lectitat ut ei cõuenienter uiuat.* Itaq; parẽtes adiens, Non possum, inquit, præ pudore in gymnasium ire, cum omnes, qui mecũ unà literas discunt, postq̃ res illas expedierint, quæ in gymnasio exercentur, secum habeant Euangelia, & sedentes ea legant, at ego talis sum, quasi unus ex ijs, qui parentes non habent, cum Euangelijs caream. Itaque supplex à uobis peto, domini mei, ut mihi quoq; iubeatis Euangeliũ dari, quo & ipse illud in manibus meis habens ediscam. Hæc cum eius mater audiuisset, ualde lætata est, quod eius filius tanto discendi studio teneretur, & cũ uiro collocuta, Age inquit, domine mi, cura, ut talis Euangeliorum liber conscribatur, & filio nostro detur, qui non solum literarum figuris, & his, quæ intus scripta habuerit, desiderium filio commoueat, sed etiam ipsius conglutinatione, & exteriori specie ita pulcher sit, ut eius desiderium magis excitet. Statim uerò eius pater iussit aurificem uocari, eique dixit, ut tantum pecuniæ sumeret, quantum satis esset ad Euangeliorum librum filio conglutinandum. Aurifex igitur cum quingenta numismata, & preciosos lapillos ac margaritas sumpsisset, librũ Iohanni cõglutinauit. Cũ uero Euangeliũ ipsum Iohannes accepisset, & in manibus teneret, studiose illud didicit, expectãs quoad monachus, de quo supra dictum est, reuerteretur.

Interuallo temporis monachus ille reuersus est, quemadmodũ se facturũ ꝓmiserat. Quẽ cũ uidisset Iohannes, ualde gauisus est, & occurrens animo admodum læto, eum amplexus, his uerbis affatus est, Domine mi, parentum meorum affectum, & nimiam ipsorum in me beneuolentiam nemo scit, ut ego ipse. Noui enim matrem meam præcipue talẽ in me esse, ut si quid huiusmodi præsenserit, lachrymis suis propositi mei cursum impediat. Itaque te precor ut tacite discedamus, ne quis id sciat, quod facimus. Tũ monachus, Faciamus, inquit, fili, quod uis, uotis enim tuis Deus satisfaciet. Itaque Iohannes secum ducens monachũ illũ, ad fluminis ripã accessit, & nauclero quodam inuento, ait, Rogamus te, frater, ut liceat nobis nauigiũ tuũ cõducere, quo ad eorũ monasterium, qui Acœmeti uocant, nos uehas. Quibus ille, Ego, inquit, propterea hic sedeo, ut onus aliquod capiã, & nauigiũ meũ impleã, cẽtũque nummi sunt ipsius merces. Tũc Iohãnes dixit, Expecta, frater, usque ad tertiũ diem & à me nauigiũ cõducetur. Cũ ita inter se conuenissent, discesserunt. Tuncque Iohannes dixit monacho, Multa erit merces, qua nauigium hoc conducitur, illud autem consilium ualde placet, ut rationem ineamus, qua parentes discessum meum non impediant. Ibo igitur, & aliqua ficta excusatione à parẽtibus meis petã, ut mihi pecuniam largiantur, ea uerò nauigium cõducemus. Tum monachus. Vade fili, Dominus dirigat omnem tuum consilium bonum.

Venit igitur Iohãnes, & matri suæ dixit, Mater mea domina, quæ ab initio ita me educasti, ut paucæ admodũ matres filios suos educarunt, & propter summam tuam in me beneuolentiã, quicquid ipse optaui, mihi præstituisti, unum est, ꝙ præterea ego à te ac patre meo peto, idque uestræ gloriæ causa exopto. Ad hæc mater, Pete, inquit, fili, quicquid uis. Tũ Iohãnes Mater mea domina, oẽs pueri q sunt in gymnasio nõ semel tantũ atq; iterũ, sed sæpius me in cõuiuiũ uocarũt, ego cũ illos similiter accipere non ualeã, in gymnasiũ ire nõ possum, ita pudore multo perfundor. At illa, Expecta, fili, hodiernũ diem, & ego patri tuo ꝑsuadebo, ut tibi det pecuniã, qua inuitare possis, quos-

esque uelis. Hæc dixit mater,& absente filio,singula uiro suo narrauit,quæ à Iohanne acceperat.Cui uir, Demus,inquit,illi centum aureos nummos,& puerũ qui eũ custodiat & obseruet, ne quo modo adolescẽs procliuior euadat,& in sordidum ac turpem aliquem usum pecuniam conferat atque consumat. Placuit utrique consilium illud.Cum igitur Iohannem accersiuissent,dederunt illi pecuniam,& puerum custodẽ. Iohannes uerò,acceptis centum illis aureis nummis, ea re ualde gaudens, ad monachum uenit unà cum puero illo,& ait:Mi domine, hic homo meus est,ipse tecum hic manebit, ego uerò ad socios meos adibo, ut ab ipsis audiam certum diem,quo illos in conuiuiũ accepturus sim. Abijt igitur, & secum habens pecuniam,nauigij dominum adijt,ac dixit: Rogo te, frater,ut mihi & monacho tantum nauigium loces.Cui nauigij dominus:Dixi,inquit, tibi multa mercede nauigium conduci:quòd si expectetis,uos unà cum reliquis oneribus accipiam.Tunc illi Iohannes: Accipe à me mercedem tuam,modo nos saluos peruehas. hoc cum dixisset, centum nummos aureos ei numerauit: Quos cum daret: Rogo,inquit,te frater,ut cœlum ipsum bene inspicias. cumque is uentus flare incipiat, qui ad nos uehendos idoneus esse possit, tunc in nauigio tuo stans,nosipsos nutu uoces, suspectos enim habemus quosdam homines,& fuga uti uolumus. Tum ille centum aureis nummis acceptis,ualde lætatus,dixit,Vade,domine mi,& securus esto,quòd uos incolumes perueham. Abijt igitur Iohannes & monacho rẽ narrauit clã puero illo,quẽ pater custodẽ apposuerat.

Centũ aureos numerat pro nauigio.

Post aliquod temporis interuallũ, Iohãnes monacho & puero dixit:Eamus ad fluminis ripã, eo quòd intra duos dies futurum est,ut ego sodales meos in cõuiuium accipiam, unde boni alicuius piscis obsonio indigemus. Cum igitur eò uenissent, Dei uoluntate factum est,ut uentus nauigationi accommodatus flare cœperit. Itaque nauclerus è nauigio ipso crebris nutibus illos uocabat.Cum uerò puerum ipsum,si ibi maneret,latere non possent,ei dixerunt, Abi,puer, in gymnasium,& uide,quid adolescentes illi faciant, & redi huc, ubi nos inuenies. Abijt puer. Iohannes uerò & monachus nauigium conscenderunt,& illinc nauigantes,ad sanctum illud monasterium incolumes uecti sunt. Narrauit autem monachus ille fratribus totum id,quod uerum erat, & quanta esset pueri fides. Quem cum Archimandrita inspexisset, Nimium, inquit,adolescens es,ò fili,nobis autem mos est, ut qui monasticam uitam profiteri uelit, quadraginta dies apud monasterium maneat,& cum exercitationis nostræ regulam considerauerit,ita tondeatur. Ad hęc Iohannes: Obtestor te per purissimam Trinitatem, ut hodie me tondeas, quoniam isto angelico habitu indui uehementer cupio ac studeo. Tunc Archimandrita puero illi benedixit:cumque eum totondisset, habitu induit.Ipse uerò multo studio & animi alacritate, exercitationi monasticæ uacabat, Deum ipsum nocte & die precans. Mansit autem annis sex in monasterio illo,& omnibus qui illic erant,exemplo fuit, quo pacto humilitatem exercere, ac Deum ipsum orare deberent. Talem aũt continentiam sibi præscripsit,ut nihil aliud gustaret, nisi preciosum Christi corpus & sanguinẽ,ita ut Archimandrita ille miraretur,ac diceret: Tu quidem adhuc puer multum laboris tibi ipse imposuisti: itaq; corpus tuum imbecillius efficitur, quàm ut diuinæ gloriæ ministerio sufficere possit,Cõtinẽtia enim, ieiuniũ & uigiliç multæ ipsũ corrũpũt.

Tondetur, habitu monastico induitur

Iam uerò bonarum rerum hostis diabolus,cũ adolescentis illius studium multum, & sancti propositi cursum intentum uideret, uehementer contra illum furere cœpit,In quem cum acerbissime affectus esset, & generosam eius mentem & cogitationes superare, & à Christi spe remouere non posset,talem mœrorẽ, & tantum parentum desiderium in eius adolescentis mentem iniecit,ut nocte & die de illis cogitaret,& ante oculos haberet, quantò comitatu ac seruorum ministerio parentes uterentur: denique omnem uitæ huius fallaciam ac uanitatem propositam habebat. Itaque multis ieiunijs,uigilijs, & nimio parentum desiderio factum est,ut eius corpus nõ caro,sed instar umbræ tenue uideretur. Archimandrita uerò cum adolescentem ita extenuatum atque afflictum uidisset,ut iamiam è uiuis excessurus putaretur, An non tibi, inquit,fili Iohannes, Deum ipsum hoc tantum à seruis suis postulare,ut eum pro uiribus colant? Tu uerò supra uires tuas ista exercitatione utens, teipsum nimis extenuatum & gracilem reddidisti. Ad hæc Iohãnes: Scito,pater,non ieiunijs me domari,sed peccata mea impedimẽtum mihi afferre. Multis enim ab hinc diebus bonarum rerum inimicus diabolus cor meum cõturbauit, & parẽtũ ac uidẽdæ familiæ meæ desideriũ animo meo suggessit: neq; perditus hic hostis illud uidet,quòd,Deo meo uolẽte,& uestris precibus mihi opitulantibus, quanuis ad uidendos parentes meos profectus fuero,ipsum tamen conculcabo,& eius conatũ imbecillũ atque inanem esse ostendam. Tum illi Archimandrita:Nonne,inquit,fili,tibi dixi,cum primũ monastica professione initiari uoluisti, nostræ huius exercitationis certamen magnum,& laborem multũ esse?Hæc cum dixisset, & adolescentis causa lachrymatus esset,ei benedixit.

Tentatur immodico parentum desiderio.

Postero aũt die Iohannes Archimandritam adijt, cumque ad eius pedes se abiecisset,ipsum rogauit,ne sibi succenseret,sed pro se Deum precaretur,& concederet,ut sibi liceret abire,& parentes uidere,eaque ratione diabolum,Domino adiuuante,conculcare. Archimãdrita cũ oẽs fratres,qui erãt in monasterio illo congregasset,& attentis precibus pro adolescente illo Deũ orauisset,cũ gemitu & lachrymis,Vade, inquit, fili,in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti,& tecum unà uenientem habeas Dominum Iesum Christum,qui te ducat in uia ista,prout ipse uult. Iohannes uerò cũ è terra surrexisset, fratres omnes obeundo genibus flexis, petijt à singulis, ut extensis manibus illi benedicerent:& ita eos salutans, Salui estote, inquit, omnes patres & fratres: salua esto laudabilis & sancta societas, quæ me bene suscepisti: ego omnino uestro tecto indignus sum.

Cũ igitur à sanctis illis patribus Deo cõmendatus esset,exijt è monasterio illo,& ab eius ianua longius progressus,se conuertens,& sanctũ monasteriũ adspiciẽs,tristẽ atq; acerbũ gemitũ emisit,& flexis genibus, Deũ ipsũ sic orauit,ut eius lachrymę in terrã defluxerint,atq; ita finitimã illã regionẽ salutauit, & lachrymas nõ intermittens, discessit, iterque suum fecit.Cũ uerò dimidium itineris confecisset,uidit inopẽ quẽdã hominem lacera ueste indutum, cui dixit Salue frater, & uiæ comes. An placet, ut unà iter faciamus? Maxime,inquit ille, gratum mihi hoc est. Cum uero unà iter facerent, Iohannes ait,Video te,frater,uestẽ tam lacerã habere, ut illam ferre non possis, te igitur rogo,ut ueste ista te exuas, & meam capias: ego aũt tua me induam.Cumq; ad locũ quẽdã uenissent, uicissim se salutãtes,singuli uiã suã aggressi sunt. Cũ uero Iohãnes eò uenisset, unde parẽtum suorũ ædẽ è regiõe prospiciebat, seipsũ in terrã deiecit, & Deũ ita precabat,Dñe Iesu Christe,ne derelinquas me. Cũq; admultã noctẽ parẽtũ suorũ ianuã adijsset, rursus in terrã prostratus ac lugẽs, Deũ ita precatus est:Dñe Iesu Christe,eu paretũ meorũ domus,quã mihi ostẽdisti:sed ne à gratia tua decidã da mihi,quæso,ut superato diabolo, hoc in loco, bene

Abscedit à monasterio cũ bona uenia præfecti.

Venit ad ædes parentum

bene moriens, non amplius tentationem aliquam patiar. Mansit itaque illic tota nocte illa.

Vt uerò dies illuxit, atrij fores patefactæ sunt, ut solebant, eo quòd eius parentes paulò post egressuri essent. Exijt autem familiæ Præfectus, qui cum ipsum lacera ueste indutum uidisset: Quis, inquit, tu es, & undenam, & quare cum talis sis, huc accedere ausus es? Discede illhinc, quoniam domini mei egressuri sunt. Tum Iohannes: Quæso, domine, ut misericordia me prosequaris: sum enim homo pauper. Sine igitur me in hoc angulo manere, (nihil enim mali facio) atque huius rei mercedem à Deo ipso expecta, si me pauperem ad huius atrij fores manere permittas. Permisit ille, & abijt. Exierunt autem eius parentes in atrium. Quos cum Iohannes uidisset, totus lachrymis repletus est, ac secum dixit: En diabole, & parentes meos, Deo ita uolente, adspexi, & sagittas tuas ardentes contemno, Christi ope adiutus. Ac rursus dixit: Domine Iesu Christe, ne derelinquas me. Et manebat in illo angulo. Cœpit autem eius pater è mensa sua cibum illi mittere, dicens: Huius pauperis patientia multa est, quippe qui in tantis plus, & multa glacie eam patienter ac fortiter in hoc atrio commoratur. Potest Deus ipse per hominem hunc nobis salutem afferre. Omnino enim propterea huc missus fuit homo iste, ut & nos per illum salutem assequamur. Exiens autem domo quodam die mater illius, cum eum ita abiectum uidisset, indignans substitit, quòd tanquàm horrendum aliquid uidere sibi uisa esset, & ad pueros suos conuersa: Auferte, inquit, istinc hominem istum quòd non possum, illo sic iacente, transire. Statim igitur serui hominem illum ui pertraxerunt. Cum uerò aliquantulum à foribus illis longe abesset, manebat illic, neque aliquò discedebat. Egredienti autē aliquando familiæ Præfecto: Rogo te, inquit Iohannes, ut quemadmodum initio misericordia me prosecutus es ita & nūc paruum aliquod tugurium mihi cōstruas, ut à glacie defendi possim, neque à uestra domina unquàm uidear. Hæc cum ille audiuisset, nihil moratus, paruum quoddam tugurium ei composuit: in quo manebat, Deum orans, Ei autem pater quotidie cibum mittebat. Verum quæ à patre mittebantur, pauperibus ipse distribuebat, ex eis non edens, neque bibens, ita ut omnes pauperes ad eum currerent, & ab illo nutrirentur. Itaque eius corpus sic extenuatum erat, ut ossium compages numerari possent: tanta continentia se afflixerat.

Moratur in angulo quodā patientissime.

Itē in tugurio

Tertio autem post anno, cum benignus Deus multum eius laborem respexisset, eumque uirtutis exercitatione perfectum uidisset, apparuit ipsi & dixit: Salue Iohannes, qui reuera hoc nomine appellaris, eo enim quod fecisti, te illi Iohanni, qui uirgo fuit, similem ostendisti: nam cum omnia dereliqueris, me secutus es. Tuæ igitur exercitationis tempus, & laborum tuorū certamen completū est. Post tres dies ad me uenies, ad illam iustorum hominum requiem. Experrectus autem Iohānes, flere cœpit, & deum ita precari: Ago tibi gratias, Domine Deus, quòd me indignum hominem illa iustorum requie dignam facere uelis: sed memento, quæso, & parētum meorum, & ipsos misericordia prosequere, illorum peccata non reputans, sed delens, quoniam solus tu clemens es & misericors. Cumque has preces compleuisset, prædictum familiæ Præfectum ad se accersitum, sic affatus est: Quemadmodū ab initio usque ad hanc horam misericordia me prosecutus es, ita, quæso, & nunc facias. Vnum est, quod à te peto, ut meis uerbis, dominæ uestræ significetur. At ille: Agè, inquit, dic, si quid uis. Tum Iohannes: Eas igitur, & illi hęc dicas: Pauper ille, quem ad fores iacentem expelli iussisti, per me à te petit, ne superbo animo pauperem & inopem despicias, Iesum Christū Dominum respiciens, sed patienter digneris ad eum accedere, quippe qui habet quędam tibi dicere. Abijt ille, & Dominæ suæ nunciauit, quæ à Iohanne acceperat. Tum illa, Num, inquit, aliquid est, quod pauper iste mihi habeat dicere, quæ non possum ad eum accedere, neque ipsum adspicere? Virum autem suum adijt, & ipsi hæc significauit. Cui ille dixit, Abi uxor mea, & pauperem ne despicias, pauperes enim Deus elegit. At illa adhuc iter suum differebat. Rursus Iohannes ad eam misit, qui eius uerbis diceret, Post tres dies ego moriar, at tu si huc uenire, & me uidere nolueris, postremo teipsam pœnitebit. Illa cum de eius morte audiuisset, exijt, & pueris suis præcepit, ut pauperem illum ad se ferrent.

Ille uerò cum esset contectus, agnosci non poterat: sed hæc dixit, Merces tua, ò domina, completa est, sicut Dominus dixit in Euangelijs suis, quo loco ait, Quæcunque feceritis uni ex istis fratribus meis minimis, & mihi fecistis. Ego uerò, ut pauper & nihil habens, benedictionem quandam tibi uolo derelinquere, sed iureiurando promittas uelim, te facturam quæ dixero, & ita benedictionem accipias. Iurauit illa se obseruaturam quæ audiret. Tum ille, Per eum, inquit ipsum te obtestor, per quem & tu iurasti, ne iubeas me alia ueste tectum sepeliri, nisi hac ipsa, quam nunc habeo, & in hoc ipso loco, ubi tugurium meum est, facias me humari, quoniam neque alijs uestibus, neque nobiliore aliquo loco ego dignus sum. Hæc cum dixisset, illi Euangelium tradidit, ac dixit, Hoc tibi in hac uita propugnaculum, & illius futuri æui bonum tam tibi, quàm domino meo uiro tuo sit uiaticum. Illa cum Euangelium accepisset, undique illud uersans ait, Simile Euangelium hoc illi est, quod olim dominus meus filio nostro dedit. Cucurrit igitur, & uiro suo librum ostendit. Quem cum ille agnouisset, Vere inquit, Euangelium illud hoc est, & non aliud. Sed undenam ipse hoc habuit? Par est illum interrogare, ubinam sit filius noster Iohannes. Cum igitur ad ipsum uenissent, dixerunt, Obtestamur te per purissimam Trinitatem, ut nobis uere dicas, undenam Euangelium hoc habueris, & ubi sit filius noster Iohannes. Ille cum lachrymarum uim ferre non posset: Ego, inquit, sum Iohannes filius uester, ego sum multarum lachrymarum uobis causa. Euangelium hoc illud est, quod uos mihi dedistis. Sed Christum meum desiderans, suaue illius iugum portaui. Hæc cum parentes audiuissent, ad filij collum se abiecerunt, & ab hora prima usque ad sextam ita fleuerunt, ut omnes, qui urbem habitabāt, unà cum illis filium agnitū fleuerint.

Matt. 25.

Vide sancti uiri humilitatem.

Excedit è uita.

Vt uerò eius recta & sancta institutio, nulla uitæ huius perturbatione macularetur, illius Spiritus, quē loquentem in se habebat, ope adiutus, animam suam Deo reddidit. At eius mater oblita quod iurauerat, laceratis uestibus illū exuit, & aureis induit, quibus cū ille indutus esset, repente mater paralytica effecta est. Cū uerò eius pater uerba illius memoriæ repeteret: Seruetur, inquit, quod sancti nostri filij uolūtas postulauit. Cū igitur aureis uestibus eū exuissent, laceris illis induerūt, quas antea habere solitus fuerat. Quo facto, statim eius mater sanata est. Illius autē sancti uiri reliquias in tugurio illo parentes cōdiderunt, & sacrā ædē illic ei cōstruxerūt, omniaque bona sua sacro illi tēplo dedicarūt. Cūque multas pecunias in peregrinorū ministeriū contulissent, in pace diē suū obierūt. Hæc fuit Iohannis institutio, hæc uita, & sanctæ ipsius exercitationis ratio. Hic, inquā, cū diabolū cōculcasset, supernæ uocationis brauio dignus effectus est, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cui gloria sit & imperiū in secula seculorum, Amen.

Boni parentes sancto filio templū cōstruunt, omniaque sua bona illi dedicāt eius reliquijs ibidem collocatis.

VITA S. MAVRI ABBATIS, per Faustum eius cōdiscipulū scripta.

PROLOGVS.

FAustus, famulorum Christi famulus, omnibus monachis, qui sunt in Oriente & Occidente, meridie & septentrione, & fidem, quæ secundum pietatem est, una nobiscum in Deo retinent, gratia, misericordia, pax, & propitiatio à Deo patre omnipotente, conditore omnium, & ab Iesu Christo unico filio eius, Domino, Redemptore ac Saluatore nostro: atque à Spiritu sancto, & illuminatore & uiuificatore animarum nostrarum.

Puer septennis fit monachus

Phil. 2

Cum à parentibus meis omnipotētis Dei seruitio nutriendus, secundum regularis normam institutionis, septennis beato Benedicto in eius sanctissimo cœnobio, quod idem totius sanctitatis uir in Cassino ædificauerat castro, traditus fuissem iuxta miserentis Dei uoluntatem, qua & uelle & operari in nobis perficit pro bona uoluntate, gratuita nos & omnipotentissima miseratione ut uelimus præueniens, ac misericordissima gratia, ne frustra bona, quæ inspirare dignatur, aggredi conemur, subsequens, quin magis, ut recta in illum fide credentes, atque in bonitate & simplicitate cordis de illo sentientes, pro his quę ipse tribuit & immittit, præmia nos æternorum ab eo recipere speremus gaudiorum, si tamen propositi nostri & fidei rigorem ad finem usque firmum ac inconuulsum seruemus: Postquàm, ut ipsi superno placuit opifici, annos puerilis ætatis emensus sum, & uti iam liberæ facultatis cœpi permissione, ex integro me pro uiribus & scire, monasticæ mancipaui obseruationi; adeo ut ne momento quidem à uisione beatissimi ac sanctissimi Benedicti disiungi ullo modo uellem, sed semper eius Deo placita, & hominibus imitanda instrui doctrina, ac radiantibus ædificari exemplis, ardentissimo desiderabam amore.

Cernens itaque beatissimus Pater me per omnia saluti propriæ, & regulari institutioni operam dare, multis sæpissime argumentationibus propositum animi mei nisus est experiri, etiam de his, quæ ipse homini impossibilia ac importabilia esse sciebat. Sed ubi per gratiam omnipotentis Dei, qui omnes homines uult saluos fieri, me paratissimum atque promptissimum ad omne, quicquid illud erat, aggrediendum ac tentandum, siue etiam perferendum esse peruidit, illico specialius præ cæteris obsequiorum meorum uti seruitijs cœpit, neque arcanis quibusque, & nulli pene ab eo, ut asserebat, ante prorsus creditis, paterno affectu instruere, ac cōtra tentantia præmunire uitia. Vnde factum est, ut cum beatissimo Mauro discipulo suo, qui ab eo religiosissime nutritus & eruditus fuerat, quique uitæ merito & perfectione uirtutum magistri cooperator extiterat, me ad partes dirigeret Galliarum, quo illi aliquod solatium mea præberet cohabitatio. (ego quippe ex prioribus, qui ab eo educati primi fuerant, solus superstes eram tyronibus) Gratia siquidē fundandæ cœnobialis religionis, ad tam longinquas exterasquè ab eo transmissus est regiones.

1. Ti. 2

Psal. 138.

Denique diuinitatis maiestas omnipotentissima, quæ omnia circumplectens & penetrans, intelligit cogitationes a longe, & nouit omnia nouissima & antiqua, & omnes uias singulorum præuidet: cum eidē sanctissimo patri, suum monasteriū in loco, superius iam dicto, ab ipso constructum, occulto suo iudicio destruēdū euertendumq; pdidisset, & uir Dñi in cōsolabili pro hoc afflictione fletus indesinenter afficeretur, reuelatio illum cœlestis tali releuare ac confortare est dignata oraculo, Noli, ait, probatissime ac dilectissime Deo Benedicte, pro his, quæ huic euentura didicisti loco, mœstum ullo modo gerere animum, quoniā quod semel præfixū atque decretū est inscrutabili summæ Deitatis consilio, intransibile atque irreuocabile, sine dubio patrabitur, solis tibi tuo merito cunctorum concessis habitantiū animabus. Sed aderit omnipotētis quā nuperrime diuina propitiatio & cōsolatio, q & locū hūc in pristinū, imò in ampliorē, q̄ nūc uidetur, tuis nihilominus meritis restituet gradū, & alijs perinde nationibus huius lumen religiositatis de hoc eodē irradiabit loco. Pro quo ut interpellatus, uel potius efflagitatus fueris, extēplo quos probabiliores in huius grege sanctæ habes cōgregationis quò deposceris, mittere maturato, sciens proculdubio, quoniā laboris eorū fructus uberrimus, & tibi ad cumulū recipiendorū augmētabitur præmiorū, & illos ad habitationē perennis introducet beatitudinis.

Hoc ergò sanctissimus Deoque charissimus pater certior factus respōso, mox ut legatione Cenomanici antistitis conuentus & exhortatus est, continuo summæ religionis uirū euocans Maurū, cum consilio totius cōgregationis, legatis eum ipsius assignauit præsulis, dans illi socios & cooperatores Simpliciū, & Antoniū, ac Cōstantinianum, me quoque laboris eorum peregrinationis, nō dico operū pfectorū, comitē deputans. Ego itaq; cum longe post transitū egregij confessoris Christi Benedicti magistri nostri, operū mirabiliū patratoris, sepulto iam beatissimo Mauro, & duobus comitibus nostris, Constantiniano scilicet & Antonio, ad nostrū monasteriū ultimam iam pene agens ætatē, unà cum Simplicio, iuxta mādatū beati Mauri fuissē regressus, cōpulsus ab omnibus fratribus cōgregationis Cassinensis cœnobij, de quo profecti fueramus; & præcipuè religiosissimo uirò, ac cū honore nominādo Theodoro, qui tertius post sanctæ memoriæ Valētinianū, pliori tēpore Lateranensis cōgregationē rexit monasterij, historiam de uita & conuersatione, siue etiam de profectione eiusdem beatissimi Mauri, necnon etiam de constructione cœnobij, quod, Deo se iuuante, strenue atque compositissime ædificauit quin & de miraculis, quæ per illum Dominus ad laudem & gloriam nominis sui operari dignatus est, quæ & nos ipsi coram positi oculis nostris inspeximus, ad tiam & abdpta eius repetens natiuitate, scribere sum aggressus, ad omnium ædificationem monachorum. De ueritate porro gestarum rerum & narrationis neminem ambigere suadeo, quia multo melius esse de toto silere ducio, quàm aliquid mendosum effictumque narrare. Denique hoc opusculum beatissimo Papæ Bonifacio ostendi, Quod ipse sanctissimus Pontifex approbans, laude dignū duxit, suaq; sancta authoritate roborauit.

Historia hæc à summo pontifice approbata.

Deprecor autē eos, qui hoc ad legendū sumpserint, nè rustico incultoq; conscripta stylo fastidiant, sed potius ueniam mihi tribuāt: qui quāuis imperitus existerē, ac nullius prerogatiua literariæ artis, qua inniti ualerē, esse instructus, ea tamen, quæ per seruū suum Dominus operari uoluit, & quibus ipse interfui, silētio nō sum passus abscondi: præsertim cum ad hæc exaranda, quoquo modo possem, tam fraterna charitate & deprecatione, quam non paruipēdendo sanctorum uirorum sim prouocatus imperio.

VITA SANCTI MAVRI Abbatis.

15. Ianuarij.

BEatissimus igitur Maurus, clarissimo senatorum genere, parte Eutychio, matre uerò Iulia exortus duodenis sanctissimo Benedicto, omnipotenti Deo sub regulari nutriendus institutione, à parentibus est traditus. Qui cum adhuc iunior bonis polleret moribus, sicut etiam ipsi uidimus, & frequenter experti sumus, magistri cœpit adiutor existere, ac eius miraculorum cooperator esse. Hunc sanctissimus Benedictus præ omnibus semper charius dilexit & instruxit, atque ita in omnipotentis Dei informauit seruitio, ut nemini post ipsum in cœnobiali sacrosancta obseruatione fuerit secundus. Quis enim unquàm austerius corpus proprium ieiunijs, abstinentia ac uigilijs, squaloribus quoque & nimijs edomuit frigoribus? Frequenter enim eum uidimus in diebus sanctę Quadragesimæ nec tunica, nec cuculla, nisi solummodo sacco uti cilicino, & duabus tantummodo uicibus in hebdomada paruissimum potius prægustare, quàm sumere cibum. Iste quippe mos in omni uita sanctissimo fuit Benedicto, cuius ille exemplo prouocatus, afflictione perualida carnem macerabat, inquantum illi eiusdē patris sui permittebat licentia. Nam reliquo totius anni tempore, sub monachali tunica, semper asperrimo à scapulis usque ad renes induebatur trogulo, eiusdē subtegminis in statu, super aggestum calcis & sabuli tantummodo excepto Quadragesimali tempore, usus est cilicio. Tunc enim inquantum poterat solicite satagebat, non iacendo, sed potius stando, uel cum nimia eum lassitudo compulisset, sedendo somnum capere. Nemo illum unquam uidit de lectulo cum cæteris surgere fratribus, sed semper nocturnos uigilando præuenire hymnos attentius procurabat, plerunque quinquagenos, sæpe etiam centenos psalmos, nonnunquā uerò totum ex ordine Psalterium ante nocturnalem consummans synaxim, exceptis duntaxat horarum spatijs, quibus orationum, lachrymarum, ac creberrimorum profundebat preces singultuum. Silentio uerò ac lectioni ita assidue uacabat, ut pro hoc etiam ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur.

Nota uestem & abstinentiã sancti uiri

Itē stratum & somnũ.

Itē uigilias & preces.

His ergo alijsque, quas enumerare longissimum est, eo succrescente uirtutibus, sanctissimus de illo Benedictus plerunque in conuentu fratrum, suppresso eius nomine, quasi de alio loquebatur, iunioribus & negligentioribus illum proponens sequendum. Vidimus, aiebat, nostra ætate quendam strenuissimæ nobilitatis iuuenem, infra annos adolescentiæ, ita omnis monasticæ religionis subito arripuisse perfectionem, ut alicui ex prioribus similis, immo æqualis per omnia dignissime iudicetur. Sed licet hæc beatissimus, Deoquè dilectissimus Maurus, ac nonnulli ex fratribus, de eo sanctissimi ore Benedicti proferri scirent; nunquàm tamen ille pro hoc, uitio succubuit iactantiæ, ardua semper & sanctiora appetens, ac toto conamine de uirtute in uirtutem proficere studens.

Humilitas S. Mauri.

Dum quodam tempore sanctissimus Benedictus, à quodam nobilissimo secundum seculi dignitatem uiro, exoratus fuisset, ut ad domũ eius dignaretur per semetipsum accedere, quo uxorem eius & filium, quem nuper enixa fuerat, à dæmonio, quo grauissime pariter uexabantur, suis sanctis meritis & orationibus liberaret, & sanctus Domini pro eo, quòd ei familiaris pro aliquibus operibus, ab eo religiose gestis, existeret, ire non distulisset: beatissimus Maurus, qui tunc in monasterio nostro imperio sanctissimi Patris nostri, præpositi ac totius cœnobij procuratoris & administratoris post ipsum fungebatur officio, cum fratribus ad fruges colligendas, longiuscule à monasterio est egressus. A quo opere dum ad sextam refectionis horam cum eisdem fratribus rediret, antequàm ad portam uentum fuisset monasterij, claudum quendā & mutum puerulum inuenit in itinere. Cumque pater & mater pueri, eius pedibus prouoluti, & cum clamore ualido & lachrymis terribile nomen Dei obtestātes, ut filium suum eis sanum redderet, genua eius firmissime utrisque constringentes manibus, precarētur, refugit pauore nimio tale attentare miraculum, se peccatorem esse, nec talis ullo modo operis effectorem uociferans posse fieri: maximè, inquit, cum hæc sanctorum Apostolorum sint opera, aliorumque perfectorum, qui eorum exempla credendo & imitando sectantur.

Nos ergo hæc ab eo dici audientes, simul & perfectissimam Deoque acceptissimam ad talia peragenda eius uitam & meritum sufficere cognoscentes, iuncti parentibus pueri, pro restitutione ægroti eum rogarē cœpimus. At ille, ut erat pijssimus, lachrymis perfusus, atque in oratione prostratus, postquam diutissime orauit, stolam cum qua eodem anno, iubente Benedicto beato magistro suo, ordinatus ad ministerium fuerat Leuiticum, & quam iuxta morem, gratia sanctitatis primo indesinēter ferebat anno, de sanctissimo collo suo protulit, & super caput infirmi, crucis signum faciens, posuit, & ad cœlum oculos erigens, dixit, Domine Iesu Christe, qui discipulis tuis polliceri dignatus es, dicens, Amen dico uobis, quia omnia quæcunque orantes petieritis, credite, quia accipietis, & ueniet nobis: ostende etiam nunc, quia nos serui tui, exigui licet & peccatores, in te & in uerbis tuis sanctis, prout ipse largiri digneris, eandem fidem habemus. Et hæc dicens, ait ad debilem: In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, adiutus meritis sanctissimi magistri nostri, sta sanus & incolumis super pedes tuos rectus. Et continuo sospitati redditus, cœpit rectissimè ante nos pergere, ac Dominum uoce exultationis & laudis benedicere, dicens: Benedictus Deus creator omnium, qui me redintegrare dignatus est meritis sanctissimi serui sui Benedicti, per beatissimũ discipulum eius Maurum.

Nota quod hic de stola dicitur.

Mar. 11.

Curat debilē.

Perfectissimus ergo Benedictus, cum reuersus ad monasterium, sanatis, pro quibus ierat, fuisset, nobisque narrantibus & laudantibus Dominum, ea quæ cōtigerant, comperisset, in magna deinceps admiratione ac ueneratione beatissimum Maurum habere cœpit, nec iam loco discipuli censebat æstimandum, quē ita Deo proximum iam uidebat effectum. Per idem tēpus legati ad nostrum aduenerūt monasterium, missi à beatissimo Bertigramno, Cenomanicæ ciuitatis Episcopo. Nam idem sanctissimus Pontifex, audita fama sanctitatis eximij Patris nostri, Flodegarium Archidiaconem, & Harderadum Vicedominum suum, strenuissimos scilicet atque clarissimos uiros, à latere suo cum magnis xenijs ad eundem Patrem nostrum transmisit, omnibus eum exorans precibus, ut illi perfectissimos dirigeret fratres, qui monasterium illi secundū regularis ordinem obseruationis in fundo ecclesiæ, quam regebat, ædificare deberent. Perfectissimus uerò pater noster, iuxta rationem & reuelationem, quæ in præfatione huius operis á nobis pleniter est exposita, quanquàm finem dierum suorum iam iamquè sciret imminere, secundum quod spiritu sancto didicerat reuelante, legatis supradicti Antistitis tam, beatissimum Maurum, quàm nos, quatuor,

Maurus mittitur in Gallias.

quatuor, quorum nomina procemio inseruimus, assignauit, præcipiens nobis, ut non minus ipsi beatissimo Mauro, quem nobis magistrũ constituebat, quàm ei eatenus, in omnibus pareremus.

Iam uerò quis digne explicet, quantus mœror, quátusque luctus totam sanctissimam nostram subito corripuit congregationem? Quia enim sanctus pater eis iam obitus sui reserauerat diem, spes & consolatio totius congregationis in beatissimo Mauro pendebat, illum se patrem, illum se gaudentis post eius transitum habere rectorem. Sanctissimus autem pater noster tantis fletibus & suspirijs motus, omnem euocans congregationem, talem ad eos protulit orationem: Si tristandum, dilectissimi fratres ac filij, pro tali esset negocio, mihi magis, quàm uobis hinc esset mœrendũ, qui quantum ad præsens, magnis uideor destitui solatijs. Sed quia dicente Apostolo, Charitas benigna est, benignitatem charitatis nostræ omnimodis impendere debemus his, quos aliquo modo ea indigere cognoscimus, nec nostra tantum, quàm aliorum quærere. Quapropter uos amoris paterni solicitudine á fletibus & mœrore & temperare deposcimus, quia potens est Deus meliores nobis post huius depositionẽ corporis huic sanctæ immittere congregationi, quorum meritis & exemplis longe præstantius, quàm nostris ædificemini. Sed & illud summopere nobis est procurandum, ne uersutia antiqui hostis, unde alijs salus acquiritur, inde nobis tristitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur. Nos etenim, quos unitatis semel in sancta charitate iunxit concordia, nunquàm uel lõgissima diuident terrarum spatia: quoniam semper interioris hominis adspectu, qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit eum, nos quoad uixerimus tẽpore, inuicem intuebimur. Vos autem fratres charissimi, quos ad opus Domini construendum ad illas dirigimus partes, uiriliter agite, & confortetur cor uestrum in sancto proposito & religione: proculdubio scientes, quia quanto austeriora causa salutis aliorum in huius uia seculi pertuleritis, tanto maiora á Deo recipietis cœlestium gaudia præmiorum. Nec uos ullo modo resolutio huius nostri mœstificet corpusculi, quoniam præsentior uobis carnis deposito onere ero, uestrique Dei per gratiam cooperator existã assiduus.

1. Co. 13

Et hæc dicens, dans osculum nobis, prosecutusque nos cum omni congregatione usque ad ostium monasterij, osculatis rursum nobis, ac benedictione super nos tradita, dedit sanctissimo discipulo suo Mauro librum regulæ, quem ipse sanctus manu suas scripserat proferrique iussit pondus libræ panis, & uasculum æneum, uini heminam capiens, & ita nos sinit abire: dans mandatum missis supradicti Præsulis ad eundem Pontificem, ut sua uice paterno affectu nos suscipiens tractaret, ac nobis aptum locum ad ædificandum, sicut pollicebatur, cœnobium traderet.

Regula S. Benedicti.

Igitur nos quinta Epiphaniorũ sabbati iter arripiẽtes, primam mansionem in possessione nostri monasterij in uilla, quæ * Eucheia nuncupatur, habuimus. Quò aduenientes, honorifice satis á duobus fratribus nostris, Probo uidelicet & Aquino, suscepti sumus, quos sanctus pater noster huius rei gratia pridie illuc direxerat. Ea nocte celebrantibus nobis nocturnale officium, aduenerunt illuc duo nihilominus ex fratribus nostris, Honoratus beatæ recordationis uir, ac Felicissimus egregiæ indolis adolescens, consobrinus sãcti Mauri, missi é sanctissimo Patre nostro Benedicto. Quos ut uidimus, gaudio non modico gauisi sumus, certum tenentes apud nos, aliquid magni de parte eiusdem Patris nostri nos ab eis uel audituros, uel percepturos. Nec nostra frustrati sumus æstimatione. Nam ut completis hymnis matutinalibus in unum conuenimus, Honoratus monachus magnifica á pectore suo beato Mauro protulit munera, capsulam scilicet eburneam, & paginulam Epistolæ, breuia quidẽ continentem uerba, sed amore prophetiæ, & sanctæ charitate dilectionis grauida satis ac desiderabilia, quæ idem sanctissimus Benedictus ipsi deportari ante quàm de loco egrederemur, perniciter iusserat. Siquidem tres portiunculas ligni salutiferæ crucis, & reliquias sanctæ Dei genitricis, sanctique Michaelis Archangeli, ex palliolo scilicet eius sanctæ memoriæ, Stephani quoque protomartyris, ac beati confessoris Christi Martini, in ipsa posuerat capsula.

** Euchelia*

Preces nocturnæ.

Non temere uir sanctus suis mittit reliquias.

Textus uerò Epistolæ, quam & cõsepelire sibi amore Patris sui beatus iussit Maurus, hæc continebat: Accipe, dilectissime, extrema institutoribus tui dona, quæ & longum nostrum testentur amorem, & tibi ac commilitonibus tuis contra omnium perpetim munimen præbeant impedimenta malorum. Post expletã enim totam trinam uicenorum decursionem annorũ ex quo monasterialem adisti perfectionem, in gaudiũ Domini tui es introducendus, ut nobis Dominus hesterno die, postquàm á nobis digressus es, ostendere est dignatus. Prædico etiam tibi, moram uos in eundo esse passuros, ac cum difficultate habilem locum inuenturos pro his, quæ & Deo ordinante perficientur, & quæ inimicus humani generis molimine calliditatis suæ in uos concitabit. Nusquàm tamen benignitas misericordię Dei uobis deerit, sed potius, differendo licet, ac desiderium animi uestri in longum experiendo, aliorsum quàm sperauimus, aptissimam dignabitur largiri mansionem. Iamque ualeas felix in profectione, felicior futurus in peruentione. His beatus Maurus recitatis, & abũdantissime pro his, quæ & merebatur, & præmonebatur, hilaris effectus, ad Patris Benedicti præsentiam eosdem cum gratiarũ actione remittit fratres, adolescenti iam dicto Felicissimo quinquies siue septies perfectioris normæ religionis operam dare inculcans.

Nota uim sanctarum reliquiarum.

Porro nos cœptum iter carpentes, quinquagesimo quinto die Vercellas aduenimus. Quo in loco dum biduo ab ipsius ciuitatis clericis detenti fuissemus, qui nos plenissima receperãt charitate, prophetia sanctissimi Patris nostri impleri iam in nobis cœpit. Supradictus enim Harderadus per gradus cuiusdam altissimæ ac mirificæ turris deambulans, ac impediente satana deorsum præceps ruens, ita toto corpore debilis, immo pene exanimis ad nostrum non aliter, quàm in linteo, deportatus est diuersorium, ut omnes de eius uita desperare cogeremur. Quæ res grauissimam nobis, & præcipue Flodegario Archidiacono, tristitiam intulit. Nam quatuordecim dies ibi morati sumus, in quibus irremediabili ac deteriori semper idem uir attritus est dolore, adeo ut dextera scapula eius cum brachio & manu inflatione nimia intumesceret, & medicus iam ad secundum cum solicite inquireretur. Illuscente ergo crepusculo tertiædecimæ diei, quo ibidem adueneramus, Flodegarius nullo mõdo se ferre posse ut secaretur, affirmans: oratorium, in quo beatus Maurus orationi uacabat, concitus irrupit, pedesque eius utraque constringens manu, ac lachrymis ubertim pfundẽs, osculaque figẽs frequẽtia, deprecari eũ & obtestari cępit, ut suis precibus infirmo subueniret, opẽ sui adiutorij illi ferẽdo, nec sineret eũ ferro sectionis, & igne ustionis, acerbissimo cruciatu tormẽtari, quẽ sciebat eius interuẽtu facile posse saluari.

Beatus uerò Maurus tã miseratione infirmi, quàm profusione deprecantis lachrymarum, quamque etiam itineris retardatione ad fletum usque permotus ante altare in orationem se dedit, & diutissime, orationum precibus, suspirijs ac singultibus

aures

aures uicinæ sibi supernæ pietatis pulsans, cum à loco quo in modū crucis prostratus iacuerat, surrexisset, accipiens desuper altare capsulam reliquiarum, quā illi beatus magister suus direxerat, assumptis etiam nobis, ad lectum pergit ægroti. Ibique rursum oratione præmissa, salutiferum retegit lignū, & de eo à scapula usque ad ungulas manuum ex omni parte signū crucis faciens, dixit: Deus omnium conditor creaturarum, qui ad restaurationem humani generis unicum filium suum operante spiritu sancto ex Maria semper uirgine incarnari constituit, qui per hoc sacrosanctū ac gloriosum uiuificæ crucis lignum, uulneribus & languoribus animarum nostrarum, nos redimendo, subuenire dignatus est, ipse te per uirtutem uitalis ligni huius ad pristinam reducere dignetur sanitatem. Hæc cum beatus orasset Maurus, continuo per tria loca omnis excoctio sanguinis, qua brachium totum intumuerat, uehementer decurrere cœpit. Erat autem ipse Haderadus nobilis quidem secundum seculi dignitatem, sed nobilior, prout seculari possibile erat, in omni religione.

In modū crucis prostratus orat.

Ecce quantæ uirtutis est gloriosum lignū uiuificæ crucis.

Flodegarius denique uiso tāto miraculo, nullo modo se à fletibus præ gaudio poterat temperare, Deum assidua magnificans collaudatione, & sanctissimum patrem nostrum Benedictum frequentissima extollēs ueneratione, qui tales habere ac nutrire dignus fuerit discipulos, per quos talia Domino operari sit placitum. Fit continuo concursus totius suburbani populi felicem se unusquisque fore existimās, si beatum Maurum uel uidere contigisset. Ipse uerò non suam, sed patris, qui in cœlis est, semper gloriam quærens, adspectus se uidere quærentium fugiebat, dicēs: Hoc quod per lignum redemptionis nostræ diuina perficere uoluit maiestas, redemptori magis omnium est ascribendum, quàm homini: quamquam sanctissimi patris nostri Benedicti merita, ut id efficeretur, obtinuisse nulli dubium esse possit. Aeger igitur noster penè iam incolumis effectus, beatum deprecatus est Maurum, ut sequenti etiam die ab ipsa nō egrederemur urbe, quo usque ille per omnes orationis domos, quæ ibidem constructæ erant, uota piæ laudationis & sacrificium ueræ confessionis, pro reddita sibi persoluere Domino posset sospitate. Quod beatus libentissime annuit Maurus: ualde enim eum diligebat, pro eo maxime, qui religionem ordinis nostri ab eo præferri uidebat.

Quintodecimo demum die urbem illam relinquentes, ac dispositum iter accelerare festinantes, cum iuga alpium media ferè transiremus die, famulus noster nomine Sergius, de equo, cui insederat, super immane sinistrorsus cadens saxum, pedem sibi cōcite resurgere uolens, ita atterēs extorsit, ut ossa omnia in unū coadunata, nō iam speciem pedis, sed similitudinem alicuius præfigurarent teretis. Qui nimio affectus cruciatu, cum frequenter uitali quasi carere uideretur flatu, beatissimus Maurus ad eū accedens, sinistraque manu collisum eius appræhendens pedem, & dextera super eum signum crucis faciens, ait: In nomine Dei omnipotētis, qui sua uirtute soluit compeditos, surge sanus; & prouide ministerium obsequij seruorum Dei, ad quod peragendum à beatissimo patre nostro nobis es assignatus. Qui ilicò sanissimus effectus, gaudium nobis lætitiamque suscitauit non modicam.

Signo crucis manu impresso, collisum pedē Sergij Maurus sanat.

Exinde cum ecclesiam preciosorum martyrū Christi Mauritij & sociorum eius gratia orationis omnes simul fuissemus ingressi, cæcus quidam ex matris utero pro foribus eiusdem basilicæ sedens, & ab intrantibus ac egredientibus quotidianum mendicando uictum deposcens, comperit à socijs itineris nostri illic Maurum aduenisse discipulum sanctissimi Benedicti, cuius fama sanctitatis iam ubiq; percrebuerat. Cumque oratione completa ostium basilicæ egressi fuissemus, cæcus idem in pauimento toto prostratus corpore, deprecari & obtestari beatum Maurum cœpit, dicens: Adiuro te Maure serue Dei per hos preciosissimos Thebææ legionis martyres, & per uenerabile magistri tui nomen Benedicti, ut sanctis tuis precibus oculorum mihi lumen conferri obtineas à Domino. Sanctus ergo Domini hoc audito, parumper figens gradum substitit, cumque de pauimento surgere præcepit. Cumque stetisset ante illum, interrogauit eum, dicens, Dic mihi homo, quantum temporis iam emēsum est, ex quo hæc sancta sanctorum adisti limina? Qui respondit, dicens: Vndecimus penè iam elabitur annus. Et sanctus Domini ad hæc ait: Nunquid si uoluissent hi sanctissimi, ac Deo charissimi martyres, q corpora sua sancta pro Christo gladiatoribus perimēda exposuerunt, ut animas pro ipso ponerent, lumen oculorum tibi à Domino dari impetrare non potuissent? Istos itaque attentius exorando deprecare, quorum magis hæc quàm nostra sunt opera, & quorum ipsi non minus cæteris indigemus suffragijs. Et hæc dicens, cœpit abire. Cæcus uerò quædam horrenda & pauenda uociferando inclamare sacramenta non intermittebat, usquequo sanctus uir, nobis etiam compellentibus, sedibus oculorum eius, quibus eatenus lucicomi solis non splenduerat claritas, lahrymis madefactis, dexteræ manus suæ impressit digitos, cœloque aliquantisper intendens, ac super eos signum nostræ redemptionis edens: Dominus, ait, & Saluator noster Iesus Christus, qui est uera lux, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, ipse te per inuocationem sui nominis, & merita horum beatorum sanctorum, ac magistri nostri Benedicti, illuminare dignetur, ut uidens mira opera altissimi, quibus distinguere mundanæ uoluit formam creationis, ipsū conditorem horum ac restauratorem nostrum uoce exultationis, & opere ueræ credulitatis collaudes.

Sanctorū suffragijs indigemus.

Signū nostræ redemptionis edit in oculos.

Hæc cum orasset sanctus uir, statim sanguis ubertim ab oculis eius defluere cœpit, & continuo clarissimis luminibus sphæram solis respectans, hymnum trium puerorum ex ordine decantare clara uoce cœpit. Vocabatur autem uir ipse Linus, qui, ut ab ipso cōperimus, tam psalterium, quàm omnia & diurna & nocturna audiendo didicerat officia. Habitatores autem loci illius uidentes tale miraculum, per beatum Maurum celebratum, simul in unum conglobati, deprecabantur eum, ut benedictionem suam super eos daret. Quibus ipse hac tantum respondit uoce: Benedicat uobis Dominus Deus uester, qui habitat in Siō ut uideatis bona eius, quæ sunt in Hierusalem, omnibus diebus uitæ uestræ. Deditque mandatum illi, qui illuminatus fuerat, ut nunquàm iam ab ipsa ecclesia discederet, sed iugiter ibi Domino, ac sanctis martyribus deseruiret. Quod ipse postea deuotissimè impleuit. Cum enim post transitū beati Mauri ad nostrum reuerteremur monasterium, clericatus eum functum officio in ipsa inuenimus ecclesia, & decrepitam iam agentem senectutem.

Inde igitur egressi, cœptum iter exequi attentius conabamur. Cūq; nocte quadā iuxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis & sēper uirginis Mariæ, iā in locis hospitaremur uirētibus, & mulier quædā uidua Remeia nomine, quæ in cōtigua nobis manebat domo, filium suū iā adolescentē, quē ex defuncto nuper uiro suo susceperat, quiq; iam ultimum trahēs flatū, uicinam in lecto iacens operiebatur mortē, insomnē plāgēdo & eiulando duceret noctem, uir Domini Maurus more sibi solito, nobis quiescētibus, ipsam ecclesiam, uota Dño precum ac supplicationū ut redderet, ingressus est. Cū uero iā uigilia propinquaret matutina, & mulier nec

lier nec momento quidem à plangoribus & eiulatibus cessaret, uir Domini tenerrimâ motus ad pietatem, se cum lachrymis Domino prostrauit, & ut miseræ mulierculæ misereri dignaretur, filium suum illi restituendo incolumem, precabatur. Cumque ab oratione surrexisset, cellulam in qua dormiebamus, latēter introiens, Simplicium monachum cautè tetigit, annuens illi, ut cautius surgens se sequeretur. Ille autem mox eum in ecclesiam sequutus, attonitus quid ei uellet iubere, expectabat. Sanctus uerò Domini accedens ad illum, ait, Doloribus huius infelicis mulieris animus meus nimia compatitur teneritudine. Quapropter plena fide ad lectulum simul accedamus iacētis, forsitan recuperabit illum superna dignatio. Veniens ergo ante stratum penè iam exanimis cadaueris beatus Maurus unà cum Simplicio, ait, Christus Dominus & Saluator noster, unica spes & consolatio dolorem patientibus & perferentibus, qui misericordia motus super uiduam, filium eius extra portam elatū, intuentibus populorum exuscitauit turbis, eadem nunc pietate & huic adesse dignetur mulieri, filium eius restituendo incolumem. Et hæc dicens, abscessit. Ille uerò, qui duobus iam diebus sine sensu & uoce iacuerat, matrem suam uocare ac consolari cœpit, dicens: Noli mater flere, quia lachrymis cuiusdam serui Dei: quas fudit tuo compatiens dolori, uitæ ac sanitati ab ipsis Auerni faucibus redditus sum. Cui cum illa diceret, Ecce in hac nostra basilica cum alijs eiusdem habitus uiris matutinos decātat hymnos, ille ac si nihil incommodi pertulisset, de lecto continuo surgens ecclesiam intrauit, & absque hæsitatione sanctissimū adijt Maurum, uociferans & dicens, Verè tu idem ipse es, qui mē tuis lachrymis & meritis à tribunali, de quo tristem exceperam sententiam, qua iam incendio sis deputatus eram locis, ad superos reuocasti. Fama huius facti totam continuo repleuit regionem. Ruūt præcipites nobis obuiam uiri cum mulieribus, senes cum iunioribus, laudes Domino undique concrepantes, qui taliter mirificat sanctos suos. Vocabatur autem idem adolescens Eligius, qui postea (ut nobis relatū fuit) in monasterio Lirinēsi monachus est effectus.

Lu. 7.

Ecce hora matutina in obseruatione et apud antiquos.

Nos itaque cum iam appropinquante solennitate Paschali, quotidie profectionem acceleraremus, eo die, quo Dominica celebratur cœna, in pagum deuenimus Antisiodorensem. Audiens autem beatus Maurus opinionem sancti Romani monachi, qui beatissimo patri nostro Benedicto in initio adiutor & cooperator extitit, ut in historia uitæ eius plenissime inuenitur, quique per reuelationem Gallias petens, cœnobiolum in eodem pago, in loco, qui Fons rogi nuncupatur, ædificabat, petijt duces intineris nostri, ut eo diuertentes, ibidem sacrosanctum Pascha celebraremus. Hoc autem beatus Maurus maximè idcirco expetebat, quia & sequenti die transitum sanctissimi magistri nostri complendum esse sciebat, & colloquio beati Romani monachi desiderabiliter frui cupiebat. Ductores uerò itineris nostri petitionibus uiri Dei libenter annuentes, concito gressu illuc tendere festinarūt.

Paschalis solēnitas.

Die itaque parasceue hora illuc sexta peruenientes deuotissimè à beato Romano suscepti sumus. Cumque omnes nos, qui cum beato Mauro pergebamus, ad ea quæ opus ad diem festum erant, præparanda uel emenda occupati essemus, ipsi sanctissimi uiri dulcia inuicem perennis uitæ serebant colloquia. Et cum iā uespertina hora post solenne officium, quod specialiter, utpotè annuatim, eo celebratur die, appropinquaret, uir Dei sanctus Maurus beato Romano dixit, Crastina die beatissimus Pater noster Benedictus, terreno deposito corporis onere, cœlestem gaudens & hilaris scandet ad patriam. Quod audiens sanctus Romanus ilicò in lachrymas resolutus, flere inconsolabiliter cœpit. Quem beatus Maurus consolari cupiens, aiebat: Gaudere potius, quàm flere ideo de eius migratione debemus, quia & patronum magnum præmittimus: & præsentiorem eum nunc, quàm si carne uiueret, habituri. Hæc tamen dicens, nec ipse à fletu se poterat cohibere. Noctem uerò illam, quæ duodecimo Calendarum Aprilis habebatur, & qua sacratissimum uigilarum Paschæ illucescebat sabbatum, tam beatissimus Maurus ac nos, qui cum eo ibamus, quàm sanctus Romanus cum aliquibus discipulis suis, ieiuni peruigilem duximus * unusquisque nostrum secreto apud se, ut in illis diebus in Ecclesia Romana mos erat, psalmos & orationum preces deuotè pro exitu eiusdem patris nostri Deo dilectissimi Benedicti consumantes.

Parasceue eius solēne officium.

Nota de sanctorum præsentia.

*for. * noctem.*

Itē antiquum ecclesiæ ritum.

Cum uerò transacta iam hora quasi tertia ipsius sacratissimæ diei, beatissimus Maurus in ecclesia consisteret, ut transitum eius, qualicunque eueniret hora, orando & psallendo præmunire longe licet positus satageret, seque pauimento in orationem dedisset, raptus spiritu, subito se transpositum in loco, de quo egressi fueramus, uidit, conspexitque uiam pallijs stratam, ac innumeris coruscam lampadibus, recto Oriētis tramite, ab eius cella in cœlum usque tendentem. In qua etiam uisione duos congregationis nostræ fratres socios habuit, cum quibus simul eandem uisionem conspexit. Itaque cum uiam, quam cernebant, mirarentur attentius, uenerando habitu uir desuper clarus assistens, cuius esset uia, quam cernerent, inquisiuit. Quod illi se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est uia, qua dilectus Domino cœlum Benedictus ascendit. Hanc uisionem unus ex illis duobus fratribus nostris, qui eam simul cum beato Mauro uiderunt, in nostro morabatur cœnobio: alter uerò, ut beatus Gregorius scripsit, longius positus uidit.

Mox uerò ut beatus ad se reuersus est Maurus, ocy* sanctum Romanum ac nos euocans, cuncta quæ uiderat, lucide nobis per ordinem retulit. Diem illam, & sequentem Dominicam, qua specialiter resurrectionis Dominicæ celebratur dies, solennem & celebrem cum omni gaudio ac lætitia peregimus. Secunda autem feria festiuitatis ipsius, antequàm proficisci cœpissemus, sanctus Romanus beato Mauro dixit: Si absque animæ periculo locum hunc deserere potuissem, melius tecum, amantissimè frater, cuperem habitare, quàm alicubi finem uitæ terminare. Sed quia & hos deserere periculosum est, & ultimus mihi iam iamque imminet dies, perge felix, quo mitteris, ac prospere feliciter utere sorte, Deus autem omnipotens semper sit tecum, & cum fratribus, qui tecum pergunt, & recto itinere perducat uos ad ueram repromissionis terram quam omnibus electis suis polliceri est dignatus: ubi præparauit eis, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, nisi in illorum, qui terrena omnia amore eius proterentes, ac desiderio cœlestium abdicantes, dicere cum Apostolo ualēt: Nobis autem reuelauit Deus spiritum suum.

1. Co. 2

Ibidē.

Ex eo loco recto calle Aurelianis cum uenissemus, grauissimus duces itineris nostri mœror inuasit. Audierunt siquidem, certis deferentibus nuncijs, beatū Bertigramnum Episcopum iam migrasse ad Dominū, aliumque in loco eius iam substitutum pontificem. Hoc autem cum beato Mauro ac nobis intimassent, magno tædio deficere cœpimus, nescientes quid facere deberemus. Sed beatus Maurus, memor prophetiæ sanctissimi patris nostri, qua nos, cum difficultate licet, aptum locum inuenturos esse prædixit, deiectos animos blandis consolationibus ac promissionibus roborabat, dicens: Nolite, fratres dilectissimi, in præ

senti

ſenti afflictione animos ita triſtitiæ ſubdere, quoniam & Deus tribulationem patientibus eos releuando, præoccurrere conſueuit, & precibus beatiſſimi patris noſtri adiuuabimur, qui ſe nobis ſemper præſentem & cooperatorem adeſſe pollicitus eſt. Nam & Abraham patriarcha imperio Dei egreſſus de domo & de cognatione ſua, terram peregrinationis ſuæ poſtea in poſteris accepit in hæreditatem. Itaque & nos noſtræ congaudentes peregrinationi, expectemus, ut deuotiſſimi ſerui, conſolationē Domini, & per omnia ueſtigia patris noſtri ſanctiſſimi Benedicti imitari ſatagamus, qui relicta domo & rebus patrijs, & ad ultimum nutricem ſuam occultè fugiens, ac ſoli Deo placere deſiderans, tantam à Domino promeruit gratiam, ut nemini poſt beatos & primos Apoſtolos unquàm ſuerit ſecundus: ſed potius, Deo ſe iuuante, tot ſanctorū extiterit fundator cœnobiorum, tantaque Domino acquiſierit millia perfectorum monachorum.

Gē. 12.

Excellentia S. Benedicti.

Hac itaque exhortatione beati Mauri aliquo modo confortati, tractare ſimul cum ductoribus noſtris cœpimus, quid potiſſimum nobis eſſet agendum. Tunc nobiliſſimus uir Harderadus cum ad latus beati reſideret Mauri, ita exorſus, talia proferre cœpit: Dignū mihi atque conueniens, pater ſanctè ac religioſi fratres, eſſe uidetur, ut nos, qui legatione huius rei functi ſumus, propter quam tot ac tanta perluſtrantes terrarum ſpatia, laborem hunc iuſſu noſtri pontificis aſſumpſimus, iſtum nouum atque incognitum nobis adeamus antiſtitem, & cauſam itineris noſtri notam illi ex ordine facientes, uoluntatem eius ſuper tali negocio reſcire ualeamus: ſimul etiam & noſtri ſolicitudinem apud eum gerere oportet nos. Tu uerò pater uenerande cum fratribus, quos tecum habes, noſtrū ad uos hic expectare reditum debes, qui infra octo, ut reor, conſumabitur dies. Etenim ſi ille hoc, quod beatus deceſſor ſuus implere cupiebat, facere renuerit: alia proculdubio reperietur uia, quo id, ad quod miſſi eſtis, cum ſuperno adiutorio perficere ualeatis, ne fruſtra tanti laborem itineris aſſumpſiſſe uideamini.

His dictis, aptiſſimam manſionem nobis in eadem urbe iuxta eccleſiam Beati Petri apoſtoli aſſignauerunt, deputatis ad cuſtodiam noſtri, quos honoratiores in ſuo habebant famulatu: ſimul præcipientes eis ut non minus obſequijs tam beati Mauri ac noſtris, quàm illorum ſolicite inuigilarent. Hæc itaque honorifice cū ordinaſſent, cum benedictione ſancti Mauri profecti ſunt. Cumque Cenomanis ueniſſent, & Epiſcopo nunciati fuiſſent, honorificè ab eo ſucepti ſunt atque in proprijs reſtituti officijs, amplificatis ſibi ēt ab eodem præſule priorum poſſeſſionibus honoribus. Sed cum cauſam legationis ſuæ ei narraſſent, ac quid ipſe ſuper hac re uellet, inquirerent, reſpondit ſe proprijs magis, quàm aliorum uelle inſiſtere cœptis, ne ſuper alienum uideretur ædificare fundamentum, præſertim, inquit, cum incumbat nobis nunc ordinatio ac diſpoſitio tam propriorum negociorum, quàm & eccleſiarum peruigil ſolicitudo. Hoc autem agebatur ſecundum diſpoſitionem occulti conſilij Dei, qui locum, quem beati Mauri magiſterio, atque inſtitutione doctrinæ regularis ſublimandum eſſe decreuerat, nullo modo obtentu alterius differri uel ad modicum uolebat loci. Siquidem locus ille, qui à beato Bertigramno ad conſtruendum cœnobium prouiſus ac delegatus fuerat, non admodum aptus uel congruus regulari erat religioni, ut nobis noſtri dicebant ductores, nam ex ipſo nomine, quo Rumpiacus uocabatur deformis à nobis & ſcabroſus æſtimabatur. Harderadus proinde certiſſimè comperiens, quòd Domnolus epiſcopus nihil de hac re facere uellet lætiſſimus effectus, licentiam ab eo ad nos reuertendi petijt. Qua ſibi conceſſa, nepotem ſuum ſtrenuæ iuuentutis uirum nomine Hademarum, beato tranſmiſit Mauro, mandans illi, ut nullo modo mœſtum gereret animum, ſed, quantocyus poſſet cum omnibus, quos cum eo dimiſerat, ad Andegauenſem ire feſtinaret regionem, quo ille nobis ſe occurrere per nuncium deſignauerat. Cum itaque tam beatus Maurus, quàm & nos omnes, qui cum eo remanſeramus, alacriores tali effecti nuncio fuiſſemus, decimo die, poſtquàm Aurelianis ciuitatem fueramus ingreſſi, iter arripientes, tendere quo iuſſi fueramus, ſummopere certabamus. Quinto tandem die ad locum, qui Reſtis nuncupatur, peruenientes, honorabilem uirum Harderadum, & uxorem eius ac filios, aduentum noſtrum iam per biduum ibi præſtolantes, inuenimus. Qui cum honorificè nos recepiſſent, poſt abundantiſſimam, quam nobis præparauerant, refectionem, ſupradictus uir Harderadus cū coniuge ſua, Cæcilia nomine, ſecretiorē expetens locum, adſcito beato Mauro, omnia illi, quæ cum ſuo in uenerat epiſcopo, per ordinem nunciauit. Et cum beatus ei diceret Maurus: Quid nobis nunc agendum uir illuſtriſſime, uel potius eligendum eſſe decernis? Ille amabiliter, ut uir iucundiſſimi erat uultus, reſpondit:

Eſt mihi conſobrinus, nomine Florus, magnis tam in his, quàm in alijs regionibus poſſeſſionibus pollēs, qui primus inter primos totius regni Francorum proceres, decentiſſime omnia iuſſus à Rege palatina diſponit moderamina. Hic itaque ab ineunte ætate in ſeculari licet habitu conſtitutus, omnipotenti Deo ſolicite placere ſtuduit ſemper. Cui ex amiſſa coniuge, quam ut acciperet, inuitum eum tam rex, quàm noſtri coegere parentes, unus tantummodo ſupereſt filius, qui ſi alicubi perfectos in hac religione poſſet inuenire uiros, in ſua propria poſſeſſione, quæ ei de paterna euenit hæreditate, monaſterium conſtruere deſiderat, filiumque ſuum ibidem Deo offerre cupit. ac ſic demum relictis omnibus, quæ ſunt huius mundi, negocijs, Deo in eodem ſeruire liber ex omnibus, optat cœnobio. Ad hunc ergo miſſum noſtrum directum habeo, qui illi aduentus ueſtri cauſam pleniter enarrare ualeat, uel ſi in deliberatione animi ſui perſeuerat, explorare. Nos tamen, ſi placet, uſquedum aut ipſe, aut ille, quem ei direximus, reuertatur, locum ipſum, de quo loquimur, inſpicere & conſiderare habeamus. Hoc beatus Maurus audiens, gaudio gauiſus eſt magno, & ſtatim altera die cum eodem honorabili uiro pergit ad conſiderandum locum.

Flori īſignis uiri encomion

Eo tempore Theodebertus rex nobiliter regni Frācorum apicem gubernabat. Cui ſupradictus clariſſimus uir Florus ita familiaris & chariſſimus in omnibus erat, ut quicquid in omni ditione eius facere uellet, abſque alicuius contradictione permiſſus à rege obtineret. Qui cum relatu nuncij, quem ei Harderadus direxerat, tam beatum Maurum, quàm & nos cognouiſſet aduenſſe, & quia Cenomanicus antiſtes nos recipere noluiſſet, ilico accedens ad regem, cauſam ei aduentus noſtri pleniter narrauit, ac uoluntatem ſuam, quam de ædificando cœnobio habebat, ei aperuit, petijtque ab eo, ut nos eius permiſſu ſuſcipere mereretur, quatenus ei monaſterium, ſicut deſiderabat, conſtrueremus. Cui Theodebertus rex reſpondit dicēs, Non ita nobis hactenus ſeruiſti, ut aliquid tibi, negare, aut contradicere poſſimus. unde perge quantocyus, & noſtra comitat⁹ gratia, ac roboratus authoritate, eoſdem ſanctiſſimos uiros omni ſuſcipe reuerentia, peragens cum eis deſiderium, quod animo tuo ſuperna inſpirauit dignatio, ſimulque deprecare illos ut pro nobis ac liberis noſtris, populoque totius regni, à Deo nobis collati, ipſius aſſidue exorare dignētur miſericordiam: Paratiſſimos etenim nos atque prom-

Regis erga ſāctos monachos beneuolentia.

promptissimos in omni suo inueniet obsequio, si formam huius religionis ita ab eis obseruari compererimus, sicut iam fama uulgante, ab eorum magistro ardue satis eam traditam audiuimus. Tuum uerò erit, artifices illuc ad operandum, ubicunque eos in omni nostra inueneris potestate, adducere, & adunare ut opus ipsum celerius possit expleri, nec nostra iuxta uoluntatem & consilium tuum, regia loco illi deerit largitas, si aptè eum constructum, & conuenienter perspexerimus ordinatum.

Talibus ac tantis regis promissionibus nobilissimus uir Florus roboratus, concitus ad prædium possessionis suę, quod Glannafolium dicebatur, aduenit. Cuius aduentu Harderadus audito, cum beato Mauro ante fores portarum in eius pergit occursum. Videns uerò Florus beatum Maurum humilimo monachali indutum habitu stantem, de equo, cuius tergo insederat, perniciter desiliuit, ac tertiò antequàm ei appropinquaret, toto corpore in terram se prosternens, cũ ab eo humiliter receptus, ac modestè, ut didicerat, eleuatus fuisset, diutius se inuicem complexantes, ac alterutrum constringentes, lachrymas quoquè præ gaudio inuicem effundentes, immorati sunt. Tunc deinde prædictus uir, osculatis nobis omnibus, appręhendens iterum dexterã beati Mauri manum, & strictim eam exosculans, ait ad illum, Benè te uenisse gaudemus serue Dei excelsi, & discipule sancti uiri Benedicti, cuius honor & nomen, quod in sancta emeruit seruitute, penè iam omni seculo innotuit, & benedictũ nomen Domini gloriosum, qui te ac commilitones tuos, istos reuerendos uiros, ad adiutorium nobis in istam misit prouinciam. Et hæc dicens, ducebat eum ad domum, præcedente nos Harderado, & filijs eius.

Nota reuerẽtiã uiri erga S. Maurum.

Die uerò alia cum post matutinale officium in unũ conuenissemus, aperuit beato Mauro uolũtatem suã, quam de constructione cœnobij habebat, simul & referens regis promissionem ac deprecationem, qua eũ & pro se ac filijs, omnique populo Dominum attentius implorare expetebat. Tunc beatus Maurus ait ad illum: Obseruatio ordinis nostri summam deposcit quietem & securitatem. Quapropter si nobilitati generositatis tuæ uidetur non esse contrarium, primum omnium res, quas Deo, eiusque famulis tradere pro remedio, ut asseris, animæ tuæ desideras, simul perlustrantes inspicere debemus. Inde uerò facto testamento, te tradente nobis coram testibus, recipere eas conuenit in nostram dominationem. Cui cum ascensum suum Florus præbuisset, ascensis equis post diem tertium, inspectis omnibus, ad supradictum reuersi sunt locum.

Tunc clarissimus uir Florus scripto, iuxta consiliũ beati Mauri, testamento, tradidit ei omnia, & de suo iure in eius delegauit potestatem atque dominium. Obtulit etiam ipso die Domino filium suum, nomine Bertulfum, puerulum octo circiter annorum, nutriendum & instituendum doctrina & magisterio beatissimi Mauri, sicut & ipse à sanctissimo magistro suo Benedicto educatus in omni nostra fuerat obseruatione. Post cuius oblationem ait beato Mauro, In hoc sanctissimè uir, & te, & qui tecum sunt, certos tã de hoc loco, quàm de rebus ibi à me collatis esse conuenit, cum & filium meum seruiturum Deo per uestrum obtulerim magisterium, & meipsum, si uita comes Deo propitio fuerit, opusque perfectum, relictis omnibus quæ sunt huius mundi, in hoc eodem diuinis mancipandum seruitijs polliceor loco. Congregatis igitur plurimis artificibus & operarijs, iactisque fundamentis, opus cœptum quotidie certatim accelerabant. Sed quia paruus deorsum super ripam fluminis erat locus ex una enim parte obiectu montis, ex altera uerò Ligeris alueo angustabatur, in deuexo ipsius montis latere fabrica omnis ædificari cœpta est. Primum ibi unam non admodum magnam ædificauerunt orationis domum, quam beatus Maurus in honorem sancti Martini confessoris Christi consecrari fecit: In qua etiam Dei dispositione, & sua electione eum sepeliuimus. Nam sicut sanctissimus Benedictus in oratorio eiusdẽ beatissimi Martini, in quo destructa ara Apollinis, eius memoriam posuerat, se sepeliri iusserat: sic perfectissimus eius discipulus, ne uel in sepultura ab eius uideretur discrepare qualitate, in domo eiusdem orationis se præcepit tumulari.

Puerulus octẽnis offertur religioni.

Prædictus denique uir Florus, cum Theodoberti regis in omni regno summam obtineret potestatem, ac uicecomitis in Andegauensi eo tempore fungeretur pago, peritissimos undique illuc conuenire fecit artifices, tam lignarios, quàm cœmentarios, quàm etiam in alijs doctos artibus.

Cumque die quadam cum beato Mauro operarios inspiciens resideret, & uir Domini lectioni econtra operam daret, ac interdum ea, quæ legebat, ipsi Floro exponeret: quidam Clericus, qui cœmentariæ arti præerat, & quem idem Florus de palatio regis ob hoc adduxerat, de altissimis gradibus, in quibus operarij stantes, altius iam porrectam ædificabant maceriam, retrorsum corruens, super deportatum illuc montem lapidum cecidit; Cumque eum omnes mortuum crederent, ac de sola eius sepultura, tractarent, pro eo maximè, quia per omnes corporis meatus sanguis undatim profluens egrederetur, uir Dei cum Floro aduenit, eumque cõtinuo ad ostium ecclesiæ beati Martini deportari fecit. Cumque omnes abscessissent, ipse in terram se ante altare orationi dedit, Qua completa, egrediens & super collisa membra signum crucis faciens, ait: In eius nomine, qui corpus hominis de limo terræ formauit, & spiraculum uitæ ei inspirauit, surge sanus Langise, & perfice opus tuum quod cœperas. At ille statim uelut à somno surgens, mirari cœpit quando illuc aduenisset. Sanctus uerò Domini ad eũ ait, Non tuis huc pedibus, sed aliorum delatus es manibus. Sed perge quantocyus, ne forte tua absentia opus intermittatur. Illo itaque egresso, Florus, qui in parte cum Simplicio monacho stans, cuncta quæ uir Dei egerat, uidit, concito cursu adueniens, seque ad pedes eius proijciens, clamare cœpit: Verè discipulus es, sanctę Maure, beati Benedicti, de quo talia narrare frequenter audiuimus. Ex illo die idem Florus ita eũ in maxima habuit admiratione, ut nũquàm proprius ei accedere auderet.

Oratione & signo crucis Maurus collisum suũ reddu.

Nota reuerẽtiam.

Itaque cum clericus, qui sanatus fuerat, ad opus suũ fuisset reuersus, qdã ex operarijs B. Mauro detrahere cęperũt, dicẽtes eũ nõ religiõis obtẽtu, sed gratia cupiditatis, quo honoratior in aliis esset regionibus, suum reliquisse monasterium, & tam longinquas adiisse terras, & hæc quæ faciebat, nõ uirtute Dei, sed potius quibusdam obtinere præcantaminibus. Cum ergo hæc inter se sermocinarentur, malignus spiritus tres ex illis subito inuasit, & ita grauissima uexatione atterere cępit, ut uni ex illis, nomine Flodegiso, animã etorqueret. Quod ubi uir Domini qd euenisset agnouit, uehementer flere cępit, iterumque oratorium beati Martini ingressus, attentius Dominum tam pro his qui torquebantur, quàm & pro illo, qui mortuus fuerat, deprecabatur. Et cum per tres continuas horas orationi incubuisset, ad eos qui uexabantur, & se inuicẽ dentibus lacerabant, accessit, & signum crucis tertio contra eos faciens, dixit: Filius Dei unigenitus Dominus noster Iesus Christus, qui discipulis suis potestatem dedit calcandi supra serpentes & scorpiones terræ, & super omnem uirtutem inimici, ipse uos absoluat ab

pœna detrahẽtium miraculo.

Et hic oratione & signo crucis dæmones expellit

Lu. 10

uat ab hac dęmoniaca uexatione. Et cum adhuc dentibus frenderent, pulvereque se conspergerent, uir Dei propius accedens, digitos utriusque manus illis in ora misit. Spiritus uerò immundi, foetida relinquentes uestigia, uentris egestione fugati sunt.

Iussit deinde uir Domini corpus defuncti tolli, & in porticum ecclesiæ deferri. Noctem illam ieiunus totam duxit insomnem, assiduis Dominum exorans gemitibus, ut animam in corpus defuncti reddere dignaretur, ne diutius de ea diabolus, qui illam extorserat, triumpharet. Mane autē primo Simplicium presbyterum adsciscens, ut sacrificium nostræ redemptionis pro eadem Deo anima offerret, imperauit. Quod dum ille deuotissime cōsumasset, cum ipso Simplicio uir Domini ad locum, in quo mortuus iacebat, accedens, ait: Domine Iesu Christe, qui quatriduanum Lazarum de monumento suscitasti, & ad preces serui tui Eliæ, filium uiduæ uitæ restituisti: adesto & nūc nobis famulis tuis, & redde in hoc defuncti corpore animā quàm te permittente, hostis humani generis cruciando de eo effugauit. Et cum hæc dixisset, continuo corpus defuncti totum concussum est. Ilicoque consurgens, ab eo mandatum accepit, ut si uiuere uellet, quādiu in hac uita esset, in locum ipsum iam non introiret. Hoc autem sanctus pro sola imperauit humilitate, ne scilicet pro tali facto plausum & fauorem hominum quærere, ac delectari uideretur.

Sacrificiū Missæ pro defuncto.

Ioā. 11. 3. Reg. 17.

Igitur octauo anno postquàm ibidem aduenerámus, monasterium omne satis conuenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis prouinciæ ipsius dedicatum est. Regebat autē per idem tempus Andegauensem ecclesiam uir sanctissimus Eutropius. Porrò in ipso monasterio ecclesiæ quatuor ædificatæ sunt: Quarum maior, in qua fratres tam ad diurnum, quàm ad nocturnum conueniebant officiū, consecrata est in honore beati Petri apostolorum principis. Secunda (ut dictum iam superius est) in honore beati Martini. Tertia uerò, quæ & minor erat cæteris, in ueneratione sancti Seuerini. Quarta autem quæ in modum turris quadrifidæ, in ingressu monasterij altissime ædificata est, benedicta fuit in honore sancti archangeli Michaelis. His itaque expletis, prædictus uir Florus non immemor promissionis, quam Deo uouerat, pergens ad Theodebertum regem, licētiam ab eo expetiit, ut ei regularem liceret suscipere habitum, & peccata sua, quæ plurimam in seculari cōtraxerat conuersationem, ieiunijs & orationibus, cæterisque spiritus fructibus redimere. Quam cum ei rex negare nequiuisset, tristis licet & mœrens, pro eo quòd ab eo separari nollet, permisit illi, quæ deposcebat implere, eumque aliquantis diebus secum in palatio retinens, de uirtutibus, quas per beatum Maurū fieri audiebat, interrogare cœpit, uel qualiter ipse cū discipulis suis in sancta uiueret religione, seu quātus iam fratrum numerus ibi adunatus esset. Quæ cum illi omnia Florus enarrasset, prout ea certissime sciebat rex dixit illi: Si placere hoc ipsi Dei seruo scirem, multum tam eum, quàm locum illum uidere cuperem, eumque nostro regio honorare munere. Cui Florus respondit: Quæratur primùm, si uestræ placet celsitudini, super hoc uiri Dei uoluntas, & tunc demum, sicut ipse ordinauerit, ea quæ uultis, implere poteritis.

Monasterium ab episcopis dedicatur.

Dimittens ergo rex eū, cum in eius osculis diutius immoratus fuisset, dixit ad illum: Quæ cum uiro Dei de nostra ad locum illū inueneris profectione, citius nobis remandare satage. Multum enim uellem, si possibile esset, die quo capitis comam deposueris, ibi præsens adesse. Veniens ergo ad monasterium cum multis optimatibus ac nobilibus uiris, qui eum de palatio regis fuerant secuti, uiro Dei uoluntatem regis aperuit. Qui cum ei respondisset, nll loco officere sed potius in meliorationem eius ipsius ad eum aduentum, quantum ipse intelligere poterat, proficere, certum diem regi Florus, quo ad monasterium uenire deberet, mandauit. Quo cum uenisset, & magnifice ut regiam decebat sublimitatem, à beato Mauro, & congregatione, cuius sanctissimus grex iam quadragenarium excesserat numerum, susceptus fuisset, post orationem in conuentum fratrum pergens, regiamque dignitatem paruipendens, beato se Mauro ac congregationi, regali indutus purpura, humiliter prostrauit, & ut pro illo Dominum exorare dignarentur, lachrymis perfusus precabatur. Cumque uir Dei à pauimento eum eleuasset, rex ait ad eum: Celebre nomē magistri uestri Benedicti, ad nostram olim delatum fuerat notitiā; cuius sanctitatis & uirtutis opera insignia, quæ de illo audiuimus, per uos quotidie fieri, gaudio non modico lætamur.

Quicūque monachus fiebat, comam capitis deponebat.

Rex humi prosternitur corā conuentu monachorum

Tunc rex beatum Maurum petijt, ut fratres eum in suam recipere dignarentur societatem, & nomen eius inter sua nomina scribere: Filiumque suum Theobaldum sancto uiro ac fratribus commendabat attentius, præcipiens ipsi, ut semper deuotus erga locum illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adiutor & defensor existeret. Interrogauitque uirum Dei, quinam illi fratres essent, qui uenerant cum illo. Cui cum nos digito ille designasset, in parte nos stare præcipiens, intuebatur attentius, nomē uniuscuiusq; ab eo sciscitans. Quæ cum didicisset, osculatus est nos deinde omnem congregationem. Videns autem Bertulfum adolescentem inter reliquos fratres stantem, interrogabat quis esset. Cui beatus Maurus cum hunc esse Flori filium iudicasset, uocans eum ad se rex, atque ad pectus suum amplexando stringens, beato Mauro eum attentius amore patris eius comendare cœpit, & ut charissimè ab eo nutriretur, deposcere.

Inde cum omnia habitacula monachorum circumiens perlustrasset, ac conuenienter constructa esse laudasset, ingressus iterum ecclesiam sancti Petri, dedit ad ipsum locum fiscum regium, qui Boscus uocatur, cum omnibus uillis & reditibus, qui ad eum pertinebant. Vocansque Ansebaldum, qui scriptoribus testamentorum præerat, præcepit ei, ut antequàm de ipso monasterio egrederetur, testamentum de eisdem scriberet rebus, ac de anulo eius regali firmaret more concessitque beato Mauro, ut si quid ex illo die apud eum obtinere uellet, ipsumque ei adire placuisset, liberam haberet facultatem introeundi, quocunque eum sciret. Posuit quoque super altare beati Petri pallium preciosissimum, & Crucem auream cum lapidibus ualde preciosis.

Florus autem accedens ad regem, deprecatus est eum, ut præceptum regiæ dignitatis facere iuberet super testamentum, quod ipse de proprijs rebus, quas loco illi tradiderat, scribere rogauerat. Quod rex libentissime annuit Tunc in conspectu regis allata sunt munera non modica in auro & argento, gemmis quoque & diuersarum uestium multiplicitate, quæ idem uir eo die Domino & sanctis eius obtulit. Dimisit & uiginti ex seruis suis liberos, prius eos ditans magnis donis. Deinde ueniens ante sacrosanctum altare, adstante beato Mauro & omni congregatione, rege quoque ex altera parte cum populi numerositate, quæ cū illo uenerat, ac cingulum militiæ, quo eatenus usus fuerat, deponens, super altare misit. Cui, iubente uiro Dei, res primus post eum de coma capitis eius totondit, deinde quicūque ex optimatibus eius uoluit. Rex uerò præ gaudio lachrymas fundebat, congaudens deuotioni animi eius: uocansque ad se nepotem ipsius Flori, nomine Landramnum, dedit per sceptrū regale,

Flori tōdetur caput.

gale,quod manu gestabat,quæcunque Florus patruus eius ex regali possederat dono.

Post hæc sanctus Domini deprecatus est regem,ut domum,quæ hospitibus suscipiendis aptissime omni compendio ac decore constructa fuerat,intrare dignaretur.Quam cum ingressus fuisset rex, antequam uir Dei pedibus eius toto corpore prostratus fuisset, ab eo cum nimio eleuatus pauore,ac inquisitus quid uellet,respondit,dicens:Hæc est petitio, qua uestram uice omnium seruorum Dei, qui in hoc degunt cœnobio,exposco sublimitatem, ut ueniat rex cum seruis suis,& alimenta cibi ac potus,quæ ei deuotione & seruitute sunt præparata monachorum, percipiat cum gratiarum actione. Quod cum rex renuere cœpisset, seque,ne id fieret, humiliter uellet excusare, unus ex consiliarijs eius,uir sapientissimus,nomine Ebbo,dixit ei: Perpendere te domine mi rex conuenit,quorũ deprecatione istam sumere deposceris refectionem: si enim hi,qui ita Deo, sicut tua conspicit celsitudo, deseruiunt,tua aliquo modo tristes effecti fuerint contradictione, Deum propitium habere non poteris. Quod Rex audiens,ilicò quod petebatur annuens impleuit. Cumquè abundantissime cum suis omnibus, qui cum eo uenerant,refectus fuisset,antequàm egredi à monasterio cœpisset, Florum amantissimum sibi uirum ad se adduci præcepit. Qui cum ei monachali iam indutus habitu adductus fuisset,rex usque ad suffusionem uultus lachrymis permotus,ait illi: Gratias omnipotenti Deo pro tua referimus conuersione,sed tibi solicitè procurandum,ac summopere peruigilandum est, ut sicut in seculari constitutus habitu, strenue semper ac nobiliter absque dedecore conuersatus es:ita nunc quoque in hac sanctissima,quam expetisti,religione,sine repræhensione Deo semper placere satagens,proficias quotidie de uirtute in uirtutem quousque Deum deorum in Sion felici cernere possis exultatione.His dictis, diutius in osculis eius immoratus,ac benedictione,quam expetierat, beati Mauri roboratus,Andegauis ipso die reuersus est.

Florus indut⁹ monachali habitu.

Rex à S. Mauro benedictionẽ expetit.

Beatus uerò Maurus altera die ad inuisendum recipiendumque fiscum,quem idem rex ad ipsum contulerat monasterium,est egressus.Cumque per biduum ibi commoratus fuisset,paralyticus quidam,qui in eadem uilla per septem iam annos toto corpore destitutus,in lecto absque sensu iacebat, ei deportatus atque oblatus est.Super quem cùm uir Dei benedictionem suam dedisset,ita sanus effectus est,ac si nihil unquàm mali de ipsa pertulisset destitutione.Inde reuersus ad monasterium, solicitè more magistri sui singulorum secum habitantium mores & uitam perscrutans, ac uerbum uitæ publicè & priuatim eis annuncians, atque antiqui hostis uersutissimas & multiplices insidias detegens, proficere eos ad meliora quotidie hortabatur. A secundo siquidem aduentus nostri ad eundem locum anno,nobiles ad eum uiri conuenire undiquè cœperant,ac se in omnipotentis Dei seruitio tradentes,eius cohabitationem expetere, nonnulli uerò filios suos Deo per eius magisterium instituendos offerre,Vnde factum est,ut uigesimosexto anno fundationis ipsius cœnobij,congregatio centum quadraginta fratrum illic adunata esset. Qui numerus tunc à beato Mauro scriptus,& authoritate tam eius, quàm totius congregationis præfixus atque statutus est, ut nemo deinceps existeret,qui hunc numerum uel excedere, uel minuere unquàm in ipsius congregatione cœnobij ausus fuisset, quoniam eæ res, quæ ibi tum delegatæ erant,tanto fratrum numero in his, quæ necessaria erãt,sufficiebãt,& si amplior esset numer⁹,occasionem patiẽdæ necessitatis forte inferre potuisset.

Sola benedictione S. Maur⁹ paralyticum sanat.

Nobiles confluunt ad uitã monasticam:

Sed ut ad id redeam,unde digressus sum,cum prædictus Florus annis duodecim.mẽsibus tribus, ac diebus totidem sanctissimè,ut nobiliorem decebat,nobilissimus in omni uixisset religione,duodecimo Calendarum Septembrium feliciter migrans ad Dominum diem clausit ultimum. Filius uerò eius Beltulfus quàm perfectus in omni sacrosancta fuerit obseruatione,sequens lectio demonstrabit.

Theodebertus igitur rex, cum quatuordecim annis strenue ac nobiliter Frãcorum gubernasset regnũ Theobaldo filio suo sedem regni post se dereliquit. Qui iuxta patris sui imperium,non minus quoad uixit tempore,tam beatum Maurum,quàm nostram dilexit congregationem. Hic itaque Patris sui sequens uestigia, qui nobiliter locum congregationis huius, cum ibidem ordine,quo supra inseruimus,aduenisset, honorauit, dum & ipse post mortem patris beatum Maurum,ac ipsum locum aliquando uenisset inuisere, contulit & ipse nihilominus ibidem, ut magnificentia regia dignum erat, testamentaria authoritate uillas duas:quarum una uocabatur uilla Fabrensis,altera uerò Vosda. Sed & hic cum paruo tempore regni apicem honorifice cum pace obtinuisset, immatura præuentus morte, Clotario principatus dimisit monarchiam. Qui Clotarius,audita fama beati Mauri, frequenter eum ad se euocans,eius sapientissimis utebatur consilijs. Denique cum aliquando beatus Maurus duos ex fratribus pro aliquibus necessitatibus ad eum transmisisset,ac ipse benignissime omnia, pro quibus ierant,annuisset, inquirere ab eis solicite cœpit, quid uel qualia reges decessores sui nostro contulissent loco. Quæ cum ab eis rescisset,ait.Et nostra, Deo propitio,largitas ipsi non deerit loco,præsertim cum & ampliorem illis tam regni,quàm diuitiarum obtineamus potestatem,& bona operandi à Domino percepimus uoluntatem.

Clotarius solus regnat.

Huius temporibus dum beatus Maurus uillas ac prædia, monasterij curam gerendo & disponendo, circuiret, quadam die in possessione monasterij, cui Gaudiacus nomen est, ingressus refrigerandi gratia, secretiorem locum petijt. Quo cum sederet, & cum duobus monachis,qui cum eo uenerant, psalmos decantaret,nunciatur illi, Ansegarium archidiaconem ecclesiæ Andegauẽsis stare pro foribus, & cum eo colloqui desiderare.Cumque uir Dei ut ingrederetur iussisset,& ille ea,pro quibus uenerat,perorasset,uir Domini sanctus Maurus Simplicium uocans monachũ, ait illi.Virum hunc,qui nobis pro sua reuerentia & affabilitate dudum familiaris effectus est,poculo charitatis potare, ac uino sanctæ dilectionis inebriare, ut spiritales,spiritaliter debemus. Cui cum Simplicius dixisset,Non est quicquam uini nobis,nisi tantummodo in uno paruissimo uasculo,quod ad sellam pendere consueuit,sanctus Domini Maurus dixit illi,Defer illud huc. Cumque allatum fuisset,adiecit,panem etiã huc deferte.Et cum coram eo panem quoque attulissent,signum Crucis contra paruissimum uasculum faciens,dixit,Potens est Deus,qui mensam populo suo in eremo parauit, & aquam in abundantia de petra produxit, etiam nobis seruis suis de hoc paruulo uasculo sufficienter uini ministrare affluentiam.Mirum dictu, penè & incredibile facto, opus est sequutum. Cum enim sexaginta & eo amplius homines ibi adessent,qui tribus uicibus de ipso biberunt uasculo, ita plenum semper repertum est, ac si intactum post primam permansisset impletionem.Hoc miraculum nobis Simplicius, cum ad monasterium cum ipso beato Mauro reuersus enarrasset, Elisco eum similem decreuimus æstimandum, qui paucis de cibarijs plurimos in longum pauit artifices.Ex eo loco cum ad monasterium reuerteretur,obuium habuit in media uia quendam

Signo crucis sanct⁹ Maurus uinũ parui uasculi mirum in modũ multiplicauit.

4.Re.4

dam uirum plebeium, cui cancri ulcus superius occupans labrum, tam nasum, quàm maiorem genarum absumpserat partem. Cuius calamitatem uir Domini miseratus, decontra signo Crucis edito, pristinæ eum restituit sanitati.

Per idem tempus Clotarius Andegauis ueniens, uiro Dei ad monasterium se ire uelle mandauit. Cui cũ à uiro Dei ut ueniret, remandatum fuisset, paucis secum assumptis, ire perrexit. Cumque uenisset, tradidit ad ipsum locum fiscum regium, qui Blazon nuncupatur. Villam etiam quæ Longus campus dicitur, authoritate regia ibi delegauit. Quẽ etiã beat⁹ Maurus deprecatus est, ut regali edicto firmare dignaretur, quatenus congregationi loci illius electionem propriam per succedentia liceret habere tempora. Quod cum præcepto regiæ potestatis iuxta petitionem uiri Dei rex libenter annuisset, comitatus eius benedictione, profectus est.

Vide regiã liberalitatẽ in monasteriũ.

Ex eo tempore beatus Maurus non facile iam de monasterio egredi uspiam uolebat, sed ordinatis præpositis, ac reliquis administratoribus, ipse soli Deo, orationi quotidie ac lectioni uacans, feruentius multo quàm cœperat, deseruire in sancto procurabat proposito. Cumque gregi suo de die in diem incrementa sanctæ religionis in melius augmentari conspiciens, omnipotẽti Deo labijs exultationis sacrificium offerret deuotissimæ laudationis, trigesimooctauo à fundatione ipsius monasterij anno, cum & ad perfectam iã uenisset ætatem, & iuxta prophetiam beatissimi magistri sui, qui post consummatam trinam uicenorum annorum decursionem, mercedem operum suorum à Domino ei recompensandam esse prædixerat, finem uitæ suæ jam propinquare cognosceret, ædificata sibi domuncula iuxta beati Martini ecclesiam, remotiorẽ delegit uitam sumere. Sed quia grex sanctæ congregationis sine rectore, qui super eum solicite intenderet, esse non poterat, conuocans omnem congregationẽ, de substituendo sibi Abbate solicite pertractabat. Cũque omnis congregatio cœnobij hoc in eius posuisset deliberatione, utpotè qui omnes melius, quàm se unusquisque eorum cognosceret, ipse pater sanctissimus Bertulfum, nobilissimum ac perfectissimum in omni religione uirum, quem ipse sanctissimè edocuerat, ad tale onus suscipiendum idoneum esse iudicauit. Cui cum omnis congregatio in tali electione assensum præbuisset, ipse pater sanctissimus in loco eũ sessionis suæ sedere constituens, ac singula ei, in quibus tanti gregis curam gerere deberet, paterno insinuãs amore, intra domum, quæ ei, ut diximus, propè ecclesiam sancti Martini constructa fuerat, se recepit, duobus tantummodo ad sibi cohabitandum & seruiẽdum ipsius congregationis electis fratribus, Primo scilicet atque Aniano. Nobis enim, qui cum eo ueneramus, Bertulfo, quem Abbatem constituerat, solicite adesse ac inuigilare præcepit, ne forte in aliquo à rectitudine regularis tramitis deuiaret.

Rex à beato Mauro benedicitur

Bertulfum sibi successorẽ accipit S. Maurus.

Cumque duos ac dimidium taliter in contritione spiritus & corporis maceratione complesset annos; quadam nocte cum more sibi solito ecclesiam beati Martini intrare uellet, & uota precum ac lachrymarum Domino persoluere, diabolus magna obsequentium constipatus caterua, ab ingressu eum prohibuit basilicæ, dicens Eia Maure qui nos à proprijs deturbare speras sedibus, tam longissimas tibique hactenus incognitas adisti regiones, nunc uidendo ac experiendo nostræ perferes immissionis destituendissimam populationem: Ego enim, prout libuerit, strages diuersarum mortium inferendo, de tuis nunc debacchans triumphabo, ita ut uix aliqui de tanta istic adunata remanere uideantur congregatione. Cui cum uir Domini respondisset, Increpet Dominus in te Satan & in uerbis tuis, quibus mendax es & pater tuus, statim inimicus uelut fumus euanescens, strepitum immanissimum ac terrificum dedit, ita ut etiam ipsi uiro Dei monasterium omne funditus contremuisse fuerit uisum. Quo sonitu fratres expergefacti, ingentique pauore perculsi, stratis ilicò exilientes, signa pulsare cœperunt, ac synaxim cantare nocturnam.

Diabolus S. Mauro insultat.

Fugit cum ingenti strepitu.

Interea cum uir Dei, nimia afflictione ac tædio pro his, quæ audierat, mœrens, ingressus ecclesiam beati Martini, Dominũ precaretur, quo illi certius ea, quæ malignus spiritus ei dixerat, reuelare dignaretur, angelus Domini ei continuo, cãdidissimo amictus habitu adstans, dixit. Quid dilectissima Deo anima tanto mœrore pro his, quæ à Deo agi disposita sunt, afficeris? Nam diabolus, licet totius caput obtineat mendacij, multa tamen conijciendo, de ijs præcipue quæ frequenter est expertus, prænoscit. Vnde scias eum non sua uoluntate, sed imperio Dei ea quæ tibi prodidit, retulisse: nam aliquo modo uerum est, quod audisti. Pars enim huius congregationis maxima, infra breue tempus colligetur ad Dominum, ut ab ipso præfixum atque præ ordinatum est. Sed non propter hoc ipse, ut asseruit, de aliquo istorum uel ad modicum triumphabit: Tuis enim admonitionibus & exhortationibus instructi, paratus unusquisque, uocationis suæ diem expectabit gaudens. Quos cum omnes moderno obeuntes tempore præmiseris felix, ut promeruisti, felicior subsequeris.

Angelus Domini S. Maurum cõsolatur

His dictis, uisio angeli adstantis & alloquentis ablata est. Sanctus autem Domini facto mane, omni congregationi cuncta, quæ uiderat, per ordinem enarrauit. Deinde paterna erga eos usus solicitudine, taliter illos allocutus est, De his, quæ serui Dominum uelle cognouerint, si aliquo modo tristari cœperint, uoluntati Domini contraire ipsa sua uidentur tristitia. Et ideo quia ipse mortalibus terminum finiendæ illius posuit uitæ, qui præteriri à nullo natorum ualet: sed ex eo quo primis hominibus mortem minatus est, ira eius in hoc irreuocabili permanet sententia: nos, quibus quo uoluit ordine dies huius uitæ in proximo finiẽdos esse patefecit, maculas commissorum facinorum lachrymis pœnitentiæ, & maceratione tergamus corporis: & sicut propheta admonet, scrutantes solicite uias operis nostri, præueniamus faciem Domini in confessione, ut atria supernæ ciuitatis in hymnis ualeamus intrare confessionum, eiusque claritatem cum sanctis omnibus reuelata facie perpetuò contemplari digni inueniamur. Et quia dilectissimi fratres, nunc tempus adesse cognouimus, ut incipiat iudicium de domo Domini, iudicia eius, quæ aliquando quidem occulta, nunquàm tamen sunt iniusta, reuerenter, ut seruos boni Domini decet, suscipientes ac perferẽtes, sursum erectis adoremus cordibus, summopere procurantes, ne qua minus perfecta nos accuset actio, ac attentius inuigilantes, ne calcaneo nostro tẽtator insidiãs, *musipula nos deceptionis in uia hac quã iã undecima ingredimur hora, illaqueare possit.

Thr. 3

Psal. 94.

**muscipula*

Hac exhortatione & admonitione sancti uiri ita omnis congragatio ad horam ultimam liberè expectandam, præparare sese cœpit, ut omnes, qui illo tempore ab hac uita de ipso loco migrauerunt, cœlestem ascendisse ad patriam, nulli dubium sit. Factum est autem, ut infra quinque menses, centum & sexdecim ibi morerentur fratres, nec plus de tanto grege, quàm uigintiquatuor remanerent monachi. Inter quos etiam tunc Antonium & Constantianum comites & socios nostros sepeliuimus. Expleto autem tanto numero, eo tempore, in eodẽ loco mortuorum, dolor lateris grauiter beatum inuasit Maurum. Qui lãguore ingra

Per multi fratres intra menses 5. moriuntur.

uescente,

uescente, quadragesimoprimo aduentus sui ad eundem locum anno, octauodecimo Calendarū Februariarum die, ante altare beati Martini, super cilicium stratus sui decubans, cum exitum suum uiuificorum munisset perceptione sacramentorum, adstantibus qui relicti fuerant discipulis, migrauit feliciter ad Dominum, sepultusque est in eadem basilica ad dexterā partē altaris. In quo loco, meritis & orationibus eius, multa magnifica & admiranda operatur Deus ad laudem & gloriam nominis sui.

S. Maurus exit è corpore

Post obitū denique ipsius sancti uiri, cum ego unà cum Simplicio, sicut ipse nobis ipso die depositionis suę præceperat, ad nostrum decreuissem reuerti monasterium, uir Domini Bertulfus nos obtestando deprecatus est, ne illum quoad uiueret, desereremus tempore. Quem cum offendere pro sua sanctitate ausi non fuissemus, per biennium, quo superuixit, cum illo morati sumus. Quo defuncto, cum Florianus totius religionis uir, ac filius ductoris nostri Harderadi, qui à beato Mauro nutritus fuerat, ei in monasterij regimine successisset, ac nos multis precibus retinere uoluisset, reuersi ad uos, ô sanctissimi Patres, Deo gubernāte sumus: atque hæc uestris obsecundantes imperijs, de uita & conuersatione seu uirtutibus beati Mauri, imperito licet sermone conscripsimus. Dies autem uitæ B. Mauri ita supputantur. Oblatus est Deo ac traditus beato Benedicto, cum duodecim esset annorum: Habitauit cum eo uiginti annis: Commoratus est in monasterio suo, quod ipse ædificauit, annis quadraginta, diebus quatuordecim. Qui simul fiunt anni septuaginta & duo, dies quatuordecim. Per omnia benedictus Deus, qui regnat in secula, Amen.

Bertulfus moritur.

VITA S. BONITI ARVERNORVM Episcopi, scripta ad beatissimos Patres Adelphium & Eucherium, illis ita iubentibus. Qui autem uitæ huius author est, nomen quidem suppressit suum, sed in prologo testatur: Illidij & Galli Aruernorum episcoporum & confessorum luculento stylo eam haberi exaratam. Porrò in gratiam lectoris nunc demum paraphrasticos reddita est per F. Laurentium Suriū.

15. Januar. *Genus Boniti.*

Originem traxit Bonitus ex inclyta Aruernorū stirpe, patre Theodato, matre Syagria, qui ad Romanos Senatores suos referrent natales. Prius autē quàm in hanc esset lucem editus, sacerdos quidam, Fregio nomine, fertur ad eius parentum uenisse ædes, atque à genitrice illius cum magno acceptus gaudio, & pro more rogatus, ut ipsi bene precaretur, his uerbis esse usus: Tu mihi benedic Dei sacer ac uenerabilis Domine. Quæ uerba tacite secum expendens Syagria tandem ex sacerdote percōtatur, quid illa sibi uellēt. Tum Fregio: Non equidem, ut tu putas, à te petij benedictionem, sed ab illo, quem gestas in utero, quippe quem diuinitus uideo ad summum uocari sacerdotium. Illa his exhilarata, Quæso te pater, inquit, ut tuis precibus eueniat, quod dicis. Posteà ubi natus puer adoleuit, in Aruernorum urbe traditur literis imbuendus, subinde etiam iuri ciuili dat operam, facileque cæteros condiscipulos ipsi coætaneos eruditione antecellit. Porrò eius parente defuncto nō absque Dei uoluntate & prouidētia, in regis aulam & ministeriū se cōtulit: cui cum inprimis charus esset, ab eo pincernarum princeps institutus est: nec multo pòst à regis manu accepto annulo, illud est officij adeptus quod Referendarijs, ut uocant, attribuitur. Quo ille quidem tam accurate & splendide functus est, ut & principi & cunctis proceribus gratus atque præcipue charus haberetur. Erat autē eleganti corporis forma, sed mēte pulchrior, & castitate cōspicuus. Nec multū intercessit temporis, cùm illi à rege magnus delatus est honor & gratia. Eo autē rege defuncto, apud eius quoquè successorem in tanta fuit gratia, ut præfecturam Massiliensem primæ prouinciæ illi demandarit, ubi sanè causas ipsi commissas ea ratione perorauit, ut non tam iudex, quàm sacerdos esse uideretur. Neque enim, ut more illic comparatum erat, homines uenundari, aut exilio mulctari, uel captiuos detineri unquàm iussit, sedes potius, si quos reperire posset uēditos, uti semper consueuerat, redimere atque ad sua remittere studuit. Inter hæc autē uacabat ieiunijs, ut iam non uni, sed plurimis summo sacerdotio dignus uideretur. Erat sermone lenis, inter discordes mansuetus, pacisque conciliandæ studiosus.

In aulam cō fert.

Eius humanitas in reos.

Per idem tempus eius germanus frater Auitus pontifex, uir & humanioribus & sacris literis instructus, & omnibus diuinis officijs præpotēs, quindecim ferè aut eo amplius annis præclarè Aruernensem gubernauit ecclesiam, tandemque correptus morbo, cum extremum cerneret aduentare uitæ suæ diem, cōsentiente ipsi ecclesiæ, Bonitum uirum Dei cum primis idoneum successorem, sedisque suæ dignissimum* indicauit sacerdotem. Missa autē ab illo ad regem legatio est, ut is authoritate regia electioni Boniti suum quoque calculum adijceret. Eo tempore sub Theodorico rege Pipinus, magister equitum, curam palatij & regni gerens, cuncta ferè pro suo moderabatur arbitratu. Non defuit hac in re consensus regis, Domino illius cor permouente, qui ecclesiæ suæ opportunum pastorem, & aduersus immanis beluæ rabiem defensorem parabat. Reuersis itaque legatis cum gaudio, uir Dei Bonitus summa omnium uoluntate, lætitia & fauore, in cathedra est collocatus. Ille uerò suscepto episcopatu, cum esset uir prudens, non honorem, sed onus impositum sibi arbitrabatur. Itaque nō ocio se dedit, sed cursus sui auxit laborem, ieiunijs, orationi uigilijs incumbens, lectioni quoque & silentio atque remotioris loci solitudini, idque Quadragesimæ præsertim tempore, ita studens, ut non modo episcopus dignissimus, sed etiam monasticæ uitæ professor iure dici posset. Ieiunabat biduo, triduoque interdum uerò etiam quatriduo eū māsisse ieiunum cōperimus.

Designatur Aruernorum antistes

Is Pipinus fuit Caroli Martelli pater.

Quodam tempore dum nimio æstu populum suum defatigari cerneret, maximè quòd etiā magna flumina calor uehemens torreret, timens ne ciuitati suæ periculum crearetur, tanquàm pastor bonus ab omnipotenti Deo remedium poposcit, simul admonens suos, ut ad ecclesiam omnes conuenirent, & instar Niniuitarum pro uiribus quisque biduano aut triduano se ieiunio afficerent, Deique misericordiam supplices postularent: si qui uerò id nō possent, in pane & aqua, uel saltem ad Solis occasum usque cum cordis contritione ieiunarent. Non est autem uir sanctus suo fraudatus desiderio. Cū enim iuxta morem crux è templo sacerdotis manu efferretur, & beatissimi leuitę ac martyris Laurentij ecclesiam essemus ingressi: peractis à sancto episcopo, quæ ad Dei pertinent ministeriū, repēte Austro flante densissimæ nubes cœlū omne operuerunt, eadéq; nocte tāta uis imbriū è nubibus sese effudit in terrā, ut postera luce ægre potuerit uir Dei cū plebe inde procedere. Cūq; tātas cōficiēdi itineris difficultates sibi obiectas uideret: sacerdotū ipsi adstātiū fidē explorare uolēs, Quid uobis, inquit, uidetur? Cernitis

Iona 3.

Cernitis nimirum, quàm sit præ imbre difficilis egressus. Quibusdam autem respondentibus, satius esse citra laborem intra templi ambitum psalmodię & hymnorũ modulationi immorari, quàm ea pluuiæ tempestate madefieri, uir Dei ad Bobonem uirum reuerentissimum & Magnilocensis monasterij abbatem conuersus, Tu quidem, inquit, nobis quid sentias, depromere ne graueris. Tum ille, ut semper erat solitus, reuerentissimè atque constantissimè sic respondit, Quãdoquidem Dominus etiam immerentibus nobis tantam impendit misericordiam, æquum est, nos in cœptis non modo persistere, sed susceptos etiam cumulare labores. Hoc respõso exhilaratus uir sanctissimus quòd rectè consuluisset, tam per seipsum, quàm eundem Abbatem magis magisque plebem adhortatus est, ut inchoato operi perseuerante insisterent. *Quatriduo ieiunat.* Ipse uerò pro more suo, quatriduano se ieiunio afficiens, in oratione pernoctabat, idque tanta cum humilitate, ut posset ei aptari illud Psalmographi, Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, *Psa. 83* & si quis rei ignatus, in templũ esset ingressus, episcopum minimè crederet illic adesse, & quidam etiam in psallentis pedes impingerent.

Gratia lachrymarũ. Lachrymarum tanta ei gratia aderat in diuinis officijs, ut capitis tegmen ex earum infusione madere quadam sui parte uideretur. Peregrinos lætissimus excipiebat conuiuio, nec, iuxta Apostolicam admonitionem, *Iac. 2.* pauperi præponebat diuitem, sed sordidis induto uestibus, annulos gestanti anteferebat: nec quenquam omnino mendicum, quantum quidem in ipso erat, à se uacuum discedere patiebatur. Sacerdotes & fratres feruẽter amabat in Domino, eisque crebro sacrorum canonum decreta proponebat, adhortãs, ut caste & digne Deo uiuerent. Curabat etiam, ut presbyteri idonei ad populum sacras haberent conciones, eumquè docerent & formidare gehennæ supplicia, & ad cœlestem patriam adspirare. Interim uerò maiori inflammatus feruore spiritus, timens ne propter sacerdotium à germano fratre, ut supra dictum est, ipsi delatum, graue quandoque apud Dominum iudiciũ experiretur, cupiensque sanctorum Apostolorũ insistere uestigijs, qui relicto patre cum retibus & naui, Dominum Iesu secuti sunt, *Mat. 4* adijt quendam celeberrimũ Dei famulũ Tillonem, cognomento Paulum, ut cũ illo comunicato cõsilio, animi sui propositum posset explere. Cumque ad eius monasterium peruenisset, cum ingẽti gaudio atque officiosissimè à fratribus susceptus est, Deinde perductus ad Tillonem hominem Dei, post longa colloquia ad id deuoluti sunt, quod cum illo tractare constituerat sãctus episcopus. Ambo igitur facta inquisitione, & sancto inflammati spiritu, Nihil, inquiũt, melius, quàm quod temere cõtra sanctorum Canonũ instituta usurpatum est, abdicando reijcere. Nec immemor sanctus episcopus euãgelicæ illius sententiæ. *Matt. 19.* Omnis qui reliquerit domũ, aut agros, & cũcta quæ possidet, propter nomen meũ, cẽtuplũ accipiet, & uitã æternã possidebit, apud se planè deliberauit, nõ modo sedẽ, sed & patriã & parẽtes spõte exulando deserere, quod quidẽ ut ab illo gestũ sit, suo loco referemus, nũc nõ pauca annotanda sunt miracula, quæ illo in loco Dominus efficere dignatus est.

Resurrectiõis Dominicæ illucescẽte die, rogatur illũ fratres, ut Missarũ solẽnia apud illos perageret. Cũ igitur ex more ad arã manus aqua ablueret, uenerabilis pater Adelphius, tũc adhuc Leuita, sed postmodũ ante dicti Bobonis uiri Dei in Magnilocẽsis monasterij regimine successor, qui id temporis ad altare uiro Dei assistens, Diaconi fungebatur officio, quidã fratrem nõ cõmoda affectus ualetudine, Audemarus nomine, petijt à Leuita, ut aquam, qua sacerdos Domini manus abluerat, ipsi potãdã præberet. *Vis aquæ qua manus abluerat.* Qua hausta, illicò se sensit pristinæ redditum incolumitati, sed itque lætus ad mensam cũ fratribus. Aliũ quoque eiusdem monasterij fratrem, Narholenum nomine, eadem aqua utentem quamplurimi asseuerant febris ardoribus leuatum. Et hæc quidem, quæ suprà commemorauimus, ex uenerabilis patris Adelphij relatione didicimus, cæteraque nostro studio in his paginis exarata illo rogante & approbante conscripsimus.

Cum autem ex illo monasterio sacerdos Domini ad sua remearet, quidã in itinere claudus quo poterat conatu à tergo illum subsequens, his uocibus compellabat, Expecta Domine, expecta. At uir Dei illius calamitatis misertus, paululum substitit, nesciens, quid sibi uellet homo. Claudus autem, Quæso, inquit, Domine, ut impositione manus tuæ sanes hunc morbum meum. Ille uerò subridens, Non quidẽ recuso, inquit facere quod petis, sed perinde ex meo contactu es salutẽ cõsecuturus, ac si bos te pede attingat. *Claudum sanat.* His dictis, locum morbidum signo Crucis munit, & æger sospes mox & incolumis discedit. Hæc autẽ quæ iam diximus, uir fidelissimus, sãcti episcopi cubicularius, Donno nomine, se uidisse testatus est, Bonitus quoque uir industrius, & in antedicta ecclesia sacrarij custos atque presbyter, curiosius postea inquirẽs, cõperit hominẽ illum Dei gratia illo incommodo liberatum.

Alio die cùm uir Dei iter ageret, duo dæmoniaci obuiam illi uenere, obsecrantes eum, ut ipsis cõfirmãdi eos gratia manus imponeret. Ille autẽ ignarus dæmoniacæ occupationis, qua tenebantur, orans & manus eis imponens, cœpto perrexit itinere. Porrò qui cum illo erant, post tergum respectantes, atque accuratius rem explorantes, uident illos misso sanguine à dæmonum infestatione absolutos. *Item duos dæmoniacos.*

Per idem tempus fama uiri Dei intantum iam increbescente, ut non in uicinas duntaxat urbes, sed et ad mare usque in insulam Britannorum sese diffunderet, mulier quædam in eadem insula, Blada nomine quæ iampridem utroque orbata lumine, & manuum ac pedum officio destituta fuerat, cum die quadam peregrini gentis suæ in eius domum hospitij causa diuertissent, eamque tam malè affectam cernerent, ab eis his uerbis appellata est, O mulier, si nostris dictis fidem accommodes, & Boniti Aruernorum episcopi intercessionem apud Deum ambias, nos sine ulla ambiguitate credimus, sanctum uirum posse hisce tuis incommodis mederi. Illa uerò huiuscemodi exhilarata sermonibus, educi sesẽ in locum remotiorem iussit *Cæca curatur.* ibiquè orationi incumbens, simul ut è terra surrexit, & oculorum lumen, & membrorum aliorum se sensit recepisse integram sanitatem. Tum illa ob uiri Dei merita hæc sibi beneficia diuinitus contigisse intelligẽs, relicto proprio solo, relictis parẽtibus suis, ad beatũ uirũ properauit, cũque iuxta urbẽ Aruernorũ iam peregrina incederet, uirũ Dei præter omnẽ expectationem, ad Rubiacense monasterium tum uisendi, tũ consulendi causa eũtem, obuium habuit. Situm illud monasterium est intra montes, haud procul ab urbe, paterque ad illud aditus ab Oriente. Videns autem illum mulier, humili & submissa uoce eum compellat, seque peregrinam & eius fama permotam eo aduenisse dicit. At uir sanctus, ut eam aliũde eo accessisse animaduertit, paululum substitit, & quid sibi uellet perquisiuit. Tum illa ex ordine aduentus sui causam explicat, eumquè apud præpotentem Deum salutis suæ authorem proclamat. Episcopus uerò eius fidem & deuotionem miratus, iussit eam secum ad monasteriũ abire, ipsiusque monasterij matri, suæque nepti eam in cœtu uirginum commendauit, ubi illa quidem ali-

quandiu

quandiù morata est, sed post discessum beati uiri, in Britanniam reuersa est.

Nodobertum sibi substituit. Ea tempestate sanctus episcopus uirum DEI Nodobertum cū primis excellentem & industrium, genere nobilem, ingenio ualde perspicacem obsecrauit, ut ipsi successor, & plebi ipsi commissæ rector, patriæque defensor esse uellet. Missi autem sunt ad regem legati idonei, qui illud negocium agerent, putà, Cantinus archidiaconus, & aliquot eius comites bene digni. Illi ubi ad uirum DEI, re confecta, sunt regressi cum magno omnium fauore Nodobertum sua in cathedra reposuit.

Fit monachus Inde uerò ad Magnilocense profectus cœnobium, in sanctæ religionis habitu, sicut semper optauerat, illic aliquandiù permansit. Locus autem ille est ab hominum consuetudine remotus, tamque ad uacandum ueræ philosophiæ accommodus uidetur, ut omnes eum sui nominis uindicem affirment. Nam undiquaque collium præsidio munitus, & nemoribus amœnis est obsitus, amneque rigante herbæ comantes germinant, & contra cœnobij hortulum prata uiridi facie læta patescunt: quem largum ab Austro aditum tri plici itinere portæ communiūt. Sole autem suos spargente radios, sanctorum martyrum aulæ splendescunt. Insignis emicat beatissimæ semperque uirginis Mariæ turris, cæteris celsior, Apostolorum quoquè ædes fulget eximiè, sanctorum nitent aræ, columnæ prisco sculptæ more sese subrigunt, miroque artificio cameræ ligna celata uisuntur: pluraque illic habentur alia, locum omnem mirifice exornātia. Vnde tibi gratias agimus omnipotens pater, quem cum filio & spiritu sancto unius substantiæ confitemur. Hunc autem locum iam pridem Genesius nobilissimus pontifex in solo proprio uoluit esse monasterium, eique patrem præposuit uenerabilem uirum Euodium, qua tēpestate hæresis Nouatiana, siue incuria, siue ignorātia quorundam, in Aruernorum irrepsit urbem, impurum quoque Iouiniani dogma illic extitit. Contra quas hęreses in eodem Magnilocensi monasterio edita extat Epistola, quam fortassis operæ precium fuerit quandoque in lucem proferre.

Hæresis Nouati & Iouiniani apud Aruernos.

Apoc. 10. Vt enim ex parte iam cernimus, ante aduentum immanissimi illius Antichristi, qui Euangelium Christi Iesu destruere & doctrinā Apostolorum eius perdere, multas oportebit hæreses emergere. Nā quod de duabus gētibus Gog & Magog illum antecessuris scripta diuina pronunciant, B. Hieronymus non ita uult accipi, tanquàm hæ speciales quædam gentes futuræ sint: sed per Gog, hæreticorum principes: per Magog, eos qui illorum suscepere doctrinam, uult intelligi. Sicut autem catholicis & bene fidelibus ad summam quandoque cedet gloriam inuicta in fide constantia: ita illi, qui hæresibus se sinunt deprauari, in æterna æstuantis gehennæ supplicia protrudentur. Sed his obiter insertis, ad narrationis ordinem reuertamur.

In 38. c. Ezechielis.

Cum DEI sacerdos aliquantisper illic demoratus fuisset, relictis patria & parentibus, rebusque omnibus per monasteria & ecclesias distributis, Romam iter intendit, sacra Apostolorum uisitaturus limina, & pauperem CHRISTVM sectaturus. Relicto igitur Aruernorum solo, Lugdunum peruenit, solitisque insistens pietatis operibus, Lugdunensem Pontificem & Burgundionum principem adijt, illosque ad pacem & concordiam reuocauit. Hærebat interim ad tempus aliquod in monasterio, quod Barbaræ Insulam uocant, quædamquè illic memorabilia atque iucunda miracula effecit. Nam die quodam proficiscente illo per Ararim fluuium, qui cum illo erant, mœsti inter se conferebant, quòd pro illo die nihil escarum ipsis suppeteret. Quod ut uir sanctus audiuit, diffidentiam illorum arguens, Si fidem, inquit, haberetis, non difficile esset præpotenti DEO citra moram ullam nobis præbere res ad uictum necessarias. Necdum ille sermonem absoluerat, & ecce è flumine piscis in nauim præter omnium expectationem insiliens, illo die sufficiens eis exhibuit alimentum. Quadam etiam nocte cum ad nocturnas uigilias surrexisset, lumen in ea basilica, ubi solitus erat sacris incumbere uigilijs, extinctum est. Eius autem ministro ignem quærente, unde lampadem rursus accenderet, nec tamen inueniente, sacerdos Domini ad lampadem accedens, lumen restituit, atque ita omnibus, qui illi aderant, lætitia perfusis, unà cum illis ad DEI cultum pertinentia peregit. Et hæc quidem audiuisse se testatus est reuerendus Abbas Arnoldus, qui hoc in itinere sancti uiri comes fuit.

Alio quodam tempore pueri sancti pontificis piscatum iuere, & tota die omni frustrati spe sua, nihil capere potuerunt. Itaque ad monasterium reuertentes obuium sibi cōspiciunt uenerabilem Abbatem Adelphium, cuius est iam ante habita mentio, quique id temporis uirum DEI ex deuotione hactenus erat comitatus, eiusque se ministerio tradiderat. Is ergo ait ad illos: Cur adeò mœsti reuertimini, nec quicquam uobiscum adfertis? Respondentibus illis, se nullum omnino piscem comprehendere potuisse, ille rursus ait ad eos: Ite ad fluuium, & in fide beati uiri mittite rete. Credo enim per eius merita mœrorem uestrum, præstante omnipotente DEO, in gaudium mutatum iri. Obtemperant illi continuo, & ad flumen pernici cursu reuertuntur: missoque in aquam reti, piscem attrahunt, eumque cum ingenti gaudio deferunt ad episcopum.

Postea ubi ad Agaunense monasteriū uir Dei peruenit, sanctorum implorauit patrocinium: fratrum quoque orationibus se commendans, non paruam illi cō tulit elemmosynam. Id uerò non ibi duntaxat, sed ubicunque toto illo itinere sacrum aliquod reperisset monasterium, ita præstitit. Denique in Italiam ingressus, à rege Longobardorum & deuote & amanter acceptus est: qui cum uiri DEI colloquijs frueretur, audit ad se referri, urbem ab exercitu obsideri. At ille mox exiliens, iubet suos arma capescere, secumque contra hostes dimicaturos, esse paratos ad pugnam. Conuersus autem humiliter ad uirum DEI, Quæso, te pater, inquit, ut pro me Domino preces offeras. Nam mihi res est cum hostibus meis. Liceat mihi tua intercessione ex illis palmam referre. Mox inde urbem egressus, prælium cum hostibus inijt. Adeò uerò partibus Ariperti (ita enim ille rex Longobardorum uocabatur) fauit uictoria, ut multis cæsis atque prostratis, rege quoque in inguine uulnerato & capto, cum magno tripudio ad uirum DEI redierit, eique pro precum illius suffragijs gratias agens, denuo se eius orationibus commendarit multa cum humilitate, & in regno suo res necessarias illi præberi curauerit.

Implorat sanctorum patrocinia.

Is regnauit circa annum Christi 706.

Inde autem profectus uir DEI, ubi ad maris litora accessit, nauim conscendit: feruescente autem mari, cum fluctus tumescentes quibusdam comitibus mortis terrorem incuterent, maximè quòd aliæ naues iam disiectæ essent, ita ut uix pauci mortales litus possent attingere: blandè suos consolari, cœpit. At illi nihilominus partim mortis metu in naui se pronos prosternebant, partim res quas intulerant, pro exoneranda naui in mare iactabant. Sed opposuit se uir DEI, Nolite, inquiens, isthuc facere: præstat has res uel nobis

bis

bis egentibus, uel pauperibus conseruare, simul autem ad cælum attolens oculos, & tacitus imbrem lachrymarum effundens, pro salute omnium Dominum obsecrauit. Eodem autem temporis puncto, undarum impulsu nauis à litore longius protracta est: Ita ergo Romam tandem perueniens & sanctorum Apostolorum martyrumque loca circunquaque perlustrans, eorum sibi patrocinium atque suffragium supplici & inæstimabili deuotione poposcit. Ad extremum non paucos captiuos redimens, secum reduxit.

Sacra Roma loca inuisit.

Cum autem ex Vrbe discessisset, & Clusinam peruenisset, cæca quædam mulier ab eius ministris petiit, ut aquam, qua eius essent lotæ manus, sibi darent, quo illa suos remedii causa posset oculos abluere. Et illi quidem eius precibus cupiebant satisfacere, sed ecce uir D E I aquam, qua erat ablutus, in terram effundi iubet, ita ut uix guttam inde suffurari possent. At eam ipsam tamen mulieri porrigentes, hortabantur ut in basilica S. Petri, quæ in urbe illa erat, postera nocte cum ea aqua uigilaret, atque manè indè oculos cum fide, sicut petierat, contingeret: Credimus enim, aiebant, in tibi salutem allaturum. Abiit mulier, & ut iussa erat, faciens, lucem optatissimam sanis iam oculis adspexit. Itaque ad comites uiri D E I cum multa annona uenit, gratam se exhibere uolens reddita sanitate, & D E V M pro sancti uiri meritis laudans ac benedicens. Porro sanctus episcopus uidens illius erga peregrinos beneuolentiam ac liberalitatem, eius deuotionem probauit, suaque eam benedictione impertiuit, qua percepta, mulier ad suas ædes abiit. Nemo enim ex uiri Dei comitibus miraculum, quod illo ignorante contigerat, ei ausus fuit indicare.

ægros oleo iubet ungi.

Cum autem multa iam infirmorum turba eum ubique prosequeretur, ille ubicunque poterat, in hospitiolum sese abdidit, iactantiæ uirus summopere deuitans, ægros autem oleo, quod ex beati Petri sepulcro pro benedictione assumi iusserat, ungi mandauit. Mox autem percepta salute, cum Dei laudibus illi ad propria discedebant. O beatum sancti uiri commercium. Dedit terrena, & recepit cælestia, pauper rebus, sed uirtutibus locuplex.

Per id tempus nihil iam illi supererat, quod posset pro eleemosyna elargiri, adeoque iuxta Euangelium sese expoliarat, ut ne duas quidem, quibus posset indui, tunicas haberet, liceretque ei dicere cum beatissimo Apostolo: Argentum & aurum non est mihi, sed interim diuinis diues uirtutibus, curationis beneficium multis impendebat. En quod à Saluatore in Euangelio promittitur. Qui reliquerit omnia propter nomen meum, centuplum accipiet & uitam æternam possidebit. Centuplum accipiet, qui in sanctitate & diuina charitate firmus atque fundatus, ad perfectionis culmen ascendit, ut posset dicere cum Apostolo. Nostra autem conuersatio in cælis est, non sicut plerique solent, eum qui reliquerit omnia, etiam in hoc seculo centuplum recepturum in honoribus aut rebus terrenis & postea uitam habiturum æternam. Neque tamen id ita dictum quis putet, quasi ignorem etiam sanctos uiros in hoc seculo ad honores & dignitates esse prouectos. At illi id non arbitrantur retributionis præmium, sed officium & dispensationem: quemadmodum neque hic sanctus Domini sacerdos, qui multa pro Christi amore reliquerat terrenum aliquid postea uel expetiit uel obtinuit, sed centuplum accepit, quandoquidem perfectionis gratiam adeptus est, uitamque modo sempiternam possidet cum beatis omnibus in gloria patriæ cælestis. Post hæc autem uir Dei Lugdunum reuersus, quatuor annis illic permansit, in sanctis operibus iugiter perseuerans.

Lu. 10 *Act. 3.* *Matt. 16.* *phil 3.*

Cum autem obitus sui diem ex diuina reuelatione iam impendere cognosceret, cum successore suo, & quidem æmulo, pacem fecit, neque post multos dies lecto decumbens, podagræ molestia increscente, ad extrema perductus est. Adspirans autem ad cælestia, antequam Domino redderet spiritum, fenestram cellulæ, in qua quiescebat, iussit patefieri, & solito oculos lachrymarum imbre perfundens, psalmum, qui ea hora, iuxta morem canendus erat, inchoauit, atque in Domino feliciter obdormiens, cælorum arcana penetrauit, in omnem æternitatem eorum consortio fruiturus, quorum uitam & mores expressit in terris.

Domino spiritum reddit.

Porro cum ex more ad sepeliendū alijs deducentibus quidam Paralyticus accessit, atque ex sacri corporis præsentia integram sibi sensit corporis reformatam sanitatem. O uirum beatum, qui eximia Dei ornatus gratia, & hic præclara nobis ad imitandum uirtutis reliquit exempla, & illic apud Deū pro culpis nostris perpetuum præstat patrocinium. Reliquit in terris omnia, ut tanquam nihil habens, in Christo omnia possideret. Luxit in hac uita temporaria, ut sempiterna cum angelis lætitia perfrueretur. Parentum nobilium aliorumque sodalium adspectu & consuetudine pro Christi amore sibiipsi ultro interdixit, ut in beatorum omnium iucundissimam sodalitatem recipi mereretur. Hic ad tempus uoluntariam complexus paupertatem & inopiam & in ipsa egestate laudans nomen Domini, deinceps & hic & illic diues est, hic coruscans miraculis & uirtutum signis, illic immortali affectus gloria. Hunc sibi proponant imitandum proceres, ad huius exempla se componant Christi sacerdotes. Huius beati uiri mortificationem spontaneam, & frugalitatem atque parsimoniam, etsi fortasis imitari non possumus, omnes tamen suspiciamus & cum lachrymis ad memoriam reuocemus. Mirentur alii sane in eo uirtutes & signa, quæ per eum Dominus dignatus est ostendere, ego quidem nihil tam puto admiratione dignum quam eius longanimitatem & inuictam constantiam atque patientiam, maxime cum Dominus noster Iesus C H R I S T V S suos discipulos a se discere iubeat, ut sint mites & humiles corde. Atque utinam hanc gratiam suis ille nobis precibus apud Dominum impetret, & quod nostris meritis non ualemus, eius patrocinio assequamur.

Matt. 11.

Iam uero in Lugdunensi territorio sacris beati uiri ossibus in archa conditis, illius succesor * Nodorbertus præsul, eius uel exilii, uel erga se beneuolentiæ contemplatione permotus, legatos ad beatissimum uirum Godinum Lugduni episcopum misit, qui sacrum corpus repeterent. Legati postquā mandata sua exposuerunt, tale ab episcopo responsum tulere. Mihi sacrum beati uiri corpus à Deo commendatum est, non patior me meosque tanto munere priuari. Illi igitur non sine magno animi dolore passi repulsam ad suum antistitem redeunt, & quid Lugdunensis pontifex respōderit, exponunt. Quos ille blande consolans, Et mihi, inquit, eadem nocte, qua uos Lugdunum estis ingressi, uir Domini per uisum apparuit, ueste, qua aliquando uti solebat, indutus, meque his compellauit uerbis: Quid agis frater? Nodoberte? Putas ne idoneam te sui gregis curam gerere? his que subiunxit: Noli meam modo interpellare quietem. Nam ubi mihi redire uisum fuerit,

** Norbertus.*

ego id significabo. Ex his ergo uerbis certior factus fui uos nullum petitionis uestræ effectum esse consensuros.

Postea uero iam ad Aruernensem episcopatum promoto uenerabili uiro Proculo, dignum ille suo munere suscepit opus. Nam B. Mauritii ædem cernens omni ex parte deformem, quædam etiam illius diruta, miro modo non solum in priorem illam restituit statum, sed etiam ad eius splendorem non parum adiecit. Simul etiam cum clero & populo communicato consilio, denuo mittendos decreuit, qui B. Boniti corpus repeterent, ut eius præsentia urbs muniretur, & S. Mauritii templum magis etiam nobilitaretur. Eodem autem tempore cuidam sanctus pontifex in eadem S. Mauritii ecclesia in somnis apparuit, dicens: Vade, & dic cofratri meo Proculo episcopo: Hoc atque hoc in loco (simul indicans, qua uia esset sacrum corpus eius inferendum in templum) ita se gerat. Quibus auditis, nihil iam hæsitans Proculus antistes, ad sancti Boniti reliquias repetendas dignos ablegauit presbyteros, putà reuerendum Adelphium, monasterii Magnilocensis abbatem, Eualdum Volnicensis cœnobii patrem, Moderatum Teclatensis monasterii rectorem, una cum reliquis sacerdotibus & monachis, quos rei exequendo negocio idoneos est arbitratus. Qui ut ad Fulcoaldum uirum industrium, tum temporis Lugdunensem episcopum, peruenere, eique sui aduentus causas exposuere, ille ait: Diuinam imploremus uoluntatem cui nemo potest resistere, & si ille uestris precibus propitius fauet & annuit, ego sane uobis reluctari non potero. Hoc ubi nostris responsum est redditum, indicto ieiunio, sanctorum circunquaque ecclesias adiere, illisque intercessoribus, à Deo, ut uoti sui compotes fierent, cũ magna cordis contritione obsecrarunt, ueriti scilicet haud parum, nè spe frustrati sua, casso labore ad sua ua cui redirent. Die illo ita tranlacto, optabamus in illo monasterio, ubi sancti uiri corpus quiescebat, nocturnas celebrare uigilias, sed id monasterii mater non sinebat, nè aditum quidem nobis ad illud patefaciens. Itaque habito consilio, statuimus in ecclesia beati protomartyris Stephani uigilias agere. Vnde cum admodum mane in urbem essemus ingressi, prçter spem duo ad eos ab episcopo missi sunt, qui nobis plus satis optatum attulere nuncium licere nobis sine mora reliquias sancti episcopi leuare è tumulo. Eam enim esse Dei uoluntatem, literis allatis nobis indicarunt. Vbi igitur ad sacrum corpus peruentum est, & reuerendus Domini sacerdos Adelphius ad altare sacrificium offerret, coram omnibus duo edita sunt, nequaquam silentio tegenda, miracula. Nam cum eiusdem urbis sacerdotes cum clero & cantu, ex more crucis prælato uexillo, ad uenissent, adeo mox ecclesia contremuit, ut à summo uertice usque ad fulcra parietum planè collapsura uideretur. Ea autem basilica, coniuncta erat templo S. Petri Apostoli, in qua uir Domini quiescebat. Itaque dubium non est, sanctum antistitem, cum aliis sanctis illuc aduenientem, se indicasse fauere ciuibus suis, atque hoc miraculo alios deterrere uoluisse, nè illis se pberent difficiles & refractarios, id quod magis etiam sequens declarabat miraculum.

Vrbes muniũtur sanctorum reliqijs

Ambiũt legati sanctorum suffragia.

Quædam enim Deo dicata puella, paralysi uexata, reptando cunctis uidentibus ad uiri Dei sepulcrum peruenit, quæ somno oppressa, ab uno ex nostris, ut cito surgeret, admonita est. Quæ è somno surgens, mox suis constituit pedibus, membrorumque, quo fuerat destituta, officium sibi sensit restitutum, ad matremque monasterii regressa, sic locuta est: Ego uidi beatum antistitem, meque ille hunc in modum suæ uoluntatis indicia perferre iussit, Vade inquit, & dic Abbatissæ.

Paralytica curatur.

Didæ, ut partem tegminis, quo caput meum opertum est sibi retineat. Quæ idcirco uir sanctus dixit, ut & illa & cæteri omnes luculenter agnoscerent, uelle ipsum ad propriam reduci urbem, & plebem, quam uiuens reliquerat, suarum reliquiarum aduentu consolari. Atque hæc res magnam nostris attulit sacras leuandi reliquias fiduciam, moxque omnes nostrarum partium studiosi magna nobis præbuere adminicula & solatia, donec Aruernorum sumus fines ingressi.

In illo autem itinere quam multi ægri ad illud sacrum corpus, tanquam ad probatissimi medici scholam, confluxerint, dici uix queat. Et reuera bonus ille medicus, qui cum sit naturaliter bonus, nec potest unquam non esse bonus, tales habet discipulos, qui non modo in corpore degentes, sed etiam iam exuti corpore, & corporum & animarum morbis medicinam facere nouerunt. Multi uero in eodem itinere curati sunt, qui tamen nostram effugerunt notitiam. Vt enim uiuus erat solitus, ita & nunc defunctus efficit miracula. Nam si quis sanitatem, sancti uiri meritis ipsi collatam aliis, indicare uelit, mox in pristinam relabitur ægritudinem. Et ego quidem, quæ uel oculis conspexi meis, uel à fide dignis uiris accepi, refero. Sed q̃d opus est multis immorari? Cui enim pauca non sufficiunt, illi nec multa satisfacient. Certe cum humeris sacræ reliquiæ gestarentur, ubicunque illæ depositæ fuere, mox uexillum crucis apparuit, & raro accidit, ut non illic sacræ ædes ædificarentur.

Nota sancti uiri humilitatem.

Porro ubi sumus Aruernorem solum ingressi, permulti accurrere nobiles sexus utriusque, qui suis humeris cum multa & deuotione & alacritate sanctas reliquias deportandas exciperent, eratque inter eos pia altercatio, quis uel prior, uel crebrior eo in officio suũ studium declararet. Et ut propius ad urbem uentum est, magis magisque suæ ad uirum sanctum confluebant ouiculæ, & plerique præ nimio gaudio flentes, ita dicebant, Recognosce Domine urbem, quam reliquisti, gregem tibi commissum tua intercessione defende. At postquam sacræ reliquiæ ad oppidum accessere, dici non potest, quanta cum deuotione & apparatu episcopus ei processerit obuiam. Nam ex utroque latere tanta erat Cleri & populi multitudo, ut aut exercitum collectum, aut nundinas celebrari facile crederes. Procedebat episcopus sanctorum pignora humeris deferens, idquè tam accurate & reuerenter, ut se corporaliter uenienti sancto sacerdoti occurrere putaret. Inde cum sacræ reliquiæ ab eodem episcopo ad ædem S. Mauritii deportarentur, in ipso templi aditu claudus quidam, nomine Valdinus, iacens sancti episcopi in ecclesiam inferendi præstolabatur aduentum, moxque ut uiri Dei corpus super eum pertransiit, sanus effectus, in hunc usque diem eiusdem ecclesiæ custos permanet.

Condita autem sunt ossa beati uiri iuxta altare beatorum Petri & Pauli atq; Andreæ Apostolorum, quorum reliquias ille curaret ex Vrbe adferri, & magna cũ deuotione locum illum consecrarat. Dignum autem erat, ut quorum flagrabat amore, sancti spiritus igne acensus, eorum etiam sacræ aræ eius monumentum coniungeretur. Porro beati uiri monumentum auro & argento mirifice ornatum est, ad quod etiam multa ægrotis & malæ affectis diuinitus conferuntur beneficia, e quibus unum in præsens commemorasse sufficiat.

Cæcus quidam ex Burgundionũ prouincia, Geronius nomine, ad uiri Dei accessit sepulcrum, ibique lumen restitui petiit, & ecce nobis cernentibus, uisum recepit: neque ille duntaxat, sed etiam quotquot præ

terea

terea ex ea prouincia morbidi aduenerunt, incolumes sunt regressi.

Caecus uisū recuperat

Insigne & indubitatae fidei miraculum de S. Bonito.

SAnctus Aruernorum antistes Bonitus, cum se totum contulisset ad perfecte amādum Christum & eius sanctissimam genitricem, quodam tempore cum turbis ingressus templum S. Michaelis in angulum se abdidit, Peractis mysteriis, aliis absedētibus, ille in suo permansit latibulo. Et custodes quidē more suo circunspexerunt, num quis adesset, sed nutu Dei factum est, ut ad eius latebram non pertingeret. Obseratis inde foribus, sanctus uir tanto liberius, quā to secretius, coram Domino effudit animam suam, talisque ei prolixe oranti uisio oblata est. Repente è cælo insonuit uox tanquam suauis melodiæ, & micantibus luminaribus uir sanctus quasi multitudinem quādam conspexit eo aduentantium. Ingressa autem in templum est uirgo mater Maria cū candidissimo angelorum & sanctorum hominum cœtu, tanquam regina circunstante exercitu. Cantabant autem omnes illi laudes Christo & matri eius, atque ipsa etiam sanctissima uirgo in laudibus filii sui uocem exercebat suā. Procedebant autem per medium templi chorum, cūque uentum esset ad altare, quæsitum est à sanctis nōnullis, quisnam Missam celebraret. Tum uirgo beata, Ecce, inquit, adest hic Bonitus pręsul uere bonus, & bene dignus, cui hoc muneris demandetur. Audiens hoc ille, extimuit, seque subducere conabatur, cui sane lapis cessit, in quo hodieque eius rei apparent uestigia. Tandem quæsitus & inuentus, ad illum beatissimum conuentum perductus est, sanctisque ministrantibus, uestibus sacris indutus est, & diuinę aræ applicatus. Consummato autem ea, qua par erat ratione sancto illo opera, beatissima uirgo ualefaciens dilecto suo, pro munere cælestem illi uestem largita est. Res est nota satis, & apud Aruernenses celebris, maxime in ipsa Aruernorum urbe, ubi usque in præsentem diē populis illa uestis ostenditur: cuius quidem materia & textura a nullo mortaliū potest dinosci. Est aūt cādoris eximii, miræq; tū lenitatis tū leuitatis. Alius deinde ad eam euectus cathedram, sed non eadem morum honestate præditus, se quoque per beneficium consecutum arbitrabatur, si in illa S. Michaelis æde quiesceret. Venit igitur procax & temerarius, ingressusque in illam sobrietatis officinam bene ebrius, mox graui correptus sopore obdormiuit. Interim uero non exarsit in illum impudentem furor Domini, sed sine flagellis eum dimittens, procul a sanctificationis suæ domo iussit exportari. Nam facto mane in ædibus suis, adeoque in ipso lecto suo se inuenit iacentem. Inde progressus ad famulos suos, confessus est mentis suæ malesanam arrogantiam, nec tacuit, quàm esset ignominiose repulsus. Itaque iam summissius ac modestius de se sentiens, didicit in cordis simplicitate quærere Deum.

Vestem mirificā B. Virgo S. Bonito largitur.

GESTA S. MARCELLI PAPAE,

Quæ In Antiquissimis Martyrologijs Citantur, Grauiter & fideliter conscripta,

Vt docti uiri censent, per Romanæ Ecclesiæ Notarios.

TEmpore illo, quo Maximianus rediit de partibus Aphricæ ad urbem Romam, uolens placere Diocletiano Augusto, ut in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Christianorum, omnes milites siue Romanos, siue alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per uaria loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare. In ipso tempore erat uir Christianus, nomine Thrason, uir potens & facultatibus locuples, & uita fidelis. Hic cum uidisset affligi Christianos fatigatione & labore, de sua facultate sanctis martyribus alimoniam & uictum ministrabat per uiros Christianos, Sisinnium Cyriacum, Smaragdum & Largum. Hoc audiens beatus Marcellus, urbis Romæ Episcopus, gaudio repletus est, cumque ab illis ad se accersitis, rem omnem didicisset, inito consilio, consecrauit Sisinnium & Cyriacum diaconos ecclesiæ Romanæ. Factum est autem, ut una nocte, dum deferrent humeris suis sanctis martyribus uictum, quem Thrason ministrabat tenti sunt a militibus paganis, & perducti ad tribunum. Spurium Suscipiens autem eos tribunus, retrusit in custodiam publicam: Post diem uero tertium nunciauit Maximiano Augusto. Qui iussit, ut sub custodia foderent arenam, & humeris suis portarent usque ad locum ubi thermæ ædificabantur. Erat autem uir senex inter eos nomine Saturninus, qui iam senectute maceratus fuerat, & cœperunt eum ad portandum iuuare. Hoc cum fieri uiderent custodes quia Sisinnius & Cyriacus diaconi & suas & aliorum sarcinas cum adiutorio Christi portarent, mirati sunt, & nunciauerunt tribuno Spurio. Qui etiam nunciauit Maximiano Augusto, dicens, quod cum hymnis & laudibus Dei & omni ueneratione Christo gloriam redderent.

16 Ianuar.

Thrason alit sanctos martyres.

Cyriacus cū socijs mittitur in carcerem.

Eodem tempore misit Maximianus Augustus, & iussit sibi Sisinnium præsentari. Qui cum præsentatus fuisset, dixit ad eum Maximianus: Quis uocaris? Respondit: Ego peccator, seruus seruorum Domini nostri Iesu Christi, Sisinnius uocor. Maximianus Augustus dixit: Quę carmina sunt uobis? Respondit Sisinnius diaconus, dicens. Si cognosceres, quæ sunt carmina fidelium, scires creatorem tuum. Respondit Maximianus, dicens: Et quis est creator, nisi inuictus Hercules? Respondit Sisinnius diaconus: Nobis turpe est uel nominare, uel audire illum. Maximianus dixit: Vnum tibi è duobus elige festinus: Aut sacrifica deo Herculi, aut carnes tuas ignibus cremabo. Sisinnius diaconus dixit: Ego quidem semper hoc optaui, si tamen meritus fuero, ut coronam desideratam accipiam. Iratus Maximianus Augustus, tradidit eum Laodicio præfecto. Qui retrusit eum in custodia Mamertini, & fuit ibi in custodia diebus septendecim.

Sisinnius sistitur maximiano.

Post hos dies, iussit Laodici⁹ pfectus adspectib⁹ suis Sisinnium

Sisinnium præsentari. Qui cum præsentatus fuisset ab Aproniano Commentariensi, subito lux de cælo facta est, & uox de luce exiit, dicens. Venite ad me benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Tunc Apronianus tremefactus, cecidit ad pedes Sisinnij diaconi, dicens: Adiuro te per Christum, quem confiteris, ne tardes me baptizare, & facias me tecum pertingere ad coronam. Eadem hora allata est aqua, & catechizauit eũ, & benedixit fontem, & deposuit eum nudum in peluim dicens ei: Credis in Deum patrem & filium & spiritum sanctum? Et ille respondit. Credo. Et Sisinnius diaconus dixit ei: Illuminet te Christus. Et eleuauit eum de pelui, & duxit eum ad sanctum Marcellum episcopum, qui eum chrismate consignauit, & post hæc altare consecrauit. Tunc participati sunt omnes corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi.

Matt. 25.

Apronianus credit in Christum.

Chrismate cõsignatur.

Eodem die post meridiem iussit sibi Laodicius præsentari Sisinnium diaconum. Veniens autem cum Sisinnio Apronianus Commentariensis iam baptizatus, cœpit clamare & dicere. Quid uos coarctat diabolus in Dei seruos tanta mala exercere? Præfectus autem dixit Aproniano. Quomodo uideo, & tu Christianus effectus es. Respondit Apronianus. Væ mihi infelici, qui perdidi dies meos. Præfectus dixit. Vere modo perdes dies tuos, & iussit eum capitalem subire sententiam, dicens. Si hic extinctus non fuerit, multi per eum peribunt. Qui ductus in uiam Salariam milliario secundo capite truncatus est sub die quarto Nonarum Februariarum.

Aproniani cædes.

Tunc iussit retrudi in custodiam Saturninum senem & Sisinnium diaconum, dicens: Si non immolauerint diis, diuersis eos pœnis interficiam. Cumque essent in custodia, ueniebant ad eos multi gentiles, & baptizabantur cum omni fiducia. Audiens hoc Laodicius præfectus, iussit sibi tribunal parari in Vrbe in Tellure. Et post dies quadragintaduos, misit & exhibuit Saturninum & Sisinnium. Qui uincti catenis, adducti sunt in conspectu Laodicii nudis pedibus. Quibus dixit Laodicius: Quid est? Deposuistis uanam superstitionem, & adoratis deos, quos Imperatores adorant? Respondit Sisinnius diaconus: Nos peccatores adoramus Dominum Iesum Christum, filium Dei. Nam dæmonibus & lapidibus nunquam humiliamur. Laodicius dixit. Deferatur tripoda, & thurificent maiestatibus. Saturninus dixit: Conterat Dominus deos gentium. Et continuo soluta est tripoda ærea uelut lutum. Quod uidentes duo milites Papias & Maurus, cœperunt clamare & dicere. Vere Deus est Dominus Iesus Christus, quem colunt Sisinnius & Saturninus.

Papias et Maurus milites credunt.

Iratus itaque Laodicius, iussit eos in eculeo leuari. Et cum traherentur neruis, fustibus & scorpionibus cæsi sunt. Illi autem clamabant, dicentes: Gloria tibi Domine Iesu Christe, quia meruimus socii fieri seruorum tuorum. Tunc Papias & Maurus clamabãt, dicentes. Vt quid uos coarctat diabolus in seruos Dei ista exercere? Iratus Laodicius, iussit ora eorum lapidibus contundi, & retrudi in carcerem, Saturnino autem & Sisinnio flammas ad latera poni. Et cum in eculeo pendentes, uultu alacri gratias Deo agerent, iussit eos ad capitalem subire sententiam. Et depositi de eculeo, ducti sunt in uiam Numentanam milliario secundo ab urbe, & ibi capite truncati sunt. Eorum autem corpora collegit Thrason cum Ioanne presbytero, & sepeliuit in prædio suo uia Salaria tertio Caléd. Decembris.

Sisinnius et Saturninus decollanĩ

Post dies uero duodecim, iussit Laodicius præfectus Papiam & Maurum milites, qui baptizati fuerant à beato Marcello episcopo, sibi præsentari in circo Flamineo. Quos cum uidisset, dixit ad eos: Nunc cognoui, quod & uos Christiani sitis. Papias dixit. Vere Christiani. Dixit ad eos Laodicius: Deponite uanam fallaciam, & adorate deos, quos principes adorant. Respondit Maurus, & dixit: Adorent eos, qui desperauerunt de animabus suis, ut in æternum pereant. Laodicius præfectus dixit: Modo uos desperatis de animabus uestris, si non sacrificatis diis immortalibus. Audite & facite quę dico, & uiuite. Respondit Papias: Sacrifica tu, & uiue in tormentis æternalibus. Tunc iussit eos sterni in terram, & fustibus cædi. Et cum diu cæderentur, nulla uox ea eis audita est, nisi tantum Christe adiuua nos seruos tuos. Tunc iussit eos leuari de terra, & plumbatis cædi. Et cum diu cæderentur, emiserunt spiritum. Quorum corpora collegit noctũ Ioannes presbyter, & sepeliuit in uia Numentana sub die quarto Calendarum Februariarum ad * Lymphas beati Petri, ubi baptizabat. Post dies autem multos, narrauit omnia Laodicius perfectus Augustus Diocletiano & Maximiano de militibus, & de sanctis, quos interfecerat: & gauisi sunt Diocletianus & Maximianus Augusti. Deinde post paucos dies nũciatum est Diocletiano Augusto, quod filia eius Artemia à dæmonio uexaretur. Vnde grandi afflictione contristatus est, & die præsenti noluit comedere cibum. Et dum multo tempore esset in custodia beatus Cyriacus, & iam de eo obliuio esset facta, multi Christiani pergebant ad eum in custodiam, & cæci illuminabantur, atque infirmi salui fiebant a languoribus suis. Interea cœpit urgeri Artemia Diocletiani filia à dæmonio. Hoc cum nunciatum fuisset Diocletiano Augusto, intrauit ad eam in cubiculum, & ecce ipse dæmon clamare cœpit per Artemiam præsente Diocletiano: Nisi uenerit Cyriacus diaconus, non exeo. Confestim autem misit Diocletianus ad eum in custodiam, ubi erat inclusus & constrictus cum Largo & Smaragdo, & eiecit eum de custodia. Et cum præsentatus ei fuisset, rogabat eum, ut intraret ad filiam eius.

Papias et Maurus puniuntur.

**Nymphas.*

Cumque intrasset ad eam Cyriacus, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi pręcipio tibi, ut exeas ab ea. Dæmon autem respondit per os Artemiæ, dicens: Si uis ut exeam, da mihi uas, ubi ingrediar. Dicit ei Cyriacus. Si potes, ecce corpus meum ingredere. Respondit diabolus. In uas tuum non possum ingredi, quia undique clausum & signatum est. Dicit ei Cyriacus. In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi exi, ut fiat uas mundum superuenienti spiritui sancto. Et dixit ad Artemiam: Filia, crede in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius, unicum Dominum nostrum. At ille exclamauit, dicens, O Cyriace, si hinc me eiicis, In Persidem te faciam uenire: Dicit ei Cyriacus, In nomine Domini nostri Iesu Christi, exi. Tunc exclamauit Artemia dicens: Per ipsum nomen te coniuro, ut me baptizes, quia uideo de longe Dominum, quem tu prædicas beate Cyriace. Et tenentes manum eius beatus Largus & Smaragdus, leuauerunt eam. Altera autem die secundum consuetudinem catechizauit eam, & allatam aquam benedixit sanctus Cyriacus, & baptizauit eam præsente matre sua Serena Augusta. Ab eodem die semper dicebat Serena filiæ suæ, ut fideliter amaret religionem Christianam. Post menses uero decem & annos duos, explicata fabrica thermarum cum gloria, cœpit Diocletianus Augustus benè habere Cyriacum diaconum, & donauit ei domum, & præcepit, ut securus uiueret in urbe Roma, faciente Serena uxore sua.

Artemia fit Christiana.

Post paucum uero tempus, uenit legatio à rege Persarum ad Diocletianum Augustum, ut Cyriacum

cum diaconum ad eum dirigeret, quia filia eius a dæmonio uexabatur. Diocletianus uero uidens tantam supplicationem Saporis regis Persarum, præcepit uxori suæ Serenæ, ut rogaret ad se uenire Cyriacum diaconum. Et cum uenisset Cyriacus ad Serenam Augustam, dixit ei legationem Saporis regis Persarum, sicut dixerat ei Diocletianus Augustus maritus suus. Dixit ei Cyriacus diaconus. Cum auxilio Domini mei Iesu Christi saluatoris, uadam securus: Itaque Serena Augusta Christianissima dedit ei uehicula, uel necessaria quæque in naui, & cum Largo & Smaragdo perrexit usque in Persidem, milites uero cũ ueredis ibant. Beatus autem Cyriacus cum baculo suo pergens, iugiter psallebat Domino, usquedum perueniret ad Saporem regẽ Persarum. Cumque præsentati fuissent regi Cyriacus diaconus, & Largus & Smaragdus, dixit ad eos: Quis ex uobis dicitur Cyriacus diaconus? Et vt cognouit, quis esset diaconus adorauit eum. rogauitque ut introiret in cubiculum ad filiam eius, nomine Iobiam. Eadem hora exclamauit diabolus ex ore puellæ, & dixit ad Cyriacũ: Quid est Cyriace? Respõdit Cyriacus: In nomine Domini mei Iesu Christi præcipio tibi immunde spiritus, exi, & iã ultra non reuertaris in eam. Respondit diabolus: Fatigatus es. Respondit Cyriacus: Ego huc ueni in nomine Domini mei Iesu Christi, cuius auxilio non sum fatigatus, sed in omnibus gubernatus. Dicit ei diabolus. Tamen ego te perduxi, ad quod uolui. Cyriacus autem diaconus cum uidisset puellam fatigari, proiecit se in pauimentum, orãs & fluens & dicens, Imperat tibi Dominus meus Iesus Christus, quẽ confessus es, ut exeas. Respondit diabolus. Da mihi uas, quod ingrediar. Sanctus Cyriacus dixit, dominus Iesus Christus, Deus de Deo, imperat tibi ut exeas. Et ecce cum ululatu magno exiens, clamabat in aere, dicens, O nomẽ terribile, quod me coarctat exire. Et ab eadẽ hora salua facta est Iobia. Tunc beatus Cyriacus dixit ei: Filia crede in filium Dei, & semper sana eris. Respondit Iobia: Ego credo in dominum Iesum Christum, quem p̃dicas. Et fecit eam catechumenam more solito, & catechizauit eam, & alata aqua, deposuit eam nudã in concham argenteam, & benedixit aquam, & dixit ei: Iobia, credis in patrem & filium & spiritum sanctum? Respondit, Credo. Et dixit ei, Credis carnis resurectionem? Respondit, Credo. Et eleuata de concha, cœpit dicere Iobia, Vere Dominus Iesus Christus, quem prædicat beatus Cyriacus, ipse est Deus. Eadem hora omnes affines eius baptizati sunt, & ipse rex baptizatus est, & alii promiscui sexus, numero quadringenti & uiginti. Tunc rex multa dona uel pecunias obtulit beato Cyriaco. Cui sanctus Cyriacus dixit, Nos gratiã Dñi nostri Iesu Christi precio non offerimus, sed fide æstimamus. Et nihil accepit, sed tantũ pane & aqua cũ Largo & Smaragdo usus est. Post dies autem quadragintaquinq; ascẽdentes nauim, cũ cõmendationibus epistolarum reuersi sunt Romã. Quẽ cũ grandi honore suscepit Diocletianus Augustus cum uxore sua & filia, & cœpit habitare cum Largo & Smaragdo in domo, quam ei donauerat Diocletianus iuxta thermas Diocletianas. Hinc post menses duos ambulauit Diocletianus Augustus ad Dalmatiam ibique ægretudine fatigatus, pertestamentum fecit cohæredes filios suos, & mortuus est. Hoc audiens filius eius Maximianus Agustus, præcepit ut Christiani, ubicũq; inuenti fuissent, punirentur. Et zelo ductus propter sororem suam Artemiam, misit & tenuit Cyriacum diaconũ posuitque in custodia, & præcepit, ut in pie processionis suæ ad exemplum Christianorum, Cyriacus nudus & catenis obligatus ante rhedam eius traheretur. Veniens autem in die processionis suæ Marcellus episcopus, obtulit se Maximiano Agusto, dicens ei: Pietati tuæ suggero, seruos Dei, qui orant pro regno tuo & pro Rep. quare trucidas? Tunc iratus Maximianus Agustus, præcepit ut fustibus cæderetur & expelleretur ab Vrbe Marcellus episcopus. Et Carpasio uicario mandauit in hæc uerba: Audi Carpasi: Cyriacum sacrilegum, qui carminibus & incantationibus magicis suadet ominibus Christum confiteri, diuersis pœnis afflige, si non libamina dijs obtulerit. Mittens autem Carpasius uicarius ad custodiam, adduxit Cyriacum diaconum, Largum, Smaragdum & Crescentianũ, & iussit eos in Tellure præsentari. Quibus & dixit: Quare non obauditis præceptis principum, & offertis libamina dijs immortalibus? Respondit Cyriacus cum Largo, Smaragdo & Crescentiano: Nos Domino Iesu Christo libamina offerimus. Carpasius uicarius dixit. Quod uobis iubetur facite. Senectus tua alba facta est Cyriace, sed modo eum iuuenẽ faciam. Et iussit picem liquari, & cum liquata fuisset pręcepit ut in caput beati Cyriaci diaconi funderetur. Ille autem clamabat, dicens. Gloria tibi Domine, qui nos seruos tuos dignatus es cælestis regni portas facere introire. Dicit & alijs carbasis, Num sacrificatis, aut peribitis sicut perfidus Cyriacus? Dixerunt, Nos peccatores Domino Iesu Christo nolmetipsos sacrificium offerimus. Tunc Carpasius uicarius adduxit in conspectum suum eculeum, & iussit suspendi in eo Crescentianum, in conspectu Cyriaci, Largi & Smaragdi: Et cum diu traheretur neruis, & fustibus & unguibus raderetur, uoce magna clamauit, dicens: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos ad gratiam tuã dignatus es euocare. Carpasius dixit: Date flammas ad latera eius. Et cum diu incendio constrictus ureretur emisit spiritum. Cuius corpus iussit iactari ante cliuũ ursi, in platea ante templum Palladis. Ipsa nocte uenit Ioannes præsbyter, & collegit corpus eius, & sepeliuit in cœmeterio Priscillæ, in arenario uia Salaria, octauo Calend. Decembris. Post mortem autem Crescentiani, retrusit in custodiam Largum & Smaragdũ & Cyriacum. Post dies uero quatuor resedit in eodem loco in Tellure, & præcepit sibi præsentari Cyriacum diaconũ, cui sic dixit. Quare dies senectutis tuæ cum tormẽtis ad inferos deducis? Cyriacus respondit: Ego semper pro Christo mori optaui. Dicit ei Carpasius: Sacrifica diis immortalibus, & uiues. Cyriacus respondit. Sacrificent eis, qui non cognouerunt creatorem suum Dominum nostrum Iesum Christum. Tunc iussit eum in catasta extendi, & attrahi neruis, & fustibus cædi. Cyriacus autem clamabat, dicens: Miserere mihi peccatori Domine Iesu Christe. Eodem die nunciauit Carpasius uicarius Maximiano Augusto omnia quæ exercuerat in sanctos Dei. Iratus ergo Maximianus, iussit omnes uinctos, qui erant in custodia, unà cum Cyriaco capite truncari. Et data sententia, ducti sunt cum Cyriaco diacono promiscui sexus uiginti & unus, & decollati sunt uia Salaria intra thermas Salustii foras muros. Quorum corpora collegit nocte Ioannes presbyter, & sepeliuit alios in eadem uia: sanctum uero Cyriacum collegit, & commendauit sub die xvij. Calend. Aprilis. Ipso tempore Maximianus interfecit sororem suam, Artemiam. Post dies autem octo, ueniens Marcellus episcopus cum Lucina matrona Christianissima, condiuit corpora sanctorum cum aromatibus & linteaminibus, & imposuit noctũ in pauone cum eunuchis suis, & sustulit inde, ubi cõmendata fuerant, & transtulit cum sancto Cyriaco in prædium suum uia Ostiensi, milliario ab urbe Roma septimo ubi requiescunt in sarcophagis lapideis, quos manu sua recondidit beata Lucina in pace. 7. Idus Augusti. Eodẽ tẽpore beata Lucina fecit donationẽ de facultate

Cyriacus expellit dæmonẽ à filia regis persarum.

Iobia baptizatur, et pater eius &c.

animã.

Cyriacus capite plectitur cum alijs. ... Artemia necatur.

cultate sua & ex omnibus quæ habuit, ecclesiæ catholicæ. Hoc audiens Maximianus Augustus, indignatus proscriptione eam damnauit. Illa autem rogauit sanctum Marcellum episcopum, ut domum eius ecclesiã consecraret. Quod cum omni deuotione fecit Marcellus episcopus: At ubi frequenter in eadem domo Missas celebrasset in media ciuitate uia latina, & audiret hoc Maximianus Augustus, iratus præcepit, ut in eadem ecclesia planca sternerentur ad animalia stabulãda, & eũdem Marcellum episcopum ad seruitium animalium deputauit cum custodia publica. Vbi etiam post multos annos seruiendo emisit spiritum, septimo decimo Caled. Februarij. Cuius corpus rapuit Ioannes presbiter noctũ cum beata Lucina, & condiuit cum aromatibus, & sepeliuit in cœmeterio Priscillæ uia Salaria, non longe ab urbe Roma, milliario tertio, ubi requiescit in pace.

Nota de missarum celebratione. Marcelli papæ felix obitus.

Eodem tempore Maximianus Augustus præcepit ad se uenire Carpasium, & interrogauit eũ de discussione & nece sanctorum. Et cum uidisset Carpasius placatum sibi Maximianum, petijt ab eo domum beati Cyriaci. Qui confestim quo petebatur, ei concessit: Et cum introisset in eandem domum, quam donauerat beato Cyriaco Diocletianus Augustus, inuenit locum, ubi sanctus Cyriacus fontem ædificauit, quem consecrauit beatus Marcellus episcopus, ubi frequenter baptizabat sanctus Cyriacus uenientes ad fidẽ. Tũc Carpasius uicarius paganus crudelissimus, cum in eadem domo inuenisset baptisterium, fecit in loco eodẽ balneum, quasi ad deridẽdam legem Christianorum. Vbi frequenter meretrices & scenici lauacra sibi exhibebant, turpi lucro gaudentes in loco sanctificato. Et cum frequenter ista fierent ab impijs & sceleratis, quadam die cum se lauissent, & exhiberẽt sibi epulas, exeunte Carpasio de balneo cum multis sceleratis, decẽ & nouem cum Carpasio uicario subito ceciderunt, & mortui sunt. Ab eodem die clauserunt balneum, & factus est timor magnus in eadem regione usq; in hodiernum diem. Sanctorum uerò corpora, hoc est, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, Mamiæ & Iulianæ, sepulta sunt uia Ostiensi milliario ab urbe Roma plus minus octauo: ubi orationes eorum florent nunc & semper, & quousque mundus iste uoluitur, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. FVRSEI, CVIVS præclarè & prolixè meminit Beda uenerabilis lib. 3. Cap 19. Historiæ Ecclesiasticę gentis Anglorum: ubi etiam multa ad uerbum ex hac recitat uita.

16 Ianuar.

FVit uir uitæ uenerabilis, Furseus nomine: nobilis quidem genere, sed nobilior fide: seculi dignitate inter suos clarus, & in diuinorum gratia munerum præcipuus. Huius uiri infantia, claris quibusdã miraculorũ præsagijs apparentibus, pollebat. Sũmis etiam sacerdotibus per diuinam prouidentiã commissus, sacris literis & monasticis erudiebatur disciplinis. Crescente uerò ætate, gratia prouidentiæ erga illũ bonorum affectuũ quotidiè crescebat. Erat forma præcipuus, corpore castus, mente deuotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentia præditus, tẽperantia clarus, in interna fortitudine firmus, censura iustitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, charitate solicitus, & ità eũ decor sapientiæ adornabat, ut secundum Apostolum, sermo illius semper in gratia sale esset conditus. Bonorũ ergo operum gratia plenus, patriam parentesq; relinquẽs, sacræ scripturæ studijs aliquot uacabat annis instructusq; monasterium in quodam construxit loco, ubi undiq; religiosis confluentibus ad eũ uiris, aliquos ẽt parẽtum suorũ pia solicitudine euocare curauit. Hac ex causa dum patriã parentesq; uisitare properaret, ut inter illos sacri uerbi semina spiritualibus seminaret eloquijs, quadã die corporis ægrotantis molestia corripitur, ac deindè ad paternam, amicis suggerentibus cõmigrauit domum. Ille uerò malè habens, superque alterius manũ innitens, quò uolebat perrexit: & haud longe à domo uespertinalem exorsus psalmodiam, & orationi intentus, tenebris subito circundatus stetit. Nec enim pedes mouere infirmatus ualebat, sed quasi iam mortuus, ad proximã deportatus est casam. Et cũ se tenebrarũ caligine circundari uidisset, quatuor manus super ad se extensas conspexit, quæ tenentes illũ per brachia, niueis subuolabant pennis. Manus quippè sub pennis erant, quæ illum ex utraq; parte sustinebant, & quasi per caliginem angelica cernebat corpora. Altius uerò perueniens, mirifico splendentes fulgore, facies sanctorum cernebat angelorũ: uel, ut certius dicam, claritatem eximiæ lucis ex ipsis angelicis intuebatur conspectibus nec aliqd corporeũ, nisi luminis claritatẽ potuit uidere. Tertiũ quoq; angelũ, armatũ scuto cãdido, & fulgureo gladio, claritate ẽci puũ se pręcedere conspexit. Hi tres cælicolæ, splendentes pari fulgore, miræ suauitatis dulcedinẽ alarũ sonitu, carminũ modulamine, conspectus pulcritudine, illius animæ inferebant. Canebant autem uno incipiente: Ibunt sancti de uirtute in uirtutẽ, uidebitur Deus deorũ in Sion. Eratq; in carmine eleuatio, & ad finem positio. Audiebat quoquè aliud quasi ignotũ canticũ multorũ milliũ angelorũ, vnde pauca uix poterat intelligere: hoc est, Exierunt aũt obuiã Christo. Facies uerò oĩm, inquantũ intelligere potuit, erat lucida, angelorũque parẽ similitudinẽ uidebat: quanuis propter claritatẽ luminis, perspicuè distinctionẽ corporeæ non posset uidere formæ. Tunc vnus ex supernis agminibus armatũ precedẽtẽ angelũ iussit ad corpus uenerandũ reducere uirũ, suamq; secũ deferre debere solicitudinẽ. Protinus ergo sancti obediẽtes angeli, quo uenerãt, iter repedarũt. Tunc primo uir sanctus se corpore exutũ cognoscẽs, à sanctis comitibus quo se deferant, inquirit, sanctusq; angelus à dextris consistens, dixit eum oportere propriũ corpus suscipere, quoadusque debitam reportaret solicitudinẽ, Tuncq; uir sanctus tędio affectus separãdi à societate angelica, dixit se ab eis separari noluisse. Angelus uerò Dñi sanctus respondit, Ad te, cõplecta predicta solicitudine, suscipiẽdũ reuertemur, cantabãtque dimidium uersiculũ, Videbitur Deus deorũ in Sion. Tũc aũt qualiter anima corpus intrauerit, huius carminis suauitate lætificata, intelligere non potuit. Tuncque in pullorũ cantu, rosei coloris uultu perfusus, in momẽto tẽporis, angelicis cessãtibus carminibus, audiuit uerba admirantiũ plangentiũq;, qui uestimẽta superposita remouẽtes, denudauerũt faciem eius. Tũc uir domini circunstãtibus dixit: Quid, stupẽtes, sonos inquietos emittitis? At illi respondentes, omnem rei referebant ei ordinem, qualiter uespertinali hora transisset, & qũo usq; ad gallorum cantus corpus exanime in medio seruassent. At ille sedens, angelicamq; claritatem ac dulcedinẽ mente reuoluens, de quali solicitudine admonitus fuisset, pertractãs, męstus iã erat, ꝙ nõ habebat

Eius egregiæ uirtutes & dotes.

Colo. 4

Visio mirabilis

Psa. 83

Ibidem

bebat ibidẽ sapientẽ hominẽ, cui ea, quæ uiderat, clarè exponere potuisset, ne reuertentibus angelis, eum inuenirent imparatum, petiitque & accepit sacri corporis & sanguinis communionem, uixitque infirmus ipso die & altero. Media uero nocte tertia feria, parẽtibus, & cognatis, multisque uicinis illustrem uirum uisitantibus, tenebris irruentibus, pedes eius frigore ingrauati duruerunt, manibusque in oratione extensis, lætus excepit mortem.

Rursus mira ei offertur uisio.

Recordabatur enim iocundissimæ uisionis, quam per eodem signa uiderat antea dedicensque in lectum quasi somno grauatus, audiuit horribiles magnæ multitudinis, uoces, clamantiũ atque illum exire compellentium, apertisque oculis, nullũ nisi tres supradictos sanctos uidit angelos duos utroque latere positos, tertium uero armatum ad suũ stetisse caput. Mirumque in modum humanis conspectibus ac uocibus priuatus, sanctos angelos uidit, ac illorum cantica cum omni suauitatis dulcedine audiebat. Tunc angelus Domini, qui a dextris eius erat, cõsolans eum, dixit: Noli timere, defensionem habens. Leuantibusque eum angelis, nihil tecti aut domus adspiciens, ululatusque & clamores dæmoniorum transiens, audiuit unum ex illis dicentem. Antecedamus, ante faciemque illius bella commoueamus: Tunc uidit nigram nubem, a sinistra parte crispantem, antefaciem illius bellicam aciem constituentem, Corpora dæmonum, inquantum animæ illius apparere poterãt plena deformitate & nigredine erant, collo extento, macie squalentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem cacabi intumescente: Quando uero uolabant, uel quando pugnabant, nullam corporis formam, nisi horribilem & uolaticam umbram uidere poterat. Sed quis prudẽtium lectorũ ignorat, hæc etiã de immundis spiritibus ad terrorem uidentis animæ fieri? Et facies eorũ nunquã potuit uidere propter horrorem tenebrarũ, sicut nec sanctorum angelorum propter nimiam claritatem. Bellicantia uero dæmonia ignitas sagittas iactabant contra illos, sed angelico scuto omnia tela nequissimi extinguebantur.

Demones cũ angelo pugnãt

Cadebant uero aduersarii ante conspectum pugnantis angeli, qui quasi rationem posuit cum eis, dicens: Nolite tardare iter nostrum, quia hic homo non est particeps perditionis uestræ, contradicente aduersario ac blasphemante, iniustum esse Deo, hominem peccatoribus consentientem, nihil damnationis habere

Rom. 1

cum scriptum sit: Non solum qui faciunt, sed etiã qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.

Nota improbas dæmonũ accusationes.

Pugnante uero angelo, existimabat uir sanctus, clamorem pugnæ & uociferantium dæmoniorum in omni terra audiri. Cumque uictus satanas, sicut contritus coluber, caput releuasset uenenosum, dixit. Ociosos sermones sæpe protulit, nõ debere eum illæsum uita perfrui beata. Sanctus angelus dixit: Nisi principalia protuleritis crimina, propter minima non peribit. Accusator antiquus dixit. Nisi remiseritis hominibus peccata eorum nec pater uester cælestis dimittet uobis peccata uestra.

Mat. 6

Sanctus angelus respondens, ait: Vbi se uindicauit, uel cui iniuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum, Si uindicetis, sed, Si non remiseritis de cordibus uestris. Sanctus angelus excusans, dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit.

Matt. 18.

Diabolus respondit: Sicut accepit manum ex cõsuetudine, ita accipiet uindictam a superno iudice. Sãctus angelus dixit. Iudicemur ante Deum. Ter uictus inimicus, uiperea restaurat uenena, dicens: Si iustus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cælorum Scriptum est, enim: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.

Ibidẽ.

Hoc uerbum minime impleuit. Sanctus angelus dixit: Iudicemur ante Dominum. Præliante sancto angelo contriti sunt aduersarii. Tunc sanctus angelus, qui a dextris eius erat, dixit, Respice mũdum. Tunc uir sanctus respexit, & uidit uallẽ tenebrosam sub se in imo positam, & uidit quatuor ignes ibidem in aere, aliquibus spatiis à se distantes. Dixitque rursum sanctus angelus. Qui sunt hi ignes? Vir Domini se nescire respõdit. Cui angelus sanctus dixit: Hi sunt quatuor ignes, qui mundum succendunt, postquàm in baptismo homini omnia peccata dimittuntur, per confessionem & abrenuncitaionem diabolo, & operibus eius & põpis.

Quatuor ignes, mundũ inflammates.

Vnus est mendacii, cum hoc, quod in baptismo abrenũciare satanę & omnibus operibus eius promiserant, minime implent. Alter cupiditatis, cum mũdi diuitias amori cælestium præponunt. Tertius dissensionis, cum animos proximorum etiam in superuacuis rebus offendere non formidant. Quartus impietatis, cum infirmiores spoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis uero crescens in maius, effectus est unus, & illi appropinquabat, timensque ignẽ minacem, sancto angelo secum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui respondit angelus. Quod non accendisti non ardebit in te. Licet enim terribilis sit & grandis iste ignis, tamẽ secundum merita operum singulos examinat, quia uniuscuiusque cupiditas in illo igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per illicitam uoluptatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam. Tunc uidit sanctum angelum præcedentem ignem, flammamque diuidere in duos muros utroque latere: & duo sancti angeli erant utroque latere, ab igne qui defendebant eum. Vidit quoque quatuor dæmonia immunda, per ignem uolantia, bellum horribile in medio ignis cõstruentia. Et dixit unus ex illis. Seruus qui scit uoluntatem Domini sui, & non facit digna, plagis uapulabit multis. Sanctus angelus respondit. Quid enim iste de uoluntate Domini sui non adimpleuit?

Luc. 12.

Satanas respondit, Dona iniquorum recipit. Sanctus angelus respondit. Credidit enim quod unusquisque eorum egisset pœnitentiam. Diabolus dixit: Ante debuit probare pœnitentiæ perseuerantiam, & sic fructus suscipere.

Deut. 16.

Munera enim excæcant oculos sapientium, & peruertunt uerba iustorum. Sanctus angelus respondit: Iudicemur ante Dominum. Fallax diabolus succumbens, in blasphemias contra authorem erupit, dicens: Vsque nunc æstimauimus Deum esse ueracem. Sanctus angelus respondit. Quid enim aliud est? Procacissimus dæmon dixit. Quia omne delictum, quod non purgatur super terram, in cælo esse uindicandum promisit, per Esaiam prophetam clamans.

Esa. 1.

Quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos: Hic homo non purgauit delicta sua in terra, nec uindictam hic recepit, ubi est ergo iustitia Dei? Sanctus angelus increpans in eos, dixit. Nolite blasphemare, dum nescitis occulta Dei iudicia. Diabolus respondit. Quid enim hic occultum? Sanctus angelus dixit. Quandiu speratur pœnitentia comitatur hominem diuina misericordia. Satanas respondit. Sed nullus tamen hic est locus pœnitentiæ. Angelus respondit: Profunditatem mysteriorũ Dei ignoratis, fortasse etenim erit. Diabolus dixit Discedamus ergo, dum iudicandi ratio non est. Alius uero satellitum eius dixit: Adhuc restat illi angusta porta, per quam nisi pauci non intrant, ibi illum superare poterimus, Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Sanctus angelus respondit, Vir ille in proximos suos operatus est bona. Aduersarius respondit, Nõ sufficit operari bona nisi etiam sicut semetipsum proximum dilexerit. Sanctus angelus respondit: Fructus dilectionis, est bona operari: quia Deus reddet unicuique secundum opera sua.

Rom. 2

Improbus dæmom dixit. Sed quia uerbum Dei diligendo non imlpeuit,

damnandus est. Pugnante turba nefanda, sancti angeli uictores fuere. Victus sex uicibus diabolus, more suo in blasphemiam erupit, dicens: Si Deus iniquus non est, & si mendaciũ, & uerborum illius transgressio ei displicet, uir iste pœnarum expers non erit. Promisit.n. seculo abrenũciare, & econtrario seculum dilexit, contra Apostoli præceptum, dicentis: Nolite diligere mundum, ne que ea quæ in mundo sunt. Virũ ergo hunc nec propriæ sponsionis sermo, nec apostoli prohibuit sententia. Sanctus angelus respondit. Nõ sibi soli ea, quæ sunt seculi, sed omnibus indigentibus dispẽsanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit. Qualicũque modo diligatur, contra præceptum diuinum est, & contra sponsionem Christianitatis in baptismo uictis aduersariis, angelis uincentibus, rursus diabolus ad callidas conuertitur accusationes, dicens. Scriptum est, Nisi annunciaueris iniquo iniquitatem suã sanguinem eius requiram de manu tua. Hic non annunciauit digne peccantibus pœnitentiam. Sanctus angelus respondit. De hoc enim tempore scriptum est: Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. Quando enim auditores despiciunt uerbũ, lingua etiam doctoris loqui præpeditur, dum uidet quod audita prædicatio despicit. Accusator antiquus respondit. Ille tamen usque ad passionem annunciare debet, nec consentire, nec tacere. In omni uero contra dictione dæmonum præualida nimis extitit pugna, donec iudice Domino triumphantibus eius angelis, contritis deuictisque aduersariis, immensa claritate uir sanctus circunfulsus est, sanctorumque angelorũ choris concinentibus. Nullus labor durus uideri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis acquiritur, quæ letitia simul & dulcedine completur. Tunc sursum adspiciens, uidit immensa agmina, eximia claritate fulgentia, angelorum præcedentium, sanctorumque hominum aduolantia, quasi alis immẽsæ coruscationis circundantia eum, omnemque formidinem ignis ac deformium spirituum terrores procul abiicientia. Conspicit uero duos uenerabiles uiros illius prouinciæ, in qua ipse uir Domini Furseus notus erat, quos uidens obisse credebat. Hos præsules cunctorum memoria usque ad nostra tempora celebrat, propiusque ad se accedentes uidit, ac familiariter propria dicentes nomina, qui uocabantur Boeanus & Meldanus, & loqui cum eo cœperunt. Tũc adspiciebat magnam cæli serenitatem, & duos angelos proximam cæli iocunditatem repetentes, quasi per ostium intrantes ętheream, ac repente circa illos magnitudinem claritatis, & quasi per quatuor choros cãtantium multitudines angelorum ac dicentium: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem supernæ modulationis ac sonitum ineffabilis lætitiæ, intra cælum sonantis intendente, circunfuderunt eam agmina angelorum, stantia, à dextris eius, de quibus unus, ait: Scis, ubi agitur hæc lætitia & gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus angelus respondit. Apud supernum conuentum, unde & nos sumus. Tunc mens omnem laborem tribulationis, obliuiscẽs, immensa complebatur lætitia, quia superna audiens carmina clarius & modulatius resonare, pro se sola decantari computabat, admiransque ait magnum est gaudium, hæc auscultare carmina. Cui dixit angelus Domini: Hoc audito nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpe priuamur, & quod nos annunciando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant. Rursumque angelus Domini beato uiro, ad carmina cælestia audiẽda intento, loquitur. In hoc cælesti regno nulla unquam tristitia, nisi de hominum perditione fieri potest. Tunc prædictos sacerdotes cum ingenti claritate a secreto cæli procedere, angelica forma radiantes, & ad se uenire conspicit, ac sibi ad seculum redire præcipiunt. At ille tacens, & huius nuncii tristitia stupefactus, in momento reuersus, sanctis angelis eum reportantibus, præfati uero uiri uenerabiles spatium poscunt cum eo loquendi, & dicunt. Quid times? Vnius diei iter est, quo laboraturus es. Prædicas ergo omnibus annũcia, quia in proximo est uindicta. Beato autem Furseo interrogante de mundi fine, aiũt finem creaturæ etiam tunc non esse, quanuis in proximo sit, sed famis & mortalitatis plagis humanum genus esse uexandum, quod etiam signo Solis, cum radios suos præterito anno abscondisset, in modum lunę iugiter splendente significatum est. Duo uero genera sunt famis, unum in abundantia sapientiæ intelligendi uerbum Domini, & non implendi, aliud uero, tenacia mentis in abundantia diuitiarum, sed de una radice amaritudinis generantur. Sicut enim auarus non impletur pecunia, quia auaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea, quæ illicita sunt: sic etiã sermonis Domini dulcedinem, malitiæ amaritudine occupatæ & detentę non sentiunt animę. Mortalitas uerò propter Dei patiẽtiam, modicũ quidẽ detenta est, sed quicunq; hæc signa uidet, uel monita sanctæ scripturæ despicit, si nõ egerit pœnitentiã, mors illius proxima est. Et quãuis omnibus diuina monita contemnentibus superni iudicis ira iamiam imineat: maximè tamen super doctores ecclesiæ ac principes furor illius iratus est, quia pereunt animæ fidelium per huius mundi illecebrosa uitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligẽtiam Doctorum, per mala exempla prauorum principum. Doctores nanque, prophetarum libros consyderantes, intelligant, & quale sit hoc tẽpus, cognoscant Viri nanq; dimidij operis sunt quia per omnipotentis Dei misericordiam alij largitatis gratiã sunt adepti; sed carnis incõtinẽtia sunt lubrici, Alij uerò corpore quidẽ sunt casti, sed auaritiæ æstibus sunt cupidi. Alij quoquè habent gratiam lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes. Alij autem non recordando iniurias suas, citò ignoscunt: sed minus cor caute custodiendo citiusq; irascendo, rixas prouocant. Alij quod Deus singulis largiendo donauit, in hoc illi, quasi proprio labore acquirentes, g loriantur. Alij uerò dũ qui impugnabant, eos deuicerunt, corde uigili & bonorũ operũ econtra instãtia eos uincere omittunt. Sũt quoque nõnulli, qui spiritalibus uitiis impugnantur, sed his omissis corpus in abstinẽtia affligũt, Verbi gratia: Nocturnas illusiones pati, magnũ crimẽ existimãt, superbiã uero quæ angelos de supernis deiecit, pro nihilo cõputant auaritiã, quæ primum hoĩm de paradisi expulit amœnitate, nõ execrãtur, nec inuidiã, per quã parricida Cain, fratrẽ suũ Abel interfecit. Falsum quoque testimonium, per quod Saluator dãnatus est, aut blasphemiam non execrantur, non considerant, quales uel quantæ uindictæ super eos, qui talia egerint, uenturæ sunt. Multi enim cibis, quos Deus ad percipiendum cum gratiarum actione creauit, abstinentes, hæc nefanda quasi licita sumunt, hoc est, superbiam, auaritiam, inuidiam, falsum testimonium, blasphemiam, per quæ detrahendo, quasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt: & quæ leuiora sunt in Dei iudicio, grauiora iudicant, grauia uero, leuiora putant. Omnis ergo doctor singulis uitiis congrua debet opponere medicamenta. Nam qui hæc uitia leuiora esse aut gula aut fornicatione existimat animarum inimicus potius quã doctor iudicãdus est. Curatio ergo superbiæ est, increpatio corã omnibus, humiliatioq; crebra in luto & cinere. Auaritiæ uero medicamẽtũ est, largitatis dispẽsatio ĩ uniuersos ꝑ bene uolentiã

1. Io. 2. — *Ez. 3.* — *Am. 5* — *Sententia memorabilis.* — *Famis duo genera.* — *Bona sua q. uitys corrumpans.* — *Gen. 4.* — *Vitia contrarys curanda uirtutibus.*

uolentiā & benignitatem. Medicinam autem facit fallo testi, humiliter confiteri, in quem falsa congessit uerba, & ab eo indulgentiam supplicare. Blasphemię quoque malum, medicamento sanatur per humilitatē subiectionis, & per linguæ ab omni inutili locutione refrenationē, atque per orationis instantiam. Contraria. n. uitia, cōtrarijs uirtutibus curantur. Nec satis est corpus affligere, si animæ à malitia & nequitia non curant. Principes ergo & doctores ecclesiæ Christi, animas fidelium ad pœnitentiæ lamentum post culpas prouocent; & eas spiritali pactu doctrinæ, ac sacri corporis & sanguinis participatione solidas reddant. Nolentes uerò excommunicent, ne reatum damnationis de neglectis sustineant, ulmum pro uite, & alnum pro oliua plantantes, dum plus terrenum & infructuosum laborem diligunt, quàm charitatem, quæ omnium radix est & culmus esse denoscitur bonorum operum. Contra doctores iratus est Dominus, eo quòd diuinos libros negligentes, curas huius mundi cum omni dilectione gerunt. Si enim legentes prophetarum dicta intelligerent, contingeret, quòd nec is, qui à mortuis resurrexit, plus timoris atque compunctionis, quàm illa, audiētibus inferre posset. Sed nemo est qui prohibeat, aut qui propellat. Rex enim & sacerdos, unusquisq; secundum quod rectum sibi uidetur, hoc facit. Causa uerò & radix omnium malorum, est superbia. Populus enim contra regentem erigitur, clerus contra sacerdotem, monachi contra abbatem, filij contra parentes, iuuenes contra seniores superbiē do dissentiunt. Sed sicut unusquisq; eorum subiectus, prælato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere: sic iusto Dei iudicio agitur, ut illi cæteris, prę lato nullus humilietur: & quod ab illo superbiente alius iniustè sustinuit, ille ab alio per districtis iudicis iustitiam dolens sufferat. Malum ergo superbiæ, quod supernam angelorum curiam destruendo corruperat, præsens quoque seculum inordinatè peruertendo destruit. Conuersus quoque ad beatum Furseum præfatus sacerdos Boëanus, qui hæc diligenter perorabat, ait: Vitam tuam, creaturis Dei utendo, serua: omne quod malum est abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi præter uictum & uestitum uendicans, sisque in offerendo lucro, sicut in augendo, temperatus.

Superbia, malorum oīm cā.

Qui enim sic libenter donat, sicut donatum suscipit, os mutorum aperire poterit, nihil mēdicans, nulli negans. Deo odibile est, aliena petere, & propria retinere. Pauperibus enim & uictis conuenit petere: habentibus autem, egenis dispensare. Eleemosynæ uerò, nullo rogante, dispēsandæ sunt pauperibus. Bona quoquè in omnes homines operanda sunt, maximè in domesticos fidei. Iniquorum uero dona in pauperes & omni solatio destitutos impertienda sunt. Nulla ergo discordia in ecclesia Dei sit, sed qui in plebe sunt, apostolico ordini & doctrinæ sanctæ insistant. Qui uerò in monasterijs degunt, cum silentio operantes, suum panem manducent. Sunt uerò nonnulli, qui à doctrinæ officio se excusant, & propter curas seculi in publicum prosiliunt. Bonum igitur quod agunt, in occulto ponentes, lucem boni exempli proximis abscondunt: seculi uerò causas seu contentiones in publico agentes, mortiferæ cupiditatis uenenum publicè eorum cordibus infundunt. Te ergo ipsum nec semper remotum, nec semper in publico decernas: sed quando te remotum esse uolueris, omni custodia teipsum serua, omnia diuina obseruando præcepta. Et quando in publicum processeris, ad animarum salutem, non ad huius mundi inhianda lucra animum adhibeto. Sed & si quis tibi prima hora diei dona contulerit, & ante uesperum pœnituerit, sicut libens suscepisti, ita hilaris ei restitue. Nullam quoq; patrimonio custodiam, nullam curis huius seculi intenti cordis diligentiam adhibeas: sed omnibus aduersantibus uel contrarijs, puri pectoris indulgentia, bona pro malis rependas, pro inimicis summum supplica Deum. Qui enim cordis lenitatem contrarijs & sibi resistentibus illæsam seruauerit, omnium feratum & bestiarum ferocitatem in mansuetudinem conuertit. Nullum enim boni operis sacrificium sic Deo acceptabile est & probatum, quàm patientissimi cordis contra omnes iniurias lenitatis mansuetudo, pro qua omnia aduersa ac damna, quasi lucra & prospera, spe futuræ remunerationis lętus, Domino iuuante, suscipit. Duo enim humanæ animæ inimici esse probantur, diabolus & mundus: & unusquisque eorum uicissim alterius delectionem insinuat, ut per hoc, quòd anima mūdi huius illecebris substernitur, ab aduersario uincta & possessa teneatur. Vade ergo, terræ huius Hyberniæ principibus uerbum Dei annuncians, ut relicta iniquitate, per pœnitentiam ad salutem perueniant animarum. Tum deindè excellentioribus sanctæ ecclesiæ sacerdotibus hæc ipsa annuncia, quòd omnipotēs Deus zelotes est, si plus amant seculum, quàm ipsum. Negligentes enim animarum utilitates, lucris huius seculi deseruiunt, & ad mortem seram prædicant pœnitentiam: & tunc eorum dona suscipientes, ignem de illorum tormentis perferunt. His dictis, supernum illud angelorum cœlo receptum est agmen, beatoque Furseo cum tribus angelis solis ad terram reuersuro, maximus appropinquabat ignis. Sed angelus Domini, sicut antè, medium diuidens findebat ignem, uirumq; unum ex igne prosilientem uidit, dæmonibus illum proijcientibus: qui ueniens super humerum eius, maxillam maxillæ eius impressit. Cognoscebat autem uirum, quia ei uestimentum proprium moriens perdonauit, humerumque eius ac maxillam incendens, ab angelo sancto in ignē, undè exijt, proiectus est. Angelo autem, qui à sinistris uolabat, inter beatum uirum & ignem stante, dexter illum uirum angelus in flammas proiecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias, dixit: Nolite repellere, quem ante suscepit: & sicut eius bona suscepit, sic de pœnis eius particeps esse debet. Angelus Domini respondit: Non propter auaritiam, sed propter animam eius liberandam suscepit. Cessauitque ignis. Tunc dixit angelus Domini: Quod incendisti, hoc arsit in te. Si enim huius uiri, in peccatis suis mortui, uestimenta non suscepisses, nec pœnæ illius in corpore tuo arderent.

Deo gratissimū sacrificiū

Suo quisque munere ut fungi debeat.

Prædica ergo omnibus, quòd pœnitentia agenda est, & à sacerdote suscipienda usque in extremam horam: sed tamen nisi pœnituerit, nihil substantiæ eius suscipiendum, nec corpus eius in sancto sepeliendum est loco. Viuo tamen prædicetur acrius, quatenus cor illius amaritudo compūctionis tangat, tangensq; purget omnibusque pristinis renuncians iniquitatibus, eleemosynas ubertim pauperibus distribuat. Nihil tamen exindè à sacerdote ei prædicante suscipiatur, sed iuxta sepulcrum eius bona illius pauperibus diuidantur, ne in aliquo iniquitatis illius particeps sit. His atque alijs sanctæ exhortationis sermonibus instructus, super tectum ecclesiæ inter sanctos constitit angelos, suumque corpus cōsiderans, nec parietes domus, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta uidere potuit, iubeturque ab angelo proprium cognoscere & resumere corpus.

Tunc ille quasi ignotum cadauer timens, noluit illuc appropinquare. Cui respondit angelus: Noli timere hoc suscipere corpus, quod sine ulla repugnatione infirmitatis uel uitiorum expugnantium, quanuis inualidum, sanum tamen habere poteris. Concupiscentias

ſcentias enim illicitas in hac tribulatione ſuperaſti, ut uetera contra te non præualeant. Tunc uidit pectus illius corporis aperiri. Dixitque ei angelus: Reuiuiſcēs corpus tuum, aqua fontis ſuperfundatur, & nullum dolorem, niſi tantum concremationis, ſentire poteris. Benefacientemque te omnem greſſum tuum uſque in finem uidebimus, & ſic te lætum beneq; operantem ſuſcipimus. Exurgens autem uir ſanctus quaſi ex profunda mortis quiete, conſpiciensque parentum multitudinem uel uicinorum, ſiue etiam clericorum, ingemiſcensque magnitudinem humanæ ſtultitiæ, arduumque & difficilem tranſitum admirans, magnitudinem quoquè remunerationis peruenientibus ad beatas ſedes, ſingulis per ordinem annunciabat, cumque uiua ſuperfuſus eſſet aqua, incendium inter ſcapulas illius, quod de iniquo ſumpſit uiro, & in facie eius apparuit, mirumque in modum quod anima ſola ſuſtinuit, in carne demonſtrabatur. Egreſſus inde, uerbum Dei prædicabat, & ea, quæ uiderat uel audierat, omnibus populis Scotorum annunciabat. Erat uerò in illo incomparabilis gratia, nihil terrenum uſquàm petente, omnipotentiquè Deo ſe tribuēte, prælatis & ſubditis, æqualibus & minoribus, magnatibus & regibus timendo, humilibus & contemptoribus ſeculi imitando, omnibus bonis amabili, iniquis & peccatoribus terribili, diuiniſquè uirtutibus claro. Ex obſeſſis corporibus dæmonia fugabat, & pauperes recreabat. Dumquè unius anni ſpatio Hyberniæ inſulæ populos per doctrinę ſtudium circumire ſtuduiſſet, inſtabat dies anniuerſarius, quo uiſionem à corpore ſublatus uiderat, memorans ſemper unius diei iter ſibi fuiſſe iniunctum. Multis deniquè ſapientibus ac religioſis eum comitantibus uiris, eadem nocte moleſtia corporali correptus eſt, in ſoloque tantum pectuſculo uita palpitante, uidit angelum Domini ea, quæ ad opus prædicationis ſunt congrua, ſibi annunciantem, & unius diei iter exponentem, ac duodecim annos in opere prædicationis completurum prędicentem, quod & ita factum eſt. Completis uerò annis decem, omnibus ſine perſonarum acceptione uerbum Domini annunciās, & irruentium populorum multitudinē non ferens, aliquantorum etiam amicos inuidia ſtimulante contra ſe commotos eſſe depræhendens, relictis omnibus, quę habere uidebatur, paucis cum fratribus ad inſulam quandam paruulam in mare profectus eſt, atque exinde non multum poſt de Hybernia peregrina litora petens, per Britannias in Saxoniam tranſuectus eſt, ubi honorificatus à Sigeberto rege & ſuſceptus, uerbo Domini Barbarorum mitigabat cor. Completis uerè duodecim annis, quos angelus prædixerat ſanctus, quadam infirmitate correptus, angelica fruitur uiſione, ubi etiam de prædicationis inſtantia admonitus, nullum uiuendi finem audiuit: tertiumquè diem peregit tacendo, euāgelicum præceptum admonens: Vigilate & orate, quia neſcitis diem neque horam. Quod uir Deo plenus intelligēs, locum monaſterij à prædicto rege ſibi traditum accelerauit conſtruere. Quod monaſterium in quodam caſtro conſtructum, ſyluarum & maris uicinitate amœnum, rex gentis illius Anna, ac nobiles quique tectis & muneribus adornarunt. His ritè geſtis, uir ſanctus ab omni ſeculi, atque ipſius monaſterij cura alienare ſe cupiens, cum ſapientibus fratribus hoc tractauit. Habuit enim ſecum reuerentiſſimos & ſpiritales uiros, qui exemplo tanti uiri, & in monaſterii probatione, & in diuerſis laboribus uiæ, ad humilitatis & charitatis gratiam profecerant, inter quos etiam germanos proprios habuit, Foillanum, ſanctum admodū uirum, cui etiam ſancti monaſterij & animarum dereliquit curam, alterum uero Vltanum, diuturna monaſterij probatione ad eremitalem uitam inſtructū, multis iam annis ab eodem electam, qui derelictis omnibus curis & rebus, nudus ad fratrem ſuum, qui iā theorica paſcebatur uita, ſolus profectus eſt. Labori hi duo quotidiano & orationibus continuis deſeruientes, annum integrum ibidem philoſophabantur. Tunc quibuſdam cauſis ingruentibus, à populo & rege altioris ingenij ad conſilium uocatus, immo etiam compulſus, deſideratum ſibi eremi dereliquit locum, omniaque animo peruigili tractans, ac turbatam eſſe prouinciam gentilium incurſione proſpiciens, nec ibi diuturnum monaſterialem ordinem perpenſans, ad Galliarum litora dimiſſus, ordinatis omnibus, cauſa uiſendi Romam nauigauit, ibique à Francorum rege Clodoueo & Patritio Erchenaldo honorificè ſuſceptus, monaſterium in loco, quem nuncupant Latiniacūm, conſtruxit.

Reducitur aīa Furſei ad corpus.

Incōparabilis in Furſeo gratia.

Hanc Saxoniā, uocat Beda prouinciā Orientaliū Anglorum.

Matt. 25.

Anna rex orientaliū Anglorum.

At non multò poſt fratribus ordinatis, cum rege & patritio iter agens, infirmitate corripitur. Ibique illo diu iacente, & uirorum nobilium, uel ipſius reuerentiſſimi regis uiſitatione frequentato, ab ore illius ſermonis gratiam & condimentum uitæ aſſumebant æternæ. Et ſic præſentia relinquens, ad æterna migrauit regna. Corpus uerò illius ab illuſtri uiro Erchenaldo Patritio retentum cauſa eccleſiæ, quam ſibi magno opere conſtruxerat, in uilla cui Perona uocabulum eſt, ponitur. Et quia ipſius eccleſiæ dedicatio intra triginta parabatur dies, in quodam loco in porticum interim corpus ſanctum ſumma cum diligentia cuſtoditur, ac poſt tot dies ita illæſum inuenitur, ac ſi eadem hora de hac luce fuiſſet egreſſus. Reuerenter ergo iuxta morem prope altare reconditur, ibique annis ferè quatuor demoratur. Conſtructa uero ad orientalem partem altaris domuncula, ibi poſt tot annos immaculatum corpus à reuerendiſſimis ſubuectum epiſcopis Eligio & Autberto, transfertur ſine ulla putredine. Vbi etiam recta fide petentibus, merita illius clareſcunt diuinis uirtutibus, adiuuante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Obitus S. Furſei.

Corpꝰ eiꝰ poſt 4. ann. adhuc incorruptum.

PASSIO BEATORVM MARtyrum, Berardi, Petri, Accurſij, Adiuti & Ottonis, diſcipulorum beatiſsimi patris Franciſci.

16. Ia.

SAnctorum martyrum Berardi, Petri, Accurſij, Adiuti & Ottonis feſtiua gaudia nobis, fratres chariſſimi, celebrantibus, ipſorum quoquè ordinem martyrij breuis ſermo perſtringat, ut quo illi per lucis uitæquè contēptum, terrena quæquè calcauerunt, eo mens noſtra ad ſublimiorem uirtutum palmam ſe erigat. Beatus nanque Franciſcus, Minorum pater & fundator inclytus, cum diuina cerneret reuelatione ſe & ſuos pro aliorum ſalute uocatus, etiam impiæ Mahometicæ legis obſeruatores pro poſſe deducere ad lucem fidei cupiebat. Vnde anno à ſua conuerſione undecimo multis cum periculis iter aggreſſus, ut Sulthani adiret præſentiam, ad Miramolini regnum præſentes deſtinauit ſanctos, ut ipſe Orientis, illi Occidentis populis Mahometicis ſalute Chriſti prædicantes euangelium, quaſi totum ad Chriſtum conuerterent mundum. Hos autem potiſſimè pater beatus diuinitus reuelatos elegit, in quibus diuina uirtus, rerum geſtarum gloria, & ſplendidiſſimis actionibus illuſtrata clarebat. Quibus ut itineris

S. Frāciſcus proficiſcitur ad Sulthanū.

neris laborem cum obedientiæ merito susciperent fratrem, uitalem, uirum utique omni sanctitate & discretione præcipuum, in prælatum præfecit. At illi omnem spem & cogitatum in Dominum iaciētes, & beati petri pijs sermonibus & orationibus confortati, iter egressi, tandem in Aragoniam peruenerunt. Vbi pater eorum Vitalis, diuturni languoris morbo p̄uentus, diuina putans uoluntate suum iter impediri, cęteros abire permisit. Haud multo post interiecto tēpore Colimbriam Portugaliæ regni urbem deueniētes, ad reginam Orachā nomine se contulerūt. Apud quam per aliquod dies cōmorati, ipsius precibus deuotissimis uicti, ut ipsius uitæ terminum demonstraret, suppliciter Dominū rogauerunt. Factumque est, ut primo martirij sui ordinē, & deferendas suas Colimbriam reliquias, ac ab ea honorificè suscipiendas, & post uitæ ipsius exitum reuelarent, quod & rei demonstrauit euentus. Siquidem post eorum sacra ossa, ab eadem regina in monasterio sanctæ Crucis de Colimbria condita, paucis euolutis diebus, matutinali hora iuxta sanctorum uaticinium, deuota regina debitum humanæ carnis exoluit. Hora uerò eadem Petrus, ordinis Canonicorum monasterij sacrista, & reginæ confessor, uir omni sanctitate præclarus, præfatos quinque martyres indicibili claritate circundatos, & minorū fratrū multitudinem numerosam matutinales horas in ipso sanctæ Crucis tēplo decātātes uidit, intellexitq; ꝙ ibi conuenerant, ut exequiarum cultū debito honore præfatæ reginæ impenderent. Et mirāti de reginæ transitu, unus eorū dixit, De reginæ transitu nihil dubites, nobis enim egredientibus, nuncius tibi aderit. Quod & statim factum est, ut in hoc uno simul appareret, quòd prælibati sancti prophetiæ spiritu pleni fuerant, & præmonstrata uisio authētica redderetur. Igitur apostolici uiri ab ipsa regina recedentes, Alanquearium ad Sanctiam, Sanctij regis filiam, reginam utique Deo deuotam, peruenerunt. At illa secularibus uestibus superindutos, quia aliter non erat ipsis transeundi facultas, Hispaliā quæ nunc *Sibbilia dicitur, transmisit. Vbi secularibus abiectis indumentis, ad infideliu m Mesquitam, ut prædicarēt, accesserūt. Impetu autem facto, repulsi & uerberibus pluribus laniati, non à concepto spiritus feruore deficientes, aulam ingressi, fidem Mahometicam damnantes, Christum coram rege prædicauerunt. Rex uerò in furorem uersus, eos decapitari præcepit. Filius autem regis naturali quadam pietate illis compatiens, paterni furoris ardore compresso, ut maturius in his ageretur obtinuit. At rex seniorum habito consilio, post publicam Christiani nominis ex alta turri, ubi primo retrusi sunt, prædicationem, post etiam squalidi carceris oppressionem, ad se uocatos, misericordiam pollicens, auertere nitebatur à Christo. Cui illi: Vtinam tibi rex misericordiam, quam nobis præstare niteris, maturiori usus consilio ipse tibi præstares. Age quod malueris. Corpora eripere potes, siderea loca animas detinebunt. Stat nobis firma promissio, & pro præsenti morte immortalitatis dono souebimur. Tūc rex eorum immobilem animum cernens, Marochium cum quibusdam Christianis destinauit. Inter cæteros uerò, qui Marochij morabantur, Christianos erat dominus Petrus infans Portugaliç regis frater, & regis Marochiorum ductor exercitus. Hic siquidem in sua fratres recipiens domo, pio uenerabatur affectu. At illi quod facturi uenerant cogitantes, omni sublato timore, ubicunque collectos Saracenos uidebāt, Christum prædicabant. Contigit autem semel regem Miramolinum ipsos in legis suæ authorem conuicia iactantes audire. Qui nimio furore succensus, iussit cum impetu eos expelli, & ad Christianorum terras, datis à domino Petro Infante comitibus, deduci. Verum illi martyrij desiderio flagrantes, dimissis in uia comitibus, iterum Marochium reuertuntur. Quo audito, rex ira uehementer efferbuit, præcepitque ut teterrimo carcere cōclusi, fame sitiq; interficerētur. Stāt igit̄ beati uinculis innodati, & diuina sup̄ infideles manus aggrauanē. Nā intēsi ultrà, q̄ humana patit̄ natura, calores & aeris intēperies sic infirmos effecit, ut iā clarè cernerent, quòd pro sanctis suis at diuina ultio insecuta. Ex quo rex perterritus, à uinculis absolutos, illæsos abire permisit. Mirabile dictu: Cum per uiginti dies fuerint sine aliquo corporali cibo carceribus inclusi, sola diuina uirtute refecti, sic inuenti sunt fortes & alacres, ut merito in stuporem cōuerterent se uidentes. Iterumque ad Christianorum plagas missi, relictis comitibus, secundò Marochium redierunt. Interim contra sibi rebelles rex exercitum mittit, & dominus Petrus infans secum fratres adducit. Redeuntes autē cū uictoria Marochium Saraceni simul & Christiani, per triduum aquam non reperientes, nimio sitis ardore cruciabantur. At Berardus, sanctæ Trinitatis cultor, tanto compatiens hominum labori, oratione cum cæteris præuia, breui paxillo terram fodiens, aqua à Domino impetrata, iumentorum sitim extinguit & hominum. In ipso uerò loco nec fons antè uisus fuerat, nec post. Reuersi autem Marochium, seruabantur nè prædicarent, sed illi quadam sexta feria in publicum proruperunt. At iussu regis cuidam principi, qui aquæ miraculum uiderat, decapitandi traditi sunt. Quos pręcepit carceri mancipari. Ad locum igitur carceris adducti, alapis à ministris & uarijs sunt opprobrijs saturati. Post triduum uero de carcere tracti, nudi & manibus post terga ligatis, durissimis flagellis afflicti, tandem impio iudici sunt præsentati. At ille cernens eorum in fide constantiam nulla posse ratione mutari, iterum iussit durissimè tandiu uirgis & fustibus cædi, donec penè uiscera apparērent & ossa. A ministris etiam feruente oleo & aceto uulneribus infusis, per totam sequentem noctem super testas uolutati sunt, & à pluribus sibi inuicem succedētibus acerbissimè afflicti. Nocte uero illa custodes magnam de cælo lapsam lucem uidentes, & pręfatos sanctos cum innumerabili multitudine sublimari, putauerunt diuinitus fuisse liberatos, sed in carcere inuentos, suis fecit rex tribunalibus præsentari. Ministri uero illos nudos trahentes, continuis flagris terga eorū & corpora nouiter flagellabant. Occurrit autem illis quidam princeps, Mahometicam suadens fidem. Otto uerò illius persuasionem confutans, etiam in contemptum prophanæ legis in terram spuens, graui ab ipso alapa percussus est. At ille uerborum Domini non immemor, alteram præbuit maxillam, dicens: Ignoscat tibi Deus, quia nescis quid facis. Ad impii demū regis conspectum adductis, sic ad eos exorsus est: Estisne uos impii illi, qui fidem ueram uituperantes, ad tantam etiam insaniam adducti estis, ut Dei nūcium blasphemetis? At illi: O rex, fidem ueram minimè spernimus, tuam autem falsam, & eius iniquum conditorem, omnino abhorremus, pro uera autem & pati & mori parati sumus. Tunc rex eos delicijs & uoluptatibus à Christiana ueritate existimans posse reuocari, pecunias & formosarum mulierum, quæ aderant, delicias repromittit, si Mahometi perfidiam reciperent, alias suo gladio trucidandi. Sed uiri dei immobiles animo, conuersi ad regem, Sint tibi, inquiunt, mulieres & pecuniæ, nobis autem sit Iesus Christus. Adhibe uincula, carceres, ignes, tormenta & mortem, omnis nobis est pœna, cum de cœlesti gloria cogitamus. Tūc rex tantam cernens in sanctis constantiam & immobile propositum, arrepto gladio, minister iniquitatis effectus,

Veniut in Lusitaniā.

**Sibig lia.*

Concionātur ad Mahometanos.

Dimi naultio in Mahometanos

20. diebus manent ieiuni.

Immaniter flagellantur.

Dei nūciū, uocat impurum Mahometh.

Trucidantur sancti uiri.

ctus,capita eorum per medium frontis amputauit. Et illi quidē optato iā potiti, post maximos persecutionū aculeos,post ingentissimas ærumnarū moles, æternæ uitæ adepti brauium,martyrij corona dotati sunt. Passi sunt uerò beati martyres anno Domini 1220.decimoseptimo Calendas Februarij,ante mortem beati Francisci anno sexto. Qui illorum ut audiuit martyrium,tanto gestiuit gaudio,tanta perfusus est lætitia, quòd facilè exprimi non posset. Corpora autem eorū iussu regis extra palatium proiecta, à Saracenis ligatis pedibus extra urbem uarijs ludibriis circa mœnia tracta,tandem penitus in partes conscissa, in campo relicta sunt,ut bestijs essent in cibum. Christiani uerò nocte sequenti ad colligendas sacras reliquias exeuntes,lapidibus à Saracenis sunt repulsi. Sequenti uerò die,quorundam consilio,ne reliquiæ uenerarentur à Christianis ut sanctæ, rex igni comburendas decreuit.Sed igne copioso accenso, cum in eum sanctorum corpora iactarentur,hincindè flamma declinans reliquit intacta,immo(quod dictu mirabile est) cum unum de capitibus in ignem pluries proiectū esset, diuina faciente uirtute,de igne semper exiliens, nec in capillis est læsum: & nunc cum pelle & capillis integrum demonstratur.Postea uerò Saraceni precio sumpto,sanctorum Christi martyrum reliquias Christianis uendiderunt.Dominus autem Petrus Infans Capellano suo & quibusdam iuuenibus tradidit eas desiccandas,aromatibusque condiendas. Cum autem quidam fornicarius eò uellet accedere,immobilis factus, in medio scalæ ut sibi succurreretur,exclamauit. Qui confessione præmissa de scala descendens, loquelam amisit,nec prius recuperauit,quàm uoto facto, super pectus eius unum de sanctorum capitibus positū est.

Sanctorum autem reliquiæ dum sic exiccarentur, quoddam appropinquante,ut eas solito more contingeret,sic in aere cum umbone sunt eleuatæ,ut nō possent humano subsidio contingi.Qui stupefactus,& de fornicatione contritus & confessus, statim ualuit de sublimi dem issas reliquias contingere. Vnde factum est,ut in maiori reuerentia habitis,nonnulli à facinoribus abstinerent,nè depræhenderentur. Demum eorum capitibus cum carnibus in quadam theca argentea depositis,ossibus uero in alia, in sua capella collocatis,præfatus Petrus infans anxiè sanctos precabatur, ut redeundi in Portugalliam aditus Christianis concederetur. Quorum meritis factum est, ut rex ei ad Portugalliam redeundi cum uniuersa familia licētiam daret,tametsi consultius illi fuisset,ut eum occideret. Ipse uerò reliquias,super multos positas, læto gradu insequens,libere ac sine periculo de Saracenorum terra exiuit. In itinere autem positus ac quendā locum peruenit,ubi immani atrocitate leonibus auditis,non paruus cunctis terror ingeritur,sed sacris reliquiis interpositis, omnis profectò mugitus & timor abscessit.Inde solitaria & penitus inuia loca peragrantes,qua sibi pergendum foret,ignorabant.Nec defuit diuina pietas humiliter supplicantibus, qui errantibus,sanctorum meritis uiæ ducatum præbuit. Siquidem iumentum,cui sacræ insidebant reliquiæ,infans præire,& alios sequi iussit:nulloquè ductore præcedēte,Saracenorum insidias per inuia & aspera euadentes,ad Septem urbem, ubi ad transfretandum parata erant nauigia,peruenerunt. Igitur naues conscendentes,cum sequenti nocte sanctorum patricinio, lumine de cælo delapso,naufragium euasissent, Hispalim deuenerunt.Et uix uentis uela commiserant, cum ecce regis nuncij, ut eos captiuos reducerent, ad litus applicuerunt,sed his euasis, secundis uentis Colimbriam tandem appulerunt.Ad sacras autem reliquias suscipiendas regina Orocha & populus uniuersus cū

Reliquæ sanctorū martyrum transferūtur.

iubilo ex euntes,in monasterio S.Crucis Regularium Canonicorum,cum maximis,quæ longum foret narrare,solenniis sepelierunt,ubi multis coruscant miraculis.Ad eorum enim mirificam inuocationem cæci uident,claudi ambulant,muti loquuntur, leprosi mūdantur,paralitici curantur,obsessi à dæmonibus liberantur,& uariis infirmitatibus detenti, desideratam obtinent sanitatem. Ex ipsis quoquè reliquiis usq; hodiè liquor sanguineus & odoriferus manans, multis confert integram sanitatem.

Miracula ad eorū sacras reliquias

Nec tacendum puto grauem super Saracenos diuini iudicij uindictam.Nam ab eo anno,quo sancti palmam meruere perennem,omnium penè rerum sterilitas & sæua pestis per quinquennium sic in eos debacchata est,ut morbo incurabili inualescente, maxima pars gentis illius fuerit crudeli morte deleta. Ipsius quoque impij regis brachium dextrum & dextrum latus totum usque ad pedes,eo anno,quo sanctos interemerat, aridum sic factum est & siccum,ut nulli deinceps usui fuerit. Horum sanctorum felici audito martyrio & uisis reliquijs,inclytus Christi confessor Antonius, tunc quidem illius monasterij canonicus, fidei feruore succensus & amore martyrii,ad Ordinem se transtulit Minorum.Gaudeat igitur Ecclesia,cœlestium militum illustrata natali. Gaudeat & sacra Minorum religio, sanctorum martyrum uirtutibus laureata,& nouis micans sanctorum splendoribus, gratiarum Christo referat actiones,& sanctorum martyrum sectetur uestigia, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi.

Diuina ultio ī Saracenos.

Bulla Sixti 4. Pontificis Maximi, de illorum Canonizatione: quæ etiam facit ad historiæ huius confirmandam ueritatem.

SIxtus, seruus seruorum Dei, uniuersis fratribus Ordinis Minorum, dilectis filijs ubicunque morantibus seu commoraturis,salutem & Apostolicam benedictionem. Cum alias animo reuolueremus merita beatorum martyrum Berardi, Petri, Ottonis,Accursii & Adiuti, qui ex Ordine fratrū minorum, sub quo & nos coaluimus, fuerunt, qui post multa tormenta sub rege Marochiorum pro Christo mortem subierunt,& martyri palmā gloriosè promerentes,plurimis miraculis in ipsa morte & post claruerunt. Ex quo incensus B.Antonius de Padua, ex Ordine Canonicorum Regularium in quo tunc erat, ad Ordinē ipsum fratrum minorum selegitur transtulisse: Concessimus ex Apostolica dignitate uiuæ uocis oraculo, ut fratres prædicti Ordinis Minorū possent publicè & solenniter celebrare in suis Ecclesiis Missæ & Horarum officium de supra memoratis sanctis martyribus.Verum cum frequenter aduersarius humani generis,nitatur bona & sancta opera perturbare, ne tā diuinum & piū opus posset aliquis in posterum impedire, tenore præsentium, ex certa nostra scientia, Authoritate Apostolica concedimus, quòd prædicti fratres Minores ubiquè solenniter & publicè officium plurimorum martyrum pro ipsis Berardo,Petro, Accursio, Adiuto & Ottone,sub officio duplici maiori, ac etiam 16.Ianuarii, qua die ab hoc seculo per martyriū decesserunt,liberè ac cū sana & serena conscientia dicere & celebrare: *Inhibentes præfata Apostolica authoritate,nè quis huic nostræ cōcessioni audeat se opponere,nō obstātibus in cōtrariū faciētibus qbuscūq;. Prætereà qa difficile esset,præsens Breue ad omnia loca deferri, uolumus*ut illius transsumpti, alicuius publici notarii subscripto, & sigillo generalis dicti

**deest, queāt, aut aliqd eiusmodi.*

**legendū appareat, ut illi transumpto alicuius publici notarij manu subscripto.*

dicti Ordinis, uel uicarij generalis fratrum Minorum de Obseruantia, non immeritò ea prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur, si idem præsens Breue originaliter ostenderetur. Datum Romæ apud S. Petrũ sub annulo piscatoris, die 7. Augusti, Anno Domini 1481. Pontificatus nostri anno XI.

PASSIO SANCTORVM MARTYRVM SPEVSIPPI, ELEVSIPPI & Meleusippi: sed in gratiam lectoris passim stylo mutato.

PROLOGVS VVARHIARII.

Sancto & à me pontificali apice præferendo Ceraunio papæ Vuarhiarius. Præcipuis beatissimorũ personis episcoporum assiduè coæquari meritis nõ desistis in omni conuersatione sacerdotij, sancta quotidie exornari religione festinans, diuinarum scripturarum legendi studio uniuersa dogmata peragrasti. Nunc sanctorum martyrũ gesta, ad laudis tuæ cumulum, pro amore religionis congregare in urbe Parisiaca deuotus intendis. Vnde sancto Eusebio Cæsareensi in æmulationis studio coæquandus es, & pari gloria dono perpetualiter memorandus. Da ueniam nostræ imperitiæ, quoniam te laudare tantum non sufficimus, quantum es cordis facũdia sucurente præferendus. Gesta sanctorum geminorum, qui in suburbio Lingonicæ ciuitatis preciosam adepti sunt consumationem martyrij, uel beatissimi Desiderij martyris & Antistitis ipsius ciuitatis sicut deuotionis studio imperastis, ita desiderantissima famulationis obedientia descripsisse cognoscatis.

PASSIO PER NEONEM CONSCRIPTA.

Ianuar. 17. Gloriosa martyrum certamina studiosus referare Christo authore cõpellimur, pro cuius fidei amore suscepta fuisse ꝓculdubiò cõfitemur. Igitur sancti tergemini fratres, Speusippus, Eleusippus & Meleusippus cum quantis ad martyrij dignitatem præmijs peruenerint, explicare potius, quam silentio præterire, rectæ rationi consentaneum est. Admirandũ satis id est, & ad Dei omnipotentis prædestinationem multipliciter referendum. Ergo huius rei ordinem prosequentes, & gratiarũ largitoris beneficia accurate pensantes, rem totam à principio explicemus. Itaque sanctus Policarpus Smyrnæorum urbis antistes, doctrina beatissimi Iohannis Apostoli & Euangelistæ perfectè instructus, spiritu sancto repletus, fideli ducatu cupiens Christi militiam amplificare, per diuersas mundi partes suos dimisit discipulos, Verbum Domini Iesu Christi gentibus cum fiducia prædicaturos. Audiens itaque crudelissimam denuò suscitatam persecutionem, & principem successisse in regno, qui in Galliarũ prouincijs corã se suisque præsidibus Christianos diuersis interimeret supplicijs, generali etiam proposito apud omnes de illis trucidãdis edicto: beatissimus Polycarpus sanctos Dei sacerdotes, Andochium & Benignum, & Thyrsum diaconum illuc prędicationis studio destinauit, uiros scilicet uirtutibus præstantissimos, in Dei amore diffusos, ad certaminis agones festinos, ad suscipiendos pro Christi amore itinerum labores omninò deuotes, ad pericula maris adeunda non tardos, peregrinationes cupidè amplectentes, parentes pro religione Christi libenti animo relinquentes, pœnarum supplicia uel beatæ mortis passiones expetentes potius quàm timentes. Qui uiri tres obedientes sanctis monitis, nauiculam ascendunt: sanctusque sanctis ualedicens Polycarpus, hæc eis mandata dedit: Ite, inquit, uiri fortes, in fortitudine Christi fortiter dimicantes: per sanctam Christi cõfessionem plures commilitones acquirite, cum quibus de uictoria triumphantes, nomen & dignitatis gloriam possitis adipisci sempiternam. Fructus laboris uestri multiplici opulentia cumulentur, iustorum paradisi sedes per uos de sanctarum animarum acquisitione eximiè lętentur. His & alijs multis eos prosequitur sanctus Polycarpus orationibus. *S. Polycarpus bene p̃catur ad Gallias cũtibus.* Illi uerò nauigantes feliciter, gubernatione diuina ad Massilienſiũ litora celerius peruenerunt. Egressiq; ad terras, Dei angelo precedente, prosperum iter agentes, Eduam ciuitatem ingrediuntur: ibiq; Dei prouisione reperto Fausto, nobilissimę familię uiro, senatoria dignitate conspicuo, & pretorianis fascibus sublimi, gratissime ab eodem hospitio sunt recepti. Quos cum prædidicisset esse presbiteros, suppliciter postulauit, ut amicos uel familiam suam per ablutionem baptismatis efficerent Christianam. Ille autem propter imminentem persecutionẽ Christũ colebat occulte. Obtulit uerò etiam & filium suum Symphorianum adolescentem, sanctorũ prædicationibus diuinaq; prædestinatione successuris temporibus preclarum martyrem futurũ: sanctorumque eum tradens manibus, ut a sancto Benigno baptizaretur, atque de sacro fontis lauacro à sancto susciperet Andochio, attẽtius deprecatus est. Illi uerò opus, ad quod uenerant, alacriter, peragentes, & tanti uiri obtemperantes precibus, per baptismi gratiam uoluntatis suæ desiderio in omnibus satisfecerunt. Post hæc cum idem Faustus causam aduẽtus eorum ex mutua cum illis collatione diligentius explorasset, sororem nepotesque eius in memoriam pietas diuina reduxit, aitque ad illos: Est mihi germana soror nomine Leonilla, illustri matrona, ciuis urbis Lingonicæ, cui sunt nepotes ex filio tergemini fratres, uno partu simul editi, literis liberalibus eruditi, paterna tamen traditione adhuc gentili errore uiuentes, quos desiderata Christi militiæ mancipare. Subuenite sanctissimi sacerdotes eius deuotioni, & nobilissimam nobilitate familiam, ut cœpistis. His dictis sancti uiri rem, cuius causa eò uenerant, attentius pertractantes, inter se pariter constituunt, ut sanctus Benignus ad territorium Lingonicũ illustrandũ ex Dei sentẽtia properaret: sancti uerò Andochius & Thyrsus in Augustudunensi uilla plurimos suis diuinis prædicationibus ad religionem Christianã traducentes non post multum spatium sub * Aureliano principe felici sunt martyrio coronati. **forte legendum, Aurelio* Sanctum autẽ Benignum iam dictus Faustus sorori suæ pro munere diuino, sicut erat, transmisit, quæ eum uelut mãna de cælo descendẽs, cum omni ueneratione suscepit. Eodẽ die memorati nepotes eius in agro, cui Palmasius nomen est, ad simulacrũ deæ Nemesis ritu solito prophana sacrificia offerebant, & de superstitiosis libaminibus auiæ suæ reliquias reseruauerant. Quam inuitãtes ad conuiuium, seruata protulerunt. Illa uerò omnia proijciens canibus, respuit tanquam stercus. Tũc accedens ad eos, coram Sancto Benigno, talia cœpit uerba proferre: *Leonillæ ad suos nepotes oratio.* Charissimi nepotes, cognoscite Dominum nostrum Iesum Christum, Deum uerum & uiuum

uiuum esse, cui angeli & omnis creatura iustam exhibent seruitutem, qui mundum omnem constituit, omnemquè rerum materiam libratam subita uerbi dispositione, composuit cœli altitudinem eadem iussione extendit, terrarum spatia dilatauit, immensum abyssi pelagus congregari, & litoribus coarctari firma sententia ordinauit, pinxit cœlum stellis, & duo luminaria præcipua constituens, ut omnia ab ipso facta sua uicissitudine exornarent, uestitaque lumine cuncta detegerent, omnino decreuit. Mare omne piscium habitationi concessit: diuersis arboribus & herbis tellurem omnem uestiuit, cunctaquè orbis animantia, qualiacunque demum ea sunt, sua uoluntate creauit, postremo hominem ad imaginem & similitudinem suam formare dignatus est, quem ad hoc sapientiæ sciētiæ, & intelligentiæ singulari dono locupletauit, ut iam immensæ fabricæ Dominum, omniaque quæ patrauit, diligentius perquirat, non per ignorantiæ desidiā postponat authorem, ut discernat bonum à malo, ut simulacra hominum manibus facta ex diuersis metallis, sensu carentia, & omni uitali spiramine destituta, ad homines fallendos diabolica adinuentione efficta, non solum nullo uenerationis studio colat, uerumetiam ceu immunda & omni abusione despecta defugiat. Illius enim peruersa adinuentio in hoc mundo idola figurauit, qui Adam primum hominem in paradiso constitutum, per præuaricationem decepit. Derelinquite ergo, dulcissimi nepotes, omnia idola dæmonibus consecrata, & creatorem omnium rerum, Dominum nostrum Iesum Christum, sine ulla ambiguitate confitemini. Hunc uirum sanctum Benignum, quem stantem coram nobis cernitis, de longinqua regione ad uos pietate diuina fuisse credite transmissum. Attendite ad uerba oris eius, Dei enim sunt præcepta, quæ de ipsius ore procedunt. Discite ab eo sanctam doctrinam, plus omni munere copiosam, & uestræ saluti præ omnibus opportunam. Dum hæc saluberrima monita cum sancto Benigno beata Leonilla suis nepotibus prædicaret, & in corda eorum iam inspirata gratia diuinitus conualesceret, miro pariter adstiterunt stupore defixi, & se inuicem intuentes, cōsiderantesque omnia, quæ eis dicta fuerant, conuersi ad auiam suam, una uoce dixerunt: Quare tantam & tam præcipuam rem tandiu tectam silentio tenuisti? Cur nobis ueritatis uiam & lumen præclarum tantis temporibus occultasti? Quibus illa blando sermone respondens, eleuansque oculos, & manus ad cælum expandens, Deoque gratias agens, ait: Filius meus, pater uester, in tanta cordis perseuerauit duritia, in tartaream iam sedem demersus, scelerum obumbratus caligine, omnis expers sapientiæ & intellectus, excæcatus peruersitatis consilio, ut Christum Deum nec crediderit, nec unquàm uoluerit confiteri. Quid ergo prodesse illi poterat sermo diuinus, cuius interiora cordis incredulitatis malitia ad integrum possidebat, qui què lumen uerum, circunseptus idolorum caligine, uidere non poterat? Ipse uerò me fecit hactenus intra taciturnitatis silentium cōtineri, dum timui, nè sua inimica suasio faceret uos à recto tramite perpetuò deuiare. Voluntate autem Dei eo deficiente, omnia impedimenta sublata sunt. Eccè nunc tempus acceptabile. Aperite oculos cordis & corporis, cœlum potius intuentes, idolorum inimicam uestræ saluti Culturā, Domini nostri Iesu Christi repleti gratia, ab animis uestris radicitus extirpate, ut possitis ad æterna gaudia peruenire. Post hæc cum & alia multa Leonilla cum sancto Benigno nepotibus suis narrasset, ut credulitatis indicia diuina pietas in eisdem patefaceret, uisiones, quas nocte præterita uiderant, in memoriā reuocarunt. Primus Speusippus uisionem suam narrauit, dicens, Videbam me in sinum auiæ meæ receptū, mamillæ suæ plenitudine, lactis abūdantia satiari, quę compellebat me etiam suis monitis, dicens, Speusippe, bibe lac saluiferum magis, ut plus bibendo, melius possis summa uirtutis constantia, in certamina positus contra aduersarios gloriosam promereri uictoriam. Finita primæ uisionis sententia, Eleusippus ait, Credite & me huiuscemodi uisionem uidisse. Vidi in cœlo super sedem magnam sedētem, quasi ex electro & gemmis, maiestatis potentia radiantem, cuius splēdor immensus meum obumbrabat adspectum, & ob stuporem nimium pauor cordis mei terruit intellectum. Tunc uultu sereno me uocans ad se, ait, Noli timere coronam uictoriæ promereberis. Tertiò loco Meleusippus uisionem suam exposuit. Vidi & ego, nescio quem, regem magnum satis, singularia sceptra tenentem, qui nos tres pariter ad suam militiam prouocabat, præclaris balteis accingebat, magno nos precio à captiuitatis uinculis redimebat, perpetua libertatis nostræ præmia literis aureis scribebat, donis nos indeficientibus simul remunerabat. Super his ad me exhortandum addidit, dicens, Meleusippe, uos tres fratres in meo palatio collocare decreui, & æternis præmijs pariter coronare. Auia uestra perpetim diebus ac noctibus pro uestra salute suppplices preces effundit, ut recto tramite gradientes, liberati de tenebrosa caligine, uerum lumen contemplari possitis, & de cōdemnatione mortis, ad uitam perueniatis perpetuā. Hæc & alia plurima adhortationum uerba mihi rex, quem dixi, narrauit in uisu. O quàm admirāda, quàm concordantia & unius rei indicia designata, uel sempiterna memoria retinenda. In noctis tenebris adhuc positi, illuminati iam prædestinatione, ex pari gratià sancti gemini uidere meruerunt uisiones. His tribus pueris obtentu auiæ ante est Trinitas reuelata per gratiam, quàm plenam Christi perciperent disciplinam.

Huc ꝑspicuū fit, de q̄bus simulacris loquatur

Visio Speusippi.

Itē Eleusippi.

Itē Meleusippi.

Viderunt, obumbratis ex parte oculis, prius Dominum Deum, quàm per oris confessionem plenius cognoscerent Saluatorem. Pensantes denique sancti Tergemini intra se de concordia uisionum, prædicationibus sancti Benigni, ac beatæ Leonillæ orationibus incessanter inconstructi, cogitabant attentius, quid agere curarent, desiderantes, ut detersa nube caliginis, purum claritatis lumen in uisu lucidius uisibiliter contemplarentur, & Deum uiuum & uerum sine ulla ambiguitate cognoscerent. Tunc dixerunt ad auiam suam: Indica nobis quid faciamus, ut prædicatio uestra, omnibus erroribus effugatis, nostram possit proficere ad salutem. His dictis, cum sancto Benigno beata Leonilla exultans de sancta confessione nepotum suorum, & Deo gratias agens, dixit ad eos unà cum sancto Benigno: Custodite omnia mandata diuina, & regem regum Christum Deum esse sine dubio credite, separati à nefandis idolis, uosmetipsos creatori uestro Deo offerte. Docuit autem eos sanctus Benignus omnem sanctam doctrinam, & ut perfectos in fide Christi, confessionem credulitatis ueram & manifestam per infusionem sancti spiritus eos cognouit ad integrum recepisse, baptismatis ipsos gratia consecrauit. Deinde sanctus Benignus ad castrum Diuionem perexit, ubi plures laboris sui fructus cōgregās, non post multum tempus pro multis meritis condignam martyrij coronam promeruit. Sancti uerò tergemini fratres confirmati in omni fide Christi, seruis suis preceperunt, ut simulacrum Nemesis frangerēt, duodecim fana, quæ in domo eorum constituta erāt, funditus euerterent, ipsas etiam idolorum statutas, simul in fragmenta redactas, protinus dissiparent. Feceruntque serui omnia, quæ à dominis fuerant impetrata. Intereà fama uelox cunctos ciuitatis Lingonicæ fines

Tergemini fratres baptizātur.

nes

nes peruasit, tergemines fratres, nepotes Leonillæ, illustribus ortos natalibus, ad Christi cultum deuotionis studio manifestissimè declinasse, & Iesu Christi omnipotentis Dei fiducia, deorum simulacra pro nihilo habentes, & omni abusione despicientes, à fundamentis euerti iussisse. Crescit rumor immensus in populo, excitantur in iracundiā primates, iudices & sacerdotes idolorū, & nimio furore succensi, ad dei pueros undiquè conuenerunt. Congregatiquè in unum, dixerunt primates ad eos: Quæ uos tam repentina inuasit temeritas? Quis uobis persuasit deorum nostrorum culturam relinquere, quam nostri uestrique maiores ab antiquis temporibus coluisse noscuntur? Itanè decretum principum conuellitis? Christum, quem pro Deo adoratis, Iudæi morti adiudicatum cruci affixerunt. Tunc sancti tergemini repleti spiritu sancto, dixerunt ad eos: O obcæcati corde, in profunda demersi caligine, perpetuis tenebris obumbrati, nimiū pondere peccatorum depressi, pœnis indeficientibus & morti perpetuæ addicti, antiqui hostis errore decepti, qui nos saxa & cætera metalla in humanas formas ab hominibus redacta adorare compellitis, quæ nullum uitæ spiraculum habent, quæ nihil sentiunt, prorsusque pro nihilo à stultis coluntur. Dominus noster Iesus Christus, ipse est Deus uiuus & uerus, cum Patre & Spiritusancto, unius in Trinitate deitatis, & trinus in maiestatis unitate credendus: Deus de Deo, lumen de lumine, splendor à splendore procedēs, qui semper est, semperque fuit, semper etiam & sine fine manebit. Ipse fecit omnia, quæ in mundo sunt. Permoti sunt his auditis populi, primates, iudices ac sacerdotes, qui ad spectaculum uenerant, nimia iracundia in Dei famulos. Exurgens autem Quadratus ira repletus, Speusippum & Eleusippum pugno percussit in faciem. Ipsi duo tantum locuti fuerant. Condolens & Meleusippus exclamauit, dicens: Cur me istius beneficij, ictus, inquam, huius, cum fratribus meis non fecisti participem? In illos declarasti optabile passionis principium, me autem quasi incredulum cum tuis incredulis honorans, à sancto consortio exclusisti. Vnanimes in Christi confessione sumus, æqualiter per uestram perfidiam de Christi remuneratione congratulamus. Quadratus respondit: Hodiè uos pro contemptu deorum nostrorum diuersis cruciatibus punire constituimus. Eleusippus dixit: Quanto nobis maiora tormenta parabitis, tanto amplius nos de Dei gratia confirmatis. Palmatius dixit: Nisi linguas eorum radicitus amputemus, non cessabunt loqui in iniuriam nostram, uel deorum nostrorum. Speusippus respondit: Si linguas nostras crudelitas uestra carnales absciderit, in interioribus nostris magnalia Dei narrabimus, & de sancta in Christum fide nunquam nos uestra malitia separabit. Iterum Palmatius & Hermogenes dixerunt: Infelices, unanimiter ad mortis uestræ interitum festinatis. Speusippus respondit: Mori pro Christo, gloriosum est, inde ad uitam celerius peruenimus æternam, ubi nulla tristitia est, sed gaudia quæ nullo tempore finiuntur. Videntes autem eos Palmatius, Quadratus & Hermogenes in Christi confessionis constantia perdurare, cogitabant attentius, quibus eos grauissimis tormentis excruciarent, & quo genere mortis propter metum eorum, qui aduenerāt, crudelissimè perimerent. Dum hæc diligentius pertractarent, beatam Leonillam ad se accersiri præcipiunt, si fortsian per eius blādimēta sermonum, & suasiones reuocari possent ad simulacrorum culturam, sicquè Christi maiestatem ac diuinitatem per omnia abnegarent. Cum ergò beata Leonilla ad eos peruenisset, dixerunt ei iudices: Pergè ad nepotes tuos, & si eos seruare desideras, & à pœnarum supplicis mortisque interitu liberare, suade eis, ut fana restituant, quę destruxerunt, deosque nostros adorantes, continuo ijs offerant sacrificia.

Tergeminorū fratrū cōstantia.

Hæc & alia illis dicentibus, ait ad eos Leonilla, Ibo, & suadebo eis, quę mihi ad eorum uidebuntur pertinere salutem. Veniens deniquè beata Leonilla ad nepotes suos, cum cognouisset eos in sancta confessione perseuerare, multa exultatione gauisa est, & præbens singulis dulcia oscula, lachrymasque præ gaudio, & multas Deo omnipotenti preces effundens, Christoque gratias agens, dixit illis, Nullus uestræ stirpis nobilior, nullus ditior, nullus melior, nullus deo gratior inuenitur. Omnem familiam uestram præclara Christi confessione illustratis, in tenera ætate positi, cunctos maiores generis uestri sapientia præcessistis, thesaurum immensum, nulloque precio æstimandum per Christi militiā acquisistis. Estote ergo in sancta Christi religione constantes, & perseuerate fortiter. Nulla uos frangat aduersitas, nullæ minæ, nulla tormentorum supplicia uestros terreant animos, uiriliter Christi fide armatos. Regna huius mundi, quæ uidentur, & cum uita hac temporaria finiuntur, nihil sunt.

Leonilla suos confirmat nepotes.

Regnum autem Dei inuisibile & sempiternum cōcupiscere, perpetua est atque perfecta, & super omnia opportuna sapientiæ plenitudo. Per hos momentaneos labores & celeriter transituras pœnas ad æterna gaudia peruenietis. His dictis, ut uidit eos plenos gratia Christi in sua stabilitate permanere, & datam Deo fidem præstare fortiter, Christo illos cum integra deuotione commendans, discessit ab eis. Interrogati autem à iudicibus, si uellent ipsis consentire & deorum suorum simulacra adorare, iubentur id publica uoce confiteri. Sed cum illi pertinaci sententia in Dei fide & amore persisterent, nec ulla ratione assensum præberent petentibus, ligatis sursum manibus, pedibus uero deorsum, in arbore una suspensi sunt. Tanta uerò tormentorum adinuentione sunt extensi, ut penè putarentur ab ipsa membrorum compage separari. Confortati tamen à Christo, & uirtutis tolerantia interitus diuinitus ministrata, in confessione & fide Christi uiriliter permanebant. Et in ipsis tormentis, suspensus cum fratribus Meleusippus iudicib. insultabat, dicens, Dominus noster & Saluator Iesus Christus clauis cruci affixus, pro nostra redemptione sancto pependit in ligno, unde crucis signum obtinere meruimus. Nos quoque tres eius famuli, in uno hoc stipite pendentes, pro eius nomine efficiamur martyres gloriosi. O beatum fructū ipsius arboris, quæ tres portauit martyres, Trinitatis nomini consecratos. Videntes autem iudices eos confortari, nō contristari in supplicijs, dixerūt ad eos, Nō in hac arbore, sicut uos uelle dicitis, moriemini, sed igne ultore peribitis. Meleusippus iterū respondens, ait ad eos, Maior erit nobis beatitudinis augmētatio, si per ignē probati transierimus ad Deū, & de tenebris per hunc ignē perpetuā peruenerimus ad lucē. Tūc deniq; iudices propter metū, qui aderāt, populorū, cōgregari iusserūt ligna, & cætera, quæ solēt igni fomēta præbere. Ignis itaq; copiosus accendit, ligatis manibus & pedibus sancti tergemini in ignē præcipitantur. Affuit Christus Saluator in medio, & diruptis uinculis, sancti gloriabant in igne, nec ullū ex eis cōtingebāt incēdia. O beatū ignē, qui eis originale purgauit peccatū, & nullū sanctorū mēbris de incēdio intulit detrimētū. Adiuuit potius ignis sanctos, per quē eis nocere uoluit, at nō potuit, inimicus. Ignis interim ab incredulis acrius accēdit, ut sanctorū corpora sine mora cōburant, sed uertens illud diuina misericordia in melius, indè sanctis lumē inextinguibile præparauit. Flāmæ ardētes altius quā dē eleuatæ sunt, sed Christi uolūtati obsequētes, sanctorū præcipuā gloriam

Sancti martyres in ignē iactātur.

riã ōñdebāt, quę in exitiosam à persecutoribus ruinā erāt præparatæ. Ignis ad sanctorū mēbra cōsumēda uires proprias habere non potuit, quū Dei potentia caloris æstum suis sanctis pro sua benignitate tempe rauit. Viderunt impij & iniqui persecutores inter im mensas flammas exultare sanctos tergeminos, perseuerare illæsos, quos putauerunt per tantū incendiū quod illis admouerant, subito consumptum iri. Ambulandi uero etiam in igne sanctis tergeminis est à Christo data facultas, ut maior incredulis accederet, mysteria diuina inuidentibus, de confusione tristitia. Defecerunt itaque ligna, & omnia ignis fomenta: sancti uerò tergemini, deficientibus flammis, in medio stantes, persecutorum malitiam irridebant, dicentes, Data nobis est, si uolumus, de præsenti ad Christum migrandi potestas: at si adhuc deliberamus uestræ dementiæ uiuentes in seculo insultare, concessum est. At uerò melius nobis est, ad eius epulas festinare, ubi fœneratio non deficit largitoris. Post sopitū ergo ignem, cum increduli ad sanctos tergeminos propinquassent, nullas quamuis curiosi uidere potuerunt in sanctorum membris de incendio cicatrices. Sed ut maior non fieret desiderantibus mora martyrij, & ut præparatas dudū, iam acciperent immarcescibiles à Christo coronas, uident choros angelorum ad se excipiendos ante oculos ipsorum stare paratos: Flectentesque genua in terra, in oratione prostrati, felici euocatione Christi inuitati, sanctum simul emittentes spiritum, pariter emigrasse noscuntur ad cælos. *Sancti martyres ad cælos migrāt* Delata sunt autem sanctorū corpora ac sepulta à deuotis secundo miliario ab urbe Lingonica in uico, qui uocatur Vrbatum, ubi se duæ uiæ maxime coniungunt & aliæ ante has à diuersa parte subiūguntur, ut ibi & expedita uoluntatis deuotione, & iter agentiū opportunius subiuncta collectione, semper frequens assit populorum ad eorum limina orationis causa undiq; concursio. Ibi sanè quicquid cum deuotione petitur obtentu sanctorum tergeminorum quotidiè, Deo largiente, præstatur. Sanitatum ibidem suffragia per eosdem sedule infirmantibus ministrantur, mœrentibus confortationis consolatio sine mora conceditur, & præcipuus basilicæ eorum semper additur cultus, & opum largitas in melius à deuotis quotidiè augetur. Illud etiam rationabiliter uidetur annectendum, quod ad laudem sanctorum tergeminorum augendā, uel cultum religionis dinoscitur pertinere: quoniam per eorum sanctam acquisitionem numerus est martyrum, inspirante Domino, augmentatus.

Videns deniquè Iouilla quædam mulier tam preciosam sanctorum tergeminorum martyrij consummationem, spreto maritali consortio, paruuli & unici filij dulcem derelinquens amplexum, inter incredulas turbas, adhuc in persecutionis ardore commotas, ueloci cursu properans, exclamauit, dicens: Et ego ancilla Christi sum: Christum Deum uiuum & uerum sine ulla ambiguitate pronuncio. idola uestra ignominiosa & uana omnino adorare despicio. *Iouillæ egregia fortitudo et martyriū.* His dictis, continuo compræhensa, & propter metum circunstātium populorum à capillis suspensa, multisque afflicta supplicijs cum Christum negare coacta nullatenus uoluisset, unà cum beata Leonilla auia sanctorū ad locum deducta martyrij, ad memoratum uidelicet uicum Vrbatum, à persecutoribus cum eadem gladio est perempta. *Itē Leonillæ.*

Neon quoquè, textor historiæ huius atque scriptor, tradens Turboni codicem, inter medias turmas persecutorum ingressus, cupiens sanctorum tergeminorum militię beatissimæ sociari, Christi nomen confessus, tantis est patienter ictibus mactatus, ut uita temporali expoliatus, martyrij palma continuò meruerit coronari. *Itē Neonis* Turbon autem non post multum tempus, doctrina beatissimorum tergeminorum perfectè instructus, à persecutoribus captus, & ipse est martyrij remuneratione locupletatus. *Item Turbonis* Acta sunt hæc sub Aureliano principe, Palmato, Quadrato & Hermogene præsidibus, sub die xvj. Calend. Feb. At inuentio sanctorum corporum tergeminorum, uel dedicatio ipsius basilicæ, est colenda xiiij. Calend Octob. regnāte Domino nostro Iesu Christo, cui est cum Deo patre & spiritu sancto honor, uirtus & gloria in secula seculorum, Amen.

Candido lectori F. Laurentius Surius.

IN hanc sanctorum tergeminorum martyrū historiam aliquod mendæ neutiquam tolerabiles irrepserant. Nam Polycarpum MS. codices plerique habebant Ephesi episcopum. Item Aurelianum Imperatorem successisse Seuero patri, quorū neuter fuit Polycarpi ætate: falsumque est, Seuerum hunc fuisse Aureliani parentem. Et quanuis etiam antiqua typis excusa martyrologia Aurelianum legūt, tamen propter Polycarpum, qui sub Antonino Vero, qui etiam Aurelius Verus appellatur, passus est, planè arbitror pro Aureliano Aurelium esse legendum. Interea nihilominus reliqui Aurelianū, ne quid temere mutasse uiderer: uno dempto loco, ubi scriptum erat temporibus Polycarpi Aurelianum sæuissimam in Christianos excitasse persecutionem, quod librarij alicuius imperiti incuria uel inscitia ita perperā scriptum fuisse apparet. Facilè autem in nominibus principum fit lapsus aliquis, dum exemplaria negligenter describuntur: nec tamen propterea statim historiæ fides detrahenda est. Vale.

Sancti Athanasii episcopi in uitam S. Antonij monachi præfatio.

ATHanasius episcopus ad peregrinos fratres. Optimū, Fratres, inijstis certamē, aut æquari Aegypti monachis, aut superare nitentes uirtutis instātia. Etenim apud uos iam plurima sunt monasteria, monachorum quoque nomē est celebre, & hanc uoluntatem iustè quisque mirabitur, orantibusque uobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegistis à me, ut uobis scriberem de conuersatione beati Antonij, uolentibus discere quemadmodum cœperit, quid ve fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum uitæ, & si uera sunt ea, quæ de ipso fama dispersit, ut ad eius æmulationem atque exemplum uos restituere possitis, magna cum lætitia suscepi uestræ charitatis imperium. Etenim mihi ingens lucrum est, atque utilitas hoc ipsum, quòd recordor Antonij, & uos cū admiratione audientes, scio eius propositū cupere sectari. perfecta est siquidem ad uirtutem uia, Antonium scire quid fuerit. *Perfecta est ad uirtutē uia, scire Antonium quid fuerit.* Ergo ut breuiter dicam, ex omnibus, quæ de eo referentium sermo iactauit, credite, & animi uos existimate audisse de maximis: quia nō ambigo nec eos omnia potuisse cognoscere, cum & ego rogatus à uobis, quantacunque per epistolam significauero, non æqualia sim eius meritis narraturus. Sed & uos omnes hinc nauigantes studiosè percontamini, quo singulis quæ norunt referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio compleatur. Disponebam itaq; post lectionem literarum uestrarum aliquos ad me monachos inuitare, & maximè eos, qui crebro ad eum ire consueuerant, ut plenius aliquid addiscens, munera uobis maiora transmitterem. Sed

quoniam

quoniam & nauigationis tempora labebantur, & literarum portior uehementissimè festinabat, ideo ea quæ & ipse noueram,(frequenter enim eum uisitaui) & quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam nõ paululum temporis cum eo feci,dilectioni uestræ indicare properaui,utrobiq; curam ueritatis habens, ut neque plus aliquis audiens, miraculorum congestionem non credat, nec rursum meritis eius inferiora cognoscens,non putet dignum esse miraculo pro tanti nominis uiro.

VITA S. ANTONII ABBATIS, ab Athanasio episcopo Alexandrino conscripta, & ab Euagrio presbytero è Græco in Latinum translata.

17. Ianuar. Antonij genus & patria. ANtonius nobilibus religiosisque parẽtibus natus,in Aegypto oriũdus fuit, tanta suorum nutritus cura,ut nihil aliud præter parentes,domumque cognosceret. Et cum iam puer esset, non se literis erudiri, non ineptis infantium iungi passus est fabulis,sed dei desiderio flagrans,secundum quod scriptum est, innocẽter habitabat domi. Ad ecclesiam quoque cum parentibus sæpe conueniens, nec infantum lasciuias, nec puerorum negligentiam sectebatur,sed tantũ ea, quæ legebantur auscultans, utilitatem præceptorum uitæ institutione seruabat,non suis, ut solet illa ætas, prouarijs & delicatis cibis unquàm tædio fuit, non escæ mollioris blandimenta sectatus est,his solum,quæ dabantur,contentus,nihil amplius requisiuit. Post mortem autem parentum,annorum circiter decẽ & octo, seu uiginti, cum sorore admodum paruula derelictus & domus,& sororis honestam curam gerebat. Necdũ uerò sex fluxerant menses,quibus ad ecclesiam (ut solebat) accurrens,recordabatur, quomodò & Apostoli omnibus spretis,secuti fuissent Saluatorem, & multi, ut legitur in Actibus Apostolorũ,facultatibus suis uẽditis,precia ad pedes eorum detulissent egentibus partienda,quæve aut quanta spes ijdem reposita esset in cœlis. Talia secum uoluens,intrauit ecclesiam,& accidit ut tunc legeretur euangelium,in quo Dominus dicit ad diuitem: Si uis perfectus esse,uade, uẽde omnia tua quæcũque habes,& da pauperibus,& ueni, sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Quo audito, quasi diuinitus huiusmodi ante memoriam concepisset,& ueluti propter se hæc esset scriptura recitata,ad se Dominicum traxit imperium,statimque regressus, possessiones,quas habebat, uendidit. Erant autem ei trecentæ palmæ uberes, & ualdè optimæ,quas uicinis largitus est,nè in aliquo aut sibi,aut sorori molestia gigneretur. Cæterà uerò,quæ in mobilibus possidebat, uniuersa uendidit: & aggregato non exiguo precio,indigentibus dedit: paucis tamen ob sororem reseruatis,quæ & sexu,& ætate uidebatur infirmior. Rursus autem ecclesiam ingressus,cum audisset Dominum in Euangelio dicentem, Nolite cogitare de crastino,reliquam quoquè portionem pauperibus distribuit,neque se uersari passus est domi,sed sorore fidelibus ac notis uirginibus commendata, ut earum nutriretur exemplo,ipse iam omnibus seculi uinculis liber,asperum atq; arduum arripuit institutum. Necdum aut tam crebra erant in Aegypto monasteria,ne que omnino quisquam auiam solitudinem nouerat, sed quicunque in Christi seruitute sibimetipsi prodesse cupiebat,non longè à sua uillula separatus instituebatur. Erat igitur in agello uicino senex quidam, uitã solitariam à prima sectatus ætate, hunc Antonius cũ uidisset,æmulatus est ad bonum. Et primò quidem incipiens,etiam ipse in locis paululum à uilla remotioribus manebat, exindè autem si quem in hoc studio uigilantem compererat,procedens quærebat ut apis prudentissima,nec ad habitaculum suum antè remeabat,nisi eius,quem cupiebat,frueretur adspectibus, & sic,tanquàm munere mellis accepto,abibat ad sua. Tali ibidem institutus exordio, cum per dies singulos ità animum roboraret,ut nec opum paternarum,nec suorum meminisset affinium,omne etiam desiderium & solicitudinẽ erga id,quod cœperat,exerceret,operabatur manibus suis, sciens scriptum esse, Qui non operatur,non manducet,mercedẽ sanè operis sui,precio panis excepto,egentibus largiebatur. Orabat frequenter,quippe qui didicerat,ꝙ oporteret sine intermissione Dominum orare. Auditioni etiam scripturarum ità studium cõmodabat, ut nihil ex eius animo laberetur,sed uniuersa Domini præcepta custodiens, memoriam pro libris haberet. Sic suam uitam instituens,ab uniuersis fratribus puro diligebatur affectu & omnibus, ad quos studio discendi pergebat, obediens,proprias singulorum gratias hauriebat. Huius continentiã,iucunditatẽ illius sectabatur, istius lenitatem,illius uigilantiam, alterius legendi æmulabatur industriam,istum ieiunantem, illum humi quiescentem mirabatur:alterius patientiam,alterius mansuetudinẽ prædicabat,omniũ quoq; uicariã erga se retinẽs charitatẽ,atq; uniuersis uirtutũ partibus irrigatus,ad sedẽ propriã regrediebatur. Ibi secũ uniuersa pertractãs,omniũ in se bona nitebatur exprimere. Neque uerò aduersum coæuos aliquãdo mouebatur, sed ea tantũmodo flãma egregio uiro crescebat in pectore,ne secũdus cuiquã in prædictis operibus inueniretur. Et hoc ità faciebat, ut cũ omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus esset. Nã & uicini & monachi ad quos sæpè ueniebat,Antonium uidentes, Deicolã nuncupabant, indultisq; naturæ uocabulis, quidam ut filium,alij ut patrem diligebant.

Matt. 19. *Acto. 4* *Matt. 19.* *Mat. 6* *2. Th. 3.* *1. The. 5.* *Aliorũ in se uirtutes exprimit.*

Dum hæc gereret Antonius, quibus omnium in se prouocaret affectum, inimicus nominis Christiani diabolus,impatienter ferẽs tantas in adolescente uirtutes,ueteranis eum aggressus est,fraudibus. Et primo quidem tentans, si quo modo posset ab abrepto eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam possessionum,sororis defensionem, generis nobilitatem,amorem rerum,fluxam seculi gloriam, escæ uariam delectationem,& reliqua uitæ remissioris blandimenta, postremo uirtutis arduum finem, & maximum perueniendi laborem, necnon & corporis fragilitatem suggerebat,& ætatis spatia prolixa, prorsus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat, uolens eum à recto proposito reuocare. Postquàm autẽ diabolus orationibus eius ad Deum per passionis fidẽ se intellexit elidi,consueta aduersum omnes adolescẽtes arma arripiens,nocturnis eum inquietabat illecebris. Et primum noctibus infesta multitudine,& horribili metu sonitus eũ exagitare conabatur. Per dies etiam tam apertis in eum telis irruebat: ut nullus ambigeret, quin Antonius contra diabolum dimicaret, nam & ille cogitationes sordidas conabatur inserere, & hic eas oratu summouebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali carnis ardore, hic fide,uigilijs & ieiunijs corpus oẽ uallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris uertebatur ornatũ, nulla omittẽs figmenta lasciuiæ, hic ultrices gehennæ flammas,& dolorẽ uermiũ recordans,ingestę sibi libidini opponebat. Ille lubricum

Diabolicis insidijs infestatur. *Vigilijs & ieiunijs corpus oẽ uallabat.*

cum adolescentiæ iter, & ad ruinam facile proponebat, hic æterna futuri iudicij tormēta cōsiderās, illæsam animæ puritatem per tentamēta seruabat. Ista autem omnia ad confusionē diaboli fiebant. Qui enim similem se Deo fieri posse existimabat, nunc ab adolescente, ut miserrimus, deludebatur, & qui cōtra carnem & sanguinem seuiebat, ab homine, qui carnem portabat, elisus est. Adiuuabat enim seruum suum Dominus, qui nostri gratia carnem suscipiens, uictoriam corpori contra diabolum largitus est, ut singulis ità certantibus, Apostolicum liceret proferre sermonē: Non autem ego, sed gratia Dei, quæ mecū est. Postremò cum nec hoc argumento destruere posset Antonium draco deterrimus, & uideret se semper ab eius cogitatibus repelli, secundum quod scriptum est, stridens dentibus, & ululans, qualis est merito, talis apparebat & uultu: puer oridus atque niger, ad eius se genua prouoluens, humana uoce flebat dicens: Multos seduxi, plurimos decepi: nunc autem ut à cæteris sanctis, ita & tuo sum labore superatus. Quem cum interrogaret Antonius quisnam esset, qui talia loqueretur, ait: Ego sum fornicationis amicus, ego multimoda aduersum omnes adolescentes turpitudinis arma suscepi. hinc & spiritus fornicationis uocor. Quantos pudicè uiuere disponentes fefelli? quot tenuiter incipiētes, ad sordes pristinas redire persuasi? Ego sum propter quem Propheta lapsos increpat, dicens: Spiritu fornicationis seducti estis, & reuera per me illi fuerant supplantati. Ego sum, qui teipsum sæpè tentaui, & semper repulsus sum. Cum hoc Christi miles audisset, gratias agens Deo, & largiore aduersus inimicum confortatus audacia, ait: Multum ergo despicabilis, multumque contemptibilis es. nam & obscuritas tua & ætas, infirmarum signa sunt rerum. Nulla mihi iam de te cura est: Dominus mihi adiutor est, & ego exultabo super inimicos meos. Et statim ad uocem cātantis phantasma, quod uidebatur, euanuit. Hæc autē Antonij contra diabolum fuit prima uictoria, immò uirtus in Antonio Saluatoris, qui peccatum in carne condemnauit, ut iustificatio legis, in nobis compleretur, quia non secundum carnem ambulamus, sed secūdum spiritum. Sed neque Antonio securitatem dedit hic unus triumphus, nec diabolo semel fractæ defecere uires. Nam & iste, ut leo rugiens, quærebat aditum, per quem posset irrumpere, & ille scripturarum doctus eloquio, non ignorabat multas esse dæmonum captiones. Propter quod solerti propositum labore seruabat, considerans quia posset satanas in carnis colluctatione superatus, nouarum aduersus se artium machinas acrius commouere. Idcirco magis ac magis subiugabat corpus suum, ne uictor aliorū, in alijs uinceretur: Disponens igitur duriori se uitę lege constringere, cum omnes infatigabilem adolescentis mirarentur instantiam, sanctum toleranter ferebat laborem, & uoluntariæ seruitutis longum in Dei opere studiū, consuetudine in naturam uertebat. Inediæ autem & uigiliarum intantum patiēs erat, ut credulitatem uiribus uinceret. Pernoctabat in oratione sæpissimè, edebat semel in die post solis occasum, nonnunquam biduo, triduoque sic permanens, quarta demum die reficiebatur. Sumebat uerò panem & sal, potumque aquæ perparuum de carnibus uerò & uino tacere melius puto, quàm quicquam dicere, quoniam nec apud plurimos quidem monachorum istiusmodi escæ in usu haberentur. Quieti autem membra concedens, iunco contexto atque cilicio utebatur, nonnunquam etiā super nudam humum iacebat, unguenta penitus repudians. Dicebat enim minimè posse utentium, præcipuè iuuenum, corpora roborari, si olei essent lenitate mollita, oportere uerò asperos carni labores imperare, secundum apostoli præceptum, dicentis: Quando * infirmior, tunc fortior sum & potens. Asserebatq; sensum sic enim posse reuiuiscere, si corporis fuisset impetus fatigatus. Vnde nec temporum longitudine laborum merita pensabat, sed amore & famulatu spōtaneo semper tanquam in principijs constitutus, ad profectum diuini metus desiderium concitabat, nouisq; cupiens augeri præterita, supermemorati doctoris sermonum recordabatur, qui ait: Præterita obliuiscens, & in futurum conualescens. Meminerat quoq; Eliæ prophetæ, dicentis: Viuit Dominus, cui adsto hodiè ante ipsum. & differebat, cur hodiè esset appositū, quia non computabat Elias præteritum tempus: sed tanquam quotidie incertamine constitutus, talem se præbere cupiebat, qualem sciebat dignum Dei esse cōspectibus, purum corde, & paratum obedire uoluntati eius.

[margin: 1.Cor. 15. — Matt. 8. — Osee 4. — Psal. 117. — Rom. 8. — Inediæ, uigiliæ & orationes Antonij. — 2.Cor. 2. — *Infirmor. — Philip. 3. — 3.Reg. 17.]

Igitur sanctus Antonius secum reputans, oportere Dei famulū ex instituto magni Eliæ exemplum capere, & ad aliud speculum uitam suam debere componere, ad sepulcra non longe à uilla constituta secessit, uni de cognitis mandens, ut statutis diebus sibi alimenta deferret. Et cum in una marmoria supradictus frater eum clausisset, solus ibidē morabatur. Metuens ergo diabolus, nè accessu temporis eremum quoque habitari faceret, ità eum aggregatis satellibus suis uaria cæde lacerauit, ut doloribus magnitudo, & motū auferret, & uocem. Nam & ipse posteà referebat, uulnera fuisse tam grauia, ut uniuersa hominum tormenta superarent: sed Dei prouidentia, quæ nunquam in se sperantibus deest, conseruauit eum. Alio die is, quē supradiximus, frater aduenit, cibos deferens assuetos, atque eum iacentem in terra semimortuum, fractis foribus, inuenit. Quem impositum humeris, ad uillulę domicilium reportauit. Quo audito, ingens uicinorū atque affinium multitudo concurrens, tristi in medio positi funeri debitum reddebat officium. Et iam media noctis parte transgressa, grauis peruigiles omniū oculos uicerat sopor: Antonius, anima paululum redeūte, suspirans eleuauit caput: cæteris uerò alta quiete postratis, eum, à quo delatus fuerat, uigilare conspexit, eumque nutu aduocans, obsecrauit, ut nullo penitus excitato, ad pristinum se refert habitaculum. Relatus ergò, iuxta consuetudinem solus iterum permanebat: & stare quidem propter recentes plagas non poterat, orans uerò prostratus, post orationem clara uoce dicebat: Ecce ego hic sum Antonius: non fugio uestra certamina, etiam si maiora faciatis: nullus me separabit à charitate Christi. Psallebatque dicens: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meū. Talia eo dicente, bonorum hostis diabolus admiratus, quod post tot uerbera fuisset ausus reuerti, congregatis canibus suis, & proprio furore se lanians: Videtis, ait, quod nec spiritu fornicationis, nec corporis doloribus superatus, insuper audacter lacessit nos. Omnia arma corripite, acrius nobis impugnādus est. Sentiat, sentiat: debet scire, quos prouocet. Dixi, & in adhortantis uocem audientium turba consensit: quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ità ut loco funditus agitato, & parietibus patefactis, multifaria dæmonum exinde turba se effunderet: nam & bestiarum, & serpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuere phantasijs leonum, taurorum, luporum, aspidum, scorpionum, necnon & pardorum atque ursorum. Et hæc singula secundum suam fremebant naturam. Rugiebat leo, occidere uolens: taurus mugitu & cornibus minabatur: serpens sibilo personabat: luporum impetus inhiabat: pardus discolor à tergo, authoris sui calliditates uarias indicabat. Truces omnium uultus, & uocis

[margin: Atrocissimè uerberatur à dæmonibus. — Psal. 26.]

uocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus atque confossus, sentiebat quidē asperiores corporis dolores, sed imperterritus, durabat mente peruigili. Et licet gemitum uulnere carnis exprimeret, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si uirium aliquid haberetis, sufficeret unus ad prælium, sed quoniam Domino uos eneruante frangimini, multitudine tētate inferre terrores, cum hoc ipsum infirmitatis indicium sit, quòd irrationabilium induitis formas bestiarum. Rursumque confidens aiebat: Si quid ualetis, si uobis mei potestate dominus dedit, eccè præsto sum, deuorate concessum: Si uero non potestis, cur frustrà nitimini? Signum enim crucis, & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra sanctum Antonium minātes, tremebāt dentibus suis, quod nullus eorum tentamenta sequeretur effectus, sed maximè econtrario gigneretur illusio. Non oblitus Iesus colluctationis serui sui, eidem protector factus est. Denique cum eleuaret oculos, uidit desuper culmen aperiri, & deductis tenebris, radium ad se lucis influere. Post eius splendoris aduentum, nec dæmonū aliquis apparuit, & corporis dolor extēplo deletus est. Aedificiū quoq;, quod pauloantè dissolutū fuerat, instauratū est. Ilico præsentiam Domini intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahēs longa suspiria, ad uisionē, quæ ei apparuerat, loquebatur dicens: Vbi eras, bone Iesu? ubi eras? Quare non à principio affuisti, ut sanares uulnera mea? Et uox ad eum facta est, dicens: Antoni, hic eram, sed expectabā uidere certamen tuum. Nunc autem quia dimicando uiriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominari. His auditis, exurgens intātum roboratus orabat, ut intelligeret se plus recepisse tunc uiriū, quā ante perdiderat. Erat autē tunc Antonius annos natus trigintaquinque. Exinde cum uoluntati promptæ merita religiosa succrescerēt, uadēs ad supradictum senē, precabatur ut in deserto pariter abirēt. Causante illo senile æuum & rei nouitatem, solus contendit ad montem, & eremi adhuc monachis ignotæ uitæ, rupto metu, uiā conatus est pandere. Sed nec tunc cessauit infatigabilis aduersarius, nam impedire eius propositū uolens, argenteū discū in itinere proiecit. Quo uiso, Antonius callidi artificis agnouit astutiā: stansq; intrepidus, & discū toruis intuens oculis, doli authorē in phantasmate obiurgabat argēti, talia secū reputans, Vndè hic in deserto discus? auiū hoc iter est, nulla sunt uestigia cōmeantium, lapsus de sarcina, præ magnitudine latere non potuit, sed & qui perdiderat reuersus, ob solitudinem locorum inuenisset profectò, quod ruerat. Hoc artificiū, diabole, tuum est, non impedies uoluntatē meā, argentū tuū tecū sit in perditionē. Hæc illo dicente, discus, ut fumus à facie eius euanuit. Dehinc non ut antè in phantasmate, sed ingentē auri massam in itinere conspexit. Verum hanc utrum diabolus simulauerit, an ad Antoniū cōprobandum, quia nec ueris opibus inescaretur, uirtus cœlestis ostenderit, ignoratur, hoc tamē agnouimus, quia quod uisum est, aurum fuit. At ille magnitudinē admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quodam uitaret incendium, ad montem usque perrexit, ibique flumine transuadato, inuenit castellum desertum, plenum ob tempus & solitudinem uenenatorū animalium, in quo se constituens nouus hospes habitauit. Statim ad eius aduentū ingens turba serpentiū, quasi persecutorē passa, profugit. At ille obstructo lapidibus introitu, panes mensiū sex, ut Thebæis mos est, secum recondens, nā crebrò per annū incorrupti durare solent, necnon & exiguum habens aquę, solitarius perdurabat, nusquàm indè procedens, nunquàm aliquem suscipiens, intantum, ut cum bis in anno per tectum desuper panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium. Multis igitur uidendi eum desiderio, & studio requirendi ante ostiū eius pernoctantibus, audiebantur ut uulgi uoces aduersum Antoniū, tumultusq; dicentiū: Quid te nostris ingeris habitaculis? quid tibi & deserto? Abscede à finibus alienis, non potes hic habitare, non nostras insidias sustinere. Et primò quidē, qui foris erant, existimabāt aliquos homines scalis positis introisse, ibique cōtendere. Postquàm autem per cauernam introspicientes nullum uiderunt, dæmones intellexerunt contra eū contendere, & nimio metu perterriti, Antonij auxilium flagitabant. At ille ostio propinquans, ad consolandos fratres, nè timerent, atque ut indè recederent, precabatur, trepidantibusque asserebat à dæmonibus incuti metū: Signate uos, inquiens, & abite securi, ipsosque semetipsos finite deludere. Itaque illis reuertentibus, hic remanebat illæsus, nec unquàm in certamine lassabatur. Accedentium autem augmentum profectum, uel debilitas repugnantium, maximū eius contentioni leuamen addiderant, tum ei us animo constantiam suggerebant. Rursusque ad eremum uenientibus turbis, quidam mortuum eum se existimauerant reperturos, ille psallebat intrinsecus, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant, qui oderūt eum, à facie eius, sicut deficit fumus deficiāt, ut liquescit cera à facie ignis, ita pereant peccatores à facie Dei. Et iterum: Omnes gentes circundederunt me, & in nomine Domini uindicaui in eis.

Sic Antonius annis uiginti solitariè transactis, atque ab hominum segregatus conspectibus, perdurauit. Cum ergo multorum, & propositum imitari cupientium, & notorum multitudo ad eum concurreret, necnon & patientium infinita se caterua conglomeraret, tandem penè iam per uim foribus euulsis, quasi ex aliquo cælesti* aditu consecratus apparuit. Obstupuerunt uniuersi & oris gratiam, & corporis dignitatem, quod nec per inquietem intumuerat, nec ieiunijs dæmonumque certamine faciem eius pallor obsederat, sed econtrariò quasi nihil temporis egisset, antiquus membrorum decor perseuerarit. Porro quāta miracula, quæ in illo animi puritas fuit? Nunquàm hilaritate nimia resolutus in risum est, nunquàm recordatione peccati tristia ora contraxit, non magnis stupentium se eleuatus est laudibus. Nihil in illo indecēs solitudo, nihil asperū quotidiana cū hostibus bella contulerant, sed tēperata mēs æquali ad cuncta ferebatur examine. Plurimos igitur ab immundis spiritibus, & infirmitatibus uarijs Dei gratia per Antoniū liberauit. Sermo eius sale conditus cōsolabatur mœstos, docebat inscios, cōcordabat iratos, omnibus suadēs, nihil amori Christi anteponendū. Proponebatq; ante oculos bonorū magnitudinē futurorū, & Dei clementiā & beneficia retexebat indulta, ꝙ proprio filio suo nō pepercerit Deus, sed pro nostra omniū salute eum tradiderit. Nec mora, plura audientiū corda ad humanarū rerū contemptū hæc eius suasit oratio, & habitandæ eremi istud eius exordiū fuit. Quid sanè & Arsenoitarum oppido gestū sit, non transibo silentio. Nam cum fratres uellet inuisere, & riuulū fluminis Nili, qui crocodilis & multis eiusdē fluminis bestijs plenus erat, transuadere esset necesse, tā cum comitibus suis transiuit illæsus, quàm indè redibat incolumis. Rursusque in pristinis laboribus perseuerās, multos magisterio suo fratres cōfirmauit, ita ut breui tēpore plurima fierent monasteria, nouos, antiquosq; monachos pro ætate uel tēpore, paterno moderabatur affectu. Quadā autem die cum sanctus Antonius congregatis fratribus rogaretur, ut eius institutoria largiretur præcepta, cum prophetica fiducia exaltans

Q 2 uocem

Signũ crucis et fides ad dominũ, murus inexpugnabilis.

Insidiæ maligni dæmonis.

Dæmones infestant Antonium.

Psa. 67

Ps. 117

**adyto*

Antonij eximiæ uirtutes.

Concio S. Antonij ad discipulos. uocem, aiebat: Ad omnem quidem mandatorum disciplinam scripturas posse sufficere, sed & hoc optimum fore, si mutuis se inuicem Fratres sermonibus consolarentur. Et uos ergò, inquit, ut patri referte, quæ nostis: & ego, quæ per longam ætatem consecutus sum, quasi filijs indicabo. Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi uigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cum humanæ uitæ spatia æternitati comparata, breuissima sint & parua. Ita exorsus, paululum siluit, & admiratus nimium Dei largitatem, rursus adiecit, dicens: In præsenti hac uita æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec maiora recipit ab emente, qui uendit. Promissio autem uitæ sempiternæ uili precio comparatur. scriptum est enim: Dies uitæ nostræ, septuaginta anni, si autem in potentatibus, octoginta anni: quicquid reliquum est, labor & dolor est. Quādo ergo octoginta, aut centum, aut multos annos laborantes, in Dei opere uixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro: sed pro annis prædictis omnium nobis seculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, sed cœlum: corpus quoque corruptū relinquentes, idipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo, filioli, non uos aut tædium defatiget, aut uanæ gloriæ delectet ambitio. Non sunt enim condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nemo, cum adspexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia, quia omnis terra ad infinitatem comparata cœlorum, breuis ac parua est. Si ergo nec uniuerso orbi renunciantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cælestibus, se unusquisque consideret, & statim intelligeret, paruis thesauris & parietibus, uel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit, nec tædere, quasi paruæ sit recepturus. Vt enim contemnit aliquis unam ęream drachmam, ad drachmas centum aureas conquirendas, ita etiam qui totius orbis dominium dereliquit, centuplum de melioribus præmiis in sublimi sede recipiet. Ad summum, illud perspicere debemus, quòd & si nostras uelimus retentare diuitias, cum lege mortis ab ipsis diuellamur inuiti, ut in libro * Ecclesiastes scriptum est, Quia nescit homo, quid sit post eum in labore suo: Cur ergo non facimus de necessitate uirtutem? Cur non ad lucranda regna cœlestia ultro relinquimus, qđ lucis istius fine perdendum est? Nihil eorū curæ sit Christianis, quæ secum auferre non possunt: illud potius debemus expetere, quòd nos ducat ad cælum: sapientiam scilicet, castitatem, iustitiam, uirtutē sensum peruigilem, pauperum curam, fidem in Christo robustam, animum iræ uictorem, hospitalitatem. Hæc sectantes, mansionem nobis in terra quietorum, secundum Euangelium, præparabimus. Consideremus Domini esse nos famulos, & seruitutem debere ei, à quo creati sumus. Vt enim seruus præteriti gratia famulatus, præsens aut futurum non contemnit imperium, nec audet asserere, ꝙ ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatem, sed iugi studio (ut in Euangelio scriptum est) eandem semper exhibet seruitutem, ut & Domino placere possit, & metum lucretur & uerbera: Sic & nos diuinis congruit parere præceptis, scientes quòd æquus ille retributor, in quo quenque inuenerit, in eo sit iudicaturus, quod prophetica per Ezechielem uoce testatur. Nam & infelix Iudas, propter unius noctis impietatem, omni præteriti temporis labore priuatus est. Idcirco tenendus est continuus instituti rigor, habentibus deū auxiliatorem, sicut scriptum est: Quia omni proponenti bonum, Deus cooperatur. Ad inertiam autem

Psa. 89 — Rom. 8 — Eccl. 8 — Ioā. 14 — Lu. 12 — Ezec. 33. — Rom. 8

calcandam, Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidie testabatur, similiter & nos humanæ cōditionis uitam ancipitem retractantes, non peccabimus. Cum enim excitati à somno, ad uesperam nos peruenire dubitemus, & quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus aduentu, & ubiquè naturæ ac uitæ incertæ memores, Dei nos intelligamus prouidentia gubernari. Hoc modo non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur, sed nec irascemur quidem aduersus aliquem, nec terrenos congregaret thesauros ambienius, quin potius metu quotidiani recessus, & seiungendi corporis iugi meditatione, oīa caduca calcabimus. Cessabit mulierū amor, libidinis extinguetur incendium, inuicem nobis debita nostra donabimus, ante oculos semper habentes ultimæ retributionis aduentum, quia maior formido iudicij, & pęnarum timor horridus, simul & lubricæ carnis incentiua dissoluit, & ruentem animam, quasi ex aliqua rupe, sustentat. Ideoque precor, ut ad finem propositi omni labore tendamus. Nemo post tergum respiciens, Lot imitetur uxorem, præsertim cum Dominus dixerit, nullum ponentem manum super aratrum, & respicientem retrorsum, dignum esse regno cælorum. Respicere autem retrorsum, nihil aliud est, quàm in eo pœnitere, quod cœperimus, & mundanis rursus desiderijs obligare. Nolite, quęso, uirtutis, tanquam impossibile, nomē pauere, nec peregrinum uobis, aut procul positum uideatur hoc studium, quod ex nostro, Dei gratia præcedente, pendet arbitrio. Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodo expectat uoluntatem. Græci studia transmarina sectentur, & in alieno orbe cōstitutos, inanium literarum quærant magistros, uobis uerò nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet, in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum. Vnde Dominus in Euangelio ait: Regnum Dei intrà uos est. Virtus, quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam: Cui enim dubium est, quia naturalis animæ puritas, si nulla fuerit extrinsecus sorde polluta, fons sit & origo omnium uirtutum? Bonam necesse est esse eam, quam creauit bonus creator. Quòd si fortè cunctabimur, audiamus Iesum filium Naue, populo dicentem: Rectū facite cor uestrum ad Dominum Deum Israel. Nec Iohannes dissonam tulit de uirtute sententiam, prædicans, Rectas facite semitas eius, siquidem hoc est rectam esse animam, cum eius principalis integritas nulla uitiorum labe maculatur, si naturam mutauerit peruersa tunc dicitur, si conditio seruetur, uirtus est. Animam nostram commendauit nobis Deus. seruemus depositum, quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecus situm, quod in se nascitur, facturam suam, qui fecit, agnoscat, opus suum inueniat, ut creauit. Sufficit nobis naturalis ornatus, ne deturpes, homo, quod tibi largitio diuina concessit. Opera Dei immutare uelle, polluere est. Illud etiam solicitè prouidere debemus, ut tyrannicam iræ superemus insaniam, quia scriptum est, Iracundia uiri iustitiam Dei non operatur. Et iterum, Desiderium concupiscens parit peccatum, quo perfecto, mors gignitur. Diuinæ uocis præceptum est, ut iugi custodia tueamur animā nostram, quia exercitatos ad supplantandū habemus inimicos, dæmones scilicet, contra quos nobis, secundum apostolicam contestationem, pugna sine intermissione est. Ait enim, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates huius mundi, aduersùs spiritalia nequitiæ in cœlestibus: Ingens eorū turba istum peruolat aerem, non procul à nobis hostium caterua discurrit. Et diuersitatem quidem eorum non est meæ paruitatis

1. Co. 15 — Gē. 19. — Lu. 9 — Lu. 17 — Iosu. 24. — Lu. 3 — Iac. 2 — Iaco. 1. — Prou. 4 — Eph. 6

paruitatis exponere,sed hanc maioribus concedo rationem,Quod autem in promptu est, & ignorare nō expedit, dolos scilicet eorum aduersus nos compositos,breuiter indicabo.Hoc primum debemus mentibus affigere,nihil Deum fecisse,quod malum est, nec ab eius institutione dæmonum cœpisse principia, peruersitas ista,non naturę,sed uoluntatis est uitium. Boni etenim,utpotè à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruere de cœlis: ibiquè in cœni sordibus uolutati,gentilitatis impias constituere cul turas:& nunc de nobis torquentur inuidia, atque uni uersa mala commouere non cessant, nè pristinis eorū sedibus succedamus. Diuersa autem eorum & partita nequitia est. Quidam enim ad summum nocendi uerticem peruenere: alij ex comparatione peiorum, uidentur esse leuiores, atque omnes pro possibilitate uirium,diuersā contra singulas causas sumpsere certamina.Idcircò necessarium est,donum spirituū discernendorum à Domino petere, ut possimus tam fraudes eorum,quàm studia præuidentes,aduersum dispa rem pugnam unum Dominicæ crucis eleuare uexillum.Hoc munere Paulus accepto,docebat,dicēs:Non enim eius ignoramus astutias. Ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his,quæ passi sumus,mutuis nos inuicem instruere sermonibus. Hostile illis contra omnes Chistianos, maximè uero contra monachos & uirgines Christi,odium est.Eorum semitis laqueos tendunt,eorum mentes impijs atque obscœnis cogitationibus nituntur euertere: sed nihil uobis in hoc terroris incutiant. Fidelium enim orationibus atq; ieiunijs ad Dominum,statim corruunt: nec tamen, si paululùm cessauerint, prorsus plenam putetis esse uictoriam.Solent saucij grauius assurgere, & mutata ar te pugnandi,cum cogitatione nihil egerint, pauoribus terrent,assumentes nunc mulierum,nunc bestiarum,nunc serpentium formas,necnon & ingētia quædam corpora, & usque ad tectum domus porrectum caput,infinitas species & militum cateruas.Quæ omnia ad primum quoquè crucis signum euanescunt. His quoquè agnitis fallaciarum modis,incipiunt præsagire,& futurorum dierum euentus uelle prædicere. Cumque & in his contempti fuerint, ipsum iam suæ nequitiæ principem, ac totius mali summitatem, ad subsidium sui certaminis uocant. Crebrò deniquè Antonius talem à se uisum diabolum asserebat, qualē & beatus Iob,Domino reuelante, cognouerat. Oculi eius ac si species luciferi: ex ore eius procedunt lampades incensæ.Crines quoque incendijs sparguntur,&ex naribus eius fumus egreditur,quasi fornacis æstuantis ardore carbonum. Halitus eius, ut pruna, flamma uero ex ore eius glomeratur. Cum huiusmodi terroribus uisus est princeps dæmonum,inquit Antonius,&ingentia sæpè,ut dixi,promittens,impietatis suæ definit lingua magniloqua, de qua Dominus triumphauit, ad Iob dicens: Arbitratur enim ferrum, ut paleas:æramentum, ut lignum putridum, maria, ut sata erasa,tartara profunda,tanquàm captiua æstimābit:abyssum,ut deambulatorium. Per prophetam quoquè increpat,dicens: Persequens compręhendā, & omnem orbem terrarum manu mea ut nidum tene bo,& ora derelicta auferam. Si iniquus funereas euomens uoces,benè uiuentium aliquos frequenter illaqueat,nec nos nec eius pollicitationibus credere,nec minas formidare debemus.fallit enim, nihilque uerū semper promittit.Nam si non mendacia cuncta loque retur,quomodò talia & tam infinita promittens,hamo crucis ut draco aduncatur à Domino est, & capistro ligatus ut iumentum, & quasi mancipium fugitiuum uinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium deuorare permittitur? Nūc

Diuersa dæmonū nequitia.

2.Co.2

Iob 41

Ibid.

Es. 10

Iob 40

miserabilis ut passer, ad ludendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratum gemit. Ille, qui uniuersa maria à se delata plaudebat, ille, qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, eccè à nobis uincitur,eccè me aduersum se prohibere nō potest disputantem.Contemnenda est,filioli,penitus cū inanibus uerbis superba iactantia,fulgorque ille, qui lucere se simulat, non ueri splendor est luminis, sed quibus arsurus est,indicat flammas. Nam dicto citius recedens, suarum secum refert simulacra pœnarum. Solent etiam cum modulatione nonnunquàm apparentes psallere.Proh nefas, ad hæc & impuro ore sacra scripturarum eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema uerba respondent. Dormientes quoquè excitant ad orandum,ut totius noctis somnum eripiant, plerosque etiam,dum se in monachorum nobilium habitu transferunt,monachos coercent,& pristina,quibus conscij sunt,peccata imputant: sed spernendæ sunt eorum increpationes, & admonitiones ieiunandi, uigiliarum quoquè fraudulenta suggestio. Ob id enim familiares nobis species assumunt, ut affinitate uirtutum nocentes, facilius uirus interserant, & innocentes quosque per speciem honestatis elidant.Impossibile posteà,dum rumque hoc studium prædicantes, ut dum onerosum esse uidetur quod cœptum est,ex desperatione tædiū, & ex tędio succedat ignauia.Idcircò propheta missus à Domino, luctuosa denuncians, sublimi uoce dicebat:Væ qui potat proximum suum subuersione turbida.Huiusmodi enim exhortamēta deprauatoria sunt itineris,quod ducit ad cælum. Idcircò cùm uenisset Dominus ad terras,& uera de eo dæmones prædicarent, (uerè enim dicebant, Tu es Christus filius Dei uiui) uociferantium ora claudebat,qui uinctas hominum linguas soluebat,nè cum præconio ueri,peruersitatis uenena miscerent,& ut nos eius exemplo, etiā si profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum,quia profectò non congruit, nos post libertatem à domino concessam,& scripturarum præcepta uitalia, à diabolo uiuendi capere exempla, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temerauit imperium. Propterea etiam Dominus eum de scripturis loquentem iubebat tacere,quia peccatori dicit deus, Quare tu enarras iustitias meas,& assumis testamentum meum per os tuum? Omnia dæmones simulant, colloquuntur sæpè cum fratribus, & eos sæpè contur bant,sæpè inconditos excitant sonitus,manus appræhendunt,sibilant,insipiēter cachinnant,ut uel inpuncto peccati Christianum pectus introeant. Cumque ab uniuersis fuerint repulsi, ad extremum debilitatē suam lamentatione testantur.Et Dominus quidē qua si Deus, & suæ conscius maiestatis, obmutescere his imperabat:nos autem uestigijs sanctorum inhærentes, eandem gradiamur uiam, qui memoratas subtilius fallacias peruidentes,canebant: Cum consisteret aduersum me peccator, obmutui, & humiliatus sum,& silui à bonis:Et iterum:Ego uerò tanquam surdus non audiebam,& sicut mutus nō aperiens os suū: Et factus sum ut homo non audiens. Christus silentium ut Dominus imperauit, nos diabolo nihil credamus,& uincimus. Si orare compellunt, si ieiunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Deniquè etiamsi irruentes mortem nobis intentare uideantur, ridendi potius sunt,quàm timendi, quia cum sint debiles, minantur cuncta,nec faciunt.Equidem de istis iam transitoriè me dixisse memini,tamen eadem nunc explicāda sunt latius, quia non mediocrem affert repetitio medelam.Adueniente Domino,destructus est inimicus,& omne penitus eius robur elanguit. Propter qđ

Fallacia dæmonū.

Hab. 2

Luc. 4

Nec uera dicēti dæmoni credendum.

Psa.49

Psa.38

Psa.37

pristinæ uirtutis memor, quasi tyrannus iã senescens, cum ruisse se uideat, in perniciem grassatur humanã: nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum & cæterarum arte fraudum peruertere. Nam luce clarius est, cum aduersarij nostri nec humana carne sint septi, ut causare ualeant, idcirco nos à se non posse superari, quia clauso ostio interiore, intrare non ualeãt. Et reuera si fuissent hoc fragili corpore colligati, obserato introitu, iisdem negaretur accessus. Cum autẽ (ut diximus) hoc impedimento sint liberi, & obstructa penetrent, atque in omni licenter uolitent aere, manifestum est ob eneruationẽ eorũ permanere ecclesiæ corpus illæsum. Denique satellites impij cũ principe suo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidã & patrẽ malitię ab initio fuisse firmat, *Ioan. 8* nobis aduersum se dimicantibus fortiter nullo modo cessissent, si potestas eorũ non fuisset ablata. Nam si mẽtior, cur nobis, satanas, parcis, qui ubiquè discurris? Cur qui nullo clauderis loco, aduersum te benè uiuentium & disputantium non potes labefactare constantiam? Sed fortasse nos diligis, quos quotidiè conaris obruere: *Ecc. 1.* aut credibile est te esse bonitatis magistrum, & fauere magis optimis, quàm nocere? Et quid tam charum tibi esse potest, quàm lædere, maximè eos, qui tuis sceleribus uiriliter repugnant, secundum quod scriptum est, Quia abominatio est pietas peccatori? Quis tam fœcundum ad malitiam possidet pectus? quis tã meditatas implere conatur insidias? *Imbecillitas satanæ.* Scimus te impurissimum cadauer, scimus quia idcirco uiuimus Christiani, & contra te nobis est secura congressio, quia infirmatus es à Domino. Ideo de tuis confoderis iaculis, quia minationem tuam non sequitur effectus: Quòd si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggrederis fidem? Si uoluntatem sequitur possibilitas, tantum tibi uelle sufficiat. Is enim potentiæ mos est, non extranea fallaciæ adiumenta conquirere, sed sua uirtute implere quod cupiat. At nunc dum theatrali mutatione formarum, quasi rudem infantiam scenica niteris simulatione deludere, exaustas uires manifestius probas, *4. Reg. 19.* Nunquidnam uerus ille angelus, contra Assyrios missus à Domino, aut populorum eguit societate, aut sonitus quæsiuit, aut plausus, & nõ potius tacitam exercens potestatem, centum octogintaquinquè millia hostium sermone uelocius iuxta iubentis Domini prostrauit imperium? Vos ergo cum fragiles *Iob 1.* sitis uiribus, perpetuus uos consequitur interitus. At dicet aliquis: Cur diabolus egrediens, beati Iob omnem in ruinam impulit domum? cur eius opibus penitus dissipatis, parietum quoquè fundamenta subuertens, unum numerosæ sobolis coaceruauit sepulchrum? *Iob 2.* cur ipsum ad extremum diri uulneris nouitate percussit? Qui hoc opponit, audiat è diuerso, nõ diabolũ potuisse hoc, sed Dominum, à quo potestas aduersum nos dupliciter datur, uel ad gloriam, si probamur, uel ad pœnam, si delinquimus. Quin potius ex hoc animaduertat, ne contra unum quidem hominem diabolum quicquam potuisse, si non potestatem accepisset à Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis est, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quẽ nec experitum potuit uincere? sed nec contra iumenta quidem eius, nec cõtra oues, nec contra sues sine concessu *Mat. 8* Dei proprium robur exercuit, sicut in Euangelio scriptum est: Dæmones autem rogabant eum, dicentes: *Nota quid satan reformidet.* Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quomodo igitur qui porcorum expetunt mortes, imaginem Dei hominem, & tam charum conditori animal, suo ualebunt iure peruertere? Magna, dilectissimi, aduersum dæmones arma sunt, uita syncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit satanas rectè uiuentium uigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum cor ergà Christi amorem. Nouit deterrimus coluber, ex præcepto Domini sub iustorum se iacere uestigijs, *Lu. 10* qui ait: Ecce dedi uobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Si autem & diuinationem se hàbere simulãtes, uenturos fratres nunciauerint, & affuerint quos uenire prædixerant, nec sic fides est commodanda mendacibus, ob id enim præcessere uenientes, ut crudelitas sibi parentur ex nuncio, & postea aditus ex crudelitate fallaciæ. Verum in hoc nullum Christiano debet esse miraculum, cum non tantum qui leuitate naturæ per cuncta discurrunt, ualeant præuenire gradientes, sed homines quoque equorum uelocitate præuecti, nuncient affuturos. Non enim ea, quæ nondum fieri cœpta sunt, referunt, quia Dominus solus conscius est futurorum, sed quorum conspiciunt in actu initium, eorum sibi tanquàm apud ignaros uendicant de futuris notionem. Nam quantos nunc putatis uelocitate pernice istum cœtum, nostrosque contra se sermones, ante relatum alicuius hic positi, longè manentibus indicare? Hoc quod dico, uobis perspicuum fieri potest exemplis. Si quis à Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit proficisci, & hunc dæmones uiderint in itinere ambulantem, pernicitate memorata possunt prædicere uenientem. Ita & de Nili inundatione solẽni, cum multas in Aethiopia uiderint pluuias, è quibus fluuius intumescens, ultra alueum effluere consueuit, præcurentes ad Aegyptum, nunciant amnis *2. Reg. 18.* aduentum. Hoc autem & homines, si illis celeritas esset tanta naturæ, facilè nunciarent. Vt enim speculator beati Dauid ad uerticem loci celsioris ascendens, prior, quàm hi, qui in terra erant, prospiciens uenientes, non quædam incerta de futuris, sed de his, qui uenire cœperat, nunciabat: sic & dæmones, cura peruigili omnia considerantes, rapido cursu sibi inuicẽ nunciant. Sed si forte contigerit, ut Dei nutu ad finem cœpta non ueniant, hoc est, si aut uiatore media regrediatur uia, aut suspensis nubibus, aquæ ad altum cæli cardinem deferantur, tunc decipientium unà cum credentibus error aperitur. Hęc gẽtilitatis fuere principia, his præsagorum dolis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula, quæ aduentu Domini nostri Iesu Christi, indicto sibi silentio, obmutuerunt, suosque perdidere captiuos. Quis (rogo) arbitratur medicum ex obseruatione membrorum, cum animæ æstuantis incendia, uenarum pulsu, leniquè digitorum attactu scrutatur, diuinam arbitratur habere notitiam? Quis gubernatorem, nauigationis suæ uitam inter cæli sidera requirentem, maiestatis honore ueneratur? Quis agricolam de aridis æstatis feruoribus, aut de hyemali aquarum largitate, uel frigore disputantem, non potius de experientia laudat, quàm Dei consecrat nomine? Verum ut concedamus paulisper uera dæmones aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc unusquisque sibi præparat seu tormenta, seu gloriam, si uel negligat scripturarum mandata, uel faciat. Nullus ob id nostrum hanc arripuit uitam, ut habeat præscientiam futurorum, sed ut præceptis Domini obediens, amicus esse incipiat de seruo. Curandum est non præscire quæ ueniunt, sed implere quæ iussa sunt: nec institutionibus bonis hanc flagitare mercedem, cum magis debeamus uictoriam contra diabolum ab auxiliatore Domino postulare. Sed si fortè aliquis hoc libẽter assumat, ut futura cognoscat, habeat purũ cor: qa credo aĩam Deo seruientẽ, si in ea pseuerauerit integritate, qua renata ẽ, plus scire

scire posse, quàm dæmones. Talis erat anima Elisei, quæ alijs incognitas uirtutes faciebat. Nunc iam cæteras uobis dæmonum explicabo fallacias. Solent noctē uenientes angelos Dei se fingere, laudare studiū, mirari perseuerātiam, futura præmia polliceri. *Crucis signaculū q̃ reformident dæmones.* Quos cum uideritis, tam uos, quàm domos uestras crucis armate signaculo, & confestim soluentur in nihilum: quia metuūt illud trophæum, in quo Saluator aereas expolians potestates, eas fecit ostentui. Solent etiam uarijs simulationibus membra torquere, & nostris procaciter offerre se uisibus, ut mētem pauore, & corpus horrore concutiant. Sed & in hoc fides Deo tuta & immota, fugat eos quasi infirma ludibria. *Boni à malis spiritib. ut queant internosci.* Non est autem difficilis bonorum spirituum malorumque discretio, quæ sic, Deo tribuente, panditur. Sanctorum angelorū amabilis & tranquillus adspectus, quia non contendunt, neque clamant, neque audiet aliquis uocem eorum, uerum tacitè leniterque properātes, gaudium, exultationem, fiduciam pectoribus infundunt: siquidem cum illis est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & placida, angelorum luce radiatur, tunc anima cœlestiū præmiorum auiditate flagrans, effracto (si posset) humani corporis domicilio, & membris exonerata mortalibus, cum his, quos uidet, abire festinat ad cælum. Horum tanta benignitas est, ut si quis pro conditione fragilitatis humanæ, miro fuerit eorum fulgore perterritus, omnem continuò ex corde auferant metum. *Lu. 1. 2 Matt. 28.* Ita Gabriel, cum Zachariæ loqueretur in templo, & angeli, cum diuinum uirginis partum pastoribus nūciarent, & qui Dominici corporis agebant excubias, securis uidentium se mentibus ostendentes, nè metuerent imperabant. Metus enim non tantum ex pauore animi, quantum ex magnarum rerum sæpè incutitur adspectu. Pessimorum uerò uultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusque indisciplinatorum adolescentum, uel latronum, è quibus confestim timor animæ, sensibus stupor incutitur, odium Christianorum, monachorum mœror tædiumque, suorum recordatio, metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio.

Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atq; ineffabilis charitas, uenisse sciamus auxilium, quia securitas animæ præsentis maiestatis indicium est. *Iohā. 8* Sic nanquè & Abraham Patriarcha uidens Deum, gauisus est, & Iohannes *Luc. 1.* cum Mariam superuenisse sentiret, quæ in sacri uentris hospitio uniuersitatis gēstabat parētem, exultauit *Ibid.* necdum natus in gaudium. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui uidetur, quoniā nec relouere nouit, ut Gabriel pauentem uirginē, nè metuat, iubet, & sicuti pastores nuncio consolati sunt, quinimmò pauorem duplicat, & usque ad profundā impietatis foueam, ut sibi homines prosternantur, impellit.

Exindè misera gentilitas, Dominicæ interdictionis ignara, falsò dæmones deos opinata est. Christianorum autem populos his fallacijs irretiri non passus est Dominus, qui diabolum in Euangelio, audacter sibi principatum omnium præsumentem, repulit, dicens, Vade satanas. *Mat. 4 Deu. 6. & 10.* scriptum est enim: Dominum Deū tuum adorabis, & illi soli seruies. Horum uerborum etiam nobis licentia est tributa, quia idcircò locutus est talia, ut similitudo tētamētorū, authoris nostri frāgatur eloquijs. Illud, mei quoquè charissimi, admoneo, ut uitæ magis sit uobis, quàm signorum solicitudo. Nullus ex uobis hæc faciens, aut ipse superbia intumescat, aut despiciat eos, qui facere non possunt. Couersationem magis scrutamini singulorum, in hac uita & imitari uos quæ perfecta sunt, conuenit, & implere quæ desunt. Nam signa facere non est nostræ paruitatis, sed Domini potestatis, qui ad discipulos gloriantes in Euangelio, ait: *Lu. 10* Nè gaudeatis quia dæmones uobis subiecti sunt, sed quòd nomina uestra scripta sunt in cælis. Nominum enim in libro uitæ conscriptio, testimonium est uirtutis & meriti, expulsio autem satanæ, largitio Saluatoris est. Vndè his, qui *Mat. 7* nō in uitæ laboribus, sed in prodigijs exultabant, dicētibus: Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? respondebit dominus: Amen dico uobis, Non noui uos. Discedite à me operarij iniquitatis. Non enim nouit Dominus uias impiorū. *1. Ioā. 4* Hoc ergò magnopere postulemus, ut donum spirituum discernendorum mereamur accipere, quo secundum sententiam scripturarum, omni spiritui non credamus. Volueram quidem iam finire sermonem, & silentio premere, quæcunq; meæ acciderant paruitati, sed nè putetis me frustrà commemorasse, quæ euenire non possint, idcirco licèt insipiens fiam, (tamen Dominus, qui secretæ mentis est inspector, nouit non me causæ iactantiæ, sed uestri gratia profectus hoc facere) pauca replicabo de plurimis. Quoties me nimijs laudibus efferre conati sunt, cùm a me in nomine Domini maledicta reciperent? Quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum à me audirent, Et hoc ad uestram quid pertinet curam? Quoties minitantes ut milites armati, scorpionibus, *Psa. 19* equis, baluis & uarijs serpentibus circundederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cum ego econtra psallerē: Hi in curibus, & hi in equis, nos autē in nomine Domini Dei nostri magnificabimur: & statim misericordia Christi fugabantur. Quodam autē tempore cum ingenti luce uenientes, dixerunt: Venimus Antoni, nostrū tibi præbere fulgorē. Et ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar adspicere, orabam, & dicto citius impiorum lumen extinguebatur. Post menses autem paucos cum coram me psallerent, & de scripturis sibimet sermocinarētur, ego tanquā surdus non audiebam. Commouerunt aliquandò monasteriū meū, & ego mente immobili Dominum deprecabar. Sæpè strepitus, sæpè saltationes, sæpè sibilos ingesserunt, & me psallente, sonus eorum in uoces flebiles uertebatur. Credite mihi, filioli, quod dicturus sum uobis: Vidi aliquandò diabolū excelsum corpore, qui se Dei uirtutem & prouidentiam ausus est dicere, & ait àd me: Quid uis, ut à me tibi donetur, Antoni? At ego sputo ui maxima in os eius ingeminans, totum me in eū Christi nomine armatū ingessi: Et statim ille procerus adspectu, inter medias manus exiliuit. Ieiunanti etiam mihi uisus est ut monachus, & panes offerens, his sermonibus suadebat ut uescerer, & huic aliquid indulgerē corpusculo: Et tu, inquit, homo es, & humana fragilitate circundaris, labor paululū conquiescat, nè egritudo subrepat. Ilico luridam faciem serpētis agnoui, & cum ad consueta Christi munimenta confugerem, tanquam per fenestram fumus laberetur, euanuit. Auri quoquè decipulam mihi in deserto frequenter tetendit, quod ideò offerebat, ut aut uisu irretiret me, aut tactu commacularet. Cum uapularem autem, (nam sæpè me à dæmonibus non denego uerberatum) canebam: Nullus me separabit à charitate Christi. Ad cuius uocis auditum in se inuicem desurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio, qui ait: *Lu. 10* Vidi satanam quasi fulgur cadentem de cælo. Hæc ego, filioli, Apostolici memor eloquij, in me transformaui, ut propositum uestrum nec dæmonum terror, nec aliqua lassitudo dissolueret. Sed quoniam ob uestram utilitatem multa memorando insipiens factus sum, & huius rei nobis impertiri cupio notionē, quā uerā esse nullus ambigat

bigat audientium. Pulsauit aliquando dæmon monasterij ostium: Egrediens uideo hominem enormi sublimitate, porrectum caput usque ad coelum. Cum ab hoc, quisnam esset, inquirerem, ait: Ego sum satanas. Et ego, Quid, inquam, hic quæris? respondit: Cur mihi frustrà imputant monachi? cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? Et ego, Iustè faciunt, tuis enim frequenter molestantur insidijs. At ille ait: Nihil ego facio, sed ipsi se inuicem conturbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo, Nónne legisti, Quia defecerunt inimici frameæ in finem, & Psal. 9 ciuitates eorum destruxisti? En nullum iam habeo locum, nullam possideo ciuitatem, iam mihi nulla sunt arma, per omnes nationes cunctasque prouincias Christi personat nomen, solitudines ipse quoquè monachorum stipantur choris. Ipsi se, quæso, tueantur, & me sine causa non lacerent. Tum ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eum locutus sum: Non tuæ ueritati, quæ nulla est, tam nouam & tam inauditam adscribo sententiam, nam cum fallaciæ caput sis, hoc sine mendacio coactus es confiteri. Vere enim Iesus tuas funditus subruit uires, & honore nudatus angelico, uolutaris in sordibus. Vix dum uerba compleueram, & ille sublimis, Saluatoris deletus est nominatione. Quæ ergo iam, o filioli, poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit ulterius? Quis nos eorum turbo poterit conuellere? Securæ sint animæ singulorum: non sibi fingat cogitatio uana discrimina: non aliquis timeat à diabolo sublatum, ad præcipitia se posse deferri. Pellatur omnis anxietas: Dominus enim, qui nostros prostrauit inimicos, manés, ut promisit, in nobis, à uarijs nos satanæ muniuit in- Ioã. 14 cursibus. En ipse diabolus, qui huiusmodi cum suis satellitibus exercet astutias, nihil se posse contra Christianos fatetur.

Iam curæ Christianorum & monachorum sit, nè per eorum inertiam uires dæmonibus præbeantur. Nam quales nos & nostras repererint cogitationes, tales se nobis* præstare consueuerunt. Et si quod in pectoribus malæ mentis & pauoris semen inuenerint, quasi latrones, qui deserta obtinent loca, cœptos cumulant timores, & crudeliter imminentes, infelicem puniunt animam. Sin autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum nos cupido succenderit, si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum ualebit accedere, magis enim cum munita in Christo corda conspexerint, confusi reuertentur. Ita & Iob firmatum in Domino diabolus refugit, & infelicissimum Iudam expoliatum fide, uinculis captiuitatis innexuit. Vna est ergo ratio uincendi inimicum, lætitia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis iuris recordatio, quæ dæmonum dolos, quasi fumum expellens, persequetur aduersarios potius, quam timebit. Non est enim inscius satanas ignium futurorum, & æstuantis gehennæ copiosa nouit incendia. Sed ut mea iam claudatur oratio, illud in fine cõmemoro, Cũ aliqua se nobis obtulerit uisio, audacter inquirite, quis sit ille, & undè uenerit, ac sine mora, si sanctorũ fuerit reuelatio, angelica consolatione timor uerteretur in gaudium. Si uerò diaboli fuerit oblata tentatio fidelis animæ percontationibus euanescet, quia maximum est Iosu. 5 securitatis indicium interrogare quisnam sit & undè. Sic & Iesus Nauæ filios auxiliatorem suum interrogando cognouit: nec Danielem percontantem latere potuit inimicus.

* immittere.

Postquàm Antonius dicendi finem fecit, lætantibus cunctis, in alijs uirtutis cupido exardescebat, in alijs infirma refouebatur fides, ex aliorum mentibus falsæ opiniones pellebantur, ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accessio, simulque uniuersi cum iam dæmonum insidias contemnerent, mirabatur in Antonio tantam gratiam spirituum discernendorum, quam, Domino tribuente, perceperat. Erant igitur in monte monasteria, tanquàm tabernacula plena diuinis choris psallentium, legentium, orantium, tantumque ieiunandi & uigiliarum ardorem cunctorum mẽtibus sermo eius afflauerat, ut futuræ spei auiditate ad charitatem mutuam, & misericordias indigentibus exhibendas, iugi studio laborarent, qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ uidebantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis uirilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinentium, & certamen officiorum erat, non in hanc statim erumperet uocem? Quã bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Israel? Nu. 23 tanquàm nemora obumbrantia, tanquàm paradisus super fluuios, tanquàm tabernacula, quæ fixa sunt a Domino, tanquàm cedri Libani circa aquas. Dum hæc ità geruntur, quibus indies beatæ uitæ studium succresceret, Antonius mansionum in cœlo positarũ recordans, & præsentis uitæ despiciens inanitatem, quasi parua essent quæcunque iam gesserat, separatus à fratribus instituebatur. Cumque eum siue cibum, siue somnum indulgere corpusculo, aut alias naturæ necessitates cogeret humana conditio, miro afficiebatur pudore, quòd tantam animæ libertatem modici carnis termini coercerent. Nam frequenter cum fratribus sedens, à cibo, qui fuerat appositus, memoria escæ spiritualis abstrahebatur. Edebat tamen, utpotè homo, sæpè solus, sæpè cum fratribus. Et cum hæc mira (ut prædixi) ageret, cum confusione tamen animæ adhibendam magnoperè corpori diligẽtiam persuadebat, dicens, nec corpus esse penitus enecandum, ne operatio contra uoluntatem creatoris dissolueretur: & ob id omne studium animæ conferendum, nè uitijs superata corporeis, ad æternas inferni tenebras truderetur, quinimmò indultum sibi in carne imperium uindicans, domicilium suum, ut Apostolus Paulus, ad tertium cœlum subleuaret. Afferebatque hoc 1.Co. 12 à Saluatore præceptum, in quo ait, Nolite soliciti esse Mat. 6 animæ uestræ, quid manducetis, aut quid bibatis, nec corpori, quid uestiamini, quia hæc gentes quærunt, uester autem pater nouit, quòd indigetis his omnibus. Quærite ergo primum regnum dei & iustitiã eius & hæc omnia adijcientur uobis.

Encomion monasteriorũ

His rebus itaque transactis, cum persecutio impijssima Maximiniani furore uesano uastaret ecclesiam, sanctis quoque martyribus Alexandriam perductis, relicto & ipse monasterio, secutus est futuras Christi uictimas, dicens, Pergamus ad gloriosas fratrũ triumphos, ut aut ipsi congrediamur, aut spectemus alios præliantes. Et amore quidem iam martyr erat, sed cum tradere se ultrò non ualens, administraret confessoribus in metallis uel in carceribus constitutis, magna cum libertate & cura intrantes ad iudicem exhortabatur, nè terrore impiorum subacti, Dominum negarent. Iamquè sententia coronatos exultans, quasi ipse uicisset, usque ad locum felicis sanguinis prosequebatur. Quamobrem commotus iudex Antonij sociorũque eius constantia, præcepit nullum penitus monachorum aut obseruare iudicium, aut in ciuitate uersari. Et cæteris quidem omnibus in illa die placuit abscondi: Antonius autem impauidus, neglecto persecutoris imperio, lauit ependitẽ suam. Et alia die stans in quodam eminenti loco, candente præcinctus ueste procedentẽ iudicẽ suo prouocabat adspectu, flagrans cupiditate martyrij, ostendebatq; nobis, contẽptorẽ pœnarum

Antonius auidus martyrij.

pœnarum & mortis Christiani animũ perseuerare de
bere, intantum ut contristaretur, quia uolẽti pati pro
nomine Christi, martyriũ non dabatur. Sed Dominus
qui suo gregi parabat magistrum, seruauit Antoniũ:
ut institutio (sicuti factũ est monachorum, non solum
oratione eius, sed & conspectibus firmaretur. Nun-
quàm tamen à sanctorum confessorum uestigijs sepa
ratus est: quin anxia circa eos cura, & charitatis uin-
culis colligatus, magis carcerem patiebatur exclusus.
Postquàm autem persecutionis turbo defluxerat, &
beato episcopo Petro iam ob martyrij gloriam coro-
nato, ad pristinum monasteriũ regressus, quotidianũ
fidei ac conscientiæ martyriũ merebatur, acrioribus
se ieiunijs uigilijsque conficiens, uestimento cilicino
intrinsecus, desuper pelliceo utebatur: nunquàm cor
pus lauans, nunquàm à pedibus sordes abluens, nisi
cum per aquas necessitas transire cõpulisset. Nullus
deniquè Antonij corpus nudũ, antequàm moreretur,
unquàm uidit.

Ieiunia, uigiliæ, uestes Antonij.

Quodam autem tempore, cum ab omnium se remo
uisset oculis, & clauso monasterio neminem omnino
susciperet, Martinianus militum præpositus, cuius fi-
lia immũdi spiritus infestationibus quatiebatur, pul-
sans ostium, obsecrabat, ut suo pignori subueniret, &
exiens, Dominũ pro filia deprecaretur. Tum ille ape-
rire quidẽ minimè uoluit: prospiciens uerò desuper,
ait: Homo, quid meum poscis auxilium? mortalis &
ego sum, & tuæ socius fragilitatis: si autem credis in
Christum, cui deseruio, uade, & secundum fidẽ tuam
ora Deum, & sanabitur filia tua. Confestim ille credẽs
abijt, & inuocato Iesu, filiã reduxit incolumen. Mul-
ta & alia mirabilia per eum Dominus operatus est, &
meritò. Qui enim promisit in Euangelio, Petite, & *Matt. 7.*
dabitur uobis: inuento, qui mereretur accipere, suam
potestatem non negauit. Nam plures uexatorum ante
monasterium eius, clauso introitu, dormientes, fusis
per eum ad Christum precibus, purgabantur. Hæc illi
multitudo uenientium, desideratam solitudinem au-
ferens, tædio fuit. Metuens itaque, nè signorũ copiosa
concessio aut suos animos extolleret, aut alios plus
de se quàm uidebant in ipso, cogeret æstimare, ad su-
periorem Thebaidem pergere cogitauit, ubi nullus
eum agnosceret. Et à fratribus acceptis panibus, sede
bat super fluminis ripam, transitum nauis obseruans.
Illo talia cogitante, uox ad eũ desuper facta est, dicẽs:
Antoni, quò pergis, & quarè? At ille intrepide, quasi
consuetam uocem loquentis agnosceret, respondit:
Quoniam non sinunt me quiescere populi, idcircò ad
superiorem Thebaidem ire optimum duxi, præcipuè
quia & ea exigor, quæ uirtutem meæ possibilitatis ex
cedunt. Et uox ad illum ait: Si ad Thebaidem uadas, &
ad pastoralia (ut cogitas) pergas, maiorem ac duplicẽ
sustinebis laborem. Si autem uerè quiescere cupis, ua
de nunc ad interius desertum. Cumque Antonius di-
ceret, Quis mihi locum auiũ poterit ostendere? igna
rus enim sum locorum: confestim * ei qui loquebatur (**ei is qui*)
Saracenos indicauit, qui mercandi gratia ad Aegyptũ
uenire consueuerat. His appropinquans Antonius, ro
gauit ut & se pariter adducerent in desertum. Nullus
obnixus est, sed tanquam à Deo missum comitem su-
scipientes, amplexi sunt eius societatem. Tribus autẽ
diebus & noctibus itinere confecto, inuenit montem
ualdè excelsum, ad cuius radices fons aquæ dulcis la-
bebatur, & campus haud magnus totum ambiens mõ
tem, qui palmulis perpaucis, & his neglectis, consitus
erat. Hunc Antonius locum, quasi à Deo sibi offerre-
tur, amplexus est. Is enim erat, quem sibi ad fluminis
ripam sedenti, qui loquebatur, ostenderat. Et primò
quidem accipiens à comitibus panes, solus remansit
in monte, nullo alio cum eo conuersante. Quasi enim

Antonius ad mõtem se recepit

propriam domum agnoscens, habebat locum illum.
Saraceni quoq; uidentes eius fiduciam, optato per eũ
transitu, panes eidem cum lætitia deferebant: necnõ
palmarum, licet mediocri, attamen aliquanto solatio
refouebatur. Exindè cum fratres agnito loco, tanquã
ad patrem filij, solicitè alimenta transmitterent, ui-
dẽs Antonius quòd ob suum refrigerium multis one-
rosus labor indiceretur, & parcens etiam in hoc mo-
nachis, rogauit unũ de aduenietibus, ut sarculum sibi
his acutum cum frumento deferret. Quibus allatis,
circuiens montẽ, haud grandẽ culturæ aptum reperit
locũ, ad quẽ deriuata desuper aqua poterat influere:
ibique seminauit, atque exindè annuum sibi panem
elaborãs, gaudebat, quòd sine cuiusquam molestia ex
proprijs manibus uiueret in deserto. Sed cum rursus
etiam illuc quidam uenire cœpissent, misertus est las-
situdini eorum, & olus in paruo terræ cespite coluit,
ut post asperum iter aliquo uenientes solatio refoue-
rẽtur. Hoc fratrum refrigerium, & paruulam messem
bestiæ, propter aquas illuc cõuenientes, depastæ sunt,
è quibus unam appræhẽdens, dixit omnibus: Cur me
læditis nihil à me læsæ? Abite, & in nomine Domini
nè huc appropietis ulterius. Quis non credat post hãc
denunciationem, quasi timentes, nunquam illuc be-
stias appropinquasse? sic Antonio impenetrabilia mõ
tium & deserti interiora captanti, orationibus etiam
dedito, introeũtes fratres magnis uix precibus extor-
serunt, ut oliuas & legumen & oleum, quod post mẽ-
ses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, & seni-
li modicum laxaret ætate. Proh quãtas ibi conuersans *Ephe. 6.*
expertus est luctas? Verè, secundum quod scriptũ est,
non illi aduersus carnem & sanguinem fuisse collucta
tionem, sed aduersus principatus & potestates, ab his,
qui ad eum ueniebant, agnouimus. Illic enim tumul-
tus & uoces populi armatorumquè sonitus, prorsus
plenum montem dæmonum multitudine se uidisse re
ferebant, ipsum etiam quasi contra inimicos palàm re
sistentem, & fortiter colluctantem. Qui tamen & ad-
uenientes suo refouebat hortatu, & flexis genibus,
armis quoquè orationũ omnem satanæ prosternebat
exercitum. Admiratione plane dignum est, in tam im
mani solitudine unum hominem nec dæmonum quo
tidianas expauisse congressiones, nec tantarũ bestia
rum, quadrupedum, siue reptilium diuersæ cessisse fe-
ritati. Iustè Dauid cecinit: Qui confidũt in Domino, *Psal.*
sicut mons Sion, non commouebitur in æternum. Im *124.*
mobilem & tranquillam retinens animi firmitatem,
& dæmones fugabat, & feras (sicut scriptum est) secũ
pacificabat. Sed & diabolus, ut supradictus propheta *Iob 5.*
ait, obseruans eum frendebat dentibus suis: Et ille Sal
uatoris auxilio ab uniuersis tutus perseuerabat insi-
dijs. Quadam ergo noctè, cum peruigil Antonius ob-
secraret Dominum, tẽtos in monasterium eius bestia-
rum greges coaceruauit, omnes eremi beluas circum
se adspiceret. Quæ cum rictu oris morsum corpori mi
nitarentur, intellexit hostis astutias, dixitque: Si ali-
qua à Domino in me uobis est tributa licentia, deuo-
rare concessum: Sin autem dæmonum huc uenistis
impulsu, quantocyus abite, quia Christi famulus sum
ità factum est, & ad iubentis uocem omnis beluarum
multitudo, quasi maiestatis uerbere cæderetur, aufu-
git. Non multi post hæc fluxerant dies, & alia oritur
cum eodem hoste certatio. Operante illo (nam sem-
per ut uenientibus pro his, quæ sibi detulerãt, aliquod
munusculum rependeret, laborabat) traxit quandam
sportellam, quam texebat, crinitam, siue funiculum.
Ad cuius motum exurgens, uidit bestiam pubetenus
humanam faciem præferentem, quæ exindè in asinã
finiebatur. Post cuius adspectum uexillum crucis in
fronte sua pingens, hoc tãtum ait: Christi seruus sum:
si ad me

si ad me missa es, non fugio. Nullum in medio spatiū & statim informe prodigium quantocyus cum satelli tum turba fugit, & in medio cursu ruens, extinctum est. Ista autem explosi mors atque enecati prodigii, dæmonum erat communis interitus, qui omni studio laborantes. Antonium à deserto deducere non ualuerunt. Mirandis plus miranda succedunt. Non grande post ista tempus excesserat, & tantarum uictoriarum homo, fratrum precibus uincitur, A monachis enim rogatus, ut eos dignaretur inuisere, unà cum his profectus est, impositis camelo aqua & panibus, quia nusquam præter monasterii locum, ex quo hauserant, potabilis aqua per arentem uiam reperiebatur. Verum in medio itinere bibendi subsidia defecerunt. Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minantur. Circueunt, & quærunt saltem collectam pluuiis lacunam, nihil prorsus remedii, nihil occurrit penitus ad salutem. Camelus quasi petiturus & ipse æstuans, dimittitur, æstuantis pectus exuritur, & sitis desperatione feruescit. Mouit senem fratrum commune discrimen, & uehementissime constritatus ingemuit. Dehinc ad solita precum auxilia confugiens, paululum ab eis secessit, ibique genibus flexis, supplices manus tetendit ad Dominum. Nec mora, & apud primas rogātis lachrymas, in orationis loco fons ebulliens erupit, ibique extincta siti & arētia membra refecta sunt, & plenis utribus inuentum potant camelū. Ita enim casu euenerat, ut camelus errans per eremum, dum funiculum trahit, in quodam lapide eiusdem funiculi alligatione teneretur. Tandem confecto itinere ad monachos, qui eum inuitauerant, peruenit. Tunc uero quasi Patri omnes obuiam occurreruut, & honorifico salutatu in oscula eius & amplexus certatim ruunt. Proposito feruenti gaudet Antonius, & lætantibus de aduentu suo cunctis, quasi xenia de monte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat ueterum studia hortatur nouorum. Sororem quoque iam uetulam uirginem uidens, & aliarum puellarum magistram, mira exultatione sustollitur. Exinde quasi diu abesset ab eremo, rursum festinauit ad montem, plurimis iā ad illum uenientibus cum etiam uexati à dæmonibus malo necessitatis, coacti, auderent deserta penetrare quos ille consolans, & monachis in commune præcipiens, aiebat: Credite in Iesum fideliter, mentem a cogitationibus sordidis, carnem ab immunditiis seruate puram, & iuxta eloquia diuina, nè seducamini in saturitatem uentris, odite uanam gloriam, orate sæpissimè, psallite uespere, manè, & meridie, mandata scripturarum reuoluite. Recordamini gestorum, quæ sancti quique fecerunt, ut exempli memoria animam incitet ad uirtutem, refrenet à uitiis. Suadebat etiam iugi meditatione retinendum Apostoli sermonem, quo ait: Sol non occidat super iracundiam uestram. Non tantum autem super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed & super omnia delicta hominum, ne peccatorum unquam nostrorum aut in nocte luna, aut in die sol testes abscederent. Illius quoque admonebat præcepti memores esse, quo dicit in aliis. Diiudicate uosmetipsos, & probate, ut rationem diei noctisque facientes, si in se delictum deprehēdissent, peccare desisterēt. Sin autē nullus error decepisset, perseuerantes instarent potius incepto quā arrogantia tumidi, aut alios contemnerent, aut sibi iustitiam uendicarēt, iuxta supradicti doctoris eloquiū, dicentis: Nolite iudicare ante tempus, magis debere eos Christo, cui soli occulta patent, reseruare iudicium. Multas esse (ut scriptum est) uias, quæ uidentur hominibus iustæ, sed fines earum ad profundum respicere inferni, sæpe nostra non posse nos intelligere peccata, sæpè falli in ratione gestorum, aliud esse Dei

fratres eorum uictus precib⁹ inuisit.

Eph. 4

1. Co. 4

pro. 14 & 16.

cuncta cernentis iudicium, qui non ex superficie corporum, sed ex mentium iudicaret arcanis. Aequum autem esse nos compati, & inuicem onera nostra portare, ut concesso examine Saluatori, proprias consciētias nosmetipsos diiudicantes intueremur. Nec non dicebat, magnam esse ad uirtutem uiam, si singuli uel obseruarent quid gererent, uel uniuersas mentium cogitationes fratribus referrent. Non enim posse aliquem peccare, cum relaturus esset ad alium quæcunque peccasset, & subire pudorem in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem coram alio audere peccare, etiamsi peccat, tamen testem uitare peccati: mentiri magis & negare ei, & uetus delictum nouo inficiandi augeri delicto. Igitur quasi sub oculis aiebat, nostris & cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus, multo autem magis, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinē. Tunc uero annotatio delictorum, fratrum uidebitur oculis, timebimus peccati ceras conscias, ipsi nos arguent apices, & quomodo meretricibus membra mi scentes, confunduntur ad præsentiam cæterorum, ita nos erubescemus ad literarum scripturas. Hæc agamus, hanc uirtutis gradiamur uiam, & corpora mentibus subiugantes, perniciosas diaboli conteramus insidias. Talibus sermonum hortamentis & uenientes ad se monachos incitabat ad studium, & patientibus cō dolebat, pluresquè eorum Dominus per Antonium liberauit. Nunquam tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut contristatus de obsessis adhuc corporibus, murmurauit. Magis autem eodem semper animo & uultu manens, gratias Deo referebat, suadens occupatis, ut corruptionem, qua uexabantur, patienter ferrent. Non enim Antonii aut cuiusquam omnino hominum hanc esse medicinam, sed Domini solius, qui consueuit & quibus uellet, & quo uellet tempore, dare sanitatem. Ita consolatione sua, & uexatos æquanimiter ferre tentationem, & iam liberatos non sibi, sed Domino gratias referre docebat.

Fronto autem quidam uir ex Palæstinis, qui infestissimo dęmonio uexabatur,) nam & linguam eius laniabat dentibus, & oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogauitque beatum senem, ut prose Dominum rogaret. Orauit Antonius, dixitque ad eum: Vade, & curaberis. Illo incredulo sibi & uiolenter ibidem contra præceptum remoranti, eadem geminans, Antonius, dixit ad eum: Hic curari nō poteris. Egredere, & calcata Aegypto, statim te misericordia Christi consequetur. Tandem credidit, & profectus est, ac uisa Aegypto, secundum promissionem senis, quam ei Dominus oranti reuelauerat, infestatio cessauit inimici. Virgo quædam, quæ à Tripolitanæ regionis ciuitate erat inauditis ac flebilibus doloribus laborabat. Etenim narium purgamenta, oculorum lachrymæ, aurium putridus humor in terram cadens, confestim in uermes conuertebantur. Augebat calamitatem corpus paralysi dissolutum, oculos quoque peruersos contra naturam habens. Huius parentes cum ad Antonium monachos ire didicissent, credentes in Domino, qui pertinacem sanguinis fluxum in Euangelio tactu fimbriæ stare pręceperat, rogauerunt, ut miserabilem filiæ comitatum susciperent. Illis renitentibus eam usque ad Antonium perducere, remansere parentes eius foris cum filia debili apud beatum confessorem & monachum Paphnutium, qui effosso pro Christo oculo sub Maximiano persecutore, tali dehonestamento corporis plurimum gloriabatur. Peruenerūt autem ad Antonium monachi. Cūque de puellæ morbo referre disponerent, relationem eorum senis sermo præuenit, & omnem debilitatis &

Fronto dæmoniacus curat.

Mat. 9

itineris

itineris usque ad sanctum Paphnutium causam, quasi ipse interfuisset, exposuit. Rogantibus autem monachis, ut parentibus cum filia permitteretur ingressus, non concessit, sed ait: Ite, & inuenietis puellam, si non est mortua, curate eã. Et adiecit: Nullus debet ad meã humilitatem uenire, quia largitio curationum non est humanæ miseriæ, sed Iesu Christi misericordiæ, qui ubique in se credentibus præstare cõsueuit auxilium. Quamobrem & illa, pro qua petitis, suis precibus liberata est, & cum ad Dominum orarem ego, mihi præscientia sanitatis eius indulta est. Dixit, & uerba eius puellæ incolumitas secuta est. Nam exeuntes foras ad beatum Paphnutium, & filiam sospitem, & parentes lætos repererunt. Non multos autem post illos, dies cum duobus fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defecisset, & uno siti mortuo, alter iaceret in terra mortem expectans, Antonius sedens in monte, celeriter ad se duos monachos uocat, qui forte ibidẽ sunt reperti, & festinato præcepit, ut lagenam aquæ assumentes, inuaderent iter, quod ducit ad Aegyptum, dixitque: Vnus è fratribus huc aduenientibus modo migrauit ad Dominum, alter, si non succurreritis, addetur, hoc enim mihi nunc oranti reuelatum est. Sic ait, & iuxta præceptum eius monachi festinantes, extinctum corpus inueniunt, terraquè illud operientes alterum refocillatum, suo iunxerunt comitatui, erat autem spatium itineris unius diei. Fortasse hic aliquis quærat cur non antequam moreretur homo, Antonius dixerit. Incongruo prorsus Christianis argumento utitur, quia non Antonii, sed dei fuit iudicium, q & de recedente, quam uoluit, sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. Hoc tantum in Antonio mirabile est, quod in monte remotissimo sedens, corde peruigili cuncta procul posita, Domino indicante cognosceret. Alio rursus tempore cum sederet in monte, & oculos subito tetendisset ad cælum, uidit nescio quam animam, lætantibus in eius occursum angelis, ad cælum pergere: Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatum dixit sanctorum chorum, orauitque ut sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim uox ad eum facta est, inquiens, istam esse Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat Ammon uir grãdæus, qui perseueranter à pueritia usque ad senectutem in sanctitate uixerat: Itinere quoque dierum tredecim a Nitria, locus, in quo sedebat Antonius, diuidebatur. Videntes ergo eum monachi, admirantem, qui uenerant, deprecati sunt, ut causam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quieuisse: quem propter frequentem eius ad Antonium commeatum & propter celebritatem indultorum ei a Domino signorum, optime nouerant, de quibus etiam hoc unũ dicendum est. Necesse ei fuit aliquando flumen nomine Lycum, subitis aquis inundatum, transuadere, rogauitque Theodorum, qui cum ipso erat, ut paululum à suo separaretur adspectu, ne nuditatem inuicẽ corporis uterquè conspicerent. Recessit Theodorus: nihilominus ille seipsum cum uellet nudare, erubuit. Cogitantem autem eum in alteram ripam uirtus diuina transposuit. Rursusque Theodorus cum uideret hoc, & ipse Deo deuotus, transiẽs ad senem, mirari cœpit, quod tam uelociter fluuium transuadasset. Cumque nihil humoris in pedibus, nihil in uestibus eius aquæ conspiceret, rogauit eum, ut tam incredibilem translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere, quæ acciderant, amplexus est pedes eius iurauitque non se prius dimissurũ, quam sibi id, quod celabat, referret. Videns ergo senex contentiose uincere uolentem fratrem, exegit uicissim ab eo, ut nulli hoc ante suam mortem indicaret, atque ita confessus est, se subito in alteram ripam fuisse transpositum, neque omnino undis impressisse uestigia, Dominici corporis hoc tantummodo priuilegium asserens, & eorũ, quibus ipse ut Apostolo Petro, donauerit, ut aquarum leuitati humanum corpus insisteret. Hæc autem Theodorus promisso tempore post eius mortem retulit. Monachi uero quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diem & uenientibus de Nitria fratribus post dies triginta, sciscitantes repererunt illo die, illaque hora dormisse Ammonem, qua animã eius ferri senex uiderat. Vtrique igitur puritatem mẽtis in Antonio mirati sunt quomodo rei tam longe gestæ statim ad eum fuisset perlata cognitio. Archelaus quoque comes cum eum inuenisset in exteriori monte, rogauit ut oraret pro Policratia Publii filia quæ in Laodicea erat, admirabili & Christo dedita uirgine. Patiebatur enim pessimos stomachi & lateris dolores, quos ieiuniis nimiis, uigiliisque contraxerat, & erat penitus toto debilis corpore. Orauit Antonius, & diem, quo fuerat oratio facta annotauit Archelaus. Redit Laodiceam, & inuenit uirginem incolumem. Percontatus diem sanitatis, reperit tempus medelæ cum annotatione congruere. Et omnes admirati sunt, agnoscentes eo tempore illam fuisse a doloribus liberatam a Domino, quo orans Antonius pro ipsa bonitatem Saluatoris inuocauerat. Sæpe etiam ad se uenientium turbarum ante dies & menses, & causas prædixit, & tempora. Nam quosdam uidendi eum tantum desiderium, alios imbecillitas, nonnullos ob fessa a dæmonibus corpora pertrahebant, nemo tamẽ unquam uexationem aut detrimentum laboris itineris conquestus est regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille præcipiebat, non suæ laudi hanc admirationem ab eis applicari debere, sed Domini, qui sui notionem hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit. Quodam autem tempore cum exisset ad exteriora monasteria, & rogatus esset a fratribus, ut in naui quadam cum monachis proficiscentibus oraret, ascendit, & solue ex omnibus odorem sensit teterrimum. Asserebant cuncti piscium salsorum, & caricarum in naui positarũ hunc esse putorem. At ille alterius rei se fœtorem sentire affirmauit. Adhuc loquente illo, adolescẽs quidam possessus a dæmone, qui præcedens iuxta carinam se nauis absconderat, repente exclamauit. Quo statim per Antonium in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, intellexere uniuersi, illum diaboli fuisse putorem. Alius quoque ad eum, uir inter suos nobilis dæmoniosus adducitur, tanta oppressus insania, ut non sciret se esse apud Antonium, necnon & corporis sui superflua comederet. Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerãt, ut pro illo Dominum oraret, intantum iuuenis miseriæ condoluit, ut tota nocte peruigilans cum eo, aduersus patientis insaniam laboraret: Sed cum iam luceseret, & obsessus, impetu in Antonium facto uehementer eum impulisset, irasci cœperunt qui eum adduxerant, cur seni fecisset iniuriã. Quibus Antonius ait: Nolite alienam culpam iuueni misero adscribere, furor iste obsidentis, est non obsessi. Idcirco autem in hanc prorupit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eũ iussit, & expulsi satanæ indiciũ iste aduersus me impetus fuit. Nulla post uerba mora, adolescens recepto sensu, & gratias agẽs Deo, & locũ ubi esset, agnouit, & totũ Antoniũ cõplexans deosculatus est. Innumera & alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorũ cõcordi sæpè relatiõe cognouimus. Verũ non tantũ his adhibendus est stupor, quia multo plus quæ sequuntur, conditionem nostræ fragilitatis excedunt. Hora circiter nona, cum ante cibum orare cœpisset, raptum se sensit in spiritu, & ab angelis in sublime deferri. Prohibentibus transitum aeris dæmonibus

Vide sãcti uiri humilitatem.

Ammonis anima it in cælũ

Matt. 14.

Policratia uirgo curatur.

Dæmonis fœtorẽ solus sensit Antonius.

bus, cœperunt angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi, nullis existentibus in Antonio criminibus. *Antonius accusatur procaciter à dæmonius.* Illis uerò ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, calumniosa angeli clauserũt ora, dicentes, non debere eos à natiuitate eius delicta narrare, quæ iam Christi essent bonitate sopita, si qua autẽ scirent ex eo tempore, quo esset factus monachus, & Deo se consecrasset, licere proferri, Accusabant dæmones, multa procaciter mentiẽtes, & cum deessent probamenta fallacibus, liber Antonio conscensus apparitur. Et statim rediens in se in eo loco, quo orare cœperat, hoc se rursum uidit esse quod fuerat. Tunc uerò oblitus escæ, ex illa hora noctem gemitu ac lamentatione transegit, reputans secum humanorum hostium multitudinem, & colluctationem tanti exercitus, & laboriosum per aerem iter ad cælum, & hoc Apostoli dictũ, quo ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principem potestatis huius aeris. Qui sciens aereas potestates ob id semper tentare, luctari, contendere, ne nobis liber transitus esset ad cælũ, hortabatur monens, *Ephe. 6.* Assumite arma Dei, ut possitis resistere in die malo, ut nihil mali habens, quod de uobis dicere possit, inimicus confundatur. *Ibidẽ. Tit. 2.* Nos autẽ Apostolici sermonis recordemur, dicẽtis, Siue in corpore, siuè extra corpus, nescio, Deus scit. *2.Cor. 12.* Et Paulus quidem usque ad tertium cæiũ raptus est, ibique auditis uerbis ineffabilibus descendit: Antonius autem usque ad aerem sublatus, post colluctationem liber apparuit. Habebat etiam istiusmodi donũ: si cuius rei sedens in monte ignarus fuisset, & eius secum inquireret notionem, oranti ei à Domino reuelabatur, & erat, secundum quod scriptum est, à Deo doctus. *Iohan. 6. Esa. 54.* Denique cum à fratribus haberetur ille tractatus, & ab eo sedulò sciscitarentur, quemadmodum se post corporis sarcinã anima gereret, quiue ei locus post exitum concederetur, proxima nocte uox desuper inclamitans nomen eius, ait: Autoni, exurge, exi & uide. Qui exurgens, egressus est. sciebat enim quibus respondere deberet. Et eleuatis ad cœlum oculis, *Visio S. Antony.* uidit quendam longum atque terribilem caput usque ad nubes attollentem: uidit etiam pennatos quosdam uolare cupientes ad cœlum, atque illum extensis manibus prohibere transitum: è quibus alios appræhensos, elidebat ad terram: alios frustra retinere contendens, dolebat super se ad cælestia transuolare: & maximum gaudium mixtum mœrore, uicti uictoresq; tribuebant. Statimque ad eum uox facta est, dicens: Animaduerte, quod uides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere, animarum esse conscensum, & diabolũ prohibentem: qui & sibi retineret obnoxios, & sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur uolatu. His uisionem exemplis incitatus, quotidiè ad meliora crescebat. Neq; uerò id, quod sibi reuelatum fuerat, causa iactantiæ fratribus indicabat: sed cum orãs iugiter, Dei laudaret auxilium, interrogantibus compellebatur edicere: nec spirituales filios pura in Christo anima celare quicquam uolebat, præsertim cũ huiusmodi signorum relatio, & amorem ministraret proposito, & fructum laboris ostenderet. Nunquam ille aut ira subita concitatus, patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam. Nam omnes clericos usque ad ultimum gradum ante se orare compellens, *Defert clero Antonius.* Episcopis quoque atque presbyteris, quasi humilitatis, discipulus, ad benedicendum se caput submittebat. Diacones uerò quia ad eum utilitatis causa ueniebant, cũ pro adiutorio eorum eis præsentibus disputaret, ad orandum Dominum sibi præponebat, non erubescẽs & ipse discere. Nam & interrogabat eos frequenter, cum quibus erat, & si aliquid ab eis necessariũ audierat, se fatebatur adiutum. Habebat autem & in uultu magnam gratiam, & admirabile à Saluatore etiã hoc manus acceperat. Si quis enim ignarus eius inter multitudinem monachorum eum uidere desiderasset, nullo indicante, cęteris prætermissis, ad Antonium currebat, & animæ puritatem agnoscebat ex uultu, & per speculum corporis, gratiam sanctæ mentis intuebatur. *Prou. 17.* Nã semper hilarem faciem gerens, liquido ostendebat, se de cælestibus cogitare, sicut scriptura ait: Corde lætante uultus floret, sed in mœrore continuo tristatur. Ita & Iacob agnouit Laban socerum suum insidias sibi machinantem, dicens ad filias eius: *Gẽ. 31.* Nõ est facies patris uestri, sicut heri & nudiustertius: Sic Samuel agnouit Dauid: lætificatos enim habebat oculos, & dentes sicut lac candidos. *1.Reg. 16.* Similiter agnoscebatur Antonius, quia semper eandem faciẽ inter prospera & aduersa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur aduersis. Erat enim & in uultu amabilis, & in fidei puritate mirabilis. *Hæreticos uitat & detestatur.* Nunquàm schismaticorum se miscuit communioni, antiquam eorũ sciẽs prauitatem atque transgressionem: Nunquàm Manichæis aut alijs hæreticis saltem amicabilia uerba largitus est, nisi tantũ ea, quæ eos possent ab iniquitatis errore reuocare, denuncians talium amicitias atque sermones perditionem esse animæ. Sic etiam Arrianos detestabatur, ut omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum. Nam cum uenissent quidã Arrionitæ, reperit post eorum examinationem infelicissimam sectam, & fugauit eos de monte, dicens, multo serpentibus deteriores horum esse sermones. Mentientibus autem Arrianis aliquando, Antonium itã ut se credere, admiratus eorum audaciam, & iusti doloris ira commotus, rogatusque ab Eiscopis atque uniuersis fratribus, Alexandriã descendit, ibiq; Arrionitas publico sermone condemnauit, ultimam hanc esse hæresim, & Præcursorem Antichristi affirmans prædicauitque in populo filium Dei non facturam, *Antonius palã damnat Arrianos.* non ex ullis extantibus, sed proprium, & unius cum Patre substantiæ: ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio uideretur: impium esse dicens uel mente concipere, Erat, quando ne erat, cum uerbum Dei Deus, qui est semper, Patri sit coæternus: quia ex eo natus est Patre, qui semper est. Vndè aiebat: Cum Arrianis uobis nulla sit coniunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras? Vos fideliter credentes, Christiani estis: illi uerbum, id est, filium, qui ex Deo Patre est, creaturam docentes, nullo interuallo à gentibus separantur, qui seruiunt creaturæ potius, quàm creatori qui est benedictus in secula. Ipsa (mihi credite) irascuntur elementa, & omnis contra Arrianum furorem, secundũ Apostoli dictum, *Rom. 1.* ingemiscit creatura, quòd sibi Dominũ suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, uideat aggregari

Hæc tanti uiri prædicatio exprimi non potest, quãtum ad fidem populos roborauerit. Lætabantur quippe hostilem & Christo inimicam hęresim anathematizari ab Ecclesiæ columna. Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit. Taceo de Christianis, Pagani quoquè, & ipsi idolorum sacerdotes ad dominicum imperiũ conuolabant, dicentes: precamur, ut uideamus hominem Dei: quia hoc apud uniuersos conspicuum erat nomen Antonij. Ambiebant quoquè saltem fimbriam uestimenti eius attingere, multum sibi & tactũ prodesse credentes. Quod tunc diabolica obsidione, & uarijs infirmitatibus liberati? Quot simulacris ac uanis idolis erepta sunt spolia? quãti etiam ob errore gentilium retracti nostro iuncti sunt gregi? Tanti certè, ut paucorum dierum spatio, ex idolorum superstitione conuersio, omnem per annum credentiũ uincerent turbam. Prærerea cum iruentem multitudinem comites repellerent, æstimantes illi tædio conuentũ populi

populi fore: ille tranquillo animo dicebat. Nunquid hic cœtus, dęmonum maior est turbis? nunquid obsequentium multitudo, colluctatorum in monte nostrorum cateruis est numerosior? Accidit etiam, ut cum eũ redeuntẽ circa portã ꝓsequeremur, à tergo quædã mulier clamitaret, dicẽs, Expecta, homo dei, filia mea atrocissimo uexať dæmonio expecta obsecro, expecta ne & ego corruẽs interę. Hoc audito, mirabilis senex à nobis admonitus, uolens tamen & ipse, paululum substitit. Cumque appropinquante muliere puella iaceret explosa, orauit tacitus Dominum Iesum, & ad comminationem eius statim spiritus impurus egressus est. Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Erat autem ualde sapiens, & hoc in se mirabile habebat, quia cum literas non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus erat.

Philosophi tentant Antonium

Aliquando enim Philosophi duo gẽtiles uenerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere, erat uero in exteriori monte. Quos cum uidisset, paganos intellexit ex uultu, & procedens ad eos, per interpretẽ ita cœpit loqui: Quare tam longe ad stultum hominẽ sapientes se uexare uoluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed & nimium sapientem, uigilanter respondit: Si ad stultum uenistis, superfluus est labor uester, si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere, bonum est, imitamini quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad uos uenissem, uos imitarer: sed quia uos ad me, quasi ad sapientem uenistis, estote sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt Philosophi, utrunque mirantes, & acumen ingenii, & dæmonum expulsiones. Alios quoque similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia literas ignoraret, tali disputatione colligauit, dicens: Respondete mihi, quid prius, sensus, an literæ? & quid cuius exordium? sensus ex literis, an literæ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus, quod sensus esset author atque inuentor literarum, ait. Igitur cui sensus incolumis est, hic literas non requirit. Quis pręsentium post hanc colluctationem non exclamauerit, cum obstuperint, & ipsi, qui uicti sunt, tantam in imperito literarum, sagacitatem animi admirantes? Neque enim ut in solitudine & montibus uersatus, atque omnem ibidem exigens uitam, agrestis & rudis erat, sed iucundus atque affabilis, sermonem, secundum Apostoli præceptum, diuino conditum sale proferebat, ita ut inuidia careret, & amore omnium potiretur. Inter hæc, quasi parum esset bis gentilitatem fuisse superatam, & tertio uenerunt uiri ad eum, omnis secularis prudentiæ nube cæcati, atque uniuersis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi. Hi cum rationem ab eo exigerent fidei, quam in Christo habemus, & niterentur arguta sophismatum interrogatione de diuina cruce eum illudere, in silentium paululum uoce cõpressa, primum eorum miseratus errorem est, deinde per interpretem, qui eius uerba diligentissime in Græcum solebat exprimere sermonem, ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quid ue honestius, crucem colere, an adulteria, parricidium, uel incestum his assignare, quos colitis? cum in altero sit contemptus mortis, insigne uirtutum, in altero turpis religio, obscœnitatis magistra? Quid melius est dicere quod Dei uerbum manens, ut erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, ut societate mortalitatis nos eueheret ad cælum, participesque naturæ cælestis efficeret, an, ut ipsi asseritis, diuinæ mẽtis haustum ad terrena uenerãda caput submittere, & pecudũ atq; serpẽtũ formis cæleste * nomen includere? Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere dicentium Christum filium Dei sine sui detrimento & cœpisse esse quod non erat, & mansisse quod fuerat, cum ipsi animam de cælestibus detrahentes, non tantum hominũ sed & pecudum soleatis sepire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Dominum suum uenisse testatur, uos uero innatam animam prædicantes, ultro citroque transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei clementiamque ueneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem, ita tamen, ut non euacuauerit dignatio dignitatem, uos qui ex splendidissimo Dei fontem manantem, turpiter decidisse iactatis qui mutabilem atque conuertibilem eam post sui dimunitionem audetis asserere, iam illã quoque naturam, dominam seculorum, per animæ cõtumelias impia lingua temeratis. Imago enim, quæ secundum uos naturalem similitudinem sui retinet authoris, cui una est, ex quo defluit, eademque substantia humilitatis proprias & iniurias consequenter ad suam originem remittit. Igitur animaduertit, contumelias animarum ad patrem (ut appellatis) earum per uestram blasphemiam redundare. Crux Christi Domini nostri hic nobis ingeritur. Rogo, quæ hæc est religionis obscœnitas, Nónne potius est crucem attollere, aut alicuius generis mortem ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quam Isidis plangere post Osirim uagos incertosque discursus? Pudeat uos, quæso, insidiarum Thyphonis, pudeat Saturni fugæ, & de uorationis crudelissimæ liberorum: Erubescite parricidium Iouis & incestum, erubescite raptum eius & coitum mulierum atque puerorum. Ille sicut uestri fingunt Poetæ, ad explendum immanissimæ libidinis furorem, molles dedit in amore uagitus, ille in Dianæ fluxit sinus, ipse amator, & precium, ille modulatus ales Ledęos petiuit amplexus, ille in proprium sæuiẽs sexum, regium puerum ministris auibus polluit. Hæc uos creditis, hæc colitis, hæc sunt uestorum ornamenta templorum. Aequo, deprecor pro uestra salute, nostra dicta pensate iudicio. Cuncta, an nihil, in libris credenda sunt Christianis? Si nihil, nec crucis quoque cui detrahitis, nomen agnoscetis. Si uniuersa credẽda sunt, cur, cum in iisdem libris Cruci resurrectio copuletur, passionem diuinam stolido laceratis eloquio, & non statim iungitis cæcorum uisum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, seruiens ambulanti Deo suo mare, dæmonem fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? Hæc omnia scripturis diuinis, quas interpellatis, inserta sunt, & iisdem uoluminibus continentur præconia maiestatis & mortis. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abiecto, inuenietis ilico & Deum uerum esse Iesum, & salutis humanæ gratia fragilem assumpsisse naturam. Vestram tamen nobis, si non pudet narrate religionem. Sed quas error infelix poterit referre culturas de tanta rerum fœditate atque uecordia, nisi forte (ut audio) fabulas asseratis deorum uestrorum, & obscœnitates, & crudelitates, & uanitates, & mortes, tegentes eas alegoricis uelaminibus: Liberum patrem, terram Proserpinam, semiclaudum Vulcanum & debilem ignem, Iunonem aerem, Apollinem solẽ, Dianam lunam, Neptunum maria, & libidinum principem Iouem ætherem interpręantes, Nec post hãc excusationis procacitatem Deum sed creaturas, contempto creatore, suscipitis. Quod si pulchritudo uos elementorum ad suam traxit uenerationem, modum fas erat custodire, & oportebat mirari tantum, nec colere, ne facturæ ueneratio creatoris esset iniuria. Nam istiusmodi, quam uos sequimini, ratio est præpostera atque peruersa, & architecti honor migrauit ad domũ & medici scientia ad remedia confertur, omniũ quoque artificum merita uel laudes ad opera transferentur.

Col. 4.

Nota acumẽ sancti uiri.

Perstrĩgit falsorum deorũ flagitia et turpitudines

** numẽ*

tur. Quod ad hæc dicitis, ut agnoscamus quæ sit Crucis ridiculæ, uobis ignominiosa confessio? Hac dispu tatione conuertentibus inter philosophis oculos, simulque mussitantibus, subridens Antonius rursum p interpretem ait: Prædurum nanque cuncto uidetur operi, quoties iusto uniuersæ rei tenore calcato, laboris merita factis magis quam factoribus adstruuntur. Elementa quidem, ut memoraui, ex ipso conspectu suam comprobant seruitutem. Sed quoniam uos obser uatione dialectica necessaria ut putatis, quæ que colligi tis, hoc quoque artificio etiam nos nostram religionẽ compellitis affirmare. Respondete mihi: Cognitio dei quemadmodum manifestius approbatur, per lectionẽ uerborũ, an per operationẽ fidei? Et q̃d antiquus est ope ratio fidei, an disputatio per argumẽta procedens? Illis respondentibus firmiorẽ sermonibus operationẽ esse, & hanc liquidam de Deo cognitionem, bene eos & ipse dixisse consensit: quia operationem quæ ex fide descendit, animi generat affectus, dialecticam uero ex artificio componentium sumpsisse oppositionis exordia. Cum ergo, ait, operationem fidei animo insitam quis habuerit, superflua erit uerborum compositio, per quam conceptam sensu nostro credulitatem tentatis euellere, & tamen sæpe nostras explicare intelligentias non ualetis. Ita solidiora sunt mentis opera, quam sophismatum fraudulenta conclusio. Nos Christiani mysterium uitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositum, sed in uirtute fidei, quæ nobis à Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meæ ueritatem, rerum quæ geruntur quotidie, ordo commẽdat, nobis imperitis, & literarum uestrarum ignaris, ad Dei cognitionem eius sola uerba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in uniuersum orbem quotidiè propagamur, uobis uero post aduentum Domini nostri nodosæ sophismatis defecere uersutiæ. Ecce nos simplicem Christi fidem docti, idololatriam debellauimus, & per prædicationem ignominiosæ crucis aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis ostendite, qua contextione uerborum gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes iam terras Deus Dei filius Christus est agnitus, nihil eloquentia sophismatum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus, & uniuersi dæmones, quos uos ut deos colitis, ru giunt, atque obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur. Vbi sunt illa fabulosa oracula? Vbi Aegyptorum incantationes? quo magorum profecere carmina? Certè tunc uastata sunt omnia, cũ de sua cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus uos, prætermissis debilitatorum catervis, gloriosam Iesu mortem irridere conamini. Illud autem quale est quod nunquam infestatione regali concussa gentilitas immo uero seculo chara, & hominum præsidiis fulta iam corruit? Nos famuli Christi, quò plus premimur, eò magis assurgimus & floremus. Vestra simulacra, ornatis quondam septa parietibus, iam uetustate collapsa sunt: Christi uero doctrina, quæ uobis stultitia uidetur & ludus, licet tyrannica persequentium principum tentamenta pertulerit, licet uariis sit incursata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararum fine prohibetur. Quando tot simul in se conuenere uirtutes? continentia in matrimonio, uirginitas in ecclesia, floret martyrum pro Domino suo gloriosa constantia, quorum omnium crux Christi principium est: Cum interim uos, inter tantos uirtutum choros, syllogismorum retia tenditis, & ueram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obuoluere. Ecce nos, ut dixit doctor noster, non in gentili persuasione, sed in fide apertissima suademus, quæ uerborum affirmationem præuenire consueuit. Adsunt quippe patientes, à dæmonibus uexati, quos cum in medium produxisset, uerba repetiuir, dicens: Nunc uos collectationibus uestris & quo multis malefico carmine deos uestros, quos putatis, expellite, sin autem non potestis, uictas submittere manus, & ad Christi trophæa confugite, & statim crucifixi credulitatem maiestatis potentia prosequetur. Dixit, & inuocato nomine Iesu, cum uitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus, unà cum expulsis dæmonibus uana præsentium philosophorum confutata sapientia est. Expauerunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium affluerer signorum diuina largitio. At ille uniuersa Christo qui curauerat, adscribens, usus est affatu reciproco, & ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse. Christus per seruos suos facit ista miracula: Credite & uos, & uidebitis, quia deuota Deo fides, non eloquentiæ uanus tumor talia signa mereatur, confugite ad Crucifixi legem, uosque eius imitamini famulos, & hoc sciẽtiæ fine contenti, nulla deinceps secularis imprudentiæ argumenta quæratis. Hactenus Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi, cum honorifico salutatu ab eo recedentes, multum eius sibi fatebantur profuisse conspectum.

Oppugnat Philosophos ratiõe dialectica.

Crucis signum pellit dæmones.

Hoc in eo uiro mirabile est, ut hominem in extremo mundi limitem conditum, & fauor principum, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & eius liberi Constans atque Constantius, talia cognoscentes, crebro ad eum, quasi ad patrem, missis literis obsecrabant, ut reciprocis eos scriptis hilararet. At ille eiusmodi manens, qualis & antè quam literæ ad eum uenirent, fuerat, nec salutatione principum mouebatur, & tanquam non acceptis literis, conuocatis monachis aiebat. Reges seculi ad nos miserunt epistolas, quæ hic Christianis adhibenda ratio est? Licet enim diuersa sit dignitas, attamen eadem nascendi moriendique conditio est. Illa sunt omni ueneratione percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quod hominibus Deus legem scripserit, quod per filium suum propriis Ecclesias ditauerit eloquiis. Quæ monachis est ratio cum epistolis Regum? Cur accipiam literas, quibus consueta nesciam redde re salutationis obsequia? Igitur rogatus ab uniuersis fratribus, ut Christianos reges suis literis refrigeraret ne scilicet per silentium eius exasperarentur, ac susceptas Epistolas conuenientia rescripsit: Laudauit primum quòd Christum coleret, deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent Regiam potestatem, ne præsenti carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & iudicandos, à Christo obliuiscerentur. Ad postremum, clementiæ circa subiectos & iustitiæ, curæ quoque inopum admonuit, atque unum sempiternũ esse regem omnium seculorum Iesum Christum epistolis testatus est. His Principes susceptis, uehementissimè lætabantur. Sancta quoque apud cunctos Antonii flagrabat opinio, ita ut eius se filios cuperent nominari. Magna etenim cum aduenientibus affabilitas, omnium in se studium conuerterat.

Antonium & Imperatores et aulici celebrant.

Postquam ergo gentiles confutati, reges admoniti fratres ab eo sunt consolatione releuati ad interiorẽ montem, & ad rigorem solitum regressus est, ibique sæpè cum introeuntibus deambulans, ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptum est, & interiectis horarum spatiis, consequentia respondebat, ut intelligeretur aliqua reuelationis uidisse secreta. Nam in monte positus, ea, quæ in Aegypto longe gerebantur, præuidens, Episcopo Serapioni ibi constituto narrauit. Lamentabilis sequitur uisio, & omni lachrymarum fonte plangenda. Cum enim fratribus circa se sedentibus operaretur, intente fixit oculos in cælum gemens atque

Dan. 1.

que

que suspirans, & post aliquantum spatium reuelationis inceptæ, nimio dolore contremuit, & statim fixis genibus, ante Dei uultum prouolutus orauit, ut clementia sua futurum scelus auerteret. Succedunt orationi lachrymæ, metus ingens inuadit præsentes, obsecrant, ut tantæ calamitatis exponeret uisionem. Singultus occupant uocem, lingua fletibus præpeditur, & in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tamen cum uociferatione luctuosa ait: Melius erat, ô filioli, impendens piaculum cita morte lucrari. Sic incipiens, rursum lachrymis uincitur, & inter ægra suspiria tandem pectori commodans uocem, Magnum, inquit, quoddam, & uniuersis seculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subuertetur, & homines iumentis similes, Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini multorum circundatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant. Hæc est causa gemituum meorum, quos audistis. Et facta est uox Domini dicens. Abominabitur altare meum, nec mora, uisionẽ sequitur effectus. Nam post annos duos sæua Arrianorum erupit insania. Tunc ecclesiarum fuerunt rapinæ, tunc diuinorũ temeratio uasorum, tunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria, tunc paganorum opificum præsidia, aduersus Christum comparata, cum assumptione palmarum, quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est, ad Ecclesiam pergere compellebantur Christiani, ut Arrianorum populi crederẽtur. Proh scelus, horret animus replicare quæ gesta sunt. Virginum, matronarumque ereptus pudor, sanguis ouium Christi in Christi templo effusus, ueneranda respersit altaria: Baptisterium pro uoluntate gentiliũ pollutum est. Nihil defuit, uisionis ueritatem monstrauit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplinatio, Arrianorum esset impietas. Sed istam tristitiam consequentis reuelationes prosperitate consolatus est & ait: Nolite, filioli, mœrori uos penitus dare, ut enim iratus est Dominus, sic rursum miserebitur, & suum cito Ecclesia recuperabit ornatum, eosque, qui in persecutionibus fidem Domini seruauerint, solito uidebitis fulgore relucentes. Reuertentur ad foueas suas serpentes, & religio longius propagabitur, tantum, uidete, ne fidei uestræ synceritas Arriana labe sordescat. Non Apostolorum, sed dæmonum, & patris eorum diaboli ista doctrina est, ob id per insipientiam iumentorum, similis pecudum eorum expressus est animus: Hucusque Antonius. Sed nos minime conuenit diffidere, tam grande miraculum per hominem potuisse ostendi. Saluatoris enim promissio est, ita dicentis: Si habueritis fidem ut granum sinapis, dicetis huic mõti, Transfer te, & transferetur & nihil impossibile erit uobis. Et iterum: Amen amen dico uobis, omne quod petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Petite, & accipietis. Ipse enim suis discipulis, & uniuerso credentium gregi nunc subiectionem dæmoniorum nũc uariarum infirmitatum pollicens curationem, aiebat: Gratis accepistis, gratis date. Nunquid suæ uirtutis imperio curabat Antonius? nunquid suæ possibilitatis arbitrabatur esse quod fecerat? orationibus, nõ præceptis, dæmones morbique cesserũt, & ad Christi Dei nostri nominationem semper uniuersa perfecta sunt, Nemo sapientum, sanitatum admirationem adscribat Antonio, sed Domino Iesu, qui solitam erga creaturas suas exhibens beneuolentiam, nunc quoque per electum famulum suum indulgenter exercuit. Antonius tantum orabat, & ob uitæ eius merita, cuncta Dominus largiebatur. Sæpè autem & contra uoluntatem ad exteriorem montem à fratribus perducebatur. Et cũ iudices, qui ad interius archisterium propter asperitatem itineris, & obsequẽtiũ multitudinẽ, & horridã solitudinẽ ire nõ poterãt precario quæsierũt, ut eius fruerentur adspectibus, ut impetrare possent, quia molestissimè ferebat uexationem discursuum, ipsos catenatos, quos aut noxietas, aut uigor publicus constrinxerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio nõ posse contemni, quorum fletibus superatus, pertrahebatur ad exteriorem montem, agnoscens laborem suũ utilem miseris fore, suadebatque iudicibus, qui eum inuitauerãt, ut in sententia proferenda, & odio & gratiæ, Dei timorem anteponerent, nec ignorare eos debere, quod scriptum est. Quocunque iudicio iudicaueritis, in eo iudicabitur de uobis, attamen inter medios sermones charæ sibi solitudinis recordabatur. Post coactam itaque præsentiam, quam ducis preces, & quod uerius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem, quorundam etiam absolutionem, postulanti duci, ut paulò largius eidem suam præsentiam indulgeret, ait, non posse se diutius ibidem morari, grato usus exemplo, quod sicuti pisces ab aqua extracti mox in arenti terra morerentur, ita & monachos, cum secularibus retardantes, humanis statim resolui confabulationibus. Ob id ergo, inquit, conuenit ut pisces ad mare, ita nos ad montem festinemus, ne tardantibus nobis aliqua propositi succedat obliuio. Pro tanta hominis sapientia dux miratus, iustam de eo tulit ueramque sententiam, dicens: Vere istum esse Dei famulum agnosco, nec in rustico homine potuisse tantam aliquando inesse sapientiam, nisi diuino amore regeretur.

Visio tristissima S. Antoni

Est ne quid simile factũ ab hereticis hoc infelici tempore?

Matt. 17.

Ioã. 14

Matt. 10.

Mat. 7

Præterea cum Balatius, qui sub Nestorio præfecto Alexandriæ, dux Aegypti fuit, homo Arrianæ iniquitatis studiosissimus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, ut animo uesano uirgines monachosque uerberaret in publico, ad eum Antonius literas misit quarum ista sententia est: Video iram Dei uenientem super te, desine persequi Christianos, ne te ira occupet, quæ proximum iam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam & irrisit, atque in eam expuens, projecit in terram, portitores quoque multis afficiens iniuriis, Antonio talia renunciari præcepit. Quoniam cura tibi tantopere monachorum est, etiam ad mei uigoris transibit disciplina. Sed confestim minitatorem oppressit supplicium, & post quinque dies os affrenatum ultio diuina compescuit. Egreditur enim ad primam mansionem Alexandriæ, quæ appellatur Chæreum, cum supradicto Aegypti præfecto Nestorio uehuntur equis, quos inter omnes Balatius, cuius erant, mansuetissimos nutrieret. Cum ergo pariter solito sibimet equi alluderent, mitior, quo Nestorius uehebatur, morsu repentino Balatium decussit in terram, ac sic in eum inhians, femora eius lacerauit atque corrosit, ut statim relatus ad ciuitatem, post tertium diem moreretur, uniuersique agnoscerent minarum ab Antonio, prædictarum effectum quantocyus consecutũ digno persecutoris fine completo. Cæterum ad se uenientes mira cum modestia Antonius admonebat, ut oblita seculi dignitate, remotioris uitæ beatitudinem appeterent. Si qui autem maiori potestate premebantur, nec poterant obtinere iustitiam, ita eus obnixe defendebat ut ipse pro illis pati uideretur iniuriam. Multis utilis fuit præclari senis oratio, multi magis diuitiis, & altiori militiæ gradu derelicto, eius adhærere cupiebant curriculis. Et ut infinita breui sermone cõprehendam, bonum Aegypto medicum Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutauit in gaudium? Quis non iram uertit in pacem? Quis orbitatis luctum non ad eius temperauit aspectum? Quis non mœrore paupertatis, quo permebatur, abiecto, statim & diuitum despexit opulentias, & in sua

Epistola Antonij ad Balatium Arrianũ.

Balatij interitus.

lætatus

lætatus est paupertate? Quis post lassitudinem monachus, non eius iuuatus est hortatu? Quis adolescentiæ ætatis accensus ardoribus, non ex eius admonitu pudicitiæ amator fuit? Quis uexatus à diabolo, sine medela rediit? Quis inimici cogitationibus distractus, cæca tempestate sopita, sereno non regressus est animo? Sciebat enim quo quisq; laboraret incommodo, & ex uitæ meritis discretionem spirituum agnoscens, adhibebat morborum, prout erant uulnera, sanitatem. Vndè effectum est, ut post eius disciplinam omnes diaboli panderentur insidiæ. Multæ quoq; desponsatæ puellæ ad eius conspectum ab ipso penè thalamo recedentes, in Ecclesiæ matris gremio consederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, & uniuersarum gentium uarietas bellicosissimum contra dæmones uirum conspicere gestiebat. Nullus se frustra illuc uenisse conquestus est: omnibus delectabile atque iucundum laboris commerciũ fuit. Fatigatio enim itineris, emolumentum uiatici reportabat, sicut rei probauit effectus. Nam post resolutionem eius, quasi communi uulnere orbitatis excepto, proprium singuli parentem luxerunt.

Suprema S. Antonij ad fratres oratio.

Quis autem finis uitæ eius fuerit, dignum est & me commemorare, & uos cum desiderio audire, quia & hoc imitabile in eo cunctis fuit. Iuxta consuetudinem ad uiscendos fratres, qui in exteriori monte erant, uenit, ibique à diuina prouidentia de sua morte condiscens, ita exorsus est: Vltimam, filioli, patris audite sententiam: non enim arbitror, quòd in hoc seculo iterũ uos uisuri simus. Cogit conditio naturæ, ut post centenarium numerum, quem annis quinque supergredior, iam resoluar. Itá locutus, audientium pectora contristauit: gemitus lachrymæque dicta mœrentia consecutæ sunt. Amplexabantur eum uniuersi, quasi iam de seculo recessurum. At ille tanquam aliena deferens, ad propriam patriam profecturus, magna cum lætitia præcipiebat, desidiam instituto nô debere subrepere, sed tanquam quotidiè morituros, ut ante prædixerat, à sordidis cogitationibus animam custodire, & omnem æmulationem ad sanctos quosque conuertere: ad Meletianos uerò schismaticosque, ne propè quidem accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquã peruersitatem: neque cum Arrianis communione iungamini, quia impietas eorum iam omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullum debere Christianum, cum seculi uiderit potestates pro Arrianorum & Meletianorum pugnare nequitia, à Christi territũ discedere ueritate: mortalium illam esse defensionem, nec diu fallacem permanere posse phantasiam. Quapropter, aiebat, custodienda est pia fides in Christo, & patrum religiosa traditio, quam ex scripturarum lectione, & crebro meæ paruitatis didicistis admonitu.

Traditio Patrũ seruanda.

Finito sermone, fratres eum uehementissimè retardabant, glorioso patris cupientes termino decorari. Sed multas ob causas, quas & silentio demonstrabat, præcipue tamen ob præsumptam Aegypti consuetudinem, contradixit. Mos etenim Aegyptijs est, nobilium & præcipuè beatorum martyrum corpora linteamine quidem obuoluere, & studium funeri solitum non negare, terra uerò non abscondere, sed super lectulos domi posita reseruare. Hunc honorẽ quiescentibus reddi, inueteratæ consuetudinis uanitas tradidit. De hoc Antonius sæpè & Episcopos deprecatus est, ut populos Ecclesiastica consuetudine corrigerẽt, & laicos uiros ac mulieres regidius ipse conuenit, dicens: Nec licitum hoc esse, nec Deo placitum: quippe cũ patriarcharum & prophetarum sepulcra, quæ ad nos usque perdurant, hæc facta conuincerent. Dominici quoq; corporis exemplum oportere intueri iubebat, quod in sepulcro positum, lapide usque ad resurrectionis diẽ tertium clausum fuerit. Atque his modis uitium circa defunctos Aegypti, etiam si sancta essent corpora, coarguebat, dicens: Quid maius aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod iuxta consuetudinẽ gentium cæterarum, humo côditum esse scimus? Hæc iusta persuasio multorum insitum euellit errorem, & repositis in terra cadaueribus, Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergo consuetudinem supradictam, ne eodem etiam circa se laberentur errore, celeriter ualedicens monachis, qui confluxerant, ad amicum uirtutis habitaculum repedauit. Post menses autem paucos, cum non mediocrẽ incommodum senilia mẽbra turbasset, uocatis ad se duobus fratribus, quos ibidem ante quindecim annos modico interuallo seiunctos instruerat, quiquè etiam ei iam seni cœperant ministrare, ait: Ego quidem, filioli, secũdum eloquia scripturarum, Patrum gradior uiam, iam enim Dominus me inuitat, iam cupio uidere cœlestia: sed uos, o uiscera mea, admoneo, nè tanti temporis laborem repẽte perdatis. Hodiè uos religiosum studium arripuisse arbitramini, & cœptæ uoluntatis fortitudo succrescat. Varias dæmonũ nostis insidias, uidistis eorum & impetus feroces, & uires effœminatas: Iesum suspirate, & credulitatem nominis eius uestris figite mentibus, & à certa fide uniuersi dæmones fugabuntur. Mementote etiam admonitionum mearum, & incertæ conditionis uitam ancipitẽ quotidiè pertractate, & cæleste uobis præmium sine cunctamine tribuetur. Schismaticorum quoquè & hæreticorũ uenena uitate, meumq́ue circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquandò fuerit, propter prauam eorum uoluntatẽ, & pertinax contra Christum bellum. In hoc autem magis estote solliciti, ut Domini præcepta seruetis, ut post mortem uestrã sancti quique, quasi amicos & notos in æterna uos recipiant tabernacula. Hæc cogitate, hæc sapite, hæc retexite: & si qua mei uobis cura, si qua Patris memoria est, si mihi uicariũ repræsentatis affectum, nullus ad Aegyptũ meas perferat reliquias, nè uano corpus honore seruetur, nè uituperati ritus à me, ut nostis, etiam circa me seruẽtur obsequia: huius enim rei gratia maximè huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, uos patris operite corpusculum, & illud quoquè senis uestri custodite mandatum, ut nemo præter uestram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia necessariò resurrectionis tẽpore, hoc corpusculum resurget incorruptum. Vestimẽtorum autem meorum sit ista diuisio: Melotem & pallium tritum, superiaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi nouum ipse detulerat: Serapion Episcopus aliam accipiat melotem: uos cilicinum habetote uestimentum, & ualete uiscera mea: Antonius enim migrat, & iam non erit in præsenti seculo uobiscum. Verba finierat, & osculãtibus se discipulis, extendens paululum pedes, mortem lætus adspexit, itá ut ex hilaritate uultus eius, angelorum sanctorum, qui ad perferendam animam eius descẽderant, præsentia nosceretur. Hos intuens, tanquam amicos uideret, animam exhalauit, & additus est patribus, secundum ordinem scripturarum. Seruauerũt mandata discipuli, inuolutum, ut præceperat, corpus humo operientes: & nemo interim usq; ad hanc diẽ, præter eos, ubi sit conditum, nouit. Legatarius aũt Antonij benedicti, qui tritũ palliũ cum melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tanquam magna hæreditate ditatus, lætanter per uestimentum recordatur imaginem sanctitatis. Hic Antonio uitæ terminus fuit, ista participia meritorum: quæ licet partiori, ut prædixi, sermone narrauerim, tamen ex

Verba S. Antonij extrema ad duos discipulos.

Cauendi hæretici.

Ecce qualis Antonij uestitus.

his potest is aduertere, qualiter homo Dei à pueritia ad senectam usque peruenerit, & quod omni semper dubitatione calcata, nec languori, nec longæuæ quicquam ætati aliquando concesserit. Magis autem æqualitatem propositi tenens, nec uestimentum mutauit, nec pedes lauit, nec escam sectatus est molliorem, oculorum quoque aciem, & numerum dentium, licet paululum ob ætatem uiderentur attriti, necnon & pedum incessum, totius etiam corporis firmitatem, ita & contra iura naturæ meritorum gratia custodiuit, ut lauatorum corporum, quæ balneis atque delicijs confouentur, hilarior eius caro uideretur. Hoc etiam fratres, quòd per omnes prouincias amor eius famaque uolitauit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundanæ sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congeries commendauit, cui omnium ore est adscribẽdum, nisi Christo, cuius hoc donum est: qui deuotos eius animos erga suam præuidens maiestatem, hominem alio pene orbe celatum, & inter tantas positum solitudines, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi ẽt, quæ urbium caput est, Romæ, ut in exordio promisit demonstrauit. Creatoris est ista benignitas, qui famulos suos, licet nolentes, nobilitare consueuit, ut uirtus possibilis, nec ultra humanam esse naturam, sanctorum doceatur exemplis, & ab beatæ uitæ imitationem, ex fructu laboris optimus quisque impellatur. Hunc itaque fratribus librum magnoperè perlegere curate, ut agnita fideli uita sublimium monachorum sciant, quòd Saluator noster Iesus Christus glorificantes se glorificat, & seruientibus sibimet non tantum regna cęlorum, sed etiam hic in ipsis montium secretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem: scilicet ut & ipsi fruantur laude meritorum, & cęteri eorum prouocentur exemplis. Si autem necessarium fuerit, & gentibus legite, ut uel sic agnoscant, quia Dominus noster Iesus Christus, non solum est Deus Dei filius, sed etiam his, qui eum solicite colunt, & in eum fideliter credunt, hanc dedit potestatem, ut dæmones quos illi deos esse arbitrantur, conculcent atque eijciant, deceptores scilicet hominum, & totius corruptionis artifices.

Firmitas corporis usque ad obitum.

DE INVENTIONE SANCTORUM Diodori, mariani, & aliorum innumerabilium Martyrũ, Historia, grauiter & eruditè conscripta circa tempora Caroli Crassi, uel Arnulphi Imperatoris. Habetur in uetustis manuscriptis codicibus.

PRAEFATIO.

GLoriosissimos martyrum triumphos uenerari, piæ deuotionis est, quatenus & eorum suffragijs muniri, & exemplis accẽdi unusquisque fideliũ studeat, qui Christi sanguine lotus, ad illam conscendere Ierusalem festinat, ubi angelorum frequentia Deo gaudet assistere, ubi Cherubim & Seraphim nimio ardore intuendi ineffabilem claritatem diuinæ dulcedini inflammascunt: ubi throni Apostolici inenarrabili fulgore coruscant, ubi martyrum legiones cum coronis exultant, ubi uirginum chori byssino candore nitescunt, ubi diuersi sanctorum ordines indesinenter sine ulla tædij lassitudine cum tripudio iubilare gloriãtur: cui agnus ille immaculatus præsidet, qui æreas portas & ferreos uectes confregit inferni, qui crucis cuspide draconis illius antiqui, qui humanum genus absorbebat, perforauit maxillam, ac suo fulgore omni solis radio incomparabiliter splendidius eam illustrat: quem uidere, gaudere est, cui assistere, regnare est, cuius conspectibus adstare, feliciter est uiuere. Solennitas enim martyrum, euidens exhortatio imitationis est: quam hi solnmmodo celebrare rite censensentur, qui eos imitari pro uiribus satagunt, & eorũ sequi uestigia delectantur. Ineffabilis enim pietas Dei nostri in suorum martyrum triumpho, cum sit multiplicis bonitatis, artificiosum nostræ saluti prospexit commodum, quatenus dum illos mũdus conteri, nos erudiat, & cum eos cruciatus afficit, nos ab horrore perpetui cruciatus absoluat. Verum quia quantum oportet dicere nequimus, à laude tamen Domini linguam compescere, & eius miracula tacere nullo modo debemus. quia licet secretum regis celare bonum sit, miribilia tamen Domini & laudes eius prædicare laudabile est.

Iob 40

Martyrũ certamina quid nobis conferant.

Tob. 12.

NARRATIO.

EO itaque tempore, quo beatus Stephanus Romanæ præerat Ecclesiæ, qui beato Petro Apostolorum principi uicesimus quartus in Apostolica Sede successit, grauis persecutio in Christi fideles exarsit. Is cum plurimos quotidie persecutionibus Christianos affici conspiceret, & ipse ad subeundum pro Christi nomine martyrij agonem proximus esset, duos presbyteros, testimonio fidei probabiles, instituit, * Varinum uidelicet & Armenium, qui sanctorum passiones, quos assidue pati uidebant, conscriberent, & per quatuor mundi climata diuulgarent ad instructionem fidelium, sanctorumq́ue memoriam, & ad laudẽ illius, qui in sanctis suis mirabilis est, & eis post mortem fluctiuagi seculi coronam confert felicitatis perpetuæ. Quæ ergo tantorum uirorum testimonio tunc facta didicimus, & nostris reuelata temporibus uidemus, inuocato Domini Iesu Saluatoris nostri nomine aggrediamur ipso adiutore dicere. Temporibus ergo Numeriani impijssimi Cæsaris, dum in Romana urbe idolorum cultu, à sacrilegis haberetur, in Christi cultores grauis persecutio exarsit impijssimi Cæsaris iussu. Beatus igitur Chrysanthus & Daria uirgo, plurimis iam martyrjis affecti, gratia Christi cum uictoriæ coronam in omnibus consequerẽtur, eiusdem Imperatoris furia extra portam Romanæ urbis uia Salaria in arenario depositi, terra & lapidibus obrui iussi sunt uiui. Cumque omnipotens Deus multa fidelibus præstaret eorum internentionibus beneficia in loco eodem, euenit ut die natalis eorum infinita populi multitudo inibi conueniret, uiri simul ac mulieres, pariter & infantes, & innuptæ puellæ & iuuenes. Hoc igitur cum fuisset Numeriani auribus intimatũ, iussit ut in introitu cryptæ paries leuaretur. Quod cum fuisset impletum, montem qui cryptæ imminebat, super eos deiecit, & ita factum est, ut omnes pariter, dũ diuina perciperent sacramenta, & martyrũ gloriam celebrarent, ipsi quoque ad gloriam martyij pertingerent, inter quos erant Diodorus presbyter, & Marianus diaconus, & plurimi uenerabiles clerici. Populi autem multitudinis numerum, & nomina utriusque sexus & ætatis ipse solus nouit, qui eos in cęlestibus sedibus collocauit. O quantus angelorum exercitus adfuit, qui tot millia sanctarum animarum cum iubilo ad mœnia Ierusalem deportauit. O quanta in cęlis exultatio, cum tot millia sanctorum uno Christus momento coronauit. O mira Apostolorũ lætitia, cũ eorũ numero tot millia fideliũ Deus simul adiunxit. Iubilẽt throni Apostolici, tãtorũ sacerdotũ & clericorũ cõuẽtu. Gaudeãt sancti martyres, tãtorũ uirorum & iuuenũ coronatorũ cõturbernio: Lętẽtur uirgines, tãtarũ innuptarũ & matronarũ consortio. Innocentes

17. Ianuar.

** Viridianũ*

Psa. 67

Innumeri Christiani dũ martyrum celebrãt gloriã, necantur.

gentes, plaudite (qui non loquentes, sed morientes confessi estis Christum, & induti stola gloriæ, agnum sequimini immaculatum) de tantorum puerorum collegio. Diuersi sanctorum ordines, immensis laudibus Christo confitemini, qui uno momento uestris choris tantos præuidit martyrum addere socios. Hic thesaurus in paradiso collocandus, iniquissimi Cæsaris perfidia montium ruina absconditus, per plura latuit tempora: & licet à plurimis sit exquisitus pontificibus, à dulio tamen reperiri potuit. Sed omnipotens Deus, qui immutabilis perseuerans, mutabiliter dispensat tempora, suorum martyrum gloriam reuelare uoluit suis fidelibus. Vnde sanctum Stephanum suæ sanctæ præfecit Apostolicæ Ecclesiæ, cuius ad hoc inspirauit animam ardore mirabili, ut tantorum sanctorum quærere aggrederetur thesaurum, ruina obrutum. Hic igitur fossores aduocat, & benedictione munitos, ubi & qualiter fodere debeant, instruit. Reliquit fossas, quas prædecessores sui plurimi plures fecerant, & ostendit eis locum, ubi fodere debeant, quem ei reuelatum diuino affamine non ambigimus. Incipiunt fossores terram egerere, sed plus omnibus ipse insistit Deo digno operi. Nam illi fodiunt manibus, hic Deum dignis orat precibus. Illi quærunt fodiendo, hic orando inuenit. Hoc quis ambigat diuina factum prouidentia? Circa primi nanque Stephani martyris tempora, cum ipse Romanam gubernaret Ecclesiam, hæc in Christi martyribus persecutio exorta est, & sexto Stephano Romanæ præsidente Ecclesiæ, ipsorum facta est inuentio. Ille itaque martyrij coronatus est gloria, hic omnium uirtutum redimitus est diademate. Circa illius tempora cętus sanctorum per diuersa tormenta ad cęlorum gaudia angelicis choris aggregatus est: huius temporibus per eius sacræ doctrinæ documenta pluri mi quotidie eruditi, ad uirtutes cōuertuntur à uitijs. Illius, inquam, exemplo plures coronam consecuti sunt martyrij: istius exemplo plures bonis operibus locupletati, ad paradisi mœnia festinant, diuersis uirtutibus adornati. Ab eo constituti sunt, qui sanctorum triumphos scribendo innotescerent posteris: ab hoc statuti sunt, qui quæsitos & inuentos prodant uenerationi fidelium.

Innotescerent pro faceret in notosce re.

Inuento igitur sacratissimo thesauro, nullis copijs coæquando, ipse prior accinctus cryptam ingreditur, & stipatus diuersis uenerabilis sacerdotij gradibus, ac cętu populi orthodoxæ fidei, Deo dignas laudes cū exultatione referens, inter ruinas & lapidum cogeriē proprijs cœpit manibus omni mundo uenerabiles margaritas leartuum à ruinæ segregaret congerie. Collectis itaque artubus per dies aliquot, propter maximam ruinæ montium congeriem, tanti odoris nectar inerat loco, ut omnes reficeret qui aderāt. Quam obrem fossores magis ac magis labori operam dare exardescebant, lassitudinis & corporei alimenti immemores. Nocturno siquidem tempore angelicæ uoces in crypta audiębantur, & psalmodiæ hymnizantium, tantusque splendor illam illustrabat, ut nullus auderet nocturno tempore accedere. Peracto autem opere idem sanctissimus Papa litaniam indixit, & congregato omni cœtu Cleri & populi Romanorum ciuium, discalceatis pedibus, cum lampadibus & crucibus, omni cœtu Cleri & populi Romanorum ciuium, discalceatis pedibus, cum lampadibus & crucibus, omniq; apparato ecclesiastico aduenieus, in feretris cum psalmis & canticis spiritalibus, sanctorum corpora intro duxit in Vrbem: ipseque prior incedens, & feretrum proprijs gestans humeris, cum exultatione & iubilo, sub die decimosexto Calendarum Februarium, anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi octingentesimo octogesimo & sexto, Pontificatus uerò sui anno

Odor mirificus ex reliquijs

Iste Carolus Crassus.

primo, Imperij autem domini Caroli excellentissimi Augusti anno quinto, Indictione quarta: quorum in Lateranensi palatio aliquos apud ecclesiam, quam ipse idem iam ruinæ proximam, à fundamentis renouauerat, quæ ad Apostolos dicitur, alios per diuersos cardinales titulos condidit digna honorificētia: alios etiam circunquaque per diuersa largitus est monasteria, ubi plurimis hodieque coruscant miraculis, ad laudem & gloriam Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, cui est honor & gloria in secula, Amen.

De miraculis, quæ in horum martyrum inuentione facta sunt.

SAnctorū Diodori & Martiani, sociorumque suorum reuelationis tempore, quæ Deus dignatus est miracula ostendere, operępretium dicere duxi. Erat igitur uir quidam illustris, genere & nomine Franco, quem dominus Stephanus sanctissimus Papa fossoribus præesse instituit: ut & operi admoniti attentius insisterent, & de inuento cælesti thesauro, ipsius solicitudine uel quippiam fraudare nequirent. quo narrante sub protestatione diuina didici, quæ dico. Cum propter inæstimabilem scopulorum ruinam sanctorum fragmina graui labore legerentur, per dies plurimos tanta inibi fragrantia inerat, acsi lapidum congeries in rosarum flores & liliorum inæstimabilē multitudinem uerteretur. Hic prudentiori consilio lampadem aqua plenam, desuper oleo modico misso uix ad crassitudinem unius digiti, accendi incrypta præcepit, quatenus lumine locus non indigeret, qui tanto odore fragrabat. Accensa igitur lampas, continuis septem diebus ac noctibus semper arsit, ut nec oleum deficeret, nec eius flamma ullo uentorum flamine extingueretur, quibus indicijs manifeste datur intelligi, quanta gloria digni habeantur in cœlis, quorum fragmina artuum inter ruderum cœnum talibus uirtutibus coruscant. Prædictus autem uir cum die quadam opportuno commodo aliquantum decreuisset abesse, quem fidelem sibi arbitrabatur, Adalfredū quendam sua uice, donec rediret, operi præfecit: sed hic sacerdotis cuiusdam, nomine Albini, exhortationibus suasus, de inenarrabili thesauro, sanctorum artuum partem quandam furatus est, non ob sanctitatis uenerationem, sed pro lucri uenalis amore, prout res gesta demonstrat. Hic redeunte domino, licentiam petijt propriam domum reuisendi, uolens furtum, quod fecerat, suo domino nesciente abscondere: sed domum ueniens, scrinio furtum reposuit & celauit. Nocte autem eadem graui languore percussus, cœpit tremere, & toto corpore emortuo acerrime uexari, & quantū poterat balbutire, reum se in sanctos clamabat, nullū cibum, nullumque potum appetens, somni nunquàm sopore uel ad momentum quiescens. Cumque per aliquot dies semiuiuus commissum lueret, & omnibus horis mortuus crederetur, tandem clamare cœpit seniorem ex nomine. Cui cum nunciatum fuisset, compassione motus, ad uisitandum eum profectus est supra memoratus Franco. Venit igitur ad domū, in qua semiuiuus iacebat languidus. Quā cū ingressus fuisset idē Franco, mox ut eū æger cōspexit, qui ab omnibus exanimis putabatur, sub celeritate surgēs, prostrauit se ad pedes eius, & furtum, quod de sanctorum artubus persuasus fecerat, anxius prodidit. Cumque interrogaretur, an se conualescere posse speraret, ait: Ad hoc mihi aliquantæ induciæ concessæ sunt, & spatiolum uitæ præstitum, ut tuis reddam manibus, quod furari reus ausus sum. Nam duos reuerendissimos uiros in uestibus albis uultu terribili ad me uenisse conspexi, & ut eorum corpora redderem, aut quomodo ea auderem contingere, accerrime cęperunt exigere.

Miraculum insigne apud reliquias

Vltio cælestis in furem reliquiarum.

Quod

Quod cũ nimio terrore emortuus negare uellem, & eorum nunquam me corpora tetigisse assererem, his qui adstabant, dixerunt: Findite eum à uertice usque ad pedes, & de occultis ipsius abditis ossa nostra abstrahite. At ij euaginato gladio imminentes, caput, gulam, pectus, uentrem & ilia findentes, hincinde trahere me cœperunt, sola dorsi spina cum ceruice & occipitio scissa non est. Tenuerunt etiam cor, & stringentes illud, accerime me cruciabant. Quoties autem cor quantulumcunquè relaxabant; anhelitus reddebatur, & respirare mihi modicum dabatur: quoties uerò cor tenebatur, moriebar inter manus eorum & de pectore meo ossa, quę malesanus rapui, omnium gemmarum fulgore splendidiora, trahebantur: & ita per continuos hos septem dies punior, similiter & per noctes. Modo uerò priori fissura uincta, retrò per occipitium, & ceruicem, & dorsi spinam findendus sum. quamobrem nullo modo me euasurum scio, quia ad hoc tantumodo relaxatus sum, ut hæc proderem, & quod furto rapui, reddam. Hæc dicens, accessit ad arcellam, in qua sanctorum pignora absconderat, quam ita clausam reperit, ut nisi securi incisa, nullo modo aperiri posset. Quod ideo factum credo, ne uas, in quo sanctorum pignora celata fuerant, aliò usui deinceps habile aptaretur. Reddito igitur furto, & impetrata à seniore uenia, cœpit cum lachrymis & graui gemitu coram ipsis pignoribus petere indulgentiam, & ut citissime de domo eius deducerentur, obnixe poposcit. Quæ cum educta essent, ille ad lectum redijt, continuo se findendum expectans. Sed omnipotentis Dei misericordia, qui in sanctis suis mirabilis est, & neminem perire, sed omnes uult saluos fieri, ultra eos, quibus ad puniendum datus fuerat, non uidit, sed ab ipsis uenerabilissimis uiris commonetur, ut hæc palam nunciet, & ulterius de eorum corporibus nihil præsumat attingere. Post hæc ergo cępit cibum quærere, qui continuos septem dies nullo alimento percepto, continuatim sub tanta angustia languerat, & post paucos dies pristinæ est sanitati redditus. Verum ne quis hæc me arbitretur fingere, in ueritate fateor, ipso Frãcone sub protestatione Domini Iesu Christi nominis narrante didici.

Psal. 67. 1. Tim. 2.

VITA S. SVLPITII, COGNOmẽto pij Bituricensis Archiepiscopi, scripta optima fide, sed stylo rudi ac simplici, eaquè causa in lectoris gratiam mutato per F. Laurentium Surium.

Ianuar 17.

Eius genus.

ORtus est beatus Sulpitius claris parentibus, inter ciues penè primarijs, & in castris regijs alitus. Idem autem ipse in ipso primæ ætatis flore, ruptis seculi laqueis, Christi militiam sic complexus est, ut in ea constanter perseuerare, immutabili animi proposito cõstitueret. Et erat sanè in illo adhuc ualde tenero, ea religionis capessendæ cupido & feruore spiritus, ut eius causa, si oblata fuisset à persecutore occasio, ultro se supplicijs omnibus obiecturus uideretur. Cępit interim diuinarum sese tradere lectioni scripturarum, & in ijs, quæ ad fidei eruditionem pertinent, non segniter exercere, & ut ætatis feruescentis illicitas edomaret cupiditates, & in sapientiæ studijs quotidianos faceret progressus, sedulis ad Deum orationibus & abstinẽtiæ laboribus incumbebat. Ita ille ab ipsis pro pè incunabulis adeo fuit disciplinæ Ecclesiasticæ studiosus & obseruans, ut permultos tum senes, tum iuuenes ad ipsum confluentes, & quæ nostræ religionis sunt, ab ipso percontantes, non solum ad fidem conuerteret, sed etiam perfectæ uitæ institutionibus imbueret. Aderat enim illi haud obscure gratia spiritus sancti, qua fretus, innumeros ad sui in fide Dei imitationem permouebat. Præcepta euangelica & doctrinam Saluatoris ante omnia summo studio exequendam dicebat. Etsi autem iuuenis esset, at tamen erat continentissimus, & hanc uirtutem castitatis quasi fundamenti loco reponens, cæteras porro superstruere perrexit uirtutes. Itaque quod Dominus in Euangelio dicit, Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei, id ita ille complexus est, ut spretis nuptijs, uirginitatis propositum obtinuerit.

Feruor spiritus.

Egregia continentia.

Mat. 19.

Quantum autem eorum relatione didicimus, qui ei ab ipsa pueritia ad nostra usque tempora comites uel ministri fuere, in seculari adhuc habitu positus, magnam nauabat operam construendis monasterijs, basilicis à fundamento nouis exædificandis, dirutis uero instaurandis, ope & auxilio subleuandis miseris in pauperes conferendis elemosynis, in uincula coniectis non solum sermone & exhortatione, uerum etiã sua opera & officio ex carcerum squalore liberandis. Templum quoddam haud procul paterna eius domo aberat, ab hostibus uastatum & destructum, adeo ut nulla ibi cleri uel populi frequentia cerneretur.

Optima studia.

Eò se crebro conferre solebat orandi causa: sed ut inanis gloriæ flatus uitaret, in tempestæ noctis captãs silentia, uestes clam assumebat, quibus ex more pęnitentes utuntur, atque ita diuinis uacabat meditationibus, donec reuertente sole, iterum seculari se habitu tegeret. Hæc eius pueritiæ fuere studia & exercitia, quibus eius in Deum animus accendebatur. Accidit autem, ut cum nocte quadam in eo templo cum duobus puerulis precibus insisteret, & delectaretur in Domino, duo teterrimi & immanes spiritus appræhẽsos pueros per uim extrahere niterentur. Sensit tandẽ à tergo clamãtes & eiulantes pueros, conijcit oculos in illos nigerrimos spiritus, sublata manu incipit crucis exprimere signum, & ecce repente illis disparentibus, pueri manent incolumes.

Ex illo uerò tempore damnatus & inuidus satan machinas suas omnes admouit ad euertendum hominem Dei, & cuius mentem corrumpere non potuit, eũ minis & terroribus phantasticis conatur in ruinam impellere, sed de hoc suo dicemus loco fusius. Interea cępit coruscare signis & miraculis, adeo ut in ipso ẽt seculari habitu dæmones fugaret uerbo, & ægros suis precibus curaret. Valde autem modis omnibus cauebat, ne quid sancto eius proposito, quod celatum uolebat, humanus fauor & aura popularis gratiæ detrimenti adferret, seque arrogantiæ uitio contaminaret. Cumque ea quæ diximus, ab eo fierent, & ipse operũ atque uirtutum splendor ceu tacita quadam prædicatione, pijs diuinæ ueritatis inferret lucem, impijs & obtrectatoribus perfidiæ tetram caliginẽ offunderet: perinde ut olim apud Aegyptios tenebræ erant densæ & horribiles, quæ palpari possent, porrò apud filios Israel lux perrexit omnipotens Deus magnificari in sancto suo, & cęptum uirtutis opus magis magisque prouehere. Iam enim fama sancti uiri longe lateque diffusa, Austregisilus Bituricẽsis antistes à Theodorico principe obtinuit, ut liceret ipsi sancto Sulpitio docendi in ecclesia munus deferre, uidebat enim doctrinæ gratia multos ad eũ confluere. Annuit sine mora rex, ut tõsis capillis, in Clerũ ille trãsiret. Itaq; per gradus ad altiora promotus, ẽt Leuiticũ est adeptus ministeriũ. seruiebatque in Ecclesia, & in dies maiori signorũ copia illustrabatur. Suggerentibus autem quibusdã Clotarius rex petijt ab Episcopo, ut pro sua &

Coruscat miraculis

Exod. 10.

Fit Leuita.

exercitus sui salute permitteret uirum beatum in ipsius castris Abbatis fungi officio: cumque in eius & omnium, qui cum illo erant, sumptus ea essent collata, quæ in triduum sufficerent, illis duntaxat seruatis, quæ ad unius diei expensas essent satis, reliqua egenis elargitus est. Quæ res malè habuit ipsius familiares, quòd metuerent uictum necessarium defuturum. Ad quos uir sanctus, Oculos, inquit, uestros filioli ad Deũ referte, eiusque regnum & iustitiam primum quærite, & omnia apponentur uobis. Recordamini illius propheticæ sententiæ: Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Et ecce subito ad uirum Dei tanta annonæ copia à fidelibus hominibus transmissa est, ut non absurde ea, quæ erogarat, centuplicato fœnere, quemadmodum Dominus suis promisit discipulis, se recepisse citra iactantiam gloriaretur,

Mat. 6 *Psa. 33* *Matt. 10.*

At non post multos dies, sæuissimo rex correptus morbo, ad extrema tendebat. Regina repentino luctu obruta, monilia abijcit, uestes lacerat, euellit capillos genas discerpit, regemque haud aliter atque iam extinctum plorat. Turbatur omnis regia domus, iungũtur dominæ lachrymis planctus aulicorum: fit concursus omnium ad uirum Dei, eius amplectuntur genua, infundunt lachrymas, obsecrant ut pro salute regis, in supremo discrimine constituti, preces Deo offerat. Permotus uir sanctus, faciem lachrymis rigat, tũdit pectus, alta trahit suspiria, producit uigilias, conficit se ieiunijs, perpetuis Deum precibus pulsat. Exactis inde diebus quinque, regis fit etiam deploratior salus. Tum uerò orant aulici uirum sanctum, ut desinat se inedia conficere, paulumque cibi accipiat. At ille, Non comedam, inquit, donec salutem principi obtineam à Christo, cui seruio. Illis contra asserentibus, principem iam spondit, Vbi septem dies ieiunus permansero, unà cum principe sanitati restituto cibũ capiam. Aduenit dies cunctis optatissima, implentur sancti sacerdotis dicta, regi salus repente redditur, omnium ore sacerdos prædicatur, & ad regis conuiuium honorificentissimè euocatur, fecerat enim hæc res charum eum omnibus & gratum. Hactenus ea diximus, quæ à Maioribus nostris, sancti uiri æqualibus siue contemporaneis accepimus: nunc porrò ea commemoraturi sumus, quæ partim ipsi uidimus, partim à nostris condiscipulis didicimus.

Regem suis precibus reddit incolumem.

Cum igitur eius uirtutum floribus, signorumque gemmis & gratia multiplici, regis aula egregiè uernaret, odorisque sui fragrantia passim omnia complesset, accidit ut sacer episcopus, cuius ante meminimus feliciter migraret ad Dominum. Vbi autem ad noui pontificis electionem uentum est, & è populo alij aliũ ut solet fieri, nominarent: pars etiam quædam insanioris uulgi primoribus nonnullis consentiret in cuiusdam simoniacam electionem, regisque consensus, magna ui auri oblata ad id impetratus esset, nostri uerò quibus Saluator dicit, Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum: ab omnipotente Deo peterent beatum uirum sibi dari Episcopum, mitterentque ad regem paucis uerbis cõpræhensam legationis formulam, eamque per unum ex ijs, de quibus dicitur, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, regijs auribus insinuarent: tametsi rex tam copiosæ pecuniæ desiderio nonnihil inescatus teneretur, attamen eius coniunx, diuino amore succensa, admonebat eum, post tanti pontificis è uita excessum, eum iure meritoque illi substitui debere, qui & meritis & miraculorum signis & uirtutum ornamentis illi par esset: simul etiam ei in mentem reducebat, quòd eius precibus paulò ante ab ipsis mortis ianuis ad uitam esset reuocatus. Itaque rex maturiori omnia iudicio perpendens, spretoque malesuadæ cupiditatis consilio, repudiatis malorum consultorum persuasionibus, absque ulla dilatione iussit impleri, quod diuina erat prouidentia constitutum. Ita uir sanctus, Deo uolente, primam obtinuit Aquitaniæ sedem, eodemque fauente & efficiente uulgi inter se discrepantes animi in mutuam sunt concordiam redacti, pontificemque Sulpitium pariter amore complexi sunt.

Lu. 12 *Mat. 5*

Fit Biturice. episcopus.

Ille uerò iam factus pontifex, non honori, sed oneri suas supposuit ceruices. Denique omnibus omnia factus, non sua sunt quæsiuit, sed quæ aliorum, ut salui fierent. Vidisses ibi sanctum sacerdotem, uelut lampadem diuinitus accensam, tradere se ieiunijs multis, immo perpetuis, & uigilijs propè continuis, adeo ut si naturæ necessitas somnum interdum exigeret, eum non in molli strato, quo nunquàm usus est, sed humi, substrato cilicio & mattula, parce captaret: Erat in eo insignis uitæ puritas & animi uirtutes eximiæ: nec magnopere curauit sermonis phaleras, sed cum esset tot clarus uirtutum charismatis, & signorum quoque gloria illustris, dissemminabat quotidie uerbum Dei per omnem regionem, breuique spatio tantum profecit apud populum Iudaica perfidia contaminatum, ut quasi nouam ueritatis lucem sibi adspicere uiderentur: cumque multa uerbis, plura exemplis & factis doceret, nec imperaret alijs, quod non prius ipse fecisset, nullum sanè non salutari expiatum lauacro in ea urbe Iudæum habitare permisit. Orabat autem iugiter Dominum pro illorum conuersione, docebatque eos per baptismum habere peccatorum ueniam, nec sine illo posse eos saluos fieri.

Ita factum est, ut eius sermonibus permoti, uerique Solis iam illustrati radijs, planè obstupescerent, & ueterum errorum ducti pœnitentia, cum fideli confessione accederent, & à sancto pontifice baptizarentur. Sic ille bellator egregius, diuina fretus ope, prædam ex inimici faucibus eripuit, & suo restituit authori, pulso ab animi penetralibus infidelitatis squalore. Ex ijs plerique in nostra religione hodieque superstites degunt. Iam uerò ita cœpit in eo signorũ gratia augeri, ut haud secus, atque olim apostoli, miraculis coruscaret. Nam cum paulò supra dixerimus, dæmones eum uerbo fugasse, & ægros curauisse precibus, iam Deus noster hanc in eo gratiam ita cumulauit, ut processu temporis etiam cæcis lumen, surdis auditum, mutis loquelam, uitam mortuis, mancis manuum, claudis pedum officia restituerit, pluraque alia quæ nimis longum sit explicare singulatim, mira effecerit: è quibus tamen uolumus in præsens saltem pauca referre.

Miracula.

Gothaldus quidam filium suum, annorum circiter decem, adeò ex linguæ impedimento propè mutum, ut sermo integer ab eius ore nunquàm prodierit, ad pedes sancti uiri deposuit, & filij morbum simul indicauit. At ille motus misericordia, suspirans, ad cœlum oculos manusque sustulit, Christique clementiam plena fide cum lachrymis implorauit, deinde facta prece, in linguam pueri signum crucis impressit: moxque linguæ laxantur uincula, & in hunc usque diem promptè expeditèque loquitur. Eo tempore, quo dira fames prouincias omnes obtinuerat, puer quidam ex inedia ferè extinctus, ad sancti pontificis genua aduoluitur, orans ut sui uelit misereri.

Sanat elinguẽ

Respiciẽs ergo uis pius ad domus suæ præfectum, Hunc, inquit, puerum summo studio tibi noueris cõmendatum. Pollicetur ille se, quod erat iussus, diligenter curaturum. At interim uarijs ille negocijs distractus, cœpit puerum habere neglegentius. Itaque

frigore

frigore & inedia confectus, in fornacem se iactauit, cumque deficiente spiritu fessa membra iam trahere non posset, exanimatus est. Inquirit deinde Episcopus de puero, perlustransque loca omnia præfecti domus suæ, cum nulla de puero indicia reperiret, ab illo reposcit commendatum. Ille ad eius se abijciens pedes, eum se perdidisse fatetur. Protinus uir Dei in suum se cubiculum recipit, humi prostratus ubertim lachrymatur, crebro suspirat, Dominum Iesum obnixè rogat, ut reddat ipsi puerum. Intantum enim amissi pueri interitu cruciabatur, ut haud aliter coram Deo lugeret & plangeret, tanquàm apud Christi tribunal de ipsius manibus anima pueri esset requirenda. Interea is, cui hoc ex officio incumbebat, ad fornacem inflammandam properat: uisoque puero, rigida membra trahere conatur: sed sentiens exanimem, beato pontifici renunciat. Tum ille rursus in terram prosternitur, fundit preces, prolixe suspirat. Deinde caput subrigens, iubet cadauer pueri calida aqua perfundi, precesque sine intermissione continuans, pectusque uerberans, Dominum Iesum interpellat. Et ecce sensim mouentur membra pueri, atque ad pedes orantis episcopi adrepit, iisque contactis, pristinas recuperat uires, crediturque in præsentem usque diem superesse. Nam multo postea tempore apud nos demoratus est.

Extinctũ suscitat puerũ.

Gurges erat in Virisionensium agello, adeo copiosus aquis, & quidem dæmonibus cõsecratus, ut si quis qualibet ex causa in illum esset ingressus, ilicò demergeretur, præfocatus à dæmone. Sed Dei benignitate contigit, ut illuc quandoque adueniret sanctus Sulpitius: ad quem eius loci habitatores accedunt, supplices orant, ut ipsis uelit opitulari, quandoquidem multos iam in eo gurgite & propinquos, & famulos amisissent. Ille solita pietate iussit chrisma cum oleo & aqua parumper commisceri, idque cum benedixisset, tradidit discipulo, præcipiens ut his Elisei prophetæ uerbis uteretur: Sanaui aquas has, & non erit in eis ultra mors, neque sterilitas. Quod cum ita factum fuisset, confestim malignus dæmon adeo loco pulsus est, ut deinceps feliciter omnes illic egerint, & sine periculo pisces frequentes in litus trahantur.

4. Re. 2

Breui interiecto tempore, rusticus quidam, ob æstatis temperandos ardores, ultro se in flumen misit: sed repente dæmonis laqueis constrictus, necatur. Non longè aberat is locus ab ædibus basilicæ, ubi in quadam exhedra uir Domini cum fratribus cibum sumebat. Anus autem quædam eminus posita, ut uidit hominis interitum, manu innuit ministris, qui in sancti pontificis conspectu adstabant. Illi unum è suis mittunt, qui ex muliere, quid sibi uelit, sciscitetur. Audit is à fœmina, quendam illic in aquis perijsse. Euocat ergo socios, & res ad pontificis notitiam perfertur: qui extinctum corpus iubet ex aquis extrahi, & in nonam usque horam seruari. Peracto prandio, ad locum orationis se cõfert, & quidem mox pro uoto obtinuit extincti reditum ad superos, sed idcirco à sexta ad nonam, id est, tribus horis uoluit differri, ut nulli posset ambiguum uideri, hominem illum uerè fuisse defunctum. Tandem ab oratione surgens, iubet ad se adduci cadauer: cui ut signum crucis impressit, cœperunt membra agitari, rursusque iubente antistite, ilicò surgit homo incolumis, suisque pedibus abscedit.

Alium defunctũ uitæ restituit.

Quidam ex optimantibus, Theodegesilus nomine uisendi gratia accessit ad sanctum pontificem, qui ea qua solebat, humanitate & beneuolentia eum excepit: & quia hyems erat & ingens frigus, focus instruitur. Ministri nescio quibus alijs intenti rebus, non magnopere habebant ignis curam. Erumpit interim flamma uorax, & tectorum fastigia uastat, sequitur ædium concussio, & igne crescente, iam cuncta ruinam minantur. Omnes igitur animis consternantur, & cum difficultate rei absterriti, non auderent tectũ conscendere, cuncti in fugam uertuntur. At sacerdos Domini manum eleuat, opponit flammis signum crucis, & è uestigio, cunctis stupentibus, priusquàm manum ille deponeret, adeo ignium globi extincti sunt, ac si densissimi imbres è cœlo delapsi essent.

Signo crucis flammas extinguit

Intra urbis mœnia quædam illustris matrona frumentis plenum habebat horreum grande. Intempesta nocte quidam furcifer clam in illud ignem conijcit, & subito flammæ undiquè erumpunt. Fit communis omnium luctus & tumultus. Porrò uir sanctus insolito tum somno depressus, tandem ex discipulo, quid acciderit, cognoscit. Currit igitur festinus ad ignem, eumque cum canticis spiritualibus circumit, certosque cum baculo igni limites præscribit, quos non debeat prætergredi.

Cum igitur omni ex parte uicinas contiguasque ædes flammæ uoraces attingerent, inde reiectæ & repulsæ, in seipsasque reuersæ, & extinctæ sunt. Lætus uir Dei, pergit ad ecclesiam, matutinas preces & laudes Domino persoluturus.

In eadem urbe uir sanctus monasterium Virginum magno studio construxerat, in quo Virginum & Continentium fœminarum agmen incluserat. Ibi cuiusdam negligentia ignis correpto pariete, in flammas se diffundit. Nox erat, & periculum etiam uicinis ædibus intentatur, igne iam instar montis intumescente. Tum uerò Dei sacerdos ouicularum suarum interpellatus precibus, ad locum festinat, contra immensæ altitudinis flammas crucis signum obijcit, statimque adfuit auxilium è cœlo in columbæ specie, in qua spiritus sanctus olim super Dominum baptizatum descendit, simulquè compressæ flammæ, non audẽt alias contingere domos. Hoc periculo liberatas ouiculas illas suas pius pastor salutaribus monitis instituit, eiusque doctrina effectum est, ut apud illas hodieque castitatis propositum enitescat: quæ dum diuinæ sapientiæ studio deditæ sunt, & mentes & corpora uirginitati & integritati consecrant, seipsas sapientiæ uasa munda exhibentes, nec sponsi alicuius mortalis & corruptibilis, sed diuini uerbi castissimos & immortales concubitus expetentes, unde succedat posteritas nequaquàm corruptioni obnoxia. Quanta etiam apud eas abstinentiæ, sobrietatis & honestatis studia & exempla præclare emineant, nos pro dignitate explicare nequimus. Sed his obiter dictis, ad narrationem redeamus.

Mat. 4

Erat procul ab urbe in loco, qui Auatra dicitur, arbor immanis, quã uir sanctus securibus iussit succidi. Ea cum iam laberetur, puerũ sibi nõ prospiciẽtẽ penè oppressisset. Sed uir sanctus extensa protinus manu, signum crucis edit contra cadentem arborem, qua modo admirabili in aliam se partem reflectente, puer præsentissimum mortis periculum illæsus euasit.

Signi crucis uirtus.

Cum hunc in modum uir sanctus, instar clarissimorum siderum, innumeris fulgeret miraculis, & omnes in Dominum Iesum crederent, totius boni inimicus diabolus malignos quosdam uiros, apta suæ nequitiæ organa, commouet ad infestandam intestinis bellis ecclesiam, eiusquè plebem, iam tranquilla pace fruentem. Incitat quendam Galliarum principẽ, admotis ei prauæ cupiditatis facibus, occultisque persuasionibus, ut à Bituricensi clero & populo pecunias per scelus extorqueat. Misit ille quendam ex amicis & fautoribus suis, hominem duplici sibilantem ore, geminaquè lingua uirus exitiale uibrantem, ut is populum iam dictum exagitet. At quia non deserit suos clementia Dei, præsertim ubi discrimen præsens imminet, cum nefarius ille regiæ

crudelitatis administer multitudinem illam Christianæ plebis, quæ semper libera fuisset, inseruitutem non ferendam redigere conaretur, omnes ad pastorem suum confugiunt, sublatisque cum ingenti planctu & clamore uocibus, Pie pastor, inquiunt, fer opem gregi tuo, quem hucusquè paterno fouisti affectu: ne patiaris commissos tuæ fidei perire, defende nos à lupo, qui rabido nos dente discerpit. His auditis, uir pius toto animo ad misericordiam commotus, indicit omnibus ieiunium, agitque cum principis nuncio, ut impiam desistat exequi iussionem. Sed cum ille superbia tumidus nihil hac ratione mouere tur, spretisque sancti uiri sermonibus, magis etiam insolesceret, ille se in cellulam recipit, humi abiicit, pectus crebris ictibus tundit, petit à præpotenti Deo, quod à præside obtinere non potuit: nec tamen inimicorum perniciem, sed conuersionem potius petit. Erat enim erga suos aduersarios mitis semper & pius. Interea quendam è suis solitarium uirum, Ebregisilū nomine, qui cunctis abdicatis, propudiatoque mūdo & operibus eius, uita & sermone cæteris excellentius ad uiri Dei imitationem totum se compuerat, ad se accersit, mittitque ad regem, ut eius arguat crudelitatem, indicetque, ni uitam corrigat suam, repentinum illi impendere interitum. Is ubi ad regem uenit, dixit quæ iussus erat, insuper etiam de perpetratis facinoribus eum admonuit, si forte posset duci pœnitentia, flere admissas iniquitates, & ultrices æstuantis gehennæ flammas lachrymarum imbre extinguere. Non enim uult Deus mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Rex ubi hæc audiuit, adeò totus est timore correptus & fractus, ut absque mora suam agnoscens culpam, in lachrymas erumperet, spretoque regali fastigio, ageret pœnitentiam, libenterquè executioni mandaret, quæ per discipulum suum beatus antistes illi indicarat. Confestim igitur insolita illa abrogatur exactio, impia conscriptio aboletur, populo salus restituitur, & sicut post horribilem tempestatem sole iterum suo splendore terras illustrante, mortaliū hilarescunt animi, ita pace ecclesiis reformata, sacerdotum gaudia cumulantur. Addidit uerò hanc rex constitutionem, ne futuris temporibus aliquid eiusmodi attentaretur.

Indicit ieiuniū contra nim.

Ez. 33

Porrò ille uir crudelis, quem rex negocii huius cōficiendi causa ablegarat: cum nollet regi in melius mutato subscribere & assentiri, diuinitus percussus, cum ignominia uitam dignè perdidit, qua fruebatur indigne. Non enim potuit tanti facinoris administer impune euadere. O uerè beatū antistitem, qui aduersus hostiles inimicorum furores nunquam se uel armis uel manu defendit sua, sed ieiunijs & uigiliis continuis, & sub ara prostratus: feruentibus orationibus defensorem sibi atque ecclesiæ suæ Deum parabat. Ecquis uerò ullis unquàm machinis aut infestationibus eum deijcere & debellare potuisset, qui auxiliante Christi dextera, semper tutus inuictusquè manebat?

Per idem tempus cum uir Dei signis & omnigenis uirtutibus mirificè esset ornatus, & in uerbo Dei disseminando apostolicam æmularetur simplicitatem, essetquè iam in omnibus perfectus Dei sacerdos & hostia, pauperum quoquè curā solicitam gereret, & impositum sacerdotij munus strenue exequeretur: ætate iam ingrauescente, & in decrepitam propendente senectutem, cernens iam omnibus se non posse sufficere, & neque in rerum diuinarum sublimi meditatione atque sanctæ orationis studijs, uti optabat, iugiter permanere, neque eorum, qui quotidie ad nostram religionem traducebantur, institutioni posse uires adferre necessarias, quæ quidem adeo illum solebant habere occupatum, ut uix horæ unius spatio respirare permitteretur, dum à prima luce usque in profundam uesperam ab alijs semper ad alia auocaretur: hoc nimirum illi consultissimum fore uisum est, ut uni ex primoribus regionis illius, Vulfelento nomine, uiro iam exacte & accurate instructo, partem sui demandaret officij, diuinique uerbi committeret ministerium. Iā uerò quis dicendo consequi posset, qua humilitate, beneuolentia, charitate erga ministros suos & pauperes deinceps usus sit? Semper enim illud Euangelicum & mundissimo ruminabat ore, & totis uiribus exequi conabatur: Qui uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus. Et quia mentis oculos semper habebat in Deum defixos, perpetuoquè contemplabatur Dominum nostrum Iesum Christum, propter nos hominē factum, id nos docere uoluisse, ut usque ad supremū spiritum aduersus peccatum decertemus, nam & ille non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui suscipiens, & habitu inuentus ut homo, humiliauit seipsum, factus obediens usque ad mortem crucis, hac de causa labores omnes, mentisque & corporis cruciatus ultro suscepit, ne fidei propositū peccati cōscientia uiolaret.

Adiungit sibi coadiutorem.

Matt. 20.

Phil. 2

Verum si nos eius porrò uirtutes mentisquè inuictam constantiam commemorare uelimus, nec præ sermonis inopia id poterimus, nec fidem dictis nostris habituri sunt, nisi qui suis ea oculis perspexerint. Malumus igitur quædam eius narrare miracula, quæ ab eo fecit tempore, quo sibi laborum suorum socium adiunxit.

Quadam nocte homo scelestus, sed inops, in penu beati uiri se per uim ingessit, furtoque inde quædam auferre nitebatur. Sed cum celeriter inde uellet abscedere, omnem sibi exeundi copiam ablatā, & tanquàm carcere undiquè conclusum se uidit. Tota igitur nocte multum frustra desudans, qui facilem sibi aditum parauerat, exitum inuenire omnino non potest. Sole interim suos radios spargente, uir Dei unum è custodibus ad se accitum, iubet adire cellam penariam, & si quem illic offenderet multa lassitudine defatigatū, & quasi nexibus quibusdam irretitum, eum inde educere. Abijt ille è uestigio, sociumque sibi adiungens, hominem nequam in penario inuenit, cumquè eum uellent ambo comprehendere, ille instar anguillæ ex eorum manibus mira lubricitate elabitur, sed cum in flagranti facto deprehensum, turbisque undique uallatum se cerneret, malletque repentina morte perire, quàm acerbas flagitij pœnas luere, in puteum se dedit præcipitem, qui octoginta ferè erat cubitos altus: interim nihilominus in ipso puteo beati antistis suffragia implorabat. Mox igitur uir sanctus eo aduolat: puerum funibus ligatum, ad miserum illum demitti iubet, præcipiens ut diligenter apprehensum, secum faciat educi. Clamantibus uerò cunctis, eius uitam iā planè esse deploratam, qui in tam profundam esset putei uoraginem demersus: uir sanctus pergit urgere, ut puer ipsius iussa sine mora capessat. Descendit igitur famulus in puteum, signo ab Episcopo ipsi impresso munitus, cernitquè incolumem, quem iam omnes extinctum arbitrabantur, iniectisquè illi funibus, sursum unà secum attrahit.

Alia eius miracula.

Accurit ad huius rei spectaculum penè uniuersa ciuitas. fit unus omnium plausus & gratulatio, miranturque sospitem, quem in tantam profunditatem per præceps collapsum, omni uitali spiritu prorsus destitutum existimauerant. At miser ille sui sceleris conscientia confusus, ad sancti pontificis se pedes prosternit, petit maleficij ueniam: Ille uerò pietatis uisceribus affluens, ignoscit celeriter: addidit etiam uitæ sustentandæ necessaria, crebroquè admonet: ut petere malit quàm rapere, & ex beneficio

ficio potius alieno, q̃ furto suo sibi parare uitæ subsidia. Discimus ex his sancti uiri perfectam humalitatē procliuem misericordiam, sanctam simplicitatem. Neque minor in eo fuit patientia & longanimitas, ut sequentia declarabunt.

Vnus ex eius discipulis diaconus, copiam ab illo petijt ad patriam redeundi. At uir Dei, metuens nè ex occasione longinqui itineris in aliquod periculum incideret, noluit ei facere discedendi potestatem. Ille uerò spiritu superbiæ agitatus, in ipsa nocte arrepto uehiculo, celeriter fugam arripit, nec tamen cæcitate percussus, potest iter inceptum prosequi, sed tota nocte ultro citroque se transferens, ubi terris lux reddita est, post multos frustra exantlatos labores, in eodē loco, unde primum aufugerat, se cernit constitutum. Denique à sacerdote sanctissimo, quem nihil horum latuisse puto, ueniam supplex petit, eiusque adhærens genibus, totā rei gestæ seriem exponit. Vir pijssimus, nihil eius irritatus peruicacia, libēter ignoscit culpā agnoscenti. Multas uir Dei pertulit ab antiquo hoste infestationes, & præ cæteris Christo ea tempestate militantibus, cum uniuerso exercitu suo illi molestus fuit: id quod pauca è pluribus testabuntur, quæ huc sumus adscripturi. Iam ante dictum est, sanctum uirum nocturnis uigilasse horis, & in preces peruigilem incubuisse. Cum igitur nocte quadam in baptisterio psalmodiam absoluisset, paucis sibi adhibitis, ad beati Martini basilicam processit, ut quod noctis supererat, ibidem in precibus & laudibus Dei exigeret. Vt autem puer lucernam ferens ad basilicæ fores propè accessit, in formam auis horribilis & teterrimæ se trāsfigurat satan, primò nititur lucernā extinguere, mox in faciem oculosque beati antistis cum magno impetu se ingerit, atque hac & illac circunuolitans, ridiculis ambagibus ludens, identidem uiolentus in sanctum uirum irruebat. Cernens autem uir Dei, improbi malignas machinationes: Scio, inquit, quis sis: nec te finis latere eum, cui penè semper persecutorē nequissimum te exhibes. Deinde eleuata manu signū crucis pingens, improbum illum repēte in fugam cōpulit, ita ut cum suis ludubrijs planè euanesceret.

Infestationes dæmonum.

Vnus ex pueris, mente & moribus simplex, Ansulphus nomine, à sancto Episcopo ad locum quendam pro fratrum & pauperum uictu necessario parando quandoquè missus est. Is postquàm iussa perfecit, domum festinus redire contendit; & eccè obuiam illi uenit sæuissimus dæmon cum grege suorum satellitum, exturbat eum è curru, & flagris pessimè mulctatum relinquit: quem fratres semiuiuum domum reportarunt. Sed cum ea res ad iniuriam sancti pontificis pertineret, nemo ei uoluit, quid actum esset, indicare. Tādem diuinitus edoctus (habebat enim etiam prophetiæ gratiam) animaduertit, ministrum continuis decem diebus cæcum mutumquè permanere, membris omnibus iam præmortuis, itaquè obstructo compressis dentibus ore, ut nec aquę gutta illi posset instillari. Exponit ergo fratribus rei gestæ seriem, non sine lachrymis ex pietate & commiseratione erga afflictum profluentibus: dolet sua causa ouiculam tam acerbis doloribus cruciari, simul autem humi se prosternit, & completa oratione surgens, iubet panis buccellam cū uino offerri iam propè animam exhalanti. Abeunt ministri, uiquè ore illius patefacto, uinum ab Episcopo missum instillant, ille sibi redditur, uigoremque pristinum membra præmortua recuperant. Id uerò nos ab illo ipso, cui id accidit, percepimus, & est etiā aliorum fide dignorum hominum testimonijs confirmatum.

Curatur propè extinctus

Non multo post iterum uir Dei post solis occasum in Ecclesiam cum paucis abijt, ibi pernoctaturus in precibus. Adest tortuosus serpens, tenui primum sibilo lenes demulcet auras, deinde in ipsis tranquillæ noctis silentijs cum magno se impetu intra templi parietes infert, testudinem, aras, lucernas, cœteraquè omnia adeò concutit, ut discipuli ecclesiam omnem è fundamentis euerti putarent, nimiumquè pauidi, intermisso cantu, in terram se abijciunt, tanquàm repente perituri. At uir beatus in diuinis canticis permansit intrepidus, floccipendens nequissimi serpentis pręstigias, ita ut ne in prosperis quidem successibus constantior unquàm fuisse uideretur. Tādem tota illa dæmonum turba in unam se molem colligit, speransquè atrociori sonitu & strepitu inuictam illius animi constantiam frangi posse, cum immenso tumultu coram sancto pontifice, pauimentum cedens, præceps collabitur, adeo ut discipuli illum in frustra discerptum existimarent. Et illi quidem diu mansere attoniti, at eximius Christi sacerdos diuina in hostem tela uibrā in canticis spiritalibus perpetim immorabatur, obiurgauitquè postea discipulos, quòd omissis sacris hymnis, phantasticis inimici terroribus cessissent. Optabat sanè diabolus extinctum uirū Dei, quippe quem uideret tam præclarum esse ducem & pastorem populi Dei, & quia sine intermissione malitia bellum gerit aduersus uirtutem, & seruos Christi totius boni æmulus satan persequitur, non sat habuit iniquus ille sanctum Sulpitium infestasse, sed etiam gregem ipsius curæ commissum: atroci furore sibi sumpsit oppugnandum & diuexandum, idquè tam multis modis, ut illis commemorandis sufficere non possimus, unum tamen eius malignitatis exemplum, quod in quēdam sancti præsulis seruum sub multorum testimonio edidit, non uolumus taciti præterire.

Constantia sancti uiri

Quidam Leguntius, ex eorum numero, ad quos pertinet iugiter in templo laudes Deo canere, properabat ad ecclesiam, nocturnas illic uigilias celebraturus. Occurrit autem illi satan furibundus, uolens eum ab opere pietatis retardare. Itaque multis eum uerberibus affectum, penè exanimē relinquit. Mane facto, inuenitur homo prostratus humi, & omni penè sensuum officio destitutus. Forte id temporis procul urbe aberat uir Dei. Vt est autem triduo post reuersus, eumque flagris laceratū & iam semiuiuum inuenit, iuxta eum se in terram deijcit, fortiterq; ingemiscit. Deinde diducto eius ore, sacrificium (sic habet historiæ huius textus) in illud suis manibus infundit, miræquè cunctis rei euentum sustinentibus, cum eius manum sacerdos sanctus appræhendisset, mox adeo surrexit incolumis, acsi nihil illi incommodi antea accidisset.

Diabolus cædit Leguntiu.

Non multum intercessit temporis, & ecce rusticus quidam arrepta securi, nefario opere sanctissimum Resurrectionis Dominicæ diem polluit. sed non est lenta Dei uindicta. Ilicò manus sacrilega aruit, cutequè & neruis tabescētibus, adhærescit manui securis. Sentiens miser plagam numinis, festinus abit ad uirum Dei, ad eius se uestigia deprimit, opus temerè admissum manus aridā prodit. At sanctus episcopus lugentem illum iubet ad ecclesiam secum ire. Ibi sub ara prostratus sacerdos Dei, preces iungit precibus, ut possit reo Christi conciliare misericordiam. Deinde more suo ad cellulam suam se confert, consparsusquè cinere, cum lachrymis noctem in oratione transmittit, cumque mane debitas Deo persoluturus laudes, ad templum uenisset, promiscuum cernit uulgus hominem illum cum securi intuentem, at ipse pronum se abijcit ad obsecrandum pro illo Dominum. Tum uero miser ille non ferens doloris acerbitatem, immaniter uociferatur, ut locus ille concussus uideri posset, cunctosquè pauor immensus corriperet.

Pœna uiolantis diē Dominicæ resurrectionis.

Interim uerò sacrilega manus restituitur:ossa, cutis,& nerui succos priores obtinent, securis inde miro resilit modo,fudit reus uberes lachrymas, peccatum confitetur & absoluitur, domumque repetit suam,& corporis & animi nexibus expeditus.Ita nimirum immensa Dei misericordia animæ morbis corporis afflictione medetur, cõuenienter illi propheticæ sententiæ:Visitabo in uirga iniquitates eorum:misericordiam autem meam non dispergam ab eo.

Psa.88 Cum autem dixerit in Euangelio Dominus: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet:usque adeo tandem fidei feruor in sancto uiro excreuit,ut si quis aquam, qua manus abluerat,clam subriperet,& cuiuscunque ægroti corpus ea contingere,confestim morbi pellerentur: maximè uerò tertianis & quartanis febribus uexati, admirabiliter pristinæ redderentur uirium integritati. Et multa sanè ad extremum stupenda per eum Dominus miracula designauit,quæ fidem excedere uiderentur,nisi essent conspecta oculis.Et quia iam cum angelis potius in cœlis,quàm cum hominibus in terris degere uisus est, omnia huius mundi blandimenta & fallacias adeo protriuit & respuit, ut cum Apostolo diceret ex sententia:Mihi uiuere Christus est,& mori lucrum.Optabat enim cum eodem dissolui & esse cum Christo,nisi eorum causa adhuc uellet uiuere, pro quorum salute etiam mori non dubitaret. Pompas huius seculi ceu stercus quoddam spreuit, aurum & argentum non alio quàm luti habuit loco. Coegit etiam episcoporum concilia, in quibus crebro illos admonere solebat, ut memores essent præcepti illius Domini Saluatoris, Nolite possidere aurum, neque argentum &c.atque secundum Apostolum, habentes inquiebat,uictum & quibus tegamur, his contenti simus.Et ipse quidem uir sanctus alijs se uirtutis præbebat egregium exemplum,castigabatque corpus suum & in seruitutem redigebat, ne fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Multo sanè tempore neque uasa argentea habere uoluit,neque illis usus est, contentus ligneis,fictilibus & marmoreis. Cumque Saluatoris sententia alios ea doceret,quæ prius opere ipse implesset, dubium non est, quin magnus sit in regno cœlorum,& quia crucifixit in seipso corpus proprium cum uitijs & concupiscentijs, nouum adeptus est,non moriendo corpore,sed carnem mortificando, martyrium.

Ioã.14

Phil.1.

Ibidẽ.

Matt. 10.

1.Ti.6

1.Co.9

Mat.5

Construxit quoque uir sanctus ecclesias, monasteria & cellas, innumerabiliumque clericorum ac monachorum pater effectus est.Multi enim,immò quamplurimi renunciantes rebus & facultatibus suis,eiusmodi se philosophię dedere, ut omnibus suis in egenorum usus distributis, curisque huius uitæ procul abiectis,extra urbem in hortulis, uel exiguis agellis degerent: uel etiam, quod in Actibus Apostolorum de illis annotatum est, qui primi ex Iudæis in Dominum Iesum crediderunt, possessionibus prædijsque distractis,precia eorum ponerent ante pedes aliorũ, unde singulis diuidebatur, prout cuique opus erat. Atque ij omnes spiritalibus disciplinis plenissimè instituebantur,& studijs Christianæ philosophiæ,exẽplo beati uiri,adeo erant dediti, ut nonnulli etiã post triduum demum cibum caperent, non tam escæ desiderio,quàm ut naturæ necessitati satisfacerent. Plerique enim in diuinæ scripturæ altiori haurienda intelligentia, tanquàm in ditissimis & lautissimis sumendis ferculis ita diuersabantur,ut famam suam explere non possent,scripturasque contemplando, acriori desiderio inflammarentur,perpetuoque studio ità aduersus carnem decertarent, ut nulla ex parte eius libidini prauisque cupiditatibus indulgerent:porrò animam sapientiæ & scientiæ dapibus magis magisque opimandam curarent. Eiusmodi autem filiorum studijs pater sanctus mirificè lætabatur. At cum iam optaret dissolui & esse cum Christo,non distulit pius Dominus fidelem seruum ad requiem tandẽ euocare.

Act.4.

Aderat iam beatæ consummationis diù optatum tempus,& quamuis graui senecta uires exhaustæ deficerent,at tamen propè emortuum corpus ipsum abstinentiæ onus confirmabat & roborabat, quodque natura non potuit,meritorum gratia concessit.

Denique plenus iam dierum,multoque insignium meritorum splendore coruscans, terreno terræ relicto corpore,spiritu sublimes cœlorum petit sedes. Tum uerò,eius audito decessu,ex locis omnibus oppidi Bituricensis populus innumerabilis certatim accurrit:mœnia, atria, plateæ omnes complentur, idquè adeò,ut nisi sancti põtificis preces intercessissent,pars maxima populi contrita pedibus spiritum fuerit exhalatura.Erat autem omnium planctus immensus,dolor intolerabilis, tamquè gementium tristis & lugubris uox,ut etiam saxea pectora in lachrymas soluerentur:atque haud scio, num tam adamantinum cuiquã possit inesse pectus,ut se illo loco à lachrymis cõtinere ualeret.Cumque esset omnium mœror inæstimabilis,Clerici præ nimijs singultibus hymnos canendos uix explere potuerunt.Inter ipsos singultus, hæc uerba dolor immodicus extorquebat:Heu grex desolate, quid agis?En amisso pastore,dispergeris: & quis te à rabidorum luporũ dentibus tuebitur?Deniquè in obitu tuo oẽs nos,ò pastor bone,interijsse quis ambigit?

Obitus sancti uiri.

Luctus oĩm.

Ventum tandem est ad basilicam, ubi nunc sacerdos eximius, extremum illum futuræ resurrectionis diem expectans,decenter admodum conditus iacet: quam quidem basilicam ipse iampridem summo studio construxerat. Vbi autem corpus illatum sepulcro est,plebs uniuersa non ferens optimi pastoris absentiam,humi prostrata, ultra humanum modum mugitus edebat tristissimos, ita ut ecclesiæ ministris copia non daretur officij persoluendi. Et illi quidem lugebant eum quasi absentem,quem tamen non amiserãt, sed ante se præmiserant, nesciẽtes planè,aut certa nõ considerantes, quòd legatione pro illis apud Dominum functurus,ad cœlos properarat, ut ibi precibus suis obtineret, quod illis hic petentibus impenderet. Sed neque uir sanctus se diu passus est tanquàm absentem desiderari.Quos enim corpore reliquerat, spiritu mox inuisit, uarijsque morbis præsens adferendo remedium,se præsentem declarat.Vnde factum est,ut quemadmodum in messe solent innumeræ segetes cumulatę inferri in horrea:ita ad ecclesiam populorum turmæ ex uicinis urbibus & uicis confluerent:& ipsa quidem basilica nisi aucta fuisset, morbidorum hominum multitudinem haudquaquàm capere potuisset. Creuit eius rei fama,nec in propinquas modò diffundebatur ciuitates, sed etiam per regna terrarum mira celeritate peruasit. Quòd si Dominus me propitius adiuuare dignabitur:quandoquè breui sermone explicare tentabo,quæ uerè sanctus,triumphator egregius etiamnum efficit.

Miracula eius post obitũ.

Et à Maioribus quidem nostris iam olim locus,ubi hęc fiunt,Nauis dictus est ob nauium stationem:quod mihi non sine quodam futurorum præsagio factum uidetur.Huic enim nostræ naui qui adhærent, per huius seculi procellosum transeunt mare, & ad patriam claritatis æternæ,iam omnibus malis liberi,perferuntur.Hoc in loco tanquàm portus quidam offertur omnibus contra imminentes tum uisibilium tum inuisibilium malorum procellas: ad quem liceat tuto confugere & euadere seculi fluctus & tempestates. Ibi per intercessionem beati patris nostri æternus & inuisibilis

sibilis medicus gratis confert malè habentibus medelam:& exules atque naufragi ad patriam reducuntur. Verum cæteris interim prætermißis, de quibus alias me dicturum supra testatus sum, pauca hic de lampade ad uiri Dei sepulcrum pendente, referam. Fertur ea semel à ministris oleo impleta, adeo postea sancto redundasse liquore, ut iugiter inde se effundat, eiusque unctione plerosque uarijs liberatos esse ægretudinibus.

Lampas cælitus accenditur. Contigit etiam quandoque uespertino tempore, quod sine admiratione neque dici, neque audiri potest, ut Clero in ecclesia diuinæ laudis cantica depromente, subitus quidam tanquàm fulminis ictus lampadis ellychniū percutiens, cunctis cernentibus miro quodam modo illud accenderet; nec unquàm deinceps lumen illud extinctum est, quandiu fomēta ministrorum opera adhibentur. Hucusquè, etsi nequaquàm pro dignitate, de clarissimi uiri rebus gestis dixisse in præsens sufficiat. Nos iam intra silētij portū recipere, & introrsus ad conscientiam redire maturamus: & quia uirum sanctum ob uitæ excellentiā imitari non possumus, ut nobis apud Deū patronus esse uelit, obnixè precamur: ut cuius natalitia celebramus, eius quoquè meritis adiuuemur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per infinita secula, Amē.

VITA S. LEOBARDI, RECLVSI in maiori monasterio prope Turones, Authore Gregorio Turonensi Episcopo, lib. de vitis Patrum, Cap. vltimo.

Ia. 18. Ecclesia fidelis ædificatur, quotiescunque Sanctorum gesta deuotissimè replicantur: & licet teneat maximum gaudium, quòd hi, qui ab initio ætatis religiosam uitam duxerunt, peruenire meruerunt ad perfectionis portum: tamen & de his, Domino iubente, lætatur qui conuersi à seculo, opus inchoatum ualuerunt perducere, diuina opitulante misericordia, ad effectum. Igitur beatissimus Leobardus Aruernici territorij indigena fuit, genere quidem non senatorio, ingenuo tamen: qui ab initio Deum in pectore tenēs, cum non floreret natalibus gloriosis, meritis præfulgebat. *Genus Leobardi.* Hic tempore debito cum reliquis pueris ad scholam missus, quempiam de psalmis memoriæ commendauit, & nesciens se clericum esse futurum, iam ad Dominicum parabatur innocens ministerium. Sed cum ad legitimam peruenisset ætatē, cogentibus iuxta consuetudinem humanam parentibus, ut arrham puellæ, quasi uxorem accepturus, daret, impellitur. Illo uerò respuente, ait pater: Cur, dulcissimè fili, uoluntatem paternam respuis, nec te iungere uis connubio, semen excites nostro de genere, seculis sequentibus profuturum? Casso enim labore exercemur ad operandū, si possessor deerit ad fruendum. Quare implemus domum opibus, si de genere nostro non processerit, qui utatur? Quid mancipia dato precio nostis dictionibus subiugamus, si rursum alienis debet dominationibus subiacere? Obedire filios debere uoci parentum, scripturæ testantur diuinæ, *Eph. 6* sed tu cum inobediens esse parentibus probaris, uide nè te cælestibus eruere nequeas ab offensis. Hæc pater loquens, facile tali ætatulæ persuasit, uoluntati suæ nō contraire. Deniquè dato sponte annulo, porrigit osculum, præbet calceamentum, celebrat sponsalium diem festum.

Interea genitor genetrixquè mortis somno sopiti, migrauerunt à seculo, uitæ præsentis curriculo iam peracto. *Eius parentes moriuntur.* Hic uerò, tempore luctus expleto, oneratus donis nuptialibus, fratris pergit ad domum, quem in tantum reperit uino medidum, ut nec cognosceret, nec recipere uellet propria in domo germanum. Ille uerò suspirans & lachrymans, secessit in partem, nitque ad tugurium, in quo fœnum fuerat aggregatum, atque ibi colligato præbens equo pabulum, decubuit super fœnum ad quiescendum. Expergefactus autem media nocte, surgit de strato suo, erectisque ad cælum manibus, gratias agere cœpit omnipotenti Deo, quod esset, quod uiueret, quod aleretur donis eius, & alia multa huiusmodi prosecutus. Cumque suspiria lōga protraheret, atque lachrymis crebris genas ubertim rigaret, Deus omnipotēs qui illos, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, compunxit cor eius, ut relicto seculo, manciparetur ad cultum diuinum. Tunc ille quasi iam sacerdos animæ suæ, prædicare sibi ipsi exorsus est, dicens: Quid agis anima? quid in ambiguo suspensa teneris? Vanum est enim seculum, uanæ sunt concupiscentiæ eius, uana gloria mūdi, & ea, quæ in illo sunt omnia uanitas. Melius est igitur relinquere eum, & sequi Dominum, quā ad eius opera præbere cōsensum.

Hæc effatus, cùm diem terris reddere lux diurna cœpisset, ascenso equo, cœpit ad hospitium suum reuerti. Cumque per uiam iam alacris pergeret, uoluere intra se cœpit, quid ageret, quo abiret, dixitquè, Expetam Martini beati tumulum, unde procedit uirtus alma super infirmos. credo enim, quod & mihi eius oratio iter releret ad Deum, qui deprecatus ipsum Dominum, mortuos reduxit à tartaro. & sic uiam carpens, oratione comita, sancti Martini basilicam est ingressus. Circa quam paucis diebus cōmoratus, transito amne, ad cellulam maiori monasterio propinquā, de qua Alaricus quidam recesserat, deuotus accessit, ibique se, propriis manibus membranam faciens, ad scribendum aptauit, atque, ut scripturas sanctas intelligeret, ac Dauidici carminis psalmos, qui dudum exciderant, memoria retineret, exercuit. Sicque diuinarum scripturarum lectionibus eruditus, cognouit uerum esse quod ei Dominus prius inspirauit in corde. Sed nè hæc cuiquam fabulosa uideantur, quæ retulimus, testor Deum, quia ab ipsius benedicti hæc ore cognoui.

Is uerò interposito pauci temporis spatio, humilē se tantum præbuit, ut honoraretur ab omnibus, accepto q; sarculo, cellulam, in quam ingressus fuerat, incidens lapidem, ampliauit, in qua cellula delectabatur ieiunijs, oratione, silentio, lectione, nec unquā à diuinis officijs & oratione cessabat. *Vide sancti uiri exercitia.* Scribebat interdum, ut se à cogitationibus noxijs discuteret. Interea uerò, ut se tentator manifestaret Dei seruis semper inimicum ac inuidum, cum quidā de sanctis monachis litem quandam cum uicinis habuisset, immisit ei cogitationem, ut relicta cellula illa, ad aliā trāsmigraret. Cumque ibi ad orationem solitam deuenissemus, dolum nobis ueneni grassantis aperuit. Ego uerò suspirans non minimo dolore, increpare hominem cœpi, asserens diaboli esse caliditatem, librosq; ei & uitas patrum, ac institutionem monachorum, uel quales, qui recluduntur, esse debeant, uel cū quali cautela monachos uiuere oporteat, abscedens ab eo, direxi. Quibus relectis, non solùm cogitationē prauam á se discussit, uerumetiam tanto sensum acumine erudiuit, ut miraremur facundiā locutionis eius. Erat enim dulcis eloquio, blandus hortatu, eratque ei solicitudo pro populis, inquisitio ꝓ Regibus, oratio assidua pro omnibus ecclesiasticis Deum timentibus.

bus. Veruntamen nec sibi, ut quidam demissis capillorum flagellis, aut barbæ demissione plaudebat, sed certo tempore capillum tondebat & barbam. In qua cellula uiginti & duos annos in hoc opere degens, tāta Domini gratia confortatus est, ut pustulis malis saliua oris sui perunctus, uim ueneni sæuientis opprimeret. Frigoriticis uerò per poculum uini, charactere Crucis beatæ sanctificatū, frigus accedens, æstūq; restinxit nō immeritò discutiens incōmodas febres ab alijs, q in se extinxerat incētiua criminis noxialis.

Potione uini Cruce signati morbū curat.

Quodam autem tempore cæcus ad eum ueniens, ærumnas doloris sui humiliter deplorabat, ac deposcebat, ut tactu dextræ suæ sanctus lumina clausa palparet. Quod ille diutissimè renuens, tandem fletibus hominis uictus, misericordia motus, cum per triduū orationem pro eo fudisset ad Dominum, quarta die imponens manū super oculos eius, ait: Domine omnipotens, fili unigenite Dei Patris, qui cum eo ac spiritu sancto regnas in secula, qui homini à natiuitate cęco reddidisti lucē beati oris sputo, tu redde & huic famulo tuo luminis uisum, ut cognoscat quia tu es Dominus omnipotens. Et hæc dicens, ut crucem super oculos cæci depinxit, mox pulsis tenebris, lucem de pręsenti restituit. Huius uirtutis testimonio Eustachius Abbas adstipulator assistit.

Ioā. 9.

Deinde hic de labore lapidis submontani, quem assidue cædebat, confractus, ieiunii austeritate confectus, oratione indesinenti debilitatus, cœpit paulatim corporis firmitate destitui. Quadā autem die, dum nimium fessus haberetur, nos aduocari præcepit. Ad quē accedentes, postquàm funeris sui necessitatem defleuit, eulogias à nobis peccatoribus flagitauit. Quibus acceptis, hausto mero, ait: Tempus meū iam impletur, ut me Dominus ab huius corporis uinculis iubeat relaxari: sed adhuc paucis diebus erit spatium, ueruntamen ante diem sanctum Paschæ uocandus sum. O beatum uirum, qui sic seruiuit creatori omnium, ut suum obitum reuelatione diuina cognosceret. Erat enim mensis decimus, quando hæc est effatus. Duodecimo autem mense cœpit iterum grauiter ægrotare. Aduenit dies Dominica, uocat ministrum suum, & ait, Prepara quiddam cibi, quod accipiam, quia ualde defessum me sentio. Illo autē respondente, Præsto est Domine. ait ad eum, Egredere foras, & adspice si iā celebratis solennibus, populus de Missus egreditur. Hoc autē dicebat, non quòd cibum capere uellet, sed ut transitus sui nullus testis adesset. Ille igitur egressus, ac postmodum reuertens, cum ingressus fuisset cellulam, inuenit uirum Dei extensum corpore, clausis oculis, spiritū exhalasse. Vndè factum est manifestum, eum ab Angelis susceptū, qui hominem adesse noluit suum ad transitum. Hæc cernens minister ille, eleuauit uocem in fletu, sicque concurrentibus reliquis fratribus, ablutus, ac uestimentis dignis indutus, in sepulcro, quod ipse sibi in antedicta cellula sculpserat, reconditus est. Quem in consortio sanctorum adscitū, nulli fideliū haberi reor incertum.

Nota laborē, ieiuniū & orationem

VITA S. LAVNOMARI ABBATIS & confessoris, ab eius quodam æquali conscripta, sed per F. Laurentium Suriū reddita paraphrasticos.

Ian. 19

CVm Franci Gallias occupassent, abiectoque teterrimo dęmonum cultu, Christiana religione initiati essent, ea tempestate, qua Clotarius, filius magni illius Clodouei, qui primus ex regibus illius gentis in Christū credens, à beato Remigio Rhemorum episcopo baptizatus est, regnum obtinuit, intra Galliam Lugdunensem Launomarus apud Carnotenses parētibus est Christianissimis editus in hanc lucem. Qui cum etiamnum puerulus in paternis ædibus uersaretur, de mandata illi cura est pascendi pecoris, id quòd sedulo fecit, instar Iacob aut alicuius è cæteris patriarchis. Interim uerò pius puer iam bonæ spei præ se ferebat initia, uirtutisque haud obscura argumenta, quando quidem ex uictu quotidiano, quem parentes illi suppeditabant, liberaliter impertiebatur uel egenis, uel peregrinis, aut certè coætaneis pueris, pascendo pecore occupatis: dumque necdum præceptorum Dei haberet notiam, diuina in eo relucens gratia id illi contulit, ut in tenera ætate & puerili corpusculo pectus senile circunferret. Et quia ea, quā diximus, erga consodales pueros & inopes, ardebat dilectione, in ipsa pueritia iam cœpit se parsimoniæ studijs accommodare, ut illis posset benigne facere ac opitulari. Faciebat enim charitas, qua iam tum sic affluebat, ut pauperum iuuandorum pia quadam teneretur solicitudine, licet interim corpusculum illud suum in tantilla ætate ieiunijs affligtaret, atq; sibijpsi rigidus esset & parcus. Socijs uerò suis non se asperum, non incommodum, non durum & tetricum, sed sermone affabilem, moribus suauem, uultu iucundum & alacrem, beneuolentia & amore, pro eius & ætatis & facultatis captu, præstantissimum exhibebat. Euangelium quidem nōdum didicerat, sed in corpore delicato crucis mortificationem perferre gestiebat ad solis usque occasum sæpè ieiunus permanens.

Pietas & liberalitas pueri lis.

Ieiunijs se macerat adhuc puer.

Sed cum parentes in ipso primæ ætatis flore illum uiderent corporis curam negligeret lubricæ uoluptatis illecebras rigore abstinentiæ conterere, non sine stupore & admiratione cogitare cœperunt, unde in illa tam imbecilla pueritia, tanta morum grauitas subito extitisset, tacitè uerò paulatimque pueri uitam & uiuendi rationem explorantes, cum illum mundi huius impuram colluuionem excelso animo fastidire & respuere uiderent, eius profectus non solum non retardare, sed longè potius urgere uoluerunt. Itaque in ipsa adhuc agentem pueritia literarum studiis admouerunt, & cuidam uitæ uenerabilis sacerdoti Cherimiro instituendum commendarunt, qui id temporis in Carnotensi urbe degens, ob uitæ integritatem, celebris habebatur. is uerò in suam curam susceptum puerum tenere fouebat, sensimquè tum ad literarum cognitionem, tum ad veræ sanctitatis studia incitabat. Sed diuina gratia, quæ membris puerillibus iam maturè ætatis animum indiderat, egregiam quādam discendi industriam illi contulisse uidebatur. Cernēs autem presbyter ille, cum ætatis incremento simul in puero etiam religionis & pietatis crescere desideriū, animumquè capessendæ doctrinæ magis magisque fieri idoneum & opportunum, intra se lætabatur, bonæ spei permotus indiciis, sperans talem eum quandoquè fore, per quem multorum posset salus promoueri: quod quidem non multò post re ipsa comprobatum est.

Adhibetur literis.

Porrò simul atque ad eam peruenit ætatem, qua iam posset sapere, ubi uocem Saluatoris Christi & corporis & cordis auribus accepit, nihil à parentibus admonitus, sed diuina intus gratia instigatus, omnibus suis renunciauit rebus & facultatibus, ut in illa beatè uiuentium terra portionē posset obtinere hæreditatis nunquàm amittēdæ. Neque deinde ad mundanos uoluit redire strepitus, sciens dictum esse à Domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei: sed doctrinæ sacræ uerborumque cœlestium pabula ardenti desiderio hauriens, illorum iugi meditatione adolescentis

Matt. 19.

Luc. 9

ætatis

ætatis annos castis moribus ornabat. Eodem tempore diuini amoris flammis incensus, captandæ solitudinis magno feruebat desiderio: sed ad tēpus animi propositum celans, cum adhuc in Carnotensi urbe degeret, ad præsbyterij gradū DEI benignitate promotus est: nec multum intercessit temporis, cū à fratribus, apud quos uersabatur, & cum quibus pariter ad cælestia anhelabat, rei familiaris dispensator est institutus. Quo in officio cunctam substantiam, omnemque penum solicitus curabat, summaque prudētia & moderatione paternoque affectu cunctis fratribus ita subministrabat res necessarias, ut nec quicquā ex illis subtraheret, nec cuiquam prodigum se præberet. Erat iam longa spiritalium exercitiorum eruditione firmatus, & in sacerdotio suo ita studuit se gerere, ut dignum Deo ministerium exhiberet: apostolico quoque doctus exemplo, ad primæ Ecclesiæ formam se cōponere nitebatur, de qua scriptum est: Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Deinde uerò aliquot iam elapsis annis ab eo tempore quo hoc ei fuerat munus delatum, cordis sui desiderium tandiu celatum, Domino authore & cooperatore in opus contulit. Intempestæ enim noctis captans silentia, cunctisque alto pressis sopore, scipionē appræhēdens, posthabito rerum temporalium curandarū officio, ad optatam se eremum contulit. Non defuissent illi, si priori in loco hærere uoluisset, quibus se posset oblectare, sibique indulgere: sed sancto quodam impatientis erga Deum amoris zelo permotus, mundum spreuit cum uniuersis oblectamentis & uoluptatibus eius, fortiterq; calcatis fluctibus illius, ab hominum se frequentia subduxit, ut angelico posset frui consortio per sublimem rerum cælestium contéplationem: quemadmodum Elias quondam propheta in illa deserti spelunca degens, cum Dominū trāseuntem uidisset, sensissetque spiritu grandi subuerti montes & petras conteri, & post spiritum commotionem, atque post commotionem ignem, nec tamen in his omnibus Dominum esse didicisset: tandem in sibilo auræ tenuis, id est subtili contemplatione supra se eleuatus, raptim illum sentire potuit.

Fit presbyter. *Act. 4.* *Eremū petit.* *3. Reg. 19.*

Locus autē, in quem se uir sanctus recepit desiderio uiuendi & uacandi soli Deo, procul ab urbe fuit in abditissima solitudine syluæ illius, quæ Pacticus appellatur. Ibi tota animi intentione & ab ipsis intimis cordis medullis Domino familiarius inhærebat. Construxit autem eodem in loco ex frondibus tuguriolum, & cum nocte quadam diuinis hymnis & sanctæ meditationi insisteret, à latronibus diu laboriosissimè quæsitus est spe prædæ, quod putarent eū apud se habere aliquām auri copiam: & tandem post longus totius noctis errores, manè ab illis conspectus & inuentus est: nimioq; timore eos corripiente, sic ab eis compellatus est, cum ad eius pedes corruissent: Parce nobis, uir Dei, parce: facinus nostrū agnoscimus, ueniamq; præcamur. At ille obstupefactus, Quid est, inquit, fratres, quid est, quòd à me petitis? aut quæ uos ratio ad nos usque accedere compulit? Tum illi, quid contra illum cogitassent, quidve moliti essent, ei confessi sunt. Quibus uir sanctus ita respondit, Et ego machinationes uestras, filij, non ignorabam. Misereatur uestri clemens & benignus Deus. Abscedite hinc cum bona pace, & tandem à uestris flagitijs animum reuocate. Facessant cædes & latrocinia, manus à rapinis ferientur, ut quandoquè possitis diuinam experiri misericordiam. Mihi quidem nihil nummorū est, sed diuitiæ meæ, Christus est. His illi beati uiri sermonibus ad meliora prouocati, ab illo recesseunt, & uix post triduū ad sua domicilia sunt reuersi. Cœpit aūt sancti uiri iam nomen celebrari, & ad eū frequentes confluxere, qui eius exemplis & institutionibus cuperent renouari secundū animum & hominem interiorem, & spiritu mentis suæ, sicut dicit Apostolus, & induere nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. Itaque breui tempore instar monasterij cœperunt in illa uasta solitudine habitacula construere, ubi sanè etiam multa uiri sancti miracula coruscarūt. Multi.n. ad eius pces ab ægritudinibus corporum se sensere liberatos, multi etiam interioris hominis, quòd longè præstantius est, sanitati sunt restituti, qui ad Dei castra se cōferentes, didicerunt contra antiqui hostis tela ignita scutum fidei obijcere, & eius insidijs fortiter reluctari.

Latronum errores *Multi ad eum confluunt.* *Eph. 4.*

Quodam die claudus illi oblatus est in ipsis monasterij foribus, idque ab illius ægri parente, qui ad eius genua se dēmittens, cum lachrymis dicebat, Homo Dei, miserere mei, & huic puero tuis precibus redde pristinam sanitatem, aut certè donec erit in uiuis, tuo sumptu hic illi uictus quotidianus ex officio misericordiæ subministretur. Ait autē ad illum uir Dei, Vndè mihi hæc uirtus, ut tuo possim filio salutem restituere? Creatoris hoc opus est, non creaturæ. Interim uerò potens est Deus, nec difficile illi est præstare fidei tuæ hoc quòd petis. Sustine parumper, & unà cum filio tuo accipe benedictionem, ac deindè recipere te licebit ad locum, unde huc uenisti. Itaque sancto uiro Missæ sacrificium offerente, sub ipso sacrificio pro pueri salute Dominum obsecrāte, solenni peracta prece, fragmento panis benedicti (sic enim loquitur historiæ huius autor) & patrem refecit, & puerum debilem curauit, simulque ambos ad propria dimisit.

Claudum sanat.

Agebat quandoquè sacerdos uenerabilis cum monachis suis de sylua succidenda, ut posset aliquam efficere planitiem, capiendis seminibus aptam. Casu uerò accidit, ut ostiarius clauem perderet oratorij. Abijt ergo uir Dei, ministro illius illum comitante, ad oratorium, ut ibi preces Domino offerret, & cum non inueniret clauem, ante fores se prostrauit, & orationi aliquandiu incubuit. Mox illi ultro patēt ostia, ingressusque oratorium, preces suas absoluit. Vt autem ab oratione surrexit, ministro præcepit, ne quiquam in illius uita id quòd uiderat, indicaret, secutus exemplum Dei ac Domini sui, qui sua uirtute sanitate donatis proibuit, nè beneficij accepti authorē alicui proderent.

Mat. 8

Per idem tempus in monasterio uiri Dei quiddam non absimile accidit. Cum enim post frugum sectionem, manipuli in horrea condendi essent, necessitate compulsi monachi, ex uiminibus confectæ machinæ segetes, quas messuerant, imposuere, ignemque adhibuere, qui paulatim uires capiens, omnibus in res alias intentis, nec quicquam de igne solicitis, subito & fruges & domum peruasit. Cernens isthuc uir Dei, totum se & animo & corpore contra ignis uim & impetum opponit, editoque signo crucis, fusis ad Dominum precibus, omnem nocendi uim ab igni extorsit, eumque iam sæuientem atque grassantē, haud secus atquè imber largissimus extinxit. Porrò nocte proxima cum ante tempus ad orationē surrexisset, inter ipsas sacras uigilias inuidus satan uirum sanctū infestare cœpit, & quia ab illa luce sempiterna miser in æternas tenebras corruit, ter lampadis lumen tanquàm lucis inimicus extinxit. Sed sensit militē Christi suis machinis & insidijs superari non posse. Nam quoties ille malignus lucem extinxit, non intermisit uir Dei officium suum, immò uerò Dominū obnixè deprecans, per ueram atque sempiternam lucē, quæ Christus est, lampadem extinctam rursus accendit. Animaduertimus hinc, quàm eximia fide noster hic confessor

Signū crucis opponit flāmis.

confessor fuerit, cuius hodiè natalitia deuotis mentibus excipimus: quippè cui diuinitus id collatũ fit, ut quemadmodum sancti plerique per fidem uicerũt regna, ita & ipse per fidei firmitatem creaturis imperaret. Sic enim Dominus uirtutũ suos consueuit glorificare sanctos, qui ei toto corde famulantur, ut ipsius uirtute freti, de illo possint gloriosissimè triũpharе, qui olim in illis beatis sedibus facilè primam obtinuit, & præterea etiam pro uoto exercere dominiũ uel imperium in creaturas. Ità nimirum Launomarus, pater uenerabilis, modo flammarum extinxit globus, modò extinctam crebrò lampadem rursum accendit: atque hunc in modum utrobiquè ille spiritus tenebrarum pudefactus est, & uir beatus, qui iam uita & conuersatione erat eximius, etiam signorum potentia ostẽsus est uenerabilis & admirãdus. Quod ut possit etiam constare euidentius, aliud referam, quòd posteriori tempore ab illo gestum est.

Heb. 11.

Vir quidam, Sicaptus nomine, genere nobilis, prædiorum ampla possessione ualde locuples, dæmone infestante miserè exagitabatur, adeo ut si uel telum, uel fustem posset appræhendere, mox uel in seipsum, uel in alios quoscunque obuios impetũ faceret. Cũque diu hoc furore & uecordia fuisset debacchatus, & satanæ furijs atrocissimè agitatus, serui illum constrictum uinculis, ceruici etiam & collo iniectis catenis, ad uiri Dei præsentiam frementem & uociferantem illum perducunt. Viso autem Dei homine, confestim furere & fremere cœpit, stridereque dentibus & ore atque uultu pallescere. Cernens hoc uir Dei, & antiqui serpentis machinamenta animaduertens, ingemuit, statimque ad usitata sanctæ orationis præsidia confugit.

Expletis autem precibus, miserum hominem consignans, totum olei unctione perfudit, manusque illi imponens, malignum dæmonem abscedere coegit: aitque ad uiros, qui eum adduxerant: Tollite ab illo pondera catenarum, & liberũ abire sinite. põt enim Deus, cuius figmentum est & plasma, excludere ab illo satanam, miseramque animam ex sæuissimi carnificis potestate liberare, uosque his leuare molestijs. Ilicò sanus factus, sana mente horridos uultus & dẽtium fremitus ad placidam mansuetudinem composuit: & quasi à graui mortis excitatus somno, dixit ad suos: Quid me hisce uexatis uinculis? soluite me, & abite ad ædes uestras. Ego uerò aliquantisper hic hærebo apud hominem Dei, qui me curauit. Soluerunt igitur illum, domum abierunt. Beatus autem Launomarus retinuit eum apud se, & hortabatur ut ieiunijs & orationibus daret operam. Libenter ille sancti patris admonitioni paruit, ac deinde post dies aliquod sospes & incolumis se recepit ad suos. Eiusmodi autem pietatis officia non solum hominibus ille tribuit, sed etiam feris ac brutis animantibus.

Dæmonia cũ oleo perfusum sanat.

Ambulabat quandoquè in solitudine iuxta monasterium suum, & secum nescio quid de scripturis ruminans, in occursum suum properantem conspicatus est ceruam, luporum infestam rabiem pennigero uolatu effugere cupientem. Vt uidit autem lupos illos, misertus ceruæ, exclamauit: Cessate immanes & cruentæ bestiæ ab infestatione animantis huius, & ad deserta loca discedite. addiditque: En pessimum & crudele beluarum genus lupos istos, qui semper diripiẽdo & deuorãdo inhiant pecori, nec unquàm desinunt suam ingluuiem alienis explere carnibus, expressamque gerunt similitudinem illius lupi rapacissimi, quotidiè circumeuntis & quærentis, quos de Christi Ecclesia abstrahat, perdat & deuoret. Ad has uiri Dei uoces ilicò substiterunt lupi missaque ceruæ infestatione, in suas latebras aufugerũt. Cerua autem illud, quo uenerat, iter repetere reformidans, liberatorem suum comitata est, præcessitque illum in oratorium: cumque eam uir sanctus blandè palpasset manu sua, post duas ferè horas dimisit eam in solitudinem.

1. Pe. 5

Alio tempore quidam Laudocramnus, stirpis nobilitate clarus, grauissima paralysis molestia adeo uexabatur, ut membra omnia uigore destituta, suum nollent officium facere. Itaque seruulorum manibus in lecticam impositus, ad hominem Dei perlatus est. Iacebat miser homo iam toto penè corpore præmortuus, nisi quòd solo pectore spiritum haurire uidebatur. Eum uir sanctus cruce consignat, & sacro perungit oleo. Vt autem illum manu sua attigit, repentè, sicut uir ille sub testificatione referre solebat, tanto tãque acri algore à summo uertice usque ad ima pedũ correptus est, ut ipse apud se miraretur, quid sibi accideret. Subito enim horrore totus cõcussus, nihil nisi præsentem mortem cogitabat, maximè cum uitalis calor omnis propè in illo extinctus esset. Deinde uerò sensim calescentibus membris, celeriter paralysis profligata, salus ægro instaurata est, multosque postea superuixit annos. Denique cellæ illi, quam Carbonariam uocant, præfectus fuit, & ipse hoc miraculum diuulgauit.

Cruce & sacro oleo pellit paralysim.

Post annos aliquot, fama uirtutũ eius longè lateque iam increbrescente, uir sanctus humanas laudes & fauores refugiens, cupiensquè nesciri & latere homines, illa relicta cellula, cum socis suis ad alium cõmigrauit locum, quem iam olim alii construxerant & incoluerant, & nunc planè incultes, sentibusque & uirgultis uastisque arborum frondibus obrutus uisebatur. Id temporis in ea prouincia uir erat illustris opulentus & latissimorum fundorum dominus, nomine Ragnosointhus. Is ut conspexit Christi militẽ in eo, quem diximus, incondito & horrido loco aliquid moliri uelle, quod futuris temporibus aliis quoque utilitatem esset allaturum, explorata eius sanctitate, & indefesso in diuinis rebus studio ac labore, cœpit uenerari illũ & toto desiderio cõplecti, accensusque flamma amoris illius, quem in Dei homine comperit & arctius amplectebatur, locum hunc illi donauit, iusque suum omne in illum eiusque pastores trãstulit, ut perpetuis temporibus illum occuparent, certis undiquaquè descriptis accurate limitibus, quemadmodum, si quis id nosse uelit, ex scriniis huius sancti cœnobii abunde doceri potest. Cœpit igitur eo in loco uir Dei ad laborẽ se accingere, Deoque iuuante illum repurgare, *Turbionis pristino permanente uocabulo, statuit ibi oratorium, instarque cœnobii cellulas ædificauit, in ijs cum suis habitans. Factum hoc est anno secundo Chilperici regis, qui fuit filius Clotarij supradicti.

** Corbionis. Construit monasteriũ.*

Die quadam monachi uenerandi patris uetustam quercum amputarunt, cessuram in structuram oratorij: Vbi autem hora cibi capiendi aduenit, uir Domini illos iussit abscedere: ipse uerò cum suo ministro in opere permansit. Erat arbor illa loco importuno sita, ut à fratribus neq; securi, neque dolabris aptari posset ad usum ædificij. Itaque seruus Dei ad solitum præsidium recurrens, precibusque pulsans Dominum, illius uirtute & ope fretus, arborem immensæ molis & roboris, quò illi collibitum fuit, transposuit. Ita ubi ab hominibus non suppetebat adiutoriũ, non deerat fideli seruo manus auxiliatrix præpotentis Dei. Fertur autem ea arbor tantæ fuisse uastitatis, ut uix quadraginta uiri illi deportandæ sufficerent. Præcipit autem uir sanctus ministro suo, ut uenientibus fratribus diceret, à prætereũtibus allatam fuisse opẽ. In cunctis enim operibus suis ualde id studebat, ut hominum fugeret notitiam & spiritum uanitatis atque

Immanem quercũ precib' trãsfert.

atque iactantiæ, admonebatque ut omnis laus uni Deo transcriberetur, cuius etiam reuerà totum esset, quicquid fecisset boni. Atq; idcircò iure tu Domine Deus fideli seruo tuo requiem contulisti, in cælis repositam diligentibus te, qui ex uirtute signorum nihil tribuit sibi, sed semper te admirabilem, te omnis gratiæ fontem & authorem prædicauit.

Fuit post hæc uir quidam nobilis, Ermoaldus nomine, qui iam ad extrema perductus, mortis angoribus premebatur. Misit igitur ad uirũ Dei solidos quadraginta, obnixè rogans ut ipsi iam in supremo constituto spiritu uelit benignus opitulari, & suis apud Deum precibus efficere, ut spes obtinendæ sanitatis ipsi præstetur. Illam pecuniam uir sanctus prorsus recipere noluit: attamen urgente latore, tandem accepit illam quidem, sed ingressus in oratoriũ, fudit preces ad Deũ, ut accepta foret in conspectu illius oblatio hominis: imponensque altari pecuniam, & multo studio singulos appendens solidos & manu reuersans, crebroque flectens genua & orãs Dominũ, ad extremum non nisi unum ex omnibus sibi retinuit solidum, quem per spiritum cognouit nõ rapina, sed iure partum esse. Reliquos autẽ restituens illi, qui eos attulerat, ait: Hæc pecunia per iniquitatem conflata est, nec potest mutare sententiam Dei, nec uitæ spatia producere, nec peccatorum ueniam impetrare. scriptum est enim: Victimæ impiorum abominabiles Domino: uota iustorum placabilia. Hinc est illa prophetæ exprobratio: Sacrificate de fermento laudem. De fermento quippè laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Tu ergo frater celeriter anũtia domino tuo, ut pro animæ suæ salute sit solicitus, iniusteque alijs ablata restituat, noueritque hoc modo uitam se amissurum temporariam. Nos uerò, Christo propitio, bonis omnibus abũdamus, nec quidquã nobis in Christum firmiter credẽtibus poterit deesse. Dominus te cũ sit, fili: uade in pace. Ille his auditis, abijt ad dominum suum: quem tum quidem adhuc uiuentem reperit, sed idem tamen, inualescente morbo, excessit è uiuis.

Pecunia male partam respuit.

Pro. 15

Amos 4.

Venerunt aliquando fures ad sancti patris cellam, ingressique nocte, quæ semper id genus maleficis hominibus amica est, bouem à præsepio abduxerunt. Id ubi ad monachorum notitiam maturè perlatum est, ad sanctum uirum querelas detulerunt. Ille uerò timens, nè ab accepto temporali incommodo animi eorum à suo statu nonnihil dimouerentur, & quadã impatientia perturbarẽtur, ait ad illos: Patiẽtes estote, fratres, & propter iacturam rei caducæ, nolite Dei in uobis similitudinem corrumpere. Memores estote illius beati Iob, qui cum res & facultates omnes repentè perdidisset, filijs quoquè omnibus uno momẽto orbatus, atque insuper sæuissimo uulnere percussus esset, ita de illo scriptura loquitur: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est: sed potius ait: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Dño placuit, ita factum est. sit nomen Domini benedictum. Neque igitur res prosperæ, si adsit copia eorum quæ ad uitam degendã sunt necessaria, nos debent animis extollere, nec dispendia terrena perturbare uel deijcere, ut possimus ad eius quandam accedere similitudinẽ, de quo psalmographus dicit, Sicut tenebræ eius. Iterim uerò fures illi, qui bouem tulerant, magno labore tota illa nocte & sequenti die se miserè confecere, nusquam ualentes inuenire uiã, per quam extra illam solitudinẽ se proriperent. Altera iam nox aderat; & immodica fatigatione exhausti, post tot exantlatos labores cernunt se illum in locum redactos, undè bouem abstulerunt, cumque monachorum psallentium audirent uoces, uersi in stuporem, Quid, inquiunt, accidit nobis? En in eo iam consistimus loco, unde hoc animal abegimus. Itaque sua se spe frustratos conatumque improbum malè sibi cedere conspicati, statuunt secũ restituere ablatum bouem.

Iob 1.

Psal. 138

Fures nõ possunt eius bouem abigere.

Porrò nocturnis expletis hymnis, uir sanctus pro consuetudine sua exijt, ut in circuitu lustraret Cellulam. (ita enim uocatur ab illo, qui scripsit hanc uitam) Et eccè obuios se illi præbent infausti prædones, scelusque suum & uerbis confitentur, & manibus produnt. At uir pius libenter illis culpam omnẽ condonauit, atque ad illos, Rectè facitis filij, quòd tandem post multos sudores crimen uestrum agnoscitis. Deinceps, quæso, ab huiusmodi maleficijs abstinete, & quia multos sanè tulistis labores, uenite & cibum sumite, ut possitis celerius ad uestra redire. Cauete autem, ne uel monachi uel pastores uos uideant. Postea cum illi iam abijssent, redidit fratribus bouẽ, quem solicitè perquisierant, dissimulansque se nosse quæ gesta essent, non illis indicauit rẽ totam, sed quasi pastorum negligentia bos aberrasset, dicebat se illũ errabundum præ foribus offendisse, uerum post eius felicem obitum minister eius, cuius fidei multa familiariter committebat, rei exposuit ueritatem.

Quædam nobilis materfamilias, Vulphrada nomine, in adolescentia sua morbo grauissimo, mẽbra omnia tabefaciente adeo laborabat, ut uitalis calor in solo pectusculo palpitare uideretur, atque, ut ipsa referre solebat, iam penè exanimis, non in pedes erigi. Ea igitur famulorum manibus, obtinẽdæ salutis causa, ad sanctum Dei, hominem adducta est, qui chrismate eã perungens, & signum ei crucis imprimens sanam à se dimisit. Multis ea postea annis uixit in pace, & post uenerandi patris decessum eius cellulam suis muneribus præclarè auxit & fouit. Dedit enim consentiẽte marito Cramnulpho, de prædio suo Lontuei uillam, & Britnogilum, ea mẽte ac desiderio, ut illic monachi & serui Dei collocarentur, qui laudes Domino cãtarent, quod etiam ita factum est. Habuit enim Launomarus pater in ouium Christi regimine successorem Ragnobertum, uirum modestissimum, qui ex eius collegio misit eò fratres benè idoneos, effecitq; ut supradictæ Vulphradæ eiusquè mariti uotis fieret satis, qui etiam pro suo suo erga uirum santissimum amorem uillam Togiam trãs Ligerim sitam, aliis donis suis addidere, ut per sancti uiri intercessionem possent apud Deum obtinere peccatorum ueniam & remedia sempiterna.

Cruce et chrismate curat penè mortuam.

Et quidem beatus pater, uirtutibus & gratia locuples, gregem monachorum, quos domino lucratus erat, in diuturna pace rexerat. sed ad alia iã mentis desiderio festinãs, & de sua emigratione solicitus, hortabatur eos quotidie, ut ad diuina exequendo mandata semper propiores se exhiberent, nec inertiæ & ignauiæ dediti, à cœpto cursu se finerent retardari, sed uigilarent omni tempore, ut digni haberentur fugere uenturam iram extremæ damnationis, & stare ante filium hominis. Id genus sanctis exhortationibus, inuicta animi constantia & paterna solicitudine, oues sibi creditas contra luporũ insidias cõmunire nõ destitit.

Lu. 21

Per id tempus ecclesiæ Carnotensis præsul erat Malardus, qui comperta fama uiri Dei, & eius meritis & sanctitati congratulãs, optabat eius sanctis colloquiis crebro frui. Eo nomine ab illo accersitus uir Dei, cum etiam non ignoraret propinquum esse uitæ suæ terminum, iam grandæuus ad Carnotensem urbem properauit, ubi aliquot moratus dies, febris molesta exagiratione laborare cœpit. Audiens uerò episcopus eũ graui teneri morbo, festinus uenit ad illud, animiquè sui dolorem lachrymis prodẽs, Heu me, inquit, uenerandè

randè pater & præcipuo affectu colēde, cur amicum & in fide Christi socium, inter huius mundi procellosi naufragia solum deseris? Magna mihi sanè erat ex te consolatio, ingens me obtinuit amor tui, à quo me leuatum iri sperabam inter curarum & solicitudinum irruentes fluctus ac tempestates, cuius iucundis suauibus colloquiis me sentiebam ad cælestia appetenda incitari & instaurari. Cui uir sanctus ità respondit, Cessa à lachrymis, pater beatissime. hæc est rerum cōditio humanarum. hanc uitæ metam prætergredi nemo potest.

Ego quidem lætissimo animo ineffabilem Dei mei misericordiam appello, ut ianuam pietatis suæ mihi uelit patefacere, meamque spem & expectationem certa promissionum suarum remuneratione solari. *Psa. 83* Quā sunt enim dilecta tabernacula tua Domine uirtutum, rex meus & Deus meus, Coucupiscit & deficit anima mea in atria Domini, quia melior est dies una in atriis tuis super millia. *Psa. 41* Sitiuit anima mea ad Deum fortem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem tuam Domine, spes & fortitudo mea, uita & salus mea? Quòd si uerò etiam optio mihi detur, liceat que hic adhuc permanere, scias reuerende pater, amarum esse hic uiuere, huiusque regionis clades & excidia uidere, ciuium neces & cruciatus cernere, sacrorū locorum ab hostibus impendentes prophanationes intueri. *Predicit futuras clades* Atque hæc quidem omnia huic loco euentura sunt, & sola uexatio hostilisque uastitas intellectū dabit auditui. Nam propter immania hominum facinora, Deo permittente, crudeles domino patient.

Satius igitur est iam Domino reddere spiritum, quam propinquam uidere uastationem & populationem prouinciæ huius. Est autē certe dulcis illa mors, per quam ad immortalem gloriam nos peruenturos speramus. Tu uero, homo Dei ne timeas, non enim uisurus es mala, quæ Dominus in terræ huius habitatores immissurus est. Antè enim, quàm, urbs hæc hostiū obsidione prematur, tu militiæ tuæ cursum feliciter absolues, & ad patres tuos adiūgeris. Qui autem manserint superstites, totam hanc ciuitatem & loca adiacentia uastari uidebunt. En egregium Christi confessorem, qui diuina plenus gratia, quo spiritu homini, argentum offerenti, indicauit illud malèpartum, ipsumquè moriturum, eodem hostiles incursiones postea futuras, longè ante & præuidit & prænunciauit. Spiritus enim Christi sicut illi rei præteritæ notionē ità etiam imminentium è longinquo calamitatū præ notionem contulit. Postquàm igitur Episcopo hæc locutus est, illeque abiisset, uir sanctus obitum suum, in Dei misericordia confidens, intrepidus expectabat; cūquè incrementis quotidianis aucta febris eius uires contereret, in eadem urbe iam senex & plenus dierū uita functus est, eiusque spiritus ad cœnam nuptiarū agni uocatus, recumbit cum abraham, Isaac, Iacob in in regno cęlorum. *Obitus sancti uiri.* Bonum enim certamen, Christi miles inuicte, certasti, Christum semper portasti in corde & corpore tuo: iam frueris corona iustitiæ & gloria sempiterna. O te uerè beatum Christi confessorem: cui ad patriam felicissime reuertenti cum palma uictoriæ, lætissimi angelorum chori occurrunt. Dominus tecū erat, itaque securus hinc excessisti, & usque ad solium beatæ & indeficientis uisionis peuetrasti. Illinc nos perpetuis foue & adiuua patrociniis, ut in hoc ouili, quod exemplis optimis illustrasti, & uirtutibus luculenter ornasti, sit iugis pax, optata peccatorum remissio, & Christianæ pietatis atque religionis perrenis cultus & exercitatio, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per infinita secula seculorū. Amen.

Aliquanto post etiam urbis eius episcopus uiam uniuersæ carnis ingressus est. Tum uero, ut erat prædictum à sancto uiro, regionis populatio secuta est: cumquè barbari obsiderent urbem, per occultos meatus aquam ad se ciues adducebant. Id ubi sensit hostis eam alio auertit. Itaque aquæ penuria adacti, ultro se dedidere, hostili gladio prædæ futuri. Obijt sanctus Launomarus 14. Calend. Februarij, & conditus est in basilica S. Martini, ubi etiā S. Labinus eiusdem urbis antistes humatus est.

DE SANCTO VVOLSTANO, Vuigorniensi Episcopo & Confessore. cuius uitam scripsit Brauonius quidam monachus Vuigorniēsis: quanquàm igno ro utrum hæc sit, uel eius uitæ potius, quædam epitome.

AMabilis Deo Vuolstanus in prouincia Vuareuuicensi oriundus, & in monasterio de Burgo literis & officijs ecclesiasticis instructus, Missam morose cantabat, aliasque orationes adijciens, solis fidelium oblationibus contentus erat. *19. Ianuar.* Hic uirgo existens, superflui potus sēper expers, esui carnium indulsit: quibus tamen spernendis occasio talis fuit. Die quadam cum ad placitū quoddam exiturus, Missa celebrata cibum sumere statuit, apposita igni auca, nidor adustæ carnis nares celebrantis oppleuit: odor mentem auocauit. Sed cum diu reluctans, cogitationem auertere non posset, iuramentum ad sacramenta, quæ tractabat, fecit, nullo se amplius pacto id genus cibi comesturum. *Renunciate suū carnium* Completa uerò Missa, ieiunus ad negocium discessit. Seculo tandem relicto, in monasterio Vuigorniensi, in quo pater suus seruierat, monachus effectus, per omnia penè loci officia gradiens, ad Prioratum ascendit. *Fit monachus* Ieiunijs, uigilijs & orationibus iugiter indulsit, super scānum in ecclesia, libro, in quo orabat, capiti supposito, dormire consueuit. Nocte autem quadam ante altare in ecclesia orans, dæmonem ad luctam eum importune prouocantem, quamuis passione fatigatus, illum ter complectens prostrauit. Apparuit autem illi in forma seruientis cuiusdam de curia, quem postmodum quoties Vuolstanus uideret, expalluit, ad cætera semper timorem uacuus. Affirmabat enim se nescire, quid esset timor. Pro fractura pontis equum nūquàm descendit, quin etiam in summitate fabricarum angustarum securus incederet. Cum matrona quædam pulcherrima, nobliis ac diues, in concupiscentiam eius insano amore ac illicito decepta, intantum uexaretur ut tentationi resistere non ualeret, desiderium suum ei aperit, suspirādo rogat & orat, ut cubile suum, paululum rigore postposito, ingredi dignaretur. *Contēnit mulierem nobilē adsce lus inuitātē.* Ille uero uocem funestam ulterius non ferens, sermone loquētis interrupto, & facto fronti crucis signaculo, dixit: Fuge fomes lasciuiæ, mortis filia, uas satanæ: alapamque mulierculæ tanto nisu impegit, quòd crepitus illius palmæ circunquaque auditus fuit. Sicque alter Ioseph muliebrem lasciuiam animo respuens, manu cōpescebat. Solebat autem sedula deuotione omni Dominica populo uerbum Dei prædicare, quem frater quidam increpans, solius asseruit esse pontificis prædicare, monacho silentium & claustrum competere. Cui sanctus respondit, Verbum Dei non est alligatum, nihilque Deo gratius, quàm Christum annunciare, populumquè ab errore uiæ suæ reuocare, ideoquè se non omissurum. *2. Tim.* Nocte sequente frater ille

ille ad tribunal ignoti iudicis in uisione ductus, & cur seruum suum obiurgasset, redargutus, in pauimētū iussus est sterni & cædi. Lachrymæ uerò in maxillis, & liuores euidēter in scapulis euigilantis apparuerunt. Cuius calamitate motus uir Dei, benedictionē ei dedit, & statim sanitas ei rediit, omneque doloris uestigium conquieuit. Cum quidam de cāpanili præceps rueret, Vuolstanus eminus stans & intuens, condoluit, & signum crucis opposuit: casusq; ruentis corpus non solum non attriuit, sed nec animum frigente sanguine, ut solet, hebetauit. Surrexit incolumis, suæ temeritati imputans, quod cecidit: & Vuolstani sanctitati, quod euasit. Tribus in hebdomada diebus omnis cibi abstinens perpetuo linguam cohibuit silentio: reliquis tribus porros uel caules elixos & panem hordeaceum comedebat. Cumque electioni de se factæ ad consentiendum minimè flecti posset, à uiro Dei Vuolsino, per quadraginta annos incluso, acriter pro obstinatia correptus, diuinoque oraculo perterritus, electioni consensit. Cum autem Vuilhelmus rex literaturæ insufficientiam & Gallici sermonis imperitiam prætendēs, Vuolstanum officio priuare niteretur, conuocato concilio, iubet Lanfrancus archiepiscopus uenerabilem uirum baculum resignare cum annulo; uir autem Dei nec uultu mutatus nec animo, erexit se & uirgam pastoralem manu tenens dixit: Verè domine archiepiscope, uerè scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec huic aptus oneri, nec sufficiens labori. sciebam enim hoc, cum me clerus eligeret, cum episcopi cogerent, cum me Dominus meus ad hoc officium inuitaret. Ipse authoritate sedis Apostolicæ in meos humeros hoc onus refudit, & per hunc baculum, me episcopali gradu inuestiri præcepit. Nunc tu pastoralem uirgam exigis, quam non tradidisti: officium adimis, quod non contulisti. Et ego quidem insufficientiam meam non ignorans, & huic sanctæ synodi sententiæ cedens, resignabo quidem baculum, sed non tibi: sed potius ei, cuius eum authoritate suscepi. His dictis, accedēs ad tumulum sancti Eduardi, & stans ante sepulcrum, dixit: Tu scis domine mi, quàm inuitus hoc opus susceperim, quoties subterfugerim, quoties me, cum quæreret, absentauerim. Fateor, insipiens factus sum, sed tu me coegisti. Nam licet non deesset fratrum electio, plebis petitio, episcoporum uoluntas, gratia procerum: his tamen omnibus præponderabat tua authoritas, tua magis urgebat uoluntas. Et eccè nouus rex, noua lex, nouus pontifex, noua iura condunt, nouas sententias promulgant: te erroris arguunt, qui iussisti: me præsumptionis, qui consensi. Et tunc quidem falli potuisti, ut homo: sed nunquid modò coniunctus Deo? Non igitur illis, qui exigunt, quod non dederunt, qui cum sint homines, fallere possunt & falli, sed tibi qui dedisti, iam deductus in ipsam ueritatem, ignorantiæ uel erroris tenebras euasisti, tibi resigno baculum, tibi curam eorum, quos mihi commendasti, dimitto. Tibi securè eos committo, cuius ego merita, non ignoro. Hæc cum dixisset, eleuata paululum, manu, in lapidem, quo sanctum corpus tegebatur, baculum infixit, dicens, Accipe domine mi rex, & cui libuerit, trade illum. Et exutus pontificalibus, inter monachos ipse iam monachus simplex resedit. Admirabantur omnes, cernentes uirgam lapidi immersam, & quasi radicibus uteretur, nō moueri. Cumquè baculum tentantes, nulla ratione euellere possent, res defertur in synodum, & Gundulfus Roffensis episcopus, à Lanfranco missus est ad sepulcrum, qui cum baculum nullatenus mouere ualeret, Lanfrancus nouitate miraculi stupefactus, unà cum episcopis & rege ad tumulum properans, facta oratione, manum frustra ad eruendum baculum apposuit. Exclamat rex, orat pontifex, & ad sanctum ait: Verè iustus Dominus, & cum simplicibus graditur, & cum humilibus sermo eius. Derisa est à nobis, frater, tua sancta simplicitas, sed eduxit quasi lumen iustitiam tuam. Errauit in te iudicium nostrum, & simplicitatem tuam Deo gratā omnibus propalauit. Authoritate proinde, qua fungimur, immò diuino iudicio, quo conuincimur, curam, qua te inconsultius exuimus, iterum tibi committimus & imponimus. Ille autem impossibilitatem suam, & onus supra uires prætendens, asserit in loco sancto ministrum sanctum statuendum. Victus tandem precum instantia, coram omnibus ad sepulcrum accessit, uirgam manu tetigit, & mox manum eius secuta, acsi in molli luto fuisset impressa desilijt. Lanfrācus ergo ad pedes eius prouolutus, fatetur delictum, ueniam implorat, dicens simplicitatem eius Deo acceptam & beneplacitam, qui sapientiam huius mundi stultam facit, ut fortia confundat, & gratiā infundat humilibus. Mulierem quandam à dęmonio uexatam, per camporū deuia spiritus impetu uagātem, sua benedictione ualetudini pristinæ restituit, ac præcepit, ut non Vuolstanum, sed Deum benediceret, uirtutes amaret, pudicitiam non perderet, nè deterius ei aliquid contingeret. Mulier ergo eius monita sequens, in sanctimoniali habitu placentem Deo uitam egit. Dæmoniacus quidam, ferreis catenis post i alligatus, tanta uocum uariarum confusione locutus est, ut ex uno ore quasi exercitum loqui crederes. Viso autem pontifice, totis intremiscens membris, stridebat dentibus, patulo rictus sputa euomens, magno hiatu obstrepere cœpit. Tanto incommodo sacerdos impalluit, & expansis in cælum manibus, orauit, & infirmus statim conualuit. Leprosus quidam uisu horridus, carne maculosus, aqua lotionis manuū sancti uiri in balneo posita se lauit, & postularum continuo tumor resedit, mortiferum uirus effluxit, omnisque caro in puerilem puritatem breui refloruit, & impetigine & scabie capitis obolita, cæsaries succrescētibus capillis reformatur. Gunnildis sanctimonialis, regis Haraldi filiæ, tumor infestus oculos inuasit & moles palpebrarum uisum obducens, massa carnea oppleuit. Suscepta uerò episcopi sancti benedictione, deiectis & erectis palpebris, lucem serenam uirgo consequitur; Elfinus regi Eduardi quondam minister, ad consecrandam ecclesiam episcopum precibus aduocauit. Erat autem in cœmeterio arbor nucea, patulis frondibus vmbrosa quæ luxuriante ramorum amplitudine, luminibus officiebat ecclesiæ. Solebat autem uir ille aleis & epulis sub eadem arbore uacare, & cum iussisset eam episcopus abscindi, maluit ecclesiam non dedicari, quā arborem inde penitus deponi. Vir ergo sanctus maledictionis iaculum in arborē offensus intorsit, & illa quasi uulnerata, paulatim sterilescens, radicitus exaruit, & fructu caruit. Exacerbatus inde dn̄s, eā abscindi iussit, & dixit, Nihil Vuolstani maledictione amarius, nihil ei⁹ benedictione dulcius poterit inueniri.

Cum quidam de Anglia uersus Hyberniam nauigarent, mutata cæli clementia, flauit spiritus procellæ, inhorruit fragor uentorum, factaque est tempestas ualida. Diruptis rudentibus & malo effracto, inuocato sancti Vuolstani suffragio, quidam in eius effigie apparens, armamenta consolidat, rudentes coaptat, & ut animos reuocarent exhortans, erigerent antennas, quia tranquillitatē daturus esset Dn̄s. Et cōfestim serenitate reddita, mare tranquillum efficitur.

Vilioribus indifferenter utebatur pellibus, magis tamen agninis, frigus depellens. unde & cuidam suggerenti, ut pelles saltē catinas admitteret, ait: Crede mihi,

Nota uim crucis. *Mira eius abstinentia.* *Insigne miraculum.* *1.Cor.1* *Sanat dæmoniacā.* *Itē dæmoniacum.* *Leprosus mūdatur.*

Lectio ad mẽsam ei⁹

mihi,cantari nõ audiui. Catus Dei: sed, Agnus Dei: ideo agno volo calefieri. Legebant ad mensam eius ædificationum libri, cunctis interim summum præstantibus silentium. Quiete uerò epulis data, ut cælestem impartiret alimoniã, quibus ministrauerat corporalem, lectionem patria lingua exponebat. Cum uerò post prandium secundum morem potus porrigeretur, ipse aquam puram, solo ministro conscio, sumere consueuit. Primis quidem annis meram hauriebat aquam: confectus senio, uino uel ceruisia mixta.

Disciplina domus eius.

Disciplinam domus suæ tã in laicis quàm in clericis seuerissimè exercens, legem statuit, ut omnes tã Missæ quàm omnibus Horis interessent. Custodes ad hoc constituit, ut nullũ impunè ridere sinerent: alioqui, aut potu eo die caruit, aut palma ictum ferulæ excepit. Laicum nullum de suis quoquàm misit, cui nõ preces septies in die dicẽdas iniungeret: hoc asserẽs, ut sicut clerici septem Horas, ita laici septem orationes Deo libarent. Si quis ante eum iuraret, statim ferulæ uindicta sequebatur. Indigne ferebat, si quis coram eo aliorum uitam roderet, uel carperet mores: quoniam hoc summæ malitiæ deputabat.

Eius nocturnæ preces.

Noctibus autem post modicum somnum surgens, psalterium dicebat, nonnunquàm solus, nè aliorum quietem impediret: quandoquidẽ cum socio, quẽ cæteris uigilãtiorem depræhendit. Et cum somnolentiam cuiusdã fratris nutu nocte quadam argueret, & ille oscitabundus & inuitus resideret, cum corpus quieti daret, magna ui per uisum concussus, flagris cæsus, inconsultæ temeritatis pœnas pertulit. Dat postremò fidẽ, quòd nunquàm ulterius uirum Dei à bono opere impedire præsumeret. Missas duas ad minus quotidiè audire, & ipse tertiã cantare solebat. Ascenso equo, psalterium incipere, nec pausam, nisi ad finem facere consueuit. Eius cubicularius præsto eleemosynam deferebat, nulli egenti denegandam. Vbicunque iaceret, staret uel ambularet, semper in corde Christus. In singulis uillis suis habebat ædiculas, in quibus se à manè post Missã inclusit, donec clericus pulsatione ostij, tempus prandij uel Horarum nunciaret. Quãdo erat Vuigorniæ, Missam maiorẽ loco hebdomadarij quotidie ferè cantabat, à quo, ut dixit, officio pro episcopatu resignando uoluit absolui. Collationi monachorum interfuit, & confessione dicta, & benedictione data, ad sua redijt. Dum quadam uice monachi sui ad maiorem ecclesiam migrarent, quàm ipse construxerat, & uideret ecclesiam antiquam destrui, quam sanctus Osuualdus construxerat, lachrymas fudit. Super quo modestè redargutus, quòd potius gaudere deberet, quòd se superstite tantus honor ecclesiæ suæ accidisset, quòd multiplicatis monachis ædificia augerẽtur, dixit: Ego longè aliter intelligo, quòd nos peccatores & miseri opera sanctorum destruimus, ut nobis laudem comparemus. Non nouerat illa ætas pompatica construere, sed sub qualicunque tecto seipsos Deo immolare, subiectósque ad exemplum attrahere: Nos econtrà nitimur, ut curam animarum negligentes, cumulemus lapides.

Nota sancti uiri eximiam humilitatem.

Dum tempore quodam sanctus Vuolstanus sermonem de pace faceret, & multi ad concordiam redirent, unus inter eos nullo suasu, nec etiam episcopi rogatu, pro fratris nece homicidæ ueniam petenti indulgere uoluit. Huic in medium adducto, dixit episcopus: Beati pacifici, quoniã filij Dei uocabũtur. Constat ergo, quòd pacifici, sunt filij Dei & beati: & discordantes, sunt miseri & filij diaboli. Illi igitur, cuius es, te committo, & trado carnem tuam satanæ. Statim ille mancipium hostile effectus, dentibus stridere, spumas iare, caput rotare cœpit. A Vuolstano demum sanatus, cum pacem adhuc repudiaret, iterum & tertio arreptus est, quousque ex corde iniuriam & offensam remitteret.

Mat. 5

Ailuuinus quidã apud saltũ Maluerniæ ànachoreticè degens, desiderio Hierosolymitani itineris sæpius afflatus erat. Quod cum Vuolstano panderet, dissuadens episcopus, dixit, Desiste sodes Ailuuine, crede mihi, mirareris, si scires quæ per te Deus facturus sit. Acquiescens ille, in loco illo ad numerum tricenarium monachos congregauit, & Maluerniæ monasterium fundauit.

Quidam nomine Feuolfus dum sæpius eadem peccata episcopo pãderet, ait episcopus: Opportunitas, ut uideo, latronem facit, ideo consulo, ut monachus fias, & sic uitiorum importunitate carebis. Cũ uerò ille pro rigore ordinis hoc renueret, Vade, inquit, monachus fies, uelis nolis. Tandẽ ille senescens, & apud Malmesbiri tõsuratus, quoties dictum Vuolstani mẽti ingessit, mitius se habuit.

Dum alumni sui Nicolai caput palparet, qui iam iuuenis caluescere cœpit, ait ad eum, Puto fili, quòd citò caluus eris. Et ille, Quare pater non tenes crines meos? Cui episcopus, Crede fili, quandiu uixero, residui non deficiunt. Et factum est ita Hebdomada nãque illa, qua episcopus obijt, omnes capilli eius ita euanuerunt, ut quasi nudam cutem relinquerent.

Mors sancti pontificis.

Anno autem Domini millesimo sexagesimoseptimo, episcopatus sui tricesimoquarto, ætatis suæ octogesimo septimo, quartodecimo Calend. Februarij defunctus seculo, uiuere cœpit in Christo. Annulus autem, quẽ in consecratione acceperat, multis annis digito eius hærere non potuit, & crebrò lapsus, nunquàm amissus fuit. Quippe caro digitorũ ita exinanita fuerat, ut uix pellicula ossibus inhæreret, fertur enim sæpius ipsum dixisse; Annulum, quem sine ambitu suscepi, inseparabilem mihi in humum portabo. Post obitũ eius quidam annulum digito subtrahere inuanum tẽtauerunt. ita enim pellis plena, protuberantes articuli, neruorũ integritas restituta uidebãtur mortuo, quæ præ abstinentia, exinanita fuerant uiuo. Elapsis autem post obitum eius annis centum, dum transferretur corpus eius, & in scrinio precioso collocaretur, repertum est unà cum uestimentis pontificalibus integrum & incorruptum.

Corpus ei⁹ post annos centũ mansit incorruptum.

Inter multa uerò miracula pro famulo suo à Deo patrata mulierem quinque annis incuruatam ac inclinatam, humíque accliuem curauit, linguam pueri à nouerca abscissam reparauit, cæcos quinque illuminauit, dæmoniacos quinque sanauit, mutis quatuor loquelã reddidit, mortuos tres resuscitauit, leprosos duos mundauit, & hydropicis duobus sanitatem cõtulit. Infra triduum uice quadam trigintaquinque uarijs morbis oppressi, salutem consecuti, gratias Deo & sancto eius referebant.

Oculos iuuenis cuiusdam, ab æmulis effossos, & in campum proiectos, sanauit. Non autem illi proprios restituit, sed nouas & modicas in fossarum profunditate pupillas tanquã duas posuit prunulas, & quas uarias habuit à natura, nigras recepit ex gratia. De die autem in diem usque ad quantitatem competentem creuerunt. Testiculi eiusdem iuuenis ab eisdem æmulis à follibus suis eruti & præcisi, longiusq; proiecti, eidem sunt restituti, uulneraque omnia, diuersis corporis locis accepta, in momento sunt curata. Iuuenis iste Thomas nomine, cum pecuniam multã congregasset, quædam domina mutuò pecuniam ab eo recepit, & tãdam ad fornicandũ cum ipsa allexit. Qui tandem compunctus, cum dignè pro commisso satisfecisset, illa contemptam se dolens, & repulsam erubescens, quendam iniquum & malefactorem in maritum assumpsit, & ad supradictum opus nefarium eum instigauit.

GESTA

GESTA BEATI SEBASTIANI Clarissimi Martyris, Grauissime Conscripta, è quibus Beda & Vsuardus multa nõ uno loco descripserunt, & in sua martyrologia transtulerunt, habenturque in antiquis manuscriptis codicibus. Est autem passim nonnihil mutatus stylus; sed modeste per F. Laurentium Surium, quod alioqui stylo eleganti maxima ex parte scripta sint.

20. Ia. SEbastianus uir Christianissimus, Mediolani eruditus, ciuitate Narbonensi oriundus, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus ita charus erat in omnibus, ut principatum ei primæ cohortis traderent, & suo eum conspectui iuberent semper adstare. Erat enim uir totius prudentiæ, in sermone uerax, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in commisso fidelis, interuentu strenuus, in bonitate conspicuus, in uniuersa morum honestate præclarus. Hunc milites quasi patrem uenerabantur, hunc uniuersi, qui præerant palatio, summo amoris studio complectabãtur atque colebant. Erat enim uerus Dei cultor, & necesse erat ut quem Deus larga perfuderat gratia, is ab omnibus amaretur. Et quotidiè ille quidem sedulum Christo exhibebat officium, sed tamen dabat operam, ut id sacrilegis regibus esset incompertum: non passionis timore perterritus, nec patrimonij sui amore constrictus, sed ad hoc tantum subclamyde terreni imperij, Christi militem tegebât absconditum, ut Christianorum animos, quos inter tormenta uidebat deficere, confirmaret, & Deo redderet animas, quas diabolus conabatur auferre. Deniquè postquàm multas martyrum mentes à timore passionis eripuit, & ad capessendã coronã perpetuæ uitæ incitauit, ipse quoquè quis esset aperuit, quia lumen latere in tenebris nõ potuit.

Virtutes S. Sebastiani.

Clarissimis igitur uiris Marcelliano & Marco, duobus geminis fratribus, pro Christi nomine in uinculis constitutis, quotidie solatium exhibebat, & tam ipsis, quam etiam seruis eorum cum quibus tenti fuerãt salutaria fidei consilia ministrabat, uti fugitiua seculi blandimenta respuerent, & momentaneos corporum cruciatus non timerent. Qui cum sanissimis consolationibus acquiescerent, & uerbera carnificum constãti animo perferrent, capite damnati sunt, idque hac conditione, ut si eo temporis puncto, quo gladio feriẽdi essent, sacrificare uellent, & parentibus & coniugibus & liberis & facultatibus suis redderent. Erant.n. non solum, ut diximus, genere clarissimi uiri, sed etiã facultatibus locupletes, patre Trãquillino, matre Martia progeniti, qui illos sequebãtur cũ uxoribus eorum & filiis quos illi, utpote nepotes suos, ingẽti sane amore prosequebãtur. Vnde factũ est, ut ab Agrestio Chromatio, urbis Romæ præfecto, triginta dierũ inducias impetrarent, quo temporis spatio ageretur cum illis, ut ad sacrificandum idolis accederent.

Marcus & Marcellian⁹ ĩsignes martyres.

Accedentes itaque amici eorũ ad illos, ita eos compellare cœperunt: Vnde uobis tam dura mens, tamque ferreũ pectus, ut neque patris canicie permoueamini, & matri iã decrepitæ nouos partus dolores afferatis? Olim quidem illa partus sui dolores his consolationibus superabat, quòd uno cruciatu duos filios pareret, & geminum patri filiorum affectum funderet, at nunc insanabilis dolor, pœna incurabilis, immedicabilis cruciatus, incomparabilis parturitio est, dũ spes & gaudium eripitur, uita contemnitur, respuitur gloria, & proculcatis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur potius quàm timetur. Obsecramus uos, ò amici charissimi, tandem hisce finem date calamitatibus, & uos patres esse dulcium filiorũ uel admoniti mementote. Hæc & his similia amicis dicentibus, miseram se clamitans mater aduenit, solutisque crinibus, canos suæ senectutis ostentans, in conspectu eorum uestem, qua tegebatur pectus, scidit, & cunctis lachrymantibus, ostendebat eis, laxis iam pellibus marcidas, quas suxerant mammas, & blandimẽta, quæ illis adhuc infantibus exhibuisset multum eiulans commemorabat, ita inquiens.

Tentatio uehemẽs S. martyrũ à cognatis.

Tu mihi semper plus blãditus es fili, & tu amplius uerecundatus es. In illo imaginẽ meã peperi, in te paternos uultus effudi, tu patri utilior, iste similior. Heu me, heu me miserã, circũuallat me oĩ ex parte incõparabilis luct⁹, inaudita miseria & geminata orbitas nullis penitus calamitatibus ęquiparãda. Amitto filios ad mortẽ ultro ꝑperãtes, quos si mihi hostes auferrẽt, ꝑ medias sequerer acies bellatorũ, si iudicia uiolẽta cõcluderẽt, carcerẽ simul irrũperẽ moritura. Nouũ hoc pereũdi genus est, in quo carnifex rogat̃ ut feriat, uita optat̃ ut pereat, mors inuitat̃ ut ueniat. Nouus hic luctus est, noua miseria, in qua natorũ iuuẽtus spõte sua interit, & miserãda parẽtũ senectus cõpellit̃ ut uiuat.

A matre.

Hæc & his similia prosequente matre, infirmus pater & iam senio grauis, manibus seruulorum adducitur, qui cygnæum caput puluere consperges, huiusmodi dabat uoces ad cælum: At mortem ultro proficiscẽtibus filiis ualedicturus adueni, ut uniuersa, quæ à filiis sepulturæ meæ exhibenda paraueram, ego infelix filios sepulturus expendam. O filii mei, baculis senectutis, & geminum uiscerum meorum lumen, nati feliciter & prospere educati, excellentissimæ memoriæ & ingenii singularis, omniumque liberalium peritia literarum imbuti, quæ ista repente insania, uestra uoluntate suscepta, mortis uos fecit esse amantes, quæ sane uita præditis nunquam grata fuit nunquam ne morituris quidem sui amorem attulit, ad quoscunq; autẽ peruadere potuit, uiolenter admissa est, nec mortaliũ quisquam sua eam uoluntate excepit, Quod si hâc nudus debitor, sub auaro fœneratore positus nulla potest ratione deligere, im mo non solum non diligere, sed timere etiam illam conspicitur, qua ratione eam appetit, qui & bonis omnibus exuberat, nec ulli quicquam debet? Venite, quæso, huc iuuenes, & plorate iuuenes, sua sponte pere untes. Venite senes, & mecum meos plangite filios, quotquot uos paterna habere uiscera sentitis. Huc accedite patres, & cauete, nè similia etiam uos patiamini. Deficite plorando oculi mei, & caliginem obducite fundentes flumina lachrymarum, ne uideam cædi gladio, quos dum uirga leuis tangeret tremui, dum mœrentes leuiter uiderem, expaui. Dum hæc & eiusmodi senior pater ageret, en amborum quoque coniuges cum liberis adueniunt & eorum adspectibus offerentes infantulos, in has uoces cum multo eiulatu prorompunt. Quibus nos seruituras relinquitis? quibus coniugii nostri traditis charitatem? Qui putatis, erunt horum infantium domini? & uestrarum ædium auidissimi inuasores? qui uestræ occupatores familiæ? qui sibi diuisuri uernaculos, quos nutriuistis? Heu quam ferreo, heu quã impio crudelitatis genere parẽtes despicitis, amicos respuitis, ut, uxores abijcitis, filios abdicatis, & uosipsos carnifici ultro iugulandos exhibetis. Interea dum hæc dicuntur & fiunt, inter uxorem lachrymas & suspiria filiorum, cœperunt milites Christi mollescere, & animi dolore permoueri.

A patre.

A cõiugib⁹ & liberis.

Mollescũt animi martyrum.

Huic autẽ spectaculo, ut ãtè diximus, intererat San

ctus Sebaſtianus,uir per omnia Chriſtianiſsimus,quē
occultabat militaris habitus , & chlamydis uſus cela-
bat: cumque cerneret athletas Dei immenſo certami-
nis pondere fatigari,in medium eorum ſe inferens,ait
ò fortiſsimi milites Chriſti,ò inſtructiſsimi diuini p̄-
lii bellatores,per eximiam animi uirtutē fortiter per-
ueniſtis ad palmam , & nunc per miſera blandimenta
coronam deponitis ſempiternam? Diſcat per uos nūc
Chriſti militum fortitudo fide potius armari, quàm
ferro. Nolite uictoriarum ueſtrarum inſignia per mu-
lierum blandimenta abiicere,& ſubiectas pedibus ue
ſtris hoſtis deuicti ceruices , ad rediuiua iterū bella la
xare : cuius quamuis ſæua contra uos extiterit & per
iniqua inſtātia,ſæuior tamen efficitur ira repetita. Eri
gite igitur à terrenis affectibus glorioſum ueſtri certa
minis trophæum , & nolite illud amittere ob fletus
paruulorum. Iſti,quos plorantes attenditis , gauderēt
hodię, ſi poſſent ſcire quæ noſtis. Putant enim,quòd
hæc uita ſit ſola,quæ ubi finem acceperit,nulla uitalis
animæ, corpore deficiente,ualeat portio remanere. Si
enim ſcirent eſſe aliam uitam, ignaram mortis, triſti
tiæ neſciam,in qua regnat immortalitas, & perpetua
gaudia commorantur,profecto uobiſcum ad illam fe
ſtinarent pertingere, & hanc uitam pro nihilo putan
tes, illam appeterent,quæ in iugi exultatione perma-
net & penitus finiri non nouit: Hæc autem præſens ui
ta fugaciſsima eſt & uſqueadeò infida, ut nec ſui ama
toribus fidem ſeruare potuerit unquam, Ab ipſa enim
mundi origine in ſe fidentes fefellit , omnes ſui cupi-
dos deluſit , cunctos de ſe præſumentes irriſit , & ita
nullum omnino certum reddidit,ut omnibus probe-
tur fuiſſe mentita. Atque utinam ſolius mendacii cul
pæ eſſet obnoxia, & non per flagitia omnia ſuos coge
ret peruagari amatores. Ipſa edacitatem ſuggerit uo-
racibus,ebrietatem temulentis, naufragium pudoris
adulteris,execrabilē peruerſitatem inceſtis: Ipſa furē
inſtigat ut capiat,iracundum ut ſæuiat,mendacem ut
fallat. Ipſa inter coniuges diuortia ſeminat,inter ami
cos diſcordias, inter pacificos lites,inter iuſtos iniu-
ſtitiam,inter fratres ſcandala. Ipſa iudicibus eripit iu
ſtitiam , caſtis pudicitiam,artificibus peritiam,mori-
bus diſciplinam . Et ut immaniora,quæ ſuis amatori-
bus ingèrit, crimina memoremus,ſi fratrem aliquan
do germanus frater occidit,ſi filius necauit patrem,ſi
interēptus eſt ab amico amicus : cuius hæc inſtinctu
p̄petrata ſunt ſcelera , cuius intuitu, cuius uel ſpe uel
fiducia hæc nefanda admiſſa ſunt facinora? An nō præ
ſentis huius uitæ amare ducti, dum hęc committunt,
illamq; plus æquo diligunt,iniquo homines odio pro
ſequuntur? Cur.n. pirata iugulat nauigantem,cur la-
tro uiatorem interficit,diues opprimit pauperem, ſu
perbus humilem, & nocēs omnis quencunque poteſt
infeſtat innocentem? Certè hæc mala omnia illi deſi-
gnant,qui huic uitæ obſequi cupiunt , ſibique perſua
dent,ſe eius in amore poſſe per longa temporum ſpa
tia durare. Non ergo alterius rei cauſa fiunt ſcelera,ni
ſi ut infeliciſsimę huic carnali uitæ à carnalibus inſer
uiatur. Ipſa eſt,quæ eis crimina imperat,iubet facino
ra, ſuadet iniuſta,& poſteaquàm omni eſt crudelitate
omnique ſpurcitia ſaginata,ſeruientes ſibi tradit filiæ
ſuæ morti ſempiternæ. Ex ipſa enim , & ex eius utero
nata eſt mors æterna , quando gulæ ſuæ & libidini &
oculorū oblectamentis primi homines obſecuti ſunt:
atque ideo qui ad æternam capeſſendam uitam con-
ditierant,in hanc mortis regionem ſunt detruſi,atque
hinc porro ad inferos deuoluti,nihil ſecum abſportā
tes. Hæc ergo uita eſt,quæ uos fallit,amici chariſsimi
ut amicos ueſtros ad uitam euntes ſempiternam,iniu
ſto cōſilio reuocetis. Hæc uos inſtigat, ò parentes ſan
ctiſsimi,ut filios ueſtros proficiſcentes ad cæli comita
tum,ad honorem incorruptibilem,ad amicitias Impe
ratoris æterni , ſtultiſsimis lamentationibus retraha-
tis. Hęc eſt, quæ uos ò caſtiſsime coniuges beatorum,
ſub pietatis prætextu ad impietatem mentes martyrū
fecit impellere,& mortem pro libertate illis adferre.
Si enim conſenſiſſent perſuaſionibus ueſtris pauco q
dem tempore uobiſcum eſſe poterant,at poſtea neceſ
ſę eſſet illos à uobis ſeparari,ut non niſi inter tormen
ta perpetua mutuo uos iterum cōſpiceretis , ubi edax
flamma incredulorum animas deuorat , ubi dracones
tartarei blaſphemorum labia comedunt, ubi ſerpētes
morſibus ſuis incredulorum pectora lacerant, ubi ulu
latus,gemitus & mugitus horrendus perſonat, confu
ſusque clamor, quem uis tormentorum excitat, & in
cendii ardor intolerabilis extorquet. Hæc autem cala
mitas,quæ illic infideles excipiet, nullo unquàm ter-
mino definitur, nullo fine concluditur,ſed flammarū
atrocium combuſtione miſeri illi corroduntur , & ad
rediuiua incendia iterum qui aduſti fuerant, reparan
tur. Has igitur pœnas & hos ſinite euadere,& uoſme
tipſos ab illis eripere conamini , permittite interim
hos ad coronam pertingere ipſis præparatam . Nolite
timere,non ſeparabuntur à uobis,ſed uadunt uobis p̄
parare in cælo ſidereas manſiones,in quibus una cum
illis & cum filiis ueſtris ſempiterna felicitate perfrua
mini. Si ergo uos domus ueſtræ ex lapidibus conſtru-
ctæ delectāt,quanto magis illarum uos debet pulchri
tudo inuitare domorum,ubi ſunt triclinia auro puro
radiātia,quæ ex gemmis & margaritis habent Zetas
inſtructas. Ibi flos roſarum purpureus nunquàm mar
ceſsit,ibi nemora floribus amœna perpetua uiridita
te uernant,illic prata ridentia mellifluis ſemper ſca-
tent riuis, illic croceis gramina floribus redolent, &
albeſcentes campi odores ſpargunt ſuauiſsimos. Ibi
auras uitales nares hauriunt , lumen illic perpes um-
bræ neſcium , ibi ſerenitas ſine nubilo , & abſque no-
ctium alternis tenebris die oculi ſempiterno perfru-
untur. Nulla ibi interpolatione abrumpuntur deliciæ
nulla prorſus ſolicitudine ſecuritas interturbatur. Mu
gitus, ululatus,gemitus,lamenta,luctus procul illinc
abſunt, nihil unquam fœdum,deforme,tetrum horri
dum,ſordidum in illic degētium incurrit oculos. Pul
chritudine in amœnitate nemorum,ſplendore in iu-
cundo aere,& omni elegantia ſine intermiſsione ſua-
uiſsime oblectantur oculi, nec quicquam omnino, q̄
perturbet mentem , ingeritur auribus. Sonant ibi iu-
giter organa hymnos concrepantia , quos ad laudem
regis immortalis angeli & archāgeli concinunt. Ama
ritudo & fellea acerbitas ibi locum non habent, toni
trua nunquàm illic audita , fulgura & coruſcationes
nunquàm uiſæ. Cinnamomum illic uirgulta gignunt
& in balſamum arbuſta proficiunt. Odor inæſtimabi-
lis membra omnia mire afficit, nec eſca in fæces mu-
tatur. Sicut enim bono nuncio aures , & bono odore
nares,& grato adſpectu oculi recreantur , & eiuſmo-
di oblectatio, non poteſt ad malam ſtomachi conco-
ctionem prorumpere , ita illius uitæ beatæ refectio
melliflua , unicuíque palatum pro ſuo deſiderio affi-
ciet,moxque uotis ſuis omnibus perfruetur anima,cū
ctis illi ad ea obſequentibus,& delectationibus omni
bus paratiſsimus ſeruiet effectus. Quiſquis ergo in hac
mortali uita cōcupiſcētiis & delectationibus ſuis bel
lum indixerit,nec iis ſeſe permiſerit , illic à creatore
ſuo integras cōſequetur. Deus.n.ita creauit hominem
ut uiueret,porro iuxta delectatiōis introitū mortē po
ſuit,ut q̄bus in hac uita libet uiuere,& mortis timore
abſolui,uitā aliā inquirāt,& dū p̄ter hāc mortalē aliā
eſſe didicerint,explorent nū & illa poſsit ſenectute in
tercipi,aut morte finiri cumq; immortalē eſſe cogno
uerint,inueſtigēt itidē,utrum poſsit illa æternitas uel

Inſignis oratio S. Sebaſtiani.

Vitæ amor ſcelerum oīm incētiuū.

gaudia & felicitas celeſtis paradiſi.

uoluptatis cōtēpt⁹ q̄d preſtet

honore

honore iustos, uel iniustos pœna afficere, idq; ubi specialim didicerint, consequenter inquirant, cur à creatore diuitiæ sint collatæ, si ex ei⁹ legis præscripto sunt contemnendæ: cur item quadrupedum, & uolucrum atque repentium tanta uarietas ab illo condita sit, si gulæ renunciandum est, cur denique ille naturalem illam corporibus indiderit delectationem, quæ ad libidinem incitat, si eius usus non solum culpe reum facit sed etiam æternis tradit incendiis? Si igitur quærat, cur à creatore diuitiæ sint concessæ, si sunt contemnēdæ, itá respondemus: Diuitiæ à Deo conditæ, suos amatores hoc ferè pacto alloquuntur: Sic nos amate, ut nos à uobis nunquàm separemur, sequi uos morientes non possumus, antecedere autem uos uiuentes possumus, sed si ipsi iubeatis. Auarus fœnerator & cupidus agricola exemplo uobis sint. Ille aurum tradit homini, quod duplicatum recipiat, hic diuersa terræ semina, committit, ut, si posit fieri, quod simplum tradidit, centuplum referat. Debitor ergò creditori aurum reddet duplicatum, & terra semen centuplex. Proh nefas, potest & debitor reddere fœneratori, & terra agricolæ. Deus uerò diuitias suas, si eas à te accipiat, amplificatas & auctas restituere tibi non potest? Si roges, cur diuitias tibi dederit, si sint illi reddendæ, certè tradidit ille eas tibi, ut scias, quanta in eis requies quanta uoluptas, quantus luxus quantæque in eis possint esse deliciæ, ut his cognitis, si uerè amas diuitias tuas, ipsi eas tradas custodiendas, quas si tu illi nolis credere, aut edacitas gulæ inuadit eas, aut luxuria libidinum mater tibi eas eripit, aut sine dubio, quod nosti optimè, mors de improuiso aggrediens, itá tibi illas extorquet, ut tu illas deincèps nec habere nec uidere queas. Quæso te, si transires per medias acies barbarorum, & inuenires fortem uirum qui te semper dilexisset, qui tibi crumenam pecuniis plenam donasset diceretque tibi, Da mihi pecunias custodiendas, quas dedi tibi, quia hi barbari insidiantur, ut eas tibi auferant, quas cum abstulerint, suis te gladiis laniabunt, an non pedibus eius aduolutus, rogares ut ipse eas reciperet, nihil ambigens, quòd & ampliora quàm acciperet, sit redditurus, & te ab hostibus liberaturus? Restat nunc, ut diuitiis uestris in tuto repositis, ad delicias ueniamus, quas, qui habet aures audiendi, audiat eas dicentes sibi: Si uerè amatores nostri estis, illi nos commendate, qui nos uobis integras illibatasque in illa regione restituat, in qua uobiscum iugiter manere possimus. In hac enim uita caduca si nos uobis obsequi uolueritis, quasi hic expensæ & exaustæ, ibi uobis omninò negabimur. Dimittite nos interim seruire mortituris, quia idcircò breuiati sunt dies mortalibus ut immortalibus perpetuò famulemur: Sic enim propter electos breuiabuntur dies, ut seruitute nostra diu frui non possint iniusti. Seruimus interim festino cursu impiis, sceleratis & turpibus, at non spontè, sed propter eum qui nos subdidit, liberabimur tamē à seruitute corruptionis & reuocabimur ad libertatem gloriæ filiorum Dei.

Diuitiæ cur collata à Deo.

Voluptates respōdent.

Omnis itaque delectatio futuræ uitæ seruata, nequaquàm perditur. Neque enim repositi thesauri existimantur ab eo, qui eos absconderit in terris, interesse, sed magis tanto securius eos habere se confidit, quanto eos occultius & tutius collocarit. Sint ergò repositæ omnium deliciarum affluentiæ, ut non contingantur in hac uita quæ præterit, quia si hic in usu fuerint, in illa uita quæ nunquam præterit, amittuntur. Esto, quod uita hæc per centum tendatur annorum spatia, an non ubi extremus aduenerit dies, statim uidebitur quasi non fuisse, & tāquam hospitis, uno die apud nos manentis, uestigia reliquisse? Illa autem uita manet iugiter, perseuerat constanter: annisque labentibus iuuenescit & pullulat, & inde renouationis sumit initium, unde finis accipitur. O uere illum degenerem & omnis boni expertem, qui huius tam formosæ uitæ amore non capitur, qui timet hanc perituram perdere & illam accipere, quæ perire penitus non nouit, in qua deliciæ, delectationes, diuitiæ & gaudia sic semper inchoant, ut terminum ignorent, sic principium capiūt ut finiri prorsus non queant. Nam qui huius tam præclaræ uitæ amator esse noluerit, non solum hanc mortalem perdit, & illam sempiternam non inuenit, uerum etiam, ut dixi, à morte perpetua capitur & tenetur, in qua est iugis flamma, perseuerans tribulatio & pœna indeficiens: in qua atroces spiritus commorantur, quorum brachia, capita draconum sunt, quorum oculi igneas ex se sagittas iaculantur, quorum dentes sicut elephantis prominent, & stimulant ad tormentum uelut caudæ scorpionum quorum uoces ceu leonum fremitus sonant, quorum adspectus tremorem incutit, pariter & dolorem & mortem. Atque utinam mors posset in his angustiis constitutis occurrere, sed quod est acerbius, ad hoc uiuitur, ut cruciatibus subdantur, ad hoc redintegrantur, ut exesa serpentū morsibus membra iteratis subinde & iterum reparatis morsibus dilacerentur. Hæc est omnis causa certaminis, quæ pœnas martyrii quantumuis atroces, æquo docet animo tolerari debere. Nolite ergo, ò amici, ò parentes, & ò coniuges uenerandæ sanctorum, nolite à uita ad mortem, quos diligitis, reuocare, à gaudio ad luctū deducere, à lumine ad tenebras trahere, & ab æterna requie ad pœnas sempiternas accersire. Hoc estenim cum diabolo quasi piscibus hamum tendere, & illicere ad exiguam hauriendam suauitatem, in qua intus lateat dirus cruciatus uiscerum, & mors interiorum tormentis extorta. Est hoc plane æternarum compensationi deliciarum fugitiua gaudia anteponere & pro paruo risu æterna lamenta adscriscere. At hoc profectò etiam in gladiatoribus, qui se ultro neci offerunt, nemo est qui non damnet, qui unius anni uoluptates attendunt, nec considerant quis fructus ex illis deliciis oriatur. Postea enim cruciantur ictibus gladiorū & alterna cæde intima uiscera, scisso uentris tegmine in conspectum proferunt populorum, ut pinguedo, quam inconsulta sagina attulerat, diabolo uoranda offeratur. Hoc nimirum maligni dæmonis consilio, quo gladiatores isthuc faciunt, martyres Dei ad uitā æternam proficiscentes reuocantur, quando ut paucorum dierum uitam uiuant, docentur perpetuos sibi conciliare cruciatus, & mortem æternam, quæ uel maxime metuenda est, non timere. Sed fortalsis opponitur nobis, quam ob rem Christianus tormenta non metuat, & præsentis non terreatur pœna tortoris. Nimirum idcirco non frangitur metu, ideo dolores non pertimescit, quia scit se perbreuis cruciatus precio perpetuæ salutis & sanitatis gaudium emere, & per momētaneam tribulationem ad perennem felicitatem & sempiternam lætitiam peruenire. Sed si tamen omnino timendus est dolor, timendus est carnifex, timenda est noua & exquisita pœna tortoris, quæ magis metuenda, quæ horrenda & fugienda magis? ista ne, quæ hodie exardescit, & cras refrigescit, quæ sub una hora inducitur, & sub hora una excluditur, an illa potius quæ nullo fine concluditur, nullo tempore extinguitur, nulla prorsus consumitur uetustate? Nam præsens dolor aut leuis est, & potest tolerari, aut grauis est, & cito glorioso certamini adfert finem. Ille autem pœnarum dolor, & cruciatus incendii qui huius uitæ amatores manet, cum sit quouis tormentorum genere uehementior, nunquam finiendus aggreditur, & acrius subinde quam inchoauerit, sæuiat & terminus sæuiendi nullus, nullus omnino finis

Dæmonū descriptio

Christiani cur pœnas cōtēnāt

 occurrit

occurrit:sed habēs secum uniuersa suppliciorum genera, subinde renouatur ut sęuiat, augmentatur ut exurat, inflammatur ut durius excruciet. Ab hoc ergo interitu hortemur euadere quos amamus, & nosipsos ad euadendum fortiter præparemus: nec timeamus una hora ferre dolorem in corpore, qui optamus æternum gaudere cum Christo. Permittamus animas nostoras cum palma ex hoc egredi corpore, ut possimus pœnas æternas effugere, & ad possessiones sidereas, plenas delectionibus, peruenire. Lachrymas nostras mutemus in gaudium, nec quasi morituros plangamus, quos cum Christo credimus sine fine regnaturos. Cōgratulemur potius uictoribus hostiū, cōculcata eorū ceruice, cōgaudeamus martyrij prætexta indutis & cœli designatos cōsules gloriemur. En dies, in quo uincere se tyrānus existimabat, qui dū capit, captus est dū tenet, uinctus est, dū torquet, tortus est, dum insultat, irrisus est, dum iugulat, occisus est. Nunc porro in amorem martyrij etiam nostros excitemus affectus, ut illum, qui de nostra captiuitate uoluit triumphum agere, fortiter capiamus; & quasi à graui somno expergefacti, aperiamus oculos animorum, ut uidentes foueas, quas in nostri perniciem inimicus aptauerat, nos quidem auxiliante Deo euadamus, & ipso diabolo cum satellitibus suis in ipsam, quam parauerat, foueam incidente, nos cum propheta dicamus, Foderunt ante faciem meam foueam, & ipsi inciderunt in eam.

Psal. 56.

Hæc cum beatus Sebastianus, indutus chlamyde, accinctus balteo, ex suo ore proferret, subito per unā ferè horam splendore nimio, de cœlo ueniente, perfusus est & sub ipso splendore pallio candidissimo ab angelis septem clarissimis amictus, apparuitque iuuenis iuxta eum, dans ei pacem, & dicēs: Tu semper mecum eris. Hæc autem gerebantur intra domum protoscriniarij (quem primiscrinium author uocat) nomine Nicostrati, apud quem custodiebantur Marcellianus & Marcus, qui Nicostratus habebat uxorem nomine zoen, que ante annos sex nimia morbi infestatione facta erat muta, facultatem tamen audiendi & intelligendi non solum non amiserat, uerum etiam melius quam prius, obtinebat. Hæc itaque cum intellexisset omnia, quæ beatus Sebastianus dixerat, & tantū lumen circa eum uidisset, cumque omnes tremefacti, miraculi stupore tenerentur, innuebat manu omnibus, quòd magno illis probro futurum esset, si tā euidendi assertioni non crederent. Deinde genibus eius aduoluta, rogare eum cœpit quibus potuit manuum indicijs. At beatus Sebastianus uidens eam animi sententiā linguę expressione declarare nō posse, causā eius silentij percontatus, didicit sermonis copiam nimia illi ui infirmitatis ereptam. Itaque dixit, Si ego uerus Christi Iesu seruus sum, & uera sunt omnia, quæ ex ore meo hæc mulier audiuit & credidit, iubeat Dominus meus Iesus Christus, ut redeant ad eam officia labiorum, & aperiat os eius, qui aperuit os Zachariæ prophetæ Domini. Et fecit crucem in os eius. Statim ergo ad hanc uocē sancti Sebastiani exclamauit mulier uoce magna, dicens: Beatus es tu, & benedictus sermo oris tui: & beati, qui credunt per te Christo filio Dei uiui. Ego enim uidi oculis meis angelum ad te uenientem è cœlo, & librum ante oculos tuos tenentem, ex cuius lectione uniuersa sermonis tui oratio decurrebat. Benedicti ergo, qui omnibus, quę locutus es, credunt, & maledicti, qui dubitauerint uel in uno uerbo ex his hominibus, quæ audierunt, quoniam sicut aurora superueniens uniuersas noctis tenebras excludit, & omnium oculis lumen, quod nox cæca negauerat, reddit, ita lux sermonum tuorum omnem caliginem omnemque ignorantiæ meæ cæcitatem extersit & oculis rectè credentium serenum post noctis tenebras diem reddidit. A me autem non solum incredulitatis tenebras expulit, uerum etiam sermonis mei ostium, sex annis ex infirmitate clausum, patefecit.

Luc. 1. Muta loquitur.

Videns autem Nicostratus uir eius tantam Christi uirtutem in sua uxore declaratam, cœpit eius pedibus aduolui, petijtque ueniam, quòd Imperatoris & prætoris iussu sanctos Dei Marcum & Macellianū habuisset in uinculis, & auferens à manibus illorū ferreos nexus, genua eorum amplexus rogare cœpit, ut dignarentur abscedere; O quam beatus essem, si pro uestra posse salute constringi, forsitan sanguinis mei effusione ablueret, ut mortem illam pœnarum æternarum euaderem, & ad illam uitam pertingere, quā nobis Deus per os Domini mei Sebastiani manifestare dignatus est. Cumque rogaret sanctos martyres, ut abscederent, dixerunt ei, Si tu fidei gloriam, quam nūquam habueras, accepisti, quomodo nos quam semper ab infantia habuimus relinquentes, tibi passionis nostræ calicem dabimus, quem tibi nos propinare possumus, dare non possumus? Diues enim in omnibus Christus est, & larga ubertatis suæ affluētiā omnibus ad se uenientibus meliora præstat quàm rogetur. Si ergo cum essetis increduli, donatū uobis est lumen ueritatis agnoscere, quantò magis credētibus uobis omnia quæcūque poposceritis, donabūtur? Diuina enim clemētia semper parata est uotis omnibus gratis præstare, & cunctis gratiæ suæ dona eo magis multiplicicat, quo mens eorum altioris fidei susceperit normam. Fides igitur uestra à magisterio sumpsit exordium, & omnia quæ eruditio annosa uix confert, spatio unius horæ uos cœpistis. Nulla parentum memoria uos impedit credere, nullus erga teneræ ætatis filios reuocat nutritus affectus, contemnitis subito, quòd semper amastis, & quæritis quod nunquàm sciuistis. Per ignotas ingressi uias, repente peruenistis ad Christū, & animo iam intrastis cœlum, qui nullum in terra solatium quæritis. O quàm incomparabilis præconij facinus, ò quàm imitabile uirtutis exemplum. Nondum uos ad Christum sacri baptismatis unda perduxit, nondum per tyrocinij rudimenta, militaria saltem signa sumpsistis, & iam pro uero rege arma corripitis, & eius milites à uinculis ferreis soluentis, uosipsos in trepidos optatis pro occidendis morti offerre.

Nicostratus credit in Christum.

Cum hæc audirent, omnes pariter lachrymis pœnitentiam pręteritæ persuasionis ostenderent, Marcus ait: Discite parentes charissimi, & uester, ò coniuges, discat coniugalis affectus, aduersus pugnam diaboli & contra omnes carnalium desideriorum sagittas clypeum uirtutis opponere, atque inter acies tyrannici exercitus hosti non credere, dimicare, acrius gradum figere, & ad regem fortiter peruenire. Insurgant quātum uolunt, & sæuiant satellites dæmonum, & quibus uolunt pœnis corpora nostra dilanient: corpus occidere possunt, sed animam uincere non possunt pro fidei ueritate pugnantem. Gloriosiores faciunt milites uulnera, pro imperatore suscepta. Idcirco enim diabolus, tyrannidis suæ furore percitus, nunc sęuit, quod prępuidet perseuerātiæ nostræ trophæo se posse torqueri: & ideo tormenta infert, ne spes eius pereat, mortem minatur, ut terreat, uitā permittit, ut eripiat, securitatem pollicetur, ut tollat. Hæc tota belli calliditas, hoc fraudis consilium, à suplicijs corpus eripere, & uitijs animam subiugare. Nos contra contendimus hosti nō credere, corpus cōtēnere, animæ subuenire. Cur.n. fortissimi ducis milites miserrimus terga uertāt, & in eo bello deficiāt, in quo possūt esse uictores? uel qua ratione mortē timeant, qui sciūt hanc hominis

Marci præclara ad hortatio.

minis naturam esse, non pœnam? Cur iuquam mori timeant, qui credunt hanc uitam falsam esse, & ueram uitam inuenire non posse nisi eum, qui ab amore suo falsam hanc & caducam abiiciat? quæ suis amatoribus non nisi peccata imperat, suadet facinora, ingerit crimina, atque hoc unice hortatur, ut de uita æterna ne cogitent quidem, futurum Dei regnum desperent? Videamus, oro, quibus casibus subiaceat, quibus periculis seruiat ancilla: ut cum didicerimus eam nec seipsam posse regere, seruitia nostra eius dominio subtrahētes aliam cui merito seruiendum sit, inquiramus.

Fallacia uitæ hui9.

O quam multos eius amatores subito grauis ruina oppresit, fulmen percutit & incendit, perdiderunt naufragia, Charybdis uorax absorbuit, gladius iugulauit? Et hanc miseri cum dolore amittentes uitam, illam penitus inuenire non possunt. Ad illam enim uitam non pœna perducit, sed causa. Vno denique eodemq; pœnarum genere, & innocentibus salus æterna cōfertur, & delinquentibus pœna irrogatur.

Hæc & his similia cum Marcus persequeretur, cœperunt omnes, qui aderant, Deo gratias agere, fundentesque lachrymas pœnitentiam præ se ferre quod charitati Dei carnis amorem prætulissent, atque ab agone martyrii ausi fuissent animos reuocare sanctorum. Cumque omnes, qui ad decipiendos sanctos uenerāt, unanimiter crederent Christo, Nicostratus cum coniuge sua urgebat, dicens: Non capiam cibum neque potum nisi mysterium Christianę religionis mihi fuerit traditum. Cui sanctus Sebastianus dixit: Muta dignitatem tuam, & incipe magis Christi esse protoscriniarius, quàm præfecti. Audi itaque consilium meum, & omnes quos carcer inclusit, & uincula tenent atq; ergastula conficiunt, in unum redige. Quod cum feceris, antistitem sacræ legis adhibebo, ut cum omnibus, qui credere uoluerint, mysteria sancta suscipias. Si ꝑ. diabolus Christo sanctos suos auferre conatus est & conatur, quanto magis nos pietatis argumento hos, quos diabolus iniuste lucratus est, curare debemus, & suo testituere creatori? Ad quæ Nicostratus ita respondit: Quomodo iniquis & criminosis possunt sancta committi? Sebastianus ait: Saluator noster propter peccatores suam dignatus est mundo exhibere præsentiam, ostenditque mysterium, per quod peccata & crimina omnia hominibus auferantur, & uirtutes Domini conferantur. Inter initia igitur conuersionis tuæ hoc munus primum si tu Christo præstiteris, aderit tibi remunerationis eius præmium, corona martyrii, habens secum uirtutum omnium immarcescibiles flores, æternæ uitæ gaudiis profuturos. His auditis, Nicostratus protoscriniarius abiit ad Claudium Commentariensem, iussitque ut reos omnes in uinculis detentos ad domum suam adduceret, dicens: Proxima sessione omnes discutiendi sunt, & uolo, ut cum illis Christiani, qui apud me sunt, præsto sint, ne quisquam discussioni prætorię desit. Igitur cum omnes ad domū protoscriniarii perducti adstarent catenarum nexibus uincti, hoc modo eos uir Dei Sebastianus alloquitur:

Sebastiani sermo ad uinctos

Crimina diabolica si diuinis uirtutibus credent, reatus uester immunis à mortis supplicio, ad gaudia uotiua reuocatur. Egit enim per suos satellites hostis iniustus, ut animos militū Christi, ad uirtutum culmē erectos, euerteret, & in ipso perfectionis fastigio positos, in cœnum conabatur demergere inferorum. Hec de causa incoluit animus, hostium dimicatione prouocatus, ut uos, quos iam lucratus fuerat inimicus de eius captiuitate tollentes uestro creatori reddamus. Diabolus enim nec Dominus uester, nec creator, nec pater esse dinoscitur, Deus autem, & pater, & Dominus, & conditor uester esse conprobatur. Itaque si hunc relinquentes, ad illum abijstis, qui uester est atrocissimus hostis, adeo ut ad mortis æternæ pœnas uos adducere, & ad hunc letalem exitum impellere conatus sit, quantò magis ad eum redire iam debetis, qui unicum filium suum passioni & morti tradidit, ut nos ab æternis pœnis & morte liberaret? Hæc & id genus alia dicente sancto Sebastiano, illi se cum lachrymis in terram postrauerunt, & flexis genibus cœperunt cordis mugitum edere, seque peccasse & impiè egisse pœnitentiæ uocibus confiteri, atque amaras fundentes lachrymas, Christo se uelle credere magnis clamoribus personabant. Tunc beatus Sebastianus iubet eos omnes à catenarum uinculis absolui.

Deinde abiit ad sanctum Polycarpum presbyterum ubi ille persecutionis causa latitabat, & narrauit ei omnia quæ gesta erāt. Quibus auditis, sanctus Polycarpus gratias egit Deo, & unà cū eo uenit ad domum Nicostrati protoscriniarii, uidensque turbas credentium, salutauit eos cum omni gaudio, dicens: Beati uos omnes, qui audistis uocem Domini nostri Iesu Christi, dicentis: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis: & ego uos requiescere faciam. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris, iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Itaque uobis fratres nostri, quos baptismatis unda diluet & consecrando Deo omnipotenti charissimos filios faciet, hanc ob causam, quòd à proposito suo sancto reuocare conati estis beatissimos milites Christi opus erat pœnitentia, ut per ipsam ad indulgentiam uenire tis. Nunc auten quando ad tantam gloriam accessistis ut etiam ad passionem, à qua alios reuocare uoluistis, uosipsi desideretis gratis & libentibus animis properare, sciatis uos & obtinuisse ueniam, & palmam esse adepturos. Vetus hoc artificium Christi est. Nam ille, qui uas electionis eius est & quem uoluit magistrum esse gentium, non solum credentium animos à fidei ꝓposito retrahebat, sed etiam uolentes ad Christum accedere lapidibus obruebat. Atque hunc ipsum nobis Dominus Apostolum donauit, tribuitq; nobis ex Saulo Paulum, ex apostata fecit Apostolum, atque ex persecutione suæ Ecclesiæ doctorem dedit. Idemque amator passionis effectus est, qui persecutionis author extiterat, & qui in alienis afflictionibus prius gratulabatur, in suis postmodum persecutionibus gloriatus est. Qui ergo hanc in Apostolo suo uirtutem tum exercuit, ille nunc quoque uos de inferorum penetralibus & ex ipsis draconum faucibus captiuas animas uestras eripuit, uobisque a tenebris ad lucē remeantibus æternæ uitæ ianuam patefecit.

Matt. 11.

Oratio S.Polycarpi ad baptizandos.

Quia ergo dæmones omnes, qui filii tenebrarum sunt, contristantur, & omnes sancti Angeli, qui sunt lucis filii, gratulantur, accedat unusquisque & det nomen suum hodierna die usque ad uesperum præcurrente ieiunio, ut festinum baptismatis sacramentum, opportunum tempus inueniat. Iustum est enim, ut luce mortali à mundo abscedente, ad nostras mentes lux immortalis accedat, & in huius seculi cœno uolutatos, & cæcæ noctis caligine iacentes in loco tenebrarum, nos aqua sanctificationis ablutos, sanctilicet, qua mundati iam & synceritatem induti, alacres pergamus ad Christum.

Hæc & his consimilia pertexente sancto Polycarpo, omnes gauisi sunt, & unusquisque nomen suum etiam prius, quàm interrogatus esset, festinabat offerre. Cumque hæc agerentur, uenit Claudius Commentariensis ad Nicostrati domum, dixitque ei: Vehementer præfectura commota est, quod personas reorum tuæ domus custodie tradi iussisti: hac de causa suis te adspectibus iussit præfectus præsentari, eu

uideris, quale illi interrogatus sis responsum redditurus. Ingressus itaque Nicostratus ad præfectum, cum interogatus fuisset, cur eas personas, quas carceris claustra retinebāt, suæ uoluerit domus mancipari custodiæ, respondit: Amplitudinis uestræ iussu Christianorum intra domū meam custodiendas suscepit personas: quibus ut terrorem passionis incuterem, reorū illos feci sociari personis, ut si iussioni uestræ, nostræque persuasioni sua sponte consentire nolint, saltem alieno experimēto consentiant, metuantque nè similis eos pœna concludat. Libentissimè hæc audiēs perfectus, dimisit eū à se, dicens: Magno te à parentibus eorum munere affici curabo, si per te illis filij incolumes fuerint restituti. Reuertens itaque ad domū suā Nicostratus cū Claudio Cōmētariensi, cœpit ei referre oīa, quēadmodū sāctus Sebastianus cū sit amicus Imperatorū sit ēt Christianissimus, & in eruditione diuina perfectus, & ut animos Christianorum sua exhortatione corroborarit, satisque idonea persuasione docuerit uitam hanc fugitiuam & imaginariam esse, ita ut ibi teneri putatur, abscedat. Narrauit præterea, quo modo ueniens repentè lux è cœlo, perlustrarit eum, utique uxorem eius, quæ sex annis muta fuerat, loqui fecerit. Cum hæc exponeret Nicostratus Claudio, corruit ad pedes Nicostrati Claudius, dicens: Ex amissa coniuge duos filios habeo, quorum alter hydropis morbo fatigatur, alter diuersis uulneribus opprimitur: rogo te, ut illum iubeas eos uisitare. Non enim dubito, quin ille, qui potuit facere, ut post sex annos loqueretur uxor tua, efficere etiam possit, si uoluerit, ut ad filios meos sanitas redeat. His dictis, proripuit se domum, fecitquè inter manus adduci filios suos, & introducens eos in ędes, ubi erant sancti Dei, proiecit se ad pedes eorum, dicens: Nulla penitus dubitationis signa in corde meo resident, sed toto pectore credens Christum, quem uos colitis, esse uerum Deum, attuli huc duo pignora mea, nihil hæsitans, quin possint per uos à mortis periculo liberari. Dicunt ei omnes simul uiri Dei: Omnes, quos hic hodie aliqua tenet infirmitas, mox ut Christiani fuerint facti, sanabuntur. Cumque clamaret Claudius, credere se & desiderare fieri Christianū, iussit sanctus Polycarpus presbyter, ut darent uniuersi nomina sua. Primus itaque omniū dedit nomen suum Tranquillinus, pater Marcelliani & Marci. Post hunc sex amici eorum, Ariston, Crescētianus, Eutychianus, Vrbanus, Vitalis & Iustus. Et post hos Nicostratus cum fratre suo Castorio, & Claudius Commentariensis: & post hos filij Claudij, Felicissimus & Felix. Inde Martia, mater Marcelliani & Marci, & Simphorosa uxor Claudij, & Zoe Nicostrati coniunx. Post has familia omnis, quæ erat in domo Nicostrati, animæ promiscui sexus & ætatis triginta tres. Postremo uincti omnes, è carceris squalore adducti, numero sexdecim.

Nicostratus adit præfectum.

Claudius Cimentariensis credit.

Dant sua nomina baptizandi.

Igitur omnes isti, simul animæ sexagintaquatuor, à sancto Policarpo presbytero baptizati, & à sancto Sebastiano suscepti sunt. Fœminarum autem matres spiritales factæ sunt Beatrix & Lucina. Primos itaque Claudij filios, hydropicum unum & alterum uulneribus plenum, mox ut in nomine Trinitatis intinxit, ita sani de fonte leuati sunt, ut nec signum in eis alicuius morbi præteriti remanserit. Post hos autē infantulos Trāquillinus adductus est, adeo podagra & chiragra constrictus, ut uix, sicut suprà dictū est, manibus portaretur. Hunc cum exuerent indumentis, & ille intolerabili se diceret torqueri dolore, interrogauit eū Polycarpus presbyter, nū ex toto corde crederet unigenitum filium Dei, Dominū nostrum Iesum Christum, posse ipsi salutem conferre, & omnia condonare peccata. Si ita credis, Tranquilline, inquit, ore proprio edicito. Tranquillinus respōdit: Ego indulgētiā solā peccatis meis dari & desidero, & opto & credo. Cæterum si post baptismatis huius sanctificationem in doloribus permansero, non potero tamen de fide Christi ulterius dubitare. Probaui enim, & ex toto corde credens, in mēte mea consensi, quod filius Dei sit Dominus Iesus Christus, q potest & animabus & corporibus salutem tribuere, & à morte perpetua ad uitam æternam reuocare. Hæc cum dixisset uoce magna, omnes sancti præ gaudio lachrymas fuderūt, rogātes Dominum, ut fidei eius fructus ostenderetur. Sanctus igitur Polycarpus cōfessor & presbiter, mox ut eū Chrismatis liniuit unguento, interrogauit eum, si crederet in patrem & filium & spiritum sanctum. Statimque ut respōdit, Credo, resolutæ sunt manus eius, que erāt nodosæ, & genua simul, plātæque pedum eius ita sunt incolumes redditæ, ut uelut paruulus renouatis pedibus suis in fontem descenderet, clamans ac dicens, Tu es Deus unus & uerus, quem miser iste mundus ignorat. Hoc itaque ordine suo baptizato, uniuersi prout cōgruum erat, baptizati sunt, & p decem & sex dies, qui superant dilationi, quam meruerant, in Dei laudibus perdurantes, ducebant dies & noctes in hymnis & canticis, & quasi fideles milites parabant animos suos ad dimicandum pro Christi nomine, in martyrio bellaturi, ita ut & mulieribus & infantulis amor ferueret martyrij, & inuicem se ad confessionē sancti nominis contra diabolicas acies communirent.

Chrisma iā olim adhibitum in baptismo.

Diebus itaque acceptæ dilationis expletis, Agrestius Chromatius, urbis Romæ perfectus, ad se Tranquillinum, Marcelliani & Marci patrē, uenire iubet, quem cum de suorum sententia filiorum inquireret, Tranquillinus respondit, Ad referēdas beneficijs tuis gratias, nullus mei oris sermo sufficit. Nisi enim currentem sententiā frena uestri moderaminis tenuissēt, & ego filios amisissem, & me patrem filij non haberēt. Congratulātur mihi omnes, quos paternus tenet affectus, & pūgit charitatis stimulus, etiam tua, ni fallor, mihi congaudet celsitudo, quando morituris uita collata est, anxijs lætitia reddita, solicitis securitas restituta. Tunc præfectus existimans filios eius suis uelle idolis inclinare ceruices, ait, Venite ergo posterò diè ut debita numinibus thura ponant filij tui, per quæ & tu filijs serueris incolumis, & tibi illi condonētur. Audiens hæc Tranquillinus, dixit, Illustrissime uirorū, si examinis tui erga me & filios meos librā æqua uelis lance expendere, agnoscere poteris hoc Christianum uocabulum magnæ esse uirtutis. Præfectus ait, Insanis Tranquilline. Tranquillinus respondit, Hucusquè insaniam passus sum & animi & corporis, sed statim ut credidi Christo, & amici mei & corporis recepi sanitatem. Præfectus dixit, ut ego uideo, ad hoc inducias sceleratis filijs tuis dedi, ut non solum tu illos ab errore nō reduceres, sed illi te suis erroribus irretirēt. Tranquillinus respondit, Per gloriam tuam, nomen ipsum erroris discute, & uide quæ opera erroris nomine appellanda sint. Præfectus dixit, Tu dic potius, in quæ opera nomen erroris competat. Tranquillinus respondit, Primus error est, uiam uitæ relinquere, & per uiam mortis ingredi. Præfectus dixit, Et quæ est mortis uia? Tranquillinus respondit, Non tibi uidetur uia mortis esse, mortuis hominibus deitatis nomen imponere, & figuras eorum in lignis & lapidibus adorare? Præfectus ait, Ergo non sunt Dij, quos nos colimus? Tranquillinus respondit, Certe pro dijs habendi non sunt, de quibus in publicis codicibus legitur, & quàm male nati sint, & quā iniquos, crudeles, sceleratos parentes habuerint, & quàm flagitiose, iniustè, fraudulenter uixerint, & quàm denique miserabiliter mortui sint. Num ante quàm Saturnus Cretē-

Tranquillinus agit cū præfecto.

Insignis cōfutatio falsorū deorū.

sibus

ſibus imperaret, & filiorum ſuorum uocaret carnes,
Deus in cœlis non erat? An uerò Creta inſula ſuum
habuit regē,& cœli non habebant Deū?Nimium pro
fectò errant, qui putant Iouem;filium eius ciere toni-
trua, imperare fulminibus homuncionem,in quo ma
litia & libido regnabant. Quem non ille perſecutus
eſt,qui patri ſuo non pepercit aut quibus ſordibus pol
lutus non eſt, qui germanam ſororem ſuam accepit
uxorem? In foro,in plateis,in domibus & ubiuis loco
rum quotidie legitur iactare ſe ſordidiſsima Iuno, quod
Iouis & ſoror & coniunx ſit rapti quoque Ganymedis
turpiſsimus atque inceſtiſsimus honor ab ipſis Iouis
cultoribus non negatur. Non igitur errare te credis,
uir clariſsime, qui tales colis, quales Romanæ leges
pro ratione criminum iubent pœnis ſubdi, & relicto
Deo omnipotēte,qui in cælis regnat,lapidi dicis,Deus
meus es tu,& ligno dicis,Adiuua me? Præfectus dixit
Poſtea quam cœpiſtis deos blaſphemare, & a cultura
eorum recedere,diuerſis cladibus Romanus orbis op
primitur.Tranquillinus ait: Non ita ſe res habet. Nā
ſi Liuii Decades recenſeas, inuenies illic dæmonibus
ſacrificantis una die amplius quadragintaduo Roma-
ni exercitus millia cecidiſſe,nec illud te fugit, ut Gal-
li etiam Capitolium fere occuparint, & omnem Ro-
manam manum ſuis ludibriis ſubiecerint.Multiplices
fames, & inenarrabiles diuerſaſque captiuitates, ua-
rias cædes Romana urbs perpeſſa eſt ante quàm ho-
mines unum colerent Deum.Nunc uero quando inui
ſibilis & uerus Deus cœpit à credentibus coli, aucta
pace Romanum exultat imperium,ſed interim tamē,
quod peius eſt,Deus qui hoc præſtat,non agnoſcitur,
& creaturæ adſcribitur,quicquid à creatore præſtatur
Præfectus dixit: Si ille colendus eſt, qui hominibus
multa largitur commoda, nemo ſole iuſtius pro Deo
habebitur,qui ſuo adſpectu terræ uiſcera uegetat, ut
ſemina ſuſcepta parturiat, & genuinæ ſobolis grana
in culmen producat, idemque cunctis noſtræ ſalutis
uſibus & utilitatibus & lumen, & inſtaurationem,&
uigorem tribuit:Tranquillinus ait: Et in hoc quoque
error eſt infinitus.Nam ſi quiſquam hodie per ſeruum
ſuum clientibus ſuis conferat quod rogatur, infinita
ſtultitia eſt,ſi neglecto illo, qui præſtitit, ſeruus hono
retur,per quem præſtitit.Et ut aliquam huius dicti ad
hibeamus ſimilitudinem, num tibi nauibus alimen-
ta aduehentibus gratiæ potius referendæ uidentur,
quàm regibus? Si igitur non nauibus, ſed regi-
bus annona apportata adſcribitur, quanto magis
uni Deo noſtro gratiæ agendæ ſunt,cuius nutu & ele
menta hæc noſtris uſibus inſeruiunt, & ſol ipſe quoti-
die terræ marique & occumbit & oritur? Præfectus
ait: Si ergo unus idemque inuiſibilis eſt,quem colitis:
Chriſtum,quem Iudæi crucifixerunt,non colitis? Trā
quillinus reſpondit: Recte hæc inquireres, ſi credere
conſtituiſſes.Incredulis autem uenam uidetur omne,
quod nolunt.Semel etenim in præceps lapſa uoluntas
mortalium, quicquid ipſa probet, ſed ſapientes pro
merito ſuo unicuique rei aut uituperationem aut lau
dem adhibere nituntur. Præfectus dixit: Ego de Chri
ſto ueſtro interrogo,Quod ergo hiſce oculis non ui-
detur, ſi id ſolum à uobis colitur, cur Chriſtum coli-
tis,qui & uiſus,& auditus,& interrogatus eſt,& om-
nia quæ humanæ fragilitati competunt,in eius paſsio
ne leguntur eſſe completa? Tranquillinus reſpondit: *Elegās ſimilitudo.*
Audi tu ſimilitudinem, & intellige ueritatem. Si ho-
die annulum tuum, gemma precioſa inſignitum, ui-
deas in cloaca aut ſterquilino uoluptari, & ad eum ex
trahendum mittas ſeruos tuos, illi autem non modo
illum non queant appræhendere, ſed & ſeipſos inte-
rea inquinent, poſteà uerò tu ipſe poſitis ſericis,qui-
bus indutus es,ueſtibus,ſeruilem te tunicam induas,
& deſcendens in cloacam, mittas manus tuas in ſter-
cus,ut annulum aureum unà cum gemma recuperes,
an non illo recepto præ gaudio amicos, tuos in uita-
bis ad epulas, & ob extractum è cloaca & ſordibus an
nulum gemmamquè lætaberis?Præfectus dixit:Cuius
rei cauſa hanc adduxiſti ſimilitudinem? Tranquilli-
nus reſpondit:Vt oſtenderem tibi, unum Deum inui-
ſibilem nos colere.Præfectus dixit:Et quid ſibi uult an
nulus, quid aurum, quid gemma in ſtercore uolupta-
ta?Tranquillinus reſpondit;Aurum,corpus hominis,
gemma uerò, anima quæ in ipſo incluſa eſt corpore.
Corpus ergò & anima unum hominem faciunt, ſicut
aurum & gemma unum efficiunt annulum.Sed quem
admodum tibi precioſus & charus eſt annulus,ita uel
centuplo precioſior eſt Chriſto anima hominis.Tu mi
ſiſti ſeruos, ut annulum è ſordibus leuarent, nec eum
tamen ulla ratione extrahere potuerunt, ita & Deus
miſit prophetas ſuos de cælo loquens ad eos,ut huma
num genus è cœno huius mundi educerent, at nullo
pacto, nulla id inſtantia facere potuerunt.Tu poſuiſti
ueſtes aureas,& ſeruili ſumpto habitu, deſcendiſti in
claocam,manuſque tuas miſiſti in ſordes,ut annulum
inde eriperes,ſic & diuina Maieſtas ſuo ſe ſplēdore ex
uit,non tamen ſuperna deſerens,& induit ſe ſeruili no
ſtri corporis indumento, atque huc in claocam huius
mundi è cælo deſcendens, miſit manus ſuas in ſordes
paſsionum noſtrarum,& paſsionem,quæ noſtris debe
batur meritis,in ſe ſuſcipiens, gloriæ nos ſuorum red
didit digitorum. Nam qui per incredulitatem uolu-
tabamur in ſqualoribus mundi,per fidem abluti à ſor
dibus,diuinis ſumus manibus,ut ille tuus annulus,re-
ſtituti. Interea uerò, ſiqui ſerui tui dum te in ſeruili
cernerent habitu, ſuum negaſſent Dominum,an non
iure ut rebelles occidi potuiſſent?Ita nimirum,qui ne
gant Chriſtum Dominum ſuum, propterea quod à
Maieſtate ſua ſe exinaniuit, formam ſerui accipiens,
haudquaquam poterunt ætern i ignis pœnas euadere.
Atque ideo nobis,qui in eum credimus, æterni fontis
unda ſubuenit, ut ignis ſempiternus à fonte perenni
uincatur, & in fidelitatem fides ſuperet. Præfectus di-
xit:Vt uideo,non ut filios tuos ab hac intentione tol-
leres, popoſciſſe probaris inducias, ſed ut has aniles
fabulas ad noſtra tribunalia meditatas adferres.Tran-
quillinus ait: Non meditantur diſcipuli Chriſti,quid
in conſpectu iudicium proſequantur. Sic enim præ-
monuit nos Dominus, dicens: Quando poteſtatibus
huius mundi uos cauſa mei nominis trademini,noli-
te cogitare; quomodo aut quid loquamini, dabitur m.
uobis in illa hora diuinitus, quid dicatis. Non enim
uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Dei,qui loquitur
in uobis;Non ergo meditando ego,ſed credendo in ue *Matt. 10.*
ni creatorem meum, & qui eram podagrico & chira-
grico dolore cōtractus & conſtrictus, mox ut in Chri
ſtum credidi inſtar puerili omnium membrorū meo-
rum recepi ſanitatem. Conſtat ergo apud animum
meum, illum me creaſſe, qui me renouare dignatus
eſt, & ſicut mihi dedit reſtaurationem corporis, ita
quoque animæ poſt hanc uitam ſe daturum promiſit
ſi tamen non dubius uel timidus hominum terrori-
bus frangar, ſed in eius confeſsione perdurans, fidem
integram,quam ille mihi præſtitit inuenire,conſeruē.
Præfectus dixit:Ignoras,Tranquilline, quam atrox in
uictiſsimorum principum in Chriſtianos ira ſæuiat:&
ideo quaſi ſecurus,quod tibi uidetur,proſequeris. Trā
quillinus reſpondit: Stultus timor eſt,quo plus huma
na timetur quàm diuina indignatio.Quæſo te,ſi in me
dium canum latrantium ueniremus, qui nos inana fu-
rore perciti morſibus appeterēt,poſſent ne illis ex ani
mis noſtris tollere hoc ipſum quod homines ſumus rationales
cū ſint canes inſani & nulla ratione politi?Ita ergo etiā

 illi,

illi, qui nobis recte credentibus irascuntur, sæuire quidem possunt & inferre iniusta supplicia, at nunquam tamen de cordibus nostris id auferre possunt, quod Dominum Iesum Christum & creatorem nostrum esse credimus: & redemptorem ac instauratorem nostri generis esse gaudemus. Tunc præfectus iussit eum recipi à commentariensibus, dicens. Proxima te audiam sessione. Post hæc mittens clanculo, iussit eum nocte ad se adduci, & offerens ei immensum pondus auri, dixit: Indica mihi medicamentum, unde tibi sanitas cõparata est. Tranquillinus ait: Scias grandem iram & furorem Dei illis impendere, qui gratiam eius uel uendi uel emi debere existimant. Itaque si uis podagræ absolui dolore, crede Christum filium Dei esse & liberaberis, & sicuti me uides, ita tu quoque saluus eris. Ego quidem uix manibus deferebar, & undecim annis per omnes neruorum iuncturas in corpore meo dolorum nodis constrictus, alienis manibus cibum ori meo admotum ægrè capiebã. Ilico autem, ut Christum uerum Deum esse credidi, salutis meæ gaudia recepi, & sum nunc incolumis, quia uerum Saluatorem agnoui. Tunc præfectus dimisit eum, dicens: Adduc eum ad me, qui te sanum fecit, ut si mihi promiserit salutem, possim & ego fieri Christianus. Mox itaque Tranquillinus ueniens ad sanctum Polycarpum presbyterum, dicta gestaque omnia illi enarrauit, ducensque illum in domum præfecti, occultè eum eius adspectibus præsentauit. Cui Præfectus ait, Licęt grauis animaduersio principum Christianis infesta sit, tamẽ spe recuperandæ salutis offeram uobis quicquid illud est, usque ad dimidium bonorum patrimonii mei, si ab hac nodositate condylorum corporis mei membra fuerint soluta. At sanctus Polycarpus subridens, ait: Potens est Deus & Dominus Iesus Christus, & ignorantiæ tuæ ueritatis ualuas aperire, & ostendere tibi, quod ipse sit corporis tui instaurator. Nam pecuniam qui uel offerunt, uel oblatam accipiunt, non solũ nullam dolentibus conferunt medicinam, sed etiam sibi ipsis morbum insanabilem adducunt. Dicit ei Præfectus: Dic ergo mihi quid faciam ut consequi ualeam quod spero. Respondit Polycarpus: Si credideris ex toto corde tuo, ut credidit Tranquillinus, saluus eris. Dicit ei Præfectus: Quo ordine debeam credere, explica to: Tunc sanctus Polycarpus catechizauit eum, indixitque ei triduanum ieiunium, & accito ad se sancto Sebastiano, tribus diebus & noctibus cum eo ieiunauit, orabantque pariter cum lachrymis, ut fidem nominis sui in salutem uolentis credere Dominus demõstraret. Igitur cum dies tertia, quæ constituta erat, aduenisset, ad domum sustinentis præfecti ueniunt simul properantes, eamque ingressi, dixerunt: Pax fidei tuæ. At ille resalutauit eos officiosissime, & hortatus iuxta se sedere, dixit: Ex ore Tranquillini egressa oratio, oculorum meorum assertione declaratur. Vidi.n. hunc sanissimum, quem podagrico noueram dolore contractum, a quo genus medicamenti, unde curatus esset, inquirens, tale ab eo responsum accepi: Dum fidem meam in idolis ponerem, debilis effectus, & nimia suum infirmitate contractus: at ubi unum Deum in cælis didici ostensione Christianorum, abnegaui uniuersa, quæ sine causa colueram, & fidem animi mei Christo tradidi. Mox autem, ut unum & uerum Deũ in cælis regnare confessus sum, statim omnis, qua undecim annis carueram, ad me reuersa est sanitas, & infirmitas omnis à me separata. Hæc ego audiui auribus probaui oculis, corde credidi, superest, ut quod fecistis Tranquillino, etiam mihi præstetis, ut possim corporis recipere sanitatem. Polycarpus presbyter dixit: Si transeuntes dolores anima hominis non suffert, quid de illis doloribus actura est, quibus nullus unquam accedet finis, nulla datur omnino successio? Nã hi dolores momentanei illorum dolorum quandam referunt imaginem, & quantum interest inter ignem uiuum & pictum, tãtum distat inter dolores quos nũc patitur corpus, & illos quos anima passura est, si ignara creatoris sui, præsentis uitæ munus expleuerit. Age ergo nobiscum prius de illis doloribus, & esto de illa pœna solicitus, quæ habet ignem semper ardentem, & uermem perpetuo rodentem. Tunc Chromatius Vrbis præfectus cum unico filio suo Tiburtio dedit nomen suum, dicens; In hoc de fide mea certos uos esse conuenit, quod etiam filium meum unà mecum Christianum fieri exopto. Cui Sebastianus dixit: Vide ne sola recuperandæ sanitatis spe ductus, te Christianum cupias fieri: sed potius spe uitæ æternæ mentem tuam expurges ad intuendam ueritatis rationem. Nisi enim agnoueris, quis sit creator tuus, non poteris salutem inuenire quam quęris. Chromatius dixit: Ergo rusticos & simplicissimos homines non uidemus esse Christianos, ita ut inter mille uiros uix unum reperias qui sit uel dicendi arte instructus? Num hi omnes ad hanc uiri inquisitionem pertingere potuerunt, cũ fierent Christiani? Sebastianus ait: Hoc responsum tuum affirmat nostræ partis assertio. Nam ab origine mundi cum ruricolis & pastoribus ouium Deus sermonem habuit, & in fine seculorum non elegit Grammaticos & Oratores, sed simplices & piscatores, eisq; tradidit sui notitiam. Chromatius dixit: Cur ergo me dicis prius debere agnoscere, quis sit creator meus, quem nisi cognouerim, salutem inuenire non queam? Sebastianus respondit: Quia multos deos deasque coluisti, quos nisi à corde tuo excluseris, & imagines eorum confregeris, unumque uerum Deum cognoueris uitam & salutem consequi non poteris. Chromatius dixit: Indica ergo mihi, quis est unus & uerus Deus? Sebastianus ait: Si seruum tuum ad hauriendam aquã miseris, dum ad fontem uenerit, adspicit prius, ne quæ sordes intus lateant in lagena, nec est ausus aquam in eam mittere, nisi mundatam à sordibus uiderit: Nos igitur quo pacto ueritatis fontem tibi trademus, nisi prius ab omni idolorum squalore & spurcitia te feceris alienum? Chromatius dixit: Et quo ordine ab his potero alienus effici? Sebastianus ait: Fac nobis potestatem idola omnia, quæ intra domum tuam inueneri mus; lapidea quidem confringendi, lignea comburendi, ærea, argentea & aurea conflandi, & precium eorũ pauperibus distribuendi. Chromatius dixit: Et cum hæc feceritis, quis mihi inde fructus accedet? Sebastianus respondit: Omnium neruorum tuorum, quorum nodositate constringeris, mox consequeris sanitatem, & quasi nihil unquam doloris senseris, ita pedibus currere incipies, & agnoscere, quod inimicos salutis tuæ deos dilexeris, tuum uero parentem hunc esse, qui te statim ut eum nosse & colere cœpisti, instaurarit & saluum restituerit. Chromatius dixit: Nolite uosipsos ad hanc iniuriam deponere, Sed seruis meis præcipiã ut ipsi uniuersa confringant. Sebastianus ait: Dubii, & timidi ac infideles si ea confregerint, inuenit facile diabolus per quancunque negligentiam eorum, occasionem lædẽdi eos, porro simul atque lęsi fuerint, dicẽt infideles propterea læsos eos ęsse, quod idola cõfregerint. Non potest se tueri contra ictus sagittarum, qui lorica munitus non est. Galea enim & scuto & hasta utitur docta manus in prælio, ut ex armorum munimine sumat audaciam, quæ nescit terga uertere. Ita etiam illi, qui fidei scuto protecti sunt & lorica tegminis Christi muniuntur, habentes galeam spei & salutis, tuto in certamen descendunt. Pugnant enim acerrime, & fortiter uincunt, quia contra inuisibilem hostem die noctuque infatigabiliter pręliantur, & sunt membris

Tranquillin⁹ nocte reuocat̃ ad præfectum

Præfectus fit catechumenus.

Præfectus & ei⁹ fili⁹ dãt nomina sua.

Pulcra similitudo.

Idola Præfecti confringuntur.

mẽbris omnibus tecti, fideque potius armantur quàm ferro. Chromatius dixit: Fiat uoluntas Dei & uestra. Tunc sanctus Polycarpus presbyter & sanctus Sebastianus præcingentes se, orauerunt, & post orationẽ plusquàm ducenta idola confringentes, gratias egerunt Deo. Post hæc accesserunt ad Chromatium, dicentes ei: Confringentibus nobis idola, tu debuisti sanitatem recipere, nisi fortassis aliqua in animo tuo infidelitas inhæsit. Nos enim hoc apud nos indubitatum habemus, aut restare quippiam etiamnum, quod necdum fractum sit, aut si omnia fracta sint, aliquid hærere in animo tuo: quod nobis, quæsumus, euidentius manifesta. Tũc ille ait: Habeo cubiculum ex toto uitreum, in quo omnis disciplina stellarum ac mathesis mechanica est arte cõstructa, in cuius fabricam pater meus Tarquinius amplius ducenta auri pondera dinoscitur impendisse. Cui Sebastianus respondit: Si tu hoc integrum habere uolueris, teipsum integrũ non habebis. Chromatius dixit: Quid enim? Mathesisne aut ephemerides aliquo sacrificiorum ritu coluntur, in quibus mensium & annorum cursus certo numero per horarum spatia distinguuntur, & lunaris globi plenitudo uel diminutio, digitorum motu, rationis magisterio & calculi supputatione præuidentur? Polycarpus respondit: Illic signati sunt, quorum considerandorum ars inimica est Deo, cuius artis fallacis consultor atque conciliator, diuinæ ueritatis remedia nulla consequitur: illicque signa sunt leonis, & capricorni, & sagittarij, & scorpionis, & tauri. Illic pleraque dæmonum monstrosa figmenta, ex quibus illa ars Deo inuisa cognoscitur. Hæc enim qui non ita recusant, ut non solum ipsi ea non audiant, non colant, non credant, non teneant, uerumetiam nec illos amicos habere uelint, qui his nugis suum occupant pectus, Christiani non sunt. Omnia enim hæc uana, ac deceptionis ministeria sunt, similitudo quædam ueritatis in eis est, non ipsa ueritas. Chromatius dixit: Quid quòd nonnunquàm futura prænunciant? Sebastianus respondit: Hæc omnia esse uanissima & falsa, Christo reuelante, cognouimus, quæ tibi nunc manifestius aperiemus. Pręcipe nunc uenire ad te Matheseos doctorem, eique dicas illo tempore te asperis laborasse casibus, & inquiras quæ stellæ id tibi crearint mali. Responsa eius proculdubio erunt talia, quòd tẽpus illud à maligno marte susceptum fuerit, aut Saturnus apostaticus regnarit, aut annus tuus ex diametro susceptus sit, aut climacterica tibi in centro sint nata, reditusue fuerit cum malo, aut inuisibilis deniq; aut in stigmate, aut immobilis circa te extiterit cursus stellarum. Hæc & his similia cum dixerit, quædam uerisimilia & rationi quasi consentanea, quibus ea probet, adferre conabitur. Tu uerò etiam alium consulas mathematicum, cui easdem ipsas horas idemq; tempus tibi bonis exuberasse rebus dicas. Ilicò sanè uidebis etiam eum tibi rationabilia infinita proferre schemata, quibus doceat, illo tempore hæc tibi bona euenire debuisse. Circulum enim tenet ex omni parte collectum, in quo multiplices ac uarias causas contemplatur, ex quibus occasionem capiat dicendi ea, quæ uult. Nam futura dum penitus præuidere nõ possunt, climactericas dicet, id est, naturæ incerta perfugia. Etenim coniecturis quibusdam mendacissimæ artis suæ, hominibus propria uota pronunciant, eaque confundunt per callidas uerborum ambages, ut si ab eis prędicta euenerint, sibi arrogent præscientiam, sin minus, ignauiam suam diuersis rerum necessitatibus excusare nituntur. Nam penitus, ut dixi, futura præuidere nequeunt. Diuersis enim temporibus nati, uno naufragio perierunt, & una hora diei uel noctis exorti, alter ad mendicitatem deponitur, alter ascendit ad regni gubernacula.

Contra mathematicos ualidissimæ rationes.

In uno prælio innumerabilis multitudo prosternitur, & uno die, immo eadem puncti atomo duæ natæ si sint fœminæ, altera pudicissima, altera impudica euadit. Vtrisque igitur si stellæ meritum contulerunt, nec meretrix uituperanda est, nec casta laudanda: Certè legumlatores & principes, scitorum suorum præuaricatores puniunt, & ideo forum, ideo iudex, ideo iura, ut iusti rectè laudentur, & iniusti merito puniantur. Sed nec hoc quidem ociosum existimes, quòd teipsum necdum saluum conspicis. Nam si ex toto inimici humani generis superstitiones & cæremonias abiiceres, in teipso quod uerum est didicisses. Audiens hæc Chromatius, dixit: Verus est Deus ille, qui uos tales probatur habere cultores. Nam omnis sermo uester ita rationibus affluit, ut & pecudum mentes ad assentiendum permouere possit. Itaque ne saluti meæ impedimento sit, etiam hoc ipsum, quod ad ornatum domus meæ uisus sum excepisse, prorsus dissipetur. Credo enim, & hæc fides mea est, quod ijs omnibus, quæ lex Christiana abominatur ac prohibet, à me penitus segregatis, & præsentem salutẽ consequi merear, & futuram. His auditis, filius eius Tiburtius dixit: Nulla patior ratione hoc opus præcipuum & incomparabile destrui, ne tamen paternæ saluti uidear esse contrarius, adferantur duo clibani, & accensi ante ianuam cubiculi præparentur, ut ubi dissipatũ ab eis fuerit, & pater meus non receperit sanitatem, ambo in singulos clibanos demergantur. Audiẽs hæc pater, prohibebat fieri, sancti uerò non solum non metuebant intentatum exitium, uerumetiam præparati clibanos constanter hortabantur. Deinde accesserunt ad uniuersa idola crystallina & uitrea, & omne illud opus affabrè elaboratum confregerunt. Atque ecce repentè inter frangendum apparuit ante oculos Chromatij iuuenis, cuius facies flammeo radiabat adspectu, & dixit ei: Misit me Dominus Iesus Christus, in quem credidisti, ut omnium membrorum tuorum recipias sanitatem. Ad hanc uocem sanctissimus redditus, cœpit currere post iuuenem, ut eius pedes oscularetur. At ille dixit ei, Vide ne cõtingas me, quia nondum baptismatis sanctificatio te à sordibus abluit idolorum.

Præfectus & aio & corpore fit san⁹

Videns hæc Tiburtius, aduoluitur pedibus sancti Polycarpi. Ipse autem Chromatius stringebat pedes sancti Sebastiani, & ambo una uoce clamabant: Vnus uerus Deus Dominus Iesus Christus, omnipotentis Dei unigenitus filius, quem prædicatis boni ministri eius. Tũc beatus Sebastianus dixit Chromatio, Sicut ipse nosti, principatum primæ cohortis ago, sed utrum sit militia hominis, nec scire uelle iam olim decreui. Ad hoc tantum sub chlamyde latere uolui, ut nutantium animos erigerem, & uacillantes confirmarem, ne pœnarum doloribus crederent, quos fides fecerant Christi bellatores. Tu autem amplissimæ potestatis apicem tenens, non potes teipsum uel à spectaculis subducere, uel a iudicandis negociis absentare. Simulans igitur ægritudinem, postula tibi successorem, ut liber à mundi occupationibus, possis futuræ uitæ rudimenta suscipere, & secunda natiuitate regeneratus, æterni parentis proles effici. Eodem itaque die misit ad amicos suos in palatio positos, per quos testimonialia scripta recipiens, tyrocinium diuinæ militiæ, antequam baptizaretur, suscepit. Quid hic ego commemorem, quàm plenissimæ fidei fuerit, quãquè acri ingenio contra infidelium assertiones constiterit? In ipso sanè initio, prius quàm sacrosancti fontis unda esset perfusus, mentis eius fides euiderer enituit. Interrogatus enim si crederet, respondit, Credo. Item interrogatus, utrum renunciaret omnibus idolis, respondit: Abrenuncio. Rursus sacerdote interrogante, num renunciaret peccatis omnibus, ille ait:

Isthuc

Isthuc primùm inquirere debuisti, antequàm has aulas regis cœlorum intrarem. Nunc autem reinduam me non baptizatus, ut prius omnibus ignoscam, in quos commotus fui animo, ut debitoribus meis Chirographa restituam, & si cui quicquam ui abstuli, integre reddendum curem. Tum quoquè duæ mihi post uxoris obitum concubinæ fuere, quas dotabo & maritis tradam, & omni seruitutis nexu expeditas, ingenuas efficiam, atque ita tum priuatim, tum publicè actuum meorum nodos dissoluam, sicque demũ promittam me renunciaturum cunctis diaboli peccatis, & mũdi uoluptatibus. Dicit ei Polycarpus presbyter: Beatiorem te cœlestis unda perfundet, cum ea, quæ arbitratu tuo te dicis esse facturum, tota festinationẽ compleueris. Nam & Quadragesimæ tempus ideo baptizandis iniungitur, ut omnibus illis diebus discant renunciaturos se esse omnibus artibus inimici, mundiquè commercijs hi, qui uerissimè uolũt effici Christiani. Tunc Tiburtius iuuenis sapientissimus dixit: Pater, si tu tibi abdicandis negocijs tempus flagitas, ego qui adhuc suscepturus eram negocia fori, soli suscipiendorum uoluntati renuncio, & qui futurus erã aduocatus ad agendas causas mortalium, amplectar Christianismum ad exercendas angelicas actiones, cũ unus esset cœpero ex eorum numero, qui æternã percipiunt uitam, & efficiuntur causidici sanctitatis. Tum complexus est eum beatus Sebastianus, cumque eum baptizasset sanctus Polycarpus, ipse pater susceptionis uel susceptor eius est factus.

Quadragesimæ tẽpus.

Igitur dum pauci admodum transacti essent dies, omnibus à Chromatio mundi negocijs ritè abrenunciatis, suscepit etiam ipse sancti baptismatis nouitatẽ, & cum eo de familia eius promiscui sexus mille quadringenti serui, quos omnes manumittens, donis egregijs instruxit, dicens eos, qui Deum incipiunt habere patrem, seruos hominum esse non habere. Erat id tẽporis Papa urbis Romæ Caius nomine, uir magnæ prudentiæ & eximiæ uirtutis. Imperantibus autem Carino & Diocletiano, primò remissior fuit in Christianos persecutio, quòd Carinus haberet quosdam in amicitia, quos huius confessionis titulus decorabat. Porro occiso Carino ad Margum, consulibus Maximo & Aquilino tam immanis orta est persecutio, ut nulli quicquam uel uendere uel emere liceret, nisi paruis quibusdam statuis, positis eo in loco, ubi emendi gratia conuentum esset, thura incenderet. Tum etiam circa insulas, uicos & aquas positi erant compulsores, qui neque molendi, neque aquas hauriendi potestatẽ facerent, nisi qui idolis libassent. Itaque ex sancti Caij põtificis consilio, Chromatius uir illustrissimus Christianos omnes in domum suam recepit, cunctosque ità fouit, ut nullus omnino sacrificandi necessitati succumberet. Verum quia tanta persecutionis extitit uis, ut opinio Christianæ religionis ab eo susceptæ celari iam non posset, meruit ex sacro rescripto Chromatius, ut medelæ gratia in Campano litore, ubi lati cespitis erat dominus, demoraretur. Fecitque copiam Christianis omnibus, cum ipso ire uolentibus, eo cõmigrandi ad persecutionis rabiem declinandam. Tũ uero orta est pia contentio inter sanctos Polycarpum & Sebastianum, quis in urbe remaneret, & quis iret cũ Chromatio, qui tam multos ad se receperat Christianos. Quibus ita altercantibus, uenerabilis Papa Caius dixit, Dum ambo coronam passionis appetitis, populum Domini solatio destituistis. Vnde mihi uidetur, ut tu frater Polycarpe, qui & sacerdotij rectũ tramitem tenes, & scientiæ Dei repletus es donis, proficiscaris simul ad confortandas credentium mentes, & animos dubios confirmandos. Quibus ille auditis, acquieuit, & blandum Papæ imperium æquanimiter tulit. Venit itaque dies Dominica, in qua Caius pontifex agens quæ Dei sunt intra domum Chromatij, omnibus aggregatis, cunctos hac uoce alloquitur: Dominus noster Iesus Christus præscius fragilitatis humanæ, duos credentibus in se gradus constituit, cõfessionis scilicet, & martyrij, ut qui martyrij pondus se non posse ferre uerentur, confessionis gratiã teneant, & concedentes laudem bellaturis Christi militibus, ac pro eius nomine pugnaturis, illorum soliciti curã gerant. Pergant itaque qui uolunt, unà cum filiis nostris Chromatio & Tiburtio, & mecum in hac urbe qui uoluerint, remaneant. Non enim nos terrarum spatia diuidunt, quos Christi gratia nectit, nec absentiã uestram sentiunt oculi nostri, quia interioris hominis uos intuemur adspectu. Hæc & his similia dicente Papa Caio, exclamauit Tiburtius uoce magna, dicẽs: Obsecro te pater, & episcoporum episcope, ne me patiaris terga persequentibus dare. Mihi enim ualdè iucundum est & optabile, pro uero Deo millies, si possim, occidi, tantum ut illius uitæ dignitatem appræhẽdam, quam nullus mihi successor eripiat, & cui nulla tempora finem imponant. Tunc sanctus Caius, congaudens fidei eius, lachrymas fundebat, orabatque, ut omnes qui cum ipso remansissent, certaminis uictores existerent, triumphum martyrii assecuti.

Præfectus cũ 1400. seruis baptizatur.

Cõfessores & martyres.

Papa, episcopoꝝ episcopus.

Remanserunt autem cum uenerabili Papa, Marcellianus & Marcus, & pater eorum, uir clarissimus, Trãquillinus, itemque beatus Sebastianus, & iuuenis corpore pulcherrimus, sed pulchrior mente sanctus Tiburtius, tum quoque Nicostratus protoscriniarius, cum fratre suo Castorio & coniuge Zoe, & Claudius etiam cum fratre suo Victorino & filio Symphoriano qui fuit ab hydropis morbo liberatus. Hi soli, reliquis omnibus cum Chromatio proficiscentibus, in urbe cum Caio pontifice remanserunt, qui Marcum & Marcellianum diaconij honore sanctificauit, Tranquillinum uerò patrem eorum fecit presbyterum, & beatum Sebastianum, qui ad multorum profectum sub specie militiæ latebat, Ecclesiæ defensorem constituit, cæteros uerò, subdiaconos fecit. Sed quia tutus nullus inueniri poterat locus ad latebram cõfouendam, morabantur omnes apud Castulum quendam Christianum, zetarium palatij, qui eiusdem palatij altissimo loco commanebat. Ea uerò mansio idcirco idonea uisa est, quòd & Castulus ipse cum omnibus suis Christianissimus esset, & lex de sacrificiis lata cum ubique suo feruore sæuiret, in illos, qui palatio adhærebant, quia nec suspicio de illis esse poterat, minimè executioni dabatur. Morabãtur ergo hi omnes, ut diximus, cum sancto Papa Caio apud Castulum, & diu noctuque gemitibus, fletibus, ieiunijs & orationibus occupati, orabant Dominum, ut digni haberentur tolerantia confessionis eius, & in numerum sanctorum martyrum admitti mererentur. Ascendebant autem ad eos occultè religiosi uiri & fœminæ, qui à sanctis diuersas sanitatum gratias impetrarent. Nam & cæcorum oculi illuminabantur eorum precibus, & salus reddebatur ægrotis, & de obsessis corporibus dæmones pellebantur.

Interea dum hæc agerentur, transiens beatus Tiburtius, occurrit homini, qui de alto lapsu fuerat, & caput membraque omnia ita quassauerat, ut parentes eius non nisi de sepultura illius cogitarent, quibus ille flentibus dixit, Permittite me uerbo uno illum alloqui, forsitan recuperabit sanitatem. Cumque omnes dedissent spatium, accessit iuxta eum, & dicta tractim oratione Dominica & symbolo super uulnera eius, adeo solidata sunt ossa eius, caputque & uiscera omnia, adeoque factus est incolumis, quasi nihil mali passus esset. Hoc facto, cœpit abire Tiburtius. Tenebant

Tiburtij insigne miraculũ.

bant autem illum parentes eius, dicentes: Veni, & habe eum seruum, & omnia bona nostra tibi trademus cum eo, quandoquidem cum esset nobis unicus, tu eũ nobis ex mortuo uiuum reddidisti. Quibus beatus Tiburtius respondit: Si ea quæ uobis dixero, feceritis, magni pendam mercedem sanitatis huius. Dicunt ei illi: Nosipsos si seruos habere uoles, contradicere non ualebimus: immò uero optamus etiam, si ipse dignum iudicaueris. Tunc appræhensa illorum manu, duxit eos seorsum è turba, & indicauit eis uirtutem nominis Christi, uidensque animos eorum firmos in timore Dei, perduxit eos ad Caium pontificem, dicens ei: Venerabilis Papa ac diuinæ legis antistes, ecce quos per me hodiè Christus lucratus est, in quibus fides mea uelut arbuscula nouella primum prorupit in fructum. Tunc sanctus Caius baptizauit iuuenem cum parentibus eius, gratias Deo referentem.

Zoe orat ad cõfessionem S. Petri. Verũ quia prolixi nimis operis est prosequi ea omnia, quæ per illos Christus fecit, ijs omissis, quomodo singuli ad palmam martyrij peruenerint, explicemus. Itaque beatissima Zoe cum in Apostolorum natali ad confessionem sancti Petri Apostoli oraret, ab insidiantibus paganis arctata, ducitur ad patronum regionis Naumachiæ, & compellitur Martis paruæ statutæ, quæ illic erat, thura incendere. Cui illa respondit: Mulierem Marti sacrificare compellis, ut ostẽdas Martem uestrum fœminis delectari. At uero si ille impudicissimæ Veneri potuit pudorem eripere, mihi certè, trophæum fidei in fronte gestanti, non poterit præualere. Non enim ego contra eum luctor meis uiribus, sed Domini mei Iesu Christi freta uirtute, & uos illũ pariter contemno. Tunc patronus regionis misit eam in custodiam obscurissimam, fecitque ut diebus quinque nec lumen uideret, nec cibum potumquè caperet, intentabat quoque illi minas famis & cæcitatis, nisi dijs libaturam se promitteret. At qui eam clausam tenebant, uocem illius audiebant, Deum interim laudantis & benedicentis. Cum autem sex transissent dies, suggesserunt de ea præfecto sæuienti, qui iussit eam à collo & capillis in arbore excelsa suspendi, & sub ea fumum è sterquilinio excitari. *Migrat ad Dominum.* Statim ergo ut suspensa est, in confessione Domini emisit spiritum. Illi autem tollentes corpus eius, grandi alligatum saxo in Tiberim demerserunt, dicentes, nè Christiani corpus eius tollant, & faciant eam sibi deam.

Eius igitur celebrato martyrio, apparuit illa in somnis beato Sebastiano, indicans ei suum pro Christo susceptum martyrium. Quod cum Sebastianus alijs narrasset, in has Tranquillinus uoces prorupit, Fœminæ nos ad coronam præcedunt, ut quid uiuimus? Et octaua Apostolorum die ad beati Pauli confessionem accedens, sensit etiam ipse paganorum insidias, & à populo lapidibus obrutus, mortuus est, & corpus eius in Tiberim iactatum est. *Tranquillini cades &c.*

Nicostratus quoquè & Castorius unà cum Claudio & Victorino & Symphoriano, dum corpora sanctorũ per ripas Tiberis quærunt, tenti sunt, & ad Vrbis præfectum Fabianum perducti, qui eos hortabatur ut sacrificarent, diebusque decem minis & blanditijs cum illis agens, nihil prorsus mouere eos potuit. Suggessit igitur de illis Imperatoribus, qui iusserunt eos tertio torqueri, cumque nulla ratione tormentis cederent, lata sententia est, ut in medium mare præcipites mitterentur. Immensis itaque constricti ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt, ut in loco mundo inter aquas coronam martyrij reportarent. Atque ita fidelibus infideles insidiabantur, & iniquo furore eos persequebantur, adeo ut nec uidere æquo eos possent animo, nec eorum ferre nomen.

Intereà sancto Caio episcopo torquatus quidam se simulata fide sociauit, dicens se esse Christianum. Erat autem apostata, & homo fraudulentus in omni sermone, & callidus in omni commisso. *Torquatus homo fraudulentus.* Quid multa? Cum à beato Tiburtio uiro nobili, erudito & sancto frequenter argueretur, quòd capillos super apicem frontis, tõsoris arte componeret, quòd assiduè commessaretur, & ludendo pranderet, quòd fœminarum adspectu delectaretur, quòd à ieiunijs & orationibus se subduceret, quòd somno deditus, non interesset peruigil hymnos Deo noctu dicentibus, cum propter hæc inquã, beato Tiburtio acrius obiurgaretur, se eius monita simulat libenter accipere, egitquè arte, ut orantem sanctum Tiburtium infideles compræhenderent, in qua compræhensione se quoquè fecit teneri, & simul perduci ad secretarium iudicis sæuientis. Quò cum perducti fuere, Fabianus præfectus dixit ad eum, qui se arte tradiderat: Quis diceris? At ille respondit, Torquatus. Fabianus dixit: Quid profiteris? Torquatus dixit, Christianus sum. Fabianus ait, An ignoras iussisse inuictissimos principes, ut qui sacrificare dijs nolint, diuersis supplicijs macerent? Torquatus ait: Hic magister meus est, & ipse me semp̃ docuit: qđ eũ uidero facere me quoq; facere necesse est. Fabianus cõuersus ad Tiburtiũ, dixit: Audisti quid Torquatus afferat? Quid ad hæc respondes? Tiburtius ait, Diu est, quòd Torquatus se Christianum esse mentitur. Virtus enim ipsa sancti nominis grauiter fert & molestè, suum nomẽ à non suis amatoribus usurpari. Reuera enim, uir illustrissime, hoc Christianum nomen diuinæ uirtutis est sectatorũ scilicet Christi, qui uerè philosophati sunt, qui ad obterendas libidines fortiter dimicarunt. Credisne uir illustrissime, hunc esse Christianum, qui in sui lenocinio moliendo capitis fimbrias admittit, qui tonsorem diligit, qui scapulis molliter gestit, qui fluxum gressum improbo nisu distendit, qui neglectis uiris, fœminas curiosius intuetur? Nunquam tales pestes Christus dignatus est habere seruos suos. Verum quando hic se imitaturum me asseruit, iam tuipse coram eum probabis esse mentitum. Nam qualis semper fuerit, nunc euidenter ostendit. Fabianus dixit, Consultius feceris, si saluti tuæ prospiciens, principũ decreta non spernas. Tiburtius ait, Ego uerò saluti meæ melius non consulo, quàm ut deos deasquè contemnens, unum Dominum Iesum Christum Deum meum esse confitear. Torquatus dixit, Non solum ipse Christianus crudelis est, uerumetiam decipit alios, *Pro. 19.* persuadens & docens deos omnes esse dæmones, ipse autem cum socijs suis, cum quibus magicas artes exercet, diu noctuquè incantationibus occupatur. Tiburtius dixit, Falsus testis non erit impunitus. Hic, quem uides, uir illustrissime, malitiæ suæ curis exæstuans, nullam aliam ob causam Christianis se adiunxit, nisi ut nobis Christianum se fingeret, & alijs fidelissimum mentiretur. At ego repræhendebam in eo Cycoplæã edacitatem, emergentem è uino putorem, & sepultã diuini nominis sanctitatem. Ebrius patiebatur sitim & esuriem uomens, nec ut Christianus, sed ut Antonianus quondam ille conuiuator, edebat, potabat, uomebat, & nunc Christianos arguit, Christianosquè accusat, & eos mitem iudicem incitans, gladium nolenti porrigit, utquè dæmonibus ceruices inclinemus, hortabatur. Videmus uotum tuum, uidemus cruenta consilia, & scelerata arte uerborum conflata tui pectoris uenena intuemur. Accingere ergo crudelissime, & utere carnificis officio. *Egregia Tiburtij cõstantia.* Vindica tibi ipsius iudicis uocem applica equuleos, suspende Christianos, damna, percute, incende, uniuersa deniquè supplicia adhibe. Si exilium minaris, hoc philosophantibus totus est mũdus, si mortis supplicium, euadimus mundi carcerẽ, si ignes, maiora his incẽdia in cupiditatibus uincimus.

Decerne

Decerne quicquid libet, omnis nobis uilis est pœna, ubi pura comes est conscientia. Fabianus dixit: Restitue te generi tuo, & hoc esto, quod natura dictauit: Nobiliter enim natus, ad eam deuolutus es fæcem, ut possis & supplicium & infamiam, & mortem perpeti. Tiburtius dixit: O prudentissimum uirorum, & Romanis iudicem constitutum.

Quia meretricem Venerem, incestum Iouem, Mercurium fallacem & Saturnum filiorum occisorem colere nolo, generi meo dedecori sum, & infamiæ mihi notam inuro. & quia unum uerum Deum, qui in cœlis regnat, adoro & ueneror, supplicijs me macerandũ minaris. Non abnuimus, non renitimur, nõ negamus Christum filium Dei ad hoc descendisse de cælo ad terras, ut à terris homo ad cælos posset ascendere. Ideoque istas uanas effigies omnes, quas colitis sine causa, proculcans pedibus meis, Deo me omnipotenti subieci. Tunc Fabianus iussit ante pedes eius carbones ardentes effundi, & ait ad eum: Elige tibi unum è duobus, aut thura his carbonibus impone, aut pedibus super eos nudis incede. Tiburtius itaque faciens crucis Christi signum, constanter super eis nudis ingressus est plantis, dixitque præfecto: Depone infidelitatem, & disce quia hic solus est Deus, quem confitemur creaturis omnibus dominari. Tu uero, si potes, mitte manum in aquam calidam in nomine Iouis tui, & si potest Iupiter deus tuus, faciat te non sentire ardorem, Nam mihi quidem in nomine Domini mei Iesu Christi uidetur, quòd super flores roseos gradiar, quia creatura ipsa creatoris sui famulatur imperio. Fabianus dixit: Quis ignorat artem magicam uos docuisse Christum uestrum? Tiburtius ait, Obmutesce infelix, & noli auribus meis has irrogare iniurias, ut audiam te rabido ore latrantem, uel nominare sanctum & mellifluum nomen. Tunc iratus Fabianus, hanc in eum dictauit sententiam: Blasphemator deorum, & reus atrocium iniuriarum, gladio animaduertatur. Ductus est igitur in uiam Lauicanam tertio ab Vrbe milliario, & effundens orationem ad Dominum, uno gladij ictu cæsus decessit, & in eodem loco apparente quodam Christiano sepultus est, quo in loco plurima semper beneficia præstat Christus ad laudem nominis sui usque in præsentem diem.

Tiburtius illæsus calcat pedib' prunas

Capite truncatur.

Post hæc Torquatus egit, ut Castulus palatij zetarius, sanctorum hospes, appræhenderetur, qui tertio appensus, & tertiò auditus, cum in Domini confessione perseueraret, missus est in foueam, demissaque super eum massa arenaria, etiam ipse cum palma martyrij migrauit ad Christum. Tenentur deinde Marcellianus & Marcus, & ambobus ad stipitem ligatis, in pedes eorum claui acuti infixi sunt, dixitque ad eos Fabianus insanissimus iudex, Tandiu ita confixis stabitis plantis, donec dijs debitum reddatis officium. At illi ad unum confixi lignum, psallebant dicentes: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Ad quos Fabianus, Deponite, inquit, amentiam infelices & miseri, & liberate uos à tormentis imminentibus. Cui ambo responderunt, Nunquam tam benè epulati sumus, quia modo cœpimus esse fixi in amore Christi. Vtinam nos sic esse permittas, quandiu huius corporis tegimur indumento. Cumque trãsisset unus dies & nox, & illi in psalmis & hymnis perseuerarent, iussit ambos ubi stabant, lanceis per latera uerberari, atque ita etiam ipsi cum martyrii gloria ad siderea regna migrarunt, sepultique sunt uia* Appia, milliario secundo ab Vrbe, in loco qui uocatur Ad arenas, quia crypte arenarum illic erant, ex quibus Vrbis mœnia struebantur.

Martyriũ Marci & Marcelliani Psal. 132

**Alij habẽt, Ardeatina.*

His igitur expletis, beatus Sebastianus conuentus est, & quia, ut diximus, uidebatur sub chlamyde latere, cum Christi esset dignissimus miles, suggessit de eo præfectus Diocletiano Imperatori. Eum itaque ad se uocans Diocletianus, ait illi, ego te inter primos in palatio meo semper habui, & tu contra salutem meam in deorum iniuriam hactenus latuisti? Sebastianus dixit, Pro salute tua Christum semper colui, & pro statu orbis Romani illum, qui in cœlis est, semper adoraui, considerans à lapidibus auxilium petere, insani esse & uani capitis. Tunc iratus Diocletianus, iussit eum duci in medium campum, & ligatum ibi, perinde ut signum, sagittis peti à sagittariis. Posuerunt ergo milites in medio campo, & hincindè iaculis adeò repleuerunt, ut instar hericij ex sagittarum desitate hirsurus uideretur. Existimantes autem illum mortuum, abierunt. Tunc relicta martyris Castuli Zetarij, nomine Irene, abijt noctu, ut corpus tolleret & sepeliret, & inueniens eum uiuentem, per scalam excelsam adduxit eum in domum suam, ubi manebat, in palatium, ubi intra paucos dies membrorum omnium integerrimam recuperauit sanitatem. Cumque Christiani omnes ad eum conuenirẽt, hortabantur eum abscedere. Ille autem oratione facta descendit, & stans super gradus Heliogabali, uenientibus Imperatoribus dixit, Iniquis surreptionibus animos imperij uestri templorum pontifices obsident, suggerentes de Christianis falsa commenta, tanquam illi sint Reip. aduersatij, cum illorum orationibus Respub. in melius proficiat & crescat. non enim cessant pro imperio uestro & pro salute Romani exercitus orare. Cum hæc & id genus alia diceret, Diocletianus ait, Tu ne es Sebastianus, quem nos dudum sagittis iussèramus interfici? Sebastianus dixit: Ad hoc me Dominus meus Iesus Christus resuscitare dignatus est, ut conueniam & contester uos coram omni populo, iniusto iudicio persecutionem uestram in Christi famulos ebullire. Tunc iussit eum in hippodromum palatii duci, & tandiu fustibus cædi, donec exalaret spiritum. Tulerunt autem corpus eius noctũ, & in cloacam maximam miserunt, dicentes, Ne forte Christiani eum sibi martyrem faciant.

Sebastiani insigne martyrium.

Sebastianus interimitur.

Porro beatus Sebastianus apparuit in somnis matronæ religiosæ, Lucinæ nomine, dicens ei, In cloaca illa, quæ est iuxta Circum, quære, & ibi inuenies corpus meum pendens in unco, quod cum leuaueris, perduces ad Catacumbas, & sepelies me in initio cryptæ iuxta uestigia apostolorum. Itaque beata Lucina cum seruis suis media nocte abijt, & eleuans corpus eius, posuit in pilento suo, perductumque ad locum, ubi ille imperauerat, cum omni diligentia sepeliuit, perque dies triginta à sancto loco illo non recessit. Post aliquot autem annos, pace Ecclesiæ, domum suam mutauit in ecclesiam, omnes opes suas pro Christianorum consolatione illi derelinquens, & ecclesiam earum hæredẽ instituens in Christo, qui uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

VITA

VITA, ET RES GESTAE S. patris noſtri, Magni illius Euthymij Abbatis, Authore Cyrillo monacho. Fortaſsis autem hiſtoria à Metaphraſte paraphraſticos reddita eſt.

20. Ianuar.

CVIuslibet quidem rei exercitatio, ægrè abſq; exẽplo & difficiliter rectè geri pō t, multo magis autẽ uirtutis operatio, quo eſt difficilior & laborioſior, & perpetuo labore & tolerantia indiget. Idcircò multis quidem exemplis, multa autem eorum, quæ ab alijs in uita geſta ſunt, hiſtoria opus eſt ijs, qui hanc uitam aſperam ingredi conſtituerunt, quæ quidem & uiam faciunt planiorẽ, nec ſinunt eos defatigari, qui, quàm ea ſit aſpera & ardua, reſpiciunt. In ijs enim inueniẽs quibuſnam modis, monitis & præceptis, & quanam denique ratione res eis rectè ſucceſſerit, quinetiam quaſnam ipſi rurſus conſecuti ſint & conſequentur remunerationes, etiamſi eius habès ſit & obtuſus animus, etiamſi ignauus & ſupinus, uolet tamen aliquando excitari, & ad parem accendi æmulationem, & aggredi ad imitationem. Qualis quidem mihi uidetur eſſe uita magni patris Euthymij, ſimul & iucundiſsima, & laborioſiſſima, & aptiſſima ad lætificandos & demulcendos eos, qui eam legerint, & ad rerum ſimilium ſtudium exlætificandos & demulcendos eos, qui eam legerint, & ad rerum ſimilium ſtudium excitandos, adeò ut ſi quis eum uoluerit imitari, is & uiuus & mortuus fuerit clariſſimus. De eius itaque rebus incipiendũ eſt mihi ab alto dicere, & eæ narrandæ ſunt auribus, & quàm fieri poteſt, maximè pijs.

Cum impius paulò antè Iulianus miserè cum imperio uitam quoquè amiſiſſet, & deinde paulò poſt imperium delatum fuiſſet ad Valentem, bella difficilia propter acerbam Arrij communionem circunſiſtebant omni ex parte eccleſias, & cum ceſſaſſet paganiſmus, Arrianiſmus admodum inualeſcebat, & apertè laborabant eccleſiæ. Erat autem Melitenæ, quæ eſt urbs Armeniæ ad Euphratem, quidam nomine Paulus, cui uitæ conſors erat coniunx nomine Dionyſia, ambo clari & uirtute & genere. Cum eſſet uerò ſterilis & careret liberis, id ducebat non moderatum eſſe infortunium, neque parua dignum ſolicitudine, ſed grauibus curis agitabatur, & doloribus lacerabatur, eiuſquè cor & uiſcera propter liberorum egeſtatem igne quodammodò accẽdebatur, ut quæ fructus uentris deſideraret, quæ quidem eſt res pluribus mulieribus uel maximè optanda, & quæ ſit oculis iucundiſſima, & quæ poteſt eis afferre gloriam, & efficere, ut non ſit humilis & abiectus eorum obtutus, neque fiducia & libertate priuentur in maritorum oculis. Cum ſic ergò ſe haberet, & tali premeretur calamitate, ad propinquum diuini Polyeucti martyris templũ ueniens cum coniuge, (eum enim accepit uoti quoquè ſocium, quẽ neceſſario habuerat anteà triſtitiæ) in eo perſeuerarunt multis diebus in oratione. Petebant autem, ut ſibi ſoluerentur uincula ſterilitatis, & rogabant, ut fructum ex ſe natum uiderent. Noctu autem eis aliquando ſeorſum orantibus diuina quædam apparet uiſio, dicens: Eſtote, eſtote bono animo. Dat enim uobis Deus filium, qui à bono & tranquillo animo, nempe euthymius, nomen accipiet, & eo dignos mores eſt habiturus. In illius autem ortu animi quoquè tranquillitatem dat Deus ſuis eccleſijs. Atque illi quidem cum tempus ſignaſſent uiſionis, propterea ꝙ eſſet admirabile ſpectaculum, domum redierunt, & ſe, quod natum fuerit, Deo eſſe dedicaturos profeſſi ſunt. Paulò poſt autem uteri quoque tumor conceptũ confirmabat, & Dionyſiæ animus implebatur lætitia. Deinde cum eis eſſet puer quarto conſulatu Gratiani, eum quidem congruenter uiſioni nominant Euthymiũ. Viſionem autem res quoque eſt conſecuta, & componi cœpit bellum aduerſus Orthodoxos, & à difficili tempeſtate iam reſpirabant eccleſiæ, & uir illuceſcebat pietatis, & ad animi tranquillitatem res triſtes eis conuertebantur. Nam cum tempore Conſtantij eccleſias uexaſſet perſecutio, & tempore Iuliani Tyranni, ut iam prius diximus, & Valentis, qui fuit Imperator Orientis, non minus quàm quadraginta annos Arriani ingentes efflaſſent ſpiritus aduerſus pietatem, Euthymio iam nato, cui à tranquillitate nomen eſt impoſitum, compoſitæ & ſedatæ fuerunt res omnes triſtes eccleſiarum. Valens enim, cum nondum adueniſſet quintus menſis poſt ortum Euthymij, exercitum ducens aduerſus barbaros, qui ſecurè uexabãt & populabantur Thraciam, cæſis copijs ipſe quoquè eas poſtea luit pœnas, quas eius merebatur impietas. Ad quendam enim uicum fugientem, qui erat circa Adrianopolim, incurſiones facientes Barbari eum turpiter capiunt, & unà cum uico incendunt, hic ignem, qui eſt ad tempus, accipiẽtem, ueluti proœmiũ ignis, qui eſt illic futurus.

Arrianiſmus graſſatur.

Euthymius naſcitur.

Eccleſiæ pax

Valẽtis interitus

Tertio autem poſt anno, Paulus quidem Euthymij pater è uita excedit: Sola uerò cum filio mater uiduaquè relicta, accedit ad fratrem Eudoxium, filium adducens, quem quidem Otreius, qui Melitenenſi præerat Eccleſiæ, ſuum fecerat confeſſorem, & cum ante eius genua poſuiſſet puerum, uehementer orabat, lachrymas emittens ex oculis, & eas eſſe credens ualidum medicamentum perſuaſionis. Rogabat autem, ut & infantis & ſui miſereretur, & ad Otreium puerum adduceret, & ei pro parte dedicaret. Atque mater quidẽ uidet ſuam petitionem ſibi ſucceſſiſſe ex ſententia, & puer fuit dedicatus Otreio, & per eum Deo, ſicut diù antè ab Anna Samuel. Cum autem uidiſſet Otreius, non ſolum aſpexit, ſed etiam animi profundũ ſimul ſubijt, quaſdam etiam eius paulo ſecretiores motiones, quò ad eius fieri potuit, acutiſſimè conijctans. Cum uerò de matris ſterilitate audiuiſſet, & de diuina apparitione, & quemadmodum opus precationis fuerat eius conceptio, & quòd antequam naſceretur, Parentes eum Deo dedicauerant, fuit futuri uerus propheta, & re uera, inquit, requieſcet ſpiritus dei ſuper hunc puerum. Deinde cum eum baptizaſſet, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondiſſet, in gradum Lectorum eum cooptat. Atque matrem quidẽ Dionyſiam, ut quæ diuinis uacaret aſſiduè, Diaconiſſam ordinat ſuæ eccleſiæ. cum autem puerum adoptaſſet, non ſolum ei fuit nutritor & Pædagogus, ſed etiam pater & mater, quòd attinet ad affectionẽ: non eo nomine magis puero quàm ſibi gratificans, & talis pueri curam gerere cupiens.

1. Re. 1

Euthymius fit lector.

Cum itaque Euthymius ſic ab ineunte ætate Deo fuiſſet dedicatus, & in eccleſiaſticum catalogum cooptatus, ſtatim conſequenter Theodoſius ille magnus potitur imperio, & ſic uno & eodem tempore, Deus admirabiliter & præter opinionem, tam ciuilibus rebus quàm Eccleſiæ pacem concilians, illis quidem præbens Theodoſium, his uerò largiens Euthymiũ, adeo ut in eis conſequenter res quoquè conuenirent nominibus. Procedente autem tempore, cum iam exceſſiſſet ex infantia, literarum magiſtris eum tradit epiſcopus. Illi autem erant Acacius & Synodius, qui propter nobilitatem & prudentiam & moderationem clari erant in choro Lectorum, & in diuinis ſcripturis rectè excitati, & neque externam neglexerant eruditionem,

Traditur literis.

ditionem, qui post multa propter Christum suscepta certamina, Melitenensis ecclesiæ administrationi seorsum & suo tempore ambo præficiuntur, quorum multarum rerum gestarum præclaris narrationibus in hodiernum usque diem iucundissimè recreatur ciuitas Melitenensis, ut quæ & ecclesiæ perfecturæ, & animarum curæ uerè conueniant. Puer itaque his traditus, cum uberem doctrinæ sementem in animi sinus accepisset, breui fructus plurimum & supra ætatem produxit. Nam in diuinis quidem uersabatur scripturis, studioseque ac diligenter eis dabat operam. Quando autem alicuius ex uiris antiquis & diuinis uirtutis eos inueniebat facere mentionem, eum uenabatur Euthymius studiosissimè & diligētissimè, ipsumque eius uiri statim tenebat desiderium, & ad illius similem accendebatur æmulationem. Talis est bona anima & honesti studiosa, si uel uirtutis modicam acceperit occasionem, nempè id quod nouacula ad cotem, torris ad ignem, equus in campo, ut uulgo dicitur, adeo, ut omni tempore Euthymio opijs adesset, cuius magno studio tenebatur, nempe ut perlegeret libros diuinarum scripturarum, & uim eorum, quæ eis insunt, mandaret memoriæ.

Porro autem fuit etiam æmulator morum Acacij præceptoris, & eos imitabatur pro uiribus, ut non solum eius doctrinæ, sed etiam factorum se esse ostenderet discipulum, & quomodo sermocinanti aures, ita etiam facienti pulchrè ac studiosè oculos accommodaret, cibo quidem utens, non uario & composito & superuacaneo, sed minimè curioso & necessario & simplici, lautas autem & magnificas delicias animæ apponebat in eloquijs spiritus. Et diuinum quidem ecclesiasticæ regulæ officium, attenta mente & cum cordis contritione præfinitis peragebat temporibus, non risui & susurris, sicut multi, animum adhibens, sed ut qui adstaret ante oculos communis Domini & regis omnium, & coram cum eo loqueretur. Eo autem tempore quod intercedebat, domi ocium agens, non ocioso alicui sermoni & uanæ meditationi erat intentus, sed Dei legem diu noctuque meditabatur, & fructum suo tempore afferebat, sicut arbores, quæ sunt plantatæ iuxta aquas, ut habetur in psalmis. Erat itaque tempus iræ & excandescentiæ: Ille autem mansuetudinē producebat & charitatem. Aderat rursus tempus gulæ & deliciarum: Illi autem fructus egregius erat cōtinentia. Et inanis quidem gloriæ cogitationes, animi moderatione, multarum autem rerum cupiditatē, uoluntaria paupertate uincebat. & sic unaquaque uirtute contraria fundebat & profligabat uitia.

Eius cibus. Officiū ecclesiasticum. *Psa. 1. Pugna contra uitia.*

Cum sic autem fuisset educatus & institutus, & processisset per omnem graduum consequentiam, ab eo qui tunc erat episcopus Melitenes, inuitus, eum tradente uirtute, ordinatur, & eius fidei committitur cura monasteriorum, quæ erant in ciuitate. Sed quoniam quietis & silentii eum ab ineunte ætate magnū tenebat desiderium, ueniebat assiduā ad diuini martyris Polyeucti monasterium, & trigintatrium sanctorū martyrum, & longissimo tempore in eo uersabatur. Porro autem ab ipsa quoquè ciuitate omnino secedebat, & honoratos dies ieiuniorum in monte propinquo transigebat, qui tunc quidem erat solitudo, & mons Assumptionis uocatus fuerat ab accolis. Nūc autem est monasterium non citra admirationē, quod est ædificatum proximè ciuitatem. Cum hæc ita se haberēt, & ita diū ante erat quietis amator Euthymius, quod eius intus compositum & tranquillum indicabat animum, ratus curam monasteriorum ei ad uirtutem afferre impedimentum, fugæ ita, ut erat, se mandat, & clam ex urbe egressus ætatis suæ anno uicesimo nono, ad adoranda sacra & ueneranda loca prompto alacri animo uadit Hierosolymam. Cum autem conuenisset patres, qui erant in solitudine, & didicisset institutum uitæ unuscuiusq;, euadit eius impetus acrior & quodammodo pennis in altum tollitur, & similis uitæ degendæ uehementiori punctus stimulo, illinc peruenit ad Pharam lauram, quæ sex milliaribus distat Hierosolymis. Et cum extra lauram inuenisset quandam cellam, quæ erat ualdè apposita ad quietem & silentium, illic decætero uersabatur, palmarū quidem ramos in ea texens, sibi & egentibus suos labores communes efficiens, ut non solum neminem grauaret, ad aliorum manus non respiciens, sed etiā Deum coleret, & cum ipse esset potius manus alijs, ab omni autem cura rerum terrestrium animum liberasset, se ita comparat, ut omnino dependeat à spe futurorum bonorum.

It Hierosolymam. *Degit in cella solus.*

Erat autem quidam ex eius uicinis nomine Theoctistus, qui eandem uitam quam ille, exercebat, & idē sibi uendicabat institutum. Amor uero rerum similium, & laborum societas, ità eos colligauit uinculo charitatis, & usque adeo sunt inter se contemperati dilectione spiritus, ut uterque eorum esset positus in anima alterius, & quæ alter eorum sentiret, ea etiam cordi essent alteri. Cum ergo esset tam fraternus inter eos consensus, in Catilæ solitudinem peruenerunt, octauo die post festum luminum, separati quidem ab omni humana consuetudine, cum Deo autē solo uersantes per precationem, & totum tempus, quod intercedebat, transigentes in solitudine, donec aduenisset dies festus Palmarum. Tunc enim uterque reuertebatur in cellam, magnas uirtutis afferentes diuitias, quas erant oblaturi Christo qui resurrexerat, auro longè preciosiores, quod ei qui natus erat, Magi obtulerunt. Morum autem benignitate & simplicitate insigni humilitate magnus excellebat Euthymius, & idō indies ei crescebat ad Deum fiducia, & abundantiorē gratiam euocabat spiritus.

Post festum luminū, id est, Epiphaniarum. *Mat. 2.*

Cum autem quinque annos transegisset in Pharā, illinc recedit cum Theoctisto, consueto eis tempore secessus, & accedentes per solitudinem, ad præcipitē quendam & profundum torrentem, offendūt magnā quandam speluncam ad boreale torrentis præcipitiū, ueluti tracti à quadam manu deducente. Ea ergo de causa lætati animis, & rati non hoc eis ostendi sine Dei numine, illic suam faciunt habitationem, quod quidem cum esset prius ferarum refugium, sacrum templum postea factum est & sanctorum habitaculū. Atque diu quidem latuerunt in spelunca, nec ullus ad eos accedebat, nec aliquid eis impertiebat, quod esset ad usum necessarium, sed solis, quæ propè natæ erant, herbis, ut licebat, alebantur. Cum autem celari illorum uirtutem Deus non amplius sustinuisset (quo modo enim, cum nec horti clausi, nec fontis signati ad multos redeat utilitas?) sed uellet potius eos quoque esse alijs caulam salutis, & copiosum aliquod bonum & in commune utile, hoc in eos utitur consilio & prouidentia.

Mirares, solis tatū herbis alebantur.

Quidam pastores Lazarij adducunt aliquādo oues ad torrentem, & cum obtutum in speluncam immisissent, uident eos imminentes capiti. Repentino autem & non solito territi spectaculo, ij quidem se protinus in pedes conijcientes, fugiebant, illi uerò eis timorem dementes appositissimè, uoce quam potuerūt benignissima & lenissima: Ne timeatis, o fratres, dicebant, ne timeatis. Nam nos quoque ipsi sumus homines, etiamsi propter peccata nostra præsentem locum habitare constituimus. Tunc autem pastores ausi ad eos ascendere, & ingresi speluncam, quam ipsi habitabant, cum nihil inuenissent eorum, quæ sunt utilia corpori, reuersi sunt ualdè admirantes, & suis singu-

la

la aperuerunt. Deindè uerò non cessarunt de cætero incolæ Lazarij eis ministrare, quæ sunt necessaria, Deo sic sapienter & benignè dispensante, ut ipsi quoquè ea haberent, quibus opus habebant ad usum corporis, & ijs, qui ea impertiebant, darēt id quod est longè melius, nempè salutem animæ.

Cum autem de ijs quoque quæsiissent Pharæ habitatores, & didicissent ubinā habitarēt, assiduè ad eos uentitabant, Et primum quidem duo ex fratribus ad eos accedentes, Marinus & Lucas, non sunt amplius reuersi, sed à uerbis eorum & uirtute capti, tanquam ab aliquibus Sirenibus, se ipsis tradunt tanquàm patribus & animarum curatoribus. Quos cum supinis manibus magnus excepisset Euthymius, exercitationis monasticæ institutum eos tam pulchrè docet, ut ijsdem quoquè tempore, quod est consequutum, in locis, quæ sunt circa uicum Metopa, clari extiterint, & monasteria construxerint, & magnum illum Theodosium, qui fuit princeps & author cœnobiorum, quæ sunt in solitudine, ad monasticam perduxerint perfectionem. Cum talis fama Euthymij breui tempore in omnem partem peruaderet, multi ad ipsum, tanquàm ab aliquo unguenti odore moti, quotidiè confluebāt, & rogabat unusquisque eorum, ut cum ipso habitaret, & sub eo duce uiueret, & animam componeret, & doceretur ea, quæ sunt spiritalia. Sed ille uolens habere purum & immixtum bonum quietis ac silentij, omnem eorum, qui adueniebant, curam beato commisit Theoctisto. Ille autem, qui ei nunquàm recusabat parere, protinus quidē mandatum accipit: omnia uerò administrabat ex sententia Euthymij.

Marinus & Lucas se adiūgunt Euthymio.

Deinde autem in loco quoquè ad habitandū construendo occupabantur, & in animo habebant in spelunca constituere lauram, ad figuram Pharæ, sed quæ loco inerat adsperitas, & quòd is esset propemodum inuitus, non sinebat in eo aliquam constituere laurā; sed in ipso aditu præcipitij cœnobium ædificant fratribus, & sibi speluncam transmutant in ecclesiam, in qua in quiete & silentio magnus assidens Euthymius erat curator animarum, & earum, quas à uitiis accipiunt, plagarum, & uulnerum, à quibus sæpè malè afficiuntur, medicus peritissimus. Quotidiè enim ad eū accedentibus fratribus, & ei cogitationes aperire nō uerentibus, dabat unicuique conueniens malo medicamentum. Quæ quidem experientia & prudentia & egregia discernendi scientia apud se collegerat, adeò ut in eo propemodum impleretur illud diuini Hieremiæ: Probatorem te dedi populi mei, & dum tu probas, cognosces uiam eorum.

Certè sepè etiā admonebat paternè, & cōmuniter cū eis disserebat, dicēs oportere quidē eos, qui mūdo renūciant & ijs quæ ad mundū pertinēt, ubique curā gerere obedientiæ & humilitatis, & propriā non sequi uoluntatē, & in uotis semper habere mortē, & supplicium quidem perhorrescere, regnum autem cœlorum desiderare, & se omni tempore dedere laboribus manuumque artificio & operationi, & maximè quidē, si is est iuuenis, & cuius appetitio & impetus moueatur ab ætate. Tūc enim oportet præter aliam eius custodiam, corpus quoque exercere multa afflictione, ut pareat rationi, & feruor flaccescat iuuentutis, & ut Pauli imitatores, & diuinarum eius legum simus adimpletores, non ocij crimen solummodo uitantes, siquidem ne alimento quidem eum dignum iudicat, qui est adeò hebes & negligens. Ociosus.n.inquit, ne comedat quidē, sed easdē quoque, quas ille, manus habentes. Manus.n.inquit, hæ mihi suppeditarant, & ijs qui erāt mecū. Est.n.absurdū, hòmines quidem, qui in mundo uersantur, uxorem & filios & totā familiā alere labore suarū manuū, & annuū ab eis solui tributū, quinetiā suorum quoq; laborum Deo dare primitias, & benefacere pro uiribus: nos autē ne alios quidem impertiri fructu nostrarum manuum.

Monachis quæ sectanda

2. The. 3. Ac. 20

Porro aūt hæc quoq; ex illius præceptis digna sunt quæ mandentur memoriæ. Suadebat.n.honestum amplecti silentium in templo Domini, & synaxi fratrum nihil omnino loqui, cum sacra peraguntur mysteria, sed nec in cœnaculo ad cœnam collectis fratribus, linguam laxare, sed in utrisq; manere in eodem silentio. Ei autem displicebat, quòd nonnulli ex fratribus, & maximè iuuenes, reliquis maius & publicum ostenderent ieiunium, & communem soluerent fratrum regulam, suam sequendo uoluntatem & legem. Neque enim ille bonum tuba cani, neque apertum esse ad publicum, sed quam maximè fieri poterat, latere uolebat. Et ideo dicebat eā esse optimā abstinentiam, quæ puenit satietatē, & indigentibus adhuc nobis, reprimit alimentū, quod quidē est propemodū minus alimēti sumere, q̄ sit opus. Clā aūt resistere carnis affectionibus, esse uero armis monachorū oī ex parte securæ cōmunitum. ea aūt sunt, humanitas, moderatio, meditatio, discretio, & quæ est ex Deo obedientia, & re uera uirtus, quæ Deū imitatur. Atq; tali quidem à suauissima illa lingua fratres quotidiè fruebantur doctrina. Nobis aūt iā deinceps incipit pergere oratio ad res ueteris Terebonis, quæ oēs quidē, qui sunt seniores ex patribus, mihi narrarunt, accuratius autem ille Terebon, qui fuit nepos huius ueteris Terebonis, & præfuit tribui apud Saracenos, & in eis maximum nomen reliquit ad claritatem. Oportet autem ab alto ordiri principium narrationis, ut sic facilius possit à nobis perspici oratio.

In templo loquendū

Arma monachorū.

Erat apud Persas quidā Græcus, nomine Aspebetus, qui fuerat dux tribus Saracenorū. Cū aūt circa finē regis Isdigerdis mota esset à Magis persecutio aduersus Christianos, illi ducētes hoc sibi esse magno studio contendendū, ut omnes uenarentur Christianos, omnes quotquot erant tribuū apud se præfectos, quinetiā ipsum quoq; Aspebetū, ut oēs uias diligēter custodirent, constituunt, ut nullus Christianus posset clanculum confugere ad Imperiū Romanorū. Is itaq; Aspebetus, uidens tantam in Christianos incursionē & insaniā, & motus misericordia eorū calamitatis, nō solū nō prohibuit quo minus fugerēt, sed eis quoque manū pbuit adiutricē. Qua de causa accusatus apud regē Isdigerdē, & illius ueritus crudelitatē, acceptis protinus suis facultatibus, cognationeq; & pueto Terebone, transfugit ad Romanos. Quos cū accepisset Anatolius, (is.n.tunc erat unus ex præfectis Oriētis) eū collocat in Arabia, & quæ illic Romanis suberat, Saracenorū præfecturā tradit in manus Aspebeto, sic apertè ostēdens syncerā & oīs doli expertē fuisse eius acceptionē. Cū ergo sic ad Romanos accessisset, eius quidē filius Terebon, cū esset adhuc impubes, atque adeò uerè puer, percussus erat flagello dæmonis, ut q. dexterā partē corporis ex dimidio haberet siccā mortuæq; similē, & quæ minimè operari poterat. Hoc aūt ei ita se habebat à capite usq; ad pedes, adeo ut cū pater magnā partē facultatē cōsumpsisset in medicos, Terebon ex arte illorum nullum acceperit adiumentum.

Xpianorum persecutio apud Persas.

Postq̄ uerò migrarūt in Arabiā, uidet puer in somnis aliquid, & ad uisionē expergefactus, eā patri narrat. Ille aūt cū statim puerum accepisset, & multos ex ijs, qui eius imperio parebāt, barbaris, uenit ad speluncā huius Euthymii & Theoctisti. Nā ut eo ueniret, pcipiebat quæ ei apparuerat uisio. Atq; fratres quidem cū tantā uidissent multitudinē, inuasit animi angor & metus, neque sciebāt, quidnā se fieret. Sed beatus Theoctistus cū illū timorē eiecisset ex animo, audenti animo accedit ad barbaros, & rogat, cuiusnā rei opus eos

Visione Terebon iubetur ire ad Euthymium.

eos huc adduxiſſet. Illi aūt, Venimus, dixerūt, ad uidēdū Euthymiū. Beatus uero Theoctiſtus, At ille, inqt, nūc quieſcit & ſilet, & neq; uſq; ad ſabbatū uenit in alicuius cōſpectū, neq; ad colloquiū cū aliquo. Tūc Aſpebetus manus accipiens, oſtendit ei filiū, qui erat ſemiaridus, & cuius pars dextera erat ueluti mortua. Deinde etiam filio annuit ſuperciliis. Ille autem incipiens, rem omnem narrat ordine.

Cum ego, inquit, in Perſide hāc plagam accepiſſem multis & medicinæ & magicę artibus contritus, nihil amplius ex iis fructus percepi, niſi quod eas ſolum dānaui, & in illis nequaquàm poſsim magnam habere fiduciam. Deinde poſtquàm in hāc Arabum uenimus regionem, hic quoquè rurſus cum priori luctabar calamitate, & malis uexabar ſimilibus, noctu autē apud me aliquando cogitans, & conſiderans an uſquam ab hoc morbo aliquam inuenirem liberationem, quoniā ab iis, qui erant apud nos, nullam uidebam mali curationem, ipſe ſic mecum colloquebar. O Terebon, ubi nunc ſunt, quæ apud Græcos & Perſas feruntur medicinæ artes & magicæ, & quæ ſunt in his nugæ, & quæ earum uulgo iactatur utilitas? Vbi ſunt autem præſtigiæ aſtrologorum & fabulæ noſtrarum ſuperſtitionū & inutiles inuocationes? Sunt omnia re uera fraudes & riſus manifeſtus, quæ nihil, inquam, poſſunt efficere abſque uniuerſorum opifice & Domino. Cum hæc ergo apud me dixiſſem & diſſeruiſſem, Deum rogaui uehementiſsimè, & ab eo petii à morbo liberationem, & me ei uiciſsim eſſe relaturum uitæ mutationem, & me Chriſtianum futurum ſum pollicitus.

Viſio Terebonis

Interea autem dum hæc fierent, & Deo hoc modo eſſem ſupplex, paulatim in ſomnum deductus, mihi uidebar uidere quendam monachum, cui barba propendebat hiſpida, quique iam ſeneſcebat, & canis erat conſperſus, me rogantem quiſnam eſſet morbus, & ſciſcitantem quidnam mali nobis incubuiſſet. Cum ego autem ei morbum oſtēdiſſem, ille, implebisne, inquit, quæcunque Deo es pollicitus? Deinde cum ego rurſus promiſiſſem, me prompto & alacri animo omnia impleturum. Ego ſum, inquit, Euthymius, qui ad Orientalem ſolitudinem habito in torrente, qui eſt prope uiam, quæ tendit uerſus Hiericо, decem millibus diſtans Hieroſolymis. Si uis ergo inuenire mali ſolutionem, ueni ad me, & te Deus per nos ſanabit. Hæc cum in ſomnis uidiſſem, & eſſem excitatus, Patri ſtatim narraui, & ecce omnibꝰ poſtpoſitis ut iuſsit uiſio, huc nunc uenimus, teque ualde, & enixe rogamus, ut nobis oſtendas eum, qui per uiſionem nobis fuit indicatus, uere diuinum & admirabilem medicum.

Oratione et ſigno crucis ſanatur Terebon.

Hæc cum beatus audiiſſet Theoctiſtus, & uiſionem ut apertum Dei gratiæ indicium eſſet admiratus, Euthymio interrumpit quietem ac ſilentium, & ei omnia recenſet ordine, pueri morbum, egeſtatem eius, q illum eſſet curaturus, eius promiſſa, quæ fecit communi Domino, ſomnum illum, uiſionem quæ apparuit: & ut ſemel dicam, narrat ſingula. Ipſe autem cum ſibi quoque perſuaſiſſet eam rem diuino quodam geri conſilio, ſtatim deſcendit ad barbaros, cumque uehementer oraſſet pro puero, & ei figuram crucis impoſuiſſet, non aliquo opus habuit tempore, neque ut in oratione diutius perſeueraret, ſed eum ualentem & omnino ſanum ſtatim efficit. Stupent barbari id quod factum fuerat, & citius quàm eius, qui laborabat, corpus, eorum quoque curantur animæ, uel potius animæ ſanitatem communiter accipiunt, & fiunt ſtatim fideles. Quocirca proni humi cadentes, rogant illam ſanctam animam, ut Chriſti obſignentur ſignaculo & partem Chriſtianorum conſequantur & nomen.

Non erat omnino uiri pii & Deum amantis cunctari in rebus huiuſmodi. Neque ergo fuit Euthymio in his rebus ulla cunctatio. Sed cum uidiſſet eos corde potius quam ore ſacrum baptiſma poſtulantes, iubet paruam piſcinam fieri in quodam angulo ſpeluncæ, quæ quidem conſiſtit uſque in hodiernum diem. Cūque dixiſſet preces, quæ dici conſueuerunt, & quæ lex in his poſtulat, feciſſet omnia, primum quidem baptizat Aſpebetum, eum Petrum nominans. Deinceps autem Marin, fratrem uxoris Aſpebeti, ambos claros genere, & inſignes diuitiis, uel diuitias potius ornantes prudentia & uirtute, uel potius ipſis diuitiis utentes pro cauſa & inſtrumento exercendæ uirtutis. Deinde autē Terebonem, & poſt ipſum reliquos. Quos cum quadraginta dies apud ſe detinuiſſet, & monuiſſet, pietatemque ac religionem accurrate docuiſſet & omnibus modis ea firma ac ſtabilia reddidiſſet, quæ pertinēt ad ſalutem, eos dimittit in pace, ſed non amplius Agarenos, nec Iſmaelitas, ſed à Sarra oriundos, & certos hæredes promiſsionis per diuinum baptiſmum. Maris autem, qui fuit Terebonis auunculus, nō amplius uoluit retro adſpicere, neque amplius omnino ſuſtinuit diſcedere à monaſterio. Sed cum ei omnes conſecraſſet facultates, & parui feciſſet quæcunque ſunt in mundo nec generoſo & excelſo animo dignum eſſe duxiſſet deſiderium, quod in ea confertur, ſoli Deo adhæret, & per totam uitam ſub eo uiuere ſtatuit, magno duce & præceptore utens.

Barbari baptizātur.

Multi curantur ægri.

Cum autem miraculum eſſet diſperſum per multas partes ſolitudinis, multi, qui morbis laborabant & ægritudinibus, ad diuinum Euthymium undiquaquè confluebant, & ſic ſine mercede, promptamque ac facilem colligentes curationem, læti reuertabantur. Quamobrem ſic breui per totam clarus euaſit ſolitudinem, ut nec eius quidem nomen tota caperet Palæſtina, ſed tranſiret etiam ad eas, quæ erant circuncirca, Præfecturas, & in eis ualde celebraretur. Quod alii quidem fortaſſe fuiſſet uoluptati. Euthymio autem ualde ueniebat in mentem ſuccenſere & ægrè ferre, non ſolum quod humanam auerſaretur gloriam, ſed etiam quod prioris meminiſſet quietis & ſilentij, & quemadmodum in eo eſſet indiuulſus, & ab omni tumultu alienus. Et ideo ſtatuit ad Ruban ſe cedere clanculum. Sed diuinus Theoctiſtus cum eius rei, quam cogitabat, ſenſum neſcio quomodo accepiſſet, & hoc fratribus ſignificaſſet, & omnes cōgregat, & preces adhibet communes & uehementes, ut miſereatur eorum orbitatis: & non ſic deſpiciat gregem, quem ipſe conſtituit, qui poſt eius receſſū erat miſere dilacerandus à communi hoſte omnium. Hæc dixit, & perſuaſit, nè in præſentia diſcederet, nec eos relinqueret.

Fugit in aliā eremū.

Sed cum poſteà eum uehementius inuaſiſſet amor quietis & ſilentij, nec ſciret quid ageret, quodam ſecū aſſunpto, cui nomen quidem erat Domitianus, qui erat quidem genere Melitenus, uirtutis autem amator non negligens: una cum eo egreditur, cum id nemo ſenſiſſet, & in ſolitudinem Rubæ, quæ uergit ad Auſtrum, uenit iuxta mare mortuum: & deinde in altum quendam montem & remotum ab alijs mōtibus aſcendit, qui appellatur Marda, tranſmigrans in montes ſicut paſſer, ut ait diuinus Dauid, & arcus fugiens peccatorum. Quo quidem in monte cum inueniſſet puteum, & humi iacta ædificia, templumque excitaſſet & erexiſſet altare, quæ quidem adhuc ſtant in hodiernum diem, in eo quidem uerſatur aliquo tempore, ea quæ ſunt corpori neceſſaria ex ijs quæ ſunt illic, herbis comparans, & tanquam menſa ſplendida eis utens. Deinde cum eum quædam ſubijſſet cogitatio ingrediendi in ſolitudinem Ziphon, quæ eſt prope uicum Ariſtobuliadem, ad uidendum, inquam, illas ſpeluncas, quæ olim Dauid acceperunt, cum eum perſe-

Pſ. 11.

1. Reg 26.

persequeretur Saul, ei pater: cumque uenisset, & locus ei placuisset, illic construxit monasterium. Causā autem prætermittere, quæ fuit construendi eius monasterij, damnum fuerit pijs.

Cuiusdam in uico Aristobuliade grauiter laborabat filius, & à malo uexabatur spiritu. Cum sic aūt laboraret, & ab immani uexaretur dæmone, Euthymij nomen clara uoce clamabat. Clamabat uerò per se, nō sua sponte, sed is, qui tyrannidem eum exercebat, aperte cogebatur. Videntes ergo parentes, & qui ad eum genere attinebant, eum sic semper in lingua habere nomen Euthymij, & maxime quando ille execrandus eum inuaderet uehementius, quisnam esset hic Euthymius obeuntes interrogabant, & quemadmodum de eo aliquid scirent, maxime erant soliciti. Cum in illo autem inquirendo non multum laborassent (illius enim fama & nomine iam plenus erat orbis terrarū) audiunt esse inter Parabarichos & Aristobuliadem. Accipientes itaque puerum, ad eum statim fuerunt. Vbi autem procul adhuc procedentibus ille adolescēti euadit manifestus, cum ueluti præsensisset is, qui in eo habitabat spiritus, boni spiritus operationem qui inhabitabat in Euthymio, fugam spectauit: non secus atque timidi & pusilli animi hostes, qui nec adhuc quidem ad eos accedentes armatos expectant milites sed excedunt antequam manus conserant. Adolescentem itaque cum repente torsisset & discerpsisset, euanuit. Oportebat enim malū male facere, & furiosum & conturbatum suum discessum ostendere. Postquàm autem ille recessisset, cernebatur homo modestus & sanæ mentis, alterius, non illius, esse significans eam, quæ præcesserat, tempestatem & graues fluctus.

Dæmō fugit ex obsessa.

Cum breui autem miraculum totam peruasisset solitudinē, ex ipsa Aristobuliade & ijs, qui circuncirca erant, uicis ad eū frequentes concurrunt, & ei monasterium construunt: in quo etiam multi pij ac religiosi statuerunt permanere, Deo desuper eis suppeditante ea, quæ erant ad corporis usum necessaria. Non solū autem eæ feræ, quæ percipiuntur intelligentia, spiritus, inquam, maligni, ita erant ei subiecti: sed etiam cum his sensilibus, tā quæ sunt carniuora, quàm quæ uenenata, in solitudinibus conuersans, & cum eis habens consuetudinem, nullas unquam ab ullis sensit insidias, neque damnum ullum accepit. Neque uerò his non esse credendum existimet aliquis, qui sciuerit q̃ sit res inexpugnabilis uirtus boni spiritus, & quæ potest omnia facile facere miracula. Ei quod dico, fert testimonium mare, quod uirga scinditur, & sol, qui solo iussu sistitur, & ne ulterius progrediatur arcetur, ignis, qui in rorem cōuertitur, & quęcunque alia pręter opinionem facta sunt miracula.

Cū feris degit illæsus.

Exod. 14. Iosue 10.

Fit autem aliud quoque in ea Ziphon solitudine, dignum & mente eius, qui fecit, Euthymij, & perfectā pietate. Nam cū inuenisset quosdam, qui Manetis laborabant insania, & sui morbi semper aliquam faciebant accessionē: ꝙ nullus accederet, qui esset ad morbū curādū idoneus, cū se dedisset uisitationi eorū, qui tā malè laborabāt, & se eis aptissimū præbuisset medicū: tanto eos aggressus est artificio, & ut à morbo discederēt, idē est aūt dicere hæresi, uerissime effecit, ut illius quoque Patrē Manetē aperte abdicarēt, & claro subijcerēt anathemati, & fierēt ipsi pars Apostolicę & orthodoxę fidei. Postquàm aūt hic quoque rursus multos uidit cōfluētes, (ipsa enim solitudo erat circūcirca septa uicis, & qui erat apud ipsum thesaurus, uocabat amatores harū spiritaliū & cœlestiū diuitiarū) rursus accipiēs suū discipulū Domitianū, reuertitur ad fratres & beatū Theoctistū, qđ quidē nō minus eorū desiderabatur oculis, quàm aquā æstate ijs, qui magna siti laborāt. Cū aūt fuisset in quodā loco, qui est ad tertiū lapidē remotus à cœnobio, & inuenisset eum recte se habere, siue loci spectetur natura & positura, siue temperies, ut qui iucūdissimo & serenissimo aere ꝑspiret, & sit oī ex parte quietus & trāquillius, cum discipulo illic paruam ingressus est speluncam, & in ea est uersatus.

Manichaos conuertit.

Cum diuinus autem Theoctistus illius didicisset aduentum, non se amplius continere potuit: sed ad eū proficiscitur, à uehementi motus desiderio. Cum uerò lubenter & uidisset & uisus esset, & spiritaliter eū esset complexus, nolebat ab eo disiungi, amoris ineuitabilibus alligatus uinculis, & à nō fallacibus Euthymij Sirenibus adstrictus. Rogabat ergo, ut ad cœnobium & fratres descenderet, & communem cum eis uitam ageret, & communiter se exerceret. Ille autem cum quietis & silētij magno amore teneretur, in hoc quidem nō annuit Theoctisto: sed pollicitus est se singulis Dominicis ad eum accessurum, & se quoque synaxi adfuturum. Cū autem eius aduentus nescio quomodo fuisset significatus *Aspebetto, qui fuit postea cognominatus Petrus, licebat statim uidere congregatam Agarenorum multitudinem. Nam cum ille multos eorum ex omni genere & omni ætate congregasset, ut qui ipse primus bonum gustasset, & studeret ut illi quoque essent participes dulcedinis, accedit ad Euthymium. Ille autem, quòd eos adduxisset ualdè lætatus, cum & hilaribus eos uidisset oculis, & eis de more bene esset precatus, adducit ad fratres & monasterium. Deinde cum eos illic baptizasset & instituisset, & ex illo tempore septem dies cum eis esset uersatus, cum multis habitare non sibi amplius ducebat tolerabile: sed quietis & silētij, sicut diximus, magno captus desiderio, ad consuetam rursus redit solitudinem.

**Aspebeto.*

Agareni baptizatur.

Cum ergo Petrus eum uidisset & domo carentem, & inopem sedentem in solitudine, pro maximis beneficijs mediocrem utique referens gratiam, ædificatoribus magna mercede accersitis, magnam cisternam, & quæ duo habebat ostia, fodit in horto, quæ in hodiernum usque diem fossa remanet: & panis faciendi officinam apud cisternam ædificat, & tres cellas construit Euthymio. Inter eas autem excitat etiam oratorium, adeo ut nullius eorum, quæ ad usum pertinebant, egeret Euthymius. Agarenorum uerò multitudo, quæ, ut prius dixi, fuit ab ipso baptizata, suauissimum fluentum semper bibere desiderans, quod quidem aperte erat lingua Euthymij, non amplius ne minimum quidem ab eo discedere sustinebat: sed uehementer contendebat, ut apud ipsum maneret, & delicias & aquā uitæ, nempe eius perciperet orationes. Ille autem sibi conseruans indiuulsum bonum quietis & silentij, eos quidem non sinit hic uersari: sed cum eos alio duxisset, & eis templum & tabernacula circunscripsisset, (est autem locus inter duo monasteria) iubet ut ea extruant, prout se habet descriptionis figura & magnitudo, & in eis habitent. Quo quidem in loco cum sibi & domos ædificassent, & in eis deinceps perseuerassent, assidue magnus uentitabat Euthymius, & quemadmodum se haberent, semper uisebat. Sciebat enim, quantum ex eo lucrifaceret, nec prius destitit hoc facere, donec illorum animas purgauit & exercuit, & effecit ut presbytero subessent & diaconis. Quamobrē illic lubenter manserunt non ij soli, qui fuerunt priores baptizati, sed etiam multi alij ex ijs, qui quotidie ad eum ueniebat & baptizabantur.

Cum ergo usqueadeo multiplicarentur filij Agar, & ad ueram traducerentur nobilitatem, & in diuersas excrescerent copias, mittit diuinus Euthymius ad Iuuenalem Patriarcham. Hierosolymitanum, postulans, ut eis ordinaretur Episcopus. Ille uerò mittit ad eum Petrum patrem Terebonis, ut qui esset

Petrus fit episcopus Agarenorū.

idoneus præesse animabus,& deducere ad salutem. Petrus ergo sic quidem primus ordinatur episcopus copiarum,quæ erant in Palæstina. Saracenorum autem multitudo,non secus ac fluuiorum fluenta, affluebat perpetuo:& qui nunc accedebant,adijciebantur prioribus:& ij omnes signati baptismi signaculo, connumerabantur cum grege Christianorū. Sed de his quidem ea,quæ dicta sunt,sufficiunt.Nobis autem deinceps eò conferenda est oratio, unde ad hæc dicenda digressi sumus.

Non habebat magnus Euthymius in animo,nec cœnobium,nec omnino Lauram in illo loco construere. Propterea quando aliqui ad eum uenerant, siue mundo renunciantes,siue aliqua afferentes, quæ ad usum corporis essent necessaria,ab eo rursus transmittebantur ad beatum Theoctistum. Cum autem iam superne diuina sapienter statueret prouidentia, ut hæc habitaretur solitudo:ut quæ pulchre sciret id,quod erat futurum:nempe quòd ea res esset futura multis causa salutis:ad eum accedunt quidam numero tres,fratres secundum carnem: qui germina quidem erant Cappadociæ,educati autem in Syria, & in uirtute & doctrina se illic exercuerant,Cosmas, Chrysippus,& Gabrielius.Is autem faciens ut consueuerat, nec eos etiam admisit, & ætatem causans iuuenilem, & mutuum naturæ desiderium, quod etiam nouit utplurimum labefactare constantiam exercitationis,& maxime,quòd adhuc esset Gabrielius adolescens & imberbis.Eos ergò his de causis nolebat omnino admittere.Ea autem nocte uenit ad eum in somnis aliquis,mādans ut & fratres exciperet:Sunt enim,inquit,ab ipso Deo missi:& ut deinceps esset paratus accipere quemlibet accedentem & uolentem. Mane ergo cum pulchram illam accepisset fraternitatem & cognationē, ut ei iusserat uisio,dicit Cosmæ: is enim erat primus ætate inter fratres:Sic ego quidē feci,ut mihi à Deo iussum fuerat,& uos hic introduxi. Nunc autem par est,ut tu iuniorem ex fratribus Gabrielium intra cellā contineas,& nequaquàm ei exire permittas.Est enim res ualde periculosa & insidiosa aliorum oculis mulibris adspectus,qui est adeo lenis & politus.Deinde nō nulla quoque ei aperuit ex ijs, quæ erant euētura.Nō arbitror,dicens,te longo tempore hic uitam acturum sed tibi propediem committetur præfectura ecclesiæ, quæ est Scythopoli. Sed hæc quidem facta sunt propter eorum susceptionem.

Tres fratres ueniūt ad Euthymiū & fiūt monachi.

Post eos autem seipsum permisit omnibus ingredi uolentibus,& erat ad excipiendum deinceps paratissimus. Nam excipit quidem quendam Domnum, ex Antiochena quidem ciuitate profectum, patruelem uerò Iohannes,qui illi præerat ecclesiæ. Suscipit autem tres quoque alios, fratres genere patria Melitenos,consobrinos illius Sinodij,qui cum Acacio nutrierat Euthymium. Erant autem eis nomina, Stephanus,Andreas,& Gaianus. Post eos uerò Iohannē quoque ex Raitho Presbyterum,& Anatolium:& Thalassum.Deinceps autem Cyrionem quoque quendam ex Tiberiade, qui ipse quoque erat Presbyter templi, quod Scythopoli martyri positum est Basilio. Cum eos ergo suscepisset. Petrum adhortatur Episcopum, ut eis paruas quasdam cellas construat, & eis templū scite adornet:& sic breui illic Lauram constituit,quæ ea,quæ est in Pharam,nihilo erat inferior. Deinde uerò ipse quoque Iuuenalis Patriarcha, cum sanctum Passarionem,qui tunc erat Chorepiscopus, & Hesychium accepisset Presbyterum,accedit ad Lauram,& templū,quod est illic,dedicat,cum natus esset Euthymius duos & quinquaginta annos. Diaconos quoque ordinat Domitianū & Domnū, cū iā in presbyterorū sortē relati essent Iohannes & Cyrion. Propter hæc magnus gaudebat Euthymius,& animi tranquillitate plenam habebat animam:& maxime quod Passarionem cum Patriarcha,& diuinum Hesychium, qui in reliquo eorum,qui se exercebant, choro erāt insignes in Laura degentes cerneret.Sed sanctus quidem Passarion, cum nondum septimum mensem ab illo tempore transegisset, è uiuis excedit in profunda senectute.

Item cōplures alij

Tēplū dedicatur.

Cum hic autē magnus & admirabilis Euthymius, & qui cum eo erant fratres,in illa Laura premerentur magna rerum necessariarum inopia,Dei prouidentia non abiecit curam suorum:& manus,quæ aperitur & implet omne animal benedictione, admirabili cura tunc quoque aperta est. Accidit enim, ut multitudo Armeniorum, quæ nō erat pauciorum quàm quadringentorum numero, ad Iordanem à sancta ciuitate descendens,dextera de uia declinaret,perinde ac aliquo eis iter præeunte,& ad Lauram illam accederet: hoc, ut arbitror, sapienter dispensante & administrante prouidentia, ut magna illius Patris uirtus adhuc clarior euaderet.Quos cum magnus ille illuc uidisset diuertisse,ut se à labore itineris aliquantisper recrearēt uocat Domitianum, cui ab eo fuerat credita illius Lauræ dispensatio, & iubet ut eis mensam apponat. Cum is autem proferret egestatem, & respondisset se ne unius quidem diei fratrum habere alimentum, ille eo fretus, qui uiduæ copiosum suppeditauit nutrimentum propter abundantiam bonæ eius uoluntatis iubet Domitianum ire ad arcam panariā.Scies enim, inquit, quid sibi quidem uolunt humanæ cogitationes,quid autem diuina possit gratia dispensare ac prouidere præter opinionem. Ille uerò cum statim cessisset (ò inexplicabilia tua Christe miracula) inuenit diuina quadam & sapiente prouidentia domum pane adeo plenam,ut ne facile quidem esset parum aperire ostium,ut quod prohiberetur propter eam,quæ intus erat,multitudinem. Ps.144 3.Reg.17.

Panes diuinitus aucti.

Cum ergo alios quoque fratres uocasset, & unà cū eis ostium euertisset, uidet ea quæ erant intus,nempe quandam,quę narrari non potest, panum multitudinem,& magnam quoque uini & olei copiam,& omnino conuenientem Euthymij egregiæ in dando beneficentiæ. Hæc cum uidisset Domitianus, & coniecisset id esse diuinæ gratiæ operationem, procidit ad pedes magni Euthymij, petens ab eo ueniam, sordesque & parcitatem uehementi rependens pœnitentiam. Ille autem cum Domitiano beneuolam & mentem & manum porrexisset,ò fili,inquit,Qui seminat in benedictionibus,in benedictionibus quoque metet.Qui itaque accedentibus commune uectum præbent & salē, imprudentes sibi potius comparant copiosam suppeditationem:ut qui non tantum dent, quantum accipiunt. Quod quidem à uobis quoque est seruandum, ò fratres,si Deo estis gratificaturi,& rerum necessariarum uobis benigne suppeditatam copiam consecuturi.Hinc constitit bonorum,ut dicitur,cumulus: cœpitque prospera & felix esse Laura,& eius amplificari multitudo: & deductus est fratrum numerus ad quinquaginta & unicuique eorum fuit ædificata cella, & quotidie sacra peragebantur mysteria. 2.Co.9

Cum autem animo agitaret is,cui credita fuerat dispensatio,tantæ fratrum multitudini magno quoque opus fore ministerio.Lauræ quoque multos parauit. Erat autem quidam in ea,genere Asianus,nomine Auxentius,qui erat aptus ad seruiendum mulis. Is cum ab hoc Oeconomo rogaretur ut hoc subiret ministerium,differebat & nō obediebat.Cū res uerò esset necessaria & utilis,Iohannem quoque secum accipiens & Cyrionē presbyteros Oeconomus,rursus rogabat eum eis Auxentium. Cum autem sic quoque minime audiret

audiret,& iam aduenisset sabbatum,quo tẽpore licebat magnum conuenire Euthymium, omnia de Auxentio ei refert Oeconomus. Et ille quidem fratrem statim accersit: suadet autem ut obediat, & ne sit usqueadeo contumax & inobediẽs, & propriam sequẽs uoluntatem,& quod est communiter fratribus utile, recusans ministerium. Cum is autem nec adhortationem,neque talem eius adspectum esset reueritus, sed sic quoque aperte recusaret,& quem non prætextum afferret, ut solam uoluntatem in sua esse potestate ostenderet:& nunc quidem causaretur,se esse alienigenam,nec peritum sermonis illius regionis: Nunc autem carnis insidias & uarias maligni artes:ne si forte, inquit,me à uestris oculis remotum inuenerit, supplãtet,& exerceat suæ opus malitiæ:& præterea,ne assuefactus curis & tumultibus, permaneam de cætero discrepans & alienus à quiete & animi tranquillitate. Cum hæc diceret,& animæ damnum,ut quod ad mouendum satis esset, proferret: magnus rursus Euthymius,Sed Deum,inquit,rogabimus ò fili, ut propter tuam obedientiam à nullo ex ijs, quæ lædunt, capi possis.Eius enim uox est: Non ueni ministrari, sed ministrare.&,Non facio uoluntatem meam,sed eius,qui misit me,Patris. *Matt. 20. Ioan. 5*

Cum ex his autem adhuc magis irritaretur Auxentius,& nequaquàm cederet,grauius in eum inuehens diuinus Euthymius,Nos quidem,ò fili, inquit, quod tibi ipsi quoque esse conducibile uidebatur,consuluimus,tu autem in eadem manens inobedientia, mox scies,quisnam sit fructus inobedientiæ. Eorum, quæ dicta sunt,nondum finem fecerat,& agitationem motumque corporis nescio undenam passus Auxentius, miser in terram decidit, solis dignus lachrymis propter calamitatem.Qui uerò aderant ex fratribus,fractis eorum animis ex eo, quòd is esset tam miserè affectus,rogabant Euthymium,supplicabant, obsecrabant,ut iacenti opem ferret,& qui satis graues pœnas luerat inobedientiæ.Is autem, ut erga adeo contumacem & inobedientem eis obediret, præsto fuit: & cũ suis accepisset manibus, adhuc tremebundum facit surgere Auxentium,& pendentem pœnas per omnia ferè membra corporis.Deinde cum etiã ueluti quoddam medicamentum crucis signum ei immisisset,soluit hominem ab ea affectione, & eum reddit sanum protinus.Cum itaque ad se redisset Auxentius, & ei in mentem uenisset inobedientia, & affectionem quoque intellexisset,quæ ei incubuerat, & non ignorasset id esse opus solius inobedientiæ, maiores luebat pœnas à conscientia,& eum uehemens quædam subijt pœnitentia,certè ad pedes quoque procidit Euthymij,partim quidẽ petens ueniã eorũ,quæ fecerat,partim autem in futurum securitatem. Cũ is uerò ei statim ignouisset (Nam qui uix tandem ad iram conuersus fuerat animus,quemadmodum non erat promptè cursurus ad commiserationem, & ei in futurum cauturus per orationem) ille lubenter promptoque & alacri animo suscipit mulorum ministerium. Ita disciplina Domini,ut dicam cum diuina scriptura, & aures aperit,& planè adijcit intelligentiam:& qui deliquerat, priusquàm deprimeretur humilisque redderetur,inobedientia,post humilitatẽ & disciplinã acceptã,cognitus fuit promptus ac paratus ab obediẽtiã.

Pœna in obedientis monachi.

Crucis signo sanatur

Es. 28.

Hæc mihi narrauit Cyriacus Anachoreta: ille, inquam,Cyriacus, qui ab ineunte quidem ætate tonsus fuerat in cœnobio Euthymij, postquàm aũt cũ eius successoribus satis longo tẽpore esset uersatus, & ab eis omnẽ eius exercitionẽ & uniuersũ eius uitæ institutũ accuratè didicisset, postea in Laura ueteris Sucæ septuaginta ferè totis annis se exercuit,omni uirtute & honestæ uitæ rectè factis illustris. Illud aũt ipse quoque mihi narrauit,ꝙ duo quidã ex fratribus,Maro & Clematius,asperã illã & difficilẽ in Laura agendo uitã defessi,inter se cõuenerunt, ut illinc clanculum effugerent,& se noctũ furtim subriperent. Hæc* illic quidem inter se loquebantur, & apud se cogitabant. Sed qui secreta aperit,& ijs,qui sunt sibi dedicati, dicit per Esaiam: Non erit tibi amplius sol in lucẽ diei, neque ortus lunæ illuminabit tibi noctem,sed erit tibi Dominus lux æterna:ipse hoc quoque suo aperit sæculo.Sic autem facit. Silenti enim ac quiescenti aliquando huic magno & admirabili Euthymio, uisus est malignus,Maroni & Clematio, tãquàm sancti oculis subiectis,frænum inijcere,& eos in laqueum trahere grauissimũ.Is uerò cum statim coniecisset insidias, accersit fratres Maronem & Clematium, eis suadens, admonens,rogans,docens,disserens,prolixam orationem habens de tolerantia, & ꝙ ubique opus sit diligenti custodia & cautione. Deinde eis etiam Adæ & Iobi exemplum adducens:ex quibus alter quidem in paradiso præceptum non seruauit, alter uerò omne genus uirtutis ostendit in sterquilinio. Neque hæc prætermittens,ꝙ oportet monachum non admittere cogitationes,quæ à maligno suggeruntur:siue ille tristitiam,siue odium,siue iniustitiam, siue in alium locum migrationem subijciat, & nec ab initio ei omnino animum adhibere, sed ea tota manu repellere & reijcere,ne forte nos imprudentes per insidias supplãtet,& in casum præcipitet lachrymabilem.Si quis autem hic forte non possit uirtutem exercere, ne existimet, si aliò transierit, id cuius studio tenetur, alibi posse facilius & rectius gerere.Non enim ex loci natura,sed ex libero nostri animi instituto boni fit operatio.Contra autem hoc est & periculosum monachis, & quod eos potest reddere imbecillos & uirtutum carentes fructibus.Nam nec planta quidem potest ferre fructus,quæ assidue transplantatur.

** illi Esa 60*

Gen. 3. Iob. 2.

Ad maiorem uerò fidẽ eorum,quæ dixerat,eis quoque narrabat de quibusdam senibus Aegyptijs. Dicebat ergo,fuisse quendam fratrem in Aegypto, qui in quodam residebat cœnobio. Is cum ad iram assidue moueretur,efferabatur & conturbabatur,acerbitateque & indignatione os eius implebatur.Cum eum autem quædã subijsset pœnitentia, ꝙ propter hãc iram & facilitatẽ ad perturbationẽ secũ bellum gereret: & si quid boni iã ante acquisijsset, id quoque perderet, ei persuadet ut recederet à cœnobio,& solus per se quiete uiueret,ut pote ꝙ solitudo ei multum conduceret ad tranquillitatẽ, & ad uacuitatem perturbationis. Existimabat enim, ꝙ si nullus esset cui irasceretur, & in quẽ uti posset indignatione,omnino sensim extingueretur uehemẽs ille & qui citissime accẽditur ignis iracundiæ, futurusq; esset deinceps mitis & mansuetus,& tranquillitate omni plenus & quiete. Cum ille antẽ hæc apud se esset ratiocinatus,discessit deinceps à cœnobio,& solus uitam egit in quiete & silentio, & cũ aliquãdo propter usum aliquẽ aqua implesset poculum,& id humi aliquantisper uoluisset deponere, atque quadã maligni id est euentũ. Quod quidẽ cum non semel, sed bis & ter deinceps factũ esset,& iratus est frater, & cũ ab iræ impetu uictus esset,statim ita ut habebat humi deiecit poculum,& confregit: & sic ab inimico maiori & uehementiori habitus est ludibrio.

Exemplum iracundi monachi.

Ad hæc ridet quidem Clematius, ut cuius delectatus esset animus lepida narratione. Cum id autem diuinus animaduertisset Euthymius, Nunquid, ait, tu quoque frater motus es à malo aliquo dæmone,quòd tam inuerecundè rides & tam impudenter, cum oporteret potius deflere eum, qui illius admittit suasionem,si uerũ dicit,qui tunc noster est iudex futurus. Beatos quidem appellãs,qui lugent,quoniam ipsi quo- *Mat. 5 Luc. 6*

que,inquit,accipient consolationem: miseros autem eos qui rident,& sibi non adhibent animum. Et alioqui apertæ est inscitiæ,& quod disciplinæ sit ignarus, argumentum, si monachus loquatur supra modum, aut ad quodlibet moueatur,aut etiam in loquendo nimis profusa utatur licentia,Patres enim uocant licentiam planè matrem omnium uitiorum. Cum ille sic quidem increpasset Clematium, ingressus est in interiorem cellam: eũ uerò èuestigio persecuta est ultio, pronusque in terram cadens, agitabatur tremore & horrore. Domitianus autem cum sic iacentem uidisset Clematium,& simul quidem Euthymij mansuetudinem & austeritatem esset admiratus,quòd scilicet in eo optimè essent contemperatæ: & simul etiam misericordia esset ductus eius,quod fratri acciderat, congregata aliquos ex patribus, qui pro eo essent intercessuri,& eos unà cum Marone introducit ad Euthymium,Ille autem cum & suaptè natura esset propensus ad misericordiam,& illorum intercessionem minimè despiceret, unà cum eis accedit ad iacentem Clematium,eiusque horrorem extinguit ligno crucis,& statim sistit tremorem,& præbet perfectam ab illa affectione liberationem, Attende tibi ipsi,dictitans, & noli contemnere patrum doctrinam & admonitionẽ, sed efficere totus oculus, sicut de Cherubim audiuimus,teipsum omni ex parte circunspiciẽs, ut qui semper transeas in medio laqueorum. Hæc cum suasisset & suggessisset Clematio, & eius exemplo alios fecisset cautiores,eum dimittit in pace. Sed hoc quidem est eiusmodi, non minus est autẽ id quoque,quod deinceps sequitur, si non sit multo etiam maius & lepidus.

Signo crucis sistit tremorem Clematij.

Cum magna & œcumenica Synodus Ephesi tunc primum congregaretur, Synodius, qui eum Acacio fuerat magister huius magni Euthymij,cum esset adhuc puer, postquàm uenisset in Palæstinam ad adorãda loca uenerabilia, accedit etiam ad Lauram quinquagesimo & quarto anno ætate magni Theodosij, partim quidẽ illum ipsum uisurus Euthymium, partim autem suos quoque consobrinos,Stephanum, Andream & Gaianum salutaturus. Cum autem uidisset Euthymium,ei quidem narrauit de ualde impia hæresi Nestorij, qui impie (ò iustitia & pudor sacerdotum) paruo tempore præsedit Constantinopoli, & prophanis suis & corruptis dogmatibus totum ferè orbem terræ conturbauit. Exposuit uerò ei quoque de Cyrillo Alexandrino,& Acacio Meliteno,quemadmodum acrem & uehementem zelum ostenderent pro fide orthodoxa: & quòd œcumenica Synodus esset mox Ephesi congreganda aduersus illum impiũ. His ergo sic dictis à Synodio, animo lætatus est Euthymius,cum talia audiuisset de Acacio,ad quem uẽtitabat cum esset puer, & à quo fuit institutus in literis. Deinde uerò cum ei uale dixisset Synodius,discedit è Laura, assumens Stephanum consobrinum, & abit in sanctam ciuitatem,& persuadet ei,cui commissa fuerat ecclesiæ administratio, ut Stephanum quoque cooptaret in numerum suorum Diaconorum.Ille autem unà cum eo ordinat etiam Cosmam Cappadocem, & utrunque refert in catalogum chori Diaconorum.

Synod⁹ Ephesina cogitur.

Cum autem iam undique congregarentur Episcopi ad Synodum, & illuc quoque mox conuenturi essent Episcopi Palæstinæ, iubet magnus Euthymius Petro Episcopo Saracenorum, ut accederet Cyrillo Alexandriæ & Acacio Melitenes Episcopis,& quæ eis uiderentur,se quoque illis assentiri. Ille uerò peracta Synodo reuersus ad Euthymium,ei omnia singulatim exponit,quæ in ea euenerunt, & quonam processerint. Is autem cum & alia didicisset ex ijs, quæ facta fuerant ab Episcopis Orientis,& quòd Iohannes,qui præerat Antiochiæ,cum esset Orthodoxus,inductus esset,ut eadem sentiret quæ Nestorius, fuit graui tristitia cor eius sauciatum.Eodẽ modo affectus fuit etiã Dominus,illius consobrinus. Rogauit itaque Euthymium,ut ei permitteretur ire Antiochiam, ut auunculum suum, qui supplantatus fuerat, restitueret, & iam ueluti iacentem erigeret. Ille autem cum præuidisset non futurum illuc tutum aduentum, sed ei potius inutilem & minimè conducibilem, Nequaquàm inquit,ò fili:non oportet te à Laura recedere. Neque enim ille tua opus habet præsentia. Sed etsi pauiulũ à recta fide declinauit, Deus tamen, qui nouit cor illius rectè se habere,ipse ipsum conuertet, & reducet ad id,quod bene erit. Et tu quoque ò fili, si quidem in quo uocatus es loco, in eo perpetuo manseris, proficies & gloriam adipisceris,ueram,inquam, gloriam, & quæ ex Deo est,& quæ nunquàm excidit. Sin autem his neglectis, & tolerantiæ contemptis cogitationibus,à Laura tentabis discedere:obtinebis quidem ad ministrationem,quam tuus habet auunculus:sed eam rursus tibi auferent mali homines & præstigiatores, cum ab illis prius seductus fueris ignoratione, Et hæc quidem,qui est in sanctis,Euthymius.

Vides non debere monachũ institutum suũ deserere.

Dominus autem cum hæc mandata non multum curasset,proficiscitur Antiochiam, & nec uale quidẽ dixit sancto,& nec ei ullo modo suum significauit recessum. Cum illic uerò fuisset, omnia quæ ei prædicta fuerant,effectum sunt sortita: illeque postea magna ductus pœnitentia,quòd non obedijsset,ad ipsum reuertitur,graui dolore uisceribus cruciatus, & acerbe deplorans. Iuuenalis autem Stephanum quidem Melitenum ordinat Ismeniæ Episcopum: Cosmam uerò Cappadocem refert in ordinem Presbyterorum,& ei cruces tradit custodiendas. Hæc autem de eo relata sunt monacho Cyriaco à familiaribus eius & successoribus. Nobis autem Cyriacus,omnia aperuit, quòd nemo eum unquàm uiderit comedẽtem, nisi sabbato aut die Dominico, non cum aliquibus colloquentem & nullo modo quempiam conuenientem, nisi forte usus aliquis postularet,ut eum conueniret, nunquàm super latus cubantem, sed nunc quidem sedentem & parum oculis conuenientem,nunc autem funem,qui ab aliquo angulo tecti cellæ dependebat, ambabus tenentem manibus,& sic somnum aliquem moderate gustantem,illud forte magni Arsenij ei dicẽtem: Adesdum serue nequam. Affirmabant enim eum quoque fuisse æmulatorem Arsenij: Arsenij, inquam, qui in patris quibusdam moribus educauit & instituit Archadium & Honorum Imperatores: & ideo Patris appellatione à sanctis scilicet patribus est appellatus: postea aũt in solitudine Aegypti fuit insignis uirtutibus.

Hunc ergo diligenter admodum imitabatur Euthymius,& ijs,qui es Aegypto ueniebant monachis, & de illius uitæ instituto aliquid referebant, animum lubenter adhibebat, & suæ animæ quibusdam ueluti tabulis bona illius curabat inscribere, illiusque quietem & humilitatem & eius imitabatur silentium: præterea autem uestitus quoque humilitatem, & uentris abstinentiam, uigilantemque & attentum eius animum & sobrium, & illud, quod ab eo dicebatur, Arseni, cur egressus es. Compunctionem autem quomodo. Lachrymas, nocturnasque uigilias illumque amorem solitudinis,& cum nullo conuersationem, & præterea commiserationem, discernendi potestatem, in precatione alacritatem & constantiam & eius in omnibus insignem fortitudinem. Num autem, cum sic illius uitæ imitaretur institutum,non etiam fuit dignus illius charismatibus. Aut fuit quidem,sed non paribus. Nequaquàm: sed etiam illum

Euthymius in se exprimit uirtutes Arsenij

re uera

re uera superauit in aliquibus. Verumenimuero alijs interim omissis, quemadmodum futura cognouit & prædixit, ueridice ostendemus.

Eum uidere ualde desiderabat Anastasius, cuius fidei credita erat custodia sacrorum uasorum sanctæ resurrectionis, eratque Chorepiscopus, fuitque simul discipulus & imitator sancti Passarionis. Cum ergo teneretur tanto eius uidendi desiderio, Phido Ioppes Episcopo, & Cosmæ, cuius munus erat custodire cruces illam pulchram communicat cupiditatem. Cumque eos assumpsisset, quinetiam alium quoque Phidũ, Phidi Episcopi nepotem (erat autem is adhuc ætate iuuenis, & in chorum Lectorum cooptatus, qui etiã Cyriaco hæc tradidit & narrauit) cum eis proficiscitur ad magnum Euthymium.

Postquàm autem fuerunt iam prope Lauram, ab alijs quidem cum nondum peruenissent, ignorabantur: Euthymio uerò arcano quodam modo eos aperuit spiritus. Cũ ergo statim uocasset Lauræ œconomum Chrysippum. Sint, inquit, tibi parata, quæ sunt ad accipiendos hospites necessaria. Ecce enim simul cum fratre tuo ad uos uenit etiam patriarcha, Cum autem ipsi iam aduenissent, diuiniore quadam contemplatione magnus correptus Euthymius, colloquebatur & disserebat cum Anastasio, tanquàm cum Patriarcha Hierosolymorum. Atque qui aderant quidẽ omnes admirabantur: Chrysippus uerò ipse quoque obstupefactus, & ad aurem se inclinans Euthymij, Sed non est apud nos, inquit, Patriarcha ò ueneraude pater: Hic autem est sacrorum uasorum custos Anastasius. Vides quisnam sit eius uestitus, ostendens eius uestes. eæ autem erant splendidæ & sericeæ, quas quidem, inquit, non est fas Hierosolymorum Patriarchã induere. Cum aliquo autem tempore se repressisset senex, & ueluti ad se redijsset, Sed mihi crede, fili, inquit Hunc uidi candida ueste indutum, & quali decet indui Patriarcham, & existimo me non esse deceptum. Sed quod Deus præsciuit, id ad finẽ quoque deducet. Sunt enim eius charismata minime pœnitenda. Ille ergo hæc quidem dixit multis audientibus, & consecutus fuit rerum euentus.

Euthymius spiritu prophetico uentura indicat

Terebon ille, qui erat genere Saracenus, cum uxore habitans sterili, non gignebat liberos, quòd quidẽ plane efficiebat uitam ei minime uitalem, eratque causa doloris minime tolerabilis. Accedit itaque aliquando cum uxore ad admirabilem Euthymium, rogans, supplicans, quid non faciens ex ijs, quæ possunt mouere ad misericordiam, ut is ex natura solueretur defectus, & ei aperiretur matrix ad pariendum. Ille autem cum ter eis iniecisset signum crucis, & deinde lapideum illum uentrem tetigisset, Abite, inquit, læti in Domino. Is enim uobis concedit, ut cernamini patres trium filiorum. Illi uerò in sermone, tanquàm in re ipsa collocantes fiduciam, recesserunt pleni gaudio. Iam autem partus quoque tempus aduenerat, & primum quidem parit Petrum quendam, patrem Terebonis, qui Euthymij familiaribus hæc uere & aperte narrauit. Cum uerò post hæc multum intercessisset temporis ueridicum Euthymij promissum alios quoque duos fratres præbuit Tereboni.

Vide crucis signi efficaciam.

Frater erat in Laura, Romanus genere, nomine Aemilianus, qui bonã uitã exercebat, modestiamque ac moderationem uel maxime ex ipsa amplectebatur adolescẽtia. Ei noctũ aliquando, cum esset dies Dominicus, inimicus ex carne bellum graue commouit. Cui cũ desperasset se posse perpetuo resistere, cessit & succubuit cogitationibus. Cũ ita se haberet, & ab ea perturbatione animi obsideretur, mane fit obuius sancto uenienti ad synaxim. Ex eo aũt quidã teter odor exibat, qui graue illã animi perturbationẽ illi magno significabat. Cum eum ergo diuinus esset odoratus Euthymius, & cognouisset insidias, increpat malum dæmonem, qui ei exhibebat molestiam. Et statim frater quidem humi iacebat, seipsum conuellens, lacerans, & agitans, & spumam ore expuens. Ad eum autem multi quoque conuenerunt monachi. Cum itaque lumen magnus iussisset afferri Euthymius, Propterea quòd esset locus obscurus & tenebrosus, Videte fratrem: ò patres, inquit eis, quemadmodum cum ab ineunte ætate in uirtute uiueret, & temperantiæ curam ageret, nunc uexetur propterà, quod parum cesserit impudicis carnis cogitationibus. Efficiamini ergo illo meliores, & ex supplicio illius lucrifaciatis. Cęterũ Deũ, inquit, rogemus, ut is à talibus liberetur insidijs. Et ille quidem statim pro fratre est precatus. Locus autem fuit statim totus tetro odore plenus, ueluti ardentis cuiusdam sulfuris, & tetrum illũ odorem uox est consecuta: Ego sum, dicens, spiritus fornicationis. & deinde surrexit frater temperans & sanæ mentis, ut qui ex illo tempore sit ipse factus, sicut diuinus Apostolus uas electionis.

Aemilianus infestatur à fornicationis spiritu.

Deut. 28.

Circa illud autem tempus cum terra laboraret siccitate, propterea ꝙ non plueret, adeo ut esset quidem cœlum super caput, prout dictum est, æneum, terra autem subtus ferrea: & quæ erant in Laura cisternæ; essent intus aridæ & plenæ puluere, ualde affligebantur fratres, & cum magno accedentes Theoctisto, magnum rogabant Euthymium, (sciebant enim, quanta eius esset ad Deum fiducia) ut cœlum per preces aperiret, & illinc aquam ad eos deportaret, qui siccitate mirandum in modum laborabant.

Iere. 4.

Iere. 7.

Ille autem id non in animum inducebat, eam rem uocans Dei disciplinam & inflammationem inuectã propter peccata. Viæ enim tuæ, inquit diuinus Hieremias, & tua studia hæc tibi fecerunt. & propterea forte ne me quidem exaudiet rogantem eius benignitatem. Ne ores enim, inquit rursus idem Propheta, pro hoc populo, & ne roges pro eis, quoniam te non exaudiam. Et hæc quidem D. Euthymius, differens de eo Deum rogare, propter suam insignem modestiam. Cũ autem intenderetur flagellum, siccitasque & pluuiæ inualesceret defectus, & deinde etiam uici, qui erant circuncirca, grauiori premerentur necessitate, quoniam erat dies octauus sanctorum Theophaniorum, & iam aduenerat dies præfinitus, quo is exibat in uastam solitudinem, innumerabilis quidem ad eum cõfluit multitudo, cruces habens in manibus, & Kyrieeleyson, id est, Domine miserere, de more, non ore solum, sed labiis quoque cordis inuocans. Ille autẽ illorum flexus precibus, ad eos egreditur. Mihi quidem, dicens, ò fili, nullum est ad Deum certa fiducia, & eũ libere alloquendi audacia, ut qui sim peccator, & plus quàm ullus alius, eius opus habeam clementia, & maxime tali eius in nos iræ tẽpore, nimiæ fuerit meæ audaciæ, Deo preces offerre, qui, ut ait diuinus Esaias, dat panẽ afflictionis & aquã angustã, Qui aperiet, & nõ erit qui occludat, & claudet, & nõ erit qui aperiat. Peccata enim nostra inter ipsũ & nos separãt. Inquinauimus eius imaginẽ, tẽplũ polluimus, seruimus libidinibus & uarijs uoluptatibus, inuidię & auritię hęremus: ei exosi euasimus, dũ alter alterũ odimus. Verũ enimuero quoniã benignus & clemẽs est nobis Dñs ꝙ sola indiget occasione, & abũde protinus omnem effundit misericordiã, supplices ei procidamus, eum uehementer oremus, & scio fore, ut nobis ignoscat, & quod suum est faciat, & nobis decernat irrigationẽ & nostri paternam curam gerat. Est enim prope Dominus omnibus inuocantibus eum inquit diuinus Dauid, in ueritate. Eo autem adhuc loquente, illi ueluti una lingua & uoce respondentes, Ipse, dixerunt,

Nota hic antiquitatẽ litaniarum.

Esa. 30

Esa. 22

Esa. 59

Ps. 144

ora pro nobis ò pater. Voluntatem enim eorum, qui ipſum timent, facere nouit omnino Dominus.

Cum hæc & quæ ſunt eiuſmodi, non poſſet diuinus deſpicere Euthymius, & populo quidem præcepiſſet, ut intenſe orarent, ipſe autem aſſumpſiſſet ex monachis eos, qui erant præſentes, ingreditur cum ipſis oratorium: cumque ſeipſum humi proieciſſet, Deū orabat cum lachrymis. Deus uerò exaudiuit orationē, ſtatimque audiebatur quidem ſonus uehementis ſpiritus, & aer implebatur nubibus, & erumpebant tonitrua, uehemensque magno impetu cadebat pluuia, & affluentibus aquis, terra inebriabatur. Cum ille ergo humo ſurrexiſſet, & ſe turbis oſtēdiſſet, Ecce, inquit, Dominus ueſtris precibus exauditis, uiſitauit terram ſua uiſitatione, & eius ſulcos inebriauit, & ut eam ditaret multiplicauit. Benedicet autem coronam anni huius ſupra alios, & implebuntur quidem campi pinguedine, pingueſcent uerò ſpecioſa deſerti, & ualles multiplicabunt frumentum, & accingentur colles exultatione. Ille autem cum hæc dixiſſet, dimittit multitudinem, mox uerò ſecutus quoquè eſt euentus prædictionis, & terra lætata eſt, in ſuis uiſceribus germinans. Illa certe uehemens pluuia uſqueadeo deorſum cecidit, ut eum diu prohibuerit, quo minus ſecederet in ſolitudinem. Quid ergo? Hæc ne ſufficiunt ex bonis Euthymij? an pijs damnum animis afferemus, ſi bonorū illius factorum reliqua prætermiſerimus? Sunt ergo illa quoque narranda, quę mihi Iohannes, ſilentiarius, inquam, & Epiſcopus, & Thalelæus presbyter (ij autem adhuc in Laura beati Sabæ ſe exercentes adſunt) tradiderunt.

Pſa.64

Dicebant enim, quòd & multis alijs, & ipſi quoque diuino patri Sabæ hic uir admirabilis fuit admirationi: quòd ſcilicet cum tanta eſſet eius moderatio & lenitas, pro rectis Eccleſiæ dogmatibus tantum zelum attulerit, ut idem re uera eſſet mitis & pugnator: & ut ſemel dicam, aduerſus omnes quidem, qui non recte ſentiunt, magno erat & ardenti zelo: maxime autem Manichæos, & eos qui nugas tuētur Origenis. Qui cum multi tunc eſſent in locis, quæ ſunt circa Cęſaream, & ad ipſum etiam uenirent pietatis prætextu erat tanquàm leo aduerſus uulpes, ſermone inexpugnabilis, & qui ſuſtineri non poterat: quæ ex diuinis ſcripturis ſumebantur demonſtrationibus, eos ualide comprimens & ſuffocans: &, ut ait Hieremias, ut ipſi ex gloriatione afficerentur pudore, efficiēs, quæ apud eos fabulis iactatur, præexiſtentiam & reſtitutionem omnibus uiribus euertens & deprimens. Quinetiam aduerſus eos, qui Arrij & Sabellij laborabant inſania, ingentis erat ſpiritus, & eos, ut ait Propheta, perfecto perſequebatur odio. Septuageſimo autem & quinto anno ætatis magni Euthymij, congregata fuit Synodus Calcedone, in quam omnes fere totius orbis terrarum undique conuenerunt Pontifices. Eos enim ad conueniendum uocabant, quæ Epheſi ſcilicet innouata fuerant, à Dioſcoro, inquàm, Alexandrino, quem ſimul cum ijs, qui illius tuebantur dogmata, è ſacris eijciunt catalogis, & accuratum fidei decretum expòſuerunt. Ei autem ſynodo inſignis quoque Euthymij diſcipuli intererant, Stephanus Iamneæ, & Iohannes Epiſcopus Saracenorum, cum Petrus quidem iam è uita exceſſiſſet, qui eum autem ſecutus eſt Auxolaus, Dioſcoro acceſſiſſet, & ideo magno, proh dolor, Euthymio inuiſus uitam finijſſet. Ij ergo, Stephanus ſcilicet & Iohānes, cum Synodo intereſſent, quoniā fidei decretum iam erat mandatum literis, id ſtatim arripientes, quàm potuerunt celerrime accedunt ad Euthymium. Quanam de cauſa? Volentes ſcire, an ipſe quoque conſentiret ijs, quæ ſcripta fuerant. Non mediocriter enim eos terrebat id, quod Auxolao accide-

Manichæos et Origeniſtas aduerſatur Euthymi⁹.

Pſ.138

Synod⁹ Chalcedonēſis.

rat: neque ſciebant an aſſentirentur, an differrent, priuſquàm ſcirent illius ſententiam. Poſtquàm autē ille legiſſet, & quæ ſcripta erant, recte ſe habere inueniſſet, & concinere rectæ regulæ ueritatis, perſuaſit repente fama totam ſolitudinem, quòd magnus quoque Euthymius ſequatur Synodum Calcedonenſem.

Hoc autem omnes propemodum monachos ad eā attraxiſſet, niſi quidam Theodoſius, habitu quidem monachus, moribus uerò præſtigiator importuniſſimus, & mente corruptiſſimus, ueniens in Palæſtinam cum de dicta Synodo quædam improbe confinxiſſet, quod euerteret quidem dogma rectæ fidei, introduceret autem uel potius reuocaret dogmata Neſtorij, cœpit Eudociam, quæ tunc uerſabatur in Palæſtina: & per ipſam induxit omnes monachos, & deinde etiam ſedem Hieroſolymitanam inuerecunde, ó iuſtitia, & impudenter inuadit, & cum ex poteſtate accepiſſet facultatem, bellum gerit aduerſus diuinos canones & leges: hincq; ue factum eſt, ut homines probi & moderati à ſedibus & ſacris expellerentur, & nonnulli etiā ab eo interimerentur, & manus ſceleratas Pontificum ſanguine, proh dolor, pollueret: malefici autē & præſtigiatores, & peſtes, & carceribus potius digni quàm ſedibus, ſacrorum interpretes crearentur & ſacerdotes, & apud hunc ſceleratum & exitioſum hominem magnam aſſequerentur potentiam. Cum uerò ipſe ſic haberet omnes monachos à ſe pendentes, & eos duceret quo uellet, ij ſoli, qui erant magni ſectatores Euthymij, fugiebant eius communione, tanquàm aliquod ſcelus & piaculum. Quoniam autem eum quoque tentabat impius Theodoſius, & ad ſe accerſebat, illo ne ipſius quidem ſermonem audire ſuſtinente, rurſus ad eum mittit legationem, Elpidium & Gerontiū quorum unus quidem magni Paſſarionis, alter autem beatæ Melanes erat ſucceſſor, rogantes ut ſi ad ipſum nollet uenire, conuenirent tamen uterque in locum aliquem, & de ijs, quæ uterque haberet, inter ſe diſſererent. Ille uero ad hæc grauiter exclamans, Abſit, inquit, ut aut iniuſte fuſo ſanguini ſacerdotū, aut hæreſi communicē cū Theodoſio. Illi autem, ſed neceſſe eſt, inquiunt, ut tu communices Neſtorio, quoniam & is duas tuetur naturas, quod quidem ne in hodiernum quidem diem ab aliquo accepimus, & eum ſecuta eſt Chalcedonenſis Synodus.

Theodoſius pſeudomonachus oppugnat Synodū Chalcedonenſem.

Nota calumniam.

Magnus autem reſpondens Euthymius, Quæ ab ea quidem Synodo ſunt ſtatuta, nondum, inquit, ſingulatim conſideraui omnia: ſed quod attinet ad decretum ab eis expoſitum, non poſſum ea, quæ illi uiſa ſunt, repræhendere. Statuit enim ipſa quoque ſequi ſententiam trecentorum decem & octo ſanctorum patrum, qui Niceæ conuenerunt: & ſuadet amplecti Synodum centum & quinquaginta patrum, qui congregati fuerunt Conſtantinopoli, & iubet eos ſequi, qui Epheſi conuenerunt aduerſus impium Neſtorium. Cyrillum autem Alexandriæ Epiſcopum ſibi adiungit, tāquàm qui ſit eiuſdem ſententiæ, & rectæ ſententiæ fatetur eſſe magiſtrum. Deiparam ſanctam uirginem libera lingua nominat, & unigenitum Dei filium ex ea natum eſſe aſſerit, ſine tempore quidem & ſine corpore ex patre, in tempore autem & ſecundum carnem ex matre, unum Chriſtum, qui à nobis inconfuſe, immutabiliter, citra diuiſionem in duabus naturis cognoſcitur, & propter eos, qui audent quandam inducere diuiſionē in inexplicabili & arcana unione, quæ in hypoſtaſi ſeu pſona facta eſt in utero: & eos, q; p cōuerſionē dicūt carnē factā eſſe Dei Verbū, & unigeniti carnē aſſerūt eſſe eiuſdē eſſētiæ cū diuinitate: & alioq; ꝑpter eos, q; nō cōfitētur uerbi factā eſſe carni unionē in hypoſtaſi, ſed p cōfuſionē, & coaleſcētiā. & deinde ēt ſinuſioſin, hoc eſt, ſimul iūctā eſſētiā, impie & ꝑdigioſe

giose affirmant, qui quidem diuinitatis & carnis dicunt unam fuisse naturam, adeò ut si ea spectentur, quæ ab illis dicta sunt præter rationem, non possit seruari id, quod est Christi patibile, propter diuinitatis impatibilitatem: neque id quod est impatibile, propter patibilitatem ipsius humanitatis. Conuenienter ergò instituto huius rectæ sententiæ, illud, In duabus naturis, decreto additum est à Synodo: non tanquàm seorsum & per partes Christum diuidens, sed eundē in utroque confitens, & utrunque in eodem.

Hæc persequente Euthymio, laudabat quidem Elpidius, & fatebatur rectè habere, quæ dicta fuerant, etiamsi non recessierit à communione Theodosij, & statim ostendit mutationem: Gerontius autem manebat in eadem sententia: & sic reuersi, minime inter se consentientes, Theodosio responsa annunciant. Cum ille uerò hæc audijsset, quoniam in Palæstina iam omnia obtinebat, maius studium adhibebat, ut eum in suam nassam traheret: magnoque Euthymio assidue tendebat laqueos, & eū inescabat, & quotidie aliquos ad eum mittebat, qui bona scilicet suaderent & utilia nempe ut discederet ab ijs, quæ rectè & pie sibi uisa fuerant: Theodosio autem assentiretur, & amplecteretur illius communionem. Ille uerò, quòd ij quotidiè uenirent, ægre ferens, quid facit? Cum qui sub ipso erant, omnes fratres conuocasset, & eis præcepisset, ut diligenter cauerent, ut nullo modo cederent, nec assentirentur malæ Theodosij sentētiæ: sed potius ora obstruerent eorum, qui sic sentiunt, & pro uiribus deducerent ad ueritatem, nunc quoquè recedit in uastā solitudinem, cum effecisset, ut multi quoque alij imitarentur secessum. Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nuper quidem uenerat è Lycia, uocabatur uerò Gerasimus: qui cum omne uitæ institutum, quod Monachos decet, in patria ostendisset, multos quoque passus erat sudores aduersus spiritus nequitiæ. Is ergo cum pulchrè exerceretur in ea, quæ est ad Iordanem, solitudine, & sæpe dæmones percuteret pulsatur ipse quoque, uel potius supplātatur ab eorū improbitate, & abducitur ab hæreticis. Cum autem ab omnibus ferè Anchoretis audiret de Euthymio, ijsque, quæ de eo sermome celebrabantur, aures haberet oppletas, aliquando ad eum uenit in Ruban: cumque cum eo diu esset uersatus, & illius linguæ bibisset fluentum suauissimum, ueluti quendam morbū euomit hæresim, & ad sanam fidem reuertitur, quòd deceptus esset, magna ductus pœnitentia, & cor uanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans & puniens. Hunc autem ipsum alij quoquè consecuti sunt Anachoretæ, Petrus cognomine Gurnitis, & Marcus, & Iulon, & Syluanus, & ipsi quoquè Theodosij noxiam sectabantur communionem.

Theodosius impius uenat Euthymium.

Cum autem secundus post hæc annus intercessisset ex hominibus quidem excedit Theodosius, à Ruban uerò ad Lauram redit magnus Euthymius. & aliquando quidem uno sabbatorum, ille quidem Deo ministrabat, & ei incruentum obtulit sacrificium: Domitianus autem adstabat ad dexteram cum mystico illo uentilabro, cum iam esset peragenda ter Sancti glorificatio, Terebonque Saracenus, & Chrysippi frater Gabrielius, alter quidem propè, alter uerò stans intra aram, (ò magnam Christe tuam in Euthymium gratiam) uident ignem, ueluti in quodam diffusum linteo, desuper descendentem, qui etiam ipsum magnū Euthymium, & cum eo Domitianum intus complexum, sic circa ipsos permansisse ab initio ter Sancti usque ad completum sacrum ministerium. Terebonem autem ait metu correptum & exterritum ab ara recessisse, & non amplius audacter & temere esse ingressū adyta: sed in templo constitisse uestibulo cum magna in synaxi reuerentia, ut mihi postea narrauit Cyriacus Anachoreta, qui hæc audierat à Terebone & Gabrielio qui uiderant. Non hoc autem solum, sed hæc quoque mihi retulit de Gabrielio, quòd esset quidem natura eunuchus, post uiginti uerò & quinque annos accedebat tunc primum ad synaxim fratrum. Præterea hoc quoque mihi renunciatum est à Patribus, à Deo datum esse Euthymio; ut internos animi motus ex externo adspectu ueluti per quoddam speculum intelligeret, & accurate cognosceret, & cum quibusnam decertaret cogitationibus, & quasnam quidem superaret, à quibusnam autē maligni instinctu superaretur.

Incruētū Missæ sacrificium.

Euthymius uidet secreta mentium.

Aiunt uerò eum quoquè aliquando dixisse quibusdam fratribus, qui cum eo seorsum uersabantur, quòd sæpe uideret terribilem Angelorum uisionem, unà secum Deo ministrantem & sacra contrectantem, & quòd in Dominici corporis sumptione, aliquos quidem ex ijs qui accedebant, uideret ab ipsa illuminari aliquos autem ueluti obscurari & morte affici, quicunque scilicet erant indigni ea luce & splendore. Quam obrem non cessabat testificari fratribus, & illud Apostoli optime admonere, ut unusquisque attendat & seipsum probet, & sic cum tremore sumat panem & calicem, cum bene sciatis, qui accedit, quòd iudicium sibi comedit & bibit, qui ea indigne sumit. Propterea enim statim quoquè, cum hoc primum offert sacerdos sacrificium, multitudinem ueluti præmunit & iubet ut caueat, Sursum habeamus corda, eis acclamans & cū ab illis promissum acceperit, sic audet deinceps offerre oblationem. Qua etiam perfecta, ille etiam rursus manus in cœlum tollens, & ostendens esse dispensatum pro nostra salute mysterium, clara uoce sic dicit: Sancta sanctis, perinde ac si dixerit quispiam: Quandoquidem ego sum homo æquè ac uos patibilis, ignorans quemadmodum unusquisque uixerit: propterea hoc ante aperte testificor, & hanc communem probationem uestræ suggero conscientiæ. Si quis captus fuit ab odio, & iniuriæ acceptæ recordatione: Si quis ab inuidia, aut ira, aut superbia: Si quis à maledicto, aut à turpi sermone, aut ab improba cupiditate, aut ab aliquo alio uitio fuit compræhensus, ne prius accedat, quàm per pœnitentiam à scelere fuerit expiatus. Hæc enim sancta, inquit, non prophanis, sed sanctis exhibentur. Quicunque ergo uestræ cōfiditis cōscientiæ, ad eū accedite, & illuminemini, & uestri uultus nequaquā pudore afficiātur. Sed nescio, quomodo dulcedo doctrinæ Euthymij me uel nolētē assumens, præcedentium abrupit consequētiam, & ut induceretur perturbatio, ppemodū effecit. Necesse est ergo, ut uos narrationē reuocetis rursus in memoriā.

1. Cor.

Ante eucharistiam agenda pœnitētia.

Psa. 33

Capta ergo fuit, ut iam ante ostendimus, improbi Theodosij laqueis beata Eudocia, & a catholica communione seiuncta, & de cætero toto studio cōtēdabat aduersus Orthodoxos. Induxit autē omnes quoquè Monachos, qui habitabant in solitudine & in sancta ciuitate, & persuasit ut eadē, quæ illa, tuerrētur & probarēt. Postq̄ uerò iustitia aggressa est Theodosium, & ille quidē procul abest, Iuuenalis autē suā sedē recipit & ea dissoluuntur, quę ecclesijs afferebant molestiam, Valerij fratris & Olbyrij generi sæpe mittuntur literæ ad Imperatricem hac de causa, ut Eutychianistarū relicta communione, sequatur ea, quæ decreta fuerunt ab Ecclesia catholica, Illa autē primum quidē cūctabatur, & differebat mutationē: neque sciebat quēmodum dimitteret ea, quæ sibi uisa fuerāt. Postquàm uerò intellexisset suum generum fuisse in Thracia interemptum, filiamque & eius filias esse in potestate hostiū, & captiuos abduci Carthaginem: corde ualde sauciata, & rerū charissimarū amissione ea esse repēsa arbitrata, inuenit calamitatem magistram eius quod

rectè habet.(Ipsa enim,inquit,tua disciplina me docebit,) & ad rectam & ueram fidem per illam deducta, statuit deinceps uiris diuinis uacare, ab eis instructa, & utens ducibus ad salutem. Et ideò Anastasium Chorepiscopum cum quibusdam alijs, qui ei inseruiebãt, mittit Antiochiam ad Simeonem cionetin, id est, in columna habitantem, qui erat multo altius sublatus uirtute,quàm columna,& uerè totius orbis miraculum:ei scopum cordis per literas significans, rogansque ut ab illo rursus acciperet, quænam sua esset sententia. Quidnam autem respondit? Scias,inquit,quòd malignus uidens opes tuarum uirtutum, expetiuit te ut cribraret sicut triticum, & per pestiferum illum Theodosium piam ac religiosam tuam corrupit animam. Sed esto bono animo. Non enim defecit fides tua. Mihi autem succurrit hoc ualde admirari, quòd cum sit tibi fons propinquus,ipsum quidem despicis, procul uerò quæris eandem aquam haurire. Habes autem diuinum Euthymium, cuius sequens doctrinam,non aberrabis à salute.

Eudocia ad se accersit Euthymiũ

His auditis,non fuit negligens Eudocia, neque supina in boni inquisitione. Sed cum statim de uiro inquisiisset, & intellexisset ei esse prohibitum ad ciuitatem aliquam accedere,turrem in solitudine,quæ uergit ad Orientem, in altissimo ædificat promotorio, quòd non plus quàm triginta stadia distat à Laura. Et illa quidem in eam ascendit, ut nullo prohibente, frueretur ad satietatẽ doctrina Euthymij. Statim autem mittit ad eum quærendum Cosmam crucis custodem, & qui à me superius dictus est, Anastasium Chorepiscopum. Illi autem cum ardenti mandato æque uehemens ad parendum studium attulissent, in Lauram quidem protinus perueniunt. Cum uerò accepissent eum non adesse, sed iam diu ante transijsse ad Ruban,ne sic quidem à cœpto destiterunt:sed cum simul beatum accepissent Theoctistum, ad eum abeunt,& eum uehementer simul orant & obsecrant, & tandem persuadent,ut ad turrim ueniat, ubi nunc est ædificatum Scholarij monasterium. Cum eum autem uidisset Imperatrix Eudocia,non leuiter adspexit sed ut qui æstate aquam sitit, & ad illius pedes præ gaudio procidens,Nunc cognoui,inquit, quòd Deus me uisitauit. Ille autem cum eam solita impertijsset benedictione,Sed oportet,inquit,ò filia,te tibi deinceps attendere,& in futurum diligenter cauere. Nam quoniam uel parum abducta fuisti unà cum Theodosio,propterea tibi molesta euenerunt in rebus charissimis. Sed ut per totam uitam abstineas ab hac à ratione aliena contentione, oportet te præter tres sanctas & œcumenicas Synodos,nempe Nicenam,quæ conuenit aduersus Arrium, & Constantinopolitanam, quæ ipsa quoquè congregata fuit aduersus Macedonium,& Ephesinam prius aduersus Nestorium, accipere etiam decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone, & cum te separatis à cõmunione Dioscori,Iuuenali Hierosolymitano Archiepiscopo omnino communicare,& cum eo omnino consentire.

Prosternitur ad pedes Euthymij.

Redit ad Ecclesiã.

Cum hæc quidem dixisset, & precatus esset pro Imperatrice,& deinde ei uale dixisset,recedit. Illa autem statim re ipsa est executa ea,quæ mandata fuerãt sanctamque ingressa ciuitatem,Iuuenali & catholicæ communicat ecclesiæ,magnamque & frequentem inducit multitudinem Monachorũ & laicorum,ut quæ sicut dissensionis,ita etiam communionis optimum fuit exemplum. Quorum fuit etiam unus Archimandrita Elpidius. Nam Gerontius cum in malo maluisset consenescere, nõ sibi solum,sed multis quoq; aliis fuit causa interitus. Cui uiam similem & similiter ducentem ad exitum, duo quidam ingressi sunt Elpidii conuentus Marcianus & Romanus,& construxit uterquè monasteria, Vnus quidẽ circa sanctam Bethleeẽ, alter uerò in uico Theocorum. Et beata quidem Eudocia accersit è Laura fratres custodis crucis,nẽpè Chrysippum & Gabrielium,& efficit ut ordinentur Presbyteri. Et Chrysippus quidem cum fuisset in presbyteratu insignis,relinquit scripta digna, quæ mandentur memoriæ. Gabrielio autem committit præfecturam monasterij Stephani protomartyris. Bassa autem pia & Dei amans,cum Andream fratrem Stephani Iamneæ Episcopi è Laura accersiuisset,eum pastorem efficit & præfectum monasterij, quod ab ea fuerat ædificatum, ædificatum autem fuerat in nomine Menæ martyris.

Sabas uenit ad Euthymiũ

Octogesimo uerò & secundo anno ætatis Euthymij,accedit beatus Sabas,cum adhuc esset iuuenis,& nec barbæ quidem primam haberet lanuginem, quæ genas contegeret, rogatque ut sub eo maneret, & sub eo se in uirtute exerceret. Ille autem primum quidem accipit,Domitiano uerò tradit discipulo. Deinde cum eum accersisset,Non oportet,ò fili,inquit,te, cum sis adeo iuuenis & imbarbis,in Laura uersari. Magis enim expedit,ut qui tales sunt,uita degant in cœnobio. Cũ hæc dixisset, per quendam ex fratribus eum transmittit ad beatum Theoctistum,dicens, Accipe adolescentem,& diligenter sub te simul exerceatur & educetur. Nam ut mihi uidetur,in exercitationis instituto & in rectis factis erit insignis. Atque ille quidem hæc de Saba prædixit,prædictionem autem congruens quoque consecutus est exitus. Nõ est enim nunc,non est, non urbs, non regio, non solitudo, in qua illius diuini uiri res non celebrentur, & simul ei qui dicit, & ijs qui audiunt,uoluntatem afferant. Quorum quidẽ non par est in transitu meminisse inter res gestas Euthymij:sed si Deo placuerit,de ijs opus integrum conscribemus,quandoquidem neque pium est,neque sanctum,gentilium quidem uitam apud externos columnis honorari & scriptis:nos autem tam præclara facta uirtutis digna iudicare silentio, & æterna damnare obliuione. Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo,& quales ipse dederit regulas & formas ijs qui sub ipso exercebantur, & ueluti condimentum adtexere narrationẽ, q̃ magnã utiq; habet utilitatẽ.

Laura & cœnobiũ Gerasimi.

Hic ergo magnus Gerasimus,qui Iordanis solitudinis ciuis simul fuit & patronus, cum maximam illic Lauram, quæ non pauciores quàm septuaginta Anachoretas habebat,construxisset,& præterea cœnobiũ in medio eius optimè collocasset: curabat ut qui introducebantur quidem Monachi, manerent in cœnobio,& uitam monasticam exercerent:Qui autem crebris & longis se laboribus exercuerant, & ad perfectionis mensuras iam peruenerant,eos in ijs,quæ uocantur, cellis collocãs,sub hac iubebat uiuere regula, ut quinque dies hebdomadæ unusquisque in sua cella sileret,nihil gustans quod esset esculentum, nisi panẽ & aquam & dactylos. Sabbato autem & Dominica uenientes in ecclesiam, cum participarint sanctificata, cocto uterentur in cœnobio,& sumerent parum uini. In cella uerò nulli permittebatur aut ignem accendere,aut coctum gustare. Nihil autem possidere tantæ erat eis curæ, quãtæ,nihil aliud: & humilitate maximè ornabãtur. Vnusquisq; uerò laborẽ suarũ manuũ, qui per hebdomadã ab eis factus fuerat,sabbato ferẽs in cęnobiũ,circa crepusculũ Dominicæ,hebdomadæ sumptus rursus accipiẽs,panes, inquã, & dactylos & aquã in uase aliquo & palmas,rursus redibat in cellã. Erãt aũt adeo remoti ab omni solicitudine,& à negocijs humanis ita disiuncti,ut nihil haberẽt præter ea, quibus induebãtur,adeò ut nõ esset secũdus amictus. Stratũ autẽ quid erat aliud,quàm storea? & quæ solent

Nota abstinẽtiam &c.

appellare

appellare centonium & embrymium, & uas fictile ad aquam: quod quidem simul sufficiebat ad potum & ad palmas irrigandas.

Hæc lex aût eis est optimè tradita à Gerasimo, ut ex eûtes cellas, dimitterêt apertas, ut liceret ei, q uellet, ingredi, & quod nellet accipere ex illis uilibus & ad usum necessarijs, nemine prohibente, quinetiam ipsi quoq; cernerent uiuentes Apostolicè, & esset eorû quoq; qui habitabât in solitudine, eis cōsimiliter cor & anima una: quandoquidem nemo ex ijs quæ habebat, iudicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex æquo esse communia. Porrò aût hoc quoquè dr de Anachoretis, q cum quidā ad eū accessissent, & peterent ut sibi liceret aquam calefacere, & coctum sumere, & ad lucernam legere, magnum respondentē Gerasimum, dixisse: Si sic uultis uiuere, multo magis expedit, ut uos uiuatis in cœnobio. Ego enim nequaquàm permittā toto meæ uitæ tēpore hoc fieri apud Anachoretas. Adeo ut cum Hierchuntini audirent eorum, qui erant apud Gerasimum, esse adeo arctum & omnis solatij expers uitæ institutum, esseque admodum asperum & uiolentum, hanc sibi legem tulerint, ut Sabbato & die Dominico ad eos abirêt, & eis non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum & euidens argumētum animarum uirtutis amantium.

Act. 4.

Cum autem multi ex ijs, qui sub hoc magno Gerasimo erant, decertatoribus, uiderent multos mundanos cum hoc proposito & scopo ad se uenientes, tantum abest, ut eis gratus & iucundus esset eorum aduentus, ut nec eos quidem in regione omnino uidere aut tolerare possent: sed potius ut ualdè læsuros eos fugerent & declinarent. Illi enim pulchrè sciebant, perfectæ temperantiæ matrem esse abstinentiā, ut quæ possit & turpes expellere cogitationes, & somni leuare grauitatem: Vt qui nō solum uerbis, sed etiā factis hoc à patre optimè didicissent. Hi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta ieiunij dies ieiunus transfigeret, contentus sola sacramentorum participatione. Cum sic uixisset Gerasimus, & ijs, qui sub eo erant, fuisset exemplar uirtutis & occasio salutis, communis aduenit finis, quinto mensis Martij indictione tertiadecima, in consulatu Zenonis Augusti secundo. Nobis autem rursus redeundum est, undè digressi sumus.

Abstinentia mis. *Mira abstinētia Gerasimi.*

Cum iam tūc Leo pius & Christi amans, Martiani successisset imperio, Timotheus quidam cognomine Aelurus, totā cōcutiebat, cōturbabat Alexandriā. Deindè aût cū ipsum quoq; Patriarcham ciuitatis (ò iniquas & impias manus) in diuini baptismatis piscina interfecisset, sedem audacter & impudenter inuadit. Cum ergo in Aegypto omnia essent plena turba & tumultu, duo quidam Anachoretæ, quibus nomen erat Martyrius & Elias, unus quidem Cappadox, alter uerò Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum illū ueniunt Euthymium, & unusquisque eorum in cella separata apud ipsum longo tēpore sunt uersati: quos quidem hic uir diuinus amplectebatur lege amicitię, & assiduè inuitabat ad collocutionem, & ad Cutilā & Ruban secessus & descensus, eos quoquè similiter faciebat participes. Cum quibus & unà cum Gerasimo & alijs deinceps Anachoretis, sanctæ illę manus una quaq; Dñica intemerata sumebāt sacramēta. Prænidit aût magnus Euthymius perspicaci oculo animæ ea, quæ erant euentura Martyrio & Eliæ nempe fore, ut Iacobi, qui clarus erat in choro Discipulorū, unusquisque eorum sedis sit successor futurus.

Proterij cædes.

Post hæc uerò Elias quidem cum descendisset in Hiericho, ædificat sibi cellam ante ciuitatem: quæ accessionibus ab eo factis paulatim dilatata, transmutata est in ea, quæ nunc cernuntur, monasteria. Martyrius autem speluncam quandam ad Occidêtem, quæ quindecim stadijs distat à Laura, ingreditur: & cum satis temporis in ea permansisset, magnum quoddam & insigne is illic quoquè construit monasterium. Sequenti autem anno Iuuenalis quidē Patriarcha quartodecimo anno eius patriarchatus ex hac uita excedit: Anastasius uerò communi omnium suffragio ad sedem illius promouetur, de quo Euthymij fuerant prædictiones, & de eo ueræ promissiones. Quarum is statim recordatus Pheidum, qui in Lauram cum ipso accesserat, & illas audierat prædictiōes, ordinat Diaconum, & rursus ad magnum illum mittit Euthymiū unà cum custode crucis, & prophetiæ significans euētum, & rogans ut sibi permitteretur ad eum descendere. Is autem dat hæc responsa: Ego quidem semper desidero uestram uidere perfectionem, & sic lucrum consequi spiritale. Sed prior quidem uester aduentus erat ab omni turba remotus, & separatus ab omnibus negocijs. Nunc autem uestri magistratus magnitudo dat uobis alium locum & ordinem, Deo ità uolente. Quamobrem longè meam superat imbecillitatē uestra scilicet præsentia. Rogo ergo te, nè amplius uexeris huc iter suscipiendo. Sin minus, ego quidem te uenientem prompto & alacri animi studio accipiā, & deinde necesse erit, ut non possim alios amplius repellere, nec potero deinceps amplius hic uersari, ut qui ab eorum, qui accedunt, sim opprimēdus multitudine. Sed quæ ad magnum quidem spectant Patriarcham, sic habent. Vult autem nunc oratio, ut reuertamur ad Terebonem.

Iuuenalis episcopi mors.

Hic ergo Terebon præfectus Saracenorum, cū aliqua de causa uenisset Bostras, & à quodam suo collega per calumniam esset accusatus, ab eo, cui commissa fuerat regionis administratio, comprehensus fuit & coniectus in carcerem, in quo habitare fuit longo, quod intercessit, tempore condemnatus. Cum autem sycophātiæ actum magnus cognouisset Euthymius, scribit ad Antipatrum, qui tunc regebat ecclesiam Bostrenorum, unà cum literis mittens Gaianum fratrem Stephani episcopi Iamneæ, ut omnem adhiberent diligentiam, ut Terebon liberaretur à uinculis. Ille uerò cū accepisset literas, & excepisset Gaianū, & liberasset quidem Terebonem ab omni accusatione, & sumptum, quo erat ei opus ad iter conficiendū, ei suppeditasset, ad magnum mittit Euthymium. Gaianum autem, ueluti quasdam scintillas uirtutis Euthymii, statuit retinere, eumque Medaborū ordinat Episcopum.

Terebon episcopus cōprahenditur.

Beata aût Eudocia cū q̄ plurima tēpla Deo ædificasset, Gerontocomiaq; & Prochotrophia, & monasteria, quæ ne facilè quidē possunt numerari, piè cōstruxisset, iussit in quodam ex ijs templis, quæ erant ab ea ædificata, quod est sacrum Petro principi Apostolorum, situm autem est è regione Lauræ Euthymij, non distans minus quàm uiginti stadia, cisternā ualdè profundam simul & latam fodere gratia alicuius usus necessarij. Cum autem aliquando uenisset ad eam spectādam, uidet Lauram Euthymij positam in media solitudine, & quemadmodum cellæ fratrum erant à se inuicem seiunctæ: & cum illud scripturæ apud se cogitasset, Quàm pulchri sunt pedes Iacob, tabernacula Israel, & ex eo anima esset ualdè compūcta, ad eum statim mittit Gabrielium, rogans ut sibi permitteretur ad eum accedere, & frui illius sermone & doctrina, & simul etiam Lauræ, eique dare reditus, habebat in animo. Causa autem erat, ut fratribus daretur de cæterò sufficiens necessariarum rerum suppeditatio. Ille uerò eam sic prius compellat, Cum tuus decessus sit in foribus, cur solicita es ò filia, & distraheris

Nu. 24

Euthymius Eudociæ obitũ prædicit.

ftraheris circa plurima? Illa fint tibi folũ parata, quæ pertinent ad exceffum ex hac uita. Noftri autem ne memineris, quantum ad redditus & pecunias, fed communis Domini memineris, apud quem rogamus, ut tu noftri potius recorderis.

His illa auditis, his duabus affectionibus bifariam diuifum habuit animum, admiratione & animi ægritudine, illud quidem magni Euthymii tribuens præfcientiæ, & quemadmodum quod ipfa de ipfo animo agitabat, ille longo ante fpatio intelligat, hoc autem propterea, ꝙ ipfa à fua fpe excidiffet. Volebat enim ei pecunias relinquere & redditus, ut diximus. Hinc uerò uenit ad fanctã ciuitatẽ, & cũ Anaftafiũ accerfiuiffet, Patriarchã, & ei expofuiffet, q̃ à diuino audiiffet Euthymio, ea fecit q̃ illi priori cogitationi rñdebãt, & erãt planè fraterna. Et primũ quidẽ Stephani Protomartyris Chrifti tẽplũ, quod nondũ erat plenè cõftructum, dedicat quintodecimo menfis Ianuarii. Deinde cum ei etiam multum tribuiffet redditũ, & eius curam dediffet Gabrielio, neque alias quoque neglexit ecclefias, quæ ab ea ædificatæ fuerant, fed eas quoque ualde diligenter obibat, & dedicans & fufficientem redditum unicuique attribuens. Cum quatuor autem menfes iam præteriiffent poft dedicationem, ipfa quoque, humana uita relicta, excedit ad Dominum.

Ecclefiæ S. Stephani dedicatio et & redditus.

Longo autem poft tempore, cum effet Euthymius iam nonaginta annos natus in grauem morbum incidit fanctus quoque Theoctiftus, qui erat adeo morti uicinus, ut ipfe quoque fe mox effe deceffurum fignificarit, ut cuius iam effet fenectus profundifsima, & humanorum effet plenus dierum. Cum ergo ad eum uifendum magnus ueniffet Euthymius, & adfpexiffet eũ uerfari in magno periculo, ftatuit paucos aliquot dies cum eo manere, ut cum iam eius fancta ad Dominum excederet anima, ipfa iufta corpori facere, & ea omnia, quæ mos eft, in eo impleret. Cum autem cognouiffet Patriarcha apud Theoctiftum afsidere Euthymium, & id exiftimaffet fatis opportunam ad eũ ueniendi occafionem, cum beatus Theoctiftus iam ad Deum excefsiffet, tertio die Septembris ad eum accedit, & communiter ab eis facta reliquiarum fepultura deinde & quæ erga Euthymium uehemens iubebat defiderium, fecit Patriarcha, & cum facras illas manus fuauiter præhendiffet, & eis effet circunfufus, & uehementer eft amplexus, & inter amplexus dixit uerba teftãtia defiderium. Iandiu abhinc ego fanctas has manus defiderabam, & ecce Deus mihi impleuit defiderium. Sed rogo te uenerande Pater, & ualde rogo, primũ quidem, ut Deum preceris, ut tuæ in me perpetuo conferuentur prædictiones, Deinde, ut ad me etiã afsiduæ fcribas, de iis, quæ uidentur quæcunque lex præcipit filio.

Anaftafii patriarchæ ftudiũ erga Euthymiũ

Hæc cum Euthymio benignè admodum colloquebatur, & quæcunque alia tempus poftulabat, & poft longum tempus cum eo congrefsio reuocabat in memoriam. Is uerò cum folita illa fua moderatione, Hoc ego, refpõdit, potius peto à tua beatitudine, ut in tuis ad Deum intercefsionibus & fupplicationibus noftri quoque recorderis. Ille uerò refpondens: Nequaq̃, inquit, ò pater, hanc tibi concedam petitionem. Hoc.n. inquit, rogo, ut à te primus accipiam. Pulchrè enim iam fum expertus diuinorũ charifmatum, quæ in te eft, operationem & uirtutem. Ille autem placidè admodum & leniter, Concede, inquit, uenerande pater, & exorare, ut præfentis monafterii, mea & tua caufa, & ipforum etiam fratrum curam geras, eiquè ut par eft, prouideas. Ad hæc patriarcha, Cũ, inquit, adhuc fanctus effet fuperftes Theoctiftus, tu huic perfuifti folitudini, eamquè effecifti ciuitatem infignem multitudine & uirtute eorum, qui inhabitant, & reddidifti ueluti quandam aliam Chrifto Hierufalem, & nunc rurfus cum ille è uita migrauit, fua tibi relinquit. Ille ergo cum hæc dixiffet, & fancto uale feciffet, reuerfus eft ad fuam habitationem. Magnus autem Euthymius cum Marin patruum Terebonis, ex uirtute uiuentem, & iam ætate prouectum, monafterii præfectum conftituiffet, reuertitur ipfe quoquè in fuam Lauram. Cũ ipfe autem in monafterii præfectura duos annos uixiffet, & deinde è uita migraffet, defcendens rurfus magnus Euthymius, facrũ quidẽ eius corpus in Theoctifti magna theca piè deponit: cuidam autem Longino, propter uitam laude digno, cõmittit curã monefterii.

Statim autem poft magni Theoctifti deceffum, cũ Olympius Scythopolis Epifcopus uitam reliquiffet, Cofmas quidem cuftos crucis pro illo ordinatur Epifcopus, Chryfippo autem cuftodis crucis committitur minifterium, & nec in eo excidit prædictio Euthymii. Sed beatus quidem Cofmas cum totos triginta annos manfiffet in eo munere, fecunda Palæftinæ prouincia magnis claruit pulchriquè rebus ex uirtute geftis. Chryfippus autem, qui erat illius quoquè frater, cum duodecim annos obiiffet munus cuftodiendæ crucis, fcriptis relictis & numero multis, & propter ea quæ tractant, laude dignis, uita excedit. Horum uerò frater Gabrielius, cum fuiffet, ut prius diximus, Presbyter & Præfectus uigintiquatuor annos, ædificauit fibi breue quoddam monafterium in ualle uenerabilis templi ad Orientem, quod nominatum fuerat fanctæ affumptionis. In quod quidem, ad imitationem beati Euthymii, poft diuinorũ Theophaniorum octauum diem fecedens, in eo morabatur ufque ad feftum Palmarum. Cum autem effet ftudiofus, habuit ingenium quoque ei opem ferens. Quo factum eft, ut linguam exerceret & ad Græcorum fermonem & Romanorum & etiam Syrorum. Moritur uerò octogefimo ætatis anno in monafterio, & fit illic uiro fepulchrum, qui fignis maximis eft infignis. Atque ad Euthymii quidẽ pertinet difcipulos, ea funt huiufmodi, & fuit talis uniufcuiufque deceffus.

Theophaniæ feftũ Palmarum.

Ego autem ad ea, quæ confequuntur, eius rectè facta reuertor. Nam hæc quoque mihi cum aliis Iohannes, filentiarius & Epifcopus, & Thalelæus presbiter, narrauerunt. Dicebãt.n. ꝙ uerfantibus aliquãdo ipfis in folitudine, in eos incidẽs beatus Saba colloquebatur, dicẽs, ꝙ cũ adhuc effet in cœnobio, afcendiffet poft mortem Theoctifti fimul cum Longino Præfecto ad magnum Euthymium. Cum autem aliquot dies morati effent circa Ruban cum Martyrio & Elia, & unà cum eis adeffet S. Gerafimus: Quoniam, inquit, prompto & alacri animo uidet magnus Euthymius me & Domitianum, utroque affumpto, tranfibat per interiorem folitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum. Deindè peruenimus ad quandam terram admodum incultam, ficcamque & omninò aquæ expertem. Ego autem, qui planè eram rudis & imperitus conuerfationum, quæ fiunt in folitudine, uehementiffima fiti oppreffus deficiabam animo, & nec pedes quidem habebam, qui poffent itineri conficiendo fufficere. Conuerfus uerò, inquit, magnus Euthymius, cum me fic iam deficientem & defeffum adfpexiffet, mea caufa eft animo commotus: & cum fe paululum à nobis feiunxiffet, & ad terram proftrauiffet, orabat dicens, Domine, da aquam in terra fitienti, fratris fitim confolans & poft preces furgens, apprehendit ligonem, quo herbarum excindentes radices, alimentũ nobis comparabamus, & folum parũ fcindit, & ftatim aqua è terra fcaturit, & bibere permittit. Cum ergo bibiffet, & fitim quæ eum premebat, depuliffet, Deo egit gratias, qui præter opinionem per fuos feruos talia facit miracula.

Cum

Cum ergo apud Deum tantā haberet Euthymius fiduciam, & tantam spiritus gratiam è superis attraxisset, nè communis quidem mortis ei tempus est celatum, nec quæcunque euentura erant in eius Laura, sicut diuini Patres de ijs mihi narrarunt. Dicūt enim quòd octauo quidem die post festum luminum, quo solebat ad interiorem proficisci solitudinem, conuenerunt quidem ij qui erāt ipsum deducturi, & qui cunque eius peregrinationis omnino uolebant esse socij: inter quos erat etiam Martyrius & Elias. Cum autem nihil parati inuenissent, neque quod esset secessui conueniens, quinetiam eum omnino offendissent imparatū, rogarunt an nō esse cras profecturus. Ille uerò, Tota, inquir, hebdomada ero uobiscum in Laura, & sabbati media nocte à uobis separabor. Hoc autem dixit, prius significans se tunc esse moriturū. Tertio itaque die, qui est posteà consecutus, cum aduenisset dies festus diuini Antonij, præcipit ut uigilent in templo per totam noctem: & nocturnis illis hymnis ab eo peractis, cum assumpsisset Presbyteros in eo, quod Diaconicum appellatur, Nullas, inquit, ò fratres, uobiscum amplius peragam uigilias. Me enim iam uocat Deus à uita præsenti. Sed nunc quidem exite, & accersite mihi Domitianum: manè autem patrū ueluti quidam cœtus conueniat. Manè ergo magno studio omnes ad eum conuenerunt, & cum se parum retinuisset, ita eos cœpit alloqui.

Festū luminū

Nota, dies festus S. Antonij.

Suprema oratio Euthymij ad suos.

Patres mei & fratres dilecti in Domino, & filij, ego quidem iam postremam uiam meorum patrum ingredior. Vos autem oportet uestrum in me amorē custodiendis præceptis ostendere: ex quibus præcipuè est charitas, quæ est uinculum uirtutum perfectionis. Quod enim sal pani, hoc est charitas uirtutibus. Nec sine ea fieri potest, ut se uirtus rectè gerat: quandoquidem uniuersa uirtus per charitatem & humilitatem firma & stabilis cognoscitur. Nam humilitas quidem nouit eum, qui ea utitur, ad summum rectè factorem extollere: Charitas uerò & firmiter cōtinet, nec sinit, ut cadat ab illa altitudine. Est autem charitas maior humilitate: quod quidem manifestū est ex ipso exemplo Domini & opificis. Nam propter suam in nos charitatem seipsum sua sponte humiliauit, & factus est sicut nos. Oportet ergo ei perpetuo confiteri & hymnos offerre. Nam hæc quidem omnes, ut semel dicam, homines honestum est exercere. Nos autem præ cæteris, & propter pacta conuenta cum eo inita, & quòd ab omni perturbatione liberi, & à negocijs, quæ ad uictū comparandum pertinēt, minimè diuulsam & distractam uitam nostram agamus, & soli nobis ipsis seorsum attendamus. Et corpora & animas, ò fratres, semper castas conseruare oportet, & consueta in synaxi glorificatio, & quæ nobis desuper tradita est, regula conseruanda est à uobis omni diligentia. Eorum, qui affliguntur, cura est gerenda pro uiribus. Qui ex fratribus colluctatur cū improbis cogitationibus, is semper à uobis confirmetur, & perpetua fruatur admonitione & doctrina & præceptione, nè imprudens paulatim supplantetur, & casū graui à diabolo prosternatur. Porrò autē hoc quoque uobis ultimum adijcio mandatum: Nunquā ijs, qui adsunt, occludatur ianua: sed sit semper aperta cuiuis uiatori, & ad excipiendum ueluti paratissima. Quinetiam ipsum tectum sit uobis commune hospitibus atque transeuntibus, & ea, quæ habetis, egentibus proponantur communia. Sic enim copiosam suppeditationem à superis consequemini.

Prædicit mortē Domitiani.

Hæc cum eis mandasset, deindè etiam eos interrogauit, quemnam eis uellent imperare & præesse. Illi autem uno ueluti consensu responderunt omnes, Domitianum. Ille uerò, At hoc, inquit, nequid fieri. Domitianus enim non hic longo tempore post me manebit: sed cum septimum solum diem transegerit, sequenti, me consequetur. Hoc omnes, qui aderant, obstupefecit, cum tam apertè & tā libere dictum esset. Cum de Domino itaque spem perdidissent, petunt quēdam Eliam, œconomum inferioris monasterij, genere Hierichuntinum. Ad eum ergo protinus conuersus magnus Euthymius: Eccè, inquit, omnes patres te sibi pastorem & præfectum eligunt. Tu autem uide, ut tibijpsi attendas & toti gregi. Oportet uerò te hoc quoquè scire ante alia, quòd Deo uisum sit, haud ita diu abhinc hanc Lauram fieri cœnobium. Deinceps autem & ubinam ædificari cœnobium, & quemadmodum construi oportet, & de hospitum exceptione, psalmodiaque & studio in regula adhibendo præcepit Eliæ, & de non negligendis fratribus, & maximè ijs, qui improbis grauantur cogitationibus. Deinde uerò hoc postremo dixit omnibus: Si inuenerim aliquam ad Deum fiduciam, hanc primam petam à Deo gratiam, ut uobiscum & cum uestris posteris sit semper simul spiritu in seculum.

Hæc cum dixisset, dimisit quidem omnes præter Domitianum: & cum tres postea dies māsisset in diaconico, sabbato noctu dormit in pace, & ad eam quæ illic est, transit beatitudinem, re uera senex & plenus dierum, uicesimo die mensis Ianuarij, in anno quidē à mundi creatione, conuenienter temporibus scriptis ab Hippolyto, qui fuit antiquus & ipsis notus Apostolis, & ab Epiphanio Cyprio, & ab Herone philosopho & confessore, quinquies millesimo quingentesimo & sexagesimo, Domini autem nostri Iesū Christi in carne aduentus quadringentesimo & sexagesimoquinto. Sciantur autem hæc quoquè de Euthymio, quòd habitu quidem erat minimè fictus & mitissimus, adspectu autem teres & albus, ualdeque lætus & iucundus ad uidendum, omnino canus propter ætatem, paulò breuior, densa barba & usque ad zonam promissa, membris sanus & integer, ut cui cū digitus, nō unguis, nō dens, nō parua nec magna pars abesset corporis. Atque natus quidem fuit, ut superius dictum est, ex reuelatione. Tres autem annos natus, Deo fuit consecratus in principio scilicet magni Theodosij. Cum uerò transijsset per omnes ecclesiasticos ordines, uenit Hierusalem circa uiginti & nouem annos uitæ propriæ. Cum uerò sexaginta & octo annos transegisset in solitudine, nonagesimo quidē & nono anno suæ ætatis, decimo autem sexto imperij Leonis, excedit è uita.

Obitus S. Euthymij.

Eius effigies.

Cum autem fama celeriter per omnē sparsa esset regionem, Monachorum & laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facile numerari. Quinetiam Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cū simul assumpsisset examen Clericorum & militum, accessit. Cum eo autem aderat Chrysippus & Gabrielius, & Diaconus quoque Pheidas, Anachoretæ quoque qui erant in solitudinibus, undiquè, conuenerunt, Quorum erat unus quoque Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat continuatio miraculorum. Cum ergo conuenisset multitudo propè innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus à sepultura, cum iam esset hora nona, donec milites, ut eis iussum fuerat à Patriarcha, repellunt multitudinē, & sic uix tandem datur aditus diuinis patribus, ut corpori illi, quod tam strenuè decertauerat, & multa passum fuerat, iusta peragerent, & cum ijs quos decet, hymnis in locupleti loculo deponerent. Atque dolor quidem Euthymij priuationis, multis erat causa lachrymarum, Martyrium autem & Eliam longè tangebat uehementius, & ij ualde lachrymabantur. Sed cum illos quidem consolatus esset Patriarcha per

Honorifica ad modū sepultura.

per Chrysippum crucis custodem & cum iis, quibus opus erat, usus esset admonitionibus, hortatus est ut frequentius ad eum accederent. Cum autem reliquisset Pheidum in Laura Diaconum, ei ædificandi committit negocium, & cum esset in sanctam reuersus ciuitatem, mittit opifices ad opus & materiam, ut beatę illæ Euthymii reliquię in apto & conuenienti loco deponerentur.

Domitianus uerò, qui magni erat uerè magnus & germanus discipulus, ut q. esset eius uitæ imitator accuratissimus, cum plusquam quinquaginta annos sancto inseruiisset, à loco non recessit, sed permansit deinceps ad sextum usque diem ab illo tempore, ut qui statuisset non esse sibi uiuendum decætero, nec ferendum esse, ut hanc lucem omnino adspiceret. Cum septimus autem iam dies aduenisset, ei lætus noctu apparet Euthymius, Veni huc, dicens, tibi paratam gloriam consecuturus. Ecce enim, inquit, Deus tibi, concessit, ut nos quoque hic degamus communiter. Hæc Domitianus annunciat fratribus, cum uenisset ad synaxim. Sicquè ipse in gaudio & spe bonorum futurorum, è uita excedit.

Obitus Domitiani.

Diaconus autem Pheidus, multis collectis operis, & magno adhibito studio, & speluncam, quæ in principio tenuit silentem diuinum Euthymium, pulcherrimam & maximam ædem efficit, cuius cum medium attribuisset thecæ magni illius patris, ex utraq; parte elaborat thecas Presbyterorum, Præfectorũ, & reliquorum sanctorum uirorum. Postquam autem perfecta iam fuissent omnia, tabulam, quæ erat sepulchro imponenda, & argenteum urceum, & cancellos Patriarcha statim mittit Hierosolymis. Deinde ille ipse quoque descendit ad Lauram, cumque sanctum illud beati uiri corpus cũ lampadibus & hymnis propriis credidisset manibus, transfert ad eam ædem, quam ipse recenter fuerat fabricatus, & in sacro suo deponit loculo, ut nunquam posset amplius aperiri, & nec uel ullæ paruæ possent illinc eius auferri reliquiæ. Cũ tabulam autem imposuisset, urceum desuper quasi circa pectus defigit. Illa uerò ab eo tempore in hodiernum usque diem omne genus gratiæ dat iis, qui ad eũ accedunt fideliter. Atque cum sic quidem præclare fecisset reliquiarum translationem septimo die Maii, assumpto secum Martyrio & Elia, rursus reuertitur in sanctam ciuitatem, & eos ordinat Presbyteros, & refert, in catalogum cleri sanctæ resurrectionis. Et hæc quidem sic habent.

Transfertur corpus S. Euthymij.

Restat autem nũc, ut persequamur quanam de causa & quemadmodum Euthymii Laura transmutata sit in cœnobium. Necesse uerò est orationem paulò altius repetere, ut sic apertam & dilucidã faciamus narrationem. Cum unus iam præteriisset annus post mortẽ magni Euthymii, Leo ille magnus & Christi amãs Imperator excedit è uita, relicto Leone suo nepote planè infante successore imperii. Ei autem, cum parum in imperio uixisset, succedit pater Zeno, sed ille quidẽ cum ex insidiis Basiliscus quidam inuasisset imperium fugit in Isauriam. Cum uerò Basiliscus occupasset imperium, facit conciliabulum aduersus diuinam Synodũ Chalcedonensem, quo quidẽ nitens pars eorum, q. erant schismatici in sancta ciuitate, cum sibi Gerontiũ quendam præfecisset Archimandritam, multa innouat aduersus ecclesiam, nec minora iis, quæ prius ausus fuerat Theodosius. Quinto autem anno postea moritur quidem Anastasius Patriarcha, iam incipiente mense Ianuario. Zeno uerò reuersus ab exilio, uincit quidem Basiliscum, qui adhuc tenebat imperium, rursus autem recuperat imperium, quod amiserat. Et sedi quidem Hierosolymitanæ succedit Martyrius, de quo mihi superius sæpè facta est mentio, qui ad ipsum Imperatorem Zenonem & Acacium Episcopum Constantinopolitanum scribit de schismaticis & illorum blasphemia & uitanda hæresi, & cum Pheido Diacono dedisset litteras, mandat ei quoque non pauca ore dicenda.

Conciliabulũ contra Cõcilium Chalcedonẽse.

Ille autem cum Ioppen peruenisset, & quoddam ascendisset nauigium, quod proficiscebatur in Coryciũ ubi fuit in ipso mari Parathenico, in magnam incidẽs procellam & tempestatem, media nocte patitur naufragium. Cum uerò iam demergeretur, nec se supra fluctus posset omnino tollere, sed propterea quod in medio mari esset, & quod nox esset obscura & incerta periret, in quoddam lignum ex inopinato, uel potius quod Deus id dedisset, incidit, & cum in quendam locum enatasset, & à tãta calamitate se paululũ recreasset, uenit ei in mentem admirabilis Euthymius, & statim illius implorabat auxilium aduersus periculum, & ambas ei manus tendebat, & illius nomen sæpè inuocabat. Cum sic ergo laboraret, ei alicunde magnus apparet Euthymius, p. mare transiens, & securè in ipsis fluctibus inambulans. Quem cum repente uidisset Pheidus, adductus est in admirationem. Eum autem ab animi angore & timore uolẽs rursus statim liberare, ea qua prius quoque solebat allocutione, Nolli, inquit, timere. Ego sum Euthymius, Dei seruus. Scias non esse bonum hoc iter in conspectu Dei. Neque.n. afferet utilitatem aliquam matri ecclesiarum. Et ideo oportet te reuerti ad eum, qui te misit, & ei meo nomine iubere, ne sit solicitus de disiunctione schismaticorum, haud enim ita diù adhinc, sed illo Pontificatum obtinente, futuram unionem, & omnes, qui sunt Hierosolymis, futuros unum gregem, sub uno pastore. Te autem oportet uenire ad meam Lauram, & fratrum quidem cellas diruere ab ipsis fundamentis, cœnobium uerò ædificare illic, ubi meum ædificasti cœmeterium. Non enim Lauram, sed cœnobium potius esse locum Deo placet. Hæc ille quidem mandat Pheido, & suo eum pallio induit. Ille autem re ipsa, & non in somnis protinus raptus, non dissimili forte modo ei, quo Abacuc, ita facile & momento tẽporis statuitur in litore, & perinde ac si è somno surrexisset, ô diuinam prouidentiam, in sancta inuenitur ciuitate. Sic autem præter opinionem in domo conseruatus, deponit quidem illud diuinum Euthymii pallium, quod tantum pelagus transuolare penna citius effecit & tutius, consueto autem induitur uestimento: illud uerò, (sed est attendendum, miraculo enim cognatum & consimile sequitur miraculum) à quadam ueluti manu abreptum, euanescit & tollitur de medio. Cum ad se ergo rediisset Pheidus, & quænam eum mala oppressissent considerasset, undæ fluctus, nox, desperatio, & quæcũque sunt mala tempestatis, deinde uerò animo agitasset repentinam huius inexpugnabilis calamitatis solutionem, magnumquè Euthymium, & quemadmodum cum iam esset defessus, & grauiter suffocaretur, ei apparet pedibus ingrediens in fluctibus, & ueluti manũ illam porrigens hilarem, uultumquè una & uocem, & ei mandans ea, quæ dicta sunt, & tandem imponens pallium, & tantum mare ueluti alatum per aerem transmittens, & domi suæ reddens insensiliter. Hæc cum apud se cõsiderasset Pheidus, emisit illas uoces cum magna admiratione, Nunc scio uerum esse & germanum Dei seruum magnum Euthymium, ab eoquè missum, me liberasse à calamitate.

Matrẽ ecclesiarũ dicit hierosolymitã nã q in de orta sint ecclesia.

Insigni miraculum.

Deinceps autem hæc quoque matri narrauit. Illa uerò eis aures lubenter accõmodans, (amabat enim non solum filium, sed etiam Deum) & propterea tam eius, qui seruat, quàm eius qui seruatur, delectata narratione, & etiam lachrymas profundens ex oculis, cõsulit filio omnia impleret. Deinde autem ad Patriarcham

cham quoquè transiens, ei Pheidus renunciauit omnia. Ille uerò admiratus narrationem, quæ omnem rationem superat & opinionem, Reuera, inquit, Dei propheta est magnus Euthymius, magnaq; est & quæ dici non potest apud illum fiducia. De iis.n. quæ Lauræ euētura essent, cum nos omnes essemus testes, prædixit iā in Christo consummādus, Hæc cū dixisset, ipso quoq; Pheido, ꝑmittit, ut ædificet cœnobiū, & cōcedit, ut ad id proficiscat̄, simul professus, se quoq; oībus uiribus opus unà esse aggressurū. Cū aūt Pheid⁹ magnā manū accepisset ministrorū & domus ædificatorū, & unū ex mechanicis, descēdit in Laurā, & cū ædificasset cœnobium, sepique & fossa esset complexus, uetus quidem templum attribuit fratribus ad cęnaculum, alterum autem templum superius ædificat. Intra cęnobiū uerò excitat turrim, quæ esset apertè ueluti propugnaculū, totius solitudinis, & eam collocat in medio cœmeterio. Loci uerò posituram, in qua hoc sacrum collocatum est cęnobiū, & esse pulchram propter æqualitatem, & Monachis esse aptam ad exercitatiōnē propter aeris maximè temperationem, oratione describā & ostēdam, quantum potero.

Aedificatur cœnobiū ex diuina reuelatione.

Est quidem collis admodum breuis inter duas ualles, quæ ex Oriente & Occidēs simul paulatim coeūt & ad Austrum inter se commiscentur. Ad Boream autem patet pulcherrimam campi planities circiter tria stadia, quā fieri potest optimè excogitata ad uoluptatem & delectationem. Per eam mediā torrēs perfluit, qui ex alto descendit ex colle, qui est ad Orientem, fitque loco ueluti quædam zona.

Situs cœnobij

In ipsa uerò collis in planitiem inclinatione, & eorum eleganti mixtione & cōiunctione, exurgit turris ueluti quidā uertex & arx quædā, & turrim deinceps consequitur porta, quæ est uersus planitiem, quæ, cū uoluptate transmittit eos, qui exeunt, ueluti à quadā specula despicientes pulchra illa planitiei spectacula. Sed quid loci naturam recenseat aliquis, quemadmodum est quidem mitis & fertilis quali autem super caput est aere contemperatus, & neque maiore quàm opus sit calore, neque frigore uratur, sed ex ambobus fugerit ea, quæ molestiā afferunt, uniuscuiusque præclarè tenet mediū, & est frigidioribus quidē calidior, calidioribus autē rursus sensim frigidior, & consequēter ualdè humidis siccior, & immoderatè siccis humidior, cū ea, quæ unicuiq; congruit, cum moderatione.

Cum ergo totum eiusmodi cœnobii ædificiū simul & ornatus, nō opus habuerit plus quā tribus annis ꝑ multas manus, uehemēsq; & intensum ministeriū, uolebāt quidem diuini Patres illud cum alio ornatu & artificio ecclesiæ reddere & dedicare, eos autem arcebat rursus aquæ penuria. Nam in illa quidem solitudine pluit sola hyeme. Cum ea autem fuisset magna ex parte sicca & aquæ expers, eis aqua defecerat, maximè circa uernam conuersationē, nisi forte in aliquibus concauis cisternarum consisterent aliquæ breues aquæ reliquiæ. Quod quidem eos ualde reddebat animi dubios & perplexos, ut qui premerentur inexorabilibus naturæ necessitatibus. Significant certè præfectus Elias & Diaconus Pheidus Longino præfecto inferioris monasterii, & Paulo præfectò monasterii Martyrii, ut suis iumenris aquam curent ad eos transferendam ex Pharis. Sequenti autem nocte eis paratis ad iter, cum iam congregata essent iumenta, illa nocte apparet beato Eliæ magnus ille Euthymius, Quid hoc sibi uult, rogans, quod hodie iumenta congregetis? Cum is uerò respondisset, Vt aquam afferamus ex Pharis, propterea quod ea non nobis omnino defecerit, increpauit illū, dicēs, O uos modicæ fidei quanā de causa Deū nō rogauistis? Nū is, qui ex prærupta petra inobedientem potauit populum, & aquam ex asini maxilla Samsoni aliquando fecit scaturire, non poterit uobis quoque ad usum suppeditare, si solum cum fide offeratis petitionem? Deinde eis etiam prohibuit iter ad Pharas, ut minimè necessarium. Aqua enim uobis implebuntur uel maximæ cisternæ, si ne tres quidem horas expectaueritis.

Pluit hic sola hyeme.

Nu. 20 Iudic. 15.

Cum ad hanc uisionem è somno excitatus fuisset beatus Elias, & statim eam Pheido & reliquis annunciasset, iumenta quidem à proposito soluit ministerio: cum nox autem iam transijsset, & sol quantam uidet terram suis illustraret radijs, nubes nescio unde aerem, qui erat super cœnobium, repente complexa, protinus erupit in pluuiam. Et omnia quidem circun circa simile adhuc puniebat flagellum siccitatis: ij autem soli, qui erāt in cœnobio præter opinionē aquā erant adepti, perinde acsi aliquis pluuiam circunscripsisset, & rursus ulterius non sineret progredi. Postquàm autem & cisternæ fuerunt aqua plenæ, & non erat amplius opus imbribus qui è cælo descendunt: dissipata est statim nubes, & uehemens imbrium procella rursus reducta fuit ad serenitatē. Cum uerò miraculum breui totam peruasisset solitudinem, & peruenissent iam etiam ad ipsum Archiepiscopum Martyrium, descendens ille cum multis copijs ad cœnobium præclaram quidem egit synaxim & uigiliam cum multis lampadibus & suffitibus. Splendidam autem & magnificam facit dedicationem, deponens sub ara quasdam partes reliquiarum martyrum Tarachi, Probi & Andronici septimo mensis Maij. erat uerò iam duodecimus annus post decessum Euthymij. Cum aliquod autem tempus transijsset, Diaconus quoque Pheidus suscipit Episcopatum ciuitatis, Doron quæ uocatur.

Pluuia diuinitꝰ data.

Nota antiquos ritus dedicationi.

Sed cum ego in hunc locum uenerim, mihi uenit in mentem, ut de schismaticis illud addam, quod mihi etiam dignum uidetur, de quo dicatur: ut quæ in mari fuit diuini Euthymij prophetia, euidētius hinc ostendatur. Nam cum iam quidem Patriarcha Martyrius, fidem tribuens Pheidi uisioni admirabili, & iis quæ in mari prædixit ille magnus, de his quidem schismaticis cessauit cogitare. Non multum autem tēporis intercessit, & ueluti ex diuiniore quadam uisitatione Marcianus, cuius paulò ante memini, omnes ipso conuocat in cœnobio, quod ab ipso constructū fuerat in sancta Betheelem, &, Quousque tandem, inquit, ò fratres & patres, contendimus corpus Ecclesiæ diuidere in partes, idquè cum nec nobis quidem constet, quæ sit Dei uoluntas, sed rem sic credamus proprijs cogitationibus? Est ergo nobis considerandum, ne forte existimātibus recta uia ingredi, in auia contingat incidere. Sunt enim incertæ hominum cogitationes, sacra aiunt eloquia, & si uidetur, sequentes illud Apostolicū, & ueluti exemplo utētes, iaciamus sortes in conspectu Episcoporum & Monachorum: & si sors quidem uenerit ad Monachos, oportet omnino perseuerare in ijs, in quibus nunc manemus, & quæ nobis placent. Sin autem ad Episcopos cum ipsis cómmunicare. Cum hanc attulisset sententiā Marcianus, nullus erat ex ijs, qui aderant, qui non laudaret. Iactam itaque sortem Monachi quidem eam habuerunt: omnes autem ei statim communicabant, tanquàm ex Deo esse cognitam arbitrati, præter Gerontium solum & Romanum: & omnes seipsos præbent ferentes unioni Ecclesiæ, eiquè decætero germanam ac synceram faciūt communionem. Cum eos autem Patriarcha pulchrè non solum supinis, ut quis dixerit, manibus, sed etiam cornis finibus excepisset, præclarum & celebre festum agit. Admodū enim pulchrè ciuitati exortū est bonū pacis, & lætatæ sunt plateæ Hierusalē, & ꝑ omnia Deus glorificabat̄. Gerontius

Sap. 9 Ac. 11

Pax ecclesiæ Hierosolymitana reformata.

tius aũt & Romanus, alter q̃dẽ cũ quadragintaquinq; annos p̃fuiſſet beatæ Melauæ monaſterijs, alter uerò in Theoorum, ut ſuprà diximus, regione monaſteriũ conſtruxiſſet, & deinde ex ipſis quoque turpiter fuiſſent expulſi propter eorum, quæ ipſis uiſa fuerant, impietatem, mali malè huc & illuc obeuntes receſſerũt. Sed hæc quidem facta ſunt temporibus Zenonis.

Sequentibus uerò annis, cũ Anaſtaſius poſt ipſum accepiſſet imperium, incurſionem autem feciſſent barbari, & magnam partem ſolitudinis uaſtaſſent & depopulati eſſent, euerterunt ipſa quoque Agarenorum tabernacula, quæ eis nuper magnus fixerat Euthymius. Deinde qui ex his quidem erant inſigniores, alia ſibi excitant in Martyrij Monachi monaſterio, & templa erigunt. Barbari autem cum rurſus eos eſſent eggreſſi, alios quidẽ interimunt, alios uerò captiuos abducunt: aliquos autem in alios uicos compellunt, nempe eos, qui ex inopinato hoc periculo euaſere ſuperiores, cum magna & grauiſſima fuiſſet hæc illic barbarorum incurſio. Beatus autem Elias, qui Euthymij rectè præerat ouibus, cum triginta & octo totis annis adminiſtraſſet præfecturam, multaque præclara & egregia in ea feciſſet opera, & magnum ſui amorem reliquiſſet fratribus, qui in eis uiget uſque in hodiernum diem, ipſe quoque feliciter excedit ad Dominum. Cum quidam autem Simeon Apamenſis poſt illum ſuſcepiſſet adminiſtrationem, & in ea tres tantum annos uixiſſet, Stephanus Arabs genere ei ſuccedit: qui cum mortuus eſſet, * ei frater Procopius ſexcentos aureos ex bonis paternis tribuit monaſterio.

** eius.*

Sub eadem autem tempora Cæſarius quoque quidam Antiochenus, qui in ciuilibus magiſtratibus ſæpè bonam erat aſſecutus exiſtimationem, cum ad ſanctam ueniſſet ciuitatem, & ſatis longum eſſet illic tẽpus moratus, incidit in quandam corporeã ualde grauem affectionem. Quoniam uerò deerat manus, quæ eum curaret, & omnem ſuperabat tolerantiã & amicorum conſolationem, cum non haberet quidnam deinceps faceret, confugit ad ſepulcrum admirabilis Euthymij, & quod ex illo fluebat oleum, fit ſtatim ad liberandum hominem remedium, cum ſolum morbus fuit inunctus. Is autem referens gratias pro beneficio, pecunias ſancti monaſterio alias quidem iam præbuit ſplendidè ac magnificè, alias autem etiã quot annis præbiturum eſſe promiſit. Domum uerò reuertens, cum ad Tripolitanum Epiſcopum acceſſiſſet, quomodo ſolet animus in rebus huiuſmodi lubẽter rerum meminiſſe grauium, quæ iam præterierũt, narrauit ei ſingula, quẽadmodum malum quidem eũ inuaſiſſet, & manus medicorum & præſentia familiarium, illæ quidem ad curationem, hæ uerò ad conſolationem nihil ualebant: & quemadmodum omnibus deſperatis, uenerit ad ſepulcrum Euthymij, & quemadmodum illic ſolum unctus oleo, protinus & citius, quàm quis ſperare atque adeo optare auſus fuerit, inuenit curationem.

Oleum è ſepulcro S. Euthymij ſanat morbum.

Hæc ille quidẽ ſingulatim narrabat Epiſcopo. Quidam autem Leontius, illius conſobrinus, cum eſſet ætate ualde iuuenis, contigiſſet uerò eum intereſſe narrationi, animo protinus ut audiuit incitatus, & maius aliquid animo agitans, quàm pro ætate, cum quæcunque ſunt mundana cõdemnaſſet, à quibus ut plurimum facile decipi & capi poteſt iuuentus, rectà uenit in magni Euthymij monaſterium, & uitam ſuſcipit monaſticam. Quem utique cum uirtute euaſiſſet inſignis, accerſens Stephanus Epiſcopus, ei tradit curam monaſterij, quod conditum fuit in honorem magni martyris Leontij. Paulopòſt uerò cum ſedis etiam reliquiſſet ſucceſſorem, excedit è uita uiceſimoſecundo menſis Ianuarij, cũ annos uiginti & unũ integros perfuiſſet cœnobio. Porrò autem Leontius quoquè, huius conſobrinus, Nilum quendam cœnobij presbyterum euntem Antiochiam, & ab eo hoſpitio exceptum, cum ex ijs quæ aderant ſatis accepiſſet, Oreſtiadis ordinat Epiſcopum. Et hæc quidem ita ſe habet.

Leontius ualde iuuenis fit monachus.

Reuertendum eſt autem ad magni Euthymij monaſterium, & quæ deinceps conſequuntur, ea ſunt addenda nerrationi. Poſt Stephani Epiſcopi conſumationem, Thomas, qui genus trahebat ex Apamea, cũ id felix & florẽs accepiſſet, minuit & circũcidit. Quo autem tempore is adminiſtrationem tenebat monaſterij, ad eum rurſus uenit Antiochenus Cæſarius, & ab illo humanè & benignè acceptus, cum in eodem cum eo accubuiſſet conuiuio, deinde ut ſolet inter eos agitari eſſent ſermones, & audijſſet quòd in Diaconico eſſent illius ligni partes, in quo Dominus illo ſuo admirabili conſilio fuit crucifixus: petit ab eo, ut liceat ſancta illa ligna adorare, & eorum exiguam aliquam partem accipere. Cum ergo annuiſſet is, qui præerat monaſterio, eadem quidem hora ei aperit ambas fores Diaconia, reſerat autem thecas rerũ precioſarum, aliquid ardentius faciens & amantius: & ingreſſus eſt Cæſarius, cum ijs, qui erant circa ipſum. Cum autem adoraſſent & complexi fuiſſent, aliquam quoque partem accipiunt illius ſalutaris & uenerãdi ligni. Deinde etiam ingreſſi interiorem cellam Diaconici, rurſus conuertuntur ad ſe reficiendos.

Lignũ S. Crucis adoratur.

Theodotus autem Galata quidam, qui eis miniſtrabat, frequenter exiens per Diaconicum, & ad eos ingrediens, ſacris illis thecis apertis, ſexcentos illos ſurripit aureos, de quibus ante diximus, qui poſiti erant in tribus crumenis. Et præfectus quidem, Cæſario & ſuis mentem adhibens, non ſenſit quod factũ erat. Mane autem ſurgens Theodotus, ſimulabat ſe iraſci, & præ ſe ferebat ſe ualde indignari, quòd non liceret ei frui quiete & ſilentio. Quocirca recedit ex monaſterio, ſpecie quidem quòd deſideraret locum uacuum à tumultu: re uera autem, quòd cuperet latere, & aurum abſcondere. Cum ergo ad ſanctam ciuitatem iter eſſe ingreſſus, ubi fuit exaduerſo monaſterij Monachi Martyrij, & ſenſim ſedens, & genibus crumenas imponens, aureos quinquaginta numero ex una harũ ſumpſiſſet, ponit reliquos ſub magno quodam lapide: & cum locum ſignaſſet, & ſibi notum, quo ad eius fieri poſſet, feciſſet, recta profectus eſt Hieroſolymam: illinc uerò Ioppen. Cum equos autem conduxiſſet, & arrham dediſſet, reuertitur ad lapidẽ, ſub quo latebat aurum: & cum iam propè fuiſſet, (ò oculum qui omnia intueris, ò iuſtiſſima iudicia) uidet quẽdam magnitudine maximum & adſpectu terribilem ſerpentem, qui è lapide prorepſerat, & erat ueluti collocatus ad ſeruandos aureos, conari arcere eũ à re aliena. Ille ergo timore affectus, tũc quidẽ uacuis manibus reuertiť. Sequenti aũt die rurſus redit, & rurſus inuenit terribilẽ illũ auri cuſtodẽ adeo diligenter uigilantem ad auri cuſtodiam, ut nè liceret quidem omnino accedere ad lapidem: quinetiam cũ aggredi perrexiſſet, diu ſerpens ita eſt eum perſecutus, ut ſatis habuerit illinc ſaluus recedere. Poſtridie autem uenit rurſus ad locum, & protinus aduolans quædam uirtus aerea, cum ueluti quandam clauam incuſſiſſet Theodoto, & certam ei plagam inflixiſſet, illum quidem euertit & propè exanimatũ humi deijcit. Quidam autem Lazariotæ cum tranſeundo aduenissent, & tam miſerè iacentem inueniſſent, accipiunt & deferũt in Noſocomiũ, quod eſt in ciuitate.

Nota diuinã ultionẽ in ſacrilegum.

Cum illic autem diu iaceret, uidet in ſomnis quendam ſenem eum acriter corripientem, & dicentem:

Non

Non aliter tibi licet surgere, nisi surreptas pecunias prius reddas Euthymii monasterio. Cum itaque exinde accersiisset eũ, qui accipiendis præfectus erat egrotis, & furtũ confitetur, & dolũ aperit, & cãm q̃ tũc latebat, cur è monasterio recesserit, ꝓpalat & ꝓfert in lucẽ ueritatis, quẽadmodũ sub quodã lapide aurũ deposuerit, & queadmodũ cũ sæpè accersisset & conaretur tollere, primũ quidẽ serpẽs & magnitudine & adspectu terribilis, q̃ è lapide prorepserat, eũ expulerit admirabiliter & præter opinionẽ, deinde aũt quædã virtus quæ alicũdè aduolauit, eũ sic affecerit. Hæc cũ accepissent Præfectus Thomas & Leontius, statim ascendũt ad sanctã ciuitatẽ, & cũ Theodotũ in quodã uehiculo imposuissent, ut eis ostenderet locũ, in quo aurũ erat abditũ, ipsum quidẽ inueniũt sub lapide positũ, formidabilis aũt ille custos (ò miraculũ) nusquã aderat, ut q̃ ueluti ueris dñis thesauro cessisset. Atq; illi quidẽ statim tollunt aureos, parũ curãtes, eos, qui cõsumpti fuerãt à Theodoto. Ipse autẽ nihil amplius mali sentiebat, & erat sano corpore. Atque Thomam quidẽ, qui octo annos Euthymii præfuerat monasterio, uigesimoquinto mẽsis Martii, septuagesimo anno post discessum Euthymii, benignus & clemens Dominus hinc euocat. Leontius aũt post eũ suscipit præfecturam monasterii, à quo ego, qui hæc scriptis mandaui, referor in catalogũ fratrũ illius gregis. Quæ ergo de hoc diuino & admirabili Euthymio Patres mihi narrarũt, ut dicã sicut diuinus Dauid, non abscondi à filiis eorũ in generationẽ & generationẽ. Oportet aũt omnino, ea quę meo tẽpore facta sunt, nõ despicere, cum qui sunt affecti beneficio, sint adhuc superstites, & intersint iis quæ gerũtur, & sui intuitus utãtur testimonio, sed & in hodiernũ usque diẽ ea, quæ sunt præter opinionem, fiant miracula, quæ sunt eorum quæ præcesserunt, probatio perfectum signaculum, quod de illis nihil sit omnino dubitandum.

Pandochia.

Ps. 27.

Decimosexto itaque, anno, cum Monachorum suscepissem habitum, uehementiquè quietis ac silentii tenerer desiderio & habitandæ solitudinis, quærebã honestã alioqui occasionem, ut ea cõsequerer. Cũ nullam aũt aliam inuenirẽ, præ me tuli magno me teneri desiderio uidendæ dedicationi ecclesiæ Hierosolymitanæ, & petii ut illuc ire liceret. Dimissus aũt à Præfecto, cũ iã essem recessurus à Metropoli Scythopolitarũ, mater hoc mihi dat mandatũ, ut nihil ex iis, quæ pertinent ad animã, ex me facerẽ absque admonitione & consilio Iohãnis silentiarii, Ne forte, inquit, statim ab initio imprudens irretiaris errore Origenistarũ. Cũ ergo uenissem in sanctã ciuitatẽ, & sacra quidẽ loca adorassem, in quibus Dñs p̃p nos moras traxit salutares, & cum diuinæ quoq; crucis lignũ adorassem, deinde ad eũ me cõfero. Is aũt cũ & mihi alia monita dedisset & consilia, tandẽ hoc quoque mihi præcipit: Si uis, inq̃t, saluus esse, uade ad magni Euthymii monasteriũ, & in eo habita. Hæc cũ ego audiuissem, uenio per solitudinem quàm citissimè ad Iordanem, & cum satis longum tempus cum iis, qui illic erant, patribus essem uersatus, in illius magni monasterium delatus, sum susceptus. Leontius autem erat, cui & suscipiẽdi cura, & monasterii præfectura fuerat credita.

Nota adorationẽ.

Cum illic ergo uersarer, uideo ea æstate quendam genere Cilicem, habitu monachum, Paulum nomine ex Martyrii monasterio profectum, quem malus quidem possidebat spiritus, ab iis autem, qui ad ipsum attinebant, adducebatur ad monimentum Euthymii. Cum positus ergo fuisset monachus ad thecam reliquiarum, apparens paulò post magnus Euthymius, media nocte fugat dæmonem. Fuit autem hoc certũ curationis testimonium. Nam cum ipsa nocte ascendisset Paulus ad horam nocturnę Psalmodię fit unus ex iis, qui canebant, & nobis omnibus præsentibus, se fatetur fuisse à Deo curatum. Cum autem quod factũ fuerat, didicissent monachi Martyrii monasterii, ueniunt ut eum rursus reducerẽt in suum monasterium. Sed ille cum uellet ostendere, se esse grato animo, & apud se scriptam conseruaret gratiam, mansit deinceps in cœnobio, omnemque laborem & ministerium alacri animo unà subiit cum fratribus.

Dæmoniacus curatur ad sepulcrũ S. Euthymij.

Cum nos autem aliquando colligeremus alimentum in solitudine, id uerò erat quod uulgo solet nominari Manuthia, in colligendo rogauimus Paulum qui ipse quoque aderat, quidnam ei accidisset, & quanam de causa uenisset in cœnobium, & quamnam curationem esset consecutus apud thecam reliquiarum. Ipse autem, ut qui iam esset nobis familiaris, & apud nos non posset quidquam fingere, omnia apertè recenset. Ego, inquit, cum mihi Diaconatus munus esset creditum in monasterio Martyrii, nescio quomodo laboraui auaritia, & captus sum amore pecuniæ. Cum autem essem inops, & nescirem unde uel mihi drachmã pararẽ, uenit mihi in mentẽ ex sacris uasis aliqua surripere, & unumquodque eorum precio uendere, & sic aliquo modo mihi parare possessiones. Cum uerò uictus essem ab his improbis cogitationibus, & Dei timorem excussissem, surripio claues, ex ara, & cum locum aperuissem, in quo erant reposita uasa sacra, ex iis alia quidem mihi usurpaui, alia autem aliis quoque contemptim distribui: Deinde cum illo Diaconatus munere functus essem, claues quidem reddo rursus ad aram referens. Cum autem ad cœnã uenissem cum quibusdam fratribus, & me uini potione exatiassem, in strato miser recumbò. Protinus uerò omnis intemperantiæ cogitatio in meam diffunditur animam, perinde ac si omnes simul concurrissent. Ego autem, cuius animus erat adhuc corruptus, à temulentia, me lubenter tradidi his cogitationibus: quæ me assumptum sic affecerunt, ut uiderer sentire fœminam, quæ unà mecum esset, & unà cum ea iacere. Protinus ergo ad me uenit obscura quædam nubes & caliginosa, ea autem erat sceleratus dæmon, qui me inuaserat: à quo uictus tanquàm ab aliquo hoste captus, mansi ab eo longo tempore cruciatus, & qui nõ graue patiens? Vbinam enim malefaciendi satietatem hostis cęperit, quando hoc facere fuerit in eius potestate? donec fratres mei ducti misericordia me tollunt, & ad sancti ipsam adducunt, & statim perinde ac si resipuissem, & ad me essem reuersus, cum calidis orabam lachrymis, ut mei magnus misereretur Euthymius, & me ab hac scelerati dęmonis liberaret contumelia: & uespere propter eam iacebam supplicans, & non intermittebam orare.

Manuthia.

Et hic habes uindictã cælestem in sacrilegum.

Implorat S. Euthymium.

Iam autem circa mediam noctem uidebar mihi uersari in quodam loco diuino & admirabili, cuius posituram, pulchritudinem, gratiam optauerit quidem uidere quispiam, sed uerbis nequaquam poterit exprimere. Videbatur autem mihi nigra quoque quedam cuculla & lana plena esse meo capiti imposita: ea autem lana (ò malorum depulsor Dei serue Euthymi) absit ut ullis alijs imponatur. Nam intrinsecus quidem pro lana, ornata erat spinis, ijsque non tolerabilibus utique aut mediocribus, sed stylorum stimulis magnitudine longitudineque similibus. Caput autem meum ualde pũgebat, & nec omnino quidem hiare sinebat aut respirare. Cum tali ergo malo premerer, lingua mihi uidebar uersare nomen Euthymij, & eum orare. Ille autem statim mihi apparet, multa luce circuncirca refulgens, pilis canus, grauis adspectu, lætus oculis, statura breuis, promissa barba, nigra ueste indutus, & uirgam manu tenens. Et quanam re, inquit, tibi opus est? Quid autem uis tibi faciã?

bi faciam? Cum ergo autem timidè & subtremebunde respondissem, Miserere meæ calamitatis, & à graui me libera dæmone: ille uerò austerius respondens, Sed est ne tibi, inquit, persuasum ex ijs quæ fiunt, nihil Deum latere? Didicisti ex ijs quæ passus es, quantum malum sit, res ecclesiæ aut Dei potius despicere, & inconsideratè ac temere profundere? Nam quomodo rerum ecclesijs consecratarum gratia aperte transit ad Deum, ipse autem rursus scit ex alto præbere remunerationes: ita qui eis male utuntur, non in aliū, sed in illum ipsum sunt contumeliosi, & ei meritas luunt pœnas: Si enim olim Ananias cum uxore, cū ex ijs quæ ipsi obtulerant, surripuissent, tantas dederunt pœnas, ut ipsi unà cum furto morerentur: quānam ueniam consequetur, qui ne alienæ quidem parcit oblationi? Verumenimuero, inquit, si pactum conuentum feceris, te non amplius rebus sacris manus iniustas immissurum, nec te malas admittendo cogitationes, suauiter oblectaturum, te, inquit, consolabitur Deus, & te curabit. Est enim benignus & clemēs, & non uult mortem peccatoris, ut diuina docent eloquia, sed ut ipse cōuertatur & uiuat. Propterea enim tibi mala euenerunt præsentia, quòd cum tibi rerum sacrarum creditū esset ministerium non tamen teipsum Deo conseruasti fidelem: sed statim ad dolum respexisti, & furtum mentes, ut uerè dicam, ubi non seminasti, & colligens ubi non dispersisti. Hinc proficiscitur, quæ fit ab ipso, derelictio: hinc insultus carnis & intemperantia, & hic grauis dæmonū fluctus hinc in te inundauit.

Notent hæc usurpatores rerum ecclesijs cōsecratarum.

Act. 5.

Eze. 18 & 33.

Hæc cum ego audiuissem, ei polliceor me in posterum cautionem esse adhibiturum. Et tunc, inquit, cum in sceleratum dæmonem infremuisset, & manu meam cucullam appræhendisset, uix, inquit, & ui eā aufert capiti, ea autem statim mutauit formā, & mihi in sancti manu breuis quidā uidebatur Aethiops, habens oculos igni similes. Visa est autem ante eius quoque pedes defossa esse fossa profundissima & illum quidem deiecit in fossam: ad me uerò rursus cōuersus, illud dicit, quod Christus paralytico: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, sed attende tibi ipsi, ne quid contingat deterius. Ab ea autem liberatus affectione, ardentius Deo actis gratijs, ab illo tēpore sum conseruatus, usque in hodiernum diem nullo malo affectus. Hæc cum mihi Paulus narrauerit, ego omnibus cōmunem adieci narrationem. Verum enimuero nūc mihi rursus incitatur oratio ad rebus alijs pascendas uestras aures. Non finit enim cessare miraculorum continuatio, semper magis prouocans orationem, & uehementi semper studio contendens progredi ad anteriora, quæ sunt præstātiora atque iucundiora, ueluti ipsa secum certans, & ea quæ præcesserunt ijs, quæ sequuntur, uolens uincere.

Ioan. 5.

Duas enim cisternas, quas fama est abinitio fodisse Amorrhæos, distantes duobus stadijs à cœnobio renouat quidem, cū adhuc esset super terram magnus Euthymius, ut iam ante declarauimus, & cum alterius ori imposuisset ostium, tribuit Lauræ ad aquationem. Alteram autem ijs, qui ab ipso baptizati fuerāt, Agarenis, certo concedit tempore. Cum sic ergo haberent cisternæ, & una quidem Lauræ, altera uerò attributa fuisset Agarenis, solitudinem illam, quæ erat alioqui arida, & propemodum aquæ expers, pluuiæ inuaserat penuria. Qui Lauram itaque incolebant, aquæ ueriti inopiam, cisternæ quidem ostium clauis & uectibus cōmuniunt. Cum uerò Præfecti, qui Romano suberant imperio, Aretha & Aluades, contra se inuicem arma & bellum suscepissent, per solitudinem sæpe dispersi barbari, & pecunias diripiebant, & domos euertebant, & quæcunque alia in his rebus uiolenta solēt & tyrranica contingere, faciebant. Cū nos autem aliquando sederemus ante aditum cœnobij, accedunt quidam duo barbari, cum eis uerò aderat quoque Christianus quidam, Thalamas nomine, qui erat cognatus Agarenorum, qui fuerant olim baptizati ab Euthymio. Adducebant autem unum ex sua multitudine barbarum, qui ipse quoque à quodā sæuo possidebatur dæmone. Cum ergo accessissent, exposuit nobis causam Thalamas, nempe quòd cum aliquando barbari uenissent ad Lauram, ut potarent suos camelos, & cisternæ impositū inuenissent ostiū, hic quem possidet dæmon, paulò magis barbaricè cōmotus, graui quidem lapide illud confringit, eum autem statim uicissim longè grauius ferit dæmon, & deinceps iacebat tortus ac dilaceratus, & os habēs spuma oppletū. Ego uerò, inquit, accedens, & quòd ita se haberet barbarus animo fractus, unà cum his uiris eum tollo, & ad sancti capsam affero, ut unde accepi calamitatem, illinc inueniat mali quoque medicamētum. Eiusdem enim est & castigare propter audaciā, & curare rursus propter clementiam. Cum ergo ad loculum positus esset is, qui laborabat, & non multū deinceps tempus mansisset, curationem inuenit maiorem quàm petierat, nō liberatus solum, ab affectione, sed etiam diuiniore luce animum habens illuminatum, & non multis postea diebus baptizatus.

Dæmon inuadit barbarum.

Curatur obsessus ad reliquias.

Huius autem ipsius quoque Thalamæ sororis filia, immundi dæmonis dominatu tenebatur. Ea igitur à Lazario (illic enim habitabat Thalamas) portata ad capsam reliquiarum, nullum quidem aliud medicamentum applicatum, nisi huius loculi sanctificatio, dies autem non plures quàm tres, ad perfectam sufficiunt liberationem ab eo, qui oprimebat. Quid uerò de filio dixeris Agareni Argobi? (hoc enim erat nomen Patris) Quem cum pascentem greges in solitudine, quidam execrandus inuasisset spiritus, non solū mente, sed adspectu & oculis quoque erat peruersis. Delatus autem ipse quoque ad capsam reliquiarum, breui omnino erigitur, & omnia suo loco restituta habēs, patri redditur. Multa quis posset alia eiusmodi recēsere, atque adeo innumerabilia. Quandam enim mulierem, quæ in uico Betabudison cum marito habitabat, meridie domi aliquando sedentem grauis inuadit dæmon, & totos quidem sex menses cū eo colluctabatur, & marito morte grauiorem uitam efficiebat. Cum itaque is eum casum ferret intolerabiliter, & nullam posset molestiæ inuenire consolationem, constituit ad magnum confugere Euthymium, & cū sic furore percitam accepisset coniugem, cum ea uenit ad monasterium. Quoniam uerò non licet introire mulieribus, assidebat in uestibulo, faciens quæ poterat, ieiunio utens & oratione, & singulis uesperis bibēs ex capsæ santificatione, cū oleo lucernæ. Tertia autē consequenti nocte ei magnus apparens Euthymius, ei dicit, Ecce sana facta es, uade in domū tuam statimq; & morbus est dissolutus, cessauit insania, & domum mulier sana mente reuertitur. Ab illo aūt tēpore, utpote memor beneficij, quod à sancto acceperat, quotannis ueniebat ad monasterium, ipsumque limen & solum, quod est ante ingressum, & puluerem ipsum complectens, osculabatur, fratresque inuitabat ad conuiuium, & quàm humanissimè poterat, accipiebat. Et hoc quidem est eiusmodi, & quod nulli priorum cedit magnitudine.

Item obsessa.

Ecce miram curationem.

Illud autem ipse quoque qui subijt calamitatem, & ad sancti sepulcrum consecutus fuit curationem, cum sit adhuc superstes in monasterio, & unus ex ijs, qui in eo sunt Monachis, sua lingua & uoce testificatur. Est enim quidam frater in monasterio, genere Galata, nomine Procopius. Hic ergo Procopius cum adhuc

huc in ciuilibus uersaretur tumultibus, occupatus fuit à malo dæmone,& eum habuit diu simul habitantem,& ea,quæ intus erant, opplentem strepitu, sicut ipse mihi narrauit. Postquam autem mundo relicto ac cessit ad monasteriū, & à conuentu fratrum fuit acceptus, & adorauit capsam reliquiarum, malus statim dæmon est conuictus tanquam lux à tenebris, & in apertum productus, & esse dæmoniacus cognitus est Procopius, omnia illa patiens, quæ sunt propria iis, qui sic sunt affecti, ut qui crebrò disrumperetur, & humi prouolueretur, & uinctam præterea haberet linguam, & nec sineretur quidem loqui, ut consueuerat, quem ipsum quoque magnus curat Euthymius, & ab affectione simul & insania liberat, & à linguæ uinculis, sicut in hodiernum usque diem ostenditur præsens in monasterio, non solum sanus & liber ab omni affectione, sed omni temperantia & tolerantia insignis, & in eo suaue Christi iugum trahēs pro uiribus.

Adorauit, pro ueneratus.

His consequens fuerit ea persequi, quæ illi Xenico euenerunt. Nobis enim aliquando sedentibus in ingressu monasterii, & ligonem quendam in manu habentibus & purgantibus, aduenit hic cum magno tumultu, tanquam procella quædam à malo actus dæmone, & clara uoce exclamans: Quid mihi & tibi Dei serue Euthymi? Quò me uiolenter trahis? Non exeo. Deinde eum ante fores proiicit malus dæmon cecidítque casu iis, qui uidebant, miserabili. Cum ergo cum ianitore Babyla surrexissemus, & uix eum sustulissemus, ad reliquiarum capsam eum deducimus. Ille autem adhuc similes quoque uoces usurpabat, sic clamans: Cur me per uim diuellitis & distrahitis? Cur me ad meum hostem ducitis? Cur me ad eum uehementer trahitis, qui me semper incendit? O uiolentiam. Non ambulabo uobiscum, sed egrediar, & non manebo amplius. Postquam autem ad ipsum sancti sepulcrum cum Xenico multum defessi peruenimus, eum rursus quoque deiicit dæmon, & cum totam illam noctem mutus omnino transegisset, manè surgit moderatus & sanæ mentis, ne minimas quidem habens priorum reliquias. Cum itaque cum eo iniissemus, conuiuium, inter cœnandum eum interrogauimus, quidnam heri ei accidisset, & quemadmodum huc uenisset, & quidnam clamaret. Ille uero dicebat, se omnia ignorare, & neque quemadmodum uenisset, neque quid clamaret se omnino sciuisse. Hæc autem cum sint eiusmodi, & quòd ad miraculorum rationem attinet, nihil relinquunt, quod ea superet, ijs solis cedunt, quæ facta sunt in uico Betagabæorum ad quæ nostra nunc conuertitur oratio.

Nota dæmonē incēdi à S. Euthymio.

Erat enim quidam Presbyter in monasterio, ex eo uico ortus, nomine Achthabius, qui quadraginta-quinque annos in eo peregerat, & Christi mandata se probe exequi ostenderat. Erat autem ei quoque quidam frater genere in uico Tagabæorum, qui quidem ac duodecimum lapidem distat à Gaza, nihil fratris similia aut cognata faciens, Romanus, (ita enim uocabatur) sed delicatè uiuens & ociosè. Cum uerò ei quidam inuidisset facultates, ei per scelus parabat insidias, & eos conabatur auferre. Cum autem à scopo aberrasset, & uehementiori inuidiæ stimulo esset consauciatus, uenit Eleutheropolim, & aduersus eum quendam accipit præstigiatorem, alterius damnum miser magno comparans.

Atque ille quidem usus est ijs, quas sciebat, artibus: Romanus autem, ut qui nihil præuidisset eorum, quæ gerebantur, in agro degebat, nihil omnino cauens ea, quæ per ipsum struebantur, maleficia, & laborans quodam ueterno corporis (utpote quòd Deus eius magnam irrumperet socordiam, & eius animum ad studium reduceret & diligentiam, & ideò permisisset, ut aliquantum uinceretur à maligni insidiis, ut paulopost ostendent ea, quæ subiungentur) domum refertur. Deinde cum malum uehementius incubuisset, ille quidem iacebat hydropicus, & plane erat desperatus ab arte medicorum. Qui autem ad eum attinebant & amici, circunsidebant, ultimas separationis lachrymas propter eum emittentes.

Cum hic ergo ita esset grauissimè affectus, & ipsam mortem expectaret, cum uix & obscurè admodum, ut uix cerni posset, oculos aperuisset, orat eos, qui aderant, ut paululum secederent, ipseque solus relictus, & ad parietem conuersus, sicut ille magnus aliquando Ezechias, in contritione cordis talia est precatus, Deus exercituum, qui dixisti, Quando conuersus ingemueris, tunc eris saluus, ipse respice super me, & ab hac, quæ me comprimit, necessitate & calamitate eripe. Interea autem cum in mentem uenisset, magnum uocabat Euthymium aduersus hanc affectionem, & eum Deo offerebat intercessorem, & per ipsum rogabat ut liberaretur. Deinde cum fuisset ueluti in ecstasi, uidet quendam uestitū monachum, pilis canum, adstantem & dicentem: Quis uis tibi faciam? Ec ille quidem, metu, inquit, & gaudio diuisus, interrogauit: Qui tu es Domine? Euthymius autem dixit: Quem ipse nuper uocasti, neque meum adspectum quidquam extimescas, sed uideam quid patiaris, & quænam pars corporis acceperit calamitatem.

4. Reg 20.

Inuocat æger S. Euthymium

Cum is autem ostendisset uentrem, ipse coniunctos suos erigens digitos, & his utens tanquam gladio, scindit id quod uentris intumuerat, & affectionem illam excernit & diffundit, & ex uentre educit ueluti quandam laminam ex stanno factam, quæ quosdam habebat characteres, eamquè in mensa subijcit eius oculis. Deinde cum manu coniunxisset scissuram & inunxisset, integramquè partem effecisset & sanam, deinceps ei totum actum refert, ex opibus exortam inuidiam, malefici conductionem, dæmonum inuocationem. Tu autem ne sic quidem, inquit, uicissent hostis machinationes, nisi ipse ansam præbuisses. Ecce enim, quantum est tempus, ex quo nec ad ecclesiam uenire curasti, nec ad intemerata accedere sacramenta, sed uixisti sine cura & solicitudine, quòd ad tuam quidem pertinebat animam? Quoniam ergo tui Deus motus est misericordia, deinceps attende tibiipsi, & ne tuæ salutis curam amplius negligas. Hæc ubi audiisset Romanus, & statim surrexit sanus, cum tumor, qui erat in uentre, iam esset perspiratus, & conuocatis suis necessariis, eis & sancti aduentum, nouamquè illam & alienam per digitos dissectionem, & totam, ut semel dicam, renunciat uisionem. Deinde uero ad nos quoque transiit, & præfecto monasterii, & fratri Achthabio, & nobis omnibus hęc narrauit. Eo autem die, quo factum est miraculum, maximum in hodiernum usque diem festum celebrat, & quotanis sancto agit gratias. Sed hoc quidem est huiusmodi.

Ecce quātā habēt potestatem sancti post mortē.

Quod autem iam dicere aggreditur oratio, uereor ne uideatur multis incredibile, eiusquè moribus & clementiæ non satis congruere, tantum ostendit ardorem & tam perfectum zelum in eos qui peierant. Est enim quidam uicus ad solem orientem, à Laura Phararum distans decem stadia, qui ipse quoque uocatur Pharan, qui quidem non cognomen, ut arbitror, accepit, sed ipse nomen potius

Lauræ dedit. Vir autem quidam nomine Cyriacus ex eo ortus: pascebat gregem: & cum gregem pasceret per illas solitudines, à quodam, qui erat ortus ex eodem uico, qui ipse quoque erat pauper, eius fidei creduntur oues aliæ decem numero, ut eas una cum suis pasceret.

Cum autem aliquantum tẽporis intercessisset, redactus est pauper ad necessitatem adeo inexorabilẽ, ut cum nihil haberet aliud, ad gregem statim respiceret, & necesse haberet eum uendere. Cum uero mali esset animi, ut uidetur, Cyriacus, & nec paruo quidẽ lucro præferret ueritatem, octo solas reddebat, & tot se ab initio accepisse asserebat. Cum is autem duas alias ultra eas peteret, inficiabatur Cyriacus, & res eis tendebat ad contritionem, & ambo inter se magnam agitabant seditionem. Quidam uerò arbitri inter eos accepti, ei qui uellet iurare, detulere iusiurandum, ut ea ratione inter eos componeretur controuersia. Cum autem statuisset iurare Cyriacus, pauper ab eo exigebat iusiurandum per capsam reliquiarum magni Euthymii, & iam fuerat eis quidam dies præstiturus, & per illam ipsam iuraturus uel potius peieraturus, descendebat cum paupere ad monasterium. Cum uero ea uia ingrederentur, quæ ab Hierusalem fert in Hierico, & iam ab ipsis uideretur monasterium, uidens pauper Cyriacum totum periurio deditum, & ueluti in summa lingua habentem iusiurandum, & timore affectus, perindè acsi ipse esset iuraturus aut peieraturus, Age, inquit, frater, reuertamur. Nobis enim ad fidem faciendam sufficit uel sola ad iurandum propensio, nec oportet aliquid amplius adiicere. Hæc cum ille quidem dixisset, rogabat eum ne iuraret. Is autem non ferebat, sed nisi etiam periurium re ipsa perficeret, putabat se rem absurdam facere.

Postquàm ergo ingressus est monasterium, & graue illud perpetrauit aduersus capsam reliquiarum, & ad finem deduxit periurium, ille quidem, ut qui esset reuera insipiens, dixit in corde suo, Non est Deus, uel potius ipse Dei oblitus, existimabat fore ut eũ quoquè lateret. Et domum quidem tunc est reuersus, ue luti quadam accessione stultè lætus lucro, quod fecerat ex periurio. Postridiè autem ipse quidem in lecto iacebat uigilans circa mediam noctem: Ei uero uidebatur, ostio domus sua sponte aperto, accedere quidam senex Monachus cum quinque iunioribus manu quidem dextera uirgam tenens, plurima autem luce totam domum illustrans, terribilique eum adspectu intuens, austera uoce dicere, Quidnam ergo o stolide ausus es aduersus capsam Euthymij? eum autem, cum illi esset os obstrictum, & nihil inuenire posset, quo se excusaret, sed perinde ac surdus lingua esset impedita, iis qui circa se erant, iussisse tradi puniendum. Deinde cum quatuor eum distendissent, quinto uirgam in manum tradidisse, & mendasse ut eum ualidè uerberaret, ut non esset Dei contemptor, nec periurus, neque fraudator alienorum. Postquam uero uisus est habere satis plagarum, cum manum repressisset adolescentis, eum appræhendit capillis, & ait: Num nosti, o impie, esse Deum, qui hæc in terra iudicat? Ecce autem hac nocte a te animam petunt. Quæ uero improbe abstulisti, cuius erunt? Propterea autem hoc tibi intulit supplicium, ut ex eo euadant alii meliores, & id, quod ex periurio imminet, periculum fugiant, uel potius ipsum omnino iuramentum, & si uera sint dicturi.

Ps. 13. & 52.

Egregie flagellatur periurus.

Hæc cum ille Cyriace minatus esset & dixisset, statim recessit cum iis, qui erant circa ipsum. Ipse autem & uisione conturbatus, & alioqui cum ferre non posset dolores allatos ex plagis, uoce usus est acutiore, & uocauit eos, qui prope erant, & plagas ostendit, & periurium planè est confessus, & apud eos suam defleuit calamitatem. Deinde eos rogauit, ut ferretur ad sancti capsam: Forte, dicens, is qui has plagas inflixit intolerabiles, facilius curauerit, cum sit illius discipulus, cui est innatum benefacere potius, quàm punire.

Nam aduersus tales dolores medicorum manus uix suffecerint. Illi autem cum hæc audiuissent, & quàm graues etiam plagas accepisset, spectassent, & ipsi quoque non leui essent metu affecti, eius tamen cedentes desiderio, eius exportandi sic rationem ineunt. Implent duos saccos palea, cumque eos cuidam asino ex transuerso rectè imposuissent, eum deinde imponunt medium, & ad monasterium & ad capsam deferunt. Qui cum omnia, quæ ei euenerant, nobis narrassent, & quas in tergo acceperat plagas ostendissent, tantũ fratribus metum immittunt, ut nullus exhinc neque ipse fineret aliquem iurare per sancti capsam, neque quantum in eis esset, alii iusiurandum deferret. Illi autem cum tunc apud nos diem unum transegissent, cum uidissent Cyriacum uel tenui & imbecilla spe uitæ esse priuatum, & ad mortem spectare, cum uenter eius defluxisset, & os ne tantum quidem posset uomitum reprimere, eum tollunt, & domum rursus referunt. Is uero cum illa uix nocte uixisset, mortuus est postridiè.

Periurus moritur.

Illo autem tempore externus quoq; quidã peregrinus, in monasterio hospitio acceptus, cũ precandi gratia in templum accessisset, & quæ in eo erant, omnia esset contemplatus, media nocte sepulchrum sancti subiens, quæ supra id stabat coytu argenteam, non illotis solum, ut dicitur, sed etiam profanis reuera aufert manibus, noctuquè clam à nemine conspectus egreditur. Ex iis autem omnibus, qui erant in monasterio, nullus donum deprahendit, sed ignorabatur id, quod factum fuerat. Mane uerò, qui ianuę præerat Procopius, qui etiam a sancto consecutus fuerat magnam pius curatione, ab aditu parum progressus inuenit externum illum, (o miraculum) quodam modo instar columnæ affixum. Animo itaque perplexus, & nesciens quid ageret, aperit arcanum ianitori. Ille autem introducit quidem eum in monasterium, efficit uero, ut omnibus fratribus præsentibus fateatur miraculum. Narrabat autem aliquid nouum & prope non credendum. Dicebat enim, se circa mediam quidem noctem argenteam illam coytu surripuisse, statim uero egressum esse cum bestiis monasterii, & nocte quidem deinceps celeri pede iter esse ingressum non minus quàm triginta stadia, nequaquàm autem transiisse fines monasterii, sed diluculo ante ipsum fuisse inuentum tanquam uinctum, & qui nè minimum quidem moueri poterat. Furem enim quodammodo uinxerat id, quod furto surreptum fuerat, & faciebat manere eos, qui furtum fusti nuerãt. Nos omnes propter hæc obstupuimus, & hãc sancti magnam uirtutem mirati sumus. Cum ergo sacram coytu accepissemus, & uiro (pauper enim erat) quod satis erat uiatici dedissemus, dimisimus eum domum discedere.

Coni.

Sacrilegus fur nõ pot aufugere.

Hæc sunt magni Patris Euthymii pauca ex multis, quæ & ipsi uidimus, & quæ auditione accepimus, ut nec uita, quam egit in carne, nec quæ post decessum facta sunt ab eo miracula, ignota sint posteris, quoniam utraque inter se conueniunt, & pulchrè inter se cohærent. Res 80. enim eiusmodi factæ post mortem non possunt esse alterius, nisi eius, qui talem uitam ostendit super terram. Neque alius talem uitam egisset, nisi is, qui post mortem talibus est clarus miraculis. Ego enim, qui ipse

ipſe quoquè ſum ab eo multas conſecutus gratias, & multis ab eo beneficijs affectus in corpore & anima, cum uiderem eius capſam aſsiduè multis ſcatere miraculis, & apud me ſemper mirabar, & cogitabam, quomodo ad Deum tantam aſſecutus ſit fiduciam, & incitabatur animus uehementi deſiderio accuratè ſciendi, quænam fuiſſet eius uita, & quænam in uirtute fuiſſet exercitatio, & undenam ei tanta fuiſſet cum Deo familiaritas & cōiunctio. Cum autem incidiſſem in multos ex patribus, qui erant in ſolitudine, qui partim quidem rectè audierant res Euthymii, partim autem cum ipſo quoque beato Saba conuerſati fuerant, quæcunque unuſquiſque eorum de utrouis eorum mihi narrauit, omnia quidem conſcripſi accuratiſsimè, confuſè tamen & inordinatè.

V. Synodus œcumenica.

Cum procedente autem tempore poſtea congregata fuiſſet Conſtantinopoli quinta ſancta Synodus, & Origenis & Neſtorij dogmata fuiſſent ab ea percuſſa anathemate & qui nouam Lauram tenuerant Origeniaſtæ, illinc eſſent expulſi, & fideles & Orthodoxi patres rurſus in eam migraſſent, permittente mihi admirabili Iohanne Silentario, eo, inquam, qui erat Epiſcopus, diſcedo à cœnobio, & ipſe quoquè uerſor in hac Laura. Cum autem ad eam tranſiſſem, ſecurus paternas literas, quæ à me portabantur, ut componerem hiſtoriam beatorum Euthymij & Sabæ, duos quidem annos deinceps continuos quieui in Laura, & cœptū opus ſum perſecutus. Cum uerò non poſſem orationis facere principium, ut qui non ſim in externa uerſatus eruditione, non ceſſabam lachrymari, & uehementiſſimè rogare & precari. Iā autem cogitabamus deſiſtere à cœpto adeo difficili, & quod noſtris erat uiribus ſuperius.

Cum itaque eſſem aliquando animi dubius & perplexus, & ſederem in ſolita cathedra, habens chartam in manu, & cogitabundus, circa ſecundam horam diei me ſomnus opprimit, & ſtatim magnus Euthymius & diuinus Saba apparent, ueſtiti ita ut conſueuerant, & mihi uidebar eos audire differentes, uenerando Saba primum incipiente ſermonem, & dicente magno Euthymio: Ecce Cyrillus quidem tuus manu quidem tenet chartam commentariorum, cum autem magnū adhibuerit ſtudium & diligentiam, nondum potuit orationi ne principium quidem imponere. Cum autē dixiſſet Euthymius: Et quomodo hæc potuerit facere, ſi non eum ſuperna adiuuerit gratia? Diuinus Saba, Ac tu ei da gratiam ſancte pater, reſpondens, inquit. Et ſimul diuinus Euthymius annuenti ſimilis, cum manum ſuam in ſinum immiſiſſet, argenteam quandam mellis pyxidem illinc ſumit, in qua cum ſcalpellum intinxiſſet, in os mihi ter immiſit. Illius autem ſpecies quidem erat ſimilis oleo, guſtus uerò (ò quę illic ſunt gratiæ) reuerà explicari & uerbis exprimi non poteſt, & id quidem cum melle conferre, eſſet plane eam rem afficere iniuria. Nam mihi etiam expergefacto propter uoluptatem, quæ narrari non poteſt, eius adhuc in ore remanebant reliquię, & ſic expletus diuina hac ſuauitate, præſens opus ſum aggreſſus, in alio quoque opere conatus Sabæ res geſtas ſcribere. Eorum autem interceſsionibus magna ad auditores redeat utilitas, in gloriam patris & filii & ſpiritus ſancti, unius & inſeparabilis Trinitatis, quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Hic habes nomen authoris huius hiſtoriæ

Idē ſcripſit uitam Sabæ.

VITA ET MARTYRIVM Sanctæ Virginis & martyris Agnetis,

Per Diuum Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem accuratè ac diligenter ſcripta.

Eſt ſermo 91. in ordine ſermonū eius. 21. Ia.

Seruus Chriſti Ambroſius Virginibus ſacris: Diem feſtum ſacratiſſimæ uirginis celebremus: Hinc pſalmi reſonent, inde concrepent lectiones. Hinc populorum turbæ lætentur, inde ſuſtententur pauperes CHRISTI. Omnes ergo gratulemur in Domino, & ad ædificationem uirginum, qualiter paſſa ſit Agnes beatiſsima, ad memoriam reuocemus. Terciodecimo ætatis ſuæ anno mortem perdidit, & uitam inuenit, quia ſolum uitæ dilexit authorem. Infantia quidem computabatur in annis, ſed erat ſenectus mentis immenſa, corpora quidem iuuencula, ſed animo cana, pulchra facie, ſed pulchrior fide.

Tpe D. Ambroſii celebrabatur feſtū S. Agnetis.

Dum à ſcholis reuertitur, à præfecti Vrbis filio adamatur. Cuius parentes dum requiſiſſet & inueniſſet, cœpit offerre plurima, & plura promittere. Denique detulerat ſecum precioſiſsima ornamenta, quæ à beata Agnete ueluti quædam ſtercora ſunt recuſata. Vnde factum eſt, ut iuuenis maiori perurgeretur amoris ſtimulo. Et putans eam maiora uelle accipere ornamenta, omnium lapidum precioſorum ſecum detulit gloriam, & per ſeipſum, & amicos, & notos, & affines cœpit aures uirginis appellare, diuitias, domos, poſſeſsiones, familias, atque omnes mundi huius diuitias repromittere, ſi cōſenſum ſuum eius coniugio non negaret.

Nota cōſtātiā tenerrimæ virginis.

Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dediſſe reſponſum: Diſcede à me ſomes peccati, nutrimentum facinoris, atquè pabulum mortis, diſcede à me inquam, quia iam ab alio amatore præuenta ſum; qui mihi ſatis meliora ditioraq; te obtulit ornamenta, & annulo fidei ſuæ ſubarrauit me, longe te nobilior, & genere, poteſtate & dignitate. Ornauit me inæſtimabili dextrocherio. Dextram meam & collum meum cinxit lapidibus precioſis. Tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas, & circundedit me uernantibus atque coruſcantibus gemmis. Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum pręter ipſum uerum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, & immenſis monillibus ornauit me. Oſtendit mihi theſauros uerè incomparabiles, quos mihi ſe daturum, ſi ei perſeuerauero, repromiſit. Non ergo potero ad contumeliam prioris amatoris uel adſpicere alium, & illum derelinquere, cum quo ſum charitate deuincta.

Cuius generoſitas celſior, poſsibilitas fortior, adſpectus pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iamiam thalamus collocatus eſt, cuius mihi organa modulatis uocibus cantant. Iam enim mel & lac ex ore eius ſuſcepi: iam amplexibus eius caſtiſsimis adſtricta ſum, iamque corpus eius corpori meo ſociatum eſt, & ſanguis eius ornauit & decorauit genas meas. Cuius mater uirgo eſt, & cuius pater fœminam neſcit. Cui angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirātur, cuius odore reuiuiſcunt mortui, cuius tactu fouentur

infirmi,cuius opes nunquam deficiunt, cuiusque diuitiæ non decrescunt.Ipsi soli seruo fidem,ipsi me tota deuotione committo. Quem cum amauero, casta sum, cum tetigero, munda sum, cum accepero, uirgo sum. Nec deerunt post nuptias filii, ubi partus sine dolore succedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur.

Audiens hæc insanus iuuenis, amore carpitur cæco, & inter angustias animi, anhelo cruciabatur spiritu. Inter hæc lecto prosternitur, & per alta suspiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri,quæ fuerant inuēta à medicis,& eadem paterna uoce,quæ fuerant iam dicta à filio, ad petitionē uirginis reuoluuntur. Abnegat Agnes beatissima,& se nullo pacto prioris asserit sponsi fœdere uiolare. Cumque pater diceret, in fascibus præfecture se agere,& idcirco non sibi quemuis illustrissimum uirum etiam posse præferri, cœpit tamen uehementissime inquireret,quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc extitit quidam ex parasitis eius, qui diceret hanc Christianam esse ab infantia,& magicis artibus ita occupatam, ut dicat Christum suum sponsum.

S. Agnes sistitur ad tribunal. Audiens hæc præfectus,lætus efficitur,& missa apparitione,cum ingenti strepitu suis eam tribunalibus præcipit sisti.Et primo quidem blandis eam sermonibus secretius prouocat,deinde terroribus pulsat. Sed uirgo Christi nec blandimentis seducitur,nec terrore concutitur,sed eodem uultu,eodem animo perseuerans,& terrentem similiter,sicut blandientem,animo deridebat.Videns itaque Symphronius præfectus tantam in puellea constantiam,parentes eius alloquitur. Et qui erant nobiles, & uim eis inferre non poterat, titulum eis Christianitatis opposuit. Sequenti namque die Agnetē sibi præsentari iubet, & iterum iterūque repetens,replicare cœpit de iuuenis amore sermonem.Cumque omnis sermo eius casso labore deficeret,sisti eam iterum suis tribunalibus iussit, cui & dixit:Superstitio Christianorum, de quorum te magicis artibus iactas,nisi a te fuerit segregata, non poteris insanias abiicere pectoris,neque æquissimis consiliis præbere consensum.Vnde te ad uenerandam deā Vestam properare necesse est, ut si perseuerantia uirginitatis placet,eius die noctuque sacrificiis reuerendis insistas.

Ad hæc beata Agnes dixit, Si filium tuum, quanuis iniquo amore,uexatum tamen uiuentem hominē recusaui,hominem utique,qui est rationis capax, qui & audire, & uidere, palpare, & ambulare potest, & flore lucis huius cum bonis fruí, Si ergo hunc causa amoris Christi nulla possum ratione respicere, quomodo possum idola muta,& surda,& sine sensu,& sine anima colere,& ad iniuriam summi Dei,ceruicem meam uanis lapidibus inclinare? Audiens hæc præfectus Symphronius, dixit: Cupio consultum infantiæ tuæ,& adhuc te deos blasphemantem idcirco differo, quia annos tuos infra sensum adspicio. Noli ergo temetipsam ita despicere, ut motus deorum incurras. Beata Agnes dixit, Noli infantiam corporalem ita in me despicere,ut putes me te uelle habere propitium. Fides enim non in annis, sed in sensibus inuenitur, & Deus omnipotens mentes magis comprobat, quàm ætates. Deos autem tuos, quorum motus me incurrere non uis, ipsos irasci permitte, ipsi loquantur,ipsi hoc mihi præcipiant, ipsi iubeant se coli, ipsi iubeant se adorari. Verum quoniam ad hoc uideo te tendere,quod impetrare non poteris, quicquid tibi uidetur, exerce. Symphronius præfectus dixit: Vnum tibi è duobus elige, cum uirginibus deæ Vestæ sacrifica,aut cum meretricibus scortaberis

Cōstantia S. Agnetis.

in contubernio lupanaris. Et longè erunt à te Christiani,qui te ità magicis artibus imbuerunt, ut hanc calamitatem intrepido animo te posse perferre confidas. Vnde,ut dixi,aut sacrifica deæ Vestæ ad laudem generis tui,aut ad ignominiam natalium tuorū, eris publicæ abiectionis scortum.

Tunc beata Agnes cum ingenti constantia dixit: Si scires quis est Deus meus, non ista ex ore tuo proferras.Vnde ego quia noui uirtutem domini mei Iesu Christi,secura contemno minas tuas,credens quòd neque sacrificem idolis tuis, neque polluar sordibus alienis:Mecum enim habeo custodem corporis mei, angelum Domini. Nam unigenitus Dei filius, quem ignoras, murus est mihi impenetrabilis & custos mihi est nunquàm dormiens,& defensor mihi est nunquàm deficiens. Dij autem tui,aut ærei sunt,ex quibus cucumæ melius fiunt ad usus hominum,aut lapidei,ex quibus sternuntur plateæ. Diuinitas ergo non in lapidibus uanis habitat, sed in cœlis, non in ære, aut aliquo metallo,sed in regno superno consistit. Tu autem & similes tui,nisi ab istorum cultu recesseritis simul uos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati sunt,ut funderentur, sic colentes eos, perpetuo incendio conflabuntur,non ut fundantur,sed ut confundantur in æternum,& pereant.

Nudatur S. Virgo, & ad lupanar ducitur. Ad hæc insanus iussit eam expoliari, & nudam ad lupanar duci sub uoce præconis,dicentis, Agnetē sacrilegam uirginem, dijs blasphemiam inferentem, scortum lupanaribus datam.Statim autem ut expoliata est, crine resoluto, tantam densitatem capillis eius diuina gratia concessit, ut melius uideretur fimbriis eorum,quàm uestibus tecta.Ingressa autem turpitudinis locum, Angelum Domini ita præparatum inuenit,ut circundaret eam immenso lumine, ita ut nullus posset eam præ splendore respicere.Fulgebat enim tota cellula illa,quasi radians sol in uirtute sua,Et quātoquis curiosior oculis esse uoluisset,tanto sibi uisus aciem obtundebat. Cumq; se in orōnem Dño prostrauisset,apparuit ante oculos eius stola candidissima. Et appræhendens eam,induit se,& dixit, Gratias tibi ago,Domine Iesu Christe,qui me in numero ancillarum tuarum computans,uestē hanc mihi largiri præcepisti.Ita nanque ad mensuram corpusculi eius aptū erat indumentum,& ita nimio candore conspicuum, ut nullus dubitaret hoc angelicis manibus præparatum.

Accipit cœlitus uestem.

Intereà lupanar efficitur locus orationis, in quo omnis,qui fuisset ingressus,adoraret & ueneraretur, dans honorem immenso lumini,& mundior egrederetur foras, quàm fuerat intus ingressus. Cumquè hæc agerentur,præfecti filius, qui author erat huius sceleris, uenit ad locum cum sodalibus suis iuuenculis, insultaturus puellæ, cum quibus libidinis suæ se posse credebat ludibrium exercere. Et ingressos ante se furentes pueros, & turpiter sæuientes, cum omni ueneratione & ingenti admiratione egressos cœpit impotentes arguere,atque uanos,& molles, ac miseros iudicare.Et irridens,locum, in quo uirgo orabat, audacter ingressus est. Et uidens tantum lumen circa eam,non dedit honorem Deo,sed irruens in ipsum lumen,priusquam uel manu eam contingeret,cecidit in faciem suam,& præfocatus à diabolo,expirauit.Videntes autem socii eius,quò d moras intus faceret,putabant obscœnis eum operibus occupari. Et ingressus est unus ex iuuenibus, qui ei familiarior erat, ut congratularetur insultationi eius, & mortuum eum inueniens,exclamauit uoce magna, dicens, Piissimi Romani, succurrite. Magicis artibus ista meretrix præfecti filium interfecit.

Præfecti filius à diabolo p̄focatur

Fit repentè concursus populorum ad theatrum, & uaria

uaria furentis populi acclamatio. Alij dicebant magam, alij innocentem, alij sacrilegam conclamabant. Præfectus autem audiens filium suum interisse, cum ingenti tumultu uenit ad theatrum. Et ingressus locum in quo corpus filij eius iacebat exanime, cum ingenti clamore dicebat: Crudelissima omnium fœminarum, ad filium meum uoluisti apodixen tuæ artis magicæ demonstrare? Et cum talia, atque alia huiuscemodi uerba repeteret, & causas mortis eius ab ea uehementer inquireret, ait ad eum beatissima Agnes: Ille, cuius uoluntatem uolebat perficere, ipse in eum potestatem accepit. Quare autem omnes, qui ad me ingressi sunt, sani sunt? Quia uniuersi dederunt honorē Deo, qui misit Angelum suum, & induit me hoc indumento misericordiæ, & custodiuit corpus meum, quod ab ipsis cunabulis Christo consecratum est & oblatum. Videntes ergo splendorem angelicum, adorabant omnes, & abscedebant illæsi. Hic autem impudens statim & ingressus est, fæuire cœpit & fremere: cumque manum suam ad me contingendam aptaret, dedit eum Angelus Domini in reprobam, quam conspicis, mortem. Dicit ei præfectus. In hoc apparebit, quia non magicis artibus ista gessisti, si deprecata fueris ipsum Angelum, ut restituat mihi filium meum sanum. Cui beata Agnes, dixit, Licet fides uestra hoc impetrare non mereatur à Domino, tamen quia tempus est, ut uirtus Domini mei Iesu Christi manifestetur, egredimini omnes, ut solitam ei orationem offeram. Cumque uniuersi fuissent egressi, prosternens se in faciem planam, rogare cœpit Dominum, ut iuuenem suscitaret. Orante autem illa, apparuit Angelus Domini, qui eleuauit eam flentem, & confortans animum eius, iuuenem suscitauit. Qui egressus foras, cœpit uoce publica clamare & dicere, Vnus Deus in cœlo & in terra, & in mari, qui est Deus Christianorum. Nam omnia templa uana sunt, Dij qui coluntur, omnes uani sunt, & penitus nec sibi possunt, nec alijs aliquot auxilium exhibere.

Redit ad uitã precibus S. Virginis.

Ad hanc uocem omnes aruspices, & templorum Pontifices conturbabãtur, & fit per eos uehemētior, quàm fuerat, seditio populorum. Atque omnes una uoce clamabant, Tolle magam, tolle maleficam, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Præfectus autem uidens tanta mirabilia, obstupuit. Sed ueritus proscriptionem, si contra templorum pontifices ageret, & Agnetē contra suã sententiam defensaret, uicarium ad seditionem populi iudicem dereliquit. Ipse autem tristis abscessit, quod eam non potuit post resurrectionem filij sui liberare. Tunc Vicarius, Aspasius nomine, iussit in conspectu omnium ignem copiosum accēdi, & in medio eam præcepit iactari flammarum. Quod cum fuisset impletum, statim in duas partes diuisę sunt flammæ, & hinc, atque illinc seditiosos populos exurebant, ipsam autem penitus in nullo contingebat incendium, Eo magis non hoc uirtutibus diuinis, sed maleficijs reputantes, dabant fremitus inter se populi, & infinitos clamores ad cœlos. Tunc beata Agnes expandens manus suas in medio ignis, his uerbis orationem fudit ad Dominum: Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini nostri Iesu Christi, benedico tē, quia per filium tuũ unigenitum, euasi manus hominũ impiorum, & spurcitias diaboli impolluto calle transiui. Ecce & nunc rore cælesti perfusus per spiritum sanctum focum, iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incendii huius ad eos à quibus in me ministratur, effunditur. Benedico te, pater prædicande, qui etiam inter flammas intrepidam me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi, uideo, quod speraui, iam teneo, quod concupiui, complector. Te confiteor labiis & corde, te totis uisceribus concupisco. Ecce ad te uenio uiuũ & uerum Deum: qui cũ Domino nostro Iesu Christo filio tuo, & cum spiritu sancto uiuis & regnas in cuncta secula seculorum, Amen.

Oratio S. Agnetis in medijs flãmis.

Cumque complesset orationem, ita omnis ignis extinctus est, ut nec tepor quidem incendij remaneret. Tunc Aspasius, Vrbis Romæ uicarius, populi seditionem non ferens, in guttur eius gladium mergi præcepit. Atque hoc exitu, roseo sui sanguinis rubore perfusam, Christus sibi sponsam & martyrem consecrauit. Parētes uero eius, nullam penitus tristitiam habētes, cum omni gaudio abstulerunt corpus, & posuerunt illud in prædiolo suo, non longe ab Vrbe, in uia, quæ dicitur Numentana. Vbi cum omnium turba Christianorum concurreret, insidias à paganis perpessi sunt, & uidentes populum infidelium super se uenientes armatum, omnes fugerunt. Aliquanti tamen lapidum ictibus læsi euaserunt. Emerantiana autem, quæ fuerat collactanea eius, uirgo sanctissima, licet catechumena, constanter intrepida stabat & immobilis, & his uerbis exprobrabat eis: Superflui, miseri, caduci, atque atrocissimi, Deũ omnipotentem colentem occiditis, & percussione lapidum homines innocentes iugulastis. Hæc & his similia dum turbis furentibus diceret, lapidata est ab eis, & orans iuxta sepulcrum Agnetis beatissimæ, emisit spiritum.

Gladio iugulatur S. Agnes.

Emerētiana lapidatur.

Non dubium est, quod in suo sanguine sit baptizata, quæ pro defensione iustitiæ dum confiteretur Dominum, mortem constanter excepit. Eadem denique hora fit terræmotus uehementissimus, & cum nimia esset cæli serenitas, tantæ coruscationes, tantaquè fulgura & tonitrua extiterunt, ut pars maxima insani populi expiraret. Vnde factum est, ut nullus penitus ex eo aduenietibus ad sepulcra sanctornm, aliquas molestias, excitaret. Venientes autē parentes beatæ Agnetis cũ sacerdotibus noctũ, abstulerũt corpus sanctæ Emarētianæ uerginis, & sepelierunt illud in confinio beatissimæ uirginis Agnetis.

Igitur dum parentes beatæ Agnetis assiduis pernoctationibus uigilarent ad tumulum eius, uidēt in medio noctis silentio exercitum Virginum quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quis uident beatissimam Agnetē, similiter ueste fulgentem, & ad dexteram eius agnum niue candidiorem. Hæc itaque dum uiderent parentes eius, & qui simul erant, stuporem mentis incurrunt. Sed beata Agnes rogat sanctas Virgines parumper gradum figere, & stans, parentibus suis dixit: Videte, ne me quasi mortuam lugeatis, sed congaudete mihi, & congratulamini, qui a cum his omnibus lucidas sedes accepi, & illi sum iuncta in cœlis, quem in terris posita, tota animi intentione dilexi. Et his dictis, pertransiit.

Nota uigilias ad tumulum S. Agnetis.

Hæc uisio publicè ab omnibus, qui uiderant, quotidiè uulgabantur. Vndè factum est, ut post aliquantos annos ad Constantiam, Constantini filiam, hoc factum ab his, qui uiderant, narraretur. Erat enim ipsa Constantia regina uirgo prudentissima, sed ita obsessa uulneribus, ut a capite usque ad pedes, nulla membrorum pars libera remansisset. Accepto autem consilio, spe recuperandæ salutis, uenit ad tumulum martyris nocte, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina somni suauitate corripitur, & uidit per uisum beatissimam Agnetē, talia sibi monita præferentem, Constanter age, Constantia, & crede Dominum Iesum Christum filium Dei esse Saluatorem tuum, per quem modo consequeris omnium uulnerum, quæ in corpore tuo pateris, sanitatem. Ad hanc uocem Constantia euigilat sana, & sic

Constãtia ad tumulũ eius orans, sanat.

& sic sana, ut nec signum in eius membris alicuius uulneris remaneret.

Reuersa igitur ad palatium sanissima, facit gaudium & patri suo Augusto, & fratribus suis Imperatoribus. Coronatur ciuitas tota. Fit lætitia militantibus, atque priuatis, & uniuersis audientibus hæc. Infidelitas gentium confundebatur, & fides Dominica lætabatur. Interea patrem, & fratres Augustos rogat, ut basilica beatæ Agnes construeretur, & sibi illic mausoleum collocari præcepit. Currit hæc opinio ad omnes, & quotquot credentes ad eius tumulum aduenissent, sanabantur quacunque fuissent infirmitate detenti. Quod facere Christum nullus dubitat usque in hodiernum diem. Perseuerauit autem Constantia Augusti filia in uirginitate, per quam multæ uirgines & mediocres & nobiles, & illustres, sacra uelamina susceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, usque in hodiernum diem multæ uirgines Romanæ Agnem beatissimam, quasi in corpore manentem, attendunt, & eius exemplo agentes uiriliter, integræ perseuerant, credentes sine dubio, quod perseuerantes perpetuæ uictoriæ palmam acquirant.

Constantia uirgo, multas ad sacra uela perducit.

Hæc ego Ambrosius seruus Christi, dum in uoluminibus abditis inuenissem scripta, non sum passus infructuoso silentio tegi. Ad honorem igitur tantæ martyris, sicut gesta eius agnoui, conscripsi, & ad ædificationem uestram, ò Virgines CHRISTI, textum passionis eius credidi destinandum, obsecrans charitatem Spiritus sancti, ut labor noster in uestra imitatione fructum in conspectu Domini ualeant inuenire, Amen.

MARTYRIVM S. PATROCLI Martyris, Eleganti stylo iam olim Conscriptum: quod nos ex uetusto manuscripto codice descripsimus, qui plerisque locis ob characteres penè abolitos difficulter legi potuit.

21. Ianuar.

GLoriosum pro patria mori, beatũ in patria uiuere, iucundum & delectabile est post bella bene gesta pace demum frui perpetua. Hoc sapientes mundi laudant, fortes desiderant, rerum gestarum scriptores magnificant. Omnes quidem currũt, sed unus accipit brauium, qui in unitate fidei & agnitionis filii Dei abnegat seipsum sibi, ut sequatur Christum. Hæc est nanque uia salutis, ueritas singularis, uita perẽnis, ut lux lucens in tenebris, quam abscondit Deus à sapientibus & prudentibus, & reuelauit eam paruulis, uidelicet humilibus, quos testes suos esse uoluit, incipientes ab Hierusalem, ut per mundi huius contemptibilia confunderentur fortia. Talibus enim, quia superbi sunt, resistit Deus, humilibus autem dat gratiam. Vere utiq; sapientes, uere fortes erant, quibus uiuere Christus, & mori pro Christo lucrum fuit uere nimirum beati sunt, qui sic imitatores Christi extiterant, ut quemadmodum sunt illi commortui, ita potestatem acciperent conregnandi. Ex huiusmodi ergo coniuratis in Christi sacramenta militibus, Patroclus in magnificæ sanctitatis, uelut quoddam luminare in mundo, in medio nationis prauæ & peruersæ, uerbum uitæ continens effulsit. Et quoniam lux fuit in Domino fructum lucis ostendit in semetipso. Fructus enim lucis, ut ait Apostolus, est in omni bonitate, & iustitia, & ueritate. Hic in Trecassinæ urbis territorio, ducentis ferme ab eadem urbe passibus, relictam sibi à parentibus suis domum & prædia satis ampla possedit. Nobiles enim erant & rebus secularibus locupletes. Sed uir Dei generositatis suæ claritatem totam introrsus traxit, meditans animæ dignitate sic tantummodo seruari posse suam nobilitatem, si solum supra se suum semper attenderet creatorem. Scripturæ sacræ studiosus lector inuigilauit, ibi quicquid de fide catholica, quicquid de regula præceptorum Dei, quicquid de dulcedine promissionum eius audierat, sicut ipsum Dominum Deum, delectabiliter amplexatus est. Non enim his solummodo aures corporis, sed multo magis aures cordis adhibuit. Verbum nanque Dei lucerna pedibus eius, & lumen fuit semitis eius: propterea odiuit omnem uiam iniquitatis. Abstinentiæ & frugalitatis operibus ita deditus fuit, ut cibum potumquè modicũ hora diei tãtũ ultima, sibi sumendũ arbitraretur. Continẽtia siquidẽ in eo regnabat & castitas. Facultates uero suas uelut nõ proprias, sed ad hoc sibi solũmodo creditas, indigẽtib⁹ solicitè ministrauit. Singulorũ necessitatibus iuxta uires succurrit, ꝑdesse ẽt ultra uires cõcupiuit. Proinde omnibus omnia factus est, secũdum Apostolum, non quærens quid sibi utile fuit, sed multis, ut salui fierent. Ita factum est, ut Christianis illius prouinciæ, dispensator cælestis & pater ciuium diceretur. Signa etiam & mirabilia per eum frequentius facta sunt, ita ut dæmonia ab obsessis corporibus per uirtutem spiritus fugaret, & infirmis quibuslibet remedium sanitatis optatæ conferret, ut inuisibilis sapientia semetipsam in eo quasi in templo suo habitare per uisibilia miracula demonstraret. Sic in pace Ecclesiæ degens, religiosam admodum uitam duxit, fugitans gaudia seculi, expectans regnum Dei. Orta autem persecutionis tempestate sub Aureliano principe qui uicesimus nonus à Cæsare Augusto, Romano præsidebat imperio, cum manifestare uellet iudex omnium, quæ essent consilia cordium, cœperunt usquequaque cultores peruersorum dogmatum urgere plebem Christi ad sacrificia idolorum. Sed, sicut per Sapientem dictum est, simplicitas iustorum direxit eos, & supplantatio peruersorum uastauit illos. Nam frustratis insidiis inimici, perstiterunt fortiter in agone castra Dei, illustriumque uirorum animi, per uirtute elabi ad gloriam nitebantur. Eodem tempore Aurelianus, immanissimus Christiani nominis persecutor, de partibus urbis Senonicæ, zelo feruens amaritudinis, Trecassin Galliarum oppidum ueniebat, ibique audiens de uita, fide & gestis beati Patrocli, quomodo ex uoluntate Dei sui Iesu Christi possessa negligeret, trãsitoria & momentaneo cuncta despiceret, idola uana & nullo usui apta clamaret, confestim eum diligentissime inquiri fecit. Et cum sibi præsentatus fuisset, ait illi. Audiui te per ignorantiam falli, ita ut superstitiosam sectam inducere audeas, & ad deorum nostrorum iniuriam, quendam qui ab hominibus cæsus est alapis adorandum esse contendas. Sanctus uero Patroclus insipienti eius propositioni nihil respondit. Aurelianus dixit. Cuius nominis, cuiusue religionis es? ille respondit. Patroclus uocor, & Christianus sum. Adoro Deum uiuum & uerum, qui in altis habitat, & humilia respicit, & omnia scit antequam fiant. Aurelianus dixit: Inepta sunt & uana, q̃ loqueris. Recede ergo ab hac stultitia tua, & adora deos nostros iuictissimos à quibus ditari poteris & honorari. Patroclus respondit: Ego nõ noui aliũ Deũ, nisi unũ, solũ uerũ Deum & quem ipse misit Iesum Christum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, uisibilia & inuisibilia. Aurelianus dixit. Disputa, & proba uera esse quæ dicis. Patroclus respondit. Vera quidem & ꝓbabilia

1. Cor. 9. *Matt. 11.* *Iaco. 4.* *1. Petr. 5.* *Eph. 5.* *Patrocli opes* *Ps. 118* *Eius abstinentia.* *Cõtinẽtia.* *1. Co. 9.* *Pro. 11* *Patroclus sistitur Aureliano.*

babilia sunt, quæ ostendo, sed quia mendacium inualuit, ueritas odium parit. Hanc tu, nisi credideris, nunquã intelliges. Verbis enim Domini nostri Iesu Christi interdicitur, ne sanctum deur canibus, nec ante porcos margaritæ mittantur. Tunc Aurelianus ira pmotus, dixit: Nisi ad hoc mihi cito consenseris, ut sa-
Mat. 7 crificium diis omnipotentibus offeras, igni te consumendum tradam. Sanctus Patroclus ad hæc uerba hilari uultu & læto corde respondit: Ego semper immolo sacrificium laudis Domino Deo meo, illic enim iter est, quo ostendat mihi salutare suum. Aurelianus non ferens diutius constantiam loquentis, sic erupit in uocem. Statis, & ministratis. Adhibete catenas *Ps. 49.* ignitas & compedes, ut uinctis post tergum manibus & alligatis pedibus, mittatur rebellis iste in custodiam, donec pertractem, quomodo eum ad exemplum sui similium perdam. Sic sanctus uir & iam electus Domini martyr, strictus uinculis, traditus est Elegio uni de adstantibus ministris, qui custodiret eum usque in diem tertium. Sanctus uero Patroclus cum esset in custodia, orauit Dominum, dicens, Fiat mise-
Ps. 118 ricordia tua Domine, ut consoletur me, secũdum eloquium tuum seruo tuo. Sic enim lætabor & exultabo in misericordia tua Domine, quia respexit humilitatem meam. Cumque post diẽ tertium eductus fuisset in publicum, iudex dixit: Veni contemptor deorũ nostrorum, redime te tandem aliquando, & sacrifica
Ps. 33. dijs. Beatus Patroclus respondit, Redimet Dominus animas sanctorum suorum, & non relinquent omnes qui superant in eum. Tu uerò miser & in felix es, qui non desideras ab æterna miseria liberari, & in dignũ te facis gratia & beneficio creatoris tui, thesaurizans tibi irã in die iræ & reuelationibus iusti iudicij eius. Qui licet iam salutis dona refugias, nec pensare uelis, quòd thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis: uellem tamen adhuc tibi aliquid largiri de thesauro Domini mei, quia te egenum & pauperem uideo. Aurelianus dixit: Quomodo pauperem me dicis, qui tam multis abundo diuitijs? Beatus Patroclus respondit: Habes quidem terrenas & cito perituras diuitias: pauper tamen es, nec teipsum habes: quia fidem Domini nostri Iesu Christi in arca cordis tui recludere noluisti. Ideoque ipse cum iudex uenerit, te cum diabolo patre tuo, in æternum damnabit. Aurelianus dixit: Multas mihi per audaciam tuam iniurias infers, ita ut iam tui amplius non miserear. Sanctus autem Patroclus confortatus in Domino dixit: Miserebitur mei Deus meus, cui seruio à iuuentute mea. Tu autẽ uanum & superstitiosum hunc honorem tuum, quo tumes, & temporalem atque caducam gloriam, qua ab hominibus honoraris, in puncto temporis perdes. Et uæ tibi cum ueneris ad locum illum, ubi te sempiternus cum diabolo cruciatus expectat. Aurelianus dixit: Ego quid dicas nescio: Tu autem uelis nolis, in potestate mea eris, nec est q te eripiat de manibus meis. Beatus Patroclus respõdit. Si corpus meũ in potestate habes, aĩam meã certe lædere nõ poteris quia eã in
Lu. 12 potestate nemo habet, nisi solus Dominus & creator meus, qui nobis hanc securitatem dedit, dicens. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Sed illum potius timete, qui postquam occiderit corpus, habet potestatem animam mittere in gehennam. Aurelianus dixit: Habent potestatem dii nostri, qui uera nobis responsa canunt, & te adhuc uiuere permiserunt. Sanctus Patroclus respõdit: Qui sunt dii tui? Aurelianus dixit: Apollo optimus & uerus deus, Iupiterquè summus deus, & Diana, quæ est mater deorum. Beatus Patroclus respondit: Apollo, quem dicis tuum esse deum, audiuimus à maioribus nostris, quod Admeti regis pecora

Proscindit falsos deos gentilium.

pauerit, ibique non solum gregis detrimentum perpessus sit, sed etiam ipsa tela perdiderit. Et Iouem, quem adoras, hominem fuisse nequissimum, raptorẽ & adulterũ, comperimus, qui cum uicinis suis seditiosus semper extitit, ipseque nullius criminis expers, alios secum uiuus æquè & mortuus ad scelera traxit. Et cum ipse simul cum diabolo torqueatur in inferno, non cessat adhuc colligere condemnandos. Dianam nanque, quam dicis esse matrem deorum, quis nesciat esse dæmonium? O miseranda dementia hominum, qui uanitates has frustra colunt, quæ nec sibi, nec aliis prosunt. Aurelianus dixit: Magna patientia mentis meæ: iamdiu retineor ad auscultandam audaciam tuam. Sed nunc nisi Apollinem, & Iouem, & Dianam matrem deorum adoraueris, diuersis hodie pœnis te interficiam. Sanctus Patroclus respondit: Execrabilis & quilibet peruersus latro, etsi innocentem aliquem occidere potest, corpus tamen eius deuorare non potest. Tu uerò, qui corpus meum occidendum in potestate te habere iactitas, licet deuores illud, animæ tamen meæ nocere non poteris. Et cum hoc beatus Patroclus locutus fuisset, Aurelianus Cæsar, furore repletus, talem dedit sentẽtiam. Patroclus obnoxius & detestabilis & reus maiestatis, qui nobis confusionem intulit, & deos nostros iniuriose fœdauit, gladio feriatur, ut uerbositatis eius nequitia conquiescat. Ducite iam illum in locum limosum & palustrem, ibique eum decollatum dimittite, ne saltem corpus eius in arido requiescat. Sic beatus Patroclus traditus carnificibus ad decollandum, exultans ibat cum eis ad ripam Sequanæ. Tunc uir sanctus orauit Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, ne patiaris corpusculum meum in hoc aquoso loco demergi, sed da gloriam nomini tuo, ut magnificetur in cõspectu inimicorum tuorum, ne unquã dicant in gentibus, Vbi est Deus eorum? Exaudi Domine orationem meam, qui exaudisti Moysen & Aaron orantes pro populo tuo, & diuisisti ante eos mare rubrum, & eduxisti per siccũ. Sic ergo Domine permitte mihi transire hoc flumen in nomine tuo. Eripe me de luto, ut non inhæream: libera me à persequentibus me. Et cum orasset sanctus Patroclus, obscurati sunt oculi tenentis eum. Ille uerò ingressus flumen, pertrãsijt, & illæsus exijt in aliam ripam, ita ut genua eius non tangerent aquam, quę tamen rapax & inundans erat multum eodem tempore. Cumque egressus esset, pergebat in aridum locum, ubi erat mõs idolorũ, ita cantãs & laudans Dominum, Custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberauit eos. Illi uerò qui tenuerũt eum, obstupefacti propter metum cæsaris, dicebant, Quàm magnus est Deus, quem adorat iste? Ecce quomodo liberauit eum. Alij autem dicebant: Nõ, sed phantasma fuit. hoc modo altercabantur, & schisma erat inter eos. Illis uerò ita contendentibus adueniens quædam mulier seditiosa & ipsa gentilis, dixit: Hominem Christianum, quem quæritis, uidi nunc in monte ultra flumen, prostratum in terra, & sic orabat Dominum suum. At illi, qui ueloces habebant pedes ad effundendum sanguinem innocentem & iustum, cum hoc audissent, statim perrexerũt ad eum. Et cum peruenissent ad locum, ubi erat prostratus, inuenerunt eũ orantẽ. Tunc unus ex illis, qui erat prior, ait illi. Tu iã reus es, quia effugisti nos, & ecce es in manibus nostris, & non decedes à nobis, donec moriaris, aut certe immoles diis nostris. Beatus Patroclus respondit. Ego dæmones immundos nunquam adorabo, sed unum uerũ Deum, qui est in cælis. Carnifex dixit. Ergo deus noster qualis est? Natus, an factus? Beatus Patroclus dixit. O errorem uanissimum, ò incredulitatem fallaciæ, o ser-

Sñia in Patrociũ. *Ex. 14* *Ps. 96*

monem superstitiosum. De Deo quomodo loquitur homo, Generationem eius quis enarrabit? Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt, quæcunque sunt. Ipse misit pro redemptione generis humani filium suum Dominum Iesum Christum, qui pro nobis sanguinem suum fudit, ut nos de interitu & morte liberaret æterna. Tertia post hæc die resurrexit à mortuis, deindè uidentibus discipulis suis, ascendit in cœlum, & misit illis promissum à se spiritum sanctum. Quod ipse docuit, hoc mundus rectè credit. Qui autem hoc non credit, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Siue ergò uiuimus, siue morimur, Domini sumus, & dignũ est ut pro nomine eius nos patiamur. Quicunque autem sacrificauerit dæmonibus, cum eisdem mergetur in ignem æternum. Loquente hoc beato Patroclo, Elegius furore commotus, dixit: Stringantur pedes eius uinculis, & manus eius catenis, & sic prostratus in terram, gladio feriatur, quia tantas dijs nostris contumelias irrogauit. Tunc Patroclus genua flectens in terram, percussus est à carnifice. Qui dum percuteretur, dixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. tu enim scis Domine, quòd propter nomen tuum has patior pœnas. Sic gladio percussus atque decollatus est. Caput uerò eius longè proiecerunt à corpore, perfusum sanguine. Factum est autem hoc xij. Kalend. Februarij, vj. feria. Post passionem ergo hoc modo consummatam, carnifices redeuntes ad Cæsarem, corpus solũ sine custodia reliquerunt. Quod audientes duo senes, qui & ipsi eleemosynam à sancto uiro, dum adhuc uiueret, expectabant, acceperunt corpus eius cum tremore, & metu magno, & custodierunt illud usque ad uesperam. Eusebius autem, qui erat archipresbyter in eodem loco, cum Liberio diacono uenit nocte sequenti, & accipiens corpus sancti uiri, inuoluit illud in linteaminibus, & paucis accensis luminaribus, propter turbam gentilium, sepeliuit eum. Duo autem illi senes, uigilias ducebant ibi solennes ad memoriã martyris, dicentes: Quàm preciosa est in conspectu Domini, mors sanctorum eius? Et alia multa per totam noctem, in laudẽ Domini & uenerationem martyris, concinebant. Post non multum temporis persecutio conquieuit. Nam ipse, qui hanc concitauerat, Imperator, dum iter faceret denso stipatus agmine, fulminis ante se uehementissimi terrorem sentiens, obstupuit, deinde præmisso hoc infausto homine, in eodem itinere à suis interemptus est: & qui paulò ante putabat se diuini nominis gloriam inter homines extinguere posse, nomen, familiam, uitam ipsamque salutis spem perdidit, quæ credentes in Christum, nec in morte relinquit. Tunc Eusebius ædificauit super corpus sancti uiri, paruam parua facultate ecclesiam, ibique iuxta corpus sanctum, sibi etiam sepulturam poposcerat affuturam, ut confessor Domini uicinus esse mereretur sanctissimo martyri. Ex illo tempore continua illic dignè petentibus præstãtur beneficia, & optatę sanitatis remedia. Martyr enim, qui pro testamento Dei uitam temporalem amisit, iam cum Domino sine tempore uiuit.

Es. 53. *Ps. 148.* *Ro. 14.* *Cadit gladio* *Vigilia solẽnes ad martyres memoriam;*

MARTYRIVM SANCTORVM Fructuosi Episcopi, Augurij & Eulogij Diaconorum: quod etiam luculentis uersibus conscripsit Prudentius.

Die Dominico compræhensus est Fructuosus episcopus, Augurius & Eulogius Diacones. Reposito autem Fructuolo episcopo in cubiculo suo, dixerunt beneficiarij in domum eius, id est, Aurelius, Festucius, Velius, Polleneus, Donatus & Maximus. Qui cum sensissent pedibulum ipsorum, confestim surrexit, & prodijt ad eos ubi sedebant in solijs. Cui milites dixerũt: Veni, præses te accersit cum diaconibus tuis. Quibus Fructuosus episcopus dixit: Eamus quò uultis, calceo me. Cui milites dixerunt: Calcea te ad animum tuũ. Qui mox ut uenerunt, recepti sunt in carcerem. Fructuosus autem certus & gaudẽs de corona Domini, ad quam uocatus erat, orabat sine cessatione. Erat autem & fraternitas cũ ipso refrigerans, ut illos in mente haberet. Alia uerò die baptizauit in carcere fratrem nostrum Rogatianum, & fecerũt in carcere dies sex, & producti sunt duodecimo Calendas Februarij, feria sexta, & auditi sunt. Aemilianus itaque dixit: Fructuosum episcopum, Augurium & Eulogium, meis conspectibus pręsentate. Ex officio dictũ est: Adstant. Aemilianus Fructuoso episcopo dixit, Audisti quid Imperatores præceperunt? Fructuosus episcopus dixit, Nescio quid præceperunt. ego Christianus sum. Aemilianus dixit, Præceperunt deos coli. Fructuosus episcopus dixit, Ego unum Deum colo, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Aemilianus dixit. Scis esse deos? Fructuosus episcopus dixit: Nescio. Aemilianus dixit, Scies postea. Fructuosus episcopus respexit ad dominum, & orare cœpit intra se. Aemilianus dixit, Qui audiuntur, qui timentur, qui adorantur, si dij non coluntur, nec Imperatorum uultus adorãtur? Aemilianus Augurio Diacono dixit: Noli uerba Fructuosi imitari. Augurius diaconus dixit, Ego Deum omnipotẽtem colo. Aemilianus Eulogio diacono dixit: Nũquid & tu Fructuosum colis? Eulogius diaconus dixit, Ego Fructuosum non colo, sed ipsum colo, quem & Fructuosus. Aemilianus Fructuolo episcopo dixit, Episcopus es? Fructuosus episcopus dixit, Sum. Aemilianus dixit, Fuisti. Et iussit eos uiuos ardere. Et cum duceretur Fructuosus episcopus cum diaconibus suis ad ãphitheatrũ, populus Fructuosum episcopũ dolere cœpit, quia magno eũ amore prosequebantur non tantum fratres, sed etiam ethnici. Talis enim erat, qualis spiritus sanctus beatũ Paulum Apostolum, uas electionis & doctorem gentium debere esse declarauit. Propter quod etiam fratres, qui sciebant illum ad tantam gloriam pergere, gaudebant potius, quã dolebãt. Cumque multi ex fraterna charitate eis offerrẽt condimentũ, uti permixtũ poculũ sumerent, ait: Nondũ est hora soluẽdi ieiunij, Agebatur enim hora diei, quarta. Siquidẽ in carcere quarta feria stationem solẽniter celebrauerũt. Igitur sexta feria lætus atque securus festinabat, uti cũ martyribus & prophetis in paradiso, quẽ Dominus præparauit amantibus se, persolueret stationem. Cumque ad amphitheatrũ peruenissent, statim ad eũ accessit Augustialis nomine lector, eiusdẽ, flens & deprecãs, ut eũ discalcearet. Cui beatus martyr respondit. Missum fac, fili, ego me discalceo, fortis & gaudẽs & certus de Dominica promissione. Qui cũ se discalceasset, accessit ad eũ cõmillito frater noster, nomine Felix, & appræhẽdit dexterã eius, rogãs ut sui meminisset. Cui

Martyres in carcere truduntur. *Sistunt iudici.* *Fructuosus episcopus etiã ethnicis charus* *Statio solẽnis in carcere celebrata*

Fructuosus episcopus, cunctis audientibus clara uoce respondit, In mente me habere necesse est ecclesiã catholicam, ab Oriente usque in Occidentem. Igitur in perta amphitheatri constitutus, cum iam prope esset, ut ingrederetur ad coronam immarcescibilem potius, quàm ad pœnam, obseruantibus licet ex officio beneficiariis, quorum nomina supra memorata sunt, ita ut ipsi audirent fratres nostri, monente pariter ac loquente spiritu sancto, Fructuosus martyr ait: Non deerit uobis pastor, nec deficere poterit charitas & repromissio Domini te hic, quàm in futurũ. Hoc enim quod uidetis, unius horæ uidetur infirmitas. Consolatus igitur fraternitatem, ingressus est ad salutẽ, digni ipsi martyrio, felices, qui sanctarum scripturarum fructus ex promissione senserũt, similes Ananiæ, Azariæ & Misaeli, steteruntque, ut etiam in illis tribus diuina miracula cernerentur, sic quidem in igne iam constituti, ut pater non deesset, & filius subueniret, & spiritus sanctus in medio ignis ambularet. Cumque exustæ fuissent fasciolæ, quibus manus eorum fuerant colligatę, Fructuosus episcopus orationis diuinæ & solitæ cõsuetudinis memor, gaudens positis genibus orabat de resurrectione securus in signoque trophei constitutus Dominum precabatur. Hic solita Domini non defuere magnalia, apertumque est cœlum, uidentibus Babylone & Mygdonio fratribus. Ex familia autem Aemiliani præsidis, filia eius dominæ suæ carnali ostendebat Fructuosum episcopum cum diaconibus, adhuc stipitibus, quibus ligati fuerant, permanentibus, in cælum ascendentes coronatos. Cumque Aemilianum uocarent, dicentes, Veni, & uide quos hodie damnasti, quemadmodum cęlo & spei suæ restituti sunt: Aemilianus ueniens, uidere eos non fuit dignus. Tunc igitur, uelut derelicti sine pastore, tristea fratres solicitudinem sustinebant, non quod dolerent Fructuosum, sed potius desiderarent. Porro fidei & agonis memores, gaudentesque, superueniente nocte ad amphitheatrum cum uino festinauerunt, ut semiusta corpora extinguerent: Quo facto cineres eorum collecti sunt, & prout quisque potuit, sibi uendicauit. Sed nec in hoc Domini & Saluatoris nostri defuere magnalia, ut credentibus fides augeretur, & paruulis ostenderetur exemplum. Oportebat enim Fructuosum martyrem, quod per misericordiam Dei docendo prœmiserat in Domino & Saluatore nostro, in sua postea passione & resurrectione carnis comprobare. Igitur post passionẽ apparuit fratribus, & monuit, ut quod unusquisq; per charitatem de cineribus usurpauerat, restituerent sine mora, unoque in loco simul condendos curarent. Aemiliano etiam, qui eos damnauerat, Fructuosus pariter cum diaconibus suis ostendit se in stolis repromissionis, increpans pariter & insultans, nihil illi profuisse, quod frustra exustos corpore in terram crederet redactum iri, quos cerneret gloriosos. O beatos martyres, qui igne probati sunt ut aurum preciosum, uestiti lorica fidei & galea salutis, qui coronati sunt diademate & corona immarcescibili, eo quod diaboli caput calcauerunt. O beatos martyres, qui meruerunt dignam habitationem in cęlis, ad dexteram stantes Christi, benedicentes Deum patrem & Iesum Christum filium eius. Suscepit autem Dominus martyres suos in pace per bonam confessionem, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Ingrediuntur in rogum sancti martyres. Dã. 3.

Colliguntur martyrum cineres.

Sancti martyres apparent præsidi, eiq; insultant.

LIBET HUC ADSCRIBERE elegantissimos uersus Prudentij, quibus ille totam hanc historiam claudit.

O triplex honor, ô triforme culmen,
Quo nostra caput excitatur urbis,
Cunctis urbibus eminens Iberis.
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio fouemur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circunstet chorus ex utroque sexu,
Heros, uirgo, puer, senex anicla,
Vestrum psallite ritè Fructuosum.
Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans;
Reddamus paribus pares Camœnas.
Hinc aurata sonent in arce tecta
Blandum littoris extet inde murmur.
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit, ruente mundo.
Cum te, Tarraco, Fructuosus acri
Soluet supplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo.
Dulces hendacasyllabos reuoluens.

Nota patrociniũ & prędictum sanctorũ.

VITA ET PASSIO S. Meinradi, Eremitæ & Martyris, Lectu Digna.

DIcturo mihi uenerabilis uiri Meinradi Eremitæ & martyris passionem & obitum libet parumper reflectere stylum, atque quo tempore, ubi, & unde, quo uel cui traditus primum ad discendas literas, sub quo abbate monasticam uitam complexus sit, qualiter etiã à fratrum cõuentu discedens, singulare certamen eremi adierit, paucis præmittere. Tẽporibus Caroli gloriosissimi Imperatoris, qui primus inter Francos Cæsaris nomen accepit, prædictus uir in Alemannia natus est in pago, quem ex uilla Sulichgeue uocauit antiquitas. Parentes uero eius ex Alemannis fuerũt, morum nobilitate magis conspicui, quàm diuitiis perituris. Qui cum iam eã attigisset ætatem, quã aptari posset literarum studiis, a patre ducitur ad insulam, quã ueteres Sindles Augiam uocabant, in qua sanctus Pirminius construxit monasterium ordinis S. Benedicti. Huc ergo puer iam dictus a patre ductus, cõmendatur uiro per omnia honestissimo Erlebaldo monacho, qui etiam prædicto puerulo propagine carnali affinis erat. Is cum infantulum bonæ indolis conspiceret, gratanter, nutriendum suscepit, studiose docuit, atque eousque imbuendo perduxit, ut sanctarum etiã scripturarum scientiam adeptus uideretur. Nam puer à primæua ætate iocos atque errores, quibus tenerior ætas implicari solet, uitauit, mentemque occupauit meditandis illis, quæ magister docuerat.

Cum autem uicesimumquintum ętatis annum attingeret, ad diaconatus officium, & non multò post ad gradum presbyterij, faciente eodem magistro suo, sublimatus

Hatto Abbas & episcopus basilie.

sublimatus est, fuit autem tunc temporis, regnante Ludouico Cæsare, filio Caroli in ipsa insula abbas, nomine Hatto, uir ualde doctrina & operibus bonis, morumque nobilitate spectabilis, qui & Basileensis eccelesiæ præsul extitit. Quo actuosæ uitæ negocia respuente, atque ad contemplatiuæ uitæ pulchritudinem se transferente, prædictus Erlebaldus cum licentia Ludouici Imperatoris electus ab omnibus, prædictæ insulæ fratribus præficitur, atq; in abbatis officium substituitur. Qui hac potestate accepta, Meinrado mox author & suasor fuit, ut regulæ iugum susciperet, normamque monasticæ uitæ sectaretur. Consensit ille salubri consilio & professionem fecit, atque omni intẽtione studuit promissa seruare, promptus semper ad obediendũ, in ieiunando strictus, in oratione asiduus in misericordiæ operibus largus, & maxime in humilitate cunctis substractus. His dum polleret moribus, ab abbate mittitur ad cellulam quandam, ad iã dictũ monasterium pertinentem, iuxta lacum Tigurinum sitam, quem interfluit Lindemacus fluuius, ut ibidem scholæ præesset, & talentum, quo ipse ditatus erat, ad lucra Dominica in plurimos disperget. Aliquantulũ temporis fluxerat, eo in his detento. Quadam uerò die accepit secum nonnullos scholasticos, quos nutrierat, & prædictũ lacũ transnauigãs, intrauit in eremum, quæ ipsius laci litori adiacet, & usque ad Alpes Apenninas tendit, atque ad uillam Chama, causa piscationis & loca eremi intuenda. Perueniunt itaque ad fluuium quendam, qui in ipsam decurrit solitudinem ibique uir beatus, ad piscandum occupatis comitibus, in consideratione solitudinis solus spatiabatur. Accẽsus enim erat nimium amore solitariæ sedis. Qua consideratione dum mentem diu pasceret, rediit ad socios inuenitque non parua præda piscium oneratos, quos taliter affatur. Gratias largitori, qui nos suis misericorditer ditauit donis. Iam filii, si placet, tempus est proprios inuisere lares. Regrediuntur itaque, & ad uillã perueniũt, non longe à litore sitam. Ibi cuiusdam matronæ hospitium intrantes, paululum quieuerunt, reficientes se cibo & potu. Vir autem Dei cernens matronam timore Dei plenam, & ad obsequendum hospitibus promptissimam, ardorem sui animi occultũ ei aperuit, his uerbis incipiens: O chara Christo fœmina, si uellas audire, secretum cordis mei tibi manifestarem, sed antequam id agã, posco, ut uerba mea atque uoluntatem occultes, quousque cernas, si possit opere compleri, quod credo me deuota mente concepisse. Habitatione huius eremi ultra omnes diuitias delector, cuperemque iam in ea collocare mansiunculam meam, ut familiarius possem precibus uacare, si quempiam reperirem, qui necessaria corporis mihi ministrare ob Dei amorem uellet. Sed quia adhuc solatio hoc defraudor, posco interim occultari, quod cupio. Illa autem à Deo inspirata (ut credo) respondit: Secretum nulli, nolente te, reuelabo, noueris autem, si in cœpto persistere uoles, me necessaria tibi propter Deum ministraturam, & quantum possum, tuo uoto satisfacturam. Ille promissis gratias rependens, rediit ad cellam, unde egressus fuerat, ibique ieiuniis & orationibus continuis à Deo poposcit, ut si illi animi sui propositum non displiceret, illud sua ope confirmare dignaretur. Tandem confortatus diuina inspiratione reliquit cellam scolamque, cui præerat, & reuisit hospitam suam, explorare uolens, utrum promissis stare uellet, nec ne. Quam ut in præbendo solatio promisso perdurare sensit, non longe ab ipsa uilla, in qua eadẽ fœmina commanebat, in eremo sibi habitaculum cõstruxit, atque ibidem in ieiuniis & orationibus indefessus creatori seruiuit, necessaria præbente ei prædicta matrona, necnon & aliis religiosis uiris. Ibi dum per septem annos superni regis militiam exegisset, multitudinem populi ad se uenientis ferre non ualens mutauit locum, atque à prædicti laci litore quatuor millibus distantem reperit inter montes planitiem, accessu ualde difficilem. Ibi adiuuantibus uiris religiosis, & maxime quadam abbatissa, Heiluuiga nomine, necessaria uoti sui construxit habitacula, atque in eodem loco, quod reliquum erat uitæ, peregit, maximis sese macerans ieiuniis, & quantum humana fragilitas permisit, sine cessatione orans, atque ea, quæ à fidelibus uiris uel fœminis mittebantur, cuncta ad se ueniẽtibus benigne & comiter impartiens. Accidit autem inter hæc, ut quadam die, eo orante, tanta multitudo dæmonum circa illum undique diffunderetur, ut nec ipsam lucem diei illis tenebrarum ministris tetram caliginem offundentibus, cernere posset. Qui cum minis terrribilibus & horrore nimio eum fatigarunt, in orationem prostratus, ut res poscebat, omni studio se pio Domino commendabat. Quod cum diu ageretur cernit ab Oriente lucem; Quam lucem secutus angelus, ad ipsum, ubi in oratione iacebat, in medio malignorum spiritum peruenit, magna authoritate agmini nefando præcepit ut discederent, nihilque terroris & tentationis ei ultra inferre auderent. Discedentibus itaque hostibus, prædictus angelus postquam amanter eũ consolatus est, abscessit atque ab illo die (ut uir uenerabilis referebat) nil terroris ultra à malignis spiritibus sustinuit.

Meinradus fit monachus augiensis.

Feruet amore uitæ solitariæ

Petit eremũ et in ea sibi construxit domicilium.

Dæmones ei infesti sunt sed ab angelis repellunt.

Accidit etiam posteà, ut quidam frater de monasterio illius eum uisitationis gratia adiret. Quem benigne suscipiens cum sociis, qui cum illo uenerant, & cũcta, quæ hospites decebat, quantum facultas tulit, exhibuit. Cum uero uespertinum tempus iam uenisset & sidera splendentia suaderent somnos, refecerunt se dulcibus collationum colloquiis, atque post Completorii, ut uocant, preces ierunt dormitum, in loco quidem separato: frater, qui uenerat, seorsum etiam comites eius, necnon & ipse uenerabilis uir in priuata mansiuncula. Paululum autem corpusculum reficiens somno, uir Dei surgit atq; assuetis incumbit peruigil precibus. Prædictus etiam frater, licet instrato conquiesceret, pene insomnem duxit noctem. Dum autem curiosè huc atque illuc uerteret oculos, cernit puerum in uestibus albis ab ipso oratorii loco progredientem miræ pulchritudinis, ut ei uisum est, ætatis septem annorum, qui ingreditur ad uirum Dei & cum eo orante orabat, & uaria cum eo miscebat colloquia, quæ licet prædictus frater audiret, sensum tamẽ eorum, quæ dicebantur non percipiebat. Qui etiam puer ipsi fratri plene uigilanti adstitit, atque de quibusdam monuit, quæ omnino frater ille sibi, ne in publicum proferret, interdicta dicebat. Equidem breuitati studens, multa, quæ de eo miranda plurimorum narratio certa demonstrat, pertranseo. *Gen.3.*

Cum autem in illa eremo uicesimumsextum ageret annum, seruiens Domino in ieiuniis & abstinentia rerum omnium mundi huius, illo inspirante, qui serpentem intrauit, & per os eius protoplastum decepit & de paradiso eiecit, duo scelerati homines causa occidendi eum ad Cellam illius properarent. Qui cũ uenissent ad uillam quandam, in Tigurini laci litore sitam, rogauerant sibi monstrari, quæ pars peruia esset ad cellulam eius.

Quod cum monstratum eis fuisset, maturè per noctem surgentes, ingressi sunt, monstratum sibi iter, agitante, qui eos impleuerat, teterrimo spiritu. Diu tamen erroneiã recto tramite, docente ad ipsam cellam, tandem uexati, quo uolebant, peruenerunt, maxima iam parte diei elapsa. Ille uero, solitis orationibus incumbens, Missarum deuote solennia libabat creatori.

Prius

Latrones ad eū accedunt.

Prius autem quam in ipsam cellam maligni illi intrassent,(quorum unus uocabatur Richardus,eratque genere Alemannus,alter uero Petrus, Rhetianorum natione procreatus)pulli, quos uir uenerabilis eodem in loco nutrierat, eos in proximo uenire conspicientes,quasi à uulpe insequente per eremum diffugerunt clamore insolito & strepitu inaudito syluam,resultante echo, complentes, ità ut etiam ipsi latrones hac de re multum mirarentur & obstupescerent,atque ad prodigium hoc pertinere,propriæ mentis decernerent iudicio. Attamen à cœpto non distracti, aggrediuntur sacellum,in quo uir Dei,ut prædictum est, orationibus Deum sibi placabat profusis,corpusque Dominicum, ut præscius futurorum, ad uiaticum obitus sui puro corde & deuota mente susceperat. Vt autem sensit adesse peremptores suos,non statim se eis præsentauit, sed modicum adhuc differens, clausum sacelli ostium non aperuit, ut aliquantisper in oratione adhuc demorari posset. Strenuè ergò orationem compleuit capsasquè singulis reliquiarum manu suscipiēs & deosculans, commendabat agonem suum Domino & sanctis,quorum reliquias complectebatur reuerenter.Hoc,qui aduenerant,maligni per foramen quoddam parietis eum agētem inspiciebant.Iamque athleta fortis,Deo confortante,pugnaturus egreditur,præsentiamque suam non negat sicariis illis. Ac primum salutationis uerba ad eos proferens,post intulit.O socii,cur iam serò uenistis? Quare non maturastis uenire ad audiendam paruitatis meæ Missam,ut pro uobis communem Dominum deprecarer? Sed uel nunc intrate,posc ituri, ut placabilem se uobis præstet Deus & sancti eius, ac postea reuertimini ad me, ut quod donante Deo uobis benedictionis præbere possum, eius amore impertiar,sicquè complete opus, ad quod agendum uenistis.Intrantes igitur oratorium,non ad id,quod suadebantur,intenti,sed ad malum ad quod uenerant perpetrandum, continuo regrediuntur ad eum. Quibus uir Dei cucullam & tunicam suam dedit,panem insuper ac potum addidit,dicente:Hæc de manibus meis percipite.Postquam uerò compleueritis id,quod facere constituistis,potestis ex his,quæ ad sunt,per uos tollere,quod cupitis.Scio enim,quod ad occidendum me intrastis. Sed unum à uobis exposco beneficium,ut dum præsentis uitæ cursum in me terminaueritis, candelas, quas inspicitis, quas etiam ad hoc ipsum formaui,unam ad caput meum ardentem & aliam ad pedes ponatis, & cito posteà ab hoc loco discedatis, nè à superuenientibus, qui me uisitare solent,constringamini,pœnas luituri sceleris uestri.Cōfestim igitur prædictus Richardus pollutis manibus beatum uirum medium compræhendit, maceratum què ieiuniis corpusculum fortiter brachijs strinxit,socioquè minaciter iussit, ut sanctum fuste percuteret. Qui cum diu eum feriendo circa latus & suras, debilitasset, sancto extendete palmas ad Deum,alter subintulit,dicens:O segnis,cur eum in caput non percutis ut plagam mortalem accipiat.Quam si tu tardas inferre, ego citissime illaturus sum. Confestimquè fuste apprehenso,ictum librabat in caput uehementissimè.

Vir sanctus à scelestis latronibus interimit.

Hoc modo uir sanctus semiuiuus in terram corruit, & illi continuo in eum irruentes, guttur eius suffocāt manibus,donec exhalaret spiritum. Egrediente autē iam anima,in ipso tractu nouissimæ adspirationis, tātæ suauitatis odor progrediens, totum cellulæ locum haud aliter peruasit, & compleuit quā si omnium aromatū odoramenta ibi fragrarent.Postea uero nudauerunt eum ueste, qua erat indutus, & portantes eum posuerunt in lectulo, in quo uir Dei quiescere solebat & nudo imposuerunt pannū rudem,atque etiam stramēta quædam,& ut uiuens rogauerat, candelas sumpserunt,unam ponentes ad caput, & cum alia currentes ad sacellum, lumen inde allaturi,quod in eodem oratorio iugiter ardebat.Regressi uerò ad corpusculū defuncti,inuenerunt clare ardētem candelam quā posuerant ad caput.Tantus autem eos continuo inuasit timor,ut nihil contingere de rebus ad altaris officia pertinentibus auderent. Vestes uero ac stramenta quædam lectuli eius rapientes, festini eo properarūt unde regressi fuerant,Eis autē inde fugientibus,corui qui more solito ad famulū Dei uiuentē uenire consueuerant,& annonē de manibus eius accipere,quasi uindicare cupientes extinctū, sequebantur latrones,uocibusquè grādisonis replebant syluas,& quam proxime poterāt,capitibus eorū aduolantes, prodebant perpetratū facinus.Non multo post maligni illi cōpræhensi sunt,& quod occulte perpetrauerant, patefactū est scelus,nolente Deo differri tantæ atrocitatis pœnam quam in sanctum uirū exercuerāt: A iudicibus enim & populo Christiano sub comite Adelberto lata in eos sententia,uiui incensi sunt. Candela autē,quā ad caput uiri Dei posuerant, & quæ cælitus accensa est, ardebat usque ad stramenta, quæ imposita fuerant defuncto corpusculo. Quorum etiam partem ipse ignis inuasit, & peruenit usque ad membra defuncti.Quæ ubi attigit, sicut diuinitus accensus fuerat, ita Dei nutu extinctus est. Illico autem diffamatur cædes eius. Qua cōperta, uenerabilis abbas Vualtherus, & fratres ibi degentes, corpus uiri Dei ex eremo auferentes,atque ad monasterium Augiæ deferentes,ibi digno condiderunt cum honore. Passus est autē sanctus martyr duodecimo Calend. Februarij, Anno ab incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo, Ludouici regis anno quarto.

Transfertur corpus ad Angiam.

COMMENTARIVS RERVM Gestarum Sancti Apostoli Christi Timothei, Authore Simeone metaphraste.

MAgnum Timotheum tulit quidē Lycaonia, aluit autē & instituit, quæ olim inter ciuitates fuit inclyta Lystra, non tantum sibi placens de ubertate & abundantia rerum necessariarum, quantum de hac planta longe suauissima, & de ijs,quæ in eo efflorent, uirtutis ornamentis, etsi ne puras quidem & synceras generis habuerit radices, sed ex spinis quoquè infidelitas plurimum habuerit admixtum. *Ia. 22.* Nam erat quidem ei auia Louis,mulier pia, & quæ re uera curā gerebat uirtutis: mater Eunica, quæ ex Iudæis quidem olim fuerat insita in pietatem,& in integris uirtutum hortis re uera floruerat Pater autem gentilis, & in gentilium rebus maxime insignis, ueluti quoddam in frumento lolium, nempe honesto & præclaro Timothei genere, & rosis spina adnatus, & uitio tantū insignis, quantum fuit illius filius pietate clarus & uirtute incomparabilis. *2. Ti. 1* *Genus Timothei.*

Cum esset autem adhuc infans Timotheus,& à matre Eunica institueretur, gentilium & Iudæorum errorem simul ex æquo declinauit, & tunc accedit ad Paulum,preclarum Ecclesiæ tubam,simul cum Barnaba Christo discipulo & Apostolo,sicut diuinus Lucas dicit in Actis, cum is uenisset in Lycaoniam, quæ est finitima quidem Iconio & Derbæ, ex Pauli uerò aduentu magnum erat cōsecuta miraculum, & claudū ab ipso ortu (O diuinam uisitationem, ò admirabile spectaculum(sanum effectum illius præsentia, & pedibus suis absque molestia & securè utentem.Qui quidem *Act. 14*

dem

dem eos, qui erant in ciuitate in tantam adduxit ad mirationem, ut esset eis id, quòd factum fuerat, supra fidem, & suos deos existimarent forma hominibus assimilatos obire ciuitatem, & eorum esse opus claudi curationem. Postquàm autem, quisnam esset, cognouerunt, & quòd Dei uiui esset potius Apostolus, & horum qui falso dicuntur, deorum aduersarius, ad hoc ipsum missus, ut ab eorum errore liberarentur homines, & quòd prædicat Deum, qui non solum potest corrigere tales corporum mutilationes, sed etiam suscitare mortuos: multi ab errore deficientes, accesserunt ad pietatem. Opus illius miraculi, fuerunt etiam huius admirabilis discipuli & Apostoli parentes, quæ magno studio & liberalitate Paulum domi suæ acceperunt: & pietatis quidem lucem ab eo habuerunt, piũ autem & Dei amantem Timotheum ueluti uicissim reddiderunt, qui erat adhuc iuuenis & tener, & aptus ad suscipienda semina pietatis, quod quidẽ licet apertius discere ex libro Actuum Apost. Nam cũ Paulus,
Ac.16 inquit, obiret Lystram & Derben, erat illic discipulus quidam, nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patris autem gentilis. Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

Cum sic ergo Paulo traditus fuisset Timotheus, pa
Ibid. tri spiritali filius magis proprius, quàm eius qui erat pater secundum carnem, & ex ciuitate una esset excessurus, ab eo circunciditur propter quosdam Iudæos, quibus plena erat ciuitas, & omnia circumcirca, quoniam omnes sciebant illum esse natum patre gentili. Atque ciuitates, quidem obibat Paulus, seminans prædicationem, ueritatemque anuncians & omnes spiritu regenerans. Eum autem consequebatur sicut stella solem Timotheus, deductus quidem à parentibus, earum autem cor. non obscure saucians propter separationem. Quidni enim, cum essent parentes talis filij,
Timotheus ab Apostolo literis imbuitur. & qui scatebat tam suaui flore uirtutis? Ipse uerò ex eorum seiunctione nihil uisus est affici, sed quodammodo Pauli desiderio contegere suam in parentes affectionem, & ostendere id naturali necessitate longe esse ualẽtius. Hinc in literarum disciplina ab illo instituitur, fitque ei contubernalis, & omnino simul cum eo uiuebat. Deinde eius quoque Diaconus constituitur, & ad Apostolatum confirmatur, periculorum atque laborum effectus socius, & nihil omnino impeditus ab ætatis teneritudine, quo minus resisteret laboribus, sed generosam inducens uoluntatem, quæ ætate plus poterat, adeo ut boni eius animi & piorũ ope
1.Cor. 16. rum testem ipsum habuerit magistrum, sic dicentem: Videte, nè quis ipsum contemnat. Opus enim Domini operatur, sicut ego.

Cum autem ad tantam peruenisset uirtutẽ, & tantum eius testem adhibuisset, non hic solum, sed etiã
2.Co.4 in multis alijs locis. Nam modo quidẽ, inquit, scribẽs ad Corinthios Paulus: Misi ad uos Timotheum fratrẽ
1.Cor. 16. meum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui uobis in memoriã rediget uias meas in Christo. Et rursus, Si uenerit Timotheus, uidete ut sine me
Phi. 1. & 2. tu sit apud uos. Modo autem ad philipenses quoque scribens, adsciscit socium inscriptionis: Paulus & Timotheus serui Iesu Christi. Et deinceps consequẽter in epistola, Spero autem in Domino me Timotheum cito ad uos missurũ, ut & ego bono animo sim, cognitis quę circa uos sunt. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincere pro uobis sit solicitus. His uerò cõ
1.& 2 Th. 1. gruentia scribit etiam ad Thessalonicenses, Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, eum hic quoque hono
1.Th. 3. rans societate inscriptionis, Misi ad uos Timotheum fratrem nostrum & ministrum Dei, & cooperatorem in Euangelio Iesu Christi, ad confirmandos uos & exhortandos pro fide nostra, ut nemo moueatur in istis afflictionibus. Et alibi: Probationem autem eius co- *Phil. 2*
gnoscitis, quòd sicut filius patri, mecũ seruiuit in Euangelio, illos quoque assumens, ueluti testes uirtutis Timothei. Deinde uero etiam ad Colossenses: Paulus *Colo.1*
Apostolus Iesu Christi per uoluntatem Dei, & Timotheus frater.

Porro autem cum a præceptore tantum ferret testimonium, & modo quidem filius in Domino fidelis & dilectus, modo autem etiam eius frater & Euangelii cooperator uocari dignus haberetur, rursusque tot & tam magna consequeretur encomia, tamen nè sic quidem sibiipsi confidere & non timere poterat, sed tam accuratè uiuebat, & tam diligenter se exercebat, & tam acriter se affligebat, ut eum etiam exhortaretur præceptor, suadẽs discipulo, ne aquam amplius *1. Ti. 5.*
biberet, sed uino modico uteretur: Propter stomachũ tuum, inquit, & frequentes tuas infirmitates. Sed quãuis sic laboraret eius corpus continua infirmitate, & haberet deiectam stomachi facultatem, generosus resplendebat animus. Non poterat enim corporis infirmitas deprimere tam generosum animum, sed celeri zeli penna omnem in partem peruolabat, & modo quidem Ephesum, modo uerò Corinthum illius linguæ Sirenes demulcebant. Macedoniam quoque sępè & Italiam & uniuersam terram cum præceptore com plectebatur prædicatione. Quid autem dixeris, quàm multos cupiditatibus à rõne maximè alienis & absurdis seruiẽtes, ab hoc graui liberauit ministerio? Rectè nouit, qđ dico, is qui eius, qui Corinthi est fornicatus, nõ ignorauit delictum. Erat.n. diuinus Timotheus nõ ad intelligendum solum acutissimus, sed ad dicendũ etiam promptissimus, & ad facundia egregiè utendũ dexterrimus, & in diuinis exponendis iucũdissimus, & ad Ecclesiam componendam & custodiendam uel maximè idoneus. Nam & copiosiorem consecutus est gratiam, & doctrinæ fontibus usus est duplicibus, non Pauli solummodo admirabili lyra spiritus se oblectãs sed etiam uersans cum Iohanne eximiè dilecto disci- *Timotheus uersatur cũ Iohãne Apostolo.*
pulo, & ab eo præfectus administrationi sedis Ephesiorum, cum ab eo audiisset & didicisset, quæ ille rursus à bono spiritu.

Nam cum Nero, qui malè ad imperium, malè (ò iustitia & Dei tolerantia) accesserat, fini martyrii principes Apostolorum, Petrum, inquam, & Paulum subiecisset, & alii, qui cum ipsis erant, discipuli se alio conuertissent, accidit ut hic magnus Euangelista & Theologus Ephesi consisteret, à tempestate & naufragio eiectus, ut & referunt, quæ ab Irenæo Lugdunensi scripta sunt, & fama tradit. Ex discipulis autem ij, qui secuti sunt alios Euangelistas & Apostolos, ea quæ ab illis diuersa lingua composita fuerant, (nondũ enim unius uocis sermone usi fuerant) cum ad Ephesiorum *Hist. Eccle. li.3. c. 18.*
ciuitatem detulissent, ei tradunt. Illum uero, ut etiam uidetur Eusebio Pamphili hæc tractanti, aiunt ea quidem, quæ scripta fuerant, admisisse, de eorum ueritate ferendo testimonium, animaduertisse autem in eis solam restare narrationem de iis, quæ in primis & in principio prædicationis a Christo facta fuerant. Ea uera quidem est oratio. Inuenies enim, si diligenter consideraueris, tres Euangelistas ea solum conscripsisse, quæ uno anno a Seruatore gesta sunt, postquàm Iohãnes Bapt. fuit coniectus in carcerem, idque eos rectè significare in principio suæ historiæ.

Nam post ieiunium Christi quadraginta dierum, & eam quæ in ipso fuit tentationem, Matthæus quidem significat tempus suæ scriptionis, dicens: Cum au- *Mat.4*
tem audiuisset, quòd Iohannes erat traditus, à Iudæa recessit in Galilæam. Lucas quoque, priusquam inciperet narrare facta Iesu, similiter ostendit, dicens, quòd

adiiciens

adijciens Herodes ijs, quæ fecerat, inclusit Iohannem in custodia. Propterea ergo dicunt, Iohannem Apostolum rogatum, tempus quod fuit silentio præteritũ à prioribus Euangelistis, & quæ in eo facta fuerant à Saluatore, ea autem sunt, quæ facta sunt antequam Baptista in carcerem coniiceretur, in suo tradidisse Euangelio, etsi prius non scripta usus esset prædicatione, & hoc ipsum significasse, partim quidem dicendo. Hoc principium fecit signorum Iesus, partim autem faciẽdo mẽtionem Baptistæ inter actiones Iesu, ut qui tũc adhuc baptizaret in Aenon prope Salim. Præterea uero hoc ostendit apertius, dicens. Nondum enim erat Ioannes coniectus in carcerem. Ex his ergo aperte ostendit, Theologum ea in suo Euangelio tradere, quæ à Christo facta sunt, Iohanne nõdum coniecto in carcerem, reliquos autẽ tres Euangelistas meminisse eorum, quæ facta sũt, postquàm Iohannes fuisset coniectus in uincula. Quæ qui attenderit, non amplius ei uidebuntur discrepare Euãgelia, quòd id quidẽ quòd est secundum Iohannem, primas Christi continet actiones, reliqua autem, historiam quæ facta est in ipso fine Christi. Merito ergo carnis quidem Saluatoris nostri generalogiam, ut quæ à Matthæo & Luca prius scripta fuissent, Ioannes silentio præterit, à Theologia autem incipit, ut quæ ei, utpote præstantiori, fuisset à bono spiritu conseruata. Et sic quidem Eusebius de Iohanne & aliis narrat Euangelistis.

Luc. 3. *Iohã. 2* *Iohã. 3* *Ibidẽ.*

Fieri ergo non poterat, ut ipsius ueritatis, Christi, inquam, uerba exciderent, qui discipulis suis dixit, In mundo afflictionem habebitis. Neque ergo exciderũt sed uterque multas subiit molestias. Cum enim Domitianus per magnam uim sceleris tunc inuasisset imperium, condemnatur hic quoque habitare unam ex Cycladibus. Domitianus, inquam, cui post Neronem & eos, qui intercedunt, mandatum fuit imperiũ: ei autem improbitate nihilo fuit inferior, sed semper ad ipsum respiciebat, aut etiam sceleribus & flagitijs superabat, & structis in alios calumnijs tam lubenter aures accommodabat, quàm suis ipsius laudibus: siquidem tantum ualuit assentatio, ut etiam Domitianum laude aliqua impertiret & celebraret. Illius ergo ad facile dudiendas calumnias propensio, Iohannem condemnat, ut relegetur in Patmon. Sic enim nominata est insula, in quam fuit relegatus. Quem quidem in locum cum per ignominiam relegatus fuisset uenerandus Iohannes, Timotheus eius loco suscepit Episcopatum Ephesiorum. Quamquàm nec ipsum quoque in sede longo tempore uiuere permisit inimicus.

Ioã. 16 *Ap. 1.*

Erat enim quidam dies festus apud Ephesios, qui ab eis uocabatur Catagogium. In eo ergo & clauas tollentes, & simulacra in manibus renentes & sibi quasdam imponentes personas, & insigniores partes ciuitatis impudenter obeuntes, & ijs quædam carmina decantantes, uirosque & mulieres more prædonum inuadentes, magnam cædem eorum faciebant: ea ratione putantes execrandi, se suum honorare dæmonem, ut eos uiderentur homines honorare, quorum maximus cultus, est mors eorum qui honorant. Diuinus ergo Timotheus hoc ægre ferens, & igne zeli uisceribus inflammatus, & partim quidem consilijs usus & admonitionibus, cum minime potuisset eis persuadere, ut à tali desisterent insania, accedit ad eos in media copita, cum iam festum ageretur, rursus admonens, increpans, docens, quid non faciens ex iis, quæ possent dimouere hominem à tali insania.

Cædes crudelis S. Timothei.

Illi autem eius dicendi libertatem ægræ ferentes, quæcunque habebant in manibus, iis aduersus eum usi sunt, eum ferientes & per terram trahentes cum quam maxima dici potest crudelitate & inhumanitate & tandem humi iacentem, cum omnis uirtus uitalis & operatio eum deficeret, quidam Christiani eum tollentes, parum adhuc & ægre spirantem, & iam morti uicinum, ultra ciuitatis portum deposuerunt, ubi cũ Deo commendatum emisisset spiritum, corpus rursus pie & sanctè in quodam loco con dunt, qui apud eos Pion, id est, pinguis, dicitur. Long o autem tempore postea, Constantii in eum amores, qui filius fuit Constantini Magni, inquem, illius & primi Imperatoris Christianorum, illinc exportan t, liquias, desiderii administro utentes Artemio, qui cum egregiæ illius Timothei in dicendo libertatis fuisset imitator ei quoque postea fuit conformis mortis similitudine & fuit martyrii ornamento propter Christum decoratus. Reponitur autem in sacra ara eius, quod cognominatur templum Apostolorum, (fuit uero ad Constantii manus opus & fidei) sub ipsa mensa mystica, suppeditator miraculorum, dispensator gratiarum thesaurus qui non potest exinaniri, diuitiæ quæ non consumuntur, & cum Luca & Andrea cõnumeratur: Deo fortasse hoc benigne prouidente, ut sicut eis omnia fuere communia, mores, disciplina, prædicatio, commune quoque esset sepulcrum, quoniam eis quoque est eis est illic quies communis.

Translatio reliquiarũ eius

Templum autem Iustinianus, cum manu postea magnificentiori quoque arte adhibita, splendide ædificat & transformat, & ei pulchritudinem & magnitudinem, quæ nunc est & cernitur, exhibet, præterquam mysticam & diuinam mensam. Ab ea enim sola abstinuit, hoc pulchre & sancte faciens propter depositionem sacrarum reliquiarum. Quocirca posita est in medio templo usque in hodiernũ diem, cum mẽsam ex purissimo argento construxisset, & cum magna sui in Christum amoris significationem, sanctorum Christi Apostolorum sancta corpora recondidisset.

Cum autem impius Domitianus sceleratissimè quidem imperasset, miserrime autem uitam finiisset, Nerua suscipiens imperium, & statim post ipsum Traianus quoque, cum se & quam fieri posset clementissimos & æquissimos uellent ostendere, cum multis alijs Euangelistæ quoque & Theologo dissoluunt exilium. Ille autem cum Ephesum (ò cum quanto dixerit quis gaudio & honore) rediisset, & diuinum iam Timotheum ad Iesum, quem desiderabat, excessisse didicisset, & fine martyrii cursum Euangelii obsignasse & esse Ecclesiam Præsule defectam inuenisset, eam rursus suscipit adeo ut idem & sedem Thimoteo præbuerit, & ei successit. Quæ quidem utraque sunt eius zeli in Deum, magnique illius studii & ardoris in pietatem, Qui quidem longo postea tempore perpetuo curam gessit ecclesiæ, & ueritatis annunciauit prædicationem, ad augmentum pietatis, ad gloriam Domini nostri Iesu: Cum quo Patri una cum sancto Spiritu est omnis honor nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

S. Iohãnes redit Ephesum.

MARTY-

MARTYRIVM SANCTI Vincentij, Leuitæ & martyris, authore Simeone Metaphraste.

VIctoriam, quam sanctissimus martyr Vincentius de hoste reportauit, maxime probatam fuisse ex hoc ipso intelligi potest, quod bonarum rerum inimicus diabolus eorum certaminum, quæ martyr ille sustinuit ac perpessus est, uenerandam memoriam silentio interim obruendam curauit. Sed nos ordine singulas res ut gestæ sunt, in apertum proferemus, certissimamq; earum rerum fidem sequentes, inuiolatam Martyris confessionem, & tolerantem constantiam usque ad extremum spiritum seruatam, simulque incredibilem Iudicis immanitatem narrabimus.

Iudex Datian⁹ atrocissim⁹

Is cum Christianorum uastationem, ut quiuis alius sitiret, in Hispaniam profectus est, ut illius prouinciæ administrationem gereret, quæ à Romanis Imperatoribus commissa ei fuerat. Erat iudex ille Græcus, scelere, furore & diaboli peruersitate arteque compositus & malitiæ illius minister ualde idoneus, uocabatur autem Datianus. Cum igitur ad eius regionis urbem omnium primam uenisset, cui nomen erat Augusta, tanquam lupus quidam uorandi sanguinis multum appetens, simplicissimas Christi oues adortus est. Nã etsi earum synceritas, constantia & firmitas Christianæ fidei testimonium præberet, ab illis tamen furorẽ suum nõ temperabat, sed cum esset sacrilegus, & Græcæ superstitionis amantissimus, summam in Christianos acerbitatem exercebat. Itaque cum magistratum iniisset, se omnia ex animi sententia consecuturum arbitrabatur, si furoris & insaniæ, quæ illum exagitabat manifesta indicia ostenderet, nefariæ enim crudelitatis, & noui furoris rabie accendebatur. Quamobrem sui spiritus fœditatem ac uehementiam, quamprimum potuit, effundere cœpit, Episcopos & omnes clericos ac uiros sanctos iniqua diaboli tentatione inuadens, quãquam potius factum id fuit, ut qui probati essent, manifesti fierent.

Vincentius Leuita.

Hæc cum ita se haberent, Vincentius in Leuitarum ordine constitutus, sub Valerio Episcopo magnæ existimationis & modestiæ uiro, animi alacritate multa erectus, ad celeberrima illa & salutaria certamina properabat. Eiusmodi autem tentatio multis quidem uidebatur perniciosa, sed non uiris Deum uerè amantibus, quippe qui futurum sperabant, ut tali certamine proposito beati efficerentur siquidem recta factis consecrati, fidei coronam assequerentur. Itaque artificiosus ille, & animo ac sententia multiplex Datianus, existimans fieri posse, ut Christiani homines, quos non poterat cruciatibus ad sententiam suam perducere, itineris longitudine, & corporis ærumnis defatigati afflictique eius uoluntati se subiicerent, mandauit sanctos uiros Valerium Episcopum & Vincentium Diaconum multis cum iniuriis duci in unam quondam illius prouinciæ urbem, Valentiam nomine, quos statim iussit in carcere quodam obscuro & male olenti concludi, maximisque cruciatibus affligi, fame, inedia & catenarum angustiis, & ferreis quibusdam ponderibus a collo ad manus usque protẽsis, toto (ut sum matim dicam) eorum corpore mortiferis calamitatibus afflicto. Sed quamuis tota iãteque calamitates illorum corporibus adhiberentur, omnia tamen uiri sanctissimi tormenta, ut res leuissimas, perferebant, ad futura illa bona, quibus compensandi essent, animos erectos intentosquè habentes.

Mittitur cũ episcopo ualẽtiã

Cum uero peruersus ille & deprauatæ mentis homo Datianus existimaret, eos uiros defatigatione atque ærumnarum iugo nimium grauatos esse, ac uereretur, ne forte, si eorum res obliuisceretur, antea mortem illi obirent, quam ipse propriam in illorum sanguine fundẽdo, & membris lacerandis sæuitiam exerceret, iussit illos educi è carcere. Opinabatur enim, eo quod diuturno carcere uexati, & à lumine communique hominum consuetudine remoti fuissent, nihil uirium amplius reliquum habere. Nolebat autem illos mori, priusquam cruciatibus afflicti essent, quãdoquidem futurum sperabat, ut multiplici ac diuturno cruciatu eos flecteret. Cum igitur uiri illi sancti educti è carcere, ante tribunal iudicis stetissent corporibus & uiribus integriores, adspectuque ipso multo hilariores, quàm antea fuerant, Datianus Præses amens factus, & stupore perculsus, atq; insania excæcatus fuit, eorum uidelicet, qui à Deo seruati fuerant, robur & uires obstupescent.

Insania iudicis.

Cum uerò ab illis se uinci non pateretur, & ab impuri spiritus peruersitate agitaretur, ad carceris custodem conuersus. Cur nam, inquit, cibo & potu homines istos recreasti? Cur ita pingues fieri curasti? Mox feroci quadam uoce fremens, & orationem suam ad sanctissimum Episcopum conuertens, ait: Quid nam tu de teipso dicis, Valeat, qui per religionis speciem ac simulationem Imperatoribus aduersaris? Opinabatur enim impius ille, facile fieri posse, ut si caput ipsum, hoc est, Episcopum, abscinderet, reliqua etiam membra, clerum uidelicet & populum, facillime demoliretur. Sed benignissimus Deus qui superbos homines ex alto & sublimi gradu in imum præcipites detrudit, & humiles infimo in loco iacentes in altum extollit, uoluit superbum & nefarium illum hominẽ non ab Episcopo, sed ab inferioris gradus illius cleri uiro superari, ut se imbecillem esse cognosceret, neq; quicquam se contra Episcopum facere posse, quippe qui à Leuita longe inferiore, tum ordine, tum dignitate, uictus prostratusquè fuisset.

Insignis constantia Vincentij.

Etenim beatus martyr Vincentius sancto spiritu plenus, excitatusque & uictoriæ coronam iamiam cõpræhensam habens, dum Episcopus Valerius quieto & sedato animo responderet, Vincentius sic eum allocutus est: Cur nam, ò pater, ita susurras, ut qui metu detenti sunt, & contra canem istum sic mussitas? Clama uoce magna, & Christi potentiam adiutricem implora, ut huius Tyranni rabies uoce libera, & cum authoritate prolata refrenetur, & eius cõtra sancta Christi mysteria ferocitas comprimatur. Hic enim ille est, ò pater, pestifer serpens, qui aduersus hominis primo formati gloriam, quæ in omnes homines transitura erat, inuidia excitatus se armauit. Nam cum ea gloria ipse frui non posset, statim insatiabili quadam perdendorum hominum cupiditate accensus est, & contra illos maxime inuidiam exercuit, quos benignus Deus mori sempiterna morte prohibuit. Hic ille est, quem diuini nominis inuocatione sæpe ab humanis corporibus nos expulimus. Itaque si uiribus suis confidit, omnes pugnæ machinas in me cõmoueat, uidebit in me tormentis cruciatum, plus quam se crucian-tum, ualere, & quò magis putabit me afflictum iri, eò grauius ipse affligetur. Quamobrem omnino gaudeo exultoquè, quod diabolus maximis de rebus uincendus sit.

Ad hæc ille diaboli minister Datianus, aduersus Christi fidem magis magisquè inflammatus est, quippe quod seipsum ualde contemni animaduerteret. Itaque diaboli ministros sic affectus est: Abducite hinc Episcopum, at istum qui ad iudicii & Imperatorum contumeliam huc uenit, ante nos sistite, & ad ipsius durum

durum ac pertinacem animum reprimendum tormẽta & cruciatus adhibete. Hæc cum diceret, maxima quæque supplicia contra Martyrem excogitabat quidem, sed illud tamen secum animo reuoluebat, quod quicquid, quanuis asperum & acerbum inferret, fortis ille martyr pro nihilo facere uideretur. Fortasse, in quiens, futuræ gloriæ causa omnia sibi perferẽda pro posuit. Excogitauit igitur tormentorum machinas diabolus, sed quas in uiros illos iustos pœnas se illaturum cogitabat, eas ipse, ut nolebat, passurus erat.

Laceratur corpus S. Vicētij. Sed quidnam ait iniquus ille? Agite, inquit, suspendite hominem istum in ligno, eiusque membra discerpite, ac totum corpus contundite, ut priusquàm aliis cruciatibus affligatur, se laceratum & consumptum uideat.

Irridet tyrānū Cū igitur Martyr ipse multis horis dilaniaretur, sic eum Datianus alloquebatur, Quid ais, Vincenti? An non uides, quàm miseris modis corpus tuum miserabile dilaniatum sit? Tum illi subridens Vincentius: Hoc, inquit, est quod ipse toto animo expetebam, itaque nemo mihi unquàm, credas uelim, optabilior teipso fuit, neque animæ meæ beneficium maius contulit, nam licet hostili animo id facias, tamen summum beneficium in me confers. En ut ad sublimiora ascendo. En ut cœlestes res attingo. En ut Imperatores tuos magis contẽno. Tu igitur ab ista tua crudelitate nè desistas, mihi enim eò cumulatiorem uictoriam afferes, quo maiora tormenta perferendo, teipsum superabo. Esto, quæso, in me magis magisque concitatus, & nefarii tui spiritus peruersitate quantũuis debacchare, ne quo modo gloriam meam imminuas & nostris laudibus dãnum afferas. En ego Christi seruus paratus sum omnia sustinere pro nomine eiusdem Domini mei Iesu Christi. Quibus autem minis & cruciatibus me uexandum esse opinaris, illis tu ipse acerbius uexaberis.

Iudex cadit carnifices. His uerbis auditis, Datianus furore quodam & rabie inflammatus, & clamores præ insania tollens, lignis ac uirgis carnifices uerberabat, quòd segnes essent in Martyre cruciando, magisque contra carnifices, quàm contra uirum illum sanctum excandescebat, domesticos & familiares suos priusquam Martyrem uerberans. Cum autem Iudex ipse in suos magis fureret, tunc athleta Vincentius (Eius autem nomen, si quis Græce interpretetur, inueniret idem ualere, ac si Niceten, hoc est, Victorem, dicat) in ligno pendens sceleratum iudicem sic affatus est. Quid ais, Datiane? En pœnas recipio ab his, qui me cruciant, & tu cōtra tuos homines ultorem te mihi præbes.

Hæc cū Martyr diceret, iudicẽ ipsū magis magisquè cruciabat. Quamobrẽ cœpit plus furere, & clamare, & dentibus fremere, ultra modum se magis quàm Martyrem crucians. Ad hæc carnifices ipsi, cum in eo lacerando essent defatigati, tanquam exanimati iam torperant, eorumque manus, tanquam mortuæ, circa Martyris latera obriguerant, cumque expalluissent, sudore multo totum eorum corpus irrigabatur, omnibus denique membris dissoluti erant. Itaque eos uidere licebat cruciatibus magis affectos, quam Martyrẽ ac propemodum mortuos, quientiam Datianum ipsum ore pallido exanimem, trementem, oculis caligãtem, & tanquam morte correptum, atque immobilẽ factum, rursus incompositum, insanientem, & contra carnifices uociferantem: Quidnam uos agitis? An nō mihi notæ sunt manus uestræ? Sæpè homicidarum sæuitiam à uobis prostratam cognoui. Frequenter latronum & parricidarum ferocitatem manibus uestris expugnastis, & ueneficiorum arcana, in intimo eorum corde latentia, sæpenumero extraxistis, quiquæ nefariæ intemperantiam suam effuderunt, eorum intestina dilaniastis, atque (ut summatim dicam) quis nam ita inexpugnabilis fuit, qui cum in manus uestras inciderit, non facile interfectus fuerit? Quid igitur est, milites mei, quod hominem istum scelestum, magna cum temeritate Imperatores nostros contemnentem reprimere non possumus? Saltem nos moueat dedecus & turpitudo, ne quid grauius dicam. Alios negantes crimina, & mortem ipsam irridentes, nondum morte illata, perterrefecimus, & istius debacchantis, atque Imperatores ipsos, leges & deorum iura reprobantis linguam procacem continere non possumus?

Ad hæc hilari uultu beatus Vincentius subridens, respondit: Hac in re diuinum illud oraculum impletur: Videntes non uident, & audientes non audiunt. *Esa 6. Matt. 13.* Tunc omnium hominum crudelissime Tyranne, cogi me illum Deum negare, quem uniuersarum rerum opificem, ac Saluatorem esse testor? Hunc ego uerum Deum esse confiteor. Atqui merito cruciatibus afficiẽdus essem, si unum aliquid, aut falsum dixissem, si Imperatores deos esse affirmassem: Tu uero diutius me crucies in huiusmodi confessione permanentem, neque crudelitatem istam exercere contra me desinas, ita enim probatissimam Christianorum ueritatem magis cognoscere poteris, si tamen parumper impurus spiritus à te discesserit. Hæc cum sanctus martyr Vincentius diceret, & iudex se irrideri putaret, magis magisque insaniebat, toto pectore anhelans, & collo intumescens, totoque uultu immutatus, & ab oculis radios instar scintillarum emittens, qui turbato adspectu sanguinis colorem præ se ferente tunc æstuabat, cū carnifices ipsos non solum martyris latera, sed totum corpus & intestina, compages quoque corporis & iuncturas ita dilacerare uideret, ut nō amplius posset carnifices accusare, quod negligentes forent. Itaque stupore afficiebatur, quod illius athletæ animum ita magnum & excelsum uideret. *Insania uastat tyrānum*

Cum uerò acerbus atque immitis ille Tyrannus à martyre se uictū cognosceret, pestifer homo alia quadam uia Vincentium aggressus est, credens fieri posse ut misericordia & lenitate uiri iusti mentem ac uolūtatem alliceret. Aiebat igitur: Miserere, Vincenti, iuuentutis tuæ, neque ætatis florem in primis annis decerpi patiaris, atque longioris uitæ spatium ne tibi præcidas. Parce tibi ipsi. Ne committas, ut cruciatu maiore lacereris. Saltem sero sapias, & resipiscas tandem ne reliqua tormẽta patiaris. Cum hæc iudex dixisset, beatissimus martyr Vincentius, à Spiritu sancto edoctus dolos præsensit, itaque his uerbis usus est: Non displicent mihi cruciatus, quos afferre studes, sed illud me perterrefacit, quod misericordiæ uerba te simulantem audio. Exerceantur ergo contra me tormenta omnia & multiplices cruciatus, quantunuis graues, afferãtur, ac si quid prodigiosis & maleficis uiribus tuis cōfisus, inuenire contra me poteris, ne desistas pestifera istam immanitatem tuam in me inferre. Experire Christianorū uires, neque abstineas à uerberibus & tormẽtis, nō à ferro, igne atque incendio, sic.n. in omnibus his te uictum fatebere, magisquè erubesces.

Cum hæc audiens Datianus ualde cruciaretur, & athletæ illius constantiam sibi dedecori esse non pateretur, cohorti hæc iussit, Ducatur iste ad iudicium & legum examen, & his pœnis ad suppliciis subiiciatur, quibus parricidæ, scelerati & nefarii homines sunt obnoxi, ut cum eius animus cruciatus graues diutius ferre paratus sit, membra ipsa omniū generum tormẽtis consumantur. Quandiu enim iste supererit, fieri non potest, ut ego uictoriæ compos fiam. Hæc ait Datianus. Athleta uero ille fortissimus aduersarium his uerbis alta uoce insequebatur: O me beatum, & uere felicem atque hilarem factum, quandoquidem istæ tuæ calumni

calumni & minæ, meæ sunt perfectiſsimæ laudes. His uerbis Datianus ad inſaniam concitatus, ſtatim iuſsit crucem componi, & in illa Vincentium ſuffigi, ac mē bratim cædi. Cum igitur crux ipſa in terra defixa eſſet martyrem in ligno ſuſpenderunt nefarii homines, & ſatellites diaboli, Datiani iuſſa exequentes. Poſtea uero eundem multa cum celeritate è ligno detraxerunt. Qui cum à uinculis ſolutus eſſet, & in terra uir ſanctiſsimus conſtitiſſet, Spiritus ſancti ope adiutus ſeipſum à carnificibus abſtraxit, & ad crucem illam cucurrit, in quam cum inſiliret, hoſtem ipſum perterrefecit. Itaque eos, à quibus cruciabatur, & tormenta cumulabantur, increpans; Cur nam, inquit, tardiores & in me ipſo ad tormenta ducendo facti eſtis imbecilliores? Agite, quàm celerrime ueſtri principis crudelitatem exequamini, ut in omni re quamprimum ſe ridiculum faciat. His uerbis nefarium Iudicem ferociorem factum, tanquam iaculis quibuſdam cōfodiebat. Quamobrem magis magiſquè in martyrem exardeſceus, grauiora in eum tormenta excogitabat. Statim igitur beatus Vincentius torquebatur, diuerſiſquè flagellis, & ferreis unguibus aſsiduè lacerabatur, atque eius latera continuis flammis comburebantur. Deniquè membra ipſa ita diſtente diſtractaquè ſunt, ut totus eneruatus eſſet. Deinde cum ferreas uirgas carnifices in igne diu tenentes ignitas effeciſſent, mox in eiuſdem martyris pectus eas coniecerunt, quoad candentibus illis uirgis cōbureretur. Corporis .n. ſuperficies ac pellis flāma illa comburebatur, uulneraquè uulneribus addita renouabātur, & lacerationes lacerationibus nouis augebantur. Alii carbones accenſos in eius corpus iniicientes, diuturnis flāmis ipſius mēbra comburebant, in quo cum nullæ amplius ſupereſſent carnes, flāmæ ipſę deinceps ad inteſtinas uſque partes penetrabant; & cum ſuperioribus uulneribus additæ eſſent, nouo cruciatu martyris corpus affligebant, cuius etſi nulla pars ſana relicta eſſet, nihilominus tamē mens ipſa cruciatus illos fortiter perferens, robuſtior efficiebatur, idq; non immerito, diuino enim præſidio quod humana cogitatione cōpræhendi non poteſt, undique communiebatur. Datianus uerò inſania multa & furore agitatus, pergebat illam tormentorum copiam inferre, nimirum expectans contrariam martyris confeſsionem audire.

Suſpenditur ĩ eculeo martir

eximia martyris fortitudo.

Horrē di cruciatus.

Interea cohors militaris, conſtantia martyris perculſa, retulit Datiano carnifices ipſos defatigatos eſſe, & in tormentis infligendis ad extremum ſpiritum redactos, athletam uerò illum multiplicem tormentorum copiam, ac certamen egregie ſuperaſſe. Tunc Datianus ſpe deceptus, & tenebris mētis oppreſſus: Heu, inquit, uicti ſumus: ſed quanuis tam multis cruciatibus eius mens uicta non ſit, cum fortiter corpus ipſius flammas pertulerit, nihilominus tamē demus operam, ut eius animus talibus crucietur pœnis, quibus nullum remedium adhiberi poſsit. Exquirite igitur locum omni ex parte obſcurū ac tenebricoſum, ut ſempiterna quadam nocte puniatur. Locum uero illum, in quo eius corpus cōſtituendum eſt, teſtis fractis ſternite, ex utraque parte accutiſsimis, & aculeatos angulos habentibus, ut compungatur, & in quamcunque partem latera ſua conuerterit, dilaceretur. Poſt hæc, membrorū nullum remiſsionem habeat aut recreationem, ſed totum eius corpus aſsidua tormentorū renouatione affligatur, ſuper huiuſmodi teſtas hominem iſtū proſternentes pertrahite, ut mēbratim uarie laceretur, & animā ac ſpiritū emittat, qui cōtra noſtros Imperatores certamen ſuſcepit. Denique concludite ipſum in loco illo tenebricoſo, & illic derelinquite, ut ne minimā quidē lucis partē oculis ſuis adſpiciat, neque quiſquā illuc accedat, omniſque cōſolationis ratio ac ſpes ab eo remoueat̄, Ianuas ipſas undiq; claudite, & uectibus eas cōmunite, hocquè diligenter curatate, ut quāprimū animā effluaueri mihi referatis.

His ita factis, ut nefario impii Datiani edicto præſcriptum fuerat, & eo in loco martyre incluſo, aduenante nocte ſtatim cuſtodes ipſi alto ſopore oppreſsi ſunt. Itaq; ꝙ Datianus cōtra ſanctū martyrē, excogitauerat, id ipſum in ſanctiſsimi uiri iucunditatē ac gloriā cōuerſum fuit. Terribilis.n. & illuſtris angelorū cohors illuc acceſsit, athletā curās & lāguoribus eripiēs ac recreans, ita ut locus ille obſcurus, & nocturnæ tenebræ nouo quodam & admirando lumine illuſtrate ſint. Repente igitur cuſtodes experrecti, exiſtimabāt martyrē ipsū carcere aufugiſſe. Itaq; illis ualde perturbatis ac metuētibus, dixit uir ſanctiſsimus. Nolite, q̄ſo, milites, turbari neq; clamare aut metu aliquo affici, nunq̄.n. ego aufugerē neque repoſitas mihi coronas amitterē. Sed q̄ celerrime poteſtis huc introite, & ſeruū Dei ꝑ angelicū miniſteriū admirabili quadā cōſolatiōe recreatū, ut quo loco uos obſcuriſsimas tenebras reliq̄ſtis, illic cęleſte lumē adſpiciētes, gaudeatis.

Includitur ĩ carcerē obſcuriſſimum.

Viſitat̄ ab angelis.

His uerbis athleta ille uſus eſt. Poſtea uero, quàm Datiani ſatellites ingreſsi ſunt, eos adhortatus: Abite, inquit, & domino ueſtro renunciate, quali & quanta luce ego hic perfruar. Itaque ſi quid poteſt, acerbius excogitet, & ad meas laudes illud accumulet. Cū igitur cuſtodes omnia, quæ in carcere uiderant, Datiano retuliſſent, repente ille exanimatus expalluit, & ſecū peſsime agi animaduertit, quandoquidem martyris lacerationes & uulnera in eius ipſius ignominiā ac dedecus cōuerrebantur. Quamobrem acerbitate quidē magna contra Chriſti athletā Vincentiū cōmouebatur, ſed mitius tñ ſe gerere ſimulabat. Itaque dicebat; quid eſt, ꝙ amplius pugnemus, cū maxime ab hoc homine uicti ſimus? Geſtetur igitur in lecto aliquo, & ſtragulis delicatiſsimis, non enim patiar, ut in cruciatibus moriatur. Tollant ipſum in lecto poſitum homines aliquot hilares & exultantes. Sint & alii, qui eius ueſtigia & dilaniatū corpus totū exoſculentur, quinetiam ſanguinem ex uulneribus defluentem colligentes, ad ſuæ ualetudinis recuperationem illū adhibeāt. Taliū uirorū ſatellitio utatur ꝓbatiſsimus Chriſti miniſter Vincentius, dignus certe, qui ab inimicis etiā colatur, non ſolum ab amicis & Chriſtianus obſeruetur.

Hæc uerſutæ mētis homo Datianus faciebat, multū animo perplexus, quippe qui modo infirmitatē ſuā confitebatur, modo glorioſi martyris Vincentii tolerantiam ac fortitudinem laudibus extollebat. Quandiu uero doloſo animo talia machinabatur, prouidit Deus, cuius bonitas omni ex parte perfecta eſt, ut, Tyrannus ille omni ſpe deceptus ſuperaretur. Ipſius.n. martyris animam uictricem, ex caduco & fragili corporis tabernaculo ad cæleſtē regionē traduxit. Qua re diabolus ualde confuſus fuit. Equidē nō temere factum arbitror, ut ſanctiſsimus uir eo tempore mortē obiret, quo Datianus ipſe curatione illa, uel inſidiis potius martyrē aggredi uolebat. Dicturus.n. fuiſſet, eius cura & ſtudio athletā Vincentiū ſeruatū eſſe. Cū igitur Victorē martyrē obiiſſe Datianus accepiſſet, cæpit ultra modū inſanire, & ait: Si unū hominē iſtū ſuperare non potui, ſaltē mortuū ſuperabo. Non amplius ſupereſt in eo ſpiritus qui mihi aduerſetur, neq; hominis mortui membra mecum amplius pugnare poterunt. Proiiciatur igitur in campum eius cadauer, neque arborum foliis, aut alia re contegatur, ſed feris & uolucribus in eſcam propoſitū ſit. Quicquid enim contra mortuū iſtum efficere potero, non omittam, ut careat funere ac ſepultura.

Itaque precioſiſsimæ martyris reliquiæ nefaria Tyrāni edicto proiectæ ſunt, illis aſſidente, eaſque cuſtodiente

diente carnifice, pessimique illius Datiani amicis qui busdam. Nemo autem Christianorum religiosi martyris corpus à Tyranno petere audebat, ut scilicet optabilem illum martyrem secum habere posset. Coruus autem quidam, ales, inquam, ille ignauissimus & maximè segnis, è propinquo loco aduolauit, & sanctū illud corpus custodire cœpit: qui nigris pennis & colore atro, tanquàm pulla quadam ueste indutus, quodammodo luctum præ se ferebat, aliasque uolucres grandiores, uolatu magno irruentes, impigre persequens, è loco illo facile abigebat. Quinimmo lupum quendam repentino cursu eo uenientem ita repulit, ut ille terga uertens, non corui quidem impetum, sed iacentis illius sancti corporis aspectum extimescere præ se tulerit, ac stupore perculsus, repente subterfugerit. Equidem feram illam Angelica præsentia perterrefactam illinc aufugisse arbitror. Vetere historia nobis traditum est, beatum Eliam Israelitarum impietatem fugientem, cum desertis locis & speluncis prauam eorum hominum, qui tunc erant, consuetudinem permutasse, eoque tempore quotidie mane ac uesperi prophetam illum à coruo sibi oblatum cibum accepisse. Et nunc igitur diuino iussu, quemadmodū & olim, coruus excitatus, Vincentio martyri congruentem operam curamque adhibebat.

Coruus tuetur corpus exanime.

Quo miraculo perculsus Datianus, clamare cœpit: Heu quidnam hoc est? Ne mortuum quidem hominem istum superare possumus? Quinimmo quo maiore acerbitate in eum utimur, eo efficitur gloriosior. Quoniam igitur fieri non potuit, ut in terris consumeretur, in altum mare demergatur, ut huius uictoriæ magnificentiam mare ipsum obruat, ne quotidie omnibus ridiculus fiam. Deijciatur autem, quemadmodum parricidæ solent, in utre ex bouis pelle confecto inclusum, saxisque magnis illigatum, eius cadauer in altum mare demergatur: cūque nautæ ipsi multum maris spatium tranarint, in undas profundissimas istius hominis cadauer deijciant, ut si quod Vincentij membrum reliquum est, illud pisces consumāt & deuorent. Itaque preciosæ martyris reliquiæ, sicut Datianus iusserat, conclusæ sunt.

Cū uerò athletæ & martyris corpus ita cōclusum fuisset, mox uenit cum nautis homo quidam, Eumorphius nomine, pessimis moribus, & animo sacrilego, qui promiserat Tyranno illi nautas se adhibiturū, qui ad execrabile scelus committendū idonei, eius uoluntati facile obtemperaturi essent. Itaque nautæ illi preciosissimas Vincentij martyris reliquias in scapham coniecerunt, & eousque in altum mare nauigarūt, ut litora & montes oculorum aciem fugerent: cumque id facere uellent, quod iussi fuerant, sanctas reliquias in mare proiecerunt, & hilari uultu ad Datianū reuertebantur, quasi læti illius nuncij præmiū relaturi essent, impijs & incompositis uocibus atque irrisionibus utentes, exultantesque, eo quòd Vincentij corpus perditū fuisset. Sed priusquàm in aridā terram reuersi essent, qui Martyris corpus in mare proiecerant, illud ipsum, quod proiectum fuerat, Christi manu ad terrā appulsum fuit, quodquè arbitrabantur in altū & immensu pelagus demersum fuisse, illud cū ante oculos suos expositū uidissent, quasi debitū sepulcri honorē postularet, stupore & metu correpti, illis ipsis reliquijs derelictis, abierunt.

Iactatur corpus in mare, sed mox enatat.

Iam uerò sanctus martyr Vincentius uiro cuidā in somnis reliquias suas ex alto mari in terram expositas significauit: quinetiam locum, in quo reliquiæ ipsæ positæ erant, eidem patefecit. Quoniam uerò Præsidem timens uir ille, ad martyris reliquias inquirendas segnem & parum alacrem se præbuit, ille ipse martyr in somnis apparuit fœminæ cuidam uiduæ, quæ ut ætate prouecta, ita & morū sanctitate prædita erat. Illā cū similiter admonuisset, idem signa quædā eius loci patefecit, in quo sanctum illud corpus iaceret, quòd uidelicet lateret sub arena, quā lenis & tranquilla unda in reliquias illas sanctas sic infuderat, quasi arena ipsa martyris sepulturæ deseruiret.

Sepultus igitur fuit generosus Christi athleta primum in litore sub arena. Mox anus illa, fœmina ualde religiosa & uidua, quā supradiximus, perlustrabat litora, inquirens signa illa, quæ in somnis ei patefacta fuerant: cumque inuenisset, quod quærebat, & martyris reliquias in ædem illis dignam tulisset, eas sanctè ac religiosè condidit. Itaque sumptuosis exequijs adhibitis, sacræ illæ reliquiæ Deo ipsi dicatæ sunt in illius templi ara, quod sancti martyris Vincentij nomine appellatum fuit. Hæc est sanctissima martyris confessio, hæc illius certamina, qui martyriū suū compleuit in gloriā Christi Dei nostri, nūc & in secula, Amē.

VITA ET MARTYRIVM SANcti patris nostri Anastasii Persæ, Authore Simeone Metaphraste. Testatur uerò etiā Beda in fine Historiæ Anglorum, se librū uitæ & passionis S. Anastasii malè de Græco translatum, & peius à quodam Imperito emendatum, ad sensum, prout potuit, correxisse.

CVM magna ciuitas Hierosolymorum capta fuisset à rege Persarum, & sacra illa loca, quæ mei Christi uidere couersationē, & cruci affixionem, & resurrectionem, Medorū lanceæ & igni iis, quos ipse nouit, modis essent tradita: & multa alia capta sunt cū ciuitate, & salutis quoquè nostræ trophæū, mortis solutio, peccati internecio: lignum, inquam, uiuificæ crucis, illinc translatū est in Persidem: quod quidem mihi uidetur diuinioris esse gratiæ, & eius, qui est crucifixus, solius dispēsationis, quæ sæpè nouit etiam per aduersarios ea contexere, quæ sunt meliora & utiliora. Postquàm enim salutaris crux Domini hostilibus capta fuit manibus, & in Persidē, ut diximus, in ea captiuitate captiua abducta est à Barbaris, imitatur eū, qui in ea fuit affixus, Christū: uel potius ipsa Persicam euertit & spoliat falsā religionē, & quæ se dignæ erāt, captiuas abducit animas, uerè laudabili & lōgè pulcherri ma captiuitate: aut, ut magis propriè dicā, à captiuitate reuocat, & eis rursus primā restituit libertatē. Simul ac. n. ingreditur Persidē, eam statim totā illustrans radijs suæ gratiæ, ferit quidē animas infideliū, non secus ac sol, qui laborantē oculū ingreditur: fideles aūt non secus ac fulgur quoddam apparens in tenebris, reuocat. Et quibus fuit unus is, qui nobis nūc est propositus Anastasius, & si nōdū quidem cultu, sed iam moribus & instituto: q. processit quidā è uico, qui uocabatur Rasnuni: est uerò regionis Razech, quæ sita est in Perside. Erat autem nomen eius moribus cōueniēs, & ex re ipsa magis cognitum. Is enim uocabatur Magundat. Erat. n. illius Bau filius, q. erat in re magica præstantissimus & eruditissimus. Qui cū præesset communi ludo literario, & multos haberet adolescentes ad eum uentitantes, captos amore præstigiarum, & cum in hoc solum omne suum studium poneret, nēpè in rei magicæ exercitatione, in filio maximè arte utitur, & rem magicam eum tam diligenter docet, ut in eius cognitione patri nihil esset reliquum, quod non notum quoque esset filio.

Ian. 22

Crux sancta in Persidē trāslata.

Patria Anastasii

Pater.

Cum adolescētiæ aūt ætatem iam attingeret, & rex

Chosroë nouum exercitum in Perside colligeret, ipse quoque cum alijs refertur in numerum tyronũ. Quĩ uerò ueneranda crux Domini totã agitabat & perturbabat Persidem, infidelibus quidem horrorem & terrorem incutiens, fidelibus autem suauiter admodum & placide illucescens: de ea quidẽ fama quædam per omnes peruadebat, fama, inquam, quæ paulò crassius & indoctius prædicabat, Christianorum Deum adesse Persis. Ad quam hic adolescens repente fuit accen-

Lu. 21 sus animo. Iam enim occulte eum tangebat ille ignis, quem Christus uenit iacere super terram: qui quidem non sinebat quiescere pulchram illius adolescentiam sed statim omnes obibat partes, de eo sciscitans quàm

Pia curiositas Anastasii. uehementissime poterat & diligentissime. Cum audiret autem ab omnibus, eam esse crucem, in qua Christus Dei filius, qui à Christianis adoratur, fuit crucifixus, ueluti ignem igni adiecit, & quæstioni coniunxit quæstionem, & ex responsione accepit occasionem alterius interrogationis, & multo magis sitiebat discere, quemadmodum ex cœlo quidem descenderit, cum sit Deus, & quemadmodum etiam factus sit homo, & cur etiam sit ad crucem condemnatus, & à quibus, & an sit ad cœlum reuersus, unde descenderat. Cum autem ei à pijs annunciaretur carnis susceptæ diuini consilij mysterium, aures quidem pietatis semina lubenter suscipiebant: anima uerò producebat sensim spicam fidei, & ei desiderium paulatim innascebatur, subibatque æmulatio eius per pessionum quæ cum in eius anima aucta & amplificata essent, eum informant & instituunt ad optimum uitæ genus, clarumque & insignem testem, Martyrẽ, inquam, efficiunt, ut iam procedens declarabit oratio. Erat enim ei quidam frater genere & commilito: ambo autem relati in numerum exercitus Sain, uenerunt que usque ad inclytam Chalcedonem. Cum autem diuinus Heraclius irruptione facta in Persidem, contra Sain retraxisset, rursus Persa reditum aggressus est, & in suam regionem uehementi studio est reuersus. Exercitum autem persicum relinquit Anastasius, & refertur in alium multo meliorem & diuiniorem. Relinquit uerò suum fratrẽ & commilitonem, ut ei placeret qui exercitum collegerat, & eum solum posset semper sequi, & conserere manus cum solis eius hostibus.

Et primum quidem cum uenisset Hierapolim, diuertit ad quendam Persam Christianum, arte argenti conflatorem, & cum artem cõflandi argenti exercuisset, manus quidem habebat intentas operi, animus

argirocopòs. autem semper & cogitatio in Dei amore uersabatur & alebatur, eumque sibi adhuc magis accendebat, & ab ipso rursus inflammebatur uehementius. Quamobrem eum rogabat ille beatus, ut diuinum baptismũ consequeretur, & omnino à prioribus expurgaretur, & ab illa labe præstigiarum: ut non solum uoluntate & electione, sed anima quoque & corpore esset purgatus, & fieret Christi partis, quam desiderabat, illius signatus signaculo. Cum ille autem ex Persis timeret periculum, & ideo morando rem differret in futurum, interim quidem ad diuina templa aditione magnum suum solabatur desiderium, & cum argenti cõflatore, ad ipsa quoque simul adibat, & cum orante simul orabat, & cum sanctorum miracula & certamina

Pictu rarum sacrarũ antiquitas. uideret descripta in parietibus, de ijs admodum diligenter rogabat. Cum uerò audiuisset, qualis eis uita, mores, uirtus, & qualia propter Christum certamina & qualem apud ipsum rursus fiduciam eis liceret consequi, non poterat amplius continere id, quod eius parturiebat animus, sed statuit proficisci Hierosolymam, & baptismum illic consequi. Cum ergo in sanctã peruenisset ciuitatem, & accessisset in domum cuiusdam, qui ipse quoq; argenti conflandi exercebat artem, ei aperit causam sui aduẽtus, nempe q̃ uellet traduci ad pietatem & uerum Dei cultum: & ad Christum adduci per baptismum. Ille autem eum adducit ad Eliam, sanctæ resurrectionis sanctissimum presbyterum: qui cum supinis, ut dicitur, manibus iuuenem accepisset, de eo refert ad Modestum, qui sedi præerat *Anastasius*

Apostolicæ: & sic diuinum baptismum assequitur, & *baptizatur.* ueneranda crucis uerè pulcher fructus ostenditur, & Anastasius nomine transmutato appellatur, sumpta denominatione à reuocatione & ad meliora mutatione à priori infidelitate & præstigijs. Vnà autem cum eo baptizatur quoque quidam alius, qui erat eiusdem etiam patriæ & regionis, cuius Anastasius: qui fuit eius quoque socius in ferendo pro Christo martyrio, & easdem est Edessæ coronas consecutus.

Cum autem mansisset Anastasius octoginta dies apud presbyterum, quibus non licet egredi eos, qui *Fit monachus* modo fuere illuminati, rogauit eum diuinus Elias, quidnam de se deinceps uellt. Ille autem rogauit, ut habitum consequeretur monasticum. Cum uerò ad hoc quoque annuisset presbyter, (iam enim ueluti ex quadam perlucida ueste, & ex decoro habitu & statu ostendebatur nobilitas animæ, & quali uirtute futurus esset Anastasius: & ideo ipse faciie cessit eius precibus) uenit cum eo post diuini mysterij celebrationem ad monasterium sancti Anastasij, ut eius quoque fieret mansionis particeps, cuius futurus erat uirtutis socius, sicut etiam nominis. Atque monasterium quidem ad quartum lapidem erat remotum, à sancta ciuitate: ei autem præerat Iustinus, uir & alioqui clarus, & boni spiritus uarij donis ornatus. Quẽ cum simul cum multis quoque alijs rogasset presbyter, in monasterium admissus est Anastasius, anno decimo imperij Heraclij illius egregij & fidelis. Tradit uerò Iustinus Anastasium uni ex suis discipulis, uiro ualde prudenti & uirtutis amanti. Qui cum eum & Græcas docuisset *Tondetur & induit habitũ monasticum.* literas & psalterium, eiusque institutionem animaduertisset iam rectè se habere ad uitam monasticam, tonsis statim eius capillis, & in eo factis omnibus, quæ lex postulat, eum habitu induit monastico, & ex habitu hoc facit Anastasium, quod prius re erat & moribus, uel potius moribus, conuenientem & cognatum tradit habitum, & in eum deinceps erat affectus, ut in filium è suis genitum uisceribus. Adeo pulchra res est uirtus, ut quæ cum alijs & uirtutis studiosos in amore coniungere, & tantam possit ingenerare beneuolentiam, quantam nulla omnino alia cognatio.

Ex illo tempore apud monasterium uitam cum cõuentu egit Anastasius. Porrò autem ei quoque fuerũt diuersa credita ministeria, nec erat solum in eis utilissimus, sed etiam in actione uirtutis diligentissimus. Nam cum & culinæ & horti ministerio suam daret operam, & rectè se gereret in labore manuum, à fratrum synaxi nunquàm aberat, & ante alios sacrorum mysteriorum celebrationi intererat. In diuinarum autem scripturarum lectione, & maximè uitæ sanctorũ Patrum, totus erat affixus, & aures, ut dicitur, arrigebat ad audiendũ, eratq; mente uigilans, & oĩa memoria colligebat: ut etiam si quid diceretur, quod ingenij eius captum superaret, non negligeret, neque lucrum per socordiam amitteret: sed potius accederet ad fratres, qui eum doctrina superabant, & qui possent talia explanare, & lubenter cum eo inquirere, & sic meditãdo uenari, quidquid eum latebat. Cũ autem apud se legeret uictorias insigniũ Martyrum, trophæa & certamina, libros adspergebat lachrymis, significans suũ in patiendo consensum, seque cum eis molestia affici & zeli esse sociũ, & beatos quidẽ sanctos pronũciabat propter finem, mirabatur uerò eorum tolerantiam.

Deinde

Deinde id, quod erat ei ab initio congenitum, desiderium martyrij & zelum ardentiorem efficiebat, ut qui accenderetur sua cum prioribus conuersatione, & orabat, ut ipse quoque tales pro Christo subiret perpessiones. Quocirca nulli rei alteri sibi uacandum esse censebat: nisi soli eorum lectioni. Cum ergo septem annos in monasterio transegisset Anastasius, uidere eius in uirtute augmentum non ferens pater inuidiæ, sed tantum & tam constantem ardentemque eius impetũ & studium uolens omni ratione retardare, ei paternã doctrinam reuocauit in memoriam, & fœtida illa uerba præstigiarum, & eiusmodi insultibus eius animæ turrim conabatur labefactare. Is autem illius nõ ignorans insidias, aduersus eum supernum inuocat auxiliũ turrem fortitudinis, ut dicam cum diuino Dauide, à facie inimici. Deinde etiam cum calidis lachrymis magistro significat maligni iniuriam & petulantiam. Ille uerò cum ex eo, quod esset passus, posset etiam tuto docere, ubi pulcherrima ei dedisset monita, & deinde etiam fudisset preces in toto conuentu fratrum, & rogasset pro discipulo, liberauit eum à graui illa impulsione.

Infestas patitur dæmonis tentationes.

Psa. 60

Fit autem aliud quoque dignum, quod mandetur memoriæ & scriptioni. Noctũ dormienti Anastasio in somnis ei tale quid apparet. Videbatur montem quendam excelsum ascẽdisse, ad eum autem accessisse quispiam porrigens uini poculum, auro ornatum & gemmis, & dixisse: Accipe, bibe. cumque id accepisset, statim bibisse. Potus autem eius animæ latenter instillauit dulcedinẽ, adeo ut uel in somnis intelligeret Anastasius, somnum significare desideratum à se finẽ martyrij. E somno itaque protinus excitatus, alacris & lætus uenit ad ecclesiam, ut qui ea, quæ sperabantur, haberet in manibus. Iam enim uocabat tempus congregationem pro dicendis hymnis nocturnis, & celebrãdo uenerabili festo Christi resurrectioni. erat enim dies Dominicus, primus omnium & maximus. Cum sic ergo uenisset ad congregationem & suum accepisset magistrum, & solus cum ipso esset ingressus in id, quod dicitur Diaconicum, procidit ad eius pedes, profusis eos lachrymis irrigans, & eum rogans in contritione cordis, ut pro ipso communem omnium rogaret Dominum, ut qui esset propediem ad illum recessurus. Deinde etiam ea loquitur, quæ dici solent ab exeuntibus & ijs, qui peregre proficiscuntur: Scio, dicens, sancte pater, ꝙ pro me misero labores sustinuisti & ꝙ sæpe & in multis molestia affeci tua in me paterna & amantia uiscera, & ꝙ per te lucem mei uiderunt oculi, lucem ueram, lucẽ agnitionis, & à grauissimis liberatus sum tenebris. Quocirca ne cesses, qui es fidelis seruus, clementem ac benignum perpetuo pro me orare Dominum.

Festum resurrectionis Dominica.

Ad hæc ille respõdens: Quid hoc autem est, inquit, & undenam hoc euaserit manifestum, ꝙ sis in præsentia postremum à nobis decessum suscepturus? Ille uerò refert ei somnium cum quàm maxima potest affectiõe, & affirmat se omnino haud ita multo post mortuum, siue hac communi & omnibus æquali morte, siue aliqua alia, & alio modo, moriturum autem omnino. Nesciebat enim, quonam modo aperiret arcanum, ꝙ scilicet martyrij desiderium eius animo inhæsisset, ad quod ille referebat somnia. Verabatur enim, ne forte ab eo corriperetur, & sic refrigesceret ardor eius animi, & à tantis opibus & thesauro excideret. Tunc ergo Anastasius, cum eum præceptor eius multis & pijs monitis esset consolatus, matutinas Psalmodias Deo reddit cum fratribus. Deinde etiam cum sacrum celebratum mysterium, diuinus communicat sacramentis, & cum unà cum fratribus communis mẽsæ fuisset particeps, somnumque parum uidisset & surrexisset, quoniam nesciebat quemadmodum posset extinguere egregium illum amorem decertandi propter Christum, sed ab eo cor eius uehementer accẽderetur, clam egreditur monasterio, nihil secum ferens præter ea, quibus necessario opus habebat ad tegumentum corporis.

Psalmodia matutina.

Et primum quidem cum uenisset Diospolim; & deinde etiam in montem, qui dicitur Charizim, orationis gratia & adorationis: & deinde etiam ad cætera, quæ illic sunt, loca ueneranda accessisset, & peruenisset usque ad Cæsaream Palæstinæ, in templo Deiparæ uirginis duobus diebus moratus, & exinde eum rursus excipit templum omni ex patre laudandæ Euphemiæ, ueluti quodam uiç duce utentem clanculum, ꝗ plane eius detegebat gressus ad martyrium. Nã cum accederet, ut diximus, ad templum illius semper laudandæ Euphemiæ, uidet quoldam Persarum magos occupatos in quibusdam præstigijs, zeloque protinus concitatur eius animus. Sciebat enim, quàm ea res esset impia & scelerata, eo quòd ipse quoque in ea improba arte esset uersatus. Quænam, inquit, tanta caligo uestris offusa est oculis, ut ne ea quidem adspiciatis, quæ ante uestros pedes sita sunt, quemadmodum in uniuersum scilicet est deceptio, quæ uestram leuitatem ludificatur, & facilitatem, & eorum, quos uos rursus ad eundem uobiscum corriptis interitum? Hanc illi admirati in dicendo libertatem & audaciam, rogarunt quisnam esset, & quid eum impulisset, ut hæc diceret. Ille autem, Fui ego quoque, inquit, aliquando uobis similis, & eodem falsus errore, & eisdem dedi operam præstigijs. Hæc audacter dixit, cum nihil eũ puderet suæ, quam ab ineunte ætate acceperat, impietatis & sordium uitæ prioris: sed potius gloriaretur, quòd in fidem esset translatus, & sacro esset baptismo ablutus. Deinde prolixa cœpit uti oratione, rem esse execrandam arguens, & quam esset insigniter absurda aperiens, & sic paulatim seipsum eis exemplum adducens, & similiter eos inuitans ad meliorem mutationem. Illi autem non solum ad hæc fuere surdis similes sed eum etiam uehementer rogarunt, ne tam impudẽter, quæ sunt apud Persas præclara, contemneret, & in uulgus irridenda proponeret. Exinde ille uerè egregius & desiderabilis Anastasius festinabat ad delectabile & iucundum martyrij hospitium.

Cum non longe autem à se remotum eum quidam uidissent ex ij, qui dicuntur à Persis Caballarij, sedentes apud Derbas, sicut etiam consueuerunt, (Hoc autem est prætorium eius, qui apud ipsos dicitur Sellarius) Certe hic est delator, dixerunt inter se sermone Persico. Ille uerò cum uerbum sensisset, & linguam nõ ignorasset, ut qui ipse quoque esset Persa, & in eadem uoce, qua illi, eruditus, eos torue & acriter intuens, Non sum delator, inquit. Sunt hæc, inquit, nugæ & ineptiæ, sed potius seruos Iesu Christi, & uobis quidem melior: siquidem ego quoque fui aliquando, sicut uos, & in Caballariorum numerum fui relatus. Hæc cum illi audissent, & è cathedra statim exilijssẽt eum detinuerunt. Deinde cum Sellario quoque fuisset annunciatum, egreditur etiam ille ex Prætorio: & cum, quisnam is esset, interrogasset, & undenam ueniret, & quæ ad ipsum pertinebant, diligenter examinasset, dat seruandum Anastasium in custodia tutissima. In qua iam tres dies inclusus, neque cibũ, neque potum, neque aliquid aliud ab eis omnino accipere sustinuit: sed sic omnino ieiunus detentus est in custodia, ut qui futurorum pro Christo periculorum aleretur sola expectatione. Cum autem iam redijsset Marzabanas ex peregrinatiõe (neque enim tũc erat Cæsareæ) & de Anastasio significasset Sellarius, uinctus statim adducitur martyr in prætoriũ. Interim

Anastasius detinetur à Persis

verò dum Marzabanas erat in aliquibus alijs curis occupatus, agnoſcit aliquis ex pijs Anaſtaſium, qui eum in uenerando templo Deiparæ adſpexerat. Cum ergo ſic eum agnouiſſet in prætorio, & eum interrogaſſet, quanam de cauſa illic adeſſet, eius ſcopum & inſtitutum laudans, & eum eo nomine beatum pronuncians eius promptum & alacrem animum magis confirmat in rebus grauibus & aſperis, ut neque propter Chriſtum timeret uincula, nec tormenta, nec mortem: ſed Marzabanæ reſponderet ſtrenue & iuueniliter. Certe etiam cum fuit ad Tyrannum introductus, nec genu quidem flexit, ut ſemper mos eſt Perſis, adorationem reddere maioribus, ſed generoſum, & qui in ſeruitutem redigi non poterat, animum per externa ſignificabat.

Siſtitur Marzabanæ.

Cum ergo fixis oculis eum ſatis eſſet intuitus Marzabanas, partim quidem, ut conſtanti adſpectu ei terrorem incuteret, partim autem, ut eum conſideraret diligentius, rogauit eum quiſnam eſſet & cuias. Ille uerò, Verus ſum Chriſtianus, reſpondit. Quòd ſi uelis etiam ſcire, cuias ſim, Sum quidem Perſa genere, ex regione Razech, uico autem Raſnuni, qui ipſe quoque fui aliquando Caballarius, & in rebus magicis exercitatus, cumque ſic eſſem miniſter tenebrarum, potui, ut uides, tranſire ad lucem è tenebris, & diſcere ueritatem. Marzabanas autem cum nondum feciſſet periculum, quàm eſſet generoſus athleta, ſed putaret rem eſſe facilem & expeditam, eum à ſua traducere ſententia, cœpit illius mentem non ſecus ac parui alicuius pueri paruis tentare promiſſionibus, ille uerè parui & abiecti animi, Deſiſte, dicens, ab hoc errore ad patriam religionem. Si enim ſic feceris, dabo tibi equos & nummos, & multa alia bona. Martyr autẽ cœlum intuens, Abſit, inquit, rex Chriſte, ut beatam tuam fallam confeſſionẽ. Propter quæ eum tanquam uolens pudore afficere Marzabanas, Quidem autem, Placet ne tibi, inquit, hoc habitu indui, quo nunc es indutus? Ille uerò, Non minoris, reſpondit, eum facio quàm tu hanc tuam dignitatem. Quamobrem ille ira commotus, Certe tu, inquit, utens cohabitante dæmone, neque aliud per te ipſum loqueris, quàm quod ipſe tibi ſuggeſſerit. Ad ea martyr: Quando eram, inquit, in errore, male honorans impietatem, aut potius ab illa affectus ignominia, tunc grauis dæmon mecum cohabitabat. Nunc habeo ipſum Chriſtum cohabitantem, qui tuos expellit dæmones. Cum autẽ adieciſſet Marzabanas, Quid ergo, Non times, inquit ne hæc ad Regem referantur, ille uerò te acerbe cruci affigat? Quomodo, inquit, hominem timuerim, qui eſt patibilis & in quem cadit interitus. Nam & ſi corpus ſuperauerit, capi tamen non poteſt anima, & ei non poſſunt omnino parari inſidiæ.

Damnatur ad ſaxa ferenda.

Hæc ergo non ferens Marzabanas, iubet ferreis collaribus collùm & alterum ex pedibus ſubiectum, & ductum ad ergaſtulum, illic lapides cogi ferre grauiſſimos. Quod quidem cum eius iuſſu factum eſſet, & ad ferendos lapides ſemper ſanctus manus afferret, manus ſanctas, manus quæ multum poterant apud Deum, corporeis laboribus plura erant, quæ extrinſecus ei afferebantur. Multi enim ex Perſis ad eum accedentes, & maximè ex iis, qui orti erant ex eodem uico ex quo Anaſtaſius, ueluti proprium reputantes dedecus, quæ in illum fiebant, exprobrationem aduerſus proximum, ut cum diuino Dauid dicam, ſumebant: Cur hoc feciſti, dicentes. Cur antiquam nobilitatem generis affeciſti contumelia, effectus Chriſtianus, & tantam nobis inuſſiſti ignominiam, propterea in uincula coniectus, & maleficorum damnatus ſupplicio? quod quidem noſtri ferre non poſſunt oculi. Cum his autem grauibus linguæ uerberibus, manuum quoque beato uerbera infligebant, uehementer uerberantes, atque barbam uellentes, & eius ueſtimenta lacerantes, & lapides, quos quatuor ſimul coniuncti ferebant eos ſoli Anaſtaſio ferendos imponebant, adeo ut ipſe rurſus loqui uiſus ſit cum Dauide, Supra dorſum meũ fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatẽ ſuam idquè cum ne ferre quidem per ſe poſſet ferrũ, quod erat collo & pedi eius impoſitum, ſed ſub eodẽ ferro alius quoque cum Martyre pedem haberet uinctum. Quæ quidem ei nectebant omnino multiplicẽ coronam martyrij. Habes, ſi uis, alios quoque dolores & occaſiones aliarum coronarum, hoc ipſum, inquã, ꝙ in conſpectu eorum, qui ipſum nouerant, hæc & multa alia probra ab eis pateretur, quæ iam prius dicta ſunt, à quibus adeo manſit nihil affectus, ut ea putaret potius encomia propter Chriſtum, quàm cor eius ab eis morderetur aliquid.

Pſa. 14

Affligitur ualde à ſuis.

Pſ. 128

Marzabanas ergo (redeundum eſt enim ad orationis conſequentiam) ratus fore, ut Martyr aliquid remitteret de magna illa conſtantia propter eam, quæ interceſſerat, afflictionem, cum eo rurſus ad ſe produxiſſet, Si uerè es, inquit, mago patre natus, (hoc enim ipſe de teipſo ſignificaſti) & linguam illorum libris ſatis exercuiſti, nobis quoque loquere aliquid ex magicis, ut nos quoque de tua ſcientia feramus, teſtimonium. Ille autem & os & labra & mentem maculari & pollui exiſtimans, ſi horum alicuius meminiſſet, O Saluator: inquit, qui es meus Dominus, & communis omnium opifex, ne mihi des omnino, ut tale quid aut loquar, aut audiam. Quę cum peruerſus ille ægre tuliſſet, & planè deſperans, ex ſe nihil haberet quod faceret, Martyri rurſus ueluti quandam laruam regem intentat. Et cur tu, inquit, in eiſdem perſiſtis? Ad priorẽ cõuertere religionem. Scias enim fore ut de te ad regem referatur. Ille autem ſciens nihil referre, an ab ipſo, an à rege puniretur, quandoquidẽ ambobus inhumanitas una eſt & ſæuitia. Fac, inquit, quod uis. Forte enim iam ſcripſiſti, & reſponſum accepiſti. Is uerò exiſtimans ſe ipſum ita eſſe perterritutum, Ego quidem, inquit, nihil de eo adhuc ſcripſi, ſed iam, ut uides, ſcribere aggredior. Hoc Martyri nullam omnino attulit curam aut ſolicitudinem. Quomodo enim, cũ potius gauderet ſe pati propter Chriſtum, & plagas quidem remunerationes, damnum autem putaret remiſſionem, & eorum, qui caſtigabant ipſum, miſericordiam. Quid autem oportebat eum talem regẽ curare, qui ad Chriſtum ſolum adſpiciebat & eum uerum eſſe, regem & Deum crediderat. Ille ergo, ſicut dixi, nihil ambigens, Qualeſcunque inquit, uolueris, & quomodocunque de me ſcribe literas. Chriſtianus.n. ego: & rurſus fateor, ſum Chriſtianus.

Dire uerberatʼ clauis iſtibus.

Quamobrem cum Dux ſpem abieciſſet omnium, quæ poſſent illum perſuadere, ad uim rurſus reuertitur, iubetque humi extenſum Martyrem tandiu uerberari, donec profiteretur facere, quod iuberetur. Ille autem quòd iubebatur quidem, æquo animo & lubenti ſuſcepit: ſolummodo lictorum manibus, ut ab illis extẽderetur, teneri nõ ſuſtinuit. Sinite me, dicens: Nõ opus habeo ullo, qui me teneat. Nã hoc ipſum, Pati ſcilicet propter Chriſtũ, nequaquàm eſt inuoluntariũ ſed qđ ego nũ minus, ꝙ aquã æſtate ſitio, & quod magis, ꝙ ullas uoluptates & delicias amplector. Cũ ergo pronus humi ceci diſſet, & ipſe ipsũ ſenſim extẽdiſſet, tã crebris & tã cõtinẽtibus uerberabatur clauæ ictibus, ꝙ imber deorsũ cadit, cũ ab inimicis ſolã illã petijſſet gratiã, ut exueret uenerãdũ monachorũ amictũ & nudis uerberaret carnibus. Ne is, inqͣt, unà cũ meis mẽbris ꝓbro afficiat. Sic ille nõ ſolã uitæ ex Deo inſtitutionẽ, ſed ẽt eius ſigna oĩ honore afficiebat. Sed ille qdẽ diu tã crudeliter torquebaẽ, cũ nec ab ullo oĩno teneretur,

teneretur, nec premeretur, & nō se transferre aut omnino mouere prohiberetur: sed ipse seipsum ualide teneret & immobiliter, non ui manuū, sed animi, & naturæ necessitatem uincens necessitate liberi arbitrij, & acres corporis dolores acri uincens Dei desiderio, & præsentes molestias consolans spe futurorum.

Cum aduersus hæc stultus ille Dux nihil sapiētius posset excogitare, quod tantæ fortitudini opponeret & tolerantiæ, ei rursus quoque regem intentabat & rogabat, ut persuaderetur athleta. Nam de te, inquit, ipsi regi significabo, perinde ac si uni puero utre terrorem afferret, ut dicitur. Ille autem eadem quæ prius, respondit, & quod eius animo placeret, iussit facere. Quocirca ille quoque rursus rogabat similiter. Deinde dicens, Non times regem? Quamobrem, inquit Martyr, & quid eiusmodi sum ab eo passurus? An nō, inquit, ipse quoque homo est, in quem idem interitus cadit & mors eadem? Quemnam ergo me oportet magis timere, eumnè qui æquè atque ego interit: an eū, qui semper est, & qui cælum & terram, & quæcunque sub adspectum cadunt & percipiuntur intelligentia, ad hoc ut essent, produxit? Cū ergo uidisset Dux rursus inutilem fuisse suum conatum, cum in constantia pro pietate nulli cederet Anastasius, rursus athletam trāsmittit in custodiam. Quomodo autem solet quis, quod uult, facile expectare, post aliquot dies rursus sanctum educit è carcere, adhuc aliqua ei spe blandiente: & acceptis, inquit, magicis sacrifica, ne te stulte hac luce priues. Martyr autem, Quibus, inquit, me iubes diis sacrificare? Ille uerò, Igni, inquit, & Soli, & Lunæ. Ergo etiam montibus, inquit Martyr, & collibus, & pecoribus, & omni seruituti hominum, quibus imperare iussi sumus ab opifice, non autem eis potius parere, ut uos uultis: non tanquàm propter nos factis utentes, sed perinde ac si nos propter ea producti essemus, ita ea honorantes, & deos turpiter nominantes. Cum his uerbis Martyr ducē obstupefecisset, rursus abductus est in carcerem hoc prætextu, quasi deesset quod responderet, damnatus ad carcerem. Abductus est ergo, & decore confessionis glorians, & uinculis propter Christum.

Cum autem de eo resciuisset is, cui in monasterio fuerat credita eius animæ cura: qualem, inquam, productus ad Præsidem sæpè ostendisset confessionem, & quemadmodum ipse constituisset omnia pati pro pietate, ipse quoque cum alio cœtu monachorum repletus est lætitia, ipse etiam putabat se esse unà cum Anastasio, & in membris illius decertare, & cum non posset opem ferre sua præsentia, opem ferebat precibus & atramento. Et partim quidem Deum uehementissimè rogabat cū tota fraternitate, ut pulchrè per martyrium ei perficeretur stadium, Partim autem duobus quoque missis fratribus, promptum & alacrem eius animū magis auxit. Interea uerò dum Martyr custodiebatur in carcere, diuinis uerbis & sententijs se oblectabat assidue, & neque nox eius ad Deum hymnos, neque grauium illorum uinculorum & reliquæ afflictionis labores eos interrumpebant. Quinetiam cum quidam iuuenis, qui captus fuerat propter aliquod maleficium, cum Martyre haberet collum & pedem colligatum, noctu surgens sanctus, ut Deo consuetas redderet glorificationes, & ei nollet afferre molestiam, sed ut dormiret & quiesceret curā gereret, collum ad iacentem inclinabat, & pedem illius pedi admouebat, ne extensis catenis iniucundum & molestū ei somnum efficeret. Vnà autem nocte aliquando eum psallentem quidam ex iis, qui erāt uincti in custodia, exaudiit, Hebræus quidem religione, isque ualde insignis, mitis uerò ac mansuetus, & ualde bonis moribus. Qui cum beatum illum uidisset interdiu quidem

Exercitia S. martyris in carcere.

uexari portandis lapidibus, noctis autem quietem rursus interrumpi stando & orando, & nihil omnino remittere de sua constantia, neque defessa membra paululum recreare, cogitabat apud se, quisnam hic esset, & quænam ei obtigisset adeo robusta natura, tamq; firma ac ualida, laboribusque minimè cedens & inexpugnabilis.

Ille itaque fixis oculis adspiciens Martyrem matutinos hymnos decantantem, & tota mente ad Deum peregrinantē, & qui uel ante martyrium rapiebatur cū corpore, uidet quosdam repente candidatos, & pallio sacraquè illa omnino ueste, & uenerando indumento Pontificū amictos, ueluti quandā ex se lucē emittere, lucem uisu quidem iucundissimam, ad explicandū aūt non facilem, uel potius ad uidendū quidem maiorem, quàm ut ea humanus possit conspectus assequi, aut quàm ulla quod uiderit referre narratio, idquè ob scura nocte, cum luna non luceret, sanctum uirum in orbem circundantes. Quos cū angelos esse putasset, sicut erant re uera, paulò post uidet etiam martyrē, qui eundem splendorem & similem illis habebat amictū, Deinde etiam quidam adolescens, specie & pulchritudine eximius, suspensum dextera gestans thuribulum, in magna, quæ erat circa ipsum, gloria angelorū, stabat ante martyrē suffumigans. Cū ille ergo hæc uideret, & cor haberet perculsum nouitate spectaculi, erat quidem perplexus animo, adeo ut eum etiam excitarit, qui propè dormiebat, (erat autem is Christianus, cui fuerat commissa præfectura Scythopoli) & socium tanti fecerit spectaculi. manus aūt nequaquàm sequebatur, sed attenta quidem mente & fixis oculis attendebat iis, quæ uidebantur, erat uerò corpore immobilis & mutus, siue repentina illa admiratione eū reddente immobilem, siue Deo etiam aliquid aliud dispensante & prouidente sapientius & occultius. Cū tamen is, qui erat propinquus, se uix tandem proximè admouisset, (non poterat enim uti pedibus & manibus) conturbatus ille, ex eo causam rogat. Ille autē timore perculsus, ei uisionem indicans, &, Vides, dicēs, uides? non prius uerbum absoluerat, quàm uisio euanuerit. Atque Præsidi quidem, cū ad uidēdum spectaculū totos defixisset oculos, nihil licebat uidere, uinctus autē ille, omnia singulatim ei narrabat cum uoluptate & admiratione. Et hæc quidē, ne piæ animæ tanto priuentur miraculo. Nobis aūt rursus quoque uia procedat oratio martyrii, suam seruans consequentiā.

Hymni matutini.

Visio angelica.

Postquàm enim uidēs Marzabanas esse planè Martyrē immobilem, & non solum unā mortem, sed etiam, si fieri posset, plures paratum esse pro pietate alacriter suscipere, ad regem Chosroen de eo retulisset, & quemadmodum esset is tractandus, ab illo didicisset, cum ipsum è carcere accersiuisset, eum suo adspectu non dignatus, significat per eum qui dicitur Meizoteros, id est, maior: Ecce inquit, rex tibi imperat, ut quoniam fieri non potest, ut sis omnino impius, uerbo solum abiures Christianismū, & statim solueris è carcere & à uinculis: & de cætero siue uelis esse Monachus, siue Caballarius, hoc situ erit in tuo arbitrio. Martyr aūt rursus ridens, Absit, inquit, ò Christe Saluator, ut negē tuā pro Trinitate confessionē, neque animo, nec labris. Postq̄ aūt post multas alias Præsidis machinationes, ne sic quidē pulchrā illā remitteret constantiā & dicendi libertatē, hanc ei postremā adhibet periclitationem. Hæc cum per Maiorē rursus significasset: Scio, inquit, q̄ cū te multorū pudeat intuitus, & maximè eorum, qui sunt ex eadem regione & tribu, ea de causa in eorum oculis ne hoc quidem facis leue & expeditum, ut uerbo solum tuam inficieris religionem. Quid enim, inquit, ea ex re detrimēti accipitur, cum cor non simul loquatur? Quoniam uerò de iussu

Regis fraudulenta iussio.

Olim quam subdolã diaboli

regis hic agitur, quem non licet cuiquam omnino repellere: si, quod est hoc multo leuius, hoc dixeris in meo conspectu & quorundam duorum Sellariorum, liber esto à carcere & supplicijs. Quæ cum ille dixisset, fudit preces Anastasius prioribus similes, dicens; Neque tu me uideris, neque ullus alius, non ò rex & Deus, ne specie quidem tuum nomen, neque in somnis aut ullo alio modo negantem.

Cum ergo uideret Præses, quod aduersus tam fortem & tam excelsum animum nihil per se efficeret, resque ea & suas uires superaret & modum dignitatis, cum beatum in suum conspectum adduxisset: Ecce iussus sum, inquit, in ferreis uinculis te in Persidem transmittere ad regem. Martyr autem, Ego, inquit, si mihi à te permitteretur, etiam absque ullis uinculis illuc accederem. Quid enim in me opus est uinculis, qui lubenter patior propter Christum, ad quem, scilicet mittor? Cum eum ergo tunc quoque Iudex sic uidisset affectum, & neque minis cedentem, neque inescatum blanditijs, planeque insuperabilem & inexpugnabilem, cum ei & duobus alijs ex pijs iniecisset signaculum, tradit in carcerem publicum, ut qui post quintum diem iter essent inituri. Cum interim autem uenisset festum uenerabile, uiuifici, inquam, ligni exaltationis, & ipse admirabilis Anastasius & duo ex fratribus, qui ad eum accesserunt, & qui eandem, quam ille, notam Iudicis acceperant, & quidam alij uiri pij qui erant in ciuitate, cum totam illam noctem celebrassent precibus & psalmodijs, effecerunt, ut qui erant in carcere, omnium suorum malorum obliuiscerentur, perinde ac si uersarentur in domo eorum qui festum celebrarent, non in carcere. Mane uerò ad Marzabanam ingressus Comerciarius, uir pius, & qui sciebat misereri animarum affectarum molestia, & consolari in afflictionibus, rogat Præsidem, ut ex carcere soluatur Anastasius, ut ipse possit interesse festo Christianorum.

Nota festum Exaltationis sanctæ crucis.

Cum ille autem hoc cõcessisset, & uenisset martyr in ecclesiam, consolatio, gaudium & lætitia circunfusa fuit piorum animis. Eos enim nuper inuaserat tristitia & mœror, propterea quòd quæ dici nequeũt, ei infligeretur molestiæ. Multi autem iam erant socordes in pietate, & ueniebant in periculum, ne statim caperentur miserabiliter loqueis inimici, cum non esset qui redimeret, nec qui daret salutem, seu erigeret cadentes & uictas eorum animas. Cum uerò sacer Anastasius tunc esset ingressus ecclesiam, tantus eos zelus subijt pro pietate, & uel ex solo eius adspectu sic est, cor eorum inflammatum, ut non solum ipsi parati essent ad mortem pro Christo & pietate subeundam, sed eius etiam uincula deoscularentur, & desiderii lachrymas eis instillantes, ei animum adderent laudibus & adhortationibus, eiusque magis accederent & inflammarent amorem martyrij. Et hæc quidem aliqui, qui iam erant labefactati tempore & contumelijs & iam spectabant mutationem, & eius quod est honestum proditionem, non solum uiri, sed etiam mulieres. Naturæ enim non est hic differentia, propterea quòd sit communis electio & institutum. Sic tũc fuit populo festum duplex: Vnum quidem diei præfiniti: alterum autem aduentus Martyris. Nam postquàm sacrum quidem fuit celebratum mysterium, Comerciario non dimittente, sed Martyrem uehementer urgẽte & rogante, ut ad illius domum ueniret, putabat enim uel solum illius aduentum impertiri posse sanctificationem: partim quidem ille cedens, partim aũt coactus, cum duobus monasterij fratribus illuc accedit. Vbi cum se inuicem in conuiuio accepissent & lætificassent, in custodiam lubenter reuertuntur.

Nutantes eius conspectu confirmant

Sacrũ mysterium, Missa sacrificiũ nuncupat.

Cum iam autem dies uenisset præstitutus, egreditur è ciuitate Cæsareæ cum duobus illis uiris Christi amantissimis, qui ipsi quoque aliqua de causa fuerant appetiti calumnijs, lachrymis, adhortationibus, eiulatibus, gratiarum actionibus, non solum ex Persis, qui cum Anastasio scilicet communem habebant patriam & sanguinem, sed etiam ex nostratibus & alienigenis. Communem enim esse orbitatem, illius ducebant separationem, sicut rursus etiam proprium unusquisque honorem, adijciam autem gloriæ quoque coronam, eius pro pietate constantiam & cõfessionem. Quocirca utraque tunc conueniebant, & ciuitati diuisi erant animi duobus animi motibus. Alter autem ex fratribus una cum Martyre profectus est in Persidem, & est unà peregrinatus, quoniam ita iusserat Præfectus, partim quidem, ut ei subministrarentur necessaria, & ut eius consolaretur animum, qui premebatur tanta malorum perpessione: partim autem, ut cum apud hunc uirum præclarum semper adesset, & eius uideret omnia, posset illa postea aperte Præfecto narrare & fraternitati, non quæ ab alio audiuisset, sed quæ ipse uidisset, & quorum haberet testes suos oculos. Atque qui uix quidem erant continentes uici & ciuitates, per quas ille obiens transibat, ita eum uenientem excipiebant, & discedentem prosequebantur ac deducebant, & utrunque cum tanta pietate & reuerentia, ut ipse suspectum habens nimium honorẽ ne de ea, quã illinc à Deo expectabat, gloria, aliquid detraheret, scripserit Hierapoli ad Præfectum monasterij, ut pro eo Deum rogaret, ut pro his conseruaretur non condemnatus in eo, quod illic est iudicio: & scripserit etiam apud Tigrim fluuium, rogans similiter, ut pro eo oraret, ut inflexibiliter & citra ullum lapsum ab eo martyrij cursus consummaretur.

Veretur uir sanctus ob latũ sibi honorẽ.

Cum iam autem peruenissent in Persidem, datur in custodiam, sitam in quodam prædio, quod uocatur Betsaloe, quæ ad sextum lapidem distat à Discartha, in quo rex uersabatur Chosroe. Qui uerò cum eo erat frater, in domo Cortacti, qui erat illius Iesdin filius, fuit hospitio acceptus. Et carcer quidem martyrem habuit cum maleficis. Cum autem post aliquot dies de eo fuisset relatum ad Chosroẽ, ille misso uno ex magistratibus, eum rogauit quisnam esset, & cuias, & quidnam eum mouisset, ut patriam relinqueret religionem. Is uerò per quendam respondet interpretẽ. Nam ne uoce quidem Persica uolebat uti amplius, ut qui eam abiurasset linguam unà cum religione, aut linguæ potius esset infensus propter falsam religionem. Respondet ergo, Quoniam, dicens, uester deorum cultus est manifestum exitium & error dæmonum. Quem quidem cum ipse aliquando sequerer, nã per luce commutaui tenebras, & die noctem, & sole obscuram caliginem, illi Deo me dedicans, qui est cœli & terræ & omnium, quæ uidentur & mente percipiuntur, opifex. Cui magistratus, Miser, inquit, Non eum, quem uos Christiani colitis, cruci Iudæi affixere? Quomodo ergo Persicæ religioni Christianorum res prætulisti? Martyr autem, Quòd fuerit quidem, inquit, à Iudæis crucifixus, ipse quoque assentior, sed sua sponte, & pro nobis ingratis, & qui sumus beneficij accepti immemores. Eius enim benignitatis & clemẽtiæ est hoc uel maxime admirabile, q cum esset Deus & Saluator oĩum, & opifex huius uniuersi, non solũ pp nos serui formã accepit, cũ de cœlo descẽdisset sed et̃ ꝓ nobis crucẽ uolẽs subijt & mortẽ, & nostrorũ peccatum tolleret, qđ ex maligni insidijs & fraudibus inflictũ erat hominibus. Vos aũt inimicũ prætulistis: qui stulte illius fraudes in hodiernum usque diem sequimini, & Soli sacrificatis, & igni, & lunæ, nullam ne Christi quidẽ cœdis, si nõ alterius, ducẽtes rationẽ.

Ingenua martyris confessio.

Respondẽs autẽ Magistratus, Quid tibi, inquit, cũ

his

his stultis uerbis & superuacaneis; Ecce enim tibi à rege insignes dignitates, & zonæ aureæ, & equi, & quæcunque illustria & gloriosa, sunt parata. Agedum ergo patriam suscipe religionem. Ad hæc Martyr, Mihi, inquit, ò Præses, quæ hic sunt iucunda, ualdeq; expetenda & inuidiosa, nomen scilicet deliciæ & diuitiæ, & splendor, iam sunt diu abhinc contemptui, ut qui uitam susceperim monasticam, & à sola spe, quã hinc concepi, pendeam, Huius rei etiam antequàm loquar, hic uenerandus Monachorum habitus, & hic uillis pannus est certus nũcius. Quomodo ergo ea, in quæ omni studium omnemque meam curam contulit & solicitudinem: ea nunc habebo contemptui, regis qui est ad tẽpus, & in quem cadit interitus, inductus promissionibus, Ad quę cum non haberet magistratus quid diceret, reducit ad eum, qui miserat è custodia, ei lingua omnia significans. Qua de causa ille non leuiter indignatus, iubet cum suasione uim quoque adhibere, & uerbis etiam miscere supplicia. Sequenti autem die, cum rursus magistratus uenisset ad custodiam, ea quæ imperata fuerant, cœpit reipsa exequi, & iussit ut per uim protrusum illinc athletam abducerent, ipse quoque multas minas intentans, uehemẽtique insultu & tumultu se fortem & strenuam illam animam perterre facturũ existimans. Ille uerò nihil effœminatum, nihil quod sit pusilli & abiecti animi, & nihil quod sit indignum ijs, quæ præcesserant, præ se ferens, cum illa consueta & iucundissima morum simplicitate, Ne labores, inquit, neque defatigeris domine Præses. Mihi enim, qui sum mei Christi gratia confirmatus, non persuadebis ut à pietatę deficiam. Fac ergo quæcunque uis, à nullo abstinens.

Caditur uirgis atrociter. Hanc Anastasij cum prudentia constantiam nulla moderatio excepit aut humanitas, sed uinctus, more Persico uirgis cædebatur crudeliter. Cum is autem uerberaretur: hæc decãtabat Magistratus: Cum maximis regis donis & honoribus persuaderi non sustinueris, ad hæc sis deinceps paratus. Sic enim te quotidie uerberans, consumam plagis. Ille autem cum eum iuberet rursus, quæ uellet facere, iubet Martyri relaxato à uinculis cum extensus esset supinus, lignis mediás intercipi tibias, utraque autem eorum extrema premere uiros aliquot robustos, qui & corporum magnitudine & ætatis uigore prętarent: Martyr autem cum sic eius tibiæ premerentur usque ad ossa, magno & excelso animo & planè philosophico tolerabat. *Premũtur eius tibia.* Quod quidem cum uidisset Magistratus, & cognouisset se ex eo magis augere eius patientiæ & tolerantiæ constantiam, rursus in tutissimam eum tradit custodiam, ut de eo rursus referret ad regem. Cum is autem cui erat commissa cura carceris, Sellarius, esset religione Christianus, & ideo eorum misereretur, qui pro pietate laborabant & eo quod est bonum & honestũ, & eis, qui uellent ex Christianis, concederet ingressum, interdiu ingrediẽs sine ulla prohibitione frater monasterij, qui cum martyre soluerat ex Cæsarea, cõsolabatur illam asperam & terrã in carcere habitationẽ, & quos ex plagis senserat dolores, & quas ex uinculis & alia malorũ perpessione acceperat molestias. Multi quoque alij uiri pij, cum quibus illius quoque Iesdin filij ad eum ingredientes, ad speciosos eius pedes, & bona aperte euangelizantes, procidebãt, & uincula deosculabantur, & rogabant, ut ab eo aliquas consequerentur preces & benedictiones. Cum is autem hæc omnino minimè admitteret, (Ille enim toto semper animo & mentem, humanæ gloriæ, huius, inquã, uanæ & infidæ & fallacis, & quæ nihil habet firmum ac stabile, resecabat occasiones) ipsi uinculis ceram immittẽtes, quæ ex illis exprimebatur effigiem, tanquàm maximum aliquod remedium & salutare ad omnem morbum & dolorem soluendum efferebant.

Non multum temporis intercessit, & rursus ueniens ille magistratus in custodiam, an iussis cederet regijs, frustra interrogabat, aut potius quærens occasionem gratificandi animo crudelissimo, qui pœnas cupiebat sumere. Cum is autem non parum ægre tulisset interrogationem, & magna contentione & motione capitis id quod sæpe dixerat, nunc quoque respondisset, Scito me Christo & pietati nihil esse prælaturum, iubet eum rursus quoque clauis uerberari, sicut prius. *Iterum uerberatur clauis.* Cum uerò uiri statuam potius quàm uirum nisi essent uerberare, quantum licuit conijcere ex eo, quòd esset eius animus planè inflexibilis, eo quidem relicto in custodia, recedit magistratus, & aliquot interiectis diebus ad eum reuertitur, uarias artes & rationes excogitans, & nunc quidem minis & promissis, nunc autem minis & supplicijs eum reuocans ad negandam pietatem. Cum autem idem esset Anastasius, & nec his inclinaretur, nec illis deliniretur, prioribus uinculis & plagis est traditus. Deinde cum fuisset relaxatus à uinculis, ex altera manu suspenditur, cum lapis grauissimi ponderis esset alligatus alteri, ex pedibus. *Atrox supplicium.* Cum eum ergo sic pendentem & sic diuulsum duabus horis reliquisset magistratus, uideretque robur ac firmitatem minimè dissolui martyri, illum quidem remittit, ad regem autem reuersus, immutabilem eius mentem significat & summam animi fortitudinem. Ipse quoque ei consulit, ne amplius periculum faciat in Anastasio, nec permittat ut tanta altitudo & magnitudo imperij ab unius uiri constantia uideatur superata.

Hinc cum omnem spem superandi martyris rex abiecisset, mittit post decimumquintum diem, & dictum magistratum, & quosdam alios ex subditis, ut non solum sanctum, sed multos quoque alios Christianos cum eo interimerent. Illi autem cum uenissent in carcerem, expellũt Christianos captiuos non pauciores, quàm septuaginta, unà cum martyre, cum quibus erant ij quoque, qui cum Anastasio Cæsareæ dãnati fuerant ad custodiã, signaculique & uinculorum fuerant ei socij, quos cum eduxissent ex prædio Bethsaloes, in quo fuerat carcer ædificatus, & ad fluuium statuissent, eos singulatim diuidentes, & eorum collo funem inijcientes, & miserabiliter ante oculos martyris suffocantes, sancto in unoquoque submergendo dicebant, Cur uis sicut unus ex his, uiolenter tolli de medio, & non potius regi parere, & priorem consequi felicitatem? Ille autem cum his mentem adhibuisset, & in cœlum oculos sustulisset, & Deo ingentes egisset gratias, quòd iam pro ipso mortem uideret esse subeundam, Deinde ad illos quoque conuersus, Ego inquit, pro Christi mei charitate, ardentique & uehementi in eum amore, expectabam omne membrum minutatim conscindi, expectans nouam aliquã & inauditam mortem. Quoniã autem hæc est, ea quã uos mihi minamini, ago tibi gratias soli Deo meo & Saluatori Christo, quòd morte, quę usqueadeo uacat omni labore & molestia, quam quidem paulòpost ipsa quoque attulisset natura, me uoluisti emere honorẽ martyrij. Cũ hęc dixisset, & hęc ultima uerba pclare esset locut[9], ęquali morte sic quoq; est cõsummat[9]. *Strangulat S. Anastasius.* Carnifices autẽ cũ sacrũ illud caput amputassent, ut eum esse interfectũ ostenderẽt, ad regem deferunt. Sellarium uerò, qui præerat custodiæ carceris, cum esset Christianus, & sciret martyrũ honorare corpora, uellet autẽ sancti tollere reliquias, & eas separarę ab alijs ne tantũ lateret bonũ, pmixtum cum cæteris corporibus, prohibuere carnifices. Cum filijs autem Iesdin annũciata fuisset uiri cõsummatio, ad quã eũtẽ Martyrem illorũ pueri cõsequebantur, & illi seruiebant,

bant, ij pecunia corrumpunt carnificum diligentiam & ut corpus sibi liceret in loco separato deponere, nõ paucis emunt pecunijs. Deinde is quoque Monachus, qui cum Martyre excesserat è Cæsarea, & cum decertante ad finem usque manserat, cuius etiam sæpe fecimus mentionem, cum & pueros filiorum Iesdin, & quosdam ex ijs, qui illic erant, Monachis in noctem sequẽtem assumpsisset, & ut martyris corpus pie & sancte componeret, uenisset, (ò quomodo, ò Christe laudabo miraculorum tuorum magnitudinem?) inuenit canes alia quidem corpora toto ore exedentes, ab hoc autem solo, se abstinentes, ut quod non subijceretur *Esa. 62* amplius legib⁹ corporis. Iã enim erat pulchritudinis corona in manu Dei, (ut diuinus dixit Esaias) & diadema regni in manu Dei eius. Cum sustulisset ergo corpus Martyris, & mundis linteis, quæ dedere filij Iesdin pro ultimis corporis exequijs, mundas illas & sanctas inuoluisset reliquias, in Sergij Martyris monasterio, quod ad unum lapidẽ distabat à uico, deponit, decimoseptimo quidem anno imperij pij Heraclij, uicesimo autem secundo mensis Ianuarij. Is enim fuit dies, qui uidit decessum martyris.

Sequenti autem die duos ex ijs, qui erant in custodia, licuit audire hæc inter se narrantes. Dicebat enim unus alteri, Vidisti quemadmodum canes, qui heri uenerunt, reliquis quidem corporibus se cupide impleuerunt, abstinuerunt autem à solo corpore illius monachi: & quemadmodum postquàm se alijs exatiasset, prope illud sedentes, uisi sunt potius esse custodes, horis deinceps duabus neque recedentes, neque corpus *Stella uidetur ad corpus martyris.* tangentes? Alter autem rursus excipiens orationem, Ego uerò, inquit, cum uespere ex specula in domum reuerterer, uidebar mihi uidere stellam quandam terram tangentem, iucundum quendam & perspicuum splendorem emittentem. Spectaculi itaque nouitate obstupefactus, ꝙ scilicet non sicut aliæ, sed humilius & terræ uicinius resplenderet, uado ut uideam, quidnam sit illud quod apparuerat. Cum autem fui prope illum locum, illam quidem stellam uidere non poterã sed solum corpus monachi, quod iacebat super terrã. Hæc cum narrarent & mirarentur milites, quidam ex Christianis captiuis, qui exercitati erãt in lingua Persica, qua tunc illi inter se utebantur, intellexerunt ea, quæ dicebantur. Ex quibus duo quidam relaxati à custodia post interemptum regem Cosroen, unà cum multis alijs uenerunt in sanctam ciuitatem, quibus quidem martyr cum unà cum eis esset in carcere, de sua consummatione, & de eorum liberatione, & de sæui persecutoris, & tyranni potius quàm regis interfectione, uerissime prædixerat, sic aperte dicens: Sciatis fratres mei, me boni quidem Dei gratia cras esse consummandum: uos autem paucis post diebus liberandos, quando rex iniquissimus & sceleratissimus fuerit interemptus. Cæterum uobis, cum Deo omnino regẽte & ducente in sanctam fueritis reuersi ciuitatem, curæ erit ad Abbatis Anastasij uos conferre monasteriũ & eos nostro nomine salutare, & omnia annunciate patri meo & fratribus. Has prædictiones cum illi non solum audiuissent, sed effectum etiam uidissent consecutas, ultima mandata martyris non neglexere: sed uenire ad monasterium, pluris quàm ipsum facientes reditum, & ita ut erant fessi ex itinere, cum suo uiatico uenieñtes in monasteriũ, exposuerunt oĩa fraternitati.

Frater autem, cuius sæpe facta est mentio, (ad eum enim ex consequentia nos rursus reducit oratio) cum corpus martyris pie, & cum eo, quo par est, martyrẽ honore & reuerentia deposuisset in magni Sergij monasterio: ipse quidem aliquantum temporis ibi est moratus, quemadmodum ad eum, qui misit, & fratres saluus & sine periculo perueniret, considerans. Decimo autem die, postquàm depositæ fuerunt reliquiæ, eò uenit cum exercitu rex alius, non qualis is, qui prius dictus est, persecutor & religioni infestus, & in scelere eximius & plane profligatus: sed ualde æquus & mansuetus, pietateque & humanitate illi plane cõtrarius. Quos cum lubenter uidisset monachus in externa regione, tanquàm quasdam lucernas in tenebris, à cura de reditu & ægritudinis onere mox respirans, & uelu ti animi pondere leuatus, ut qui fraternitatem & monasterium se esse propediem uisurum speraret: lingua eos Græca alloquitur, ea ratione sui notitiam aperiẽs. Illi autem cũ nouissent eum esse Christianum, quod quidem rarum est apud Persas, (hoc enim & monachorum significabat indumentum & sermo) rogarũt illum, cur illic moraretur. Cum is uerò eis singulatim de beato exposuisset Anastasio, illi partim quidẽ desiderio martyris, partim autem monachi moti misericordia, cum uirum in sua accepissent tabernacula, tectique & mensæ socium eum deinceps fecissent, & ut decet Christianos & martyrum amantes, in eum affecti essent, eduxerunt ipsum per Armeniam. Qui cũ post annum peruenisset ad monasterium, præfecto & fratribus iucundissimum lautumque & magnificum exhibuit epulum. nempe de S. Anastasio narrationem ut qui etiam attulerit monasticum illius colobium, quo indutus erat in ipsa resolutione: nec attulerit solum, sed simul etiam mira quædam narrauerit. *Rari apud Persas Christiani.*

Dicebat enim, fuisse quendam fratrem in monasterio, in quo positæ erant reliquiæ, ætate iuuenem, qui à maligno spiritu detinebatur. Cum autem præfectus à me sæpe petijsset colobium, & hoc simul atque accepisset, iuuenem induisset, (ò celerem uisitationem, ò promptissimum auxilium) statim exuit dæmonem, ut qui sicut frigus calori, uel luci tenebræ, huic martyris panno facile cessisset, in gloriam Domini nostri Iesu Christi, quem decet omnis honor & adoratio, nunc & in secula seculorum Amen. *Habit⁹ monasticus pellit dæmone.*

VITA S. BLESILLAE VIDVAE Adolescentis Romanæ, per D. Hieronymum ad Paulam scripta.

Tom. 1 epistola 25. 22. Ian.

QVis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo, non, ut Hieremias ait, uulneratos populi mei: nec ut Iesus, miseriam Hierusalem: sed plorabo sanctitatẽ, misericordiam, innocentiam, castitatem; plorabo omnes pariter in unius morte defecisse uirtutes? Non quòd lugenda sit illa, quæ abijt: sed quod nobis impatientius sit dolendum, qui talem uidere desiuimus. Quis enim siccis oculis recordetur, uiginti annorum adolescentulam tam ardenti fide crucis leuasse uexillum, ut magis amissam uirginitatem, quam mariti doleret interitum? Quis sine singultibus transeat orandi instantiam, nitorẽ linguæ memoriæ tenacitatem, acumen ingenij? Si Græce loquentem audisses, Latinè eam nescire putares. Si in Romanum sonum lingua se uerterat, nihil omnino peregrini sermo redolebat. Iam uerò, quod in Origene quoque illo Græcia tota miratur, in paucis, non dicam mensibus, sed diebus, ita Hebrææ linguæ uicerat difficultates, ut in discendis canẽdisque psalmis cum matre contenderet. Humilitas uestium nõ (ut in plerisque solet) tumẽtes animos arguebat, sed cũ interiori se mẽte deiecerat, inter ancillarũ uirginũ cultũ dominãq; nihil medium, nisi ꝙ in eo facilius dignoscebatur, quòd neglectius incedebat. *Iere. 9. Lu. 19* *Humilitas uestium.*

bat. Vacillabant ægrotatione gressus, & pallentem ac trementem faciem uix collum tenue sustinebat: & tamen aut prophetam, aut Euangelium semper in manibus tenebat. Lachrymis ora complentur, singultus occupat uocem, & hærentem linguam, uiscera commota non laxant. Cum sanctum corpusculum febriũ ardor exquoqueret, & semianimiæ lectulum uallaret circulus propinquorum, hæc in extrema uerba mandabat: Orate Dominũ Iesum, ut mihi ignoscat, quia implere non potui, quod uolebam. Secura esto, mi

Luc. 23. Blesilla: confidimus: probas uera quæ dicimus: Nunquàm est sera conuersio. Vox hæc primum dedicata est in latrone: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

Postquàm autem, sarcina carnis abiecta, ad suum anima reuolauit authorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit: ex more parantur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro uelamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de cælo: Non agnosco uestes, amictus iste non est meus, hic ornatus alienus est.

Iob. 11 Sed quid agimus? Matris prohibituri lachrymas, ipsi plangimus. Confiteor affectus meos: totus hic liber fletibus scribitur. Fleuit & Iesus Lazarum, qui amabat illum. Non est optimus consolator, quem proprij uincunt gemitus, cuius uisceribus emollitis, fracta in lachrymis uerba desudant. Testor mi Paula Iesum, quem Blesilla nunc sequitur: testor sanctos angelos, quorum consortio fruitur, eadem me dolorum perpeti tormenta, quæ pateris: patrem esse spiritu, nutritium charitate, & interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus sum. Et, Hei mihi mater, ut quid genuisti me uirum, qui diceret discrimen omni terræ? Et illud: Iustus es Domine, ueruntamen iudicia loquar ad te. Quid est, quod uia peccatorum prosperantur? Et Mei quoque pene motisunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum uidens. Et dixi: Quomodo cognouit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias. Sed rursus illud ocurrit: Si narrauero sic, ecce generationem filiorum tuorum præuaricatus sum.

Iesum. nunc sequitur Blesilla, & angelorum cõsortio fruitur.

Iob. 3. Ie. 15. 12. Psa. 72.

Nunquid & in meam mentem, non hic sæpius fluctus illiditur? Quare senes impij, seculi diuitijs perfruuntur? quare adolescentia rudis, & sine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid causæ est, ut sæpe bimuli trimulique, & ubera materna lactentes, à dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio deuorentur? & econtrario, impij, adulteri, homicidiæ, sacrilegi, uegeti atque securi de sua sanitate, in Deum blasphement? Præsertim cum iniustitia patris non redũdet ad filium, & anima quæ peccauerit, ipsa moriatur. Aut si manet uetus illa sententia, peccata patrum in filios oportere restitui, iniquum sit longæui patris innumera delicta in innocentem infantia repensare. Et dixi, Ergo sine causa iustificaui cor meũ, & laui inter innocentes manus meas, & factus sum flagellatus tota die? Sed cum hæc cogitarem, statim didici cum propheta, Et suscepi, ut cognoscerem, hoc labor est in conspectu meo, donec ingrediar sanctuarium Dei, & intelligam in nouissima eorum. Iudicia enim Domini abyssus multa. Et, O profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Bonus est Deus, & omnia quæ facit, bona sint necesse est.

Ezech. 18. Ex. 20. Psa. 72. Psa. 35. Ro. 11.

Mariti orbitas irrogatur: plango, quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negauerint, uacabo à uitijs: nihil aliud, nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura paupertes, frigus, languor & nuditas: extremam expectabo mortem, & breue putabo malum; quod finis melior subsequetur. Cõsideremus qd propheticus ille psalm⁹ sonet: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. *Ps. 118* Hoc non potest dicere, nisi ille, qui ad uniuersa quæ patitur, magnificat Dominum, & suo merito imputans, in aduersis de eius clementia gloriatur. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs Domini. Si *Psa. 96* Iuda confessio interpretatur, confitens autem omnis anima credentis est: necesse est, ut qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi iudiciis gaudeat. Sanus sum, gratias refero creatori. Langueo, & in hoc laudo Domini uoluntatem. Quando enim infirmor, tunc fortis sum, & uirtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apostolus aliquid, quod non *2. Cor. 12.* uult, pro quo ter Dominum deprecatur. Sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea, quia uirtus in infirmitate *Ibidem* perficitur, & ad reuelationum humiliandam superbiam, monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in similitudinem triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes ciuium, dicens: Hominem te esse memento. Cur autem durum sit, quod quandoque patiendum est? Et cur dolemus quenquam mortuum? Ad hoc enim nati sumus, ut maneamus æterni? Abraham, Moyses, Esaias, Petrus, Iacobus, Iohannes, Paulus electionis uas, & super omnia filius Dei, moritur: & nos indignamur aliquem exire de corpore, qui ad hoc forsitan raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius? Placita enim erat anima eius Deo. Propter hoc *Sap. 4* properauit educere eam de media iniquitate, ne longo uitæ itinere deuiis operaret anfractibus.

Lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, quem tartarus deuorat, in cuius pœnam æternus ignis æstuat. Nos, quorum exitum angelorum turba comitatur, quibus obuiam Christus occurrit, grauemur magis, si diutius in tabernaculo isto mortis habi- *2. Co. 5* temus. Quia quandiu hic moramur, peregrinamur à *Ps. 119* Domino. Illa nos cupido teneat, Hei mihi, qa peregrinatio mea prolongata est à me, habitaui cum habitantibus Cedar, multũ peregrinata est anima mea. Si Cedar, tenebræ sunt, & mundus iste sunt tenebræ, *Iohan. 1* quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt, faueamus Blesillæ nostræ, quæ de tenebris migrauit ad lucem, & inter fidei incipientis ardorem, consumati operis percepit coronam. Reuera si seculare desiderium, &, quod Deus à suis auertat, delicias uitæ huius cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat, & omni lachrymarum fonte ploranda. Nunc uerò, cum, propitio Christo, ante quatuor ferme menses, secundo quodamodo propositi se baptismo lauerit, & ita deinceps uixerit, ut calcato mundo, semper monasterium cogitarit, non ueteris, ne tibi Seluator dicat, Irasceris Paula, quia tua filia, mea facta est filia? Indignaris de iudicio meo, & repellibus lachrymis facis iniuriam possidenti? Scis enim, quid de te, quid de cæteris tuis cogitem.

Semper monasterium cogitauit

Cibum tibi denegas, non ieiuniorum studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Ieiunia ista aduersarij mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente, separatur à corpore. Tales stulta philosophia habeat martyres, habeat Zennem, Cleombrotum, uel Catonem. Super nullum requiescit spiritus *Es. 66.* meus, nisi super humilem & quietum, & timentem uerba mea. Hoc est, quod mihi monasterium promittebas? quòd habitu à matronis cæteris separato, tibi quasi religiosior uidebaris? Mens ista, que plangit, sericarum uestium est. Interciperis & emoreris, & *Ioã. 12* quasi

quasi non in meas manus uentura sis, crudelem iudi-
cem fugis. Fugerat quondam & Ionas animosus pro-
pheta, sed in profundo maris meus fuit. Si uiuētē cre
deres filiam, nūquam plangeres ad meliora migrasse.
Hoc est, quod per Apostolum meum iusseram, ne pro
1.The. 4. dormientibus in similitudinem gentium tristaremini
Erubesce, ethnicæ, cōparatione superaris. Melior dia
boli ancilla, quam mea est. Illa infidelem maritū trans
latum fingit in cœlum, tu mecum tuam filiam com-
morantem, aut non credis, aut non uis.

Sed dicis, Quō lugere me prohibes, cum & Iacob
Ge.37 Ioseph in sacco fleuerit, cōgregatisquè ad se omnibus
propinquis noluerit, consolari, dicens: Descendam ad
filium meum lugens in infernum? Et Dauid Absalon
cooperto capite plāxerit, repetēs: Fili mi, Absalon, Ab
2.Reg. 18. salon fili mi, quis dabit, ut moriar pro te fili mi Absa-
lon? Moysi quoque & Aaron, cæterisquè sanctorum so
lennis sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista respon-
De.34 sio est: luxisset Iacob filiū, quē putabat occisū, ad quē
Nū.20 & ipse erat ad inferos descensurus dicens, Descendā
ad filium meum lugens in infernum, quia necdum pa-
Ge.37. radisi ianuam Christus effregerat, necdum flammeam
illam rompheam, & uertiginem præsidentium Che-
rubin, sanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham, li-
Luc.16 cet in loco refrigeri, tamen apud inferos cum Lazaro
fuisse scribitur. Et Dauid iuste fleuisse filium parrici-
dam, qui alium paruulum, postquam ut uiueret impe
trare non potuit, quia sciebat nō peccasse, non fleuit.
De Moyse uerò & Aaron, quòd eis ex ueteri more sit
planctus exhibitus, non mirandū est, cum & in Actis
apostolorum iam Euangelio coruscante, Stephano fe
Act.8. cerint Hierosolymæ fratres planctum magnum: Et
utiquè planctus magnus, non in plangētium exanima
tione, ut tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarū
frequentia intelligendus sit. Deniq; de Iacob scriptu-
ra sic loquitur. Et ascendit Ioseph sepelire patrem
Ge.50. suum, & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis
& seniores domus eius, & seniores omnis terræ Aegy
pti, & oīs domus Ioseph & fratres eius. Et post paulu-
lum, Et ascenderunt cum eo quadrigæ & equites, &
facta sunt castra grandia nimis. Ac deinde, Et plaxerūt
eum planctu magno & forti nimis. Planctus iste solē-
nis, non longis Aegyptiis imperat lachrymas, sed fu-
neris monstrat ornatum. Iuxta quem modum Aaron
quoque & Moysen, fletos esse manifestum est. Nequeo
satis scripturæ laudare mysteria, & diuinum sensum,
in uerbis licet simplicibus, admirari, quid sibi uelit, ꝙ
Moyses plāgitur, & Iesus Naue uir sanctus, sepultus re-
Iof.24. fertur, & tamen flectus esse non scribitur. Nempe il-
lud, quòd in Moyse, id est in lege ueteri sub peccato
Adam omnes tenebantur elogio, & ad inferos descen
dentes, consequenter lachrymæ prosequebantur, secū
dum Apostolum, qui ait, Et regnauit mors ab Adam
Rom.5 usque ad Moysen, etiam super eos qui nō peccauerūt.
In Iesu uerò, id est, in Euangelio, per quem paradisus
est apertus, mortem gaudia prosequuntur, flentesquè
hodie Iudæi, & nudatis pedibus in cinere uolutati,
sacco incūbant. Ac ne quid desit superstitioni, ex ritu
Ge.25. uanissimo pharisæorum, primum cibum lentis acci-
piunt, uidelicet ostendentes, quali edulio primogeni-
ta perdiderint. Sed merito, quia in resurrectionē Do-
mini nō credētes, Antichristi præparantur aduentui.
1.Pet.1. Nos uerò, qui Christum induimus, & facti sumus, iux
ta Apostolum, genus, regium & sacerdotale, non debe
mus super mortuos contristari. Et dixit, inquit, Moy-
ses ad Aaron & Eleazar & Ithamar filio eius, qui reli-
Lev.10 cti erant, Caput uestrum non denudabitis, & uestimē
ta uestra non scindetis, ne moriamini, & super omnē
synagogā ueniat ira. Nolite, inquit, scindere uestimē
ta uestra, & luctum exhibere gētilem, ne moriamini.

Mors nostra, peccatum est, Et quod forsitan crudele
alicui uideatur, sed fidei necessarium est, in eodem Le Le.21.
uitico scribitur, quomodo sacerdos magnus ad patrē
matrem fratresquè, uel liberos mortuos prohibeatur
accedere, ne uidelicet anima Dei sacrificiis uacans, &
tota in illius mysteriis occupata, aliquo impediatur
affectu. Nónne aliis uerbis idipsum in Euangelio præ-
cipitur, ut non renūciet domui discipulus? vt mortuo Luc.6.
patris non exhibebat sepulturam? Et de sanctis, inquit Mat.8
non exiet, & nō contaminabitur sanctificatio Dei eius Le.21.
quia sanctum oleum unctionis à Deo super eum est.
Certè postquam credimus in Christum, & oleo un-
ctionis eius accepto, illum portamus in nobis, non de
bemus exire de templo, id est, de proposito Christia-
no, non foras egredi, incredulitati uidelicet gentiliū
cōmisceri, sed esse semper intrinsecus, id est, uolunta
ti Domini ministrare.

Hæc idcirco dicimus, ne ignorantia scripturarum
authoritatem tibi præberet in luctu, & uidereris ratio
nabiliter errare. Et adhuc sic loquutus sum, quasi unā
de turbis conuenerim Christianam. Nunc uerò cum
sciam toti te renuntiasse mundo, & abiectis calcatis-
què deliciis seculi, orationi, ieiuniis, lectioni uacare
quotidie, cum ad exemplum Abraham cupias exire Ge.12.
de terra tua, & de cognatione tua, ut & Caldæis & Me
sopotamia derelictis, terram repromissionis introeas
cum omnem substantiolam, aut pauperibus dilargita
sis, aut filiis ante mortem mundo mortuo dederis, mi
ror te ea facere, quæ si facerent cæterę, repræhensione
digne uiderentur.

Redit tibi in memoriam confabulatio eius, blandi
tiæ, sermo, consortium, & quod his careas, pati nō po
res. Ignoscimus matris lachrymis, sed modum quæri-
mus in dolore. Si parentem cogito, non repræhendo
quod plangis. Si Christianam & monacham istis no-
minibus mater excluditur. Recēs uulnus est, & tactus
iste, quo blandior, non tam curat, quam exasperat. At
tamen quod tempore mitigandum, est, cur ratione nō
uincitur? Nam & Noemi famem fugiens, in terra Mo- Ruth.1
ab & maritum perdidit, & filios. Et cum suorum au-
xilio esset distituta, Ruth alienigena ab eius latere nō
recedit. Vide quanti meriti sit desertæ prætitisse sola-
tium. Et eius semine Christus oritur. Respice Iob, quā Mat.1
ta sustinuit, & uidebis te nimium delicatam, illū ere- Iob.1
ctis in cælum oculis, inter ruinas domus, pœnas ulce
ris, innumeras orbitates, & ad extremum uxoris insi-
dias, inuictam tenuisse patientiam.

Scio quod responsura sis, hoc illi quasi iusto ad pro-
bationem euenisse. Et tu è duobus elige, quod uelis,
aut sancta es, & probari, aut peccatrix, & iniuste que-
reris, minora sustinens, quam mereris. Quid uetera re
plicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania,
nostri temporis inter Christianos uera nobilitas, cum
qua tibi Dominus, mihi concedat in die sua habere Mela-
partem, calente, adhuc mariti corpusculo, & necdum nia uir
humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dictu- tus.
rus incredibilem, sed teste Christo, non falsam.
Quis illam tunc non putaret more lymphatico, spar-
sis crinibus, ueste conscissa, lacerum pectus inuadere?
Lachrymę gutta non fluxit, stetit immobilis, ad pe-
des aduoluta Christi, quasi ipsum teneret arrisit. Expe
ditus, inquit, tibi seruitura sum Domine, quia à tāto
me onere liberasti. Sed forrasitan superatur in cæteris
quinimmo qua illos mente contempserit, in unico po
stea filio probat, cui omni, quam habebat, possessione
concessa, ingruente iam hyeme, Hierosolymam naui-
gauit. Parce quæso tibi, parce filiæ cum Christo iam
regnanti, parce saltem Eustochio tuæ, cuius parua
adhuc ætas & rudis penè infantia, te magistrante di-
rigitur. Sæuit nunc diabolus, & quia unam cernit de
tuis

tpis liberis triumphantem, obtritum se esse condolens, quærit in remanente uictoriam, quam in præeunte iam perdidit. Grandium suos pietas in Deum est. Abraham unicum filium lætus interfecit, & tu unam de pluribus quereris coronatam.

Nō possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cum de media pompa funeris, te exanimē referrent, hoc inter se populus mussitabat, Nónne illud est, quod sæpius dicebamus? Dolet filiam ieiuniis interfectā, quod non uel de secundo eius matrimonio tenuerit

Gē.22. nepotes, Quousque genus detestabile monachorum non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem seduxerūt, quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quod nulla gentilium ita suos unquam fleuerit filios. Qualem putas ad istas uoces Christum habuisse tristitiā? Quomodo exultasse satanam, qui nunc tuam animā eripere festinans, & pii tibi proponens doloris illecebram, dum ante oculos tuos, filiæ semper imago uersatur, cupit matrem simul necare uictricis, & solitudinem sororis inuadere relictæ. Non ut terream loquar, sed, ut mihi testis est Dominus, quasi ante tribunal eius assistens, in hæc te uerba conuenio: Detestandæ sunt istæ lachrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum, quæ usque ad uiciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida.

Verba ipsa nostrorū hæreticorū cōtra monachos.

Mat.9. Sed ad talem clemens ingreditur Iesus, & dicit, Quid ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irridebant circunstantes. Illa infidelitas Iudæorū est. Te quoque, si ad sepulcrum filiæ uolueris uolutari, angelus increpabit: Quid quæris uiuentem cum

Lu.24 mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalene, postquam uocem Domini se clamantis agnouit, ad eius

Ioā.20 prouoluta pedes, audit: Ne tetigeris me: necdū enim ascendi ad patrem meum, id est, Non mereris tangere resurgentem, quem mortuū existimas in sepulcro.

Quas nūc existimas Blesillam nostram pati cruces? quæ ferre tormenta, quòd tibi Christum uideat subiratum? Clamat nunc illa lugenti: Si unquā me amasti mater, si tua ubera suxi, si tuis instituta sum monitis, ne inuideas gloriæ meæ, nec hoc agas, ut à nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariā, matrem Domini. Multas hic uideo, quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Habeo

Luc.2. Annam, quondam in Euangelio prophetātem, &, quo magis gaudeas, tantorum annorum labores, ego in tribus mensibus consequuta sum. Vnam palmam castitatis accepimus. Misereris mei, quia mundum reliqui? At ego uestri sortem doleo, quos adhuc seculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes, nūc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc uariorum incentiua uitiorum pertrahunt ad ruinā. Si uis ut mater mea sis, cura placere Christo. Non agnosco matrem, meo Domino displicentē. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihiquè ut de eius mente securus sim, ueniam impetrat peccatorum, quod monui, quod hortatus sum, quòd inuidiam propinquorum, ut salua esset, excepi. Itaque dū spiritus hos artus regit, dùm uitæ huius fruimur commeatu, spondeo, promitto, polliceor, illam mea lingua resonabit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium. Nulla erit pagina, quæ non Blesillam sonet, quocunquè sermonis nostri monumenta peruenerint, illa cum meis opusculis peregrinabitur, hanc in mea mēte defixam legent uirgines, uiduæ, monachi, sacerdotes. Breuis uitæ spatium æterna memoria compensabit, quæ cum Christo uiuit in cælis, in hominum quoque ore uictura est. Transibit & præsens ætas, sequentur secula post futura, quæ sine amore, sine inuidia iudicabunt. Inter Paulæ Eustochiiquè nomē media ponetur, nunquam in meis moritura est libris, audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

Blesilla rogat Dominum pro matre, & uenia peccatorū impetrat Hieronymo.

Blesilla cum Christo uiuit in cælis.

VITA S. EPIPHANII Ticinensis Episcopi, edita ab illius successore B. Euodio episcopo.

22. Ianuar.

Vitam beati Epiphanii Ticinensis antistitis narraturus, inuoco spiritum sanctum, testem actuum eius & comitem, ut ipsius auxilio gloriam serenissimæ consciētiæ, quam eidem cessit, tradam chartis uicturis in seculo, ut exēplum præbitura uirtutum, nunquam fama moriatur. Igitur uir insignis Epiphanius, cælestis militiæ tyrocinium sortitus, lectoris ecclesiastici suscipit officium signo autē cælitus demōstrato. *Fit Lector.* Nam dum esset in crepundiis lactantis infantiæ, fulsisse eius cunabula uidere quam plurimi, ut futuræ mentis claritatem lustrans eum & præcedens fulgor ostenderet, secuturumquè splendorem in moribus iam tūc typicā luce signaret. Cana consilia in annis puerilibus meditabantur, & uernabat in illo præ cæteris mater bonorum operum, uerecundia. *Eius uerecundia.* Accipiebat senes grauiter, iuuenes comiter, & coercebat iam tunc facinorosos audacter. Erat primis subiectus, prioribus sancta iniungentibus obsecundans, æqualibus blandus atque officiosus, sequentibus mera charitate communis, nulli se præferens, cum religioso cursu per cæleste tramitem omnibus anteiret. Laudationis amore uacuus, cùm quotidiè in eo laudanda adolescerent. *Contēptio laudis.* Cū res gloriæ dignas per horarum momenta consummaret, perire fructum gloriæ opinabatur atque mercedē si prætulissent homines, quod soli Deo exhibebat absconditè. Ridebant genæ, etiam cum animus mœstitudine torpuisset, nitida simul labia commendabant dupliciter mella sermonum, necnon quocunque uertisset oculos, serenitatem mentis nūciabat adspectus. *Forma corporis.* Frons cereæ pulchritudinis & candoris illius, quæ solis passa radios, colorem traxit ab æthere. Nares in tāto naturaliter splēdore formatæ, ut illa nequiret imaginibus corpora repræsentans pictor æmulari. Manus teretes, prolixi digiti, de quibus alienigena aliquid gauderet accipere. Staturæ proceritas decēs, quæ eminētiam secuturæ dignitatis præfiguraret in membris. Erat in eodem sermo ad doctrinam congruus, fabricatus ad blanditias. Ad intercessiones iamtunc artifex, ad corripiendos singulos authoritate plenus, ad exhortandos quousque necessario labore dulcissimus. *Vox.* Vox sonora, succo uirilis eloquentiæ condita, nec tamen agrestis, nec rustica, nec infracta, gradatimquè à mascula soliditate deposita. Talis iam ad octauumdecimum ætatis suæ peruenit annum, in quo in secundo à Leuitis numero dedicatus, senum cœtibus præadiunctus est. *Fit subdiaconus.* Stupuere quam plurimi, sed externi, qui mores illius cum ætatis immaturitate iungebāt. Serā credebant dignitatem hanc redditam esse, qui nouerant. At ille uenerabilis Chrispinus episcopus, fauoris nescius, pertinaci tenens districtione censuram, & quem nunquam nisi bona conscientia duxit ad gratiā sic eum mulcebat sensibus, ut morderet obtutū, & sub specie frōtis rigidæ clandestinū circa discipulū nutriebat affectū. Pascebatur alūni optabili cōuersatione pater, & in omnibus eius actibus oculos amœnabat. In quo tamen ille subdiaconi ordine nihil amplius, quā biennio commoratus meritorum suorum saltibus euectus exiliuit. Nec se diu intra angustias modici hono-

ris

ris animā est diues passa refrænari. Festinabat ad Leuiticam dignitatem conscientia, quàm nunquam uota præsumpserant: exigebat conuersatio, quod deside ria penitus ignorabant. Turbatur suscepti honoris tyrocinio homo, qui iam ducem poterat implere Christianum. Singulorum pro pudore inclinabat adspectus, quem uniuersa ciuitas quasi salutis signum aliquod attendebat. Interea supradictus antistes omnem Ecclesiasticæ conuersatiōis substantiā & diuitias pauperum suorum in eius potestate committit, uolens ante episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus præpararet episcopum. At ille quotidianis pro fectibus, etiam cupidissimi in orationem genitoris uota transcendebat. Erat enim genitor eius, cū per euangelium conceptum uerbi cælestis semine, fœta aluus effuderat. De pudicitia iuuenis mei quid loquar? In eo domum suam constituerat castitas, & continentia radices fixerat in profundis. Virum se esse, nisi per patientiam laboris, ignorabat. Carnem habere, nisi cum moriturum se meminerat, nesciebat. Vtebatur lectione pro requie, librorum uenerabilium pro blandimētis instrumenta suscipiens: & ne crederetur tamitem uerborum celeritate transuolasse, pingebat actibus suis paginam, quam legisset. Si propheta fuisset in manibus, prophetantem uideres amisso codice lectorē. Si testamenti ueteris recensuisset uolumina, Moysi dignus æmulator incedebat taliter, acsi illum Israelitica per desertum agmina sequerentur. Si Apostolicorū lac uerborum, & mel Dominicæ passionis, seueritatē legis condiens, scriptura index reuelasset, cōtinuo ex ore ipsius dulciora fauis uerba fluxerunt. Postremò quod libri docuissent, uita signabatur. Domum taliter regebat Ecclesiæ, ut nec profusione immoderata commissam pecuniam exhaurire, nec odia sordium pietate cōtraheret. Intercessionum etiā tunc certamina præludebat. Nam ubicunque pro remedijs miserorum episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, ut sentiret sibi in causis profuisse quam plurimi, ipsum, per seipsum non uenisse. Augebatur circa eum per singulos dies popularis affectus, & magnis successibus cumulabatur amor, qui ex iudicio descendebat. Desiderabatur in eo sacerdociū, cum nemo nutritoris eius optaret interitum. Postquā tamen inualida senectus, & semper de infirmitatibus querula, uenerabilem uirum Crispinum pontificē occupauit, istius sustentabatur manibus, in huius nitens erigebatur amplexus, cuius ministerio quicquid optasset fieri, ante iussionem uidebat impletum. Præsentiunt enim bonæ mentes eorum desideria, quibus cū integritate famulantur. Aliquantis uerò diebus emēsis, morbo regio perfusus, lucem seculi nostri superna habitatione commutauit. Ex templo istorum bonorū omnium in istum consensus adducitur, magnus ilico in tota urbe concursus: rapitur à lamentatione funebri in gaudium populi consecrandus antistes. Tantū magis surgebat in eo dilectio cunctorum, quantum in multitudine magna solus erat, qui se uocitaret indignum. Exultat mūdus de tam sanctæ ordinationis insignibus. Extranearum habitatores urbium tanto se tripudio iactabant, quasi ipsis propriè profuturum, infula sacerdotalis exciperet. Exacto ergo dedicationis suæ tempore, conuocatisque uniuersis presbyteris ac ministris, talibus eos instruxit ac confortauit alloquis: Quamuis me, fratres charissimi, inter primordia immatura titubātem, iudicij uestri & susceptæ dignitatis oppresserit pondus, memini tamen, quàm magna uestræ gratiæ debeam, cui maxima contulistis, & licet nobis parendi magis quam iubendi habuerim uoluntatem, mutaui tamen per officium personam, seruiendi animum non omisi. Estote pacifici, estote

Fit Diaconus.

Eius castitas insignis.

Inuitus fit episcopus.

Oratio eius ad Clerū.

unanimes, onus meum mecum diuidite. Fit enim ad portandum facilis sarcina, quam multorum colla suf ferant. Meam uobis communionem seruandam cum omni humilitate polliceor, neque futurum esse quēquam, qui me nisi cum Deo meo possit offendere. Et ne iniuriosum putetis, qui grandæuos & presbyteros de continentia & integritate seruanda puer appellat conuersatio, non anni, aut adolescentiam aperit, aut senectam. Speculamini meæ conuersationis itinera: & si indignum aliquid cognoscitis, coercere. Nemo ecclesiæ principem admonere timeat, si probat errantē. His ita dictis, conticuit. Surrexerunt omnes, & consona quique, ex meditatione pristina, sub momentanea tamen uoce, dixerunt: Aue pontifex singularis: optimum te tua testantur alloquia. Crescis sanctis meritis apud conscientiam nostram, & aperiris luce operum supra quam porrigebatur opinio. Quibus breuiter perstrictis, suscepto omnes munere discesserunt. Mox per uniuersum mundum sanctam illius conuersationem illa, quæ licet in gloriosis tardior solet esse, fama non tacuit, sed ad aures Recimeris, qui tunc secundus ab Anthemio principe habitus, Rempublicam gubernabat, detulit. Nam Imperatore Romæ posito, seminarium iecit scandali illa quæ dominantes sequestrat, inuidia, & par dignitas, causa discedit, Et lis ipsa, circunstantium consilio nutriebatur. Nutabat status periclitantis Italiæ, & affligebatur ipsis discriminibus grauius, dum expectabat futura discrimina. Quid plura? Mulcetur Recimer, & uelle se reparare concordiā, permotus multorum fletibus, pollicetur. Sed quis, ait, potissimū huius legationis pondus accipiet? Tunc omnes uno ore responderunt, Nobis est persona, nuper ad sacerdotium Ticinensis Vrbis adscita, cui est uultus uitæ similis, quem uenerari possit quicunque, si est catholicus & Romanus, amare certe, si uidere mereatur, & Græculus. Iam si ad sermonem eius ueniamus, nunquàm sic diras aspides uerborum, digitis, incantator Thessalus, uiolentis poterit euocare carminibus, quomodo ille effectum petitionis suæ etiam à negaturo extorquet. Pendet in arbitrio eius, cum loqui cœperit, sententia audientis. Tunc Patritius Recimer ita respondit, Detulit ad me hunc hominem fama gloriosum, & in hoc admirationi magis mihi est, quòd omnes habeat laudatores. Ite ergo, & rogate hominem Dei, ut ambulet, iungite etiam meas preces. Egressi de concilio, statim Ticinum petunt, causā narrant, fusis, ut istum laborem susciperat, B. Epiphanius rogatur lachrymis. Qui ne extenuaret beneficium, si filios diutina supplicatione torqueret, antecessit desideria postulantium. Quos tamen taliter allocutus est. Quāuis tantæ rei necessitas probatissimæ personæ pondus inquirat, & titubet sub graui fasce portitor immaturus, affectum tamen, quem debeo, patriæ non negabo. Quibus breuiter narratis, quomodo erat loquendi parcus, ad Recimerem patritium perrexit: A quo simul uisus & electus est. Mādato igitur sibi legationis ordine, Romam petiit: perfertur ad principem Anhemium, studio legationis episcopum uenisse Liguriæ hominem quem nullus possit, etiam diues eloquio, sufficienter exponere. Dicit Anthemius, Tales dirigit, qui supplicatione expugnent, quos ille lacessit iniurijs. Perducite tamen hominem, qui si possibilia precatur, admittam, si difficilia, suplicabo ne excusationem meā grauetur accipere. Dubito tamen, an Recimer apud me, quod poscit, obtineat, quem scio in conditionibus proponendis, rationis terminum non tenere. Sed ueniat directus antistes, & laudatam iampridem præsentet effigiem. At uenerabilis & seculis omnibus probatus pontifex, postea quàm introgressus est, tali narratione

Vid Nice. Hosp. Eccles. lib. 15. ca. 11.

Suscipit legationē ad Imperatorem

narratione incipiens, ianuam oris reserauit, Summa cælestis Domini, uenerande princeps, est ordinatione *Oratio Anthemiũ* dispositum, ut cui tantæ Reip. mandabatur, per catholicæ fidei dogma Deũ & authorẽ, & amatorẽ pietatis agnosceret, per quem bellorum furorem pacis armis confringunt, & calcans colla superbiæ, concordia superat, quod fortitudo non præualet. Sic nanque Dauid prædicabilem parcendi magis inimico animus *1.Reg. 24.* reddit, quàm intentio uindicandi. Sic perfecti seculorum reges & domini supplicãtibus indulgere cælesti arte didicerunt. Supernæ nanque dominationis instar possidet qui imperiũ suum pietate sublimat. Hoc itaque Italia nostra freta iudicio, uel Recimer patritius, paruitatem meam oratum direxit, indubitanter conijciens, quòd pacem Romanus Deo munus tribuat, quã precatẽ & Barbarus. Erit enim uestris ꝓpriè profuturus triumphus annalibus, si sine sanguine uiceritis. Simul nescio, quæ species fortior possit esse bellorum, quam dimicare contra iracundiam, & fortissimi Getæ pudorem onerare beneficiis. Grauius enim percellitur, si postulata impetret, quem puduit hactenus supplicare. Cogitare, bene causæ suę ordinem dirigit, qui pacem prius obtulerit. Hactenus admirandus pontifex prosecutus, loquendi finem fecit. Tunc princeps erigens oculos, ità orsus est, Quanuis inexplicabilis mihi, sanctè antistes, aduersus Recimerem causa doloris sit, & nihil profuerit eum fuisse donatũ maximis à nobis beneficiis, quem etiam (quod non sine pudore & regni & sanguinis nostri dicendum est) in familiæ stemma copulauimus, dũ indulsimus amore Reipublicæ, quod uideretur ad nostrorum odium pertinere. Nesciuimus parcere sanguini nostro, dum seruamus alienum. Benè tamen apud nos compertum est, perire Imperatori laudem suæ uirtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed ut tuæ uenerationi *accusatur grauiter Recimer.* ad liquidum conatus illius aperiamus, quoties à nobis maioribus donis cumulatus est, toties grauior inimicus apparuit. Postremo etiam, ubi nocere non potuit, nocendi tamen fomenta suggessit. Huic nos pacem dabimus, hunc intestinum sub indumento amicitiarum inimicum sustinebimus, quem ad fœdus cõcordiæ nec affinitatis uincula tenuerunt? Grandis cautio est, aduersarii animum cognouisse. Postremò, si solitæ calliditatis astutia etiam te fefellerit, certamenq; iam uulneratus assumat, me tamen statumque Reipublicę tuis cõmitto & commẽdo manibus, & gratiam, quam supplicanti & profuso per se Recimeri negare disposuerã, per te primus exhibeo. Quis tibi enim excusare præsumat beneficium postulanti, cui oportuerat ante preces offerri? Hæc Imperator. At uenerabilis sacerdos, Gratias, inquit, omnipotenti Deo, qui pacem suam principis menti inseruit, quem ad instar uperni dominatus uicarium potestatis suæ uoluit esse mortalibus. Quibus breuiter narratis, discessit, festinãs ad Liguriam reuerti, quoniam resurrectionis Dominicæ tempus instabat, per quod maceratis ieiuniorum cruce corporibus, carne frigida, spiritus hilaris recalesceret, dum à redemptore nostro, moriendo mors uincitur, & fidelis spei cibis anima saginatur. De Tholosanis partibus aliquando regrediens, singu- *Inuisit loca sacra.* la sanctarum habitationum loca uisitabat, unde singulos uitæ flosculos decerpsit ex omnibus, quos in se boni germinis fomes insereret, & ad maturitatis tempus grauida pomis cælestibus arbor adducere. Crescẽte laudum cumulo, in eo humilitas pariter sentiebat augmentum. Igitur dum talibus se disciplinis & laboribus Christi & Dei nostri operarius exerceret, ecce ille quietis nescius, & scelerum patrator inimicus, magna dolorum incrementa conglutinat, & inquirit, quibus uirum integerrimum passionibus lacesseret. In eiusdem anni periculo, summa dæmonum turba de obsessis cœperunt clamare corporibus, flagris se & cruciatibus nimiis ut fugerent, sacerdote Epiphanio imperante, compelli. Quos ille, modica cum fletu oratione profusa, ad extima terrarum confinia transmit- *Profligat dæmones.* tebat, ac diuersis uocibus eiulantes, meritorum suorũ urgebat imperio. Sed cũ talia iugiter per Christi gratiam faceret, nihil sibi de præsumptionum fletibus assumebat. Tollit enim illis boni meriti potentiam, qui bus superciliũ fiducia benignitatis attulerit. Sed quid frustra gestio singulorum species laborum eius uel formas, eloqui, dum quod non explicat possibilitas, præsumit affectus, datquè terminum latiora opinantibus sermonis angustia? Cum autem beatissimus cerneret pontifex, sarcina carnis abiecta, maturius se ad purũ *Feliciter migrat è uita.* ætheris euolare fulgorem, læto animo ac uultu sereno, hymnis & canticis resonãs, ad sedem suã cælestis anima remeabat. Illud itaq; silentio præterire non debeo, ꝙ eius sanctæ reliquiæ usque in diẽ tertium, quo cum summa ueneratione reconditæ dinoscuntur, tanto lumine ac decore uestitæ cunctorũ uisę sunt oculis, ut splendorem uitæ uultus signaret defuncti, & depositam gloriam iam tunc percepisse gloriosum uas crederetur, in quo uerè fuit thesaurus magni regis inclusus. Quæ fuerunt ibi flumina lachrymarum, qui planctus, taceo, ne post annosa curricula, nouellum dolorem scriptor incutiam. Sed quæso iam temperemus à luctibus, contractam tristitia resoluamus frontem. Excelsa cum Deo possidet, cuius obitum mœremus in terris. Intelligo, quòd nunquam ad flentem flens bene ueniat consolator. Hæc sancto patri & doctori peritissimo, idoneus affectu, non scientia impendi, ut aliquos de conuersatione eius flosculos relegerẽ ut est longum iter agentibus in usu positum, qui non omnes obuios consalutant. Tu mihi anima præpotẽs *Animæ et prepotens nunc apud Deum* apud redemptorem tribue, ut pectore liber, & cura uacuus, munda tibi, sicut debẽtur, præconia mundus exoluam. Hactenus Euodius.

CERTAMEN SANCTI PATRIS nostri Clementis Ancyrani Episcopi & Martyris, authore Simeõe Metaphraste.

POST ducentesimum & quinquagesimum annum Domini nostri *Ianuarij 23.* Iesu Christi, anno duodecimo Valeriani Imperatoris, Consulibus ipso Valeriano & Luciano, ille uerè magnus & admirabilis Clemẽs, Ancyræ Galatarum prouinciæ, tanquam egregius aliquis palmes, multis boni spiritus botris erat omni ex parte plenus. Ea enim cum ipsum tulisset, & multis etiam *Patria Clemẽtis.* alijs ciuitatibus misisset præclarum exemplar martyri, ipsa quoque collegit pulchros fructus consummationis. Erat autem genere insignis, ex nobili quidem & alto deductus, sanguine. Erat enim ei pater & mater, hæc quidem ex ambobus parentibus claris & fide *Parentes.* libus: ille autem in religione à sophia fideli ualde diffidens, & gentili deditus stultitiæ. Nam cum eam haberet uitæ sociam & habitationis, multa semper dicens & faciens, conabatur eam facere sociam religionis. Ea autem cum animi magnitudine maritum superaret, hoc maiori studio contendebat, ut si qua ratione fieri posset, eum deduceret ad ueram pietatem. Sed ille quidem dormiens in profundis erroris tenebris, erat sua sponte malus, & recusabat adspicere magnã lucem ueritatis. Quocirca sic quoque miser duplici morte moritur, nempe carnis & animæ: Solus autem

uxori

uxori filius, hic Clemens admirabilis, ex ipso relinquitur, adhuc infans, & quem mater suis tenebat ulnis, & eius alebatur ubere.

Cum sic ergo esset mater marito uidua, labaretquè adhuc spes eius de puero, ei tantam dabat operam, & ei tam diligenter attendebat, ut ei esset omnia, & pater, & pædagogus, & mater. Nam primum quidem eum studiosè alebat, & ea faciebat, quæ par est matrem filio. Cum autem iam ad eam per uenisset ætatem, in qua sunt pueri capaces disciplinarum, ei rectam pietatis rationem rectè sapiens suggessit, ut quæ eum rectè Clementem nominauerit, uel potius propheticè, & ut fini cõueniebat. Sciebat enim eum futurum ueluti quendam palmitem ueræ Christi uineæ, & ei producturum esse fructum multarũ animarum, etiamsi multi reges, ueluti quidam non boni agricolæ, eum sæpè multis totonderint suplicijs, ut deinceps procedens declarabit oratio. Cum ita se haberet Clemens, & à matre beneuola tam pulchrè aleretur atque educaretur, propinquum illa sentiens decessum, puerum benignè & amanter complexa, qui duodecimum nondum annum compleuerat, non magis eum suarum facultatum, quam thesauri, qui est in cælis, hæredem conabatur facere, hæc cum suauissimis ei mandans amplexibus.

Clemẽs Apòtõ climatos quod significat palmitem.

Matris morituræ ad eũ oratio.

Fili mi, fili charissime, fili, qui prius, quam tuum uideres patrem, uidisti orbitatem, Dei autem patris opibus es locupletatus, & orbitate usus es ad felicitatem, ego quidem te produxi corpore, Christus autem regenerauit per spiritum. Cognosce tuum patrem, uide ne eius filii denominatio sit tibi falso imposita. Serui soli Christo, in Christum tuam colloca fiduciã. Is uerè est immortalitas, is salus, is qui de cælo descendit propter nos, & nos quoquè unà secum in altum extulit, & filios suos effecit, & deos. Qui ergo huic paret Domino, superabit quæcunque sunt difficilia, non solum, qui simulachra honorant, Tyrannos & Reges deprimens & deiiciens, sed eos etiam, qui ab ipsis honorantur, dæmones pudore afficiens, eorumquè ducem & Præsidem diabolum. Deindè inter loquendum oculos suffusa lachrymis, & diuina contemplatione impleta à gratia, ea etiam, quæ erant euentura Clementi, persequitur uel maximè propheticè, & Rogo te, dicebat, fili charissime, rogo te, ut mihi des unam gratiam pro omnibus. Quoniam enim instat tempus difficile, & uehementer spirat impietatis persecutio, es autem ipse quoque ut noster dicit Dominus, ad reges propter ipsum Præsidesquè ducendus, hunc mihi honorem concede fili, ut pro ipso stes fortis & strenuus, & mihi firmam ac stabilem conserues confessionem, & confido in Christo meo, ò membrum meum, confido, quòd citò in tuo quoquè capite florebit corona martirii.

Matt. 10.

Para ergo teipsum, & ad magni animi uirtutem tuam incita animam, ne te imparatum offendant certamina. Non enim aduersus hostes contemnendos, neque de rebus leuibus est decertatio. Sed sunt aduersarii quidem ipse malignus, illiusquè ministri & satellites, agitur autem de uita æterna & honore, aut rursus de dedecore, quod nunquam terminatur, supplicio. Aut ergo te bona adhortentur, aut grauia deterreant. Turpe est, ò fili, milites quidem pro conseruo & mortali rege lubenter mortem oppetere, nos uerò non hoc uelle similiter subire pro rege immortali. Quanquam ipsi quidem ab eo nihil accipiunt, q respõdeat meritis tantæ beneuolentiæ. Quod enim donum tãti est momẽti, quãti uita? aut quisnam post mortem est sensus eorũ, quo donãtur? Sed si mortuus fueris pro Christo communi omnium Domino, pro uita, quę est ad tempus, habebis immortalem: pro deliciis & gloria & quæ semper fluunt diuitiis, æterna frueris beatitudine. Quid uerò, etsi nunc non moriamur? non paulò post omnino moriemur, & omnibus commune reddemus debitum? Et alioqui quæ propter Christum mors suscipitur, ne mors quidem iure existimabitur. Semper enim meliore spe futurorum, eius sensus adimitur.

Ante omnia autem, ò fili, illa sunt considerandà, quemadmodum ipse effector uniuersæ creatæ naturæ, & nostri generis opifex, propter nos homo factus est: & cum in terram uenisset, conuersatus est cum hominibus. Cur non dico id, quod est maximum, quòd pro nobis quoque ingratis famulis, Dominus morte est condemnatus, consputus, colaphis pulsatus, & postremò mortuus? Et hæc omnia ipse passus est propter nos & nostram salutem, ut peccati solueretur tyrannis, ut prior tolleretur condemnatio, ut cæli portæ nobis rursus aperirentur. Quomodo ergo non erimus uenia indigni, ò fili, si ipse quidem pro nobis, qui grauissima perpetrauimus, isque cum sit Dominus, talia passus sit: nos autem ne pauca quidẽ propter illum sustineamus? Hæc, ò fili, considera, & nihil te separet à charitate Christi, non minæ Præsidum, non tormenta ac supplicia, nõ metus regum, qui sunt ad tempus, quorum ira cito decidit cum supercilio, & ignis extinguitur, & ensis rubigine obducitur: sed potius te consolentur bona, quæ sunt parata Martyribus, & cælum ipsum, quod est tibi propositũ præmium martyrij.

Cur passus Christus.

Hæc quotidie mater ei suggerebat, ut quæ eius, quẽ uerè est sapientia, spiritum haberet per se loquentẽ, cum puer iam esset canus prudentia etiam ante ætatem, & profundiore opus haberet admonitione. In fine autem hæc quoque adiecit: Hæc mihi tuæ matri redde, ò fili, pro tui nutritione. hæc sit mihi merces meorum in te pariendo dolorum, ò fili iucundissime, ut ego quoque mater, ex Pauli sententia, salua fiam per liberorum procreationem, & in membris filij glorificer. Ecce enim, ò fili, ego quidem iam recedo, (senserat enim se morientem, uirtute gratiæ) & hæc lux sensibilis mihi mane non illucescet. Tu uerò mea in Christo lux & uita, & te rogo mea uiscera, ne ea spe fallar, quam de te concepi. Vna mulier Hebræa aliquando septem produxit Martyres, & ipsa in illorum septem decertauit corporibus. Tu autem uel solus mihi sufficies ad gloriam, & beata ego inter matres, quòd per te ero insignis. Ecce uado ante te, ò fili, & deinceps quidem corpore separor hodie à tuis suauissimis oculis: animam autem meam postquàm decessero, existima ò fili, à tua semper pendere, cum qua confidenter Christi adorabo tribunal, tuis glorians laboribus, de tuis propter ipsum notis ac stigmatibus me magnificè circunspiciẽs, & magnificorum illorũ præmiorum & lætitiæ futura particeps.

1. Ti. 2.

2. Ma. 7.

Hæc mater dicebat filio, & simul omnia illius mẽbra deosculabatur: Felix ego, rursus dicens, quòd mẽbra Martyris deosculor, membra offerenda Christo sacrificium. Sic ergo eum amplectens, & quàm suauissime differens, uerè beata quiete requieuit, cum spiritum quidem Deo, corpus autem dulcissimis filij manibus commendasset. Ille autem, ut qui in beneuolam matrem fuisset semper pius filius, illud quidem sepelit splendidè & magnificè. Ipse uerò uitam suscipit monasticam hoc statim primum matris concedens mandatis, ut à mundo propter Christum discederet, qui postea propter illum à uita quoque erat discessurus. Atque clementi quidem sic matre orbato, (Deũ enim habebat patrem) ille ei rursus aliam inducit matrem, quæ nec nomine, nec moribus quidquam differebat à priore, ipsa quidem & genere insignis

Clemens fit monachꝰ.

gnis & diues, quæ ipsa quoque similiter uocabatur Sophia, & noctu & interdiu semper uersabatur in orationibus. Cumesset autem, si ulla alia, filiorum amantissima, carebat omnino filiis. Diuina uerò prouidentia, quæ res eorum ex alto administrabat, nec ferens teneram Clementis ætatem esse à matre desertam, & rursus uolens explere Sophiæ desiderium, Clementem sapienter ad ipsam adducens, ut adoptet efficit. Cum re uera autem esse sapiens Sophia, in ea quæ est ex Deo sapientia, ipsa eum instituebat, & perinde ac ipsa eum peperisset, in Clementem erat affecta, & summam curam eius gerebat. Neque uerò Clemens minus, quàm par erat in matrem, amorem in eam ostendebat, sed puram quidem ac synceram in eam reuerentiam seruabat & desiderium. Præceptoribus autem plurimũ quoq; fructus mox reddidit, sicut bona quædam terra & pinguis, quæ nequaquam agricolam propter paucitatem molestia afficit; sed per eorum, quæ nascuntur, multitudinem prouocat potius ad alia deijcienda semina: ea quidem, quæ habebat communia proponens ijs, qui egebant, ex æqualibus, suæ autem linguæ eos instituens sapientia, & eos ad agnitionem deducens ueritatis.

Adoptatur à Sophia, optima matrona.

Cum itaque aliquando fames inuasisset Galatiam, & omnibus similiter hominibus & pecoribus afferret exitium, ipse tollens infantes gentilium, quicunque relicti fuerant orbati parentibus, & quicunque rursus propter paupertatem in uiam proiecti fuerant, & amictu quo corpus tegerent & alimento egebant necessario, alebat, uestiebat, instituebat, & quod his erat longè maius, ad Deum adducebat: ea quidem, quæ ad corpus pertinebant, ex fidelis Sophiæ pecuniis lætus suppeditans: quæ autem ad doctrinam pietatis, & morũ ornamentum, & animæ utilitatem, à domo ipse proferens ex sapientia spiritus. Quos quidem cum & apud ipsum uiuerent, & ab ipso rectè componerentur, & cum eo tecti & salis & assidui essent sermonis participes, & illius doctrina in dies irrigarentur, paulatim uirtuti assuefecit, & procedente tempore excitatus est eorum animus, ut cum ipso admirabili Clemente decertaret. Quocircà non solum multos habebat filios, sed eos bonos & bene educatos, Sophia, quę prius carebat filiis, ueluti quandam ciuitatem ex his cõstruẽs adolescentibus, Deo undique circundatam, qui est murus longè tutissimus. Clementi autem cum alii, uirtutis laboribus, legumina quoque solum erant alimentum. Ab animatis enim omnino abstinebat, illorum trium semper memor puerorum, quorum corpora cum acuisset ieiunium, effecit ut expugnari quidem non possent ab igne uitiorũ, neque fundi flamma fornacis sensilis.

Eius praeclara facinora.

Eius uictus.

Dan. 3

Sed enim oportebat lucernam imponi candelabro, & uideri ciuitatẽ, quæ est posita supra montem, & Clementem, qui resplendebat tanta luce uirtutis, nancisci sacerdotium, ut sic quoque pluribus fieret uia salutis. Propterea & Dei è superis suffragio, & communi sententia omnium, qui erant in Galatia, primum quidam lacer præco sacri atrii, deinde etiam paulò post diaconus creatur & presbyter. Cum duo autem deinde anni præteriissent, ad Episcopalem quoque sedem prouehitur, alius inter sacerdotes hic quoque exortus Daniel, ut qui etiamsi esset iuuenis, omnem tamẽ sacerdotis senectutem uirtute superasset, & ostendisset senectutem non esse huiusmodi, ut rerum bonarum omninò certos efficiat possessores, sed nonnunquam etiam rectè institutam iuuentutẽ, esse uirtutis non contemnendam custodem. nam uicesimum quidem annum iam attigerat. Cum autem ei esset mandatus magistratus, maiorem curam gerebat orphanorum, eos primum sacras docens scripturas, & deindè etiam diuino eos dignas baptismo, & ad eos, quos par erat, gradus, non omnes, sed dignos referent. Hinc factum est, ut ex locis uicinis omnes confluere, suos filios ad ipsum ex toto animo adducẽtes. Quos quidem tanquàm germanus suo filios suscipiens, similiter educabat atque instituebat. Sed sunt hi quidem primi re uera fructus uirtutis boni Clementis, & talia præmia sacerdotii.

Anno ætatis uicesimo fit episcopus: sed id sacri Canones tam non sinunt.

Deinceps autẽ in finem incipiunt accipere matris prędictiones, & contexi diuina corona martyrii, est autem à nobis oratio ducẽda paulò altius. Cum Diocletianus Romanum suscepisset imperium, & in eo primum annum ageret, noua quidem genera tormentorum excogitata fuerant aduersus Christianos. Nouorum autem mortis generum minæ fuerant intentatæ, & mittebantur literæ per omnem terram, quæ parebat Romanis, quæ magistratibus præsidibus uicariisque & proconsulibus aduersus pios supplicia & cædes iniustas significabãt, & iis, qui in iis fuissent negligentes, æquale minabantur periculum, iis autem, qui diligenter fuissent executi, opes pollicebantur, dona, & esse inter primos amicos Imperatoris, & eum honore omnes esse superaturum, qui in his rebus fuit studio superior. Qui ergo in urbibus & regionibus erãt impii Præsides, ex obsequio in Principem ducentes suæ fomitem insaniæ, in hoc consentiebat, ut eos, qui in pietate uiuebant, conscinderet, & ita omnes delerent & de medio tollerent, ut eorum, qui timebant Dominum, nullus euaderet. Itaque ad Domitianum quoque, qui Vicarii gerebat magistratum, & uersabatur in partibus Galatiæ, referunt de hoc magno & admirabili Clemẽte, quòd cum infantium magnam abstraxisset multitudinem, ad Christum qui dicitur, adduceret, & magnorum deorum cultum, quantum posset prohiberet, persuaderet autem multis illi animum adhibere, & uiuum solum eum Deũ prædicare.

Hæc simul ac audiisset Domitianus, eum iubet adduci. Qui cum paulò post ante eum constituisset, eum blandis & insidiosis uerbis ad se attrahere conabatur. Quæ uidentur, dicens, nequaquàm conueniunt & cõgruunt, iis, quæ de te allatæ sunt, accusationibus. Vultus enim & species liberalis, morumque mãsuetudo & moderatio, mihi omnino uidentur prudentis & ingenui animi. Quæ autẽ de te dicta sunt ad aliquibus, sunt puerilis potius inscitiæ, pusillique animi & planè illiberalis. Res uerò ipsa id indicabit. ex te enim uera discemus facilius, si pauca quædam dederis uerba tuæ prudẽtiæ. Martyr autem, Nostra, inquit, prudentia & intelligentia est Christus, qui est uerè sapientia, qui Dei est Patris filius & uerbũ, cuius uerbo producta sunt omnia, à quo ipsum quoque dicere & sapere nos habemus. Respondens autem Vicarius, Me, inquit, per deos affecisti molestia, cum has præter omnem spẽ statim ab initio nugas dicere cęperis. Sed si mihi credas, has longas nugas multũ ualere iubens, uem & diis sacrifica propitijs: eorum quidem, qui eos contemnunt & inficiantur, supplicia: eorum autẽ rursus, qui uenerantur & colunt, honores reputans. Eorum uerò, qui dicuntur, nos tibi sumus exemplum, qui per ipsos ad hunc peruenimus magistratum, & beneficij gratias eis referimus, honorando eos, qui ipsos colunt, & supplicijs afficiendo eos qui nolunt parere.

Sistitur iudici Clemẽs

Cum ad hæc ille risisset, ut est consentaneũ, quòd donorum, quibus afficeretur, & turpium meminisset honorum, & promptum eius animi studium uideretur his dissoluere. Sed nos quidem, inquit, ò Præses, sentimus his contraria, & damnum quidem uestra dona: honorem autem, ignominiam: & magistratum esse putamus seruitutem: contumelias uerò rursus, supplicia,

Constãtia martyris.

plicia, & minas, uoluptatem & delicias: & quod est his maius, cum Deo coniunctionem. Hæc cũ tu scias, nec promissis & honoribus, neque rursus minis & supplicijs, existimes te posse nos abducere à pietate. Hæc paulatim mouebant animum Domitiano, & sanctum acrius intuens, Ego te, inquit, omnino feci arrogantiorem, cum me in te tam leniter gesserim. Non est autem mirum, si cum tu perpetuo uitam agas cum pueris, non absimilem eis sensum habeas. Cæterum nisi & deos placaris sacrificijs, & hinc nostram lucrifeceris beneuolentiam, scias pœnam mortis esse tibi subundam, eamque, non quæ breuiter & cito afferatur, ut tu fortè esse existimaueris: sed multis prius & uarijs affecto supplicijs. Deinde etiã esse grauissimũ sustinendum modum mortis, ut & ipse malus male abolearis, & tuo exẽplo castiges multorũ arrogantiã.

Admirabilis uerò Clemens, Quoniã mihi, inquit, pueros obijcis, Ego, inquit, studui pueris eam indere prudentiam, quam ignorant qui sunt apud uos uiri, *Matt. 11.* & ex his ipsis qui sunt seniores & sapientiores. Nam quæ est uerè Dei sapientia, seipsam abscondit à sapientibus & prudentibus, & reuelauit uidelicet infantibus. Glorior autem & prædico me offerre sacrificia, sed Deo meo rationabilia: non, ut ipsi, torrentes sanguinis, fumosque & nidores, quibus eos, qui sunt apud uos, deos colitis uel maximè præter rationem. Quòd si meum sanguinem pro ipso sacrificauero, ita mihi quoque aderit, si nõ ex æquo, aut aliqua ex parte Domino meo uicem rependere. Etenim me Christe rex ipse tuo præcioso redemisti sanguine.

Hæc cum Martyr cum magna dixisset fiducia, abiecta persona præses, quam olim in ipsum parturiebat insaniam, eam produxit in medium: & cum sublimem super lignum statim athleram sustulissent qui aderãt, quòd is ita iussisset, eius latera laniabant, & acclamabant, ne iussa contemneret Imperatoris. Profundi ita*Dire cruciatur.* que sulci secabantur in illius carnibus, & earum magna pars auferebatur, & forma internorum aperiebatur uiscerum, ut ne hominum quidem oculis esset tolerandum spectaculum. Ille autem non est animo commotus, non mutauit formam, non uocem, non uerbum emisit miserabile, non gemitum eius, qui dolore cruciatur: sed perinde acsi esset securior iis, qui aderant & contemplabatur, & minus sentiret, quàm ipsi qui cædebant, magno animo agebat gratias Deo agonothetæ. Cum uerò in eius supplicio multum temporis consumeretur, & remissæ quidem essent manus lictoribus. Martyr autem eundem fortem & generosum ostenderet animum, uolens Præses dissoluere fortis eius animi robur, Noli, inquit, ò tu existimare fore, ut tu me superes fortitudine, sed etsi longum tempus effecerit, ut eorum, qui cædunt, dextera fiut parum defessæ, at ego rursus eorum loco alios ponam recen- *Lictores lictorib9 succedunt.* tes, qui non prius te cessabunt cædere, quàm nuda carnibus ossa tua reliquerint. Statimque lictores ex successione rursus Martyrem circunsistentes, ei quoque similia faciebant prioribus, donec eis quoque similiter manus imbecillæ fuerunt & defessæ.

Ille ergo stultus Præses, partim quidem admiratus Martyris constantiam: partim autem pudore affectus propter lictorum imbecillitatem, iussit eum deponi de ligno. Ille uerò talis erat, qualem nec oculi lictorũ adspicere, neque manus sustinebant tãgere. erat enim omnino nudatus carnibus, eisque tanquam ueste erat exutus, solum autem propterea, quòd essent ossa fixa homo esse uidebatur: quę ipsa quoque erant illita sanguine, quoddam nouum & alienum spectaculum, & ꝙ uel ex se posset efficere, ut caligẽt oculi. Quocircà cũ ille desperasset se posse ei uim afferre & castigare, utpote quod ei uisum esset inutile, persuasione rursus apud eũ utebatur & lenitate. & duæ tibi, aiebat, ò Clemẽs, fuere causæ tantorum malorum, inuidia & cõtẽtio, *Lingua uersuta serpentis antiqui.* sed ad te quidem à fortuna peruenit inuidia, quæ tibi omnino inuidens, non sinit res tibi succedere ex sententia. A natura autem est tibi cõtentio. ea enim te ad intẽpestiuã rursus litem incitans, prohibet quo minus nobis pareas: & ideo in mala te coniecit extrema: magnis autem priuauit muneribus, quæ eras consecuturus, si uoluisses cedere iussui Imperatoris: uel potius tibi quoque fortuna iniecit contentionem, uolens tibi omni ex parte aduersari, & tua semper labefactare. Sed uel breue aliquod momentum temporis parce misero corpori, & noli, dum in re uana uis ostendere egregiam animi constantiam, immaturam mortem & uiolentam subire.

Ad hæc Clemens admirabilis, alias illius nugas ne minimum quidem curans, hoc ei solum respondit: Quæ mihi à te mors est afferenda, ò Iudex, & corpori interitus uacuitatem, & animæ efficit immortalitatẽ. Et hoc, inquit, Vicarius, omnino est uestræ stultitiæ, id quod est bonum, usqueadeo ignorare & negligere, ut & dulcem hanc lucem, benignumq; & lætum illud astrum, nempe solem, quæ ad fruendum & nos oblectandos dii nobis concesserunt, spe alicuius alterius incertæ uitæ amittatis. Etenim si rursus in eadem permaneas inobidientia, acceperis quidem aliquam breuem à tormentis dilationem, ne tam uehementibus suppliciis tibi corpus defatigetur, sed hæc remissio erit tibi paulò post causa maiorum malorum, & cum te paruo tempore collegeris, magnis rursus & uariis traderis suppliciis: quorũ, ut mihi uidetur, anima quoque è corpore excedens, sensum habebit acerrimum. Martyr autem, Solis, inquit, minis, ut uidetur, & nudis uerbis polliceris mihi te impleturum ea quæ desi- *Vox martyre digna.* dero. Cæterũ cũ scias, quænam sit mihi sententia, noli usq; ad uerba solũ sistere, sed tibi ad opus perducãtur omnia, & à nulla re abstineas, ꝗ sit aspera & difficilis.

Tunc ferus ille & immitis ab ira consueta abripitur, & cum dixisset, Planè contentiosum animal est *Os & genae eius uerberantur.* homo iste, genas & os iubet ei uerberari. Nã quoniã, inquit, hæc sola pars corporis remansit minimè affecta supplicio dicendi utitur libertate. Patiatur ergo hæc quoque similiter atque aliæ partes corporis: Statimquè ex lictoribus, qui erant quidem paulò humaniores, alii quidem eum solis manibus uerberabant: Alii autẽ etiam fustinebant, ut qui lacerationibus iam esset dissolutus & ad terram difflueret. Quotquot uerò audaciores erant & crudeliores, lapidibus quoque in eum utebantur, & ijs illud ueridicum Martyris os pulsabant. Martyr aũt, Magno, inquit, me honore affecisti, ò Tyranne, magno, inquam, affecisti honore, nõ supplicio. Quomodo enim non est honor seruo, dignum haberi, qui eadem perpatiatur quæ Dominus, *Matt. 26.* & primi illi passionis socii & martyres? Colaphis quoque cæsus est uultus mei Domini, & lapidibus fuit interemptus Stephanus. *Act. 7.* Hæc quoq; mihi nunc magnũ decus & ornamentum afferunt Leuat mihi laborẽ passionis imitatio. Sedat mihi dolorẽ iis qui sunt me præstantiores, in honore æqualitas. Hæc dicebat, & ad suũ agonothetam frequenter tollens oculos, uehemẽti studio agebat gratias.

Domitianus autem cum omnino animum despondisset, eum rursus mittit in custodiã. Cum uerò putaret eũ non posse amplius uti pedibus ad ingrediendũ, ꝙ prioribus suppliciis esset corpus confectum, iubet eũ utrinq; portari: sed qui omnes qui concidunt, confirmat, afflictosque & depressos erigit, non finit eũ opus habere manu, quæ eius gressum fulciret, sed eos repellens, qui accedebant ex gentilibus, & illud sensim acclamans; Oleum peccatorum non impinguet caput *Ps. 140*

put meum,ipsis pedibus ipse illam uiam peregit.quę cum sic abeuntē anima duertisset Vicarius,fortitudinem ualde est admiratus,& conuersus ad eos, qui circunstabant,Papæ,inquit, magnā tolerantiā. Talibus utique militibus opus esset Imperatoribus, ut essent quouis periculo superiores , & tā constantem animū & tā magnos spiritus conseruarent in rebus asperis. Cæterum hic non sistetur amplius ad meū tribunal: ipsum autē ad Imperatorē mittam Diocletianum.Ille enim solus eū superauerit. Dixit,& cū statim significasset literis, quomodo se res haberent,iussit eū quāprimum duci Romā. Cum fuisset ergo Martyr extra ciuitatē, unà cum corde manibus in cælum sublatis, Domine Deus , inquit , qui oīa facis & procuras pro uniuerso genere hominū,& multas nobis munis uias salutis,hanc tuam ciuitatem, & animas eorum,qui in ipsa crediderunt,conserua,ne implicentur laqueo diaboli,& Tyrannorum capiantur insidiis. Porrò autem ne eos quoque perpetuò esse sinas alienos ab ea , quæ nos tulit, sed qui Iacob cōuertisti in domū patris sui, & eum à manu Esau liberasti , qui etiam ossa Ioseph unà cum populo ex Aegypto extulisti, & ea patriis restituisti sepulcris, tuæ quoque placeant uoluntati me reducere,& quæ me genuit & aluit, & ad hanc usque ætatem produxit patriæ,tanquam aliquod rursus reddere debitum.Hæc cum à Deo precibus contendisset, uiam confecit alacriter.

Mittitur Romam. *Gē. 36.* *Ex. 13*

Postquàm autē Romam peruenerunt,ubi tūc quoque uersabatur Diocletianus, & qui missi fuerant , ei reddunt literas , & Clementem admirabilē,cū ille iussisset,adducuntur in medium . Cum uerò adstitisset, tunc uidens Diocletianus iucundum eius alacremq; & generosum adspectum,primū quidem celans, quid in animo haberet,apud se admirabatur,an illa omnia sustinuisset,quæ ei significabant literæ.Deinde eū etiā fixis intuens oculis, & totum considerans , Tu es,inquit, celebris ille Clemens, cuius magnū est nomen propter fortē & generosum animū?Sed oporteret omnino hunc tuū generosum & magnum animū, habere aliquam piam & iustam causam , sed non hanc impiam & iniquam,& hoc ipsum manifestum animæ & carnis exitium . Nunc enim quo est maior,eo est deterior,& nos magis ad iram prouocat, deos incitat ad uindictam . Verumenimuerò tu animo ad contraria mutato, hūc firmū & cōstantē animū ostende pro pietate in deos, ut sic quoque potius dignas consequaris remunerationes. Illi enim , ut arbitror , tui pp hunc fortē & excelsum animū miserti,propterea effecerūt, ut tot & tantis resisteres suppliciis,nec permiserūt,ut tu iam diù male perires & præriperereris , agnitionē & mutationē omnino expectantes.Hæc dixit,& p oculis sancti statim proponit , illinc quidem aurū & argētū, & literas imperatorias, quæ Patriciorū illi dabāt honorem.Deinde etiam aliorum magistratuum & dignitatum insignia : & præterea uestes floridas & magnificas , & alia quæcunque rerum pulchrarum cupidos euocant oculos , illinc autem rursus instrumenta tormentorum , manus ferreas grabatos, & ipsos quoque ferreos,rotasq; & pectines , craticulas, lebetes, obeliscos,sartagines,& graues catenas,& aliā magnā instrumentorum multitudinem , specie quidem diuersorū, spectaculo uerò terribilium, experientiam autem habentium ipso quoque spectaculo grauiorem . Deinde Martyrem suauiter intuens,& manu ostendens pecunias:His te,inquit,remuneramur,si pius in deos,& in nos sanctus extiteris.

Sistitur Diocletiano.

Nota artes diaboli: aut terret, ut frangat: aut blanditur, ut illiciat.

Ille autem,cum sanctus ab eis oculos auertisset, & ea ueluti subsannasset,& propter ea,quæ dicta fuerāt grauiter ingemuisset, Vobis,inquit , pereāt ipsi uobiscū dii,tunc acriter & toruè fortē intuens Clementē, & simul conuertens oculos ad genera tormentorum, Vides,inquit,hæc sunt eorum,qui non parent & sunt impii.Martyr autem.Si uestræ,inquit,pœnę sunt, sicut existimas,terribiles , & ad experiendum intolerabiles , sicut rursus dona splendida & magnifica & digna,quæ beata iudicentur,quænam esse existimas ea, quæ cælestis sunt & solius Dei ? quænam immortalia quidē supplicia & dolores inexorabiles ? quales autē ignis fluuios,qui ne solo quidem sunt adspectu tolerabiles?quænam uerò rursus bona sunt consecuturi,qui eum dilexerint?Scriptum est enim:Talia , ut nec mente possint cōpræhendi,nec oculis adspici , aut quæ ex his percipitur omnino uoluptas coniici.Nā quæ sunt quidem præsentia,hoc argentum & aurum,sunt solū puluis & lutum,uilis & infrugifera materia,quæ turpiter quidem ex terra nascitur,turpius autem in eam, quę uidetur , speciem per ferrum & ignē transfertur, latronibus subiecta & furibus,& si nō his,at diminutioni saltem & rubigini, ut quæ consumatur atq; diffluat. Vestes autem purpureę & splendidæ , fila sunt uermium,& iuuenta barbarorum hominū.Qamobrē si ea nos reddunt honoratos, uestra quidem sententia homo est uerme uilior.Quòd si oportet etiam homines propter hæc habere in admiratione,multò magis admiraret eos,qui hæc fabricātur,quàm eos,qui propter ex his confecta indumenta gloriantur, & se magnificè circunspiciunt. Nam illi quidem artis solertia transformāt naturā ad id,quod est melius, & sensum decipiunt , & ornatum amantibus oculis suaues escas proponunt. Hi autem induti sibi placent, & se magnificè circunspiciunt, de sui animi leuitate ferentes testimonium , & cum oporteret eos pudere sui erroris, illi potius intumescunt, & tollunt supercilia,honorati aliorum operibus,si modo ea omnino honorem uocare oporteat.Sed uestra quidem sunt talia,& eo modo se habent.Quæ autem à bono Deo nostra sunt bona,contra se habent.Voluptatē enim habent immortalem,splendorem uerò perpetuum . Neque enim timent eam,quæ est ex tempore, mutationem.Non suspectam habent conuersionem,senium ignorant , sed semper florent , in æquali decore permanētia,stabiliaque perpetuò & immobilia.

Præclara martyris oratio. *1.Co.2*

Ad hæc Diocletianus : Mihi uideris, inquit , rectè quidem dicere,ò Clemens, sed male admodum sentire . Nam lingua quidem præfers immortalitatem , in mortali autem semper spem tuam collocas,Vestrum, inquam , Christum , quem dicunt à Iudæis mala passum esse innumerabilia , & tandem mortem in cruce sustinuisset . Nostri uerò dij sunt & semper immortales,& nihil graue nec molestum sustinent . Respondens autem Martyr, De ipsorum, inquit,immortalitate & doloris uacuitate,propemodum uera dicis,ò Imperator. Quomodo enim morientur , qui ne omnino quidem uixerunt ? aut quomodo dolorem senserint, qui ipso quoque sensu planè carent?Sed & si dolorem non sentiunt , sunt tamen subiecti innumerabilibus plagis & contumeliis . Nam qui facti quidem sunt ex lapidibus,& à manu , quæ sculpit,plagas acceperunt, & ferro sunt leuigati ac politi,& sic cum magno , sed inani labore , formæ humanæ simulacra & statuæ facti sunt.Quibus autem rursus aurum est materia,siue æs,siue argentum , ij quoque fusi igne uehementissimo, similiter atque alij consistunt omnino sensus expertes,qui tantum abest, ut opem ferant alijs , ut ne ipsi quidem possint facere , quo minus hæc omnino patiantur. Nequaquam ergo moriuntur , quoniam nec omnino quidem,ut prius dixi , uixerunt, diffluūt autem & conteruntur,quomodo quod sint , à tempore ,ita etiam,quod non sint,accipientes. Non ergo nostra quoque sunt huiusmodi , sed ipse uerus Domi-

In falsos deos

nus & opifex omnium, Deus meus], qui est & expers temporis, & immortalis,]propter me quoque fit homo posteà, ut ego fiam propter illum deus, uolensque cruci affigitur & sepelitur, & tertio die resurgit, & rursus in cælū ascendit unde descenderat: cum nos una quoque fecisset resurgere, & ad priorem reduxisset principatum, à quo malè excidimus propter inobedientiam.

Propter hæc Imperator ad iram concitatur, & uerbis uictus, conuertitur ad supplicia, nesciens stultus, se per illa magis esse uincendum. Siquidem apertum est indicium, uictum esse eum, qui punit, quòd is, qui punitur, nihil omnino cedat supplicijs. Iubet ergo rotæ alligari Martyrem, & rotam quidem uerti magno impetu, Martyrem autem uirgis uerberari crudelissimis. Statimque Martyr fuerat alligatus: rota uerò uertebatur celeriter: Martyr autem, quando erat quidem in rota sublimi, tradebatur ijs, qui uerberabant: Quando uerò rota eum sub se ferebat, corpus eius acerbe conscindebatur, & ossa conterebantur. Cumque sic laceraretur, Domine mi Iesu Christe, dicebat, ueni ad opem mihi ferendam, & leua me hoc pondere supplicij: quoniam circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me. Respice ad me, & miserere mei, & ex necessitatibus meis erue me. Adsis mihi, ut aliquando etiam paralytico, ad gloriam tuā, ad confessionem tui nominis, ad dedecus & ignominiam inimicorum, ad maiorum propter te perpessionum tolerantiam.

Immanissimū supplicium.

Hæc cū dixisset sanctus, statim & rota à motu, & qui uerberabant, cessauerunt à plagis afferendis. & Martyr quidem simul ab omnibus, & à rota, & à uinculis illis sua sponte solutus fuerat. & restiturus in priorem sanitatem. Lictores autem subijt membrorum dissolutio, & multi ex Romanis, qui ad tale spectaculum concurrerant, sanis euaserunt animis; & magnus est Deus Christianorum, magna uoce exclamauerunt. Magnus uerò Clemens, qui erat uerè Christi palmes, cum ueluti pulchros quosdam fructus sua membra Deo obtulisset, Ago tibi gratias, dicebat, ò Deus, quòd uolueris me in hac maxima & frequentissima ciuitate pati pro filio tuo unigenito, qui ipse quoque passus fuit pro nobis, & precium nostræ captiuitatis & seruitutis suum effudit sanguinē. Deinde subiunxit etiam seriem sanctorum, qui Romæ erant. Quem Petrus, inquit, docuit colere, & Paulus prædicauit, & qui erat eiusdem, cuius ego, nominis Clemens ille sapiens, adorandum esse decreuit: & diuinus deinceps Onesimus est cōfessus. Propter quē ipsi quoque passi, libere loquendi potestate apud eos ualent plurimum, & adorantur à fidelibus, haud ita multo post autem adorabuntur etiam à fidelibus Imperatoribus. Hoc autem dixit, prædicens mox delendam impietatem.

Adorare, pro bonorare & uenerari.

Hæc Diocletiani animum acrius inflammauerunt, iussit autem stylis ferreis illud præclarum Martyris os contundi ac confringi. Quo factum est, ut dentes quidem mox labefactarentur: maxillæ uerò contererentur. Vox tamen non reprimebatur, neque illi prolixæ loquendi libertati uel minima dabatur remissio: sed etiam lictoribus ut sileret, iubentibus, ipse idem erat, & ne parum quidē remittebat: sed contra etiā uoce utebatur maiore, non secus ac statua quædā ænea, quæ icta uehementius, maiorem edit sonitum. Quāobrem cū ipse quoque Imperator esset defatigatus, uinculis & quæ ex eis oritur afflictione & miseria toti Martyri imposita, tradit eum in custodiā. Multitudo autē eorum, qui rotæ miraculo crediderant, uiri, & quæcunque erant prudentia præditæ mulieres, inita inter se conuentione, carcerē ingressi sunt. Deinde tangentes illius pedes, ualde acriter rogarunt, ut diuinū baptismū consequerentur. Cum itaque precibus tā uehementibus ipse quoque alacerrimè annuisset, rē statim est agggressus. Cū itaque in carcere esset aquæ copia, & ipse quas oportet preces profert, & cū ipsis pueris omnes sacro dignatur baptismate. Media autē nocte eis diuina quædā apparet uisio: nempe lux quædam, quæ neque uerbis exprimi potest, & quam humanus non admittit adspectus, totum simul tanquā fulgur illustrat carcerem. In media uerò luce erat uir quidam adspectu ualde alacer, splendida autem ueste indutus, qui ipse quoque erat lux totus quantus, pennis insignis densissimis. Is cum ad Clementem accessisset admirabilem, ei in manus tradit panem & calicem. Deinde ille quidem euanuit: eos autē ipsa quoque uox deficit, ut qui spectaculo admirabili essent obstupefacti. Sanctissimus autē Clemens cum statim coniecisset ea esse signa Dominici corporis & sanguinis, ea & ualde pie suscepit, & cū preces dixisset consuetas, ea communicat ijs, qui iam erant baptizati.

Multi ab eo in carcere baptizatur.

Signa dicit panem & calicē, quia nō dum erant cō secrata

Cum ergo complures ad eū undiquè accederent, & carcerem facerent ecclesiam, & multitudini Christianorum fieret accessio, custodes carceris hæc renūciant Imperatori. Ille autem & eos iubet noctu compræhendi, & nisi pietatē abnegauerint, omnes citra ullam interimi misericordiā. Illi uerò compræhensi iussu Imperatoris, inuenti sunt non ignari eius, quod erat bonū & utile eligendi, sed ab hac, quæ est ad tempus, uita maluerunt recedere, quàm à Christo deficere, qui nos formauit, & dilexit, & mortuus est pro nobis. Quamobrem ante ciuitatē, tanquàm sacras quasdā hostias, seipsos & filios offerunt Domino, cum nullus tunc remanere sustinuisset præter unū, cuius quidem erat animus aliquanto iuuenilior. Non enim remanserat, ut certamē effugeret, sed ut cum maioribus potius malis colluctaretur, eaque ei essent coronarū maiorum occasio. Is erat admirabilis Agathangelus, de quo etiam deinceps dicetur apertius. Diocletianus autē cum paulopòst esset magni Clementis recordatus, eum rursus producit: & primū quidem, tanquàm abductus pœnitentia, priorem illā abiecisset insaniā, ipsum & laudibus sensim aggrediebatur, & ea ratione conabatur potius superare generosum illū & excelsum animum. Deinde cum uidisset rem sibi esse cū homine cordato, & qui non magis posset animi fortitudine malorum ferre impetus, quàm prudentia blandis uerbis & disertis non succumbere: abiecta statim persona & ficta illa mansuetudine, repente apparuit id, quod erat: & rursus aliquod nouū excogitauit supplicium, quodam Amphione, qui inter suos primū locum obtinebat, ad hoc maximè incitante. Erat autem hoc supplicium, ut sic & à tanta multitudine distenderetur Martyr, ut ipsæ quoque membrorum dissoluerentur cōpages, lictores autē quatuor circunsistentes, exiccatis boū neruis eum diu crudeliter uerberarent.

Dirus cruciatus.

Postquā uerò ille quoque fortiter huic restitit supplicio, & perinde ac si alius pateretur, ipse impatibilis mansit & immobilis: Scio, inquit Diocletianus, ò Clemens, te esse animo ualde contentioso, corpus autem illi posse inseruire. Sed ipse ne sic quidē rursus cedā, sed etiā ferreis te aggrediar ungulis. es enim tu forte ferreus & torpidus, & nullo ferè sensu præditus: ut uideā an te forte his excitauerim, quē somnus tam profundus inuasit. Martyr autem, Rectè quidem, ait dixisti ò Imperator. Dormio enim ueluti quendam dulcem somnum, me meo Christo ad labores pro eo suscipiendos futurorum spe sopiente: rursus uerò efficiente, ut sim sobrius & uigilans, quando eum prædicare oportet, & libere loqui pro eius confessione. Hæc ille dixit, & Imperator quidem

Ferreis discerpitur ungulis.

dem statim iubet lictores desistere à uerberibus, sublimem autem eum in lignum tollere, & sic eum ferreis carpere ungulis, donec ei carnes omnino consumptæ essent, sanguis autem exinanitus, & sola ossa relinquerentur. Cum itaque rursus lictores ad id magnam adhiberent diligentiam, ut qui etiam ab occulto lictore atque adeo carnifice ad ea incitarentur, Martyr quidem primum seipsum attendens, deinde etiam ad tyrannum adspiciens, Non est, inquit, meum corpus id quod adest, quo ego quidem sum indutus, tu autem id nūc, ò Imperator, laceras. Neque enim omnino dolore afficior, quomodo me oporteret, dum laceror, sed quod mihi quidem datum fuerat à natura, paulatim præcedentibus prius consumptum est supplicijs, & nec parua quidem eius pars mihi est relicta, carne autem, quæ nunc ad ossa mea accurrit, & membrorum continet compagem, ueluti quodam indumento meus me Christus induit, propter quem priori me exui, eaque nunc erasa, me rursus induet alia. Neque enim lutum defuerit figulo.

Cum is ergo hæc & his plura dixisset, cessauit, Diocletianus autem iussit ei ignis faces adhiberi. Ei autē illa quoque erant uoluptati, ut quæ essent tanquàm lux, quæ uim ignis non haberet. Obstupuit decætero Imperator: & conuersus ad eos, qui circunsistebant: Ego multos quidem punij, inquit, ex miseris Christianis, & multos etiam morte affeci: sed nondum uidi uirum tam magno & excelso animo præditum, sed neque cuiusquam corpus adeo ualidum & robustum, & cui mortem afferre esset difficilius. Eum ergo transmittam Nicomediam, Maximiano, ut est uerisimile, prodigium futurum incredibile. Neque enim existimo eum unquàm incidisse in uirum tam firmi & tam constantis animi. Hæc cum mirabundus dixisset ijs, qui aderant, decernit ut Clemens uinctus trans mare mitteretur Nicomediam, examinandus à Maximiano de eo scribens, & quæ prius à Domitiano, & quæ à se rursus passus sit, quę opinionem & humanam omnē naturam superant: & hoc præterea significans, quòd si eum quidem, quod est planè desperandum, uincere & in aliam potuerit traducere sententiam, eum rursus remittat, rem illi gratam futuram, ut argumentū illius maximæ prudentiæ & ingenij solertiæ. Sin minus, eum tradat bestijs, uel etiam acerbis alijs supplicijs ei uitam adimat, ne si amplius, inquit, sit superstes & Christianos & Græcos magnis afficiat incommodis, hos quidem corrumpens & attrahens: Christianos autem efficiens difficiles ad transmouendum, eosque muniens & confirmans.

Etiam tyrannus miratur eius constantiā.

Magno piorum dolore abit Roma.

Roma ergo sanctus est eductus, multis quidem eū deducentibus, multis autem lachrymis quoque prosequentibus, quibus consolabantur suam ab eo separationē. Quis enim oratione persequi potuerit ea, quæ tunc dicebant quidem fideles, & quæ rursus propter ipsum fecerint? Nam alij quidem pedes tangebant, & manus amplectebantur: alij uerò collum complectentes deosculabantur, & propter separationem amaras effundebant lachrymas. Alij se eius sanguine inungebant, uulnera contrectabant, à uestibus auelli non poterant: Vir præclarus & fortis, strenus decertator, qui ferro, dicentes, est ualidior. Qui ipsum autem abducebant fracti fletibus & ipsi quoque affecti animis, constiterunt diu, cedentes animorum perturbationi & spectaculo miserabili, Cum uerò iam tēpus uocaret ut martyr nauem ascenderet, ui & uix tandem auulsus ab ijs, qui ipsum continebant, & tāquàm membrū commune abruptus ab omnibus, ciuitati ea, quæ par erat, & sibi precatus, nauem ascendit, & cœpit nauigare. Sed quid sapiens gubernator uniuersorum Deus in naue suo prouidet consilio.

Agathangelus cū martyre proficiscitur.

Is qui prius solus martyrium effugerat ex ijs, qui sub Clemente crediderant in carcere, de quo paulò ante sumus nos esse dicturos polliciti, cum esset Romanus quidem genere, Agathangelus autem nomine hic unà nauigat cum martyre. Cum enim peruenisset ad nauem, in qua erat Roma enauigaturus, & cum nautis pauca esset locutus, eis facile persuadet, cumque sensim conscendisset, in aliqua eius parte delitescebat. Deus autem fuit, qui & nauem ostendit Agathangelo, & effecit ut essent ei nautæ faciles, & cito fuerint ab eo persuasi. Postquàm autem iam martyr quoque adfuit ipse cum militibus, & nauem sunt ingressi, & distabant à terra circa ducenta stadia, uidens Agathangelus milites quidem & inter se & circa nauem esse occupatos, solum uerò sacrum Clementem seorsum Deum orare, à nemine uisus nec animaduersus propè eum accedit: cumque eius pedes præhendisset, ei in memoriam reuocat eius, quæ in custodia facta est, confessionis & dati baptismatis. Deinde etiam narrat, quomodo è cœde effugerit, & quemadmodū prius sciuerit nauigium, & quemadmodum sit ingressus, & quemadmodum ea delituerit. Martyr autem (quomodo enim par est eum fuisse affectum, cū agnouit Agathangelum, erat enim primus ex ijs, qui tunc ab eo fuere baptizati) salutabat, amplectebatur, benigne eum alloquebatur, aperte præ se ferebat, se uiscera habere refecta gaudio. Deinde etiam cœpit precari uehementius, partim quidem gratias agens pro Agathangelo, & uerba quæ animi lætitia significabant offerens, partim autem Deum quoque inuocans, ut illi ferret auxilium, & rogans, ut is esset sibi socius confessionis. Ago tibi gratias, Dñe Iesu Christe, dicens, qui mihi es, sola & unica consolatio & auxiliū, q me neq; in terra, neq; in mari relinquas à tūo desertū auxilio, sed me per totam uiā defenderis & deduxeris, & meū labore defessum animum recreaueris eo, quem scis modo, eius consolator effectus. Ecce enim nunc quoque in mari in Agathangelo bono meo fratre mihi es cognitus, qui uel mihi ex ipso nomine tuum spondet auxilium, ut qui Agathangelus, i. bonorum nuncius, & sit & dicatur. Sed ei quoque concedē ò rex Christe ut ad finē tuam deducat uoluntatem, & glorifica ipsū tua cōfessione, ut tu quoque rursus in ipso glorificeris.

Noctu diuq; precantur martyres.

Cibum accipiunt cælitus.

Ille ergo cum Agathangelo sic diu noctuque precabatur, cibum quidem non sumens. nam ne minimum quidem eis cibi usquàm aderat, ut cuius Clemens nullam curam gessisset omnino, uiuum autem panem in corde & uiuam illam aquam habentes, quibus obscure alebantur & potebantur. Diuturnæ ergo illorum, ut uidebatur, inediæ miserti milites, motique animo, benigneque & humane in eos affecti, eos cibis uolebāt impertiri. Illi autem laudabant quidem bonum militū animū, cibū uerò nō accipiebāt, dicētes se eum desuper à Deo accipere. Quod aūt illi dicebāt, Deus effectum reddidit, & circa primam noctis custodiam, celeste alimētū iustis suppeditabatur, & pane angelorū nutriebantur homines. Multi uerò dies consumpti sunt ab eis in nauigādo, & cū Rhodū appulissent, alij quidē oēs è naui descenderūt ad quærendū cōmeatū: eis aūt, q relicti fuerāt p custodia sanctorū, instabāt ipsi uehementer rogātes & orantes, ut liceret eis accedere ad ecclesiā Christianorū & esse intemeratorū participes sacramētorū. Atq; tūc quidē dies celebrabatur Dñicus, & quicūque erant in insula Christiani, pauci aūt erāt, ad tēplū cōcurrebāt. Ex his uerò cū qdā accuratè didicisset, q̃uo se haberent res sanctorū, Antistiti Rhodi oīa significat. Episcopo nomē erat Photinus: Ille autem nihil amplius cunctatus, cum statim accepisset multos ex ijs, qui aderant, Christianis, uenit ad litus, ad quod appulerat nauis, in qua erant sancti, &

cti,& custodes uehemẽter orauit,ut martyres soluerẽtur à uinculis,& eis permitteretur uenire in ecclesiã.

Cum illi autem cessissent precibus, cũ multis hymnis, quibus Deo aguntur gratiæ, in ecclesiam deducũtur martyres,& consequenter sacro libro, proposito, admirabiliter & præter opinionem declarauit uox Euangeliorum illa, quæ & tempus decebant,& sanctis conueniebant. Quænam autem ea sunt? Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Hoc ueluti quandam diuinam dulcedinem sanctorum instillauit animis, oculosque simul & manus statim ad cælos tollentes, prę gaudio orabant lachrymantes. Aedificatio autem in fide fuit res ea iis, qui aderant, omnesque eos intuentes, ipsi quoque aperte emittebant lachrymas. Deinde pius ille & Dei amans Episcopus rogabat Clementem sanctissimum, ut sanctæ oblationis per ageret mysteria. Qua quidem cum de more ab eo peragerentur,& omnes in cõtritione cordis, ueluti nuda & aperta anima, eis attenderent, uident multi ex iis, qui aderant, quicunque scilicet erant digni talia intueri, stupendum ò Domine & mirabile spectaculum, ludis quidem carbonem maximum, in intemerata & mystica mẽsa propositum, candidatorum autem multitudinem in aere superuolantem. Atque illi quidem cum uisionem ferre non potuissent, & humi pronos seipsos deiecissent iacebant, ut qui eum, qui ex iis procedebat splendorem contra non possent omnino adspicere. Cum autem fama breui totam peruasisset ciuitatem, multi etiam ex infidelibus publicè concurrebant, & maximè quicunque aliquos ex filiis, cognatis uel domesticis habebant laborantes aliquibus morbis immedicabilibus, frequentes concurrebant, secũ ægrotos adducentes,& alios quidem ad pedes martyrũ proiiciẽtes, alios autem ad beatarum manuum contactum adducentes, eos statim uidebant à morbis expurgatos. Multorum quoque gentiliũ curatæ sunt animæ, & sanationis ipsorum miraculo deducti sunt ad ueritatẽ.

Matt. 10. *Clemẽs Missæ sacrificium offert.* *Visio mirabilis.* *Multi ægri sanantur.*

Hæc milites obstupuerunt, & cum uiderent ciuitatis magnum in Clementem desiderium, & timerent deinde, ne in eos aliquid innouaretur,& martyr ex eorũ manibus effugeret, ei uincula rursus immittũt & ad nauẽ abducũt, illi male faciẽdi sumẽtes occasionẽ ex insigni eius uirtute. Præcessit aũt Agathangelus, & primus nauẽ ascẽdit, ut qui esset primus uiã initurus martyrii. Cũ eis itaque uentus successisset secundus, Aegeũ mare trãsmittũt, & cũ appulissẽt Nicomediã, deducuntur statim ad Maximianũ. Ille aũt cum accepisset literas Imperatoris, & multa quidem etiam ex ipsis didicisset, ea uerò uidisset congruere literis, nẽpe adspectum, qui quam profitebatur uirtutem conseruaret, faciem liberalem, morum libertatem, nihil seruile, humile & abiectum, neque quod facile posset in aliam traduci sententiam. Hæc cum uidisset Maximianus, ut qui in iudicandis illis multum ualeret, sibi statim interdicit eius examinationem, & quasdam bellicas causatus, præfecto Agrippino committit Clementis cognitionem. Ille uerò cum eum statim sisti curasset, hoc ante alia interrogat, an ipse esse ille Clemens, qui uulgo ita iactabatur. Cum is autem se esse respondisset, & Christi seruum præterea adiecisset, ira motus Agrippinus, iussit militibus, ut ei in facie colaphum impingerent, dictitantes, se seruum Imperatorum, non autem Christi, uocaret. Martyr autem, Vtinam, inquit, & Domini & Imperatores uestri, uocati essent Christi serui,& aliæ quoque omnes gentes eis seruirent & parerent, & non eis potius improbe imperaret impietas,& stulte nos uincere contẽderet.

Sistitur præsidi Agrippino.

Hæc cum ueluti flãma quædam incidissent in animum Agrippini, magis accẽderunt fornacẽ insaniç, & Clementi quidẽ nihil respondit, ut qui ostenderet conceptam in eum iram esse maiorem, quam ut minis eam significaret. Ad Agathangelum autem adspiciẽs, Tu uerò quis es, inquit. Neque enim contineris in literis Diocletiani. Ille autem cum uisum suum diuisisset, & simul in cælũ & ad Clementẽ sustulisset oculos, (utrinque enim ad se uenturum sperabat auxiliũ) Ego quoque, inquit, sum Christianus, per seruũ Christi Clementẽ hanc beatã nactus appellationem. Tũc Agrippinus iubet Clementẽ quidẽ in altum sub latũ cædi ac mutilari: Agathangelũ autẽ boũ neruis à lictoribus crudelissimè uerberat. Quoniã uerò magnus Clemens eiusmodi tormentum tam magno & excelso animo ferebat,& tantum aberat, ut plagarum uel modicam ullam duceret rationẽ, ut pro se & pro Agathangelo assidue oraret. Præfectus hæc parua esse arbitratus,& quæ animum non attingerẽt, in quo hoc ad eo fixũ & firmũ insederat, ne ad contrariã traduceretur sententiã, utrũq; quidẽ relaxauit à castigatione, & tradidit in custodiam, sequenti autẽ die iubet theatrum parari & bestias, & numero multas, & genere diuersas,& crudelitate insignes. Atq; sancti q̃dem relicti in carcere, uehementius & intensius uigilantes, uacabant orationi, Angeli autem ad eos desuper aduolantes præparabant & confirmabant ad martyrium. Quicunq; uerò alii propter alias etiam causas habitabant in carcere, cũ eorũ intensam uidissent orationem,& deinde etiam sensissent aduentum angelorum, & illa admirabili obstupefacti essent consolatione, diuino quodam ardore eorũ incitatis animis, procidunt ad pedes sanctorum, & rogant ut ipsi quoque ueniant ad Christi cognitionem: & ne reputentur indigni, qui illum confiteantur. Illi autem cũ eis ad mediam usque noctem disserentes, suadentes, admonentes, docentes, non prius d istiterunt, quàm eos in uera fide instituerint,& diuino baptismo obsignauerint. Deinde cũ magnus Clemẽs sola oratiõe eis carceris totã aperuisset ianuã, illos quidẽ lætus lætos dimisit: ipse autẽ solus cũ Agathãgelo mãsit in custodia.

Cruciãtur martyres. *Oratione patefacit ius.ctis carcerẽ*

Hoc Agrippinũ ualde magno ciet furore, & cũ eos deduxisset in theatrum, & ipse prius more leonis in sanctos rugiisset, deinde in eos quoque leones & multas alias bestias iubet immitti. Illi autem immissi, nihil quidem mali sanctis omnino faciebant, sed blandis potius & benignis eos intuebantur oculis,& nũc quidem eorum pedes hilariter lingebant, nunc autẽ in eos etiam placide insiliebant, non dissimiliter facientis iis, quæ canes sæpè faciunt suis dominis, qui post longum tempus redeunt. Atque sanctis quidem bestiæ nihil mali faciebant: Agrippini uerò animum ualde percellebant, qui erat de tota re mirandum in modum perplexus & animi dubius,&, ut dicitur, ea aggrederetur, quæ non possent effici, quanquam etroris tenebræ usqueadeo crassæ eum detinebant, ut nec cum ea quidem uidisset, intelligeret,& nec bestiarum saltem ueteretur illam supra naturam naturæ mutationem. Sanctis autem ea res fuit causa Deum glorificandi,& orantes dicebant, Gloria tibi Christe, quod feræ quoque sint nos admirabiliter & præter opinionem reueritæ,& confirmasti quæ dicta sunt per tuum Danielem prophetam. Ecce enim & leones & multæ immanes feræ in nos sunt immissæ, sed tu omnino fuisti nobiscum, qui es etiam Deus Danielis.

Feræ blandiuntur martyribus. *Dan. 6 14.*

Deinde uerè agrestis Agrippinus, cum nihil, ut prius diximus, esset mutatus, sed eius, quod admirabiliter fecissent bestiæ & præter opinionem, earum mansuetudinem dixisset esse, causam, iubet subulas ualde candentes, eis per medios utriusque manus digitos, ad ipsas usque ulnas infigi. Atque illæ quidẽ, ut ille iusserat, athletis adactæ, theatro acerbũ præbuere

Acerbissimi cruciatus.

buere spectaculum, ut multi ne liberè quidem intueri possent, sed propter tristitiam eius, quod cernebatur, humanis & clementibus conniuerent oculis effecere. Cum primum enim ferrum carnes attigisset, illæ quidem ueluti quendam primum grauem sibilũ emisere, deinde purpurea quædam pinguedo illinc descendens cum sanguine, uidebatur uim ignis extinguere, nidoreque & fumo implebat aere. Atque illi quidem, qui aderant, eius quod fiebat ęgre ferentes acerbitatem, & animi perturbationem aperte ostendebant, & ut uiri dimitterentur, clamabant. Agrippinus autem magis accensus, & propter furorem impos mentis, iubet alias fubulas & ipsas quoque uehementer accensas sub eorum axillis usque ad humeros trãfigi, quod quidem eis quoque magis auxit dolorem, & eis sensum longe immisit acriorem. Populus itaq; non ferens tam inhumanum spectaculum, sed partim quidem grauiter ferens magistratus sæuitiam, partim autem iudicans admirabile id, quod factum fuerat, quemadmodum Martyres tantis restiterint insultibus & non unà cum eis protinus quoque animas emiserint, iecerunt quidem undique lapides in Magistratũ magnus autem est Deus Christianorum, uoce quam potuerunt clarissima clamauerunt. Cũ magnus itaq;, ut est consentaneũ, exortus esset tumultus, & præfectus suæ saluti fuga consuluisset, libere & secure Martyres in montem Pyramiu ascenderunt, in quo & sacrificia fiebãt à gentilibus, & deorũ apud eos insigniũ occultabantur simul acra.

Itẽ aliȷ acriores.

Popul⁹ iacit lapides ĩ tyrãnũ

Sed ne sic quidem irasci desiit Agrippinus, sed cum per suos satellites eos multos dies diligenter quesiisset, uix tandem inuenit sanctos, & cum sequenti die iussisset per præconem conueuire in montem omnes qui erant initiati diis & dæmonibus, ipse quoque in eo præsidet in alto tribunali, & cum sanctos in mediũ produxisset, Cur, inquit, uestris præstigiis & incantationibus in populo seditionem excitastis, ut manus autem in nos tollerent, & ad deos negandos & maledictis insectandos procederent, persuasistis? Martyres uero, A nobis quidem, dixerunt, ò præfecte, nihil factum est, quo moueretur & ad seditionem concitaretur populus, sed uel nobis silentibus uerus eis ex ipsa ueritate cognitus est Dominus, & eum magna, ut ipse nosti, uoce uiuum solum Deum prædicauerunt. Tu autem si aliquod rursus nobis uelis propter ipsum inferre supplicium, infer non differens, potest enim is ab eo quoque nos liberare, & a uestris manibus eripere Sic à Martyrũ anima & sentẽtia turpiter uictus Agrippinus, corpora saltem studebat superare, cumque eos extendisset in petra, quæ erat super uerticem montis, & crassissimus lignis ossa eorum confregisset, & carnes, proh dolor, conscidisset, deinde iniicit in saccos, & eis maximis alligatis lapidibus, per latera montis deiicit uehementissime. Atque eorum quidem, qui aderant, nullus erat cui non esset persuasum, statim morituros martyres, illo uehementissimo impetu discerptos & distractos. Illi autem cum ferrentur tam celeriter, ne ad extremum quidem montis lateris constiterunt, sed cum ab ipso quoque litore decidissent, dilapsi sunt in profundum maris.

Nota tyrãni atrocitatem.

Illic itaque stabant ex piis aliquot ad Martyrũ uenerandas reliquias, ut si ex eis aliquid à mari eiiceretur id tollerent. Cum illic ergo satis diu permansissent, uident saccos è profundo redditos, & sensim aquis supernatantes, Cum ergo nauem ascendissent, & prope saccos fuissent, uiuentes (ò tua Christe rex potentia) Martyres suscipiunt, ne paruum quidem illarum plagarum uestigium adhuc in se habentes. Media autem nocte magna quoque lux sanctos è cœlo circunsulsit, & angeli aperte manum eis præbuere, & cum in terrã eduxissent, eos cælesti alimento impertierunt, & malis assiduis deiecta eorum uirtutem recrearunt. Deinde cum sic sancti in mediam accessissent ciuitatem, & aliis sanctis Dei narrabant magnalia, & ipsi manus in cęlos extollentes, ei gratias egerunt uehementius. Eorum autem in ciuitatem aduentus accessio in transitu fuerunt duo quidam cæci, stantes in quadam porticu, & alius, cui erant manus torpefactæ, & alius rursus, cui corpus laborabat paralysi, qui ex beatarum illarũ manuum solo contactu, sine labore & mercede inuenerũ curationẽ. Multi quoque alii, qui uariis morbis laborabant ad eũ confluxissent, eandem quã illi fidẽ afferentes, eandem quoque consecuti fuere curationem.

O mirã christi potẽtiam.

Cum ergo hæc quoque didicisset præfectus, & ipsa cognouisset experientia, se non modo nihil proficere dum puniret martyres, sed suam potius lædere religionem, ut qui multos uideret ex gentilibus, iis quæ præter opinionem ab ipsis fiebant miraculis, transfugere ad pietatem, non audet quidem ipse amplius certamẽ suscipere: sed de eis ad Maximianum refert Imperatorem, qui procul à Nicodemia cum toto uersabatur exercitu: cumquè alia singulatim retulisset, & quòd orti quidem essent in regione Galatarum, patria autẽ Ancyranorum, cum eas accepisset Maximianus, & legisset ea quæ continebantur, eum uereretur rursus examinare, hoc prætextu rem uolens euitare. Nam cum eos Ancyræ esse ortos literæ significarent, illuc sanctos ad quendam Ducem transmittit, nomine Curicium, dicens, Aequum est, ut quæ genuit, eos & habeat, & alat, & puniat. Tantum solertia & sapientia & excogitandi facilitate ualet Dei prouidentia. & in rebus dubiis exitum tam facile inuenit, & Clemens, qui tantum terræ & maris obierat, & tandiu fuerat peregrinatus, in charissimam & iucundissimam, sicut optabat, patriam reuertitur. Quam læto & alacri animo esset ingressus, Gloria tibi Domine Iesu Christe Deus, dicebat, quod meas preces exaudieris, patriæque & meorum maiorum sepulcris me cum pulchra reddideris accessione, cum socio, inquam, certaminis Agathangelo, ut ubi natus sum, illic etiam decedam Deinde ad Curicium præsidentem in quodam loco qui uocabatur Cryptas, i. occultus, ubi etiam parua quædam ædificata fuerat ecclesia, uiri sistuntur egregij. Ille autem conans eos inducere, & ad se pellicere ingenii acumine & solertia, eos ita est allocutus statim in principiò.

Sistuntur Curicio duci.

Cum accurate, ò uiri, de uobis didicerim, & quantum terræ obieritis, & quot & quanta subieritis pericula & quot mortis genera uobis intentata effugeritis, ipse quoque animo afficior, & uel eorum sola frangor auditione, & efficior uobis quodammodo socius calamitatum, & ideo illa magistratus deposita seueritate, tam benigne uobiscum & placide colloquor. Videris enim mihi omnino, ò Clemens maxime & admirabilis, eo quòd ex hac præstantissima natus sis ciuitate, in eaquè creueris, & doctus sis & educatus, ea de causa ne pius quidem in deos in alia uideri uoluisses ciuitate, nisi prius in tuam ediisses patriam pro alia, ut uidetur, remuneratione hoc illi reseruans: Sunt ergo nunc à te ciuitati & nobis agendæ gratiæ. Te autem consequatur præclarus quoque Agathangelus: Nolite ergo differre, sed dijs de more sacrificate. Sancti uerò, Quomodo, dixerunt, fueris nobis socius afflictiouũ, quibus sunt uoluptati afflictiones. Lætamur enim his perpessionibus, & eo magis, quòd non talia pati, perpessionem esse ducimus & calamitatem, sicut etiã perpetuã rursus beatitudinẽ, si in præsenti Christi fide & in hac cõsũmemur cõfessione ꝗ si oportet nos esse inter nos socios calamitatũ, oportet nos uestrorũ potius malorũ misereri, qui uerũ Deum

Vide sibilos tartarei serpentis.

ignorantes,nullo sensu prædítis, proh dolor,simulacris & surdis miserè estis dediti.

His grauiter efferatus Curicius, Quoniam inquit, ut uidetur,malarum estis partiū,& ut uidetur,lætamini dum cruciamini,ego quæ sunt uobis cordi,præbebo liberaliter & magnifice: Cum itaque statim ferrū uehementer accendisset,ut etiam ignis scintillas undequaquè emitteret, eum subiicit axillis magni Clementis, & deinde cum lateribus ulnas fortiter alligasset,ut dolorem sentiret acerbiorem,lignum magnitudine ei æquale figit in terram, & Clementem quidem iubet rectum in eo alligari. Cum Agathangelum autem sublimem sustulisset, & lictores circa eum omni ex parte statuisset, eorum latera & tibias simul cædebat.Interim autem eos ueluti subsannās,interrogabat an sentirent supplicia. Cui magnus Clemens illud Pauli in tēpore respondit dicens. Quantum externus homo noster corrumpitur, tantum internus renouatur Dux itaque summam illius tolerantiam contendens rursus summis superare suppliciis,ferream quoque galeam,cum eum quantum potuisset accendisset,ferens posuit supra caput martyriis,& statim fumus quidem mittebatur per os per nares, per aures. Cum ille autem profunde ingemuisset, & Deum inuocasset, O aqua,inquit,uiua,imber nostræ salutis,ipse,inquit, tuum instilla mihi rorē,Nos quidē prius ex aqua eduxisti,& nunc ex igne educ in refrigerium. Hæc dixit, & paulatim frigida euasit illa machina,& defessi sunt qui ipsum cædebant Agathangelum. Quod quidem cum dux uidisset,eum inuasit tremor & admiratio,& statim iussit sanctos abduci in carcerem,inopiam consilii tegens prætextu misericordiæ.

Noua supplicia, eaq; horrenda.

2.Co.4

O immanitatem.

Sapiens autem Sophia, quæ, ut diximus, eius erat & mater & institutrix, & bono Clementi effecta erat omnia,cum post longum tempus eum uidisset sic rediisse cum ornatu confessionis & splendida stola martirii,& rursus in patria euasisse clariorem accessione periculorum,habebat cor plenum lætitia, & sperabat se mox uisuram coronas,quæ desuper mitteretur. Noctu autem ueniens in carcerem, complexa Clementē & præ gaudio in eum emittens lachrymas,os, manus lachrymas, & omnia denique illius mēbra germane & suauiter deosculabatur.Deinde quomodo illinc nauigauerit,quibusnā traditus fuerit, & quænā interim sustinuerit,& quēadmodum tanto tēpore decertauerit,& quisnam sit,qui cum eo sub hoc duce decertauit & cum eo rursus est inclusus,singula aperte interrogauit.Postquam uero magnus Clemens singulatim omnia,quomodo se haberent, exposuit, cum eorum abstersisset sanguinem,& mundis linteis mundasset uulnera,ei apponit alimenta,quibus sciebat Clementē nutriri ab ineunte ætate.Cum interim autē considerasset Curicius,quod nihil ab eo posset eiusmodi excogitari ad supplicium,ut uirorum tantam superaret tolerantiam, Vicario cuidam,cui tunc Amesenorum data erat administratio, erat autem ei nomen Domitius de eis mandat cognitionem. Cum uero ad eum deducerentur martyres,quæ filiorum aut Martyrum potius amore tenebatur, ab eis abesse non potuit,sed prompto,& alacri animo sequebatur cum iis, qui ab ea alebantur,pueris,quos quidem,ut prius diximus,ei Clemens adsciuerat.

Cum autem ad Maximianum statim esset relatum de pueris,iubet,ut si uoluerint quidem discedere à Clemente,eis permittat domū redire.Sin uero ab eo non facile recedant,ut eos morti dedat. Cum hæc ergo in pueros lata esset sententia,eos appræhendentes milites,conabantur eos per uim auellere à Martyre.Cum ab eo autem disiungi non sustinerent, ipsos se humi deiicientes,& ambabus manibus pedes illius amplectentes,non prius dimiserunt,quam unusquisque eorum ense uitæ finē acceperit, cum constantiam & prudentiam supra ætatē ostendissent,& aperte monstrassent perfectum hoc donum descendisse desuper à patre luminum, boni animi & instituti munificentissimam remunerationem. Atque locus quidem,cui puerorum corpora sorte obtigerunt,appellabatur cāpus. Pia autem Sophia,propter summam suam in eos beneuolentiam, gerebat etiam curam mortuorum corporum,nec se dignum esse existimabat, si ea humi uideret iacentia,sed uel inuita à magno Clemente disiuncta est & diuino Agathangelo, cum eis prius uale fecisset,& dixisset quod si Deus daret,ad eo rursus rediret.Quamobrem cum illa puerorum corpora manibus sanctis sanctè humo texisset,illa quidem læta domum est reuersa.

Pueri aliqui necātur

Martyres uero cum ad Amesenorum peruenisset ciuitatem, & genua in terram aliquandiu inclinant, & cum ut Deus eis rursus adesset ad auxilium,cum calidis inuocassent lachrymis,à militibus adducuntur ad Domitium:Sed ille cum esset occupatus in examinandis aliis Christianis,eos in diem sequentē reseruat certis tribunalibus & suppliciis, dicens non esse honestū ut de eis cognitionem aliis adiungeret. Ad eum ergo adducuntur die sequenti cum generoso & excelso animo,& qui erat expers omnis timoris, qui tantum aberat,ut si quid graue paterentur, cederent & pietatem proderent,ut etiam ipsum iudicem magnus Clemens conatus sit in suam traducere sententiam, docens de bonis futuris & de uita immortali,quæ expectant,qui pati propter Christum constituerunt,propter quem nos quoque præsentia, dicebat, supplicia lubenter sustinemus, & adhuc his plures afficiens admonitiones, & eius aures implens doctrina iucundissima, adeo ut ipse quoque Agathangelus repletus uoluptate, prodiderit ad eius pedes, & cum illinc deinde surrexisset, eum sit complexus, & suaue illud os ardenter deosculatus. Sed Domitius ut est in prouerbio,erat asinus ad lyram in audiēdo,& nec pauca quidem intelligebat ex eis, quæ ab eo dicta fuerant, sed cum ab errore totus detineretur, arma capit contra Martyres,existimans fore,ut eos a pietate traduceret. Certe & eos à se inuicem separat, ut etiam sic in eos incideret imbicilliores, & singulos seorsum ducit ad examinationem.Sed totum euenit contrarium. Nam cum desiuncti essent corpore, erant omnino colligati spiritu,& reuerentes eas, quæ erant inter se inuicem factæ conuentiones & confessionem,sic seipsos effecerunt magis generosi & magis excelsi animi, eam,quæ erat à se inuicem,incitationem à se contendens uterque accipere.

Merguntur martyres in calcem

Impius ergo ille iudex, cū eos ab initio punire statuisset,cisterna quadam calce impleta,sanctos in ipsa defodit. Deinde cum prope statuisset milites, iussit ut eos diligenter seruarent,ne forte inquit,Christiani eos noctu suffurentur.Et hæc quidē ille stultus,& uere stulta aggrediens, ut nouit Deus. Quomodo enim fornax, quæ olim tres suscepit pueros,nullo eos dolore nec ulla affecit molestia, & ut dicam cum diuina scriptura,ne unū quidē eorū pilum læsit,ita etiā in his factū est.Nā cū hora secunda iacti essent in calcē,toto die(erat autem parasceue)steterunt nullo malo affecti Deum laudantes,uespere uero & lux eis desuper emicuit, & per totam noctē eos circunfulsit. Miraculum autem fructus quoque est consecutus.Duo enim ex militibus, quibus erat eorum demandata custodia,hunc splendorem mirati & hanc alacritatem,& lubenter in calcem insilueruut,& Christianos se esse confessi sunt Cum uero iam dies appareret, eos esse mortuos existimans Vicarius,qui erat impietate mortuus, iubet eorum

Dan 3

rum corpora eiici è cisterna. Et cum accessissent ij, qui bus erat eorum commissa custodia, uident eos, & milites qui ad eos transfugerant, nihil quidem graue sustinuisse, sed habere diuinam quandam gratiam in suo uultu efflorescentē, & è facie dulcem quendam radiū emittere. Cum eos ergo è cisterna extraxissent, de militibus Vicario renunciant, (erant autem eorum nomina Phengon & Eucarpus) & illo iubente, protinus fuere crucifixi, clara quoque ipsi luce confessionis habentes oculos illuminatos, & iam remunerationum fruentes proœmiis.

duo milites credūt & crucifiguntur

Clemens uero & Agathangelus adhuc currebant in stadio martyrii. Vicarius autē studebat eis quoque uitam præsentem adimere, ut qui nec uideret eos per suaderi bonorum promissionibus, nec omnino malorum cedere insultibus, plures adhuc & præclariores uolens eis coronas contexi. Dehinc certe Vicarius iussit duo lora excindi ex tergis uniuscuiusque, deinde autem ipsos quoque uerberari uirgis toto corpore uehementissime. Illi uero cum etiam eis carnes conscinderentur, & ossa contererentur, fortiter tamen & constāter sustinebant præsentia, tanquam ad impatibilem iam traducti naturam, & nullam sentientes necessitatem corporis. Præclarus autem Clemens tales quoque uoces ad Deum loquebatur, dicēs, Domine Iesu Christe, qui quidquid spirat, è luto propriis fabricatus es manibus, & homini neruos & ossa & aliam construxisti figuram, qui etiam nos sæpe contritos confirmasti, & concidentes stabilisti, afflictosquè & prostratos erexisti, ipse ossa quoque nostra nunc contrita erige, & tua imple exultatione. Ipse enim es ò rex inuicte, qui in nobis hoc certamen decertas, ut per nostram imbecillitatem tua apertius ostendatur Potentia. Quomodo enim hoc corpus, in quod cadit interitus, tales uicerit perpessiones? Ita magnus Clemens cum Deo loquebatur. Vicarius autem uidens eos superare præsentia, ad alium modum processit supplicij, & cum duos ferreos candefecisset grabatos, facit ut in altero eorum alter recumbat. Cum uero multum ignis inferius substrauisset, oleum & ignem & picem & sulfur infundit. Cum multus ergo, ut est consentaneum, fumus & flamma sublati essent in magnam partem aeris, ij quidem, qui circunsistebant, quinetiam ipse quoque cum eis magistratus, id quod erat rei & naturæ consequēs credebant omnes sanctos esse mortuos. Significabat autē iam lictoribus quoque Vicarius, ut rogo extincto, corpora sanctorum iacerent in fluuium. Eos uero inualerat quidā dulcis somnus & inexplicabile. In sōno autē uisio quoque accedebat. Visio uero erat ipse agonotheta Christus, qui cū exercitu angelorū appatuit, & dixit. Nolite timere, ego enim sum uobiscum. Illi ergo cū ab hoc diuino somno essent expergefacti cōmunicabant sibi inuicē uisionem, tanquā in herba molli & odorifera, non in media autē flāma, iacentes.

Nota truculentum tyrannum.

Christus eis apparet.

Cum eos uero Domitius uidisset ita admirabiliter & præter opinionem ignē superauisse, nec sciret deinceps quidnam eis faceret, remittit eos ad Maximianū, qui tunc ex Tarso reuertebatur Ancyram. Cum sancti ergo sub militibus cum multis quoque aliis Christianis essent iter ingressi, quoniā & uitæ longitudine defessa erant corpora, & alioqui uia, qua erant transituri, erat admodum deserta & plane aquæ expers, sitis eos urebat uehementissime. Ea cum uideret grauiter premi eos, qui unà iter ingrediebantur, & mox esse defecturus, ad preces cum genibus ipsum cor quoque inclinantes, Domine Iesu Christe Deus noster, dicebant qui etiā prius aquas maris, tanquam murum firmas effecisti & stabiles, & aquā rursus eduxisti è petra, ipse nunc quoque super nos respice, respice, inquam, Rex, ualde enim ardet nostra anima, & currimus in siti æstus in loco, qui est sine aquis. Te autē uolente, omnino & terra aqua, & rursus aqua terra fiet. Hæc & dicebant, & calidæ & lachrymæ eis fluebant ex oculis. Cū itaque orassent, & protinus in cælum suspexissent, purum quoddam & perspicuū fluentum ex illa arida & inculta terra emittitur: Ex quo cum bibissent, eā quæ eos premebat sitim sedarunt.

Ex. 14 & 17.

Cum huius autem rei fama etiam ad eos, qui procul erant remoti, peruasisset, ad ipsos confluebant qui circuncirca habitabant, & magna hominum multitudo, qui multis & uariis morbis uexabantur, ad eos adducebatur. Manuum autem solus contractus fuit unicuique morbi medicamentum. Beatissimus ergo Clemens (ad ipsum enim solum rursus reuertitur oratio) propter Christū pati adeo sitiebat, ut nec uitæ quidē suę tempus oraret minui suppliciis, sed eius septa extendi perpetuo, Domine, dicens, qui es solus rex seculorum, ne me abduxeris in dimidio dierum meorum his quotidianis defessum periculis, sed præbeas mihi peccatori per totam meam uitam omnia pati pro tuo nomine & tua confessione, & uel ipsa tibi mēbra sacrificare, ut ea rursus accipiā cum maiori splendore. Hæc simul ac præcatus est, uisus est sibi uocem audire ex alto dicentem. Quæ petisti Clemens, ea nunc tibi dara sunt. Te fortiter gere, & tuas uires confirma, & certaminis cursum constanter confice. Vniuersum enim quod tibi restat uitæ tempus, cum iis, quæ certando iam à te sunt peracta, numerabitur ad uiginti & octo annos martyrii. Sic ergo egregius Clemens, cum è cælo accepissent certum pignus martyrii, ad Ancyranorum ciuitatem rursus confidenter procedebat una cū Agathangelo. Qui eos autem abducebant milites, audientibus Imperatorem adhuc uersari Tarsis oppido Ciliciæ, illuc ad eum sanctos ducunt. Ille autem cum eos statim sisti curasset, & id quod re uera erat celasset, simulata benignitate, humane & placide eos primum conabatur inducere.

Nota patiēdi desiderium.

Idē habet Nicephor. Eccle. Histo. lib. 7. ca. 14.

Mihi uidemini, dicens, ò uiri, propterea in hodiernum usque diem non induxisse in animum, ut omnino cederitis, sed in eos potius, ad quos missi estis, immorigeri fuisse & contentiosi, ut ad nos usque ueniretis, & non prius in alicuius alterius, quam in ipsius Imperatoris oculis mutaremini. Scit enim sæpe præsentia Imperatoris animum quoque transmutare, & id quod est ualde inimicum, prouocare ad beneuolentiam. Ecce ergo nostro adspectu dignati estis in præsentia, propediem autē digni quoque nostra censebimini beneuolentia, si prius deos ut seruatores & communes hominum curatores colueritis. Præclari autem uiri præclare admodum respondentes, Quòd ad tuam quidem potentiam, dixerunt, deducti simus, ò Imperator, ipsi quoque lætamur, sed ut qui pro tuo tribunali supplicio propter Christum, non aliquo autem alio honore, digni simus censendi. Sic enim cū magna fiducia sistemur ad illius terribile, & quod corrumpi minime potest, tribunal, quam ut consequaris, te quoque rogamus ò Imperator. Ipse enim est, per quē & reges uere regnant, & tyranni in terra dominatū obtinent. Ipse enim est, qui & destruit omnem gentem, & Romanorum extollit imperium, & adhuc magis extollet, & per ipsum omnibus dominabitur gentibus. Quod quidem Propheta quoque appellat uirgam ferream, Dedi tibi, dicens, gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ. Pasces eos in uirga ferrea. Porro autem Imperatores quoque, qui uos sequentur excitabit pios & ueri Dei cultores. Nam hoc quoque prius elocutus est spiritus.

Ps. 2.

His ergo uehementius cōmotus Maximianus. Quisnā, inquit, ò uos, qui uiolenta estis morte perituri, legistis libros fatidicos, q hæc fabulātur? Illi autē. Non

fatidicos, sed propheticos potius, dixerunt, ò Imperator, in quibus utique hoc quoque scriptum est, Exurgere faciet Deus in diebus nouissimis reges pios. Maximianus uerò, dum ij hæc dicerent, interrumpēs orationem, Quid uerò, inquit, Non nos ij sumus, qui in deos tanta pietate utimur, ut eos quoquè qui eis non parent, ut nunc uos, malis afficiamus grauissimis? Quamobrem magnus Clemens, silente Agathangelo Sed ò Imperator, inquit, si fuisset quidem aliqua mutatio impietatis, ex quo illud prædictum est propheticum, ea quæ à te dicta sunt, aliquam haberent rationem. Cum autem cultus simulacrorum in hodiernū usque diem abundet in orbe terrarum, clarum est, futurum omnino aliud tempus piorum Imperatorum. Cum ex his ira, quæ cohiberi non poterat, esset incitatus Maximianus, loqui quidem desiit, fornax uerò, Chaldæorum fornace longe maior, sanctis fuit accensa. Sed eos quoque in ipsam iniectos, diuina rore perfudit gratia, sicut illic pueros, sic hic conseruans Martyres. Atque totam quidem noctem & diem eos fornax tenuit, illinc uero audiebatur quidam sonus festū celebrantium, suaueque olens & dulcis fumus ex eo sursum emittebatur.

Iactantur in fornacē, sed nihil lædunt.

Hæc significantur Maximiano. Ille autem, cum iam flamma extabuisset, accedens, uidet sanctos in ea saluos, ò miraculum, cum flamma ne uel solum quidem eorum pilum læsisset, sed manus quidem haberent in cælum extensas, labia uero mouerent ad glorificationem. Quos cum curasset statim ad suum tribunal sistendos, Vel in hoc, inquit, mihi saltem gratificemini, ut significetis quibusnam incantationibus igni uim adimitis. Illi autem, Non incantationibus, dixerunt, ò Imperator, sed sola eius, qui dixit, promissione. Etiā si per ignem transeas, flamma non te comburet. Hæc ergo rursus mordebant & male habebant. Imperatorem, & eos iussit trahi publice, & conuelli à lictoribus, & extrema perpeti. Sed hæc quoque illi malè cesserunt. Nam tunc quoque multi ex infidelibus, uidentes spiritus, qui non poterant redigi in seruitutem, & animum, qui deiici & deprimi non poterat, planequè fiduciam spirabat & libertatem, & hoc quod est maximum, homines qui acerbè trahebantur & conuellebantur, & quid non graue patiebantur, & non solum nō cedebant, sed euaserāt quodammodo robustiores & uegetiores, & pleni erant fiducia, & superabant ipsum Imperatorem. Hæc uidentes, & patriam abiurabant religionem, & eis se adiungebant, & ei, qui ab ipsis prædicabatur, Christo.

Es. 43.

Multi credūt in christo.

Cum itaque cōsilii inopia esset planè ex omni parte implicatus Maximianus, Martyres ita ut erant uinctos tradit in custodiam, cum eos damnasset quatuor annos habitare carcerem, si fortè, inquit, quod intercedit tempus, sit eorum soluturum constantiā, prompti & alacris animi habetaturum uehementiā. Sed ea econtra quæ sperabat euenerunt. Bono. n. & tranquillo animo fuerūt interea, & cum iam tempus adesset præfinitum, perinde acsi fuissent inclusi heri & nudiustertius, acrem & uehementem seruabant zelū ad confessionem. Desiderium enim in Christum, & spes futurorum, efficiebant ut habitarent carcerem non secus, ac magnificas ædes & palatium. Maximianus ergo cum hæc quoque didicisset, ipse quidem recusans amplius suscipere aduersus eos certamina, deliberabat autem, ad quem eos decætero transmitteret, prætextu quidem, quod propter insignem impietatē ne Imperatoris quidē essent digni tribunali. Vera autem causa erat ꝙ cū eos inuenisset omnibus eos inducendi rationibus superioribus, & neq; induci bonorū promissionibus, neq; flecti malorū insultibus, uerebatur adhuc manus cum eis cōferere, generosum & qui deprimi non poterat eorum spiritum, eius deprimere gloriam & aliquid de magnitudine detrahere existimans.

4. ānis sunt in carcere

Ei autem sic deliberanti, aderant multi quoque alii simul magistratus & præsides, qui ex multis conuenerant prouinciis. Inter quos erat etiam sacerdos, qui erat quidem principatu insignis, sed erat longe impietate insignior, & multos Christianos multis sæpe & uariis subiecerat suppliciis. Ei mandat Maximianus cognitionem de martyribus. Cum autem persuadendi magna ui esset præditus, & ad alliciendas hominū mentes artifex egregius, & alioqui studeret ostendere, eos qui ipsum præcæsserant, non ex Martyrium animi magnitudine, sed ex sua potius simplicitate illis præbuisse uictoriam, sedens in tribunali effecit, ut uiri illi egregii coram se sisterentur, & uarie cum eis decertare est aggressus, modo quidem lenitate & pecuniæ promissione, modo uero acerbitate & minis rerū malarum, nunc blanditiis, nunc indignatione, & partim quidem asperarum rerum experientia partim autem iis, quæ præcesserant adhibendo medicinam tanquam ex pœnitentia. Cæterum cum primum fecit ut sisterentur Martyres, Adeste, inquit, ad sacerdotem quem nullus, inquit, effugit ex Christianis, qui Pontum habitant & Galatiam, sed multos quidem persuasos honoribus affeci & muneribus, & dii, quod quidē est maximum, reconciliaui, & effeci familiares, multos uero ex iis, qui non paruerunt, ferro & igne consumpsi, & mortui tradidi acerbissimæ. Cui quidem uos quoque parētes, sacrificate, ut pro portione tot malorum, quę tot annos patimini, uos bonis fruamini.

Rom. 8

Ad hæc dixerunt sancti: Qui nos pro meritis est remuneraturus & honoraturus, est Christus, qui dona habet tam excellentia, ut ne condigne quidem sint huius seculi passiones ad gloriam, quæ est in nobis ab ipso reuelanda. Propter quæ sacerdos quoque fecit similiter iis, qui præcesserant, & eos iussit cædi in humeris, donec eis ipsa ossa operirētur. Cum autem Martyribus præsentia uiderentur esse leuia, spina quoquē similiter cædebatur, donec à præsentibus oculis uisa est ossium compositio, & tota dimensa est compago uertebrarum. Sacerdos ergo tam misere & tam miserabiliter uictus est à Martyrium fortitudine. Quocirca quæ illos pati erat uerisimile, ipse potius sustinebat. Nam ii quidem cum ille iussisset, suis pedibus redierūt in carcerem. Ille autem cum ex pudore & ægritudine quod uinceretur, linqueretur animo, & multis portaretur manibus, turpiter recessit à Tyrannico tribunali.

Rursus crudelissime ceduntur.

Interim autem dum sancti irent in carcerem, carnes quæ eis decidebant cum sanguine, effecerunt ut fideles undique ad eas colligendas concurrerent, tanquam ad quendam thesaurum bonorum. Quas quidē statim cum ipso puluere tollentes sitientibus manibus credebant se quandam benedictionem attrahere & gratiam. Postquam uero sacerdos omni metu intentato, adhib itaquè omni experientia, callidisquè commentis artificiisquè & præstigiis, nihil potuit efficere, sed ut dicitur, in cælum est iaculatus, & hæc resciuit Maximianus, & risum profuit in sacerdotem. Hic est sacerdos, inquit, qui decantatur ab omnibus. Maximus ergo quidam, qui ipse quoque erat Dux, cum esset apud Maximianum, & audiret quæ dicebantur, impletur quodam animi zelo aduersus sanctos, & Rogo, inquit, ò Imperator, tuam potentiam, ut ij uiri mihi quoque tradantur in manus enim diis habeo fiduciam, quod uel eis persuadebo, ut mutent omnino sententiam, uel eis male uitam adimam. Quamobrem cum annuisset Maximianus, octauus ipse suscipit Martyres, & nouum quid in ipsos machinatur

tur, ut qui interiecto aliquo temporis interuallo cum ipsis colloqueretur, & se sanctis uerũ & amicum dare fingeret consiliũ. Nam eos quidẽ primũ allo quitur, amicè sermocinans, & quæ iucunda & grata essent, cum eis disserens. Deinceps uerò aliquot rursus diebus interiectis, eos ad sermonem conferendũ uocabat, eosquè admonere & eis consulere, non autem eis omnino uim afferre, neque eos cogere uidebatur.

Cum uero sic multum temporis intercessisset, fraus Maximi apertè arguebatur, & aperiebatur causa illius fraudulentæ & simulatæ amicitiæ. Nam cum sanctos aduocasset, Saluete, inquit, o homines, quos similiter amant dii immortales, & ambos habent loco germanorum filiorum. Sæpè enim mihi & responsa dederũt & in somnis apparuerunt, iram in uos reprimentes, nulla quidem omnino alia de causa, nisi quòd expectant uestram spontè futuram mutationem, quæ quidem paulò post aderit, ut mihi certè præterita nocte magnus inter deos aperuit Dionysius, ut qui nobis mandauerit, dicens: Adhuc uiros. Ecce ergo & ara est parata, & parata sunt sacrificia, accedite, & sacrificate eorum beneuolentiæ. Ad hæc sancti respondentes: Falsum, o Iudex, apertè dixisti & minimè probabiliter. Nam quæ interdiu tui tibi dij loquuntur, ea omnino noctu quoque. Quisnam enim adest tibi Dionysius? Is enim est duplex, ut uidemus, aut quemnam nominas ex his immortalem? æneum ne, an lapideum? Nam si eum dicis, qui constat ex lapide, uidebis paulo post hunc tibi deum immortalem uel confractum, uel iniectum in ædificium, uel exustum & in calcem transmutatum. Quòd si tecum disseruit æneus, is quoque citò puchrè fundetur in uasa, quæ deseruiunt ministerijs, quomodo unumquodque eorum usus exegerit. Cum hæc sancti respondissent, & cognouisset Maximus nihil sibi aliud profuisse omnino simulationem illã & fictionẽ, quàm quòd suis dijs labem & maculam inussrit, personam deinceps exuens, apertè ostendit Maximum, & id quod erat, protinus apparuit.

Alia adhibẽtur àcerbißima suppli-cia. Iubet itaque obeliscos in extremo acutos, unius pedis magnitudine, supernè habentes cuspides, defigi in terram, & beatum Clementem supinum acubus impositum, crassißimis lignis uerberari uehementissimè: Agathangelo autem in caput infundi plumbum igne liquefactum. Cum ergo iussus effectum celeriter accepisset, magnanimus quidem Clemens, & in pectore supernè cædebantur, & eius terga infernè obelis scis trãsfigebantur. Sed ne sic quidem anima huic sancto discedebat à corpore. Verax enim erat, qui fuerat pollicitus, tormenta eum non est superatura, nec ullo supplicio uitam esse finiturum. Agathangelus uero ipse quoque similiter admirabilem ostendit fortitudinem. Maximus itaque hoc præter opinionem miraculo obstupefactus cum ijs, qui circunstabant, propemodum ne poterant quidem credere suis oculis, adeo inopinatum & quod erat præter rationem, uidentibus miraculum per pectus, cor & totum deinceps corpus, acuto ferro transfixum hominem, & præterea supernè quoquè uehementer uerberatum, non statim emisisse animam, sed uiuum adhuc esse & superstitem, & ut illi intolerabili sana mente resistere. Vix ergo tandem eum detrahit ab obeliscis, non secus ac uestem undique dilaceratam, & solo sermone persuadentem, se nõ esse mortuum. Martyr ergo ad Maximum protinus adspiciens, Modo, inquit, cognouistis, quemadmodum non solum nostrum corpus aduersus nos decertat, sed Deum habet, qui per ipsum longe uestras superat insidias, qui etiam non finit animam euolare è corpore, eam cohibens & continens arcano quodam consilio, & quæ dici non potest, prouidentia.

Cum animum ergo omnino despondisset tyrãnus, & nulla spe amplius teneretur, sacrum quidem Clementem, qui adhuc portabatur, cum Agathangelo includit in carcere. refert autem ipse quoque singula Maximiano, quænam aduersus Martyres excogitauerit, & quemadmodum inuenerit eos nec blandiciis uinci posse, nec tormentis, atque adeo ipsam quoque ab eis superari naturam. Maximianus uero cum similiter atque ipse, nullam posset excogitare rationem, nedum uiros persuadendi egregios, sed nec eos quidẽ interimendi, iubet eos relinqui in carcere, nec ullam eorum omnino curam geri, donec ipsi naturalẽ mortem sustinuissent. Viri autem impii, cum eorum tam manifestam accepissent experientiam, (ò amentiam, o crudelitatem) ne sic quidem poterant quiescere, sed etiam expectabant fore ut sic uincerent. Certè Aphrodisius quoquè nonus luctam aduersus ipsos suscipit, genere quidem Persa, qui multa tormentorum genera sæpe excogitarat aduersus Christianos. Erat autem hoc signum euidens, Maximianum eorum magnam habere rationem, & hoc sciebant omnes, quòd qui eos potuisset persuadere, ei esset rem facturus gratissimam, & pro eo maximam accepturus remunerationem. Hic ergo cum forte fuisset apud Maximianum, quo tempore de sanctis ei renunciabatur, petit in eos sibi dari potestatem, etiamsi, ut est in prouerbio, exuerit Sicyonum. Cum autem petiisset & accepisset, domi statim apponit lautam & magnificam cœnam, & eos inuitat ad conuiuium, ut eis labores sustinendo defessis, res iucundas præbendo gratificaretur, & eorum ad se animum leniter alliceret. Cum uerò, quæ eis coa luerat, & gratia erat, magis amplecterentur abstinentiam, & adiicerent, Nos pane cœlesti uescimur, quem qui comederit, non amplius esuriet, sed uiuet in æternum, illic enim est bonis cœna parata, contumeliam esse ratus Aphrodisius, & in eos commotus uehementius, illos quidem tradit in custodiam, dicens: Vestra ergo cœna erit mors cum dolore, quam quidem ego cras uobis apponam magnificè. *Iohã. 6.*

Iubet autem postridiè afferri duos lapides molares: Vtrunque uero eorum collo utriusque alligari, & sic eos lapidibus undique appetitos, trahi per mediam ciuitatem, ijs, qui trahebant, hoc eis acclamantibus, Diis parete & Imperatoribus. Qui aliquid decernit præter nostram patriam religionem, fit obnoxius talibus suppliciis. Sed hoc quidem totum faciebat Aphrodisius, ut uel ingentes frangeret eorum spiritus, & efficeret ut cederent, se tam turpiter traduci non ferentes, uel in eos incitaret ciuitatem, & communiter concurrentes omnes, ipsos interimerent. Sed qui quæ sunt profunda & occulta aperit, id euertit, quod is callidè cogitauerat. Nam & Martyres, gloriantes potius, quàm pudore affecti, circunducebantur, ciuitasquè confluens ad spectaculum, & uidens quàm alacres & læti propter Christum obirent, & q̃ post tot & tanta supplicia ualida essent eis corpora, maximas illas plagas, cito repellentia, eos ueluti impatibiles existimantes & immortales, illi quoque uerum Deum confitebantur, & lęti accedebant ad pietatem. *Ethnici multi fidẽ amplectuntur* Cum sic ergo longè fuisset inferior Aphrodisius, hæc Maximiano quoque significantur. Ille autem cum spem omnem abiecisset mutationis, utpote quòd fieri non posset, ut à sua sententia traducerentur Martyres, maximè cum ex eo plures ad eorum traherentur pietatem, ad perpetuum eos condemnat carcerem, ut cum custodia, à qua nullo tempore egredi liceret, extabuissent, sic è uita excederent, Deo hoc eis prouidente, ut oratio Clementis eum, quem ipse precatus fuerat, finem acciperet, & essent eis maiores martyrii remunerationes. *Dãnantur martyres ad perpetuum carcerẽ*

Cum longo ergo tempore sic morati essent in custodia,

ftodia,multi alij ex piis, qui martyrium post eos inchoauerant,acceperunt ante ipsos consummationẽ. Qui autẽ Clementis & Agathangeli,pręclarorũ athletarum pietatis,erant à Maximiano carceris constituti custodes,defessi diuaurna illa carceris custodia, uix tandẽ accedunt ad Maximinum, qui tunc susceperat imperiũ, & rogant ecquid iubeat de ijs, quos multis annis tenent uinctos,qui Christianæ sunt religionis, qui difficiliter moriuntur, uel sunt potius immortales.Sic.n.nominabant beatos,propterea quòd mala sustinuissent,quæ ferre non potest humana natura. Maximinus autẽ,cũ prius suos deos multis insectatus fuisset maledictus,quod non potuisset præsentẽ illis uitã adimere,deinde etiã quæsiuisset de ciuitate, in qua nati & ex qua profecti fuerant,& cuiusnã essent generis cũ eos & Galatas esse intellexisset,& ex ciuitate Ancyrana,ad Lucium eos mittit præsidẽ.Is.n.tunc ei præerat.Ita cognoscitur Dominus iudicia faciẽs, qui Martyres quoque post tot & tanta pericula,ei rursus, quæ eos tulerat,iis quibus ipse nouit modis,restituit. Illi ergo cũ Tarsis egressi essent, alacri pede confecerunt uiã,quæ fert in patriã.Cũ primũ autẽ uiderunt Ancyrã,sistunt corã Præside Lucio.Ille uero cũ nec eis quidẽ prius loquendi fecisset potestatẽ,tunc eos quidẽ ualidè includit in ligno, lapide utriq; alligato, ita ut nec ipsi quidẽ possent oĩno moueri, nec crura extendere.

Noua cruciamenta.

Sequenti aũt die accersito Agathangelo, Scio, inquit,ꝙ nõ propter improbitatẽ,sed propter animi facilitatẽ,& morũ simplicitatẽ, deceptus es à tuo familiari Clemente.Quocirca uideris multis habere innatũ nimiũ contendendi studiũ.Non est aũt mirũ, si mala consuetudo,quæ ueluti morbus quidẽ tẽpore callũ obduxerit,mutauerit sententiã.Nã gutta quoq; aquæ assiduè distillans,petrã quoque scit cauare,ut dicitur. Sed hanc tuã ad morẽ gerendũ facilitatẽ nobis quoq; aliquando concede Agathangele, longè utiliorem & iustiorẽ,& conuenienter tuo nomini,sis nobis bonus nuncius,nuncians conuersionẽ propriã & pœnitentiã.Ad hæc Agathangelus,Mihi,inquit,hanc constantiã nec animi fecit facilitas,nec improbitas. Sed ꝙ nõ improbitas quidẽ,ipse prius es confessus. Quòd aũt rursus nec quibuslibet facilè pereã, hinc est apertum. Qũo.n.tã multis restitissem Præsidibus,atque adeo ipsi etiã Imperatori, qui cũ me & cũ Clemente & seorsum rursus accepissent,nullã nõ adhibuere machinã, sed & promissis inescare,& minis perterrere, & supplicijs conati sunt in aliã traducere sententiã.Neq; ergo facilitatẽ,neque improbitatẽ, sed sapientiã potius & animi fortitudinẽ hæc nomines: Sapientiã quidẽ, qua ijs quæ intereunt & cito fluunt, præferimus ea quæ stant & manent,falsosquè uestros deos & adulterinos auersantes,solũ unũ Deũ & uerũ attendimus. Fortitudinẽ aũt,per quã cũ tã multis pro Christo colluctamur periculis,& ueluti quendã somnũ mortẽ cõtemnimus. Neque est ergo Clemens,qui mihi persuadet:sed Christus multo prius,qui me uocauit per Clementẽ.Neque deceptus sum,sed potius discessi ab errore,a quo,rogo,ut uos quoque recedatis, ut qui uobis quoque,si uultis,sim nuncius ueritatis.

Egregium Agathangeli respõsum.

Hæc cum dixisset Agathangelus, omni de eo spe concepta.Præses frustratus,& ferreas fibulas ualdè accensas in illius aures iniicit,& faces copiosum ignem alentes utrisque admonet lateribus. Cũ acris itaque dolor hinc ex auribus intrinsecus uersaret cerebrum, fumusque & tenebræ id implerent,fortiter id ferebat Martyr,Christũ confitens,& eũ solum uocans in auxilium,& clamans:Domine Iesu Chiste,ne me priuaueris beato illo fructu bonorum immortalium, sed des mihi patientiam & tolerantiam,& cum dignatus me fueris perficere cursum tuæ confessionis, cum tuo famulo Clemẽte me connumeres,& cum omnibus, qui pro glorioso tuo domine decertarunt, quoniam defecit uirtus mea,anima autẽ mea in te sperauit. Hæc ille quidẽ est precatus, Deus autẽ ex alto hæc perfecit, & cũ uideret Præses nihil sibi succedere ex sententia, sed athletã potius effici clariorẽ,abducto illo in locũ, qui Cryptos,id est,abditus,appellatur,ense beatũ caput amputat,quinto mensis Nouẽbris.Atque Martyr quidẽ,cum recessisset ab ijs,quæ sunt ad tẽpus, & à laboribus liberatus fuisset & tormentis,fuit in cęlis,& qui staret cũ angelis,& cũ superis choros duceret,dignus fuit habitus,cũ certasset sub Imperatoribus quidẽ Diocletiano & Maximiano, sub Magistratibus autem,Agrippino,Curicio,Domitio,Sacerdote, Maximo,Aphrodisio & Lucio. Pio autẽ illa & Martyrum amantissima Sophia,materno amore in Agathangelũ quoque accensa propter magnũ Clementẽ, postquã uidit eũ,ut optabat,consummatũ, & ab ijs, quas pro ipso gerebat,curis est exoluta,& cũ magna uoluptate tollens illud corpus martyricũ,& componens,in loco consummationis,in quodam sepulchro profundissimo,in ingressu templi quod illic est,deposuit.

Agathangelus dirè affligitur.

Necatur.

Præclarus autem Christi athleta Clemens, cũ sui in certamine socij Agathangeli intellexisset consummationẽ, ipse quoque uoluptate, quæ minimè potest explicari,repletus,in carcere ita ut erat pronus humi extensus(prohibebat.n.ne surgeret,lignũ quod habebat in pedibus, & lapis alligatus corpori) emittebat, ut par est,ad Deũ uoces,quibus agebat gratias.Sed neque in eũ eualerat Præses negligẽtior, sed præter uincula,& quã perpatiebatur ex illis miseriã, iubebat cẽtũ & quinquaginta plagas ei in uultu & in cepite infligi quotidie.Sic ergo quotidiè ex eo fluebant riui sanguinis,ut ipse quoquè lapis,qui erat ei alligatus,& totus subiectus locus fieret purpureus.Nocte autem rursus adueniente,& lux circa ipsum ueluti eluxit, & angeli adstiterunt, & eius liberalis consecuta est curatio.Cum ipse ergo & lapidẽ & uincula & nocturnas illas plagas ferret fortiter iã longo tẽpore, Christianis quidẽ iã erant festa aduentura, Saluatoris nostri Iesu Christi Theóphania,Pia ãt & Dei amãs Sophia, quæ uehementi quidẽ pietatis zelo semper mouebatur,& alioqui ardentiori tunc feruebat spiritu, audet præclarũ aggredi facinus & magni animi.Cũ famulorũ accepisset multitudinẽ,& puerorũ,qui ab ea alebãtur,masculos & fœminas,ingreditur carcerẽ, & cum uinculis soluissent Martyrẽ,educunt è carcere. Deinde uero cũ Sophia eũ ueste induisset candida,& super humerale ei imposuisset,& ei in manus tradidisset Euangeliũ,eũ multis lãpadibus & suffitibus circunseptũ deducebat ad ecclesiam. Cũ ipsa autẽ uestẽ quoq; induisset candidam, & internam propter egregium Clementem ostenderet animi lætitiam, ei in sinistra parte manum subiiciebat,quæ eum sustineret,& ad ingrediendum ferret opem Martyri.

Vide in dicem sanguinariũ.

Festa Theophania

Adhuc aũt erant in itinere,cũ Clemens,ut qui iam sensisset Dominum eum ad se uocantẽ, in cælum sublata dextera,(altera enim tenebat Euangelium) orauit & pro sua secundũ spiritum matre Sophia,& orauit etiam pro clero & uniuerso grege,& petiit iis,qui ipsum inuocarent,postquàm hinc excessisset, & eum alioqui honorarent & colerent,Domini defensionem & salutem, & quidquid ad eorum petitionem tributum,futurum esset eis utile,& sic postremo orãs,cum Martyrum amante Sophia, & ijs qui eũ deducebant, ingreditur ecclesiam.Atque illi quidem cum clauibus & uectibus fores muniissent (timebant enim, ne aliqui ex impijs in eos irruerent)tota nocte canebant. Postquam autem dies aduenit salutaris, iucunde & suauiter illucescens eorum,qui digni erant,animis,cũ

præclare

Incruentū Missæ sacrificium. præclare admodum Martyr sacrum celebrasset ministeriū, & intemerato & incruento eos, qui aderāt, impertiisset sacrificio, eis suauis Christi palmes, Clemēs inquā, eis instillauit dulce uinū doctrinæ. Cū aūt eos uideret perturbatos & timore affectos, ut qui suspicarentur fore aliquā infideliū incursionē, confirmauit eorū spiritus, & cū quæ futura erāt, eorum subiecisset oculis, Bone, inquit, sitis animo fratres, non peribit unus ex uobis. Duo autē quidā, & ego tertius cum eis postremo à uobis excedemus. Deinde extinguetur quidem, quæ sæuit in Christianos, rabies, orietur uero pax in imperio Romanorum, omnisquè ciuitas & regio implebitur Christi cognitione, & aperietur quidem omnis ædes sacra, claudentur autem templa gentilium, & fugient, qui in eis adorant, & eo, quo nunc uos, in timore afficientur. Hoc autem tempus prope est, & quidam ex uobis uidebunt euersos persecutores,

Hęccum ille tam apertè differeret ijs, qui aderant, Christi & Martyrum amantissima Sophia, maximo gaudio & lætitia propter Clementem in corde plena, conuocabat uiduas & orphanos, panemquè & cibum & uinum eis abundè suppeditabat, & pro uiribus eos complectebatur. Atque hæc quidem duodecim deinceps dies facta sunt, & eos, qui accedebant, conuiuio liberaliter accepit Sophia, festosque dies celebrabant & hilariter transigebant, & Clementis aduentum honorabant. Cum autem iam dies adesset præstiturus (erat uero dies Dominicus) à præsenti uita athletam euocans, ille quidem diuinum celebrat sacrificium. Postquam autem perfecta fuerant, quæ consueuerant, & participes fuerunt fideles uiuifici corporis & sanguinis, diuinis adhuc donis in sacra mensa propositis, & ad ea Martyre collum habente inclinatum, quidam ex Magistratibus, Alexander nomine, impetu repentè facto cum militibus, iubet uni ex suis amputare sacrū caput Clementis. Deinde etiam intemeratam oblationem (o tuam Christe rex patientiam) deiecerunt in terram, & profanis pedibus profani conculcarunt. Atque sic quidem magnus ille Clemens sacrificans, acceptum pro aliquo alio sacrificium ipse Deo offertur. Eorum autem qui aderant multitudo, alij quidem recesserunt lachrymantes, duo uero soli ex Leuitis, qui etiam intemerato ministrabant sacrificio, unus quidē Christophorus, alter autem Chariton nomine, ut ipse prius significauit beatus, ad diuinam quidem eius mensam beatum ipsi quoque finem acceperunt.

Caput S. Clementi ad arā amputatur.

Fidelis autem Sophia, quæ magno Clementi fuit ex Deo mater & nutrix & institutrix, cum in aula tutissima haberet filium repositum, & qui ad supernas transierat coronas & immobilium illorum bonorum remunerationes, solicitudinem omnem soluens & mœrorem, & lucernarum accendit multitudinē, multaquè perpessum & quod multa uicerat certamina, sui amicissimi mortuum tollens corpus, mundis uestibus & linteis inuoluit, & in ipso templo, quod est in loco, qui dicitur Cryptos, præclarum præclare deponit, ubi etiam prius deposuerat Agathangelum, ut uni sepulcro crederentur corpora, quorum animas idem cœli suscepit tabernaculum. Prope eos autem, illos etiam sepelit Diaconos, qui cum magno clemente concertauerant, quo in loco eorum quoquè parua ædificata est ædicula. Deinde cum Clementis assedisset sepulcro, hæc præclara humanitateque & affectione plena uerba eloquebatur: Ego quidem uos, o fili, in Crypto, id est, in abdito, deposui, sed uos omnino Christus in apto deducet in requiem, propter quem tot & tanta uestra sponte pati delegistis, & uobis dignam ædem excitabit, & uestra corpora in ea reponentur. Porro autem me quoque iam ad uos uocat senectus, quæ propterea in hodiernum usque diem est conseruata, ut uobis communem omnino congeram puluerē, quos ne longum quidem tempus martyrii à se inuicem separauit, & meipsam uobis pulchrum bustum præbeam. Sed orate pro me, ò charissimi, quæ sum mater, & nutrix, & supplex, ut possim sicut hic, ita etiam illic quoque esse prope uos, & apud Dominum possim quoque par uam aliquam habere fiduciam. Atque illa quidem hęc apud sepulchrum loquebatur, & sensim unà cum uoce etiam effluebant lachrymæ.

Præclara eius cū lucernis sepultura

Orat Sophia sanctos, ut pro ipsa precentur.

Præclarus autem Christi athleta Clemens (nā cū ijs, quæ dicta sunt, pauca quædam adiecero, finiā orationem) perpetuo quidem decertauit sub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, sub magistratibus autem ac pręsidibus Domitiano, Agrippino, Curitio, Domitio, Sacerdote, Maximo, Aphrodisio, Lucio & Alexandro. Finiit uero certamen 23. Ianuarii, adeo ut totum tempus martyrii ei fuerit uiginti & octo anni. Quod quidem nos oportet tenere memoria, ut à nostra excitemur socordia, & hæc tam prolixa reuereamur certamina, qui nec paruum aliquod momentum temporis aliquid molesti propter Christum tolerare sustinęmus, & sic nos comparemus, & tātam suscipiamus confidentiam, ut propter ipsum, si opus fuerit, omnia patiamur, ut ipsi uoluntatis subeamus martyrium, & apud Deum fiduciam cum illis consequamur, quam detur nobis omnibus consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nota lōgissimū certamen.

VITA SANCTI PATRIS NOstri Iohannis Archiepiscopi Alexandrini, qui dictus est Eleemon, id est, misericors aut eleemosynarius: Simeone Metaphraste, qui uidetur illam uitam, quam Leontius Episcopus Neapoleos conscripsit, longè meliori ordine digessisse.

Ian. 23

Bonorum uirorum scriptis mandare actiones, & memoriam eorum tradere posteris, conciliant magnam uitæ utilitatem. Quendam enim zeli stimulū immittit animis piorum, eorum quæ ab eis rectè gesta sunt, narratio, & ad similia facienda adhortatur. Quarum una est ea quoque uita, quæ nunc nobis est proposita ad narrandū, boni, inquā, Iohannis, cuius actioni nomen est conueniens. Vocatur enim Eleemon, id est, misericors, propter magnā suā ad hoc propensionē & summā bonitatem. Quē tulit quidē insula Cyprus, & aluit tanquā plantam aliquā florentē & comatam uirtutibus, clara autē Alexandria eum sortita est Pontificem & Patronum ciuitatis. Ei pater quidē erat illustris, nomine Epiphanius. Cui etiā uirtutis præstātia effecit, ut ei committeretur illius insulæ rectio. Mater autē honesta, & quæ tali marito conueniebat, ut quæ resplenderet corporis & animæ pulchritudine. Iohanni cum tales obtigissent parentes, nō affecit genus suum dedecore, sed studuit potius id ornare, adeo ut arbor ex fructu fieret manifesta, & non ipse ex illis ornamentum acciperet, sed illi potius gloriarentur filio, cum cognoscerentur esse patres talis fili.

Patria S. Iohānis. Parentes.

Cum autem rectè educatus peruenisset ad mensuram ætatis, uel inuitus à parentibus uxori iungitur matri-

Ducit uxorē.

matrimonio,cùm qua habitare cum,ut parẽtibus obe
diret,admisisset,auersatus est coniunctionem,tempe-
rantiam & continentiam amplexus etiam in matri-
monio.Sed magna soceri importunitas coegit magnũ
Iohannem cedere naturæ legibus.Ex quo efficitur qui
dem pater liberorum : Patrem autem uocari , citò ei
est ablatum,immatura morte ei præreptis filiis. Post-
quàm autem cum ramis radicem quoque simul exci-
dit communis hostis generis,& abstulit ei uitæ sociã
propter omnia quidem agit gratias grata & memor
anima Deo,qui dederat & abstulerat,eam autem rem
efficit materiam uirtutis , & cum illorum priuatio-
nem reputasset esse curarum depositionem , Deo per-
petuò ita assidebat,ut diuelli non posset , & ad Chri-
sti portam assiduè pulsanti,ei aperiuntur uiscera diui
næ benignitatis. Itaque ipse quoque illa imitans pro
uiribus,aperit uiscera & portas omnes & manum in-
digentibus , non misericordiæ guttans aliquas parcè
præbens,sed emittens imbres benignitatis , & amba-
bus manibus opes effundens inopibus.

Mors liberorũ & cõiugis.

Hinc euadit omnibus manifestus,non priuatis solũ
& principibus,sed etiam ipsi Imperatori . Heraclius
autem sceptra tenebat Romanorum. Quamobrem
eum ciuitas Alexandrina tunc esset orbata Patriarcha
ad hunc uirum toto contendit desiderio , & rogat
Imperatorem , nè ipsa à scopo suo excideret ,
sed ab eo Pontifice pasceretur eorum Ecclesia .
Et ille quidem magnum illum accersit protinus , &
omnibus modis conatur ei persuadere , ut ad sedem
ascendat.Ille autem strenuè resistit , dicens se timere
rei magnitudinem , nec se posse tantam sustinere di-
gnitatem.Cum uero Nicetas dignitate Patricius, qui
tunc multum poterat apud Imperatorem , & beato
Iohanni erat frater spiritu, & uinculis amicitiæ erat
ei optimè coniunctus , & alioqui rectè sciebat uirtu-
tem eius incomparabilem , & nouerat illum , si ullus
esset alius , ea sede esse dignum , uehementer instaret
Imperatori,dicens eum remitteret , sed uel inuitum
sedem eueheret,urgens Imperator maiore impetu &
spiritu,persuadet Iohanni , ut suscipit Pontificatum,
ut qui reputauerit non sine Dei numine fuisse tantam
Alexandrini populi commotionem & Imperatoris
contentionem.Fit itaque sedis Marci successor, tem-
pore quidem nescio quotus post illum , sed non mul-
tum remotus à uita illius & uirtute , quomodo etiam
possunt ostendere,quæ statim post susceptam rectio-
nem,rectè ab illo gesta sunt.Postquam enim ascendit
sedem , hoc ante alia omnia contendit , ut renouaret
Marci prædicationem,& fidem patrum qui præcesse-
rant,& hæreticorum,quæ enata fuerant,zizania euel
leret radicitus,Nam cum Petrus Cnaphæus blasphe
mam quandam in diuinitatem additionem hymno
ter sancto ausus esset inserere,& ei,quod est , Sanctus
immortalis,adiecisset,Qui crucifixus est propter nos
diuinus ille uir,hac blasphemia sublata,impatibilem
& immortalem diuinitatem suo dogmate asseruit, &
gregem ita sentire docuit.

Recusat pontificatũ Alexãdrinũ.

Fit alexãdrinꝰ Episcopus.

Cum aũt inuenisset septẽ sola Orthodoxorũ orato
ria,ea efficit decies plura,ut qui ea septuaginta consti
tuerit.Deinde omne confert studium,ut qui capti fue
rant* omne genus hæresibus,conuerterentur ad pieta
tem,siitque zelus eius uehementissimus in ordinatio
nibus, ut eæ quidem puræ essent à lucris & muneri-
bus,nulla autem earum fieret citra examinationem .
Preterea autem maximam adhibebat diligentiam in
defendendis ijs , quibus fiebat iniuria , & nè Iudices
gratificando personis ius proderent,sed iustitiæ truti
na ponderarent iudicia,& nec ad gratiam adspicerẽt,
nec ad odium. Quod autem erat ei maximum & maxi
mè proprium,erat misericordia in pauperes,& in cu-

Mire augetsacras ædes.

** omni genis.*

randis indigentibus insatiabilitas & procliuitas, quæ
non poterat comprimi,& nihil omnino parcere pecu
niis, adeo ut etiam sæpè ad fundum ipsum perueni-
ret.Cum itaque præter alia sua beneficia , extruxisset
Xenodochia & Nosocomia & Prochotrophia,eis fru
mentum attribuit quotidianum, tantæque hæc erant
ei curæ,ut etiam pauperibus fœminis , quibus ad pa-
riendum non erant habitacula, neque aliquid eorum
quæ sunt apta ea earum curationem , septem domos
attribuerit in diuersis locis ciuitatis, effeceritque , ut
in eis essent lecti & stragula & suppeditatio alimen-
torum,qua reficeretur indigentia parientium. Præ-
ter hæc pauperibus quoquè Clericis prouidebat , &
unicuique eorum pecuniæ præbebantur annuæ . Non
eis autem solis,sed etiam Episcopis , quibus sumptus
minimè suppetebant ad uictum.

Summa pauperes misericordia.

Sed quid hæc ad magnum mare eius liberalis uo-
luntatis, & uastum illud pelagus benignitatis?Erat e-
nim alter Nilus copioso fluento eleemosynæ , non so-
lam,ut ille, rigans Aegyptum , sed ipsam uniuersam,
ut semel dicam,terram circumfluens.Quis enim ex ijs
qui undiquè aduentabant,uictu indigens,si ad ipsum
accessisset,tristi uultu & uacuis reuersus est manibus
& non est benignitatem abundè consecutus ? Immo
uero quinam ex iis,qui egestate laborabant , ubicun-
que terrarum esse accepisset,non ea præbuit , quæ ad
ad usum sufficerent? Nam cum tunc Peræ populati
essent uniuersam Syriam , qui eorum manus potue-
rant effugere,& laici,tam ij qui magistratũ gerebant,
quàm priuati, & Clerici cum Episcopis, confugiunt
Alexandriam. Quibus omnibus diues ille & minime
angustus conuiuator quotidiè suppeditabat,quæ erãt
ad usum necessaria , non ad indigentium adspiciens
multitudinem ,ut aliquid faceret , quod esset sordidi
& illiberalis animi,sed ad eum, qui aperit manum,&
omne animal implet benedictione.Cum autem Ras-
miszus,dux exercitus Chosroe,uastasset & depopula-
tus esset ueneranda loca Hierosolymorum,postquàm
hoc audiuit ille homo Dei,& quòd omnia sancta fuis
sent igni tradita,deflet quidem non secus atque Hie-
remias , id quòd factum fuerat non hactenus autem
constitit eius commiseratio , sed mittit etiam Cre-
sippum quendam , uirum pium , tradens ei multum
auri , frumentumquè & alia alimenta & indumen-
ta , & ad ea uehenda iumenta plurima , tum ut adspi-
ceret uastitatem , tum etiam , ut eos qui remanserant
e x captiuitate,satis per ea quæ dicta fuerũt,recrearet.
Præterea autem Theodorũ quoque Amathuntis Epi-
scopum , & Anastasium præfectum magni montis
Antonij , & gregorium Episcopum Rinocurorum ,
emittit ad eos recipiendos , qui abducti fuerant
in captiuitatem , uim auri præbens prope innumer-
abilem.

Liberalitas eximia in oẽs.

Ps. 114

Quemadmodum autem hoc quispiam mandarit
silentio,& non potius misericordum auribus per ip-
sum fuerit gratificatus,ut quod magis significet, quã-
uis in eleemosyna lõge diligentissimus fuerit & uehe
mentissimus? Nam cum plurimũ eius fidei creditus
fuisset pontificatus, ijs accersitis , qui res ecclesiæ di
spensabant, iis etiam simul audientibus , qui erant à
secreto, Non est,inquit,iustum o fratres & in ministe
rio socii,ullius alterius rei curam gerere prius, quàm
Christi.Euntes itaque per totam ciui tatem , singula-
tim describite meos dominos. Cum autem illi , post-
quàm hoc dixisset,dubitarent, & quinam essent Pa-
triarchæ domini,interrogarent,Quos uos,dixit ille,
pauperas & mendicos soletis appellare,eos ego domi
nos meos & adiutores nomino.Nam ii soli mihi pos-
sunt opem ferre , ut à Christi regno non excidam .
Postquàm autem cito factum fuerat quod iusserat,in
tellexit

Pauperes uocat dominos suos eosque describi bet singulatĩ.

tellexit omnes, qui numerati fuerant, efficere septem millia & quingentos, & iussit unicuique eorum dari sumptum diurnum. Post hæc suum conuertit studium ad hoc, ut iustis ponderibus & mensuris uterentur, qui uendebant in ciuitate. Quod quidem pulchrè fecit uir iustus publicè præscriptis edictis. Porrò uerò hoc quoque ab illo factum est, quo magnam curam gerebat eorum, quibus fiebat iniuria. Nam cum accepisset multos ad eum accessuros, & de ijs, quæ illis factæ fuerant, iniurijs supplicaturos, ab ijs qui ipsum sequebantur, arceri; quid facit? Duobus hebdomadæ constitutis diebus, quarto, inquam, die & die parasceues, sedens in templi porticibus, se cuilibet uolenti præbebat adeundum, nonnullos ex ijs, qui erant uirtute insignes, habens secum confidentes. Quibus sæpè dictitabat illud, dignum quod scriptis & memoriæ mandetur, Si nobis, dicens, qui sumus homines, licet omnino ad Deum accedere absque ullo intercessore, & de quibus uolumus eum rogare, quomodo non ipsi quoque nostris conseruis portas aperuerimus absque ullo impedimento? & non cuilibet, cui est opus, benignam autem præbuerimus? Scimus enim, qua mensi fuerimus mensura, eadem nos esse mensum uicissim accepturos. *Mat.7*

Cum autem, ut consueuerat, aliquando præsedisset & nullus accessisset, surgens uespere, accessit tristis & lachrymans. Nullo uerò audente rogare causam cur esset tristis, diuinus, qui aderat, Sophronius, Quid est, inquit, ò uir diuine, quod te affecit molestia, & animi ægritudine bonam tuam impleuit animam? Ille autem miti & leni uoce, Hodie inquit, miserandus Iohannes non ab aliquo ullam accepit mercedem, neque ullum uel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis & magnis suis delictis, quomodo neque alias unquam. Quid hoc illo minus, nisi etiam maius dixeris, quod dicunt esse cuiusdam Imperatoris Romanorum, qui dixit, Hodie non regnauimus, quoniam neminē affecimus beneficio? Cùm itaque sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi uellet, quod ab eo dictum fuerat, Te potius inquit, lætari oporteret, & non tristitia affici, ò beatissime Domine, quòd tibi commissum gregem feceris uiuere in tanta pace, ut nullus de re aliqua cum uicino habeat cōtrouersiam: sed tanquam angeli aliqui absque ulla lite & contentione homines uiuant in terra. Cum autem uerum esse, quod dixerat, inuenisset uir mitissimus, statim fuit traductus ad animi lætitiam, & pro eo, Deo egit gratias. Hoc dicunt etiam esse imitatum, qui Heraclio in imperio successit, Constantinum, qui etiam huius diuini uiri fuit filius secundum spiritum. *Titus is fuit.*

Sed quæ sunt proposita, persequatur oratio, & tradat auribus ea, quæ sunt auditu digna & utilissima. Tunc autem, cum ad beatum Iohannem accessissent ij, quibus fuerat commissa distributio eleemosynæ, & tale quid annunciassent, quòd scilicet puellæ quædam bene ornatæ, & quæ collo gestabant monilia, ipsæ quoque conueniunt, ut sint participes eorum, quæ dantur pauperibus, & petijssent, an eis quoque præbere oporteat, mitissimus Iohannes toruè in eos intuens, Si humilis quidem & abiecti Iohannis, uel potius ipsius Christi ministri esse uultis & distributores, parete diuino eius iussui, qui iubet dare cuiuis petenti. Sin autem dicitis uos esse alicuius alterius, qui imperat ut examinetis uitam & statum mendicantium, sciatis quòd neque Christus ipse, neque humilis Iohannes opus habet curiosis ministris. *Nota hāc responsionem. Luc. 6.* Nam si nostra quidem essent, quę dantur, & ea à nobis illata essent in mundum, fortasse aliqua danda esset uenia ei, qui parce eis uteretur. Si autem Dei sunt omnia quæ sunt, eius omnino iussum in ijs, quæ sunt eius, seruare oportet. Sin autem uos subiit timor ex incredulitate, ne forte multitudo impensarum superet redditus ecclesiasticos, ego ne tantillum quidem sustinebo esse socius uestræ modicæ fidei. Persuasum enim habeo, quòd etiamsi contingeret uniuersum mundum uenire simul Alexandriam, egentem beneficentia, hos Dei thesauros nequaquam in augustum redegerit. *Fiducia eius in Deum.*

Postquam autem eorum incredulitate admonitionibus curata, eos emisit, ijs, qui confidebant, munificum eius animum stupentibus, talem retulit narrationem, dicens, Mihi cum essem XV. annos natus, & uersarer in Cypro, quadam nocte puella quædam apparet in somnis eximia pulchritudine, & quæ uerbis non potest exprimi. erat autem splendide uestita, & oleagina corona erat ei caput redimitum. Cum uerò propè me stetisset, & manu latus pupugisset, me territum è somno excitat, statimque non amplius somnium, sed re uera aderat id, quòd apparebat. Rogaui autem eam, quænam esset & unde ueniret, & quomodo ausa esset accedere ad me dormientem. Illa autem subridenti & lęto uult me hilariter & placidè intuens, Sum, inquit, prima ex filiabus magni regis. Si tu me tibi amicam paraueris, potero te ei efficere familiarem. Nulli enim maior est apud eum, quàm mihi, fiducia, quoniam ei, ut è cœlo descenderet in terram, & carnem acciperet humanam, ego persuasi. Hæc dixit, & statim recessit. Ego uerò cum ad me redijssem, & id quod uisum fuerat, mente uersarem, iudicabam eam esse misericordiam. Propter eam enim & Deus in terram uenire, & hominibus similis conspici non est dedignatus. Statim ergo surgens, iui solus ad ecclesiam, mane enim iā illucescebat, & fio ob uiam uiro pauperi, qui erat nudus & ualde affligebatur frigore. Ei cum me exuissem ea ueste, qua eram indutus, trado, apud me dicens. Sciam, an sit uerum & non deceptio id, quod à me est uisum, & prius, quam uenissem in ecclesiam, ad me accedens uir quidam candidatus, tradit mihi auri centum nummos alligatos. Hæc accipe, dicens, ò amice. Ego autem etsi eos lubenter accepissem, ductus sum pœnitentia, & quàmprimum conuersus, cogitabam id reddere ei, qui dederat, ut qui non indigerem. Is autem qui dederat, protinus euanuerat. Tunc intellexi uisionem non esse phantasiam, sed apertam uisionem. Ab illo tempore cum aliquid aliud præbuissem, Videam, dicebam, an conuenienter promissioni sit mihi Christus centuplum redditurus. Cum autem millies sic faciens, ipsis factis rem ita esse essem expertus, dixi apud me, Cessa. Quousque tentabis eum, qui non potest tentari? Cum ego inquit, tam euidentia accepissem argumenta, isti, inquit, qui sunt sordidi & illiberales, uenerunt ut me arriperent, & efficerent socium suæ infideliatis, & me uocarent ad immisericordiam. *Visio eius.*

Huius maximam benignitatem cum considerasset quidam aduena, cogitauit eum tentare, qui erat superior omni tentatione. Cum se ergo pannis induisset, accedit ad eum euntem ad uisendos eos, qui erant in Nosocomio, (Solebat enim hoc bis & ter facere in hebdomada) & uerbis lugubribus, Miserere mei, inquit, Domine, qui sum captiuus. Ille autem iubet distributori dare ei sex nummos. Ille uerò ijs acceptis & mutato habitu, per aliam uiam accedit rursus similiter rogans. Beatus autem ei rursus iubet dari sex nummos. Ad magnum autem uirum accedens is, qui dabat, illi in aurem significat eum esse, qui paulò ante alios sex acceperat. Cum uerò simulans tertio rursus uenisset ad accipiendum, distributor innuit Patriarchę, *Aduena quidam tētat eius animū.*

Patriarchę, eundem esse rursus significans. Ille autem illud præclarum rursus dicit & facit, ut qui dixerit: Da ei duodecim nummos. Num ille ipse est Dominus meus, qui me tentat? Sed hæc quidem sic. Oratio autem uult etiam alia plurima tractare, significantia qualis esset uir ille summus circa benignitatē.

Mercator quidam possidens nauem propriam, cū ei infelicissimè cessisset mercatura, graui premebatur inopia. Ei ergo cum accessisset & petijsset aliquid auxilij, beatus iubet dari quinque libras auri. Quas quidem cum accepisset, & ea quibus opus habebat esset mercatus, nauigauit. Postquàm autem fuit circa Pharon, ui uentorum uexatus, amittit quidem ea, quæ uehebat, nauigium uerò solum seruat uacuum. Accedit ergo rursus ad Patriarcham, simul quidem Tragice deflens id quod acciderat, & eum ad maiorem uocans commiserationem. Ille autem cum audijsset, hortatur quidem ne animum despondeat, apertè autem subiungit, dicens, Nisi iis, quæ tibi reliquæ erant ex iniquitate, ecclesiæ quoque pecunias coniunxisses, non hoc tibi contigisset. Rursus ergo iubet ei dari decem libras auri, iubens, ne eas iniiceret cum alijs. Quamprimum ergo nauigauit mercator, accidit ut & pateretur priori grauius naufragium, ut qui cum naue onus simul amiserit. Cum ergo in extremam cecidisset desperationem, & uictus esset animi ægritudine, & nec tantillum quidem posset cohibere motum animi, & iam manum sibi esset allaturus, deinde cum quod factum erat, rursus resciuisset Patriarcha, eum accersit. Ille autem accessit ueste disrupta, coma euulsa, & caput habens consperfum cinere, habitu miserabilis, miserabilior aūt grauitate calamitatis, & multis lachrimis lachrymas oculorū attrahens. Quem etiam hic magnus cum uidisset, Propitius, inquit, sit tibi Deus. Cur propter pusillum & abiectum animum ita es affectus? Confido in deo meo, ꝙ decætero tibi nauis nullū patietur naufragiū. Sed scias hoc tibi nulla alia de causa accidisse, nisi ꝙ hæc nauis non iuste, non honeste à te esset acquisita.

Nota quod ait de pecūijs ecclesiæ

Obserua mirabilē.

Hæc cum dixisset, iussit ei dari unam ex nauibus ecclesiæ, impletam uiginti millibus modiorum frumenti. Qua quidem accepta, nauigauit ex Alexandria, & uento usus secundo, cum seipsum tradidisset ei, qui ferebat, ducebatur nihil sciens ubinam esset. Nam cum uiginti dies & totidem noctes nauis sic curreret, neque ipse, neque ullus alius ex ijs, qui erant in naue, nec ex astris, nec ex regionis indicijs, ubinàm essent poterant discernere, nisi quod soli gubernatori apparebat Patriarcha, cum eo clauum dirigens. Cum autem præterijsset uicessimus dies, perueniunt ad insulas Britanicas. Quem in locum cum appulissent, inueniunt famem crudelissimam, famem quæ homines illius regionis miserè conficiebat. Cum autem eorum principem conuenissent, & ab eis cognitum esset, quòd frumentum afferent, magna animi alacritate impleta est tota ciuitas, & eos cum magna accepit lætitia, non sine Dei numine eos aduenisse reputans. Cum autem insulares totum frumentum emissent, pro dimidio quidem aurum præbentes pro reliquo autem stannum, (ita enim inter utrosq; conuenerat) & mercator iam rediret, fit res quædam, quæ digna est, si ulla alia, quæ memoriæ quidem & scriptis mandetur, admittere autem & credere, nisi fidelissimis auribus, nequaquàm est facile.

Cum enim iam Decapolim peruenissent nauigantes, Nauclerus de naue descendens, cum in quendam incidisset amicum & familiarem arte aurificem, datis ei quinquaginta libris è stanno, quod acceperat, pro eo accepit precium. Ille autem, cum id uellet igne probare, ut sciret quodnam esset, inuenit argentum probum & purissimum. Arbitratus itaque Nauclerum id magis facere, ut tentaret, quàm quòd uerum esse putaret, accedens eum probris est insectatus, dicens, Quid hoc à te factum est? An non sufficit tempus ad fidem faciendam usque in hodiernum diem, quòd sine dolo uersamur in contractibus? Tu autem nunc, ut potè teneans, argentum deposuisti pro stanno. Protinus ergo eo, quod dixerat, obstupefactus Nauclerus, Nihil, inquit, per ipsam ò amice ueritatem, nihil fecimus ut tentaremus, sed scio me tibi stannum apertè prębuisse. Si autem Patriarchæ precibus mutatum est in argentum, non est hoc nouum & alienum. Ille enim hæc potest, qui aquam in uinum, & rursus aliquando id mutauit in sanguinem. Vt autem uel hinc possis credere, ascende in nauem, & totum disce cuiusmodi sit naturæ. Ille uerò ingressus, apertè inuenit ipsum, sicut erat, argentum purissimum. Nauclerus autem cum omnia statim ab initio usque ad finem exposuisset, ad gloriam Dei & laudem Patriarchæ, qui fuit ei gratificatus, omnes euocauit auditores. Sed pergendum est ad sequentem narrationem.

Stannū mutatur in argē tum.

Iohā. 2
Exo. 7

Ad magnum, aliquando euntem ad ecclesiam, accedit quidam nobilis, cui fures quas habebat facultates diripuerant, & qui sic erat ad extremam redactus paupertatem. cuius misertus, quæ tam breui tempore acciderat inopiæ, iussit ei dari quindecim libras auri. Ille autem, qui iussus fuerat dare partim quidem cedens inobedientiæ, partim autem suggestioni eorum, qui administrabant res ecclesiæ, tanquam non essent multa reliqua, utpotè quòd nesciret magnus Iohannes tesaurum recondere, præbuit quinque solas ei qui rogauerat. Beato autem Iohanni ex ecclesia egredienti, mulier quædam uidua admodum diues, ei tradit chartam, in qua scriptum erat donum quingentarum librarum. Quam cum legisset, intellexit ex ea, quæ in ipso habitabat, gratia, id quod non fuerat factum prout iusserat, de diminutione, inquam, quindecim librarum auri. Cum eos ergo, qui id fecerant, accersiuisset, de eo examinauit. Cum ij autem de re gesta mentiri conarenrur, & non solum in re prius, sed etiam mendaces existere in sermone, eo ipso qui rogauerat accersito, cum resciuisset eum accepisse solas quinque libras auri, ostendens illis chartam mulieris, à uobis, inquit, Dominus est exaturus alias mille. Si enim uos quindecim libras, ut à nobis statutum fuerat, ei qui rogarat præbuissetis, mille & quingentas Deo præbuisset mulier. Vt autem factis fides fiat eius, quod nobis est incredibile, accersite mihi, inquit, hanc piam mulierem. Cùm ea autē accessisset, & aurum promissum attulisset: Dic mihi, inquit Patriarcha, an tantum pecuniæ statuisses Deo offerre ab initio. Ille uerò cum sensisset illum non latuisse id, quod seorsum ab ea factum fuerat, magno metu correpta, uniuersum arcanum enūciauit, dicens, Reuera, Domine, mille & quingentas libras scripseram in charta tibi data. Paucis autem post diebus cum eam euoluissem, inueni mille nescio quomodo sua sponte deletas. Hinc iudicaui Deo omnino non placere, ut plures quingentis libris offerrem. Hæc illis, qui audiuerant, magnum metum iniecerunt: & accedentes simul ad pedes magni Iohannis, petierūt ut sibi remitteretur peccatū inobidiētiæ. Illi autē Christi amāti uiduæ multā à Deo precatus benedictionē, dimisit beatus Iohānes, ut abiret in pace.

Pœna inobediētia.

Huic munifico animo & manu inuidens malignus dæmon, suggerit Patricio Nicetæ, quem ei fuisse amicum & familiarem prius diximus, ut quiddam sua uirtute in dignum cogitaret & diceret. Accedens itaque ad beatum, Manus, inquit, Imperato-

Nicetas patritius nonrecte mouetur.

ris

ris eget multis pecunijs, ut quas ad necessarios usus reipublicæ quotidiè consumat. Nam ipse quoque uides, in quantas angustias redacta sit res publica. Oportet ergo, ut quæ temere & ad nihil, quod oportet, à te consumuntur, deferantur ad ærarium publicum. Ille autem nihil propterea conturbatus, Non est, inquit, iustum, ut quæ regi cœlesti sunt consecrata, prodantur regi terreno. Est hoc enim planè sacrilegium, & non paruum in Deum peccatum. Sin autem tibi uisū est sic facere, ecce quæcunque sunt ecclesiæ, ea accipe, & fac ut uolueris, si quidem te nulla ratio ab hac abducit sententia. mea enim uoluntate ne obolum quidem dimittam eorum, quæ sunt reposita. Nihil ergo, nescio quo modo, ex eo repressus uir ille admirabilis uocat eos qui sequebantur, & statim iubet tollere pecunias, nihil aliud relinquens Patriarchæ, nisi solas centum libras auri. Interim autem dum descendebant ij, qui eas portabant, occurrunt quibusdam ascendentibus ad Patriarcham, qui mellis amphoras afferebant ad eum, in quarum nonnullis inscriptum quidem erat, Primarium: in alijs autem, Fumo carens. Postquàm ergo hæc uidit Patricius, & agnouit inscriptionem, significauit Patriarchæ, ut ad ipsum mittatur una ex amphoris. Cùm is autem, cuius fidei hæc commissa fuerant, eorum, ut mos est, fecisset periculum, & deinde intellexisset, quòd in eis factum erat miraculum, & beato Iohanni significasset, quòd sunt omnia auri plena, ilico unum mittit ad Patriciū quod inscriptum erat, Mel primarium. Ad eum autem mittit etiam literas, quarum hæc erat uis: Dominus qui dixit, Non te dimittam, nec te derelinquam: ipse pro ijs, quas tua celsitudo nunc abstulit, pecunijs reddit alias. Id autem tibi declarabit quæ nunc ad te missa fuit amphora, quæ est una ex ijs. Scias ergo, quòd Deum, qui spiritum & alimentum omnibus suppeditat, homo, in quem cadit interitus, nequaquàm poterit in angustum redigere. Porrò autem præcepit etiam iis, qui ferebant amphoram, ut eis præsentibus aperiretur in conspectu Patricii, & ei renunciarent, quòd aliæ omnes, quas uidit, ita se habent; & sic sunt auro plenæ,

Mel in aurum mutatum.

Hebr. 13. Iosu. 1.

Cum eum ergo inuenissent conuiuantem, ei tradūt epistolam, ostendentes etiam amphoram. Quam quidem postquàm uidit, Irascitur mihi omnino Dominus meus, inquit, neque enim unam mihi solam misisset. Qui autem portabant, quomodo fuerat eis imperatum, cum in eius conspectu aperuissent amphoram, & pecunias effudissent, annunciabant fuisse reliquas auro similiter repletas. Cum uerò perlegens epistolam, inuenisset quòd homo Deum non potest in angustum redigere, ad se postea reuersus & timore repletus, (eorum enim, quæ non rectè facta sunt, pœnitentia cito mouetur generosa, uirtutis amans, anima) Viuit Deus, exclamauit, Nec humilis Nicetas sustinebit tentare eum in angustum redigere. Cum statim itaque surrexisset & quascunque ex ecclesia sustulerat pecunias, rursus sumpsisset, & ipsam quæ missa fuerat amphoram, quinetiam è suo libras trecentas addidisset, ascendit ad patriarcham, ueniam petens inconsiderati consilij. Ille autem eum lubenter excipiens, neque ei exprobrauit, neque aliquid locutus est, quod ei afferret molestiam, sed uerbis potius animum consolantibus & spiritalibus admonitionibus confirmatum amandauit. Ab eo autem tempore tanto fuerunt inter se coniuncti uinculo amicitiæ, ut etiam Patriarcha fuerit eius filiorum susceptor. Vt autem non solum per uberiorem laxamque & solutam uiuendi ratione cognosceretur animus eius incomparabilis, & bona spes eius in Deum fidei, sed etiam per angustiorem, quàm esset probatus, esset euidens. (Clarum est enim, quòd sunt utraque periculosa, nempe & res secundæ, quæ eneruant & emolliunt, à Deique recordatione eijciunt, & res aduersæ rursus, quæ in arctum cogunt, pusillumque & abiectum animum efficiunt) propterea prouidit Deus, ut is cadat in egestatem. Quonam modo autem id prouisum sit, dicam.

Agnoscit erratum suum Nicetas.

Cum magna multitudo eorum, qui manum Persicam effugerant, confugisset Alexandriam, & esset magna alimenti penuria, maximeque quòd nec illo tempore Nilus ascendisset, ut consueuerat, & pecuniæ ecclesiæ essent consumptæ, coactus est ille magnus mille libras auri mutuas accipere ab aliquibus. Cum autem eas quoque consumpsisset, agitabatur magna solicitudine, & Dei orabat benignitatem, ut in rebus dubijs aliquam uiam excogitaret. Sed etiamsi ad tantam redactus fuisset inopiam, non fuit tamen uictus à calamitate, non diuinas leges & sacras constitutiones affecit dedecore: nec intermisit commissum sibi gregem accurate regere. Itaque cum quidam Clericus ex iis, qui secundas nuptias contraxerant, abundans diuitijs, uellet consequi gradum Diaconatus, resciuisset autem has Patriarchæ angustias, & arripuisset tempus tanquàm opportunum; si pecunijs leuata inopia assequeretur id, quod desiderabat, chartam tradit beato Iohanni, quæ sic habebat; Cum accepissem angustias, in quas redacta est munifica dextera mei Domini, non existimaui oportere me quidem degere in delicijs & rerum abundantia, Dominum autem meum redactum esse in angustias. Sūt apud me frumenti quidem multa millia, auri autem centum libræ & quinquaginta, eas uelim per te dare Christo, si tantum iudicatus fuero dignus eius diaconatu per sanctam tuam ordinationem. Inuentum enim est alicubi quid dictum fuisse apud Apostolum ex necessitate legis quoque fieri translationem.

Virtus Patriarchæ penuria.

Eum ergo seorsum accersit Patriarcha, non uolens multis præsentibus eum afficere dedecore, & dicit ei: Tua quidem oblatio, ô fili, est magna, & huic tempori necessaria. Sed est uitiosa, & propter hoc ipsum non admittenda. Non ignoras enim, quòd oues quæ ex lege offerebantur, si non essent uitij expertes etiamsi essent magnæ, non poterant admitti ad sacrificium? Qua de causa nec munera Cain Deo fuerunt accepta. Illud autem, Ex necessitate etiam fieri legis translationē, hoc ab Apostolo dictū esse sumus de lege ueteri. Quid enim tibi uidetur, quod situ est apud fratrē Dñi Iacobū? Sic aūt habet: Qui totā legem impleuerit, in uno aūt lapsus sit, esse omniū reū. Fratres aūt nostros pauperes, etsi nos uersemur in inopia, at qui aluit Deus usque in hodiernū diē, ipse eorum quoque decætero curā geret, si modo nos eius mādata seruemus immobilia. Quid est enim qđ facere non possit? aut qđ sit difficile ei, qui quinque panes in deserto aliquādo multiplicauit, si decē modios, qui sunt in meo horreo, benedixerit, eos in magnā augere multitudinē? Quāobrē tibi ô fili, cōueniet id, qđ Simoni dictū est in Actibus, Nō est tibi pars, neq; sors in hac parte. Nōdū ille dimissus domū re infecta redierat, cū magno Iohāni significat duas naues ecclesię in portū appulisse, ferētes ex Scilia multa frumēti millia. Quod quidē cū ille audiuisset, procidens in genua, Deo egit gratias, dicēs, Qui te qrūt, Dñe, & seruāt tua mādata nō minuenť oī bono. Quāobrē magnifico sanctissimū nomen tuum, quód non permiseris seruo tuo, ut tuam gratiam uenundaret pecunia, Sed sic quidem in angustiis dilatatus uir inclytus, non pro usu rerum necessariarum prodidit accuratā regulæ obseruationē.

Bigami ad maiores ordines nō promouendi.

Leui. 22. Gene. 4. Heb. 7. Iaco. 2. Ioan. 6. Act. 8. Psa. 33.

Oportet aūt dicere ēt indiciū magnæ, quā habuit, tolerātiæ, & narrare, q̄ se pfectè gereret in hoc præcepto. Duos

pto. Duos quosdã ex suis Clericis, q inter se inuicẽ fuerãt debacchati, uir admirãdus subiecerat segregationi. Quorũ unus q dẽ pœnã lubenter subierat, alter aũt cũ eã inuenisset tãquàm prætextũ suæ socordiæ, precũ quidẽ & congregationũ nullã omnino curã gerebat, uacabat aũt omnino suis cupiditatibus. Deinde minabatur etiam, se magni illius uiri summam illam & sanctissimam simplicitatem calliditate aliqua circumuenturum. Dicunt uerò aliqui, hunc quoque eum esse, qui Nicetæ Patricio suggesserat, ut pecunias tolleret ecclesiæ, dum existimaret se ea ratione Patriarcham affecturum molestia. Cum ergo hoc magnus cognouisset Patriarcha, timens ne forte is à diabolo consumeretur, eum erat uocaturus & dignaturus commiseratione: meliore autem prouidentia mandatur obliuioni id, quod animo cogitabat, ut suprema eius humilitas fieret euidens maiori commiseratione. Nã cum adesset dierum omnium præcipuus, ipse autem adstaret in tribunali, & incruẽtum offerret sacrificiũ; ea ipsa hora, in qua sacrum uelum aufertur à sanctis donis, recordatus eius, qui odium in eum conceperat, & memor præcepti Dominici, quod iubet quidẽ dimittere donum ante altare, procedere autem prius ad fratris reconciliationem, & tunc donum offerre: significat diacono, ut connexam resumat petitionem, & sæpè dicat, donec ipse redierit. Ipse autem uentrem prætexens, egressus est ab altari, & mittit magna celeritate, ad se uocans illum Clericum: qui quidem mox aderat: Sanctus uerò procidit ad eius pedes, nihil omnino auersans oculos eorum, qui aderant, ueniam postulans. Deinde ille, qui prius fuerat insipiens, uidẽs hoc sacrosanctum caput projectũ ad suos pedes, fuit statim fractus animo, timens ignem de cælo, & quæ illinc mittuntur fulmina. Ipse quoque pronus cadẽs, petiit ab eo ueniam. Beatus autem Iohannes, Deus ambobus, inquit, ignoscat fili mi. Deinde eum quoque secum assumit, & cum gaudio & cum quanta dici non potest uoluptate aram ingressus, tunc ausus est Deo dicere cum fiducia: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Abhinc ergo fuit hic Clericus adeo modestus & moderatus, ut uisus sit dignus, qui ordinaretur Presbyter. Sed hoc quidem, sicut diximus, est indicium magnæ illius tolerantiæ & moderationis.

Incruẽtum Missæ sacrificium.

Mat. 5

Nota summã humilitatem.

Aliud autem narrabo, quod est non multum dissimile ei quod præcessit. Est angelorum, ait quidam ex Patribus, nequaquàm depugnare, sed esse in pace perpetua: dæmonum autem irreuocabiles per totam uitã exercere inimicitias: hominum uerò sapientum breuiter quidem fortasse irasci, citò autem & paulopòst currere ad reconciliationes. Cum ergo huic magno Iohanni accidisset, ut nonnihil esset ira percitus aduersus eum, cuius sæpè mentionem fecimus, Patricium, illo quidem defendente rem iniustam lucri causa, non patiente autem Iohanne propter zelum iustitiæ, cum iam hora aduenisset undecima; Patriarcha per nuncium primum ex Presbyteris ei significat, dicens, Sol iam est in occasu, ò uir maximè uenerande. Illa autem hoc uerbo tanquàm stimulo aliquo compunctus animo, statim surrexit & uenit ad sanctum. Quem cum ille lubens excepisset & esset amplexus, Crede mihi, inquit, nisi fuisset mihi exploratum, q te molestia affecissem, fortè nihil dubitans aut pensi habens, ipse ad tuam uenissem magnificẽtiam. Quid enim, si communis quoque noster Dominus non est dedignatus obire ciuitates & uicos, utilitatis gratia & curationis? Omnibus autem qui aderant admirantibus summam moderationem, dixit ei Patricius, Non amplius capiunt aures meæ, inquit, ò Domine, delationes eorum, qui criminantur. Cui dixit sapiens Magister, Persuasum tibi sit, inquit, ò fili fidelissime, q si simpliciter & absque examinatione essemus aures præbituri omnibus, pataremus nobis examen decies mille peccatorum, & maximè nunc in hoc tempore, quando refrixit in omnibus charitas. Scio enim ego, quòd propterea quod credideram aliquibus, quibus obtigerat rectio ciuitatis, & eorum uerbis solum essem inductus, nonnullos cum minimè oporteret, sæpè affecerim molestia. Quo factum est, ut non paucorum me deinceps subierit pœnitentia. Quamobrem cum semel & bis & sæpe incidissem in fraudem eorum, qui criminantur; decætero apud me constitui, non amplius aliquid pronunciare in aliquem, priusquam audiissem ius utriusque partis, & iis, qui facta ad me deferebat, sum minatus, quod si deinceps fuissent depræhensi inanes aliquas nugas ad meas aures deferre per calumniam, easdem daturi essent pœnas, quas qui est reuera calumniator. Ab illo itaque tempore excisa fuit omnis calumnia sycophantarum. Quamobrem tuam quoque rogo magnificentiam, ne tam facile admittas malignorum hominum calumnias, sed eas prius diligenter examines. Neque enim hinc mala nascuntur mediocria; sed & bonorum publicationes, & uerbera, & cædes sæpe per mendacium multi innocentes subierunt, & ab iis propemodum est euersa uniuersa uita hominum. Has admonitiones cum tanquam à Deo accepisset Patricius, pollicitus est se eas perpetuo seruaturum.

Non temere fides habenda delatoribus.

Aliud addatur iis, quæ dicta sunt, quod satis potest exprimere eius mansuetudinem atque patientiam. Magni Iohannis consobrinus erat, nomine Georgius. Is contumelia affectus ab aliquo caupone ciuitatis, uehementer fuerat morsus, & id ferebat grauissimè. Id enim faciebat & magnum, quod erat inter eos discrimen, nempe & eius cum magno affinitas, & nimiæ sordes & humilitas eius fecerat iniuriam. Accedit ergo seorsum ad beatum Iohannem adolescens, lachrymis & dolore cordis, quo agebatur, deplorans iniuriam. Cum sic cum uidisset uictum ab omni perturbatione Patriarcha, uolens eum demulcere, & ueluti recreare, &, Ausus est, inquit, omnino, os aduersus te aperire; & omnino contumelia afficere aliquis eum, qui est mihi charissimus? Benedictus Dominus, rem in ipso faciam, ut admiretur omnis Alexandria. Postquàm autem uidit eum propter id, quod dixerat, paululum remisisse de animi ægritudine, Fili, inquit, mihi iucundissimè, si re uera uis meæ paruitatis esse & nominari consobrinus, para te ipsum non solum aduersus contumelias, sed etiamsi sit amplius aliquid dicendum, etiam aduersus ipsa flagra. Vera enim nobilitas non ex sanguine & carne, sed ex uirtute animæ accipit formam & characterem. Statim ergo accersito principe cauponum, ei denunciauit, ne consuetum deinceps uectigal acciperet ab eo, qui suum consobrinum affecerat contumelia, aut aliquid ex iis, quæ eo de more dabantur ecclesiæ. Propter quæ admirati omnes incomparabilem illius patientiã, intellexerunt omnes hoc esse supplicium, quid erat miratura tota Alexandria.

Vera nobilitas.

Nota incredibilem patientiam benignitatem.

Sed forte in iis quidem, qui ad ipsum pertinebãt, tã diligenter cauebat, ne memor esset acceptæ iniuriæ: alios autem negligebat in rebus huiusmodi. Nequaquam. Cum enim resciuisset quendam ex Diaconis, nomine Damianum, odio habere propinquum, ut qui recorderetur acceptæ iniuriæ; denunciauit Archidiacono, ut in tempore participationis sacramentorum ei ostenderet eum, qui memor erat iniuriæ. Cum ergo cognouisset, eum manu accipiens, Vade, dicit ei, & fratri primum reconciliare, ut uult præceptum, & tunc sumes sacramenta Christi, qui non est memor

Mat. 5

memor acceptæ iniuriæ. Ille autem pudore affectus, præsentibus omnibus promisit se hoc esse facturum, & tunc eum impertit sanctificatis. Deinceps ergo in uasit timor non solum Clericos, sed etiam laicos, & cauebant ne ullum odio haberent, & essent acceptæ iniuriæ memores, timentes ne multis præsentibus sic pudore afficerentur. Sed tam accurata quidem & exacta fuit eius uita, tam quòd ad ipsum attinebat, quã quòd ad eos, qui ab illo pascebantur. Præter alia autem bona, in sacrarum quoque scripturarum cognitione summè laborauerat & plurimum erat meditatus, nõ sine uoluptate & studio acerrimo. Licebat ergo uidere quotidie in congressione, quæ fiebat in secreto, eum nihil ferè aliud loquentem, aut quærentẽ, quàm narrationes Patrum, qui erant magni nominis, & problemata dogmatica & quæstiones ad scripturam pertinentes. Hæc autem maximè propterea, quòd tunc abundabat multitudo hęreticorum, ad quos euertendos adsciuerat eos, qui illis temporibus erant excelentissimi Iohannem, inquam, & Sophronium. Porrò autem ei quoque erat studio conseruare consessum, nulli detractioni affinem, & nullo uano sermoni. Quòd si quis ex ijs, qui considebant, tale quid proposuisset, ille ingeniose & aptè id repellebat, inijciens bonam aliquam quæstione & animæ utilem. Si is autem esset crassus & plebeius, & qui non recedebat ab ijs quæ sunt consueta, præsentem quidem non male tractabat, nec se iracunde & aspere in eum gerebat præcipiebat uerò, ne eum sinerent amplius esse è consilio, ut per eum unum fierent alij cautiores & diligentiores.

Mat. 5

Eius studiũ & eruditio.

Detractiones & ociosos sermones nõ fert

Vt autem mortis memoriam suæ cogitationi profunde imprimeret, & eam perpetuó haberet præsentem & ante oculos, quid facit? Iubet sibi extrui monimentum, ei autem finem non imponi, sed semiperfectum sic relinqui: Deinde eos, qui præfecti erant operi, cum esset festum aliquod insigne, accedentes in conspectu omnium, qui considebant, aperte dicere: Monimentum tuum in hodiernum usque diem est imperfectum Domine. Iube ergo, ut id finem accipiat. Incertum est enim, qua hora fur ingrediatur, nempe mors. Sed quis illius uictus tenuitatem, & quę erat circa uestem & stratum uilitatem & mediocritatem, rectè enunciauerit? Cum alijs enim ne hanc quidem neglexit uirtutem, adeo ut uulgus & eos qui sunt contempti, in his ne superaret quidem. Quidam certè ex habitatoribus ciuitatis, qui erat ei familiarior, cum resciuisset quomodo res se haberet, cilicium emptum triginta sex nummis mittit ad beatum, plurimum rogans ne id recusaret, sed se eo indueret. Hoc ergo cum & propter uiri fidelitatem, precumque contentionem & ardorem facere uoluisset, non cessauit tamen tota nocte lamentari, ut postremo exposuerunt, qui ei assidebant. Quis, dicens, non condemnarit me miserum Iohannem, si mihi quidem liceat tegi tegumento triginta & sex nummorum, fratres autem mei proh dolor, secundum Christum, sub dio perpetuo degant concreti frigore, & nec minimum quidem & uilissimum pannum habeant? quorum plurimi* quidam uentre uacuo & incœnati recumbunt, & uel ipsas, hei mihi, quæ à mensa mea cadunt, micas cupiunt, sicut pauper Lazarus. Heu heu quàm multi nunc hospites & peregrini ad hanc uenerunt ciuitatem, qui non habent ubi caput reclinent, esurientesque & sitientes iacent in medio foro. Ego autem me delicate omne genus explens bonis, præter alias delicias hoc quoque nunc sumptuoso induor tegumento. Quid ergo illo die expecto me auditurũ? Quid aliud, quàm, Recepisti bona tua in uita tua, pauperes autẽ mala: & propterea ipsi quidem nunc accipiunt consolationem, tu autem cruciaris pro meritis? Sed benedictus Deus, non amplius eo tegetur humilis Iohannes sed eius precio induentur pauperes.

Mortis perpetuò memor

Hæc apud Leontiũ leguntur de lecti operimento.

**quidẽ*

Luc. 16

Cum primum itaque illuxisset, mittit cilicium in forum uenundandum, quod cum uidisset is, qui obtulerat, rursus emit & ad eum adfert. Ille autem accipit quidem, rursus uerò mittit ad forum. Cum autem bis & sæpe hoc factum esset, magnus Iohannes significat ei qui offerebat: Videamus, dicens, quis ex nobis prius defatigabitur, ego quidem ipsum uendens, tu autem emens & offerens. erat enim ualde diues. Quã obrem dedita opera uolebat magnus Iohannes ex eo lucrifacere, ut illius bona ad pauperes affluerent. Dicebat autem etiam tale quid, quòd si quis ab his delicatis & diuitibus, & maximè ijs, qui sunt immisericordes, posset arte aliqua & ratione ad ipsas usque auferre tunicas, ut benefaceret indigentibus, ab eo, quod decet, minimè aberraret. Sic enim res duas efficiet pulcherrimas: unam quidem, quòd illorum animis salutem cõciliabit: alteram autem, quòd ex rebus alienis non paruam neque leuem sibi parabit mercedem. In testimonium autem eius, quod dicebat, adducebat etiam id, quod magnus fecit Epiphanius, qui effecit, ut pecuniæ Iohannis Episcopi Hierosolymitani pia quadam uia & ratione distribuerentur pauperibus. Addebat uerò aliud quoque, quod à fideli quodam & amante ueritatis dicebat se audiuisse Cypri, qui sic narrabat, ea quæ dicebat, iureiurando confirmans.

Cum essem in Aphrica, habitabam apud quendam publicanum, ualde quidem diuitem, sed admodum immisericordem, & pauperem, quòd attinet ad misericordiam. Cum autem accidisset, ut tempore hyberno sol luceret calidius, pauperes simul congregati calore fruebantur. Vt solet autem in his euenire, domos enumerabant, illas quidem, quæ erant misericordum & sua communicantium, beantes: eas autem, quæ possidebantur à parcis & nihil elargientibus, miseras dicentes & execrantes, cum quibus, inquit, etiam meum connumerarunt dominum. Sic itaque inuicem rogabant, an aliquis unquàm illinc fuisset eleemosynæ particeps. Cum uerò nullus esset ex omnibus, qui affirmaret se accepisse, unus ex illis: Sed quid, inquit, mihi dabitis, si ego hodie recedens illinc, consecutus fuero misericordiam? Cum autem de ea re pacta conuenta inter se fecissent, pauper cum fuisset ex aduerso uestibuli publicani, inuenit ipsa hora pistorem trahentem multum panẽ onustum, ipsumque uenientem per uiam, quæ tendit ad ædes. Cum itaque pauperem ex aduerso stantem uidisset Publicanus, & solo tristi habitu prouocantem eum ad misericordiam, neque enim uel solam uocem audebat emittere, ne uirum irritaret alienum à misericordia, sic quoque furore percitus, uno pane arrepto, & eo usus tanquàm lapide, iacit in pauperem. Quem ille protinus accepit, & abiens ostendit alijs, affirmans quòd accepisset ab ipsis manibus publicani.

Exemplũ memorabile Petri Publicani

Nondum duo dies præterierant, & publicanus morbo correptus mortifero, cum mentis subijsset ecstasin, uidebat à se exigi rationem suarum actionum. Deinde uidebatur etiam adesse trutina, utraque discernens, in cuius sinistra quidem lance uidebat nigros congregatos, & multa eius turpia facta in lance deponentes. In dextero autem, uiros quidem candidatos & forma terribiles assistentes: nihil uerò boni inuenientes, quod contra possent in lance collocare, esseque mœstos & tristes, & dicentes: Nihil habemus aliud, quod opponamus, nisi panẽ illum, quem duobus ante diebus, & nec ipsum quidẽ sponte, dedit cuidam pauperi. Cum in altera itaque

Visio publicani

lance eũ imposuissent, fecerunt trutinã ex utraq; parte ex æquo propẽdentẽ. Tũc illi Publicano dicunt uiri candidati: Recedens adde huic pani, & operare. Nã illi, quos uides, nigri sunt te accepturi. Cũ statim itaquè experrectus esset, & ad se redijsset, agnouit uera esse, quæ uisa fuerant. Nam quæcunque ab ineunte ętate ab eo facta fuerant, & quorum iam erat oblitus, uidebat illos æthiopes utiquè congregantes, & in lancem imponentes. Quamobrem sæpe obstupefactus, Papè, dicebat, quanta est uirtus eleemosynæ? Si enim unus panis, isque per iram pauperi proiectus, tantum potuit: à quàm multis malis se poterit liberare, qui hilariter bonis suis impertitur pauperes? Adeo ergo munificè usus est eleemosyna, & tam abunde ambabus, ut dici solet, effudit manibus, in uentres pauperum infundens: ut postquàm omnia profundisset, ne suo quidem parceret corpori, sed eo quoque aleret pauperes, uẽdita libertate, ut paulò post clarius ostẽdemus.

Vis eleemosyna

Ei enim eunti in telonium, occurrit nauta nudus ex naufragio. Quem quidem cum uidisset, ueste statim se exuens, quæ erat delicata & sumptuosa, ei donat, multum precatus, ut ea perpetuo indueretur. Ille autem partim quidem erubescens uti ueste magnifica, partim uerò aliarum quoque rerum egenus, in foro exponit ut uenderetur. Cum autem reuertens Publicanus, eam uidit pendentem, magno fuit affectus dolore, & erat tristis, reputans quòd nõ ei licuisset relinquere pauperi aliquod monimentum suæ misericordiæ. Hæc cum cogitaret, ei obrepit somnus. In somnis autem ad eum accedit uir quidam insignis, sole specie alacrior: crucem quidem habens in capite, indutus autem ueste, quam ipse dederat nautæ. Qui cum propè accessisset, Cur, inquit, chare Petre (hoc enim erat nomen Publicano) angeris & cruciaris? Ille autem perinde ac si nosset, quisnam esset qui loquebatur, Quoniam, inquit, Domine, quæ tu nobis abunde præbes, ea nonnullis sæpe impertientes, non uidemus eos rectè uti ijs, quæ data sunt, propter turpe lucrum. Ille nondum impleuerat orationem, & qui apparuerat ostendens ei uestem, Agnoscis ne hanc, inquit? Cum is autem affirmasset, ille rursus: Ecce, inquit, ex quo tu mihi eã præbuisti, ea ꝑpetuò induor.

Mutatur in uirũ lõge aliũ publicanus.

Videt Christum.

Postquàm autem eum dimisit somnus, hæc mente agitãs, Benedictus Dominus, aiebat; Si Christus uidetur esse unus ex indigentibus, non desistam, donec ipse quoque sim unus ex ijs minimis. Statim ergo uocato Procuratore domus, qui fuerat ab ipso emptus: Volo, inquit, tibi credere quoddam arcanum, quod si enunciaueris, aut nisi effectum reddideris, quod uolo, procul recedes à meo conspectu, & uenderis in barbara regione. Hæc cum dixisset, decem libras auri ei tradit, quæ erant ei soluendæ ob negotiationem. Deinde, Me quoque, inquit, assume ad hanc negotiationem. (Hoc est enim arcanum) & cum me abduxeris ad partes sanctæ ciuitatis, illic me uende Christiano alicui tanquàm mancipium. Quod autem ad te ex eo redibit precium, quantumcunque fuerit, detur pauperibus. Cum postquàm diu institisset, uix tandem ei persuasisset, uenit cum eo Hierosolyma. Quo in loco cum in quendam amicum, qui erat quidem arte aurifex, incidisset Procurator, (erat autem ei nomen Zoilus, qui propter aliquem casum redactus erat ad inopiam) Seruus est inquit, mihi ualde bonus: quem si me audiens emeris, nihil erit impedimento, quo minus ad pristinam redeas felicitatem. Est enim non solum bonis moribus, sed etiam in fundendo auro summè exercitatus. fuerat enim Petrus huic quoque arti summã deditus. Ille autem statim in medium adducens paupertatem, cum qua conflictabatur, dicebat se non posse eum emere. Sed tamen ille uerbis amici persuasus, & auro accepto fœnori, emit zelo feruentem Petrum triginta nummis. Quos cum accepisset Procurator, iuit Constantinopolim.

Petrus sua spõte uẽditur 30 nũmis.

Licebat ergo uidere eum, qui propter Christum uoluntariam susceperat seruitutem, diligentissimè domino suo inseruientem in omnibus, quæ ad usum domus pertinebant, ieiunijsque uacantem & uigilijs: quæ faciebant, ut res domini incrementum acciperent, & ut benedicerentur eius ultima, sicut Iobo, magis quàm priora. Qui etiam summam eius uirtutem uenerans, cogitabat eum manumittere, etiamsi ille id minimè admiserit, uolens potius in seruitute propter Christũ perpeti, quàm cum libertate quiescere. Sed quis dicere omnino potuerit eas, quæ ei à maligno inferebantur, afflictiones? Quicunque enim erãt è familia, tanquam emotæ mentis quempiam reputantes, aliquando quidem eum irridebant: aliquando autem alapas infligebant, & non desistebant ei omnibus modis adferre molestiam. Quotiescunque autem contigisset eum, contumelijs à conseruis affectum, dormire cum animi ægritudine, toties ei assistebat in somnis, qui in Aphrica ab eo uisus fuerat, ferensque eius uestem, & precium triginta aureos habens in manibus, Ne sis tristis, aiebat, frater Petre. Ego enim etiã tuum accepi precium, sicut prius uestem.

Seruit aurifici Iob. 42

Multa patit.

Intercessit aliquantum temporis, & quidam, qui erant eiusdem, cuius Petrus, regionis, arte aurifices, uoti causa & adorationis, peruenerunt ad loca ueneranda: Quos dominus eius, ut qui essent eiusdem artis, domum ductos accepit omni benignitate. Petrus autem cum eis ministraret, & uiros agnouisset, seipsum celabat pro uiribus, & omnibus modis conabatur latere. Illi uerò tanquàm per figuram corporis eũ indagantes, agnouerunt. Et primum quidem inter se susurrabant: dubitationem enim eis afferebat similitudo. Postquàm autem illum ipsum esse aperte agnouerunt, communiter eum statim alloquentes, qui eos inuitauerat, Quid sibi uult, dixerunt, quòd uir talis tibi ministrat, qui est unus quidem ordinis senatorij, splendore autem nulli est secundus? Is enim, qui nunc nobis seruit in mensa, est Petrus Publicanus, de quo Imperator quidem magnum accipit dolorem, magnum autem Senatus quoque, ut qui euanuerit. Eos hæc uerba dicentes cum audijsset Petrus, statim humi quidem iacit discum, quem habebat in manibus: cursu autem descendit ad uestibulum, in quo adstabat quidam adolescens, ab ortu surdus & mutus, qui nutu poterat claudere & aperire. Cui Petrus, Tibi dico, inquit, qui es surdus & mutus, In nomine Christi Dei nostri, audi me, & aperi. Ille autem, Sicut iubes, respondit: & statim aperuit. Ille uerò currens, protinus est egressus. Deinde ascendens ianitor lætus, narrauit quod in ipsum fecerat miraculum. Dicebat enim se uidisse flammam ignis, procedentem ex ore magni Petri, ad aures eius peruasisse. Quæ, inquit, cũ me totum circumfulsisset, repente fecit audire & loqui. Hæc cum narraret is, qui prius erat surdus & mutus, subijt omnes stupor & admiratio, & statim quàm maxima potuerunt celeritate, aggressi sunt eum persequi. Cum ubiquè autem scrutati essent, non potuerunt eum, quem quærebant, compræhendere. Quamobrem eos magna subijt pœnitentia, & deplorabant quòd non magis animum attendissent: quo factum erat, uti Dei hominem tantis afficeret contumelijs, uerberantes & insultantes, & ipsum quotidiè irridentes.

Vide peregrinatione ad loca sancta, uoti & adorationis causa.

Sanat surdũ & mutum.

Tales erant misericordis & clementis Iohannis animæ benignæ & humanæ narrationes. Maxima enim ex parte, quæcunque incitabant ad commiserationem & amo-

& amorem in pauperes, eã uolebat dicere & audire. Assiduè quidem certè inuestigabat uitam eorum Patrum, qui fuerunt celebrati propter eleemosynam, & in hoc per totam uitam magnum ponebat studium, ut qui uellet eadem uia, qua illi, ingredi. Cum itaque aliquando incidisset in uitam diuini Serapionis Sidonij, non cessabat uirum illum admirari & res illius narrare, quemadmodum cum aliquando in egentem incidisset pauperem, se pallio exuit, & ei dedit. Deinde cũ obuiam factus esset alteri algenti, similiter ei præbuit tunicam: & decætero sedit nudus, ulnis solum tenens Euangelium. Deinde ab aliquo interrogatus, quisnam eum nudasset, Hoc, inquit: ostendens Euangelium. Cum uerò eo quoque uendito, pro eo acceptum pretium distribuisset pauperibus, cuidam discipulo, qui eum rogauit, Vbi est, pater, paruum Euangelium? Crede mihi, inquit, fili, parens ei qui dixit, Vende quæ habes & da pauperibus: ne ipsi quidem libro, in quo hoc scriptum erat, statui parcere. Addatur hoc quoque ijs, quæ dicta sunt, afferens auditoribus non mediocrem utilitatem.

Serapion Sidonius.

Matt. 19.

Quidam monachus illo tempore puellam ducens speciosam, obibat ciuitatem. cum autem quidam ex Ecclesia eum uidissent ad multorum offensionem eã circumagentem, introducunt ad beatum Iohannem. Ille autem uerbis illorum inductus, ut qui existimasset eos zelo diuino illum admonuisse, ipsum & puellam iuber uehementer cædi, deinde eos in diuersis cu stodijs includi. Cum autem factum esset quod iusserat, & eos accepissent custodiæ, & nox iam aduentasset, Monachus ei apparet in somnis, ostẽdens tergum notatum uibicibus & stigmatibus, ei dicens simpliciter & placidè: Quid uerò hæc tibi placent Domine? Crede, nunc quidem certè semel deceptus es, ut homo. A somno autem excitatus, accersit ilicò Monachum, educens eum è custodia, præ plagis uix ualentem ingredi. Deinde cum in eius uultum coniecisset oculos, agnouit eum esse, qui fuerat ab eo uisus. Cum que uellet scire, an tã multas accepisset plagas, quàm multas habens in somnis apparuerat, iubet eum linteo succinctum aperire dorsum. Cum diuina autem prouidentia fuisset linteum solutum, apertæ fuerunt partes occultæ, & conspectus est monachus propemodum exectus & mancus uirilibus, etiamsi propter florem ætatis non fuisset prius immunis à suspicione. Statim ergo eos qui illos detulerant, è suis gradibus deturbatos, tres annos arcet à communione. Pio uerò monacho se, ut par erat, excusauit, & rogauit, ut ei cõ donaret peccatum admissum per ignorantiam. Sed hoc solum dixit se non laudare, quòd nullo adhibito custode obiret ciuitates, cum esset monachus, & uideretur adeo iuuenis, & traheret secum fœminam, & esset multis causa offensionis. Ille uerò cum ea, qua par erat, reuerentia & modestia, Benedictus Dominus, inquit: Domine, non mentior, Non multis ante diebus cum essem Gazæ, & illinc festinarem ad adorandum sanctos Cyrum & Iohannem, hæc puella mihi uespere fit obuiam, & ad meos pedes procidit, rogans ut mecum iter ingrederetur, eo quòd uellet esse Christiana. erat enim Hebræa. Ego autem Dei ueritus iudicium, qui dixit, ne ex pusillis aliquem despiceremus, obediens admisi eam uiæ comitem, maximè confidens, ꝙ cum essent mihi membra ita affecta, non esset facile inimico struere in me tentationem. Cum illuc autem uenissem, & uota reddidissem, feci eam catechismo instrui & baptizari, & de cætero eam circunduco in simplicitate cordis, & mendicans eam alo, studens, si possim, eam collocare in aliquo monasterio uirginum. Hæc cum audijsset ille beatus, Papè, inquit, quàm multi sunt occulti serui Dei, etiamsi sint nobis ignoti? Cum autem monachum donaret centũ nummis, ille non accepit, dicens: Monachus si habet fidem, non indiget pecunijs. Sin autem omnino amat, est omnino fide defectus. Hæc cum dixisset & adorasset, recessit.

Nota hic, quàm cauenda sint temeraria iudicia.

Matt. 18.

Quàm magnum autem studium poneret beatus, ut mortis meminisset, & quòd plurimi faceret, efficere ne eius recordatio deleretur, dictum quidem est prius, dicetur autem nunc quoque. Nam cum letalis morbus aliquando inuasisset ciuitatem, maximæ illi erat curæ accedere ad ægrotorum uisitationem, & eorum qui decedebant, sepulturam. Sæpè autem etiam assidebat ijs, qui emittebant animam, & eorum oculos suis tegebat manibus. Iubebat synaxes quoque celebrare pro ijs, qui dormierant, asserens & affirmans defunctis multum prodesse quæ pro eis fiunt, commemorationes & sacra ministeria. Ad fidem autem faciendam eorum, quæ dicebantur, tale quid etiam narrabat, quod factum fuerat non ita multo ante. Dicebat enim, quòd à Persis quidam abductus captiuus, in custodia, quæ appellatur Lethe, asseruabatur uinctus. Lex autẽ erat apud Persas, ut qui coniecti erant in eam custodiam, nunquàm reuocarentur: & ea ratione consentaneum est eam fuisse uocatam Lethen, id est, obliuionem. Illinc autem cum quidam potuisset aufugere, & in Cyprum uenire, affirmarunt parentibus adolescentis, eum esse mortuum in custodia. Illi uerò tres quotannis synaxes celebrabant, tanquam eo mortuo. Quatuor anni præterierant, cum filius illinc aufugiens, redit domum. Quem cum parentes non tanquàm qui fugisset è custodia, sed tanquàm qui surrexisset è mortuis, cum magno stupore adspexissent, & fuissent ineffabili uoluptate repleti, & alia faciebant & dicebant, quæ anima, quæ talem uidisset, faceret & diceret: & queadmodum ei tanquàm iam mortuo fecerant iusta, quæ fiunt mortuis, & cum eum docuissent, quinã essent ij dies, nempe dies sanctorum Theophaniorum, & dies salutaris Paschæ, & dies sanctæ Pentecostes. Hæc cum ille audiuisset, & in memoriam reuocasset, parentibus affirmabat, quòd his ipsis diebus relaxabatur à uinculis aduentu cuiusdam, qui gestabat lampadem, & fruebatur omni securitate: diebus autem sequentibus tenebatur in uinculis, sicut prius.

Nota de ijs, quæ fiunt pro defunctis.

Simile exemplũ habes apud D. Gregorium Papam Homi. 37. in Euãg.

Talibus utens factis & narrationibus, fuit multis occasio salutis. Propterea plurimi quoque imitantes illa, quæ fiebant tempore Apostolorum, & uendentes ea quæ habebant, eorum precium afferentes, deponebant in eius manibus, uolentes id ab ipso distribui pauperibus. Cum quibus unus quispiam accedens, auri septem libras cum dimidia obtulit, affirmans nihil amplius auri apud se remansisse: Petebat autem ab eo, ut duas gratias acciperet: nempe ut & seruaretur quidem eius filius illius precibus: referretur uerò nauis absque ullo periculo, quæ quidem emissa fuerat in Aphricam. Cum autem post preces triginta dies præterijssent, moritur quidem filius: tertio uerò die post eius mortem, nauis quæ redibat ex Aphrica, cum fuisset ex aduerso Phari, in graue incidit naufragium, adeo ut uniuersum quidem onus perierit: sola autem nauis fuerit salua cum uectoribus. Cum prius, audito nuncio de filio, adhuc uigente animi perturbatione, accessit de naue tristitia, id eum planè obruit. Quod quidem postquàm cognouisset Patriacha id nihilo minorem ei attulit animi ægritudinem. Deum itaque rogauit, ut inuisibiliter eius animam attingeret, & increparet tempestatem animi ægritudini, & transmutaret in tranquillitatẽ. In somnis itaq; nocte sequẽti illi apparet uir, figura & lineamẽtis similis Patriarchę, ei dicẽs: Cur ita à uictus es à tristitia, p

Act. 4.

pter ea, quæ acciderunt? Num tu me rogasti, ut hæc precibus à Deo postularem, nempe ut & tuus saluus esset filius?& ecce eius gratia est saluus ut qui à uitæ malis dimissus sit illæsus. Si enim uixisset longius, nō bonus, sed improbus erat euasurus, & indignus eo, qui creauerat. Quod ad nauem autem attinet, nihil dubites, quòd nisi Deus fuisset exoratus à nostra mediocritate, erat cum ipsis uiris in profundum transmittenda, & præter onus, fratrem quoque & alios amisisses. Non oportet ergo esse tristem, sed propter hos ipsum ferenda sunt potius, quæ accidunt, grato animo. Nihil enim eorum, quæ fiunt, fit sine Dei iudicio, etiamsi sint nobis ignota multa ex illius iudicijs. Postquàm ergo eum dimisit somnus, sensit cor suum satis magnā accepisse consolationem. Statimque profectus, procidit ad beati uiri pedes, magnas ei agens gratias, & quam uiderat noctū narrans uisionem. Ille autem sua fit, ut non ipsi, sed Deo, qui omnia dispensat ad utilitatem, acceptam ferat gratiam.

Sed quemadmodum non eos solum, qui Christo of- *2.Co.9* ferebant, & ut dicit diuinus Apostol. in benedictione seminabant, ille benedictione dignos duxit & accipiēdos: sed eos, etiam qui in ipsum erant parci & liberales, prudenti ratione studuerit inducere ad eleemosynam, declarant quidem etiam multa alia, declarabit autem etiam, qđ factum est in Troilum Episcopum. *Curat auarū quendā episcopum.* Eum enim, cum esset auarissimus & parcissimus; statuit traducere ad amorem eleemosynæ hoc modo: In Ptochotrophium, quod ipse construxerat, ut solebat, uadens, assumit etiam Troilum. Cuius comitem cum cognouisset habere in sinu triginta libras auri: Sunt, inquit, à te hodie curandi, sanctissimè Troile, nostri in Christo fratres. Ille autem tanquàm eo sermone pudore motus, & uolens non existimari tenax & sordidus, sed potius simplex & liberalis, iubet ei, cui creditæ fuerant pecuniæ, unicuique eorum, qui illic erant, pauperum, præbere unum nummum. Cum uerò totum aurum iam fuisset consumptum, & aduentitius ille & non ex affectione ardor ad eleemosynam fuisset refrigeratus, grauis dolor & magna pœnitentia incessit inuoluntarium benefactorem. Domum itaque reuersus, inopinato horrore & febre correptus, decumbebat in lecto. Cum esset autem iam hora prādij, eum ad conuiuium inuitat Patriarcha. Qui cum accepisset quemadmodum se haberet, & causam morbi non ignoraret, non sustinuit eum quidem despicere sic uexari & pati, se autem inire conuiuium, sed statim surgens, ad ipsum uenit, & dicit subridens: Ne putes, ò comminister, me tibi uerè dixisse, ut è domo tua largireris fratribus secundum Deum: sed quoniam tunc aurum non habebat ad manum comes meus, accepi à te mutuo. Nunc uerò adsum, triginta, inquit, libras ad te afferens, quas etiam saluas reddo tuæ uirtuti. Postquàm ergo solum uidit aurum in manibus Patriarchæ, horrorem uicit, mala febris discessit, uires ei redierunt, & uisus est habens uultum alacrem & uiuidum, ut hinc fieret manifestum, quòd omnino redditum, morbum soluit, hoc etiam primum ablatum, eum uocauit, cum non esset.

Cum aurum ergo in illius manus dedisset Patriarcha, postulabat ut literis ei mercede cederet. Ille autem lubenter sua manu conscribit syngrapham, quæ sic habebat: Deus misericordiæ & clementiæ, ipsam mercedem redde Iohanni, meo Domino & Patriarchæ Alexandriæ, triginta auri librarum, quæ à me fuerunt distributæ pauperibus. Ego enim mea accepi. Patriarcha ergo accepto chirographo, illum quoque simul accipit, mensæ futurum participem. Quem, cum comedisset, dormientem uolens Deus excitare à graui somno auaritię, & efficere ut sciret quanta fuerit priuatus remuneratione, & disceret benignitatem, ei immittit quodammodo ecstasim, & uidebatur sibi uidere domum quandam pulcherrimam & splendidissimam, & cui elegantia & magnitudine nulla poterat conferri. Supra uestibulum autem inscriptus erat titulus aureis literis, Mansio & requies æterna Troili Episcopi. *Nota præmia bonorū operū.* Postquàm uerò his lectis est lætatus, existimans domum sibi datam fuisse ab Imperatore, accedit uir quidam insignis, & qui uidebatur esse unus ex senatu, habitu similis Cubiculario, habens quosdam alios ante se ambulantes. Qui postquàm appropinquauit uestibulo, adspiciens ad fores, iubet quàm primum deijci titulum: pro illo autem poni alium, quem inquit, iubet Dominus orbis terræ. Statim autem fuit positus, hanc habens inscriptionem: Mansio & requies æterna Iohannis Archiepiscopi Alexandrini, empta triginta libris auri. E somno itaque surgēs, obstupefactus, exposuit Patriarchæ uisionem, & ipse suum uitium animaduertit, & mores mutauit, & facere eleemosynam ardēter est aggressus, & pro eo, quòd erat prius parcus & tenax, ad dandum manum habuit promptissimam.

Sed Deus, qui permisit Iobi dissipari & exinaniri *Iob. 1.* diuitias ad eius uirtutis faciendum periculum, permittit etiam similia accidere huic beato Patriarchæ. Erāt enim tredecim naues eius ecclesiæ, quæ quidem oneratæ cum essent in mari Adriatico, incidunt omnes simul in naufragium, peritque uniuersum onus, quod erat ter mille & trecentarum librarum auri. Ij ergo, quibus fuerant commissæ naues, adducentes has inanes appellunt in portum Alexandriæ: ipsi autem confugerunt in templum. Quod quidem cum cognouisset Patriarcha, Deo quidem propter hoc quoque agit *Insignis patientia in maximis dānis.* gratias: ad illos uerò mittit literas remissionis, ea sola, quæ Iob dixit, dicens: Dn̄s dedit, fratres, Dn̄s abstulit. Egredimini ergo, pro hoc nullū timentes periculū. Dn̄s enim erit solicitus de crastino. Cū aūt multi ex ciuibus uenirent ad eum cōsolandum, prior ipse eis dixit: Non oportet uos, ò fratres, tristitia affici propter periculum nauium, cuius ipse solus sum causa. Nisi.n. magnos & elatos sumpsissem spiritus ꝑ alienorum elargitionē, immo uerò Dei ipsius, hoc nequaquàm accidisset. Volens itaque Deus meū tumorem cōprimere, permittit hanc accidere mihi calamitatē. Est.n. Eleemosyna sæpè causa superbiæ ei, qui non aduertit. Paupertas aūt, sicut scriptum est, uirū reddit humilē. Ego sum igitur causa duorum malorū: Vnius quidem, ꝙ mercede eleemosynæ priuatus sum propter uanā gloriam: Alterius uerò, ꝙ propter eā procuraui amissionē tantarum pecuniarū: & nūc ad me attraho uniuersum iudicium animarū, quæ rediguntur ad angustias. Sed Deus, etiamsi nō ꝑ me, sed tñ propter curam, quā gerit eorum qui indigent, suppeditabit ea, q̃ sunt ad usum necessaria. Illud.n. Non te dimittam, ne- *Heb. 13.* que te relinquam, ab eo dictū est. fidelis autem est, qui promisit. Sic ij, qui uenerant ad sanctum consolandū, *Iosu. 1.* ipsi sunt potius ab illo dimissi accepta consolatione.

Non multum temporis præterierat, & Deus nouo Iobo duplicat facultates, eratque in egenos liberalior & munificentior quàm prius, non in egenos solum abundantiam, sed in eos etiam, quibus fiebat iniuria, ostendens commiserationem. Cum enim iret aliquando ad diuinos martyres Cyrum & Ioannem precaturus, accessit ad eū quædam paupercula, dicens se fuisse à genero graui iniuria affectam, & se eius indigere *Nota humanitatē erga pauperculam.* auxilio. Cum ij autem, qui erant eius uitæ comites, consulerent ut dum rediret, uideret & consideraret, quæ ad eam pertinent, Misericors ille non sustinuit, dicens: Sed quomodo Deus attendet meas preces, si ego differo eius supplicationem? Quis autem fideiusserit,

iusserit, fore ut uiuam usque in diem crastinum, & nō si ante eam moriar, futurum me apud Deum inexcusabilem propter eius supplicationem? Hęc cum dixisset, minime recessit à loco, donec mulieri iustum reddidisset iudicium. Hic ergo, qui summam curam gerebat indigentium, cum audiuisset de filio uiri misericordis, quod cum pater eius decessisset, is magna laboraret inopia, propterea ꝙ pater eius quidquid habebat, lubenter consumpsisset in pauperes: eum autem soli Dei parenti commendasset Mariæ, cuius templo assidebat noctu & interdiu, accersit quendam iuris peritum, & clanculum iubet, ut in ueteri charta conscribat testamentum cuiusdam uiri, nemine Theopempti dicens id ostendere, me & patrem huius pueri esse ueros & germanos huius consobrinos: & ostendat puero exemplum testamenti, ut certior factus de ea, quæ illi mecum intercedit, cognatione, nihil formidet, sed audacter ad meam ueniat humilitatem. Facta sunt autem omnia, sicut ei uisum fuerat, & cum adolescente uenit ad Patriarcham Iurisperitus. Scriptum ostenditur testamentum. Confitetur magnus ille, cognationem, amplectitur adolescentem tanquàm germani consobrini filium germanissimum. Dat ei pecunias, possessiones, alias multas facultates, coniungit eum matrimonio cuidam illustri fœminæ Alexandrinæ, & breui eum reddit ex obscuro nobilem, ex abiecto insignem, ex paupere diuitem, studens ostendere esse uerissimum diuinum illud uerbum, quod dicit se non uidisse iustum derelictum, neque semen eius quærens panem.

Itē ergà in opē adolescentē

Ps. 36.

Alius autem quidam senex Monachus, qui uitam agebat perfectam, nomine Vitalis, uolens magni Iohannis facere periculum, num præter alia, quæ habebat bona, ne esset quidem facilis ad condemnandum, cum quietem & silentium ageret in monasterio magni Seridonis, uenit Alexandriam. Quò cum uenisset exercet uitæ genus, quod apud homines quidem est ualde probrosum & obnoxiū uituperationi, & quod multis afferre potest offensionem: Deo autem erat ualde gratum. Ingressus enim ciuitatem senex, iam sexaginta annos natus & amplius, suum in id conferebat studium, ut describeret omnes meretrices, quæ erant in prostibulis. Porro autem incipit etiam seruire mercede, pacto inito, se quotidie duodecim obolos accepturum, quorum uno lupinos quidem emens, eos comedebat post occasum solis: reliquos autem una nocte dabat, uadens ad unam ex meretricibus, dicens; Hæc accipe, & conserua te mihi hac nocte impollutā. Quod cum faceret, stabat tota nocte in angulo habitaculi illius mulieris, genu flectens, & linguam psalmis exercēs assidue, & supplices manus pro ea ad illū tendens. Mane autem exiens, eam adigebat iureiurando, se nemini id esse indicaturam. Vnam itaque ex ijs, quæ ausa fuerat contemptui habere iusiurandum & aperire arcana, facit senex precibus possideri à dæmone adeo ut nulla deinceps ausa fuerit eius uitam enunciare Ipse autem uolens effugere gloriam ex hominibus, & animas edocere à peccatis, quando erat apud aliquem mercenarius, accipiens quod datum fuerat, cum esset abiturus, fingebat apud se dicere omnibus audientibus: Abeamus iam infelix senex. Scis enim, ꝙ illa te expectat. illam significans, ad quam erat diuersurus. Ad eos autem, qui irridebāt & eum probris ac maledictis impetebant, se excusans tanquàm pro mala, quæ fiebat, re uera actione: Quid uerò? An non ego quoque sum ex ijs, qui carnem gestant, & cedunt eius legibus? An solis prohibitum est monachis manere extra corporis uoluptates? non sunt ipsi quoque participes naturalium affectionum, similiter atque alij? Deinde quibusdam consulentibus & dicentibus,

Historia memorabilis Vitalis monachi.

Vnam saltem tibi accipe, mutato uestitu, & ne sis tam multis offensioni, ut neque Deus per te blasphemetur neque monachorum preciosus habitus probro afficiatur, & omnium iudicium in tuum caput attrahatur: Multis hæc ei dicētibus, ille se simulans irasci & ægrę ferre, Sed non ego, inquit, uos audiam: dicebat cum magno clamore: Quid mea refert, si uos, ut dicitis, offendimini? Discedite à me. Quid rei mecum est uobis? Ex uestro, inquit, cōsilio cum fœmina coniungat matrimonio, & me inijciam in curas innumerabiles, & de uictu solicitudines. Cessate me ludificari & criminari, Non estis enim mei iudices, res meæ sint mihi curæ, Est enim alius, qui est iudicaturus orbem terræ, qui etiam reddet unicuique secundum opus suū.

Monachorum habitū pretiosū dicunt.

Multi ergo hæc uerba audientes cum acerbitate & uociferatione: alij quidem cessabant reprehendere, eius impudentiam timentes & audaciam: alij uerò conabantur eum apud sanctū criminari. Sed ille, ut qui à Deo didicerat, quali uirtute esset senex minime attēdebat ea, quæ dicebantur ab ipsis, ut qui ante oculos semper descriptum haberet illud excisi monachi. Suadebat autem omnino uitare accusationes, quæ fiebāt aduersus monachos, præclarum illud uerbum Imperatoris Constantini in ore habens, qui in Nicena Synodo libellos accusationum datos aduersus aliquos episcopos non admisit, dicens: Si in Episcopum aut monachum fornicantem incidissem, sustulissem meā chlamydem, & ei imposuissem, ut à nullo oculo uideretur: ut qui recte sciret, quòd delicta talium uirorum si multis fiant manifesta, non solum efficiunt ut contemnantur, quæ sunt honore digna & reuerentia: sed etiam magnum præbent incitamentum & occasionē ad uitiū. Sed sic quidem magnus ille repellebat calumnias, quæ intentabantur aduersus magnum senem. Ille autem non cessabat ab hac operatione, sed etiam si probro & dedecore à multis afficeretur, ipse unum solum spectabat, nempe salutem animarum. Ijs uerò, qui aduersus eum linguam mouebant: peccati sui precabatur ueniam. Quòd autem hoc studium non fuit ei infrugiferum & inutile, sed multis attulit salutem, hinc est manifestum. Videntes enim mulieres eius pernoctem stationem, & linguam diuina perpetuò canentem, & pro earum mutatione & ut seruarentur assiduam precationem, desistentes à malis actionibus gerebant curam temperantiæ: & aliæ quidem legitimo coniungebantur matrimonio: aliæ autem sic manebant, desistentes à flagitiosis actionibus, aliæ uerò mundo perfecte renunciantes, uitam eligebant monasticam. Nemo autem cognouit occultam eius ex Deo uitam, quandiu fuit in uita superstes: nec quemadmodum simulando nequitiam, à malis moribus traduxit malas mulieres.

Constātini Imperatoris dictū memorabile.

Meretrices se recipiūt ad bonam frugem

Quamobrem cum aliquando egrederetur ex habitaculo eius, quæ primum locum tenebat inter meretrices, ei occurrit quidam libidinosus, propter hoc ipsum ingrediens, ut data pecunia, expleret libidinem, & sancto impingit colaphum: Quousque, dicens, ò Christi illusor, non desistes à malis actionibus? Ad hæc homo ille admirabilis, Miser, inquit, est tibi incutiendus colaphus, ut tota fere Alexandria ad tuos clamores congregetur. Non multum intercessit temporis, & uir ille diuinus migrauit ad Dominum, cum esset in parua quadam cella, quam construxerat in loco, quæ dicitur Porta Solis: in qua quoddam paruum habens oratorium, faciebat in eo multas synaxes. Quo in loco congregabatur etiam multitudo impudicarum mulierum, quæ consequebantur ab eo curationem, adeo ut qui uitam agebant libidinosam & uoluptariam, & irascerentur & succenserent, ut cui propter rem, malam, scilicet inuiderent, dicentes

Obitus S. Vitalis.

cente s: Quomodo fieri potuit, ut hic impostor tam multas ad se attraxerit? Cum dormijsset ergo, sicut dictum est, & nemo sensisset, accedit repente quidam deformis Aethiops ad uirum libidinosum, qui ei colaphum impegerat, & eius genis incutit grauem & ualidum colaphum, adeo ut eius sonus ad maximum usque spatiũ fuerit exauditus. Qui deinde ei dixit: Accipe hunc colaphum, quem ad te misit monachus Vitalis, sicut prædixit. Protinus ergo miser uolutabatur correptus à dæmone, & ad ipsum fuit congregata tota ferè Alexandria, sicut ille uir iustus prædixerat. Cũ itaque uix tandem post multum tempus ad se redijsset, rumpit uestes, & surgens, cursu contendit ad sancti domunculam, Miserere mei, clamans, serue Dei Vitalis, qui in Deum & in te multum peccaui. Omnibus ergo uidentibus, qui aderant, postquàm domui senis appropinquauit, ipsum iaciens & discerpens dæmonium dimisit.

Cum ergo hæc uidissent, ingressi domunculam, inuenerunt sanctum, qui genu flexerat, & Deo per precationem animam commendatam emiserat. Deinde humi adspicientes, uident scripturam, quæ sic habebat: Viri Alexãdrini, nolite aliquid iudicare ante tempus, donec uenerit Dominus. Confitebatur itaque omnibus præsentibus is, qui liberatus fuerat à dæmone, mala quæ sancto fecerat, & quæ audiuit propheticè ab eo dicta, quæ etiam passus est. Fuerunt ergo hæc statim renunciata Patriarchæ, & ipse cum simul uenisset cũ toto clero, ubi legit ei, quæ erat humi, scripturam, paulòpost dixit: Si fuissem inductus uerbis eorũ, qui calumniabantur, fuisset mihi incussus ille colaphus. Tunc etiam congregatur uniuersum agmen meretricum ad iusta facienda uenerando corpori. Quæ quidem eum efferebant cum aromatibus & lampadibus, ualde deflentes priuationem eius doctrinæ, à qua ad eas magna manebat utilitas: & tunc exponebant eius uitam, ijs, quæ dicebantur, fidem omnibus modis facientes, quòd non ob aliquod malum ad eas ingrediebatur, & nec uisus sit ulli earum ne manum quidem admouisse, aut ad latus omnino accubuisse. Ad eos autem, qui illarum reprehendebant silentium, & dicebant eas fuisse multis causam offensionis, illius præceptum adducebant ad sui excusationem: & quæ a dæmone inflicta fuerat, plagam ad disciplinam ei, quæ non obedierat. Ipse autem, qui colaphum dederat & contra acceperat, nunquàm intermisit, cum dæmon eum reliquisset, beati sepulcro assidere, quod effectum est thesarus multorum miraculorum, & illius commemorationem de more cum psalmis peragere. Deinde paucis post annis reponitur in monasterio monachi Seridonis: & cum illi fuisset tradita beati Vitalis cella propter magnam in ipsum fidem, illic uitam quietam in silentio transegit perpetuo, donec peruenit ad finem uitæ præsentis. Præterea autem Patriarcha quoque magnas Deo agebat gratias, quòd non permisisset, ut aliquid diceret aut cogitaret indignum beata illa & gloriosa anima. Alioqui autem multi quoque ex ijs, qui habitabant Alexandriam, meliores euaserunt, qui propensi erant ad condemnandum, & hãc malam didicerant consuetudinem. Sed talis quidem erat uir ille sanctus, & res eius hoc modo se habebãt.

Sufficiet autem id quoque, quod est dicendum, ad testandum quàm esset tardus uir ille admirabilis ad condemnationem. Quidam iuuenis impudicus ciuitatem obiens Alexandriam, cum uirginem quandam ex ijs, quæ uitam amplexæ erant monasticam, à uia recta abduxisset, & deinde eam suæ libidinis & intemperãtiæ fecisset, delicias, paulòpost cum ea aufugit Byzantium. Quod quidem cum resciuisset uir diuinus, magno dolore est affectus, &, ut dicitur, omnem mouebat lapidem, studens eos à lapsu reuocare. Aliquanto autẽ tẽpore interiecto, accidit ut cum apud quosdam ex clero narraret, & beatus quandam narrationẽ, quæ poterat eorum animæ afferre utilitatem, illius quoque iuuenis, qui hæc recentia fecerat, fieret mentio: quem qui tunc aderant, protinus condemnabant & abdicabant, tanquàm uno ore omnes dicentes, eum non solum duas, ut apparebat, perdidisse animas, sed etiam multas alias, quibus hoc malum erat exemplar propositum. Eorum itaque magnus ille nimis facilem reprehendens condemnationẽ, Nolite, inquit, ò filij, nolite esse lingua tam prompti ad detrahendum proximo. Nam sic quidem futurum est, ut uos omnino in duo mala incidatis, Vnum quidem, transgredientes præceptum illius, qui iubet nõ iudicare ante tempus. Alterum autem, quòd ignorantes quod hucusque factum est, uos magna facilitate constituitis iudices. Est enim omnino incertum, an hucusque permaneant in peccato: an mutati sint ad correctionem. Ego enim, inquit, aliquando legens uitam cuiusdam magni ex Patribus, incidi in talem narrationem plenam utilitate. Sic autem habebat.

In Tyrum ciuitatem uenerant duo monachi, aliquo fungentes ministerio. Alterum uerò eorum, cum uenisset in quendam locum, quædam meretrix, cui nomen erat Porphyria, sequebatur clamans: Venerande Pater, serua me, sicut olim Iesus Christus meretricẽ. Ille autem humanarum rerum nihil reputans, eam manu * acceptam, multis uidentibus, egreditur per mediam ciuitatem. Manauit itaque fama in omnes partes, quòd ille monachus in uxorem accepisset Porphyriam. Cum ipso autem obiens meretrix urbes & uicos, incidit in infantem humi iacentem. Quem quidem cũ benignè sustulisset ut aleret, secum eum portabat. Cum aliquo autem tempore uenissent Tyri in eum locum, ubi uersabantur, & meretricem uidissent in ulnis tenere infantem, ueluti irridentes & egregiũ hunc uirum ludificantes, Re uera, ei dicebant, à scopo non aberrasti Pulcher enim tibi filius natus est ex monacho. Qui etiam Tyrum reuersi, eam rem ubique disseminarunt, quòd ea ex monacho, peperisset filium, qui illius expressam conseruauit effigiem. Ita ferè sũt homines prompti ad credẽdum suspicionibus, & maximè, qui sunt mali & flagitiosi, & à se habẽt acceptã credendi occasionem. Statim enim tanquàm è propinquo seipsos testes accipientes, alios accusant facile, simul quidem se uolentes explere delicijs talium cogitationum & uerborum, & cupientes esse alios similiter improbos, & sic studentes uitare plagas, quæ inferuntur eis à conscientia. Monachus autem cum totondisset Porphyriam, & ei monasticum imposuisset habitum, uocat eam Pelagiam, & concedit ei, ut in monasterio uirginum agat silentium. Cum uerò præsciuisset diem sui decessus, illa quoque accepta, redit Tyrum. Eam autem puer quoque sequebatur, iam septẽ annos natus. Ad omnes uerò peruenit fama eorum aduentus, quòd scilicet reuertitur Porphyria cum monacho suo cõiuge. Deinde cum ægrotasset monachus, & ad mortem iam spectaret, plurimi ad eum accesserũt ex habitatoribus, eius uisitandi gratia. In quorum cõspectu cum iussisset afferri thuribulum plenum cadentibus carbonibus, accipit eos carbones, & infundit in sinũ, & oĩbus audiẽtibus, Benedictus, inquit, Dñs, qui olim rubũ seruauit incõbustũ, is mihi fuerit testis fidelis, q̃ quò meas uestes nõ attigit hæc, q̃ est in igne, urẽdi uis, ita nec ego attigi mulierẽ toto tẽpore uitę meę. His auditis, oẽs obstupuerũt, Deo dãtes gloriã, q̃ eos q̃ ipsũ in occulto colũt, scit aperte glorificare. Hæc cũ fecisset & dixisset monachus, in manus Dei deponit animã. Propterea uobis oĩbus suadeo, ò filij spiritales sicut

Margin notes: *1. Co. 4* — *Exemplum notabile.* — ** acceptans, Luc. 7* — *In suspiciones qui sint maximè propensi.* — *Iuuenis impudicus seducit sanctimonialem.* — *Exo. 3*

sicut etiã prius dixi, nõ esse promptos ad cõdemnatio nem. Contingit enim nonnunquam, ut eius quidem, qui est fornicatus, aut aliquid aliud deliquit, peccatũ apertè factum sciamus: in occulto autem factam igno remus pœnitentiam. Oportet autem Dominicam quoque timere uocem, quæ dicit: In quo iudicio iudicatis, iudicabimini. *Mat. 7*

Neque uerò suadebat solum cauere hoc delictum: sed eorum etiam, qui diuina præcepta negligunt, uolens corrigere socordiam, tale quid fecit, dignum ꝙ mandetur memoriæ. Cum enim cognouisset multos negligentiores, post lectionem diuinorum Euangeliorum exire ex ecclesia, & uanis ac ociosis uacare sermonibus, solenni quodam die, relicto sacrificio, ipse quoque è templo egreditur, & sedet cum uniuersa multitudine. Omnibus autem hoc stupentibus, Non oportet, inquit, admirari. Vbi enim sunt oues illic omnino oportet esse pastorem. Nam cum propter uos & uestrã utilitatem soleamus synaxes celebrare, si uos autem foris uersemini, contingit inutilem à nobis capi laborem, statui cum egredientibus uobis simul egredi, & rursus ingredi, & cum ingredientibus. Hoc multos correxit, & à mala abduxit cõsuetudine. Non illos uerò solos studuit corrigere, qui extra congregationem ociosis uacabant sermonibus, sed eos etiam, qui citra rationem intus inter se conferebant sermones: & maximè eos, qui erant è suggestu. Si quando autem uidisset quempiam post unam & alteram admonitionem nequaquam posse corrigi, eum statim eiiciebat, apud eos uocem usurpans Dominicam, Domum Dei oportere esse domum orationis. Contra autem eorum, qui in diuinas congregationes erant studiosiores, illi accepta erat pietas, eosq́; & laudabat, & ad gradus prouehebat. Quod quidem apertius indicabit id, quod iam est dicendum. *Esa. 56 Matt. 21.*

Duo Clerici eius ecclesiæ, artem exercentes incidẽdi corium, erãt inter se uicini. Quorum unus quidem mulieri coniunctus matrimonio, habensque filios, & patrem & matrem cum ipso habitantes, quos quidem alebat omnes suis manibus, non negligebat tamen diuinas congregationes. Alter autem etsi erat solus, & artis peritior, & in operando diligentior, ne sibi quidem soli parare poterat, quæ erãt ad usum necessaria. Ei itaque, qui erat eiusdem artis, inuidens, & non amplius ferre ualens quã animo conceperat inuidiam, eũ aliquando solũ offendens. Adiuro te, inquit, per Deũ, ne me celes, sed hoc mihi aperias, qui fit, ꝙ tu sis semper quidem diues, idque cum sis in operando negligẽs mihi autem, qui sum diligens & laboriosus, contra accidit, * & iam redactus sim ad extremã paupertatem. Ille autem uolens eum reddere diligentiorẽ, qui erat negligens in adeundis congregationibus, quæ fiunt sacrorum causa: Mihi quoque, inquit, ò frater, res erat redacta ad maximas angustias. Ex quo autem mihi ꝑsuasi diuinis uacare congregationibus, nonnunquam eò uadens, aurum in uia inuenio, quo factum est, ut mihi sint congregatæ omnes, quas uides, copiæ. Sed si me audias, ipse quoque me euntem sequere, & hinc non uulgarem habebis consolationem. Paret dictis, & ad singulas diuinas synaxes cum ipso uentitans, sentiebat domui suæ factam à Deo benedictionem, & bono consultori agebat gratias. Ille autem scena mox aperta, manifesto dicit socio, se nunquam aurum in uia inuenisse: sed uolens, inquit, te excitare, ut uenires ad diuinas congregationes, finxi hanc auri inuentionem. Hoc cum peruenisset ad aures beatissimi Patriarchæ, & eius bonum commendat propositum, & eum ordinat Presbyterum. **ut* *More Orientalis ecclesiæ hunc clericũ coniugatũ ordinat presbyterum.*

Hic reuera bonus pastor, diuinus, inquam, Patriarcha, credens ꝑncipi pastorum Christo, qui iubet, si persecuti fuerint ex una ciuitate, fugere in aliam, cum esset Alexandria tradenda manibus Persarum, diuina prouidẽtia illic quidem recedit, migrat autẽ in suam patriam Cyprum, suum ei corpus largiturus, ut quæ eum aluerat. Præsciuerat enim iam appropinquare decessum. Is itaque, cuius sæpe mentionem fecimus, Patricius Nicetas, accepta occasione ex eo, quòd Persæ irruperant, obsecrat uirũ diuinum, ut ueniat usque ad regiam ciuitatem, precibus & benedictione impertiturus Imperatorem. Ille autem cũ sciret, qualis esset fides uiri clarissimi annuit quidem petitioni. Cum ambo autem naue ueherẽtur, & iam essent in medio mari, incidunt in grauem tempestatem. Cum uerò nauis tam uehementer quateretur fluctibus, & mox esset mittẽda in profundum, uisus est nocte illa, qua fuerat excitata tempestas, Patricius in somnis uidere Patriarcham cum pauperibus, aliquando quidem per totam nauem circuncursantem, aliquando autem cum ipsis manus extendentem, & è cælis petentem auxiliũ. Cũ autem iam in Rhodum insulam peruenissent, ille ipse Patriarcha cum à se discessisset, re uera uidet & nõ in somnis, splendidũ uirum Eunucho similem, aureũ sceptrum habentem in manibus, & ad eum accedentem dicere: Vocat te rex regum. Statim ergo accersito Patricio, cũ dixisset qualem habuisset uisionem: Tu quidem, inquit, ò uir splendidissimè, studuisti nos deducere ad eum, qui regnat in terra: Qui autẽ cælum & terram & omnia sua tenet ditione, prior ad se accersiit. Ille uerò hoc dicto tristitia affectus, & dolore repletus, non potuit quidem eum retinere. Sed cum uenerabilium eius precum fructum iucunde accepisset, quam potuit officiosissimè eum dimittit in Cyprum. *Matt. 10.* *Visio Patriarchæ.*

Cum autem in suam ciuitatem peruenisset Amathuntem, iussit Scribis ut scriberent testamentum, ꝙ sic habebat: Iohannes humilis quidem seruus seruorũ Dei, propter autem mihi impositam Pontificatus dignitatem, gratia Christi liber, Ago tibi gratias Domine Deus meus, quod me dignum censueris, qui tua tibi offerrem, & quòd ex mũdi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi, quam ipsam iubeo quoque dari pauperibus, qui sunt mihi fratres in Christo. Quando enim Dei permissione creatus fui Episcopus Alexandriæ, inueni in meo Episcopatu circiter octo millia librarum auri, ex oblatione autẽ piorum collegi denis millibus plures his pecunias. Quas cũ cognoscerem esse Christi, Christo etiam dare uolui, cui nunc quoque trado animam. Cum hoc testamentum sui fecisset ille magnus homo Dei, deposuit spiritum in manus Dei uiuentis. In eius autem sepultura fit miraculum, quod nulli cedit ex iis, quæ unquã facta sunt mirabilia. Nam cum esset deponendus in æde oratoria admirabilium operum effectoris Tychonis, in quadam capsa, in qua erant condita duo corpora Episcoporum, uidere licebat hæc mortua corpora ueluti animata, tribuere cultum beato corpori. Nam à se inuicem seiuncta, id mediũ accipiunt. Et hoc quidem, quod euenit in eius sepultura, uisum est multorum oculis, alterum autem eo non minus, procedens declarabit oratio. *Testamentũ eius.* *Mors misericordissimi uiri.* *Insigne miraculum.*

Quædam enim mulier, orta in oppidulo, quod tulerat Patriarcham, postquã resciuit eum iã esse migraturũ ad Dominũ, magni & grauis peccati sibi conscia, accurrit ad beatum, & calidis lachrymis profusis, eius pedes tangens, petebat illius peccati absolutionem. Ille autem, Si credis, inquit, meis precibus te esse ab hoc peccato absoluendã, oportet omnino te id prius confiteri. Cum autem dixisset se non posse id labiis proferre, iussit id scriptis significare. Cum uerò uidere eam id ægre ferre, iubet ut ipsa id scribat, & suo ipsius sigillo muniat, & sic ei tradat schedulã. Cũ sic er-

go factum esset, & in eius manus tradita fuisset obsignata schedula, rogabat mulier eum obtestans, ut nihil eorum, quæ inerant, ueniret ad cuiusquam cognitionem. Quinque dies abhinc præterierant, & magnus ille excedens è uita, migrauit ad iustorum tabernacula, cum nihil de ea re cuiquam dixisset omnino. Cum autem mulier, diuina quadam forte prouidentia, non adfuisset illo die, quo excessit è uita, ea accedens ad sepulturam, & dubitans ne forte quæ eius fidei commissa fuerat schedula, neglecta & in episcopatu relicta depræhenderetur ab omnibus, dolore affecta, à se propemodum discesserat, sed cum fide ardentissima se rursus collegisset, quàm maxima potuit celeritate uenit ad illius capsam, & tanquàm eo uiuo, clamabat, Quid hoc fecisti, ò uir diuine, mihi peccatrici ut nũc afficiar ab omnibus probro & dedecore? Quod enim ne tibi quidem potui aperire propter lapsum in signem, hoc erit omnibus manifestum. Vtinam ne cogitassem quidem te de hac re conuenire. Existimans enim per te pœnas futurus effugere, & hoc non sum assecuta, & quod ex eo oritur, dedecus mihi conciliaui. Sed enim non recedam à tuo sepulcro, neque omnino hinc surgam, nisi de ijs, quæ petiui, me feceris certiorem. Persuasum enim habeo te nõ esse mortuũ, sed in Deo uiuere, & te apud eũ posse, quæ uis, facere.

Nota hanc fœmina confessionem.

Hæc dicens, & alia his similia, tribus diebus & totidem noctibus uenerandæ eius capsæ assedit, & (ò Dei miracula) ultima nocte egreditur è capsa uir ille admirabilis simul cum ij, qui cum eo iacebant, Episcopis, (eiusmodi enim erat id, quod apperebat) & ei dixit, Quousque ò mulier, clamans, es ijs qui hic sunt, molestia? Nostra enim uestimenta iam tuæ humectarunt lachrymæ, fluentes instar fluuij. Cum hæc dixisset, tradit ei schedulam sicut erat ab illa obsignatam. Deinde, Agnoscisne hanc, dixit, ò mulier? Accipe ergo, & eam soluens, uide Dei opera admirabilia. Cum illa autem surrexisset, & ad se redijsset, uidet quidem rursus sanctos suam caspam ingressos, habes *uerò schedulam in manibus, illæso manente signaculo. Quod quidem cum soluisset, priorem quidem scripturam inuenit deletam, alienam autem uidet positam subscriptionem, quæ sic habebat, Propter Iohannem seruum meum deletum est tuum magnum peccatum Declarabit autem id quoque, quod de eo dicendum est, quanta esset uiri uirtus, & quantam beatitudinem ex ea sit assecutus,

** Vere*

Nam uir quidam, nomine Sabinus, temperanter admodum & è uirtute uiuens, monasticam & à negocijs remotam uitam exercens Alexandriæ, hora, qua beatus decessit Iohannes, putabat existens in ecstasi se eum uidere egressum ex Episcopatu cum uniuerso clero, habentem in manu lampadem, & iter ad regem ingredientem, uiro quodam splendidissimo, habitu cubiculario, eum accersente: & puella quadam speciosissima, ut diceret etiam ipsum solem ei primas partes cedere in pulchritudine, cui erat caput oleæ corona redimitum: & aliquando quidem eum præcedente, aliquando aũt manum quoque tangente, & simul incedente. Cum autem diem adnotasset is, qui uiderat, (Erat uerò memoria Menæ magni martyris) tunc autem uenissent quidam è Cypro, ab ipsis accepit, quòd illo ipso die, quo hæc uisa sunt, inclytus Iohannes ex cessit ex hoc mundo.

Visio admirabilis.

Vir quidã alius Alexandrinus, qui erat ipse quoque ex ijs, qui sunt pietate insignes, uidit ea ipsa nocte examen pauperum & multitudinem orphanorum & uiduarum, quæ numero non poterat compræhendi, habentem in manibus ramos oliuarum, & præcedentem Patriarcham, euntem ad synaxim. Sufficiunt hæc testimonia maximę magni Iohãnis ad Deũ fiduciæ. Quod autem est maximum & caret omni dubitatione: celebrabantur anniuersaria magni & admirabilium operum effectoris Tychonis. Deinde cum perageretur de more hymnodia, & simul esset cõgregata populi multitudo, Deus admirabilium, uolens apertum reddere, quantam fuerit apud eum gloriam consecutus is, qui fuerat eius benignitatis, quoad eius fieri poterat, æmulator, Iohannes, inquam, qui cognomen accepit à misericordia: uoluit ut ex eius diuinis reliquijs copiola scaturirent unguenta, emittentia suaueolentem odorem curationum. Quibus fruentes qui in ea inciderant, communiter Deum, qui sic eos qui ipsum glorificant, longe amplius glorificat, gratis labiis glorificarunt. Cui nos quoque oportet quam conuenit offerre glorificationem, glorificantes patrem & filium & spiritum sanctum, unam in tribus diuinitatem & potentiam, nunc & semper & in secula seculorũ, Amen.

Ecce quæ & quanta ad sanctorum tumulos Dei uirtute apparet miracula.

VITA S. HILDEPHONSI, Toletanae urbis Episcopi, Authore iuliano pomerio, Eiusdem urbis pontifice. Habetur etiam in Tomis Aloysij, sed mutila, imperfecta, atque mendis scatens.

Ildephonsus memoria sui temporis clarus, & irriguis eloquẽtiæ floribus exornatus, seculo ætatis nostrę nobilissimus Toletanæ ciuitatis adscitus in cathedra præsul, post sanctum Eugenium in sacerdotium consecratur, uir tanta laude dignissimus, quanta & uirtutum gratia numerosus. Qui ab ipsis cunabulis eunuchus permanens, magnum in se Domino habitaculum præparauit, Qui non manubrio materiali, sed diuino secatus est gladio. Nec ingenio ferramentorum resecauit libidinem, sed munere cœlesti meruit sanctitatem. Quique mellifluas dapes de paradiso Dei capiens, & per totam Hesperiam dispergens, inediam nostram ingenti eloquio satiauit. Non impar meritis Isidori, de cuius fonte adhuc cliẽtulus purissimos latices bibit. Nam directus à sancto Eugenio, uenerabili Toletanæ sedis episcopo, ad supradictum doctorem Isidorum Hispalensem archiepiscopũ cum sibi iam sciolus uideretur, adeo ab eo tentus & elimatus est, &, ut ferunt, aliquo ferro constrictus, ut si quid scientiæ de erat, plenius instrueretur. Tandem ergo optime informatus, ad pædagogum suum dominum Eugenium remeans, non post multos dies diaconij officium adeptus est. Hic igitur sub rudimentis infantiæ adhuc degens, diuino tactus spiritu, monachorum uita delectatus, contemptis parentum rerumque affectibus, Agaliense cœnobium petijt, monachũque se in eo multis annis decenter exhibuit. Cœnobium quoque uirginum in Deibrensi uilla construxit, ac proprijs opibus ditauit. Rector deinde uel Abbas effectus Agaliensis cœnobij, monachorũ mores exercuit, rem discreuit, uitamque seruauit. Vbi statim in officio clarens, duas Missas in laudem beatorum Cosmæ & Damiani martyrum, quas in festiuitate eorum psallerũt, miro modulationis modo composuit: Quæ Missæ infra annum tenentur notatæ. Deinde post multum tempus, decedente sancto Eugenio, regali uiolentia Toletum deducitur, atque ibidem pontifex subrogatur. Cuius statim uirtus enucleata in sede Romulea refulsit, & ueluti facula ignea ardens, omnem Hesperiam perlustrauit. Cuius doctrina usque hodie fulget Ecclesia, ut, sol & luna. Cuius memoria in benedictionem odoris, & in compositione incensi habetur. Fuit denique timoris Dei instantia plenus, religione

Ianuarij 23.

Ab infantia castus uixit.

Isidori episcopi fit discipulus.

Fit diaconus.

Monachatum profitet.

Creatur Abbas.

Cogitur esse episcopus.

ne comptus, cõpunctione probus, incessu grauis, honestate laudabilis, patientia singularis, secreti tacitus, sapientia summus, differendi ingenio clarus, eloquendi facultate præcipuus, linguæ flumine copiosus: tantoque eloquii decore est celeber habitus, ut disputationum eius profunda oratio dum porrectè dirigitur, non homo, sed Deus per hominem eloqui affatim crederetur. Scripsit sanè quam plurimos libros, luculentiori sermone potissimos, quos idem in tot partibus censuit diuidendos: id est, librum prosapiæ imbecillitatis propriæ, librum de uirginitate beatæ Mariæ contra tres hæreticos, Opusculum de proprietate personarum patris & filii & spiritussancti, Opusculum annotationum actionis diurnæ, Opusculum annnotationum in sacramentis, librum in cognitione baptismi, unum librum epistolarum, Missarum, hymnorum atque Sermonum. Scripsit & alia multa, quæ uariis occupationibus impeditus, alia cœpta, alia semiplena reliquit. Hic igitur dono afflatus superno, reliquias sanctæ ac Deo dicatæ uirginis & confessoris Leochadiæ, adueniente rege in sedem suam regiam ob festiuitatẽ omnibus adstantibus præsentauit. Nam ante tumulũ uirginis orante Hildefonso in genua prouoluto, tumulus, in quo sanctum corpus eius humatum est, exiliuit & operculum, quod uix triginta iuuenes mouere possent, angelicis manibus eleuatum, uelum, quod sanctæ uirginis membra tegebat, consurrexit, tanquam illud ipsa uiuens foras submittere, & ueluti manibus hominum extensum eleuaretur, atque conspectui eius uirgo pulcherrima procederet, clamantibus episcopis, principibus, presbyteris, diaconibus, clero ac populo: Deo gratias in cælo, Deo gratias in terris. Ipse uerò manibus complectens oblatum, talia promebat uota, uociferans cum populo, & dicens. Deo gratias. Clerus uerò uehementer psallebat Alleluia, & canticum, quod ipse dominus archiepiscopus composuerat in laudem eius, Speciosa facta es, alleluia. Si clero & papulo reboante, clamabat episcopus, inter uoces populi ueluti mugiens, ut aliquod incisorium illi deferrent, unde quod manibus tenebat præsideretur, & nemo illi occurrebat: quia populus uastis uocibus insistebat. Nam & sancta uirgo quod sponte obtulerat, retrahebat. Sed & rex *Recessundus, qui aderat; cultrũ modicum, quem in theca tenebat, episcopo cum lachrymis offerebat, & collo submisso supplices manus à throno suo extendens, deprecabatur, ut episcopus non haberet indignum. Quem ille apprehendens, ꝙ manu læua iam modicum tenebat, dextera præcidit, & cultrum ipsum simul cum ipsis reliquiis in thecis argenteis collocauit, indignum iudicans, ut qui sancta præciderat, polluta ultra tangeret. Alia adhuc miracula spiritussanctus per eum peregit, quæ quia longum est omnia recensere, ex multis pauca aggrediamur. Superueniente nanque die sanctæ & semper uirginis Mariæ, ante tres dies litanias peregit, & Missam, quæ in eius laudem caneretur, composuit. At ubi uentum est ad eius sanctam solennitatem, quæ est assumptio, tam regem quam populum ad hanc gratiam sollicitabat. Nam seruus Dei Hildefonsus, maiore ad hoc munere fretus, dum dominæ suæ, Deo præsule, seruiens, ouans eius solẽnitatem susciperent, & in laudem ipsius Dei genetricis summo cordis affectu harmonica modulatione composita carmina aptaret, & libellum uirginitatis, more synonymo testimoniis ueteris ac noui testamenti plenum, compte edidisset, & digna facundia ac magnificentia iã præfatæ dñæ suæ festũ exornasset. Dumq; ante horas matutinas solito more ad obsequia Deo peragenda cõsurgeret, ut uigilias suo Dño cõsecraret, diacono uel subdiacono atq; clero ante eum cũ faculis præcedẽtibus, subito ostiũ aperientes, & ecclesiam intuentes splendore cælesti micantem, deficientes ad lumen, quod ferre non ualuerunt, aufugientesque cum tremore, faculas quas manibus tenebant, reliquerunt, & uestigia, per quæ uenerant, repetentes, propè mortui reuersi sunt ad sodales. Solicitè uerò omnis congregatio requirebat, quid de Dei seruo ageretur cũ angelicis choris, quos tam subito expauerant custodes, ut terga ad ostium dantes, ita aufugerent. At ille bene sibi conscius, ante altare beatæ semper uirginis procedens, reperit in cathedra ipsam dominam sedentem, ubi erat solitus sedere & populum salutare: Et eleuatis oculis, uidit in circuitu eius omnem absidem repletam uirginum choris, quæ de canticis Dauid modulata suauitate aliquid cantabant. Adspiciensque in eam ipse sibi bene conscius & Deo charissimus, talem nostræ dominæ ad se loquentis uocem audiuit: Propera in occursum serue Dei rectissimè, & accipe de manu mea munusculum, quod tibi de thesauro filii mei attuli, Sic enim tibi opus est, ut benedictione tegminis, quæ tibi data est, in meo tantum die utaris. Et quia oculos fidei fixos in meo semper seruitio tenens mansisti, & laudẽ meã diffusa in labiis tuis gratia, dulciter in cordibus fidelium depinxisti, & uestimentis ecclesiæ iam in hac uita ornatus eris, & in futuro in promptuariis meis cũ aliis seruis filii mei lætaberis. Et his dictis, una cum uirginibus & luce, quæ uenerat, ab oculis eius remeauit. Remansit uerò Dei seruus intantum securus de adipiscenda gloria, quantum præscius de promissa sibi uictoriæ palma. Vestis quoque, quam detulerat Dei mater, seruatur in Toletana ecclesia, miræque subtilitatis, mirique candoris. Cathedram autem episcopalem, in qua dignata est residere Dei mater, nullus postea sedere præsumpsit episcopus, nisi dominus Sigibertus, qui statim sedem ipsam perdens, exilio relegatus est. Nouem itaque anni & duobus ferè mensibus uir Dei Hildefonsus clarus extitit meritis, & retentione pontificalis regiminis. Expleto autem xviij. prædicti regis Recessundi anno, die x. Calend. Februarii domicilio carnis exuitur, atque in ecclesia B. Leochadiæ honorificè tumulatur. Non defuerunt ei promissa à regina cæli, beata gaudia, quinimmò ea suffragante, felix eius anima ad cæli perlata est palatia, ubi filium uirginis contuetur in sua gloria, Amen.

Eius scripta. — *Reliquiæ S. Leochadiæ diuinit' declarãtur.* — *Risisundus *Recensuindus.* — *Visio admiranda.* — *Vestem ei mirificã donat uirgo Maria.*

PASSIO SVNCTI BABYLAE Episcopi & Martyris, per D. Ioannem Chrysostomum contra Gentiles scripta: omissis quibusdam ob uitandam nimiam prolixitatem.

Habet tomo tertio operũ eiusdem. — *Ian. 24*

Qvòd uetera ea, quæ nos auditu accepimus, non minore fide digna sint, quàm quæ præsentia sunt, & quæ ipsi uidemus, id certe omnes fatentur, nisi si qui forte stupidi ac delirantes fuerint. Verum ut uictoriam etiam uel ex superioribus facultatibus reportemus, uolo & memoriæ nostræ nouum quoddam atque inopinatum facinus proferre. Enimuero ne tumultuemini, si miraculum ætate nostra factum dicturum me pollicitus, tamen à ueteri historia narrationis exordium contexere aggredior. neque enim intra uetera illa tãtum subsistam, neque quæ ego uetera sum huc allaturus, ea à rerum nouarum argumento discrepans. sic enim utraque inter sese cohærent, ut non possis illorũ consequentiam alteram ab altera separare. Idque auditis rebus, probe iudicabitis.

Fuit

Fuit Imperator quidam Maiorum nostrorum temporibus, qui qualis alioqui fuerit dicere non habeo. uerum ubi scelus ab eodem magna audacia atque improbitate factum audieritis, & reliquã morum illius crudelitatem perfectam habebitis. Quodnam ergo piaculum id fuit? Visum fuerat genti cuidam, cũ hoc Imperatore bello decertãti, bellum tandem componere, sic, ut* neque alteros affigerent, neque ipsi uicissim ab alteris posthac affligerẽtur: quin potius molestiis, periculis, omni denique timore defungerentur, ac partis contenti, nihil quicquam præterea requirerẽt: præstare enim, timore procul depulso, mediocribus frui, quàm plura appetentes, ubique timere, trepidare, atque adeo malis ultro citroquè datis & acceptis, uitam transigere. Itaque cum constitutum illis esset, bello prorsus deposito, quietam ac minimè solicitam uitam uiuere, uisum est commodum, hoc firma aliqua pactione ac stabilibus terminis uinctum confirmare. Tum fœdere facto, dato atque accepto iureiurando, & regi præterea suo suadere conantur, uti suo ille filio (puer autem is admodum erat) pro certo pacis pignore deposito, præstaret, tum ut qui prius hostes erant, bono in reliquum tempus animo essent: tum animi ac consilii sui testimonio prodito indicaret, se, quã pacem cum illis faceret, eam citra dolum oẽm facere. Qua oratione rex adductus, filium dedidit, ut ipse qui dẽ opinabatur, amicis ac sociis: ut uerò rei exitus probauit, beluæ omniũ beluarũ crudelissimæ. Amicitiæ enim ac fœderis lege regium illum puerulum cũ accepisset, statim omnia simul conculcauit ac subuertit, iusiurandum, pacta, pudorem eum, qui homini ab homine, religionem, quæ Deo debetur, misericordiã, quam à nobis ætas illa impetrare solet: ac neque iuuentus feram illam flexit, neque sanè, quæ huiusmodi sceleribus comes esse solet, ultio agrestè illud pectus terruit, neque patris filium deponentis uerba, eiusdẽ animum subiere, ea, inquam, quæ ille filium in manũ tradens fortasse mandarat, dum postulat, uti illius curam quam diligentissimè Imperator susciperet, patrẽ etiam illum filio suo appellans, dum obsecrat, ut quasi ipse genitor foret, sic illum enutriret atque erudiret, perficeretque, ut maiorum suorum nobilitate dignus ille olim euaderet: denique dum idem pater inter hæc uerba media filij dextrã homicidiæ dextræ insertat, ac multis etiam cum lachrymis congressum soluit, horum omniũ inquinatissimus ille nihil quicquam secum reputans, quin potius omnibus illis una ex animo excussis, cædem illam cædium omnium sceleratissimam patrat.

*neque alteri

Imperatoris crudelitas & perfidia

Hoc enim flagitium, filij etiam proprij cæde grauius est, cuius rei testimoniũ à uobis mutuabor, qui utique non sic, opinor, indoluissetis, (si modo ex animi mei affectibus & uestrorum item affectuum coniecturam facere oportet) si illum audijssetis proprium filium occidisse. Tum enim unà cum communibus legibus, & naturæ etiã leges subuerti uisæ fuissent. Hic autem plurima simul concurrerunt, quæ numero ipso naturæ necessitudine ualidiora esse possunt. Quoties enim mihi ante oculos obuersatur adolescẽs ille prorsus innocens, idem à patre deditus, idem à Maiorum suorum regia auulsus, idem domesticas delicias, gloriam, honorem cum extorri uita, hoc nomine commutans, ut posset impurus Imperator pactis cum hoste fœderibus fidere: idem postea ab illo miserè confectus, & splendore domus paternæ per eadem fœdera priuatus, denique ab eodem iugulatus: nimirum secũ pugnans me subit affectus, liquefacto simul atque exæstuante intus animo, quorum affectuum alterum mœstitia parit. Nam dum mecum reputo scelestum illum armantem sese, gladium intentantem, pueri collum appræhendentem, qua dextra depositum receperat, hac eadem gladium in illud impellentẽ, disrumpor, atque adeo ira suffocor. Rursus dum intueor, iuuenẽ illum timentem, trementem, ploratus extremos plorantem, patrem inclamantem, hunc ipsum istarum rerum authorem fuisse testantem, cædem non ei, qui gladium in guttur mergeret, sed ei, qui se genuisset, acceptam referentem, neque fugam adornare, neque sibi auxilio esse ualentem, sed quod unum superest, frustra de proprio parente expostulantem, denique plagam receptantem, palpitantem, calcibus pauimentum ferientem, terram sanguineis riuis inquinantẽ, ipsa mihi intus uiscera discerpuntur, ipsa mihi cogitatio obtenebratur, ac mihi ob oculos mœstitiæ caligo quædam offunditur. At uerò non perinde belluinum illud Imperatoris pectus affectum uideas: quin potius quasi uel agnum, uel uitulum immolaturus, sic ad scelestam illam cædem animatus fertur.

Mira rei gestæ repræsentatio.

Et puer quidem plega accepta, exanimis iacebat: at percussor admisso sceleri patrocinabatur, posteriori facinore prius illud obscurare laborans. Existimaturus es fortasse, me de sepultura loqui uelle, deque Imperatoris impietate, qui à se occiso ne tantillum quidem terræ impertiuerit. Ego uerò aliud quoddam facinus eo, quod à me iam dictum est, longè atrocius indicaturus sum. Nam manus illas impias tam innocenti sanguine ubi conspurcauit atque conscelerauit, nouamquè illam tragœdiam peregit, quasi nullo prorsus à se scelere facto, effrons, & ipsis etiam saxis durior, ad Dei optimi maximi templum festinabundus accurrit. Miraturi fortasse sunt nonnulli, cur factum est, ut qui tam sæuum patrasset facinus, diuina statim plaga percussus non fuerit, aut quo pacto prius, quàm introisset, in illum Deus non continuo fulmen cælitus contorserit, ita ut eiusdem os impudens cælesti igni mox conflagraret. At ego, si quibus huiusmodi cogitatio in animum descenderit, laudo quidem illos & admiror excandescentiæ illius causa: tamen huic meæ de illis tum laudationi, tum admirationi, nonnihil certe adhuc deesse dico. Etenim iusta quidem illos indignatio subit, tum ob peremptum iniuria puerũ, tum ob diuinas leges tãta cum petulantia atque contumelia uiolatas: sed ijdem tamen iræ impotẽtia exæstuantes, rem ipsam totam non perpendunt. Iustitiæ enim lege hac, alia quædam lex longè sublimior in cælis lata est. Lex uerò ea quæ tandem esse potest? Ijs qui peccatum aliquod commisere, pœnam non è uestigio Deum irrogare, sed tempus delinquenti concedere, ac ueluti præscriptum diem statuere, intra quẽ, peccatum quum deposuerit, pœnitentiæ beneficio par tãdem iis euadat, qui nullum prorsus peccatum admisere runt. Id quod & tunc Deus in miseri ac perditi illius causa declarauit: sed nullus tamen propterea subsequebatur profectus. in emendatus enim persistebat. At deus, quo est in humanum genus amore, hoc etiã cum prouidisset, ne sic quidem illum dispexit, neque partes ipse suas intermisit: sed & laborantem inuisit, adhibitis etiam iis remediis, quæ salutem afferre possent. cæterum tantum abfuit, ut porrectum ille medicamentum admitteret, ut uel medicum ad se hoc nomine missum trucidauerit. Medicamentum porrò ac medicinæ item ratio, huiusmodi erat.

Forte fortuna per quod tempus crudelis ac miserãda, quam dixi, fabula licentiosè ageretur, magnus quidam atque admirabilis uir (si modo uiri nomine designare illum fas est) nostri huius gregis curam gerebat: Babylas huic nomen erat. Is igitur, per eos dies Christi ecclesiam hanc à spiritus gratia sibi concreditam quum haberet, Eliam atque huius æmulum Iohannem, non dico præteriit, ne inuidioso admodum

Babylas regit ecclesiã Antiochenam.

uerbo

uerbo utar, sed usqueadeo est assequutus, ut ne tantillum quidem illorum generosorum pectorum libertati concesserit. Neque enim paucarum ciuitatum tetrarcham, neque gentis unius regem, sed eum, qui im perio suo plurimam totius orbis partem contineret, ipsum, ipsum hunc (inquam) homicidam, de quo nobis est sermo, eundem multarum gentium, multarum ciuitatum, immensi item exercitus dominum, eundē, quoquo te uertas, tum ab imperii amplitudine, tum à morum ferocitate terribilem, quasi uile quoddam ac nullius precii mancipium, sic à Dei templo exegit, tāta adeo cum constantia atque animi præsentia, cū quāta pastor scabiosam ac morbidam ouem ab ouili excludit, dum prohibet, ne laborantis ouis morbus ad reliquum quoque gregem contagione serpat. Et hæc quidem fecit Babylas, re ipsa seruatoris nostri uerbū confirmans, solum illum uidelicet seruum esse, qui peccatum facit, ut sexcentas etiam coronas capite gestet, ut omnibus, qui super terram sunt, hominibus imperare uideatur. qui autem culpæ nullius sibi conscius est, ut in subditorum classe censeatur, hunc uel regibus omnibus regaliorem præstantioremque esse. Ergo ipsum Imperatorem statim is, qui illius imperio parebat, rexit, & ei, qui omnium dominator erat, subditus iura dedit, atque adeo aduersus eum damnationis calculum tulit.

Imperatore è templo eijcit.

Ioã. 8.

Tu uerò quisquis es, qui hæc audis, noli quod dictū est, leuiter transmittere. Nam auditus facti huius nuncius, extitisse ex subditis, qui Imperatorem à templi uestibulo exegerit, per se abunde satis est ad commouendos ac perterrefaciendos auditorum animos: qui si uis miraculum totum exacte pernoscere, ne uerbum ipsum nudū spectes, sed ponito tibi ante oculos, hinc satellites hastatos, hinc milites scutatos, hinc tribunos, hinc exercitus duces, hinc permultos in aula regia educatos, hinc eos, quibus ciuitatum administratio credita esset, hinc præeuntium, hinc sequentium fastum, hinc asseclarum seipsos urgentium turbam, denique uniuersum Imperatoris famulitium: secundum hæc ipsum Imperatorem in medio illo comitatu multo cum fastu ingredientem, eundemque uestium, purpuræ, lapillorum, hac illac consperforum, in dextra, in militaris uestis commissura, in capitis diademate refulgentium sumptu sibi placentem: ac ne hoc quidem loci cœptæ semel à te imaginis istius faciem finias, quin eandem proferas ad Dei usque seruum illum, beatum, inquam, Babylam, eiusdemque humilē habitum, uulgarem uestem, animam contritam, sensum ab omni temeritate alienum: atque his demum coloribus utrunque cum depinxeris, & alterum alteri opposueris, tum certe facti huius miraculum bellè perspicies. Immo uerò ne sic quidem id exactā comprehendes. Babylæ enim fiduciam nullius planè sermo, nullius oculorum acies repræsentare queat, sed solum illius experimentum atque usus, cuius generosi animi præsentiam solus is possit rectè animo concipere, qui potuerit ad id fiduciæ fastigium pertingere. Quomodo enim senex ille accessit? quomodo prætoriam cohortem dissipauit? quomodo labia deduxit? quomodo uerba fecit? quomodo increpuit? quomodo dexteram in pectus impactam firmauit? pectus, inquā, ira turgens, ac cęde fruens? quomodo homicidā exegit? nihil illum eorum, quæ agerentur, deterruit, nihil de sententia deduxit.

Constātia Babylæ.

Exclamare hic libet: O animum imperterritum, mentemque excelsam, ò cęleste pectus, & cōstantiam angelicā. Quasi. n. depictā in pariete uideret uniuersam illam speciem, sic omnia intrepide generosus ille uir peregit. Etenim illum sacræ erudierā, literæ, mūdi huius res oēs non nisi umbram esse ac somnium, & si quid his uanius est. Propterea Babylam nihil ea omnia terruere, immo uerò magis animauere: illorum enim, quæ coram cōtuebatur, adspectus, eius cogitationem traducebat ad supremum illum regem, sedentem super Cherubin, abyssos contuentē, ad thronum illum gloriosum & excelsum, ad exercitum illum cælestem, ad angelorum myriadas, ad chiliadas archangelorum, ad suggestum terribile, ad tribunal incorruptum, ad flumen ignis, ad iudicem ipsum. Propterea certe se ipse totum à terra in cælum transferens, quasi iudici ipsi adsisteret; ipsumque audiret iubentem, ut scelestum atque inquinatum illum à sacrosancto grege expelleret, sic eiecit, & à reliquo armento se parauit, nihil prorsus respiciens eorum omnium, quæ uidebat. quæque terrifica alijs uidentur: quin potius illo uiriliter atque admodum generosè expellendo, diuinis legibus uim ac tyrānidem patientibus, opem tulit. Atqui quanta Babylas erga cæteros fiducia usus sit, hinc constare potest. Quemnam enim ex alijs metueret, qui aduersus ipsum met Imperatorem tantam sibi potestatem sumeret?

Dan. 3

Equidem uir ille qualis fuerit, coniectura quodammodo assequor, seu, ut uerius dicam, de eo sic mihi ipse persuasi, ut nihil quicquām, uel in gratiam, uel in odium unquām uel faceret, uel diceret: sed generoso semper ac forti animo contra timorem, contra item adulationem, quæ timore impotentior est, contra id. genus alia (cuiusmodi multa inter homines accidūt) sese opponeret, nec unquām, nec tantillum quidem rectum adulterat iudicium. Si enim amictus, dentium risus, pedis ingressus, hominis naturam arguunt: multo quidem magis tot ac tanta illius egregia facta, omnibus nobis fidem facere possint, quantam ille reliqua uita uirtutem amplexatus fuerit.

Integritas S. Babylæ.

Eccl. 19.

Neque enim nobis ille ob fiduciam modo, qua præditus erat, admirabilis esse debet: uerum ob id quoque, quòd eam fiduciam ad hoc usque loci perduxerit, simul ob id, quòd eā ulterius non promouerit. Talis est enim Christi sapientia, quæ permittit, ne quid minus, ne quid item plus iusto decernes: sed ut omnia intra modum efficias. Atqui Babylæ licebat, si uoluisset, ulterius progredi. ei enim, qui uitæ curam semel abiecerat, (prorsus enim non accessisset, nisi se ipse huiusmodi cogitatione armauisset) omnia libere agere licebat, & imperatorem conuicijs adspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis os contundere: nā & dextram in pectus iam impegerat, sed tamen ab his omnibus abstinuit: animam enim habebat sale spirituali conditam, quæ res præstabat, ut nihil stulte, sed omnia recto rationis iudicio ac stato ordine exequeretur, non quemadmodum gentilium sapientes, qui nūquam intra modum, sed ubique (ut ita dicam) aut maiorem, aut minorem, quàm decet, orationis libertatē usurbant, idque ut nusquàm fortitudinis, ubiquè affectum ratione carentium opinionem sibi concilient, in ijs, quæ assequi non possent, metus atque ignauiæ, in quibus excelluissent, insolentiæ ac uanitatis apud omnes conuicti. At non sic Babylas noster, qui quod ipsi in mentem uenerat, id non inconsulto aggressus est, sed nihil non accurate perpendens, & animi sui cogitationes diuinis legibus conformans, ita demum ad opus eas eduxit. Ea propter sectionē ipsam neque per summa tātum infixit, ut ne maior membri affecti pars incurata relinqueretur, neque altiorem quam deceret ut ne superuacanea plaga, quod sanum esset, offenderet, sed plaga prius ad morbum attemperata, medicinam quàm optimam adhibuit. Equidem hinc illum pronunciare ausim, ira, pusillanimitate, arrogantia, ambitione, odio, timore, adulatione prorsus uacauisse. quod si & maius quiddam atque admirabilius fatendum

Christi sapientia.

Immoderatio philosophorū.

tendum est, non tam certe mirum mihi uidetur, eundem aduersus imperatoriã insaniam tanta fiducia constituisse, quam uidisse atque intellexisset se, quatenus hoc ipsum facere oporteret, nec quicquam præterea uel fecisse uel dixisse.

Et quidem quod postremum hoc longè illo admirabilius sit, multos utiquè inuenias illius compotes euasisse, ab hoc tamen superatos. Vocis enim libertatem utcunque usurpare possunt, & ex plebeis permulti, at illa eadem decenter uti tempore consentaneo, congrua, tum mensura, tum prudentia adhibita, magni admodum animi & admirabilis fuerit. Quando & in beatum illum Dauid magna cum licentia ac contumelia inuectus est Semei, quem & sanguinariũ uirũ appellauit, uerũ hanc ego nunquã dixerim fiduciã ac libertatẽ, sed linguæ potius intẽperãtiã, mẽtis temeritatem, contumaciam, dementiam, atque id genus quodlibet uitium. Conuenit enim, arbitror, ut qui alios reprehensurus est, is animum suum quàm lõgissimè ab omni temeritate ac contumacia asserat, quamque usurpat agendi uehementiam, eam ex uerborum atque rerum natura tantum demonstret. Etenim medici dũ uel putrida mẽbra secare, uel intumescenti comprimere opus est, non ira prius animum suum complentes, ita demum ad curandum accedũt, sed tum maximè decenti in statu animi cogitationem continere ad laborant, ut ne arti ipsi turbati animi motus officiat. Quod si corpus curaturo tanta animi sedatione opus est: quo, obsecro, animarum medicum loco habebimus? quantam ab eo sapientiam exigemus? Certe longè maiorem, atque adeò tantam, quãtam bonus ille martyr præstitit. Nobis enim quosdam quasi terminos & regulas præscribit, per quas uidelicet & in reliquis facta proportione nobis ipsi modum desumamus, sic miserum illũ è sacrosanctis claustris summouit.

Vocis libertate ut utendum.

2. Reg. 16.

At factum quidem hoc uideri potest unum modo esse egregiæ uirtutis opus, ueruntamen si quis id perpendat, ac tanquam explicans undiquè diligenter speculetur, inueniet & alterum, & tertium item emolumentum inde simul enasci, magnumque in ibi utilitatis thesaurum recondi. Siquidem unus tantum is fuit, quem à templo expulit Babylas, at multi extitere, qui lucrum inde reportarunt. Quotquot enim erant, qui fidem suam Christo nondum obstrinxisset, (de iis loquor, qui tyranni huius imperio parebant, id autem imperium bonam totius orbis partem occuparat) ij certe omnes obstupuere, admirati sunt, inde edocti, quantam seruis libertatem Christus impertierit, deriserunt suam ipsorum illiberalem, & abiectam seruitutem, perspexerunt, quantum inter se discrepent Christianorum nobilitas, & gẽtilium probrum. Qui enim apud illos templorum administrationem suscepere, ij reges suos colunt plusquam dominos, plusquam idola etiam ipsa, quæ adorant, regumque metu statuis ipsis assident, ita ut maligni illi dæmones, honorem omnem sibi impẽsum, Imperatoribus solis acceptum referant. Itaque ubi contingit Imperatorem aliquem creari, qui cum illorum religione non consentiat, mox ibidem, si quis in idolorum templa fuerit ingressus, passim aranearum telas parietibus circunfusas uidebit, & tanto situ idoli statuam abductam, ut neq; nasus, neque oculus, neq; alia quæuis totius corporis pars appareat. Ex altaribus autem, aliorum reliquias solum superesse, maiore parte iam collapsa: alia undiquè herba circundari, ut qui altaria ea esse nescit, sterquilinii aceruum aliquem esse putet. Cuius rei causa hæc est: Illis olim licebat quæcunque uellent suffurari, & per statuarum cultum uentri indulgere: nunc uerò quamobrem sese miseri discruciauerint? Accubantes enim, ac se ipsi conficientes, ab illis tamen nullam prorsus expectant retributionem. sunt enim ligna tantum ac lapides, uerum honore eo, quem Imperatores statuis ijsdem exhibent, adducuntur illi ad huiusmodi cultum simulandum, qui certè tollitur, dum Imperatores sapiunt, Dei optimi maximi filium adorantes. At non ea est rerum nostrarum conditio, sed planè cõtraria. Quum enim in Imperatorium thronum conscendit, qui nobiscum in fide ac diuinitatis opinione consentit, hic segniores efficiuntur Christianorum res, tãtum abest ut illæ per humanus honores erectæ, consistant. Rursus cum impius aliquis Imperator regnat, qui nos undiquè urget, qui nos infinitis malis exercet, tum cædem precium accipiunt atque inclarescunt, tum præmiorum ac triumphorum tempus, tũ coronarum, præconiorum ac uirtutis omnis ostentandæ facultas.

Sacerdotes ethnici quàm colant reges suos.

Reges Christianorũ persecutionibus inclarescunt.

Quòd si quis dixerit, superesse etiam nunc ciuitates, eandem quam olim superstitionem circa idolorũ insaniam præ se ferentes, is primum admodum paucas numerabit. Veruntamen ne hac quidem ratione officiet instituto à me sermoni. (Eadem enim suppositio adhuc manet) nam pro Imperatore, ciuitatis administratores habent parem secum idolis honorem deferentes. Atque huius cultus causæ hæ existunt, crapulæ, commessationes tum diurnæ, tum nocturnæ, tibiæ, tympana, & quod liberum est, turpia quidem cũ omni oris imprudentia proferre, turpiora autem factitare, liberũ item præ ingluuie disrumpi, præ ebrietate debacchari, & in probrosissimam insaniam dilabi. Id genus indecentes sumptus, continent adhuc & fouent intercidentem illum errorem. Nam qui opulentiores inter illos sunt, in ordinem parasitorum cogunt eos, qui ob ignauiam fame pereunt, quos ipsos tanquàm canes ad mensas suas enutriunt, eorumque impudentes uentres iniquarum cœnarum reliquiis differciunt, iisdem pro animi arbitrio abutentes. At nos, qui in uniuersum mores uestros iniquos, ac prorsus ratione carentes abominamur, qui ob propriam segnitiem atque ignauiam esurire coguntur, eos non pascimus: quin potius suadendo hortamur, ut & sibi, & cęteris opera sua uictum sufficiant: qui uerò mutilo sunt corpore, iis permittimus modo uictum necessarium ab iis, quibus facultates suppetunt, mendicare. At commessationes, ebrietates, & reliqua omnis insania, ac turpitudo à cœtu nostro exacta explosaque, & pro quibus introducta sunt quæcunque grauia, quæcunque casta, quæcũque iusta quæcunque sunt probata, si qua uirtus si qua laus. Nam cætera illa, quæ Græci iactabunde efferunt, philosophis suis attribuentes, facile commonstrarunt uanam gloriam, temeritatem, & puerilis cogitationis opera esse. Neque enim temere apud nos dolio quis accepto se ipse inclusit, neque uili ac lacero panno obtectus, sic per forum ingressus est. Ea enim admirabilia quidem esse uidentur, laboreque multo ac summa ærumna plena, sed indigna tamen sunt, quæ laudem mereantur. Est autem diaboli astutiæ, sibi seruientes laboribus eiusmodi addicere, unde qui decepti ab illo fuerint, tum diuellantur, tum ridiculi omnibus appareant. Labor enim is, ex quo nullum lucrum manat, nullam prorsus laudem meretur. Etenim existunt etiã hodiè perditi quidam homines, nullis non flagitijs pleni, qui multo maiora iactitant, quàm philosophus ille. Alij enim acutos clauos comedunt, alij calceos mandunt & degluciunt, alij ad alia his longè flagitiosiora male consulti se conferunt: opera porro huiusmodi multo sunt admirabiliora, quàm uel dolium illud, uel panni illi uiles ac laceri, sed ea tamen minimè probamus, sicuti neque illa, quinimmo & istos, & omnes

Causa idololatria.

Eph. 4.

Phil. 4.

Labor philosophorum inanis.

Nota insaniam

nes item, qui similibus præstigijs mirabiles sunt, atque ac philisophum eundem damnantes deploramus.

Dices, Magnam uerò philosophus orationis libertatem apud regem præ se tulit. Videamus ergo, quæ sit egregia illa libertas, num etiam ea dolij præstigijs maior sit. quænam igitur illa? Proficiscenti cum exercitu aduersus Persas Macedoni, eidemque philosophū magna instantia horranti, diceret, si qua re indigeret, nulla, ille inquit, nisi quòd regem rogauit, sibi à sole ne obstaret. acciderat enim tū iam, ut philosophus à solis radijs calefieret. Hic non uosipsos pudore suffundetis? non oculos, frontemque contegetis? non hinc facessentes, terra uos obruetis, ob ea ipsa uobis placentes, ob quæ pudore suffundi oportebat? Quanto enim præstiterat, ueste aliqua sumpta, eaque crassiuscula, ad opus aliquod se traducere, neque nō à rege quidpiam, quod usui foret, petere, quàm lacero indutum pallio, sedentem ad solis radios calefieri, paruorum lactentiū que puerorum more, quos nutrices lotos atque inunctos ibi collocant, ubi tum philosophus idem sedebat infelicis aniculæ gratiam flagitans? At admiranda fortassis ea est orationis libertas? immo uerò & hac quoque nihil certe prodigiosius. Bonum.n. uirum oportet publica utilitate, facta sua omnia metiri, & aliorum uitam emendatiorem reddere. Postulare uerò, ut ne sibi à sole obstetur, quamnam id ciuitatem, quamnā domum, quemnam uirum, quamnam mulierem conseruauit?

Diogenes perstringitur.

Age uerò num quoddam lucrum uocis huius libertas peperit? nam lucrum à libera martyris nostri uoce natum, iam ipsi demonstrauimus, idque ulterius progressi apertius detegemus. Tum enim Babylas iniurium Imperatorem, quatenus sacerdoti fas est, puniuit, principum altos spiritus compressit, diuinis legibus, dum uiolarentur, opem tulit, supplicium pro iniustè occiso exegit, suppliciorum omnium grauissimum, ij quidem certè, qui mente sana sunt. Meministis quidem omnino, cum de cæde ipsa uerba facerē, quemadmodum uestrum, qui audiebatis, unusquisque intra se afficeretur atque inflammaretur, percussoremque ipsum in manum capere desideraret, neque non præcaretur alicunde apparere, qui cædem ulcisceretur. Hoc ipsum igitur beatus ille præstitit: pœnā enim sumpsit, tum se dignā, tum idoneam, quæ illum conuerteret, si modo stupidus admodum non fuisset, nequaquàm postulando, ut sibi ad solis radios calescenti absceederet rex, nec à sole obstaret: quin potius impudenter in templi septa ingredientem, atque omnia confundentem, quasi canem quendam aut seruū improbum, à Domini sui aula excludendo. Vides nūc me non iactabunde, non temere pauló ante dixisse, philosophorum uestrorum miracula à Babyla puerilis sensus opera reddita fuisse? At temperans, inquis, fuit, continentemq; uitam egit Sinopensis ille, ut qui etiam legitimas nuptias non sustinuerit. Sed adde, obsecro, temperantiæ ac continentiæ illius modum. Tu uerò nequaquàm addes, quin libentius temperātiæ laudes illi detraxeris, cum temperantiæ eius modum prodideris. adeo certè ille infamis, ac magno dedecore plenus. Percurrerem hoc loco & cæterorum nugas, stultum ac uanum studium, denique turpitudinem. Vbi enim, quæso, utile, à feminis humani gustu non temperare? Id quod faciebat Stagirites. Quale commodum, cum matribus ac sororibus misceri? quodquidem philosophus Stoæ præfectus lege sanxit. Percurrerem etiam Academiæ principem, illiusque discipulum, item & eos, de quibus maior est admiratio, his quos nominaui obscœniores fuisse demonstrarem, ob scœnum quoque puerorum amorem ab illis in honestatis ac philosophiæ parte annumeratum, omni relecta allegoria denudarem, nisi tum nobis ad alia properantibus oratio longior hac ratione fieret, cum omnium illorum risus, uno à nobis detecto, satis superq; redargueretur. Vbi enim is, qui austeriorem philosophiæ partem sequi uisus est, quique cæteros & linguæ libertate, & uitæ continentia excelluit, adeo turpis, adeo ineptus, adeo immoderatus fuisse demonstratus est, (nam & humanis uesci carnibus indifferens esse dixit) quorsum attinet & de reliquis deinceps uerba facere, præsertim ubi qui studii ac uitæ instituti excellentia cæteris illustrior fuit, omnibus tam ridiculus, tam puerilis, tam delirus apparuit? Itaque eo nostra redeat, unde aberrauit, oratio.

Philosophus taxatur.

Ergo Babylas sic, ut dictum est, tum eos, qui nondū Christi fidem receperant, cōpescuit: tum eos, qui iam receperant, religiosiores etiamnum reddidit, non priuatos homines modo, sed & milites, & militū duces, & præfectos, planum faciens, ipsum etiam regem, eumque, qui summus fuerit, apud Christianos nuda tantummodo esse nomina, ac dum uel pœna irroganda, uel honos deferendus fuerit, quisquis etiam diadema gestet, hunc uel infimis quibusque adæquari. Ad hæc eorum certe ora obturauit, qui impudentia quadam abutentes affirmare uellent, quam Christiani libertatem apostolis tribuimus, eam non nisi fictam quandam à nobis iactantiam esse, re quidem cōmōstrans, olim etiam eiusmodi uiros probabiliter extitisse, dum eorum potestatem signorum præstatio maiorem efficeret. Existit & hinc tertium quoddam raræ uirtutis facinus atque exemplum. Futurorum enim posthac & sacerdotum & regum animos, horum quidem demisit, illorum autem extulit: planum faciens, terræ, & eorum, quæ in terra fiunt, curam ac præfecturam uerius residere penes sacerdotem, quàm penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est: necnon oportere de potestatis huius amplitudine sacerdotem nihil detrahere, sed hominē potius exuere, quàm authoritatem huic principatui supernè à Deo attributam deponere. Proinde qui sic è uita decesserit, uel mortuus nemini non prodesse poterit: at qui ordinis huiusmodi desertor fuerit, non solum nemini mortuus usui est, sed uiuentium quoque, quibus præest, quàm plurimos segniores molliores que reddit, exteris ipse interim & uituperabilis & ridiculus. Idem etiam cùm è uiuis decesserit, multo cum dedecore ac mœrore ad Christi tribunal sistetur, unde ipsum postea trahentes, in fornacem ardentem abducent potestates eæ, quibus id negocij demandatum est. Quamobrem sapientis uerbum nos monet, Ne personam adsumpseris contra tuam ipsius animam. Quod si dissimulare tutum non est, dum homini ab homine iniuria infertur, quo tandem supplicio dignus non erit, qui siluerit ac neglexerit, intuitus diuinas leges iniuriam accipere?

Obserua quā hic potestatē tribuat Episcopis.

Eccl. 42.

Quinetiam & aliud item non minus iis, quæ dixi, bonum nos Babylas docuit, quòd uidelicet unumquēque oportet suo officio fungi, etiamsi inde nullum lucrum ad alios dimanet. Neque enim ipsi ad Imperatoris quidem emolumentum, libertas profuit nihilo tamē seciùs suas omnes partes atque officium omnibus numeris impleuit, quum interum qui morbo laborabat, propria contumacia atque uecordia artificis peritiam offenderit, medicamento à uulnere magna cū animi indignatione amoto. Quasi enim abunde satis ad impietatem non esset, homicidium patrasse, & frōte perfricta in Dei templum insiliisse, sic homicidio priori & alterum adiecit homicidium, & quasi simul studeret posterioribus sceleribus priora uincere, nec tamen præcedentium indignitatem subsequentium excellētia obscurare: (ea enim diaboli insania, ut quæ contraria

Insania diaboli.

contraria ac sibi inuicem pugnantia sunt, astruat moliaturque) sic utriq; homicidio eximium id largitus est, ut mutuam quandam inter se congruentiam haberent. Et erat profecto pueri cædes prior posteriori miserabilior, Babylæ autem cædes posterior priori scele-*Elegās similitudo.* stior. Anima enim quæ peccati gustum semel fecerit, tumquè nullius doloris aut pœnitentiæ stimulis tangitur, magnum certè auctarium morbo adiicere solet. At quemadmodum usu uenit, ut scintilla ignis, si fortè immensam materiam corripuerit, statim obuiam quanque exurat, nec ante tamen subsistat, quam quod reliquum est, id omne despacatur, quantoque plura compræhenderit flamma, tanto magis robur ad alia consumenda concipiat, fitque tum, ut compræhensorum à flamma lignorum cōgeries lignis iis, quæ mox flamma compræhensura est, quasi insidias struat, flamma eadem sese semper lignorū compræhensorum auxilio contra ea, quæ intacta adhuc manent, armante: sic & peccati natura, ubi animi cogitationem aliquā adorta est, nec quisquam est, qui malū restinguat, procedēs ulterius, grauior certè ac magis indomita effici tur: propterea sæpe fit, ut quæ posteriora sint peccata, prioribus grauiora sint, animā semper posteriorum peccatorum accessione ad maiorem contumaciam ac dispicientiam sese promouente, & per hæc ipsa suam quidem uim eneruante, peccati autem robur alente: qua utiquè oratione complures uideas in omne peccatorum genus imprudentes prolapsos, quòd flammam initio exorientem non restrinxerint: sic & infelix ille Imperator peccatis suis prioribus, posteriora grauiora adiecit. Vbi enim iuuenem illum extinxit, euestigio ab illius cæde ad inferendam templo iniuriam irruit: rursus ab hac iniuria, tanquam iter semel cœptum persequens, ad contumaciam temeritatemque suam, sacerdotio contumelia officiendo se accin-*Babylas uinctus truditur in carcerē* xit, uinctumque ferro Babylam, atque in carcerem coniectum, ita tum excruciabat, ab eodem beneficij pœnas exigens, eumque ob quæ officia admirari potius, coronaque insignire, ac plusquàm etiam parentes proprios ueteri conueniebat, ob ea ipsa cogebat maleficorum hominum uincula, uinculorum calamitates, miserias, ærumnas sustinere. Ita, quod modo dixi, peccatum ubi initium cępit, nec est, qui id ulterius progredi impediat, cohiberi postea ac frenari haud facile potest, equorum insanientium ritu, qui cum freno ab ore disiecto, necnon sessore ab armis excusso atque resupinato, neutiquàm tolerabiles occurrentibus euaserint, nemine illos inhibente, immoderato quodam impetu hac illac se ipsi præcipites ferūt. Quò fit, ut salutis nostræ inimicus huiusmodi animas ad insaniam impellat, quo eas medicorum præsentia atque auxilio destitutas depræhendens, concidat, & infinitis malis exerceat. Etenim qui corpore laborant, donec medicos ad se adire patiuntur, in magnam certè salutis spem ingrediuntur: ubi uerò mente capti calcitrant, ac se morbo liberare uolens mordent, tum denique morbo incurabili laborant, idq; non ob morbi ingenium, sed quòd ab ijs destituti sunt, qui insaniam illam sanare possint. In quam insaniam & tyrannus iste sese coniecit. Nam medicum nactus, hunc uulnus adhuc dum secaret, statim expulit, & à domo quā potuit longissimè exegit.

Hic poteras Herodis fabulam, non iam auribus tā tum haurire, sed & coram maiori sanè cum petulantia atque immodestia spectare, quoniam quidem & maiori certè cū ostentatione atque apparatu diabolus rursus ipsam fabulam in uitæ huius theatrum agendam introduxit, pro tetrarcha regem substituens, pro una causa duplex argumentum, idque longè illo iniquitatius præbens, ut non numero tātum, sed & ipsa rerum natura, hæcce tragœdia clarior multo atque illustrior euaserit. Non enim hic sicut illic nuptiis iniuria afferebatur, neque ex illegitimo coitu, sed ex scelestiori puerilis cędis inquinamento, ex tyrannide crudelissima, ex legis transgresione, non in uxorem, sed in ipsam sanctimoniam præstita, historiæ huius telam diabolus contexuit. Coniectus ergo in carcerem Babylas, gaudebat quidem de uinculis, dolebat autem de eius exitio, à quo uinctus fuerat. neque enim pater, neque pædotriba, quum ille ex filii, hic ex discipuli flagitio aut calamitate celebriores fiunt, celebritatis huius uoluptatem mœrore nacantem capiunt. Propterea & beatus Paulus Corinthios alloquens, dicebat, Precamur autem, ut mali nihil commitatis, non quo nos *2.Cor. 13.* probati uideamur, sed ut uos bonum faciatis, nos autem tanquàm reprobi simus. Eadem igitur ratione, & admirabili uiro Babylæ discipuli salus desideratior erat, quàm expectata ex carcere merces, cui quidem gratius certè accidere nihil potuisset, quàm si per discipulum resipiscentem huiusmodi laudibus priuari ipsum contigisset, seu, ut uerius dicam, si discipulus prorsus in istam morum peruersitatem dilapsus non fuisse. Nolunt enim sancti corollas sibi alienis ex malis contexi, quod si ab alienis malis nolunt, multo minus ab iis malis, quæ ipsorum domesticis ac familiaribus obueniunt. Quo nomine & beatus Dauid uictoria parta, ac triumpho iam acto, lugebat & lachrymabatur, quod ad calamitatem, quam ex filio receperat, & hæc item accessisset, qui exeuntibus ad conflictum militibus multa tyranni nomine mandabat, eosque qui ad illius cædem properabant, hæc oratione cohibebat: Parcite puero Absalon, quem ipsum & in prælio prostratum lugebat, non sine fletibus lachriymisque amaris inimicum reuocans. Quòd si naturalis pa- *2.Reg. 18.& 19.* ter tam propenso est erga liberos suos affectu, certè multo magis id de spiritali patre fatendum est. Parentibus enim spiritalibus liberorum suorum maior cura est quam naturalibus, Paulo itá attestante: Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis offendiculum patitur, *2.Co.11* & ego non uror?

Sed hoc quidem æqualitatem nobis repræsentat, quanquàm certè uix patres in hanc ipsam uocem erūpant. Veruntamen demus & illos hucusquè affectu accedere posse: nos enim spiritales patres maiora etiā præstare ostendemus. At hoc ipsum unde? Ab ijsdem iterum uisceribus, & à legislatoris Mosis uerbis. Ille *Ex.32* uerò quid dicit? Si remittis eis peccatum, remitte: sin minus, & meipsum ex libro, quem scripsisti, dele, Nullus sanè est pater, cui alioqui bonis infinitis perfrui liberum sit, qui tamen malit unà cum liberis suis pœnis affligi. At Apostolus, ut qui in gratiæ statu uersatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit, propter Christum. Nō enim Mosis exemplo cum *Rom.9* illis pœnas dare malebat, sed ut aliis benè esset, sibi ipsi excidium imprecabatur, quum diceret: Optarim anathema esse à Christo pro cognatis meis fratribus secundum carnem, tanta certè misericordia, atque affectu olim sanctorum animi abundabant. Vnde & Babylæ nostri uiscera magis excruciabantur, quod Imperatoris exitium magis ac magis inualescere intueretur. Neque enim solum templi causa stomachatus, sed beneuolentia quadam erga Imperatorem adductus id fecit, quod illum fecisse diximus. Etenim hic dum diuina sacra contumelia afficeret, illis quidem detrimenti nihil afferebat: quin potius semetipsum infinitis malis implicabat. quapropter pater filii amore tactus, illum intuitus illata sacris cōtumelia furore percitum præcipitem ferri immoderatum illum impetum cohibere conatus est, eundem à se obiurgatum quasi effrenem equum retrò inhibere properans.

At

At non sustinuit infelix ille: quin potius morso freno prorsus obsistens, seque & furori, & insaniæ, rationis gyro relicto, dedens, in extremi exitii uoraginem coniecit, Babylam è carcere eductum, iubês uinctum ad mortis supplicium abduci. Atque hic quæ fierent, ijs, quæ cernerentur, minimè respondebat. Qui enim uinctus uidebatur, omnibus simul uinculis solutus erat tam ferreis quam alijs item grauioribus: (curas hic intelligo ac labores, cęteraque mala omnia, quæ nos hac in mortali uita circunsistunt) contra, qui solutus ferro & adamante uidebatur, aliis quibusdam compedibus longè grauioribus uinctus erat peccatorum scilicet catenis irretitus. Sanctus igitur Babylas morti se propinquum dum uideret, corpus suum unà cum ferreis illis catenis sepeliendum mandauit, planū faciens, quæ ignominiosa uidētur, ea quoties propter Christum fiunt, honorifica esse ac splendida, eumq; qui ea patitur, non solum non dissimulare, sed inde sibi placere oportere: hac quidē in parte beatum Paulum imitatus, qui sursum ac deorsum stigmata, uincula, catenam uersabat, ob ea ipsa gloriabundus, ac sibi placens, quorum alios puderet. Quod autem alios puderet, id ille nobis ea defensione declarauit, qua ad Agrippam usus est. Nam Agrippæ dicenti, Parum abest Paule, quin me Christianum efficias: respōdit Paulus, Vtinam uel paruo, uel multo tempore, non solum tu, sed & qui hic circunstant omnes, Christiani fierēt, exceptis hisce uinculis. quæ uincula non utique adiecisset, nisi res ea ignominiosa uulgo uisa fuisset. Sancti enim Dominum uerè quum amarent, afflictiones pro illo magna cum alacritate suscipiebant, per quas etiam clariores euadebant. unde & hic idem ait, Gaudeo in afflictionibus meis. Lucas autem & de reliquo Apostolorum cœtu eadem hæc testatur: Post multa, inquit, flagella recedebant gaudentes, quòd digni habiti essent pro Christi nomine ignominia notari. Igitur ut ne quis gentilium existimaret, certamina ac decora ui ac necessitate à nostris sustineri, ipsa certaminum symbola iubet Babylas unà cum cadauere suo inhumari, ostendens sibi illa pergrata & peramica esse, pro ea quidem charitate, qua totus in Christum appensus erat. Et extant etiam nunc cum Babylæ cineribus compedes, ecclesiarum præfectos omnes commonefacientes, ut uinciri, ut iugulari, ut quiduis pati oporteat, certè omnia prompto atque alacri animo, ac magna item cum uoluptate sustinenda, ut concreditæ nobis libertatis ne leuissimam quidem partem prodamus aut contaminemus. Et quidem beatus ille in eo splendore atque honore mortem cum uita commutauit.

Iubet secū sepeliri catenas ferreas

Ac. 26

Rom. 5
Col. 1.
Act. 5

Enimuero existimaturus est fortasse quisp iam hoc loci orationi nos nostræ finē imposituros: neque enim uita hac finita, laudatorum operum aut uirtutis ostētandæ occasiones suppetere, quemadmodum neque athletis post ipsum certaminum tempus exactum, corollas contexi conuenire. Verum ea quidem est gentilium non ab re opinio, quorum spes ultra hanc mortalem uitam haudquaquàm prorogatur. At nos quibus uitæ huius exitus, illustrioris uitæ alterius initiū est, ab hac suspicione atque opinione longè absumus, quam sanè opinionem rectā esse, apertius à nobis alibi commonstrabitur. Interim & quæ uirtutis eximiæ opera post Babylæ generosi martyris obitum obuenere, talia sunt, quæ magnam orationi nostræ fidem facere possint. Posteaquàm enim pro ueritate tuenda ad mortem usque decertauit, & ad proprij sanguinis effusionem usque contra peccatum depugnans restitit, atque ut ne ordinem eum, quem à magno rege acceperat, desereret, ipsam etiam animam deseruit, nullo non generoso atque egregio bellatore illustrius occumbens, animam quidem ipsius cælum habuit, corpus autem (quo tanquàm ministro ad uirtutis opera præstanda usus fuerat) terra, sic ut creatura ipsa athletam diuiserit.

Aīa Babylæ est ī cælo.

Atqui poterat Babylas uel exemplo Enoch transferri, uel Eliæ modo rapi, ut qui utriusque æmulator fuerat: At Deus, qua est in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quoque uiam nobis à se munitam esse uoluit, idoneum ad uirtutem capessendam stimulum, relictis scilicet interim apud nos sanctorū reliquijs. Nam post sermonis facultatem, ipsa certè sanctorum sepulcra proximum locum obtinēt ad animas hominum, in ipsos sanctos intuentium, ad uirtutum earundem æmulationem excitandas. Ac sicubi quis huiusmodi conditorijs adstat, suum statim sensum ab hac, quam dico, ui correptum animaduertit. capsulæ enim adspectus in animam inuadens, ipsam percellit, & exulcitat, ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensque adesse cernatur: deinde fit, ut qui se sic affectum sentit, mira alacritate gestiēs, aliusque prorsus quodammodo effectus, ita ex eo loco decedat. Quisquis porrò animum aduertere uolet ad eos, qui mortuos luctu prosequuntur, probe inde edocebitur, imaginationem de mortuis conceptam, solere ex ipsis locis in animos insinuare: qui ubi mortuorum sepulcris adstiterunt, protinus quasi ibidem sepultos coram stantes contueantur, sic eosdem in ipso statim uestibulo inclamant: plerique autem intolerabili dolore uexati, reliquum uitæ tempus ad mortuorum monumenta habitare sibi in animum induxerunt. Id quod nequaquàm fecissent, nisi à locorum adspectu consolationem aliquam cępissent. Et quid hic de locis ac sepulcris uerba facio? quum & sæpe uestis sola mortuorum uisa, & uerbum unum in mentem influens, animum nostrum excitet, & memoriam interlabentem refricet: quibus de causis ipsas nobis sanctorum reliquias Deus reliquit.

Gen. 5.
4. Re. 2

Porrò autem quòd hæc dicam non temerariæ cuiusdam iactantiæ causa, sed quòd idipsum emolumenti nostri gratia factum fuerit, abunde orationi nostræ fidem faciunt, tum quæ quotidiana à martyribus miracula eduntur, magna affatim ad illa hominum multitudine affluente: tum illis, nihilo inferiora Babylæ præclara post ipsius obitum uirtutis egregiæ specimina. Vbi enim ita, ut mandauit, sepultus fuit, & tam lōgū tēporis interuallū ab eius sepultura intercessit, ut non nisi ossa ac cinis in feretro superarent: placuit Imperatori uni ex ijs, q̃ postea imperarūt, Deo ipsius animum ad id impellente, capsulam in suburbium istud Daphnen abduci. Quum enim Deus uidisset locum illum adolescentium intemperantia, quadam quasi tyrannide obsessum, in periculum uenire, ne prorsus ab ijs desereretur, qui grauiores essent, quique in honestate ac modestia uitam degere in animo haberent, loci incommodum ac noxam miseratus, misit qui contumeliam uindicaret. Etenim ipse Daphnes locus pulcher adquè amœnus, ut esset, Deus fecit, simul aquarum copia ac pulchritudine, simul terræ ingenio, simul cæli atque aëris temperie, non quidem uti solum inde oblectamentum ac leuamētum captaremus, sed uti his de rebus se optimum opificem laudaremus. Salutis autē nostræ hostis (cuius ea est natura, ut Dei muneribus in opus contrarium semper abutatur) locum eundem cum occupasset, qua corruptorum iuuenum turba, qua malorum spirituum habitaculis, affinxit præterea & infamem quādam fabulam, per quam suburbij decor omnis ac gratia dæmoni accepta ferebatur. Fabula porrò sic habetur.

Trāferuntur reliquæ S. Babylæ à Gallo Cæsare

Daphnen aiunt adhuc puellā, Ladonis fluuij filiā, (antiquis

(antiquis enim mos is receptus fuerat, ut & fluuii gignerent, & quæ à fluuiis genita essent, in res postea sensu carentes mutarentur, & pleraquè id genus prodigiosa effingerentur) Daphnen, inquam, puellam, forma admodum præstantem fuisse uolunt: quam cũ uidisset Apollo, illius statim amore deflagrauit. Hæc uerò deum cursu se capere cupientem, fugiens, in suburbium istud cum peruenisset, ibidem substitit: mater porrò uim patienti filiæ opem ferre uolens, aperto gremio uirginẽ statim accepit, ac pro puella eiusdem nominis plantulam reddidit. Hic perditus amator, amoribus suis fraudatus, arborem circunplexus, tum plantam, tum locum sibi uendicauit, propriumque fecit. In quo postea quum assiduus commoraretur, eum præ aliis omnibus diligere atque amare cœpit, postremò qui tum rex erat, Apollini templum & aram extrui iussit, quo posset dæmon suam insaniam per eum locum consolari. Et hæc quidem uetus fabula, at incommodum à fabula exortum, non iam fabula fuit. Posteaquam enim iuuenes permulti impudici illuc accedentes, suburbii pulchritudinem contaminarunt, ibidem in comessationibus atque ebrietatibus uicitantes, uolens diabolus malum hoc magis ac magis gliscere, fabulam eam, quam recitaui, confinxit, dæmonem loci eius incolam esse diuulgans, ut eiusmodi historia maius illis impudicitiæ atque impietatis incendium fieret.

Fabula de Daphne.

Ad tanta porro isthæc mala tollenda, inuenit Imperator sapientissimum id remedium: Sanctum Babylæ martyris corpus eum in locum si transferretur, existimauit perinde fore, ac si medicus ad laborãtes mitteretur. Sin iter, id quod ab urbe ad suburbium ferret, authoritatis regiæ mandato impediret atque interdiceret, iudicauit mandatum id omnibus uulgo uisum iri tyrannicum quoddam, agreste ac crudele factum. Quòd si mãdato adderet, ut qui honesti ac moderati essent, iis suburbii adeundi potestas fieret: qui uerò incontinentes atque intemperantes, ab eo arcerentur, mandatum perplexum ac difficile forè censuit, utpotè per quod præuidebat quotidianas censuras in diiudicanda uniuscuiusque uita necessarias. Itaq; martyris præsentiam malorum horum omnium finẽ ac remedium fore existimauit, quem quidem idoneũ intelligebat, qui tum dæmonis potentiam antiquaret, tum iuuenum luxum emendaret, qua utique spe nequaquam falsus est. Nam ubi quis Daphnæ appropinquat, uiso statim martyris monumento, uel ab ipso suburbii uestibulo, compescitur atque emendatur, more adolescentis alicuius in conuiuio accumbentis, ac pædagogum adstantem contuentis, eundemque uultus significatione iubentem, ut decenti ordine seruato bibat, edat, loquatur, rideat, cauens necubi modum supergressus, suam ipse existimationem dehonestet. Porrò ab eiusdem monumenti adspectu, tum ab ea, quam de beato martyre concepit, imaginatione factus ille religiosior, ad capsulam ipsam cõtinuo accurrit, ad quam cum primum peruenit, maiorem animo trepidationem recipit, mox abiecto omni cõtemptu tanquam uolatilis effectus, ità ab eo se loco domum recipit. Idem etiam eos, qui ab urbe in suburbium ascẽdunt, de uia excipiens, huiusmodi cum temperãtia relegat ad Daphnes laxamentum, tantum non uocem illã inclamans. Exultate Domino in tremore, & Apostolicum illud adiiciens, Siue comeditis, siue bibitis, siue aliud quoduis facitis, ad Dei gloriam omnia facite. Qui idem si incidat in nonnullos deliciis delibutos, ex suburbio ad urbem se recipientes, (si quibus forte usu uenerit, ut quadam quasi animi socordia frenum abiiciant, atque in crapulam, in absurdas aliquas delicias præcipites ferantur) hos ebrios in suum diuersorium excipiens, non permittit ebrietatis noxam gestantes, domum abire. quinimmo timore incusso refrenans, ad eandem reducit sobrietatem, qua prædit i erant, antequam ebrietate madefieret. Etenim quasi tenuis quædam aura eos, qui in martyris æde fuerint, undiquè circunspirans afflat, non ea quidem sensibilis, nec quæ ad augendam corporis uim faciat, sed quæ in ipsum tantum animum obrebat, eundemque undique decenter compescens, ac terrestrem omnem sarcinã circuncidens reficiat, atq; ingrauescentem iã & fractum agiliorem reddat. Et quidem Daphnes forma ac pulchritudo segniores ad se ipsa euocat, at martyr quodam quasi in piscatu confidens, & ad se ingressis insidias parans, eos retinet, ac ueluti ad normã quandam prius compositos dimittit, & ita dimittit, ut amata in posterum pudice ac citra omnem incontinentiam sint usuri. Dum enim ex hominibus alii socordia adducti, alii mundanis solicitudinibus impediti, sanctorum martyrum monumenta inuisere negligunt, perfecit Deus, ut hocce irretirentur modo, & talem ipsi fructum curationis animæ caperent, ac perinde fit, ut si quis ægroto medicamenta salutifera admittere nolenti, medicamentum dulci quodam condimento oblitum præparet. Qui igitur inibi tandẽ curantur, eo perueniunt, ut iam non deliciæ solum, sed & uisendi sancti desiderium suburbii adeundi occasionem multis afferat, siue, ut uerius dicam, qui honestioris uitæ sunt, hoc uno nomine illuc uentitant: qui infirmiores illis sunt, utroque nomine, qui uerò infirmissimi, non alio, quàm deliciarum captandarum nomine. posteaquam autem illuc peruenerunt, eos aduocans ad sese martyr, suis ipsius epulis splendide exceptos, fortique armatura præmunitos, non patitur in malum aliquod prolabi. Et est perinde mirum, eo in loco mollem aliquem ac socordem resipiscere, & tanquam è media insania sanũ caput attollere, ut si quis in medios ignes coniectus, ab igni detrimenti nihil accipiat, circumuallata enim rationis arce ab iuuentute, ab effrenata audacia, à uino, à saturitate molestius etiam, quàm à flamma ipsa, beati Babylæ ros inspectantium animam ex obtutu ipso influens, flammam ipsam sopit, incendium sistit, ac magnam certè animi religionem instillat. Atque in eum, quem dixi, modum Babylas intemperantiæ tyrannidem subuertit.

Quam mira de sancti episcopi et martyris corporis refert Chrysostomus

psal. 2.
1. Cor. 10.

At quo idem modo & dæmones potestatem extinxit? Primum quidem tum dæmonis inibi habitantis obsidionem, tum fabulæ noxam iis ipsis, quas dixi, rebus inefficacem reddidit, deinde & dæmonem ipsum exegit. Verum antequam ad exactionis modum ueniam, illud uos annotare postulo, Babylã non statim ubi aduenit, dæmonem eiecisse, sed manentem eum ociosum, inertem, agẽdisque rebus ineptum reddidisse. Illi enim os ita obstruxit, ut uel lapidibus ipsis magis mutus redderetur. Et quidem manentem inibi dæmonem superauisse, non minus fuit, quam si eundem de loco exegisset, quum qui loci illius accolis omnibus fucum prius faceret, ne extincti quidem Babylæ cineres contueri sustinere. Ea est enim sanctorum potestas, ut illorum superstitum dæmones, ne umbras quidem, aut uestes ferre possint, uita autem functorũ & loculos quoque reformident. Itaque si quis quæ ab apostolis facta fuisse prædicantur, fidem non habet, is tandem memoriæ huius miracula intuitus, ab impudentia sua desistat. Nam qui de omnibus olim gentilibus uictoriam reportabat, à martyre tanquam ab hero increpitus, suppressa uoce latrare desiit. Ac primum quidem uidebatur mutus esse, quod sacrificiorum & aliorum id genus cultuum particeps minimè fieret. Dæmonum enim mores ii sunt, ut dum mortales nidore, fumo, sanguine eos inuitant & allectant,

Babylas dæmonis potestatem extinxit præsentia reliquiarũ suarũ.

Vestes & loculi sanctorum dæmonibus formidabiles.

tanquam

tanquam canes cruoris auidi, & helluones, ebibendi absorbendique eius causa præsto adsint, rursus dum nemo est, qui ea offerat, quasi fame quadam pereant. Quibus certè sacrificia dum fiunt, ac fœda dum celebrantur mysteria, (quæ ipsa nihil certe aliud sunt quàm amores quidam obscœni, quàm puerorum contumeliæ, quàm adulteria, quàm domorum subuersiones, ut nihil hic agam de inhumanis cædium generibus, deque nefarijs illorum cœnis) quibus, inquam, fœda dum celebrantur mysteria, statim aduolant & delectantur, etiamsi malefici, etiamsi præstigiatores, etiamsi pestes hominum sint, qui mysteria eadem peragant. Immo uerò, ut uerius dicam, non alios planè habent, quàm quos depinxi, sacrorum suorum administros. Qui enim temperans, modestus, castus est, is nec comessationem admittet, nec temulentiam, nec dictu fœdum aliquod uerbum ipse proferet, nec alteri cuiquam id genus fœditatibus inseruienti, aures suas accommodabit, quanquàm oportebat, si quã illi humanæ uirtutis curam gererent, si quam felicitatis asseclarum suorum ratione haberent, nihil potius requirere, quàm uitam optimam, quàm mores recte emendatos (prætermissis illis indecoris dapibus, quibus tamen quando nihil habent antiquius hominum exitio) magnopere delectantur, iisdem coli se profitentes, quibus tum nostra mortalium uita subuertitur, tum honestas omnis radicitus diuellitur.

Primum igitur uidebatur hic dæmon hac, quam dixi, ratione obmutescere. Post autem conuictus fuit, uiolenta necessitate præpeditus id facere. metus enim quo quasi indito in os freno cogebatur, impedimento illi fuit, quò minus solita contra homines impostura abuteretur. Vnde hoc liquet? sed ne tumultuemini. Id enim commonstrabo, atque ità commonstrabo, ut ne illis quidem, quibus maximæ curæ semper fuit impudenter omnia asseuerare, in posterum ea impudentia abuti liceat, quoties sermo inciderit, uel de ueterum illorum dæmonum, uel de istius dæmonis infirmitate. Neque enim mihi coniecturis opus est, neque id attinet planum facere probabilibus quibusdam rationibus sed ipsum dæmonis hac de re testimonium adhibebimus. Ipse enim letalem uobis plagam inflixit, uestramquè omnem fiduciam ac libertatem concidit. At uos ne illi succenseatis, neque enim prudens, sed à maiore quadam potestate coactus, tyrãnidem ipse ipsam deleuit. Id uerò qua tandem ratione factũ est?

Imprimũ Iulianũ Constãtiꝰ Cæsarẽ creat.

Mortuo eo Imperatore, q Babylæ corpus in suburbium transtulerat, huius fratrem ad impij administrationem perduxit is idem, qui illum Imperatorem fecerat, atque hic sine diademate imperium accipit. hactenus enim demortui quoque fratris potestas præscripta erat. Idem hic Imperator, quum impostor ac sceleftus esset, primum propter eum, à quo principatum acceperat, Christianum se esse simulauit, deinde eo uita defuncto, abiecta statim persona, fronte perfricta, quam antea superstitionem intus celauerat, hanc in medium productam nemini non manifestam fecit, diuulgato per uniuersum terrarum orbem mandato, ut idolorum templa instaurarentur, aræ excitarentur pristini dæmonibus honores redderentur, magni itẽ illis prouentus uarijs ex locis suppeterent. Quo ex mandato magi continuo, incantatores, augures, haruspices, menargitæ, hoc est, menstrui uiatores, seu dracones, deniquè omnifariæ imposturæ artifices, undiquè ab uniuerso orbe confluexunt. Hic cernere quidẽ licerebat regiam ipsam infamibus, abiectis ac profugis hominibus refertam. Nam quotquot usquàm fame tabescentes, quotquot ob ueneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ custodiæ addicti, atque ad metalli opus detrusi, denique quotquot sordidarũ

Instaurat is idololatriam.

artium artifices uix inde uictitare possent, quum se ipsi derepente sacerdotes esse profiterentur, mirum est quanto in honore, quanto in precio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipsos, ac militum præfectos contemnere, assis unius non æstimare: contra, mares meritorios, & meretrices è fornicibus suis excitatas, unà secum per totam urbem, per angiportus omnes circunducere, quum interim regius quidem equus, omnesquã prætoriani ponè multo interuallo sequerentur, lenones autem & meretriculæ anteambulonum loco, & uniuersus meritoriorum adolescentum chorus regem mediũ stipantes: per forum inambularent, sermones eos proferentes, atque cachinnos attollẽtes, quos par erat eiuscemodi farinæ homines attollere, quæ ipsa certè non nescimus talia, tamquè absurda fuisse, ut posteris fide maiora futura sint, neque enim priuatorum quisquam, eorumúe qui humile pudendumque uiuendi genus instituerint, uelit tã turpis, tamque indecens publicè uideri.

Sed ad eos sanè, qui adhuc uita sunt superstite, oratione nulla opus est. qui enim adfuere, & ea dum fierent spectauere, hi & quæ hic à me dicuntur, nunc exaudiunt. Propterea enim superstitibus etiam nunc testibus hæc scribo, ut ne quis uetera recensentẽ me, inter eos, qui rei ignari sint, magna licẽtia mentiri existimet. Ex iis enim, qui ea uiderunt, superant adhuc & senes & iuuenes, quos omnes obsecro & obtestor, si quid à me historiæ adiectum fuerit, in mediũ prodeant, meque redarguãt. Sed s. tantũ abest, ut me de meo adiecisse quicquã sint redarguturi, ut depræhensuri etiã sint, multa certè à me prætermissa. Neq; enim fieri potuit, ut oratione turpitudinis illius immensam magnitudinem repræsentarem: posteris uerò, qui creduri isthæc nõ sunt, unũ id dictum esse uelim, dæmonẽ uestrũ, quẽ Venerẽ appellatis, nequaq̃ pudere id genus administris uti. Itaque mirũ nemini esse debet, si miser ille, qui prorsus dæmonũ ludibrio sese addixerat, ea minimè dissimularet, ꝑꝑ quę dij ij, quos coleret, magnopere sibi placent. Iam uerò quis enumerauerit necromantias? quis puerorũ cædes? nã uictimæ illæ, à quibus homines ante Christi aduentũ non abstinebant, post eius apparitionem repressæ, de integro renouabantur, non iam quidem in propatulo (nam tametsi Imperator esset, ac licentiosè omnia ageret, tamen tanta erat rerũ earum impietas, ut ea imperatoriæ etiam licentię magnitudinem superaret) uictimæ, inquam, illæ deintegro tamen renouabantur.

Iuliani necromantiæ & puerorum cædes.

Daphnen itaque idẽ hic Imperator, grauitatẽ ore præferens, conscendit, multis quidẽ cũ donarijs ac sacrificijs, manante etiã sanguinis torrente, quẽ mactatarũ pecudum cædes effecerat. Tũ à dæmone magna instantia oraculum poscit, postulans sibi ille ijs de rebus responsum ut daret, quas animo agitabat. Ibi strenuus ille scilicet, qui pelagiq; modũ, & numerũ qui nouit arenæ, qui mutũ capit, & surdũ qui intelligit idẽ, ut de se ipse profitet, bellè admodum cauit, ne in eũ sermonẽ deueniret, ut apertè testaret, per sanctũ Babylã ac uicinorũ uirtutũ obstructũ sibi esse os, ac propterea loqui nequaquã posse: nimirũ ueritus, ne cultoribus suis rediculus fieret. Cęterũ cũ idẽ adumbrare uellet uirium suarum à Babyla diuictarũ conditionẽ, eũ taciturnitatis titulũ aperuit, per quem ridiculus magis reddebatur, q̃ si prorsus tacuisset. Tacẽs enim, imbecillitatem tantummodò suam detexisset: nunc uerò imbecillitatem & turpitudinẽ & impudẽtiã declarauit, studens ea adũbrare, quæ adumbrari minimè queũt. Quis. n. color hic esse põt? Daphnes, inquit, locus cadaueribus scatet, id quod oraculũ arcet. Et quanto præstabat, pessime dæmon, martyris

Iulianꝰ consulit Apollinem.

uirtutem non dissimulare, quàm titulum tam impudentem prætexere? & hæc quidem dæmon.

Imperator autem mente alienata cum esset, perinde ut in scena ludens, fabulamque agens, e uestigio ad beatum Babylam fertur: Quãquam ò nequam, ac nequissimè, nisi uobis ipsi ultro mutuo uerba daretis, inque aliorum exitium colluderetis, quam tandem ob causam, tu quidem suppresis nominibus, atque in genere de cadaueribus loqueris, tu uerò, quasi certi alicuius cadaueris nomẽ exaudisses, aliis intractis, Babylæ unius cadauer mouendum tibi sumis? Oportebat enim iuxta dæmonis sententiam, conditoria ea omnia, quæ in Daphne essent, effodere, & terriculũ à deorum adspectu quamlongissimè abducere. At non de omnibus, inquis, mortuis uerba dæmon fecit. Cur igitur id non apertè professus est? nempe tibi imposturæ fabulam agenti, ænigma istud reliquit. Equidem cadauera, inquit, tibi dico, ut ne palam fiat me uictum esse. nam & alioqui reformido Babylam nominatim designare, at tu intelligito, quod à me dictum est, atque unum pro omnibus martyrem amoueto. Ille enim est, per quem muti afficimur. Tantæ certè dementiæ dæmon cultores suos à se damnatos esse uoluit, ut tam apertam inposturam capere nequirent. nam ut mente alienata atque insana omnes essent, tamen ne sic quidem ignorare debebant, quod uictum sese dæmõ fateretur, tam ea res manifesta, tã aperta futura erat. Nam si hominum cadauera inquinatum quiddam (quod tu esse uis) & execrabile, sunt multo magis brutorum cadauera, ac tanto certè magis, quanto brutorum genus humano genere contemptibilius est. Multorum uerò canum, simiarum, asinorum ossa proximè templum defossa sunt, quæ potius mouenda fuerant, nisi fortè censes homines simiis esse uiliores.

Versutia maligni dæmonis.

Vbi nunc sunt, qui solem, bellum Dei opificium, & ad nostrum ministerium creatum, contumelia, afficiunt, & dæmoni astrum attribuunt, & hunc illum esse affirmant? Sol enim, in tanta etiam cadauerum in terra iacentium copia, per uniuersum orbem diffunditur, nec ullo loco neque radios, neque radiorum suorum efficaciam propter ipsas locorum inquinationes contrahit. At deus uester impuram hominum uitã, imposturas, cædes non modo non euersatur, aut odit, sed diligit, amplexatur, amat, corpora autem nostra deuitat, quanquam peccati genus tale esse solet, ut uel apud ipsos authores in summã etiã repræhensionem ueniat, corpus autem mortuum, & quod minimè mouetur, omni repræhẽsionem ac criminatione uacat. Sed scilicet istud est uestrorum deorum institutum, ut abominentur, quæ abominanda nequaquam sunt, colãt iidem & opprobent, quæ omni odio & auersatione digna sunt. Et bonus quidem uir, quisquis est neque à sano aliquo cõsilio uel dando, uel capiendo, neque ab opere necessario faciundo per mortuum corpus prohibebitur: immò si animo sano est, uel ad ipsa sepulcra inhabitans, & temperantiam, & iustitiam, & oẽm denique uirtutẽ præstabit, prætereaque artifex suæ quisq; artis opere absque ullo impedimento facturus est, iisq;, qui ipsum rogauerint, præbiturus, non solum cadaueribus propinquus assidens, sed etiam si ipsa mortuorum monumenta extruere opus sit, & pictor, & latomus, & faber tã lignarius, quã ferrarius, denique oẽs sua ipsorum opera conferunt: unus aũt omniũ Apollo per cadauera impediri se ait, quo minus futura ꝓspiciat. At qui & apud nos magni & admirabiles uiri extitere, qui res futuras quadringentis ac mille etiam ante annis quam euenirent, prædixerunt, quod dum facerẽt, nullã prorsus harũ excusationum, uel quæsierũt, uel causati sunt, neq; mortuorũ sepulcra perfringi, neq; eos qui intra ea iacerent, abiici, neque nouum & impudẽtẽ effodiendorũ cadauerũ modũ excogitari iusserunt. Attamen ex eis nonnulli, in impiis ac scelestis gẽtibus uicini cum habitarent, uel in mediis ipsis barbaris, quorum omnia conspurcata ac polluta erant, uerè futura uaticinati sunt, neq; illis ad uaticinationẽ, aliorũ obfuit conspurcatio. Quid ita? q̃ quæ illi dicebãt, ea reuera per diuinæ uirtutis opus dicebãt. Dæmõ aũt, cum prorsus in eo diuina uis nulla esset, de futuris nihil habuit, quod Imperatori prædiceret. Cæterum ne hæreat, perplexusquè esse uideatur, cogitur uerisimilia quædã & ridicula simulare. Quamobrem.n. quæro ex te, superiore tempore nunquã tale quiddam elocutus est? quando quidem tum uelamen hoc prætendere poterat, sui cultum ab hominibus intermissum esse, hac autem idem excusatione sibi adẽpta, ad cadauera cõfugit, anxius animi, quorsum euaderet. Nam à decoro ipse suo recedere nolebat. Verũ ipsi uos illum coegistis, qui cultus excusationem ei ademistis, neque locum illi fecistis ad sacrificiorum penuriam confugiendi.

Demonũ mores.

Hæc igitur ubi audiuit fabulæ istius actor Imperator, iubet statim casulam deturbari, quo omnibus dæmonem uictum esse innotesceret. Et enim si dixisset ille, Per sanctum Babylam loqui impedior, sed hunc tamen ne loco suo moueatis, neuè illius capsam ulterius conturbetis, nimirum ea res dæmonis modo cultoribus innotuisset, illos enim puduisset factũ id ad alios deferre. Nunc uerò, quasi ipsius infirmitatẽ traducere ad laboraret Imperator, sic nihil nõ fieri coegit, quo ne uolenti quidem factũ adumbrare licebat. Neque enim iã simulatio salua & integra esse potest, propterea quòd nõ alius mortuus, sed solus Babylas illinc trãslatus est: nec solum qui urbem & suburbiũ & agros item incolebant, sed qui remotissimã etiam habitabãt in rem præsentem cum uenirent, capsulãque non amplius illic esse uiderent, quæsita causa statim edocebantur, dæmonẽ ab Imperatore rogatum uaticinari, respondisse, id se præstare non posse, nisi beato Babyla prius à se procul amoto. Quanquam, ò perridicule dęmon, licebat tibi ad alias confugere excusationes, cuiusmodi multis identidem uteris, infinita semper rebus in dubiis artificiosè excogitans, alias Lydorum regi promittẽs magni Imperii perditionem, Alym fluuium trangresso, hunc ipsum tamẽ regem postea super accensam pyram positum commonstrans, alias in Salamine hac eadem arte usus, quum tu perridiculam illam addidisses coniunctionem. Nã quod dixisti, Muliebria pigriora perdes, simile fuit illi, quod Lydorum regi dixeras: quod autem adiecisti, Vsquam uel Cerere sparsa coeunte uel usquam, maiore id certè risu dignum fuit, ac prorsus simile iis, quæ à circulatoribus in triuiis uulgo iactantur. At tibi ne istud quidem facere placuit. Licebat & tibi sermonem tuum obscuritate uelare, (nam & hoc tibi artificium solenne esse solet) at enim institissent omnes iterum, non intellectæ uocis solutionem quærentes. Tibi etiam licebat ad astra confugere: id enim tute persæpe nullo rubore, nullo pudore facis, neque enim tibi res est cũ uiris mente præditis, sed cũ pecudibus, atque adeo cum longè crassioribus, quam sunt pecudes ipsæ. Non erant utique, qui tum te consulebant, Græcis sapientiores, ancipitia responsa tua audire solitis, ab errore tamen sese non eximentibus. At mẽdacium intellexissent? Te igitur oportuit uni tuo sacerdoti ueritatẽ aperire, qui quod uictus esses, melius, quam tu te, multo adumbrare nosset. Nunc uerò quis te miser adducit, ut te in tam manifestam impudentiã obtruderes? Sed tu fortasse peccasti nihil: Imperator

Iulianus iubet trãsferri reliquias S. Babylæ.

Fallacia & ambigua responsa Apollinis.

peratur

perator uerò perperam fabulæ subseruiuit. In genere enim cum de cadaueribus audisset, ad Babylam solū adiens, te ille coarguit, & imposturam denudauit: Sed ne ille quidem uolens id fecit, neque enim unius eiusdemque erat, tot ac tanta tibi donaria honoris gratia offerre, & temet rursus infamare. Verum omnium simul oculis martyris uirtus tenebras offudit, neque passa est illos ea intelligere, quæ fierent: quæ omnia fiebant quidem quasi cōtra Christianos: risus autem non in eos, qui ea paterentur, sed in eos, qui ea facerent, totus uertebat, quod ipsum usu uenire ui demus, quum qui furore correpti sunt, in ipsos etiam parietes calcitrantes, & fanda ac nefanda in præsentes conuicia iactitantes, sibi ipsi uidentur proximos belle ulcisci, quum factis talibus non illos, sed se ipsi dedecorent. Id quod & tum certè euenerat. Trahebatur enim capsula per totam uiam, reuertebatur autē martyr athleta alicuius exemplo, coronam alteram in suam urbem ferens, in qua & priorem coronam reportarat. Quamobrem si quis est forte, qui mortuorū resurrectionem neget, quum uideat martyris nostri facta illustriora post obitum esse, in posterum erubescat, qui martyr strenui alicuius bellatoris more, trophæis trophæa coniunxit, magnis maiora, & mirabilibus mirabiliora. Tum enim certamen illi cum Imperatore solo fuerat: nunc cum Imperatore pariter ac dæmone. Tum Imperatorem à sacro templi ambitu exegerat, nunc ex omnibus Daphnes locis pestilentissimum humani generis hostem expulit, non manum admouens, quemadmodum & prius fecerat, sed uirtute inuisibili inuisibilem uirtute debellans.

Mortui sancti cineres nec Imperator, nec dæmon sustinuit.

Ac uiuentis quidem liberam orationem non tulit homicida, mortui autem cineres, neque Imperator, neque dæmon sustinuit, quo dæmone authore Imperator hæc agebat. Nam quòd Babylas ambobus istis posterioribus maiorem incusserit timorem, quàm antea incussisset priori illi Imperatori, inde certè apertè liquet. Prior enim ille Babylam captum, eundemque in uincula coniectum interfecit, Posteriores autem isti Babylam solum transtulere. Cur enim capsulam in mari demergi, neque dæmon iussit, neque posterior hic Imperator uoluit? cur non attriuit & excussit? cur non in uastam aliquam solitudinem deferre eam mandauit? Nam si ea piaculum & scelus fuisset, si eam abominans, ac non potius reformidans, illinc dimouisset, non intra urbem piaculum deducere: quin potius in montes quospiam, in saltus transferre oportuit. Sed scilicet perdito huic Imperatori æque atque Apollini Babylæ uirtus, & quam cum Deo haberet, fiducia cognita erat, ob id formidabat, si hoc fecisset, ne fulmen diuinum, neuè aliquem alium morbum in se ipse prouocaret: multa enim habebat Christi uirtutis, tum in ijs, qui ante se regnauerant, tum in iis, qui unà secum imperium administrabant, spectata argumenta. Nam ex superioribus Imperatoribus ij, qui similia attentauerant, multis iisquè intolerabilibus calamitatibus acceptis, fœda ac mirabili morte interierant, ita ut cuiusdam, dum adhuc uiueret, sponte ex oculis pupillæ exilierint. Maximianus hic fuit, alius autem furore, alius alia id genus calamitate uexatus, mortem cum uita commutarit. Cæterum ex iis, qui tū cum ipso erant, patruus, quum licentiosius insaniam suam contra nos prodidisset, ausus impuris manibus sacra uasa contingere, hoc etiam scelere non contentus, sed cōtumelia ulterius progressus, (uasis enim iis inuersis, & super pauimentum collocatis atque extensis, ita super ea sedit) eueſtigiò illegitimæ huiusce sessionis pœnas luit. Illius enim uerenda corrupta, uermiculos generarunt, ita ut morbum diuinitus illatum constaret, ad quem curandum medici aues pingues, easque peregrinas interficiebant, quibus ad putrefacta membra admotis, uermiculos euocabant, illi uerò loco quum non mouerentur, mordicus putridis partibus inhærebant, atque illum ita demum multis diebus absumptum, perdiderūt. Alius porrò regij ærarij præfectus, antequam aulæ regiæ limen transcenderet, derepente medius crepuit, & ipse id genus impietatis cuiusdam pœnas luens. Hæc sanè, & his item plura (neque enim omnia enumerare temporis huius est) animo lustrans impius Imperator, uerebatur temeritatem suam ulterius promouere. Me porrò hæc non ex me enunciare ex eis constabit, quæ ab illo postea edita sunt. Interim historiæ nostræ tenorem persequamur, quid exinde euenerit recēsentes. hoc enim demum mirum admodum est, non modo Dei maximi uirtutem, sed & inenarrabile benignitatē patefaciēs.

Iuliani qui fuit apostata patruus, (secundū alios auunculus) in sacra uasa cōtumelia & pœna.

Babylas intra sacrum templi septum erat, intra qđ & prius fuerat, antequàm Daphnen trāslatus fuisset. At malignus dæmon statim edoctus est, frustra sibi fraudis suæ artificia confecta, seque non iam certamē habere cum mortuo, sed cum eo qui uiueret, qui efficax esset, quiquè non se modo, sed omnes quoque dæmones fortitudine superaret. Is enim Deum precatus ignem in templum ut cælitus dimitteret, totum illius tectum exussit, ipsoque idolo ad extremos usque pedes deleto, eodemquè in cinerem ac puluerem redacto, ab omnibus parietibus, qui ipsi integri adhuc stāt abstinuit. Ac si quis nunc illo accesserit, nunquàm uti que dixerit factum id, ignis opus esse. Neque enim incendium id, non ex composito factum, neque ex materia inanimi natum, sed tanquàm manu quadam ignē circumagente, atque indicāte, à quibus abstinere, quæ porro absumere oporteret, tanta certè concinnitate, tanto artificio ipsum templum detectum est, nec adsimile quidem ijs, quæ casu ac temerè incendio conflagrasse uidemus, uerum ijs, quæ parietum ambitum integrum cum habent, tecto tamen carēt. Cætera enim omnia, & columnæ item omnes, tam ea, quæ templi culmen, quàm quæ uestibulum sustinebant, adhuc extant, præter unam, quæ ad posteriorem templi partē stabat, & hæc tamen non temere perfracta est, sed ea de causa, quam postea dicturi sumus.

Apollo diuinitus, in cinerē redigitur, ad preces S. Babylæ.

Hoc incendium ubi accidit, statim dæmonis sacerdos in carcerem rapitur, incendis authorem indicare coactus. Qui ubi non habuit quem accusaret, intortis cubitis, multis flagris uapulauit, in sublime raptus, ac latera undiquè cæsus, quanquàm ne sic quidem ex eo quicquam didicere, reiquè huius euentus similis erat illi, qui in Christi resurrectione accidit. Tum enim dispositi fuere milites, qui corpus Iesu custodirent, ne qua possent eius discipuli furto illud auferre. cæterū fuit rei ipsius euentus, ut nulla uel impudens species ijs relicta fuerit, qui resurrectionis eius fidem eleuare ac calumiari uellent. Atque hic distrahebatur miser sacerdos, quo testificaretur factum id, non diuina ira, sed humano maleficio accidisse. Is tamen contortus ac fœde laceratur, quum neminem haberet, quem proderet, ignem è cœlo delapsum testatus, est ut maleuolis atque impudentibus nullus iam calumniæ locus relictus fuerit.

Matt. 28.

Sed quod nos paulò ante dicere uolentes, in alium locum reiecimus, id ipsi hic tempestiuè dicemus. Quidnam uerò id esse potest. Certe martyr noster Babylas Imperatorē eousque terruit, ut furore illo suo supersederet, Neque enim ipsum quidem sacerdotē, eumquè quem tanto antea honore prosequebatur, tot malis tecti exusti causa affecit, & immanius quàm fera crudelis dilaniauit, (à cuius etiam uorandis carnibus fortasse non temperasset, nisi res ea detestanda, omnibusquè abominabilis uisa fuisset.) Babylam

Iam autem, per quē dæmon os suum obstruxerat, rursus in urbem ea de causa transtulit, ut maior illi honos ab omnibus haberetur. Etenim idē Imperator si minus prius, hoc est, quo tempore uictum se esse dæmon fassus est, at certè post ipsum incendium omnia subuertisset ac perdidisset, capsulam exussisset, utrunque item monumētum, tum quod Daphne, tū quod in urbe erat, nisi metus in eo, quàm ira maior fuisset, ac nisi eius mœstitiæ timor imperasset. Solēne enim permultis esse uidemus, quum eos ira ac dolor corripuerit, etiam si affectuum eorum authores nō nanciscantur, in obuios quosque ac suspectos iram effundere. Non procul aūt ab hac suspicione Babylas erat. Nam simul ut in urbē peruenit, statim ignis in templū inuasit. Sed, quod dixi, affectus cum affectu pugnabat, & iræ metus imperabat. Mihi enim hic cogita, qualis esse poterat bonus ille Imperator in suburbium ascendens, hinc martyris monumentū stans intuitus, hinc in templū exustum, idolum deletū, donaria absumpta, & liberalitatis suæ ac pompæ satanicæ memoriā oēm de medio sublatā. Nā ut concedamus futurum fuisse, ut illum hæc cernentē neq; ira, neq; mœstitia subire posset, ipsum certè dedecus ac risum permultum ferre minimè potuisset: quin potius sacras impurasque manus in sancti Babylæ sacellū incendisset, nisi illum ea, quam ante dixi, causa prohibuisset. Neque enim parui momenti ea res esse uidebatur, per quam uidelicet præcisa ademptaque erat omnis gentilium fiducia & libertas, lætitia omnis extincta, ac tanta mœroris nebula illorum animis offusa, quanta certè offundi potuisset, si deorū simul omnium templa diruta disturbataque fuissent.

Timet impius aposta ta cale stē uindictam

Cæterum tempus iam appetere puto, ut ostendamus tum cur iram suam non in Imperatorem, sed in dæmonem conuertit: tum cur factum est, ut ignis totum templum non absumpserit, sed templi tecto statim dissipato, correptum simulacrum improbarit, atque refutarit, neque enim ea temere, neque sine causa contigerūt, sed ab ea Dei benignitate, qua errantes homines tueri solet, facta fuere. Qui enim res oēs, etiā antequàm enascantur, nouit, is & hoc item unà cum alijs nouerat, futurū, ut si fulmen contra Imperatorē contorsisset, qui præsentes rē spectassent, tēporario quodam timore percellerētur: altero aūt, & tertio uertente anno, rei eius memoria deperiret, multique miraculo fidē minimè haberent: sin autem tēplum flamma correptū fuisset, fore, ut ea res quouis buccinatore clarius non iis modo, qui tum superstites erant, sed & posteris quoque omnibus Dei iram enunciaret: ut iis quoque, qui impudentes esse, ac factū id occultare uellent, omnis calumniandi ansa esset prærepta. Quisquis enim in rē præsentē uenit, quasi nuper contigerit incendiū, sic animo afficitur, idemq; horrore quodā perculsus, cælū contuitus, statim Dei optimi maximi, incendij eius authoris, gloriam ac uirtutē laudibus effert. Vt enim si quis primarij cuiusdā latronis perfracta supernè spelunca ac latibulo, uinctū illū extraxerit, tū eiusdem supellectile omni ablata, locū illum feris ac monedulis receptaculum esse sciuerit, postea quisquis latibulum huiusmodi fuerit ingressus, simul ut locorū deuastationes ac direptiones cōtēplatus fuerit, statim secum animo concipit ac reputat, qualis fuerit, qui locū illū prius inhabitaret: ita & hic usu uenit. Procul enim columnas quis intuitus, postea ubi accessit, ac templi limen supergressus est, effingit sibi dæmonis abominationem, fraudem, insidias, ac Dei iram atque fortitudinē admiratus, ita demum de loco eo decedit: sic quæ prius domus erroris & blasphemiæ fuerat, nunc diuinæ gloriæ hymnis decantandæ argumentum est: tam ingeniosus, tamque industrius est Deus noster.

Cur in solum idolum cælestis ultio cō uersa sit.

Simile.

Atque hæc quidem nec opinata nō nunc primū, sed iam inde à superioribus seculis magno ille miraculo edere solet. Omnia porrò recensere, temporis huius non est: cōmemorabimus tamen factum quoddā huius perquàm simile. Prælio olim in Palæstina à Iudæis contra alienigenas quosdā facto, uictoria potiti hostes, captam Dei arcā, tanquàm exuuias & opimum quoddam spolium suo cuidam idolo (huic nomen erat Dagon) donarij loco consecrarunt, ea porrò in doli eius templum perlata, statim idoli statua delapsa in caput, iacebat. Vbi autem diuinæ uirtutis robur hac ruina illi minimè agnoscentes, idolum de integro excitatum, in sede sua collocarunt: postridie sub auroræ tempus eò quum accessissent, uiderunt non iam collapsum idolum, sed prorsus diffractum. Huius enim manus ab humeris auulsæ, unà cum pedibus ad templi limen exilierant, reliqua idoli parte, & ea quoque diuulsa, aliò dispersa. Et Sodomorū item tellus, ut parua magnis conferamus, hac ratione unà cum ipsis incolis incendio assumpta, sterilis facta est, ut non solum qui id temporis superstites essent, sed & posteri item omnes locorum uastitate admoniti, continentiores uiuerent. Si enim ad homines solos supplicium peruasisset, futurum erat, ut factum id postea ab aliis minimè crederetur. Propterea locus ipse plagam accepit, qui tempore prorogari potest, quique & sequētia omnia secula admonet, lege cautum esse, ut qui similia commiserint peccata, ij similes pœnas luant, etiamsi in præsentia id nō fiat: id quod & in templi huius incendio accidisse uidemus. Ecce enim iam uicesimus ex eo annus agitur, nec tamen ædificij ab igne relicti pars ulla deleta est, sed quæ partes flammas euaserunt, eæ solidè ac firmiter stant, suntque etiam nunc sic ualidæ, ut uel ad cētenos ducentenosque, & multo item plures annos durare possint. Id uerò qui mirum uideri debet, si ex columnis nulla prorsus ab altera auulsa, ad solum deciderit? Columnarum enim earum, quæ ad posteriorem templi partem erant, una tantum tum perfracta: nec ea quidem corruit, sed à sua sede mota, ad murum dum caderet inclinata, sic mansit. Cuius quidem columnæ partes sunt duæ, quarum altera à basi ad sectionem obliquè muro incubuit, altera à sectione eadem ad capitulum supina constitit, & ea ab inferiori parte suffulta. Quanquàm autem & uenti uehementes loco illi sæpè incubuere, & terræmotibus crebris tellus fuit concussa, ignis tamen reliquiæ inconcussæ manserunt, quæ ipsæ firmiter stant, propemodum clamitantes, sese ad posteriorū emendationem asseruatas esse.

1. Reg. 4. & 5

Gē 19.

Nota de hac columna.

Et quidem q templum ipsum totum non conflagrarit, hanc dicere posis causam esse: q autem Imperator fulmine percussus non fuerit, aliam si quæsieris, causam reperies, ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite defendit, eundemque in templi tectum eiaculatus est, ut alieno ille malo edoctus, pœnam sibi reseruatam effugeret pœnitentia compunctus, & errore liberatus. Illi enim hoc neque solum, neque primum uirtutis suæ signū Christus dedit, sed & alia item multa, hoc ipso non inferiora. Nam & patruus eius, & quæstor ærarius, sic, ut dixi, uterque uitam finientes, præterea & fames in urbem statim unà cum ipso inuadens, & aquarū penuria nunquàm ante uisa, quàm ab eo sacrificia in ipsis fontibus facta fuissent, & multa præterea alia, tum ea, quæ in ipsius castris, tum ea, quæ in urbibus euenerunt, huiusmodi certè fuere, ut uel saxeā animam flectere possent, non ob id quidem, q per multa

Sæpè diuinitus ut resipisceret, admonitus Iulianus.

multa essent, neque ob id, quòd omnia pariter ederentur, ac deinceps & post ipsa statim scelera perpetrata, ut quondam Aegyptiorum regis tempore: sed quod quæ edebantur miracula, per sese talia erant, ut ad eorum, qui ea cernerent, emendationem aliud alio non egeret, uerum illorum unumquodque hoc ipsum per se præstare possit. Nam ut cætera prætermittam, quē tandem, qui idem non admodum stupidus esset, non perterrefecisset editæ ad ueteris tēpli Hierosolymitani fundamenta miraculū? id porrò cuiusmodi fuit?

Exo, aliquot capitibus.

Tyrannus cum uideret per omnes Imperij sui fines Christi fidem diffusam, eandemque ad Persas usque, aliosquè remotiores Barbaros, atque adeo ultra etiā illos persuasisse, breuiter omnem eam, quam sol radijs suis lustrat, regionem occupare, cruciabatur animo atque angebatur, apparabatquè sese ad gerendum cōtra Christianorum conuentus bellum, infelix, ut qui ignoraret se contra stimulum calcēs. Ac quidem primū Hierosolymitanum templum, Christi uirtute solo æquatum, excitare conabatur, & Iudæorum res, quanquàm Græcus homo, procurabat, uirtutis Christi periculum inde facere uolens. Hic uocatis ad se Iudæis quibusdam, ijsquè sacrificare iussis, (nam & illorum Maiores dicebat hunc religionis ritum obseruare solitos) ubi Iudæi ijdem eò confugerunt, ut dicerent, fas sibi nequaquàm esse, id, templo collapso, extra ueterem metropolim facere, iubet illos pecunia de regali thesauro sumpta, suppeditatisquè ijs omnibus, quæ ad opus necessaria forent, abire, templum instaurare, & ad pristinam sacrorum consuetudinem redire. Tum illi dementes planè, à matrisquè utero errantes, atque ad canos usque eruditione indigentes discesserunt, Imperatoris mādato parituri. At simul ut ædificaturi, fossitiam humum euacuare cœperunt, statim è fundamentis ignis exilijt, quo omnes pariter absumpti fuere. Quæ res Imperatori ut renunciata fuit, neque ulterius insaniam suam promouere conatus est, (metu enim detinebatur) neque tamen dæmonum errore (quorum tyrannide prorsus premebatur) liberari uoluit. At tum quidem supersedebat.

Iulian' excitare uult tēplum Hierosolymitanum.

Nota miraculum.

Cæterum non ita multo post tempore ad id genus leuitatis redijt, templum quidem non iam ædificare audens, aliunde autem paruulis prælijs ac uelitationibus nos petens. aperto enim Marte nos adoriri tum differebat, primum atque præcipuè, quod persuasus planè esset, frustra se id tentaturum: deinde, quod nullam nobis ansam relinquere uolebat, per quam martyrij corona redimiri possemus. Ferre enim haudquaquàm poterat, idquè illi quauis calamitate indignius erat, si quis in medium productus, pro ueritate uel ad mortē usque tormenta sustineret: usque adeo ex animo inimicitias se nostras suscepisse declarabat. nouerat enim, nouerat (inquam) apertè, futurum, ut si id ipse attentasset, omnes pro Christi nomine suas animas proderent. Proinde uafer & callidus cum esset, quos intelligebat ob peccatum aliquod Christianorum cōuentuum principibus pœnas dedisse, & à præfectura quam gererent amotos, eos omnes liberos esse sciuit, hoc modo pessimis quibusque licentiam largiens, Ecclesiæ leges subuertens, deniq; oēs inter se cōmittens. fore.n. sperabat, ut postea minori negocio debellarentur, si prius bello inter se cōflictati fuissent. Quinetiā quendā (huic Stephano nomē erat) tū ob doctrinæ peruersitatē, tū ob uitæ improbitatē ab Ecclesiastico principatu amotū, iubet deintegro magisterij sedē occupare, atque adeo Christianum nomen tunc ut extinguere tur, quoad eius poterat, elaborabat, Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans, tum principes, ut idem factitarent, adhortans.

Iulian' uult Christianorum nomen extinctū.

Inter media autem ea signa, quæ per famem atque siccitatem euenisse recensui, à sua ipse impudentia ac duritia minime desistebat. Idem contra Persas bellū suscepturus, tanto cum fastu cum descendisset, ut si omnem Barbarorum gentem deleturus esset, identidē nobis cōminabatur, quum diceret omnes se, post suum à Persis reditum, funditus perditurum, hoc enim bellum sibi esse Persico grauius, atque adeo opórtere minore illo confecto, tum demum ad hoc, quod maius foret, descendere. & hæc quidem nobis nunciabant, qui illi à consilijs erant. Aestuans porrò ira aduersum nos, ad maiorem quotidie insaniam sublatus, in eadem nunquàm sententia persistebat, sed priore consilio posito, rursus nobis persequutionem minabatur. Cæterum cum illam Deus inhibere, atque intumescentem sedare uellet, edidit rursus signum hoc in Daphne, igni in templum immisso. Hic uerò ne sic quidem furore suo supersedit, quin potius summa depopulandi nostri cupiditate quum disrumperetur, ne ad id quidem tempus, quod minitatus fuerat, sibi temperauit, sed Euphratem traiecturus, militum suorum animos probabat, ac paucos quosdam adulatione quum corrupisset: quos suæ uoluntati repugnantes inuenit, nequaquàm exauthorauit, ueritus si eos à reliquorum cœtu congregasset, ne copias suas contra Persas debiliores redderet.

Quis nobis hic quæ subsequuta sunt enarrabit? quę quidem ijs multo terribiliora sunt, quæ tum in eremo tum in mari, tum in Aegypto acciderunt, quo tempore Pharao ille sensu carens plectebatur, & qui cum eo erant omnes submergebantur. Quemadmodum enim tum, posteaquàm Aegyptius ob nullum calamitatis genus concedere, ac melior fieri uoluit, illum tandem Deus unà cum suo exercitu perdidit: sic & nunc posteaquàm ad omnia Dei miracula Imperator hic impudenter constitit, nihil fructus inde percipere uolēs animumquè inemendatum ad omnia afferens, hunc ipsum Deus idem extremis malis inuoluit, ut quoniam aliorum calamitatibus edoctus, ad frugem bonam redire non sustinuit, eius supplicijs meliores alii euaderent. Qui enim plures militum myriadas secū duxerat, quàm ullus unquàm ante ipsum Imperator, quiquè Persidem omnē per incursionem ac sine puluere, quod aiunt, capturum se sperauerat, huic sic infeliciter ac miserabiliter res successit, ut fœminarū potius, ac puerorū, quàm uirorū exercitū illū secū habuisse dicas. Primū enim imprudentia sua in tantā illos necessitatē adegit, ut equinis carnibus uescerentur, ac partim fame, partim siti absumpti perirent. Quasi enim in Persarum gratiam copias ageret, neque illos capere, quin potius suos illis prodere studeret, sic eos in locorum difficultates quasdam conclusit, ac tantum non uinctos hosti tradidit.

Exod. 14.

Enimuero calamitatum earum genus omne nullus possit, ne ex ijs quidem, qui illas uiderunt, expertiquè sunt, recensere, ita omnem modum exuperarunt. Sed ut summatim dicamus, illo turpiter ac miserabiliter mortuo, (alij enim illum uolunt à lixa quodam, rerū indignitatem non ferente, percussum interiisse, alii autem, ne uidisse quidem se, a quo interfectus sit, sed fuisse tantummodo percussum dicunt, rogassequè ut Ciliciam, inibi sepeliendus, portaretur, ubi etiam nunc iacet) illo, inquam, tam turpiter mortuo, quum uiderent milites in extremo sese uitæ periculo constitutos, cum hostibus pepigerunt. quibus cum iureiurando recepissent, abscessuros se à loco locorū omnium tutissimo, eodemquè regionis nostræ tanquàm muro quoddam inexpugnabili. Barbaros humanos erga se nacti, ita euaserunt, atque è multis pauci reuerterunt, & ipsi affectis admodum corporibus, erubescentes ob fœdera cum hostibus pacta co-

Iuliani obitus.

acti uerò illis per iusiurandum paternis bonis cedere. Hic uidere erat spectaculum qualibet captiuitate miserabilius. Nam urbis illius ciues, à quibus gratiã aliquam expectabant, ꝙ suos omnes intus muri instar in portu collocarant, pro omnibus semper ad omnia pericula obiecti, ab ijs hostilia omnia passi sunt, proprijs domibus atque agris relictis, solum uertere coacti, & à Maiorum suorum possessionibus auulsi. & quidem eam iniuriam à suis acceperunt: hunc nos fructum ab egregij istius Imperatoris operibus percepimus.

Hæc porrò temere à nobis dicta non sunt, sed ut satisfactum ijs esset, qui quærerent, cur non antea Deus de Imperatore pœnas sumpsit. Illum enim rabie percitum sæpenumero reprimere uoluit, ne impetu ulterius procederet, & alienorum malorum exemplo emẽdare: uerum ubi restitit, extremis illum malis obiecit, iustam quidem peccatorum eius retributionẽ in magnum illud iudicii diem reiiciens, præsenti autẽ pœna superiores excitans & castigans. Talis est enim Dei lenitas, ut qui eadem non rectè utuntur, eos grauiore pœna afficiat: quæ quemadmodum resipiscentibus utilis, ita & obstinatis ac peruicacibus maioris supplicij occasio esse solet.

Cur tolleret Deus malos.

Quòd si dixeris, Quid? nónne præuiderat Deus fore, ut tyrannus hic nunquam emendaretur? Huic ita respondebimus: Præuiderat quidem, sed tamen ob id, ꝙ malitiam nostram prospiciat, officium ille suũ non intermittit: quin potius etiamsi eius non admittamus admonitionem, clementiam tamen in nos suam præstat: qui si postea in grauiora etiam nos peccata impingimus, id certè non iam eo authore euenit, qui non propterea lenis longanimisque est, ut pereamus, sed ut seruemur potius, uerum nobis authoribus fit, qui in illius immensam tolerantiam iniurij sumus. Sic autem & infinitam suam in nos benignitatem ostendit. quoties enim recusamus ab eius prolixa lenitate adiuuari, tum ille in aliorum usum eam uertit, nusquàm non clementiam erga nos suam simul & prouidentiã solertiamque prodens. Id quod tum præstitum est.

Et tyrannus quidem in hunc, quem dixi, modum è uiuis decessit. Rabiei autem eius, ac beati Babylæ uirtutis argumenta extant, & templum & martyrii monumentum, illud desolatum, hoc eandem, quã prius, efficaciam retinens. Cuius capsula non ultra refertur, Deo rem sic dispensante, quò posteris testatiora sint præclara Babylæ eiusdem facinora. Quisquis enim eò aliunde accedit martyrem requirens, hunc ubi ab eo loco abesse uidet, statim causam sciscitatur, neque prius de loco decedit, quàm omnẽ eam historiam perdoctus fuerit. sic & dum ad Daphnes locum accedit, & rursus ab eodem dum decedit, fructum maximum percipit. Ea est martyrum uirtus & uiuentium & mortuorum, & ad loca illa uel illa adeuntium, & rursus ab eisdem alio migrantium. Etenim ab initio ad finem usque, Babylæ nostri præclara facinora cõtinua quasi serie copulata fuere.

Virtus martyrum, et in uita, & post obitum

Rem quæso, animo lustra, Dei leges ab iniuria uindicauit, pro occiso pęnas sumpsit, qua ex re planum fecit, quanto inter se interuallo sacerdotium & regnum dissideant, mundi festum omnem soluit, uitæ huius opinionem conculcauit, reges docuit, nihil ultra modum, ipsis à Deo datum, potestatem promouere, sacerdotibus planum fecit, ut principatui huic præesse oporteat. Atque hæc quidem, & his item longè plura, etiamnum uiuens præstitit. Vbi autem hinc emigrauit, dæmonis robur eneruauit, gentilium imposturã coarguit, uaticinij deliramenta detexit, personam eius contriuit, simulationem omnibus denudauit ac patefecit, eum qui in ea dominari uideretur, obmutescere cogens, ac magna uehementia opprimens.

Hodie quoque templi parietes recti stant, omnibus quasi prædicantes, quã dæmonis impudẽtiam, risum, imbecillitatem: quã martyris coronas, uictoriam, uirtutem. Ea sanè est sanctorum fortitudo tam inexpugnabilis & terrifica, tum regibus, tum dæmonibus, tum ipsi etiam dæmonum principi.

Habetur Tomo tertio operum eiusdem

PASSIO SANCTORVM Iuuentini & Maximi Martyrum, per D. Iohannem Chrysostomum scripta.

25. Ianuarij.

Heri beatus Babylas cũ tribus pueris nos hic congregabat: hodie uerò par sanctorum militum, in acie exercitum Christi ostendit. Heri quadriga martyrum, hodie biga se ostendit. Impar eorum est ætas, sed par fides. Varia certamina, sed eadem fortitudo. Illi tempore superiores, isti recentiores. Et cum tantus thesaurus sit Ecclesiæ, nouas & ueteres habentis margaritas: sed una omnium est gratia. Eorum flos neque languescit, neque defluit tẽpore. Nescit uetustatis rubiginem splendoris istius natura. Temporis accessione opes quæ ad corpora spectant, facile intereunt, ut stimenta absumuntur, domus destruuntur, & aurum rubigine consumitur: & in summa, omniũ sensibiliũ facultatum natura tempore tandem aboletur & intercidit. At non sic res habet in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam, qui semper in eodem manent uigore, semper in eodem iuuentutis flore sunt, semper suæ gloriæ fulgorem emittunt & radios. Quod scientes, non aliter priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem alacritate omnes.

Colere sanctos alacriter.

Non enim exploratis tempus, sed exquiritis animi fortitudinẽ, fidẽ, zelũ feruidum, & eas uirtutes, quas præ se ferunt sancti, ob quorum honorẽ hodie conuenimus. Hi enim tanto amore Dei flagrabant, ut etiã extra persecutionis tempus, martyrij corona redimiti fuerint, absque pugna triumphum retulerint, absque prælio uictoria potiti sint, absque theatri certamine brauium rapuerint. Et quòmodo hoc? Ego dicam: sed ferte me rem paulò altius enarrantem.

Iulianũ apostatam dixit.

Erat rex quidem etiam nostro æuo, omnes, qui se præcesserunt, impietate uincens, de quo & heri à me dictum. Qui cum uideret res nostras martyrum morte clariores fieri, & ea causa non solum uiros, sed & teneros pueros, uirginesque nondum nubiles, & in summa, ex omni sexu & ætate quosdam pro religione ad mortem prosilire, cruciabatur & dolebat. Cæterum mouere bellũ manifestè nolebat. Omnes enim, dicebat, ad martyrium, quasi ad aluearium apes, uolabunt. Hæc autem non à semetipso habebat, sed à progenitoribus suis didicerat. Etenim & illi, utpotè tyranni, Ecclesiam infestarunt, & populi quoque in nos insurrexerunt, quum adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamen non expugnarunt, neque confregerunt, sed ipsi potius confracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc, ferebaturque sublimè, & omnem undiquè orbem inuadebat. Cum occiderentur, adurerentur, suspenderentur, præcipitarentur, bestijs obijcerentur fideles: carbones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut pratum intuebantur, ad gladium sicut ad diadema & coronam currebant: omniaque tormentorum genera ita contemnebant, ut ea non solum generosè & fortiter ferrent, sed & alacriter & uolupè. Enimuerò sicut plantæ rigatæ magis crescunt, ita & fides nostra oppugnata magis

ta magis floret:& seditione agitata,incremẽta maiora sumit.Neque horti aquis irrigati ità germinãt & fœcũdi sunt,ut ecclesiæ,si martyrũ irrigẽtur sanguine.

Hæc omnia atque plura cum rex ille sciret,meticulosior erat,quàm ut manifestè cũ nostris confligeret. Non,inquit,triumphos & uictorias & coronas mutuo parabimus,Sed quid facit?Vide,oro, malignitatem.Medicos & milites & oratores omnes,uel à professionibus suis discedere,uel fidem suam abiurare iuuet.Excitauitque in hunc modum contra nostros bellum,tella eminus mittens,ut si à fide desisterent,ridiculè uincerentur, utpotè qui fidem opibus non præferrent: si generosè perseuerarẽt, & uincerent,neque sic egregia foret uictoria, neque insignis triumphus. Nihil enim magnum,artem uel professionẽ pro pietate contemnere.Neque is fæuitiæ eius finis erat. Nam ad hæc,si quis superioribus annis: cum adhuc pij reges,rerum potirentur, uel altaria demolitus fuisset, uel templa suffodisset,uel oblationes diripuisset, uel, aliud tale quiddam egisset,rapiebatur ad tribunal,& occidebatur,etiam insons,& duntaxat delatus.Fingebat quoque & alias uarias causas, ita ut pie uiuentiũ nemo non lugeret.Agebat autem hæc,ut obscuraretur contemptaque esset martyrij corona,& nihilominus cædes & strages fierent.Nihil tamen arte hac proficiebat.Nam qui ita affligebantur,non ad illius calculum & malignitatem spectabant,sed ad incorruptum iudicem,à quo & cœlestem coronam accepturos sese confidebant.

Versutia Iuliani apostata.

Interea cum hæc ita sese haberent, & bellum quidem rex parturiret aduersus nostros, cessaret autem, ueritus ne uincerent, accidit ut milites quoddam conuiuium haberent,in quo & martyres,quos hodie colimus,erant.Cæterum, ut conuiuiorum mos est, cum uarij sermones hincinde dicerentur, alijque alia tractarent, martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabant,longè feliciora fuisse superiora asserentes, dicebantque & inter se,& ad sodales:Quem iuuaret ultra uiuere,uel spirare,uel solem:intueri,sacris legibus ita conculcatis,pietate ita uiolata, creaturarum omnium Domino ità contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificijs immundis referta. Proh,neque purum aerem spirare possumus. Dicta hæc ne perfunctoriè transeas, sed considera, quando ea locuti sunt,& quanta pietate. Nã si in militari sympofio,ubi regnat ebrietas & intemperantia,ubi certatur de prodigalitate,ubi agon est stuporis & insipientiæ,sic ingemiscebant & lugebant:quales erant domi, cum soli inter se agerent?Quales erant in precibus & ieiunijs,qui deliciarum tempore, tam humiliati, & tam apostolica præ se ferebant pectora? Gaudebant alij,hi uerò lugebant:impie agebant alij,hi uerò zelo urebantur.Sanè ipsi ob fratrũ ualetudinem suam sanitatem non sentiebant. Sic dolebant & lachrymabãtur in malis,quæ tunc fiebant, quasi uniuerso mundo tutores dati essent.Neque clandestinum fuit,talia eos dixisse. Nam ex sodalibus & conuiuis adulator & irrisor quidam,obsequium regi facturus, omnia ut dicta erant,detulit.Rex accepta occasione iam diu quæsita causatus est ex uerbis illis affectatam tyrannidem, ut ita martyrij corona priuaret.Et iussit confiscatis facultatibus eorũ omnibus,nudos eos in carcerem conijci. Illi autem gaudebant & exultabant,dicentes: Quid nobis diuitijs, pretiosaquè ueste opus?Si & indusium intimum,nempe caro, propter Christum exuendum est,non obluctabimur,sed spõte cõcedimus. Et ocyus dicto scripti sunt libelli indices, cõfiscataque omnia. Porrò ut homines in patriam migraturi, substantiã oẽm in pecuniã cõmutatã præmittunt, ita & illis accidit. Quoniã enim in cœlos transituri, inimicis ipsis

Coquerantur milites inter se de pietate profligata

Apostata illos propterea persequitur.

negocium agentibus,& in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserũt. Non enim illæ tantũ opes, quas eleemosynæ nomine dispendimus, transferunt in cœlum, sed etiã quascunque nobis hostes fidei piorumquè persecutores rapiunt, alibi thesauri erunt. Est enim hoc non minus,quàm illud. De hoc audi, quid paulus dicat,Et rapinam,inquit,facultatũ uestrarum cum gaudio tulistis, scientes uos habere meliorem substantiam,& manentem in cœlis.

Heb. 10.

Vt autem ingressi sunt in carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas,tametsi multis terroribus,minis,& periculis interdictum erat,ne quis uel eos accederet, uel eis loqueretur,uel quouis modo communicaret. Atqui timor Dei efficiebat,ut non curarentur ea principis mandata.Vnde multi ob consuetudinem, quam cum martyribus habebant,facti sunt & ipsi martyres. Multi enim,contẽpta præsenti uita,frequenter eos uisitando,sacras apud eos uigilias cõtinuis psalmis perficiebant.Erant familiaritates illæ spiritualis eruditionis atque consolationis plenæ. Et clausa quidem tunc est ecclesia,carcer autem ecclesia factus est.Neque hi solũ,q eos uisebãt,sed & q intus cũ eis tenebãtur, merã sapiẽtiã & uirtutẽ à patiẽtia & fide eorũ discebant.

Rex,ut hæc audiuit,ualde stomachatus est, cupiẽs tamen eos supplantare,& ab alacritate sua destituere auaros quosdam homines & impostores subornauit, qui si quando priuatum colloquium sese offerret, eos accederent:non ut à rege missi, sed quasi singulari cõpassione & proprio consilio id agentes,& adhortarentur,ut à religione desistant,& ad impietatem trãseãt. Dicebant enim, Sic non solum imminens periculum effugietis,sed maiore dignitate honestati, maiorem quoque principatum adepturi estis,regis ira feliciter placatæ. Nonne uidistis & alios uestri ordinis idipsũ fecisse?Quibus illi responderunt, Atqui nos hac potissimum ratione uiriliter stabimus, & pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremur. Benignus & misericors nobis Dominus est. solet etiam uno accepto sacrificio,toti orbi conciliari.At sicut olim tres pueri dixerunt; Non est in tempore hoc princeps, & propheta, & dux, neque sacrificium, neque incensum, neque holocaustum, neque locus primitiarum coram te, ut possimus inuenire misericordiam, sed in animo contrito,& spiritu humilitatis suscipiamur quasi in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in milibus agnorum pinguium. Ita & illi uidentes altaria subuersa,clausas ecclesias,sacerdotes fugatos, fideles omnes in exilium actos,studebant ut pro omnibus offerrentur Domino,relictisque militaribus signis,angelicis sese choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid? etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Satius igitur fuerit mori pro rege angelorum, quàm pro rege tam impio. Hic etsi moriatur quis pro rege, nihil accipiet à rege,sua dignum fortitudine. Et quid posset defuncto præstare,si uel maximè uellet? Atqui eis sæpenumero ne sepultura quidẽ contingit,& nõ raro à canibus deuorantur. Quòd si pro rege angelorum mortui fuerimus,certi sumus,nos accepturos corpus multo gloriosius, maiori gloria conspicui erimus, longè maiora nobis erunt laborum præmia.Proinde arripiamus arma spiritualia: non opus iaculis & sagittis:sufficit pro omnibus lingua. Sunt enim & sanctorum ora pharetræ, è quibus diabolico capiti continui & crebri ictus inferuntur.

Constantia martyrum.

Dan. 3

Nunciata sunt & hæc atque similia regi,qui nec sic destitit, sed illecebrarum escis iterum atque iterum illos tentauit.Ita autem mandauit, quòd si cederent uicti, sub omnium oculos producerentur, sin fortes perseuerarent, uti perduellionis rei educerentur &

Tyrãni fraudulentia.

 occiderentur,

occideretur, neque ulla Christianæ professionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat profunda & abdita, non permisit ut machinationes illæ *Ge. 39.* occultæ manerent, & ignotæ insidiæ. Nam quemadmodum olim mulier Aegyptia Iosephum in lecto appræhendens, licet speraret factũ suum clam fore omnibus hominibus, non fuit tamen occulta, uel oculo illi soporis nescio, uel posteritati. Quippe quod absq; arbitro illa Iosepho dixit, id nunc toto ubique mundo canitur. Itã & ea, quæ per subornatos illos consiliarios dolosus rex agebat, sperans occulta fore, nequaquã manserunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantium uictorias. Denique cum multo tempore exacto, alacritatem eorum non solum non frangeret multitudo dierum, sed potius studium & ardorem excitaret, æmulatoresq; *Plectũtur capite martyres.* multos faceret, iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Cæterum capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant, quàm cum adhuc uocem darent: Sicut & caput Iohannis *Matt. 14.* non tantum terrebat cum loqueretur, quantum cũ in disco mutum afferretur. Habet enim & sanctorum sanguis suam uocem, quæ non per aures auditur, sed occidentium conscientiam inuadit & perstringit.

Post beatam autem illã cædem, quidam etiam cum salutis periculo, athletas illos optimos rapuerũt, etiã ipsi uiui martyres, ut illorum reliquias curarent decẽter. Nam quanuis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quàm ut corpora illa relinquerent inhumata, ita ad uenationem eorum festinabant. Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa uidere datum fuit, quod iacentibus simul illis in sepulchro, talis quædam ex eorum oculis & uultu gratia resplenduerit, qualem in Stephano Iudæis respõ*Act. 6.* suro, fuisse Lucas dicit. Neque ullus est, qui non pio quodam horrore illis adstiterit, adeo adspectus ille afficiebat oẽs. Quin & oẽs clamabant in laudẽ eorũ id, *2. Re. 1* qđ à Dauide dictũ: In uita sua non sunt separati, & in morte non sunt diuisi. Pariter enim confessi sunt, pariter carcerem inhabitarunt, pariter in barathrum abducti sunt, pariter capite multati sunt, & unus utriusque corpora tumulus tenet. Et unum quoq; tabernaculum in cælis eos excipiet, quando in maiorem peruenturi sunt gloriam, nempe immutandi.

Nota quæ à tanto uiro dicuntur de his S. martyribus & eorum reliquijs. Illos non indignum fuerit & columnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam Ecclesiam sicut columnæ sustinent, sicut turres muniunt, & sicut scopuli, omnes undarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruantes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusserũt, & sicut tauri, anima promptitudineque eadem, suaue Christi iugum traxere. Idcirco sæpe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnaque fide reliquias eorum cõtingamus, ut inde benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites uulnera, in præliis sibi inflicta, regi monstrantes, fidenter loquuntur, ita & illi in manibus abſecta capita gestantes, & in medium adferentes, quæcunque uoluerint apud regem cælorum impetrare possunt. Proinde magna fide promptitudineque huc ueniamus quo & uisis sanctorum monumentis, & consideratis eorum præmiis, inde uarios thesauros undiquaque colligamus, & per præsentẽ uitam ita iuxta uoluntatem Dei transeamus, ut in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, fruituri regno cælorum in Christo Iesu Domino nostro, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTAE EVSEBIAE,

Quæ cognominata est Hospita, uel externa, authore Simeone Metaphraste.

NOua & aliena uita illius uerè admirabilis Hospitæ seu Externæ, *Janua. 25.* habet quidem breuissimam, & quàm fieri potest maximè succinctam narrationem, alienam uerò, & inprimis honestam. Quãuis autem sit adeo succincta, in certaminibus tamen & laboribus, & iis, quę rationem habẽt utilitatis, omnes ferè aut certè permultos superauit. Hæc enim mulierum beatissima, magnique & maximè uirilis animi, erat *Genus eius & patria.* genere clarissima, si patria & parentes respiciantur. Nam hi quidem fuerunt illustres, non opibus solum & gloria, sed etiam pietate, illa autem fuit omnium ciuitatum clarissima & maximi nominis, nempe Roma antiqua. Nam cum ea ex eiusmodi parentibus nata esset prima & sola, genere quoque dignam habuit educationem, probè & ex uirtute educta, & Christianè instituta, & quæ Deo gratam egit uitam.

Cum autem iam esset nubilis, petitura quodam ex ciuibus, qui ipse quoque erat clarus, & genere simul & diuitiis sponsæ conueniebat. Atque puellæ quidẽ parentes, cum in nulla re desponsationem possent repræhendere, sed scirent esse dignam & congruentem alterius cum altero coniunctionem, assensi sunt affinitati, & adspexerunt ad matrimoniũ, diesque fuit præstitutus, & iam parata erant omnia. Hospita autem illa, quæ erat magni & excelsi animi, & se dignam censebat præstantioribus, & ad alium sponsum intuebatur immortalem, cum audiret uerba fieri de his nuptiis, in quas cadit interitus, putabat esse nugas, & *Respuit nuptias* nec, ut eis assentiretur, omnino inducebat in animũ, & nec erat ullo modo affecta muliebriter. Ab illo uerò solo sponso eius pendebat animus, eiusque amore & præcordia & cor ualde sauciabat, & ad ipsum totũ conuertebat animum. Quamobrem statuit se clanculum subducere, parentibusque & domo relictis, se fugæ committere. Hoc autẽ uersans in animo, alios qui*Meditatur fugam.*dem celauit, quas uerò sciebat ex ancillis esse magna in se beneuolentia, & alioqui in multis sui magnam dedisse experientiam, quod non ut ancillarum, neque adeo ut fœminarum, earum facilè caperetur & expugnaretur animus, eas cum accersijsset & iureiurando adegisset, eis aperte totam rem enunciat, quidnam cõsilij cępisset, & quemadmodum omnino constituisset effugere matrimonium. Deinde adiicit, quod si uellent, eas huius boni instituti assumeret socias. Hæc ergo dixit, & simul ea, quæ obstare uidebantur, sapienter expurgauit, dicens, Ne de ea cogitarent aliquid, tanquam de iuuencula & thalamo educata, neque uererentur, ne eam sui pœniteret instituti, & ne ex eo nõn solum sibi, sed eis quoque afferet periculum, sed bono sint animo, & certo credant, ꝙ & si uis omnis ingruerit, si ensis, ignis & bestiæ, & si aliquid aliud ex iis, quæ sunt aspera & molesta, inuaserit, nõ eã ab hoc dimouebit proposito. Cum sic dixisset, eæ quoque parent prompto & alacri animo, & assentiuntur eidem instituto, & hoc quoque ausæ sunt adiicere magno & excelso animo, quod si tale quid ex ijs, quæ nollent, contingerit, se male cum ea mori, quam si ab ea separentur, uti rebus secundis.

Ancillæ ei assentiuntur. Cum sic inter se essent assensæ, & pulchrè coniunctæ animis, tres autem eæ erant apud dominam, iam erant inter se & honore æquales, & conseruæ & moribus

tribus similes, pari mente utentes & pari studio, communiter subiectæ uni Domino, & ei unitæ, & tempus quærentes opportunum, quo se expeditæ possent fugæ committere, & quæ non obseruaretur. Sed neque illos dies interiectos statuerunt oportere in socordia & ocio transigere, sed se potius afflictioni dedere & laboribus, se ueluti prius exercentes & assuefacientes uirtutis sudoribus. Earum uerò domina & princeps huius pulcherrimi consilii, beata illa, inquam, Hospita, ut quæ sibi prius fugæ complanaret semitã, & hoc ageret, ut esset absque ulla offensione, uniuersum mũdum muliebrem, qui erat tam in ueste quàm in auro & argento, inscientibus parentibus, per illas ancillas ferebat ad pauperes. Cum autem & hæc illi rectè haberent, & iam tempus adesset nuptiarum, tunc modum fugæ eis quoque suggessit Hospita. Mutatis certè uestibus, & ut oportebat eas quæ erant uirili animo, uestibus indutæ uirilibus, ita clanculum egressæ sunt extra fores, simul flẽtes & gaudentes, uel potius ipsæ lachrymæ erant uoluptatis & lætitiæ. Egressæ sunt ergo, Tu sis nobiscum, dicentes, ò fili Dei, & significa nobis uiam, qua sumus ingressuræ, ad te enim totam mentem & animam sustulimus. Eis autem ingredientibus, beata illa rursus cœpit eas admonere: Nihil ò sorores, (sic enim sum uos deinceps uocatura) nihil, inquam, ex terrenis rebus uos ad se conuertat, nec pulcherrimi consilii uos ulla subeat pœnitentia. Hac enim uia nõ inuenerit aliquis quicquam beatius. Nam siue spectamus præsentia, sumus remotæ ab omnibus turbis & negociis, siue uelimus considerare futura, neque mens, neque oratio potest ea bona comprehendere, quæ eos manent, qui hanc uitam elegerint. Cum ex hæc uerba audirent in itinere, accendebantur animis, & ea spe, quæ est ex Deo, magis confirmabantur.

Res suas pauperibus elargitur.

Capessit fugam.

Cum autem fuissent propè mare, paratum inueniunt nauigium & iã enauigaturum, cum nec id quidem eis sine Dei numine accidisset. Quod cum ascendissent, & uentum secundum nactæ essent, breui perueniunt Alexandriam. Deinde cum illinc soluissent, ueniunt rursus in Co insulam. Omnia enim faciebãt ad hoc, ut laterent, & ut quæ sit, minimè agnoscerẽtur. Quinetiam eis alioqui placuit à uia hic quiescere & corpora & animos recreare, utpotè quòd & apta esset insula ad quietem præbendam, & multum conferret ad hoc, ut non possent deprehendi. Postquam ergo fuere in tuto, muliebrem rursus habitũ suscipiunt. Deinde cum habitaculum in separato quodam loco mercede conduxissent, illic studiosè diuinæ uacabant philosophiæ. Hoc autem præcipue magno studio contendebat Hospita, ut nulli esset manifesta, nec ipsa, nec eius uitę institutio, sed omnino ignota hominibus, sic Deo magis esset cognita. Nam & famam alioqui uerebatur, & dubitabat nè sui parentes eam ualde quærerent, Sciebat enim non esse rem quæ negligatur nec quæ facile ferri posit, charissimæ filiæ amissionẽ amantibus parentibus, sed cuius inuentionem uel anima lubenter commutarent. Et ideo quotidie præcipiebat ancillis, ut diligenter cauerẽt, ne cui arcanum aperirent, & si quis, inquit, de meo nomine interroget, dicite me non Eusebiam, sicut re uera uocor, uocari, sed Hospitam. Sum enim, ut uidetis, hospita. Sicque fiet: ut & uos sitis puræ à mendacio, & uos ipsas conseruetis ignotas. Et hæc quidem illis dixit.

Studet sõ'i deo esse nota.

Cum autem studeret inuenire aliquem, qui eis præesset ad salutem, non alias eum, nisi à Deo uoluit inuenire. Inclinatis itaque unà cum corde genibus, orabat lachrymans, Deus qui ubiquè ades, dicens, & nos sic uides errantes, ne nos despexeris, ne nos reliqueris, propter quem parentibus & domo relictis, peregrè uersari delegimus, sed tibi placeat, seruatorem aliquẽ & tutum uiæ ducem, & nõ errantem, ad nos mittere, sicut olim Teclæ Paulum, & cuius sequentes uestigia, possimus nos miseræ & abiectæ tuam uiam ingredi. Ea hæc orante, eis inuentum est illud Oseæ, nempe, Sicut matutinum paratus Deus, noctem dissoluẽs rerum difficiliũ. Protinus enim uisus est eis homo quidam, ascendens è portu, canis capillis, formam præ se ferẽs monasticã, adspectu præclaro, & ut dixerit quispiam, omni ex parte angelicus. *Et cum uidisset uirgo Christi, & spiritali gaudio est repleta, & currẽs prehẽdit pedes, in eos quidem fundens lachrymas, petens autem, ut non eas omnino despiceret, sed desiderantibus salutem attenderet, & non intermitteret docere, admonere, in eam uiam, quæ ducit ad Christum, deducere, & ut semel dicam, externis omnia effici.

Osee. 4

Monachus ei uenitus ad eam mittitur.

**Eum cum.*

Cum autem uidisset monachus sic affectã uirginẽ, & quęnam essent interrogauit protinus, & quemadmodum sic errarent in insula. Postquàm autem intellixit esse quidem eas genere Romanas, externas uerò & errantes propter Christum, & quòd procedere & uideri ab aliquibus ex ijs, qui hic sunt, & turpe est, & non est omnino ferẽdum. Atqui, inquit, uos quoque uolo eadẽ de me existimare. Nam ipse quoque sum hospes, & huius loci omnino ignarus, ut qui è sacris locis modo enauigauerim. Postquàm enim illic fui gratia orationis, ad meam nunc descendo patriam. Eum itaque interrogauit beata, cuiusnam esset ciuitatis, & quanam esset dignitate præditus. Existimabat enim eum esse episcopum, quantum conijcere poterat ex habitu. Ille autem, Patria quidem, inquit, mihi est Caria: ciuitas uerò, Mylassa. est autem mihi talis uestimentorum habitus, quod sim Presbyter, & paruo cuidam gregi præsim, magni, inquã, ex Christi discipulis Andreæ, nomen autem mihi est (nã hoc quoque uoles fortasse scire) Paulus. Eum uerò, cum hoc nomen, Paulus, audijsset, cępit non parua admiratio, quod cum orasset talem sibi dari magistrum, qualis Teclæ apparuisset Paulus, præces Deus celerrimè, uel potius ante preces eam exaudijsset, ut illud dicamus Dauidicum, In cordis præparatione: & hic qui erat ei appariturus Paulus, non solum rei, sed etiam nominis futurus erat socius. Cum lachrymis ergo impleſſet oculos, Deo quidem magnam gratiarũ actionem, Paulo autem obtulit supplicationem, ut esset ei pater secundum spiritum, & tota penderet ab eius cura & prouidentia. Ille uerò, Si hic quidem, inquit, sitis, non potero uobis amplius prodesse, ut qui ipse quoque sim hospes, & in uos in transitu inciderim: & maximè cum nec possim quidem amplius expectare. Oportet enim, inquit, nos reuerti, gregem nostrum uisitaturos. Vos autem, si uoletis, abeuntes nos sequemini. Sic enim ipse quoque pro uiribus curæ uestrum gerendæ non deero.

Ps. 91.

Cum eæ autem id, quod dixerat, lubenter accepissent, & se eum esse secuturas significassent, ijs acceptis, soluit in Mylassam ciuitatem, datque eis habitacula ad quietem accommodata propè templum: quo in loco domum quoque oratoriam excitat Hospita Stephano protomartyri. Intra breue autem tempus construit etiam monasterium uirginum, id quoque sacræ Pauli curæ committẽs. Toto uerò tempore eius uitæ nemo cognouit, quænam esset, nec cuias, & propter quamnam causam à suis recessisset, & quomodo uocaretur: sed dicebat omnibus, se uocari Hospitam: & dicebat hoc sibi esse nomen proprium, & dicendo persuadebat. Porrò autem beatus quoque Paulus dicens interrogantibus se adduxisse illas ex Co insula, nec incredibilia nec falsa uidebatur dicere. Quocirca earum quoque monasterium dicebatur esse Coorum

Aedẽ & monasterium cõstruit

rum

rum, sequente scilicet nomine multorum opinionē, & ea quæ fama iactabantur. Cum autem Cyrillus, cui fuerat commissus ciuitatis episcopatus, tunc è uita excessisset, communi ciuitatis suffragio decernitur, ut in Cyrilli sede Paulus succedat: quod quidem & statim finem accepit, & is fuit ordinatus.

Fit diaconissa. Iam, uerò is creatus Mylassenus Antistes, Hospitæ quoque persuadet, ut ad sacrum gradum ascendat, & eam ordinat Diaconissam. Quæ quidem, postquàm fuit eius fidei mandatus honor Diaconatus, quē merebatur quidem, inuita tamen accepit: dici non potest, quantis corpus tradiderit laboribus, & maximè quod erat assuetum deliciis & lautitijs omnibus, quādam uerè nouam & alienam uitam sectata & planè externam, & ueluti materiæ expertem & incorpoream: adeo ut austeram eius uitam uel procul horrerent dæmones, & nec auderent ad eam omnino accedere. *Mira eius abstinentia.* Quæ quidem cum sæpe quidem solueret intensam & asperam exercitationem, non intra duorū aut trium dierum spatium comedebat. Quando autem ad certamina accurate & exactè aggrediebatur, etiam ad septem usque dies permanebat ieiuna, pugnās cum naturæ legibus propter legē spiritus. Quin etiam cum sic quoque uix tandem accederet ad cibum capiendum, & ad corpus propter uinculum intueretur, à uino quidem & oleo, & ab oleribus & leguminibus, & à quolibet, ut semel dicam, quo igni admoto utimur, omnino abstinebat. Porrò autem nullum quoque fructum omnino gustabat, sed solo pane satisfaciebat necessitati naturæ: & nec eum adeo leuiter & citra laborem admittebat, sed eum lachrymis irrigabat, & thuribuli cinere adspergebat, ut nec ipsum quidem uesci, quod communiter laboriosis solet esse mediocris consolatio, ei esset citra laborem, & liberum à mali perpessione.

Ps. 101. Fuit autem Hospitæ hic se nutriendi modus per totam suam uitam, adeo ut ipsa cum diuino Dauide cinerem tanquàm panem comederet, & potum cum *Ps. 126* fletu misceret. Hæc autem faciens, & sic panem doloris comedens (ut rursus dicam, quæ diuinus Dauid) etiamsi alias ex sororibus, eas tamen duas, quæ ei assidebant, & fugæ fuerant sociæ, latere non potuit. clam enim adspiciebant, quæ ab ea fiebant, ita ut ipsæ uidētes, non uiderentur: immo uerò non solum uidebāt, sed etiam eam pro uiribus studebant imitari. Cum autem tam parce & non nisi necessitate compulsa aleretur, num fortasse somno aliter utebatur, & sic uim consolabatur corporis, idque multa laborans inedia & ueluti concidens, sustentabat & recreabat? Nequaquàm. Sed tam toleranter quidem ieiunabat, ut uel hoc solum sufficeret ad dissoluendum robur corporis, etsi nihil esset aliud, quod eam affligeret. *Mirabiles uigiliæ.* Plus autem uigilabat, quàm ieiunabat, & sic carnem affligebat, tota manu ferens opem spiritui. Id uerò ex hoc est euidens, quòd cum se, ut solebat, dareт orationi, sole iam occidente, non prius quàm uenirent sorores *Nota matutina cantica.* ad cantanda matutina cantica, soluebat orationem, sed nonnunquam deprehendebatur ab eis tollens manus. Aliquando autem cum uespere humi inclinasset genua, tota nox eam sic tenebat iacentem & deflentē, & Deum uehementer orantem, & quod est omnium *Eius humilitas.* maximè admirandum, cum illa sic se in uita exerceret, tanta erat eius humilitas, ut nullus ex iis, qui se gerunt improbissime, possent ea, qua ipsa erat, esse moderatione.

Virtutes. Et ut alia omittam, quæ afferent molestiam propter multitudinem, ea quidem certè, quæ sunt eius maximè propria & longè apertissima indicia, tradam piis animis, nempe insignem mansuetudinem, & quòd à nemine unquam uisa sit irata, charitatem, quæ sorores summo complectebatur amore, & earum curam gerebat, inanis gloriæ magnum odium, indumentorum, quæ uel idiotæ conueniret, uilitatem, & cui nullius æquari posset frugalitatē. *Vestes.* Tales enim erant egregiæ illius uirginis uestes, quales uel ex iis, qui in foro mendicant, dedignatus esse aliquis uideri gestare, cordis summam tranquillitatem & serenitatem, quæ ad profundum usque adeo processerat, & eam acceperat qualitatem, ut ex externo habitu esset euidens. Postremo id, quod erat præferendum cæteris, quod esset semper cogitabunda & attenta, & planè eiusmodi, ut non gaudio diffunderetur. Ex quo hoc consequebatur, ut unquam uiderentur eius oculi inanes lachrymis: sed semper parturirent aliquid, non secus ac fontes, ex quibus aqua semper scaturit.

Dies festus B. Ephraim, episcopi Mylassen. Porrò autem cum ea esset è uita excessura, erat quidem dies festus beati Ephraim, non quem aluit Syria, sed qui erat ciuitati notus & familiaris, qui, inquam, præclarè rexit sedem Mylassenorum. Episcopus autē Paulus cum toto populo ciuitatis, ierat ad uicū Leucen. Illic enim erat & templum & diuini Ephraim erant & sacræ repositæ reliquiæ, & festum celebrabatur splēdidè. Illa uerò, cum ad se omnes sorores accersisset, his uerbis apud eas cœpit uti, quæ magnam habebat moderationem, & unà cum moderatione coniūctum amorem in sorores, Dominæ meæ, dicens, & sorores, ego quidem magnam, quam mei gessistis, curā rectè scio, quēadmodū cum essem externa & errans, meam suscepisti imbecillitatem, & intra uestra uiscera posueritis, meque benigne uobis effecistis familiarem. Sed nunc mihi uobis est opus, ualde, inquam, est opus, ut nec cum recessero, me mandetis obliuioni, sed multo magis amorem augeatis, & mei memoriam in uestris sanctis animi descriptā & impressam conseruetis, & quando ad Deum accedetis, sanctas *Petit post mortē orari pro se.* manus ad ipsum tolletis, meæ quoque humilis & abiectæ, & quid aliud, nisi uestræ ancillæ? sitis memores. Sic ego ero uiua & immortalis, & post finem si ullus est sensus, ualde lætabor. Nūc enim quantum possum uidere, mihi finis imminet, & quædam premit molestia, & inexplicabilis metus cor meum agitat, ne sint mihi impedimento multa mea peccata, & arceant ab ea, quę ad Deum tendit, uia, sed inueniam sacras uestras preces bonas duces, & hanc mihi uiam reddentes facilem & expeditam. Porrò autem illud quoque meum non parum cōturbat animum, quod & à Paulo absum communi nostro patre, qui precatus esset pro meo decessu, & effecisset, ut non bona spe defecta illuc proficerer. Sed uos id ei cum uenerit dicite, *Matt. 25.* & pro nobis uehementer orate, ne mei obliuiscatur Hospitæ, quam ipse conuenienter Christi dicto collegit, & in hanc uiam deduxit.

Hæc cum ea diceret, omnibus lachrymæ profluebant ex oculis, & dolore, qui dici non potest, earum cruciabatur animus, & graui mœrore affligebātur: & utpotè communi & filiarum amantissima matre recedente, in orbem circunsistens, deflebant orbitatem: multo autem magis duas ancillas, quas & fugæ & uitæ, quæ in externa regione acta est, habuit socias, attigit motus animi. Cum itaque multus, ut par est, fletus luctusque & tumultus esset excitatus, ei quoque earum miserenti calidæ decidebant lachrymæ. Cæterum & ipsa cito ad se redijt, & illas est exhortata, ut relictis fletibus, seipsas componerent, & hoc potius considerarent, ne in fine ipsæ essent dignæ, quæ defleantur. *Mat. 25.* Opotet enim, inquit, uos prudentes imitari uirgines, & accendere lampades, & hoc curare, ut in uestris uasis accipiatis oleum: Porrò autem diuinorum quoque uerborum meminit, quòd non tardat *2. Th. 5.* Dominus. Veniet enim dies Domini sicut fur. Cum

uerò

uerò post admonitionem lugere magis pergerent, & lecto hærerent ualde miserabiliter, & nec minimum quidem ab eo discedere sustinerent, ipsa cum & manus & oculos ad cælum sustulisset, & oculorum lachrymis internam animi significasset affectionem: Deus, inquit, qui in hodiernum usque diem omnia mihi fuisti benignissimè pater & mater & nutrix & patria, solum & iucundum mei hospitæ solatium, ipse quoque Domine dignare me mane suscipere in supernam patriam, tuam ciuitatem Ierusalem. Memento autem harum quoque omnium, quæ mihi secundum spiritum coniunctæ sunt ut sorores, & conserua eas superiores omnibus maligni dæmonis insidijs. Harum quoque duarum mihi præcipuè conseruarū memento tu, qui bonus es, & quomodo in hac, quæ est ad tempus, uita, & fugæ, & laborum, & aliorum, quæ in externa regione feruntur, malorum fuere sociæ, & à me perpetuò mansere inseparabiles: ita ut nos quoque illic simus inseparabiles, & beata tua uita fruamur concede.

Hæc cum precata esset, rogauit sorores, ut eam parum dimitterent. Quod quidem cum factum esset, & illæ essent egressæ, è lecto descendit Hospita, & uenit ad oratorium. Deinde inclusa, cum genu flexisset in terram, intense orabat, duabus ancillis extrinsecus eā contemplantibus. Cum ea ergo diutissimè produceret orationem, uident repente lætam & claram lucem domum circunfulsisse, & cum suauem, qui dici non potest, sensissent odorem, cui nulla possunt conferri, quæ sunt in terra, aromata, statim fores aperiunt: & cum simul irruissent, (ò diuinam prouidētiam) inueniunt Hospitam feliciter obdormijsse, & ad quem desiderabat Christum esse profectam hora sexta diei sabbati. Egressæ ergo cum flentes & uociferantes sorores conuocassent, eam circunstabant, & omnes simul plangebant. Deus autem uolens desuper ostendere, cuiusmodi lux celabatur in occasu huius uitæ, maximo signo eam honorat post mortem. Cum enim eam iam reliquisset anima meridie, essetque aer serenus, & sol resplenderet clarissimè, in cælo apparet ueluti quædam corona, quæ stellis circulum circunscribebat: in medio autem coronæ cernitur crux, quæ ipsa quoque erat stellis lucidis figurata. Cum ergo miraculum sic euasisset manifestum omnibus, Episcopus Paulus, qui in Leuce uico adhuc agebat, cū hoc præter spem spectaculum suis acciperet oculis, diuino spiritu motus, ijs qui congregati erant, dixit: Domina hospita dormijt, & hoc est eius signum coronæ & crucis.

Domino spiritū reddit.

Nota miraculum.

Postquàm autem ab eo fuit peractum sacri mysterij ministerium, magno studio illinc recedit: unà uerò cum eo iuit reliquus quoque populus. Deinde cū ingressi essent ciuitatem, uident Episcopum nihil esse omnino falsum sua prædictione, sed eadem hora Hospitam à rebus mundanis uerè fuisse externam, qua illud signum apparuit, & hic uir diuino spiritu afflatus, de eo est hæc locutus. Cum toto ergo populo concurrebant omnes uiri & mulieres, cum magna uociferatione & admiratione dicentes: Gloria tibi Christe, gloria, qui noluisti talem thesaurum latere in terra. Gloria tibi omnium opifex, quòd paruā nostram & in hodiernum usque diem obscuram ciuitatem, tam illustrem reddideris, & dedisti, ut posset de tali gloriari thesauro. Et sic quidem omnes communiter, multo autem magis multitudo mulierum, quæ simul quidem motæ & calore naturæ, & quòd eā, quæ erat eiusdem sexus, uiderent adeo admirabilem, non potentes se continere, magno impetu accedunt ad Pontificem: Ne nos, dicentes, celaueris laudem nostræ ciuitatis, margaritam ne infoderis, hanc communiter deducamus: lucernam feramus publicè. Videāt omnes non esse reijciendas fœminas, ut quæ non sint infames. Videant cuius regis sumus ancillæ. Videant gentiles, uideant Iudæi, & uultus suos tegant præ pudore: cognoscant quisnam sit ab eis crucifixus, & plāgant. Atque sic quidem fœminæ.

Illustrātur urbes sanctorum reliquijs.

Episcopus autem cum ad lectum accessisset, & cum quanta dici potest reuerentia ceruicem inclinasset, corpus adorauit. Quinetiam sacerdotum reliquus chorus & uniuersus clerus eundem iacenti exibebāt honorem. Sicque lectum ferentes, multis comitantibus lampadibus & suaue olentibus aromatibus, per mediam duxerunt ciuitatem. Illarum uerò stellarum corona, & quæ cum ea erat crux, cum lectus quidem ferebatur, ipsa quoque sequebatur: cum stabat autem, stans quoque apertè cernebatur, & propemodum lectum ostendens, & loquens quòd illa sit propter ipsum, & eo duce & stet, & moueatur. Fama uerò miraculi cito peruenit ad exteros, omnesque protinus id uisuri concurrebant: ut ciuitas esset propemodum nimis angusta ciuitati. Cum totam ergo illam noctem sic uigilassent, (erat autem dies Dominicus) cernebant sic quoque multas fieri curationes. Quicunque enim uel morbo diuturno erat detentus, uel immedicabili aliqua affectione, non multis opus habebat laboribus, non pecunijs, non tempore & mora, sed satis erat solummodo ad lectum accedere & tangere: eratque contactus protinus liberatio à quolibet, quod premebat.

Adorauit, pro ueneratus est.

Multi ægri curantur tactu lecti eius.

Cum autem iam dies illuxisset, & esset hora tertia, ubi peruenerunt ad locum, qui uocatur quidem Sycinium: situs uerò est ad partem Australem ciuitis, quo quidem in loco mandarat Hospita ut sepeliretur: eam sepeliunt, ut quæ lege quidem mortis humi sit condita, uirtutis autem ratione ubiquè prædicetur. Cernebatur autem rursus & circulus & crux facere similia, nempe & ingredi cum lecto, & cum staret, consistere. simul ac uerò is fuit terra absconsus, ipse quoque latuisse, & non apparuisse amplius. Cum eam ergo sic deposuissent, & ut par erat unxissent, lintea, quæ erant imposita relinquijs, eiusmodi esse duxerunt, ut pro eis depugnarent, Episcopus.s.& ij qui aderant, & cum ueluti quandam hæreditatem ea inter se diuisissent, à morbis & affectionibus & à quolibet alio quòd ægrè esset liberationem per illa se habere credebant. neque spe falsi fuere. Quinetiam locus quoquè erat plenus curationum, cui obtigit, ut sacrum eius corpus conderet, thesaurum qui exinaniri non potest & consumi. Non multum intercessit temporis, & fideles eius ancillæ, aut Dei potius gratæ seruæ, è uita excedunt, & ad pedes Dominæ sepeliuntur, ex ueritate magis ostendi uolentes, quā ex eo, quod erat humilitatis legibus dispensatum: & ut per propinquitatem simul cerneretur amor & beneuolentia, & seruitus rursus & subiectio per ordinē.

Lintea reliquiis eius imposita, sanant morbos.

Ex quibus cum quæ primo erat mortua, de sua fuga nihil aperuisset, quoniam secunda quoque erat paulopost moritura, sorores eam sacramento quammaximè horrendo adiurantes, efficiunt ut nihil celet ex ijs, quæ facta fuerant, & statim omnia uerè narrauit, Vndenam uenerit sancta, & quibusnam claris orto sit parentibus, & quænam ei fuerit causa erroris & fugæ, nempe Dei amor inexpugnabilis, propter quem & maximos labores & immodicam sustinuerunt afflictionem: & quodnam esset eius nomen proprium, nempe Eusebia. ità enim nominabatur à diuino baptismate. Imposito autem nomine, maluit illa uocari Hospita, propterea quòd à rebus mundanis esset planè hospes & aliena: & etiam ut magis latere gratum erat.

Paucis

Paucis uerò post diebus beatissimus quoque Paulus emigrat gloriosè, qui fuit reuera bonus pastor, suamque uitam post mortem comprobauit miraculis, & cum alijs eo quoque diues est Mylassa ciuitas. *Nota de reliquijs.* Templum uerò Andreæ Apostoli eius corpus tanquā sacrum suscipit. Sunt uerò nunc ij Mylassæ ornamentum, turres quæ rumpi nequeunt, thesauri sine sumptu, & bonorum omnium suppeditatores: In gloriam patris & filij & sancti spiritus, nūc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. PRAEIECTI, ARVERnorum Episcopi & martyris, & sociorum eius, per F. Laurentium Surium reddita aliquod locis Paraphrasticos.

25. Ianuar. Beatus Præiectus claris apud Aruernos ortus natalibus, parentes habuit Gondolenum atque Elidiam: & quidem cum necdum in lucem esset editus, cælesti reuelatione indicatū est, quis quandoquè futurus esset. *Visio eius matri oblata.* Cum enim materno adhuc gestaretur utero, eiusmodi uisio genitrici eius oblata est. Videre nanq; sibi uisa est infantem per ipsius latus egredi, undæ, instar sanguinis rubentis, baptismate ablutum. Eam rem mater ad quendam Dei seruum retulit, à quo hoc tulit responsi, puerum ex ipsa nasciturum, magnum quandoque in hoc seculo futurum, & cum palma martyrij ex hac uita decessurum. Deinde natus est puer sanè elegans, & infantiæ annis præteritis, *Traditur scholæ.* apud Iciodorenses scholæ traditus est, ut literis in illa ætate tenera imbueretur. Nec deerat puero gratia cœlestis, cuius beneficio præ cæteris condiscipulis non contemnendos faciebat in literis progressus. Vt autem uiderunt parentes eius & literis & cantandi peritia eum instructum, Genesio archidiacono, qui postea factus est Aruernorum episcopus, eum commendarunt: qui cum animaduerteret præclaro illum ingenio & spectata indole præditum, atque studio accuratiori educatum, primo illius fidei tradidit pecuniam, unde pauperes sustentabantur. Postea uerò maiori accedente eruditione, non raro etiam suis eū uolebat consultationibus interesse. Sed quia in aliena felicitate plerunque inuidis dolēt oculi, putantq; improbi ab ipsis decedere, quicquid alijs accedit, *Patitur æmulos* Clerici quidam Præiecti prosperis successibus miserè discruciati, arte quadam id efficere conati sunt, ut pudore afficeretur. Itaque cum adhuc puer esset, Martinum cantorem incitant, ut eius cædendi quandam ocasionem captet. Iubet ille, ut puer cantum reddat, quem uix breui temporis spatio illum audierat præcinentem. Sentiens autem probus & innocens puer structas sibi tendiculas, mentem refert ad dominum Iesum, diuinam illius implorat opem, simul etiam Iuliani martyris suffragia ambiens animo pio ac religioso. Ibi tum sancti spiritus adspirante gratia, ea facilitate cantum memoriter reddidit, ut eam canendi haud uulgarem peritiam non nisi diuinitus illi puero præstitam omnes perspicuè intelligerent, sicque factum est, ut inuidentia rei nouitate obstupefacta, in admirationem uerteretur. Sed hæc illius, nullo dubitante, sunt dona & opera, qui armentarium *Amos 7.* sycomoros uellicantem, prophetica gratia perfudit.

Præiecti uirtutes. Porrò autem cum bonis polleret moribus, ab eo, quem iam diximus antistite Iciodorensibus præfectus est. Itaque licebat uidere eum castitatis studio conspicuum, charitate eximium, incumbentem precibus, ieiunijs deditum, scripturis lectitandis intentum. Ipsis autem sanctæ Quadragesimæ diebus hominum secularium declinabat commercia, & cum domesticis fidei duntaxat, uictus parsimoniæ, humilitati & eleemosinarum largitati uacabat. Vt autem die quodam multi ad eum eleemosinæ petendæ causa pauperes accessērunt, didicitque uir sanctus ex ministro suo, non nisi duos nummos aureos ipsi superesse: ad se crumenam apportari iubet, Iesumque intra se tacitis pulsans precibus, mox se sensit non frustra illius benignitatem implorasse. Nam intra crumenam paucissimi illi nummi cœlesti benedictione usqueadeo aucti sunt, ut toti ad fores consistenti pauperum cateruæ sufficerent. Et quid mirum ad preces fidelis serui illum creasse in sacculo pecuniam, qui sua uirtute extendit cœlos, manumque aperit, & implet omne animal benedictione? *Ps. 144*

Aderant quandoque illi conuiuæ à carnibus abstinētes: Ibi uerò ille nonnihil cœpit esse anxius, quòd piscem, quem illis apponeret, non haberet. Forte autem accidit, ut aqua ad ministerium deesset. Abiit puer cum situla ad fontem, & cum hauriret aquam, præter omnem expectationem simul piscem hausisse se sensit. Eū uerò adfert Præiecto, abūde hospitibus illis suffecturum. Erat hoc quoque illius munus, qui *Exod. 16.* annis quadraginta populum Israeliticum manna cœli pauit in deserto.

Iam Pascoli solennitas agebatur, & Præiectus Aruernos properat ad episcopum. Die autem quodam in superiori domus loco conuiuium instruxerat, cui etiam ab illo inuitati intererant multi laici & nobiles, è quibus tres nolebant uesci carnibus. Et quia semper grauis est prauis mētibus uita bonorum, cœperunt illos irridere uiri seculares, probra etiam & cōuicia iactare. Admonentur interim à sancto uiro, ut quos uenerari potius deberent, eos desinant indignis modis exagitare & carpere. Illis uerò se nihil corrigentibus, subito pauimentum cum irrisoribus deorsum ruit, & solus Præiectus cū illis pœnitētibus ad mensam relictus est. Ita temeritas cito pœnas dedit, & pudefacti irrisores, ad suas domos abiere. *Pœna irridentiū quorundā abstinētiam à carnibus.*

Hoc ferè tempore Præiectus Diaconus ordinatus est, eratque cantus egregiè peritus, sapientia affluēs, multa sanctitate clarus & illustris, omnique prudentia ornatus. Et quia non poterat Ecclesiæ lucerna abscondi sub modio, posita super candelabrum, suæ lucis radios præclarè diffudit. Nam certamina egregiorum martyrum Casij, Victorini, Antoliani, & Austremonii, cæterorumque sanctorum, qui apud Aruenorum urbem, ut suam in Christum fidem & amorem testarentur, sanguinem suum libentibus animis profuderunt luculento cōscripsit stylo. Ostendit sanè optasse se participem fieri calicis illius, quem ipsi biberant, qui tam accuratè illorum res gestas scripto uoluit compræhendere. *Eius quedā scripta.*

Aliquanto deinde euoluto tempore, Felix, qui tū Aruernorum erat episcopus, Candidinensis cœnobii prǽfecturam Præiecto demandauit. Ibi uir sanctus nō negligenter attentus fuit ad disciplinā monasticam, & tam animarum lucra, quàm ædificiorum structuras in melius prouehendas curauit. *Præficitur monasterio.* Erat uerò paries domus cuiusdam quadraginta pedum altitudine, qui cum instauratione haberet opus, uir Dei res necessarias parauit, artificesque conduxit, qui cum iam in machina starent, repente ab ipsis fundamentis uetus ille paries collabitur, unumque ex operariis ita sua mole oppressit, ut inter rudera nusquam illius quicquam conspiceretur. Ea res uirum Dei ualde anxium habuit. Itaque coram Christo magnam lachrymarū effudit uim, deinde iubet amoueri lapidum congeriem,

riem, ut posset uel quassatum cadauer tradere sepulturæ. Ecce autem disiectis lapidibus & ruderibus, homo ille adeo inuentus est sanus & incolumis, acsi procul ab illa parietis ruina abfuisset. Sed id miraculi satis superque declarabat Præiecti uirtutem, & quam grata essent Deo eius opera.

Porrò Felice Pontifice uita functo, cum maxima pars Cleri populique in Præiectum propensis esset animis, cuperentque illum habere antistitem. Archidiaconus eius ciuitatis Giroaldus, mala cupiditate incensus, contempto clero, laicorum quorundã usus consilio, ad cathedram illam largitione sibi aditum parauit, sed non nisi diebus quadraginta tam malè parta perfruitus dignitate, uitam unà cum cathredra perdidit. Potest hoc exemplũ deterrere eos, qui per fas, & nefas ad honores & dignitates adspirant. Rursus igitur Aruerni de eligendo præsule tractant, uirumque inclytum & senatorii ordinis Genesium pastorem sibi deposcunt. At ille non minus prudẽs animo, quàm opibus potens, noluit temere eum honoris gradum appetere, sed coram omnibus illo se indignum ingenuè confessus est, hortatur autem ciues, ut Præiectum sibi à rege Pontificem petant. Ità ille sapienter à suis humeris eam sarcinam auertit. Populo uerò eius consiliis obtemperante, omniumquè fauore in præiectum propendente, immo uerò Spiritu sancto moderante & agente, communibus suffragiis Præiectus electus est, accedente etiam regis consensu & decreto. Cumque in eo officio & functione sublimi, postquàm consecratus erat, angelica fulgeret conuersatione, gratias agebat Deo plebs deuota, q̃ talem haberet ecclesia sacerdotem. Erat enim multiplex in illo gratia, magna morum suauitas, uultus hilaris, illustres oculi, sermo blandus, uirginea corporis integritas, forma præclara, cutis candida, statura elegans, & omnium bonorum multa congeries. Quendam autem uirum, religiosum, Euodium nomine, sibi adsciuit socium, cuius opera multorum animos sacris concionibus ad appetenda cælestia inflammauit.

Genesius renuit põtificatum.

Creatur episcopus Praiectus.

Cœpit interea uir Dei Prӕiectus illum, quem supra diximus, Genesium adhortari, quãdo quidem nullas haberet proles, ut Ecclesiam Dei sibi filiorum loco adoptaret. Cessit tandem uir nobilis bene monenti, atque in ipsius oppidi suburbio monasterium construxit, in quo ex monasticæ regulæ præscripto sacræ uirgines Deo seruirent, reliquas uerò amplissimas facultates suas post obitum diuersis est ecclesijs elargitus. Videbas tum, beatissimè Præiecte, camelum transire per foramen acus, & hominem locupletem propemodum uim cœlo inferre, & uiolentia quadam illud rapere. Exoneratur diues propter eũ, qui tulit peccata mundi, gazarum & prædiorum sarcinis, & per te alterum nobis Zachæum repræsentat: immo fortassis etiam illo nõ paulò existit sublimior factis multa laude & prædicatione dignis. Ille uidit quidem Christum oculis carnis, quem tua doctrina & huius & aliorum oculis interrioribus uisendum exhibuit. Ille munus obtulit Christo, quem coram intuebatur, Genesius uerò & si eum per fidem nouerat, per te tamen & timere & amare eum melius spiritu didicit, eumquè rerum suarum hæredem ex asse instituit.

Genesi' suas facultates largitur ecclesiis.

Lu. 19.

Aedificauit etiam uir Dei aliud uirginum cœnobium in Aruernorum territorio: nam antea quidem in ea regione nulla fuerant uirginum monasteria cõstituta. Nosocomium quoque è suis facultatibus condidit, medicos egregios illi adhibuit, uoluitq; uigin ti morbidos homines illic semper foueri, quibus sanitati redditis totidem æque morbis affecti succederent, quibus curandis medicorum opera inseruiret: sed ad alia ueniamus.

Illa ætate, qua in Christi cultores tyrãnorum crudelitas grassata est, integram legionem uirorum fidelium unà cum coniugibus ac liberis cruentus carnifex extinxit. Horum sacras reliquias uir Domini Præiectus per certa loca uoluit transferre: sed temporum perturbatione & propinqua morte, quam impii homines illi erant illaturi, præpeditus, quod cœperat, perfectè exequi non potuit, sed partim etiam suo successori exequẽdum reliquit. Porrò cum unius ex his martyribus corpus trãsferre cuperet, solito more nocturnis celebratis uigiliis, rastro humum fodere cœpit. Superuenit autem pauper quidam, qui iam annis quindecim aduersa laborabat ualetudine, meritisquè sanctorum integra se sensit sanitate donatum. Credimus autem hac in uirtute etiam S. Præiectum partem quandam obtinere, & quia martyres uenerans, eorum semper optabat fieri particeps, cum illis per Dominum huius quoque miraculi habere consortiũ. Neque id immeritò, quando quidem etiam in fundẽdo sanguine illis sociandus erat.

Transferre uult sanctorum reliquias.

Aderat Paschæ solennis dies, & quidam ex ministris uas argenteũ suffuratus est, quod eius fide credi tum erat. Id ubi ad uiri Dei notitiam perductum est, latereť què huius sceleris author, nocte proxima in preces incubuit, moxquè illi diuinitus & furtum & fur indicatur. Mane uerò cum inquireretur in ministros, & singuli à se eius admissi facinoris suspicionẽ amolirentur, uir Domini ad locum cœlitus ipsi monstratum quosdam misit, repertumquè argentum est. Itaque furem illum cum multa mansuetudine clemẽter castigauit, ne similia deinceps attentare ausus esset. Ita ergo uir sanctus in pectore suo discretionis & patientiæ uirtutem seruans, & prodendo uitium, sanauit reum. & illi parcendo, à misericordiæ legibus non recessit. Habes hic eiusdem spiritus manifestum argumentum, qui olim Eliseo ostendit auari discipuli audax & improbum facinus, tametsi corpore procul ab illo abesset.

4. Reg. 5.

Inciderat quandoquè negocium, cuius causa adeũdus esset uiro Dei Childericus rex. In ipso autem itinere peruenit ad locum, qui Claroangus dicitur; in Morago, ubi milites Christi studio beatæ paupertatis monasticam degebant uitam, à quibus cum esset hilariter acceptus, patrem monasterii Amarinum in uenit febre uexatum acerrimè, ita ut nec pedibus ingredi, nec quicquam alimenti præter solam aquam posset admittere. Ibi uir Dei ad solita se recepit arma pietatis, crucisquè signum in ægrotum edens, mox pulsa febre, incolumem illum reddidit. Surrexit itaque Amarinus lætus, & noctem insequentem psalmis & hymnis exegerunt. Deinde ubi ad palatium regis Prӕiectus peruenit, clementer ab illo susceptus est, & ab eius optimatibus summo honore & ueneratione affectus, impetrauitquè à rege quæcunque petiit & uoluit. Postea uerò regi reginæ, dignæ Christi famulæ* Blitildi, itemquè regni proceribus ualedicens, ad Aruernos redire maturauit.

Is est Childericus 2. regnauitq; circa annum Domini 668

**aliàs, Belechildi.*

Audiens autem uir Domini Amarinus, cuius paulò ante meminimus, pontificem Præiectum ad sua incolumem reuertisse, ad illum inuitante charitate Aruernos profectus est. Fuit hoc quodam diuinæ prouidentiæ consilio ita dispensatum, ut qui magno inter se amore deuincti, magna erant beneuolentiæ coniũcti, pariter etiam martyrii coronam perciperent. Cũ autem aliquanto tempore sanctè & religiose inter se conuersati essent, malignus dæmon antiquæ inuidiæ stimulis percitus, suos administros in eos concitat. In iis erat uir quidam primarius Agritius nomine,

qui

qui suis persuasionibus Aruernorum proceres in sanctorum uirorum necem inflammauit. Erant autem pariter Praiectus & Amarinus in loco quodam, quē Volonicum appellant. Ibi in eos simul irruunt homines nefarii cum multo fremitu & clāgore tubarum. Cumquè id audire cœpissent uiri Dei, in terram prostrati, ad excipiendā mortem æquis animis sese præpararunt, at ministri eorum repentino timore perterriti, quotquot euadere potuerunt, fugæ præsidia captarunt: demptis duobus solis, qui sancto Praiecto constanter adhæserunt. Et alii quidem omnes, quos illa perditorum hominum fæx inuenit, ab illis nudi dimissi sunt: porrò Amarinus foras uolebat egredi, & oratione illorum lenire furorem. Id ubi sensit uir Domini Praiectus, eum compescuit, dicens: Noli, pater charissime, præparatam differe coronam: quam si modo non obtinueris, nunquam forrassis postea cōsequeris. His auditis, ille mutata sententia substitit, & duobus sicariis intro ingredientibus, primus ab eis interfectus est. Et illi quidem sanguinarii homines se Praiectum trucidasse putabant, iāque rursus ad suos socios uolebant egredi: at sanctus Praiectus ex loco illo, ubi orationi incumbebat, his uocibus eos compellat: Eccè hic est, quem quæritis: facite, quod optatis.

Amarinus necatur.

Tum uerò unus ex illis, natione Saxo, Radebertus nomine, sanctum uirum gladio percussit in pectore. At ille rosea sui sanguinis unda perfusus, Dominum attentius precabatur: Ne statuas, eis, inquiens, Domine hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt, præclarè sanè in illo supremo uitæ articulo illum imitatus, qui pro suis lapidatoribus Christū orauit, cuius sanè passionis, atque in ipsa morte eximiæ charitatis tunc egregiè memor erat, non dubitans ilicò cœlū sibi patefactum iri, si beatissimo protomartyri Stephano se posset conformare. O insignem patientiæ & fortitutudinis uirtutem, quæ sanctorum animis multam in Christo parit lætitiam & iucunditatem. Currebat mente beatus martyr & pontifex noster ꝑ florigeros sacri Euangelii campos, quando corpus & animam pro uita, quæ Christus est, tradebat. Eo autem sic, ut diximus, orante, cruentus latro gladium in caput eius uibrans, cerebrum excussit. Ita illa sancta anima, corporeis iam expedita uinculis, Christo remunerante, inter sanctorum angelorum agmina læta migrauit ad cælos, cum beatis martyribus feli cissimè coronata. Impleta est eius matris uisio, cuius in ipso historiæ initio fecimus mentionem.

Praiectus in pectore sauciatur.

Act. 7.

Praiect⁹ trucidat.

Haud procul aberant, cum hæc cædes fieret, senatores duo, Bodo & Placidus, qui in sancti uiri necem consenserat. Ij deimprouiso tres uident micare stellas supra domum illam, in qua sanctorum corpora iacebant, è quibus una cæteras claritate anteibat. Animaduertentes autem illi, Dei benignitate id eis uidere donatum esse, tum ad sanctorum declarandam gloriam, tum ad ipsorum tanto scelere obstricta pectora ad pœnitentiam excitanda, magno correpti timore & terrore, dolere cœperunt, quòd in tam nefariū facinus consensissent. Satellites autem illi, qui sanctos uiros peremerant, eorum corpora inhumata reliquerunt. Porrò scelestus ille Radebertus, qui sanctū episcopum trucidauit, uiuens à uermibus consumptus est, indignamque uitam digna morte finiuit. Aduenerunt autem paulò post multi presbyteri, sanctorumque corpora auferentes, summo cum honore & ingenti studio tumularunt: puta sanctum Praiectum Episcopum, Amarinum Abbatem, & unum ex ministris Praiecti Elidium. Vt uerò ostenderet Deus, quā preciosa in ipsius conspectu fuerit mors sanctorum eius, ad illorum sacras reliquias permulta sunt edita miracula. Cæcis amissa reddebantur lumina, claudorum reformabantur gressus, contractis redibat membrorum usus, leprosi fœdissimam scabiem cum natiuo corporum colore se commutasse gaudebant, captiuorum soluebantur uincula, fugabantur ab obsessis corporibus spiritus immundi. Quod ubi ad notitiam Auiri Episcopi peruenit, in eo loco, ubi sancti erant perempti, monasterium extruxit, templum ædificauit, eique monasterio Godonem præfecit Abbatē.

Tres stellæ uisuntur.

Radebertum uermes consumunt.

Miracula ad sanctorum reliquias

In eo loco, qui Riomaus dicitur, quidam acerrima febre cruciabatur. Is ergo uotum fecit, si sanctorum ope & intercessione ab eo morbo liberaretur, de sua substantiola suis se humeris ad iam dictam ecclesiā manus apportaturum. Vbi ergo habuit meliuscule, & quod uouerat, etiam complere uellet, præ difficultate ferendi oneris ad montis, radicem lassus substitit: cumque anxius timere cœpisset, ne forte mendax inueniretur, quosdam conspicatur aduentare pauperes, quibus impartiebatur uinum, quod in uasculo ferebat: sicque resumptis uiribus, ad sanctorū martyrū limina properauit, ingrediensque intro, uasculum iam inane ad templi fores deposuit. Rursus autem è templo egressus, Christi operante gratia, uas illud uino plenum inuenit. Itaque per merita sanctorum martyrum triplex hic miraculum Christus effecit: Redditæ sunt uires languido, pauperum turba refecta est, uinumque ex uoto reddendum, & auctum & susceptum est ab illo.

Quidam ex illis, qui authores fuerant necis sanctorum, Vrsio nomine, uenationis causa egressus, de equo corruit, fractoque brachio dextero, etiam cæte ra membra sibi sensit debilitata. Adhibebantur medici, immo & incantatores: sed eorum omnis opera frustra insumpta est. Redijt ergo ille ad se, & suum facinus agnoscens, communicato cum uxore consilio, mittit eam ad sancti Praiecti sepulcrum, ut ipsi ueniam precaretur, & de oleo, unde illic lampas perpetuo ardet, quippiam reportaret, ut debilia membra illo perungerentur. Quæ cum ita ordine completa essent, dicto citius membra sunt pristino restituta uigori. Id ille ut uidit, uas argenteum pondere librarū misit ad ornamentum loci illius. Postquàm autem illhuc ad alios quoque perlatum est, qui eius sceleris erant participes, ad pœnitentiæ remedia confugerunt, atque aurum & argentum bene multum ad sanctorum martyrum sepulcra transmisere.

Vltio diuina in Vrsionem.

Sanatur per unctus oleo lāpadis S. Praiecti.

Erat in Aruernorum regione locus quidam, quem antiquitus Vetsetonem appellarunt. Ibi diuina maiestas non paucas dignata est uirtutes edere, idque ad lectulum illum, in quo solitus erat uir Dei Praiectus se ad capiendum somnum reponere. Accessit autem ad eum locum etiam Vrsio ante dictus, præcepitque ministro, ut aliquantulum olei in lampadem Ecclesiæ infunderet. Totius olei pondus duas libras non excedebat. Paret uerò minister, adfert uasculum cum oleo: & eccè Domino benedicente in tantam ubertatem excreuit oleum, ut non modo omnibus templi eius lampadibus implendis sufficeret, sed etiam apportatum sit ad alteram basilicam, quam Vrsio S. Praiecti honorem construxerat, & triginta Lampades inde completæ sint. At nec sic oleum exhaustum est, sed ex eo, quod supererat, ad alia quoque sanctorum loca transmissum est, abundeque suffecit. Hæc quidem ex prioribus S. Praiecti miraculis excepta, hic commemorasse sufficiat, ut nec prolixitas fastidioso lectori nauseam pariat, & ad laudandū Christum in sancto martyre incitetur deuotio populorum. Ipsum autem Christum Dominum oro, (ita ferè loquitur author huius historiæ) ut mihi det ueniam, ꝙ multa præterij, dum tenui sensu uix pauca annotaui.

Oleum mire augetur.

notaui. Perseuerat autem hodieque ostensa per martyrem uirtus altissimi, nec in sola Aruernorum ditione, sed etiam ubicunque illius sacræ asseruantur reliquiæ, multiuaria præstantur beneficia petentibus, Christi operante uirtute, cui cum patre & sancto spiritu est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. POPPONIS ABBATIS Stabulensis, scripta ab Euerhelmo Abbate Altimotensi. De hoc S. Poppone uide præclarum testimonium Abbatis Spanheimensis in Chronica Hirsaugiensis monasterij.

PROLOGVS AVTHORIS.

Maioribus præstāda obedientia

APostolicis, atque etiam monasticis sanctionibus, omnibus iam sæculis fama & celebritate sua promulgatis, constat, ꝙ nemo suorum præcepta Maiorū uel tacito murmurātis animi nutu neglectui habere debeat: sed mox adiubentis imperium, pronæ mētis intuitu parere: & licet cum detrimento sui pudoris sit, eum tamen ad iniuncta sibi, obedientiæ bonū debere. Talis ergo sanctionis occasione & ego conuētus, immo eorum, quæ monasticæ professionis sunt, nomine non merito contentus, qui uobis mi uenerabilis pater Euerhelme, iubenti parere ex obedientiæ debito habueram, multo magis uobis petenti ex charitatis debito annuere debuerā. Iussionem certè, qua plurimum in me potestis, & cui ego, ut uestræ seruus sanctitatis, obtemperare debui, exclusistis, meæque exiguitati petitionem pro imperio misistis, & ut beati uiri Popponis gesta, nostris diebus iustitia & fide late diuulgati, scriberem humiliter coegistis. Et quomodo uestram humilitatem, qua in me, ut prædictum est, pro iussione usus fuistis, laudabo, inscitiāque meam pro negotio, tam humiliter iniuncto mihi à uobis, excusabo? In utramlibet quippe partem primis agendi conatibus deficio: quia neque uos humilitatis nomine laudare sufficio: neque me quomodo pro fragilitate mea in iniuncto mihi opere excusare possim, inuenio. Seruato tamen propensius æquitatis tenore, sic ratio utrinquè medie temperata procedat, ut nec uobis quicquā à me, quod absit, denegetur, neque tamen ruinam in tam arduo ac difficili opere fragilitas mea patiatur: hocque fiat labore, de quo dicitur, Labor improbus omnia uincit: & uoluntate bona, qua Deo nihil unquàm ditius offerri contigit. *Labor & bona uoluntas.* Per has etenim geminas res, laborem uidelicet & uoluntatem bonam, omnia uolenti & currenti fiunt facilia, quæcunque ex immanitate sui uidentur difficilia. Sed quia, ut scriptum est, Neque uolentis aut currentis, sed Dei est miserentis: *Rom. 9* uoluntati ac cursui meo Dei miseratio ex uestris precibus admisceatur: ut qui dat uerbum euangelizantibus uirtute multa, *Ps. 67.* det nobis etiam uerbum in uirtute sua, ad beati patris Popponis uirtutes enarrandas. Proinde hæc lecturis summopere dicendum, ne cum scriptis apocryphis libellum hunc æstiment relinquendum: sed uerè, licet nouum, fidedignis authenticisque scriptis interserendum, cum penè nihil in eo sit, quod non experientiam fidelium, Deo in tanto uiro operante, uisu didicerit, atque exinde eorum, que uidetant, fidem nobis præstiterint.

VITA BEATI POPPONIS Abbatis.

CAPVT I.

BEatus Poppo in diebus nostris Deo & seculis in omni uirtute commendatissimus, *25. Ianuarij.* atque ut alter Nathanael, uerè Israelita & sine dolo probatissimus, *Ioan 1.* Listrogaugij partibus à Christianis & ingenuis parētibus editus est hanc temporalem in lucem, ex infusione sancti spiritus in ipsis crepundiis iam factus iucundus. Natus est uerò Tizekino patre atque Adalunif illustrissima matre, *Eius parentes.* septimo conceptionis suæ mense, præter solita nascentium tempora, potitus hac luce. Vnde etiam pro uita eiusdem pueri parentes ipsius diffidentiæ cogitationibus agitantur, ac tam intempestiuæ & fragili infantiæ timentes solicitantur, presertim cum ab ipsis, ut primogenitus, tenerè diligeretur, & obtinendi eius similem, si illū amisissent, uix aliqua spes haberetur. Venit proinde ex consilio, ut credo, altissimi in mentem cuidam matronæ, eiusdem uidelicet pueri auiæ, ut in lana suauissima sagaci tandiu foueretur industria, quoadusque teneræ infantiæ prima ualuisset ponere uestigia: Factumque est, ut idem pusio intempestiui ortus periculum euaderet, parentibusque suis gaudiū & exultatio fieret. Contigit intereà patrem eius, uiribus & audacia nulli, *Pater eius moritur.* commilitonum suorum secundum, in bello Hasbaniensi occubuisse, eundemque septimana natiuitatis suæ quinta pupillum cum uidua matre solatio suo destituisse. Et quanquam maturius quam oportuit paterna amitteret solatia, diuina tamen non est fraudatus clementia, ut uerè, si ualuisset & nosset, cantico illo humiliter gloriari haberet, quo dicitur: Pater meus dereliquit me, Dominus autem assumpsit me. *Ps. 26.* Genitrici uerò eius, in testimonium ueræ castitatis, perseuerantia, ut euangelicæ illi Annæ, laudabilis placuit uiduitatis, *Luc. 2.* quæ qualiter laudabilibus ex gestis odorem uirtutum sibi adsciuerit, in sequentibus lector animaduertere poterit, ubi nos suo in loco pauca, quæ de ipsa facta sunt, differre nouerit. Ad uitam autem beati uiri, quem res nunc obtulit, respectum habeamus, & quæ de ipso sunt, ordine prosequente uideamus. Hic nanque ex temporum successibus, adolescentiæ paulatim crescens processibus, inaniter studuit curis secularibus armari, tum in eis cum cæteris commilitonibus suis appetitu uanæ gloriæ uersari. In quibus dum ad tēpus, ut sese res militaris tunc habuit, plurimum ingenio & audacia ualeret, *Dat se militiæ.* postremo tamen periculum & precipitium pluribus inde detrimento fore uideret, eum quem in ingressu mundi posuerat, retrahere pedem uoluit, sed militaris negocij occasione prohibente, non omnino quod conatus est, ualuit. Fecit tamen pro uoti sui satisfatione quod potuit, atque à rapinis importunis opportune resipuit, tandemque à desiderio acquisitionis non iustæ, illo diuinitus in se exhausto, abstinuit. Qui processu temporis semper in dies se melior fiens, consensuque uirtutis ac piæ industriæ proficiens, licet adhuc intonsus sub laicali habitu atque militari tyronem se ostenderet, & sub Theodorico, tunc temporis uiro illustrissimo, militiæ arma prætenderet: sub cingulo tamen militiæ armaturam sacerdotalis religionis induebat, *In ipsa militia mona-* monachalisque deuotionis insignia opere exibebat, ut per omnia futuram speciem pastoris suis præsignare

in

sticam præ se fert deuotionẽ in gestis crederetur, sacerdosque in templo Domini iam futurus præpararetur. Ecclesiarum uerò Dei limina solicitis precum suarum frequentabat accessibus, & diuinarũ scripturarum pabula in secretis suæ mentis ruminabat recessibus: illud nimirum præcauens ne semen uerbi Dei in agro cordis uitiorum spinis suffocaretur, sed fructu centuplicato in patientia augmentaretur. *Matt. 13.*

CAPVT II.

Contigit etiam eum tyrocinij sui diebus, ex inspiratione diuina excitatum, Dominici sepulchri loca cum pij testimonij uiris Rotberto & Lauso ire uisitatum: qui pari consensu sibi in idipsum respondebant: iter, quod Hierosolymam respicit, Deo ducente, conficiebant. Illis nãque diebus, quia humana cum confusione sceleris sui promiscua nihil pensi aut moderationis habebant, atque homines peccatis exigentibus offendiculum iræ Dei sibi præ oculis ponebant, summa paganorum uiolentia & infestatio uiam eandem claudebant: neu quis Dominicum adiret sepulcrũm, ui qua poterãt, arcebant: & secũdum illud Esaiæ num, dissipatæ sunt uiæ, cessauit transiens per semitam. Hic tamen cum præscriptis uiris eandem uiam aggredi, & non præter spem martyrij labores & pericula uitæ suæ ausus est ingredi. Sed quantis tam ipse, quàm qui secum itineris socij erant, periculis penè usque ad internecionem subiacuerint, qualiterque multimodæ plagæ, naufragia, paganorum etiam contumeliæ modũ in ipsis excesserint, explicare quis poterit? Sed patientia, quæ Iob in multis periclitatum sustinuit, his cõstãntiæ robur fideique murum inexpugnabilem circumposuit, ut etiam non condignas crederent passiones huius temporis ad superuenturam gloriam in ipsis reuelandam. Deo tamen deducente, eademque patientia indissocabiliter à dextris & à sinistris comitante, loca itineris, quæ Dominicum sepulcrũ respiciebant, cum gaudio non modico, ut prædictũ est, conficiebant. Vbi uoti sui post desideria inexplebilia compotes effecti, optionisque suæ facietate preces uel suspiria fundendo contenti, paschalis, immò cœlestis iubaris lumine, ad idẽ Dominicũ sepulcrum quotannis descẽdente, iucundanẽ, atq; amore seu stupore in ipso infatigabiliter excitanẽ, atq; eis secundũ illud sapientis, nõ Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè uixisse laudabile fuit. Intereà beatus Poppo quibusdam de sepulchro Domini sumptis reliquijs, itinere, quo ueuerat, cum sæpe memoratis repedabat uiris, & ad locum Hapiosparer dictum, quem nos, Ad Sanctos Patres, dicere possumus, peruenit, ubi persecutionis tempore sancti à persequentium se facie declinauerant & in cauernis petrarum & speluncis montium secesserant, occultoque Dei iudicio agente, ijsdem corporum suorum gestibus, eadẽque in carne, qua tunc temporis fuerant, immobiles usque in præsens cernuntur à prætereuntibus. Qui beato uiro suique itineris comitibus tam spectaculo quàm reuerentia satis habiti, orationibusquè ipsorum, ut sibi misererentur, humiliter sunt admoniti. Ex quorum reliquijs cum fide non modica prædictus uir Dei Poppo portionem aliquam sibi tulit, eamque interim secum & cum uiris supra memoratis Rotberto Lausoquè domum retulit, atque in oratorio sanctæ Mariæ, in uilla dunsa sito, perpetuò seruandam condanauit. Prædictus autem Rotbertus in cœnobio, Vuasloy seu Beloacus uocitato, monasticæ conuersationis habitum sumpsit sub uenerando abbate Richardo, omnibus penè seculis iustitiæ & probitatis suæ nomine iam celebrato. Sed & Lausus uerè sub laicali habitu monachum se prætendebat, subque eodem proposito æuum suum sine tonsura clericali, sed non præter uitam clericalem, conficiebat, atque Gandaui in Ecclesia sancti Iohannis, quam ipse construxerat, locum sibi funereæ quietis delegerat. Et ut interim super his, quorum uitam sola Dei scientia melius colligit, taceamus, ad beati uiri Popponis uitam, quam scribere cœpimus, stylo prosequente redeamus.

Adit sepulcrũ Domini periculosissimo tempore.

Es. 33.

Rom. 8

Lausus extruxit ecclesiã S. Iohãnis Gãdaui.

CAPVT III.

Post prolixæ peregrinationis laborem non multum temporis intercesserat, cũ ecce ei diuina gratia, ut secundò peregrinaretur, inspirauerat, atque ut limina Apostolorum Petri & Pauli, tam animi quàm corporis inuiseret præsentia, inspirauerat. Qua inspiratione multo animæquior factus, effectumque desiderij sui, quod dilatione creuerat, tandem nactus, cum Theodorico nobilissimo, sub quo eum militasse iam supra scripsimus, uiam est aggressus, atque ad limina Apostolorũ Petri, & Pauli, diu multumque desiderata, peruectus. Vbi & uoti sui satietatem, quæ fastidium non nouerat, adeptus, & ijs, ad quæ uenerat, ritè peractis, redijt. Contigit interea, ut occasione diuertendi ad sanctum Theodoricum tunc applicaret, isque quem ante diximus, Theodoricus uir nobilissimus, sub quo militiæ se dederat, languore in dies crescente, deficeret: cui etiam de uita iam periclitanti phrenesis, prout temporis accessus habuit, accesserat. Quem beatus uir Poppo per aliquot dies apud eiusdẽ loci fratres detinuit, atque ipsum non sanæ mentis incommodo liberari obtinuit, hocque orationibus suis, sanctique meritis Theodorici concurrentibus meruit. Memoratus uerò Theodoricus pro indulta sibi sanæ mentis, qua diu caruerat, sospitate, in magnas gratiarum laudes subita prorupit hilaritate, filiumque uicino temporis articulo, Deo donante, sibi nasciturum, Deo sanctoque Theodorico se è uestigio uouit daturũ. Quod & contigit re ipsa postmodum ita fieri. Nam filium, quem diuina annuente prouidentia acceperat, sancto Theodorico sibique cognominem fecerat, eumque ubi uouit, donatione solenniter facta reddiderat. Postquàm uerò beatus Poppo, ut in sequentibus luce clarius constabit, abbas in cœnobio Stabulensi uenerando Abbati Bertranno successit, amore eiusdem Theodorici ductus, eum ad se accersiuit, & apud se, in omni doctrina & scientia nutriuit, donec uirum perfectum & Ecclesiæ Dei idoneum per omnia afficeret, postremo uerò etiam successorem sibi in regimine monasterij S. Maximini apud Treuiros expeteret. Sed quia rationis occasio se ad præsens ingessit, hoc tantum de uenerando abbate Theodorico, beato uiro Popponi in regimine succedenti, breuiter intercessit: latius suo in loco de reliquis percurrendum, uel qualiter ab eo educatus, uel successor factus, alias laxius agendum est. Nunc uerò operæprecium hic inserere gesta censuimus, uicinum in beato uiro locum habentia, ab his, quæ proposuimus, scilicet mũdi huius principem qualiter cum copijs suis elusérit, & ad monasticæ professionis propositum adspirauerit.

Inuisit limina SS. Apostolorum.

CAPVT IIII.

Illis itaque diebus Balduino Marchiso summũ in fascibus comitatum agente, Flandriarumquè populis iustis cum legibus imperante, beatus Poppo tam apud eundem principem, quàm optimatum suorum primos plurimum amicitia ualuit, utpotè

Multũ pollet amicitia apud magnates.

utpote qui religione, iustitia & fide magnificè claret. Contigit etiam inter alios Frumoldum quendā eiusdem principis lateri loco penè proximo adhærere, primisquè regni negocijs apprimè consultò incumbere: qui in loco Sithin nominato habitatione morabatur, cuius amicitia præ cæteris amplius singulariusquè beatus Poppo tenebatur. Tātus etenim eis & omnium rerum inuicem erat consensus, ut idē Frumoldus filiam suam, quæ sibi præ cęteris, quas habebat, præstantior uidebatur, eidem uiro Dei stabili adiungere connubio moliretur, quibusdam etiā sui iuris rebus ad id operè præscribere satagens, eumquè quasi generum sibi futurum in sua adsciscī expectens.

Cuius uotis uir Dei assensum ad tempus præbuit, sed postea infusione sancti spiritus reuocatus, ut id fieret secum, renuit. Denique pertæsus repēte nuptiarum, utpotè iam tacto eius corde intus diuina inspiratione, per aliquod dies dissimulauit connubium sub incerta responsione. Sed ne ex toto ab incepto resiliret, timebat id amico fideli fore offendiculo, eo maximè, quòd de coniunctione filię uterque iam per arrham firmauerat consilium. Inde imminente nuptiarum tempore, utrobique hæsitans pendebat animus in dubio, ad quam partē se uerteret, saluo utrorunque consilio. Tandem statuit, ut in Sithin ad Frumoldum, secundum quod diuina prouidentia disponebat, iter dirigeret, quatenus, ut cōstitutum erat, familiaris uiri gener fieret. Sed ut id quiete ageret absque rumore, respuens quasi non inglorius uti copijs uel apparatu plurimo, uiam illam aggressus est sub intempestæ noctis silentio: Nec mora, in eundo per noctis medium lux cælitus emissa, resplenduit super eum equo insidentem, quæ foris pariter & intus totum illuminauit hominem. Qua de re inopinata tremefactus, circunfert obtutus non sine admiratione, & uidet lanceam, quam gerebat, in modum faculæ nimio fulgore radiantem, quasi inflammato ardere cuspide. Intelligens ergo uir altioris ingenij, respicere se hoc genus prodigii, acclamat uiæ suæ comitibus, nequaquàm ultra iam se progredi: Necesse est, inquit, commilitones mei, alia intentione aliaquè uia incedere: opportunum uideo, finem uitiis cum cupiditatibus his imponere, & quo diuinitati placet, toto conatu intendere. Post hæc, proiectis armis militaribus, induitur Dei armatura, & mutata mente ad meliora, meliori uia rediit ad propria. Nec mora intercessit, sed statim euestigio ad sanctū Theodoricum, de quo ante scripsimus, ut se monachum profiteretur, conuolauit. Cui Gilbertum quendam, sagacis ingenii uirum, obuiam mox uenire contigit, qui domini Gerardi Cameracensium Episcopi carne & spiritu germanus erat, quiquè quondam eidem beato uiro Popponi, ibidem unà cum prædicto Domino suo Theodorico diuertenti, notus factus, proquè sanctitate ipsius & uita laudabili summopere est adamatus. Nam & ipse pridem à seculi actibus nudus euasit, ibidemquè sub monachali tunica se Laicum mutauit, tamquè officio quàm nomine monachus iam diù esse didicit. Hic uenerabili uiro Popponi & ipse nihilominus uenerabilis, obuius, ut diximus, uenit, atque psalteriū, quod ei plurimū usitatū erat, iam in septuagesimumnonū psalmum percurrerat, manusquè sancti spiritus gratia cor tactus in ipsum iniecit, ac uersum in prædicto Psalmo antepenultimum, sic se habentē, adiecit: Fiat manus tua super uirum dexteræ tuæ, & super filiū hominis, quē confirmasti tibi. Sed quia non facile ei ex diuturna ab inuicē absentia ut eum agnosceret, suppetebat, quem tamen olim mente & corpore planè cognouerat, primū ab eo quis esset uel ab quid uenisset, didicit, deinde &, Non discedimus, inquit, à te: uiuificabis nos, & cætera in ordinē sese habētia. Tunc laudabilibus ipsius cōgaudēs uotis, totisq; in ipsum animi intēdens medullis, Verè, inquit, te frater Deus ad quod uenisti misit, qui te totum hoc pietatis suæ oraculo inuisit. Et super prædicti uersus expositione ipsum satis edocens, animæquioremque exinde pro uoto monastico, quo ducebatur, efficiens, causas uoti ipsius abbati cæterisque fratribus intimauit, & quòd uerè eū Deus ad hoc misisset, indicijs euidētibus declarauit. Quid igitur? Petenti ei abbas unà cum fratribus ingressum annuit, & per singula, ut monastica docet norma, probatum sine macula inuenit: Deinde, ut paruulum Iesus, innocentia & mansuetudine plenū, in medium statuit, monasticique uigoris habitum imposuit. Verè enim eum paruulum quodammodo dixerim, quem sine dolo ex gestorum ipsius attestatione senserim: qui licet ætate & sapientia indies fuerit prouectus, malitia tamen, ut ait Apostolus, paruulus fuit. Et ut eum uerè prioribus antea legem & sub lege comparem patribus, de terra & de cognatione sua cum Abraham, Deo inspirante & iubente, transiuit, & cum Elia & Iohanne à mūndi illecebris solitarius esse quæsiuit, Quem, secundum Psalmistā, Deus in abscondito faciei suæ à perturbatione hominum abscondit & ad hoc totum spiritu sancto inspirauit, ut omnibus sui iuris relictis, mundo euaderet nudus, pro his in terra sanctorum duplicia possessurus, & ex promissione euangelica centuplum cum uita, quæ finem nescit, habiturus. Cœpit interim à prædicto Gilberto, Marriliacensium postea abbate, literis strenue erudiri, & in omnibus, quæ monasticæ institutionis sunt, ad plenum informari, ita ut in breui cūctis, quæ scientiæ expedierant, percursis, fastigium, monasticæ attingeret perfectionis. Nequè mirum, si spiritu sancto, ut uerè credimus, donante id ualuit, qui omnes ad discendum moras semper ignorauit.

Lux cū calitus illustrat intus & foris.

Psa.79

Ibidē.

Monasticum complectitur institutū, habitis nuptijs.

Matt. 18.

1.Cor. 14.

Gen.12

3.Reg. 29

Luc. 1.

Psa.36

Matt. 19.

CAPVT V.

SVb sæpe memorato autem piæ recordationis Gilberto, tunc temporis monasterij existente portario, beato Popponi pro recipiendis in xenodochio pauperibus cura ab eiusdem loci abbate est mandata, & ut satis fideli domos Dei œconomo siue dispensatori solicitudo commissa. In qua administratione liberalitatem cum hospitalitate tenuit, atque uerè cum beato Iob dicere potuit, foris non māsit peregrinus, ostium meum uiatori patuit. Et item: Si comedi buccellā meā sol⁹, & nō comedit pupillus ex ea. Quadā uerò die inter cæteros ab ipso in xenodochiū introducendos simul & alendos, leprosus quidā aduenit, qui pro deformitate sui uix cū aliquibus consortij uestigia ulla inuenit. Quēuir Dei nihil omnino horruit, sed cum reliquis introductū, quàm potuit officiose accurauit & aluit: postremo uerò nocturnis iā tenebris irrūpētibus, apud se detinuit. Sed ueritus eū nocturnis frigoribus, utpotè uestimēti indigum, arctius constringendum, primum solicitus se cum cogitat, quid super his esset agendum, deinde uerò ex humilitatis consulto uiā, qua pauperi misereretur, inuenit. Nam coopertorio, quo ipsemet instratis recumbens uti solebat, pauperem simul & leprosum, nihil pro deformitate ipsius refugiens, ut alter Martinus tegebat. Sed hæc humilitas compassioni p mixta, non inanis aut irrita in conspectu Dei habita est, quia eā salus in leproso, & magnificentia in beato uiro secuta est. Vestimēto certe illo præfatus leprosus coopertus, primum sudoris guttas emisit, & euestigio omni lepra fugata, sanitas eum repentina inuisit,

Iob.31

Ibidē.

Nota miraculum.

uisit, atque manè sancto uiro ad eum uenienti sanus apparuit, proque duplici pietatis bono sibi præstito gratiarum uota reddidit. Qui uenerabili uiro stuporem & timorem iniecit: stuporem uidelicet, quòd uestimento suo salutem in paupere Deus fecit: timorem, nè pro hoc facto ipse palam fieret, & ad ruinam sui fauor cum popularis pasceret. Precibus tamē admissis, ut sine publicatione sui discederet, hortatur, Deoque, non sibi, pro hoc facto gratias ageret, humiliter precatur. Postmodum uerò eodem in stratis suis coopertorio usus est, neque ob id, quòd leprosum eo operuerat, ipse tegi dedignatus est. Sed uirū Dei Gilbertum res gesta non latuit, se tamen scire ad tempus dissimulauit, eūquè pro uestimento ipsius, pauperi simul & leproso præstito, conuenit, cur suū, & non aliud præstiterit, dissimulando, ut diximus, redarguit. Ille uerò humi prostratus, ab eo pro re gesta secreti causas implorauit, sacramentisquè maximis nè se publicaret exorauit: imitans certè Dominum, qui humilitate & compassione leprosum, quē lex tangere uetuerat, tetigit & mundauit, cui ipse tamen eiusdem facti manifestationem interdixit. Ecce quantum humilitas beati uiri meruit, quæ prius in uestimentis quàm in ipso, palā fieri habuit. Neque.n. non credendum, quantum in se remedij habeat, qui in uestimentis suis tantum meritis exigentibus ualebat. Proinde nemo Deum sanctorum suorum uestimentis salutem efficere posse dubitet, quem ex uestimentorum suorum fimbriis mulierem sanguinis profluuio laborantem sanasse liquidò patet. Hoc autem factum, qui a prædicto Gilberto coram didicerant, mihi scribenti, Deum testor, intimauerant, ne cui hoc tēporibus nostris fieri incredibile uideatur, quod laudabilium personarū testimonio per B. Popponem factum fuisse probatur.

Vide humilitatē Sancti uiri. *Ma. 8.* *Ma. 9*

CAPVT VI.

Subsequenti nāque tempore sanctæ recordationis uirum abbatem Richardum ad sanctum contigit Theodoricum uenire, atque piam uiri Dei conuersationem sibi relatam innotescere. Qui in eū dilectionis suæ oculos mox cōuertit, & ut facilè amborum meritis sibi respondentibus fieri potuit, totus in eum sancti spiritus igne agente exarsit. Vndè & eū secum abducere uoluit, atque in hoc totius cōsilij uiribus incubuit. Et primum uiri Dei animum super hac re inquisiuit: Deinde uerò apud abbatem ipsius preces adhibuit. Quas quidem diu multūquè idem abbas humiliter refugiens, abnuit: postremò tamē ipsis defatigatus assensum, licet sero, præbuit. Ex cuius consensu & decreto uir Dei corpore, non mente, indè discessit, atque Virdunum cum prædicto uenerabili Richardo ire perrexit. Vbi ante omnia, & super omnia, ab eodem abbate pro obedientia seu patientia ipsius comprobanda est exhibitus, & in omnibus obediens, fidelis, patiens ex seruitutis pēso inuētus, interimquè inter cæteros adoptionis suæ filios dilectione apprimè est habitus, ita ut promotiori, quàm fuerat, loco eum promoueret, tum quædā ex primis suarum rerum negociis administrare iuberet. Quæ quidem tam honestè, quam strenue curauit, & in dies melioribus semper auspiciis amplius augmentauit.

Mittitur ad Virdunense monasteriū.

CAPVT VII.

Intereà matrem suam, de qua iam suprà etiam diximus, marito iādiu, non uirtutibus, uiduatam reuisit, & ut seculo secum abstraheret, cogitatus sui cōsilia primum præmisit. Sed quia ipsa, ut erat in cunctis uirtutum consiliis tantum semper assentiens, quantum in singulis sine cessatione idonea, filium suum super persuasione tam amabili laudauit, & ad cœnobiticæ uitæ callem cum eo migrauit, omnibus sui iuris tam liberis quàm mancipiis hæreditarijsquè cespitis redditibus posthabitis. Quam quique liberorum simul & seruorum, sicut unicæ matris ac dominæ solatio destituti, usque adeò clamoribus lamentisque incōsolabilibus sunt prosecuti, ut etiam plerique eorum medios penè se, Scaldom fluuium transuadere simulantes, humectarēt, si quo fortè pacto eam compassione compunctam, ad se reuocarēt. Sed quia nemo mittens manum in aratrum, & adspiciens retro, aptus est regno Dei, ex similibus & ipsa uiā ad Deū, quam filio ducente sibi sensit aperiri, nō ut uxor Lot obtutibus retrò deflexis, cœpit experiri: Deo tamē eos, quibus timuit, rata fide commisit: ac deindè cū filio suo desiderij sui habenas in incepto itinere laxauit. Quæ in Eluonense monasterium, ad sanctum scilicet Amandum, unà cum filio peruecta, ibidem desiderij sui ex cœlestis uisionis oraculo securitatē est adepta. Nā ante beati Cyrici lipsanas eadem in uigiliis precibusquè pernoctante, atque post paululum ex diutina sui defatigatione semiuigilante, quia eam superna respexerit exauditio, huiusmodi ad se diuinitus perlata patefecit uisio. Noua rerum certè facie complures Christi sacerdotes in consistoriis dealbatos uidit, quos in modum coronæ diuina ostensio altrinsecus positos, spectaculo sibi dedit: inter quos ēt beatus Amandus, utpotè eiusdem loci primus, præ cæteris promotius honestiusquè residere uidebatur, atq; ad sententiam ipsius, sicut cum eo loci tunc decebat, omnium intuitus suspendebatur. Sed & beatum Cyricum serico gemmisquè totum uidebat nitere, elegantisquè pueri uultus præ se ferre, tum cum singulis sacerdotum sermonem conserere, proquè se ibidē in medio prostrata preces fundere. Cui sanctus Amandus unà cum pari confidentium sibi consensu, Eia, inquit, bonæ indolis puer, tuū est pietatis dextrā cum precibus etiam huic uiduæ porrigere, quæ ante sacrosanctas lipsanas tibi continuas nō desinit preces offerre. Qua authoritate uenerabilem puerum Cyricum certiorem factum, ad se appropinquasse, totāquè se quasi de terra ubi iacuerat prostrata, uidit leuasse. Atque huiusmodi uisio hic finem suum habuit, ipsaque beati Popponis mater mox expergefacta, ad se rediit. Quæ hanc quidē uisionem filio retulit, cum quo etiā ipsa super eadem uisionis fide animæquior facta, Virdunum se cōtulit, ueloquè piæ conuersationis ex consilio beati uiri sibi imposito, iustitia & moribus iam cœnobialis uitæ arripit propo sito. In quo cum erga humani generis hostem iam diu uirtute sua multimoda bellum conferente didicisset contendere, & uelut contra uitiorum torrentē brachia tendere, apud sanctum Vitonem succedente etiam tempore solitaria esse cœperegit. Neque enim dubium erit, hanc post conuersionem apud Deum efficiendi, quæ poposcerit locum inuenisse, quam etiam ante conuersionis suæ tempus præstitit id potuisse, ut lucernam extinctam, precibus & non manibus reaccenderet: quod etiam miraculi esset indicio eam similia posse, si occasionis ratio expeteret. Hæc de conuersione & uita matris beati uiri dicta sufficiant: quæ de ipso sunt, me interim ex relatione Maiorum scriptorem inueniant.

Luc. 9. *Ge. 19.* *Mater eius fit sanctimonialis.* *Degit solitaria.*

CAPVT

CAPVT VIII.

Exhinc sæpè memoratum abbatem Richardū Balduinus Marchisus apud sanctū Vedastum, Folrado à regimine deiecto, subrogauit, quia animum eius ad hoc consilij tam eiusdem uiri sancti tas, quàm principum regni sui collatio suasit. Autho ritate uerò præfati principis idem Richardus abbas administrationem operis sibi iniuncti suscepit, uirūque Dei Popponem, quia rerum gerendarum copia se offerebat, secundum à se eo loci præfecit. Et non tantum suo, sed etiam, omnium fratrum consensu fa ue ate id effecerat: quippe quorum mens uenerabilis uiri Popponis uirtutum conscia iam fuerat, & in eū amoris sui intuitum charitate nōn ficta conuerterat. Venerabiles præterea inter eos extitere uiri, quorum dilectione singulari præ cæteris amplius beatus Pop po fruebatur, dominus scilicet Fredericus, qui Gozelonem ducem carne germanum habens, uenerandū, abbatem Richardum ibidem comitatus fuerat: Liui nus quoque, qui se laicum eo loci sub monachali pro posito mutauerat, succedenti uerò tempore, fauore præfati abbatis Richardi poscente, ipsi in regimine successerat. Et quomodo anima Ionathæ animæ Da- uid colligata fuit, ità & affectus horum piæ dilectio- nis uinculis adinuicem colligari uisus est. Vndè & eum à sæpe memorato abbate Richardo secundum præfici contigit, in quem tam laudabilium uirorum unà cum cunctis ipsius loci fratribus dilectio fereba tur. Sed in administrandis eiusdem loci necessarijs magna tunc extitit difficultas, utpotè ubi plurima ex parte stipendiorum monasterij deerat facultas, mili tesquè præfati loci res pro beneficio possiderent ipsis indultas. Vnde & eadem causa beato Popponi, licet pro uiribus honestè agenti, mœrorem primò iniecit quem prudenti, quo plurimum ualuit, consilio à se mox disiecit. Nam annuente prædicto Marchiso, res monasterij à militibus callide prudenterquè repeti- uit, atque ut eiusdem loci fratribus permanerent, pu- blicis archiuis stabiliuit. Pro quo etiam insidiarum fomitem ab eisdem militibus sibi comparauit, tantā que inimicitiarum uim apud eos, à quibus res iniu- stè possessas distraxerat, contraxit, ut uiarum septa circunquaque occuparent, tum etiam ad perimendū eum insidias appararent. Sed ut scriptum est, inuanum quæsierunt animam eius, quia per arma iustitiæ à dextris & à sinistris uallatus, omnes iniquæ coniura- tionis rupit conatus, mediusquè per ipsos incedens, & fraudum copiam elusit, & periculum Deo ducente euasit. Ille nimirum, qui per medium pharisæorū trā siens, oculos eorundem à uotitia sui clausit, atque pas surus, nominis sui catena retro eos prostratos ligauit ad suspendendum etiam serui sui periculum, omnem insidiantium illi ab eo deflexit intuitum.

Nouū Popponi munus demandatur.

1. Reg. 18.

Archiuis, pro diplomatis & instrumētis pro fuit.

Psa. 62

Luc. 4

Iohan. 18.

CAPVT IX.

Erat interea uiro Dei iter ad Henricum, tam piū quàm magnum Romani potentatus Imperatorem, primum post Otthonem iuniorem ex principum regni consulto successorem. Nam & Batuam, è uicino Rheno flumini adiacentem, applicuit ubi quædam sancto Vedasto redituum suorum posses sio fuit, quam etiam ex administratione præposituræ suæ usui fratrum præuidere habuit. Ibi certè quidam consanguinitate familiaritatequè beato uiro, dum res poscebat, officiosum se prębuit. Nam præcognito aduentu ad se uiri Dei, quæque suis, ut uenturum decebat hospitem, mandat apparari, tum in capturam piscium retia studiose laxari. Sed circa id operis diu instantes, laboris difficultas elusit, uacuosquè ad dominum à litore remisit. Omni uerò capiendorum pi scium spe abiecta, sanctitas beati Popponis, memorato illustri uiro iamdudum cognita, mox ipsi licèt ab sens sua inspirauit consilia. Nam eo pacto idem pater familias iterum eadem mitti mandat retia, ut si beato Propponi sanctitatis suæ ulla cū Deo esset gratia uotum suum in capiendis piscibus subita sequeretur efficacia. Quid igitur? Laxantur retia in capturam, non minus piscium retibus Petri habitura. Nam tan tam piscium multitudinem mox collegerunt, quantam ante capturam nullatenus futuram sperauerunt, ut in argumentum & fidem sanctitatis beati uiri, nec numero nec modo possent æstimari. Et ecce beato Popponi apud illustrem, quem diximus, uirum diuer tenti quantum apud Deum meruerit, ille ordine explicauit. Et primum captura piscium suos edocuit frustratos fuisse, deinde uerò in nomine ipsius retia misisse, sicquè tantos, ut sibi præ oculis tunc erant, cepisse. Pro collato ergo sibi diuinæ pietatis beneficio, conditori rerum gratias egit, reliquumquè itineris, quod ad Imperatorem, ut diximus, sibi fuit, post alternam cum amico suo ueræ dilectionis communionem persecutus est. Ab illo uerò tam magnificentia quàm honorificentia regia est susceptus, utpotè qui primum amicitiæ locum inter cæteros iam apud eū fuerat adeptus, cuius etiam sanctitas humilitatem mansuetudinemquè. Imperatoris in amorem sui ita accendit, ut etiam reuerentia dictante, magis parere quasi ad iussa ab eo uisus fuerit, quàm rogata ab alio implere uoluerit. Contigit etiam ludis histrionum imperiales tunc fores occupari, atque eo spectaculi genere regem cum suis delectari. Vrsis etiam nudus quidam membra melle perunctus exhibetur, à quo etiam plurimum pro periculo sui timetur, ne fortè ab ijsdem ursis ad ossa sua, melle consumpto, perueni retur. Porrò rex eiusdem spectaculi, amore in oculis suis captus tenebatur, ut malè prouidus pro periculo uiri parum esset solicitus. Vnde super tam iniqua in Christianum illusione regē beatus Poppo redarguit, eumquè ab hoc spectaculo suis cū optimatibus mox compescuit, tum etiam à periculo ursorum uirum li berauit, & ne id ultra fieret, arguendo & obsecrando obtinuit. Henricus enim Imperator tam obsecrationi quàm correptioni eius humiliter paruit, & quē hono rificè ad se uenientem susceperat, honorificè etiam à se digredientem dimisit, Qui qua uenerat, Atrebatū usque rediit, sanctæquè recordationis abbatē Richardū sup imperiali in se humanitate satis edocuit.

Ioan. 21

Capiūtur non sine grandi miraculo pisces

S. Poppo reprahendit Imperatorem.

CAPVT X.

Aliquantis deinde euolutis diebus, in quibus plurimum pro monasterij ipsius elaborauit rebus, quia eodem ex loco iam recedere debuerat, diuinæ uisionis oraculo ante didicerat. Nam casula, quæ quasi gratuitæ uiriditatis elegantiam cer nebatur imitari, totū se sicut in agendis Missarū solē nijs uidit ornari, sicquè demum inclinato capite corā altari sancti Vedasti assistere, illū ex sexagesimoseptimo Psalmo uersiculū, fratrū sibi respondente cōnentu, ter repetere: Benedictus Dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorū. Quem postquàm, ut diximus, ter repetiuit, oratoriū euestigiò exiuit, atque hic uisio huiusmodi finē sui de dit. Neque enim hoc ociosum aut ab re fuit, quod hoc ue stis sacerdotalis uigore beati uiri discessio præoccupari meruit, qui ęternę uiriditatis fructu suis in acti bus non caruit. Non multo post uerò effectum sui ui sio talis inuenit, atque & uenerabili Richardo abba te iussus, inde abiit, & Virdunum, pristinum conuer

Psa. 67

Eius probatur patientia & humilitas

sionis suæ locum, rediit. Vbi pro comprobanda, post summam præpositurę administrationé, ipsius patiétia, onus infimarum rerum monasterii item ab abbate ei iniungitur obediétia, ne pro sui dudum præ cæteris promotione, spiritu elationis fortè exagitaretur, sicquè à pristinis uirtutum suarum gradibus deiiceretur. Sed memor illius, quod dicitur, Quanto magnus es, humilia, te in omnibus: & humilitatem in promotioribus monasterii rebus sibi collatis tenuit, eandemquè in infimis, & in quibus quidam iniuriæ locus uidebatur esse, non perdidit, quia neç in prosperis inflari, nec in aduersis nouerat deiici. Geminas proinde opere recoluit sententias, quibus dicitur: Ascendet fœtor eius, qui magnificat opera sua: &, Doctrina uiri per patientiam noscitur: quia unam earum ex humilitate timebat, alteram uerò ex patientia appetebat. Et quia omne subiectionis onus humilitate & patientia præueniebat, atque pro superanda ipsius obedientia nihil laboris sufficere Abbas uidebat, eum proximo à se loco non inconsultè promouebat, tum etiam in administrandis, primis monasterialium rerum causis secundum stare iubebat: Abbatiam insuper sancti Mauritii, Vuaploi dictam, cum omnibus eiusdem loci appendicibus ei delegauit, utquè ibi in agendis, quæ fieri oporteret, esset sedulus, eum admonere, curauit. Qua suscepta, quia eam, quam situs loci iucunditate sua commendabilem reddebat, in officinis monasteriique breuissimis claustris uilescere inuenit, funditus monasteriú cum adiacentibus illi receptaculis euersum, maiori quàm fuerat elegantia instaurauit, atque pristino nomine mutato, ex honestate sui Beloacum dinominari uoluit. Atque eo quidem uocabulo iam ad præsens circunquaque est inuulgatum, nec illo, euolutis ad nos usque diebus, constat esse priuarum.

Eccl. 3

Ioel 2.

Prou. 19.

CAPVT XI.

Henrico intereà, quem supra memorauimus, Imperatore apud Argentinam ciuitatem super regni statu agente, proque illo consiliis optimatum suorum priuatum & publicè incumbente, hunc beatum uirum iter ad ipsum quadam contigit occasione denuo arripere, sicquè ad Elisgandum unà cum suis applicare: Cumquè quodam in loco, quem grata commendabat amœnitas, pro sumendis cibis diuertisset, iamquè cibis coram positis resedisset, eccè lupum humanum tunc sitientem sanguinem, è syluarum latebris impetu uidit prorumpere, atque pastorem, è regione greges pascentem, uiolenter per colli nuda arripere, atque ad loca, nequitiæ suæ desiderii opportuna, per abrupta locorum pertrahere. Spiritu ergo tam stuporis quã mœroris uir Domini cor tactus, & ut semper uisceribus misericordiarum totus fuerat plenus: Eccè, inquit, ò Deus, hominem, quem ad imaginem & similitudinem tuam fecisti, lupis prædam esse sinisti? Proinde suos, ut misero iam pene absumpto opem tandé ferrent conuocat, precibusque nomen Domini ipse interim inuocat, potestans lupum prædam illam antè esse amissurum, quàm se quicquam cibi aut potus gustaturum. Sed quia palustrium locorum prohibente interstitio, nō facilis suorum ad ereptionem illius suffocati erat accessio, uia in gyrú arrepta, palustria illa loca circumeunt, ubi ex uestigiis effluentis sanguinis, hominem nulla uitæ indicia de se dantem inueniunt, nec uspiam locorum lupum pspiciút. Mox omni spe super uita ipsius abiecta, equo impositum in beati uiri adducút præsentiam. Qui de Dei misericordia nihil pro eodem diffisus, apud seipsum collocat, Deumque pro sospitate ipsius tacito mentis nutu inuocat. Benedictionis suæ eum remedio interim fouet, paulatimque eum exinde mouet: deinde surgé di uires ex sanctificatione tam manuum suarú, quam precum obtinet, ita ut cum uirum Dei cibum caperet, tum ulterius de uita sua iam præsumeret. Nulliquè dubium, ipsum, precibus sancti uiri ad uitam seruatum, ex cuius benedictione mensæquè communione hi, qui adfuere, uidere curatum. Postquàm uerò conualuit, cicatricem suarum spectaculo eos, qui eú uiderent, permouit: à quorum etiam fide nos idipsum didicimus, posterisquè in argumentum sanctitatis uiri Dei commendamus.

Lupus pastoré rapit.

Pastor à lupo præfocatus, à S. Poppone uita redditur.

CAPVT XII.

Contigit uerò Stabulensis cœnobii abbatem Bertrannum debitum mortis persoluere, atque alteri succedendi sibi locum relinquere. Vnde & Henrico Imperatori beatum Popponem subrogare animo sedit, quod ut fieret, Richardum abbatem tunc secum in consiliis agentem humiliter conuenit, cui tamen omnino sui consilia animi non patefecit, quia Popponem sibi ab eo tantum dari postulauit, sed qua ratione postularet, indicare noluit. Venerabili auté Richardo abbate imperiali primú petitioni diù multumquè renitenté, causasquè permultas, ob quas se tali uiro carere non posse dicebat, exponente, sanctum Heribertum, Agrippinæ Coloniæ episcopum præfatus Imperator euocauit, eoquè sibi adiuncto, apud prædictú abbatem preces adhuc repetere curauit: postremo uerò obedientiæ sententiam ex regia authoritate in eum dictauit. Quam ne spreuisse uideretur, subiectione, non uoluntate, suscepit, & ut ei beatus Poppo in manus cederet, licet inuitus, annuit. Cui Stabulensis regiminis pedum mox porrexit, utquè Popponi pro successionis indicio deferret, induxit, adiuncto illi ad id negocii Vulbodone Leodiensium episcopo, sanctitate & fide ad quæcunque strenue & pie peragenda illustrissimo. Qui ex edicto regio sibi iussa pergunt implere, memoratumquè Dei uirum Popponem apud sanctum Remaclum in regimine promouere. Qui promotus, quibusdam eo loci, quorum moribus conuenire non poterat, displicere benè agendo cœpit. Vnde tam ipsi, quàm eis, qui secum eò uenerãt, fratribus inimicitiarum uis ingens accreuit, & tum manifestis odiis insidiisquè, interdum clandestinis ira laicorum ad hoc coniuratorum deseuiit, ut quadam die monasterii claustra ab eis impetu dato irrumperentur, euaginatiquè gladii Christi greges per Dominica septa persequerétur. Sed, mirum dictu, qui gladiis in se uibrãtis cædi uidebantur, ictibus non humano, sed diuino clypeo elusis, non lædebantur, sicut & ille à Moyse rubus ardere uidebatur, qui tamen ustionis molestia nulla afficiebatur. Tãti uerò fama mali ubi beato uiro Popponi, Malmundarii tunc demoranti, innotuit eum spiritu contritionis & mœroris pro tam execrabili rerum facie induit: præsertim cum ex nunciantibus sibi plures suorum acceperit occubuisse, atque exinde his, qui superstites fuerant, metum de reliquo accreuisse. Duo prætereà secum militiæ secularis fuere uiri, à quibus etiam quod factum fuerat, contigit sciri, quorum unus Adalberti, alterquè Balonis uocabula sunt sortiti. Qui summa cum uelocitate eo, ubi in tyrones Christi phalanx illa grassata fuerat, ire pergunt, Deiquè non sua administrante uirtute, omnem illam multitudinem soli expellunt, capiunt & sternunt, atque omnis pro uoto res illis fuit, quorum manibus, beati uiri id impetrantibus

S. Heribert' Coloniens. episcopus.

S. Poppo fit Abbas Stabulen.

Patitur graues infestationes.

Exo. 3

bus meritis, ille pugnauit, qui non saluat in millibus, aut curruum & armorum multitudine, sed per unũ mille, & per duos decem ualet fugare millia. Diuina deinde actum est animaduersione, ut nullus, emenso iam anno, superstes, ex illa iniquorum coniuratione cerneretur: sicque omnis erga uirum Dei ostensio in gratiam redijt, amorque omnium pari in eum consensu prodijt.

CAPVT XIII.

Fit Abbas S. Maximini.

BIennium iam effluxerat, Herichonique Treuirensium abbati apud sanctum Maximinum, præfato iubente Imperatore, successit: ubi in eum similis, immò grauior quorundam cum insidiandi copijs inuidia processit, eorum uidelicet, qui à monasticis regularibusque obseruationibus per abrupta deflexerant. Cumque sibi sub eo illicita iam nõ licere, & assueta locum apud se non posse habere cõspicerent, de eius morte plura machinantur, & quod palam non poterant, quibusdam præstigiarum suarum insidijs operantur: Atque, nefas dictu, sacrosancta Missarum solennia uiolando, suis occupant diuinationibus, & quas preces credebant, in immunditia & sanguine manuum suarum execrandis admiscent incantationibus, ponentes, secundum illud prophetæ, tenebras lucem, & lucem tenebras. *Esa. 5.* Neque hæc eis ad fomitem malorum suorum tantum suffecere: sed apponentes adhuc peccare, peccatum super peccatum adiecere, tamquè execrabili quàm inuidia eo usque perducuntur exagitatione, ut in apponendis beato uiro cibis & potibus, uenenorũ suorum uterẽtur admixtione. *Venenũ S. Popponi porrigitur.* Sed inuidia diaboli, per quam mors primum subintroiuit in mundum, nulla morte per nequitiæ suæ ministros Dei læsit ministrum: licet per iniquorum manus dæmon beato uiro sæpius porrexerit, ipseque toties gustare non refugerit. Ille enim, in cuius oculis hic beatus Poppo obturauit aures suas, ne audiret sanguinem, & clausit oculos suos nè uideret malum: *Sap. 2.* istius etiam à ueneni læsione clausit uiscera, ut in extinguenda domus suæ lucerna omnis iniquorum frustraretur industria. *Nihil eum lædit uenenum.* Nec ad hoc scelus coniuratis pro seruo suo Dei uindicta defuit, quorũ nec unus eo anno, uelut grege in unum mortis locũ facto, superfuit: ut profecto constaret, in uiscera eorum per os beati uiri uenena illa transisse, atque argumentum malitiæ suæ cæteris ex hoc reliquisse. Quibus tamen, ad inferendam mortem, uenenum quidẽ corporale inefficax fuit, sed in conspectu æterni iudicis, malitiæ suæ uenenum ad interitum ipsis fuit. Vnde etiam hi, qui sanioris consilii occasione superstites fuerant, timorẽ cum amore in eũ concipere, sicq; ob sanctitatẽ suã intimè à subiectis amari, & ex nuperrima in insidiantes ei diuina uindicta cœpit timeri. Sed & ipse dilectionis non fictæ seruato tenore, studuit magis prodesse quàm præesse, ita ut in omni patientia & doctrina quosque foueret: postremo uerò plures illorũ in pastores ecclesiarũ Dei promoueret.

CAPVT XIIII.

ALiquanti interea temporis diebus emensis, ægritudinibus cœpit fatigari immensis: unde etiam lecto decubuit, atque uitæ suæ desperationem cum mœrore suis incussit. Mirè enim, ut diximus, intima in eum cunctorum feruebat dilectio: ideoquè eos de ipso, pro cuius amissione sibi timebant, intolerabilis habuit afflictio. Inter quos quidam Ernestus, ex laico uerè tam nomine quàm officio monachus olim factus, cum cæteris, immò præ cæteris pro ægritudine beati uiri dolore cordis intrinsecus tunc tactus, nocturnis uigiliis precibusquè, quibus plurimum ex more insudare solebat, tunc pro eadem etiam sancti uiri aduersa ualetudine fortè detergenda, plus solito incumbebat. Et primũ coram Domino, q; tantum talemquè ab ipso meruerit patrem, laudes dicebat: dehinc mœroris timorisquè sui stimulos coram ipso ponebat, quibus talẽ in detrimentum gregis Dominici amittere timebat, nec ullam spem recuperandi similem habebat. Quo in hac spiritus sui contritione pernoctante, precibusquè coram Domino animi sui affectum commendãte, uox ad eum diuino certè oraculo perlabitur, quæ pro mœrore ipsius soluendo in hæc uerba distinguitur: Popponi hæc non ad mortem est infirmitas, cui ad augmentum uirtutis suæ in bis denos annos uiuẽdi adhuc superest spatium. *Vox cælitus auditur.* Cuius quidem uocis oraculum eidem pro nouitate sui stuporem iniecit, atq; omnem mœroris ab eo detersit caliginem: ita ut qui prius inter spem & metum pro amissione sibi dilecti patris spiritualis, dubius iactabatur, iam tanto securior non se eum amissurum fieri inciperet, quanto amittere eum magis anxiè ante timebat. Mirũ enim in modum qui ter quinos Ezechiæ ægrotanti addidit annos, huic beato uiro bis denos etiam superaddidit annos: *4. Reg. 25.* illi quidem pro his, quæ coram se fuderat lamentis: isti uerò, quia pro eo ille usus sit lachrymis, qui ex eo, q; antea pastorem talem nõ habuerit, post amissionem ipsius similem sibi futurum non sperauerit. Et uerè utrorũque sanctitas hoc obtinuit: quia quod hic Ernestus de patre spirituali audire meruit, ille quidem de se, si pro se rogaret, audire similiter ex merito potuit. Sed quia cum Martino nec mori timuit, nec uiuere recusauit, hoc alter pro eo obtinuit, quod ipse, ut diximus, ex merito inuenire potuit. Ex diuino itaque oraculo res effectum inuenit, beatusque Poppo mox conualescens, in excubiis gregis Domini uiginti postea annos impleuit.

CAPVT XV.

ACcidit interea, Henricum Imperatorem, cuius sæpè iam meminimus, uiuendi finem facere, Conradumquè, tam nobilitate quàm armis egregiè commendabilem, in regno habere successorem. Sed quæ nunquàm extinguitur, sitis habendi tunc amplius inter principes regni dissidiorum occasionem peperit. Beatus autẽ Poppo, uerè euangelicæ pacis filius, Dei uirtute comitatus, illos in pacis redigere gratiam diù multumquè laborauit, tandemquè desiderii sui satietatem inuenit, omnesquè in unum pacis locum sua mediante sanctitate reuocauit. Sed & ipse animum regis nuper ordinati, de quo nihil adhuc certi statuerat, prudentia & sanctitate ad amorem sui pertraxit: ita ut dilectio ab Henrico in se quondam declarata non deperiret, cũ similem, immo maiorem, in successore ipsius inueniret. Et quia ante complures annos Romani imperii cum Francis discordia non minima extitit, ipse inter utrosque pacis gratiam labore & industria sua reformauit. Conradumquè atque Henricum reges in consensum reuocauit: *Pax inter Cõradum Imper. & Henricum Gallorum regem.* quorum unus, id est, Conradus Romanorum siue Orientalium, alter uerò, id est, Henricus Occidentalium popolis Francorum imperauit. Erat enim ei cum utriusque par locus obtinendi, quæ poscebat, utpotè qui plurimum amicitia apud eos ualeret. ideoquè discordia, quæ inter eos quasi quoddam senium longum duxerat, ipso mediante in nihilum redacta est. Vnde & inuidendi sibi occasionem quibusdam tribuit, quia solus id effi-

cere ualuit, quod ut fieret, multi iam olim consequi nulla ratione potuerunt.

CAPVT XVI.

Subterfugit Episcopatum Argentinen.

ARgentinæ intereà ciuitatis episcopatum, regis Conradi iussione ipsi destinatū, tam callidè quàm humiliter declinauit: quia occasionem declinandi regi hanc opposuit, uidelicet se clerici dicens filium, canonicisq; sanctionibus huiusmodi fieri obnoxium, si pontificij temere præsumeret officium. At pro excusationis huius fictione aliquantum tunc rex erubuit, & quasi synodali præscripto conuentus, super hoc ad præsens conticuit. Sed nō multò post ab Ermengarde, nobilissimi Principis Godefridi filia, didicit, quoniam beatus Poppo non clerici, ut ipse regiæ maiestati finxisset, sed laici, ingenuitate & militia egregij, filius fuerit. Vnde etiam postea beatum uirum conuenit, proq; excusatione iussioni suæ callidè obiecta redarguit. Sed ille, ut quem Deus humilitate & subiectione totum perfuderat, regiam illam obiurgationem humiliter amouit, affirmās se ad id negocij minus idoneum existere, qui se in administrandis, quæ ipsi tunc incūbebant, curis pastoralibus non uidebat sufficere. Cuius humilitas quia cæterarum uirtutum eius argumentum regi fuit, totius consilij uiribus idem mox rex eo incubuit, quatenus eas regni sui abbatias illū administrare iuberet, quas aliquando pastoribus destitui uideret. Quod & factum est. Nam quascūque rectoribus uiduatas percipere potuit, ut ei mox cōferret, dilatio nulla prohibuit: licet ipse ab eis pro humilitate aliquantum se subduxerit, atque erga iussionē impossibilitatis excusationibus usus fuerit. Et primò Lintburg, in Vosago situm, quod hæreditaria sorte sibi iam olim in manus uenerat, probabilium cum adstipulatione testium beato uiro delegauit, & pro struendo inibi in honore sancti Iohannis Euangelistæ cœnobio preces intendit. Qui ex regalium precum edicto, eundem locum, ferarum iam tunc cubile, multo cum labore excolens, seruorūque Dei habitacula non uilia extruens, Christi iugum leue sub monastica institutione ipsis iniecit, atque Iohannem nepotem suum tam illi loco, quàm apud S.Maximinum Treuirensibus præfecit. In quāplurimis proindè monastici instituti cœnobiis, à præfato iussus rege, primus successit, rectoresque singulos singulis præfecit: apud Herfeldiam quidē Ruodonem,* Patalabornensem posteà antistitem: ad S.Gallum, uersus Alpium iuga, Nortbertum, & in Vuirtzenburg Volmarum: Hasternaco quoque Humbertum, uita & moribus præclarum. In his itaque tam consilij q̄ impensarum administratione regiminis statum firmauit: tum in singulis omnia, & in omnibus singula, ut oportuit & decuit, augmentauit. Suarum prætereà precū interuentu, Heribrādus in Cella S.Gisleni, Euerhelmus quoque in Altomonte rector cœpit haberi. Apud Brunuillarium uerò, quod ab Ezzone, palatij administrante comitatum suscepit, Ellonem, omnibus eiusdem loci habitaculis à fundamēto extructis, præfecit: atque in Bosenthorff, quod largiēte sibi Adalberto comite in manus uenerat, similiter sub Conone, quem rectorem illic subrogauerat, monachorum gregem aggregauit. Sed & apud Traiectum, quod Phrisiam respicit ad Adalbaldo, eiusdē ciuitatis episcopo, cœnobium Sancti Pauli regēdum suscepit, ibique Herigerum tā prodesse quàm præesse præcepit: illoque humanis rebus exēpto, duos in regimine uiros uicissim sibi succedere iussit. Non multo post uerò memoratus antistes Adalboldus hortatu beati uiri, ad monastica instituta adspirauit, omnēque illi in pastoralibus pontificij sui administrationem commendauit, quam tamen ex præscripto B.Popponis iterum recepit, & in ea quoad uixit, sub monastico habitu permansit. In Niuiliario præterea Theodoricum, & meti apud S.Vincentium præfecit Heribertum: in Vualciodoro quoque nihilominus Lambertum: quæ quidem monastici uigoris cœnobia per Theodoricum Merensium antistitem diuina ei indulsit gratia. Apud S.Eucharium etiam Treuiris Bertulfum in regimine promouendo roborauit, quod ei gratia regendi Treuirensium archipræsul Poppo donauit.

Lintburg tradit Imperator Popponi.

for. Paderbornensem legēdū.*

CAPVT XVII.

IOhanne igitur, nepote beati uiri, ab eodem apud S.Maximinum, ut præfati sumus, in regimine iā promoto, ipsoque ab oneris sui pondere paululum releuato, Stabulaus ire perrexit, ubi se prius in excolendis institutionibus monasticis arctius fixerat. Qui in ipso monasterij introitu à quodam Iohāne, nomine, non opere, monacho, conspectus, conuiciis & blasphemiis ab illo incredibilibus est proscissus, ita ut mortuum potius eo inferri optaret, quàm uiuus eius adspectibus præsentaretur. Qui nequitiç suæ consensum cum blasphemantibus iungens pharisæis, de quibus uoce ueritatis dicitur, Si patrēfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? non semel os in uirum Dei conuiciando laxauit, sæpiusque mortem ei imprecando, superbiæ uerba iterauit. Sed quia beati uiri mortem cum uitæ eius fastidio optauit, ipse mortē sibi non multò post ea improbitate comparauit. Nam ut ficus illa in euāgelio ex sententia Domini quondā aruit: ita & hic ex uindicta Dei, serui sui iniurias ulciscentis, totus mox arescēdo palluit, atque eo ipso blasphemiarum in uirum Dei momento, cum mors inopinata inuasit, atque ad ultimum usque uitæ suæ punctum dolor horrendus occupauit, donec morte pessima ipse nihilominus de medio fieret, atque deinceps conuiciandi alios finem faceret.

Mat. 10 *Mat. 21* *Vltio diuina in conuiciatorem S. Popponis.*

CAPVT XVIII.

ALio quoque tempore post uespertinam synaxim in cella degebat, sermonemq; cum aliquantis fratrum, apud illum tunc similiter agentibus, non ab re trahebat: cū vni eorū, Adalberoni nomine, ut superius cellæ ostiū clauderet, mandauit, eidēque pro nocturnarum horrore tenebrarū sæpius refugienti, instare non cessauit. Ille uerò, qui inobedientiæ uitium semel atque iterum admisit, tādem compulsus, ad sibi iussa tam tepidè quàm trepidè abiit, atque eo, quo ire iussus fuerat, solus peruenit. Quem quia uiro Dei non mox parere per inobedientiæ stimulos spiritus malignus suasit, eū euestigio ipse inuasit, ita ut inconditæ uocis stridore quousque undecūque cieret, tāque subito nō sanç mentis suæ spectaculo eos, qui cōuenerāt, permoueret. Ligatus ergo, in oratoriū adducitur, atque in medio ceterā deponitur, ubi à fratribus orationi instantius pro eo insistitur, atque ēt in spiritū illū pestilentem exorcismus adhibetur. Neque uero B.Popponē causa rerū gestarū latuit, quæ ex prædicti fratris inobediētia ei innotuit. Qui mox summa cū grauitate ad fratrē illū non sanę mentis deuenit, alapāquè tantū, ut alter Benedictus, in faciē illi dedit, spiritūque malignum sine mora eiecit. Nulliquè dubium sit eum prece non præmissa hoc potuisse, cum, Beato Gregorio in dialogis suis

Pœna inobedientis monachi.

Alapa eiecit dæmonem S. Poppo.

logis suis asseuerante, sanctorum quique signa aliquando ex prece, aliquando peragant ex potestate. Et hi, quibus secundum Iohannem dedit Deus potestatem filios Dei fieri, quid mirum, si per eos signa ex potestate ualeant fieri, qui ex potestate Dei sunt filij? Nam & Petrus Tabitham orãdo suscitauit: Ananiam uerò & Saphiram increpando in mortẽ strauit: quia uitam, quam illi ex prece contulit, istis mentientibus ex potestate abstulit. His in argumentum huius signi sic se habentibus, cætera, quæ de uiro Dei sunt, delectamentum porró præstent legentibus.

Iohã. 1

Act. 9.

Act. 5.

CAPVT XIX.

INtereà tam Malmundariensium, quàm Stabulensium locorum renouationi operam dedit, in qua affectus sui effectum, Deo opitulante, tandem inuenit: Et apud Malmundarium quidem cryptam, ut facilè cernere est, è fundamentis extruxit: Stabulaus uerò, qui omnes cum monasterio officinas pro paruitate sui uilescere uidit, funditus eas euersum ire cœpit, atque in habitaculis amplioris situs extruendis plurimum impensarũ absumpsit. Sed quia his humani generis hostis more solito inuidebat, fraudum suarum laqueos adnectebat, si fortè uirum Dei in cœpto opere præoccuparet, immò per eorum, qui eidẽ tunc operi insudabant, offensam retardaret. Nam Hubaldo cuidam, cuius ingenio & labore id opus satis processit, prçcipitium à cancellis suggessit, ita ut toto corpore collideretur, omnisq́ue uirium spes, præter solum suspirare, iam in eo desideraretur. Cuius casu uir Dei comperto, tam pro eo, quàm pro operis destitutione admodum doluit: sed tamen in hoc solitæ medendi uires ex sanctitate & uirtute ipsius ei minimè defuere. In sua nãque semotius eum transferri iussit atque locari, & ex propriis, sicut eum oportuerat, in cunctis accurari. Proinde ipsemet quidam cibi & potus sibi illati, benedictione etiam addita, illi dirigit, eũque, mirum dictu, saluti mox restituit. Vndè & diabolicç fraudis subitò machinamenta elusit, omnẽque cum collisione memorati Hubaldi mœrorem detersit: ita ut qui uitæ suæ diffidentiam incussit cernentibus, iam suis omnino ad opus pristinum resumptis uiribus iucundum spectaculum ècõtrario & gaudium ingereret uidentibus. Iãque opus illud in aliũ processit, omnẽque tam longè quàm latè locum eregionè respexit, atque cooperante septemplici spiritus sancti gratia, omnis per septennium illius structura consummata est. Neque.n. id fore uir Dei crediderat. In augmentum quoque decoris, plura ornamẽtorum pondera addidit. Nam calicem miræ magnitudinis, auro gẽmisquè egregiè donauit fabrefactum, & in corona auri argentique non modicum expendit apparatum, hisq; cõplura per beatum uirum dona adiuncta, addidere ornatum. Et ut hæc breuiter scripto cõpræhendamus, quæcũque in tabula, cappis, palliis reliquoque ornamento eo loci aut sunt aut fuerant, cõsilio & opera beati Popponis illic esse cçperunt. Marmoreas proinde columnas ad id similiter opus, diuina reuera prouisione, inibi inuenit, ubi nulli unquàm eius natura loci marmor inuenire dedit. Et uerè ipso iam olim iaciente fundamentum, incepti quodam operis Deus superædificauit prouentum, ut cum Apostolo litera & spiritu illud dicere posset: Secundum gratiam, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autẽ superædificat. Quis, inquam, superædificat, nisi ille, quo non ædificante, in uanum laborat qui ædificat? Tam egregiè præterea, quàm strenue eiusdem ecclesiæ structura perficitur, proque consecratione illius in honorem sancti Petri, sanctique Remacli, in omne consilium à sancto uiro descenditur. Vndè & ad id negocij Hermannum, Agrippinæ Coloniæ archipræsulem, Nizonẽq; Leodiensem euocauit, quibus episcopos abbatesquè complures eiusdem rei occasio una sociauit: tum ut honestius hoc commendaretur, imperialem Henrici maiestatẽ inuitauit, cui post Conradum patrem successio iusta imperiũ adspirauit. Præfinitus certè dies iam aderat, qui ad eandem domum Domini consecrandam & chrismandam Nonis Iunij illuxit, ubi nõ modica cũ memoratis uiris turba confluxerat. Quantos autem impensarum donorũquè usus tam imperiali præsentiæ, quàm reliquis optimatum tunc exhibuerit, quis scribendo facilè explicare poterit? Sed & à præfato Henrico sui iuris in Amblauia cespitem, qui in duodecim ferè mansos extendebatur, testamẽtis legalibus ad eiusdem loci usus adstipulabatur: ac deinde eundem encæniorum diem ex concursu populi ulterius celebrem decreuit. Vnde èt usque in præsens undecũque à populis ad præscriptum diem accurrendi mos inoleuit. Malmũdarium insuper, quòd præfato loco iam attinere quàm adiacere semper habuit, ut firmius ad eundem locum respiceret, scripti imperialis sententia statuit, confirmatis etiam his, quæcũque ad eum locum iustè uidebantur pertinere, ne quis iniustè appetendi ea facultatem deinceps posset habere. Sed & beatus Poppo, ut Malmundarienses professionis suæ sponsionem apud Stabulaus agerẽt, perpetua lege ratum stabiliuit: atque exindè in omnes successores ipsorum, huiusmodi sententia manauit. Consecrata autem & chrismata est præfata ecclesia in honorem principis apostolorum Petri, sanctorũquè confessorum Martini & Remacli, anno Domini millesimo quadragesimo, indictione octaua, Henrici quoque Imperatoris anno secundo.

Stabulẽsẽ monasterium egregiè instaurat.

1. Co. 3

Ps. 126

Solẽnis cõsecratio ecclesiæ Stabulensis.

CAPVT XX.

TEmpore, quo beatus Poppo Iohanni cœnobiũ S. Maximini regendum commisit, contigit illum quædam in uisione super eiusdem regiminis receptione discere. Vox nanque ad eum oraculo, ut uerè constat, diuino aduenit, quæ eam certè sententiam illi audire dedit, quæ ad Petrum olim à Christo prolata passionem ipsius ita prænuntiauit. Cũ esses, inquit, iunior, cingebas te & ambulabas ubi uolebas: dum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te ducet, quo tu non uis. Diuinitus hoc editum oraculum mox intellexit, atq; prophetiæ oculis aliter id de se, aliter de Petro significatum conspexit. Sermonem interea super Iohãnis sæpè memorati regimine ad fratres habuit, & de uẽturis, tã in se quàm in illo, uerba tanquam de præteritis contexuit. Hoc tamen sæpius inculcando docebat, quòd eundem Iohãnem mortis occasus iam è propinquo respiciebat. Res itaque post modicum, ut uir Dei indicarat, effectum inuenit, uiuendiquè finem, eodem nimirũ anno, ipse dedit. Quo de medio facto, quia cælestis in se oraculi sententiam pro humilitate aliquantum declinare contendebat, in regimine Bernardum quendam succedere iussit. Qui similiter annis uix duobus emensis, rebus humanis eximitur, nihilquè exinde quàm metus cum stupore relinquitur. Ante proximam tamen sui exitus horam in fratribus circunstantibus talem protulit sentẽtiã, nullum, excepto Dei uiro Poppone, promouendum in regimine, ne similiter & illũ primo successionis uel promotionis suæ aditu perire contingat. Tandem, ne diuinum ullo modo respõsum euacuaretur, B. Poppo idem cœnobium S. Maximini imperiali maiestate repetere iubetur. Sicq; quod stru-

S. Poppo cogi-

tur rursus præesse monasterio S. Maximini. strà declinare contendebat, licet inuitus, tunc subiit, atque ut in uisione acceperat, manus suas ad pastoralia extensas præbuit, eoque ab alio ductus est, quò ipse noluit. Sed Lintburg, cui similiter prædictus, dum aduicit, Iohannes præerat, Gumbertus, professione & loco sancti uiri monachus, regendum susceperat: sed quod temere, eodem beato uiro non consentiente Poppone, non suum præsumpserat, cum uita etiã sua nõ multo post amisit, ita ut uisceribus paulatim digestis, diutina eum huiusmodi ad mortem usq; pestis pertraheret. Post quem Hagano, nihil simile neritus, subintrauit, quem similiter grauis ad mortem casus impulit. Godestenum intereà, cuius uita solitaria sanctitate & fama latè iam percrebuit, à solitario & quodammodo eremitico proposito succedendi amor rabuit, ita ut reclusionis suæ claustra effringeret solusque quasi ex sanctitate sua, quod priores nõ poterãt, ipse impune se facturum præsumeret. Sed quia cupiditatis suæ se stimulis non sensit exagitari, quẽ fama usque adeo hominibus reddiderat uenerabilẽ, in grauem mortis uiam ex hoc incurrit, quod uelut suis ex meritis præsumere auderet. Nam tendens in altum, cadit ab alto, quia quadam die in uallium ima à montis uertice casum dedit, mortisque occasionem inde inuenit. Sicque omnes, qui aduersus B. Popponem tam supplantationis, quam concupiscentiæ fraudibus utebantur, in unum mortis locum colligebantur, paulatimque cœnobii illius status deperiit, & usque in præsens inopiæ suæ uestigia ostentare non desinit.

CAPVT XXI.

Residens ergo uir Dei Poppo Stabulaus, ubi stabilis laus à fidelibus perpetuo cõcinnitur, ut hostias & laudes cum eleemosinarum fructibus Deo persolueret, contigit quandam mulierem sensu perdito per montes & ualles, cãpos & syluas errando & dilacerando semetipsam, ad locum ignoranter deuenire supradictum. Hospitio alloqui uel municipio nullatenus teneri poterat, sed casu locum tunc memoratum subiit, & usque ad secretariũ uiri Dei peruenit. Hora tunc erat, qua uir Dei Missarum solennia expleuerat, cum ministri aquam ad abluendas manus uel os porrigerent. Quod uidens illa infelix mulier, eandem aquam, in piscinam de more proijciendam, petiit sibi dari hauriendam. Qua accepta, mentis insaniam non est ulterius passa. Monstrauit Deus in hoc facto, quanti meriti apud se exiterit sanctus iste. Quanuis enim dispar sanctitas beati Benedicti patris monachorum fuerit, tamen in hoc opere imitator eius claruit, quia sicut ad illius specum mulier sanata rediit per ipsius merita, ita ad istius cellam per aquam ablutionis manuum uel oris eius, rediit & hæc curata. *Mulier mẽte capta, sanatur aqua, quam manus abluit S. Poppo.*

CAPVT XXII.

Stephanus quidam uir illustris, familiaritate beato uiro coniunctus, deposito cingulo militiæ, in cœnobium supradictum beato uiro se obtulit, ac monachum spopondit. Qui quidem senio iã fessus, diem expectabat supremum. Visitatus ergo à fratribus, dixit se uelle mori, sed absque licentia patris non posse. Qui cum esset aduocatus, benedictionem & uiaticum ab eo promeruit, sicque discessum est. Vir Dei ad cellam, unde digressus erat, rediit, & Stephanus uiam uniuersæ carnis ingressus est. Quis non miretur tanti patris authoritatem, & fidem discipuli morientis? Antiquorum patrum gesta, per hunc sanctum renouari uidemus.

CAPVT XXIII.

Atrebatensium quoque rector Iohannes hac de luce subtrahitur, sanctitatisq; beati Popponis mentio Balduino Marchiso pro successione ingeritur, qui super hoc per internuncios diù multumquè laborauit, &, licet tarde, sancti uiri ad id consensum impetrauit. Licentia tamen imperialis, quam in hoc idem Marchisus restare adhuc uidebat, non statim id fieri sinebat: præsertim cũ multa tunc temporis esset dissensio, orientaliumque atq; suorum ualida inter se contentio. Eadem tamen à rege licentia B. Popponi permittitur, atque ita Atrebatum usque aduehitur. Et primum à Nannete ciuitate cum Vuazone episcopo Leodium deuenit, qui spiritualis causa amoris semper animo eius sedit, quem etiam Leodio olim inuidia pulsum ipse suscepit, & apud se sedulo fouit, tum etiam aliquantis sibi succedentibus diebus, illò, unde exulauerat, reuocauit, cõsilioque & fauore postmodum ad pontificium promouit. His uerò inter eundum sermo de cælestibus exoritur, animusque ad superna pariter suspenditur: cum ecce beatus Poppo cursu ante prærepto, Eia, inquit, iam nunc te præeo: aliud uidelicet agens, aliud uerò prophetiæ spiritu super obitu suo iam imminẽte significare uolens. Susceptis interim à præfato antistite his, quibus se tunc ad præsens opus habere uidebat, Atrebatum usq;, ut prædiximus, peruenit. Vbi pari omnium affectu egregiè suscipi meruit, utpotè cuius sanctitas olim ipsis satis explorata fuit. Singuli deinde dilectioni illius sese accommodant, & quod cuiquè usque ad id temporis suum fuerat, coram illo ponitur, ut uerè Apostolica inter eos tempora cernerentur, dum res quæque ab illis, quibus cor unum & animi una erat, ante pedes Apostolorum ponebantur. His itaque magis prodesse quàm præesse cœpit, & ad ministrandis utiliter & honestè eorum rebus, Emmelinum uirum prudentem præfecit, qui prædicti antistitis Vuazonis carne germanus, sanctique uiri cooperator, &, ut uulgo dicitur, dextera manus fuit. His obsolutis, ad beati uiri de hac uita exitum stylum uertamus. *Obitũ suũ S. Poppo prædicit.* *Act. 4.*

CAPVT XXIIII.

Præsciens itaque beatus Poppo discessus sui ex hac carne horã haud procul abesse, iter, quod Stabulaus spectat, perrexit intendere, ut locus ille, qui ipsum arctius sub monastica habuisset institutione, in sua ei ex hac luce migratione non deesset. Discendens uerò inde, charitatis uestigia sui reliquit, singulisquè per trincenos dies singulos dari Biberes præcepit, quod quidem charitatis edictum per totidem dies apud eos inoleuit. Precibus itaque licentiam Marchisi super hoc obtinuit, sicquè reuersionis suæ uiam ingredi cœpit. Præfatus tamen Marchisus Martianas cœnobium tutelæ ipsius delegauit & ut in ipso regressionis suæ articulo singula accurâret, mandauit. Quod quidem oneris magis inuitus, quàm spontaneus subiit, locumquè illum tam uisitatum quam accuratum adiit. Vbi honestè & cum multa grauitate monachorũ illi occurrit processio, quæ indicio uidentibus fuit, quanta sanctitatis eius in illis esset dilectio. Cœpit interea cunctis singula, quæ usui forent, prouidere, & ut euangelicus ille dispensator, necessaria sine typho præbere. Sed quia multimoda rerum occasio alio eum trahebat, nec se solũ ad omnia sufficere uidebat, in administrandis his Balduinum, Atrebatensium postea abbatem, secundum à se promouit. Et iam ultimo exitus eius tempore imminente *Lu. 12* *Typhũ pro fastu & superbia.*

minente, ipsoquè in cella paululum sopori indulgente, somnia phantasticis, immò diabolicis, impressa illusionibus patitur, dæmonemque quasi propè adstantem sibi uidere uidetur, qui minas uiro Dei incutiens, illo de loco eum citius migraturum adiecit. Cui uir Dei, Deus, inquit, cuius nutu huius loci in me processit administratio, & quàdo uult & quomodo uult me hinc iubebit abscedere. Et mox dæmon, impetu dato, ipsum uisus est inuadere, grauemq; per uisum molestiam iniicere. Vnde & phantastica illusione cōstrictus, uersum illum ex centesimo uicesimotertio psalmo subinferendo exclamauit, Adiutorium nostrum in nomine Domini, eoquè clamoris sono tam ipse, quàm qui coram illo abdormierant, expergefacti, euigilant: lucernamquè, quæ ante illum eo quidē noctis tempore lucere solebat, uir Dei extinctā conspexit, hocquè inimicum affecisse, euidenti præteritæ uisionis indicio intellexit. Nec mirum esse debet, hæc in uirum Dei per somnia dæmonem ualuisse, quem nec per somnia aut ænigmata, sed facie ad faciem ipsum uerum Deum uerumquè hominem scimus tentando petiisse, cum de loco ad locum pro nequitiæ suæ uoto duxisse. Ipse est etenim, qui humani generis calcaneo insidias tendit, & cum sanctis importuna suæ malitiæ bella intendit: nunc his uisibilē quodammodo se præferens, nunc illis phantastico somniorum horrore se ingerens. De quo etiam somniorum genere illud scriptū legimus: Multos errare fecerunt somnia, exciderūt sperantes in illis. Et licet paululum à proposito digredimur, tamen id quod propositæ rei occasione ingestum est, loquimur. Sciēdumquè est, secundum plerosque, sex, secundū alios, quinque somniorum modos inueniri. Et sex quidem, non ab re hic interserimus, quæ uentris plenitudine, inanitate, illusione, cogitatione simul & illusione, reuelatione, cogitatione simul & reuelatione eueniūt. Sed duo, quæ prima posuimus, experimento noscuntur: reliqua uerò quatuor, attestante beato Gregorio, in diuinæ scripturæ paginis inueniuntur. Et quidem beatum hunc uirum Dei Popponem illusione constat tentatum, quem tamen ab eius læsione pro illius sanctitate, Deo illi opitulante, uerè conseruatū credimus. Qui uerò præfatorum distinctiones somniorum in quinque tantum modos nosse desiderant, Macrobiū in somnium Scipionis legant: nihil diuersum inter utrosque reperturi, si intime eorum significatio inspiciatur. Sed his occasione, ut diximus, rei propositæ interfertis, reliquum de beato uiro dicere pergamus, quem Deus à negotio perambulante in tenebris, & ab incursu dæmoniaco defensionibus protexit assiduis. Signo intereà crucis facto, seruitutisque diuinæ penso, cui reliquum noctis impendebat, absoluto, ualida febrium ui cœpit fatigari, atq; inexhaustis doloribus iam ad ultima uitæ perungeri. Vnde & dominum Euerhelmum Altimotensem abbatem, qui secutus eum illuc usque fuerat, cæteris unà cum fratribus euocans, resolutionis suæ diem imminere prædixit: deinde ad uisitationem unctionemque sui præfatum abbatem nihilominus admonuit. Adiecit insuper eidem, ad pristinum professionis suæ locum Stabulaus se post mortem ab eo deferendum, corpusque suum à læsione alienum, illic dormitionis suæ locum obtenturum: singulas etiam diuertendi mansiones sibi mortuo præuidens, quas, si adiuueret, ipse utique ad simile hospitandi opus esset electurus. Expletis deinde pro se omnibus, cilicium, quod sibi sterni fecit, nudis pedibus adijt, terramque tam corpore quàm pectore prono deosculans, se supinum collocauit: tum responsorium circunstantibus iniungendo, hoc duntaxat modo inchoauit: Subuenite sancti Dei, occurrite angeli Domini: quod quidem iniunctum circunstantium cæterua fratrum excepit, atque in finem usque cum subiūcta etiam Litania perfecit. Post cuius expletionem ipse mirum in modum ad se rediens, rursus resedit, initiumque loquendi ità insuper dedit: Noueritis certè fratres, quædam in agendis per me rebus restare, Deumque loquendi adhuc uobis spatium mihi præstare. Nec ab re hæc ad se rediens dixit, quia quæ oportuit fieri, minusque adhuc impleuerat, dicendo & agendo postmodum effectui mancipauit. Et primum de erogandis, quæ sibi eatenus fuerant, rebus consultans, quasdam ecclesijs Dei in augmentum misit, quasdā uerò amicis pauperibusque Christi in monimentum sui dispersit, itaque omnem inimico auaritiæ suspicionem ipse præcidit, illud Apostolicum recolens: Nihil in mundum hunc intulimus: sed nec auferre quid possumus. Theodoricum intereà, quem ipse olim, ut præfati sumus, in omni doctrina nutriebat, adire suos quantocyus iubebat, ut imperialem præsentiam illum suis uerbis compellant accedere, atque in regendo S. Maximini cœnobio pastoralem curam subire. Cui cum adstantes dicerent, Quid super Stabulaus decernitis agendum? nihil, inquit, aliud mihi uobis super hoc dicendum, quàm ꝙ soli Deo illud uelim esse commendatū. Hoc, ut dixi, soli certè Deo committo, nec alium, quàm ipse prouiderit, rectorē admitto. Sacerdotali demum authoritate & stola criminum ueniam fratribus impendit, orationisque uerba cum manibus hunc in modum deprompsit: Da Deus immense, ineffabilis & magne, ut si uerè conuersus sum, hoc eiusmodi indicium habeam, quatenus in S. Pauli conuersione, quæ hac quidem nocte instat, è carne transeam: quod ut fieret, semper optaui, semper te Deum rogaui. Et hæc dicens, se cilicio recolligi præcepit, ultimumque loquendi finem dedit: cum eccè mediæ noctis articulo mirum immodum manus leuat, atque extremum eosquo poscebat, tempore matutinali expleto officio, spiritum Deo reddit. Conclamatum subito est à circunstantibus: Eccè, ò beate Poppo, hæc hora sanctitatis tuæ indicio est omnibus: eccè quantum bonitatis tuæ gratia meruit, in sapientia sua Deus mundo innotuit. Nec facile erat quenquam sibi à lachrymis tunc temperare, cum tam feliciter ad eum, cui semper uixerat, merui hinc egredi: feliciter, inquam, migrauit. qui felicibus semper auspicijs uirtutes in se augmentauit. Quas quidem, ne quasi negligentia præterire uideamur, in argumentum tam egregij exitus eius dicere, prout uires suppetunt, aggrediamur. Erat enim ei compunctio cordis ex infusione sancti spiritus affluens, cuius etiam conuersionis suæ tempore intantum erat appetens, ut cum quosdam fratrum in lachrymas excitari uideret, seque similia nō posse doloret, sumpto lapide, pectus eo contunderet, ut hoc forte modo uel modica compunctionis stilla sibi affiueret. Cuius desiderij sui compos post modicum effectus, tantam compunctionis à Deo gratiā est adeptus, ut illud, ubi sæpè genu uel millies flexo, die & nocte orationi incumbebat, omne lachrymis inundaret pauimentū. In celebratione proinde Missarum *casubulam, qua induebatur, lachrymis humectabat, interquè prandendum magis lectione quàm comestione pasci amabat: & uerè ꝓ lachrymis quas inde fundere solebat, cum Psalmista dicere poterat: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quid uerò de corporis sui dicam afflictione, dequè carnis interitu & contritione? Quam intantum ieiunijs flagellisquè atterebat, ut quicquid uitiosum illa aduersus spiritum concupisceret, ipse flagellis ꝓ propria

[Margin notes: Ps. 123 — Matt. 4. — Eccl. 34. — Somniorum uaria genera — Lib. 1. cap. 3. — Petit extremā unctionē. — Implorat sanctorum preces. — 2. Ti. 6 — Oratio eius ad Deum. — Feliciter migrat è corpore — Catalogus uirtutum eius. — * for. casulā — Psa. 41]

propria sibi manu clam illatis, extergeret: & pro hoc in seipsum uindictam exerceret. Balnearũ uerò usus illi rarus fuit in infirmitate, qua assiduè laborabat. nunquàm uerò extra infirmitatem, postquè conuersionem illas admisit, tum etiam à saginatis cibarijs omnino abstinuit. Nec sola ad carnis macerationem huiusmodi abstinentia illi sufficere uisa est, sed insuper ad crucifigendum se mundo, peregrinationis sibi cruces adiecit, sæpè limina adiens Apostolorum, sæpè etiam atque usitatius excubias cæterorum frequentas sanctorum. Nec dici potest, quantum omne suum iudicium discretione temperauerit, quantum iusta illud miseratione honestauerit: & reuera cum

Iob.29 beato Iob oculus cæco & pes claudo erat, causamq; pupilli & pauperis, ut suam, immo magis accurauerat: atque excepto, quòd quotidianis eos sumptibus alebat, trecentos singulis calendis Christi pauperes plene reficiebat. Destinabat etiã plura tam auri quã argenti donaria eremiticam solitariamque uitam ducentibus, quàmplurimisque à regimine deiectis consulendo rectoribus, suis opibus & eos releuauit, &

Alius uirtutũ eius catalogus ad pristinum regiminis locum reuocauit. Et ut omnes probitatis eius uirtutes compendio referantur, & ex relatione antiquorum fidem legentibus faciat, erat fide firmus, spe longanimis, charitate nõ fictus, compassione singulis proximus, & ad omne opus bonum mente & uultu semper promptissimus: arguebatque subiectos clementer, tolerabat patienter, & si quẽ pro quouis crimine uellet corripere, in se prius descendens, hoc uelut suum plangebat; secundum il-

Gal.6. lud Apostoli: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Et ut uigiliarum orationumque eius præteratur instantia, (Licet enim præterire cõmunia) in carne uerè angelum uixit, dum semper in cælestibus, ubi angeli faciem uident patris, animum fixit

Matt. 18. Et pro hoc cuique fidelium miracula & quæ diximus, & quæ dicenda sunt, ad fidem faciendam sufficiant, proquè sanctitate ipsius, totius diffidentiæ caligine exclusa, satisfaciant. Obijt sanè octauo Calendas Februarij, anno incarnati Verbi millesimo quadragesimooctauo, indictione prima, ætatis suæ anno septuagesimo, imperij uerò Henrici anno decimo.

CAPVT XXV.

SAcerdotalibus porrò infulis, ut sacris adstare altaribus solebat, uestitur: ubi ex sacro corpore eius gratissimæ suauitatis fragrantia sentitur: quæquè olim uiuenti in uirtutibus amplius flagrarat, & nunc in carne ipsius redolere non cessauit. Alba etiam casubula sanctum illud corpus fratres curabant uestire, cuius omnia felicius in cælestibus inter amictos stolis albis primam meruit stolam inuenire. Oratorio deinde exponitur, nox illa cum precibus usque ad lucis ortum pro eo transigitur, cum eccè apparatis his, quæ ad transferendum eum prouiderant, clam è patriæ ipsius limine exierunt. Et in eisdem certè hospitandi locis manendo, quæ ab illo uiuente didicerant, Leodium usque deuenerunt, præmissoque nuncio, beati uiri aduentum Vuazoni, eiusdem ciuitatis antistiti, intimauerunt. At ille uiuum eum tunc uenturum gaudendo primum æstimauit. sed cum ei, ut se res de morte ipsius habuit, nuncius perorauit, clamoribus & lamentis inconsolabiliter se affligere, & quòd talem amisisset uirum, incredibiliter dolere cœpit. Postquàm uerò lamenta, non dolor, aliquantulum conquieuere, eiusmodi fama, quæ omne Leodium iam impleuit, authoritate etiam pontificali hoc uniuersis eiusdem ciuitatis cœnobijs edictum peperit, ut cum crucibus, lampadibus atque thymiamaterijs illud sacrum corpus exciperent eaque, quæ talem Dei deceret seruum honorificentia prosequeretur. Quod quidẽ, permixtis sibi cunctis, cum deuotione simul & dolore contigit fieri, nec fuit, quem compunctio cordis pro huiuscemodi rebus intrinsecus non tetigerit. Et nos quidem, qui de eo hæc scribimus, ipsi similiter toti in funere fuimus, quanto magis hi, qui eius tunc exequijs interfuerunt, dolorem pro amissione tanti talisque uiri pertulere? Sed si ideo est dolendum, quòd eum, quẽ charum habuimus, amisimus, multo magis certè gaudendum, quòd in cœlesti eum mansione intercessorem pro nobis præmisimus. Pauperibus præterea Christi memoratis antistes pro sancto uiro eleemosynarum stipem dispendit, & ad Stabulaus usq; cum cæteris exequias illas uenerabiles prosequutus est. Nec difficultas itineris aut temporis incedentes uel modicè defatigauit, præsertim cum brumalis rigor omnem superficiem terræ tunc occuparet: Dei proculdubio uirtute ibidem operante, seruiquè sui translationi inuisibiliter fauente. Tandem ad Stabulaus, ut diximus, peruenitur, omnisque loci illius tã laicorum quàm monachorum turba doloribus eiulatibusquè afficitur, ita ut plalentium uoce, seiulantium quidem clamor exuperaret, & in paruulis etiã gemitum affectus exprimeret. Sepulchrum mox post Missarum solennia illi in medio cryptæ ubi ipse uiuus elegerat, aperitur, atque ibidem id officij non sine angelica præsentia peragitur. Nam memorato antistiti, cui facile suis pro meritis hoc cernere fuit, uisio angelica inter exequias illas apparuit, qui adstantem ipsi ministrum, utrum idem uideret, sæpius repetens interrogauit. Sed quod ille pro meritis, ut præfati sumus, uidere meruit, non nostrum iudicare est, cur nemo id uidere potuit, nisi forte, quòd nulli circunstantium ad prædictam uisionem sanctitas sua sufficerit, uel quòd nemini, excepto ipso præsule, reuelare Dei gratia uoluerit. Et iam sextus circa insepulti corporis funus dies abscesserat, nec tamen pristina in illo fragrantia defecit: ut certè testantur illi qui adfuere. quòd uelut pulueris pigmentarij suauitatem in ipso persenserint. Quasdam uerò literas exhortatorias, à uenerando abbate Richardo olim de charitate ipsi scriptas, unà cum calice pectori eius superposuere, quarum etiam literarum exemplar in eodem monasterio posteris reliquerunt, ut ex eo amborũ cosensus & dilectio perspiciatur, quidquè charitatis gratia ualeat, à legentibus ibi inueniatur. Hæc nos quidem de obitu translationequè beati uiri dixisse sufficiat, de cuius uirtutibus & miraculis fides apud lectorem non uacillet, præsertim cum testibus, qui ea oculatã fide didicerunt, confirmentur, certiusquè his scriptis roborentur. Cæterum cur ad sepulchrum eius miracula crebrius non fiant, nemo miretur, nec propter hoc ea, quæ uerè de eo diximus, uocet in dubium, cum ipse adhuc in carne uiuus, plerisque fratrum audientibus, attestatus fuerit, quòd nunquàm delectatus sit miracula facere, nec unquàm hanc gratiam sibi dari à Deo expetere præsumpserit. Et quanquàm pro humilitate fauorem erga se populi in uita timuit, non tamen miraculorum gratia mortuus caruit, quia post mortem nequibat latere, cui ante mortem hoc Deus inspirauit, ut uellet latere. Pauca tamen è pluribus hic inseram, gloriamque Dei in sancto suo, non sine legentium admiratione commemorabo.

Honorificè admodũ corpus ei⁹ Leodij excipitur.

Visio angelica.

CAPVT

CAPVT XXVI.

HErimānus, eiusdem monasterij monachus simul & ianitor, tribus fermè post beati uiri depositionem mensibus elapsis, infirmitate correptus, ad ultimū uitæ suæ terminū peruenit, loquendique finem in agone suspensus fecit, ita ut nec respirare ullo modo uideretur, nihilquè aliud in eo, quàm ipsa mors conspici uideretur. Qui miro quodam modo post duarum ferè horarum spatium ad se redijt, & quod ad iudicium raptus fuerit, fratribus sibi adstantibus retulit, singulisque criminum suorum maculis in confessione detersis, pro uno tantum conuictus fuerit, quod contra beati Popponis statuta admiserit. Aiebat nanque, Noueritis me de singulis criminibus confessionem fecisse, unum tantum obliuioni reliquisse, quia agrum pascualem, quem beatus Poppo cuidam crediderat, mea olim auferre superbia non dubitauit. Pro quo & ego ad iudiciū raptus, temeritatisque erga uirum Dei sum incusatus, tandemque eiusdem sancti uiri intercessione huc remeare, crimenquè illud tam precibus uestris, quam confessione permissus sum expiare. Fratribus uerò multa de præfato uiro Dei rogantibus, id de ipso testatus est, se eum honestate & reuerentia commendabilem inter cœlestis aulæ primores uidisse, ibiquè intercessione ipsius redeundi copiam accepisse, eumquè rursus uidendi spem sibi de reliquo accreuisse, si tamen preces ipsorum pro se ad Deū præmitterentur, atque ita contra ipsius statutum temere à se commissa expurgarentur. Deinde adiecit, neminem in uirum Dei impune quid posse admittere, quemadmodum ipsius exemplo posset facile doceri. Mox pro eo fratres orationi instabant, quodquè contra uiri Dei statutum deliquerat, precibus expiabant: cum eccè sine mora ultimū efflauit spiritum, ut profectò intelligi daretur, ipsum ideò in carne accepisse redeundi facultatem, ut quod in uirum Dei deliquerat, hic detergeretur, uerumque de eo, quod dixerat, indicium relinqueretur. Lætare ergo Stabulensium ecclesia, lætare, inquam, ex tanti uiri præsentia, quia ut Turonica ciuitas in Martino suo mirabiliter gloriatur, ita etiam in Poppone tuo status tuus magnificatur: dum ille ei mortuum uiuus suscitauit, & iste monachum, ad iudicium extra se raptum, mortuus ad uitam reuocauit. Magnum quidem est, mortuum suscitare, magnum etiam est, hominem ad iudicium raptum, ad se reuocare, cum neutrum nisi à sanctis fieri ualeat, qui præsentia Dei mirifice perfruuntur. Et uerè in hoc patet, beatum Popponem post mortem etiam uiuere, curamque suorum apud Deum semper gerere.

Visio de S. Poppone.

CAPVT XXVII.

ALio quoq; tempore puer quidam Gozo, idēque monachus uiri Dei, scholari adhuc disciplinæ subiectus, ualida corporis infirmitate correptus est. Qui se mox uisitari petijt & ūgi, hymnis psalmisque & precibus Deo commendari. Quòd cum ageretur, illique à fratribus in prece & infirmitatis eius uisitatione adstaretur, exclamauit subitò, dæmonum phalangem, Aeneæ & Turni aliorumque ex Virgilio uirorum uultus imitari, seque ab eis, qui sibi in discendo plurimum in usu fuerant, usque ad animam infestari. Fratribus uerò, ut sibi crucis signū imprimeret, hortantibus, sequè non posse, illo respondente, mox dominum abbatem Popponem adesse exclamat, eumquè fratribus ignorantibus quem significasset, inclinato capite salutat, Quem cum adstantium fratrum caterua quid uideret inquireret, aut quemnam salutaret, Num, inquit, dominum abbatem Popponem in medio uestri non cernitis, & ad eius præsentiam omnem dæmonum phalangem effugisse non conspicitis? Adiecit proinde, se eorum manibus, præfato succurrente abbate, ereptum, securitatisquè remedia de eis porrò adeptum. Quo ista persequente, doloreque simul cum tremore in ipso conquiescente, spiritum ultimum exhalauit, & tam uerum quàm manifestum eorum, quæ dixerat, indicium ostentauit, ita ut cum beato Poppone uerè inde migrasse crederetur, & in eo erga omnes fratres beati uiri similis solicitudo intelligeretur. Cuius quidem pueri corpus à coętaneis socijs fauore pariter & dolore circundatum, & ante scholam, licet quibusdam inuitis, est sepultum, pro quo etiam gemitus ipsorum tanto fuit intolerabilior, quanto erga eum affectus omnium in uita ipsius extiterat propensior.

Puer uidet S. Popponē ipsi apparētem in extremis.

CAPVT XXVIII.

EOdem tempore extitit quidam magister carpentariorum uel latomorum, Thietmarus nomine, qui uiro Dei Popponi ualde charus habebatur propter peritiam artis suæ. Nam enim illi Deus inspirauerat, quemadmodum Beseleel, opus perficere in domo Domini secundum uoluntatem uiri Dei, monstrante id uidentibus præsentis basilicæ structura mirabili. Hic synaxi uespertina expleta, uenit ad quosdam fratres in claustrum cum non parua, ut prosequemur, tristitia, & ecce præsens sedebat nepos sancti uiri Euerhelmus Altimontensis abbas. Qui percontari cœpit, quid causæ haberet. Respondit se priuatum esse beneficio, quod sibi iure perpetuo concesserat homo Dei Poppo. Et ille, Non est, inquit, mortuus dominus tuus Poppo, sed uerè uiuit, perge quantocyus ad ipsum, & narra ei si quid habes. Credidit homo sermoni, quē audiuit & præpeti cursu ad sepulchrum uiri Dei peruenit, ibiquè amarissime, quæ sequuntur, clamitando, super corpus sanctum se prostrauit, Heu mi pater & Domine, ut quid me diutius finis uiuere in hac conualle plorationis? Contestor te per omnipotentem, cūi in hac uita fideliter seruisti, nè me permittas in hac miserabili uita octo diebus uiuere. Vt ergo se exauditum credidit surrexit, & domum redijt. in lectum se proiecit, uiaticum petijt & accepit, & sicut à sancto uiro petierat, ante octauum diem de hac luce subtractus est.

Exod. 31.

Nota petitionem, et celerē impetrationem.

CAPVT XXIX.

PRæterea plurima sanitatum beneficia per eum Dominus operatur, Febricitantes, dæmoniaci, alijquè languidi ad sepulcrum eius, Deo cooperante, curantur. Vnum enimuerò præclarum, quod omnibus penè notum est, in medium proferam, ut ex hoc fides credentium incalescat. Aeger quidam diu uexatus hydropico morbo, adductus est ab occidentali plaga, & in basilica sancti & apostolici uiri Remacli, mirabilium factoris, & in præsentia corporis eius est collocatus. Qui per septimanam ibidem diu cupitam salutem præstolans, tandē fessus sopore deprimitur, Et ecce uidet sibi sanctissimum ac Deo dilectum Remaclum adstare, immò splendore radiantem, & hæc sibi dicentem, Surge, & ad sepulcrum abbatis Popponis, quod est in hac crypta propera, per eum enim tibi salus proueniet. Expergefactus æger, surrexit & utcunque potuit, illuc peruenit, sequè toto corpore super illius prosternens

mausoleum, deuotissimè implorabat eius in teruētu Dei adiutorium, cum subito uirus omne, quod per membra ac uitalia diffundebatur, conglomeratum, ut quondam attactu S. Martini immo Deo suum glorificante famulum, quàm grandisquè meriti apud ipsum esset ostendente, more torrentis magno uomitu per gutturis prorupit meatum. Statimquè homo incolumis surrexit, qui penè desperatus aduenerat, & gratias agens Deo in sanctis eius confessoribus, lætus ad propria repedauit. Quis non stupeat euentu huius inusitati miraculi, mandans illud stylo memoriæquè in profectum posteritatis, ut magnificetur Dominus, qui illum dignatus est per seruum suum curare? Idem præfatus athleta Dei dum in terris hominem gessit, multa cum deuotione & studio Christo sanctissimoque eis præsuli Remaclo seruiuit, unde & ciuis esse sanctorum domesticusquè Dei hoc facto declarari meruit. O felis Stabulaus, tanti pontificis Remacli membra continens, cui ad tutelam loci ipsius adiunctus est famulus Dei Poppo, scutum inexpugnabile contra omnes inimici insidias. Non enim accidentale nomen tibi, sed essentiale adhæsit stabilis laus, abiecto uulgari illo, ab ignorantia profecto, Stabulaus: quia tibi stabilis laus perpetuò non extinguetur, sicut luminaria cereorum brumali tempore flantibus uentis sub diuo non quibant extingui, quando susceptum est corpus beati Popponis à fratribus præfati loci.

Hydropic⁹ ad S. Popponis loculum curatur.

Cerei non extinguūtur uentis flantibus, ad corpus S. Popponis.

CAPVT XXX.

EGo igitur Euerhelmus, Altimotensis abbas, hunc libellum, positus in cœnobio Blandiniēsi, scribendo summatim perstrinxi, nō ut omnia, quæ de beato uiro dicenda erant, illo comprahenderem. Quem dum deferre ad locum supra memoratum disposuissem, socios itineris mei assumpsi, Onulfum monachum, qui in præfatiuncula huius libelli scriptus est, & Odulfum capellanum comitis Lamperti. Qui cum in uia & spe futurorum sedulo colloqueremur frequenter etiam hunc libellum Odulfus reuoluebat mecum, beatum beatificans uirum, qui sic præsentis seculi euasisset naufragium. Quid plura? Tandem peruenimus Leodium, ubi tunc temporis sancti Lāberti martyris recolebatur martyriū. Post Missarū solēnia inde digredientes, ut ad uiri Dei properaremus tumulū, Onulfus, Odulfi consilio deceptus, recusat cœptum iter peragere mecum, nescio quid de uiri sancti meritis proferens ad alterum. Aiunt ergo ambo: Iter perage tuum: nos uerò in sancti Trudonis cœnobio tuum præstolabimur reditum. Ad hæc ego, eorum fidem infirmam considerans, aio, eos dolituros ductum iri in proximo. Et inde progressus, ad beati uiri tumulum perueni, unius tantum contentus consortio pueri. Extrahens ergo libellum, de eius gestis editum, non sine contritione cordis super sepulturam pijssimi patris deposui. In crastinum uerò ad comites mei itineris rediens, eos tristes mœstosque nimium reperi. Nam alter percussi equi sui damno grauiter dolebat: Odulfus autem lurida peste mulctatus, grauius gemebat. Quem cum intueret, primo exorsus ille, heu me, ait, domine, cur tecum cœptum iter distuli peragere? Eccè nunc morbo dysenteriæ, immò diuina percussus uirtute, pereo. Quem blandè leniterque consolans, hortatus sum monasticum suscipere habitum. Post hæc abijt, & ille non longè post obijt, exemplum suæ præuaricationis relinquens posteris, ne præsumant detrahere uirtutibus uiri Dei Popponis.

GESTA QVAEDAM ET ILLVSTRE MARTYRIUM B. POLYCARPI, SMYRNENSIS EPISCOPI, EX LIB. 4. CAP. 13. & 14. HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ EUSEBIJ PAMPHILI, INTERPRETE IOHANNE CHRISTOPHORSONO, APUD ANGLOS QUONDAM CICESTRENSI EPISCOPO.

LIB. 4. CAP. 13.

TEmporibus modo demonstratis, dū Anicetus Romanæ Ecclesiæ præerat, Polycarpū, cui adhuc suppeditabat uita, Romam aduentasse, & cum Aniceto in cōgressum colloquiumquè de controuersia, quæ fuit de die Paschę celebrando suscepta, uenisse cōmemorat Irenæus. Aliam item historiam de Polycarpo idem scriptor tradit quam ex tertio eius libro cōtra hæreses petitam, his, quæ de eo tradita sunt, necessario putamus adiungendam, quæ ita se habet: Polycorpus non solum ab apostolis institutus, & cum multis, qui Christum oculis conspicati sunt, familiariter uersatus, sed etiam ab eisdem in Asiam delegatus est, quo Smyrnensis ecclesiæ episcopatum capesseret: quem quidem nos ineunte ætate uidimus. Nam diū uitam propagauit, & planè grandis fuit, qui summa cum admiratione & cælebritate martyrium perpessus, cessit è uita, eaquè perpetuo docuit, quæ ab apostolis didicerat, quæ ecclesia tradit, quæ deniquè sola uera sunt. Atque ista testimonio confirmant, cū omnes ecclesiæ Asiaticæ, tum episcopi, qui hactenus successerunt Polycarpo, qui profecto testis ueritatis fuit multo fidelior constantiorque quam Valentinus Marcion, & totum reliquum genus eorum, qui tot & tam pestiferas in Ecclesiam errorum sectas inuexerunt. Qui tandem, Aniceto Romanæ Ecclesiæ episcopatum gerente, Romam aduentans, complures ab errore hæreticorum, quos diximus, euoca[illegible], & ad Ecclesiam ueramquè religionē traduxit palamquè prædicauit, se ab apostolis accepisse hanc unam & solā ueritatem, quæ est ab Ecclesia tradita. Sunt etiā, qui ab eo audiuerint, Iohannem Domini discipulum, cū Ephesi ad balnea se cōferret, intusq; uideret Cherinthum hæreticum, se mox a balneo illorum proripuisse, & eos, qui unà erant, hoc modo esse hortatum: Fugiamus ocyus, ne balneum, in quo est Cherinthus ueritatis aduersarius, ex templo corruat. Idem Polycarpus Marcioni in eius conspectum uenienti, dicentique rogantique, Nosce nos, amabo, respondit, Noui equidem primogenitum Satanæ. Talem enim tum Apostoli, tum illorum discipuli adhibuerunt cautionem, ut ne sermonem quidem cum aliquo illorum, qui ueritatem fallaciter suis commentis adulterare nitebantur, aliquando conferre uellent: sicut Paulus admonet, Hæreticum hominem post unam & alterā admonitionem deuita, sciens quod talis euersus est, & peccat proprio iudicio condemnatus. Est etiam epistola Polycarpi ad Philippenses scripta accuratissimè, ex qua expressam fidei illius notam & ueritatis prædicationem hi, quibus libitum sit, quiquè suæ saluti, rationem ducant, possunt manifeste perspicere. Hactenus Irenæus. Polycarpus quidem in ea epistola, quam diximus, ad Philppenses scriptam, quæquè adhuc extat, quibusdam prioris epistolæ diui Petri testimonii utitur.

26. Ianuary.

Lib. 3. cap. 3.

Polycarpus uenit Romā.

Iohannes apostolus quam uitarit Cherinthum.

Nota hanc responsionem.

Tit. 3.

Antonino, cognomento Pio, cum uigesimumsecūdum annum imperii sui confecisset, M. Aurelius Verus, eius filius, qui & Antoninus dictus est, cum Lucio

Cap. 14.

cio fratre successerunt. Eodem tempore Polycarpus, cum Asia maximis persecutionum procellis turbaretur, martyrio supremum uitæ diem egit. Cuius quidem uitæ exitum, literarum monumentis adhuc conseruatum, in hac nostra historia memoriæ prodere cum primis necessarium arbitror. Est autem epistola ex persona ecclesiæ Smyrnensis, cui præfuit Polycarpus, ecclesiis Ponti scripta, quæ ea, quæ ad eius martyrium spectant, perspicue docet his uerbis: Ecclesia Dei, quæ Smyrnam incolit, ecclesiæ, quæ est Philomelii, & aliis omnibus sanctis & catholicis ecclesiis, quæ ubique gentium sunt, misericordia, pax, & charitas Dei patris & Domini nostri Iesu Christi affatim impleatur. Scripsimus uobis, fratres, quæ uidebantur pertinere, cum ad alios martyres, tum ad beatum Policarpum, qui quidem persecutionis flammam, contra Ecclesiã incensam, sanguine suo copiosè per martyrium effuso penitus restinxit. Istis deinceps, antequàm in martyrii Polycarpi explicationem ingrediũtur, ea, quæ spectant ad cæteros martyres, ordine narrant, & qualem quamque celsam erectamque animorum firmitatem ad dolorum morsus tolerandos ostẽderint, scite describunt. Nam, ut epistola loquitur, qui undiquè circunsistebant, cum coram cernerent illos partim flagris ad intimas usque uenas & arterias dilaceratos, sic ut iam uiscera aliaquè occultiora membra, intimis corporis recessibus abdita, oculis omnibus subiicerentur, partim buccinorum testis, è mari deportatis, & lapillis quibusdam præacutis substratis afflictos, & per quodquè suppliciorum ac tormentorum genus raptatos, & bestiis denique immanibus ad dilaniẽdum traditos, cum coram, inquã, cernerent illos hæc omnia tam toleranter sustinuisse, incredibili propè admiratione obstupuerunt. Inter quos Germanicum quendam, qui diuina gratia roboratus, imbecillitatem animi naturaliter insitã, quæ afficit ut corporis mortem uehementer extimescamus, erexit recreauitquè, propter eximiam & singularem eius cõstantiam, facile primas tulisse memorant. Nam cum proconsul illi persuadere conaretur, proponeret ætatem & magnopere flagitaret, ut cum iam adolescens esset, & in ipso ætatis flore constitutus, sui ipsius misericordiam caperet: eum illa minimè curasse, sed abiecta conctatione, feram parato animo attraxisse ad se, & propè ui in corporis sui laniatum impulisse, quo celerius ab hac iniusta & impia uita liberaretur. Verum quanquàm uniuersa multitudo tum diuini & cælestis huius martyris fortitudinem & constantiam, propter egregiam & generosam mortem, magnoperè admirabatur, tum excelsam uniuersi generis Christianorum uirtutem uehementer suspiciebat, tamen subito una omnes hoc pacto cœpisse conclamare: Tolle impios, Quæratur Polycarpus. Quinetiam cum per magna turba istis populi clamoribus de Christianis conquirendis facta esset, Phrygem quendam, nomine Quintum, qui nuper è Phrygia aduentauerat, simul ac immanes feras & terribiles præterea cruciatus perspexerat, molli & fracto animo attonitum obstupuisse, & tandem, salute prodita, manus præ ignauia dedisse. Declarat quidem eadem, quam modo citauimus, epistola, illum non prudenti animi prouisione & consilio adductũ, sed temerè & quasi repentino uento incitatum, cum aliis ad tribunal iudicis ruisse, qui simulatque deprehensus tenebatur, illustre & euidens omnibus exemplum proposuisse, ne inconsiderate & imprudẽter huiusmodi rebus se aliquãdo obiicerent. Sed isto modo de illorum martyrium exitu à nobis expositũ sit. Polycarpus autem, qui maximam omnibus admirationem sui excitabat, primum ut iste de martyribus audiuerat, pacatò & tranquillo animo perstitisse, & uultum omnemque mentis statum, constãtem & immobilem conseruasse. Et quanuis in animo haberet, illic in ciuitate manere, tamen familiaribus petentibus obsecrantibusque, ut se inde subduceret, demum morem gessisse, ad uillam non longè ab urbe distantem progressum esse, ibique cum paucis amicorum commoratum, & dies noctesque nihil aliud molitum, quàm preces obnixe & instanter ad Dominũ fundere, quibus quidem supplex efflagitabat, (hoc enim erat illi semper in more positum) ut pax tranquilla cõcederet ecclesiis. Ac triduo antequã cõprehenderetur, cum in precibus attẽte positus, somno oppressus esset, noctu in uisione secundum quietem uidisse dicitur ceruical flamma accensum, derepente consumi conficiquè. Qua quidem re è somno excitatum, statim uisum suum iis, qui aderant, exposuisse, & quod futurum erat, mente ferre præsagientem, apte suis prædixisse, necessariis se flammarum incẽdiis corpori circuniectis uitam pro Christo profundere oportere. Tandem igitur cum illi, qui eum omni cura & diligentia conquirebant, instarent, iterum incredibili studio & amore erga fratres compulsum, in aliam uillam se transtulisse ferunt, quo quidem nõ longo tempore post, qui illum insequebantur, recta peruenisse, duosque illius loci pueros comprehendisse, atque alterius illorum indicio, ubi uerberibus eum ceciderant, ad Polycarpi diuersorium accessisse. Qui sub crepusculum aduentantes, certiores fiebant, eum in superiori conclaui assidere. Ex quo licet perfacile in aliam domum se recipere potuisset, noluisse tamen, sed dixisse: Fiat uoluntas Domini. Quem, ut illos adesse intelligebat, refert epistola descendisse p gradus, & cum illis adeo sereno ac placido uultu collocutum esse, ut qui uirum antea ignorassent, cum oculos in canam eius & ingrauescentẽ ætatem, in uenerandam quoque & constantem uultus moderationem coniecissent, uiderentur sibi rem permiram uidere, rogarentquè ab se ipsi mutuo, Tantane, quæso festinatio in tali sene præhendendo suscipi debuisset? Istum autem, abiecta cunctatione, primũ mẽsam illis actutum apponi iussisse, deinde orasse, ut cibum large & affatim sumerent, unamque horam, qua orationi uacaret, postulasse. Qua ei concessa, surrexisse, & gratia Domini cumulate repletum, adeo ardenter precatum esse, ut qui præsto illum audirent orantem admiratione propè obstupescerent, compluresquè illorum tam spectatum, tamque eximia & diuina uirtute præditum senem, morte affici uehementer condolescerent. Post ista, reliqua illius historia est ad uerbũ in eadem epistola hoc modo explicata: Vt primum finem precandi fecerat, & memoria repetierat omnia, quæcunque illi in uita aliquando contigissent, siue magna illa fuissent, siue exigua, siue gloriosa, siue in gloria, & totam denique Ecclesiã catholicã, per uniuersum orbem dispersam, precibus Deo commendauerat, cum iam hora abeundi instaret, satellites eum asino impositum, uersus urbem die festo magni sabbati deduxere. Herodes, qui præfectu pacis dicebatur, & pater illius Nicetes, illi obuiam prodire: qui ubi illum ad se in rhedam transtulerant, propter eũ assidentes, ei persuadere conati sunt ad hunc modũ: Quid mali est istud, dicere, (Domine Cæsar) & illic sacrificare, & sic tandem saluum euadere, & incolumem? Polycarpus primo nullum dedit responsum, sed illis magis instantibus, sic tandem locutus est: Non facturus sum aliquando, quod mihi consulitis. Isti igitur spe illius in suam sententiam pertrahendi deiecti, contumeliosa uerba in eũ iaciũt & tanta cum celebritate de curru præcipitant, ut

inde

Epistola Smyrnensis ecclesiæ de martyrio S. Polycarpi.

Constãtia martyrum.

Germanici fortitudo.

Quinti apostasis.

Polycarpi eximia uirtus.

Visio Polycarpi.

Nota uersutiam diaboli.

Praecipitatur de curru. inde delapsus, tibiã magnoperè laceraret læderetque. At ille de ea re minimè laborans, quasi nihil mali fuisset ꝑpessus, lubẽti aĩo à satellitibus ductatus satis in citato gradu ad stadiũ ꝑficiscit̃. Policarpo igit̃ ĩ stadiũ ingrediẽti, uox è cœlo dimissa, dixit: Fortis esto Polycarpe, & excelso animo rem gere. Eũ, à quo esset uox ꝑfecta, non uidit: uocem autem multi è nostris audiuerunt: sed propter tumultum in stadio concitatum, multitudo omnino eam audire non potuit. Illo igitur ad iudicem deducto, simulatquè intellectum erat *Sistitur ad tribunal.* Polycarpum fuisse compræhensum, ingens tumultus ciebatur. Ex quo proconsul, ubi accessit, sciscitatus est: Tunc es Polycarpus? Polycarpus se eundem esse fatebatur. Tum suadere proconsul, ut Christum negaret, sic locutus: Reuerere ætatem tuam, & alia his similia, quæ ab eiusmodi uiris dici solent. Iura per Cæsaris fortunam. Resipisce: dic, Tolle impios. Polycarpus graui & constanti uultu in uniuersam multitudinem, quæ erat in stadio, intuens, & manũ uersus eos intendens, cum gemitu oculis in cælum sublatis, dixit: Tolle impios. Præsidi, cum amplius in *Praeclarum responsũ.* staret diceretque, Iurato, conuicijs Christum afficito, & te dimittam: respondit Polycarpus: Octoginta sex annos illi iam inseruiui, & nullo me hactenus affecit incommodo: quomodo igitur regem meum, qui me ad hoc usque tempus seruauerit incolumen, contumeliosis uerbis possum afficere? Proconsule denuo urgente ac dicente, Iura per Cæsaris fortunam: Polycarpus, si, inquit, ad inanem ostentationem requiris, ut per Cæsaris fortunam iurem, (sic enim uocas) & me qui sim, ignorare præ te fers, sic, ut liberè & ingenuè loquar, accipito: Christianus sum. Quòd si placet Christiani professionẽ cognoscere, da mihi diem, & audiens. Tum proconsul, Istud, inquit, persuade populo. Tibi equidem, inquit Polycarpus, rationem & sententiam meam (magistratibus enim & potestatibus à Deo constitutis, eum honorem, qui nostrorum animorum saluti, nostræque religioni nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere docemur) impertire non grauabor: sed illos non satis dignos existimo, quibus de fide nostra per responsum satisfaciam. Et proconsul, Bestias, inquit, habeo in promptu: istis te obijciam laniandum, nisi te mature pœnituerit: Accerse, inquit. nam nobis rata ac decreta stat sententia, & multũ ab eo absumus, ut aliquando animo mutato, nos meliorum pœniteat, quo deteriora sequamur. A sæuitia & crudelitate ad æquitatem & modestiam traduci, est sanè pulcra mutatio. Ad quem rursus proconsul: Te, inquit, ardentibus flãmarum incendijs domitum & mansuetum reddam, si bestiarum laniatus contemnas, & non resipiscas ocyus. Tum Polycarpus, Ignem, inquit, mihi minitaris, qui ad tempus exardescit ille quidem, sed paulò post penitus extinguitur. Verum ignem illum futuri iudicij, ad perpetuum impiorum supplicium & cruciatum reseruatum, omnino ignoras. Sed quid cunctaris? Profer bestias, aut aliud quod lubet. Ista & alia complura locutus, tanto uultus decore & gratia imbutus est, tantaque animi fidentia & alacritate expletus, uti his, quæ ei essent tam minaciter obiecta, non modo non conturbatus succumberet, sed contra certè illum ipsum proconsulem admirabili sua cõstantia & grauitate prorsus obstupefacere. Proconsul præconem mittit, qui in medio stadio illud ter prædicaret: Polycarpus professus est se Christianum esse. Quæ uox cum esset à præcone emissa, uniuersa tum gentium, tum Iudæorum multitudo, qui Smyrnam incolebant, animi impetu & bile effrenata exardescẽs, alta uoce clamare cœpit: Iste est Asiæ doctor, iste Christianorum pater, iste nostrorum deorum euer-

Clamor gẽtilium & Iudæorũ contra Polycarpũ.

sor, iste denique est, qui adeo multos perdocuit, ut neque dijs sacrificent, neque eos adorent. Quæ cum essent locuti, uociferati, & rogare Philippum munerarium, ut leonem, qui Polycarpũ discerperet, emitteret. Hic uerò respondere, non esse ei integrũ, quoniam iam ferarum certamina confecta erant. Tunc illis uisum est, uno consensu clamando instare, ut Polycarpus uiuus in rogum conijceretur. Ita enim factum oportuerat, ut uisio, quæ de ceruicali illi apparuisset, compleretur. Quod quidem cum ardens uideret, Deum precatus paululum, ad fideles tandem qui cum eo erant, se conuertit, & mente prophetico more futura præsagiens, dixit, me uiuum oportet cremari. Ista igitur erant cum tanta celeritate suscepta, ut dicto penè citius propterea geri uiderentur, ꝗ cum frequens hominum turba & ex officinis & ex balneis ligna sarmentaque actutum coaceruabat, tum maximè Iudæi ad hoc facinus (sic enim illorum mos in eiusmodi negocio erat) operam propenso animo conferebant. Verum ubi rogus extructus & paratus erat, Polycarpus soluto cingulo & omnibus uestibus exutis, calceos etiam sibi extraehere cœpit: quod quidem antea non aliquando facere consueuerat, ꝓpterea ꝗ singuli fideles magno studio inter se contendebant, quis primum ei in eo munere inseruiens, corpus illius posset contrectare. Nam in toto ætatis curriculo, etiam ante canitiem, propter uitam honestè actam probequè moratam, magnopere colebatur. Paulò post igitur instrumenta, quibus in rogo firme teneretur, apparata, corpori illius circumijciũtur. Et cum illum clauis uellent affigere, dixit: Sinite me hoc modo. Nam qui mihi patientiã ad ignis flammas sustinendas pro sua clementia largitur, largietur etiam, ut sine commissuris clauorum, quibus me affigere statuitis, constans absque ulla corporis commotione rogo adhærescam. Idcirco illum non clauis, sed uinculis solum colligarunt. Qui manibus à tergo circumplicatis constrictisquè, tanquam aries insignis, ex immenso grege delectus, ut holocaustũ gratum acceptumquè fieret Deo omnipotenti, sic locutus est: Pater dilecti & benedicti filij tui Iesu Christi, per quem tui cognitionem accepimus: Deus angelorum & potestatum, Deus totius creaturæ & iustorum cuiusque generis, qui uiuunt in conspectu tuo: gratias tibi ago, ꝗ me huius diei & horæ celebritate donasti, in qua cum in martyrum numero, tũ in calice passionis Christi tui, tormentorum particeps fiam, in resurrectionem uitæ æternæ, tam animæ quàm corporis, per immortalem spiritussancti uirtutem, inter quos, quæso, martyres hodie in conspectu tuo pro hostia pingui & accepta admittar, sicut præparasti, præsignificasti, & iam tandem compleuisti ꝗ uerus Deus es, & omnis mendacij expers. Ac propterea præ cæteris omnibus te laudo, te benedico, te glorifico per Iesum Christum dilectum filiũ tuum, pontificem æternum, per quem tibi cũ eo in spiritu sancto gloria nunc & in futura secula seculorum, Amen. Hanc uocem, Amen, ubi emiserat, & orandi finem fecerat, carnifices, quibus ignis extruendi cura imponebatur, rogum incenderunt. Qui ubi ardentẽ flãmam effuderat, miraculum ingens illis, quibus idõ uidere à Deo concessum fuit, quiquè ad ea, quæ gerebantur, cæteris fidelibus uerè in posterum narranda, erant reseruati, uisum est. Ignis enim fornacis speciẽ gerens, tanquàm uelum nauigij, uentorum flatibus turgescens, corpus martyris undiquè obuallat. Ille in medio constitit, non tanquàm caro exusta, sed tãquàm aurũ & argentũ, in camino ignis ardore probatũ. Quinetiam tantũ & tã fragrantem odorẽ inde hauriebamus, ut idem uelut ex thure odorifero, aut alio

Oratio S. Polycarpi.

Insigne miraculum.

alio quouis præcioso aromate efflatus uideretur. Ad extremum igitur, cũ nefarij & impij homines eius corpus ab igne minimè posse consumi uiderent, carnifici mandata dederunt, ut propius ad rogum pro-

Item aliud.

gressus, illum ense stricto confoderet. Qua re confecta, tanta cruoris copia effluxit, ut ignẽ prorsus extingueret, & uniuersa multitudô quæreret secũ magna cum admiratione, utrum tantum esset discriminis inter infideles & electos, ex quorum numero iste Polycarpus unus erat, uir nostris temporibus omnium facilè præstantissimus, catholicæ Smyrnensis ecclesiæ episcopus, doctor apostolicus, & propheta pius. Nam quodcunque uerbum ex eius ore exibat, idem uel iam expletum erat, uel postea pro certo explendum. Inuidus igitur, odiosus & iustorũ hominum generi semper infestus diabolus, cum martyrii eius amplitudinem, cumquè incorruptam & integram usque à teneris unguiculis uiuendi rationem immortalitatis corona remuneratam, eumque ipsum propterea stabili & certo præmio uitæ æternæ donatum cerneret, omni cura & cogitatione eò incubuit, ne corpus eius à nobis inde auferretur: idque adeo, cum permulti è nostris permagna cupiditate ducerentur & huius rei efficiendæ, & sanctę illibatæquè carnis perfruendæ. Nam certi homines Nicete, patrem Herodis, Dalcæ fratrem, submonebant, ut præsidem exoraret, ne corpus eius cuiquam daret, ne Christiani, inquiunt, crucifixo illo derelicto, hunc uenerari incipiant. Atque hæc Iudæis submonentibus, obnixeque instantibus, aggressi sunt: Iudæi autem nos, quibus in animo erat illum ex igne eximere, accurate obseruabant. At illud quidem miseri penitus ignorabant, nimirum nos non aliquando in animum posse inducere, ut uel Christum deseramus, qui pro salute omnium, qui in toto mundo salui sint futuri, crucis tormenta perpessus sit, uel alium quempiam aliquando colamus ut Deum. Illum enim, qui uerè Dei filius est, adoramus: Martyres autem, ut discipulos & imitatores Domini, propter incredibilem eorum beneuolentiam, quam in proprium regem & magistrũ declarauerunt, merito amplexamur, quorum nos cũ in pietate discipulos, tum consortes in gloria forè optamus. Centurio autem cum uideret Iudæos instare contentius, corpus martyris in medio poni, &, ut gẽtium mos fert, igne comburi iubet. Sic nos posteà ossa eius potiora, lapillis pretiosis auroquè puriora ex cineribus selecta eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusque. Vbi sanè nobis in unum aliquando coactis, Dominus præstabit, ut celebrẽ eius martyrii diem instar natalis festi cum exultatione & gaudio, quantum fieri potest, maximo recolamus, idque cum ad martyrum memoriam, qui anteà tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitatione, mentisque ad talem constantiam præparationem, qui posteà Christum eo genere mortis ingenuè confessuri sunt. Ista de beato Polycarpo, q. Smyrnæ martirium obiuit, cũ aliis duodecim ex Philadelphia profectis, qui idem genus mortis lubentes pertulerunt, literis mãdata sunt. Qui solus præ cæteris multo maxima nominis celebritate apud omnes floruit, usque adeo, ut ipsis gentibus ubiquè locorum frequens in ore & sermone uersetur. Talem quidem exitũ res ab admirabili & apostolico Polycarpo gestæ tandem cõsecutæ sunt. Cuius historiam in ea, quam declarauimus, epistola fratres ecclesiæ Smyrnensis accuratè narrarunt.

Nota quàm cupiãt eius habere reliquias.

Ossa eius reuerenter reponuntur.

Celebris eius martyrij dies.

VITA SANCTI PATRIS NOstri Iohannis Archiepiscopi Constantinopolitani, qui dictus est Chrysostomus, id est, os aureum: Simeone Metaphraste authore.

27. Ianuarij quo die habetur in antiquissimo Romano martyrologio, item Bedæ et Vsuardi

OMnium quidem eorum, qui se ex Deo gessere, uita est pijs utilissima: ut quæ sit non solum exemplar & forma, sed etiam adhortatio ad uirtutẽ. Immittit enim stimulum bonæ æmulationis, & accendit piam animam ad imitationem. Vita autem patris nostri Chrysostomi, est auditu quidem aliis iucũdior, ad imitandum autem salutaris & utilis. Nam ille quidem uir non solum habebat linguam conducibilem ijs, qui audiebant, sed etiam uitam, multo magis utilem ijs, qui eam imitantur. Immò uerò, si uerum dicere oporteat, quomodo illam in dicendo habebat inimitabilem, ita etiam hanc, quam in agendo nemo potest assequi. Verumenimuerò res illius sunt omnino narrandæ & imitandæ pro uiribus. Nam pictoribus quoque non sunt despicienda pulcherrima exemplaria, quatenus non habent facilem imitationem, sed quod sperent fore, ut si ea tandem assecuti fuerint, clari & insignes reddantur, id imitatores excitat ad æmulationem. Mihi autẽ oratio media qua dam uia est ingressura, ut nec quæcunque ab eo facta sunt, persequatur, neque prętermittat ea, quæ sunt præcipua. Nam illud quidem ferè est eiusmodi, ut fieri non possit, hoc uerò non est utile. Sed illa quidem dicat, quæ dicta, auditoribus plurimum afferẽt utilitatis: prætermissa autem, damni plurimum, alia uerò relinquat alijs. Hic ergo uerus homo Dei, & germanus, si ullus alius, post eum, qui erat eiusdem nominis præco pœnitentiæ, qui lingua simul & uoce & ore & in omnibus aureus, immò uerò longè auro preciosior, genus quidẽ ducebat ex Antiochia, Antiochia, inquã, quæ sita est in cœlesyria. Cũ tam claram autem haberet patriam, nec parẽtes quidem habuit minus nobiles. Fuerunt enim ij quoque suspiciẽdi, & splendore uitæ paucis secundi. Erat enim pater Dux exercitus, & qui multis abundabat opibus. Nomen autem patri quidem erat Secundus, matri uerò Anthusa. Qui primum quidem erant religione gentiles, & tenebantur profundis tenebris ignorantiæ, etiamsi postquàm eis natus esset filius, & diuino baptismate regeneratus, fuerunt ij quoque ueritatis luce illuminati. Ex his ille ortus, cum esset adhuc puer ætate, nequaquàm habuit puerile ingenium. Neque enim faciebat aliquid indecorum, neque erat occupatus in ludicris & lusibus: sed qualis procedens futura esset planta, ipsa omnino seipsam indicabat. Deinde diuinum assequitur baptismum, corpore adhuc ualde tenere & molli. Oportebat enim eum, cuius uita ad Christum inclinabat, non manere amplius Christi signaculo non signatum. Qui eum autem baptismo tinxit, fuit Meletius, qui optimè administrauit sedem Antiochenam, sede uirtutis longè altior. Postea autem eius quoque parentes diuino tradit lauacro. Neque enim par erat, ut cum ad lucem gratiæ accessisset filius, qui ei causæ fuerant ut in lucem ederetur, non eiusdem, cuius filius, essent splendoris participes. Deinde Grammatico traditus, ut primas disceret disciplinas, erat fax iniecta in ignem: neque ullo omnino opus habebat stimulo, nec aliquo, qui eum esset incitaturus. Quanquàm disciplina, & diuturna in uno loco mora, & assidere

Patria Chrysostomi.

Parentes.

Baptizatur.

Traditur literis.

ſidere occupatum, ſunt omnino iuuenibus ingrata & iniucunda, quomodo contra ſaltationes & tranſlationes, curſuſque & mationes ſunt eis gratiſsima. Ille autem ſe totum dedebat diſciplinis. Cum bono itaque ingenio ſimul concurrens ſtudium, effecit ut breui plurima diſceret.

Abhorret à faſtu.

Cum autem ab ineunte ætate tenuitatem amaſſet, & a faſtu alienationem, erat ſuperior omnibus blanditijs & rebus ſuperfluis, neque comitum multitudinem ſecum ducens ad ludum literarium, neque equo uectus, iter ingredi ſuſtinens. Sed nec aliud quidquam delicatum aut ſplendidum, ut qui eſſet ex tanta domo, ſtentare contendens. Itaque cum Parentes quidem ualde inſtarent, & eam rem eſſe ſibi probro ducerent, nec ij ſoli, ſed etiam pædagogus & condiſcipuli eadem facerent, & ei exprobrarent, quòd eſſet nimis uilis & abiectus, multum aberat ut ille perſuaderetur eorum uerbis, & ſibi congenitam & gratam repelleret moderationem. Quamobrem cum eum aliquando conuenirent parentes, & cauſam rogarent, cur eis dedecori eſſe uellet tam tenuiter uiuens, & inſtar cuiuſdam plebeij, ille reuera ſapiens, & lingua planè inuictus, ò cur mihi, inquit, fruſtra uultis exhibere negocium, perinde ac ſi nos primi uitæ tenuitatem & moderationẽ ſtatuiſſemus colere, ægre ferentes? Deinde ſtatim adducebatur

Dan. 6

in exemplũ Daniel & tres pueri. Ex quibus ille quidem, inquit, propter animæ contritionem & ſpiritus moderationem, ab ore leonum adiri non potuit. Illi autem coniecti in fornacem ignis, tantum abfuit ut ab ipſo uincerentur, ut etiam propemodum uiderentur miniſtro igne utentes, & inimicos, qui circunſiſtebant, eum abſque ullo immitterent impedimento. Alioqui autem ubiquè inuenio diuinam ſcripturam, hanc, quæ apud uos iudices habetur contemptui, humilitatem ubiquè magnifacere, & ut nihil magis, commendare, faſtum uerò & honoris ſtudiũ reprehendere, idque puſilli & abiecti eſſe potius animi, quàm excelſi & magni, ducere. Quamobrem

Iac. 4.
1. Pet. 3

non ego ignoranter pluris facio hanc mediocritatẽ Deum enim didici his delectari, (ſolet enim ſimul cum externo habitu affici anima) & gratiam quidẽ præbere humilibus, ijs autem, qui contra ſe habent, aduerſarij. Hæc illo dicente, parentes obſtupuerunt. Conſecuta eſt autem omnino, quæ à uerbis, uel potius quæ à factis procedebat utilitas, adeo ut talem eis daret mercedem ſuæ in uitam productionis, & qui ab eis quidem ſolum acceperat, ut eſſet, ut benè eſſent, eis munificè redderet. Vix tandem autem à parentibus perſuaſus, in hoc eis paret, qui alioqui ſe in alijs præbebat obedientiſſimum, ut nequaquàm quidem cum pluribus, ſed uno ex famulis eum comitante, iret ad ludum literarium.

Non multum interiectum eſt temporis, & pater quidem exceſsit è uita præſenti: mater autem, ut quæ præmaturam ſubijſſet uiduitatem, & propter puerũ adhuc teneræ ætatis, uitæ fluctibus agitata, multis & uarijs quotidiè uexabatur caſibus & moleſtijs, quas ex ſole apertè ſciunt, quæ iſtas ſentiunt. Quorum quidem paruam illa ducens rationem, duo ex omnibus maximè curabat: nempe ut & poſt ſui mariti deceſſum nullius amore caperetur, poterat enim eius ætas adhuc capi his laqueis, & filium ſic educere, ut nulla alia oſtenderetur mater talis filij. Poſtquàm autem ille didiciſſet grammaticam & orbem diſciplinarum, deinde etiam peruenit ad ſummum dicendi facultatis atque philoſophiæ: ut qui illam quidem quamoptimè acceperit à Libanio, cuius erat inſignis fama in arte dicendi, hanc autem ab Andragathio diligẽter audiuerit. Quid fit? Deſiderium ma-

Summus eſt rhetor & Philoſoph⁹.

ioris eruditionis (in pluribus enim bonis aſſequendis laborabat cupiditate) efficit ut ueniat Athenas, & illic ſimul uerſans cum præſtantiſſimis Rhetoribus & Philoſophis, ſic & mentem locupletauit, & linguam ſummè exercuit, ut nulli facile concederet, ut eſſet cum eo conferendus. Hinc factum eſt, ut breui eſſet inſignis, non ſolum Athenis, ſed etiam in uniuerſa Græcia: adeo ut ipſi quoque præfecto Prætorio res uideretur eſſe digna magno ſtudio, uel ſolum uenire in conſpectum Athenarum.

Cum ergo quodam tempore haberet concionem, & eos conuocaret, ex Athenienſibus ei, qui & gloria & dicẽdi facultate tenebat primas partes, curæ fuit, ut ſanctum quoque officioſè uocaret & honorificè: ſtatimquè miſſum fuit uehiculum, & alius, qui ad hoc expedit, comitatus. Sed ille hæc tanquam ſuperuacanea & inutilia & ueluti inane itineris adiumentum repellens, ſolus uiam eſt ingreſſus, ſuis utẽs pedibus. quod quidem ſibi faciendum conſtituit is, qui eſt ſanus, & non propter arrogantiam & uanam gloriam ea ſuſtinet facere, quæ ægroti. Quamobrem magis ſtupentes eius moderationem, & eam quæ apparebat conſtitutionem, ducentes eſſe imaginem animæ, quæ non apparebat, ipſe primus Prætorio præfectus & qui cum eo aderant, ei accedenti lubenter aſſurrexerunt, & eum adſpexerunt oculis reuerentia plenis & beneuolentia. Deinde etiam ui attrahentes, (reſiſtebat enim propter uehementem amorem moderationis) primo loco eum dignati ſunt, publiceque ornarunt eloquentiæ laudibus & alijs priuilegis. Fieri autem non poterat, ut toleranter hæc ferret inuidia: nec ſine dolore hæc adſpicerent inuidorum oculi. Nam cum uanam gloriam ſummè ſibi uendicarent, exiſtimabant illius honorem illorum honori detrahere. Quomodo accidit, ut tunc quoque afficeretur Anthemius, qui non parui quidem fuit nominis propter ſtudium eloquentiæ, gentilis autem erat religione, & alioqui lingua profuſus, & uolẽs ei nimium indulgere, qui ſancti laudibus non minus morſus, quam ſi ipſe fuiſſet ſumma affectus contumelia, in eum uehementi ſpiritu in uehebatur, & iniuſtum uocabat id, quod factum fuerat, & dicebat eſſe nefarium, hoſpitem & aduenam primos ſic honores conſequi: & maximè, aiebat, eum, qui à nobis plurimum differt religione. Propter quæ primũ inuidiam ægrè ferrens Præfectus, Quidnam, dixit, fuerit præter rationem, ſi uir, qui eſt & tali genere ortus, tantaque & doctrina & modeſtia præditus, fuerat iudicatus à nobis honore dignus, cum etiam, præter alia, ipſum honorem fugere, honorem acquirat apud eos, qui ſapiunt & recte ſciunt iudicare?

Vide humilitatem.

Patitur Anthemiũ obtrectatorem.

Deinde autem Iohannes quoquè placidè eius ſermonem excipiens, Non oportebat, inquit, ò Anthemi, eum, qui ſibi uendicat philoſophiam, ità ſuperari ab honore hominum, & eum perſequi tanquàm rem magnam & magna contentione appetendam, qui non ſolum nobis non prodeſſe, ſed etiam plurimum poteſt lædere, quòd attinet ad uirtutem. Quid enim fuerit re uera homo ex eo ſeipſo melior? Quòd uerò dixiſti me eſſe diſſimili uobis religione, erubeſcerem, ſi uiderer tacere, ducens hoc eſſe pudendum. Ego enim deos neque noui, nec me eos unquàm eſſe adoraturum, profeſſus fuerim. Abſit ut adeò deſipiã & ſit mihi lingua tã temeraria. Sed unus mihi Deus eſt Chriſtus, qui cognoſcitur in patre & in ſpiritu: qui & omnia ab initio produxit ex nihilo, & nunc ineffabili ea uirtute cõtinet, & annuos nobis fructus ſuppeditat, & manũ aperiẽs, oẽ animal implet benedictione. Sed nõ Chriſtus, dixit interpellãs Anthemius, producit hoc fructus annuos, ſed elementa mũdi

Pſ. 144

di suis temporibus producunt, deorum prouidentia. Nōdum finem acceperat eius sermo, cum à maligno spiritu possessus, & terræ allisus, misere iacebat rugiens, lachrymarum & timoris simul causa ijs, qui aderant, peruertens quidem oculos, stridens autem dentibus, spumam uerò ex ore turpissime expuens.

Anthemium dæmon inuadit

Hæc cum adspexisset Præfectus & qui circa illum erant, eos subiit admiratio & stupor, & erant pleni tumultu. Deinde ad beatum Iohannem accedentes, fiunt ei supplices, & rogant ut uelit opem ferre affectioni. Ille autem (Quis enim fuit illo benignior?) ut qui benigni Christi esset imitator, & calamitatis hominis est misertus, & cum pro eo rogasset eum, qui uel solus potest opem ferre, ei qui iacebat, duplicem affert curationem. Nam cum iste liberatus à dæmone, sensisset in quanto malo esset uersatus, arbitratus non sufficientem eam esse curationem, causam quoque, propter quam uenerat ad tantam calamitatem, rogabat curari, ne eadem ei rursus euenirent. Ille autem (Sciebat enim ueri Dei ignorationem, eius esse causam) consuluit, ut prompto & alacri animo quamprimum adiret Pontificem ciuitatis, & rogaret ut in diuinis catechesi ab eo initiaretur, & quò latentium animæ uibicum ueniret curatio, & à dæmonibus, quo colebat, omnino liberaretur, assequeretur lauacrum regenerationis. Paret eius dictis Anthemius, & cito accedit ad ecclesiam: & cum Domino credidisset, baptizatur, & fit multis exemplum, ut credant in Christum. Clarorum enim & magnorum uirorum in melius aut deterius mutatio, solet multis esse causa ad idem mutationis. Hinc factū est, ut Athenarum Episcopus, cum adspexisset quantam eius ecclesiæ accessionem fecisset Iohannes ille aureus, uerbis & monitis crebro eum sibi insinuaret, & ut sibi esset successor (iam enim erat grauis ætate) procuraret. Aliter autem Dei prouidentia de eo statuerat, in maiori omnino & excelsiori candelabro magnam illam lucem positura.

Curatur à Chrysost.

Baptizatur.

Cum uerò in Atheniensium doctrina plurimum profecisset, uiscerum maternorum & patriæ rursus est recordatus, & rursus Athenis rediit Antiochiam. Deinde hæc parua esse putans, nempe orationes & conciones, & quæcunque ad superuacaneam pertinent ambitionem, angelicam seu monasticam uitam statuit suscipere, ad hoc consultore & instituti socio utens Basilio quodam suo familiari, & qui erat unius animæ & fraterni cum eo spiritus. Non is autem erat ille, qui & patriam & sedem ornauit Cappadocum, ut quidam existimant, decepti à similitudine nominis. Siquidem ad fidem huius rei faciendam, hic ipse sufficit lingua aureus, qui satis illud ostendit in libris de Sacerdotio. Dicit enim eum esse ipsum secutum toto tempore, & easdem attigisse disciplinas, & eosdem habuisse præceptores. Quod autem maximè omnium prohibet, non hunc esse magnum illum Basilium, est, quòd ipsum quidem ostendit eiusdem patriæ, fuisseque & genere pares & diuitijs. Quomodo uerò statues hæc esse magno & huic maximo communia, quæ sunt maxime diuersa? Siquidem plurimū inter se differunt Antiochia & Cappadocia. Sunt autem multa quoque alia, per quæ conijci potest, non esse hunc magnum Basilium, sed quendam alium, ortum Antiochiæ.

Monasticā uitam appellat angelicā.

Cæterum ab hoc institutō tunc sapientem abducunt & ciuitas, & mater multo magis, ad persuadendum efficacia ei temperans lachrymarum medicamenta. Nam ciuitas quidem, tanquàm fœtum proprium & à se educatum, eum amplectebatur, & eum perpetuo uolebat retinere, ea enim ualde mouebatur suauitate eius orationum, quarum maximā partē consumebat in iudiciis, assidue illuc uentitans, & partē defendens inferiorem, & eum, qui habebatur contemptui, recreans: Mater aūt, utpotè mater, magis germanè eum adiens, doloresque partus & lactationem ei in memoriam reuocās, & mala uiduitatis, & quæcunque poterant attrahere filium, ut matris misereretur, arcebat à proposito. Sed satius est, ut illi ipsi hanc relinquam narrationem. Neque enim omnino fas est, nec conueniens, ut cum ei liceat suaper se dicere, nos illis relictis, ex nobis ipsis faciamus narrationem. Dicit enim ipse in libris de Sacerdotio, innuens amicum, qui eum erat abducturus ad id, cuius studio tenebat. Deinde matrē, quæ hoc resciuerat, miserabiliter accessisse, & id prohibuisse. Sic aūt habet:

Postquàm enim sensit consilium, quod à nobis capiebatur, me dextera accepto, & in domo ei attribute ad sedendum collocato prope lectum, in quo nos pepererat, emittebat fontes lachrymarum, & adiungebat uerba lachrymis miserabiliora, sic apud nos lamentās: Mihi, inquit, ò fili, uirtute tui patris diu frui non licuit, cum Deo ita uisum esset. Nam dolores in partu propter te acceptos, mors illius consecuta, tibi quidem orbitatem, mihi autem uiduitatem attulit ante tempus, & mala uiduitatis, quæ eæ solæ demum quę illa passę sunt, scire aperte potuerint. Nulla enim oratio potuerit consequi tempestatem illam & fluctus illos, quos subit puella, è domo quidem paterna nuper egressa, & rerum imperita, & qui cohiberi nō potest, repente luctu oppressa, & necesse habēs maiores suscipere solicitudines, quàm pro ætate & sexu. Oportet enim, ut arbitror, famulorum socordiam animaduertere & corrigere, & maleficia obseruare, cognatorum insidias propulsare, publicanorū iniurias & inhumanitatem in exigendis uectigalibus magno & excelso animo ferre. Quòd si relicto etiam infante decesserit, qui est mortuus, si sit quidem fœmina, magnam quidem sic quoque matri præbebit solicitudinem, à sumptibus tamen & metu liberam. Filius autem eam quotidie implet timoribus innumerabilibus & pluribus solicitudinibus. Mitto sumptum pecuniarum, quam necesse habet facere, si eum educare cupit liberaliter. Nihil horum tamen mihi persuasit, ut secundum inirem matrimonium, neque alium sponsum introducerem in domum patris tui, sed mā si in tempestate & tumultu, & nō effugi ferream fornacem uiduitatis, primum quidem adiura à superno auxilio: afferebat autem mihi non paruā malorū consolationem, & quòd tuum uultum uiderem assiduè, & mortui animatā seruarē imaginē, ad illius effigiē accuratè expressam. Propterea cū esses adhuc infans, & necdum loqui didicisses, quando parētes maximè delectant pueri, mihi magnam præbebas consolationem. Atqui nec illud mihi potueris obiicere, quòd uiduitatem quidem fortiter tulerimus, patrias autem facultates tibi minuerimus propter necessitatem uiduitatis, quod quidem scio accidisse multis, qui in orbitatem inciderant. Nam eas quoque uniuersas reliqui integras, & quæ debebant expendi, ut uir bonus & probus euaderes, non cessaui ea ex meis, & quas domo attuli, expendere pecuniis. Nec existimes me hæc tibi nunc dicere exprobrantem. Sed pro ijs omnibus unam à te peto gratiam, ne me in secundàm iniicias uiduitatem. Sed expecta meum decessum. Fortasse breui post tempore decedam. Nam spes quidem est, adolescentes esse ad longam uenturos senectutem. Nos autem qui consenuimus, nihil aliud quàm mortem expectamus. Quandò uerò me terræ mandaueris, & cum ossibus patris tui miscueris, longas suscipe peregrinationes, & mare nauiga quod

Matris ad Chrysost. oratio.

cunque uolueris, tunc nullus est prohibiturus. Quã diù autem spiramus, sustineas nobiscum habitare, neque Deum offendas: non temere in tanta mala coniiciens, quæ te nulla affecimus iniuria. Nam si me quidem potes criminari, quòd te attraho in huius uitæ solicitudines, & cogo te rerum mearum curam gerere, non leges naturæ, non educationem, non familiaritatem, nec aliquid deniquè aliud reueritus; fuge tãquàm hostes & insidiatores. Si autem omnia facimus ut magnum tibi paremus ocium, ad hoc, ut hoc uitæ iter ingrediaris, si nihil aliud, hoc saltem te nostrum retineat uinculum. Nam & si dicas te amari ab innumerabilibus, nemo tibi præbebit, ut tanta fruaris libertate. Nemo enim est, cui tua bona existimatio sit æquè curæ, atque est mihi.

Hæc refert lingua illa egregia, & quemadmodum Basilius quidem subiit iugũ Diaconatus, sperans fore, ut eum haberet eius ordinis socium: Ille autẽ gradum dubitans suscipere, pulchrè eum promisso impellit, tanquàm ipse quod iam futurus esse eiusdem particeps. Et tunc quidem recusat ordinationem, uictus à sua in eam reuerentia. Cum aliquanto autem post tempore uix suscepisset ordinem Lectoris, non libros sacros legebat solummodo, sed etiã spiritu sapientiæ eos interpretabatur, & magna uerbi luce & bono euidentiæ utebatur in expositione. Quanuis autem tanta esset gratia præditus & uniuersus populus penderet ab eius lingua, ægrè tamẽ ferens tumultus, qui erant in ciuitate, & uitans quidquid facit ad ostẽtationem, ut qui arceretur à desiderio, quod ab initio animo concipiebat, quod erat sub Deo uiuere, & ei soli fieri manifestum, tristitia afficiebatur; angebatur animo, plurimi faciebat solitudinem, & tanquã illic absconsum inuenturus thesaurum, ad eam festinabat. Cum hoc ergo animo uersaret, opportuno tẽpore obseruato, iubens omnes ualere cognatos, amicos, familiares, plausus ciuiles ostentationem, quinetiam eorũ, quibus fiebat iniuria, defensiones, & nec uiduitatem matris cogitans, nec sororis curam reputans, quæ iuuenili corpore subierat iugum uirginitatis, opusque habebat, ut ei diligenter prouideretur: atque adeò ipsam quoque domum parum curans, relicta ciuitate, relictis omnibus, toto pede ad uitam quietam transfugit.

Ecce ordo lectoratus.

Tenetur magno solitudinis desiderio.

Deinde cum esset ætas adhuc iuuenilis, & si esset ei corpus natura malè affectum & ualeludinarium, se tradit monasteriis, in quibus uita agebatur accuratior & asperior, quàm in aliis, & cum totam uestem exuisset cum sapientia carnis, aut, ut uerius dicam, illam prius exuisset, induit amictum ex pilis contextũ corpus adhuc affligens, & ueluti quandam nubẽ attenuans, & lumini mentis præbens libertatem. Maximam autem ponebat studium in legendis libris diuinarum scripturarum. Quod quidem faciebat tam diligenter, ut uim eorum, quæ in eis insunt, nihilominus in mente imprimeret, deinde manu propria & labore digitorum eas interpretaretur, ut dictum est: & quæ sunt comprehensu difficilia, aperta redderet studiosis: & quam sententiam ipse collegerat cum labore, præberet iis, qui uolebant, accipiendam citra ullum laborem. Si ergo propriis laboribus panem præbere, conciliat mercedem: esurientes animas sic exatiare, quantæ fuerit causa remunerationis? Sic ergo diuinas scripturas interpretans, deinde etiã eas exornat eo, quò ad mores pertinet, ut illud quidem esset ad mentis illuminationem, hoc autem ad morum gerendam, aut, si mauis, illo quidem illustraret solũ diuitias spiritus, quæ iacent in profundo, hoc uerò etiam apertè deduceret, ut eius essemus participes.

Fit monachus

Induit amictũ ex pilis contextum.

In hac grata quiete & silentio componuntur ab eo libri de sacerdotio, in quibus quanta quidem sit dignitas sacerdotii, qualem autem esse oporteat eum, qui hoc est dignatus, accuratè ostendit. Tunc etiam scribit orationem ad quandam illustrem mulierem, quæ paulò ante uiderat noctem uiduitatis, & magno luctu grauabatur, eam leniter recreans, & ostendens uiduitatem non esse rem uilem & abiectam, sed magnam & uenerandam esse eius dignitatem, eamque magnis laudibus esse dignam, quæ suam in defunctũ integram conseruauit conscientiam, se secundis nuptiis non reddidit infamem, ut quæ beneuolentiam mentita sit in maritum. Deinde etiam de uirginitate scribit alium librum, diuinam eius ostendens pulchritudinem & magnum eius ornamentũ. Stagirio quoque scribit pulchras orationes & ualde præclaras. Hic uir erat ei ualde familiaris, fuerat autem possessus à maligno dæmone, qualia sunt Dei iudicia. Liber uerò illum quidẽ accipit scribendi occasionem, per uniuersam autem procedit philosophiam: eum dixeris esse commmune documentum uirtutis grati animi & tolerantiæ, ut qui compositus sit tanta in dicẽdo probabilitate, tam multisque necessariis Rethorũ argumentis, aut, melius dicã, diuinis & spiritalibus gratiis adeo, ut hoc ipsum quòd inciderit in dæmonem, existimaretur non esse abominandum nec auersandum, ut quod fuerit argumentum maximæ utilitatis. Tunc etiam compositi sunt ab eo quo libri de compunctione, quorum unus quidẽ fuit inscriptus ad Demetrium, alter autem ad Stelechium, eum, qui est studiosus uirtutis, accuratissimè elaborantes, & acrem stimulũ compunctionis piis immittentes animis. Sed hos quidem scripsit libros, ne caderent illi, ad quos scripti fuerant, neque maligni laqueis pius implicaretur, sed staret firmiter in bono proficiens. Alium autem scribit ad eum, qui, proh dolor, iam erat lapsus, seu percussus telo peccati, ei uerò, qui lapsus erat, nomen fuit Theodorus, ut non concideret, neque desperaret salutem, tanquàm benignam manum ei porrigens orationem, & iacentem erigens, & non concedens, et omnino permaneret in peccato. Sed sic quidem erat eius per libros doctrina, cum uoluptate magnam habens utilitatem.

Libros de Sacerdotio scribit. Itẽ alia.

Libri duo de Compũctione.

Multo autem magis ex factis adhibuit doctrinam, ut qui perpetuò quidem uacaret orationi, & omnem exerceret uirtutem, ad eum futurus aliis tanquàm exemplar. Humilitatem uerò ita erat amplexus, tanquàm in ea alio modo uellet primas partes obtinere in eo, ꝙ nulli alii cederet extremum omnium. Partẽ quoque diei sibi deputabat ad uisendos ægrotos, è domo quidem omnia illis præbens pro uiribus: maximè autem consolationem eis afferens oratione, & omnibus modis eis ostendens benignitatẽ. Quid autem? Modestia quidem, ut diximus, cedebat nemini, in castitate uerò aut continentia, aut alias uirtute est omnibus aliquis, cui cederet? Et quis illum uel adeo non nouit, uel nescit esse uerax*, ut ei quod dicitur, assentiatur? Sed sic quidẽ ille se pulchrè gessit in omni uirtutẽ, melius quàm ut eum quis posset imitari. Porrò autem hæc quoque illi tribuunt tanquàm eximia, quòd neque ipse unquam iurauerit, postquàm aufugit à mundo, neque ulli iusiurandum detulerit, nulli detraxerit, nunquam sit mentitus, nulli sit malè precatus, faceta ac scurilia neque ipse sit locutus, neq; aliũ dicentẽ sustinuerit. Dicunt autẽ ipsum quoque mediocrẽ somnum sumpsisse, cum esset opus, sic autem, sumpsisse, Funis ex alto dimittebatur, alligatus extremis, cui & manibus & barba ipse innitens, quendam modicum, neque ipsum firmum, sed imbecillum & ementitum somnum gustabat.

Virtutes S. Chrysostomi

** quid dicitur ut ei nõ*

Somnũ ut cœperit.

Cum sic uitam ageret, ualde quidẽ studebat latere & nemi-

Cœpit nesciri.

& neminem habere, qui esset eius conscius. Nulli.n. eorum, qui mala fecerant, ut illi, omnino curæ fuit latere. Hoc autem erat difficile, cum & uirtus sic se habeat natura, ut eum, qui ipsam exercet, soleat, facere manifestum: & Deus prætereà uelit cultorem suum glorificare. Itaque illum quoque sic in præsentia aperit. Vir quidā genere Syrus, nomine Helychius, ætate quidem iam prouectus, tempore autem ferè quoq; æqualem habebat exercitationem: qui ipse quoque erat unus ex illis, qui in sacro illo exercebantur monasterio: cuius uestigia insistere cupiebat magnus ille Iohannes, dum nondū esset uirtute summus. Ei nocturnas preces Deo offerenti apparet quiddā diuinū & fortius, quàm ut id intueri humani possent oculi, quod & ueretur lingua in mediū adducere, & quod est auditu inprimis horribile. Sed est adhibendus animus. Etenim non minus metu, quàm uoluptate mixta est narratio. Viri quidam ueste candidi, aspectu terribiles, è cælo quidem uisi sunt ad eū descendere: Iohanni uerò lingua aureo, qui ipse quoque noctu precabatur, uenire in conspectū. Visi sunt autē, unus quidem librum, alter autem claues habere in manibus. Deinde Iohannes noua illa eorum forma obstupefactus, timore fuit correptus, & se simul humi deiecit. Illi autem eum manu apprehendentes, erigunt, & metu soluunt, & iubent eum esse bono animo. Cum uerò rogasset magnus Iohannes, quinam essent, qui cū tanti essent, ad eū uenirent: sed ne timeas, illi dixerunt. Nos enim uenimus ad te, missi à Christo. Sic dixerunt, & statim alter eorū manus porrigens, dicit: Hoc accipe. Id autē erat liber. Ego enim, inquit, sum Iohannes, cui Dei sapientia pectus dimisit, & permisit, ut super ipsum recumberem nihil ueritus. Quæ tibi quoque per nos faciet scripturas comprehēsu faciles, & deducet ad illius cognitionē. Similiter autē alter quoque manum porrigens: Accipe, dicit, has claues. Me autem scias esse Petrum, cui eæ fuerunt à Deo traditæ. Quem nunc quoque crede per me eadē te dignari gratia, adeo ut quæcunque ligaueris aut solueris super terram, ità etiam se habeant in cælis. Ad hæc cum beatus ille erubesceret, & cōsternaretur animo, & tanta gratia se esse indicaret indignum, diuini illi uiri eum recreant & implent audacia. Deindè cum eum crucis figura obsignassent, & uisi essent eum osculari, reuolarunt in cœlos.

Visio admiranda.

Ioā. 13

Hæc cum uidisset uir ille insignis, diu mansit plenus metu & stupore, adeo ut cum monachi eum uiderent sic affectum, & rogarent quænam esset causa, uix eam aperuerit, indicens eis silentium, & ut hæc celaretur, Iohannes, Ne demus enim, inquit, ei occasionem, ut hinc recedat. Illi ergo his, quæ dicta sunt, obstupefacti, hinc deinceps futuram eius uitam cōijciebant, quòd scilicet esse facturus magna & admirabilia. Et facta quidem sunt reuera innumerabilia, Deo glorificante magnum illum in operibus. Nobis autem pauca & paucis sunt narranda pro uiribus.

Vir quidā Antiochenus, illustris genere, uita splendidus, & magnificus, morbo quodam magnum sentiebat dolorem in media parte cranii. Tanta autem erat uis morbi & adeo intensa, ut oculus sua sede esset emotus, ut qui ui mali nō potuisset resistere, & ita uideretur omnibus res lachrymabilis. Is cum uenisset ad monasterium, in quo degebat magnus Iohannes, multum quidem rogabat, multas autem emittebat uoces ad mouendam misericordiam, petens curationem. Is uerò fuit quidem misertus. Quidni enim, cū esset omnium hominum clementissimus? Dixit autē, hæc esse præmia sceleratorum factorum, & in Christum incredulitatis. Si ergo, aiebat, toto animo ad eū accesseris, & deindè prioribus relictis studiis, uitæ rationem agressus fueris ei gratam & mundam, nihil erit quod obstet, quo minus sequatur curatio eius, quæ te cruciat. Cum is autē & se fateretur credere, & polliceretur uitā mutare in melius, & illius castissimas manus deoscularetur, & dolenti parti uestē admoueret, non solū fuit caput liberatum à dolore, sed etiam oculus, qui ab eo fuerat exturbatus, fuit loco priori restitutus. Satis erat hoc, quod dictum est, ut esset signū euidens fidei sancti, & ut significaret magnum gratiæ adiumentum, quod à Deo erat affatim consecutus.

Curatur laborans ex capite & oculo.

Vult autē oratio alterū quoque adiicere nihilominus præcedenti, quod nequaquàm se patitur mandari silentio. Cuiusmodi enim fuerit id quod Archelao acciderit, scitis utiquè, & quodnam in eum factum fuerit miraculū, qui erat quidem Præses Antiochiæ, & obtinebat primas partes in ciuitate, arcano autem casu lepra quædam quæ in eius fronte effloruerat, eū magna afficiebat molestia, ut quæ eum pudore afficeret, & efficeret ut omnium uitaret oculos. Cum itaq; multum usus esset medicina, ut quæ posset ei opem ferre, nihil aliud fructus ex ea accepit, quā ut spe blāda illuderetur, donec constitit eam esse fallacem. Cū autem sanctus uix tandem ei uenisset in mentem, & ad eum uenisset feruentiori spiritu, tetigit sanctos illos pedes, & morbum ostendit, & petiit ut consequeretur curationem eius, quod illū malè habebat. Is autem & misertus calamitatis, ut qui esset clementissimus, & flexus fuit precantis uocibus. Deindè cum eo pactus est, ut à malis declinaret operibus de cætero, petens etiā, ut priora peccata corrigeret. Quod quidē cū esset pollicitus, præbuit ei curationē, dicēs: In nomine Christi laua te aqua, ubi fratres solent bibere. Quod cū factum esset, fecit similiter atque Siloe, & consecuta est lepræ sanatio adeo purè, ut nec morbi quidē remaneret uestigiū. Quanta Archelaū propter hoc incessit lætitia? Quantum perfudit gaudiū? Quantas effecit hoc ut Deo ageret gratias? Quid nō dico, quod est maius & perfectius? Quanti fuit ei studii causa, ut ad animæ adspiceret curationē? Sancti.n. uerbis adeo fuit captus, & adeo studuit reuera exequi id, quod ei promiserat, ut nihil differret, neque tei daret ullā morā tēporis, sed ijs, quæ habebat, statim distributis pauperibus, aliorum deinceps esse statueret uersari in ijs, quæ ad hanc uitā pertinent, & eius sectari somnia, ex iis stulte illudi: ipse autem ueniens ad monasterium, in quo erat illius medicus, uoluerit esse in numero illorum, qui illic exercebantur, & sub eo præceptore uitam eligens perfectissimam, illic usque ad finem studere placere creatori.

Sanat leprosū Ioan. 9

Archelaus amplectitur monasticā uitam.

Hoc multos ex ijs, qui erant illustres Antiochiæ, excitauit ad similē æmulationē, & adiūxit numero eorū, qui salui fiūt. Similiter.n. Deo suas propter egētes dedicantes facultates, alii quidem relati sunt in numerū huius sancti monasterii, quomodo etiā aiūt illum Theodorum, qui fuit unus ex ualde illustribus alii uerò uentitabant ad alia, quæ in ciuitate erant, monasteria. Omnes autem intuebantur ad uitam Iohannis, tanquàm unum exemplar. Nam etsi erant apud singulos, qui uita & ordine præstabant aliis, is tamen erat omnium primus eruditor & magister.

Verumenimuerò uult oratio aliorum quoque meminisse eius miraculorum, & ea non dari obliuioni, quæ reuerà non sunt digna quæ dentur. Nam uir quidam nomine Eucleus, cui inuidia dæmonis excisus erat oculus, statuit uitam suscipere monasticam in eo monasterio, in quo erat sanctus cumque eccescisset, & habitum mutasset & uitam, magnum Iohannem attrahit ad misericordiam. Audit itaque illum sic ad uerbum orantem, & magno feruore commiserationis sic animum inflammantem:

Sepernoxus mona-

tem: Deus, ô frater, tibi medebitur, & illuminabit tuos oculos & cordis & corporis. Simul cum hoc dicto concurrit etiam curatio, & illuminatus erat oculus, & eo utebatur similiter atque alio. Simpliciter & leniter à me narrantur miracula, dum ad orationis adspicio longitudinem, & nihil uolo fuse ac prolixe persequi. Sed nullo opus est ornamento externo, & ijs quæ ea possunt extollere, sed sufficiet eis sua pulchritudo & magnitudo. Quocirca sunt etiam mihi alia eodem modo narranda.

...bus cũ uita & habitũ mutat.

Mulier quædam, ciuis Antiochena, nomine Christina, profluuio sanguinis septem iam annos grauiter laborabat. Cum ea ergo diu usa medicis, agnouisset eos uana spe ducere & mora inutili, uehitur à iumentis, & uiro sequente, defertur ad hoc sanctum monasterium, & proijcitur in uestibulo. Ille autem ad sanctum ingressus, cum dixisset causam aduentus, à sancto reprehenditur, quòd non fecerit ut erat consentaneum, & quòd ignoraret id, quod erat sibi futurum conducibile. Cur enim, inquit, eo præterito, qui hæc potest curare, accessisti ad uirum, qui est obnoxius ijsdem affectionibus, ab eo postulans ea, quæ facere nõ est in eius potestate? Sed tamen hæc dic uxori: Si asperis & peruicacibus his moribus eiectis, te moderatã & benignam ancillis præbueris: & manum quidem largam & diuitem pauperibus aperueris, precationẽque & continentiam obliuioni non mandatis, animæ curationẽ cito consequetur curatio corporis. Accipit hæc mulier, & significat se nihil omissuram eorum, quæ iusserat. Postquàm autem audiuit ille à marito uxoris promissionem, Abite, inquit, iam enim curata fuit à Christo uxor tua. Hoc cum ipse abiens, reuera ita esse uidisset, statim cum uxore linguam quidem mouit ad gratiarum actionem, pedes autem ad iter. Cum unum iis, quæ dicta sunt, adiecero, aliorum rursus suo tempore faciam mentionem.

Morbidam sanat mulierem.

Leo magnitudine maximus, & cuius uires sustineri non poterant, & qui erat uisu maximè terribilis, & ad inuadendum accerrimus, illo tempore uersabatur in locis, quæ sunt circa Alexandriam. Is erat agricolis quidem malus uicinus, uiatoribus autem graue spectaculum & occursu formidabile. Magno enim impetu in eos irrumpens, plurimos occidebat, & simul in uentrem transmittebat: eratque ex æquo & damno perniciosissimus, & ad eum de medio tollendum difficillimus, & cum magna & uiuida manus eorum, qui prope habitabant, in ipsum iuuasisset, agnouit se suo malo hoc esse ausam. Celerrime enim in omnes incurrens, alios quidem solo rugitu loco motos, uertit in fugam: alios autem ore discerptos exedit: aliorum uerò cum corpus dilacerasset unguibus, reddidit miserabiles. Quid enim aliud, nisi sauciatos à leone? Hinc quid accidebat? Neglectos quidẽ agros relinqui ab agricolis: ad loca autem inuia diuertere uiatores, propterea quòd bestia sustineri non posset. Postquàm autem iam ad extremam redacti dubitationem, uix tandem recordati fuerunt hominis Dei, frequentissima multitudine ad ipsum uenientes, narrabant ipsa mala, quibus leo eos affecerat, & ab ipso petebant, ut eos solueret hac calamitate. Ille uerò cũ paucam fidem eis prius exprobasset, & quòd eis uisa esset bestia inexpugnabilis, causatus esset contemptionem diuinorum præceptorum: Vobis quidem, inquit, omnibus est Deus placandus, in templum simul conuenientibus, id autem, quod do uobis, (erat uerò crux) ponendum est in ijs locis, per quæ transit leo: & absit quidem omnis metus, sit autem perfecta fides, & haud ita multo post manifesta uobis quoque erit mei Christi uirtus. Cum hanc illi crucem accepissent, & sicut eis fuerat imperatum fecissent,

Leo immanissimus.

& die sequenti illuc uenissent, ò Domine & Deus omnium, & admirabilium operum effector ineffabilis, belluam uident iacentem mortuam ad ipsam basim Crucis. Sed missis in præsentia quidem miraculis, trãseamus ad orationis seriem.

Vide miram uirtutẽ signi sãctissime Crucis

Cum ille ergo beatus sic quatuor annos uixisset in hoc monasterio: partim quidem iis, quæ dicebat, partim autem & magis, iis quæ faciebat, inducens ad uirtutem, euasit clarus & omni ex parte celebratus, omnibusque & linguis & auribus magnam afferebat uoluptatem: alijs quidem dicere, aliis uerò ea quæ dicebantur, attendere ex æquo amantibus. Cum hęc illi non modo grata non essent, sed ea etiam ægre ferret (Non minus enim, quàm ex Deo uiuere, studebat sic uiuendo latere, ut antea diximus) rursus constituit aufugere, & se ab oculis hominum subducere. Cum itaquè clanculũ aufugisset, & seorsum uiuere statuisset, totos duos transegit annos, uiuens solitariè, & soli Deo apparens. Non erat ei lucerna, non lectus, non mensa, neque aliquid huiusmodi, quod faciat ad ministerium corporis. Solum autem erat ei parum panis, quod præbebatur ab aliquo ex uicinis, algori uerò & æstui, & omnibus iniuriis aeris erat expositus, & cũ eis contendebat. Quoniam autem oportebat ipsum quoque, cum esset homo, ostendi esse obnoxium naturæ infirmitatibus, quid fit, & quomodo res illius dispensantur, & qualibus sæpe solet Dei sapientia uti occasionibus, alia per alia contexens & uarians, facileque & magno artificio dispensans. In imo uentre accipit sensum doloris, & eius renum soluuntur uires, ut qui fuisset superatus à nimiis frigoribus.

Ecce sancti uiri paupertatem, abstinẽtiam & patientiã.

Compulsus ergo ab hac necessitate, uel potius deductus ab eo, quo ducebatur, spiritu, ut esset multis causa salutis, ad ecclesiam præter spem uenit eius luminare, & cum omnibus quidem, præcipue autem magno Meletio, fuisset causa magnæ lætitię, & ab eo fuisset iucundissime acceptus & recreatus, deinde etiam ab eo accipit ordinem Diaconi. Cum autem in hoc gradu pulcherrime, & ut Deo gratum erat, totos quinque annos se gessisset, tam eius orationibus, quas propter summam ingenii copiam habebat ex tempore, quàm iis, quas per ocium componebat, & meditatione maiori elaborabat aurea lingua, imbris instar effundens, pulchre rigabat faciem ecclesiæ. Cum postea autem Meletius uenisset ad Episcoporum synodum, quę congregata fuerat Constantinopoli, ut eos quidem deponeret, qui cum spiritu sancto pugnabant non in spiritu Dei, Gregorium autem illum Theologum in sede collocaret: & illic quæ sũt caduca & ad tempus, permutasset manentibus: hic uerè aureus, simul quidem uitans omnem excellentiam, & bonum amplectens silentij & quietis, reuertitur in primum monasterium. Sed cum illinc rursus recessisset, reuertitur Antiochiam, non migrans temere, nec sine Dei numine, ut alius duce utens sua ratione: sed Deo eum mouente & uocante, modo quodam diuiniore & præstantiori ratione. Magno enim Flauiano, qui Meletio paulò ante in sede successerat, Deo in aurora canenti sacros hymnos, apparens angelus: in monasterium in quo erat Iohannes, iussit ire quàm citissimè, & eum ducere ad Ecclesiam, & consecrare sacerdotem, futurum ei uas electionis quomodo Paulus, & uerbo comprehensurum uniuersum orbem terræ. Eadem autem hora ad Iohannem, quoque uenit similis uisio. Nam illi quoque oranti adstans angelus cum magna gloria & splendore, iubet aperte Flauianum sequi ad Ecclesiam, & accipere ordinem Presbyteratus. Ille autem cum non ignorasset quidem uisionem esse diuinam, reuereretur autem alioqui & dubitaret facere,

Fit diaconus.

Synod⁹ Constãtinopolitana.

Act. 9.

Angelica uisio

cere, quod ei fuerat imperatum, proprer moderatio nem, dicitur uocē audiuisse diuiniorem: Quæ Deus statuit, quis poterit uitare? Cum sic responsum acce pisset beatus, & simul intellexisset esse grati & prudentis famuli, non repugnare Domini uoluntati, accessit ad monachos, & cū eis dixisset se esse abscessurum, affert eis dolorem, qui nō potest uerbis exprimi. Post quàm autem eos uerbis satis est consolatus, deindè de eo quoque, quod erat illis utile futurum, solicitus, electis duobus ex omnibus, qui erant & uita & sermone reliquorum omnium præstantissimi, fratrum curam eis committit.

Interim autem, dum hæc ficerent, accedens Flauianus, cū maxima uoluptate beatum allocutus: Diù quidem, inquit, desideraui te conuenire, ò uir sapientissime & in primis uenerande, non licui autem usq; in hodiernum diem, cum uacarem curis ecclesiasticis. Nunc uerò cum Deo ità uisum sit, ad te uenimus charissimam animam. Deindè cum ei etiam diuinam aperuisset uisionem, quoniā statuerat magnus Iohānes, sicut diximus, Dei nutui omnino non repugnare & maximè cum diuina uisio per utrunque fuisset cō firmata, rogat illum ipsum Pontificē, ut illo ipso die sacrum peragat mysterium, ut sint omnes participes sanctificatorum, & ij qui fratrum curam susceperūt, consequātur illius benedictionem. Post hæc autem, inquit, quo Deo uisum est, sequar ipse quoque prompto & alacri animo. Facta sunt hæc, & cum sequenti die esset abiturus simul cum pontifice, fit res lachrymabilis piis animi, si uel solum audiatur. Eum circūsistens uniuersus chorus monachorum, perinde ac si eo, ꝙ ille simul cum eis esset, uiuerent, & diuisione si mul quoque essent eis auferendæ animæ, quid ad mo uendam misericordiam non dicebant & faciebant? Quam non uel summā edebant lamentationem? Eū demulcebant, amplectebantur, se mēbris illius implicabant. Desipere eos faciebat animi perturbatio, existimabant se, cum liceret, uel ipsa esse corpora coniūcturos, reditu sibi interdicebant, fugiebant monasterium, tanquàm fieri non posset, ut amplius suis adspiceretur oculis. Cum autem secante oratione, partim quidem magni Iohannis, partim autem Pontificis admonentis, & aliquando etiam acerbius increpantis, sunt ab eo auulsi, alii quidē inuiti redierunt, crebro ad eum se ipsorum conuertentibus oculis, & pedum iter interrumpentibus, ꝙ diuisio esset inuoluntaria, alii cum magno Iohanne iter ingressi sunt, recta contendentes ad ecclesiam. Omnes autem undiq; confluebant & currebant, ut ei fierent obuiam. Non minus ad ipsum Antiochia, quàm prius ad Baptistam in Iordanem Israel.

Et abitu mirè cruciantur monachi.

Luc. 3.

Cum autem eum ordinaturi essent, ut Deus iusserat, & dies adesset præstitutus, aderat quidem omnis cœtus fidelium, & simul etiam aderat uniuersus cho rus Pontificum. Cū ad aram uerò sacram accessissent & ipse quidem, ut fas exigit, caput Pontifici submisisset, ipsi autem eius manus fuissent impositæ, mirā culum quoddam hic quoque facit Deus, & ostendit eum, qui initiabatur, esse dignū, & ex sua sententia il lum dignatū fuisse sacerdotio. Columba enim & colore alba, & specie ualde pulchra, tēplum superius cō uolans, ilicò descendit & insidet capiti eius, qui ordinabatur. Superuacaneum esset omnino immorari in interpretandis ijs, quæ sunt manifesta. Cui enim non est manifestū hoc esse signum sancti spiritus? Cū itaque copiosè ad eum affluxisset spiritus sapientiæ, licebat quidem uidere frequentiores congregationes, & populum ad eum audiendum conuenientem, eius autem linguam, quæ mouebatur assidue, & orationis fluento innundabat. Quo tēpore cum sermonem ex-

Columba ei insidet capiti, dum ordinatur.

tolleret altius, quàm ut id uulgi ingenium caperet, mulier quædam, quæ prompto quidem & alacri animo concurrerat, eorum autem, quæ dicebantur, altitudinē assequi non poterat, ne dubitauit quidē eius orationē apertè repræhendere, & eā uocare infrugiferū, propterea ꝙ non adepto esset id, ꝙ desiderabat. Hoc cū ad aures illius peruenisset, efficit ut intellectu faciliorē & apertiorē componeret orationem. Tunc autē quidā ex iis, qui tenebantur amore eloquētiæ, ualde delectati melle illius linguæ, considerāte illius orationes esse & utiles & ueras, sensisquè diuinis plenas clarasq; & apertas, & cū quanta gratia & quanto dicendi flumine, quantoque artificio & quàm pulchra compositione proferrentur, alii quidē eum os Dei & Christi: alii autem, ꝙ magnis inualuit, eum Chrysostomum uocabant, id est, os aureum.

Post hæc Flauianus quidem, arbitrans fore, ut eū post se haberet Antistitem ecclesiæ Antiochenæ, eū ad hoc inducebat, rerum curam ei uolebat tradere. Cum autem turba solicitudinum, & in eiusmodi rebus distrahi animum, ei minimè esset gratum, id quidem lubenter repulit, soli uerò doctrinæ & infirmorum uisitationi uacandum esse censuit. Quo quidem factum est, ut Christi, ꝙ omnia potest, nomine, ab infirmitate multos liberauerit. Eum enim rursus insignem uoluit reddere spiritus. Satius autem fuerit iterum paucorum meminisse, sicut sum pollicitus. Illustri cuidā mulieri Antiochiæ nomen erat Euclia. Ei uerò erat dilectus filius, qui ardenti febre laborabat, & ueniebat in mortis periculum. Quid igitur? Mater imitatur Chananæam, & non minus, quam filius, suis inflammata uisceribus, accedit ad beatum, emittens uoces illi similes, & non similiter ut illa in filia, sed in filio miserabiliter rogans, ut consequeretur misericordiam. Sed oportet animum attendere & considerare, quemadmodum egregio illi uiro erat animus animas etiam curare, illasque multo magis, quoniā ut malè paterētur corpora, has inueniebat causas: Et hoc quidem iam euasit manifestū per ea, quæ præcesserunt, à nobis aūt rursus quoque ostendetur. Videntur.n. pueri parentes fuisse in uita agenda socordes & negligentes. Cum enim concitatè & insanè admodū ferretur mulier ad supplicandū, (habebat enim maximam lamētandi occasionem, ut quæ post quatuor filios iam mortuos, ipsum quoque uisura esset mori) ille cum spiritu in eo habitante uidisset ea, quæ latebant, & cognouisset, quòd peccata parentum filiis mortem conciliauerant, cum ea publicè accusasset, Hunc quoque, inquit, quintum, nisi eorum, quæ fecistis, uos subierit pœnitētia, uidebitis euestigio mortuum & exanimem. Cum autem parentes his auditis ueram & synceram promisissent pœnitentiam, & quæ facilè moueri poterat, animam incitassent ad misericordiam, ille misertus calamitatis, aquam iubet adferri. Quam cum ter quidem signasset in nomine sanctæ Trinitatis, & ter eā adspexisset illum, qui ægrotabat, sanum & morbo liberum reddidit ei, quæ genuerat. Atque ij quidem, ut qui uellent referre gratias ei qui curauerat, magna ui auri sanctum donabant. Cum autem dixisset, se ne minimum quidē uellet accipere eorū, quæ dabantur, dicens se nolle Dei donum pecunis uenale proponere, sed si, inquit illis, uobis curæ sit manifestū reddere quòd Deo uerè agitis gratias pro curatione, ostendite esse ueram promissionem, & relicta omni improbitate, bona opera exercete. Sic ei, qui uestri est misertus, referetis gratiam. Sed hoc quidem est huiusmodi. Quod autem nunc est dicendum, nihilo est eo minus & ad animæ utilitatem, & ostendendam gratiam, quæ in magno Iohanne habitabat.

Matt. 15.

Aqua ter signata aspergit febricitantē puerū, & eum sanat.

Qui illo tempore erat Præses ciuitatis, laborabat morbo dogmatũ Marcionis,& fauebat illius sectatoribus, & ideo parti orthodoxæ erat causa malorũ innumerabilium. Huius uxorem is, qui arcane & benigne hæc uariat, dimisit laborare morbo torminis intestinorum. Illa autem à malo superata, omnem quidem refellit medicinæ artem: omnes uerò, qui eadẽ sentiebant, uocantes ad orationem, non eam melius affecerũnt, immo uerò deterius, mali tempus ei producentes uana spe curationis. Vix tandem autem Iohannis gratiæ recordati, cum hoc apud se statuissent quòd si per ipsum fieret à morbo liberatio, simul etiã desisterent à morbo dogmatis, qui est longe grauior. Cum sic sibi persuasissent, in lecto decumbentem ad ferunt mulierem, & eam statuunt pro foribus templi, desiderantes inuenire Flauianum & beatum uultum Iohannis. Sancti ergo ad eos egrediuntur. Neque enim par esse, neque honestum censebant, ut eis templum pateret, quorum anima non patebat dogmatibus pietatis. Primus autem eis dixit uerus ille homo Dei, beata, inquam, illa & suadis lingua: Quid uos mouit, ut statueritis uenire ad templũ Christianorum, qui Christum quidem auersamini: Marcionẽ autem plurimi facitis, & habetis in magno honore? Quod quidem plane satis ostendit, quòd illius cultores conuocaueritis ad morbi aut alicuius molestiæ liberationem, & quòd cum illi precati essent, non assecuti sitis curationem: quod quidem uobis accidit præter expectationem. Discedite ergo ab hoc sacro templo, quoniam nec uos poteritis omnino Christum tentarẽ: ne hoc stulte putetis. Illi autem dicebant se parentum errore esse captos, & usque in hodiernum diem fuisse superatos à mala consuetudine. Sed per Christum, aiebant, uos rogamus, misereminí pœnitentium. Sic enim cum eo, quòd corpus recte afficietis, efficietis etiam, ut sana sit anima. Sciatis enim fore, ut nos nequaquàm amplius abstineamus à communione uestra, quæ est ex uera pietate.

Etiam olim heretici ab ingressu Ecclesiarũ repellebãtur.

His flexus magnus Iohannes, iussit aquam adferri cui; cum diuinum signaculum iniecisset Pontifex, (sic enim illic ei persuasit) mulieri infudit in Christi nomine. Quod quidem cum factum esset, quæ in lecto decumbebat, statim surrexit sana, & cum marito & ciuibus una uoce unanimes Christum magnificabant. Deinde etiam ad sanctorum genua prociden tes, petierunt ueniam prioris ignorantiæ, & domum redierunt, & cum multas quidem pecunias egenis distribuissent, triginta uerò libras auri, partim quidem ad sumptum peregrinorum, partim autem ægrotorum, partim uerò egentium Xenodochio tradidissent, & ab illo tempore à Marcionistarum communione omnino abstinuissent, insaniam & amentiam res illorum uocantes, Christi sacrosanctæ assidebant ecclesiæ. Cum autem illi omni adhibito studio, & omni, ut dicitur, rudente moto, nihil omnino perfecissent, & desperassent fieri posse, ut ipsi ad eos redirent, præstigiatorem & Magũ Iohannem appellabant, & pluribus aliis contumelijs ciuitatẽ obeuntes, eũ afficiebant. Ille uerò tantum abfuit, ut uel minimũ curaret contumelias, ut ei potius similiter atque Dominus gloriaretur. Alioqui autem diuinitus immissam calamitatẽ ad eos mox esse uenturã ille prædixit. Paucis enim post diebus, cum magnus terræmotus fuisset Antiochiæ, ipsa domus, quæ Marcionistarũ susceperat congregationẽ, corruens, & domus quoque plurimæ cũ ijs, qui eadẽ sentiebant labefactatæ, perdiderunt quandã incredibilẽ eorũ multitudinem, & quod est maximè admirabile, & quod aperte ostendebat eã diuinitus immissam fuisse calamitatẽ, cũ tanta perijsset multitudo eorũ, qui male sentiebant, nullus ex ijs, qui recte sentiebant, simul cum ijs periJt.

Aqua ab episcopo crucis signo signata sanat intestinorum dolorẽ.

Hoc cũ ita factũ esset, & pios corroborauit, & correxit multos ex ijs, qui male sentiebant, & licebat uidere in uniuersa regione ciuitatis, domos quidẽ oratorias Deo excitari, tẽpla autẽ simulacrorũ, si quod remanserat, dirui funditus & in terrã deijci: uiros autẽ, qui philosophiæ curã gerebãt & uirtutis, magnaque ornati erant intelligentia & acumine ingenii, à magni huius uiri prouidentia emitti ad multorũ salutẽ. Certũ autẽ eius, quod dicimus, testimoniũ sunt ea, quæ facta sunt in monte Ammano, ubi eos qui habitabant, qui erant impij & immansueti, & nihil differebant à bestiarũ immanitate, ille ad tantã mansuetudinẽ deduxit & pietatẽ, ut à patribus quidẽ datã neglexerint religionẽ, rẽ ualde difficilẽ, & quæ, si ulla res alia, multos uincit absque ratione: prõpto autẽ & alacri animo transfugerint ad lucẽ ueritatis, & nec hactenus steterint, sed ẽt multi ex ijs pietate usi munificentius, uiri, inquã, & mulieres, illi quidẽ monachorũ, hæ uirginũ iugũ subiarint. Quæ autẽ in Casio monte & in tẽplo, quod illic erat, gentiliũ ab illo uiro facta sunt, quis est adeo inuidus aut negligens aut deses, ut id sustineat prætermittere? Quo in loco cũ tantus error prius esset diffusus, & multitudo quidẽ assiduè ueniret innumerabilis, fieret autẽ immensum animaliũ sacrificiũ propter cultũ, proh dolor, dæmonum, perierunt illa omnia & extincta sunt zelo illius magnæ & quæ à Deo mouebãtur animæ. Neque hæc sunt digna quæ mandentur silentio, quæ facta sunt in fastigio ciuitatis, in tẽplo Veneris, & quòd non solũ studuerit, ut id dirueretur: sed etiã ut in eo loco uiri sancti habitarent, terribiles ijs, qui eo subibant, dæmonibus, adeo ut illi quidẽ procul expulsi fuerint, tanquàm armis quibusdam terribilibus intentatis, eorũ uirorũ precibus: homines autẽ, qui circuncirca habitabant, non solũ à læsione illorũ liberarentur, sed etiã maximã acciperẽt utilitatẽ: cũ possent uersari cũ monachis, qui perfecti erant in Dei timore. Illius mentis & studij etiam est opus, quæ fuit in arce Beli, qui dicitur: profani templi destructio, & ad solũ usque demolitio. Potest etiã quæ circa Seleuciam habitatus regio, gloriari præclaris factis illius uiri. Nã & simulacrorũ templa illic dirupta, & diuinas ædes extructas, & uiros uirtutis studiosos illic ad habitandum collocatos inuenies. Quis enim zelum singulatim enunciauerit illius apostolicæ & solicitæ animæ?

Nota rẽ memorabilem.

Impij multi resipiscunt.

Eius gesta præclara in conuertendis ethnicis.

Ne ergo in immensum nobis crescat oratio, reliquis omnibus prętermissis, quæ recte gesta sũt in hoc presbyteratu, ea procedet ad tempus Episcopatus. Non multũ enim intercessit temporis, & Nectarius quidẽ præsul Constantinopolis, migrat ad Dominũ. Protinus autem quærebatur quispiam, qui esset dignus ea sede. Cum alii ergo aliis, ut fieri solet in eiusmodi rebus, primas partes tribuerent: (Fit enim in ijs maxima ex parte examinatio, non ex uirtute eorum, qui adsciscuntur, sed ex eorũ, qui sunt potentes, in eos beneuolentia, quæ uel est pura ac syncera, uel accessit muneribus) oporteret autem sanctum spiritum uincere, & eum præfici, qui ad hoc ipsum erat ab eo præ destinatus, & superari omnes ab Iohannis uirtute & eloquẽtia, & ei primũ locũ cedere in ecclesia, & alioqui eius fama plenæ essent oẽs aures, adeo ut ẽt bona illius auditione accepisset Imperator, is uerò erat Archadius. Cũ hęc ita se haberẽt, tãdẽ cũ & qui ecclesiã regebãt, & qui rẽpublicã administrabãt, cũ Imperatore in unã conuenissent sententiã, mittũtur literæ ad Flauianũ Pontificẽ Antiochiæ, quæ simul quidẽ & Nectarii mortem ei significabant, & au

reum

reum Iohannem, quod terram & mare continet miraculum, atque adeò ipsum etiam cælum tangit, ad ipsum accersebant. Pontificem autem cum in manus sumpsisset epistolam, & eam perlegisset, aiunt tradidisse Iohanni, eum uerò, cum legisset, multum quidem ingemuisse propter ea, quæ scripta fuerant: & multas etiam lachrymas emisisse ex oculis propter contritionem spiritus, dicentem se esse indignum, & qui longe abest, ut tanta rectionis cura debeat ei cōmitti. Nam paruæ naui, aiebat, non est tutum magnū onus imponere. Cum sic diceret, eum consolabatur Flauianus, & apte erigebat uerbis, pro medicamentis spargens eius animi ægritudinem. Ciuitas autem postquàm sensit hoc damnum, (damnum enim non ferendum iudicabat unusquisque Iohannis priuationem) id ægre & intoleranter ferebant. Deinde etiam tanquàm uiolentum aliquid & tyrrannicum passuri & alijs cessuri ea, quæ ad ipsos pertinebant, clamabant aduersus eum qui misit: Quid uerò, adeonè est infelix Constantinopolis, iactantes, adeò ne expers uirorum bonorum? Ad tantam ne uirtutis inopiam uenit urbs maximè regia? Est nè adeò inops in ijs, quæ sunt principalia, quam oportebat in omnibus superare, ut à nobis opus habeat eo, qui sit illorum præfuturus ecclesiæ? Sed nos nec tam stulti, nec tam negligentes, nec tantopere erimus proditores, ut eis nostro bono tam facile cedamus. Caput prius nobis auferent, quàm illum à uolentibus nobis sint accepturi. Hæc dicentes, deinde etiam suum consilium confirmant iureiurando, non permittere ijs, qui missi fuerant, sed esse potius paratos ad patiendum, si quid essent facturi.

Vide eximiam tanti uiri humilitatem

Antiocheni nolunt illum à se dimittere.

Cum itaque Episcopus habuisset concionem, & uerba fecisset apta ad persuadendum, ut efficeret nè populus contradiceret, illis ea erant inanis strepitus & uana aurium molestia. Quid enim dicendo posset persuadere, cum eos lingua esset priuaturus, lingua, quæ tam pulchre quidem canebat, & cuius cātus erat adeo utilis & salutaris? Quam non audire, damnum est non mediocre, sed uel ad ipsam usque peruadens animam. Deinde cum qui missi fuerant, pararent uim adferre & trahere Iohannem, ipse ingressus, emissis ijs, qui erant præcipui ciuitatis, rogabat plebem, nè quid noui moliretur, neque res aggrederetur nimis acriter & inconsiderate, affirmās se non sua sponte si traditurum iis, qui misi fuerant. Cum sic dixisset, uix magnum repressit eorum impetum. Neque enim se cura omnino liberarunt, sed etiam per uices custodiam adhibebant, ne aliqua in eum fieret proditio. Hæc Imperatori significantur literis, & qui missi fuerant, affirmabant Antiochenorum constantiam se nihil remittere. Ei ergo & ciuibus uehementius accēsus fuit amor in Iohannem. Solet enim negligi, quod facile capitur. Quod autem aliquam moram adfert & dilationem, prouocat desiderium. Cum ergo apud se considerasset, quemadmodum posset & id quod desiderabat assequi, nec ideo res esset in ullum uentura periculum, scribit per arcana ad comitem Antiochiæ. Ipse autem cum Iohannem accersiuisset extra ciuitatem, tanquàm de quibusdam rebus necessarijs cum eo communicaturus, eum licet ualde reluctantem & repugnantem mulis, quos habebat paratos, imposuit: & sic nullo omnino animum aduertente, ipsum iis qui missi fuerant, traditum emittit.

Callide extra Antiochiam euecat.

Cum ergo ille uerus homo Dei, toto illo confecto itinere, iam esset prope urbem regiam, hoc primum honore afficitur in ingressu uoluntate Imperatoris, Quidquid erat clarum & illustre, non solum in ecclesia, sed etiam ex magistratibus, sex milliaria progressum extra ciuitatē, ridentibus oculis & læto uultu significantes animę lætitiam, ei fiunt obuiam, & eum splendidissimis afficiunt honoribus. Sic & iis, à quibus discessit, ardens immisit desiderium illa desiderabilis & maximi facienda anima: & ijs, ad quos accessit, maximam attulit uoluptatem. Erant autem utraque multiplicis Dei sapientiæ & benigitatis, quæ omnem intelligentiam uincit & orationem: ut & illius ostenderet uirtutem & quàm sit amabilis: & efficeret, ut ipse utrisque mercedem conciliaret. Ambos enim honesti amore tenere fuit cognitum: illos quidem, quòd cum dolore dimiserint: hos autem, quòd cum lætitia exceperint. Cum uerò esset ingressus & intercessisset paruum spatium temporis, aderat dies consecrationis: & cum adessent quidem Episcopi prouinciæ, adesset autem etiam Theophilus Alexandriæ qui primus ex aliis festinauit, ut interesset beati Iohannis consecrationis: & esset quidem Februarij dies uicesimussextus: liceret autem conijcere, quòd cum simul lætaretur chorus sanctorum, ne angeli quidē abessent ab hoc diuino festo, qui erat in terra angelus, sacro chrismate consecratur, & in excelso loco ecclesiæ collocatur, qui erat reuerà stella lucidissima, & iucundiori luce hominium illustrabat animas, qui & habebat uitam orationi conuenientem, & orationem, quæ decebat talem uitæ puritatem: cui persuadere non minus erat facile, quàm cuiuis alii solummodo dicere. Cuius uox quidem erat lenis, lenis autem congressio: oratio uerò, quæ adeo placidè & iucunde fluebat in animam, & tam benignè eam attingebat, ut nullum esset eiusmodi medicamentum corporis, quod cum iuuaret plurimum, nihil adferret in utendo molestiæ: quomodo illa absque ullo morsu maximam adferebat utilitatem. Deinde die sequenti ipse Imperator, & quicunque erant in ciuitate honorati & alijs superiores, ad beatum uirum accedentes, (hoc enim omnino uolebant) eius preces & benedictionem iucundissime sunt consecuti. Dein de ille, iniecta oratione, sic dixit:

Ecce quomodo Metropolitanus adstantibus Episcopis sua prouinciæ consecrat.

Oratio eius ad Imperat.

Cum is laudabilis, qui prius, me inuasisset metus, & essem summus imitator Iesu humilitatis, terribilis mihi uisa est, ò Imperator, terribilis, & maior quàm ut meæ uires ferre possent, insignis dignitas huius pontificatus, quod me etiam reddebat timidū cunctantem ad eius susceptionem: quòd & ad meam intueret abiectionem, & ad magnitudinem eius, quod meæ fidei committebatur: Quo est enim dignitas sublimior, eo magis opus habet ijs, qui sunt excelsa, uiribus: & qui confidere possunt in ministerio. Cum autem nos etsi indignos & abiectos, ijs quibus scit rationibus, is cuius iudicia sunt abyssus multa, ad hanc deduxit speculam, & ratione prædíti sui gregis Pastorem constituit, rogo ò Imperator, per eam spē, quā omnes habemus (neque enim mihi tutum fuerit deinceps silere, neque quod meū est solū spectando, mercenariū esse, & non pastorē) rogo ergo, ut principaliter quidē uos Dei uerbis aurē præbentes attentā, super fundamentū fidei, aurū & argentū & lapides preciosos, bonas, inquam, actiones, ædificetis. Si qui autē præoccupati fuerunt, aut quod absit, sint præoccupandi humanis delictis, ea sunt pœnitentia & studio expurganda. Ad ea sit nobis pulchrum exemplū magnus ille Dauid. Qui cū in peccatum ut homo incidisset, & ab homine fuisset repræhensus, non ut homo solummodo, neque similiter ac uulgus se gessit gratissima illa anima, neque contumelia repræhensionem pauperis rex repulit: sed magna moderatione & animi contritione ipsam tulit repræhensionem, & cum se peccasse non esset inficiatus, citius q̄ fecerat, cōsecutus fuit remissionem. Atqui labi quidem est facile, surgere aūt, & in statū

Psa. 35

1 Re. 11 & 12.

priorem restitui: est operosum ac difficile. Adeo erat mitis, adeo moderatus: tam magnum fructū fuit consecutus ex diuina humilitate. Et nos ergo, qui ineffabilibus Dei rationibus ideò ad uos uenimus, ut uolūtatem eius testificemur, hoc primū uerbum à Christo & diuino eius præcursore accipientes, uobis an-
Matt. 3. nunciamus & suademus: Pœnitentiā agite: propè est enim regnum cælorum. Hæc autem non dubitabo uobis assiduè reuocare in memoriam: uobis autem timendum est, ne, si fueritis contemptores Dei testimoniorum, ab eo rei deprehendamini in die uisitationis. Nihil enim nostrum, neque ex nostro uentre seu cogitatione annunciabimus, sed quæ hausimus ex di-
Ps. 48. uino fluento scripturæ diuinitus inspiratæ. Hæc autē neminem reuerentes, neque dies, ut hoc dicam diuini Dauidis, timentes, ad uos loquemur. Si uos ergo intelligatis, & aures attentas uerbo doctrinæ præbeatis, uobis quidē ipsis salutis, gaudii uerò angelis, qui sunt in cœlis, magnæ autem meæ quoque spiritui causæ eritis lætitiæ. Sin autem mea uerba neglexeritis, & doctrinæ non patuerint aures cordis uestri, quod absit, molestia quidem afficietur spiritus sanctus: molestia afficietur meus quoque spiritus. Quod autem restat, auditu quidem est molestum, sed tamen est uerum, nempè me quidem futurum uobis ad conturbationem, aut, ut apertius dicam, ad condemnationem uos uerò mihi, proh dolor, ad luctum & animæ dolorem ineffabilem & immedicabilem.

His lætati Imperator & qui cum eo erant, & testimonio conscientiæ credentes, quòd quæ dicta fuerāt rectè se habebāt: Deo magnas agebant gratias, quòd à tali patre & pastore ei placuisset pasci suum gregē rationis participem. Sancto autem adhuc suauissimā contexente doctrinam, aureaque ac musica lingua canente pulchrè ac modulate, Deo uolente ipsum glorificare, uir quidam repente possessus à maligno spiritu, seipsum intrudit in mediam ecclesiam, spumam ore emittens, & linguam adeò, ut uisu esset tetrum, demittens. Omnibus ergo rogantibus sanctam illam animam, ut misereretur calamitatis, & ut oraret pro curatione eius, qui patiebatur, ipse cum eum iussisset propius accedere, & benignè appropinquans uir benignus, manu cum obsignasset, & effatus esset nomen sanctæ Trinitatis, malignum dæmonem iubet egredi. Protinus autem licuit uidere, factum consequi orationem, & hominem momento temporis fuisse liberatum à tam graui afflictione. Deindè cum magnus eum fecisset surgere, admonuit ut uacaret ecclesiæ, & sanctificatorum diuinæ communioni, & operā daret ieiuniis & orationibus. Si enim, inquit, sic feceris, non te amplius capere poterit inimicus, neque eius irretieris laqueis. Hinc animæ incipit curationē qui hac arte alios longè antecellebat. Melle autem miscens orationem, & mitioribus medicamentis, ut iam ante diximus, quid aliquando iniecisset amari & pungentis, quòd morbi usus itá postularet, tunc ostēdebat quantum esset artis peritus. Nam sic sæpè mordens & incidens oratio, & urens ea, quæ non apparēt non modò non fit molesta ei, qui ægrotat, sed etiam auditu potius iucunda & suauis, auresque deliniens & demulcens.

Signo sanctæ crucis & inuocatione sanctæ trinitatis, dæmoniacum curat.

Primum ergo aduersus eos, qui prætextu cognationis mulieres introducebant, acutam & musicam mouet linguam, & ostendit eos longè grauius peccare, quàm eos qui apertè exercent ea, quæ sunt flagitiosa: quandoquidem illi quidem soli & per sunt impudici & suam corrumpunt animam: hi autem, qui in clero uersantur, totum corpus corrumpunt Ecclesiæ, uer-
1. Cor. 8. berantes, ut dicit Paulus, eorum conscientiam, & se præbentes commune monimento intemperantiæ. sed uel absque his, quantum illi damnum afferant cohabitatione harum, quæ introducuntur, mulierum, rectè sciet, qui eam orationem legerit ut oportet. Deinde aduersus iniustam plura habendi cupiditatem, & eos qui grauem manū immittunt alienis, & effundunt in dolia, ut dicitur, inexplebilia, grauius inuehitur, planè maiorem curam gerens eorum, qui faciunt iniuriā, quàm eorū, qui patiunt, quandoquidē illis quidem damnum affertur in aliquo eorum, quæ intereunt: ipsis autem, qui faciunt iniuriā, in anima, quæ est punienda immortaliter. Deinceps uitam repræhendit prodigorum, qui in mensis, in ædificiis, in tali fastu in talibus deliciis gloriantur, & ut uulgo dicitur, seipsos melle adspergunt. Nunc accusat superbiam, nunc uanam gloriam insectatur, nunc expellit calumniam, tanquàm dignam quæ uituperetur. Vaniloquium rursus tollit de medio pro uiribus. Periurium adeò prohibet, ut nec solum iurare, etiamsi uerè, dimiserit absque repræhensione, sed etiam aduersus id multas easquè præclarus habuerit orationes, ita elaboratas, ut mixtæ essent uero & probabili, & itá studuerit id de medio auferre, tanquam manifestā in Deum contumeliam, & omnibus ineffabilis & uenerandi nominis coinquinationem. Quomodò enim præstantissimus & diligentissimus quispiam agricola, qui uult de uirtute seminare orationes, statuit prius oportere excindere radices uitii & semina maligni, & nihil dimittere eorum, quæ possent omnino lædere aut offendere. Deindè cum terra sic fuerit cōplanata & mansuefacta, quod quidem est humanarum animarum, uirtutis & philosophiæ deponere semina.

In Homilijs ad populum Antiochenū sunt aliquot tales.

Post hæc de eleemosyna orationes, tanquam imbres aliquos opportunos effundit in animas hominum, & usquè adeò colit benignitatem, ut multorum quidem dexteram promptam reddiderit & alacrem ad succurrēdum pauperibus, quæ prius erat parca & illiberalis, nè dicam auida rapiendi aliena: & alios quidem effecerit esse munificos & sua lubenter communicantes, ex pleno, ut dicitur, in inane utrisque effundētes manibus: alios aūt præferre nihil habere, & cum oēs suas diuitias pauperibus magnificè pieque diuisissent, uitam monasticam & separatam eligere. Ex quo omnia habere alio modo ad eos redriit, ut qui Deo pro omnibus iis ditati fuerint, à quo dependebat tota spes eorum uitæ, & ad quem solum dilexerunt intueri, ex quo factum est, ut cor diuitiis non opponerent, neque omnibus rebus materialibus. Humilitatem autem & moderationem adeò extulit, & tantam eius esse ostendit in humili excellētiam, ut nulla alia uirtus possit cum ea conferri: sed ea sit mater & custos aliarum omnium, immò uerò sine qua aliæ nihil habent, quod sit certum & fide dignum. sed sint, proh dolor, uanus quidam labor & inanis. Temperantiam autem & uerè pulchram uirginitatem quis sic uel amauit, uel alios, qui sunt honestiores, magnique & excelsi animi, ad eius insignē incitauit pulchritudinem: ut eam propemodum ostēderit esse maiorem & sublimiorē, quàm ut ad eā possit humana natura peruenire; & superare ipsam legem: liberalitatisquè & magnificentiæ potius locū tenere, quàm præcepti? Charitatem uerò, quæ est omnium uirtutum maximè regia, quis illo magnis amauit aut laudauit: ut dubitetur maior nè fuerit laudatio, an eius in eam amor? Quis est enim adeò planè lapis aut ferro in corde frigidior, ut audiens eius de illa orationes, non fiat mitis & hilaris, & ad dilectionem proximi excitetur, & non Pauli expressam effigiem putet esse illius animam? Quòd si Paulus optauit, ut uel & bonis quæ illic sunt, excideret: & apertè ostendit

Humilitatis præstantia.

Itē uirginitatis.

Rom. 9. 2. Cor 11.

ostendit, se hoc magis uelle, quàm eos, qui sunt ex Israel, esse extra partem Christi, & ei cor omnino urebatur aliorum offensionibus, ipse quoque Iohannes nihilo minus inflammabatur amore in proximum & fratrum salutis ardebat desiderio, si illi ipsi est credendum, in morali 24. in Actus Homilia sic dicenti.

Eximia ei⁹ charitas. Vellem, si fieri posset, uestris oculis ostendere, quã in uos habeo charitatem. Nihil est enim mihi uobis iucundius & desiderabilius, ne hæc ipsa quidem lux. Millies enim optarem ipse esse cæcus, si per hoc liceret uestras animas conuertere. Adeo ipsa luce mihi est uestra salus iucundior. Quid enim me iuuant solares radii, quando, quæ propter uos accipitur, animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparet in lætitia. Animam enim, quæ mœrore est affecta, uidetur etiã molestia afficere. Quòd autem non mentiar, absit quidem, ut unquàm faciam periculum. Sed si quando cõtigerit ex uobis peccare aliquem, accedite ad me dormientem. Si nõ sum similis paralyticis: si non ijs, qui

Psa. 37 à se discesserunt: & ut dicam cum propheta, Et lumẽ oculorum meorum, & ipsum non est mecum: & nisi iudicaret quispiam, me esse supra modũ ambitiosum & laudis cupidum, uideres me quotidie fontes lachrymarum emittentem. Horum autem est mihi cõscia domuncula & solitudo. Credite enim mihi, spẽ quidem abieci meæ salutis: dum uerò uestra defleo, nunquàm est mihi ocium mea mala deflendi. Adeo mihi omnia uos estis. Si sensero uos proficere, præ gaudio mea mala non sentio. Si uidero non proficere, præ animi ægritudine rursus mea dimitto: ut qui lætus sim uestris bonis, etsi mala habeam innumerabilia: tristis autem propter uestra mala, etiamsi innumerabilia sint mihi rectè facta. Quænam enim nobis est spes, si uos non proficiatis? Quænam autem tristitia, si uos rectè geratis? In altum extolli uideor, quando aliquid boni de uobis audiuero. Implete gaudium meum: liceat uobis salutem assequi, me autem propter uos reddere rationem: Vobis dari salutem, me uerò accusari, ꝙ meum munus non impleuerim. Non enim curo, ut per me salui sitis, sed ut solum salui sitis, quacunque ratione. Hoc solum in uotum cõtuli, ꝙ uestrum profectum desidero, ꝙ uos amo, ꝙ uos complector, ꝙ uos estis mihi omnia, & pater, & mater, & fratres, & filii: & si liceret cor nostrũ rumpere, & uobis omnibus ostẽdere, uideretis in magna latitudine intus esse & uxores & filios & maritos. Eiusmodi enim est uirtus charitatis, facitque animã uel cælo ipso latiorem.

Hæc autem non solum faciebat in urbe regia, neque eos solos exercebat ad uirtutem: sed per omnem terram extendebatur, & illi curæ erant omnes ecclesiæ, eiusque curæ unus finis erant terræ termini. Iohanni enim curæ non erant mensæ & epulæ, agrosq; possidere & crumenas replere, & si quid est aliud, quorum studio uulgus tenetur: sed hoc erat ei cura, quæ extingui non poterat, & ossium tinea, œstrumque, quod eius cor subibat, perpetuum eius bellum aduersus hostem nostrum, & ut suis ad nos orationibus, & frequentibus admonitionibus arceret eius insidias, & insultus prohiberet, & quantum quidem ad ipsum spectaret, nullum sineret ex uocatis, non ex iis, qui tunc erant, non ex ij, qui postea, excidere à sorte electorum, & esse partis sinistræ. Propter hæc sermones perpetuò habebat & docebat, & nunquàm cessabat diserta illa & modulata lingua nostras incantare animas. Propterea sunt pulchræ illæ uerborum Sirenes, innumerabilium illud mare bonorum, animarum lautissimæ, quæ consumi minimè possunt, epulæ, panis angelorum, mensæ totius orbis. Quòd si ij, qui alimẽtorum sensilium curam gesserunt, quæ possunt longo tempore sufficere gentibus, quæ appellare solent Gerontocomia, ipsi existimant se opus fecisse laude dignum, & ita reputãtur ab aliis: qui hoc diuturnum & permanens nutrimẽtum, suauissimas, inquam, orationes, assiduè suppeditabat, ut non solum cum esset superstes, sed etiam cum sursum esset translatus, sitientes impleret animas, & ineuitabilia per ipsos solueret uincula, & à manu tyranni captiuas liberaret animas, & ijs, qui salui fiebant, magnam adferret accessionem: qui hæc abundè præbebat & liberaliter & in uniuersum tempus hoc donum extẽdebat, quamnam potuerit assequi linguam, quæ ei dignam contexat laudationem? Immò uerò quasnam & quot linguas? Sed tali quidem anima & lingua ne ipse quidem est dignus mundus, ut dicam cum diuino Paulo. *Hebr. 11.*

Quòd autem non ij soli, qui habitabant Constantinopolim, illi essent curæ, sed omnes ferè, quos sol intuetur, hinc potes intelligere. Cum intellexisset Pheniciam simulacris adhuc & dæmonibus & sceleratis templis esse deditam, regiam manum habens adiutricem, & magnam aliam manum, cui persuaserat, ut in id quod oportebat impenderent, secum ducens, execranda quidem illa templa humi euertit: eorum autem loco sacras ædes excitat, & immittit monachos, qui feruentem zelum quodammodo spirabant, & fidem tenebant optimè & accuratissime. *Apud Phœnices euertit templa gentilium.* Præterea cum audijsset Celtas implicatos esse laqueis Arrianismi, ille aduersus improbitatem contra sic machinatur: Præsbyteros simul & diaconos, & eos, qui diuinos libros legunt, qui similem quidem & cognatam habebant linguam, sana autem erant fide, accipiens, & eos ueluti quendam, ut aiunt, magnetem ijs, qui se non rectè habebant, admiscens, sic illos quoque comiter attrahit ad pietatem. *Celtas Arrianizantes conuertit.* Cum autem aliud quoque genus Scytharum, qui habitabant ad fluenta Danubij, accepisset sitire quidem fluentum pietatis, opus uerò habere eo, qui esset potaturus, hæc significat Leontio Ancyræ Episcopo: & quoniã ille opus habebat uiris ad hæc idoneis, cum tales illinc accepisset, & ad eos, quos diximus, Scythas, ueluti quasdam stellas misisset ad occidentales, deducit ad ueritatem. *Itẽ Scythas.* Præter hæc cum Marcionis hæresim resciuisset serpere in quosdam uicos Oireuris, & multos corrumpere, non tulit toleranter, neque dilationibus & temporibus protraxit correctionem: sed statim simul quidem regia potentia, simul autem sua quoque usus authoritate, & literis ad hoc simul uicinos excitans Episcopos, tanquàm morbum aliquem pestiferum, qui poterat non mediocre importare detrimentum, efficit abesse procul ab ecclesia. Sed quẽadmodum ille quidem, sicut diuinus Paulus, erat solicitus de omnibus ecclesijs, sicut à nobis mediocriter, ita etiam uerè fuit ostensum. *2. Cor. 11.* Oportet autem aliorum quoque meminisse, in quibus ille, lingua eius tacente, erat occupatus, & quænam aggrediebatur opera.

Cum considerasset impensas ecclesiæ, & inuenisset earum plurimas nequaquàm consumi in ea, quæ oportebat, eum quidem sistit sumptum, tanquàm mortum quempiam inconsideratum, & traducit ad usum uerè pium & humanum: & cum peregrinis ædificasset nosocomia is, qui Deo appropinquabat, effecit ut illic etiam affluerent, quæ sunt necessaria: eis Præsbyteros præficiens ualde pios & coniugij expertes, & medicos quoque probatissimos ad curam gerendam ægrotorum. *Hinc cõstat, et oriẽtalis Ecclesiæ presbyteros fuisse cælibes* Erat autem hoc quoque eius opus & cura non mediocris, nempe ordo uiduarum. Nam cum eas uidisset uir præclarus non rectè & ordine,

sed

ſed praue ſe gerere, pulchrè quidem diuidit, non minus autem piè diſpenſat & adminiſtrat id, quod ad eas pertinebat. Quæcunque enim ex ijs erant ætate iuuenes, & ideo propenſæ ad uoluptates, iubet ſecundis uti nuptijs: melius eſſe arbitratus id, quod eſt in tuto, humile, quàm ſublime, quod non eſt ſine metu. Ijs autem, quæ erant uitæ melioris, & ætatis alijs prouectioris, ut quæ non eſſent natæ minus quàm ſexaginta annos, eis ſuadet ut uacent ieiunijs & precibus: abſtineant autem à lauacris & maximè conuiuijs, & à ſumptuoſis ueſtibus. Habes ſtudioſè auditor aliud quoque, cuius ſtudio tenebatur, quod non eſt uile nec mediocre, nempe ad ſacram ſynaxim aduentum uirorum & mulierum. Nam nec hoc quoque relinquit inordinatum, nec in periculum adductum, nec defectum diſpenſatione, quæ fit ex ratione. Sed hic quoque pulchrè & tutò diſtribuit pro uiribus, & uiros quidem iubet noctù ſimul uenticare & in multitudine, ut uoluerint: mulieres uerò noctù quidem ſeruare domum, interdiù autem uenire prompto & alacri animo. Sic faciens, & in talibus uerſans operibus & ſolicitudinibus, ſtudebat, ſicut Paulus, eſſe omnibus ſine offenſione, & ſicut ille, omnibus ſine ſumptu præbebat Euangeliũ. Sic autem ipſe quoque nullo ex iis, quæ erant eccleſiæ, & quibus ſecurè licebat omnibus Epiſcopis, nullo modo eſt uſus, ut qui nunquàm adſpexerit ad delicias & recreationes. Quomodo enim, qui uix ſolum attingebat nutrimentum, conuiuia autem & compotationes ita fugiebat, ſicut prius diximus, ut cum nullo ueſci induceret in animum? Quamobrem? Satius enim fuerit dicere cauſam. uiſum eſt enim hoc multis aſperum & ingratum, & affine repræhenſioni.

1. Cor. 10. *1. Co. 9*

Cur cõuiuia uitarit.

Primum quidem, ꝙ cum ab ineunte ætate aſſueuiſſet ieiunio, idq; eſſet ei ueluti coalitũ & uſitatũ, à uinoq; & quouis alio, qđ eſt uẽtri gratũ, omnino abſtinuiſſet, adeo ut ſolo hordei ſucco uiueret, & carne ſuperior, & cibiq; & potus expe. s propemodũ uidereť, cũ ille ſtomachũ hac aſpera & q̃ nihil hilare habebat uiuendi ratione ualde corrupiſſet, & effeciſſet ut ad nullum aliud ſumendũ nutrimentum eſſet idoneus, ægre poterat aliquid admittere ex ijs, quæ alijs ſunt grata & ſolida. Et ideo non lubenter adſpiciebat aliquid, qđ eſſet gratũ gutturi & cũ uoluptate ſumeretur. Atque hæc quidem eſt una cauſa, cur fugeret mẽſas, & cum alijs non iniret conuiuia. Deinde etiam, quòd cum apud ſe iudicaſſet, quòd ſi induxiſſet in animum, ut communiter ueſceretur cum ijs, qui uel amicitia antecellunt aut dignitate, neceſſe habebit id etiam facere cum alijs. Nam quomodo conſeruari potuerit, ut nulli ſit offenſioni, neque cuiquam adferat moleſtiam? Sicque res ad multos tranſiens, non ſolum illi futura eſſet laborioſa & moleſta, ut qui nò eſſet uerſatus in rebus huiuſmodi: ſed etiam interruptura eſſet neceſſario & ea, quibus ipſe uacare conſueuerat, orationem, inquam, & meditationem & rerum honeſtarum doctrinam: quibus adeo erat deditus, ut hoc ſæpè paruum negligeret nutrimentum: tantum aberat, ut poſſet uacare menſis & alijs inutilibus & ſuperuacaneis. Quamobrem ſatis aptè poterat dicere illud Apoſtolicum: Non licet nobis, relicto uerbo Dei, miniſtrare menſis. Alioqui autem ſi uiſum ei eſſet hoc facere, neceſſe erat omnino, ut duorum alterum eueniret: nempe ut aut conſueto alimento relicto, cogeretur ueſci craſſioribus & ijs, qui bus ueſcebantur conuiuæ: quod quidem non modo ei non conueniebat, ſed nec omnino id facere poterat, cum malè, ut diximus, eſſet ei affectus ſtomachus: aut ſi hoc fugeret & tenui uictu uteretur, ijs qui conuiuabantur, grauis uideretur & moleſtus. & quid aliud exiſtimaretur, quàm hoc facere ſuperbiæ cauſa & uanæ gloriæ? Sed de his quidem ſatis. oratio autem deinceps reliqua ordine perſequatur.

Act. 6.

Eius preclara ſtudia & exercitia.

Maximum ergo in hoc ponebat ſtudium, ut aſſiduè uerſaretur in oratione & meditatione, & rerum honeſtarum doctrina & Dei laudatione. Sed neque communes negligebat congregationes, & ea, quæ tempus habent conſtitutum. utpotè nocturnam, & matutinã, & quæ fit ueſpere, glorificationem. Quinetiã contendebat Iohannes noctu procedens alios præuenire, & templi portas primum aperire. Hæc autem cuiuſmodi? Erat enim egregius Iohannes acutiſſimus, non ſolum ad intelligendas ſcripturas, quæ à uulgo non poſſunt compræhendi, & ad dicti conijciendam germanè ſententiam ingenioſiſſimus: & ut dicit Salomon, ad cognoſcenda dicta ſapientum & ænigmata: ſed etiam ad id, quod intellexerat, facilè interpretandum & illuſtrandum, & ut dicitur, ad id uel cæco apertè oſtendendum, eorum, qui fuerunt ex omni ſeculo, facundiſſimus & maximè idoneus. Eius erat quidem magnus amor in omnes, qui cum eo, quòd pij fuerunt, ex Deo etiam uitam egerunt: Prophetas, inquam, & Apoſtolos, & quibus oratio per ſpiritum promanauit: in eorum certè libris uerſabatur aſſiduè, & in eorum uerbis maximam capiebat uoluptatem. Simile enim, ut aiunt, ſimili delectatur. Paulo autem præconi totus adhærebat, & ineffabili quodam deſiderio ei erat coniunctus, & uiuebat illius ſermonibus. Nam apertè multis in locis uerborum eius meminit, idque magnas ducit eſſe deliciaS & internæ flammæ conſolationem. Propter quam cauſam ille quoque ſimiliter atque ij, qui amãt inſanè, & ſunt ualde inflammati, fatetur ſe ab eo eſſe ſuperatum, & non poſſe ab eo diuelli: & alicubi quidem in ipſo impetu orationis, cum ille ei ueniſſet in mentem, captus fuit ueluti à quibuſdam uinculis, & plurimum cum eo morari magnifacit, & non facile poteſt ab eo diſcedere. Tam magnus & tam ineffabilis fuit eius amor in Paulum, ut qui ſic dicit, uerè dicat, hoc Iohanni eſſe Paulum, quod Paulo fuit Chriſtus: immò uerò Iohanni quoque fuit Chriſtus, ſicut Paulo. Nam tantus quoque illius propter Chriſtum fuit amor in Paulum.

Prou. 1

Paulo plurimũ delectatur.

Cum eius autem epiſtolas legeret hic magnus Iohannes, & in earum conuenienti meditatione magnum ſtudium poneret, quinetiam quoad eius fieri poſſet, qualis eſſet animus Pauli, ſcire cuperet: eum ſubijt deſiderium earum explicandi intelligentiam, & efficiendi, ut peruenire poſſet ad eius profundum, quod à multis nondum rectè cognoſcebatur. Rem itaque aggreſſus, & illas ad uerbum interpretans, apud ſe quodammodo dubitabat & differebat. Id autem ex eo oriebatur, quòd illum ualde diligeret, & ei uellet omnino placere. Id uerò, de quo dubitabat, erat num Paulo gratus eſſet eius labor: an rectè aſſequeretur mentem eius, quem diligebat, & num longè à ueritate abeſſet & à ſcopo. Hoc cum in mente uerſaret & dubitaret, & Deum ualde rogaret, ut id, de quo dubitabat, ei notum fieret, non diu abfuit ſolutio. Modus autem qualis? Eſt enim reuerà Deo dignus & illius ſapientia, Sed eſt attendendum. Habet enim uarium quiddam & admirabile. Vir quidam, qui magiſtratum geſſerat & erat mundi ſplendore inſignis, inuido oculo conſpectus & per calumniam delatus ad Imperatorem, (ò acerbam inuidiam & inimici improbitatem) à regia ſimul & honore expellitur. Cùm autem uidiſſet ſe magna laborare inopia eius, qui eſſet opem laturus, intelligens ſe eſſe infelicem & dominum habere aduerſum, & ſe ideo nemini curæ futurum, quoniam amicos nihil eſſe dicit

Exponit Apoſtoli epiſtolas.

tragœdia

tragœdia, si sit infelix quispiam, præterquàm beatæ illi animæ, & quæ huiusmodi casuum moueri solet misericordia: & nulli alij similiter atque illi, libere loqui apud Imperatorem, neque largiri mores, nec ipsam dignitatem: petit per aliquem intermedium, uenire in beati conspectum. Quod cum resciuisset, noctu permisit ut ueniret, utpotè quòd interdiu non futurum esset tutum eum alloqui. Iussit autem Dei cultori Proclo, qui erat ad hoc constitutus, ut cum uenisset, ad eum facilem illi præbeat aditum. Sed enim rursus est attēdendum. adferret enim oratio uoluptatem simul cum admiratione.

Cum ille uenisset & esset portas ingressus, uadit Proclus annunciatum. Cum autem iam accessisset ad cubiculum, in quo labori magnus uacabat Iohannes, & attentus erat interpretationi, ostio statim admouens oculos, & ut licebat per foramen adspiciēs, uidet Iohannem, qui pergebat quidem scribere, & in eo erat diligenter occupatus, uirum autem quendam, capite caluum, qualis est Elisæi effigies, cui densa quidem erat promissa barba, super humeros sensim cum beato congredi, & eum illo loqui in aurem. Hæc cum uidisset Proclus, existimabat aliquem, se non sentiente, esse ingressum, & ipsum esse, qui cum sancto loquebatur. Cum itaque illi significasset id quòd fuerat suspicatus, rogabat ut expectaret. Cum autem multum intercessisset temporis, & is, cuius præstolabatur exitum, nondum adesset, rursus uadit Proclus, eum urgēte homine, ut si uidisset cessare colloquiū, statim annunciaret. Cum uerò ille rursus per foramē adspiciens, uidisset esse attentam & seriam collocutionem, importunum & impudens esse arbitratus interpellare orationē, reuertens dubitabat quisnam esset qui loquebatur, & quonā modo esset ingressus, cū non fuisset ei prius annunciatū. Cum autem parū substitisset, uadit rursus: & cū rursus uidisset tam diligentem & tam seriam collocutionem, lignum uerò iam pulsatum uocaret ad congregationem, accedens ad hominem, dixit eum decætero non posse ipsum conuenire usque ad finem matutinæ glorificationis: & protinus eum emittit, iubens eum redire postridie. Venit itaque homo ille, & Proclus statim uadit nihil cunctatus, & eadem rursus uidit, nihil cessante illa collocutione. Propterea ergo nō ausus illū adhuc admonere, reuertitur: tristis tristi uerò apparens, & qui hoc nomine merito esset accusandus, quòd homini, qui in mala talia inciderat, & tam graue tempus erat perpessus, non se benignum præbuisset, neque quam poterat opem ferre, ei tulisset: sed alijs potius ad magnum Iohannem præbens aditum, dilationibus eum sic protelaret. Proclo autem affirmāte, nihil esse huiusmodi: sed se non sentiente nec sciēte hoc accedisse, cum iam magna pars noctis esset transacta, nequaquàm autem minueretur illa collocutio, lignum rursus pulsatum, plenum dolore & animi ægritudine amandat hominem, non tamen ita, ut futuri reditus spem abijceret. Proclo uerò admirari quidem, ut par erat, ueniebat in mentem: sed neminem habebat, quem repræhenderet: sed de se potius querebatur, ut qui sua negligētia hoc putaret accidere. Quamobrem apud se omnino constituit, non cibum sumere, non somno ne minimum quidem cedere, neque à foribus omnino discedēre, donec uel ipse primus homini daret aditum: aut saltem sciret, quisnam is sit, qui præcedentibus diebus clanculum fuit ingressus.

S. Paulus adest illi eius epistolas interpretanti.

Cum autem arrectis oculis & auribus staret pro foribus, & totum animum adhiberet, hæc quidem erat nox tertia, & homo iam aderat. Statim ergo Proclus ei factus obuiam: Esto, inquit, bono animo: ego enim modo tibi fui custos diligens, neque ullus huc usque ad magnum ingressus fuerit: sed tibi primo & soli ad eum erit ingrediendum, & eum per ocium cō ueniens, quantum uoles. Hoc cum dixisset, accedit quamprimum, & cum foramini oculum admouisset, & uidisset similia prioribus: illum quidem os admouentem alteri ex auribus, & tanquàm arcanum quodpiam ei communicantem & submurmurantem: hunc autem chartam habentem in manibus, & qui uidebatur scriptis mandare ea, quæ dictabantur, intellexit Proclus non sine Dei numine hanc fieri uisionem, neque humanum quidpiam esse, quod apparebat, sed rem diuinam & quæ sit supra hominem. Conuersus ergo, homini dixit, Abi, & mane apud te, Deum rogans. Consentaneum enim est eum nolle, ut tu ingrediaris, & te ideò prohiberi. Hoc enim pro certo habeas, nullius omnino ex ijs, qui sunt corporati, sed diuiniorem quandam & quæ est supra nos, esse sermocinationem. Habet enim rursus se similiter, sicut duæ præcedentes noctes iam mihi ostenderunt. Et ille quidem sic abijt, graui dolore oppressus, & plenus dubitatione. Cum autem iam esset dies, (neque enim sinit ille bonus conturbatum animum sic manere absque consolatione) recordatus sanctus, iubet accersiri Proclum, &, Vbi est ille, inquit, qui tribus ante diebus ad nos cupiebat accedere? Quod quidem à nobis haud grauate impetrauit. Ille autem, Ter, inquit, tribus deinceps noctibus accessit, & permansit usque ad matutinum. Sed quoniā alius tecum loquebatur, existimauimus futurum esse nimiæ arrogātiæ, si accedentes interrumperemus tuam collocutionem. Is autem admiratus, Et quis, inquit, noctu ad nos accesserit, & quis nos conuenerit? Deinde Proclus, Est quidem, inquit, omnino mihi ignotus, qui autem te alloquebatur, inquit, erat huic similis: ostendēs Pauli imaginem, quæ perpetuo stabat ante Iohannem, & quā solebat assidue intueri: qui etiam uidebatur tibi sedenti & scriptioni incumbenti sensim in humeros inclinare, & tecum loqui in aurem. Vt autem ego opinor, erat ille ipse reuera. Cognouit itaque magnus Iohannes se à Deo fuisse exauditum de ijs, quæ cupiebat scire, an Paulo grata esset epistolarū expositio, & ideò ostēdisse illū ipsum Paulum, qui cum eo uersabatur, & ei tamquā discipulo opem ferebat in oratione, immò uerò, qui nihil amplius adferebat, nisi quòd ijs, quæ dicebantur, solum seruientem porrigebat dexteram.

S. Pauli imaginem semper sibi propositā habet.

Cum sic sibi presuasisset Iohannes, iussit quidem Proclum parum recedere. Ille autem inclusus, procidit in genua, & lachrymis plenos habens oculos, Deo magnas egit gratias, quòd soluisset ea, quæ erāt dubia. Deinde iussit Proclo, ne eum negligeret, qui petierat ut eum conueniret, sed iuberet, ut nocte sequenti accederet. Dicit enim nihil tale amplius ab eo uisum iri. Is autem uocatus accessit, & rogauit de ijs, quæ erāt proposita. Deindè Iohannes nihil differens, (Quomodo enim, qui in talibus erat igni ardore similis?) Imperatori quidem de eo significat, & ille quidem statim cessit, hic autem fuit reuocatus, & priorem honorem rursus fuit assecutus. Aureus uerò Iohannes prompto & alacri animo repletus ex eo, quòd illam diuinam accepisset uisionem, & tāquàm discipulus in magistro haberet fiduciam, cum quæ restabant sacrarum illius epistolarum, ad finem deduxisset & explicasset, dat Ecclesiæ diuitias, quæ nunquam consumuntur.

Restituit hominem calamitosum in pristinum gradū.

Hæc ergo insignis & clara stella Ecclesiæ, & doctor accuratus, uirtutis accensus zelo pro Ecclesia, & arguens sacerdotes, qui inique se gerebant, quinetiā eos, qui non admittebant correctionem, à sacris arcens

tens uestibulis,& non solis uerbis castigans, sed etiã canonibus Ecclesiasticis in tempore puniens improbitatem, uisus est aliquandò grauis, qui erat ualdè mitis & clemens. Quid enim si mel quoque mordet uulnera, in quibus inest ulcus? uisus est autem ijs, qui erant omnino immedicabiles, & quorum curatio erat omnino desperata. Nam quis aut curandarũ animarum peritior, aut in medicamentis, quæ pertinent ad curationem, nempe in oratione & in modis administrationis ac dispensationis, mitior ac benignior, sicut etiam iã anteà ostendimus? Cæterum quandiu circa solum quidem clerum consistebat repræhensio, & erat intra ecclesiam, quæ uidebatur, grauitas, non erat nimius dolor, nec in eum erat odium agreste & furiosum, sed remissum & tolerabile, nec procedebat extra labia concepta molestia.

Cum autem in multos quoque, qui gerebant magistratus, processisset repræhensio, (Oportebat enim propter splendorem personarum, & quòd & se & alios posset ualdè lædere, ut non esset remissa improbitas, tanquàm impetus aquæ facile fluentis,& quæ fertur per plana, eam eius uerbis tanquàm propugnaculis interrumpi, ne si esset absque ullo metu & libere se iactaret, fusè per omnia procederet, & multos induceret ad æmulationem propter libertatem eorum, quæ perpetrabantur.) Cum sic faceret,& studeret, ut ij uitam suam corrigerent, quæ malè & nequiter se habebat, partim quidem rapina & auaritia, partim autem alijs quoque affectionibus & uitiis maximis, non erat amplius tolerabilis: sed lingua acerbus & mordax, & planè non ferendus nõ sua natura (quomodo enim, qui uel melle erat dulcior?) sed ex morbo & malignitate eorum, qui repræhendebantur. Porrò autem quædam etiam causa opem tulit ijs, qui temere uolebant ei esse inimici.

Eutropius enim, qui tunc præerat cubiculo Imperatoris, uolẽs suo arbitratu iram exercere in quosdam, qui eum quidem offenderant, ad ecclesiam autem confugerant, pro lege habet suam animi perturbationem: & Imperatori persuadet, ut legem ferat, non licere ulli reo confugere ad ecclesiam, aut si confugiant, licere eos securè expellere. Hæc ille studens statuere, ignorabat se gladium in seipsum acuere,& legem ferre de uenia ei non danda, & portum claudere, quo ipse magis opus erat habiturus, quàm alij. Diuina enim iustitia,& si magna ex parte soleat differre, sequens leges benignitatis,& quòd quærat pœnitentiam, at in hoc quidem certè rectè faciens, eum inuasit e uestigiò. Etenim ille non multo interiecto tempore cum offendisset Imperatorem, solam ecclesiam, quam affecerat iniuria, agnouit auxilium,& ad eam confugiens,& tanquàm sacram ancoram appræhendens, ab ea quærẽbat salutem, quam ipse stultè seruare prohibuerat. Quis ergo sanæ mentis & sciẽs benignitatis tempus & iustitiæ, eum iudicauerit dignum misericordia, qui, ut dicitur, captus erat suis pennis,& bos ex se præbebatur flagellum? Nec ergo ille magnus homo Dei, qui & sciebat misericordiam tribuere ubi oportet,& sustinere quando oportet,& differre commiserationem. Sciebat enim eo apertè spectare illud diuini Esaiæ: In stateris & mensuris sitam esse apud Deum iustitiam.

Malũ consiliũ consultori pessimum.

Esa.28

Cũ is ergo iaceret ad arã,& timore propè esset moriturus, hic uir diuinus zelo motus pro ecclesia, quã omnino uidebat fuisse affectam cõtumelia ab illius legibus ad id uocante occasione, conscendens suggestum, ut esset omnibus manifestus, eum oportune arguit,& iussit præclaræ suæ legis facere periculum.

Cur autem hoc faciebat uir sapientissimus? Simul quidem, ut extolleret Dei iustitiam & leges prouidentiæ, & audacium hominum frangeret arrogantiam, & ut illum in tempore admoneret, quantum hominibus bonum sit clementia. Hæc non bonis ratiocinatoribus & qui eius spiritum non nouerant, uidebatur extra tempus cecidisse, & importunus, proh dolor, existimabatur, qui erat mitissimus, & accusabatur sæuitiæ, qui erat omnium humanissimus. Id autẽ erat omnino humanitas, & pro ea zelus uel opportunissimus, ut cognoscerent, qui erant omnino duri & crudeli animo, se homines, uel ab humana uicti infirmitate,& cum in fratrum delictis ignorarint benignitatem, eam discerent in suis, & cum didicissent, quidquid est inhumanum & immisericors,& benigni & misericordes fierent per pœnitentiam. Sic ergo paulatim in nonnullorum animis nõ rectè in eum uersabatur odium. Sed de hac re quidem & de exilio, quod omnem superat iniustitiam, expectate paulum. Nunc autem, quę id præcesserunt,& quę nec sunt quidem prætermittenda, mandet auribus oratio.

Zelum eius quidam sinistre interpretantur.

Sanctum uirum eo tempore res quædam afficiebat molestia,& igne zeli implebat eius animam. Etenim permissum erat Arrianis intra ciuitatem habere conciliabulum: quod quidem fuerat multis causa, ut eodem, quo ipsi, laborarent morbo malæ opinionis. Oportunum itaque tempus noctu, quando Imperator uenit ad sacrum, festo eum ad id uocante, (erat autem dies Epiphaniorum) Dic mihi, inquit, ò Imperator, Si quis huic pulchræ & praeciosæ (ostẽdens coronam, quam habebat in capite) quosdam abiectos & obscuros lapides inseruijsset, uidereturne tibi hoc esse tolerandum, & non tanquàm uniuersa per illos afficeretur contumelia, ægrè tulisses? Cum is autem ueritati sermonis annuisset, Quid uerò, inquit, non existimas uniuersorum regem irasci, si in pia ciuitate & quæ omnino rectè se habet, pars quæ malè sentit, sinatur habitare, cum oporteat uel ab ipsis exigere, ut conuertantur, uel si perseuerent, protinus expellere? Hæc cum audiisset Imperator, non distulit, nec est cõctatus, sed primos eorum statim accersiit,& ex eis scire uoluit, an in animum inducerent à fugienda desistere opinione, minatus exilium & bonorum suorum priuationem ijs, qui non parerent. Cum autem uidisset eos esse immedicabiles, minas deduxit ad effectum,& iussit eos expelli è ciuitate. Hoc effecit, ut multi errorem dediscentes, se rectæ adiungerent opinioni, quod nollent corporis sustinẽre afflictionem, animæ uitium eijcientes: & quod laboriosum fugerent exilium, se improbi potius dogmatis laudabili exilio condennantes, & utraque rectè fugientes. Quicunque autem fuerunt omnino incurabiles, ij perpetuo dãnati exilio, uersabantur extra regiam ciuitatem, suæ animæ morbo se ablactantes, & eum deponere, non autem habere, miserabiliter erubescentes.

Festus dies Epiphaniorũ.

Arriani non sinũtur degere Constãtinopoli.

Deinde cum tempus aliquod effluxisset, ab ijs, qui intra aulam Imperatoris eadem sentiebant, latenter congregati, sic eis paulatim aperta dicẽdi libertate, ausi sunt illi in quibusdam diebus insignibus, in quibus solent cœtus conuenire, ipsi quoquè ingredi ciuitatem & cogi in porticibus, & liberè quædam antiphona ipsi canere cantica, composita conuenienter eorũ opinioni, & quod quæuis pia auris abhorruit, paulatim processerunt eò impudentiæ, ut etiam Orthodoxis psallentibus exprobrarent homousion, & id execrandi in cantico ponerent, Vbi sunt, dicentes, qui tria unam defendunt esse uirtutem? Hæc cum audijsset ille magnus, eum pietatis zelus magis incendit. uerebatur enim ne malum, sic rursus loquendi libertatem assecutum, esset aliis causa exitij. Machinatur

chinatur itaque uirtus contra uitium, & cum ipse antiphona composuisset cantica, & dedisset populis canenda in matutino, effecit ut sic euanescerēt inanes uoces hæreticorum. Quid deinde consequitur? Fuit accensa hæreticis inuidia & ira agrestis, ex qualis orta est: ex ea autem pugnæ, & præter eas plagæ: deinde insidiæ, & postremò cædes ex utrisque, adeo ut unus quoque ex Eunuchis Imperatricis, nomine Bryson, fauens cantoribus Orthodoxis, in fronte fuerit percussus lapide. Quod quidem cum peruenisset ad aures Imperatoris, uetuit hæreticis, ne amplius hymnos publicè facerent. Satius autem fuerit de antiphonis quoque canticis dicere, quisnam fuerit author eorum inuentionis. Dicunt enim diuinum & martyrē Ignatium hoc tradidisse primum Antiochenis, non domi suæ & à se inuentum, sed diuiniori quadam uisione, ut ille cum Deo magnam habebat familiaritatem, acceptum: ut qui uiderit angelos sic inter se contra psallentes, & hymnum offerentes adorandæ Trinitati.

Antiphonarū usus antiquissimus.

Porrò autem ex ijs, quæ de Iohanne traduntur, hoc minimè est prætermittendum. Dicitur enim & multorum sermone celebratur, quod cum diuinum panem consecrans extolleret, totus à Deo afflatus, (Quid autem horum est incredibile in tam sancta anima?) quibusdam signis uidebat Dei spiritum ad dona proposita descendere. Cum autem unus ex ministris, qui ei assistebant, in quandam mulierem ex ijs, quæ desuper solebant despiceret, (ô tuam omnia peruadentem, ô maligne, improbitatem) oculum conieciisset & eam curiosè adspiceret, sic quidem magno Iohanni fuit depulsa uisio sancti spiritus. Ille autem non ignorauit, sed ministrum quidem statim mouit è sua statione: ipse uerò consueta uisione ne sic quidem est frustratus. Deinde futuri quoque curam gerens, iussit uelis superiora muniri tabulata. Quomodo autem iustum fuerit hoc quoque præterire, quod est quidem unum ex ijs, quæ de eo dicuntur, piæ uerò animæ potest esse ualde gratum, & eam accendere ad hymnum creatoris? Sic autem habet.

Eucharistiæ eleuatio in Missa.

Ipuroa. Superiora tabulata, in quibus sūt mulieres in Ecclesia separatæ à uiris.

Vir erat quidam illo tempore, qui ipse quoque idē sentiebat cū Macedonistis, & habebat uxorem, quæ eandem, quam ipse, habebat opinionem. Eum magnus Iohannes sapienter & artificiosè aggressus, sua lingua cœperat & adiunxerat Ecclesiæ fidelium. Deinde ille rursus conabatur persuadere eius uxori, ut eandem teneret sententiam. Mulier autem, ut quæ esset mulier & attenderet magis falsum, quàm ueritatem, dicebat se quidē eadem sentire quæ maritus, & ea, quæ Orthodoxi similiter atque ille, tenere: cor autem minimè habebat idem loquens, quod lingua: nolens sicut prius cum marito errori, ita ueritati postremo communicare. Cum itaque à quodā ex Pneumatomachis panis partem accepisset, eam quidem latenter credit ancillæ fidei: ad fidelium autem sacrum accedit cum marito, præ se ferens se participem fore sanctificatorum. Deinde cum panem diuinum accepisset, eum quidem rursus latenter tradit ancillæ: eius uerò loco accipit eum, quem habuerat ab hæreticis. Postquàm autem eum ori admouit, (ô stupendum miraculum, ô quàm aperta & expressa fuit imago mentis eorum, qui dederant) uidit eum mutatū in naturam lapidis. Atque ipsa quidem cum enunciasset id, quod factum fuerat & credidisset, ipsa quoque fit è numero piorum. Lapis autem reponitur in quadam domo ex ijs, quæ sacra seruant.

Nota miraculum.

Theodoretus Scythā fuisse ait.

Aggreditur nunc oratio res Gainæ, quemadmodum se habeant, tradere auribus fidelium, qui erat quidem genere Gallus, nihilominus autem mente quoque barbarus. Cum esset uerò Romanis subiectus, & relatus in numerum exercitus, & deinde paulatim progrediens, maiores gradus esset assecutus, postremo creatur etiam Dux exercitus Romanorū, tam equestrium, inquam, copiarum, quàm pedestriū. Is cum acriter defenderet opinionem Arrianorum, ausus est ab Imperatore petere unum templum ijs, qui erant eiusdem cuius ipse opinionis, ex ijs templis, quæ erant in ciuitate. Archadius ergo protinus, (ille enim tunc tenebat sceptra imperij Romanorū) Dei homine accersito, rogabat ut petitio eius exaudiretur, eius uirtutem illi reuocans in memoriam, & tacitè significans tyrannidem, quam ipsum uidebat affectare, ut sic, aiebat, barbari mansuescat animus. Et sic quidem Imperator. Ille autem lingua planè aureus, statim ostendit se etiam habere aures, quæ linguæ nihil crederent, & quæ possent iudicare, quibusnam orationibus parere oporteat, & quibus non. Statim ergo renuit, diuini metus nō oblitus & eius, quā habebat, dignitatis, & dicit se non esse id permissurum, quodcunque acciderit. Quomodo enim sustinuerit, qui non & à mente & à pietate procul discesserit, ut qui ingrediuntur rectum tramitem ueritatis, & Christum defendunt esse unum uenerandæ illius Trinitatis, amandentur extra sacra uestibula: ij autē, qui se magnificè iactantem & audacem linguā in eū mouent, ij, inquam (ô profanos pedes) intra domum illius introducantur? Sed si quid eum uereris, ô Imperator, cum tu mihi eum deduxeris in conspectū, omnem curam depone, ea solum quæ dicuntur auscultans. Ego enim cum eo disserens persuadebo, ne ille uelit ea à te petere, quæ non est fas omnino præbere.

Gaina Arrianus petit templū pro suis.

Chrysostomus negat.

Lætatus est his auditis Imperator, & die sequenti, cum simul etiam adesset uir diuinus, accedit quoque Gainas, ipse quidem sicut heri & nudiustertius petēs ab Imperatore unam ex sacris domibus, Iohannes autem dixit, non licere Imperatori audere aliquid in rebus Ecclesiasticis, si uelit omnino esse pius. Quid uerò, non mihi quoque, inquit barbarus, una ædes oratoria permittetur ad precandum? Nullum est templū, inquit magnus Iohannes, quod non tibi pateat, nec est quisquam te prohibiturus, si uelis orare. Sed sum, inquit, alterius sectæ, & ideo uolo seorsum cum ea uersari in Ecclesia. Non est mea petitio reprehendenda, & quæ non iustam habeat occasionem, cum belli pericula quotidie adeam, & reipublicæ utilitatem uitæ meæ præferam. Sed habes, ô optime, inquit sanctus, laborum non minores remunerationes, siquidem es Dux exercitus, & consularem honorem es assecutus. Satius autem fuerit hoc quoque considerare, quàm antea quidem esses obscurus & ignobilis, quātus uerò sit nunc tuus splendor & quanta gloria, & quanta quidem esset antea paupertas, quantis autem nunc abundes diuitiis. Hoc te cogitantem, oportet esse beneuolum, & non esse ingratum in imperium, quod te sic honorauit, & non ab eo petere quæ non licet. Cum ad hæc nihil haberet Gainas, quod aptè responderet, prætulit silentium, ut qui pulchrè re ipsa didicisset, se in uirum incidisse, qui non minus posset uersare linguam, quàm ipse gladium. Admiratus est autem Imperator & qui aderant, quod tam paucis barbaricæ temeritatis refrenata fuisset loquacitas.

Nota quod hic dicit de Imperatore.

Cum autem aliquantum effluxisset temporis, Gainas quam iam diu parturiebat tyrannidem, apertè edens in lucem, in Thracia & Macedonia faciebat incursiones eas populares & prædas ex eis agens. Aduersus quem cum nemo auderet nec bellum fortiter suscipere, nec apud eum fungi legatione, generosa illa anima & diuino metu armata, neque timens priorem illius cum ipso contentionem, neque quid-

quam

quam eorum, quæ solent animum frangere & perterrere, ad eum statuit proficisci, homo in summa quiete educatus, & qui nullum unquàm tale uiderat periculum, nec talem perturbationem. Atque egreditur quidem ualde alacri animo, ipse legatione functurus pro omnibus. Cũ uerò iam accederet, ambularet aũt terram intuens, gestu quidẽ graui & honesto, incessu uerò tardo & tranquillo, manifesta uirtutis uestigia in uultu significans, Barbarus hoc adspiciens, nõ amplius erat barbarus, sed statim & iram remisit, & placidè adspexit, tumore animi ei quodammodo cõpresso tã moderato & trãquillo spectaculo. Quinetiã eũ quoque inuasit timor, recordatum illius dicendi libertatis, & qui perterreri minimè potest spiritus, & uerborũ quæ uires habent ex ueritate, & quæ ualde possunt animũ sauciare. Propterea ergo ei processit obuiã, & ad pedes procidit, & assumens eius dexterã, imponebat oculis tanquàm sanctificaturam. Preterea autem filios quoque fecit procedere ante sanctos eius pedes. Deinde cum uerba & ualdè suauem audijsset admonitionem, facile persuadetur: & sublatis inimicitijs, fit Romanis, sicut prius, fœderatus & amicus. Itã sæpenumero uenerandus uultus, & opportunitas & prudentia orationis, quæ uis belli non potuit, facilè effecerunt, & uisa est plus potuisse oratio, quàm gladius. Sed nunc quidem sic uictus à uirtute & lingua Iohannis, depositus armis, pacem est amplexus.

Suscipit legationem ad Gainam.

Gainas placatur.

Prou. 11. Non multo post autem illa ualdè dulcia & aurea uerba, erant, ut cum diuina scriptura dicam, inaures aureæ in aure porci, & Aethiops quidem mutauit pellẽ, & felis crocoti oblita, persecuta est ea quæ consueuerat: & ipse quoque priorem complectens improbitatem, rursus cum alijs obibat Thraciam, res nouas moliens: donec in Romanorum exercitũ incidit cum alijs seditiosis: & sic malus ille malè perit. Sed res quidem Gainæ sic se habuerunt. & hæc quidem diximus pauca ex multis, quantum satis fuerit ad significandum eius peruersitatem, & magni illius uiri uirtutem. Similiter autem pro Ecclesiasticis quoque regulis studium, & quem pro ipsis habebat zelum, singulatim quidem nemo potest explicare. Sed tamen hoc quoque paucis, quoad eius fieri potest, conabimur ostendere, tanquàm uniuersam aquã fontis per modicum fluentum. Cum enim Constantinopoli Asiani Episcopi numero uigintiduo cum hoc magno Pontifice considerent, repente uno sabbatorum Episcopus quidam Valentinopolis, nomine Eusebius, ex odio ad illum accedẽs, porrexit libellos Synodo, qui erant aduersus Antoninum, qui tũc Ephesinam sedem administrabat. Deinde etiam maximo sacramento adigit magnum Christi Pontificẽ, ea quæ data fuerant, nõ leuiter & in transitu tractaturum: sed examinationem quamprimum deducturum. Septem autem capitibus compræhensa erat tota accusatio. Sic autem habebat.

Gaina interitus.

Crimina intẽtata Antonino episcopo Sacris uasis preciosis transmutatis, eorum materia usum esse ad uasa quæ eius & filij sui fuerunt nũcupata. Marmor rursus accepisse ex aditu baptisterij, & audaci manu & mente in balneo suo deposuisse Columnas, quæ longo ante tempore intrã templũ fuerãt repositæ, in suo collocasse trichilinio. Suum filiũ cædis reum, non diuina nec humana reueritum, eum sua nimia authoritate conseruare adhuc immotum in diaconatu. Prædia, inquit, à Basilina, quæ erat mater Iuliani abominandi Imperatoris, ecclesiæ consecrata uendidisse, & precium sibi usurpasse. Cum uxori sua sponte prius renunciasset, cum ea rursus coiuisse, & ex ea filios suscepisse. His omnibus malis accedebat hæc coronis, ꝙ tanquàm sit licitum & permissum, auro uendat Episcoporum ordinationes, adeo ut maiores fiant, qui plus præbent pecuniæ. Ad hæc homo Dei placidè admodum & tranquille: Frater, inquit, Eusebi, ijs, quæ propter animi dolorem fiunt, accusationibus maxima ex parte non sunt faciles probationes. Mittamus ergo in scriptis accusare Antonium, cum doloris causas possimus curare facilius. Cum is autem repente uerbis uteretur acrioribus, & impudentissimè affirmaret se nulla animi perturbatione motum, sed ueritate omnia accusare, dat beatus Iohannes locum iræ, arbitratus inimicitias esse causam accusationis: & cum Paulum Heracleæ Episcopum (uidebatur enim is benè uelle Antonino) rogasset, ut inter utrumque pacem conciliaret, surgens ingressus est in templum. templum enim uocabat celebrandi diuini mysterij. Sed hæc ne minimum quidem placebant Eusebio, neque cessabat ab inimicitijs: sed uehementer inuehebatur in Antoninum, & magno in eum ferebatur impetu. Incertum autem, quomodo fuisset in eum motus, & quonam animi motu fuisset incitatus. Itaque accedens, alterum magno Iohanni tradit libellum, cuius erat eadem cũ priori sententia. Præterea autem rursus quoque horrendis adigit sacramentis, ipsam etiam adiungens salutem Imperatorum: non hoc quidem Episcopaliter, sed fortasse ciuiliter, ne id prçteriret citra examinationem.

Cum ergo uidisset illius impetum minimè posse cohiberi, & eam rem ad omnium aures iam peruenisse, alios quidem iubet diuina dona offerre, non iudicans esse sanctum, cum aures incubuerint in taliũ rerum cogitationem, assistere sanctificatis. Ipse autem libello in manus sumpto, egreditur. Deinde tanquàm uolens Eusebij impetum reprimere, Ne existimes, inquit, postquàm lecta fuerint ea, quæ sunt in manibus, & tradita auribus omnium, te facilè posse effugere eorum probationem. Neque enim nos eum, qui potest probare, arcemus: neque eum, qui non potest, ui trahimus. Cum ille autem accerrimè instaret & urgeret, ut statim legeretur, præbuit legendum. Cum uerò omnia uisa essent grauia, ij ex Episcopis, qui erant ætate prouectiores, ab eo, quod eis iudicatum fuerat esse deterius, (id autem erat uenditio ordinationum) statuerunt esse faciendam examinationem. Sic enim dicebant sibi facilem & breuem futuram esse dijudicationem. Si enim ostensum fuerit hoc esse uerum, superuacaneum fuerit alia examinare. Qui enim sancti spiritus gratiam non est ueritus uenalem proponere, is uix preciosis uasis aut lapidibus aut prædijs ecclesiæ pepercerit. Hæc sancto quoque uisa sunt. Cum ergo interrogatus is, qui accusabatur, negaret: & qui aurum insimulabantur præbuisse, ipsi quoque se dedisse inficiarentur, sic mansit & producta est quæstio usque ad diem iam inclinantem.

Cum ergo quæ mota fuerant, solui aliter non liceret, nisi testes producerentur, quibus præsentibus datum fuit & acceptum, quoniam accusator quidem dicebat esse, sed non adesse, neque in ea uersari regione, intuens beatus ad difficultatem inuentionis, & considerans quàm arduum futurum esset opus, & quàm multorum dierum, productio testium, (ò Apostolicam illam animam, & quæ propter socordiam nihil omittebat eorum, quæ erant necessaria) statuit ipse uenire in Asiam, & ea, quæ mouebantur, suæ ipsius fidei credidit examinanda: in corpore tam liquefacto & immensis laboribus confecto, tantam afflictionem subire constituens propter negocia ecclesiastica. Antoninus autem cum animaduertisset non rectè ei cessurum Iohannis in Asiam aduentũ, (Sciebat

Statuit licet debilis, proficisci in Asiam ob Ecclesiastica negocia.

bat enim, quomodo seipsum planè esse reum, ità illum posse apertè omnia conuincere) persuadet Imperatori, quodam ex magnis uiris adiutore ad hoc usus, cuius agrorum ipse curam susceperat, ut sisteretur Iohanni exitus, prætextu Gainæ tyrannidis, quæ adhuc conturbabat: propter quam causam necessariam esse eius præsentiam. Et sic quidem arcetur beatus ille à suo exeundi proposito: sed ne sic quidem desistit à perscrutatione eorum, quæ dicta sunt: sed accito uno ex illis uigintiduobus Asianis Episcopis, qui erant in synodo, & tribus ex ijs, qui erant apud se, Metropolitanis, eos mittit in Asiam, quæsituros de Eusebio, & de eo quem ipse accusabat Antonino: cū hoc apertè dixisset & in actis posuisset, ut qui non ad locum præstitutum intrà duos menses peruenisset, cum ijs, quæ uterque habebat ad sua confirmanda, esset excommunicatus.

Cum ergo, qui erant iudicaturi, essent in regione, qui iudicio contendebant, priusquàm uenissent in iudicium, cum inter se dedissent, alter quidem aurū, alter uerò iusiurandum, se effecturum ut bono esset animo, dilatione temporis cogitabant iudices fallere. Nam cum accusatori uisum esset tempus producere, & sic eis afferre tædium, maximè cum eis anni tempus posset satis magnam afferre molestiam, (erat enim æstatis calor uehementissimus) dixit se nō posse producere testes intrà quadraginta dies. Cum sic dixisset, ipse quidem productionem testium nihili faciens, uenit Constantinopolim. Iudices autem cum præter quadraginta, alios non pauciores quàm triginta expectassent, neque adesset ullus eorum, quos sperabant, sed res esset fraus manifesta: Eusebium quidem, scribentes ad eos, qui ubiquè sunt in Asia Episcopos, denunciant excommunicatum. Ipsi autem post hæc ad sanctum reuerti decreuerunt. Quo in loco cum in Eusebium accidissent, accusabant ꝙ pactis conuentis non stetisset. Ille uerò causatus corporis ualetudinem, adhuc pollicebatur se esse testes ꝓducturum: ludens ille in ijs, in quibus non est ludendum, & nec manum reueritus, quam graui affecerat iniuria, & quam habebat consciam eius improbitatis. Sed interim, proh dolor, Antoninus excedit ex hac uita: & sic quidem præsens effugit iudicium, quo modocunquè potuit: futurum autem omnino expectat, & quod non potest circunueniri. Quid post hæc est consecutum?

Literæ mittuntur ad sanctum, quæ etiam erāt preces ex Asia communes, tum omnium Episcoporum, tum etiam Presbyterorum, qui etiam eum rogabant & ei ualde supplicabant, ne eum quidem in scriptis parcentes adiurare, quo suam uehementiorem redderent petitionem, ut ad eos ueniret, excogitaturus aliquod remediū eorū Ecclesijs, quæ & ab ijs, qui partes sequuntur Arrij, & ab iis, qui plura habēdi tenentur cupiditate, pessimè diuexātur. Dei itaque homo & pastor bonus, non corporis imbecillitatem, non uiæ longitudinem, non hyemis difficultatem, (erat enim tunc eius tempus) non aliquid aliud reputans ac formidans, uiolēta illa & accerrima propter Christū anima, sed hæc omnia parua & nihili ducens pro cura Ecclesiarum, nauem conscendens, tribus diebus uenit Apameā. Quo in loco Paulus quoque & Quirinus & Palladius Episcopi eum expectabant, (eos enim statuerat secum ducere in peregrinationem) cum quibus pedibus sine mora iter conficiens, uenit Ephesum. Omnes ergo Lydorum & Phryhum, quin etiam Carum Episcopi, non pauciores quàm septuaginta, & quicunque ex Asiæ populo erant insignes, læti ocyus confluebant, uultum illum uidere cupientes, in quo florebat, magnā uirtutis gratia, & linguā

Proficiscitur hyeme in Asiam.

audire cupientes, quæ pulchrè & suauiter influebat in animas.

Simul autem aderat etiam ille Eusebius accusator Antonini, rogans ut absolueretur à segregatione, & ut admitteretur deinceps ad communionem. Cum Episcopi autem contradicerent, dicentes non oportere admittere calumniatorem, ipse dicit se non esse calumniatorem, sed affirmabat se & momento tēporis testes esse producturum, & eos qui auro fuerāt ordinati. Visum est itaque synodo, etiamsi è uita excessisset is, qui pecuniam acceperat, satius tamen esse propter eos qui dederant, rem deduci ad examinationem. Productis itaque actis, quæ iam fuerant compositа, sistuntur quidem Episcopi, qui accusabantur, sistuntur autem etiam testes consequenter, quibus notum erat arcanum nefariæ propter pecunias factæ ordinationis. Atque primum quidem perfecta negatio eorum, quæ objiciebantur, & quòd res esset aperta calumnia, (ita enim dicebāt ij, qui accusabantur) quæ nihil habebant sani nec firmi ex ueritate: Cum autem probationibus eos testes assiduè imperterent, eis loca & tempora reuocantes in memoriā, & quantitatem eorum, quæ soluta fuerant, quinetiā species eorum, quæ data sunt, referrent, Cum hæc ita essent ualida, reueriti illi apertam eorum, quæ dicebantur, ueritatem, & deinde ineuitabilem iudicem pulsantem non ferentes conscientiam, persuadentur & fatentur rem uerè ita se habere, subiungentes: Existimauimus talem esse consuetudinem, ut liberaremur, aiebant, à curia, cui eramus obnoxij, Nūc autem si fas quidem sit, ut simus ex ministris Ecclesiæ, Sin minus, aurum saltem, quod soluimus, uelitis nobis reddere. Nonnulli enim dicebant id, quod solutum fuerat, esse ex bonis uxorum. Ad hæc magnus ille. Ego inquit, dabo operam, ut uos à curia liberemini, pro ea re petitione oblata Imperatori. Vobis autem curæ erit omnino, dixit conuersus ad synodū, ut eis conseruentur, ex Antonini scilicet hæredibus ea quæ ipsi soluerunt. Protinus ergo decretum est, ut aurum quidem illis redderetur: priuarentur autem sacerdotio. Hoc solum eis datum est, ut altare ingressi, participes essent sanctificatorum, ne res longè pessima ueniret in consuetudinem, uel sacerdotium, quod Dei donum esse dicimus, esset uenale pecunijs, & Iudaicè eius fieret cauponatio.

Symoniace ordinati, priuantur sacerdotio.

Cum hæc pluribus diebus canonicè iudicassent, & scripta in acta retulissent, eorum loco constituūt in Ecclesijs uiros uerbo & uita ornatos. Non hos autem solum, qui erant sex numero, sed alios quoque totidem cum magnus ille inuenisset pecunijs iuuasse in Ecclesias, eos Ecclesiastica regula deposuit. Erat enim ille cum in cæteris quidem rebus Ecclesiasticis cautus & diligens, tum in ordinationibus diligentissimus & accuratissimus, & diu producens examinationem, adeo ut qui coaptabantur, non solum essent puri, sed auaritia quoque superiores, & ut semel dicam, nulli affines repræhensioni. Cum autem esset adeo diligens & accuratus, adhuc tamen abundantiorem adhibens cautionē, muniebat eos, qui ordinabantur, & eis suadebat id, quod rectè dictum est ab Apostolo, ut nemini manus citò imponerent, neque alienis peccatis communicarent. Et hæc quidem ita se habebant.

2. Macha. 11

1. Ti 5

Cum autem Antoninus, ut diximus, è uita excessisset, in eius sedem magnus ille (ea autem erat Ephesus) ordinat Heraclidem, genere quidem Cyprum, suum autem Diaconum. Deindè cum multorum quidem uitam sermone expurgasset, multis uerò Nouatianorum ecclesiis, & eorum, qui dicuntur Tessarescædecatitæ, persuasisset à priori recedere opinione, & transire

& transire ad orthodoxam,& alia fecisset plurima & maximè Apostolica,dignaque eius mente & lingua, ad urbium reginam reuertitur ille aureus, eratque si cut prius orationem cœlesti nutrimento nutriens,& consuetorum operum curam gerens. Ea autem erāt, cura uiduarum, defensio orphanorum, eorum, qui erant neglecti & iniurijs facile patebant auxilium, & quod erat omnium maximum, uitæ deductio ad uirtutem & cura animarum,ad quod egregia illa lin gua non tanquàm minutas roris guttas uerba emittens, sed totos fontes aptè & numerosè effundens, populum incitabat. Verumenimuerò cum tam pulchrè se haberet ecclesia,& in magna ageret tranquil litate,grauis irruens porcella,magnos ei fluctus excitauit. Nam cum ille homo Dei & uitiorum animæ medicus artificiosissimus,& alia quidē studeret magnopere curare: maximè autem pessimum & illiberalissimum, & aliorum omnium ferè uitiorum causam, nempe auaritiam, & in eam quotidiè uehementer inueheretur,non æquo animo tulerunt, qui huic uitio seruiebant; suam & solius plagam eam rem esse unusquisque existimans, etiamsi illa non ullam personam priuatim perstringeret,sed communiter & obscurè inferret reprehensionem.

Auaritiam insectatur assiduè.

Eudoxia Imperatrix, ancilla pecuniæ.

Prima autem ex alijs,& prima ex ijs,qui eius amore tenebantur,Eudoxia, quam ex auditu quidem omnes scitis,cum esset (ò dedecus) pecuniæ ancilla,Imperatrix. Sed enim reuera magnas ad feriendum uires habet conscientia, cum etiamsi nullus alius moueat, ipse quidem unusquisque per se,non possimus ferre illius plagas. Hæc ergo tam miserè affecta,communes illas reprehensiones,sui esse solius, ut iam diximus, & non alicuius alterius, esse existimabat. Accidit autem aliquid eiusmodi, quod ei materiam præbuit ulciscendi eum, qui reprehendebat. Id uerò sic habebat, Erat uir quidam Constantinopoli,nomine Theodoricus,dignitate Patricius, diuitijs autem ualdè abundans. Eius ergo diuitias illa liberalibus oculis non intuens, easque suas facere ualdè cupiens quærebat modum, per quē posset assequi quod desiderabat. Cū ea autē dubia esset animi, (ille enim nullam dabat ansam)quid facit? Publicandi quidem eius bona capit consilium,sed cum hoc studeret facere non apertè,significat ei,qui possidebat. Cum communi, inquit, dare possis mutuas pecunias,ne differas,quòd propter multas,inquit,causas eis nūc opus habet. Ille autem non ad id solum, quod dicebatur, sed ad id etiam,quod prætexebatur, intuens,& intel ligens eam uelle ipsum priuare bonis, quærebat aliquem,qui susciperet eius defensionem.Is autem quis nam esset alius,nisi homo Dei? Ad quem quidem cū protinus accessisset, eum nequaq̄ suæ spei pœnituit. neque enim eum inuenit solum socium curarum,sed promptissimum etiam curatorem. Ille nanque nihil cunctatus, scribit ad ipsam quomodo oportebat, & quæ scopus requirebat propositus.Ipsa autem statim mota ijs,quæ scripta fuerant, statuit abstinere & desinere eum afficere molestia.

Cum res ergo ei tam leniter processisset, dixit ei sanctus: Si Imperatrix fecisset quod animo agitabat, ipse & bonis esses priuatus,& Deo nullam habuisses gratiam, Cum autem ipse obstiterit ijs quæ cogitabat,quid est consequens, nisi ut non uideamur omnino esse ingrati & immemores accepti beneficij? Cum sic dixisset sanctus,is ita illum cœpit,ut omnes diuitias,ijs solis exceptis, quibus ipse & filij uiuerēt, consecrarit pandocheo Ecclesiæ.Hæc cum ad Eudoxiæ uenissent notitiam, eius animū uehementer sauciarunt. Cum ex præsentibus certè coniecisset, q̄ & quæ prius scripta fuerant,è magna cura quam gerebat Theodorici, ex auaritia potius existerent, quā ex humanitate, & quòd uellet fieri dominus pecuniæ, significat sancto quæ in animo habebat, & acri spiritu ei exprobrat,quòd accepisset pecunias,dicēs: Oportebat te omnino,sicut nos,abstinere ab ijs,quæ pertinebant ad Theodoricū. Eam enim grauiter uersabat & conturbabat cupiditas pecuniæ, magnaque ducebatur pœnitentia,quòd eorum,quæ scripta fuerant, cedens reuerentiæ, tam magnas non esset assecuta diuitias.Cum hæc autem audijsset beatus,ei literis significauit ea,quæ par erat eum, qui ueritatis curam simul gerit & pietatis. Sic autem habebant ea, quæ ad ipsam scripta sunt.

Litera eius ad Eudoxiam.

Existimo,ò pia filia, te non ignorare,quòd si ipse uoluissem habere pecunias, nihil mihi obstitisset. Habui enim parentes, qui & multū poterant,& multa possidebant:sed diuitias lubens cessi egentibus,existimans eas esse rem non dignam, in quam meam curam conferrem. Quomodo ergo quas & ipse magno studio deposui,& quas omnibus communiter consulo despicere,eas nunc non erubui uideri concupiscere? Pecunias autem Theodoricus mihi quidem non præbuit, sed nec ipso præbente ipse accepi: Christo uerò fœneratus est,eas præbens pauperibus, ille quidem rectè faciens & sibi utiliter; illinc enim multiplices habebit remunerationes; Si autem tuus sit scopus hæc Christo auferre, nos quidem nullo damno afficiens: nec ideo nos ulla afficiens molestia; sed Christum potius, cuius ex sunt: & illi curæ erit earum ablatio. Hoc Eudoxiæ existit primum semen concepti in eum odij: hinc paulatim in illum furorem parturijt, habens multos quoque alios, qui iram accendebant,& inimicitijs eius opem ferebant. Quod autem ille periculi nullam ducebat rationem, & in se irritandi crabrones, & mouendi eos, qui ipsum essent læsuri in iis, in quibus aliquid negligere, erat Deum ad iram prouocare, & excidere ab eius beneuolentia, iā est tempus docere:immò uerò quomodo ira in eum eruperit ab iis, qui oderunt reprehendi, & quos auertere est difficile, ut qui lubenter, ut dicitur,se affricant.

Mulier quædam uidua, nomine Callitrope,habitans Alexandriam, defertur ad Paulacium Ducem exercitus, qui tunc quidem Alexandriæ Augustalē administrabat magistratum, pecuniæ uerò magno amore tenebatur.Defertur autem, quòd illa abūdaret pecunijs, & esset ualdè diues, & ideo quingenti aurei à misera exiguntur, quos non ut quæ posset dare,sed ut quæ magno metu afficeretur,illi dat sitienti,omnibus bonis suis dati pignori,ab ijs, qui habebant mutuata.Cum autem duo anni præterijssent,finemque eius accepisset magistratus, & ageret ipse in urbe regia, & ab eo exigeretur ratio suæ administrationis,mulier, quæ inuenerat tempus eam adiuuans, ascendit euestigiò, & accedit ad Imperatorē, in eum qui iniuriam fecerat, uociferans,& iniustam annuncians ablationem. Cum uerò causa fuisset cōmissa Præfecto prætorio, & Imperator iussisset reddi mulieri,quod non fuerat rectè ablatum ille siue personas peccatorum acciperet, ut dicit diuina scriptura, siue non rectè se gereret manus,neque liberaliter,malè affecit uiduam, & non uindicem, sed aduersarium potius se præbuit iudicem. Cum ergo ab eo mulier desperasset auxilium, accedit ad Imperatricem,mulier à muliere,quæ malè affecta fuerat,ab ea,quæ poterat opem ferre, se consecuturam esse misericordiam, ut par erat, iudicans. Eudoxia ergo,ut quæ inuenisset uenandi occasionem, & mustela, ut dicitur,odorata fuisset pinguedinem, quamprimum accersit eum,qui fecerat iniuriam. Deinde cum quæ

Pro.28

uiduæ fecisset, ei dixisset, & eũ esse iniustum arguisset, eum quidem mulctat centum libris auri: triginta sex autem solis numismatibus datis Callitropæ, iussit esse contentam. Hæc auara illa & illiberalis, & auro uiuens, & aurum omnia uidens, sicut Midas ille in fabulis, aurum noctũ & interdiũ uisione appræhendens, cuius in manibus iniquitas, ut dicit beatus David, & dextera plena iniustitiæ.

Ps. 25.

Quid ergo miserabilis illa uidua, & reuerà calamitosissima, quæ talia quidem passa fuerat ab ea, à qua non debebat, ut à qua sperasset potius defensionem? Ipsa ergo cum omnem spem abiecisset, uno utitur refugio, communi illo uiduarum defensore. Cui cum rem renunciasset, & qualia pateretur à fœneratoribus, & ꝙ sit usuris omnino opprimenda. Hæc dicens, & lachrymas, quæ ad persuadendum magnam uim habent, effundẽs euocat ad misericordiam eum, qui ad ipsam erat propensissimus, & qui non minus erat promptus ad eos defendendos, qui passi fuerant iniuriam, quàm Eudoxia ad faciẽdum. Quamobrem nec ei quidem licebat cunctare, sed protinus quidem accersit eum, qui læserat: forti autem & generoso animo ei exprobrat & arguit iniustitiam, & aurum ab eo requirit, non quomodo Eudoxia, suum morbum, non autem alienam plagam curans: sed libera & quæ odio malos habet, mente mulierem defendens.

Cum is autem adduceret mulctam centum librarum, quibus eum mulctauerat Imperatrix, & sic non reddendæ rationis quæreret subterfugium, beatus, Pro delictis, inquit, publicis facta est illa exactio. Tu uerò non aliter effugies, nisi mulieri quingẽta prius numeraueris. Cum primum autem hoc uenisset ad aures Eudoxiæ, illa mittit ad illum magnum, iubens eum, qui detinebatur, absolui à crimine, ut qui se satis defendisset. Ille uerò leonis pellem statim induẽs: Immo uerò non dimittam, inquit, quoniam nec iustum est (ò Dei leges & præcepta) cum ante nostros oculos sit ea, quæ fuit affecta iniuria, eaque mulier externa & uidua, quæ lachrymis operit, ait Malachias altare Domini, indigens eo, qui sit opẽ laturus. Quænam autem sunt Deo tantæ curæ, quãtæ hæc? Quòd si me iubes eum dimittere, at tu redde mulier debitum ex ijs, quæ illius prætextu abstulisti amplius. Hæc quidem magnus ille.

Eudoxia infesta est sancto uiro.

Mala. 2.

Cum autem illa semel & bis misisset, neque quicquam proficeret, cum ipse minoris faceret homines quàm Deum offendere, & cognouisset rem sibi esse cum homine, qui non cedebat temporibus, minas non formidabat, nec timebat ab ulla excidere rectione, quæ quidem sunt magna ex parte terriculamenta ijs, qui sunt parui & abiecti animi, sed constanti & generoso spiritu fortiter usque ad mortem resistebat peccato, & magis cauebat male facere, quàm pati. Cum, inquam, cognouisset cum eiusmodi uirorem esse sibi futuram, ira plena (uidebatur enim minime ferendum, ut quæ multos superabat, uideretur uno longe inferior, est enim eiusmodi res mulier, nempe leuis, & quæ facilè mouetur, & planè inanis gloriæ ludibrium) iubet extemplò & duo quidem Centuriones, eos sequente, quæ sub eis erat manu, quamprimum mittuntur, quibus fuerat imperatum, statim templum ingredi, & eum qui detinebatur, ut illinc eripere. Et sic quidẽ Eudoxia, ignorabat autem se ea aggredi, quæ fieri non poterant, & bellum aduersus Deũ suscipere. Nam cum illi uenissent, & iam essent in foribus, & irrupturi essent, (ò Diuinum spectaculum, ò rẽ planè nouã) uident Dei angelũ specie admirabilẽ, forma terribilẽ, qui stringebat rhompheam, & horribiliter arcebat ab ingressu. Hoc illi malum cũ uidissent, metu repletæ fuerunt illis animæ, & protinus nihil amplius facere decreuerunt, sed quamprimum reuersi ad eam, quæ miserat, stupendũ hoc spectaculum cum stupore narrarunt. Illa autem stupuit quidem ipsa quoque, cum audiisset, & de suo cœpto aliquid remisit protinus. Solet enim, ꝙ mentis lenitate celeriter suscipitur, celeritate quoque simili excidere. Deinde paulopòst ad scopũ priorẽ reuertit, & Frumẽtio quodã ad eũ misso, (neq; enim tã esse negligentem sinebat amor pecuniæ) iussit persuasione potiús aggredi propositũ. Magnus autem minimè parens eius blanditiis, dixit: Non ꝙ delecter litibus, neque ꝙ Imperatrici resistere statuerim, uobis uidear esse supra modum contentiosus, non per sacras leges & diuina eorũ, qui præcesserunt, & dogmata & disciplinas: sed simul quidẽ iniuria affectã defendens uiduam, & quæ omni egebat auxilio, & Imperatricis animæ salutem procurans, sic uidear contradicere.

Nota rẽ admirabilem.

Cum sanctus talem dedisset responsionem, & ostẽdisset se nihil esse cessurum, qui autem fecerat iniuriam, uidisset omnnem spem esse sibi irritam, & Imperatricis, quam somniabat, opem nihil habere momenti, & esse planè ficulneum, ut dicitur, auxilium, domum mittens, aurum ex se soluit mulier, & sic liberatur ab obligatione. Paulopòst autem Eudoxia (quærebat enim faciendi, quæ uellet, libertatem, seu benè seu secus se haberent, & neminẽ esse, qui contradiceret) mittens ad sanctũ, & partim quidem minis, partim autem blanditiis eum aggrediens, suadet ut desinat uelle ei resistere, dicens: Sed oporteret te esse contentum ecclesiasticis: ciuilia uerò omnino non subire, sed eis cedere Imperatoribus: quomodo ipsi tibi rursus ecclesiasticis: cessare autẽ contra me conciones habere in ecclesiis. Nã ego quidem hucusque te obseruaui ut patrem, & paternum, ut sciunt omnes, honorem tibi tribui. Tu autem nisi decætero in nos fueris melior, scias me non esse toleraturam. His magnus Iohannes magna affectus tristitia, (uidebat enim cor eius parturire iniustitiã, & laborẽ improbe concipere, & iniquitatẽ, ut dicit diuinus Dauid, parere) dixit iis, qui missi fuerãt: Iubet me abscedere à rebus ciuilibus. Tãtum autẽ abest, ut res attingam mundanas & ciuiles, ut sim ab eis tam alienus, quã ij, qui diu ante sunt mortui, remoti sunt à rebus, quæ ad uictum pertinent: Sed cum sim Episcopus, & mihi commissa sit cura animarum, apertũ scio esse periculum, non arguere iniquitatẽ. Vereor enim, ne de nobis quoque dicatur illud Osee: Celauerũt sacerdotes uiã Dñi, si nos, cũ iniustè aliqd admittatur, id feramus silentio. Sed eũ quoq;, qui peccat, iubet rursus diuinus Paulus corã omnibus arguere, ut reliqui, inquit, timorẽ habeant. Nos autẽ nihil illã in ecclesiis, neque nominatim, neque aperte arguimus. Quocirca nobis temerè succẽset Imperatrix. Sin autẽ oratio, quę inuehitur in eos qui sunt obnoxij auaritiæ & aliis uitiis, nonnullorum mordet conscientiam, nõ illi nos, sed seipsos potius merito repræhendat.

Psa. 7.

Osee 4

1. Ti. 5

Hæc & alia his similia cũ audiisset ii, qui missi fuerant, scriptis mandarunt quæ dicta sunt, & reuersi, dixerunt se nihil efficere, conantes in cælum iaculari, & radere leonem, & eduersus stimulos calcitrare, nebulasq; cædere, & tumulo prædicare, & alia, quæ dicuntur de ijs, quæ non possunt fieri. Ille enim homo est metu superior & minis, & aduersus ipsam quoq; mortẽ erigitur. Vnũ solũ timet, nempe peccatũ, & ne Deũ per ipsum uel modicũ offendat. Parua uisa sunt hæc Eudoxiæ, acriq; & effreni eius auri cupiditati. Quamobrẽ ab ira & furore non desistebat, sed apud se habitãtẽ magis uersabat irã, expectans tẽpus & occasionẽ eius, qui ipsã despiciebat, ulciscendi usque ad satietatem. Cum ergo rectè se haberet ecclesia, & ędificaretur

Inuicta animi eius fortitudo.

ficaretur in dies ad pietatem, & respublica rigaretur quotidie ab eius lingua, & uitam, quæ est ex Deo: sua *Fructꝰ concionũ eius* uissime produceret, etenim cum alijs malis, hæc ẽt, quæ erant usitata & familiaria, incepit contemnere: nempe equorum cursus & theatra, cœtusque & orationes, quæ nihil habebant utile aut necessarium: & quod in ea ponebat studium, conuertit ad currendũ ad ædes orationis & ad templa Domini, adeo ut inter se contenderent, quis ueniret prior in templum Domini, & in eo uersaretur diutius, & maiorem perciperet utilitatẽ. Hæc quæ adeo pulchrè & piè se habebant inuidiam magna afficiebant molestia: & ideo uehementem quidem & periculosam aduersus ecclesiam excitat tempestatem, grauem autem & profundam ei offundit noctem, magno illo, proh dolor, luminari & sole animarum, procul ab ea amandato & misso in exilium. Sed cupitis scire, sat scio, quosnam habuerit grauis inuidia, qui celeres pedes ad hoc intulerunt.

Mouit quidem & alios ex episcopis & Clericis, quorum animus erat aptus, ut maligni susciperet semina. Qui fecerunt consilium, & non per me, (hæc *Es. 30* dicit Esaias, disserens in persona Domini) & pacta conuenta, & non per spiritum meum, & nonnullos etiam, qui erant ex ipsa aula Imperatoris. Ne mulieres quidem se ab hoc iniquo cœtu abstinuerunt, sed ex quoque maligno fuerunt pars germana. Erant *Aduersarij præcipui sancti uiri* quædam mulieres, quæ mundo delectabantur & erãt obnoxiæ uitijs. Quæ quidem, quòd ab illius lingua sauciatæ fuerant, in eum uehementes concipiunt & effundunt spiritus. Quos autem habuit acriores alijs aduersarios, ij fuerunt, Alexandriæ Theophilus, Berrhœæ Acacius, Seuerianus Gabalorum, & Antiochus Ptolemaidis. Præter hos, duo Presbyteri & quin*Psa. 14* que Diaconi simul eruperunt. Cercopum improbum quendam cœtum eos dixerit quispiam, aut uiros sanguinum & fraudis, ut è diuina scriptura aliquid dicatur potius. Sed satius fortasse fuerit ostendere, undenam bellum cœperit in Ecclesia.

Erat Alexandriæ presbyter quidam nomine Petrus, qui in presbyteratu suæ ecclesiæ primas partes obtinuerat. Is cum nescio quomodo in odium uenisset Theophilo, quoniam ad machinãdum aliquid & struendam calumniam, erat eorum, qui ex toto seculo fuerunt, ingeniosissimus; non parua labe per fraudem eum adspergit, nempe quòd mulierem quandã hæresis Manichæorum, cum eam execrandam nondum repulisset opinionem; admisisset ad communionem. Eo autem asserente, & ipsam prius illam abiurasse opinionem, & admissam esse è sententia eius, qui nunc est accusatoris, tanquàm hoc non sufficeret ad fidem faciendam, ab eo quoque adductus est testis Isidorus Pelusiota, uir & uita & dicẽdi facultate unus ex præstantissimis, & præterea ab ipso quoque & magno Athanasio relatus in numerum presbyterorum. Atque ipse quidem, tanquàm ab Isidoro extrema affectus iniuria, & ut ab illo conuictus, propterea quòd ostendisset ueritatem, Petrum quidem præter rationem expellit è sacerdotio, non propter aliam causam nisi propter inimicitias. Deinde etiam quærebat occasionem, per quã suæ improbitatis trophæum ipsum quoque erigeret Isidorum. Quod etiam facit paulò post, aliunde ad iram incitatus. Hinc autem fuit commotus,

Isidoro datur mille aurei Theodote, quæ fuit uxor Theodori præfecti prætorio. Ea uerò mandauit Isidoro, ut pauperibus, quæ erant Alexandriæ, mulieribus emeret indumenta. Hoc Theophilo non communicatum, in eum peperit iram minimè tolerandam. Causa autem erat, Ne si ille, inquit, acceperit, consumat in lapides, ut solet, & in ædificia. Cũ autẽ interrogatus Isidorus confessus esset, & dixisset se id fecisse, quod uolebat quæ dederat, tunc quidem nequaquàm ostẽdit se fuisse iratum, sed sub Plutonis, ut aiunt galea celat iram, in cordis penetralibus Pontifex souens æmulationem. *Theophilus persequitur Isidorũ* Paulopost autem eam aperit, & grauissimam machinatus calumniam, (sciebat enim ille sicut prius diximus, optime dolos struere & machinari insidias) cum illam mandasset literis, & ordinem deinde sacratum uocasset ad concionem, ipso præsente, inquem erat ordinata calumnia, Hanc, dixit, ò Isidore, ostendens schedulam quam habebat in manibus, ante decem & octo annos contra te mihi traditam; quoniam in alijs occupatus, uictus fui ab obliuione: nunc rursus propter alia forte perscrutans, inueni. Agebat autem tũc Isidorus annum uitæ octogesimum, uir qui exercitatione & laboribus longis iam consenuerat, & ipsum habebat uultum nuncium uirtutis, & qui eorum, qui uidebant: animis poterat magnam afferre reuerentiam.

Cũ ergo postquàm hoc sic dixisset, peteret ut protinus de obiecto crimine causam diceret, (id autem erat Sodomiticæ libidinis) Isidorus statim placidè, & ut se dignum erat, Ego, inquit, chartam tunc datã latuisse, quomodo non rursus processistis, qui dedit? attamen si ne tunc quidem aderat, at nunc adsit, & ostendens quisnam ipse sit, dicat in nos. Cum ergo nihil haberet, quo posset calumnia uideri fide digna, quid facit? Quodam adolescente corrupto pecunijs, eum pulchre instruit ad sycophantiam. Deinde ille abiens, rem matri communicat. Illa autem partim quidem Deum timens, partim autem suspectum quoque habens, quod erat in præsentia, iudicium, ne forte manifestum redderet id, quod erat compositum, Isidoro rem significat, & quòd quindecim aureos acceptisset eius filius, quos ei dicebat dedisse sororem Theophili, mercedem comparatæ in illum sycophantiæ. Hæc cum audijsset quidem Isidorus, egit silentiũ, soli Deo relinquẽs uniuersum, ut qui laudes quidem celare potius didicisset, non autem uituperationes. Adolescens uerò ratus sic sibi rem in tuto magis futuram, in diuinum templum accedens, confugit ad altare. Cum autem sic magis in dubium ueniret Theophilus, abdicat, proh dolor, ob tam leuem calumniã *Eum per calumniã abdicat* Isidorum, & arcet ab ecclesia. Deinde ille cum hoc lucro habuisset, & id ex eius successisset sententia, dans nullam rei dilationem, uenit ei in mentem ad montem Nitriæ proficisci, ubi prius ab ineunte ætate egerat pulchram uitam exercitationis. Illic ergo rursus uacabat, cum Deo solo congrediens. Sed ne sic quidem ei concedebatur esse extra teli iactum, neque erat euitaturus Theophili laqueos, uel potius communis omnium hostis, qui hæc mala Isidoro intulerat eius uirtuti inuidẽs, & Theophile author fuit, ut Deum offenderet: illũ oppugnans per ea, quæ se offerebant. Tum enim mota erat quæstio in monasterijs, quæ erant in Aegypto. Vult autem oratio nobis rem paulò altius repetitam declarare.

Quæstio autem erat, cum alij quidẽ corpus Deũ esse dicerent, planeque indutum figura & persona & forma hominis: ij scilicet, qui erãt paulò rudiores & crassiores, alij uerò eũ omnino ponerẽt incorporeum ab omniq; similitudine & forma hominũ liberũ. hoc aũt dicebat, qui erãt doctiores & acutioris ingenij. In hac uerò sententia cũ esset Theophilus, eos, qui Deũ dicebant humanæ formæ similẽ, nõ leuiter, sed admodũ uehemẽter abdicabat. Quod quidẽ cũ compertũ *Callidè eludit monachos Theophilus.* habuissent, q; erãt in Aegypto monachi, minus participes rationis, id in eos immisit tumultũ, & illũ de medio tollere ut qui esset blasphemus: & non sanæ opinionis,

nionis, putabant esse maximum Dei cultum. Ille autem callido inuento rem, quæ aderat, aggrediens, Sic ego, inquit, uos intueor, tanquàm Dei faciem. Hoc cum illi audijssent, represserunt quidem protinus illum cædis impetum, ei autem dixerunt, Si eadem, quæ nos, germane sentis, unum tibi solum deest, nempe ut libros Origenis subijcias anathemati, qui maximè Deum esse corpus & faciem habere homini similem, ne sinunt quidem in aures cadere. Ad hæc Theophilus: Quid autem, inquit, prohibet, quo minus hoc faciam, qui ab Origene maximè dissideo, & cum eo acriter bellum gero? Hæc cum dixisset & esset pollicitus, iram sedauit monachorum. Sic ille semper anceps, & facile ad utrunque annuens, & se temporibus accommodans, cum oporteret eum, ut qui esset Episcopus, & cui commissæ erant animæ populi, non uti figmento & scena ad decipiendum & sic illos relinquere ægrotantes: sed quàm fieri posset optime distinguere, & uerbum ueritatis rectè administrare, & utrique parti componere seditionem, patrem docentem, sed non artificiose diuersum persuadentem, dicere ipsum quidem per se Deum esse incorporeum & figuræ expertem, corpus autem & faciem & formam humanam unigenitum Dei uerbum accepisse, arcanis rationibus suæ benignitatis. Deinde cum etiam rursus surrexisset post mortem pro nobis susceptam, in simili scilicet figura carnis humanæ, sic in cœlū esse assumptum. hoc enim esse summæ unionis & ineffabilis in suum figmentum beneuolentiæ: & sic manere sedentem ad dexteram patris. Nondū euasit manifestum, quod dictum est, sed alia luce adhuc indiget oratio ad aperte declarandum id, quod est propositum.

Erāt quatuor monachi fratres corporibus, fratres animis, monachorum omnium, qui erant in Aegypto, & doctrina & uitæ longe excellentissimi. Eis erāt nomina, Dioscorus & Ammonius, Eusebiusque & alius Euthymius: quos etiam Longos uocabant, ob staturæ forte proceritatem. Hi non solum ab Alexandrinis plurimi fiebant ob mores & uitæ probitatem, sed Theophilo quoque erāt chari, & in magno apud eum precio habebantur, & eos amabat æque ac suos oculos, & in medio cordis sui habitabant. Hæc autē ita se habebant, quandiu fuit ille Deo amicus, adeo ut persuasum Dioscorum (uix enim attrahit honorem uirtus) constituerit episcopum Hermopolis, Ammonium autem & Euthymium honorarit sacerdotio, & eis tradiderit ecclesiæ administrationem, & fecerit œconomos. Cur non dico, quod eius in ipsos maximam significat beneuolentiam? Elegit eos, qui cum ipso habitarent, & essent toto tempore uitæ ei conuictores, ut eos nec à corporis, nec ab animæ oculis pateretur discedere. Sed hæc quidem quandiu Theophilus erat, ut diximus, uerè Theophilus, id est pius ac religiosus. Cum autem eum uidissent declinasse ad auaritiam, & magna ex parte aurum magis amare quàm Deum, & ut pararet pecunias, accerrimum ponere studium, tanquàm noxiam recusantes cohabitationem, (solet enim uitium mutare facilimè) elegerunt solitudinem, & illic, ubi prius, uersari.

Longi fratres monachi.

Hanc ille disiunctionis causam cum intellexisset esse sui condemnationem, ualde ægre tulit, ipsosque manibus & pedibus, ut dicitur, cœpit molestia afficere: primum quidem illos criminans apud Anthropomorphianos, dicebat eos conuenire cum Origene, & eandem quam ille tenere opinionem; & decernere Deum esse incorporeum, & ideo dicit oportere eos tanquàm malè sentientes, & quid aliud quam hæreticos, expellit. Deinde finitimis quoque iussit Episcopis, nonnullos monachos, qui eadem quæ ipsi sentiebant, & in ima habitabant solitudine, cum non prius significasset, cur hæc &, quidnam fecerant, è monte quamprimum deturbari præcipites. Monachi ergo illi fratres uenientes Alexandriam, conuenerunt Theophilum, & causam rogarunt, propter quam eos ille sic condemnasset. Ille autem protinus ira plenus & instar ignis micantibus oculis (natura enim subitò mouebatur impetu, nec poterat ullo modo suis manibus temperare,) Ammonii colum pallio compræhendit, deinde etiam suis pugnis eius maxillas contundens, acclamat: Anathemati subijce Origenem. Erat autem Origenes quidē plane Patroclus, & eadem quæ ille sentire, quæsitus prætextus. Vera autem causa aperte erat in illum & fratres odium. Sic extrema contumelia affectos, uiros magno honore dignos & reuerentia, dimisit cū dedecore. Deinde uicinis, cum nihil opus esset, accersitis Episcopis, illos sanctos, cum nec adessent, nec suam causam defenderent, quòd prauum & corruptum dogma tenerent criminatus, ipsos simul & diuinum Isidorum datos anathemati abdicat. Erat autem non extreme malum, neque sic, ut non esset piæ & religiosæ animæ, si hactenus repressisset impetū. Ille uerò minime, sed cum quosdam abiectos & nullius nominis homunculos quinque numero, alium aliunde ex tenebris & angulis quomodocunque coegisset, & alium quidem ex his, propter defectum ciuitatis, in uiculo constituisset Episcopum, in quo ne prius quidem erat nomen Episcopatus: alium autem presbyterum, alios uerò Diaconos, eis tradit libellos aduersus diuinos hos uiros compositos: quos ille (ò diuina iustitia & Dei omnia intuentes oculi) latenter cōposuit, iubēs eos sibi dari, quādo cōcionabatur.

Longi fratres contumelia afficiuntur à Theophilo.

Acceptis ergo libellis, quorum ille erat pater, cum processisset, & Augustali eos communicasset, ab eo petit manum militarem: ut sanctos uiros, ut qui malam tenerent opinionem, procul à tota Aegypto expelleret, & accipit quidem ad quingentos. Cum autem ipse quoque manum non paruam adiecisset, uiros audaces & ad nouandum aliquid egregios, & deinde etiam eorum impetus dato uino incitasset, uir ipse accerrimus & cuius impetus non poterat cohiberi, noctū ducit exercitum in monachos, contendens erigere trophæum. Quod quidem nescio an ulli alii, qui esset quidem Pontifex, uel minimum conueniret. Alioqui autem si nulla alia de causa, & suæ quidē certe honestatis gratia, à re tā uituperāda debebat abstinere. Aut .n. præcedētē, quæ ei cū uiris intercessit amicitiā, dixeris esse animi leuitatē, q̄ eligit ante probationem, aut quod postea exortū est odiū, euidentē improbitatem cui est etiam hoc magis adscribendum. Est enim uirtus eorum manifesta, & eius qui illos oderat malignitas. Atque primum quidem Dioscorum expellit è sede per quosdam suos famulos Aethiopes. Oportebat enim illum uti talibus ministris. Deinde etiam tyrannicè & per uim ei aufert diœcesim, & montem spoliat, tanquàm Imperator quispiam electus & præfectus bello gerendo contra monachos, & eorum domos diripit, tres illos miser diligenter perscrutans, Ammonium, inquam, cum alijs, quos ne Momus quidem repræhendisset, & qui erant omni ex parte fratres. Cum autem nō posset omnino inuenire, (se enim ipsos in puteum demiserant) uiros non assecutus uir pusilli & abiecti animi, se protinus conuertit ad materiam: & tanquàm insaniæ nimiam ostentans abundantiam, in eam effundit iram, domos illorum & omnem supellectilem (erant autem nonnulli quoque libri studiosorum) omnia simul igni mandans.

Ducit exercitum in monachos Theophilus.

Accidit huic improbo Imperatori aliud quoq; facinus,

cinus, quod omnino quidem illi satis congruit, nec est eo indignum, est autem dignum non paucis lachrymis. Infans enim, qui incidit, & sacra quædam signa sacramentorum, ea quoque ab igne consumuntur. Cum uix tandē ab ira cessauisset, reuertitur Alexandriam Pontifex cum talibus uictoriis. Illi autem uix tandem securi & à metu liberi, nudi exeunt è puteo, pudenda solum succincti linteis, & obibant simul Alexandriam fugitiui, præda, quam non potuerat assequi Theophilus & illius insania, miserabile iis, qui uidebant, spectaculum, etiamsi uirtute erant induti splendidè, & ab illa pulchrè ornati. Eos cum agnouissent Alexandrini, zelo & ira statim repleti, ut sunt acres & uehementes, lampades in manus tumentes, & Theophilum ubicunque eum esse putabant, publicè circunsistentes, nonnulli quidem cœperunt incendere, alii autem bona diripere. Cum uerò iam ad sacra uasa essent uenturi, Præses timēs periculum, accessit eos leniēs, & humanitate eorum iram nolens sedare. Illi autem magis efferebantur, Theophilum tanquàm uenatici quidam canes naribus indagantes, & ultricem in eum manum cupientes immittere. Atque Præsidi quidem suadebat metus eum iam tradere, propter concitatam illam eorum, qui ipsum quærebant, incursionem. Sed ille cum solis pedibus sibi quæsiisset salutem, in quodam loco secreto infodit, timidus repentè apparens, qui tanta erat audacia, & mus modo picem gustans. Deinde cum præses accepisset monachos, & eos induisset uestibus, (sic enim studebat populum sedare, sicut diximus, & impetus eorum reprimere) ostendebat præsentes. Cum autē nihil proficeret, timens ne ipse fieret iræ trophæum & lueret pœnas furoris in Theophilum, accedens iurat Theophilum nequaquàm ei ostendisse causam cur eos uiros quæreret, sed dixisse, quòd essent corrupti in religione, & quòd non satis docerēt, si ipsi soli ægrotarent, sed alios etiam conarentur inducere ad suam communionem. Si enim sciuissem, inquit, quod animo agitabat, non modo non præbuissem milites, sed nec illū ipsum quidem finissem egredi. Cum sic dixisset, uix tandem eis persuasit ut recederent. Posteà autem Theophilus, cum & ipsum Præsidem, & quidquid erat clarū & illustre in ciuitate, (erat enim res pecuniaria eis in magnas adducta angustias) donis explesset ad satietatem, in suam sedem quod utinam non factum esset, restituitur.

Alexādrini ulciscũtur Iõgos fratres.

Atque alii quidem ex his sanctis uiris alibi sunt dispersi: Dioscorus autem, & plures alii ex melioribus, non solum ex monachis, sed etiam ex sacerdotibus, eum secuti accedunt ad Syluanum Episcopum Hierosolymitanum. Sed ne sic quidem eos sciuit quiescere illa omni tumultu plena semper anima, sed scribēs ad Syluanum, Nō oportebat, inquit, omnino præter meam uoluntatem meos excipi fugitiuos. Ignorantiæ autem est ignoscendum, si deinceps isti non priuati loci fuerint omnino apud te participes. Sic cum animo omni ex parte dubii & perplexi essent monachi, necessario quod intercedebat itinere confecto, ueniunt Constantinopolim, & ad bonum hunc (ad quem enim alium possent?) pastorē accedentes, qui erat lingua quidem dulcis, magna autem misericordia animā habet exhilaratam, rogabant ut eis ferret auxilium, qui in malum uirum inciderant, & ab eo ea passi sunt mala, quæ nullus ferè homo ab homine, &; quid enim aliud, inquiunt, uel ipsam modo inuidet uitam? Hæc cum attendisset uir beatus, & uidisset uiros numero quinquaginta, uultu moderatos, sermone eruditos, magna membrorum maceratione latentem magnam ostendentes uirtutem, misertus est eorū calamitatis. Quidni enim misereretur sic affectorū, qui erat humanissimus? & quā domi habebat consolationē, ante omnia eis præbuit, lachrymas, & aptè ostendit, se ex eorū malis simul cum eis dolorem accipere. Deinde cū quēadmodū res eorū se haberēt didicisset, eos quidē habuit in honore, & iussit eos præsentia manere in tēplo, quod uocatur Anastasiæ: iussit autē eos linguā cōtinere, & nemini causam aperire cur uenissent. Cōmunione uerò eos nō impertiit, dicens nō oportere, quousq; de eis scripsisset ad Theophilū.

Longi fratres ueniũt Constātinopolim cũ aliis.

Cum autem contigisset quosdam ex familia Theophili adesse Constantinopoli, eos accersitos interrogat, an cognoscant eos, qui nūc accessere, monachos. Illi autem dixerunt se & nosse, & se scire eos esse grauissima passos à Theophilo. Ad ipsum ergo scribit ille uir magnus, & rogat ut his uiris irasci desinat, eosquè accipiat, & eorum cōspectū admittat, qui nihil habet, quod ei afferat tristitiam. Ille autem simulat quidem se exaudisse, sed cor eius nequaquàm consentiebat cum labiis. Accersit enim illos circulatores, quibus Episcopatum & sacerdotium indignè crediderat & eis traditis libellis, quos ipse aduersus eos uiros cōposuerat, mittit ad Imperatorem, in eos ementitus hæresim & præstigias, qui erat ipse ualdè peruersa & ementita conscientia. Cum ergo his uiris bonis esset euidens, odium, quod in ipsos conceperat Theophilus, minimè posse curari, illi præsentem necessitatem adhibentes in consilium, magno Iohanni tradunt scripta, in quibus sita erāt multa Theophili facta minimè honesta. Ille autē eos quidem rursus admonet, ut eum nihil accusent; ad ipsum uerò scribit, consulens ut eis quamprimum ignoscat; ut qui iam uincantur & aduersus eum dicere propositis scriptis sint incitati. Quod ergo tibi uidetur, quāprimum significetur. Nō possunt enim persuaderi, ut à scopo desistāt. Atque sic quidem se habebant literæ. Eum protinus inuasit furor, non in illos, sed in eum potius, qui curā gerebat utriusque. Ei enim dabat nimium reprehendi studium, & aduersus omnes cōtenderet. Protinus autem scribit in hunc modū: Existimo te non ignorare, quæ decreta fuerunt à Patribus Niceæ, qui pronūciarunt non oportere Episcopum iudicare extra terminos suæ diœcesis. Sin autem ignorans, inquit, disce, & abstine ab iis, quæ ad me pertinent. Nam si iudicari oporteat, erit hoc apud Aegyptios, non apud te, qui à nobis abes tam longo interuallo.

Chrysostomo scribit Theophilo pro illis.

Theophilus acerbè respondet.

Cum tam acerbè scriptæ essent literæ; uiri illi desperantes se posse à magno Iohanne cōsequi auxiliū à re dubia & cuius exitū non poterant inuenire, uincuntur, & à necessitate, qua nihil est fortius, ut aiunt persuadentur, aduersus Theophilum aut calumniatores, nihil quidem falsi, sicut ille, sed ueros libellos cōponere. Eos autem accedentes, tradunt Imperatori. Ab eo uerò profertur sententia, Calumniatorū quidem causæ cognitionem & examinationem esse Præfectis mandandam. Theophilum autem (oportebat enim maiori mandari iudicium eius, qui erat maior ultio) uel inuitū sisti, & hoc magno uiro iudice reddere rationem. Literæ igitur Imperatoriæ, aliæ quidem statim missæ sunt ad Præsidem Alexandriæ, ut ad urbem regiam quamprimum mitteret Theophilum, aliæ autem ad Episcopum Romanum, is erat Innocentius, præterea uerò ad Honorium quoque, fratrem Imperatoris; hortantes ut mitterentur Episcopi & legati, qui dici solent topotiritæ, id est, locum tenentes, ut quæreretur de Theophilo & de monachis Nitriæ. Atque calumniatores quidem à præfectis interrogati, quoniam fieri non poterat ut mendacium superaret ueritatem, confessi sunt omnia esse Theophili illiusquè belluæ Aegyptiæ aduersus innocentes figmenta & machinationes.

Condemnantur

Condemnantur itaque coerceri in carcere, donec ipse uenerit. Theophilus autem cum eum uidisset, qui ad ipsum missus fuerat, cui etiam imperatum fuerat, ut uel inuitum duceret quoniam non bonam spem ei prænunciabat iudicium conscientiæ, neque ueritatis poterat habere auxilium, quam aduersus se ad bellum ualde prouocauerat, ut qui se maximè, adiunxisset mendacio, ad thesauros aspexit & ad crumenas, qui quidem sciebat delinire & incantare multorum animos, & quibus intelligebat magna ex parte prodere ueritatem, & non solum persuaderi, sed etiam seruos effici eos, qui lucrum existimant melius libertate.

Theophilus largitione corrupit præsidem. Cum magis itaque muneribus & ipsius Præsidis dexteram ipse placasset, ei permittebatur manere securissime. Videtur enim uerum esse, quod uulgo dicitur, nullum malum facile perire. Vt autem bene in eũ affecti essent, qui rerum potiebantur, procurans, congestis aceruis Arabicorum aromatum & cæterorum quę erant rara & peregrina, se parat ad iter ineundũ. Episcopi uerò Romæ, ad quos scriptum fuerat ut uenirent, cum essent parati, expectabant, ut mitterentur literæ, quæ instarent ut uenirent, ne si ante tempus uenissent, in externa regione diu frustra sederẽt. Dum hæc autem fierent, falsa fama aures scalpens Theophili, quæ erant faciles ad credendum, quòd Iohannes Dioscorum admisisset ad communionem, eũ ad insignem accendit insaniam. A mala enim conscientia omnino facile creditur malus rumor, ut quæ ex suis moribus aliorum quoque mores metiatur. *Venit Constãtinopolim* Ascendit itaque Theophilus Constantinopolim, non tam ut suam componeret controuersiam, quàm ut alii inureret labem & repræhensionem. Id autẽ erat, ut ulcisceretur quidem Dioscorum, Iohannem uerò è sede deponeret. Verumenimuerò hoc quidem prætextu, quòd librorum Origenis propositurus esset interdictionem, statuit secum assumere Episcopos, qui erant suæ diœcesis. Cum fuisset autem in Cypro, Deo charum Epiphanium, qui non solum uita, sed doctrina quoque erat clarus, arte inducit ad amicitiã etsi antea ei esset inuisus & male audiret, ut qui cum hæreticorum conueniret opinionibus. Cum eo ergo & cum Cypri episcopis faciens concilia, prohibuit lectionem librorum Origenis.

Epiphanius autem præ magna omnino simplicitate & moribus à malitia liberis, quæ intra eum, qui apparebat, habitum insidebat, Theophili astutiam non cognoscens, persuadetur ad insignem illum scribere. Iohannem, ut abstineat à libris Origenis. Ille autem non hæc solum, sed alia etiam, quæ aduersus eum facile attendebantur, parum curans, ex uno solo pendebat pro omnibus, nempe à spe in Deum. Sed ut & illius zelus in res honestas appareret clarius, & eorum, qui in ipsum temere gerebant inimicitias, nota esset improbitas, quædam res accidit, quæ sufficit ad utrunque ostendendum, & ualde grata erit auribus, quæ oderunt improbos. *Theognostus per calumniã damnatur.* Vir quidam erat illustris in hac regia ciuitate, uita pius, fide religiosus, nomine Theognostus. is cũ cuidã Arriano exitiisset inuisus, per calumniã accusatur apud Imperatorẽ, & fit eis linguæ certamen non laudabile. Accusatio autem erat, quòd ipsum & Imperatricem clanculum maledictis insectaretur, & lingua calumniatrice in eum uteretur. Hinc factum est, ut & uniuersa eius bona publicarentur, & miser damnaretur exilio. Atque ille quidẽ cũ proficisceretur ad ciuitatem, in quam fuerat relegatus: ea uerò erat Thessalonica, iamquè prope esset, abducitur ad eam, quæ est longissime remota, & *Moritur.* à qua non licet expectare reuocationem, suo uitæ fine accepto in itinere. Eius autem uxor (quid enim aliud nisi esset lapis, nisi ferrum?) afflicta & perdita concursu malorum innumerabilium, mariti priuatione, priuatione bonorum, tam graui eius, qui simul habitabat, exilio, non à domo solum, sed etiam à uita separante, non poterat sedare luctum, nec unquàm cessabat à lachrymis. Vnum ergo ipsa quoque nouit solatium, nempe ad magnũ illum uirum refugium, & cum accessisset, & quomodo res suæ se haberent renunciasset, inuenit ipsum diuinum medicamentum dolorum suorum longe acerbissimorum, non uerbis tantum medicans, sed factis, ut oportebat, curans indigentiam. Quantum enim satis erat frumenti, ei tribuit ex xenodochio ecclesiæ. De cætero autem expectabatur tempus, quo pro ipsa intercederet apud Imperatorem.

Sed quales sunt inuidiæ insultus, uitæque iniqui & graues casus? Nam cum illa à prioribus malis nondum respirasset, rursus opprimitur pondere alterius calamitatis, adeo ut una quidem effunderetur, ut aiunt, altera uerò influeret. Sic autem se habebat: Tẽpus erat uindemiæ. Eudoxia uerò ipsa quoque egressa è ciuitate, ambulabat in quodã agro Imperatoris, erat autem situs non procul à uinea uiduæ. Cum autẽ botrum ex uinea uiduæ sumpsisset Imperatrix, eo usa est. Cum quidam autem dixisset, uineam esse alienam, Sed ipsa quoque, inquit Eudoxia, iam relata est in numerum agrorum Imperatoris. *Nota morem deterrimum.* hæc enim in uia erat consuetudo longe improbissima, auaritia ne, an execranda adulatio hanc induxerit incertum. ut quẽ cunque agrum Imperator ascendisset, & de eius fructu gustasset, is statim recenseretur inter agros Imperatoris: agri uerò dominus uel eũ cũ alio permutaret, uel iustũ preciũ assequeretur. *Eudoxia sibi uendicat uineam uiduæ.* Cum ipsa quoque hãc attendisset consuetudinem, & maximè eius moribus conueniẽtem, & iudicaret esse imperij proprium, facere iniuriam, & non posse aliter ostendi quid ipsa posset, aufert agrum, simul etiam studens eam afficere molestia, (acceperat enim, ipsam ad beatam illam animam, confugisse) & illum è sede deponendi quærens occasionem, sciebat enim, ipsum non esse toleraturum, si uenisset ad eius cognitionem, sed omni ratione ei opem esse laturum. Quid ergo consequitur? Ille quidem ab hac miserabili uidua miserabiliter eiulante inflammatus uisceribus, scribit ad Imperatricem, mouens ad misericordiam, patrum pietatem reuocans in memoriam & Dei timorem, terribilisque tribunalis, cogitatione commouens eius animam.

Vis malæ consuetudinis. Sed curuum lignum nunquàm feceris rectum, nec asperum herinacium unquàm leuem reddideris: nec effeceris, ut cancer rectus ingrediatur. Mala enim consuetudo cum appræhenderit animam facilem ad improbitatem, facile imprimitur & inuritur, neque ullam audit omnino rationem: sed uix fieri potest ut deleatur, ut quæ tantum possit, quantum natura immutabilis. Ipsa ergo dura & graui corde, & qd aliud, quàm mala mulier? non solum nihil, non literas, non ipsam eius, qui scripserat, reuerita est omnino dignitatem, sed usa est magnam acerbitatem celare in animo. Fuit enim hoc euidens ex ijs, quæ rescripsit, magnum Iohannem uocans insolentem & linguæ intemperantis, & qui eum, quem par est, honorem ei minime tribuit, & qui ignorat eas, quæ latæ sunt, leges: ex quibus dicebat hanc unam esse admirabilẽ & longẽ iustissimã, quæ prodigioso quodã modo agrũ, quẽ solũ ingressi fuerint Imperatores, eum protinus facit illorũ, etiamsi is fuerit peregrinus & planè alienus.

Hæc cum legisset homo Dei, non fuit retardatum eius promptũ animi studiũ, cum statim primum iacto periculo non esset assecutus, neque quod suũ erat

 à se non

à se non esse censuit faciundum, aut aliquam attulit excusationem, interiecto tempore aliquo & dilatione, ut in rebus huiusmodi solet multis euenire, dum aut cedunt dubitantes, aut tempora reformidant: sed nihili faciens quicquid posset arcere eius impetum, ut qui paratus esset toto pede currere, ille ipse accedit ad Imperatricem: & cum multa dixisset, & omnẽ lapidem, ut aiunt mouisset, eam autem uidisset minimè cedere, sed improbam hanc consuetudinem, tanquàm inexpugnabilem & immobilem aliquam legẽ proferre, opus habet austeriore medicamento propter morbi repugnantiam. Redde ergo, inquit, mulieri, quod suum est. Quid enim te uxori Achab studuisti comparare? Hæc postquàm audiuit Eudoxia, ira magna incensa, ignem spirabat, & ueluti semiinsana & emotæ mentis, ne poterat quidem omninò contineri: sed clamabat & domum implebat uociferatione, dicens: Ego me ulciscar, nec diù patiar, me tanquã infamem fœminam affici contumelia. Viduæ autem non modò uinea, sed nec pro precio quidem ei quidquam omnino soluetur. Sic magnus Iohannes reuersus è regia, præcipit templi ianitoribus, ut si accessisset Eudoxia, ei fores protinus obserarent, neque eam ingredi sinerent.

3. Reg. 21.

Eudoxia insanit præ ira ĩ Chrysost.

Parum temporis intercessit, & aderat dies festus, quo diuinæ, crucis lignum in altum tollitur. Vniuersus itaque populus confluebat in templum, neque ullum genus aut ulla ætas aberat. Neque.n. dies festus solũ eis causa erat, ut uenirent, sed multo magis linguæ Iohannis auditio. Omnibus enim iniecerat tã uehemens audiendarum orationum suarum desiderium, ut sæpè cum concionaretur, essent à Deo afflati auditores, & ab eius lingua quodammodò penderent, eisque in sublime tollerentur simul animæ & corpora: eiusque attenderent labia quæ mouebãtur, non tanquàm dicentis, sed emittentis quid proculentum nectareumque & perspicuum. Ea de causa studio erat omnibus, ne abesset quisquam ab auscultatione, quinetiam ut ipsa quoque uerba non semel audita negligerent, sed omni studio ea per ueloces scriptores exciperent, & tanquàm thesaurum reponerẽt. Cum ergo hæc ita se haberent, & Imperatrix ueniret cum omnibus cum magno comitatu & cum fastu regio, ianitores steterunt in foribus, & fecerunt id ꝙ eis fuerat imperatum. Quod quidem ferens ægerrimè Eudoxia, cælum terræ miscebat, & ualdè uociferabatur, & populum, qui aderat, uocabat in testimonium, ut conscios ei factæ iniuriæ. Deinde etiam cũ fores ui traderentur, quidam ex iis, qui aderant, audacius aliquod factum uolens ostendere, strictum gladium intendit in sacram illam portam. Diuina autem fuit consecuta iustitia, non ut sæpè solet, lento passu, sed e uestigiò. Nam ille ensem sustulisset, simul quoque temeraria dextera exaruit & extitit ociosa. Terret miraculum Eudoxiam. Quinetiam quicunque eã circunsistebant, magno timore sunt affecti. Quod.n. à diuina lingua Iohannis fuerat imperatum, non temerè factum erat, neque dependebat ab aliqua mente humana: sed diuino zelo apertè fiebat ad Dei gloriam. Quanam de causa, dices? Ne sancta, despicerentur, neque multis sic paterent, aut potius indignis. Quomodo enim digna (ò Dei rationes & leges) quæ pecuniis furebat & rapinis, & rerum alterius tanto amore tenebatur, ut non uerbis, nõ admonitionibus maximè tanti uiri, cederet, & non solũ non desisteret facere iniuriã, sed etiã insurgeret in eos, qui uolebãt corrigere? Quid aliud faciens, quàm quod planè solent furiosi, qui & medicis & eorum, qui alioqui ipsorum curam gerunt, non solum sæpè graues manus, sed sæuos quoque dentes immittunt?

Interdicit ingressũ ecclesiæ Imperatrici Chrysost.

Nota uindictã in sacrilegum.

Atque sic quidẽ Eudoxia à sacris exclusa uestibulis, cum nihil amplius facere, nec se ulcisci potuisset, immò ne melior quidẽ euadere uoluisset, reuertitur. Qui autem in manu acceperat disciplinam, cum, ut uidetur, non esset tã obtuso ingenio, neque similiter atque illa, malitiæ immedicabilis, sed simulatque plagam accepit, euasisset cordatus, & ostenderet latentẽ animæ nobilitatem, accedit ad magnum Iohannem, & in conspectu omnium confessus est se peccasse, & ostendit magnam pœnitentiam. Ille autem eum benignis oculis intuitus, & acceptiorem præsentem habens pœnitentiam, quàm propter priorem iratus fuerat impudentiam, ut qui esset promptior ab beneficium humanè conferendum, quàm ad iustè puniendum, iubet ad templi lauacrum, uolens imitari Christum etiã in miraculis, abluere dexteram, quæ fecerat iniuriam. Quod quidem cum factum esset, eam statim habuit sanam & robustam, & ad Deum se pulchrè extollentem in confessione gratiæ.

Restituitur manus arida pœnitẽti.

Non multopòst autem Epiphanius, cedens nõ honestis Theophili impulsionibus, ascendit è Cypro, libros, quos aduersus Origenem conscripserat, secum afferens. Cum uerò è naue descendisset, & appulisset in templum Percusoris, quod septem miliaribus ad occidentem abest à ciuitate, sacrã peregit synaxim; & cum diaconi secus atque oportebat, fecisset ordinationem, ingreditur ciuitatem, Deinde Thophilo agens gratias, hospitio quidem accipi apud beatum declinat tanquàm nefarium, priuato autem quodam habitaculo non honestè acceptus hospitio, & illuc peregrinos, qui in ciuitate uersabantur, aduocans, eis legebat libros suos in Originem. Quorum alii quidẽ illius gratia, persuadebãtur ea uel manu defendere, alii autem hoc facere recusabant. Homo autem Dei Iohannes, Epiphanio nihil infensus, quòd intra terminos suæ ecclesiæ non abstinuisse ab ordinatione, hoc solum rogabat, ut cum aliis, ut par erat, Episcopis ad ipsum diuersaretur. Is uerò respondit, se nec simul quidem esse precaturum, nisi ipse prius Dioscorum expelleret è ciuitate, & libris, quos scripserat ad uersus Origenem, sua esset assensus subscriptione. Ad hæc dixit Patriarcha: Non oportet, nos, priusquàm accurate discernamus, aliquid temerè facere aut dicere.

Epiphani⁹ uitat Chrysost.

Eudoxia cũ primũ intellexisset hanc inter eos esse ueluti dissensionẽ, & hanc quasi arripuisse occasionẽ accersito statim Epiphanio, Vides, inq̃t, ò pater, quẽadmodũ omnia quidẽ Romanorum sceptra mihi cedunt, & meæ subiecta sunt potestati: Iohannes autem est adeo mihi infestus, & tãta est in me arrogãtia, ut uel extrema afficiat cõtumelia. Dicitur autẽ etiã quãdã tenere opinionẽ, quæ discrepat ab ecclesia. Tu uerò (ego.n. tibi do imperiũ in oẽs ecclesias, ut nihil tibi sit impedimento) uide ut aduersus eum congreges synodum, & eum, ut iustũ est & honestum, è sede deponas. Hæc & dicebat, & uultu apertius ostendebat iræ in sanctum uestigia, & manifestè præ se ferebat, se graue & non cessaturũ uirus spirare in illũ sapiẽtẽ, nec extincturam prius iracundiam, quã ꝙ animo agitabat, deduxisset ad effectũ. Hæc cum admirandus audiisset Epiphanius, non statuit iis, qui rerũ potiebantur, in iis, quæ non oportebat, gratificari, nec tanti esse faciendum eis inseruire, ut aliquid fiat præter id, ꝙ Deo uidetur. Et ideo ad eam propius accedẽs, Nõ irato animo, sed benignè ac placidè, ò filia, à te audiẽda sunt, quæ à uobis dicũtur. Si accusetur quidẽ Iohãnes alicuius hæresis & non accedat uocatus, uel se purũ ostẽsurus, uel pœnitẽtia correcturus ignorantiã, is mihi quidem uidetur indignus sacerdotio, & ꝙ est imperatum, quamprimum fiet à nobis. Sin autẽ, quòd

Eudoxia apud Ephiphanium accusat Chrysost.

Epiphani⁹ preclarè respõdet.

quòd uobis maledixit, propter hanc solam causam uisum est abdicatum esse Iohannem ab Ecclesia, Epiphanium non habebitis assentientem. Est enim maximè Imperatorum, propter nihil eiusmodi meminisse acceptæ iniuriæ, sed se bonos & benignos in omnes ostendere: siquidem uobis quoque est alius rex in cælis: quem, cum ut homines peccatis, opus habetis benignum habere & propitium, propter suam mansuetudinem in eos, qui sunt eiusdem generis.

Eudoxiæ teterrima uox Hæc uerba cum audiisset Eudoxia non ex sua sententia, inconsideratum quiddam planeque, quod nimiam arguebat uecordiam & præcipitationem, propter nimium dolorem, uel, ut uerius dicam, propter summam improbitatem, stolide est elocuta, dicens: Nisi Iohannes fuerit è sede depositus, & exilio (ò audacem linguam) fuerit cõdemnatus, ipsa permittam aperiri templa simulacrorum: nec erit, qui nobis uolentibus, sit impedimento, quò minus illa à quolibet adorentur. Quidnam habuit amplius Herodias, quo eam in uitio superaret, quæ magno studio contendit, ut fieret cædes eius, qui erat eiusdem nominis? Nisi quòd non erant utrique eadem uitia: quandoquidem illa quidem insigni libidine, hæc autem immoderata laborabat auaritia. Ambæ autem, quòd effugere uellent repræhensiones, ab ambobus sitierunt magnopere liberari. Diuinus autem Epiphanius perculsus absurditate eorum, quæ dicebantur, cum dixisset, Ego iudicii, quod sic habet, sum insons, protinus est egressus. Quędam autem falsa fama, quæ ex hoc ad omniũ aures persuasit, quòd ipse quoque Epiphanius huic depositioni Patriarchæ sit assensus, ad magnum usque Iohannem peruadit. Ille uerò aut uerum ignorauit, fortasse quòd Deus eum celasset, diuina quadã prouidentia, ut alio modo efficeret ambos, quæ utrisque euenerunt, prædicere: aut sciuit quidem Iohannes non esse uerum, quod fama ferebatur, lubens autem assensus est multorum existimationi, ut sic Epiphanio futurum prædiceret. Fertur ergo Patriarcha sic post hæc scripsisse ad Epiphanium: scripsit autem simpliciter & familiariter. Frater Epiphani, Audiui te consensisse meæ relegationi. Scias autem nec teipsum tuam sedem uisurum esse amplius. Ad hæc sacrosanctus Epiphanius simplicibus rursus uerbis rescripsit, quibus ipse quoque utar: Athleta Iohannes, feri, & uince: sed nec ipse perueniens ad uidendum locũ exilii. Vera autem fuerũt, quæ dicta sunt ab utrisque. Nam & Epiphanius cum statuisset nauigare in Cyprum, decedit in nauigatione, & admirabilis Iohannes priusquàm perueniret ad locum secundi exilij, migrauit ad Dominum. hoc autem procedens oratio ostendet apertius.

Theophilus cũ multis improbis uenit depositurus Chrysost. Non multum intercessit temporis, & statim cum pluribus Episcopis Theophilus uenit Constantinopolim, eum urgente Eudoxia, & ei præbente ingressum liberum ab omni metu. licebat autem tunc uidere malorum examen, quod congregabatur & Theophilo opẽ ferebat ad sapientis Iohannis depositionẽ. Quinam uerò ij & undenam ad hoc fuere commoti? Quædam animæ nõ paucis peccatis obnoxiæ, & quæ erant planè incurabiles, de quibus prius quoque diximus: quos cum incorruptus Iohannis calculus, ueluti lapis quidam Lydius, probasset esse indignos suggestu, mouerat sacerdotio. Cum multis ergo, ut dictum est, Episcopis Theophilus cõuenisset. Eudoxiã, seorsum cum ea collocuti, ab ea in secretum admittuntur, muneribus donantur, aduersus sanctum uirũ linguæ eorum conducuntur: se omnibus sententijs iustum esse condemnaturos pollicentur. Cum tam iniquam conuentionem iniissent egregii pastores, & innocenti sanguine animas potius quàm manus intinxissent, exeunt, cum nihil horum adhuc uenisset ad notitiam Archadij, sed rursus quoque dantur occasiones ijs, qui eas quærebant, & parturiebant improbitatem: sed quæ ne umbram quidem habebant ueritatis: materiam tamen præbebant igni malarum actionum.

Non multum enim intercessit temporis, cum partem quandam libri Regum, diuinæ scilicet scripturæ cum usus ita postularet, contexens magnus Iohãnes institutæ orationi, concionatus est in ecclesia. Ea autem ita se habebat, Congregate ad me sacerdotes dedecoris, qui comedunt mensam Iezabel, ut dicam eis sicut dixit Elias: Quousque claudicabitis utrisque poplitibus uestris? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autem Iezabel quoque mensa ipsa est Deus, comedentes euomite. *3. Reg. 18.* Hinc illi sapientes in malitia, cũ uerba quædam tanquàm arma appræhendissent & ualidum auxilium, accedunt ad Archadium, duce huius improbæ synagogæ Theophilo, alia quidem addentes, alia autem perperam exponentes. Dicebãt uerò uiri egregii & facile persuadebant, se quidem dictos fuisse sacerdotes dedecoris, re uera enim erant: Imperatricem autem esse aperte Iezabelem. Hinc factum est, ut Imperatoris quidem in magnum Iohannem cederet reuerentia, & desiderium transiret in dolorem: daturquè præda uiris improbis. Eiusmodi enim res est simplicitas, ne dicam leuitas & facilitas. Est facilis quidem ad ædificandum, quæ autem sunt iam ædificata, sunt facilima ad destruendum, & ut semel dicam, est omnino ualde infidelis & ad ducendum facilis uento campus, ut aiunt, & res optanda sceleratis. Sic Eudoxia ex episcopis quidem, qui de Theophilo prius male dixerant, alios quidem bonis oblatis, alios autem illatis malis arcet à dicendo.

Teophilus autem liberatus ab accusatoribus, ei quæ prius non iusto ipsum affecerat beneficio, uoluit parẽ atq; adeo maiorẽ ei referrę gratiã, & cũ alios qui dẽ donis, alios uerò minis, alios aũt aliis modis, quos scit inuenire malitia consecuta potentiã, persuasus ad suã traduxisset uolũtatẽ, & effecisset ut toti à sua penderent sententia, ille tãta improbitate permiscuit & confudit oĩa, ut qui rerũ potiebantur, ei permitterent congregare synodum maximam aduersus Iohãnem. Cũ inuenisset autẽ duos diaconos, quorũ alter quidẽ erat reus adulterii, alter uerò cædis, & ideo à magno Iohanne fuerãt depositi, eos uir ille egregius cũ magna authoritate (ò sacrę leges) absoluisset, libellos, quorũ ille rursus fuerat opifex, exhibere facit aduersus sanctũ, libellos, qui erãt pleni qdẽ calumniis, nullũ aũt habebãt uestigiũ ueritatis: nisi ꝙ hoc solũ moderate attingebãt, ẽtsi nõ ab eis eadẽ diceretur intelligẽtia, ꝙ aquã uel uinũ uel pastillũ suadebat gustare post cõmunionẽ iis, q cõmunicabãt. Quid tum? erat enim hoc eius, q statuebat, ut adhiberetur cautio & qui accurate tenebat ea, quæ sunt nostræ fidei, ne cuidam contingeret cum iis, quæ expuuntur, etiam ex sanctificatis aliquid excidere. *Calumnia in sanctissimum uirum.*

Cum itaque nugaces hos libellos accepisset is qui dederat, & Acacium & Seuerianum, & præterea Antiochum, inuictos, ut ita dicam, uitii propugnatores, cito in suam adsciuisset societatem, extra ciuitatem (erat autem ager Ruffini, nomine Quercus situs sub Chalcedone) de sancto deponendo execrandi cõferebant & contexebant consilia. Ipse uerò uersans simul cum quadraginta Episcopis, ualde mirabatur, quemadmodum talibus criminibus, obnoxius Theophilus, & deinde adesse iussus &, reddere rationem, tam repente eorum, qui rerum potiebantur, animos potuerit capere, ut non solum de suis causam non diceret, sed aliorum etiam propemodum esset iudex,

indicta ab eis omnino causa. Deinde hortabatur, ne essent paruo & abiecto animo, nec tristitia afficerentur, nec hoc, quod erat præsens, quidpiam magnum esse ducerent, cogitantes quòd per multas afflictiones sit intrandum regnum cælorum ab ijs qui ipsum diligunt. Deinde rogabat, ne quis sua nollet suam relinquere ecclesiam: sed si uultis mihi, aiebat, gratificari, mementote nostri in uestris orationibus. Hæc dicens, postquàm uidit eos uinci lachrymis, ecclesiã autem, ut magis itá dicam, deflere, eos recreabat spiritaliter, & indice sinistræ manus uolam pulsans, ut solebat facere in curis animi: Satis, inquit, lamentationum. Quid enim uultis cor mihi frangere? Sed uidete, ne relinquatis ecclesias. hoc enim, sicut prius dixi, uolo à uobis, si quid aliud, fieri. Cum autem dixisset quidam: Sed necesse est nos manentes in ecclesiis, cõmunicare cum insidiatoribus & dare manum iisdem subscriptionibus: Beatus autẽ protinus: Sed permittò quidem, inquit, ut communices, te omnino abstinens ab ecclesiæ schismatibus: nequaquã autem subscribas. nullius enim rei mihi sum omnino conscius, cur deponar.

Act. 14.

Cum ijs sic communiter colloquerentur, accedũt quidam afferentes literas à Theophilo, quarum erat inscriptio: Sancta synodus in Quercu cogregata, Iohanni: illum quidem adeo nudè & tam ignominiosè, ut ne nomen quidem darent Episcopi, suam autẽ reuera inprobam synagogam, uocantes sanctam synodum. Videbantur enim eum condemnasse uel antedictam causam, infames scilicet & execrandi eum, in quem non cadit repræhensio, estque purus & mundus. Quidnam autem continebant eæ literæ? Libellos accepimus, qui erant pleni multis contra te accusationibus. Oportet ergo te uenire, de eis redditurũ rationem. Ad hæc Christi discipulus & imitans illius mansuetudinem, tres Episcopos cum duobus Presbyteris mittit ad eos, ipsum defensuros, sicut ille ipse scribit in epistola ad Innocentium: (is autem erat Patriarcha Romanus) Misimus ad ipsum, dicẽs, Episcopum Pessinuntis Demetrium, Apameæ Eulysium, & Apiareæ Lucipinum. Presbyteros autem Germanum & Seuerum, cum ea, quæ nos oportebat, moderatione respondentes, & dicentes nos non recusare iudicium, sed apertum inimicum & hostem manifestum. Qui enim nondum libellos acceperat, & talia ab initio fecerat, & se ab Ecclesiæ cõmunione & precatione absciderat, accusatores adornabat, clerũ transmouebat, & desertas reddebat ecclesias, quomodo is iure potuerit ascendere sedem iudicis, quæ ad eum minimè pertinet? Neque enim erat consentaneum, ut qui ex Aegypto erat profectus, esset iudex iis, q erãt in Thracia, & qui ipse erat reus, hostisque & inimicus. Sed tamen nihil horum reueritus, sed implere studens ea quæ statuerat, cum nos significassemus esse paratos diluere crimina uel mille & centum præsentibus Episcopis, & nos puros esse ostendere, sicut nunc sumus, non passus est, sed nobis absentibus & synodum inuocantibus, iudicium requirentibus, & non auditionẽ fugientibus, sed apertas inimicitias, admisit accusatores, & eos qui excommunicati à me fuerant, absoluit, & ab iis ipsis, qui nondum crimina diluerant, accepit libellos, & exegit commentarios: quæ quidem erant omnia præter canonum consequẽtiam. Sed hæc quidem & quæ deinceps sequuntur, egregia illa lingua recenset, & ideo non opus est, ut ea nos dicamus, cum illam audire liceat.

Ex epistola Chrys. ad Innocẽtiũ Papam.

Verumenimuerò renunciata defensione iis, qui erant cum Theophilo, ipsi non ferentes ueritatem eorũ, quæ dicebantur, (Quomodo enim, q spem posuerant mendacium, ut ait beatus Esaias, & expectabant fore, ut eo tegerentur?) iram effunderunt in eos, qui missi fuerant, eosquè appræhensos, uehementer uerberarunt, & eorum tunicas disruperunt, quinetiam ferro, quod tunc pararant in Patriarcham, collum unius circundederunt, quinetiam cum malignus eorum corda sic affecisset, eum mittunt in exilium, in quendam locum obscurum & occultum, ferro sic circundatum. Illo ergo eos, ut diximus, recusante, tanquàm apertos inimicos, canonicum autem inuocante Concilium, qui erant ueloces ad effundendum sanguinem, etiam non præsentem aut aliquid respondẽtem condemnant, cum imbecilla quædã maledicta in uitam congessissent angelicam, uisi potius ludere, quàm serio agere, & quæ longo tempore instructa & ordinata fuerat, malitiam uno die temere studentes effectam reddere. Res est enim timida mendacium, & quæ facile potest terreri, & ideo actionum executionem nouit accelerare, fugiens omnino, ne conuincatur. Deinde cum considerassent fore sibi utile, si haberent Imperatorem suæ defensorem sententiæ, ut quod improbè faciebant, redderent ualidius, ad eum mittunt literas in hanc sententiam: Quoniam accusatus Iohannes, & sibi cum aliorum plurimorum cõscius, tum etiam, quòd sit reus læsæ maiestatis (læsam planè maiestatem nominantes, quæ ei cum Imperatrice fuerat controuersiam) non potuit sibi persuadere, ut ueniret ad synodum, proptereà si exactè con fiderent canones, iã est depositus, & nihil restat, nisi ut uestra iubeat potẽtia eũ uel inuitũ mitti in exiliũ.

Damnatur uir sanctus iniquissimè.

Hæc sunt egregiorum illorum sacerdotum, qui debebant quidem esse tardi ad iram incitandam, urgere autem ad benignitatem, quibus ira ad similitudinem serpentis, & lingua (rursus enim nobiscum loquatur diuinus Dauid) gladius acutus. Deinde cum iussisset Archadius (eis enim credebat tãquàm sacerdotibus, nesciens eos in interiori homine, non esse sacerdotibus, sed potius sacrilegis similes) quid fit? Mouetur quidẽ uniuersus populus, ut qui sensisse id, q erat faciendum, & repentè in magnam accenditur seditionẽ, & partim quidem uociferatur aduersus Imperatorem, partim autem Theophili quoque & multò magis arguit improbitatem. Multi enim etiam ex iis, qui erant ei infensi, iã mutati, dicebant fuisse sanctum temerè accusatum, incorruptum testem habentes omnes conscientiam, apertamque & euidentem reuerentes ueritatem. Tandem autem cum plus ualuisset improbitas, immò uerò cum iustus Iohannes hoc uoluisset, ne aliquod oriretur periculũ, ut solet accidere in talibus seditionibus, profundo uespere expellitur, sicut ipsam linguam auream licet audire in epistola ad Innocentiũ, quæ sic dicit: Quid enim multa opus est dicere? Non destitit omnia facere & moliri, donec nos cum multa potestate & authoritate, è ciuitate eiecit & ex ecclesia, & profundo uespere, attracto omni populo, tractus à Magistratu ciuitatis, per mediam ciuitatem, & per uim deductus sum, in nauẽ immissus, & noctu nauigaui, quoniam inuocabam synodum ad iustam auditionem. Quis hæc audiuerit sine lachrymis, etiamsi cor habuerit lapideum?

Ps. 57. & 136.

Expellitur uir sanctus.

Sed sic quidem expulsus, appelit ad os Ponti, quod uocant sacrum. Deinde etiam transit Prænetum, aut ab iis potius, qui agebant, transmittitur. Bonus autẽ Theophilus, postquàm euenit, ut ex animi sententia fierent quæ uolebat, mittit etiam literas ad Innocentium Romanũ Episcopũ, ei significans Iohannis depositionẽ. Qui cum legisset literas, & in eis uidisset multã insidere peruersitatẽ, ne uoluit quidẽ respõdere, ut qui eũ magnæ temeritatis dannasset & arrogantiæ, q & solus scripsisset, & q non aperte scripsisset, quanã de causa & cũ quibus eũ deposuisse. Hinc causam

Theophilus scribit Innocẽtio.

ſam Heraclidis, quem magnus ille Iohannes Epheſi conſtituerat antiſtitem, tractans Theophilus, & ex eo illi beato tentans labem inurere, ipſum etiam iudicauit non præſentem, dicens, ꝙ aliquos iniuſtè uerberaſſet, & per medium forum uinctos catena circunduxiſſet. Ciuibus autem contra dicentibus, nō oportere abſentes iudicare, uolentibus uerò Alexandrinis attendere accuſatores Heraclidis, ex eo orta eſt ſeditio: ex ſeditione autem uentum eſt ad manus: ex eo uerò ad uulnera. ea autem mors quoque eſt conſecuta, quorū omnium Theophilus dictus eſt & fuit cauſa. Hæc ſummè irritarunt Byzantinos, & eum quærebant perdere, & in profundum maris mittere eum, qui erat dignus. Ille autem poſtquàm ſenſit perſequẽtes, fuga ſtatim ſibi conſuluit, & penetralia ſubijt Aegyptia.

Quòd autē neque prius perturbator iure Dioſcoro iraſcebatur, neque ueram & accuratam defendens pietatem erat infeſtus libris Origenis: ſed hinc captabat occaſionem deponendi Iohannis, oſtendit id, qđ eſt poſtea conſecutum. Nā ſimul atque perfecit quod ſtudebat, cum monachis ſtatim fœdus iniit: libros autem admiſit, quos prius abdicarat ſynodicè. Sed uult etiam reliqua perſequi oratio. Interim enim, dum hæc fierent, Deus terræmotu terrefecit ciuitatem, communesque eam agitabant conquaſſationes, & graues terrores imperatorio imminebant cubiculo: adeo ut populus tumultu impleretur, & magna uoce clamans, reuocaret ſacerdotem. Quinetiam ipſe quoque Imperator uehementi ſtimulo triſtitiæ in corde ſauciatus, mouetur pœnitentia, & literis imperatoriis quamprimum magnum illum reuocat. Briſon autem erat, cui datæ fuerunt literæ, unus ex Eunuchis, qui miniſtrabant Eudoxiæ. Qui cum perueniſſet ad ſanctum, qui Præneti aſſeruabatur in cuſtodia, rogauit ut ueniret & ciuitatem liberaret à periculo. Sed non ad Briſonem uſque conſtitit eius reditus ſtudium & acceleratio: ſed poſt ipſum alii, & poſt illos alii. Sicque fuit Boſphorus plenus eorum, qui mittebantur. Cum itaque eum redire agnouiſſet ciuitas, (erat autem decimustertius Nouembris) quemadmodum enumerarit quiſpiam multitudinem eorum, qui exibant? quomodo explicarit ſtudium in egrediendo? Quomodo expreſſerit uoluptatem? Planè enim imitabātur fluenta fluuiorum, cum alii aliis agminatim ſuccederent. Et erat quidem mare plenū nauigijs, plenum autem ſonitu, canticisque & hymnis, qui Deo cū magna uoluptate canebant. Hoc poteſt inſidens animi uiri deſiderium, qui uirtute quidem eſt ornatus, eſt autem ſortitus populi adminiſtrationem, & eum amat paternè. Hoc eſt euidens argumentum uoluptatis, qua tunc fruebantur, qui iucundis ſe explebant fluentis aureæ huius linguæ. Quòd enim, qui eum exceperunt, adeo ſunt lætati, id oſtendebat priuationem fuiſſe cauſam magni doloris. Magnus autem dolor, poſt priuationem, teſtatur omnino fuiſſe parem antea uoluptatem.

Diuina ultio graſſatur.

Redit uir ſanctus Cōſtantinopolim.

Cum ergo reuertens, eſſet proximè ciuitatem, nolebat prius ingredi, quàm maiori iudicio res eius cōmitteretur: ſed populus ægrè ferebat, & ad audendū iam ſe parabat, & eos, qui rerum potiebantur, inſectabatur maledictis, donec omnes in idem conuenientes, & partim quidem utentes precibus, partim autē uim afferentes (audaciæ enim aliquid habet deſiderium) uix tandem perſuadent aſcendere ciuitatem. Cum uerò eſſent eum in ſede collocaturi, ipſe rurſus reſiſtit uehementius, dicens oportere ea, quæ prius ſunt decreta, examinari, & omnino magis generale aſſequi iudicium. Sed uicit populi iudicium, quod erat fortius omnibus: & ſic eum rurſus in ſedem reducunt patriarchalem. Ille autem & omnes lubenter adſpexit, &, ut mos eſt, pacem eis eſt precatus. Et ſic quidem eccleſia cum ſuū ſponſum accepiſſet, & quæ eam circunſiſtebat, tunc ſoluiſſet triſtitiam, florebat & germinabat irrigata ſuauiſſimis uerborū eius fontibus. Sed ò inuidia malum inuictum, malum, quod ſemper bonis inſidiatur. Tibi enim omnino non licebat quieſcere, neque ulla te cœpit ſatietas cōtinuorum inſultuum, donec ò ſæua & agreſtis, eum ualuiſti omnino abrumpere & procul à grege remouere, heu heu bonum paſtorem, & qui uigilantibus oculis ei præerat. Sed quonam modo hæc euenerunt, & undenam rurſus inuidiæ tanti mali occaſio?

Reſtituitur in ſedē ſuam.

Statua quædam argentea Imperatricis prope templum, cui cognomen eſt Sophia, erat ſuper columnā. In ea de more fiebant ludi quidam publici. Quod quidem cum magnus ille rectè reputaſſet eſſe templi cōtumeliam, (Ad ſacros enim, qui canebantur hymnos, conſulæ & inordinatæ uoces contra reſonabant) ſæpè autem adhortatus, non potuiſſet facere ut ceſſarent, linguam laxat in eos, qui hæc iubebant fieri. Itaque Eudoxia rurſus ad ſe trahens ea, quæ dicebantur, & exiſtimans omnia ad ſe referri, grauiori telo iræ ſauciata, erat intolerabilis, nec poterat cohiberi, quantum efficere poterat, uniuerſum euertere aggrediens, & nihil aliud effectum reddere machinans, quàm opportunè eum ulciſci, qui uiſus fuerat eam afficere iniuria. Rurſus ergo ſtatim congregabatur ſynodus, & literæ mittebantur imperatoriæ, quæ & alios epiſcopos & eos, qui nuper accuſatores fuerāt, euocabant. Cum autem non eſſet eis honeſta cauſa mouendi ea, quorum iam fuerat accuſatus, ars tamē non defuit malitiæ. Ad eum enim, qui in rebus eiuſmodi erat ingenioſiſſimus, & ad hæc conſtruenda ſolertiſſimus, nempe ad Theophilum, ſtatuerunt ſcribere, ut uel ueniret quamprimum, uel modum eis rurſus ſuggereret, per quem poſſent aduerſus Iohannis ſummam contendere ueritatem. Ipſe autem, ut qui quomodo fugiſſet, eſſet memor, uenire quidem ad eos recuſauit, ut ꝙ non eſſet ſibi conducibile: mittit autem tres ex ſuis Epiſcopis, eis dato canone ad accuſationem, quem prius propoſuerunt Arriani aduerſus ualidum Eccleſiæ propugnaculum, nempe Athanaſium, qui dicit: Si quis Epiſcopus aut Presbyter iuſtè aut etiam iniuſtè depoſitus, per ſe redierit abſque ſynodo Eccleſiæ, ei non detur amplius locus defenſionis. Atque ſic quidem is, cui nullus erat par improbitate, cochlear Eccleſiæ, Lybica planè fera, ex Aegypto Proteus, iuſſit eos dicere qui ab ipſo miſſi fuerant, nihil aliud uolens efficere, quàm ut ſic ſua eſſet firma ac rata ſententia: & nec uiro egregio daretur locus diluendi calumnias, quæ ei obiectæ fuerant.

Eudoxia iterum cōgit Synodum contra uirum Dei.

Sed ille non uulpinam, ſed leoninam potius pellē induens, nempe ueritatem, dicit nec ſe in iudicio fuiſſe, neque accuſationem audiuiſſe, neque omnino habuiſſe tempus ad defenſionem: ab Imperatore autem fuiſſe expulſum, & ab illo rurſus uel inuitum introductum: alioqui autem ſe ſcire hunc canonem fuiſſe compoſitum ab Arrianis: & quoniam non rectè ſe habebat, à Sardicenſi ſynodo fuiſſe abrogatum. Deinde cum ſimul cum Acacio & Antiocho & aliis calumniatoribus ex parte quoque Iohannis decem ingreſſi fuiſſent ad Imperatorem: & illi quidem affirmarēt, dictum canonem eſſe firmum & ualidū, ut qui apertè factus eſſet ab orthodoxis: hi autem dicerent, eum eſſe & mentis & linguæ hæreticæ, & malignè ab eis eſſe inuentum. Quamobrem ſæpē ab eccleſia iniuſtè expulſus Athanaſius, deinde occaſionem nactus, per ſe rediit, & ꝙ Iohannes ne prius quidem fuerit depoſitus,

Defendit ſe uir ſanctꝰ per ſeipſum

Per ſuos.

positus, & neque per se rursus esset ingressus, sed tuo cedens imperio, aiebant, ò Imperator, immò uerò per uim coactus. Postremò inscribantur, dicebāt, ij qui sunt Iohannis & Dei patris, & isti, Acacium dicentes & Antiochum, qui orthodoxum affirmant esse canonem, & fateantur se esse eiusdem fidei, cuius ij, qui ediderunt, & sic soluitur id, de quo dubitatur, laudauit quod dictum fuerat Imperator, ut quod rectè se haberet, & sic iussit eos facere. Illi autem se facturos quidem sunt polliciti, præ se ferentes, se confidere: destiterunt uerò, ut qui sint suspicati rem minimè esse tutam.

Cum res ita se haberent, & ille quidem anno integro optimè administraret ecclesiam post reuocationem: isti autem, quæ sibi erant propria, facerent: ea uerò erant artes & imposturæ: & quid non mouerēt, ut sanctum è sede deponerent, etiamsi non potuerint eius spiritus deijcere? cum adesset festus dies Pascæ, à multis molestijs, quas ei exhibuerunt isti, uictus Imperator, significat Patriarchæ, ut excedat ex ecclesia, ut qui iam à duabus synodis sit condemnatus. Ad hæc magnus ille Iohannes: Ego, inquit, cui Deus & Saluator ecclesiam tradidit regendam, ab ea mea sponte uereor recedere. Sin autem hoc ita tibi uidetur, ò Imperator, at me ex ea ui expelle, ut me possim omnino defendere, quod ordine uel ui deseruerim. Ad eum itaque mittentes, prohibent quidē sacrificare: concedunt autem, ut in præsentia quidem uersetur in Episcopatu: timētes, ut opinor, nè Deus rursus desuper ferat sententiam in eorum audaciam, & ut propè eum habentes, Dei iram per ipsum reprimant. Sic ergo seorsum interim egit uir ille magnus, cessans à sermonibus & pulchris linguæ fluctis.

Iubetur cessare à sacrificio.

Cum autem esset dies magni sabbati, Imperator fecit quod nō rectè se habebat, nec animi erat imperatorij. Accersitis Acatio & Antiocho, rogauit quidnam oporteret & facere. Sed oportet, inquit, cōsiderare, an Deo grata sint, quæ à uobis fiunt. Illi autem, (Quid enim erat eis Deus curæ?) In nostrum, inquiunt, redeat caput Iohannis depositio: similia iis, qui dixerunt: Sanguis eius super nos, & non procul ab eorum sententia, elocuti. Sic absentem condēnant uirum iustum, cum nec de iis, quorum accusabatur, dicendi potestatem ei permisissent, quod est commune omnibus, qui iudicant sine ulla animi perturbatione: neque ab illo ullam accepissent defensionē.

Nota, cum esset dies magni sabbati, hoc est, sabbatum sanctū. Matt. 27.

Denuo cōdemnatur.

Cum hæc autem audiuissent, qui erant à partibus Iohannis, Episcopi quidem se animi ęgritudini dedentes & lachrymis, in angulis latebant & silentium agebant in habitaculis: Sacerdotes autem & quicunque erant ex clero, congregabātur ad quasdam ædes oratorias: uocatur autem locus Constantianæ: & cū magna concurrissent multitudo, iis omnibus curæ erant sacri hymni & consueta glorificatio: præterea uerò eos quoque, qui accedebant, diuino dignabantur baptismo. Timentes ergo, qui erant improbi consilii, nè si in templum, ut solebat, uenisset Imperator, & uidisset id uacuum populo, hinc quidem sentiret populi in magnum Iohannem beneuolentiam: eorum autem, ut erat consentaneum, condemnaret inuidiam. efficiunt ut quidam Lucius dux militum numeri grauis armaturæ, quem etiam fama erat esse gentilem religione, uadens conuocaret populum ad ecclesiam, mansuetudine primum utens & persuasione, lege, ut aiunt, Bœotia. Sin minus, uim etiam inferret, lanceam miscens cum caduceo. Ille autem cum statim cum iis, quos habebat, quadringentis uesperè irruisset, illa fecit, quæ par erat eos solos pati, qui fecerant: dicere autem & explicare non nos oportet, sed id concedere illi linguæ omnium pulcherrimæ, & eam audire narrantem. Ipse enim sicut fortiter sustinuit, ita etiam uerè narrauit quod accidit. Scribēs enim ad Innocentium, & quæ ausi fuerant, oratione persequens, eum autem antea diximus Romanum fuisse Episcopum, sic rem tractauit:

Quomodo quæ hic facta sunt deinceps, narrauerim, quæ omnem superant tragœdiam? Quænam ea explicarit oratio? Quęnam aures ea absque horrore acceperint? Nam cum nos eadem sicut prius proponeremus, repente multitudo militum in ipso magno Sabbato, die iam inclinante ad uesperam, in ecclesias irruens, uniuersum clerum, qui erat nobiscū, expulit, armisque circundedit: & mulieres, quæ se ad baptismum exuerant, ex ædibus oratoriis nudæ eo tempore euaserunt, metu grauis huius irruptionis, ne eum quidem, quem decet mulieres, pudoris ornatum induere permissæ: multæ uerò etiam acceptis uulneribus expulsæ sunt, & lauacra sanguine sunt impleta, & sacra fluenta sanguine euaserunt purpurea. Et nec hic quidem malum constitit: sed ingressi milites, ubi sancta erant reposita, quorum sicut cognouimus nonnulli non erant mysteriis initiati, quæ intus erant omnia uiderunt, & sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum uestes fuit effusus, & tanquàm in barbarica captiuitate ausi sunt illa omnia, & populus eiectus fuit in solitudinem, & uniuersus populi cœtus uersabatur extra ciuitatem: & in tali festo ecclesiæ erant inanes populo, & plus quàm quadraginta Epicopi, qui nobiscum communicabant, cum populo & clero temere expulsi sunt, gemitusque & planctus erat in solitudinibus, & quælibet pars ciuitatis erat plena his calamitatibus. Nam propter insignem iniquitatem, non solum qui patiebantur, sed etiam qui nihil tale sustinebant, per consensum nobiscum dolorem accipiebant non solū qui erant eiusdem opinionis, sed etiā hæretici, & Iudæi, & gentiles: perindè acsi ui capta esset ciuitas, sic in tumultibus, perturbationibus & gemitibus erant omnia. Et hæc facta sunt præter sententiam pii Imperatoris, noctu hæc comparantibus Episcopis, & multis in locis exercentibus munus Ducis exercitus, qui non erubescebant pro diaconis campiductores habere præcedentes. Cū autem fuisset dies, tota ciuitas migrauit extra mœnia, sub arboribus & nemoribus sicut dispersæ oues festū celebrantes. Sed sic quidem lingua illa aurea. Hæc autem in festo Paschæ egregii Pastores & quibus animarum cura erat credita, obtulerunt ei, qui surrexerat. Hinc etiam in omnem partem missa sunt edicta, quæ prohibebant ab Iohannis communione, quæ tantam uim habuerunt, perinde ac si præcepissent contrarium, & eos, qui oppugnabantur, magis sic confirmarunt, quem quidem modum solet tenere Deus in huiusmodi tēporibus. ecclesiæ certè & numerus crescebat assidue eorum, qui illi adijciebantur.

Horrēda facinora eorū, qui sanctū uirum persequebantur.

Interim aûtem dum iam uenisset Pentecostes, quoniam fieri non poterat, ut occulto inimico hæc essent tolerabilia, accedente ii, quos ille inspirabat, & à quibus ipse ualde obseruabatur: Tibi qnidem, dixerunt Imperatori, rerum humanarum data est à Deo potestas, sed ecclesiarum res sunt nobis commissæ. Itaque nec sacerdotibus sanctior, nec canonibus uolens maiorem habere authoritatē, hæc relinque Episcopis. Tibi quidem prius quoque diximus, ò Imperator, In nostrum redeat caput Iohannis depositio. Vide ergo, nè unum sic complectens, omnes pergas afficere tristitia. Non amplius hæc sustinere poterat Imperator, sed protinus apertè mittens, significat Patriarchæ in hunc modum: Accusatores tui iudiciū tuum, quomodocunque se habeat, & quam depositionis

tionis tulerunt sententiam, trahunt in suum caput. Rem itaque tuam Deo committens, recede ab ecclesia. Quid hoc, ô uirorum longe mutabilissime, & Imperatorum in administrando imperio ignauissime, quomodo cui tantum adhibuisti studium, eum accersens Antiochia, & Christi ei credens ecclesiam, cuius uirtutis non paruum fecisti periculum, eum non solum eiecisti ex ecclesia: sed eum etiam uirum turpiter damnasti exilio, Christi gregem damno afficiens: quo quidem uiro, ut cum magno dicam Paulo, ne dignus quidem erat uniuersus mundus? Sed te quoque omnino cœpit mulier. Eua rursus tuas aures, quæ sunt faciles, decepit miserabiliter, quomodo per illam serpens, ita ipsa per nô bonos pastores cordis uirus euomens.

Hebr. 11. *Gen. 3.*

Hæc cum magnus ille audiuisset, nullo mœrore aut tristitia nec in corde affectus, nec uultu præ se ferens: sed uirum ostendens in tentationibus, sicut in tempestate gubernatorem, Adeste, inquit, suis Episcopis, iam ualere iubeamus angelum ecclesiæ. Deindè post factas, quas conueniebat, preces, de fide orthodoxa multa testificatur, & hortatur, ut eam sequãtur immutabiliter. Præterea uerò eis quoquè prohibet omnes hæreses. Cum hæc autem uerba faceret, accedit quidam, nuncians Deo inuisum Lucium cum suo exercitu accedere itâ paratũ, ut si qua fiat in exitu dilatio, non sileat omnino nec mitigetur, sed manum quoquè protinus afferat, & cum contumelia expellat ex ecclesia. Porrò autem commouetur quoq; populus, qui ferre non potest sui priuationem. Expedit ergo accelerare exitum, nè fortè te nimium defendens populus, quod absit ut uideamus, manus cõferat cum militibus, & inducatur ut aliquid faciat nimis præceps & periculosum. Hæc cum magnus audiisset Iohannes, Episcopisque aliquot porrecta dextera (neque enim, ut omnibus porrigeret, concedebat tempus) & osculo miserabiles miscuisset lachrymas propterea quòd separaretur à familiaribus, deindè etiam iussisset ualere reliquos, præcepit ut ibi utiquè manerent, donec cum paululum abcessisset, reuerteretur.

Olympias, præclara fœmina.

Hæc cum dixisset, sacrum ingreditur baptisteriũ, & sanctam uocat Olympiadem: est autem omninò clara mulier uel solo nomine. Sed non fuerit fortassè deterius permittere orationi, ut se paululum recreet eius bonorum delicijs. Ea cum & genere & diuitijs & specie corporis & alijs eiusmodi ualdè resplenderet, cum uiro quidem iungitur matrimonio, sed non amittit uirginitatem: sed cum sic cum eo uixisset circa uiginti menses, ille autem excessisset ex hominibus, & si non ea esset ætate, cui pudori essent secundæ nuptiæ, pulchram reuerà amplexa temperantiam, per totam uitam eam amare uoluit: & licet Imperator eam uocaret ad matrimonium suorũ cognatorum, & eam magnis afficeret honoribus, illa omnibus relictis delicijs, ut quæ cum ingenuis nihil haberent commune, se oblectabat ieiunio, non solum cibi, sed etiam somni, pulchrè exercens corpus, & id studens habere opem ferens, non autem insidians ad uirtutem: temperantiam ac pudicitiam cõplectens usque ad cogitationem, non solum usque ad contactum. Postquàm autem omnium bonorum fuit domina, ea in usus sanctorum studuit effundere: fuitque Diaconissa totius ecclesiæ, propter insignẽ eius pietatem & hospitalitatem. Eos enim maximè, qui uirtutem exercebãt, hospitio magnificè excipiebat, & quocunque poterat officio hilariter prosequebatur. Quæ etiam Theophilum, tanquàm Dei amicũ obseruans, suam in eum ostendit magnificentiam, etiamsi eius linguæ impudentiam & maledicentiam

Eius honesta exercitia.

ne ipsa quidem omninò potuit effugere, data ei occasione, quòd quos ille fuerat persecutus, Ammoniũ scilicet & Isidorum, uiros Deo charos, exceperit: Atque omnium quidem, sicut dixi, uirorũ uirtutis amãtium magnam curam gerebat, & eis omnibus modis prouidebat: huic autem uiro beato fuit etiam familiaris, quomodo Tecla Paulo, ab eius lingua tota uita dependens. Quoniam uerò cum ea aliæ quoque erãt Diaconissæ, Procula & Pentadia & Siluana, quæ bonam partem elegerant conuenienter diuino Christi uerbo, cum ipsas quoque tunc magnus ille conuocasset, Adeste huc, inquit, filiæ, animum mihi adhibite. Res enim nostræ utique iam tendunt ad finem, nec me amplius uidebitis in hoc mundo. Hanc autẽ à uobis extremam rogo petitionem, ut de uestra in Dei templum assiduitate & fide nihil remittatis, & quicunque hanc sedẽ ascenderit, (fieri enim nõ poterit, ut ecclesia omnino careat episcopis) ei uos sicut mihi capita inclinetis, & mei dilectionis in precibus memineritis. Post hæc cum eas dolor uehementer inuasisset, & protinus fuissent confusæ lachrymis, & dicerent eius priuationem non futuram eis tolerabilem, & eius pedes prensarent, eiulantes miserabiliter, ille, ne si populus id sensisset, afferret tumultum, annuit uni ex presbyteris, ut eas abduceret, & iumentum quidem, quod solebat ascendere, (uolebat enim latere) iussit statui ad portas Occidentales, ipse autẽ per portam Orientalem simul est egressus, & cũ paucis ad litus deductus nauigauit.

Luc. 11.

Abit in exiliũ uir sanct⁹.

Sed qualem rem, & quàm dignam, quæ commemoretur ad planè arguendam improborum malitiam, festinans oratio propemodum prætermisit? Improbum enim illud concilium, cum oporteret cum alijs malis, quæ sancto intentabant, ne ipsos quidem à cæde abstinere, sed etiam iniquè gladio cædem in eum parturire, famulus cuiusdam ex præsbyteris, nomine Elpidius, quinquaginta nummis, proh dolor, ab illis conductus, erat uiro iusto paraturus insidias. Qui quidem depræhensus (Neque enim quibus nouit rationibus, sciuit eum latere Dei prouidentia) nonnullos ex ijs, qui eũ compræhenderant, ijs, quos habuit, ensibus interfecit, alios autem grauiter uulnerauit. Sed ille quidẽ magnus sic nauigabat & abibat in exilium. populus autẽ partim lætitia, partim dolore afficiebatur: Dolore quidem pij, qui priuati erant suauibus illius orationibus cum uenerando adspectu: Lætitia uerò Iudæi & Gentiles, quibus hæc res dies erat festus, ut qui illius linguæ repræhensiones omnino effugissent, repræhensiones, inquã, quæ tanquàm tela in manu potentis, ut cum diuino dicã Dauide, in corda eorum immittebantur, qui & irridebant, & ludificabantur, & in principum stultitiam risum effundebant maximũ, & Christianorũ calamitatis propemodum etiam misererentur.

Ps. 126

Fit autem statim res quædam terribilis, si uel solũ ad aures perueniat, Deo hæc prouidente, sicut etiã prius terræmotum, ad gloriam quidem suorũ famulorum, metum autem & conscientiæ terrorem eorũ, qui sunt audaces & temerarij, qui etiam propemodũ emittebat uocem Dauidis, qui exarcebant, nè extollantur in seipsis. Eo enim die, quo magna illa stella ecclesiæ, ueluti ad quendam occasum ibat in exiliũ, ignis diuinus ex illa sede, in qua assidens sacrã effundebat doctrinam, à nulla manu accensus, per sacras catenas serpit in altum. Deinde cum tectum exedisset, processit per summam superficiem uenerandaũ ædium. Hinc cum uehemens uentus flammam inuasisset, eam in domũ senatus euocat, quæ sita erat lõgo abhinc spatio. Erat autem res ualdè admirabilis, quemadmodum flamma tanquàm animatum quidpiam,

Ps. 65.

Ignis ulciscitur S. uiri iniurias.

piam, ijs, quæ erant intermedia, pepercerit & ea trãsilierit, nè posset aliquis id, quod factum fuerat, adscribere uicinitati, & tam magnum opus & tam diuturnum, materia quidem preciosissimum, pulchritudine autem speciosissimum, exutum trium horarũ spatio, redactum sit in nihilum. Sic autem ignis serpens & in orbem depascens, soli rursus parcit domũculæ, in qua seruabantur uasa sacra. Quod quidem non absque Dei numine nec casu factum est, sed nè sycophantis præberet occasionem, ex sacrorum uasorum interitu, sancto uiro inurendi calumniam.

Quid ergo? cum hinc oporteret improbos, tanquã percussum, ut aiunt, piscatorem sapere, illi male faciendi hinc maiorem sumentes occasionem, pergebant ea persequi, quæ solebant: & multos quidem ex Episcopis & sacerdotibus, multos autem ex alijs quoque, qui fauebant partibus Iohannis, uehementer puniebant dicentes ab ijs ignem fuisse iniectum, dum uellent facere rem gratam Patriarchæ. Sed persequatur oratio ea, quæ consequuntur, & quomodo se habuerit exilium, singulatim declaret. Sic ergo magnus homo Dei & fortissimus athleta ueritatis, à sæuis militibus ducebatur in quoddam desertum Armeniæ opidulũ nomine Cucusum, multi tũc & assiduè Isauris id depopulãtibus, & incursiones facientibus. Fuit autem hoc factum consulto, ut arbitror, ut cum alijs malis, inimicissimis quoquè eorum manibus traderetur. Quæ uerò ille in uia passus sit, & cum quam multis decertans malis, nec sic quidem abiecerit curam Dei ecclesiarum, quemnã alium aut iucundius, aut apertius, aut uerius, dicentem audiemus, quàm illum? Hæc enim in una epistola, quæ ab illo statim Niceæ scripta est ad Constantium presbyterum, tractat lingua illa aurea.

Amici eius affliguntur.

Deportatur Cucusum.

Quarto mensis Panæmi Nicea soluturus, has scribo literas ad tuam pietatem, adhortans ad id, quod nunquam cessaui te adhortari, etiamsi hac, quę nunc est, orta fuerit tempestas grauior & maiores excitentur fluctus, ut non cesses ea, quæ tua sunt, implere, ad ea administranda, quæ ab initio es aggressus: ad destruendam, inquam, gentium superstitionem, ecclesiarum ædificationem, animarum curam gerendam. Ne te supinum reddat rerum difficultas: neque enim gubernator uidens mare sęuiens, & agitatum, recedet à clauo. Sed nec medicus ægrotum uidens morbo teneri, relinquet curationem: sed tunc unusquisque eorum arte utetur maximè & animi alacritate. Ne te supinum faciant, quæ contingũt. Neque enim pro malis, quæ alij nobis faciunt, reddemus rationẽ, sed etiam mercedem accipiemus. Si autem ipsi, quæ nos oportet, non ex nobis attulerimus, sed pigri & socordes fuerimus, nihil nos ad hoc defendet rerum tumultus. Nam Paulus quoque, cũ habitaret in carcere & ligno esset alligatus, quæ sua erãt faciebat, & Ionas, qui ferebatur in mari uẽtre piscis: & tres pueri, qui uersabantur in fornace, neque ullum eorum fecerunt pigriorem hi uarij carceres. Hæc ergo cogitans, Domine mi, & phœniciæ & Arabiæ, & earũ, quæ sunt in Oriente, ecclesiarum ne cesses curã gerere, sciens fore ut maiorem accipias mercedem, cũ etsi sint tam multa obstacula, tu quæ tua sunt confe ras. Porrò autem noli esse in scribendo ad nos negligens, sed scribe ad nos frequentissimè. Nam ut nunc cognouimus, non amplius Sebastiam, sed Cucusum abire iussi sumus, quem in locum erit tibi facilius ad nos dare literas. Scribe ergo, quot ecclesiæ hoc anno fuerint ædificatæ, & quinam uiri sancti migrarint in Phœniciam, & an maior factus fuerit profectus. Etenim cum ex Nicea inuenissem quendam monachum inclusum, persuasi ipsi ut ueniret ad tuam pietatem, & abiret in Phœniciam. An ergo accesserit, uelis mihi significare. De fundo Salamis, qui situs est in Cyro, qui absidebatur ab hæresi Marcionistarum, conueneram quos oportebat, & uniuersum effectum reddideram, sed fui prius expulsus. Si ergo scieris Dominum meum Quiriacum Episcopum agere Constantinopoli, de hac re ad eum scribe, & poterit uniuersum efficere. Omnes, & eos maximè, qui habent ad Deum fiduciam, roga ut multis & intensis contendant precibus, ut cesset hoc naufragiũ orbis terræ. Mala enim intolerabilia & Asiam inuaserunt, aliasque ciuitates & ecclesias: quę quidem ne uidear esse molestus, mittens singula dicere, illud solum dicam, multis opus esse & intensis precibus.

Ex Epistola eius ad Constãtium.

Act. 16.
Ion. 2.
Dan. 3

In alia rursus epistola sic scribit: Si enim carcerem habitatis, & catena uincti estis, & cum squalidis & sordidis inclusi estis, propterea quòd non assentiamini eorum iniquitati, exultate & lętemini, coronemini & choros ducite, quòd hæc sint uobis occasio copiosarum mercedum. Nam nos quoque tabefacti & consumpti sumus, mortes passi sumus innumerabiles. Hæc autem possunt melius renunciare, qui uel breui temporis momento nobiscum sunt uersati: cũ quibus ne potui quidem loqui, cum oppressus essem assiduis febribus. Quibus cum laborarem, & noctu & interdiu cogebar iter ingredi, & æstu obsessus, & uigilia perditus, & solitudine necessariorum, & egestate eorum, qui mei curam gererent. Ijs enim, qui metalla fodiunt, & carceres habitant, grauiora passi sumus & patimur. Vix tandem autem perueni Cæsaream, tanquàm qui uenissem à tempestate in portũ. Sed nec hic portus potuit recreare mala fluctuum, adeo nos omnino prius tempus confecerat. Sed tamen cum uenissem Cæsaream, non parum respiraui, quòd aquam bibi puram, quòd panem sumpsi non olentem nec durum, quòd non amplius fui ablutus fragmentis doliorum, sed inueni balneum qualecunque, quòd tunc mihi concessum fuit lecto affigi. Poteram his plura dicere, sed ne nimium sim molestus, hucusquè sisto, illud addens, quòd nõ cessetis exprobrare ijs, qui nos diligũt. Nam cũ tam multos habeamus, qui nos amant, & quorũ est tanta potẽtia, ne ea quidem assequimur quæ condemnati, ut in mitiorẽ & propinquiorem aliquem locũ relegemur, sed cum & corpus nobis sit defessum, & metus Isaurorũ omnia absideat, hanc paruam & uilem gratiam non sumus assecuti. Deo propter hoc quoque sit gloria. Nõ cessamus enim eũ glorificare in omnibus. Sit nomẽ eius benedictum in secula seculorum. Apertè enim scitis, omnia esse plena tumultibus & perturbationibus. Nec oportet solum rogare pro Constantinopoli, sed pro uniuerso orbe terrarum quandoquidem malum, quod hinc cœpit, sicut dictum est, ubiquè terrrarum perdit ecclesias. Cum septuaginta itaque dies consumpsissemus in itinere, uix tandem uenimus Cucusum, totius orbis terræ locum desertissimum. Quamobrem licet hinc uestræ amplitudini ratiocinari, quàm multa mala passi simus, & cum febribus luctãtes intolerabilibus, & obsessi metu Isaurorum. Et hæc dico, non uolens rogare aliquẽ, ut nos hinc transmoueat. Perfecimus enim, quod erat grauissimum, nempe uiæ molestiam. Sed hanc à uobis peto gratiam, ut assiduè ad nos scribatis, & curam geratis ecclesiarum. Et rursus sic dicit: Nam nos quoque, qui tertium annum uersamur in exilio, fame, peste, bellis, frequentibus obsidionibus, solitudine, quæ uerbis explicari non potest, morte quotidiana, gladijs Isauricis, non leuiter consolatur perpetua uestra & stabilis affectio, firmaque & immota fiducia. Quãobrem etiamsi à solo &, mœnibus ciuitatis expulsi

Grauissima sãcti uiri afflictiones in exilio.

sumus:

sumus: ab ea tamen, quæ est propriè ciuitas, non migrauimus. Si enim uos estis ciuitas, non autem semper uobiscum & in uobis: clarum est, quòd hic quoque degentes, illā habitamus ciuitatem. In uestris enim degimus animis, & ubicunque fuerimus, omnes uos, qui uehementes estis nostri amatores, in cogitatione circunferentes abimus. Sed reuertendum est, unde disceßimus.

Diuinitus admonetur Adelphius episcopus excipere Chrysost.

Atque sic quidem, cum, ut diximus, duceretur Cucusum, quod est oppidulum solitudinis, eum excipit Adelphius, qui erat Episcopus Anabisi, non casu, sed diuina quadam uisione iussus eum excipere. Sed nec hoc erat extra diuinam prouidentiam, quòd magnus ille exilio illic esset condemnatus. Nam cum post illa, ex hominibus, qui impietate & ignorantia omnino laborabant, simulacra autem & arbores & nemora per summam colebant insciitiam: qui anté paulo plùs sapiebant, sol ab eis adorabatur: ex ijs ergo quidam (de magno enim Iohanne acceperant auditione) cū quendam adduxissent paralyticum in lecto decumbētem, rogabant ut eum curaret? Is uerò cum tempus rogasset morbi & religionē, ubi audiuit tempus quidem esse octo annorum: ab eo autē coli solem, oportet ergo solem tibi mederi, dixit, parum subridens, si hic est deus tuus, sed nec ipse potest, inquit ille, absque Deo, quem habet. Audimus enim soli quoque esse Deum, quem colit. Quid ergo, dixit respondens sanctus, nō illum potius Deum colitis, quem sol quoque colit? Sed nos, inquit ille, nō audemus. Ille enim, inquit, est magnus, & qui potest solo nomine horrorem afferre: & si quis non fuerit eo dignus & liber à peccato, simulatque accessit ad adorandum, igne diuino comburitur. Cum autem sanctus hæc dixisset esse fabulas & artem maligni, qui ijs, qui parent, mercedē conciliat interitum: & Deum huius solis, esse Deum eorum, quæ sub adspectum cadunt & quæ non cadūt, nec ullum ex ijs, qui ad eum accedunt, reijci, etiamsi sit peccator, modo eum subierit pœnitentia eorum, quæ præcesserunt. Solum itaque, inquit, crede, & statim cum curatione corporis, sequetur etiam curatio animæ. Cum sic dixisset sacrosancta illa lingua, dixit ægrotus se credere, & se nullum alium amplius Deū esse culturum. Tunc ergo beatus, cum membra eius obsignasset, Domine, inquit, qui paralyticum, quem per tectum cum ipso lecto tibi dimiserunt, solo uerbo curasti, hunc quoque ad gloriam tuam & agnitionem tuo nutu cura. Hæc cum dixisset, statim surrexit, qui ægrotabat, & stetit sanus, ut qui fructum pietatis accepisset robur corporis: aut potius per morbum corporis deductus fuisset ad sanitatem animæ, aut etiam utriusque. *Luc. 5.*

Hoc miraculum facit regionem cum toto cœtu credere, & innumerabiles accedere ad baptismum. Cum ergo septem episcopos cum presbyteris & diaconibus sufficientibus multitudini eorū, qui crediderant, eis ordinasset, inuenisset autem quosdam ex eis bene scire Græcum sermonem, eis tanquàm lingua usus, diuinum Dauid & totum nouum testamentum per ipsos Græcè interpretatur: & formā quidem tradit incruenti sacrificij: docet autem ea quoque, quæ sunt noui testamenti. Deinde tradit etiam eis regulas psalmodiæ & orationum. Cum ergo paucis diebus uidisset hanc recens structam ecclesiā multiplicari, quinetiā Christi præceptorum non paruū in eis fieri incrementū, Deo magnas agebat gratias & exultabat spiritu, ijs, qui ex eis erant infirmi, medicas manus imponens, & id quod est omnium pulcherrimū, graris largiens. Sed ille quidem in his, eorum autem, qui inimicitias temere exercebant, aut eorum, qui Deo & Iohanni adhærebant, res quomodo? Quicunque ei communicauerant Episcopi, ut semel dicam, & sacerdotes, qui propter pro Christo zelū odio habebant ecclesiam malignantium, ij omnes bonorum publicationes, relegationes, mortes, & uaria supplicia subierunt. Etenim oportebat hic quoque, cum bonus Pastor ad imitationem primi uenisset in manus impiorum, dispergi quidem oues, eas autem esse quoque cum magistro molestiarum participes. Licebat ergo uidere alios quidem implere, quæ propè erant, custodias, alios autem condemnari habitare terras & insulas procul sitas, multis & grauibus tormentis prius confectos.

Nota de Missæ sacrificio.

Fautores Chry- sost. dirè mulctatur. *Zac. 13*

Quæ autem fiebant in itinere, ea erant alia quædā tragœdia & planè Ilias malorum. Nam cum nacti essent sæuos & improbos eos, qui ducebant, eis nihil omnino parcebatur, neque in eos ulla ostendebatur clementia & benignitas, nec cū eis ita agebatur, tanquàm fuissent homines commissi hominibus, sed tanquàm feris potius aut dæmonibus immanibus & homicidis. & ideo ducebantur acerbè & immisericorditer, alij quidem sic uexari in itinere, alij autem nudis & non stratis mulis iniecti non secus, quàm si essent onera inanima. Sed quis insignem eorum dixerit insolentiam? quis probra, ludificationem, subsannationem, irrisionem, quæ plagis & flagris animam tāgūt uehementius, & efficiunt, ut mors acerba sit magis optanda ijs, qui patiuntur? Vt autem illorum dedecus haberent pro delicijs, non in domos orationum, non in aliqua alia habitacula in diuersorijs eos intro ducebant, sed in fornicibus & prostibulis eos execrādi & scelerati includebant. Hæc autem omnia, patua ducebant uiri egregij, & malebant quidlibet potius pati, quàm ab Iohannis parte & communione (hoc enim erat eis grauissimum) excidere. Quicunque uerò potuerunt effugere manus persecutorum, ipsi quoque uigilo secus fuerunt sibijpsis tortores, ut qui se solitudine & extremis quibusdam finibus condemnarint, ut qui magis elegerint habitare cū feris, quàm uiuere cum hominibus, feris longè agrestioribus.

Arsacius succedit Chrysostomo

Non multi dies præterierunt, & Arsacij fidei committitur, qui ordinatur Patriarcha Constantinopolitanus, proh dolor, quis post diem? Qualem uirum qualis annosus, ut ita dicam, truncus excipit, facilitate eorum, qui rerum potiebantur? Vir, qui uixerat plusquàm octoginta annos, loculo magis aptus quàm throno, delirus & emotæ mentis, in dicendo quidē minimè facundus, ad aliquid autem, quod oporreat, excogitandum ineptissimus, ad agendum uerò ignauissimus, inanimis non multum dissimilis, lecto dignus & angulo. Qui cum ex se esset inutilis, deinde etiam ex alia parte accepisset aduersariam populi in Iohannem beneuolentiam, erat planè omnibus inuisus & contemptus. Cum itaque quatuordecim menses uixisset in sede, præ ipsa quidem naturæ hebetudine ignauiaque & quasi torpore, non minus, quàm si naturalis finis ei euenisset, præmortuus, neque ullum, ut ita dixerim, uiui opus interim effecisset, excessit. Post eum autem, uiro cuidam educto ex præsbyteris, nomine Attico, tradit clauus ecclesiæ. Quo quidem tempore Ephesini, cū nullo coercente metu licentiam arripuissent, omnia mouere & transmutare, sicut eis uidebatur, studebant: eos quidem, qui rectè & ut Deo placebat, in sedibus erant collocati, expellentes: quosdam autem sceleratos & profanos ad animarum exitium collocantes, cum ordinationē nulla perscrutatio præcessisset aut examinatio: sed perinde, acsi esset res leuis & facilis, qui uoluerat aut potius qui dederat, ad sedem perueniebat. Quo tempore qui ab illa quoque beata anima iustè eiecti fuerant

Arsacius obit, & substituitur Atticus.

fuerant ab ecclesijs, rursus non difficiliter fuerunt introducti: sed hos contemptores aptè aggredientes, eas emerunt pecunijs. Qui quidem Heraclidem quoque, cui ab illo & septuaginta scilicet episcopis, dignè commissus fuerat thronus Ephesi, cum inclusissent & ab ecclesia expulissent, Tribuni Victoris Eunuchum in sede uirginis, malè (ô iustitia & Dei patientia) & indignè collocant, cum non esset semimalus nec tolerabiliter improbus, sed apertè cinædus & execrandus.

Porphyrij autem audaciam & insignem illam rei impudentiam, quis lubens silentio præterierit? Is senex, & in improbitate, ut qui in ea ab ineunte ætate esset eductus, accuratè uersatus: præter temporis autem longitudinem nihil remisisset de intemperantia, sed contendisset uel natura uideri superior in rebus turpissimis, postquàm magnum iam Flauianum eorum, qui in cælis festum agunt, tenebat chorus, captus desiderio in ecclesia Antiochena exercendi tyrannidem, cum obseruasset tempus, in quo uniuersa ciuitas exierat, ut est mos ei antiquus, ad spectacula, quæ fiunt in Daphne, Antiochum habēs & Seuerianum & Acacium, qui erant apertè inimici ueritatis, opem ferentes eius cupiditati, (est enim simile simili amicum) inuadit sedem, ut qui esset fur & non pastor, & ab his execrandis ordinatur: qui ei rei tantam adhibuerunt celeritatem, ut nec quæ de more quidem solent fieri, locum habuerint. Sed isti quidem consecratores, cum hæc facta essent in tenebris, se statim in pedes conijcientes, fuga sibi consuluerunt, astris uiam notantes, & montibus inuijs se committentes. Ciuitas autem cum quod iam factum fuerat sensisset, publicè omnes conuenientes, sarmentaque & ignem tenentes in manibus, ipsi quoque zelo non minus inflammati, irruperunt ad Porphyrium, (Sciebat enim, qualis esset eius uita, quàm insolens & quàm execranda) cum ipsa domo Episcopatus eū uolentes comburere. Is autem cum sensisset conceptum in se odium, Duce exercitus corrupto pecunijs, persuadet aduersus zelum fidelium pro pietate iram armare dæmoniacam: statimque fuit congregatus in eos exercitus sæuus & immanis, & quem ne facilè quidē potuisse aggredi, qui aciem instruxissent.

Porphyrius senex impius occupat sedem Antiochenā.

Deinde excitata est magna persecutio aduersus ecclesias, & imperatoria edicta & decreta, suggestione Attici (nullus enim pius ei uolebat communicare) proponebantur per ciuitates, quæ dicebant. Si quis Episcopus Theophilo nolit communicare, Atticoq; & Porphyrio, eijciatur ex ecclesia, & priuetur bonis: ex laicis autem, qui magistratus quidem gerunt, ab honore excidant: militibus uerò auferantur cingula: communis autem multitudo & quæ est occupata in artibus, auro mulctata, damnetur exilio. Hæc faciebant multos uel inuitos communicare, à quibus iudicabatur quid magnum & minimè tolerabile, excedere à pecunijs, & priuari gloria. Multi autem cum uoluntarium elegissent exilium, elegerunt potius solitudinem & monachorum tuguria habitare, quàm ciuitatem. Sunt etiā, qui ex animi magnitudine omne periculum subire satius esse duxerunt, quàm facere aliquid, quod discreparet & esset indignum pio ac religioso uitæ genere.

Persecutio magna ecclesiarum.

Hæc cum ita se haberent, nonnulli Episcopi & clerici, qui stabant à partibus Iohannis, pro Iohanne & quæ malè se habebat ecclesia zelo instincti, (quomodo enim non oportebat eos, qui uel mediocriter Dei metum in utero concipiebant & parturiebant?) ad ueterem Romam ueniunt: & cum ipsi Imperatori Honorio & Innocētio Papę in conspectu uenissent, & illam grauem explicassent tragœdiam: quinetiam tres reddidissent epistolas, quarum una quidem erat egregiæ illius animæ & linguæ, apertè omnia singulatim persequens: altera autem communis cleri Constantinopolitani, tertia uerò erat quadraginta Episcoporum, qui cum Iohanne communicabant. Quas quidem cum communiter tradidissent, effecerunt, ut qui eas acceperant, tantopere perturbarentur, & eorum animis tantum zelum immiserunt, ut ambo statim scriberent ad Imperatorem Archadium, profundi somni eum arguentes in ijs, quo ab ipso gerebantur, & quod non honestè nec iustè, sed planè nefariè fuit decretum Iohannis secundum exilium, & quod oportet omnino, si est ei aliqua honesti ratio & pacis ecclesiarum, Patriarcham quidem rursus restitui ecclesiæ, & Episcoporum synodum fieri Thessalonicæ, ut quæ sita sit in medio eorum, qui ab Oriente ueniunt & ab urbe Roma: adesse autem etiam Theophilum, ut qui fuerit præcipua causa eorum, quæ improbe facta sunt in hac relegatione: & sic causā Iohānis ab animi perturbatione alieno & iusto iudicio decidere. Propterea enim, aiebant, aliquot Italiæ Episcopos, qui recta incedunt conscientia, & sunt acres iustitiæ defensores, propter hoc ipsum emittere statuimus.

Innocētius & Honorius reprehendūt Archadiū.

Cum has itaque literas cū actis, quæ propter hāc causam facta sunt à synodo Episcoporum Italorum, sanctus accepisset Aemelius, (erat autem is Episcopus Beneuenti) Cathegiusque & Gaudentius cum Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma inierūt iter uersus Byzantium, sequente Quiriaco & Demetrio simul cum Palladio & Eulisio Episcopis, qui cū Iohāne communicabant, Ij enim prius descenderant, & Romanorū auribus omnia apertè exposuerant. Cū autem iam in Greciam nauigassent, compræhensi fuerunt à quodam tribuno militum, mente ualdè corrupto & deprauato. Qui cum eos cuidam ex suis tradidisset, non concessit ut uiderent Thessalonicam, cum uellent illuc prius proficisci, & Anysio Episcopo tradere missas à Papa literas. Cæterum hoc quoque erat inuentum & artificium mulierum omnium sceleratissimæ Eudoxiæ. Nā cūm ipsa accepisset fuisse missos Episcopos Italos, & quanam de causa uenirēt, hæc prius est machinata, & obstitit menti eorum, qui miserant. In duas itaque naues diuisi ab eo, qui acceperat, decimo die appellunt in quendam locum, non multum distantem à ciuitate, qui erat propè suburbana Victoris. Deinde cum illinc quidam alius, nomine Marianus, eos accepisset, nec ille quidem sine arte & malitia, sed ad hoc missus ab Imperatrice, euestigiò eos duxit, & in custodia Thraciæ, quæ uocatur, Athyras uiolenta mente & manu eos inclusit.

Episcopi & presbyteri Itali crudelissimè uexātur.

Seorsum ergo Romani & Quiriacus Episcopus cū suis inclusi, acerbè torquebant, grauiter examinabantur, afficiebant malis innumerabilibus, & ab eis exigebant epistolæ. Cum autē dicerent se non daturos, nisi uidissent Imperatorem, cū essent legati, primū quidem uno misso ex patricijs, deinde alijs quoque uiris illustribus & epistolas exigentibus, tandem quidam Valerius nomine, genere Cappadox, moribus belluinus, ex re impudentissima & uiolentia uolens sibi nomen comparare, unius ex Episcopis, apud quē erant literæ ad Imperatorem & ad alios, fracto pollice, eas aufert, & pugillares, & sacra uasa, & quidquid argenti erat eis ului. Quod ipsum quoque malo consilio factum est, ut cum eis deessent quæ sunt ad usum necessaria, cogerentur aliquid facere præter sententiam. Die autem sequenti, incertum an ex ijs, qui erant Imperatricis, an ex ijs, qui erant Attici, quidam accedentes, uolebant eos non gratis nec paruo precio, sed acceptis tribus millibus aureorum, cū

Valerij nefarium facinus.

Attico

Attico quidem communicare, Iohannis uerò causam negligere. Cum ij autem id passi non essent, (nã aliquid quoque acciderat diuinitus: Aemilij enim diacono, Paulo nomine, qui erat moderatus & temperans, diuinus Paulus in somnis apparens, Videte, inquit, ut caute ambuletis, dies enim mali sunt: tacite significans fraudem, ad quam muneribus & blanditijs eos studebant inducere.) Cum ergò non passi essent, sed hoc solum peterent, ut liceret redire ad eos, qui miserant, Valerius iste, cuius insanum & uiolentum facinus fuit fractio pollicis, cum non solum esset audax & uiolentus, sed etiam ad maleficium, ut res ipsa indicabit, callidissimus, naui iam uetustate fatiscenti & putridæ, ut eos apertè perdere, committens, sceleratus iussit eos abire. Cum ergo parum abfuisset, quin inciderent in periculũ, uix tandem euenit, ut appellerent Lampsacum: & cum illic mutassent nauigium, post quatuor menses uenere Romam. Innocentio itaque narrant, quæ acciderant Quiriaco & Palladio, an aliquid eis factum esset, ignorantes: sed nec de Iohanne ualentes scire, quid accidisset. Quæ quidem omnia obtusum latebant Archadiũ, ut postea scire licuit.

Chrysostomi in exilio res gestæ. Sed enim rursus redeat oratio, unde est digressa, & narret ea, quæ restant de illo magno Iohanne. Admirabilis ergo ille Iohannes cum Cucusum uenisset, & in ædibus Adelphij, ut iam diximus, degeret, (illic enim eum reliquimus) multos quidem pauperes aluit pane terestri (tunc enim grauissima fames eum locum inuaserat) longe autem plures nutrimẽto, quod à lingua suppeditabatur, quod & cor confirmat & mentem illuminat. Quam multas autem de multis necessarijs habuit orationes? Quid enim ex ijs, quæ contingunt aspera & molesta, potuit linguam sistere, quæ fluebat instar fluminum? Habuit etiam non paucas de patientia, & ꝙ non solum oporteat non esse socordes, sed nec offendi molestijs, quas contingit perpeti. Multæ quoque ab eo diuinæ scribuntur epistolæ ad sanctam Olympiadem, in quibus sæpenumero unum dicit esse terribile, nempe peccatum, & ei recenset molestias, quæ euenerunt in itinere, & eam mœrentem propter eius priuationem studens recreare, efficit ut non sit desperandum, fore ut eum rursus conueniat. Quinetiam quemadmodum cum uia moleste in summo æstatis uigore perageretur, & uehemens eum febris inuasit & mala stomachi, & qui his longè erat grauior sceleratus Gallus, cui fuit ad ducendum uir ille iustus commissus.

Præterea autem, quemadmodum cum ad quoddã uenissent diuersorium, omnia illis molesta acciderunt, eorum, qui ipsorum curam gererent, solitudo, inopia rerum necessariarum. (Vtor enim illis eisdem uerbis aureis) nullum adesse medicũ, metus irruptionis Isaurorum, & spes, fore ut mox in eorum manus deuenirent. Quid uerò, qui præter omnem bestiarũ feritatem in eum furebant monachi, minantes se eũ combusturos esse cum ipsa domo, & quemadmodũ à febre malè effectum, & de itinere ualde fessum, qui eum abducebant, non modo eum nulla dignati sunt misericordia: sed eos etiam, qui uolebant, prohibebant, minantes eis extrema & omnium maximè terribilia. Præter hæc autem, qualem uiam peregit, nempe arduam, lapidosam & difficilem, idque cum ægre posset ingredi, utpote ꝙ ei esset malè affectum corpus, quantũ ex eo scribente sciri potest, quando etiã rogat beatam, ut ei curæ sit, ut non sit relegationis uia longior, dicens: Mihi mille exilijs est ingredi difficilius. Hæc & alia his plura, quæ facta sunt post relegationẽ, inuenerit quispiã has epistolas referẽtes.

Abducitur. Sed illuc rursus reuertor. Cùm enim magnus ille Cucusi, & corporis nutrimento non paucos, & plures nutriret pane animæ, accensa ex eo inuidia. facit eum rursus migrare Arabissum. *Arabissum.* Volebant enim illi scelerati & planè deploratæ improbitatis, cùm ei malefaciendi nondum ipsos cœpisset satietas, eum tam frequentibus cedentem afflictionibus, uitã sic amittere. Sed illuc quidem abductus, maioribus afficitur uexationibus, sed apertè ostẽdit se à philosophia esse ꝺtum superiorẽ quolibet, quod possit accidere, & ex his maioris uirtutis sumere occasionem, & per ipsa lætus resplendere, perinde atque in igne lucẽ ei suggerente maiore materia. *Eius inuicta patientia.* Sic ille, qui erat reuera inuictus, & nec ab afflictione, neque ab ulla alia molestia superatus, sic affectus afferebat potius molestiam sycophantis, eiusquè laus & fama ualdè angebat eorum animos. Quam admirabilis res est uirtus, magnique facienda & beata iudicanda ab ijs, qui sapiunt? Nam ille quidem tot malis appetitus, manebat inuictus & inexpugnabilis, & re quæ intẽtabatur qualibet superior. Ij autem, in quorũ potestate erat hæc facere, erant miseri & timidi, & quo non miseriores? pauperem, erronem, exulem formidantes, & licet tantò esset interuallo disiunctus, efficientes ut pluribus remoueretur finibus: ut nec eius quidem fama eò perueniens, inuidos eorum animos sauciaret. Hinc Pityuntem, cum sic eis esset imperatum, traducitur ab ijs, qui eum custodiebant. *Traducitur Pityuntem.* est autem id opidulum ualde desertum, situm quidem ad dexteram in fine maris Pontici: est uerò finis Romanorũ imperij, contiguus barbaris & crudelibus gentibus.

Cũ ergo iam esset in itinere & ad hoc ultimũ duceretur exilium, iam ad Deum potius profecturo & cessaturo ab his magnis laboribus, paucis ante diebus noctu precanti, Petrus ille magnus & Iohãnes quos etiam uiderat in principio uitæ ex Deo agendæ, rursus ei apparent, & lubenter eum alloquuntur, recreantes à laboribus, & uictoriam aduersus dæmones suauissimè annũciantes. *Petrus & Iohannes apparent ei.* Deinde cum ei gratum excessum prædixissent, & quæ eum quidem bona mox essent exceptura, mala autem Eudoxiam eius persecutricẽ, Comede, dicunt, quendã ei cibũ ostendentes, quem cũ comederis, non erit tibi opus alio, donec eum sumes nobiscũ, in quem non cadet interitus. Hæc & illi dixerunt, & ipse sumens comedit. & sic illi quidẽ recesserunt: ipse autẽ satis recreatus, lingua læta & florida, Christo, qui eum tam pulchra impertijt consolatione, egit gratias. Sed quis est, qui hæc in lucem protulit? dixerit quispiam acrioris ingenii. Clarum est enim quòd non ille, qui res suas ualdè celare sciebat. In promptu est, quod respondeatur. Duo enim presbyteri & quidã ex diaconus, qui magno capti eius desiderio, elegerant peregre cũ eo proficisci, laborumque & dolorũ eius esse perpetuò participes, oculisque & auribus hæc diuina acceperant, & hæc alijs similiter tradiderunt.

Cum autẽ quatenus iam finis appropinquabat, oporteret cœpta magis attolli conueniẽter animi alacritati athletæ, cum duceretur in exiliũ, ij quibus cõmissus fuerat, eũ tam lõgis & tam uehementibus uexabant ambulationibus, ut uellẽt eum morti tradere, nimia celeritate uictũ & afflictione. *O crudelitatẽ plusquam barbaricam.* Itaque cũ & imbres deciderẽt uehementes, & sol ureret ardẽtissimè, tunc & prolixior erat eius deductio, & ab eo postulabatur ut intensè ingrederetur. Vbi autẽ erat ciuitas aut locus aliquis, aut corporis defessi recreatio, aut lauacri solatiũ, aut aliqua alia breuis laborũ remissio, ne parum quidẽ eum uolebant illic manere, cum sic eis fuisset imperatum. Merces enim crudelitatis eis promissa fuerat, maiorum honorũ consecutio. Sed cum ille hanc uiam difficilem peragerec

ieiunus

Ieiunus, uultum habuit longè lætiorem ijs, qui assiduè uacãt deliciis & compotationibus. Atque Pityuntem quidem definitum ei locum exilij, ut ei Epiphanius prædixerat, non peruenit. Sed cum esset prope Comanos, & diuersati essent in martyrio Basilisci, quem aiunt quidem fuisse Episcopum: tempore autē Maximiani in ciuitate Nicomediæ subijsse certamen martyrij & uicisse, & corona fuisse redimitū, ei apparens in somnis Basiliscus, Bono animo esto, inquit, ô frater, & lætare; ambos enim coniunget dies crastinus. Dicitur autem æditus quoque martyrij die præcedenti apparuisse, & dixisse, Para locum fratri Iohanni. uenit enim.

S. Basiliscus ei apparet.

Cum autem simulatque illuxisset, uiã rursus essent ingressuri, diem sciens magnus Iohannes tanquàm ex responso, rogabat eos, qui abducebant, ut sinerent eum manere in loco. Cum illi autem non concessissent, sed instar uolucris triginta stadia confecissent, ipse, cuius uoluntate omnia administrantur ipse (ò miraculum) effecit ut errorem subeuntes, redirent in illum locum, eosque rursus habebat ædes martyris Basilisci. Cum autem & tempus uocaret & iam adesset hora eius ad Deum migrationis, & egregia illa lingua esset tacitura, & claudendi essent oculi nuncij puræ illius animæ, & insignis temperantiæ summa pulchritudine, omnem quidem, quam secū attulerat supellectilem, diuisit ijs qui aderant. Deinde etiam cū exuisset ea, quibus erat indutus, ea quoque donat, & cum se ad calceos usque lætius & alacrius composuisset, ut etiam ijs, quæ apparebant, liceret cum ijs, quæ erant intus, celebrare diē festum eius excessus & migrationis, & cum sic ornatus diuina sumpsisset sacramenta, & consuetam effatus esset precationem, Glora tibi Domine propter omnia: quinetiam se signasset signo crucis, cum qua uixerat, & pedes extulisset, pedes, inquam, illos speciosos & uerè Apostolicos, beatum illud iter inijt, ut Christū uideret, cum Christo uersaretur, Christi perpetuò exultaret pulchritudine, sibi quidem felix ob decessum & migrationem, magnam autem afferens tristitiam ijs, qui res illius pulchre nouerant, & quibus uel modicum sui mellis gustum præbueret. Fuit autem dies eius decessus, qui fuit uiuificæ Crucis, quā ex re ipsa solemus uocare Exaltationem, quæ, ut omnes sciunt, celebratur quartodecimo Septembris. Oportebat enim eum, qui se nulli rerum presentiū dederat, sed se totum mundo omnino crucifixerat, & in nulla re alia gloriatus fuerat, quàm in cruce Christi, eo ipso die festo Crucis, eum ipsum quoque deponere puluerem, quem habebat ex hac materia, & mundum peruenire ad eam, quæ est in cœlis, conuersationem.

Festū exaltationis S. Crucis.

Tunc autem existit quoddam manifestissimum indicium omnium amoris in sanctum. Nam cum iam ad multorum aures peruenisset eum decessisse, & cōmunis iactura in omnem partem peruaderet, multitudo innumerabilis, multitudo incredibilis uirorū simul & mulierum, quæ piè exercebantur, ex ipsa Syria & Cilicia, ex Ponto & Armenia confluebant ad adorandum beatum tabernaculum. Quod quidem, cum ei de more sacri dicti fuissent hymni & psalmodia, & uix effugisset eorum manus, qui ipsum tanquā uiuum accipiebant & cum gaudio complectebantur & id contendebant, quidquid fieret, non dimittere, deponitur propè Basiliscum martyrem, reuera dignum omnibus laudibus, ut quod tali fuerit animæ coniunctum, & talium laborum fuerit ei socium, & ministerij grati ei, qui ipsum creauit: Ad laudem ipsius boni Dei nostri, ad cuius gloriam ipse omnia faciebat, & unigeniti eius filij, & uiuifici spiritus: quæ est beata & principalis Trinitas, quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

LEONIS, IN CHRISTO æterno rege Imperatoris, Oratio Encomiastica de magno Dei Pōtifice & communi orbis terrę portu, Iohanne Chrysostomo.

VIri uirtutem laudare iussus, uiri, inquā, cui cognomen est Os aureum, puto à me exigi, ut flāmeos currus ascendam, aut miracula ostentem Mosaica. Perinde est enim, ut ego sentio, illa quempiam audere aggredi, & lingua laudare linguam illam uerè auream, & quæ uniuerso mundo seipsam præbuit precium redemptionis. Sic autem mihi cœpti audaciam cogitanti, cum res uideatur eiusmodi, prohibita est omnino obedientia, arbitranti tutius esse præponere in obedientiam, cum formidabilis sit obedientia, periculosaque & supra uires. Quid uerò, quoniam est periculosum, an ne eousq; quidem tacendū est, ut non dicamus, quàm multorum causa cernatur obidientia, an iuueniliter ab initio aggredientem dicere, propter fidei ardorem, aut illius uiscerum benignitatem, immittere se oportet in mare encomiorū? Et quisnam cernitur uirum illum adeo ignorare, qui non solū ut mutus & surdus sit loquacissimus, sed etiam ut lapides clamorem emittant, creditur posse efficere? Horum enim fidem faciunt flammæ desiderij, quas spes in altum sublata conciliat: quomodo etiam magnus Apostolus præcipit, scribens; Multum ualet iusti oratio operans: hoc est, Quę operationem consequitur ex eo, quòd non dubitant qui accedunt. Quamobrem mittenda quidem est periculosa existimatio, paternum autem iussum curare oportet, ei, qui ante omnia omnium est bonorū causa, patri luminum, ex quo omnis datio bona hominibus, ut sacris scribitur literis, & omne donum perfectum, mentem dedicando, & sic incipiendo.

Iac. 5.

Iac. 2.

Atque si magno quidem Chrysostomo uideretur deesse uitæ splendor dogmatum cœlestium tonitru, miraculorum terribilium fulgur, & alia omnia, quibus uir diuinus in terra, etiam priusquàm hinc migret, describitur & exprimitur, opus haberet, conuenienter legi encomiorum, cerea claritate, diuitijs, in quàm, & patria, & gloria, & alijs omnibus, quæ in bonam abducunt existimationem, quibus eius parētes in Antiochia Cœlesyriæ insignes, omnes illo tēpore facilè superarunt. Quoniam autem magnitudo eorum, quæ illi insunt, bonorum, non minus tegit ea, quæ sunt corporis, quam emissio radiorum solarium fulgorem astrorum pulchritudinis, cauendum est, nē propter rei humilitatem & abiectionem, in eiusmodi argumentis uersetur oratio: & ad ea eundum est, ad quæ cupio pro uiribus. Par est autem mihi animum adhibere, dicenti eius honestos & compositos mores in tenera ætate, de his audire maius esse putantes, quàm cuiuis alij, quæ expetitur, se dedere operationi. Nam hoc quoque est expetendum, nosse motum communis luminaris.

Is cum adhuc uentitaret ad eos, qui Antiochiæ pueros erudiebant & exercebant, erat magister uirtutis, non solum æqualibus, sed etiam ipsis magistris, & uiris & patribus & seruis, moribus inimitabilis, in con-

Puer ut se gesserit Chrysost.

in consuetudine moderatus, quæ excelsum reddit, humilitate ornatus, ludos suorum æqualium ludum planè existimãs, & ab alijs sordibus expurgatus, etiã ante diuini lauacri expiationem. Post diuinum autẽ lauacrum, quod Meletius magnus Pontifex Antiochenus, primum quidem dat magno Iohanni, postea uerò eius quoque parentibus (nondum enim eis illuxerat lux diuina, ut qui paternarum traditionũ, quomodo magnum quoque Paulũ audimus, essent æmulatores) ad solidiorum eorum, quæ sunt ex uerbo, alimentorum participationem Iohannes adducitur, ingenij dexteritate se illis conformem reddens, quibus diuinus qui inest timor, scit largiri præceptorum obseruationem, carnis purgationem, diuinam illuminationem, & quem diuinæ dicunt literæ finem desiderij. Ante omnia autem imitans Iesu humilitatem, cuius breuis quædã detur narratio ad id, quod dicitur, cognoscendum. Audite uos pueri qui uos iactatis parentum gloria, fastu & diuitijs, & imitemini. Curæ erat parentibus, ut ei esset equus, famuli, & magnus comitatus eunti ad disciplinam. Ille autem omnia contemnebat. Persuadebat omnibus, ut imitarentur Iesu humilitatem, speciosos pedes præparans, ut leuiter currerent ad Euangelium, Danielem, pueros, Dauidem, uerbis exemplum proponens. Illos quidem, quòd per ipsam ab eis ea præclare gesta sunt, quæ sũt supra hominem, Hunc uerò, quòd eum aliis est etiã disciplina Dei iustificationum, dum dicit: Bonum mihi quòd humiliasti me: ut discã iustificationes tuas.

Gala. 1

Humilitatis studiosissimus est.

Psa. 118

Cum ipse in his resplenderet, breue effluxit tempus, & Secundo (hoc enim erat nomen patri) contigit uitæ exitus. Quid uerò mater, ætate florens & nomine? (Anthusa enim dicebatur, quod est florens) Simul florens, & simul oriens, habebat ipsa id, quod erat omnium bonorum speciosissimum. Ipsa cum aliis solicitudinibus, quæ sunt multæ, uiduitatis magno amore curam gerebat, ut filius incrementum ac ciperet, ut quæ uere esset illius mater, ipsa quoque illi rursus se formam præbens & resplendens. Qua ratione speciose quoque fructus præbent, coniiciendũ causarum nobilitatem. Cum autem teneretur amore philosophiæ & dicendi facultatis, uẽtitat ad primos doctores ex iis, qui erant Antiochiæ. Libanius autem tunc erat, & Andragathius. Qui breuissimo tempore ea percepit, quæ longis annorum & noctium curriculis alii uix tandem percipiunt, sedens optimus iudex eorum, quæ percipiuntur intelligentia, & ea quidem, quæ erant utilia, sua confirmans sententia, quæ autem à nugantibus aut oscitantibus fabulosè conficta fuerant, iubens multum ualere. Post eos, quoniã satietatem non poterat capere ingenium, quod tenebatur amore contemplationis meliorum, migrat ad magistros, qui erant Athenis matre doctrinæ. Quo etiam in loco cum quæ sunt optima, capacissimo ingenio citius, quàm spongia humorem, hausisset, erat magnæ omnibus admirationi. Hinc aduersus eum locum occupat inuidia, excitata eius bonis excellentibus. Modum autem significet oratio, etiamsi maximè curet ut uitet satietatem.

Proficiscitur Athenas dicendi studio.

Anthemius sacerdos quidam Mineruæ, tunc Athenis in tanta habebatur admiratione, ut etiam ei fecerint statuam, quæ omnes trahebat ad admirationem. Sed is quidem celebratus euadit arrogantia, Iohãnes autem mansuetudine & humilitate & moderatione spiritus. Veniunt hæc ad aures Demosthenis, qui erat Præfectus urbis, & ut fit in rebus eiusmodi, capitur Præfectus amore faciendi periculum, ut cognosceret eum, qui excellit uirtute. Congregat omnes, accersit Iohannem. Curru, eum honorans, iubet uenire. Ille uero hoc quidem recusat, uenit autem suis pedibus.

Miraculũ. 1

Hoc efficit, ut Iohanni quidem cresceret honor cum admiratione, & in gradu & in honore cathedræ, Anthemii autem aperiretur, quæ latebat, inuidia. Nam cum ipse uidisset honorem, quem adeptus erat Iohãnes, & quòd in cathedra esset ei superior, cum se non posset amplius continere, hæc quidem dixit, Ciuitatis mores sunt, ut uideo, innouati, nouæ leges sunt propositæ. Quæ sunt antiquorum, quæ sapientum, quæ familiarium priuilegia, ea tradita sunt hospitibus & aduenis. Non animaduertit autem se per hæc seipsum ueteri honore priuare, cum uenisset omnibus in suspicionem, quòd hæc dixerit propter inuidiam. Has iure pœnas de eo sumit iniustissima inuidia, quod eam genuerit, ei reddens alimentum. Vide autem quæ consequuntur. Non oportebat te, inquit Præfectus, qui te iactas de philosophia, tanquàm unũ ex uulgo aut ex agro feras uenantem, aut aliquem ex iis, qui latrocinantur, ita clamare & tumultuari. Nã multa sunt, propter quæ Iohannes dignus est qui honoretur: Nempe quòd & sit filius Secundi, magni Ducis exercitus, & quòd canos homines superauit disciplinis. Quinetiam quòd à nobis coactus accepit hũc honorem, & ante omnia, humilitas est ei horum causa & conciliatrix. Sed hæc quidem Præfectus.

Anthemius torquetur inuidia.

Quid uerò Iohannes, qui mansuetudine contemperauit iustitiam? Primum quidem respondit iis, quę ei obiecit Anthemius. Deinde se Iesu disciplinæ & iis quæ illa libere profitetur, se totum esse deditum, paucis ostendens, plausu omnium excipitur. Licebatque uidere oculis, orationem Iohannis refulsisse illuminatione sancti spiritus, adeo ut diceret hoc uidens urbis Præfectus: Re uera Græcorum disciplinæ cum doctrina Christianorum nihil omnino conuenit, cum illi quidem laborent insana gloriæ cupiditate, hi autem ingrediantur uia illis contraria. Post hæc sequitur Iohannes, & ardore mouentis eum spiritus, publice libere profitetur pietatem, in gentes inuehitur, eorumque deos & dæmones: Saturnum, & Iouem, & Mineruam, & Appollinem, & reliquam deorum gentilium seriem, serpentesque & bestias, quæ ab eis coluntur, qui eis debetur, honore afficiens. De quibus ij etiam, qui habentur sermones, aiebat, ætherem inficiunt. Quid præterea? ueram etiam lucem pergit prædicare sanctæ Trinitatis, quæ in patre & filio & sancto spiritu in una diuinitate & tribus personis, sine principio & sempiterne, à Christianis contemplatione cernitur & adoratur. Hæc quidem Iohannes. Lætata est autem uniuersa turba, quæ sequebatur partes Christi, dolore autem affecti gentiles, ira fuere perciti.

Inuehitur in falsos deos.

Vt paucis absoluam, unà cũ eis mouetur quoque Præfectus, iubens Iohannem cessare deos ludificari, Anthemio rursus datus est dicendi locus, & primum quidem se blandis uerbis insinuat Præfecto: ualde autem & prolixe nugatur in Iohannem & eius religionem, illa blaterans, quæ consentaneum est eum, qui colit talia. Sic dixit. Sed ex quo Imperatores, contra dixit Præfectus, Christo nomen dederunt, in altum sublatum est eorum imperium, cum ubique Christiani longè lateque creuissent, cum quibus fui ego quoque societate coniunctus, & in hunc locum sum deductus. Rursus ergo Anthemio iniectus est camus & tristitia. Eius autem orationem excipit Iohãnes, & hæc adijcit, dicẽs, Vera dicit Præfectus, ò uiri. Nullus est enim locus ab extremis usque ad extrema orbis terrarũ, ubi Christus non honoratur & colitur, & si quis studiosus hæc uelit discere sciat de Iudæis, qui exilierũt ab Hierusalem, ꝙ postquã Christus reuixisset à mortuis, à Romanis bello obsessi, ad tãtas redacti sunt angustias, ut suorũ infantiũ carnes ꝓ pane comederint. Qui ergo mihi creditis,

ecce Episcopus, accedite ad ipsum, & baptizemini. Quoniam autem diuinum zelum solet etiam metus quidam consequi,(Quibus enim animi socordia obsidetur à molli & eneruato spiritu, utiliter eis metus obiicitur)eos ergo terret zelo pcitus ille Elias. Quid dicens? Nisi mihi parueritis consulenti, quæ dant salutem ecce uos deferã ad Imperatores, & statim moriemini. Est enim mors melior, quàm uita, quæ blasphemiis & maledictis incessit uitæ datorem, & minus habere sensus, quã canes & uolucres & feræ, quæ iis cedunt, quæ eas mansuefaciunt, mitesque reddũt & cicures. Cum hæc liberè diceret Iohannes, Anthemius grauiter quidem insurgit aduersus Christum, cadit autem grauius. Iam enim os sceleratum nondũ cessarat Christum maledictis incessere, & protinus ab immundo spiritu correptus Anthemius, afficiebatur sicut dæmoniaci, horrorem & fugam immittens iis qui adspiciebant. Deinde quid? Misericordia mouetur Iohannes, & Anthemium, & si malo adhuc uexaretur, magnis clamoribus, confessum, non esse aliũ Deum nisi Christianorum, à malo liberat. Cumque esset redactus in ecstasim, omnes quidẽ afficit admiratione, propter repentinam mutationem: repentè autem baptizatur cũ tota domo, & sic confirmata baptizatur multitudo. Nec hoc solum, sed etiam ex iis, qui audierunt, omnes filii lucis regenerantur diuino baptismate. Communis hinc omnibus gaudii & lætitiæ exultatio: adeò ut re ipsa liceret intueri quod canitur, Lætantium omnium habitatio est in te.

Anthemius blasphemans arripitur à dæmone. *Fit Christian⁹.* *Ps. 86.*

Huius lætitiæ causam ignorabat antistes Athenarum. Deinde cum intellexisset, eum statuit adducere ad ordinationem. Quod cũ resciuissent Iohannes, clam aufugit, & se reddit patriæ. Hinc ubiquè terrarum fama & sermone erat celebratus Iohannes, cũ ad illud tempus uenisset, quo lanugo solet genas uestire, ut qui annos ageret decem & octo. Quo tempore cum insignem esse Iohannem magnus animaduertisset Meletius, persuadet ut ad se ueniat frequẽtius. Quo tempore dicitur suis condiscipulis, Theodoro, q fuit postea Episcopus Mopsuestiæ, & Maximo Seleuciæ Isauriæ, persuasisse, ut relicta uita augẽdæ pecuniæ dedita, uitam eligerent tenuem & solitariam. Hinc cum magno Basilio, qui ab ipso Meletio diaconus fuerat ordinatus, magna iungitur amicitia, & tãta, ut mutuo amore nullus ei esset æqualis ex iis, qui à principio fuerant ei familiares. Quomodo enim ab artificibus coniunguntur harmoniæ, aut cum ij, quæ in cælo æquali celeritate mouentur, luminaribus inconfusus ordo coniungitur coitionum, aut, ut melius dicam, quomodo lux uisui, & uisus luci coniunctìm præbet ut uideatur, aut quomodo mentis cũ anima, & animæ cum mente nota est cognatio, aut, ut dicam conuenientius, quomodo spiritus ignis in specie linguarum, cũ uerbi discipulis cognoscens coniũgitur, ità etiam in his. Homines enim spiritus, sancto spiritu coniuncti, unam in Christo charitatis perfectam effecerunt conspirationem. Quodnam autem esset amoris inter eos uinculum, sic ostendit oratio.

Amicitia eius cũ M. Basilio. *Act. 2.*

Basilius, qui iam uitam susceperat monasticam, secum attrahebat Iohãnem. Eum autem cõtra attrahebat materni rursus, amoris plena lachrymis oratio. Cum uerò clementis & misericordis Iohannis non esset animæ & sapientiæ, tam multas matris lachrymas, prolixamque orationem & uiduitatem despicere, tunc retrahitur, & matri se inuitum tradidit, persuasus non tonderi ante eius exitum. Cum materna ergo cura & prouidentia insignis esset Iohannes, Zeno Episcopus ascendit ex Hierosolymis, & populo Antiochenæ ecclesiæ Iohannem constituit lectorẽ. Tunc aũt dicunt cũ cõposuisse sex libros aduersus Iudeos, perpetuum recti sui ad meliora cursus tenorẽ uita & oratione conseruantem. Post hæc cum mater in Dei manus suũ tradidisset spiritum, sacrosancto filio concedit libertatem. Atq; magnus quidẽ Dauid in his uirum iustum exprimens, dicit: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eis manet in seculum. Iohannes autem cum matri, ut decebat, iusta fecisset, nõ solũ omnes diuitias, partim quidem pulchrè dispergit, partim autem Deo pulcherrimè consecrat, sed etiam suum in notos & amicos, & alioqui familiares amorem postponens, à uerò & qui solus non diffluit, pendet amore, & cũ uitam suscepisset monasticã, q etiã antè, si ullus alius, erat solitarius, tanquã tunc incipiens dat se monasteriis quotidiè ad anteriora, sicut Paulus inquit, se extendens: Cum talis autem cerneretur, rogatur quidem, ut fratrum suscipiat præfectu ram: sed minimè id sustinet: Decreta autẽ & ordinẽ omnis bonæ monasticæ exercitationis diuinus hic zelotes conscripta eius tradit. Sed quid hæc, etsi magna sint, si conferantur cum futuris?

Ps. 111 *Monasticam uitam amplectitur.* *Phil. 3.*

Quæ de eo quidem spargebatur fama, cogebat omnes lubenter ad eum confluere. Ipse autẽ tanquã fons quidam perennis, discernendarum scripturarũ aquã effundens minimè perturbatam, eam affatim suppeditabat omnibus. Licebatque uidere omnes, qui æstu & egestate & siti diuinorũ exiccabantur eloquiorũ, ex eius libris tanquàm ex uasis, eius claras & perspicuas hauriẽtes interpretationes, & lætos reuertentes in patriã. Cũ ad hunc locũ peruenerim, statui silere. rerum enim mearũ testis est conscientia. Quænã est aũt ratio silentii? Quòd hinc rerum magnarum exoritur narratio, quarum admirabilitatẽ narrare, aut laudibus, ut par est, celebrare non possum. Sed ꝙ mihi in principio procemii, id rursus quoque uenit in mentẽ. Et mihi primum quidem ignoscat hic uir diuinus, diuinæquè clementiæ imitator & fideiussor. Ignoscite autem ex uobis quoq;, quicunque eius philosophiæ laudatores estis, & in ea uos oblectatis. Beatus es Simon, dicitur in Euangeliis. hæc aũt uox est Christi ad magnum inter Apostolos Petrum. Alium quoque Aopostolum testatum est super Christi pectus recubuisse: & quæcunque fuerunt utriusque post hæc beatitudines & reuelationes, & postremò claues regni cælorum. Num ergo si eodem honore & gloria cerneretur hic quoque Iohannes dignatus, ei deesset aliquid, quo minus & esset & nominaretur par beatæ illi dignitati & ordini Apostolorũ? Nequaquàm. Quomodo aũt & quanã ratione, iam dicam:

Ps. 16. *Ioã. 13*

Cum Iohãne uersabatur Syrus quidam senex, nomine Hesychius, uirtute tantus, ut is quoque dignus sit habitus, qui assequeretur magnũ donum præscientiæ cuius conuersationis & uitæ agendæ honestatem imitabatur Iohannes. Huic seni aliquando oranti apparent duo senes, induti candidis uestibus, adstantes ubi precabatur Iohannes. Quorum unus quidem librum scriptũ, alter uerò gestabat claues. Licebat autem uidere Iohannem, cum eos uidisset, adorare illos autem dicere: Confide, & noli timere. Illum uerò uerbo rogasse, quo appellamus dominos quidnam essent, ꝙ dignati essent uenire ad suã humilitatẽ, & eos rursus dicere: Ne timeas uir desideriorum, noue Daniel, in quo habitat spiritus sãctus. Rex magn⁹ Christus, noster magister, nos misit ad te nũcios gaudii: gaudii, inquam, quo per te fruentur oẽs Dei ecclesię. Hæc dixisse, & ei tradidisse, alterum ex his quidẽ librum, alterum uerò claues, subiungendo, Ego quidem Iohãnes, qui in mystica cęna sup Christi pectus recubui, & illinc hausi fluenta Theologię: Ego aũt sũ Petrus, qui Christum Dei uiui filium sum confessus. Deus uerò tibi quoque dat meã potestatẽ. Fac ergo omnia,

Visio oblata Hesychio.

omnia, quæcunque tibi iubemus; & cum in diuinorũ præceptorum mysterijs eum instituissent, & futurorum ei bellorum & afflictionum, quæ iustis hic multæ esse solent, prædixissent euentum, tandem cum uniuersa eius membra obsignassent, eumque amplexi essent, bonoque & forti animo esse iussissent, recedunt. Hæc cum ille uerè admirabilis uidisset & audisset senex, apud se mirabatur. Iis autem, qui eum sic uidebant causam rogãtibus, dixit: Regis, ò fratres, arcana propalare, & Dei aperire miracula, par atque adeo maius affert periculum. & incipiens, totam narrauit uisionem. Cui cum data esset fides, non sciturũ id Iohannem, is mentes omnium impleuit admiratione. Iohannes autem tunc scripsit libros de monastica exercitatione.

Hinc ei ascendenti ad fastigium inprimis regiæ uirtutum contemplationis, & subijcienti audaciam animi perturbationum, diuinitus in eas datur potestas, quæ principatum obtinet mente supernum adiuuante auxilium, & subiugãte illarum feritatem. Operæprecium est autem de omnipotentis quoquè in eum in his munificentia, contrahendo orationem, quoad eius fieri poterit, breuiter differere. Dominicam fimbriam, sicut audiuimus, necessitate morbi adacta illic quidem mulier fide tangens, accipit tactu salutem. Ergo hic quoque imitatur magistrum. Hic enim uir quidam laborabat tanto dolore hemicranij, ut mali uehementia exiliens eius oculus, cerneretur pendere à maxilla. Is cum incassum in medicos suas omnes consumpsisset facultates, accedit aliquando ad diuinum Iohannem, rogans ut sanaretur. Ille autem dicit ei, Hunc morbum tibi conciliarunt tua animi peruersitas, & pauca fides in Christum Saluatorem. Ille uerò, qui laborabat, simul atque hoc dixisset Iohannes, se totum traducens ad firmam & infractam fidem Christi, tangit Iohannis tunicam, & cum eam locis affectis imposuisset, dicto citius fuit curatus.

Matt. 9. *Miracu. 2.* *Tactu tunica Iohannis, illaq; locis affectis imposita, infirmus statim curatur.*

Post hunc quidam facie leprosus, qui erat ex proceribus, nomine Archelaus, accessit ad Iohannem, & quomodo Zacchæus ille, ad Dominum magnanimo motu fidei, hic quoque dicens & accedens, cum leprosæ animæ deformitatem, Iohannis eloquiorum, quæ maximè expurgabat, abluisset aqua, iubet eum quoque aqua putei, qua fratres utebantur, lauari, & cum lauasset, eius quoque corpus mũdatur protinus. Deinde propter summam in Christum fidem, quem ei conciliarat illud os uerè aureum & sanctum, tondetur, & cum sanctè fuisset monachus, insignis euadit & consummatur. Multi ex iis, qui tunc erant, fuerũt eius imitatores, uaria quidẽ cogitationum uulnera medico aperientes, simplicem autem & facilimam & copiosam assequentes curationem. Vbique tunc de cætero monasteria charitatis abundantia, duplicitatis expulsio, redundantia humilitatis, diluuium superbiç, uita in uirtute se exercens, oratio pacifica, ciborum contemptio, doctrina uerorum dogmatum. Non licebat tunc uidere compotationum temulentiam, non risus insolentiam, non lites, non æmulationem, non aliquam aliam nubem, quæ obstat, quo minus uideatur splendor solis. Quorum omnium est caput unum, benigna cura Iohannis prouidẽtiæ. Quid alia miracula? Nunc quidem Eucleus ille, qui inuidia diaboli, alterius oculorum lucem dicitur perdidisse, credit Christo, accedit, tondetur, tandem Iohannis precibus lucem rursus accipit. Nunc autem illa, quæ laborabat sanguinis profluuio, septem annos sic affecta, persuadet coniugi, & per eum rogat quidem Iohannem, ab eo autem docetur causam, quòd propter peccata permissum fuit, ut puniretur. Quænam autẽ ea? Summam inhumanitatem, pauperum cõtemptionem, & ingluuiem, & omnem nugacitatem. Ad hæc, quid opus est dicere multiplicia medici medicamenta, quæ in mulierem excogitauit? Quæ cum omnia per coniugem didicisset, & se ea omnia esse correcturam fideliter promisisset, celerrime accipit sensum curationis. Quid uerò de immani quoque illa fera, quæ multos quidem deuorauit ex ijs, qui transibant, ex finitimis autem multos egit in fugam? Dominica arma diuinus ille Imperator obijcit belluæ, & cum decreuisset ut ea figerentur ante speluncam, facit ut ille terribilis & sæuus hominum occisor leo, ante preciosam crucẽ mane humi inueniretur morte affectus.

Miracu. 3. *Miracu. 4.* *Miracu. 5.* *Aduerte uirtutem preciosæ Crucis.*

His armis & moribus liberat quidem eos, qui capti erant à captiuitate cultus simulacrorũ, animũ aũt cõfert ad alia Deo gratia consilia & contemplationem. Nam quoniam illud diuini Dauidis singulariter & solum esse ualde amplectebatur, aduersus id autem contendebat benignitas uoluntatem reprimens, optimo & prudenti consilio utrunque rectè administrat. Nam cum sciret, seorsum quidem esse, esse tutius & magis uacuum perturbatione: à multis aũt id existimari non carere fastu & arrogantia, uti autem multorum consuetudine & se eis communicare, turbulentũ quidẽ & periculosius, sed nõ carere mercede & utilitate, sapiẽtissime utraque cõmiscet, aliquãdo quidẽ uersans cũ omnibus, ut oẽs lucrifaceret Paulus hic nouus, aut cõplures: aliquando aũt seorsum latens in caligine, & purus cum puro uersans, nouus Moyses, animarũ & mentiũ, quæ Deũ uidẽt, legislator & dux. Hinc tũc amor diuinus superasset, is magnũ hũc decertatorẽ deducit ad quandã speluncã habitandam, in quo biennium insomnis ferè perages, diuinæ scrutabatur scripturæ, tam ueteris q̃ nouæ, quæ sunt profundissima. Cum autem robur corporis uolũtati animæ non suffecisset, imus uenter morte afficitur, & cũ haberet renes frigore cõsauciatos, tanquàm in portũ uenit ad ecclesiam Antiochenam. Deinde ordinatur diaconus. Quo in ordine se quinque annos præclare gerens, scripsit sex libros de Sacerdotio, tres ad Stagiriũ, eos, qui sunt inscripti de incompræhẽsibili & dissimili, & sex preterea de introductitiis.

Ps. 54. *1. Co. 9* *Ex. 20* *In speluca habitat.*

Sed iam magni Iohannis in Præsbyterũ ordinatio nẽ nos uocãs oratio, modũ ennunciet. Cũ Constãtinopoli mortuus esset Nectarius, qui eò uenerat ad constituendũ magnũ illud luminare, nempe Gregorium cognomento Theologũ, Flauianus Meletio succedit Antiochiæ. Is autẽ cũ uigilaret, ut cõsueuerat, quadã nocte uidet diuinũ accessisse angelũ, qui ei iubebat ordinare Iohannem, dicens futurum Iohannẽ nouũ uas electionis, Ecce, dicens, ego ei de hoc mandatum dabo, & obediet. Ad quẽ quidem cũ accessisset angelus ei mandauit, prius narrauit futura, & quæcunque par est facere eum, qui diuinus sit futurus minister. Et ut pluribus prætermissis ueniat oratio ad id, quod est maximè mirabile, hoc faciat. Cum magnus & hostia & Pontifex Iesus Christus filius Dei aquis mihi purgaretur, pater apparet, ab alto uoce testificãs eũ germanũ esse filiũ, & spiritus in colũbæ specie uocẽ illã confirmat: & licet alicui audax uideatur oratio propter ea, quæ audet dicere iuueniliter, illa proponimus ad recordationẽ. Quęnam? Illud, Ego dixi, Dij estis. & illud rursus, si uultis. Et filij altissimi oẽs, & ante ea, uerbũ qđ est, ad imaginẽ & similitudinẽ: & quæcũque ad honorẽ eorũ, qui seruant q̃ sunt imaginis, copiosa prouidit gratia. Mihi aũt hic quoq; considerãdũ est. Cũ adesset hora ordinationis, & incruẽtũ perageretur sacrificium, & inferius assisteret multitudo innumerabilis, & angeli desuper intuerẽtur, manũ imponẽte Episcopo & preces dicẽte cõsuetas, dicitur factũ esse illud maxime nouũ spectaculũ. Alba columba

Matt. 38. *Miracu 7.* *Ps. 81.* *Gene. 1* *Columba insi-*

det ei capiti. ba repetè deuolās, quomodo illic supra Iesum meū & Deum, in honorem eius, cui manus hìc imponebatur, stetit supra eius caput. Hoc admiratione quidē afficit & stupefacit eos, qui tunc aderant: simul attrahit autem eos quoque, qui audiunt. Admiratur uniuersa, non solum quæ circuncircà sita est, regio, sed etiam uniuersa, quæ extra fines procul remota est, Syria. Sic omnes apud se cogitabant: Quidnā ergo erit Iohanni, ꝙ ab initio ei apparuit gloria Domini? Atquè ex ijs quidem, quæ dicta sunt, rerū est demonstratio admirabilis, eò ꝙ suū ministrū honorat rex cælestis, qui facit admirabilia, ad honorem & gloriam suorum ministrorum.

Cum hic autē orationis cursum propter satietatē parūper steterimus, ea quæ deinceps consequuntur, peragemus alacrius. Quoniam orbis terræ creandus erat magnus antistes & iudex, his quoque bonis & honestis prius exercetur. Nam cum duodecim annos transegisset presbyter in ecclesia Antiochena, puritate uitæ decorat sacerdotium, eorum qui uidebant, animas expurgans, & uerbi splendore mentes omnium illustrans & sanctificans, multus in docendo, magnus ad utilitatem eorum, qui audiebant, morum potius seueritati quàm pudori seruiēs, leonis fiduciā ostendens in iustitia. Qua de causa hebetioribus existimabatur arrogans & insolens. Quæ mens, quæ oratio, ostenderit uias, quæ ab illo inuentæ sunt ad salutem omnium? Quarum plurimam partem dicunt in hodiernum usque diem seruari Antiochiæ. Cogitur aliquando ab antistite Flauiano ascendere suggestū, & ex tempore populo exponere: & uix tandē quidē, sed ui persuasus, cum dicendi cępisset argumentum. Cū nunc primū mihi sit dicēdū, & Episcopi loco, cuius est munus, nū uera sunt, quæ mihi occiderūt? afficit oēs admiratione. Ab eo tp̄e oēs ꝑpterea attrahebat, oēs affluebāt, relinquebāt agriculturā, artes, potestates, oēs administrationes, quas multas adfert hominibus laboriosæ uitæ uaria & multiplex conditio. Ad Archadii Imperatoris aures peruenit etiam eius fama, & tenetur eius animus magno illius uidendi desiderio. Sed inter hæc breui oratione assumatur, que ex magna cautione emersit castigatio, communis quidem omnibus, maximè autem animis eorum, qui sunt sub iugo. Operæprecium autem est attendere:

Magnus fit ad eū hominū concursus.

Miracu.7. Mulier quædā prima ex iis, quæ erant Antiochiæ, filium uehementer febricitantem, & planè deploratum adducit ad hunc sapientē medicū, instās ut eum curaret. Ille autem dixit: Hoc quidē est Dei uiuificātis. Tu uerò ò mulier, abstine à tuis prioribus delictis. Scias enim cæteros quoque tuos quatuor filios, propter peccata tua & mariti tui, esse mortuos ad uestram disciplinā. Erat autem hic quoque moriturus. Sed surgite & resipiscite, & non solum filium uiuum, sed etiam cælorum regnum accipietis. Hæc cū tanꝗ ex ore Dei accepissent, & se esse correcturos sanctè essent polliciti, protinus filiū quoque sanum accipiūt, & effectum redunt ꝙ promiserant. Sed hucusque quidem procedat cursus orationis. Hinc autem eorum, qui Marcionis morbo laborabant, dicatur quodnam diuinum fuerit iudicium. Atque qui hoc quidē morbo tunc laborabant, quanam quidē fiducia freti multos attraherent, iamiam dicetur. Qūo autem à uia, quæ tendit ad mortem, liberata sit tota ciuitas, restabit dicendum ad Verbi gloriam.

Miracu.8. Eodem morbo, quo ciuitas, laborabat etiam Præses ciuitatis, & hæc erat causa, ꝙ malum cresceret. Quid ergo facit Deus, qui animarum semper saluti prouidet? Vxorem præsidis ferit morbo dysenterię. Et ea quidem omnes accersit, nihil autem ei prodest, sed onmi ex parte auxilio deficitur. Deinde quid? Cōfugit ad hæreticos. Ij quoque aggrediuntur ad trium dierum usque precationem, nec quidquam proficiūt. Nescit rursus quid agat mulier: tandem statuit ad uirum diuinum confugere. Deinde id dicit suo marito, persuadet. Postremo uenit ad Dei seruum. Iohannes de his disceptat cum Episcopo, eis procedit obuiam, ex ecclesia arcens tanquàm indignos, arguit hæresis, petunt ipsi ueniam, assentiuntur ueritati, maximè autē mulier. Cum sanctus aquā attulisset, rogat Episcopum, ut facto signaculo mulieri aquā adspergat. Hoc cum factū esset, statim mulier accipit sanitatē, reuersa suis pedibus, & pulchrè effecta reddens, quæcunque erat pollicita. Hoc fuit hæreticis dedecori, probro & afflictionis, & causa ut uirū diuinū maledictis incesserent. Ille aūt omnia quidem despiciebat, uni solū rei intentus, nēpè illorū saluti. Sed nō persuadebat. Dolore autē affectus propter uniuersam ciuitatē, lamentabatur, dicens: Si Saluator maledictis incessebatur, idque cū Deus esset, ab ingratis: quì hoc magnū in nos seruos? Spero tamen fore, ut illorū casu Deus uniuersam castiget ciuitatem. Nondū autē nox præterierat, & terræmotu tota concutitur ciuitas. Tenebris inuoluitur concilium hæreticorum, ad solū usque deiicitur, & quæuis domus hæretici, & domus eorū fiunt eorū sepulchra, nulla læsa domo orthodoxorū. Propter hæc cōfirmabatur ciuitas, & augebatur fides, & Deus laudabatur. Quid prætereà?

Aqua cruce signata curatur fæmina.

Miracu.9.

Grauis ultio Dei in hæreticos.

Post hanc admirabilē omnipotentis prouidentiā & iudicium, non longum effluxit tempus, & decessit Nectarius, antistes Constantinopolitanus. quærebat aūt quilibet, eū, q̄ esset dignus. Cū alius uerò ab aliis præferretur, aut ēt intruderetur, Imperatori uisum est post longam de re consultationem, Iohannem deduci Antiochia, omnibus communiter suffragantibus & rei & literis. Hæc cognoscit Antiochia, & quę deinceps quidem sequuntur, aggredi ueretur oratio: aggredietur tamen, quoad eius fieri poterit. Cum cogitaret unusquisque se sui boni facere iacturam, ad tātam excitātur seditionem, ut timore affectus Antistes, dato iureiurando persuaserit omnibus, se rē esse prohibiturum. Sicquè uix tandem sedat seditionem: ad Imperatorem autem scribit de seditione. Diuini itaque stimuli & miraculi desiderio feritur cor Imperatoris & senatus, cum hæc audiuissent, & erecto tropheo, sacrum illud bellum declinantes, cum rē quæ desiderabatur, planè auream ex Antiochena ciuitate surripuisset, donant Constantinopoli. Quomodo? Comiti Antiocheno iubet Imperator, ut ignorantibus omnibus Iohannē ad se accerseret. Quod cū fecisset Comes, & usque ad martyria, quæ sunt extra ciuitatem, sapienter admodum traxisset Iohannem, & equo impositum celeri cursu abduxisset, dedit iis, qui desiderabant. Cum autem multi conuenissent Episcopi Imperatoris parati solicitudine, cum episcopis erat etiam Alexandrinus ille Theophilus, qui inuidia motus, conabatur Iohannis gloriæ detrahere, quòd nulla in eum caderet reprçhensio, tabescēs, & eum recusans manu imposita consecrare. Vincitur tamen uel inuitus. Semper enim uincit spiritus sanctus. Sic autem uincitur.

Arte quadā constantinopolim mittitur.

Multi ex iis, qui diuino erant zelo incensi, Theophili malorum Iliadem scriptis satis pulchrè mandarunt. Quam quidem tunc manu tenens, qui in Imperatorio primas partes obtinebat gynecæo: is autem erat Eutropius: Theophilo ostendit, dicens: Alterum duorum elige, ut uel horum conuincaris, uel Impositis manibus Iohannem consecres. Aduersus eum ergo, qui talia ausus fuerat, Eutropii uerborū producta acies, ui expugnat maleficum periculoso & præcipiti studio.

studio. Quoquidem cum in Theophilum acres iam fierent incursiones, in triuio cogitationum, ut est in prouerbio, telis appetitur, & ad manuum quidem impositionem, cum esset tempus, extendit manus, ad quas postea extendendas in eum, cui eas imposuerat, minime obtorpuit. Deinde post consecrationem, benedicitur à Pontifice fidelis Imperator simul cum suis omnibus, qui in maximo honore & uerbis & modis omnibus habebat Pontificem. Ille autem piè, ut solebat, sentiebat & differebat: qui etiam hanc ultimam tunc dedit admonitionem. Aliæ quidem administrationes, dicens, ò Imperator & omnes qui adestis, proportione conuenientia habent & præmia & pericula: Sacerdotum autem & pastorum quantum sit periculum, & quâta præmia eorum, quæ bene uel male gesserint in administratione, plena est uniuersa scriptura & noua & uetus. Si quis ergo quotidie opus habeat curatione, non parcam. & his adijciebat quæ scriptura dicit de Dauide & Nathan, in exêplû. Ea lubenter audit Imperator fidelissimus, grataque fuerunt toti cateruæ Imperatoris. Tunc autem, tunc in docendo prolixa utebatur oratione, quonam modo oporteret omnes omnia aggredi, & proferebat historiam dignam, quæ & in admiratione heberetur, & mandaretur memoriæ, dicens: Titius Imperator Romanorum sæpe tale quid apud se dictitabat, Hodie non imperauimus, seu non uiximus, ut qui nihil fecerimus dignum Imperatore.

Imperator benedicitur à Chrysost.

2. Reg. 12.

Cum autem adhuc uerba continuaret Pontifex, ecce uir quidam dæmoniacus illa faciebat & clamabat in medio omnium, quæ uexans cogit genus dæmonum, rogatur medicus, ut curet laborantem. Quem quidem curam signo preciosæ crucis, & inuocatione sanctæ & uiuificæ Trinitatis, ei dicens, Ecce sanus factus es, ne Deum amplius blasphemes, ne deterius quid tibi contingat. Hoc ille, qui erat omnibus perfectum ormamentum confessionis & fidei in Christû. Sed hæc quidem sunt, quæ auditorem deducunt ad tantam admirationem. Ostendet autem procedens oratio his quoque magis admirabilia. Cû iam nauis orbis terræ clauum accepisset, à spiritu sancto motus gubernator, & aduersas consideraret tempestates, quæ multæ exoriebantur in mari mirabili Ecclesiæ, quid non facit, quam non salutis excogitat machinâ, donec perueniretur ad portum superiorem, qui est tranquillus & ualde expetendus, ut qui hominum omni genere morborum laborantium esset medicus admirabilis.

Mira. 10.

Dæmoniacum sanat signo crucis etc.

Age uerò animæ antidotorum, quæ sunt ab illo sapiêter excogitata, dicatur breuis quædam particula. Fuit enim ea iis, qui opus habent medicis, non contemnenda quædam causa salutis. Ille repræhensionû antidoto (sic enim conuenit dicere) inprimis utitur aduersus eos, qui mulieribus utuntur introductitiis, qui in electione aut comparatione malorum sunt omnino deteriores lenonibus. Nam his quidem morbus procul est ab officina medici, illis autem intra officinam salutis, & sibi & ijs, qui sunt sani, multo magis augetur morbus. Quos sapientissimus medicus, utês repræhensione sicut magnus, qui erat eiusdem nominis, præcursor, ualidissimæ orationis uiribus à tali liberauit pernicie. Deinde aduersus arcê uitiorû, auaritiâ inquâ, dirigit aciê. Deinde ꝓcedit aduersus eos, qui secant crumenas, quibus côpræhêsa est êt helluonû & assentatorû lues, Et iis qdem se applicat oratio ut par est eius, qui medetur. Quorum autem Deus est uenter & gloria, quomoda sanari potuerint cura uerborum humanorum. Non solum certe non sanantur sed etiam ab eis aduersus medicum excogitantur accusationes. Visitat libidinosos & intêperantes oratio medici, adeo tangens primum affectam mentem eorum, qui sua sponte laborant libera sui arbitrii uoluntate, ut idê nequaquàm ullo modo permiserit (Quis enim conuenienter Paulo, magis honorauit honestû & uenerandum matrimonium,) ab eo abstinere multas propter insignem animaduersionem & obedientiam. Ante omnia autem docendo alendos esse pauperes, alebat eòrum, qui ipsos nutriebant, animas, nouus ille frumenti dator, utpotè quòd omnium bonorum operationem contineat & compræhendat eleemosyna, quæ etiâ docuit. Quod uni horum fecistis, sic omnia compræhendens. Diuini itaque uiri audiêtes orationem, adeo trahebantur omnes ad ea obseruanda, ut in dispergendis opibus ii, qui eis abundabant, fierent pauperiores iis, qui erant olim pauperes perfectè autem fierent in Christo diuites, & thesaurum cœlestem acquirerent. Propter quæ is, qui hæc bona introduxerat, nominabatr Iohânes eleemosynæ.

Mas. 3

Heb. 13

Matt. 25.

Quid uerò sycophantis & calumniatoribus? Quid autem iis, qui insolescunt fastus exatione & inani superbia? Quid uerò iis, qui prodiga & luxuriosa uita grauiter peccant in corpus proprium, aut etiam mêtis inopia animæ suæ adferant exitium? Quid ergo his ille magnꝰ excogitauit medicus? multiplicia opê ferentia medicamêta, à perturbationibus animi liberationem, per pœnitentiam salutarem operationem. Mitto dicere fructum charitatis & hospiralitatis, quo effecit, ut omnes onerati pinguescerent, suaui rore suorum uerborum, pro musicis canticis, in omnibus operibus, ad quæ hæc uita cogit homines, diuinû canticum iubens canere. Sed forte hæc solum faciebat in sua ecclesia & ciuitate & finitima regione, earum autem, quæ procul erant remotæ, nullam gerebat curam, satis habens dare salutem propinquorum multitudini. Mente mihi persequere totius Thraciç, Asiæ, Ponti, Phœniciæ, Celtarum latitudinê, & Scythas Nomadas, qui sunt ultra Danubium. Quis locus fuit absconsus à radio eius uerborum. Reuera nullus. Sol quidem à magno Dauide laudatur & in admiratione habetur, propter magnitudinem, illuminationem, egressum, occursum, quòd non sit absconsus locus aliquis ab illius calore & splendore. Bona autem eius eximia, sunt solari radio operatione longe prçstantiora, nempe quantum præstant iis, quæ aliter illustrantur, ea quæ ratione illuminantur. Præterea hoc dicam:

Psa. 18

Densa caligo Marcionis exhalationû tegebat Oriêtem. Cum eam autem, Dei gratia, suorum uerborum splendore sol noster dissipasset, extendit album diem orthodoxæ fidei. Quid opus est ut ea dicam, quæ sunt procul remota? Scrutatur, quantum frumenti redderet Episcopatus ad uictum sustentandum, & iis, quæ redundabant ad sumptus, supplet defectum nosocomiorum. Se autem uolens posteris præbere exemplar sua mercede, sicut Paulus contendebat uiuere. Sed tamen necesse est eum aliis. quæ sunt ecclesiæ: idque est consentaneum. Dignus est enim operarius sua mercede. Quis uerò pascit ouem, & non lacte eius nutritur? aut quis, qui plantauit uineam, fructus eius non est particeps? Ille autem cum nemine comedebat, & inuitatus recusabat. Quanam de causa, Quòd primum quidem uinum bibere renuebat, prætexens calorem capitis. Nonnunquàm enim utebatur solum æstate eo, quod dicitur Diarodon. Secundum autem, quòd ex quadam imbecillitate eum male habebat stomachus, & nequaquàm suo fungebatur munere, adeo ut sæpè cum cibum sumeret, propter stomachi fastidium, minimè omnino aleretur, Non ea autem solum, sed hæc quoque efficiebant, ut cibi omnino oblîuisceretur. Quęnam ea sunt? studium doctrinæ, in spiritu

Ac 20

1. Co. 4

Lu. 10

1. Co. 9

Conuiuia cur fugerit

ritu contemplatio, uerbi curatio, scripturarum cognitio, cura uiduarum, aliorum, quibus sacerdotum corona contexitur, meditatio perpetua & solicitudo. Erant tunc quædam uiduæ carnis amantes, quibus assiduè suadens, studet ut alterum eligant è duobus, ut uel uitam agant, quam decet uiduas, uel se ad secunda conferant, matrimonia, ut lex diuina maneat illæsa & inuiolata. Ijs qui erant ex populo, suadebat noctu & interdiu uigilare in precibus & supplicationibus, fœminis, quibus non licet foras progredi, domi precari. Diuites apostolicè admonebat, ne nimis altos spiritus conciperent, neque in incertis instabilibusque & diffluentibus diuitiis omnino spem haberent. Sed hæc quidem pauca ex multis uolubiliter recensuit oratio. Hinc autem aliud quoddam existit, in quo sumus, principium.

Nota, suadebat uigilare noctu & interdiu in precibus & supplicationibus.

Eum quidem qui manu & imagine Dei primū fuerat honoratus, non ferens aduersarius uidere ità frui nullo labore partis deliciis & uictu, effecit ut à Deo, paradiso & honore expelleretur, serpente & cibo, & muliere & dolo, ignominiosam uitam & mortem ei machinatus. Ille etiam aduersus Deum se impudenter gerit, Iob postulans. Idem non amplius sustinens uidere Ecclesiam, quæ erat speciosa instar paradisi, & suorum fructuum, nempe filiorum, resplendebat pulchritudine, & agricolam, qui & præcepti & imaginis conseruabat dignitatem, rebellibus quæ sub ipso sunt potestatibus eum curat comprehendendum machinis & insidiis, suscitans bellum aduersus bonū agricolam & pastorem. Quomodo autem, narrabo, ab alto repetens: Quidam nomine Serapion, qui erat diaconus sub hoc egregio pastore, inuidia diaboli & mulieris impulsu, (indicabit autem eam quoque oratio) cum esset callidus & malitiosus, pastori uerò familiaris, mouet omnem, ut dicitur, lapidem, ut odiū & offensionem excitet aduersus diuinum Pontificē. Et primum quidem hoc facit, cum Seueriano Episcopo colloquens, aut aliquid eorum dicens, quæ dicuntur quotidiè, fretus ea, quæ apud Pontificem ei erat, fiducia, & loquēdi libertate, sedēs cū eo differebat. Vt autem solet in his accidere, quodam die non ferens dedecus Seuerianus, suam attendens dignitatem & gradum, diaconi, dicitur aliquando tale quid dixisse: Si Serapion mortuus fuerit Christianus, Christus non fuit homo. Hoc cum audiuisset uafer ille & planè factus ad malitiam, cum dictum diuisisset, apud sanctum accusat Seuerianum, ut eius & Christi inimicum, ut qui dixisset, Christus nō fuit homo, è sua caterua huius dicti testes producens.

Gen. 3. Iob. 1 & 2.

Quid ergo opportebat facere zelotem illum Eliā, ò per ipsam iustitiam? (Detur enim sic inter laudes dicere) dimittere id, quod sibi fuerat renunciatum? non credere ea, quæ dicta fuerant à testibus? procul amandare eos, qui loquuntur pro Christo? Et quis non ægrè tulisset, & reprehendisset, cum callidus horum artifex, etiamsi tūc ignoraretur malitia, propterea quòd actus esset peruersus, esset clamaturus aduersus iudicem & pastorem? Sed sicut audio, iudico, inquit Christus, cum adhuc esset in hac uita & carne. Cuius discipulus, iustam sic ferens sententiam, è ciuitate expellit Seuerianum, ut qui blasphemauisset. Quem cum, quæ tunc imperabat, (erat autem Eudoxia) hæc audiuisset esse passum, tollens filiū Theodosiam planè adhuc infantem, eum ponit ante sancti pedes, & plurimis adacto sacramentis persuadet Pontifici, ut cum Seueriano ineat amicitiam. Seuerianus uerò amicitiam quidem simulet, belluam autem inimiciarum agni pelle contegit, & aduersus pastorem facta conspiratione, non leues apud populum dispergit calumnias, de omnium amore in Pontificem molliens plurimum detrahere. Ille autem calumnias quidem, quæ in eum struebantur, parum aut nihil omnino curabat, fama uerò suæ in dicendo gloriæ & alterius utilitatis, efficiebat, ut totæ ciuitates & insulæ confluerēt, & conuenirent. Nam nec Romę quidem magnus Episcopus innocentius, erat bonorum eius ignarus, sed eum in magna habebat existimatione, ad eum scribēs & literas uicissim accipiēs. Volo paululū immorari in iucunda narratione, quo modo Paulus, qui est & mysta & eruditor arcanorū mysteriorum, Pontificem initiarit in mysteriis.

Iob. 5.

Seuerianus infestus est uiro Dei.

Cū diuinas eius epistolas earum interpres & expositor percurreret, erat, ut est uerisimile, dubia & suspensa cogitatione, dicens: Quis scit, an Deo grata mea sit interpretatio? Hæc cogitans, rogabat ut de ea re à Deo fieret certior. quod etiam citò hoc modo factum est. Quidam ex iis, qui Imperatori erant familiarissimi, offendit Imperatorem, qui mortem minatur, & mittit qui apud diuinum Pontificem intercederet, ut noctu ad eum ueniret propter metum Imperatoris, & sua ei exponeret. Quibus assentiens sanctus, per Proclum iubet ut ueniat. Nox aderat, & simul etiam aderat is, qui erat supplex. Vt eum admoneat, dat operam Proclus. Deinde primū aspicit per quoddam foramen, & uidet pontificem, ut consueuerat, in sede sedentem & scribentem. Ea autem erāt interpretatio diuinarum epistolarum. Tunc autem, tunc illo terribili dignus habetur spectaculo. Videt enim Proclus diuinum apostolum Paulum inclinatū post sedem ad caput Pontificis, & os admouentem auri eius dexteræ, & cum eo colloquentem. Proclum incessit stupor & admiratio, quanam ingressus esset qui cernebatur. Ignorabat enim quis esset, & rogat hominem, ut parum expectet. Rursus Paulopòst adspicit & semel & bis, & erat idem spectaculum. Reprahēditur Proclus ab illo optimate, qui dixit: Nō oportebat te, cum uideres mortem quæ mihi expectatur, alium ad sanctum adducere. Ille autem ei affirmat, se de eo nihil cogitasse. His adhuc dubitātibus, Præco ad matutina cantica excitat ligni pulsibus. Homo itaque reuertitur, in secundam noctem spē reiiciens. Accessit secunda nox & tertia, & erat rursus simile spectaculum. His obstupefactus, uix tandem sensit Proclus, nemine uidente à Deo missum esse eum, qui loquebatur. Dicitq; illi optimati, ò optime, Deo resistente studiis omnibus, labor est inutilis. Roga ergo Deum, ut tibi opem ferat.

S. Paulus adest exponēti eius epistolas.

Dies aderat, & cum supplicis recordatus esset Pontifex, rogauit an accessisset. De eo ergo ei significat Proclus, qui hæc etiam dixit: Cum tu præteritis noctibus seorsum esset cum alio, statui non temere accedere. Cū sanctus aūt rogasset, quisnā is esset, incipiēs Proclus, uerbis quidē totū persequit̄ miraculū digito aūt p̄ imaginē euidētissimè probās eū fuisse Apostolū, totā narrat seriē miraculi. Quibus cū adhibuisset mētē hic uir diuinus, apertè intellexit spectaculū, & factus certior se suā accepisset petitionē, Deo egit gratias. Deinde sic rursus accersit supplicē, & eū conuenit, & pro eo intercedit apud Imperatorē, & priori restituit magistratui, impletq; promptius & alacrius, q̄ restabāt ex diuinis epistolis. Hæ sunt partes meæ narrationis. Tu aūt, dic mihi tuā loxiā, uatē aurei tui tripodis, qui me persequeris, & uocem ex lauriuoro gutture ruæ Phœbadis, responsa, nugas ex quercubus, Orphei mysteria, illos Tiresias, illos qui sunt illotis pedibus, tuos ueros prophetas. Mitto enim dicere Phœbi tui magnificentiam, qui honore tuam afficit stultitiam, & tibi præbet præscientiam per uaticinationem: uaticinationē, quā nemo potest reprahendere, quæ fit ex talis & hordeo & thure: & præterea

Loxias

terea per lateres & lucernas & folia & cubos. Vereor dicere, quæ per insecta fiūt, & pelles, & reliqua membra, ex diuersis animalibus, per uiasque & mortuos, mysticas præscientias. Quorum omnium quod est re uerà præclarissimum, est incredulitas & contumelia id quod creditur. Sed illi quidem nugentur: nobis autem ad tectum deducatur oratio, deducatur nostra quoque uita uniuersa melius illius intercessionibus.

Post hæc cognoscitur ab accusatoribus, quæ per Pontificem data est salus ei, qui confugerat, & regressus ad priorem dignitatem: eosque incendentes flammæ inuidiæ, faciunt rabie agitari & furore aduersus eum qui dedit salutem, huius furoris præcipuum accipientes ministrum diaconum, quem prius diximus Serapionem. Quæ cognoscit quidem bonus pastor, ea uerò nihil curat. Cum autem uideret multos serui re auaritiæ, ipsam autem præ cæteris Imperatricem, in eos producit in aciem gratiam suorum sermonū: nullius quidem personam publice nominās, communiter autem procurans salutem omnibus. Quod quidem eos, qui illo uitio laborabant, faciebat medico succensere & efferari. Iam autem uenit ad caput orationis. Theodoricus ille, qui tunc erat Patricius, cum esset ditissimus, ab Imperatrice appetitur insidijs. Quid ergo facit uir ille? Confugit ad communem portum: & seruatur quidem ab ijs, quæ ei parabātur, insidiis. Seruatur autem meliori quoque & permanente salute modo alio. Dispersit, dedit omnia pauperibus. Quo modo? Magistri consilijs & suasionibus. Qua ex re quid lucratur? Thesaurum cœlestem, cum esset ei persuasum, Cornelii eleemosinæ eius quoque esse exæquandam eleemosynam. Hæc cum resciuisset Imperatrix, non potuit amplius contineri. Impudentiam autem & aliam temeritatem suam absque ullo rubore sancto indicat: eum bona Patricii lucratum esse nugabatur & obiiciebat. Eius enim, qui erat mundus propter benignitatem, admonitio, erat inquinatæ sordida existimatio. Augetur ergo (quid enim opus est in singulis immorari?) in sanctū inuidia: ex ea autē odiū: ex eo maledicta: ex maledictis uerò calumniæ, ex calumniis concilia. Transmutant, ꝙ uiderentur, non ꝙ essent, sermones in nugas prolatas aduersus Imperatores. Fiunt hæc rursus alioqui ualidiora sermone & habito aduersus Eutropium. Dicatur autem modus, ut fit multorum doctrina & utilitas.

In auaritia dū inuehitur, multos offendit

Acti. 10.

Hic Eutropius cum peruersis esset moribus & inclemens, ad malefaciēdum autem malitiosus, talem laqueum, (ò nouum inuentum) fabricatur inhumanitatis. Persuadet Imperatori (apud Imperatorem enim multum poterat) ut legem ferret, ne cui liceret confugere ad diuinam & sacram mensam. Non multum autem intercessit temporis, & suis laqueis (ò iustam pœnam & celeritatem) capitur qui fabricatur. Cadit enim, & ad eam, quam alijs studuit prohibere confugit ecclesiam. Propter hæc iusta reprehensione ea, quæ fecerat Eutropius suo sermone sapiens persequitur medicus & hoc fuit accusatoribus alia iniustitiæ occasio & insurrectio, ut qui eum non solum illius non misereri, sed illum etiam reprehensionibus flagellare dicerent. Et huius quidem insurrectionis dux erat & princeps Theophilus Alexandrinus. Ei autem, qui accusabatur, nulla horum erat cura, sed solum cultus omnipotentis. Cum eius autem solius curam gereret perpetuā, cognouisset uerò eos, qui morbo laborabāt Arrij, incœtus cūgregari, primum quidem precibus, deinde studiis omnibus expellit è ciuitate. Sed non multum processerat temporis, & rursus deducti Arriani à quibusdam ex senatu, libere uersantur in ciuitate. Et tacenda quidem sunt grauia mala, quæ hinc sunt cōsecuta. Quin etiam quæ per ea, quæ dicuntur Antiphona, Arrianis acciderunt & Orthodoxis, his quidem claris hymnis celebrantibus homousium, deiectis autem & superatis Arrianis, cum utrique ex contentione uenissent in periculum, prætermittens oratio, dicat modum primæ ab initio traditionis antiphonarum. Hic est autem:

Eutropius suo ense iugulatur.

Ignatius, qui fuit tertius Antiochenus Episcopus, post magnum & summum Apostolorum ornamentum Petrum, qui etiam uersatus est cum ipsis Christi discipulis, dicitur esse dignatus diuina angelorum uisione, per antiphona laudantium sanctam & eiusdem essentiæ Trinitatem. Ex quo Antiochiæ, & illinc omnibus ecclesiis, antiphonarum, qua etiam cruces argenteæ in antiphonis figuntur, data est traditio. Sed hoc quidem sic enunciauit oratio. Quoniam autem occurrit illud argumentum historiæ, de Gallo, inquā, Gaina Arriano, eam quoque lubens prætermittet oratio, studiosos, uel potius eos, qui ignorant, remittens ad à Deo datam historiam ecclesiasticam, quæ hoc multis suppeditabit, quomodo sancti labore & dicendi libertate os ei obstruitur: & tunc pacem agit uir ille barbarus. Hinc sequuntur aduersus Ephesiorum Episcopum libelli Antonini, & Pontificis Ephesum migratio, & iusta multorum depositio, qui depræhensi sunt auro esse adepti Episcopatum. Deinde Paulacij à quadam uidua apud Imperatricem accusatio. Largiamur uerò nonnihil narrationi. Continebat autem acusatio, quòd debitor esset circiter quingentorum aureorum. Eū ducit Imperatrix, nec prius eum remisit, quàm ab eo exegisset quantitatem centum librarum auri, reddidit autem accusatrici solum 36. aureos nummos. Quid ergo facit quæ accusabat mulier? Confugit ad communem defensorem. Ille aūtem producendum curauit eum, qui accusabatur, & ab eo exigebat id, quod reliquum erat debiti. Hoc quoque resciuit Imperatrix, quæ significauit Pontifici, ut eum dimitteret, cum ipsa ab illo exegisset pecuniam. De hac re inter utrunque uehemens exoritur contentio, & postremo res eo deducitur, ut per impudentiam procedatur aduersus sanctum. Mittit enim duos centuriones cum suis cohortibus, ut eum, qui accusabatur, à sancti manibus abstraherent. Hæc auara mens Imperatricis. Quid autem, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant, nihili autem pendit eos, qui ipsum contemnunt, Deus? Angelum eis mittit terribilem in rhomphæa. Quem cum illa uidisset multitudo horribiliter stantem in uestibulis & eis occurrentem minaciter, timet quidē & metu afficitur, reuertitur autem cū tremore & magna admiratione.

Nota quando usus Antiphonarum cœperit in Ecclesia.

1. Re. 2

Et cum hæc similiter resciuisset Impetratrix, metu quidem afficitur: seruat autem inimicitias, & armatur ad uindictam. Anima enim semel uicta pecunijs, & uehementia oppressa auaritiæ, nō potest coerceri freno mētis tēperātis. Diligēter ergo quærit Imperatrix, quasnā insidias inuenerit aduersus Pōtificē: aliquādo quidē minātis, aliquando uerò blandiētis personā suscipiēs. Ille aūt manet inuictus, firmusque & immobilis, ab uno solo pendēs, nempe à cōmuni omniū salute. Nō possum aūt satis admirari, cogitās hūc magnū & diuinū Dei seruū, os uerè aureū, præconem diuinę benignitatis, quòd propter omniū salutē adeo erat solicitus & adeo incendebatur, & omnia prouidens, quæ mens Deū dignata uidere, potest inuenire ad salutē, non destituebat ille eos, qui erāt eiusdē generis, adeo ut qđ est maximè admirabile, uel inuiti multi per ipsum salutē sint assecuti. Sed cū hæc ita se haberēt, & ecclesia diuinæ fidei illustraretur splēdoribus, & illuminatiōe pietatis uira fideliū refulgeret, nō tulit hominū inimicus, sed sicut à me dictū est superius, conuocat rebelles q̄ sūt sub eo potestates, & oīa

confundit & peruertit, susque deque permiscens, & multos cogens & compellens, ut suam terrenam reducerent malitiam.

Multi necem struunt sancto uiro. Et primum quidem instrumentis, quomodo olim serpente, malitiæ usus Theophilo & Seueriano, Acacio & Antiocho, & presbyteris quibusdam & diaconibus, & præterea è senatu fœminis, quæ sunt antiqua eius arma, locupletissimis uiduis & sceleratissimis, parauit mortem sancto. Dicat aliquis Acacii Berrhœæ Episcopi temerarium & inconsideratum sermonem qui ad tantam peruenit amentiam, ut diceret: Sine, ego ei parabo ollam, de sancto id dicēs scelestissimus. Deinde mittit etiam aliquos Antiochiam. Quid facturos? ut scrutarētur sancti delicta à iuuētute. Quid dicis, in ciuitatem cælestis illius ciuis, quæ uerborū & morum illius fragantia bonum emisit odorem usque ad cælestem & supernam ciuitatem Hierusalem, quā intuentes etiam meretrices sanctificantur? Sed defecerunt scrutantes scrutationes, & euanuerunt in cogitationibus suis, ut dicamus cū Psalmista: Conuer*Ps. 63.* sus est enim labor eorū in caput eorū, ut ꝓcedens di*Rom 1* cet oratio, & iniustitia eorum descēdit in uerticē eo*Psal. 7.* rum, hæc callidè machinante & procurante Theophilo. Quales autem & quàm sophisticæ huius Dei hostis malitiæ, uanæ & inanes nugæ fuerint aduersus Dominum & aduersus Christum eius, superuacaneum est dicere. Quomodo autem se gesserit in fideles & sanctos monachos & in ipsum Pontificem, studiosis significabit lectio. Nec id solum, sed ea etiam, quæ fecit cum esset Alexandriæ, iam sunt prætereunda, quæ quidem publicabuntur in eo, quod illic futurum est, iudicio. Nos autē procedamus ad nostra.

Cognoscit ergo Imperator à quibusdā monachis, quæ ab accusatoribus facta sunt & Theophilo. Is autem magna celeritate & ui iubet adduci Theophilū. Scribit uerò ad Pontificem Romanum Innocentiū pulchrè & sapienter, cum alia, tū ut citò Roma proficiscerētur, qui de Theophilo cognoscerent. Præterea autem ad suum quoque fratrem & Imperatorem Honoriū, ut efficeret, ut Papa exequeretur ea, quæ ad ipsum scripta fuerant. Qui cum ea accepissent, se parāt quidem ad ea implenda. Cum autem dubitassent, ne si citò mitterentur, tempus tererent Constantinopoli, & alioqui operientes, dum reliqui quoque congre*Machinatiões Theophili.* gatentur, expectant secundas literas. Quid ergo uafer ille & astutus Dei hostis? Hæc cum resciuisset, insurgit sceleratius aduersus pastorum principem, & illum gregem, qui Imperatori nefaria eius facta exposuerant, & cum in eos confinxisset errores Origenis, magnum Epiphanium Cypri Episcopum ad se attrahit, & cum eo init amicitiam, ut congregata synodo, scripta repræhenderet Origenis. His inducitur Epiphanius, & fert opem Theophilo. Cuius uniuersus studii scopus non alio spectabat, quàm aduersus sanctū, & eos, qui dicti sunt, monachos. Post hæc quid? Persuadet Epiphanio, ut scribat ad Iohannem, ut abstineat à scriptis Origenis, & cū eis minimè sentiat. Ille autem uerè magnus Chrysostomus cū hæc accepisset, sententiæ suæ fretus puritate, nō curabat eos, qui insultabant, sed de cōmuni salute solum erat perpetuo solicitus. Sed hæc quidem rebus consequenter persequens, declarabit oratio.

Inter hæc autem celebratæ illius uiduæ uineæ accessit narratio, ad quam peruenimus. Theognostus pius ille & fidelis, erat ipse quoque unus ex iis, qui *Theognosti exiliū.* erant familiares Imperatori Archadio: Inuidia autē diaboli & Gaij, qui morbo laborabat Arrij, apud Imperatorem accusatur Theognostus, & iniusta bonorūm publicatione cum relegatione damnatur simul cum uxore & liberis, & ut paucis absoluā, priusquā peruenisset ad locum, in quem erat relegatus, in itinere uia uitæ peracta, migrauit ad Deum. Huius uxor *Mors.* reuersa, accedit ad uirum diuinum, & de se omnia docuit. Hic autem misericors & Christi imitator, corde dolorem accipit ob ea quæ acciderant, & ob fœminæ uiduitatem, & pulchrè quidem consolatur, & quæ par erat ei suadet: rursus uerò considerat, quemadmodum uiduæ sua restituantur. Cum is autem de eo esset solicitus, aliud malum excitauit malignus aduersus mulierem uiduam. Erat enim tempus uindemiæ propter quam Imperatrix egressa erat ex urbe, & nescio quomodo prius ingressa fuit in uineam uiduæ, & sua manu exectum botrum comedit. Deinde docetur, uineam esse alterius. Inducunt legis, quod est in rebus eiusmodi, auxilium, quæ uineam Imperatrici adiudicat, si quid tale contigerit, & domino aliquod precium uel aliquid iubet reddi, & iussu Imperatricis refertur uinea in numerum suorum suburbanorū. Hoc autē non temerè & simpliciter iubebat, sed hæc duo meditata: Vnum quidem, propterea quòd irasceretur uiduæ, ut eam magis affligeret: Alterum autem, & cuius maiore studio tenebatur, ut acciperet occasionē uexandi Pontificis, cogitante illa, fore ut resistere, & in legē incideret, & offenderet imperiū.

Sed illa quidem ita se habebat: Pontifex autē quomodo? Suadebat, supplicabat, ut decebat eius philosophiam. Quid illa contrà? Ea dabat responsa, quæ erāt plena impudentia, Romanæ legis auxilium, & quæuis alia, quam ex aduerso obiiciebat uana phantasia suæ arrogantiæ. Rursus ergo temperat medicus medicamenta salutis. Quod autem laborabat, curati nō poterat. Alia est præterea species curationis, soluens causas, per quas uidebatur id, quod malè erat affectū, laborare grauius, soluens iniustos prætextu, nempe quòd hæc lex quidē lata esset ab Imperatoribus, sed qui fortè erant à fide alieni. Tu autem es, aiebat, lex, & tibi obtigit, ut imperares, & est tibi conscientia quæ cogit, & quæ rem optime nouit & intelligit. Ne permittas, ut multi coacti te nouam uocent Iezabel, *3. Reg.* & quæ de Nabuthe scripta sunt in ueteri testamen*21.* to. Hæc sapiētis medici, quæ perpetuò adhibebat, medicamenta, malè affectam fœminam magis inflammabant, adeo ut nec medicum quidem admitteret, immò uerò repelleret, & quam nefariè conceptam celabat bilem, apertè in lucem proderet. Sic quidem repellitur medicus. Quid uerò, quæ deinceps consequuntur? Aderat dies festus & celebris Crucis in altū *Dies festus & celebris exultātionis sancta Crucis.* elationis, & iusserat Pontifex, ut portæ ecclesiæ clauderentur soli Imperatrici. Ecce ergo primus ingreditur Imperator, & fidelissimi populi uniuersa multitudo cum ipso & circa ipsum. Cum autem incepisset sanctus de more concionari, uis sanctissimi, quæ eum illuminarat, spiritus reddidit elegantiorem uerborum pulchritudinem cum eo, qui loquebatur. Et quid opus est dicere, ad quantam admirationem ueniens multitudo, applausit exultationibus sacræ dilectionis? Cum hæc autem fierent intra templum, ecce etiam Imperatrix cum reliquo, qui eam stipabat, comitatu, & alii quidem omnibus ingressum seruabāt liberum, ipsam uerò prohibebant. Ita adhuc inconsideratam possidebat Imperatricem. Mitto dicere, quā tum in diuinum Pontificem, idem est autem dicere, in Deum, contumeliis inuecta est & infremuit. Dein*Pœna sacrilegi.* de cogitat quidam ex ijs, qui cum ipsa erant, & tentat portam gladio percutere, eius autem manus statim arescit. Timet ergo Imperatrix, & statim reuertitur. Ille autem, cuius manus exaruerat, accedit ad *Mira. 11.* sanctum, pœnitentia ductus, & supplicans statim curatur, & Deus per suum seruum magnificatur & glorificatur.

Est'ne

Est'ne aliquid his iustius aut benignius, & promptius ad conuertendam animam, cui iustum abundè suppetit? Sed nihil iuuit eam, quæ improba uoluntate sequi deteriora miserè statuerat. Vide autem hic mihi Imperatoris insignem uirtutis abundantiam. Nam cum res eius resciuisset, tam ijs, quę illa exposuerat Imperatori, quàm ijs, quæ alios fecerat renunciare, omnia despicit, & nullam eius ducit rationē, amori in Pontificem & reuerentiæ iustæ nihil præponēs: maximè cum illius morum acerbitatem sciret & importunitatem. Atque illa quidem magnopere contēdebat bonum illum Pastorem expellere: promptum autem & alacre animi studium eorum, qui prohibebant, diuinorum uerò canonum accurata regula, & ciuitas, quæ ab eo illuminabatur, & greges monachorum, omnia resistebant tyrannidi Imperatricis. Quæ cum tam multa essent, suam tamen expleuit cupiditatem, aut, ut uerius dicam, cædem fecit Imperatrix. Atque magnus quidem Paulus uas electionis dicit:
2.Ti.3 Qui uolunt piè uiuere in Christo Iesu, persecutionē
Psa.33 patientur. Quinetiam ante eum magnus ille Dauid affirmat, esse multas iustorū afflictiones: omnis quoque diuinitus inspirata scriptura multis in locis his concinit. Quænam autem sit ratio, cur iustis multæ inferantur hic molestiæ & difficultates, (honestum enim est hic parum philosophari propter multorū utilitatem) audiamus tonitru Gregorij Theologi.
Matt. 11. Quid uerò is dicit? Si enim iugū suaue & onus Christi est leue, at hoc est propter spem & remunerationem, significante uerbo, quòd quæ sunt summæ in uita præsenti molestiæ, si spectetur spes, quæ illic est & remuneratio, sunt similes rebus lætis & secundis: Quinetiam ꝙ hæc tormenta corporis sunt tuis seruis lætitiæ, audiui sapientissimum ad Deum dicentē. Quamobrem cùm iustum, qui nunc habetur in admiratione, audieris tradi manibus iniquorum, nè perturberis, eum enim nihil tangit: sed ægrè feras uolūtatem eorum, qui ipsum tradunt. Sed eò redeat, unde digressa est, oratio.

Non multum interim effluxit temporis, & uenit Cypri Episcopus Epiphanius. Quem cum rursus attraxisset Theophilus, tum ꝙ esset callido & uafro ingenio, tum ꝙ esset moribus præditus aptis ad alliciēdum: persuasit, ut & ea faceret, quæ sanctum molestia afficiebant, & ipsum redderet Epiphanium canonum contemptorem. Quænam autem ea sunt? Quæ prope ciuitatem factæ sunt congregationes, ordinationes, Origenis dogmatum damnationes, cum pars una solum adesset: & uniuersa denique ab eo usurpata authoritas & temeritas. Qualem autem contra hæc se gessit Pontifex? nam ea quoque scire est operæprecium. Patientem, fratrum amantem, canones accurate sequentem, & in cæteris ita se gerētem, ut & prudentia & uoluntate se homine esse superiorem apertè indicaret. Quibus motus Ephiphanius, aliquantulum quidem cessit & deflexit: magna autem affecit molestia eos, qui ipsum impellebant. Ipsi uerò quàm potuerunt citissimè ad Imperatricē hæc retulerunt. Ipsa autem Epiphanium celerrimè trahit ad suas partes, ea docens & suggerens, quæ eius iniquam explebant libidinem, & quæ sanctum deponebant, adijciens etiam arcanum, (ò hominum audaciam, ò diuinam lenitatem) hæreticum esse Dei seruum & famulum. Quid autem contra sapiens dixit Epiphanius; audiamus: Si est tibi quidem, inquit, ò Imperatrix, ratio cur hæresim suspiceris, adsit, & causam suam agat Iohannes in pœnitentia. Sin autē hæc uerba profers causa contumeliæ; tibi minimè assentitur Epiphanius. Tunc commota illa hostis, erupit in hanc execrandam uocem: Si, ò Epiphani, sis impedimento, quò minus Iohannes mittatur in exiliū, ecce aperiam templa idolorum, & contendam ut ea adorentur. Non amplius ergo ferens Epiphanius aures suas pollui cœno inimicæ fœminæ, totus perfusus fuit lachrymis, & se eorum esse innocentem pronuncians, fugam omnino arripuit.

Vide quoties Ecclesiasticorū Canonum honorabilē faciat mētionem.

Execrabilis uox Eudoxiæ.

Hæc autem nescio quomodo aliter iactabantur externorum sermonibus. Quomodo? Quòd uocatus Epiphanius sua decreuit sententia Iohannem esse deponendum. Hæc cum audiuisset Iohannes, ad eum scribit: Sapiens Epiphani, & tu meo consensisti exilio? De cæterò non uidebaris amplius sedens in tua sede. Ille autem ad hæc rescribit: Athleta Iohannes, feri & uince. ad locum autem, ad quem mitteris in exilium, minimè peruenies. Sic scripserunt, & sic factum est. Nam inter nauigandum mortuus est Epiphanius, & Iohannes cum nondum peruenisset ad locum in secundo exilio, ut iam declarabimus, migrauit ex hac uita. Cum autem postquàm enauigasset, resciuisset Iohannes, quemadmodum propulsasset Imperatricem, profert communiter uituperationem aduersus omnem malam fœminam. Quam tanquàm dictam ænigmaticè aduersus Imperatricem, arripuit examen accusatorum. Id itaque per eam deferunt ad Imperatorem. Cui cum nescio quas, nec quàm multas adhibuisset ad eum inclinandum rationes, incitat ut bellum suscipiat aduersus Iohannem, & ut coacta synodo damnaretur exilio. Neque tamen sine Theophilo constitutum fuit hoc certamen: sed quamprimum ad eum missis literis curat, ut ueniat cum Episcopis Indicis & Aegyptijs, & ijs, qui tunc propter iustas causas meritò depositi fuerant à Pontifice: & ut semel dicam, confluunt omnes Chalcedonem: in qua prius parati, ueniunt omnes in urbem regiam. Cum autem tardarent, qui erant Roma uenturi, Imperator Archadius nullo modo uolens adspicere Theophilum, dubitabat, & uarijs distrahebatur cogitationibus, ignorans quòd Romanus Episcopus secūdas, ut à me prius dictum est, expectabat literas. Quid ergo Eudoxia? Clàm accersit Theophilum & eos, qui cum ipso erant, & eos amplis ac magnificis prosequitur muneribus, polliceturque se persuasuram Imperatori, ut eis pareat.

Hæc cum cognouisset noster Elias & magna tuba Ecclesiæ Chrysostomus, usus tuba orationis, & non timens aciem, quam in eum direxerant aduersarij, tā quā alius Moyses aut Phinees aut Iesus, aut ille terribilis & diuinæ armatus princeps militiæ, stricta rhōphæa terret aduersariorum audaciam, in concione dicens: Congregate ad me sacerdotes dedecoris, comedentes mensam Iezabel, ut dicam eis: Quousq; claudicatis ambabus uestris tibijs? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autem ipsa mensa Iezabel est Deus, comedentes euomite. Præterea apertè publicans inuictam Theophili malitiam, & tenebrosarum eius machinationum impudentiam, proponit omnia cognoscenda ab omnibus. Cum hæc regiè & generosè dixisset leo pietatis, uulpes improbitatis, uerba fraudulenter diuidunt: & cum ijsdem uerbis Imperatori dedissent exemplum, coegerunt eum irasci, & effecerunt ut Imperatoris indignatio in Theophilum, conuerteretur in Pontificem. Qui etiam iussi sunt in eum facere concilium, & cum tempus accepissent liberratis, & ad luctam se fortiter instruxissent, ac munijssent consilijs, Imperatricis donis, uerbis, promissis, minis, & omnibus modis omnes congregant: & alios quidem, qui rasistebant plano & improborum architecto consiliorum, mittebant in exilium: alios autem uanis promissis miserè redactos in seruitutem, adeo armabant aduersus Pontificem, ut

3. Reg. 18.

Plano, id est, impostori.

eum

cum uel sacrificaturi essent & perdituri. Hinc magnũ existit certamen Eudoxiæ & Theophilo, dum mensis, auro, blanditijs & modis omnibus suos socios ad bellum instruunt. Deinde quid? Adornantur & contexuntur libelli, & mittuntur ad Imperatorem, qui continent omnes uanitates & insanias falsas. Postremum uerò erat, ꝙ post communionem hic Iohannes faceret omnes gustare aquam aut pastillum propter sputum, & ante omnes ipse. De cæterò autem non amplius procedunt per ea, quæ ipsi in eum intendebant, crimina, nempè quod sectaretur errores Origenis, sed per contumelias & maledicta.

Calumnijs appetitur uir dei.

Cum hæc sic nescio quo modo struerentur, (neq; enim fieri potest, ut structas ei insidias singulatim persequamur, quæ ad unum finem spectabant, nempè ad cædem Principis pastorum & mortem) accedit ad Pastorem id, quod è grege non fuerat correptum à feris illis immanibus, nempè quadragintaduo Episcopi numero: qui pastorẽ circundantes admirabantur repentinam & diuersam mutationem, nempè ꝙ Theophilus, qui erat inter reos relatus, repẽtè sit cõstitutus iudex aduersus sanctum & iustum Chrysostomum. Quid ergo pastor ille bonus, magni principis pastorũ, nẽpè Iesu, imitator? Sed cũ ad hũc locũ peruenit oratio, memini sacrorũ dierũ: Dñm uenientem ad passionem, discipulos qui tunc erant, nouum testamentum, inter se inuicem charitatẽ, & omnia, quæ illic mysticè facta sunt, edoctos, singulatim apud me cogitaui: & eum, qui modo erat discipulus, similiter atque magistrum & Dominum, eos qui sub se erant, initiantem mysterijs. Nam cum omnes dolore cruciarentur propter magistrum, dicit eis ille uir sapiens in diuinis & humanis: (ò quomodo fieri potest, ut sine lachrymis eorum memoriam tibi tradat oratio?) Orate, ò filij & amici & uiscera, quæ mihi ex omnibus præcipuè estis uicissim dilecta, & Deo agite gratias. Nullus autem cernatur ex uobis se separasse ab Ecclesia. Ego enim iam libor, & instat tempus meæ resolutionis. Satanas non fert meas aduersus ipsum orationes. Sed nè obliuiscamini sacræ meæ in uos dilectionis.

Consolatur suos uir pius.

Cum hæc & his longè plura dixisset, (quid opus dicere & lachrymas & dolorem, quibus sunt repleti?) tandem omnes complexus, rogauit omnes, ut irent in concilium. malebat enim mortem subire gladio, hoc lucrum esse existimans, pro communi omnium securitate & salute. & rursus dicit: Vos omnino recordamini uitam præsentem esse uiam, & transire quæ in ea sunt bona & molesta: nec hoc solum, sed * est etiam nundinæ. emimus itaque, uendimus, diuersamur. Num sumus nos meliores Patriarchis, Prophetis, aut Apostolis? Dicit ei quidam cum eiulatu: Sed deflemus nostram orbitatem, rerum confusionem, statum Ecclesiæ, & alios honores, quibus affecti sumus, & ignominias quibus afficiemur. Sed nè uestras, inquit, relinquite ecclesias. Non enim à me est principium: neque ad me usque est finis. Nõ enim post Mosem surrexit Iesus? Non fuit Dauid successor Samuelis? Hieremiæ Baruch? Eliæ Elisæus? Post Paulum autem quis? Non Timotheus, Titus, Apollo? Nõ alij innumerabiles? Sed si tenemus, dicit quispiam, nostras ecclesias, omnino communicare necesse est & subscribere. Communicate, inquit, ut non perturbetur neque scindatur Ecclesia: sed nè subscribatis. Quonam modo hoc iubes? Quoniam, inquit, nullius mihi culpæ sum conscius, propter quam deponar. Cum his sacram illam turbam magnus inter Patriarchas confirmasset Chrysostomus, iam conciliũ, quod extra urbem in Rufini prædijs inania in eum statuerat, accersit eum, responsurum ijs quorum accusabatur. Quæ autem ei significata sunt, erant huiusmodi: Sancta Synodus congregata, Iohanni: Libellos contra te accepimus, plenos malis innumerabilibus. Veni ergo eis responsurus. His lectis, hæc rescribit sanctus: Ecclesiam, propter quam Deus uerbum factum est, nè scindas, nec dissoluas, neque extra terminos iudices, repugnans trecentis & octodecim patribus, & nè Abel, ut Cain, dolosè in agrum aduoces: sed tu ueni potius. Septuaginta enim capita aperte continent, qui aduersus te scripti sunt libelli. Sumus autem nos ex diuersis & plures, Dei gratia. Et ut quæ postea sequebantur, in pauca contraham, cũ sapiens Pontifex prætereà scripsisset, & ostendisset nullam esse eorum, quæ ab ipsis fiebant, consequentiam, optimè & iustissimè eos repellabat præscriptione, optans ut in se fieret potius œcumenica synodus.

** esse ẽt nundinas.*

Vocatur ad Synodum.

Respondet scripto.

Gen. 4.

Hæc cum accepisset & didicisset concilium illud per lectionem, irruunt tanquàm leones: & ex ijs, qui missi fuerant, alium quidem ceciderunt, alium uerò compræhenderunt, alium autem coniecerunt in uincula & ferreos compedes, quos illi bacchantes pastori parauerant. Quid ergo post hæc faciunt? Cum aranearum telis imbecillioribus scriptis eum damnassent, quem neque uiderant, neque huius uocem audiuerant, deponunt Pontificem, & hæc referunt ad Imperatorem. Quid dicentes? Quòd cum non ausus esset accedere, ꝙ esset sibi conscius: eum autem leges deponant, hoc etiam sustinuit. Iussu ergo uestræ potentiæ, aiebant, uel inuitus relegetur, & det pœnas, ꝙ maledictis insectatus sit Imperatricem, eam dicẽs Iezabel, uel in eo morte ab occisoribus accelerata, ꝓpter uerbi asperitatem. Eis itaque credit Imperator tanquàm sacerdotibus, & absque ulla examinatione, missa manu militari, iubet sanctum relegari. Hæc cognouit fidelis populi multitudo, fideique feruore & abundantia, uicto & deiecto metu Imperatoris, ui restiterunt. Hoc autem cum animaduertisset uir diuinus, & quæ ex eo oriebantur damna & pericula considerasset, omnes latet, & ad cædem (Sic enim ego uoco illorum concilium & impetum, existimo autem uos quoque.) tanquàm ouis sua sponte accedit. Eum uerò cum compræhendissent, usque ad Euxini Propontidem tunc trahunt.

Nota saeuitiã in legatos Chrysost.

Iubetur exulare.

Post hæc quid? Quidam ex ijs ducti pœnitentia, dicebant fuisse Iohannẽ appetitũ calumnijs & iniuria affectum. Nec hoc credebatur à multis, fidẽ autẽ res ipsæ magis fecerunt. Quõ? Ex honore & emolumentis, quibus sunt affecti accusatores. Sed profanũ os dedecoris, respondebat his nugis, dicens: Etiã si nihil aliud, at arrogantia & superbia Iohannis eũ deposuit, suæ malitiæ improbus ueterator scripturã applicans, nempe ꝙ superbis resistit Dominus. Dein describit persecutor ad Romanum Pontificem Innocentium, quam in Pastorem fecerat iniquitatem trãsformans & uarians. Sed Theophilus scribit quidem, condemnatur autem, cum Papa apertè res sancti cognosceret. Quorum uarios ac multiplices conatus mirans Romanus Episcopus, ad Deum confugit, & petit ut illinc soluantur machinationes offensionum. Maxima itaque celeritate illinc accipit solutionem. Canina Theophili impudentia adhuc inquirebat aduersus innocentem. Hinc ad iram irritat fidelium multitudinem. Innumerabiles ex eo existunt seditiones & plagæ & diuersa pericula, & contremiscũt improbi. Vir impius celerrimè fugit Alexandriam, cũ uix euasisset eos, qui quæsierant eum mari obruere. Sic pater scandolorum, malus & malè ex regia amandatur cum ipsis accusatoribus, & ijs, qui erant eiuldẽ sententiæ. Hæc Romæ audijt etiam Imperator Honorius, & ꝙ ut gratum faceret Eudoxiæ, Iohannem

1. Pet. 5.

Theophilus fugit.

sunt

sunt calumniati. Dolore ergo affectus, (ualde enim amabat Imperator, & cupiebat uidere Pontificem) scribit ad fratrem Imperatorem, Archadium, cum eo expostulans & exprobrans, quod Theophilo, quem reum tenebat, locum dederit deponendi Iohannem, idque sine Romanis. Hæc cum cognouisset Imperator Archadius, magna ductus pœnitentia, de Pontifice reuocando cogitabat: & ecce noctu uenit terræmotus, & cadit pars cubilis Imperatricis: fuitque hoc, (nam quæ intercesserunt, lubenter prætermitto) causa reuocationis. Rursus ergo Pastor bonus (oportet enim paucis dicere) recipit gregem, cum Imperator longè splendidius quàm prius ei processisset obuiam: & ille quidem prius contenderet, ut res suæ examinarentur: omnes uerò planè uiolenta fidei motione eum adduxissent, in sede collocassent, & ut pacem ageret effecissent.* Hæc suorum seruorum Deus, qui resistit superbis & humilibus, reddit gratiam.

Rèuocatur uir sanctus

1.Pe.5

** Hāc suis seruis*

Hinc adest, quæ hospitalitate & temperantia (sciētibus loquor) Sarram & Susannam exprimit Olympias. Paucis autem eam quoque declaret oratio, quæ uoluptatem simul & adhortationem ad uirtutē præbet ijs, qui laudant ea, quæ sunt honesta. Olympias erat, quæ temperantia, hospitalitate, & doctrina disciplinarum, non minus erat clara, quam splendore generis, opum & pulchritudinis. propter quæ antecellabat omnibus, quæ tunc erant. Hæc marito quidē fuit coniuncta legitimè, non est autem experta, ut quæ parum cum eo uixerit. Eam Imperator Theodosius ui postea trahebat, ut nuberet cuidam suo cognato, non quidem dedignantem, sed contrà ea, quæ par erat, significantem. Dicebat enim: Si rex meus Christus uoluisset me uiuere cum marito, primum omnino non abstulisset. Et quid opus est orationem extendere, quę contendit ad ea, quæ deinceps sequuntur, exponenda illius uerba sapientia? Ei enim qui sapit, licet ex fimbria, ut est in prouerbio, id quod est contextum, intelligere. Iussu ergo Imperatoris auferuntur ei facultates, gratia custodiæ. Illa autem ea re ualde est lætata, & dictum protulit Imperatori, quod dignum est quod habeatur in admiratione & mandetur memoriæ. Dixit enim: Ne ea custodiantur, ò Imperator, sed dentur potius pauperibus. iā olim enim deprecor, quæ ex hac distributione accedit, uanam gloriam. Statim ergo lætatus fuit Imperator, cū hæc audijsset, & ei sua rursus reddit. Illa autem cum ea accepisset, pulcherrimè quidem administrauit, seque exuit ac parauit ad exercitationem: & paulopòst refertur in numerum Diaconissarum ecclesiæ. Sed ne sic quidem potuit euadere grauia retia Theophili, cum illius hospitalitatem ignominiæ materiam acceperit iste Deo inuisus. Ipsa post multos curam quoque gessit Nectarij, ut quæ suis manibus, quando ad Deum excessit, eius texit oculos. Ipsa hospitio quoque magnum accipiebat Chrysostomum, ei * libum exhibens, propterea quod non posset auelli à studijs: ipseque eam in secundo suo exilio duabus epistolis est prosecutus. Sed hæc quidem postea: ueniat autē oratio ad id, quod est propositum.

Dā.13

Olympias prædicatur.

Mista.

Post Pontificis secundam in sedem suam restitutionem, cum non multum præterfluxisset temporis, incidit aliquid, quod necessario opus habebat correctione: & suo pro uiribus officio functus est is, qui erat rerum huiusmodi corrector, & rursus Imperatrix fuit ualdè irata Pastori. Si quis uestrum scit argenteam statuam, & qui illic fiebant ludos publicos, & diuinam ædem contumelia affectam, scit quod dico. Rursus ergo certamina ex certaminibus, & synodi aduersus Pontificem. Hæc cognoscit is quem persequebantur, & celebratum illum & insignem habet sermonem: Rursus furit Herodias. Hoc accendit irā Imperatricis, & rursus liberè ac confidenter agunt accusatores. Et Theophilo quidem significatur, ut ueniat Alexandria: sed adhuc timens, differt infelix: Ariano tamen canone tanquàm arcu usus, audet eum ferire iaculis ex atramento. Certum autem, quem afferebant, erat hic ictus, quod absque synodo qui erat depositus, irrupisset & in ecclesiam. Quos cum conuenisset hic uir diuinus & ab eis interrogaretur, respondit: Expulsus fui ab Imperatore, fui etiam reuocatus ab ipso Imperatore. Quod placebat quidem ijs, qui erant recti iudicij & sententiæ, & Imperator ijs assentiebatur: coram Imperatore autem aduersus eum decertans malignorum illorum fucorum examen, strepitu obtundebat illius simplicitatem. Tunc autem profert quidam (is uerò erat Elpidius, Laodiceæ quæ est in Syria Episcopus) sententiam planè admirabilem: Ne tumultuemur, inquit, in conspectu Imperatoris: nefas est enim: sed subscribant accusatores se esse eiusdem fidei, cuius sunt, qui illum ediderunt canonem, & soluta est dubitatio. Cum ergo intellexisset Imperator facultate propositionis solui id, de quo agebatur, lætus & subridens dixit: Nihil est hoc melius. Id autem, quod erat propositum, cum esset anceps, affecit ut caligarent accusatores. Et tūc sūmis quidē labiis pollicētur, re autem infecta tunc exeūt.

Arrianorum canone oppugnatur uir sanctus.

Cum hæc alias aliter machinarentur accusatores, & tesseris quodāmodo luderent, menses decē pterierunt. Pastor aūt ne tantillum quidē prętermittebat ex consuetis, immò uerò quotidie magis ac magis augebatur eius studium. Solet enim nescio quo modo mens, quæ caret uana gloria, iucundius affici, & se magis rationis compotem ostendere in casibus, qui accidunt. Illi autem non dederunt somnum oculis, uullis abstinuerunt machinationibus, Imperatoris mentem obsidentes, ut eam funderent & captiuā abducerent. Imperator uerò aliquandiu fortiter restitit & repugnauit. Quando autem omni ex parte tuta fuerunt omnia accusatoribus, nec ullus fuit, qui aduersus talem insurrectionem posset amplius Imperatoris mentem fulcire & ei opem ferre, ipse quoque est mollitus, & humanum quid passus, ab insidijs hostis est circunuentus. Dicam autem apertè, quomodo. Erat dies maximus, Christi ortus, Imperator autem, ut mos est, non simul aderat. Significauit autem Pontifici, se non prius communicaturum, quā ipse crimina diluisset. Sic præterijt etiam quadragesima, & die uno ante Pascha, rursus Imperator uiolento motu accusatorum, eadem significat, addens, Duæ te condemnarunt synodi: non possum tibi cōmunicare. Quid uerò Pastor bonus, qui adspiciens aduenire bestias, non fugit & dimittit gregem? Mihi, inquit, ò Imperator, à Deo fuit credita ecclesia, nec ab ea recedam. Sin autem hoc tibi uisum sit, ui expellar, ne accusari possim, quòd ordines deseruerim. Quod ueritus Imperator, in quem tyrannidem obtinebat uis inimicorum, cum eum cum metu separasset ab ecclesia, iussit degere in Episcopatu: illud cogitans, quòd si quid rursus euenisset inopinatum, facilius esset eum inuenire ad Deum placandum. Sic magnum luminare prohibetur lumen præbere ecclesiæ: & cum rursus Imperatori exiberetur molestia ab accusatoribus, ipse eis totum permittit consiliū, ut qui uenerandum diem sabbati & Pontificis uirtutem reuereretur.

Festum natiuitatis Christi.

Imperator timet, & episcopi sæuiunt

Quid ergo dicunt ij, quibus fuerat permissum? In nostrum caput, ò Imperator, sit Iohannis depositio: solū citò expellatur. Rursus ergo nulla interrogatio, & rursus suffragia & latæ sententiæ. Quæ agebat, sciebant

bant omnes, confunditur uniuersus populus, confunditur etiam dies festus, metus in fugam conijcit, & fugientes clerus, & quicquid erat fidelis populi & eorum, qui gerebant magistratus, diuinum Pascha in publico quodam lauacro, quod Constantianæ dicitur, celebrarunt, uigilantes in illius noctis glorificationibus, & eos, qui erant catechesi instituti, baptizantes, & ea, quæ tempori conueniunt, munera obeuntes. Hæc quoque cito deferunt ad Imperatorem, qui ad mala erant audaces, partim quidem timêtes, nè si fuisset ingressus & solam inuenisset ecclesiam Imperator, populi quidem cognosceret beneuolentiam, eos autem damnaret inuidiæ, partim uerò hoc agentes, ut omnes, qui illic erant, ulcisceretur Imperator. Hinc assumpto Lucio, qui erat secta & sententia gentilis, & eo quem sub se recens habebat exercitu, nempe Thracibus armatis circiter quadrigentis, secunda noctis uigilia, (ò quæ illic sunt per summã perpetrata audaciam, quę quisnam dignè fuerit lamentatus?) repente impudenter irruperunt, & per medias turbas ad sanctas usque aquas procedunt prohibentes diuinorũ mysteriorum celebrationem, aciẽ struunt contra ministros, licebatque uidere effusa diuinorũ symbolorum mysteria, clauisque percutiunt capita sacerdotum, sanguine permiscent sacram piscinam. Deinde quid? Fugiunt omnes: miserabile spectaculum ijs, qui illic erant detenti. Nam ex militibus quidem alius uirginem trahebat, tanquàm prædam bello captam: alius autem tunicas, alius uerò diuina mysteria & uasa preciosa. Sacerdotes conijciebantur in carceres, expellabantur magistratus, frequentia proferebantur edicta, & minæ intentabãtur frequentiores, quæ iubebant abnegari Iohannis communionem. Sed sic quoque non cessabat, immó uerò magis inualescebat & corroborabatur fides: & quomodò dictum est de exitu Israel, Quò magis eos occidebant, eò magis crescebant. Hinc eos Iohannitas nominarunt cacodæmones.

Atrocia facinora Lucij & militum.

Exo. 1.

Egreditur post hæc Imperator è regia, causa exercitationis, & uidet procul campum albscentem candidis uestibus eorum, qui recens erant illuminati. Eò autem spectaculo afficitur admiratione, ut qui terræ florem putaret esse id, quod cernebatur, erant enim recens illuminatorum ad tria millia: rogat, quidnã hoc sit. Vide autem malæ linguæ deprecationem. Est, inquiunt, diuersa à recta fide sentientium multitudo Valentinianorum. Quod simulatquè dixissent, ex insidijs in eos impetum faciunt uiri armati. Quæ uerò post hæc sunt consecuta, quænam ostenderit oratio? Rursus plagæ, rursus tormenta, rursus uincula: carceres erant ecclesiæ plenæ hymnis & glorificationibus: ecclesiæ uerò deteriores carceribus, pœnis flagellis & tormentis plenissimæ. Duo adhuc mẽses intercesserunt, & Imperator ui persuasus, significat Pontifici, dicens: Multitudo tuorum aduersariorum in se attraxit id, quod in te fuit constitutum, iudiciũ. Tu ergo res tuas Deo committens, egredere ex ecclesia. Hoc cùm apertè sibi significatum sacrosanctus intellexisset athleta, postquàm admonuit, confirmauit, ædificauit, omnibus quæ sunt optima consuluit, omnesque est osculatus sancto & ultimo osculo, eos ualere iussit. Prætereà autem, cùm, quæ cum admirabili Olympiade erant, Diaconissas cuidam ualdè pio ac religioso Presbytero commendasset, egreditur ex ecclesia, simul cum ipso quoquè egresso angelo, qui custodiebat ecclesiam, ut qui non ferret hanc uidere solitudinem. Nihilo enim melius erat tunc affectam quàm theatrum, cum discurrerent, tumultuarentur, exibilarent, irriderent, maledictisque sanctum incesserent. Sunt hæc horrenda & digna lamentationibus, à quibus simul etiã afficitur oratio, quæ eorum meminit per incisa. Quæ deinceps consequuntur, sunt magis horribilia.

Horrẽda flagitia hostiũ Chrysosto.

Eo ipso die persecutionis siue occasus luminaris, fit tale quid maximè horribile. Terribilissima apparens flãma ex medio throno, in quo uerbi interpres solebat interpretari scripturas, per uniuersam diffunditur ecclesiam, & catenatim assurgit in altitudinẽ usque ad tectum, & peinde ac uipera, quæ exedit uterum, fertur super tergum ecclesiæ, castigans, admonens, & omnes terrens, palam ostentans audaces homines ea ausos, quæ non decebãt. Quid deinceps est consecutum? exoritur uentus subsolanus, & dicto citius depascit curiam. Deinde ignis, perinde ac si esset ratione præditus, transit ad aulam regiam, licebatque uidere maximum miraculum, ueluti inter duos igneos montes, populum quidem, qui erat intus, nõ lædi: domos autem, quæ illic erant, consumi, & ignẽ non audere sacra uasa tangere, & inuehi in aliam sycophantarum audaciam, qui ausi erant dicere, quòd propter ablatas preciosas materias & uasa sacra eiectus fuerat pontifex. Nec hoc solum, (ò hominum audaciam, ò omnipotentis tolerantiam) sed adhuc improbè & impiè à malignis sparsa est fama, quòd qui Iohannem amabant, exusserant ecclesiam, sepulcrum reuera patens guttur eorum. Audiuntur hæc quoque à Præfecto. Ille autem, ut qui secta esset & sententia gentilis, ea de causa multos quidem ex pastoribus, sacerdotibus, & alijs ex populo, qui erant dedicati principi pastorum, tormentis subijcit. Procedit autem etiam aduersus Pontificem, & eum uinctũ tradens militibus, solum relegat in Bithyniã, & cum esset solus, (ó miraculum) profitebatur liberè pietatem. Vt finiam orationem, in quoddam oppidulum, cui nomen est Cucusos, athleta transmittitur. Et dolosè quidem hoc factum est & de industria, ut illic interimeretur ab Isauris, qui eam obsidebant. Sedenim non dimisit eum Deus, qui custodit eos, qui sperant in ipsum. Illic enim quidam nomine Philadelphius, diuina uisione dignatus, excipit athletam. Erat autem totus ille locus plenus cultu simulacrorum & impietate, mutantur autem: Quomodo?

Ignis calitus accensus, uastat tẽplum.

Mox curiã.

Iohannitæ pessimè mulctãtur.

Habebant, qui illic erant, hominem quendam paralyticum. Quem cum adduxissent, (neque enim fieri poterat, ut absconderetur, quæ supra montem sita erat, uirtutum magna ciuitas) eum rogant, ut ipsum curet. Ille autem accepta conuersione & fide eius, qui patiebatur, cum eum citò curasset, per eum uniuersam regionẽ (erat uerò multa & innumerabilis) attrahit; baptizat, docet pietatẽ, & postremo illic collocat omnem ordinem sacerdotalem: Propterea ineffabili gaudio afficitur uir diuinus. & multos qui uenerant aut allati fuerant, curat ab omnibus morbis. Sed cum iter quidem confecerit, maneat oratio.

Miracu. 12.

Plurimi credunt in Christum. Iohannes oẽs curat ab omnibus morbis

Post exilium autẽ principis Pastorum, (hoc enim ego solum narrabo, qualia in gregem sunt machinati immanes illi laniatores, & quæ ab eis, facta sunt) quomodo dixerit & exposuerit aliquis multiplices cruciatus? Quinam autem hi sunt? Exilia, asperę tractationes, publicationes, translationes, acerbæ mortis machinationes, non in hac aut illa ciuitate, sed ferè per uniuersum orbem terræ. Peruenit hoc ad aures Romani Pontificis. Ex eo fit, ut nouas excogitent rationes & accusatrices literas mittant accusatores. Sed ille quidem tunc parum patienter tolerat, eligitur autem Constantinopoli quidã, nomine Arsacius, qui erat uel ipsis piscibus magis mutus, amentibus amentior, senio confectus, condemnatus, inutilis. Ex quo quid accidit? Omnes omnino recedunt ab Ecclesia. quid ergo mali horum iudices? Persuadent Imperatori,

Arsacius taxatur.

peratori, & omnes cogunt inuitos assentiri Arsacio. Et alios quidem ducebat timor, alij autem contra decertantes, martyrio suscepto coronabantur. Alij uerò fuga salutem sibi quærebant. Intercessit totus annus & parum amplius, & moritur Arsacius. Ei autē succedit Atticus. quænam autem ab eo fiebant? Accusationes, ordinationes. Metropolitani indigni, qui mandentur memoriæ. Quidam uiri boni non ferentes hæc uidere, eunt Romam: Ex quibus cum rescinuisset antistes, singula refert Imperatori Honorio. Imperator autem cum Imperatorem & fratrem scriptis ad eum literis acriter arguisset & repræhēdisset, cōparatasque insidias & machinationes ei pulchre exposuisset, increpat, admonet, adhortatur, & postremo consulit, ut reuocetur sanctus.

Non latuerunt hæc Eudoxiam, quæ orationis utēs probabilitate, (erat enim in rebus huiusmodi ingeniosa artifex) persuadet Imperatori, ut ijs, qui Romæ erant, expectatis, ut res essent uacuæ omni perturbatione, (ò iniquum prætextum) tunc non reuocaret antistitem. Clam autem mittens, occupat qui tūc erāt portus, Abydumque & omnem transitū, iubens ascēdentes quidem Romanos malè mulctatos & contumelijs affectos amandare: eorum autem epistolas eis ereptas auferre. Sciebat enim apertè, sciebat callida in malis mulier, ꝙ si res examinarentur, esset reuocādus Pontifex. Hæc & machinata est Imperatrix, eaq; finem acceperunt. Detinentur enim, qui Roma illuc uenerant, conijciuntur in custodiam, malè mulctantur, literæ ab eis petuntur. Illi fortiter resistunt: resistentia autem definit in periculum. Nam cum fregisset quidam pollicem Episcopi, cum literis rapit etiā ea, quæ afferebant. Deinde audent impudentes & audaces homines eis blandiri, auro misericordiam moliuntur sibi comparare: & omnem quidem dolum cōtexunt, non autem persuadent. Quomodo & quanā ratione, pulchrum est hoc quoque dicere. Paulus diuinus Apostolus ad eos accedens, prædixit: Videte quomodo cautè ambuletis, tanquàm sapientes, non tanquàm insipientes, scientes ꝙ dies mali sunt: per ea quæ tunc fiebant, ea quæ nunc fiunt, tacitè innuēs. Quo quidem confirmati, non admiserunt escam, quæ ori uenatorum Eudoxiæ erat imposita. Post sextum ergo mensem ad suos reuersi, significarunt omnia. Et hæc quidem hucusque, & ita se habent. Ad ea autē, quæ deinceps consequuntur, procedens oratio perloquatur ea quæ sunt proposita.

Legati Romani crudeliter uexantur.

Eph. 5

Cum iam qui à diuina gratia est denominatus, toto anno in oppidulo Cucuso se præclarè gessisset, & aluisset eos, qui fame & siti laborabant, uerborū Domini, fames panis & rerum necessariarum terram inuasit: & cum hanc urbem regiam deficere cognouisset Pastor ille bonus, eam epistolarum & orationum consolatur auxilijs. Et primum quidem eam, quæ est per epistolam, orationem auditorum animas nutrientem admirabiliter, suppeditat frumenti uerborū suppeditator: quæ continet uigintiquatuor capita. Ad eos autem, qui uitæ offenduntur iniquitatibus, habet argumentum oratio. Quodnam est autem principium orationis? Medici quidem, & quæ deinde sequuntur. Præterea autem duas ad Quiriacum, & ad Constantinum Presbyterū uaria scripta, & ad ipsam admirabilem Olympiadem. Sed non sic eum dimisit inuidia. Iam enim uexationes, iniurias, afflictiones nescio quàm multas perpessus, transmittitur Arabissum. Et rursus in eo eadem facit, quæ in alio oppidulo. Rursus uerò inuidia se obstetricem præbens accusatorum metui, eos impellit & incitat ad pariendam eadem, adeo ut ex accusatoribus quidam dixerit suis socijs: Videte mortuum terribilem, qui uiuos terret & rerum potientes, quomodo laruæ mortuos. Quis hæc facit? Ille imbecillus, ille relegatus, qui non habet qui eum defendat. Illi autem serpentis insidias in se adhuc ostentantes, iusserunt eum iaci in quendam locum omnium desertissimum: sciētibus dico, Pityuntem qui dicitur, finitimum accolis Tzannorū.

Relegatur uir Dei Arabissum.

Itē Pityuntē.

Adhuc autem antequàm perueniret sanctus in loci solitudinem, (hoc enim ego narrabo paululum intersistens) ab eo rursus uidentur, sicut Antiochiæ, diuini Apostoli. Quid dicentes? Diuinam gratiam afferentes, confirmantes & corroborantes, ungentes, laudantes eum propter puritatem conscientiæ: postremo annunciantes eius ad Deum excessum, foreque ut ad eorum perueniret honorem & gloriam, Eudoxiæ fœtidam & infamem mortem, eamq; ante mortē ipsum sæpè è se requisijsse. Nihil prætermittunt, qd faceret ad eum docendum. Postremò eum pascunt ambrosia, dicentes: Hac tibi opem ferente, nullo alio opus habebis nutrimento. Quam cum accepisset, comedit coram duobus, qui eum fideliter sequebantur. Qui etiam digni habiti sunt sermone & contemplatione Dei præconum, implerique gaudio & exultatione, quæ illinc proficiscitur. Tres ergo post hæc menses intercesserunt, & augebantur mala, quibus eum afficiebant milites: quod ipsum quoque meditatum & deindustriâ procuratum fuerat à persecutoribus. Quæ autem ab eis meditata fuerant, Deo non permittente, citò interrupta fuerunt & rescissa. Quisnam autem modus? Data enim sit hæc quoque postrema narratio summo miraculo.

Apostoli ei apparent.

Nondum Comanam appropinquarat sanctus, ecce autem noctu ei apparent Basiliscus & Lucianus martyres, dicentes: Bono esto animo, & gaudio exulta ineffabili, frater Iohannes. Cras enim simul erimus. Hoc ipsum quoque dixerunt sui templi presbytero, ut se pararet ad iusta facienda & debitas exequias diuino pontifici. Venit ergo ad locum diuus Pontifex: quærit uestem splendidam, quæ tempori & dignitati cōueniat: mutat autem ea quæ gestabat, & illa distribuit ijs qui aderant. Deinde sacrum celebrat mysterium, communicat sacramento gratiæ, fundit ultimas preces. Deinde cum de more dixisset hic inter Patriarchas diuinus & re uera magnus Chrysostomus, Gloria Deo propter omnia, & facto signo Crucis subiunxisset, Amen. & recubuisset, requieuit decimoquarto mensis Septembris.

Moriturus cōmunicat, signat se cruce &c.

Licebat autem post hæc uidere, tanquàm signo dato, concurrentes ex Syria, Cilicia, Ponto & Armenia omne genus hominum & omnem ætatem, propter utilitatem communem & salutem: & sic deponitur patientissimum & sanctissimum illud corpus cū martyrum, quæ illic sunt, corporibus, beatissima autem & diuinissima anima excipitur intemeratis manibus immortalis omnium regis, Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, Quem decet omnis gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

EPITOME VITAE S. IOANnis Chrysostomi.

HIC sanctus erat quidem genere Antiochenus, Pater autem eius erat Dux exercitus Syriæ, nomine Secundus. Mater uerò eius cognominabatur Anthusa. Præclarè autem & piè educatur, cum is fuisset decem & octo annos natus, recessit à Libanio Sophista, & iuit Athenas matrem eloquentiæ. Deinde reuersus

ſus ad ſuos, à Meletio Archiepiſcopo Antiocheno baptizatus, ordinatur poſtea lector à Zenone Archiepiſcopo Hieroſolymitano, & cum permanſiſſet tres annos in eccleſia, illinc receſsit, ut qui in magnũ incidiſſet monaſticæ uitæ exercitatorem, & cũ apud eum manſiſſet annos quatuor, & in unam ſeceſsiſſet ſpeluncam, manſit ſolus annos duos. deinde rurſus uenit ad eccleſiam, & ordinatur Diaconus. Cum ſe in eo quinque annos præclarè geſsiſſet, ordinatur Presbyter à Flauiano. In quo cum duodecim annos clarus fuiſſet & illuſtris, illo autem tempore è uiuis exceſsiſſet Nectarius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, ab Imperatote Archadio Antiochia accerſitus, ordinatur Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, menſe Decembri, quarta indictione. Cum autẽ munus Epiſcopatus functus eſſet annos quinque, propter inuidiam fuit relegatus in ciuitatem Comanorum, prope Armeniam. Tranſegit autem in exilio, locum loco mutans & malè habitus à militibus, annos tres, menſes duos. Fit totum ſimul eius uitæ tempus, anni LII. menſes VIII. Mortuus eſt autem XIIII. Septemb. & ſepultus eſt cũ ſanctis & glorioſis Chriſti martyribus Baſiliſco & Luciano. Portatæ ſunt autem uenerandæ & ſanctæ eius reliquiæ Conſtantinopolim, triginta tribus annis poſtea, imperante Theodoſio iuniore & pontificatum gerente Proclo, & id rurſus efferentes cum Pſalmodia, luminibusque & unguentis, quæ uerbis exprimi nequeunt, depoſuerunt in templo ſanctorum & benedictorum Apoſtolorum, menſis Ianuarij xxvij.

Hoc die eius feſtum Latina colit Eccleſia.

VITA S. PAVLAE, NOBILISſimæ Viduæ Romanæ, per D. Hieronymum ad Euſtochium eius filiam conſcripta.

Eſt epiſtol. 27.

27. Ianuarij.

SI Cuncta corporis mei membra uerterentur in linguas, & omnes artus humana uoce reſonarent, nihil dignum ſanctæ ac uenerabilis Paulæ uirtutibus dicerem, Nobilis genere, ſed multo nobilior ſanctitate, potens quondã diuitijs, ſed nunc Chriſti paupertate inſignior. Gracchorum ſtirps, ſoboles *Genus S. Paulæ.* Scipionum, Pauli hæres, cuius uocabulum trahit, Martię Papyriæ, matris Africani, uera & germana progenies, Romæ prætulit Bethlehem, & auro tecta fulgentia, informis luti uilitate mutauit. Non mœremus, quòd talẽ amiſimus, ſed gratias agimus, quòd habuimus, immò habemus. Deo enim uiuũt omnia: *2.Co.5* & quicquid reuertitur ad Dominum, in familiæ numero computatur. Quanquam amiſsio illius, cœleſtis domus habitatio ſit, quæ quãdiu in corpore fuit, *Pſ.119* peregrinata eſt à Domino, & uoce ſemper flebili querebatur, dicens, Heu mihi, quia peregrinatio mea prolungata eſt, habitaui cum habitantibus Ce*1.Io.5.*dar, multum peregrinata eſt anima mea. Nec mirũ, ſi planxerit ſe uerſari in tenebris, (hoc enim Cedar interpretatur) cum mundus in maligno poſitus ſit, & ſicut tenebræ illius, ita & lumen eius, luxque in *Pſ.138* tenebris luceat, & tenebre eam non comprælhende*Ioan.1.*runt. Vnde & illud crebrius inferebat, Aduena ſum & peregrina ſicut omnes patres mei. Et iterum: Cu*Pſ. 38.*pio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Quoties autem in*Phil.1.*firmitate corpuſculi (quam incredibili abſtinentia & duplicatis contraxerat ieiunijs) uexabatur, hoc *1.Co.9* in ore uoluebat, Subijcio corpus meum, & in ſerui*Ro.14.*tutem redigo, ne alijs predicans, ipſa reproba inueniar. Et, Bonum eſt uinum non bibere, & carnem non *Pſ. 34.* manducare. Et, Humiliaui in ieiunio animam meã, *Pſ. 40.* & totum lectum uerſaſti in infirmitate mea, & uer*31.*ſata ſum in miſeria, dum mihi configitur ſpina. Atq; *Pſ. 54.* inter doloris aculeos, quos mira patientia ſuſtinebat, quaſi apertos ſibi cœlos adſpiceret, loquebatur, Quis dabit mihi pennas ſicut columbę, & uolabo, & requieſcam? Teſtor Ieſum & ſanctos eius, ipſumque proprium angelum, qui cuſtos fuit & comes admirabilis fœminæ, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, ſed quicquid dicturus ſum, pro teſtimonio dicere, & minus eius eſſe meritis, quã totus orbis canit, ſacerdotes mirantur, uirginum chori deſiderant, monachorum & pauperum turbæ deplangunt. Vis lector eius breuiter ſcire uirtutes? Omnes ſuos pauperes pauperior ipſa dimiſit. Nec mirum, de proximis & familiola, quam in utroque ſexu de ſeruis & ancillis in fratres ſororeſq; mutauerat, iſta proferre: cum Euſtochiũ uirginem, & deuotam Chriſto filiam, in cuius conſolationem libellus hic cuditur, procul à nobili genere, ſola fide & gratia diuitẽ reliquerit.

Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altius repetãt, & à cunabulis eius, ipſiſque (ut ita dicam) crepundijs matrem Bleſillam, & Rogatum proferant patrẽ, quorum altera Scipionum Gracchorumq; progenies eſt, alter per omnes ferè Græcias uſque hodiè ſtemmatibus & diuitijs, ac nobilitate Agamemnonis fertur ſanguinem trahere, qui decennali Troiã obſidione deleuit. Nos nihil laudabimus, niſi quod proprium eſt, & de puriſſimo ſanctæ mẽtis fonte pro*Marc. 10.*fertur. Quanquàm Dominus atque ſaluator in euangelio doceat Apoſtolos, ſciſcitantes quid ſibi redditurus ſit, qui ſua pro nomine eius dimiſerunt, centuplum in præſentiarum recepturos, & in futuro uitã æternam. Ex quo intelligimus, non laudis eſſe poſſidere diuitias, ſed pro Chriſto eas contemnere, non tumere ad honores, ſed pro Dei fide eos paruipendere. Verè quod pollicitus eſt ſeruis ſuis & ancillis ſaluator, reddidit in præſenti. Nam quæ unius urbis contempſit gloriam, totius orbis opinione celebratur, quàm Romæ habitantem, nullus extra Romam nouerat: latentem in Bethlehem, & barbara & Romana terra miratur. Cuius enim gentis homines ad ſancta loca non ueniũt? Quis autem in ſanctis locis, præter Paulam, quod plus inter homines miraretur, inuenit? Hæc, ſicut inter multas gemmas precioſiſſima gemma micat, & iubar ſolis paruos igniculos ſtellarum obruit & obſcurat, ita cunctorum uirtutes & potentias ſua humilitate ſuperauit, minimaq; fuit inter omnes, ut omnium maior eſſet, & quanto ſe plus deijciebat, tanto magis à Chriſto ſubleuabatur. Latebat, & non latebat. Fugiẽdo gloriam, gloriã merebatur, quæ uirtutem quaſi umbra ſequitur, & appetitores ſui deſerens, appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prętermittens? Dum in ſingulis teneor, non ſeruo præcepta dicendi.

Tali igitur ſtirpe generata, iuncta eſt uiro Toxotio, qui Aeneæ & Iuliorum altiſſimum ſanguinem trahit. Vnde etiam filia eius Chriſti uirgo Euſtochiũ *Iungitur Toxotio.* Iulia nuncupatur, & ipſe Iulius à magno demiſſum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quòd habentibus grandia ſint, ſed quo contemnentibus mirabilia. Seculi homines ſuſcipiunt eos, qui his pollent priuilegijs: nos laudamus, qui pro ſaluatore iſta deſpexerint, & mirum in modum, quos habentes paruipendimus, ſi habere noluerint, prædicamus. His (inquã) orta maioribus, & fœcũditate ac pudicitia probata, primum uiro, deinde propinquis, & totius urbis te*Eius liberi.*ſtimonio, cum quinque liberos ediſſet, Bleſillam,

ſuper

super cuius morte eam Romæ consolatus sum, Paulinam, quæ sanctum & admirabilem uirum, & propositi & rerum suarum Pammachium reliquit hæredem, ad quem super obitu eius paruulum libellū edidimus, Eustochium, quæ nunc in sanctis locis uirginitatis & Ecclesiæ monille preciosum est, Ruffinam, quæ immaturo funere pium matris animum consternauit, & Toxotium, post quem parere desijt, ut intelligeres eam non diu seruire uoluisse officio coniugali, sed mariti desiderio, qui marem optabat liberos edidisse.

Postquàm uir mortuus est, ita eum planxit, ut prope ipsa moreretur, ita se conuertit ad Domini seruitutem, ut eius mortem uideretur optasse. Quid ergo referram, amplæ & nobilis domus, & quondam opulentissimæ, omnes penè diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clementissimum animum & bonitatem etiam in eos, quos nunquàm uiderat, euagātem? Quis inopum moriens, non illius uestimentis obuolutus est? Quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est? quos curiosissimè tota urbè perquirens, damnum putabat, si quisquam debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordiam, dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelsi apud seculum generis, & nobilissimæ familiæ uisitationes & frequentiam sustinere. Mœrebat honore suo, & ora laudantium declinare ac fugere festinabat. Cumque Oriētis & Occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales literæ contraxissent, uidit admirabiles uiros, Christique pontifices, Paulinum Antiochenæ urbis episcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hospitem habuit, Paulinum in aliena manentem domo, quasi proprium, humanitate possedit. Quorum accensa uirtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat, non domus, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei, quæ ad seculum pertinet, memor, sola, si dici potest, & incomitata, ad eremum Antoniorū atque Paulorum pergere gestiebat. Tandemque exacta hyeme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa uoto cum eis ac desiderio nauigauit. Quid ultra differo? Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate uincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tēdebat in litore, Ruffina iam nubilis, ut suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat, & tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, ut Christi probaret ancillam. Torquebantur uiscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quòd magnam uinceret charitatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quā parentes à liberis separari. Hoc cōtra iura naturæ plena fides patiebatur, immò gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quæ & propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis, qui cum ea uehebantur, litora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne uideret, quos sine tormento uidere nō poterat. Fateor, nulla sic amauit filios, quibus antequā proficisceretur, cūcta largita est, exhæredans se interra, ut hæreditatem inueniret in cœlo.

Epiphanius hospes S. Paulæ.

Nota fortitudinē animi in tanta matrona.

Delata ad insulam Pontiā quam clarissimè quondam fœminarū sub Domitiano principe pro confessione nominis Christiani, Flauiæ Domicilæ nobilitauit exilium, uidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, Hierosolymam & sancta loca uidere cupiebat. Tardi erant uenti, & omnes pigra uelocitas. Inter Scillā & Charybdim Adriatico se credēs pelago, quasi per stagnū uenit Methonē, ibique refocillato corpusculo, & sale tabentes artus in litore ponēs, per Maleam & Cytherā, sparsasq; per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris, post Rhodū & Lyciam, tandem uidit Cyprum: ubi sancti & uenerabilis Epiphanij pedibus prouoluta, decem ab eo diebus retenta est, non in refectionem, ut ille arbitrabatur, sed in opus Dei, ut re comprobatum est. Nam omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria, sumptuum fratribus dereliquit, quos amor sancti uiri de toto illuc orbe contraduxerat. Inde breui cursu trāsfretauit Seleuciam, de qua ascendens Antiochiam, sancti confessoris Paulini modicum charitate detēta, media hyeme, calente ardore fidei, fœmina nobilis, quæ prius eunuchorum manibus portabatur, asello sedēs, profecta est. Omitto cœles Syriæ & Phœnices iter (neque enim hodœporicon eius disposui scribere) ea tantum loca nominabo, quæ sacris uoluminibus continentur.

Beryto Romana colonia, & antiqua urbe Sidone derelicta, in Sareptæ litore Heliæ est ingressa turriculā: in qua adorato Domino saluatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Corh, quæ nunc Ptolemais dicitur: & per campos Mageddo, Iosiæ necis conscios, intrauit terram Philistijm. Mirata ruinas Dor, urbis quondam potentissimæ, & uersa uice Stratonis turrim, ab Herode rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam, in qua Cornelij domum, Christi uidit Ecclesiam, & Philippi ædiculas, & cubicula quatuor uirginum prophetarum. Deinde Antipatrida semirutū oppidulum, quod de patris nomine Herodes uocauerat: & Lyddam uersam in Diospolim, Dorcadis atque Aeneæ resurrectione ac sanitate inclytam. Haud procul ab ea Arimathiam, uiculum Ioseph, qui Dominum sepeliuit: & Nobe urbem quondam sacerdotum, nunc tumulum occisorum. Ioppen quoque fugientis portum Ionæ: & (ut aliquid perstringam de fabulis poetarū) religatæ ad saxum Andromades spectatricem. Repetitoque itinere Nicopolim, quæ prius Emaus uocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicauit. Atq; inde proficiscens, ascendit Bethorum inferiorem & superiorem, urbes à Salomone conditas, sed uaria postea bellorum tempestate deletas: ad dexteram adspiciens Haialon & Gabaon, ubi Iesus filius Naue cōtra quinque reges dimicās, soli imperauit & lunæ: & Gabaonitas ob dolos & insidias fœderis impetrati, in aquarios lignariosque damnauit. In Gabaon, urbe usque ad solum dirupta, paululū substitit, recordata peccati eius, & concubinæ in frusta diuisæ, & tribus Beniamin trecentos uiros propter Paulum Apostolum reseruatos.

Ac. 21
2. Par. 35.
Ac. 10
21.
Ac. 9.
Ion. 1.
Lu. 24
2. Par. 8.
Iosu. 9
10.
Iud. 19
20.

Quid diu moror? Ad læuam mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum regina in fame populum frumento iuuerat, ingressa est Hierosolymam, urbē trinominem, Iebus, Salem, Hierusalem, quæ ab * Helio postea Hadriano, deruinis & cineribus ciuitatis in * Heliam suscitata est. Cumque proconsul Palæstinæ, qui familiam eius optimè nouerat, præmissis apparitoribus iussisset parari prætorium, elegit humilē cellulam: & cuncta loca tanto ardore ac studio circumiuit, ut nisi ad reliqua festinaret, à primis non posset

** Aelio*
** Aeliā*

Matt. 28. let abduci. Proftrataque ante crucem, quasi penden-
tem Dominum cerneret, adorabat. Ingreſſa ſepulcrũ, reſurrectionis obſculabatur lapidem, quem ab oſtio monumenti amouerat angelus. Et ipſum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lachrymarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, teſtis eſt cuncta Hieroſolyma, teſtis eſt ipſe Dominus, quem rogabat. Inde egrediens, aſcendit Sion, quæ in arcem uel ſpeculam uertitur, Hanc urbem quondam expugnauit & reædificauit & Dauid. De expugnata
2. Re. 2 ſcribitur: Væ tibi ciuitas Ariel, id eſt, leo Dei: & quõ-
Eſ. 25 dam fortiſſima, quam expugnauit Dauid. Et de ea,
Pſ. 86. quæ ædificata eſt, dictum eſt: Fundamenta eius in montibus ſanctis: diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas hodiè cernimus in fauillam & cinerem diſſolutas: ſed portas, quibus non præualet infernus, & per quas
Matt. 16. credentiũ ad Chriſtum ingreditur multitudo. Oſtendebatur illi columna, Eccleſiæ porticum ſuſtinens, infecta cruore Domini, ad quam uinctus ducitur &
Act. 2. flagellatur. Monſtrabatur locus, ubi ſuper centum uiginti credentium animas ſpiritus ſanctus deſcendiſ-
Ioel. 1. ſet, ut Ioelis uaticinium compleretur. Deinde pro facultatula ſua pauperibus atque conſeruis pecunia di-
Gẽ. 35. ſtributa, perrexit Bethlehem, & in dextera parte itineris ſtetit ad ſepulchrum Rachel, in quo mater Beniamin, non, ut uocauerat moriens, Benoni, hoc eſt, filius doloris mei: ſed, ut pater prophetizauit in ſpiritu filium dexteræ procreauit. Atque inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Saluatoris introiens, poſtquàm uidit ſacrum uirginis diuerſorium, & ſtabulum, in
Eſa. 1. quo agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſe-
Eſ. 32. pe Domini ſui, ut illud impleretur, quod in eodem propheta ſcriptũ eſt: Beatus, q ſeminat ſuper aquas, ubi bos & aſinus calcant: me audiente iurabat, cernere ſe oculis fidei infantem pannis inuolutum, uagientem in præſepi Dominum, Magos adorantes, ſtellam fulgentem deſuper, matrem uirginem, nutriciũ ſedulum, paſtores nocte uenientes, ut uiderent uer-
Ioan. 1. bum, quod factum erat, & iam tũc euangeliſtæ Iohãnis principium dedicarent: In principio erat uerbũ, & uerbum caro factum eſt: paruulos interfectos, Herodem ſæuientem, Ioſeph & Mariam fugientes in Aegyptum: mixtiſq; gaudio lachrymis, loquebatur.

Salue Bethlehem, domus panis, in qua natus eſt ille panis, qui de cælo deſcendit. Salue Ephrata regio uberrima, atque carpofóre, cuius fertilitas Deus eſt.
Mich. 5. De te quondam Michæas uaticinatus eſt: Et tu Bethlehem domus Ephrata, non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui ſit princeps in Iſrael: & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. Propterea dabis eos uſque ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrũ eius conuertentur ad filios Iſ-
Pſ. 109 rael. In te enim natus eſt princeps, qui ante luciferũ genitus eſt: cuius de patre natiuitas, omnem excedit ætatem. Et tam diu in te Dauidici generis origo permanſit, donec uirgo pareret, & reliquiæ populi cre-
Ac. 13 dentis in Chriſtum, conuerterentur ad filios Iſrael, & liberè prædicarent, Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, ſed quoniam repuliſtis illud, & indi-
Matt. 15. gnos uos iudicaſtis æternæ uitæ, eccè conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus, Nõ ueni, niſi ad oues perditas domus Iſrael. Et eo tempore Iacob ſuper eo
Gẽ. 49. uerba completa ſunt, Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius, donec ueniat, cui repoſitũ
Pſ. 131 eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Benè Dauid iurabat, benè uota faciebat, dicens: Si introiero in tabernaculum domus meæ, ſi aſcendero in lectũ ſtrati mei: ſi dedero ſomnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob, & ſtatim, quid deſideraret, expoſuit, atque oculis prophetalibus, quem nos ueniſſet iam credimus, ille uénturum eſſe cernebat. Eccè audiuimus eum in Ephrata, inuenimus eum in campis ſyluæ. Vau quippe ſermo Hebraicus, ut te docente didici, non Mariam matrem Domini, hoc eſt, autin, ſed ipſum, id eſt, autòn ſignificat. Vnde loquitor confidenter, Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, ubi ſteterũt pedes eius. Et ego miſera atque peccatrix, digna ſum iudicata deoſculari præſepe, in quo Dominus paruulus uagijt? Orare in ſpelũca, in qua uirgo puerpera Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini mei patria eſt: hic habitabo, quoniam ſaluator elegit eam. Paraui lucernam Chriſto meo. *Gẽ. 35.*
Anima mea illi uiuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi. *Luc. 2.*

Haud procul inde deſcendit ad turrim Ader, id eſt, gregis, iuxta quam Iacob pauit greges ſuos, & paſtores nocte uigilantes audire meruerunt: Gloria in excelſis Deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ uoluntatis. Dumque ſeruant oues, inuenerunt agnũ Dei puro & mundiſſimo uellere, quod in ariditate totius terræ, cæleſti rore completum eſt, & cuius ſan- *Exod. 12.*
guis tulit peccata mundi, & exterminatorem Aegypti, litus in poſtibus fugauit. Statimque concito gradu, cœpit per uiam ueterem pergere, quæ ducit Ga- *Act. 8*
zam, ad potentiam uel ad diuitias Dei, & tacita ſecũ uoluere, quomodo eunuchus Aethiops, gentium populos præfigurans, mutauerit pellem ſuam, & dum uetus relegit inſtrumentum, fontem reperit Euangelij. Atque inde ad dexteram, tranſita Bethſur, uenit Eſcol, quæ in botrum uertitur. Vnde in teſtimonium *Eſ. 63*
terræ fertiliſſimæ, & typum eius, qui dicit, Torcular *Nu. 13*
calcaui ſolus, & de gentibus non eſt uir mecum, exploratores botrum miræ magnitudinis portauerũt. Nec poſt longum ſpatium intrauit Saræ cællulas, ui- *Gẽ. 18.*
dens incunabula Iſaac, & ueſtigia quercus Abrahã, *Ioan. 8.*
ſub qua uidit diem Chriſti, & lætatus eſt. Atque inde *Ioſ. 14.*
conſurgens, aſcendit Chebron, hæc eſt Cariath arbe, id eſt, oppidum uirorum quatuor, Abrahã, Iſaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditum, iuxta librum Ieſu Naue, Hebræi autumant, licet plerique Caleb quartum putent, cuius ex latere memoria mõſtratur. His inſpectis, noluit pergere ad Cariathſephor, id eſt, uiculum literarum, quia contemnens occidentem literam, repererat ſpiritum uiuificantem. Magiſque mirabatur ſuperiores & inferiores aquas, *Iudic. 1*
quas Othoniel filius Iephonæ kenaz pro auſtrali terra & arida poſſeſſione ſuſceperat, & quarum ductu, ſiccos prioris inſtrumenti agros faciebat irriguos, ut redemptionem ueterum peccatorũ, in aquis baptiſmi reperiret. Altera die, orto iam ſole, ſtetit in ſupercilio Caphar Barucha, id eſt, uillæ benedictionis, quem ad locum Abraham Dominum proſequutus eſt. Vnde latam deſpiciens ſolitudinem, ac terram *Gẽ. 18.*
quondã Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, contemplata eſt balſami uineas in Engaddi, & Segor uitulam conternantem, quæ prius Bala uocabatur, & *Eſ. 15*
in Zoaram, id eſt, paruulam, Syro ſermone tranſlata eſt. Recordabatur ſpeluncæ Lot, & uerſa in lachry- *Gẽ. 15.*
mas, uirgines ſocias admonebat, cauendum eſſe uinum, in quo eſt luxuria, cuius opus Moabitæ ſunt & Ammonitæ.

Diu hæreo in meridie, ubi ſponſa cubantem reperit ſponſum, & Ioſeph inebriatus eſt cum fratribus *Can. 1.*
ſuis Reuertar Hieroſolymam, & per Techuam at- *Gẽ. 43*
que Amos rutilantem montis Oliueti lucem aſpiciam, de quo Saluator aſcendit ad patrem. In quo per *Act. 1.*
annos ſingulos uacca ruffa in holocauſtum Domino *Nu. 19*
cremabatur,

cremabatur,& cuius cinis expiabat populum Israel,
Ezech. in quo,iuxta Ezechielem,Cherubim de templo transmigrantes,Ecclesiam Domini fundauerunt. Post in- *Matt. 21.*
gressa sepulcrum Lazari, Mariæ & Marthæ uidit hospitium,& Bethphage uillam sacerdotalium maxillarum:& locum,in quo pullus lasciuiens gentium,Dei frena suscepit:apostolorumque stratus uestibus,mollia terga præbuit ad sedendum, Rectoque itinere de
Lu. 10. scendebat Hiericho, recogitans illum de euangelio uulneratum,ac sacerdotibus & Leuitis, mentis feritate prætereuntibus,clementiam Samaritæ,id est,custodis: qui seminecem suo iumento impositum, ad stabulum Ecclesiæ deportauit. Et locum Adomim, quod interpretatur, sanguinum, quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incursibus. Et
Lu. 19 arborem sycomorum Zachæi,id est, bona pœnitentiæ opera,quibus cruenta dudum & noxia rapinis, peccata calcabat,excelsumque Dominum de excelso
3.Reg. 16. uirtutum intuebatur. Et iuxta uiam cæcorum loca, qui receptis luminibus utriusque populi credentis
Ios.6.4 in Dominum sacramenta præmiserant.Ingressa Hiericho,uidit urbem, quam fundauit Hiel in Abiram primogenito suo,& cuius portas posuit in Segub nouissimo filiorum.Intuita est castra Galgalæ, & aceruum præputiorum, & secundæ circuncisionis mysterium,& duodecim lapides, qui de Iordanis illuc translati alueo,duodecim apostolorum fundamenta firmauerant:& fontem quondam legis amarissimum & sterilem, quem uerus Elisæus sua condiuit sapientia, & in dulcorem ubertatemque conuertit. Vix nox transierat,feruentissimo æstu uenit ad Iordanem. Stetit
Ios.3. in ripa fluminis,& orto sole, Solis iustitiæ recordata
4.Re.2 est,quomodo in medio amnis alueo sicca sacerdotes posuerint uestigia,& ad Eliæ & Elisæi imperium,stantibus ex utraque parte aquis, iter unda præbuerit, pollutasque diluuio aquas, & totius humani generis interfectione maculatas, suo Dominus mundauerit
Ios.7. baptismate,

Longum est,si uelim de ualle Achor dicere,id est,
Ge.28. tumultus atque turbarum,in qua furtum & auaritia condemnata est:& de Bethel domo Dei in qua super nudam humum,nudus & pauper dormiuit Iacob,&
Zac.3. posito subter caput lapide, qui in Zacharia septem
Es. 28 oculos habere describitur, & in Esaia lapis dicitur angularis:uidit scalam usque ad cælum tendentem, in qua Dominus desuper innitebatur,ascendentibus porrigens manum,& negligentes de sublimi præcipi-
Ios.24. tans. Sepulcra quoque in monte Ephraim Iesu filii Naue,& Eleazari filii Aarō sacerdotis,eregione uenerata est:quorum alter conditus est in Tamnathsare à septentrionali parte montis Gaias: alter in Gabaa filii sui Phinees,satisque mirata est, quòd distributor
Iud.21 possessionū sibi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo,in qua altare diruptum hodieque monstratur,& raptum Sabinarum à Romulo, tribus Beniamitica præcucurrit? Transiuit Sichem,non ut plerique errantes legunt,Sichar,quæ nunc Neapolis ap-
Iohā.4 pellatur,& ex latere montis Garizim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam, super quo residens Dominus,sitiensque & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est:quæ quinque Mosaicorum uoluminū uiris, sextoque,quem se habere iactabat,errore Dosithei derelicto, uerum Messiam & uerum reperit Saluatorem. Atque inde diuertens, uidit duodecim patriarcharum sepulcra,& Sebasten,id est, Samariam quæ in honorem Augusti, ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Elisæus & Abdias prophetæ, & (quo maior inter natos mulierum non fuit)Iohannes Baptista. Vbi multis intremuit consternata mirabilibus:namque cernebat uariis dæmones rugire cruciatibus? & ante sepulcra sanctorū ululare homines more luporum,uocibus latrare canum,fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum. Alios rotare caput,& post tergum terram uertice tangere: suspensisque pede fœminis, uestes defluere in faciem.Miserebatur omnium, & per singulos effusis lachrymis,Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem,in cuius duabus speluncis,persequutionis & famis tempore, Abdias propheta centum prophetas aluit pane & aqua. Inde cito itinere percucurrit Nazareth,nutriculam Domini,Chanaan & Capharnaū signorum eius familiares.Lacum Tiberiadis, nauigāte Domino sanctificatum,& solitudinem,in qua multa populorum millia paucis saturata sunt panibus,& de reliquiis uescentium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israel, Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus. Adspiciebat procul mōtes Hermon & Hermonim, & campos latissimos Galilææ,in quibus Sisara & omnis exercitus eius, Barach uincete,prostratus est, Torrens Cison, qui mediam planitiem diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo uiduæ suscitatus est filius,monstrabatur. Dies me prius quàm sermo deficiet, si uoluero cuncta percurrere, quæ Paula uenerabilis fide incredibili peruagata est.

Nota de sepulchris sāctorum

3.Reg. 18.

Iud. 4.

Transibo ad Aegyptum, & inter Sochoth atque fontem Sampson,quem demolari maxillæ dente produxit,subsistam parumper,& arentia ora colluam, ut refocillatus uideam Morasthim, sepulcrum quondā Michæ prophetæ,nunc ecclesiam. Et ex latere derelinquam Chorræos,& Gethæos,Maresa,Idumæam &, Lachis:& per arenas mollissimas, pergentium uestigia subtrahentes,latamque eremi uastitatem, ueniā ad Aegypti fluuium Sior,qui interpretatus turbidus & quinque Aegypti transeam ciuitates,quæ loquuntur lingua Chananitide,& terram Gessen,& campos Taphneos,in quibus Deus mirabilia, & urbem No, quæ postea uersa est in Alexandriam, & oppidum Domini Nitriam, in quo purissimo uirtutum nitro sordes lauantur quotidie plurimorum. Quod cum uidisset, occurrente sibi sancto ac uenerabili episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorū, ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus sublimabat gradus, lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsatas,Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se uidere credebat, & quicquid in illos contulerat,in Dominum se contulisse lætabatur,Mirus ardor,& uix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat,& forsitan,cunctis eam suscipientibus impetrasset,ni maius sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atque propter feruentissimos æstus de Pelusio Maiomam nauigatione perueniens, tanta uelocitate reuersa est, ut auem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuò,angusto per triennium mansit hospitiolo,donec extrueret cellulas ac monasteria,& diuersorum peregrinorum iuxta uiam conderet mansiones, in qua Maria & Ioseph hospitium non inuenerant.

Iud.15.

Hucusque iter eius descriptū sit,quod cum multis uirginibus & filia comite peragrauit. Nunc uirtus latius describatur,quę ipsius propria est,& in qua exponenda,Deo iudice ac teste,profiteor me nihil addere nihil in maius attollere more laudantium,sed,ne rerum excedam fidē,multa detrahere,& ne apud detra-

ctores & genuino me semper dente rodentes fingere puter, & cornicem Aesopi alienis coloribus adornare; Quæ prima Christianorum uirtus est, tanta se hu militate deiecit, ut qui eam non uidisset, & pro celebritate nominis uidere gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillularum ultimam, & cum frequentibus choris uirginum cingeretur, & ueste & uoce & habitu & incessu minima omnium erat; Nunquàm post uiri mortem usque ad diem dormitionis suæ cũ ullo comedit uiro, quanuis eum sanctum, & in pontificali sciret culmine constitutum. Balneas, nisi periclitans, non adiit. Mollia, etiam in grauissima febre, lectuli strata non habuit, sed super durissimam humũ stratis ciliciolis quiescebat: si tamẽ illa quies dicenda est, quæ iugibus penè orationibus dies noctesquè iungebat, illud implens de Psalterio: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. In quo fontes crederes lachrymarum, ità leuia peccata plangebat, ut illam grauissimorum criminum crederes ream. Cumquè à nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis, & eos seruaret euangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam cõtra Dei præceptum purpurisso & cerussa & stibio sæpè depinxi. Affligendum corpus, quod multis uacauit deliciis. Longus risus, perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicii commutanda. Quæ uiro & seculo placui, nunc Christo placere desidero.

Eius humilitas.

Stratũ.

Psal. 6.

Si inter tales tantasquè uirtutes castitatem in illa uoluero prædicare, superfluus uidear, in qua etiam cum secularis esset omnium Romæ matronarũ exẽplum fuit, quæ ità se gessit, ut nunquam de illa etiam maledicorum quicquam audere fama confingere. Nihil animo eius clementius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes, nec tamen superbos & gloriolam quærentes, fastidio despiciebat. Si pauperem uidebat, sustentabat, si diuitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et usuras tribuens, uersuram quoque sæpius faciebat, ut nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum, Cum in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non ut aliis sit refrigerium, uobis autem tribulatio, sed ex æqualitate in hoc tempore, ut uestra abundantia sit ad illorũ inopiam, & illorum abundantia sit ad uestram inopiam. Et hoc de euãgelio Saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum esse, ne quod libenter faceret, semper facere non posset, multaquè huiuscemodi, quæ illa mira uerecundia, & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere, & hoc habere uoti, ut mendicans ipsa moreretur, ut unum nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum inferebat: Ego si petiero, multos inueniam, qui mihi tribuant, iste mendicans si à me non acceperit, quæ ei possum, etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam, sed illa ardentior fide, toto Saluatori animo iungebatur, & pauperem Dominum, pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Denique consequuta est quod optabat, & in gradi ære alieno filiã dereliquit, quod hucusque debens, non suis uiribus, sed Christi se confidit misericordia reddituram.

Liberalitas.

2. Co. 8

Luc. 3.

Solent pleræquè matronarum buccinatoribus suis dona cõferre, & in paucos largitate profusa, manum à cæteris retrahere, quo illa omnino carebat uitio. Ità enim singulis suam pecuniam diuidebat, ut singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed necessitatem. Nemo ab ea pauperũ uacuus reuersus est. Quod obtinebat, nõ diuitiarũ magnitudine, sed prudentia dispensandi, illud semper replicans, Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiã consequentur. Et, Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinxit peccatum. Et, Facite uobis amicos de iniquo mãmona, qui uos recipiant in æterna tabernacula. Et: Date eleemosynã, & eccè omnia munda sunt uobis. Et uerba Danielis, regem Nabuchodonosor monentis, ut eleemosynis redimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & seculo transituri sunt, sed in uiuis lapidibus, qui uoluntur super terram, de quibus in Apocalypsi Iohannis, ciuitas, magni regis extruitur, quos in saphirum & smaragdum & iaspidẽ & cęteras gẽmas esse uertendos, scriptura cõmemorat. Verũ hęc possunt esse cõmunia cũ multis, & scit diabolus, nõ in summo uirtutũ culmine posita. Vnde loquitur ad Dñm, post amissam Iob substãtiã, post euersam domũ, post libros interfectos: Coriũ pro corio, & omnia q̃ habuerit homo, dabit pro anima sua. Sed extende manum tuã, & tange ossa eius & carnes, nisi in faciẽ benedixerit tibi. Scimus plerosque dedisse eleemosynã, sed de proprio corpore nihil dedisse, porrexisse egentibus manum, sed carnis uoluptate superatos, dealbasse ea, quæ foris erant, & intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Paula talis, quæ tantæ continentiæ fuit, ut propè mensurã excederet, & debilitatem corporis nimiis ieiuniis ac labore cõtraheret. Quæ, exceptis diebus festis, uix oleũ, in cibũ caperet, ut ex hoc uno æstimetur, quid de uino & liquamine, piscibus & lacte, & melle, & ouis, & reliquis, quæ gustui suauia sunt, iudicarit. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant, & si his uentrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur.

Mat. 5.

Eccl. 3.

Lu. 16.

Lu. 11.

Dan. 4

Apoc. 21.

Es. 54.

Iob 2.

Ieiunia & abstinentia.

Semper quidem uirtutes sequitur inuidia, feriuntquè summos fulgura montes. Nec mirum, si hoc de hominibus loquar, cum etiam Dominus noster pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint, in paradiso quoque serpens fuerit, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Suscitauerat ei Dominus Adad Idumæum, qui eam colaphizaret, ne se extolleret, & quasi quodam stimulo carnis sæpius admonebat, ne magnitudo uirtutum altius raperet, & aliarum uitiis fœminarum, se in excelso crederet constitutam. Ego aiebam, liuori esse cedendum & dandum insaniæ locum, quod fecisset Iacob in fratre suo Esau, & Dauid in pertinacissimo inimicorum Saul, quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, malens hostibus, quã inuidis, subiacere. At illa respondebat: Iustè hæc diceres, si diabolus contra seruos Dei & ancillas non ubique pugnaret, & ad omnia loca fugientes non præcederet, si non sanctorũ locorũ amore retineret, & Bethlehem meam in alia reperire possem parte terrarum. Cur enim non patientia liuorem superem? Cur non humilitate frangam superbiã, & percutienti maxillã offerã alteram? dicente apostolo Paulo: uince te in bono malum. Nónne apostoli gloriabantur, quando pro Domino sunt passi contumeliam? Nónne ipse Saluator humiliauit se, formã serui accipiens, & factus est obediens patri usque ad mortẽ, & mortẽ crucis, ut nos sua passione saluaret? Iob nisi certasset, & uicisset in prælio, non accepisset coronam iustitiæ, nec audisset à Domino, Putas me aliter loquutum tibi, quàm ut appareres iustus? Beati dicuntur in euangelio, qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. Secura sit conscientia, ꝙ non propter peccata patiamur, & afflictio in seculo, materia præmiorum est.

Sap. 2.

Gẽ. 27.

1. Reg. 27.

Ro. 12.

Act. 5.

Phil. 2.

Iob 42.

Mat. 5

Si quando procacior fuisset inimicus, & usque ad

uerborum

uerborum iurgia prosiliisset, illud Psalterii decanta-
Psa.38 bat:Cum consisteret aduersum me peccator, obmu-
Psa.37 tui & silui à bonis. Et rursus: Ego autem quasi surdus
non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suũ:
Et factus sum sicut homo non audiens, & non habẽs
Deut. in ore suo increpationes. In tentationibus, Deutero-
nomij uerba uoluebat, Tentat uos Dominus Deus
13. uester, ut sciat si diligatis Dominum Deum uestrum
de toto corde uestro, & de tota anima uestra. In tribu
Es.28 lationibus & angustijs, Esaiæ replicabat eloquia, Qui
ablactati estis à lacte, qui abstracti ab ubere, tribula-
tionem super tribulationem expectate, spem super
spem, adhuc pusillum propter malitiam labiorum,
propter linguam malignam. Et scripturæ testimoniũ
in consolationem suam differebat: Ablactatorum es-
se, eorũ scilicet, qui ad uirilem ætatem peruenissent,
tribulationem super tribulationem sustinere, ut spẽ
Rom.5 super spem mereantur accipere: Scientes quoniam
tribulatio patientiam operatur, patientia autem pro
bationem, probatio uerò spem, spes autem non con-
2.Co.4 fundit. Et: Quòd si is, qui foris est, homo noster cor-
rumpatur: ille qui intus est, innouetur: & in præsentia
rum leue & momẽtaneum tribulationis uestræ, æter
næ gloriæ pondus operatur in uobis, non adspicien-
tibus quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Quę enim
uidentur, temporalia sunt: quæ autem non uidentur,
æterna. Nec longum fore tempus, etiam si humanæ
impatientiæ tardum uideatur, quin Dei statim uidea
Es.49. tur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudi-
ui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi. Nec dolosa
labia & linguas iniquorum esse metuendas, cum Do
mino adiutore lætemur, & ipsum debeamus audire
Es.51. per prophetam monentem. Nolite timere opprobria
hominum, & blasphemias eorum ne metueritis. Si-
cut enim uestimentum, sic comedit eos uermis, & si-
Lu.21 cut lanam, sic deuorauit eos tinea. Et, Per patientiam
Rom.8 uestram possidebitis animas uestras. Et, Non sunt con
dignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam
quæ reuelabitur in nobis. Et alibi, Tribulationem su
per tribulationem sustinete, ut patienter agamus in
omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim uir, mul-
Pro.14 tum prudens. Qui autem pusillanimis est, uehemen-
ter insipiens. In languoribus & crebra infirmitate di-
2. Cor. cebat: Quando infirma sum, tunc fortis sum. Et, Ha-
12. bemus thesaurum istum in uasis fictilibus, donec
mortale hoc induat immortalitatem, & corruptiuũ
2 Co.4 hoc uestiatur incorruptione. Et iterum, Sicut supera
bundant passiones Christi in nobis, ita & per Chri-
1. Cor. stum abundat & consolatio. Ac deinde: Vt socij passio
15. num estis, sic eritis & consolationis. In mœrore can
2.Co.1 tabat: Quare tristis es anima mea, & quare contur-
Psa.41 bas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor il-
li, salutare uultus mei & Deus meus. In periculis lo-
quebatur: Qui uult uenire post me, abneget semet-
ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ite-
rum, Qui uult animam suam saluam facere, perdet
Luc.9. eam. Et, Qui perdiderit animam suam propter me,
saluam eam faciet. Quando dispendia rei familiaris
& euersio totius patrimonii nunciebatur, aiebat:
Quid enim prodest homini, si totum mundum lucri
Matt. fecerit, & animæ suæ damnum habuerit? aut quam
16. dabit homo commutationem pro anima sua? Et Nu
dus exiui de utero matris meæ, nudus & reddeam. Si
cut Domino placuit, ita factum est, Sit nomen Domi
Iob. 1. ni benedictum. Et illud: Nolite diligere mundum, ne
1.Ioã.2 que ea quæ sunt in mundo: Quoniam omne quod in
mundo est, desiderium carnis est, & concupiscentia
oculorum, & superbia uitæ huius, quæ non est ex pa-
tre, sed ex mundo. Et mundus transit, & concupiscen
tia eius. Scio ei scriptas infirmitates grauissimas libe
rorum, & maxime Toxotii sui, quẽ diligebat pluri-
mum. Cumque illud uirtute cõplesset, Turbata sum
& nõ sum loquuta, in hæc uerba prorupit: Qui amat Matt.
filium aut filiam plus quàm me, non est me dignus. 10.
Et orans ad Dominum, loquebatur, Posside Domine Psa.78
filios mortificatorum, qui pro te quotidie mortificant
corpora sua.
Noui susurronem quendam (quod genus hominũ
perniciosissimum est) quasi beneuolum nunciasse, q
pro nimio feruore uirtutum quibusdam uideretur
insana, & cerebrum illius dicerent confouẽdum. Cui 1.Co.4
illa respondit: Theatrum facti sumus mundo, & an- 1.Co.1
gelis & hominibus. Et: Nos stulti propter Christum,
sed stultum Dei sapientius est hominibus. Vnde &
Saluator loquitur ad patrem: Tu scis insipientiam Psa.68
meam. Et iterum: Tanquàm prodigiũ factus sum mul 70.72.
tis, & tu adiutor fortis: Vt iumentũ factus sum apud Marc.
te, & ego semper tecum. Quem in Euangelio & pro- 3.
pinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & Iohã 8.
aduersarii sugillebant, dicentes: Dæmonium habet,
& Samaritanus est. Et, In Beelzebub principe dæmo- Matt.
niorum eiicit dæmonia. Sed nos audiamus Apostolũ, 12.
cohortantem: Hæc est gloria nostra, testimoniũ con-
scientiæ nostræ: quoniam in sanctitate & syncetitate 2.Co.1
& in gratia Dei conuersati sumus in mundo. Et Do-
minum dicentem ad Apostolos, Ideo mundus odit Iohan.
uos, quoniam non estis de mundo. Si enim essetis de 15.
mundo, amaret utiquè mundus, quod suum erat. Et,
ad ipsum Dominum uerba uertebat: Tu nosti cordis Psa.43
abscondita, & hæc omnia uenerunt super nos, nec su
mus obliti tui, neque inique egimus in testamento
tuo, nec auersum est retrorsus cor nostrum. Et: Pro-
pter te mortificati sumus tota die: reputati sumus ut
oues occisionis. Sed Dominus auxiliator meus, non
timebo quid faciat mihi homo. Legi enim: Fili, hono Psa.117
ra Dominum, & confortaberis, & extra Dominum Prou.7
nullum timueris, His & talibus testimonijs, quasi ar
matura Dei, & aduersus omnia quidem uitia, sed præ
cipue instruebat se contra inuidiam sæuientem, &
patiendo iniurias, furorem rabidi pectoris mitiga-
bat. Denique usque ad diem mortis, & huius patien-
tia, & aliorum zelus omnibus patuit, qui suum rodit
authorem, & dum æmulum lædere nititur, in semet-
ipsum proprio furore bacchatur.
Dicam & de ordine monasterij, quomodo sancto-
rum continẽtiam in suum uertit lucrum. Seminabat
carnalia, ut meteret spiritualia, dabat terrena, ut cœ-
lestia tolleret, breuia concedebat, ut pro his æterna
mutaret. Post uirorum monasterium, quod uiris tra-
diderat gubernandum, plures uirgines, quas è diuer-
sis prouinciis congregarat, tã nobiles q̃ medii & infi-
mi generis, in tres turmas monasteriaque diuisit, ita
duntaxat, ut in opere & in cibo separatæ, psalmodiis
& orationibus iugerẽtur. Post alleluia cãtatũ (quo si-
gno uocabantur ad collectã) nulli residere licitũ erat:
sed prima, seu inter primas ueniẽs, cæterarũ operieba
tur aduentũ, pudore & exẽplo ad laborẽ eas prouo-
cãs, nõ terrore. Mane, hora tertia, sexta, nona, uespere
noctis medio, per ordinẽ psalteriũ cantabant: nec li-
cebat cuiquã sororũ ignorare psalmos, & nõ de scri-
pturis sanctis quotidie aliq̃d discere. Die tñ Dñico
ad Ecclesiã ꝓcedebãt, ex cuius habitabant latere, &
unũquodq; agmen matrẽ propriã sequebatur, atq; in
de pariter reuertẽtes, instabãt operi distributo, & uel
sibi, uel cæteris indumenta faciebant. Si qua erat no-
bilis, non permittebatur de domo sua habere comitẽ
ne ueterum actuum memor, & lasciuientis infantiæ
errorem refricaret antiquum, & crebra confabulatio
ne renouaret. Vnus omnium habitus. Linteamine ad
tergendas solum manus utebantur. A uiris tanta

separatio,ut à spadonibus quoque eas seiungeret, ne
ullam daret occasionem linguæ maledicæ, quæ san-
ctos carpere solita est in solatium delinquendi.Si qua
uel tardior ueniebat ad psalmos, uel erat in opere pi
grior,uariis eam modis aggrediebatur.Si erat iracun
1.Co.4 da,blanditiis, si patiens, correptione:illud Apostoli
imitans:Qui uultis?In uirga ueniã ad uos,an in spi-
1.Ti.6 ritu lenitatis & mansuetudinis?Excepto uictu & ue-
stitu,nullã habere quicquã patiebat, dicente Paulo:
Habentes uictũ & uestitũ, his contenti sumus, ne cõ
suetudine plus habendi præberet locũ auaritiæ,quæ
nullis expletur opibus: & quanto amplius habuerit,
plus requirit:& neque copia, neq; inopia minuitur.
Iurgantes inter se, sermone lenissimo fœderabat.La-
scinientem adolescentularum carnem crebris & du-
plicatis frangebat ieiuniis, malens eis stomachũ do-
lere,quàm mẽtem. Si uidisset aliquam comptiorem,
contractione frontis & uultus tristitia arguebat errã
tem,dicens munditiam corporis atque uestitus, ani-
mæ esse immunditiam, & turpe uerbum atque lasci-
uum,nunquàm de ore uirgineo proferendam, qui-
bus signis libidinosus animus ostenditur, & per exte
riorem hominem, interioris hominis uitia demon-
strantur. Quam linguosam, garrulam ac procacem,
rixisq; perspexerat delectari, & sæpius commonitã
nolle conuerti, inter ultimas & extra conuentum so
rorum,ad fores triclinii orare faciebat, & separatim
cibum capere, ut quam obiurgatio non correxerat,
emendaret pudor. Furtum quasi sacrilegium detesta
batur,quod & inter seculi homines uel leue putatur
uel nihili, hoc in monasteriis grauissimum dicebat es
se delictum.Quid memorem clementiam & sedulita
tem in ægrotantes, quas miris obsequiis & ministe-
riis confouebat? Cumque aliis languentibus largè
præberet omnia,& esum quoque exhiberet carnium
si quando ipsa ægrotasset, sibi non indulgebat, in eo
inæqualis uidebatur, quòd in aliis clementiam, in se
duritiam commutabat.Nulla iuuenum puellarum sa
no & uegeto corpore, tantæ se dederat continentiæ,
quantæ ipsa fracto & senili debitatoque corpusculo.
Fateor,in hac re pertinacior fuit, ut sibi non parce-
ret,& nulli cederet admonenti.Referã, quod exper-
tus sum. Mẽse Iulio feruẽtissimis æstibus incidit in ar
dorem febris, & post desperationem cum Dei miseri
cordia respirasset,& medici persuaderent ob refectio
nem corporis uino opus esse tenui, & parco,ne aquã
bibens,in hydropem uerteretur, & ego clã beatũ pa
pam Epiphanium rogarem,ut eã moneret,immò cõ
pelleret uinũ bibere, illa, ut erat prudens & solertis
ingenii,statim sensit insidias,& subridẽs, meũ esse ꝙ
ille diceret,intimauit.Quid plura?Cũ beatus ponti-
fex post multa hortamenta exisset foras,quærenti mi
hi quid egisset,respondit:Tãtum profeci,ut seni ho-
Pro.13 mini penè persuaserit,ne uinum bibam.Hæc refero,
non ꝙ inconsideranter & ultra uires sumpta onera
probem, monente scriptura: Super te onus ne leua-
ueris,sed ꝙ mentis eius ardorem, desiderium fidelis
animę: ex hac quoque probare uelim perseueran-
Psa.62 tia,decantantis.Sitiuit anima mea in te, quam mul-
tipliciter tibi caro mea.

Difficile est modum tenere in omnibus,& uerè iu
xta philosophorum sentẽtiam, melótis i areti, cacía
iperboli pèletæ,id est,modus uirtus est, uitiũ nimie
tas reputatur.Quod nos una & breui sententiola ex-
primere possumus: Ne quid nimis.Quæ in contẽptu
ciborum tantam habebat pertinaciam,in luctu mitis
erat,& suorũ mortibus frangebatur, maximè libro-
rum.Nã & in uiri & filiarum dormitione, semper pe
riclitata est,& cum os stomachũque signaret, & ma-
tris dolorem,crucis niteretur impressione lenire, su-
perabatur affectu,& credulam mentem, parentis ui-
scera consternabant, animoquè uincens, fragilitate
corporis uincebatur.Quam semel languor arripiens,
longo tempore possidebat, ut & nobis inquietudi-
nem,& sibi discrimina offerret, in quo illa lætabatur
per momenta commemorãs: Miser ego homo, quis Ro.7.
me liberabit de corpore mortis huius? Dicat prudẽs
lector, pro laudibus me uituperationem scribere.
Testor Iesum, cui illa seruiuit, & ego seruire cupio,
me utranque in partem nihil fingere, sed quasi Chri
stianum de Christiana,quæ sunt uera,proferre,id est,
historiam scribere,non panegyricum, & illius uitia,
aliorum esse uirtutes.Vitia loquor, secundum animũ
meum,& omnium sororum ac fratrum desiderium,
qui illam diligimus, & absentem quærimus.

Cæterum illa impleuit cursum suum, fidemque Ps.47.
seruauit,& nunc fruitur corona iustitiæ, sequiturque
agnum quocunque uadit.Saturatur, quia esuriuit,&
læta de cantat.Sicut audiuimus, ità & uidimus in ci
uitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei nostri. O
beata rerum commutatio: fleuit, ut semper rideret,
Despexit lacus contritos, ut fontem Dominum repe Psa.29
riret.Vestita cilicio est, ut nunc albis uestimentis ute 101 41.
retur, & diceret:Scidisti saccum meum, & induisti 33.44.
me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat,& po
tionem suam cum fletu miscebat,dicens:Fuerunt mi
hi lachrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum
pane angelorum uesceretur, & caneret,Gustate & ui
dete,quoniam suauis est Dominus. Et, Eructauit cor
meum uerbum bonum,dico ego opera mea regi. Et
Esaiæ,immò Domini per Esaiam, in se cerneret uer- Es.65.
ba cõpleri, Eccè qui seruiunt mihi, manducabunt,
uos autem esurietis, Eccè qui seruiunt mihi bibent,
uos autem sitietis. Eccè qui seruiunt mihi,lætabun-
tur,uos autem confundemini. Eccè qui seruiunt mi-
hi,exultabunt,uos autem clamabitis ob dolorẽ cor-
dis, & propter contritionem spiritus ululabitis.

Dixeram lacus eam semper fugisse contritos, ut
fontem Dominum reperiret, ut posset læta cantare:
Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ità deside Ps.41.
rat anima mea ad te Deus. Quando ueniam & appa-
rebo ante faciem Dei? Tãgam ergo breuiter,quomo
do hæreticorum cœnosos deuitauerit lacus, & eos
instar habuerit ethnicorum. Quidam ueterator cal-
lidus,atque ut sibi uidebatur, doctus & sciolus, me
nesciente, cœpit ei proponere quęstiones,& dicere:
Quid peccauit infans,ut à dæmone corripiatur? In
qua ætate resurrecturi sumus? Si in ipsa, qua mori-
mur, ergo nutricibus post resurrectionem opus erit.
Sin aliter, nequaquàm erit resurrectio mortuorum,
sed transformatio in alios. Diuersitas quoque sexus
maris ac fœminæ erit,aut non erit?Si erit, sequentur
& nuptiæ,& concubitus,sed & generatio.Si non erit Sap.9.
sublata diuersitate sexus, eadem corpora non resur- 1.Cor.
gẽt, aggrauat enim terrena inhabitatio sensum mul 15.
ta cogitantem, sed tenua erunt & spiritalia, dicente
Apostolo.Seminatur corpus animale, resurget cor-
pus spiritale. Ex quibus omnibus probare cupiebat,
rationales creaturas ob quædam uitia & antiqua pec
cata,in corpora esse delapsas,& pro diuersitate & me
ritis peccatorum,tali conditione generari, ut uel cor
porum sanitate gauderet,& parentum diuitiis ac no
bilitate,uel in morbidas carnes & domus inopum ue
nientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, &
præsenti seculo atque corporibus quasi carcere clau-
derentur. Quod cum audisset, & ad me retulisset,
indicans hominem, mihique incubuisset necessitas
nequissimæ uiperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi,
de quibus Psalmista commemorat, dicens: Ne Ps.73.
tradas bestiis animas confitentium tibi: Et: Increpa & 67.
Domine

Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem,
loquuntur contra Dominum mendacium,& eleuant
in excelsum os suũ,cõueni hominem, & orationibus
eius,quam decipere nitebatur, breui interrogatione
conclusi,dicens:Vtrum crederet futuram resurrectio
nem mortuorum,an non? Qui cum se credere respõ
disset,intuli.Eadem resurgent corpora,an altera? Cũ
dixisset,Eadem,sciscitatus sum: In eodem sexu,an in
altero?Ad interrogata reticenti,& instar colubri huc
atque illuc transferenti caput,ne feriretur:Quia,in-
quam,taces, ego mihi pro te respondebo, & conse-
quentia inferam:Si non resurget mulier, ut mulier,
neque masculus, ut masculus. non erit resurrectio
mortuorum,quia sexus membra habet, membra au-
tem totum corpus efficiunt. Si autem sexus & mem-
bra non fuerint,ubi erit resurrectio corporum, quæ
sine sexu non constant & membris? Porrò si corporũ
non fuerit resurrectio, nequaquàm erit resurrectio
mortuorum.Sed & illud,quod de nuptijs obijcis: Si
Matt. eadem membra fuerint,sequi nuptias à Saluatore dis
soluitur,dicente,Erratis,nescientes scripturas,neque
22. uirtutẽ Dei: In resurrectione enim mortuorum non
nubent,neque nubentur, sed erunt similes angelorũ.
Vbi dicitur,Non nubent,neque nubentur,sexuum di
uersitas demonstratur.Nemo enim de lapide & ligno
dicit, Non nubent, neque nubentur, quæ naturam
nubendi non habent,sed de iis, qui possint nubere,&
gratia Christi ac uirtute non nubant.Quòd si oppo-
sueris,Quomodo ergo erimus similes angelorum,cũ
interangelos non sit masculus & fœmina? breuiter
Luc.7. ausculta,Non substantiam nobis angelorum,sed con
uersationẽ, & beatitudinem Dominus repromittit.
Quomodo & Iohannes Baptista,antequàm decolla-
retur,angelus appellatus est,& omnes sancti ac uirgi
nes Dei, etiam in isto seculo uitam in se exprimunt
angelorum.Quando enim dicitur:Eritis similes ange
lorum,similitudo promittitur, non natura mutatur.
Simulque responde,quomodo illud interpreteris, ꝙ
Iohan. Thomas Domini resurgentis tetigerit manus, & ui-
10.21 derit lancea latus eius perforatum? Et Petrus in lito
re stantem uiderit Dominum,& partem assi piscis,ac
fauum mellis comedentem? Qui stabat, profectò
habebat pedes. Qui monstrauit latus uulneratum,
utique & uentrem,& pectus habuit, sine quibus non
sunt latera uẽtri & pectori cohærentia.Qui loquutus
est, lingua & palato ac dentibus loquebatur. Sicut
enim plectrum chordis, ita lingua illiditur dentibus
& uocalem reddit sonum.Cuius palpatæ sunt manus
consequenter & brachia habuit. Cum igitur omnia
membra habuisse dicatur, necesse est, ut totum cor-
pus habuerit,quod conficitur ex membris, non uti-
que fœmineum,sed uirile, id est, eiusdem sexus, in
quo mortuus est.Quòd si obtrẽderis, Ergo & nos post
resurrectionem comedemus?Et quomodo clausis in-
gressus est ianuis,contra naturam pinguium & soli-
dorum corporum? Audies: Noli propter cibum, re-
Mar.5 surrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & ar
Iohan. chisynagogi filiæ resuscitatæ iussit cibum dari, & La
11. zarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur inis
se conuiuiũ,ne resurrectio eorum phantasma putare
tur.Sin autem clausis ingressus est ianuis, & idcirco
spirituale & aereum corpus niteris approbare, ergo
& antequàm pateretur, quia contra naturam grauio
rum corporum super mare ambulauit, spirituale cor
pus habuit: & apostolus Petrus, qui & ipse super
Matt. aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus ha-
14. buisse credendus est, cum potentia magis & uirtus
ostendatur Dei,quando fit aliquid contra naturam.
Et ut scias,in signorum magitudine, non naturæ mu
tationem, sed Dei omnipontentiam demonstrari,
Qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi
eum manus Domini subleuasset,dicentis:Modicæ fi-
dei,quare dubitasti?Miror autem te obdurare frontẽ
loquẽte Domino: Infer digitum tuum huc,& tange
manus meas: & porrige manum tuam, & mitte in la *Iohan.*
tus meum,& noli esse incredulus,sed fidelis.Et alibi: *20.*
Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego *Lu.24*
sum.Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa
non habet,sicut me uideris habere.Et cum hoc dixis
set,ostendit eis manus & pedes. Ossa audis & carnẽ,
& pedes,& manus,& globos mihi Stoicorum,atque
aerea quædam deliramenta confingis. Porrò si quæ-
ris,cur infans à dæmone corripiatur, qui peccata nõ
habuit, aut in qua ætate resurrecturi simus, cum di-
uersa ætate moriamur,ingratis suscipies,Iudicia Dei *Ps.35.*
abyssus multa.Et, O altitudo diuitiarum sapientiæ *Ro.11.*
& scientiæ Dei,quàm inscrutabilia sunt iudicia eius,
& inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sen-
sum Domini?aut quis consiliarius eius fuit? Aetatum
autem diuersitas non mutat corporum ueritatem.
Cum enim quotidie corpora nostra fluant,& aut cre
scant,aut decrescant,ergo tot erimus homines, quot
quotidie commutamur?aut alius fui,cum decem an-
norum essem,alius cum triginta, alius cum quinqua
ginta, alius cum iam toto cano capite sum? Igitur,
iuxta ecclesiarum traditiones & Apostolum Paulum,
illud est respondendum, quòd in uirum perfectum, *Eph.4*
& in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurre-
cturi sumus, in qua & Adam Iudæi conditum autu-
mant, Dominum Saluatorem legimus surrexisse, &
multa alia,quæ de utroque testamento in suffocatio-
nem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominem
detestari,& omnes,qui eiusdem dogmatis erant, ut
eos uoce publica, hostes Domini proclamaret. Et
hæc dixi, non ut breuiter hæresim confutarem, cui
multis uoluminibus respondendum esset, sed ut fidẽ
tantæ fœminæ ostenderem, quæ maluit inimicitias
hominum subire perpetuas,quàm Dei offensam ami
citiis noxijs prouocare.

Dicam ergo,ut cœperam, nihil ingenio eius doci
lius fuit.Tarda erat ad loquendum,uelox ad audien-
dum,memor illius præcepti:Audi Israel,& tace.Scri
pturas sanctas tenebat memoriter. Et cum amaret hi
storiam,& hoc ueritatis diceret fundamentum, ma-
gis tamen sequebatur intelligentiam spiritualem, &
hoc culmine,ædificationem animæ protegebat.Deni
que compulit me,ut uetus & nouum instrumentum
cum filia,me disserente,perlegeret.Quod propter ue
recundiam negans, propter assiduitatem tamen &
crebras postulationes eius præstiti, ut docerẽ quod
didiceram,non à meipso,id est,à præsumptione,pes-
simo præceptore,sed ab illustribus Ecclesiæ uiris.Si-
cubi hæsitabam,& nescire me ingenue confitebar,ne
quaquàm mihi uoluit acquiescere,sed iugi interroga
tione cogebat,è multis uarijsque sententiis, quæ mihi
uideretur probabilior,indicarem. Loquar & aliud,
quod forsitan æmulis uideatur incredibile. Hebræã
linguam, quam ego ab adolescentia multo labore ac
sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione
non desero,ne ipse ab ea deserar,discere uoluit, & cõ
sequuta est,ita ut psalmos Hebraicè caneret,& sermo
nẽ absq; ulla Latinæ linguæ proprietate personaret.
Quod q̃dẽ usque hodie in sancta filia eius Eustochio
cernimus:quæ ita semper adhæsit matri, & eius obe-
diuit imperijs,ut nunq̃ absque ea cubaret, nunq̃ pro
cederet, nunq̃ cibũ caperet ne unũ q̃dẽ nummũ ha-
beret potestatis suæ,sed & paternã & maternam sub-
stantiolã, à matre distribui pauperibus lætaretur, &
pietatẽ in parẽtẽ,hæreditatẽ maximã & diuitias cre-
deret. Non debeo silentio præterire, quanto exulta-

uerit gaudio, ꝙ Paulam neptem suam, ex Læta & Toxotio genitam, immò uoto & futuræ uirginitatis repromissione conceptam, audierat in cunis & crepitaculis balbutiente lingua, alleluia cantare, auiæquè & amittæ nomina, dimidiatis uerbis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, ut filium, nurũ, neptem renunciasse seculo, & Christo seruire cognosceret. Quod & impetrauit ex parte. Nam neptis Christi flã meo reseruatur: nurus æternæ se tradens pudicitiæ, socrus opera, fide & eleemosynis sequitur, & Romæ conatur exprimere, quod Hierosolymis illa compleuit. Quid agimus anima? Cur ad mortem eius uenire formidas? Iamdudum prolixior liber cuditur, dum timemus ad ultima peruenire, quasi tacentibus nobis, & in laudibus illius occupatis, differri possit occubitus. Hucusque prosperis nauigamus uentis, & scripãtia maris æquora lubens carina sulcauit: nunc in scopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuum motibus, præsens utrique nostrum intentatur naufragiũ,
Luc. 8. itá ut cogamur dicere: Præceptor, saluos nos fac, perimus. Et illud: Exurge, ut quid obdormis Domine?
Psa. 43 Quis enim possit siccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in grauissimam ualetudinem, immò ꝙ optabat inuenit, ut non desereret, & plenius Domino iungeretur. In quo languore Eustochii filiæ probata semper in matre pietas, magis ab omnibus comprobata est. Ipsa assidere lectulo, flabellum tenere, sustentare caput, puluillum supponere, fricare pedes, manu stomachum confouere, mollia strata componere, aquam calidam temperare, mappulam apponere, omnium accillarũ præuenire officia, & quicquid alia fecisset, de sua mercede putare subtractã. Quibus illa precibus, quibus lamentis & gemitu, inter iacẽtẽ matrẽ & specũ Dñi discurrit, ne priuaretur rãto cõtubernio, ne illa absente uiueret, ut eodẽ feretro portaretur? Sed ò mortalium fragilis & caduca natura,
Eccl. 3 & 5. & nisi Christi fides nos extollat ad cælum, & æternitas animæ promittatur, cũ bestiis ac iumentis, corporum una conditio est. Idem occubutus iusto & impio, bono & malo, mũdo ac in mũdo, sacrificãti & nõ sacrificãti. Sicut bonus, ita, & qui peccat, sicut qui iurat, ita & is qui iuramẽtũ metuit. Similiter & hominines & iumenta, in fauillã, & cinerẽ dissoluuntur.

Quid diu immoror, & dolorem meum differendo facio longiorem? Sentiebat prudentissima fœminarum adesse mortem, & frigente alia parte corporis atque membrorum, solum animæ teporem, in sacro pectore palpitare, & nihilo minus quasi ad suos pergeret, alienosquè desereret, illos uersiculos susurrabat, Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locũ ha-
Ps. 25. bitationis gloriæ tuæ. Et: Quàm dilecta tabernacula
Ps. 83. tua Dñe uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Et: Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Cumquè à me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere, an doleret aliquid: Græco sermone respõdit, nihil se habere molestia, sed omnia quieta & trãquilla perspicere. Post hæc obmutuit, & clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, usque ad expirationem animæ, eosdem repetebat uersiculo, ut ꝙ dicebat, uix audire possemus, digitum ad os tenens, crucis signum pingebat in labiis. Defecerat spiritus, & anhelabat in mortem: animaquè erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortalium uita finitur, in laudes Domini conuertebat. Aderant Hierosolymarum & aliarũ urbium episcopi, & sacerdotum inferiores gradus, ac leuitarum innumerabilis multitudo. Omne monasterium, uirginum & monachorum chori repleuerat. Statimquè ut audiuit spon-
Can. 2 sum uocantem: Surge, ueni proxima mea speciosa mea, columba mea. Quoniam ecce hyems transiit & recessit, pluuia abiit sibi: Læta respondit: Flores ui si sunt in terra, tempus sectionis aduenit. Et: Credo ui Ps. 26.
dere bona Domini in terra uiuentium.

Ex hinc non ululatus, non planctus, ut inter seculi homines fieri solẽt, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepebant: translataquè episcoporum manibus, & ceruicem feretro subiicientibus, cũ alij pontifices lampadas cereosque præferrent, alij choros psallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ saluatoris est posita. Tota ad funus eius, Palæstinarum urbium turba conuenit. Quem monachorum latentium in eremo cellula sua tenuit? Quam uirginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant, qui non tali fœminæ ultimum reddidisset officium. Viduæ & pauperes, in exemplum Dorca- Act. 9.
dis, uestes ab ea præbitas ostendebant. Omnis inopũ multitudo matrem & nutritiam se perdidisse clamabar. Quodquè mirum sit, nihil pallor mutauerat faciem, sed itá dignitás quædã & grauitas ora compleuerat, ut eã putares non mortuã, sed dormientẽ. Hebræo, Græco, Latino, Syroquè sermone psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec & subter ecclesiam, & iuxta specum Dñi conderetur, sed per omnem hebdomadam, cunctis qui uenerant, suum funus & proprias credentibus lachrymas. Venerabilis uirgo filia eius Eustochium, quasi ablactata super matrem suam, abstrahi à parente non poterat, deosculari oculos, hærere uultui, totum corpus amplexari, & se cum matre uelle sepeliri.

Testis est Iesus, ne unũ quidẽ nummũ ab ea filiæ derelictũ, sed, ut antè iã dixi, derelictũ magnũ æs alienũ, &, qđ his difficilius est, fratrum & sororũ immensam multitudinẽ, quos & sustentare arduũ, & abiicere impium est. Quid hac uirtute mirabilius, fœminam nobilissimæ familiæ, magnis quondam opibus, tanta fide omnia delargitam, ut ad egestatem penè ultimam perueniret? Iactẽt alii pecunias, & in corbonam Dei æra congesta, funalibusquè aureis dona pendentia. Nemo plus dedit pauperibus, quàm quæ sibi nihil reseruauit. Nũc illa diuitiis fruitur, & his bonis, quæ Es. 64.
nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Nostram uicem dolemus, & inuidere potius gloriæ eius uidebimur, si uoluerimus diutius flere regnantem. Secura esto Eustochium, magna hæreditate ditata es. Pars tua Dominus, & quo magis gaudeas, mater tua longo martyrio coronata est. Non solum enim effusio sanguinis in confessione reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & uiolis plectitur, ista de liliis. Vnde, & in cantico scribitur canticorum: Fratuelis meus cãdidus & rubicundus, & in pace, & in bello eadem præmia uincentibus tribuens. Mater (inquam) tua audiuit cum Ge. 12.
Abraham, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & Hier.
ueni in terram, quam ostendam tibi. Et per Hieremiã
Dominum præcipientem: Fugite de medio Babylo- 50.
nis, & saluare animas uestras. Hæc autem exiit de terra sua, & usque ad diem mortis suæ non est reuersa in Chaldeam, nec ollas Aegypti, & uirulentias carniũ desiderauit, sed choris comitata uirgineis, ciuis est Saluatoris effecta, de paruula Bethlehem, cælestia regna conscendens, dicit ad ueram Noemi: Populus Ruth 1
tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus.

Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas, eodẽ quem tu sustines dolore, dictaui. Nam quotiescunq; stylum figere uolui, & opus exarare promissum, toties obriguerunt digiti, cecidit manus, sensus elanguit. Vnde & inculta oratio uotum scribẽtis absquè ulla elegantia & uerborum lepore testatur.

Vale,

Vale, ò Paula, & cultoris tui ultimam senectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Christo te sociãt: præsens facilius, quod postulas, impetrabis. Exegi monumentum tuum ære perennius, quod nulla destruere possit uetustas. Incidi elogium sepulcro tuo, quod huic uolumini subdidi, ut quocunque noster sermo peruenerit, te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoscat.

Inuocat S. Paulã Hieronymus.

Sequitur titulus sepulcri:

Scipio quam genuit Pauli fudere parentes,
Gracchorũ soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo: Paulam dixere priores:
Eustochij genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiẽ Christi et Bethlemitica rura sequuta est.

In fronte spel uncæ:

Adspicis angustum præcisa rupe sepulcrum?
Hospitium Paulæ est, cœlestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romã, patriamque relinquẽs,
Diuitias, sobolem. Bethlemiti conditur antro.
Hic præsepe tuũ Christe, atque hic mystica Magi
Munera portantes, hominiq; Deoq; dedere.

Dormiuit sancta & beata Paula, septimo Kalendarum Februariarum, ter sabbata post solis occubitum. Sepulta est quinto kalend. earundem, Honorio Augusto sexies & Arestenio consulibus. Vixit in sancto proposito, Romæ annos quinq;, Bethlehem annos uiginti. Omne uitæ tempus impleuit annis quinquaginta sex, mensibus octo, diebus uiginti & uno.

VITA S. IACOBI EREMITAE, cuius lectio multum habet Compunctionis, Authore Simeone Metaphraste.

28. Ianuarij.

MVlta bona, & animæ salutaria beneficia ijs uiris, qui Dei amantes sunt, & Saluatoris Christi præceptis congruentem uitam ingrediuntur, pulcherrima humilitatis possessio conciliat, quàm qui amplecti studuerit, & perfecte obierit, is nunquàm illud timere poterit, ne aliquo modo cadat, aut ullo affectu capiatur, uel suæ fiduciæ superbia efferatur. Quòd enim multum damni, & insanabilem iacturam, maximumque periculum, hæc iis afferat, qui non cautiores fuerint, licet è multis alijs argumentis hoc intelligere, præcipue uerò ex hâc historia, quæ nobis scribenda est, ut qui cœlestem uitam sibi proposuerint, ex ipsa narratione proficiant, quo tutiores sint. In hac enim & institutionem optimam inueniemus, & exercitationem perfectam, extremum deniquè cursum ex pigritia proficiscentem, & pœnitentiæ uirtutem, quæ tantum ualet apud benignissimum Deum, ut non solum ex ipsis inferorum portis, & gehennæ doloribus hominem eripiat, sed etiam talem reddat, ut priore uirtute maius aliquid possideat, &, adiuuante diuina gratia emendationem uitæ superiore statu meliorem recuperet.

Fuit quidam uir, qui solitarium in locum secessit prope oppidum Porphyrionem. Erat uiro illi nomen Iacobus. Hic cum breuis huius uitæ uanitati renunciasset, in spelunca quadam quindecim annos habitauit. Tantos autem in uirtutis exercitatione progressus fecit, tamquè insignis & Deo gratus extitit, ut & gratia contra dæmones dignus effectus fuerit, multasque alias curationes Saluatoris nostri Iesu Christi nomine hominibus attulerit. Cum omnes igitur eius hominis uitam admirarentur, ad eum concurrebant, quorum plerique erant ex impiorum Samaritarum superstitione. Illos, cũ ad se uenieñtes diuinus ille uir animaduerteret, ex diuinarum literarũ lectione ipsos multum erudiendo, ad ueram fidem conuertebat.

Quindecim annis degit in speluca.

Sed qui humano generi inde usque à principio aduersari cœpit diabolus, & iis præcipuè, qui Christo seruiunt, cum ex multa illius hominis uirtute, ac perfecta uita se fugari uideret, aggressus est eum persequi, & ex iis locis, quæ supra diximus, expellere. Cum enim in unum quempiam Samaritam ingressus fuisset ex eorum numero, qui ab initio ueritatem ipsam auersabantur, fecit ut ille uniuersos ad se pertinentes amicos, consanguineos ac seruos ad insidias sancto illi uiro struendas, in unum colligeret, quo eum ita irretitum posset è regionibus illis propulsare. Omnes igitur cum ad sacerdotis sui diuersorium conuenissent, & multa essent machinati, una omnium sententia hæc fuit, ut impudentem atque in honestam mulierculam ad se accersirent, cui uiginti aureos nummos darent, totidemque alios se illi daturos promitterent, si ipsa Dei seruum Iacobum illecebris suis corrumpere posset, ut ansam aliquam arripientes, eum uirum cum dedecore è sua regione fugarent.

Samarita illi insidiatur.

His promissis mulier illa inducta, multam noctem obseruans, ad ipsum adiit, ac ianuam pulsans, eum rogabat, ut ipsam intromitteret. Cumq; ille moraretur & diutius id se facturum recusaret, illa nihilominus impudenter ianuã pulsare pergebat, & multis precibus eum obsecrare, ut ipsam admitteret. Cum igitur ille ianuam patefecisset, & eam uidisset, spectrum aliquod cernere sibi uisus est, seque Crucis signo muniẽs ianuam ipsam cum impetu clausit, atque in cellã reuersus, ad Orientem solem se conuertit, & Deum attente precatus est. Non multo autem tempore postea, cum media nox præterijsset, non desinebat mulier illa pulsare ianuam, quinetiam magna uoce Miserere, inquit, mei tu, qui Dei seruus es, aperi mihi ianuam, ne ante cellam tuam ferarum cibus efficiar.

Seque Crucis signo munit.

Cum iustus ille uir hæc consideraret, & ferarum multitudinem, quæ erat in illis locis, animaduerteret, ianuã ipsam inuitus (ut ita dicam) patefecit, eiq; dixit: Vnde huc uenisti? Quem quæris? Et unde es? Cui mulier, E monasterio, inquit, hoc ꝓpinquo ego sum, meque monasterii Præses ad ferendas benedictiones in hoc castellum misit ac dum reuerterer in monasterium, hoc in loco nox me oppressit. Rogo igitur te, diuine uir, ut miserearis mei, & apud te accipiar, ne ferarum præda efficiar. His igitur uerbis ille commotus, eam ad se introduxit, panéque & aquã illi apposuit, & interiorem cellam ingressus, seipsum illic inclusit, muliere in exteriore cella derelicta. Illa uerò cum cibum sumpsisset, uoluit paulisper quiescere. Postea cœpit uociferari, & cum lamentis ad ianuam se deijcere, uirumque sanctum implorare. Ille uerò è fenestra prospiciens, eamque uidens angustiis & multo dolore compressam, dubitabat quidnam ei diceret, aut faceret. Tunc illa, Precor te, inquit, ut me respicias, & signo Crucis munias, quoniã dolore cordis opprimor. His ille auditis, exiit, & statim igne multo accenso, prope mulierem sedit, ac sinistra manu igni admota, dextera sacrum oleum sumpsit, & eam calefacere cœpit propriæ manus calore, neque desinebat eius pectus Crucis signo munire.

Neque desinebat eius pectus Crucis signo munire

Illa igitur impudentiæ stimulis impulsa, cum irretire eum uellet, & in turpem libidinem cõcitare, Rogo, inquit, te diutius cor meum ungas; ut dolor, qui me comprimit, iam desinat. Ille, quæ eius erat simplicitas, mulieri credens, quæque ad eam curandam

dam pertinebant, attendens, simulque fraudem praui dæmonis sciens ac metuens, ne forte ex multa in eam commiseratione sempiternam infirmitatem sibi afferret, duabus uel tribus horis constanter sinistram manum in ignem iniectam detinuit, itá ut digitorũ compages combustæ deciderint. Hoc ille faciebat cõtra diabolicas machinas militans, ut propter intolerabilem illum dolorẽ, ex ignis flamma proficiscentẽ nulla pessima cogitatio in eius animum irreperet. Quod cum admirabiliter ab eo fieri mulier uideret, & ipsa resipisceret, (totam enim sancti uiri manum ferè igne consumptam uidebat) lachrymans atque ingemiscens, ad sancti uiri pedes se deiecit, & suis manibus proprium pectus pulsans, clamabat: Hei mihi miseræ & exæcatæ, hei mihi, ꝙ diaboli domicilium facta sum. Hæc cum sanctus uir audiret atque obstupesceret: Surge, inquit, mulier. Hoc dixit, & admodũ festinanter è solo illam erexit, & attentas preces ad Deum mittens: Nuncia, inquit, mulier, quid hoc sit. Vixque ad se reuersa, quo pacto res se habebat, singulatim exposuit, aperiens quas praui Samaritæ, uel diabolus potius aduersus iustum uirum insidias machinatus fuerat. Qua re audita, Dei seruus magnoperè ingemuit: cumq; Dei gloriam celebrasset, & lachrymas multas emittens Deo gratias egisset, illam catechismo instruxit, eique benedictiones impartitus, misit ad sanctissimum Alexandrum Episcopum.

Locus optim⁹ pro confessione sacramentali. Mulier uerò cum ad ecclesiam uenisset, unamquãque rem ordine Deo ipsi primum, deinde & sanctissimo uiro confessa est: qui & ipse cum plurimum eam instruxisset, eorumque malorum, quæ cõmiserat, ualdè pœnitentem uideret, immortalitatis lauacrum ei dedit, & mulierem quidem ipsam ad uirginũ monasterium misit: omnem uerò populum religiosum, & Christi amatorem clerum cum congregasset, ex urbe & regione illa omnes Samaritas expulit, ac postea Dei seruum Iacobum adiit, eumque ut bonus pater multum confirmauit. Itá uerò & mulier supradicta per pœnitentiam Christo seipsam obtulit, ut & chara Deo esset, & aduersus dæmones gratiam acciperet.

Facto aũt interuallo quodam temporis, filia cuiusdam uiri, qui principem locum in senatu obtinebat, impuro spiritu agitata, nominatim sanctum illũ uirum inuocabat. Cum igitur eius parentes ad Dei seruum eam duxissent, ipsum rogabant, ut puellæ iuuentutem misericordia prosequeretur, & impurum spiritum ab ipsa expelleret. Cumque sanctus uir pro ea Deum precatus esset, & manus super illam imposuisset, statim diuina ope dæmonem expulit, & puellam curauit. Eius igitur parentes cum & Deo, & ipsi gratias egissent, trecentos aureos nummos ei miserunt, quos non solum iustus ille uir accipere ausus est, sed ne uidere quidem eos passus fuit, dicens eisque persuadens, non decere diuinarum rerum mercaturam facere, sed pauperibus illos potius dare. Ego enim, inquit, eos non accipio. nam in solitudine degens, istis non indigeo. Itaque gratias Deo agentes homines illos, in eorum domos remisit.

Aliquando uerò cum adolescens quidã à dæmone tentatus fuisset, utroq; pede dissolutus fuit: quẽ eius consanguinei baiulantes, ad sanctum uirum tulerũt, eum rogantes, ut pro ipso Deum precaretur. Ille autem cum tres dies ieiunasset, & diuinis precibus operam dedisset, paralyticum hominem sanũ restituit, cui & benedixit, iussitque propriis pedibus in suam domum reuerti. Multi alii ad eundem ueniebant, qui cum diuersis morbis laborarent, omnes diuina ope per ipsius preces curati, ad suas domos reuertebant. *Triduano ieiunio & precibus paralyticum sanat.*

Cum autem ille Dei seruus se ab omnibus multũ honorari uideret, & casum, qui ex honore ipso multis euenire solet, ualdè metueret, locum illum reliquit, & fugiens abiit procul ab urbe illa quadraginta milliaribus, cumq; apud petras, quæ sunt ad ripam fluuii, speluncam magnam inuenisset, triginta annos illic habitauit, in precibus & hymnis totos dies ac noctes insumendo. *Triginta annis habitat in spelunca.* Nutrimenta uerò ipsa multo tempore ex herbis, quæ prope fluuium nascebantur, sibi conficiebat: posteà paruum quendam hortum ad ripã fluminis eleganter construxit, atque in eo aliquot horis diei opus faciens, ex eo ipso cibum sibi comparabat. Itá uerò eius uita celebrabatur, ut è uiginti & triginta monasteriis monachi & clerici ad eum uenirent, multique alii ex iis, qui mundi rebus occupantur, ad eum se conferrent, ut eius benedictionem acciperent, & ab eo confirmari possent.

Sed talis ac tantus uir, tantaque gratia dignus effectus, fortasse elatione uel superbia captus, in lapsũ eumque omnium grauissimum incidere permissus fuit. Nã scelestissimus humani generis inimicus, qui contra homines rectam & Deo gratam uitam degenter, propriam inuidiam exercet, in puellam quandã ingressus, cuiusdam diuitis filiam, cœpit clamare, & sanctum Iacobum nominatim appellare, itá ut parentes puellæ circumirent, & ubiquè diuinum illum hominem inuestigarent, neque monasterium, neque desertum aliquem locum relinquentes. Quem cum inuenire non possent, posteà solitarium quendam hominem in eo loco, quem supra diximus, esse cognouerunt. Pater igitur seruos suos secum habens, & puellam iubens unà cum matre in iumento sedere, & eũ sequi, uenit in eum locum, de quo audierat, ubi & ille uir sanctus uitam degebat. Quem cum uidisset, & ad eius pedes se abiecisset: Miserere, inquit, filiæ meæ, quoniam grauiter ab impuro spiritu cruciatur, nam uiginti dies sunt, quibus neque cibum, neque potum sumpsit, sed clamat seipsam lacerans, & nomen tuum appellans.

Tunc iussit puellam illuc duci: cumquè se diutius precibus dedisset, sic ardenter pro ipsa precatus est, ut & locus, in quo stabant, contremuerit. Finitis uerò precibus, insufflauit in illum impurum spiritum, & ait: In nomine Domini nostri Iesu Christi exi ab ista puella. Statimquè dæmon ipse, tanquàm igne aliquo impulsus, è puella discessit. Illa uerò cum in solum cecidisset, multis horis iacuit sine uoce, sed sanctus ille Deum precatus, eam, manu appræhensa, erexit, & parentibus suis reddidit. Qui cum miraculum illud uidissent, diuinam gloriam collaudarunt. Sed metuentes, ne impurus ille dæmon reuersus, in eam ingrederetur, ipsum rogarunt, ut puella apud eum duos dies remaneret, quoad omnino à dæmone liberaretur. Puella igitur apud eum relicta, parentes in domum suam reuersi sunt.

Decet autem, sicut initio diximus, ad multorum cautionem, & cælestem hanc uitam exercentiũ ædificationem, nõ solum perfectorum hominum rectè facta narrantes, bona tantum colligere, sed ne malarũ artium & laqueorum scelestissimi illius hostis imperiti sint, qui Deo seruiunt, quemadmodum maximas & ueras huius hominis uirtutes enumerauimus, itá, inquam, conuenit, & fluctuationem in eum illatam, & inde maximum eius lapsum, enarrare. Dicemus autem deinceps, ut decet, & ea miracula magna atq; ingẽtia, quæ post perfectam ipsius pœnitentiam, & generosam confessionem per eundẽ edita sunt. Quo enim nobiliorem exercitationem ac uitam antea egerat, eo maior postea ipsius fuit lapsus. Quanto autem grauior fuit lapsus, eo maior postea ipsius fuit & emendatio. *Qui amat periculũ, peribit in illo.*

Ille

Ille enim pessimus & impius Dei seruorum inimicus, cũ puellã, quæ curata fuerat, illinc solam cũ solo relictã uidisset, & uelut ansam quandã aduersus iustũ nominem arripuisset, libidinosum spiritum in eum immisit: qui tantoperè ipsum adortus est, ut qui exercitationis initio, quo tempore impiorum Samaritarum laquei per mulierem, quam supradiximus, parati fuerant, generoso & forti animo restiterat, quique ut diabolum superaret, per quem mulier aduersus ipsum impulsa fuerat, sinistræ manus iacturam perferre maluerat: is, inquam, uir libidinis stimulo percitus, diuini timoris, & tantæ sanationum gratiæ, ac tã diuturnæ exercitationis, totque laborum oblitus fuerit: & quamuis ad multam senectutem uenisset, uictus tamen dæmoni succubuerit, & in eum locum, qui ante cellam erat, egressus, puellam ipsam uitiauerit, & impietatis cœno seipsum commacularit. Deinde uerò, tanquàm primordijs quibusdam dæmoni oblatis, coactus est superiori malo & alterum addere. Cum enim corruptor ille serpens uereretur, ne Iacobus ipse resipiscens ad emendationem ueniret, quæ per pœnitentiam his præbetur, qui eam syncero animo inquirunt, ei uiro, quem, ut sibi uidebatur, captiuum ducebat, suggessit, ut superiore peccato maius quiddam patraret: Quasdam enim timiditatis cogitationes cum in eius mentem iniecisset, author illi fuit, ut puellam à se uitiatam interficeret.

Vir sanctus cadit grauissime

Et eo igitur peccato superatus, eius quoque cædẽ patrauit, sperans scilicet ea re fieri posse, ut eius puellæ parentum molestiam uitaret. Sed neque eo scelere contentus fuit uetus ille malorum author diabolus, sed aliud etiam addidit, ut nõ solum interfectæ puellæ reliquias sepulturæ non mandaret, sed eas etiam in aquas fluuij sine misericordia aliqua proijceret. Talis est superbiæ & arrogantiæ fructus. Nisi enim eiusmodi peccato monachus ille se subiecisset, paruus hostis, tanquàm in breue aliquod nauigium uim omnem ac uentorum æstum effundens, eum senem nequaquàm dedecorasset, à quo adhuc iuuene uictus fuerat: quem postea & ipse uicit, eò quod nimis elatum sensit.

Sed tamen egregia Christi, summorum bonorũ largitoris, in homines beneuolentia, qui omnes homines mauult saluos esse, quàm perire, ei, qui lapsus fuerat atque humi iacebat, manum porrexit, & pœnitentiæ remedijs insanabilia & graueolentia proprij figmenti, hoc est, eius uiri uulnera curauit, ijsdemq́; ac maioribus gratijs post pœnitentiam eum decorauit. Hæc autem in medium proferre coacti sumus, ut sicut superiorem eius uitam cognoscentes, Deum laudauimus, & quomodo lapsus fuerit audientes, in tristitiam incidimus: ita & synceram ipsius pœnitentiam ediscentes, non nobilipsis confidamus, sed in benignissimo Deo, ex quo gratiæ omnes proficiscũtur, spem collocemus: qui & nobis stantibus dat patientiam, ut perfectè stare possimus, & pigritia cadentes sua manu sustentat, hoc est, opem nobis porrigit, ac pœnitentes pro sua in humanũ genus charitate amplectitur. Etenim qui tot & talia mala patrauit, quorum unumquodque gehennæ obnoxium eum faciebat, Dauidis exemplum imitandum sibi proposuit, quò à lapsu erigi posset. Nam & Dauid post adulterium rerum ordinem peruertit, & pro eo q; adulterij sui pœnas dare debuisset, cædem etiam addidit eius uiri, cui prius iniuriam fecerat.

2. Reg. 11.

Ille igitur cum animaduerteret, quemadmodum Deus ipse ac benignus Dominus, Dauidis oratione placatus, statim peccata ei condonauit, ad pœnitentiæ portum confugit, sola spe ad animæ ipsius emendationem gubernatrice usus. Cum enim ad se redijsset, & è somno, ut aliquis diceret, excitatus esset, in cellam suam ingressus est, seque in terram cum abiecisset, intolerabiles gemitus emittebat, pectus suum ualde percutiens, & lachrymarum riuulos emittens. Sed neque sic ab eo discessit impurus & scelestissimus diabolus. Nam cum eius uiri propositum ac uoluntatem ferre non posset, cœpit desperationis cogitationes in eius animum inijcere, cum huiusmodi pessima initia aduersus humanum genus ex Iudæ ipsius desperatione inferre conatus esset. Ille igitur ad seculi consuetudinem redire decreuit. Sed benigni Christi uoluntate factum est, ut iter faciens, in monasterium quoddam ueniret.

Vult redire ad seculũ ex desperatione.

Ad eos igitur monachos, qui illic erant, ingressus, ipsos salutauit: qui cum eius pedes lauissent, & panẽ ei apposuissent, rogabant, ut cibum sumeret. Ille uerò cum neque eos ferè audire pateretur, grauem gemitum emittens: Hei mihi, inquit, misero, quomodo potero in cælum oculos erigere? Quomodo ipsius Christi Domini nomen audebo inuocare, quem reprobaui ac dereliqui? Quomodo audebo aliquid ex ipsius bonis attingere, qui anima & corpore adulter contra ipsum fui, & intemperantiæ libidinibus meipsum commiscui? Cumque cœpisset narrare, quo pacto res se habuerat, illis omnia confessus est: qui multa tristitia ob eam rem affecti, & his, quæ diuersis modis passus fuerat, commoti, pro uiribus eum consolati sunt. Cumque benedictiones ei dedissent, & multas atque attentas preces pro eo ad Deum misissent, illum à se dimiserunt.

Cum autem iter faceret, frater quidam ei occurrit, uerè Christum in seipso habens: qui cum eum salutasset, coegit in suam cellã diuertere: cumque eius pedes lauisset, & omnia charitatis officia illi præstitisset, panem apposuit, ipsumque adhortatus est, ut particeps fieret earum benedictionum, quas Deus misisset. Ille uerò cum peccatorum suorum sibi conscius esset, pectus suum pulsans, diu recusabat cibum sumere. At Dei seruus, apud quem ille diuerterat, ad ipsius pedes se abiecit, eum consolans, & iureiurando affirmans, se non prius è terra surrecturum, quàm promisisset, se illorum quæ apposita fuerant, participem futurum. Id cum ille promisisset, Dei seruus è terra surrexit, ut cibum sumeret.

Postea uerò quàm ambo panem gustauerunt, & Deo gratias egerunt, rursus unà sedebant. Tunc is, à quo Iacobus hospitio acceptus fuerat, ipsum affatus: Instrue, inquit, pater, me in Christo filium tuum, & cor meum confirma, quoniam multis & uarijs cogitationibus ualde solicitor. Tunc ululans sanctus Iacobus, & cum lachrymis, gemitibus & lamentis suum pectus uerberans: Sine, inquit, frater, me flere, & grauia peccata mea, quæque impiè aduersus Deum ausus sum, lamentari, quoniam in hac mea uana & turpi canitie, tanquàm puer, à diabolo supplantatus, in interitum omnino immersus sum. Malis enim, quæ iuuenis toleranter uici, nunc in senectute inhonestè me gerens, succubui, cum in graueolentis stupri cœnum meipsum coniecerim, & alia his grauiora peccata commiserim. Hæc cum ille audiuisset, mœrore multo affectus est, eumque rogauit, ut singulatim fraudem diaboli narraret, hæc duo ex ea re procurãs: primum, q; sperabat peccati confessione ad pœnitẽtiam illum uirum prouocandum, deinde, q; ex fratris lapsu cautionem sibi in posterum parare cupiebat. Ille igitur sic narrare cœpit.

Narrat fratri lapsum suum.

Cum exercitatione accurata & ualde laboriosa usus fuissem, & Deo ipsi quinquaginta annos innocẽter seruiuissem, postquàm multam à benigno Deo gratiam accepi, multaque miracula per me scelestũ perfecta

perfecta sunt, postremò satanas in puellam quandam ingressus fuit, cuius parentes cum audiuissent Christi gratiam mihi adesse, illam ad me duxerunt, ut curari posset. Cumque me rogassent, ut pro illa Deum orarem, id feci, & diuina ope factum est, ut impurus spiritus ab illa discederet. Illi cum omnino eam curari cuperent, duos dies apud me puellam reliquerunt, ipsique in domum suam reuersi sunt. Mente uerò excæcatus ego, ad illam exij, & libidinis stimulo superatus, neque Deum hora illa in mente habens, neque ꝙ tam diuturnæ exercitationis labores perderem cogitans, sed omnia (ut summatim dicam) oblitus, & gehennam contemnens, ad stupri perniciosam ruinam cecidi. Cumque puellam uitiassem, malo malũ curare uolui: quinimmo minori malo maius addidi. Nam dedecoris illius author dæmon me inuadens, eiusdem puellæ cædem in mentem suggessit. Itaque post stuprum, quod intuleram, illam ipsam interfeci, eiusquè corpus in fluuium proieci. De mea igitur salute desperans, discessi, & nunc in mundum reuertor. *Desperat.* Quomodo enim in cæli altitudinem oculos erigere potero? Nam si Christum ipsum nominare ausus fuero, nunc ignis de cælo descendens, statim me consumet.

Hæc & talia cũ ille multis lachrymis & gemitibus maximis enarraret, alter Dei seruus hæc audiens, diuina gratia compunctus, in eius collum cecidit, eumque osculans: Quæso, inquit, frater, nè animo decidas, neque de salute tua desperes: sed credens pœnitẽtiæ locum esse, lachrymas fundens benigno Deo cõfitere. Multum enim misericors est Dominus, & multa est misericordia, qua nos semp prosequitur. Quoad tempus habemus, pœnitentiam agamus. Nam si pœnitentia non esset, quomodo Dauid post prophetiæ donum, post regnum, post Domini testimoniũ, in adulterij & cædis barathrum lapsus, uerbis & re pœnitentiam ostendens, talium peccatorum remissionem assequi potuisset? *2. Reg. 12.* Si pœnitentiæ locus nõ est, quomodo beatus Petrus apostolorum princeps, primusque discipulus, qui claues cæli à Deo accepit, cũ Dominum Christum non semel, non bis, sed ter negasset, & post hæc amare fleuisset, non solũ eius peccati remissionem impetrauit, sed maiore etiam honore dignus fuit habitus, rationalium Christi ouium pastor effectus? *Matt. 16. Matt. 26. Ioã. 21* Nisi pœnitentia esset, quomodo eũ, qui apud Corinthios fornicatus fuerat, assumi Apostolus mandasset: Nè, inquiens, circunueniamur à satana? *2. Co. 2* His & talibus uerbis cum eius animum ualdè confirmasset uerus & misericors frater, eũ rogauit, ut secum unà manere uellet. Cumque ille nollet, ad eius pedes Dei seruus se abiecit, eosque osculatus, illũ orabat, nè ab eo separaretur, cogitans ac metuẽs, nè aliquo modo in desperationem incideret, & animam suam omnino perderet. Cum uerò uehementer eum admonens, rogans atque obsecrans, illi persuadere nõ posset, sanctus uir angustijs compressus, & spiritu ingemiscens, atque pro eo magnopere Deũ præcatus, illum dimisit, cum benedictiones etiam dedisset, quibus in uia uteretur. Cumque unà cum illo usque ad quindecim milliaria iuisset, non desinebat ipsum hortari, longam de pœnitẽtia orationem habens. Eum deinde amplexus, & cum lachrymis osculatus, ac pro ipso Deum precatus, in cellulam suam reuersus est.

Iacobus autem cum uiæ, quæ in mundum ducebat, se dedisset, in itinere erat: cumque partem quandam uiæ transegisset, & paululũ declinasset, uetus quoddam sepulcrum inuenit, ad figuram speluncæ factum, in quo plurima mortuorũ ossa reposita erãt, quæ temporis uetustate ferè ut puluis eua erãt. Quo ingressus, cum ossa illa in unum collegisset, in quodam monumenti angulo ea reposuit: cumque ueterem speluncæ ianuam occlusisset, & genua in terra posuisset, pectus uerberans, magno cum eiulatu ac lamentatione ita Deo confitebatur: Quomodo ad te, Deus, oculos erigam? *In sepulcro implorat dei misericordiã.* Quale confessionis meæ initiũ faciam? Quo animo, quave conscientia fretus, impiam linguam & labia sordibus plena mouere aggrediar? Primum cuiusnam peccati remissionem petere audebo? Da ueniam, benignissime Domine. Esto propitius mihi indigno, bone Domine, neque perdas me cum turpissimis factis meis: non enim paruæ sũt impietates meæ, Stuprum commisi, cædem feci, sanguinem innocentem effudi. Ad hæc omnia miserum corpus aquis, feris ac uolucribus escam dedi. Et nũc, Domine, tibi scienti omnia confiteor, harum rerum ueniam à te postulans. Nè me despicias, Domine, sed pro tua misericordia & in homines charitate, miserere mei hominis impij atque indigni, & mihi copiosam misericordiam tuam impertias, omnemque iniquitatem meã remitte, ne in peccati profundam uoraginẽ demersum obruat me uastatoris inimici procella, ne draco abyssi me deuoret.

Hac constanti pœnitentia & confessione usus, decem annos in spelunca transegit, uel in sepulcro potius duram uitam tolerans, è loco illo non exijt, neque cum aliquo uersatus est, neque quenquam allocutus: sed amaris lachrymis, gemitibus & lamentis intolerabilibus, multaque compunctione omne tempus transegit, *decem annis agit pœnitẽtiã in sepulcro.* bis in hebdomada ianuam speluncæ aperiens, & olera, quæ erant propè ostium sepulcri, ubi ipse manebat, colligens, ex quibus tantum comedebat, quantum sibi satis esse putabat, atque in spelũcam reuertebatur, multas Deo gratias agens, omnique tempore precibus, uigilijs & confessionis perseuerantiæ dans operam. Quamobrẽ benignus Deus, qui non uult mortem peccatoris, sed conuersionem & uitam, *Ezec. 18.* tantum & tam multum laborem non inanem neque inutilem esse passus est. Eius enim purã & diligentissimam pœnitentiam attendens, tantorum & talium peccatorum ueniam ei dedit.

Cũque & sancto illi homini, & omnibus alijs pœnitentiæ uim manifestã Deus ipse facere uellet, permisit, ut uehementissimus squalor & pluuiæ penuria totam illam regionẽ detineret. Itaque post multa ieiunia, preces, & supplicationes, reuelatum fuit ciuitatis illius religiosissimo Episcopo, uiro sancto & Deũ metuenti, esse quendam hominem, ea in regione in sepulcro habitantem, habitu quidem humilem, sed spiritu & animo sanctũ: qui si ab ipsis persuasus, Deũ precatus fuisset, omnia mala, quæ illi regioni imminerent, auerteret. Sanctissimus igitur Episcopus cũ toto clero iussit omnes congregari ad uisionem illã audiendam, quam ei narraturus erat, ut cum supplicationibus ad speluncam sibi reuelatam, ad eum diuinum hominẽ adirent. Cum id factum fuisset, & ad eum locũ uenissent, iustum illum hominẽ inuenerunt, multisque precibus ab eo petierunt, ut eorum regionis misereretur, & Deum precari uellet, ab eoque impetrare, ut populo suo reconciliaretur, & præsentem squalorem depellens, pluuiam in eorum terram demitteret. Ille nihil omnino eis respondẽs, suũ pectus uerberabat, neque in cælum oculos, erigere audens, id tantum dicebat: Propitius esto, Christe, multis meis impietatibus. *Vide ueram humilitatem in tanta pœnitẽtia.*

Episcopus uerò cum in supplicationibus atq; hortationibus perseueraret, neque responsum aliquod ab eo reciperet, illo relicto, qui eo uenerant, lamentantes reuersi sunt. Cumque ad ecclesiam uenissent, illic rursus lachrymãtes & supplices à benigno Deo

malorum

malorum liberationem quærebant. Cum uerò multis diebus lamentantes ac ieiunantes Deum implorarent, ut eis subuenire uellet, iterum eidem Episcopo reuelatum est, & clara uox audita fuit, quæ ita dixit: Abi ad seruum meum Iacobum, quem tibi iam reuelaui, eique persuadeas, ut de his rebus me orare uelit: eo enim orante, ijs malis, quæ regioni impendent, liberi eritis.

Reuersus igitur cum toto clero & populo sanctus Dei sacerdos, pergebat diuino homini supplicationes afferre. Tunc ille inuitus (ut breui dicam) & multis supplicationibus adductus, & ab illo sancto Episcopo persuasus, quòd diuina reuelatione ad eum missus uenisset, erectis in cælum oculis, multo tempore attentas preces habuit: cumque adhuc in eius ore preces essent, bonus & misericors Deus, qui omnia se metuentibus abunde & facile largitur, re ipsa illud diuinarum literarum dictum implens: Adhuc te loquente, dicam, Eccè adsum: pluuiam multam in terram demisit. Quam maiorem in modum admirati, *Es. 58.* hymnum pro gratijs agendis misericordi Deo & eius magnificentiæ cecinerunt, ac reuersi sunt: diuinam uerò gloriam celebrantes, eius seruos beatos prædicabant, qui per uirtutis exercitationem, tali ac tanto honore & gratia digni efficerentur.

Eo igitur maximo beneficio à benigno Deo adiuti, & illa plaga liberati, quæ per Dei seruum Iacobum repulsa est, ad hodiernum usque diem per singulos annos illius diei memoriam celebrant, quo ariditate illa aerea liberati sunt, & hymnos, supplicationes & gratias assiduas Christo agunt. Multi uerò diuersis *Multis claret miraculis post pœnitētiam.* morbis detenti è populo ipso, unà cum Episcopo, consolationis & curationis causa ad Dei seruum Iacobum confugiebant: quos ille oleo sancto unctos, & Christi nomine benedictos, ita sanabat, ut domum reuersi gloriam Dei collaudarent, qui per seruū suum curationem ipsis attulerat. Omnes igitur, qui ciuitatem ac finitimā regionem habitabant, ægrotos suos ad eum ferebant, uel rogabāt, ut, ipsis absentibus, pro eorum salute ipse Deum oraret: ac statim diuina ope curationem assequebantur: tanta enim gratia illi collata est, ut uel solo sermone statim impuros spiritus fugaret.

Eodem autem ipso anno, quo acerbissima illa squaloris plaga repulsa est, Dei seruus Iacobus accersiuit sanctissimum Episcopum, eumque rogauit, ut speluncam, hoc est, sepulcrum curaret, in quo iandiu ipse domicilium habuerat, & ab eo petiuit, ut mortuus illic sepeliretur. Id cum ille se facturum promisisset, & in urbem reuersus esset, post paucos dies beatus Iacobus *Moritur.* in senectute bona obijt, quintum & septuagesimum annum agens. Quod cum religiosissimus Episcopus cognouisset, ad eum locum cum toto clero & probis laicis accessit: qui cum aromatibus preciosis eum condijsset, Deum ipsum & eius gloriam celebrantes, uenerandas eius reliquias in illo ipso monumento deposuerunt. Postea sanctus Dei sacerdos sacram ædem ad speluncam ædificauit, eiusque reliquias illuc transtulit. Quo in loco usque ad hodiernum diem multi curantur, ac tota ciuitas & finitima regio eius memoriā singulis annis celebrās, diem magnum festum agit, in gloriam benigni Dei, qui sic illum honorauit: quem & nos consueto more & gloriose celebremus, benedicentes Patri, Filio, & Spiritui sancto, cui gloria est & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA ILLVTRISSIMAE MARgaretæ Virginis, filiæ Regis Hungarorū, ordinis Prædicatorum, quam F. Garinus S. Theologiæ Doctor eiusdem Ordinis, ex iuratorum testium diffusioribus dictis in compendium redegit Auinione, Anno Christi 1340. Etsi autem nondum certo mihi constat, eam esse relatam in numerū sanctorum, & tamen id ut fieret & Hungariæ Rex petijt, & aliquot Romani Pontifices diligenter iusserunt inquiri de uita illius: quæ ab ipsis propè incunabulis fuit sanctissima. Stylus in Lectoris gratiam per F. Laurentium Surium passim mutatus est.

ILlustrissima uirgo Margareta, in Dominicano cœnobio Insulæ beatissimæ semperque uirginis Mariæ, quæ est in Danubio & diœcesi Vesprimiensi, monasticā professa religionem, ualdè nobilis fuit genere, sed moribus nobilior. Fuit enim filia illustrissimi regis Hungariæ Belæ ac reginæ Mariæ, qui cum timerent Tartaros ipsorum regnum inuasuros, uoto se obstrinxere Deo, si regnum liberaret à Tartaris, & filiam ipsis daret, oblaturos se illā ipsi perpetuò seruituram apud sorores instituti Dominicani. Et Tartari quidem descesere, regina uerò concepit, & peperit filiam Margaretam, quæ ubi annos tres & sex menses ætatis habuit, à parentibus in monasterium Vesprimiense oblata est, eiusque amore dn̄a Olympias Comes, quæ eius fuerat nutrix monasticum induit habitum in eodē cœnobio, ut & Deo seruiret, & puellam nobilem custodiret. Margareta uerò in tātilla ætate statim deuotioni se dedit, & preces Horarias beatissimæ Mariæ Virginis intra annum dimidium perfectè didicit, & cum alijs persoluit. Ludos uerò puerilles, quibus illa solet gaudere ætas, respuēs, alijs ludentibus, orationi uacabat: immò etiam illas ludere uolentes, ad precandum pertrahebat.

21. Ianuarij. Is Bela 4. est eius nominis: & Maria, filia Cōstantinopolitani Imperat.

Cùm uerò magistra illius à precibus retrahere illam uellet, nè corpusculum suum grauaret, tandiu permansit in fletu, donec magistra lachrymis eius uicta, liberam ei faceret in precibus perseuerandi potestatem. *Nota deuotionem & humilitatem.* Erat sanè summa humilitate prædita, nec regis filia dici uoluit: sed quoties sic appellata fuisset, cum lachrymis conquerebatur se audiuisse uituperium. Atque hac de causa raro uoluit loqui cum parentibus suis, ne ex illorum colloquio gloriosior putaretur. Dixit aliquādo, Vtinam Deus hanc mihi largitus esset gratiam, ut non regis essem filia, sed potius rustici cuiusdam: non nobilis, sed ancilla paupercula. ita enim illi liberius possem inseruire. Postquàm autem decem plus minus annorum fuit, cum multis alijs translata est ad monasterium Insulæ Danubij, ab eius parentibus Christi amore fundatum. *Fundatio monasterij in Insula Danubij.* Cum adhuc quartum ætatis ageret annum, conspiciens crucem quandam, sciscitabatur ex sororibus, quid rei esset. Respondentibus illis, signum esse crucis, in qua Deus Dei filius, nostræ salutis causâ suum fudisset preciosissimum sanguinem, illa his auditis, statim crucem amplexari & osculari cœpit & corā illa se prosternens, & adorans crucifixum, alta uoce dixit: Domine, me tibi committo. Ex eo autem tempore tanta deuotione erga sanctam crucem ferebatur, ut ubicunque crucem uideret, quocunque etiā detineretur

detineretur impedimento, sese prosterneret, eamq; adoraret. Quandam etiam crucem paruulam de ligno sanctæ crucis habens, semper secum portabat, & die ac nocte sæpius osculabatur deuotè. Alijs euntibus ad locum refectionis, illa semper orabat corã imagine Christi crucifixi, quæ erat in domo, ut uocant, Capitulari, & aliquando tam diu manebat in oratione, ut usque ac alteram refectionem non comederet. Orabat utplurimum ante altare sanctæ Crucis, uel coram imagine crucifixi. Tanta quoque deuotione complectebatur nomen Iesu, ut quasi semper illud in ore haberet, nec aliquid illi sapidum uidebatur, nisi sonaret ibi nomen Iesu. Corpus autem Christi in sacramento altaris deuotissimè uenerabatur, & sub eleuatione illius in Missa flebat uberrimè, & frequenter ab eleuatione usque ad sacram communionem sic præ deuotione manebat abstracta à corporis sensibus, ut quasi mortua uideretur. Quando uerò sacram erat cõmunionem perceptura, die præcedenti non sumebat nisi panem & aquã, & tota nocte in orationibus permanebat. Sumebat autem ipsum sacramentum cum magna deuotione & multo lachrymarum imbre, atque interdum adeo rapiebatur in spiritu, ut ceu mortua uideretur, nec raro uisa est inter cœlum & terram plus quàm cubiti altitudine eleuata, nullis corporis sensibus utens. Post acceptam uerò Eucharistiã, tenebat ab una parte mappulam ante facies ad communionem accedentium hoc fine, ut uideret identidem corpus Christi. Ipsa quoque die, qua communicarat, persistebat continẽter in precibus usque ad noctem, & tunc cibo ualde modico utebatur. Beatam quoque uirginem, Dei matrem, præcipuo uenerabatur affectu, & ubicunque eius uidebat imaginem, flexis genibus salutationem angelicam proferebat. In uigilijs Natiuitatis Christi & quatuor solennitatum beatæ uirginis, dum in loco Capitulari pronunciabatur diei sequentis solẽnitas, deuotionem mirabilem præ se ferebat, se prosternens, & cum lachrymis orans, gratias agens Deo, in ijsdemque Vigilijs non nisi pane & aqua uescebatur. In singulis quoque festiuitatibus beatæ Virginis ac intra octauas offerebat eidẽ sanctissimæ Virgini mille salutationes angelicas, ad singulas quasque humi se prosternens.

Ad sacrã cõmunionem ut se præpararit

Amor erga beatam uirginẽ

Humilitas et paupertas uestium.

Humilitatis & paupertatis studiũ in uestibus præcipuè declarabat. Pannus, quo induebatur, rudior erat, asperiorque & uilior uestibus aliarum. Nunquã lineis utebatur nec in capite, nec in corpore, nec in lecto. Per totam Quadragesimam non mutabat uestes, & aliis quoquè temporibus rarò admodum. Vestimenta eius rarissimè lauabantur: itaquè tum propter uetustatem, tum longum usum contrahebant sordes, & uermes multos: quæ causa fuit, ut multæ uitarent eam, nec illi uellent assidere, nè inficerentur uermibus eius. Quando hortabantur eam sorores, ut uestes curaret mundari, & à uermibus repurgari, dicebat: Permittatis corpus meum amore Iesu Christi Domini nostri ab his uermibus lacerari: non sit uobis isthuc curæ, ego sola fero & sentio. Raro balneis, rarissime unguentis, raro capitis lotione utebať.

In Quadragesima uerò nunquàm à quinto ætatis anno laneum indusium deposuit: neque tunc lineis ad carnem utebatur indumentis, etiamsi morbo esset correpta. Circa septimum annum asperum cilicium ad carnem ferre cœpit, & deinceps per totam uitam in aduentu Domini & quadragesima, ieiunijs quatuor temporum, uigilijs Christi & beatæ Virginis, Apostolorum & præcipuorum sanctorum, alijs uerò temporibus à die Iouis usque ad Completoriũ sabbati sequentis eo utebatur. A duodecimo uerò anno, in quo professionem expressam fecit, confessarius ei occultè obtinuit & tradidit cilicium asperrimum è pilis equorũ & setis porcorum, cum multis intextum nodis instar retis. Occultabat autem uirgo quãtum poterat cilicium suum, & ut à nullo uideretur, manicas de panno ueteri assuebat cilicio, à cubito usque ad manus. Hortabatur etiam socias sorores secretè induere cilicium ad nudam carnem. Præter hoc habebat sub cilicio circulum fereum, quo caro eius nuda fortiter stringebatur, & ad iacendum nocte habebat cingulum è pellibus hericij spinis horridum. Crebro etiã uoluit ligari brachia sua nuda funibus canabinis, & in tantum stringi, ut funes carni inhærentes, eam rumperent ac lacerarent. Habebat etiam in calceis suis clauiculos quosdam ferreos, quorum acumina ita erant disposita, ut quandocũque uel ambularet, uel subsisteret, plantas pedum eius pungerent atque cruentarent. Corpus quoque suum multis ictibus flagellabat, nocte qualibet, post disciplinam, ut uocant, cum alijs communiter acceptam, secedentibus cæteris, rursus ipsa se cædebat uirgis uel uirgultis spinosis, uel cum uirgulis circumpositis pellibus aculeatis hericij, iubebat se ab alijs uerberari usque ad sanguinis effusionem, quæ licet horrerent, attamẽ contradicere non audentes, obediebant inuitæ, & inter cædendum plorabant. Ducebat autem eas ad loca secreta, ut clã uerberaretur, ne ab alijs posset animaduerti. Tantum uerò fatigabantur quædam uerberando eã, ut uix possent respirare. Et quanuis eiusmodi uerbera quotidie perferret, specialiter tamen die sancto Cœnæ & duobus alijs ante Pascha singulis horis diurnis & nocturnis, tãtis se afficiebat uerberibus & flagellis, ut sanguis ex eius corpore ubertim emanaret. Quadam nocte, cum essent densissimæ tenebræ, duxit quandam sororem ad locum admodum secretum, ut ibi manibus eius uerberaretur: ubi cum se spoliasset & carnẽ nudam exposuisset, lux copiosa de cœlo super eam descendit, & totã illustrãs domum, tam diu durauit, donec completa uerberatione uestes resumpsit, quibus ubi se induit, lux euanuit, & sorores, quæ hoc uiderant, accurrerunt, & se precibus eius commendauerunt. Quadam quoque die, cum adhuc non nisi decem esset annorum, inueniens iuuenculas uirgines ludentes in ualetudinario, & propter obscuritatẽ tenebrosi temporis parum aut nihil uidentes, dixit eis, Vultis ut faciam uobis apparere solem? Illis desiderãtibus, sed impossibile putantibus, indicauit locum quendam digito, satis propinquum, & dixit eis: Ibo usque ad locum illum & antequàm reuertar ad uos, uidebitis solẽ clare lucentem. Iuit & orauit, & statim sol apparens & clare lucens, totam domum illuminauit. Quodã tempore cum circa mediã noctem esset in ambulacro, quod est ante dormitorium sororum, & de cœlestibus cogitaret, apparuerunt ei sol & luna, lucentes in medio cœli.

Vtitur aspero cilicio.

Circulo ferreo se stringit

Clauiculi in calceis.

Flagellat sese.

Carnem suam abstinẽtijs & ieiunijs assiduis macerabat. Crebro sedens ad mensam cũ alijs, maiori temporis parte, quo cæteræ uescebantur, uelabat faciem suam, & tacita orabat. Si cibus delicatior uel uinum melius esset appositum, indigne ferebat, & accipere noluit, non nisi cibo & potu communi uti uolens. Ab Exaltatione S. Crucis usque ad Pascha quotidiè ieiunabat: & si Priorissa eam cogere uellet uti dispensationibus, tandiu flebat, donec Priorissam uinceret lachrymis, ut eam permitteret ieiunare. Non solum autem in uigilijs Natiuitatis Christi & beatæ uirginis, Verumetiam Pentecostes & Apostolorum, sed & quorumlibet solennium sanctorum, & per totam Quadragesimam, ac omni quarta & sexta feria ut plurimum

Eius ieiunias.

plurimum solo pane & aqua contēta fuit, & illis diebus permissum illi erat priuatim cibum sumere, nè ab alijs uideretur. A carnibus semper abstinuit toto tempore uitæ suæ, nisi graui & euidenti infirmitate teneretur. Suas ægritudines celabat, quantum poterat, ne propter eas in ualetudinario hęrere & carnes comedere cogeretur. Quadam uice grauem fluxum sanguinis passa fuit quadraginta diebus, at nihilominus semper comedit cum alijs in refectorio, cubauit in dormitorio, & fecit officia monasterij perinde ut sana, hoc solum sciente in secreto quadam sorore, cui inhibuerat, ne alijs reuelaret.

A quarto anno ætatis semper in die Parasceues ieiunauit: toto uerò triduo ante Pascha singulis annis non se reponebat in lectum, nec dormiebat, nec comedebat uel bibebat: sed continuè uel stans erecta, oculis eleuatis in cælum, uel ante altare S. Crucis iacens prostrata, nisi quando diuinum persoluebatur officium, orabat, legebat psalterium, flebat, & corpus diutius solito usque ad largam effusionem sanguinis uerberabat. Et quidem corpusculum eius propter abstinentias, uigilias & afflictiones alias adeo fuit macilentum & pallidum, ut intuentibus admirationem adferret. Exhibebat se sororibus ad omnia officia uel ministeria ancillam humilimam. Sæpè seruiebat in refectorio, & ubi cibum sororibus apposuerat, currebat latenter ad ecclesiam, & orabat donec comedissent: & tunc iterum rediens, illis inseruiebat. Nec solum sanis, uerumetiam infirmis, idque libentius & deuotius ministrabat. Prima resciscebat earum ægritudines, moxque se ad seruiendum offerebat. Obseruantias siue instituta regularia perfectius cūctis alijs tota uita seruauit. Erat summè ad obedientiam parata, & si Priorissa aliquid sororibus faciendum imponeret indiscriminatim, erat ad exequendum prima, & omnes ad promptè obediendum suo prouocabat exemplo. Nolebat parci sibi à pœnis, quæ cæteris sororibus irrogabantur. Itaque rogauit Priorem prouincialem, ut ipsi, sicut alijs, mulctam irrogaret pro fractione silentij: sicque factum est. Nam cum alijs humi discubuit, panem & aquam comedens. Erat etiam mitissima, multæque commiserationis & benignitatis erga illas, quæ ipsam iniuria affecissent. Si qua soror ei iniuriā faceret, prostrata ad pedes eius, petebat ab ea ueniam, & promittebat sui emendationem. Discordantes & turbatas reducebat ad pacem. Si soror per aliquot dies ei locuta non fuisset, quærebat eam, prostrataque rogabat ueniam, timens ne aliquid haberet aduersus eam. Virginitatem cordis & corporis semper seruauit & præcipuè dilexit. Ea causa matrimoniū ducis Poloniæ & regis Boemiæ, atque etiam Caroli regis Siciliæ recusauit. Et cum diceretur ei, ꝙ Papa dispensaret in uoto solenni continentiæ, quod iam fecerat, respondit se potius præcisuram sibi nasum ac labia, & oculos euulsuram, quàm in cuiuscunque matrimonium consensuram. Vt autem tales infestationes euaderet, benedictionem uirginalem ab Archiepiscopo Strigonieñ. suscepit. Cum autem diceretur, Tartaros uenire in Vngariam, & inter cætera mala etiam uirgines uiolare, ait Margareta: Ego scio quid faciam: labia mea detruncabo, & cū me sic uiderint deturpatam, missam me facient. Erat ualde misericors, & compatiebatur miseris. Quando parentes mittebant ei aurum uel argentum, uel strenas & munuscula, nihil ipsa contingebat manibus, sed per manus Priorissæ curabat distribui pauperibus monasterijs, ecclesijs & sacerdotibus, ac alijs indigentibus. Cum mittebatur ei pannus preciosus pro ueste, dabat illum pauperculis sororibus, recipiebatque ab illis earum uilia indumenta. Si per fenestram

Libenter sororibus inseruit.

Liberalitas et benignitas in miseros

chori uidisset pauperē, currebat ad Priorissam, orās ut pro illius necessitate faceret eleemosynam. Vidit quandoque hominem inopem & nudum in acerrima hyeme, moxque exuens optimam tunicam suā, cum bona uenia Priorissæ, pauperi illam dedit. Vestes & linteamina mittebat seruientibus, quādo ægrotabant: fercula ipsi apposita in mensā & xenia, quæ à parentibus mittebantur, crebro distribuebat infirmis, ita ut non rarò ipsa ieiuna à mensa surrexerit. Hortabatur sorores, ut quæ eleemosynas corporales facere non possent, cum uiderent pauperes, pro eis orarent. Omnibus igitur indigentibus compatiebatur, desolatas consolabatur. Si qua soror propter mortem, ægritudinem uel aduersos casus amicorum lugeret, lugebat cum ea, & eam confortabat. Quando uidebat cæcos, claudos, aridos & alios morbidos homines, plorabat, & gratias agebat Deo, dicens: Gratias ago Deo, quia me talibus corporis uitijs & incommodis subiecisset, si ipsi placuisset. Orabat assiduè, & à septimo ætatis anno ubicunque uidebat sorores orantes, accurrebat & orabat cum eis. Omni tempore surgebat ad nocturnas preces, nec unquàm in uita sua ab illis, uel etiam à Missa & cæteris precibus horarijs absens fuit, nisi grauis eam morbus impediret. Præueniebat omnes ad Ecclesiam: diuque antequàm pullaretur ad nocturnas preces, orabat ante lectum: & audito signo, reponebat se in lectum, ne sorores surgentes, eam ad lectum inuenirent orantem. Antequàm è straro surgeret, muniens se signo crucis, accipiebat crucem & osculabatur, oculisque apprimebat, & portans eam secum, ibat ante altare sanctæ Crucis uel imaginem crucifixi, & ibi orabat cum lachrymis, donec sorores chorum intrarent. Post illas noctis absolutas preces usque ad auroram uel circiter, manebat in orationibus: & sic ferè tota nocte uigilabat & orabat. Ab aurora uerò usque ad prandium auscultando Missæ sacrificio & orationibus uacabat, interim usqueadeo silentij tenax, ut nulli uellet loqui, ne ipsis quidem parentibus, uel fratri aut sorori, aut eorum nuncijs, nisi per Priorissam cogeretur. Contigit ut soror eius ueniret ad eam, asserque caderet super caput orantis: at illa nec propter casum asseris, nec propter aduentum sororis, orationem interrupit. Captabat loca secreta ad orandum. Antequàm iret ad prandium, semper orabat prius coram imagine crucifixi in domo capitulari. Post prandium continuè uel operabatur manibus, uel seruiebat infirmis aut sanis, uel orabat. Nunquàm illi tædio fuit orare. Post completorium manebat orans in templo donec ianua clauderetur: & sæpè quidem rogabat custodem, ut tardius ianuam clauderet, quò diutius posset suis precationibus immorari. Clausis uerò ianuis, orabat in domo capitulari ante imaginem crucifixi. Postremò clausis omnibus ostijs, orabat ante lectum usque ad gallicinium: & tunc excitabat quandam sociam, & ducebat ad locum secretum, ubi se uoluit eius manibus flagellari. Antequàm somno se daret, ambulabat silenter per dormitorium, explorans si qua soror fleret, gemeret, uel re aliqua indigeret. Si quam indigā comperisset, prouidebat ei: & sic demum ibat cubitum, quanquàm uix sciri poterat, num in lecto iaceret, nam expanso corio ante lectum, & lapide capiti supposito, dormiebat. Intrabat autem lectum, cum aliæ debebant surgere, ut ita semper in lecto iacuisse crederetur. In uigilia natiuitatis Christi mille orationes dominicas, & in uigilia Pentecostes millies, Veni sancte spiritus, & in quatuor uigilijs beatissimæ Mariæ uirginis, mille angelicas salutationes, cum totidem sui prostrationibus dicebat, atque in ijsdem uigilijs tota nocte in templo uigilabat & orabat. In orationibus

Sedulitas in precibus.

Nota stratū tantæ uirginis.

Gratia lachrymarū.

orationibus semper flebat. Habebat genas adustas profluuijs lachrymarum, quibus detergendis multa deterebat sudariola. Velum quoque capitis adeo erat lachrymis madidum, ac si fuisset aquis intinctum. Propter assiduas prostrationes in cubitos & genua, uestes eius iis in locis erant laceræ, cutis itidem in genibus contrita fuit, & tandem creuerunt ibi calli instar testæ oui induratæ. Duabus septimanis ante Pascha occupabatur commemoratione Dominicæ passionis, cuius historiam sibi legi uoluit uulgari idiomate, & exponi. Audiebat uerò cum gemitibus & lachrymis, iisq; diebus semper uel stabat erecta, uel iacebat prostrata, nunquam sedens. Quandoq; in Dominica Palmarum, dum passio in ecclesia legebatur, adeo commota fuit corde, ut omnes crederent eam subitò morituram. In die Parasceues ea hora, qua crux nudabatur, prostrata edebat magnos eiulatus, ita ut foris audiretur. In uigilijs quoque martyrum curabat sibi legi & exponi passiones eorum, & illos imitari desiderans, dixit sæpenumero: Vtinam fuissem illis temporibus quibus feruebant persecutiones martyrum, & cum eis licuisset obire martyrium. Vtinam esset tempus alicuius persecutionis, martyrium pro Christo possem suscipere: uellem enim amore eius detruncari & comburi: & ut dolor duraret diutius, per membra singula laniari, & omni genere tormentorum excruciari. Laudabat specialiter uirgines, quæ pro Christo sustinuere martyrium, & earum in ferè dis martyrijs optabat, si esset possibile, se fuisse participem. Cum sparsus esset rumor, Tartaros aduentare in Hungariam, ait uirgo martyrij desiderio: Orabo nè ueniant, uti nè noceant populo Christiano: sed quantum ad me attinet, uellem iam uenissent, ut manibus illorum martyr possem effici. Et quia mēs eius ad cælum magno desiderio ferebatur, corpus etiam sequi uolebat. Vnde non raro in die sancto Parasceues, & omnium Sanctorum ac Assumptionis beatissimæ Virginis uigilijs & solennitatibus, uisum est corpus eius inter cælum & terram plusquàm cubiti spatio eleuatum: sicque diu permanebat, nullis sensibus utēs corporeis, & quasi mortua uidebatur. Quadam uice in peruigilio omnium Sanctorum cū oraret, subitò uelut mortua cecidit, sicque permansit, donec soror quæ illi aderat, totum psalteriū tractim dixit: tum uerò mortuam eam putans, strepitum & uoces edidit: sed nihil proficiens, alias uocans, mortuam esse dixit. Accurrebant illæ, & uelut mortuam intuebantur. Tandem ad se redijt, seque non nisi breui spatio ita fuisse aiebat. Quodam tempore cū oraret, uocata septem uicibus, nihil audiuit. Octauo autem cum uocaretur, quam primam illa uocationem putauit, demum respondit. Cum à precibus rediret, sæpè tanta in eius facie uenustas relucebat, ut eam sorores adspicere non auderent. Quadam uice in aduentu Domini cum oraret nocte, subitò rapta fuit in spiritu, & globus ac flamma ignis apparuit super caput eius: porrò soror ei assistens, crebro uocauit eā: sed cum non responderet, cucurrit ad templum, ubi multas sorores orantes inuenit. Accurrerunt illæ, diuquè ibi steterunt, & multos quidem faciebant strepitus, sed illa rapta in spiritu, nihil aduertit. Tandem quasi excitata, ad se redijt. Dixerunt ergo ei, quòd ignis esset super caput eius: at illa eum manu discussit, rogauitque ut nemini dicerent, quod uidissent. Postquàm autem flamma disparuit, odor suauissimus in illo loco remansit. Denique ollam ardentem & tripodem ferreum candentem, de medio ignis nuda manu sine læsione manus extraxit. Accidit quandoquè, ut cum alia sorore portaret in tabula panes fermentatos ad furnum, mappula coopertos, eaque soror timeret uentum ualidum, qui iam suo impetu tectū domus Capitularis transtulerat in pomarium. Orauit ergo, & statim uentus cessauit. Cum frater quidā suis precibus nollet aquiescere, ut maneret, & die crastino haberet concionem, orationibus eius, nullo tāgente, fractus est currus fratris, & sic coactus est remanere. Peracta uerò concione, rogauit uirginem, ut currum sibi restitueret. Orauit illa cū lachrymis, & statim currus, nullo tangente, sed multis uidentibus fuit diuinitus reparatus. Simile quiddam contigit etiam alias cuidam fratri, qui manere renuens, cum usque ad uillæ limites processisset, orante uirgine fractus est currus, & eius absoluta concione instauratus. Item alius quidam frater ad preces eius manere nolens, ut concionaretur, ubi abscessit, cum tempus esset mire serenum, uirgo, sicut ei cōminata fuerat, orauit Deum, benè plueret, ut manere cogeretur uel inuitus: & statim tanta extitit pluuia, ut discedere non posset. Quodam tempore Danubius inundās, hortum sororum triduo inuasit. At Prior prouincialis Margaretæ hoc narranti non credidit. Erubescens uerò illa, quòd mendax putaretur, rogauit Deū, ut ostēderet uera ipsam dixisse: moxquè inundans Danubius in cœnobiū & officinas sororum sese intulit. Ita quæ sorores fugerunt in solarium, Priorquè prouincialis ad cœnobij murum ascendit. Durauit autem inundatio usque ad preces uespertinas. Tū uerò Margareta rogata à sororibus, orauit Dominum, ut aqua recederet, statimque recessit, & sub precibus nocturnis loca omnia adeo sunt exiccata, ut nullū uel aquæ uel luti uestigium ibi permanserit. Puella quædam, missa ab ea nocte Paschæ ad quærendam eius tunicam, cum esset nox obscura & ingens pluuia, cecidit in puteum profundum. Diu uerò quæsita, nō inueniebatur, donec orāte sancta uirgine, in superficie aquæ apparuit, & cum labore extracta est. Eius autem omnia corporis membra confracta & conquassata erāt, carebatquè sensu & motu, & planè mortua uidebatur. Improperabant itaque uirgini, quòd fuisset causa mortis eius. Orauit autem uirgo beata cum lachrymis, & statim puella uiua & sana, nullam habens læsionem, surrexit & ambulauit, prostrataquè ad pedes eius, gratias egit, & posteà multis superuixit annis. Cum sorores quandoquè medicamenta apponerent cuidam ossi eius dilatato, & quædam soror ea causa murmuraret, mox illa idem os similiter affectum sensit suo in corpore, donec ad uirginem ueniens, culpam edixit suā, & ueniam postulans, uerbo illius statim curata fuit. Soror quædam grauem patiens dolorem digiti, rogauit eam, ut si quam haberet gemmā, talis doloris expultricem, ipsi accommodaret. At illa strinxit digitū eius, & confestim dolor cessauit. Prior prouincialis rogauit eam, ut curaret socium suum fratrem conuersum à quartana febre, quæ illum uexarat à festo B. Dominici usque ad Purificationem beatæ Virginis. Orauit ergo pro eo, & quàm primum curatus est. Claruit etiam spiritu prophetiæ. Nam cum rex Bela, pater eius, iuisset pugnatum contra ducem Austriæ, dixit reginæ matri suæ, regem, cæso duce, uictoria potiturum, quod & factum est. Nouitiæ cuidam cogitanti de elegantia uestium & secularium ornamentorum, atque hac de causa uolenti redire ad seculum, quid cogitasset, indicauit, sicquè eam in arrepto proposito confirmauit. Quandam sororem animo dolentem, quòd seculo renunciasset, ad sanam mentem reduxit, cum totam cogitationis eius seriem ipsi exposuisset. Aliam iræ stimulis incitatam pacauit, eius cogitationes, quas animo uoluerat, ei dicens. Aliam quoque ira commotam, nec seipsam tranquillare ualentem, sedauit, causam illi aperiens, cur in eam

Desiderium moriendi pro Christo.

Eius ecstases.

Danubij inundationē auertit suis precibus.

Puellā mortuā restituit uitæ.

Regis Bela uictoria aduersus Fredericū Austriæ ducem prædicit.

eam perturbationem incidisset, & quid interim cogitasset. Obitum quoque suum anno uno ante praeuidit & praedixit, & tandem* nona die Ianuarij, cum sana esset corpore, multis praesentibus, dixit, die abhinc decima se moriturã. Tertia uerò die, postquàm ista praedixerat, febre decubuit, quae usque ad diem, quem praedixerat, continua fuit, & interim semper orans, & de Deo cogitans, receptis deuotissimè Ecclesiasticis sacramentis, ubi ad extremam horam uenit, incepit psalmum illum, In te Domine speraui. Et cum dixisset, In manus tuas commendo spiritum meum, felicem animam transmisit in caelum. Obijt autem anno Domini 1270. aetatis uerò suae 28. Porrò Ordine uitam sanctam duxerat annis quatuor & uiginti, uel circiter. Post transitum eius facies eius nimio decore resplenduit. Sub oculis color extitit aureus, nec unquàm pulchrior uisa fuerat, dum uixit, adeo ut Archiepiscopus Strigoniensis diceret sororibus, non debere eas flere quasi mortuam, quae esset uerè beata & cum Christo in gloria, & in cuius corpore resurrectionis insignia apparerent. Simul etiam ex eius corpore manauit odor suauissimus, aromata superans uniuersa, isquè sensibiliter à cunctis eo aduenientibus percipiebatur aliquot non paucis diebus. Quartadecima quoque die, cũ saxum rude fuit eius sepulcro impositum, & rursus post tres menses quando fuit tumba illi adhibita marmorea, is odor erupit. Nocte qua decessit, frater Petrus, lector Laurieñ. post nocturnas preces dormiens, audiuit in somnis uocem dicentem: Agna mortua est. Manè ille hoc dixit fratribus, & omnes interpraetati sunt de obitu Margaretae. Statimquè ad monasterium accessit, & eã illa nocte migrasse comperit. Idem frater grauem dolorem dentium & tumorem in facie, quatuor dies & noctes passus erat. Noctis igitur principio orauit uirginem Christi Margaretam, ut ipsum liberaret, promittens se diebus singulis in honorem eius genua curuaturum, si uoti compos fieret: & eccè manè fuit penitus liberatus. Multa quoque alia miracula fecit & facit continue in honorem sponsae suae sponsus uirginum Iesus Christus Dominus noster, cui cum patre & spiritusancto est honor, uirtus, potestas, & imperium, per infinita secula seculorum, Amen.

** Aut hic legendũ est decimanona: aut in quibusdã martyrologijs lapsus est.*

Ps. 30.

VITA S. VALERII TREVIRORUM Episcopi, ex insigni manuscripta codice descripta. Author testatur alibi, se post excidium Treuericae urbis inter relictos cineres haec & quaedam alia in chartulis scripta reperisse.

29. Ianuarij.

Post uenerabilem obitum beatissimi Eucharij, Treuericae ciuitatis Archiepiscopi, sanctus Valerius in ministerium sacerdotale successit, illudquè per quindecim annos sanctè vmẽdo, & uerbum uitae praedicando, probatissimè rexit: In quo uidelicet temporis spatio multos ad Dominum populos, signa magna & stupenda prodigia exercẽdo, conuertit, & ad agnitionem Catholicae fidei saluberrima instigatione perduxit. Qui etiam tam studiosissimè uerbo praedicationis instabat, ut iam tunc penè per Galliam & Germaniam Christiani paganos & numero superarent & religione. Erat nanque doctrina eius singulis congrua, cunctisquè audientibus dulcis & gratissima, unde ob mellifluam sermonis eius facundiam, undiquè ad eũ populi confluebant, & saltem aliquod uerbum ex ore eius audire cupiebant.

Multi conuertuntur ad fidẽ Christi

Quantum uerò ad proprios mores pertinuit, ut breuiter narrem, fuit cogitatione mundissimus, uerbo utilis & discretus, operatione nihilominus irrepraehensibilis & praecipuus, ac sic per actiuam uitam singulis compassione extitit proximus, ut tamen prae caeteris contemplatione esset suspensus. Et in hac cõtemplatione positus, non deserebat fraternam condescensionem uitae actualis, nec etiam in actione submissus, recedebat à sublimitate cõtemplationis. Quiquè salutaria monita sui magistri recto tramite sequens, Euangelicum triticum Dominicae familiae fideliter dispensauit, & credita sibi talẽta spiritualibus augmentis quotidiè multiplicauit. Cũ uerò his ꝓfectuum gradibus usque ad uenerabiles canos peruenisset, & iam consummatio sui cursus appropinquaret, quadam nocte apparuit ei beatus Eucharius per uisionem, dicens, Tempus iam instat, frater Valeri, resolutionis tuae, & parata sunt tibi gaudia retributionis aeternae. Pater enim tibi ianua regni coelestis, quã post hanc horam quinto die gratulabundus ingredieris, & de concessis Domini tui beneficijs sine fine laetaberis. Quapropter Maternum, agonis nostri cooperatorem, tui officij successorem constitue, illumque de uisitatione nostra ante diem sui exitus certissimum redde. Et haec dicens, recessit. Euigilans autẽ S. Valerius, mox uisum somnium beato Materno caeterisque fratribus, qui praesto erant, narrauit, & eis diem obitus sui laetissimo uultu instare praedixit. Sequenti uerò die uenerabilem Maternum ad sacerdotalem gradum prouexit, & eum de studio commissi ministerij diligenter instruxit. Cumque per praedictum spatium, ob famam depositionis eius aduenientes, fideles uerbo salutifera admonitionis de exercitio sanctae conuersationis instanter instrueret, & eos ad salutem animarum suarum dulciflua exhortatione paternisque uisceribus incitaret: illucescente iam quinto die, oratorium ingressus, uiaticum, quod ipse consecrauerat, accepit, & post haec extensis inter discipulorum manus membris sacris, 4. kalend. Febr. spiritum reddidit coelo. Cuius corpus colligentes discipuli, sacratissimo corpori S. Eucharij coaptauerũt, & in eodem sarcophago cum diuinis laudibus condiderunt. Quod superna dispositione actum esse credimus, ut quorũ una mens semper in Domino erat, eorum quoque corpora nec sepulchrum ab inuicem separaret.

Eius uirtutes.

Lu. 12 Matt. 25.

Accipit uiaticum.

Decedit.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum & Mirabilium operum Effectorum, Abbatis Cyri & Iohannis.

31. Ianuarij.

Cyrus ille, clara stella martyrũ, ex clarissima quoque fuit ciuitate Alexandria, quae sita est in Aegypto: quam fama est aedificasse Macedonẽ, & eam suo impertijsse nomine. Erat autẽ Cyrus, religione quidem fidelis à parẽtibus, uita uerò laudabilis, arte autem medicus, cuius officina in hodiernum usque diem nota est omnibus, sed mutato nomine, ut quae iam Dei templum, & aedes sanctorũ trium puerorum appelletur, simul uerò quodammodo commutata etiam operatione, aut effecta potius diuiniore, & pro illa priore morborum liberatione, quam praebebat ars medicina, laboresq; & artis medicamenta, modo omnis generis & quae sua sponte hunt, scatens

tens miraculis. Quemadmodum autem hanc acceperit mutationem ab alto petita declarabit oratio.

Apollinaris, non uehemens ille ueritatis & rectorum dogmatum inimicus, qui etiam in Laodicenam sedem magnũ effudit dedecus, sed ille potius ardens amator ueritatis, & defensor piorum dogmatũ, tanto illo gloria & moribus excellentior, quanta erat in eodem nomine conuenientia, cui cum Dei sententia commissa fuisset sedes Alexãdrina, ut uult uera, quæ de ea iactatur, fama, quòd diuino iudicio & cuiusdã uiri, qui futura præuidebat, prædictione, eius fidei sacerdotalis esset sedes credita. Hic ergo Apollinaris cum iam peruenisset ad pontificatum, alebat etiam quendam suæ sororis filium, diligenter admodum & ex uirtute, & quomodo eum habebat genere propinquum, ita multo magis eum redderet uita coniunctum. Cum uerò is ad uirilem peruenisset ætatem & ad florem iuuentutis, non, ut multi iuuenes, se dedit & permisit naturæ appetitionibus, laxatis frenis omnibus, neque clam noctuq; egrediendo uoluit nõ honestas suffurari uoluptates, sed potius uolens nihil ei eiusmodi accidere, ad patruum suum & pontificem libere & ingenuè accedens, petijt legitimæ uxoris coniugium. Vir autem ille uerè diuinus, cum nè auditione quidem, quod dicebat, accipere sustinuisset, apud eum multis uerbis est usus, turbas matrimonij reuocans in memoriam, & tentans eum ab illa abducere sententia. Postquàm uerò uidit eum ualde instare, & de constantia ne tantillum quidem remittere, ualdè pulchrè hoc excogitat, dicens se cupere excitare templum tribus sanctis pueris, cuius quidem ædificationis oportet te, inquit, in præsentia curam gerere, & cuius studio teneris, id tibi succedet ex sententia. Audijt ille, & lubenter admodũ suscepit quod iussus fuerat, calorem cupiditatis bona spe refrigerans & recreans.

Apollinaris episcop. Alexãdrinus.

Erat autem illic quidàm locus, qui uocabatur Doryzim. Quo quidem in loco cum uisum esset excitare ædẽ, ipse toto studio instabat operi: & illud quidem statim gerontocomium, hoc uerò deputabatur ad trium, atrium autem intercipiebat hãc, quæ uulgo celebratur, officinam. Quam quidem cum in templum mutassent, à nomine solum, ut iam prius diximus, non autem à re etiam recesserunt, nisi, quòd eã effecerunt ueriorem cuiusuis hominum morbi medendi officinam. Sed ea quidem hoc modo est transmutata, & ex medici officina templum est constitutum, uerè quidem gratuita, & nullam accipiens mercedem medici officina, uelox morborum liberatio, curatio quæ nullam habet dilationem, sed eorum, qui laborant, præueniens petitiones. Nobis autem sunt etiam ea, quæ deinceps consequuntur, addenda, neque sunt pulchro priuandæ miraculo aures, quæ utiles sitiunt orationes, etiamsi ab instituto satis longa uidebitur digressio, additio narrationis.

Tẽplũ triũ puerorum extruitur Alexãdria.

Nam cum adolescẽs toto studio in ædificando fuisset occupatus, in templum quidẽ officina breui fuit mutata. Nosocomium autem & gerontocomium ab eo constructa sunt, & omnia non longi temporis spatio ab eo sunt perfecta. Deinde accersit Apollinaris uirum quendam, qui gregi præerat, & erat uirtute insignis. Cui cum dedisset literas, emittit eũ ad tres sanctos pueros Babylonem. Literis autem suplicabatur, ut aliquæ ex illis sacris reliquijs mitterentur ad templum, quod erat Alexandriæ, quod ipse multis sumptibus & multis laboribus construxerat. Talis erat enim in eos amor Apollinaris cum ardenti & uiua fide, ut tot iam ante annis consummatos, tanquã adhuc uiuos, epistolam esse sensuros, & suis eum esse membris impertituros crederet. Cum ergo ille magnus & rerum uerè magnarum minister hanc uiam confecisset, & Babylonem peruenisset, & ante sacras illas stetisset reliquias, & manu indicasset literas, & plurimum rogasset, ut literas acciperent, & pontificem ijs, quæ petebat, impertirent, qui erat eorũ medius, tanquàm à somno excitatus, (O diuinam prouidentiam, ò stupendam narrationem) cum manum sensim porexisset, & epistolam accepisset, rursus nihil adijciens decubuit.

Nota rem mirandã.

Literarum itaque tabellarius, miraculum quidem admiratus, quòd nihil autem esset consecutus eorũ, propter quæ uenerat, animo cruciatus, cum tota hebdomada in templo permanens & precatus nihil profecisset, reuersus est animo anxius, & pro reliquijs ferens Apollinari lachrymas. Ille autem cum ne sic quidem despondisset animum, nec curam abiecisset instituti, quod habebat in manibus: (eiusmodi enim res est desiderium: non solet spem abijcere non eorũ solum, quæ sunt difficilia, sed nec eorum quidẽ, quæ non possunt omninò fieri) Abi, inquit, rursus ò uir optime, & uehementius à sanctis pete meo nomine: & si eos quidem aliqua subeat miseratio, nostris placati precibus, præbeant aliqua ex ijs, quæ petimus: Sin minus, accepta epistola reuerteris, & mihi erit ea res pro reliquijs. nam nec illa quidem erit expers sanctificationis, ut quæ rectè sit accepta, & iã longo tempore sacra membra contigerit. His quoque paret magna uir ille obedientia. Oportebat enim, ut arbitror, tali seruire desiderio talem parendi alacritatem. Et cum rursus uenisset Babylonem, & ad sanctos accessisset, uehemẽter rogabat, supplicabat, obsecrabat, lachrymis magis quàm uerbis implẽs supplicationẽ, ne has secundas preces Patriarchæ contemnerent, neque secundos suos itineris labores despicerent, sed quod ille eis templum ædificauit ad honorem, hoc suis mẽbris uicissim glorificarent. Hæc precatus quidem est, sed nihil profecit.

En quã topere cupit sacras habere reliquias.

Quocirca cum spem abiecisset reliquiarum, (Sed est diligenter attendendum, audietis enim rem quidem ad audiendum iucundissimam, & ad admirationem afficiendum animum diuinissimam) cum ille spẽ diuinarum abiecisset reliquiarũ, studebat ipsam saltem recipere epistolã, ut ei iussum fuerat, ei, qui erat fide ardenti, impleturam locum reliquiarũ. Cum sic itaque manum manui admouisset, suam manui martyris, & epistolam accepisset, illam quidem traxit ad se, eam autem secuta quoque est pulchra manus martyris. Quam cum sic uidisset diuisam à toto corpore, desiderantibus simul & uenerantibus amplexus manibus, in precioso thesauro reponens, quæ sunt preciosissima, lubens peruenit Alexandriam. Quamobrem quis uel Patriarchæ uoluptatem & lætitiam, uel rursus populi festiuam celebritatẽ potuerit ostẽdere? Quam sapienter autem se gesserit in præstando promisso suæ sororis filio, audire est operæ precium. Nam cum sequenti die totum, qui ei suberat, clerum conuocasset, manum quidem illam, & cum ipsa epistolam, quæ ab ea tenebatur, sacrosanctè simul & præclare deponit, & cum alia in templo splendidè & magnificè peregisset, idque de more Christianorũ consecrasset, adducto deinde sororis filio, & sacerdote ordinato, loco alterius cõiugis ei despondet ecclesiã, ei dicens: En tibi uxor. Sed eius, ut par est, curam gere. Hoc dictum sic affecit adolescentem, & eius sic tetigit animum, & dimouit cupiditatẽ, ut maiore uirginitatis fuerit deinceps captus amore, quã ante matrimonij. Sed de his quidem satis.

Manus unius è trib' pueris fertur Alexãdriam.

Nobis autem rursus Cyri & eorum, quæ ad Cyrũ pertinent, facienda est mentio, quem quidem proposuimus argumentum præsentis orationis. Hic ergo cum

Cyrus medic⁹ excellentissimus. cùm in arte medicina aliorum fuisset excellentissimus, nihilo secius erat etiam uita hominibus utilissimus, arte quidem corpora, moribus autem curãs animas uel potius, per artem persuadens, ut morum curam gererent, & docens morbum animæ esse morbo corporis longè difficiliorem, quòd huius quoque ille sæpe causa sit, Domino omnium & medico studente per morbum corporis, ut nos animæ uitiũ deponamus: quod quidem est morborum re uera longè periculosissimum, & curatu difficilimum. Ad ægrotos enim ingrediens Cyrus, non Galeni & Hippocratis & similium omnino meminerat: is enim secundo loco eorum habebat rationem, sed à nostro fonte sumens, prophetica que & apostolica atque etiam paterna eis multa dicta accinens, & deinde etiam gratiam adijciens, efficiebat ut sani essent, non solũ corporibus, sed animis, & parua rogantibus & ea dabat, & ijs multo maiora, quæ quidem sunt, Dei agnitio, uitij purgatio, salus animæ, eis gratificabatur: multos quidem ex pijs adhuc stabiliores efficiens ad ueritatem, multos autem etiam ex infidelibus ab errore liberans gentilium. Is uerò tunc erat frequẽs, & multos atque adeo plures inualerat, tunc sceptrum tenente Diocletiano, qui non magis erat insignis diademate, quàm nimia superstitione. Nam in hoc quidẽ multos inuenies, quibus ipsum assimilaueris, in illo autem, omnino paucos.

Cum uerò nec fieri posset, ut malignum hæc laterent, neque si nõ latuissent, ferre erat facile, res enim, quæ difficiliter contineri potest, & impudens est uitium, hæc per ipsum significantur Præsidi ciuitatis, qui magno quoque incitebatur furore in Christianos: qui compræhensum quoque Cyrum statim iubet duci. *Cyrus fugit in Arabiam.* Ille autem cum iussum cognouisset, recedit à ciuitate, & uenit in Arabiam, quæ est in finibus Aegypti. Nemo autem eum condemnet imbecillitatis, neque pusilli & abiecti animi. Non enim adspiciens ad crudelitatem Præsidis, neque propter Christum afferenda tormenta reformidans, neque ulla motus animi mollitia, exijt è ciuitate: sed partim quidem implens præceptum Domini: *Matt. 10.* Quando enim, inquit, persecuti uos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam: partim uerò etiam per ocium uolens seipsum considerare, & cor suum acuere, & deinde aggredi ad pericula pro Christo suscipiẽda: forte autem diuina quoque prouidentia eum uocante in Arabiam propter infideles, quos illic erat ad Christum adducturus, & fideles rursus effecturus constantiores. *Nota tonsurã & habitũ monasticũ* Cum ille ergo sic & propter hæc uenisset in Arabiam, statim mutat habitum, uitæ formam & studium: & cum caput cute tenus totondisset, amictu induitur monastico, & ad uiuendi rationem extollitur sublimiorem. Deinde etiam mutat modum curationis. Non amplius enim medicus Cyrus dicebatur aut erat, nisi quòd solum faciebat potius miracula, non medicamentorum, nõ herbarum omnino utens auxilijs, sed prece sola & doctrina: hac quidem aduersus animas, quæ malè se habebant: illa uerò, aduersus corpora.

Cum ergo eius fama totam peruasisset Arabiam, & iam ad Iohannis quoque aures uirtutes illius peruenissent, Iohannem, inquam, illum, qui genus trahebat ex patria Edessa, moribus autem erat uere ciuis cœlestis, erat uerò militari insignis authoritate. Cum hæc ergo fama ad illum quoque peruenisset, & alioqui cum Diocletianus intentasset persecutionem, præclarus hic miles, mutato ordine, & humano relicto exercitu: egregie relatus est in numerum Christi militum, & maluit se fortiter gerere aduersus eius hostes, quàm aduersus eos, qui sunt hostili animo in homines. Quemobrem statim abiectis omnibus, opibus, diuitiis, gloria, authoritate, uenit Hierosolyma. *Iohãnes uir militaris se iungit Cyro.* Deinde etiam proficiscitur in Aegyptũ amore Cyri eum trahente citra laborem, & toto pede eius gressum accelerante ad eum, qui est eiusdem fidei, ut qui unà cum illo philosophari & una exerceri constituisset. Qui cum ad eum accessisset, & unà cum eo habitasset, fuissetque pulchrorum illius certaminum & miraculorum spectator, erat nouacula cotem nacta, & deinceps ad eum adspiciebat, & uirtutis eius uestigia diligenter sequebatur: non ut qui longe ab eo abesset ut discipulus, sed qui eius similitudinem accurate assequeretur. Cum autem persecutio spirasset, ut diximus, uehementius, tres quidem numero uirgines cum matre compræhenduntur, quæ res sectabantur Christianorum, ducuntur uerò in ciuitatem Canopum, cum Cassianus execrandum eorum, qui dij nõ sunt, exerceret sacerdotium, Syrianus autem ciuitatis haberet administrationem. Hæc autem non uirginibus & matri solis, sed etiam ipsi quoque Cyro & Iohanni, fuerunt ueluti procemia & principia martyrii, & iã incipiebat eis cõtexi corona. Veritus enim Cyrus uirginum teneritudinem, nè aspera reformidarẽt supplicia, quãdoquidẽ erãt ętate admodũ iuuenili Theoctiste enim, quę erat triũ ætate natu maxima, decimũquintũ annũ nondũ attigerat: Theodota autem quæ eã sequebatur, agebat annũ quartũdecimũ: Eudoxia uerò: omnium minima, agebat annũ undecimũ.

His ergo de causis timore affectus Cyrus causa uirginum, quãdoquidẽ hæc ætas, & maxime inter mulieres, nõ solũ facile uinci potest metu suppliciorũ, sed ẽt blanditijs nullo negocio corrumpitur: existimauit esse necessarium, descenderet ad ciuitatem, & eis, quoad eius fieri posset, adderet animum ad certamẽ. Nam nec erat quidem extra suspicionem de earum matre Athanasia: partim quidem, cum eam sciret esse mulierem: partim autem matrem quoque filiarum tã teneræ etatis, quæ scit matris oblectare oculos, & ne ipsæ graue aliquid patiãtur, efficiet quòd nolint aliquid, quod non uult mater. *Nota sancti uiri piũ timorẽ.* Hæc Cyrum metu replebant, dubitautem ne mater quoque frangeretur iuuẽtute filiarum, ne eius paterentur uiscera, & uicta à natura, eis miserabile aliquid, quo se cedere significaret eis diceret, aut etiam annueret. Hęc ergo, ut diximus dubitantem Cyrum inducunt in ciuitatem. Eum autẽ egregius quoque sequebatur Iohannes. Fiunt uerò illi eis aliptæ ad certamina, & pulchrum exemplar martyrii: quod quidẽ erat, nõ illas adducere ad martyrium, sed suam ipsorum confessionem manifestam efficere: uel potius utrunque per se inuicem, ut & ipsi propter uirgines libere suam ostenderent pietatem, & illas per se Christo offerrent hostias.

Cũ itaque rursus suæ improbitatis nõ negligentes ministros inuenisset inimicus, eis persuadet præsidi dicere de martyribus: ꝙ scilicet sint q̃dã ignoti, unus quidẽ monastico, alter uerò militari inducti amictu, qui efficiant, ut modo compræhensæ uirgines: deos quidẽ nostros despiciant, totisq; uiribus abiurẽt & execrẽtur eorũ religionẽ, Cæsarisq; iussa cõtemnãt, Iesum aũt quẽdã solũ laudẽt, & ei, quæcũque Deo, tribuãt, & at ostẽdendã suã in eũ beneuolẽtiã, mortẽ parui faciãt. Syrianus igitur cũ hæc nõ leuiter tulisset, sed uiros præclaros in suũ cõspectũ produxisset: Vos, inquit, infelices & ostes deorũ beatorũ: uos, qui uirginib⁹ q̃dẽ conamini ꝑsuadere, Christianorũ aũt res studetis augere: Cæsarẽ uerò omnibus modis afficere cõtumelia. Sed etsi nõ prius, nũc q̃dẽ certe ab hac uana deficiẽtes religione, precibus & sacrificiis deos placate maximos. Hoc enim non efficiet solum, ut sitis liberi à suppliciis, sed etiam, ut digni uideamini honoribus: Sin minus, mox quidem scietis Syria-

num: scietis autem Imperatorem quoque Diocletianum: quinetiã deos ipsos, aduersus quos hæc stolidè audetis, quam gratiam suis referant cultoribus etiã si sint mites & benigni.

Martyrũ constantia Ad hæc Cyrus & Iohannes: Nos, dixerunt, ò præses, de multis pauca dicere consueuimus. Scias ergo, nos nec esse infames honores admissuros, neq; Christianismum, quicquid factum fuerit, prodituros. Hęc cum audiisset Syrianus, & uehementi cordis ira esset commotus, & dentes instar apri exacuisset: Oportebat, inquit, uos in hoc saltem uti benignitate iudicis, quod morti pœnitentia eorum, quæ prius statuissetis, si ulla esset sapientia, minas euitassetis. Quoniam autem uniuersum, ut uideo, est fastus & arrogãtia & inanis iactantia, non prolixis uerbis amplius erit opus, sed iam ad ipsam ueniemus experientiam. *Atrociter cruciatur.* Sic enim ipsi & quæ desideratis præmia omnino consequemini, & ut quæ iussit Imperator faciatis, uel inuiti persuadebimini. Hæc cum dixisset, & produxisset uirgines in conspectum martyrum, ut uiderent quæ fiebãt, inferebat athletis omne genus tormentorũ, flagellis cædebat, clauis cõterebat, lãpadibus ustulabat, & cũ, q̃ iusta fuerunt, mẽbra aceto & sale madefecisset, deinde pãnis ex pilis cõfectis iubebat abstergere, & buliẽte pice pedes inungebat. Nihil denique non faciebat ex iis, quæ possent corpus aliquo modo punire, simul quidẽ & eorũ ulciscẽs constantiã & uirginum spiritus prius labefactare moliens.

Cum autem eos, qui uidebant, uideretur potius castigare quã martyres, (illi enim uel ex solo patiebantur spectaculo, propter insignia supplicia, his uerò omnia erant iucunda, propter spẽ remunerationis) ipsos quidem relaxat à tormentis, iussit autem uirgines torqueri unà cum matre. Postquàm autem faciẽs periculũ, maiori pudore afficiebatur, ut qui nec mulieres quidem posset solum uincere, cernebantur.n. sexu solum Christi martyres fuisse præstare, non minus uerò esse animis, quàm sint ipsi, masculis, eosque ad unguẽ planè esse imitatæ. Postquã ergo hæc uidit iudex impius, eas morte condemnat, & earum, quæ uita dignæ erant, sicut etiam factum est, capita amputari pronunciat. *Tres puellæ cũ matre torquẽtur.* Atque cum uirgines quidem una cũ matre manus lictorum accepisset, morti quæ ense infertur, tradiderunt, nihil muliebre aut ignauum ostẽdentes in cæde, sed reddentes id, quod acceperãt, & eis effectas exẽplar fortitudinis, quos ipsæ prius pulchrũ acceperant archetypum ad uirtutẽ magni animi. *Periũtur.* Cyrum autem & Iohannem iudex rursus uocauit ad luctam, quibus quid non fecit impius, uolens eos ad suam traducere sententiam? Prolixa utebatur oratione, se eorum curam gerere præ se ferens, minabatur grauissima parere nolentibus, proferebat dona, subiiciebat tormentis, alia inferebat maiora, non solum supplicia, sed etiam munerat, ut qui existimaret contempta fuisse priora propter egregiã magni animi uirtutem, aut præclarum & magnificum desiderium. Cum uerò omnia faciens nihil proficeret, in eos quoque fert sententiã: Cyro, dicens, antistiti Galilæorum, & Iohanni, qui est ei in religione similis, qui non cesserunt iussui Imperatoris & sacrificia maximis diis non obtulerunt, pronunciamus amputari capita, conuenienter legi Imperatorum.

Plectũtur capite Cyrus & Ioãnes. Hanc cum sententiam tulisset Syrianus, ij statim humana quidem manu accipiunt amputationem: immortali autem eam, quæ è cœlo datur, coronam, tricesimoprimo mensis Ian. Reliquias autem pij minimè neglexerunt, reueriti difficultatem temporis, sed maximo studio eis statim manus admouẽtes, eas piè & sustulerunt, & cũ composuisset, singulas in tẽplo Marci Apostoli honorificè deponunt, nisi ꝙ eis sunt capse diuersæ. Alteri enim, Virginum, & matris reliquiæ: alteri uerò, Cyri & Iohannis, rursus mandantur. Procedente autem postea tempore, cum Gentibus qnidem esset dissoluta tyrannis, Theodosius uerò regni sceptrum accepisset, piæquè religionis amicis Christianis piè præesset, eæ & mouentur transferuntur. Quomodo autem, non erit piis ad dicendum iniucunda narratio.

Cum Theodosius, ut diximus, paulò ante suscepisset imperium, maximum, & difficilimum bellũ mouetur ab occidente. Cum enim repentè multæ gentes simul coiissent, & fœdus inter se iniissent, minabantur in Romanorũ regionẽ grauẽ irruptionẽ. Veritus ergo tunc magnus inter Imperatores hic Theodosius, neque ad colligendas aspexit pecunias, neque magnam aliquam manum inuocauit ad auxiliũ: sed ille in omnibus semper pẽdebat à manu illa superna. Sic ergo tunc quoque fecit, & id faciens, spe nequaquàm est frustratus. Cum enim intellexisset, ꝙ in Scete (est hæc autem solitudo in Aegypto quidem sita, sic uerò nominata) philosophatur uir quidam, genere quidem ipse quoque Aegyptius, maximorum autẽ effector miraculorum, scribit protinus ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, iubens ut efficiat, ut uir ille admirabilis quamprimum ueniat Constantinopolim. *Senuphium monachũ Imperator ad se euocat.* Eis autem literis quoque continebatur, quid eius aduentu opus esset. Ille uerò iis acceptis, statim ad eũ uenit, & datis literis, preces Imperatoris & usum, q̃ urgebat, significat. Deinde etiam ipse quoque ex se facit, quæ potest: uehemẽter rogat, orat, supplicat, ne preces despiciat Imperatoris, neque suos uilipendat labores: sed ueniat ad ciuitatem, & bellum, quod in eam paratur, suis auertat precibus, & à tanto periculo & metu eam liberet, ut pote ꝙ in eius potestate situm sit, ut ciuitas uel salua sit, uel intereat.

Admirabilis autem ille Senuphius (hoc enim nomine uocabatur) primum quidẽ, ut est consentaneũ ne rogaret proibuit, non ad mensuram eius, quam habebat gratiæ, sed ad mensura potius eius, qua erat dives, humilitatis aspiciens. Magna est, inquit, mea in ciuitatẽ beneuolentia, & ipsam ualde saluam esse cupio, sed non uoluntatem quoque uires consequuntur ex ea, quæ est ad Deum, fiducia. Quinetiam rogauit ipsum Alexãdriæ episcopum, ne de eo talia sentiret, neque eum putaret uulgo antecellere. Cum eum autem ipse omnino non dimitteret, nec sciret deinceps magnus quidnam faceret Senuphius, dicessum quidem suum pulchre differt, dat autem sic quoque auxilium, idquè facit admirabilius. Nam & statim stetit ad Orientem, & cum superhumerale & baculũ in cælũ sustulisset, Domine Deus, inquit, Deus exercituũ, da huic meo superhumerali & huic baculo, ut tantũ possit, quantum ego ipse, si illic adessem. Hæc cum Deo dixisset, quæ habebat in manibus, dat statim Põtifici. Hæc accipe, dicens, & mitte statim ad Imperatorem. Ille autem superhumerale quidem imponat capiti, baculũ uerò manu ferat. Deinde quando opus fuerit manus conserere cum inimicis, præcedat omnes alios, & audacter procedat aduersus inimicos. Nam ego quidẽ possim à Deo exaudiri, existimo fore, ut ipse sit illis terribilis, & sine sanguine gloriosam referat uictoriam.

Nota hæc de habitu monachi & pietate tãti Imperat. Hæc cum ad Imperatorem lubenter essent allata, ille quidem munit caput superhumerali, quauis galea tutius: baculo autem munit dexteram, lancea longè ualidius, & hac ratione confidens fore, ut uideretur hostibus terribilior, quã olim, ut aiunt, claua Hercules. Iam accedentibus hostibus, ipse primus præcedit, ducens, totum exercitum. Propter Senuphii autẽ ad Deũ orationẽ nulla erat dilatio, sed res statim finem

finem accipiebat. Simulac enim eum uiderunt barbari, eum admirati tanquàm unum ex cœlestibus, ad fugam statim spectabant, & pedum uirtutem laudabant. Fugiebant uerò non aliquo certo ordine, ut qui non essent omnino obliti uirium, sed ut qui essent emotæ mentis & perterriti, alius alio dispersi, terga uolentibus facilia, expedita uenatio, secura persecutio & libera ab omni periculo, ipsi potius propter fugam, quæ erat sine ullo certo ordine, plagas & uulnera, atque adeo mortem sibi inuicē conciliātes, adeo ut Imperator non solum sine sanguine, sed etiam sine labore hanc uictoriam retulerit. Festum ille nominauit hunc diem, & nunc quoque post tantum tempus magnifice celebratur ab Alexandrinis, nominaturque ab eis Iconium. Ab eis enim Imperatoris facta est quædam statua, eo, quo tunc modo, armata: & capite quidem induta super humerali, dextera autem tenens baculum.

Cum uerò gentiles nondum effloruissent, is, qui Alexandrinæ præerat ecclesiæ, destruxit quidem omnes cultus dæmonum, sacris autem ædibus ornauit ciuitatem, imaginibusque & donariis: Canopique extruxit templum Apostolis, magnitudine insigne & pulchritudine, qđ nō minus quàm decē stadia abest à ciuitate. Est autē ipsis quoque gentilibus locus insignis & non parui nominis. Id uerò licet coniicere, & ex uia, quæ fert ad ipsum, ut quæ tota constrata est tabulis & recte concinnatis lapidibus, & suburbiorum & balneorum ornata est multitudine, quæ quidem fama est adhuc uiginti quatuor nostris mansisse temporibus: habet autem & forum, & abundat copia rerum uenalium. Ab hac enim ciuitate, Canopo, inquā

** Manuthe* distat quidam uicus spatio duorum stadiorum, nomine * Menuthe. Hic autem uicus erat dæmonum habitatio, & uersabantur in eo maligni spiritus. Theophilus uerò hic, præsul, ut prius diximus, Alexandrinus cum uoluisset reddere locum purum à dæmonibus, Christique Euangelistarum & Apostolorum characteribus & figuris, ut ad eum conseruandum idoneis occupare, id quod statuerat, non perduxit ad effectum. Interim enim mors adueniens, quæ est hominibus res inexorabilis, abducit eum à uita præsenti. Deinde autem Cyrillo quoque, qui post ipsum sedi successit, non parum erat curæ liberare locum à dæmonum iniuria.

Angelus iubet reliquias sanctorum in uico reponi cōtra dæmones. Cum uerò de ea re sæpe Deum rogasset, angelus ei apparens in uisione, iubet ut magni illius Cyri & Marci Euangelistæ reliquiæ in hoc uico reponerentur. Sic enim fore, ut à dæmonum nocumento liberetur. Cur autem non Iohannis quoque dixerit, satis quidem ostensum est à Cyrillo. est autem omnibus quoque per se manifestum, quòd nomine Cyri, omnino Iohannis quoque nomen simul ostenditur. Sicut enim mores sunt eis communes, & quæ propter Christum facta est confessio & consummatio, ita etiam simplex est omnino uocatio & citra ullum discrimen. Hinc in Manuthe martyricæ eorum reliquiæ uicesimo & octauo mensis Iulii præclare simul & sacrosanctè transferuntur, uici custodia, dæmonū fuga, à morbis liberatio: & nunc locus est Deo consecratus, illiusque martyribus & administris, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTAE MELANAE Romanae.

Ianuary 31.

FVit ergo hoc quoque earum, quæ olim fuerunt, ciuitatum maximę & clarissimæ Romæ, non solum efferri pulchritudine, neque situ uincere, neque trophæis & alijs omnibus gloriari: sed multo magis sibi placere, & se magnificare propter eos, qui pro Christo se fortiter gesserunt, tam uiros quàm mulieres, & has magis, quòd non secus ac uiri fortiter decertarunt, & se uitæ exemplum ad uirtutem aliis constituerunt. Ex quibus una fuit beata Melana, quam sibi nunc argumentum proposuit oratio, & aggressa est res illius dicere ab initio. Eam enim tulit celeberrima & clarissima Roma. Fuit autem eius quoque genus clarissimum. erant enim eius parentes primi senatus Romanorum. Orta est autem bona ex bonis. Nam erant illi quoque pii & uirtutum amatores.

In uita habetur ultimo Decembris; sed uidetur mendū esse.

Cum ergo iam esset nubilis, desiderium continentiæ uicit eius, quæ ex ætate erat, appetitionem, & rogauit parentes, ne unquàm eam iungerent matrimonio, sed sicut ei, ut esset, ita etiam ut uirgo maneret, concederent. Illi autem cum propter hanc solam, huius uitæ agitarentur fluctibus, ei parantes diuitias, & sperantes se successorem generis ex ea habituros, quartumdecimum annum iam agentem uel inuitam

Inuita traditur marito. collocant in matrimonio. Erat uerò eius sponsus, & genere, & ætate & aliis omnibus cum Melana conferendus: natus quidem ex Consulibus, & modo excedens ex ephebis. Sponsi autem nomen erat Apenianus, agens annum circiter decimumseptimum. Eis autem sic celebratis nuptiis, admirabilis Melana etiā post nuptias, adhuc uehementius amabat continentiam, & amor castitatis non intermittebat eam acrius urere: multis uerò uerbis maritum suum ad hoc exhortabatur, & cum uerba non suficerent, ei quoque ad persuasionem opem ferebant lachrymæ, hæc dicenti, si quidem, ò marite charissime, eadem tibi quoque uidentur, & ambo habitabimus conuenienter legi continentiæ, beati nos erimus propter nuptias, & ambo per nos inuicem salui erimus, & erimus alter alteri uiæ pulcherrimæ occasio. Sin autem iuuentus & ætas propensior ad uoluptates non permittit ut hoc feras, at tu me sinas, & cœptum meum & institutum prohibeas: mei autem corporis & meæ libertatis merces erunt omnes possessiones, omnes famuli, & uestes, & domus, & quæcunque alia sunt in meis facultatibus. His omnibus tibi cedo, dummodo meipsam redimam. Ille uerò neque uniuersum concedens neque eius totam auersans uoluptatem, Nunc quidem, ò uxor, inquit, non possunt hæc fieri: postquàm autem generis & facultatum habuerimus successorē nec ego bono tuo instituto deero. Graue enim esset, si in diuino desiderio uir fœminæ cedere cōspiceretur. Sed tunc ambo hanc uiam eligentes, non secus ac in matrimonio, ita in uita ex Deo agenda inter nos conspirabimus.

Acquiescunt ambo ei, quod dictum fuerat. Procedente autem tempore, nascitur eis puella. Ea cum primum lucem adspexit, castitatis Soli fuit consecrata. Melana offerente primitias Domino, qui ipsam dederat, ut sic uel consuetudinem habens matrimonij, uideretur plurimum tribuere uirginitati. Deinceps uerò seipsam contrahens, moderate & temperanter uiuebat. Non uestem gestabat splendidam, non corpus suum fouebat lauacris: & si quando à marito aut à parentibus cogeretur, ibat quidem ad balneū,

cum autem uultum solum lauacris abluisset, ut eorum qui iubebant, uoluntati satisfaceret, non sinebat reliquum corpus calidis foueri. Vt uerò deinceps la
hic alter legen. teret,* emebat auro ancillis persuasis. Cum autē multa etiam fecisset, ut uiro persuaderet, ut esset eiusdē instituti, ubi non uidit eum obtemperare, sed cupere etiam fieri parentem aliorum liberorum, de fuga co-
1.Co.7 gitat, & statuit ipsum maritum & patrem, quinetiā suas quoque facultates relinquere. Sed cum quidam uiri boni & uirtutis amantes sentientes, id prohibe-
Vtitur cilicio. rent, dicentes illud Apostolicū, Quid enim scis mulier, an uirum tuum saluum facies? mansit quidem, ægrè ferens, eam, qua tenebatur, necessitatem: ciliciū autem intra sumptuosam & splendidam uestem, tanquàm præiudium exercitationis, perpetuò ferebat, quando cum marito non habebat consuetudinē. Cū uerò omnium falleret oculos, suam amitam latere nō potuit. Sed ipsa quidem cum cognouisset, eam increpabat, & indumentum irridebat. Ea uerò nihil ægre ferens ipsorum asperitatem, hoc grauius ferebat, q̄ non posset omnes latere. Quocirca multis lachrymis & precibus, ut res taceatur, impetrat.

Erat autem ei maximè in uotis à mundo abrumpi, & ut uult Deus, philosophari. Vnde etiam cū ute-
Festū S Laurentij. rum ferret, & ei secundò iam partus appeteret, celebrabatur quidem festum gloriosi martyris Laurentij, illa uerò pernoctabat insomnis, genu flectēs, psalmos canens, dolores, & naturā superare contendēs. Desierat matutinum, illa autem non cessabat à precibus. Sed sic quoque seipsam intendens, dolores sentiebat grauiores, & uiolenter quidem, parit tamen. Atque quod natum quidem fuerat, erat masculinum simulatquè autem natum & sancto baptismo fuit regeneratum, ab hoc mundo discedens, ad eum, qui illic est, transmittitur. Illam uerò etiam post partū uexabant dolores, & acerbus cruciatus mortem accelerabat. Adstans autem maritus, cum adsperam & grauem uidisset perpessionē, conturbatus propè emisit animam. Cum se autem collegisset ac recreasset, currit ad aram, & eam in orbem ambiens, lachrymas profundebat ex oculis, uoces emittebat miserabiles, & ut quàcitissimū à superis aduenirer inuocabat auxilium. Illa uerò arbitrata hoc esse illud tēpus, q̄ finē imponet eius desiderio, uiro qui adhuc assidebat in tēplo, per nūciū significat, & ipsum, & adhuc esse uicturā, si detur iusiurandū, & pacta conuenta ineantur, utrosque de cætero uicturos esse in continentia, & non quā mundus, sed quam uult Deus, uitam esse perpetuò acturos. Paret uir uxoris uerbis & uoluntati, & respōdet id sibi esse persuasum. Quod quidem cum illa resciuisset, corpore quidem se habet melius, animo autem protinus euadit lætior, seu morbo locum dante lætitiæ, seu etiam manu superna eius adiuuante scopum & institutum.

Cum ergo nacta esset tempus & occasionem, deposuit, quidē alium ornatum corporis, tenuiter & simpliciter uiuere constituens, & totā se conuertens ad internum ornatum animæ. Interim autem pulchrū quoque eius germē uirginitatis, quæ Deo fuerat consecrata, filia, migrans ex hac uita, uadit ad Deum suū
Cum marito pariter uiuit cōtinēter & ex uirtutis præscripto. amatorē. Eius mors meliorem mentē dat uiro, ut idē q̄ ipsa sentiat, & efficit, ut ea idē uia ingrediatur, qua Melana. Cum ambo ergo se subiungissent iugo uitæ ex Deo ducendæ, id prompto & alacri animo trahebant, inter se uirtute decertantes. Atque illis quidem curæ erat ab uniuerso mundo omnino separari, & se Deo dedicare, & cum uita & habitu monasticam elegissent institutionem, parentes autem non permitterent, illi medicabantur se fuga subducere, sed hoc quidem tunc manus prohibet superna, diuina autem lætitia eis timorem excutit. Dum de his enim consultarent, sequente nocte suauis quidā odor & planè cælestis, & qui neque uerbis exprimi, neque mente cogitari potest, ad eos uenit à superis, qui admirabilem quendam uoluptatis spiritum eis attulit, & qui tristitia afficiebatur & contrahebatur, animum protinus diffudit ad lætitiam. Cum tali gratia impleti fuissent eorū animi, manebant sic, omnia uitæ suæ frena Deo permittentes, ut ducerentur quò & quomodo uellet. Cum ille ergo paulopòst annuisset, eis quidem è uiuis excedit Melanæ pater, Illi autem, cum amotus esset is, qui prohibebat, quando Deo uisum est & tempus uocabat, statim quidem exeunt è magna ciuitate, urbanam multitudinem & tumultus ualere iubētes, eos uerò excipiunt suburbana commoda ad philosophandum, & apta ad quietem. Eis autem, quando *Nota ætatē, qua se dant continētie.*
hanc angelicam inceperunt uitæ formam, ætas erat, Apeniano quidem uigintiquatuor annorum: Melanæ autem uiginti, quo tempore uel maxima solet rabie agitari adolescentia.

Illa uerò & omni utens cautione, se ualdè gerebat philosophicē, & in his erat marito nō iniucūda adiutrix. Quinetiā si uidebat iuuenē ab accurata & pfecta uitæ forma declinantē, eū sapienter corrigebat, & ad pietatē dirigebat. Nā illi quidē nihil tātæ erat curæ, quātæ nihil ea curare, quæ ad corpus pertinebāt: immò uerò & cibo & ueste & omni rōne flammā iuuentis extinguere. Cum illū aūt uideret amictus & ornatum & uestium pulchritudinem adhuc amplecti, nō cessabat partim quidem admonere, partim uerò scite quoque & apte irridere, donec effecit, ut in his se gereret philosophicè. Et alioq; coniugi dux erat Melana ad pietatem, cum Eua, quòd ad illum attinebat, pugnans ex diametro. Eos enim, qui ægrotabant, adire & inuisere, & curationem adhibere, & peregrinantes hospites mensa accipere, & uiatico eos donare, à Melana docebatur maritus. Quæ quidem ambo similiter faciebant, & obibant ut communes seruatores & benefactores, custodias, loca relegatis constituta, carceres & ergastula, eos quidem, qui propter inopiā detinebantur, soluentes, qui autem propter aliquam aliam retinebantur clamitatem, eos & re ipsa & uer-
bis consolantes. Via autē procedentes, reliquas quo- *Distrahunt facultates suas*
que facultates, uendere incipiunt, alios quidē ex pauperibus facientes diuites, sibi uerò nihil aliud conseruantes, q̄ nihil habere, & solū sperare in Dominū.

Qui autem benefactis semper insidiatur, & aduersus quemlibet, qui boni aliquid facit, bellum suscipit ab initio, non sinebat quiescere, sed grauem quidem aduersus eos machinam Apeniani fratrem admouet Seuerum, per quem existimabat sese solidæ eorū mentis turrim esse labefactaturum. Apenianum autem fuisse Melanæ maritum, superius declarauit oratio. Hic ergo Seuerus improba mēte ementiebatur natu
rā, & cū esset frater, factis erat inimicus. Cū enī Ape- *Seuerus eos infestat.*
nianus unà cum Melana ad uitam ex Deo agendā esset traductus, Seuerus insano dęmonis instinctu inspiratus, aggressus est fratrem molestia afficere, agros auellens, fructus abripiens, omnibus modis insultans & uim afferens. Postquàm uerò eos uidit omnia mallè amittere, quàm præceptum Domini despicere, quo cauetur oportere eum ferre, qui acceperit iniuriam, tunc ille ui maiore eos aggrediebatur. Nam cum ex Apeniani seruis improbissimos dolosè subornasset & corrupisset, alios quidem promissis, alios uerò pecuniis, iis persuadet, ut contra fratrem suum insurgant, & ab eo quidem deficiant: non solum autem seipsos, sed eos quoque agros, in quibus habitabant, Seueri esse dicerent, & eos eius nominarēt. Sed stolidus planè aggressus est inania. Nā illi qui

dem

dē & si talia paterentur ab eo, à quo quis minimè expectasset, ea quidem toleranter & sedate ferebant, immò uerò gaudebant potius. Non enim eis leue uidebatur cum Iob contendere rebus aduersis & calamitatibus; generosos autem illos hoc solum malè habebat, quòd cū auferrentur opes, parum flueret fluētum beneficentiæ, diuitiis non secus atque aliquo fluento alio diriuatis.

Verina Augusta. Nō hæc autem ita gerebantur, ut inprimis pia Imperatrix Verina non hæc acceperit auditione, sed ad eam quidem diu antè peruenerat fama eorum philosophię, ducebatque operæprecium illos & uidere & audire dicentes, & multis precibus accersebat Melanam. Tunc autem tempore quoque dante occasionē, illā magno studio uocauit: illa uerò iuit. Sed quæ extiterunt ante eorum congressionem, satius est pauca ex iis audire. Erat quidem hæc lex apud Romanos, ut nullus uir nec mulier ad Imperatorem aut Imperatricem operto capite accederet. Ea uerò legem nihil curans, uelata accessit, non tyrannorum mores, sed Pauli legē maximè dicens oportere conseruare, qui non sinit mulieres nudo capite incedere. *1. Cor. 11.* Sed neq; uestem uoluit mutare, neque pannos exuere, etsi multi suaderent ut faceret.

Illa uerò eis dicebat: Meis me uestibus indui, quomodo eas exuam? Vnde etiam cum ingrederetur in regiā, ne adspexit quidem ad aliquid ex iis, quæ apud alios habebantur in admiratione, ne obtutu quidem ea digna iudicans. Procedenti autem ei simul cū Apeniano, statim assurrexit Imperatrix, & allocuta est, & ut proximè assideret, est dignata. Eam enim obstupefecit uestitus, & admodum rudis & simplex habitus, & eos conuocans, qui erant in sua potestate, Melanā communiter admirabatur: O qualem, dicens, nunc rem intueor? Te iampridem quidem diuinam audiui esse mulierem, nunc autem etiam uideo, & simul surgens è throno aureo eam suspexit & amplexa est, & sæpè dixit: Beata es tu, quæ iure consecuta es in Domino beatitudinem.

Postquàm autem pollicita est se de Seuero iure pęnas esse sumpturam propter iniurias, quibus eos affecerat, At nobis, inquit Melana, melius est iniuriā pati, quàm facere iniuriam. Eos enim, quibus impingūtur alapæ, non solum pati, sed etiam aliam obuertere maxillam, lex est diuina. *Mat. 5* *Noluit puniri Seuerū.* Atque tu quidem multa bona à Deo consequeris propter hoc bonum tuum propositum: nobis uerò sufficiet, si damnum hucusque sistatur, & non plura adiiciat. Nam nostra quidem causa huius nullā duceremus rationē, nisi ꝙ ea, quæ sunt hospitibus & egētibus attributa & destinata, eripit. Propter hæc ergo Imperatrix eos magis admirata, ꝓpter hos ipsos perpecit Seuero, ipsis autem, ut sicut uolebant omnes citra impedimentum uenderent facultates, per fratrem præbet & Imperatorem, qui Romana sceptra tunc administrabat. Hi autem erant domini multorum in multis locis prædiorum, non solū propè urbem, sed etiam multorum aliorum in Italia, & non paucorum quoque in Sicilia, plurimorum uerò in Hispania & Britannia, quæ etiā propter studiū Imperatoris, prōptè emebant omnes, stati[m] sine intermissione precium exoluentes. Hi itaque egregii magnificè etiam admirabantur Imperatores, & Melana uoluit sororem Imperatoris quibusdam honestis donare muneribus, sed illa eorū aliquid accipere dicebat esse instar sacrilegii. Sunt enim re uera sacra & Christo dedicata. Cum sic dixisset, beatam, Melanam à se cum magno dimisit comitatu, multis insignibus Eunuchis cum præpositis eā præcedentibus. Sicquè exierunt Melana & eius maritus è regia, in admiratione habiti, & honorificè deducti.

Cum hi autem præclari cœpissent sua, ut uolebāt, dispensare, non longo abhinc tempore magnas illas suas pecunias in pauperes exhauserunt. *Nota opes Apeniani & Melanæ.* Neque enim ullus alius, excepto Imperatore, de diuitiis cū eis cōtendisset, tam magna uis pecuniæ & prope incredibilis, ex agris eorum quotannis redibat, auri, ut aiunt, duodecim millia. Illi autē hoc uniuersum distribuebant pauperibus, atque illos ipsos agros postea uendiderunt. Hoc uerò est argumentum eorum diuitiarum. eorum enim domum, quæ erat adeo splendida & magnifica, nullus Romanorū potuit iusto precio emere, igne autem postea à barbaris exustam, cū multum de precio remisissent, eam quoque similiter uendiderunt, maius quiddam quàm Iob, ut mihi quidem uidetur, hac in re facientes. *Ex ditissimis sponte fiunt egentissimi.* Nam ei quidem paupertas fuit inuoluntaria, hi autem lubentes ex ditissimis effecti sunt pauperrimi. Et eius quidem uxor non magno & forti animo ferebat, ꝙ contigerat: Melana autem non solū ꝙ ad se attinebat, id lubenter faciebat sed etiam maritum faciebat participē sui scopi & instituti. Est autem satis euidens, supernā dexteram eis opem tulisse, quæ & stantes custodiebat, & si quando fuisset supplātati, ipsa eos protinus erigebat & firmabat. Ipsa eos sæpè cum in somnis prolaberentur, sustollebat, & eos efficiebat cautiores in posterum. Aliquando autem sibi uisi sunt ambo simul in principio quidem ambulare per uiam admodum angustam & fossis interceptam, quæ ita eos affligebat, ut uiderentur sibi esse contriti & confracti. Postquàm uerò eam cum magna afflictione ac perpessione cōfecisset, tūc eos exceptis relaxatio, liberumque & latum spatium uoluptas ineffabilis & ualdè admirabilis: Sic Deus efficiebat, ut ij apertè de futuris certam conciperent fiduciam, & quòd paruos labores magna bona essent consecuta.

Sed neque erat negligens communis inimicus, qui, ut est in prouerbio, mouebat omnem rudentem: sed sicut est mos illius, omnibus quidē modis aggrediebatur, semper autem uictus recedebat. Collecta aliquando fuerat ab illis iustis uis auri maxima, & humi erat effusa, domus autem tota auro non secus atque igne collucebat, erat uerò hoc aurum subuenturum multorum, inopiæ & calamitati.

Tentatio diaboli. Tunc malignus cœpit suo uti artificio, eius faciē auri specie illustrauit, colore eius animum lenijt & demulsit, admonuit magni ponderis, ostendit pulchritudinem, omnibus modis uolebat ei eripere uerè magnum thesaurum rationis, & nihil non moliebatur, ut efficeret eam auri amore teneri. Sed frustra ei malignus parabat insidias. Etenim cum ea, illi perturbationi tanqàm frenum iniecisset, auri colori ea illi opponebat, quæ neque uerbis explicari, neque mente compræhendi, neque tempore interire poterant, sed sunt in æternum senij expertia & immortalia. Quod autem ei maximam excitauit tempestatem, ut mulier illa egregia paulopòst significauit, hoc erat:

Ager amœnissim' eis animū uel maximè tentat. Erat, inquit, mihi quidam ager, qui amœnitate & pulchritudine alios omnes superabat. In hoc autem ipso erat etiam lauacrum, & artificio tam pulchrum, & ex tam bona materia confectum, & aquis tam iucundum, ut cuiusuis deliniret animum, etiam antequàm biberet aut lauaretur. Quod uerò lauacri ad deliniendum erat accommodatissimum, illius una pars quidem habebat mare, altera uerò arbores. Sic autem erat ædificatum, ut è solio quidem prospiciens, illinc posses uidere fluctus maris in tranquillitate iucundissimum spectaculum, & naues nauigantes, & portum, & nautas, hinc uerò terræ pulchritudinē, & arborum proceritatē, & garritus auiū, & fluentes fontes: quinetiam uenatores & uenationem; &, ut semel

mel dicam, ubique innumerabilia ad demulcendum accommodata,& omnia plena elegantia & amœnitate. Hoc ergo cum mihi assidue ueniret in mentem, dici non potest quomodo meum teneret animum, & huius uarietate me uarius conabatur dæmon delinire & ad se trahere, sed meum protinus animum extulit Deus, mihi suggerens, ut ea cogitarem, quæ præparauit iis, qui ipsum dilexerūt, ut ait diuinus Apost. *1.Co.2* hæc autem omnia, ut quæ fluant, despicerem. Sed sic quidem fuit superatus malignus, nullo penitus relicto, quod posset illorum demulcere animas, & ad se conuertere.

Largissima beneficentia. Quæ autem deinceps sunt consecuta, quamnam quidem ciuitatem latuerunt? quamnam etiam regionem? Quænam uerò gens, ad quam non peruenit illorum beneficentia, ueluti quodam fluuio magno & puro fluento, per uniuersam terram & mare fluente uberi riuo eorum beneficentiæ? Mesopotamia, Phœnicum ciuitates, regio Syrorum, Aegyptus quoque eius accepit fluxionem: & ubi sol oritur & occidit, à manu illorum omnia sunt repleta. Sunt autem, qui dicunt eos quoque, cum totas insulas emissent ab Imperatore, partim quidem illo dimittente, partim uerò ipsis dantibus, alias quidem sanctis uiris donasse, alias uerò exornasse choris uirginum & monachorū multitudine. Preciosa autem uestis & splendidum argentum erat sacerdotibus ab eis dedicatum ornamentum. Cum sic quæ erant in Italia, bene disposuissent & ex facultatibus pauca reliquissent, nauigarunt in Siciliam, partim quidem, ut agros qui illic erant uenderent, partim autem, ut sanctissimum Episcopum Paulinum uiserent, qui erat eis pater secundum spiritum. Cum ij autem recessissent à ciuitate, Præfectum quidem, qui eorum domum & quod remanserat pecuniæ, non liberalibus intuebatur oculis, diuina quædam ira protinus appræhendit. Nam prætextu penuriæ panis, in medio foro commota plebs, quæ erat in ciuitate, eum faciunt præmium sui furoris & insaniæ, & miserum uiolenta morte interimunt. Barbari *Barbari uastant agros urbis Romæ.* uerè repente facta incursione, quæcunque erant ante ciuitatem, prædam Mysorum effecere, adeo ut hinc euaserit manifestum, illos non sine Dei numine res suas in tuto collocasse, & in cœlestibus horreis recondidisse.

Cum autem à Sicilia rectà in Libyam & Carthaginem essent nauigaturi, quidam uehemens & sæuus uētus eos excipit & uexat multis diebus, adeo ut aqua defecerit nauigantibus, erant uerò in naui multi uectores. Cum autem eis tantum immineret periculum uisa est eorum nauigatio non esse Deo grata. Iubet itaque Melana, ut uelum conuertentes, flanti uento obtemperarent, quocunque nauem duceret. Itaque cum secundum uentum in puppi habuissent, appellunt in quandam insulam. Eam uerò gens quædam barbara & quæ præda & rapto uiuebat, paulò ante fuerat populata. Cum multi autem illinc abducti essent captiui uiri & mulieres & pueri, insulæ incolis significabant barbari, si pro eis redimendis quantum satis esset auri accepissent, ipsos captiuos esse reddituros, insulæ autem parsuros. Sin uerò non accepissent, se insulam quidem exusturos, captiuis autem gladio mortem illaturos. Atque insulæ quidem incolas ea, quæ significabantur, dubios reddebant & perplexos.

Cū ipsos autē iustos accessisse intellexisset Episcopus, hoc in lucro posuit, & ad eos ueniēs, ipsos orauit & plus adeptus pecuniæ quàm petebat, & prædā uniuersam liberauit, & insulā eripuit à periculo. Melana uerò cū suis se clemētius & benignius gerentes in captiuos, eis cederūt ēt quingētos aureos, panemq; præbuerunt & cætera, quibus opus habebāt, hoc agētes, ut donorū magnitudine obliuiscerētur magnarū calamitatū. Deinceps aūt cū bonū uentū assecuti, soluissent ab insula, nauigarunt citra ullā molestiam, placidusque eos à tergo impellens uentus, cito transmisit Carthaginē. Cū è naue autē descendissent, sua solitā aggressi sunt operationem, pecunias & agros partim quidem sacris ædibus dedicantes, partim uerò consecrantes monasteriis, partim etiam in pauperes effundentes. *Pecunias & agros conferunt ecclesiis, monasteriis &c.* Sic se leuantes omni onere diuitiarum, leues & expediti pergebant ad ueras diuitias, quæ emuntur eo, quòd nihil possideatur ab iis, qui thesaurum piè recondunt. Ciuitas autem, in qua uersabantur, appellabatur Tagaste, in qua erat sacrum templum, & sacerdos dicendi peritus, & qui oratione multos poterat inducere ad salutem, nomine Alypius, cum quo uersantes, sacra meditabantur eloquia. Templum uerò, in quo agebat Alypius, admodum munifice & aureis ornamentis, & lucidis gemmis & plurimis ornarunt agrorum prouentibus. Ab eis quoque sunt ædificata duo monasteria, quæ satis habebant opum & prouētuum. Quorum alterum quidem habebat chorum uirorum, numero octoginta, alterum autem habebat uirgines, quæ erant numero centū & triginta.

Melana cib⁹ & pot⁹ Cum hæc pulchre sic disposuisset Melana, rursus meminit abstinentiæ, & toto quidem die generosa mulier permanebat ieiuna. Sole autem iam occidente, parum cibi sumebat, eiusque duri, nonnunquàm uerò modico olei condiebat obsonium. Vino autem non utebatur omnino, sed accipiens ex melle confectam potionem, quam solent appellere Conditum, sic leuabat sitim. Tempus uerò, quod multis sæpe obtundit & retardat impetum, ei illum reddebat acriorem. Et primo quidem secundo quoque die cibum sumebat, deinde autem tertio quoque die, deinde septimo quoque, adeo, ut semel tantum in hebdomada cibo uesceretur, eoque castigato & temperato, & qui nihil omnino haberet ex iis, quæ possunt adferre uoluptatem. Panis enim durus, breues quædam erant eius mensæ deliciæ, adeo ut ea ieiunio nihil esset minus laboriosa. *Vide sancta honesta exercitia.* Scribebat autem generosa illa fœmina adeo celeriter & pulchre & citra errorem, ut nullam unquàm daret repræhendendi ansam iis, qui sunt huius rei periti. Et in scribendo quidem maximam diei partem consumebat. *Scriptiones* Defessa uerò manu, oculi quidem plurima scripta percurrebant, plurima autē menti tradebant, ut mandaret memoriæ. Porrò uero ijs iam defessis, aures iis seruiebant, quæ pertinent ad utilitatem, & animum sanctorum uirorum adhibebat sermonibus. *Verbi Dei auditiões.* Præter hæc autem non paruam quoque partem tribuebat orationi. *Orationes.* Nam tota quidem nox fere in ea consumebatur, duabus solū horis somno ab ea attributis. Accubitus autem erat, saccus super nudum solum positus. Dicebat enim, Oportet semper uigilare, cum nesciamus, ut uox est Dominica, qua hora fur ueniat. *Vigilias. Lu. 12* Propterea & se, & quæ secum erant uirgines, sic faciebat aduersus somnum contendere. Sibi autem leges imponebat, & à se rationem exigebat, & ociosa oratio, & mores non satis graues, & risus nimis profusus, & sinistra cogitatio omnino castigabatur, *Vitiorū extirpatiões* & non sinebat omnino malam aliquam nubem ætherem animæ subtercurrere.

Atque illa quidem tam caute & tam duriter uitā agebat, & aliis erat regula, ut eam uiam ingrederentur. Perinde autem, ac si ei ad ieiunium non sufficeret spatium septem dierum, adiiciebat ēt Dominicū ut ieiunaret octo dies sibi uim adferēs etsi è Præfecta uetita sit hoc facere quæ dicebat esse absurdū diē resurrectionis similiter atq; alios attribui afflictioni. Vñ ēt dicēs plasit & effecit ut esse cibi particeps & modici olei docēs esse pceptū Apostolicū. *Hebr. 13.* Præfectis obedire

dire & eis cedere. Eius autē in laboribus diligentiā, & à suis laboribus lectionis uehementem contentio nem, & eorū quæ lecta fuerant, acrem perscrutatio-nē, & multa alia quisnam satis uerbis potuerit expri mere? Nam manibus quidem, ut dictum est, ad scri-bendū, quod ex scriptura autē lucrifaciebat, eo ute-batur ad alendos pauperes. Quinetiam sæpe quoque indumentum, suis manibus confectum, ponebat in manibus pauperū, ex sacro, ut aiunt, quodammodo in sacro sacrorum autem eloquiorū erat adeo studio sa, ut totam quidem diuinam scripturam, ueterem & nouam ter singulis annis perlegeret, eius uerò ea, quæ sunt pulcherrima, semper haberet in lingua. In omnibus autem exquirendis & examinādis erat pla nè admirabilis. Nunquàm enim sensus aut uerbū eā prætercurrebat, sed omnia diligenter perscrutaba-tur, & quod latebat, eruebat. Insigne uerò eius dilcē di studium, eam quoque ad recentiorum, bonorū in quam, & studiosorum scripta transmittebat. & nihil erat omnino ex ijs, quæ ad utilitatem scripta fuerāt aut scribebantur, quod non possideret & alijs cōmu-nicaret. Iam uerò in lingua quoque Græca ita erat exercitata, ut quādo ea loqueretur, nullus ex ijs, qui audiebant, crederet Italicam linguam ei esse patriā. Eius autem uigebat in omnibus honesta quædam & grata lenitas & mansuetudo, maximè ea differēte & habente orationem ad eos, qui exercebant philoso-phiam. Eius uerò in Christum zelū nutriebat amor quidam ineffabilis, & qui non poterat contineri. Hac itaque ratione non solū efficiebat, ut mens eos auer-saretur, qui furiosam aliquā sequuntur hæresim, sed nec permittebat, ut eorum nomen aut auribus audi-retur, aut lingua proferretur, adeo, ut ualde apposite diceret illud diuini Dauidis: Non meminero nomi-num eorum per labia mea.

Hæreticos ualde abominatur.

Psal. 15.

Ro. 12.

Cum autem, iuxta Paulum, ferueret spiritu, graue ducebat, si non ipsa multos Christi parte adiecisset, & similes haberet amatores temperantiæ, & partim quidem uerbis, partim autem donis multos adole-scentes & multas adolescentulas traxit ad exercita-tionem. Eadem uerò faciebat etiam in gentiles & Sa maritanos, & eos uocabat ad rectam fidem, qui pau-lopòst dimissis suis, illam sequebantur. Sic ergo erat beata illa fœmina sapiens piscatrix, & sciebat uena-ri animas hominum. Maiores autem labores agre-diens, aliam quoque inopinatam & propemodū in-credibilem ostendit tolerantiam. Cum ligneam quā-dam arcam parasset, altitudine quidē tantam, ut nō permitteret ei stare rectam, latitudine uerò, ut non posset declinare ad dexteram nec ad sinistram, in ea corpus includit, per breue foramen eos, qui foris erant, alloquens & eos audiens. Cum mater autē sæ-pe ad eā accederet, (erat enim ei nauigationis comes & socia philosophiæ) nō temerè ueniebat, sed si aut uacabat orationi, aut in diuinis uersabat eloqnijs, non prius ad eam intuebatur, aut illam compella-bat, quàm spiritale opus, quod obibat perfecisset. Sic cum omnibus ipsam quoque uicit naturā. Quam obrē mater magnā lucrifaciens utilitatē, abibat ma-gnas Deo agens gratias, quòd ex suo uentre talē fru-ctum produxisset. Et quid opus est illius omnia perse qui? Ad eius enim laudē sufficit pro omnibus mode stia eius & moderatio, quòd cum uiueret tam purè, quā ullus alius, cor haberet contritū & mentē demis sam ac humilē, ut nullus alius ex ijs, qui multa ad-mittunt non honesta.

In lignea arca arctissimè degit.

Eius humilitas.

Cū sic autē septē annos decertasset, eā subijt cogi-tatio longioris peregrinationis. Dicebat enim, opor tere ad sacra etiā loca accedere, & etiā uidere Hie-rusalē, & obire & adorare omnia, quæ illic sunt mi-racula. Cumque ei ita uisum esset, & mare eā susce-pit, cum simul adesset mater & Apenianus, & cū eis prospera fuisset nauigatio, peruenerūt Alexandriā. ea est aūt ciuitas. Aegypti, in qua Pontificali munere fungebatur magnus inter sacerdotes Cyrillus. Cū eo congressi, & cū alio uiro prophetico, nomine Theo-doro, & in transitu ex eorum sermone magnam acce pissent utilitatē, nauē rursus ascenderūt, ad sacra lo-ca festinantes, nihil aūt secum adferentes, præterquā si quid erat necessariū, & quod posset paucis diebus sufficere, uolentes ipsi quoque esse cū mendicātibus. Postquam uerò in terram descenderūt, contigit bea-tam Melanā in morbū incidere. Deinde cū conualuis set à corporis infirmitate, & Dominico sepulchro re cuperatā sanitatē primo optulisset, & ad id primo ac cessisset, idque adorasset, decætero oculos & animū pascebat alijs spectaculis. Versabatur autē cum ijs, qui ex sacerdotibus erant maximè insignes, & maxi-mè cū ijs, qui in dicendo erant sapientissimi, ut etiā utilitatem ex eis perciperet. Alebatur uerò illis, qui-bus in Lybia, tot dies, quot illic mansit, operans ma-nibus, sicut Carthagine. Cum aduenta sset aūt uespe-ra, ingrediebatur quidē in salutare sepulcrū resurre-ctionis, clauso uerò templo, manebat intus, & oratio noctu ab ea tandiu producebatur, donec ingressi es-sent matutina cantaturi cantica. Postquàm autem fi-nem acceperat glorificatio, tunc ipsa quoq; corpus parum dabat somno & quieti.

Adit loca sancta do

ratio-nis gratia.

Nota nocturnas uigilias, iuges orationes, & cantica matutina.

Cum uerò, sicut à me dictum est, paucæ quædam facultatum reliquiæ ei Romæ remansissent, & cuidā ex fidelibus mandatū esset, ut eas proponeret emen-das uolētibus, postquàm ille hoc fecisset, aurū ad eos mittit Hierosolymā. Qui solita vtentes benignitate, eas hæreditatē fecerunt egentiū. Hic cum aliquandiu essent uersati, uideret autem Melana matrem suā se-nio & tempore grauari, eam illic relinquit, rogauitq; ut ea illi pararet tabernaculum in monte Oliueti. Illa uerò uenit in Aegyptum, unà cum Apeniano: tum quod uellent uidere sanctos, qui erant in ea: tum etiam, ut sua benignitate impertirent eos, qui illic erant, pau-peres. Hi ergo uenientes, faciebant id propter quod uenerant, & eos qui se in pietate exercebant, obibāt. Cum autem accessissent ad quoddam tabernaculum quod apud se habebat uirum in philosophia maxi-mum, cui nomen erat Ephæstion, rogabant ut ipse quoquè ea, quæ alij, participaret. Cum is autem re-cusaret, quid nō fecit Melana, uolēs ei persuadere ut acciperet? Cùm uerò non persuaderet, tale quid sta-tim machinatur, quod quidem pulcherrimè amborū parem declarauit constantiam, Melanæ ad benefaciē dum, & Ephæstionis ad hoc, ut non persuaderetur ex rebus humanis aliquid accipere.

Obibat enim domunculam, scrutans omnem, quæ in ea erat, supellectilem: & cum nihil aliud uidisset nisi storeā & sportulam, in qua sal erat repositus, cum sub eo sale aliquam auri partem posuisset & infodis-set, ut quæ latuisset, magno studio preces ab eo popo scit. Quas cum impetrasset, exijt. Sed nihil ei profuit hoc inuentum. Cum enim uir ille sacrosanctus id co gnouisset, magno cursu cōtendit, & eos uoce procul stitit: & manibus aurum quatiens ostendit, & dixit se nescire, ad quid eo uteretur. Cū ij autem dixissent, Si non tibi omninò, at aliquibus alijs erit utile. At-qui non erit, inquit, aliquis, qui hic petat. est enim pauper locus, ut uidetis, & admodum desertus. Cum uerò ne sic quidem acciperent, auro in humū iacto, recessit senex. In alios quoquè non paucos eiusmodi aiunt eos incidisse, qui æquè cauebant om ninò aurum manu ab aliquo accipere, atquè uirus serpentis, aut aliquid aliud mortiferum & exitiale

Ephræstion respuit aurum.

sua sponte bibere. Cum talibus ergo in Aegypto fuissent repleti miraculis, reuersi sunt Alexandriam, & cum multorum bonorum uirorum, qui illic erant, consuetudine secundo exatiassent, profecti sunt in montes, qui dicuntur *Netriæ. Congressi autem illic quoque cum uiris uirtutis studiosis, qui illic erant, cũ instar apum omnem florem uirtutis collegissent, pleni bonis redierunt Hierosolyma. Melanæ uerò paratum erat tabernaculum in monte Olíueti, sicut matri mandatum fuerat. Cum faustum autem accepisset principium diem luminum, seipsam includit in domuncula, & legem sibi imponit, ut aliorum quidẽ nullum neque uideat, neque ab ullo uideatur, à matre autem, & ab eo, qui olim coniugii, tunc uerò erat laborum socius, spatio quinque dierum semel uideretur, & similiter sui adspectum non denegaret consobrinæ eam enim iam diu ante in suam disciplinam acceptam erudiebat, plenamquè fastu & Romano spiritu, ad extremam deduxerat modestiam, & sic effecit, ut summum magis apprehenderet.

** Nitria.*

Melana se includit in domuncula.

Hanc longè laboriosissimam uitam dicunt fuisset Melanæ ad annos quatuordecim. Deinde cum mater ei emigrasset, illa cum ei iustis factis ipsam honorasset, & corpus composuisset, in altera domuncula annum transegit, quæ carebat luce, & alioqui erat priori similis, in qua producebat luctum & exercitationẽ & ieiunium. Postea autem cum fama in omnem partem peruasisset, & multi ad eam uentitarent, ab ea quoque factum esset cœnobium plus quàm nonaginta uirginum, in quo non solum uirgines, sed multæ etiam, quæ anteà turpiter uixerant, priorem uitam & uoluptates multum ualere iubentes, uerè pulchrã fecerunt mutationem. Imponuntur uerò eis quoque leges, ut cũ uiro nunquam sermonem conferant, neque ex monasterio exeant, & ab iis, qui sunt extra, nihil unquàm accipiant. Ducem autem gregis non seipsam constituit, sed ipsa quidem apud eas tenebat locum ancillæ, sic enim, ut id sustinerent, iis persuasit, ut simul & amor in eam augeretur, & eis esset propinquum exemplum, ut se modestè gererent, rectionem uerò suscepit alia, quæ & moribus & oratione pręstabat cæteris, adeo ut ea quidem apud eas, quæ ei parebant, locum obtineret Dominæ: Melana autẽ, obsequio quidem, ancillæ, benignitate uerò, matris. Quòd si quando contigisset onus abstinentiæ à Præfecta grauius imponi sororibus, quod mollioribus re putabatur molestum, eis ad consolationem beata sufficiebat Melana, quæ quod eis durũ erat, aptè & prudenter molliebat, & cum aliquando affligeretur ieiunio, inscientibus omnibus, sua uniuscuiusque lecto ponebat ea, quæ erant ad usum necessaria. Illa autem cum inuenisset, non ignorabat quidem quis hoc fecisset, accipiens uerò, sic remedium adferebat inopię in ipsam autem ualdè magnam conseruabat beneuolentiam. Sic se sapienter in earum animos insinuans, meritò etiam cum eos docebat, habebat mortem gerentes.

Leges monastica fœminis data.

Dicebat autem, non oportere solũ corpus, sed etiã animum quoque castum & purum seruare à libidinosis cogitationibus. Deinde media quidem nocte ad preces nullam ostendere pigritiam: precantes uerò non solum labia mouere, sed multo magis totam simul cogere cogitationem, & adhibere mentem iis quę dicũtur. Absurdũ enim esse, bona quidem à Deo petere, non diligenter autem & studiosè ea petere, & ad regem quidem mortalem accedentes, & habitu & adspectu & modis omnibus præ se ferre reuerentiam, ad terribilem uerè & immortalem regem uenientes, non multo magis ad Dominicam authoritatem & infinitam excellentiam timidos assisteret. Cũ de his hæc disseruisset, trãsiit ad matrem omniũ charitatẽ, omnia esse uana & superuacanea sine hac pronuncians. De qua & multa alia oratione est persecuta, & quod alia quidem nostra malignus dæmon potest imitari, ut, uerbi causa, inediam & uigiliam, & quæcunque in corpore consistunt. Nam secundum naturam ipse est his omnibus superior, & à nullo eorum uinci potuerit. Humilitatis autem & charitatis non magis nobiscum habere potuerit participationem, quàm tenebræ lucis, & uitium uirtutis, qui etiam propter ea, quæ sunt naturæ maximè cõtraria, superbiam, inquam, & in homines maleuolentiam, ex luce miser effectus est tenebræ. Ante omnia uerò dicebat oportere conseruare rectam fidem, puram, & citra ullam dubitationem. Nam qui in aliis quidem se rectè gessit, in hac autem dubitat, in eo quod est præcipuum & caput omnium, aberrauerit.

Preclare docet sanctimoniales.

Cum autem uideret multas ex iis, quæ erant apud ipsam, mulieribus magni facere ieiuniũ, & timeret, ne in eo existimantes omnia contineri, alias uirtutes negligerent, tales eis adducens similitudines, ad ipsarum excitabat studium. Dicebat enim, animam quidem esse sponsę similem, quæ sunt autem circa ipsam uirtutes, nuptialibus indumentis unãquãque partẽ aliquam corporis ornare. Ieiunium uerò esse pedum ornamentum. Quomodo ergo cum aliis indumentis oportet etiam ea habere, quæ pedes ornant, ità etiam animæ cum aliis adesse oportet ieiunium. Si quis autem rursus eius quidem solius curam gerit alia uerò omnia negligit, non est ea anima dissimilis illi puellæ, quæ cum duceretur ad nuptias, & solum pedes sibi induisset, reliqua omnia reliquit inornata & nuda. De obedientia autem, & ꝙ oporteat magistratibus parere, hæc quoque adiecit. Etiã in iis, quę ad uitam mundanam pertinent, hoc est ꝙ omnia maximè continet, & ꝙ imperare quidem facit Imperatorẽ, parere autem eum, qui est et subiectus. Et si hoc sustuleris, ordinem quoque sustulisti, & cum nominibus scilicet res quoque confudisti. Neque uerò ei deerant exempla sic dicenti:

Ieiuniũ cum cæteris uirtutibus coniungendum.

Obediẽtia præstãda

Accessit aliquando quidã ad magnum quendã senem, eius studens fieri discipulus. Is autem ab initio ostendens, qualem oportet esse discipulum, iussit eũ statuam, quæ propè stabat, quantum posset uerberare & ei insultare calcibus. Postquàm uerò paruit adolescens interrogauit senex, an quæ pulsabatur & calcibus impetebatur statua, contradixerit aut ægrè tulerit. Cum is autem dixisset, nihil factum eiusmodi, iussit eum rursus percutere, & præter plagas eam etiam incessere maledictis. Postquàm uerò ter fecit eadem, statua autem erat solũ inanima & muta, tunc senex: Si quidem, inquit, tu quoque potes eadem sustinere, & nihil contradicere, quomodo nec hæc statua perpetuo probris affecta & contumeliis, accede, & nostra disciplina fruere: Sin minus, ne te ad nostrã conferas disciplinam. Illa multa eiusmodi oratione percurrebat apud uirgines. Ad summam autem, per omnes peruadens uirtutes, & quantum in unaquaque esset lucri ostendens, & quantũ damni, si pigræ essent ac socordes, eas erigebat & excitabat oratione, & persuadebat, ut omnem laborem audacter subirent. Deinde etiam, ut par erat, eis quoque templum ædificat, in quo possent diuinum peragere ministerium, hoc sanctorum reliquiis consecrans, Prophetæ, inquam, Zachariæ & Stephani primi martyris, & quadraginta etiam Christi martyrum.

Monachum qualem esse oporteat

Quid uult id, quod est postea consecutum, declarare oratio? Apenianus qui fuerat eius quidem secundũ carnem coniunx, frater autem secundum spiritũ, iis quę sunt inferius relictis, migrat ad superas regiones.

nes. Illa autem suum quoque finem iam propè adesse existimans, maiorum certaminum hinc sibi sumpsit occasionem, intra templum quidem manens, ad ieiunium autē & alia laboriosa omnia se extendens, idq; ad quatuor annos integros. Deinde cogitat etiam uirorum excitare monasteriū, sed sumptuum inopia eius promptum animi studium prohibebat. Cum uerò sentiret & diceret, nihil esse quod à Deo non posset fieri, ipse eam hac quoque liberauit inopia. Nam uir quidam locupletissimus & pecuniosissimus ei magnam uim auri elargitur: quo factum est, ut & opus ab ea perficeretur, & sacrum ædificaretur monasterium, & uiros in id admitteret, quales oportebat illius conuenire moribus. Cum parum autem ab hoc labore respirasset, eam maiores excepere labores & longa peregrinatio. Redduntur enim ei literæ ab eius patruo Volusiano: qui illo quidem tempore erat creatus præfectus Romanæ ciuitatis: missus uerò erat legatus Byzātium ad Eudochiam Imperatricem. Hæc autem significabat epistola, ꝙ iam diu illam desideraret uidere. Illa uerò cupiebat ipsa quoque uidere patruum, & ei persuadere, ut à gentilium desisteret opinione. Dubia autem erat animi, ne quid imprudens faceret præter id, quod Deo uidebatur. Cum uerò aliquibus alijs monachis rem communicasset, permitterēt autem illi, ut posset proficisci, egreditur Hierosolymis beata Melana. Per quamcunque autē transibat ciuitatem & regionem, eam, quo par erat, prosequebantur honore & officijs. Ciuitatum enim sacerdotes & Pontifices eam non paruo honore afficiebant, & uenerandæ uirgines & quotquot erant egregij monachi, eam adorabant & salutabant, & tāquàm è cælo uenientem adspiciebant.

Monasterium uirorū extruit

Cum autem uenisset Chalcedonem, & ad ipsum sinum maris, uerebatur ingredi & uidebatur perturbata. Ventura enim in maximam ciuitatem, mulier quæ uixerat in exercitatione, quietisque & silentij maximam curam gesserat, & non gustauerat tumultus, qui sunt in ciuitate, meritò extimescebat & refugiebat. Atque diuertit quidem, ubi erat templum omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ: circa mediam autem noctem martyr non parum ex se effundit suauissimi odoris, & uoluptate replet ineffabili. Quocirca bona concepta fiducia, diluculo fretū audacter traiecit, & ingressa est Byzantium. Hospitio uerò excipitur à quodam uiro illustri & alioqui bono, nomine quidem Lauso, qui ad Præposituræ honorem ascenderat. Inuenit autem suum quoque Patruum Volusianū graui morbo oppressum: qui eius habitum admiratus, formæque & uestitus incredibili & inopinata stupefactus mutatione, (extenuatus enim admodum erat eius uultus exercitatione) magna uoce exclamauit: O qualem ex quali te uideo Melana charissima. Illa uerò ex eius sermone sumpta occasione, A me ergo tu quoque, inquit, disce ò beate Patrue, & accipe indicium futurorum bonorū. Nam nec ego tantam despicatui gloriam habuissem, nec pecuniam, nec abiecissem curam ipsius corporis, nisi persuasum haberem, me his propediem longè maiora accepturam. Non per se autem solam, sed per multos quoque alios in eius mentē sensim irrepebat beata Melana, & eius falsam religionem studebat labefactare: sicut etiam per sapientissimum Proclū, cuius fidei tunc erat creditus sacer clauus ecclesiæ Constantinopolitanæ. Qui cum ad eum uenisset, & suasu beatæ Melanæ eum ad pietatem dirigeret, is dicitur illum adeo esse admiratum, ut etiam dixerit post agnitam ueritatem, ꝙ si Roma tres haberet tales, ne illic quidem nomen unquàm audiretur gentilium. Sed hæc quidem postea.

Venit Constātinopolim, scita à patruo Romæ præfecto.

Postquàm autem Volusianus sensit Melanam uelle Imperatorem quoque ad id incitare, ueritus proti nus, ne uiolentum & non uoluntarium reputaretur esse baptisma, & quam ex eo esset consecuturus, ipse mercede priuaretur, eam à cœpto prohibuit. Et is quidem, ut dicemus paulopòst, rem à se adimpleuit, & abiurata gentiliū opinione, traductus est ad Christum. Illa autem nec aliorum quoque curam abiecit. Sed cum tunc esset exorta Nestorij blasphemia, & malignus multos in errorem adduceret etiam ex ijs, qui erant in uerbo ueritatis, ipsa erat quæ magnū ad uersus eum inibat certamen, uanumque & inane reddebat eius sophisma, & ab aurora usque ad uesperā ijs respondens, qui eam interrogabant, multisque ex ijs qui decepti fuerant, persuadens, & eos reducens. Quā obrem malignus se ab ea uinci non ferens, in uirum eius conuersus, & ei apparens miserabilis cum lugubri & nigra ueste, accedit eam terreus, & grauia minitans: & primum quidem se ipsius Imperatoris & eius famulorum cor mutaturum, & in contrarium traducturum: deinde etiam, ut miserabili exitu uitam finiret, procuraturum, grauissimis confecta doloribus. Illa autem hæc esse artem maligni intelligens, Christi nomen, quod grauissimam illi plagam adfert, inuocans, effecit ut is statim euanesceret. Deinde cum accersisset eum, qui erat cum ipsa, sacerdotem, & incepisset narrare ea, quæ uiderat & audierat, sentit repentè dolorem in coxendice, eumque adeo acrem, ut ea uocem amiserit, & nemo dubitauerit id esse manifestum inimici insultum. Cum sic ei productus esset dolor ad sex usque dies, & illa hora maximè malum intenderetur, quo nigrum adspexerat & minas audierat, (aderat enim dies septimus) accedit aliquis, renuncians patruum uenisse in periculum, ne repentina morte uitam mox finiret.

Volusianus credit in Christum.

Hoc postquàm illa audiuit, & si propter dolorem coxendicis uix se posset mouere, manibus & lectica protinus ad eum uecta proficiscitur. Valde enim angebatur animo, non ꝙ ille moreretur, sed ꝙ mortem subiret animæ, ut qui baptismi incorruptionem nondum esset assecutus. Deinde uenit quidam alius, ei significans uirum esse baptizatum, & ꝙ cum eam sæpè quæsitam non inuenisset, sed eam morbo detineri didicisset, alium ducem rursus nactus, per illum fit lucis filius, & baptismum consequitur. Cum hæc ei dicta essent, cum dolore animæ protinus cessauit etiam morbus corporis: & lumbus quidem carebat dolore, pes autem mouebatur, & communis inimicus afficiebatur dedecore: adeo ut uiæ reliquum ipsa per se conficeret, & qui portabant, pro eo ꝙ prius portabant, ad Deum laudandum statim manus extendebant. Deinde cum uenisset ad patruum, & uerbis eum confirmasset, & de ea quæ illic est uita disseruisset, lætum & bona spe præditum transmittit ad uiam, quæ ducit ad Deum, cum pulcherrimo uiatico, nempe precioso Christi corpore & sanguine, eum instruxisset, & sic ut tuto recederet, perfecisset. Et hæc quidem hoc modo gesta sunt. Illa autem cū multos quidem dies hic trāsegisset, in paucis uerò multis plurimum profuisset, & ante alios Imperatrici & ipsi Imperatori, (is autem erat Theodosius) nam ij maiori opus habebant curatione, ut quorum animi maiore mundi gloria essent tumidi.

Volusianus accepta Eucharistia moritur.

Cum hæc illa pulchrè & piè fecisset, egreditur è ciuitate: tenebatur enim magno amore silētij & quietis, & sacra loca ei ueniebant in mentem: Acciderat autem tunc niuis plurimum cecidisse, & exortum esse frigus uehementissimum, & ad tolerandum difficilimum. Illa autem & tempus & niuem & ætatem & eliquatum ac tabefactum corpus, & omnia denique

que simul superare contendens, uiam confecit, labores magis augens exercitationis. Multis uerò sanctis eam in uia & hospitio excipientibus, & ut ea maneret rogantibus, illa minimè obtemperauit: sed contēto quodam cursu cucurrit, salutaris passionis diem festum studens celebrare Hierosolymis. quod ei etiam successit ex sententia. Cum sic ergo unà cum eis festum illic celebrasset, ad priora se rursus contulit, non minus sui & gregis utriusque curam gerens. Cum autem ei uenisset in mentem, alterum ędificare oratorium in eo loco, in quo dicitur stetisse Christus Dominus & Deus noster crucem ascensurus, & salutarem subijsse passionem, eius uerò proposito Deus quoque opem ferret, ædificat oratorium: deinde id etiam facit monasterium, in quo se exercerent animæ, uiris sanctis in eo congregatis ad Deum laudandum & glorificandum. Interim autem dum hæc fierent, Imperatrix Eudocia iuerat Antiochiā. Paruerat enim Melanæ monitis, cum ea uenisset Byzantiū, suadentis, ut hanc susciperet peregrinationem, & ueniret Hierosolyma, ut uideret sancta loca, & quæ ex eis percipitur, fieret particeps sanctificationis. Cum ea itaque illi processisset obuiā, magno honore fuit affecta ab Imperatrice, ut quæ eam matris loco haberet, & duabus de causis prouidentiæ diuinæ ageret gratias, nempe ꝙ & usqueadeo celebratam Hierusalem & sancta loca quæ uideret, digna sit habita, & ꝙ ea talis matris facta sit filia secundum spiritum. Signum est autem magni amoris Imperatricis in Melanam, ꝙ non dubitauerit tantum iter ingredi, & eò accedere, & quæ illic erant uirgines, tanquàm sorores salutare & amplexari. Porrò autem cum celebraretur noui templi dedicatio, illa quoque aderat, & festum celebrabat.

Aliud uirorū monasterium cōstruit

Nota de locorū sanctorum uisitatione.

Festum dedicationis templi.

Hanc autem rem bonam consecutum est quiddā dignum maligni improbitate, & boni Dei uirtute. Pedem enim Imperatricis, qui iniuria dæmonis è cōpage erat luxatus, illa absque dolore aptè & rectè in suum locum restituit. Cum hæc & non pauca alia à magna Melana percepisset cōmoda, & se simul etiā exatiasset spectaculis, decreuit reuerti Constantinopolim: & ei quidem Melana cum tanquàm bonas comite dedisset preces, ipsam dimittit: Ipsa autē æquales atque adeo maiores uitæ ex Deo agendæ labores pergebat suscipere. Ad eam quoque, affluebat à Deo fluuius miraculorum. Quorum existimo non esse superuacaneum aliquot meminisse, ea tanquàm aliquod condimentum admiscendo narrationi. Mulier quędā iuuenis ætate, inuaditur à dæmone. Quę quidem clausis dentibus & labiis non solum uocem nō emittebat, sed neque cibum omnino attingebat. Fames autem, uisceribus & carne grauiter liquefacta, mortem minabatur paulò post. Tentātibus uerò medicis, diligenter adhibitis medicamentis & artis remedijs, malum uincere, postquàm omnia conuincebantur esse inania & nihil posse, defatigati qui ad eam attinebāt, ad unum intuebantur auxilium, nempe ad preces magnæ Melanæ. Eam itaque afferunt tollentes manibus, lachrymas oculis effundentes, & uerba emittentes lachrymis magis miserabilia. Illa autem, (hominum enim uitabat gloriam, ut quæ magnum afferret damnum, modesteque ac moderatè se gerebat) Hæc quidem, inquit, à me non possunt fieri: Christi uerò martyres hæc & his maiora possunt facere. Cum sic dixisset, dæmoniacam duci iubet in tēplum. Cum de sanctorum autem oleo sumpsisset, & os laborantis tetigisset, claram emittit uocem: In nomine Iesu Christi, dicens, os tuum aperi. Vocem autem uox statim est consecuta, sanctæ uocē uox ægrotæ, & incitata est lingua ad agendas gratias, & dæmon aberat, & cibus simul aderat, & diuinū nomen per ipsam glorificabatur.

Dæmoniacam curat oleo matyrum.

Quædam alia mulier grauida inpartum incidit morte acerbiorem. Nam cum iam pareret, fœtus, qui nundum processerat, intus erat mortuus, eratque matris uterus sepulcrum filij. Peruenit itaque calamitas matris usque ad aures Melanæ. Illa autē ualde graui dolore affecta, & perindè ac ipsa quæ patiebatur cruciata, uenit statim ad ædes, in quibus periculum adibat mulier, magnumque medicamentum parauit orationem. Quæ uerò laborabat, uix membra mouens, non poterat quidem loqui: habitu autē & oculis flebiliter & miserabiliter intuens, uidebatur dicere, Miserere. Quid ergo magna Melana? Oculis in cælum sublatis, cum zonam suam soluisset, statim imponit ei, quæ erat ferè mortua. Deinde cum dixisset, Ipsa fuit mihi donum magni uiri, & qui eā fuerit consecutus, non frustrabitur curatione: statim & mortuum eiecit & peperit, & quæ iacebat, fuit statim ab omni dolore liberata. Hæc uel per zonam beata Melana faciēs miracula, ea alijs attribuebat. Quā multa facta sunt illic eiusmodi, quæ mihi non licet nunc attingere, cum prolixam cernam orationem, & remissus iam mihi sit spiritus propter multitudinē eorum, quæ dicta sunt. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, uobis facilè licet reliqua conijcere, ut qui ex modico gustu totum cognoueritis. ex eodem enim dolio, dixerit quispiam, est reliquum. Eundum est ergo ad decessum, si prius narrationi pauca adiecerimus.

Nota curationē per zonam

Cum enim adesset finis, & is esset Melanæ præcognitus, & tanquàm athleta quispiam non procul ab esset à corona, magis festinabat, & eum iam adesse lætabatur: & obiens alia loca Hierosolymorum, & Bethlehem illam & Galileam, & quæcunque in orbem circumibat, ea tanquàm anima salutabat in peregrinatione. Cum aduenisset autem dies natalis Saluatoris, ad præsepe cucurrit & speluncam, & consobrinæ dicit, se non amplius esse festum cum eis celebraturam. Cum ergo tota nocte illic uigilasset in spelunca, die sequenti uadit ad ædem primi martyris: & cū illic pernoctasset, & librum sumpsisset in manus, eis legit mortem primi martyris. Deinde cum adiecisset, eas nō amplius esse illam audituras legentē, postquàm uidit eas grauiter ferre, quod dictum fuerat, sentiebant enim quid sibi uellet hæc dicens, illa rursus cœpit uerba ad eas facere, & corda earum consolata est uerbis spiritalibus: Ego quidē, dicens, ò charissimæ, à uobis iam recedo, cum hoc ità Deo uisum sit. Vos uerò ità uitam agite, tanquàm præsentibus & intuentibus Dei oculis, qui cogitationes scrutatur & uidet corda. Eum ergo, ut dicit Propheta, uobis ante uestrum conspectu proponētes, & castas animas & corpora ab omni labe munda conseruate: & si propter meam priuationem tristitia corda uestra pupugerit, si illius uobis ueniat in mentem, protinus latis magnam inuenietis consolationem.

Rursus inuisit loca sācta.

Ps. 15.

Cum sic dixisset, templum ingreditur, & cum ad precandum constitisset, Domine Deus, dicebat, quē ego elegi ab initio, quem ego & nuptijs & diuitijs & gloriæ prętuli & uoluptatibus, cui ab ortu corpus commendaui & spiritum, cuius metu os semper adhæsit carni meæ, qui tenuisti dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me, tu quoque nunc exaudi uocem meam, & hæ lachrymæ moueant fluenta tuæ misericordiæ, & omnium peccatorum sordes tā uoluntarias quàm inuoluntarias expurga: præbe mihi ad te iter absque ulla perturbatione & citra ullū impedimentum. Ne me retineant huius aeris mali dæmones. Nosti mortale, ò immortalis. Scis ò hominum amator, nullū hominem esse sine sordibus. Nul

lus

lus est, in quem non possit arripere ansam aduersarius, nec si uiram quidem habeam uno die dimẽsam. Sed tu quidem cum mea omnia despexeris, siste me mundam ante tuum tribunal. Ea sic precante cum lachrymis, cum nondum cessasset orare, horror corpus eius inuadit: & incipit quidem ægrotare: non cessat autem laborare. Sed quanuis ita esset affecta, ibat ad consueta cantica, & simul hymnos psallebat matutinos: cumque de anima & salute multum esset philosophata, & suum gregem allocuta, eum ad uirtutẽ incitasset, his finitis cum se sensisset ueluti deficientem, uidisset autem eas, quæ ei parebant, monachas grauiter ferre se ab ea disiungi, multis uerbis eas consolata, dicens non oportere ità mœrere & lugere, dato iam desuper signo emigrationis, diuina Christi sumit sacramenta.

Cantica consueta et hymni matutini.

Cùm autem cum pontifice Eleutheropolis, qui ad eam cum toto clero uenerat, diu locuta, de suis gregibus multa mandata dedisset, & cum multi quoquè alij confluxissent, (exceptis enim admodum paucis, omnes qui circuncirca habitabant, tam qui se separatim exercebant, quàm qui communiter uiuebant, & quicunque erant sacrati ordinis, atque adeò qui erãt etiam ciues oppida habitantes) * cum ad eos in commune utilem fecisset admonitionem, præcipuè uerò ad consobrinam, quæ propter eius separationem ualdè erat perturbata, & deindè ad omnes, qui dolore afficiebantur, extremam hanc uocem effata, sicut domino uisum est, ita factum est: sanctam illam & sacrã emisit animam, ultimo die mensis* Decemb. cum esset dies Dominicus. Vt autẽ corpus aptè, ut mos est, & decorè componeretur, nihil opus fuit alienis manibus: sed & manus sua sponte pectori honestè erant impositæ: pedes autem erant extensi, ut decebat: supercilia uerò perindè ac si adhuc uiueret, aptè & eleganter erant clausa. Cùm ergo tota nocte super eam pro amore cecinissent, circa auroram eam terræ mandant, quæ cælis erat uerè digna, & quæ illic in thalamis habitat, & luce illa assiduè fruitur, Ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

**deest, eò aduenerant, aut q̃ppiam simile.*

**Ianuarij, fortassis.*

Nota hunc canendi morem

VITA S. MARCELLAE uiduæ, authore D. Hieronymo ad principiam uirginem.

Est Epistola XVI.

31. Ianuarij.

SAepe & multum flagitas, uirgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ fœminæ Marcellæ literis recolam, & bonum, quo diu frui ti sumus, etiam cæteris noscendum imitandumque describam. Satis doleo, quòd hortaris spontè currẽtem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione concedam: multoque plus accipiam quàm tribuam beneficij, tantarum recordatione uirtutum. Nam ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silẽtio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ità meum oppressit animum, ut melius iudicarem tacere in præsentiarum, quàm nihil dignum illius laudibus dicere.

Neque uerò Marcellam tuam, immò meam; &, ut uerius loquar, nostram omniumq; sanctorum, & propriæ Romanæ urbis inclytum decus, institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per proconsules & præfectus prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, ut eo nobilius, quod opibus & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte, uiro quoque post nuptias septimo mense priuata est. Cumque eã Cerealis, cuius clarum inter consules nomen est, propter ætatem & antiquitatẽ familiæ, & insignẽ, quod maximè uiris placere consueuit, decorem corporis, ac morum temperantiam ambitiosius peteret, suasque longæuus polliceretur diuitias, & non quasi in uxorem, sed quasi in filiam uellet donationem transfundere: Albinaque mater tam clarum præsidiũ uiduatæ domus ultro appeteret, illa respondit: Si uellẽ nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare, utiquè maritum quærerem, non hæreditatem. Illoquè mandante, posse & senes diu uiuere, & iuuenes, citò mori, elegãter lusit, Iuuenis quidem potest citò mori, sed senex diu uiuere non potest. Qua sentẽtia repudiatus, exemplo cæteris fuit, ut eius nuptias desperarent. Legimus in Euangelio secundum Lucã: Et erat Anna prophetissa filia Phanuelis de tribu Aser: Et hęc prouectæ ætatis in diebus plurimis. Vixeratque cũ uiro suo annis septem à uirginitate sua, & erat uidua annis octogintaquatuor, nec recedebat de templo, ieiunijs, & obsecrationibus Domino seruiens die ac nocte. Nec mirum, si uidere meruit Saluatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos, septem mensibus, sperare Christum, & tenere, natum confiteri, & in crucifixum credere, paruulum non negare, & uirum gaudere regnantẽ. Non facio ullam inter sanctas fœminas differentiã, quod nonnulli inter sanctos uiros & ecclesiarũ principes, stultè facere consueuerunt, sed illo tendit asser tio, ut quarum unus est labor, unum & præmium sit.

Maritum septimo à nuptijs mense amittit

Luc. 2.

Difficile est in maledica ciuitate, & in urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque uirorum, si honestis detraherent, & pura ac munda macularẽt, non aliquam sinistri rumoris fabulam contrahere. Vnde quasi rem difficilimam, & penè impossibilem optat Propheta potius, quàm præsumit, dicens: Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in uia huius seculi appellat, quos nulla obscœni rumoris aura macularit, qui opprobriũ non acceperit aduersus proximos suos. De quibus & Saluator in euangelio: Esto; inquit, beneuolus, siue benè sentiens de aduersario tuo, dum es in uia cum illo. Quis unquàm de hac muliere, quod displiceret, audiuit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? A b hac primum confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset uiduitas Christiana, quam & consciẽtia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurissimo & cerussa ora depingere, sericis nitere uestibus, splẽdere gemmis, aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris preciosissima grana suspendere, fragrare* musco mare, maritos ita plangere, ut tã dem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantque alios, non quibus iuxta Dei sententiam seruiãt, sed quibus imperent. Vnde & pauperes eligunt, ut nomen tantum uirorum habere uideantur, qui patiẽter riuales sustineant, si mussitauerint, ilicò proijciẽdi. Nostra uidua talibus usa est uestibus, quibus arceret frigus, nõ membra nudaret, aurum usque ad anuli signaculum repudians, & magis in uentribus egenorum, quàm in marsupijs recondens. Nusquam sine matre. Nullum clericorum, aut monachorum (quod amplæ domus interdum exigebat necessitas) uidit absque arbitris. Semper in comitatu suo uirgines ac uiduas, & ipsas graues fœminas, habuit, sciẽs ex lasciuia puellarũ sæpe de dominarũ moribus iudicari, & qualis quæque sit, talium consortio delectari.

Ps. 118

Psa. 14.

Mat. 5

**musci more,*

Gen. 1.

Diuinarum

Ps. 118 Diuinarum scripturarum ardor erat incredibilis, semperque cantabat: In corde meo abscōdi eloquia *Psal. 1.* tua, ut non peccem tibi. Et illud de perfecto uiro: Et in lege Domini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, quæ scripta sunt, ut Iudæorū existimant pha *1. Cor. 10.* risæi, sed in opere intelligens, iuxta illud Apostolicū: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid agitis, omnia *Ps. 118* in gloriā Domini facientes. Et Prophetæ uerba, dicentis: A mandatis tuis intellexi: Vt postquàm mandata complesset, tunc se sciret mereri intelligentiam *Act. 1.* scripturarum. Quod & alibi legimus: Quia cœpit Iesus facere & docere. Erubescit enim quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque eius lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Crœsi diuitiis tumet, uilique opertus pallio, pugnat contra tineas uestium Sericarum. Illi erant moderata ieiunia, carnium abstinentia: uini odor magis, quàm gustus, propter stomachū & frequentes infirmitates. Rarò procedebat ad publicum, & maximè nobilium matronarum uitabat domos, ne cogeretur uidere quod cōtempserat. Apostolorum & martyrum basilicas secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri intantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam cum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus uellet in fratris liberos uniuersa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat: monilia, & quicquid supellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magisque uolens pecuniam perdere, quàm parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium fœminarum nouerat Romæ propositum monachorū, nec audebat propter rei nouitatem, ignominiosum, *Roma tutissimus Christianæ cōmunionis portus.* ut tunc putabatur, & uile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius sacerdotibus, papaq; Athanasio, & posteà Petro, qui persequutionem Arrianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum cōmunionis suæ portum Romam confugerant, uitam beati Antonii, adhuc tunc uiuentis. monasteriorum que in Thebaide Pachumii, & uirginum ac uiduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia & aliæ, quibus rectissimè illud Ennianum aptari potest: Vtinam ne in nemore Pelio. Huius amicitiis fruita est Paula uenerabilis. In huius cubiculo nutrita Eustochium, uirginitatis decus: ut facilis æstimatio sit, qualis magistra, ubi tales discipulæ.

Rideat forsan infidelis lector, me in muliercularū laudibus immorari: qui si recordetur sanctas fœminas comites Domini Saluatoris, quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante crucem, *Matt. 27.* Mariamque propriè Magdalenam, quæ ob sedulitatem & ardorem fidei, Turritæ nomen accepit, & pri- *Ioā. 19 & 20.* ma ante apostolos, Christum uidere meruit resurgētem, se potius superbiæ, quàm nos condemnabit ine- *Marc. 16.* ptiarum, qui uirtutes, contemptæque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Ie- *Ioā. 18* sus Iohannem euangelistam amabat plurimum, qui propter generis nobilitatem erat notus pontifici, & Iudæorum insidias non timebat, intantum, ut Petrū introduceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante crucem, matremque Saluatoris in sua reciperet, ut hæreditatem uirginis Domini, uirginem matrem filius uirgo susciperet.

Annis igitur plurimis sic suam transegit ætatem, ut antè se uetulam cerneret, quàm adolescentulā fuisse meminisset. laudans illud Platonicū, qui philosophiam meditationem mortis esse dixit. Vndè & noster Apostolus: Quotidiè, inquit, morior propter ue- *1. Cor. 15.* stram salutem. Et Dominus iuxta antiqua exempla- *Luc. 9.* ria: Nisi quis tulerit crucē suam quotidiè, & sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus. Mul- *Ps. 43.* toque antè per Prophetam spiritus sanctus: Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oues oc- *Eccl. 7* cisionis. Et post multas ætates illa sententia: Memento semper diem mortis, & nunquàm peccabis. Disertissimique præceptum Satyrici:

Viue memor leti, fugit hora, hoc quod loquor, inde est. *Persius*

Sic ergo, ut dicere cœperamus, ætatem duxit, & uixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic indu- *Ro. 13.* ta est uestibus, ut meminisset sepulcri, offerens hostiam rationabilem, uiuam, placentem Deo.

Deinde cum & me Romam cum sanctis pontificibus, Paulino & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syriç, alter Salaminiam Cypri rexit ecclesiam, & uerecundè nobilium fœminarum oculos declinarem, ita egit, secundum Apostolum, importune opportunè, ut pu- *2. Ti. 4* dorem meum sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nominis esse existimabat super studio scripturarum, nunquàm conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret, nec statim acquiesceret, sed moueret é contrario quæstiones, non ut contenderet, sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa uirtutum, quid ingenij, quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, uereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi maiorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solum dicam, ꝙ quicquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturna quasi in naturam uersum, hoc illa libauit, didicit atque possedit, ita ut post profectionem nostram, si de aliquo testimonio scripturarum esset oborta cōtentio, ad illam iudicem pergeretur. Et quia ualdè prudens erat, & nouerat illud, quod appellant philosophi, ti prèpon, id est, decere qd' facias, sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua non sua diceret, sed uel mea, uel cuiuslibet alterius, ut in eo ipso, quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim dictum *1. Ti. 2* ab Apostolo: Docere autem mulieri nō permitto, ne uirili sexui, & interdum sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus, facere uideretur iniuriam. In nostrum locum statim audiuimus te illius adhæsisse consortio, & nunquàm ab illa ne transuersum quidem unguem, ut dicitur, recessisse. Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisset. Suburbanus ager uobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine, multoque ita uixistis tēpore, ut ex imitatione uestri & conuersione multarum gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra uirginum monasteria, monachorum innu- *Monachorum Romæ frequētia.* merabilis multitudo, ut pro frequentia seruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset posteà gloriæ. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquijs, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Sēper obuiare epistolis, superare officijs, salutationibus præuenire. Non multum perdebat absentia, quæ iugibus sibi literis iungebatur.

In hac tranquillitate & Domini seruitute, hæretica in his prouincijs exorta tempestas, cuncta turbauit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret. Et quasi parum esset, hic uniuersa mouisse, nauem plenam blasphemiarum Romano intulit portui. Inuenitquè protinus putella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cœno lutosa permiscuere uestigia. Nec mirum, si in

plateis

plateis & in foro rerum uenalium, fictus ariolus stultorum uerberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatiat, cum uenenata spurcaque doctrina Romæ inuenerit, quos induceret. Tunc librorum peri arkon infamis interpretatio, tūc discipulus oluios & uerè nominis sui, si in talem magistrū non impegisset. Tunc nostrorū didacticō cōtradictio, & pharisæorum turbata est scola. Tunc sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, nè per æmulationem quippiam facere uideretur, postquàm sensit fidem, Apostolico ore laudatam, in plerisque uiolari, ita ut sacerdotes quoque & nonnullos monachorum, maximeque seculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat, publicè restitit: malens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Saluator in Euangelio uillicum iniquitatis, quod contra dominum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parua scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam, iam ad culmina peruenisse, nec posse latere, quod multos deceperat: petunt & impetrant ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiæ discessisse uiderentur. Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum uir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali episcopo truncaretur: Immo idcirco raptus atque translatus est, ne semel latam sententiam, precibus suis flectere conaretur, dicente Domino ad Hieremiam: Ne oraueris pro populo isto, neq; depreceris in bonum: Quia si ieiunauerint, non exaudiam preces eorum. Et si holocausta & uictimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim & fame & pestilentia ego consumam eos. Dicas, Quid hæc ad laudem Marcellæ? damnationis hæreticorū hæc fuit principium, dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem deceptorum, dum impia peri arkon ingerit uolumina, quæ emendata manu scorpij monstrabantur: dum acciti frequentibus literis hæretici, ut se defenderent, uenire non sunt ausi: tantaque uis conscientiæ fuit, ut absentes damnari, quàm præsentes coargui maluerint: Huius tam gloriosæ uictoriæ origo Marcella est: tuque caput horum & causa bonorum, scis me uera narrare, quem nosti uix de multis pauca dicere, ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & uidear apud maleuolos sub occasione laudis alterius, stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua.

Rom. 1 *Lu. 16* *Hiere. 14.*

De Occidentis partibus ad Orientem turbo transgressus, minabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas ueniens filius hominis fidem inueniet super terram? Refrigerata charitate multorum, pauci, qui amabant fidei ueritatem, nostro lateri iungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita ut Barnabas quoque duceretur in illam simulationem, immò apertum parricidium, quod non uiribus, sed uoluntate cōmisit. Et ecce uniuersa tempestas, Domino flante, deleta est, expletumque uaticinium prophetale: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suū reuertentur; In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud euangelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua à te: quæ autem præparasti, cuius erunt?

Lu. 18. *Gala. 2* *Ps. 103 & 145* *Lu. 12*

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de Occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi, spoliatosque rursum circundari, ut post substantiam, uitam quoque perderent. Hæret uox, & singultus intercipiunt uerba dictantis. Capitur urbs, quæ totum cœpit orbem: immò fame perit antequàm gladio, & uix pauci qui caperentur, inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactanti infantiæ, & suo recipit utero, quem paulò ante effuderat. Nocte Moab capta est, nocte cecidit murus eius. Deus, uenerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiā. Posuerunt cadauera sanctorum tuorum escas uolatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinem eorum sicut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret.

Roma capta à Gotthis *Esa. 15* *Ps. 78.*

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
*Explicet, aut possit lachrymis æquare * dolorem?*
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perq; uias sparguntur inertia passim
Corpora, perq; domos & plurima mortis imago.

Aeneidæ 2. **labores?*

Cum interim, ut in tanta confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus uictor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, immo à sanctis uiris uisa narrare, qui interfuere præsentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido uultu excepisse dicitur introgressos, cumque posceretur aurū & defossas opes uili excusaret tunica, non tamen fecit fidem uoluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque aiunt non sensisse tormenta: sed hoc lachrymis, hoc pedibus eorum prostratā egisse, ne te à suo consortio separarent, ne sustineret adolescētia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas: cumque & illam & te ad Apostoli Pauli basilicam Barbari deduxissent, ut uel salutem uobis ostenderent, uel sepulcrum, in tantam lætitiam dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quòd te integram sibi reseruasset, quòd pauperem illam non fecisset captiuitas, sed inuenisset: quòd egeret quotidiano cibo quòd saturata Christo, non sentiret esuriem, quod & uoce & opere loqueretur: Nuda exui de utero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino uisum est, ita & factum est. Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, uegetoque corpusculo obdormiuit in Domino & te paupertatulæ suæ, immo per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lachrymas tuas illa rideret, conscientia uitæ bonæ & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella uenerabilis, & tibi, Principia filia, una & breui lucubratione dictaui, non eloquij uenustate, sed uoluntate in uos animi gratissimi, & Deo & legentibus placere desiderans.

Marcella cæditur fustib⁹ & flagellis. *Iob 1.* *Reddit animā.*

FINIS IANVARII.

MARTYRIVM SACROSANCTI MARTYRIS DEIFERI IGNATII EPISCOPI,

AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

1. Feb.

CVm Traianus sumpsisset sceptra Romanorum imperij, erat Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, & nomine & re Deifer Ignatius. Nam magno quidem Petro successit Euodus: Euodo autē Ignatius, fitque & morū eius & uirtutis æmulator. Huic diuino Ignatio, cum esset adhuc planè puer, aiunt Christum adhuc uersantem in mundo, ei intemeratas manus imposuisse, & ad populum intuentem, dixisse: Nisi quis seipsum humiliauerit ut hic puellus, non intrabit in regnum cælorum: & qui unum ex talibus pueris susceperit in nomine meo, me suscipit: qualis nam futurus esset ætate proficiens Ignatius, hinc ostendēs, & apostolicam illius doctrinam apertè indicans.

Matt. 18.

Ignatius, discipulus Iohannis Euāg.

Hic ergo diuinus Ignatius, simul cum Policarpo, qui Smyrnensi præerat ecclesiæ, fuit discipulus Iohānis Euangelistæ: & cum ad eum solum uentitasset, & omnem uirtutis speciem, & eam maximè, quæ decet sacerdotem, diligenter exercuisset, sacerdos deinde eligitur communi sententia omnium simul apostolorum, & Antiochenus creatur Episcopus. Cum autem assumpsisset ecclesiam, & multo sudore & labore in ea seminasset præconium pietatis, & zelum per omnia apostolicum & doctrinam ostendisset, & extitisset perfectus minister Christi mysteriorum, fit quoque posteà martyr, bestiis propter illum traditus, ut paulò altius repetens declarabit oratio.

Fit episcopus. Antiochiæ.

Traiano enim Romanorum Imperatori, quam de Scythis habuerat, elato uictoria, & nō sustinenti suā hucusquè sistere felicitatem, sed uolenti eam ulterius producere, & Romanorū imperio multos alios subiungere, aduersus Christianos seu aduersus pietatem bellum ei uisum est optimum esse & expedire. Nam illo quidem modo putabat se soli prodesse reipublicæ: sic autem etiam deos suos colere, & eos inducere, ut opem ferant aduersus hostes. Grauem itaque ac difficilem persecutionem infert aduersus piā fidem, & proponit edicta per uniuersam terrā, quæ eius parebat imperio, ut uel essent cum eo omnes impietatis participes, uel adhuc manentes Christi, afficerentur uarijs supplicijs & acerbis mortibus. Cōtigerat, ut tunc Traianus uersaretur Antiochiæ, ut qui esset expeditionem suscepturus contra Persas, & bellum ibi pareret. Hic ergo ei de diuino significatur Ignatio, ꝙ & religionem teneret Christianam, & hominibus persuaderet, ut Christū tanquàm Deū honorarent: idque cum fuisset à Pilato cruce condēnatus & morte, ut docent eius acta: & fert legem de seruanda uirginitate, & de contemnendis diuitijs & delicijs, & alijs, quæ sunt in uita iucunda: & quòd est omnium grauissimum, ꝙ non oporteat putare esse deos, & nullam Imperatorum ducere rationem.

Traianus persequitur Christianos.

Nota has tanti uiri leges.

Hæc postquàm audiuit Traianus, sancto statim accersito, cum unà etiam adesset Senatus: Tu ne es, inquit, qui diceris Deifer, qui nostra iussa ludificaris, & omnē euertis Antiochiā, & omnes ducis post Christum, qui à te prædicatur, & nec solo quidem deos ignaris nomine? Diuinus autem Ignatius, Ego sum, inquit, Ille uerò, Et quid sibi uult, inquit, illud Deifer? Cui Martyr: Qui Christum, inquit, circunfer in anima. Imperator autem, Tu ergo, inquit, Christum in teipso circunfers? Certè, inquit. Scriptū est enim: Habitabo in eis & inambulabo. Quid uerò nos? non uidemur tibi deorum assiduè meminisse, & eos semper in anima circunferre, eosque inducere ad opem ferendam contra hostes, & per eos omnia facere, quę sunt ex animi sententia? Respondens autem diuinus Ignatius: Hei mihi, inquit, simulacra gentium deos nominas. Vnus enim Deus, inquit, uerus, qui cæli & terræ & maris, & omnium quæ sunt in ipsis, est creator: Vnus Christus Iesus, Dei filius unigenitus, cuius regni non est finis. Quem si tu agnosceres, ò Imperator, & purpura ipsa & diadema & thronus regius, firmiora essent & stabiliora.

Theophoros. Deum ferens.

2. Co. 6

Imperator uerò, Hæc, inquit, mittamus. Tu autē, si uelis, inquit, ò Ignati, meæ potentiæ rē facere gratissimam, & decætero referri in numerum meorum amicorum, hac mente mutata, dijs nobiscum sacrifica, & statim (Sciant ipsi omnes) te magni Iouis constituam Pontificem, & patrem nominabo Senatus. Ad hæc diuinus Ignatius, Gratias quidem præbere, ò Imperator, omnibus quidem est pulchrum, maximè autem Imperatoribus, ꝙ possint ipsi amplius gratificari, sed eas, quæ sunt omnino utrisque utiles & conducibiles, eas uerò, quæ possunt lædere & maximè animam, & uehementiorem ignis gehennam ei accedere, non qui dat solum, sed etiam qui petit, & ipse miserrimus, Admirabilis autem, ò Imperator, & munifica est tua promissio. Quid enim mea refert, à te maximi Iouis constitui Pontificem, & uocari patrem Senatus, qui sum Christi sacerdos, & ei quotidiè sacrifico sacrificium laudis, & iam totum meipsum propero immolare, & efficere complantatū eius mortis similitudini? Imperator uerò: Cuinam, inquit, festinas teipsum immolare, ei ne, qui à Pontio Pilato in crucem fuit actus? Maximè, inquit magnus Ignatius, ei, qui peccatum crucifixit, & eius inuentorem destruxit diabolum, & omnem eius potentiam per crucem aboleuit. Rursus autem Imperator: Videris, inquit, mihi ò Ignati, omnino recto carere iudicio & sana mente. Non enim tam apertè fuisses deceptus scripturis Christianorum, sed cognouisses omnino quantum sit bonum edictis parere Imperatorijs, dijs sacrificia offerre cum omnibus. Ad hæc sanctus, utens rursus maiore dicendi libertate: Etiamsi bestijs, inquit, consumpseris, etiamsi me cruce condemnaueris, etiamsi gladio & igni tradideris quæ sūt in tua potestate, nunquàm ego patiar dæmonibus offerre sacrificium. neque enim metuo mortem, neque desidero præsentia, quæ est in potestate uestra præbere fruenda, sed sola desidero futura, & à me omne adhibere studium, ut transeam ad Christum, qui pro me est mortuus.

Heb. 2.

Fortitudo beatissimi martyris.

Propter quę uolens Senatus martyrem arguere ignorantiæ: Quid autem tu quoque, dixerunt, confiteris Deum esse mortuum? Quomodo uerò qui subijt mortem, eamque execrandam, poterit prodesse Alijs? Dij autem & sunt immortales, & dicuntur à nobis. Cum ex hoc occasionem diuinus accepisset Ignatius, simul & irridendi illorum deos, & eis aperiendi ianuam

di ianuam mysterij susceptæ carnis dispensationis, & sic deducendi ad fidem Christi cognitionis, sic uerba habuit: Meus Dominus & Deus Iesus Christus, primum quidem propter nos homo factus est & propter nostram salutem, crucemque & mortem & sepulturam sua sponte accepit. Cæterum rursus tertio die resurrexit, inimici deiecta & prostrata potentia, & ascendit in cælos, unde uenerat, nos simul à lapsu peccati faciens resurgere, & rursus introducens in paradisum, ex quo malè fueramus eiecti, nos donauit bonis maioribus, quàm erant ea, quæ præcesserant. Quòd autem ex ijs, qui à uobis censentur dij, ullus tale quid fecerit, nullus omnino asseruerit. Nam cum isti fuissent homines malefici & exitiosi, & multa fecissent ad damnum & exitium nostræ uitæ & status, prauam autem deorum opinionem & speciem hominibus, qui sunt à ratione paulò alieniores, citra ullā rationem præbuissent, contractis postea uelis deceptionis & scena ablata, depræhensi sunt id ꝙ erant, ut qui turpiter è uita excesserint, & morti immortali traditi sint propter multorum interitum. Iupiter quidem certè, qui est uobis primus & maximus deorum, in Creta est sepultus, Aesculapius uerò fulmine est percussus. Sepulcrum Veneris ostenditur in Papho, & Hercules fuit ab igne consumptus. Nam cum tales sint, immo uerò longe deteriores, ea eis obtigerunt, quæ merentur.

Cum hæc dicta fuissent ab Ignatio, Imperator simul cum Senatu, timens ne si esset eius sermo prolixior, res quidem gentilium labefactarētur, & uel nō crederentur, uel haberentur ludibrio: & uera quidē floreret religio, & tolleretur nubes erroris, quæ ei offundit tenebras: eum quidem conijcit in uincula, & in tutissima collocat custodia. Ipse autem cum tota nocte apud se cogitasset, quonam modo eum ulcisceretur pro meritis, & quonam modo è præsenti eū uita subduceret, statuit eum feris tradere deuorandum, ut dilaniatus ab eis sanctus, interiret. Visus est enim Imperatori hic mortis modus longe grauissimus. Cum hanc rem ergo Senatui manè communicasset, ipsi quoque eius laudarunt sententiam: sed cōsuluerunt, ne hæc bestijs obiectio fieret Antiochiæ, ne aiebant, sic magis desideratum & gloriosum apud suos ciues reddamus Ignatium, martyrico fine è uita excedentem. Quamobrem dicebāt oportere eum Romam abduci uinctū, & illic tradi bestijs. Sic enim & prolixitate itineris grauius subibit supplicium, & simul Romanis quisnam sit ignorantibus, uidebitur esse peremptus, tanquàm unus ex maleficis, & nec minima quidem erit eius apud illos memoria. Cum hoc ergo placuisset, & in ipsum lata fuisset protinus sententia, Imperator eum rursus producit è custodia, hoc eius postremum faciens periculum. Et primum quidem multis bonorum promissis crebro sanctum deliniebat ac demulcebat: Deinde etiam rursus minis magis territans. Postquàm autem eum uidit nec cedere promissis, neque minas formidare, desperans omnino fore ut mutaretur, ad effectum deduxit ea, quæ decreta fuerant: & cum iussisset prioribus grauiora ei imponi uincula, tradit eum cohorti militari, & mittit Romam, iubens, cum aduenisset ciuibus dies festus, quo totus congregatur populus, eum tradi bestijs ad communem theatri delectationem, ut conuenienter ei, quod dicit D. Paulus, ipse quoque fieret spectaculū mundo, angelis & hominibus.

Mittitur in carcerē S. Ignatius.

Hæ sūt machinæ maligni dæmonis.

1. Co. 4

Martyr ergo cum ultimam illam accepisset sentētiam, & Deo magno clamore, ut consentaneum erat, egisset gratias, cum magna uoluptate & lætitia sibi imponit uincula. Et Imperator quidē egreditur contra Persas cum suo exercitu: diuinus autē Ignatius, cum ecclesiæ prius benè esset precatus, & gregem suum Deo commendasset cum lachrymis, uinctus sequebatur milites. Deinde cum Seleuciam non cunctans, non flens, non se aliquid graue omnino pati præ se ferens, sed alacribus uenisset pedibus, à militibus in nauem immittitur, & cum eis appellit Smyrnam. Hic salutat Polycarpum diuinum Apostolum, quem Smyrnensi præfuisse ecclesiæ, cum Ignatij fuisset condiscipulus, superius diximus. Eum ergo salutat, glorians & magnificè sibi placens lætusque de uinculis. Quid enim ei poterat esse maiori ornamento, quàm adspici pati pro Domino, qui eum sic dilexerat? Deinde cum etiam reliquis Episcopis & Presbyteris & Diaconis reddidisset eas, quas par erat, salutationes, quoniam multi concurrebant ex ecclesijs Asiæ & ciuitatibus ad uidendum illud spectaculū, & ut pulchrò fruerentur fluento, quod fluebat ex illius lingua, ipse ea, quæ par erat, suadēs, rogabat omnes, ut pro ipso orarent, ut per feras citò resolueretur ad eum, quem desiderabat; & appareret ante illius faciem. Cum uideret autem eos ualde perturbatos & quodammodo pendentes ab illius anima, & non ferendum damnum existimantes separationem eius & mortem, de ijs, qui sunt Romæ, timens, ne ipsi quoque similiter affecti, non sustinerent eum uidere tradi bestijs sed manus eis afferrent, quibus mandatum erat ut eum, traderent, & ei clauderent apertam ianuam martyri, statuit ad eos mittere, ut ij quoque ꝓ eo orarent, ne cursus suæ exercitationis ei impediretur: sed per feras, sicut dictum est, citò resolueretur ad dilectum Dominum. Operæprecium est autem illius quoque meminisse epistolæ, quæ sic habet ad uerbū.

Lætatur in uinculis.

Ignatius, qui & Deifer, Episcopus sanctæ Dei ecclesiæ, quæ est Antiochiæ, ecclesiæ, quæ misericordiā est consecuta in maiestate patris altissimi & Iesu Christi solius eius filij, dilectæ & illuminatæ, in uoluntate eius, qui uoluit omnia, quæ sunt secundum charitatem Iesu Christi Dei nostri, quæ etiam præsidet in loco regionis Romanorum, quam saluto in nomine Iesu Christi, secundum carnem & spiritum unitam omni eius mandato, impletam gratia Dei ad lætandum in Christo Iesu Deo. Cum Deum præcatus, obtinuerim ut uiderem spectabiles uestros uultus, uinctus in Christo Iesu spero me uos salutaturū, si Dei fuerit uoluntas, ut dignus habear, qui sic sim usque ad finem. Meum enim ritè succedit uotum, si gratiam fuero consecutus, ut sortem meam accipiā sine impedimēto. Timeo enim uestram charitatem, ne ea me afficiat iniuria. Vobis enim facile est facere, quod uultis, mihi autem difficile est Deum assequi, si uos mihi peperceritis. Non enim uolo uos hominibus placere, sed Deo, sicut etiam placetis. Non enim ego unquam habebo aliud tempus Deum assequēdi, neque uos. Si silueritis à me, ego Dei efficiar. Sin uerò carnem meam amaueritis, rursus ero currens. Potius autem mihi præbete, ut Deo immoler, est enim ara parata, ut effecti chorus in charitate, canatis patri in Christo Iesu, quòd Episcopum Syriæ dignatus sit Dominus, ut inueniretur in Occidente, eum accersens ab Oriente. Pulchrū est à mundo occidere ad Deum, ut ad ipsum exoriamur. Nulli unquàm inuidistis, alios docuistis. Ego autem uolo illa quoque esse firma ac stabilia, quæ uobis mandata didicistis. Solum rogate, ut dentur mihi uires à Domino, ut non solum dicar Christianus, sed etiam inueniar & dici possim, & tunc uidebor esse fidelis, quando mundo non apparebo. Nihil enim quod apparet, est æternum. Quæ enim cernuntur, sunt ad tempus, quæ autem non uidentur, æterna.

Epistola eius ad Romanos.

Desiderium eius ardentissimū patiendi propter Christū

2. Co. 4

Ego scribo ecclesijs, & mādo omnibus, quòd ego

lubens

iubens pro Christo morior, si uos non prohibueritis. Rogo uos, ne sit intempestiua uestra in me beneuolētia, finite me deuorari à feris, per quas licet Deum consequi. Sum Dei frumentum, & molor per dentes ferarum, ut Christi inueniar mundus panis. Feris potius blandimini, ut fiant mihi sepulcrum, & nihil relinquant mei corporis, ne sopitus fiam grauis. Tunc ero uerus Christi discipulus, quādo nec corpus quidem meum adhuc uidebit mundus. Pro me Christo supplicate, ut per hæc instrumenta, munda inueniar hostia. Non sicut Petrus & Paulus uobis præcipio. Illi Apostoli, ego condemnatus, illi liberi, ego autē seruus usque in hodiernum diem. sed si uolueritis, ego libertus Iesu Christi, & exurgam in ipso liber. Nunc disco uinctus nihil mundanum cupere aut inane: à Syria usque ad Romam ipsam pugnans cum bestijs, à terra & mari noctu & diu uinctus decem lepardis, qui sunt cohors militaris, qui etiam si beneficio afficiantur, fiūt deteriores. In eorum uerò iniurijs magis disco. Profuerint feræ mihi paratæ, & opto, ut eæ mihi paratæ inueniantur, quibus etiā blandiar, ut me protinus deuorent, non sicut quosdam timore affectæ non tetigerunt. Quòd si ea etiam inuitæ noluerint, at ego transibo. Ignoscite mihi, scio quid mea intersit. Nūc incipio esse discipulus, ut Iesum Christum assequar. Ignis & crux, bestiarum irruptiones, dissectiones, diuisiones, ossium dispersiones, amputatio membrorū, trituræ totius corporis, & diaboli tormenta super me ueniant, dummodo Iesum Christum assequar. Nihil mihi proderūt mundi iucunditates, neque regna huius seculi. Melius est mihi mori in Christo Iesu, quàm regnum obtinere usque ad fines terræ. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur, & suæ animæ patiatur detrimentum? Illum quæro, qui pro nobis est mortuus.

Humilitas tāti uiri.

Matt. 16.

Ignoscite mihi, fratres: ne sitis mihi impedimēto, quo minus uiuam, neque me uelitis mori. Sinite me puram lucem accipere. Cum illuc enim uenero, ero homo Dei. Permittite mihi, ut sim imitator passionis Christi. Si quis ipsum in seipso habet intelligat quod uolo, & mei moueatur cōmiseratione, cū sciat quæ me constringant. Princeps huius seculi me uult diripere, & corrumpere meam in Deum sentētiam. Nemo ergo ex ijs, qui adsunt, ei opem ferat. Estote mei potius, hoc est, Dei. Ne loquamini Christum Iesum, mundum uerò desideretis. Ne habitet inter uos inuidia. Nec si ego quidem præsens uos rogem, parete mihi, ijs autem parete potius, quæ ego ad uos scribo. Ex ijs enim, quæ scribo ad uos, mori cupio. Meus amor est cruci affixus, & non est in me ignis amans mundanæ materiæ, aqua autem potius uiua & in me loquens, quæ intus mihi dicit: Veni ad patrem. Non delector nutrimento corruptionis, neque uoluptatibus huius uitæ. Panem Dei uolo, panem cælestem, panem uitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei, qui postea natus est ex semine Dauid & Abraam, & potum Dei uolo, eius sanguinem, qui est charitas, in quam non cadit interitus, & uita perennis. Non amplius uolo uiuere, sicut homines. hoc autem erit, si uos uolueritis. Velitis ergo, ut uos quoquè Deus uelit. Breuibus literis peto à uobis: mihi credite. Iesus uerò Christus uobis aperiet, qui est os non mendax, quòd uera dico petendo, ut consequar. Non secundum carnem ad uos scribo, sed secundum Dei sententiam. Si passus fuero, mementote in oratione uestra ecclesiæ Syriæ, quæ pro me, pastore Deo utitur. Solus ipsam Iesus Christus uisitabit, eiusque curam geret & uestra charitas. Salutat uos meus spiritus, & charitas ecclesiarū, quæ me susceperunt in nomine Iesu Christi, non tanquàm transeuntē. Etenim quæ ad me non attinebant in uia, quæ est secundum carnem, me deduxerunt in ciuitatem. Scribo autem hæc ad uos è Smyrna per Ephesios, qui digni sunt, qui beati iudicerentur. Est uerò mecum cū multis alijs Crocus quoque, nomen desiderabile eorum, qui mecum conuenerunt è Syria ad gloriam Dei. Hæc ad uos scripsi nono Cal. Septemb. Valete perpetuo fratres in tolerantia Iesu Christi, Amen.

Nota uerba uerè ignea.

Sed est hæc quidem epistola. Ipse autē paulo pòst è Smyrna deductus à militibus, & cū appulisset Troadem & Neapolim, transijt pedes per Philippos & Macedoniam, eas, quæ sunt in uia, inuisens ecclesias, & in eis docens, exhortans, differens, fratres, qui erant paulò simpliciores & imbecilliores, confirmans, & efficiens, ut omnes uigilarent & essent sobrij. Cū uerò transijsset Epirum, & mare transmisisset Adriaticum & Tyrrhenū, appellit Puteolos. Hospitio autem exceptus simul cū militibus ab ijs, qui illic erāt, fidelibus, cum eos quoque ualere iussisset in Domino, uenit Romam, & sistitur ante præfectum urbis. Cum is ergo Deiferum uidisset Ignatium, & literas accepisset Imperatorias, dies autem aduenisset opportunus, quando erat dies festus & celebris Romanorum, ducit eum in medium theatrum, sicut iubebat improbum edictum Imperatoris. Cum ergo uniuersa ciuitas sederet in theatro, cum ardenti spiritu & oculis iam spectaculum amantibus, utpotè quòd iam fama ubique annunciasset, Syriæ Episcopum cū feris esse pugnaturum, conuersus ille ad populū cum quodam generoso & inflexibili animo, ut qui gloriaretur & sibi placeret propter eā, quæ pro Christo suscipi cernebatur, ignominiam, Viri, inquit, Romani, & præsentis huius certaminis spectatores: nō hæc mihi fiunt, ut luam pœnas alicuius maleficij, aut sceleratę alicuius actionis, sed ut Deum assequar, cuius quidem teneor desiderio, & quem cupio insatiabiliter. Sum enim eius frumentum, & molor per dentes bestiarū, ut fiam ei purus panis. Hæc dixit, & dimissi leones, eum statim dilacerarunt & deuorarunt, à solis asperioribus illius ossibus abstinentes, ei re uera impletis uotis, ut bestiæ essent eius sepulcrum, & nihil reliquū esset eius corporis, utpotè quòd Deus pluris faceret famuli preces & amorem ferre usque ad finem, quàm efficere, ut non tangeretur à leonibus, ut suo nomini tribueret gloriam.

In itinere confirmat ecclesias.

A leonibus deuoratur, sicut optarat.

Postquàm autem hæc euenerunt & finem acceperunt, qui Romæ erant fideles, ad quos adhuc uiuens diuinus scripserat Ignatius, postquàm dimissum fuerat theatrum, conuenientes, cum ossa id cupientibus manibus sustulissent, & ea honorificè ac reuerenter composuissent, ea deposuerunt in loco insigni extra urbem, uicesimo mensis Decemb. Hæc postea deportata sunt in patriam martyris Antiochiam, & quæ intercedunt ciuitates, duplicē accepere benedictionem, & prius, quando martyr uinctus ducebatur Romam ex Antiochia, & nunc, quando cum præclaris trophæis illinc referebatur, tanquàm apes fauum, illum circunuolantes. Atque dicitur quidem, quòd post martyricam eius consummationem, lugentibus illius priuationē ijs, qui Romæ erant fideles, & nullam accipiētibus doloris consolationem, & uacantibus sepulcralibus hymnis & uigilijs, ipse in somnis apparēs, & eos quasi amplectens, qui scilicet seipsos præbuerunt dignos illius consuetudine, luctum eis effecit facilem & leniorem, & doloris sedauit uehementiam. Alij rursus dixerunt, se uidisse eum sudore diffluentem, tanquàm qui nuper respirasset à laboribus decertationis, & precantem salutem ciuitati & omnibus fidelibus.

Ex ossibus eius ciuitates benedictionē accipiunt.

Hic quidem fuit exitus Deiferi Ignatij, hæc sunt

certamina,hi sunt insani eius amores in Christum. Et fert testimoniũ Irenæus Lugdunensis Episcopus uir magni faciendus, qui diuini Ignatij crebro meminit. Quin etiam Polycarpus, qui Smyrnensi præerat ecclesiæ, qui cum eo uentitabat ad Iohannem Euang. & Theologum, & cum captiuus Romam duceretur Antiochia,eum sicut diximus salutauit, hæc alicubi scribens in suis Epistolis: Rogo uos fratres, ut obediatis, & omnem exerceretis tolerantiam,quã uidistis oculis,non solum in beatis Ignatio, Ruffino & Zosimo,sed etiã in multis alijs ex uobis, & in ipso Paulo & ijs,qui cũ ipso crediderũt,ꝙ ij omnes nõ in uanũ cucurrerũt,neq; in uanũ laborauerũt sed in fide & iustitia, q̃ est in Christo Iesu. Quamobrẽ sũt etiã in loco,qui eis debetur à Domino,cũ quo passi sunt. Non enim præsens seculum dilexerunt,sed Christũ, qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Sic ergo situs erat D. Ignatius in sacris illorum animis, & cum desiderasset bestiarum uētres sibi sepulcrum efficere, in piorum uirorum magis habitat animis.

Lib. 5. aduersus hæreses.

Phil. 2.

Imperator autẽ Troianus cũ de diuino hoc Ignatio postea didicisset,& quam fortiter peregisset hoc certamen martyrii,& quòd,ut ipse tulerat sententiã à bestijs fuisset deuoratus, & multa etiam audiuisset de Christianis,qui erant in regione, quòd scilicet nihil præter leges facerent, neque rem ullam agerent impiam,sed diluculo surgentes, & Christum adorarent tanquàm Dei filium,& omnem exercerent abstinentiam in cibo & in potu,& nihil tangerent ex ijs, quæ lex prohibet.Cum ille,inquam, hæc audiuisset, & ductus est pœnitentia eorum, quæ facta fuerant, & dicitur tale decretum proposuisse,ut gens quidem Christianorum exquireretur & omnibus esset cognita:inuenti autem non interficerentur,sed neque magistratus gererent,neque susciperent ullam reipublicę administrationem. Sic non uita solum Ignatij, sed iam mors etiam fuit multorum bonorum conciliatrix,gloriatio fidei, quæ est in Christo, augmentũ pietatis,adhortatio ad eos,qui sunt ex Deo, labores,& contemptio eius uitæ,quæ est ad tempus,& cõtinentia ab ijs,quæ sunt noxia, & studiũ uitæ puritatis:Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria & sancto & uiuifico spiritui nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Plinius Secundus hæc ad eum scripsit.

Nota abstinentiam Christianorum.

MARTYRIVM S. PIONII presbyteri & Sociorũ, ex Simeone Metaphraste. Apparet autem ab ijs esse conscriptum, qui præsentes illi interfuere. Testatur uerò Eusebius Cæsareens. lib. 4. cap. 14. Histor. Ecclesiast. se in libello de ueterum sanctorum martyriis, omnia Pionij facta plenissimè esse complexum.

Hebr. 13.

1. Feb. iuxta Bedam Vsuardũ &c.

APostolus monet,ut sanctorum memoriã celebremus,minimè ignorans,nos, dum eos, qui toto animo in fide sana permanserunt, celebramus,ad ea, q̃ præstãtiora sunt, mitanda concitari. Quod cum ita sit, Pionij martyris memoria nobis præcipuè colenda est,qui tunc etiam, cum in mundo peregrinaretur, multos ab errore reuocauit, & uir Apostolicus nostris temporibus fuit.Cumque martyrio coronatus, ad Dominum uocatus est, admonitionis gratia hoc nobis uirtutis exemplum reliquit, ut nunc etiam doctrinæ ipsius monimenta haberemus.

Vigesimatertia mensis Februarii die,cum sabbatũ magnum instaret, natali scilicet beati martyris Polycarpi,uigente Decij Imperatoris persecutione, Pionius Presbyter, & Sabina ueræ pietatis studiosa, & Asclepiades,& Macedonia,& Linus Ecclesiæ Catholicæ Presbyter,compræhensi sunt. Pionius igitur pridie natalis diei sancti Polycarpi futurum præuidit, ut eo ipso die caperentur. Itaque cum simul cum Sabina & Asclepiade ieiunans, se postridie compræhensos iri prospexisset, sumptis tribus catenis connexis, colloque suo & Sabinæ & Asclepiadis iniectis, domi expectabat. Id autem fecit, tum ne ab amicis abducerentur, tum ne posset aliquis suspicari,se,ut reliquos,ad ea,quæ idolis essent immolata, comedenda duci uelle: & ut omnes intelligerent, se statim in carcerem duci decreuisse.Cum igitur precationibus incubuissent, & sabbato sanctum panem & aquam cepissent,superuenit Polemo Aedituus cũ satellitibus suis,ut homines Christianos quæreret,eosque ad immolandum idolis, & comedendum ex ijs, quæ fuissent immolata,perduceret.Et Aedituus:Nostis,inquit,planè decretum Imperatoris, quo uobis iubetur,ut diis sacrificetis?Cui Pionius:Nouimus,inquit,mandata Dei, quibus imperat, ut ipsum solum adoremus. In forum igitur,inquit Polemo,uenite, & illic obtemperabitis, At Sabina & Asclepiades dixerunt:Nos Deo uiuenti obtemperamus. Ducebat igitur eos,sed sine ui. Cum autem ire pergerent, uiderunt omnes,eos uincula gestantes. Quamobrem renoua commotus populus, celeriter concurrebat, & præ multitudine mutuo premebantur. Et cum in forum uenissent,& in portico ad Orientem sita, ad portam duplicem constitissent, impletum est totum forum, & superiores porticus tum uiris Gręcis atque Iudæis,tum etiam mulieribus. Nam cum magnum esset sabbatum,feriabantur.Quinetiam fundamenta arcusque conscenderant,ut spectarent.

Is Decius imperauit anno Christi 251.

In media igitur cum stetissent. Satius est, inquit Polemo,ò Pioni,ut quemadmodum omnes faciunt, uos quoque pareatis Imperatori,& simulacris immoletis,ne puniamini.At Pionius,extensa manu, hilari uultu causam suam defendit:Viri, inquiens, Smyrnæi,qui & urbis pulchritudine,& melle Homerico, ut dicitis, gloriamini, & si qui sunt inter uos Iudæi, audite me paucis perorantem: Audio uos risu gaudioque eos,qui transfugiunt,suscipere,perinde quasi ridiculum aliquid,ac leue fit id,quod agunt,dum idolis sponte sacra faciunt. Atqui æquum erat,Græci, ut magistrum uestrum Homerum audiretis, qui hominum interitu lætari, pium esse negat. Vobis autem, Iudæi, Moses ita iubet.Si uideris iumentum inimici tui cecidisse,& sub onere iacere, ne præterieris, sed ipsum excitato. Aequum item erat, uos Salomonem audire,qui, Si ceciderit,inquit,inimicus tuus,ne gaudeas,& calamitate ipsius ne extollaris. Ego enim magistrum meum audiẽs,mori malo,quàm ab eius præceptis discedere. Et totis uiribus enitor, ne recedam ab ijs,quæ primum didici,deinde etiam docui.Quid est igitur,cur nos crudeliter irrideant Iudæi?Quamuis,ut ipsi dicunt,hostes eorum essemus, homines tamen sumus. Pręterea iniuria affecti aiunt,nobis esse liberè loquendi facultatem. Sed quos affecimus iniuria? Quos occidimus? Quos persecuti sumus? Quos coegimus,ut adorarent idola? Putant ne similia esse peccata sua peccatis eorum, qui nunc humano terrore adducti præuaricantur?Atqui tantum differunt,quantum interest inter illa,quæ ui,& quæ uoluntate aguntur. Quis enim coegit Iudæos, ut sacra facerent Beelphegor? ut comederent sacrificia mortuorum? ut scortarentur cum filiabus alienigenarũ? ut comburerent filios & filias suas idolis?ut marmurarent

Deut. 22.

Pro. 24

Ps. 105

Nu. 25

parent aduersus Deum? ut maledicerent Mosi? ut in bene de se meritos essent ingrati? ut corde in Aegyptum reuerterentur? ut cum Moses ad legem accipiendam ascendisset, dicerent Aaron: Fac nobis deos, & uitulum adorarent? Vt cætera taceam, quæ perpetrarunt. Vos enim possunt decipere: Sed legant uobis Exodum, & librum Iudicum, legant libros Regum, & reliquos omnes, in quibus coarguuntur. Obijciūt nobis, quosdam non ui coactos, sed ultro quæsitos, ad immolandum accessisse. Et uos propter paucos desertores, cunctos Christianos repræhendendos & dānandos esse iudicatis? Considerate uitam præsentem areæ esse similem. Vter maior aceruus est, palearū, an tritici? Cum uenerit agricola, ut uentilabro areā expurget, palea, quæ leuis est, facilè uēto sublata reijcietur, triticum autem ibidem manebit. Præterea sagenam in mare missam considerate. Nū omnia, quæ colligit, bona sunt? Nequaquàm. Sic etiam se habet uitæ præsentis status. Quomodo igitur uultis, ut hæc patiamur? ut sontes, an ut innocētes? Si ut sontes, qui fieri poterit, ut uos, qui factis ipsis sontes esse depræhendimini, non eadem patiamini? Sin ut innocentes, ecquam uos, cum iusti patiantur, spem habetis? Nam si iustus uix seruatur, impius & peccator ubi apparebit? Mundo enim iudicium adest. Cuius quidem signa sunt manifesta.

Exod. 32.

1.Pe.4

De Pentapoli dicit.

Ego quidem cum peregrè proficiscens, uniuersam Iudæam lustrassem, Iordanemq; fluuiū traiecissem, spectabam regionem illam, quę ad hoc usque tempus diuinam in se indignationē testatur, propter peccata, quæ incolæ ipsius admiserunt, dum hospites uel occidunt, uel eiiciunt, uel eis uim adferunt. Cernebā fumum ex illa adhuc ascendentē, & agros incendiis cinerem redactos, omnium fructum atque humoris expertes. Cernebam & mare mortuum, & aquam immutatā, & diuina formidine extra naturales terminos egredientem, quæ nec animalia potest alere, & si quid iniiciatur, sursum reiicit, nec hominis corpus apud se ualet retinere. Hominē enim recusat admittere, ne propter hominem rursum puniatur. Hæc ego cōmemoro, quæ procul absunt: Vos Decapolim, Lydiæ regionem, igne, combustam uidetis ad impiorū exemplum usque in præsentē diem: Aetnæ item incēdium, & Siciliæ, atque, Lyciæ, & insularum. Quòd si hæc quoque uidentur uobis abesse longius, cogitate usum aquæ calidæ, ex terra scaturientis. Vnde enim, nisi ex igne, in intimis terræ partibus sito, contrahit caliditatem? Ad hæc memoriæ proditum est, aliquas orbis partes tum igne uastatas esse, tum etiam aqua, uel tempore Deucalionis, ut uos dicitis, uel Noë tempore, ut nos asserimus. Quamobrem ex rebus singularibus possunt uniuersæ cognosci. Itaque testamur uobis & denunciamus, iudicium per ignem à Deo per uerbum ipsius Iesum Christum factum iri. Et idcirco deos uestros, & statuam aureā nolumus adorare.

Gen. 7.

Hæc & alia multa cū sine ulla interpellatione Pionius loqueretur, attentè atque incredibili silētio tū ab Aedituo, eiusquè satellitibus, tum ab uniuerso populo audiebatur. Verum cū uerba illa Pionius repeteret: Deos uestros, aureamq; statuē nolumus adorare, duxerunt eos in medium subdio. Circunsteterunt autem quidam homines forenses, unà cum Polemone orantes atque dicentes: Nobis obtēpera, Pioni, moréque gere, qui te diligimus, uitaque dignū ducimus propter morū probitatem, atque modestiā tuā. Dulce & iucundum est uiuere, & lucem intueri. Ego quoque, Pionius, inquit, uitam amabilē puto, sed illud lōgè est amabilius, quod optamus nos Christiani. Lucē hāc iucundā ac dulcē existimo, sed illā multo iucundiorē & dulciorem, quæ uera est, lux, quā nos cupimus contemplari. Hæc quidē omnia sunt pulchra, neque nos damnamus, odiove prosequimur opera Dei. Sed alia sunt longè pulchriora ac præstantiora, quæ his anteponimus. Circunforaneus aūt quidā, nomine Alexāder homo improbus ait: Audi nos, Pioni. Cui Pionius: Tu inquit, potius audi me. Quæ enim tu scis, sunt mihi cognita, quæ autem ego scio, eorum tu es ignarus. uolebat autem eum Alexander irridere. Itaque cum ironia: Quid sibi uolunt, inquit, istæ catenę? Cui Pionius respondit: Ne per urbem uestram iter facientes, existimemur ad immolandum idolis, aut ad edendū ea, quæ sint illis immolata, proficisci, atque adeo, ut intelligatis, nosne interrogari quidem uelle, sed decreuisse non in forū, sed rectè in carcerē ire, & ne per uim nos compræhensos ut reliquos, trahetis, sed cū uincula gestemus, dimittatis. Fortasse enim uos uinculis illigatos, ad idola uestra nō introducetis. Sic eū Alexander illudebat. Cumquè rursum illi multis uerbis Pionium hortarentur, atque ipse sibi ita decretū & statutum esse responderet, eosquè repræhenderet, & de ijs, quæ sunt euētura, dissereret Alexāder. Quid multis, inquit, opus est uerbis, cū uiuere nequeatis?

Sirenū mortifera uoces.

Sed cum populus uellet in theatro conuentum fieri, ut plura illic audiret, quidā Ducis studiosi ad Polemonem Aedituum accedētes, ei persuaserunt, ne siueret in theatro populū conuenire, ne tumultus fieret, & panis flagitaretur. Quibus auditis, Polemo: Si non uis, inquit Pioni, sacrificare, saltem in templum ingredere. Pionius autem: Idolis, inquit, non expedit ut illuc ingrediamur. Polemo uerò. Persuade, inquit, hoc nobis Pioni. At ille, utinam, inquit, possem uobis persuadere, ut fieretis Chistiani. Tunc illi risu soluto dixerunt: Tu uerò ne id feceris, ne uiui cōburamur. Grauius, atque acerbius est, inquit Pionius, post mortem igne comburi sempiterno. Arridentequè Sabina, Aedituus & satellites eius dixerunt: Rides? Ita Deo placet, inquit illa: Christiani enim sumus, & qui fide sunt in Christum firma atque constanti, risu ridebunt perpetuo. Tu, inquiunt illi, quod non uir, patieris. Quæ enim diis nolunt sacrificare, in prostibulum cōijciuntur. At illa: Sancto, inquit, Deo id erit curæ.

Sabina uirile pectus.

Pionum rursus Polemo sic allocutus est: Obtempera nobis, Pioni. Rēspondit Pionius: Iussisti, ut uel obtemperarem, uel plecterer. Non obtempero, iube igitur plecti. Tūc Aedituus Polemo: Sacrifica, inquit, Pioni. At ille: Christianus sum. Quem inquit Polemo deum colis? Respondit Pionius, Deum illum omnipotentem, qui fecit cælū & terrā, & omnia, quæ cælo & terra cōtinentur, atque omnes nos, qui nobis abūde suppeditat omnia, quem per Verbum ipsius Christū, cognitum habemus. Sacrifica igitur, inquit Polemo, saltem Imperatori. Ego, inquit Pionius, homini nō sacrificabo, Christianus enim sum. Deinde, cūcta scribente notario; Quod, inquit, est tibi nomen? At ille respōdit: Pionius. Tum Polemo Christianus, inquit, es? Respondit; Sū profectò. Cuius, inquit Polemo, es Ecclesiæ? Respondit Pionius; Catholicæ; Nulla enim est alia apud Christum. Tum ad Sabinam accessit. Monuerat autem illam Pionius, à se fuisse Theodotam appellatam, ne ex nomine in manus impię ciuis iam dominę suę rursū incideret, quę imperante Gordiano, cum uellet Sabinam à fide abducere, eam uinctam in montibus relegauit, ubi clam uictui necessaria ei à fratribus subministrabantur. Post autem studiosè curatum fuit, ut à dominæ seruitute & à uinculis liberaretur. Plurimum autem cū Pionio uersabatur. Quæ etiam in hac persecutione capta fuit. Dixit igitur huic quoque Polemo; Quo nomine uocaris? Eaque respondente, Thodota, subiecit ille, Christiana es? Næ, inqt, Christiana sū. Cuius

Vna Catholica Ecclesia.

Praeclara Sabinæ uoces.

Ecclesiæ?

Ecclesiæ? inquit Polemo. Sabina respondit: Catholicę. Tunc ait Polemo: Et quem colis & uenerarîs? Deũ, inquit illa, omnipotentem, qui fecit cœlum & terrã, & omnes nos, quem nouimus per Verbum ipsius Iesum Christum. Mox Asclepiadem interrogauit: Quo modo, inquiens, appellaris? Asclepiades, inquit ille. Tum Polemo: Christianus es? Respondit: Sum. Quẽ inquit Polemo, uenerarîs? Eoque respondente, Christum Iesum: ait Polemo, Est ne alius? Minime uerò, inquit Asclepiades, sed idem ille, quem hi dixerunt. His dictis, in carcerem ducti sunt, tam ingenti multitudine consequente, ut forum impleretur. Et dicebãt quidam de Pionio: Quomodo qui semper erat pallidus, nunc est facie ignea ac rubicunda?.

Irridũtur sancti. Cum autem ipsum Sabina, uestimento propter multitudinis impetum teneret, quidam eam deridẽtes, dicebant: Quam ueretur, ne ab eius uberibus depellatur? Vnus autem quidam clamauit, Si nolunt, inquiens, parere, supplicio afficiantur. Cui Polemo respondit, Nobis non præcedunt fasces, neque secures, ut hanc habeamus potestatem. Alius dicebat, Ecce homunculum subducit ad immolandum. Inuebat autem Asclepiadem, qui nobiscum erat. Pionius dixit, Tu mentiris, neque enim id facit. Alij dicebant, Hic & ille dijs immolarunt. Pionius autem, Pro suo quisque, inquit, agit arbitrio. Quid igitur ad me? Ego Pionius uocor. Dicebant alii, Quid prodest huic doctrina sua, cum ita se habeat? Hanc, inquit Pionius, uos doctrinam didicistis, per quam & famem, & cædes, & alias calamitates experti estis. At ipse quoque fame, quidam respondit, nobiscum laborasti. Sane, Pionius inquit, sed tamen cum spe, quam in Deo positam habeo. Hæc illo dicente, sic à turba uexati sunt, ut parum abfuerit quin opprimerentur.

In carcerem igitur coniecti, & custodibus traditi sunt. Ingressi autem, Catholicæ Ecclesiæ presbyterum, nomine Linum, & mulierem ex uico Carina, nomine Nacedoniam, & ex hæresi Phrygum quendam, nomine Eutychianum, illic inclusos offenderunt. Cum igitur essent eodem in loco, custodes animaduerterunt, ea quæ à fidelibus afferebantur, à Pionio non accipi. Dicebat enim, Si, cum pluribus egeremus, nemini graues eramus, quanto minus accipere nunc debemus? *Mittũtur interiorem carcerẽ* Custodes igitur, qui ab inuisentibus munera solebant accipere, eos in interiorem carceris partem coniecerunt, ne possent ullum solatium aut consolationem accipere. At illi Deum collaudantes acquieuerunt, & quæ dari solita erant, ipsis præbuerunt, adeo ut carceris Præfectus admiraretur, & pristinum eos in locum uellet reducere. Ipsi uerò manserunt, dicẽtes, Gloria Domino, hoc enim nobis pro spere successit. Possumus nanque libere philosophari & precibus incumbere nocte & die. Multi tamen ex gentibus eos etiam in carcere uisebant, & conabantur illos à proposito dimouere, sed eorum responsa ad mirabantur. Introibant etiam illi, qui per uim tracti fuerant, & magnum fletum excitabant, adeo ut in luctu & squalore singulis horis uersarentur, præsertim propter illos, quorum uitæ institutio proba erat atque honesta.

Apoc. 12. Itaque Pionius lugebat, Nouo, inquiens, afficior supplicij genere. Membratim concidor, dum uideo *Ps. 79.* margaritas Ecclesiæ à porcis conculcari, & cœli stellas à cauda draconis in terram detrahi. Vineam, quã dextera Dei plantauit, à filio porci syluestris uastatã *Gala. 4* uindemiant omnes, qui prætergrediuntur uiam. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis, Alumni mei delicati ambulaue- *Dan. 13.* runt uias asperas atque difficiles. Nunc impii seniores insidias Susannæ tetenderunt. Nunc delicatam atque formosam retegunt ut eius pulchritudine impleantur, & falsum in illam testimonium ferant. Nunc Amen insultat, Esther autem atque uniuersa ci- *Esth. 3* uitas perturbatur. Nunc non panis fames, nec aquæ *4.* sitis, sed audiendi uerbi Domini fames ac sitis premit. An omnino dormitauerunt omnes uirgines, & *Amos. 8.* dormierunt? Impletum est illud, Si filius hominis ue- nerit, inueniet ne fidem in terra? Quid, quòd unus- *Matt. 25.* quisque, ut audio, prodit proximum suum? ut illud impleatur, Tradet frater fratrem in mortem. Profe- *Lu. 1* cto quæsiuit nos satanas, quos cribraret ut triticum. Ignitum porrò uentilabrum est in manu Dei uerbi, ut purget aream. Fortasse infatuatum est sal, & eie- *Matt. 10.* ctum est foras, & conculcatur ab hominibus. Nemo tamen, filioli, Dominum debilitatum existimet, sed *Lu. 22* nos. Num infirmata est, inquit, manus mea, quo minus appræhendat, aut auris effecta grauis, ut non au- *Es. 50. 59.* diat, Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum uestrum. Peccauimus enim quidam etiam contemnentes. Inique egimus nos, uicissim mordentes & accusantes. Mutuo consumpti sumus. Oportebat autem, ut Scribas & Pharisæos iustitia uinceremus.

Quid, quòd Iudæi quosdam uestrum, ut audio, in Synagogas suas uocant? Quamobrem cauete, ne maiore atque uoluntario scelere uos obstringatis, & ne quis ex uobis peccatum, quod non remittitur, in Spiritum Sanctum admittat, & ne uos quoque simul cũ illis, sitis principes Sodomorũ & populus Gomorrhę *Esai. 1* quorum manus sanguine sunt plenæ. Nos neque Prophetas occidimus, neque prodidimus Christum, aut in crucẽ egimus. Quid multis moror? Memoria repetite ea, quæ audiuistis, quandoquidem non ignoratis, Iudæos affirmare, Christum fuisse purum hominem, & tanquàm mortalem occidisse. Dicant igitur nobis, Si simplex homo mortalis fuit, quomodo mundus uniuersus discipulorum eius multitudine repletus sit. Cur eius discipuli, & postea tam multi pro nomine ipsius mortem oppetierint. Quomodo simplicis hominis mortalis nomine tot annis dæmonia eiecta sint, & eijciantur, & eijcienda sint, & aliæ multæ res admirandæ in Ecclesia Catholica fiant. Nesciunt autem eum ita fuisse mortalem, ut propria uoluntate animam egerit. Dicunt præterea Christum necromãtiã exercuisse, eiusque ui post crucẽ fuisse suscitatum. Quæ scriptura uel ipsorum, uel nostra de Christo talia commemorat? Aut quis homo iustus unquam hæc dixit? Non ne qui nugas eiusmodi confingunt, sunt homines flagitiosi? Quod cum ita sit, cur sceleratis potius hominibus, quàm probis & iustis, fides habetur?

Ego quidem cum adhuc essem puer, figmentum *1. Reg.* hoc Iudæorum audiui, Memoriæ proditum est, Saulem ad mulierem uentriloquam accessisse, ut ab ea re *28.* sponsum acciperet, quæsisseque ut sibi Samuelẽ Prophetam excitaret. Et uidit mulier uirum rectũ ascendentem, & pallio indutum. Et agnouit Saul illum esse Samaulem & rogauit ea, quæ uoluit. Quid igitur? Potuit ne uentriloqua illa mulier Samulẽ excitare, an nõ, Si potuisset dicũt, iniustitiã, plusquàm iustitiã ualere cõfitẽtur, & sunt execrãdi. Sin negant, ne Christus quidẽ id egit, quod isti fingũt. Huius aũt argumẽti uis est eiusmodi. Quomodo potuit impius dæmon, q in illius mulieris uentre loquebatur, sancti Prophetę animã, in sinu Abrahæ quiescentẽ, in hãc uitã reuocare, Quod enim inferius est, superioris imperio paret. Non igitur, ut isti suspicẽntur, Samuel fuit ab illa muliere pythonẽ habẽte in hãc uitã reuocatus. Sed ita sese res habet. Angeli desertores sequũtur eos, qui à Deo deficiunt, & omnibus maleficis, & magis, & pręstigiatoribus, & uatibus inseruiunt angeli diaboli

ci. Idque mirum non est, cum ipse satanas (ut inquit Apostolus) transfiguret se in angelum lucis. Quamobrem & ministros eius speciem ministrorum iustitiæ suscipere est consentaneum. Alioqui quomodo Antichristus Christi personam indueret? Non igitur Samuelem in hanc lucem reduxit mulier illa uentriloqua, sed tartarei dæmones Samuelis personam atque similitudinem induentes, sese mulieri uentriloquæ, & Sauli, qui à Deo defecerat, conspicuos præbuerũt. Hoc autẽ indicat ipsa scriptura. Dicit enim, ille, qui Samuelis formam gerebat: Et tu hodiè mecum eris. Quomodo enim potest Saul Dei inimicus esse cũ Samuele? Non'ne potius cum impiis dæmoniis, quę ipsi obuiam uenerant, & quibus ipse seruiebat, erat futurus? Non igitur erat Samuel. Quòd si fieri non potuit, ut sancti Prophetæ anima tunc in hanc uitã reuocaretur, quomodo Iesum Christum, quẽ in cælos ascendentem discipuli conspexerunt, & pro quo mori maluerunt, quàm ipsum negare, è terra hoc modo surrexisse audent affirmare? Quòd si nõ potestis hæc illis persuadere, dicite aduersum illos: Nónne uobis, q nulla necessitate adducti, scortati estis, & idola coluistis, nos meliores sumus? Et nolite illis assentiri, & animos despondere: sed resipiscite, fratres, & pœnitẽtiam agite, & ad Christum, qui benignus est, uosque iterum suscipient confugite.

2. Cor, 11. *1. Reg. 28.* *Act. 1.*

Hæc ille cum dixisset, & rogaret eos, ut è carcere egrederentur, æditūus Polemo, & Theophilus magister equitum cum satellitibus, & multa turba superuenerunt, atque dixerunt: Ecce Euctemon Præsul uester immolauit. Vos item obtemperate. Interrogabũt uos in templo Lepidus & Euctemon. Respondit Pionius: Eos, qui in carcerẽ coniecti sunt, æquum est aduentum Proconsulis expectare. Quid uobis partes ipsius arrogatis? Cum autẽ multa dixissent, discesserũt. Sed rursus cum satellitibus turba reuersi sunt. Et Hipparchus cum dolo: Proconsul, inquit, misit, ut Ephesum abducamini. Veniat, respondit Pionius, ille qui missus est, & accipiat nos. Atqui Princeps, inquit Magister equitum, dignus est, cui fides habeatur. Ego aũt siue uelis, siue nolis, Princeps sum. Et arripiens illũ, laqueumquè collo ipsius iniiciẽs, eum ita premebat, ut propemodum suffocaret. Tradidit igitur illũ satellitibus, atque ita simul cum Sabina, & reliquis sociis in forũ ductus est. Cumquè magna uoce se Christianos esse testarentur, humiquè sese prosternerent, ne in idolorum templum inducerentur, sex ministri Pionium rapuerunt ita reluctantem, ut eius latera genibus comprimentes, manibusquè ac pedibus cædentes, uix potuerint ipsum impellere. Sublatum igitur atque clamantem gestarunt, humiquè ante aram deposuerunt, ubi adhuc adstabat Euctemon, qui idolis sacrificauerat.

Et Lepidus: Cur, inquit, uos ò Pioni, non immolatis? Respondit Pionius: Quia sumus Christiani. Lepidus subiecit: Quem Deum colitis? Eum, inquit Pionius, qui fecit cælum, & terrã, & mare, & quæ in eis sunt omnia. Quis igitur, inquit Lepidus, fuit crucifixus? Is, respondit Pionius, quem Deus pater misit ad salutem mundi. Principes hic ualdè clamantes, riserunt, & Lepidus ipsum detestabatur. Clamabat autẽ Pionius: Pietatem, inquiens, colite, iustitiam obseruate, affectionis similitudinem cognoscite, legibus uestris parete. Nos puniendos censetis, quia non obtemperamus, & uos item à legum uestrarum præscripto receditis. Iubent enim, nõ ut cogatis nos, sed ut puniatis. Tum Rufinus quidam inprimis excellens eloquentiæ fama: Desine, inquit, Pioni, inanem gloriam aucupari. Ille autem respondit: Ista est tua dicendi facultas? Isti tui sunt libri? Nónne hæc ab Atheniẽsibus Socrates perpessus est? Nũc omnes sunt imperfecti, & cessatores, & pigri, & tardi atque ignaui. Socrates igit, & Aristides, & Anaxarchus, & cæteri horũ similes, sententia tua, inanis gloriæ studio ducebãtur, quoniam & philosophiam, & iustitiam, & fortitudinem excolebant? Rufinus, his auditis, obticuit.

Pioni Rufinũ cogit obmutescere.

At quidã alius, qui mũdi gloria præstabat, & Lepidus: Noli, inquiunt, Pioni, uociferari. Respondit ille: Ignem accendite, ingrediemur. Terentius aũt quidã è turba, magna uoce: Videtis, inquit, quomodo hic aliis quoq; suadet, ut impii sint, nec diis sacrificent? Tunc illis coronas imposuerunt, quas ipsi discerptas abiecere. At minister publicus idolis immolatũ accepit, nec tñ ad quenquã ipsorũ est ausus appropinquare, sed illud in omniũ conspectu comedit. Verũ cũ illi rursum clamarent, Christiani sumus, nõ reperientes quid illis facerent, eos in carcerẽ reduxerunt. Turba autẽ eos illudebat, ac uerberabat. Et Sabinæ nescio quis dixit: Tu nõ potuisti in patria mori? Cui illa respondit: Quæ est patria mea? Ego sũ Pionii soror: Terentius uerò, qui tunc uenationes curabat, ad Asclepiadem: Te, inquit, accusabo, ut bestiis damnatũ in munere gladiatorio filii mei. Cui Asclepiades: Non ob id, inquit, me perterrefacies. Atque ita in carcerẽ ducti sunt. Ingredienti autẽ Pionio quidã è satellitibus uehementer caput percussit, ac uulnerauit. Atq; ipse quidem patienti animo id tulit. Sed percussoris manus & latera sic inflãmata sunt & intumuerunt, ut respirare uix posset. Ingressi aũt, Deũ colaudabant, q aduersus inimicũ & simulatorem Euctemonem fortes constantesque permansissent, & psalmis ac precibus se confirmabant.

Reducuntur in carcerem.

Post hęc autem Proconsul Smyrnã uenit, & Pionius adductus in iudicium, martyrio coronatus est. Quemadmodũ autem res transacta sit, cõmemorabimus. Ante 4. Idus Martij Quintilianus Proconsul sedens pro tribunali, sic interrogauit: Quomodo uocaris? Respõdit: Pionius. Proconsul ait: Diis immolas? Respondit: Non. Proconsul: Quam, inquit, religionẽ aut sectam colis? Respondit: Catholicorum. Quorũ, inquit ille, Catholicorũ? Respondit, Ecclesiæ catholicæ presbyter sum. Procõsul: Túne, inquit, es doctor ipsorum? Respondit: Docui sanè. Interrogauit: Cuius partis magister es? Respondit: Pietatis. Cuius, inquit, pietatis? Respondit: In Deum patrem, qui fecit omnia. Immola, inquit Proconsul. Respondit: Nolo. Deũ enim oportet adorare. Omnes, inquit ille, adoramus cælum, & deos qui sunt in cælo. Cur aeri preces fundis? Ipsi sacrifica. Respondit: Non aeri preces fundo, sed illi, à quo factus est aer, & cælũ, & quæ in eis sunt omnia. Dic, inquit Proconsul, quis fecit? Respondit: Nõ expedit dicere. Deus, inquit Proconsul, omnino, id est, Iuppiter, qui est in cælo: Rex enim est omnium deorum. Tacenti autem Pionio atque suspenso, dictum est: Immolas, an non? Respondit: Non. Ei rursum, cum ungulis torqueretur, dictum est: Resipisce, cur insanis? Respondit: Nõ insanio, sed Deum uiuentem timeo. Proconsul: Cæteri, inquit, immolarunt, & uiuunt, ac rectè sentiunt. Respondit: Non immolo. Proconsul: Te ipsum, inquit, collige, & consilium muta. Respondit, Non faciam. Dictum est illi: Cur ad mortem properas? Non ad mortem, inquit, propero, sed ad uitã. Quintilianus Proconsul: Nihil, inquit, eximiũ facis ad mortẽ festinãs. Nã & qui nomẽ dãt, ac describũtur, exigui lucelli gratia morte contẽpta, cũ bestiis pugnant. Et tu ex eorum unus es numero. Quãdo igitur ad mortẽ curris, uiuus cumbureris. Ex tabella autem hæc uerbis Romanis scripta sententia legebatur, Pionium se Christianum esse confitentẽ, uiuum igni comburendum iudicauimus.

Constãtia Pionij. *Torquetur Pionius*

Cum

Cum igitur fidei studio alacriter in stadium uenisset, ultro se uestimentis spoliauit. Deinde corporis sui castitatem ac decus agnoscens, ingenti repletus est gaudio, & in cœlum suspiciens, ac Deo, qui se talẽ conseruasset, gratias agens, super ligno seipsum extendit, militique tradidit, ut clauos infigeret. Cumquè iam confixos esset, ei rursum minister ait, Resipisce, atque sententiam mutua, & auferentur claui. At ille respondit: Eos inesse sensi. Et cum paulisper cogitabundus mansisset: Idcirco, inquit, dormire festino, ut celerius surgam, significans è mortuis resurrectionem. Eum igitur ligno suffixum erexerunt. Deinde etiam Metrodorum quendam presbyterum ex secta Marcionistarum. Erat autem Pionius à dextris, & Metrodorus à sinistris collocatus: uterque tamẽ Oriẽtem uersus spectabat. Cumque materiæ lignorumque cumulus undique congestus esset, & Pionius oculos clausisset, turba illum animam egisse suspicabatur: sed ipse secreto precabatur. Cumque precandi finem fecisset, oculos aperuit. Iamque flamma sublimis ascendebat, cum hilari uultu postremum Amen pronuncians ac dicens: Domine, suscipe animam meam, tanquàm eructans, quietè, & sine dolore expirauit, & Patri, qui omnem sanguinem inique effusum, atque omnem animam iniuste damnatam se pollicitus est seruaturum, spiritum tradidit.

Clauis affigit ligno.

Reddit spiritũ sine dolore.

Tali dignus effectus est exitu beatus Pionius, qui uitam suã ab omni crimine ac repræhensione liberam integramque seruauit, atque animum suum in Deum omnipotentem, & mediatorem Dei atque hominum Iesum Christum semper propensum & erectum habuit. Et magno in certamine uictor existens, per augustam portam in amplum magnumque lumen peruenit. Ac corona quidem ipsius corpore etiam est cõprobata. Etenim cum ignis extinctus esset, nos qui præsentes eramus, talem ipsum uidimus, quale uigentis ornatique pugilis corpus existit. Siquidem & aures erant molles, & capilli in cute capitis inhærebãt, & barba, ut iuuenibus primum pubescentibus, decore florebat, & facies eius gratia splendebat admirabili, ut & Christiani magis confirmarentur in fide, & qui erant à fide alieni, conscientiæ stimulis uerberati conterritique discederent.

Corpus inter flammas illæsum & admirabile.

Hæc acta sunt, Iulio Asiæ Proconsule, Proclo & Quintiliano magistratum gerentibus, Consule tertium Mesio Quinto Traiano, & * Delrio Grato secundum, Traiano Decio Augusto, ante 4. idus Martias more Romanorum, Asiæ autem more, septimi mensis undecimo, die sabbati, horã decima, ut nos autem loquimur, regnante Domino nostro Iesu Christo, Cui gloria in secula seculorum, Amen.

for. Decio*

VITA S. PATRIS NOSTRI Ephraem Syri, Authore Simeone Metaphraste.

1. Februarij ut habent latina Martyrologia

EPhraem ille admirabilis, natus quidem fuit in Syria, in ciuitate Edessa, Christianis parentibus. Cum autem elegisset uirtutem ab infantia, noxias ac damnosas æqualium consuetudines, semper studebat cauere & uitare. Versabatur uerò assidue potius in sacris libris scripturarum, & ad quod in eas conferebat studium, ocium, & meditatio, erat Ephræm quauis uoluptate suauior, adeo ut ipse quoque diceret conuenienter Prophetæ, Quàm dulcia sunt gutturi meo eloquia tua? Hinc factum est, ut ab ineunte ætate ei uirtus omnis coalesceret, & diligens studiũ tolerandorum laborum. Quid enim non ab eo recte & perfecte gestum est? Non ieiunium? Non uigiliæ? Non humicubatio? Non benignitas? Non lenitas? Non nihil possidere? Non in tantis bonorum opibus etiam humilitas? Sed neque docendi fuit expers charismatis: sed in hodiernum usque diem nobiscum loquitur per suas orationes, admonet, adhortatur, consulit & differit. A quibus habemus, ut non solum recta fidei semita ingrediamur, sed etiam ad uirtutem parandam excitemur.

Ps. 118

Nota ieiuniũ uigilia humicubatio, paupertas.

Spes autem in Deum, & charitas in proximum, tantæ fuit curæ Ephræm, ut ille ipse sic diceret, è uita excedens: (Vtendum est enim ipsius uerbis:) Nunquàm in tota uita mea maledixi Domino. Non uerbũ insipiens per mea labia processit. In tota uita mea neminem sum execratus, & cum nullo omnino contendi ex fidelibus. Lachrymæ uerò ei quoque perpetuò fluebant ex oculis, adeo ut perennis fontis fluentum citius defecisset, quàm illum instar imbris cadentes lachrymæ. Vnà autem cum lachrymis emittebantur etiam gemitus, ostendentes intus ardentem ignem compunctionis. Quodquidem apertius sciet aliquis, qui illius scripta legerit. Inueniet enim eum semper philosophantẽ de iudicio & secundo Christi aduentu, & terribile illud tribunal semper subijcientẽ oculis, & illũ diẽ imprimẽtẽ nostrę cogitationi, & se inducentẽ cõdemnatũ, & deflentẽ ualde miserabiliter.

Gratia lachrymarũ.

Cum Ephræm semper uersaretur in talibus uisorum appræhensionibus, elongabat, ut ait Psalmista, fugiens, omnemque de ijs, quæ ad uitam hanc pertinent, tumultum, motumque & fluctum declinans. Cum habitaret autem in solitudine, locis uerò loca mutaret, propter ædificationem & utilitatem animarum, ut qui diuino moueretur spiritu, relinquit aliquando solitudinem iussu diuiniore, & feruenti desiderio uenit in suam patriam Edessam, ut qui simul uenisset ad sacras adorandas reliquias & loca sancta, & simul etiam, ut aliquem uirum eruditum conueniret, ut cognitionis illinc fructum acciperet, quod etiã à Deo petit, sic dicens: Iesu Christe omnium Domine, concede ut ego Edessam ciuitatem ingrediens, in talem uirum statim incidam, qui sit idoneus ad disserendum mecum de iis, quæ ad animæ ædificationem pertineant & utilitatem. Cum sic orasset, postquàm fuit in ingressu ciuitatis, & portam est ingressus, erat cogitabundus, attentoque & solicito animo, ut qui consideraret, quemadmodum ad illum quidem uirũ accederet, quænam autem ex eo quæreret, & quamnam perciperet utilitatem.

Psa. 54

Cum sic autem incederet cogitabundus, ei statim quædam occurrit mulier, eaque meretrix. Dei uerò hoc erat omnino, qui mystice & arcane sæpe per contraria dispẽsat cõtraria. Sacrosanctus itaque Ephræm cum sic præter spem incidisset in meretricem, constitit in eam defixis intuens oculis & quasi emotæ mentis, tristisq; & apud se perturbato animo, ꝙ nõ ut precatus fuerat, sed cõtrariũ potius euenisset eius, qđ petierat. Illa aũt cũ sic eũ uidisset adspicientẽ, in eũ rursus oculos cõijcit acerrimos. Postq̃ uerò sic diu se inuicẽ adspexissent, uolẽs eã pudore afficere, & ad uerecundiã, quæ mulieribus conuenit, deducere magnus Ephræm, Quid uerò, inquit, Nõ erubescis mulier, tã fixis oculis nos intuẽs? Illa aũt, Sed me, inquit, cõuenit te sic adspicere. ex te enim sumpta sum & tuo latere. Te uerò non nos, sed terram potius oportet adspicere, ex qua ipse rursus sumptus es. Hæc cum audisset Ephræm præter omnẽ expectationem, & mulieri cõfessus est magnas se habere gratias propter eã quã ab ipsa acceperat, utilitatẽ, & Deo acri emisit studio gratiarũ actiones, qui per ea, quæ præter spem accidunt, ea sæpe potest facere, quæ ipsam spẽ superãt.

Impudens scortū tētat sā ctū uirum.

Cū ergo dies aliquot trāsiissent, & diuinus Ephrem moraretur Edessæ, mulier quædam meretrix, quæ in propinqua habitabat uicinia, fit maligno instrumentum ad uitium, & per eam, sicut prius ipsam per serpentem, iustum aggreditur Ephræm. Cum itaque diuinus Ephræm cibū quendā coqueret, illa aperta fenestra, quæ erat in corte, impudenter despicit & planè meretriciè: & deinde cum sanctum adspexisset inuerecundè, Benedic, inquit, Abba. Ille uerò cum eo, qui ipsum decebat, habitu, gestu & sermone: Dñs, inquit, tibi benedicat. Ipsa autem rursus cum uehementi & indecoro risu: Sed quid, inquit, tuo cibo deest? Ille uerò, Tres, inquit, lapides & parum luti, ut hæc obstruatur fenestra. Ille nihil de sua remittens impudentia, Quòd te, inquit, priores appelleuimus, hoc ne te effecit insolentem? Ego, inquit, uolo tecum dormire. Tu ne autē hoc mihi statim primo negasti? Ad hæc, quomodo illa uerbis satanicis, ita multò magis ipse sermonibus abundauit spiritalibus, & quales ipsum dicere, & ea m oportebat audire. Si uis enim, inquit, nos ambos simul dormire, ubi tibi dixero, illi cōmuniter iacebimus. Postquàm uerò illa sermonem arripuit, & rogante locum ubi hoc fieri oporteret: Non in alio, inquit, loco tecū congrediar, nisi in medio ciuitatis. Sed non, inquit, pudore & rubore apertè afficiemur à uidētibus hominibus si sic nos iaceamus in medio? Capta est mulier, quæ uoluit capere impatibilē animam, & inexpugnabilem, ut quæ ne hoc quidē potuerit cognoscere, quod dicit Salamon: Oculi Domini altissimi, sunt innumerabilibus partibus sole splendidiores, qui intuentur omnes uias hominum. *Eccl. 23.*

Cum statim itaque, ueluti ansam, uerbum appræhendisset uir præclarus, contrà intulit: Si ergo hominum iudicasti oculos satis esse ad pudore afficiendā animam, & à mala actione abducendam. Dei oculos, qui omnia intuentur, tam quæ clām, quæ apertè fiūt, non multo magis reuerebimur & extimescemus, & à re mala abstinebimus, qui semper nobiscum habitantem in nobis excitat conscientiam, & ex ea nobis reseruat tormenta, quæ finem non accipiunt. Hæc suffecerunt non solū ad meretrici persuadendum, ut ab stineret ab improba in eum libidine, sed ut priorum etiā eā malorū pœniteret, & adferret mutationem totius uitæ & sententiæ. Statim itaque accedens & humi procidēs, & sacros illius pedes tangens, petiit ueniam à ratione alienissimæ cupiditatis, impudicæque & intemperantis propensionis, & nè, cum uerā & germanam attulisset pœnitentiam, à uia, quæ fert ad salutem, aberraret, eum ducem & magistrum uoluit accipere. Ille autem (Quomodo enim, cum esset ille Ephræm, nō erat talibus pariturus petitionibus, & ea quæ par erat admoniturus?) ne rursus ambularet, ut cum diuino dicam Hieremia, post cogitationes cordis sui mali, neq; contēneret, ita ut uias priores repeteret, præcipit egregiè, eamque in mulierum includit monasterio, quæ uirtutis curam gerebant, & tandem cum eā, quæ à uia recta illum uolebat abducere, ipse à uia mala potius conuertisset iustitiæ fructū habuit illā conuersionē. Sic diuinus Ephræm cum in duas incidisset meretrices, huic quidem profuit, ipse autē ex altera accepit utilitatem, aut, ut uerius dicam, ex utraq; & utrunque præter spem oēm, utpotè φ diuinū auxilium in utrisque concurrerit.

Meretrix resipiscit.

Hier. 7 16.

Hinc ad eā, quæ est in Cappadocia, Cæsaream deductus à gratia, quæ ex alto eum ducebat, magnum uidit Basilium, os ecclesiæ fontem dogmatum. Quē cum uidisset Ephræm, cœpit eum multis honorare laudibus. Perspicaci. n. animi oculo uidet quādā colūbam (erat autem illius forma radiis solis similis) præclaram præclarè eius humero insidere, & in aurem loqui cum Basilio, & illum rursus ea, quæ ab ipsa ueluti dictabantur, referre populo. A qua ueneranda columba cum didicisset de Ephræm, & quisnam esset cognouit, & quanam de causa uenisset. Quocirca & se inuicem sermone impertiunt, & fruuntur alter alterius bonis. Sed reuertendum est rursus ad diuinum Ephræm, & solæ illius res sunt purè narrandæ, quem admodum nullam admittebat cogitationem, quæ nō ei conferret ad uirtutis operationem, & quemadmodum abundè ei erat à Deo datum talentum doctrinę: quod quidem ille semper præcipuę studebat augere ad mensas animarum.

Venit ad M. Basiliū

Ipse autem hoc significat, dicens, quòd cum adhuc esset puer, & nondum ad ephebi peruenisset ætatem, uiderit quandā uitem, permultis botris plenā, è lingua sua enatam, in magnam fuisse sublatam altitudinem, & uniuersæ terræ occupasse superficiem. Et omnes quidem ei insidebant uolucres, & circunuolabant & botros pascebant. Vitis uerò quo magis eius botri carpebantur, & quo liberalius & splendidius aues accipiebat, eo maiori fructu scatebat, fructumque multum producebat & copiosum. Et hoc quidē ipse dicit de seipso. Illud aūt hoc quoq; alii Ephræm suo tribuunt testimonio, ex iis, qui digni sunt habiti, qui hæc uiderent. Dicunt se aliquando uidisse angelorum multitudinem a superis descendentem librūque intrinsecus & extrinsecus scriptū habentem in manu. Apud se uerò considerabat illa, quæ apparuerat, uisio, quisnā esset is, cui liber traderet, & cū alij quidem hunc, alii uerò illum, & alii alium proponerent, quotquot scilicet tunc uitam piam exercebant & honestā, tandē cū omnes cōuenissent in Ephræm, ei cōmittitur liber à sacra multitudine. Experrectus ergo is, qui uiderat uisionem, timore affectus, uenit, in ecclesiam, & cum in ea inuenisset Ephræm, doctrinis quamoptimis & uel ipso melle suauioribus pascētem eos, qui aderant, & somniū ea ratione coniicit. Et ille quidē Deo egit gratias, ab illo autē tēpore tā copiosè & tam uehementer Ephræm fluxerūt fluēta orationis, & cū tanta & tā perpetua obruebat uisco gitatorum, ut nec satis quidem posset eius lingua seruire celeritati eorū, quæ cogitarat, & si eius erat tantus in dicendo fluxus, & tā prōptè enunciabat id, φ mente cōceperat, ut non minus celeriter sermone explicaret, quā alii cogitarent. Quamobrem dicitur is Deo aliquando dixisse: Remitte, ò Domine, undas tuę gratiæ. Abyssus enim doctrinæ, quæ linguam inūdabat, non sinebat eum amplius continere, cum ad dicendum minimè seruirent instrumenta.

Visio Ephrem adhuc puer.

Eī maxima dicendi copia.

Illius autem orationem nihil aliud interrumpebat, nisi precatio, eam uerò lachrymæ. Noctes uerò quæ ipsum assumebant uigilantem, luci diei rursus reddebant sobrium, ut qui uereretur, ne princeps tenebrarum eum somno impeditum depræhenderet, & ideo uigilaret aduersus eius insultus. Ei enim suffi ciebat somnus uel breuissimus, ut qui eū solū leuiter gustaret, nō uteretur aūt ad sacietatē, sed tātum, quantum satis esset ad necessario continendum corpus, φ multis intendebatur sudoribus & laboribus. Vt enim ab eius oculis fugeret somnus, faciebant quidē multa etiam alia, maximè autem humicubatio, uitæ austeritas, illaquè uaria & multiplex corporis consumptio & afflictio. Nihil uerò possidendi tantæ sunt ab eo collectæ diuitiæ, ut ad id assumatur oris eius testimonium, & uerba, quæ ab eo dicta sunt in extremo eius spiritu, quibus nihil est fide dignius aut uerius. Sic autem habent: Ephræm nunquam fuit crumena, non uirga, non pera, neque aurum, nec argentum. Sed nec in terra ullam habuit possessionē. Bonum enim regem audiui, inquit, in suis Euangeliis præcipientem

Catalogus uirtutū sācti patris.

Orationes, Lachrymæ, Vigiliæ, Humicubationes, Corporis afflictiones.

Paupertas uoluntaria. præcipientem discipulis: Nihil in terra possideritis. Quocirca nec affectione quidem tale quid habuit. Ita Magistro parebat in omnibus, & se uere præbuit imitatorem primorum illius discipulorum.

Humilitas. In humilitate autem & cordis contritione & moderatione quis frequentius aut acrius aut perfectius est uersatus? adeo ut cinerem quidem tanquàm panem comederet, potum autem fletu misceret. Laudes *Ps. 101* uerò ualde uitabat, & eos, qui eum laudabant, non solum non admittebat, sed eis etiam aperte succensebat, ut alius iis, qui irrident & maledictis insequuntur: erubesceret autem & terram adspiceret, & uultus colorem alias alium mutaret: tenui autem sudore diffueret, & omnino mutus maneret, pudore eius uocem ueluti retinente. Porrò autem hoc quoque est proprium magnæ eius moderationis. Cum enim iam esset abiturus, hæc cum magna mandabat *Ps. 38.* increpatione: Ne cāticum cecineritis super Ephræm ne eum laudaueritis, ne me preciosa ueste indueritis, ne seorsum meo corpori sepulcrum feceritis: statui enim, Deo uolente, habitare cum peregrinis. Peregrinus enim sum & aduena, sicut omnes patres mei. Be- *Benignitas i pauperes.* nignitatis autem, & alendorum medicorum, & misericordiæ in pauperes tantam habebat rationem, & tantam illorum curam gerebat, ut quoniam ex se non habebat, quod eis impertiret: (Quomodo enim haberet, qui ipse quoque laborabat inopia rerum necessariarum?) quod solum habebat, eo utebatur ad eorum salutem: & cum linguæ sapientia & intelligentiam multis diuitum & manum & uiscera & horrea aperuisset, copiose per ea suppeditabat egētibus. Nō solum enim poterat eius sermo mollire & demulcere animos, & mouere ad misericordiam: sed uel ipse adspectus & morum moderatio. Sæpe autem uel ipsum solum respexisse, suffecit aliorum animis ad compunctionem. Et sunt hæc quidem huiusmodi, & quæ ad summum omnis uirtutis sic uenerunt.

Zelus & labores pro fide Eius uerò ex Deo zeli, & eorum, quos pro recta fide suscepit, sudorum, sunt multa alia quoque iudicia. Quod autem nunc suggerit dicendum oratio, & ad quod fert deinceps consequentia narrationis, est omnium maximum & iucundissimum. Ita autem habet: *Apollinaris hæreticus.* Apollinaris, qui in altum quidem locutus est & meditatus magnam iniquitatem: omnia uerò & facere & dicere didicit ad recta peruertenda dogmata: cum circa rectam fidem multa innouasset, & sicut engastrimythi, & qui è terra uocem edunt, ut recte de ijs *Es. 29.* magno uidetur Esaiæ, locutus esset, & ea duobus libris composuisset, credit cuidam mulieri, quæ illius animo dicebatur seruire & uoluptatibus. Cum hoc ergo didicisset Ephræm, & eam rem esse existimasset conuenientem sibi uenationem, non leuem quidem illam, sed quæ opus haberet arte & sapientia, suscipit personam unius ex iis, qui eadem quæ ille sentiebat, & accedit ad custodem librorum, partim quidem ei eulogias afferens ex solitudine: partim autem se artificiose insinuans in mulieris familiaritatem, ut quæ morum magistri cum eo haberet societatem. Cum autem ei scena recte se haberet & actus simulationis, & omnino iam sibi persuasisset mulier eum plane esse discipulum Apollinaris, & eius, qui circa illū erat, chori impietatis, rogat mulierem, ut sibi dentur scripta magistri, ut possit, ut aiebat, cū hęreticis (ita nos uocās, q parte sequimur orthodoxā) facile cōgredi. Illa uerò callida hac arte & probabili inescata ratione ei libros tradit, tantū dicēs, ut ij sibi cito redderētur.

Hic autem magnus Iacob, cum hac ratione prophanū supplantasset Esau, & scelerata illius improbitatis primogenita fuissent ei credita, magno & forti animo uirum execrandū aggreditur, &, ut dicitur, uulpē pulchre decipit. Vide enim mihi uiri sapiētis inuentū, & quemadmodū tā improbū & tā uariū callide fallit animū. Venire quidē ad disputandū & opponendū, & linguā eis immittere, quæ omnia facile posset soluere & euertere, non erat ei admodū expeditū, sed id longo opus habebat tempore & labore. Cum autem id facere non permitteret opportunitas, (Vrgebat enim mulier, libros uehementer repetēs) conuertitur ad quandam aliam machinationem, quæ cum celeritate magnam habebat uim & efficaciam. Nam cum libros explicasset, & foliorum unumquodque diuisisset, & * ichthyocolla satis uniuersū illiuisset, & deinde cum altero complicasset, & ea diu manu constrinxisset & compressisset, adeo ut mutua inter se coniunctione omnia unum fierent, & neutrum posset ab altero diuelli aut quomodocunque abrūpi, eos reddit mulieri. Illa uerò eos recipit, nihil quærens amplius, neque eos explicans, satis habēs, quod recte se haberent extinsecus. Aliquo ergo tempore sic libros apud se tenuit.

** gluten ex pisce.*

Deinde uocatur quidem ab orthodoxis Apollinaris, hoc autem suggesserat propter Christum acutissima & ingeniosissima Ephræm anima. sciebat enim, quid fecisset in illos impios & execrandos libros, Vocatur ergo Apollinaris, ut cum egregio uerbi defenso re disputaturus. Ille autem iam & senectute & senectutis malis defessus, recusauit quidem ipse disserere: statim uerò ad suos libros adspexit, & eos ad se deferri præcipit. Ipsi enim mihi, inquit, subministrabunt, quæcūque os orationi. Cum ex libris itaque cępisset alterum, ille quidem eum explicare statim in principio operis cum magna quadam grauitate conabatur. Cum ille autem omnino non obediret, neque ex foliis aliqua diuellerentur, sed sibi potius cohærerent, ut qui tanquàm unum corpus euasissent, transit ad eius medium. Cum uerò illic quoque esset spe falsus, eo libro relicto, transiit ad alterum. Vbi autem ille quoque se haberet similiter, & ipse à se non posset diuidi, nec fieri omnino posset, ut diuelleretur: ad magnam inopiam, præ pudore & animi ægritudine caligans, & uertigine laborans, & eo casu ueluti euersus, exilit è consessu, ut qui se nō posset amplius continere, & tandē male perit, fructū suorū laborū & librorū mortē colligēs. Talis pro Christo fuit zelus Ephræm *Apollinaris perit.* & sic omnis uirtus plantata fuerat in illius anima, adeo ut q̄s eā merito uocauerit fontē, qui scatet omne genus fluentis: aut pratū, quod sibi placet propter uarios flores & rosas: aut ēt aliud cęlū in terra, quod astrorū multitudine undique uariatur: & si uelis, audis etiā paradisū, ueluti illius Eden, qui est semper florēs & lætus, & nunquàm marcescit, sed arboribus fertilibus & q̄ nunq̄ intereūt, semꝑ floret & germinat: solus aūt serpēs eū non pōt attingere, nec ei patet aditus, q̄ est malus & inuidus, & nostræ saluti insidiatur.

Sed iam mihi tendit ad finem de Ephræm narratio. Quocirca aliquid ex ijs, quæ circa mortem illius fuerunt, necesse est persequi, & quod sufficit ad ostendendam illius gratiæ abundantiam. Nam iam quidē erat decessurus: postremo autem præcepit iis, qui aderant, ne in preciosa ueste eum sepelirent, sicut prius declarauimus. Si quis uero, inquit, cum patrem amet talem nobis uestem præparauit, ille eam, quæ constituta est ad sepulturam, det egentibus. Et ille quidem hæc mandabat iis, qui circunfluebant. Vnus autem ex eis, qui erat illustrior & uehementior, cū preciosā & sumptuosam uestem parasset, qua post mortem corpus illius tegeret, & deinde audijsset mandatum, ægre tulit, ut qui à suo excidisset proposito. & ideo differebat eam quoque dare pauperibus, melius esse iudicans tantū auri illis pendere, quāti uestis æstimaretur:

retur: ignorans se multo magis gratificaturum esse Ephræm, si dederit pauperi, quam si propriam uoluntatem sequatur & iudicium.

Inobedientia plectitur.

Cũ sic itaq; affectus cõstituisset, inobedientiæ protinus luit pœnas, à malo arreptus dæmone, & cogitationis solũ, nõ actionis, pendẽs suppliciũ. Quamobrẽ ad sancti lectum se proripit in medio omnium uidentium, torquens manus, inuertens oculos, spumam ex ore expuens, & planè faciens omnia, quæ faciunt ij, qui furore exagitantur: à diuina prouidentia ei traditus ad disciplinam, cui parens, patrium contempsit mandatum. Quid ergo? qui occulta preuidebat, & diuino spiritu loquebatur, ille intellexit morbum esse fructum peccati: &, Quid à te, inquit, ò homo, factũ est quod non oporteat, quod te in tantum protrusit periculum? Ille autem cum resipuisset ab insania, pronunciat iniquitatem, aperit inobedientiam, arguit cogitationum suarum imbecillitatem. Cuius morbi diuinus Ephræm misertus, cum accepisset confessionem, sola precatione & manuum impositione liberat à dæmone, iubens ut impleret promissum, sicut ei mandauerat. Cum sic ergo sanctus Ephræm, in fine uitæ, superiores actiones tanto obsignasset miraculo, eos autem qui aderant admonuisset, eisquè consuluisset & præcepta dedisset, & eos ad operationem uirtutis satis excitasset, transiit ad ea, quæ sunt illic, tabernacula, & splendorem, qui eos qui tales sunt, excipit: in Christo Iesu Domino nostro, cui honor, gloria & potentia, cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Sola precatione et manuũ impositione sãctus hominem à dæmone liberat.

TESTAMENTVM SANCTI ET diuino afflati Spiritu Patris nostri Ephræm Syri, Iulio Clemente Canonico Seculari congregationis sancti Georgij in Alga, Interprete.

Habetur in libris ei⁹ Græce conscriptis nũc primũ Latinis cognitũ, 3. Tomo Aloysij.

EGO Ephræm morior, notum igitur uobis sit omnibus, ò uiri Edesseni. Testamentũ enim uobis relinquo, monumenti symbolũ doctrinæ ueritatis, ea, quæ mihi gratia & dono impartita fuit, ut in orationibus mei memoriam faciatis, scientes & cognoscentes me. Hei mihi, ꝙ laquei mortis præuenerunt me. Hei mihi, meæ uitæ dies defecerunt me, & uestimentum corporis mei præcisum est, & tela perfecta est, & omnino ablata. Defecit oleum terrestris lucernæ, & piratæ scaphæ propè facti sunt. Mercenarius enim cum essem, meos impleui annos, & incola cum meum perfecerim tempus, abeo. Circundederunt me utrinque populares, qui seueri sunt inquisitores, & subiecere ceruicem meam graui supplicio, tanquàm homines malefici.

Quid igitur? plorem? At non est, qui attendat. Clamem? At ubi est, qui me exaudiat? Hei mihi ab expectatione increpantis iudicij, cum adstitero ante tribunal formidabile Domini, ibiquè diiudicabunt me utrinq; circuncedentes, qui nouerunt me. Verè enim ibi est horrenda cõfusio. Væ aũt erubescenti. Domine Iesu Christe, ne intres in iudicium cum seruo tuo, & ne des alteri iudicium meũ, sed ante gloriosum tribunal tuum fac ut dignè adstare queam. Quem enim Dominus iudicat, misericordia dignus existimatur. Cum audierim autem hoc à sapientibus, inquam, & prudentibus, apostolis sanctis, nempe ꝙ quicunque regem uiderit, quanuis peccator extiterit, hic misericordia dignus existimatur. Væ autem mihi fratres. Quid est, ꝙ me coarctauit? Plorate, ululate, propter contritionem meam. Appropinquauerunt enim custodiæ, ex spelunca eiicientes me in regionem, suscipientem homines à seculo. Magniuocus propheta rum Osee ualdè me terret. Obiurgans enim clamat, & dicit mihi: Canicies dealbauit Ephræm, ipse autem ignorauit, neque reuersus est. Et rursus: Ephræm iuuẽca furore agitata, docta diligere uictoriam. Et rursus: Ephræm tanꝗ auis euolauit. Si quis dicat de Ephræm qui fuit filius Ioseph, Prophetã hæc dicere: at & ego idem sum. Quando enim Propheta hoc lamentabatur pacto, non distinxit Ephræm alterum ab altero. Dauid rursus uicissim admonet me, dicens: Ephræm robur capitis mei. Et rursus, Coram Ephræm, Beniamin, & Manasse. Non arrogantia elatus hoc dico, neque ad me accedet. Nam testis mearum cogitationum est Dominus.

Osee 7. 10. 9.

Ps. 59. 79.

Et nunc uolens, fratres mei, admonere uos, & firmiter stabilire, ut post transitum meum assiduè in uestris orationibus mei memoriam faciatis, accedentes nunc claudite mihi oculos, super eos manus uestras imponẽtes. Deficit enim in me spiritus. Iam me deficiente, & ea quæ de me sunt, finem habent, & uerus adest iam terminus. Per uestram enim uitam & meã ex lectulo hoc, in quo detentus sum, non descendã. Et ex omni parte lãgueo, & nõ possum ferre, & doloribus sum confectus. Memoriam autem uobis omnibus relinquam, & speculum immaculatum, in quo diligenter prorsus inspicientes, omnequè studium adhibentes, semper hanc assimilantes diligenter curate.

Petit pro se defuncto orari assiduè.

In tota autem uita mea nemini maledixi in uniuersum, & cum nemine ex notis contendi. Etenim cũ apostatis omnibus docens & obiurgans omnibus diebus meis, & admonens, non torpui in memoria sanctorum. Scitis enim & ipsi fratres, ꝙ si quis paterfamilias canem habeat ouile negligentem, uel intuentem lupum in ouium septa irruentem, ac minimè latrantem, aut ipsum non insequentem, prorsus hunc percutit, & tanquàm inutilem eiicit longè à domo.

Igitur scitis fratres, ꝙ sapiens uir neminem odio prosequitur, & insipiens neminẽ diligit. Quòd si diligat, similem sibi diligit. Vos autem charissimi, nolite mirari de ijs, qui mihi rebelles facti sunt, propter obedientiæ disciplinam. Nam inter duodecim apostolos unus fuit proditor Iudas. Scitis autem, ꝙ etiam inter uineam rubus præter intentionem germinare consueuit, & spinæ inter rosas nutriuntur. Firmamentum autem fidei in uos corroborari uelim, tanquàm legitimos & concordes fratres. Immutabilem autem & firmam fidem facio per iuramentum.

Volo enim uos de incompræhensibili, & indissolubili, & unica fide optimè sentire. Et iuro uobis per eum, qui in natura ignis descendit in montem Sina, & per eum qui in aquæ fusione de petra durissima locutus est, & per illud uerbum, ꝙ dictum fuit in cruce ad exemplum nostrum: Eloi, Eloi, lammazabacthani, & omnes finium terræ renes coarctari sunt per illũ, ꝙ in Iudæa à proditore ueuditus fuit, & flagellatus in medio Hierusalem, per maiestatem ab iniquis se conspui æquo animo ferentem, & per ineffabilem potentiam, ab hominis manu alapis cæsam, per ignem trinonymum diuinæ maiestatis, & per infinitam & solam Dei potentiam, per tres nouelli ignis substantias, quæ sunt altitudo & uoluntas, in nulla re separatus sum ab uniuersa Ecclesia, neque dubitaui de Dei potentia.

Exod. 19.

Exod. 17.

Marc. 15.

Matt. 16. & 17.

Hic locus mãcus est.

Si aũt in meo tẽplo Deũ & patrem plusquã ipsius filium

filium magnificauerim non respiciat ad me in pietatis miserationibus. Sin ex Deo spiritum sanctum imminui, longè ab eius adspectu me tenebrosum reddat. Et nisi nunc etiam dico, sicut in principio confessus sum, mittar in tenebras æternas & caliginosas. Et si per hypocrisim hæc loquar, in gehennæ igne portio mea computetur. Si etiam adulans hæc subsemi-nem, in iudicio non mei misereatur Dominus.

Paupertas sancti uiri. Matt. 10. Per uestram ueram uitā, qui mecū perseuerastis discipuli, & per uitā ipsius immutabilē filij Dei, marsupium Ephræm nequaquā habuit, non baculū, non peram, nō argentum, uel aurum, uel super terram alias adeptus sum possessiones. Audiui enim bonum magistrum in euangelijs dicentem suis discipulis: Nihil super terram possideatis: neque cum affectu huiusmodi quicquam habui. Accedentes igitur fratres mei, pacem tandem mihi date: & dimittite me, propterea ꝙ deficiens abeo. Reminiscamini autem mei abiecti in uestris pijs sanctis orationibus. Etenim in uanitate & iniquitate uitam peregi meam.

In timore autem uestro adiuro uos uiri sancti, & habitatores ciuitatis Edessę, per immutabilem fidē immortalis Dei, ne obliuiscamini præceptorū meæ paruitatis, neque aspernemini, pro nihilo habentes mea uerba. Nam hæc ex diuina dicta sunt gratia. Et ne permittatis me in domo Domini poni sub altari. Non enim hoc decet uermem putredinem emittentem, sed neque alibi me poni permittatis. Nam neq; homo dignus habeatur templo glorię regni cęlorū, qui contumax hoc fecerit. Vana enim gloria homini indigno nihil prodest, & cui non conuenit. Quapropter nudi omnes creati sumus, similiter etiam resurgentes, nudi sumus apparituri. Et omnes adstantes ante Christi tribunal, ibi eorum quæ in uita gessimus, rationem reddemus. *Rom. 14.*

Vt quid uos igitur me afficitis honore, qui actionum appellatione meipsum nō honoraui? Qui enim seipsum bonis operibus & bonis actionibus non exornauerit, quælibet hominum uita huic addita existimationi, quam non est adeptus, nihil prodesse poterit. Omne autem creatum, esse etiam corruptibile, fratres, secundum illud, quod scriptum est, per Deum audistis. Quapropter & flens dico, sicuti percepistis, dissoluitur & corrumpitur hoc templū manufactum, & templum corporale spiritualiter suscitatur, non corporale & transitorium, corruptum secundum carnis concupiscentiam, sed ipsum corporale, spirituale, incorruptibile suscitatum, ut amplius ad corruptionem nequaquàm conuertatur, quando Christi tuba sonans à somno excitabit à seculo ibi dormientes. Non enim iudicium erit propter lapidea templa, neque lapides Deus iudicabit, sed templa, quæ sunt in corpore, quæ sapiunt naturam humanam, in templis continentibus unumquenque. Dico autem: hominem secundum proprias actiones iudicabit Deus, & secundum uniuscuiusque certamen & laborem, præmium etiam pro meritis reddet. *2. Cor. 15.* *1. Co. 3*

Hæc uir sanctus modestiæ causa dicit, non ut reprehendat reliquarum ueneratio nem. Attendite autem, charissimi, ne pannos meos tanquàm reliquias monumenti gratia habeatis. Memoriæ enim habetis præceptum Saluatoris nostris Dei, quod acceptum ab ipso didicistis, ut ipsius reditum expectetis. Cur enim præter cætera, laborem & onus graue mihi imponitis, ne quando in inquisitionis iudicium ueniam, (Non enim melior sum hominibus à seculo sanctis) & pœnæ propter uos subijciar? Et redarguens meam stultitiam Dominus, dicat ad me: O Ephræm, in te plus, quàm in me, homines credidere. Si enim ex te monumenta sibi suscipere uelint, fortasse non crediderunt in mandatorum obseruationes, quas illis tradidi. Propterea tua magis memoria, quàm mea, delectantur. Præterea hortor uos, ô mea desideratissima uiscera, quemadmodū à Christi doctrina accepistis, ne me inter sanctos referatis. Sum enim peccator, & minimus, & stultitiæ meæ causa timeo illis appropinquare. Si enim lignum sarmenticium appropinquat igni, uel etiam aggeritur, totum combustum ab ipso consumetur. Hæc autem nō eo dico, ꝙ eorum societatē & coniunctionem asperner, sed respiciens ad infinitam multitudinem peccatorum meorum, horreo & contremisco. Audio enim prophetam, dicentem, ꝙ quidem Noè, & Iob, & Daniel non liberabunt filios suos & filias: frater non redimit, non redimet homo. Sic etiam Giezi à lepra nō liberatur. *Nota tanti uiri mirabilem humilitatem. Ezec. 14. Ps. 48.*

Ne quis uestrum satellitij munere fungens, in pōpam progrediens, ad ostentationem me circunferat, sed super humeros tollentes me, & cursim comitantes funus curantes sepelite, tanquàm opprobrium despectum, propterea ꝙ in doloribus dies uitæ meæ præteriere. Ne quis uestrum me præconij extollat, uel etiam laudet. Abiectus etenim sum coram Deo, & meis confusus operibus. Et ualde timeo, quia coram Deo sum, ut eorum aliquis, qui fari non audent. Quis enim mihi ostendet debita mea, nisi oēs horrue ritis meā ruditatē? Et quæ collatio putredinis cū uirtute? Vel quæ peccatoris, ut appropinquet iusto? Quæ collatio est inter lucem & tenebras? Si.n. senseritis odorem actionum mearū, oēs utique fugam arripietis, inhumatum me relinquentes, fœtorem nō ferētes peccatorū. Qui aūt me uestimento indutum ornato deponet, in tenebras proijcietur exteriores. Si quis aūt myrrha me cōdiet, horū pars erit in ardentē fornacē, & in ignē gehenne. Sed in mea tunica, & in meo pallio deponite me, in quibus fui toto tempore uitæ meæ. Nam peccatori non conuenit cultus, & uermi, & pleno putredine. Neque lætificat, neque exornat peccatores, qui sunt in terra, uiuentium gloria. Peccator autem sum, sicuti dixi. *2. Cor. 6.*

Nemo igitur me beatum appellet. Omnes enim meæ actiones notæ sunt Deo, omnesque meæ prauitates, quas gessi. Inquinatus sum propter iniquitates meas, & abiectus sum propter scelera mea. Quæ enim iniquitas non est à me perpetrata? Vel quale, uel quod in me non extitit peccatum? Quia omnes iniquitates & peccata assiduè extitere in meo mortali corpore. *Hæc dicuntur ex incredibili humilitate à uiro sanctissimo.*

Cæterum omnes, qui patrum munere fungimini, & filiorum, & fratrum, & discipulorum, uiri, qui habitatis Edessam, ferte fructum iustitiæ uestræ, quicunque constituistis ponere mecum quodlibet in perpetuam uestram memoriam, ut ego precio his statuto, parato ex his uase aliquo precioso, mercede conducā operarios, dignos uestro fructuoso proposito. Dico autem pauperes, & orphanos & uiduas & egenos, & peregrinos, nudos, famelicos, & omnes laborantes, ut uestrum salutis monumentum fiat perfectum in regione uiuentium. Nam uobis eueniet ad salutem, mihique computabitur uoluntaria merces consiliū, quod uobis dederim, Sed alia est merces, quæ operibus, & alia, quæ uerbis datur. Maior autem est, fratres, qui dat, quàm qui accipit, sicut etiam à Domino audistis. Sicut unusquisque uestro decreto fieri uoluit, sic & faciatis. Et habeo uestram gratiam, & abundo. *Act. 20.*

Adiuro autem uos fratres per Dominum nostrū Iesum Christum, ut omnia pauperibus distribuātur: satis mihi superque est charitas uestra: Quia omnibus uiribus me honorastis, & ego indignus sum. Verum enim qui honoratus est, ipse uobis superabundātem mercedem reddat. Et sicut audistis sapientem præce-

præceptorum dicentem: Qui recipit prophetam in
Matt. 10. nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Ipse enim Christus accipiet munus uestrum perfectũ, quia in spe propter ipsius nomen me huiusmodi affecistis honore.

Gen. 8. Suscipiatur munus uestrum, sicut illud Noe iusti,
Gē. 15 & illud antiqui patris nostri Abraham, & ciuitas uestra, in qua habitatis, benedicta sit. Ipsa enim est ciuitas, & mater sapientum Edessa, quæ quidem etiã palam ex ore Domini benedicta est, per suos discipulos, nostros autem apostolos, quando Abagarus rex, qui eam ædificauit, salutem dixit Domino Saluatori omnium, & Domino Christo cum misisset ex Iudæa, dicens: Audiui omnia, quæ à te facta sunt, & quæcunque passus es à reprobis Iudæis. Veni igitur huc, & meo utere hospitio. Habeo enim hanc sanè paruam ciuitatem, quæ mihi & tibi satis erit. Cuius fidẽ Dominus admiratus, mittens per nuncios perpetuò benedixit ciuitatẽ, firmans ipsius fundamenta. Benedictio illa hic inhabitãs permanebit, donec è cælo sanctus apparebit Iesus Christus filius Dei, & Deus ex Deo.

Ne quis uestrum à proposito deficiens, infructuosus recedat. Qui enim quippiam afferre instituerit,
Act. 5 & illud deferere, iniusti Ananiæ mortẽ patiatur, qui uoluit homines latere, & redargutus est incidens in eorum pedes.

Cum adhuc ea ipse loqueretur, uir ex illic adstãtibus ualdè illustris, correptus à spiritu immundo, statim cecidit ad lectum, & clamans uolutabatur. Qui dixit ad illum: O homo dic, ꝙ à te factum est. Et in uerbi præcepto exurgens ille, respondit: Statuerã (inquit) in animo meo quoddam preciosum uestimẽtum afferre, & tecum deponere. Quia uerò uetuisti, ne quicquam amplius tecum tumularemus, hoc mecum ipse cogitabam, dicens: Si prorsus in ijs non deponitur, quid opus erit, ut etiam proferatur? Si autẽ præcipit, ut pauperibus aliquid demus, aliarũ diuites rerũ egẽtibus dabimus, quæcũq; ipsis opus erũt.

Respondens autem beatus, dixit ad eum: Abi, & perfice quod te facturum decreueras. Et cum pro eo orasset, & manus super eum imposuisset, eum sanũ reddidit à spiritu immundo. Et rursus admonens, dixit: Si quis cereum mihi in exitu accenderit, ipse consumatur in æterno igne. Quid enim proderit homini corruptibilis splendor, ignis, qui à proprio comburetur igne? Quando enim ille terrificus apparebit ignis, illi obnoxius in eo cõsumetur. Satis igitur sit mihi meus dolor, neque alia mihi à uobis superinducatur pœna. Et plorate fratres mei super me. Dies enim mei in doloribus præteriere: & ille me circundedit laqueus, quem non animaduertebam. Et uenit inquisitor meus, & laqueis molestis uexantes me, adducunt ad pœnam, tanquàm satellites, & trahũt me in terrã mortuorum, & regionẽ quã ignoro.

Hic rursus ex sola humilitate, nõ uult sibi defũcto cereũ accendi, quippe qui se indignũ cẽseat: uti ẽt paulò infra uetat se cũ suauis odore sepeliri.

Obsecro te Saluator, dux meus, ne eijciens me, miserum reddas, & conterens me condemnes. Si enim dignè de ijs, quæ à me gesta sunt, perscruteris, timor utrinque me circundabit. Quandò.n. hæc omnia recenseo, intolerabilis super me irruens tremor me cõterit, & graui quodam conficior horrore, & compræhendor tremore propter pœnarum expectationem, quæ in illo conspiciuntur seculo, & nequaquàm ferre possum. Et palam dentes mei perturbant me, illic propter dolorem stridentes.

Hortor uos, ne me cũ aromatibus tumuletis. Nã neque stultum deliciæ decent, sed neque gloria inglorium, neque alius boni odoris fumus illum, qui est putredo & terræ puluis: Sed date uaporationem fumi boni odoris in domo Dei, & pro me orate. Potius autem simul comitamini, & aromata date Deo: me autem fletibus sepelite in doloribus conceptum. Et hortor uos, ut loco suauis aromatum odoris, uestris me adiuuetis orationibus, in ipsis continuè mei memoriam faciẽtes. Qui enim proderit suauis odor mortuo, sensu carenti? Vestra autem incensa adolete in domo Domini ad ipsius laudem & honorem: quoniam & ipse ibi inhabitat. Cur autem induis corpus corruptibile splendida & egregia ueste, quæ quidem illud nequaquàm calefaciet? Sed terrestre corpus relinquite ipsius matri terræ, quandoquidem ex ea sine spiritu confectum est. Et illud sequitur uana gloria, Virum autem inclytum decent diuitiæ: Pauperi conuenit humilitas. Generosos quidem decet regnũ, infimos autem militiæ consolatio, agnoscens consolationis gratiam.

Neque me in uestris deponite monumentis. Nam neque loculi uestrorum monumentorum ex meis me eripient captiuitatibus. Rationem autem habeo cum Deo meo habitare cũ hospitibus: quandoquidẽ sum aduena, quemadmodum & illi. Cum illis igitur quiescere me faciatis. Quia omnis caro, fratres mei, adhæret ei, cuius est particeps. Et quilibet homo suo gaudet consorte, In cœmeterio (inquam) ubi iacent contriti corde, ibi me tumulate: ut quandò Dei filius resurgere illos fecerit & reformauerit, cum illis me suscitari faciat.

Vult in cœmeterio sepeliri.

Respice Domine ad humilitatem supplicationis meæ, & precor te, ut miserearis mei Dignum me reddas unigenite fili Dei, neque ea, quæ in uita gessi, mihi retribuas. Si enim iniquitatem obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Si etiam secundũ maiestatem tuam reddes nobis, quis in tuo iudicio misericordia dignus existimabitur? Etenim (ut ait scriptura) quodlibet os obturabitur, & totus mundus Deo fiet subditus. Non hoc dico, gratiam contemnẽs. Dico enim ea, quæ scripta sunt, clementissime Christe: Quæ utilitas in sanguine meo, si in ignem ardentem mittor? Fac igitur mecum iuxta miserationes tuas. Et in hoc gratia tuæ dignoscetur pietatis. Si uerò totã iudicabis terram, sicut remuneratio tua manifesta, unus non saluabitur ex millibus, & ex decem millibus duo non redimentur. Ps. 129 Rom. 3

Quid igitur? Ego enim infelix Ephræm præ dolore deficiens loquor. Sic aliquis asserens dicit, mortalium non fieri iudicium, sed æquabuntur iniusti & peccatores iustis & probis & ueridicis: & humiles & boni, improbis & impijs. Non possunt hæc inter se adæquari. Lux enim offuscat tenebras. Qui enim fieri potest, ut iustus Abel fratricidæ & iniusto Cain adæquetur? Vt hoc euidentius fiat: Qui cohabitare faciet iustos & iniustos in eodẽ loco? Clamantes enim intolerabiles dabunt uoces. Precor te Saluator, ne exæques peccatores iustis, te oro probitatis fili: sed miserationes tuas extendere digneris super me, & super pauperes meos. Gen. 4.

Quod igitur prius dixeram, dicam rursus, neque ab eo recedam. Quia nisi tuas super nos extenderis miserationes, nemo uidebit uitam. De uno enim Deo omninò perhibetur, ꝙ unus sit bonus ex omnibus, qui mortale sortiti sunt corpus. Nõ autem ꝙ sim peccator, hæc dico. Consueuit enim diuina scriptura ea, q̃ à me dicta sunt, sparsim dicere. Quiesce ò Ephræm, angelus appræhendens me, & redarguens, mihi dicit: Continua suspiria non tibi proderunt, quando acres satellites ad te missi, non corrumpentur donis. Et asperè respondens, dicit ad me: Os tuum obtura. Non.n. consortes tui perditi sunt. Inter hominũ generationes peccator omnes sibi similes esse existimat, & cæcus sibijpsi similes existimat propinquos.

Accedite

Nota quæ hic de oblatione 3° & die tricesimo &c. dicuntur. Accedite igitur ad me fratres,& componentes collocate me. Spiritus enim meus defecit fortiter. Et comitamini me psalmis & orationibus uestris, & assiduè pro mea paruitate offerre dignemini: & cum trigesimum diem compleuero, mei memoriam faciatis. Mortui enim beneficio afficiuntur in oblationibus recordationum sanctorum uiuentium.

Videtis exemplum ex particularibus Dei creaturis, ueluti in fœtu uitis. Vua acerba in agro, & uinū, quod in dolijs positum est. Quando igitur racemus in uite uiget, tunc de statu suo mouebitur, quod est immobile in domo. Vinum mei simile intelligitur: Cepa etiam, quæ posita est in auro, cum tempore suo uirescere inceperit, arida, quæ est in domo, germinat. Si igitur rerum fœtus sic inter se consentiunt, quanto magis mortui in memorijs uestrarum oblationū oblectantur? *Nota defunctos oblectari memorijs nostrarū oblationum.* Et si quis diceret, O sapiens, redde rationem, quare hoc ita naturaliter fiat: noscens teipsum esse quandam creaturarum Dei primitiā, & nisi exēplum compertum habeas, nisi testem tibi adducam, patienter audi ea, quæ scripta sunt: Et si quidem uolueris, prudenter suscipe ea quæ dicuntur.

Seruus Dei Moyses in benedictionibus Ruben ad tertiam usque generationem nonne benedixit? Si igitur non redimuntur mortui, qua ratione benedixit Ruben Moyses? *Deut. 33.* Et si non est resurrectionis memoria, audi quid Paulus dicat: Si prorsus mortui non resurgunt, cur baptizantur pro mortuis? *1. Cor. 15.* Qui enim erant sub lege, ad expectationem resurrectionis in mysterio occlusi detinebantur in fidē, quæ reuelanda erat. *Gal. 3.* Sicut legisti, q in oblationibus diuini cultus sacerdotes in lege mundabant, & qui in bello in inquinationibus uulnerati, pleni actionibus orant inquinatis, ijs quæ scripta erant, tenebantur: Quomodo non magis noui testamenti sacerdotes Christi delere possunt, quum uerisimiliter debita iam præterierint in sanctis oblationibus, & suarum precationibus linguarum?

Quum autem ad memoriā faciēdam accesseritis, cauete fratres, ne quis in sancta peccet, sed attente, & reuerenter, & humiliter, & sanctè, & purè inuigiletis. Non quia grauiori damnatione dignum existimatum sit peccatum, propter lubricam carnem cōmissum, supra cætera. Siquidem sunt longè hoc grauiora. Sed hoc mihi impendet miserabile, ne quando pro memoria, honorum gratia pro uobis rationem reddam Deo meo. Fortasse enim in iudicio obijciet mihi hoc: O Ephræm, horum omnium author fuisti tu, utpotè qui congregaueris eos ad lasciuiendum. Scriptum est enim: Adulteros & mœchos iudicabit Deus. *Hebr. 13.*

Et quid dicemus in hoc, fratres mei charissimi? Quod anteà dixi timore detentus, & nunc dicam, q scilicet quem Deus iudicabit, uenia dignus existimatur. Iudicati autem à Domino corripimur, * ne hoc mundo iudicemur. *1. Cor. 11.* **ne cū* Et hoc dicente Apostolo: Sicut enim parum fermenti totam massam corrumpit, sic malorum cogitatio diffusa, comburit totum corpus. Et quemadmodum ferri rubigo ipsum consumit, sic etiam ex hominibus peccatum perpetratum repugnat grauioribus eorum institutis & moribus, & perpetratum consumit corrumpens eos, qui ipsius adimpleuere uiam. Qui autem ipsum non perpetrauerit, est ueluti permanens paradisus, & postquàm manserit in quodam diuersorio, abit, simili modo moratū apud eū aliquandiu exilium recedet. Præterit enim hoc mortale corpus, & induit immortale & cæleste. Quando corruptionis periculum fecerit, tūc strenuè incorruptibile resurget, omnis corruptionis expers.

Eccè clara & potens Ecclesiæ lucerna Paulus, ex uobis imbecilles his alloquitur uerbis, & dicens asserit: Quod seminatur in corruptione, colligitur in incorruptione. *1. Cor. 15.* Sed enim huc agite. Quod mihi relinquitur, discipuli, sitis benedicti in fortitudine boni pastoris, & magistri sancti Domini nostri Iesū Christi, qui quidem est Deus ex Deo. Et ego quanuis non sim ut Noe, uos tamen sitis benedicti, & efficiamini ut Sem & Iapheth. *Gen. 9.* Et quanuis nōn sim ego Melchisedech, at uos efficiamini ut Abraham. *Gē. 14.* Et quanuis non sim ego ut Isaac, uos tamen accedentes, sitis benedicti ut Iacob. *Gē. 27.* Et quanuis nō sim ego Moyses, uos sitis ut Iesus Naue. *Deut. 31.* Et quanuis non sim ego ut Elias, petentes uos eum duplicem recipite spiritum, ut Eliseus petijt. *4. Reg. 2.* Veniam autem ad uos, mei discipuli, uestri causa. Abba uir admirabilis, Christus magnificet monumentum tuum, & fiat persona tua prope angelos maiestatis Dei: Et fias similis magno Moysi, ut omnes inspicientes intelligant, q seruus es Dei electus. Et tu Abrahā, quia libens adhæsisti mihi, Deus Abrahā exaudiet te i orationibus & precationibus, & priusquàm aperias os tuum, illud implebit sapientia & intellectu. Sicut dicit Prophæta: Aperi os tuū, & implebo illud. *Ps. 80.*

Simeon, exaudiat te Deus, & in supernā ciuitatē ingrediaris, Impleatur eius Ecclesia, sicut poculum mixtum populorum non credentium in saluationē. Ingrediantur sponsæ in uisionem tuam, inclusæ doctrinam tuam. Quarum quidem sponsæ sunt matres, clausæ uerò in iugo aduersarij detinebantur. Cū uenisset autem Christus, has obscurauit, audientes à te parabolas prudentiæ, ut perciperent à te doctrinam uitæ spiritus sancti. Consequentur à te salutem sapiētium, & sicut sapiens medicus in parabola inopum, sic in creatura auditus tuus percurrat. Maras uir Galilæus, mansuetus non natura, sed libera uoluntate, tanquam certans in spe Dei, in meis adiuuisti me passionibus. Ipse igitur Deus reddat tibi mercedem tuā inter pios, quam accipies cum sanctis omnibus.

Zenobius uir Zigareus, uir exercitatus inter fortes bellatores, sermo tuus fiat tanquam ignis, & consumat iniquorū multitudinē. & sicut flamma pertransiens syluas condensas, sic disciplina tua ipsos insequetur. Sapienter etiam doctus sis quamcunque Dei scientiam. Et ut Dauid illustris aduersus sceleratum Goliath declaratus est, tu etiam parta uictoria, uinces errantiū animas. *1. Reg. 2.* Induere armaturā sanctorū, galeam spē salutis, forte scutū sanctorū, quæ sanctorum armatura, est spiritus sanctus, & ipsorum roboris galea, est digitus Dei, sit tibi comes & auxiliū, quod nunquam in aliqua re deficiat.

Væ tibi Appollo, mater tua ex mulieribus maledicta. Væ uētri, qui te peperit, quia perditionis omniū hæresum factus es particeps, & quamlibet extremitatum ingrederis ianuam. Opera sunt enim cuiuslibet laboris tui. Denudatus, proiectus factus es à gratia, tāquàm Iudas proditor, & ex omnibus ipsius studijs confusus. Columna enim huius sedes est, quam dereliquisti. Horribilem autem finem ostendet in corpore tuo ipse, qui cœlum sustinet, & in quo quidem cuiuscunque creaturæ natura posita est. Nam quælibet creatura in ipso fundata est, mare & eius plenitudo. Confisus es etiam in arūdine fracta, derelinquēs Christi baculum, quod infirmos consolidat, & quam libet medicatur passionem, & animarū, & corporū.

Igitur uir perdite, quia uoluisti congregationes Dei ecclesiarum, à spiritu sanctissimo congregatarū, perdere, ex ea, quæ sub cœlo est, extinguetur memoria tua, & non inuenietur in libro uiuentium. Quia dereliquisti uinum uitæ, hoc est, sanguinem Christi, & panem cœlestem, hoc est, corpus Dei & Saluatoris nostri,

nostri, & comedisti cibos uictimarum fœdetarũ, & bibisti fæcem peccatorum, fel turbidum.

Verbum Dei, & filius patris, in quem os tuum impium insultauit, subtili inquisitione exquirat à te ipso exprobrationem in se factam, & similiter ab omnibus hæresibus; Arrianis, inquam, & Manichæis, & Catharis, & Ophitis, Marcionistis, Eunomianis, & Euchitis, & Cauchitis, & Paulianis, & Vitalianis, & impuris Borianis, & ab omnibus reliquis nefandis, qui lignis & lapidibus sacrificant, & soli, & lunæ, & augures, & astronomi, qui segregati sunt diuersimodè aduersus diuinã maiestatem æternæ Trinitatis, Patris & Filij & spiritus sancti.

Benedictus, qui elegit catholicam ipsius Ecclesiã, ueluti sanctam agnam, quam lupus depopulator nõ contriuit, & immaculatam columbam, quam nunquàm appræhendit insequens opprimendi causa, & eo cucurrit uenator accipiter. Nam poculum in ma-
Ps. 80. nu Domini est uini fæculenti: & ex eo bibunt omnes
1. Reg. 17. apostatæ Christi, diuisores sanctæ & omni principio carentis Trinitatis, & ueritatis hostes: Iudæorũ,
Ps. 74. inquã, genus, quũ bibissent euomuerunt, & immaniter impetũ fecerunt aduersus Saluatorẽ nostrũ Christum. Et nihil mirum. Siquidem rabidus canis, quũ furore percitus est, proprium mordet Dominũ. Nos
Haeretici, apostatæ Christi. uerò glorificabimus exaltatum Deum omnium, cui appropinquare nequeunt apostatarũ germina. Nam si illis fuisset aliqua opinionis ratio, quòd in cœlum ascendere possent peccatores, omnino dissentientes, ibi etiam discordiam disseminassent in domo pietatis in cœlestibus tabernaculis, quemadmodum priscis temporibus horum Maiores in Chalanes turris
Gẽ. 11 ædificatione, omni studio in cœlum ascendere contenderũt, & à gratia repulsi sunt, ignari quid agerẽt, ac frustra iniquè agentes, posteaquàm incomposita separatione diuisæ sunt omnium eorum linguæ. Si igitur eos, qui hoc facinus ausi sunt, tam uehemens inuasit calamitas, uolentes ascendere in chorum cœlestium sanctorum, & uigilantium diuersorium, & merces eorum sic manifestè in eorum capita recedit: quanto grauiore supplicio digni iudicabuntur, fratres, qui apostasiæ separationem cogitãt disseminare in cordibus hominum, aduersus Deũ patrem & spiritum sanctum?

Mea igitur præcepta cõsideratote discipuli mei, & ne à catholica desciscatis fide, quam & ego à pueritia acceptam, immobilem seruaui, neque ab illa deflectamini in aliquo schismate. Si quis autem dubitauerit, & separatus fuerit contra Deum, & sanctam eius Ecclesiam, spirans & uiuus in inferno detruda-
Gen. 4. tur, particeps etiã hæreditarius maledictionis Cain, gemens super terram & tremens erit. Et quicunque patre filium minorem fecerit, inhumatus & ipse pariter in terram descendat. Qui uerò dissenserit aduersus spiritum sanctum, hic in iudicio misericordiam non consequatur. Et si quis separatus fuerit ad-
4. Reg. 5. uersus catholicam Ecclesiam, leprosus fiat, haud secus ac stultus Giezi. Quicunque reliquerit rectam fidem, suspendatur iniquitatis funiculo proditoris Iuda. Et quam ego noui fidem, hanc accepi ab Apostolis sanctis, hanc didici, & ipsi cum hanc à Deo percepissent, omni creaturæ prædicarũt. Intolerabilis igitur & euitanda iniquitas est, in Deum blasphemia, cuius escam fugite, ò, mei discipuli. In Deum enim prorsus apostasiam prædicat is, qui blasphemat, utpotè emouens fundamentum uerbi fidei. Nosque graui mole oppressi, erigere nos nõ possumus sub ea, quæ serui est carne, ueluti sub pædagogo constituti.

Ne igitur addamus nobismetipsis peccata propter iniquitates nostras. Expectationem autẽ habeo spei in hoc, & consolationem coram Domino, quòd nunquàm in tota uita mea Dominum maledictis incessi, & sermo stultus non exijt ex labijs meis. Qui enim Ps. 138
oderunt te Domine, perfectè odio habui, & inimicos tuos prorsus abominatus sum. Eorum quæ dico, fratres, memoriam infigite in cordibus uestris. Nam eorum mihi ab initio author extitit Deus. Et hoc opus in Deum agricolationis uobis esto, ut uigilias assiduè, cantusque & ieiunia & fidem diligatis: Speretis atque expectetis Dominum omnium, & Saluatorem nostrum Christum.

Habere nos oportet prætereà hospitẽ suscipiendorum curam. Nam qui peregrinum suscipit, prorsus is Deum ipsum suscipit. Videte ne quis peregrinum hunc appellet. Sed singuli ex uobis, potius estote proprium alter alterius membrum. Et estote maximè in fide constantes, cauentes ab aduersarijs, ab ijs, *Hospitalitas sectanda.*
inquam, qui contraria uobis operantur, uaniloquis Ac. 20.
& deceptoribus. Quod quidem Apostolus etiam docere non neglexit, sic dicens: Scientes, quòd post discessum meum uenient ad uos lupi graues non parcentes gregi, loquentes peruersa, ut auellãt discipulos post se. Et alio in loco: Qui uenient ad uos uesti- Mat. 7
mentis ouium, cum sint ipsi lupi rapaces, uerba quidem dulcia habẽtes, cor autem plenum felle & amaritudine. Et ueste quidem induti lugubri, cum sint ipsi discipuli ab initio decipiẽtis nos diaboli. Qua Matt. 13.
propter & illius sunt zizaniorum semina.

Omni igitur cauentes diligentia, fugite horum consuetudinem. Hoc autẽ perspicuum do uobis exẽplum, quod uos etiam scitis: Quòd quilibet peregrinus si stans inuentus fuerit in loco regio, licet nihil mali uisus fuerit perpetrasse, nihilominus ut temerarius malè plectetur, & in iudicium ductus, correptione corripietur illa, quæ est secundum leges, tanquàm peregrinus huiuscemodi loci. Ne igiẽ stetis in consessu uanitatis eorum, & ne inuestigetis uiam cogitationis eorum. Nihil enim interest, utrum cum dæmone quis habitet, an cum uiro inconstãti & iniquo. Adscitus enim in contubernium dæmon, timẽs aufugiet, eo quòd nõ possit manere, ubi Christus cõtra illum nominatur. *Vitãdi heretici.*

Tu uerò ò homo cũ foris in Christi corpore sis, si intus etiã in spiritu eius es, perfectus homo es Dei. Quoniam uir, qui non accepit baptisma, similis est cuidam domui paratæ regi, quam neutiquàm habitauit rex. At si adiuraueris iniquum & infidelem, dupliciter hic utetur sua malitia, neque de insania sua quicquam remittet. Adiurari autem potius possunt scelesti dæmones, quàm persuaderi iniquitatis filij. Siquidem dæmones fatentur: Tu es Christus filius Lu. 4.
Dei. Et uide obstinatos & amaros eorũ mores. Prin- Mat. 8
ceps apostasiæ eorum exclamat, & dicit: Quid nobis Luc. 8.
& tibi Iesu fili Dei? Et ipsi negant assiduè. Si ergo fieri potest, ut sterilis salix in loco arido germinet, fieri etiam potest, ut apostata aliquãdo erudiatur. Cõsilia enim mentis elatæ loco suo humiliabuntur, quemadmodũ Prophetæ uidetur Esaiæ, dicenti: Omnis mõs Esai. 40.
& collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in uias planas.

Si igitur sterilis salix in aspreto germinabit unquàm, propheticus etiam sermo confirmabitur uobis. Et ijs plura contingent. Et accedẽt spontè iniusti ad discendã ueritatem. Sicut uerò coruus albus nunquam fiet, ac si is inalbuerit, malus etiam efficietur bonus, & accedens, quod rectum est discet. Euenit autem aliquando, ut hyberno tempore cadente niue, aliquandiu cadens apparuerit coruus, tametsi suapte natura is niger esset. Cæterum ubi se ad uolatum incitauit, tota à se niue excussa, eodẽ, quo prius colore

colore apparuit. Similes huic sunt peccatores. cum enim ad breue tempus compuncti ostenderint pœnitentiæ temporariæ fructus, territi ex comminatione futuri iudicij, propterea quòd in proposito stabiles non permãserint, haud ita multo post omnium obliti in pristinum suorum uitiorum detrahũtur locũ.

Audite precepta mea discipuli, eaque assiduè memoria tenete. Neque excedatis à uia ueritatis, neque monita mea fugiatis. Quũ autem bella audieritis, & tumultus in creatura, scitote, quòd in ianuis adest. Et spem uestrã constanter retinete. Scriptũ est enim, fore ut omnia fiant, quæ in ea scripta sunt. Cœlum enim (inquit) & terra transibũt, uerba aũt mea non præteribũt. Iota quoque unum, atque unus apex de lege præterire non poterit: Quemadmodũ magister noster iurauit semetipsum, & dixit. Scitis autem eum ueracem esse, & nunquàm mentiri. Vt igitur ad stare ualeamus ipsi immutabili iustæ sententiæ iudici, operã demus, ut nosmetipsos per bona opera in patientia confirmemus.

Lu. 21
Mat. 5

Interim autem dum hæc cum lachrymis præciperet & mandaret beatus uir, & uniuersa ciuitatis multitudo circũstaret ac fleret, mulier quædam nomine Lamprotate, filia magni Aristidæ, summota hincinde turba uirorum & mulierum, procidit & ait illi: Per Deum tuum, quem à iuuentute ad senectutem usque dilexisti, permitte mihi ancillæ tuæ, ut minutum loculum, quemadmodum mandando adiurasti nos, faciam, atque in eo uenerabiles tuas reliquias reponam. Porrò ille probato illius propositi feruore, dixit ad illam: Mulier, uade: fac quemadmodum statuisti. Et alias hoc uolentes facere, ne impedias. Ex marmore autem caue, ne mihi facias monumentum. Nihil enim mihi proderit uana gloria.

Vides sanctorum reliquias esse uenerabiles.

Mandatum autem hoc grauissimum mando tibi, quod uide ut serues. Ne sedeas omnino in lecticis. Neque enim pium uel fas est, ut homo ceruicem ad lecticam reclinet, & satellites circunferant super humeris perniciosum nobis & mortis authorem. Siquidem Christum, ad cuius adorationem uenis, ipsum iugo subijcis. Nunquid non audisti & legisti, quòd cuiuslibet uiri caput est Christus? Et quum quid alicui metiri, memento resurrectionis, & actionum nostrarum retributionem fore nobis à Deo. In qua enim quis metietur mensura, eadem remetietur illi. Fortè & ipsum Deum audisti dicentem: Quemlibet iuxta uias uestràs iudicabo uos, & secundum studia uestra, domus Israel, dicit, Viuo ego, dicit Dominus.

1. Cor. 11.
Mat. 7
Ezech. 18.

Tunc iurauit puella coram circunstante populo, dicens: Per Deum, cui constanter seruuisti à iuuentute tua ad senectutem usque, in posterum non ingrediar lecticam, & non subibit homo gestaturus lecticam meam. Quòd si mentita fuero, ueniat romphæa resolutionis in illa hora in iuuentute mea, & in æternum ignem gehennæ portio mea cum iniquis computetur. Et si mandata tua transgressa fuero, in exemplum ostendar coram Christi Ecclesia.

Beatus uir respondens, dixit ad illam: O filia, antequàm moriar, benedicam tibi secundum desiderium tuum. Non deficiat ex semine tuo sanctorum doctrina usque in secula. Quum uenerit Christus ad mutandum cælum & terram, ipse inscribet memoriam tuam in libris uiuentium in regno cælorũ. Et pax Dei, quæ sanctos coronat sertis immaculatis, præmium tribuat tibi. Quoniam Deo & Patri gloria, & filio adoratio, & sancto spiritui maiestas ante omnia secula, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. BRIGIDAE VIRGINIS è Scotia per F. Laurentium Surium reddita paraphrasticos.

FVIT apud Hybernos uir quidã, Duptacus nomine, genere Lagi nensis. Is ancillam Brocsech (ita enim uocabatur) bonis præditã moribus emit, sed eius impudico captus amore, ad suam explẽdam libidinem ea abusus est. Vbi autẽ coniunx illius animaduertit eam gestare uterum, magno animi dolore consternata, dixit marito, Eijce, & accepto precio uende ancillam hanc, ne meæ proles ab illius futura sobole profligentur & indignum aliquid patiantur. Accepit hoc grauiter maritus, & moras nectens, coniugis distulit uotum. Accidit interim, ut duo episcopi sanctitate uenerabiles, ad Duptaci uenirent ædes, è quibus alter dixit eius uxori, Non te male habeat, quòd ancillam uides tuis in ædibus, illius enim proles tuæ stirpi magno erit ornamento. At cum illa nihil de suo animi furore remitteret, compulsus tandem maritus, cuidam mago ancillam uendidit, in cuius domo quidam uir sanctus nocte orans, uidit puellæ Brigidæ imminentem globum igneum, idque mane illi mago indicauit. Fastidiuit autem sancta puella cibos magi, & quotidie per uomitum sumptam escam reijciebat. Animaduertens id magus, ait, Ego homo impurus sum, porrò hæc puella plena est spiritu Dei, & idcirco non potest cibos meos capere. Itaque uaccam unam dedit S. Brigidæ, cuius lacte à teneris annis uictitans, bonarum rerum studijs se dedit, pudicitiæ & sobrietati semper intenta, atque in dies uirtutum capessens incrementa, adeo ut etiam signis & miraculis edendis admirabilis haberetur. Pascebat autem magis uaccas, & quicquid ex lacte colligere potuit, liberaliter in pauperes & inopes contulit. Vbi uerò magus in magno uase parum butyri uidit, animo ualde commotus est. Cernens hoc sancta Brigida, totam se conuertit ad rogandum Dominum, qui sua uirtute uas illud totum butyro compleuit. Quo miraculo obstupefactus magus, in Christum credidit, uaccasque duodecim puellæ donans, liberam illam cum matre ad Duptacum remisit.

1. Februar.
Non potest ferre cibos magi.
Liberalis est in inopes.

Illa igitur ad patris reuersa domum, nõ ualdè grata ei fuit, quòd auferret quicquid posset, & pauperibus clam elargiretur. Ea itaque re permotus Duptacus, obtulit eam regi emẽdam. Dixit autem rex Brigidæ: Cur tulisti gladium patris tui, & eum pauperi dedisti? Respondit Brigida: Ego uerò Christo illum dedi. Et certè si & te dominum meum regem & parentem meum Deus à me peteret, modo possem, ambos uos cum omnibus facultatibus uestris illi darem. Quibus auditis, rex ait Duptaco: Filia tua, ut uideo, longè maior est, quàm quæ uel abs te uendi, uel à me emi debeat, deditque uirgini gladium, quem daret patri suo loco illius, quem abstulerat.

Pater eã uult uidere.

Accidit deinde, ut ab amicis ad ineundum coniugium multis modis urgeretur. Sed cum illi sorderẽt amplexus hominis mortalis & corruptibilis præ desiderio & amore Iesu Christi sponsi immortalis, rogauit Dominum, ut turpem & deformam ipsam efficeret, atque ità ab eius appetendo coniugio omnes absterrerentur. Mox exaudita est, & oculus eius crepuit, & instar aquæ liquæfactus est. Tum uerò permissum est ei nuncium remittere procis omnibus, & Christo se uirginem consecrare. Itaque tribus assumptis puellis, abijt ad Machillam episcopum, sancti Patritij discipulum, qui ut eam conspicatus est, uidit columnam

Abhorret à nuptijs.

columnam ignis supra caput illius. Perlectis autem precibus, Brigida uirgo submittens caput, pedem altaris ligneum sua manu contigit, & mox lignum illud uiruit, & oculus eius sanitati est restitutus, cum uelum accepisset.

Longum est enarrare, quæ per illam Dominus efficere dignatus est in testimonium eximiæ sanctitatis eius, mira & stupenda opera. Coxit quandoquè ceruisiam ex materia exigua, cum Pascha aduentaret: eamque coctam per decem & octo uicinas distribuit ecclesias, ijsque omnibus per octo Paschæ dies abunde suffecit. Eodem Paschate quidam leprosus ab ea uaccam sibi donari petijt. At illa cum uaccam non haberet, sic ei locuta est: Vis, rogemus Deum, ut te hoc lepræ morbo absoluat? Tum ille: Nihil uerò est, inquit, quod ego magis uelim & optem. Mox sancta uirgo aqua benedicta corpus eius adspersit, & abscessit lepra, illeque Deo, ut par erat, gratias agens cum sancta uirgine, ad supremum uitæ permansit diem.

Parum cereuisiæ multis sufficit.

Curatur leprosus.

Duæ uirginis paralysi uexatæ, à S. Brigida aquam benedictam cum sale accepere, ijsque usæ, sanas se uiderunt, & in Dei laudes proruperunt. Duo Britones oculorum lumine destituti, leproso ministro illos ducente, ad ostia ecclesiæ eius peregrè uenerunt, eiusque precibus salutem sibi restitui precabantur. At illa iussit eos parumper expectare, cibumque in domo hospitali sumere, donec ipsa Domino pro illis preces offerret. Illi uerò indignatione commoti, Tuæ, inquiunt, gentis ægros sanas, nos autem tanquàm aduenas & peregrinos negligis. Illa audito hoc conuicio, exit ad eos, & aqua benedicta in illos adspersa, cæcis lumen, leproso corporis munditiam restituit.

Paralytica.

Duo cæci & leprosus.

Virgo quædam ab illa inuitata cum mensæ assideret, S. Brigida dæmonem illi propè assidentem uidit. Ait autem uirgo: Vellem & ego, modo possit fieri, uidere illum. Non est isthuc, inquit Brigida, impossibile: sed prius oculos consigna tuos, ut eius adspectum ferre queas. Illa signo crucis munit oculos, uidet satanã acerrima specie, immani & uasto capite, & per foramina & rimas omnes capitis flammas fumosque erumpentes. Tum Brigida, Loquere, ait, nobis dæmon. At ille, Non possum, inquit, tibi loqui sancta uirgo, nec tamen tua iussa contemnere, quandoquidem tu præcepta Dei non contemnis, & pauperibus ac infimis quibusque affabilem te præbes. Cur uerò, ait S. Brigida, huc accessisti? Apud uirginem hanc, inquit, demorandi mihi & spatium & opportunitatem præstat eius desidia & torpor. Conuersa ad uirginem S. Brigida, Vide nunc, inquit, quem tam multis annis apud te foueris, atque ex illa die liberata est uirgo ab illo nequam spiritu. Quædam mulier poma attulit sanctæ uirgini Brigidæ, simul autem accedebant leprosi, stipem ab ea emendicantes. Iussit ergo poma illa dari miseris. At mulier id audiens, poma ad se retraxit, dicens: Non leprosis hæc mala attuli, sed tibi & uirginibus tuis. Displicuit id sanctæ uirgini, aitque ad illam: Non rectè facis, dum hoc misericordiæ officium impedis. Itaque arbores tuas nouerís æterna sterilitate damnatas. Abijt mulier, & eccè hortum suum, quem pomis plenum reliquerat, uacuum inuenit, & deinceps perpetuò sensit sterilem.

Arbores sterilescũt

Fœmina quædam filium ex ipsa natum, ex episcopo Broone, qui S. Patritij discipulus fuit, concepisse se scelaratissimè mentiebatur. Cum ille uerò ab hac culpa alienum se affirmaret, S. Brigida mulierem accersiri iubet, eiq; dicit: Ex quo infantem hunc sustulisti: Respondit illa: Ex episcopo Broone. Mox sancta uirgo ori eius signum salutaris crucis impressit, pro cacisque caput cum lingua intumuit. Porrò S. Brigida infantis consignans linguam, ait: Dic nobis, infantule, quis est tuus pater? Stupenda res, aperit os infantis, qui quondàm Balaam assiduè loquendi præstitit facultatem, aitque paruulus: Episcopus Broon non est parens meus, sed deformis ille & uilis homuncio, qui in populo extremo sedet loco. Itaque omnes Deum laudant, & mulier agit pœnitentiam.

Nu. 22 Infans loquitur.

Dæmoniacus quidam ad sanctam uirginem adducẽdus erat. Vbi id sensit malus dæmon, in terrã se prosternit, dicens: Non me patiar ad illam adduci. Nosti, inquiũt, ubi illa degat? Equidem noui, ait, nec ibo illuc. Cum igitur hominem obsessum loco mouere non possent, miserunt quendam oratum sanctam Brigidam, ut ad liberandum miserum accedere non grauaretur. Venit illa, & cum procul adhuc abesset, eius præsentiam ferre non sustinens impurus spiritus, fugit ab homine.

Filia cuiusdam principis Deo perpetuam uouerat uirginitatem: sed pater inuitam compulit inire coniugium. Vbi tempus nuptiarum aduenit, essentque iam instructæ epulæ, puella fugiens, ad S. Brigidam se recepit. Eam uerò pater insecutus est: cuius equitatum ut uidit S. Brigida, signum crucis terræ imprimit, & omnes illi cum suis equis instar statuæ manẽt fixi & immobiles. Sed patre resipiscente, & agente pœnitentiam, soluti sunt: porrò puella, relicto seculo, Christo se, ut erat pollicita, uirginem cõsecrauit.

Multos sancta uirgo claudos, leprosos, dæmoniacos, uarijsque affectos morbis curauerat, cum eccè ueniunt ad eam duo leprosi, cum lachrymis ipsam rogantes pro corporis bona ualetudine. Orauit uirgo pia, & cũ aquã benedixisset, iussit ut se inuicem illa aqua abluerent. Lotus unus, sanus effectus est: cui cũ diceret sancta uirgo, ut socium lauaret, & ille suam iactitans sanitatem, alterius lepram contingere nollet, sensit mox diuinam ultionem, totoque corpore lepra percussus, socium suum uidit benè sanum & incolumem: siquidem illum sancta Brigida mundarat.

Multa edit miracula.

Vehebatur quandoquè curru sancta uirgo, & auriga petebat copiam ducendi currum per agrum hominis cuiusdam, qui tum sepe illum muniebat. Quãuis autem S. Brigida aurigam iuberet discedere ab agro, cum uir ille transeundi copiam negasset, at tamen auriga cœptum urgebat iter, sed repulsus est à uiro, illius equos uerberante. Porrò non dormitauit ultio diuina, quæ illum miserum & durum hominem repentè extinxit.

Rogauit Duptacus, pater sanctæ Brigidæ, ut ad regem Laginensium accederet, & peteret ut gladius, quem iam supra diximus, ab illo rege datum fuisse Brigidæ, ut illum Duptaco daret, perpetuo posset apud ipsum Duptacũm permanere. Abijt uirgo sancta ad regem, & petijt non solum gladium, sed etiam unius è seruis regijs manumissionem. Ait autem ad illam rex: Si ego tibi præstitero quæ postulas, quid mihi datura es? Respondit Brigida: Si uis, uitam æternam dabo tibi, oraboque Dominum, ut posteri tui semper regiam obtineant dignitatem. At ille, uitam, inquit, quæ sub adspectum non cadit, nõ appeto, nec mihi curæ sunt filij, qui post me futuri sunt. Alia uerò duo malim, ut mihi liceat in hac uita, cuius amore teneor, in multam ætatem degere, & quandocunquè bellum suscepero, in eo uictorem euadere. Etsi autem hæ preces hominis erant ualdè huic mundo dediti, at tamen sancta uirgo, Quæ petijsti, inquit, pro uoto dabuntur tibi. Non multo post cum paucis ille contra multos pugnam initurus abijt, & cum S. Brigidæ implorasset patrocinium, ab hostibus uictor reuersus est.

Animus regis planè dedit⁹ huic mundo

Accepit quandoquè è manu episcopi sacrosanctã Eucharistiam, & eccè uidet in calice, quem puer episcopi

ſcopi tenebat, deforme potentum, uidelicet hirci umbram. Itaque noluit è calice illo bibere, & quid uidiſſet, indicauit epiſcopo. Tum uerò epiſcopus ait ad puerum: Ecquidnam feciſti? Da gloriam Deo, & ingenuè confitere. Ille igitur confeſſus eſt ſe furto abſtuliſſe unum ex hircis illius, eiusque partem comediſſe: cumq; animi dolorem & pœnitentiam lachrymis teſtatus eſſet, uocata Brigida, nihil iam hirci in calice uidit. Erat inter puellas eius quædam turpi capta amore uiri cuiuſnam, in quem oculos incautè cõiecerat, qui illius itidem impuro tenebatur amore: iamque pollicita erat, ſe certo tempore ad illum uenturam. Itaque ubi ſenſit Brigidam ſeſe quieti dediſſe, ſurrexit è lecto, & libidinis accenſa flammis, cœpit miro quodam cogitationum tumultu exagitari. At tamen præpotentis Dei & ſanctæ Brigidæ timore retenta, obnixè Dominum precabatur, ut in tanto periculo, tantoque ſalutis ſuæ naufragio ipſi opem ferre dignaretur. Incidit tandem menti eius ſalubre cõſilium, accenſoque igniculo, illi pedes admouit, ignibusquè extinxit ignem, & ardorem libidinis corporis dolore ſuperauit. Nihil uerò horum latebat S. Brigidam, cui diuinitus erant omnia reuelata: tacuit autem, ut puellæ poſſet conſtantia probari. Porrò manè illa ſanctæ Brigidæ aperuit quid feciſſet, audiuitque rurſus ab ea: Quandoquidem hac nocte egiſti uiriliter, & pedes tuos aduſſiſti, neque libidinis ignis in hac uita nocebit tibi, neque gehennæ flammis cõbureris, moxque eius pedes adeo ſanauit, ut nullum aduſtionis ueſtigium in eis appareret.

Puella egregiè extinguit libidinis flãmas

Meſſis tempore quodam die à manè uſque ad ueſperam tanta uis imbrium è cælo ruit, ut nulli meſſores quicquam in demetendis frugibus poſſent efficere: ſolius Brigidæ meſſores ne pluuiæ quidem gutta attigit. Puerum ab ipſo matris utero cæcum ſuis precibus illuminauit, aquam mutauit in cereuiſiam, ſitientibusquè leproſis abundè potandum obtulit, lapidem edito crucis ſigno in ſalem conuertit, & indigenti hilariter dedit.

Erat uir quidã incredibili ingluuie, & ingenti corporis robore. Orauit pro illo S. Brigida, & uiribus quidem corporis nihil detractum eſt, ſed ad commu nem hominum cæterorum edendi bibendique menſuram redactus eſt. Reus quidã ducebatur ad ſupplicium. Eius miſerta ſancta uirgo, rogauit Dominum, & diuinitus accepit argentum, quod cum regi obtuliſſet, miſero illi uitam impetrauit. Daria uirgo oculis capta, ſanctæ Brigidæ dixit: Benedictionem impertire oculis meis, ut pro uoto liceat mihi cernere mũdum hunc uiſibilem. Fecit Brigida, ut erat rogata, & illa ſtatim uidit. Verũ præ mentis interiori luce mundi huius lumen faſtidiens, rurſus orauit S. Brigidam, ut iuberet priſtinam in eius oculos recidere cæcitatem, ita dicens: Tanto quiſque maiori Dei præſentia perfruitur, quanto huic mundo abſentior eſt. Orauit denuo ſancta Brigida, & mox illa uidere deſijt. Mulier nobilis è Scotia, filiam habuit à natiuitate mutam. Eam cum eſſet annorum duodecim, duxit ad S. Brigidam, quæ appræhenſa puellæ manu, ait: Vis Chriſti amore corporis ſeruare integritatem & uirgo permanere? Neſciebat uerò puellam eſſe mutam. Vt autem mater eius dixit, eã reſpondere non poſſe, ait Brigida: Ego uerò manũ eius non prius dimittam, quã illa mihi reſponſum reddat. Mox puella ita locuta eſt: Faciam, quicquid iuſſeris. Permanſit igitur uirgo, & præterea uſque ad ſupremum uitæ diẽ nulla fuit illa eloquentior. Fluuiũ quendã ſancta Brigida ſuis precibus alio auertit, qui etiã uſq; in præſens tenet curſũ illũ. Aues & anates ſæpè ad ſe accerſitas, manu palpare ſolebat, & inde rurſus dimittere.

Inglu- uiem hominis ſanat.

Cæca illumina ta, rurſus ut redeat cæcitas, optat.

Nouem uiri inter ſe nefanda coniuratione conſpirarant, in hominis cuiuſdam necem, quem Calendis Iulij perimere conſtituerãt. Multum apud illos egit ſancta uirgo, ut ab immani ſcelere illos reuocaret. Sed cum uerbis nihil efficeret, ad precandum pro illorum obcæcatione Dominum ſe contulit. Vident igitur illi ſpeciem hominis, quem inſectabantur, & exiſtimantes illum eſſe, gladijs & haſtis confodiunt, reque peracta tanquàm poſt triumphum cum cruentis armis, redeunt ad Brigidam, à qua cum ſe non hominem, ſed phantaſma iugulaſſe didiciſſent, ad ſanitatem & meliorem mentẽ ſe receperunt. Nimij operis fuerit, ſingulatim referre res geſtas omnes huius admirandæ uirginis. Tandem poſt multos pro Chriſto ſuſceptos & exantlatos lobores puellam alumnã ſuam ad ſe acciuit, eique ſui obitus indicauit diem, quo adueniente, felicem Chriſto ſpiritum reddidit anno ſalutis 518. ut habet Sigebertus, uel 522. ut apud Marianum Scotum legitur, qui eam ſcribit in Hybernia diem ſuum obijſſe.

VITA S. SEVERI RAVENNATIS Epiſcopi, ex uetuſto quodam manuſcripto codice, mutato ſtylo deſcripta per F. Laur. Surium: idquè ſtrictius atque cõpræhẽſius, plerũq; etiã paraphraſticos.

SEuerus inſigni Italiæ oppido Rauena ortus eſt, poteſtque de illo dici, quod de beatiſſimo Pontifice Gregorio, Vnde genus duxit, ſmmmum conſcendit honorem. Moribus ualdè inculpatis uixit, plenus columbina ſimplicitate, & quidem cum S. Tobia pauperem geſſit uitam, ſed erat diues in Chriſto illius diuino timori ſemper inhærens. Vxorem duxit, & cum ea caſtum coluit matrimonium, uictum quotidianum ſuo ſibi labore parãs. Textorem enim fuiſſe, ueraci relatione conſtat. Accidit interea, ut Rauennæ epiſcopus ex hac uita migraret, & eccleſia illa paſtore orbaretur. Conueniunt igitur frequentes epiſcopi & ex propinquis & remotis locis, ut tantæ ciuitati pontificẽ ſolito more præficerent atque conſecrarent. Illis uerò congregatis, Seuerus domi laborans, uxori ſuæ dicit: Vadam ocyus, & uidebo quis ſit futurus antiſtes noſter. Cui uxor: Sede hic, inquit, & tuum negocium age. Nam ſi uelis uacare ocio, nõ erit id in rem noſtram. Siue uerò tu illic adſis, ſiue domi reſideas, te pontificem non creabunt. Ille Porrò, Liceat mihi, ait, cũ bona pace tua illuc ire. Reſpõdit coniunx: Fac ut lubet. nam ſine dubio ſimulatque eo fueris ingreſſus, epiſcopus ordinaberis. Dixit hoc illa falsè & irridiculè, ſed uir Dei ilicò abijt, & ueniens in eccleſiam, ubi erat populus cum ſacerdotibus congregatus, quòd eſſet uili & deformi opertus habitu, poſt templi oſtium latitabat. Precibus uerò pro more abſolutus, ecce columba niue candidior è cœlo deſcendens, eius capiti inſidet. Id ille conſpicatus, columbam à ſe abigit, at illa per aera circunuolitans, tertio reddijt ſuper caput eius, tanquam in columba diceret Spiritus ſanctus: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Ea autem res ſtuporem attulit omnibus qui ibi tum aderant è clero & populo, & in commune laudes grateſque egerunt Deo, bonorum omnium largitori.

1. Febr.

Patria S. Seueri.

Tob. 4.

Columba eius latitantis capiti inſidet.

Eſai. 66.

Mox igitur productus eſt è ſuo latibulo uir ſanctus, & uel inuitus raptus ad ſedem pontificiam, unctusque

ctusque oleo exultationis & unguento sacri chrismatis, ut fieri solet ad eam dignitatem uocatis. Poterat tum dici illud ex euangelio: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia. & illud ex Apostolo: Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret. Vbi uerò illud tantum munus beatus Seuerus accepit, in illo exequendo se planè irrepræhensibilē exhibuit, locumque prorsus eo non habuit, & quod uulgo iactari solet, Honores mutant mores. Quotidiana enim uirtutum illi accedebant incremēta, & spiritus sanctus, quo authore id erat officij adeptus, apostolicis eum operibus fecit conspicuum.

Matt. 19. *1.Co.1*

Quodam die cum sacra Missarum solennia eo more, quo solent pontifices, celebraret, ea hora, qua lectio ex Apostoli epistolis erat recitanda, extra sese uir sanctus rapitur, & altari assistens, somno suaui correptus uidebatur. Sed cum iam longior mora intercederet, ministri altaris eum existimantes de improuiso obdormiuisse, celeriter accurrūt, sacrasque concutientes uestes, eum excitant. Quid habes, inquiunt, pater? Tam multus te populus expectat, & tu sopore deprimeris? Ille subito ad se reuersus, ueluti substomachans nonnihil, ait ad eos: Quid facitis, fratres? cur me interturbare uoluistis? Ego etsi uobiscū hic corpore fui, at spiritu alibi uersabar. Tum uerò illi multa instantia ab eo percontati sunt, ubinam in terra fuisset. Quibus ille respondit: Ignoscat uobis Deus, filioli, quòd me adeo attonitum reddidistis. Ego eram in sancta Mutinensi ecclesia, & animā coepiscopi mei Geminiani Domino commendabā, mansique illic, donec humatum esset corpus illius. His auditis, Rauennates clam mittunt celeres nuncios ad Mutinenses, quo in statu sint res Geminiani, exploraturos. Qui ubi Mutinam uenere, ante omnia percontantur de salute episcopi, discuntque è ciuibus, ante aliquot dies illo se egregio pastore & Pontifice suo esse destitutos, addebant uerò ciues: Certe Dominus Seuerus archiepiscopus uester, immò & noster, illo decedente, præsens hic adfuit, eiusque animam Deo ritu pontificio commendauit, nec abscessit, donec eius corpus esset sepulturæ datum. Deinde uerò ab oculis nostris repente ablatus est. His auditis, celerrimè nuncij Rauennā repetunt, & ciuibus suis omnia explicant, depræhensumque est ex diligenti collatione, eo tempore mentis stuporem sanctum Seuerum pertulisse, quo S. Geminianus migrauit ad Dominum.

Patitur ecstasim.

Filia beatissimi in ætate iuuenili mortua est. Iam ante è uiuis eius mater excesserat, uolebantque eā in eius monumento reponere. Vt autem uiderunt angustiorem esse loculum, quàm qui utriusque corpusculum capere posset, mœsti aiunt ad Seuerū episcopum: Quid pater sancte facturi sumus? Videsne sarcophagi angustiam? Tum uerò sanctus pontifex ad uxoris quondam suæ extinctum corpusculum conuersus, Quid mihi, inquit, molesta es mulier? Cur nō das locum filiæ tuæ? Accipe, quod quondā utero gessisti, & noli esse tenax nimium locelli tui. Ad has beati uiri uoces tanta celeritate corpusculū illud in partem aliam secessit, ut uitali præditum spiritu, citius mouere se non potuerit, longumque filiæ spatiū concessit. Veniendum nunc est ad obitum sancti uiri, & quemadmodum ex his seculi ærumnis subtractus, ad illam supernæ patriæ beatitudinē commigrarit. Erat iam prouectæ ætatis & multa canitie uenerabilis, diēque obitus sui ex diuina reuelatione longe ante cognouerat. Itaque die quodam sanctissimum Missæ sacrificium offerens, transitum suum ex hoc mundo ad patriam cælestem, saluberrima sacramentorū cœlestium perceptione communiuit, conuocatoquè ad se totius urbis clero & utriusque sexus populo, iuxta Ecclesię morē, de integritate catholicæ fidei, de fraterna charitate & dulcissima animorum consensione seruanda & colenda, pro data ipsi diuinitus sapiētia, prolixum habuit ad eos sermonem. Eo absoluto, impertitaquè illis pace & benedictione, stola pontificali indutus, populiquè mœrentis frequentia undique uallatus, suum sibi iubet aperiri sepulcrū. Quod cum illi fecissent, uiuus in illud ingreditur, miraq; authoritate inter coniugem & filiam medium se collocans, clara uoce & uultu uiuido uale ultimum dicit filijs suis, feliciter iam in Domino obdormiturus, marmorquè imponi monumento iubet, sicque post fusas aliquandiu preces sanctam animam suo reddit creatori, plenus & dierū & meritorum. Incidit eius obitus in ipsas Februarij Calendas. In signum autē eximiæ sanctitatis, ad tumulum eius innumera, humanumquè modum excedentia diuinitus eduntur miracula, è quibus unum adscribemus, quod huius historiæ author sua ætate factum asseuerat. Mulier quædam Rauēnas filiorum habuit quotidiana febre immodicè diuexatum, cui ut celerior posset reformari salus, & dolores illi acres remitti, mater illum offerre decreuit Deo ad sepulcrū beatissimi Seueri. Cum igitur eò peruenisset unà cum filio & amicis, prostrauerunt se humiliter Deo sanctoquè Seuero, attentius pro paruuli sanitate orantes, idquè adeo, ut spe bona incitati, in templo in precibus pernoctare statuerēt. Interim uerò præ nimia defatigatione omnes somno correpti, pueri illius uoce lachrymabili rursus excitantur. Ecce autem dum circunspiciunt, uident lampades prius extinctas luculenter ardere, eoquè miraculo obstupefacti, gratias agunt Deo, & sancto eius confessori Seuero. Porrò mater ex puero sciscitatur, quid ipsi accidisset. Dum ille coram omnibus dixit: Vidi ex hoc sepulcro progredientem senem quendam pontificali habitu indutum, niueis capillis decorum, uultu angelico admirabilem. Is uerò me tetigit, & uehementer expaui, simulquè morbus omnis confestim euanuit. Quo tempore uir sanctus claruerit, author historiæ dubium relinquit, sed Volaterranus Commentariorum Vrbanorum Lib. 16. testis est eum sub Iouiniano principe, itemquè S. Geminianum Mutinens. episcopum, cuius est supra mentio habita, floruisse.

Seueri Innocētia. *Vxor mortua cedit filiæ in sarcophago.* *Viuus ingreditur sepulcrū, & decedit.* *Puer curatur à febre.*

PARS HISTORICA SERMONIS Beati Petri Damiani de Sancto Seuero Episcopo.

AVdistis, fratres charissimi, ex beati Seueri, dum legeretur, historia, qualiter illum Deus de lanificij ergodocio sustulit, quàm mirabiliter illum non solum præter opinionem omnium ciuium, sed etiam sui, ad arcem Pontificatus elegit. Audistis, pauperculum hominem à Deo mundi diuitibus anteferri. Audistis, abiectum & humilem super potentatus nobilium cum gloria sublimari. Audistis Spiritum sanctum sapientes seculi cōtemnentem, simplicem hominem eligentem, ornatos uestibus transuolantem, in pannosum & squalidum, quasi in amicum familiarem, & olim sibi notissimum, descendentem.

Libet autem, dilectissimi, ad illud pulchrum spectaculum totos interiorum luminum radios diligēter expandere, & omnipotens Deus quàm diuerso modo ab hominibus iudicet, inquantum mihi possibile

bile est, studiose pensare. Conueniunt uniuersi ciues ad oratorium, descendit Spiritus sanctus in columbæ specie super populum congregatum. Multa inferius corda, unus desuper inspector. Præstolantur isti, magnum aliquem ex diuitibus eligi, considerat ille, quis ex omnibus maximè ualeat diues uirtutibus inueniri. Isti apud se præferunt eruditam linguam, luculentum sermonem, ille autem animum simplicem & cordis humilis puritatem. Hinc populus uisu plebeios præterit, ad primates uerò, quis eorum maximè eligatur, attendit, inde autem excelsus Dominus
Ps.137 humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Hinc multi sibimetipsis illud sacræ dignitatis culmen exoptāt & garrulo silentio intrà conscientiam clamant: O
Ps. 7. 32. columba ueniat super me ò si Deus eligat me. Putas ego ero electus? Putas mihi dabit Episcopatus? Inde autem ille scrutatur renes & corda, qui finxit singulatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. Et quidem aderant ibi multi, vtpotè in egregia ciuitate, alij quidem frementium equorum glomeratis gressibus incedere soliti, alij claris natalium titulis insigniti, alij preciosarum uestium nitore conspicui, alii crebris obsequentium militum cuneis constipati, alij omnibus his mundi muneribus multipliciter præditi, alij alijs rebus pro sua possibilitate dotati. Sed omnipotens Deus, qui corda hominum subtiliter intendebat, ꝙ olim per Prophetam dixerat, sine aliquo uocis strepitu iterum repetebat: Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, & quie
Es.66. tum, & trementē sermones meos? Videbat populus in aperto loco columbam cælitus expectantem. Adspiciebat illa Seuerum pauperculum, post ianuam latitantem. Qui enim se hominibus abscondebat, diuinæ maiestatis intuitum declinare non poterat. Quid est hoc, beate Seuere, tam pauper, tam diues, tam humilis, tam sublimis, tā pannosus, tā gloriosus, apud indicia humana deiectus, ex diuina prouidentia inuisibiliter sublimatus? Cur te abscondere niteris, qui ad hoc proueheris, ut ad uirtutis exemplum omnium oculis proponaris? Cur uultus hominum erubescis, qui diuinæ maiestatis conspectui præ omnibus placuisti? Videlicet idcirco absconderis, ut uideas, & nō uidearis, uideas scilicet columbam pro admiratione, non uidearis autem pro uestium fœditate. Agè iam manifestare in publicū, procede ad medium, & Christianæ familię suscipe uillicatum. Exeat margarita de sterquilinio, ut in summi regis fulgeat ornamento.
Mat.5 Non lateat ulterius lucerna sub modio, sed super candelabrum posita, omnes qui in domo sunt, splendoris sui luce perfundat. Pasce igitur Dominicum gregem, & super ouile Christi curam exhibe pastoralē. Tibi Christus ecclesiam suam committere iam decreuit, quam inæstimabili sui sanguinis precio comparauit. Suscipe egregiæ administrationis officium, ut de commissi talenti fœnore auctum referas lucrū. Nec expauescas ignorantiā literarum, non dubites de incompositorū enormitate sermonū, quia ille, qui promouet te, sine legendi labore instruet te, qui tibi doctrinæ committit officium, docendi etiam suggeret incrementum. Summum quippe est uerbum, ꝙ ti
Matt. 10. bi seminandi uerbi exhibet ministerium. Hoc Verbum tibi, tuisquè similibus per semetipsum dicit:
Ibid. Cū steteritis ante reges, &c. Et iterum: Non uos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis.

Quid plura? Tandem uenit columba, & mirantibus cunctis, dilectum sibi caput inuisit. Et certè iam olim in eius pectore inuisibiliter erat, in cuius nunc uerticem corporaliter descendebat. Sed quid iam fugitiuus Dei faceret? Quò se uerteret? Quod sibi latibulum tutius inueniret? A conspectu omnium fugit, ualuas opposuit, ad uidendum sibi solas posttū rimulas dereliquit. Sed qui humanos adspectus auertere potuit columbini acumen intuitus non euasit. Videt se deprǽhensum, conqueritur intra se, nil sibi profuisse confugium. Veruntamen adhuc suspicatur deceptam errare columbam, nec posse in tanta hominum multitudine certam erigendi notare personā. Tertio igitur ad se uolitantem agitatis manibus repulit, & sic in nomine sanctissimæ Trinitatis benedictione suæ consecrationis accepit.

O nouum & inauditum promotionis ordinem. O admirabilem egregij Pōtificis dignitatem. Nā quid aliud fuit, in caput beatissimi uiri columbam tertia uice descendere, nisi patenter illum in Patris, & Filij, & Spiritus sancti nomine consecrare? Et quid aliud fuit, eandem columbam à se exturbando, manibus tā gere, nisi ex Ecclesiasticæ institutionis ordine, in ipsis *Oleum sancta* manibus oleum sanctæ unctionis accipere? Nam ꝙ *unctionis ritu* columba in sanctissimi uiri caput illapsa descendit, *Ecclesiastico,* officium manus impositionis impleuit. Quòd autem *quo liniuntur* sacris se manibus tangi permisit, ipsas manus sancti *manus.* Spiritus unctione signauit.

Suscepto igitur Pontificatus officio, beatus ille Seuerus, non magis ex ordine Ecclesiasticę dignitatis ascendit, quàm in arcem quoque summæ sanctitatis excreuit.

SANCTI MARTYRIS TRYPHONIS Vita, authore Simeone Metaphraste.

CVm Dominus & Deus & Saluator noster Iesus Christus, post- *2. Feb.* quàm Deus & homo ad homines aduenisset, & tertio die à mortuis surrexisset, & ad patrē *Act.2.* cum gloria esset assumptus, in discipulos effudit spiritum sanctum, & eos diuina cognitione impleuit & uirtute, ex eius plenitudine accepit uniuersa terra, & omnes homines fuerunt participes doni, ꝙ ex eo emanabat: & liberati quidem sunt à tenebris ignorantiæ & cultus simulacrorum, ueræ autem luci Dei cognitionis euasere familiares. Nam cū nō secus ac diuina & luce micantia fulgura, per omnes fines percurrentes, & non paruam adferentes illuminationem, egressi essent Apostoli, eorū qui uidebant illustratos oculos, ne momento quidem tēporis mox siuerunt sedere in tenebris. Alius autem aliam orbis partem sortiti, cum omnem gentem, regionem & ciuitatem sibi distribuissent, eis iniecerunt ueram scintillam ueritatis. Quæ paulatim per eos, qui apti erāt, accensa, in claram & sublimem euasit facem.

Hoc principium cum accepisset fides, ad tantum processit splendorem, ut consumptis profundis tenebris ignorantiæ, in diuinæ lucis statum omnia transmutauerit. Huius post Apostolos causæ & authores fuere diuini martyres, qui cum ueluti semen lucis ab eis accepissent, deinde tanquàm uiolentis uentis traditi tentatoribus, id non solum non extinxerunt illatis iniurijs, sed etiam uarijs tormentis effecti clariores, ipsi quidem tanquam lucida sidera, decætero sunt collocati in cæli firmamento, ꝙ percipitur intelligentia. Illinc autem clarissimè refulgentes, terræ uniuersæ lucem præbent. Ex his unus est etiam beatus Tryphon, qui à diuinis & in quas non cadit interitus, delicijs nomen sortitus, frugiferū germen hor *Tryphonis* ti deliciarum. Qui è Phrygia quidem primum fuit *patria.* editus, uico uerò Campsade, qui est uicinus ciuitati

Ii Apameæ.

Apameæ. A pijs autem parentibus ortus magis pius filius, ab ineunte ætate uisus est Deo adeo esse gratus ut iudicatus sit idoneus ad ministrandas operationes spiritus. Quamobrem uarij quidem morbi fugiebant a corporibus: dæmoniorum uerò uniuersa hominibus infesta natura, solo nomine Tryphonis flagellata uel potius usta uirtute eius, qui in eo erat, spiritus, fugabatur quidem ab hominibus, abigebatur autem in intima diserti penetralia. Atque omnia quidē recensere miracula, quæ ab eo facta sunt, non est præsentis temporis. Cum unius autem in præsentia fecero mentionem, per quod gratiæ, quæ in eo erat, uirtus possit esse euidens, ad martyriū præclari athletæ me cōferā.

Claret miraculis

Anno 225. post Augusti mortem, Gordianus accipit sceptra Romani imperij, uir quidem gentilis religione, sed Christianis non adeo grauis. Non enim is, sicut reliqui, mouit persecutionem aduersus Christianos. Ei nascitur unica filia, corporis quidem specie & pulchritudine insignis, ingenio autem & intelligentia fœminas, quæ erant suo tempore, superans: neque ulli cedebat in doctrina literarum. Quocirca magnopere contendebant parētes, ut eam integram & illæsam conseruarent. Primus uerò ciuitatis, qui eam ambiebant, magna urebat æmulatio: ipsa autem in munitis locis clausa, diligenter & tuto custodiebatur. Vt uerò à ciuitate Romanorum sanctus cognosceretur Tryphon, uel potius ut Christus in eo laudaretur, repente execrandum dæmonium dictam Cæsaris filiam inuadens, eam impudenter uexabat, assiduè discerpebat, in aquam & ignem proijciebat, & omni ratione eius uitæ insidiabatur. Atque dubitabant quidem omnes sapientes, hærebantque & manebant planè attoniti medici, uidentes affectionem esse miserabilē, non ualentes autem ei omnino opem ferre. Animo uerò anxius erat pater, affectioni nusquàm ullum inueniens auxilium: tristis erat ægre ferebat, tabescebat, donec ipse malus spiritus, maiori scilicet potestate coactus, suum inuocabat expulsorem: suum quidem percussorem, puellæ autem, quæ ab eo uexabatur, appellabat curatorem. Nisi, inquit, accesserit Tryphon, puellam non cessabo terrere: ab ea non recedam, nisi uidero aduenisse Thryphonem. Protinus ergo iussis exeuntibus Imperatorijs, missisque frequentibus literis, uniuerso autem orbe terræ ferè percurso ad inquirendum Tryphonem: & multis quidem multis è locis emissis ad eos euocandos, qui hoc appellarentur nomine, nihil autem ualentibus efficere, peruenit etiam ad partes Phrygiæ hæc inquisitiò. Significatur deinde is, qui quæritur, agere in uico Campsade: inuenitur propter paludem lacus, qui est situs prope eum locum, anserū curam gerēs. Confessus autem is, qui quærebatur, se esse Tryphonem, statim quidem transmittitur per eos, qui ipsum inuenerunt, ad Præfectos Pompeianum & Potestatum. Ipsi uerò cum eum equis publicis protinus imposuissent, Romam transmiserunt ad Imperatorem. Atque ille quidem iter recta confecit: agebat autem tunc ferè ætatis annū decimumseptimum. Malignus uerò spiritus cum eius sensisset aduentum, tunc grauiter uexabat, & per puellam efferuescebat: & sæpe eiulans clamabat se non posse amplius eius corpore uti habitaculo: prope enim adesse, qui potenti manu eum expellat. Adhuc enim, inquit, tres dies, & accedit Tryphon, qui in nos accepit potestatem. Cum sic multum clamasset & eam discerpsisset, exijt.

Filia Gordiani Augusti arripitur à dæmone.

Nota ætatē.

Tertio uerò die ab excessu dæmonis, Romam quidem uenit sanctus, adducitur autem repente ad Gordianum. Quem cum lubenter excepisset, agnouit eū esse, qui Gordianam suam filiam curauerat, ex aduentu conijciens præfixum terminum trium dierum. Vt res uerò esset certior & euidentior, rogabat ut dæmonem oculis uidendum produceret, & eum interrogaret. Sex itaque dies ieiunio & intensis ad Dominum nostrum Iesum Christum uir sanctus uacans precibus, illucescente septimo, iam desuper maiorem & ualidiorem aduersus dæmones consequitur potestatem. Nam cum nox quidem procul abesset, sol autē suis radijs in terra subrideret, aderat quidem Imperator, aderant omnes satellites & qui eius parebant imperio, ab eo petentes, ut uiderent aliquid admirabili. Diuinus autem Thryphon cum esset plenus diuino spiritu, in ipso uerò immundum quoque illum spiritum intueretur intelligentia: Tibi dico, inquit, in nomine Iesu Christi, appare ijs, qui adsunt, & eis ostēde tuā turpitudinē & imbecillitatē. Simulatque cum hoc dixisset, eccè tanquàm canis adspectu deformis, niger colore, oculos habens tāquàm ignem emittentes, & caput humi defixum, corā omnibus apparuit.

Ieiunio & precibus obtinet maiorē aduersus dæmones potestatem.

Cui, qui precatus fuerat, Dei seruus, Dic, inquit, execrande, quis te misit? Quis permisit, ut hanc inuaderes adolescentulam? & quomodo cum sis talis, nempe tenebrosus & imbecillus, & plenus omni probro & dedecore, adeo audet contemptui habere & uexare, quod factum est ad Dei imaginem? Dæmon autem respondens, Mittor, inquit, à meo patre. Dicebat uerò esse sibi patrem, authorem & causam malorum, qui etiam appellatur satan, & ab eo iussum esse hanc puellam torquere. Et quænam est ei potestas, rursus dicit Tryphon: malitiæ, inquam, principi aduersus figmentum, quod constituit omnipotens bonitas & munijt sancto spiritu? Ille autem canis, etiamsi nollet, diuina tamen quadam operatione uera respondit omnibus audientibus: Nos nullam habemus potestatem in eos, qui sunt pij in Deum omnipotentem, & in eius Christum, pro quo Petrus & Paulus hic præclarum suscepere martyrium. Eos uerò reuerentes fugeremus, nisi nobis esset pmissum alicui extrinsecus leuē aliquam adferre tentationem. In eos autem omnino uires nobis uigent, & in eos tyrannidem obtinemus, qui suo animi proposito sectantur opera, quæ sunt nobis grata. Maxime uerò grata nobis opera sunt, cultus simulacrorum, blasphemia, adulterium, ueneficium, inuidia, cædes, superbia. Per hæc enim & quæ ea cōsequuntur, homines sua sponte nobis effecti familiares, suis factis tanquàm laqueis implicantur: & ab eius quidē, qui ipsos fecit, alienantur bonitate: illaqueātur aūt nostris maleficijs. Cū hæc ab eo dicerētur, Imperator & omnes qui aderant, his auditis, repleti sunt horrore & admiratione. Et multi quidē ex infidelibus, Christo statim crediderūt: fideles aūt stabiliti & testimonio inimici magis cōfirmati, regi gloriæ laudē emiserūt & gloriā. Increpatus uerò ille immūdus & sceleratus dęmō, ptinus euanuit ex oculis.

In quos obtineat uires satan.

Cæsar autē hoc beneficio affectus, & ualde ea admiratus, cum plurimis donis & honoribus beatū Tryphonē esset psecutus, cura suorū Pręfectorū eū suis restituit. Atq; quæcunq; quidē ex his ad eū redierunt ī uia distribuit pauperibus: ipse uerò cū domū uenisset, cōsueta fidei sequēs opera, & uacās beneficio afficiēdis ijs, qui laborabāt, erectā solū habebat mētē ad brauiū supernæ uocationis. Cum aūt decessisset Gordianus, Philippusque execrandus & impius ei successisset in imperio, & ipse quoque cito fuisset interfectus in bello aduersus Troglodytas, Decius post eū renunciatur, uir crudelis & animo impudens, & feruēs q̄dē furore circa simulacra: rabie aūt intolerabili ab inhabitāte in ipso dæmone motus aduersus eos, q̄ nolebāt eis sacrificare. Fuit uerò hoc graue bellū aduersus Christianos. Non enim parabantur arma aduersus alienigenas, non tela & lanceæ, non rhomphæa

Deciana persecutio.

&

& gladius uibrabantur aduersus eos, qui faciebant iniuriam, sed rotæ & catapultæ, unguesque ferrei & pectines, & omne genus suppliciorum comparabatur aduersus innocentes. Vnum autem in eos crimen intendebatur, nempe in Deum sanctitas. Cum ergo illic multa erumperet confusio, dicebat se uidere, ut luti quodam, quod intelligentia percipitur, uentilabro purgari aream Domini. Quicũque enim leuitate mentis & stramineis cogitationibus, uerbum fidei uidebantur suscepisse, ij perinde ac ui uentorum uentilati tentationibus, reseruabantur igni, qui non extinguitur. Qui autem recta sententia & animo stabili adhærebant ueritati, ij iniuriis & afflictionibus inflammati, cum suæ fidei probationem Deo & hominibus ostendissent, in horrea cœlestia, tanquàm purum frumentum, recondebantur.

Crimē Christianorum.

Tryphonis nomen defertur.

Cum hæc sic fierent, & uehementer urgeret persecutio, defertur Tryphon ad Præfectum Orientis. Aquilinus autem tunc gerebat Præfecti magistratũ. Ad eum ergo defertur, quòd uir quidam Apameensis genere non ignobilis, doctrina excultus, arte medicus, Augustos ualde despicit: & magnos quidem deos subsannat, Christum autem solum Deum annunciat, & ea ratione fieri, ut multi decipiantur à uerborum eius magnificentia. Statim ergo emisit literas & edicta cum minis uehementibus ad loci illius magistratus, ut eum, qui quærebatur, maxima celeritate ad eũ addducerent. Fieri uerò non poterat, ut præclara fidei lucerna in sordido loco lucens lateret. Cum ergo audiuisset se quæri à persecutoribus, non recedit in solitudines, non densos & incultos obit montes: sed cum precibus & orationibus se in Christo munijsset, alacri animo accedit ad eos, qui quærebant, & ad Aquilinum cum magno gaudio & prompto animi studio, qui tunc agebat Niceæ, statim mittitur per milites cohortis. Cum ergo ei statim excelsum erectum fuisset tribunal, honesteque & decore eum circunstetissent satellites, dixit Pompeianus scriniarius maximi ordinis: Qui Apamea à Frontone legato ad uestram missus est magnificentiam, adest ad purissimum tribunal uestræ potestatis. Aquilinus Præfectus dixit: Qui adest, primum dicat nomen, patriam, fortunam, deinde religionẽ. Dixit S. Tryphon: Mihi nomen est Tryphon: Patria, uicus Campsades, uicinus ciuitati Apameæ. Fortuna autem apud nos nec est, nec dicitur, qui Dei prouidentia, serieque & ordine ineffabili sapientiæ omnia fieri credimus: nõ autem à fortuito, & qui fit præter rationem, concursu astrorum & à casu statuimus pendere ortũ hominis. Sum uerò liber moribus & uitæ educatione, uni soli Christo seruiens. Christus enim est mihi religio, Christus mihi gloria, & corona gloriationis.

Sistitur coram præfecto.

Præclara eius confessio.

Dixit Præfectus: Existimo te in hodiernum usque diem nondum cognouisse iussum Augusti, qui iussit quemuis hominem, qui hoc nomine se iactat, & ad deos colendos est durus, tradi morti uiolentæ. & te remoue à tali deceptione, ne igni tradaris. Dixit sanctus Tryphon: Vtinam mihi liceat & igne & omnibus tormentis consumi pro nomine Iesu Christi Domini mei & Dei. Dixit Præfectus: O Tryphon, suadeo ut dijs sacrifices. Video enim præter ætatem corporis, te quoque perfectum sensum animi ostendere, nec per deos uolo te male mori. Dixit sanctus Tryphon: Perfectum habebo sensum, si Deo meo perfectam obtulero confessionem, & pulchrũ depositum, nempe in ipsum fidem, eam non negando conseruãs, me ab omni repræhensione uacuum & integrum sacrificium obtulero Christo, qui fuit pro me sacrificatus. Dixit Præfectus: Igni tradam tuum corpus, & acerbissimis supplicijs consumam tuam animam. Dixit sanctus Thrypon: Mihi minaris ignem, qui extinguitur, & simul deletur cum ea quæ accendit materia, cuius finis est cinis. Ego autem eum, qui non potest extingui, & est æternus, contra minor impijs. Recede, inquam, à rebus uanis, & cognosce eum, qui est uerè Deus: ne si forte illius ignis feceris periculum, te malorum pœniteat. Hæc cũ audijsset Aquilinus, & ira fuisset percitus, iubet eum suspensum cædi.

Cum primum ergo prolata fuisset sententia, beatus Tryphon cum uestem exuisset, & uenerandum illud & pulchrum corpus prompto & alacri animo tradidisset lictoribus, in ligno suspenditur, & manibus pone circumactis uincitur. Cũ ipse autem tribus horis cæderetur, & animum quidem firmum & stabilem & inuulnerabilem Christo ostenderet, silentio uerò plagas tanquàm alio patiente sustineret, dicit Præfectus Aquilinus: Pœniteat te, ò Tryphon, huius importunæ amentiæ, & profitere te dijs esse sacrificaturum. Nemo enim resistit edicto Imperatoris, qui non acerbe & uiolenter ex hac uita excesserit. Dixit sanctus Tryphon: Ego quoque tibi dico: Nemo qui regem cœlestem Christum negauit, uitam æternam consequetur: sed trasmittitur ad ignem æternum, & qui non potest extingui. Dixit Præfectus: Rex cœlestis nõ est alius nisi magnus Iupiter. Saturni & Rheæ filius. Is est pater hominumque deumque: cui qui nõ paruerint, minimè possunt uiuere. Cui tu quoque debes parere, ut dignus censearis uita iucundissima. Dixit sanctus Tryphon: Similes fiant Ioui deo tuo, qui eum pro deo colunt, & omnes qui confidunt in eo. Quem dicunt quidem primum fuisse præstigiatorem hominem & sceleratum ac perniciosum, patremque cuiusuis nefariæ actionis & impietatis. Post eius autem decessum, aureas & argenteas statuas ei erigentes, qui fecerunt similia opera dedecoris, deum pronunciarunt, suæ libidinis & intemperantiæ afferentes excusationem, quòd is in deos sit relatus. Idem modus cernitur etiam in alijs, qui falso uocantur dij. Sic uos falsam multis retro seculis datã sequentes traditionẽ, inanimæ materiæ & surdæ cultum impiè tribuitis, Deum uiuum negligentes, qui cœlum firmauit, terrã super aquas stabiliuit, aerem effudit: & cũ rebus omnibus creatis formam dedisset, hominẽ dominum in ipsis postea formatum cõstituit. Cuius decepti à maligno serpente, & innumerabilibus tracti erroribus & exitijs, Deus uerbum misertus, homo fieri uoluit, & nobis simili forma suscepta, in ea in crucẽ actus & sepultus, cũ tertio die resurrexisset, & in cœlos esset assumptus, sedet ad dexterã maiestatis in excelsis, donec quæcunque res est creata, eũ agnoscat: & sic è cœlis cum diuina uirtute & gloria apparens, reddet unicuique conueniẽter suis actionibus. Hic est Deus deorum, rex regum, & iudex uiuorũ & mortuorum. Qui autem è uobis dii existimantur, sunt æterni ignis fomites cum iis, qui ipsos colunt.

Tribus horis cædit.

Gen. 1.

Gene. 3

Hæc cum diceret beatus Tryphõ, Aquilinus summo furore percitus, eũ quidẽ iubet de ligno deponi, se aũt sequi uinctũ, exeuntem ad uenationem. Licebat ergo uidere accerbissimum tormentum infligi martyri. Nã plantæ pedum eius disrumpebantur, quæ nõ solũ nudę objciebantur frigori hyemis intolerabili, sed etiam conculcabantur equorum pedibus: carnes autem ei dilaceratæ, per terram dispergebantur. Martyr uerò semper ad Dominum intuens, dum in eo tota ueretur & recrearetur, nõ ægre ferebat dolorẽ, psallens: Perfice Domine gressus meos in semitis tuis, ut non commoueantur gressus mei. Et rursus, Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniquitas: & quæ deinceps sequũtur. Præter hæc emittebat etiam uoces primi martyris,

Acerbissimũ S. Tryphonis supplicium.

Ps. 16.

Ps. 118

Act. 7.

gyris,dicens: Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Cum à uenatione autem fero redijssent, dicit Aquilinus accersito martyre: Nunc ne tandem, ò miser, tibi persuasisti sapienti uti ratiocinatione & dijs sacrificare, an adhuc pristina teneris insania? Dicit sanctus Tryphon: Cum rationis expertis insaniæ & imprudentię sis ipse plenus, à diaboli offusa tibi temulentia non potes resipiscere, & adorare creatorem uniuersorum. Ego autem sapienti utor ratiocinatione, non recedens ab ea, quæ dat salutem, ueritate. Dicit Aquilinus Præfectus: Nunc redeat in carcerem, & reseruetur ad alteram examinationem. Fortè cum fuerit solus, se admonebit, ut desistat ab hac mala persuasione. Cũ sic dixisset, ad finitimas regiones est profectus.

Cùm autem aliquot dies intercessissent, ueniens rursus Niceam, & sedens in tribunali, sistendum curauit sanctum Triphonem, & dixit: Num te prolixitas tẽporis admonuit, pareas Imperatoribus, & supplex procidas dijs seruatoribus? Cui dixit sanctus martyr: Deus meus & Dominus Iesus Christus, cui pura mente seruio, admonens admonuit & confirmauit, ut immutabilem & immobilem in eum fidem teneam. Quamobrem eum solum ut uerum regem & Deum attendo: tuam autem infelicitatem & tui Imperatoris despicio arrogantiam, & eorum, quæ à uobis coluntur, auersor uanitatem. Dixit iudex: Acutis clauis eius pedes perforate, & uerberatum per mediã ciuitatem exigite. Cum diu autem ageretur sanctus, & sanguis dispergeretur, & labores intenderetur, & temporis asperitas exhiberet molestiam, (erat enim uigor hyemis) inflexibilis & inuictus mansit cogitatione. Nam ante se Christum præuidens, & considerans beatitudinem, quæ sanctis est reposita, perinde acsi essent rorantes imbris stillę, sustinuit uel niue, densiora supplicia.

Noua supplicia adhibentur.

His aũt ualde obstupefactus Aquilinus, Quousq;, inquit, ò Triphon, non senties tormenta? Quousquè te non tanget dolorum acerbitas? Sanctus uerò Tryphon respondit: Quousquè tu non intelliges uirtutẽ Christi, quæ in me manet? Quousque non desines tẽtare spiritum sanctum? Miser, nondum sensisti inuictã esse Christi potentiam? Tunc ira repletus impius, iubet eum circumactis ulnis uerberari uirgis, deinde eius lateribus adhiberi faces ignis. Cum ergo cũ magna uehementia hæc ei infligerentur tormenta, diuinus quidam splendor eum repentè illustrans & circumfulgens, diuinamquè & omni ex parte pulchram coronam florentem gemmis præbens, stupore quidẽ afficit eos, qui de ipso habebant quæstionẽ, (qui quidem putabant eum torqueri) cum hoc magnum & quod naturam longè superat, uidissent miraculum, & effecit, ut præ stupore ij in terram caderent. Christi autem martyr, à superis aduenisse expertus defensionem, impletus fiducia & exultatione, Deo confitebatur, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd non reliquisti me in manibus inimicorum: sed obrumbrasti super caput meum in die belli, & dedisti mihi protectionem salutis, & dextera tua suscepit me. Et nunc Domine, rogo te, adsis mihi perpetuò, confirmans & defendens, & dignare me perfectè & sine ulla offensione decertare hoc pulchrum certamen confessionis, ut etiam corona iustitiæ dignus habear cum omnibus, qui tuum nomen sanctum dilexerunt: Quoniam solus glorificatus in secula, Amen.

Flagellatur & aduritur.

Rursus autem execrãdus ille iudex accersens athletam, & ueluti adulari præ se ferens: Sacrifica, dicebat, ò Tryphon, magno Ioui, & adora imaginem Cæsaris, & ego te dimittam maximis honoribus affectũ & muneribus. Sanctus Tryphon subridens, dixit: Si illum ipsum Augustũ despexi, & à ratione aliena eius iussa respui, inanimam eius imaginem, humana arte & coloribus formatã, adorabo? Absit. De Ioue uerò & aliis tuis, qui falso nomine dicuntur dij, interroga eos, qui inter uos se iactant de sapientia, qui ꝙ ex ijs, q̃ de ijs dicuntur fabulis, ijs qui sapiunt, apparet turpe, conantur effugere, Ioue quidem dicunt æthera, Iunonẽ aũt aerem, & Cererem terram, & Neptunum quidem mare, Apollinem uerò solem, & lunam Dianam nominarunt. Ijdem mihi uidentur Mercurium quidem orationem, Martem autem iram, & Venerẽ cupiditatem dicere per allegoriã. Et sic unamquãque mundi partem, quinetiam ipsos animæ habitus simulacra constituentes, & uniuersorum quidem opificẽ inanẽ relinquentes, rem autem creatam magis quã creatorem colentes, non solum ipsi à recta sententia excidentes, ad animæ interitũ ferimini præcipites, sed uos etiam contenditis attrahere, ut simus participes eiusdem barathri & exitij, sed prædam dolosi minimè assequemini, nec eos qui uerè sperauerũt in solum Deum fortem & uiuum, à recta mente abducentes, uana simulachra attendere persuadebitis. Admiratus est, hæc uerba audiens Aquilinus, ualde magna autem repletus, acerbitate, eũ rursus cædi, & per omnem contumeliam flagris iussit uerberari: Vt, inquit, consumatur animæ eius arrogantia. Cum is uerò cæderetur, & per omnem contumeliã flagris uerberaretur, eadem erat ei stabilitas. Quo magis autem remittebatur robur corporis plagis intolerabilibus, eò magis cordis confirmata constantia, perclariorem ostendebat fortitudinem.

Caditur flagris.

Cum ergo uidisset Pręfectus se ea aggredi, quæ fieri non poterant, sic tulit sententiam. Tryphon Apameensis, qui repugnauit iussui Imperatoris, neq; dijs uoluit sacrificare, post multa inflicta tormenta, capite luat pœnas. Statim ergo milites cum eum eduxissent è ciuitate, adducunt in locum, in quo illud uenerandum & Deo charissimum caput uolebant amputare. Sanctus autem martyr stans ad Orientem, uocẽ suã extulit, & sic orauit: Domine Deus deorum, rex regum, sancte sanctorum, ago tibi gratias, ꝙ me dignum censueris, qui hoc certamen peragerem citra repręhensionem, & nunc rogo te, ne me tangat improba & insidiosa manus inimici, neque me trahat ad profundũ interitus, sed p sanctos angelos magnificæ tuæ gloriæ, in dilecta tabernacula & in desiderabilem & immaculatam tuam introducens hæreditatẽ, suscipe in pace animam. Omnibus autem qui tui famuli meminerint, & in meam gratiam tibi sacrificia offerre uoluerint, attende ex uenerando tuo habitaculo, ex cœlo sancto tuo, copiosa & ab interitu aliena eis contra remittens beneficia: Quoniam es solus bonus, & largitor bonorum in secula seculorum.

Hæc cum orasset athleta, & Deum adorasset, antequàm feriretur gladio, tradidit animam. Qui autẽ Niceam concurrerant fratres, mundis sindonibus & uarijs aromatibus sancti martyris uenerandas ad sepeliendum componentes reliquias, uolebant quidem eas recondere, ut essent custodes suæ ciuitatis: Sanctus uerò apparens in somnis, iussit eas transferre in suum uicum, nempe Campsadem, ꝙ etiam fecerunt. Sic beatus Tryphon à teneris unguiculis Deo consecratus, cum multos quidem ad Christi fidem adduxisset, multos autem morbos hominum curasset, plurima uerò post hæc tormentorum & suppliciorum genera pro ueritate pertulisset, redimitus fuit corona incorruptionis: Ad gloriam patris & filij & spiritus sancti, Nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Feliciter exit è corpore.

AMPHI-

AMPHILOCHII EPISCOPI Iconii homilia in Purificationem Dei genitricis Mariæ, in Annam Prophetissam, & Simeonem.

2. Februar.

Vide Virginitatis cōmendationem egregiam.

MVlti quidem non uulgares, sed uiri summi atque præstantes, Virginitatem admiratione magna prosequuntur, idq; non immerito faciunt, cum uerè sit admirabilis, ut angelorum naturæ cognata, & eundem cursum sibi proponens, quem & naturæ illæ incorporeæ propositum habent, Ecclesiæ sanctæ lampadem gestans, ut mundum superans, ut affectus & perturbationes carnis conculcans, ut appetitum refrenans, ut cum Eua non communicans, ut à dolore hac tristitia liberata, ut castitati adhærens, ut à gemitibus redempta, quippe quę cōdemnationis sentētiā non admisit: quæ ait, In dolore paries filios, & conuersio tua ad uirum, & sub uiri potestate eris. *Gen. 3.* Verè igitur Virginitas ipsa admirabilis, ut possessio quædam à seruitute libera, ut germen nunquàm exarescens, sed semper uirens ac florens, ut uitæ institutio insignis, ut exercitationis & uitæ laudabilis ornamētum, ut humano habitu superior ut corporeis affectibus pura, ut denique unà cū sponso Christo in thalamum regni cœlestis ingrediens, Virginitatis igitur multiplex gloria talis tantaque est, cui hæc & his similia conueniunt.

Vide etiam matrimonij & nuptiarū encomium.

At Nuptiæ honoratæ etiam sunt, & quouis terrestri dono superiores, fœcundæ arboris similitudinē præ se ferentes. Est enim coniugio ipsum tanquàm planta quædam pulcherrima, ex qua Virginitas ipsa nascitur, & rationalia animataque germina producuntur. Est, inquam, coniugium ipsum benedictio illa, qua mundus crauit, & generis instauratio facta est per ipsum enim natura humana reparata fuit quam cum Dominus sucepisset, diuinam imaginem renouauit. Tale deniquè coniugium est, ut uniuersum genus humanum contineat, & cum illo uersetur, ita ut libere possit dicere: Ecce ego & pueri, quos dedit mihi Deus. *Esa. 8.* Cum ergo tam eximium sit coniugiū, quid Virginitas erit, coniugij flos? Non enim ex alia re, quàm ex coniugio Virginitas gignitur.

Hæc autem cum dicimus, inter Virginitatem & Nuptias contentionem aut pugnam non introducimus, sed utriusque bona, ut par est, admiramur, quandoquidem tam coniugij, quàm Virgitatis curam habet Dominus ipse, qui non alterum alteri, tanquàm in trutina, opponit, sed facit, ut in utraque parte Dei timor adsit. Nam si pietas. Hæc antequàm Euangelicæ lectionis explanationem aggrediamur, dixisse uolui, propter id, quod in lege, quidem scriptum, sed gratiæ tempore confirmatum est, ab uniuersis expectatum, sed in solo Domino completum est. Dico primogenitum fructum illum Mariæ Virginis. Audisti enim Euangelistam paulò ante dicentem, *Luc. 2.* Postquàm consummati sunt dies octo, ut circunciderετur puer, uocatum est nomen eius Iesus, quod uocatū est ab angelo, priusquàm in utero cōciperetur. Et postquàm impleti sunt dies purgationis eius, tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterēt eum Dominò, sic ut scriptum est in lege Domini: *Nū. 8 3. Exod.* Quia omne masculinum adaperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur.

Audistine coniugij benedictionem? Id communiter quidem dictum est de omnibus, sed in solo Domino perfectum. Quod enim scriptura dicit, Omne masculinum adaperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur, ad solum Domnium Iesum refertur, non ad alium quempiam, licet communiter dictum sit. Talis enim est uniuscuiusque uirginis natura, ut primum uiri congressu aperiatur uulua ipse, deinde pariat. Sed in Saluatoris nostri ortu non ita factum est. Nam nulla præeunte uiri cognitione in Virgine matre, ipse sine uirginitatis illius corruptione ortus est. Itaque dictum illud, Omne masculinum adaperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur, uere ac prope proprie ad Dominum Iesum referebatur. Nunquid Cain sanctus fuit, quoniam omnium primus ex materno utero editus est? Num, inquam, propterea sanctus uocabitur, qui nefarie uitam terminauit? *Gen. 4. 25 29. 35.* Num Esau uir bellicosus & gladij hæres, propterea sanctus dicetur, quia prior natus est, quàm Iacob, An Ruben sanctus quia primus ex utero matris editus est, quippe qui patris cubile commaculauit, Nemo istorum sanctus fuit. Omnes isti rei extiterunt. Ex his igitur manifestum est, scripturæ dictum illud, Omne masculinum adperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur, proprie ac uerè ad solum Dominum Iesum spectasse. Idque confirmatur illo Gabrielis ad Virginem testimonio, *Luc. 1.* Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideòque quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei.

Sunt autem, qui nostris dictis aduersantes, hæc nobis obijciunt: Si scripturæ locus ille, Omne masculinum adaperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur: ad Iesum solum refertur, non igitur Virgo ipsa remansit uirgo, cum scriptura dicat, Omne masculinum adaperiens uuluam. Animaduerte, & prudenter intellige quicunque de uirginea illa natura uerba facis, quòd scilicet nullo modo uirginalis illa porta patefacta sit, eius prouidentia & uoluntate, qui antea in ipsa conceptus est. Hoc enim futurum prædixit Spiritus sanctus, cum per prophetam dixit: Hæc porta clausa erit, & non aperietur, & uir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingredietur & egredietur per eam, & porta ipsa erit clausa. *Ezec. 46.* Quantum igitur pertinet ad uirginalem naturam, uirginis claustra nullo modo aperta sunt, quod uerò pertinet ad potentiam geniti Domini, nihil clausum, omnia aperta, nihil quod impedimentum afferre potuerit, cum omnia Domino ipsi sint referata. *Psa. 23* Quamobrem & superiores potentiæ clamantes, dicebant inferioribus: Tollite portas princeps uestras, & introibit rex gloriæ.

Admirabilis certe Virginitas ipsa est, sed quæ uera Virginitas dici possit, nam & in uirginibus discrimen est, cum aliæ dormitent, aliæ uigilantes sint. Admirabile coniugium, sed quod uere coniugium est, multi enim coniugii legem seruarunt, multi eam uiolantes, transgressi sunt. Admirabilis est & uiduitas ipsa, (quandoquidem omnes tres istos ordines decet commemorari) admirabilis, inquam, est & uiduitas ipsa, in castitatis certamine se uictricem ostendens, cuiusmodi fuit Anna illa, de qua paulò ante Lucam Euangelistam narrantem audiuistis. *Luc. 2* *Ibidē.* Ea enim cum bene ac laudabiliter consenuisset, renouauit, ut aquila, iuuētutem suam. Hæc autē ipse Lucas, Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & uixerat cum uiro suo annos septem à uirginitate sua: & hæc uidua usque ad annos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiēs nocte ac die. Audisti, quibus laudibus in sacris Euangelijs ornata sit Anna uidua sancta? Vere fidelis fuit Anna illa, morū probitate, ut nomine ipso, gloriosa. Audiant mulieres, & egregiam Annæ uitam imitentur. Similem

cursum & ipsæ teneant, ut pares coronas cōsequātur.

Annæ encomium. Nulla sibi proponat uiduitatis defectionē, ne monogamiæ continentiam amittat. Certè uiduarum corona fuit Anna, sexu mulier, ordine ac dignitate prophetissa, (ut est in Euangelio) in uiduitate uitam degens, & in templo uersans, corpore quidem imbecillis, & propter senectutē infirma, sed animo fortis ac robusta, corrugata facie, sed prudentia uigens ac florens, senectute incuruata, sed consilio & sententia rectè incedens, multorum annorū numero senior iam facta, sed Dei cognitione præcellens, ieiunijs, non saturitati, studens: Deum precans, non inter oscitantes uitam degens, in templo perseuerans, non alienas domos obiens, psalmos canens, non nugis uacans, prophetiæ intenta, non fabulis aut nugacitati, diuina meditans, inhonasta reijciens. Tot, tantæq; fuerunt Annæ uirtutes, ut illam etiam superarit, quàm Apostolus Paulus beatam prædicat, hæc scribens: Vidua deligatur nō minus sexaginta annorū, si filios educauit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. *1.Ti.5*

An non hanc ab Apostolo prædicatam uiduam, superauit Anna & annorum numero, & uita ac moribus? Quæ enim prophetiæ dono digna, & sancti spiritus capax effecta est, Deiquè in carne humana præsentiam omnibus, qui eam expectabant, nunciauit atque ostendit, quomodo non illa omnes alias uiduas superauit, cum Euangeliū, sicut populo antè audiuistis, de ipsa dicat: Et hæc illa ipsa hora superueniens, cōfitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem in Israel? Vides ne quanta fuerit Annæ præstantia? Pro Domino testimoniū proferebat, & Domini spiritu afflata, quæ ipsius erant, præsente illo ipso Domino, loquebatur. O res admirabilis. Erat mulier illa uidua, & ea reuelabat, quæ sacerdotes quidem & scribas mœrore afficiebāt sed populum ipsum recreabant, cum ex Domini præsentia futuram in Israel redemptionem nunciaret. Videbat Anna infantem Dominum, dona pro seipso in templo tunc offerentem, neque tamen propterea offensa est, neque quòd uideret Dominum in ætate puerilli, sed confessa est, infantem illum esse Deum, medicum, redemptorem, fortem ac ualidum peccatorum destructorem. *Luc.2.*

Noli, quæso, Annæ uerba simpliciter præterire quæ omnibus, qui præsentes erāt, Domini Iesu Christi futurum opus prænunciabat. Videtisne, inquit, puerum hunc mammam suggētem, in materno sinu quiescentem, nondum pedibus uestigia supra terram figere ualētem? Videtisne puerum istum, qui octauo die circunciditur? Hic fundauit secula, hic cœlos in orbem circunduxit, hic terram dilatauit, hic mare ipsum arena, tanquàm uallo quodam, circūdedit. Puer iste educit uentos de thesauris suis. Idem & Noe temporibus cataractas cœlorum aperiens, diluuium in omnem orbem terrarum immisit. Hic pluuiam atque imbres cōponit. Iste puer niuē ut lanā spargit. Iste Mosaica illa uirga patres nostros de terra Aegypti liberauit. Iste mare rubrū diffecuit, & tanquàm per campum aliquem fecit illos transire puluerulento pede qui spē suā in eo collocauerant. Hic & māna, ut imbres quosdam, demisit. Iste patribus nostris terram melle ac lacte fluentem sorte distribuit. Iste templū hoc per Salamonem construi, atque in sublime erigi fecit. Iste iurans dixit Abraham: Multiplicans multiplicabo semen tuū, sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in litore maris. De hoc puero propheticus chorus consolationē afferens, dicebat: Excita potentiam tuam, & ueni, ut saluos facias nos. Non igitur offendatis in eo, φ puer sit, idem enim & puer est, & cū *Gen.7.* *Ps.147* *Exod.14.* *Gē.17* *Ps.79.*

parte coæternus. Idē sub tēpore numeratur, & genealogiam non habet. Idem puer est balbuciens, & hominibus os & sapientiam largitur, partim ut ex uirgine homo factus partim ut naturam habens, quæ cōprehendi non possit. Nam & hoc expressit Esaias, cum dixit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, partim enim genitus, partim datus est. Quod ad humanam naturam pertinet, genitus, quòd ad diuinam, datus est. *Esa.9.*

Hæc in illa uiduæ Annæ prophetia continebantur, Hæc à muliere, & uidua illa egregia clara uoce prænunciata sunt. Quæ uerè fuit uidua, quæ benè uitæ statum permutauit, quæ uirum quidem, cū quo fuerat coniugata, diem suum obeuntem emisit, sed Deū ipsum suscepit. Septem annos cum uiro suo uixit à uirginitate sua. Annorum hebdomadam complens, & anno septimo à uiri consuetudine requiescens, bene subbatismo functa est, bene amplexa est Dominicæ diei gratiam. Turturis morem Anna seruauit. Nō oblita est coniugis sui, non admisit in cubile uirum aliquem, à quo eius castitas uiolari posset. Nam in lecto ipso priorem uirum, quanuis mortuum, memoria retinebat. Non commaculauit sindonem, in qua cum primo illo uiro copulata fuerat. Verè repræhensione dignæ sunt, quæ uirorum, quibus authore Deo coniugatæ sunt, memoriam cum eorum sepulcris obruūt, præsertim filio, aut filiis ex coniugio susceptis, cuius rei causa conubium concessum est. Nam si iuniori uiduæ non sit proles, repræhendenda non est, si filiorum desiderio impulsa, ueniat ad alterum coniugiū, qm̄ & beatus Paulus hoc admonens, dicebat: Volo iuniores uiduas nubere, filios procreare, matresfamilias esse. Itaque procreandorum filiorum causa, secundum connubium additū est. Cū uerò sit proles iuniori uiduæ, superuacaneum uidetur semen spargere, cum scilicet aristæ floreant. *1.Ti.5*

Sed quid'nam deinceps narrat Euangelista? Operæ precium est enim totam seriem tractare. Audisti paulo antè Lucam Euangelistam narrantem, quemadmodum Simeon dixerit uirgini: Eccè hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur, & tuam ipsius animā pertransibit gladius. Quæso, quidnam hoc est, Tuam ipsius animam pertransibit gladius? Intelligit prudenter, φ dixit Simeon uirgini: Eccè hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui cōtradicetur. Diceret uirgo, ut mater Domini. Quidnā hoc est, quod ais, Simeon? Cur tristia quædam aduersus Christū denuncias? Ignoras, qua ratione hic puer conceptus fuerit, & propterea tanquàm alicuius communis hominis signum contradicēdum significas? Nulla in hoc ipso ruina, sed exaltatio multa inuenietur, qui ad alios extollendos se demisit. Cur igitur non ei benedicis, sed ais: Eccè hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur? *Luc.2.*

Hæc dicere poterat Virgo, cui responderet Simeō, Satis est tibi, Virgo, matrem omnium creatoris dici. Satis est nutricem esse illius, qui nutrit orbem terrarum, & mundum sustentat. Satis est, quòd eum feras, qui portat uniuersa. Qui nunc in te habitauit Christus, & nunc manibus meis tenetur, hic ipse suggessit mihi, quæ de ipso loquar, quod scilicet hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel. In ruinā scilicet non credentium Iudæorū, & resurrectionē Gentium, quæ crediture sunt. Signū aūt, cui contradicetur, Crucem appellauit. Quandoquidem multi ex infideliū numero contradictionis uerba cruci Dn̄icæ intulerūt, uerbis ac factis Iesū impugnantes, arūdine caput ipsius percutientes, acetum dātes illi *Matt.17.*

illi bibere, fel pro cibo afferentes, corona spinis contexta eius caput induentes, sceleratis manibus alapas infligentes, lancea latus aperientes, contumeliosa illa *Ioã. 19* uerba magnis clamoribus obiicientes: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Totum hoc interpretatus est Simeon, cum dixit: Et erit in signum, cui contradicetur. Multi illo ipso tempore contradixerũt, quo Petrus negauit, & omnes apostoli, ut oues sine pastore, dispersi sunt. In eodem illo Crucis signo ipsius etiam Virginis cor dolore fuit repletum, ita ut uitam ipsam acerbam sibi esse existimauerit, eo quòd diem illum uiderit, & crucifixo filio, intestino dolore affecta fuerit. Huiusmodi multas Virginis cogitationes, gladium Simeon appellauit, quippe quòd intimum cor pupugerint, & scandala inculerint, sicut Dominus noster prædixerat: Omnes in me scandalũ patiemini in nocte ista. Quamobrem & Simeon hoc futurum præuidit, & dixit. Tuam ipsius animam per transibit gladius, ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Vides ne, quemadmodum infinitas illas cogitationes gladium appellauit, ut intimas cordis partes, & renes, ac medullas ferientes? In huiusmodi cogitationes incidit Virgo ipsa, cum necdum resurrectionis potentiam cognouisset, quòd scilicet proxima esset Christi resurrectio. Ignorabat enim tantam esse Christi uirtutem, ut mortem quidem ipsam gustaturus esset, sed ab illa deuorari non posset. Itaque post resurrectionem non amplius gladius anceps, sed hilaritas, & exultatio consecuta est. Signum igitur, cui contradicetur, Crucis signum Simeon appellauit cuius causa gladius uariarum cogitationum animam Virginis penetrauit.

Caute locum lege. Non enim ullum passa est scandalum. Deimater, sed fuit de resurrectione filii certissima

Licet etiam alia quædam de hoc signo dicere, si Dominum hæc in Euangelio dicentem attendamus: Generatio hæc praua est: signum quærit, *Matt. 12.* & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ pro- *Ioan. 2* phetæ. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Vides quemadmodum Crucis signum non solum in nouo, sed etiam in ueteri testamento nominatum sit? Multum enim uetus testamentum conuenit cum nouo, quoniam unus & idem est Deus, qui & ueterem legẽ *Ezec. 9.* tulit, & nouam sanciuit. Hujus rei testis est Dominus ipse, quem audiui in propheta Ezechiele dicentẽ ad angelos, & uniuersalem consummationem significãtem: Ne parcat oculus uester, neque misereatur senis uel adolescentis, non uirginis aut pueri, & mulieres interficite usque ad internecionem. Eos uerò, qui tulerint in frontibus suis signum Tau, ne tetigeritis. Vides ne signum ueteris & noui testamenti? Quod signum nihil aliud est, quàm Crux ipsa, quæ mundo salutem dedit per Iesum Christum Dominum nostrum, Cui sit gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis Archiepiscopi Constantinopolitani, cognomine Chrysostomi, De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Deiparente & Simeone.

Februarii 2. NOn solum fert carnem Dominus noster Iesus Christus, sed etiam ex lege circunciditur, ut auferat prætextum Iudaicæ incredulitatis. Venit enim ad legem pro lege, ut discipulos liberet per fidem legis: & accipit carnem, & circunciditur cum Iudæis. Fuit carnis particeps: fuit etiam particeps circuncisionis. Confirmauit cognationem, ut non negarent eum, qui uenit. Ex semine *Iohã 9* Dauid Christus expectatur: ostendit argumento cognationis. Si enim etiam cum esset circuncisus, dixerunt, Nescimus unde sit. Si non fuisset carne circunci- *Gẽ. 17.* sus, excusationem rationi consentaneam habuisset eorum negatio. Quando ergo impleti fuerunt dies octo, ut puerum circunciderent, erat Iesus expectans augmentum instrumenti. Quando impleti fuerunt dies octo. iubet enim lex circuncidere puerum octauo die. Et si uenerit dies octauus, uenit in medium medicus, & sumit ferrum, & exercet artem, & cessat sabbatum in circuncisione.

Rogemus ergo Iudæos: Sabbatũ est remissio. Perfectum ocium est dies. Qua de causa octauus eijcit se ptimũ? Quamobrem fit octauus supra septimum? Sed Iudæi quidem non norunt Iudaica, Ecclesia autem nouit Christum & disciplinas Iudaicas. Circunciditur enim infans die octauo: quoniam octauo futura erat resurrectio, seu Dominica circũcisio totius mundi. Cur enim nõ iussit Moses sexto circuncidere? Cur non nono aut decimo? Est ergo manifestus octauus, quo surgit Dominus. Si quis ergo non credit resurrectioni, est corde incircuncisus, propter incredulitatem à Deo alienatus. Circuncisio autem, fidei est uera cognitio & sensus. Propterea ò dilecte, circuncisio traditur fidelibus ratione sancti baptismatis, & suppeditatur simul cum cognitione. Sanctum uerò baptisma, est typus Christi resurrectionis. Transi à carne ad spiritum, & ab eo, quod est corporeum, ad deductionem spiritus: & inuenies illic quidem carnalem circuncisionẽ, hic autem spiritalem peccatorum purgationẽ. Octauus uerò, est circuncisio. Illa autem est etiam resurrectio. resurrectionis uerò figura, baptisma: à paruis ad maiora, à corporeis ad spiritalia. Veniãt ergo Iudæi, & proficiant. Oportet enim proficere à carnalibus, & non manere in eis. Dominus ergo Iesus Christus, qui non uenit ut solueret legem, sed *Mat. 5* ut adimpleret, fuit circuncisus cum Iudæis, Impleti *Luc. 2* sunt ergo octo dies, ut circunciderent infantem, & uocatum est nomen eius Iesus, quod fuit ei uocatum ab angelo, priusquàm ipse fuisset conceptus in utero. Nam nos quidem uocamur postquàm nati sumus. Iesus autem uocatur, priusquàm ipse fuit conceptus in utero. Iesus uerò fuit uocatus, quoniam fungebatur munere Saluatoris.

Cur octauo die facta circuncisio

Et quando impleti sunt, inquit, dies purificationis eorum, secundũ legem Mosis. Cuiusnam purificatio- *Ibidẽ.* nis? Mariæ & Ioseph. Iussit enim lex purgari mulie- *Leu. 12* rem, quæ recens pepererat, conseruare dies, & in eis non progredi. Quando ergo impleti sunt dies purificationis eorum secundum legem Mosis. Atqui non necesse erat uirgini. Sed tamen lex fuit impleta. Deduxerũt eũ Hierosolyma, ut sisterẽt Domino, quomodo scriptum est in lege Domini. Vbi est purgatio corporis, dicit secundum legem Mosis. Vbi autem sistitur sanctus, Quomodo scriptum est in lege Domini. Non quod lex Mosis non esset lex Domini: Nam quæcunque loquitur propheta spiritu sancto differens, non ipse loquitur, sed Dominus suggerit. Quoniam tamen purificatio habebat figuram corporalem, dicit, Lex Mosis. Quoniam autem sistebat primogenitũ dicit, Secundum legem Domini, honorans id, quod *Exod. 13.* factum fuerat. Quemadmodum scriptum est in lege Domini: Omne masculinum aperiẽs uuluam, sanctũ *Num. 8.* Domino uocabitur. Hæc ergo oratio & lex tota & causa legis, posita est propter eũ, qui erat aperturus uuluam. Vniuersa enim primogenita animalium & hominum, nunquàm aperuerunt uuluam, sed erant solum primogenita. Quem autem uirgo peperit, ipse

solus uuluam aperuit. Vide ergo mihi totius legis descriptionem, propter eum, qui erat nasciturus ex uirgine. Vndenam autem poterant Iudæi eam intelligere? Nam cum sint carnales cogitatione, longè abest ut possint intelligere cursus ortus spiritalis. Deinde
Leu. 12. ascendunt, ut dent hostiā secundum quod dictum est in lege, par turturum, aut duos pullos columbarum: Fiebant autem hæc quoque ex lege typicè, ut nihil deesset ad legis implementum. Veniamus iam decætero ad expositionem euangelicam.
Luc. 2. Et eccè homo in Hierusalem, cui nomen erat Simeon: & homo ille iustus & pius, & erat spiritus Dei in ipso, & is acceperat responsum à spiritu sancto, se uitam non prius esse finiturum, donec uideret Christum in carne. Erat senex, expectabat promissum, manebat intus in templo, illud dicens apud se: Vbicunque sit natus, omnino huc ueniet. Is uenit in spiritu in templū illa hora, quādo parentes obtulerunt puerum. Nam sæpè quidem ueniebat, sed suo proposito. Tunc uerò à sancto spiritu deductus, uenit opportunè ad implendum promissum. Is accepit in ulnis Iesum, & benedixit Deum, dicens: Nunc dimittis seruū tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Vndè dimittis? Ex uersa huius uitæ. est enim res molesta & plane carcer uita. Ille ergo uenit, ut dimitteretur. Si quis autem damnum esse putat hinc recedere, is nondum est fide perfectus. Dicebat autem: Nūc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Qui enim mundo facturus est pacem, accessit. Venit enim pacificator, qui terræ cælū coniungit, & terram cælum constituit. Per Euangelicam doctrinam clamat Simeon: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace: Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuū. Quid est, quod dicit? Nam prius quidem credebam cogitationi, & cognoscebam ratiocinatione. Nunc autē uiderunt oculi mei. Quod enim cor meum expectabat uiderunt oculi mei, consummatus sum. Quid antem uidi, inquit? Salutare tuum. Quale? Quod parasti ante faciem, non unius populi, neque solius Israelis, sed ante faciem omnium populorum. Est enim natus magister omnium: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Hic gloria, illic reuelatio. Illic principium doctrinæ, hic consequens disciplina. Et gloria populi tui Israel.

Sed omnino dicet quispiam: Et ubi sunt Israelitæ? Habe Petrum, habe Paulum, habe Iohannem. Habe tria millia. Habe quinque millia. Habe ecclesiam Hierosolymitanam, habe eos, qui crediderunt ex genti-
Esa. 2. bus. Erat enim gēns inter eos, qui crediderunt. Nisi enim Dominus reliquisset nobis semē, facti essemus
3. Reg. 19. sicut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti essemus. Deinde: Reliqui mihi septem millia uirorum. Sic in populo conseruabatur semen fidei, & non perierat totus populus, abiit, neque interierant omnes Iudæi.
Matt. 20. 22. Nam nunc quoque in hoc beato statu & uocatione, Multi quidē uocati, pauci uerò electi. Vocauit enim Christus uniuersum orbem terræ, & parauit sanctū
Matt. 22. conuiuium Euangelii. Sed cum uenerit, ingredietur & facit electionem. Diligenter scrutatur eos, qui recumbunt, & si inuenerit aliquem non habentem uestitum nuptialem, dicit ei: Amice, quomodo huc intrasti? Quamobrem & illic facta est electio, & hic fiet electio. Non enim quoniam uocati sumus, ex eo debemus nos insolenter gerere, ut qui id quod est perfectum, obtinuerimus. Lapsus enim primorum, fiat nostra cautio. Sic ò dilecte, populus non omnino periit, neque totus fuit incredulus, neque totus fuit persecu-
Act. 2. tus apostolos. Sed crediderunt per apostolos tria simul millia, præter mulieres & pueros, & fuit Hierosolymis ecclesia decies mille hominum. Tēplo enim nondum euerso, & necdum eiectis Iudæis, & nondū
Ioā. 3. diruta Hierusalem, ædificata fuit Ecclesia, & fuerūt Iohannis uerba euidens ueritas: Illum oportet augeri, me autem minui.

Simeon ergo cum esset propheta, dicit, Gloriā populi tui Israel. Erat enim gloria expectātiū, aduentus eius, qui expectabatur, glorificāt Ioseph & Maria ea,
Mat. 2. quæ dicūtur, angelus annunciauit, Magi agnouerūt, pastores audierunt, exercitus angelorum duxit choros, stella ex altò significauit, Simeon prophetat, Anna uxor Phanuelis prophetat, terra uerba fecit, cælū est elocutum, Magi tyrannum negauerunt, pastores
Luc. 2. adorarunt Christum, principem pastorum. Omnia agnouerūt, mater cognouit, Ioseph audiuit, propter res tremuerunt, intellexerunt autem rerum quoque euentum. Et benedixit eos Simeō, & dixit Mariæ matri eius: Eccè hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicitur. In quorum ruinam? Eorum scilicet, qui non credunt, qui contradicunt, qui in crucē egerunt. In quorum autem resurrectionem? Eorum qui agnoscunt, memoriquè & grato animo confitentur. Et in signū, cui contradicitur. Quod signum dicit? Signum crucis quod Ecclesia nouit mundi salutare, cui inimici sunt Iudæi, quod sæpenumero cœlum quoque prædicauit. Contradicitur autem signo, ut uincat ueritas. Nam absque cōtradictione nō est integra uictoria. Oportebat ergo introduci contradictionem, ut iudex per totum seculum ferat sententiam. Quamobrem dicit: Et in signū cui contradicitur, nempe, ab incredulis.

Signū crucis, nouit ecclesia mundi salutare.

Tu uerò, inquit, uideris esse mater. Num autem tu euades sine tentatione, quoniam tu te fateris esse matrem quoniam eū peperisti, quoniam uisa es ei tuum commodare uterum? Fuit enim uenter tuus uas operationis. Euades ne ergo sine tētatione, quoniam fuisti Dei parens, quoniā perperisti nō experta nuptias? Quoniam fuisti constituta, num eris sine tentatione? Sed tuam quoque ipsius animā pertransibit gladius. Quarè ò Domine? Quid enim ego peccaui? Nihil quidem peccasti, sed quando uideris eum pendentem in cruce, quando uideris eum pro mundo patientem, quando uideris eius manus extensas in cruce & in ligno clauis affixas, incipies dubitare & dicere: Hic ne est, de quo mecum angelus est locutus? Hic ne est, in quo fuit miraculum meæ conceptionis? Virgo eram, & peperi. Quare hic in crucē agitur? Et tuā ipsius animā pertrāsibit gladius. Quamobrem nemo est, qui non tentetur. Petrus ter negauit, alii discipuli eo relicto fugerunt. Neque enim opus habebat pastor præfectura ouium, neque athleta opus habebat iis, qui ei opem ferrent, sed oēs recesserunt Christus autem erat solus, tanquàm aries suspensus. Pertransiit ergo eius quoque animā gladius, tentatio, dubitatio. Et tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius, donec reuelatæ fuerint ex multorum cordibus cogitationes. Quamobrem patitur Iesum ad conuincendam incredulitatem, ad confirmandum gratum animum credentium. Contradicitur autem signo, ut conuincantur, qui contradicunt propter improbitatem. Si enim ueritati non contradiceretur omnino apud hòmines, nequaquàm probata esset pietas. Concessio uerò contradictionis, electioni ueritatis afferr probationem.

Maria nihil peccauit.

Signo contradicitur. Quomodo enim probati sunt martyres in persecutione? Dum decertarunt effecti uictores per tolerantiam. Vide quantum iuuit contradictio. Non solum enim constituit, ut quis dixerit, fideles, sed etiā martyres, qui ad tormenta usque & mortē processerunt, & præbuerunt gustum gratiæ

Christi per suam tolerantiam. Quando ergo dicit Si
meon: Ecce hic est positus in ruinam & resurrectio-
nem multorum, & in signum cui contradicitur: intel
ligitur, ꝙ neque ruinam operatur, neque ui adducit
resurrectionem. Sed positus quidē est in ruinam ijs,
qui offendunt ad lapidem offensionis: In resurrectio-
nem autē ijs, qui sua sponte credūt. Positus est enim,
inquit, quomodo si dixerit quispiam, lux oritur, ut
qui sani sunt, uideant: ij autem, quibus dolent oculi,
radios lucis magis fugiant. Quomodo uerò illi qui-
dem ceciderunt, ut qui digni essent ut conuinceren-
tur: hi autem surrexerunt, bonam spem habentes sua
sponte, nisi signo contradiceretur? Et quomodo dicit
Simeon, Et in signum cui contradicitur? Ne eos qui
credunt, alienet contradictio, quoniam ueritati, quæ
est ex Deo, contradicitur. Et quis audet aut potest,
nisi Deo concedente, contradicere? Necessaria autē
est concessio. erit enim, quando non amplius contra-
Phil.2. dicetur. Quando enim signum fulserit, cælestium, ter
restrium & infernorum, & omnium denique lingua
confitebitur, ꝙ Dñs Iesus Christus in gloria est Dei
patris. Nam quandiu quidem signum ipsum solum
apparet, nusquam autem uidetur quod significatur,
signo contradicitur. Quando autem is, qui significa-
tur, reuelatus fuerit secundo suo aduentu, non aude-
bit amplius aliquis signo contradicere, cum is qui si-
gnificatur, adsit manifesta diuinitate aduersus eos,
qui contradixerunt. Tunc qui signum quidem susce
perunt, glorificabuntur ab eo, cui contradicitur. Qui
autem signo contradixerunt, condemnabuntur ab
eo, qui est significatus: & erit aliquando finis contra-
dictionis, finis dubitationis, finis incredulitatis, finis
erroris: principium uerò præmiorum & coronarum:
Quas detur nobis omnibus consequi in Christo Iesu
Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & sem-
per & in secula seculorum, Amen.

ITEM SANCTI PATRIS nostri Gregorij Episcopi Nysseni Oratio de Occursu Domini, & de Dei parente, & de iusto Simeone.

2. Februar. QVI cælestium rerum sapientia
est sublimis, & terrenarum rerū
despicientia excellus, Paulus il-
Psa.44 le, mens à Deo afflata, lingua à
Christo mota, celeriter scriben
tis scribæ speciosissimus cala-
mus, qui Ecclesiæ pulchrè de-
scripsit dogmata ueritatis, quæ
est in manu potentis sagitta à Deo fabricata, quæ in
corde principis tenebrarum huius mundi certam in
Ro.15. flixit plagam, quod ab Hierusalem circuncirca usque
ad Illyricum, uel potius usq; ad fines terræ apparuit
2.Cor. fulgur diuini tonitru in mystica Euangelij rota, quæ
12. uoluebatur per uniuersum orbem terræ, uox clarissi-
ma & maximè sonora; is tanquàm ex ipsis paradisi
adytis loquens, ubi audiuit uerba ineffabilia, uel po-
tius tanquàm ex ipso excelso & sublimi throno glo-
riæ, ubi assistit, honorificum parans comitatum præ-
senti sancto festo Domini, ad excipiendum regē glo-
riæ, tanquàm mysticum quendam senatum, Ecclesiæ
populum, regale sacerdotium, per seriem, ut ita di-
cam, parat, & honestæ uitæ numerosum & concinnū
tradens ordinem, dicit, Fratres, Ne efficiamini pue-
1.Cor. ri mente, sed estote malitia infantes. Sic enim cum
14. perfectissimo & æterno Deo, cuius diem festum ho-
die celebramus, qui propter nos secundum carnem
infans fuit in extremis diebus, ex quo omne donum
& quicquid perficit, qui uirtutis admirabilem secun
dum naturam perfectionem in humana sua ostendit
constitutione, concorporales simus & compartici-
pes, & ad eius honorem & gloriam erit conuentus ec
clesiæ. Sic enim nuper genitam eius corporaliter di-
uinam apparitionem, describit characteribus diuinæ
eius perfectionis. Priusquàm, inquit, cognoscat puer Esai.7
bonum aut malum, non paret improbitati, eliget bo
num, quod est summæ & perfectissimæ discretionis
& re uera prudentiæ indicium.
Ad cuius similitudinem nos instruēs magnus Apo Eph.3
stolus, dixit id, quod prius est positum, diuinitus in-
spiratum eloquium, utpotè ꝙ in eo, quæ est ad eius
imaginem & similitudinem, Dei fabricatio in no-
bis similiter agnoscatur & innotescat summa sancti-
tas primariæ pulchritudini. Quomodo enim cum re-
gi qui sub eo sunt exercitus, apparant gloriosam &
magnificam pompam, de auratos & de argentatos es
se conuenit eos, qui sunt congregati, ut satellitum
munere apud eum fungantur, & illius spectaculi effi-
giem proponi oportet significantissimè, sic nos quo-
que, qui transformamur renouatione mentis nostræ,
& ueterem hominem exuimus & diuinæ imaginis si
militudinē, quoad eius fieri pōt ab hominibus, in no
bis circunferimus, sic ad salutaria & spiritalia festa ac Festa
cedere necesse est, ut sint nobis, cōuenienter ei quod ut Chri
dicit propheta, ieiuniū quartū, & ieiunium quintū, stianis
& ieiunium septimū, & ieiunium decimū, ad lætitiā celebrā
& ad bona festa, ut ieiunium scilicet intelligatur ana da.
gogicè; in eo ꝙ abstineatur & temperetur ab omni Zac.8.
inquinamento & carnis & spiritus. Nam per quartū
& quintum, septimumque & decimum significatur
quæuis carnalis species, adnata sensibus, qui facilè de
cipiuntur, & quæ cum uita præsenti concluditur.
Corpori enim deditam & carnis magis amantem ui-
uendi rationem, per quartum discimus, utpotè ꝙ ex
quatuor elementis sint corpora contemperata. Quæ Eccl.1
est autem per sensus cadendi facilitatem, utpotè ꝙ
sint quinque, significat nomen quinti. Septimus ue-
rò conuenienter ei, quod dicit Salomon, id quod se-
ptenarij ritu in se reuoluitur, infernæ sortis seculum
uidetur significare. Decimus autem ostendit interni Mat.6
hominis expurgationem à sensibus, qui est deductus
ad ea, quæ sunt extrinsecus, ut sit mentis oculus sim-
plex & pellucidus, ut sit totū corpus lucidū, ut dicit
sanctū Euangelium, & auris animæ, diuina exultatio
ne impletur & lætitia, quam fore ut auditū accipiat,
magnus quoque Dauid est pollicitus, eius uerò gustā Ps.84.
di facultas, exerceatur in Dñi benignitate, sicut is, Ps.33.
qui psallit inter prophetas, eloquitur, & in susceptio
ne Christi boni odoris, quem spirauit, consistat odo-
randi habitus, & internis manibus discretionis, con-
trectet uerbū uitæ, ut dixit filius tonitru. Mētis enim 1.Ioā.1
sensuum in his exercitatio, in eorum, quæ sunt his cō
traria, abstinentia & alienatione, id quod apud Deū
laudatur, efficit ieiunium, & ita fit, ut nos rectè gera-
mus, ꝙ initio quidēm simus infantes, simus autem in
perfectione prudentiæ, quæ est ex Deo.
Sic Apostolicarū & propheticarū doctrinarū, ex
fontibus spiritus, cōfluēs mens magna & excelsa, &
Dei fluuiū implēs aquis mysticis Dei cęlestē ciuitatē; Ps.45.
quæ ex supercælestibus cōsistit uirtutibus, facit lætifica
re impetu huius fluuij, ut audiuimus canentē psalmo
diā. Supernorum.n. spiritū sanctus cœtus, salute ho-
minū ualdè lætatur. Sic.n. cælestia simul cū terrestri-
bus cōiter solēt festū agere, ijs, qui sunt in terra, ange
licā uitam amplectentibus. Quando enim hic Deus Baru.3
noster, quem præmonstrando annunciauit prophe- Luc.2.
ta, in terra uisus est, & cum hominibus est conuersa-
tus, & supernā beatitudinem, quę in terra plantaba-
tur,

tur, adſpexerunt angeli, Gloria in excelſis Deo, eloquebantur, & in terra pacem annunciabant, cum diuina uoluntas fuiſſet in hominibus. Sic qui ſuum diuinum miniſterium eximium, uereque purum & ſingulare eſſe gloriantur, ſanctorum angelorum beati cœtus, ueræ ſanctitatis in nobis uidentes characteres, non nos reijcient, quin aſſumant participes ſuæ puræ & ſynceræ lætitiæ, quomodo eum, qui ſordida erat ueſte indutus, à diuinis ſecerni nuptijs fecit Euangelicæ oratio parabolæ. *Matt. 22.*

Etenim quando in archetypo, ut ita dicam, tempore præſentis feſti, qui erat in forma Dei, & ſerui formam acceperat, qui fuerat Dei & hominum interceſſor, legis implens præceptum, cum eſſet quadraginta dierum infans, uerbum æternum, ad templum cũ matre eſt profectus, & ut par erat, in decreto ſacrificio, incorporeorum ordines collum ſeruiliter inclinantes, ex eo, quod non eſt adſpectabile, quæ Deum decet pompam parabant, & ineffabiles ſapientiæ pelagus diuinis efferebant laudibus, & legalis literæ, quæ eſt magis ad manum, conſtitutionis tranſmiſſionem, myſterij abſcondi manifeſtationem, in Deo qui omnia creauit, expectabant, cuius quidem nos hodiè celebrantes commemorationem, expleamus nos delicijs ſpiritalium contemplationum, ſicut mentes incorporeæ, & diuinorum miraculorum maieſtatem glorificantes, erimus ſocij illorum dignitatis, non legali umbra oculum animæ obſcurantes, ſed, ut dicitur à ſapientiſſimo Paulo, reuelata facie gloriam Domini tanquàm in ſpeculo intuentes. Nam cum lex dicit, omne maſculinum aperiens uuluam, ſanctificari, oportere autem, quæ recẽs peperit, mulierem & fuit mater pueri maſculi, quadraginta dierũ ſpatio poſtquàm peperit, ſic cum definita & diſtincta hoſtia proficiſci ad Dei templum: illi quidem uelum in lectione ueteris teſtamenti in corde circunferentes, eiſdem quotannis, ut ità dicam, ſacrificijs, quæ nunquàm cõſummare poſſunt eos, qui accedunt, ſe, inſtar infantium ſapientes, putent eam legem implere.

Feſtum Purificationis per antiquum. *2. Cor. 3.* *Exod. 13.* *Leui. 12.* *Hebr. 10.*

Nobis uerò, quibus in conuerſione ad Deum, id eſt ablatum uelamen, qui ſemel in conſummatione ſeculi, ad abolendum peccatum per eius ſacrificium credidimus euaſiſſe manifeſtum magnum ſacramentum pietatis, dignè diuino lumine ueritatis, prælucente ſpiritu, eſt præſentis feſti contemplandum myſterium, quod parum ex alto accedit ad myſterium, cum illud quidem prius ſignificauerimus, ꝙ ex conſequentia examinationis, legis decretum propoſitũ, in ſolo Deo: qui carne eſt indutus, definitè & ità, ut nulli alij conueniat, cernitur impletum. Solus enim ipſe ineffabiliter conceptus, nuptijs non prius apertam uuluam uirginalem aperuit, ſignacula uirginitatis illæſa conſeruans, etiam poſt proceſſum admirabilè, & ſolus ſpiritaliter maſculus fuit creditus, ut qui nihil afferret ei uitij, quod quidem eſt fœmininum & mulieri conueniens. Vnde etiam re uera ſanctus iurè eſt uocatus. Q́uo etiam Gabriel, uiuifici fœtus ad Dei parentem ferens nuncium, & ueluti prius latam & ad ipſum ſolum ſpectantem legem in memoriam reuocans: Quamobrem & quod naſcetur ſanctum, inquit, uocabitur filius Dei, utpotè ꝙ ſancti cognomen propriè conueniat ei, qui uirgineam uuluam diuino aperuit miraculo. Et in aliis quidem primogenitis, ea uocanda eſſe ſancta, diligenter legis intuens profunditatem, perfectio pronunciauit euangelica, utpotè ꝙ Dei conſecratione ſortita eſſent, ut ſic uocarentur: In primogenito autem omnis creaturæ, ſanctum id, quod naſcitur, dixit angelus, ut quòd hoc ſit propriè, & eam, quæ eſt uerè, ſanctitatem, in amandando uitio & bono eligendo, ſimulatque natus ſit, ut dicit Propheta, oſtenderit.

Hebr. 9. *Luc. 1.* *Luc. 2.* *Coloſ. 1* *Eſa. 7.*

Sed reuertendum eſt ad mare contemplationis, ut lex diuina iubet legiſlatori ſpiritus gratia, tanquàm in columna ignis & nubis, ſplendore ſcripturarum præcedente caſtra diuina Eccleſiæ, ut uirgo uirtutis, quæ immittitur è ſuperna Sion, ut dicit Pſalmus, per quam in inimicos obtinetur dominatio, tranſmittẽtes pelagus literæ, quod eſt hinc & hinc diuiſum, in puro & dilucido tranſitu ſententiarum, Aegyptium eorum, qui gratiæ non obediũt, ſenſum effugiamus, eis obrutis fluento ueritatis, quibus eſt ſtudio nobis impedire uiam Euangelij, quæ ducit ad ſpiritalem terram promiſſionis, & uelle nos in ferrea fornace literæ, quæ dicta eſt Aegyptus permanere, ſeruientes luto & lateribus, hoc eſt, corporalibus legis obſeruationibus. Dixit ergo Moſi in Aegypto Deus uniuerſorum, eum iam plagam decreuiſſet infligendam aduerſus Aegypti primogenita: Sanctifica mihi omne primogenitum, primo natum, aperiens omnem uuluam in filijs Iſrael, ab homine uſque ad pecus. Cuius quidem diuinæ legis id, quod erat complicatum, ueluti explicans beatus Moſes, enunciat in ſua ad populum allocutione: Et erit, poſtquàm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Chananæorum, quomodo iurauit tibi & patruis tuis, & dederit tibi eam, ſegregans omnẽ, quod aperit uuluam, maſculinum Domino; & omne quod aperit uuluam ex boum armentis, aut in iumentis tuis, quæcunque tibi fuerint maſculina, Domino. Omne autem, quod aperit uuluam aſinæ, mutabis oue. Sin autem non mutaueris, redimes ipſum, & omne primogenitum filiorum tuorum redimes, hoc eſt, pro eo dabis precium. Sic enim in libro Numerorum diuinum declarat reſpõſum, cum eo loquens, qui ſuſceperat pontificatum: Et omne aperiens uuluam ex omni carne, quam offerũt Domino, ab homine uſque ad pecus, erit tibi, ſed precijs redimentur primogenita hominũ, & primogenita pecorum immundorum redimes, & redemptio eius ab uno menſe, æſtimatio argenti quinque ſiclorum, ſecundũ ſiclum ſanctum. Sed primogenita uitulorum, & primogenita ouium & caprarum non redimes. Sancta enim ſunt: & ſanguinem eorum profundes ad altare.

Pſ. 109 *Exod. 13.* *Ibidem* *Nu. 18*

Iam ergo cum immundis ex pecoribus coniunxit & connumerauit uox diuina Iſraelis primogenita, ut quæ, quod uerè eſt purum & ſanctum, in cultu, qui eſt ex lege, non habeant, etiamſi ea exiſtimabantur ſanctificari à lege facta attributione. Similiter enim ac pro ijs, quæ ſunt reiecta ad Dei ſacrificium, precia dari pro primogenitis hominum apud eos fuerat cõſtitutum, utpotè ꝙ quæ eſt apud Iudæos à ratione alienior conſtitutio, indigna ſit cultum offerre rationalem, & eorum, quæ noui teſtamenti ſunt maximè myſtica, ſpiritalem offerre aræ oblationem. Precia autem erant ueluti ſibi conuenientia, ut quæ ſolita eſſent offerre ſacrificia, quę ex lege fiũt, per ſanguinẽ. Quæ propheta Eſaias, tanquàm ex Dei perſona, ne ex manibus quidẽ eorum requiſijſſe definit, utpotè ꝙ ad ſpiritalem, ſcilicet perfectionem intueatur ſcopus legiſlatoris. Quæ autem offerebantur ad ſacrificium, quorum ſanguinem in ara fundi lege cautum fuerat, ſancta diſtinctè ſunt nominata, uel in hoc ſcilicet ueritate prius deſcripta à figura. Qui enim ſeipſum Deo obtulit & patri ſacrificium & oblationem in odorem ſuauitatis, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, is ſolus propriè & uerè ſanctus eſt & nominatur. Sed fortè dicet incredulus Iudæus, ꝙ quæ legitimo ſacrificio non poſſunt offerri, immundorum pecorum apud eos primogenita ſolent precijs permutari. Similiter etiam cum humana primogenita non mactentur

Eſa. 1. *Eph. 5.*

mactentur ad sacrificium, est enim hoc minimè consentaneum, & à lege diuina alienum, par est, ea consecrari preciorum permutatione. Sed consideret, si non impediatur uelamine, quod obstruit oculos eius animæ, quòd iam in alia Leuitas accepisse ad consecrationem pro primogenitis sacra docuit scriptura, sic dicens in Numeris his uerbis: Et locutus est Dominus ad Mosem, dicens: Ecce accepi Leuitas è medio filiorum Israel. Pro omni primogenito aperiente uuluam à filijs Israel, erunt eorum primogenita: & erunt mihi Leuitæ. Mihi enim omne primogenitum sanctificaui in Israel, in quo die percussi omne primogenitum in terra Aegypti. Deinde quàm esset accurata permutatio, lex enuncians: Dixit, inquit, Dominus ad Mosem: Inspice omne primogenitum filiorum Israel, ab eo, quod est unius mensis & supra, & accipe numerum ex nomine eorum, & accipies Leuitas mihi pro omnibus primogenitis filiorum Israel. Deinde cum inuentus esset numerus primogenitorum maior numero Leuitarum, dicit: Locutus est Dominus Mosi, dicens: Accipe precia eorum, qui sunt supra numerum Leuitarum, ex primogenitis filiorum Israel, & accipies quinque siclos per caput, secundum didrachmam sanctam. Si ergo, ut sacra dicit scriptura, Leuitæ sunt precia primogenitorum filiorū Israel, ut accurata significat enumeratio, adeo ut pro ijs, qui erant plures numero inter eos, definitum pondus lege sit redditum, quanam ratione in unoquoque primogenito precia dari lex iussit? in pecoribus enim, quæ assumi nō possunt ad sacrificium, aut ea permutari, aut precia pro eis dari lex iubet. In hominibus autem & dari precia, & iam permutationem per Leuitas factam esse discimus, quod quidem non uidetur conuenire ipsi literæ legis, ut ostēdit lex lata de pecoribus, & exponit ipsa rei natura. Si enim etiam post Leuitarum, ad Dei ministerium, pro primogenitis attributionem, pro eis precia dari edictum est, id fit scilicet, ꝙ Leuitæ non sint tāti, ut precio pro eis dando possint exæquari. Si autem hoc ità est, longè minoris est precij, quæ per argentum offertur, redēptio, quatenus quæuis expers rationis & nullo sensu prædita natura, est uilior humana essentia.

Nu. 3. *Ibidem*

Sed quoniam, ut dicit Propheta, oculos suos clauserunt, & quod ex eis consequitur, non possunt adspicere, num etiam audire poterunt sapientissimum Micheam clamantem? Ego quidem non puto. Nam etiā auribus suis grauiter audiunt. Veniat tamen beatus hic prpheta, hæc magna uoce clamans, & prophetico spiritu tacite prius significans Iudaicorum primogenitorum abiectionem, similiter atque corporeorum sacrificiorum oblationis. Dicit enim: In quo nam compræhendam Dominum, suscipiam Deum meum altissimum? Si compræhendam ipsum in uitulis unius anni? Si acceptum habebit Dominus in millibus arietum, aut in decem millibus capellarū pinguium? Si dedero primogenita mea impietatis, fructum uentris mei pro peccatis meis. Audiant qui cor habent crassum, id, cuius propheta Micheas eos ante nos accusauit. Primogenita enim impietatis beatus Micheas nominauit primogenita Israelis secundum carnem. Quomodo ergo ea sancta existimarūt, quæ propheticis uerbis primogenita impietatis sunt nominata? Dicant nobis linguæ, quæ re uera balbutiunt, quæ non possunt rectè dicere ueritatem: quemadmodum propheta, loquens in spiritu, fructum impietatis ea uocare ausus est? quonam modo quæ de eorum redemptione dicta sunt, non uidentur esse plana & inter se habere consequentiam, ꝙ attinet ad literam? quanquàm lex apud nos sancta & spiritalis esse intelligitur & creditur.

Esa. 6. *Mich. 6.*

Videtis Iudaicorum currum axes colligatos non secus, atque olim Aegyptiorum currus in rubris fluentis. Sed pro uirga immittatur in mare orationis, ueri legislatoris & regis gloriæ uirtus & auxilium, & deducat populum suum in uiam rectam anagoges & contemplationis, ut proficiscantur ad ciuitatem habitaculi cognitionis & ueritatis, & obruat aduersarios diuinæ gloriæ inexpugnabilitas, qua repleta est uniuersa terra, ut cognoscant Dominum, ut dicit scriptura, ꝙ multa aqua maris iam obruit primogenitū diaboli fœtum, nempe peccatū, qui carne tectus est, Deus morteq; id affecit & deleuit, simulatque natus est secundum carnem: & cum in seipso uitij fecisset condemnationem, & id in se planè deleuisset, contrarias uirtutes repleuit lamentationibus, cum ueluti quædam uasa ab eis accepisset, nēpe Magos, qui uenerunt ab Oriente, adoratione & agnitione eius dominij, facti sunt Domino uasa utilia ad adiuuandā Ecclesiæ ædificationem, quæ est à Deo uerè constructum tabernaculū, ꝙ fixit Dominus, & non homo.

Exod. 14. *Nu. 14* *Colo. 2* *Mat. 2* *Heb. 8*

Iam cum sicut olim Israelem à luto & lateribus, ita nunc à paterna prudentia genus hominū in seipso redimisset, id quidem fecit fugere Aegyptum, hoc est, mortis inuisum & tenebrosum præsidium, sanctificat autem Deo & patri non solum hominum primogenita, sed etiam omne genus hominum, per eā, quæ in ipso ab initio fuit, conspersionē, hoc est, per eam, quæ ex nobis ab ipso sumpta est, carnem intelligenter animatam, cum totum ueluti fermentasset ad sanctificationem, concretum humanæ essentiæ. Si enim primitiæ sanctæ, & conspersio, dixerim ego nunc quoque merito cum diuino Paulo. & quomodo olim tribum, cui obtigerat fungi munere sacerdotali, pro primitijs primogenitorum legislator sermo typice Deo obtulit, ita nunc in præclaro charactere ueritatis, Pontificem & Apostolum confessionis nostræ, sanctum & inocentem & impollutum, & ab omni sorde & sensu peccati separatum, Deo & patri corporaliter oblatū fuisse cognoscimus, pro humanitate ab eo per fidem sanctificata, & eo magis, quòd nec esse superiorem, nec aliquid amplius in se habere, quam is, qui seipsum precium dedit, pro multis, totam uidemus humanitatem, quòd attinet ad sanctitatem, quomodo in umbra legis inuenta sunt primogenita amplius aliquid habuisse præter Leuitas, sed eam longe ab ipso fuisse à tergo relictā, quatenus citra ullam controuersiā, id quod benedicitur, est minus eo, quod benedicit.

Ro. 11. *Heb. 7.* *Nu. 3.* *Heb. 7*

Et tunc quidem solo genere Israelitico fuit dignitas sacerdotij, & solum eorum, quæ erāt apud ipsos, primogenitorum precia esse Leuitas, fuit testatum: Christus autem, qui accessit Pontifex futurorum bonorum, ut dicit sapientissimus Paulus, & non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinē Melchisedec, quomodo prius diuinum respōdit eloquium, translatione quidem sacerdotij eum esse ex alia tribu: Clarum est enim, ex Iuda esse exortum Dominū Iesum Christum, & legis effecisse translationem, ex umbra, quæ est ex lege, ad regni cœlorum nos transferens euangelium, perinde ac tribu Leuitica ad tribum regiam, dignitatem sacerdotij. Ea uerò, quæ est secundum ordinem Melchisedec, assimilatione, non pro solo Israele, sed pro omnibus gentibus, se precium patri obtulit, & omnium hominum confessionis fuit constitutus Pontifex. Nam Melchisedec quoque agnoscitur esse ex parte gentium, & non inuenitur ex genere Abrahæ. Quinque autē didrachmarū ex lege æstimatio pro unoquoque primogenito, ostēdit ænigmaticè, quòd oportet unumquenque nostrū omnē sensum Deo sanctificare, & quæ sunt in eis, & mundum,

Heb. 9. *Heb. 7.*

mundum, ab omnique nefaria uoluptate alienum, creatori offerre, tanquàm precium pium & legitimum. Horum nos hodiè sacrorum mysteriorum cõmemorationis diem festum celebramus. Hæc nobis spiritalis mysterij explicatio, hunc sanctum cœtum, qui adest, congregauit, in qua legaliter quidem oblatus fuit Saluator, prout apparebat, intelligenter autem & spiritaliter, cum nostræ conspersionis primitias patri suo obtulisset, totam eam sacram reddidit, & aptam ad diuinam oblationẽ. Hoc enim lex olim parturiebat, & eo spectabat id, quod lege constitutũ erat de primogenitis, & de Leuitarum redditione, & de didrachmarum æstimatione.*Si nos per mare scripturarum transmisit gratia spiritus.

*Sic

Sed uideamus etiam aduersariorum conclusionẽ & demonstrationem. Atque superius quidem nobis iam fuit euidens, quod est lege constitutum de Leuitis & primogenitis. Sed quomodo magnus Moses populo addens animũ, affirmauit eos non esse amplius uisuros Aegyptios, ita ego nũc quoque produco Dei populum peculiarem, ut ei annunciem, quòd adumbrati cultus corporea castra nõ amplius uidebimus. Vbi enim nunc, postquàm magnus se ostendit Pontifex, est Leuitarum sacrificium? Vbi post mundi expians precium, est æstimatio primogenitorum? Vbi est, reliqua diligens & accurata obseruatio mysteriorum legis? Non uides, quod quandiu uniuersa occupabat nox ignorantiæ, instar stellarum, exilem quendam & modicum splendorem præbebat cultus, qui est lege? Quãdo autem ortus est sol iustitiæ, & ex alto oriens apparuit, & illuxit dies salutis, legaliũ constitutionem lux modica euanuit, uicta supra modum fulgenti luce gratiæ. Non est euersum & solo stratũ, non secus atque satellites & currus, inclytum illud templum, & uniuersa Pontificum propter id gloriatio & elatio? Non est obrutus & consusus omnis eorum legitimus ornatus? Non penitus interierũt mores, qui à Iudæis accurate obseruabantur? Vbi enim obtulerint sacrificia quæ offerebantur pro mulieribus, quæ nuper pepererant, cum locus electus corruerit, & apertè sit diffinitum, non licere alibi ab eis offerri sacrificia? Vbi est uestis & dignitas sacerdotalis, & reliqua omnia? Sed ne singula persequentes tanquam mortuorum continuo contactu & contemplatione animæ oculos terreamus, illos quidem relinquamus mortuos ad aquam legalis literæ, nos autem benigno & clementi Deo hymnum canamus epinicium, & nutriti nutrimento, quod est uerè cœleste, & potati fluento, quod manat ex uera petra, ueniamus ad montem Dei Choreb, hoc est, ad excelsam doctrinam Euãgelij, ut uoci diuinarum tubarũ, uerbis beati Lucæ internas aures admoueamus, tanquàm ex sanctis adytis clamãte spiritu mystagogiæ.

Exod. 14.

Ad Christi aduentũ lex uetus obsoleuit.

Deut. 12.

Et factum est, postquàm impleti sunt dies purificationis eorum, duxerunt parentes puerum Iesum, ut sisterent Domino, quomodo scriptum est in lege Domini: Omne masculinum aperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur, & darent hostiam secundũ id, quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et eccè homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et homo hic iustus & pius, expectans consolationem Israelis, & spiritus sanctus erat in eo, & fuerat ei responsum à spiritu sancto, non uisurum eum mortem, priusquàm uideret Christum Domini in carne. Et uenit in spiritu ad templum. Quid est, expectans consolationem Israel? Hoc est, expectãs dum fieret manifesta ueritas, & populus Israeliticus ab umbra legis ad eam transiret, propterea quod mittens esse sub mundi elemẽtis, accederet instituendus ad ludum ueritatis, & per

Luc. 2.

ficeretur eius perfectione. Neq; enim potuerit quis dicere, quòd cum Iudæi grauia perpeterentur, & captiuitate aliqua detinerentur, expectabant ut ab his recrearentur, & ad lætum ac pristinum statum reuerterentur, cum omnis antiqua cõsuetudo eis ritè procederet, & templum staret, & offerrentur in eo sacrificia, & omnis alia uiuendi ratio, eorum generi peculiaris, ritè obseruaretur.

Sin autem obijciatur, eos fuisse sub Romanis, & Herodem constitutum fuisse regem Iudææ, qui erat genere alienigena, sciatis, quod ratio uitæ ex lege agendæ ex eo nil lædebatur, quod Israeli rex esset alienigena, ut de eo consolationem iustus senex expectaret. Etenim diuersis modis contigit, perinde ac filiũ quempiam seditiosum, à patre alicui tradi austero pædagogo ad hoc, ut castigetur, ita Israelẽ sæpe fuisse sub rege alienigena. Hoc ostẽdit populi longa mora in Aegypto, & propheta Hieremias tempore Sedechiæ regis diuino iussu ad eum loquens, & populum, qui eius parebat imperio, fore ut essent sub sceptro regis Nabuchodonosor, & accederent ad Chaldæos. Non solum autem hos, qui erant digni, ut quorum uita esset flagitiosa, alienigenæ subijci sceptro, non erat à ratione alienũ: sed etiam quosdam ex iustis, & quibus dignus non erat mundus, ut dicam cũ Paulo, non imperare, sed barbaris & impijs uiris parere, Dei effecit lenitas & patientia: ut pietatis eorum probatio magis appareat. Id ostendit Abraham, qui fuit in Aegypto, cuius & uxor ablata fuit à Pharaone, & qui terram sibi promissam habitabat in incolatu. Similiter autem eius quoquè filius & nepos, Isaac inquam, & Iacob: rursusque temperãtissimus illius filius Ioseph, qui factus est seruus, & condemnatus est habitare carcerem. Non ergo ad mundanã gloriam & iactantiam. Israelis consolationem sapiens expectabat Simeon, sed eam, quæ est uerè tra-ductionem ad ueritatis pulchritudinem, Nam cum ei datum fuisset responsum, fore ut antequam è uita excederet, uideret Christum Domini, expectabat fore, ut spiritaliter cum eo appareret populi consolatio.

Hieri 34.

Heb. 11.

Gẽ. 12. 20.

Gẽ. 39

Venit ergo in spiritu in templum, & dum introduxissent parentes infantem Iesum, ut facerent secundum consuetudinem legis de ipso, ipse quoque eum accepit in ulnis suis, & benedixit Deũ, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace: Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuę Israel. O uerè beate atque adeo beatissime senex. Quam beatus ille tuus re uera sacrosanctus in templum ingressus, per quem progressus es ad excessum è uita? Quam beati sunt oculi, animæ simul & corporis, hi quidem, ut qui adspectabilem Dei appræhenderint apparitionem, illi uerò, ut qui non solum adspexerint ad id, quod cernitur, sed fuerint illustrati ipsa luce spiritus, & corporatum Deum uerbũ agnouerint, qui uiderunt diuinum salutare, quod paratum fuit ante faciem omnium populorum. Quam beatæ sunt manus tuæ, quæ ueritatis uerbum contrectauerunt? Quam beata est lingua tua, cui feliciter fuit annunciata reuelatio uitalis luminis? Et quid studeo tibi singulatim accommodare laudẽ in unoquoque membro, cum te iam totum laudabilem, & beatũ, & à sancto spiritu possessum, prius docuerit Euangelista? Sed age, ò beate pater, eo qui in te resonat spiritu, doce tanquam filios, pecudes Ecclesiæ, thesaurum, qui tanquam in uasis fictilibus, latet in paucis tuis uerbis, quandoquidem ad uos, & eos, qui sunt sicut uos, ornati canitie supernæ prudentiæ, & uerè estis presbyteri, id est, seniores, & Ecclesiæ patres appellamini,

Luc. 2.

pellamini, diuinum uerbum nos deducit, ut discamus doctrinas salutares, dicens: Interroga patrem tuū, & annunciabit tibi, seniores, & dicent tibi. Quæ illius ergo linguam tūc mouit ad loquendū de Deo, uirtus spiritus nobis quoque nunc det sermonem in apertione oris.

Deut. 32.

Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine secundum uerbū tuum in pace. Ex quo enim Christus homo factus est, & peccatum, quod est belli causa deleuit, & patri nos reconciliauit, in pace fit sanctorū excessus. Hoc enim prophetice magnus quoque Dauid prius indicans, dicebat: In pace in idipsum dormiam & requiescam, non id, quod adest, sed quod est futurū in Christi aduentu, significans. Et ut ostenderet, quòd uno solo modo talis spes, pacificæ, inquā, in Christo dormitionis, in sanctis sit collocata per spiritum, dicit: Tu Domine singulariter in spe constituisti me. Beatus autem senex Simeon, cum iam præsens tempus esset intuitus, dicit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbū tuum in pace: ostendens stabilitatem diuinæ promissionis. Quoniā uiderunt, inquit, oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, hoc est, eam, quæ per Christum facta est toti mundo, salutem, & nō soli Israel. Quomodo ergo superius testatum est, eum expectare consolationem Israelis, nunc autem conspicitur dicere, Dei salutare in conspectu omniū populorum? Quoniam tunc futuram Israelis consolationem nouit spiritu, quando omnibus quoque populis fuit paratum salutare. Vide autem, quàm sit accurata diuina inspiratio. Lumen enim, inquit, ad reuelationem gentiū, & gloriam plebis tuæ Israel, magno Paulo loquens consentanea de Israelis enumeratione. Quando enim, inquit, ingressa fuerit plenitudo gentium, tunc etiam totus Israel saluus erit. Ergo ipse quoque cum præposuisset uocationem gentium, postremo, conuenienter prophetiæ, uniuersi Israelis reposuit conuersionem, etiamsi iam reliquiæ saluæ factæ sunt, propter eos, qui iam ex Iudæis accesserunt ad gratiam.

Psal. 4. *Ibidem* *Ro. 11.*

Contemplare autem mihi alitarum sententiarum proprietatem dictionis. Nam cum dixisset, Lumen ad reuelationem gentium, salutaris diuini reuelationē, dat nobis intelligendū, quod in absolutis tenebris & perfecta caligine, nullum habentes splendorem Dei cognitionis, ante Christi aduentum stabant gentes. Quomodo beatus quoque Esaias felicem nunciū afferens is, qui sedebant in tenebris, dixit eos uidere magnam lucem. Quoniam autem Israel, etiamsi modicè typica tamen lege illuminabatur, lucem quidem in illo nō dixit, gloriam autem illum sortitum esse prædixit, ueterem historiam reuoca in memoriam, quòd quomodo olim admirabilis Moses, qui cū Deo familiariter est locutus, glorificatū habebat uultum, ita etiam ipsi, cum diuina susceptæ humanitatis luce per fidem conuersati, & uirtute spiritus illuminati, in gloria apparebunt, ueteri deposito uelamine, & eadē imagine transformati à gloria in gloriā, ut dicit Apostolus, tanquàm à Domini spiritu.

Esa. 9. *Exod. 33. 34.* *2. Cor. 3.*

Quod autem dixit Deo afflatus Simeon, in ruinā & resurrectionem multorum in Israele positum esse Dominum, ostendit per consensum sententiarum cū ijs, quæ dixerunt Prophetæ, unum & eundem Deū & legislatorem locutū esse in prophetis & in nouo testamento. Lapidem enim offensionis & petrā scandali, causam esse, ne pudore afficiantur ij, ipsum credunt, dixit oratio prophetica. Est ergo ruina quidē ijs qui propter humilitatem carnis, offendunt ex incredulitate: Resurrectio autem ijs, qui agnouerunt firmitatem diuinæ œconomiæ. Quinetiā dicens gladium transadactum esse per animam Dei parentis, aperte prædicit eam, quæ fuit in cruce, passionem. Nam cum ijs, quæ ex ipsa admirabili conceptione, usque ad tempus passionis, diuinè abdicta & sunt unū ueluti corpus indiuiduum, excelsiorem & diuiniorē de ipso haberet Deiparens existimationem, existimabimus eam passam esse ueluti quādam incisionem in ignominiosa cruci affixione, etiamsi miraculum resurrectionis, ei incisioni perfectissimam obduxerit cicatricem. Sed nec eam solam hac affectione dicit esse tenendam, sed ex multis cordibus cogitationes, dubitationes scilicet & hæsitationes, prædicit apparituras, ut in diuersis de eo opinionibus nihil omnino moueretur Dei mater uirgo.

Luc. 2. *Es. 49.* *1. Pe. 2*

Quoniam uerò prophetissa Anna, præ senio imbecillum quid loquitur, & quod ualde non potest exaudiri: sed nec excelsum Euangelium, quæ ab ipsa dicta sunt, ijsdem uerbis adduxit: primum quidem rogemus Euangelistam, quænam & undenam ea fuerit, & sub quibus & quando ad templum accesserit: & rursus scrutemur, quorumnam dicit esse cogitationem. Dicit ergo beatus Lucas, quod Anna erat prophetissa, filia Phanuelis ex tribu Aser, quæ processerat in multis diebus, & uixerat cum marito septem annos à uirginitate sua: & ipsa erat uidua annorum circiter octogintaquatuor, quæ non discedebat à templo, ieiunijs & precibus diu noctuq; Deum colens: & ipsa hora accedens, confitebatur Deo, & loquebatur de ipso omnibus expectantibus redemptionem in Israel. Quænā est ratio, quod de hac prophetissa tam accuratam Euangelista fecerit narrationem, ut ei uenerit in mentem, facere mentionem eius patris & tribus? Et quæ à nullo quidem ferè mandata scriptis inuenta est, de ea re accuratam rationem nouerit ipse solus sanctorum Deus, & qui eius inspiratione, ut dicit diuinus Apostolus, spiritu loqui docti sunt mysteria. Quantum uerò nos possumus assequi, dicimus fuisse alias illo tempore eiusdem nominis, cuius hæc beata: & fuisse deditas ijsdem sacris, quibus illa, studijs, assiduis scilicet ieiunijs & precibus. Vt ergo eius persona facilè discerneretur, cum patris eius fecisset mentionem, tribum quoque propriam adscripsit. Magnis autem ipsam ornauit laudibus, & quæ auditoribus faciant omnino fide digna ea, quæ de Domino disseruit.

Luc. 2. *1. Cor. 14.*

Sed quoniam, ut iam dictum est, sonora & quæ grādi uoce proferitur oratio, oblata est à senio, prope os eius quodammodo admouentes aurem cogitationis, scrutando hoc præsens adnatum argumentum, uideamus quid ipsa dixerit ijs, qui expectabant redemptionem in Hierusalem. Conuenienter enim ei, quod mēte potest compræhendi ex uerbis propheticis, uerba faciebat de Domino. Nam cum ij, quibus eam hæc esse locutam dixit Euangelium, omnino ex diuinis responsis, quæ efferuntur in prophetis, didicerunt expectare redemptionem, ea omnino fuit prompta ad describendum mysterium. Constat id, quod magnus dixit Esaias: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius principatus factus est desuper humerum eius, & uocatur nomen eius, magni consilij angelus. Et præterea. Illuminare, illuminare Hierusalem, uenit enim lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Magnus quoque Dauid adducebatur, Misericordia & ueritas sibi inuicem occurrerūt, iustitia & pax se osculatæ sunt, & uiderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et ipsum indicando, Ante solem permanet nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ. Omnes gentes beatum eum dicent, & seruient ei, & adorabunt eum. &, Notum fecit Dominus salutare suum filijs Israel. Et rursus ueneranda & angelica uox sapientis Malachiæ, Ecce ego mittam ange-

Esai. 9 *Esai. 60.* *Ps. 84.* *Ps. 97.* *Psa. 71* *Ps. 97.* *Mala ch. 3.*

angelum meum, & parabit uiam ante faciem suam, & repente ueniet in templum suum Dominus, & An
Mal. 3 gelus testamenti, quem uos uultis, & alijs aliunde col lectis mysticis floribus propheticorum eloquiorum, diuinam & beatam contexuit coronam, adhuc quidē imbecilla & tremente manu, ut quæ processisset in multis diebus. Non enim tūc permittebatur ijs, qui audiebant, altorum de Domino sensuum expositio, quando etiam post tantam signorum ostensionem & diuinorum mysteriorum prædicationem, sapientiæ & cognitionis thesaurorum promus Christus, suis di-
Ioã. 16 xit discipulis, Habeo multa, quæ uobis loquar, sed non potestis portare modo. Etsi autem obscurè & exiliter anus & prophetissa uerba fecit de Domino, ut quæ legis personam sustineret, quæ antiquata & senio confecta, & non longè remota ab interitu, cessit nouo testamento: non fuit tamen inutilis eius sermo auditoribus intelligentibus, quomodo nec quæ à lege in umbris & ænigmatibus fuit magni mysterij præcedens enunciatio.

1. Cor. 5. Age ergo nos quoque, ò patres & fratres spiritales, qui didicimus festum celebrare in nouitate spiritus & non uetustate literæ: Qui in azymis synceritatis & ueritatis, uenerandum & uiuificum pascha sacrificij Christi debemus celebrare: Qui diuina re-
Eph. 4 generatione sancti baptismatis ueterem hominem
Colo. 3. exuimus qui corrumpitur per desideria deceptionis, & nouum induimus, qui renouatur ad agnitionem secundū imaginem eius, qui creauit: Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo Saluatori nostro. Di-
Ps. 94. camus: Quā terribilia sunt opera tua Domine, etiā si
Ps. 65. in multitudine uirtutis tuæ inimici tui mentiti sunt, sua sponte ad diuinam tuam lucem, quæ mundo apparuit, claudentes suos oculos. Præoccupemus faciē eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Sacrificium laudis Deo perpetuo offeramus, hoc est, fru-
Hebr. 13. ctum labiorum confitentium nomen eius, beneficentiæque & communicationis nequaquàm obliuiscamur. Talibus enim sacrificijs placatur Deus, ut sordes peccati abluamus, & renouabitur tanquàm aquilæ spiritalis nostra iuuentus, quomodo etiam beati senis Simeonis, ut nos quoque pacificè & iucundè in bona fiducia & spe salutari ad uitæ exitum contendamus, & non cum pudore & metu è uita præsenti excedamus, & quodammodo non uolens, quomodo qui sibi mali alicuius sunt conscij, ægrè & iniucundè ferunt aduentum regis.

Nota. Imitemur beatæ illius Annæ in ieiunijs & orationibus perpetuam constantiam, ne uideamur muliere deteriores, idque quæ uitam agebat sub umbra legis, quo tempore, se in his rectè gerere, erat rarum. Sed nos luce gratiæ illustrati, & certa & expressa spe adiuti, & uirtute spiritus corroborati, ne separemur à sacris doctrinis, à quibus salutaris habitus solet generari in animis, quomodo testatum fuit, illam quo-
Ps. 118 que à templo fuisse inseparabilem. Ne à diuino metu
2. Cor. 11. aberremus cogitationibus, sed ex ipso & in ipso carnes nostras & cogitatus, conuenientes uotis Prophetæ, affigamus. Audiamus magnum Paulum docentem: Despondi uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo. & non uiolemus, quæ inita sunt cū eo, pacta conuenta, per consuetudinem cum eo, qui uitam nostram corrumpit ex eo, ꝙ faciamus illius uoluntatem, uel in hoc Prophetissæ immitantes pudicitiam, quæ fuit unico contenta coniugio. Sed quod est in promptu, ab imitatione eius non discedatis, quicunque soluti estis à monogamia, & si fieri possit,
1. Co 7 ad secundas non ueniatis nuptias. Sic enim uos bea-
Ro. 12. tus futuros esse affirmat Paulus. Offeramus nos quoque in superno altari, ueluti par turturum, animi & corporis puritatem, uel tanquàm duos pullos columbarum, prouidere bona, non solum coram Domino, sed etiam coram hominibus, ut cum nos quoque omnia spiritaliter ex diuina lege fecerimus, in sapientia & gratia proficientes, & ad mensuram ætatis plenitudinis Christi peruenientes, & internum hoēm perfectum habentes, & spiritus sancti effecti habitaculū, reuertamur ad ueram nostram patriam, cælestē Hierusalem: In qua digni habeamur frui beata ac perpetua lætitia & regno, in Christo Domino nostro, cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Amphilochij Episcopi Iconij orationem de Occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Deiparente & Simeone, quæ hoc loco in V. Tomo D. Aloysij sequebatur, idcirco non posuimus, quòd paulò supra eam ex VII. Tomo eiusdem Aloysij, sed alio interprete, posuerimus.

SANCTI PATRIS NOSTRI Cyrili Archiepiscopi Hierosolymitani Oratio de Occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Simeone, qui Deum excepit.

LAetare ualde filia Sion, prædica lætitiam filia Hierusalem, duc choros popule ciuitatis Dei. Exultate portæ & muri Sion, & uniuersæ terræ clamate montes & colles, & ualdè exultate. Fluuij plaudite, & rupes Sion comprehēdite Dei aduentum, in eū intuentes. Concinant hodiè cælestia cū terrenis, & Hosanna dicant cum ea, quæ est inferne, Hierusalem, propter Christum, qui est in ipsa. Cælestiū intelligentes uirtutes, choros ducite. Qui estis in terris cum angelis hymnos canite. Hodiè enim gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei Hierusalem, ciuitas regis magni, aperiat portas ei, qui aperuit omnibus cælestes portas, & aperuit in cruce ostia sepulcrorum, & contriuit portas inferorum, quæ erant ab æterno, & admirabiliter clausit portas uirginitatis. Hodiè, qui mirabiliter olim respondit Mosi in monte Sina, diuinè implet legem, factus sub lege. Hodiè Deus à Themam, uenit Sion. Hodiè cælestis sponsus cū thalamo Dei matris uenit in templum. Filiæ Hierusalē, egredimini in occursum eius. Lampades alacriter accendamus uero lumini. Tunicas animarum paremus sponso Christo cum Sion. Gentium populi, lucem ferentes occuramus cum templo. In templo ad Deum Christum conueniamus. Cum Angelis hymnum canamus. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth. Plenum est cælum & terra gloria eius. Pleni sunt fines mundi bonitate eius. Plena est eius laude omnis humanitas. Eius indulgentiam plena sunt cælestia, terrestria & interna, plena misericordia, plena donis eius & beneficijs. Omnes ergo gentes plaudite manibus. Omnes gentes terræ uenite & uidete opera Dei. Omnes spiritus laudet Dominū. Omnis terra adoret. Omnis lingua canat & psallat, & glorificet puerum Deum, qui est quadraginta dierum, & est ante secula: puerum paruum, & antiquum dierum, puerum lactentem, & seculorum effectorem.

Infantem adspicio, & Deum meum agnosco. Infantem qui lactet, & mundum nutrit. Infantem qui flet,

2. Februar. — *Ps. 86.* — *Esai. 6* — *Pijssimæ de Christo contemplationes.*

flet,& mundo largitur uitam & lætitiam. Infantem qui inuoluitur fascijs, & me liberat à fascijs peccati. Infantem in ulnis matris uerè cum carne & sine defectu in terra, eundem uerè in sinu patris, & sine defectu in cælis. Infantem uideo in Bethleem, Hierusalem ingredientem,& qui nequaquàm separetur à superna Hierusalem. Infantem uideo, qui ex lege in tẽplo offert sacrificium in terra, sed idem pia omnium sacrificia in cælis excipit. Ipsum in ulnis senis per dispensationem, eundem in maiestate diuina in thronis Cherubicis. Qui offertur & purificatur, sed idẽ omnia purificat & purgat. Ipse est ergo donum, ipse Põtifex, ipse ara, ipse propitiatorium. Ipse qui offert, ipse qui pro mundo offertur. Ipse ignis, ipse holocaustum. Ipse lignum uitæ & cognitionis. Ipse agnus, ipse gladius spiritus. Ipse pastor, ipse ouis. Ipse sacrificus, ipse qui sacrificatur. Ipse qui offertur, ipse lex, & ipse qui suscipit sacrificium.

Sed enim age decætero dicamus de die ex sacris
Luc.2. Euangelijs. Ait enim de Christo Lucas admirabilis, Quando impleti sunt dies purificationis eorum secundum legem Mosis, duxerunt Iesum Hierusalem, ut sisterent eum Domino, quomodo scriptum est in
Exod. 13. lege Domini: Omne masculinum aperiens uuluam, sanctum Domino uocabitur. Nam Samuel quidem & Isaac,& simul etiam Iacob & Ioseph & alij multi, qui præter spem nati sunt ex sterilibus, & aperuerũt infertiles uuluas matrũ, sancti Domino uocati sunt: Christus autem solus ex solo unigenitus, cum uirginales portas non aperuisset, non est sanctus Domino,
Dan.9 sed sanctus sanctorum, & Dominus dominorum, &
Apoc. 17.19. Deus deorum, & primogenitus primogenitorum, princepsque & rex regnantium & uocabitur & cre-
Luc.2. detur, & nunc in templo à Simeone prædicabitur. Erat enim, inquit, homo in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et ipse erat homo iustus, & spiritus sanctus erat cum eo, & fuerat ei datum responsum à spiritu sancto, non uisurum eum mortem, priusquàm uideret Christum Domini. Et uenit in templum in spiritu. Et cum introduxissent parentes puerum Iesum, ut ipsi facerent secundum morem legis de ipso, ipse Simeon accepit eum in ulnis suis, & benedixit Deũ, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace. Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gẽtium, & gloriam plebis tuæ Israel.

Ps.105 Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet
Es.20. omnes laudes eius? Qui continet uniuersam terram
Heb.1. pugillo, senis ulnis capitur, & portatur, qui fert omnia uerbo uirtutis suæ. Exultet Adam, per Simeonem Christo dicens, Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace. Nunc me soluis ab æternis uinculis. Nunc me soluis ab interitu. Nũc me soluis à morte. Nunc me soluis à mœrore. Meum Dominum & Deum Simeon in templo ulnis amplectens, altum œconomiæ mysterium significauit omnibus gentibus. Iudæis enim annuncians, exilit & exultat, & clara uoce de eo apertè clamat, dicens: Hic est, qui est, & ante est, & semper adest, cum patrem eiusdem essentiæ, in eadem sede sedens, eiusdẽ gloriæ & potentiæ: par potentia, omnipotens, principio carens, increatus, inalterabilis, qui nec circunscribi, nec adspici, nec uerbis explicari, nec comprehendi, nec contrectari, nec mente concipi, nec conijci potest. Hic est splendor paternæ gloriæ. Hic est
Heb.1. character substantiæ omnium constitutionis. Hoc est lumen luminum, quod oritur ex sinu patris. Hic apud Deum, & ex Deo Deus cognoscitur. Hic est fons uitæ, ex fonte patris uita procedens. Hic est Dei fluuius, qui exit è diuina abysso, sed ab ea non separatur. Hic est thesaurus bonitatis paternæ, & ęternæ beatitudinis. Hæc est aqua uitæ, quæ uitam mundo largitur. Hic est radius increatus, qui ex sole patre luminum gignitur, sed non scinditur. Hic est Deus Verbum, quod ex ijs, quæ non sunt, ad hoc ut essent, solo uerbo omnia constituit. Hic est Lucifer, qui ante Iob 9.
Luciferum incorporeas adornauit uirtutes, cælestiũ Iob 38.
exercituum & ordinum. Hic est, qui cælum extendit Ps.135
solus, & super mare ambulat tanquàm super cælum. Hic est, qui abyssum caligine inuoluit tanquàm fascijs. Hic est, qui terram firmauit super aquas. Hic est, qui mare sepsit arena, tanquàm muro. Hic est, qui lucem diuisit à tenebris. Hic est, qui circularem astrorum ornatum composuit. Hic est, qui uniuersum tã qui cernitur, quàm qui intelligentia appræhenditur, mundum constituit in sapientia. Hic est, qui non fictis manu manibus, ex luto hominem finxit, & formauit. Hic est, qui ad Dei imaginem nos fuit fabricatus, nunc ipse ad nostram imaginem homo factus. Quinetiam Deus, id quod mente præcipitus, perfectus, ex perfecto patre habens essentiam. Qui cum esset in forma Dei Dominus, nunc meam suscepit formam seruilem, non diminuens dignitatem diuinitatis, sed sanctificans, ut sanctificaret massam meæ naturæ, supra totus & infrà totus. Qui idem cognoscitur, supernà genitus sine tempore, & infernè sine semine, supernè effector, infernè res creata. Audite omnes gentes, audi Israel. Dominus hic est, quem ego sacerdos tuus Simeon, gestans in ulnis, magna uoce prædico in templo populo testificans.

Quamobrem attendite populi mi sermonẽ meũ, inclinate aures uestras ad uerba oris mei. Hic est puer, de quo Esaias prius prædicauit, dicens: Puer Esa.9.
natus est nobis, & filius datus est nobis. & uocatur nomen eius magni consilij Angelus, admirabilis cõsiliarius, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Si est ergo hic puer Deus fortis, de eo signifi- Ps.83.
cans Dauid quoque dixit: Videbitur Deus deorum in Sion. De hoc puero clamat etiã Hieremias: Deus Baruc. 3.
in terra uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Hic est puer, qui olim mare perfrigit Israeli, & sub- Exod. 14.
mersit Pharaonem, & legem dedit Israelitis, & pluit manna & in columna ignis deduxit genus Hebræorum, & petram rupit, & rubum flamma ignis, tanquàm rore cinctum conseruauit incombustum. Hic Exo.3.
puer Mosem quadraginta annos fecit pastorẽ, & quadraginta annos constituit Ducem Israelis, & eum Exod. 24.34.
coroborauit, ut ieiunaret quadraginta dies.

Sic ipse quoq; puer baptizatus, ieiunauit quadraginta dies, & post quadraginta dies à mortuis regene- Mat.4
rationis ascendit in supernam Hierusalem, & post quadraginta dies sui ortus ex uirgine, nunc ingressus Ac.1.
est in terrenam Hierusalem.

De hoc puero prius etiam prædicauit Propheta Hab.3
Habacuc, dicens: Deus à Themam ueniet, hoc est, ab austro. Ab austro enim Hierusalem est Bethleem. A Bethleem autem nunc ingressus est Sion. Propter hunc puerũ Moses nobis testificatus est, dicens: Prophetam uobis suscitabit Dominus Deus ex fratri- Deut. 18.
bus uestris, & omnis qui non audit eum, exterminabitur ex terra uiuentiũ. De hoc puero Propheta Dauid uota fecit, dicẽs, Qui sedes super Cherubim, ap- Ps.79.
pare, excita potẽtiam tuã, & ueni ad nos seruãdos. Et alibi: Cito pręoccupẽt nos miserationes tuę Dñe. Et Ps.78.
rursus: Dñe, inclina cælos tuos, & descende. Et alibi: Ps.143
Tu Dñe Deus uirtutũ, attende ad uisitandas oẽs gen- Psa.58
tes. Quamobrẽ cognoscite gẽtes, & uincimini. Videte Iudæi, & persuadeamini, ꝙ hũc puerũ laudant angeli, hunc adorant arcangeli, hunc tremunt potestates,

tes, hunc glorificant uirtutes, huic seruiunt Cherubim, hunc Deum prædicant Seraphim, huic sol seruit, huic ministrat luna, huic obediunt elementa, huic subijciunt fontes. Hunc puerũ cũ uidissent, portæ inferorum sunt cõfractæ, portæ aũt cœlestes sunt apertæ. Hic puer mortem aboleuit, diabolum pudore affecit, maledictum soluit, dolorem cessare fecit, serpentem contriuit, intermediam maceriam discidit, malum chirographum peccatorũ perfregit, peccatũ conculcauit, errorẽ aboleuit, surgere fecit creatam naturam. Hic puer Adam conseruauit, Euam refinxit, gentes uocauit, mundum illuminauit.

Quamobrẽ uenite uos omnes Christi & Dei amãtes, Domino læti & mundi occurramus, non legaliter, sed spiritaliter, non uentrem delicijs explentes, sed spiritu exultantes, non nos uino inebriantes, sed spiritu feruentes. Læti hodiè lampades ornemus. Tãquàm filij lucis, ceras ueræ luci Christo offeramus. Quoniam lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit, ideo lumina ex lumine supra niuem resplẽdeamus, supra lac de albati, supra saphirum illuminati, supra immaculatas columbas in cœlos euolantes, ita in nubibus ad Dei occursum exeamus. Hodiè dilecti festi cursum perpetuò peragamus. Cum Angelis choros ducamus, cum pastoribus illuminemur, cum orthodoxis adoremus, cũ Bethleem festum agamus, cum Sion occurramus, cum templo sanctificemur, cum uirgine festum agamus, cum Simeone Christũ ulnis amplectamur, ut simus intra æterna Christi bona, gratia & miserationibus & clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

Nota peruenustum Ecclesiæ morem de cereis hac die in manibus gestandis.

TIMOTEI PRESBYTERI HIEROSOLYMITANI oratio de Propheta Simeone Dei susceptore, & de eo quod est, Nũc dimittis seruum tuum Domine.

2. Feb.

Simeõ, primus & ultimus iustus.

Age dilecti, ultimum iustum oratione intueamur. Et quis est ille ultimus iustus? Qui nuper à nobis est lectus in Euangelio secũdum Lucam, nomine Simeon? Hic est & primus & ultimus, ultimus legis, primus gratiæ: Iudæus religione, Christianus gratiarũ actione: Christianus lectione, angelus lingua, Simeon, qui fuit modo à nobis lectus. Qui ex pharisaica blasphemia, rosa collectus est ex spinis, & primus donationis gratiæ inspiratione cognitus: Simeon, qui eo processit iustitiæ, ut in ipso corpore ue luti responsum acciperet, non præteriturum præsentem, quæ est ad tempus, uitam, donec uideret Dominum nostrum Iesum Christum. Iustus ergo & magnus Simeon, ò dilecti, cum ante susceptam carnem desiderasset uidere Dominũ, uidit in carnis susceptione, & animaduertit, & ulnis est amplexus, & rogauit ut relaxaretur à costodia corporis, ore senili clamans ad omnium Dominum, qui uidebatur infans, sicut audijstis: Nũc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace. Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum. Vidi gloriam tuam. Soluar ab hac breui uita, in quam cadit interitus. Vidi choreã angelorum, glorificationem archangelorum, omnẽ creatam naturam exultantem, cælestia & terrestria unum habentia transitum. Nunc absoluar, ne hic retinear. Spiritus sanctus est in me, & uideo, quæ tibi euenient. Nunc absoluar, ne Iudæorũ, qui sunt mei generis, quæ in te est futura, uideam audaciam. Ne uideam spineam, quæ plectitur, coronam. Ne uideã seruum tibi alapas infligentem. Ne uideam tibi intentari lanceam. Ne uideam solem obscurari. Ne uideam lunam deficere. Ne uideam elementa mutari. Ne uideam te cruci affixum. Ne uideam rumpi petras. Ne uideam scindi uelum templi. Non ferentia enim audaciam ipsa quoque elementa, cum Domino dolore afficiuntur. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace: Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum: Quod parasti ante faciem omnium populorum.

Mat. 26. & 27. Ioã. 19

Quid ergo Euangelista? Audi ipsum dicentem: Et erat homo in Hierusalẽ, cui nomen Simeon, & erat homo iste iustus, expectans consolationem Israelis. Et spiritus sanctus erat in ipso, & erat ei datum responsum à spiritu, non uisurum eum mortem, priusquã uidisset Christum Domini. Et uenit in spiritu in tẽplum. Audi sapienter, dilecte. hoc est quod dicit: Simeone domi sedente, & apud se orante, responsum uenisse ad effectum. Solum cogitauit Ioseph & uirgo introducere puerum Iesum in templum, ut facerẽt ipsi secundum morem legis de ipso, & statim Spiritus sanctus præbuit responsum, hoc est, Excitauit spiritus Simeonem, dicens: Expergiscere senex, quid dormis? Venit tẽpus responsi: Vade citò, uenit enim qui te soluit, excute uestes sepulcrales, para sepulcrũ, ordina quæ ad domum tuam spectant. Venit enim, qui te soluit. Venit Emanuel. Transi cito in templũ. In loco sacro sacra. De sacro loco propheta. Quamobrem pernicissimo cursu cupiditatis, tanquàm penna aliqua, incitatus, & à spiritu leuatus, præuenit Ioseph & uirginem in templum, non præuenit autem puerum, qui portabatur. Quomodo enim potuisset præuenire eum, qui ubique aderat? Ioseph & uirginem præuenit Simeon in templo. Et cum præuenisset, adhuc prope adyta erat expectans reuelationem sancti Spiritus.

Cum fuisset in templo Simeon, uidit quidem multas matres cum suis filijs in templum ingredientes, ad peragendum sacrificium purificationis. In quarũ medio erat etiam, quæ portabat uenerandum fœtũ, & nullis sordibus contaminatum. Iustus autem Simeon huc & illuc oculos circunferens, postquàm uidit multas matres in priuato habitu humanitatis, solam autem uirginem infinito & diuino lumine circũdatam, separauit reliquas matres, clamans & dicens coram omnibus: Date mihi locum, ut teneam eum, qui desideratur. Vidi eum, qui me præuidit. Vidi, & meus germinauit spiritus. Cur uos, quæ estis ancillæ, cum libera & Dña concertatis? Cur infantes uestros aræ offertis? Huc conuertimini, & eos offerte huic puero, qui est antiquior Abraam. Interim Simeon suis ulnis tenens Dominum, qui uidebatur infans, Ioseph quidem & uirginem benedixit, prophetiam autem traduxit ad Dominum, dicens uirgini: Qui adspicis hunc puerum, ò uirgo, tuum & non tuũ? mansisti enim uirgo, sicut eras prius. Cur enim assiduè fixis oculis intueris, & eum frequenter amplecteris? Cur ei mamillam semper præbes, uolens filium habere florentiorem? Non eget nutrimento, cum ipse sit mannæ & uitæ suppeditator. Cur mollibus palmis demulces infantem, eum uolens sopire? Hic infans non dormitabit neque dormiet, quòd attinet ad diuinitatis dignitatẽ, quæ celatur. De eo enim dicit Propheta: Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Cur hunc puerum adspicis uirgo? Hic puer, ò uirgo, diuinitatis quæ latet uirtute, cœlum extendit sicut pellem, terram autem super nihilum suspendit, cum aquam mundo basim fundasset. Hic puer, ò uirgo incorrupta, est solis auriga, lunam tanquàm clauo regit,

Simeõ unde agnouerit matrẽ Domini.

Ps. 120

Ps. 103.

Ps. 23. 134.

regit, è thesauris suis promit uentos, & est omnium quæ sunt Dominus. Hunc puerum ò uirgo, non mundanam, sed spiritalem accipe lætitiã. Ecce enim hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicitur. Tuã quoq; ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelentur ex multorum cordibus cogitationes.

Hæc sanctus & qui Deum suscepit Simeon, dixit uirgini Mariæ, reuelatione sancti spiritus de Iesu, qui uidebatur infans: Ecce hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israel. Cur autem in ruinam, & cur in resurrectionem? Verum est uerbum Domini. Quoniam enim Simeon, non sua uirtute, sed sancti spiritus reuelatione, quicquid enunciauit de Domino, ad uirginem dicens, Ecce hic est positus in ruinam & resurrectionem multorum in Israel. dixit: In ruinam quidem infideliũ, resurrectionem autem eorum, qui credunt. Ad ruinam Synagogæ, resurrectionem uerò Ecclesiæ. In ruinam dæmonum, resurrectionem autem sanctorum. In ruinam prophanorum, resurectionem uerò iustorum. In ruinam & resurrectionem, surrexit Mathias, cecidit autem Iudas. In ruinam & resurrectionem multorum in Israel. In resurrectionem latronis, qui erat à dexteris, in ruinam autem eius, qui erat à sinistris. Nam ille quidem piè se gerebat, hic uerò maledicebat. In ruinam & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicitur. uera est oratio. In signum, cui contradicitur, fuit Dominus, utpotè, fœtus uirginis. Nam magnum est signum, quòd quæ uirgo peperit, mansit uirgo. Quod uerò uirgo sit signum, cui contradicitur, audi Esaiam in suo opere, Domino dicente ad Achaz: Pete tibi signum in profundo aut in alto. & dixit Achaz: Non petam, neque tẽtabo Dominum. Et dixit Esaias: Ecce dabit uobis Dominus ipse signum. Quodnam hoc? Ecce uirgo in utero concipiet. De hoc Dominico signo in uirgine nato, cui cõtentiosa lingua multi erant contradicturi, Simeon futurũ prius significauit, dicens uirgini: Ecce hic positus est in ruinã & resurrectionẽ multorũ in Israel, & in signum, cui contradicitur. Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelẽtur ex multorum cordibus cogitationes,

Christus quibus in ruinã, quibus in resurrectionem positus.

Lu. 23

Esa. 7.

Hinc nonnulli exstimarunt Domini matrem gladio morte affectam, finem accepisse martyrij, propterea ꝙ dixerit Simeon: Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius. Non ita autem habet. Ferreus enim gladius corpus diuidit, non dissecat animam. Quo fit, ut intemerata & sanctissima uirgo huculquè sit immortalis, propterea ꝙ qui in ea habitauit, eam traduxerit in loca, in quibus est assumpta, Quid ergo uult dicere Simeon ad Mariam, Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius, ut reuelenter ex multorum cordibus cogitationes? Gladium, qui pertransit animam, hic dixit Simeon dolorem uirginis, quo erat afficienda uirgo, ut quæ uideretur perdidisse eum, qui ueniebat ad quærendum eos, qui perierant. Quòd uerò dolor attigerit animam uirginis, cum uideretur perdidisse suum filium, qui appellatur nempe uirginis, audiuisti nuper Euangelistam dicentem: Et quando fuit annorum duodecim Iesus. Sententia procedit ex sententia, & quæstio quæstione depellitur. Et quando fuit annorum duodecim. Quis? Deus uerbum annorum duodecim, unigenitus filius Dei, qui est ante mundum, Qui olim fuit effector uisionis temporum, non autem genitus post tempora. Et quando fuit annorum duodecim Iesus? Quòd attinet ad ortum ex uirgine, numeratur tempus duodecim annorum. Particulatim enim proficiebat Iesus ætate corporea: non simul autem totus creuit Dominus. Quamobrem ne existimaretur fuisse phantasia œconomiæ ueritas, ut prius diximus, particulatim proficiebat, seruans omnes humanas mensuras humanæ susceptæ naturæ. De eo itaque dicebat Euangelista: Puer autem Iesus proficiebat spiritu & sapientia, & gratia Dei erat in ipso. Vide quàm accuratè locutus sit Euangelista. Non dixit, Deus uerbum proficiebat, ne præberet Arrio materiam blasphemiæ. illud, Proficiebat, ostendit id fieri intercedente œconomia. Propterea enim duodecim annos natus. Vnde etiam dicebat Euangelista: Et quando fuit annorum duodecim Iesus, adduxerunt puerum Iesum secundum morem festi eorum in templum: & cum impleuissent ipsi dies, dum reuerterentur ipsi, remansit puer Iesus, & non cognouerunt parentes eius. Putantes autem ipsum esse secum in comitatu, iuerunt iter diei, & quærebant eum inter cognatos: & cum non inuenissent eum, iuerunt Hierusalem, quærentes eum.

Immortalis sic intellige, quia ad immortalem uitam resurrexerit. Videtur tamen eius fuisse opinionis Author, nunquã mortua fuerit.

Luc. 2.

Ecce uerò impletur dictum Simeonis ad uirginem: Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius: gladius, inquam, doloris, gladius inquisitionis, per quem eum quærebat, qui perierat. Nam etsi mater esset uirgo, eum tamen gestauit utero, & ei præbuit mamillam, & eum magna aluit cura, & maternum habuit habitum, ut mater erga suum filium. Quamobrem cum uisa esset eum perdidisse, quærens in tribus diebus, in dolore cordis clamabat, dicens: O calamitatem, quando expectaui felicitatem, tunc damnum sensi. Hei mihi, quis thesaurum surripuit? Quis preciosas opes mihi abstulit? Quis me mea spe est frustratus? Hei mihi, non dicar amplius benedicta in mulieribus. Non amplius dicent: Beatus uenter, qui te portauit. extabui, non autem beata euasi. Quis est, qui te mihi eripuit? Quis tibi est insidiatus? Quis meum abscondit thesaurum? Quis meam a me abstulit cõsolationem? Quis meum cordis mei solatium abscondit? Cognata mea Elizabet lætatur propter filium: ego uerò, ei me misera, crucior. Illa enim habet egregium militem: ego uerò rege sum frustrata. Seruus custoditur, & Dominus non apparet. Vbi est archangeli Gabrielis salutatio? Vbi stellæ illuminatio? Vbi Magorum adoratio? Vbi Pastorum exultatio? Vbi angelorum est glorificatio? Quando regnum expectaui, tunc relicta fui in mendicitate. Hinc ergo afflictionem & dolorem, tanquàm animæ gladium ancipitem, Simeon futurum uidens, præsignificauit, dicens uirgini: Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius. Non dixit, Tenebit gladius, aut dominabitur gladius, sed, pertransibit gladius, hoc est, Paruo tempore dolore afficieris & affligeris, & statim à dolore liberaberis & afflictione.

Lu. 11.

Quòd autem dolore affecta sit intemerata & sanctissima uirgo, putans se perdidisse eum, qui uenerat ad salutem eorum, qui perierant, audiuisti Euangelistam modo dicentem, Et factum est post tres dies, Vide quantum dolorem & afflictionem subijt uirgo tribus diebus. Et factum est post tres dies, & ecce inuenit eum in templo sedentem in medio doctorum, & eos interrogantem, & eos audientem. & dixit ei mater eius: Fili, cur fecisti nobis hoc? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Cur non nobiscum descendisti, sicut nobiscum ascendisti? Cur sedisti in medio doctorum? Quid interrogas & doces? Cũ literas nõdum didiceris, quid sophistam agis? Cur inuidiè aduersus te concitas? Cur me uis orbari fili? Ecce te ardẽtibus oculis adspiciũt: iã strident in te dẽtibus

sicut feræ immanes, quæ mouentur aduersus agnum. Fili, cur sic fecisti nobis? Ecce pater tuus & ego dolētes quærebamus te. Dominus autē eis decætero aperiens diuinitatis, quæ latebat, dignitatem, in mēdico humanitatis susceptæ spectaculo, eis respondet, dicens: Quid me quærebatis? ubi autem quærebatis? In cælum non ascendistis, ad inferos non descendistis. In Ionæ balena non habitastis. Quid me quærebatis nesciebatis, quòd in ijs, quæ sunt patris mei, oportet me esse? Non audiuistis Simeonem? Nōne me Dominum & Deum est confessus? Vos autem me quæritis tanquàm puerum. Nesciebatis, quòd in iis, quæ sunt patris mei, oportet me esse? Vnum patrem habeo in cœlo: uos uerò accepi commodato.

Diuinam et mysticam mensā, sanctā Eucharistiam appellat. Sed hic imponentes finem orationi, uacemus diuinæ & mysticæ mensæ, per quam & mundus est stabilitur, & orbis terræ consistit, & regnum custoditur, & Ecclesia multiplicatur, & Deus sanctificatur: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

GESTA QVAEDAM LAVrentii Archiepicopi Cantuariensis, ex secundo libro Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, uenerabilis Bedæ Presbyteri.

EX LIB. 2. CAP. 4.

2. Feb.

Laurētius creatr archiepiscop⁹ Cantuariē. Successit autem Augustino in episcopatum Laurentius: quem ipse idcirco adhuc uiuens ordinauerat, ne se defuncto, status ecclesiæ tam rudis, uel ad horā pastore destitutus, uacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi pastoris Ecclesiæ, hoc est, beatissimi Apostolorum principis Petri, qui fundata Romæ Ecclesia Christi, Clementem sibi adiutorem euangelizandi simul & successorem consecrasse perhibetur. Laurentius Archiepiscopatus gradu potitus, strenuissime fundamenta ecclesiæ, quæ nobiliter iacta uidit, augmentare, atque ad perfectum debiti culminis, & crebra uoce sanctæ exhortationis, & continuis piæ operationis exemplis prouehere curauit. denique nō solum nouæ, quæ de Anglis erat collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed & ueterum Britanniæ incolarum, necnon & Scotorum, qui Hyberniā, insulam Britanniæ proximam, incolunt, populis pastoralem impendere curabat solicitudinem. *Eius solicitudo, pastore tā to digna.* Siquidē ubi Scotorum in præfata ipsorum patria, quomodo & Britonum in ipsa Britannia, uitam ac professionē minus Ecclesiasticam in multis esse cognouit, maximè quòd Paschæ solennitatem non suo tempore celebrarent, sed, ut supra docuimus, à decima quarta luna usque ad uicesimam Dominicæ resurrectionis diē obseruandum esse putarent, scripsit cum coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam, obsecrans eos & contestans, unitantem pacis & catholicæ obseruationis cum ea, quæ toto orbe diffusa est, Christi Ecclesia tenere: cuius uidelicet epistolæ principium hoc est, *Epistola eius ad Scotia episcopos.* Dominis, charissimis fratribus, episcopis uel abbatibus, per uniuersam Scotiam, Laurentius, Mellitus, & Iustus episcopi, serui seruorum Dei, Dum nos sedes Apostolica more suo, sicut in uniuerso orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gētibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit introisse, antequàm cognosceremus, credētes quòd iuxta morem uniuersalis Ecclesiæ ingrederentur, in magna reuerētia sanctitatis tam Britones quàm Scotos uenerati sumus. Sed cognoscentes Britones, Scotos meliores putauimus. Scotos uerò per Dagamum episcopum in hanc, quam superius memorauimus, insulam, & Columbanum abbatem in Gallijs uenientem, nihil discrepare à Britonibus in eorum conuersatione didicimus. Nam Dagamus episcopus ad nos ueniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio, quo uescebamur, sumere uoluit. Misit enim Laurentius cum coepiscopis suis, etiam Britonum sacerdotibus literas, suo gradu condignas, quibus eos in unitate catholica confirmare sategit. Sed quantum hæc agēdo profecerit, adhuc præsentia tempora declarant.

Ex ca. 6. Cum uerò Laurentius Mellitum Iustumque secuturus, ac Britanniam esset relicturus, iussit ipsi sibi nocte in ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli de qua frequenter iam diximus, stratum parari, in quo quum post multas preces ac lachrymas, ad Deū pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps, multo illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret, uel cui pastorum oues Christi, in medio luporum positas, fugiens ipse dimitteret. *Flagellatur ab Apostolorū principe.* An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendauerat, uincula, uerbera, carceres, afflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus & inimicis Christi, ipse cum Christo coronandus, pertuli? *Ioā. 21* His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox mane facto uenit ad regem, & retecto uestimento, quantis esset uerberibus laceratur, ei ostēdit. Quid multū miratus, & inquirens quis tanto uiro tales ausus esset plagas infligere, ut audiuit, quia causa suæ salutis episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multum, atque anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato conubio non legitimo, suscepit fidem Christi, & baptizatus, ecclesiæ rebus, quantum ualuit, in omnibus consulere ac fauere curauit. Misit etiam in Galliam, & reuocauit Mellitum & Iustum, eosque ad suas ecclesias libere instituendas redire præcepit. Qui post annum, ex quo abierant, reuersi sunt, & Iustus quidem ad ciuitatem Roffi, cui præfuerat, redijt, Mellitum uerò Londonienses episcopum recipere noluerunt, idololatris pontificibus magis seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius, regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitem suæ posset ecclesiæ reddere. Veruntamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit quam consecrauit archiepiscopus Mellitus. *Ex. cap. 7*

Hoc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius regnum cœleste conscendit, atque in ecclesia & monasterio sancti Apostoli Petri, iuxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est, die quarto Nonarum Februariarum.

DE S. CELERINO ETC. EX Epistolis Beatissimi Cypriani Episcopi & Martyris.

EST LIB. 4. EPISTOLA 5.

Cyprianus presbyteris, & diaconibus, & plebi uniuersæ, fratribus salutem.

3.Feb. AGnoscenda & amplectenda sunt, fratres dilectissimi, beneficia diuina, quibus Ecclesiam suam Dominus illustrare temporibus nostris & honestare dignatus est, commeatum dando bonis confessoribus suis, & martyribus gloriosis, ut qui sublimiter Christum confessi essent, Clerũ postmodum Christi ministerijs Ecclesiasticis adornarent. Exultate itaque & gaudete nobiscum, lectis literis nostris, quibus ego & collegæ mei, qui præsentes aderant, referimus ad uos Celerinum fratrem nostrum, uirtutibus pariter & moribus gloriosum, Clero nostro non humana suffragatione, sed diuina dignatione coniunctũ, qui cum consentire dubitaret Ecclesiæ, ipsius admonitu & hortatu in uisione per noctem compulsus est, ne negaret, nobis suadentibus, cui plus licuit, & coegit, quia nec fas fuerat, nec decebat sine honore Ecclesiastico esse, quem sic Dominus honorauit cælestis gloriæ dignitate. Hic ad temporis nostri prælium primus, hic inter Christi milites antesignanus, hic inter persecutionis initia feruentia cum ipso infestationis principe & authore congressus, dum inexpugnabili firmitate certaminis sui aduersarium uincit, uincendi cæteris uiam fecit, non breui compendio uulnerum uictor, sed adhærentibus diu & permanentibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator, per decem & nouem dies custodia carceris septus, in neruo ac ferro fuit, sed posito in uinculis corpore, solutus ac liber spiritus mansit. Caro famis ac sitis diuturnitate contabuit, sed animam fide & uirtute uiuentẽ nutrimentis spiritalibus Deus pauit. Iacuit inter pœnas pœnis suis fortior, inclusus includentibus maior, iacens stantibus celsior, uincientibus firmior uinctus sublimior iudicantibus iudicatus. Et quamuis ligati neruo pedes essent, calcatus serpens & obtritus & uictus est. Lucent in corpore glorioso clara uulnerũ signa, eminent & apparent in neruis hominis ac mẽbris, longa tabe consumptis, expressa uestigia. Sunt magna, sunt mira, quæ de uirtutibus eius ac laudibus fraternitas audiat. Et si aliquis Thomæ similis extiterit, qui minus auribus credat, nec oculorum fides desit, ut quis quod audit, & uideat. In seruo Dei uictoriam gloria uulnerum fecit, gloriam cicatricem memoria custodit. Nec rudis iste aut nouus est in Celerino charissimo nostro titulus gloriarum, per uestigia cognationis suæ graditur, parentibus ac propinquis suis honore consimili diuinæ dignationis æquatur. Auia eius Celerina iampridem martyrio coronata est, item patruus eius & auunculus, Laurentinus & Ignatius, in castris & ipsi quondam secularibus militantes, sed ueri & spiritales Dei milites, dum diabolum Christi confessione prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri passione meruerunt. Sacrificia pro eis semper, meministis, offerimus, quoties martyrũm passione & dies anniuersaria cõmemoratione celebramus. Nec degener ergo esse nec minor poterat, quem sic domesticis exemplis uirtutis ac fidei prouocabat familiæ dignitas & generosa nobilitas. Quod si in familia seculari prædicationis & laudis est, esse patritium, quanto maioris laudis & honoris est, fieri in cælesti prædicatione generosum? Non inuenio, quem beatiorem magis dicam, utrum ne illos de posteritate tam clara, an hunc de origine gloriosa, ita æqualiter apud eos recurrit & commeat diuina dignatio, ut & illorum coronam dignitas sobolis illustret, & huius gloriam sublimitas generis illuminet. Hũc ad nos, fratres dilectissimi, cum tanta Domini dignatione uenientem, testimonio & miraculo eius ipsius, qui se persecutus fuerat, illustrem, quid aliud, quàm super pulpitum, id est, super tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi uniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus, legat præcepta & Euangelium Domini, quæ fortiter ac fideliter sequitur, uox Dominum confessa, in his quotidiè, quæ Dominus locutus est, audiatur? Viderit, an sit ulterior gradus, ad quem profici in Ecclesia possit. Nihil est, in quo magis confessor fratribus prosit, quàm ut dum Euangelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidem quisquis audierit, imitetur. Iungendus in lectione Aurelio fuerat, cum quo & Domini honoris societate coniunctus est, cum quo omnibus uirtutis & laudis insignibus copulatus est. Pares ambo & uterque consimiles. In quantum gloria sublimes, in tantum uerecundia humiles, quantum diuina dignatione promoti, tantum sua quiete & tranquilitate submissi, & uirtutum pariter & morum singulis exempla præbentes, & congressioni & paci congruentes, illic robore, hic pudore laudabiles. In talibus seruis lætatur Dominus. In eiusmodi confessoribus gloriatur, quorum secta & conuersatio sic proficit ad præconium gloriæ, ut magisterium cæteris præbeat disciplinæ. Ad hoc eos Christus esse hic in Ecclesia diu uoluit, ad hoc de media morte subtractos, quadam dixerim resurrectione circa eos facta, incolumes reseruauit, ut dum nihil in honore sublimius, nihil in humilitate submissius à fratribus cernitur, hos eosdem fraternitas sectata comitatur. Hos tamen lectores interim constitutos sciatis, quia oportebat lucernam super candelabrum poni, unde omnibus luceat, & gloriosos uultus in loco altiori constitui, ubi ab omni fraternitate circunstante conspecti, incitamentum gloriæ uidentibus præbeant. Mat.5 Cæterum presbyterij honorem designasse nos illis iam sciatis, ut & sportulis ijsdem cum presbyteris honorentur & diuisiones mensuratas æquatis quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum prouectis & corroboratis annis suis, quanuis in nullo minor possit uideri ætatis indole, qui consummauit ætatem gloriæ dignitate. Opto uos fratres charissimi ac desideratissimi semper bene ualere.

[Margin notes: Fortitudo S. Celerini. — Ioã.20 — Celerina. Laurentinus. Ignatius — Nota de sacrificijs & die-bus celebrib9 martyrum.]

VITA ET MARTYRIVM SANcti & gloriosi Martyris Blasij, Episcopi Sebacteæ & sociorum, authore Simeone Metaphraste.

3 Februarij. Perantiquum Martyrologiũ Romã. itẽq; Vsuard9

QVO tempore uigebat cultus simulacrorum, & multi homines adorabant figmenta & res creatas, tunc etiam florebat fides omnium sanctorum, cum quibus fides quoque sancti & gloriosi martyris Blasij. Hic ergo sãctus & uenerandus uir Blasius, cũ eo tempore uitam egisset mansuetam & mitem, sicut scriptum est in Iob, erat innocens, inculpatus,

& ado eum habent. 15 Februarij in antiqq. MS. exemplaribus.

uerus, pius & religiosus, abstinens ab omni opere malo. Quamobrem propter puram uitam & quæ nulli affinis erat repræhensioni, qui in ciuitate Sebastea Cappadociæ erant fideles, eum crearunt Episcopum. Is autem profectus in montem, qui dicitur Argeus, habitabat in spelunca, feræque ad eum conueniebant & ab eo benedicebantur: & si contigisset unam ex eis incidere in eius meditationē, tanquam ratione prędite, expectabāt ad speluncā, & nisi imposuisset eis manus, eas benedicens, à sancto minimè recedebant.

Iob 1. Mat. 5 Degit in speluncā.

In illis autem diebus iussit Præses Agricolaus capi omne genus animalium, ut sancti, qui tūc erant, martyres ab eis consumerentur, & cum eis depugnarent. In montes uerò egressi uenatores, uenerunt etiam in montem, qui dicitur Argeus, in quo latebat sanctus & uenerandus uir Blasius. Cum autem appropinquassent speluncæ, & uidissent in eius ingressu multitudinem agrestium animalium, quæ adstabant & exiliebant, dixerunt inter se: Quid hoc sibi uult? & cum uenissent propius, inuenerunt intrà speluncam S. Blasium, sedentem tanquam in thalamo, & diuidentem unicuique id, quod erat ei opus, per benedictionem atque curationes, & Deo fundentē preces. Qui statim reuersi, renunciarūt Præsidi Agricolao quæ uiderāt. Præses uerò iussit plures milites cum eis proficisci, ut quoscunque illic inuenissent latentes Christianos ad eū adducerent. Euntes autem in montem, qui missi fuerant milites, & ingressi speluncā, inuenerunt solū sanctū, orantē & laudātē Dominum, & dixerunt ei, Egredere, uocat te Præses. Cum eos uerò uidisset S. Blasius, ualde lætatus est, & dixit, Adeste, eamus simul, ò filij. mei enim recordatus est Domin⁹. In hac enim nocte ter mihi apparuit, dicens, Surge, offer mihi sacrificia pro more tui sacerdotij. Nunc ergo filij mei, bene uenistis. Dominus meus Iesus Christus sit uobiscum.

Dominus ei apparet.

Dum autem ipsi uenirent, in uia conuertebantur gentiles ad Dei cognitionem per eius mansuetudinē & doctrinam. Etenim per eius preces faciebat Dominus curationes: & cum ad eum afferrerētur ægroti, eis imponens manus, dimittebat sanos, Non solum autem curabat homines, sed etiam iumenta & bestias. Cum itaque contigisset aliquem os deuorare, uel aliquid eiusmodi, repentè ad eum afferebant patientem, & per sanctas suas preces eum statim reddebat sanum. Contigit itaque, ut filius cuiusdam mulieris, quæ eum habebat unicum, partem piscis comedens, os repente deuoraret, & mutus maneret. Cum ergo mater pueri de sancto audiuisset, eum allatum proiecit ad eius pedes semi mortuum, cum fletu clamans & dicens sancto, Miserere mei filij serue saluatoris nostri Iesu Christi. est enim mihi unigena: narrauitque sancto, quid filio suo repente accidisset. Sanctus autem Dei & magnus sacerdos Blasius, manu imposita gutturi pueri, sic orauit, extendens in cœlū oculos, & Deo dicens: Qui ijs, qui te inuocabant in ueritate, præsto fuisti adiutor, ò Saluator, audi meas preces, & spinam infixam huic puero, tua, quæ sub adspectum non cadit, uirtute ei exime, eum curans, & decætero seu in hominibus, seu in pueris, seu in bestijs tale quid contigerit, illic autem recordatus fuerit aliquis mei nominis, dicens: Deus, intercessione serui tui Blasij, accelera tuum auxilium, fac cito in eo curationē ad gloriam & honorem sancti tui nominis. & cum ipse hæc dixisset, puerum statim sanum restituit sicut prius, & eum reddidit matri suæ ore nūquàm silente Deum laudantem atque glorificantem. Hominum autem sermone celebrabatur Dei martyr & Episcopus Blasius, non solum Sebasteæ, sed etiam Nicopoli, erat enim eruditus etiam in scientia medendi.

Homines & iumenta curat.

In itinere uerò ingrediente sancto, contigit ut cuiusdam pauperculæ mulieris, quæ unum habebat porcum & nihil aliud, porcus à lupo raperetur. Mulier autem, quæ erat fidelis, accessit ad sanctum martyrē cōtra feram. Sanctus uerò Christi sacerdos & martyr Blasius subridens, dixit ei: Ne sis tristis, ò mulier, nec lachrymeris. Tibi enim reddetur porcus uiuus & illæsus. Sanctus autem cępit iter ingredi. eo uerò ingrediente, lupus, qui porcum illæsum conseruauerat eum reddidit uiduæ. Ingresso autem sancto in metropolim Sebasteam, iussit Præses Agricolaus eum conijci in custodiam. Die uerò sequenti sedens Præses in tribuuali, iussit adduci sanctum Blasium. Cum is autē adstitisset, uidens eum Præses, cępit primum cum eo agere blanditijs, & prius eum salutat, dicens: Salue charissime Blasi, deorum amice & noster. Sanctus autem Blasius dicit ei. Salue tu quoque Præses optime. Ne eos uerò dicas deos, sed dæmonia, quæ quidem tradentur igni æterno cum iis, qui ea colunt. His Præses ità percitus, iussit eū agrestibus baculis uerberari. Multis autem horis uerberatus martyr Christi Blasius, dicit Præsidi: O nullo sensu prædite & deceptor animarū, putas me per tua tormenta abducere à Dei mei cōfessione? Sed nō potes. Habeo enim Iesum Christū, qui corroborat. Decætero fac, qđ uolueris.

Lupus reddit uiduæ porcū.

Cæditur agrestibus baculis.

Cum autem non potuisset impius Præses eum à fide abducere, iussit eum rursus duci in carcerem. Cum uerò accepisset pia anus & uidua functi martyris Blasij tolerantiam, & eius fidei constantiam, cum occidisset porcum, quem à fera acceperat iussu sancti martyris, & coxisset caput & pedes & in canistrum iecisset ex seminibus terræ, & aliquibus aliis ex sua paupertate cum fructibus, cereosque accendisset, attulit ad sanctum martyrem in custodiam, & procidit ad eius pedes, rogans ut ex eis sumeret. Cum gratias autem egisset sanctus, & ex eis sumpsisset, ei benedixit, & ei mandauit, dicens: Mulier, in hoc habitu perage mei commemorationem, & in domo tua non deficiet omne bonum à Deo meo. Sed & si quis te hoc modo imitans, mei peregerit commemorationem, habebit à Deo meo perpetuum donum & benedictionem omnibus diebus uitæ suæ. Et ueneranda quidem illa & beata anus, accepto mandato à sancto martyre Blasio Deum laudans, abiit læta in domum suam, & impleta fuit in hac beata uidua scriptura, quæ dicit: Dicetur ubique, quod fecit ipsa, ad eius memoriam.

Matt. 26.

Tyrannus autem cum secundo progressus sedisset in tribunali, iussit adduci Dei martyrem. Quo adducto, dicit ei Præses: Blasi, dijs ne sacrificas, an uis male perire? Dixit sanctus Blasius, Dij, qui cælum & terrā non fecerunt, pereant. Quam tu autem mihi minaris mortem, ea mihi uitam æternam conciliabit. Præses uerò cum uidisset eius fidē immutabilem, iussit eum in ligno suspensum cædi uehementer. Cum diu autē cæderetur martyr Dei Blasius, dicit Duci; O impie & inique, putas ne me terrere plagis? Habeo Iesū Christum, qui me corroborat, nō timeo tua, quæ uidētur tormenta, adspiciens ad bona, quæ expectantur, quæ sunt promissa iis, qui ipsum quærunt. Tunc iussit Præses eum de ligno deponi. Dum fuisset ante depositus iussit eum rursus conijci in custodiam. Cum uerò abduceretur in custodiam sanctus martyr Blasius, ecce septem mulieres piæ & timentes Deum, eum sequebantur, excipientes sanguinem, qui ex ipso distillabat, & seipsas ungentes. Quas cum uidissent lictores & appræhendissent, duxerunt ad Præsidem, ei dicentēs, Hæ quoque sunt Christianæ. Cum eas aūt Præses uidisset, dicit eis, Persuadeamini, & diis sacrificate, ut magnos honores a me consequamini. Uenerādę uerò & sanctæ mulieres illæ respōdētes, dixerūt ei, Si uis, ò Præses,

Ier. 10.

Iterum uerberatur.

7. Fœminæ cōpræhendūtur.

Præses,ut dijs tuis sacrificemus, eamus prope lacũ & tu quidẽ immitte deos tuos in saccum, & eos plumbo obsigna. Nos aũt cũ abluerimus uultus nostros in lacu,accedemus, & eis sacrificabimus. His lætatus Præses,ad eas adduxit deos suos. Illæ aũt cum eos accepissent,deiecerũt & demerserũt in profundo lacus.

Cum hæc uidisset Præses,& furore fuisset percitus ualde rugiens sicut leo,& plaudens manibus, fuit ad modum iratus militibus,& dixit eis: O pessimi ministri,cur non deos retinuistis, ne in profundum lacus inijcerentur? Respondentes autem milites, dixerunt Præsidi: O optime Præses,dolum tibi locutæ sunt hæ mulieres,& deos tuos demeerserunt. Nos uerò hoc nescientes, eos non tenuimus. Dixerunt autem illæ sanctæ & uenerandæ mulieres: Deus uerus dolum nõ patitur,sed surda ligna & lapides, & aurum & argentum,& omnes,qui confidunt in eis. Tunc furore percitus Præses, iussit fornacem accendi uehementissimam, & dissolui plumbum, & ferreos afferri pectines,& septem æneas laminas candefieri: splendidum autem linteum extendi in alio loco, dixitque sanctis mulieribus: Eligite unum ex duobus, aut adorare & dijs sacrificare,& conseruare animas uestras, ambulantes in lineo: aut,si nolitis,experiri tormenta, quæ sunt uobis parata. Vna uerò ex ijs, habens duos pueros,rapuit linteum & iniecit in fornacem, & id combussit. Pueri autem dicebant matri suæ, Veneranda mater nostra, ne sinas nos in hac terra interire: sed quomodo nos impleuisti pulchro & syncero & suauissimo tuo lacte, nos quoque imple regno cœlorũ.

Sanctæ feminæ torquẽtur

Præses autem iussit eas suspendi, & earum carnes lacerari pectinibus ferreis. Videbant uerò milites ex earum carnibus manare lac pro sanguine. Quinetiã earũ carnes cernebantur ut nix, cãdidæ. Angeli enim Domini,qui descenderant, cum eas curassent, dicebant eis: Ne timeatis. Bonus enim operarius cum æstate inceperit & perfecerit,& à Domino operis fuerit benedictus,& mercedem eius acceperit, lætus uadit in domum suam. Sic ergo uos quoque decertate, ut à Saluatore nostro Iesu Christo æternam & quæ nunquam desinit,uitam accipiatis. Tunc Præses iussit eas depositas iaci in caminum. Cum autem iactæ fuissent,protinus cessauit ignis, & eiectæ sunt fornace illæsæ conseruatæ sanctæ mulieres. Dicit uerò eis Præses: Abiectis uestris præstigijs, accedite, & dijs meis sacrificate. Sanctæ autem septem mulieres, tanquàm uno ore dixerunt ei: Ne tibi bene sit, ò fili diaboli,ut non relinquamus Dominum nostrum Iesum Christum,& adoremus lapides & ligna, quæ sunt similiter atque tu,surda & nullo sensu prædita. De cætero fac in nos,quod uelis. Nam nos quoque uocatæ sumus in regnum cœlorum. Tunc ira percitus Præses tulit in eas sententiam: & accipientes eas lictores, duxerunt eas ad locum eis propositum.

Mittũtur in caminum.

Sanctæ autem septem mulieres cum uenissent ad locum,in quo erãt consummandæ, rogarunt lictores, dicentes: Concedite nobis,ut parumper precemur: & flexis in terram genibus,sic dixerunt: Gloria tibi magno & glorificato nostro Deo. Gloria tibi Christe,qui regnas in secula, qui nos uocasti in uiam bonitatis tuæ. Quis est enim magnus, sicut tu Deus noster qui nos fecisti recedere à tenebris, & uocasti nos ad ueram lucem & suauissimam? Quamobrem rogamus te Domine, nos connumera cum prima martyre tua Tecla,accipiens intercessionem sanctissimi patris nostri & pastoris Blasij,qui deduxit nos ad hanc ueritatem & fruitionem uitæ æternæ. Hæc cum sanctæ fuissent precatæ mulieres,& è solo surrexissent,& manus suas extendissent, & oculis in cœlum suspexissent, mundo corde & uno animo Deo dixerunt: Gloria ti-

Ps. 76.

bi Domine Deus noster, qui nos dignatus es sistere ad hanc tuam aram, tanquàm agnas immaculatas & ratione præditas, nostras quoque animas suscipe in cœlesti tua ara, ut bonus & benignus. Pueri autem accedentes ad matrem,dixerunt ei: Mater,coronæ uobis sunt paratæ apud Deũ cœlestem. Nos ergo & cõmenda sanctissimo & forti athletæ, Episcopo nostro & Pastori Blasio. Tunc spiculator abscidit capita septem sanctarum mulierum, & occulte fuerunt consummatæ.

Plectũtur capite.

Post hæc autem iubet Præses sanctum Blasium educi è custodia. Quo educto, dicit ei: Dijs ne modo sacrificas,an non? Dicit ei sanctus Blasius: Miser, cum sis cæcus,non uides ueram lucem. Quis enim homo, qui Deum uiuum unquàm cognouit, mortuis simulacris sacrificat,aut ea adorat? Tu ergo tenebris inuolute & inique,scias te Deum uiuum dimisisse,& adorare lapides nullo sensu præditos. Sed ego non timebo minas tuas. Vt uis ergo,me torque. trado tibi carnes meas: Deus autem habet animæ potestatem. Præses dicit sancto: Si te proiecero in lacum,quid tibi proderit,quem dicis Christus,quem etiam adoras? Dixit sanctus Blasius: Cæce & nullo sensu prædite, adulterina adoras,& putas te esse saluum. Ego autem Christum uiuum colens, non ostendam tibi in aqua Dei mei uirtutes? Tunc iussit Præses eum iaci in lacum. Sanctus uerò præueniens,obsignauit aquam: quæ stetit perinde ac si fuisset pons. Sedensque in medio lacus, dixit lictoribus: Si habetis deos, ostendite eorum uirtutes,& uos quoque ingredimini. Statimque ingressi sexaginti & octo uiri, submersi sunt in profundo aquæ. Tunc Angelus Domini descendens ad sanctum,dicit ei: Gratia plena & præclara anima, Dei Pontifex,egredere ex aqua, & accipe à Deo tibi paratam æternam coronam.

68 uiri submersi.

Sanctus autem Blasius cum ex aqua surrexisset,tanquàm super terram ambulans,est egressus: & resplenduit facies eius sicut lux,adeo ut mirarentur, qui eũ uidebant. Præses uerò dixit ei: Adeo ne,ò miser, statuisti dijs non sacrificare? Dixit sanctus Blasius: Scias Tyranne sanguinore,me esse seruum Christi,& nunquàm dæmonibus esse sacrificaturum. Tunc ira percitus Præses,tulit in eum sententiam, dicens: Blasius, qui mihi non paruit,& Imperatorem contempsit, & deos probris affecit,& sexagintaocto uiros perdidit, gladio truncetur capite simul cum duobus pueris. Accepta autem sententia,cum uenisset ad locum,stãs sanctus,precatus est Dominum,dicẽs: Domine Deus uirtutum,qui me liberasti à simulacris, qui tenebras fecisti lucem,& errorem ueritatem, qui sedes super Cherubim,& aperis cataractas cælorum,qui extendis arcum tuum in manu tua, qui diabolum humilẽ & abiectũ reddidisti,& draconem confixisti,audi me seruum tuum,& quicunque ad hãc arã tuã accesserit & quamcũque spinam aut os deuorauerit, aut uarijs fuerit uexatus morbis,aut in afflictione fuerit, aut in necessitate persecutionis,imple uniuscuiusque cordis petitionẽ Domine, ut bonus & clemens: Quoniam es semper glorificandus nunc & in secula. Cum hæc aũt esset precatus, Christus descendit de cœlo tanq̃ nubes,& eũ obũbrauit, & dicit ei Saluator, Omnes petitiones eorũ implebo propter te, athleta mi dilecte. Non hæc aũt solũ,sed ẽt faciam,ut precatus es uidua,& benedicã omnẽ domum, quę tui celebrat memoriam,& penaria eorũ replebo omnibus bonis propter pulchrã tuam confessionem & fidẽ, quam in me habes. Hæc cum Dominus locutus esset martyri, cũ eũ antea eduxisset spiculator è prætorio cũ duobus infantibus,capita eis amputauit in Sebastea ciuitate,intra mœnia supra petram, undecimo mẽsis Februarij.

S. Blasij preces ad Christum.

Decollatur cum 2. pueris.

Fideles autem & pij uiri deposuerũt eũ in ipso loco, ubi etiam usque in hodiernum diem multæ curationes peraguntur ad Dei gloriam.

Cum uerò accepisset ueneranda & pia anus consummationem beati martyris Blasij, celebrauit eius memoriam eo ritu, quo celebrauit in custodia, & nõ solum cognatis misit ex seminibus terræ benedictiones & ex reliquis, sed etiam omnibus amicis. Qui uicissim imitantes, rursus in eodem tempore remiserũt non solum fideli uiduæ, sed etiam omnibus suis amicis & cognatis. Vnde etiam traditũ est hoc pulchrũ & bonum exemplum usque in hodiernum diem omnibus, qui fideliter peragunt uenerandam memoriã sancti martyris Blasij, cum lampadibus & hymnis & magno epulo: Ad gloriam omnipotentis Dei & Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia simul cum sancto & uiuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

SANCTORVM PHILOromi & Philææ martyrium, Ex Lib.8. Cap.10. Eccles. Hist. Eusebij Cæsareens. interprete Ioanne Christophorsono Anglo.

4. Februar.

Atque isti martyres admiratione digni quidem fuerunt, sed illi præ cæteris uidebantur egregiè admirabiles, qui quanuis diuitijs, nobilitate, gloria, eloquentia & philosophiæ cognitione illustres essent, hæc omnia tamẽ pro uera pietate & fide in Saluatorem & Dominum nostrum Iesum Christum, pro nihilo ducerent. Talis erat Philoromus, uir magistratum, non illum quidem uulgarẽ adeptus, sed ad Imperatoris negocia Alexandriæ procuranda delectus, qui non sine magna gloria & honore, ut Romanorũ mos fert, à satellitibus stipatus, in dies singulos de cõtrouersijs ad se relatis iudicium tulit. Talis philæas etiam, Thmuitensis ecclesiæ episcopus, uir planè cũ in ciuilibus patriæ institutis & Ecclesiæ ministerijs ualde præstabilis, tũ philosophiæ disciplinis eximi⁹. Isti duo, cum multi & cognati & alij amici eos obsecrassent, cum prætereà uiri primarij, qui cum imperio erant, orassent, cum ipse iudex denique hortatus esset, ut suijpsorum caperent misericordiam, liberorumquè & uxorum curã ducerent, nequaquam eiusmodi uirorũ precibus adduci potuerunt, ut uitæ cupiditate aliqua ex parte delectarentur, & diuinas leges de confessione & negatione Saluatoris nostri penitus contemneret, sed uirili animo & mente digna philosophis, immò uerò pia & digna Deo, contra omnes iudicis minas, contra contumelias fortiter se opponentes, ambo capitibus abscissis abirent è uita.

Philoromus. *Philæas Episco.* *Inuicti illorũ animi* *Abeũt è uita.*

Cap.11 Ex Epistola Philææ, scripta ex carcere, de martyribus Alexãdriæ.

Sed quoniam Philæam, propter humanioris literaturę notitiam, crebro hominum sermone prædicatum diximus, ipse suijpsius in ea re locuples testis accepat, & partim seipsum, quinam tandem fuerit, ante oculos cuiusq; proponat, partim martyria, quę eius ætate Alexandriæ contigerint, accuratius multo, quàm in nostra situm est potestate, narret his uerbis, quæ quidem ab ipsius literis, ad Thmuitas perscriptis petita sunt: Beati martyres, qui apud nos occubuerunt, præclara illa exempla, monita salutaria & insignes præceptiones, in diuinis & sacris literis nobis ad imitandum propositas, nulla ex parte contemnentes, oculos animi in Deum omnium effectorem exquisitè intendebant, & mortem pro pietate oppetere secum statuentes, mordicus suæ uocationi adhærescebant. Ac quoniam isti sancti martyres, Christi insignibus decorati, Dominũ nostrum Iesum pro nobis hominis naturam induisse pro certo cognouerant, ut omne peccatum radicitus extirparet, & uiatica nostri itineris, uitam æternam suscepit, nobis suppeditaret: (Non enim rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed seipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & habitu inuentus est ut homo, humiliauit seipsum usque ad mortem, mortẽ autem crucis) isti, inquam, idcirco meliora dona æmulantes, omnẽ cruciatum, omnia suppliciorum genera, quæ poterant excogitari, non semel, sed iterum atque iterum sustinuerunt. Atque præ omnibus satellitum terroribus, quos laborabant non uerbis solum, sed rebus ipsis obnixe eis inijcere, non dimiserunt animos, neq; succubuerunt, propterea ꝙ perfecta in illis charitas timorem foras miserat. Quorum eximiam fortitudinem, & excelsam in singulis tormentis animi magnitudinem, quæ tandem oratio poterit explanare? Et cum libera potestas omnibus permissa esset, contumelias & pœnas illis pro arbitratu inferendi, hi fustibus, illi uirgis, alij flagellis, nonnulli loris, multi funibus eos perculerunt, atque spectaculum nouis uicissim plagarum & supplicij generibus erat uariatũ, & multum probri habuit & ignominiæ. Quidam enim primum manibus à tergo colligatis, ligno appensi, & machinis quibusdam membra eorum uniuersa distenta distractaquè, deinde à tortoribus ex mandato magistratuum per totum corpus grauiter diuexati, & non quemadmodum cum homicidis agi solet, latera solum, sed uenter, tibiæ & genæ flagris ferreis cæsæ. Alij pependerunt, ad porticum una manu affixi, & articulorum membrorumque distensionem, quæ omne doloris superabat acerbitatem, pertulerunt. Alij uultu alterius in alterum obuerso ligati, & columnis, pedibus nõ ad terrã demissis, appensi sic uti cum funes acrius retraherentur & contentius corporis grauitate ac pondere acerbius permerẽtur. Neque tantisper solum, dum præses cum illis quæstione disceptabat, illisque examinandis uacabat, sed per totum ferè diem istud supplicij genus sustinuerũt. Quando enim ab illis ad alios profectus est, ministros ipsius authoritati obsequentes reliquit, qui priores occuratè seruarent, si fortè quisquam tormẽtis euictus, cedere uideretur, mandauitque, ut acerbè & sine remissione ulla funibus distorquerentur, & deinceps, cum iamiam essent animã acturi, rursũ in terrã demissi, passim misere raptarentur. Neque enim de nobis uel minima cura in eorum animis resedit, sed omnia in nos perinde tum excogitare, tum te pręstare uidebant, ac si homines non fuissemus. Præter alia tormentorum genera istud nouum prætereà, ꝙ sequitur, aduersarij nostri inuenerunt: Nõnulli enim post uerbera in compedibus ligneis positi erant, & pedes, alter ab altero, ad quartum foramen distentĩ distractique, adeo ut necessariò supini iacerent, nec possent propter plagarum uulnera, recens toti corpori inflicta, se ullo modo commouere. Alij in solum proiecti, præ crebris tormentorum ictibus, quos pertulerant, semineces iacuerunt, & propter uaria ac diuersa cruciamentorum stigmata, quæ in corporibus habebant, miserabilius spectaculum, quàm cum torquebantur, oculis contemplatium subiecerunt. Ex his autem, qui ita se habebant, nonnulli in cruciatu mortui sunt, & singulari animi tolerantia aduersarium prorsus confuderunt. Alij semineces in carcerem conclusi, non multis diebus post, dolorum grauitate oppressi, excedunt è uita. Reliqui ualetudine & uiribus curatione recuperatis, temporis longinquitate

Phil.2 *1. Iohã 4.* *Martyrum multiplices cruciat⁹ & iniuria.* *Nouũ supplicij genus.*

quitate carcerisque usu & uelut contritu, multo euadunt fidentiores. Sic igitur cum esset singulis eorum præceptum, libera data optione, uel uictimas execrabiles contrectandi, quo liberarentur molestijs, & prophana atque execrabili ab illis libertate potirentur: uel non sacrificandi, sententiam mortis exciperent: illi absque mora ad mortem libentibus animis gradiuntur. Norunt enim pro certo ea, quæ à sacris literis nobis præscripta sunt: Qui dijs alienis, inquit scriptura, immolat, delebitur. & quòd non erunt tibi dij alieni præter me. Eiusmodi sunt uoces Philææ martyris, cum sapientiæ, tum Dei ipsius amore inflammati maximè, quas ante extremam de eo in iudicio latam sententiam, cum adhuc esset in carceris custodia, ad fratres ecclesiæ, cui ipse præerat, per literas misit: partim, uti quo loco res illius erant, illis exponeret, partim, uti eos hortaretur, ut pietati in Christo post mortem suam, quæ breui ipsum esset occupatura, mordicus adhærescerent.

Exod. 22. *Exod. 20.* *Psa. 80*

POENITENTIA ET REVOCATIO ad Dominum nostrum Iesum Christum, quæ facta est à quodam œconomo nomine Theophilo, Ecclesiæ Orientalis regionis, nomine Adana, per intercessionem sanctissimæ & gloriosissimæ Dei parentis, semper uirginis Mariæ: ex Simeone Metaphraste, sed authore Eutychiano huius Theophili ministro.

Februarij 4.

Accidit illo tempore, priusquàm fieret incursio impiorum & sceleratorum Persarum in rempublicam Romanorum, ut in una ciuitate, nomine Adana, secundæ Ciliciæ prouinciæ, esset œconomus in sanctissima Dei catholica ecclesia, nomine Theophilus. Qui Oeconomus pulchrè admodum & diuine dispensans res omnes & loca, quæ pertinebant ad hanc sanctissimam ecclesiam, gregem quoque Christi pascebat in magna quiete, moderatione & sanctitate, ut de cætero sanctissimus quoque Episcopus huius ecclesiæ in ipso ualde requiesceret, ad omnem eius administrationem & actionem, & uniuersæ eius Christi amantis ciuitatis. Et semel dicam, non solum Episcopus, sed etiam omnes reliqui, à magno eorum usque ad paruum, ei agebant gratias, Orphanis enim & uiduis & pauperibus abunde & copiose suppeditabat, quæ erant necessaria, & maximè quos sciebat à suis bonis excidisse. Cum hæc ergo ita se haberent, uisum est Dei uoluntati, ut sanctissimus illius ciuitatis episcopus fine uitæ potiretur. Qua de causa Christi amantes clerici simul cum ciuibus totius ciuitatis acerrimo incitati desiderio ad germanã eius in Christo charitatem, quinetiam intuentis ad uiri sufficientiam, omnes communi consilio eligunt ipsum ualde pium Oeconomum in Episcopum, mittentes statim in suam Metropolim electionem, quæ ab ipsis facta fuerat, Quam cum accepisset Metropolitanus, ut qui res eius iam præsciret, cessit eorum petitioni: & mittens adduxit prædictum Oeconomum, ut eum ordinaret Episcopum in prædicta sancta Ecclesia. Et primum quidem acceptis literis, quæ ad ipsum missæ fuerãt à sanctissimo Metropolitano, & iubebãt eũ uenire in metropolim, nolebat uenire, omnes rogans & supplicãs, ne ipse fieret Episcopus, sufficere sibi dicẽs, quòd esset Oeconomus: huic turbæ respondẽs, se nõ esse sede dignũ. Turba autẽ instante & rogante, & ijs qui propter ipsum missi fuerant, eis non parẽtẽ, ui & manu abduxerunt ad dictam Metropolim. Quem cum beatissimus accepisset Metropolitanus, & ualde fuisset lætatus, uoluit ipsum ordinare Episcopum. Prædictus uerò Oeconomus se humi abijciens, rogabat Metropolitanum, ne quid tale in eum procederet, clamans & dicens: Sum indignus episcopatu, & scio mea peccata. Et cum aliquot horas iacuisset ad pedes Metropolitani, tres dies ei dedit ad deliberãdũ ut persuaderetur ordinari Episcopus. Post tres autem dies, rursus eum accersit, & cœpit eum adhortari & rogare, ut susciperet dignitatem Episcopatus: Laudans etiam eius sufficientiam & castitatem, existimabatur enim esse homo ualde continens. Sed nihil proficiebat. Persistebat enim dictus Oeconomus clamans & dicens, se non esse sede dignum.

Theophili præclara laus *Eligitur in episcopum.* *Multa tanti uiri humilitas.*

Cum ergo uidisset sanctissimus Metropolitanus tantam eius constantiam & perseuerantiam, ne persuaderetur fieri Episcopus, illum quidem siuit: alium autem præficit, quem sede sciebat esse dignum: & cũ eum ordinasset, dat Episcopum in dicta ciuitate, ei quoque tradito beatissimo Oeconomo Theophilo ad suum munus Oeconomiæ. Et cum ipsi uenissent in prædictam ciuitatem cum Episcopo, qui fuerat ordinatus, quidam inimicè & maleuolè zelo moti sata nico aduersus sæpe nominatum Oeconomum, inutilia quædam maledicta cœperunt deferre ad aures Episcopi, Qui quidem hoc diu facientes, persuadent Episcopo, ut eum deponat ab administratione: adeo ut ipse decætero nihil faceret in Episcopatu, aut alicui imperaret, sed quiete degeret domi suæ. Alium autem eius loco præficit rebus administrandis. Cum itaque fraudulentus, & qui aliquas semper struit machinationes, & humani generis est semper æmulus & aduersarius, diabolus uidisset uirum moderatè & quiete degentem, & ei ualde inuidisset, eius cor subiit & ei suggerit cogitationes, & æmulationẽ ob id ministerium administrationis, adeo ut ipse decætero accederet & uersaretur cum ueneficis.

Deponitur ab œconomo officio.

Erat autem quidam homo in illa ciuitate magus Hebræus, ualde sermone celebratus, qui erat diaboli administer, & multos perdiderat. Noctu ergo uadit ad hunc ueneficũ is, qui motus fuerat ab officio Oeconomi, & pulsat eius ostium. Ille autẽ cũ audijsset, egreditur uolens uidere quis pulsasset: & cum uirum uidisset, timore affectus fuit & obstupefactus: & admirãs (eũ enim prius cognoscebat) accersit in ædes suas, & dicit ei: Quænã est causa Domine mi, propter quã accessisti ad me, qui sum uilis & indignus? Qui uerò fuerat Oeconomus Theophilus, statim & protinus se abijcit ad pedes magi, eum rogans & singulatim exponẽs ea, quæ sibi acciderant, & dicens: Si quid potes, me adiuua, & ne me despicias, qui sum in multa afflictione. Episcopus meus me probro affecit in ciuitate, & hæc mihi fecit: & pollicitus est se ei daturũ mercedẽ, quæ sufficeret. Solũ, inquit, fer mihi opẽ, & ne me despexeris. Dixit uerò ei ille apostata & magus Hebræus: Domine mi, de hac re omnem curam depone, sed abi lætus in domum tuam, & nocte sequenti hac hora ueni ad me, & abducam te ad patronum meum, qui tibi omnino opem feret.

Petit opem à mago.

Miser autem & abiectus Theophilus, qui fuerat Oeconomus, cũ audiuisset uerba magi, & ualde esset lætatus, ita fecit. Et cum sequenti nocte uenisset, ut conuenerat, ad Iudæum circa mediam noctem, accepit eum magus in hippodromum ciuitatis, & dicit ei: Si quod uideris prodigiũ, aut sonũ audieris, nihil timeas, neq; facias signũ crucis. Crux.n.nihil opis affert hominibus, sed est potius ludibriũ & fraus Christianorũ. Cumque miser ille assensus esset, se hæc esse

Nota quid magus dicat de signo crucis.

 facturum,

facturũ, repente ei ostendit quasdã uisiones, nempe uiros plurimos lenis indutos,cũ multitudine lãpadũ & satellitum, uoces emittentes & laudibus prosequẽtes,& in medio eorum sedentem principem tenebrarũ. Dico autem diabolum & suos. Tunc miserrimus Iudæus manu tenens Theophilum,ducit eum ad perniciosissimum illum cœtum, & ad eum qui in ipso præsidebat. & dicit diabolus ad Iudæum: Hunc hominem cur huc ad nos deduxisti? Respondit Deo inuisus Iudæus, & dicit: Duxi ipsum domine mi ad te, ut qui iniuria afficiatur ab Episcopo, & petit à te auxilium. Dicit ei ille princeps: Quodnam possum ei dare auxilium, qui seruiat Deo suo? Sin autem uult re uera meus esse seruus, & in meorum referri numerum, ego ei opem feram, ut plus quàm antè possit facere, & omnibus imperare, quinetiam plus quàm ipse Episcopus. His sic dictis, dicit Iudæus Theophilo, prius Oeconomo: Audiuisti quid dixit princeps? Dicit ei Theophilus: Audiui, & faciam, si quid me iubet. Statimque cœpit procidere & deosculari pedes illius principis. Tũc dicit diabolus proditori, Neget Theophilus quondam Oeconomus, filiũ qui dicitur Mariæ, & illam ipsam (eos enim ualdè abominor) & ipsorum negationem & renunciationem mihi scriptis mandet, & quæcunque uult, à me impetrabit, solummodo eos neget. Theophilus autẽ cum hæc audiuisset, dixit ei: Faciam omnia, quæ mihi iubes, dummodo consequar quod desidero.

O miserũ, pedes diaboli osculantem.

Simulatque hoc audiuisset dolosus hostis humani generis diabolus, Theophili quondã Oeconomi barbam iucundè demulcet, & cœpit eum os ori admouens deosculari, & dicit ei: Salue decætero germane mi amicè & fidelissimè. Tunc protinus eum ingressus est satanas, & pactus cum diabolo, negauit Christum & sanctissimam Deiparentem, & cum scriptis in charta mandasset suam negationem, cera obsignauit, & tradidit principi. & cum se inuicem essent amplexi, ambo recesserunt à principe, Theophilus quondam Oeconomus, & proditor ex hippodromo, magna affecti lætitia propter suum interitum. Sequẽti autem die, à diuina, ut arbitror, prouidentia motus Episcopus, ductus fuit pœnitentia, & cum id significasset Theophilo quondam Oeconomo, duxit eum ad Episcopatum cum omni honore & studio, & eo deposito, quem ipse fecerat Oeconomum, in præsentia cleri & omnium ciuium, dat ei omnem authoritatem & administrationem sanctissimæ ecclesiæ, & earum, quæ sunt sub ea, possessionum, quinetiam ciuitatis tam in forenses quàm in possessores, duplicato ei honore, coram omnibus se excusante sanctissimo Episcopo, & dicente Theophilo: Ignosce mihi frater, quĩ peccaui tibi, ut qui tuã deposuerim sanctitatẽ & sufficientiã, præfecerim uerò huncineptũ & inidoneũ.

Negat Christũ & matrẽ eius.

Restituitur pristinæ administrationi.

Cum primum autem hoc dixisset, & ostendisset se esse motum pœnitentia, dicens: Ignosce mihi propter Dominum, si quid in te feci, & omnia sic processissent, cœpit ipse Oeconomus administrare, sicũt prius, & supra omnes extolli. Quamobrem omnes ei obediebant cum timore & tremore, & ei ministrabant. Quinetiam ipse Episcopus eum aliquandiu suspiciebat atque reuerebatur. Inutilis autem & miser Iudæus & magus, assiduè occultè ueniens ad Oeconomum Theophilũ, dicebat ei: Vidisti domine mi, quemadmodum inuenisti beneficium maximum ex nobis & patrono nostro, & celerrimum auxilium in ijs, quæ ab eo petiuisti? Oeconomus uerò Theophilus dicebat ei: Certè inueni, & quod mihi succurreritis, magnas ago gratias. Omnium autem formator & creator noster Deus, qui non uult mortem nostram peccatorũ, sed cõuersionẽ & pœnitentiã nostram quærit semper, honestæ & diuinæ eius uitæ prioris recordatus, quando ministrauit sanctissimæ suæ ecclesiæ, quo tempore uiduis & orphanis & pauperibus abundè & benignè subministrauit, non eum despexit, sed ei dedit pœnitentiam, diuinam conuersionẽ, & cum ad se redijsset ex tanta elatione & negatione, & resipuisset, cœpit suã demittere cogitationem, affligiq; & cruciari ob ea, quæ malè fecerat, & decætero uacabat ieiunij, precibus & lachrymis, & assiduè benignũ & clementẽ Deum rogabat, ut ei condonaretur iniquitas & peccatum propter ea, quæ male fecerat.

Vides, quomodo uera agitur pœnitentia? Vacabat, inquit, ieiunijs precib⁹ & lachrymis.

Hæc aũt apud se dicebat quotidiè: Hei mihi misero, hei mihi infelici. Quò ibo ego afflictus, ut salutẽ consequar? Quò ibo infelix, ut mihi detur misericordia? Quò ibo miser ego & peccator, qui negaui Christum meum & laudatissimã eius matrẽ in scriptis, & me feci satanæ seruum per literis mandatã confessionem? Quis homo poterit eam auellere à manibus pestiferi illius hostis, & mihi opem ferre? Quid mihi fuit necessè cognoscere scelestum illum & execrandum Hebræum, & tradi igni æterno? fuerat enim ille quoque Hebræus paulò ante punitus à principe & lege propter magica. Sic enim honorantur, qui Deum relinquunt, & accurunt ad diabolũ. Quænam est aũt ea, quæ mihi fuit ad tempus, utilitas? Quænam uerò superbia & tumor huius uani mundi? Hei mihi, errani. Hei mihi, perdidi lucem æternam, & dego in tenebris. Pulchrè degebam, postquàm depositus fui ab Oeconomia. Cur uolui propter temporalem & uanã existimationem & inanem hominum gloriam, humilem meam animam perdere in gehenna? Nam & si homines mẽte mea latui, Deũ latere nõ potui. Ego sum mali author, Ego sum cædis meæ Dñs, ego sum insidiator miseræ meæ animæ. Hei mihi, quid passus sum? Hei mihi, nescio quõ inductus sim. Hei mihi, qd faciã? Hei mihi ad quas ibo? Hei mihi, quid respõdebo Deo in die iudicij, quando erunt oĩa nuda & aperta, quando iusti coronabuntur, ego autem miser condemnabor? Quomodo tunc sistar ante tribunal regium? Quem rogabo? Quem aduocabo in illa afflictione? aut quos implorabo in illa necessitate, quando sunt omnes de suis soliciti, & non de alienis? Quis tunc mei miserebitur? Re uera nullus. Hei mihi miseræ & abiectæ animæ. Quomodo abducta fuisti in captiuitatem? Quomodo fuisti sauciata? Quomodo lapsa es? Quo casu concidisti? Quonam fuisti obruta naufragio? Ad quem portum decætero confugies, aut quodnam te conferes refugium? Hei mihi, anima hei mihi, quid tibi accidit?

Cum his & adhuc pluribus apud se cum sua depugnaret anima, rursus qui solus est misericors, qui solus benignus, qui solus clemens pater, qui nunquàm uult suum perire figmentum, dat ei bonam cogitationem & bonam mentem, & dixit apud se: Noui omnino, me Dei filium, qui natus est ex sancta Dei parente & semper uirgine Maria, Dominum nostrum Iesum Christum negasse & ipsam, per malè perdendũ proditorem. Nunc autem uado ad eius matrem sanctissimam Dei parentem, & ad eam accedo ex tota anima mea, & ex toto corde meo, & assiduè fundam preces, & ieiunabo in uenerando eius templo, donec per eam inuenero misericordiam in futuro eius iudicio. Rursus uerò dicebat: Quibusnam labiis bonitatem eius placabo, nescio. Scio enim me transgressum esse, & eos negasse. Quodnam autem principium inueniam confessionis? Quonam uerò corde aut qua conscientia fretus, impiam conabor mouere linguam & labia plena sordibus? Primum etenim, de quibusdam peccatis audebo petere remissionem? Hoc non potero facere. Ignis enim de cælo statim ad me

Cõfert se ad beatissimam Dei matrẽ.

ad me descendet, & comburat me miserum. Attamē anima mea resipisce ab ea, quæ te tenet, uertigine & accede ad matrē Christi, & pudore nō efficieris.

Ecce preces, ieiunia & uigilias.

Cumque hæc apud se considerasset, & hæc omnia in corde suo ardenter tenuisset, & protinus deleuisset omnes laboriosas huius uitæ tentationes, cum feruenti corde & magna animi alacritate, accessit ad uenerandum & celebrandum templum sanctæ Dei parentis & semper uirginis Mariæ, ei offerens preces & supplicationes, ieiunans noctes & dies, & sine intermissione uigilans & orans, ut ipse exciperetur, reuertens à deceptione sceleratissimi draconis, & à tetra illa & nefaria, quam fecit, eorum negatione. Quod cum fecisset dictus Oeconomus, quadraginta dies & quadraginta noctes orans & supplicans, ut eius protectionem susciperet & defensionem, post completos quadraginta dies, in medio noctis, ita ut oculis uideretur, ei tanquàm in uisione apparet totius mundi salus & refugium generis hominum, quæ est uerè & propriè mater Saluatoris nostri Iesu Christi, dicens ei, O homo, cur tam impudenter temereque & præfractè pergis mihi molestiam exhibere, & rogare ut tibi opem feram, homini, qui negasti filium meum & me? Quomodo autem potero rogare, ut ipse tibi condonet ea, quæ malè fecisti? Quibusnam oculis adspiciam ad figuram filij mei, quem tu negasti, & audebo eum pro te rogare? Sed nec ego sustinere possum uidere filium meum & Deum ignominia affici. Pone ergo, ò homo, me uestris in me peccatis & delictis facile ignoscere, propterea quòd ego, quæ eum peperi, ita diligam genus Christianorum, & maximè eos, qui recta mente & fide ad me accedunt, & mane uigilant in meo templo: eis enim pateo, & eis occurro, & eos meis ulnis amplector, & preces eorum exaudio. Quæ autem filium meum ad iram prouocant, & quæ in eum geruntur impiè, de ijs uos exaudire, est magnorum certaminum & laborum ad eius placandum bonitatem, etiamsi sit ualde clemens & benignus.

Nota quæ hic dicuntur uerissime de matre dei.

Oeconomus uerò Theophilus respondens, dixit ei: Certè Dña mea benedicta & defensio generis humani: Certè portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt: scio, ò Domina mea Deiparens, quod te ualde offenderim, & ex te natū Deum nostrum: nec sum dignus consequi misericordiā. Sed habeo multa exēpla eorum, qui ante me offenderūt filium tuum & Deum nostrum, quibus data est uenia suorū in eum peccatorū, propter pœnitentiā & confessionē. Si.n. non esset pœnitētia, Dña mea Dei parēs, quō Niniuitas seruasset filius tuus? *Ion. 2.* Si non esset pœnitentia, quō Raab sera uasset meretricē? *Iosu 6.* Si non esset pœnitentia, quō Dauid filius Iesse, post donum prophetiæ, post regnum, post Dñi testimonium, in adulterij & cædis lapsus barathrū, non solum est assecutus remissionem tantorum peccatorū, sed etiam rursus prophetauit? *2. Reg. 11.* Si non esset pœnitētia, quō beatus Petrus Apostolorum primus discipulus, columna Ecclesiæ, qui à Deo accepit claues regni cælorum, cū Dñm nō semel nec bis, sed ter negasset, post hæc autem acerbè fleuisset, non solū est assecutus tanti lapsus remissionē, sed etiā maiori honore est dignatus, ut qui factus sit pastor Dñi Christi ouium rationis participum? *Matt. 16. Matt. 26. Ioā. 21* Si non esse pœnitentia, quomodo publicanum, qui omnia rapuerat, fecisset Euangelistam? *Mat. 9* Si non esset pœnitentia, quō beatus Paulus ex persecutore factus esset uas electionis? *Act. 9.* Si non esset pœnitentia, quō excepisset Zacchæum, qui ipse quoque erat publicanorum princeps & sycophāta? *Lu. 10* Si nō esset pœnitentia, quō eum, qui se iniquè gesserat apud Corinthios, permisit Apostolus ut assumeretur, dicens: Assumite eum, ne nos circunueniat satanas? *2. Co. 2* Si non esset pœnitentia, quō qui tot & tāta mala fecit in hac uita Cyprianus, qui etiā prægnantes secabat mulieres, & diabolū totum erat indutus, à ueneranda & honesta Iustina confirmatus, & mirandū in modum accedens ad pœnitentiam, non solum accepit remissionē tam multorum & tantorum malorū: sed etiam dignatus fuit sorte martyrum, & à Christo redimitus corona incorruptionis? Quamobrem ego quoque miser & peccator, fretus tot & talibus exemplis, accedo rogans tuam ditissimam defensionem, & omni ex parte bonam misericordiam, ut manum mihi porrigat, & detur mihi uenia à filio tuo & Deo nostro malorum, quæ admisi.

Matris dei eximia præconia.

Hæc cum ipse respondisset, dicit ei sancta ueneranda que & omnibus laudibus celebrāda Dei parens, quæ est sola casta & pura, quæ est sola sancta anima & corpore, quæ sola habet fiduciā ad eum, qui est natus ex ipsa: quæ est solatium eorum, qui affliguntur, quæ est ultio eorum, qui uexantur, quæ est amictus eorum, qui sunt nudi, quæ est baculus senectutis, quæ est firma defensio eorum, qui mane ad eam uigilant, quæ semper suis ulnis fouet Christianos. Confitere, ò homo, me genuisse filium, quem tu negasti, cū esse Christum filium Dei uiui, qui uenit iudicatū uiuos & mortuos. Ego aūt rogabo eū, & is te suscipiet pœnitētem. Dicit ei Oeconomus Theophilus: Et quō audebo, Domina mea benedicta, ego qui sum indignus & miser, aperire labia, cū os habeam sordidū & luto inquinatū, quod negauit filiū tuū & Deum nostrū, & uana huius uitæ spe sum deceptus? Non hoc uerò solū, sed id etiā, quod habui animæ propugnaculū, uenerandam, inquam, crucem & diuinum baptisma, quod accepi, pollui per scriptis mandatam & acerbam negationē. Dicit ei intemerata & sancta Dei parens, Tu solum accede, & eum cōfitere, & ne sit id tibi curæ. est enim benignus & clemens, & accipit lachrymas pœnitentiæ eorum, qui syncerè & purè ad eum accedunt.

Crux ueneranda animæ propugnaculum.

Tunc ille uerè beatus & diuinus uir Theophilus, cum pudore & quæ ei conueniebat humilitate, tristitiaque & eiulatu, confessus est & dixit, Credo & adoro & glorifico unū sanctæ Trinitatis, Dñm nostrū Iesum Christū, filium Dei uiui, qui ante secula ex patre genitus fuit ineffabiliter, in ultimis autē diebus descendit Deus uerbum è cælis, & incarnatus est è spiritu sancto, & ex sancta uirgine Maria, & processit ad salutē humani generis, eum esse perfectū Deū & perfectum homine, qui propter nos peccatores suscepit passionem & sputa, & in uiuifico ligno crucis manus extendit, Qui est pastor bonus qui posuit animā suā pro ouibus, *Ioā. 10* fuitque sepultus & resurrexit, & ascendit in cælos cū carne, quæ ex te casta fuit assumpta, & ueniet cum gloria iudicatum uiuos & mortuos, & redditū unicuique secundū sua opera. *Ro. 2.* Hæc confiteor corde & animo & ore, coloque & adoro & amplector, & cum hac intensa & quæ ex tota sit anima cōfessione, rogo sanctissima Dña, offer me Christo, qui natus est ex te sancta & mundo desiderata Dei parentes, & ne abomineris me infelicem, neque despicias preces mei peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico, sed me libera ab iniquitatibus & afflictionibus, quæ me premunt, ut cum omnibus ego quoque emittam hymnos ad agendas gratias Deo nostro, qui ex te sancta & beata natus est.

Cū aūt quandam satisfactionē ab eo accepisset sanctissima Dei parens, quæ est refugiū eorū, qui affliguntur, quæ est spes & defensio generis Christianorū, quæ semper intercedit pro peccatoribus, dicit ei, Ecce ego propter baptisma, quod accepisti propter filiū meum & Deū Iesum Christum, & propter magnam mea n & ineffa-

& ineffabilem beneuolentiam, quam habeo in uos Christianos, tibi credens, accedam & rogabo ipsum pro te, ut te suscipiat. Quæ cum inter eos conuenissent, & dies esset exortus, quæ ei apparuerat, purpuram gestans sancta, ab eo euanuit. Post eum uerò diē magis syncerè rogans Oeconomus, & faciem suam uerbarans super terram, permanebat ieiunus in maximè uenerabili templo sanctæ & laudibus celebrādæ Dei parentis, & neque requiescens, neque à solo surgens, sed etiam lachrymis locum rigans, non cessabat intueri uenerandam & sanctam figuram gloriosissimæ Dominæ nostræ Dei parentis & semper uirginis Mariæ, spem expectans eius salutis. Vnde etiam rursus noctu, quæ sola uera est & propriè Deiparens, defensio nostra, recreatio eorum, qui ad ipsam confugiunt, quæ est sola nubes lucem ferēs, quæ educata fuit in sanctis sanctorum, ei apparet hilari uultu & lætis oculis, ei dicens miti uoce: Homo Dei, sufficit tibi pœnitentia, quam ostendisti apud Saluatorē omnium & opificem seculorum. Suscepit enim Dominus Deus lachrymas tuas & preces propter me, si tu conseruaueris in corde tuo rectam fidem in Christum filium usque ad diem mortis tuæ. Illæ autem dicit ei: Certè Domina mea benedicta, conseruabo, nec faciam irrita ea, quæ tu mihi dixisti. Te enim habeo, post Deum, protectionem & defensionem, & ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea, quæ tibi sum pollicitus. Scio enim, scio ò benedicta, non esse aliam hominum defensionem, nisi te solam ò Deiparens. Quis enim, ò Domina mea, sperauit in te, & pudore est affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit unquàm derelictus? Reuera nullus unquàm. Quamobrem ego quoque peccator & nequā, rogo tuum perennem fontem, ex quo fluunt ad animas nostras curationes, præbe mihi uiscera miserationum, qui aberraui & cecidi in pelagus luti: & iube me solum accipere hanc malam & perniciosam negationis chartam obsignatam à diabolo, qui me fefellit, quoniam hoc est solum, quod miseram meam tabefacit animam.

Enquāta operis satisfactio.

En usū imaginum.

Post Deum defensio & protectio nostra est sancta Dei genitrix.

Rursus ergo multum flens & lamentans hic uir semper memorandus, & rogans totius mundi spem & salutem animarum nostrarum de hac re statim & de charta. Ea uerò, quæ est semper paratum auxiliū eorum, qui affliguntur, post alios tres dies, tanquàm in uisione defert ei chartam, habentem etiam bullā ceræ, seu perniciosam defectionis confessionem. Et cū surrexisset è somno sæpè memoratus Theophilus Oeconomus, inuenit chartam bullatam supra pectus. Lætitiaque affectus & timore correptus, omnino tremuit, & dissolutæ sunt compages eius membrorum. Sequenti autem die, cum esset dies Dominicus, uadens in sanctam & uniuersam ecclesiam, post lectionem sancti Euangelij, se repentè proijcit ad pedes sanctissimi eius Episcopi: & cum singulatim ei narrasset omnia, quæ ab ipso facta fuerant, & ei chartam in manus tradidisset obsignatam, admirantibus omnibus clericis, laicis & pueris, petijt ut sceleratissima charta legeretur in ambone. Quod cum factum esset, cognouit uniuersus populus quæ ei acciderant, & quemadmodum prædicta charta fuisset ei allata, adeo ut sanctissimus Episcopus clamaret & diceret.

Venite omnes fideles, glorificemus benignum & uerum Deum nostrum. Venite ò pij & Dei amantes, uidete miracula, quæ sunt contra opinionem. Venite ò Christi amantes, agnoscire eū, qui non uult mortem peccatorum, sed expectat conuersionem eorum ad æternam uitam. Venite, uidete ò pij & religiosi, quàm multa possit gemitus animæ & cordis cōtritio, & lachryimarum ablutio. Quis non miretur, ò fratres mei & patres, magnam & ineffabilem patiētiam benigni & misericordis Dei? Quis non stupeat, ò Dei & Christi amantes, magnas & immensas diuitias, Deique indulgentiam & charitatem in nos peccatores? Papæ, cum quadraginta dies ieiunasset Moses legislator, accepit à Deo impressas tabulas. Hic quoque frater noster Theophilus, cum quadraginta dies mansisset in uenerando templo laudibus celebrandæ Deiparentis chartam, quam nuper cum defecisset perdiderat, eam per ipsam recuperauit, motam ad intercedendum apud uerum nostrum Deum. Canamus ergo nos quoque, ò dilecti, cum ipso intēse hymnū eius, qui tam misericorditer exaudijt pœnitentiam illius, qui ad ipsum accessit per intercessionem intemeratæ Dei parentis, quæ est hominibus pons ad Deum, spes eorum qui spem abiecerunt, refugium eorum qui sunt uexati: quæ humanæ naturæ sustulit maledictum, uera porta, quā peccatores pulsamus, & sæpè aperitur, & offert nostras preces Deo nostro, qui ex ipsa natus est, & accipit peccatorum nostrorum remissionem. Et quid amplius dicam, aut quid loquar, aut quem hymnum recitabo ad eam glorificandam & eum, qui ex ipsa natus est? Sunt reuera admirabilia opera tua Domine, & non sufficiet lingua ad laudem tuorum admirabiliū. Reuera quā magnificata sunt opera tua Domine? Omnia in intelligentia fecisti & sapientia. Reuera rationi consentaneum est dicere dictum illud Euangelicum. Afferte primam uestem, & eum induite, & date annulum in manu eius & calceos in pedibus: & adferentes uitulum saginatum, eum sacrificate, & comedentes lætemur, quòd hic frater erat mortuus, & reuixit, perierat, & est inuentus.

Exod. 24.31.

Vide sanctissimæ uirginis laudes & potentiam.

Ps. 103

Lu. 15

Tunc cum manum suam extendisset Episcopus, fecit è solo surgere inprimis pium uirum Theophilū. Et cum ipse surrexisset, rogauit Episcopum, ut igne exureret nefariam & sceleratam chartam. quod etiā factum est Dei gratia. Cum autem uidisset populus combustam nefariam & adulterinam chartam, seu iniquam defectionis confessionem Oeconomi Theophili, cœperunt cum multis lachrymis multas horas clamare, Domine miserere, ut nos hæc possimus satis laudare, & glorificare benignum Deum. Sanctissimus Episcopus cum manu populo indixisset silentium, & eis dixisset, Pax omnibus, cœpit peragere cōsuetam eucharistiam sanctæ oblationis, & postquàm perfecta fuissent dona diuina, eum impertijt intemeratis & uiuificis Christi sacramentis, statimque resplenduit facies eius sicut sol: & cum uidissent omnes eius figuræ repentinam mutationem, benignum Deum magis glorificarunt, qui facit mirabilia ijs, qui ad ipsum confugiunt.

Statim ergo accurrens ad uenerandum templum gloriosæ Deiparentis, cum parum in eo requieuisset. & corpore infirmus euasisset in ipso loco, in quo beatam uiderat uisionem, ubi etiam fuit sepultus, cum se inclinasset tanquam ei loco affixus, tribus post diebus, salutatis omnibus fratribus, qui aderant, tradidit beatam animam in manus eius, qui natus est ex semper uirgine & intemerata matre Domini nostri cum de rebus omnibus suis pulchrè & diuinè disposuisset, glorificans & confitens in omnibus patrem & filium & spiritumsanctum, & misericordem laudibusque omnibus & celebrandam Deiparentem & matrem Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorū, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum

Ego autem Eutychianus humilis & peccator, qui fui natus in ædibus huius beatissimi Theophili, & deinde Clericus huius catholicæ ecclesiæ, cum secutus

meum

meum dominum ei inseruijssem in afflictione, quæ uidi oculis meis & auribus audiui à beata eius lingua, securè & certo scripsi, quæ ei contigerant, & exposui fidelibus amicis & pijs uiris: Ad gloriam Dei omnipotentis & Domini nostri Iesu Christi, qui glorificatur in sanctis suis.

VITA S. REMBERTI, SECVNdi Archiepiscopi Bremensis, ex manuscripto Codice descripta, sed stylo mutato per F. Laurentium Surium: nec dubiū, quin grauis & S. Remberto contemporaneus, huius uitæ scriptor fuerit, tametsi eius nomen nescitur.

4. Feb. Ludouici Pij studiū erga ecclesias augendas.

CVm Lodouicus Pius Imperio potiretur, ut erga Deum, suæ sublimitatis & dignitatis authorem, se gratum declararet, in eā curā deuotus incubuit, ut ecclesiæ Dei, in ditionibus eius constitutæ, congruis incrementis proficerent, itemque seruorū & ancillarum Christi status sua capesseret honoris augmenta. His eius assiduis meditationibus, Deo inspirante, accessit etiam recordatio rerū, à patre eius Carolo Magno gestarum, quemadmodum ille Saxonum gentem, ad id usque temporis incredulam, ad fidem Christi conuertisset, constitutis etiam per illam prouinciam episcopis, qui sufficerent, eorumque sedibus prudēter distributis, ad extremam plagam uersus Aquilonem locum sibi reseruasset, ubi Archiepiscopi sedes cōstitueretur, unde prædicatio uerbi Dei in finitimos populos propagaretur, putà Suedos, Noruegos, Sclauos, Islandos, Gronlandos, aliasque omnes ad Boream & Solis ortum sitas gentes, quæ adhuc stultissimis ethnicismi erroribus implicatę tenebantur. Verum in hunc finem constituta & exædificata ecclesia Hamburgensi in Sclauorum confinio, extremis uidelicet Saxonum locis apud Nordalbingos, eadem ecclesia iussu Caroli Imperatoris presbyteris gubernanda est tradita, donec oportuno tēpore, attributis prius illi loco sufficientibus episcopo prouentibus, archiepiscopum illic curaret ordinari. At prius illo ex hac luce subtracto, quàm huius uoti sui compos fieret, pijssimus filius eius Ludouicus cum suis hanc eius uoluntatem pertractans. Anscharium summæ sanctitatis uirum, ut pater Carolus decreuerat, priuilegij archiepiscopalis & ordine & nomine sublimari, & illi nouellæ ecclesiæ, rudibusque in fide populis rectorem præfici, & gentibus, ut dictum est, à fide alienis uerbi diuini præconem curauit ordinandum. Cuius quidem Anscharij qualis à puero in Dei timore conuersatio, uel cū ætatis processu quæ uirtutum incrementa, cuiusmodi etiam signis pontificatus & prædicatio eius præmonstrata, tum quoque ut sedis Apostolicæ approbatione & priuilegijs omne eius ministerium communitum, denique quo studio & profectum in lucrandis Deo animabus uersatus sit, quas uel in fide confirmare, uel de gentilitate in Christianismum quotidiè traducere nitebatur, si quis exactius nosse uolet, legat libellum de uita eius, eoque perlecto, quantæ fuerit sanctitatis, ipse secum expendat. Nos in præsens de sanctitatis eius imitatore, tum quoque dignitatis successore Remberto scripturi, ut primum ad illius notitiam peruenerit, ac deinde ab illo adscitus sit, explicare aggredimur.

Ecclesia Hāburgensis.

Anscharius, 1. Hamburgensis archiepiscopus.

Cum Hamburgensis ecclesiæ, recens, ut diximus, institutæ termini angusti essent, officioque tam amplo, eius antistiti demandato, sumptus inde collecti non sufficerent, ipsique redituum prouentus frequēti hostium irruptione diriperentur: non hac occasione uir Dei à prædicationis officio, quod in eius gestis legatio ad gentes uocari solet, retardaretur, memoratus Imperator Ludouicus cellam quandam uel monasteriolum in Gallijs, nomine Turholt, eidem legationi attribuit, ut perpetuis temporibus, illi inseruiret, ubi cum tempore quodam sanctus Episcopus Anscharius demoraretur, uidit pueros quosdam iocantes, inanibus cursibus ad ecclesiam festinare, at inter eos quendam, omnium ferè minimum, grauiter incendentem, pueriles leuitates solicitè deuitantem, orationem cum timore & reuerentia peragentem, signo crucis frontem munientem, & per omnia tanquàm maturæ ætatis hominem, egregiā pre se continentiam ferentem. Animaduertens ergo uir Dei sacram religiosi pueri infantiam, diuini iam cultus & famulatus amore flagrare, accitis ad se parentibus eius, didicit Rembertum illum uocari, ijsque consentientibus, tonsuram ei & ecclesiasticum habitum contulit, paternaquè solicitudine eum commendans, cœpit studiosè illum erudire, ac deinde post dies non multos discendens, pastorale officiū suamque ad gentes legationē strenuè executus est. At puer Rembertus dilectus Deo, magis magisque in grauitate profecit, perdiscendisq; liberalibus disciplinis ardenter incubuit: orationibus quoque, cæterisque bonarum rerū studijs intentus, intra paucos annos omni maturitate & scientia uirtutū emicuit, atque iam tum, iuxta Psalmi uocem, concaluit cor eius intra ipsum, & in meditatione eius exarsit ignis, cumque perscrutaretur, quid ipsi in hac uita degenti potissimum expediret, occurrit illi quod à quodam sapiente dictum est, primam philosophiæ definitionem, mortis esse meditationē, idque toto pectore amplectens, toto uitæ suæ spatio eo connitebatur, ut hanc sapientię summam appræhenderet, ne aduentante morte mœrore posset affici, si eā non esset ante præmeditatus, sed potius ex impletione scripturæ dicentis, Memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis, quantū humana fert conditio, de peccatorū uel euitatione, uel remissione securus, gaudio profundi mereretur.

Rēberti pueri grauitas.

Ps. 38.

Eccl. 7

Porrò uenerandus præsul Anscharius, qui eum diuino manciparat cultui, sicut in uitæ eius gestis habetur, quæ illi euentura, uel ab illo gerenda essent, penè omnia uel per somnium, uel per intimam in mente reuelationem præn oscere solitus erat. Eam autem intimam in mente reuelationē scriptores uitæ eius quippiam eiusmodi esse arbitrantur, quale in Actibus Apostolorum crebro habetur: Dixit autem spiritus illi uel illi discipulo. Non igitur debet incredibile uideri, uirum sanctum non casu aut fortuito, sed diuinæ admonitionis instinctu, quem occultiori sensu, utpotè uir spiritualis, in anima percipere solebat, felicem hunc, de quo loquimur, puerum tanto paternæ beneuolentiæ affectu diuino adhibuisse ministerijs, immò potius si attendatur ratio conuersationis, & quo deinceps pacto semper ab illo tractatus & habitus est, uerisimile apparebit, perspicuè à Deo id illi fuisse reuelatum, ꝙ eum in episcopatu esset habiturus successorem. Nam cum primo discendis artibus & disciplinis scholasticis traditus, ac deindè à ludimagistris dimissus, atque è schola egressus esset, mox eum sanctus episcopus indiuiduum suæ legationis comitem habere uoluit, uenientemque è supradicto monasteriolo, eum nutriendum cummendauerat, cum gaudio suscepit, omniumque factorum suorum

Act. 8. 10. 11.

Indiuiduus fit Anscharij comes.

rum fecit conſcium, quibus ille tum occultè, tum palam cum omni pietate Deo inſeruiebat. Cumque die quodam iuxta morem ſimul orationi incumberent, eaque finita è templo eſſent exituri, quaſi ſecretioris gratiæ munus in diſcipulo pontifex agnoſcens, eum his compellat uerbis: Oportet te, fili Remberte, ſemper illi gratias agere, qui de turbulentis ſeculi fluctibus ad portum quietis te uocauit, cui cum te citra dubium uideam animum applicare, amore tui teneri me fateor, nec dubites, quin hic amor, quod ad me attinet, ad finem uſque uitæ erga te ſit perſeueraturus. Cui ille reſpōdit: Indignus ſum Domine tanta erga me beneuolentia tua, attamen quia tam te mihi benignum & humanum exhibes, oro ut meritis & precibus tuis apud Dominum mihi obtineas, ut in futura uita præmiorum tuorum merear eſſe particeps. Tunc ſanctus epiſcopus, cuius mentem ex diuina illuſtratione ſæpè futura præuidiſſe diximus, his quidem ſancti Remberti uerbis nullum reſponſum reddidit, poſt triduum uerò cum iam anxia nimis eum teneret ſolicitudo, quamobrem huic peritioni ſuæ nihil reſpondiſſet epiſcopus, ita eum conſolatus eſt: Iam obtinui à Domino, ut in futuro ſeculo, ſicut petiſti, abinuicem non ſeparemur, ubi ita æternæ beatitudinis erimus participes, ſi noſtris ad eam uiribus poſſe pertingere non præſumamus, quod eſt crimen ſuperbiæ, per quam ceciderunt, qui operantur iniquitatem, nec rurſum deſidia torpentes obliuiſcamur illius, quod in Pſalmis habetur, In Deo faciemus uirtutem, ſed quotidiè demus operam, ut, quemadmodum ſanctus Gregorius admonet, bonū opus habeatur à nobis in uoluntate, & ita conſequenter confidamus, quod ut idem ſanctus pontifex air, ex diuino adiutorio erit etiam in perfectione. Quod ſi quempiam mouet, cur triduo diſtulerit ſanctus epiſcopus huic quæſtioni ſatisfacere, meminerit nos dixiſſe quidem, mentem eius diuina gratia ſæpè fuiſſe illuminata ad prænoſcenda futura, interim tamen hac de re in eius uita ita ſcriptum haberi: Ad omnia ergo, quæ fortè præcipua definire debebat, ſpatium cogitandi habere uolebat, nec quicquam temerè diſponebat, antequam gratia Dei illuſtratus in mente ſua ipſe ſentiret, quid melius eſſet, ſicque ſuperna uiſitatione certificatus in mēte, ſine cunctatione quæ agenda erāt, diſponebat. Hæc ex illius uita oportunè nos inſeruiſſe lector intelligat, ut hoc teſtimonio doceremus, nihil eum ad preces ſanctiſſimi diſcipuli ſui Remberti reſpondiſſe, niſi quod tridui ſpatio mēti eius ſpiritus ſanctus infudit iuxta ſententiam, quam iam ante ex Apoſtolorum Actibus protulimus.

Pſ. 35. *Pſ. 59. 107.*

Accedit uerò ad præſagium uirtutum beati uiri, uiſio quædam procuratori antiſtitis de illo oblata ea nocte, qua primum uenit Hamburgum, cum ille primos adoleſcentiæ annos ageret: Videbatur enim procuratori, uidiſſe ſe Rembertum ſedentem in faſtigio oratorij, atque imum eccleſiæ ſignum in cælo apparuiſſe, ab eoque ſigno ligamen lineum, ut aſſolet, iuſtar funis demiſſum uſque ad illum, depēdiſſe, per quod ille ſignum ipſum hilariter traxiſſe, eiuſque ſono ſuauiter oblectatus eſſe uidebatur, cui nimirum ſomnio congruam ex ipſis ſcripturis diuinis interpretationem inuenimus. Precipitur Moyſi à Domino, ut inter alia ſacerdotum myſtica indumēta, hæc etiam fiant: Deorſum ad pedes, inquit, eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala Punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & byſſo retorta, mixtis in medio tintinnabulis. Cur uerò hæc tintinnabula adiungi iuſſa ſint, paulò infra ſubiungitur his uerbis: Vt audiatur ſonitus, quando ingreditur & egreditur pontifex ſanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur. Sacerdos ingrediens uel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus nō audiatur, quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine ſonitu prædicationis incedit. Quia igitur futurum erat, ut ſummo Eccleſiæ gradu conſcenſo, uir Domini ſpiritalibus ornamentis eniteret, ut etiam prædicationis officium inſigniter executus probaretur, rectè in faſtigio templi, quod apicem pontificalem ſignificat, cum doctrinæ ſuauiſſimo & cœlitus concitato ſonitu ad conuocandam ad Dei ſeruitium & cultum ſacram Chriſti plebem, ſediſſe uiſus eſt. Hoc nanque in hac uiſione perſonans eius attractu ſignum cœleſte ſignificare poteſt, quod in pontificis ueſte tintinnabula deſignant. Vt uerò etiam cætera, quæ de ſcripturis diuinis propoſuimus, ſacerdotalis habitus ornamenta ſpiritaliter in ſeipſo ſemper exhibuerit, ad profectum & imitationem eorum, qui hæc lecturi ſunt uel audituri, proferemus. Malis quippe Punicis utebatur, in quibus multa interius grana uno exterius cortice teguntur: quia multiuariam uirtutum operationem uno charitatis munimine undique tectam habebat. Hæc autem mala Punica ex purpura, & hyacintho, & cocco bis tincto, & byſſo retorta facta erant, quæ cuncta illi aptiſſimè conueniunt. Nā toto deſiderio ſemper inquirebat cœleſtia, quæ per hyacinthū deſignantur, & pro Chriſti nomine etiā martyrium ſuſcipere paratus fuit, quod nobis purpura innuit: Dei quoque & proximi flagrabat amore, quod per coccum bis tinctum exprimitur, & ſicut byſſus è terra orta longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nēdi gramineum amittit, & candidum induit colorem, ita ipſe cum magno cōtinentiæ labore natiuum ueluti exudans humorē, Deo dignæ puritatis & caſtitatis decorem ſolerti & infatigabili ieiuniorum, uigiliarum, orationis, lectionis patientiæ & humilitatis inſtantia adeptus eſt. Quibus omnibus tintinnabula habuit permixta, qui raro ab ore eius aliud, quam prædictarum uirtutum ſuauiſſimus ſonitus audiebatur, qui itidem operum eius ſublimitate auditorum animis commendabatur, ſicut etiam ſequens opuſculi huius textus manifeſtius oſtendet.

Exod. 28.

Gregorius libro 2. Paſtoralis curæ, cap. 4.

Mala Punica

Hyacinthus

Purpura.

Coccus bis tinctus.

Tintinnabula.

Cum adhuc eſſet in miniſterio deceſſoris ſui domini Anſcharij, apparuit ei Arnulphus presbyter iā pridem defunctus, & percontanti quo in ſtatu res eius eſſent in illo ſeculo, dolenter reſpondit: Ego cū adhuc in corpore eſſem, ſalutem animæ meæ negligenter curabam, nec ſeruabam eam, quæ meam decuiſſet perſonam, morum grauitatem, ocio ſæpè uacans, & quandoque etiam tempore indicti ieiunij carnem comedens, aliaque ſimiliter uetita in cibo & potu frequenter uſurpans, ob quas culpas hactenus indignus fui admitti ad conſpectum Dei. Sed ſi tua fraternitas pane & ſale & aqua contenta, à cæteris alimentis interim abſtinens, quadraginta dierum ieiunium pro me ſuſcipere uellet, credo per Dei miſericordiam huius repulſæ, quam patior, pœnam me abſolutum iri. Cui cum ille ſe ita facturum, ut ipſi uidebatur, eſſet pollicitus, expergefactus mox ut epiſcopū conueniendi copia oblata fuit uiſionem omnem illi expoſuit, acceptoque ab eo conſilio, per dies quadraginta non niſi pane ſolo & aqua uſus eſt, quo tempore tam immani dolore dentium cruciabatur, ut panē illis manducare non poſſet. Itaque panem manibus contritum & comminutū aquæ immiſcebat, & pro dentium leuamento inſtar pultis emoliebat, in quo tamen ad abſtinentiæ augmentum etiam ea deerant, quæ in ſimplici panis decoctione eſſe poſſunt, puta ius alimenti, & ſoporis ſuauitas. Expletis autem huius abſtinentiæ diebus, presbyter ille, pro cuius ſalute

40. dies pane et aqua uictitat.

te hæc agebantur, per uisum apparuit cuidam fœminæ, diuturna loboranti paralysi, cui longus quidem languor mēbra tenuit, sed tamen, ut de Seruulo beatus Gregorius dicit, eadem membra à bono opere nō ligauit. Quotidiè enim se ad ecclesiam deportari faciens, uerbū uitæ illic delectabiliter audiebat, hymnisque & laudibus Dei diu noctuque uacabat. Huic ergo, ut diximus, in uisione apparens iam dictus presbyter, petijt ab ea, ut gratias ageret seruo Dei Remberto pro cibi ac potus parsimonia, eius causa tolerata, quam usqueadeo sibi profuisse aiebat, ut prius negatum ipsi Dei conspectum, & cœlestis aulæ ingressum, propter eam iam permissum sibi gauderet. Porrò Rembertus, inquit idem, inter eos adscribetur, de quibus canitur, Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, & de quibus Psalmographus ait: Ibunt de uirtute in uirtutem. At uerò eiusmodi uisionibus uir Dei nunquàm animo efferebatur, sed humilitatis tutissimo semper incedens itinere, ita uirtutum quotidiè gradus altiores scandebat, ut illam beatissimi pontificis Gregorij sententiam semper ob oculos ferre uideretur, qua ille dicit: Magnus unusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat, ne, dum sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat. Quandiu ergo fuit in corpore uir Domini Anscharius, seruus Christi Rembertus præ cunctis illi familiarius adesse solebat in omnibus, quemadmodum libellus gestorum eius, cuius aliquoties mentionem fecimus, ab ipso Remberto & alio quodam eius condiscipulo editus, testatur, in quo libello ubicūque commemoratur quidam eius fidissimus discipulus, quod crebro illic lector offendet, Rembertus designatur, sed quia, ut diximus, cū alio quodam illa S. Anscharij gesta ipso edidit, rei ueritatem tacito suo nomine indicare uoluit, ne de se familiaritatis illius gratiam iactanter proferre uideretur. Ita nanque etiam beatus euangelista Iohannes in suo facit euangelio, personam suam quadam circunlocutione potius, quàm proprij nominis expressione subindicans. Quàm autem in hac familiaritate apud sanctum episcopum uir Dei Rembertus ad extremum usque constanter perseuerauerit, ex uerbis iam dicti libelli satis potest intelligi, quibus obitus eiusdem episcopi ita commemoratur: Percepta Dominici corporis & sanguinis communione, sanctus Pontifex Dominum deprecabatur, ut quicunque in eum quoquo modo peccasset, diuina hoc ei pietas remitteret. Deinde uersiculos istos cœpit frequentius repetere. Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam Domine. &: Deus propitius esto mihi peccatori. &: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Cumque hæc sæpius repeteret, & deficiente anhelitu iam ea frequētare non posset, cuidam fratri præcepit, ut hæc uice illius frequentando caneret. sicque oculis in cælum intentis, Domini gratiæ commendatum spiritum exhalauit. Hic ergo, quem suo loco uerba orationis crebro repetere uoluit, Rembertus fuit, cui uoce deficiente sua, desiderij sui uerba commendans, per eū compensare se non dubitauit, quicquid ipse iam moribundus minus posset orando præstare. Nam & ob uitæ eius meritum, pro se illum exaudiri credidit, & quod ille fecisset, nihil ab eo discreuit, quod à seipso factum esset: quādoquidem cor unum & anima una, unus spiritus & una fides erat semper in eis.

Homilia 15 in Euāgelia. — *Sap. 3.* — *Ps. 83.* — *Hom. 7 in Euāgelia.* — *Ioā. 13 19. 12.* — *Ps. 24.* — *Lu. 18.* — *Psa. 30*

Deniq; cum in illa ægritudine, qua confectus ex hac uita migrauit beatus Anscharius, quæreretur ab illo, quid consilij daret de eligendo ipsi successore, & quidam etiam eius de Remberto sententiam nosse cuperent, respondisse fertur, non hoc sui esse ministeri definire, cum multorum animos fortassis in episcopatu offenderit, quàm offensionem amouere potius deberet, quàm eoipso augere magis, ꝙ talem sibi successorem nominaret, qui sua forsitan inhabilitate grauaret subditos, & inde acerbæ contra ipsum quærimoniæ nascerentur. Attamen de Remberti meritis nosse uos uelim, inquit, quia dignior ille est sede archiepiscopi, quàm ego subdiaconi functione. Hæc ille sanctus episcopus ingenti humilitatis studio de se dixit tanquàm uerus obseruator illius monasticæ regulæ, quam ipse etiam olim perfectè excoluit, quæ sic habet: Septimus humilitatis gradus est, si non solum omnibus inferiorem sua se lingua pronunciat monachus, uerumetiam intimo cordis credat affectu, humilians se & dicens cū Propheta: Ego autem sum uermis & non homo. Solent enim sancti uiri etiam tunc, cum fortia agunt, de se sentire uiliter, sicut de seipso sanctus Dauid, coram arca Domini saltando, regni sui potentiam despiciens, dixit Ludam, & uilior fiam plusquàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. quò pertinet etiam illud Apostolicum: Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanē gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes. Et prius quidem, hoc est, Prophetæ testimonium, beatus Anscharius ita in seipso obseruare solebat, ut de se intus humilia sentiens, honorem foris non expeteret, quasi dicēs: Ludam, & uilior fiā, nec rursum per hoc quod uilem se extrinsecus exhibuit, intus intumesceret, impleret potius quod sequitur, Et ero humilis in oculis meis, id est: Qualem me foris despiciēs exhibeo, talem me intus attendo; quo sanè contemptus sui studio etiam illud impleuit, ꝙ ex Apostolo attulimus, ut omni contentione & uana gloria profligata, per humilitatem alios se superiores arbitraretur. Vnde etiā, ut antè iam diximus, potioris meriti Rembertum esse affirmauit, quàm esset ipse. Sed quanuis ille humilitatis causa ita de se dixerit, nostrum tamen non est, quemlibet eorum alteri anteponere, sed sentire potius meritis fuisse pares, quos & unius fidei deuotio, & eiusdem ministerij uel functionis, licet diuersis temporibus, executio commendet æquales, uel æqualiter commendet. Quanquàm autem, uti ante dictum est, sanctus pontifex ob uitandam aliorum offensionem, non libenter illis indicauit, quem putaret idoneum successorem, ne suum tamen Rembertum, omnium penè secretorum suorum conscium, hac gratia in extremis defraudaret, triduo ante obitum rem secretam illi exposuit, indicans illum post se ad pontificatus eius apicem promouendum. At illo renitente, & ad tantum ministerium nec uiribus, nec meritis, se idoneū proclamante, sanctus episcopus dixit, sic esse a Deo constitutum, ut ita fiat, adhibuitque congruētes adhortationes, ut suam uoluntatem diuinæ ordinationi accommodaret, & cum sancto Thoma apostolo diceret: Dominus meus es tu, & ego seruus tuus, fiat uoluntas tua. His auditis, beatus Rembertus destitit ultra reluctari, ꝙ sanctum episcopum diuinitus hæc accepisse intelligeret, neque etiam uel in clero uel in populo ulla resedit, quem è pluribus potissimū eligeret ambiguitas, sed eodem ipso die, quo sanctus Ancharius spiritum Domino reddidit, beatum Rembertum concorditer omnes elegerunt. Porrò ita electum, ad gloriosum tunc temporis regē Ludouicum adduxerunt uiri uenerabiles, Theodoricus Mindensis episcopus, & Adelgarius Abbas monasterij nouæ Corbeiæ: susceptusque honorificè à rege, cū pontificalis baculi cōmendatione, episcopatus est dominiū adeptus

Testimoniū S. Anscharij de Remberto. — *Psa. 21* — *2. Reg. 6.* — *Phil. 2* — *Eligitur Anscharij successor.* — *Ita dicitur S. a-*

xonica Corbeta propter Gallica, quæ est Saxonica parens.

adeptus Porrò in literis Romanæ sedis pōtificum, à quibus Archepiscopi priuilegium illi sedi, quam tūc Rembertus suscepit, collatum est, etiam hoc contine tur, ut quia propter nouellam eiusdem sedis institutionem, & necdum cōuersos ad fidem populos, suffraganei non habentur episcopi à quibus decedente uno, alter archiepiscopus consecretur. palatinæ interim prouidentiæ succedentium per tempora pontifi cum consecratio sit commissa, donec numerus suffraganeorum episcoporum, canonicè eum cōnsecrare debentium, ex gentibus suppleatur. Cum huius er go tenoris insinuatione, ut loquitur historiæ huius author, ordinandum eum, nempe sanctum Rembertum, rex Ludouicus misit ad Lintbertum Archiepiscopum Moguntinum, à quo iussu eius ita est consecratus, ut non sine Dei prouidentia factum uideatur, ut ad eius consecrationem non unius, sed duarū ecclesiarum metropolitanarum conuenirent suffraganei, puta Lintuuardus Paderburnēs. episcopus Moguntini, & iam dictus Theodoricus Mindēsis episco pus, Coloniensis Archiepiscopi suffraganeus. Quos ita permixtim adesse placuit, ut tam huius consecra tionis actio, quàm etiam domini Anscharij in eadem sede non dissimili modo facta ordinatio, argumento essent, ꝙ huius sedis episcopi consecratio tantisper palatinæ esset commissa prouidentiæ, donec consecrantium numerus ex gentibus suppleatur.

Fit monachus Corbeiensis.

Tenebatur autem sanctus Rembertus iam olim uo to eiusmodi obstrictus, ut post S. Anscharij obitum mox & propositum & habitum monasticum amplecteretur. Quamobrem communicato cum pontificibus, qui ipsum consecrarant, consilio, statim ut ordinatus fuit, ad nouæ Corbeiæ monasterium properans, illius professionis habitum ex toto suscepit: cōuersationis autem illius professionem ita fecit, ut obedientiam, & conuersionem morum, & stabilitatem secundum regulam sancti Benedicti exhiberet, quatenus labores & occupationes suscepti Episcopa tus permitterent. Atque ut huius promissionis effectui ueracius assuesceret, aliquem ex fratribus monasterij sibi permitti orabat, ut quia ipsi in eo permanere non liceret, pro sui consolatione posset cum illo assiduè inde meditari, & usum quendam sibi parare iuxta regulæ moderamen, quam amplexus esset, se gerendi. Adiunctus autem est illi hoc petenti quidam insignis conuersationis uir, gradu diaconis, nomine Adelgarius, qui illius monasterij Abbatis, cuius supra meminimus: germanus frater erat, atque eiusdem cum eo nominis. Atque hic uir uenerabilis, qui & cōuersationis eius sedulus imitator, & in dignitate successor fuit, adhuc hodiè superest, cum multis alijs id affirmans, ꝙ sanctus Episcopus, cuius uitam scribimus, ex occasione curæ pastoralis nullam monasticæ perfectionis iacturam fecerit, immò uerò ex illis ipsis, qui in monasterijs degunt, nullus bonorū operum instrumenta, quæ illorum regula commemorat, æquè ac ipse excoluerit, cuius sanè res gestæ uix à nobis explicari queant, porrò quotidianā eius cum Deo conuersationem, & animum cælo semper intentum, nostræ scientiæ tenuitas nedum uerbis exponere, sed nec expendere satis potest. Graue certè existimabat & permolestum, tempus ullum Dei ope re uacuū transigere, itaque orationi lectio, & lectioni semper oratio successit, & si quid accidisset, quod illum ab oratione impedire uideretur, semper tamē quæ iusta sunt agens, sine intermissione orasse censendus est, ut docet beatus Augustinus. Qui enim in diuino uersatur officio, eius dicta factaque omnia pro oratione computantur. Vigiliarum usum moderate agebat, abstinentiæ modū illum tenuit, ut quotidiana illi essent ieiunia, & refectio satietatem fugiēs: qua in re id obseruabat, ut iuxta beati Hieronymi sententiam, ita corporis frangeret appetitum, ut ad lectiones, & psalmodiam, & altaris pontificatusque ministeria uires non deficerent. Nihil enim prodest, ut ait idem Hieronymus, biduo triduoque transmisso uacuum portare uentrem, si pariter obruatur, si cō pensetur saturitate ieiunium. Ilico mens repleta tor pescit, & irrigata humus, spinas libidinū germinat. Quod uir Dei, ut diximus, in se cauere uolens, eiusmodi ieiunij moderamen tenuit, quale Dominus in Euangelio, Iudæos arguens, ꝙ nec Iohannem ieiunantem, nec ipsum manducantem & bibentem su sciperent, subindicat, dicens: Et iustificata est sapiētia à filijs suis, ostendens filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiā, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in tempe rantia per abundantiam non se corumpendi, atque opportunè sumendi uel non sumendi ea quorum nō usus, sed concupiscentia repræhendenda est.

Hieronymy. Epistol. 22. ad Eustochiū. Ibidē. Matt. 11. Hæc sūt uerba Augustini, quæstionū Euāgelicarū lib. 2. cap. 11.

Quicquid etiam ad usus & sustentationes pauperum beatæ memoriæ decessor eius instituerat, nulla id ex parte ipse abrogauit, sed curam & studium om ne adhibuit, ut quæcunque in eos usus deputata essent, non modo nullam ipsius temporibus caperent detrimentum, sed eius opera nonnihil potius quotidiè acciperent incrementi. Erat.n. pro indigentiū le uamine & solatio domus hospitalis in eius diœcesi constituta, tam abundè rebus necessarijs atque subsidijs instructa, ut nullibi uel copiosius, uel prudentius id curatum sciamus. At uerò etiam extra diœcesim suam ubicunq; esset, semper habebat à se quosdā institutos, qui erogandos pauperibus nummos in sacellis circunferrent, & ipse etiam in hunc usum ad zonam suam appensum habebat marsupium, ut si absente interdum suo eleemosynæ dispensatore, inops aliquis occurreret, ad manum haberet pecuniā, quam illi largiretur. Solicitus enim hoc curare sole bat, ne quis eiusmodi absque leuamento ab ipso discederet, & ad idem studius perpetua adhortatione suos inuitabat, ita dicens: Non debemus cunctanter opitulari egenis omnibus quando quis eorū sit Christus, uel quando ille ueniat ad nos, ignoramus. Simul autem, iuxta beati Gregorij admonitionem, etiam eleemosinam uerbi incessanter faciens, doctrinæ salutaris studio iugiter instabat, non immemor, dictū esse ab eodem sanctissimo pontifice, plus esse, uerbi pabulo uicturam in perpetuum mentē reficere, quā uentrem morituræ carnis terreno pane satiare. Hac de causa libellum quandā, ex dictis huius sanctissimi Gregorij, lectori utilem confecit, & sua manu descripsit, atque etiam epistolas aliquot plenas ædificationis ad diuersos composuit, è quibus una est ad quandam Dei famulam, in monasterio degentem, cæteras que sorores ibidem Domino seruientes. Hæc autem Christi ancilla, de qua loquimur, neptis erat uenerabilis episcopi Lintuuardi, cuius supra mentionem fe cimus, qui se sancto uiro omni deuotionis affectu de uinxit, & nō modo ipse eius sanctitatis amator fuit, sed etiam omnes ad se quoquo modo pertinentes, illi commendare studuit, hanc præsertim, de qua agimus, ab infantia Deo oblatam, & in uirginitate permanentem neptem suam, quæ etiam propria sua deuotione id promeruit, ut unicam dilectionis suæ filiā uir sanctus eam appellare soleret. Quę licet nomen suum uitandæ iactantiæ causa palam nolit edicere, at nos tamen eam epistolam ad sacrarum uirginum ædificationē, tacito eius nomine, cui specialiter scripta est, hic inseremus, ita se habentem:

Benignitas in pauperes.

Hom. 6 in Euāgelia.

Epistola S. Rēber-

Charissimæ filiæ N. cæterisq; uirginibus & sponsis Christi,

ti ad sa- ctas u- gi- nes, in omni m- m. de stylo muta- tum est

Christi, Rembertus gregis Dei uilis seruulus, in Domino salutem. Frater Adalgarius, nuper à uobis rediē, dixit mihi grauiter uos ferre, quod paruitatis meę literas rarò suscipiatis. Quod mihi emendare cupiēti, quod scribere debeam, nihil conuenientius occurrit, quàm ut uos de uestræ sanctitatis commoneā proposito. Si ergo ad sublimissimam gloriam peruenire uultis, omni uirtute incorruptionem corporis ac spiritus excolere debetis. Interiori enim fotu ac pabulo puritatis, subministrari necesse est etiam exterioris hominis castitatem, eamque iugiter ad perseuerantiam perpetuæ incorruptionis, animari. Illæ nanque sunt ueræ atque incorruptæ uirgines Christi, non quæ metuunt, sed quibus nō libet fornicari. Quod donum si per Dei gratiam adeptas uos senseritis, quanto magnæ estis, ut sancta monet scriptura, humilitate uos in omnibus, & coram Deo inuenietis gratiam. Ea enim uia peruenire debetis ad Christū Dominum & sponsum uestrum, quia ipse dixit: Disci te á me, quia mitis sum & humilis corde. Curandum itaque est, ut omni custodia mens seruetur à superbiæ tumore, non enim ante oculos Dei uacuè transuolant cogitationes uestræ. Intus ergo uidet Deus, quod mentem eleuat, & idcirco foris permittit inualescere, quod deponat. Dicit quippe per Osee contra Israelitas Deus: Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Qui ut ostenderet, sicut dicit beatus Gregorius, quod causa libidinis ex culpa prorumpat elationis, mox subdidit, dicens: Et respondebit arrogantia Israel in faciem eius, ac si dicere: Culpa, quæ per elationem mentis in occulto latuit; per carnis luxuriam in aperto respondebit. Proinde per humilitatis custodiam seruanda est mūditia castitatis. Si enim pie spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritum non leuatur. Habet quippè spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Deo recognoscat iura legitimæ seruitutis. Nam si authorem suum superbiendo contēnit, iure & à subiecta carne prælium suscipit. Hinc est enim, quod longa continentia repentè soluitur, hinc, quod plerumquè & usque ad senium uirginitas seruata uitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatē corporis, & quandoque per apertum malū reprobos annunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subito perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subito erupit, per quod ab omnipotente Deo etiam tunc alienus extitit, quando se ei per munditiam corporis inhærere monstrauit. Hæc ergo, filiæ, non ideo scribo, quod in uobis quicquam de qualitate superbiæ uel uanæ gloriæ cognouerim: sed quia uos opto in illarum consortio esse, de quibus legitur, quoniam sequuntur agnum, quocunq; ierit. Vbi multos cecidisse doleo, uos caute ambulare desidero, optoq; ut dicat uobis Dominus & sponsus uester: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Itaque sequimini agnum in præceptis suis, ut ipso auxiliante illum se qui ualeatis in æterna uita, cantando canticū, quod nemo potest dicere, nisi chorus uirgineus, quod perpulchrè explicauit beatus Augustinus, uirgines adhortando: Pergite, inquit, sancti Dei pueri & puellæ, mares & fœminæ, cælibes & inuptæ: pergite perseueranter in finem. Laudate Dominū dulcius, quem cogitatis uberius, sperate felicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius, lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominū, quando ueniat à nuptijs. Vos adferetis ad agni nuptias canticum nouum, quod cantabitis in citharis uestris, utiq; talē quale nemo potest dicere, nisi uos.

Veræ uirgines. — *Eccl. 3* — *Matt. 11.* — *Osee 5.* — *Lib. 26 in Iob, cap. 12* — *Ibidem cap. 13* — *Apoc. 14.* — *Can. 4*

Sic enim uidit in Apocalypsi quidam præ cæteris di lectus agno, qui discumbere super pectus Domini solitus erat. Ipse uos uidit duodecies duodena millia sanctorum citharœdorum, illibatæ uirginitatis in corpore, inuiolatæ ueritatis in corde. Sequimini agnū, quia igni caro utique uirgo. Sequimini eum in uirginitate cordis & carnis, quocunque ierit. Quid enim est sequi, nisi imitari? de quo beatus Petrus, Christus, inquit, pro uobis passus est, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius.

Ioā. 13 — *1. Pe. 2*

Hanc S. Remberti epistolam idcirco huc adscripsimus, ut possit uidere lector, quantum ex Apostolica admonitione studium illi fuerit eius, quæ secundum pietatem est doctrinæ, & quam in ipsa doctrina potens fuerit etiam alios exortari. Præterea autem legationis quoque suæ officium, quod ad prædicandum gentibus uerbum Dei, primo quidem ab eius decesso re susceptum, & deinde quodā successionis iure quasi hæreditarium illi obuenit, impigre executus est, ipse sanè per se, quoties per alias occupationes licuit, eidem legationi insistens, semper autem quosdam illi operi destinatos habens præsbyteros, per quos & uerbum Dei gentiles audirent, & solatium Christiani captiui acciperent, quique ecclesias longè à suæ sedis ecclesia remotas, quodque grauissimū erat, non sine magnis pelagi discriminibus adeūdas, inuiserent. Quæ tamen discrimina ipse frequentius & abundantius subibat, ita ut sæpè, quemadmodum de se quoque Apostolus dicit, naufragium fecerit, non raro in id periculi coniectus sit, ut propemodū cum eodem dicere potuerit, Nocte & die in profundo maris fui. Sed profecto aderat ei spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorem renouaret de die in diem, & spe futuræ beatitudinis omnia præsentis uitæ aspera deliniret, & grauia releuaret. Consolabatur enim continua meditatione sermonis Apostolici, quia non sunt condignæ passiones huius tēporis ad futurā gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Atq; ita quæcunque fuerūt dura laborāti, mitescere solebant eadem propter Christum toleranti.

1. Ti. 6 — *2. Cor. 11.* — *Ibidem* — *Ro. 8.*

Porrò ad redemptionem captiuorum penè cunctis, quæ habebat, expensis, cum multorum adhuc apud infideles detentorum calamitatē cernere cogeretur, etiam sacri altaris uasa ab illos redimendos impendere non dubitauit, qua in re dum quibusdam minus sublimiter intelligentibus non rectè fecisse uideretur, quasi in alios usus conuerteret, quæ sacris essent deputata ministerijs, & à quodam interrogatus esset, cur id faceret, iusta ratione sciscitāti satisfaciēs: Non ignoro, inquit, res ecclesiastici officij dignè tractandas, & sub magna obligatione ad hoc opus esse depositas, ueruntamen plus est apud Deum, per eas subueniri captiuis Christianis in angustia constitutis, quam queat depositum eas custodiendi, cumque incumbit necessitas è duobus bonis alterum eligēdi, altero carendi, præferendum est illud, quod est præstantius, & id quod inferius est, relinquendū. Vnde etiam ego, ait, cum nullum aliud suppetit consiliū, non sum arguendus impietatis, si Christianum, qui filius Dei est, thesauris ecclesiæ redimo, quandoquidem semper inuenire possumus, quod ad usum sacri ministerij sufficiat, irrecuperabilis uerò damni est, si Christianus in captiuitatis afflictione deficiat. Exempli autem causa unum aliquod eius factum commemoremus, in quo sanè non minus potentia miraculi, quàm misericordiæ opus effulsit. Cum uenisset quandoquè ad partes Sclauorum, ubi nouellam recens ad Christum conuersorum ecclesiam extructam habebat in loco, qui dicitur Slesuuicum, uidit multitudinem Christianorum in catenis captiuam teneri, inter

ter quas uirgo quædam Deo sacrata ut eminus illum conspexit, tam genu flectendo, quam caput crebro inclinando, tum honorem illi exhibere, tum eius misericordiã pro sui liberatione implorare uidebatur, atque ut ipsam intelligeret esse Christianam, sublata altius uoce, cœpit cantare Psalmos. Tum episcopus miseratione commotus, cũ lachrymis rogabat Deũ, ut illi opitularetur, ad cuius preces mox dirupta est catena, qua ad collũ uincta tenebatur, ne tamen posset effugere, facile eam impediebant gentiles illi, inter quorum manus habebatur. At episcopus pro eius ereptione anxius, detinẽtibus eam paganis, complura diuersi generis precia pro illa obtulit, uerum illi nullam accipiebant conditionem, nisi eam solam, ut equũ suum, quo ipse sedere consueuerat, ipsis daret. Quod ille uir pius & misericors non detrectans, & repente de equo desiliens, totum illum cum omnibus ad eum pertinentibus pro captiua dedit, redemptamque libertate donauit, potestatẽ illi faciens quo uellet abeundi, ex uno opere geminum suæ laudis & uirtutis monumentum relinquens, quòd & efficacia orationis suæ catenam confregerit, & tam egregium misericordiæ opus declararit.

Liberat captiuam Deo sacratam uirginẽ

2. Ti. 2 Cum autem Apostolus dicat, Seruum Dei oportet mansuetum esse ad omnes, ita se in uita sua gessit, ut eius ætate nullus inuentus sit, qui Mosaicum illud æque atque ipse in se exprimeret, ꝙ uir mitissimus esset super omnes, qui morabantur in terra. *Nu. 12* Interim tamen nonnunquàm sine ullo mansuetudinis detrimento adeo in inquirendis uel discutiendis causis constans & immotus in sua permansit sententia, ut nemine posset ab ea dimoueri. Quod aũt nihil hoc mansuetudini eius detrimenti attulerit, satis illud argumento est, ꝙ contradicẽtibus ipsi nihil unquã iracundæ commotionis ostendit, nihil uerbis asperis contra illos egit, sed familiaribus colloquijs & grata morũ suauitate id apud omnes effecit, quod animo constituerat. Interrogatus uerò à quodam familiariùs, de sententiæ suæ immobilitate, uel cur à sententia sua se deduci non pateretur, hæc respondit: Quæcunque uel agere uel omittere debeo, & quæ mihi in posterum euentura sunt, ea ex uisionibus domini ac decessoris mei Anscharij prædisco. Solet enim ille mihi apparens, ipsa sui uultus qualitate mihi iudicare, quo pacto rebus agendis me immiscere debeã, quicquid uerò ex eius reuelatione precipio, nõ possum ulla dissimulatione negligere, quin illud executioni tradam.

Fertur uerò etiam priscorum more sanctorũ quædam fecisse miracula, nempe cum in Suediam proficisceretur, non raro maris tempestatem suis orationibus sedasse, cæci cuiusdam oculos illuminasse, idque cum pontificali more illum sacro adhibito chrismate confirmarent, atque etiam quendam regis filiũ dicitur à dæmone liberasse, cui quidem affirmationi illud adstipulari uidetur, ꝙ multis adstantibus episcopis ab ore dæmoniaci sæpius hic clamor edebatur, Rembertum solum inter illos dignè suo functũ esse officio, & ab illo se torqueri. Sed quia nostris tẽporibus, ut dicit Psalmographus, defecit sanctus, & diminutæ sunt ueritates à filijs hominum, nec facile admittitur, quenquàm ex huius æui uiris talia fecisse, satis sit nos hactenus demonstrasse, uirum Dei Rembertum sanctitatis appræhendisse apicem, idque per illos uirtutum gradus, quos in euangelio Dominus ad promerendam beatitudinẽ proponit, Beati, inquiens, pauperes spiritu, & cætera quæ sequuntur de octouario uirtutum catalogo, quo per gratiã resurrectionis spei nostræ implenda perfectio significatur. Nec miracula illi defuerunt spiritualia, quæ etiã nunc in Ecclesia fieri testatur beatus Gregorius, exponens illa Christi uerba, Signa autem eos qui crediderunt, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, &c. quorum expositionem ex eodem sancto Doctore huc adscribere longum est, neque tamen necessarium, cum homilia illa, ubi hæc explanantur, in promptu sit, ad quam etiam nos lectorem remittentes, cęptum de uita beati Remberti opus ad finem tandem perducere debemus, qui cũ iam senio grauari cœpisset, cõtinui quoque pedum dolores ad molestiæ augmentum illi accesserunt. Itaque primo apud gloriosum regem Ludouicum, quo commendante Episcopatum susceperat, ac deinde apud eius filios Ludouicum & Carolum hoc optinuit, ut insignis uir Adelgarius, nouellæ Corbeiæ monachus, illi, ut supra diximus adiunctus, ita in adiutorium ipsi confirmaretur, ut cum aliqua præpeditus esset ægritudine, ille posset circumire diœcesin, adire placita, & quando exigeretur, in expeditionem uel ad palatium cum comitatu suo proficisci, nec multo post electio ipsi succedendi in illo confirmaretur, & per manus acceptionẽ inter consiliarios regis numeraretur, idque assentiente Abbate & fratribus monasterij eius, & sancta Synodo hæc omnia approbante.

Sacramento Confirmationis sanat cæcum.

Ps. 11.

Mat. 5

Marc. 16.

His ita gestis, deinceps tanquam à secularibus negocijs expeditior, omni instantia magis ac magis augere cœpit, quicquid antea boni exercuerat. Nec diu postea in hac uita durauit, cuius quidem obitus ita se fertur habuisse, uti nunc describemus. Anno penè integro ante suam è corpore migrationem quibusdã fidelibus amicis suis secretò indicauit, multa ipsi ostensa esse signa, è quibus colligeret atque prænosset, se non diu in hac uita mansurum, eosque, quibus hæc loquebatur, in corpore ulterius non esse uisurum. Sunt autem, inquit, in his quædam eiusmodi præsagia, quæ mihi alijs patefacere non licet, at tamẽ uisionem hac nocte mihi oblatam uobis referã, qua decessum meum euidentissimè mihi præsignificatum intelligo. Videbatur mihi, ꝙ in templo quodam, firmissimo muro per medium intersepto, ego ex una parte cõsisterem, ex altera uerò teneretur dominus & decessor meus Anscharius, quodque ego innumerabilem uiderem multitudinem utriusque sexus, more eorum, qui aliquid solent inquirere, huc illacque se uertentem, nec quicquam ex ijs, quæ quęrebat, inuenientem, porrò dominum Anscharium ex illis sciscitantem quid quærerent, ipsos autem annullum meum se quærere respondentes, at denuo illum dicentem, cessarent annullum quærere, quandoquidem ipse secum illum esset habiturus. Hæc dum quibusdam, ut diximus, narraret dominus Rembertus, ex hoc multisque alijs indicijs se certum affirmauit, ꝙ eoipso anno abiturus esset è corpore. Vt autem memoria eius audientium animis per uerba, quæ recedens diceret, fortius imprimeretur, salutares eis exhortationes, uti etiam eos optare nouerat, proposuit, uerbis eius non mediocri ædificationis gratia affluentibus. Postea autem eis ualedicens, discessit ab eis, nec ulterius, ut prædixerat, eum in carne uiderunt. Vt uerò somnium hoc, quod iam retulimus, euidenti effectu in eius obitu, sicut ipse quoque intellexerat, completum sit, eo loco cõgruè enarabimus, ubi dicendum erit, quemadmodum sancta anima eius in cœlum subleuata sit, & corpus eius sepulturæ mandatum.

Visio illi oblata.

Itaq; duodecimo ante obitum suum die ad Bremẽsem ecclesiam perueniens, eodem die morbo correptus est, quo per singulas horas ingrauescente, ille semper Psalmodijs & sacris & lectionibus intentus,

sese

sese ad futuram ex hac uita emigrationem solicitè præparabat. Quamuis autem languoris immanitas corporis uires omni robore destitueret, at tamen animo semper inuictus, Apostolicam illam præ se ferebat fortitudinem, de qua ille dicit. Quando infirmor, tunc fortior sum & potens. Septimo autem ante obitum die ministerium sacræ unctionis cum oleo sancto exhiberi sibi præcepit unà cum communione corporis & sanguinis Domini: cuius communionis salutare remedium ad supremum usque spiritum quotidie percepit. Cumque iam migraturus esset è mundo, conuocatis presbyteris & uniuersis fratribus, ueniam sibi dari petijt eorum omnium, quibus fortassis quenquam illorum offendisset: cumque ipse uicissim condonasset omnibus, qui eum quocunque modo læsissent, eisq; à Domino ueniã precatus esset, percepto corpore & sanguine Domini, sanctã emisit animam.

2. Cor. 12. *Sacrã Vnctionem & Eucharistiam moriturus accipit.* *Exit è uita.*

Tum uerò incredibilis, omnium gemitus subsecutus est, inprimis pauperum & egenorum, has inter lachrymas uoces emittentium: Væ nobis sancte pater, quomodo iam post te inueniemus aliũ, tuis eleemosynis in uictu & uestitu hactenus sustentati? à quo deinceps hæc consequi merebimur? Tibi autem Christe, aiebant, supplicamus, ut anima famuli tui sentiat te nunc memorem dictorum tuorum, quibus promittere dignatus es mercedem illis, qui uni ex minimis tuis aliquid solatij impenderent. Ipse autem uir Dei cum adhuc uiueret, humilitatis studio præcepit, ne in templo sepeliretur. Quod eius præceptum cum transgredi non auderent fratres ecclesiæ illius, sepelierunt eum extra basilicam prope tumbam sancti Vuillehadi extra orientalem ecclesiæ murum. Porrò sepulcrum eius sanctus Adelgarius, de quo iam crebro ante diximus, qui etiam illi in episcopatu successit, desuper extructo, atque in honorem S. Michaelis, sanctorumque martyrum Stephani & Viti dedicato oratoriolo adornauit. Atque ita impleta est uisio memorata, quod dominus Anscharius & ipse intra unã quidem ecclesiam continerentur, sed interiecto muro à se inuicem seiungerentur. Est enim iam dictum oratoriolum ita illi antiquæ ecclesiæ coniunctum, ut non nisi muro, ad orientem extructo, ab hac in illud aditus præcludatur. In ipso autem, ut diximus, nouo oratoriolo sepulturæ datus est dominus Rembertus: porrò in ueteri ecclesia dominus Anscharius requiescit. Et hoc est, quod ille in uisione dixisse uidetur, quòd annulum domini Remberti secum habiturus esset: his uerbis indicans, quòd dominus Rembertus, iam fide & bona operatione perfectus, non multo post ipsi coniungendus esset, tam in monumenti uicinitate, quàm in beata requiei, quæ in cœlis est, felicissima perceptione, sicut olim ex diuini spiritus reuelatione illi prædixerat. Per annulum enim, fides significatur, qua nobis imago Dei imprimitur: & quia ille solet ad manum, quibus operatio designatur, ornamẽtum adhiberi, rectè nimirum per hoc ostenditur ornamento fidei bonum opus semper inesse debere: quòd cum dominus Rembertus in sua conuersatione ipsius curæ commissis semper exhibuerit, non incongrue in ipsa futuræ mortis eius præsignificatione multitudo plebis ostensa est, annulum eius inquirentis: quare id utique significatum est, tempore obitus illius eos, qui illi commissi fuerant, anxie id desideraturos, ut exemplis in illo perspectis longiori spatio perfrui mererentur. Sed ut id non impetrarent, tempus poscebat requiei illius, quam Episcopus Anscharius innuere uoluit, cum plebem ab inquirendo annulo compescuit, dicens quòd secum illum habiturus esset. Est uerò super eius sepulcrum lampas lignea suspensa, ut perpetuum in illa lumen haberetur. Sub illa uerò lampade in sepulcri superficie quoddã erat uelamen expansum, in quo fertur præclarum sanè cõtigisse miraculum, quod quidem, quatenus ex referentium narratione, uel memoria uel intellectu retinemus, hoc pacto euenisse constat: Nocte quadam illa conflagrarat, & primo non paucæ inde decidebant prunæ in uelũ memoratum, atque mox tota in illud lampas ruit, & in ipso uelo ita penitus combusta est, ut uelo prorsus nullam attulerit læsionem: quod nulli dubium esse debet ob declaranda merita fidelis serui sui Christum fecisse, qui cũ patre & spiritusancto uiuit & regnat Deus per oĩa secula seculorũ, Amen.

Matt. 25. *Miraculum ad eius sepulcrum.*

MARTYRIVM SANCTI ET Gloriosi Martyris Isidori, Authore Simeone Metaphraste.

CVm uenarandam & diuinam doctrinã Domini nostri Iesu Christi, ijs datam, qui ipso sunt digni, diligenter & utiliter esset secutus diuinus & uenerandus martyr Christi Isidorus, & se per diuinas scripturas & Christi mandata omni ex parte munijsset, animo fuit præclarè stabilitus, spiritu cofirmatus, corpore corroboratus: & fuit diuina quadam motus æmulatione in eos, qui carnem ante ipsum exuerant, & martyrium pro Domino susceperant, aduersus tentationes seipsum exercens, afflictionesque & minas tyrannorum. Sciebat enim, quod fuerat prædictum à diuino ore Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi magni Dei, nempe, quód qui diligit animam suã, perdet eam. Quocirca fidem tenẽs omnino immobilem, & conseruans thesaurum fidei immobilem, acquirẽs sibi salutem & infractam portans confessionem, Deo ostendit cor integrum: eratque omnino à repræhensione alienus, iustus, pius & in omnibus perfectus. Non erat enim in eo macula aut indecorum aliquid, aut instabile: non uitium, non malitia, nec quæ ex maligno sunt mala, eius mentem reddiderunt improbam, sed moderatè & piè cum honestate & temperantia suam uitam conseruans, pure uiuebat & citra repræhensionem.

5 Feb. *Ioã. 12*

Accidit autem, ut in Chio insula essent naues cuiusdam Numerij, qui ducebat exercitum, quomodo ei iusserat Decius tyrannus. Erat uerò inprimis uenerandus & gloriosus martyr, Christi Isidorus ex ciuitate magni nominis Alexandria, qui locum quidem tenebat Optionis, non idem autem sentiebat, quod gentiles, qui erant in Aegypto, qui errorem colebant ex fabulis: sed colebat & adorabat Deum uiuum, qui est Dominus uitæ & mortis, nec ei persuaderi poterat, ut sacrificaret simulacris neque attendebat edicta Decij Imperatoris. Hũc ergo sanctum Isidorum, apud Ducem exercitus Numerium accusans quidam nomine Iulius, qui locum tenebat Centurionis, ei renunciauit omnia, ut qui inuidia motus esset aduersus martyrem, & ei dicit, Notum tibi sit Domine mi, quòd Isidorus dijs non sacrificat, neque ullam ducit rationem sanctorũ sacrificiorum: neque inducit in animum, ut pareat Imperatori Decio. Iube ergo eum duci ante uestram potestatem & interrogari.

Patria & munus S. Isidori.

Hæc cum audijsset dux exercitus Numerius, iussit eum statim sisti tribunali. Cum is autem adfuisset, dixit ei, Quod est nomen tuum? Sanctus uerò respondens, dixit: Vocor Isidorus. Dixit Numerius dux exercitus, Tu es, qui magnis & piis legibus Decij Imperatoris non credis, & non uis sacrificare dijs? Dixit sanctus Isidorus, Quinam enim sunt dij uestri, aut quid sunt, ut ego quoque ijs sacrificẽ? Nõ sunt simulacra

surda & cæca, & nullo sensu pdita? Dixit Numerius: O malā & improbā huius uiri mētē. Re uera dignus est multis & supplicijs & tormētis. Dixit sāctus Isidorus; Dignus sū pro Deo meo ferre cōtumeliā, & plagas accipere, & mortē sustinere, ut ipse quoq; me reddat dignum sāctis martyribus, q ante me carne sunt mortui pro sancto eius nomine. Scio enim spiritu, q qui in ipso spem collocant, nunq̄ sunt morituri. Sic enim dixit: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuet. Numerius dixit: Sacrificas ne Isidore, ut uiuas, an non? Sanctus autem martyr Christi Isidorus dixit: Etiamsi uelis corpus meum occidere, animæ meæ non dominaberis. Decætero puni me, ut uis, & ut uis, fac cito. Habeo enim in me, etiam postquàm mortuus fuero, Deum uerum & uiuum. Viuit enim in me Christus, & ego in eo, nec cessabo Christum confiteri, donec est spiritus in naribus meis. Numerius dixit: Pare decætero, ò homo, & semel saltem sacrifica. Sanctus dixit Isidorus: Ne temere nugeris, non sacrificabo dæmonibus, neque tibi parebo. Vanus enim error te diu tenens, & * planum cōstituens, studet efficere, ut reliqui per te errent. Mihi autem nunquàm persuaseris, fac cito, quod uelis decætero.

Ioā. 11

Preclara martyris uox.

**planū id est, impostorem.*

Dixit Numerius dux exercitus: Ego tibi persuadebo, ò Isidore, meū audire consilium. Ensem.n. & grauia flagella tibi infligam, donec deos confessus fueris. & statim iussit eum extendi à quatuor, & boum neruis uehementer uerberari. Dicebant autem ei ij quoque, qui aderant: Sacrifica dijs Isidore, priusq̄ moriaris in tormentis. Eis dixit sanctus Isidorus: Ego unum Deum esse dico, quem confiteor & colo, qui est & ante fuit & semper manet, qui est uniuersorū rex & Dominus, & omnium opifex, quem non relinquam, nec omnino negabo, ne ego quoque ab eo neger in die iudicij. Dixit autem Numerius dux exercitus: Visum ne est tibi, non parere mihi? Sanctus dicit Isidorus: Nunquàm tibi parebo. Christum enim timeo, quem adoro & colo. Tunc Numerius dux exercitus, uidens eius scopum immutabilē, eiusq; constātiam & fortitudinem, cum fuisset locutus, & consultasset cum suis malis assessoribus, in eum tulit sententiam, sic dicens: Isidorum, qui non paruit legibus, & dijs noluit sacrificare, eum iubent leges Decij Cæsaris, ensi tradi.

Spiculator autem eum assumens, duxit ad locum certaminis. Lætabatur uerò sanctus martyr, properans ad sui occisionem, tanquàm agnus immaculatus, & hilari uultu intuens cæli altitudinem, dicebat: Sancte Domine, benedico te, q beneplacito & uoluntate tua me hodiè suscipis in sancta tabernacula & in loca quietis. Et cum peruenisset ad locum, in quo sanctus erat consummandus, orauit ad Dominum, & dixit; Gloria tibi Domine Iesu Christe, fili Dei uiui, cum patre ineffabili, & cum sancto tuo & uiuifico spiritu. Tibi enim Domine gratias agens, hac hora accedo & oro: Domine Deus meus, qui Abrahæ propositum & sacrificium habuisti acceptum, exaudi me in hac hora, & serui tui preces suscipe, & animam meam accipe in sanctas tuas manus. Tibi soli Domine, commendo spiritum meum, qui eum mihi dedisti, & quicunq; te inuocauerit solū uerū Deū, in noīe meo serui tui Isidori, siue in fame siue in tentatione, siue in iudicio, siue in periculo & afflictione huius mundi, siue in mari, conseruetur ab omni periculo remotus & pacificus. Da autem ei quoque Domine bonam partem inter tuos electos, & fac cum eo diuitem tuam misericordiam, liberans eum ab ea, qua circundatur, afflictione & necessitate, propter me, qui sacrificor sancto tuo & terribili nomini. Quoniam tu es Deus solus, qui ab afflictione & necessitate redimis eos, qui te inuocant, & te decet gloria in secula seculorum, Amen. Hæc cum dixisset, genibus flexis in terram, & se signo crucis per totum corpus armasset, amputatum est ei caput & connumeratur in sacris choris martyrum, & simul lætatur cum populis Patriarcharum, & pro peccatoribus & ijs, qui eius peragunt memoriam, perpetuo intercedit apud Christum Dominum nostrum.

Gē. 15 & 22.

Signo crucis per totū corpus se armat.

Quidam autem Ammonius, qui erat eius amicus, fodit in eo loco, & clanculum in posuit uenerandum & sanctum eius corpus, cum nemo auderet eum sepelire. Sic enim iusserat iniquus Numerius eum non sepeliri, sed proijci commedendum à uolucribus cæli. Is uerò, cuius meminimus, uenerandus uir Ammonius, cum tenuisset pulchram fidem & consilium Christianorum & contendisset in Hellespontum, perfecta ueri certaminis corona redimitus fuit in ciuitate Cyzico.

Post aliquot autem dies cum uenisset ex Epheso ueneranda & pia Myrope, propter imminentem Christianorum persecutionem, & accepisset de sancto martyre Isidoro, quærebat locum, in quo proiectæ fuerant uenerandæ & sanctæ eius reliquiæ. Quem cum cognouisset, noctu ad locum accedens, & manus suas orando ad cælum extendens, fuit uoti sui compos, & cum inuenisset uenerandum & sanctum corpus martyris, custoditum ab angelis & resplendens instar luminis, cum magno gaudio & lętitia appræhendens reliquias, eas unxit unguento, & cum eas sindone munda inuoluisset generosa & præclara hæc mulier, cum suis ancillis eas exportauit, & tulit in domum suam, Deum laudans & glorificans.

Venerādæ & sanctæ reliquiæ.

Post gloriosam uerò & preciosam dormitionem sancti martyris Christi Isidori, & inimicissimā interemptionem tyranni Decij, & transitum persecutionis aduersus Christianos, magno desiderio sauciati Chij ciues, in honorem & memoriam huius martyris, uenerandas & preciosas ædes excitauerunt in eius nomine, & in ijs deposuerunt eius sanctas & ueneradas reliquias. Sed diuinæ quoque memoriæ Marcianus, qui fuit sanctus & beatus Oeconomus & presbyter, qui uenerandum templum sanctæ Irenes & sanctæ Anastasiæ, in hac regia ciuitate diuinè excitauit, cum in posterioribus temporibus in somnis responsum accepisset à sancto martyre, (ab eo enim uisus fuit sanctus martyr, præcipiens ei, ut excitaret tēplum in suo nomine) & à somno excitatus sanctus Marcianus, diuina fuit captus cogitatione, & extruxit uenerandam ædem, in nomine & ad gloriam sancti & gloriosi martyris Christi Isidori, prope sanctam Irenen, quæ spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi sanctæ Irenes. Deposuit enim sanctus & magnus uir Marcianus, in ueneranda & sancta eius capsa, partem quandam sanctarum eius reliquiarum, cum aromatibus, & unguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempore per multa miracula ostendit propriam uirtutem & in eo loco præsentiam, dans unicuique diuina gratia ea, quæ sunt ei conducibilia: Quamobrē & fugauit spiritus immundos, & multos liberauit ab infirmitate & à malis incurabilibus, & eos, qui in mari nauigabant, à tempestate & periculo conseruauit illæsos & non passos naufragium. Propter hæc ergo & multa alia, gloriam emittimus, honorem & adorationem Deo, qui per martyrem largitur omnibus curationes & miracula ad peccatorum redemptionem, ad purificationem animarum, & ad salutem corporum: Gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

Tēplū S. Isidori.

Multa eius miracula post mortē.

MARTYRIVM

MARTYRIUM SANCTAE ET Gloriosæ Martyris Christi Agathæ.

Feb. 5 IMperante illo tempore Decio, iniquo Cæsare: Quintiano autem præside insulæ Siciliæ, Italorum prouinciæ, exiit ab eis iniquum & iniustum edictum, ut omnes Christiani, qui colebant ueram & piã religionem, morti acerbæ traderentur. Sancta ergo magnique *Patria S. Agathe.* & excelsi animi Agatha, quæ nata quidem erat ex ciuitate Panormitana: erat autem insigni & claro genere orta, cum audiuisset hoc impium sermone iactatũ esse decretum, ilico patria, genere, gloria & uniuersa quæ est ad tempus, specie ac uisione, atque adeo ipsa quoque uita contempta, armata fuit ad certamina pro Christo suscipienda.

Quintianus autem Præses cum audiuisset de sancta & generosa Christi athleta Agatha, quòd formæ pulchritudine superaret omnes sui temporis adolescentulas, quærebat quonam modo Dei uirginem Agatham compræhenderet & ad se attraheret. Non cessabat itaque quotidie improbam suam agitare cogitationem, donec ei liceret œstrum suæ libidinis ad effectum deducere. Quare uenerandam & insignem Dei ancillam Agatham eo prætextu, quòd esset Christiana, iubet compræhendi & ad se adduci. Erat autẽ beata Agatha uita & oratione ornata, & insigni pulchritudine, quæ poterat eximia specie eos, qui ipsam uidebant, subijcere. Quintianus uerò Præses cum esset uafer & malitiosus, captus amore uirginis, oculum suum perturbabat. Similiter autem eius quoque pecunias concupiscens, non cessabat assidue cogitare quomodo eam appræhenderet. His ergo modis, quos diximus, furore percitus Quintianus, iussit sanctam Agatham compræhendi à militibus. Milites autem Catania egressi, cum sanctam inuenissent Agatham, dicunt ei: Exijt aduersus te decretum à Cæsare & Pręside, quoniam dijs non sacrificas, qui honorantur ab Imperatore, neque eos colis ritu patrio. Nunc ergo saltem pollicere te dijs esse sacrificaturam, ut cũ omni honore & gloria te adducamus ad præsidem Quintianum. Sancta autem Agatha superno auxilio & fide circundata, aduersus tyrannum præclare armabatur. Lictoribus uerò festinantibus eam sistere tyranno, ingressa in domum suam, cum manus in cœlum extendisset, dixit: *Christo preces offert.* Domine Iesu Christe, tu solus scis affectionem mei cordis. Tu scis animi mei alacritatem & promptum studium, & meam in te fidem & beneuolentiam. Tu sis mihi dux aduersus tyrannum. Iam enim, ò Domine, morte est à me affectus & conculcatus. Et nunc oro te Domine, ne glorietur hic uir exitiosus & malitiosus, quòd polluerit meum corpus in quo uixi hucusque honestam & gloriosam uitam: sed festina & uince diabolum & eius ministrum Præsidem, ne dicat, Vbi est Deus eius? tanquàm sacrificiũ & oblationem meas accipiens lachrymas; in odore suauitatis: Quoniam tu es Deus solus, & te decet gloria in secula, Amen.

Et cum ipsa hæc esset precata, egressa est è ciuitate Panormitana, tanquàm murus infractus & uallo circundatus, promptoque & alacri animo iuit cum lictoribus: mente autem apud se cogitans pulchritudinem uirtutis, hæc dicebat, Primum quidem, per gratiam Christi decertaui, ut conseruarem corporis castitatem, malumque & mali authorem diabolum, qui in genere hominum seminauit uoluptates, uici & cõculcaui Deinde ẽt aĩam meam posui pro Christo, & spero, quòd eum perpetuo pudore afficiam & perdã. Sed ò male diabole & inimice ueritatis, non uides meum stadium: quod cum sit immortale, exultant iusti simul & angeli, huius uerò spectatorem immortalem, Dominum meum Iesum Christum filium Dei, qui stipatur innumerabilibus ordinibus angelorum? Et hæc apud se dicens, flebat. Ea autem proficiscente cũ militibus, soluta est corrigia huius calceamenti; & cum posuisset pedem suum supra lapidem, id ligauit. Deinde retro conuersa, cum neminem uidisset eam sequentem ex ciuibus, qui eam deducebant, sed omnes eam reliquisse & recessisse, magno dolore affecta, orauit Dominum, dicens: Domine omnipotens propter meos ciues, qui non crediderunt ancillæ tuæ quæ est decertatura pro sancto tuo nomine, & me nõ sunt perfectè secuti, ostende magnum miraculum hoc loco. & statim exorta est olea infertilis, quæ publica notabat ignominia mentes Panormitanorum. *Sterilis olea repente oritur.*

Ea autem ingressa Cataniam, iussit Præses eã tradi cuidam matronæ, nomine Aphrodisiæ, quæ habebat quinque iuuenes filias: ut eam inducerent morum & uerborum blanditijs, & mentem eius mutarent, ut persuasa dijs sacrificaret. & cœperunt, aliquando quidem eam laudando & honorando, incitare, magna ei pollicentes: aliquando uerò minas intentantes, sperantes his escis attrahere sanctam Agatham ad cultũ simulacrorum. Cum autem his fallacibus rationibus eius fortem & constantem mentem conarentur ei auferre, eis respondens sancta martyr Agatha, dicebat: Notum sit uobis, quòd mens mea & cogitatio est fundata supra petram, quæ nunquàm potest separari à Christi charitate, uestra uerò uerba uentis similia dissflãtur: sermones uestri sunt pluuiæ: minæ uestræ sunt fluuij, & licet cum iis in meã domũ irrueritis, eam nequaquàm labefactatis. est enim fundata supra petram, quæ est Christus filius Dei uiui. *Cõstãs anim' S. Agathe.* Dum ipsa autem hæc diceret, non intermittebat suum pectus irrigare lachrymarum inundatione. Nam quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita etiã desiderauit eius anima uenire ad stadium decertationis, omne genus tormentorum prompto & alacri animo desiderans & studẽs ferre pro fide in Christũ.

Aphrodisia ergo uidens immobilem & inuictam sanctæ Agathæ mentem, ad Quintianum accedens, dixit ei, Est facilius lapides molles & teneros facere, aut ferrum in plumbum conuertere, quàm mentem huius puellæ à Christi amore traducere. Ego enim & filiæ meę noctu & diu nihil aliud fecimus, aliquando quidem monentes, aliquando autem etiam minas intentantes. Ego quidem ei obtuli margaritas, mundũque & uestem preciosam, aurumque & argentum, domosque & suburbia & mancipia, ea uerò hæc omnia nõ pluris facit, quàm terram, quam calcat pedibus. Tunc iratus Quintianus, iussit eam duci in secretum & sedens in tribunali, dicit ei, Cuius es generis? Respondit sancta Agatha, Non solum sum ex nobili & illustri genere, sed sunt ẽt mihi cognati insignes diuitijs. Dixit Quintian', Si es genere nobilis & illustris, cur moribus ancillæ personam suscipis? Sancta dixit Agatha, Recte dixisti. Nã quoniã sum Christi ancilla, propterea me ostẽdo esse seruã. Quintianus dixit, Vere es libera. Quomodo ergo te affirmas esse seruã? Dixit sancta Agatha, Nostra nobilitas & gloria est in eo, quòd Christi annunciatur seruitus. *Egregia sanctæ uirginis sententia.* Dixit Quintianus, Quid ergo, nos non habemus libertatẽ, qui Christi seruitutẽ despuimus? Dixit sãcta Agatha, Ad tantã deuenistis seruitutem & captiuitatẽ, ut uos nõ solum serui peccati efficiamini, sed etiam cultores abominandorum & nullo sensu præditorum simulacrorum,

crorum, honorem, qui Deo conuenit, tribuentes lignis & lapidibus. Dixit Quintianus: Si quid insanè blasphemabis, de te poterunt sumi pœnæ. Sed priusquàm in mea tormenta incidas, dic quanam de causa recusas deos colere. Dixit sancta Agatha: Ne dicas deos, sed dæmones, quorum faciem in æs conuertitis, quorũ marmoreos & è gypso effictos uultus inauratis. Dixit Quintianus: Elige tibi bonam mentem, & persuasa sacrifica. Sin minus, diuersa tormẽta subibis cum damnatis, & cum ignominia affeceris dignitatẽ tuæ cognationis, tandem persuasa sacrificabis dijs omnipotentibus. Dixit Agatha: Sicut Venus dea tua, uxor tua, & sis tu, sicut Iupiter deus tuus.

Hæc cum audijsset Quintianus, iussit, ei impingi colaphũ, dicens: Ne ore arroganti Præsidem afficias contumelia. Sancta dixit Agatha: Quos dixisti deos tuos, non uis referri in eorum numerum? Dixit Quintianus: Hoc planum est, te plurimorum tormentorũ teneri cupiditate, cum per tuas contumelias, ut ad ea descendam, me horteris. Dixit Agatha: Miror te cũ sis homo prudens, ad tantam uenisse insipientiam, ut nolis euadere dijs tuis similis, & esse particeps eorũ uitæ. Si sunt ergo dij tui & eos colis, eccè tibi bene sũ precata, quomodo ergo dicis, te fuisse à me affectum contumelia, quæ optaui, ut tua uita esset sicut uita illorum? Sin autem illam abijcis hæreditatem, ipsos mecum uocabis execrandos. Dixit Quintianus: Superba uerba loqueris. Aut dijs sacrifica, aut uaria tormẽta expecta. Dixit Agatha: Etiamsi in me feras immittas, cum Christi nomen audierint, mansuefient. Sin autem ignem inferas, angeli mihi è cælis rorem suppeditabunt. Quòd si plagas & flagella, habeo spiritũ ueritatis, qui me liberabit ex tuis manibus. Tunc Quintianus caput mouens, iussit eã duci in tenebrosam custodiam, dicens: Apud te considerans, ò Agata, ducere pœnitentia, ut effugere possis mea tormenta. Dicit ei sancta: Tu ipse ducere pœnitentia, ut possis effugere æternum supplicium. Tunc iratus Quintianus, iussit eam trahi usque ad custodiam. Sancta

It læta in carcerem. uerò Agatha cum plurima lætitia ingressa est in custodiam, tanquàm ad gaudium & exultationem, certamen suum Domino commendans cum precibus.

Sequenti autem die impius Quintianus iussit eã sisti tribunali, dicens ei: Considerastinè de tua salute? Sancta dixit Agatha: Salus mea est Christus. Dixit Quintianus: Quousque ò misera miserã producis cogitationem? Nega Christum, & incipe deos colere ne uita & ætate priuata, immaturam mortem subeas. Dixit Agatha: Tu nega deos tuos, qui sunt lapides & ligna, & accede ad uerum Deum, qui te fecit, ne in æternã incidas tormenta, & quæ nunquàm cessant supplicia. Tunc iratus Quintianus, iussit eam suspensam uerberari, & dicebat ei: Agatha, corrige tuã

Verberatur. cogitationem, ut uita tibi cõdonetur. Dixit Agatha: Tormenta tua gaudij thesaurum mihi recondunt, & exulto, ut qui bonum audit nuncium, & qui uidet eũ, quem desiderabat, & qui inuenit multos thesauros: Ita ego quoque delector ijs, quæ sunt ad tempus, tormentis, quæ minaris te mihi intentaturum.

Sapientissima martyris uox Fieri enim non potest, ut frumentum tutò in horreo conseruetur, priusquàm fuerit nudatum palea. Similiter etiam anima mea non potest uenire intra paradisum, priusquàm corpus meum uarijs tormentis affectum fuerit à tuis ministris. Iratus itaque Quintianus, iussit eius mamillam torqueri, & deinde eam amputari. Dixit autem sancta Agatha: Impie & crudelis tyranne, non erubuisti hæc facere fœminæ, mamillam, quam in matre tua suxisti, amputare? Sed tamen etiamsi externam mamillam abscidisti, habeo aliam in anima mea, quàm non poteris excindere, est enim oblata Christo DEO meo à tenera ætate. Iratus autem rursus Quintianus iussit eam abduci in carcerem, iubens nulli ex medicis permitti ad eam ingredi, & nec panem ei dari, nec aquam.

Ea aũt ingressa custodiã circa mediã noctẽ in senis *S. Petrus apparet.* similitudine apparuit ei apostolus Petrus, quẽ præcedebat puer ferens lampadem in manibus, plurima habens medicamenta, & se dicẽs esse medicum, & talibus uerbis eam alloquens: Impius quidem Tyrannus flagellis in te usus, nihil profecit, tua autem fortitudine & constantia eum magis tabefecisti. Quamobrem mamillam tuam nõ solum iussit torqueri, sed *Sancti in Dei lumine sciunt, quæ circa nos aguntur* etiam fecit abscindi. Quare anima eius afficietur dolore in æternum. Cum autem adessem in illa hora, in qua hæc passa es, & animaduertens uidissem fieri post se, ut tua mamilla sanaretur, ea de causa huc ueni. Dicit ei sancta Agatha: Meo corpori nullam unquã adhibui medicinam, & nunc turpe esse existimo, morẽ bonum, qui ab ineunte ætate est confirmatus, interire. Senex uerò respondens, dicit ei: Ego quoque sum Christianus, & confidens te posse à me curari, ea de causa ueni ad te. Sed ne me reuerearis. Sancta autem respondens, dixit ei: Et quomodo fieri potest, cum tu sis senex & longæuus, ego autem sim puella, ut ostendam tibi corpus perditum tormentis? Sed sinam potius hæc uulnera mentem meam pungere, quàm, ꝗ mihi probro futurum esset, impudenter mea aperiã ulcera. Quamobrem ago tibi gratias, uenerande pater, ꝗ sis dignatus ad me uenire propter hanc corporis curationem. Scias uerò, quòd medicamenta ab hominibus composita, corpori meo nunquam admouebuntur. Respondens autem senex, dicit ei: Cur non sinis me te curare? Dicit ei sancta: Quoniam habeo Dominum meum Iesum Christum, qui solo nutu curat omnia, & uerbo suo facit prostratos surgere. Ipse, si uelit, potest me quoque conseruare, quæ sũ indigna eius ancilla. Tunc senex subridens, dixit ei: Ipse quoque me misit ad te, & ego sum eius Apostolus. Vide autem teipsam, quemadmodum sis curata. Hæc uerò, cum dixisset, euanuit ab eius oculis.

Tunc precans, dixit sancta Agatha: Ago tibi gratias Domine mi Iesu Christe, ꝗ sis mei recordatus, & ad me miseris tuum Apostolum, qui me corroborauit, & renouauit membra mea. Dum ipsa autem im- *Curantur ei ulnera diuinitus* plesset preces, adspiciens suum corpus inuenit curata sua uulnera, & mamillam sanam redditã sicut prius. Tota uerò nocte lux circumdedit custodiam, adeo ut præ illuminatione custodes fugerint, & apertum carcerem reliquerint. Qui autem illic erant condamnati, cum uidissent quod factũ fuerat, dicũt sanctæ Agathæ: Eccè portæ sunt apertæ, & nemo est qui eas custodiat, egredere & fuge. Respondens autem sancta, dixit eis: Absit, ut ego priuer corona meorum certaminum, & custodes carceris conijciam in periculum. Habens enim adiutorem Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei uiui, ad finem usque permanebo in eius confessione, qui me curauit & est consolatus. Post quartum uerò diem iubet Quintianus eam duci in iudicium, & dicit ei: Quousque pergis aduersari edictis Imperatorum? Aut dijs sacrifica, aut te grauioribus puniam supplicij. Dicit ei sancta: Omnia uerba tua sunt uana, edicta autem tua & Imperatorum tuorum sunt iniqua, quæ quidem ipsum quoque aerem polluunt. Quamobrem dic mihi, ò miser & nullo sensu prædite: Quis uult ad auxilium inuocare lapides & ligna, quibus nullus adest sensus? Non uides, quòd pro mamilla mea à te abscissa, aliam mihi fecit exoriri Dñs meus Iesus Christus? Furore autẽ percitus Quintianus, dixit ei: Quis te curauit? Dicit ei san-

ei sāčta: Iesus Christus, filius Dei uiui. Dicit ei Quintianus. Rursus tu Christum nominas, quem ego nec uolo quidem audire? Dixit sancta, Non cessabo eum inuocare labijs meis, & corde glorificare. Dixit Quintianus: Ego iam cognoscam, an te seruet Christus tuus. & iussit sterni testas acutas, carbones uerò ignis inijci, & eam proijci in carbones. Cum hoc autem factum esset, eo in loco fuit repente terræmotus & pars eius repente humi cadens, compræhendit socium Præsidis nomine Vulteium, & amicum eius nomine Theophilum, quorum consilio faciebat hæc iniusta. Non hoc autem solum, sed etiam uniuersa Catania ciuitas à terræmotu ualde fuit agitata, adeo ut omnes ciues concurrerint in Prætorium, & Præsidem ualde conturbauerint.

Nouis afficitur pœnis.

Tunc Quintianus primum quidem timens terræmotum, secundo autem conturbatus populi insurrectione, iussit sanctam Agatham abduci in carcerem. Ingressa uerò custodiā, extensis in cælum manibus, dixit: Ago tibi gratias Domine, ꝙ me dignam censueris, quæ decertarem pro sancto tuo nomine, ablato à me præsentis uitæ desiderio & similiter meo corpori donata tolerātia. Tu ergo Domine, exaudi me in hac hora, & dignare ancillam tuam relinquere hunc mūdum, & peruenire ad diuitem & magnam misericordiam. Peractis autem precibus, protinus tradidit Domino spiritum, adeo ut populus cum audijsset, uenerit cum omni studio, & relinquias sanctæ martyris cū omni reuerētia & honore deposuerit. Quidam uerò adolescens, habens secum pueros numeros centum pulcherrimè uestitos, & q erat similiter ignotus ijs, qui habitabant ciuitatem Cataneusiū, cū uenisset in locum, in quo situm erat sanctum eius corpus, tabulā quam oportauerat marmoream, capsæ imposuit, sic inscribēs: Mens sancta, honor in Deū uoluntarius, & patriæ redēptio. Quā cum tuto intus deposuisset ad caput sanctæ, recessit, & nō amplius apparuit in ciuitate, adeo ut nōnulli suspicarenť eū esse angelū Dei.

Deponit populus reliquias sanctæ martyris cū omni reuerentia & honore.

Cum aūt audijsset Quintianus hinc excessisse martyrem, ad inuadenda eius bona contenebat. Accepta uerò secum uniuersa cohorte, properabat ire Panormū. Cum iter aūt inijsset, iusto Dei iudicio accidit, ut ipse periret in quodam fluuio, sito prope ciuitatem Cataniam, nomine Psemitho. Nā cum ipse uellet eū transmittere, ingressus est ponem cum equis suis. Duo aūt equi in eum fecere impetū: Et unus quidem irruens in eius faciem, eū deleuit, alter uerò non cessauit calcibus eum impetere, donec eum iecit in fluuium Psemithum. Et cum multi quæsijssent eius corpus, non fuit in uentum usque in hodiernum diem.

Quintianus perit in flumine.

His aūt sic paractis, creuit cultus & honor sanctæ martyris Agathæ, nec ausus est quispiam uexare eius genus. Quo autem in loco apparuit immutabilis ille angelus, qui tabulam imposuit in capsa martyris, impleto anno eius consummationis, mons Aetna ignē eructauit, & tanquàm fluuius ualde mugiens, sic descendit, lapides dissoluens tanquàm ceram è uertice montis, combusturus & perditurus uniuersam ciuitatem Catanensium. Qui uerò circa montem habitabant, & si essent gentiles, ignem fugientes, properarunt ad templum uirginis, & auferentes amictum, qui erat arcæ impositus, ex aduerso ignis eum posuerunt. Dei autem prouidentia ignis ille protinus est repressus. Factum est uerò miraculum quinto Februarij, in quo etiam decertauit. In quo etiam festum quoque celebrantes, glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum Deum, ut nos quoque sanctis eius intercessionibus, accipiamus remissionem peccatorum & magnam misericordiam nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Amictus sāctæ uirginis profligat ignem.

VITA S. CONFESSORIS Christi Bertulphi, iussu Folcardi Abbatis conscripta, sed author nomen suum suppresit.

PROLOGVS.

Quoniam quidem omnis, qui membra cuiuscunque honorat, totū hoc, cuius membra sunt, honorat, membra uerò Christi omnes sunt sancti, ergo & qui sanctos honorant, Christum laudare & honorare probantur. Non tamen Christus in sanctis suis, neq; Sancti in Christo laudari egent, sed qui eos hic laudant, egent utiquè ut laudent. Eccè inter reliqua membra Christi beatum Bertulphum, egregium corporis Christi membrum, in medium assumo, quem tanto minus laudare sufficio, quāto amplius & ingenio & uita sordesco. Sed quod minus sufficio, sancti huius supplebit intercessio, & qui dedit uelle, dabit (credo) & posse. Cuius uitā, ueteri olim stylo descriptam, ut nouo scribendi percurrerem studio, domini Abbatis nostri Folcardi obtinuit iussio, cui petenti fas non erat quicquam negare, quia speciali sanctū hunc adeo deuotione amplectitur, ut cum omnibus sanctis specialem hunc pro omnibus fidelibus defunctis habeat intercessorem, quem ad eorundem fidelium defunctorum memoriam, & corpore & intercessione fecit esse præsentem. Sed hoc solum miror, ꝙ humiliter à me ignauo exigere uoluit, quod ipse sancto efficaciter exhibere ualuit: præsertim cum sim in circuncisus corde & labijs, ille autem disciplinis nō mediocriter instructus Ecclesiasticis. Cuius præclara ad sanctum deuotio, quia humilitate ornabatur, ꝙ deuotè humilis sancto exhibere, ualuit, humiliter de uotus alio, licet sciolo, petere nō horruit. Quid ergo? Iubēti authoritate, & petēti humilitate, nō quātū debeo, sed quātū habeo, patri præsto, salua uirorum illustriū maiestate, qui ad hoc opus ingenio & doctrina lōgè me præcellūt. Sed si quid mens nostra dictādo, uel manus scribēdo errauerint, eius erit & apud sanctissimū Bertulphū excusare, q me nō timuit ad hoc scribendi studium applicare. Et notandum, ex multis pauca sancti uiri gesta me esse scripturum, quia temporum uetustas plura obliuioni, pauca memoriæ dedit. Sed fideli pauca multum sufficiūt, infideli autem nec multa parum satisfaciunt. Prudens igitur lector materiem magis penset, quàm stylum, ratione magis quàm scriptorem, quia uinum, plumbi fistula haustū sæpe placet, boniquè nuncij baiulus nō quis, sed quid afferat, inquiritur.

Iussu Abbatis sui scripsit hāc uitā quidā doctus monachus

De natiuitate beati uiri Bertulphi confessoris. Cap. 1.

CVM sub glorioso rege Sigeberto Ecclesia Christi pacem simul & gloriam meruit, beatissimus confessor Bertulphus ortum natiuitatis patria Alemannia habuit, parentibus, quidem honestè mediocribus, sed gentilibus. Neque enim adhuc Alemanniam fides Christi respexerat, quāquā in ea hic futurus Ecclesiæ filius, carnis tunc progenitores habuerit: Cuius uterque parens, paganis ritibus horrens, sicut spina rosam, sanctum sic edidit istū. Neque parum gloriæ huic sancto uiro fore dixerim, ꝙ similem cum sanctissimo illo Martino ortum sortitus fuerit. Sicut enim ille, sic iste, gentilibus parentibus processit, ille quidem Pannoniæ, hic finibus Alemanniæ.

Feb. 5

Eius patria.

Quòd ob adipiſcendam ſacri baptiſmatis gratiam parentes reliquerit & patriam. Cap. 2

CVmque adoleſcentiæ ingreſſus iter, primæuæ ætatis excederet annos, naturali tantum lege edoctus, in uia mandatorum Domini cœpit ire, & inter eos qui nil norunt, niſi barbarum frendere, dextrũ iuſtitiæ iter conatus eſt arripere. Sed quia non facile habuit, quod conatus eſt, (inter iniquos enim arduum, immò difficile fuit æquitatis iura tenere, præſertim cum ad fidem Chriſti indigenas illos nec ratio, nec perſuaſio poſſet allicere) maluit patria parentibusque deſtitui, quàm conſortio prauorũ ſordibusque gentilium pollui. Exiuit ergo hic nouus Abraham de terra & cognatione ſua, & uenit in terram & cognationem non ſuam. Nam arrepto itinere uerſus Occidentem, tandem in partes Galliarum deuenit, eoque, ubi Taruanenſium fines Oceanus terminat, manſionem accepit.

Etiam inter ethnicos nec dũ baptizatus ut ſe geſſerit.

Gẽ. 12

De Vuamberto principe eiusquè coniuge, eorumquè laudabili erga Deum deuotione. Cap. 3.

ERat tunc temporis in præfata regione quidam Vuambertus non infimus comitum, cui cum diuitijs par erat meritum. Huic paris conditionis coniunx adhæſit, cuius ingenuitatem religio ſancta & immaculata adornauit, nomine Homburga. Vtriſque ergo illorum cum ingenuitate ſancta religio, & cum religione irrepræhenſibilis erat operum exhibitio. Nec defuere in argumentum religionis eorum plura uirtutum opera, inter quæ illud præclarè emicuit, multarum per eos conſtructio eccleſiarum. Nam ex facultatibus proprijs in proprij iuris prædio conſtruxere cœnobium, operoſa manu elaboratum, non minùs à magnis cœnobijs pollens, quod honori & nomini Dionyſij martyris titulari fecerunt. Adiecerunt etiam tres alias eccleſias, eaſque non parua deuotione ſanctis dedicarunt, unam principi apoſtolorũ, aliã beatiſsimo Martino, tertiã ſancto Vedaſto.

Vuãbertus comes piꝰ

Quas, ut dictum eſt, tam ex ſumptibus proprijs, quàm in proprij iuris prædio, nuncupato Rentica, conſtructas uenerantur omnes & colunt, præcipuè qui Eunenonem fluuium bibunt, cuius ripæ prædicta poſſeſsio contigua adiacet.

Vt uir Dei Bertulphus baptizatus, & eccleſia clero ſit aſsignatus. Cap. 4.

IN hac nãque, quam dixi, regione adeò fides Chriſti cõcordabat cum religione, ut facilè eſſet eis, qui quærunt Chriſtum, illic eum inuenire. Quò cum beatus Bertulphus perueniſſet, eundem peregrinationis ſuæ locum patriam credidit: quia ibi fidem Chriſti, qua nil unquàm iucundius habuit, inuenit, & ſecundũ illud Pſalmiſtæ, cantabiles illi erant iuſtificationes Domini in loco peregrinationis ſuæ. Et ut choris fidelium poſſet adiungi, humiliter ſe petijt ſacramento baptiſmatis inſigniri. Conſecutusque baptiſmatis ſacramẽtũ, ſpiritusſancti factus eſt tẽplũ, & inter illius patriæ indigenas cœpit iam eſſe non hoſpes & aduena, ſed ciuis ſanctorũ & domeſticus Dei. Nec ſatis fuit iam iurato in Chriſti ſacramẽta tyroni baptiſmatis gratiã ſuſcepiſſe, ſed ut clericatus ſignaculo arctius iungeretur Eccleſiæ, & uotis optauit, & precibus exorauit: quodq; deuotẽ expetijt, efficaciter impetrauit. Sicq; fideliũ choris admixtus, ibat de uirtute in uirtutẽ, uiſurus Deum deorum in Sion.

Pſ. 118

Bertulphus baptizatur.

Eph. 2.

Adſcribitur in Clerũ.

Quòd apud præfatum principem eiusquè coniugem charus habitus, ipſorumquè famulitio & amicitia ſit uſus. Cap. 5.

CVmque fama uiri clariſsimi Vuamberti coniugisque eius percrebuiſſet, & ut facilè uiris clariſsimis eſt, ſuaru m odore uirtutum compluꝛes attraxiſſet, cor huius famuli Dei ſpiritusſanctus præueniens tetigit, & in amorem tanti uiri coniugisque eius penetrabiliter accendit. Nec deſiderio ſe paſſus eſt fraudari ſuo, donec ſe eorum præſentiæ obtulit, non modicè exultans, ꝙ tandem poſt longũ peregrinationis ſudorem, unius ueri Dei cultores reperiſſet, quos reperiſſe, tam charum, q̃ rarum habebat. Vnde etiam ab eis ſicut ſine detrimento ſuo ſeparari ſe nõ poſſe putabat, ita ipſis inſeparabiliter adhærere ſuũ lucrum ſciebat: Lucrum dico ſuum, quod ex ſpiritalibus magis, quàm ex temporalibus diuitijs conſtare uoluit. Horũ itaq; non erubuit ſe ſubdere dñio, quos Chriſti cernebat inhærere ſeruitio, eratq; ſubditus illis, ſeruiens ut antiquus ille Ioſeph abſq; omni dolo.

Venit in amicitiam Vuãberti Comitis.

Gẽ. 39

Vt à prædicto principe uniuerſæ domui ſuæ præpoſitus fuerit. Cap. 6.

NEc latuit illuſtriſsimum patremfamiliàs Vuãbertum coniugemque eius tãti uiri probitas, & aſsidua circa rẽ ſuam familiarẽ ſagacitas. Vnde ut forisque domus eorũ tota cuſtodiæ illius cederet, communi conſilio decreuere. Securus enim erat uterque rerum ſuarũ ſub cuſtodia tam fidelis œconomi: ideoq; cõmiſſis ei omnibus, quæ ſui iuris erãt, ſecundo ipſum à ſe gradu in omni domo ſua præficiebant. Adeptus denique fidelis diſpẽſator & prudens totius rei familiaris curã, ne credita ſibi Domini ſui minueretur, ſed incrementis in dies augeretur ſubſtãtia, ſagaci elaborabat induſtria. Cuius labori & uolũtati pietas diuina fauens, id præſtitit, ut ad nutum fidelis œconomi res familiaris paſsim augeretur. Vnde factum eſt, ut Dominicis ſe dignum efficeret promiſsis, quibus remuneranda eſt ſerui fidelis diligentia & probitas: Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam. Quæ promiſsio dũ uiro Dei tam moraliter q̃ ſpiritaliter congrueret, & hic tẽporalem, & in futura uita ſempiternam meruit remunerationem.

Præficitur adminiſtrationi ampliſsimæ.

Matt. 25.

Vt benignitate in pauperes creditam ſibi ſubſtantiam mirè auxerit. Cap. 7.

NAm ut temporali domino ſuo cum terrenis commodis obtineret etiam cæleſtia, pietatis in pauperes Chriſti effecit inſtantia. Inſiſtebat enim clam eleemoſynis clandeſtinis, Deum uotis & precibus interpellans aſsiduis, ut hac liberaliſsima in domeſticos fidei compaſsione rem Domino ſuo duplicaret & gratiam. Quod & factum eſt. Nauiter ille dabat, ſed res data non deficiebat: opes dũ erogantur, augmentantur: tantoque amplius incremẽtũ ſumpſere, quanto eas manus tribuentis in pauperes benignius diſperſit. Quo in facto non ſolum ſibi, ſed & temporali domino ſuo hic famulus fidelis conſuluit: ut uidelicet his perituris permanſuras in ſecula diuitias compẽſaret, eaſque large erogando, largius augmentaret. Proinde non ad oculum ſeruiens, ad nutũ dñorum ſuorũ omni ſubiectione pendebat, quibus ſubijci egregium atque inſigne habebat: dilectioni eorũ timorẽ, timori dilectionem coniungens, idque ſecundum primi paſtoris ſententiam, dicentis: Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis. Sicque res eò proceſsit, ut fidelis famuli obſequium fideli æquè domino magnum prærogaret beneficiũ, opibus nõ ſolum domi foriſque multiplicatis, ſed & in cælo, ubi fures nõ effodiunt, neque tinea demolitur, repoſitis.

1. Pe. 2

Matt. 6.

Vt apud principem ab inuidis accuſatus, à Deo ſignis eſt mirificatus. Cap. 8.

PRo his operibus iuſtitiæ aduerſus militẽ Chriſti bella non defuere. Nam hoſtis humani generis per quoſdam ſatellites nequitiæ ſuæ euomuit in ſanctum

Patitur æmulos & obtrectatores. ctum Dei uirus inuidiæ suæ, ut fortè per hæc uasa suæ iniquitatis compesceret famulum Dei à solito opere probitatis. Et inuidiæ stimulis quosdam maleuolos adeo accendit, ut illustrem uirum Vuambertum adirent, famulumque Dei fidelissimũ Bertulphum fraudis & criminis hisce uerbis insimularent: Considera, inquiunt, prudentissimæ uirorum, quæ tui iuris sunt, considera, ꝙ prodigna per aduenã illũ depereunt, animaduerte ét, quid cui cõmiseris, quãta habueris, quãta amiseris. His derogantium uerbis uenerabilis uir Vuambertus aures tantum, non fidem, accõmodabat. fidelem enim dominum de fideli famulo quicquam sinistrum suspicari non decebat, præsertim cum multis experimentis didicerit, ꝙ fidelissimus idem ipse, qui accusabatur, fuisset semper. Sed cum sæpius illi principi detractionis uerba replicarentur, eò res perducta est, ut loquentibus pro seruo Christi miraculis omnis iniquitas accusantium oppilaret os suum. Quod qualiter acciderit, ad describẽdum stylum uertere non pigebit.

Vt pro inuidorum detractione compescenda natura uini & panis caseique secundum Dei sententiam sit mutata. Cap. 9.

NAm quadam die cum sol flammiuomus Ponti remearet ad umbras, contigit famulum Dei Bertulphum præ foribus temporalis domini sui in ueste, qua circumamiciebatur, panem cum caseo, & in uase, figuli opere cõposito, uinum gestare, ut clam eleemosynis clandestinis pauperibus gratificaretur. Quo uiso, inuidi quasi opportunam accusationis nacti accasionem, uirum illustrem Vuambertũ qui tum fortè præ foribus stabat adeunt, & accusationis in uirum Dei quasi quædam argumenta hisce uerbis prætendũt: Saltem, inquiunt, nunc illustrisime uirorum oculata fide experiri licet, ꝙ plus ueri minusque falsi noster sermo de hoc aduena ad te pertulerit cuius dispensatio prodiga est, non larga, & in detrimento rei familiaris minus solicita. Eccè enim in argumentũ uerbi, ꝙ tibi diximus, ipsum nunc res tuas non sine fraude gestantem ostẽdimus. At ille, sicut simplices facile suaderi solẽt, benigno, ut erat animo accito ad se fideli simpliciq; Bertulpho, Quid, inquit, tuo gestas in gremio? At ille ne de beneficijs in miseros collatis uelut fraudis notaretur, In uase, inquit, hoc fictili aquam habeo, quam assulis ueste hac adstrictis eo calefaciunt. Cui suus sic responsum reddidit heros: Verbis quidem tuis fidem accommodo, sed quia te in domo mea inter primos primum uilissimas gestare res admiror, id ꝙ uerbis asseris, oculis experiri uolo. Quæ igitur clàm gessit, palam uidentibus exposuit, & secundum uiri Dei sententiam, oculis uidentium ea quæ dixerat apparuere. Sicque natura rerum mirabiliter mutata, & uirum Dei ostendit uerum dixisse, & de eodem æmulos ipsius falsa asseruisse. Vnde uir illustris Vuambertus eum in omni domo sua fidelissimum, illos uerò mendaces esse certioribus iam didicit argumentis. *Rerum species mutantur.*

De felici prædictorum peregrinatione, & humilima uiri Dei seruitute. Cap. 10.

SAepè memoratus deinde paterfamilias, coniũx que eius uenerabilis, dum de uirtute in uirtutem proficerent, exemploque fidelis famuli in dies crescerent, subeundæ etiam peregrinationis desiderio accenduntur. Et primum urbem maximam, Apostolicis nobilem pignoribus, Romam uisere animo concipiunt, opereque efficaciter perficiunt. Porrò de fideli famulo Bertulpho usqueadeo bene confidunt, ut nihil intus forisque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ permitteretur. Nec facile dictu est, quàm fideliter, quàm prudenter rebus domi forisquè sibi creditis præcaue rit. Sicquè iter, quod Romam tendit, arripiunt, demumque ad limina apostolorum Petri & Pauli peruenerunt. Vbi corpus humi, mentem cælo dedere, inter lachrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria & apertis thesauris suis, sacrosancta loca nõ modicis honorant obsequijs, & ditant donarijs. Qui Apostolica benedictione insigniti, expletisquè pro quibus aduenerant, ad propria iam læti reditum maturant. *Suscipiunt peregrinationem ad urbem Romã tãti principes.*

Vt sub intempestæ noctis silentio, ut domini sui pareret imperio, nec noctis horrorem, nec tempestatis refugerit incommodum. Cap. 11.

CVmquè diuæ memoriæ Vuambertum, comitesquè suos labor itineris iam confecti fatigasset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, eaquè causa commilitones singulos solicitudo non modica teneret, suo suggestere domino, ut se adeo fatigatos, ab excubijs nocturnis relaxaret, equisque uigiles minus lassos adhiberet. Quorum solicitudini Bertulphus, sanctissimæ charitatis filius, mox condescendit, eisquè in aures uiri illustris hæc uerba respondit: Ad domini mei imperium uigil sub hac nocte præbebo obsequium, equosquè integro numero ad lucem usq; ducam in pascua, integro æque numero mane eos reducturus. Quid multa? Promissis effectum dedit, animalia ad pascua eiecit, totamquè sub dio noctem peruigil transegit. Et eccè ab improuiso apertis cataractis suis cælum pluuias dedit multò largiores, quàm quas humus absorbere posset. Prorsus cornipedes pluuijs hincinde madentes, Accipiunt tristem membris torpentibus imbrẽ: Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus. Sed miles Christi spe & fide animatus, nec loco quidem se patitur moueri, quia de supernis sperabat umbraculum in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia. Nec spes fefellit sanctum, quia non sine miraculorum gloria, diuina est gratia protectus.

Vt in tempestate, cælesti sit illustratus lumine & de angelico ministerio in specie aquilæ ei exhibito. Cap. 12.

NAM, ut diximus, sanctus uir nec loco uoluit cedere, cum commilitones eius, qui simul tunc in pascuis erant, non solum loco cessere, sed domum quantocyus, tempestate impulsi, remearunt. Sed uir illustris Vuambertus, de fideli famulo solicitus, dum sodales eius à pascuis reuertisse, ipsum uerò deesse conspiceret, unum ex officio ad eundem sub dio adhuc manentem destinauit, & ut domum rediret, iterum iterumque monens imperauit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, peruenitque in præsentiam commilitonis sui. Vbi erat cernere in glorificatione sancti, gloriam Dei, & inauditũ seculis prodigium. Nam ignea fax, coram ipso à summo cæli ad terras usque pertingens, fulsit, tenebrasq; hincinde fugauit, uiroque Dei sedenti, atque in quodam libro ad legendum intento, lumen non modicũ ministrauit. Miræ etiã magnitudinis aquila caput ipsius obũbrãdo circunuolitabat, pluuiæq; incõmodũ alis expansis ab eo fugebat. Sicq, duplici miraculo duplex à sancto Dei incõmodũ, scilicet tenebrarũ ac pluuiarũ, repellebat, dũ hinc lumine facis ardẽtis tenebræ, hinc aqla circũuolitãte imbriũ ab eo tẽpestas arcebatur. Nec immerito. Quia.n. eũ duplex armauerat uirtus, charitatis scilicet & obedientiæ, charitatis quidẽ, qua cõmilitones, itinere fatigatos, à labore laxabat labore suo, obedientiæ, qua & in aduersis dñi sui *Cæleste lumen seruit uiro Dei. Aquila auertit ab eo pluuiã.*

sui paruit imperio: ideo & duplici miraculorum gloria, diuina ipsum glorificauit gratia. Neque dubium est, in illa luminis aquilæque ostensione angelorum adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinauit.

Vt uiso luminis ac aquilæ miraculo, Vuambertus suo se famulo humiliter prostrauerit. Cap. 13.

PRædictus igitur puer familiaris, uiso erga Dei famulum luminis ac aquilæ ministerio, matura to reditu, Domino quod uiderat, retulit suo. Quibus auditis, nec mora nec requie retrahitur, donec ad locum usque, ubi famulus Dei manebat, peruehitur: non solum nouitate miraculi, quod à puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulphum illectus: Vbi autem miraculum, quod prius auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tanto amplius stupet, quanto manifestius coram ipse intuitus est, moxque remota potestate dominij sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum nocturnæ ipsius afflictionis, & uerbis & gemitibus fatetur. Inde preces replicat, ueniam ueluti reus orat: quia si eum ad excubias animalium sub noctem non misisset, nequaquàm subdio imbrium fuisset inundatione uexatus. Num satis hic, quicunque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili æque famulo paulominus minoratum, dum se dominum famulo prosternit, quem sanctitate se maiorem nouerat? An uerò uel istius sanctitatem, uel illius dilectionem, aut prorsus utrorunque humilitatem, pro dignitate quisquam prædicauerit? Tanta nanque in utrisque enituit humilitas, ut dominus famulo quod domini, famulus uerò domino, quod domini erat, impenderet. Hic tamen, quia famulus domino suo, quod domini erat, debuit, illi in aduersis etiam obsequendo: ille autem, licet dominus, famulo suo, eo quòd sanctior erat, id quod domini fuerat, exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.

Vuambertus se Bertulphi ad pedes abijcit.

Vt uir Dei sciscitanti principi causam peregrinationis suæ exposuerit. Cap. 14.

CErnens igitur Vuambertus in sancto cum uir tutum gratia etiam signorum effulsisse gloriam, quanto amplius in eo, quod posset mirari, inuenit, tanto eum etiam amplius diligere cœpit. Cumque ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur: cur patriam parentesque reliquerit, blãde sciscitatus est. Deinde pergit etiam inquirere, cur ipsius sese dominio subdiderit, cum potius, ministrari quàm ministrare debuerit: asserẽs se potius, quàm illum, oportere ministrare, quem sanctitate & iustitia se cerneret anteire. Hæc & his similia sciscitanti patrifamilias, beatus Bertulphus respondit: Causam meæ peregrinationis effecit ratio iustæ occasionis. Nam patria, qua oriundus sum, quia idolorum cultura sorduit, eam mens mea adeo habuit horrori, ut patria cum parentibus spreta, aliam alio sub sole iacentem adire non timerem. Finitoque peregrinationis meæ labore, optata tandem apud uos gauisus requie, & uotorum meorum potitus sum satietate; uotorum meorum, inquam, quibus diu multumque ueri Dei cultores cernere concupiui. Quos hac in patria, & inter eos Deo te apprime deuotum & hominibus benignum tam reperiens quàm experiens, promisi me de reliquo apud te permansurum, appetoque ad imperium tuum benè* optando, benè famulãdo pendere. Quibus auditis Vuãbertus uir uenerabilis, tã Deo quàm hominibus charus, gaudio non modico exultauit, & eum magis magisque honorando amauit, & amando honorauit. Cumque plenissimè didicisset, eum Deo totis animæ medullis famulari uelle, cœpit & ipse, spiritu sancto instigante, illum deinceps non quasi dominus famulum, sed ut filium charissimum amplecti. Nec solum ille, sed etiam uenerabilis eius, quam ante diximus, coniunx non minori eùm excoluit & amore & honore.

** operando,*

Vuambertus Bertulphum filij loco habet.

Vt Vuambertus princeps ecclesias ab ipso constructas, uiro Dei hæreditarias esse uoluerit. Cap. 15.

CVmque conspiceret uir clarissimus Vuambertus in seruo Dei, & quod admiraretur, & qđ diligeret, cœpit eum & admirando diligere, & diligendo uenerari: adeo ut quem prius his, quæ domi, deinceps etiam his quæ foris habebat, præficeret. Nec solum rebus suis intus forisque eum præfecit, sed quarundam suarum rerum temporalium et hæredem instituit. Nam prædium sui iuris, uulgo Rẽtica dictum, unà cum ecclesijs in illo constructis cum ijs, quæ ad illud pertinebant, illi contradedit, & donatione solleniter facta, hæredem fecit.

Vuambertus quæ Bertulphodonauerit

Quam donationem & illustrium uirorum testimonio, & priuilegijs roborauit, atque è suo iure in ius uiri Dei de reliquo translatum esse uoluit. Suscepit ergo uir Dei prædium, non sibi, sed Deo Deique pauperibus, suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed charitate in Deum & proximum ductus. Nec causetur quisquam, uirum Dei in sua patria res proprias reliquisse, & in patria non sua possessiones suscepisse, cum, in dandis accipiendisque muneribus non quid sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendendum sit. In hoc igitur uerè Israelita, in quo dolus nõ erat, non quid, sed quo scopo receperit, inspiciendum est, quia, ut postea indicijs euidentibus claruit, eo nimirum fine, quod datum est, accepit, ut Dei gloriam & proximi utilitatem promoueret.

De iterata principis eiusquè coniugis peregrinatione & felici eorum in Christo dormitione. Cap. 16.

INterea uir illustris Vuambertus unà cum coniuge sua æque illustri peregre profectus, iter, quod Romã respicit, denuo est ingressus, & post longa terrarum emensa spatia, apostolica tandem ad patrocinia peruenit. Vbi tã ipse quàm uenerabilis coniunx eius magna animi & corporis deuotione corpus humo, cælo animum dedere, & cum lachrymis precumque suspirijs, sanctorum se commendant suffragijs. Nec illud silendum, quòd antequàm uiam ingrederẽtur peregrinationis, fidelissimo suggessere Bertulpho ut ubicunque eos diem ultimum claudere perciperet illuc ad deportanda eorum corpora accurreret, hoc uotis omnibus sitientes, ut nec post mortem tam fidelis famuli obsequio priuarentur, nec adiutorio fraudarentur. Contingit itaque eos, adoratis in urbe maxima sanctorum pignoribus, inter redeundum ui febrium inclementius infestari. Qui tandem in uilla iuris sui Falcombarga mansionem accepere, atque per dies languore ingrauescente, humanis rebus exẽpti sunt. Quorum obitum beatus Bertulphus ut fama uulgante comperit, tantos ac talea se amisisse multũ doluit: quippe ex quorum uita etiam ipsius pendere uidebatur, & quibus in hac uita nihil antiquius aut charius habebat. Nec facile in famulo Dei dolor de illorũ amissione susceptus conquieuit, quanquàm eos de morte ad uitã transitũ fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gemeret, hinc uerò de felici eorum requie gauderet: eó, quod salubriter gaudebat, temperandũ credidit hoc, quod ægre dolebat. Mox fidelium turmis unà cum ecclesiæ ministris sibi iunctis, ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, iter arripit. Quæ cum subsequentibus

Denuo princeps cũ coniuge Romã religionis ergo inuisit.

Vuambertus et uxor eius abeunt è uita.

cibus & præcedentibus utriusque sexus turmis trāstu lisset, & ad prædium sui iuris Renticam peruenisset, in oratorio, olim ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendauit cælis. His ita se habentibus, quæ uirtutum præclara facinora in uiro Dei extiterit, hinc lectori palam explanabimus.

Vt in ecclesiis ipsi traditis uir sanctus Deo cum multis seruierit fratribus. Cap. 17.

SAnctus igitur Domini confessor Bertulphus, suscepta à uenerabili Vuamberto, quam antè diximus, possessione, hoc omni elaborabat studio gloriæ Dei proximorumque utilitati impenderet, quicquid ipsi rerum temporalium seppeteret. Saragebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret, sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, ut illis annumerari posset, de quibus dicitur: Ni-
2. Co. 6 hil habentes, & omnia possidentes. Vnde ut exutus seculo, secretius Deo uacaret, eò statuit secedere, ubi contemplationis uiam posset arripere. Erant nanque in memorato prædio ecclesiæ numero quatuor, ab illustrissimo uiro Vuamberto, ut dictum est, constructæ, quarum una reliquis quantitate maior, & opulētia erat præstantior. In quam uir Dei, collectis secum undecunquè uiris religiosis, facesserat, arctiorisque uitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem, sed difficile relatu est, quàm pie ibidem adhuc in terra positus, cum angelis Dei coram Deo sit conuersatus, bene orando, bene ieiunando, bene uigilando, & charitatem ergo Deum & proximum optime declarando.
Multi ad eum confluunt fratres. Cuius exemplo complures inuitati, ad similia sese sanctitatis studia contulere, & cum illo in eodem loco uiam ingredientes iustitiæ, profecere in altum gradibus piæ conuersationis. Sicquè factum est, ut uir Dei per bona temporalia lucraretur spiritalia: per trāsitoria compararet in æternum mansura. Credidit quippe, se sibi ad correnda uiam mandatorum Domini non posse sufficere, nisi etiā alios sibi in bonis operibus satageret adiungere, illud & uerbis & exēplis
Apoc. 22. implens, q̄ scriptum est: Qui audit, dicat: Veni. Vnde ut sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic pastorali magisterio præfuit, ut docendo magister, in ministrando esset minister, promptus & facilis in utroque, quia nouerat prælatis congruere utrunque, præcipuè cum Do-
Matt. 20. minus dominorum non uenerit ministrari, sed ministrare. Sic ergo subditos quosque docebat, ut in corde esset humilitas, sic eijsdem subditis seruiebat, ut in coercendo pia esset seueritas.

Operum eius, & santissimæ curam Deo & hominibus conuersationis, commemoratio. Cap. 18.

NEc ab re Deo & hominibus sanctus iste erat amabis, quia uita & moribus probabilis, humanum in omni uirtute uisus est modum excessisse, & nihil minus ab apostolicis uiris in omni sanctitate habuisse. Nam excepta miraculorum eius gloria, ex quibus multa de multis scriptorum præteriuit negligentia pauca de multis relinquens, illa sanè de eo benefacta non sunt prætereunda, quæ in electis sanctitatem non solum ostendunt, sed etiam faciunt. In singulis quippe uirtutibus sic perfectionem est assecutus, ut in nulla earum ulli electorum secundus uideri queat. Et ut uirum in omni uirtute consummatū, strictim depingamus, hæc lector paucis accipiat.
Catalogus & summa quædā uirtutū Pauperum refrigerijs hilariter prospiciebat, nudos ueste tegebat, uagis & peregrinis hospitium, egenis quibuscunque præbebat subsidium. In iudicio oppressis tum consulendo subueniebat, afflictis compassionem, infirmis uisitationem, mortuis sepulturam exhibebat. Charitatē quoque erga Deum & proximū
& charismatum eius. usus, Deum ex toto corde, & proximum sicut semetipsum dilexit, reddens quæ sunt proximi, proximo, & quæ sunt Dei, Deo. Erat planè sicut mente, ita & corpore pulcher, uultu decorus, mente deuotus, corpore castus, animo sobrius, sermone blandus, humilitate uenerandus, fide firmus, spe longaminis, charitate hilaris. In temporalibus parcus sibi, largus egenis, in spiritalibus uerò & sibi prospiciens, & egenis. Orationi intentus, in uigilijs sacris assiduus, coronā pro his à Domino expectabat, quam sibi uigilantibus & orātibus promisit. Non aliter coram Deo & hominibus uiuebat, quàm homines propter Deum docebat. Iusta quidem & pia decebat, nam iuste & piè uiuebat. In synaxi fratrum, se primum in laudum diuinarum inchoatione, nouissimum exhibebat in complectione. O uirum in omni uirtute probabilem, etiam perfectissimis uiris imitabilem. Vtinam nostri temporis summi in ecclesia sacerdotes hunc inferiorem gradu, sed superiorem sanctitate uirum imitarētur, qui in eo quidem gradu, quo in Ecclesia sacerdotibus minor apparuit, nihil minus ab ipsis in omni uirtute habuit. Sed hæc abeant in sua, & succedant, quæ de uiro Dei dicenda supersunt.

De obitu beati uiri. Cap. 19.

COnsummatus igitur uenerabilis pater in omni uirtute, cum bonum iam certamen certas-
2. Ti. 4 set, cursum consummasset, fidem seruasset, de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ optando sperabat. Cuius uotis supernus arbiter satisfacere uolēs, post emeritam ipsius in hac uita militiam, ad cælestē eum euocare disponit gloriam. Conuocata ergo discipulorum caterua, clarescentibus febrium indicijs, in
Munit se Eucharistia morti propinquus. dicat se iam resolui, & iam futura depositione corporis sui, festinare introeat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici corporis & sanguinis uiatico, adstantibus non sine mœrore discipulis, uale ultimum fecit, ac ipsos seseque Domino commēdans, spiritum in manus angelorum efflauit. Quem meritis maturum & annis Christus ad cælestia euocans, eius spiritum spiritibus angelicis aggregauit. Nam sacro eius corpori terra, spiritui cælum aperitur, & cui mors diem ultimum in terris clausit, uita æterna diem æternū in cælis aperuit. Obijt sanè Nonis Februarij, cuius obitum natalem magis quā mortem dignum est appellari, quia hic moriens, cælis est natus, & inter intelligibilia translatus. Vbi non per
1. Cor. 13. speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem Deum cernit, tantoquè promptius pro ueneratoribus interuenit, quanto uicinius diuinæ maiestati assistit: Tanto hic erga homines clementior, quanto illic coram Deo præsentior. Sed non parum negligentiæ arguemur, si non uel uotis ei iungamur in cælis, qui nobis in terra in artubus, licet uita functis, adhuc uiuit, quos signorum glorificatione uenerabiles hominibus Deus facit. Eum uerò, quem in mundo membris habemus præsentem, in cœlo, nisi multum nosmet abiecerimus, spiritu & intercessione sentiemus clementem. Discipuli proinde beati uiri exequiis ipsius intererant, quam syncera semper charitate dilexerant, quibus dolor quidem de amissione confusionem, sed fides de remuneratione eius generauit exultationē. Cuius corpus ad locum usque sepulcri hymnis prosequuntur, funerique sacrosancto tristes, sed deuoti obsequuntur. Sicquè ab eis in prædio sui olim iuris Rentica, in oratorio beati Dionisij tumulum accepit, defunctusque, eo in loco uoluit quiescere, ubi humanis pridem rebus functus, suis pastorali cura alumnis præsedit. Cuius corpus licet tumulus clauserit,

ferit, uirtutes non clausit, quia loquētibus ad sepulcrum eius miraculis, magnum in seruo Christi spectaculum populis eius uirtutes exhibent.

Vt ad sepulcrum suum sanctus Bertulphus uirtutum gloria & populi multo tempore celebratus sit frequentia. Cap. 20.

SAnctus domini Bertulphus, post multiplices huius seculi labores, quibus coram Deo & hominibus optimè est conuersatus, de præsenti uita ad æternam gloriam translatus, & ante Deum ab angelis est coronatus. Cum ergo, ut prædictum est, in proprij iuris prædio Rentica sepulcrum accepisset, quod eum locum, humanis olim rebus functus, elegisset, ad tumulum eius miracula nō defuere, quæ sanctitati illius præclara perhibuere testimonia. Nā *Miracula ad monumentū S. Bertulphi.* cæcis uisus, surdis auditus, mutis linguæ officium reparatur, & singulis morbis tanti medici efficacia præsto est, licetque cernere in gloria sancti gloriam Dei, & in miraculis uisibilibus admirari Deum inuisibilem. Porrò crescentibus miraculis, spectaculum creuit populis, signorumque frequentia frequentiam etiam inuitauit populorum. Nam non solum rei nouitate, sed etiam spe recuperādæ sanitatis undecunque accurritur, nec spe sua deuotus quisque atque fidelis fallitur, dum & infirmi lætantur morbi se euasisse inclementiam, & sani nihilominus gaudent tantam se in infirmis uidisse salutem. Sicquè sepulcrum sancti in breui adeo factum est gloriosum & celebre, ut non minus diuitibus quàm pauperibus preciosum fuerit, & sicut miraculorum gloria, sic rerum creuerit opulentia.

De irruptione paganorum, & de effossis alioquè asportatis multorum corporibus sanctorum. Cap. 21.

ACcidit intereà triste malum in terris, quod sine horrore dici uix queat. Inuasere enim Galliæ loca maritima sæuissimi piratæ, homines rapacissimi, eaquè in uastas usquequaquè redegere solitudines, igni, rapinis & gladio omnia uastantes. *Irruptio barbarorū in Gallias.* Quæ pestis dum interdum circunquaquè desæuiret, interdum quiesceret, hi, qui in locis post tanta mala residuis erant, suspicione hostilis irruptionis ducti, singuli de singulis locis unà cum sanctorum pignoribus migrabant, alioque ad tutiora loca declinabant. Erat quippe uidere miseriā. Nā cum sæpius, quos diximus, piratæ tum terras uastarent, tū in mari latitarent, iterumque ad uastationem terrarū oblata opportunitate sese inferrent, intantum furor eorum processit, ut nec ab ecclesiarum Dei excidijs abstinerent. Quas igni cremantes, nil in eis reliquum fecere, quod non igni, gladio, rapina absumerent, ita *Thre. 4.* ut secundum illud prophetæ, dispersi cernerentur lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Vnde factum est, ut tam monasticus quàm canonicus ordo, relictis, in quibus habitabant, sedibus, fugæ operam darent, aliasque ad sedes, effossis asportatisque, ut dictum est, secum sanctorum corporibus, migrarent, nullis aut raris citra mare relictis cœnobijs, quæ non tam suo honore, quàm suorum sanctorum priuarentur patrocinijs.

Vt corpus S. Bertulphi effossum, & ab ErKengario comite Bononiam sit deportatum. Cap. 22.

CArolus rex regno Francorum Occidentalium leges dictauit, quem posteà Heribertus Comes Viromanduorum dolo captum Peronæ posuit in custodia. Quo adhuc imperium obtinente, Bononiensium comes fuit ErKengarius, genere & potentia non parum egregius. In cuius etiam ditiōne Rentica fuit, prædium in quo beati Bertulphi corpus tumulatum erat. Qui cōspectis ad sepulcrum sancti uirtutibus, eum quanto ob miracula admirabatur magis, tanto charius amplectebatur. Sed quia omnem circa regionem irruptioni eorum, quos diximus, piratarum expositam uidebat, de amissione tanti patroni sibi suisquè pertimuit. Vnde consilio accepto, illo eum transtulit, ubi & ipse tantarū reliquiarum securus esset, & sanctus ampliori in artubus suis honore afficeretur. Conuocato deniquè Ecclesiastici ordinis conuentu, animi sui uotum religiosorum roborauit consilijs, efficacibusque perfecit auxilijs. Et admissis ad sacrosanctum tumulum sacerdotibus, unà cum ecclesiæ ministris in sanctissimorum artuum attrectatione, cum magna animi deuotione assistebat. Sicquè membra sancti locello diligenter reposita, de Rētica Bononiā transferri præcepit, ubi ea tutius atq; deuotius seruāda nō ignorauit. Erat quippe Bononia sui iuris munita tunc tēporis ciuitas, mari Morinorum propinqua, mercibusq; marinis præcipua, sede insuper episcopali & benedictione consecrata. In quo loco usque ad tempora magni Arnulphi ea pignora seruabantur: immò ut uerius dicam, magis seruabant potius, quàm seruabantur. Seruabant, inquam, quia sancti ipsius, cuius membra erāt, intercessione, locum eundem ab omni infestatione liberum reddiderunt.

Is fuit Carolus Simplex captus au[...] | *tē est anno Christi 924.*

De potentia Arnulphi marcionis, eiusq; operibus bonis. Cap. 23.

QVia occasio se obtulit, ut de temporibus magni Arnulphi mentionem faceremus, non ab re est, pauca etiam de illo conscribere, quæ & tanto uiro laudem non modicam, alijsque eū imitari uolentibus exemplum uiuendi adferant: præsertim cum exceptis reliquis uirtutibus eius, ex hoc uel maximè gloriosus euaserit, quod sanctū hunc, multaque sanctorum pignora Blandinium transferre dignus inuentus est. Processit itaque hic à sanguine magnorum regnum, quem Balduino Caluo peperit Elstrudis, filia Edgeri regis Anglorum, non minus ingenui sanguinis à patre, quàm à matre, quia à patre regem Frācorum Carolum Caluum proauum, à matre, ut dictum est, Edgerum regem Anglorum traxit auum. *Arnulphi Marchionis genus.* Qui, quod in uiris clarissimis clarissimum est, hanc tantam generis nobilitatem, probitatis industria decorauit. Successione proinde hæreditaria monarchiā sortitus est Flandrorum, quam adeo ampla dicendi & agendi facultate gubernabat, ut pro magna animi corporisquè uirtute Magni nomen obtinuerit. Hic Blandinium, à beato olim Amando in castro Gandauo constructum, intimo præ cæteris regni sui cœnobijs affectu complexus, studio, quanto maximo potuit prouexit intantum, ut tā suis quā Apostolicis regalibusque priuilegijs roborarit, multisq; insuper sanctorum pignoribus undecunquè collectis ditarit. *Blandiniense cœnobium egregiè promouetur.* Vt uerò etiam maiori elegantia illud instaurarit, in archiuis eiusdem monasterij lector luce clarius nosse poterit, hoc tantum hic strictim inseruisse sufficiat, quod lectori de traslatione sancti huius, de quo sermo est, satisfaciat. Quæ quidem traslatio, huius Marchionis studio potenti accurata, industriaquè prudenti est consummata.

Vt corpus sancti furtim ablatum, & de Bononia alio deportatum sit. Cap. 24.

SVccessu intereà temporum, ditioni eiusdē Marchionis Bononia cessit, quam non minus honestè, quam cæteras urbes maritimas suscepit gubernandā. Quo tempore in eadem urbe accidit amissione

sione corporis beati Bertulphi damnum, sed idē mox cum lucro sarcitum est. Nam quidam Britānia oriundus, nomine Electus, officio sacrilegus, ad subripiendos sanctissimi Bertulphi artus locum obseruabat & tēpus. Qui tandem improbi uoti compos effectus, illos quadam calliditate adeptus est. Nam tempus sacrilegio, quod mente iam conceperat, opportunum nactus, ad locum, in quo sancti confessoris membra reposita erant, temere accedit, ruptoque sigillo ac aperto locello, corpus sanctissimum, omni thesauro preciosius, furtim abripiens, clam discedit. Nec solū beati Bertulphi membra abstulisse sat habuit, sed etiam multorum sanctorum pignoribus pariter sublatis, ad id usque uesaniæ processit, ut quas furto subripuerat reliquias, locello reponeret, ac in uilla Otidigem recorderet, precio eas, ut putabat & uolebat, Adelstano regi Anglorum uenditurus. Detrimento quippe illorum, qui eas amiserant, lucrum suum decreuerat facere, sed dispositione Dei intentio sacrilegi nullos habuit effectus. Elusit enim eum per sanctū hunc uirtus Dei, ac iam sæpè memorati industria Marchionis, qui tempore sacrilegij Bononiam ueniens, de republica solennē cū suis conuentū habuit.

Sacrilegus quidā furatᵉ reliquias sanctorum

De industria Arnulphi Marchionis erga inquisitionem corporis sancti. Cap. 25.

CVm ergo, ut dictum est, reipublicæ prædictus Marchio consuleret, hoc maximè curabat, ut etiam rebus Ecclesiasticis ante omnia præcaueret. Erat enim sicut reipublicæ prudens orator, ita & Ecclesiæ Dei fortissimus propugnator. Vnde accito memoratæ ciuitatis episcopo, nomine Vuigfredo, uespertina iam synaxi dimissa, inter cætera, quæ super Ecclesiasticis rebus plurimum curabat, hæc pontifici dixit: Satis, domine mi, de sacrosanctis sanctorum pignoribus timeo, & utrum suis in locis salua sint, non parum solicitudinis habeo. Deo quibus qm̄ & me certiorem, & uos uolo esse solicitiorem, conuenit ut cum timore & fide ad sancta sanctorum accedatis, & in singulis utrum salua sint signacula, perquiratis. Periculosa enim sunt tempora, & quia sunt homines seipsos amantes, à manu latronum uix quicquam est tutū. Cui Episcopus: Nō, inquit, horæ instātis est negocium, hoc nunc uestrum exequi imperium. Diem enim cernitis in uesperum declinare, nec fas est hac hora sancta sanctorum attrectare: matutinum nos potius tempus ad ea admittet, crastinū id, quod iubetis, differre nil prohibet. Contra uerò Marchio à spiritu sancto permotus: Non est, inquit, utile differre, quod deuotione magis quàm temeritate fieri affectamus, præsertim cum nosmetipsos, si differatur, periclitari timeamus. Cumque antistes excusando, Marchio niteretur instando, inclytus Marchio affectus sui effectum obtinuit, quem ut post patuit, spiritu sancto inspirante adeo urgere perrexerat. Quid plura? Ad sancta sanctorum antistes accessit, loculumquè, quo beati Bertulphi artus contineri sperabat, detexit, & eccè ob preciosissimi corporis amissionem, magna animum confusione induit. Expauit cor uidentis, irrigantur ora lamentis, & preciosi thesauri destitutione, Marchio quoque & alij adstantes simili afficiuntur lamentatione, quæ maiori non multopòst consolatione sedata est.

Industria Marchionis sacrilegus compertus. Cap. 26.

SIcut erat in glorioso Marchione mens præsaga sacrilegij, sic spiritu sancto docente non ignara sacrilegi. Vnde damno sacratissimi corporis ualde ægrè cognito, Noueritis, inquit, detestandū hunc Britonem damnum hoc dedisse, corpusque sancti furtim subripuisse. Quo audito, religiosi quique circunstantes Britonem correptum, super damno, quod acciderat, conueneré. Illi sacrilegium sacrilego intendebant, is è diuerso quod intendebatur, repellebat. Cumquè nec suasionibus nec terroribus ad confessionem furti inclinaretur, præsentiæ Marchionis offertur examinandus. Quem blanda, immò callida comes circunuentione conuentum, his allocutus est uerbis: Benè, inquit, fecisti, q̄ sancti corpus ablatum eò transtuleris, ubi decentius excoleretur. Hac callida Marchionis oratione magnus sacrilego pudor iniectus est, moxque comitis prosternitur pedibus, se corpus sancti professus abstulisse, sed ea mente, quam comes dixerat, nempe ut illo trāsferretur, ubi maiori reuerentia à fidelibus affici posset. Cui comes subridens, Deo, inquit, gratias referimus, quia compertum habemus, quod quæsiuimus. Sed ubi quod abripueras reposueris, pande. Licet enim sacrilegiū colore uirtutis fucaueris, non tamen uirtutis est sacrilegium fecisse, nec satis credibile, ob reuerentiam te sancti alibi eum reposuisse. At ille rubore suffusus, & timore deiectus, uillam Otidigem mari penè cōtiguam indicauit, ad quam, ut ante diximus, membra sancti deportauerat, ea uidelicet delusus spe, qua sibi mare se transfretaturum, regique, ut dictum est, Britanniæ ea precio distracturum persuaserat.

Marchio sacrilegū furem prodit.

Vt corpus S. Bertulphi repertum sit cum corpore S. Guduuardi. Cap. 27.

CVm prolixior ad scribendum historia suppetit, capitulis eam distinguere par est, ut scriptori leuamen in scribēdo, & lectori respiratio sit in legendo, præsertim cum prolixa materies sæpè fastidium, succincta uerò nonnunquàm tū scribendi, tum legendi generet desiderium. His interim præmissis, reliquum historiæ prosequamur. Sacrilegio igitur callida, ut dictum est, industria Marchionis detecto, loco etiam, quo corpus sancti clanculo repositum erat, comperto, in animum idem comes induxit, illuc religiosos quosdam ac fideles mittere, sanctumque corpus eò, unde ablatum fuerat, reuocare. Et licet hoc animi sui consilium meliori postmodum ipse consilio mutauerit, nec Bononiam sanctas reliquias reduxerit, sicut in sequentibus liquido patebit, accito tamen una cum religiosis quibusque memoratæ uerbis episcopo Vuigfredo, ad uillam, ubi sacrilegus ille sancta se reposuisse membra conffessus est, eum mittit, mandans ut ea Bononiam reduceret. Et quoniam timuit tanto thesauro aliqua occasione priuari, negocium, quod iniunxit, maturè exequi eos iussit. Illi mandata iubentis exequuntur, & ad uillam Otidigem propere aduecti, locum sacri corporis cōscium adeunt, maioremque, quàm optauere, reparandi damni materiam inueniūt. Nam cū corpore beati Bertulphi corpus etiam sancti Guduuali reperiunt, & in unius inquisitione, geminorū exultant inuētione. Erat quippe beatus Guduualus confessor pariter & pontifex, alta Britonum prosapia ortus, generis quidem titulo nobilis, sed uita & moribus multo nobilior. Qui ut spreta parentum celsitudine & hæreditarij iuris amplitudine, uel in monasterio, uel in episcopatu Deo seruierit, & post plurima ac in audita seculis miracula ex hoc mundo ad Deum transierit, liber, qui de uita & uirtutibus eius plenissime conscriptus est, liquido pandit. Corpus uerò illius qua de causa monasterioli castro deportatum, uel uti furtim inde sublatum per antedictum Britonem, corpori sancti Bertulphi coniunctum, atque cum illo Blandinium

Vide quàm anxiè curat hicprinceps sacras reliquias quamprimū

dinium

dinium traslatum sit, ex libello, qui de eorum aduentu scriptus est, lector cognoscere poterit. Nunc uerò ea tantum, quæ specialius beati Bertulphi priuilegium indicare uidentur, prosequente stilo commemoremus.

Vt sanctus Bertulphus ad Harlebecensem ecclesiam sit deportatus. Cap. 28.

GLoriosus igitur Marchio, licet, ut supra scriptum est, corpus beati Bertulphi Bononiam referri iusserit, hanc tamen animi sui sententiam meliori mutauit, alioque illud censuit transferendum. Et conuocatis sanctorum Audomari ac Bertini præpositis, illustribus etiam personis consilio adhibitis, ut ad Harlebecensem illud transferent ecclesiam, imperauit. Erat autē Harlebeca unum ex multis sui iuris prædium, flumini Legiæ adiacens. Ad quod S. Bertulphum transferri iussit translaturus illum mox Blandinium, quod speciale amoris ipsius meruit priuilegium, quodque in castro Gandauo à beato olim Amando, ut ante diximus, fundatū, apostolicisque Petri & Pauli titulis delicatum fuit. Cuius fundationem loci qui nosse uelit, in uetustissimis eiusdē monasterij archiuis poterit cognoscere. Sancti ergo corpore ad Harlebecensem ecclesiam translato, & à uenerabili Theodrado, eiusdem ecclesiæ sacerdote honorificè suscepto, nō multo post magnus Arnulphus cum magno se comitatu obuium pridiè Calend. Decembris exhibuit, completurus tunc uoti effectum sui.

Vt Theodradus presbyter impetrarit reliquias S. Bertulphi ab Arnulpho Marchione.

Cap. 29.

MEmoratæ ecclesiæ Theodradus, quem iam dixi, tūc præfuit, cui erat nō modica apud Marchionē fiducia impetrādi, quæ uoluit. Qui cum intellexisset Marchionis hanc esse uoluntatem, ut sancti reliquiæ inde transferentur, ad impetrandum quasdam ex ijs, preces obtulit, & quod fideliter postulauit, efficaciter impetrauit. Nā assensum petenti Comes accomodauit, reliquiasque de corpore sancti deuota tollens præsumptione, illi donauit, hoc iterum iterumque monens, ut eum sancto honorem exhiberet, quasi in reliquijs eius illū uerè crederet præsentem. Quod ille non segniter executus, in eadem, qua Deo minister, subditis erat magister, ecclesia, sanctissima membra summa excoluit reuerentia. Quæ ibidem longo tempore honorificè seruabantur, donec ea ecclesia igni cremata, de incendio diuinitus sunt extracta, & reliquis ipsius membris in Blandinio restituta. Quod qualiter acciderit sicut fidelium relatu didicimus, dicendum est in sequentibus. Nunc interim hoc aggredimur dicere, quemadmodum idem sanctus domini confessor Blandinium sacrosanctis artubus suis dignatus sit inuisere.

En qualē uult sanctis reliquijs haberi honorem.

De aduentu eiusdem sancti in montem Blandinium. Cap. 30.

EA tempestate in monasterio Blandinio Gerardus merito & officio abbas degebat, cuius cō filijs gloriosus Marchio libenter utebaē. Qui cum titulos nobilitatis, nobilius etiam ornaret moribus probitatis, cūctis penè Galliæ cœnobijs & præesse & prodesse dignus inuentus est. Quo accito, prædictus marchio de transferendis sancti reliquijs communicatis cum eo consilijs pertractat. Tum utrique ita uisum est, ut memorati sancti pignora Blandiniū transferentur. Placuit etiam ea optimatibus sententia, ut tanti confessoris pignoribus Blandiniensis ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quàm politicis ordinibus ita esset deliberatū, sanctissimi confessoris Bertulphi membra leuātur, transferenda eò, quo iam diximus, non sine magna tum præcedentium, tum subsequētium gratulatione. Nec solus hic sanctus tunc transferri uoluit, sed in consortiū translatione eius ossa beati Guduuali adiuncta sunt, atq; etiam membrum unum beati Audomari cum dente ipsius, reliquiæ quoque sanctissimi Bertini in augmē tum gloriæ eius. O quam lætum populis, undecunque concurrentibus, in illa die spectaculum fuit, cū ante sanctissimas reliquias hinc Ecclesiastica pompa cum crucibus & lampadibus, inde aulicus Marchionis procederet senatus cum fascibus. Et licet ex utraque parte impensus honor minor esset, quàm pro sancti meritis, omnem tamē gloriam principū æquauit. Facta est autem translatio hæc tertio Nonas Decembris, cum aduentum Domini ecclesia pro more celebrat, cum etiam in aduentu sancti Christum sibi aduenisse exaltauit, præsertim cum in sanctis & electis Christum habitare nemo ambigat. Erat præcipuè idoneus huius translationis minister una cum religioso grege monachorū abbas, quem diximus, Gerardus, cuius prudenti dispositioni gloriosus Marchio credidit, quicquid in translatione illa agendum uideretur. Qui in monasterium Blandiniense, cui ipse tunc præfuit, sacrosanctos artus transtulit, ac in Orientali abside cum magna psalentium melodia reposuit. Vbi ad tempora usque nostra mansit corpus sanctissimum, donec in medio eiusdem ecclesiæ memoria fidelium defunctorum à fidelibus ædificata, & in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis ac ascensionis Iesu Christi est titulata. Ad quam dignam memoria memoriam qualiter hic sanctissimus confessor Bertulphus sit translatus, suo mox loco dicendum differimus.

Ingenti cum honore transferuntur reliquiæ S. Bertulphi.

Cap. 31.

TAmetsi ea, quæ fidelium hominum sermone referuntur, haud difficile ab auditoribus æque fidelibus creduntur, multo tamen certiori fide ea sciuntur, quæcunque oculis licet intueri. Vnde sicut ea, quæ à Maioribus de sanctissimo patre nostro Bertulpho didicimus, sic & illa, quę oculis ipsi uidimus, stylo tradere conamur. Nouit charitas uestra, dignam memoria fidelium defunctorum in ecclesia hodieque florere memoriam, quæ, sicut in gestis beati Odilonis legimus, ex diuina reuelatione in ecclesia primum inoleuit, & non multopost authoritate uenerandi Papæ Leonis per omnes penè iam Christi ecclesias propagata est. Cumque hoc in plerisque locis deuotius ageretur, paulatimq; huius rei religio magis magisque augeretur, adeo res processit, ut in ecclesijs ob memoriam fidelium defunctorum honoremque Domini, altaria erigerentur, exequiæ generaliter ac solenniter celebrarentur, eo uel maximè die, qui omnium Sanctorum solennitatem à capite Calendarum Nouembrium sequitur, non incongrua uidelicet ratione, ut omnium Sanctorum, quorum festū pridie præcessit, intercessio, clementissima omnium fidelium defunctorum fieret relaxatio. Sed hæc suo in loco, hoc tantum dicere nunc aggredimur, ut ipsum diem corporis beati Bertulphi, reliquiarūque sanctæ uirginis Christi Amalberge translatio solennem effecerit, In Blandiniensi nanque ecclesia memoriam fidelium defunctorum construxit fidelium uiuorum industria, quam honorificè in ipso depositionis sanctissimi Bertulphi die absoluit, atque in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis atque ascensionis Iesu Christi, Radbodo Nouiomēsi episcopo consecrari fecit anno uerbi incarnati millesimo

Commemoratio omnium fidelium defunctorum

millesimo septuagesimosecundo, secunda habdomadæ paschalis feria, præsente glorioso Flandrorũ marchione Roberto, cum multa optimatum & promiscui sexus frequentia. Nec multopòst blandiniensis cœnobij fratribus placuit, ad eandem memoriam beati Bertulphi corpus, sanctißimæq; uirginis Christi Amalbergæ reliquias transferre, ut maior inde cõfluentibus eo plebibus deuotio, fidelibusquè defunctis tantis intercessoribus fieret consolatio.

Cap. 32.

CVmque fratribus ut dictum est, sanctæ Blandiniensis ecclesiæ corpus S. Bertulphi transferre placuisset, hocquè non temere fieri iudicassent, consulto quidem ab ijs, qui sanioris consilij tunc uidebantur, definitum est ut admissis clam nonnullis ad loculum sacri corporis sacerdotibus, omnem reconditi sacrosancti thesauri ueritatẽ oculis explorarent, ut testibus his reliqui fratres ad agendum id, quod statuerant, certiores redderentur. Neque enim de sacrosanctis artubus parum dubij erat. quippe opinio uulgi habebat, magnam de sacro corpore partem ab Harlebecensibus haberi, adeo ut ecclesia eorum ad sanctum Bertulphum uulgo diceretur. Sed nec fratres Gandenses, uel hanc appellationem, uel reliquias sanctæ ecclesiæ Harlebecensi inuidebant, cum in ueteribus de sancto cõscriptis exemplaribus magnum Arnulphum eas Theodrado presbytero dedisse legerent, quod etiam nos in hoc nouo opusculo plenius discripsimus. Sed sicut iam diximus, & adhuc expressius dicemus, eædem, quę Harlebecensibus reliquiæ fuere, in Blandinio quiescenti corpori post aliquod tempus rursus adiunctæ sunt. Quod ut indicijs sit euidentibus compertum, prudens lector animaduertat. Paulo ante translationem sanctissimi Bertulphi, sacerdotes, ut dictum est, albis induti, pedibus nudi, deuote potius quàm temere ad sancti corporis locellum admissi, confessione primum uicissim facta, cum fide & tremore accedunt, ipsumquè licet difficulter apperiunt. Tum sacrosanctum corpus pallio inuolutum. signaculo reperiunt signatum, & partem quidem artuum adesse maximam, sed partem quoque non modicam deesse. Vbi etiam titulum huiusmodi inscriptum, corporiquè sancto impositum inuenerunt: Hic requiescunt mẽbra sanctissimi corporis Bertulphi confessoris, cuius trãsitus celebratur Nonis Februarij, quæ Arnulphus Magnus Blandinium transtulit tertio Nonas Decembris. Oculos hinc in partem loculi deflectunt, locellum alterum inclusum, sigilloquè signatum cernunt. Gaudio itaque affecti respirant, quippe qui se haud vulgares ibi reliquias inuenturos sperarent. Cautius intendunt, titulumque huiusmodi infra positum inspiciunt: Hic locellus continet, quod residuũ fuit igni de corpore sanctissimi confessoris Christi Bertulphi. Quod legentes, satis nec intelligere nec admirari poterant. Aperto tamẽ locello, erat cernere quiddam diuini horroris, immò uerò non tam horroris, quàm honoris. Passim quippe penè ambusta ossa iacebant. Quæ cum diligentius hincinde inspicerent, titulum quendam complicatum & inuolutum reperiunt & aperiunt, barbaris quidem literis inscriptũ, adeò ut facilem legentibus de reconditis illis sancti Bertulphi membris fidem faceret. Erat autem eiusmodi. Hic reposita sunt ossa illa egregij confessoris Christi Bertulphi, quæ angelus Dñi de medio ignis extulit, quãdo Harlebeca cremata est, quæ domina Rozala Blandiniũ transtulit cum Balduino filio paruulo, & apposuit reliquię patri corporis ipsius sancti. Has ergo sancti patris reliquias, quas apud nos in hoc usque tempus haberi ignorauimus, quando uel qualiter Deus per angelum suum de medio ignis eripuerit, sicut fideliuni relatũ fidelius inuestigare potuimus, hic inserere curauimus.

Obserua erga sanctorum reliquias reuerentiã, contra Vigilãtianos.

Cap. 33.

POst immaturam Arnulphi iunioris Marchionis mortem, cuius auus magnus extitit Arnulphus, Balduinus filius eius cum matre* Rozala derelictus est paruulus. Hic enim est, qui postea prolixæ barbæ dictus est Balduinus, cuius mater Rozala, filia fuit Berengarij regis Italiæ, quæ post mortem Arnulphi principis, Roberto regi Francorum nupsit, & Susana dicta, mutato nomine, regina regnauit. Quæ cum adhuc uidua, & filius eius Balduinus esset infantulus, tanta inregione nostra facta est perturbatio, ut non tam ad hostile, quàm intestinũ, bellum pertraheretur ipsa dissensio. Multi enim ea; quæ à patre pueri huius & beneficiarij acceperant, in hac perturbatione ceu propria usurpabant, Quo tempore quidam nobilis prosapiæ Eilbodo Curtracensi territorio præsidebat, cuius uxor Immacin, nobilis æque prosapiæ, dicta fuit. Ipso autem Eilbodone defuncto, Balduinus, qui ex successione hæreditaria in principatu monarchiæ Flandrensis gratia Dei iam conualuerat, comitatum Curtracensem ditioni suæ, ut etiã posteà fecit, subdere cogitabat. Sed Curtraenses cum aliquanto tempore rebellassent, Harlebecenses uicinos, qui Domino Balduini Marchionis parebant, hostiliter sæpè aggressi sunt. Illis ueró fortiter repugnantibus, Curtracẽses quindecim suæ partis homines, in hoc ipsum coniuratos, noctu miserũt, & ut uillam Harlebecensem ignisuccederent, sacramento adegerunt. Qui prima uigilia noctis aduenientes, uillam, ut iurauerant, omni ex parte succedunt. Flammæ autem, ui uentorum impellente, domos domibus cohætentes consumebant, ecclesiamque S. Bertulphi ita repente inuadebant, ut nihil aut parum omnino supellectilis ecclesiasticæ inde posset auferri. Erat autem in ecclesia pars non minima ossium eiusdem sancti confessoris, quam ludum uenerabilis ipsius ecclesiæ sacerdos Theodradus à magno, ut supra dictum est, impetrauit Arnulpho, eo uidelicet tempore, cum ab eodem glorioso Marchione sanctissimum sancti corpus Blandinium transferebatur. Quæ quidem sacræ reliquiæ cum multis diebus magno ab incolis loci eiusdem honore fuissent affectæ, tunc igni uidebãtur absumendæ non sine maximo omnium dolore. Adstabat tunc ipsius ecclesiæ sacerdos, Bugecinus nomine, summa animi deiectus mœstitudine. Decidente aũt pro immensitate igniũ omni ecclesiæ tecto, loculoque, in quo sancti continebatur pignora, flammis consumpto, cum iam miserabilis de ereptione sanctarũ reliquiarum omnes inuaderet desperatio, ideoque lachrymabilis ad Deũ sanctumquè Bertulphum omnium fieret obsecratio, ecce inter ipsas flammas cœpit crepitus quidam fragorque immensus audiri, uidebaturque quasi congestus in unum formicarum aceruus sensim efferri, qui leniter ex ipsis flammis emergens, repente sursum est elatus statimque super expansum sacerdotis uestimentum cunctis mirantibus est depositus. Qui diligenter intuens, quid nam esset, ossa uidit humana, in superficie quidem tactu ignis denigrata, & nõ, ut efferebantur, sibi inuicem cohęrentia, sed ut melius agnosci possent, alia ab alijs disiuncta. Tunc incunctanter adstantes hæc S. Bertulphi intelligentes fuisse pignora, uirtute diuina & subuectione angelica ex ipsis ignium flammis elata, ad comparationem tanti thesauri, detrimenta rerum suarũ, ignibus absumptarum,

** Rosula Balduinus pulchra barba, ut aba lijs uocatur.*

Harlebecũ inflãmatur.

Nota insigne miraculum.

Et quãtum isti pij homines amant sacras reliquias.

sumptarum, quasi nihil pendebant, Deoquè, tam glo riose sanctum suum glorificanti, laudes & gratias to to corde referebant.

Cap. 34.

IGitur Harlebecensis ecclesiæ ciues, easipsas sancti Bertulphi reliquias naui impositas, quoniam & ecclesia propria cremata fuit, & hostilis incursionis metus imminebat, per Legiam fluuium ad Viuium castellum, tunc temporis munitissimum, deportarunt. Post aliquantum uerò temporis placuit ipsis referre reliquias, iterumque naui impositas ad propriam parochiam reportare instituebant. Sed inter eundũ quibusdam incidit dubitatio, utrum uerè, quæ ab eis deportabantur, S. Bertulphi essent reliquiæ. Quod memoratus illorum sacerdos Bugecinus, qui interfuit, intelligens, omni cordis intẽtione Deum orauit, ut pro misericordia sua euidens huius rei signum ostenderet dignaretur. Tum ecce grex auium desuper uolitans apparuit, in cuius extremo agmine ales quædam candidi coloris, quæ cæteris præstantior esse uidebaẽ, apparuit. Quum diligentius sacerdos intuẽs, In noĩe, inquit, Dei tibi præcipio, ut si uerè hæ sancti sunt reliquiæ Bertulphi, tu super ipsas sine mora descendas, Quo dicto, auis illa, relicto præeuntium agmine, descendit, & in gremio sacerdotis, reliquias sanctas tenentis, resedit. Quàm ille blanda manu, quandiu placuit, cunctis admirantibus, contrectauit, itaque absterso à cordibus illorũ omni dubitationis scrupulo, libere abire permisit. His agnitis, Rozala, quæ & Susanna, diuæ memoriæ dña cum Balduino filio adolescentulo Marchione aduenit, cõ filioque cum suis habito, reliquias sanctas inde abs portauit, & in Blandiniensi ecclesia reliquæ parti corporis ipsius sancti apposuit, parte quadã ex eis ecclesiæ nuper crematæ reddita. Hæc ita esse cũ multi ex ore primogenitorũ suorũ loquantur, quædam tñ fidelis mulier etiamnũ superest, quæ cum iureiurando se præsentẽ his interfuisse memorat, & quæ iam diximus, uera esse uiua uoce testatur. Et hoc satis tã auditu quàm uisu, quisquis eadem sancti membra in spexit, comperire potuit, non nisi uirtute Dei ex ipsis ignium flammis sacras reliquias ereptas esse, quia ut in ipsis apparet, omni ecclesia & loculo, in quo continebantur, exustis, ita sunt ab igni compræhensæ, ut nulla humani ingenij industria extrahi potuerint, & nisi angelica uirtute abducerẽtur, in fauillas uel cineres usque redigi oporteret. Sed iam ad præscribendũ sanctæ translationis ordinem redeamus.

Miraculo declarantur ueræ S. Bertulphi reliquiæ.

Cap. 35.

IN transferendis sancti Bertulphi reliquijs, gloriæ eius gloriam hanc Christus adiunxit, ut sicut gaudij sanctorum consors est in cælis, ita etiam reliquiarum eorundem secum trãsferendarũ consors fieret in terris. Cui hoc speciale mox transferendo decus fuit, ꝙ sacratissimam Christi uirginẽ Amalbergam in hac sui translatione sociam habere meruit. Quod ut factum sit, lectori paucis indicare non pigebit. Erat in Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ apside scrinium immensa ætate in abdito repositum, quod à quibusdam fratribus deuote eo admissis est apertũ, & in eo quiddã diuini horroris rep tum. Nã erat in eo cernere omnẽ penè uirginei corporis uirginis Christi Amalbergæ puluerẽ, & plures castissimorum ossium ipsius particulas unà cum uestimentis eius & peplo, pera quoque & baculo, cilicio etiam & sacrato preciosi operis colorisque uelamine: uelo, inquam, quo diuinitus per beatum Vuillibrordum sanctamquè Gertrudẽ legitur uelata, Deoque consecrata. Fratres ad tam sanctum spectaculum secretius admissi, reperto tàm precioso thesauro, nõ parum, gaudebant, eumque cum corpore sancti Bertulphi collocare dignum ducebãt. Quod & factũ est.

Reliquiæ S. Amalbergæ reperta

Cap. 36.

EA siquidem tempestate, quæ sacram sancti Bertulphi reliquiarũque uirginis Christi Amalbergæ translationem præcesserat, inundationis incommodo uniuersa regio laborabat adeo, ut à sydere Arietis usque ad Geminos, nec pluuiales cælo nubes, nec terræ deessent imbres. Sol Aquarium exibat, propè sydus Cãcri respiciebat, & tñ Aquarius plus solito imbres non cessabat effundere. Cerneres inundationẽ circunquaq; grassari inexhaustam, & laborantibus agricolis omnẽ futurã messis spẽ adimi. Et eccè ante translationis diem, cum se ad perscrutandũ sancti confessoris loculum fratres, quos diximus, contulissent, eumq; cũ fide & tremore aperuissent, imbre suspenso serenitas mox redit, ita ut unum idemquè esset, fratres loculum aperuisse, cataractasque cæli pluuias retraxisset. In apertione quippe loculi sancti sui, misertus est Dñs populi sui sinum illi misericordiæ suæ aperiens, tempestatemquè iubens facessere. Renouantur hic in sancto Dei antiqua miracula, quæ nòn minus defuncto, quàm olim uiuenti familiaria fuere. Qui enim iam pridem subdio positus, pluuiæ incommoda non sensit, hic etiam ad artuum suorum attrectationem, imbrium suspendit inundationem, tanto nunc miraculis & uirtutibus excellenrior, quãto diuino conspectui præsentior. Nec alienum à fide est, Deum sancti huius translationem mox futuram sic disposuisse, quem pro ea disponenda tempestatis insolẽtiam compescuisse credimus. Gradere nunc, bone Iesu, nobiscum, & ad peragendam sanctarum reliquiarum confessoris & uirginis tuæ translationem, puram nobis tribue deuotionem.

Pluuia sistitur repente

Cap. 37.

SAcratissima dies Pentecostes 14. Calend. Iunij lucescebat, cum aduentum sancti spiritus Ecclesia generaliter celebrẽ habuit. Qua die placuit fratribus sacrosanctum corpus beati Bertulphi cum sanctæ Amalbergæ reliquijs ad memoriam, quã ante memorauimus, fidelium defunctorum deportare, & die crastino de locello uetusto in nouum transferre. Quod consulto quidem ab eis definitum est, uidelicet ut animæ fidelium defunctorum in aduentu spiritus sancti, lætificarentur etiam aduentu corporis sancti. Nam & hac celebri die plus solito confluẽtem plebem recepit ecclesia, sacra ibi Missarum solennia celebraturum. Innotuit etiã res populis, quæ agebatur de deportatione sanctissimi corporis. Vnde complures tam huius rei pia nouitas, quàm sacra paraclyti solennitas inuitabat, tãto liberius confluẽtes quanto diu optata tandemquè huius meritis concessa serenitate impensius lætabantur. Et tertia quidem diei hora, qua se spiritus sanctus discipulorum olim cordibus infudit, ante Missarum solennia fratres ad sancta sanctorum cum thymiamaterijs & hymnis accedunt, loculum, quo sacratissimum corpus continebatur, deponunt, ac prosequente psallentium choro, memoriam, quam diximus, fideliũ defunctorum adeunt, nouoquè altari eum imponunt, nocturnas illic in honorem Dei sanctique huius acturi uigilias, crastinumque expectaturi diem ad transferendas illius sanctæque uirginis, quæ simul aduectæ sunt, de theca in thecam reliquias.

Nocturnas agunt uigilias ad sacra ossa

Cap. 38

CRastina porrò dies populis optatissima illuxit, quæ ad diuinum illud spectaculum illos undecunquè inuitarat. Magnam & præclarã hac

hac die iucunditatem, magnam æquè sancto suo omnipotens prærogauit solennitatem, Clerus omnis de adiacentibus ecclesijs, monachorum chorus de cœnobijs, tam plebs urbana de urbibus, quã uulgus promiscuum accurit de rure, ut in futura sanctissimi corporis translatione, optata uisione fruantur. Nec piguit ob sanctissimi huius corporis reliquiarumque uirginis Amalbergæ reuerentiam, circuniacentium sanctorum corpora suam præsentiam exhibere. Nam sanctum Liuinum martyrem, & beatam Pharaildem Christi uirginem, sanctum quoque Gerulphũ æquè martyrem singuli de suis locis obuios exhibuere, in magnaque populi prosequentis frequentia gaudij nostri participes esse uoluerunt. Prætereà aliæ complures reliquiæ longo illo translationis sanctissimi patris nostri Bertulphi, sanctæque uirginis Amalbergæ itinere processere obuiam. Nouum quippe gloriosumque genus spectaculi hunc inuitauit populi conuentum, qui sanè tam frequens accurrit, ut nec ambitus, nec atrium ecclesiæ eum capere sufficeret.

Magna ad hibita solennitas in transferendis sacris reliquiis.

Cap. 39.

Expectantibus intereà in ecclesia populis, sacerdotes ad memoriam fidelium defunctorũ procedunt cum infulis, minoresque ecclesiæ gradus cum crucibus & thymiamaterijs. Populus quoque, qui tam multus conuenerat, uisu, quo potuit, se ad spectandum ingessit, uel religione, uel rei nouitate, aut etiam spe impetrandi aliquid pro benedictione de sancti corpore incitatus. Et præmissa Litania, adiunctis etiam laudibus tam diuino operi congruentibus, ac sacerdotibus, qui huic sanctissimo negocio aderant, ad altare accedentibus, preciosissimi thesauri loculus aperitur. Corpus sanctissimum sindone inuolutum altari imponitur, sigillo rupto, titulus preciosæ glebæ testis legitur, cunctisque quibus accedendi uel uiuendi liberior facultas erat, palam exponitur. Oculis hæc cernentibus lachrymas pias pia æquè lætitia exprimit, atque hæc cernentes de cernendi etiam maiora afficit. Locellus deinde minor coram exponitur, sigilli item titulus, quem prædiximus, audientibus cunctis legitur. Cumquè hinc corpus sanctissimum, inde quod corpori deerat, modice igne tactum conspiceretur, testibus titulis una cum sigillis, ueteri manu descriptis, facilè id, quod uisum est, populo fidem fecit, membra sanctissimi cõfessoris Christi Bertulphi integro ferè numero illic reposita asseruari.

Certa documenta præsentium reliquiarum S. Bertulphi.

Cap. 40.

Ex consequentibus hinc causis constat, sanctissimi patris hanc translationem maioris illi per Christum honoris fuisse occasionem. Cuius pignora quia aliquanto negligentius usque ad id tẽporis habita fuere, maiorem solito deinceps habuere reuerentiam. Neque enim decuit hanc Christi lucernam sub modio, sed super candelabrum poni, ut ingredientibus in ecclesiam Dei, in edito charissimã prætenderet præsentiam. Et ut latius sanctitatis suæ diffunderet odorem, aliquantam pignorum suorum per Ecclesias Dei passus est distributionẽ fieri. Quod ut fieret, deuotio, non temeritas, non superbia, sed humilitas promeruit. Nam inspirante spiritu sancto, animis fidelium, ad translationem eius deuote confluentium, persuasum est pro benedictione aliquid de pignoribus illius expetere, ut uel in modica reliquiarum eius portiuncula singuli sanctum quasi totum præsentem colerent, cuius ope & intercessione nihilo minus se iuuari confiderent. Nec fefellit poscentes fratrum benigna charitas, nec elusa est piè poscentium deuota humilitas, dum & illi, quod poscebantur, sine damno de pignoribus sancti concedebant, & isti pro magno suo lucro uel parum aliquid de reliquijs eiusdẽ patris accipiebant. Vnde & apud singulos tanti hodieque habitus est, quasi apud singulos totus esset corporali præsentia, qui singulis utiquè totus, fideli præsens est beneuolẽtia & amore.

Cap. 41.

Accessit quoque gloriæ eius ingens aliorum sanctorum gloria, quam in terris per homines Deus Dei sapientia procurauit. Nam ad sancti sui glorificationem multorum cum eo pignorum fieri uoluit translationem, licet minus idoneæ per nos humiles administratam, affectu tamen, quo potuimus, consummatam. Enimuerò cum beatissimi patris nostri Bertulphi corpus, linteaminibus mundis inuolutum, diligenter obsignatum, & de theca in thecam esset translatum, accedunt fratres tã studiose quàm religiose ad transponenda in eandem, in qua sanctus hic repositus erat, thecam, aliorũ sanctorum reliquias, eæque, attestantibus illarum titulis, his qui affuerant, coram exponuntur, affixisquè sigillis, diligenter cum corpore sancti reconduntur. Acta est hæc translatio anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimotertio, indictione undecima, Alexandro Papa Apostolicæ sedi, & ecclesiæ Noniemensi põtifice Radbodo præsidente, regnante Francorum rege Philippo, & Roberto Flandriæ monarchiam tenente. Translatus est autem hic sanctus pater & preciosus Christi confessor Bertulphus cum supradictis admirandæ uirginis Amalbergæ, multorumquè sanctorum pignoribus de Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ parte ad altare, quod in medio ipsius basilicę ædificatum & consecratum est in memoriam sanctæ incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascẽsionis Domini nostri Iesu Christi, & in commemorationem omnium fidelium defunctorum, atque à Domino Abbate Folcardo cum ijsdem sanctæ Amalbergæ aliorũq; sanctorũ reliquijs in locello nouo collocatus, ipso cum fratribus sibi creditæ congregationis hanc eandem translationem administrante anno regiminis sui tertio, 13. Calend. Iunij, coram multitudine copiosa monachorum, clericorum ac utriusque sexus hominum. Cæterum quia huius diœceseos antistes huic sanctæ translationi, diu licet expectatus aliasquè occupatus, interesse non potuit, proximo suo ad nos aduentu tã præsentibus per se, quã absentibus per literas, diẽ hunc festiue celebrẽ constituit, ad laudẽ Christi, sanctorumquè suorum, in quibus cum Deo patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Is est Alexãder II. cui Gregorius VII. successit.

MARTYRIVM SANCTORVM & gloriosorum Christi Martyrum, Faustæ, Euelasij, & Maximini, authore Simeone Metaphraste.

In illis temporibus erat sancta martyr Christi Fausta in ciuitate Cyzico, imperante Maximiano, diuitibus parentibus nata & fidelibus. Ab eis autem educata in Christi dogmatibus, relicta est orphana, cum esset tredecim annos nata: & decæterò uacabat ieiunio & orationi, & meditationi diuinarum scripturarum. Quamobrem conuenienter uoci Domini, non poterat abscondi ciuitas, sita supra montem, sed eius peruenit fama usque ad aures Imperatoris Maxi-

Feb. 6.

Mat. 5

Maximini. statimque mittit primum sui palatij, nomine Euelasium, in ciuitatem Cyzicum, ut quæreret & inueniret Faustam, Christi sponsam, sic iubens: Si ei quidem persuasum fuerit, ut sacrificet, rectè habuerit: Sin minus, proijce eam in fluentum.

Euelasius autem uadens Cyzicum, inuenit ipsam ætate quidem infantem, fide uerò & prudentia ualde senem. Quamobrem cum ipsa adducta fuisset ad tribunal, uis ei afferebatur, ut dijs, qui non sunt, sacrificaret. Sancta autem dixit ei: Ego ijs dijs non sacrifico, qui sunt surdi & cæci, & nullo sensu præditi, cum sint opera manuum hominum. Habeo enim patrem & sponsum Iesum Christum in cælis, nec possum eũ relinquere, nec perdam meam hæreditatem, quã habeo apud Dominum. Euelasius autem dicit ei: Sacrifica Fausta dijs, ne malè & acerbè moriaris. Respondit sancta: Ne putes me esse tanquàm unam ex stultis mulieribus. Nam etsi sum parua ætate, at tamen cor meum est magnum & perfectum apud Deum. Euelasius uerò multa ira repletus, iubet tonderi eius caput ad ignominiam & ludibrium, & sic eam in ligno suspensam fortiter uerberari. Sancta autem Fausta cum ualde torqueretur, sustulit oculos suos in cælum, & orauit Dominum: & postquàm ea satis orasset, extitit statim fulgur è cælo, adeo ut multi morerentur. Euelasius autem id uidens, ualde timuit, & cum sanctam Faustam uocasset, dixit ei: Mulier, dic mihi quænam sis. te enim adspexi facientem opera magica. Sãcta uerò dixit: Audi me Euelasi, & fac imaginẽ, quæ habeat meam figuram: & deinde affer omnia tormẽta, & ipsa quoque inscribantur in imagine. Quod cum celerrimè factum esset, dicit sancta: Sit tibi notum, ꝙ quomodo hæc imago non sentit tormenta, ita nec meum corpus sentit tuas pœnas & supplicia. Anima enim mea est tota omnino stabilita in Domino. Decæterò fac citò in me id, quod uelis. Tunc iussit eam, in loculo inclusam, clauis affigi & secari. Lictores autem cum citò fecissent id, quod fuerat imperatum, erat sancta intra loculum, psallens & Dominum glorificans: & defessi ij, qui eam secabant, facti sunt tanquàm mortui. iuerunt autem ad Euelasium, & ei dixerunt: Rogamus te Domine. Mulierem, quam dedisti nobis, ab hora prima usque ad horam sextam secantes, nihil potuimus efficere. mutauit enim sex serras, & neque potuerunt eam omnino tangere. Quin etiam ignem loculo admouimus: illa uerò psallebat, dicens: Et si per ignem transiero, flamma non me comburet.

S. Fausta dirè uerberatur.

Noua supplicia.

Es. 43

Hæc cum audijsset Euelasius, non parum fuit animo anxius, & dicit sanctæ Faustæ: O mulier, me stupore affecisti, faciens opera mirabilia. Sum octoginta annos natus, & nunquàm uidi talia. Decæterò adiuro te per Deum, cui credis, dic mihi omnem ueritatem. Respondit sancta Fausta, & dixit ei: Rogo te Domine mi, mentem diligenter adhibe. Id enim, quod dicitur, est uirtus diuina, sicut tu quoque adspexisti, & citò tibi persuadebo, ut sis socius meæ religionis. Ille autem dixit: Dic liberè ueritatem. ego uerò attentè audiam. Sancta dicit: Deus est immortalis & æternus, & opera eius sunt uera, & iudicium eius est sanctum & iustũ. Quamobrem propter eos, qui iustè & rectè uitam egerunt, & pulchrum certamen consummarũt, & diabolum pudore affecerunt, & idola, quæ à uobis dij dicuntur, tanquàm malos dæmones fugarunt, & mundi mala & improba opera uicerunt, & terrena quidem recusarunt, cælestia autem desiderarunt, & uirginitatem custodierunt, & eius præcepta citra ullam conseruarunt reprehensionem, nam ipsi quoque sciuerunt non esse aliũ Deum præter eum, descendit in terram, & habitauit in sancta & munda uirgine, quomodo scit ipse solus. Cum is itaque esset natus & educatus, ut in pauca conferam ea, quæ consequuntur, uenit sua sponte ad crucem, & carne passus est, ut nos seruaret. Deinde sepultus est, & resurrexit tertio die, & in gloria assumptus est in cælos. Qui rursus est uenturus in consummatione seculorum, iudicaturus uiuos & mortuos, & redditurus unicuique secundum opera sua. Quamobrem nos quoque eius exemplar sequentes, nos damus ad flagella & tormenta propter regnum cælorũ, ne æternum condemnemur. Nam hic quidem morimur, illic autem semper uiuimus.

S. Fausta praclarè instituit Euelasium.

Rom. 2

Euelasius autem cum hæc audiuisset, & Dei uirtutẽ cognouisset esse magnam & insuperabilem, compunctus à sancto spiritu, cœpit cogitare & conuerti ad bonum, & decæterò iussit relaxari sanctam. Tunc currens unus ex seruis Euelasij, renunciauit Imperatori Maximino, dicens, Domine mi Imperator, tuã charitatem perdidit Euelasius, & est futurus Christianus. Festina ergo ad eum eripiendũ, priusquam perfectè conuertatur. Imperator autem ualde motus animo, cum maxima celeritate uocasset Maximinum suum præfectum, qui erat sæuissimus & inhumanissimus, & ei iussisset, & eum per deos adiurasset, Cyzicum misit ad Euelasium. Qui cum magna ira motus eum accessisset, rogauit beatum Euelasium, dicens, Dic mihi scelestum caput, quemadmodum ausus es relinquere maximos deos, & eos despicere, crèdens stultis Christianis & eis accedens? Dixit Euelasius, Per meum caput, si tu quoque Faustam audiueris, citò agnosces Deum uiuum, & eris beatus. Præfectus uerò Maximinus ualde ira commotus, iussit eum suspensum in ligno, fortiter uerberari. Dum diu autem uerberaretur, ad Dominum clamabat, dicens, Domine Deus omnipotens, qui opem tulisti ancillæ tuæ Faustæ in omnibus, quæ ei acciderunt, afflictionibus, & meis oculis ostendisti tua mirabilia, me quoque humilem libera ab hoc sæuissimo & immanissimo Præfecto, Quoniam te desideraui Domine, propter multa & magna tua mirabilia. Quæ postquàm ipse esset precatus, rursus iussit Præfectus iam pades ignis eius admoueri lateribus. Quod cum factum esset maxima celeritate, beatus Euelasius rogauit sanctam Faustam, ut pro ipso oraret. Sancta autẽ his auditis, ualde miserata, cœpit pro eo orare, & sic dicere: Domine Deus meus, dona mihi gratiam tuã, & accipe Euelasium in aulam tuorum gregum, & refer eum in numerum tuorum iustorum, Quoniam es benedictus in secula, Amen.

Euelasius resipiscit.

Euelasius torquetur.

Tunc Præfectus iussit sanctam quoque Faustam sisti pro tribunali, ut quæ persuasisset Euelasium fieri Christianum. Cum autẽ uenisset sancta, dicit ei Præfectus Maximinus: Scelestum caput, quomodo ausa es uenerandum sacerdotem Euelasium à dijs maximis auellare, & ipsum ad Deum tuum adducere? Sãcta dicit Fausta: Spero in bono & benigno Deo meo, qui uocauit Euelasium, ut fieret filius ueritatis, fore, ut te quoque uocet ad eius adorationem. Dixit Præfectus: Fausta, ne putes me esse stultum, ut est is, qui fuit persuasus. & statim iussit eã ligari, & clauos eius talis infigi. Cum hæc autem facta essent maxima celeritate, sancta ne omnino quidem sensit tormenta. Videns uerò Præfectus hunc cruciatum eam non at tingere, uocata cohorte, dixit: Si quis hoc difficilius & maius inuenerit supplicium, id ei ualde proderit. Tunc respondens unus ex eis, nomine Claudius, dixit Præfecto: Domine mi, si tua celsitudo iubet eam citò mori, obijciatur bestijs. Præfectus autem iussit hoc fieri. & cum ducta fuisset nuda in stadium, in eã emiserunt leænam. Leæna uerò accurrens, eam adorauit:

Fausta rursus cruciatur.

rauit:& post hæc plurimæ in eã emisse bestiæ, currẽtes ad eius pedes se proiecere. Tunc cũ rursus uidisset præfectus alienum miraculũ, & quod erat præter omnem opinionem, iussit eam uinctam pedibus trahi per terram. Cum autem nuda traheretur beata Fausta, clamauit ad Dominum, sic dicens: Domine Iesu Christe, tege tuum figmentum, & statim nubes descendit de cœlo, & texit eam.

Post hæc autẽ rursus uir alius, nomine Eusebius, dixit Præfecto, Si tua iubet celsitudo, da mihi in eam potestatem. Dixit uerò Præfectus: Accipe eam. Cum in eam aũt accepisset potestatem Eusebius, adduxit fabrum ferrarium, & cum ipse fecisset clauos ferreos eius caput clauis confixit, frontemque & oculos, & pectus, & tibias, perinde ac crepidam. Et cum hæc omnia facta essent, Deum apud se orabat, dicens, Domine Iesu Christe, ago tibi gratias, quòd tu sis cognitor cordium, gloriatio & corona iustorum, me quoque humilem & indignam tuam famulam dignare inueniri in stadio tranquilli ad te portus, & Maximinum Præfectum fac confirmari in tuo timore, & adduc eum in fide & charitate eorum, qui te confitentur solum uerum Deum, ut sciant omnes te esse solũ Deum, & te decere gloriam in secula seculorũ, Amen. Cum uidisset autem Eusebius se nihil proficere, uictum à tenera uirgine, iussit afferri sartaginem, & in eam iniici picem & resinam & sulphur, & in sartaginem iniici sanctam Faustam simul cum sancto Euelasio, uehementissimo igne subtus accenso. Cum hoc autem factum esset, & sancti martyres, stantes in sartagine, psallerent, ignis fuit extinctus, & refrixit sartago. Tunc cum Præfectus Maximinus uidisset sanctorum fidem & tolerantiam, dixit, Deus æterne, qui fecisti Euelasium connumerari cum sancta ancilla tua Fausta, me quoque suscipe humilem & peccatorem, & me cum duobus connumera, ut ego quoque uilis & minimus impleam sanctam Trinitatem. Certe Domine Deus uirtutum, ostende tuam clementiam in me quoque indignum tuum famulum, & fac cito per tuas miserationes in me misericordiam, ut super omnes magis glorificeris.

Alia supplicia Faustæ.

Maximinus credit in Dominum Iesum.

Hæc cum dixisset, cœli fuerunt aperti, & uisus est filius Dei, & uniuersus exercitus angelorum & archãgelorum, & iusti omnes resplendentes sicut lux. Videns autem Maximinus hæc maxima & terribilia mysteria, magna uoce clamauit ad Deum, dicens: Domine, suscipe me sicut seruum tuum Euelasium, & ne memineris iniquitatum mearum, neque recorderis scelerum mei peccatoris & indigni serui tui, sed me suscipe, sicut latronem. Statimque currens, uenit pro pe sartaginem, ubi erat sancta Fausta & sanctus Euelasius, & cum extendisset oculos suos in cœlum, & se signasset signo crucis per totum corpus, dixit, In nomine patris & filij & spiritus sancti, & ego uobiscum sum. Cum uerò exuisset suas uestes, & rursus fecisset id, quod est in Christo, signaculum, se iecit in sartaginem. Tunc beata sancta Fausta magno gaudio & lætitia repleta, propterea quòd ipsam Deus exaudierat, & crediderat Maximinus Præfectus, dixit, Gloria tibi Christe Deus, qui non uis perire aliquem, sed omnes esse saluos, & ad agnitionem uenire ueritatis. Ecce enim sum in medio duorum, tanquàm uitis fructum ferens, & triplex funiculus non disrumpetur, quoniam dixit Dominus Deus noster, Vbicunque fuerint duo aut tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. Ea hæc dicente, extitit uox è cœlo, dicẽs, Venite ad me, qui laboratis & onerati estis propter nomen meũ, & ego reficiã uos in regno cælorũ.

Lu. 23

Nota, q̃ se signasset signo Crucis per totum corpus.

Eccl. 4
Matt. 18.
Matt. 1.

Cum hæc ergo audijssent, & magno gaudio repleti essent, & Dominum laudassent, & ei egissent gratias, uenerandas suas & sanctas Deo tradiderunt animas in pace, mensis Februarij 6. Quorum intercessionibus & precibus, & nos & omnes, per fidem in te & confessionem, peccatorum remissionem dignare nos consequi. Quoniam es benedictus nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. DOROTHEAE Virginis, ex Quodam egregio MS. Codice descriptum: cui etiam antiquissima Martyrologia pulchrè consentiunt.

IN prouincia Cappadociæ apud Cæsaream ciuitatem fuit quædam puella, nomine Dorothea. Hæc quotidie in castitate & sobrietate & puritate Deo sedulũ exhibebat officium, & cum humilitate & mansuetudine ieiunijs & orationibus insistebat. Erat autem sanè prudentissima, ità ut uix eam pauci imitari possent uiri. Omnes autem, qui eam nosse poterant, magnificabant nomen Domini nostri Iesu Christi, qui talem haberet famulam, cuius & adspectus, erat gratus, & uita & sapientia incomparabilis, & immaculata uirginitas. Cum esset ergo adeo in charitate Christi perfecta, ut ad eius thalamum perueniret, duplicauit certaminis sui palmam, & unam uirginitatis coronam tenens, alteram martyrij, cum gaudio peruenit ad Christum. Quo autem ordine passa sit, gestorum euidens pagina edocuit. Cum fama sanctitatis eius per aures hominum uolitaret, peruenit etiam ad præsidis persecutoris auditum. Qui ingressus ciuitatem memoratam, id est, Cæsaream celeberrimam Christianorum, præcepit Dorotheam Dei famulam coarctari. Cumque fuisset illi sedenti pro tribunalibus oblata, inclinato capite orans Deũ suum, stetit antè præsidem. Interrogauit autem eam præses, nomine Sapritius, dicens, Dic, quæ uocaris? At illa respondit, Dorothea nomen est mihi. Sapritius dixit, Ideo exhiberi te uolui, ut dijs immortalibus sacrifices secundum imperium principum Augustorumque nostrorum. Dorothea dixit, Deus, qui est in cœlo Augustus, imperauit mihi, ut ipsi soli seruiã. Sic denique scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et iterum, Dij, qui non fecerunt cœlum & terram, à terra pereant. Videndum ergo est, cui Imperatori obtemperare debeamus, terreno, an cælesti, Deo, an homini. Qui sunt enim Imperatores, nisi homines mortales, sicut fuerunt & isti dij, quorum imagines adoratis? Sapritius dixit, Si uis euadere & reuerti sana & immaculata & illæsa, pone animum tuum, & sacrifica dijs, Sin alias, legibus acta amaris, dabis timoris exemplum. Dorotha dixit, Omnibus dabo timoris Dei exemplum, ut hi, qui timent Deum, homines rabidos non timeant. Hoc enim faciunt, quod canes rabidi. Laniant homines innocẽtes, & quia ratio in illis nulla est, insaniũt, deseuiũt, irascũtur, latrãt, & suis morsibus uulnerãt trãseũtes. Sapritius dixit, Tu, quãtũ uideo, perseuerare decreuisti i hac ineptissima professione, & uis cũ cęteris mori. Audi me, & sacrifica, ut eculei pęnas euadas. Dorothea dixit, Eculei tui pęnæ, tẽporales sunt, gehennæ aũt tormenta, æterna. Vt autem æternam pęnam euadere mihi liceat, temporales timere non debeo. Memor sum dixisse Dominũ meũ, Nolite, inquit, timere eos, qui corpus occidũt, animã autẽ occidere nõ possunt, sed potius eum timete, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Sapritius dixit, Ergo

6. Feb. S. Dorothea, uirgo et martyr.

Sistitur præsidi.

Deut. 6. 10. Matt. 4. Ierem. 10.

Matt. 10.

timere debes deos, ne irati, & animam tuam & corpus tuam perdant, si non eis sacrificaueris. Dorothea dixit: Iam dixi tibi Sapriti, quia nullo modo poteris persuadere, ut sacrificem dæmonijs, qui habitauerűt in his hominibus uanis, qui sic uixerunt, ut turpe sit etiã dicere, qui sic mortui sunt, ut bruta animantia, qui cum uiuerent, non cognouerunt eum, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Horum.n. animæ in igne ardent, quorum per uaria metalla adoratis effigiens, & necesse erit, ut cum eis etiam illi in ignem æternum mittantur, quicunque relicto creatore suo, horũ uoluerunt esse cultores. Cumque hoc audisset Sapritius, uehementer iratus est, & conuersus ad tortores, dixit? Sistite eam in catasta, ut uidens se constitutam in pœnis, uel sic consentiat dijs se exhibere cultricem. Dei uerò famula cũ se uidisset erectam in catasta, constanter intrepida & nõ interrogata, ait ad iudicem. Quid me tricas? Fac, quod facturus es, ut possim eum uidere, pro cuius amore te non timeo, & torqueri non formido. Sapritius dixit, quis est, quẽ desideras? Dorothea dixit: Christus, filius Dei. Sapritius dixit: Et ubi est Christus? Dorothea dixit; Quantum ad omnipotentiam eius attinet, ubique est quantum ad humanam capacitatem, quia sensu humanæ fragilitatis uanum quidem putat, quod non in loco aliquo esse didicerit, confitemur filium Dei ascendisse in cælum, & sedere ad dexteram patris sui Dei omnipotentis, qui unitatem deitatis obtinens cum patre suo & cum spiritu sancto, inuitat nos ad paradisum deliciarum suarum, ubi nemora omni tẽpore pomis ornantur, omni tempore lilia albescunt, rosæ florescunt, campi uernant, montes uirant, colles ornantur, fontes dulcescunt, & sanctorum animæ in Christo iucundantur. Hęc tu si credideris Sapriti, liberaueris, & paradisum ingredieris deliciarum Dei. Sapritius dixit: Oportet te relinquere uanitatem, & sacrificare dijs, & accipere uitã, & lætari in uita tua, ne sic intereas, quẽadmodum similes tui propter stultitiam suam. Dorothea dixit, Nec sacrificabo dæmonijs, quia Christiana sum, nec uirum accipiam, quia Christi sponsa sum. Et hæc est fides mea, quód me introducet in paradisum suum, & ad suum thalamum me faciet peruenire. Tunc Sapritius iussit eam duci ad duas sorores Christen & Calisten, quæ nuper apostatauerant, commendauit eam illius, dicens, Sicut uos, relicta uanitate & superstitione Christiana, dijs sacrificastis inuictis, & muneribus affectæ estis, ita etiam maiora potioraque accipietis, si hanc potueritis ab hac stultitia reuocare. Cumque suscepissent eã in domum suam, & dicerent ei, Consenti iudici, libera te de periculo pœnarum, sicut & nos fecimus: Satius est, lumen istud non amittere per tormenta, ne ante tempus pereas. Respondens Dorothea, dixit eis: O si audiatis consilium meũ, & uos idolis sacrificasse pœniteat. Bonus est enim Deus & copiosus in misericordia erga eos, qui conuertuntur ad eum toto corde suo. Dicunt ei Christe & Caliste: Iam semel periuimus à Christo, quomodo potest fieri, ut reuerti possimus? Dorothea dixit: Peius est desperare de Domini misericordia, quam uanis idolis immolare. Nolite ergo desperare de bono medico & peritissimo, quia potest curare uulnera uestra. Nullum est tam immane uulnus, quod curare illum non deceat. Nã ideo Saluator dicitur, quia salutem reddit, ideo redemptor, quia redimit, ideo liberator, quia liberare non cessat. Vos tantum ex animo ad pœnitentiam conuertimini, & sine dubio ad indulgentiam peruenietis. Tũc miserunt se ad pedes eius, fluẽtes ac deprecãtes, ut oraret pro eis, pœnitentiã suã ut possent per ipsã offerre Deo, & ab illo ueniã promereri. At illa cũ lachrymis orans Dominum, Deus, inquit, qui dixisti, Nolo mortem peccatoris, sed uolo ut conuertatur & uiuat: Domine Iesu Christe, qui dixisti super peccatore uno pœnitentiam agente plus gaudij haberi in cælis ab angelis, quã super nonagintanouem iustis, qui non peccauerunt, ostende pietatem tuam erga has, quas diabolus tibi conatur est auferre. Reuoca oues tuas ad gregem tuum, ut exemplo earum redeant ad te, qui recesserunt à te. Cumquè hæc & his similia diceret, eccè præses mittit ad eas nuncium, iubens eas cum Dorothea uenire ad se. Quas cum tulisset in partem, cœpit ab eis inquirere, num Dorotheæ animum permouissent. At illæ uno ore responderunt: Errauimus, & satis inique egimus, dum timentes pœnas & dolores momentaneos, sacrificauimus idolis uanis, & ideo rogauimus eam, & dedit nobis pœnitentiam, ut possimus ad Christi indulgentiam peruenire. Tunc Sapritius scidit uestimenta sua, & cũ furore nimio iussit, ut dorsis inter se colligate, mitterentur in cupam, si sacrificare nollent. At illæ clamauerunt, dicentes: Domine Iesu Christe, accipe pœnitentiam nostrã, & da ueniam nobis. In his uerbis & in hac confessione durantes, in cupam missæ sunt, & incensæ in conspectu sanctæ Dorotheæ. Gaudebat autẽ Dorothea illis animam reddentibus, & clamans dicebat: Antecedite me, securæ de indulgentia criminis uestri, & scitote quia palmam martyrij, quam perdideratis, sine dubio adepturæ estis, occurretquè in complexũ uestri pater qui in filio perdito & recuperato lætatur. Tunc Sapritius iussit sanctam Dorotheam iterum in catasta leuari. Cumquè leuata esset, tanto gaudio perfusa est, ut probaretur ueræ ad desideratũ peruenisse suæ deuotionis affectũ. Dicit ei Sapritius: Quid est, quod uultus tuus tam ingẽtia mẽtitur gaudia, & in supplicijs posita, exultare te fingis? Dorothea dixit: Nunquam in omni uita mea sic lætata sum, sicut hodie. Primo omnium propter has animas, quas diabolus per te quidẽ à Deo abstraxerat, per me uerò recepit Christus, hodie in cęlis epulæ sunt, de ijsquè gaudent angeli, lætãtur archangeli, simul oẽs apostoli, martyres & prophetę exultant. Festina ergo Sapriti, & fac quod facturus es, ut possim ad hæc festa gaudia sanctorum occurrere, & simul cum illis lætari in cælis, cum quibus fleui in terris. Tũc Sapritius iussit lãpades ad eius latera applicari. At uerò Dorothea magis ac magis faciem suam iudicis hilarẽ exhibens, eiquè insultans dixit: Miser, ad nihilum redactus es cum idolis. Iterũ ergo depositam de catasta, iubet diu in faciẽ palmis cædi, dicens: Cædatur facies, quæ mihi insultat. Cũquè diu multumquè cæsa, iterum geuderet, & cædentes eam fatigati deficerent, hoc ordine Sapritius dictauit sententiam: Dorotheam superbissimam puellã quæ sacrificare noluit dijs immortalibus, ut uiueret, sed uoluit absolute mori propter nescio quem hominẽ, qui dicitur Christus, iussimus gladio percuti. Ad hæc Dorothea exclamabat, dicens: Gratias tibi ago amator animarum, qui me ad paradisum tuũ uocasti & ad thalamum tuum inuitasti, & cum egrederetur prætorium iudicis, dicit ad eam irridiculè, quidam aduocatus, nomine Theophilus, Eia tu sponsa Christi, mitte mihi de paradiso sponsi tui mala aut rosas. Et Dorothea respondit, Plane, ita faciam. Cum uenisset, igitur ad ictum percussoris, rogauit carnificẽ, ut permitteretur breuiter precari, absolutaque oratione, eccè puer ante eam apparuit, ferens in orario tria mala optima, & tres rosas. Cui illa ait. Obsecro te feras ea Theophilo, & dicas ei, Eccè quod à me petijsti, ut tibi de sponsi mei paradiso transmitterẽ. Ipsa aũt percussa gladio, cum triumpho martyrij perrexit ad Christum, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Falsos deos perstringit *Constãtia eius in pœnis.* *Respuit nuptias* *Resipiscunt, quæ à Christo defecerant.* *Ezec. 18.* *Lu. 15.* *Mittũtur in cupam.* *Lu. 15.* *Lampadibus eius latera inflãmantur.*

Igitur

Igitur Theophilus, aduocatus praesidis, irridens promissionem sanctae Dorotheae, suis sodalibus ita ait: Hodie cū à percussore duceretur Dorothea, quae se sponsam Christi dicebat, & ad eius paradisum proficisci gloriabatˀ, ego dixi illi eunti: O tu spōsa Christi, ubi perueneris ad paradisum sponsi tui, mitte mihi rosas inde aut mala. Plane, inquit illa, sic faciam. Cum autem haec narraret, irridens sanctae uirginis promissionem, ecce puer ante eum cum orario, in quo ferens tria mala magnifica & tres rosas elegantissimas, dixit ei: Ecce sicut petenti promisit uirgo sacratissima Dorothea, transmisit haec tibi de paradiso sponsi sui. Tunc Theophilus accipiens, exclamauit uoce magna, dicens: Verè Deus, Christus est, & non est ulla simulatio in eo. Dicunt ei collegae sui: Insanis Theophile, an iocaris? Dicit illis Theophilus: Nec insaniam patior, nec iocantis animum gero: sed est in me rationabilis fides, ut credam uerum Deum esse Iesum Christum. Dicunt ei: Quae ratio te repente in istam uociferationem impulit? At ille, Dicite mihi, inquit, quis mensis nunc agitur? Dicunt ei: Februarius. Tum ille: Cum totam Cappadociam, inquit, glaciale frigus obtineat, & nulla penitus uirgulta uel foliorum suorū tegmine uestiātur, unde istas rosas aut mala mirifica cum suis frondibus adesse putatis? Dicunt illi: Nos quidèm eiusmodi nec suis temporibus uidimus. At Theophilus: En ego, quem uidetis, ait, irridicule allocutus sum euntem Dorotheam ad excipiendū ictum percussoris, quòd fatuam existimarē, quae diceret Christum sponsum suum, seque peruenturam ad paradisum eius: insultansque tanquàm deliranti dixi, Vbi ueneris ad paradisum sponsi tui, mitte mihi ex illo rosas & mala. At illa ait: Profecto sic faciam. Et eccè posteaquam pro nomine Christi caesa est, uenit ad me infantulus pulcher, perbreuis, quatuor plus minus annorum, quem ego putabam uerba formare non posse prae ipsa infantia. Is uerò pulsauit latus meum, & cum respexissem, tulit me in partem, coepitque mecum ita perfectè loqui, ut me eius comparatione planè rusticum putarem: & proferens mihi orarium isthuc cum his malis & rosis, dixit mihi: Virgo sacratissima Dorothea, sicut te petente promisit, haec tibi mittit munera de horto sponsi sui. Cum accepissem autem & clamarem, ille infans nusquàm comparuit: quem ego nō dubito fuisse angelum Dei. Et haec dicens, exclamabat: Beati qui credunt in Christum, & qui patiuntur pro nomine eius. Ipse est enim uerus Deus, & quisquis illi fidem accōmodat suam, is uerè sapiēs est. Cumq; haec & id genus alia diceret, ingressi sunt quidam ad praesidē, & dixerunt ei: Scholasticus tuus Theophilus, qui hucusque postulabat contra Christianos, & persequebatur eos usque ad mortem: is pro foribus uociferatur, laudans & benedicens nomen nescio cuius Iesu Christi, & multi credunt sermonibus eius.

Theophilus credit in Christum, subito mutatus dextera excelsi.

At praeses iussit eum introduci ad se. Cui intromisso ait: Quid est, quod foris loquebaris? Theophilus ait: Laudabam Christum feliciter, quem hactenus infeliciter negaui. Dicit ei praeses, Miror te hominem prudentem hoc nomen uel nominare uoluisse, quod usque in praesens quicunque nominauit, eum persecutus es. Dicit ei Theophilus: In hoc apparet uerum esse Deum, quòd me conuertit ab errore ad ueritatem, & fecit me cognoscere, quia ipse est uerus Deus. Dicit ei praeses: Omnes accepto gustu sapientiae, crescunt in ea, ut ex sapientibus sapientiores fiant. tu ex sapiente insipiens repentè effectus es, dum Deum dicis, quem à Iudaeis crucifixum, ab ipsis Christianis audisti. Dicit ei Theophilus: Equidem crucifixum eum audiui, & errorem passus, putaui Deum non esse, & blasphemaui quotidie nomen eius: nunc autē ductus poenitentia praeteritorum criminum & blasphemiarum mearum, illum ipsum Deum esse confiteor. Dicit ei preses: Et ubi aut quando factus es Christianus, qui hucusque sacrificasti? Dicit ei Theophilus: Ea hora, qua Christum confessus credidi, sensi me Christianum effectum. Et ideo, sicut toto pectore Christo immortali Dei filio credo, sic praedico nomen eius uerum nomen sanctum, nomen immaculatum, nomen in quo nulla simulatio, nulla impostura est, quae in idolis regnat. Dicit ei praeses: Ergo impostura in dijs nostris regnat? Dicit ei Theophilus: Ergo non regnat impostura in omnibus his simulacris quae artifex dolauit in ligno, conflauit ex aere, limauit in ferro, constabilinit plumbo, quae noctuae custodiunt, quae araneae intexunt, quorum concaua muribus & soricibus plena sunt? Mentior, si isthaec probati non possunt. Sed quia non mentior, iustum est ut ueritati subscribens, à falsitate animum reuoces. Decet enim, ut qui alios iudicas mentientes, teipsum à mendacio auferas, & ad eam, quae est in Christo, te transferas ueritatem. Praeses dixit, Ergo dij nō sunt ui ui? Theophilus dixit, Interim effigies uidemus sine sensu, Dei autem sensus est inuisibilis. Isti custodiuntur, ille custodit. Si ita non est, conuinci debeo ratione. Si autem potestate agitur, constat te ratione superatum. Praeses dixit: Ego uideo, infelix Theophile, mala morte interire te uelle. Theophilus contra, Ego uerò bonam, inquit, uitam inuenire desidero. Praeses dixit, Scias, quia si in hac stultitia perseuerare uolueris, primum tibi adhibeo diuersa supplicia, & ita demum crudeliter te interfici iubebo. Theophilus dixit, Hoc ego & appetere iam coepi. Dicit ei praeses, Consulere te oportet tibi & tuis ac domui tuae, & patrimonio filijsque & affinibus tuis, & non ita praecipitem te tradere in mortem publicam, in quam stulti & scelesti temere incurrunt. Theophilus dixit, Summa sapientia haec est, ut philosophiam declarem erga omnes affectus meos, & cruciatus tuos nihil penitus timeam. Nec hoc irrationabili consideratione decreuisse me approbo, dum cunctis rebus temporarijs aeterna praefero, & labentibus antepono aeterna. Praeses dixit, Magis tormenta eligis, quàm requiem, & mortem uita habes potiorem. Theophilus dixit, Ego & tormenta timeo, & mortem horresco, sed illa tormenta timeo, quae finem non habent, & illam mortem reformido, quae aeternas tenebras patitur. Has autem poenas temporarias tu potes inferre, quae breui tempore finem accipiunt, tormenta uerò, quae idolorum cultoribus irrogantur, acrius subinde saeuiūt, & finem nullum inueniunt. Praeses dixit, Appendatur in eculeo uir disertus Theophilus, ut uerba uana uerberibus acrioribus cedant. At ubi in eculeo suspensus est, dixit, Eccè modo factus sum Christianus, quia in cruce suspensus sum. Eculeus enim crucis quandā similitudinem gerit. Gratias tibi ago Christe, quia in signo tuo leuari me permisisti. Dicit ei praeses, Infelix, parce carnibus tuis. Et Theophilus, Infelix, ait, parce animae tuae. Ego enim carnibus meis temporaliter, non parco, ut animae aeternum parcatur. Tunc furore percitus praeses, ungulis latera eius attrectari praecepit, & lampadibus ardentibus exuri. At uerè Theophilus nihil aliud inter tormenta clamabat, nisi hoc tantum, Christe fili Dei, te confiteor, adiunge me numero seruorum tuorum. Erat interim intrepidus in uultu, & constans in uerbis, ita ut minimè torqueri uideretur. Cumque tortores inferendis tormentis deficerent, hanc praeses impius dictauit sententiam, Theophilum, qui nūc usque dijs immortalibus sacrificauit, & cultor illorū fuit, nūc uerò praeuaricator inuentus

Confessio Theophili corā praeside.

Inuict' Theophili animus

Suspenditur in eculeo.

Laceratur ungulis, et flammis.

uentus est, ita ut ijs posthabitis sectæ se tradiderit Christianorum, iussimus capite plecti. Theophilus dixit: Gratias tibi ago Christe. Et gaudens, ibat ad coronam supernæ uocationis, qui ad undecimam horā conductus, æquam cum illis portionem accepit, qui à prima hora usq; ad undecimā operati sunt, per gratiā eius, q glorificat sanctos suos. Cui est honor, &c.

Matt. 20.

VITA S. VEDASTI EPISCOPI Atrebaten. authore Albino Flacco Alcuino, ut habent uetusti MS. codices.

PRAEFATIO.

DVlcissimo dilectionis filio Radoni Abbati, humilis leuita Albinus salutem. Dilectionis uestræ uenerabile præceptum secutus, uitā sancti Vedasti patris uestri & intercessoris nostri emendare studui, non ꝙ aliquid illius excellentissimis meritis dignum ualuissem, sed quòd nihil tuæ reuerentiæ iussis denegare ratum putaui. Idcirco ad te maximè pertinet harum laus uel uituperatio literarum. Vtinam tibi & fratribus, qualescunque sint, placeant, deprecor autem, ut meum laborem orationum uestrarum solatio remunerare dignemini, & unus merear esse uestrum in charitatis communione, illius semper memores mandati, qui dixit: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem. In hoc enim mandato omnium salus consistit. Hoc cunctis pernecessarium esse constat, & maximè ijs, qui gregem Christi regendum accipiūt. Quapropter tu charissime gregem, quem accepisti regendum, fraterno amore diligenter erudire studeto, & sanctis admonitionibus eum per pascua uitæ deducere satage. Habes in omni opere bono Christū adiutorem, sanctum quoquè Vedastum intercessorē, Sicut magno labore domum Dei optimè habes ornatam, & largissimis donis decoratam, ita tibi subiectos bonis moribus ornari contende, & eos in diuina laude fac consistere, & quod angeli semper agunt in cælis, hoc fratres iugiter faciant in ecclesijs. Tuū est præcipere, illorum obedire. Tuum est præire, illorū subsequi. Omnium itaque in seruitio Dei una debet esse uoluntas, ut una fiat in regno Dei remuneratio. Nullus horis canonicis se diuinis subtrahat laudibus ne propter aliquam negligentiam, cuiuslibet locus in conspectu Dei uacuus inueniatur, & uerba Dei in ecclesijs intimo cordis affectu proferantur, & cū magna reuerentia Dei omnipotentis officia celebrētur. Omnes utique obedientiam in seculi necessitatibus fideliter & strenuè peragunt. Fiat equidem inter omnes concordissima pax & sanctissima charitas. Seniores bonis exemplis & sedula admonitione erudiat iuniores, illosque diligant ut filios, & illi, quasi patres, eos honorificent, illorū cū omni alachritate obediāt præceptis. Tua uerò, uenerande fili, conuersatio omnibus sit exemplum salutis. Caue, ut nec minimus quis in tua scandalizetur uita, sed ædificetur & roboretur in uia ueritatis, quia tibi ex illorum salute merces iudicabitur æterna. Cani capilli, extremū denunciant properare diē. Quapropter paratus esto omni hora in occursum Domini Dei tui. Dilectio fraterna, & eleemosynæ miserorum, & uitæ castitas præparēt tibi gradus in cælū. Diligenter elabora tibi æternos dies felices. Honor secularis, quem habet, spiritualē tibi abundet in gloriā. Festiuis diebus ueniente ad ecclesiam populo, fac eis prædicari uerbum Dei, & quocunque uadis, clerici seruitiū Dei pleniter peragant, tecū eant sobrietate ornati, nō ebrietati assueti, quorū honestas uitæ, alijs sit doctrina salutis. Curā q; ubique habeas maximè pauperum, uiduarum & orphanorum, ut audias in die tremendo à Domino Christo cū alijs eleemosynā facientibus: Quandiu uni ex his minimis fecistis, mihi fecistis. Esto miseris ut pater, & causam ad te clemantium diligenter discute, & parce in te peccantibus, ut Deus tuis parcat peccatis. Esto iustus in iudicijs, & misericors in debitis: Magister uirtutum, moribus honestus, uerbis iucundus, uita laudabilis, in omni opere Dei deuotus. Fratres quoque hortare, ut sanctas diligentissimè legāt scripturas. Non confidant in linguæ notitia, sed in ueritatis intelligentia, ut possint contradicentibus ueritati resistere. Sunt tempora periculosa, ut Apostoli prædixerunt, quia multi pseudodoctores surgent, nouas introducentes sectas, qui catholicæ fidei puritatem impijs assertionibus maculare nitentur. Ideo necesse est ecclesiam plurimos habere defensores, qui nō solū uitæ sanctitate, sed etiam doctrina ueritatis castra Dei uiriliter defendere ualeant. Has uerò piæ admonitionis literulas nō quasi nescienti direxi, sed ut ueræ charitatis in meo pectore fidem ostenderem. Quid facit amicus, si seipsum uerbis non ostendit? Si diuites pauperū munuscula non spernunt, cur & uestræ sapientiæ flumina, nostræ riuulos intelligentiæ respuere debent? Nā & maiores amnes riuulis augentur influentibus, & ipse Dn̄s uiduæ laudauit duo minuta, ex inopia suæ paupertatis larga manu Deo, ꝙ habuit, obtulit. Et ego quanuis scientia inops, tn̄ fideli amore uestræ hæc munuscula direxi pietati, obsecrans ut tam humili fraternitatis ea intuitu respicere digneris, quā nos pia deuotionis charitate illa uobis dirigere studuimus. Omnipotens Deus te tuosq; fratres in omni bono proficere faciat, & ad beatitudinem æternæ gloriæ peruenire concedat.

Ioā. 15 *Sancti, sunt intercessores nostri.* *Officia seniorū, Iuniorū Præfecti.* *Matt. 25.* *Studiū scripturarum.* *2. Ti. 3* *2. Pe. 3* *Lu. 21.*

VITA S. VEDASTI Episcopi.

POstquàm Deus & Dominus noster Iesus Christus ouem quærere perditam de cælis in hunc mundum per uirginalem uenerat uterum, & toto suæ dispensationis & nostræ salutis peracta plenitudine, cum triumpho gloriæ ad sedem paternæ maiestatis reuersus, ut tetricas ignorantiæ tenebras toto depelleret orbe, multa sanctorum lumine doctorū, euangelicæ prędicationis luce fulgentia, toto diuiserat mundo, ut sicut cælum fulgentibus ornatur stellis, quę tamen omnes ab uno illustrantur sole, & sic & lata terrarum spatia sanctis splendescerent doctoribus, qui tamen ab æterno sole illuminati, diuina præeunte gratia, cæcas ignorantiæ tenebras ueræ fidei fulgore & glorioso Christi nomine illustrarent, & eis ministrantibus, longa ab initio seculi esuries, æternæ uitæ epulis satiaretur, De quorum numero sanctus Dei sacerdos Vedastus & prędicator, egregius, tēporibus fortissimi regis tunc temporis Frā corum Clodouei, in has diuina dirigente gratia ob multorum salutem peruenit regiones, quatenus supernæ pietatis suffultus auxilio, populum diabolica fraude deceptū, & errorū laqueis captiuum, in uiam dirigeret salutis æternæ, & ueræ, quæ in Christo est, libertati restitueret. Sed & hoc acceptabili, secundum, Apostolū, fieret tēpore, qui ait: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies salutis, Dominus Iesus, qui uult omnes homines saluos fieri, competentem suo famulo præuidebat

6. Feb. *Lu. 15.* *Doctores, lumina Ecclesiæ.* *Vedastus, tēpore Clodouei fuit* *2. Co. 6* *1. Ti. 2*

debat causam, quomodo opportunè ad ministerium uerbi Dei peruenire ualuisset. Contigit uerò præfatũ Francorũ regem Clodoueum Alemannis bella inferre, qui tunc temporis regno suo per se potiti sunt: sed non eos ita offendit imparatos, ut uoluit. Nã fortissima collecta manu, regi circa ripas Rheni fluminis obuiauerunt, unanimes, bellica uirtute patriã defendere, uel libera manu pro patria mori. & fortissimè utrinquè decertatum est: Hi, ne triumphi gloriã, illi, ne patriæ proderent libertatem, in mutuã corruentes cædem. Igitur rex nimio turbatus terrore, dũ inimicos uidit fortiter pugnare, & suos penè ad internecionem uinci, magis cœpit de salute desperare, q̃ de uictoria sperare. Etsi autem necdum uoluntate renatus esset in Christo, tamen necessitate cogente, ad Christi confugit auxilium. Et quia reginã habuit religiosam, baptismique sacramentis initiatam, nomine Clotilden, oculos cum hac uoce ad cælum leuauit, O Deus unicæ potestatis & summæ maiestatis, quem regina Clotildis colit, confitetur & adorat: concede mihi hodie de inimicis meis uictoriam. Nã ex hac die tu solus mihi eris Deus & ueneranda potestas. Tu mihi triumphum præsta, & ego tibi seruitium promitto sempiternum. Mox diuina operante pietate, terga uerterunt Alemanni, uictoria cessit regi & Francis. O mira omnipotentis Dei clemẽtia, ò ineffabilis bonitas: qui sic exaudit, & nunquàm derelinquit sperãtes in se. Quanta fide Christiani illius misericordiã inuocare debent, dum paganus rex ad unius precis effectum tantam promeruit uictoriã? Cui ex antiquis huius diuinæ pietatis adæquare auxilium debemus, qui ob unius momenti lachrymas tam celebrẽ uenturo suo seruo contulit triumphum, nisi Ezechiæ regi, qui in angustia tribulationis una tantummodo petitione promeruit, non solum à præsenti uastatione ciuitatẽ superna protectione defendi, sed etiam in eadem nocte, qua preces in diuinas effuderat aures, centum octogintaquinque millia hostium lætus & liberatus occidi uiderat? Hæc uerò uictoria, de qua ante diximus, regi populoque suo causa fuit salutis æternæ, & ne lucerna, sanctus uidelicet Vedastus, sub modio lateret absconditus, sed supra candelabrũ positus, exemplis uel prædicationibus in domo Dei lucens, ab errore idololatriæ & caligine ignorantiæ in uiam plurimos educeret ueritatis. Igitur superatis hostibus, & rebus in pace compositis, & Alemannis suæ subiectis ditioni, rex ouans cum laude triumphi ad patriam rediit. Et ut fidelis tantæ sibi gloriæ largitori sponsor appareret, festinauit seruorum Christi sacra imbui prædicatione, & sancti baptismatis ablui sacramentis. Venit aũt ad Tullum oppidum, ubi sanctum agnouit Vedastum laudabili religione soli seruire Deo, & dulcissimos contemplatiuæ uitæ carpere fructus. Hunc uerò, ad sanctum Remigium, Christi clarissimũ sacerdotem, ad Rhemorum properans ciuitatem, sibi socium assumpsit, quatenus per singulos itineris sui gressus saluberrimis ab eo imbueretur doctrinis, & catholicæ fidei firmis initiaretur fundamentis, ut paratus fide & uirtutum scientia, à tanto pontifice spirituali ablueretur lauacro, & ab illo donis cœlestibus confirmaretur, quod ab isto diuina prius præueniente gratia, euangelicis cœptum fuerat prædicationibus. Hic ad fontem uitæ festinantẽ deducebat regem, ille in fonte salutis æternæ uenientem abluebat. Ambo propemodum pari pietate patres, hic doctrina fidei, ille baptismatis unda. Vtrique æterno regi regẽ tẽporalem munus obtulerunt acceptabile. Hi sunt duę oliuæ & duo candelabra lucẽtia, à quibus rex præfatus in uia Dei eruditus, miserante Deo portã perpetuæ lucis ingressus, cũ fortissima gẽte Frãcorũ credidit Christo, & facta est gens sancta, populus acquisitionis, ut annuncientur in eo uirtutes illius, qui eos de tenebris uocauit in admirabile lumen suum.

Clodoueus bellum facit Alemanis.

Clodoueus licet gentilis, preces offert Christo et uotum.

4.Reg. 19.

Matt. 5.

Clodoueus uenit ad Vedastum.

zach.4

1.Pe.2

Sacra igitur euangelicæ authoritatis narrat historia, Dñm Iesum Hiericho pergentẽ ad cõfirmanda fide suæ maiestatis corda populi præsentis, cuidam cæco ad se clamanti lumẽ reddidisse oculorũ, ut per corporale unius illius cæci lumen, spiritualiter multorũ illuminarentur pectora. Ita & sanctus Vedastus, Deo Christo donante, per cuiusdam illuminationẽ cæci, fidem, quã uerbo prædicauit, in corde regis mĩraculo confirmauit, ut rex ipse intelligeret, tam sibi esse necessariũ cordis lumen, quàm cæco oculorũ illustrationẽ, & quod diuina operata est gratia, per preces famuli sui, in oculis cæca nocte castigatis, hoc per sermones eiusdem famuli, eadẽ operante potentia, per spiritualis intelligentiã lucis in suo pectore perficeretur. Nã regia excellentia condigno comitatu cũ multitudine maxima populi iter agentibus illis, uenerũt in quendam pagum, qui incolarũ terræ illius consuetudine Vungise pagus dicitur prope Reguliacã uillã, quę sita est super florigeras Axonæ fluminis ripas, & ecce eiusdẽ fluminis pontem rege transeunte cum multitudine populi, obuiauit illi cæcus quidã, huius diutissimè solaris expers luminis, fortè nec sua cæcatus culpa, sed ut manifestarentur opera Dei in illo, & per illius illuminationẽ præsentem, plurimorum illuminarentur corda spiritualiter. Qui cum intellexisset à prætereuntibus, sanctum Vedastum Christi seruum in eodem iter agere comitatu, clamauit, Sancte & electe Deo Vedaste, miserere mei, & supernam pio pectore diligentius deposce potentiam, ut meæ subueniat miserię. Non aurum posco, nec argentum, sed ut mihi lumẽ per sanctitatis tuæ preces restituat oculorum. Sensit itaque uir Dei uirtutem sibi adesse supernam. Non ob illius cæci tantummodo, sed plus propter præsentis populi salutem, totum se in sacras effudit preces, in diuina fidens pietate, & dexteram cum signo crucis posuit super oculos cæci, dicens, Domine Iesu, qui es lumen uerum, qui aperuisti oculos cæci ad te clamantis, aperi oculos & istius, ut intelligat populus iste præsens, quia tu es Deus solus, faciens mirabilia in cælo & in terra. Mox ille cæcus lumine recepto, gaudens perrexit uiam suam. In quo loco tempore sequenti à religiosis uiris ædificata est ecclesia, in testimonium miraculi istius, in qua orantibus & credentibus usque hodie beneficia præstantur diuina.

Lu.18

Signo crucis & prece S.Vedastus sanat cæcum.

Igitur rex à uiro Dei euangelicis apprimè imbutus doctrinis, & hoc præsenti miraculo in fide firmiter confortatus, nil moratus in uia, nil dubitans in fide, sed magna alacritate animi, magna festinatione itineris, sanctissimum pontificẽ Remigium uidere properauit, ut illius sacratissimo ministerio, spiritu sancto operante, in remissionem peccatorum & spẽ uitæ æternæ, catholici baptismatis uiuo ablueretur fonte. Cũ quo aliquantis moratus est diebus, ut Ecclesiasticis satisfaceret sanctionibus, & pœnitentiæ secũdũ apostolicum præceptum prius ablueretur lachrymis, dicente beato Petro principe apostolorum, Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi, & in nomine sanctæ Trinitatis, cælestis mysterij baptisma susciperet. Sciens uerò beatus Pontifex apostolorum dicere Paulum, Omnia uestra honesto cum ordine fiant; statuit diem, quo rex ecclesiam intraret ad suscipienda diuinæ pietatis sacramenta. Quale fuit tunc sanctis Dei gaudium, qualis in Ecclesia Christi lætitia, cum uiderent regem Niniue ad prædicationẽ Ionæ de solio maie-

Act.2.

1.Cor. 14.

Ion. 3.

statis suæ descendisse, & in cinere sedisse pœnitentiæ & sub pia Dei sacerdotis dextera, suæ excellentiæ caput humiliare? Baptizatus itaque rex cum optimatibus suis & populo, qui diuina præueniente gratia, salutaris lauacri gaudebant suscipere sacramentum, utriusque & uictoriæ ex hostibus, & suæ salutis uoti compos, ad sceptra regni gubernāda reuersus est, sanctumque Vedastum beato pōtifici commendauit Remigio. Qui ibi moratus, uitæ meritis & uirtutum claruit exemplis. Omnibus amabilis & uenerabilis factus est. Fuit enim morum dignitate religiosus, charitate præcipuus, fraterna dilectione iucundus, humili pietate eximius, orationum uigilantia assiduus, sermone modestus, corpore castus, ieiunio sobrius, miserorum consolator. Non de crastino cogitans, sed semper de Dei confidens clementia. Omnes ad se uenienets, æternæ uitæ pascebat alimento. Nullum in sua despiciebat angustia, sed piæ consolationis uerbo reficiebat mœstos. Nemini uel uerbo nocuit, sed fraterno amore cunctis prodesse satagebat. Vnde & à quàmplurimis illustribus frequentabatur uiris, ut illius sacratissimo alloquio uel in tristitia cuiuslibet solicitudinis susciperent consolationem, uel in religione ecclesiasticæ exercitationis puram ab eo audirent ueritatem. Vndè & illius pia deuotione multi à diaboli laqueis liberati sunt, & uias uitæ perpetuæ, superna adiuuante pietate, ingressi sunt.

Clodoueus rex baptizat.

Catalogus uirtutum S. Vedasti.

Scilicet multi, ut supradiximus, ob celeberrimam sanctitatis famam, nobilium uel plebeiorum uirum Dei uisitare solebant, ut consolarentur per gratiam, quæ abundabat in labijs illius, & quia ex abundantia cordis os loquitur, & quia fraterno amore omnes diligebat, omnibus se affabilem præstabat. Aliorum salutem suum reputans lucrum, nec Dominicæ talentum pecuniæ pigritiæ obruit humo, sed quotidiano charitatis sudore multiplicare studebat, ne uacuus, reueniente Domino suo, in conspectu illius appareret.

Matt. 12.

Igitur quidam uir nobilis & religiosus inter alios famulum uenit uisitare Christi, ut per eum cœlestis doctrinæ reficeretur melle. Et dum sermo dulcissimæ allocutionis in longum traheretur, & sol medium cæli transiens centrum, crescentes duplicaret umbras, nolebat uir Dei hospitem suum absque charitatis dimittere uiatico. mandauit autem puero, ut si quid illi remansisset uini, charo pocula portaret amico, quatenus in utroque & anima refectus, & corpore confortatus, domum rediret. Sed propter hospitum frequentiam & uiri Dei largam erga omnes munificentiam, non arida patris charitate, aridum inuenit uasculum in quo uinum seruari solebat. Mox tristis, tacito murmure, hoc ipsum puer paternis intimauit auribus. Qui uerecundiæ rubore perfusus, charitatis tamen dulcedine abundans corde, in diuina confisus suffragia, tacitus paulisper Deo preces effudit: nil de diuino dubitans auxilio, nil de suæ petitionis hæsitans effectu, totus in eius credens clementia, qui de arida petra sitiēti populo fontem aquæ uiuæ produxit, uel in Cana Galilææ aquam in mirabilis uini conuertit saporem: dixit puero: Vade in Dei confidens bonitate, & quodcunquè inueneris in uasculo, non cuncteris nobis adferre. Qui celer paterno obediens præcepto cucurrit, & uas uino optimo superaffluens inuenit, gratias Deo agens, alacri animo uenienti & eius socijs propinauit amico. Qui duplici roboratus charitate, remeauit in propria. Sed famulus Christi ne uanis iactantiæ uerbis uel rumigero populi celebraretur fauore, sub magna attestatione præcepit puero, omnibus uitæ suæ diebus hoc tacere miraculū, plus Deo soli cognitus esse cupiens, quàm hominibus certo sciens, omnium esse uirtutum ueram in humilitate custodiam, & hanc esse, quæ charitatis gradibus altissima cœli regna conscendat, ipsa dicente ueritate: Omnis qui se humiliat, exaltabitur.

Exod. 17. Nume 20. Ioā. 2.

Precibus uinum obtinet à Deo

Matt. 23.

Cumque uiri Dei celeberrima uulgaretur fama, & charitatis in eo munificentia, & religio uitæ, & uerbi Dei instantia longe lateque ab omnibus celebraretur, uisum est beatissimo pontifici Remigio, tā præclaram Christi lucernam melius esse supra candelabrum ponere, ut splendidissimo suæ sanctitatis fulgore latius ad salutem luceret multorum, quàm sub unius loci latebris propemodum abscondita lateret. Diuina igitur dispensatione & salubri sacerdotum consilio, ordinauit eum episcopum, & ad prędicandum uerbum uitę Atrebatensi eum direxit urbi, quatenus populus diu in antiquo malæ consuetudinis erroribus iacens, Deo auxiliante per assiduam sacræ prædicationis instantiam, per illum in uiam ueritatis & agnitionem filij Dei deducerunt. Qui pontificatus gradu & prædicationis officio suscepto, concitus ad præfatam ire perrexit urbem: sed in auspicium futuræ prosperitatis & salutis, Deus cuiusdam miraculi testificatione eius patefecit ciuibus introitum. Igitur in ipsa ciuitatis porta duos habuit obuiam sibi egenos & infirmos, cæcum scilicet & claudum, miserabili à uiro Dei uoce stipem postulantes. Mox sacerdos Christi, illorum condolens miseriæ, secum tractabat, quid illis solatij præstare posset. Et cum apostolicus prædicator pecuniam in sacculis se non habuisse sciret, in diuina confidens clementia, & sanctorum apostolorum Petri & Iohannis confortatus exēplo, ait: Aurū & argentū nō est mecū: qd᷑ aūt habeo, id est, chatitatis officia & pietatē o͞ronis ad Deū, hoc uobis præstare non differo. Et post hæc uerba uir Dei ex intimo cordis affectu pro illorum miseria fudit lachrymas, & cū fidei puritate opē illis poscebat diuinā, uel pro illorū corporali, uel pro populi præsentis salute spirituali. Nec tā piæ & tam necessariæ preces inefficaces esse potuerunt, sed ab illo, qui per Esaiā in quit prophetā: Tēpore opportuno exaudiui te, & in die salutis adiuui te: mox ambo in conspectu multitudinis optatam receperunt sanitatem: hic luminis claritate ditatus, ille pedum uelocitate lætatus. Ambo supernæ gratias agentes pietati, maiora quàm sperauerant, munera reportantes, domum reuersi sunt. Sed & hoc miraculum sanitatis in illis, plurimis causa fuit salutis æternæ. Videntes enim cœlestem uirtutem uerba consequi sacerdotis Dei, relictis idololatriæ sordibus, in Christum credentes, uiuo sacri baptismatis fonte purgati sunt.

S. Vedastus ordinatur Episcopus Atrebatensis.

Acto. 3

Es. 49. cæcum & claudum sanat.

Multi amplectuntur Christianismum

Præfati uerò miraculi testificatione uir Dei, fauore populi suffultus, singula ciuitatis loca peragrans, quæsiuit inter ruinas ædificiorum, si quod ecclesiæ signum inueniri ualuisset. Nam antiquis fermè temporibus, sacræ in illis locis fidei floruisse religionem agnouit, sed propter peccata habitatorum terrę illius, occulto Dei iudicio sed iustissimo, tradita est cum cæteris Galliæ uel Germaniæ ciuitatibus pagano & perfido Hunnorum regi Attilæ urbs quoque illa deprædanda. Qui propter animi sui sæuitiam, nec sacerdotibus Dei honorem, nec ecclesijs Christi reuerentiam impendere sciebat: sed omnia, quasi tempestas immanissima, ferro uastauit & igne.

Attilæ regis immanitas.

Tunc in similitudine Hierosolymitanę uastationis quæ ab impio Babyloniæ rege facta est, uenerunt gentes in hæreditatem Dei, & pollutis manibus prophanauerunt sacraria Christi, effundentes seruorum Dei sanguinem circa altaria altissimi regis. Non hæc paganorum fecit fortitudo, sed populi Christiani promeruerunt peccata. Inuenit uerò famulus Christi antiquæ ruinas ecclesiæ, inter murorumque fragmenta

4. Reg. 25.

ueprium crescere densitates, ubi quondam psallentium chori, ibi lustra & latibula ferarum uisa sunt, stercoribus & immunditijs omnia plena, ita ut uix uestigiū aliquod remansisset murorum: Hæc cernēs intimo cordis dolore ingemuit, dicens: O Domine, hæc omnia uenerunt super nos, quia peccauimus cū patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatē fecimus. Sed tu Domine memor esto misericordiæ tuæ, & nostris parce peccatis, & ne obliuiscaris pauperum tuorum in finem. Dum hæc itaque lachrymosis murmuraret querelis, eccè subitò ex ruinosis speluncis ursus prosiliuit. Cui uir Dei cum indignatione præcedit, ut in deserta secederet loca, & sibi commoda inter condensa syluarum quæreret habitacula, nec ultra illius fluminis ripas transiret. Qui mox tali territus minatione, fugit, nec unquàm postea illis uisus est in partibus. O mira omnipotentis Dei in sanctis suis potentia, quibus bestiæ ferocissimæ obedire sciunt. O miserabilis hominum audacia, qui salutiferæ prædicationis uerba, à sanctis prolata doctoribus, contemnere non metuunt. Irrationalis bestia, in obtemperando sanctorum præceptis, quodamodum ratione utitur humana, homo uerò ad imaginem Dei conditus, ratione præditus, honorem suum non intelligens, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Ps.105

Sancti bestias sentiūt obsequētes, homines contemptores.

Ps. 48.

Dum uerò comperisset uir Dei ecclesias Christi desertas, cor populi idololatriæ erroribus infectum, ignorantiæ tenebris obcæcatum, gemino se pietatis subdidit labori. Populū sedula intentatione ad agnitionem ueri luminis perduxit, ecclesias ad culmen summi honoris erexit, presbyteros & diaconos sibi in adiutorium per diuersa ecclesiarum disposuit loca, & ubi prius speluncæ fuerunt latronum, ibi orationum domos construxit, magisquè diuinis intendit eas ornare laudibus, quàm pompaticis seculi diuitijs comere. Fuit uerò pauperibus largus, diuitibus affabilis, quatenus omnes uel largitate munerum, uel iucunditate uerborum in uiam deduceret ueritatis. Sciens itaque nullatenus superba secularis potentiæ colla ad Christianæ religionis humilitatem inclinari posse, nisi per suauissimas pietatis admonitiones, Apostolico instructus exemplo, omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret, seniores honoribus præueniens iuniores paterna dilectione admonens, ubiquè per officia charitatis non sua quærens, sed quæ Dei sunt, Christi sequutus uestigia, potentium conuiuia nō contēpsit, nō luxuriæ causa, sed prædicationis obtentu, ut familiaritate cōcordiæ, facilius uerbum Dei conuiuantiū infunderet cordibus. Igitur quidā nobilis frācus, potētia clarus, Ocinus noīe, regem Clotarium, prædicti regis Clodouei filium, qui tunc temporis regni nobiliter rexerat sceptra, uocauit ad prandium, quod magno apparatu in domo sua regi & suis parauerat optimatibus. Rogatus quoque est sanctus ad conuiuium Vedastus. Qui domum intrans, more sibi solito, dextera extenta, omnia sanctæ crucis uexillo signauit. Quædam uerò uascula ibi ceruisia adstabant plena, sed male gentili errore dæmoniacis incantationibus infecta. Quæ mox ob potentiam sanctæ crucis destructa crepuerunt, & quicquid liquoris habuerunt, in terram effuderunt. Territus uerò rex & optimates illius, huius uisione miraculi, sciscitabatur Pontificem causam repentini prodigij. Cui sanctus respondit episcopus: Per quasdam maleficorum incantationes, ad decipiendas conuiuarum animas, diabolica in his latuit liquoribus potentia, sed uirtute crucis Christi territa, sic inuisibiliter de domo effugit ista, sicut uisibiliter considerastis liquorem effundi in terram. Hæc uerò res multis proficiebat in salutē. Nā plurimi, occultis diabolicę fraudis catenis absoluti, auguriorum uanitate spreta, incantationū consuetudine relicta, ad ueræ religionis conuolauerunt puritatem, intelligentes diuinæ potentiæ afficaciam in suo famulo facere signa, nihilquè contra eius sanctitatem antiqui serpentis ualere machinamenta. Et ꝙ ille ad perditionē parauerat aliquorū, hoc Christi gratia ad redemptionem conuertit plurimorum.

Cōstruit sacras ædes.

1.Co.9

Nota uim crucis, manu S. Vedasti expresse.

Rexit igitur præfatus Dei sacerdos ecclesiā Christi, diuina auxiliante gratia, annis circiter quadraginta, sub magna euangelicæ prædicationis deuotione, sub magno pietatis amore, ac per id temporis multitudinem populi catholico dogmate ad Christianæ fidei conuertit sanctitatem. Claruit ubiquè diuinæ cognitio legis, sanctissimum Christi nomen cunctorū audiebatur in ore, floruit in moribus castissimæ uitæ honestas ardebat in pectoribus singulorum cælestis patriæ amor, populus statutis diebus ad ecclesiam cōcurrebat, festa cum magno gaudio nostri Saluatoris opportunis celebrabantur diebus, eleemosynæ circa domos uberrime pauperibus dispertiebantur, uerbū Dei quotidie per loca singula populis prædicabatur, hymnidicas laudes Deo horis canonicis chorus cantabat in ecclesijs. Beatum dixerunt populū, cui hæc sunt, beatus populus, cuius Dn̄s Deus eius. Omnes enim in pulchritudine pacis quiescebant, in agnitione ueritatis gaudebant, in sanctitate Christianæ religionis lætabantur. Postquàm uerò pius predicator & sanctus Dei sacerdos, meritis maturus & annis, præmia sui laboris accipere debuit, Deo dispensante, in eadem Atrebata ciuitate ualidæ infirmitatis febre correptus est, diuina præuidente misericordia, ut ubi plurimum in Dei sudauit seruitio, inde ad palmā æternæ beatitudinis perueniret, & inter charissimorum manus filiorum animam suo redderet creatori. Vt uerò sui famuli obitum Deus designaret, uisa est nocte quadam clarissimæ columna lucis, à culmine domus, in qua sanctus iacebat sacerdos, usq; ad summum cæli, horarum ferme spatio duarum, stare fastigium. Quod cum uiro Dei diceretur, intellexit statim, hoc signum suum demonstrare obitum. Vocauit igitur suos ad se filios, ut eorum precibus suam fideli conditori commendaret animam. Et post dulces paternæ pietatis, admonitione, & extrema charitatis uerba, sacrosancto corporis & sanguinis Christi confirmatus uiatico, inter manus lachrymantium spiritū emisit. O dies sancto lætissima sacerdoti, sed cuncto mœstissima populo, quem tantus subito corporali uita deseruit pastor, quem tamen spirituali nunquàm deserit intercessione, si sacræ illius admonitionis uerba & ꝓbatissimæ uitæ uestigia sequi non desistat. Cōuenerūt itaq; ad ultimas uenerandi uiri exequias clerus & populus copiosos, aliarumquè ecclesiarum sacerdotes, presbyteri & diaconi. Sed mirum, inter lachrymantium uoces in terra, psallentium (ut fertur) à quibusdā religionis uiris cœtus audiebantur in cælo, & dū digno honoris officio feretrum, in quo iacebat corpus, paratū staret in medio, accedētes mouere illud non ualebant. Quid uero agerent, ambigebant, quo se uerterent, nesciebant. Sciscitabantur à Scophilione archipresbytero, uiro equidē religioso, qui secretarius fuerat sermonū sancti Dei, si aliquid de sua eum testari sepultura memoraret, timētes, ne forte illis hoc ideo accidisset, quia intra murū eiusdē ciuitatis illū sepelire disponebāt. Quibus ille respōdit, sæpius eū se audisse dicētē, ꝙ nullus intra muros ciuitatis sepeliri debuisset, quia omnis ciuitas locus debet esse uiuorū, nō mortuorū. Volebāt siquidē illū in ecclesia beatæ sēp uirginis Mariæ, ubi sedi pontificali ꝑsederat, tumulari. Ipse uerò sepulturæ suæ locū in oratorio,

Fructꝰ ueræ prædicationis Euāgelicæ.

Horæ canonicæ.

Ps.143

Visio columnæ lucidæ.

Accipit Eucharistiam obiturꝰ.

torio, quod paupere sũptu, id est, ligneis tabulis prope litus Crientionis fluuioli ædificauerat, fieri dispoluisse cognoscitur. Quod licet ipse pro humilitate, qua semper usus est, fieri uoluisset, omnes tamen, qui aderant attendentes meritorum eius insignia, indignum ducebant tanti uiri corpus in loco humili debere sepeliri: præsertim cum nec locus ipse habilis esset tanto monumento, nec, palude obsitus, foret accessibilis populo. Dum talia inter se quererentur, uenerabilis uir Scopilio, doctus uirtute precum, ad solita sibi credidit arma currendum, ut uidelicet oratio fidei obtineret, quod multa hominum manus uiribus nequiuisset. Vnde cunctos hortans ad precem, ipse prior illachrymans, super corpus sacratissimum incumbens orationi, in hanc uocem, mœrore cordis affectus, erupit: Heu mihi, inquit, ò beatissime pater, quid uis ut faciam, quoniam & dies in uesperum declinat, & omnes, qui ad tuas exequias conuenerunt, ad propria iã remeare festinant? Permitte, obsecro, te perferri ad locum, qui tibi filiorum cura præparatus existit. Et his dictis, accipientes capulum, in quo sancti uiri corpus iacebat exanime, nullum onus sentientes, portauerũt eum subiectis humeris cum alacritate animi ad sepulturæ locum. Sepelieruntque eum in ecclesia iam dicta beatæ Dei genitricis semper uirginis Mariæ, in dextera parte altaris, ubi quondam pontificalis cathedræ fungebatur officio, nobilem terræ abscondentes thesaurum. In quo loco per aliquod iacuit tempus, quousque Domino reuelante, ad locum, ubi nunc fulget eius memoria, est à uiris sanctis Autberto & Audomaro episcopis felici mutatione translatus.

Honorificè conditur sacrum corpus.

Nunc autem, quid in eodem episcopio post eius excessum uisum est dignum memoriæ, referatur. Superueniente igitur tempore, domuncula, in qua Deo dilectus diem obijt, flammis arrepta, ardere cœpit. Sed uidente quadam religiosa fœmina, Abita nomine, sanctus adueniens Vedastus, flammas à domo discussit, &, ita incolumis remansit cum lecto, in quo uir Domini sanctam ad cælestia regna animam emisit, ut omnes agnoscerent, quanta illius esset beatitudo in cælis, cuius lectuli domiciliũ in terris ardere nõ potuit.

Iacuit autem in loco eodem usque ad tempus beati Autberti, qui septimus ei in sede pontificali successit episcopus. Is autem, ut Maiorum relatione cognouimus, & ut in innumerabilium hominum ore uersator & quod oculis etiam factum probamus, dum quadam die post hymnos matutinos in humanis cõsistẽs rubente aurora, Orientem uersus intenderet, uidit eminus trans fluuiolum, qui Crientio uocatur, uirũ præfulgidum uirgam manu tenentem, basilicæ locũ metiri. Quod ille cernens, reuelante Deo, uisionem cognouit angelicam: ostensumquè est illi, beatum illuc Vedastum, annuente Christo, sine dubio transferendum. Qua reuelatione certior factus, inuitauit ad tantum opus beatum Audomarum, qui ea tempestate Taruennæ Morinorum urbis episcopus, in Dei rebus magnificus habebatur. Qui licet iam senio pressus, & amissione luminum uideretur debilior factus, animum tamen ut arcum habens spiritali studio intentum, ilico promptus, Christo gressus regente, festinus ad uenerabilem peruenit Autbertum. At ille quid animo gereret, & quid sibi diuinitus esset ostensum, referens, pari uoto communique consilio cum magno populorum gaudio, qui undiquè confluxerãt ad locum designatum beatissimum transtulerunt Vedastum. In qua translatione perhibetur beatus Audomarus lumen recepisse oculorum, sed ilico precibus eandem, quam ultroneus ferebat, reimpetrasse cæcitatem. Paruipendebat quippe lumen carnalium oculorum, qui lumen meruit ciuium supernorum. Porrò autem miracula, quæ & tunc gesta perhibentur, & quæ iam per annos ferme centum sexaginta per merita beati Vedasti patrata sunt, nullo sunt stylo memoriæ tradita, excepto, quód uocibus cantorum huiusmodi canitur antiphona: Hic est beatus Vedastus, cui templum fieri ab angelis iussum est hominibus. Est autem locus ipse non longe ab eadem urbe, qui pro nobilitate sui Nobiliacus primo est appellatus: sed procedente tempore tam insignis effectus, ut urbis nomine, quæ iam ruinis crebrioribus penè obsoluerat, uocitetur. Est nanque & largitione fidelium sublimatus, & agmine monachorum & aliorum Deo deuotorum grege refertus: ubi incessanter quotidie diuina celebrantur præconia, & frequenter cælestia facta sunt & fiunt miraculorum signa, quæ iam magis cernentium ore narrantur, quàm dictantis stylo scribantur. Felix equidem Atrebatum ciuitas, tam excellenti munita patrono: & si murorum ruinis uilescat, illius tamen meritorum nobilitate clarescit. Totusquè pro eius sanctitatis intercessione gaudeat populus, omnipotentiquè Deo æternas referat laudes, qui tam clarum illi perdonauit doctorem, cuius prædicatione uiam agnouit ueritatis. Cuius precibus, si in fidei firmitate & uitæ sanctitate consistit, ab omni aduersitate secura permanebit, & usque ad perfectam beatitudinis gloriam perueniet, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorũ, Amẽ.

Visio S. Autberti.

S. Audomarus episcopus

VITA SANCTI AMANDI Episcopi Traiectensis & confessoris, scripta à Milone monacho cœnobij S. Amandi. Claruit is Milo anno Christi 870.

PROLOGVS.

SCripturus uitam beati Amandi habitatorem eius inuoco spiritum sanctum: ut qui ei uirtutes largiri dignatur est, mihi etiam eas sermonem tribuat narrandi, quatenus & charitati uestræ debitum seruitutis impendam officiũ, & ne is lateat, qui omnibus modis est imitandus. Licet enim tantæ rei sim impar ingenio, atque nugacitatis uel desidiæ pondere opprimar, ad illum tamen spem erigo, qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud: Maximeque uestris fretus suffragijs, ut quod meritis meis obtinere non ualeo, orate pro me beatitudine uestra, opus tam arduum atque difficile, à nemeque hactenus indiscussum superna opitulante gratia possim aggredi. Prius enim scire uos cupio, me ad omnes uirtutes, quas per eum Dominus operari dignatus est, attingere minime posse. Et quanuis ad omnia illius peruenire nequeã, tamẽ prout Dominus uires infuderit, pauca è pluribus cursim succincteque, & ut ita dicam, breuiter aggredi conabor. Indignũ est enim, ut de tanto uiro silere quis audeat, dũ pius rerũ arbiter talem in Ecclesiasticæ culturæ campo cultorem instituit, per quem, agrum ipsius intenta operatione fidei rastro colentem, ad centeni numeri redditum Christi seges excresceret. Satis enim sunt solicita circa humanũ genus immensæ diuinitatis prouisura remedia, dum talem ad illuminationem patriæ dignata est dirigere, misericordia consulente. Et licet longè lateque se per rumigerulos fauores diuulgare noluerit, tamen, ut ait ipsa ueritas, ciuitas in monte posita, latere non potuit. Et quod mihi pace sanctorũ omniũ liceat confiteri, nulli est secũdus in

Psa. 80

Mat. 5

dus in meritis eorum, quorum agnouimus uirtutes. Igitur ne prolixa oratio horrorem incutiat, generetque, ut assolet, legenti fastidium, uitam sancti Amandi, qualiter à pueritia usque ad perfectam uixerit ætatem, qualiterve ante episcopatum uel in episcopatu se gesserit, aut circa beatum finem qualiter rigorem mentis atque propositum tenuerit, licet rustico ac plebeio sermone, propter exemplum tamen uel imitationem, memoriæ, contempta uerecundia, tradere curabo.

VITA.

6 Februar.

Amandi patria & parentes.

Amandus igitur sanctissimus atque religiosissimus, Aquitaniæ partibus haud procul à maris Oceani litore ex Christianis atque inclytis parentibus editus puer est. Pater eius Serenus nomine, genitrix uerò Amantia uocabatur. Sed cum iam adolescentiam transiens, in robur migraret uirile, & immodicis desiderijs in Christi flagraret amore, patriam parentesque relinquens, ad Ogiam insulam, quæ à litore Oceani maris quadraginta distat milliaribus, felici nauigens cursu, tandem portum monasterij petijt, ibique à fratribus spiritalibus cum magno receptus est gaudio, & quia sacras ab infantia didicerat literas, ex hoc maiori succensus desiderio, amplius quotidiè in Dei rebus crescebat.

Cōfert se ī monasterium.

Quadam igitur die, dum ei à fratribus imperatū fuisset, ut obedientiæ causa per insulā deambularet, fit ei repentè obuiam miræ magnitudinis serpens, sicut idem uir Dei narrare consueuerat, ita ingens atque immanis, qualis nec post, nec anteà in eadē uisus est insula. Quo uiso, perterritus puer, sicut ipsa patiebatur ætas, quid ageret ignorabat. Tum subito superna respectus gratia, ad orationum confugit auxilia. Statimque solo prostratus, cum aliquantisper orationi incubuisset, signum crucis contra immanē opposuit, anguem, potentique uirtute uerborum, ut ad latebras quantocyus rediret, imperat. Qui dicto obediens, atque ad signum uiri Dei fugiens, rapidoquè cursu ad latebros remeans, in eadem insula ulterius nusquàm comparuit. Sicque eandem insulam per orationem beati uiri Amandi omnipotens Deus ab imminenti liberauit periculo. Hoc initium signorum eius, ad nos multorum fama uolitante perlatum est.

Signo crucis pellit īmanē serpentem.

Dein cœpit pater eius blandis eum sermonibus irretire, ut quantocyus de monasterio egrederetur, & rursus secularem assumeret habitum. Cumquè his atq; huiuscemodi persuasionibus animū illius conaretur euertere, obtestans nisi citius assensum daret, ut de monasterio egrederetur, iam paterna priuaretur hæreditate, respondisse fertur: Nihil mihi, pater, tā proprium uidetur, quàm ut Christi assumam seruitium, qui est pars & hæreditas mea. De paternis enim substantijs nihil adipisci cupio, solummodo, ut Christo militem, permitte.

Sicquè in eodem permanens desiderio, relicto solo parentibusquè, Turones & sepulcrum sanctissimi petijt Martini. Ibiquè prostratus, & profusis in oratione uberrimè lachrymis, ex toto cordis petijt affectu quatenus uir sanctus oratione sua apud Deum obtinere mereretur, ut nunquàm eum Dominus ad solū proprium remeare permitteret, sed omnem uitæ suę cursum in peregrinatione expenderet. Cumquè ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui abscidit, adeptusque clericatus honorem, omnem gratiam transcedebat in clero.

Tōdet sibi caput.

Post hæc uerò ab abbate ipsius loci & à fratribus benedictione percepta, ciuitatem Bituricas & sanctum adijt Austregisillum, qui tunc in Dei rebus magnificus atque insignis habetur. Cumque ab eo & ab eius archidiacono, sanctissimo uidelicet Sulpitio, qui postea episcopus claruit, clementissimè fuisset susceptus, omni ei humanitate exhibita, cellulā iuxta ecclesiā in superiori ciuitatis muro cōstrui fecerūt.

Huius uitā inueniet Lector 17. Iānuarij.

In qua cellula multis diebus ab amorem æternæ uitæ, cilicio tectus & cinere, ieiunijs atritus atque inedia, hordeaceo tantum contentus pane atque aqua modica, corpus suum sustentauit potius, quàm aluit. Sicquè ibidem tribus fermè militans lustris, à uino & sicera omnino abstinuit. His ita gestis, cælesti iterum inflammato desiderio, incidit ei cogitatio, ut ad limina beatissimorum apostolorū Petri & Pauli properare deberet. Assumptoque secum uno tantummodo comite, squalida atque deuia lustrans loca tandem Romam peruenit. Ibique sancto satiatus desiderio, prædulcia in liminibus apostolorum figens oscula, diebus ecclesiarum Dei circuibat loca, nocte uerò ad sancti Petri reuertebatur ecclesiam.

Degit solitarius 17. annis.

Romæ loca sacra inuisit.

Quadā nanque die iam appropinquante uespera, cum custodes iuxta morem in ecclesia fecissent diligentiam, sanctus uir Domini Amandus, egredientibus cunctis, in ecclesia paululum substitit, ibi ex deuotione tota nocte uigilare cupiens. Tū uerò unus ex custodibus inuentum, contemptibiliter affectum iniurijs, eiecit extra ecclesiam. Sedente autem eo in ecstasi mentis in gradibus ante fores ecclesiæ, subito ei sanctus apparuit Petrus, blandè leniterque eum alloquitur, & ut in Gallias ad prædicationem exercēdam reuerti deberet, admonuit. De qua uisione sanctus uir Amandus hilarior redditus, accepta benedictione apostoli atque patrocinijs, feliciter remeauit in Gallias.

S. petr᷒ ei apparet.

Cum interim paucis post transactis diebus, coactus à rege ac sacerdotibus, episcopus ordinatus est. Acceptoque pontificatus honore, gentibus uerbum euangelizare cœpit Domini, atque seipsum in omnibus exemplum præbere bonorum operum. Erat autem pijssimus atque omni bonitate repletus, uultu serenus eleemosynis largus, sensu sobrius, corpore castus, atque inter diuites & pauperes medius, ita ut pauperes illum quasi pauperem adspicerent, diuites quasi superiorem se existimarent. Vigilijs atque orationibus deditus, sermone cautus.

Fit episcopus.

Si quos etiam captiuos uel pueros transmarinos inuenisset, dato precio redimebat, spiritalique eos regenerās lauacro, literis affatim imbui pcipiebat, pręmissaque libertate, per diuersas distribuebat ecclesias: Pluresque ex his postea episcopos, uel presbyteros, seu honorificos abbates fuisse audiuimus.

Illud etiam non est prætermittendum, quòd idem uir Dei Amandus à Roma secundo rediens ascēsa naui, peruenit ad Centumcelensem locum. Quadam igitur nocte dum solus, ut illi mos erat, oraret, immundus spiritus unum è famulis appræhensa manu trahebat ad mare, uolēs eum ibi demergere. Sed idē puer, qui trahebatur, magnis cœpit uocibus clamare, dicens: Christe, adiuua me: Christe, adiuua me: Mox malignus spiritus eidem puero insultando respōdit: Qualis Christus? Sed dum puer, qui trahebatur, minimè responderet, ait sanctus Amandus: Dic illi fili: Christus filius Dei uiui, crucifixus. Statimque ad uocē illius inimicus ut fumus euanuit.

Improbitas diaboli

Nec multo post cum quadam die per medium pelagus nauigaret, nautasquè uerbum doceret Domini, subitò apparuit illis mirę magnitudinis piscis. Nautæ uerò, misso in pelagus reti, eundem piscem cepe-

Sæua tempestas in mari.

cœperunt. Cumque epularentur, mutuisque plausibus exultarent, subito inopinata orta tempestas est, quæ omne gaudium eorum in luctum conuertit. Cœperunt autem quicquid in naui habebant, tam quæ ad cibum pertinebãt, quam reliqua subsidia omnia, uel etiam armamẽta nauis, in pelagus proijcere, uehementerquè labori insistere, ut ad terras egrederentur, sed nihil omnino proficere ualebant. Nauis uerò quassata, huc illucquè à fluctibus ferebatur, cũctosquè de uita spem omnem abijcere cogebat. Mox igitur nautæ ad seruum Dei cucurrerunt Amãdum, rogantes ut Dominum deprecaretur, quatenus eos p oratione ipsius de imminente liberaret periculo. Vir autem Domini Amandus blande eos consolatus, confidere iussit, & ut de Domini misericordia fiduciam haberent, fideliter admonuit. Nautæ uerò nimio fessi labore, passim in naui iacebant sopore depressi. Ipse etiã sanctus in puppi nauis residens, quiescebat. Tũ ei ex improuiso sanctus apparuit Petrus, transiens per puppim nauis, excitansquè eum ac blãditer alloquens, ait: Noli timere Amande, non peribis tu, neque qui tecum sunt. Mox uerò ad uerbum illius sedata tempestate, tranquillitas reddita est magna. Et facto manè, omnes, qui in naue cum uiro erãt Dei, sani atque incolumes ad terras egressi sunt.

Gandauensiũ priscorũ stultitia. Per idem autẽ tempus, cum loca uel dioeceses ob animarum solicitudinẽ uir Domini circumiret Amãdus, audiuit pagum esse quendã iuxta fluentia Scaldis fluuij, cui uocabulum est Gandauum. Cuius loci habitatores antiqua diaboli uersutia usqueadeo circunquaque laqueis uehementer irretiuit, ut incolæ terræ illius, relicto Deo, arbores & ligna pro Deo colerent, atque uana idola adorarent. Propter ferocitatem enim gentis illius, uel ob terræ infœcunditatẽ, omnes sacerdotes à prædicatione loci illius se subtraxerant, & nemo audebant in eodem loco uerbum annunciare Domini. Quo audito, uir sanctus magis eorum miseratus errorem, quàm de uitæ suæ periculo pertimescens, Aicharii episcopum, qui tunc Nouiomensis urbis cathedræ præsidebat sacerdotali, adijt, eumquè humiliter postulauit, ut ad regem Dagobertum quantocyus pergeret, epistolasque ex iussu illius acciperet, ut si quis se non sponte per baptismi lauacrum regenerare uoluisset, coactus à rege, sacro ablueretur baptismate. Quod ita factum est. Per*Vir sanctus multa patitur ab incredulis.* cepta nanque à rege potestate, & benedictione à pontifice, illuc uir Domini Amãdus perrexit intrepide. Vix enim quis digne enarrare sufficiet, quantas ibi dẽ pro Christi nomine perpessus sit iniurias, & quã frequenter ab incolis loci illius cæsus sit, necnon & à mulieribus & à rusticis non absque iniuria sic repulsus, uerumetiam & in flumẽ sæpè precipitatus. Quæ omnia uir sanctus pro nihilo deputans, uerbum Dñi non destitit prædicare, memorans illam sancti euan*Ioã. 15*gelij sententiam, quæ ait: Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animã suam ponat quis pro amicis suis. Comites etiam illius, qui eum fuerãt germana charitate secuti, ob mediam uel sterilitatem loci ad propria remeantes, eũ ibidem solum reliquerũt. Ipse uerò in prædicationis permanens officio, alimẽtum proprijs acquirebat manibus. Sauè captiuos in*Multos conuertit.*numeros redimens, sacro baptismate emundabat, & ut in operibus bonis persisterẽt, fideliter hortabatur.

Illud etiam huic schedulæ annectendum putauimus, quod uiro uenerabili presbytero, nomine Bono, narrante didicimus, qui testabatur se præsentem fuisse, quando hæc gesta res est. Aiebat nanque, quod comes quidam ex genere Francorũ, cognomine Dotto, congregata non minima multitudine Francorũ, in urbe Tornaco, ut erat illi iniunctum, ad dirimandas resederat actiones. Tum subito à lictoribus ante eum præsentatus est quidam reus, quem omnis turba acclamabat dignum esse morte. Erat uerò idẽ fur plagis iam crudeliter affectus, uehementerquè cæsus, & corpore non nisi semiuiuus. Cumque præfatus Dotto decreuisset, ut eum patibulo deberent affigere, uir Domini Amandus adueniens, obnixa prece postulare cœpit, ut ei uitam concedere dignaretur. Sed ut erat sæuus atque omni belua crudelior, nihil apud eum Amandus obtinere pótuit. Tandemq; à ministris uel apparitoribus idem fur affixus patibulo est, atque extremum exhalauit spiritum. Dotto igitur domum reuersus est, populi constipatus caterua. Sanctus uerò uir Domini Amandus citius ad patibulum cucurrit, hominemquè iam mortuum inuenit. Depositumque de ligno, ad cubiculum, in quo familiariter orare consueuerat, deferri fecit, fratribusquè è cellula egressis, ipse super membra defuncti, orationi tam diu incubuit, lachrymis ad Domi*Excitat uita functũ furem.*num profusis ac precibus, donec iubẽte Deo anima in corpus redijt, atque cum uiro Dei loqui cœpit. Adueniente itaque matutinali tempore, conuocatis fratribus, aquam iussit afferri. Suspicantibus autem illis, q corpus ad sepeliendum, sicut mos est, uellet abluere, subito cellulam ingressi, uiderunt eundem hominem, quem mortuum reliquerant, sanum cum uiro Dei sedentem atque incolumem colloquentẽ. Mirariquè uehementer cœperunt, q uiuũ uidebãt, quem pauloantè mortuum reliquerant. Tũ igitur sanctus uir Domini Amandus assistentes cunctos ue*Vult id celari.*hementissimè obtestari cœpit, ut ne cuiquam unquã proderent hoc, quod per eum Dominus operari dignatus est, asserens, non suæ hoc esse ascribendũ uirtuti, sed misericordiæ Domini, qui in se sperãtibus ubique dignatur adesse. Toto itaque omni corpore atq; cicatricibus, carnem carni restituit, ita ut de plagis, quas ante pertulerat, in eius corpore nullum indiciũ appareret. Sicque eum ad propriam remittens domum, parentibus restituit incolumem.

Multi hoc miraculo inuitantur ad fidem. At ubi hoc miraculum longe lateque diuulgatũ est, statim incolæ regionis illius cursu celeri ad eum cucurrerunt, & ut eos faceret Christianos, humiliter postulabant. Fana etiam, quæ ante adorare consueuerant, proprijs destruẽtes manibus, ad uirum Dei omnes unanimiter peruenerunt. Nam ubi fana destruebantur, uir Domini Amandus tam ex munificentia regis, quam ex collatione religiosorum uirorum religiosarumquè fœminarum, statim monasteria aut ec*Monasteria extruit*clesias cõstruebat, uerbiquè sacri pabulo populũ reficiens, omni corda mandatis cœlestibus illuminabat.

Cũ iam uir sanctus uideret prædicatione sua quosdam ad Deum conuerti, ex hoc maiori æstuabat desiderio, quatenus adhuc alij conuerterentur. Audiuit denique, quòd Sclaui nimio errore decepti, à diaboli laqueis tenerentur oppressi. Illicque martyrij palmam se assequi posse confidens, transfretato Danu*Prædicat Sclauis.*bio, eadem circumiens loca, libera uoce euangelium Christi gentibus predicabat. Paucis uerò ex eis in Christo regeneratis, uidens etiam sibi non satis accrescere fructum, & martyrium, quod semper quærebat, nondum se adepturum, ad proprias iterum reuersus est oues, curamquè gerẽs earũ, ad cælestia regna prædicando perduxit.

Interearex Dagobertus amori mulierum plusquàm oportebat deditus, omnique spurcitia libidinis inflammatus, sobolem minimè uidebatur habere: sed tamen ad Domini confugit auxilium, deprecabaturque sedulo, ut ei filium dare dignaretur, qui post eum regni sui gubernaret sceptra. Quòd ita dãte Deo factum est. Cumque sibi nunciatum fuisset,

quòd

quòd ei Dominus filium dare dignatus esset, magno mox repletus gaudio, cogitare cœpit, cui ipsum puerum traderet, qui eum sacro baptismate regenerare deberet. Statimque accersitis ministris, ut sanctum perquirerent Amandum, sagaci intentione præcepit. Nam dudum ipse pontifex, dum pro capitalibus criminibus, quod nullus ex sacerdotibus facere ausus est, ipsum redargueret regem, iubente eo iam furore percito, nō absque iniuria de regno eius fuerat expulsus. Ille uerò remotiora perquirens loca, uerbū Dei gentibus prædicabat. Cumque à ministris tandem fuisset repertus, & ut ad regem ire deberet, admonitus, memorans illud Apostoli præceptum, Potestatibus sublimioribus se subdi debere: tandem peruenit ad regem, qui illis diebus in uilla, cui uocabulum Clypiaco est, morabatur. Visoque rex beatissimo Amando, magno repletus est gaudio: prostratusquè pedibus beati uiri, deprecabatur ut tanto sceleri, quod in eum perpetrauerat, ueniam largiri dignaretur. Sed ille, ut erat mitissimus atque supra modū patiens, citius eum eleuauit à terra, facinusque in se perpetratū clementissimè indulsit. Tunc rex ad sanctum ait Amandum: Pœnitet me ualde, quod stulte aduersum te egerim. Precor igitur, ne memineris iniuriæ, quam tibi irrogaui, atque preci meæ, qua summoperè postulo, ne dedigneris annuere. Dedit mihi Dominus filium, non meis præcedentibus meritis, precorque, ut eum sacro digneris abluere baptismate, atque in filium tibi spiritalē suscipere. Quod uir Domini uehementer renuens, scilicet sciens esse scriptum, militantem Deo non oportere implicari secularibus negocijs, & quietum atque remotum, palatia non debere frequentare regia, è conspectu regis abscessit. Statim igitur rex misit ad eum uirum illustrē Dadonem, atque cum eo uenerabilem uirum Eligiū, qui tunc in palatio regis sub seculari degebant habitu, quos tamen postea egregios sacerdotes atque præclaros in meritis, signis quoque atque uirtutibus fuisset, plurimis compertum est. Hi uero humiliter uirum Dei petierūt, ut precibus regis daret assensum, atque filium ipsius sacro dignaretur diluere fonte, & ut eum enutrire atque lege imbuere diuina, quantocyus assentiret, dicentes quod si hoc uir Dei non renueret, per hanc familiaritatem liberius in regno ipsius uel ubicunque eligeret, haberet licentiam prædicādi, seu nationes complures per hanc gratiam se posse conquirere fatebantur. Tandem fatigatus precibus amborum, facturum se esse promisit. Audiens autem rex, quod preces suas sanctus non renueret Amandus, statim ipsum puerum afferri præcepit, qui dicebatur non plus à natiuitate habere, quàm dies circiter quadraginta. Accepit igitur uir sanctus in manibus puerum, & benedicens eum, catechumenum fecit. Cumquè finita oratione, nemo ex circunstante multitudine respondisset, Amen: aperuit Dominus os pueri, atq; audientibus cunctis, clara uoce respondit, Amē; Statimquè eum regenerans sacro baptismate, impositoque nomine Sigeberto, regem atque omnem eius exercitum tunc sanctus Amandus magno repleuit gaudio.

Ro. 13.

Dagobertus rex se abijcit ad pedes S. Amandi.

2. Ti. 2

Infans regis dierum 40. respōdet, Amen.

His ita gestis, adueniente obitus sui die, Traiectēsium episcopus feliciter migrauit ad Christum. Rex igitur huius uiri uenerabilis cōperiens obitum, sanctum accersiri fecit Amandum. Congregataque multitudine sacerdotum, populiquē turba non modica, ad regendam Traiectensium ecclesiam eum præposuit, illo uerò renuente, atque se indignum uociferāte, omnes una uoce clamabant, dignum eum esse sacerdotio, atque ob animarum solicitudinem ecclesiā magis, quàm pecuniæ quæstū debere suscipere. Coactus igitur à rege ac sacerdotibus, pontificalē suscepit cathedram. Sicque per triennium ferè uicos uel castra circumiens, uerbum Domini constanter omnibus prædicauit. Multi etiam, quod dictu nefas est, sacerdotes atque Leuitæ, prædicationem illius respuētes, audire cōtempserūt. At ille secundum euangelij præceptum, puluerem de pedibus in testimonium excutiens, ad alia properabat loca.

Tradi tur S. Amando sedes Traiecten.

Matt. 10.

Igitur tandem reperiēs insulā, cui uocabulum est Chanelaus, iuxta Scaldem fluuium, aliquantis diebus cum fratribus spiritalibus ibidem Christo militare studuit. Sed uerbi Dei contemptores per biennium ferè ingens attriuit plaga, ita ut euersæ domus & agri in solitudinem essent redacti, necnon etiam uici uel castra destruerentur, nullusque penè in his regionibus remaneret, qui uirum Dei contempserant prædicantem.

Vltio in contemptores sermonum eius.

Nec multo post cum à fratribus, quos ob animarum curam per diuersa reliquerat loca, rogaretur, ut eos præsentia sua uisitaret, & ut uerbi sacri pabulo reficere dignaretur, tandem prece accepta, peruenit ad eos, audiuitque ab eis, gentē, quam Vacceiam appellauit antiquitas, quæ nūc uulgo nuncupatur Vasconia, nimio errore deceptā, ita ut augurijs uel omni errori dedita, idola etiam pro Deo coleret. Quæ gens circa Pyrenæos saltus per aspera atque inaccessibilia diffusa erat loca, fretaque agilitate pugnandi, frequenter fines occupabat Francorum. Vir autem Domini Amandus eorum miseratus errorem, enixe elaborare cœpit, ut eos à diaboli reuocaret seruitio. Dum autem eis uerbum prædicaret diuinum, atque euangelium annūciaret salutis: unus è ministris assurgens, leuis ac lubricus, necnon & superbus, atque etiam apta mouendo risui effutiens uerba, quem uulgus mimilogum uocat, seruo Christi detrahere cœpit, euangeliumque, quod prædicabat, pro nihilo ducere. Sed eadem mox hora arreptus à dæmone miser, proprijs se cœpit manibus laniare, atque coactus publicè confiteri, quod ob iniuriam, quam Dei irrogauerat seruo, hæc perpeti mereretur, Sicque in ipso constitutus tormento, spiritum exhalauit extremū.

Vasconibus prædicat uerbum Dei.

Illis aūt adhuc in eorū cæcitate permanentibus, dū uir sanctus ad alia demigraret loca, peruenit ad ciuitatem quandam. Vbi cum ab episcopo ciuitatis illius honorificè fuisset susceptus, & ei hospitalitatis more episcopus aquam in manibus funderet, secretius præcepit ministro, ut eandem aquam in qua uir Dei manus abluerat, diligenter in sacrario deportaret custodiendam. Quod ita factum est. Præfatus nanque ciuitatis antistes satis benè fidebat, quod eadē uiri Dei benedictio salutem fidelibus restituere posset. Eodē quoque tempore homo quidam cæcus sedebat ante fores templi mendicans, qui multo iam tempore corporalem amiserat uisum. Ad quē ciuitatis ipsius episcopus ait; O homo, si habes fidē, ablue oculos tuos ex aqua, in qua uir Dei Amandus abluit manus. Confido enim, quod per ipsius sanctitatem, pristinam consequeris salutem. Cumque idem cæcus oculos eadem aqua abluisset, statim iubente Deo pristinum recepit uisum, ita ut omnia clare uideret.

Cæcus uidet ablut aqua, qua Amādus suas lauerat manus,

His ita peractis, idem uir Domini Amandus in fines remeauit Francorum, elegitquè sibi locum prædicationis aptum, in quo cum fratribus, qui cum eo per diuersas prouincias multas pro nomine Christi perpessi fuerant passiones, ædificauit cœnobium. Atque ex eisdē fratribus plures postea abbates seu honorificos uidimus uiros. Eodē ferè tempore uir sanctus Domini Amandus Childericum adijt regem, eūquè humiliter postulauit, quatenus ei aliquod municipium ad construendum monasterium, non ambitionis

tionis gratia, sed ob animarum salutem, largiri dignaretur. Deditquè præfatus rex ei locum, nuncupatum Nanto. In quo uir Domini sagaci intentione cœpit ędificare cœnobium. Mummulus autem quidã, Ozidinsis urbis antistes, ualde ferebat molestè, ꝙ idẽ uir Domini eundem locum impetrauerat à rege, inuidiæque facibus accensus, eundem uirum Domini extinguere conabatur. Milsisque agilibus uiris, iussit ut eundem uirum Dei à loco ipso contemptibiliter iniurijs affectum eijcerent, aut certè in eodem punirẽt loco. Venientesque ad eum ministri, simulato dolo dixerunt, ꝙ ei locum aptũ ad construendum monasterium ostendere deberent, tantummodo cum illis illuc properare deberet. Sed eorum fallacia, reuelante Deo, latere non potuit. Cumquè eam ad prædictum locum ducere simularent, non erat inscius uir Domini Amandus, quo in loco eum interimere disponerent. Tandem igitur peruenerunt ad supercilium mõtis, ut eum ibi capite truncarent. Vir tamen Domini suis hoc ante indicare noluit quia ad martyrium libentissimè properabat. Sed subitò orta tẽpestate pluuiæ grandinisque omnem illius montis locũ tenebrosæ obtexerunt nubes, ita ut apparitores, qui ad interficiendum eum fuerant missi amisso lumine, nihil penitus uiderent. Spemquè uitæ iam nullam habentes, prostrati pedibus sancti uiri, ueniam postulabant, & ut eos uiuos abire sineret, humiliter deprecabantur. Tunc uir Domini ad consueta recurrit præsidia, scilicet ad orationum auxilia, profusisquè uberrimè lachrymis, tam diu orationi incubuit, donec reddita serenitate, lumine etiam apparitores recepto, non absque metu uel stupore ad propria reuerterent. Talisque perculsis timore ministris, uir Domini mortem incolumis euasit.

Cœnobium ędificat.

Properat ad intentatã ipsi necem.

Nec illud quoquè prætereundũ putaui, qđ presbytero quodam, nomine Erchengisilo, uenerabili atq; fideli uiro narrante didici. Quadam die, dum uir Domini Amandus in pago Beluacensi uerbum Domini prædicaret, peruenit ad quendam locum, cui uocabulum est Rossuuto, secus Aronnam fluuium. Eratque ibi mulier quædam cæca, quæ longo iam tempore amisso lumine, nihil præter tenebras nouerat. Ingressus autem uir Dei domum illius, cœpit percontari ab ea, qualiter ei hæc cæcitas euenisset. Responditque illa, ꝙ non ob causam aliam ei ipsa cæcitas accidisset, nisi ꝙ auguria uel idola semper coluerat, insuper ostendit ei locum, in quo prædictum idolum adorare consueuerat, scilicet arborem, quæ erat dæmoni dedicata. Ad quam uir Domini ait; Non miror si pro hac stultitia cæca facta sis, sed admiror clementiam Domini, qui te tam diu expectando sustentat, ut cum factorem, & redemptorem tuum adorare debeas, adores dæmones & idola muta, quæ nec tibi, nec sibi possunt prodesse. Nũc igitur accipe securim & hanc nefandam arborem quantocyùs succidere festina, per quam lumen amisisti corporis, & animæ ꝑdidisti salutem. Confido enim, ꝙ si firmiter credideris, lumen pristinum à Domino consequi possis. Deducta autem puellæ suæ manibus, ad arborem citius peruenit, atque eam excidere conabatur. Tum uir Domini Amandus eam ad se aduocans, signumquè crucis super oculos eius imprimens, inuocato Christi nomine, pristinæ reddidit sanitati. Instructaque qualiter se agere deberet, omnibus diebus uitæ suæ castè atque sobriè se exhibuit, & correctiorem uitam deinceps gerens, mores commutauit in melius.

Signo crucis cæcæ oculos aperit.

Hoc quoque, quod ad cumulum laudis eius Dominus ostendere dignatus est, non uidetur silentio regendum. Quodam nanque tempore cum cuidam monacho, uidelicet præposito monasterij sui, Chrodobaldo nomine per quendam missum iussisset, ut uehicula ad uinum in usus fratrum monasterio deferendum præparare deberet, dicitur is inobediens extitisse. Sed eum nocte eadem ultio diuina subsecuta est. Nam eo iter agente, ut ad uirum Dei pergeret excusationis causa, ꝙ uehicula minimè haberet, ita dicitur omni corporis compage paralysi dissolutus, ut nec manum quidem uel pedem posset mouere. Omnique iam carne uelut mortua, in solo pectore uitalis anhelabat spiritus. Tenuique flatu confiteri, ut ualebat, nitebatur, ꝙ ob inobedientiam & contumaciã hæc perpeti merebatur. Igitur præfatum monachum fratres mittentes in naui ad monasterium, cui uocabulum Maiores indiderunt Elnonem, ad uirum Dei adduxerunt Amandum. Cumque iam uesperascẽte die, finitis Missarum seu uespertinarum solennijs, uir Domini ad reficiendum iuxta morem isset, subitò ei nũciatum est, qualiter idem monachus ægrotaret. Leniterque, ut aiunt, subridens, dixisse fertur: Adhuc maiora sustinebit pericula, quia ualde iactantiæ atque inobedientiæ deditus erat. Sed tamen presbyterum quendam, fidelem uirum, ad se uocari præcepit, eidẽque monacho calicem uini & fragmen panis per eundem transmisit presbyterum, eique mandauit, dicẽs: Vade, & dic monacho illi, ut sumat partem panis istius & uini, & cras, iubente Deo, cum ad eum uisitandum perrexero, obuiam mihi procedat, & in lectulo iacere non patiatur. Quod ita factum est. Accepta itaque idem monachus patris benedictione, ita totius corporis recepit sanitatem, ac si nullam unquàm pertulisset læsionem. Adueniente igitur sancto uiro, obuiam ei processit, atque cum eo loqui cœpit. Miratique sunt fratres uehemẽter, ꝙ uiuum & incolumẽ uidebant, quem mortuum ferè suspicabantur. Vir autem Domini Amandus, indulta fratri uenia, ut mores deinceps in melius commutaret, admonuit, atque eum sanum ad monasterium direxit.

Pœna inobedientia.

Sanat paralyticum.

Alia quidem sunt multa, quæ per eum Dominus operari dignatus est, nobis quidem incognita, Deo autem nota. Sed quantum ad nostras, fidelibus narrantibus uiris, perlatum est aures, si omnia cupiam persequi, dies, ut opinor, ante, quàm sermo, deficiet. Nam quas per eum Dominus uirtutes non edidit, cũ & mortuis uitam, cæcis uisum, paralyticis gressum, leprosis munditiam, surdis auditum, à dæmonibus oppressis restituit sanitatem?

Igitur sanctissimus Dñi Amandus, cursu fideliter peracto, repletus omniũ bonorũ operũ fructu, adueniente sanctissimi obitus die, feliciter migrauit ad Christum: Sepultusq; est cum magnifico honore in loco, cui uocabulum est Elnone. In quo loco multa fiunt orationibus eius beneficia, & laudatur ibi ab omnibus nomen Dñi Iesu Christi: cui est cũ æterno patre & spiritu sancto uirtus & honor, gloria & imperiũ, laus & potestas per infinita secula seculorũ, Amẽ.

Eius sepultura honorifica i Ennone monasterio Hãnonia.

VISIO SANCTAE ALDEGVNDIS Virginis, de sancti Amandi gloria & beatitudine.

EOdem tempore beata Aldegundis, in timore sancto ab ipsis infantiæ annis Domino seruiens uirgo, & corpore angelicam in terris uitam peragere studens, inter reliquas uisiones, sibi frequentius à supernis ostensas, dum nocte Dominica uigilijs & hymnis ĩ ecclesia Malbodiẽsis cœnobij ante altare sanctæ Mariæ incubaret, in ipsa, qua beatus transijt, hora in ecstasi mentis eleuata, & ab

& ab angelo per amœna iucundæ habitationis loca deducta, uidit uirum senem, cygneo capite reuerendum, sacerdotalibus & præclaris indutum uestibus, baculum manu tenentem, ad superna quasi transire, turbamque copiosam albatorū ante & post eum iter habere. Cumq; quis esset requisita, nescire se diceret, ab angelo sancto ita ei responsum est: Vir, inquit, Dei Amandus migrauit à seculo: & quia sacerdos in uita extitit dignus, seq; ipsum bonæ uoluntatis obsequio atque sanctitarum uirtutum exercitio diuinæ maiestati sacrificauit, tam gloriosus nunc ad gaudia sui Domini pertransijt. Turba autem, quam uides, albatorum, hi sunt, qui per instantiam prædicationis ipsius ad exemplum tanti magistri feliciter informati, digni Deo & sanctorum claritati iudicantur ascribi in cælestibus. Quibus pro eo, quòd pastor extitit idoneus, in regno sanctorum & terra uiuentium super eos princeps in æternum apparebit modis omnibus gratiosus.

Hac itaque uisione diuinitus ita manifestata, corpus sacrosanctum beati Amandi in cœnobio, quod idem sanctus ædificauerat, atque Elnonis uocabulū indiderat, debito fidelium honore sepultum est: non tamen in ipsa, qua nunc requiescit, basilica, sed in altera, quæ adhuc superest, principis Apostolorum Petri nomine dedicata. Quæ quoniam pro sui paruitate tanti præsulis tumulo uisa fuit incongrua, atque etiam secundo sexui propter monachorum habitacula inaccessa, frequenti religiosorum uirorum conuentui uisum est, aliam magnitudine præstantem debere ædificari, quę & utrique sexui, ac confluenti illo sufficeret multitudini populari. Ad quam uenerandus Christi confessor, qui tunc supererat, Eligius corpusculum sancti patris sextodecimo post transitum anno, integrum & omnimodis incorruptum, septimo Caleñ. Nouembris transtulit, &, ut tunc moris erat, altius telluri commendauit.

Basilica iam olim fœminis inaccessa.

Corpus S. Amandi post annos 16. incorruptū.

Quod ibi usque ad annum sui obitus centesimum quinquagesimum in imis terræ uisceribus occultatum, longo temporis spatio iacuit, sed anno incarnationis Domini octingentesimonono sarcophagum, in quo quieuerat, Lotharius, sacri templi ædituus, eleuari faciens, reperit insperatum magni gaudij thesaurum, inuiolati uidelicet corporis prodigium. Qui stupefactus, ut par erat, tam inopinati uisione miraculi, omnipotentem Deum debitis laudibus benedixit, tantorumque donorum largitori gratias egit. Cōgaudens etiam tanti inuentione thesauri, non modico cœpit solicitudinis angore cruciari, multa animo uoluens, quid ex ipso ad commemorationem sequētium pro munere deberet auferri. Vbi uerò fluctuantem animum ancora consilij stabiliuit, casulam, qua erat indutus, à sacratissimo eius collo abstulit, eundemque in latus utrunque uersans, cannas arundinū fluuiales, quæ sub ipso olim positæ fuerant propter humorem aquatilem: subduxit. Idque suis desiderijs minus esse perpendēs, nisi ēt ex corpore aliquam tolleret in uiolatorū portionē membrorū, uertit audaces, ut ita dicā, ad cadauer uenerabile manus, unguesq; spiritualis uituli, cornua producentis & ungulas, secuit, quæ post obitum illius contra naturā ita excreuerant, ut etiam manicas manuum cremēto suo penetrarēt. Necnō & barbā pōtificis nostri Aaronis, post sepulturam ipsius recrescentem, totondit. Hæc uerò omnia sibi summo deuotionis obsequio recondens, nec sibi tamen suisque desiderijs sufficere credens, ad os sacratissimum, per quod diuinæ pietati crebræ orationum preces fuerant fusæ, ac uarijs populis frequentes prædicationes directæ, ausus est manum mittere, atque si aliquem de dentibus illius posset eximere, studuit pertentare. Sed & cum hoc pro eorūdem firmitate nequiret perficere, fabrili instrumento, tenaci uidelicet usus forcipe, de gingiuis pulcherrimi oris duos dentes eduxit, rubicundo ebore, ut credi decet, ac antiquo saphiro preciosiores. Mirum dictu, fidelem quærens auditorem, ꝗ contra naturam est mortui cadaueris, de dentibus eductis stillæ fluxerunt cruoris. Huiusque monimēti usque in diem hodiernum testimoniū acerra præbet eburnea, adhuc eodē, quo infusa fuerat, sanguine cū ibi seruādi mitterētur, mirabile dictu, cruentata.

En post tot annos corpus inuiolatū.

Nota stupēdū ī defuncto corpore miraculū.

Dentes cruenti in corpore exanimi.

Facta est igitur eleuatio ista uenerabilis XII. Calen. Octobris, signis etiam in ea per supernam uirtutem patefactis, fideli populo est constituta ferialis. Sanè sanctorum memoria, qui per beatum Amandū Domino famulari elegerunt, superius generaliter prælibata: restat nunc quorundam nomina ad laudē præcipui doctoris intimare, ut eorū si quis gesta legere uoluerit, ex illorum uirtutibus tanti patris & idoneæ legionis signiferi merita quodammodo pensare præualeat. Cuius tam beatæ cateruæ pars quædam & honorabilis extitit Andreas sanctus, ab ipso pontifice in monasterio Elnonēsi constitutus abbas. Lonatus etiam, in Marcianis cœnobio delegatus, sanctusque Florebertus cum egregio uiro Iohanne, unus post alterum congregationi, quæ Blandinium appellatur, præpositi, necnon Leuita præcipuus, quē idem uir sanctus per reuelationem detotondit, beatus uidelicet confessor Maurontus, unà cum iusto & magnifico uiro Humberto, qui angelo reuelante, tā sibi quàm beato Amando coronam in cælis præparatam cognouit, atque ad indicium rei certæ, eodem angelo imprimente, signū crucis in uertice, osse crucis in modum implicato, uisibiliter usque ad mortem deportauit.

Catalogus aliquot sāctorum S. Amandi discipulorum.

Non elongatur à cœtu isto beatorum Gertrudis, uirgo sancta, ab ipso fidei initijs insignita, & sacro uelamine consecrata: quæ fideliter usque ad obitum mandatis cælestibus obtemperans, & in uita, & post exitum multis se miraculis manifestauit. Iuxta seculi etiam dignitatem nobilis Allouinus, qui sanctus Bauo est omnium uocibus appellatus, ex paganorum ritu ad Dei cultum per Pontificem prædictum conuersus, & in uia præceptorum eius salubriter introductus, per diuinæ inspirationis gratiam in tantum celsitudinis apicem conscendere meruit, ut etiā mortuum ab inferni faucibus reuocaret, & palàm omnibus uitæ reconsignatū exhiberet. Cuius reliquijs felicibus in eadem, qua uenerantur, ecclesia sanctus Landoaldus archipresbyter sancti Amandi, hoc est, curam pastoralem uice ipsius agens in episcopio Traiectensi, sanctusque Amantius, post multum obitus sui tempus tandem reuelāte Deo manifestari, atque illuc usque perlati, modo in pace quietis consociati, beneficia populis fidelibus impendūt assidui. Quod ita cunctis in hac regione cognitū scimus, ut ad pręsens scribi necesse non sit, cum ibi uisum cæci, claudi quoque gressum, debiles etiam & multi uarijs infirmitatibus detenti, nostris temporibus saluti congruæ sint restituti.

S. Gertrudis, discipula S. Amandi.

S. Bauo per S. Amandum cōuersus ad fidē.

S. Landoaldus.

S. Amātius

Sunt uerò complures & alij, quos studio breuitatis intermittere horum sanctorum specialis quodāmodo refulgens apud homines gratia suasit, qui & ipsi inuenti sunt in fide & respectione Domini nostri Iesu Christi multipliciter gratiosi. Ecce quàm bonum & quàm iucundum, ait Psalmista, habitare fratres in unum. In unum enim habitant, qui unum mēte simplici adorando Deum, unius felicitatis, hoc est, æternæ beatitudinis gaudia simul adipisci meruerunt. Laudemus ergo uiros gloriosos, quibus nihil tam

Psal. 132

Eccl. 44.

tam

tam gloriam fecit Dominus magnificentia sua. Hi sunt enim uiri misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, corporaque eorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum uiuet in generationem & generationem. Vt igitur nos, ultimo adhuc positi gradu, de uirtute in uirtutem sanctos Dei ascendentes aliquatenus imitari, eorumque lætitiæ in parte mereamur fieri participes, amabilis Deo & hominibus Amandus confessor magnus & Pontifex egregius, simulque sancta multitudo discipulorũ ipsius, orationibus assiduis nos ad bona uirtutum eleuent, & quod prauum est, diluere piè dignentur, meritisque sanctis in numero fidelium Christi consocient, ut in æternum nomen ipsius benedicatur in nobis, nosque eius populus fieri ualeamus, per infinita secula seculorum, Amen.

Petit suffragia & intercessiones S. Amandi &c.

MARTYRIVM SANCTI ET Gloriosi Martyris Christi Theodori, Ducis exercitus, ex Simeone Metaphraste, authore uerò Augaro scriba, qui coram interfuit.

Feb. 7.

QVomodo resplendet sol ijs, qui uident, ita de martyribus oratio ijs, qui audiunt. Quomodo autẽ cælum est astris ornatum, ita etiam ecclesiæ, quæ Dei tenent martyres. quomodo florens in campo, ita etiam martyres in Ecclesijs. Memoria martyrum, est remissio debitorum. Memoria martyrum, est reuocatio eorũ, qui uexantur à dæmonibus. Memoria martyrum, est uita & sanitas ijs, qui amant martyres. Magna matyrum certamina, splendidæ sunt sanctorum coronæ. Tradiderunt enim flagellis sua corpora, & quæcunque sunt mundi iucunda, arbitrati sunt esse stercora, ut Christum nõ negent. Propterea Dominus ip sos quoque est remuneratus ea uita, quæ degitur cum angelis incorporeis. Nam cum qui est ab initio inimicus generis hominum, putaret se eos esse oppugnaturum, potius habitatores effecit paradisi. Non cessauit enim agrestes feras mouere in eos, qui sunt fide pij, etsi semper ab eis uincerentur. Qui etiam nostro tempore excitauit hanc agrestem ferã aduersus gregem Christi, Licinium, inquam, sororis Pij Imperatoris Constantini maritum. Nam cum accepisset sceptra ab impio Maximiano, imitans eius mentem & actiones, statim irreconciliabilem excitauit persecutionem aduersus eos, qui erant insignes pietate, & misit edicta per uniuersam ciuitatem & regionem. Quinetiam ex innumeris militaribus, ille impijs suis decretis interfecit quadraginta Sebasteæ, & similiter septuaginta centuriones & trecentos in Macedonia.

Memoria martyrum quid præstet.

Licinius hostis Christianorum.

Cum autem uidisset scelèratissimus, quod magna atque adeo infinita multitudo contemneret impia eius decreta, & se daret ad mortem propter pietatem in Deum, statuit insigniores potius & magis eminentes compræhendere in exercitibus & in ciuitatibus, & eos cogere cultum offerre simulacris, existimans stolidus, se metu posse persuadere omnibus, qui sunt eius ditionis. Cũ uerò ubiq; quærerentur ij, qui sunt gloriosiores in rebus huius mundi, & magna uterentur diligentia, ei significatum est de quodam uiro, nomine Theodoro, spicie quidem formoso & in dicendo sapiente, qui fuit defensor regius scholasticus is autem uocabatur Bryo rhetor, ætate quidem iuuenis, antiquus uerò in pia actione. Qui etiam occidit draconem Euchaitis: illic enim erat draco, immanis bellua: Quando enim mouebatur, ut egrederetur, contremiscebat terra ob eius motum. Quando ergo egrediebatur è sua cauerna, siue homo, siue iumẽtum illi occurrisset, omnino ab eo deuorabatur.

Cum de hac ergo sæuissima bellua audiuisset generosus Christi athleta Theodorus, & in suis castris nullum edidisset tumultum, solus est profectus, sua sapientia portans crucem preciosam & arma eius societatis, dicens apud se: Vadam, & liberabo paternã meam possessionem à sæua hac bellua, dracone. Cum uerò uenisset in illum locum, & fœni uidisset uiriditatem, iacuit illic & dormiuit, nesciens illic expectare draconem. In parte autem Euchaitarum, quæ uergit ad austrum, erat quædam pia mulier, nomine Eusebia, credens in Christum. Ea cum uidisset Christi athletam Theodorum dormientem, cũ magno metu ad eum ueniens, & eum manu appræhendens, eũ excitauit, dicens: Surge frater mi, & cito recede ex hoc loco: Nescis enim metum, qui est in hoc loco. est enim hic magnus metus. Sed surge, & cito uiam tuam ingredere. Venerandus autem martyr Christi Theodorus cum surrexisset, dixit ei: Quis est timor & tremor in hoc loco, ò mater? Dei uerò ancilla Eusebia, dicit ei Fili, est in hoc loco draco ingentis magnitudinis. & ideo nemo potest hac transire. Quotidie enim egrediens, siue homo, siue pecus inuentum sit ante eum, ab eo interficitur. Verè perfectus autẽ Christi athleta Theodorus, dicit mulieri. Vade mater, & sta procul ab hoc loco, & uidebis uirtutem Christi mei, Veneranda uerò illa mulier cum à loco recessisset, se pronam humi proiecit, flens & dicens: Fer ei opem Deus Christianorum hac hora. Sanctus autem martyr Christi Theodorus, cum Christi fecisset signaculum, & suum pectus pulsasset, & in cælum adspexisset, dixit: Domine Iesu Christe pulchrum nomen, qui è patris effulsisti essentia, ne differas facere quam à te pero petitionem, qui in belli mihi assistis, & das mihi uictoriam contra aduersarios. Et nũc tu idem es Domine Christe Deus: emitte mihi uictoriam ex alto sancto tuo, ut uincam hostem draconẽ. Tunc tanquàm cum homine cum suo equo disserẽs: dixit: Scimus Deum esse bona uoluntate in omnibus tam hominibus quàm bestijs. Quamobrem tu quoque fer mihi opem, te Christo corroborante, ut uincam aduersarium. Cum equus autẽ audijsset uerba sui domini, stetit expectans motum draconis.

Signo crucis se munit & preces contra draconem.

Tunc dicit martyr Christi draconi: Tibi dico & præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi propter genus hominum & eius uirtutẽ, egredere ex hoc loco, & ueni ad me. Cum uerò Christi athletam audijsset draco, seipsum mouit. Et cum ipse moueretur, petræ loci conterebantur, & terra tremuit. Sanctus autem Theodorus cum Christi fecisset signaculum, ascendit equum suum, & calcitrans stetit equus supra draconem quatuor suis pedibus. Tunc Christi athleta Theodorus, stricto gladio percussit draconem, & dixit: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, quod me exaudijsti in hac hora, ut uincam aduersarium, Deinde is conuersus, uiam suam in pace init, simul lætans & Deum glorificans. Multi autem ex gentilibus, qui illic erant, militibus, cum audijssent miraculum, quod sanctus fecerat Theodorus. Christo crediderunt, sic dicentes. Reuera magnus est Deus eius, & ab ipso baptizati sunt in nomine patris & filij & spiritus sancti, & facti sunt omnes unus grex Christi, & laudabant omnes Deum sancti & magni martyris Theodori.

Imperat draconi, ut exeat contra ipsum.

Licinius uerò cum hæc de ipso audiuisset, mittit ad ipsum, à Nicomedia usque ad Heracleam, cũ propè esset pontus Euxinus. Illic enim eo tempore degebat

gebat beatus Theodorus. Protectores itaque mittit cum satellitibus, qui eum cum omni honore cōpræhenderent. Illi autem cum uenissent Heracleam, assiduè instabant, ut iret Theodorus ad Imperatorem, dicentes ei. Accede ad Imperatorem, qui te desiderat. Præclaram enim tuam formam ualde cupit intueri. Beatus autem Theodorus eos illudebat uerbis probabilibus. Simul uerò facto quoque munere, eos excepit magnificè. Tres autem dies eos detinuit. Cum illi uerò urgerent, ut uiam iniret, ipse paucis retentis, reliquos misit ad Liciniū, ad eū scribēs epistolā, ne ægrè ferret ipse Imperator ad eū uenire cū dijs suis insignoribus, ut te, aiebat, præsente dijs sacrificē. Illi autem reuersi ad eum, qui ipsos miserat, cum reddidissent epistolam, & eius exposuissent prudentiam & uirtutem quinetiam eius animi magnitudinem, & decere eum non grauari ire ad ipsum, quod si fiat, omnes, qui locum habitant, adorabunt deos Imperatoris, deorum uerbis inductus, Licinius, cum magnā congregasset multitudinem, tam ciuium quàm aliorum, ad octo millia, profectus est Heracleam in magno gaudio. In ipsa autē nocte uidet sanctus in somnis, quòd in altum elatum erat tectum, in quo manebat, & ignea iacula ad ipsum de cœlo ferebantur, & uox Domini extitit, dicens ei: Confide Theodore, sum enim tecum. Beatus uerò è somno excitatus, cū coniecisset somniū, id esse reputauit martyriū quod à Domino ei significabatur, & lætatus est exultans.

Visio sancti Theodori.

Post hæc autem cū sciuisset iam uenisse Liciniū, ingressus intimum suum penetrale, fleuit nō mediocriter, dicēs: Adsis mihi Domine in cursu stadij, pro te suscipiendo. & cum rursus sciuisset appropinquare Licinium, surrexit & lauit uultum, & oculos composuit, contexta byssinaque indutus tunica, flammæ ignis similis, & sedēs ī equo Dardano præclarissimo, factus est obuiam Licinio, & salute, qua par erat, impertijt Imperatorem, dicens: Salue Domine diuinissime, pontentissime Imperator. Imperator uerò iuuenem osculatus est, dicens: Adesdum, inquit, niti deut sol, legum adiutor, coronate corona. Tuum est sua sponte enatum diadema. Oportet enim te post me constitui Imperatorem. Deinde eo ingresso Heracleā, ei excelso parato tribunali in foro in medio ciuitatis, cum ascendisset & sedisset turbis præsentibus, concionatus est, dicens: Verè clara & celebris est hæc ciuitas, & quæ à me munera accipit. Quare etiam exultat. Tu quoque chare Theodore, ostende diem, in quo dijs maximis offers sacrificium. Beatus autem Theodorus dixit: Imperator, affer ad me insigniores tuos deos, ut cum eos fecero ingredi meum penetrale eosquè uaporauero & unguentis unxero, eos rursus reducam, & te præsente eis sacrificē. Hæc cum audijsset Imperator Licinius, cum magno gaudio iubet ipsos ei dari. Cum deos autem Licinij accepisset beatus Theodorus, qui constructi erant ex auro & argento, in suum penetrale, cum media nocte eos confregisset & contriuisset, dedit pauperibus.

Cū lachrymis petit uires à Domino.

Irridet stultū Imperatorem.

Cum duo uerò dies præterijssent, Licinius accersito martyre, dicit ei: Vt generosus & inclytus, & honoratus ab ijs, qui nos præcesserunt Imperatoribus, ostende promptum tuum in deos animi studium, ut reliqui uidentes te hoc facientem, promptiores fiant & alacriores. Maxentius autem quidam centurio assistēs, dixit Licinio: Per deos, ò Imperator, diuina tua potentia ab ipso fuit illusa. Vidi enim præcedenti nocte, magnæ nostræ deæ dianæ manum cuidam mendico optigisse, qui abibat & lætabatur. Hæc cum audijsset Licinius, mansit mutus & attonitus. Respondens autem beatus dixit Theodorus: Per Christi mei uirtutem, ita est, ut dicit Maxentius; rectè uerò feci, ò Imperator. Si ergo dij tui sibi non possunt opem ferre, quomodo uobis poterunt? Licinius autem mutato uultu, & manibus complexis genibus, deflebat, dicens: Hei mihi, hei mihi habitus sum ludibrio. Quid dicā, aut quid faciam, aut quid loquar, nescio. Imperator potentissimus accessit ad hunc uirum pestiferum, & congregauit tantam multitudinem, & fuit irrisus ab omnibus phalāgibus inimicorū. Quinetiam uictoriæ insignes deos meos confregit, & dedit pauperibus. Beatus autē Theodorus dixit ei: Fremis, ò Imperator, sed ego rugio. tu stertis, at ego exilio. Tu cum Deo pugnas, at ego de Deo dissero. Tu blasphemas, ego uerò Deum hymnis laudo. Tu colis deos mortuos, ego uerò Deum uiuum. Tu serapin, ego uerò eum, qui est super Seraphim. Tu Apollinē, ego uerò Deum semper uiuentē. Tu es carbo Thracius, ego uerò princeps Romanus. Tu Licinius uentilator, ego uerò Theodorus donū Dei. Quamobrē nè ægrè feras, ò Imperator, neq; calcitres. hæc enim faciens, tuos ostendis cruciatus. Asini enim & muli tenes figuram.

Præclare uoces martyris robusti.

Tunc multa ira plenus Licinius, iussit exui martyrem, & eum extēdi à quatuor, & boum neruis ei plagas inferri, sexcentas super dorsum, & quingentas super uentrem, & postea iubet globis plumbeis immisericorditer eius uerberare* tendinem. Deinde ferreis ungulis lacerari eius carnes, & lāpadibus ignis ustulari eius ulcera, & acutis testis radi concretū sanguinem. Post hæc autem omnia, iubet eum tutò teneri in custodia, & eius pedes illigari compedibus, & eū sic manere quinque dies, neque gustare quidpiam. Cum autem fuissent impleti quinque dies, iussit crucem deferri in basilicam, & duci sanctum, & cruci affigi. Lictores uerò cum sanctum adduxissent martyrem, ligno affixerunt eius manus & pedes, & fibulā unam in occultis eius partibus usque ad partes superiores. Excogitatum quoque fuit aliud deterius. Iussi enim pueri iaculari in eius oculos, & tela euellebant cum pupillis. Alij autem secretas partes eius testiculorum ense secabanr per obliquum. Ego autē adeta:n scriba Augarius, & uidens grauia hæc supplicia, & audiens etiam dolorem occultorum eius gemituum, abiectis codicillis, deuoluebar lachrymas ad eius pedes. Dominus uerò meus, Christi miles Theodorus, paruam uocem emittens, mihi dixit: Augare, ne relinquas munus tuum, nec intermittas dicere, q̄ in me futura sunt supplicia. Sed festinè meū aduentum describere & certamina & diem meæ cōsummationis. Deinde clāmās ad Dominum dicebat: Domine, mihi prius dixisti, Ego sum tecum, & nunc quid à me recessisti? Vide Domine, fecisti me nulli culpæ affinem, & feræ agrestes me fauciauerunt propter te: exturbatæ sunt pupillæ oculorum meorum; carnes igne sunt dissolutæ, pili autem humi decidūt: dentes euelluntur, liuida fit facies, ossa arida in cruce detinentur. Memento Domine, q̄ crucem propter te sustinui, quinetiam ferrum & ignem & clauos per uasi. Decætero accipe meum spiritum, & rege ut uelis. ego enim exeo ex uita mea. Hæc cū dixisset martyr, non amplius est locutus. erat enim totū eius corpus laniatū. Arbitratus aūt impius Licinius eum esse mortuum, reliquit in ligno pendentem.

Atrocissime flagellatur.

**for. inguinem*

Crucifigitur.

Immaniter uexatur.

Circa primam uerò uigiliam noctis adstans angelus Domini, soluit eum ab illo instrumento, & reddidit eum sanum corpore, sicut prius, & eum salutauit, & dixit: Gaudeas & corroboreris in sapientia & gratia Domini nostri Iesu Christi. Ecce enim tecum est Dominus Deus, & cur dixisti, Recessisti à me? Cōsumma ergo cursum tuæ decertationis, & uenies ad Dominum nostrum Iesum Christum, accipiens coronam

Diuinitus sanatur & confirmatur.

nam

nam immortalitatis. Hæc cum martyri dixisset angelus, ab eo recessit. Sanctus autem martyr Christi Theodorus, effectus sanus, Domino suo agebat gratias, & cœpit psallere: Exaltabo te Deus meus rex meus, & benedicam nomen tuum in seculum & in seculum seculi. *Ps. 144* Sæuus uerò & iniquus Licinius, cum nondum uenisset dies, mittit Antiochum & Patricium, duos suos cēturiones, (erant enim ordinarij) dicens eis: Ite & adducite mihi malè mortuum corpus deceptoris Theodori, ut imponam in capsa plūbea, & id in maris abyssum proijciam propter mente captos Christianos. Cum autem uenissent centuriones, & loco appropinquassent, lignum quidem uidebant erectum, eum uerò, qui quærebatur, nusquā. dicitque Antiochus Patritio: Reuera conuenienter uoci Galilæorum, qui dicunt Christum surrexisse à mortuis, fortè hunc quoque hodie fecit surgere. Patricius autem proprius accedēs, uidet beatum Theodorum sedentem & Dei prædicantem eloquia, & clamās, magna uoce dicebat, Magnus Deus Christianorum, & nō est alius Deus præter eum. Et accedētes ad sanctum, dixerūt ei, Rogamus te nos quoq;, qui ab hoc tēpore sumus Christiani. Et crediderūt in illo die ipsi & octoginta milites.

Credūt 2. centuriones & 80. milites

Cum hoc autem resciuisset Licinius, mittit Sextū Proconsulē, & cum eo trecentos milites, ut eos morte afficerent. Cum illi uerò uenissent & uidissent miracula, quæ fecerat sanctus Theodorus, crediderūt ipsi quoq; Domino nostro Iesu Christo. Concurrit aūt infinita quoque multitudo in locum, & clamauit: Vnus est Deus Christianorum. Ipse est Deus solus, & non alius. Tunc una uoce oēs clamauerunt & dixerunt: quis est hic lictor Licinius, ut eū appetamus lapidibus? Est enim noster Deus & Rex Christus, qui prædicatur per Theodorum. Fit uerò magna confusio & tumultus & impetus ad fundendum sanguinem. Irruit enim quidam ensem ferens, Leander nomine, aduersus S. Theodorum. Ei autem occurrens Proconsul, spatha ab eo ablata, eum transegit mediū. Quidā uerò Merdas, Hunnus genere, impetu facto, consumauit Proconsulē. Tunc ueniens beatus Theodorus, multis uerbis turbas alloquens, uix tandem sedauit tumultum, dicens eis: Cessate, charissimi. Dominus meus Christus fuit cruci affixus, reprimens angelos, ne hominum genus ulcisceretur. Prætereunte autem sancto Theodoro cum magna turba per carcerem, clamabant, qui erant in uinculis: Miserere nostri, serue Dei altissimi. Sanctus uerò martyr solo uerbo solutis eorum uinculis, dicit eis: Ite in pace, & mementote mei, ò uiri. Magna autem multitudo idololatrarum credidit in Dominum nostrū Iesum Christum, & qui uexabantur ab immundis spiritibus, curabant tactu manus eius & coloris eius uestimētorū.

Item alij innumeri.

Quamobrem quidam ex cohorte renunciarunt Licinio, q̄ uniuersus populus, dijs relictis, Deo credidit per Theodorum. Is uerò ira repletus, misso spiculatore, iussit sanctū eius caput abscindi. Videns aūt populus, cœpit seditionē agitare aduersus Liciniū. Beatus uerò Theodorus prolixa oratione & admonitione rogabat eos, dicens: Fratres & patres, ne succēseatis Licinio. est enim minister patris sui diaboli, & me de cætero oportet ire ad Dominum meum. Cum hæc dixisset martyr, & diu esset precatus, & benè precatus esset fratribus, & precibus finē imposuisset, obsignauit totū suum corpus, & deinde sic dicit Augaro: Fili mi Augare, ne neglexeris literis mandare diem meç consummationis. Reliquias aūt meas depone in Euchaitis, in Maiorum meorum possessione. In tua uerò cōsummatione dormias mihi à sinistris. Et cum rursus diu esset precatus & imposuisset finē suis precibus, & dixisset, Amen: & ualere iussisset omnes fratres, extēdit preciosum suū collum, & sic ense fuit consummatus, Februarij mensis die septimo, sabbato, hora tertia diei.

Totum corpus suū obsignat.

Post hæc autem cum accepissent uenerādas & sanctas eius reliquias, cum cereis & suffitibus, uniuersa comitante multitudine, Heraclea tulerūt Euchaita, & illic deposuerunt omnibus uidentibus, octauo* mense Iunij. Quo in loco nunc quoque ex uniuersa terra, quæ est sub cœlo, congregatur genus hominū. Multa enim miracula facit Dominus & curationes, per uenerandum & sanctū corpus gloriosi martyris Theodori, ad gloriam & gratiarum actionē eius nominis, quem decet omnis gloria, honor & potētia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Venerāda & sancta reliq.
**mēsis*

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI Parthenij Episcopi Lampsaci, ex Simeone Metaphraste, authore uerò Crispino.

DEsiderio & amore motus ego peccator Crispinus, studui conscribere admirabilem & gloriosam uiri uitam & à puero institutionem, sancti patris nostri Parthenij, qui fuit Episcopus Lampsaci. Est enim plena utilitate animæ, & quæ potest ijs, qui legent, ostendere ea, quæ Deus præbet ijs, qui ipsum diligūt. *7. Feb.*

Beatus ergo & inclytus hic Parthenius, habuit quidem patrem, nomine Christodulum, dignitate diaconum sanctæ Dei catholicæ, quæ erat Meliti, ecclesiæ, literarum imperitus, sanctarum autem scripturarum uel maximè ualens memoria. *Parthenij parētes.* Crescens uerò ætate, ibat in propinquum lacum, & ibi piscabatur, & piscium mercaturam suppeditabat usui eorum, qui egebant. A prima enim ætate, gratia Dei dignatus, se ipsum celabat. A tempore autem decem & octo annorum, signa facere incipiens, dæmones expellebat ab hominibus eius inuocatione. Cum uerò bona de eo fama esset multorum sermone celebrata, Meliti ciuitatis Episcopus, nomine Philetus, cum audiuisset de S. Parthenio, eum accersitum & multum laudatum, uel inuitum ordinat Presbyterum & uisitatorem sanctæ ciuitatis Meliti ecclesiæ. Porrò autem ei quoquè opem ferebat gratia curationum in omnibus ægrotantibus, & faciebat multa signa admirabilia in nomine Domini nostri Iesu Christi.

Inter cætera uerò accidit aliquando, ut ei homo fieret obuiam, cui à tauro fuerat effossus oculus, quē manu sua portabat, & deflebat. *Claret signis admirandis.* Eum cum accepisset uir sanctus, & in suo loco imposuisset, aqua madefaciens, in tribus diebus sanum reddidit. Quædam autem mulier, quæ in pudendis corporis sui partibus cācrum habebat extantem, rogabat uirum sanctum, ut acciperet morbi curationem. Sanctus uerò in eius fronte facto signo crucis, eam curauit protinus: & excidit ab ea morbus, adeo ut species cancri uel ipsam terram exulcerauerit. *Signo crucis mulierem à morbo cancri curat.* Tunc omnes, qui aderant, cum hoc uidissent miraculum, dederunt laudem & gloriam Deo nostro, qui facit miracula. Cum itaquè iret aliquando beatus Parthenius ad uisendum quendā egrotum, inter eundum repente canis ingentis magnitudinis & cædem spirans, rupta catena, quæ ei fuerat imposita, exilijt è quadam domo cuiusdam ex proceribus, & eum inuasit, & rectus stetit supra corpus eius. Sanctus autem cum in eum spirasset, & crucem Christi fecisset, repentè exiccauit, & ab humeris suis in terram proiecit mortuum.

Hæc

Vide aliud miraculũ signi sãtissimæ crucis. *2.Tim 4.*

Hæc & his similia cum audiuisset, qui erat illo tempore sanctissimus Cyzicenorum metropolis Episcopus, nomine Ascolius, cum accersiuisset ueneran dum & sanctum hunc uirum Parthenium, eum præfecit dignitati episcopatus, & maximum cõcessit donum ciuitati Lampsacenorum. Homo autem Dei Parthenius, cum uenisset ad ei dedicatam ciuitatem Lãpsacum, & eam inuenisset deditã cultui simulacrorũ, grauiter angebatur. Sed nõ cessabat, sicut Apostolus admonet, rogare, increpare, ueritatis uiam eis ostendere, imbecillitatemque & uanitatem simulacrorũ: & faciens miracula in nomine Domini nostri Iesu Christi, & curans eorum infirmos, paulatim traxit eos ad Dei agnationem. Cum uero uidisset eos proficere in fide, & simulacra despicere, uoluit eorum tẽpla diruere, & ædificare ecclesiã in nomine Domini nostri Iesu Christi. Cum se autem sustinuisset, sic statuit, quòd cùm Imperator sit Christianus & pius, iustum sit eius sententia templorum idolorum fieri demolitionẽ. Hæc cum apud se statuisset Christi seruus Parthenius, & soluisset ex ciuitate Lampsaco, uenit in urbem regiam. Fortè autem accidit, ut die sequenti pius Imperator Constantinus descenderet in uehiculo ad uidendos agros. Ad eum itaque accedens uir sanctus, exposuit ei suam petitionẽ. Venerandus uero & planè Christi amans Imperator Constantinus, benignè accepit eius petitionem, & ualdè est lætatus iussitq; eum ire in regiam, & expectare donec ipse rediret ab agris. Reuersus itaq; Imperator in Palatiũ, lubenter accepit uirum sanctum, & complexus rogauit, ut pro ipso precaretur: & protinus iussit fieri Sacram pro idolorum & eorum templorum demolitione. & cum hoc suis diuinis confirmasset syllabis, dat Parthenio cum multo auro ad extructionem sanctæ Dei ecclesiæ: & eũ amplexus, dimisit in pace.

Pulcherrimum templũ cõstruit

Reuersus autem Parthenius in suam ciuitatem Lãpsacum, tẽpla diruit, & cũ pulcherrimam & ornatissimam descripsisset Dei ædem, ipse per se assistens operi, magno studio eam curabat excitandam. Etenim cum multi adnauigarent & enauigarent hospites, non contingebat eis transire, nisi prius eum uidissent, & benedictione ab eo dignati, eam, tanquã multorum bonorum uiaticum, auferentes, recedebant.

Quodam autem die accessit quidam ad eum, qui latẽter in se habebat spiritum immundi dæmonij. Quem cum longo tempore habuisset, hoc ignorabat. Hic ergo homo cum uidisset sanctum, eum salutauit. Homo uerò Dei Parthenius cum cognouisset dæmonẽ, qui in eo habitabat, eum non resalutauit. Dæmon autem perturbatus, dixit sancto: Quoniam desideraui te uidere, ideo te salutaui: cur tu non salutasti? Sanctus autem Parthenius dicit ei: Ecce uidisti me, quid tum? Dicit dæmon: Et te uidi & agnoui. Dicit sanctus: Si reuera me uidisti & agnouisti, egredere cito à figmento Dei. Dixit dæmon: Hoc totum est, ut me expellas à mea habitatione? Nunc, rogo te, ne me expellas post tantum tempus. Dicit ei beatus Parthenius: Est ne longum tempus, ex quo in eo habitas? Dixit dæmon: A pueritia, nec fui ulli unquàm cognitus, nisi nunc à te: tu autem me expellis, ut uideo. & quò iubes me abire? Dixit sanctus: Do tibi locum, quo proficiscaris. Dicit dæmon: Omnino dices mihi, Abi in porcos. Dicit ei sanctus: Minimè, sed do tibi hominem humilem, & ingressus in eum, illic habita. Nunc uerò ex eo egredere. Dixit dæmon: In ueritate hoc facis, an solum hoc dicis dum me eieceris. Dixit sanctus: Dico tibi in ueritate, mihi quidem est homo paratus, in quo debes habitare. solũ cito egredere. Dæmon autem sancti pactis conuentis persuasus, petebatur promissio deduceretur ad effectum. Tunc sanctus os aperiens, dixit dæmoni: Ecce ego sum homo, ingredere, & in me inhabita: Dæmon autem tanquã ab igne ustus ob id, quod sanctus dixerat, exclamauit dicens: Hei mihi, me, qui * in alieno uase abij, post tãtum tempus persequeris, & quid non mali à te passus fuero? Quomodo uerò in domum Dei ingrediar? Nõ licet ueritatem audire à uobis Christianis. Tunc dæmon egressus ab homine, abit in loca deserta & inaccessa: homo autem euasit sanus uirtute & gratia Domini nostri Iesu Christi, Deumquè perpetuò laudabat & glorificabat, & sanctũ eius famulũ Partheniũ.

**ex*

Expellit dæmonẽ.

Altare ad offerẽdum incruentum sacrificium.

Perfecto uerò opere ædificationis sanctæ Dei ecclesiæ, studiũ ponebat homo Dei, ut reponeretur mẽsa, in qua oportebat Dño offerri spiritale & incruentum sacrificium. Cum autem inuenisset in quodam loco, dedicato idolis, lapidem preciosum & aptum ad sanctæ mensa concinandum opus, quod quærebatur, effecit id pulchrè elaborari & adaptari ab artificibus. Perfecto uerò opere, iussit id afferri in ecclesiam. Cum ergo artifices lapidem currui imposuissent, & boues iunxissent, ducebant ad ciuitatem. Inuidens autem & bonorum operum æmulus diabolus, non ferẽs ignẽ diuini zeli sancti uiri, conturbatis bubus, effecit, ut ij repentè impetu, qui cohiberi non poterat, incitati, supinum in terram proiecerint eum, qui trahebat boues, nomine Eurychianum, quem excipiens currus, per rotam perfregit omnem uiscerum eius cõpagem. Sicque is expirauit. Cùm aũt accepisset quod acciderat, seruus Dei Parthenius, dixit: Hoc satanica plane fecit malitia. Non impedies in hoc diabole opus Dei. & statim assumens secum pios uiros, qui cũ ipso erant, cucurrit ad locũ: & stans prope cadauer, & sancta sua inclinans genua cum lachrymis intensè orauit ad Deum, dicens: Tu Domine omnipotens, suppeditator uitæ & mortis, non ignoras ꝓp quam caulam author malorum inimicus, machinatus est mortem in tuũ figmentum. Sed o benignissime. nũc quoque ostende inanem eius conatum: uitæ autẽ participem fac tuum seruum Eutychianũ, ostendens ijs, qui in te credunt inuictã tuam potentiã: Qm̃ tu es solus Deus, & te decet gloria in secula, Amen. Cum autem uir iustus Deo misisset has preces, reuersus est mortui spiritus in corpus eius, & cœpit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu uniuersi populi: Gloria tibi Christe Deus, qui etiam suscitas mortuos, & cũ protinus surrexisset, & factus esset sanus sicut prius, & accepisset boues, traxit currum usque ad ædem ecclesiæ. Tunc omnes, qui uiderant hoc miraculũ adeo ꝑter opinionẽ, dederũt gloriã & laudẽ benigno Deo.

Mortuũ ad uitam reuocat.

Multos curat dæmoniacos.

Afferebant uerò undiquè omnes ægrotãtes, & qui uexabãtur ab immũdis spiritibus, & gratia & uirtute Dñi Iesu curabantur oẽs. Omnis aũt ars medicinæ in diebus huius sancti uiri erat imbecilla, ꝓpterea ꝙ oẽ genus morbi in nomine Dñi nostri Iesu Christi, gratis ab ipso curaretur. Inter quos Dionysius quoq;, prepositi filius, stirpe imperatoria, cum haberet filiã uirginẽ, nomine Daphnen, q̃ à dæmone grauiter castigabatur, ipse eã totis tribus diebus curauit. Alterã aũt Mamalij cuiusdã filiã, qui erat princeps ciuitatis Smyrnensium, nomine Agalmatiam, quæ ab immũdo spiritu uexata, spumam emittebat, curauit. Zoelã uerò nomine, quæ ad Persas uenerat, & à dæmone uaticinãte miserabiliter conterebatur, haud ita lõgo post tempore, Domini gratia liberauit. Aliũ aũt rursus iuuenẽ ex Hunnis ortũ, presbyteri filiũ, noĩe Niconẽ, q ab immũdo spiritu grauiter castigabatur, adducentes eius parentes, iecerunt ad pedes sancti, rogantes ut eius misereretur iuuentutis, & eum liberaret ab immundo dæmone. Vir autem sanctus dixit eis: Non est dignus qui curetur. ad castigationẽ enim

datus ei fuit ſtimulus ſpiritus.eſt enim parricida.Vos enim ſępe ab eo habiti contemptui,in animæ ueſtræ amatore à Deo petijſtis, ut ipſe caſtigaretur. Sinite eū ſic eſſe expedit enim.Illi uerò, ut qui eſſent parentes & uincerentur uiſceribus, exclamauerunt rogantes cum lachrymis,præcare Deum pro ipſo,ut liberetur à ſæuo & immani dæmone. Beatus autem Parthenius miſertus abunde profluentium lachrymarum parentum,intenſe Deū precatus eſt pro ipſo, & protinus egreſſus fuit ab ipſo dæmon, & mundatus fuit homo. Tunc parentes eius eum ſanum acceperunt, & domum redierunt, Deum laudantes atque glorificantes.Alexandria autem quædam nomine,ex Ariſba,quæ eſt Abydo,draconalem habens ſpiritum, ſibilans & multos interimens,allata eſt ad ſeruum Dei Parthenium.Qui cum increpaſſet ſpiritum, curauit eam,& remiſit ad ſuos. Synodij uerò cuiuſdam Abydeni filiam uirginem, quæ ab immundo ſpiritu uexabatur in montibus, parentes eius compræhendentes,duxerunt ad iuſtum,& cum manus ei impoſuiſſet & eſſet præcatus, eam curauit. Alium quoque, Axanum quendam militem, qui omnes partes corporis habebat diſſolutas,duxerunt ad ſeruum Dei Parthenium.Quem aqua madefaciens & precans,ſanum miſit domum ſuam ambulantem.Quendam autem aliū nomine Alanam,genere Syrū, operatione mali, qui in eo habitabat,dæmonis, ex tabulato catechumenorum ſanctæ eccleſiæ, quam condidit ſanctus uir Parthenius,ſuſpenſum & tractum & effectū mortuum, ad cadauer adueniens Dei famulus, illum quoque uiuificauit precibus, & ab eo fugauit dæmonem.Eutropus uerò quidam nomine,ex Pareo,uxorem ſuam duxit ad ſanctum, quæ habebat ſpiritum immundum, & rogabat eum multum, ut pro ipſa rogaret,ut curaretur à dæmone, qui ipſam uexabat.Vir autem ſanctus cedens eius precibus, cum eam accepiſſet, & in eius oculos inſpiraſſet,& ſuper caput eius eſſet precatus,liberauit à dæmone.Tunc maritus eius Deum glorificans, iuit in domum ſuam cum ipſa. Acaciam uerò quandam nomine, ex pago, qui dicitur Celæus, quæ ab immundo ſpiritu conſumebatur, ad eum adduxerunt,& gratia & uirtute domini Ieſu,ſanam dimiſit.Eucheria quædam nomine,uxor Agapij Magiſtriani Pangeleoti, ueneficio attentat,cum ei roderentur inteſtina, allata eſt ad ſanctum,& cum in tribus diebus ei eſſet precatus, & ex oleo ſanctorum eam potaſſet, ſanam remiſit in domum ſuam.

Tabulatū catechumenorum.

Oleo ſāctorum curat ægram.

Maximinus quidā nomine,ex Bizye ciuitate Thraciæ, qui erat diſcipulus uni ex ijs, qui ſunt apud nos Diaconi, nomine Pſertæ. Hic ergo Maximinus cum incidiſſet in morbum torminis inteſtinorum, deſperatus fuerat ab omnibus. Cum id autem reſciuiſſent eius parentes, Bizye uenerunt Lampſacum ad eum ſepeliendum,& cum eum accepiſſent cum lectulo, fide ducti,ferunt eū in ſanctam eccleſiam, & eum ponunt in ingreſſu Epiſcopi, per quem Dei ſeruus erat tranſiturus. Cum uerò in eum locū ueniſſet ſanctus uir Parthenius,& uidiſſet eum in lecto iacentem, & eius parentes lamētantes, & omnes,qui cum eis aderans,lachrymantes,ipſe quoque eſt lachrymatus, & cum flexiſſet genua,Deum pro ipſo eſt precatus, & uirtute ac gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti,ad ipſum reuerſus eſt ſpiritu, & ſtatim aſſedit, qui fuerat mortuus,& cœpit loqui. Data autem ei manu, fecit eum ſurgere,& ſanum reddidit parentibus, adeo ut uniuerſa ciuitas Deum laudaret propter factum miraculum. Quædam autem mulier Diaconiſſa,nomine Theophila, & ex Aſermo uico Cherroneſi, & cū ipſa,Ruffina impubes ex eodem uico, ab immundo ſpiritu diſſoluta & effecta paralytica, allatæ ſunt ad ſanctum uirum.Quas paucis diebus aqua irrigans & precans,uirtute Domini ſanas emiſit ad ſuos.Hilarij cuiuſdam presbyteri ex Auſadia filius unigena, nomine Thalaſsius, qui à maligno ſpiritu fuerat mente motus,portatus eſt ad ſanctum. Quem cum accepiſſet,orans,totos ſeptem dies, reduxit ad naturam, & Domino agentem gratias, cum patre remiſit in patriam. Vetulas uerò quaſdam duas pauperes, quarum uni nomen erat Calliope, alteri uerò Cyriaca, quæ ambæ ab immundo ſpiritu caſtigabantur, tulerunt ad ſanctum,qui per ſuas ad Deum preces ambas curauit. Cum autem eis quoque dediſſet ea, quæ erant ad uictum neceſſaria,dimiſit in pace.

Mortuus re uiuiſcit

Præter hæc autem,& alia,quæ narrari nō poſſunt, ſancti huius uiri miracula,accidit ut officiua quoq;, in qua tingebatur purpura, impediretur ab immundo ſpiritu,qui in eam incubuerat, & non afficeret eā, quam ſolebat, tincturam, ſed etiam immundus dæmon appareret tinctoribus,& opus Imperatoris non fineret effectum reddere, adeo ut ex hac re magnum periculum & damnum ſerui ſuſtinerent & tinctores. Quamobrem cum hæc reſciuiſſet homo Dei Parthenius,& ab eis fuiſſet rogatus, prompto & alacri animo uenit ad locum officinæ, & cum aduocaſſet immundum operantem dæmonem, & eum increpaſſet terribili ſancto nomine Chriſti,fecit eum euaneſcere ab omnibus finibus,illo clāmante omnibus audiētibus:Tanquàm ab igne expellor in gehennam ignis. Cum autem iuſſiſſet ſanctus, tinctores impleuerunt lebetes, & eo præſente immiſerunt lanam. Ea uerò ab illo tempore,eam,quam oportebat,tinctura m citra ullum impedimentum accepit etiam in futurum. Sicque & qui gerebant rempublicam, & tinctores omnes liberati fuerunt à periculo Imperatoris.

Dæmonem expellit ab officina purpuram tingentiū.

Audite aliud quoque magnum miraculum, quod factum eſt à ſancto patre noſtro Parthenio.Tempore piſcationis Thynnorum,cernabantur quidem piſces à piſcatoribus, tanquàm qui iam eſſent in manibus. Cum laxarentur autem retia, nihil proficiebant,ſed laborem inanem ſuſtinebant.Fuit uerò hoc à diaboli cauura impedimentum,non in uno tantum aut altero emporio, ſed in tota regione maritima uſque ad Abydum. omnes autem ſimul congregati, rogarunt uirum iuſtum, ut Deum pro eis precaretur. Eo uerò precante cū ieiunio & fletu, Deus ei aperuit cauſam & ſatanicam operationem. Experrectus autem,citra moram profectus eſt in unumquodquè emporium uſque ab Abydum,& aquam benedicens, & ſal inijciens,& Deū inuocans,iuſsit afferri retia,& eo præſente piſcium conſuetam facere piſcationem.Tunc cū magno gaudio ſua retia laxantes, Domini uirtute & ſancti precibus, tanta bona conſecuti ſunt in piſcatione, ut præteriti temporis defectum ſuppleuerint.Sedente aūt uiro ſancto in emporio Catapteleæ, cum piſcatio fieret piſcium,reteq; traheretur, Thynnus maximus è reti exiliens,ſe proiecit ad pedes ſancti.Quem cum ſignaſſet & precatus eſſet, iuſsit ſcindi & diſtribui fratribus ad gloriam Dei.

Vide hic aquam benedici cum ſale.

Aliquando Heracleotem quendam nomine Calliſtum, cui à diabolica operatione fuerant pedes ſoluti,duxerunt ad beatum Parthenium.Quem quidem, cum eſſet precatus,& curaſſet uirtute Domini, proprijs pedibus ambulantē remiſit in domū ſuam,lætātē & Deū glorificātē.Aliū aūt quēdā,nomine Lesbū, ex inſula,q̄ dicit Oa,duxerūt ad hominē Dei.Qui quidem à pedibus ad caput uſq;erat totus ulceratus,à leproſos nihil differēs.Eū oleo ungēs precās tribus diebus,ſanū remiſit ad ſuos.Ex magnis ergo multis miraculis,quæ à ſancto patre noſtro Parthenio Dei gratia facta ſūt,partē,prout potui,ſignificaui ueſtræ charitati,

Oleo ungens ſanat ægrotū.

tati,non tanquam de patre & doctore uerba faciens ad eum ornandum,propter id, quod dicitur: Perdet *Psal. 5.* Dominus omnes,qui loquuntur mendacium, sed res ipsæ testantur, etiam quæ fiunt post eius obitum. Unde etiam cum eo adhuc uiuo usus aliquando eum uocasset,iuit in Thraciæ metropolim Heracleam, & conueniens Archiepiscopum, qui illic erat, nomine Hypatianum,qui ad extrema ferre erat redactus, rogauit causam morbi. Cum per diuinam autem reuelationem cognouisset beatus Parthenius, eum castigari propter auaritiam,ut qui res pauperum usurparet,& eos illis priuaret, mane iuit rursus ad eum uisendum,& ei dicit:Surge magne Domine.Non enim laboras, infirmitate corporis, sed castigaris propter morbum animæ. Hæc ergo depone,& rursus euades sanus.Respondit ægrotus & dixit: Scio ego quoque me esse peccatorem,& ideo castigari.Sed ora pro me rogo te,ut leuer meis iniquitatibus. Dicit ei sanctus Parthenius,Si quis in hominem peccauerit,de eo fortasse exaudietur oratio, morbus autem tuus ad Deũ tendit.Quæ sunt ergo pauperum, redde Deo,& eris semper sanus animo & corpore:Tunc is ad se rediens, dixit:Re vera Pater peccaui Domino meo,Dominus uerò iustus,& protinus accersito suo œconomo, iussit in medium afferri,quidquid auri collectum fuerat ex pauperibus.Cum autem satis auri fuisset allatum, sanctum rogauit Episcopus, ut id distribueret pauperibus.Ille uerò non sustinuit, dicens, Cum Deus tibi det uires,tu per teipsum redde eis, quæ sua sunt. Tunc is sedens in lectica, iuit ad tẽplum sanctæ martyris Glyceriæ &, cum congregasset omnes pauperes ciuitatis, affatim omnibus distribuit. Benignus *Lu. 12* autem & clemens Deus, qui uiduæ duo minuta non *3. Reg. 17.* despexit numismata, & rursus diues uiduæ propositum acceptum habuit tempore Eliæ prophetæ & *Luc. 7.* pauperis flagitiosæque meretricis lachrymas non est *Lu. 18* auersatus, & publicani suspirium comprobauit, ipse quoque prædicti Archiepiscopi acceptam habens pœnitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit sanitatem.

Dei uerò seruus Parthenius quotidie obibat sacras ædes ciuitatis, consuetas preces in eis peragens. Quodam autem die ingressus in martyrium, quod Achilas dicitur,inuenit illic hominem quendam iacentem omnino aridum.Cuius misertus, cum oleum *Aridũ sãcto oleo perungitet sanat.* petijsset flexis genibus, cum lachrymis orauit pro ipso benignum & clementem Deum. Et cum deinde surrexisset à precatione,sensim & paulatim eum sancto oleo molliens, protinus & ipsa hora fecit eum sanum surgere,& iussit eum suis pedibus ad suos redire Deum glorificantem. Cum hoc autem terribile & quod opinionem superat miraculum factum esset in Heraclea ciuitate, quicunque habebant ægrotos, cum eis concurrebat ad Dei hominem Parthenium, & uirtute Domini nostri Iesu Christi, omnes reuertebantur sani. Simul uerò cum eo aderat etiam Hypatianus,qui illo tempore erat Archidiaconus ciuitatis Heracleæ,quando hæc fiebant miracula. Quæ cum uidisset procidit ad pedes sancti uiri, rogans eum cũ lachrymis & dicens, ꝙ in prædio suo multa quidem sunt seminata, propter pluuiæ autem egestatem omnia sunt exiccata. Sed ueni ad locum,dicebat,ò uenerãde pater,& ora Deum,ut terræ præbeat pluuiam, ut conseruetur uniuersa nostra patria. Venerandus uerò & sanctus uir Parthenius, iuit prompto & alacri animo.Cumque uenisset ad locum,& uidisset omnia exiccata, lachrymatus est, flexisque genibus diu precans cum lachrymis, clementem Deum rogauit, *Ps. 144* ut pluuiam in terram demitteret ad fructus producẽ *Precib⁹* dos.Benignus autem & clemens Deus, qui semper facit uoluntatem eorum qui ipsum timent,cum adhuc *è cœlo pluuiã deponit.* preces essent in ore eius, tectum fuit cælum nubibus & descendit multa pluuia, satiauit terram.Ingressis autem ipsis in agrum, quæsiuit habitaculum, in quo preces suas perageret.Archidiaconus uerò Hypatianus,ꝗ fuit etiã agri dñs, introduxit eũ in unũ ex suis cubiculis.Qui pernoctauit illic in orationibus, & cũ mane accersijsset Archidiaconum, dixit ei, Attende tibi,ò frater,non enim ignoras Episcopum tuum fuisse castigatum propter auaritiam. Ostendit enim mihi Deus hac nocte, te non multis post diebus futurũ Episcopum; uide ergo,ut semper curam geras pauperum.hoc enim Deum placat super omnia.

Sanctum autem rogauit Archidiaconus, ut ueniret in suum prædium,& bene precaretur agris & uitibus.Ingressus uerò beatus in unam maximam regionem,quæ nihil habebat, dixit ei, Cur non seminasti eam,cum sit maxima? Archidiaconus aũt lachrymãs, dixit,Seminata quidem est,o bone, sed mea peccata & pluuiæ defectus,eam,ut uides,exiccauit. Dicit ei sanctus: Quot modios tibi præbuit Deus ex hac regione? Ille dixit:Mille,ò bone.Sanctus autem dixit ei Ne sis tristis,ò frater.Omnia sunt possibilia credenti. *Mar. 9.* Sed Deus tibi dicit per me peccatorem, ꝙ si in tẽpore æstatis fructum, qui ex hoc agro nascitur,solũ trieris, inuenies sicut dixisti, mille modios,qm leue est in conspectu Domini hæc facere.Eum quoque introduxit in uineam recens plantatã. erat autem omnino exiccata & exesa à uermibus, ꝑꝑ pluuiæ egestatem.erat uerò locus satis amplus,ut caperet sementẽ octoginta modiorũ.Beatus aũt sale iniecto,totam uitẽ conspergit, & dixit Archidiacono:Esto bono animo,Nam Deus dat tibi ex hoc loco satis magnam benedictionem,sicut ei placet. Cũ uerò ingressi essent in ciuitatem,iuit ad Episcopum,ut ei ualediceret,& na *Prædicit obitũ Archiepiscopo.* uigaret.Ille aũt ei processit obuiam, & eum est complexus.Ij uerò cum assedissent, sanctus dixit Episcopo, Annuncio tibi,ò Domine, ꝙ post nõ multos hos dies excedes è corpore,& migrabis ad Dominum.Ecce enim Christus te accersijt, qui est uerus Deus noster,& bonũ successorem reliques, ut mihi reuelauit Dñs,dñm Hypatianũ, tuũ Archidiaconũ. Dixit Episcopus:Fiat uoluntas Domini.Et cum se inuicem osculati essent in osculo sancto, Heraclea sanctus nauigauit Parthenius,& uenit in suã ciuitatẽ Lampsacũ.

Accidit autem non multis post diebus, ut morbo correptus Heracleæ Episcopus, in Christo requiesceret. Pro ipso uerò factus est Episcopus Dominus Hypatianus Archidiaconus,conuenienter,ei quod dixerat seruus Dei Parthenius. Cum esset autem æstus, *Squalida regio uberes reddit fructus.* egressus Episcopus Hypatianus in agrum suum ad colligendos fructus terræ, & metendum id, quod erat natum ex exiccata & squalida regione, inuenit mille modios plenos frumento, conuenienter uerbo serui Dei Pharthenij. Similiter uerò in tempore quo que uindemiarum, ex plantatione exiccatarum uiniarum Deus dedit magnam uini quantitatem. Qui cum experientia accepisset euentum eius, quod sanctus prædixerat,decimam fructuum utrorunque,nẽpe tam aridorum ꝗ humidorum,naui impositam duxit Lampsacum,ut sancto offerret, maximas ei agens gratias. Ille autem noluit accipere, dicens Domino Hypatiano Episcopo, Deo agens gratias in omnibus,eas distribue nostris fratribus, & cum se inuicem salutassent, reuersus est sanctus Episcopus Heracleam & distribuit frumentum uinum suis fratribus, ut iusserat homo Dei. Episcopus ergo Hypatianus non cessauit usque ad finem uitæ, narrare omnibus Dei magnalia, quæ fecit cum ipso per seruum suum Parthenium.

S. Parthenius decedit

Cum ergo in hac pia & angelica uita refulsisset in terra Dei seruus & uir uenerandus Parthenius, & multos conuertisset à simulacris ad Deum uiuum, & perinde ac morbo arreptus, à Deo uocatus, requieuit in pace. Prædictus ergo Hypatianus Episcopus cum audiuisset inclytum & uenerandum patrem nostrum Parthenium ad Christum migrasse, relictis omnibus, quæ habebat in manibus, soluens ex ciuitate Heraclea, secundo uento cum Deus iussisset, eadem

Honorificè sepelitur.

nocte peruenit Lampsacum. Similiter etiam Cyzici episcopus, & episcopus Meliti, in qua fuerat natus, & Parij episcopus nomine Eustathius & reliqui ex ciuitatibus, quæ erant circuncirca. Sicq; cum psalmis & hymnis & spiritalibus canticis deposuerunt eum prope ecclesiam in oratorio, quod ipse ædificauit. Dormijt autem sanctus Christi seruus Parthenius septimo mensis Februarij, non parua nobis relicta doctrina per perfectam & immobilem eius in Deum fidē. Qui etiam post decessum sua ad Deum supplicatione non cessat facere miracula, dæmones expellens, leprosos mundans, & omnem morbum & ægritudinē curans uirtute & gratia Domini & Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

EPITAPHIVM S. RICHARDI, Regis Angliç, sculptum in ciuitate Luca Italiæ, ubi requiescit.

7. Feb.

Soror Offonis regis, fuit mater beati Richardi. beatus Richardus rex angliæ, exul patriæ, spretor mundi, contemptor sui, pater sanctorum fratrum Vuillebaldi & Vuinnibaldi, & beatæ Vualburgis uirginis, terrenum regnum in cæleste mutauit. Deposuit coronam regiam pro uita perpetua. Exuit purpuram, & uilem induit tunicam. Regionum reliquit tribunal, & sanctorum quæsiuit limina. Dimisit sceptrum, & accepit baculum. Dimisitquè filiam suam in regno beatam Vualburgam, atque simul cum filijs peregrè profectus. Et eis relictis apud sanctum Bonifacium martyrem gloriosum, tunc Archiepiscopum Moguntinensem, uirum miræ sanctitatis, eo quòd Anglicus esset, de regno suo natus, idem sanctus rex exilio se ulterior, limina sanctorũ trans alpes adijt, & loca deinceps magis deuia petijt solitudinum, Deo soli idem solus libere uacaturus. Deinde post lõga exilia, post multa certamina, post famis, sitis & frigoris multimodas ærumnas, in prouincia Italiæ, ciuitate Luca finitur pugna, dantur præmia, cælo recipitur anima, & in beati Fridiani basilica iuxta corpus eius ponuntur pia membra, ubi & miraculis coruscat. Cuius festiuitas septimo Idus Februarij celebratur. Locus etiam, in quo requiescit, his uersibus adornatur:

Suscipit rex pius cũ filijs lõginquã peregrinatione religionis ergo. Moritur Italia.

Hic rex Richardus requiescit sceptrifer almus.
Rex fuit Anglorum, regnum tenet iste Polorum.
Regnum dimisit, pro Christo cuncta reliquit.
Ergo Richardum nobis dedit Anglia sanctum.
Hic genitor sanctæ Vualburgæ uirginis almæ,
Et Vuillebaldi sancti simul & Vuinnibaldi.
Suffragiũ quorũ det nobis regna Polorum. Amē.

VITA B. EVGENII ET MARIAE eius Filiæ, authore Simone Metraphraste.

In illo tempore erat uir quidam in Bithynia, nomnie Eugenius. *Febr. 8* Is habebat uxorem ualde honestam & Deum timentem, quæ peperit filiam unicam, & uocauit nomē eius Mariam: Mortua autem eius uxore, educauit filiam suam Eugenius in bona & honesta uita. Cum uerò creuisset adolescentula, dixit ei pater eius: Filia charissima, ecce omnes meas facultates trado in manu tuas. Ego enim uado, ut saluam faciam animam meam. Cum hæc autem à patre suo audijsset adolescentula, dicit ei: Pater, tu uis teipsũ seruare, & me perdere. Nescis Dominum dicere in Euangelijs: Pastor, bonus animam suam ponit pro ouibus? *Ioa. 10.* Rursus uerò alibi dicit: Qui saluam facit animam, est tanquàm qui creat. Hæc cũ audijsset pater eius Eugenius, eius uerbis ualde fuit lætatus. flebat enim & eiulabat, cum hæc diceret, & dicit ei pater eius: Filia charissima, quid possum tibi facere? Tu quidēm es fœmina ego autem uolo ingredi monasterium, & quomodo potes mecum uersari? Diabolus enim propter uos bellum gerit aduersus Dei seruos. Hæc cum audijsset eius filia, dixit patri suo, Domine mi pater: Non sic ingrediar, quomodo tu dicis, sed tõdebo comam capitis, & inducta ueste uirili, ingrediar tecum monasterium, nemine sciente, me esse fœminam.

Mariã tondet pater eius, uocatque Marinum, et ducit ĩ uirorũ monasteriũ.

Beatus autē Eugenius, auditis ijs, quæ dicebat filia ualde lætatus, cum omnia bona sua distribuisset pauperibus & mendicis, orphanisquè & uiduis, & totondisset suam filiam, uirili amictu eam induit, & nominauit nomen eius Marinum, hæc ei dans mandata: Vide filia, quomodo tu sis conseruatura. Futura enim es in medio ignis. nõ ingreditur enim fœmina in monasterium. Te ergo conserua Christo immaculatam, ut cum impleuerimus id quod sumus polliciti, habeamur digni regno cælorum. Hæc cum dixisset Eugenius, & precatus esset, assumens filiam suam Mariã in habitu adolescentis, ingressu est cœnobium. Eis autem ingressis in monasterium, in dies proficiebat puella in omni uirtute, obedientiaque & humilitate & in maiori exercitatione. Cum uerò aliquot annos peregisset beata in monasterio, existimabant monachi eum esse Eunuchum, propterea ꝙ esset imberbis & uoce gracili. Alij autem existimabant, præ nimia exercitatione, & ꝙ solum secundo quoque die comederet, eũ esse uoce adeo tenui. Aliquo uerò post tempore contigit eius patrem decedere, incrementum autem accepit eius exercitatio, obedientia & humilitas, adeo ut ipsa quoque donũ Dei acceperit contra dæmones. Vnumquenque enim eorum, qui laborabant & uexabantur, manus eis imponens & orans, curabat protinus. Habebat autem illud cœnobium quadraginta uiros, omni uirtute & sapientia exornatos. Singulis uerò mensibus mittebantur quatuor monachi ad responsa monasterij, propterea quod ipsi haberent in alijs quoque locis diuersas possessiones. Erat autem in media uia diuersorium, & qui ibant & ueniebant, propter itineris longitudinem illic requiescebant. Inter cæteros autem magnam eorum curam gerebat is, qui præerat diuersorio, eos seorsum accipiens. Inuidus uerò & malignus diabolus, qui rebus bonis semper inuidet, mala aũt ad se attrahit, ægre ferens huius beatæ in Deum amorem, pulcherrimãquè & honestissimam uiuendi rationem, studuit aliquantulam ei labem inurere & eam affligere.

Quodam

Quodam itaque die, Præfectus monasterij, accersito Marino, dicit ei: Frater Marine, scio tuã uitæ agendæ rationem esse perfectam in omnibus, & præcipuè in obedientia. Velis ergo tu quoque egredi, ut ministres monasterio. Fratres, enim ægre ferunt, te ad id non egredi. Hoc autem faciens, ò fili, maiorem accipies mercedem à benigno & clementi Deo. Etenim Dominus quoque noster Deus nõ dedignatus est ministrare suis discipulis. Hæc cum audijsset Marinus, se proiecit ad pedes Præfecti, dicens: Bene precare mihi uenerande pater, & ego ibo quocunque uolueris. Egresso autẽ Marino & alijs tribus monachis ut ministrarent, diuerterunt, ut consueuerant, ad illud diuersorium. Qui autem præerat diuersorio, habebat filiam unicam. Miles uerò quidam ingressus diuersorium, ei attulit uitiũ, ea uerò concepit. Præcepit aũt ille miles, dicens: Si hæc res fuerit cognita, & te examinauerint tui parentes, unde hoc factũ sit, dic eis: Formosus ille iunior monahus mecum domijt, & ex eo concepi. Postquàm ergo egressi fuissent monachi simul cum Marino, resciuit pater puellæ filiam suam utero concepisse. Qui rogauit eam, dicens, Vndenã hoc tibi factum est? Puella autem respondit, dicens: Iunior ille cœnobij formosus monachus, qui dicitur Marinus, mecum dormijt, & me prægnantẽ reddidit.

Lu. 22

Puella uitiata infamat Marinum.

Cũ hæc autem audijsset Præfectus diuersorij, cursu & cum magna ira uenit in monasterium, eum accusans, & dicens: Vbi est ille falsus Christianus, quẽ dicitis esse monachum? Ei uerò factus est obuiã apocrisiarius monasterij, & dicit ei: Bene uenisti frater. Cur es adeo tristis, & cur tam temerè loqueris? cessa parumper, rogo te. Respondens autem præfectus diuersorij, dixit ei: Pereat hora, qua unquàm cognoui monachum. Hei mihi, quid mihi accidit? Quid faciã autẽ, nescio. Cum uerò hæc resciuisset Præfectus, eũ accersijt, & dicit: Quid tibi uis frater? Quid es tristis? Præfecto autem monasterij dixit is, qui præerat diuersorio: Quid mihi uolo? Decætero nullum amplius uideam aut conueniam monachum. Post quàm autem à Præfecto rursus fuit rogatus, is qui præerat diuersorio, Propter quam causam hæc dicis? respondit & dixit: Filiam habebam unicam, in quam spem meam collocabam, quòd ea requies meæ senectutis. Eccè uerò quid fecit Marinus, eam prægnantem reddidit, quem dicitis esse Christianum & pium. Hæc cum audijsset Præfectus, stupefactus dicit ei: Quid possum tibi facere, cum ipse non sit hic? Sed quando uenerit ex ministerio, nihil est aliud quod agam, nisi ut expellam è monasterio. Cum autem uenisset Marinus cum alijs tribus fratribus, accersit eum præfectus, & dicit ei: Abba, Hæc ne est tua uiuendi ratio & exercitatio? Quando diuersatus fuisti in diuersorio, attulisti uitium filiæ præfecti diuersorij. Huc autem ueniens eius pater, tanquàm per theatrum traduxit nos monachos. Marinus uerò his auditis, se humi proiecit in faciem, dicens Præfecto: Condona mihi humili & peccatori propter Dominum, ò pater, quoniam tanquam homo erraui. Tunc Præfectus ei iratus, eiecit eum è monasterio.

Fatetũ crimen quod nõ admisit.

Egressus aũt beatus extra uestibulũ monasterij, mãsit sub dio, sustinẽs frigus & æstũ annos tres. Qui ergò ingrediebantur & egrediebant ex monasterio, rogabant ipsum, dicentes: Cur sic sedes, Abba, afflictus in uestibulo? Ille autem dixit eis: Quoniam sum fornicatus, propterea eiectus sum ex monasterio. Cum uerò uenisset pariendi tempus filiæ Præfecti diuersorij, peperit puella filium masculum. Puerum autem tollens pater eius, uenit ad monasterium, & cum inuenisset Marinum sedentẽ extra monasteriũ, proiecit ei puerum, & statim recessit. Marinus uerò sumens puerum in manus, dicebat lamentans: Hei mihi misero & abiecto: Ego certè humilis & nequam, accipio pro meritis meorum peccatorum. Cur autẽ hic quoque infelix puer mecum moritur? Cœpit uerò accipere lac à pastoribus, & sic alebat puerum ut pater. Non satis autem erat Marino afflictio, & pudor, quo afficiebatur quotidiẽ, sed puer quoque flens & excernens, cõtaminabat, & sordidabat eius uestes. Post spatium autem trium annorum, seditionem agitarunt omnes fratres, dicentes Præfecto: Pater uenerande, sufficit fratri Marino pœna, quã sustinuit. Decætero rogamus, accipe eum rursus in monasterium, maximè uerò, quod coram omnibus confessus est lapsum suũ. Cum autem contradiceret Præfectus, & non persuaderetur eum accipere, cœperunt monachi ei rursus dicere: Nisi fratrem Marinum rursus acceperis in monasterium, ò pater, nos quoque recedimus. Quomodo possumus à Deo petere, ut condonet nobis nostra peccatã, cum frater noster tres annos sub dio sedeat in uestibulo?

Fornicatã se dicit, sed lõge alio sensu.

Hæc cũ audijsset Præfectus à monachis, dicit eis: Reuerã propter peccatum, quod fecit, non est dignus huc ingredi, propter uestram tamen charitatem & preces eum accipio. & cum accersijsset Marinum coram omnibus, dicit ei: Frater, non es dignus stare in primo tuo loco, propter peccatum quod fecisti, propter fratrum autem charitatem & preces, accipio te omnium postremum in regulam. Marinus uerò cœpit præfecto dicere cum lachrymis: Hoc quoque mihi magnum est, ò uenerande pater, quod me dignum feceris, qui ingrederer intra uestibulum, ut sic quoque dignus habear, qui seruiam sanctis meis patribus. Et cum eum accepisset Præfectus, immisit ad uiliora & abiectiora opera monasterij. Is uerò ea faciebat cum studio & magno metu & compunctione. Habebat autem puerum quoque Marinus, eum retro sequentẽ & clamantem: Ta ta ta, & requirentem ea, quæ sunt pueris necessaria ad alimentũ. Non solum enim his ærũnis & afflictionibus premebatur Marinus, sed etiam de alendo hoc puero erat ualdè solicitus. Cum creuisset autem puer, degebat in monasterio, educatus in uirtute & in temperantia. Porrò uerò sancto quoque & monastico habitu est dignatus. Sicquè proficiebat in humilitate & multa obedientia, ut amaretur ab omnibus. Post hæc aũt cum uidisset Dñs perfectam esse eius fidem & tolerantiã, & esse dignam regno cælorũ, accepit eã in æterna paradisi tabernacula, nemine sciente. Nã cũ is obijsset, & nec egrederet ad seruitiũ monasterij, & nec ad psalmodiã regulæ, rogauit Prefectus fratres, dicens: Vbi est Abbas Marinus? Eccè.n.iã præterierunt tres dies, ex quo eũ nõ uidi in psalmodia, neq; in suo ministerio. Primus aũt omniũ inueniebat in regula. Ingredimini ergo eius cellã, & uidete, nũ in aliquã ciciderit ægritudinẽ. Cũ aũt uenissent fratres in cellã beatæ, ingressi inuenerunt eã cõsummatã in Dño, & puerũ ei assidentẽ & flentem. Tunc properè egressi fratres, Præfecto renũciarunt, dicentes: Frater Marinus dormijt. Ille uerò cũ audijsset, miratus est & dicit: Quo excessit eius anima, aut quomodo Deo allaturus est excusationẽ de ijs, quæ peccauit? Tũc decætero iussit, ut ei iusta facerent. Cũ aũt uenissent fratres, ut eum cõponerent ad sepeliendum, inuenerunt eum esse mulierem, & stupefacti, cœperunt omnes una uoce clamare: Domine miserere. Præfectus uerò cum tumultum audijsset & conturbationem, rogauit, dicens: Quidnã hoc sibi uult? Illi autem dicũt ei cum admiratione, Frater noster Marinus est sexu mulier. Cum uenisset ergo Præfectus & uidisset rem admirabilem & præter opinionẽ se humi proiecit, & tenens pedes beatæ, cũ multis la-

Vide sãctæ uirginis ineffabilẽ humilitatem.

Migrat è corpore

[Nota, procidēs ad uenorādas & sanctas eius reliquias] chrymis clamabat, dicens: Ignosce mihi Domine Iesu Christe, q̃ per ignorantiam peccaui in sanctam & castam tuam sponsam. Et rursus procidens ad uenerandas & sanctas eius reliquias, clamabat, dicēs: Hic moriar ad sanctos & uenerandos tuos pedes, donec audiero mihi esse condonata ea, quæ in te peccaui. Cum is autem diu defleret & plangeret, uenit ad eū uox de cælo, dicens: Si hoc quidem sciens fecisses, nō tibi condonassem: Quia autem nesciens hoc fecisti, peccatum fuit tibi condonatum.

Tunc surgens Præfectus à uenerandis eius reliquijs, statim misit ad præfectum diuersorij, dicens: Veni citò ad nos, nam te uolo conuenire. Cum autē uenisset Præfectus diuersorij dicit ei, Præfectus monasterij: Ecce frater Marinus est mortuus: Is uerò dicit Præfecto monasterij: Deus ei condonet id, quod fecit in abiectam meam filiam. Dicit ei Præfectus monasterij: Pœnitentiam age, ò frater. Nam peccasti coram Deo. Sed me quoque tuis uerbis decepisti, & peccaui ego quoque propter te. Ecce enim Marinus re uera est mulier. Cum hæc autem audiuisset præfectus diuersorij, & Præfecti uerbis fuisset obstupefactus, mansit mutus & attonitus. Eū uerò manu apprehendens Præfectus monasterij, duxit eum in locum, in quo iacebat beata Maria, & cum eam honestè & decorè locasset ac composuisset, ei ostendit ipsam esse sexu fœminam, & eam fuisse temerè maledictis appetitam. Tunc cœpit diuersorij quoque præfectus deflere propter inopinatū ab eo uisū miraculū.

[Filia pandochei arrepta à dæmone, & suū confessa crimen curatur meritis sanctæ uirginis.] Post hæc autem iusta fecerunt sanctis & uenerandis eius reliquiis, & deposuerunt in insigni loco monasterij, cum psalmis & hymnis & multis luminibus, octauo mensis Februarij. Statim uerò uenit filia Præfecti diuersorij à dæmone correpta, & confitens omnem ueritatem, & dicens: Talis miles me fefellit, & persuasit, ut falsò accusarem hanc beatam. Deinde cum appropinquasset loculo beatæ, Præfecto & fratribus rogantibus sanctæ uenerandas reliquias, protinus ipsa hora fuit curata & mundata à dæmone. Tunc cum uidissent miraculum, quod erat præter opinionem, laudarunt omnes clementem & benignum Deum propter signum, quod factum fuerat, & propter patientiam & tolerantiam beatæ q̃ perstitisset usque ad mortem, non aperiens se esse mulierem, propter regnum cælorum. Et nos ergo, ò fratres dilecti, æmulemur eius fortitudinem, constantiam & tolerantiam, ut inueniamus misericordiam & gratiam in futuro seculo, à magno Deo & Saluatore nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia simul cum patre & spiritusancto nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. PAVLI EPISCOPI Virdunensis, grauiter et fideliter iā olim conscripta, sed nunc demum in gratiam Lectoris reddita aliquanto Latiniori stylo per F. Laur. Surium, & quidem aliquot locis paraphrasticos.

Beatus Paulus Virdunensis ecclesiæ præsul dignissimus, beatissimi Pauli Apostoli imitator egregius, quē non minus uita & moribus, quàm nomine referre pro uiribus conatus est, in Gallia Belgica parentibus ortus est non infima dignitate. *[Traditur studijs literarum]* Porrò uerò in ipsis annis teneris artiū liberalium studijs, ut erat apud antiquos more receptū, adhibitus est bonæ indolis puer, & in ijs sanè breui tēpore eos habuit processus, ut Grammatica, Dialectica, Rhetorica, cæterisque humanioribus disciplinis sic satis instructus uideretur. Verum ab ipso mundani fastus aditu (qui ut curis & angoribus discruciat sui studiosos, ita nihilominus aureos illis montes pollicetur) pedem suum maturè retrahens, ne si nimio illius semel esset amore irretitus, immani se præcipitio daret, totū se ad res diuinas contulit, & ad officia charitatis & misericordiæ, in templis quidem & monasterijs ijs, quæ ad diuinum cultum pertinent, intentus sedulo, benignè uerò opē ferēs miseris & pressis inopia, adeo ut nihil sibi præter ea, quæ sunt ad uictū cultumque corporis necessaria retinens, facultates suas omnes in egenos, morbidos, nudos, fame sitiq; afflictos, in carcerem coniectos, alijsquè calamitatibus obnoxios conferret, nihil de crastino solicitus, quemadmodum à Christo didicerat. Vacabat interim ieiunijs & precibus, cum ijs coniungens semper studium pacis & sanctimoniæ, sine qua, ut ait Apostolus, nemo uidebit Deum. *[Hebr. 12.]* Etsi uerò actuosæ uitæ cum Martha nō segniter nauaret operam, at tamen contemplationis diuinæ auidus, eam ceu partem meliorem, cū Maria arctius complecti cupiebat. *[Lu. 10.]* Cumquè hac in cogitatione diu noctuque uersaretur, modumquè inquireret, quinam ad summum posset perfectionis apicem pertingere, diuinitus illius animo saluberrimum incidit consilium, ut cum magno illo patriarcha Abrahamo, indubitata in Dei benignitatem fide innixus, exiret è terra & cognatione sua, *[Ge. 12.]* & ad exteras regiones ignotaque loca se reciperet, beatæquè paupertatis amplissimis ditatus promissionibus, cum Christo Domino suo uulpibus foueas & uolucribus nidos suos habentibus pauperior effectus, non haberet ubi suum reclinaret caput. *[Matt. 8.]* Accedebant huc Dauidis regis & dicta & facta, quæ magno illi ad uirtutem erant incitamento, contemplāti quemadmodum ille tantus rex interdiu purpura opertus regni negocia curabat, noctibus uerò in cilicio & cinere cubans, laborabat in gemitu, lachrymis stratum rigabat suum, *[Psal. 6]* egenum, mendicum & *[Psa. 39]* pauperē se dictitās, hisque utēs uocibus: Pater meus *[Psa. 26]* & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. itemque illis: Extraneus factus sum fratribus meis & peregrinus filijs matris meæ. *[Psa. 68]* & rursus: Ecce elongaui fugiēs, & mansi in solitudine. *[Psa. 54]* His alijsq; inflammatus, mundi gloriam, ut rem inanissimam, putauit prorsus pro nihilo, ut quæ instar flosculi subito appareret, & paulo pòst marcesceret: cogitationibusq; diuersum persuadere uolētibus, eiusquè salutari proposito aduersis & contrarijs, opponebat illud Apostolicum: Nihil intulimus in hunc mundū, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. *[1. Ti. 6]* Huic iungebat illud ex Euangelio, quo perfectionē attingere cupiēti mandatur uendere omnia quæ possideat, & dare pauperibus: *[Matt. 19.]* itemq; illud quo Christus Dominus propter nomē ipsius relinquenti domum, parentes, fratres, sorores, filios, agros, centuplū pollicetur, & præterea uitam sempiternā. *[Ibidem]* Addebat etiā illud: Nisi quis tollat crucē suā quotidiè, & sequatur Saluatorē, oderitq; patrē & matrē, &c. immò uerò etiā animam suā, nō posse Christi esse discipulū. *[Matt. 10. Lu. 14]* His ergo omnibus eius feruēti uolūtati stimulos & calcaria adhibētibus, inusitatæ peregrinationis & ignoti itineris sibijpsi laborē indixit, oblitusq; generis antiqua stēmata & superbā nobilitatē, relictisq; charissimis parētibus, Christo duce proficiscitur è patria, nesciensq; quo pergeret, quippe uiarū ignarus, tandē ad eremū Vosagi peruenit, eáq;, posthabitis mūdi rebus & curis omnibus, lætus ingredit, Christo, tei suo

illic

illic militaturus. Aiunt autem in ea solitudine multos habitasse anachoretas distinctis cellulis, quique demptis Sabbato & Dominico die, perpetuo soli degerent in arctissimo silentio, nisi uel morbus corporis, uel animæ salus secus postulasset. Horum ipsi optatissimam uiuendi consuetudinem Paulus ita, ut animo iampridem destinarat, modis omnibus amplecti uoluit, sed quoniã non est in hominis potestate uita eius, neque est consilium contra Dominum, & neque currentis est neque uolentis, longè aliter euenit, atque ille putarat. Futurus enim quandoquè pontifex & pastor ouium Christi, diuina id agente prouidentia, ad cœnobiũ potius peruenit, ut illic interim apud fratres delitescens, in schola uirtutum probè exercitatus disceret, quod postea alios ex officio doceret. Erat nanque in illa eremo monasterium, quod Deo miseranteque hodie perseuerat, monasticis institutis ualde insigne, Tabuleium antiquitus dictũ, ꝙ sectis instar tabularum lapidibus primo ædificatum fuerit at nunc uerò Theolegium appellatur. Ad id cœnobium casu hospitij captandi causa diuertit Paulus, atque ab Abbate & fratribus libentissimè acceptus est, Deinde ab oratione reuertenti ad hospitium, Abbas cum fratribus pedes manusquè abluunt, & cum multa deuotione & reuerentia omnia humanitatis officia impendunt, orantque ut aliquantisper uelit apud ipsos permanere, & longo itinere defessa membra dare quieti. Annuit ille precibus eorum, & cum aliquandiu hæsisset apud illos, & ex crebris colloquijs cœpisset cognosci, Abbas rem diuinitus geri existimans, ut eius uita posset alijs, & exemplo esse & saluti, cogitationem suscepit de inuitando illo ad monasticæ uitæ complexum, ne si forte alio se transferret, ipse eius sanctitatis ferret dispendia.

Pro. 21
Rom. 9
Tabuleiũ antiquit⁹.

Quadam itaque die, cum de mundi huius contemptu, ut sæpe alias, colloquia miscerent, Paulus animi sui consilium & intentionem, cum quis esset, qua causa eò aduenisset, quò mẽtis flagraret desiderio, ꝙ eremi habitationem, modo Christo annuẽte ipsi posset contingere, totius orbis uastitati anteponeret, sciscitanti Abbati perspicuè indicauit, multum eum obtestãsper Dominum, uti ne cuiquam alteri reuellet, locumquè ipsi uelit inquirere aptum diuino seruitio, repertumquè ocyus demonstrare. Abbas hoc pacto adiuratus, ne illius uotis aduersaretur, multum anxius formidare cœpit, ne tanto uiro cœnobium destitutum, maxima inde incommoda caperet, & iam non sua, sed ipsius Saluatoris ei exempla proposuit, ut eorum commemoratione posset illum permouere ad manendum in cœnobio. Ait Christum sub horam passionis suæ, cum humana ipsius natura à morte abhorreret, patrem sic orasse: Pater, si uis, transfer à me calicem istum, attamen non mea uoluntas, sed tua fiat. Eundem etiam alias dixisse: Non ueni facere uoluntatem meam, sed eius qui misit me. Et satis quidẽ agebat Abbas his & id genus alijs adferẽdis, ut eum apud se retineret. At Paulus in sententia animi sui ꝑstabat immotus, nec se ab ea ulla rõne deduci patiebatur. Id uerò Abbas animaduertens, simul etiã considerans non ea paulũ esse fortuna uel conditione, ut posset cogere inuitum, confert se ad alia ex scripturis depromenda exempla. Et si, inquit, cũ Abrahamo patriarcha exulem te fecisti à paterno solo, & cum Dauide elongasti fugiens, ut maneas in solitudine, & denique ut uir euangelicus, patriam parentes, agros, cognatos Christi & uoluntate & amore reliquisti, attamen noueris ad perfectionem capessenda quippiã adhuc tibi deesse. Quod si nosse cupis, audi Psalmistã ita dicentẽ: In duxisti nos in laqueũ, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Vbi sanè per tribulatiões dorso nostro, & homines capitibus nostris impositos indicare uoluit nõ nostro nos uiuere arbitratu, sed superiorum iussis humiliter parere debere. Huius exẽplũ in ipso Christo nobis illustrissimum proponitur, dicente Aposto to, Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem. Si ergo uerè illum imitari uis, sanctæ obedientiæ iugum mansuetissimis humeris accipe, & illud, si sic necesse sit, ad supremum usque uitæ diẽ ferto. Non enim erit discipuli illius laude digna exercitatio, quam magistri reuerenda eruditio non approbarit, nec debet sanè alijs uelle præesse, qui prius subesse non didicerit. His Paulus auditis, cessit abbatis admonitioni, & quia par illi uisũ fuit, ut ipse potius prior rogare debuerit, quod Abbas ab illo petebat, toto corpore humi ꝓstratus, negligẽtiæ & ignorãtię suæ ueniã precabatur, simul prõptũ se offerens ad oĩa illius iussa exequenda. Itaque uotis omnium cum Abbatis benedictione monasticum induit habitum, & ut uerus Christi seruus, adiungitur illi congragationi sanctorum. Qualem uerò deinde sese præstiterit, q̃ moribus & uita sanctum & inculpatum, non fecile quisquã explicauerit. Ab ipso nãque mutati habitus die, propè fidem excedere uidebimur, si dicere uelimus, quas cruces, quæ tormenta sibijpsi intulerit, dũ uult corpus castigare suum & in seruitutem redigere. Neque enim uel tenuiter corporis indulsi ualetudini, neque manu semel ad aratrum missa, uoluit cum uxore Lot retrorsum respicere. Fuit uerò etiam charitate præcipuus, castitate mundissimus, humilitate summus, prudentia solers, astutiam serpentis cũ simplicis animi puritate coniungens. His itaque alijsq; uirtutibus cum polleret, amabatur ab omnibus, cunctis erat gratus & uenerabilis, & ꝑ eximiæ sãctitatis reuerentia, solo pastoris dempto nomine, instar magistri miro à fratribus affectu colebatur.

Matt. 26.
Ioan. 5
Ps. 54.
Ps. 65.
Phil. 2.
Monasticũ induit habitum.
Luc. 9.
Ge. 19.

Sed ne tanta uirtutum copia quasi sterilis & uacua uideretur, neque lucerna tam illustris sub modio poneretur, sed luceret omnibus, qui in domo Dei sunt, cum iam eius fama longè latequè increbuisset, cœperunt multi ad eum confluere etiam ex longinquis regionibus, & se in eius tradere disciplinam non solum mediocris fortunæ, sed etiam præpotentum ac nobilium hominum filij. In ijs autem Grimo, qui etiam Adalgisilus dictus est, Dagoberti regis nepos, præ cælestis patriæ amore omnem huius mundi gloriam ducens pro nihilo, illi se tradidit instituendum, quippe cuius uitam, mores & actiones, ceu agrum fertilem, multa florum diuersorum gratissima amœnitate uernantem, & cui benedixit Dominus, à permultis iam didicerat uirtutum omnium odoribus flagraret. Et illi quidem repente tanto est dilectionis ardore coniũctus, ut non nisi sola interpellante morte, ab illo se separari pateretur. Introductus autem à sancto uiro in amœnissimos scripturarum campos, intantum breui profecit, ut disciplina & moribus magistrum æquiparare uideretur. Et ille quidem in monasterio hoc Tabuleio siue Theolegio, ꝙ iure hæreditario illius ditionis esset, cum magistro maiori libertate degebat, & de gramine uirtutum, centuplicatum fructum retulit, adeo ut ad Diaconatus quoq; gradũ euectus sit.

Matt. 5.
Grimo, nepos regis, se adiũgit S. Paulo.

Per idẽ aũt tẽpus defuncto Ermefredo Virdunensi episcopo, idoneus successor mox inquirebat, ne uacãte diu sede, grex Dñi, pastoris uigilantia destitutus, pateret morsibus luporũ. Ibi tũ nõ defuit, q̃ ad aures principũ perferret, intra regni fines, & quidẽ in monasterio supradicto degere Paulũ monachũ, q̃ idoneus sit cui cura pastoralis demãdetur. Mox iubente rege ablegantur quidam ad Grimonem, qui illi dicant, ut unà cũ Paulo festinet uenire ad aulam. Illũ, enim, di-

uina agente prouidentia, à palatinis, à clero & populo electum, ut sit Virdunesium antistes, uelleque regem, in sui erga illum amoris testimonium, illorum uotis & sententiæ assentiri. Grimo ijs auditis, multa hilaritate perfunditur, refert ad patrem charissimũ regis iussionem, nobilium, mediocrium, denique omnium concordem & ab animis in ipsum propensissimis profectam electionem, hortaturque, ut quamprimum ad regis sese accommodet uoluntatem. Tum uerò Paulus, Tametsi, inquit, laudo illorum tale de me iudicium & existimationem, qua me tanto honore dignum arbitrantur, at fortasis tamen ignorant Canonum authoritate caueri, ne quis à sede sua transferatur ad aliam. Itaq; cogitare debebunt, neque iussa regis, neque populi studium & fauorem tanti à me fieri debere, ut eorum causa sacri canones uiolentur. Satius igitur est, ut regis populique sententia ad alium sese transferat, ne si hominem ignotum & ad uulgi rumusculos falsò prædicatum atque laudatum ecclesiæ Christi præfecerint, post sera ducti pœnitentia, sese inconsultæ damnẽt temeritatis. Cum his uerbis legatos regis à se uacuos dimittit, id se hac ratione sperans assecuturum, ut & regis mutetur animus, & ipsi liceat optata frui quiete. Sed infallibilis prouidẽtia Dei, qui illum suæ plebi pastorem destinauerat, & à longinquis regionibus eam ob causam ad hæc loca perduxerat; animo regis id consilij adspirauit, ut ex monasterio extractum, etiam inuitum & calcitrãtem in cathedra collocaret, uti paulò post dicemus.

Recusat ultrò oblatum episcopatum.

Interim hoc admonitum uoluimus lectorem, hunc beatum uirum Paulum fratrem fuisse S. Germani Parisiensis episcopi, & id quidem, ut ex scriptis accepimus, uitæ sanctitas uirtutumq; excellẽtia liquido testatur. Ne cui autem incredibile id fortasse uideatur si nullius sit authoris testimonio confirmatum, operæ precium putamus Bercharij presbyteri uerba huc adscribere. Is enim Bercharius, rogatus à Dadone Virdunensi episcopo, omnium superiorum antistitum eius ecclesiæ nomina & res gestas, quatenus nosse potuit, mira breuitate conscripsit. Itaque de hoc nostro beato Paulo ad uerbum sic habet: Post Ermenfredũ tractus est de monasterio Tabuleio S. Paulus, qui fuit frater Germani Parisiecensis ecclesiæ episcopi, & in ecclesia ista episcopus consecratur, cuius memoria æterna est. Nam nepos Dagoberti regis Grimo diaconus, qui & Adalgisilus dicitur, cum fuisset à B. Paulo ab infantia reuerenter educatus, pro amore ipsius antistitis suam proprietatem, id est, Tabuleium monasterium S. Mariæ in Virduno suo scripto & multorũ fidelium scriptis, ut in sempiternũ nostra ecclesia ipsum monasterium habuisset, traddidit, roborauit, & omni authoritate firmauit. Frasindum uerò uillam pro sua pietate uictui fratrum nostrorum delegauit. Sanctus uerò Paulus Basonis uillare de suis redditibus comparauit. Priuilegiũ etenim nostris canonicis de antiquioribus uillis fecit, & suis manibus & aliorum episcoporum ipsum sub diuina attestatione roborauit. De uirtutibus autem istius sancti patris nostri mirabile audiuimus, quòd adhuc monasticam uitam ducens, cum in pristino fratrum obedientiam habuisset, & timeret nè hora statuta fratres panem habere potuisset, eiecto igne de clibano, ipse introgressus, cum cuculla sua clibanum purgauit, & panem illic ad coquendũ ordinauit, & sanus foras egressus, panẽ factũ fratribus in refectorio tẽpore statuto distribuit. Legi, & picta uidi multa miracula, quæ uiuẽs in episcopatu egit, & post excessum positus in basilica S. Saturnini, Deo cooperante, satis fecit. Cæcos nanque illuminauit, claudis gressum præbuit, ægrotos à uarijs infirmitatibus curauit. Et quid plura? Istã ecclesiã dilatauit rebus tẽporalibus, & Deus omnipotẽs animã illius cũ omnibus sanctis in æterna gloria sine fine gaudere fecit. Hæc Bercharius, eius uerbis prorsus nihil immutatis. Vera autem illum scribere, & eius authoritas, ut ait huius uitæ scriptor, & non spernenda antiquitas fidem facit. Verũ his obiter cõmemoratis, ad narrationis ordinem reuertamur.

S. Paulus frater S. Germani episcopi Parisiẽsis.

Berchaarius, antiquus scriptor

Clibanum læsus ingreditur.

Legati regis ubi se sua spe frustratos, tantumque, itineris frustrà suscepisse uiderunt, reuersi ad regem, quæ beatus Paulus dixisset, ordine explicarunt. Rex uerò & ira & amore permotus, mittit satellites, uiq; è monasterio extractum, iubet uel inuitum creari episcopum & ab episcopis consecratum in sede pontificia reponi. Quod etiam ita factum est, cunctis miro applausu gratulantibus & acclamantibus, ea sede esse dignissimum. At Grimo nepos regis, cernens re ipsa iam completum id, quod diu peroptasset, mirabiliter exhilaratus, facultates suas omnes libenti ac prõpto animo Virdunensi ecclesiæ legauit. Erat nanque illis temporibus ea ecclesia adeo rerum inops, ut nemo ex clero, quemadmodum Ecclesiasticus ordo postulat, Missarum solennia uel solitum Psalmodiæ pẽsum absolueret, sed propter penuriam ægre quidem & cũ multo labore per singulos dies presbyter quispiam circunforaneus conducebatur, isque perfunctoriè parũquè decenter & preces horarias & Missæ officium complens, deinde recedebat. Itidem faciebat & secũdus, & tertius, & cæteri, donec confuso ordine à nouissimo ad primum reditum esset. Id uerò conspicatus Paulus episcopus, Grimonem charissimum accersit, animi sui dolorem ei exponit. Ille rursus beato uiro & consilium præbet, & auxilium: Tu quidem, inquit, Pater difficilem te reddidisti, inuitusque rege iubente, ad hanc sedem petractus es. Potes igitur iure apud illum conqueri de his, quæ te male habent. Quæ uerò mea sunt uel esse possint in prædijs, possessionibus, pecunijs, tibi libens permitto & trado, ut pro tuo uoto, mearum facultatum ope fretus, Clerus diuino cultui, sicut tu præscripseris, ordine inseruiat. Hæc ubi dixit, Frasindum uillam uictui fratrũ delegauit, nullaquè interposita mora, simul palatiũ adeunt, & de ecclesiæ Virdunensis incommodis ad aures regis querelas deferunt, obsecrantes, ut ad Dei honorem & pro animæ suæ remedio, Virdunensi ecclesiæ uel res uel agros impartiri uelit. Rex illorum pij precibus non difficulter annuit, & tum pecunijs tum possessionibus auctos & locupletatos, à se cũ gaudio remisit. Porrò uir beatus deincepa Canonicos canonicè uiuere uoluit, & in illa sede permultis annis residens, de uirtutis studio nihil remisit. Et quidem dolendum est, hominum incuria de eius rebus gestis tam parum esse commendatum literis, aut certe ad posterorum notitiam transmissa ea, quæ quosdam non ignorasse certum est, cum iam supra ex Berchario didicerimus, multa eum sancti uiri miracula legisse: qui sanè eo nomine à quibusdam repræhenditur, quòd ea noluerit scripto compræhendere.

Extrahitur ex monasterio, & compellitur suscipere episcopatum.

Frasindũ uillã Grimo donat ecclesiæ Virdunensis.

Peruenit autem tandem uir sanctus ad id, quod diu concupierat, cuius causa tam multos in hac uita labores & susceperat & exantlarat, ut liceret, ruptis corporis uinculis, migrare ad illam supernam ciuitatem, quæ est patria nostra. Itaque confectus senio plenusque dierum, ualedicens fratribus, in pace S. Ecclesiæ felicem Christo spiritum reddidit 6. Idus Februarij, & in ecclesia beati Saturnini, ut iam ante dictum est, sicut iusserat, sepulturæ mandatus est, ubi meritis illius præstantur beneficia Domini nostri Iesu Christi, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Abit è uita S. Paulus

DE

DE S. APOLLONIA VIRGINE & Martyre, ex Epistola Dionisij Alexandrini ad Fabium Antiochenum Episcopum, quæ est apud Eusebium lib. 6. cap. 34. Historiæ Ecclesiast. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

9. Feb. Non ex Imperatoris edicto (inquit Dionisius) persecutio apud nos incepta fuit, sed integro anno præuerterat. Nā uates (quisquis ille fuerit) malorū omniū, quæ huic ciuitati acciderunt, architectus, infinitam gentiliū turbam contra nos incitauerat impuleratque, atque adeo ad patriam suam & antiquam superstitionem defendam magnoperè instigarat. Qui ab illo ad maleuolentiam irritari, omnemq; aucupati licentiam ad scelus patrandum, solam pietatem & uerum cultum dæmonum suorum istum cē suerunt, ut Christianorum cæde & sanguine suas crudeles manus respergerent. Et paulò infra: Tum uerò uno quasi animorum impetu omnes in piorum ædes irruere, & singuli quos sibi uicinos esse cognouerāt, propere educere, expoliare, diripere, & diuitias ac supellectilem, si quæ erat preciosior, sibi seponere, si quæ uilior, sordidior & ex ligno confecta, in uijs dissipare, deinde exurere, adeo ut ciuitas illa ueram speciem urbis ab hostibus captæ despoliatæque probè repræsentaret. Fratres ergo deflectere è uia, & in loca separata ac solitaria se subducere, rapinam bonorum suorum similiter cum illis, quibus Paulus illustre per- *Hebr. 10.* hibet testimoniū, cum gaudio suscipere. Atq; haud scio, utrum quisquam præter aliquem unum alicubi fortasse, hucusque Dominum denegauerit. Apolloniam porrò uirginem, id temporis cumprimis admirandam, & admodum prouectam ætate, cumpræhendunt, maxillisque eius crudeliter diuerberatis, omnes dentes illi excutiunt, atque rogo in suburbijs ex- *S. Apollonia ultrò se præcipitat in flāmas* tructo minantur, nisi uerba blasphemiæ unà cum ipsis palam eloqueretur, se eam uiuam crematuros. Illa paululum temporis ad deliberandum precata, & dimissa ex eorum manibus, sine mora insilit in rogū, sicque flammarum incendio absumpta est. Ad laudem Dei, cui gloria & honor in secula. Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET Gloriosi Martyris Christi Nicephori, authore Simeone Metaphraste.

Feb. 9. In illo tempore quidam presbyter in magna Antiochia Syriæ nomine Sapricius. Erat autem quidam quoq; alius, qui appellabatur quidem Nicephorus, erat uerò ordine laicus, & admodū germanus amicus eiusdem presbyteri. Seq; ambo sic mutuo diligebāt, ut existimarentur esse fratres germani, nati ex uno utero, *Sūmus amor in summū mutatus odium.* adeo ut esset excellens amor eorum mutuus. Cum lōgo autem tempore uixissent in hac affectione, bono & honesto infestus & sceleratissimus humani generis inimicus, eis inuidēs, talem inter eos peperit dissensionem, ut nec in platea quidem uellent sibi inuicē occurrere, ex dæmoniaco odio, quod inter se inuicem conceperant. Cum satis uerò longo tempore ita fuissent affecti, ad se rediens Nicephorus, & cognoscens odium esse diabolicum, rogauit amicos quosdam, ut irent ad presbyterum Sapricium, & rogarēt eum pro Nicephoro, ut ei culpam condonaret, & cum pœnitentia ductum, acciperet propter Dominum. Ille autem noluit ei condonare. Is uerò rursus *Deut. 19.* misit alios amicos, ut ei reconciliaretur. Presbyter autem Sapricius ne eos quidem rogantes audire sustinuit. Rursus ergo Nicephorus rogauit alios quos- *Luc. 6.* dam amicos, & misit ad ipsum, ut ei dignaretur sui *Mat. 5* delicti ueniam concedere, ut conuenienter diuino *Mat. 6* eloquio, in ore duorum uel trium testium staret omne uerbum. Ille autem cum esset duro corde & implacabilis, & oblitus esset Domini nostri Iesu Christi, qui dicit: Remittite, & remittetur uobis. Et rursus: Si offeras donum tuum ad altare, & recordatus fueris, quod habes aliquid aduersus fratrem tuum, dimittite id, & uadēs reconciliare fratri tuo. Et rursus: Nisi remiseritis omnibus delicta eorum, nec pater uester cœlestis remittet uobis delicta uestra. Omnibus enim rogantibus & petentibus, non condonauit fratri & amico suo. Non enim habebat in se charitatem & misericordiam. Quamobrem iure fuit priuatus regno cœlorum.

Inprimis autem pius & fidelis Nicephorus, cum uidit Sapricium despexisse communes amicos, qui pro eo petentes, ueniam non acceperunt, ipse currens ad ædes Sapricij, se proijcit ad pedes eius, dicēs: Condona mihi pater, propter Dominum. Ille uerò *Duritia Sapricij.* ei noluit reconciliari ut amico, & maximè cum rogaretur, & maximè cum deberet, etiamsi non fuisset rogatus, à prima excusatione eum accipere, ut Christianus & presbyter, & qui professus erat seruire Domino. Cum hæc autem sic fierent, repente existit persecutio & magna afflictio in Antiochia ciuitate, ubi ambo habitabant, & apprehenditur Sapricius ut Christianus, & traditur Presidi, & stetit ante ipsum, & dixit ei Præses: Quod est nomen tuum? Ille autē dixit: Vocor Sapricius. Dicit Præses: Cuiusnam es generis? Dixit Sapricius: Sum Christianus. Præses dixit: Es clericus? Dixit Sapricius: Locum teneo Presbiteri. Dicit Præses: Augustini nostri & domini huius regionis & finium Romanorum, Valerianus & Gallus, iusserunt, ut qui se dicunt esse Christianos sacrificēt dijs immortalibus. Si quis uerò despiciens, respuit hoc edictum, sciat se diuersis tormentis & supplicijs plectendum, & sic grauissima morte esse condemnandū. Sapricius autem adstāns, dixit Præsidi: Nos Christiani, ò præses, Christum Deum habemus regem: Quoniam ipse est solus uerus Deus & creator cœli & terræ & maris, & omnium, quæ sunt in eis. Omnes *Ps. 95.* uerò dij gentium dæmonia & pereant à facie uniuersæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere aut impedire, cum sint opera manuum hominum. Tunc iratus Præses, iussit eum proijci in cochleam, iubens eam uehemēter uersari. Cum is ergo adeo acerbè & inhumane torqueretur, dixit Sapricius Præsidi: Carnis meæ habes potestatem, animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Iesus Christus, qui eam creauit. Longo uerò tempore tortus, sustinuit tormenta. Cū uidisset aūt improbus & malitiosus Iudex eū non posse persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens: Sapricium Presbyterū qui edicta contemnit Imperatorū, & nec nō paruit, nec dijs immortalibus uoluit sacrificare, ut qui à spe Christianorum non tulerit excidere, iubemus tradi *Ecce pertinaciam, et post tantos cruciatus.* supplicio capitis.

Cum ergo ipse esset egressus, accepta martyrij sententia, & festinaret ad cœlestē coronā, audiuisset aūt sanctus Nicephorus, currēs ei processit obuiā, & se proijcit ad pedes eius, dicēs: Martyr Christi, ignosce mihi, quoniam peccaui in te. Ille aūt nihil ei respondit:

dit excæcatum enim fuerat cor eius à malo dæmone. Sanctus uerò Nicephorus eum rursus præuenit, per aliam uiam, & ei occurrit, priusquàm ipse egrederetur è ciuitate, & rogauit eum, dicēs: Martyr Christi, condona mihi ea, quæ in te peccaui ut homo. Ecce enim decætero data est tibi corona à Christo, quem non negasti, sed confessus es nomen eius sanctū corā multis testibus. Ille autē durus & implacabilis, odio cor habens obcæcatum, neque ei dedit ueniam, neq; ei uerbum uoluit respondere, adeo ut ipsi lictores dicerent sancto Nicephoro: Tam stultum hominē nunquam uidimus. Vadit ad supplicium capitis, & quomodo petis ueniam ab eo, qui iam est moriturus? Dicit eis sanctus Nicephorus: Nescitis, quid petam à confessore Christi: Deus autem scit. Et cum uenisset ad locum, in quo erat interimendus Sapricius, rursus ei dixit Nicephorus: Rogo te martyr Christi,
Mat 7 ignosce mihi si quid peccaui, ut homo. Scriptum est enim: Petite, & dabitur uobis Sed eo hæc dicente & quæ sunt his similia, non audiuit sæuus & durus amicus, nec flexus est sodalis asperrimus, nec fuit molitus totus inflexibilis. Nō enim audiuit illud, Diliges
Matt. 19. & 22. Dominum Deum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum, sed clausit aures cordis sui & cor
Ps. 57. poris, ut aspis surda & clauda, quæ non exaudiuit uocem incantantium. Propterea qui personam non re-
Deut. 10. spicit, & uerax est Dominus, qui dixit: Si non remiseritis hominibus delicta eorum, neque pater uester
Mat. 6 cœlestis remittet uobis delicta uestra. &: In qua mensura metieris fratri tuo, in ea remetietur tibi Dominus, cum uidisset eum nulla tāgi proximi misericordia, iure eum priuauit regno suo cœlesti, immò uerò ille seipsum alienauit à gratia cælesti & ab æternis Dei bonis, propter iniuriæ à fratre acceptæ recordationem, & maximè ꝙ in germanum & ueterem amicum fuisset animo crudeli, immani & irreconciliabili. Tunc dicunt lictores Sapricio: Flecte genua tua, ut caput tibi amputetur. Dicit autem eis Sapricius: Quare? Dicunt ei lictores: Quoniam noluisti dijs sacrifi-
Hic est odij fructus. care, sed contempsisti edictum Imperatoris propter hominem, qui dicitur Christus. Hæc cum audijsset miser Sapricius, respondit lictoribus, hanc miserā & tristem uocem, dicens: Nolite me ferire. Facio enim, quæ iusserunt Imperatores, & dijs sacrifico. Sic eum excæcauit odium, & ab eo abduxit Dei gratiam. Qui enim per eiusmodi tormenta non negauit Dominū nostrum Iesum Christum, cum uenisset ad finē mortis, & esset accepturus præmiū & coronam gloriæ & spei, negauit uitam æternam, & fuit apostata.

Hæc cum audijsset sanctus Nicephorus, rogauit Sapricium cum lachrymis, dicens: Noli, ò frater, noli trāsgredi & negare Dominum nostrum Iesum Christum. Noli omnino, rogo te ab eo deficere, & perdere cælestem coronam, quam per multa acquisijsti tormenta & afflictiones. Ille autem noluit eum omnino audire, sed contendit abire ad interitum & tenebras ultimæ mortis, & ad ignem, qui non potest extingui. Qui tanti precij gloriam in momento unius horæ ictus gladij perdidit, re uera fuit miser, excæcatus ab odio. Non enim audiuit Dominum nostrum
Mat. 5 Iesum Christum, dicentem in sancto Euangelio: Si offeras munus tuum ad altare, & recorderis ꝙ frater tuus habet aliquid aduersus te, dimitte munus tuum ante altare, & uade primum, & recōciliare fratri tuo & tūc ueniens, offer munus tuū Et rursus Petro prin
Matt. 18. cipi Apostolorum, cū rogasset Dominum, Quoties, si peccauerit in me frater meus, dimittam ei? septies? Respondit Dominus: Non dico tibi, septies; sed, septuagessepties me autem miser ne semel quidem uolui cōdonare fratri suo, & maximè petenti ueniā & roganti. Et Dn̄s quidē noster & Deus iussit ex animo condonare unicuique & dimisso munere, quod Deo est offerendum, currere ad reconciliationem. Ille uerò ne summis quidem labijs condonauit ei, quem pęnitebat, nec in animum induxit, ut ei roganti remitteret, sed clausit uiscera sua à fratre suo, preterea clausæ sunt ei fores regni cælorum, & recessit ab eo gratia diuini & uiuifici spiritus, & perdidit magnam, preciosam, & gloriosam coronam martyrij. Quam- *Odiū summè*
obrem, ò dilecti, nosquoq; diligenter caueamus ab hac diabolica operatione, odij, inquam, & iniuriæ ac *uitādū.*
cepit recordatione, ut nostrorum quoque peccatorū detur nobis remissio à Domino Iesu Christo conueniēter ei quod dicitur: Dimitte nobis debita nostra, *Mat. 6*
sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Fidelis est enim qui promisit.

Beatus aūt Nicephorus postquàm uidit transgressum esse Sapricium, magna uoce dicit lictoribus: Ego sum Christianus, & credo in nomen Domini nostri Iesu Christi, quem iste negauit. Me ergo iam pro ipso ferite. Lictores uerò non ausi sunt eum ferire absque iussu Præsidis. mirati sunt autem oēs, ꝙ se ita ad mortem tradiderit. Libere enim dicebat: Sum Christianus, & dijs uestris nō sacrifico. Vnus aūt ex lictoribus currens, renunciauit Præsidi, dicens: Sapricius quidem pollicetur se dijs sacrificaturum, est uerò illic quidam alius qui uult mori propter eum, qui dicitur Christus, clamans & dicēs liberè: Christianus sū & dijs uestris non sacrifico, nec obedio edictis Imperatorum. Postquàm hæc aūt audijt præses, in eum tulit sententia, dicens: Si non sacrificat dijs immortalibus, prout iusserunt Imperatores, iubeo eum mori gladio. Sapricium uerò sinite abire. Tunc accipientes sanctum Nicephorum, eum capite truncarunt, ut Præses iusserat; nono mensis Februarij, & sic consummatus fuit in Christo sanctus martyr Christi Nicephorus, & ascendit in cælos coronatus, per fidem in Christum, charitatemquè & humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad charitatem & humilitatem, ideo fuit redimitus corona martyrij, & dignatus est referri in numerum martyrum: Ad laudem & gloriam magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper & in secula seculorum, Amen. *Nicephorus accipit coronā Sapricij.*

VITA S. ANSBERTI EPISCOpi Rothomagensis, ab Angrado Monacho scripta, & dedicata Hilberto Abbati Fontanellensi.

EO tempore quo sceptra regni Francorum gubernabat Clotarius filius Clodouei regis & Balthildis reginæ unà cum germanis suis uidelicet Childerico & Theodorico, sanctæ recordationis ecclesiæ Rothomagensis antistes Ansbertus, uirtutibus clarus, ac sacerdotio dign⁹, à patre Siuuino, & pago Veliocassino patrimonioq;, uocabulo Calcegio, nobili erat ortus genere. Sed repudiato stēmate patrū, mox ut ualuit, sola cōditoris paternitate elegit cēteri. Deniq; præfatus genitor ipsius sub prædictis regibus militauit, & uitæ præsentis cūctis mortalibus cōmune debitū soluit. Sed hanc terrenę dignitatis originē & patrum gloriam in beato uiro nō necesse enumerare, cū oīs ei gloria de amore ueritatis & cōtēptu fuerit mūdi. Nā nobilitatē sui generis in pueritiæ æuo iā quasi fastidiēs, & solius Christi desiderio anhelās cūctos superuacuos horrebat honores. Traditē deinde à parentibus magistris strenuis, literis erudiendus. *Feb. 9.* *Gen⁹ et patria Ansberti.* *Traditur literarum studijs.*

Eruditur

Eruditur sine aliqua suorum instantia. fuerat nanque in eo dulcis infantia, modesta pueritia, grauis adolescentia. Qui cum adultus, pubertatis excederet annos, secularis eius pater, ut unicum eum diligens, ue nationibus eum occupari, & dulcedine seculi armari cupiebat. Sed quo oblectabatur grandæuus pater, adolescens filius per omnia fastidiebat.

**generosissimam.*

His diebus quidã illustris, Rotbertus nomine, generosa ex stirpe proditus, gerulus fuerat annuli regis Clotarij. Cuius filiam * religiosissimam ac nobilissimam Angadrisinam prædictus illustris Siuuinus à præfato inclyto Rotberto expetijt, uolens eam suo iuueni filio Ansberto sociari. Nec mora, præbens assensum eius petitioni prædictus illustris Rotbertus, constituto die, casto iuueni casta despondetur & puella. Denique ambo integritatem mentis & corporis castè seruare cupientes, omnipotentem deprecabantur Dominum, ut uoluptatum uenena à cordibus eorum dignaretur repellere. Deinde orante beata Angadrisina uirgine, ut speciositas illius in deformitatem uerteretur, ilicò Dominus preces eius exaudiuit. Nam facies illius ita exulcerata ac immundissima lepra cooperta mox apparuit, ut à consortijs hominum, quicunque eam uidisset, extemplo segregandam decerneret. Medicorum deinde concurrit frequentia iussu genitoris, ut soboli charæ si quiuissent opitulari medelis, collatis præmijs, digni munerarentur. Sed quantò instantius huic operi insistebant, tanto Christi sponsa deformior ulcerosiorque apparebat. Tum pater diuinitus circa suam sobolem hoc fieri intelligens, inquirebat ab ea, utrum in uirginitatis uoto uitam elegisset definire. Opto, inquit, mi genitor, & totis nisibus exoro altissimi pietatem, ut cõtinentiæ & pudicitiæ, non effrenatæ luxuriæ, effici merear famula. Nam Christus, quem concupiui spõsum, ipse mihi hãc corporis infert molestiam, ut animæ tribuat nitorem. Qui mihi custos erit perpetuus, & in uirginitatis proposito concedet perseuerare perenniter. Delectat hæc uita præsens, pater pie, sed decipit: quia omne quod in mundo est, uanitas est & cõcupiscentia oculorum, & mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem fecerit uoluntatem Dei, manet in æternum: sicut & Dominus manet in æternum. Hæc audiens pater, illustrem accersiuit Siuuinum, & quæ circa pręfatam suam sobolem gesta erãt, lucide pandit. Ad hæc Siuuinus respondit; Voluntatem Domini in omnibus sequi oportet, neque eius nutui ullo modo contraire uelle: cuius iudicia licet sint occulta, semper tamen iusta. Vocatus quoque affuit & beatus Ansbertus ubi dissociabilem condit libellum, ut sancta uirgo Angadrisina, non sua, sed Domini uocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rothomagum urbem sancto Antistiti dirigitur Audoeno, ut eius benedictione percepta, & sacro uelamine operta, in uirginitatis proposito consecrari mereretur. Quo patrato, pristinæ pulchritudini & speciei eleganti extẽplo est reddita, ita ut cuncti audientes dicerent, quia eam Christus sibi sponsam elegisset perennem.

Despõdetur ei nobilis puella. *Nota preces tã illustris uirginis.* *1. Io. 2.* *Sponsa Ansberti, fit Xpi sponsa ĩ cœnobio.*

Sequenti quoque tempore sancta gubernatrix efficitur cœnobij, quod est situm in pago Bellouacensi, prope muros urbis Bellouaci. Genitor quoque huius sanctæ uirginis, illustris Rotbertus, & frater eius Altbertus, auunculi erant sancti patris Lantberti successoris in ordine regiminis beati Vuandregisili; originem ducentes ex territorio Taruanensi. Ex quibus præfatus Altbertus sub prædicto abbate Lantberto sequenti tempore in Fontanella monasterio monachus efficitur.

Auunculi S. Lantberti, postea episcopi

Post hæc uir Domini Ansbertus in aulam regis, licet nolens, à genitore perductus, sicut erat acumine ingenij clarus, cœpit esse alicuius scriba doctus, conditorque regalium priuilegiorum, & gerulus annuli regalis, quo eadem signabantur priuilegia. Vbi postrus, piæ doctrinę atque humilitatis exemplis ad Dominium se conuertens, seculum relinquere, & ad monasteria declinare curabat. Atque ita in Laico adhuc habitu constitutus, prædicatione sancta & sapientiæ doctrina plures exhortando, inuitabat ad præmia felicitatis æternæ. ac sic quotidie in Domino proficiẽs atque succrescens, gratiam sibi à Christo collatã augmentare curabat. Cum uerò coram rege & principibus consueto more diuersa musicæ artis instrumenta in chordis & tibijs audiret personantia, aiebat sibi: O bone conditor, quale erit te diligentibus cãticum indeficiens in cęlestibus audire angelorum, quamq; suaue ac delectabile sanctorũ choris concinentibus, & laudes tibi creatori indeficienter personantibus, si tantam mortalibus præbes industriam, ut peritia artis ac suauitas cantilenæ prouocent animos audientium, ut te Deum creatorem omnium deuotè collaudent? Addebatque: Laudate Dominum omnes fideles in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo, &c. usque ad finem Psalmi.

Lugdunensis. Ansbertus fit magnus in aula. *Ps. 150*

Denique in aula regis manens, etiam euangelij nõ immemor, ubi ait, Nisi quis reliquerit omnia, nõ potest meus esse discipulus; Deo prouidente, & sibi inspirante, elegit militiam relinquere terrenam, & cælesti regi militare. Tunc igne diuini amoris accensus, ac sancti spiritus lumine perfusus, à palatio ẽgressus, nullique sodalium ac sibi famulantium confiteri uolens suam uoluntatem, arripuit iter, quod ad prouinciam ducit Rothomagensem, peruenitque ad Fontanellam cœnobium, situm in territorio Rothomagensi, super magnum fluuium Sequanæ, ubi sacerdos Domini clarus Vuandregisilus monasterium construxerat, atque cum magna monachorum cohorte, sub sanctæ regulæ iugo laudabilem ducebat uitam. Cum uerò in eodem monasterio, iubente uiro sancto, secũdum ordinem monasticum in hospitio fuisset receptus, cœpit ministrum humiliter implorare, quatenus sancti monasterij patrem mereretur uidere. Et cum ministri pio patri imperata nunciassent, tandẽ præfatum elegantem iuuenem in præsentiam sui adduci fecit. Tum humi prostratus, Christumque in tanto patre manentem humiliter adorans, postulabat ab eo monachum se fieri. Nam corpore & mente seculo se renunciaturum aiebat, comamque capitis sui in Christi amore ut iuberęt deponi, obnixè flagitabat. Audiens autem uenerandus pater sanctam & Deo dignam eius postulationem, inducias consulendi super hoc dicebat habere se uelle, ut sicut apostolica & monastica docet regula, sciret ad quod uenerat. Quibus expletis, spiritalium fratrum consilia suscipiens inclytus pater, pia eius uota, ueluti postulauerat impleuit, clericatusque habitu decoratum reddiderunt.

Lu. 14 *Relicta clã aula, confert se ad monasterium.* *Mutat habitũ.*

Sicque ex eo tempore cœpit ipse uir Dei amore sanctarum scripturarum legendo feruere, assidueque dulcissimos earũ fructus intelligendo carpere. Cumque acumen ingenij in præfato iuuene beatus pater Vuandregisilus pollere cerneret, diuersorum uoluminum copiam concirè ei tribui iussit. Quæ cum sedulè legendo percurreret, cuiusdam sancti patris sententiam reperit scriptam, continentem hunc modum: Monachus uiuat in monasterio sub unius disciplina patris, consortioque multorum, ut ab alio discat humilitatem, ab alio patientiam. Hæc & cætera legendo percurrens, oculosquè lachrymarum imbre perfundens, tractare attentissimè cępit, qualiter hæc operando ualeret implere. Primò quidem custodem omnium

Hieronym. Epistola 4. ad Rusticũ monachum.

omnium uirtutum humilitatem in corde suo studuit fundamentum iacere, imitans illum, qui ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et ita Christi iugo suaui & oneri eius leui deuota submittẽs colla, factus est in cœtu monachorum cunctis humilior, omnibusquè obediens, uigilijs frequens, orationibus assiduus, spiritu feruens, spe gaudens, Domino sine intermissione seruiens. Cui etiam data erat ex compunctione cordis per infusionem spiritus sancti effusio lachrymarum. Et cũ ante uigiliarum horas consurgens, precibus deuotis incumbens lassesceret, signo tacto ad excitandos fratres, quo laudes Domini decantarent, id conuentu orationis prior omnibus se præsentabat, in hoc etiam, sicut & in cæteris actibus, immitabilem monachis uiam demonstrans, ita ut uir Dei, qui regimini præerat loci, multos obiurgando corriperet, & eorum pusillanimitatem redargueret, pro eo quod præfatus iuuenis nuper conuersus, in Dei opere & obseruatione legis eos præueniret. Et cœpit charius diligere, sicut monastica docet norma, nitore religionis deuotè pollentẽ, omnibus modis diligendum. Quadam nanque die in conuentu omnium monachorum, præclarum Domini sacerdotem Vuandregisilum humiliter exorabat, ut licitum sibi foret in opere manuum quotidiano cum licentia patris extra solitum fratrum opus insistere, ut sua mortificaret membra, quæ erant sibi obstantia super terram. Hæc eo implorante, gratias omnipotenti Deo fratres agentes, admirabantur super eius Deo digna deuotione. Cumque à patre spirituali, quod petierat, sibi indultum gauderet, cœpit postulata cum magna implere deuotione.

Matt. 11.

Præclara de se præbet exẽpla.

Quodã enim tempore à climate meridiano, distãtem à præfato cœnobio passus ferè quingentos, hortatu eiusdem uiri Dei, beatus Vuandragisilus uineã plantare & excolere cœpit. Quo in loco præfatus uir Domini Ansbertus, dum una cum fratribus operaretur, Theodoricus adolescẽs, futurus rex, uenatibus, ut sibi gentilitium erat, insistens, ad præfatum Dei hominem accessit, quia nouerat eum prudentem doctrina, humilem cultu, sanctissimum imitatione. Nã à sancto pontifice Audoeno Rothomagensis ecclesiæ, iam fuerat presbyter consecratus. Quem idẽ homo Christi, & sancta benedictione muniuit, & sacerdotali authoritate de plurimis sanctæ doctrinæ hortamentis instruxit, insuper & regem eum futurum esse prædixit. Quo negante id futurum esse, respondit uir Dei: Scias, quia honore regni sublimaberis, sed noueris te multa aduersa in regno perpessurum, sicque laboriosissimè triumphum de hostibus tuis adepturum. Quod posteà rei probauit euentus. Ad hæc adolescens intulit. Theodoricus: Si pia omnipotentis Dei ordinatio me in culmine dominantem constituerit regni, opto te dignum Deo fieri antistitem, ut perpetua sanctaque doctrina crescat Ecclesia fidelium. Cumque sacerdos indignum se tanto onere ferendo diceret, ipsumque ex successione hæreditaria regni fastigia amplius conscendere debere intimaret, & ille adhuc dubitans permaneret, adiecit uir sanctus: In hoc noueris meis fidem accommodandam uerbis, si hodiè hyemali tempore locus, in quo tabernaculum consistit, qui nunc tritus ob uestigia calcantium uidetur, uiridem produxerit herbam, sicque iuxta uestigiam eiusdem tentorij, cæteris agri partibus uiridior maneat in æuum. Quod ita secundum sermonem hominis Dei euenisse, omnibus illo adstantibus indicium est, ita ut usque ad hanc diem locus ille uiridior reliqua agri parte appareat, in modum tentorij ibi quondã fixi, siue hyemali, siue æstiuo tempore. O magna & inclyta istius sancti gloria, cuius laudabile meritum tali uoluit omnipotens, signo demonstrare: ut qui ueluti palma in domo Christi florebat, tali præsagio uirtutis manifestaretur populis. Et cum prædictus uir Dei ab opere manuum paululum uacasset, paruissimo refocillatus somno, rursum meditationi diuinæ omni conatu erat insistens. Cumquè tantæ humilitatis atque obedientiæ seu deuotionis lumine radiaret, ueræ charitatis feruor omnium circa illum corda inflammauerat, ut miro à cunctis ueneraretur affectu. Ipse uerò semper ardens desiderio futuræ gloriæ, indeficiens erat in opere Domini.

Ansbertus prædicit Theodorico adolescenti, illum regẽ esse futurũ.

Locus perpetuò uirens.

Ergo operepræcium uidetur nunc narrare, qualiter uir sanctus in regiminis loco subrogatus & constitutus sit. Denique cum inclytus Domini sacerdos Vuandregisilus per uiginti ferè annorum spatia hoc cœnobium à primo ædificationis die in regimine tenuisset, iamquè foret in decrepita ætate positus, ante transitus sui ex hac uita diem languore correptus, ad extrema peruenit. Interrogatquè cum lachrymabili uoce uniuersum agmen monachorum, quem ex semetipsis eligerent rectorem. Quibus fertur tale reddidisse eloquium: Duo sunt in præsentia nostra, charissimi filij mei. hos subrogate rectores. Meumquè fragilem recessum precibus uestris protegite, atque mearum admonitionum semper memenrote. Christo, summo pastori, uestri hodiè curam committo, qui uos usque in finem perenni tutela conseruet. Quo in cælestis regni societatem ab angelicis choris suscepto, omnis caterua monachorum, Christi Domini exorat pietatem, triduanum celebrans ieiunium. Quo expleto, iubẽte Deo, eligit famulum Domini Lantbertum, religione præclarum & genere nobilem, ex territorio Taruanensi ortum, cuius genitor Erlebertus uocabatur, qui plurima prædia prædicto loco Fontanellensi in eadem Taruanensi regione felici munere largitus est. Erat autem idẽ uenerandus pater Lantbertus charitate plenus, pudicitia supereminens, fide firmus, consilijs prouidus, in bonitate laudabilis, in coloquijs affabilis, uultu & statura decorus, uenerandus omnibus, & in Christi religione feruens: Et inspirante gratia diuinæ charitatis, beatum Christi famulum Ansbertum idẽ uenerabilis pater uenerabatur ut patrem, diligebat ut filium. Eratquè eis in Domino cor unum, & anima una. Is autem, qui regiminis susceperat curam, ad cõsulta sancti patris Ansberti, in tractando gregẽ Christi secũdũ normã patrũ sanctorũ, strenuè cuncta atque irrepræhensibiliter gerebat. Quorũ exẽplis piæ actionis ac uerborum sedulis exhortationibus plurimi excitati, carpebant itinera sanctæ conuersationis.

Vuandregisilus obdormit in Domino.

Lantbertus succedit Vuãdregisilo.

Lantberti uirtutes.

Huic uenerando patri Lantberto Theodoricus rex, filius Clodouei regis & Balthildæ reginæ, largitus est patrimonium aliquod, cuius est uocabulum Dusera, quod situm erat ultra fluuium Rhodanum in regione, quæ propriè uocatur Prouincia, eo uidelicet modo, ut hoc prædium monachis in cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria ministraret in ecclesia, in oleo & cæteris huius rei necessarijs. In quo loco prædictus pater egregium condidit cœnobiũ monachorum, directis ex cœnobio Fontanella monachis, qui illud laudabile opus diligenter executi sunt. Et de prædio paruo magnũ hactenus extat monasterium monachorũ, & in illa regione ab alijs præcipuũ. Quod per multa annorum curricula ditioni præfati monasterij Fontanellensis subiectum erat, donec diuisione regni, & discordia principum, & incursionem nefandæ gentis Agarenorum, cum alijs uenerabilibus locis aliquanto depopulatum tẽpore, finem subiectionis fecit.

Dusura attribuitur monasterio Fontanel.

Sub

Sub huius etiam regimine, beatus Ermelandus ex prædicto monasterio Fontanella, rogante uenerabili pontifice Paschario Nemetensis urbis, in eandē regionem Nemetensem ab ipso patre Lantberto directus, in quadam insula aluei Ligeris, quæ uocabatur Antrum, iuxta nominis eiusdem proprietatem monachorum uenerabile ædificauit cœnobiū. In cuius largitione prædictus antistes Paschariꝰ statuit, ut post decessum eiusdem uenerandi patris Ermelandi, ex monasterio Fontanella per cuncta succedentia tempora sibi instituant rectores, uniuersi præfati loci habitatores, ueluti largitiones eiusdem loci, quæ adhuc in præfato monasterio Fontanella seruantur, apertissimè declarant.

Monasteriū ab Ermelando constructū

Prædicto etiam patre Lantberto regimen loci tenente, beatus Christi pontifex Erenbertus Tolosæ urbis, & sanctus presbyter Condedus & anachoreta Britannia insula ortus, in prædicto monasterio Fontanella Deo dignum & nomen assumpserunt & habitum. Plurima enim de tanto patre, nisi ad aliam festinassemus, Deo digna & loco utilia, per eum & sub eius regimine gesta, dici poterant, quæ in eius gestis olim plenius memoriæ tradidimus posteris intimanda.

Erenbertus Episcopus & Coded⁹ presbyter petūt monasterium.

Quo uerò ordine in Lugduno, celeberrima urbe Galliæ, pontifex sit subrogatus, breui sermone narrabimus. Defuncto igitur sācto Genesio, præsule eiusdem urbis, cuius Deo dignam uitam laudabilia commendant gesta, ilico pius rex Theodoricus & inclytus princeps Pipinus, Ansegisi filius, consobrinus uidelicet beati patris Vuandregisili, cum proceribus palatij salubre agentes consilium, diuina utiquè prouidente iussione, in præfata urbe cum unanimi eiusdem regionis populi uoto, eiusdem urbis eum constituerunt antistitem. Sed cum diu, humilitate nimia renitens, nollet suscipere, regali iussione & sacerdotali electione compulsus, præfatæ metropoleos urbis ordinatur pontifex. Sicquè ad eandem prouinciā cum honore sacerdotij sui condigno directus, humilitatis ac sanctæ prædicationis pariq; actionis exēplis, gregem Christi sedulo moderamine irrepræhēsibiliter rexit. Ibique à Domino uocatus, uinculis terrenæ corruptionis exutus, ad supernæ ciuitatis gaudia feliciter migrauit.

Lantbertus nolēs fit Episcop⁹ Lugdunensis.

In prædicto uerò cœnobio Fontanella, post recessum sancti pontificis Lantberti, diuino nutu iuuante, unanimes eiusdem congregationis monachi beatum Ansbertum sibi elegerunt præesse rectorem. Ipse autem post susceptam regiminis curam, assiduè meditabatur, quale suscepisset onus, uidelicet cōmissi à Domino gregis regere animas, & multorum seruire moribus. Et quia erat apprimè sanctarum scripturarum scientia imbutus, commisso sibi gregi indesinenter erogabat pabula æterne uiriditatis, uerbis & actibus itinera monstrans sanctæ conuersationis. Erat enim sicut cæteris prælatus, ita cunctis humilior. In uestitu uilis in cibo mediocris: Abstinentiæ iugi deditus, pudicitia ornatissimus, hilaritate cordis & corporis clarus, patientiæ uirtute ac charitatis obsequio, eleemosynarumque largitionibus abūdantissimè cumulatus. His uirtutum sanctarum operibus adornatus, in medio fratrum ueluti lampas refulgebat accensa. Quadam nanque die, cum more solito edicta legis diuinæ in conuentu omnium recitaret, ita ex affluentia eloquiorum illius nimio charitatis ardore reddita sunt audientium corda flammiuoma, ut plurimi ex illis ad lachrymas compulsi, immensas omnipotenti Deo gratias redderent, dicētes: Benedictus Deus, qui talem non nostri merito, sed suæ pietatis intuitu dedit nobis rectorem. Diligebatur enim à cunctis, ut uerus pater, & ipsi ab eo, sicuti deuoti filij. Ipse autē studebat semper plus amari quā timeri, & peruigili cura in animabus saluandis animum defigere. Cum igitur eiusdem beati uiri prærogatiua meritorum longius claresceret, cōfluebant passim ad eum plurimi, saluationis suæ salubria expetentes consilia. Et quoniam sacerdotij dignitate fulgebat, confluentium ad se confessiones suscipiebat, monita eis salutis impertiens, quomodo salui esse possent, & uias iustitiæ sine defectu alicuius tædij immobiliter retinerent. Cuius doctrina & exhortationibus plurimi corroborari munitiq;, ad conuersionis festinantes gratiam, plurima deferebant dona in speciebus diuersis preciosorum metallorum, sed & possessionum prædia nonnulla, in diuersis sita territorijs, quæ cuncta curiosus lector, inspectis testamentis seu largitionibus eorundem fidelium, facilè reperiet. Quæ etiam, ut multis liquido patet, multimodam millenarij numeri effecerunt summam. Erat enim secundum Deum religionis sanctitate omnimodis ornatus, in seculi quoque astutia prudēs, eius què bonitatis ac religionis opinio longe lateque laudabilis, immò imitabilis ubique percucurrit.

Ansbertus præficitur monasterio Fontanellēsi.

Amari mauult q̄ timeri.

Multa conferūtur monasterio Fontanel.

In præfato nāq; uenerabili Fōtanellēsi monasterio, inter felicia bonitatis suæ gesta ēt xenodochiū imbecilliū ac decrepitorū pauperū, instar duodeni Apostolici numeri, cōstituit, deputatis eisdē rebus, quæ sufficiēter præberēt alimoniā. Alias quoq; duas constituit in eodē monasterio pauperū Christi debiliū mansiones, quos in octonario ex multis sacrato numero, singulatim octonos habitare fecit. Quibus sine indigentia quotidianum largiri uictum perenniter censuit. Horum uacatio nulla erat alia, nisi horis constitutis diurnis nocturnisve, in domo Domini residere, orationi ac uacationi diuinę deuotè insistere, ac tempore sancti sacrificij pro salute & saluatione populi Christiani, Ecclesiaque catholica ubiquè diffusa uictimam salutarem offerre. O magna & inclyta istius sancti patris opera, quæ non tantum uerbis uolant, quantum uirtutibus constant.

Aedificia & beneficia in pauperes collata.

Sed his interim omissis, nunc iuuante supernæ pietatis gratia, narrare aggredior, qualiter idem uir uenerandus pontificatus conscenderit gradū. His enim diebus contigit, ut beatus Audoenus, Rothomagensis urbis pōtifex, plenus uirtutibus & sanctis actibus, à Domino uocatus, migraret è mundo feliciter. In cuius exequijs beatus pater Ansbertus, unà cum aliquibus monachorum suorum, clericorumquè ac sacerdotum Christi cohorte plurima affuit. Qui uigilias eius sacræ depositionis solenniter celebrantes, dignis exequiarum honorarunt debita seruitute obsequijs. Post cuius sacrum transitum, ne ecclesia de pastore amisso iacturam pateretur, cuncti Rothomagensis urbis ciues, missa petitione ad Theodoricum gloriosum regem, cum eius permissu & authoritate, beatum Ansbertum sibi elegerunt consecrari antistitem. Quorum electioni congaudens rex, quoniam in eodē sancto patre sapientiam affatim redundare & religionem pollere cognouerat ilico eorum annuens petitionis electioni, exemplo legatos dirigit, qui eundem Christi famulum regias perducerent ad ædes. Nec mora, legati ad beatum patrem Ansbertū peruenientes, mandata regis pandunt, ad aulam regiam ire compellunt. Morabatur enim præfactus rex in uilla Clypiaco, quæ sita est in Parisiaco territorio, ubi conuentum magnum populorum habens, de utilitate ac tutela regni tractabat, ut ad eius cōsultum, ueluti agere consueuerat, (nam confessor illius erat) de regni negocijs tractaret. Sed cum supradictus uir Dei hoc audiuisset, ilicò agnouit, non aliud ista euocatione

S. Audoeni obitus.

Ansbertus regis cōfessari⁹. catione fieri, nisi electioni ciuium Rothomagensium in ipso, regem assensum præbere uelle. Fertur etiam legatis regis respondisse causa eximiæ humilitatis, indignum se fore officio curæ pastoralis. Qui festinanter retulerunt regi, nunciando quale responsum acceperant. Secundo quoque ad eū mittens rex, callidè intulit, nullo modo contra suam uolūtatem, pòstquam unà loquerentur, super ordine pontificatus agere se uelle. At ille, ut erat sanctæ simplicitatis sapientia plenus, ad eundem regem ire deliberauit. Tūc eligētibus ciuibus præfatæ urbis metropoleos, cum unanimi uoto sanctorum sacerdotum, regis & principum eligitur, trahitur, atq; in eodem palatio à S. Lantberto Archiepiscopo sedis Lugdunensis, alijsquè sanctis præsulibus, qui ad hoc generale placitum conuenerant, in pontificem consecratur ecclesiæ Rothomagensis, diuina utique prouidente ordinatione, ut qui in paucis fidelis extiterat, supra multa à Dño constitutus, abundantem daret suæ in tempore familiæ tritici mensuram. *Consecratur pōtifex ecclesiæ Rothomagensis.*

Luc.12 Deinde in pontificatus honore & onere sublimatus, cœpit opere sanctitatis amplius clarescere, prædicationis lumine ubique radiare, & uelut lucerna accensa, non iam sub modio, sed super candelabrum posita, errorum tenebris depulsis, uiam ueritatis cunctis monstrare, pietatis & misericordiæ erga omnes operam dare, pauperum indefinenter curam agere, uiduarum & pupillorum causas defendere, peregrinorum & hospitum susceptionibus magnopere studere, eleemosynarum distributionē largiter & hilariter cunctis administrare. Hæc & his similia exempla subiectæ sibi plebi indesinenter festinauit monstrare. Floruit enim sub ipso Christi ecclesia, sicut monasterium ante floruerat. Creuit gratijs, decreuit metallis. Aliquando enim ingrediens locum, ubi ecclesiæ thesauri reconditi erant, ipsos sibi iussit præsentari & aliqua distribui, plurima reseruans, ut eleemosynæ pia largitio è sinu sanctæ matris ecclesiæ cū pietatis fructu benigne procederet. Nam quæ ociosè diu congesta fuerant, ad reprimendam famis ualidæ penuriam, quiuæ tunc populos undiquè grauiter premebat, dignis tandem indigentiū usibus deputauit, & dudum defunctis thesauros suos misit. Alieni temporis uita, despensationē fecit suam. Contigit enim tunc pauperum turbā præ foribus conclamare, eleemosynā petendo. Quibus ille auditis, ac reminiscens diuinæ sententiæ dicentis: Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur: largiter eis eleemosynam tribuit, cunctosq; gaudentes redire fecit ad propria. Sicque postmodū cum in sede urbis suæ Missarum solennia solenniter celebraret, populi diœcesis suæ undique ad eum confluxerant, uirorum ac mulierum multitudo magna. Lecta autem sancti euangelij lectione, conuersus ad populum, multa cœpit eis uentura prædicere, aduersa simul & prospera esse cauenda, & ut ne unum frangeret, nec alterū extolleret. Aeternæ felicitatis præmia, auida intentione esse quærenda commonuit. Et cum multa eis præsentia ac futura per illustrationem sancti spiritus prænunciaret, ex tam excellenti prædicationis gratia sibi data, omnes compuncti & igne diuini amoris succensi, ad pœnitentiā agendam, & cætera bonorum operum exercitia peragenda accensi sunt, grates omnimodas agentes summo omniū bonorū largitori, qui talem eis non sui merito, sed propria pietate concesserat doctorem, ut eorum temperaret multiformiter mœrorem de eo, quē nuper corporali uisu amiserant, pastore. Et quia cuncta gaudebat ecclesia super pio pastore, urbs congratulabatur egregio prædicatori, & patria omnis exultabat magnificè in tam sapiente ac prudente consiliario. Expletis autem Missarum solennijs, cunctos ciues, nobiles uidelicet & ignobiles, introduci iussit ad præparata conuiuia. Vbi cum ordinatè & dispositè fecisset omnes discumbere, ipse ad mensam pauperum resedit, imitans illum, qui cum esset diues, propter nos pauper factus est, qui etiam in retributione iustorum dicturum se esse promisit: Quandiu fecistis uni de minimis his meis, mihi fecistis. O quàm præclarum pōtificem, qui suæ familiæ duplicem dabat alimoniam quotidiè, cum & corpora replebat cibo terreno, animasque reficiebat uerbo diuino.

Pro.21

Multa uētura prædicit populo in cōcione

2.Co.8

Matt.25.

Cum uerò pro salute animarum attentissimè uigilaret, etiam archidiaconos conuocans, de prædicatione populorum, & ecclesiarum restauratione & honore, maximam gerere curam sedulè commonebat. Cēsus etiam, qui de uicis publicis canonico ordine ad partem pontificis persolui consueuerant, gratuita benignitate in restaurationibus ecclesiarum benignissimè presbyteris indulsit earundem Dei ædium. Studebat enim amore potius regere, quā terrore dominari. Denique ut primum pontificali potitus est gradu, prima ei cura concordię fuit, & præcipuus labor fraternam dilectionem inuiolabilem custodiri. Iam uerò illam suam profluam in omnes charitatem, nulla unquàm ad plenum effari ualet lingua. *Cōcordiæ & charitatis quā fuerit studiosus.*

Intereà dum multimodam eius in omnes gratiam memoro, etiam super Fontanellensis cœnobij sancta monachorum congregatione quantam solicitudinē & peruigilem curam indefinenter habuerit, testatur inter reliqua prerogatiuæ eius gesta, etiam priuilegij sui authoritas, quam prædicti cœnobij habitatoribus ob Dei amorem & sanctorum reuerentiā summa deuotione edidit. Denique cum sanctorum sacerdotum & omnium ciuium Rothomagensiū electione & gloriosi regis Theodorici consensu, in pontificem consecratus fuisset, nimio dilectionis feruore, quem erga prædictum uenerabile cœnobium semper habuerat, priuilegij sui authoritatem eidem edidit, ut per succedentia tempora secundum sancti patris Benedicti regulam, &, ut præcedentium regum, Clodouei uidelicet & Clotarij, simulque Childerici & Theodorici priuilegiorum authoritates docent, ex semetipsis sibi perennibus temporibus abbatem eligerent. In qua etiam iustæ alligationis uerbo præsentes futurosque, qui ibidem Domino militaturi erāt, cōstringit, ut sicuti sub eius regimine, ita & deinceps & ipsi & posteri eorum, secundum regulam sancti patris Benedicti fideliter Christo deseruirent. Quòd si aliquando peccatis exigentibus aut negligentia pastorali, à uia rectitudinis & obseruatione regulæ sancti Benedicti, in futuro deuiare conarentur aut cogerentur, tunc conuocatio sanctorum sacerdotum, reliquorumquè militum Christi unanimiter fieret, eorumquè per cōsilium in pristinum reducerentur statum. Si uerò hac pontificali authoritate postposita, qualibet cauillatione sinistram elegissent uitam ac conuersationem tenere, sub uinculo anathematis æternaliter se damnandos scirent. *Ei⁹ studiū erga Fontanellēsium cœnobiū.*

Facta est autem hæc priuilegij authoritas sub anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimosecundo. Indictione decima, qui erat annus præfati gloriosi regis Theodorici tertiusdecimus, & præfati uenerandi præsulis pontificatus annus quintus, in Synodo generali, Rothomago urbe habita, ubi plurima Deo accepta & sanctæ ecclesiæ utilitatibus profutura disputata sunt. Affuerunt quoque & sancti pontifices, alijquè uenerabiles uiri, ab ipso præcipuo præsule euocati, quorum subter tenentur nomina adscripta, Ansbertus archiepiscopus urbis Rothomagensis, *Floruit anno Christi 682.* *Synodus Rothomagensis.*

gensis, huic concilio præfui & subscripsi. Radbertus episcopus. Regulus episcopus. Afradus episcopus Carnotenæ urbis. Ausoaldus episcopus Pictauensis urbis. Aquilinus episcopus Ebroicinæ urbis. Cadoenus episcopus, Arnonius episcopus, Saluius episcopus, Desiderius episcopus, Fulcrannus episcopus, Iohannes episcopus, Vuillebertus episcopus, Gerebaldus episcopus Baiocassinæ urbis, Taurinus episcopus Annobertus episcopus Sagiensis urbis. Celsus abba, Audomarus abba, Scladio abba, Bosochindus abba, Genardus uicedominus gloriosus antefati magni pōtificis. Ermentrannus, Ferrocinctus & Fortianus archidiaconi uenerandi. Aderat quoque presbyterorum residentium & diaconorum circunadstantium magnus numerus. Rognomirus lector huius sancti Concilij gesta, & hanc priuilegij authoritatem, ipso sancto pontifice iubente, recognouit & subscripsit.

Confluentibus autem ad se potestatibus, feruentia Christi mandata, deuoto animo seruari semper hortabatur idem præsul uenerandus, magnasque Christo gratias agendas commonebat, qui morte & resurrectione propria mortem nostram spe resurrectionis animauit, æternam uitam offerens, discusso æternæ mortis horrore. Sicque uitam suadebat tenendam, ne uitæ extrema timerentur. Inter reliqua autem bonitatis suæ opera, quæ in episcopatu gessit, qualiter etiam uenerabile sancti antistitis Audoeni corpus Christo propitio in eminentiorem locum ecclesiæ. S. Petri, quæ sita est in suburbano urbis Rothomagensis, transtulerit, narrare aggredimur. Cum itaque de diuersis prouincijs plures congregasset artifices, condidit super eius sepulcrum ripam miræ magnitudinis, preciosis metallis auri argentique decoratam, gēmisque preciosis adornatam, sicut usque in præsens humano uisui apparet. Constituta ergo die, in solennitate ascensionis Domini, sacerdotum ac monachorum reliquorumque clericorum adunata multitudine, ipsum sacrum corpus leuari fecit cum reuerentia magna & hymnorum laudibus clero personante atque in abside præfati S. Petri apostoli ecclesiæ recondidit feliciter cum gaudio & honorificentia magna. Intererat autem in hoc sancto conuentu, inter alios uiros uenerandos, etiam clarissimus Genardus uicedominus, qui magna præparari fecit conuiuia, quia plebs innumera ad tam uenerandi præsulis traslationem sanctam undique conuenerat. Completis autem Missarum solennijs, præfatus Genardus cum uiris nobilibus, iussu sancti pontificis, ad conuiuandū resedit, pontifex uerò clarus Ansbertus more solito cum peregrinis & pauperibus discumbens, cum ipsis epulari gaudebat. Nam ipsa die ministri officium gerens, pauperibus & egenis obsequium in eorū refectione humiliter exhibebat. Erat enim iucunda facie hilarique uultu, quia minister esse meruerat pauperum, immò Christi Domini, qui illis, qui pauperibus benigne faciunt, præmia se largiturum promisit æterna. Magna illi inter hæc aduenarum & hospitū cura. aderat præterea munifico animo par substātia, pari fide ministrata. Et non solum indigentibus alimoniam tribuebat sufficienter, sed etiam tegumenta corporum & numismata largiter offerebat. Hinc iam ex diuersis regionibus diuersarum personarum frequens ad eum concursu erat, quos per se & per probatos uiros, & munere exhortationis, & benedictione pontificali Deo digna ditabat, & subsidia corporeæ necessitatis hilariter & sine defectu tribuebat. Mirabantur enim plurimi, unde tam copiosa prodiret pij dispensatoris substantia. Nam etsi aliquando contigisset exhauriri dispensationis substantiam, fides tamen semper mansit solida. In prædicta uerò sancti præsulis Audoeni translationis ueneranda, omnes ciues propriæ urbis Rothomagensis, necnon & habitatores monasteriorum circunadiacentium, clerici uidelicet ac sanctimoniales, de dato ipsius præsulis uenerando ubertim refici meruerunt. Factaque est deinceps per succedentia tempora in cōmemoratione beati pōtificis Audoeni illius urbis ciuibus hæc dies solenniter celebris. Ipse autem egregiæ conuersationis pontifex, semper reminiscens plebis sibi à Domino commissæ, frequenter iuxta ministerium sibi traditū parochias circumibat proprias, prædicationis sanctæ rorem & piæ conuersationis dulcedinem indesinenter eorum instillando mentibus. Qui etiam ad hoc diuini ministerij opus probatæ conuersationis uiros semper secum retinebat, quorum iuuamine fultus, populum sibi creditum æternæ uisionis deduceret ad regnum. Sic unius prædicationis gratia dispensatores multos habebat.

Transfert corpus S. Audoeni.

Inseruit pauperibus ad mēsam sedētibus

Visitat suā diœcesin.

Sed humani generis hostis, æmulus semꝑ bonorū, cuius inuidia mors propinata est homini, calidissima egit arte, ut uir splendidus mundo, splendidior in Christo, propria priuaretur pontificali sede, essetq; detrimentum plebis, ablatio tanti pastoris. Nam cū inter principes Francorum sæua esset exorta discordia, ob multiformem regni diuisionem, callidus humani generis hostis malignorum contra Dei famulum sæuire fecit inuidiam, qui Pipino principi fraudulenter suggererent, præfatum uirum sanctū aduersus eum contraria tractasse consilia. Decedente enim de ordine principatus Vuarratone illustri, & eius filio ac supplātatore nefando Gislemaro, Pipinus præfectoriam administrationem Domino largiente adeptus est. Quo tempore incusatus apud ipsum principem, præfatus pontifex sanctus, iussu eiusdem exilio deportatur in altummontem monasterium, quod est situm in territorio Hannoniensi super Sambre fluuio. Cui tempore illo præerat uenerabilis Halidulfus abba. Nullo extāte crimine, humiliter exilij subijt ærūnam. Perueniens uerò ad præfatum cœnobium, cœpit assuetis sanctæ conuersationis ac piæ religionis operibus cunctis eiusdem loci habitatoribus monstrare lucis exempla. Quos quidem in diuina religione feruentes inuenit, sed infra parui temporis spatiū exēplo & doctrina sua feruentiores reddidit. Etenim ieiuniorum instantia ac uigiliarum prolixa pernoctatione se affligebat, orationum ac lachrymarū imbre assiduè rigabatur. Cui omnipotens hanc contulit gratiam, ut uniuersi loci habitatores, cernentes eius in Christo imitabilem deuotionem, extemplò eum unico diligerent affectu, nulloque temporis interuallo, opportuno eius abesse uellent colloquio. Nam & infra ipsius ambitum cœnobij plurima habitatorū utilitati dictauit opera, quæ hodieque eorum necessitati manent utilia. Sed uersutia hostis antiqui instigante, malignorum aduersus eundem uirum Dei accensa est inuidia, qui prædicto principi iterum moliebantur suggerere, ut maiora ei inferret exilij detrimenta. Quapropter præfatum uenerabilem patrem Halidulphum accersiens idem præclarus pastor, ad prædictum excellentissimum principem unà cū alijs uiris uenerandis direxit, satisfaciens humiliter eius animi uoluntati, adijciens etiam se non sua sponte episcopatus suscepisse gradum, sed iussione principū & electione ciuium humiliter suscepisse illud ministerium. Quadropter pergens prædictus cœnobij pater ad eundem inclytum principem, superno iuuamine fretus, petita concitè impetrare meruit. Reminiscens etiam idem princeps propinqui sui, sancti patris Vuandregisili, sub cuius sancta disciplina præfatus sanctus pontifex Ansbertus olim regulali ordine alitus

Gen. 3. Sap. 2.

Deserī apud pipinū ab amulis.

Deportat in exiliū.

Non potest qui escere inuidia

alitus fuerat, quæcunque perperam gesta fuerant, clementer indulsit, insuper & ad sedem propriæ urbis reuertendi licentiam tribuit. Sed ne hoc fieret, diuina uocatione præuentus est, ut in sequentibus dicemus.

Permittitur redire ad sedem suam.

Rediens autem præfatus uenerandus abba Halidulphus, mandata principis pandit. Ad hæc idē sanctus pōtifex: Gratias tibi bone Iesu, qui dirupisti uincula serui tui, & tribuisti uerba placentia in conspectu principis, & liberasti me de manu insurgentium contra me, & iniecisti mihi etiam in hac exilij ærumna uincula amoris tui. Memorans uerò, quod alicubi egerat, quia magni uiri multa patiuntur, & ut alios pati doceant, nati sunt in exemplum; semetipsum in spiritu humiliato & animo contrito incessanter affligere non cessabat, offerens altissimo quotidianæ laudis holocausta dignissima. Nam si tempore persecutionis Neronianæ aut Decianæ interfuisset, nulli dubium, quia pro confessione Christi Domini nec uim ignium, nec laniatum bestiarum, nec eculei suspendium, postremo nec gladium pertimesceret persecutorum.

Sentiens uerò ex reuelatione diuina, diem uocationis suæ imminere, (nam & angelicam super hoc meruit uisitationem) misit iterum ad prædictum religiosum principem Pipinum humilem petitionem, ut licitum foret eius corporis membra ad cœnobium referri Fontanellense, ubi dudum regulari ordine Domino militauerat. Qui eius annuens petitioni, ut ita libere fieret, extemplo concessit. Et licet pauci cum eo essent è suis, plurimum tamen confortabantur à Domino, quia ualde minus indigebat idem pater humano solatio, qui fruebatur angelico obsequio. Die enim quinto Iduum Februariarum, imminente uocationis suæ hora, cōuocans fratres, celebrari sibi sacra fecit Missarum solennia. Deinde perceptione corporis & sanguinis Domini se muniens, ac sanctæ crucis uexillo se cunctosque circumadstantes signans, somno ultimo exceptus, in mortis quiete dormiens, transijt feliciter è mundo, & ab angelicis choris anima eius sancta, generosa, syncera, & ab omni contractu mundi incontaminata, in consortium Sanctorum & felicitatis perpetuæ, in perpetuum collocanda, suscepta est.

Sub obitū uult sibi missam celebrari & se munit Eucharistia & signo S. Crucis.

Cum uerò post lauationem corporis ad induendū illud uentum esset, inuenerunt in poplitibus genuū & brachiorum cubitis, ob prolixam precum instantiam, obduratam cutem. Sicque quod egerat uiuens, mortificans membra sua, caro pandebat defuncta. Itaque sanctum illud corpus magna fidei ambitione uestitum est, ac desuper linteis ceratis obuolutum, quia ipse prædixerat hoc sibi à Domino impetratum esse, ut ossa sua in prædictum Fontanellense cœnobium tumulanda deferrentur. Sicut enim sanctis altaribus Christi assistere consueuerat, ita indui eum fratres curarunt. Sed cum ludarium cera litum, capiti eius imponere uellent, uisus est aperuisse oculos, effigiem præferens uiuentis, ita ut aliqui dicerent eum esse rediuiuum. Nam adspectus faciei eius multum erat roseo perfusus colore. Quidam uerò dicebant, pro sudario cera imbuto quasi indignatū esse. Viderunt enim non sine sua gloria, gloriā, Dei in sancto suo triumphantem. Nam & illa exequiarum religio, fidei deuotio erat. Et tam lætum erat talem habuisse patronum quàm graue talem amisisse. Postea sepelierunt eum cum decore & honorificentia summa. Cum uerò lampas, liquore olei plena, ante eius sepulcrum à fidelibus accensa fuisset, & die noctuque indefinenter nō solum arderet, sed etiam redundaret, & hoc factum fratres mirarentur, ac diuinæ deputarent gloriæ, posuerunt aliud uas, in quo distillantia eiusdem olei diuinitus elati refunderetur. O magna & inclyta, pastor Ansberte clarissime, & felix gloria tua. Nō enim indigebat meritum tuum signis probari, quia admirabilis & gloriosa tuæ conuersationis operatio, plena uirtutibus, perpetuum sanctarum uirtutum signum ministrauit. Sed quid plura? Multa quidem signorum miracula in eodem loco per eum operari dignatus est Dominus.

Calli in genibus & cubitis.

Honorifica ei⁹ sepultura.

Cum uerò septem decemque dierum orbita finiretur, legati, qui ad præfatum principem directi fuerant, reuersi sunt licentia ab eo accepta, ut licitum eis foret eum transferri, quo ipsius decreuerat uoluntas nullo eius sanctæ ordinationi resistente. Cumque sepulcrum eius aperuissent, & putarent uenerabile illius corpus ob tam prolixi temporis interuallum iā fœtere, tanta suauissimi fragrantia odoris inde manauit, quasi diuersis aromatum floribus ac balsami guttulis omnis repleretur ecclesia. Et cum fratres, qui ad eum uisendum ex propria prouincia aduenerant cum his, quos secum in exilio habuerat, ablatis ab eo uestibus, cū quibus in sepulcro reconditus fuerat, mutare eas uellent, noua eum indumenta indui cupientes, ueluti fecerunt, inuenerunt in brachijs eius signum Dominicæ crucis, rosei coloris similitudinem gerens, ut patenter cunctis daretur intelligi, quia cuius arma uiuens portauerat in corde, eius stigmata defuncti monstrarētur in corpore. Indutum deinde ueste pontificali, positumque in lectica, prælatis ante ipsum aromatibus & incensa, susceperunt illud uenerabile corpus ciues, qui aduenerant, Rothomagenses, monachique cœnobij Fontanellensis, sicque gestantes onus, ouantes flētesque arripiunt iter. Comitabatur etiā prædictus uenerabilis Halidulphus abba, cum plurima suorum frequentia monachorū, ac plebe innumera utriusque sexus, cum sanctæ crucis uexillis diuersis, cereisq; ac lāpadibus, hymnorū nihilominus canticorumque diuinorum carmina in eius laude dulci modulatione canentes, & in dissonis diuersarum linguarum choris, amorem consonū habentes, quia ut ualde lætum erat, talem habuisse patronum, ita suaue, recepisse patronum. Et cuius ossa sancta uenerabiliter gestabant in terris, in cælestibus eius sibi patrocinia confidebant adesse. His fidelium turmis populorum preciosi confessoris uenerabile corpus stipatum, & canticis honoratum, usque ad Fōtanellense perlatum est cœnobium. Halidulphus tamen uenerabilis abba unà cum comitibus sancti itineris, qui sibi famulabantur, usque ad Venittam uillam regiam; quæ sita est in pago Bellouacensi secus fluuium Iseram, cū ingenti reuerentia prosecutus est. Cum autem iter cœptum carpentes, in uillam, quæ dicitur Solemnium, quæ est posita super fluuium Saue in territorio Hannoniensi, causa hospitij, ob prolixi itineris fatigationem & refocillationem sui diuertissent, ibi accurrit quidam homo, filiam portans propriam, paralytico morbo membris dissolutam, quæ nec pedibus incedere ualebat, sed quasi mortua uidebatur, clamans, magnisque precibus flendo merita sancti præsulis implorans Ansberti, ut unicam eius sanaret filiam. Cumque à ministris & custodibus sanctissimi corporis secus feretrum ipsius ea permissa fuisset nocte morari, totaque nocte illa uigilijs ac hymnis insisterent diuinis, manè facto, inuenit eam pater eius sanam. Atque ita gaudens, gratesq; omnimodas Deo ac sancto persoluens præsuli Ansberto, cum filia propria ouans redijt in sua. Quàm mirabilis Deus in sanctis suis, qui per famuli sui Ansberti gloriosa merita, huiuscemodi fecit miraculum?

Multa fiūt miracula

Signū Dominicæ crucis in brachijs defuncti.

Cum multo honore corpus eius ducitur ad Fontanellense cœnobium.

Paralytica curatur.

Cum ergo haberent loca denominata, ad quæ maneudi

nendi gratia declinare debuissent, ad quandam accedentes uillam, optabant in ea requiescendo uenturã transigere noctem. Sed cum ad eam diuertere uellét, sanctissimi præsulis uenerabile corpus uelut onus ingens inter manus ferentium immobilem mansit. Dein addentes maiora hominum solatia, sed nihilominus, ut prius, immobile erat. Cûque diuinitus hoc intellexissent agitari, aliamque itineris se conuertissent in partem, ilico motu celeri, comitante uirtute diuina, peruenerunt ad locum aptum, &, ut creditur Deo sanctoque antistite dignum ad manendum. Ac sic deinceps per cuncta pij itineris loca tribuit omnipotens congrua seruis suis adminicula, ad famuli sui membra deferenda. Venientes uero ad præfatam uillam Venittam, illic assuerunt obuiam sancti præsulis corpori comprouinciales urbis Rothomagensis episcopi & sanctorum cœnobiorum patres, cum uenerabili Domini clero, propinquisque eiusdem sancti pôtificis, ac innumerabili uulgo utriusque sexus cû deuotione magna, cœperuntque ante illud ire psallendo. Indeque Halidulfus uenerabilis abba cû comitibus itineris sui, ad * propria reuertitur cœnobij habitacula.

Corpus sancti non pôt loco moueri.

** pprij.*

Illud quoque miraculum, quod in Fraxundo uilla quæ sita est in pago Bellouacensi, per eundem Christi famulum gestum est, placuit conscriptionis stylo tradere. Cumque ad eandem uillam eius delatum esset sanctum corpus, illuc quædam mulier à propinquis catenata, quæ spiritu uexabatur immundo, perducta est. Clamabatque per obsessam mulierculam spiritus immundus: Cur introduxistis, inquit, in hãc prouinciam Ansbertum, seruum Iesu Christi Domini, qui me à proprijs expellit sedibus? Cumque appropinquasset eadem mulier, & tetigisset palliû, quo tegebatur gestatorium, clamans uoce magna, meritis sancti Ansberti pontificis statim euomuit cum cruore sanguinis inimicum humani generis. Factumque est ibi grande miraculum. At illa gratias agens omnipotenti Deo & sancto Ansberto, per quẽ fuerat à pestifero spiritu curata, reuersa est ad sua. Benedictus Christus Dominus, rex omnium seculorum, creatorque ac conseruator omnium sanctorum, qui ob famuli sui merita, talia dignatus est patrare miracula. In eadem denique uilla ecclesia in honorem sancti Ansberti episcopi à fidelibus est ædificata, eiusque grabatum in eadem ecclesia multo tempore mansit, signaque uirtutum ob merita eiusdem sancti ibidem fiunt diuina.

Demoniaca liberatur meritis S. Ansberti.

Cû uerò iam transirent dies uiginti & eo amplius uenerunt in Rothomagense territorium, in locum, qui dicitur Paldriacus. Illicque cunctipotens Dominus, per merita eiusdem sancti antistitis, simile superiori dignatus est ostendere miraculum. Nam mulier quædam à dæmone arrepta, à parentibus proprijs ad sancti patrocinia quærenda, uinculis constricta, perducta est. Quæ cum peruenisset ad grabatum, ubi sancti seruabatur corpus, ac tetigisset linteum, quo operiebatur, magnas dans uoces ad sidera, ilicò gratia Dei ac meritis sancti Ansberti, à dæmonio liberata ac sanissima effecta, incolumis proprij iuris repedauit ad habitacula. Sit Deo nostro gloria & honor & imperiû, q̃ sic miraculorû signis in sãctis antistitis meritis triûphat. Hic uerò locus, in quo oĩpotẽs istud fecit miraculû, erat patrimoniû quorûdã illustriû uirorû, Bertholdi scilicet, & Radamasti, distãs à cœnobio Fõtanella millibus quatuor. Ferẽ uerò qa cû inde eleuare corpus sãctissimi conarenẽ, ita mãsit immobile quasi clauis ac retinaculis ferreis saxo niterec̃ ingẽti. Cûq; moueri nõ posset, talia possessor loci Radamastius intulisse dicitur: Euge Ansberte, serue Christi fidelis, collocatus inter agmina Christicolarum, memento nostri, quos in uita dilexisti, quosq; seculi impugnant gaudia. Hic iã nobis te Christus reducit, idcirco hoc prædium offero omnipotenti Deo, tibique præsul sanctissime cedo per cuncta seculorum secula.

Alia itẽ dæmoniaca sanatur.

Corpus sancti iterum haret immobile.

Ipse uerò Radamastus, uir honoratus, eiusque frater Bertholdus cuncta, quæ possederant in prædijs ac mancipijs, extemplò deserunt, ac beato antistiti Ansberto, seque simul cœnobio tradunt Fontanellæ. Sicque iugum libertatis, excutiunt, ac iugum Dominicæ seruitutis subditis ceruicibus ilicò suscipiunt, monachicum pariter assumentes nomen & habitum. In præfata uerò possessione eorundem uirorum, scilicet in uia publica & lapidibus strata, quæ iuxta eam iacet, ac Rothomagensem deducit ad urbem, ubi sanctissimi pontificis Ansberti uenerabile pausauerat corpus, in honorem & memoriam ipsius a fidelibus crux ponitur lignea, ubi infirmi à diuersis languoribus, Domino largiẽte, meritis sancti Ansberti plura frequenter perceperunt sanitatum munera. Vbi circa diem pausationis siue aduentus eius ad eundẽ locum, quod est quinto Idus Martij, ad honorem & intercessionẽ eius plebes innumeræ pia Domino solenniter persoluentes uota, uigiliarum uidelicet ac diuinorum hymnorû, donorûque diuersorum, confluût cum deuotione summa. Atque ibidem per merita ipsius multa assidue fiunt miraculorum signa, quæ magnitudine sui relatoris transcendunt scientiã. Ibi.n. amissio corporeæ lucis uisum, ariditas gressum, ac retinacula linguæ, uerborû seriem, officiumque diu negatum aurium, recipit auditum, dæmonûque frequens ab humanis corporibus fit expulsio.

Bertoldus & Radamastus, uiri illustres, fiunt monasterii.

Crux lignea statuitur.

Multa fiunt miracula meritis S. Ansberti.

Redeunte autẽ tempore die sexto Iduum Apriliû in eodem loco, ubi sanctæ crucis uexillû fuerat erectum, mulier quædam, quæ per multa annorum curricula contracta extiterat, cum fide recta ad eundem pergens locum, pristinæ sanitati est reddita: tellusq; quam diu debiles non presserant gressus, est stupefacta, se ab inualidis quondam tam subito contingi uestigijs. Agamus grates Deo nostro innumeras, qui propter iam dicti famuli sui merita, talia dignatur monstrare miracula. Sequenti quoque tẽpore in præfato loco ecclesia est constructa, in honorem sancti Ansberti præsulis, augusto & polito opere, à uenerabili Hiltberto abbate, successore eiusdem sancti patris in ordine regiminis.

Sed his omissis, ordinem translationis præfati famuli Christi, conscriptionis prosequamur stylo. Peruenientes denique cum corpore eius, qui eum transferebant, ad cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in ecclesiam sancti apostoli Pauli. Flebant autem senes & iuuenes, flebant pueri & infantes, omnisque monachorum chorus. Postea uerò accessit uenerandus abba Hiltbertus ad uenerabile corpus, assumptis secum probatæ uitæ fratribus, ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixi interuallum tẽporis (nam dies tricesimus instabat) subito fœtere. Cumque sanctum illius caput uelamine opertum denudasset, tantæ suauitatis fragrantia inde manauit, ueluti si diuersorum aromatum ac thymiamatum odoribus uniuersa compleretur ecclesia. Nam & facies illius ita in ruborem, erat uersa, quasi in sopore esset, uiuentis effigiem gerens. Multi quidem sancti præsules & patres uenerandi, reliquumque uulgus contemplati sunt, quia uniuersis, qui affuerant, fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deinde cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio inuolutum, eius uenerabile corpus posuerunt in sepulcro, quod eidem præparauerant in eadem ecclesia sancti Pauli apostoli, cû

Nota odorem tandiu defuncti corporis.

Oo laudibus,

laudibus iuxta sanctissimi patris Vuandregisili sepulcrum ad eius læuam, die quinto Iduum Martiarum sub anno sexcentesimo nonagesimoquinto incarnationis Domini Dei nostri Iesu Christi, cui est honor & potestas, decus & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

VITA S. AVSTREBERTHAE Virginis Primæ Abbatissæ Pauliacensis, grauiter & religiosè conscripta ab eius ferè æquali.

Feb. 10

POstquàm uniuersalis Dominus, humanæ salutis author pariter ac redemptor, Gallorum feralia suæ ditiôi subiugauit colla quartus à Clodoueo, qui prius Christianæ religionis normã, beato Remigio tradente, suscepit, Dagobertus gloriosus princeps, nobilitate clarus, potentia præpotens, armis strenuus, regi regum Christo satis deuotus, regni Francorum Deo sibi suffragante, suscepit habenas. Cuius in tempore uelut palma in Gallijs sancta mater refloruit Ecclesia, diuersis sanctorum sacerdotum monachorumque uirtutibus adornata, ac Deo dicatarum uirginũ, ut iuxta ueridicam Pauli apostoli sententiam, ubi hactenus abundauerat delictum, superabundaret gratia. Inter quos uelut sidus cæteris micantius uir Domini Philibertus, monachorum egregius pastor, cœnobiorum nobilis fundator, in saltu Gommeticensi, ex prædicti regis Dagoberti largitione, monasteriũ à primo lapide fundauit, construxit, ac Deo famulantium monachorũ nobili congregatione ornauit. Qua etiam tempestate, eius bonitatis fama succrescente largitione cuiusdam illustris uiri, nomine Amalberti, in fundo, qui Pauliacus nuncupatur, aliud cœnobium struxit, distans à præfato Gommeticensi millibus ferme decem, ubi ancillarum Dei haud paruam congregationem adunauit. Erat eodem tempore in palatio sæpedicti principis Dagoberti uir honestate uitæ ualde uenerabilis, moribus honestus, sapientia clarus, consilio prouidus, priorum regum ex prosapia oriundus, officio etiam, ut fertur, Comes Palatinus, nomine Badefridus. Hic accepit uxorem Alemãnorum regis ex prosapia, nomine Framehildem. Erat uerò elegans & ipsa facie, sed nimirum elegantior sanctitate. Horum autem conuersatio qualis quantaue in terris extiterit, miraculorum gloria hodieque populis declaratur. Erãt enim, ut diximus, in caducis seculi honoribus ualde sublimes, sed animi probitate sanctiores, fide firmi, charitate præcipui, iustitia insignes, spe longanimes, eleemosynis dediti, pauperũ in susceptione ualde soliciti. His igitur talibusq; uirtutum floribus ornati, spiritussancti templa meruerunt effici, ut post manifestissimis claruit indicijs. Nãquemadmodũ, sicut in euangelicis inuenitur paginis Elizabeth illa noua Domini præcursoris mater, spiritusancto repleta, concessum sibi diuinitus natum ante sentire, meruit, quam uidere, sic & hæc Deo acceptabilis mulier beata Framehildis, eodem illustrata spiritu, longe ante prolẽ suo sexui consimilem nasciturã præsciuit, quæ in domo Domini & mater efficeretur, & colũna Christiani populi. Denique adueniẽte tempore, quo in huius mundi umbrosa caligine ex uterinis tenebris illa clara lucerna deberet prorũpere, supradicta genitrix angelica super hoc meruit honorari uisione, cuius ex alloquio & nomen nasciturae uirginis, cuiusve apud Deũ meriti futura esset, addidicit. Igit Taruaniensi territorio exorta illa puellarũ gloria, à parentibus, ut sibi reuelatum fuerat, uocitatur Austrebertha, prius à Deo prælecta, quam in matris aluo concepta, prius angelorum cœtibus cognita, quam mundo nata. Necdum eius uidebatur membra, & iam in populis eius præconabantur gesta. Diligenti demum cura genitorum alitur, ac magistris strenuis imbuenda traditur. Puerilibus uerò annis simpliciter domi transactis, talis tantusque in ea feruor excreuit sanctitatis, ut nulli foret dubium, quin ante ortum natiuitatis eam sibi Dominus in ancillam elegerit. Cępit nempe toto nisu mundum postponere, uoluptatum oblectamenta uiriliter calcare, & cælestia totis cordis medullis desiderare. Nam cum esset infrà decennium, ita eam spiritussanctus repleuerat, ut mẽs eius aut circa ecclesias aut monasteria anhelaret. Meditabatur iam tunc in ætate rudis infantiæ, quod postea deuota compleuit.

Religio floret i Gallijs sub Dagoberto Ro. 5.

Pauliacense cœnobiũ constituit.

Virtutes Badifredi & Framehildis.

Luc. 1.

Austrebertha uirgo nascit.

Eius Virtutes in tenera ætate.

Quadam uerò die, cum uultum speciei suæ more infantium in aquis contemplaretur, ecce repente apparuit ei quodã uelamen capiti eius impositũ. Quod signum apud eam intantum ualuit ut ex illo iam die hoc æstuaret desiderio. Et quanquam parentes eius mortali uiro eam tradere uellent, illa immortali iam cupiens adhęrere, sibimetipsi tantum licet conscia, cum lachrymis semper in oratione deposcebat, ut quod ei Dominus in umbra fuerat dignatus ostendere, in ueritate compleret. Nec enim ab eo tempore se passa est ab hac intẽtione quiescere, donec quod oculis perspexerat, mente conciperet, gratiaque opitulãte diuina, opere adimpleret. Accensa siquidem illo igne euangelico, quẽ Saluator noster Iesus Christus, ad separandum filium à patre, filiamque à matre sua, mittere ueniens, ardere uoluit super terram, ita in secreto pectoris sui latens, inextinguibili durauit ardore, ut non diebus neque noctibus à colloquii diuinis uel oratione cessaret, quousque tempus aptum & cõgruum inueniret, ut habitum sanctimonialis desideratum consecratumque perciperet. Et forte iam legerat, aut lectum audierat, ad quorundam exprobrationem apostoli Iacobi dictum: Si quis auditor est uerbi, & non factor, hic comparabitur uiro consideranti uultum natiuitatis suæ in speculo. Cõsiderauit.n. se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. Discant igitur, qui nesciunt, huius beatæ Dei famulæ exẽplo, hanc sanctæ scripturæ imitari sententiam, ut non cõparentur uiro obliuioso, & non solũ auditores uerbi, sed etiam factores existant. Comparentur, si placet, potius huic Dei famulæ, quæ quidem in speculo considerauit, uultum natiuitatis suæ sed non est oblita quid uiderit. Qui ergo illam imitari uoluerit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, erit beatus, si in facto suo permanserit.

Luc. 12.

Iaco. 1.

Procedente igitur tẽpore cũ parentes eius, qui felicibus actibus eius parũ fauebant, arrhabone ꝓ amore seculi recepto, tempus præfinitum & diem statuissent nuptiarum, illa in angustijs posita, cogitare cœpit quid ageret. Mœsta uerò, iter furtim arripuit, germano secum fratre, licet paruulo, assumpto. Cumque pergerẽt simul, interrogata ab eo quò tẽderet, respõdit se ad uillã, q̃ ꝓxima erat, iturã. Veniẽs igit ad flumẽ, quod dicit Quãtia, ubi põs erat, ita flumine exuberante, aquarum abundantia totum repleuerat, ut superiorem pontẽ illic absconditũ sub se unda teneret, & facultatem eundi omnibus itinerantibus penitus denegaret. Tunc demum confessa est fratri, quo ire cupiens festinabat. Erat his tporibus uir sanctus, magni apud Deum meriti, Audomarus nomine, Taruanensis urbis pontifex, in cuius diœcesi puella nobilis originem traxerat. Ad hunc ipsa tunc properabat,

Parentes uolunt eã iungere matrimonio.

perabat, sacro uelamine consecranda. Habebat etiam secum multos sui itineris comites. Qui ut uiderunt transeundi difficultatem, omnes pauore conterriti, non ausi sunt ingredi, sed habito consilio, ut redirêt itinere quo uenerant, cœperunt à loco abscedere. Nô enim ibi uel modicũ quidem nauigium poterat transire. Sancta igitur Dei famula, Christo deuota, sancti spiritus gratia illustrata, oratione facta signũ salutis præmittens, pontẽ undis submersum ingreditur, hortaturq; cæteros, ut se sequerentur. Iã.n. natura clemẽtorum quodammodo inter se commutata, facta est eis aqua sub pedibus instar ligni solida, porrò lignum uelut aqua liquidum. Transiuit igitur Dei famula cum uniuersis comitibus illæsa, quasi sicco calle in undis nihil mali perpessa. Animæ uerò translimisso, quantocyus properantes, perueniunt ad hominẽ Dei, prouolutaque puella ad pedes eius, quod desiderabat obtinuit. Consecrata nanq; est Christo, & accepto uelamine, adhæsit anima eius post ipsum, ipsãque suscepit dextera Christi. In uanum ergo deinceps quæsita est copulari uiro terreno, q̃ iuncta erat Christo in cælo. Vir autem Dei cum cognouisset parentes eius hac re esse perturbatos, assumpta secum Dei famulã, consolandi gratia eos uisitare studuit, eorumque cômotos animos uerbis pacificis deliniuit, eosdemq; mansuetos & mites redditos, ad charitatem pristinam reuocauit. Pater filiam, fratres amplectuntur sororem, deosculanturq; eã singuli, Deum in cômune glorificãtes. Diuina quippe dispẽsatione actũ est, ut qui prius illudentes eã despexerãt, summa post deuotione uenerarentur. Aliquandiu ergo cum in domo parentũ cômorata fuisset, cœpit implorare matrẽ & fratres, ut uotis ipsius non amplius impedirent, sed potius adiuuarẽt eã, ut monasteriũ posset ingredi, & sanctis sociari uirginibus, sub ptãte scilicet alterius uictura. Quod illi benigne assentiẽtes, non solũ abeũdi liberam ei tribuunt potestatem, uerumetiam cum ea pergentes, ad monasterium usque perducunt. Est autem ipsum monasteriũ super fluuium, qui dicitur Somma constructum, nominatur aũt Porcus. Ibique præerat spiritualis mater, nomine Burgofledis. Cui cum indicassent omnia, quæ gesta erant, gauisa ualde suscepit eam in filiam, cæterisque sororibus aggregauit. Beata quoque Dei famula ouile Christi ingressa, ouibus sanctis adiuncta, sancta est ouis effecta. Primã quidem uirtutum humilitatem, ita in suo corde pro fundamento inseruit, ut non solum spirituali matri, sed etiam cunctis sororibus quasi ancilla seruiret, omnibusque se subdens, obsequium cunctis reddebat ut debitum famularum, inferiorem se proclã se proclamans, uiliorem se iudicans, deteriorem se cæteris fatebatur, se peccatricem, se infelicẽ esse pronuncians, quæ iã tã prolixũ tẽpus expenderit, sęculo seruiens, non Deo. Illas potius dicebat esse beatas, quæ insatiabili intentione disciplinis regularibus militantes, Christo regi placere studerent, hoc nutrimento educatas fuisse, ut etiam certamine incentiuæ carnis deuicto, iam contra spirituales nequitias, Deo auxiliante, sufficerent pugnare. Sed quia semper humiles ditat gratia sua cunctipotens Deus, factum est, ut quantò illa uilior atque despectior in oculis suis fieret, eò gloriosior apud Deum, apud homines uerò honorabilior appareret. Nam eligentibus cunctis, consentiẽte matre, licet inuita, præposita constituitur. Quo ex facto cœpit magnis humiliari, magisque de uirtute in uirtutem proficere, patientiam contra immites opponere, pusillanimis longanimitatem ostendere, minus cautis grauitatem, indoctis ut doceri queant demonstrare, somniculosis, nô uerbis, sed factis uigilias prædicare, signũ qualecũq; insonuisset, prima adesse.

Crucis edito signo, ambulat cum multis super aquas.

S. Audomarus eam uirginẽ Christo consecrat.

In cœnobio uiuit sanctissime.

Eius humilitas.

Fit præposita.

Ad uerò circa obedientiæ uirtutem qualis fuerit, monstrabitur sequenti exemplo. In eodem nanque monasterio erat consuetudo, ut uicissim à sororibus coquerentur panes. Sed dum hæc Christi famula die quadam in ordine uicis suæ hoc in opere laboraret, habebat secum unã tantum adolescentulã, quæ apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare consueuit, quæ hucusque uiuit in corpore. Cumque clibanus fuisset incensus, & panes in promptu ad coquẽdum parati, igneq; extracto, deinde à fauillis uel prunis, quæ remanserant, debuisset mundari, fasciculus, q̃ erat in sũmitate ligni colligatus, casu igne adustus est totus. Quod ubi Dei famula aduertit, collidens inter se manus, altiusque ingemiscens, ait: Væ nobis, quid acturæ sumus? Panes peribunt. Opus enim hoc modo reparari non potest. Et currens festina, obserauit ostiũ domus. Deinde signo crucis munita, mediũ inter ignium uapores clibanum sola ingreditur, arreptisque manicis, quibus in brachijs utebatur, clibanum omnem mundauit. Egressa demum, officium diligenter compleuit, & nec unum quidem capillum capitis, nec denique fimbriam uestimenti eius est ausus ignis attingere. Tunc præcepit puellæ, ut patefaceret ostium domus, multisque côtestata est eam sermonibus ne cuiquam quod uiderat indicaret. Quo facto miraculo, ne forte præsumptionis incurreret uitium, cuidã seruo Dei quod fecerat indicauit. Vir aũt ille altioris ingenij, intellexit gratiam Dei, & cuius simplicitatis esset hæc, cui uirtutem tantam Dominus præstitisset, dissimulare uolens, quasi increpando respondit, dicens: Noli filia, noli hoc iterare, aut aliquando repetere, ne forte tẽteris à satana. Sed quia, ut scriptum est, non potest ciuitas abscondi supra môtem posita, ipso uiro Dei referente, sorores hoc postea didicerunt. Voluntatis autem Dei minime fuit, ut cursum uitæ suæ in hoc monasterio ipsa Dei famula consummaret. Plures, tamen, per annos quatuordecim ibi degens, suo saluauit exemplo.

Erat illis temporibus uir uitæ ualde uenerabilis, Philibertus nomine, cuius supra meminimus. Qui rogatus à quodam uiro potentissimo, nomine Amelberto, eo q̃ illo in tempore eius opera atque doctrina in fide & religione erant spectata, & singularis ab omnibus habebatur, monasterium, quod in fundo proprio, qui Pauliacus dicebatur, idem Amelbertus construxerat, filiamque suam paruulam, quæ Aurea dicebatur, cum alijs Deo sacratis Christo inibi seruire deuouerat, ad regendum suscepit. Et licet uir Dei lectione frequenti easdem Dei ancillas instrueret, prædicatione sancta doceret, tamen quia necessitas expolcebat, ut talibus rudimentis ab eodem sexu regularis disciplinæ norma inhæreret, prædictus Dei famulus, audita iam fama famulæ Christi Austreberthæ, nuncios ad eum mittere studuit, duos uidelicet ex monachis suis, ut ad hunc locum uenire deberet. Dei autem famula, licet iam multo tempore exæstuans, desideraret eiusdem sancti uiri instituti disciplinis, tamen ut columna immobilis & firma, sancti Pauli recordans sententiæ, dicentis, Nô cito moueamini, neque per sermonem, neque per epistolam, ignorans an forte Deo placeret, ire ad modicũ recusauit. Reuersis aũt nuncijs, uir Dei per semetipsum ire compulsus, ad Dei famulam festinauit. Ibi uerò tunc orta est sancta contentio. Nam omnes illæ famulæ Dei flentes & eiulantes, leuauerunt in sublime uoces, dicentes: Cur hodie nos sancte pater decipis? Cur nostro lumine ablato, in tenebris nos derelinqs? Ad hæc ille respôdẽs, dicebat: Nolite, filiæ, nolite ita dicere. Vos.n. in tenebris nullaten᷒ remanetis: q̃a uosipsæ luminaria mundi estis. Nolite ergo, phibe

Eius obedientia.

Ardentem clibanum prorsus illæsa ingreditur.

Ma. 5.

2. Th. 2.

re, ex uestro lumine alios participare, sed potius præstolantibus charitatē impendite. Multa ergo & alia his similia cum Dei famulabus prædicasset, tandem altercatione submota, paceque reddita, uicit spiritussanctus per os uiri Dei, & sic acquieuerunt omnes deosculanturque eam singulæ, omnes Dominum benedicentes. Duabus itaque sororibus ex ipsis secū adhibitis, perrexit cū homine Dei, à quo regiminis curam in eodem loco ilico suscepit.

Præficitur monasterio Pauliacensi.

Iam uerò aduersus eius sanctam doctrinam, ne ibi dē conualesceret, quanta calliditate diabolus fuerit operatus, adiuuante Dño disseramus. Illa nāque rigorē propositi sui fortiter tenens, neq; ad dexterā, neq; ad sinistram declinabat, & quod ore cæteris prædicabat ipsa prius illis uidētibus faciebat. Illæ aūt uelut equus indomitus, necdum loro tractus, si quid causa salutis Dei famula faciebat, omnino uitabant contingere. Intantum enim præualuerat antiqui hostis uersutia, ut magno eam odio habentes, etiam interficere molirentur. Sed cum, Domino prohibente, hoc facere nequiuissent, superueniente prędicto magno seculi, non Dei, uiro Amelberto, structo mendacio grauissimè eam accusauerunt. Ille autem, ut erat mente crudelis, uultu terribilis, credens mendacijs, adductā ad se Dei famulam, uerbis durissimis cœpit increpare. Repletusque furore, arrepto gladio, quo erat accinctus, impetum fecit in eam. Illa existimans congruum tempus esse martyrij, nequaquam cor fœmineum, sed uirile se habere ostendens in pectore, subtilissimum illud uelamē, quo in capite utebatur, collo circundans strictius, manum tetendit, inclinatoq; uultu, ceruicem præbuit percussori. Attonitus ille, ut aiunt, diu stetit immobilis, admirans constantiam fęminæ, quam in nullo unquam uiro uidisset, pauensq; multum, recondidit gladium in locum suum. Qua ex re colligi potest, si hæc illis temporibus extitisset, cum à sordibus idolorum terra martyrum sanguine lauaretur, non expectatis ministris carnificum, uti in uita traheretur ad uictimam, sed ultro se truncandā ingerens, prima omnium uictimarum palmam sanguinis occupasset. Certe nec illud Babilonicū supplicium pertimescens septempliciter caminum accensum pro cælorum regni ingredi dubitasset, quæ pro paucis panibus, ne damnum monasterio inferret, ardentem ignem ingressa est. His autem indicijs probauit Christus Dominus, famulam suam non formidasse martyrium. Nam non illa martyrio, sed ei martyrium defuisse probatur.

Appetitur gladio, & se pcussori ultro pbet cadendā.

Dan. 3

Rexit autem beata Austrebertha idem cœnobiū per plura curricula annorum, quod, ut ante diximus, antiquo uocabulo nominatur Pauliacus, quod quidē tunc temporis paucum fuit & modicū, sed post paululum, factum est magnum. Non enim minor numerus, quàm uigintiquinq; ancillarū Dei, erat cum ea, quæ ei ità mente & corpore adhæserunt, ut usque in diem uocationis earum, nec una quidem ex eis ab ea quiuerit separari. In quo uidelicet loco præfatus Dei famulus miro modo monasterium ædificauit, quod in honore uel nomine Dei genitricis Mariæ dedicauit. Sed & alias ibi basilicas S. Petri, & S. Martini, aliorumque sanctorum construxit, domus quoque ad habitandum, sicut decet sanctos, omnemque opportunitatē uelociter præparauit. Quo uiso, sancta ac beatissima Austrebertha bonitatē Dei in se recognoscēs, uel qualiter erepta esse sicut passer de laqueo uenātiū uel qūo ei locus subito pparatus esset ad habitādum, multarū animarū cura suscepta, qualē quātāq; se pſtiterit, ploqui lingua nec ulla ualebit. Quāta eā charitas adornauerit, bonitas ei successerit, puritas mentis & simplicitas cordis in ea refulserit, lōganimitas circa oēs flagrauerit, frugalitas creuerit, nō est nostræ facultatis euoluere. Erat.n.frequēs in lectiōe, pnox in uigilijs & oratione, ieiunijs prōpta, uestimētis uilissima, in tribulatiōibus cōstātissima, in tētationibus fidentissima. Omnibus Quadragesimis, præter dies Dñicos, nō nisi ter intra hebdomadā comedebat. Castigabat.n.corpus suū & seruituti subigebat, abnegās semetipsam, crucem suam ferebat, Dñmque sequebatur. Amabat cunctos, & diligebatur ab omnibus. In cunctis modesta, omnibus iucunda ac hilaris apparebat. Si forte, ut assolet, rixa orta fuisset, paucis sermonibus cunctorum animos mitigabat. Parcitatem ciborum ultra humanum modum sectabatur, sobrietas illi nunquàm deerat. Casta, cauta, mansueta, quieta satis in omnibus erat. In collocutione commoda, in conferendo gratissima. Si quis certè ad eam se casu iunxisset, nunquam nisi compunctus corde ab ea recedebat. Nā oēs per circuitū habitantes, eius exemplū & doctrinam sequētes, non solum filios aut filias offerre Deo statuerunt, uerumetiā multi ex eis coniuges proprias relinquentes monasteria expetierunt, sponsi sponsas abiecerunt, sponsæque eos, à quibus causa sanctitatis contemptæ sunt, cōtempserunt. Humilitatem uerò, quā semel beata uirgo assumpserat, nullatenus deseruit. Nam cum ei moris esset, ut sicut bonus pastor super gregem Dñi uigilaret, & die noctuque circumiens, ne quid cuiquam forte accidisset inspiceret, die quadam matutinis expletis, cum sorores fessis corporibus post laborem se in lectulis collocassent, in ipso lucis crepusculo cum aurora terram perfunderet, & ipsa uolēs cognoscere, an cunctæ quiescerent, pergrediebatur leniter per dormitorium, inspiciens lectulos singularum. Euigilāsque præposita, nesciens esse Dei famulam, ualde eam increpauit, dicens: Cur ita agis soror? Quare inquietas quiescētes? Vade, inquit, ad crucem. Illa autem gauisa, cucurrit quantocyus stetitque immobilis, psallens, donec hora competenti, signo tacto, consurgerent omnes. Præposita uero cum cognouisset, quod fecerat, cadens ab pedes eius, ueniam precabatur.

Virtutes eius eximiæ

Matutinas dicit in sturnas preces.

Alio quoque tempore dolor grauissimus cuidam sorori acciderat, ita ut pars una faciei altius intumescens, oculum pene absconderet. Sed cum hanc ancillam Dei ex more uisitasset, statim ut tetigit maxillam cuncto dolore & tumore sublato, restituta est, sanitati. Initio autem quadrasimæ, mediæ noctis tempore, facta est uox ad quandam sororem dormientem, dicens: Surge soror, curre uelociter, dic Abbatissæ ut surgat, & ad opus Dei sorores excitet. At illa sopore nimio depressa, surgere neglexit. Secundò autē uox delata est, dixitque similiter, nec tunc illa surrexit, iterumq; obdormiuit. Tertiò porrò ueniens uox ipsa cum quadam indignatione increpauit eam, dicens: Cur ita dormis soror, mœsto sopore soluta? Vsquequo tantum somno deprimeris, ut tertiò tibi iussio repetēda sit? Surge, inquit, dic Abbatissæ, ut surgat, signūq; tāgat, & opus Dei sorores excitet. At illa currēs festina, timēs & tremēs, inuenit eā in ecclesia uigilātē, dixitq; ei oīa, q̄ circa se fuerāt facta. Statimq; signo dato, sub unius momēti spatio inuētæ sunt oēs in ecclesia cōgregatæ, ita ut pter duas infantulas alia nulla deesset. Miratæ sunt ualde q̄ oēs tā subito adessent, quod nunq̄ alias contigisse meminerāt. Mox uerò imposito psalmo, eccè media pars dormitorij concussa, ptinus corruit. Territæq; sonitu, quasi magno tonitruo, conticuerunt omnes, cœperuntq; egredi, ut uiderent quidnam accidisset. Dei aūt famula prohibuit, eis, dicēs: Ne una quidem ex uobis præsumat ecclesiā egredi, sed potius reuertimini, & agite opus Dei, psallentesque & orantes, complete officium nostrum,

Infantula in monasterio.

ſtrum. Ipſa uerò ſigno crucis munita, luminari præeunte, eccleſiam eſt egreſſa. Cum uerò cognouiſſet euentum rei, de infantulis cœpit eſſe ſolicita. Et ecce una inuenta eſt ſubtus menſam ipſius, altera in feneſtra dirupta. Paries enim domus ab utraque parte feneſtræ uſque ad fundamentũ corruerat, feneſtra uerò, quæ innocentẽ ſeruauerat, immobilis ſtabat. Quo modo aũt in illũ locũ peruenerint, aut à quo delatæ fuerint, Deum licet non lateat, nobis tñ uſque hodie manet incognitum. Quædam uerò ſoror, unius ex illis infantulis cõſanguinea, præceptum ſanctæ matris Auſtrebérthæ tranſgreſſa, egrediens eccleſiam, periculo imminenti ſe tradidit. Cumque huc atq; illuc diſcurreret, ſi forte uel cadauer alicubi reperire potuiſſet, ruina materiæ ſuper ipſam ruente, oppreſſa corruit, totumque eius corpus ita quaſſatum eſt, ut non ſolum capitis, uerumetiam totius penè corporis oſſa confringerentur. Crepitante uerò ſono ruinæ ſecundæ, & uoce ſororis audita, cucurrerunt pene omnes, atque in ſtragulo inobedientem colligentes, ad ualetudinarium deportauerunt.

Soror immorigera opprimitur ruina parietis.

Vbi cum ab Auſtrebertha diluculo fuiſſet uiſitata, membra cõquaſſata beata mater oleo benedicto perungens, priſtinæ eam redidit ſanitati. Domus autem illa, quæ in capite Quadrageſimæ fuerat diruta, ante Dñicæ reſurrectionis ſolennitatẽ, auxiliante potius Deo dilectæ Abbatiſſæ, ꝗ cœmentariorum ſtudio, in melius eſt reſtaurata.

Oleo benedicto eã ſanat Auſtrebertha.

Igitur quia de uita & uirtutibus ſacratiſſimæ uirginis pauca prælibando perſtrinximus, ne legentibus faſtidium ingeramus, néve friuola forte æſtimentur, qualiter peracto uitæ præſentis curriculo, certamine bono certato, curſu conſummato, fideque ſeruata, ſancta illa anima carne ſoluta ſit, breuiter exequamur. Cum igitur omnipotens Deus, ſuorum fideliũ pius remunerator, beatam uirginem Auſtrebertam è ſeculi huius ærumnoſa caligine ad ſempiternam immenſamque beatitudinem decreuiſſet euocare, leni febre correpta, Deo amabilis ægrotare cœpit. Cõgregatis itaque in unum ſororibus, prædixit imminere diem ſui obitus, & ꝙ die Dominico, qui ſeptem ferè diebus aberat, ad Dominum eſſet migratura, indicatum ſibi eſſe dixit reuelatione angelica. Ex theſauro igitur cordis ſui multa diuinarum ſcripturarũ proferens teſtimonia, inſtruebat eas de his, quæ ſunt de regno Dei, de contemptu mũdi, de gloria iuſtorum, de pœnis reproborum. Patientiæ uerò & charitatis uinculum omni admonebat ſtudio retinendum, dicens in illorum Chriſtum non poſſe cordibus habitare, qui flamma inuidiæ accenſi, proximorum urerentur profectibus. Dehinc libato oſculo, ac pacatis omnibus, mater uenerabilis ad aſſuetum nobile cilicij ſtratum reuehitur, paucis, quibus ſuperuixit, diebus non ceſſans multiplicare ſibi à Domino traditam talenti pecuniam. Superueniente porrò die Dominico quia iam eius bonitatis ac uirtutum fama per Galliã longè lateque claruerat, confluxerunt ad eius tranſitum cateruatim ſacerdotes & clerici, abbates & monachi, necnon & utriuſque ſexus populi multitudo. Intereà imminentæ beatæ remunerationis hora, accerſitis ad ſe omnibus, ſancta ac uenerabilis mater, ultimum eis uale faciens, ſingulos iuxta ſui ordinis dignitatem, ne cœptum ſacræ religionis iter deſererent, hortabatur. Percepto demum Dominici corporis ſacramento, & ſanctæ crucis munita uexillo, ouibus ſibi à Chriſto creditis iterum ualedicens, ait. Eia in Chriſto mihi dilectiſſimæ ſorores & filiæ, en ego hodie ingredior uiam uniuerſæ terræ, uos ſi me ueraci charitate diligitis, mearũ admonitionũ ꝑ oĩa memores eſtote, & cęptũ religiõis iter nolite deſerere. Chriſto ſũmo ueſtri curã cõmitto, ipſe uobis paſtor, ipſe & perennis cuſtos. Ad hanc uocẽ ſanctimonialiũ cœtus crine reſoluto & nudatis pectoribus, queruloſis aiebant ſingultibus: Cur nos domina, cur nos mater ſanctiſſima tã citò deſeris? cui paſtoralis curæ uigilantiam cõmitis? Eccè tu hodie patriam adis gloriæ interminabilis, & nos in hac cõualle plorationis deſolatas cui relinquis? tuis tecũ precibus nos magis aſſume. Magis enim tecum uolumus mori, ꝙ tua cæcatæ abſentia, in hoc mundo uiuere. Quarum fletibus pia mater mota, huiuſmodi fertur fudiſſe orationem: Deus immortalis, angelorum & hominum rector, tu harum ancillarum tuarum, petimus, ſis perẽnis cuſtos, & quas hactenus ſub mea cuſtodia ſeruaſti amodo & uſque in finem cuſtos Iſrael, qui non dormitas, cuſtodire dignare. Eccè ego ad te uenio, quem amaui, ad te propero, quem deſideraui, ad te ſitio ꝑuenire, quem ſemper ardentiſſimo amore dilexi. In te confido, non erubeſcam, in te ſpero, non confundar. tu meum ſuſcipe ſpiritum in pace ſempiterna, ne aduerſum me præualeant inimici iacula. Sed & hoc precor, rex æterne, ut quicunque mei memoriam in terris habuerint, pacis & ſalutis cõmoda de cælo largiri eis digneris. Quo dicto, quia iam remunerationis hora inſtabat, paululum conticuit. Interim cunctis, qui adſtabant, pſallentibus & Sanctorum nomina ſeriatim ſubnectentibus, illa uirtute, qua ualuit, uoces pſallentium interrupit, dicens: Silete, fratres mei, ſilete. Nunquid nõ conſpicitis, quantæ iocunditatis proceſsio aduenit? Certè quorũ inuocatis nomina, adeſt Sãctorum multitudo copioſa. Cumque in hoc, quod uidebat, mentis ſitientis obtutus figeret, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Tranſiuit autem glorioſa uirgo quarto Iduum Februariarum, die Dominica, aurora incipiente, eadem uidelicet hora, qua Chriſtus ab inferis uictor reſurrexit. O uerè ſancta & uenerabilis uirgo, in cuius ſacro tranſitu angelorum adeſt multitudo, martyrum purpurata proceſsio, uirginũ quoque, ut lilium, candidata concio, quibus ſociata uirgo eximia, exultat & lætatur in ſeculorum ſecula.

Prædicat diẽ obitus ſui. *Fit magnus omniũ ordinũ concurſus ad morientem.* *Sumit corpus Domini.* *Pſalm. 120.* *Videt beatam uiſionẽ. & auolat in cælum.*

Sepulta uerò in beati Petri principis apoſtolorũ baſilica, ubi per plurima annorum requieuit curricula. Quo in loco quanta miraculorum prodigia meritis excellentiſſimæ uirginis poſt eius glorioſum trãſitum fidelibus oſtendere dignatus ſit Dominus, noſtris reor non poſſe expleri ſermonibus. Nam ibidem ex obſeſsis corporibus dæmonia fugantur, cæci illuminantur, manus informes reformantur, claudis greſſus redditur, uis omnium febrium pellitur, infirmitatum genera multa curantur. Adſit nobis uirgo eximia, ſui memoriam celebrantibus, impetret delictorum ueniam ſibi famulantibus, & poſt huius uitæ terminum ſuis ſacris precibus nos ad ſanctorum perducat conſortium, Amen.

Miracula ad eius monumentum.

PROLOGVS THEOBALDI Epiſcopi, in uitam Beatiſſimi Guilelmi Cõfeſſoris, comitis Pictauorum, & Eremitæ.

PAulus ſeruus Ieſu Chriſti & apoſtolus, prędicator ueritatis & doctor gentium, olim ſcribens ad Hebræos, inter cætera dicebat ad eos: Nõ habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Si non habemus hic manentem ciuitatem quid hinc exire formidamus? Si futuram inquirimus, quid hic reſidere curamus? Si igitur hic nõ habemus ciuitatẽ manẽtẽ futurã ardẽter inquiramus Hieruſalẽ, ꝗ ædificaẽ ut ciuitas, & cuius participatio eiꝰ in idipſum

Heb. 13 *Pſalm. 121.* *Can. 5.*

ipsum,quam numerus cohabitantium non angustat.
Sed ad quærendum diligenter, & inueniendum efficaciter quis tam idoneus? Multi enim quærunt,& nō inueniunt,eo ꝙ malè quærunt. Vox male quærētis:In
Osee.5 lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea,quæsiui,& non inueni illum. Vox nō inuenti: In gregibus suis & in armentis uadent ad quærendum me, & non inuenient me,ablatus enim sum ab eis.
Luc.2. Vox quæsiti,sed non inuenti: Quid est, ꝙ quærebatis?(loquitur ad requirentes eum in comitatu pōpæ secularis) Nesciebatis,q̄a in his,quæ patris mei sunt, oportet me esse? Propter hæc & huiusmodi clamat Esaias,& hortans dicit:Quærite Dñm, dum inueniri
Es.55. potest.& iterum:Si quæritis,quærite. Omnis enim
Es.21. qui quærit,inuenit. Si ergo,fratres charissimi,futurā
Ma.7 ciuitatem inquirere debemus,qui manentem hic nō habemus, ad quærendum diligentissime, & inueniendum ardentissime,duobus quasi stimulis indigemus, uerbis uidelicet & exemplis. Verba enim sapientium
Eccl.1 quasi stimuli,& quasi claui in altum defixi. At quoniā multi multa loquuntur,quæ & uerisimiliter operantur, hodie uerificatur,ꝙ stultus uerbis non corripitur,quia teste beato Gregorio,plus mouent exēpla q̄ uerba. Sermo quidem uiuus & efficax, exemplum est operis sed ubi inter mortales exemplar,cælestis beneficij à mortalibus poterit inueniri, cum non sit, qui faciat bonum,non sit usque ad unum? Ego dixi in ex-
Ps.115 cessu meo,ait quidam:Omnis homo mendax. Atten-
Iere.8. di & auscultaui,ait Ieremias, nemo quod bonum est
Osee.4 loquitur.& in Osee dicit:Non est ueritas, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, homicidium & furtum inundauerunt,& sanguis sanguinem tetigit. Et quoniam sic abundauit iniquitas, refrigescit charitas multorum. Et Paulus scribēs Timotheo,magister discipulo, apostolus episcopo, quodā
1.Ti.6 in loco dicebat: Habentes alimenta & quibus tegamur,his contenti simus. Vbi forma hæc? In Biblia theologorum, non in conscientia multorum, in libris,non in uiris, in mēbrana,nō in anima,in codice, nō in corde. At de uiro iusto scriptum reperis,quoniā
Ps.36. lex Dei eius in corde ipsius,non in codice. Quærebamus uirum zelatorem Dei, & curatorem Christi, & nō neglectorē sui,malorum extirpatorem,bonorum plantatorē,mœrentium consolatorē, errantium erueditorē,patriæ saluatorem, delinquentium correctorem,qui Moysen se exhiberet Aegyptijs,Eliam idololatris,Eliseum auaris,Phinees fornicantibus, Iohannem regibus,Petrū mentientibus, Paulum blasphemantibus, Petrum Christum negantibus, & eccè in inueniendo deficimus. Vix enim inuenitur, qui seipsum saluum facere possit, ut taceam de salute aliorū. Optimus est hodie,qui non est nimis malus. Iam in terra cęcorum monoculus rex est, quia ubi omnes fętidi sunt, unius fętor minime sentitur.

Quia ergo,ut dictum est,ad futuram ciuitatem inquirendam, uerborum & exemplorum stimulis indigemus,uocemus si sit qui respondeat, & ad aliquem
Iaco.5. sanctorum conuertamur. At quoniam rara auis & preciosa in terra uir sanctus & iustus, maxime cum deploret iustus Micheas,dicens: Perijt sanctus de ter
Mic.7 ra,& iustus in hominibus non est:liber ex his,qui empti sunt de terra,sanctis uidelicet, qui modo sunt in terra eius, ad excutiendam mentis nostræ desidiam, memoriam reducere illustrissimum ducem ac comitem sanctum Guilhelmum, uirum Deo deuotum à carnalibus semotum,in spiritualibus totū, in quo debile principiū melior fortuna secuta est. Ipse erat lucerna ardens & lucens,simul & coruscans, ardens in uerbis,lucens in exemplis,coruscans in miraculis. Ipse spretis omnibus propter Christum, uitam eremiticam ducens,fratribus suis infirmis, prout poterat,erat largus,delicatis compatiens, fortioribus moderatus,peruersis seuerus, pœnitentibus misericors, bonis optimus. Cæterum uitam eius ante me curauerunt meliores me magis sparsam colligere, ne periret,quam depingere,ut in audientiā deueniret. Inter quos præcipuus sanctus Albertus, uiri Dei protodiscipulus,& primitiæ frugum eius, aliqua in parte digessit, benè quidem & luculento satis stylo, utpotè quantum licuit pictori quidem optimo, sed alias occupato,cuius dicta non repeterem, sed de omissis solum ab eo narrationem texerem, nisi à capite resumere tu iuberes Prior uenerabilis Prouincialis Franciæ, & tecum Ordinis tui fratres, omnisque uestra, nostrisque domestica Ecclesia sanctorum. Erant quidem in multis cœnobiorum uestrorum collegijs,qui digna satis, immò digniori uestirent narratione materiam, sed hoc est de uestræ religionis ac humilitatis xenijs,ut de uobis parua, de alienis maiora præsumatis. Et utinā quod BenedictoGregorius,quod Martino in laudando Seuerus Sulpitius, hoc in attollēdo præconijs suo posset esse Guilelmo peccator Theobaldus. Vos denique fratres, qui tantum opus subire me fecistis,orationum uestrarum clypeos exponatis ut uolūtaria oris mei beneplacita semp faciat Deus, ego uerò in hoc opere ueridicè magis, quam opinate,loqui semper studebo.

VITA BEATI GVILHELMI Ducis, Comitis & eremitæ, Authore Theobaldo Episcopo. Caput. I.

SCripturus uitam serui tui,prout *10.Fe.*
tu dederis & inspiraueris, Domine Deus,qui das cunctis affluenter, & ubi uis, spiras, inprimis *Iaco.1.*
admonitos esse cupio cunctos, *Ioh.3.*
qui lecturi,sunt uel etiam audituri, ne eos scandalixent tyronis primordia, quæ reuera per se sumpta, ducere sufficerēt in abominationem horroris,si non sequerentur conuersionis præconia, quæ omnibus nobis proponuntur ad imitationem uitæ melioris. Non enim est insultandum Guilhelmo auertenti ex proprijs, sed potius exultandum Christo ex Basan conuertenti. Etsi utique iubeatur in hostia cauda cum capite offerri, tolerabilius tamen est in ocu- *Ps.67.*
lis diuinæ maiestatis, acephalum quam excaudatum *Leui.1*
animal immolari,hoc est dicere: Vtile est ad salutem uiro iusto innocenter inchoare, fideliter consummare. Quòd si utrunque non uolumus,melius est, ut bene finiendi,quam bene incipiendi gratiam consequamur. Nusquam enim, qui tantum bene cœperit,saluandus legitur,sicut qui perseuerauerit usque in finē: Denique ficus præcoquas desiderat anima Domini, *Ma.30*
qui tamen cor contritum & humiliatum non despi- *Mi.7.*
cit,& reliquiæ cogitationis diem festum agēt ei, qui *Psa.50*
in nostro genere fragmenta iuuentutis non abijcite. *Ps.57.*
Scriptum quippe est:Quacūque hora ingemuerit pec *Ex.17*
cator, cunctarum iniquitatu m eius amplius non re *iuxta.*
cordabor. Hæc idcirco prælibata sunt & prælcripta *LXX.*
non abominetur militis sæuitia, sed regis commendetur clementia. Fuit siquidem præfatus miles natione Pictauus,ex comitum prosapia ex Pictauiensiū prouincia oriundus,Ibi cōceptus & natus, ibi & al- *Gen.S.*
tus est secūdū parētū magnalia, qui præclari genere *Guilel-*
& opibus,præclarū filiū, secūdū seculi dignitatē non *mi.*
infimā,præclarissimè educare curauerūt. Qui seculi gloria

gloria atq; põpa arridẽte & irridẽte, in corde tenaciter illectus, meditabat à puero, &, ut ita dicã, à cunabulis, malitia supplente ætatẽ, quod postea effectui manciparet. Natus illustris ex illustribus natalibus & educatus secundum morem magnorum, qui sunt in terris, reprimebatur à concepto facinore, cum parentum & custodum timore, tum ætatis imbecillioris infirmitate. Et quidẽ Guilhelmi infantia parum cognita nobis est, excepto quòd ex sequentibus præsumimus, crescẽte ætate creuisse simul & malitia apud Deũ & hominis. Qñ.n. plenitudo tẽporis uenit, incepit apparere quid esset in iuuene, & factus uir, euacuauit quæ erant paruuli. Denique sacrũ militiæ professus & adeptus non sacer cingulum, ab omnibus baronibus terræ unanimiter susceptus ẽ ad Pictauiæ Comitatum, Aquitaniæque Ducatum, quorũ uterque sibi debebatur iure & titulo hæreditariæ successionis. *Dux Aquitaniæ & Comes Pictauorum.* Factus ergò miles, fretusque Comitis fastigio, factus est eò insolẽtior, quò nobilior, quò locupletior, quò fortior, quò honoratior, quò formosior, uniuersisque famosior. Denique ex parentela generosus, ex fortuna pecuniosus, ex natura uirtuosus, ex fama gloriosus, ex opifice speciosus, insolẽtissimus omnium extitit, dyscolus atque fastuosus. Genus clarum corpus aptũ, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immẽsa supellex & infulæ dignitatum, carni in eo, non spiritui, militabant. *Statura ingẽs & immẽsa eius uoracitas* Proceritas corporis tãta erat, ꝙ magis uidebatur gigantæa q̃ humana. Vix et in uno prandio sufficiebant cibaria, quanta alijs octo iuuenibus fortissimis erant alimenta. Nusq̃ se per totam illam prouinciam absentauit à prælio, quãdiu in armis fuit, sed affectu pugnæ solitarius, armigerorum destitutus subsidio, armatus multoties incedebat. Et cum nollent dimicare, trahebat uel inuitos ad certamen. Diceres rediuiuum Belis idolum in comedẽdo & bibendo, crederes ipsum Nemrod potentem & robustum uenatorem coram Domino in præliando. *Dan. 14. Gen. 10* Extraneis malus, suis peior, pessimus sibi. Denique pro prij germani uxore, Herodiana rabie debacchatus, *Matt. 14.* ad instar Herodis contra ius & fas incestu impudẽtissimo fertur per triennium & amplius tenuisse uiolenter. *Abutitur uxore fratris sui* Si quis incestuoso se tanq̃ Iohannes exhibiturus, de tota uicinia diuertisset ad eum, conuicijs lacessitus, inanis & uacuus recedebat. Confidebat in uiribus proprijs, uerũ non est, ꝙ fortis glorietur in multitudine uirtutis suæ. *Hie. 9. Ps. 43.* Confidebat in mirabili & optimo mucrone, sed decantet iustus. *Ibidem* Et gladius meus nõ saluabit me. *Ps. 32.* Et iterum: Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos. Confidebat in equo fortissimo, sed fallax equus ad salutem. Erat aũt ad succẽdẽdũ flãmeus, ad ignoscendũ ferreus, ad consolandum saxeus. Diceres ignem urentẽ in irascendo, diceres securim uel asciam in deijciẽdo. Eccè hæc sunt instrumenta artis diabolicæ, quibus onustus Comes, currebat aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armabatur. Quæ tanto diligẽtius sunt nobis enumerata, quanto diuinæ clementiæ in reuocatione peccatoris mirabiliter placuit opera ri. Quis inter hæc animaduerteret prophanum murandum in sanctum, Saulum in Paulum, Saul in prophetam, lupum in agnum? Hæc sanè mutatio dexteræ excelsi. *Deut. 32.* Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Non fecisti Domine taliter omni nationi, & iudicia tua non manifestasti eis. *Lu. 16* Si quis ex mortuis ierit ad eos, ait quidam, pœnitentiam agent. Omnes ergo pœnitentiam agere in fauilla & cinere debent, quandoquidem Dñs patiẽs & multum misericors mittit ad eos tyrannũ, quadruplici morte compeditum; & mirabiliter ad odorem ignis spiritus sancti solutum & abire permissum, ut nõ sit q̃ se abscõdat à calore eius. Iã impletũ cernimus Esaiæ uaticiniũ, dicentis: Babilon dilecta mea posita est mihi in miraculũ. *Esa. 21* Id aũt de reliquo ꝓsequamur.

Vt B. Bernardus S. Guilhelmi conuersionem exoptarit. Cap. 2.

EO tempore fundatum est monasterium Claræuallis, & ibi unà cum uenerabilibus fratribus suis familiari spiritus sancti consilio ad regimẽ domus Abbas est Bernardus ordinatus, qui intãtũ uita, uirtutibus & doctrina clarus effulsit, ut nullus ei in orbe secundus existeret ingenio, moribus, ore, stylo & uirtutibus: quinimo sanctorum catalogo annumeratur, & apud superos præsentialiter honorat. *Anno Christi 1115. S. Bernardi insignis laus.* Hic est, qui in diebus suis hæreses extirpauit, hæreticos confundebat, schismaticos reuocabat, erroneos instruebat, discordes concordabat, bonos promouebat, malos increpabat, & principes arguebat. Hic igitur in spiritu uehementi audiens famam sæpè dicti Guilhelmi Comitis, uelut aquila ꝑspicax, ubi fuerit cadauer, statim adesse desiderans, superni flaminis instinctu præmonitus, cogitabat cum muliere euangelica, drachmam perditam reperire, & ouem erroneã ad pascua deserti reuocare. *Luc. 15.* Ponẽsq; animã suã in manibus suis, deliberauit se uel ad tyrannũ ꝓfecturũ, uel ad se per nuncium gratia mutuæ collocutionis Comitem uocaturum. Sed quid ageret? Si uocaret eũ dilectus Domini in dilectam Clarauallẽ, ut illũ introduceret in cubiculũ genetricis suæ, præsumebat probabiliter dyscolum ducem non uenire. Si ad eum pergeret, iam propositum suũ frangeret, de quo se nouerat ad Petrum diaconum Cardinalem sic scripsisse, *Epistola 17.* Salua uestra omniumque bonorũ reuerentia, mihi ꝓpositum est, nequaq̃ egredi de monasterio, nisi certis ex causis. Ad tẽpus ergo sedit solitarius, tacẽs, et quietus, negociũ cõmittens supernæ dispositioni. O uirtutẽ uiri, O animi puritatẽ, nec affectantis publicũ, nec formidantis tyrannum pro eius salute. Si fugiebat publicum, quousque affectasset cathedræ fastigium Deus meus, quot & quantæ Ecclesiæ cathedrales, ꝓprijs orbatæ pastoribus, eũ in pontificẽ elegerũt? Sed non plus delectabat eũ mitra & annulus, q̃ rastrũ & sarculus. Fugibundus itaq; publici, negociũ cõmittebat, ut dictum est, supernæ dispositioni. *Multos episcopatus recusat sanctus Bernardus.* Cũ aũt placuit ei, q̃ segregauit Guilhelmũ à seculo, & uocauit per gratiã suã, ut multos filiorũ Dei auersos, exẽplo suo conuerteret ad Dominum Deum ipsorum, cõcurrere fecit causas ordo ille diuinæ sapientiæ, cuncta complectens, ut Bernardo Guilhelmus occurreret, quẽ uolebat & quærebat. Occurrit aũt hac occasiõe:

De electione Innocentij Papæ II. Cap. 3.

CIrca idẽ tẽpus Dñs Papa Honorius ingressus est uiã uniuersæ carnis. Nec mora, conuenientibus electoribus & dissidentibus Cardinalibus, facta est diuisio in Ecclesia Dei, alijs eligentibus Innocentiũ, alijs Petrum Leonis, quẽ uocarunt Anacletum. *Anno Domini 1130 Schisma.* Sed pars Innocentij consilio sanior, zelo feruentior, merito probabilior, numero copiosior. Pars autem Anacleti infirmior, audacior, uiolentior, non rõne uirtuosior. Ipse ẽt Innocentius fama scĩa & uita sũmo põtifice dignus habebatur. Petrus uerò Leonis à lõginqs adspirationibus, & machinationibus fraudulentis ad hunc apicem conscendere nitebatur. Pars autem catholica, omnibus circa electum suum ritè peractis, circa Lateranense palatium nõ tuta morabatur, sed acerrimè à Petri satellitibus infestabatur. Et quia ui humana tueri se non poterant, cedere salubriter elegerunt. Præmissi in Gallias fuerunt nuncij, q̃ Gallicanæ ecclesiæ intimarẽt negocij ueritatẽ, & hortarẽtur episcopos, ut accingerẽtur ad ultionẽ,

Is fuit Ludouicus. VI: Crassus. Vide quātū tribuit sanctissimo uiro.

partem schismaticam damnantes,& unitati catholicæ subscribentes. Coueniunt Stampis omnes Pontifices, Barones & Abbates, uocato ex nomine à rege & pluribus episcopis sancto Abbate Claræuallis. Fuitque unicum omnium consilium & sententia, ut negocium ecclesiæ Dei Abbati sancto imponeretur, & ex eius ore tota causa pensaretur. Qui diligenter prosecutus electorum merita, electi utriusque uitam & famam,& electionisque ordinem, aperuit os suum, & spiritus patris sui impleuit illud. Vnus ergo omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus Innocētium nominauit,& ratū esse omnis pariter Ecclesia cōgregata clamauit. Laborabat eo tempore schismaticorum oppressione tota Burdegalensium prouincia & non erat in tota Aquitania, qui Guilhelmo principi posset resistere, intantum animum eius indurauerat Deus. Persuadente siquidem Gerardo Engolismēsi episcopo,& instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismaticis author & defensor. Quicūque.n. susceptioni Petri Leonis non subscribebat, persecutionibus exponebatur, ita ut exulare cogeretur. Sibilabat enim in auribus Guilhelmi ducis crebris suggestionibus Gerardus prædictus, tanq̄ uulpes astutissima & serpens antiquus atque tortuosus. Fuerat siquidem diutius in partibus illis Apostolicæ sedis legatus, non solum per totam Burdegalensem ac Turonicam prouinciam, sed quicquid à collibus Iberorum usque Ligerim complectitur ac claudit Oceanus, eius paruerat imperio. A quo tanto magistratu, tunc non modicum se dolebat deiectum. Ad Petrum ergo Leonis misit pro restituenda legatione, deiectionem suam ferre non ualens,& ipse ei fide iurata deuotus obediret, principemque terræ & quoscunq; posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, celeriter annuit & libenter. Gilone Tusculano episcopo Cardinale, qui solus ei de Romanis adhæserat, ad hoc misso specialiter, aggreditur illico Guilhelmum Comitem marsupijs pecuniosis, pulsat animum eius suggestionibus uenenosis,& hominem arundineæ leuitatis & corumpit. Inprimis episcopus Pictauiensis Guilhelmus, catholicus & honestus de sede sua uiolenter expellitur, & quia Petrum Leonis abdicabat, condemnatur, alijs existentibus causis priuatis, ob quas ei Comes infensus, libenter eū persequitur. Obsecro igitur, ut nulli sit onerosū uel graue, si quiddam animo incidens obiter attigero, uel si prius gesta, breuiter repetiero.

Gerardus episcopus incitat Guilelmū ad schisma.

Guilelmus Pictauorū Episcopus profligatur.

Vt B. Bernardus primò ad se uocauit Guilhelmum. Cap. 4.

ANte hos apud multos, fama ubique perstrepente cœperat audiri, q̄ seductor ille machinabatur aduersus Ecclesiā Dei. Et missi sunt à latere Innocentij Papæ, tunc agentis in Gallij, B. Bernardus atque uenerabilis Ioslinus Suessionensis Episcopus, ut tam ipsum, quā principem Guilhelmū super his constanter conuenirent. Qui Pictauiam usque peruenientes, prædicto inuasori salutaribus monitis suaserunt, sed nō persuaserunt. Quomodo enim persuaderent ei, qui iam eodē principe persuaso, impudenter in ecclesiam catholicam conuicia despumabat, Innocentium uituperabat, Anacletum suum præconizabat, non obedientes ei, erroneos & acephalos affirmabat? Vnde factum est, ut animati & armati in insaniā schismaticis, ex eo die publicè persecutionē Catholicis intentarent. Interea dum hæc agerentur, Abbas sanctus in quodam monasterio ordinis sui, cōstructo de nouo in Pictauia, morabatur. Qui de Dñi misericordia confisus, nuncium ad Comitem direxerat intrepidus, supplicās, ut ad necessariæ collocutionis gratia dignaretur properare. Quem mox Comes ut audiuit, deposita quodammodo ferocitate leonina & assumpta mansuetudine columbina uel ouina, ad auditum auris obediuit. Venit filius prodigus ad patrem, etsi nondum reuersus ad se. Venit Saulus ad Ananiam, etsi adhuc cœcus peruersusque, cum omni gaudio susceptus est ab Anania, tanquam Saul, quæritans asinas, à Samuele propheta. Mox qui in spiritu & uirtute. Eliæ deuenerat, accessus est quasi ignis & uerbum eius quasi facula ardebat, cupiens in spiritu uehementi conterere nauem Tharsis. Inclusumq; septem diebus continuis in quodam loco secretiori Comitem, de morte & uita, de pœnis malorū & præmijs bonorum, de uita & exemplis beatorum suo illo modo ignito ardenter tepidum instruebat. O si calidum audisses ad frigidum sua uerba proferentem, diceres gladium carnes deuorantem, crederes malleū petras conterentem. At quoniam nondum suscitauerat eum Deus, in maleuolam eius animam non intrauit sapientia pro tempore illo, sed cor eius indurabatur quasi lapis,& quasi malleatorum incus stringebatur, dentibus suis fremebat & obfirmabatur, nec adhuc de peccatore iusti desiderium complebatur. Audiebat de conuersione morum admonentem, sed non exaudiebat. Audiebat ab inferis excitantem, & dissimulabat. Audiebat à schismaticorum cōgregatione reuocantem, & exire recusabat. Interim tyrānus esurire compellebatur, quia ei cibus in sapore consuetus & abundantia negabantur, cui assueta relinquere difficile uidebatur. Dormitabat etiam anima eius præ tędio documenti salubris & inauditi, utpote cui rationis peribat iudicium, quia schismaticorum ueniebat negocium, transiens cordis in affectum. Quid plura? Induratus Pharao surgit in scandala, seruo Dei phreneticus cōuiciatur,& eum priuare se uertice, si extra claustra reperie, comminatur. Vnde ferocem leonis sæuitiam agniculus tremebundus expauens, immunem suæ doctrinæ tunc eum abire permisit. Dic mihi ò homo, si intelligis hominis Dei salutare documentum? Medicus est, qui te hortatur, phreneticus es, qui hortaris, portas gladium,& uibras hastam manu furiosa. Sine modo, sine Abbatem sanctum recedere, tu interim contempta cedro & Libano, sub ombra rhāni tui, accupatoris scilicet auarissimi, requiesce, sed ueniet tempus & non tardauit, quando suspirabis absentem, quem paruipendis præsentem. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Regresso ergo uiro Dei, & in proprio nidulo Claræuallis collocato, factæ sunt p prædictos Gilonē Cardinalē & Gerardū occupatorem, quas supra meminimus, deiectiones Episcoporum atque sedium occupationes.

Persecutio catholicorum.

Comes Guilelmus uenit ad S. Bernardū. Act. 9. 1. Reg. 9.

Comes nihil flectit uerbis sancti Bernardi.

Intētat minas sancto uiro.

Hortaris, passiue dicus.

De secunda Comitis conuentione apud Pertinacum. Cap. 5

AVdiēs huiusmodi uenerabilis Gaufred' Carnotensis episcopus, uir uirtutis, plenus spiritu consilij & fortitudinis, cui à Domino Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, uehementer indoluit,& succurendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis alijs negocijs, sine moræ dispendio, decreuit. Abbatem ergo Claraualēsem obnixe rogitans petit & obsecrat, ut sibi ad tantorū malorum eliminationem succurrat. Videns excusationes frustra extendis, assensit & annuit. Ibant igitur simul, & sicut condixerant Abbas & legatus, ingressi sunt Aquitaniæ fines. Significatum est interim comiti Guilhelmo per uiros illustres & solennes nuncios qui minus ad eū accedere uerebāt, q̄ Bernardus Claraualleñ.& Gaufredus Carnotēsis, cū alijs multis episcopis,& religiosis, eius colloquium præstolabantur: quorū

Carnotēsis episcopus cū S. Bernardo proficiscit ad Guilelmū principem.

quorũ esset studiũ, ut de pace Ecclesiæ & malorũ remotione in cõmuni tractaret. Suasũ est illi atq; psuasum, ne tãtorum declinaret colloquiũ, quorum communicato consilio, facile posset fieri, quod difficile uidebatur, & repentino prouentu possibile redderetur, quod modo impossibile uidebatur. Itaque apud Pertinacum hincinde conuenerunt. Inprimis ergo de ecclesiæ diuisione, scissuræ ac discordiæ obstinatione, quæ in sola cõsederat Aquitaniæ regione, multis modis serui Dei Comiti proposuerunt, & se multiplici ratione uallauerunt: Ecclesia, inquiunt, unica est, & quicquid extra illam est, quasi extra arcam Noe, diuino iudicio naufragari atque interire necesse est. Adducunt in medium exempla pessimorum Core, Dathan & Abiron, quos ob piaculum schismatis uiuentes terra absorbuit. Addunt quoque, in nulla scriptura authẽtica se legisse, pesti schismatis Dei aliquando defuisse uindictam. Guilhelmus ad hoc sano in parte consilio usus, respondit se Innocentio facilime posse obedire, sed ad restitutionem episcoporum, quos expulerat, nulla ratione posse consentire, tum quia eum implacabiliter offenderant, tum quia se pacem eorum nullo tempore suscepturum iurauerat. Sed dum uicissim per internuncios sermo pertraheretur, incassum se mutuo uerbis occupabant, & facti uelut æs sonans aut cymbalũ tinniens, nihil proficiebant. Sermone deterebant diem, & in uentũ uerba proferebant. Angustabatur in semetipso Domini seruus & quia non explebatur de principe, quod cogitauerat, ãxiabatur in eo spiritus eius, in se cor eius turbabatur. Quid ageret athleta Christi? Deficiente humano præsidio, recurrit ad diuinum uir diuinus, ad arma fortiora confugiens, efficacius est munitus.

Conuenitur Pertinaci.

Vna Ecclesia, extra quam nulli salus.

Nu. 16

Nihil efficitur apud Comitẽ.

De tertia conuentione. Cap. 6.

ACcedens ad altare sanctũ uir sanctus, pro gente non sancta supplicandum inter Missarum solennia dignum duxit. Intrauerũt ecclesiã, quibus diuinis interesse licebat mysterijs. Guilhelmus Comes cum suis adhærentibus præ foribus sustinebant. Sacrificabat igitur & orabat hora sacrificij ea quidem, qua consueuerat, sanctitate cordis ac puritate animi. Ritè ergo consecratione peracta, pace data & in populũ diffusa, homo Dei, iam se non agẽs ut hominem, corpus Dominicum patenæ superposuit, secumque portauit. Egrediebatur itaque foras ad Ducem foris manẽtem, ut loqueretur in idipsum ignitis oculis, ignita facie, ignitum portãs eloquiũ, nec supplex, sed minax ac uerbis terribilibus principem terribilem est agressus, Rogauimus, inquit, te, & rogantes quæ ad pacem sunt Ierusalem, contempsisti. Supplicauit tibi in altero conuentu, quem iam tecum habuimus, seruorum Dei coram te adiurata & prostrata multitudo, & despexisti. Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? Ecce post seruos, ad te Dominus omniũ supplicaturus aduenit, ecce filius uirginis, caput Ecclesiæ, quem tu persequeris, post mẽbrorum preces, caput ad te processit. Adest iudex tuus & tuorum, in cuius nomine curuatur genu omnium cœlestium, terrestrium ac infernorum. Adest testis & iudex tuus, in cuius manus cit ille tuus spiritus deuenturus. Nunquid & illum spernes? Nunquid ipsum, sicut seruos eius, cõtemnes? Vniuersi, qui aderant, lachrymabantur, & orationibus intenti, rei exitum præstolabantur, & omnium expectatio suspensa, aliquod diuinum fieri cælitus arbitrabatur. Vidẽs Comes Abbatem procedentem in spiritum uehemẽti, & in manibus tenentem sacratissimum corpus Domini, diriguit & expauit, metusque membra trementia per totum dissoluit, atque uelut extra mentem positus, ad terrã usque prosternitur. Eleuatusque à suis militibus, rursum in faciem corruit, nulli loquens, & in nullum intendens. Qui comprehendit sapientes in astutia sua, & regum baltheum dissoluit, ipse fecit hoc. Verè non est sapientia, non scientia, nec consilium contra Dominum. Tunc uir Dei propius accedens, Surge, inquit, & sta supra pedes tuos, & diuinam ausculta sententiam. Præsens est episcopus Pictauiensis, quem ab ecclesia uiolenter expulisti, uade iã, reconciliare patri, & in osculo sancto pacis cum eo iungito fœdera. Innocẽtio subdere, & electo à Deo tanto põtifici pare, sicut ei obedit omnis Ecclesia sanctorum. Auditis his tyrãnus, sacramentorum præsentia superatus, & authoritate spiritus sancti uictus, nec audebat respondere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, nec poterat reddere unum pro mille euangelizanti uerbum uirtute multa, sed statim occurrẽs, recepit episcopũ pacis ad oscula, inijciens manus in Abbatis uincula. Et quod amplius est, eadem manu qua prius eum expulit, cum totius exultatione ciuitatis ad sedem propriam reduxit. Iam fortis impegit in fortem, & fortior superueniens, fortem superauit. Iam deinceps Abbas cum Comite familiarius loquens & suauius, ne ad impios ausus & tam temerarios deinceps exurgeret, ne Dei patientiam in tantis flagitijs irritaret, ne pacem reformatam in aliquo uiolaret, paternè commonuit. Tanto ergo malo obruto, & Gerardi schismate in cineres redacto, Bernardus cum gaudio Clarauallem regressus est. Guilhelmus uerò audito eo, multa interim faciens, deinceps minus crudelis extitit. Multa mala fecisti, ò tyranne, iam aliquando compescere, iam mutatus in uas electionis à uasæ contumeliæ, conuertere. Tempus est, ut reuertaris ad eum, qui te fecit, ut te uidentes & ex bonis operibus cõsiderantes, glorificemus Deum in die repentinæ tuæ uisitationis. Nam oportet te in habitu uili Apostolico conspectui præsentari, & plenũ uirtutibus in uasta solitudine Stabuli Rodis sepeliri. Dicamus ergo, quando & qualiter.

Nota certissimũ documentũ præsentia Christi in Eucharistia.

Esa. 3.

Phil. 2.

En schisma

ticus et agnoscit & sentit in seipso præsentiã corporis Christi

1. Cor. 1.

Iob. 12

Prou. 12.

Romano Pontifici pareat omnis Ecclesia sanctorum.

De meditatione Guilhelmi. Cap. 7.

POst recessum uiri Dei, potens Dominus de lapidibus filios Abrahæ suscitare, cœpit mentẽ Comitis ad conpunctionem & ueram pœnitentiam mirabiliter excitare, & Oriens ex alto, sedẽtem in tenebris & umbra mortis, misericorditer uisitare. Prædicti siquidem patris admonitio crebrius in mentem ipsi ueniebat, & memoria priorum gestorũ & dictorum animo non excidebat, sed ut animal mũdissimum ad præsepe positum, plenissimè, quæ audierat & uiderat, ruminabat. Resoluebatur in calescentis affectionis incendum, & in meditatione eius exardescebat ignis, quem Dominus uenit mittere in mundum. Formabat ante mentis oculos Bernardi constantiam, fortitudinis audaciam, uirtutis eminentiam, prudentiæ solertiam, temperãtiæ parsimoniã, iustitiæ sanctimoniam, & imaginabatur bestiam, sua uerba tam efficaciter resonantem. Nec mirum, si in ipso uincebatur Amalech, i. si caro spiritui subdebatur, quando rediuiuus* Moyses leuans in oratione puras manus, pro Guilhelmo assidue præcabatur. Deus meus, quoties homo tuus totas noctes peruigiles in oratione duxit & in somnes, flens largiter & effundens sicut aquam cor suum ante cõspectũ tuum, pro quo & de quo loquebatur tibi bona? Certè non poterat tantarum perire filius lachrymarũ. Dicebat enim sibijpsi adspiciens in uisu noctis & rigans lachrymis stratum suum: Heu me, quid animi habebam, quando illum contemnebam? clamabat ad me, & non exaudiebam, stabat, & non respiciebam: Mutabar ei in crudelẽ,

Matt. 3.

Comes redit ad se.

Luc 12

Alludit ad dictum Aeschinis de Demosthene.

Exo. 7

S. Bernardi instantissimæ preces pro Comite.

crudelem, & in duritia manus meæ aduersabar illi. Væ mihi, quia peccaui in sanctum Dei, dũ deprecaretur me, & non audiui. Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & uolabo ad eum, & cum ipso decætero requiescam? Veruntamen si iniquitates meas obseruaueris pater, ante faciem eius toties ad iracundiã prouocatam, non sustinebo. Nonne cor meum ardens erat in meipso, dum loqueretur mihi utilia, & aperiret suum os me docendo? Beati sunt, qui eum audierunt, & in amicitia eius decorati sunt. Nunquam sic locutus est homo, sicut ipse loquebatur, & in labijs eius gratia diffundebatur. Talia dicebat intra semetipsum; & huiusmodi cogitationes ascendebãt in cor suum. Ecce Beniamin lupus rapax, qui mane comederat prædam, iã uesperi diuidit spolia. Iam de comedente exit cibus, & de forti egreditur dulcedo. Non longè est à cibo spirituali, qui paratus est dare preciosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Cum ergo fortia atque præclara arma pœnitentiæ sub iugo. Christi decreuisset assumere, ad quem pro imponenda sibi pœnitentia pergeret, cœpit hæsitare, sciens, quicquid per se sine confessore uoluntariè assumeret, uanæ gloriæ & præsumptioni, non mercedi, militare: & solum, si ceciderit, sublevantem non habere, & qui sibi se magistrum constituerit, stulto se discipulo subiugare. Sæpissimè subijt animum eius, uenerabilem Bernardum præ omnibus eligere, sed porpter iniurias illi illatas, occlusum sibi redditũ prospiciens, ad eundem uerebatur aduentare. *Eccl.4*

De accessu Comitis ad solitarium. Cap. 8.

ERant tunc temporis in diuersis mundi climatibus uiri religiosi, potentes uirtute, & fortes robore, qui Deum præ oculis habentes, cœlũ appetentes, infernum metuentes, ad extremũ iudicium contremiscentes, à communi uita aliorum segregabant semetipsos, nec contenti strata publica præceptorum, ingrediebantur mundissimam, rectissimam ac strictissimam semitam consiliorum. Nec sufficiebat circa cõmunia languere uiris perfectionis, sed adspirabant ad cacumina supererogationis. E quibus alij regularem, alij monasticam, alij anachoreticam, alij eremiticam ducentes uitam, uni Domino seruiebant, uni regi militabant. Sed & in regione eadem, quæ talem nobis protulit ciuem sanctorum & domesticum Dei, non defuere uiri spirituales, habẽtes spiritum prophetiæ, propositum spirituale: qui, ne cum salutis periculo uiuerent in seculo, uiuebant in eremo, & oculis desiderantibus Christũ, nil aliud dignabantur adspicere. Hi tales & si pauci numero, de malitia tamen patriæ & furia Pictauiæ traxerunt nihil, non magis, quam de sale marino pisces maris. *Eremita illorum tẽporum ante Guilelmum.*

Non longe erat à loco, in quo Guilhelmus talia meditabatur ut columba, quidam de numero talium, uitam eremiticam ducens, & miræ admodum simplicitatis homo. Sola enim, quæ Dei sunt, cogitans, & mundum ab immundo discernere nesciens, sanctæ rusticitatis, quæ solum sibi prodest, & sanctimonia rutilabat. Ad hunc solitarium mox soliuagus miles ire cœpit, & eum diligenter quæsiuit, donec inueniret. Cogitabat intra semetipsum, qualis esset ista deuotio, quam ad eum ferebat, & quid de ipso ageret omnipotens, non plenè ipsemet cognoscebat. Replebatur stupore & exstasi in eo, quod contigerat illi, penè somnium suspicatus. Quid plura? Venit ad pastorẽ agnus factus de lupo, sed eum uerebatur adunare pastor trepidus ouili Dominico. Requirebat instanter portum naufragus, medicũ sauciatus, Ananiam Saulus in Paulum prostratus. Sed quid ageret Ananias? Audierat à multis de hoc uiro, quanta mala fecisset ecclesijs & ecclesiasticis personis, & nesciebat futurum uas electionis, ut nomen Christi portet coram gentibus & regibus & filijs Israel. Abscondebatur ergo columba tremens ab accipitre & niso, fugit ouis tremebunda ueniente lupo. Metuebat enim sibi improperari à Domino: Si uidebas furem, currebas cũ eo. Quia tamen perseuerabat pulsans, propter improbitatem surrexit & exiuit, intuitusque in eum toruo lumine, hæsitando admirans, ait: Impie, crudelis & dire tyranne, cur Christi seruos conaris infestare? Nũquid tibi parum est hactenus cæteros impugnasse, nisi etiã præsumas Christi seruos molestare? Recede, recede: iam ab hac stultitia quiesce, desine tu iuuenis senem lacescere. Qui hactenus orbem terrarũ habuisti infestum, quid tibi ad eremum? Nihil tibi & loco illi, nec est societas alterius ad alterum, nõ plus quam luci ad tenebras. Cui timidus heros respõdit: Non maleuolus te deposco, sed cor pœnitens gero, & delictum meum maximum emundari cupiens, iniquitatem meam corã te recognosco. Pro excessibus igitur præteritis corrigendis & prauis actibus abijciendis, acturus pœnitentiam, adproperaui. Confido q̃ feci, & uolo quæ facturus sum, moderari. Quod in me habui oblectamenta, tot offerre Deo paratus sum ad tuæ uoluntatis arbitrium de memetipso cordis & corporis holocausta. Quapropter noli prohibere per Christum te obsecrantẽ, & ad tuam iussionem satisfacere cupientem. Gustem per tuum ministeriũ, gustem, inquam, quàm dulce sit uitijs non seruire, qui in meipso didici, quàm amarum sit uel expertum esse uitia, uel uelle uitium experiri. Sed ille timens uelle eum sibi illudere, & fuisse immundum sciens, & iam purificatum nesciens fertur respondisse: Non ego te ligo uel soluo, neque falcem in messem alienã mitto. Sum homo solis latebris dignus, soli mihi iudex, soli arbiter & accusator constitutus, quatenus monstret actio, quid habet professio, & monachi nomen solitaria mihi conuersatio interpretetur. Quod tam securus fateor, quàm certus experior. Veruntamen si uera sunt quæ exponis, ad quendam alium singularis sanctitatis hominem festinare te consulo, qui longa experientia temporum iam suffultus, & in discretione spirituum iam exultus, ante me cognoscitur renunciasse seculo. Iuit, & in auditu auris obediuit, sed ille nihilo minus, ob auditam eius crudelitatem, pœnitentiam Guilhelmi uerebatur. Fuit tamen qui consilium daret auidem quærenti, & cupide recipienti. Quid ni reciperet, qui toties ignem denegatum quasi digito mendicans quæritabat? *Ps. 49.* *Durè accipitur comes ab eremita.* *Offert se ad satisfactionẽ.*

De consilio duorum solitariorum super eius conuersione. Cap. 9.

ERat eodẽ loco & tempore alius solitarius uir, ualde discretus & sanctitate conspicuus. Hic sicut scientiæ scintillabat perspicuitate, ita quoque uitæ rutilabat sanctitate. Vnde factum est, ut utriusque concursu luminis, Deo clarus in scientia, & populo celebris ex fama redderetur. Ad hunc solitarium secundus solitarius militem mox soliuagum destinauit, quem tamen dilationis affectum tædio, nihil in itinere retardauit. Quid mirum? Diligebat ardenter, currebat uelociter, & ideo perueniebat celeriter. Omnia bibebat cum suauitate, secundum antiquum prouerbium, interim omnia facilia & prope nulla faciebat amor. Amanti enim nihil est difficile, testante anima, quæ canit in sanctarum nuptiarum epithalamio dulci: Fasciculus myrræ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur. Venit ergo ad hominem Dei, quem amoris pennullæ sublevabant. Reuelauerat autem Dominus auriculas solitarij, *Nullos recusat labores tantus princeps, iã conuersus ad Dominum. Can. 1.*

tarij, antequàm ueniret beatus Guilhelmus. Vbi ergo Dei hominẽ nouit in spiritu propinquare, causam aduenientis memoriter tenens, magis ac magis omnipotentis clementiā cœpit lachrymabiliter implorare, quatenus impium ab iniquitate dignaretur, sicut promisit, reuocare. Postquam igitur aduentasse Comitem uir sanctus accepit, cum gaudio spiritus sancti eum in pace suscepit, causamquè itineris indagare solerter cœpit. Cui ille penetralia cordis aperiens, totum propositum conuertendi cœpit fiducialiter enucleare, nec fuit uerbum in cordis cubiculo, quod ei uoluerit occultare. Diceres rediuiuum hominem, qui inciderat in latrones, sauciatum & spoliatum, quem pertransierant sacerdos & Leuita, Samaritani misericordiam præstolari. Sed quid egit Samaritanus? Viso eo, non præteriuit, sed misericordia motus est, & curam illius egit. Nam appropinquans alligauit uulnera eius uinculis alligaturæ salutaris, fundens oleum consolationis cum uino mordaci epithematis. Doctus erat cum unguentario Salamonico, facere pigmenta suauitatis, & unctiones conficere sanitatis. Mox mirum in modum, proposito Comitis diligenter intellecto, sicut gaudiū est angelis Dei in cœlo super uno peccatore cōuerso, sic & isti gaudium cumulatum est super pœnitēti Comite & peccatore tam peruerso. Post aliquantulum ergo temporis & monita uitæ ac salutis, iam securius locutus est senior, dicens: Reuertere in domum tuam unde existi, & nemini dixeris quod concepisti. Volo enim te esse cautum, & declinare inanem gloriam, quæ est uirus uirtutum & dæmonium meridianum. Postè indutus cunctis armis militaribus, quibus antea malefacere præsumpsisti, ascensoque meliori equo, cui hactenus insidere consueuisti, ad me clanculū solus festinabis in habitu tali. Et post hæc salutare consilium, cooperante Domino, tibi impendam pro meo posse. Talia dicebat medicus infirmū curaturus, ne amplius exprimebat, quia sciebat quid ipse esset facturus. O medici prudentiam. O uiri sapientiam. O spiritum, qui loquebatur. Statim enim ut ad eum introiuit Guilhelmus, non dixit. O inique, ò immunde, ò adulter, ò schismatice, ò incestuose. Portabat gladium ut secaret uulnus, sed ægrotanti non ostēdebat, ne medicinam repentinam neophytus abhorreret. Abscondebat intus ferrum diuisionis, non sub uestimento tegminis, sed sub uelamento narrationis. His auditis, B. Guilhelmus, cui omnis mora erat longa nimis, gratias agens Deo, domum regressus est. Sed & monitorum salutarium præceptoris sui non surdus aut obliuiosus factus auditor, religiosæ solicitudinis suæ nulli extraneorum aut propinquorum uoluit esse relator. Didicerat enim scriptum esse: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Domestici tamen eius, rē penitus ignorantes, ut eum uiderunt cum rebus indictis ad suum redire præceptorem, felicibus eius actibus inscij execrabiliter maledicentes existimabant eum progressurum ad consuetæ nequitiæ scelus & furorem.

Totus pectus suum apit Eremita. *Luc. 10.* *Eccl. 38.* *Luc. 15.* *Vide mirabile eremitæ cōsiliū.* *Matt. 6.*

De lorica ad eius carnem adstricta. Cap. 10.

INtereà dum hæc agerentur à Comite, uir Dei quēdam fabrum doctum tractare fabrilia, cum instrumentis fabrilibus ad se de uico proximo clàm accersiuit. Sicq; prouisum est, ut in termino iniuncto Guilhelmus ad uirum Dei rediens, fabrum cum circulis catenisq; & uinculis ferreis uincire paratum, quem nesciebat, reperiret. Ingressus ergò Guilhelmus ad solitarium, nec solitarium, sed cum fabro reperiens, obstupuit intantum, ut dicere posset: Ecce faber & uincula: ubi est uictima uincienda? Sed respondetur ei cum Abraham, quod Dominus sibi prouideret holocausti uictimam. Holocausti dixerim, an holouincti? Vtrunque si dixerim, nō me pœnitebit. Veritatem enim dicam. An non holocaustum, in quo ardor charitatis consumebat rubiginem uitiorum? An non holouinctum, quod decem ligamentis constringitur circulorum ferreorum? Mox ut intrauit, audiuit patrem spiritualem dicentem sibi: Fili Guilhelme, authoritate sacrorum canonum salubriter admonemur, nè falsis pœnitentijs laicorum animas decipientes, in infernū protrahi patiamur. Veritas est irrefragabilis, & negare nō possumus, quod nullum malū impunitum manet, sicut nullum bonum irremuneratum. Aut enim Deus punit, aut homo. Modus autem puniendi, secundum modum præteriti delicti debet extendi. Dicit enim uiridica scriptura: Iuxta mēsuram delicti, erit & plagarum modus. Et iterum: Quantū glorificauit se & in delicijs fuit, tātū date ei tormētū & luctū. In huius signū præco iudicis hortabatur agere fructus pœnitentiæ, nō quoscunque, sed dignos fructus pœnitentiæ. Melius est ad momentū temporaliter cruciari, quàm supplicijs addici sempiternis. Si ergò uerè pœnites, & omninò ad remissionē peccati præteriti, ad euasionem futuri iudicij, & ad adeptionem cęlestis fastigij suspiras, talem pœnitentiæ districtionem, tamen citra condignam, tibi impono: Inprimis, quia ieiunium domat pestes carnis, oratio pestes mentis, eleemosyna uerò ad omnia ualet, promissionem habens uitæ, quæ nunc est & futuræ, per hæc tria emplastra preciosissima tibi indico posse redire ad patriam charitatis æternæ. More ergo perfecti, ibis & uendes omnia, quæ habes, & dabis pauperibus, ut exoneratus & nudus, sequi possis non habētem ubi caput suū reclinaret, qui exultauit ut gigas ad currendam uiam. Deinde, quia omnia ista extra te sunt, propriam loricam ferream ad carnem super nūdum precipio te portare omnibus diebus uitæ tuæ. Post hæc, quia in factis tuis offendisti plurimos, maximè tempore schismatis sub Petro Leonis, & non sufficit bona consciētia quo ad Deum, sed requiritur etiam bona fama, quo ad proximum, nudis pedibus Apostolico conspectui te præsentabis, ut secundum eius arbitriū satisfacias Domino, à quo pro tuis sceleribus longè lateque anathematis es opprobrio cōdennatus. De orationum uerò pondere & mensura nihil impono, confidens in Domino, quod processu temporis, cum dilatato pede amoris uiam mandatorum Dei currere cœperis, unctio eius docebit te nō solum de orationibus, sed etiam de omnibus. Et quoniā frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma est, ut alter alterius onera portemus, deinceps pro inuicem, ut soluemur, Dominum exoremus. His dictis ab homine, Comes accepit uerbum salutis, non iam ut ab homine, sed magis ab angelica lingua, immò ut à diuino flamine seu mystico spiramine. Reuera non alius fuerat, qui talia deprompserat, quam spiritus patris eius, qui os eius impleuerat, & talia pronūcianda dictauerat. Mox mirum in modum totus in Dei amorem succenditur, & sine dilationis procrastinatione inter manus fabri & solitarij uetus Comes exuitur, ut nouus miles Christum, qui noua facit omnia, nouiter induatur. Nudatus proprijs uestibus sine confusione & reuerentia, in medio duorum in nomine Iesu congregatorum constituitur, & lorica propria fortiter ad carnem connexa superuestitur, firmiterque per totum corpus decem catenis seu uinculis artificis magisterio subtiliter cōstringitur, ne processu temporis facilè dissoluatur. Post hoc asperrimo cilicio de super contegitur, ferrumque galeatum subtiliter, ut solui non ualeat, capiti militis imponitur, sicque

Gen. 22. *Deut. 25.* *Apoc. 18.* *Mat. 3* *Ieiuniū Oratio Eleemosyna.* *Nota quid uir sanctus pro satisfactione imponat comiti iā uerè pœnitenti.* *Pro. 18* *Iaco. 5.* *Eccè tibi formā psectæ conuersionis.* *Nota asperitatē uestium in tā illustri uiro.*

que spiritualibus armis onustus, à suo præceptore dimittitur, & abire permittitur. Iã depositis armis carnalibus, & assumptis spiritualibus telis, dicere poterat is cum apostolicis uiris: Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo.

2. Cor. 10.

De accessu eius ad Eugenium Papam. Cap. 11.

Abijcit omnes res suas.

LOngam cum homine nouus homo moram nõ traxit, sed pectore sitibundo uelociter in propria rediens, dispendij impatiens, & uelocitati operis inhiãs, omnia bona terrena ante possessa sibi detraxit. Res, quas in sua potestate habuit, uendidit & pauperibus erogauit, quas uerò ad manũ non habuit, ex corde proiecit & contempsit. Dispersit ergo & dedit pauperibus paupertatis amator, in breui futurus pauperum non solum amicus, uerum etiam & imitator. Hærentis in salo nauiculæ funem potius studebat præcidere, quam soluere. Aspiciebat enim in remunerationem paupertatis, cupiens assequi præmium, quod est regnum cœlorum. Nihil ex omnibus ille quondam opulentus sibi retinere uoluit, distribuens singula, ne cordi uel manibus adhæreret macula. Sicque factũ est, ut omnibus suis simul & semel pro Domino spretis, pauperibus terram, sibi cœlum diuideret. Narrat textus euangelicus & cũ magno exultationis tripudio recitat, Petrum piscatorem Christo dixisse: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Benè Petre, & non ad insipientiam tibi. Non enim sequi poteras oneratus eum, qui exultauit ut gigas ad currendam uiam. Sed scire uelim, quæ sunt omnia, q̃ te iactas reliquisse. Piscator eras, uictum manu & arte quærebas, diues non fueras, nauem & retia tantum disrupta possederas. Quid ergo te iactas tam confidẽter omnia reliquisse? An omnia reliquisti, qui affectum possidendi deposuisti? Certè Guilhelmus noster nõnne eodem tecum spiritu dereliquit omnia, qui uoluntatẽ habendi deseruit? Nihil minus in hac parte fecit à magnis Apostolis, qui nõ nauem, sed orbem, non retia, sed palatia, non pauperiem, sed gloriã uelut stercora arbitratus est, ut Christum lucrifaceret. Omnibus ergo pro Christo percalcatis, nudis plãtis, illo suo uestitu ferreo atque asperrimo circundatus, rutilans in luto margarita, Dominum Papam uisitauit. Quid ni uisitaret bonos in mũdo, quem uisitauerat oriens ex alto? His diebus præsidebat sanctæ sedi Apostolicæ B. memoriæ Eugenius Papa tertius, qui de sub ferula beati Bernardi assumptus, Papatus Romani monarchiam tenebat, laudabiliter quidem & syncerissimè, utpotè talis ac tanti patris discipulus. Veruntamen quia bonorum uita malis oppido solet esse infesta, & quia eleemosynam carpit inuidia, aduersus eum quorundam Romanorum adulterina plantatio, uiperea progenies rebellauit. Quorum aduersus se malitiam machinantem humanitus reformidans in superiorem Galliam cedẽs, salubriter se recepit. Vbi Rhemis celebrato concilio, reique publicæ negocijs peractis, Ecclesiasticæ potestatiuę dispositis atque ordinatis, inter cætera sententiam antiqui anathematis, in Guilhelmum Comitẽ dudum latam, renouare curauit. Ignorabat enim iã conuersum atque mutatum in uirum alterum. Interim Guilhelmus audiens dominum Apostolicum in Gallias aduentasse, gauisus est ualde. Nec se capiens præ gaudio, ignorabat adhuc uoluntatem Dei fuisse, ut sibi occurreret quem quærebat. Accessit itaq; Paulus factus ex Saulo, ut uideret Petrum, nõ iam in se, sed in suo uicario. Intrauit uir obediens ad Simonẽ Petrum, sed non ut fieri assolet, per Simonem magũ. Nihil pauper Christi ostiarijs dedit, qui in terris ex omnibus nihil possedit. Nec fuit, qui ab intraturo pecuniam exigeret, testante scriptura, quia qualis rector ciuitatis, talis & populus eius. Suscitauit Dominus super populum suum uirum, qui argentum non quæreret, & aurum non uellet, sed sagittis paruulos interficeret. Intrauit ergo liberè, qui in libertatẽ spiritus uocabatur, & prostratus solo tenus, sacra eius uestigia reuerenter osculabatur. Vultus in terra figebatur, oculus lachrymabatur, os pedes deosculabatur, manus amplexabatur, & lingua de profundissimo corde talia loquebatur: Heu mihi, pater mi: Heu mihi, pater mi. Pater Abraham, miserere mei, & resuscita animam meam, quia multipliciter peccaui. Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus, non etiam mercenarius, sed spurius seu porcus, quia relicto pane filiorum, indignum me feci pane garcionum, onerando miserum uentrem animæ de siliquis porcorum. Ego miser homo descendens ab Hierusalem in Hiericho, incidi in latrones, qui percutientes uulnerauerunt me in natura imaginis, tollentes à me pallium diuinæ similitudinis. Quapropter suscipe, quæso te, de Aegypti partibus reuertentem, & reduc ad pascua deserti ouem oberrantem. Absolue de regione dissimilitudinis ad patrem fugientem. Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius.

Mat. 5 — *Matt. 19.* — *Ps. 18.* — *Adit Romanũ pontificẽ, ut erat ab eremita iussus.* — *Eugenius habet Synodum Rhemis.* — *Gal. 1.* — *Ecc. 10* — *Osculatur Comes pedes Eugenij Papæ. Vide cũ confessionẽ coram pontifice. Garcio, barbara dictio famulum significat.*

De obiurgatione Eugenij Papæ. Cap. 12.

HIs auditis, Dominus Apostolicus fertur respondisse: Quis enim es tu? At ille: Ego sum inquit, Comes Guilhelmus, peccator & impius, quem pro meis meritis iustè quidem tu cũ prædecessoribus tuis anathematis mucrone percellere decreuisti, & uelut membrum putridum à corpore Ecclesiæ præscidisti. Homicidia, adulteria, sacrilegia, & omnia opera nefaria, q̃ de me incestuoso & schismatico tibi dicta sunt, uera sunt. Si iniquitates à Domino obseruentur meæ, maior est iniquitas, quam ut ueniam mereat. At quoniam misericordiæ Christi non est numerus, tu qui uicarius Christi es, miseri miserere, & patrem misericordiarum, quæ repræsentas in terris, iure imitare. Peccaui super numerũ arenæ maris, multiplicata sunt peccata mea. Sed dum uiuo, & spiritus regit hos artus, sana me medicamento pœnitentiæ, cui commissum est uice Christi super terram soluere & ligare. Peccaui & uerè deliqui, sed libera me, ut non uadam ad interitum, neque descendam incorruptionem, qui claudendi & aperiendi cælum omnibus adeptus es dominationem. Ad hæc expauit Dominus Apostolicus, & ultra quam credi potest, admiratus est. In mentem ei ueniebat factum Iacob & Esau, quorum unus ante conspectum Isaac alterum se simulabat. Arbitratus aliqua sub specie Iacob sibi uelle illudere, sciensque angelum satanæ in angelum lucis se solitum transfigurare, fertur respondisse: Comitem quidem Guilhelmum peccatorem coram Domino sæpè audiui, sed eum facietenus nunquam cognoui. & ideò si uera sunt, quæ tu dicis, ego nõ noui. Sed esto. Aut tu es in persona Guilhelmus, aut tu non es: E duobus unum est: aliter esse non potest. Si tu non es, & uoluisti mihi illudere, indignationem Dei omnipotentis & nostram incurras, eo quod Christo Domini reuerentiam debitam exhibere non curas, sed subsannationem eius procuras. Si uerò tu ipse es, & non alius, quomodo pœnitentem te esse simulas? Quomodo potest Aetiops mutare pellẽ suam & pardus uarietatem suam, ita & tu potes benè facere post iniquitates tantas. Fratris torum incestu maculasti, in orbe schismata seminasti, nequitijs tuis climata mundi perturbasti. Et tibi post hæc de plena pœnitentia cordis quomodo credam? Maledixi tibi, & eris

Ecce quid facit cor contritum & humiliatum quod Deus sperne re non potest. — *Matt. 16.* — *Gen. 27.* — *2. Cor. 11.*

& eris maledictus. Scio tamen Dominum magna, immò maiora tibi posse facere, quia omnipotēs est, sed inueteratum dierum malorum ad plenum pœnitere, despero. Surge itaque de medio, ualde ad dexteram siue ad sinistram. Ad hæc timidus Guilhelmus surrexit, & ad modum publicani euangelici stetit à lōge, non audens faciem in uirum leuare, dixitque: Reuera Guilhelmus Comes ego sum, peccator nimius, & ad tuam dignationem missus ob taxationem satisfactionis. Sed ex quo credere non uis, saltem largire mihi gratiam benedictionis tuæ, & Apostolicæ beneficium absolutionis. Quod si non obtinuero, & per incuriam tuam neglectus fuero. Deus, in cuius conspectu sto, sanguinē animæ meæ de manibus tuis requirat, qui sinum uiscerum paternorum reuertenti filio prodigo præcludere non formidas. Perditio mea tibi imputetur in cumulum perditionis, & uideat hæc super te omnia uidens Dominus ultionum. Cum audisset hos sermones Papa religiosus, magis timuit, utpotè homo conscientiæ multum scrupulosæ. Cognoscensque uiri constantiam, & Christi infinitam misericordiam, cogitabat intra se, quòd nec criminis quātitas, nec facti enormitas, nec temporis breuitas, nec horæ extremitas excludunt à uenia. Aperiens ergo os suum, dixit ad Guilhelmum: Patriarcha Hierosolymitanus scio quòd prudens uir & magni cōsilij sit, ad ipsum te mitto, & potestatem super animam tuā loco mei sibi cōmitto. Salutato igitur humiliter summo pōtifice super infusa gratia benedictionis Apostolicæ, Hierosolymam profectus est.

Luc. 18.

Nullos recusat labores pro obtinēda uenia.

De accessu eius ad patriarcham Hierosolytanum. Cap. 13.

IN diebus illis sancta terra Hierosolymitana in manibus erat Christianorū, & peregrinis omnibus liber patebat ingressus. Guilhelmus igitur ingressus in sanctam ciuitatem, postquam sepulcrum Christi gloriosum cum puritate & deuotione uisitasset, requirere cœpit à ciuibus uenerabilem urbis primatem. Factum est autem per diuinam uolūtatē, ut & ipse esset Hierosolymis his diebus. Ad quem cū introductus esset Guilhelmus, se & causam itineris totumque negocium seriatim ac per ordinem eidem patefecit. Patriarcha autem uiso Guilhelmo, gauisus est ualde. erat enim ex magnis temporibus cupiens eum uidere. Audierat siquidē, famæ clamoribus ubique perstrepentibus, multa mala de ipso, & uidens, quoniam magnificasset Dominus misericordiā suam cum ipso, congratulans & exultans, Dominum benedicebat in ipso. Fuit & alia familiaris causa, quare Guilhelmum uenerabilis Primas tenacius sibi copulabat & dulcius adstringebat ac ampliori reuerebatur honore. Nam confessus est, & non negauit, se fuisse filium, cuiusdam de seruientibus Guilhelmo, cui fidelissime famulanti multa bona Guilhelmus fecisset, ac immēsa donaria munificus contulisset. Ob hāc causam beneficij accepti non immemor filius, præparabat se libenti animo ad rependendum uicem uicariæ benignitatis. Nec se capiens præ gaudio super inopinata conuersione ducis & euentu insperatæ salutis, quibus poterat abundantiam lætitiæ propalabat gemitibus & suspirijs. Conuersusque ad Dominum, procidit in faciem suam & adorauit, dicens: Benedictus es Domine, qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim, qui uiuificas mortuos, & uocas ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Scio Domine, & uerè scio, & idipsum bonitati tuæ confiteor, quod uerè poteris de lapidibus filios tibi suscitare, qui post tempestatem tranquillum nosti facere. O quam nouissimus heri, ò quam primus hodiè. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ tuę. O mirificata & confortata scientia tua ex me. O flatus spiritus tui, ut fluāt aquæ. Si quis potest abyssum in perscrutabilem penetrare, poterit & iudicia tua uiasque inuestigabiles cōpræhendere. Iudicia siquidē tua, abyssus multa. Nūc ergo Domine benigne fac in bona uoluntate tua cū eo, & quod dignatus es incipere, fac cum eo signum in bono. Fiat per gratiam tuam cor eius immaculatū, ut quod cœpit mirabiliter, felici perseuerantia studeat complere, & ad obseruantiam boni sanctique propositi de bono in melius certatim feruere. Doceas eum per spiritus tui unctionem cælestia diligere, & supra sidera conuersari, cui iam inspirasti terrena despicere, paupertatisq; stigmata feruētius æmulari. Quod eidem præstare digneris tu, qui es Deus deorum & dominus dominorum, regnans & imperans in secula seculorum. His dictis, Guilhelmum cum ingenti suscepit gaudio, & eum satisfactionis salutaris salutaribus uinculis alligauit. Cumquè niteretur eum cohabitantem retinere secum, uir Dei iam fugiens publicum, nullatenus acquieuit, sed magis solitariam uitā ducere prælegit. Quod & factum est. Nam infra breue tempus intra abitum atrij domus suæ arctissimā specum desuper coopertam fecit fabricari, schemate quidem uili, instar umbraculi in uineis & tegurij leprosorum. In qua ædificatione sic constructa, præsente Primate, Guilhelmus lætissimè & glorianter quasi in carcere se retrusit, & nouem annis continuis cum nimia ciborum parsimonia se reclusit. Intus ergo sedebat solitarius & tacebat, quia leuauerat se super se. Intus dixerim, quia cunctis, qui foris sunt, dicetur: Væ, uæ. Sedebat in angulo domatis, non diligens pedes suos mouere. An nō tibi uidetur Guilhelmus fuisse de numero eorum, quibus dictum est: Sedete in ciuitate, quoadusq; induamini uirtute ex alto? Econtra de reprobo dicitur: Non quieuit, & Domino non placuit. Sedebat etiam solitarius, & sedendo tacebat, uolens sedere cum consilio uanitatis. Sedebat ergo solitarius, & sedendo tacebat, sciens cultum iustitiæ esse silentium. In silentio enim & spe, erit fortitudo uestra, & ideo obmutescens, silebat etiam à re bona. Quamplures uiderat in peccatum incidisse loquendo, uix quempiam tacendo. Et quia silentium cogit cœlestia meditari, rectè super se poterat eleuari. Ab omni strepitu secularium quies perpetua, ad illos excessus Pauli perducit, de quibus dicit. Siue sobrij sumus, uobis, siue mente excedimus, Deo. Domine Deus, qui ostendere cōsueuisti populo tuo dura, quāta illic demonstrasti famulo mira, & ostendens ei tribulationes multas & malas, reserasti uisiones consolatorias & bonas? Quę abscondebas à sapientibus & prudentibus paruulo reserasti, & prætermissis immūdis peccatoribus, mundicordem crebro uisitasti.

Aperit omnia patriarchæ Hierosolymitano.

Patriarchæ summa gratulatio de comitis mutatione.

Dan. 3
Ro. 4.
Ma. 3.
Ro. 11.

Ps. 35.

In specu degit annis nouem in mirabili abstinentia.

Thrē. 3.
Luc. 24.
Iere. 14
Es. 32.
Es. 30.
Ps. 38.
2. Cor. 5.

Videt uisiones

De habitatione eius apud patriarcham. Cap. 14.

BEatus itaque Guilhelmus in illo humili tugurio constitutus, Deo & hominibus gratus efficiebatur & dilectus, gratumque se hospitem exhibebat apud Patriarcham, ita ut diceret ei Patriarcha: Experimento didici, quòd omnibus bonis spiritualibus repleti sumus ad introitum tuum, & ob gratiam tui benedixit nobis omnipotens, sicut benedixit domui Aegyptij propter Ioseph. Ipse autē uerus Ioseph nihil nouerat ibi, nisi tugurium suum, in quo claudebatur, & tegumentum, quo operiebatur, & panem arctum aquamquè breuem, quibus reficiebatur. Domus erat, cella, potus, aqua, cibus, panis nigerrimus, habitus, ferreus & asperrimus, lectus, antrum, culcitra, solum, capitale, saxum, coopertorium, tectū. Taliter se habuit per nouennium continuum, cui

Gen. 39.

Vita durissima

cui uiuere Christus erat, & mori lucrum. Vitam istã ducebat in patientia, sed futuram cum desiderio expectabat. Degebat pauper in cella, diues in conscientia, thesaurizans in cœlo, & nihil habens in mundo. Securior dormiebat pauper in terra, quàm diues in auro & purpura. Sæpè noctes peruigiles in oratione, ducebat, & cum tandem aliquando ad necessitatem naturæ tenuissimo somno opus esset, lachrymis stratum suum prius irrigabat. Leuabat puras manus in

Exercitia eius.

oratione, flectebat genua roborata in supplicatione, plorabat coram Domino in peccatorum amarissima recordatione, per singulas noctes lachrymis cor lauabat, cinerem tanquam panem manducabat, omnes dies suos in amaritudine animæ recogitabat. Exercebatur in diuinis, quotidiè meditari in lege Domini, refici parcius, orare frequentius: Quando meditabatur, cordis suspirio rapiebatur in patriam, si quando loquebatur, os eius leuabatur supra sidera. Eloquia eius eloquia casta, ignita & igne examinata, nec crederes humanam linguam, sed angelicam propter sapientiam & spiritum, qui loquebatur. Si quis religiosus aut literatus ad eum aliquando diuertisset, monita salutis erogaturus, aut de scripturis locuturus, non solum, ut assolet, calefaciebat affectum, sed & illuminabat intellectum purificatum, in tantum audita eloquia diuina memoriæ commendabat. Vnde factum est, ut sic scripturas audiret ardenter, sic legeret feruenter, quasi esset in crastino moriturus. Manibus pectus, genibus pauimentum tundebat, uotis & deuotis precibus cœlos cumulabat, lachrymis genas rigabat, gemitibus & suspirijs tuguriũ mugiebat. His & alijs similibus exercitationibus assuetus, cœpit angelorum iucundari adspectibus, erudiri uisitationibus, commoneri suggestionibus, sedulitate consolari. Ingenti cura magnoquè tripudio angeli intererant psallenti, aderãt oranti, inerãt meditanti, supererant quiescenti, præerant operanti. Solicitè conuerso congaudebant, tristem confortabant, ignorantem instruebant, tentatum protegebant, & in omnibus ipsi prouidebant. Quid est homo, ait quidam, quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Reuera Domine magnificas Guilhelmum, apponis erga eum cor tuum, geris pro illo solicitudinẽ, curam illius habes. Denique immittis ei spiritũ tuũ, promittis uultum, angelos mittis in ministerium. Ecce hæc fuerunt in dilecto Dei conuersionis miranda primordia, ecce pœnitentis ueneranda præconia. Multa quidem & alia laude digna tã in occultis quã mysticis reuelationibus, internis & secretis consolationibus seruo Dei in eodem loco contigisse præsumimus, sed inde coniecturas sequi non audemus, qui certitudinem non habemus. Nam ante nos nullus unquã in uita eius hoc digessit. Ipse etiã pater sanctus non edidit, discipulorũ nullus interrogauit. Perstringentes ergo stylum, ad certiora ueniamus.

Patriã cœleste dicit.

Angelicis souetur consolationib⁹.

Ps. 8.

Vt à suis solicitatus sit ad resiliendum à proposito. Cap. 15.

FActum est autẽ cum homo Dei ibi moraretur, ut ubique terrarum requirerent eum cognati & noti. E quibus alijs lustrãtibus prouincias, urbes, populos & terras, alij maria transfretarent, extendentes se longe ad insulas remotissimas & ignotas. Cumquè diutissime frustrata fuisset solicitudo quærentium, tandem rumores ueridicos acceperunt de eo à peregrinis quibusdam. Arreptoquè itinere, ualedicentes Pictauiæ, aliqui eorum Massiliam uenerunt, & ascendentes mare in nauibus, uento prospero in urbem Acconensem celeriter ac feliciter applicuerunt, & sic tandem ad suum Comitem Hierosolymam peruenerunt. Post istos & alij ueniebant, & alijs reliqui succedebant, & multiplicabatur indies aduenientium multitudo. Omnes autem, qui præcedebant & qui sequebantur, unanimiter eum increpabant, & talia loquebantur: Quid agis Domine? quid insanis ò Guilhelme? Quis te fraudulentus fraudulẽter circumuenit & nequiter fascinauit, ut respiceres in huiusmodi uanitates & insanias falsas? Quid tibi deerat in Comitatus fastigio, suffulto undique subsidio amicorum? Quiesce iam ab hac stultitia, quiesce ab hac capitis melãcholia. Non enim potes, etsi multum uelles, in rigore propositi perdurare. Ecce terrã tuam alieni deuorant, nec est qui eis possit resistere. Qui si te præsentem cernerent, non auderent uel mutire. Non poteras melius amicos deprimere, & inimicos exaltare, quàm sic te damnabiliter absentãdo. Animaduerte, quæsumus, propter absentiam tuã plebes tribulari, uiduas desolari, innocentes conquassari, nocentes grassari, orphanos spoliari, uirgines uiolari, senes periclitari, ecclesias deprædari, monasteria depauperari, homicidia & latrocinia iugiter exerceri. Quomodo dissimulas exire? quomodo tardas uindicare? quomodo taces, uidens impios conculcantes iustiores se? Iam iuuentutem tuam in gloria mundi consumpsisti, tarde & non ad profectum tibi pœnitentiam incepisti. Iam quod superest uitę tuæ, in flore mundi expendere curato. Veni, & corona te rosis, antequam marcescant: Fruere creaturis, quæ sunt, antequam senescas. Post tanta scelera, post tot illecebras, post tantas iniquitates & peccata quam partem habebit in te Deus desuper? Hæc & huiusmodi in auribus Comitis Sirenes & ululæ quotidiè sibilabant, & inimici hominis domestici eius talia fabulabãtur. Diceres rediuiuum Iob, cui insultarunt reges, in tantum insultabant Guilhelmo quotidiè domestici eius & affines. Vnde factum est, ut impetum superuenientium amicorum, frequentiam propinquorum & infestationem notorum ferre non sustinens, eorũ inquietationem per fugæ remedium cogitaret declinare, & seorsum ab incursibus turbulentis, actibus inordinatis, sermonibusquè incompositis semetipsum segregare. Quod factum est. Nam uale dicto hospiti, clanculum recedebat, & solitarius ibat, quocũque instar Eliæ eum spiritus duceret. Mox mirum in modum ad eius subuersionem omnia uiscera sua concussit inimicus, & illicita, quæ prius per os amicorum suggesserat, ut eius consensum obtineret, in memoriam eius redire procurauit hostis antiquus. diabolo ergo reuocante ad ruminanda præterita, & mundi concupiscẽtia illiciẽte oculos ad præsentia, factus est minus diligens, extẽdẽdo se tepidius ad futura: Imaginabatur in cubili suo gloriam, quam dereliquerat, uerebatur ignominiã, quam assumpserat, recordabatur ab amicis quæ audierat, & comparans uisis audita, miserabiliter intepuerat. Qui etsi ad primos insultus nõ est persuasus ad uomitum remeare, exinde tamen cœpit aliqua de rigore propositi relaxare. Hanc autem tepiditatis tentationem permisit eum Dominus sustinere, ut posteris daretur exemplum calcandi præsumptionem, & resiliendi in propriam miseriam, quia à nobis solum fragilitatẽ habemus & defectum, à Deo autem nostro fortitudinem & profectum. Dũ igitur sic animo uacillaret, facta sunt quæ sequũtur.

Vbique perquiritur à cognatis.

Acuũt liguas suas sicut serpentes.

Iob. 2.

3. Reg. 19.

Tentationibus nõnihil concutitur & frangitur.

Vt à proposito nonnihil deflexerit. Cap. 16.

COntigit his diebus, ut Guilhelmus, peragratis superioribus partibus Tusciæ intra confinia Lucensium deueniret. Ciues autem Lucenses simultate quadam oborta aduersus uicinos eorum, castrum quoddam ex illorum colonia fortiter obsidebant.

obsidebant. Cumq; uiribus uel industria nullatenus præualerent, casu Guilhelmum contigit eò peruenire, & iter faciẽs per medium illorum, obsidionis causam quæsiuit ab occurrentibus. Qua diligẽter cognita, suadente diabolo, prorupit in hæc uerba: Casso labore bellatores hi consumuntur, inuanum castrum subuertere moliuntur. Non magis uidetur hominibus istis ad pugnam conuenire, quam bubus aut asinis ad lyram. Hæc si mihi pugna concederetur, infra paucos dies & diruta mœnia exterminarentur, & castrum expugnaretur. Audiuit hæc quispiam & nũciauit alijs, & illi alijs, quousque uerbum innotuit his, qui uidebantur in exercitu gerere principatum. Et fuit cõmune consilium, ut Guilhelmus à ciuibus uocaretur in medium. Vocatus adfuit, & sicut de Saule legitur, ab humero & sursum eminebat super omnes. Et uisa proceritatis eius longitudine, magnarumquè uirium fortitudine, cognouerunt eum uirum bellicosum & in bello doctissimũ. Suasum est illi à ciuibus atque persuasum, intantum ut pœnitentiæ oblitus, expugnationis triumphum eis in crastinum promitteret affuturum, & sic suggestione diabolica ad damnosam militiam sponte respiciens, corde cum filijs Israel in Aegyptum reuertebatur. Cumq; se militares induisset habitus, sequenti nocte transacta, summo mane omnino se lumine priuatũ reperit oculorum. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur scriptura: Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi: Verene Guilhelmus esset exẽptus à numero filiorum, adunatus est numero flagellatorum. Nolebãt pius Dominus seruũ suum tantis præteritorum laborum fructibus spoliari, & fecit, ut uexatio daret intellectum auditui. Qui supponit manũ suam ne collidatur iustus, ipse fecit hoc. Videns igitur rediuiuus Saulus plaga cæcitatis se esse percussum, pudibũdus & ualde confusus, luce clarius perpendit, ab angelo satanæ sibi fuisse illusum. Et compunctus corde intrinsecus, quòd semel manũ mittẽs ad aratrum, respexisset retro, definiuit ad Dominicam militiam se protinus rediturum, & nunquã perpetuum ab ea recessurum. Et recogitans quanta quotidiè beneficia præstat inuitis pater misericordiarum, ex totis præcordijs se totum contulit ad rogandum Dominum, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: Domine Deus meus, inquit, qui es lumen indeficiens, qui illuminas omnem hominem uenientem in hunc mũdum, per te, quæso, tenebræ cordis mei illuminẽtur, & oculi corporis mei misericorditer aperiantur. Aperi Domine oculos tuos, & uide desolationẽ meam. Aperi oculos meos, ut uideam consolationem tuam. Oculos quos culpa claudit, pœna aperiat, & qui propria miseria præsumpsit, ex tuæ largifluæ bonitatis misericordia uideat. Non enim ad consumptionem peccantium emittis manum tuã, sed si corruerint, ipse saluabis. Vix sermonem beatus Guilhelmus finierat, & ecce protinus sensit super se Dominicam uisitationem. Mox enim per spiritus sancti gratiam, quæ tarda molimina nescit, ex insperato lumen amissum, recepit. Sicquè *Dei militiam regressus est coactus, à qua stulte digressus fuerat spontaneus. Non mirum, si famulo Christus corporis & animæ lumẽ restituit, qui tot cæcorum multitudini postmodum restitutionem uisus obtinuit. Gratiam, quam alijs erat impetraturus, in seipso primitus est expertus. Postquam autẽ facto die Lucensium multitudo ad eum secundum condictum & placitum conuenit, ea, qua potuit, dissimulatione pertrãsijt. Intimauit eis, se esse pœnitentem & seruum Dei, & dedicato ad seruiendum Deo uiuenti, militare decætero non licere. Et in hunc modum ualefaciens Lucensibus & transiens per mediũ illorum, ibat. Postea suam perscrutans tepiditatem, & imminentem suspectam habens imbecillitatem, reuisere proposuit Hierosolymorũ sanctam ciuitatẽ.

Hic iã nonnihil retro respicit.

1. Reg. 10.

Percutitur cæcitate ob temeritatem.

Pro. 3.

Es. 28.

Iob. 30

Recepit uisum.

** ad Dei*

De reditu eius Hierusalem, & ascessu in solitudinem asperam. Cap. 17.

VIr ergo Dei Guilhelmus, resumptis spiritualibus uiribus, dimissis Lucensibus, tendere cœpit ad priorem locum, & ad domum Patriarchæ reuerti, unde prius exierat. Contigit autẽ, ut cum iter faceret secus litus maris, caperetur à prædonibus Saracenis & piratis. Et uidentes eum hominem imbellem & nudum, agnouerunt ex circunstantijs, Christi famulatui deputatum. Cumque undiquè perscrutantes, inuenissent loricatum, festinarũt exuere & spoliatum dimittere. Sed ubi loricam circulis, ut prædictum est, alligatam & carni iam inherentem distrahere nullatenus ualuerunt, ualedicentes ei more barbarico, illæsum libere dimiserunt. Qui prospere ueniens Hierosolymam, in prius quidem tugurium se recepit. & sicut prius per bienium continuum se reclusit, excepto, quod districtiori uita solito arctius se afflixit. Ex præteritis discens præsentia pensare, cœpit amplius propriæ fragilitatis ruinam formidare. Sed nec muscæ morientes, quæ perdunt suauitatẽ unguenti, defuerunt ibidem. Viro posteriorum oblito, & se in anteriora extendere cupienti, affuit, sicut ante, notorum & propinquorum multitudo tumultuosa, & rebellis infestatio non quieuit opponentiũ se spirituali uiti proposito lingua uenenosa. Quid hic agis, inquiunt, insane? quid consilium amicorum irritum putas & inane? Ad hoc Christi famulus, diligentior effectus solito, sepiebat aures suas spinis, & nec benedictionibus nec maledictionibus motus, neque seducebatur blandimentis, neque concutiebatur minis. Audiebat serpentes sibilantes, & non exaudiebat, percipiebat canes latrantes, & dissimulabat, perpendebat ranas coaxantes, & uocibus incantantium cor claudebat. Ecce patet, post lapsum quam cautus Guilhelmus fuerit contra recidiuum. In hoc opere fortior, meo iudicio, & præclarior inuenitur, quam qui omni tempore seruata innocentia, delicta noxia nunquam experitur. Credo autem, quòd in hac parte iudicium Dei mecum faciat. Nam si rerũ principiũ ex charitate pensamus, facilius inuenies, qui innocentiam seruauerunt, quam qui peccati sui condignam pœnitentiam egerunt. Habet quidem Christus multos milites, qui fortissime cœperunt, steterunt, uicerunt. Paucos autem, qui de fuga conuersi, rursus se periculo ingesserunt, quod euaserunt, rursus aduersarios fugarunt, quos pauloante fugerunt. Sed quanto pauciores, tanto (cum omne rarum sit carum) qui huiusmodi sunt, æstimantur præclariores. Vnus è numero talium idem iste strenuissimus & sanctus uir fuit qui à principio cum non saperet, sapuit, & postea cũ saperet, apostatando disipuit, sed postremo cum disipuisset, reuiuiscere festinauit. Videns igitur uir Deo plenus, quorum sepulcrũ patens est guttur, eorũ se morsibus & dentibus patere, ob nimiam eorum infestationem cogitauit occultè discedere, & in solitudine quadam propinqua ad uitã solitariam agendam se Domino consecrare. Et factum est ita. Nam ecce elongauit fugiens, & mãsit in solitudine. In qua procul amotus ab hominibus, more anachoretarum solitarie aliquandiu habitauit. Et sicut ab hominibus se elongauerat eo habitatione corporali, ita etiam secessit conuersatione spiritali. Accẽdebatur spiritualiter in meditatione, eleuabatur intellectualiter in oratione, domabatur inexorabiliter in carnis afflictione,

scrutabatur

Redit in specũ suam.

Eccẽs. 10.

Iterum illicitur ab amicis. Surdo canunt Sirenes

Ps. 54.

Degit instar anachoretarũ in solitudine.

ſcrutabatur cœleſtem Ieruſalem ſubtiliter in contẽplatione. Circumibat per plateas cæleſtes uir angelicæ puritatis, & eius ſublimitas in excelſis habitabat, angelos conſiderabat, apoſtolos ſalutabat, martyres exorabat, confeſſores uiſitabat, uirgines ſerta geſtantes in exceſſu mentis honorabat. Si quando ad actiones temporalium & adminiſtrationes neceſſitatum ſuarum corporalium deſcendebat, interpolatis moralis & uicibus raptim & uelut iaculatim quoddam ſuſpirium emittebat. Cumque reddidiſſet ut breuius poterat, Marthæ uel Liæ, quod debebat, iam tunc diffuſius & ſecurius inter Mariæ & Rachelis amplexus caſtisſimos ſtringendum ſe recipiebat. Si loquebatur ei dilectus, ad uocem amici eius anima liquefiebat.

Can. 5 Si loquebatur dilecto, tenebat eum nec abire permittebat. *Cant. 3* Si dilectis ſodalibus loqui decernebat, per eos amore ſe languere dilecto nunciabat. *Cant. 2* Hæc fuerũt beato Guilhelmo paſcua ſpiritualis alimoniæ in illa interiori ſolitudine deſerti, poſtquam à priori apoſtaſia cœpiſſet ad Chriſti ſeruitium conuerti.

Vt abierit in Liualliam, & ad montem de Pruno. Cap. 18.

POſt hæc uir Domini in omnibus pauidus, & propriam fragilitatem ſemper habens ſuſpectam, recordatus eſt ſcriptum eſſe, ſicut à quodam probo uiro in loco prioris tugurij fuerat eruditus: *Eccl. 4* Melius eſt duos ſimul eſſe, quàm unum. &, Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem. Et reuerà hoc cogitando uir Dei non errauit, quia malũ, quod nemo uidet, nemo arguit. Vbi enim non timetur repræhenſor, tentator accedit ſecurius, & iniquitas perpetratur licentius. Volens ergo ſe in laboribus corporis exercere, quatenus diabolus inueniret occupatũ, deliberauit beati Iacobi apoſtolo limina uiſitare. Et inuento nauigio per Dei miſericordiam, qui in oculis nautarum ſine naulo contulit ei gratiam, transfretauit & uenit in Hiſpaniam: & ingreſſus Compoſtellanam ciuitatem, cum omni deuotione tanti apoſtoli uiſitauit eccleſiam, & effudit ſicut aquam cor ſuũ ante conſpectum apoſtoli, cuius ſuffragantibus meritis & interceſſionibus patebat deduci & adduci in montem ſanctum æterni tabernaculi. *Viſitat S. Iacobum.* Vbi cum aliquandiu apud quaſdam perſonas religioſas, cum charitatiue detinentes, fuiſſet demoratus, in Tuſciam reuertitur, Piſanorum partes ingreditur, & in ſylua, quæ Liuallia nuncupatur, ſpeluncam horribilem reperit. In hanc deſcendẽs Domino famulaturus recipitur, ſed in breui tempore ſociorum ſibi religioſorũ numerus copulatur, cum quibus illo in loco aliquanto tempore religioſè uiuentibus conuerſabatur, hoſpitaleque conſtruitur ad Dei uenerationem & pauperum Chriſti refectionem. *Speluncã horridam ingreditur in Liuallia, & ſocij ſe illi adiungũt.* Sed non poſt multũ temporis feruor eorum cœpit paulatim tepeſcere, & qui ſpiritu cœperant, in carne probati ſunt conſummari: & tanto in religionis culmine poſiti, deficiendo facti ſunt deteriores, quanto ibidem proficiendo facti fuiſſent meliores. Compellebantur à uiro Dei Guilhelmo renunciare illicitis, ualefacere moribus aſſuetis. Non uidebant oculi eorum, niſi manna dulcedinis in ſermonibus patris, ſed nauſeabat anima eorũ ſup cibo leuisſimo aſſiduæ cohortationis. *Tepeſcnut ſocij.* Et facti faſtidioſi ſuper præceptorum ſalutarium admonitione, uilipendebant imbui tanti patris informatione. Cumque ille non poſſet quæ audierat & uiderat, non eloqui, cõ uicijs cœperunt eum unanimiter aggredi, & qui mores & uitam longe diſſimilem atque diſſolutam ad eius regulam & exemplar debebant moderari, conati ſunt moleſtijs, conuicijs & iniurijs affligere patrẽ imitabilem. Inter dyſcolos Deicola non proficiebat, intantum eius rectitudinem illorũ prauitas deteſtabatur. Sed quid ageret norma iuſtitiæ, uirtutis inſigne, alumnus diſciplinæ, profeſsionis forma? Hoſpitale cuidã uiro religioſo, Petro nomine, qui actibus malorum non conſenſerat, commendauit, & ſic de illo loco ad alium prudentisſimè diſceſſit. Reuerà ſpiritualis medicus merito eos deſpexit ægrotantes, quos de medicamẽto ſuo fieri uidit deteriores. Quid ni deſpiceret perſequentium inſaniam, qui mandatũ acceperat, ſæuiente perſecutione in una ciuitate, fugere ad aliam? *Matt.* Quid reſtabat, niſi domum exaſperantem deſerere, cum propter eam ſoleat prædicatorum lingua palato adhærere? *Ezec. 3.* Receſſit igitur prudens de concilio malignantium, excuſſo puluere pedum illis in teſtimonium. Veniensquè ad montem, qui de Pruno nuncupatur, in ſylua opacisſima ſub quodam modico tugurio ſolitarius Domino famulatur. *Venit ad mõtem de Pruno.* Ibidẽ arctisſima uita uoluntariè aſſumitur, contemplationi ſimul & actioni inſiſtitur, & unius manus ponitur ambobus. Ibi cellula conſtruitur, hortulus concluditur, *Iob. 9.* areola diuiditur, humus oleribus ſeritur, & arborum diuerſa ſpecies inſeritur, uinea etiam propaganda plantatur. Sed & à uiro Dei terror & horror ſerpẽtum ueneno ſorũ cellula inquietantium procul repellitur, omniſque infeſtatio immundorũ ſpiritũ potenter abigitur: Nec minus in expugnatione prauorum hominum uirilis extitit, quàm dæmonum. Opinionis ſiquidem eius fama undique crebreſcente, ſociorum multitudo, Deo famulatura, illi copulatur, & à falſis fratribus, inuidiæ facibus accẽſis, inuidiæ uirus multiplicis toleratur. Vnum tamẽ de inſultibus dæmonũ ibi toleratũ, diſtinctè & ordinate cõmemorantes, arbitrati ſtylo potius exprimendum, quàm ſilentio ſupprimendum.

De tentatione dæmonis ſub ſpecie proprij genitoris. Cap. 19.

QVadam igitur nocte, cum ſolus ſuo illo ſolito & ignito modo meditationibus inuigilaret, & in orationibus intentus pernoctaret, cõtigit ut ei ſatanas inuideret. Inuidit, & adfuit, nec ſatellitum immundorum fraudulenta multitudo defuit. Et quem à rigore ſancti propoſiti per ſe alias nõ ualuerat emollire, cogitabat innumerabili dæmonũ multitudine circundatus, tentando circumuenire. Cõ uenerunt igitur in unum aduerſus Domini famulũ, ut multitudine uincerent, quem uincere fortitudine non poterant. Prima igitur uigilia noctis, cum ſurrexiſſet in principio uigiliarum ſuarum, & effudiſſet ſicut aquam cor ſuum ante Dominum, audiuit ſubito exercitum aduenientium dæmonum, qui quaſi totam uallem occupantes, phaleris equorum & ſonitibus crepitaculorũ perſtrepebant. *Thrẽ. 2.* Nunc animalia cre deres uociferantia, nunc uolatilia cantibus uarijs audires garrientia, nunc ſibilabant ut ſerpentes, nunc hinniebant ut elephãtes, modo rugiebant ut leones: iam ululatibus pugnantium tota ſylua reſultabat, iã ſtrepitibus militantium uallis omnis reſonabat, modo clamoribus aucupum, & uenãtium totum nemus timebat. *Dæmones ei ſunt infeſti.* Accedentes autem propius, cellam, eius circundederunt, & in modum coronæ rediuiuũ Dauid ſatanas & eius ſatellites cinxerũt. Mox mirum in modum circa illius cellam more militari cœperũt haſtis inter ſe congredi, & duello de uictoria certare. *1. Reg. 23.* Ex illis autem unus cæteris clarior & uirtute robuſtior, apparuit in ſpecie proprij genitoris, & ad Guilhelmum dicere cœpit cum uociferatione clamoris. *Dæmõ in patris figura ei loquitur.*

Cerne ſeneſcentem fili Guilhelme parentem.
Exi continuò patre rogante tuo.

Germine

Germine non humili genitus, me respice fili,
Nec mea despicias uota, precesq́ pias.
Exi Guilhelmus, tu nanque resumere per me,
Terras & dotes, pradia, regna potes.
Iam sat seruisti, superest tibi gloria Christi:
Pramia non poteris perdere, saluus eris.
Iam patrem sequere, iam iamq; tui miserere.
Ad tua regredere, uiscera mota gere.
En generis soboles nostri stat, turbaq́ fratrum.
Cum quibus in theatro ludere sæpè soles:
Fratres cum cuneis notorum respice tristes:
Exi, ne distes, associandus eis.
Illis iungeris pompa, solioq́ frueris.
Cinget te generis turba, beatus eris.
Armigerorum turba decorum glorificabit.
Seruorumq́ chorum copia larga dabit.
Cernendum mœstum te spectat turba nepotum,
His saltem præsta, qua sumus, antidotum.
Fili mi, quid habes animi leuitate cadendo?
Magnanimi non est, perimi se uelle latendo.
Quærere uilia, spernere gaudia, te ne remordent?
Eccè placentia sunt tibi tristia, prospera sordent.
Ferrū, cauma, famem, frigus fers atque ligamen.
Nec florens ætas te mouet, aut pietas.
Postpositis igitur furijs, mihi sanus obedi:
Ne tardes ergo, concitus ipse redi.

Hæc & huiusmodi princeps dęmoniorum in aures eximij principis suggerens suadebat, sed Christi miles uerba & deceptoria paruipendebat. Licet enim in auditis antea nouellis monstris fuisset aliquantulū perterritus, protectus fortitudine Dei, nihil ad hæc respondit penitus. Mentem eius firmam in Dño nec terrores concusserunt, nec blandimenta seduxerunt. Videns ergo diabolus suā nihil præualere industriā, contemni non ferens occultam fraudulentiam, sese conuertit ad quantam permissus est apertam uiolentiam. Colebant etiam angeli satanæ, Guilhelmo sibi illudi, qui illudēdi non uenerant, sed potius illusur i. Et effractis cellulæ ianuis, multitudine copiosa audacter intrarūt, & extra domum trahentes, uerberibus acriter ceciderunt. Conquassatis ergo & confractis uniuersis membris corporis eius ab iniqua caterua, supra deorsum eius fabricante, abierunt, semiuiuo relicto & paululum respirante.

Nihil mouet demonū præstigijs.

Visitatur à uirgine Mariā, & cæteris uirginibus. *Cap. 20.*

Recedentibus igitur malitiæ satellitibus, & dissparentibus operarijs tenebrarum, athletam suum in sua tribulatione consolari dignatus est pater misericordiarum, & pius Dominus, qui nouit pios eripere de tentatione, secundum multitudinem dolorum in corde suo, eius lætificauerunt animam multiplici consolatione. Nam subito missæ sunt curere uulnera eius tres puellæ, renitentes inæstimabiliter speciei generosa, secum portantes unguenta preciosa. E quibus una cæteris præclarior & facie uenustior rutilabat, quæ militem Christi cohortando, sermone dulcissimo mitius blandiebatur. Hæc erat, sicut ipso postea referente cognitum est, genitrix Dei domina mundi, regina cæli, uirgo Maria. Merito ad eum angelorum domina mittitur de cæli s, qui puritate angelica rutilare nitebatur in terris. Iuste quidem Dei filius matrem destinauit corporalem, ad sanandam in terris matrem suam spiritualem. Qui, inquit, fecerit uoluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Prædictæ ergo uirgines ignem uehementem circa sauciatum mira celeritate succenderunt, corpusq́ue illius dulciter calefactum, suauiter unxerunt. O mira unguenti suauitas. O mira ungentium efficacitas. O mira unctionis & salutis celeritas. Sub omni celeritate incolumitati pristinæ restituerunt, & sic eo salutato & hortato, discesserunt. Felix contritio, quam pia manus puellaris alligat: Felix fractio, quam uirginalis palma consolidat: Felix uulneratio, quam digitus genitricis Dei perungit & sanat. Reuera pater sancte iam non debent esse memoria angustiæ priores, quas mitigauerunt tantæ Virginis consolationes exteriores & iteriores. Quid te animi habuisse suspicemur, cū odoratus tuus pascabatur aromatis effusione, auditus recreabatur uirginis allocutione, uisus reficiebat tātæ pulchritudinis admiratione, tactus leniebatur tantæ dulcedinis respersione? Decętero in periculis, in angustijs, in rebus dubijs Mariam potes securius inuocare, deuotius cogitare, iucundius salutare, nec unquam debet à corde recedere, nec ab ore excidere. Et nos quidem seruuli tui, si insurgant uenti tribulationum, si flumina tentationum, si scopuli persecutionum, hoc solum post filium habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad eius misericordię sinum. Cęteris in uirtutibus eius congaudemus ei, sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sępius, crebrius inuocamus. Quis misericordiæ eius longitudinem, latitudinem, sublimitatem & profunditatem queat inuestigare? Omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit. Tanti ergo certaminis uictoriam & refocillationem consolatoriam, cum antiquo patris Antonij certamine uidemus non modicam habere conuenientiam. Huius autem tam dulcissimæ uisionis arcanum nulli unquam, quoad uiueret, uoluit pandere, excepto solo ministro eius tunc temporis, Petro nomine, qui postea Prior factus montis de Pruno, ad exemplar sibi in monte monstratum, domum digne satagebat regere. Huic soli negare non poterat labilis glorię percalcator, qui huius rei notitiam & signum, quippiam operis intus factitando, acceperat, sedulus magistri explorator.

2. Pe. 2
Beatissima uirgo Maria illi apparēs, eius sanat uulnera.
Mat. 12
Hæc ferè sunt D. Bernardi in Homil. in Euāgeliū, Missus est.

De hospita à febre sanata. *Cap. 21.*

Interea uidens diabolus per seipsum clam uel palam ad seducendum uirum DEI suam nihil uersutiam pręualere, molitus est per alios, quod per se non poterat adimplere. Cum enim omnibus DEO seruientibus infestus sit, quos, DEO protegente, poprijs uiribus, euertere non potest, ad illos decipiendos aliorum solet uti opera. Conuertens igitur se ad acriorem læsionem & minus tolerabilem pugnam serpens antiquus, nouit scriptum esse, quòd nulla pestis est efficacior ad nocendū, quā familiaris inimicus. Immisit itaq; in cor sodalibus & falsis fratribus, qui cū ipso morabātur ut inuidētia cordis, cōuicijs oris, molestijs & iniurijs operis eum incessanter insectarentur, & ita factum est. Postquam uerò malignātium persecutiones diu longanimiter sustinuit, tandem eorum nequitijs cessit, & abijt, atque in syluam Liualliam, ubi prius hospitale construxerat, redijt. Sed & fratres loci eiusdē instigante diabolo, non minus eum persecuti sunt,

Multa patitur à falsis fratribus.

immò plus etiã, q̃ ante, & cœperunt ei conuicijs illudere, eum opprobrijs salutare. Improperia exprobrantium Eliseo, ceciderunt super eũ, quia multũ dissimilis erat uita eius operibus illorũ. Cũ ergo mortiferũ uirus inuidiæ cogitaret humiliter declinare, cœpit infirmus & debilis corpore quo tẽderet, æstuare. Et eccè subito, sicut ipse postea referre consueuerat, uox ad eum de cælo sonuit, quæ in montem Patritiũ iuxta Castellionẽ Burianensem, eũ ire præcepit. Nec mora, ad obsecundandũ mandantis imperio, licet infirmus artubus & corpore debilissimus, statim accingitur, & tandẽ paulatim ad nominatũ locũ peruenit. Cũq; ibi per aliquot dies resedisset quietus & solitarius, superuenerũt pastores plurimi, qui de tota uicinia illic statutis diebus conueniebant frequentius. Quorũ & frequentiã & inquietudinẽ uir solitarius ferè nõ sustinẽs, egressus inde, lustrato undiq; loco, tãdẽ Castellionẽ deuenit, ubi amore & intuitu Iesu Christi, à quodã uiro mansueto, qui erat incola loci illius, honestissime susceptus est, & in domo eius resedit multis diebus hospitatus. Erat uir ille honestus habẽs uxorẽ & familiã, & de bonis tẽporibus sufficiẽtẽ mediocritatẽ. Erãt ambo iusti in cõspectu Dñi, ut legit̃ de parẽtibus præcursoris, incedẽtes in omnibus mãdatis & iustificationibus Dñi sine querela. Apud hos Guilhelmus ꝑ lõgũ tẽpus usus hospitio est, eorũ beneficio humaniter sustẽtatus. Factum est aũt uindemiarũ tẽpore, ut infirmus & ieiunus circa horã diei nonã diceret hospitæ suæ: Eccè, inquit, lõgo corporis dolore, tẽporis calore ac ieiunorũ cõtinuorũ põdere cõfectus tabesco, & ne per meã incuriã deficiã, pertimesco. Tibi ergo humiliter supplico, ad refectionem uespertinã mihi aliq̃d curato præparare. Cui illa respõdit: Viuit Dñs & uiuit anima tua, quia hodie tibi ministrare non possum, incõmodo febris grauissime prostrata. Velle quidẽ adiacet mihi, perficere aũt nõ inuenio. Mox ille passionibus hospitæ uehementer compassus, inuocauit super eam nomen Christi, & sub omni celeritate febris à fœmina pellitur, sanitasque pristina restituitur. Nec mora, ad uiri Dei surgit imperium, & quod iussa fuerat, sedule, fideliter & deuote parat edulium, nec solum die illo, sed prout potest, eidem ministrat deinceps omnibus diebus uitæ suæ. Hoc ipsamet, Dominum in seruo glorificans, alijs consueuit enarrare non ingrata, etiam à nemine interrogata.

Quidã uir bonus recipit illum in domũ suam.

Luc. 2.

Precibus pellit febrẽ ab hospita sua.

De tugurio sancti uiri in Stabulo Rodis. Cap. 22.

POst hæc uir uerè humilis, nolens reputari, nec mirabiliter prædicari, laudationẽq; sui ferè nõ ualẽs, aque quos huiusmodi fecerat signũ, non acquieuit ulterius cõmorari: Et recedẽs clanculo, ad ecclesiam sancti Nicolai perrexit, & ibi modico tẽpore cũ uenerabili uiro Guidone presbytero permansit. Nec multo post eius beneficio & auxilio fretus, in uallem, quæ dicitur Stabulum Rodis, ad habitandũ est introductus. Erat aũt Stabulũ Rodis, solitudo quædã penitus inculta & horribilis ualde. Ibi recepit semetipsũ in terra deserta, in loco horroris & uastæ solitudinis. Anno Dñicæ incarnationis 1155. mẽse Septẽbri, mediãte adiutorio uirorũ nobiliũ castri Burianẽsis, & dicti dñi Guidonis sacerdotis, erectũ est uiro Dei, prout ipse uoluit, & optauit, mapale modicũ & tuguriũ uile in loco, q̃ dicitur Stabulũ Rodis. Ibidẽ ꝑ annũ ferme & dimidiũ superuixit, & pauperrime degẽs, uitã asperrimã duxit. Hæc fuit ultima mãsio & statio uiri Dei. Ibi corpus terræ, spiritũ uerò tradidit æternæ requiei. Ibidẽ poterat decantare, iustus cũ iusto, comes cũ rege: Tenuisti manũ dexteram meã, & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Ibi in tãta innocẽtia ingressus ẽ, in tanta simplicitate cõuersatus est, in tanta puritate animi demoratus, ut inter feras, bestias, serpentes & dracones degeret securus & illæsus: Volucres cæli cũ illo uescebãtur, bestiæ ferocissimæ, deposita quodam modo rabie naturali, mansuetæ reddebantur, nihilq; ei nocentes, quasi ratione utentes, eũ reuerebantur, animalia quantũcunq; syluestria, sacra eius uestigia humi prostrata deosculabantur, & omnia reptilia, ad iussum eius obediẽtia, ibant & reuertebãtur. Diceres Eliã inter coruos, ouẽ Christi inter lupos, Lazarũ inter canes, Danielẽ inter leones, Moysen inter serpentes, Dauidẽ inter ursos, Ioseph inter Aegyptios, Bñdictũ inter uolucres. Nõ immerito cũ oĩbus sanctis cõgruẽtiã quãdã habuit, q̃ omniũ iustorũ spiritu plenus fuit. Etiã spiritu prophetiæ ibidẽ cœpit clarere, sicut sequentia docebunt. Erat ijdem tẽporibus sanctus Albertus, cuius in ꝓlogo fecimus mẽtionẽ, bonæ indolis adolescens, uiri Dei minister, & eius disciplina ꝑfusus, ambulans cũ eo, intrans & exiens, & conuescẽs familiariter. Hũc ergo præuidens in spiritu, uirũ spiritus & uirtutis futurũ, die sancto Epiphaniæ in discipulũ & fratrẽ recepit, secũ Dño militaturũ. Vnde in libello, quem idem dñs Albertus de uita patris uisu & auditu percepta cõpendiò pescripsit, inter cætera sic ait, Post hoc, Epiphaniarũ tẽpore ego inutilis & indignus Albertus, uitiorũ multorum labe prægrauatus, à sua sanctitate sum receptus. Nec fraudatus ẽ à desiderio suo uir desideriorum; proficiente in hoc eius discipulo, postmodũ multorũ pater fieret filiorũ Intantũ siquidẽ magistri discipulus factus est in melius æmulator, ut signorũ & prodigiorũ fuerit effector mirabilis. Ipso referẽte, & de uita & miraculis patris Guilhelmi multa cognouimus, quæ præsenti opusculo inserere dignũ duximus. Quæ tanto à nobis certius fide indubitata tenẽda sunt, quanto ab eo qui uidit & audiuit, diligentius sunt relata. Et sicut diximus à principio, ardebat in uerbis, lucebat in exẽplis, micabat in miraculis. Et q̃m plus mouere solent exẽpla factorũ, q̃ dicta uerborũ, inchoemus à uerbis, mediemus in factis, & terminemus in signis. Verba igit̃ B. Guilhelmi huiusmodi fuerũt, sicut prædicti retulerunt eius discipuli, B. Albertus & Prior mõtis de Pruno uenerabilis Petrus, qui. oculis suis gesta eius uiderunt, & auribus sermones audierunt.

Stabulum Rodis, solitudo horrida, à sancto uiro habitatur

Ps. 72.

Feræ bellua & bruta animãtia eum uerentur.

Albertus, præclarus uiri Dei discipul⁹.

De doctrina & sermonibus beati Guilhelmi. Cap. 23.

IN primis ergo more religiosorũ ad omnia se inutilem & iniquũ beatus Guilhelmus assidue fatebatur, quia in cõspectu Dñi nec cæli mũdi sũt quemadmodũ in Iob legimus. Nec solũ seruũ maleuolũ se esse, cui tortura opus est, exteriori pronunciabat effactu, sed etiã intimo cordis sentiebat affectu. Iã Euangelij surdus nõ erat auditor, in quo discipulis præcepit Saluator: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Nec mirũ, si seipsum repræhẽdebat corã Dño, quia quãto perspicaci mẽtis acumine Deũ contemplabatur limpidius, tanto propriã paruitatem penitius perspiciebat. Vnde Abraham post diuinæ familiaritatis fastigiũ se puluerem fatebatur. Moyses post rubi miraculum, impeditioris linguæ se protestabatur. Esaias post concentus Seraphici auditũ trepudiũ, pallutu se labijs asserebat. Iob etiam

Humilitas sancti uiri.

Iob. 15

Luc. 17

Ge. 18.

Exo. 4

Es. 6.

Iob. 42

Luc. 1.

etiam post auditum diuinum iudicium, in fauilla & cinere sese repræhendit. Ad extremum uirgo Maria post electionis in matrem Dei priuilegium, se ancillam humilem profitebatur. Ex omnibus statuitur, quæ dicta est, irrefragabilis ueritas, uidelicet ꝙ ubi maior Dei familiaritas & notitiæ diuinæ acutior perspicacitas, ibi clarior & profundior propriæ paruitatis cognitio & humilitas. Afferebat etiam seruū Dei aquam in mensura bibere debere, nec licere etiā in minimis uoluntatem corporis adimplere. Cibum & potum ad solam necessitatem restringebat, superfluitatem etiam in rebus uilibus condemnabat. Producebat exemplum in medium, & confirmabat testimonijs scripturarum. Sub Adam, inquit, per pomum non per rhombum, uniuersale factum est excidium.
Gen..3 Esau reprobatus est, appetendo lentis, non carnis,
Ge.25. edulium. Sub Moyse populus in deserto prostratus
26. est propter aquæ, non uini, desiderium: Denique &
Heb.12 de utraque uita ad utriusque hominis condimentū breue longumq; pariter documentū adferebat, breue in syllabis, longum in sententijs: Dicebat ergo in doctrina sua, sibi cælitus infusa: Seruum Dei aut orare, aut labore, aut semper debere cælestia cogitare. Si ad superficiem uerborum respicias, ualde sunt simplicia, si te ad medullam intus conuertas, multiplex spiritualis latet intelligentia. Non immerito orationem præmisit, quia oportet semper orare, &
Luc.18 non deficere, sicut ueritas in Euangelio dicit. Congrue autem laborem subiunxit, quia ociositas inimica est animæ, & quia qui non laborabat, secundum
2. Th. Apostolum, non manducabit. Iam uerò in medita-
3. tione cælestium recte conclusit, quia in meditatione iusti, ignis charitatis exardescit. Ideo decantabat uir iustus Domino: Et erunt ut complaceant eloquia
Ps. 18. oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo
Ps. 18. semper. Parum dixi, & pro sublimitate sermonis, om
Ro.6. nis expositio inferior est. Post hæc, Non regnet, inquit, peccatum in nostro mortali corpore, & quæ illis, qui concupiscentijs suis obediunt. Ociositatē arguebat, auaritiam repræhendat, inanem gloriam uilipendebat, & lasciuiam condemnabat, inuidiam detestabatur, detractionem relegabat, murmurationē execrabatur, superbiam suffocandam, iracundiam reprimendam factis & dictis suadebat. Diuitiarum iactantiam fugiendam, paupertatem uoluntariam appetendam, suo illo feruore spiritus dogmatizabat. Dicebat insuper, seruum Dei omni hora cogitata, dicta, gesta debere circunspicere, ne in ipsis contingeret oculos creatoris offendere. Docebat etiam, uiros spirituales fugere somnolentiam, stratum eorum, durum, rigidum & breue esse debere, ne se, quò uelint, libere possint extendere. Addebat nihilominus, omnibus superfluis resecatis, indulgendum esse corpori in solis necessarijs, salua regula uoluntariæ pauperratis. Quanti fratres, inquit, in Aegypto, quam multis annis Domino sine piscibus seruierunt. Quantis tyrannis, in inferno positis, abunde sufficeret extra infernum saccus Hieronymi, tunica Benedicti, mattula Eulabij, lachrymæ Arsenij, nuditas Apostoli, olla Elisei? Sed uæ nobis miseris, inquit, qui fortitudine mē
Sacertibus ut deferendū. tis eneruati, & fragilitate corporis prægrauati, superfluitatem conuertimus in necessitatem. Iam non est, quò se immisceat charitas, ubi totum occupauit uanitas. Monebat quoque, de nulla necessitate, tribulatione aut iniuria coquerendū, seu murmurationis notam aliquatenus incurrendam, sed quicquid acciderit, ferendum æquanimiter, & in omnibus diuinæ largitati, cuius hæc xenia sunt, gratias agēdas. Sacerdotes Dei uice Christi suadebat honorare, præceptis eorū obedire, nec ea discutere, defectus eorū nō iudicare, uoluntati eorum propriam nequaquam anteponere, aut in aliquo præiudicare. Sacerdotibus tamen proprium prælatū suadebat superponere, obedientiam patri spiritualis usque ad mortem impendere, nisi, ꝙ absit, contra Deum aliquid præcipere uideretur. Nullius quippe iussio potest obuiare à Deo prohibitis, nullius prohibitio præiudicare præceptis. Eccè hæc sunt uerba oris eius, quæ licet nuda, catholica tamen & utilissima suis auditoribus ad plenissimo fonte pectoris propinabat. Hæc prædicta Albertus referre consueuerat se uidisse magis eum opere facientem, quàm ore suadentem. Et de eius quidē factis & operibus ipse prosequitur sequentia.

De factis eius & modo uiuendi. Cap. 24

IN primis beatus Guilhelmus pro commissis criminibus assidue præcabatur, & pro ipsis diluen- Ro.6.
dis plerunque lachrymabatur. Et sicut peccando membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem exhibuerat, ita pœnitendo eadem seruire cogebat iustitiæ in sanctificationem. Et sicut filia Babylonis misera, caro uidelicet, ei retribuerat, sic ei retributio-
nem suam pœnitendo retribuere satagebat. Et quia Psal.
læta carne sese in culpas merserat, ipsa nunc afflicta 136.
ad ueniam redibat, & fama & inedia corpus excru-
cians. Quātum glorificauerat se & in delicijs fuerat, Apo.
tantū sibi tormentū & luctū dabat. Quotidie, etiam 18.
diebus festiuis, ieiunabat, & post protracta ieiunia, 1.Ti.5
modico & simplici cibo debilia membra refocillabat. Ternis diebus in hebdomada exiguo pulmento & uino modico iuxta doctrinam Apostoli, se reficiebat, sed adeo diluto, ut sapore penitus ablato, colorē uini tantummodo retineret. Cæteris diebus aqua & pane uiuebat, ijs ad condimentum crudas herbas superaddens. Pro mensura cibi quandam paropsidem, & pro quantitate potus scyphum ligneum habebat, intantum cibum & potum in modo & mensura sumebat, quam etiam nunquam excedebat, sub de ea potius mensura sæpè aliquid uoluntarie sibi subtrahebat, adeo corporalia sibi negando magis ac magis
appetebat spiritalia. Beati nanque, qui esuriunt, & si- Ma.5.
tiūt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sic enim primogenita Israelis uiuificantur, Aegypti primogenita ab exterminatore suffocantur. Hoc discretionis moderamine uir Dei usus est assidue usque ad fi-
nē uitæ suæ. Tantę abstinentiæ uirum, ministris eius Eius
narrantibus, uix quispiam potuisset inuenire, etiam mira
si cuncta orbis climata perlustrasset. Ciliciniis super abstinē-
loricam uestibus diebus & noctibus utebatur, in qui tia.
bus, præter asperitatem & frigus tāto laniatu afficiebatur, ut horroris abominatio quibuslibet cernentibus incuteretur. Nuda humo cubabat, ligno capiti supposito, uerus Christicola. Mira illi erga uniuersos lenitas, mira charitas, patiētia atq; humilitas supra modū humanū. Ira eius, in manū eius, uocata uenie-
bat, exiēs, nō erūpēs. Nutu, nō impetu, ferebat. Iussa, Ira do-
nō excussa, progrediebatur, utebat illa, nō utebat, mitor
mouebatur ea, nō turbabat. Interioribus animi mo- egregi9
tibus præsidebat ut dominus, nulli subiacebat ut mācipiū. Vnde solitus erat de ipso referre beatus Albertus: Tantæ patiētiæ, tantæ humilitatis & parsimoniæ neminē uidi unquā. Denique exteriorem hominem ad præscriptum interioris componebat, omnia secundum exemplar, quod ipsi in monte monstratū
erat, faciens. Ab occursu faciei cognoscebatur sensa- Ec. 19
tus, intantum sapientia relucebat in uultu illius. Eodem
Vultum eius ubiformem nec mœror fuscabat, neque semper
uicissitudo in diuersa mutabat. Si amictus corporis est uul
& risus dētium & incessus hominis enunciant de eo, tu.
uerè per omnia Guilhelmus nūciari poterat esse sen Ec. 19
satus homo. Econtra de quibusdam irrationabiliter

uiuentibus dicitur in Psalmo: Sciant gentes, quoniã
Ps. 9. homines sunt. Homo sensatus erat, qui in sapientia
Ec. 27 manet ut sol, cum stultus ut luna mutetur. Sicut sæpè docuerat, hunc morē sibi statuerat, ut semper aut laboraret, aut meditaretur, aut oraret. Neque enim credibile est, ut uir sanctus aliter uiueret, q̃ doceret. In ipsa ægritudine ultima, qua & mortuus est, laborabat, in extremis positus, lecto doloris decumbebat & tamen stans aut sedens, orabat assiduus, & uoce interclusa, labia motibus agitabat, adeo ad superna animo indefesso suspirabat. Sed iã nunc post uiri sancti dicta & gesta, stylum conuertamus ad miracula, tam quæ obitum præcesserunt, q̃ quæ sunt subsecuta.

Primum miraculum uiri Dei. Cap. 25.

PRimũ ergo miraculũ, quod per seruũ suũ Dñs fecit, ipse fuit. Si enim mirabile est, sanitati restituere corpora uel mēbra corporis quandoq; moritura, quanto mirabilius est sanare animas sine fine uicturas? Et si mira res est iustificatio impij alterius, quanto magis suijpsius? Scriptum quippe est: Mi
Ec. 30 serere animæ tuæ placēs Deo. Si plus est facere ex impio pium, q̃ creare cælum & terram, an non miraculũ facit magnum, qui se Dei gratia de profundo liberat uitiorum, & quæ retro sunt obliuiscens, in anteriora
Iac. 5. se extendit? Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluabit animam eius à morte, dicit Iacobus, & operit multitudinem peccatorum. Magnũ igitur miraculum facit, qui se uel alium de peccato conuertit. Et tanto, me iudice, operatur mirabilius, quãto in regionem dissimilitudinis abierat remotius. Qui sarcina paupertatis & inediæ premitur, qui inuilitate humilitatis & aduersitate calamitatis cōstituitur, non longe à Deo ponitur, quia mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Sed diues & nobilis, potēns & rigidus in prosperis, tanto longius à salute collocatur, quanta talium reditus ad conuersionem & lamentum probatur rarior. Telis fuit Guilhelmi conuersio, cuius de longinquo facta est reuoca
Es. 46. tio. Dominus enim per Esaiam dicit: Vocans ab Oriēte auem, & de terra longinqua uirũ uoluntatis meæ. Sed quia hoc miraculum satis claret ex præcedentibus, iam ad sequentia festinemus.

De puella febricitante, & curata. Cap. 26

IN diebus illis pater sanctus, uir Domini Guilhelmus cũ suo discipulo Alberto solitarius & quietus in suo residebat eremitorio, & quidam uir, Michius nomine, uictum ei de Castellione, charitatis studio, semel uel bis in hebdomada deportabat. Huius uiri puella laborabat febribus, quę pro charitate panem à uiro Dei benedici, & sibi adferri rogabat. Cuius cum desiderium prædictus uir uiro Dei cũ intercessione supplicationis aperuisset, mox uir Dei, præsumptionem fugitans, mittere quod rogabat, recusauit, adeo se peccatorem & omnium uirtutum expertem sentiebat. Sed ne pia oratio nuncij turbaretur, qui signum aliquod desiderabat uidere sanctus Albertus preces suas studuit interponere. Dicebat ergo, periculum esse negare, quod pro charitate expetebatur, nec aliud id esse, quàm de misericordia Dei hæsitare. Cum audisset hos sermones uir beatus, qui sempe erat pauidus, perterritus expauit, & madentibus genis erumpens in gemitum, panem oblatum signauit, sicque particulam in nomine Domini puellæ febricitanti destinauit. Qui degustatus, in Trinitatis nomine tribus puellis febricitantibus beneficium sanitatis est operatus.

Vir sanctus nō nisi cōpulsus uult edere miraculum.

De lampade cadente, & non confracta. Cap. 27.

ALio tempore, cum nocte quadam more solito uocasset Albertum ad orationē, parua & tenuissima lãpas iuxta tectum suspensa, casu in pauimentũ corruit, commota propter murium corrosionem. Et eccè oleum perditum est & effusum, sed mira Dei uoluntate, uasculum integrũ & illæsum permansit. Quod natura habuit, olei mon strauit effusio, sed quod creator potuit, lampadis fra gilis patefecit integritas. Qui statim surgens, discipuli somnolentiam feruenter increpauit, & Christi nomen benedictum in secula, cum hymnis & laudibus exultauit.

Lãpas corruēs nihil læditur.

In morte habuit spiritum prophetiæ. Cap. 28.

NEc prætereundum est, ꝙ cum ad sanctissimum sui corporis festinaret obitum, accepit prophetiæ spiritum. Erant ambo solitarij habitãtes unius moris in tugurio, discipulus & magister. Guilhelmus ægrotabat ad mortē, & Albertus famulabatur ut minister. Et cognoscens discipulus, quia magister moreretur, ut ad terram uiuentium migraret, lachrymabiliter talia ad eũ loquebatur: Heu heu, qualiter unicum deseris filium pater? Nunquid post te superstes potero uiuere? Nunquid soliuagus in hac obscura solitudine potero remanere? Si cōtingat recedere, quò accedam? Si cōtingat residere, quid agam? quò me uertam? Penitus ignoro, quid sim facturus, quò iturus, uel quos comites habiturus. Consule tu pater tuæ ouiculæ, quam usque modo seruasti tam sedulè. Si disolatam non formidas deserere, putas poterit luporum euadere morsus? Si pastor recedit & uadit, lupus insidians accedit & inuadit, & mirabile est si ouicula solitaria secura incedit & euadit. Pater amantissime, ne me solum deseras, ne me desolatum derelinquas. Pro tuo solius consortio parētes & omnia terrena relinqueram, & in corde meo præponderabat tua sola grata præsentia omnibus, quæ deserueram. Quid ergo erat, si te miserabilis amitto, pro quo solo cuncta dimissi? Ad has uoces Guilhelmus, super filium pia gestans uiscera, blande consolatus est eum, dicens inter cætera: Sustine, fili mi, paulisper, sustine, & noli ingemiscere, quoniam antequam spiritus meus egrediatur è corpore, meliorem me socium tibi Dominus transmittere curabat. Hæc dixit, & post hoc quiescens, aliquanto tempore superuixit. Post paululum respiciens discipulus secundum arbitrium suum mortem magistri imminere, exclamando cœpit iterum dicere: En moreris, & promissum tuum erga me irritum facere non uereris. Cur quæ processerunt de labijs tuis, sic facis irrita, reliquendo me solitarium & superstitem in hac uita? Eccè iam egrederis extra pręsens seculum, & solitarium deseris me famulum tuum. Cui rursus magister fiducialiter dixit: Esto constãs: Dixi tibi, Sustine paulisper, ne ægre feras, ipse ueniet quem desideras. Vix B. Guilhelmus sermonem compleuerat, & egresso de tugurio discipulo, uir illustris & prudens Reinaldus, medicinæ peritissimus, secularibusque affluens delicijs aduenit, qui Alberti socius olim in scolis fuerat. Quo uiso, Albertus occurrit in amplexus eius alacriter, & salutauerunt se mutuo uerbis pacificis familiariter. Tunc Reinaldus secreto dixit Alberto, Doleo, mi frater, sup tã ꝓximo transitu magistri tui. Di dicerat siquidē mortē in ianuis ex ore ministri. Adiecitq;: Cupiebã oĩno mũdo ualefacere, & oĩa mũdana pp Christum relinquere, & uobiscum uitam solitariã ducere. Ad hãc uocē Albertus præ iubilo & exultatione cordis in terrã procidens, genu flexit, & subleuatis in cælum oculis ac manibus, cũ fletibus dixit:

Prædicit Alberto socium adfuturum.

Gratias

Gratias tibi ago Deus & pater Dñi nostri Iesu Christi, qui meæ incredulitati subuenisti, & promissum magistri mei dignanter adimplere uoluisti. Et conuersus ad Reinaldum: Noli, inquit, frater formidare. Ego in omnibus paratus sum tibi obedire, & Dominus reget nos, qui omnibus confidentibus in se paratus est subuenire. Vade ergo festinus, & ne cuncteris & teipsum manibus trade domino meo, anteq̃ à nobis transeat ad gaudia æterna. Quo peracto Domini prouidentia, uir Dei prophetice dixit Reinaldo uera quidem uerba, sed breuia: Vade, inquit, ne tardes redire fili, & confortare, & noli diffidere, quia spiritus mammonæ totis uiribus à sancto proposito te studebit retrorsum abducere. His dictis, egressus est Reinaldus, & postmodum reuersus.

De morte beati Guilhelmi. Cap. 29.

POst hęc sciens B. Guilhelmus, quia uenit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad patrem, cũ dilexisset pœnitentiam quoad uixerat, in finẽ dilexit eam. Subijt ergo animum eius, ut Albertum diluculo Castellionem pro sacerdote cito dirigeret, qui ipsi pœnitentiam imponeret in extremis. Iussione ergo facta discipulo, tantus eum inuasit horror & pauor frigoris, ꝙ uix explicare ualet sermo doctoris. Frigus enim præualidũ, flante Borea, solito asperius inhorruerat, gelu nimium iter scopulosum constrinxerat, & dẽsa nix omnia cooperuerat, atque uiã dealbauerat. Sed confortatus à magistro discipulus, relictis calceis, nudis ac teneris plantis cœpit ire, diffidens tamẽ, licet de iussione solicitus, trepidabat obedire. Sed ò miram fidem magistri, quæ cunctantem discipuli diffidentiam superaret. Nulla uis algoris uel niuis eum omnino aut læsit, aut contristauit, aut quicquam molestiæ intulit. Dereliquerat aũt ignoranter, priusquam ad sacerdotem pergeret, supra magistri caput pauxillum candelæ ardentis, quam cum sacerdote rediens ardentem, ut prius, reperit, & in nullo imminutam solo omnipotentis Dei miraculo. Mox Guilhelmus de manu sacerdotis omnia sacramẽta Christi rite suscepit, ea quidem reuerentia & deuotione, qua spiritualiter à spiritu Domini accepit. Postea appropinquante hora exitus sui subito, licet incredibile uideatur, primus pallor, qui ex cilicio, ferro, squalore ac inedia corpori eius obrepserat, totus abscessit, uultuque clarificato ac lætis oculis, inuisus antea color accessit. Iam deinceps operabatur in eo, cuius pater usque modo operatur assidue, Dominus noster Iesus Christus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Defunctus uiuere, & uiuens mortuus uidebatur cui uiuere, Christus fuerat, & mori lucrum. Postea sciens Albertus, ꝙ ea quæ de magistro suo sunt, finẽ sortiuntur, incepit dicere antiphonam, quæ in egressu decedentium dicitur: Subuenite sancti Dei &c. Psallebat etiam cũ eo uenerabilis sacerdos, quẽ pro imponenda pœnitentia, de Castellione uocauerat, qui ut uideret finem, cum solitarijs duobus remanserat. Ipse uerò transiens ad patrem, in medio illorũ iacebat, & irreuerberatis oculis ac manibus sursum intendebat, inuictum in oratione spiritum, gemitibus ac suspirijs inenarrabilibus suspendebat. Interim Albertus præparans funeris exequias, cantando plorabat, & plorando cantabat, non ignorans, pium & salubre, orare pro defunctis, & sup mortuos producere lachrymas. Cum uenissent ad locum illum: Occurrite angeli, exiuit spiritus eius, & reuersus est ad Dñm qui dedit illum, & à carne soluta sancta eius anima, appositus est ad patres suos, ambulans cũ Deo, & obdormiãs in Dño. Sic moriẽs in pace quietissimũ fuisti nuit obitũ ut nullis notari posset indicijs momentũ quo emisit spiritum. In ipso mortis articulo magis uidebatur abdormiens, q̃ obiens; post mortem uerò sopo ratus potius q̃ exanimatus. Non ei, ut assolet, accidit oris oppilatio, non frontis rugatio, non oculorũ suffossio, non narium contractio, nõ nasi exinanitio, non hiatus apertio, non dentium commotio. Extenti pedes & combinatim dimissi lacerti eius, & cruce signati, erecti sensus omnes, & quasi in aera subleuati. Nitorem coloris in facie, sicut in diebus iuuentutis, receperat, & omnis decoloratio solisque adustio recesserat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Margin notes (left column): *Albertus in acerrimo gelu nudis pedibus iter illæsus peragit. Munit se Ecclesiæ sacramẽtis. Io. 5. Phil. 3. 2. Mach. 12. Ec. 38 Feliciter obdormit in Domino.* *(right column):* *Ps. 117.*

De sepultura & miraculis eius. Cap. 30.

CErnens Albertus cum Ioseph uerum Israel obijsse, ruit in faciem animo consternatus, & tenens pedes ueri Iacob, amplexando eius sacra uestigia, reuerenter osculabatur. Rursus aũt refricatus est dolor de solitaria desertione: rursus interpellatus est pater de promissi tardatione: At ille introierat in potentias Domini, & iam potentior factus erat ad impetrandũ. Nõ ergo passus est diutius discipulũ sua expectatione fraudari. Nã Reinaldus, cũctis facultatibus suis in pauperes distributis, assidue qđ à uiro Dei audierat & uiderat, aĩo æstuãte reuoluit & citò post eius obitũ ad Albertũ rediẽs, qđ Deo promiserat, exoluit. Verũtñ grauissimæ dæmonũ persecutiões iuxta præsagiũ S. Guilhelmi, in conuersionis primordijs nõ defuerunt ei, quibus ingruentibus, mox fugiebat ad tumulum uiri Dei. Et quandiu ibi erat, sicut postea referebat, nullas hostium molestias metuebat, securior, q̃ inter amicorum cateruas permanens. Post hæc corpus B. Guilhelmi à discipulo & presbytero more Christiano ad sepulturam præparatur, & in hortulo, quẽ ipse dũ uiueret, proprijs manibus coluerat, gleba illa sanctissima, super aurũ preciosissima terræ cõmẽdatur. In quo loco postea humili schemate cõstructũ est oratorium, ubi morbidis & uarijs depressis languoribus multiplex à Domino præstatur beneficium, & propè est Dominus petitionibus omnibus piè B. Guilhelmum inuocantium. Ibidem cæcis restituitur uisus, surdis auditus, claudis incessus, leprosis munditia, languidis conualẽscentia, mutis loquela: ibi furiosis dementia tollitur, & restituitur sanitas. In summa, de quacunque tribulatione clamãtes, in quacunque necessitate ad locum illum properantes, S. Guilhelmi patrocinium sibi sentiunt adfuisse. Obijt uerbi incarnati anno 1156. 4. Idus Februarij, & sepultus est in Stabulo Rodis uir Dei Guilhelmus, Dux & Comes illustris & magnificus, Domino coronante in cælis spiritum, & ornante in terris corporis sepulcrum sequentibus signis. E quibus aliqua, & si non omnia, sequentes Albertum relatorem fidelissimum, ad diuinæ laudis cumulationem, sancti sui commendationem, & lectoris excitandam deuotionem in hoc opusculo recitamus, ut ex paucis multa, ex similibus similia, & ex minimis maiora colligere solerter incipimus.

Margin notes: *Ge. 30. Reinaldus insignis medicus, fit S. Guilelmi sectator. Quando obierit.*

PASSIO BEATISSIMORVM Martyrum Saturnini presbyteri, Datiui, felicis, Apuleij, & multorum aliorum, grauiter & docte conscripta ex Actis publicis, quemadmodum testatur author.

11. Fe.

QVI religionis sanctissimæ fide
exultat & gloriatur in Christo,
quinq; Dominica ueritate gau-
det, errore damnato, ut Ecclesiã
caholicam teneat, sanctamque
communionẽ prophana discer-
nat, acta martyrum legat, quæ
necessario in archiuo memoriæ
conscripta sunt, ne seculis transeuntibus absolesceret
gloria martyrum, & damnatio Traditorum. Ag-
gredior itaque cælestes pugnas, nouaque certamina,
gesta per fortissimos Christi confessores, bellatores
inuictos, martyres gloriosos. Aggredior, inquam, ex
Actis publicis scribere, non tam ingenio præditus,
quã ciuili, quo illis sum amore coniunctus: Consulte
quidem hoc faciens, duplici scilicet modo, ut & imi
tatoribus eorũ ad martyrium animos præparemus,
& quos uiuere in perpetuum, & atque cum Domino
Christo regnare confidimus, etiam confessionis eorũ
pugnas atque uictorias, cũ in literis digerimus, æter-
næ memoriæ conferamus. Sed non inuenio, fratres di
lectissimi, quibus utar exordijs, quouè principio lau
dis aggrediar sanctissimorũ martyrum felicissimã c-
fessionem. Magnis enim rebus magnisque uirtutibus
rapior, & quicquid est, quos in ipsis aspicio, hoc totũ
diuinũ atque cæleste admiror. In deuotione fidem, in
uita sanctitatem, in confessione constantiam, in pas-
sione uictoriam. Quæ res quanto solæ in suis uirtuti
bus fulgent, tanto sunt omnes in singulis marryribus
clariores. Placet igitur in principio causam ipsius bel
li tractare, totiusque mundi discrimen necessario bre
uiter omni celeritate discurrere, ut agnita ueritate,
& præmia martyrũ, & pœnas quis nouerit Tradito
rum. Temporibus nanque Diocletiani & Maximiani,
bellum diabolus Christianis induxit isto modo, ut sa
crosancta Domini testamenta, scripturasque diuinas
ad exurendum peteret. Basilicas Dominicas subuerte
ret, & ritus sacros cœtusque sanctissimos celebrari
Domino prohiberet. Sed non tulit exercitus Domi-
ni Dei immane præceptum, sacrilegamque iussionẽ
perhorruit, & mox fidei arma corripuit, descẽdit in p̃
lium, non tam contra homines, quã contra diabolũ
pugnaturus. Et quamuis tradendo gentilibus scriptu
ras Dominicas atque testamenta diuina, prophanis
ignibus comburenda, à fidei cardine cecidere nonnul
li, conseruando tamẽ eas, & pro ipsis libenter suũ san
guinem effundendo, fortiter facere quãplurimi. Qui-
que pleni Deo, deuicto ac prostrato diabolo, uictricẽ
palmam in passione gestantes, sententiã in Tradito-
res atque eorum consortes, qua illos ab Eccclesiæ cõ-
munione præcidant, cuncti martyres proprio sangui
ne cõsignabant. Fas.n. non fuerat, ut in ecclesia Dei si
mul essent Martyres & Traditores. Aduolabant itaq;
undique uersũ ad certaminis cãpũ immensa agmina
confessorum, & ubi quisque hostem repererat, castra
illic Dominica collocabat. Nanque in ciuitate* Aluti
nensi in domo Occani felicis cum bellica caneret tu
ba, Dominica signa gloriosi martyres erexerunt, ibi-
que celebrãtes ex more Dominica sacramenta, à Co
loniæ magistratibus atque ab ipso stationario milite
appræhendunt; Saturninus presbyter cum filijs qua-
tuor. i. Sarurnino iuniore & Felice lectoribus. Maria
sãctimoniali, Hilarione infante. Itaq; Datiuus, q & se
nator, Felix, alius Felix, Emeritus, Ampelius, Roga-
tianus, Quintus, Maximianus, Thelica, Rogatianus,
Rogatus, Ianuarius, Cassianus, Victorianus, Vincen-
tius, Cæcilianus, Restituta, Prima, Fua, Rogatianus,
Guinalius, Rogatus, Põponia, Secũda, Ianuaria, Sa-
turnina, Martinus, Dantus, Felix, Margareta maior,
Honorata, Regiola, Victorinus, Pelusius, Faustus, Da
cianus, Matrona, Cæcilia, Victoria, Herectina, secun
da Matrona, Ianuaria. Hi appræhensi, producebant
alacres ad forũ. Adhuc inprimũ certaminis campum
prior Datiuus ibat, quẽ sancti parẽtes cãdidũ senato
rẽ cælesti curię genuerũt. Ibat etiã presbyter Saturni
nus, numerosa uallatus propagine liberorum. Cuius
partus partẽ sibi sociã martyrio destinauit, partẽ sui
nominis pignus Ecclesiæ relinquebat. Hos agmẽ Dñi
cũ sequebat, in quo fulgebat cælestiũ splẽdor armorũ
scutũ fidei, lorica iustitiæ, saluationis galea, & gla-
dius bifrõs sermo Dei, quotũ p̃sidio fulti, spẽ uictorię
fratribus ꝓmittebãt. Sed iã ad supradictæ ciuitatis p
uenerũt forũ. Ibi primũ aggressi cõfessionis palmã,
magistratus elogio, sustulerũt. In isto nãq; foro, iã ꝓ
Dñicis scripturis dimicauerat cælũ, cũ Fũdanus, ciui-
tatis quõdã episcopus, scripturas Dñicas traderet exu
rẽdas. Quas cũ magistratus sacrilegus igni opponeret
subito ĩber sereno cælo diffundit, ignis scripturis sã-
ctis admotus extinguitur, grãdines adhibẽtur, oisq;
ipsa regio, ꝓ scripturis Dñicis, elemẽtis furẽtibus de
uastabat. De hac igit ciuitate martyres Christi exo-
ptata prima uincula susceperũt, directiq; ad Cartha-
ginẽ alacres ac læti p totũ iter hymnos Dño cantica
que psallebãt. Qui cũ ad officiũ Anolini tũc ꝓcõsu-
lis puenirẽt, starẽtque in aciẽ cõstãter, fortiter sæuiẽ
tes impetus diaboli Dñica cõstãtia retũdebãt. Sed cũ
nõ cõtra oẽs simul milites Christi diabolica rabies p̃
ualeret, singulos in certamina postulauit. Quorũ cer
taminũ pugnas nõ tã meis exequar, q̃ martyrũ dictis
ut & sæuiẽtis hostis audacia in tormẽtis atq; in ipsa
sacrilega inuectione noscatur, & Christi Dñi p̃potẽ-
tis uirtus in tolerãtia martyrũ atq; in ipsa cõfessione
laudet. Cũ igit ab Officio Procõsuli offerent, suggere
retq; ꝙ à magistratibus Alutinẽsium trãsmissi essent
Christiani, q cõtra interdictũ Imperatorũ & Cæsarũ
collectã Dñicã celebrassent, procõsul Datiuũ interro
gat, cuius esset conditionis, & utrũ collectã fecisset.
Qui cum se Christianũ, & in collecta fuisse profite-
retur, author ab ipso collectionis sanctissimæ postu-
latur. Statimque iubet Officium eundem in ecu-
leum subleuare, extensumque ungulis præparare. Sed
cum carnifices iussa crudelia atroci uelocitate com-
plerent, starentque sęuientes in dictis, & denudatis
ad uulnera martyris lateribus, erectis ungulis immi
nerent, subito se se per medium Thelica fortissimus
martyr tormentis subiecit & clamauit, quia Christia
ni sumus nos: Nos, inquit, collegimus. Statimq; Pro
consulis furor exarsit, & ingemiscens, spiritali gla-
dio grauiter uulneratus, martyrem Christi grauissi-
mis ictibus tutudit in eculeum suspensum tetendit,
ungulis ꝑstridẽtibus laniauit. At ꝯtra gloriosissimus
martyr Thelica, media de ipsa carnificũ rabie huius-
modi preces Dño cũ gratiarũ actiõe effundebat: Deo
gratias: In nomine tuo Christe, fili Dei, libera seruos
tuos. Talia precãti Procõsul: Quis est, inquit, author
tecũ cõgregationis uestræ? Qui crudelius seuiẽti car
nifici clara uoce respondit: Saturninus presbyter &
oẽs. O martyrem primatũ omnibus dantẽ. Nõ enim
presbyterum fratribus prætulit, sed presbytero fra-
tres confessionis consortio copulauit. Quærente igi
tur Proconsule Saturninum, ostendit, non ꝙ illũ pro
dideris, quẽ secũ aduersus diabolum pariter dimica
re cernebat, sed ut illi penderet, integre se celebrasse
collectam, quando cum ipsis etiam presbyter fuerat.

Actus martyrum legendi.

Persecutio Christianorum. Volunt tradi scripturas diuinas. Vide crimen Traditorum.

** Abitinensi. Nomina sanctorum martyrum.*

Arma sanctorũ martyrum

Diuino miraculo scriptura seruantur.

Datiuus suspenditur in eculeo.

Thelica martyr fortissim⁹.

Manebat

Ma. 5. Monebat igitur, cũ uoce Dominum deprecãs, & præceptorum euangelij memor, inimicis suis ueniam martyrem in ipsis corporis laniamentis poscebat. Inter ipsos nanque uulnerum grauissimos cruciatus, tortores pariter & Proconsulem his uocibus exprobrabat: *Insultat Proconsuli & tortoribus* Iniuste facitis infelices, contra Deum facitis. Deus altissime, noli illis consentire ad hæc peccata. Peccatis infelices, aduersus Deũ facitis. Custodite pcepta Dei altissimi. Iniuste agitis infelices, innocentes laniatis. Non sumus homicidæ, nõ fraudem fecimus, Deus miserere. Gratias tibi ago, pro nomine tuo da mihi sufferentiam. *Inter tormenta eius ardẽtes preces.* Libera seruos tuos in captiuitate huius seculi. Gratias tibi ago, nec sufficio tibi gratias agere. Et cum ictibus ungularum concussa fortius latera sulcarentur, profluensque sanguinis unda uiolẽtis tractibus emanaret, Proconsulem sibi dicentem audiuit: Incipies sentire, quæ uos pati oporteat? Et adiecit. Ad gloriam. Gratias ago Deo regnorum. Apparet regnum æternum, regnum incorruptum. Domine Iesu Christe, Christiani sumus tibi seruimus. Tu es spes nostra. Tu es spes Christianorum. Deus sanctissime, Deus altissime, Deus omnipotens, tibi laudes pro nomine tuo agimus. Cui talia oranti tum à diabolo per iudicem dictum est: Custodire te oportuit iussionem Imperatorum & Cæsarum. Defatigato iam corpore, forti atque constanti sermone uictor proclamauit: Non curo, nisi legem Dei, quam didici. Ipsam custodio, pro ipsa moriar, in ipsa consummor, præter quam non est alia. Talibus itaque dictis gloriosissimi martyris in suis tormentis, magis ipse Anolinus torquebatur. Cuius tandem rabies ferocitate saginata, postea reclusum in carcere, * *passioni.* passione condignum martyrem destinauit. Post hæc Datiuus à Domino in certamine erigitur, qui Thelicæ ad fortissimum prælium de proximo coniunctus est. Qui cum pendendo in eculeo extensus, se uoce sæpius repetita Christianum esse, & collectam fecisse fortiter proclamaret, emersit sanctissimæ Victoriæ martyris frater, uir sanè togatus, sed à religionis Christianæ sanctissimo cultu ipsis temporibus alienus. Qui suspensum in eculeo martyrem, profanis uocibus hactenus arguebat. Hic est, ait, Domine, qui per obsentiam patris nostri, nobis hic studentibus, sororem nostram Victoriam seducens, hinc de splendidissima Carthaginis ciuitate unà cum Secunda & Restituta, ad Alutinensem Coloniam secum usque pduxit. Quique nunquam domum nostram ingressus est, nisi tunc, quando quibusdã persuasionibus puellares animos illiciebat. Sed non tulit Victoria, clarissima martyr Domini, collegam & commartyrem suũ falsò appeti senatorem. Statimque Christiana libertate prorumpens, Nullius, inquit, persuasione profecta sum, nec cum ipso ad Alutinensem Coloniam ueni. Hoc possum per ciues probare. Omnia mea sponte atque uoluntate perfeci. Nam & in collecta fui, & Dominicum cũ fratribus celebraui, quia Christiana sum. Tunc impudens aduocatus maledicta exaggerabat in martyrẽ. Econtra martyr gloriosus, de eculeo cuncta uera respõsione soluebat. Inter hæc Anolinus ardescens, premi ungulas in martyrem iubet. Statim carnifices nuda præparataque ictibus latera cruentis uulneribus inuenerunt. *Datius dirissimè torquetur.* Aduolabant truces in manus iussis uelocibus, secretaque pectoris, diruptis cutibus uisceribusque diuulsis nefandis adspectibus adnixa crudelitate, pãdebat. Inter hæc martyris mẽs immobilis, & licet mẽbra rũpantur, diuellantur uiscera latera dissipentur, animus tñ martyris integer inconcussusq; perdurat. Deniq; dignitatis suæ memor Datiuus, tali uoce preces Domino sub carnifico rabiente fundebat: O Christe Dñe, nõ cõfundar. His dictis beatissimus martyr quod à Dño poposcerat, tã facile meruit, q̃ breuiter postulauit. Denique mox Proconsul mente concussa, lingua uolente parcere prosiliuit. Cessauere carnefices, fas enim non erat, martyrem Christi in commartyris suæ Victoriæ causa torqueri. Nam cum contra eum Pompeianus suspicionis indignæ sæuus accusator accederet, calumniosamque coniugeret actionem, despectus à martyre est & percussus. Quid agis hoc in loco diabole? Quid contra martyres Christi adhuc usque conaris? A senatore Domini ac martyre, & potestas simul & forensis rabies superata est. Sed clarissimus martyr etiam pro Christo fortius, cum interrogatus, utrum in collecta fuisset, profiteretur constanter & diceret, cum collecta fuisset, se superuenisse, & Dominicum cum fratribus congrua religionis deuotione celebrasse, authoremquè eiusdem collectionis sanctissimæ unum fuisse, in sese Proconsulem rursus acrius excitauit. Cuius recrudescẽte sæuitia, geminata martyris dignitas iterato ungulis sulcantibus exaratur. At martyr ad uulnerum cruciatus sæuissimos pristinam suam repetẽs orationem, Rogo, ait, Christe, non confundar. Quid feci? Saturninus est præsbyter noster. Huius cum latera, duri trucisq; carnificis magistra crudelitate mõstrãte, adiũctis ungulis raderentur. *Saturninus presbyter uocatur ad cruciatus.* Saturninus presbyter ad prælium postulatur. Qui cęlestis regni contẽplatione considerans parua admodũ ac leuia suos cõmartyres sustinere, congredi etiam ipse taliter cœpit. Nam dicente proconsule: Tu contra iussionẽ Imperatorum & Cæsarum fecisti, ut hos omnes colligeres? respondit presbyter Saturninus: Domini spiritu suggerente, securi Dominicum celebrauimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: Quia non potest intermitti Dominicum. Qui mox, ut hæc dixit, contra Datiuum statim iubet aptari. Expectebat interea Datiuus laniamẽta corporis sui potius, q̃ dolebat, & cuius ad ominum mens animusque pendebat, nihil dolorẽ corporis æstimabat, sed tantum Dominum precabatur, dicens: Subueni rogo Christe, habe pietatem, serua animam, custodi spiritum meum, non confundar, rogo Christe, da sufferentiam. Cui cum à Proconsule diceretur: Ex hac splendidissima ciuitate magis debueras alios ad bonam mentem uocare, & non contra præcepta Imperatorum & Cæsarum facere: fortius atque cõstantius acclamabat: Christianus sum. *Datiui egregia constantia.* Qua uoce diabolus superatus, Parce, inquit. Simulq; illum in carcerem tradens, passioni condignæ martyrẽ reseruauit. At uerò presbyter Saturninus, recenti martyrũ sanguine delibutus, cũ pẽderet in eculeo, admonebatur in eorũ fide persistere, in quorũ cruore pstabat. Hic cũ interrogaretur, utrũ author ipse eẽt & oẽs ipse adunasset, & diceret, Etiam, ego præsens in collecta fui. *Emeritus prosilit ad certamen.* Emeritus lector ad certamen exiliens, cõgrediẽre presbytero, Ego sũ author, inqt, in cuius domo collecta facta fuit. At Procõsul, q iã toties uictus fuerat, impetus Emeriti phorrebat, & tñ in presbyterũ uersus, Quare cõtra præceptũ, inqt, faciebas Saturnine? Cui Saturninus: Intermitti Dñicũ nõ potest, ait. Lex sic iubet. Tũc Procõsul: Nõ tñ debuisti phibita contẽnere, sed obseruare potius, & nõ rẽ tacere contra præceptũ Imperatorũ. Et meditata iãdiu in martyribus uoce, terrorẽ suæ ire cõmouit, cui non pigro paretur obsequio. *Saturninus cruciatur atrociter.* Nã carnifices in senile corpus presbyteri ruũt, & grassante rabie, rupta neruorũ cõnexione, discerpunt illud ingemiscenda supplicia & noui generis in sacerdotem Dei exquisita tormenta. Videres quasi in pabulo uulnerum famis rabie sæuire carnifices, apertisque uisceribus, ad horrorem uidentium inter ruborẽ sanguinis, ossa nudata pellere, & nec inter mores torquentium, exclusam animã

corpus supplicio pendente deserere. At tali uoce Dominum presbyter precabatur: Rogo te Christe, exaudi: Gratia tibi ago Deus, iube me decollari. Rogo Christe, miserere, fili Dei subueni. Cui procõsul: Quare cõtra præceptum facis? Et presbyter: Lex sic iubet, lex sic docet, inquit. O admiranda satis ac prædicandi presbyteri doctoris diuina responsio. Legem sanctissimam etiam in tormentis presbyter prædicat, pro qua libenter supplicia sustinebat. Legis denique uoce deterritus Anolinus: Parcam, inquit, eumque in custodiam carceris redigens, exoptato supplicio distinauit. At uerò Emerito applicito, In tua, inquit Proconsul, domo collectæ factæ sunt cõtra præcepta Imperatorum? Cui Emeritus, sancto spiritu inundatus,

Emeritus constantissimè respondet In domo mea, inquit, egimus Dominicũ. At ille: Quare permittebas, ait, illos ingredi? Respondit: Quoniã fratres mei sunt, & non poteram illos prohibere. Sed prohibere, inquit, illos debuisti. At ille: Non potui, ait, quoniam sine Dominico non possumus. Statim enim ipse in eculeo iubetur extendi, extensusq; uexari. Qui cum ualidos ictus innouato carnifice pateretur, Rogo, ait, Christe subueni. Contra Dei præceptum facitis, ò infelices. Et inter loquenti Proconsuli, Nõ oportuerat te eos suscipere, respondit. Nõ potueram, quin susciperem fratres meos. At proconsul sacrilegus, Sed prior, inquit, erat iussio Imperatorũ & Cæsarum. Contra religiosissimus martyr: Deus, inqt, maior est, q̃ Imperatores. Rogo Christe, tibi laudes. Christe Domine, da sufferentiã. Cui talia precanti, hæc Proconsul iniecit: Habes ergo scripturam aliquam in domo tua? Et respondit: Habeo, sed in corde meo. Et Proconsul: In domo, inquit tua habes, an nõ Emeritus martyr ait, In corde meo illas habeo. Rogo Christe, tibi laudes, libera me Christe, in nomine tuo patior. Breuiter patior, libenter patior: Christe, non confundar. O martyrem, Apostoli memorem, q legem Domini conscriptam habuit, non atramento, sed spiritu Dei uiui, non tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. *2. Cor. 3.* O martyrẽ, legis sacræ idoneũ diligentẽq; custodẽ, qui Traditorũ facinus perhorrescẽs, scripturas Dominicas ne perderet, inter secreta sui pectoris collocauit. Quo cognito, Proconsul, parce, inquit, eiusque confessionem in memoriam unà cum cæterorum confessionibus redigens, pro meritis uestris omnes, inquit, secundum confessionem uestram pœnas maritas persoluetis. Sed iã ferina rabies ore cruento tormentis martyrũ saginata, languebat.

Felicis certamen. Sed cũ Felix nomine & passione processisset in prælium, aciesque Domini omnis incorrupta inuictaq; perstaret, tyrannus mente prostratus, uoce demissus anima & corpore dissolutus, Spero uos, inquit, hanc partem potius eligere, qua possitis uiuere, ut iussiones conseruetis. *Præclara martyrum uox.* Contra quæ confessores Domini, inuicti martyres Christi, tanquã ex uno ore dixerunt: Christiani sumus, non possumus nisi Domini legem sanctam usque ad effusionem sanguinis custodire. Qua uoce percussus inimicus, Felici dicebat, Nõ quæro, an Christianus sis, sed an collectam feceris, uel scripturas aliquas habeas. O stulta iudicis & ridenda interrogatio. Christianus, inquit, utrum sis, tace. Et addidit; Si in collecta fuisti? Respondit: Quasi Christianus sine Dominico possit, aut Dominicum sine Christiano celebrari. An nescis satanas, in Dominico Christianum, & in Christiano Dominicum constitutum, ut nec alterum sine altero ualeat esse? Cum nomẽ audieris, frequentiam Domini disce, & cum collectã audieris, nomẽ agnosce. Deniq; cognosceris à martyre & rideris, tali responsione cõfunderis: Collectã, inqt, gloriosissime celebrauimus, ad scripturas Dñicas legẽdas in Dñicũ cõuenimus sẽper. Qua cõfessione cõfusus grauiter Anolinus, fustibus cæsũ exanimẽ cælesti concilio martyrem properantem ad sidera tribunalia, expleta passione, consociat.

Alterius Felicis agon. Sed Felicem sequitur eius Felix, nomine pariter & confessione atq; ipsa passione consimilis. Pari etenim uirtute congressus, etiam ipse fustium læsione quassatus, animam in tormenta carceris ponens, superioris Felicis est martyrio copulatus. Post hos suscepit certamen Ampelius custos legis, scripturarum diuinarũ fidelissimus conseruator. *Ampelij martyriũ.* Hic quærente Proconsule, an in collecta fuisset, hilaris atque securus alacri uoce respondit: Cum fratribus feci collectam, Dominicũ celebraui, & scripturas Dominicas habeo mecũ, sed in corde meo conscriptas. Christe, tibi laudes refero: exaudi Christe. Qui cum hæc dixisset, ceruicibus cõtusus, quasi iam in tabernaculum Dominicum cũ fratribus relegatur. *Itẽ Rogatiani* Hunc sequitur Rogatianus. Qui cõfessus Domini nomen, supradictis fratribus iungebatur illæsus. *Quinti* Quintus uerò applicitus, egregiè nomen Domini magnificeq; confessus, cæsus fustibus in carcerem truditur, cõdigno martyrio reseruatus. *Maximiani.* Hunc sequebatur Maximianus, in confessione par, in congressione consimilis, in uictoriæ triumphis æqualis. *Felicis.* Post quem iunior Felix, spem salutemque Christianorum Dominicum esse proclamans. Cum similiter etiã ipse fustibus cæderetur, Ego, inquit, deuota mente celebraui Dominicum, collectam cum fratribus feci, quia Christianus sum. Qua confessione meruit fratribus etiam ipse sociari. *Saturnini.* At iunior Saturninus, martyris Saturnini presbyteri progenies, in certamẽ optatum festinus accessit, properãs patris uirtutibus gloriosissimis adæquari. Cui cum proconsul furibundus diabolo suggerente, dixisset, Et tu Saturnine interfuisti? respondit Saturninus: Christianus sum. Non à te quæro hoc, ait, sed utrum egeris Dominicum. Cui respondit Saturninus: Egi Dominicum, quia Saluator est Christus. Quo nomine Saluatoris audito, Anolinus exarsit, & in filium, patrium instaurat eculeum. Extensoque Saturnino, Quid, inquit, Saturnine profiteris? Vides ubi positus sis? Habes scripturas aliquas? Respondit: Christianus sum. Proconsul uerò ait: Ego quærò, an cõueneris, & an scripturas habeas. Respõdit: Christianus sum. aliud non est nomen, quod post Christum oporteat nos sanctum obseruare. Qua confessione diabolus inflammatus, Quoniam permanes inquit, in obstinatione tua, etiam te oportet tormentis affici: Dic, an aliquas scripturas habeas. Et ad officium dixit: Vexa illum. Ibant in adolescenti latera paternis uulneribus lassi lictores, & adhuc humectantem in ungulis patriũ sanguinem, cognato filij cruori miscebant. Videres per hiantium uulnerum sulcos de lateribus antea genitoris sanguinẽ fluere, & cruorem filij paterno permixtũ ungulis rotantibus emanare. At iuuenis gemini sanguinis admixtiõe recreatus, medelam potius, quàm tormenta sentiebat & recepta in tormentis fortitudine, fortissimis uocibus exclamabat: Scripturas Dominicas habeo, sed in corde meo. Rogo Christe, des sufferentiam. Spes est uitæ. Anolinus inquit: Quare contra præceptum faciebat? Respondit: Quia Christianus sum. Quo audito, Parce, inquit. Et statim cessante tormento, in patriũ consortiũ relegatur. Interea mergebat in noctem horis labentibus dies, & consumptis cum sole tormentis, defecit atra tortorum rabies, & cum sui iudicis crudelitate languebat. Sed legiones Dominicæ, in quibus Christus, perpetuum lumen, armorũ cælestiũ corusco splendore fulgebat; fortius atque constantius in certamina prosiliebant. Cũ uerò aduersarius Domini tot martyrum prælijs gloriosissimis uictus, tantisquè ac talibus congressionibus superatus, deser

tus

tus à die, comprehensus à nocte, deficiente iā carnifi cum rabie, profligaturus cum singulis congredi alterius non ualeret, totius exercitus Domini animos percontatur, deuotasquè confessorum mentes tali interrogatione propulsat: Vidistis, inquit, eos qui perseuerauerunt, quid sustinuerunt, uel quid in sua confessione perstantes, adhuc habeant sustinere. Et ideò qui uult ex uobis ad indulgentiam peruenire, ut saluus esse possit, profiteatur. Ad hæc confessores Domini, gloriosi martyres Christi, læti ac triumphantes simul, nō ex proconsulis dictis, sed ex uictoria passionis spiritu sancto feruentes, fortius clariusque, tanquam ex uno ore, dixerūt: Christiani sumus. Qua uoce prostratus est diabolus, & concussus Anolinus cōfususque, omnes sanctos in carcerem trudens, illos martyrio destinauit. Et ne deuotissimus fœminarum sexus, florentissimusque sacrarum uirginum chorus certaminis tanti gloria priuaretur, omnes fœminæ, Christo Domino auxiliante, in Victoria congressæ sunt & coronatæ. Et enim Victoria sanctissima fœminarum, flos uirginum, decus & dignitas confessorū, honesta natalibus, religione sanctissima, moribus tēperata, in qua naturæ bonum candida pudicitia relucebat, respondebatque pulchritudini corporis fides pulchrior mentis, & integritas sanctitatis, ad secundam palmam restitutam se in Domini martyrio læta batur. Huic nanque ab infantia iam clara pudicitiæ signa fulgebāt, & rudibus adhuc annis, apparebat rigor castissimus mentis, & quædā dignitas futuræ passionis. Denique postquam plena uirginitas ultimum ætatis tempus expleuit, cum puella nolēs & reluctās in nuptias à parentibus cogeretur, inuitamquè tradere spōso prædo suggereret, clam se per præceps puella dimittit, aurisquè famulantibus supportata, incolumis gremio terræ suscipitur. Neque fuerat postmodum pro Christo Domino passura, si pro sola tūc pudicitia moreretur. Liberata igitur nuptialibus tedis, illusoque simul cum parentibus sponso, media penè de ipsa nuptiarum frequentia prosiliens, ad ædem pudicitiæ portumquè pudoris ecclesiam intacta uirgo confugit, ibi consecrati Deo dicatiquè capitis in perpetuam uirginitatē, sacratissimum crinem inconcusso pudore seruauit. Hæc ergo ad martyrium properans, florentem pudicitiæ palmam triumphali dextera præferebat. Nanque interroganti Proconsuli quid profiteretur, clara uoce respondit: Christiana sum. Et cum à fortunatiano fratre togato eiusquè defensore, uanis argumētationibus mente capta esse diceretur, Victoria respondit: Mens mea est, nunquam mutata sum. Ad hæc proconsul: Vis ire, inquit, cum Fortunatiano fratre tuo? Respondit. Nolo, quia Christiana sum: & illi sunt fratres mei, qui Dei præcepta custodiunt. O puellam, diuinæ legis authoritate fundatā. O uirginem gloriosam, æterno regi merito consecratam. O beatissimam martyrem, euangelica professione clarissimam, quæ Dominica uoce respondit: Hi sunt fratres mei, qui Dei præcepta custodiunt. Quibus auditis, Anolinus deposita iudicis authoritate, ad puellæ persuasionem descendit. Consule tibi, inquit. Vides enim fratrem tuum prouidere cupientē saluti tuæ. Cui martyr Christi: Mens mea est, inquit, nunquam mutata sum. Nam & in collecta fui, & Dominicum cum fratribus celebraui, quia Christianā sum: Mox cum hæc Anolinus audisset, furijs agitatus exarsit, & puellam, sacratissimam martyrē Christi, in carcerem unà cum cæteris relegans, passioni omnes reseruauit. Sed Hilarianus adhuc supererat, unus de natis presbyteri martyris Saturnini, qui ætatem suam paruulam ingēti deuotione uincebat. Hic patris fratrumquè triumphis approperans iungi, dicras tyranni minas non tam exhorruit, quàm in nihilum duxit. Huic cum diceretur, Patrem tuum aut fratres tuos secutus es? subito breui de corpore uox iuuenilis auditur, & angustum pueri pectus ad confessionem Domini totum aperitur in uoce respōdentis: Christianus sum, & mea sponte atque uoluntate cū patre meo & cum fratribus feci collectā. Audiebas patris Saturnini martyris uocē per dulcis filij meatus exire, & confitentem Christum Dominum linguam de fratribus exemplo secuturam. Sed Proconsul stultus, non intelligens contra se, non homines, sed Deū i martyribus dimicare, nec quia in puerilibus annis ingentes animos sentiebat, putabat puerum tormentis infantiæ posse terreri, denique amputabo, inquit, & collum tibi, & nasum, & auriculas, & sic te dimitto. Ad hæc Hilarianus puer, patris fratrumquè uirtutibus gloriosus, qui iā didicerat à Maioribus suis tormenta contemnere, clara uoce respondit: Quicquid facere uolueris, fac, quia Christianus sū. Mox in carcerem recipi etiam ipse iubetur, ingentiquè cum gaudio uox Hilariani auditur, dicentis: Deo gratias. Hic certaminis magni pugna perficitur: Hic diabolus superatur & uincitur, hic martyres Christi de passionis futuræ gloria æterna iugi congratulatione lætantur. Verum quoniam nos, ut supra diximus, schismatis tempus admonuit, confessionibus tantis ac talibus martyrum decreta coniungere, constitutiones sanctissimas amicorum Dei gestis superioribus catenare, necessario breuiter cuncta, quæ martyres in carcere ex authoritate legis diuinæ sanxerunt, seruandaquè posteris reliquerunt, discurram, nec lapsorum superbiam atque audaciam Traditorū, in hac ipsa mea festinatione prætereram. Coegit enim me transcendere nihil gestorum fides, amor legis, Ecclesiæ status, salus publica, uita communis. His enim de rebus Ecclesia Catholica sic poterit recognosci, si labes pestifera Traditorum, nefandis actibus suis, sententiaquè martyrum omnibus seculis declaretur. Postquā igitur supradictos martyres Christi exoptatus carcer recepit, confessores, qui illuc priores, detrusi fuerāt, uictricibus palmis triumphales dexteras uenientibus adiungebāt. Veniebant præterea ad eundē locum & ex diuersis prouinciæ partibus alij quoque quam plurimi confessores, inter quos erant episcopi, presbyteri, diaconi, ceteriquè clerici, qui legem Domini asserentes, collectam Dominicumquè constanter & fortiter celebrabrabant, quicque scripturas Domini cas diuinaque testamenta de flamma atque de incendio conseruantes, seipsos diris ignibus cruciatibusq; diuersis, Machabæico more, pro diuinis legibus obtulerūt. Ea igitur tempestate, cum horridus carcer crassæque tenebræ intra se clausos retinerent testes fidelissimos Dei, & ingentia catenarum pondera deuota membra uincirent, cum debilitaret fames, fatigaret sitis, frigus quateret, turba comprimeret, latera ipsa recenti ungularum laceratione disrupta, feruerent inter catenas & ferrum instrumētaque tormentorum, ex authoritate legis diuinæ, quod sibimet posterisquè martyribus conseruarent, celebrātes concilium, cœlestia decreta condebant. Vere enim uiuus ille spiritus sanctus, confessorum mentes æternis adspirando & diuinis colloquijs exercebat. Sed post crudelē tempestatem ac persecutionis horribiles minas, quibus Christianam religionem tyrannica rabies infestauerat, quo iterū purior ac serenior Christiani nominis pax æterna lucesceret, nec defuit Traditorum omnium calidissima fraus, conspiratioque pestiferorum naufragorum, diabolica arte cōposita, quæ sub prætextu religionis religionem impugnaret, fidem euerteret, diuina iura turbaret, maximè cum etiam Mensurius,

Inuicta constantia & insuperabilis cōfessio sanctorū martyrum.

Victoriæ uirginis encomion & certamen egregiū

Mirabilis cō stantia uirginis.

Matt. 12.

Hilariani pueri uirilis anim.

Vide pueri uoces.

Plurimi confessores in carcere.

2. Mach. 7.

Synodus in teterrimo habetur.

Mensurius, Carthaginensis quondam episcopus, recenti scripturarum traditione pollutus, sceleris sui amentiam peiore cœpisset ferocia publicare, quippe qui combustorũ ueniam librorum á martyribus poscere ac implorare debuerat, ut delicta sua maioribus flagitijs cumularet, eo animo sæuiebat in martyres, quo diuinas tradiderat leges. Etenim hic tyranno sæuior, carnifice crudelior, idoneum sceleris sui ministrum, diaconum suum elegit Cæcilianum, idemquè lora & flagra cum armatis ante fores carceris ponit, ut ab ingressu atque aditu cunctos, qui uictum potũquè in carcerem martyribus afferebãt, graui affectos iniuria propulsaret. Et cædebantur á Cæciliano passim, qui ad alendos martyres ueniebant. Sitientibus intus in uinculis confessoribus, pocula frangebantur ante carceris limina. Cibi passim lacerandi canibus spargebantur. Iacebant ante carceris fores, martyrũ patres matresquè sanctisimæ, & ab extremo conspectu liberorum excussi, graues nocte diequè uigilias ad ostium carceris exercebant. Erat fletus horribilis & acerba omnium, qui aderant, lamentatio, prohibere pios martyrum complexus, & diuelli á pietatis officio Christianos, Cæciliano sæuiente tyranno & crudeli carnifice. Interea martyres Christi non carceris squalor, non uiscerum dolor, non denique ulla rerũ penuria, commouebat, sed meritis & confessione iã Domino uicini, direxerunt in posteros salutem, quæ cõmunem Christiani nominis progeniem ab omni recidiua communione Traditorum secerneret, tali sub cõminatione: Si quis Traditoribus communicauerit, nobiscum partem in regnis cœlestibus non habebit. Et hanc sententiam, sanctispiritus authoritate conscriptam, tali comparatione firmabant: Scriptum est, inquiunt, in Apocalypsi: Quicunque adiecerit ad librum istum apicem unum aut unam literam, adijciat illi Deus innumerabiles plagas, & quicunque deleuerit, deleat partem eius Dominus de libro uitæ. Si ergo additus apex unus, aut litera una dempta, de libro sancto radicitus amputat, & sacrilegum facit & subuertit authorem, necesse est omnes eos, qui testamenta diuina, legesquè uenerandas omnipotentis Dei & Domini nostri Iesu Christi ignibus tradiderunt exurendas, æternis gehennæ ardoribus, inextinguibili igne torqueri. Et ideò, ut supra diximus, si quis Traditoribus communicauerit, nobiscum partem in regnis cœlestibus non habebit. Hæc communicantes, singuli ad passionis gloriam festinabant, supremaque testatione unusquisque martyrum cruore proprio consignabat. Exinde Ecclesia sancta sequitur martyres, & execratur perfidiæ Traditores. Igitur cũ hæc ita sint, quisnam est diuini iuris peritia pollens fide præditus, deuotione præclarus, religiõe sanctus, qui iudicis Dei memor, ueritatem ab errore discernat, á fide perfidiam disiungat, simulationemque fictam á certa & integra sanctitate recludat, separet á stante lapsum, ab integro uulneratum, á iusto reum, ab innocente damnatum, á custode legis proditorẽ, á confessore Christi nominis negatorem, á martyre Domini persecutorem, & unum atque idem esse existimet, & Ecclesiam martyrum, & conuenticula Traditorum? Nemo scilicet: quoniam hæc inter se ita repugnant contrariaque sibi sunt, ut lux tenebris, uita morti, sanctus angelus diabolo, Christus Antichristo, Paulo apostolo dicente: Quasi filijs dico, dilatamini & uos, & nolite cõiungi cum infidelibus. Quæ est enim participatio iustitiæ ad iniquitatẽ? Aut quæ commũnicatio luminis ad tenebras? Quæ particula est fidelis cum infideli? Quæ est autem conuentio tẽpli Dei cum simulacris? Vos autem templum Dei uiui estis. Dicit enim: Quia inhabitabo in eis, & in ambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod discedite de medio eorum & separamini, dicit Dominus omnipotens, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos & ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Quamobrem fugienda bonis, & uitanda est semper religiosis conspiratio Traditorũ, hypocritarum domus, pharisæorumquè sententia, ut uiam adoptionis filiorum filiarumque Dei in sancta Ecclesia spiritaliter nati digne incedant, & non alienis facinoribus immersi, pro luce tenebras, pro uita mortem, interitum sibi pro salute acquirant. Talis est enim ecclesia Domini, quæ una semper singularisque, contra sese, & in partes diuidi non potest. Sed post teterrimam persecutionis noctem, turbinesque pestiferos tyrannorum, ad deceptionem innocentiũ prædamque populorum, diabolus uersutia callidissimæ fraudis adinuenit, ut quos aperta persecutionis clade transuorare non ualuit, nec in seculo, sacrilego idolorum seruitio mancipandos, delictorũ nexibus in perpetuam perniciem potuit retinere, eos pollutis traditionibus iungens sibi, sub prætextu sanctissimæ religionis extinguat. Denique illi falsi sacrorũ ritus, fictaque mysteria, non tam in salutem, quàm in perniciem miserorum celebrantur, cum erigit altare sacrilegus, celebrat sacramenta prophanus, baptizat reus, curat uulneratus, ueneratur martyres persecutor, legit euangelia Traditor, hæreditatem cœli promittit diuinorum testamentorum combustor. Quos increpat Dominus & obiurgat in Euangelio, dicens. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui circumitis mare & aridam, facere unum proselytum, & cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ plus quam estis uos. Et propheta polluta eorũ sacrificia respuẽs, ait: Sacrificia eorum tanquam panis luctus: Omnis qui tetigerit illum, inquinabitur. Sed & per Aggæũ clarissimum prophetam, Interroga, inquit, sacerdotes legem: Si acceperit homo carnem sanctam in summo uestimenti sui, & tetigerit summitas uestimenti eius aliquam partem panis, uini aut olei, si sanctificabitur? Et dixerunt sacerdotes: Et dixit Aggæus: Si tetigerit inquinatus in anima horum aliquid, si inquinabitur? Et dixerunt sacerdotes: Inquinabitur. Et dixit Aggæus: Sic & populus hic & gens hæc coram me, dicit Dominus, & omnis qui accesserit illuc, inquinabitur. Fugienda ergo & execrãda pollutorum omniũ congregatio uitiosa, & appetenda omnibus beatissimorum martyrum accessio gloriosa, quæ est Ecclesia sancta, una, & uera Catholica, ex qua martyres prefecti sunt, & á quibus diuina testamenta seruata sunt. Hæc etenim sola persecutionis infestæ impetum fregit: hæc legem Domini usque ad effusionem sanguinis conseruauit. In hac uirtutes sanctispiritus præsentia frequentantur, baptisma á Saluatore perficitur, uita perpetua reparatur. Semper enim illis propitius Deus adest, Dominus Christus collætatur, & gaudet spiritussanctus, in cõfessoribus uictor, in martyribus triumphator. Postremo cum nec Mensurius, nec minister eius Cæcilianus ab hac immani crudelitate cessare uellent, Anolino Procõsule alijsque persecutoribus interim circa alia negocia occupatis, beati martyres isti, corporeis alimentis destituti, paulatim & per interualla dierũ, naturali conditioni, famis atrocitate cogente, cesserunt, & ad siderea regna cũ palma martyrij migrauerunt, præstante Domino nostro Iesu, qui cum patre &c.

Mensurij apostatæ episcopi sæuitia in martyres. *Decretũ eius synodi contra Traditores.* *Apo. 22.* *2. Cor. 6.* *Leui. 26.* *Es. 52.* *Ier. 31.* *Ecclesia una est, nec potest in partes distrahi.* *Matt. 23.* *Osee. 9* *Agg. 2* *In una Catholica Ecclesia permanendũ.*

VITA S. SEVERINI ABBATIS Agaunensis, per Faustum Presbyterum conscripta, sed quòd in plerisque uideretur esse uerbosior, per F. Laurentium Surium redacta in compendium.

Fe. 11. Beatus Seuerinus, religiosus Dei cultor, parentes habuit generis nobilitate conspicuos, qui eum à prima ętate in literis & pietate instituendum curarunt. Tādem eosque in scientia & uitę integritate progressus est, ut dignus existimatus sit, qui insigni Agaunensium monasterio, ubi fortissimus Christi martyr *Fit Abbas. Agaunē.* Mauritius quiescit, Abbas præficeretur. Virtutum enim eius bonus odor iam longe lateque se diffuderat, & cunctis eum celebrem reddiderat atque uenerabilem. Carnis uel generis splendorem longe superabat mentis generositate & uirtutum gloria. Feruebat nanque in illo Dei amor, animi inuicta cernebatur patientia, edomandæ carnis ingens studium, & multa cibi potusque parsimonia. Insistebat acriter & strenue sanctis precibus, sciens scriptum esse: Petite, *Io. 16.* & accipietis. Magna illi aderat animi compūctio, qua fiebat, ut esset semper ad cœlestia suspēsus, ubertim que lachrimans, uota sua Domino ardēter offerret, *Phil. 1.* cum Apostolo cupiens dissolui, & ruptis corporis uinculis, ad illā beatam patriā proficisci, & esse præsens ad Dominum. id enim multo melius. Sed inter hæc omnibus se præbebat affabilem, qui consilij aut solitarij captandi causa ad ipsum accesissent, infirmis quoque fratribus adhibebat paternæ adhortationis fomenta, ita quidem sibi & Deo intentus, ut tamen aliorum salutem nulla ratione negligeret.

Ea tempestate Clodoueus rex Francorum in acrē febrem incidit, quæ multo tempore eum uehemēter afflixit. Vt autem ad eum perlatus est rumor sanctitatis beati Seuerini, hortantibus eum amicis, misit homines, qui uirum Dei cum omni humilitate obsecrā- *Clodoueꝰ rex eum ad se euocat.* rent, ut ad ipsum accedere, & suis precibus sanitatē à Domino ipsi impetrare dignaretur, quandoquidem medicorum opera omnis frustra in ipsum collata, nihil diuturno morbo remedij attulisset. Fuit hoc ita diuinitus procuratū, ut uir sanctus ea occasione ad regem profectione suscepta, illis in locis permultorum saluti & utilitati proficeret. Nec ea res molesta fuit regijs medicis, immò uerò Tranquillinus, illustris uir & in arte medica benè uersatus, regem admonuit, ut uirum sanctissimum ad se accersiret, simul exponens regi uirtutes beati uiri, quam multi ab eo curarentur uarijs oppressi morbis, & à dæmonijs uexati. Ita factum est, ut quemadmodum diximus, rex obligaret suos ad uirum Dei, qui celeriter curarēt illum adesse Parisijs, ubi rex tum morabatur. Et illi quidem, quos miserat rex, diligenter in eam curam incubuerunt, ut regis iussa exequerētur, & cum ad Agaunense monasterium peruenissent, Abbatis appellandi copiam sibi fieri poposcerunt. Ille uerò accessit ad eos, salutatusque est ab eis admodum reuerenter, & his uerbis cōpellatus: Dominus noster, tuæ æternæ prosperitatis deuotus amator, Clodoueus rex te multum salu- *Reuelatione didicit alibi se moriturum.* re iussit, precaturque uti ne graueris ipsum inuisere. Nam ualde difficili conflictatur ægritudine, & spe bona nititur, fore & tuis sanctis precibus à Domino obtineat pristinam uirium incolumitatē. Medici enim nihil sua arte & industria efficere potuerunt. His auditis, uir sanctus, ut erat pijssimus, mox respondit, se regis precibus minimè defuturum. Id uerò tāto propensius fecit, quod iam ante uisiōe & reuelatione angelica cognouerat se alio migraturum, alibique & uitæ finem, & corporis sepulcrum habiturum. Postea rem ad fratres omnes cœnobij refert, cum multa cordis pietate, compunctione & beneuolentia, multisq; cum lachrymis ita eos alloquēs: Ego quidem, fratres mei dilectissimi, iam discessurus, ualde me cōmendo orationibus uestris, perqoque & obsecro, ut sicut hactenus, ita deinceps quoque fides integra, spes inconcussa, & feruens charitas perseuerēt apud uos. Cōfidite quæso, in Domino, & agite uiriliter, & confortetur cor uestrū in gratia Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Quod ad me quidem attinet, notū uobis facio fratres mei, quòd in hac mortali carne me post hac uisuri non estis. Mihi enim diuinitus patefactum est, in castro Nantoniensi me non multo post ex hac uita decessurum. Hæc cū ille dixisset, magnus *Fratres multū dolent eius abitu.* omnium repente luctus & fletus ortus est, aiuntque ad illum: Abba pater, ne derelinquas nos, neque deseras gregem tibi à Christo Domino commendatum, quem hucusque paterno affectu benigne & amanter fouisti. Dolebant certè uehementer tantum patrem sibi auferri, maximè quòd audiuissent non se illū amplius cōspecturos in hac uita. Ille uerò sic eos lachrymantes mœrentesque considerans, Nolite, inquit, fratres mei, nolite hac de causa cōtristari. Oportet enim nos diuinæ parere uolūtati. Deinde iubet itineri cessaria præparari, eosq; blande consolatus, impertita quoque benedictione, profectus est.

Peruenit autem in ipso itinere ad oppidum Niuernense, ibique orandi causa templum ingressus est, cū que à custodibus esset sciscitatus, ubi episcopus esset, illique respondissent, eū iam diu grauiter decumbere, loquēdi quoque & audiendi beneficio priuatum, toto anno è lecto surgere non potuisse, & neque sacrificasse interim, neque populo bene precatum esse, uir sanctus misericordia permotus, ad Eulalium pontificem lecto inhærentem festinus accedit, uisoque illo se prosternit, diuquè Dominum feruenter orans, è terra surgit, dicitq; surdo & muto episcopo: Loquere, oro, mecū sacerdos Domini. Tum ille: Sit, inquit, *Eulalium episcopū surdū, mutum lectoq; decumbentem sanat.* nomen Domini benedictum in secula, qui per te mei misertus est. Et S. Seuerinus porrigēs ei manum, Surge, ait, serue Dei in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui te propterea cāstigauit, ut saluū faceret, ideò flagellauit, ut coronaret. Hodiè mecum in altari sacrificabis, & pro more populo benedictionem largieris. Sub his uerbis totus sanus surrexit Eulalius, laudes gratesque agens Deo, qui per seruum suum Seuerinū ab ipso mortis limine ad uitam & sanitatem ipsum reuocasset, eademque die Missam celebrauit, & populo benedixit. Multi sane uiso tanto miraculo obstupescebant, agebantquè gratias Deo pro restituto sibi pastore. Et illo quidem die mansit apud eum B. Seuerinus, diuinis cum illo laudibus uacans, postridie uerò illi ualefaciens, cœptum prosequebatur iter, tandemque Lutetiam perueniens, in ipsa urbis porta leprosum conspicit, ualde miserum & omni consolatione destitutum. Eum igitur ad se uocat, osculatusque per *Leprosum curat.* amanter, dicit illi: Quid tibi uis præstari fili mi? simulque sputo eum liniens, & Dominum inuocans, leprā omnem prorsus ab illo expulit. Ibi tum erūpunt omnes in laudem Dei, qui per seruum suum talia efficeret. At uir sanctus humanos uitans fauores, propere inde abijt templum uersus, ibique se dans orationi, à Deo opem postulauit, inde regis aulam se confert, *Clodoueū regem à febre liberat* eoque salutato, procumbit in preces, ijsq; absolutis, casulam, qua indutus erat, super rēgem ponit, & confestim febre profligata, rex surrexit incolumis, gratias agens Deo, & flexis genibus eius seruum Seuerinum

num uenerans, cuius precibus salutem repentè esset consecutus.

Mansit autem aliquandiu apud eum S. Seuerinus multosque tum aulicos, tum ciues Parisienses, depulsis morbis & malis, quibus premebātur, fusa ad Deū prece saluti reformauit. Lætabantur cæci, post lōgas tenebras cæli lumen adspicientes, surdi se audire gratulabantur, claudi ingrediebantur alacres, muti tacētia diu ora in creatoris laxabant laudes, dæmoniaci à teterrimorum spiritum uexatione se gaudebant absolutos. Eiusmodi uerò mirificis operibus uir Dei creuit apud omnes præclara sui existimatione, & laudabatur Christus in fideli seruo suo. Rex quoq; Clodoueus potestatem ei fecit, quātam uellet pecuniam accipiendi ex thesauris ipsius, & pauperibus elargiēdi. Tum præterea è carceribus abeundi copiam fecit omnibus, quos uir Dei censuisset dimittēdos, quorū sane ingens fuit, numerus. Attulit ea res multis incredibilem iucunditatem, quia iam nihil expectarent aliud, nisi ut diuersis affecti supplicijs interimerētur.

At uerò ubi sensit homo Dei aduentare tempus, quo cum morte uita esset commutanda, immò uerò à morte corporis huius, & ab hoc exilio migrandum ad ueram uitā & ad patriam charitatis æternæ, regi & Parisiensibus ualedicens, ad Castrum Nantoniense properauit, ubi oratorium erat ex lignis constructum, in quo presbyteri duo Paschasius & Vrsicinus Deo ministrabant, de quibus illi Dominus significarat, quod illorum opera esset mandandus sepulturæ. Ad illos igitur accessit, & comiter eos alloquens, indicauit se propterea eò aduenisse, ut illic uita functus, ab illis sepeliretur. Deinde etiam cōmendauit illis Faustum presbyterum, fidelem ut ipse eum uocat, necessitatis suæ ministrum, qui triginta annis assiduus in eius ministerio fuisset, itemque Vitalem monachum, discipulum suum. Porrò presbyteri illi Paschasius & Vrsicinus honorifice uirū sanctum exceperunt, qui iam ad imminentem huius uitæ supremum diem sese cum multis lachrymis assiduisq; precibus religiose præparabat, ut posset uenienti iudici lætus & expeditus occurrere. Postremo ubi uentum est ad undecimum mensis Februarij diem, felicē spiritum in manus sui efflauit creatoris. Vt autem testati sunt, qui morienti aderant, totus ille locus, in quo decubuit, multo lumine circūdatus fuit ea hora, qua decessit. Postquam autem obdormiuit, Paschasius & Vrsicinus corpus exanime, ita ut mortis erant, abluerunt, indutumque uestibus summo cum honore in supradicto oratorio terra condiderunt, ubi hodieque ad eius sepulcrum multa præclara fiūt miracula glorificante Christo seruum suum. Postea, ubi defuncto Clodoueo, filius eius Childebertus regnū obtinuit, recordatus ille uirtutum beatissimi Seuerini, & quēadmodum patrem Clodoueum à molestissima febre repente liberasset, omnino rationi consentaneum putauit, ut super eius monumentum ædes augustior & sublimior fabricaretur. Idque eo iubente curatum & effectum est, templumque iam constructum idem rex etiam regijs muneribus auxit, cupiens apud Deum sancti uiri precibus adiuuari & eius patrocinia promereri.

Abit ad Castrum Nantoniense.

Moritur uir sanctus

Miracula ad sepulcrum eius.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOhannis Chrysostomi Archiepiscopi Cōstantinopolitani, Encomium sancti Meletij Archiepiscopi Antiocheni, & de studio eorum, qui conuenerant.

Fe. 12. Exemplar Aloysii excusū habet 14. sed puto mendū esse.

Per uenerandum & sacrum hunc gregem oculos ubique circunferens, & uniuersam ciuitatē ad speciēs hic præsentē, nescio quē prius beatum pronunciem, sanctum ne Meletiū, quòd uel post mortem tanto honore fruitur, an uestram charitatem, q̄ tantā in uestros Pastores beneuolentiam etiam post decessum ostenditis. Beatus enim ille, q̄ tantum amorem uobis oibus potuerit immittere: Beati uos quoque, quod cum charitatis depositum acceperitis, eam ei, qui deposuit, integram hucusque perpetuò conseruaueritis. Quintus enim annus iam præterijt, ex quo ille migrauit ad Iesum, quem desiderabat, & perinde acsi heri & nudius tertius eum uidissetis, tam feruēti amore ad eum hodiè accessistis. Propter ea beatus ille est hodiè iudicandus, quòd tales genuerit filios. Beati autem estis uos quoque iudicandi, quòd uobis obtigerit, ut talem patrem haberetis. Egregia est radix & admirabilis, sed fructus quoque non sunt indigni hac radice. Etenim quomodo radix quæpiam admirabilis, quæ latet in sinu terræ, ipsa quidem non apparet, per fructus autem ostendit uires suæ uirtutis: Ita etiam beatus Meletius in hac capsa conditus, ipse quidem non cernitur à nobis oculis corporis, per uos uerò, qui estis fructus, ostēdit uires suæ gratiæ. Et nos quidem sileamus. sufficit enim dies festus & feruor uestri studij, ad turba clarius proclamandum sancti Meletij in uos amorem tanquam in filios. Sic enim uestras mentes accendit ad sui amorem, ut uel ad solum nomen incalescatis, & excitemini ad ipsam appellationem.

Dies festus. S. Meletij.

Propterea ego quoque nunc non temerè, sed studio & dedita opera, id ē meis uerbis annecto assidue, & perinde ac quispiam, qui coronam texit auream, margaritas deinde inferens, gemmarum frequentia præclarius efficit diadema, ita ego quoque beato eius capiti coronam texens encomiorum, ueluti margaritarum quarundam frequentiam, orationi adtexo continuationem eius appellationis, sperans fore, ut sic eam iucundiorem reddam & splendidiorem. Solent enim amantes eorum, quos amant, uel nuda complecti noīa, & icalescere ad ipsas appellationes. Quod uobis quoque in hoc beato usu uenit. Nam cum eum à principio in ciuitatem ingressum excepissetis, unusquisq; filium suum appellabat ab illius appellatione, per appellationem existimans unusquisque in domū suam sanctum illum introducere, patresque, auos & proauos, matres prætereuntes beati Meletij nomē imponebant liberis, quos pepererāt. Naturam enim uincebat amor pietatis, & deinceps qui nascebantur, nō ex naturali solum beneuolentia, sed etiam ex affectione ad illam appellationem, erant chari parentibus. Ipsum enim nomen, & ornamentum cognationis, & ædium tutelam, & inuocantibus salutem, & amoris solatium esse existimabant, & perinde acsi quidā, qui sedebant in tenebris, cum una lampas conspecta fuerit, multas accendentes lucernas, unusquisque infert in domum suam, ita etiā cum illa appellatio, tanquā lumen incidisset in ciuitatem, unusquisque tanquam lucernam accendēs, introduxit in domum suam beati tunc illius nomen, ueluti quendam thesaurum bonorum

Meletij nomen q̄ gratū Antiochenis.

norum innumerabilium, per illius afferens appellationem, eratque id, quod fiebat, doctrina magnæ charitatis & pietatis. Nam cum assiduè cogerentur meminisse illius appellationis, illum quoque sanctũ cõplectebantur animo. Habebant enim hoc nomen tanquam arma quædam, quibus fugabatur quæuis à ratione aliena affectio & cogitatio, fuitque id adeo frequẽs, ut ibiq; in biuijs, in foro, in agris & in uijs hoc nomen undique circunsonaret.

Non ad nomen autem solum adeo fuistis affecti, sed ad ipsam etiã figuram corporis. Quomodo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. etenim in palis annulorum, & in simulacris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, ubique sacrã illam multi expresserunt imaginem, ut non solum audirẽt sanctam illam appellationem, sed etiam ibique uiderent figuram corporis, & eius excessus duplicem haberent consolationem. Etenim cum primum fuit ingressus, fuit expulsus è ciuitate, inimicis ueritatis eum expellentibus: Deus uerò id concessit, simul & illius uirtutem & uestram uolens ostẽdere. Cũ enim ingressus, sicut Moses in Aegyptum, liberasset ciuitatem ab errore hæresis, putridisque mẽbris & immedicabilibus à reliquo corpore amputatis, integrã restituisset sanitatem ecclesiæ multitudini, inimici ueritatis non ferẽtes correctionem, cum mouissent eũ, qui tunc imperabat, expulerũt eum ex hac ciuitate, expectantes fore, ut ueritate essent superiores, & euerterent correctionem eorum, quæ facta fuerant. Euenit autem contra, quàm expectabant, magisquè fuit euidens uester zelus, & replenduit demonstratio illius scientiæ, ad docendum accommodatæ. Illius quidem, quòd triginta diebus, nec ijs quidem integris, tantum potuit, ut postea irruentibus spiritibus innumerabilibus, illabefacta & inconcussa manserit illa doctrina. Feruor aũt uester se aperte ostẽdit, ꝙ triginta, & nec ijs quidẽ integris diebus, tã accurate suscepistis, quæ deiecta fuerãt ab illo, semina, ut ad profundũ mentis radices transmiseritis, & nullum deinceps illatæ decætero cesseritis tentationi.

Vide antiquum usum imaginum apud Christianos, & earum uenerationem.

Meletius ab hæreticis expellitur

Operæpretium est autem, ne illud quidem præter mittere, quod accidit in eius persecutione. Nam cum Preses ciuitatis curru uectus exiret per medium forum, & prope fecisset sedere illum sanctum, lapides niue crebriores undique in caput Præsidis ferebãtur, ciuitate nequaquam ferẽte separationem, sed potius uolente priuari uita præsenti, quam uidere sanctum illum auelli. Quid ergo tũc fecit ille beatus? Cum uidisset iactus lapidum, complexus suis uestibus, contexit caput Presidis: simul & inimicos pudore afficiens ob insignem mansuetudinem, & suos docens discipulos, quantam ostendere oporteat patientiam in eos, qui iniuria afficiunt, & quod non solum nihil oporteat eis mali facere, sed etiamsi ab alijs eis immineat periculum, id quoque omni studio propulsare. Quis tunc non fuit obstupefactus, uidens & insanum amorem ciuitatis, & summam philosophiam, lenitatemque & mansuetudinem Meletij? Erant enim admirabilia ea, quæ tunc acciderunt. Pastor abigebatur, & greges nõ dispergebantur. Gubernator expellebatur, & scapha non mergebatur. Agricola fugabatur, & uitis plus fructus ferebat. Quoniam enim uinculo charitatis eratis inter nos inuicem colligati, non illatæ tentationes, non impendentia pericula, non uiæ longitudo, non diuturnitas temporis, neque quidquam aliud potuit uos disiungere à beati pastoris Meletij consuetudine. Sed expellebatur quidem, ut esset procul à filijs, contigit aũt contrarium. magis enim uobis constringebatur uinculis charitatis, & cum secum uniuersam accepisset ciuitatem, iuit in Armeniam.

Antiochenorũ charitas in Meletium.

Et erat quidem corpus positum in patria, mens uerò & cogitatio, ueluti à quibusdam pennis, in altum elata à gratia spiritus, & apud uos perpetuò degens, uniuersum hunc populum circunferebat in suis uisceribus. Quod ipsum quoque uobis usu ueniebat. Nam cum hic sederetis, & urbe circunscriberemini, spiritu charitatis in Armeniam quotidiè euolantes, & sanctum uultum intuentes, & beatam uocẽ audiẽtes, sic reuertebamini. Et propter hanc causam, concessit Deus eum statim expelli è ciuitate, ut, sicut dixi, ostenderet Deus uestram fidei firmitatem inimicis, qui uos bello oppugnabant, & illius in docendo peritiam. Illud autem hinc est apertũ. Nam post primam reuersus persecutionem, non triginta solũ dies, sed etiam menses, & annum unum & duos & plures hic uersatus. Nam cum satis magnum dedissetis argumentum uestræ circa fidem firmitatis, dedit nobis potestatem iucunde & secure fruendi patre. erat enim maxima uoluptas, frui illo sancto uultu. Non enim solum docens nec loquẽs, sed etiamsi solum uideretur, satis erat ad introducendam omnem uirtutis doctrinam in eorum, qui uidebant animam. Quando enim ad uos ueniebat, & uniuersa ciuitas ei obuiam procesferat, alij quidem prope accedebant, & pedes præhẽsabant, & manum osculabantur, & uocem audiebãt, alij autem prohibiti à multitudine, ipsum solum uidentes, tanquam qui sufficientem benedictionem ex adspectu accepissent, & non minus habuissent, quam qui prope fuissent, contenti recedebant, & quod fiebat in apostolis, hoc in quoque contingebat. Quomodo enim in Apostolis, qui progredi & propius accedere non poterant, cum umbra eorum extenderetur, & tangeret eos, qui procul erant, eandem attrahebant gratiam, & sani similiter recedebant: Ita nunc quoq;, qui non poterant accedere, tanquam aliquam spiritalem gloriam à sancto illo capite emissam, & ad eos, qui longissime aberant, peruadentem sentientes: etiã ab eo omni benedictiõe ex solo adspectu repleti, omnes discedebant.

Reuertitur ab exilio.

Act. 5.

Cum autem uisum esset communi Deo uniuersorum, eum uocare ex uita præsenti, & eum referre in chorum angelorum, nec hoc quidẽ factum est temerè. Sed ipsum quidem uocant literæ Imperatoris, cũ Deus mouisset Imperatorem. Vocant uerò ipsum nõ in propinquũ locum, sed in Thraciã. Quamobrẽ? Vt & Galatæ Bithyni & Cilices & Cappadoces, & omnes, qui Thraciã habitant, nostra bona cognoscerẽt: Vt qui erant ubiq; terrarũ Episcopi, tanquã ad archetypum exemplar, ad illius sanctitatẽ intuẽtes, & apertum exemplũ ab illo accipientes, sui in hoc munere officij certissimã & clarissimã haberent regulã, quẽadmodum oporteat administrare & regere ecclesias. Nã propter urbis magnitudinẽ, & quod illic resideret Imperator, multi ex multis locis orbis terræ illuc tunc confluebant. Episcopi aũt ecclesiarum, propterea ꝙ ecclesiæ à longo bello & tẽpestate respirantes, acciperẽt principiũ pacis & trãquillitatis, literis Imperatoris omnes illuc uocabãtur. Tunc ergo hic quoq; sanctus illuc accedit. Qũo enim in tribus pueris accidit quãdo erant publico præconio renũciandi & coronandi, extincta ui ignis, fastu tyranni cõculcato cõfutato omni genere impietatis, ex uniuerso urbæ terræ erãt eis congregati spectatores. Nã qui ubiq; terrarum satrapæ, consules, & legati, uocati quidẽ erãt propter aliam causam, illos aũt spectauerunt athletas. Ita etiam nunc accidit. Propter aliã enim causam uocati episcopi, qui ubique terrarũ administrabant ecclesias, accesserũt, & sanctum illum sunt cõtemplati, adeo ut beato Meletio præclarum fieret theatrũ.

Dan. 3

Postquam autẽ eum adspexissent, & accurate eius didicissent

didicissent pietatem, sapientiam atque zelum fidei, ut qui perfectam & absolutam in se haberet omnem uirtutem, quæ decet sacerdotem, tunc eum ad se uocauit Dominus. Factum est uerò id quoque, ut leuius ferret nostra ciuitas. Nam si hic emisisset animam, futurū erat intolerabile pondus calamitatis. Quis enim sustinuisset uidere beatum illum, extremum ducentē spiritum? Quis sustinuisset uidere illa cilia oculorum deprimi, osque claudi & mandata edere nouissima? Quis hæc adspeciens, non à se discessisset magnitudine calamitatis? Ne hoc ergo accideret, prouidit Deus, ut in aliena regione animam emitteret, ut tempore, quod intercessit, hanc maximam præmeditati calamitatem, cum uideremus ingredi corpus, ne animo consternaremur, cùm mens iam esset assuefácta luctui. Quod etiam factum est. Cum enim ueneran-

Meletij absoluta uirtus.

dum illud corpus excepit ciuitas, luxit quidem & ualdè eiulauit, sed luctum cito repressit, tam propter causam, quā diximus, quam propter eam, quæ est dicēda.

Benignus enim & clemēs Deus misertus nostri doloris, alium cito nobis dedit Pastorem, qui pulchrè exprimebat & conseruabat formam omnis illius uirtutis. Qui cum sedem ascendisset, humili & lugubri ueste nos statim exuit, & dolorem extinxit. beati autem Meletij magis renouabat memoriam, & dolor quidem flaccescebat, amor uerò accendebatur uehemētius, & omnino sublata fuit animi ægritudo. Quā quam in amissione eorum, qui sunt charissimi, non ita solet euenire. Sed quando quis filium charissimū, uel etiam reuerēdum maritum amiserit mulier, quā diu quidem eius feruentem conseruat memoriam, uehementior luctus alitur in animo. Quando uerò succedēs tempus luctum emollierit, simul eum uehemētia doloris extincta est etiam, quæ uigebat, memoria. In hoc autem beato Meletio accidit contrarium. Nā animi quidem ægritudo fuit omnino eiecta, recordatio uerò non simul abijt cum colore, sed aucta est uehementius. Testes autem estis uos, qui post tantum tēpus, non secus ac apes fauum, circunuolatis corpus beati Meletij. Causa uerò erat, nōn à natura ortus in illum amor, sed discretionis rectæ ratiocinatio. Propterea non fuit morte extincta sancti Meletij memoria, tempore non emarcuit: sed augetur & maius accipit incrementum, non eorum solùm, qui uiderunt, sed etiam eorum, qui non uiderūt. Est enim hoc quoque admirabile, ꝙ qui fuerunt illius uitæ tempore iuniores, ij quoque accenduntur ad idem desiderium. Atq; uos quidem senes in hoc solo superatis eos qui non uiderunt, ꝙ cum eo uersati estis, & fructum percepistis sanctæ eius consuetudinis. Qui autem nō uiderunt, uos superant, ꝙ cum uirum non adspexerint, ostendunt in ipsum non minus desiderium.

Studiū & amor Antiochenorum in defunctum Meletium.

Oremus itaq; oēs, tam magistratus quā priuati, tā mulieres quam uiri, tam senes quam iuuenes, tam serui quam liberi, hunc beatum Meletium harum precū socium accipientes, (est enim ei nunc maior fiducia, & amor in uos feruētior) ut hæc nobis augeatur charitas, & nos omnes dignemur, quō hic sumus propè arcam, ita illic quoque posse esse prope beatū & æternum eius tabernaculum, & consequi bona æterna, quæ sunt ei reposita. Quæ detur nobis omnibus consequi, gratia & clemētia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia simul cum sancto & uiuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorū, Amen.

NICEPHORI BEATISSIMI PHIlosophi et oratoris, oratio Funebris, seu uita Encomio cōtexta, magni inter Dei Pontifices & admirabilis inter Patriarchas, Antonij

Fieri ergo non poterat, ut eorum, qui in fide prius præclari extiterunt, non rursus tempus, etiam si consenuisse, fœtus similes afferret, & per extremū pactum, rebus ipsis & factis, præcedētiū fructuum comprobaret admirabilitatem. Cū enim fictor ab initio humanam fabricatus esset naturam, & bonorum seminum ei indidisset materiam, non siuit, ut ea cū tempore cum senesceret, sed ut in dies repubesceret, & ferret fœtus germanos præcedentibus, supernæ cognationis minimè adulteratam nobilitatem in se ferentes. Virtus enim non accipit dimēsionem ex eos, quod est est tempore posterius aut prius, sed ex pura & incorrupta mente eorum, qui se rectè gerunt, quomodo is, qui nunc oratione laudādus est propositus, qui quotidianis accessionibus ascēdit totas scalas uirtutum, & peruenit ad summum. *Fe.12.*

Sed oportet, huic, qui per totam in uirtute se exercuit, eos, qui per totam uitam in dicēdi facultate studium posuerūt, contexere coronam, qui quidē sunt lingua boni & potentes, & admirari res præclarè & rectè ab eo gestas, me aūt silentio longo os mecū comprimere, & linguā uinculo continere, & dū alij oratoris officio fungerentur, me in numerum referri auditorum, & eorum quidem reuoluere memoriam, quorum inspectio & experientia, non longo abhinc tempore, poterat esse magistra, ut ueritati possem uerū & firmum ferre testimonium, eorum uerò, quæ ignorantur, narratione per orationem percipere cognitionem. Non autem lingua inerudita, & ægritudinis animi nube confusa mente, aggredi tantæ rei magnitudinem, timētem periculum, quod imminet ijs, qui suscipiunt ea, quæ sunt supra uires. Natura enim ita est comparatum, ut uerba res nō possint assequi. Hic autem nunc, ubi & longissimum tempus dimensum est uirtutem, & floridissimum pratum imitantur rectè facta, cum omnia tractare nulla possint ratione, merito refugiunt. Neque enim suum ingenium, nec rerum ignorantes magnitudinem, sperantes tamen se potius aliquid accepturos, quā daturos, existimāt se uirtutū magnitudine esse suam celaturos imbecillitatem, neminem enim iudicare orationes, stupefactū rerum admiratione. Quamobrem sperant fore, ut simul & lateant, & prædicentur, dum propter horum connexionem habētur in admiratione. Sed quoniam mentis, quæ inter omnes principatum obtinet, uincit sententia, quæ post exequias censet iusta patri esse tribuenda, eius in dicendo gratiæ uniuersum permittentes, (quæ, etsi necesse sit, ad non assequi, omnino quod deficit, adijciet, uel potius orationi integrā præbebit correctionem) accedimus ad narrationem, ueluti quoddam fundamentum patriam primo loco ponentes.

Verba res asse qui non possunt.

Sed patriæ & Maiorum nollem facere mentionem, quoniam nec aliquid eorū, quæ ad carnem pertinēt, celesti illi & carnis propemodum experti, & qui solā nouerat patriam supernam ciuitatem, in quam ciues adsciscuntur, qui sunt uirtutis operatores, scimus fuisse proprium. Sed quoniam eum, qui propter nos massæ nostræ assūptione factus est sicut nos uniuersi opificem uidemus & Dominum, admisisse patriam

&

& Maiores, & humilis Bethleem magnitudinem omni lingua prædicari, nec in sancto quoque Pontifice fas esse statui prætermittere, sed in eo potius iucunde immorari, reddendo quodammodo gratiam alimentorum. Sed in alijs quidem fortassè, patria & genus proposita, laudem ex arte afferũt, in eo autem, de quo in præsentia agimus, partus potius ijs, ex quibus ortus est, donat gratiam immortalem, inferne remittẽs splendorem, similiter solarium radiorum reuerberationibus. Patria ergo, quæ sit una, non potest inueniri. Nam Asia quidem & europa gloriam inter se partitur, hæc quidem propter Thraciam, illa uerò propter Prygiam, eius ortum sibi uendicantes, Cum res autem sit inter eos cõtrouersa, apparet alia tertia patria, uempe regina urbium, quæ etiam eum aluit, ulnis suis amplectens, ex quo ferè à puerilibus fascijs eum euolui contigit, ut qui ei postea futurus esset decus & ornamentum. Et hæc quidem, utpotè caput, ei facile & prompto animo cedit, sperans fore ut fruatur gloria. Asia uerò ægre fert quidem, sed non usque ad immoderatam fertur contentionem. se reginæ autem submittens, & Maiorum eius contenta gloria, à quibus sunt huic fontes generationis, quos genus ducentes ex phrygia, propter munera imperatoria, quæ obierunt in exercitu Impatoris, habuit regina urbiũ habitatores, animo quidem fortes, fortes autem corpore, & eius, qui ex ipsis erat gignendus, prius in se describentes fortitudinem contra uitia & cõstantiã.

Patria S. Antonij episcopi.

A quibus ortus huius pater, ab ipsis parentibus ab ineuntæ ætate, tanquam Samuel, & habitu Dei forti dedicatur, & re ipsa, & ad generis successionem lege matrimonij coniungitur mulieri, honestæ quidẽ animo, honestæ uerò omnibus moribus, & corporis specie non afferente dedecus nobilitati animæ, & quæ, ut semel dicã, animi & corporis dotibus, marito qui erat in utrisque insignis, nulla in re erat inferior. sed erat biga insignis, biga, quæ beata censebatur, coniugium, quod multorum oculos cõuertebat ad admirationem, parum quidem carni, plurimum autem Deo uiuens, & ijs, quæ uerè ad Deum ferunt, factis & rectis actionibus, pro quibus & per q̃, tanquã aliquod præmium uirtutis, dignati sunt sacrum fructum producere. Qui in materna quadam possessione, quæ nõ multum aberat à ciuitate, in qua habitabãt, urbanos tumultus, & Iconomachorum, quæ tunc uigebat, rabiem declinantes, in lucem editus, magis pietate alebatur quàm lacte. Cum autem iam incepisset balbutire, parentibus iucundam exhibuit admirationẽ. Balbutienti enim linguæ nihil fere aliud præbebat loquendum, nisi quæcunque erãt mystici nostri cultus, quantum à molli & tenera pueri natura potest exprimi & è labijs progredi, & hoc paulatim crescens cũ augmento corporis, simul etiam crescentem habebat admirationem, & quicunque id uidebat, erat propheta futuri.

1. Re. 2

Parentum eius encomiũ.

Cum ad quintum autem annum peruenisset, literarum figuras doctus à sancto spiritu, (neque enim uenire ad ludimagistrum, puerorũ irrisiones & alias pueriles ineptias declinans, in animum induxit) omnes sacras orationes, maximè quæ non mystice, ac secreto prolato, sacrifici uoce perueniunt ad aures eorum, qui initiantur, ingeniose memoriter pronuncians, decætero etiam res ipsas imitabatur ac repræsentabat, panem proponens, & manu tenens thuribulum, perinde acsi non sustineret sacra anima, quominus etiam in imperfecta ætate operaretur res diuinas, & ante tempus perfectionis ea, quæ ad perfectionem pertinent, inchoaret, & sacrosancto puero pro quouis ludo erat opus & studium, parũ quidem matrem comitãti, magna autem ex parte in his seorsum occupato. Postquam uerò illam ad beatam, & quæ nunquam senescit, migrauit hæreditatem, cum patre uersabatur tunc, se exercens in sacris discendis psalmis. Ingenij autem felicitate, intelligentiam quidem quam pro ætate maiorem, maturiorem autem, quam pro tempore ætatis, dabat spectandam staturam corporis, mẽtem uerò eius, quod est bonum & honestũ, capaciorem, quam quantũ consentaneum esset, utrũque admittere dimensionem temporis.

Nota tãtillæ ætatis mores mirabiles.

Hinc cum ad annum peruenisset duodecimum, ad res diligentius considerandas se applicans, (ò mentẽ stabilem, ò bonum propositum) genus uitæ discreuit & elegit, alijsque reiectis, ad monasticam intuẽs, flagrabat cupiditate. Rerum enim principia à fine dijudicata, præbent tutam electionem eius, quod est melius. Non enim quod proportione ætati responderet, procedens habuit iudicium, sed in iuuenili corpore canam ostendebat intelligentiam, per ea, quæ operabatur, suam cum eo, quod est bonum & honestum indicans coniunctionem, & ijs, ad quæ se extendebat, significabat incorruptæ mentis stabilitatem, & gloriam quidem despiciens, respuens autẽ quidquid non fert ad Deum, elegit eã, quæ fert ad ipsum, asperam quidem, sed quæstuosam uiam, & quæ sola potest bonos mercatores transmittere ad illam uerè preciosam margaritã. Sciebat enim diuino amore prius capta anima, ad id solum, quod desideratur, omnino contendere, & omnia nihil ducere, quæ nihil faciunt ad id, quod quæritur. Quod enim toto animo electũ est ad acquisitionem, est firmum ac stabile: Quod autem est firmiter acquisitum, promptum est ad conseruandum. Qui enim semel fuerat incitatus ad id, quod est onestum, tanquam ab aliquo carcere à uirtute parentum, perpetuo ferebatur impetu, Deum quęrens, & ad ipsum contendens.

Vide quid sẽtiat de monachatu.

Dehinc deducitur ad uirum sanctum, qui præerat sacro monasterio, & erat insignis uirtute, cui magnã acquirebat gloriam actio & contemplatio, quæ corporis & animæ motus dispertiebant. Qui cum eum statim sibi coniunxisset, & ut, quæ esse potest in iuuene, uirtutem præuideret, eum traduxit ad suum habitum & amictum, tanquam quadam tabula ei suis propositis uirtutibus, eumque suo exemplo informans, facto potius quam sermõe fuit ei doctor bonarum disciplinarũ. A quo exercitatus in orbe disciplinarum, attraxit dulce fluentum diuinarum scripturarum, externæ ebrietatis crapulam repellens illo institutore, & decætero nunquam conuersus, admouet manum aratro exercitationis, profundos proscindens sulcos uirtutis, & ad fructus ferendos rectè præparans. Et noctes quidem habebant linguam, precibus & hymnis uacantem, & diuinarum rerum meditationi, dies autem manus uehementer inseruientes ijs, qui simul cum eo exercebantur. Aperte enim sciebat, ꝙ alij labores magnum quidem, (quidni enim?) sed non tantum, lucrum præbẽt. Qui autem conferuntur ad proximo deseruiendum, multiplicem fructum ferentes, quod à Deo datum est unicuique talentum, multiplicant, cuius summa est charitas, quæ est fons bonorũ, à quo qui sordes abstergit riuus profluens, splẽdidos splendide Deo sistit, id quod est ad eius imaginem, diuina imitatione per*commiserationem describens indelebile. Optime enim apud se & sapientissime diuidens, hanc charitatem per totam uitam adhibuit sociam, per quam anima à sensilibus euolãs, reuertitur ad primam dignitatem.

Fit monachus

Eccè uigilias preces et hymnos.

Matt. 25.

Charitas, fons bonorum.

** cõmẽsuratio nem.*

Hanc firmam posuit basim. Super eam domus uirtutis stabile & firmum iecit fundamentum. Per eam neque uanæ gloriæ admisit uestigiũ. Sui enim ipsius amorem solet hoc uitium consequi. Nam quod tenetur sui

Est alienus à uana gloria.

Benignitas Antonij in egenos. Oblatũ aũt tẽpus tanquã lucrũ accipiens, misericordis animi, quod iãdiu ante cõceperat, fontes aperuit, & riuos emisit misericordiæ, soluentes squalorẽ pauperũ, expromens quidẽ, si quid redundabat, ad illorum usum, expromens aũt multa quoque ex necessarijs. Non.n. in ijs, quæ redundant, impertiendis, sed in ijs etiã, quæ desunt, ille uerã statuebat misericordiam. & cõmunis simul proposita erat utilitas diuitibus & pauperibus, his quidẽ soluens inopiã, illos aũt eripiens ab inuidia, quæ est reposita ijs, qui nulla mouentur misericordia. cõmunis benefactor, cõmunis curator magistratibus & priuatis, omniũ mentes suo exemplo transformans & componens ad meliora. parum quidem uerbi, factis uerò plurimum prouocans ad uirtutem. Vnde etiam erat reuerendus magistratibus, reuerendus ijs, qui erant in dignitatibus, atque ipsis adeo Imperatoribus, recteque ei procedebat uniuersum opus administrationis, nemine repugnãte. Ex his aũt nõ erat incredibile, q̃ Deus ad cõmunẽ utilitatem multa quoque per ipsum fecit admirabilia, etiãsi quantũ per uirtutem erat potens facere miracula, tantũ ut ea celaret & tegeret, nonnũquã cũ fecisset, ænigmatibus & umbris assequeretur. Sed quod ad multorum uenit cognitionem, & factũ esse creditur, persequi tentabit oratio.

Nolebat una ciuitate, etsi sit tã magna, suã circunscribi commiserationẽ, sed ad quantã Sol adspicit, eã contendebat extendere. Hinc manus scatentis misericordia participes erãt Scythæ & Thraces, & cũ alijs Mysi quoque, qui sunt in Aba. Quinetiã cũ ad eos, qui exercebantur in Olympo, quibus studium erat se fortiter gerere aduersus uitia & dæmones, aliqñ transijsset, quidquid auri habebat in manibus, in usus eorũ consumpsisset, reuersus est ad ciuitatem, apud se agitans & undiq; cõsiderans, undenã rursus uectigal cõpararet pauperibus. Sed non sinit eũ Deus diu esse anxio animo. Rẽ aũt facit, ut solet, admirabilẽ, & eũ liberat à solitudine. Quidã.n. ignotus, simulatque ingressus est ciuitatẽ, siue homo, siue angelus, qui formã hominis susceperat, transeunti per porticum ex quodã angiportu accedens, ei tradit auri manipulum & cũ dixisset, Accipe, qđ insumas in usus eorũ, quorum curã geris, & dicto citius euolauit & recessit. & manus quidẽ habebat aurũ, oculi aũt nõ poterant assequi eũ, qui præbuerat. Hoc est non leue signũ illius cũ Deo coniunctionis, hoc est non leue indicium illius magni & excelsi animi, hoc Abrahæ benedictionis habuit multiplicationẽ, quod fuit hospitali dexteræ ueluti quædam sementis. *Ge. 12.* Propter hæc bona magnus rectè se gessit Antonius. Hæc manui pauperũ amanti, ne suppeditans egeret, fuit occasio. Cũ qua rẽ Crœsi quidẽ illius Lydi felicitas, & aurei lateres, neque tabula Midæ põt cõferri. Eum aũt, cũ in his esset, adspiciebat ciuitas, & uirtutũ non celabat magnitudinem, neque egregia facta terræ mandabat, fama uerò excipiebat, & licet non adesset, eũ omnibus ipsis factis ostendebat, & propemodũ responsa ab ore omnium excidentia, futurum tanquam præsens prædicabant. *Fama uirtutũ eius ubiq; celebrat.* Hæc canebantur in multis ciuitatibus, canebantur in agris, dicebantur in montibus, in antris, in gentibus. Per omnes enim peruadebat miraculum, & erat communis orbis terræ narratio. Hęc Ecclesiæ Christi spõsæ mouebãt amorẽ, ardebatq; sitiens eum quẽ diligebat, & quærebat tẽpus coniunctionis, & p̃ uidẽs tẽpus desponsionis, spe dulci iucundè ducebat. Sciebat.n. fore, ut præcedentis spõsi dignitate minimè uidueur, sed cũ transmiserit sacrosanctũ uirum, qui ab infantia ad Deum uocabatur, eum, inquam, qui ex corona nominatus fuit Stephanus, ei, qui ex fascijs est sacrosanctus, sacrosancte coniungatur, qui ex illius priuatione ab ea aceptum mœrorem soluet.

Cum itaque aduenisset tẽpus, quo hæc fieri oportebat, suffragia uniuersi cœtus Pontificum & sacerdotum, & eorum, qui uitam agebant monasticam, & ipsius quoque Senatus, ad dignum sponsæ Christi ecclesiæ sponsum ferebantur. Hoc quoquè magnus uidẽs Imperator, omnẽ partẽ circunferens oculos cogitationis, semper curam gerens eius, quod urgebat, ut q̃ pulchrè sciret metiri præteritũ, & id, quod adest, considerare, & per utrunque de futuro certam facere cõiecturam, confirmauit electionem, uel potius Deus p̃ ipsum obsignauit uniuersum, & tanquam quempiã uictoriam consecutum athletã transmittẽs ad Olympiam, euehit ad sedem Pontificalem, maiora habiturum certamina & coronas præclariores. *Eligit in Episcopu.* Et deinceps habebat spõsa Christi eũ, qui rectè tenebat leges sacerdotij, & uiuebat spei indigentiũ, & abundè effundebat misericordiam, & erat manibus pauperũ propositus, qui in rebus diuinis initiabat, & ijs, qui initiabantur, exemplar uirtutis imaginẽ fortitudinis, simulachrum temperantiæ ostendebat regalam, qui uitam magis, quam linguam, proferebat magistram.

Sed non fuit contentus ijs, quæ præcesserunt, non relaxationes adspexit, ut aliquis alius, neq; pepercit senectuti, sed sudores succedebant sudoribus, & labores laboribus, & sanctis curis curæ magis sanctæ, & perinde ac alatus quispiam, uirtute sancti spiritus, in senili corpore assumit uigentem animi alacritatem, & obit omnes Christi ecclesias, tum precibus Deum placans, tum eas, quæ tempore laborauerant & malè erant affectę, pro uiribus recreans, eosque, qui è suggestu in inopiã deciderant, copiosis succurrens suppeditationibus, & quotidianis prouentibus distribuens eleemosynam innumerabilibus pauperibus. *Obit oẽs ecclesias.* Quamobrem & qui laborabat inopia, lætum diem agebat, & hospes obliuiscebatur patriæ, & orphanus non lachrymabatur, & uiduitatis ferreã fornacẽ extinguebat uidua. Quis tantam curam gessit iustitiæ? Quis iniuria affectis magis fuit salutaris? Quis eorũ, qui iniuriã faciebant, sic propulsauit impetus? *Eius eximia uirtutes.* Quis lites composuit? Quis nimis erectum detraxit supercilium? Quis superbum & arrogantem animum traduxit ad moderationem? Omnia & per omnia ipse suo exemplo complanabat, salutare medicamentum effectus morbis animę. Sed quis ex pauperibus, cum adipersisset lachrymis forum iudiciale, ut ius suum obtineret, cum paupertate abijt, deflens quòd ius suũ non posset assequi? Quænam autem uidua, quis orphanus, si uenissent in ipsius conspectum, aut ipsam postea defleuit orbitatem, aut non leuatus fuit calamitatẽ? Omnibus aderat sua prouidentiã, malum, quod unicuique afferebat molestiam, suis auferens beneficijs, uerbis consulans, auro opem ferẽs, tegens uestibus. Videbantetiã quædam supra rationem in ipso conuenire, quæ secundum naturam non conueniunt, austeritatem & suauitatem, humilitatem, & grauitatem, seueritatem & lenitatem. Quorum alia quidem applicabat ijs, quibus uis afferebatur, alia autem ijs, qui uim afferebant, & alia quidem erant medicamenta, quæ superbiam & fastum detrahebant eorum, qui aduersus proximum attollebant supercilium: alia autem recreabant id, quod erat afflictum.

His ecclesiæ cœtus traducebatur ad meliora, Deusquè propitius, & magnus Imperator gaudens delectabatur. Incorrupti uerò animi uidens in suffragio iudicium, quod in rebus ipsis falli non posset, cũ per ipsũ statuisset uetus Ecclesiæ ulcus seu schisma ad cicatricem deducere, in unum cogit Orientalia & Occidentalia, & cum philosophiæ florem arte di-

cendi temperasset, linguam profert salutarem, & iusta persuasione, læto uultu & ridentibus oculis soluit offensiones, & re ipsa ostendit, quantum intersit inter Regem in doctrina educatū, & potestatem, quæ eius non est particeps, tunc maximè tēperans uiuentem Ecclesiæ craterem in Pontifice, qui mensam proposuit, actiua philosophiæ bonis lautam & refertam. decebatque & Imperatoris Philosophi, & Pontificis in agendo industrij illud magnū & admirabile opus esse & studium, per quæ est incorruptum iudicium, & tribunal muneribus impollutū, & continuorum iudiciorum sapiens excogitatio, per quæ & libere loquitur & se gerit iustitia, & locum non inuenit aduersarie, per quæ & reprimi poterant orphanorum lachryma, gemitusque uiduarum, omnisquè malignę & dolosæ machinationis nodi dissolui, & dux exercitus imperium accipere, præmium uirtutis, & è turpi lucro manum præbere mundam communia & publica. & diues non sustinere bonorum publicationem, & pauper nulla affici contumelia, & agricola sulcos iucundè proscindere, non timens uectigaliū exolutionem agri, cuius fructus non percepit. Horum manus in cælum extensæ, & riui lachrymarum emissi ex oculis, Deum iam olim placauerunt, & quā qui eis erant subiecti, iustam iram in se suis peccatis prouocauerant, eam lachrymarum fluentis (O benignam & clementem mentem) sedatam immutarunt, & lachrymas omnium represserunt, fusis misericordiæ lachrymis, & sua in eos, qui erant eiusdem generis, misericordia, è superis diuinam attraxerunt misericordiam, & terræ faciem, quæ squalore & siccitate interibat, diuinas miseratiōes coegerūt renouare.

Hæc sunt philosophicæ mētis facta præclara, quæ sunt germana factis Mosis & Aaronis, cōferenda cū factis Eliæ & Elisæi, similia factis Dauidis & Samuelis. *Imperatoris encomia.* Magnum illius uirtutis indicium, q̃ tunc curam sustineret pontificalem, quando Imperator à pueris lautè nutritus iustitiæ, non se dans uoluptatibus, nō recusans labores, quorum fructus lynceram afferunt uoluptatem, sed se doctrinę dedicans & eloquentiæ philosophiam magis quā alia bona, ut quæ propter ipsam conferantur, eligendam esse ducens, concinantem mouebat linguam profundebat uerba melle suauiora, similia uerbis Salomonis, conferenda cum Dauidis, quo tempore magis apponebat mensam uerborū q̃ ciborū, & dogmatū, tanq̃ ex fonte aliquo, fluentum copiosè emittebat, & scripturæ profunditatis citra offensionem latens sensus ab eo inuestigabatur, & uniuersus bonorum chorus poterat loqui libere.

Cum in his esset homo Dei, & florentem doctrinā uideret cum uirtutibus in Imperatoris anima, quæ iuuenili utebatur corpore, & uestigia antiquæ felicitatis, & uniuersum alium consequentem statum tam ciuilem quàm œconomicum, & quæcunque de iudicio rerum habita oratio, morum tribuit disciplinæ, gaudio totus diffundebatur, & Deum laudabat, rem eam ducens esse occasionem gratiarum actionis, & dicens se ab Imperatore lubēter superari, qui etsi mūdanis obornatur solicitudinibus, accuratius tñ res assequitur, q̃ ij, qui in spiritalibus rebus consenuerunt, tum ingenij felicitate, tum dicendi facultate, & cū alijs, ea quoque apprimè sciat, quæ pertinent ad animā, tanquā qui non solū corporibus, sed etiā animis imperet solertia ingenij & mentis acumine. *S Antoni⁹ etiam senex negligit corporis curā.* Vnde etiam tanquam sui pudore affectus uir ille admirabilis, omnē sui curā despiciebat in ætate illa senili, corpus omnino negligens & ea, quibus sciebat id recreari, & quæ ad opem ferendam animæ in certaminibus uirtutis, corpus minimè lęderent.

Quamobrem in longa inedia, & uincendo dolores corporis, suscipiebat labores, qui uires corporis superabant. quod quidem est naturæ inimicum, & quod auersatur ars medicinæ, etsi esset eius corpus calidius temperatione, et significaret non esse ei aptū quod deficit. Ne uideretur tñ esse remotus à natura hominū, quid fit? Anima nonnunquā ueluti in se contracta, & ad Deum excedens, ui naturæ, ueluti consulto procurans corpori relaxationem, parum remittebat laborum tenorem perpetuum. Hoc autem ijs quidem, qui rectè nolebant intueri, esse uisum est ostentatio, ijs uerò, qui erant recti corde, & non tardi ad adspiciendum uetera patrum exempla, uirtus & summum uirtutū, & reuera ad Deum excessus & emigratio. Tali s uita, talia eius rectè facta. *Catalogus uirtutū ei⁹* In necessitatibus tolerantia, in fortunæ casibus magnus & excelsus animus, in laboribus perpetua constantia, in ærumnis fortitudo, in laboribus, pro uirtute, animi alacritas, in imbecillitatibus robur, in morbis, minimè omnino cedere & consumi.

Sed uenit morbus ultimus, & aderat excessus, & q̃ ad excessum pertinent, & humana arguebatur imbecillitas, intima penetrante febre & depascente humorem naturalem, & dissoluente uires illas adamantinas. Ille aūt benigno adspectu, oēs prosequens bene dictionibus, ultimā dedit salutē, & cū lingua esset impotens, sacra manus obsignauit eas, quę dici non poterant, benedictiones. Deusq; eum uocabat ad supernū tabernaculū, & chorus angelorū eū quærebat, qui ipsum in terra rectè est imitatus, à uenerandoq; & sacro corpore diuina separata anima uespere, cum accendūtur lucernæ, cū lāpade uirginitatis plena oleo, sublatus fuit ad magnā lucē. *Excedit è corpore uir sanctus.* Nox deinde est cōsecuta & fit miraculū, quod pōt conferri cū ijs, quæ unquā fuerūt, miraculis, qđ publicabat illius germanam ad Deū fiduciā & apertè describēs magnitudinē uirtutis. Nā cū cōsuetū signū ex alto Patriarchæ decessum, circa magnū tēplū ciuitati significasset, mulier paupercula, quæ per manū beneficio afficientē sibi quotidianū parabat alimētū, cū ex uehemēti lapsu crus haberet fractū, in tugurio facto ex fœno & palea iacēs immobilis audita cā eius, qđ significabatur, tristi nūcio repentè uoce priuata, ad apoplexiam tēdebat & paralysim. Cū aūt parū respirasset & ad se redijsset, fleuit & eiulauit miserabiliter, & lamentari incipiēs, tragice deplorabat calamitatē, appellans benefactorē, seruatorē, nutrimentū esurientiū, nudorū tegumētū, opes indigētiū, dicēs: *Mulier calamitosa ei⁹ obitū ualide deplorat.* O durā & immanē hāc noctē, in qua extincta fuit benigna lux pauperū. ò tristē noctē, quæ obscuras effudit tenebrs oculis pauperū. O Eua prima parēs, & inobediētia, & inuidia, & serpens, & mors, humanæ naturæ pœnæ ineuitabiles. O simul mecū nutrita paupertas, quæ perpetuo assides & acerbe inuadis, non habes ergo amplius uenerādā & sacrā manū, quæ tuā à nobis expellat deformē feritatē. Securè deinceps inuade, insulta iacētib⁹ cū corporis cōfractiōe spes quoq; est cōfracta uitę perijt pauperū uiaticū. O quænā Erinnys pedū plātas mutilauit, ut nec funus q̃dē, qđ efferē, possim cōseq eius, qui multos extraxit à sepulchro molestiarum?

Cū hæc & plura alia, ut est uerisimile, deflēdo diceret muliercula, & acerbis perfunderet lachrymis, molestiaque & doloribus ei uires defecissent, somno opprimit, & dulci somnio uidet accedentē Patriarchā, manu signū crucis in eius fractura effingentē, & dicentem. *Curat à S. antonio p uisum.* Iam es curata, & citra impedimentum tibi licet ingredi, & euanuisse protinus ab oculis, somniū autem fuit res ipsa, quæ fuit in somnis uisio, est ueritas. Nam cum à somno esset experrecta, etsi dolores ei amplius nullam afferrent molestiā, rei tam admirabili & tam præter opinionem non poterat credere mulier,

mulier, sed putabat se adhuc ali somnio. Sed cũ perfectius excitata sustulisset dubitationem, læta exiliuit, gratias agentibus uocibus narrans miraculum, & salutem sibi datã publicè celebrans. Alia quoquè mulier, quæ laborabat diuturna plaga occulti morbi, nõ secus atque illa quæ laborabat profluuio sanguinis, tactu loculi sufturat salutẽ, & liberationẽ à lõgo tormẽto inuenit breui momẽto tẽporis. Quis Aesculapius, quis Chiron tale temperauit medicamentum? Quanam medendi disciplina potest inueniri huiusmodi genus curationis?

Mat. 9

Nota efficaciam loculi.

Sed uenerandum quidem & sacrum corpus, cum multorũ manus uix tãdẽ effugisset, alias aliunde partem aliquam festinantes accipere, (confluebat.n. undiquè multitudo, omne genus, omnis ætas, utpotè ꝙ cũ appropinquaret exequiæ, imbecilli plurimi uiolẽto impetu studerẽt rapere aliquã partẽ, & salutis animæ sibi aliquod auferre uiaticũ) robore tamen & studio eorum, quibus sapienti consilio impositum fuerat, ut hæc reprimerent, posquã mandatũ est sepulcro, & natura terræ soluit debitum, & lutũ datũ esset pulueri, ne sic quidẽ siuit figulus lutum inhonoratũ, sed etiam conditũ sepulcro, honorat miraculo. Quidam enim ex ijs, qui præerant texendæ lanæ sericæ Imperatoris, correptus morbo lateris, cũ uidisset pręcisam sibi oẽm spẽ salutis, & medicũ dies numerantẽ, & horas obseruantẽ, & tẽpus curiosè inquirentẽ, & his tẽpus terentẽ, uxorẽ aũt & liberos eũ ultimis adspergentes lachrymis, & dolorem grauiorẽ efficientes eiulatibus. Cũ ergo hæc uidisset, & omni humana ope morbum potentiorem, confugit ad diuinum eius seruum Antoninũ, & cum se unxisset oleo, quod lumen alebat in loculo, (nã cũ esset fidelis, habebat modicum, quod acceperat (morbum statim fugat, & fruitur curatione, & præter omnem spem accedit ad loculum, confitens, & beneficiũ clara uoce prædicãs.

Cum uerò capsa Pontificis, octauo die post iusta facta, qm̃ non rectè se habere uidebatur, mutaretur in meliorẽ, nouus quidam & insignis odor unguenti sacratissimi, impleuit sensum eorum, qui aderant, tacite honorans eum qui iacebat, & describens eam, quę ei intercedebat cũ Deo, coniunctionem & familiaritatem. Nã qui hac carũcula, in quã cadit interitus, Christum magnificauerat, mysticus quidã bonus odor ei fuerat ostensus, ut prius describitur Apostolicis eloquijs, meritò etiam dignatur gratia, quæ spirat unguentum, uirtute immortalẽ prædicante operationem. Nonus autem magnificentius præbuit miraculum, ad beneficium pauperum, qui ab ipso de more alebantur, uel potius à Deo per ipsum, qui etiam Mosem in deserto alimentũ pluit admirabile, & uiduæ Sarephtanæ, aduentu Prophetæ, paruum multiplicauit uiaticum, quinque uerò panibus, quinque milia, & rursus septẽ, aluit quatuor millia, & certos testes, quæ satietati reliquiarũ superfuerunt, sportas præbuit. Miraculum autem erat hic quoque additamentũ ciborũ, qui distribuũtur pauperibus. Id uerò erat panis & frumentũ coctũ, nõ numero q̃dẽ indefinito, sed quantũ definita mensura distributũ, solebat sufficere, mille animabus. Quinetiã erant omnes eædem mensuræ, quæ solebant, ijdem cophini, qui acceperunt, eædem manus eorum, qui ministrabant. Et numerus quidem fuit consumptus eorũ, qui tesseras ferebant manibus, (ijs enim prius distributis, numerabatur mille hominum multitudo) remanserunt autem tres cophini, qui suffecerunt pauperibus, qui uenerunt absque tesseris.

2. Cor.

Exod. 16.

3. Reg. 17.

Matt. 15.

Multiplicantur panes magno miraculo.

Cuiusmodi autem fuit id miraculum, quod factũ est in Leonẽ patriciũ, qui præerat militaribus numeris, dicatur à nobis. Vt ille laborabat difficultate anhelitus, quòd causis, quæ affluxerunt, obstructa essent instrumenta, & anhelitus liberum non haberet meatum. Quibus cum adeo grauiter obsideretur, tenuemque & imbecillam uocem ederet, aderant quidem, qui ad eum genere attinebant, maximè eiulantes, eos enim qui sunt gloria insignes, mors magis exagitat. ei autem nusquàm erat morbi solutio, nisi à solo diuino Pastore. Accedit enim ad eum dormientẽ, & cum eum è lecto excitasset, rogauit quemadmodum morbus se haberet. Qui tangens caput & membrum quod dolebat, non pæanicum remedium, neque medicamenta Chironis suis applicat manibus, (nam neque alijs est ex his rebus curatio) sed cum adhibuisset preces morbo conuenientes, & incomparabilem malorum nostrorum curatorem Christum inuocasset, ille quidem liberatur à graui morbo, uerus autem fuit precum euentus. protinus enim conualuit, absque impedimento miraculum aperiens, & in tota domo suam salutem celebrans. Hæc sunt facta Pontificis in eius dormitionem. Quæ autem in oratione à me sunt prætermissa, in iuuenili eius ætate facta miracula, ea narrabo repetens.

Eccè quanta potestate prædití sint sancti post mortẽ.

Cum olim esset ætate iuuenis, & Dauidicam pulsaret citharam in templo Diui Theodori martyris, quod erat situm super quoddam cœmeterium, in quod proijciebantur cadauera condemnatorum, uidit quosdam duos adspectu deformes, (solent enim plurimum tales, quales sunt, apparere) apud se iracũde dicentes: Abeamus hinc. Præsente enim adolescẽte, non sustinebimus hic manere. Qui quidem repentè aufugientes, simul cum hoc uerbo euanuerunt. Hoc ostendit potestatem, quæ prius sancto in eos data fuerat. Hoc quoque secundum conscribatur, quod præcedenti fuit æquale tempore. Mulier illustris, in equo transiens per monasterium cum mundo muliebri, propè fracta, delapsa est in terram. Nam cum diuinus Antonius tunc esset inter adolescentes, & improuisò esset è porta egressus, contigit currum repẽte conturbari,* quod eã ex alto deorsum deturbasset, nisi eã seruassent, q cũ ipsa ambulabat. Illa aũt conturbata eo, quod acciderat, uenerandũ ludificabatur habitum, ut in rebus huiusmodi solent, qui sunt pusilli & abiecti animi. Cui dixit is, qui erat perfectus in iuuentute; Mulier, noli eum incessere maledictis, meis enim manibus uenies ad hunc habitum. Hæc dixit sanctus, & cum multi anni præterijssent, ad effectum peruenit prædictio, cum ipse quidem beatus horum esset oblitus, mulier uerò ei reuocasset in memoriam, & aperuisset eum esse, qui hæc tunc ei denunciasset. Hæc sanctorum Deus, qui omnia facit & transformat, qui dat alimentum omni carni, qui aperit manum, & implet omne animal benedictione, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant, & est mirabilis in sanctis suis. Sed quoniam breui calice orationis, tanquàm ex magno mari, admirabilis Antonij & magni inter Patriarchas paruam uitam hausimus, agè ex doctorum comparatione discamus discipulum.

**qui.*

Monasticum habitũ quinã irridebant.

Psal. 144.

1. Reg. 2.

Adam habetur in admiratione, ut principiũ & radix generis. Sed hic quoque fuit princeps & author multorũ, q nõ sunt nati ex coniunctione corporũ, sed sunt multiplicati spiritali coniũctione, quibus nõ obtigerunt pœnæ paternæ damnationis, sed donorum potius hæreditatem, nempè uitam æternam, nõ mortem, sibi conciliarunt, per quam exprimitur uera & germana paterna cognatio. Et illi quidem cessit ferarum natura, sed non eorum, qui intus erant & cohabitabant. Hinc serpens & inuidia & dolus mortem sunt fabricati. Hic autem imperio rationis cũ quidquid est ferum & agreste, reddidisset obediens, nul-

lum inimico ad fraudem aptũ reliquit instrumentũ. Abel fuit primus operator Deo acceptorum sacrificiorum, sed cruẽtorum, & partis, quæ caret ratione. *Gen. 4.* Hic autẽ sacrificus incruenti sacrificij, cuius illa erat typus & umbra, ratione sacrificans & spiritu, & quotidie seipsum immolans à ratione alienarum animi perturbationũ mortificatione, erat inuidia superior & eius fœtibus, dolo & cæde, & uniuersa denique simili catena. *Incruẽtum sacrificiũ Eucharistia.* Magnus fuit Seth, sed habuit nepotes ex coniunctione cognationis, quæ fratrem occiderat, qui magnitudine corporum describebant delicti magnitudinem. *Gen. 4.* Hic uerò illius quidem uirtutem superauit, ijs aũt, qui ex ipso nati erant spiritaliter, nullũ ferè nedit aditũ per bona sua præcepta & monita, ut essent uitij principes. *Gen. 5.* Enoch & Noe, ille quidẽ beatus dicitur propter translationem, *Gen. 7.* hic aũt ꝙ omne genus animantium conseruauit in diluuio. Noster uerò hic quoque exemplis non inferior, est moribus superior, & translatio non habet lætitiam, qua spe mortis interrũpatur, sed uitæ æternæ succesio purã percipit uoluptatẽ, & seruat arcã, non plenã animantibus ratiõis expertibus, sed Ecclesiã, cuius illa sũt imagines oĩgenere, & ætate rationis participũ refertã.

Ge. 12. Cum Abraham, uocationi eius, qui ipsum uocauit à paterna domo, emigrando peregrinus effectus, paruit usque ad mortẽ. Sed ille quidem fugiens errorem cultus dæmonum, quẽ fugere uel ipsa docet natura, & mens, quæ dominatu deterioris non omnino perdidit uim iudicãdi, tenebras & mortẽ luce cõmutauit, & pietate impietatẽ, quæ sunt res per se expetẽdæ uniuersæ naturæ, quæ est particeps rationis. Hic aũt à pueris lacte pietatis enutritus, & uiuens in ijs, quæ erant expetenda, (nullius enim rei fugiendæ ne uestigium quidem ullũ unquã admiserat) perfectiori iudicio quærebat magis pium statũ & magis eligendum, uita uitã, & luce lucẽ, & eligendis, ut semel dicam, permutans magis eligenda. Quantũ uerò inter est inter eligenda, & ea quæ sunt magis eligenda, tantum etiã omnino interest inter eos, qui eligunt. Sed *Ge. 18.* Abraham quidem eos hospitio accipiens, qui transibant per Mambre, semel imprudens hospitio accepit angelos. Hic uerò totius orbis terræ pauperes perpetuo excipiens, Christũ hospitio per totã uitã excipiebat, qui ineffabili benignitate ea; quæ sunt illorum, sibi attribuit, *Matt. 25.* per quę non in specie angelorũ, sed in rei ueritate, omniũ effectricẽ Trinitatem in animam admittens non habuit promisionem unius filij, qui carnali præter spem erat nasciturus coniunctione, sed ut multorum potius filiorum, actiuæ philosophiæ coniugio, in spiritu uocaretur pater, habuit promissionem, & præter spem uidit multiplicationẽ dignam promissione, ut qui non trecentorum uernarum irruptione, multorum regum represserit impetum, *Ge. 14.* sed uirili impetu tripertitæ animæ, uniuersam euerterit aciem eorum, qui inuadebant, & tyrannice id, quod est cognatum, per uoluptatem redigebant in captiuitatem, sub ficta regni specie.

Ge. 22. Cum Isaac ascendit, cælestem patrem sequens iubentem, non in tumulum aliquem, sed in montẽ uirtutum, onustus lignis cõtinentiæ. Per quæ in ara cordis desiderij ad Deum ignem accendens, se hostiam præbuit acceptam. Inuenio autem eum ualde esse Iacob imitatum, non solum in eo, quòd non fictis moribus uariè uitam suam instituerit, sed etiam in eo, *Ge. 28.* quòd recessit à patria, & in aliena regione degere statuerit, sed non propter cohabitationem mulierum sororum, sed propter uirtutum sororum desiderium, contemplationis, inquam, & actionis, ut actione particeps esset contemplationis, & quæ quidem ad unum fontem, nempè ad primum bonum, referuntur & erigunt, per quas multiplicatione insignium, non à ratione alienarum pecudum, sed ratione præditarum, euasit insignis inter Patriarchas.

Aaron fuit primus Pontifex, sed typici & umbratilis tabernaculi. *Exo. 28.* Hic autem ueri, & cuius illud erat figura. Cum Mose fuit dux noui Israelis. Cum Samuele fuit sacer ab infantia, & ad senectutem usque Deo seruiens. Imitatus est Dauidis mansuetudinem, & suis, etiam fortitudinẽ, ut qui non aduersus Goliath, hominem quendam magnitudine corporis gloriantem, se rectè gesserit, sed aduersus Goliath, qui percipitur intelligentia, malignum, inquam, & carnis expertem dæmonem, cum uirga continentiæ egressus est & uirga fidei, & præclarũ erexit pro hæum. *1. Reg. 17.* Elias effugit insidias Iezabelis. *3. Reg. 19.* Hic autem insidias impudẽtis peccati. Habuit cum Heliso duplicem spiritus gratiam, ut qui monasticis & sacerdotalibus donis esset ornatus. *4. Reg. 2.* Et ut eos, qui intercedunt, omittamus propter multitudinem, Iohannis, uitam non agens solitariam, in media ciuitate imitatus est philosophiam. *Ma. 3.* Hic quoque quod ad se attinebat, habebat mensam absque ullo apparatu, & hic ex pilis contexa ueste corpus tegebat, & ueluti quadam pellicea zona, nempè perturbationum animi mortificatione, lumbos suos constringebat, & ad eum confluebat nõ una ciuitas, neque una gens, sed turbæ plurimæ populo frequentis ciuitatis, collectæ ex omne genus gẽtibus & ciuitatibus, tam Orientales quã Occidentales, non aqua tingendæ, sed spiritali purificandæ mysterio, quod peragebatur diuinis instrumentis illius manus & linguæ, & initiabat eos, qui dignabantur communione deificæ participationis.

Apostolorum autem sequens doctrinas & traditiones, & eis suam uitam semper componens, factis germanum confirmauit martyrium, in eo quòd martyrum zelum haberet pro pietate, & quotidie sua moreretur conscientia, monasticorum laborum diuturna & acerba perpesione, quod martyrica uirtute nulla in te est abiectius. *Vita monastica, martyrium.* Omnium ergo sanctorum & iustorum, illorum quidem mores, horum uerò cursum, aliorum autem actionem, simul uerò omnium, ad primum bonum, uehementissimum & constantissimum imitatus est desiderium. Quo nunc aperte fruens, & protegas, & defendas, ò diuinum & sacrum caput, sacrum gregem, & tuis precibus corrobora sceptra pietatis, & manum præbeas piæ potentiæ, mundi curas cum eo participans, & intercedas apud Deum assistens sine intermissione, pro eo, quòd orasti cum esses cum ipso, & eius uitæ interesses, & mundanam ei conserues nauem in tuto portu diuinæ tranquillitatis, omnes sedans turbines & tempestates improborum, & obruens insultus inimicorũ, tuã eorũ, qui sub oculos cadunt, quã qui non cadũt; In Christo Iesu Dño nostro: Cui gloria & potẽtia nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOstri Martiniani, ex Simeone Metaphraste.

Fe. 13. PRoxime ciuitatem Cæsaream Palæstinæ, mons est, qui uocatur Locus arcæ. In eo ergo monte sita est solitudo, in qua habitant multi uiri, qui uitam agunt monasticam. Inter quos cognouimus etiam beatum & uirtute præditum Martinianum, habitãtem in hoc monte. *Martinianus adolescẽs petit eremum.* Hic ergo beatus cũ ab ineunte ętate Deũ amasset, multa suscepit certamina aduersus inimicũ. Insignis itaque specie corporis, & ætate iuuenis, ut qui esset circiter octodecim annos natus, relicta

licta ciuitate & ijs qui in ipsa habitabant, & eorum tumultibus, se tradens quietæ & solitariæ uitæ, uenit ad hanc solitudinem. & in ea habitauit, uiginti & quinque annos, uitam in ea agens angelicã. Quã obrem dignus quoque fuit habitus, qui à Deo acciperet dona curationum, multosque curauit Dominus per sanctas eius preces. Multi enim, qui uexabantur à dæmonibus, cũ ad eum uenissent in monte, liberati sunt ab insultu dæmonum. Multi quoque, qui tenebantur febribus, ab hoc uiro benedicti, assecuti sunt curationem. & multa alia miracula fecit Dominus per eius preces. In dies autẽ proficiebat hic beatus Martinianus in optima sua exercitatione, & in omnem partem peruadebat optima & pulcherrima fama huius sancti uiri, omnesque audientes, ad eum ueniebant in monte, ut ab eo iuuarentur.

Claret miraculis.

Sed bono infestus humani generis hostis diabolus non passus est uidere in adolescente canam uirtutẽ, & primum quidem cœpit ei diuersas excitare tentationes, & per multiplices uisiones uisum est ei terrere hominem. Deinde etiam per antiqua eius arma, per quæ Adam eiecit è paradiso, machinatus est eũ quoque eijcere è bono proposito. Quodam itaque die psallente beato Martiniano, inimicus mutatus in maximum draconem, eius cellam subtus subiens, cœpit acriter & uehementi studio fodere partem eius cellæ à fundamentis, tanquam qui uellet eam euertere. Beatus aũt cũ sine ulla perturbatione impleſſet suas preces, per fenestrã adspiciens, dicit ei: Verè te decet serpere supra terrã. Quid frustra laboras, ò infelix? me tuæ non terrent uisiones. Habeo enim Iesum Christum, qui mihi fert opem, & uincit tuas uisiones, & tuam conculcat potentiã. Diabolus autẽ cum hæc audijsset, in turbinem mutatus, dixit fugiens: Expecta me, expecta Martiniane, & hic te deijciã. Inueni enim artem, per quam sum te deiecturus, & te tua spe frustraturus. Nisi enim te humilem, & abiectum reddidero, fieri non potest, ut à te recedam. Tantam enim in te fero iram, ut eam portare nequeas, & te è tua cella educam, & deijciam non secus ac folium à uento deijcitur, & uideam quis sit qui tibi opem ferat. Hæc cum dixisset diabolus, euanuit. Vir autem sanctus tam erat quietus, quam si nullum spectrum uidisset omnino, sed lætabatur & glorificabat Dominum in meditatione & cognitione diuinorum eloquiorum.

Gen. 3. Diabolus eũ infestat

Nihil terretur spectris et minis dæmonis.

Accidit uerò quodam die, ambulantibus quibusdam in ciuitate Cæsarea, & inter se loquentibus de diuina uiuendi ratione beati Martiniani, & magis magisque admirantibus fortitudinem eius & tolerãtiam, eccè transiens mulier quædã meretrix, audijt quæ dicebant. Quæ suggestione satanæ uiris appropinquans, dixit eis: Quis est is, quem inter uos admiramini? aut quæ sunt eius rectè facta, aut quamnam habet is uiuendi rationem? Quem ego si uoluero, tãquam folium ab arbore detraham. Quodnã est enim eius laude dignum studium, quod se tanquam agrestem feram conclusit in solitudine, non ualens ferre cupiditates carnis & offensiones, & non adspiciens mulierem, ne habet quidem cupiditatem? Scitis aũt oẽs quod si non adsit ignis, fœnum non uritur. Sed si igni prope sito fœnum manserit incombustum, hoc est admirabile & magni faciendum. Ita etiam de illo dicẽdũ est. Si cum ego ad eum iuero, is me adspexerit, nec à proposito suo fuerit dimotus, nec in fuerit offensus, neque motus fuerit eius animus propter meam pulchritudinem, tunc is erat admirabilis, non solum apud homines, sed etiam apud Deũ & angelos. Hæc cũ dixisset, & uiris illis pactum fecisset de uiro illo generoso, iuit domũ, & exutis suis uestibus laceris se pannis induit, & pannosum uelũ capiti suo imposuit, & se fune cinxit, & accepta pera, in eam immisit omnia sua ornamenta & uestes elegantes. & cũ aduesperasceret, accepta pera, profecta è ciuitate, uenit in montẽ uento ingruente & pluuia. Cum autẽ fuisset prope eius cellã, cœpit miserabili uoce rogare uirum sanctũ, sic dicens: Miserere mei serue ueri Dei, & ne sinas me miserã cõsumi à bestijs. à uia.n. aberraui, & incidi in hanc solitudinem, & nescio quò uadã. Ne me ergo despicias, quæ sum in tali necessitate, neque me abomineris infelicissimã peccatricẽ. Nã ego quoque sum Dei figmentũ. Rogo tuã sanctitatẽ, ne me miserã & errantẽ amandes uenerande & sancte pater. Hæc ea dicente, & his plura cũ fletibus & eiulatibus, beatus cũ aperuisset fenestrã & adspexisset, & uidisset eam in tali habitu, nẽpe pannis obsitã & imbre madefactã, motus est animo & dixit apud se: Væ mihi misero peccatori. nunc adest cordis mei probatio, & uel à præcepto excidã, uel à proposito. Si enim est mulier, quæ opprimitur necessitate & eam despexero, & non eã in cellã introduxero, deuorabitur à bestijs, & maculabit meã animã. Sin uerò sit tẽtatio & huc ingrediatur, timendũ est, ne me pellat à præcepto: neque scio quid agã, & manibus in cælũ sublatis dixit: In te Dñe speraui, ne pudore afficiar in æternũ, neque irrideant me inimici mei, neque sinas me dominatu teneri à maligno, sed cõuenienter tuæ uoluntati serua me in hac hora, & protege me ab inimico manu tua ualida, quoniam es benedictus in secula, Amen.

Diabolus per peccatem fœminã insidiatur sancto uiro.

Hæc cum dixisset, aperuit ostiũ, & eam introduxit in cellã, & cũ ignem accendisset, dicit ei: Mulier, calesce & attende tibi ipsi, tecũ.n. non manebo, & cũ attulisset dactylos, quibus ipse reficiebatur, (stabãt.n. duæ palmæ extra cellã) ei apposuit, & dicit. Comede & cura teipsã, mane hic, & cras uade domũ in pace. & deinde cũ eã sic siuisset, ingressus est in cellã interiorem, & clausit ostiũ. & cũ psalmos cecinisset tertia hora noctis & orasset, humi dormijt ut consueuerat. Illa autẽ nocte ingressus satanas, eũ ualde conturbauit in carnis inflãmatione. & cum mane surrexisset, egressus est è sua cella, ut mulierem emitteret & deduceret. Illa uerò cum circa mediã noctẽ surrexisset, & omnia sua ornamenta è pera eduxisset, se ornauit ad decipiendũ beatũ Martinianũ, laceris pãnis iniectis in peram. Vir aũt sanctus cũ eã uidisset sic ornatã, non agnouit eã, & cũ obstupefactus diu obmutuisset, dicit ei: Quænã tu es, & undenam huc es ingressa, & quis hic est diabolicus habitus? Illa uerò respondens, dixit ei: Ego sum, domine mi. Dixit ei sanctus: Et quanã de cã est mutatus tuus habitus, ut quæ esses uespere miserabilis, & nunc superba? Illa uerò dixit: Ego domine mi, sum ex Cæsarea ciuitate Palæstinæ, quæ cũ audiuissem de tua iuuentute, & quod talẽ habeas corporis pulchritudinẽ, sisque adeo speciosus & formosus, cor meũ ualde exarsit propter tuã pulchritudinẽ, & accessi ut te uiderẽ, & explerer tua pulchritudine. nõ enim temere tãtũ cõfeci itineris. Quodnã est aũt, domine mi, hoc uestrũ importunũ ieiuniũ, & quanã de cã talẽ uestrã iuuentutẽ & nitidã ætatẽ maceratis afflictione & intẽpestiua abstinẽtia? Quænã scriptura dicit, nõ esse comedẽdũ, nec bibẽdũ, nec legitimũ ineundũ matrimoniũ? Non dicit Paulus Apostol. Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatum? Quis ex Prophetis aut Patriarchis non fuit iunctus matrimonio, & factus est hæres regni cælorum? Nõ Enoch ille magnus & admirabilis, coniunctus matrimonio, sublatus est in cælos, & non uidit mortem usque in hodiernum diẽ? Similiter autẽ ille quoque Abrahã insignis & sanctus inter Patriarchas, nõ habuit

Intromittit fœminam ur gẽte cõsciẽtia.

Eccè quid facit peccandi occasio.

Hebr. Videat argumenta contra cælibatũ, & cognosce authorem satanam.

Gen. 5.

Ge. 18.

buit tres uxores, & Dei amicus est uocatus,& ipsum Deum uidit in tabernaculo, & cum eo excepit eius angelos? Isaac uerò non habuit uxorẽ, & regnũ cælo *Ge.24.* rum est assecutus? Rursus autẽ Iacob nõ habuit duas *Ge.31.* concubinas,& ualuit luctari cũ angelo, & uidit Deũ facie ad faciẽ, & dignus fuit habitus regno cælorũ? Moses autem ille magnus & princeps Prophetarum & Dei seruus,non habuit duas uxores, & cum Deo est locutus,& genus Hebræorum liberauit ex acerba seruitute Aegyptiorum? Similiter uerò Dauid quoque & Solomon & omnes, qui fuerunt eis similes, nunquid legitimo coniuncti matrimonio, & susceptis liberis,digni sunt habiti regno cęlorum? Hæc dicens mulier,& uirum tentans,& eius manus contrectãs emolijt & eneruauit eius bonam cogitationem, & cœpit eum deturbare in barathrum peccati & interitus.

Eneruatur uirile pectus blanditijs satanæ. Respondens itaque dicit ei: Si accepero uxorem, quo te ducam, aut unde alam, cum nihil habeam? Ego enim,ut uides,pauperem uitam, nihil possidẽs, uixi hucusque omnibus diebus uitæ meæ. Respondẽs autem mulier,dixit ei:Domine mi, tu solum mihi assentire,& mecum habita,& fruar tua pulchritudine & tua iuuentute. Habeo enim domum, & aurum & argentum,magnasque & præclaras possessiones,seruosque & ancillas.Quorum omnium ego te dominũ *Iohã.8.* constituam.solummodo assentire meo scopo,& mecum habita. magno enim amore tui cor meũ uritur. Hæc ea dicente, uel potius hæc eo loquente,qui fuit homicida à principio, nempe diabolo cœpit uir dimoueri à bono suo proposito, & inflammari ad carnis cupiditatem, & decætero de peccato cum ea loquebatur, ut id cũ ea faceret. Deinde dicit ei:Mulier, expecta me parumper. Quoniam solent aliqui huc ad me uenire,& à me benedici,spectabo iam uias,ne forte aliqui ad nos ueniant, & nos inueniant in hac actione.& si Deum celare non possumus peccatum, inter homines saltem ne nos indecorè geramus, eos offendentes.Hæc cum dixisset,egressus est è cella sua & stans supra excelsam rupem,uias considerabat.

Illo autem considerante,& diligenter quoquo uersus spectante,benignus & clemens Deus, qui nõ uult *Redit citò ad sanam mentẽ, & se proijcit in ignẽ* aliquem perire, non despexit eius laborem susceptũ à iuuentute & precationem, sed ei tulit opem.Nam cum staret supra rupem,& uias consideraret, auertit cor eius,ut mutaretur à mala eius cogitatione, & immisit in eum bonam mentem,& descendens ex petra inuenit sarmenta arida. Quæ cum accepisset,ingressus est in cellam suam. & cum ea iecisset in mediam cellam, accedit ignem & ascendit sarmenta. Magna autem flamma accensa & in altum sublata, solutis suis calceis,in medium ignem insiliens, cœpit cõburi toto corpore. & cum ualde esset ab igne combustus,& ei dolerent pedes,egressus est è fornace, & ueluti secũ depugnans, dicebat: Quid est Martiniane? Rectè te accepit hic ignis, qui est ad tempus, & hæc acerba pœna.Si autem potes hæc pati, accede ad hãc mulierẽ.Ipsa enim,uel per eam potius diabolus ignẽ *O si hac cogitarẽt salaces apostatæ nostrorũ temporum.* æternum conciliat. Non est enim hæc causa, sed is,q eam mouit,ut impediret bonum tuum propositum. Cogita ergo æternum illud supplicium, ò Martiniane,uermẽ qui nõ potest sopiri,stridore dentiũ.Hic.n. ignis, qui est ad tẽpus, & cadit sub aspectũ,ab aqua extinguitur,& dũ ardet, habet lucem, æternus autẽ ignis & qui nunquam desinit, neque unquã ab aqua extinguitur,neque ullã habet lucem.Illi uermes nunquã cessant. Angeli,q præsunt supplicijs, in puniẽdo nunquã defatigantur, suntq; planè immisericordes. Cogita hæc oĩa,ò Martiniane,& si ea potes sustinere accede ad mulierẽ.Hæc autẽ dicebat ille sanctus,ei in memoriam reuocans æternum supplicium, cumque parum remisisset labores rursus ingressus est in fornacẽ,& stetit in medio ignis,& ualde combustus, exijt è fornace,& cecidit humi.non poterat enim stare,cũ se omni ex parte ussisset. Tunc ex toto corde suo ingemiscens,dixit Deo cum lachrymis: Domine Deus *Psal.7.* meus, esto mihi propitius propter assensum meum *Ier.17.* & impetum ad peccatum, qui examinas corda & renes. *Apo.2* Tu enim es examinator cordiũ & renum,& tu cognoscis cor meum Domine. Quoniam te dilexi à iuuentute mea, & te desideraui, & propter te corpus meum igni huic tradidi. condona mihi,qui es solus benignus & clemens Deus, quoniam tu es benedictus in secula.

Hæc cum dixisset humi iacens, non poterat enim *Ps.72.* amplius stare propter plagas ustionis, cœpit hæc canere: Quam bonus est Deus Israel ijs, qui sunt recto corde.Mei autem pene moti sunt pedes, propemodũ effusi sunt gressus mei.& cũ psalmũ implesset & precatus esset, ad se rediens mulier & ueluti surgens è somno profundissimo, cum apud se considerasset, ꝙ propter animæ suę salutem, corpus suum igni tradidisset,& recordata esset suarum malarum & impro- *Detestabilis mulier resipiscit tota corde.* barum actionum,exuit omnem suũ mundũ uestimentorũ,& omnia ornamenta sua iecit in ignẽ, & laceris pannis è pera eductis, se eis induit,& deinde procidens ad pedes beati Martiniani humi iacentis, cœpit cum multis lachrymis clamare & dicere: Ignosce mihi serue Dei, quæ sum humilis peccatrix. Tu enim Domine scis uarias artes & fraudes diaboli,sed ora pro me peccatrice,rogo tuam sanctitatem,ut per tuas preces salua fiat miserrima mea anima.Hoc aũt aperte scias, me non esse aliquando reuersurã in meã ciuitatem,neque ingressuram domum meam,neque esse uisuram faciem mei cognati, aut mala esse uia ambulaturam,sed conseruaturam esse meam animã. Scias uerò hoc quoque,ò domine, quòd quomodo diabolus contendit, ut ego aduersus te militarẽ,ita ego quoque militabo contra ipsum, in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui mundauit meretricem, & eum pudore afficiam. Arbitratus est enim fore,ut me contra te in hunc montem sustolleret,sed me contra ipsum sustulit, & expectans fore,ut te uincerem, à me habendus est ludibrio. & eã hæc dicente, assidue manabant lachrymæ ex eius oculis.

Beatus autẽ Martinianus respondens, dixit ei:Dominus Deus meus condonabit tibi peccatum, ò mulier.uade in pace,& quomodo dixisti,decerta pro tua salute,milita aduersus uoluptatem carnis per pœnitentiã,& sic poteris malignum pudore afficere. Mulier uerò respondens,dicit ei:Rogo te, dic mihi,quò uadens potero esse salua? Sanctus autem dicit ei: Vade Hierosolyma,& cũ ueneris ad sanctam Bethleem, quære illic uirginem sanctam, nomine Paulinam, quæ ædificauit templum Domini nostri Iesu Christi & ingredere ad ipsam, & renuncia ei, quod factum est,& poteris apud eam esse salua. Illa uerò surgens, adorauit eum,dicens:Ora pro me peccatrice,ò uenerande pater,semper propter Dominum. Beatus aũt Martinianus cum dolore surrexisset è solo ex plagis ustionis, dedit ei paucos dactylos ad uiæ solatium,& cum eam è cella eduxisset, & ostendisset uiam, quæ duxit Hierusalem, dicit ei: Vade in pace mulier, & *Luc.9.* seruans, serua tuam animam, & decerta pro tua salute. *Non est respiciẽdum retrò.* Vide ne retro conuertaris. Nemo enim manum misit ad aratrum, & conuersus est retrorsum, aptus est regno cælorum. Ne ergo retro conuertaris, hoc est, ad huius mundi uoluptates, sed attende tibijpsi, ne irridearis,& perseuera in pœnitentia. Deus enim est eorum,qui agunt pœnitentiã. Ea aũt his auditis,

fletum

fletum suum auxit, dicẽs: Spero in Christum, in quẽ sperarunt gentes, & pudore non sunt affectæ, ꝙ diabolus partem in me non inueniet. Cumque sic precata esset, & adorasset Dei seruum Martinianum, ab eo recessit. Beatus aũt cũ eam signasset signo crucis, dixit: Dominus Deus meus custodiet animam tuam, & seruabit te in finem. Hæc cum dixisset, ingressus est in cellam suam, humiq; cecidit, & suspirabat ac precabatur. Mulier uerò ibat deflens ac precans, ut Dñs eam deduceret ad uitam æternam & salutarem. Et illa quidem noctecum non potuisset permeare latitudinem solitudinis, mansit in loco, ad quem uenit. Mane autem cum surrexisset, ambulabat flens & orans.

Cum itaque triginta milia ambulasset, alto uespere peruenit Bethleem, & cum uenisset in monasteriũ beatæ Paulinæ uirginis, ingressa ad eam, renunciauit omnia, quæ fuerant consecuta. Illa aũt cũ audijsset, Deum glorificauit, qui est clemens & misericors & eam lubens accepit in monasterium, & eam indies instituebat in ijs, quæ pertinent ad salutem. Ea uerò usque adeo perseuerabat in fortitudine & exercitatione, ut beatissima Paulina sæpè eam admoneret & diceret: Parce tuam carnem tanta affligere abstinentia, ut possit usque ad finẽ sufficeret. Illa uerò magis magisque intendebat, nulla in re remittens laborem exercitationis. Itaque circa eius finẽ petijt à Deo hãc gratiam, ut ei ostenderetur, an accepta esset eius pœnitentia. Benignus ergo Deus curationes effecit per eius preces. Quodam enim die mulier quædam, cui grauiter dolebant oculi, in monasterium uenit ut curaretur. Volens ergo beata Paulina probare eius pœnitentiam, dicit ei: Filia, accede ad Christum, & ora pro eo, ut per tuã intercessionẽ ei Dñs præbeat sanitatem. In paucis itaque diebus, cum ea precata esset, sanata fuit mulier. Quæ etiam mundo renuncians, se ipsam collocauit in eodem monasterio. hæc autẽ beata Zoe (hoc enim erat nomen eius) cũ duodecim annos uixisset in monasterio, fuit in Christo consummata peracto cursu; toto enim tempore suæ exercitationis uinum non bibit, oleum non comedit, nec unã nec alium fructum: sed solum panem & aquam, & ea que non ad satietatem, sed solum uespere comedens, & nonnunquam secundo die. Ea autem humi quoq; dormiebat. Hic est finis huius beatæ, & hæc sunt eius certamina.

Meretrix in monasterio duriter uitam agit.

Facit miracula.

Nota pœnitẽtiã meretricis.

Sed necesse est, ut nos reuertentes ad uitam beati Martiniani, narremus præclara eius facta ad multorum utilitatẽ. Post septem ergo menses curatus fuit à plagis ustionis, & ratiocinari cœpit apud se dicẽs: Reuera nisi ex hoc loco recessero, & iuero in locum ignotum & occultũ, non me sinet malignus requiescere. Deinceps ergo debeo talẽ locũ habitare, ad quem fieri non potest ut mulier ingrediatur. Cumq; hæc apud se esset ratiocinatus, surrexit & orauit, sic dicens: Domine Deus, qui es Dñs cæli & terræ, qui non uis aliquem perire, sed omnem hominẽ esse saluum, & ad agnitionem uenire ueritatis, præsto sis ad prouidendum, id quod est conducibile meæ humilitati, neque sinas animam meã perire in finẽ, sed fer mihi opem Domine Deus uirtutũ, & esto mihi uia, uita, & uirga, & pera, & panis. Hæc cum dixisset, & totum corpus suũ obsignasset, egressus est ex illa cella, & profectus est ad mare. Exclamauit autẽ dæmon ante eum, dicens: Fortitudinẽ suã iactent meæ uirtutes, & sit nomẽ meũ præclarũ, ꝙ contra te fui fortis. Nã & te è cella expuli, & corpus tuũ igne combussi, & te fugitiuũ effeci & captiuũ. Et rursus dicit ei dæmon: Fugis Martiniane? quocunque aũt iueris, illic adero, & quo te huic fugaui, ita etiã te fugabo, ubicunq; uolueris habitare, & à te non recedam, donec te plane

1. Ti. 2

Vana iactantia & mina dæmonis.

humilẽ & abiectũ reddidero. Beatus uerò respõdens, dicit ei: Imbecille & miser, existimasti me esse à te expulsum è mea cella? an putasti me angore confectum recedere? Absit, sed ut te magis conculcem & nihili faciam. Et rursus ei dicit sanctus: Infelix, non tibi sufficit primus & secundus insultus tentationis, aggredere adhuc semel. Officinam, quam aduersus me cõstruxeras, eam dissolui, & Deo meo obtuli. Vnde etiã illa te reputauit tanquã fimũ & lutũ, & conculcauit tuas improbas & malitiosas uires, & nec ei us quidẽ umbræ potes amplius appropinquare. coquè hæc dicente, ab eo euanuit diabolus. Beatus aũt cœpit hunc psalmũ psallere: Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiant à facie eius, qui oderunt eum. & psallens inibat uiam, quæ ducit ad mare. *Ps. 67.*

Cũ aũt uenisset ad portũ inuenit nauclerũ quendã timentẽ Deũ, & cũ accessisset, dicit ei: Frater, scis ne aliquã paruã insulã in medio mari, in qua nemo habitat? Nauclerus aũt respondens, dicit ei: Quanã de causa me interrogas, & quid uis? Dicit ei beatus: Volo quietẽ agere ab hoc mundo & ab hac uana uita, & non inuenio locum, in quo quiescam, & fugiam maligni offensiones. Dicit ei nauclerus: Est mari rupes angusta, admodum excelsa & terribilis, & quæ satis longo spatio distat à terra. Si quis enim fuerit proximè illã rupem, terram non uidet amplius. Dicit beatus: Tali loco ualde delector, & eũ desidero, ad quẽ maximè non possit mulier accedere. Dicit ei nauclerus: Et undenam es habiturus nutrimentũ? Dicit ei beatus: Pactum inter nos inibimus. Tu mihi uictum suppeditabis, & ego pro te ad Deũ intercedã. Quinetiã operabor sedens super rupẽ, ad me solũ adfer ramos palmarũ, & eos contextã mei manibus, quos tu à me tolles & uendes, & ad me feres alimentũ. Porro aũt mihi quoque accipies amphoras, in quibus aquã reponamus, & cũ panẽ fregerimus & refrigerauimus, eũ immittemus in amphoras. Venies uerò tu in anno bis aut ter, ad me adferens panẽ & aquã. Hæc cũ audijsset nauclerus, & cognouisset eũ esse uirũ spiritalem, prompto & alacri animo cũ eo conuenit, se omnia esse facturũ. Et cũ paruam accepisset nauiculã & beatũ in ea accepisset, rectè contenderunt ad rupẽ cũ uentus esset secundus, & uespere ad locũ peruenerunt. Beatus aũt cũ locũ uidisset ualde aptũ, ualde ei lætatus est animus, & cũ Deo egisset gratias, & nauclero benedixisset, ascendit super rupẽ. Cũque ascendisset, psallebat, dicens: Expectans expectaui Dñm, & intendit mihi, & exaudiuit deprecationem meam, & eduxit me de lacu miseriæ & de luto limi. Et statuit supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos. Cũque psalmũ implesset, & pcatus esset, dicit nauclero: Abi in pace frater, & adfer ad me amphoras & panẽ & aquam. Dicit ei nauclerus: Vis ne adferam etiam tibi ligna, ut faciamus tibi paruũ tabernaculũ? Sanctus aũt non passus est, sed erat sub dio sedens supra petram, & æstu quidem torrebatur, algore uerò concrescebat. Tunc nauclerus ad suos reuersus, attulit omnia, quæ ei iusserat beatus, & ad eũ ter quotannis adferebat panem & aquã. Beatus autẽ Martinianus ueluti requiuit egressus è mundo, lætebaturque & Dominum glorificabat in meditatione scripturarum & bona uita.

Martinianus in mari degit solus in rupe.

Ps. 39.

Sub dio semper manet.

Sed sceleratus & malignus diabolus ne sic quidẽ cessauit iustum bello lacessere, sed illic quoque cœpit ei inferre tentationes. Nam cum una nocte mare mouisset & fluctus excitasset, ei ostendebat quòd fluctus ferebantur supra eius caput quindecim cubitos, & dæmon clamauit, dicens: Nunc te suffoco in aquis Martiniane. Beatus uerò respondens, dicit citra ullam perturbationem: Imbecille & infelix, cur frustra

Vexatio dæmonis.

stra labores? Tua enim spectra me non terrent, neque tuæ minæ me timore afficiunt. Spero autem in nomine Domini mei Iesu Christi, quòd te ad finem usque pudore afficiam. Cumque hæc dixisset, cœpit psallere: Saluum me fac, Domine quoniā intrarunt aquę usque ad animā meam. Infixus sum in limū profundi, & non est substantia. Veni in profundum maris, & procella me obruit. Cumque psalmū impleuisset, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, fili unigenite patris inuisibilis, qui propter nostra peccata serui formā accepisti, & terrā descēdisti, exaudi me. Certe Domine, qui increpasti mare, & continuisti eius, qui nequit cohiberi, impetū: qui increpasti uentos, & uicisti ea, quæ uinci nequeunt: Quoniā tibi omnia cū tremore obediunt, exaudi me, & fac cessare eam, quæ aduersus me excitata est, tentationem & fluctū maris, & pudore affice diabolum, impudenter aduersus me erigitur, quoniam omnia potes Domine, & te solum decet gloria in secula, Amen. Eo ergo hæc dicente & orante, ab eo euanuit diabolus, & mansit ab eo illæsus. Sex itaque annos sic degebat sanctus supra petram, omnē laborē & perpessionē sustinens pro salute suæ animę.

Irridetur à sancto.

Ps. 68.

Sed sic quoque ab eo non quieuit malignus, sed ei aliam intulit tentationem, priore grauiorem. Nā cū quodā die obseruasset malignus immundus dæmon nauem uenientē, quę portabat uiros & mulieres, uēto cōfregit nauē & allisit ad petrā, & suffocauit oēs, qui erant in naui, præterquā unā puellā. Vna.n.puella, quæ erat longe formosissima, potuit appræhendere tabulam, & seruari. Et cū appropinquasset petræ, ubi sedebat beatus, ab ea pependit, & cœpit clamare Miserere mei serue Dei altissimi, & porrige mihi manum auxilij, serua me ab hac aqua, & ne sinas me perire in profundo. Beatus autē Martinianus uidens non aliunde eam posse habere salutē aut auxiliū, dixit subridens: Hoc quoque est maligni machinatio. Reuera non uinces promptum meū & alacre animi studiū, ò diabole. Deinde dicit apud se: Væ mihi peccatori, rursus mihi adest cordis probatio. Quid ergo faciam? Si eā dimisero in aquis, in eis suffocabitur, & maculabit meā animā in die iudicij. Sin aūt assumpsero, non expedit mihi esse cum ea. Reuera hæc est in longe grauiori necessitate, quā prima. Nā illa quidem cum esset in terra, poterat sępè seruari, hæc uerò non potest aliunde seruari, & cum suos oculos in cælum extendisset, dixit: Domine Deus meus, in quem speraui à iuuentute mea, ne sinas me perire, sed prouide id, quod est utile animæ meæ. Cumque hæc dixisset, tradidit ei manum, & eduxit eam ex aqua.

Ecce noua et mira tētatio.

Cum autem animaduertisset eam esse speciosam, dicit ei: Igni cum fœno nequaquam bene conuenit. Non possum ego & tu hic simul esse, malignus enim in me operatus putrefactionem. Sed tu hic mane, neque quicquam timueris. habes enim panem & aquā & quomodo comedebam ego, tu quoque comede, ut tibi sufficiat, donec ueniat nauclerus, qui adfert ad me panē & aquā. adhuc.n.restāt duo mēses, postquos huc ueniet, & cum huc uenerit, narra ei quid acciderit. Is uerò te hinc educet, & deducet in tuam ciuitatem. Cumque hęc dixisset, mare obsignauit signo crucis, & dixit, Domine Deus meus, qui increpasti uentos & mera, eaque tibi cum tremore obedierunt, me quoque aspice & mei miserere, & ne sinas me perire. Ecce enim Domine, cōfidens in sancto tuo nomine, me in mare proijciam. Malo enim mori inconsiderate, quam cum corporis perturbatione consuetudinem habere cum muliere. Ad puellam autem cōuersus, dixit, Esto salua mulier. Dominus custodiet animam tuam filia, ab omni insultu diaboli, & te cōseruabit in finem. Quæ cum dixisset, se statim iecit in mare. Statim autem eum duo delphines exceperunt, & in terra deposuerunt. Puella uerò, donec excessit ex oculis eius uidebat ipsum ferri super aquas neque sciebat amplius, quid factum esset. Beatus autem Martinianus in terram egressus, orauit dicens, Ago tibi gratias Domine Deus meus, ꝙ fecisti misericordiam in meam humilitatem, sed etiam usque ad finem ne me relinquas bone Domine & benigne.

Edito crucis signo, mittit se ī mare, & delphinorum tergis ad litus euehitur.

Hæc cum dixisset, dicit apud se: Quid faciam, nescio. In montibus non me finit satanas, nec in mari. Decætero bonum est mihi meditari dictum Euangelij & hoc facere. Docet enim Dominus, sic dicens, Si persequantur uos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Amen enim dico uobis, non finiatis ciuitates Israel; Quæ cū dixisset cœpit fugere, & diceret: Fuge Martiniane, ne te comprehendat tētatio, fuge monache sicque fugiens, & seipsum persequens, finijt dies uitę suæ, nunquam ferens neque peram, neque uirgam, neque duas tunicas, neque æs in zona, neque aliquid aliud portans ad usum corporis ex ijs, quæ debent inseruire homini. Sed ubicunque ingrediebatur in ciuitatem aut in pagū, quærebat quisnam esset, in ea uir pius, & illuc ueniebat, & sumens quæ necessaria erant ad alimentum, exibat. & sic fugiens & persequens, perfecit dies suos, & ubicunque eum depræhēdisset uespera, seu in monte, seu in solitudine, seu in petra, illic manebat. Duos ergo annos currens & se persequens, pulcrum impleuit cursum, cum centum & sexagintaquatuor ciuitates obijsset.

Matt. 10.

Perpetuam suscipit peregrinationem.

Cum autem esset decætero migraturus ad Dominum, uenit Athenas. Porrò beato Episcopo, qui illic erat, reuelatum est de decessu beati. Beatus uerò Martinianus ingressus ecclesiam, cum præsciuisset horam mortis suæ, cadens supra scamnum, dicit iis, qui illic erant: Vocate ad me cito uestrum Episcopum. Illi autem eum existimauerunt esse stultum. Eo uerò adhuc magis rogante, ei obedierunt, & iuerunt ad Episcopum, dicentes ei: Domine, homo quidam iacet in ecclesia super scamnum, & nescimus sit ne stultus, aut quis sit. Nobis certe dicit: Vocate ad me citò Episcopum uestrum. Plus autem ille Episcopus dicit eis: Stulti estis uos. Ille enim & me & nobis est altior & surgens protinus, propere iuit in ecclesiam. Beatus uerò cum eum uidisset, non potuit quidem surgere, sed manus suas extendit supra solum, & sic debitum honorem ei reddidit. Episcopus autem abundantiorem ei honorem tribuit, dicens: Iampridem Deus mihi est pollicitus, se suum seruum mihi esse ostensurum, & qui est à mendacio alienus, impleuit quæ dixerat. Tu autem quando habitabis in regno cælorum, meæ quoque animæ recordare, rogo te. Sanctus uerò respondens, dicit ei, Benedic me ueneranda pater, & ora pro me, ut inueniam fiduciam, dum sistar ante terribile tribunal CHRISTI. Hæc cum dixisset, sustulit oculos suos in cælum, & dixit. In manus tuas Domine commendo spiritum meum, & cum totum corpus suum obsignasset, dicit Episcopo: Commenda me DEO patri. Quod cum dixisset, subridente uultu DOMINO emisit spiritum, cum cursum cōsummasset, & fidem seruasset, propositæ coronæ accepta promissione, dignatus regno cælorum.

Venit Athenas, ibique moriturus uocat ad se Episcopum.

Totū se signans & subridens, moritur.

Quis non miretur hunc sanctum & fortem athletam? Quis non beatum pronunciet inuictum eius cursum & uitam plenam fiducia Quis non narret & stupeat eius, admirabilem, quæ ex uirtute egebatur, uiuendi rationem? Quomodo ad finem usque decertauit pro salute suæ animæ?

Quin

Quin etiam martyrium suæ decertationis ipse sibi cō struxit. Nam cum adesset persecutio, neque Imperator, neque Præses persequens, ipse sibi extruxit martyrium, ut qui aduersa fronte cum diabolo bellū gesserit, & conculcauerit insolētem eius exultationem. Ipse ergo fuit sui & persecutor & rex & carnifex seipsum torquens, & martyr decertans, & athleta coronatus, & iustus renunciatus. Quid ergo? eum uocabis martyrem? Certe. Etenim ut fortis martyr & athleta ignem contempsit, & quod est admirabile, ipse sibi ipsi accendit fornacem, & per hunc ignem sensilem cō culcauit ignem æternum, & quam aduersus ipsum mulierem excitauit diabolus, eā per preces fecit per fectā Dei ancillam, animamque à repræhensione alienam & puram Deo obtulit.

Sed oportet nos de illa quoque puella, quæ fuit relicta super rupem marinam, uobis narrare, quem nā finem acceperit, & quemadmodum finem uitæ suæ peregerit citra ullam, quæ in eam caderet, repræhensionem, etenim propter eam rursus conceptæ beati preces non manserunt inefficaces, sed eam ad finem usque conseruauerunt. Ipsa enim relicta supra petrā, sic comedebat, sicut ei ius sit sanctus. Cum autem uenisset nauclerus, qui afferebat panem & aquam, & appropinquasset petræ, & uidisset puellam stantem, existimauit esse spectrum, & timore affectus, cœpit à petra recedere, remis agens nauiculam. Illa autem clamās, dicebat nauclero: Ne timeas, ò frater, sum enim reuera mulier, & sum Christiana. ueni prope me propter Dominum, & narrabo tibi uerum. Illo autē minus fidente, & magis timente, ipsa iurabat, dicens: Per regem Christum, sum Christiana. De cætero ueni prope me, & tibi ordine narrabo, quid acciderit. Tunc nauem suam adduxit nauclerus, & dixit ei: Vbi est, qui hic erat, monachus, aut quid ei factum est, quòd recessit? Quis uerò te huc adduxit? Puella autem cum se signasset, narrauit ei quæ ipsis acciderant.

Virgo ī rupe relicta ut se gesserit.

Nauclerus cum audijsset, dicit ei: Veni huc, ut te hinc educam, & ibis in tuam ciuitatem. Mulier autē respondens, dicit ei: Ne, rogo te, domine mi, ne me eijcias ex hac petra, sed fac mecum misericordiam & clementiam, & uadens in tuam ciuitatem, affer ad me pileum & uirilem tunicam, contextam ex pilis, & panem & aquam, quomodo afferebas ad beatum, & eandem mercedem accipies à Domino Christo. Non est enim apud Deum distinctio masculi & fœminæ, sicut dixit Paulus Apostolus. Omnes uos unum estis in Christo Iesu. Ne ergo me abomineris humilem & abiectam, quæ uolo salua fieri. Nisi enim benignus Deus me uoluisset esse saluā, ego quoque cum omnibus perijssem in mari. Volente ergo Deo me seruare, tu ne me perdas, quoniam sum fœmina. Memento, quòd qui finxit Adam, is Euam quoque creauit, & ipse ambos est fabricatus, & in ultimis diebus per sanctam uirginem est manifestatus. Age ergo, rogo te, uade in tuam ciuitatem, & quomodo prædixi tibi, affer ad me uirilem tunicam, & pileum, & panem, & aquam, & lanam, & adhuc huc uxorem tuam, ut cum illa uerba faciam de lana, & ut illa me induat uirili habitu: & Dominus Deus meus erit tecum omnibus diebus uitæ tuæ, & dabit tibi in hac uita misericordiam & remissionem peccatorum, in illa autem, fiduciam & gloriam ante tribunal Christi.

Eccè q̄ propēri erant ueteres sancti ad se signo Crucis obsignādos.

Gal. 3.

Hæc cū audijsset nauclerus, & uidisset eius in Deū desiderium, dicit ei: Ecce ego faciam omnia, quæcunque mihi mādasti, solum esto fortis & strenua, & Dominus implebit desiderium tuum. Quæ cum dixisset, mouit suum nauigium, & iuit in suam ciuitatem, & uxorem secundo die. & quæcunque ei iusserat, accessit ad puellam. Et cum mulier ascendisset supra petrā, adorauit puellam, procumbens in faciem, & eduxit omnia ex naui. Puella uerò rogauit uirum, ut secederet in nauiculam, ut uirili habitu indueretur. Cū ipsa autem secessisset, simul exuit uestes muliebres & muliebrem imbecillitatem, & uirili se accinxit prudētia, & induit uestes uiriles, nempe pileum & uirilem tunicam, contextam ex pilis, & stans precata est Dominum, dicens: Domine, qui exaudisti omnes sanctos tuos à seculo, exaudi me quoque peccatricem, & consumma me in hoc loco & habitu, nulla affectam ignominia, & conserua meam animam, & confirma cor meum, & corpus meum corrobora, & deduc mentē meam & animam ad hoc, ut tibi placeam, & impleā tua mādata, & ijs, qui mihi obedierint, præbe Domine bonam mercedem, quoniam es benedictus in secula, Amen. Post hæc autem dicit mulieri: Rogo te domina, dum panis & aqua ad me affertur, fac ut lanam quoque ad me afferas, & cum parauero, reddam tibi, ne panem gratis comedam. Has quoque meas uestes tibi habe ad mei monimentum. Hæc aum dixisset, dimisit eos in pace.

Induit se uirgo uestem uirilē, ex pilis cōtextā

Tertio autem quoque mense accedebant ad eam nauclerus & uxor eius, ei offerentes, quæ necessaria erant ad alimentum. Beata autem exultabat & glorificabat Dominum in ueneranda & bona agendæ uitæ ratione. Fundebat uerò interdiu quidem, duodecim preces, noctu autem uigintiquatuor. Alimentum autem eius erat, in duobus diebus libra panis, & aquæ poculum unum. Sicque perfecit cursum suum, in bona uiuendi ratione. Erat autem, cum uenit ad petrā, nata annos uigintiquinque, in petra uerò uixit sex annos. Duobus autem mensibus, antequam ueniret nauclerus & uxor eius, tradidit beata Photina Christo spiritum suum, cum peregisset cursum suæ exercitationis in syncera fide & bona uitæ agēdæ ratione, ut etiam ipsi nauclero de ea reuelaretur.

Nota uirginis diurnas & nocturnas preces.

Postquam autem impletum fuit tempus duorum mensium, accessit nauclerus cum sua uxore, & inuenit eam mortuam, & decore honesteque iacentem, & manus habentem in formā crucis, osq; honeste clausum, & similiter oculos diligēter clausos, & ut semel dicam, eam tam honeste iacentem, ut ipsi putarent eam dormire. Accedentes uerò, eam inuenerunt mortuam, & Deum glorificauerunt. Erat autem eius uultus post tot dies tanquam flos matutinus, suauem odorem emittens, & cum adorassent uenerandas & sanctas eius reliquias, acceperunt in nauiculam, & tulerunt Cæsaream ciuitatem Palæstinæ, & renunciarunt ei, qui tunc erat Episcopus, uitam quā ex uirtute egerat. Quamobrē iussit ipse Episcopus eam sepeliri in loco honesto & insigni, cū lampadibus & hymnis diuinis, Ad gloriā Dei omnipotētis, & Dñi nostri Iesu Christi: Cui gloria & potētia, cū patre & sancto spiritu nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Moritur sancta uirgo Photina.

uultus defunctæ uiuidus.

MARTYRIVM SANCTORVM Marij Marthæ, Audifax & Habacuc nobiliū Persarū, cui fidē faciūt antiquissima matyrologia & uetusti MS. Codices.

Temporibus Claudij, uenit quidam de Perside, Marius nomine, cum uxore sua Martha, & filijs Audifax & Habacuc Christianis uiris ad orationem Apostolorū. Cumque uenissent Romam, cœperunt corpora sanctorum per carceres & sepulturas solicite & curiose inquirere. Interea ueniūt in castrū trans *14.Fe.*

trans Tyberim, & in carcere conspiciunt hominem uenerabilem, nomine Quirinum, qui iam multa uerbera pro nomine Christi perpessus fuerat, & facultatibus suis nudatus. Ad quem uenientes, miserunt se ad pedes eius, obsecrãtes, ut oraret pro eis. ibique mã serunt diebus octo, de facultatibus suis ministrantes beato Quirino, & lauantes pedes eorum, qui uinculis erant constricti, & in capita sua uel filiorum suorum ipsam aquam effundentes. Eodem tempore iussit Claudius, ut si qui Christiani inuenti fuissent aut in uulgo, aut in custodia, sine interrogatione punirētur. Ipso autem edicto promulgato, tenuit ducentos saxagintaduos Christianos uia Salaria, qui arenam fodientes, damnati fuerant pro nomine Christi: quos extra muros portæ Salariæ duci, & inciuitatis amphitheatro militum sagittis iussit interfici. Hoc cum factũ fuisset, contristati nimis Marius & Martha uxor eius cum filijs suis, uenerunt ad locum, ubi corpora sanctorum interfecta fuerant, unà cum beato Iohanne presbytero, & inuenerunt super corpora eorum ignem superpositum. Itaque cœperunt corpora subtrahere & sepelire cũ linteaminibus ex facultatibus suis, quia locupletes erant. sepelierunt autem ea in crypta uia Salaria in cliuo cucumeris. Simul etiam sepelierunt tribunum quendam Claudij, nomine Blastum, & in eodem loco uigilias & ieiunia cum orationibus multis diebus cum beato Iohanne celebrauerunt. Audiens hæc Claudius, curiose iussit inquiri Marium & Martham uxorem eius, sed non inuenit eos, quod occulte isthuc facerent. Veniẽtes uerò Romam ad castrum, requirebãt beatum Quirinum. Quẽ non inuenientes, contristati sunt nimis. Inuenerunt tamen quẽdam presbyterum, nomine Pastorem, qui enarrauit eis rem omnem, & ut noctu interfectus fuerit gladio beatus Quirinus, & iactatus in Tyberim, corpusque eius remanserit in insula quadam. Pergentes igitur noctu cũ familia sua & beato Pastore presbytero, collegerunt corpus eius & terra condiderũt in cœmeterio Pontiani in crypra, octauo Calend. Aprilis. Deinde beati, Marius & Martha cum filijs noctu audiunt in loco quodam trans tyberim in cœnaculo multitudinem Christianorum psallentium, multumque læta ti, pulsant ianuam cœnaculi. Illi autem timentes, noluerunt aperire. Eodem in loco erat episcopus, nomine Calixtus. Qui cũ audisset pulsantes, dixit ad sanctos Christi: Confortamini, nolite timere: Christus pulsat ostium nostrum. Aperiamus ergo os nostrum, & plus confortati, collaudemus Dominum, quia ipse nos uocat: Et confestim ipse perrexit, & aperuit ostium. Quem uidentes Marius & Martha cum liberis suis, miserunt se ad pedes illius. Ea re animaduersa, omnes Christiani gauisi, & sese inuicem osculati sunt.

Edictũ Claudij contra Christinos.

Porrò beatus Calixtus sic orauit ad Dominum: Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui dispersa congregas, & congregata conseruas, auge fidem & fiduciam seruis tuis per Christum Dominum nostrũ, qui uiuit cum te Deo patre omnipotente & spiritu sancto in secula seculorum. Et responderunt omnes, Amen. In eodem autem loco mensibus duobus manserunt absconditi.

DI S. VALENTINO PRESBYTERO.

Valentinus cõprahensus, compendibus & catenis illigatur.

Interim apprahendit Claudius quendam uenerabilem presbyterum, Valentinum nomine, & uinxit compedibus & catenis: Inde post biduum iussit eum sibi præsentari in palatio suo iuxta amphitheatrum. Qui cum præsentatus fuisset adspẽctibus eius, dixit ad eum: Quare non frueris amicitia nostra, sed illis potius iungeris, nui sunt hostes reipublicæ bostræ? Satis quidem mirandam tribuit tibi sapientiam audio, & tamen cum sis sapiens offendis in superstitionem uanitatis. Respondens Valentinus presbyter, dixit: Si scires donum Dei, gauderes & tu, & respublica tua, refutaresq; dæmones, & idola tua manufacta, & confitereris unum Deum patrem omnipotentem, & Iesum Christum filium eius, creatorem omnium rerum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Respondit quidam Iureconsultus qui adstabat Claudio, & dixit uoce clara ad beatum Valentinum presbyterum: Et quid de deo Ioue uel Mercurio? Respondit Valẽtinus presbyter: O homines miserrimos & turpes, qui tempore uitæ suæ semper in spurcitijs, impuris uoluptatibus & contumelijs corporum suorum male uixerunt. Sed tamen ostende mihi genealogiam eorum, & uidebis quam turpes fuerint. Respondit ille alta uoce: Blasphemauit deos & gubernatores reipublicæ. Eo die sic satis patienter audiebat Claudius, dixitque Valentino: Si Christus Deus est, quare mihi non explicas, quod uerum est? Respondens Valentinus presbyter, dixit: Audiat pietas tua, ò rex, & salua erit anima tua, & respublica tua augebitur, & hostes tui profligabũtur, tuq; in omnibus uictor, & hic regno frueris, & illo seculo futuro. Hoc tãtum admoneo, ut te pœniteat fusi sanguinis sanctorum, credasque in Christum, & baptizeris. Ità enim saluus eris. Tum uerò Claudius dixit ad ſtãtibus: Audite ciues Romam & cœtus reipublicæ, quam sana doctrina ab hoc homine promitur. Respõdit Calphurnius præfectus, & uoce clara dixit: Seductus es princeps doctrina falsa. Num uerò æquum id esse potest, ut relinquamus, quæ à cunabulis nostris coluimus & adorauimus? Eadem hora mutatum est cor Claudij, & cum dolore animi tradidit Valentinũ Calphurnio præfecto, dicens: Patienter audi eum, & si sanum consilium non est, quod profert, fac in eum, quod in sacrilegum legibus sancitum est. Sin uerò rectè consulit, audiatur iusta postulatio eius. Tunc Calphurnius præfectus suscipiens Valentinum presbyterum, dedit eum cuidam Asterio principi suo, dicens: Si potueris eum mollibus sermonibus inflectere, intimabo doctrinam tuam Claudio, & eris amicus eius, & augeberis opibus, & facultatibus. Accipiens ergo eum Asterius, duxit in domum suam. Qui cum introisset in domum Asterij, genibus positis, orauit dicẽs: Deus omnium rerum uisibilium & inuisibilium factor & creator generis humani, qui misisti filium tuũ Dominum nostrum Iesum Christum, ut nos depræsenti seculo liberares, & de tenebris ac lucem ueram perduceres Christum, qui nobis præcipiens dixit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, tu converte domum hanc, & dona ei lumen post tenebras, ut cognoscat te Deum uerũ & Christum Iesum in unitate spiritussancti in secula seculorum, Amen. Audiens hoc Asterius princeps, dixit ad Valentinum presbyterum, Miror prudentiam tuam, ut dicas, quia Christus uester lumen est. Respõdit Valentinus, uoce clara, dicens: Et uere, quia Dominus Iesus Christus, qui cõceptus est de spiritu sancto, natus de Maria uirgine, lumen uerum est, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Respondens Asterius, dixit: Si illuminat omnem hominem, modò probabo, num Deus sit, aut certè fallaciam tuam coercebo. Habeo filiam adoptiuam, quam diligo à cunabulis, quæ ante duos ferè annos epithematis fœdera, ipsam adducam ad te, & si curata fuerit, omnia quæcunque præceperis, faciam. Respondit Valentinus presbyter: In nomine Domini nostri Iesu Christi adhuc eam ad me. Currens uerò Asterius anxius, adduxit puellam cæcam ad beatum Valentinũ presbyterum. Eleuans autem manus in cœlum, oculis

Valentini ad Claudiũ oratio.

Claudius propendet in Christianismum.

Mutatur uerbis Præfecti.

Ma.11

Io.1.

Oratio S Valẽtini ad Deum.

lis madentibus lachrymis, dixit: Domine Deus omnipotens pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, qui misisti filium tuum Dominum nostrum, ut nos de tenebris ad lucem uerã perduceres, te inuoco ego peccator & indignus. Sed quia omnes uis saluos fieri, & neminem perire, ego deprecor misericordiam tuam, ut cognoscant omnes, quia tu es Deus & pater & creator omnium, qui cæco nato oculos aperuisti, & fœtentem Lazarum de monumento suscitasti, te inuoco, qui lumen est uerum, & Dominus omnium principum & potestatum, non mea uoluntas, sed tua fiat super hanc famulam tuam, ut digneris eam illuminare lumine intelligentiæ tuæ. Et posuit manum super oculos eius, dicens: Domine Iesu Christe, illumina famulam tuam, quia tu Deus lumen uerum es. Et cum hoc dixisset, aperti sunt oculi eius. Hoc cum uidisset Asterius, cecidit cum uxore sua ad pedes beati Valẽtini, & ait: Per Christum, per quem lumen cognouimus, quod scitis facias, ut soluentur animæ nostræ. Respondit Valentinus: Ergo facite, quod dico, & si ex toto corde creditis, confringite omnia idola, & ieiunate, & remittite culpas omnibus, & baptizetur unusquisque in confessione sua, & saluus erit. Indixit uerò eis triduanum ieiunium. Et quia Christianos multos habebat Asterius in custodia, relaxauit omnes. Triduo consummato, die sancto Dominico baptizauit Asteriũ cum omni domo sua. Et uocauit ad se sanctum Calixtum episcopum, & cõsignauit Asterium cum omni domo sua animas promiscui sexus ferè sex & quadraginta. Hoc posteaquã audiuit Marius & Martha uxor eius cũ filijs, nempe cæcam illuminatam à beato Valentino, & propter illuminationem eius omnem domum Asterij credidisse, uenerunt cum gaudio ad domum Asterij, gratias agentes Deo, fueruntque ibi diebus trigintaduobus. Post hos dies requisiuit Claudius Asterium principem: Porrò nunciatum est illi, illuminatam esse puellam in domo eius, & hoc signo permotum, baptizatum esse in nomine Christi cum omni domo sua per Valentinum presbyterum. Qui iratus, misit milites, & tenuit omnes, quos inuenit in domo eius. Qui cũ adducti fuissent uincti, inter quos erat Marius & Martha, Audifax & Habacuc nobilissimi ex Perside, qui uenerant ad orationem sanctorum Apostolorum, iussit Persas quidem separari à congregatione eorum, Asterium uerò cum omni domo sua duci in ciuitatẽ Ostiam, & illic eum pœnis excruciatũ interfici: Marium autem & Martham, Audifacem & Habacuc suo iudicio reseruari. Valentinum autem presbyterum, fustibus cædi, & capitalem subire sententiam. Qui decollatus est uia flaminea sub die XVI. Calend. Martiarum. Cuius corpus collegit matrona quædam Sabinella, & sepeliuit in eodem loco, ubi capite cæsus est. Iussit deinde Claudius præsentari, adspectibus suis Marium, Martham, Audifacem & Habacuc. Qui cum præsentati fuissent, æstimans eos pecunijs cumulatos, sic illos aggreditur: Vnde estis? Respondit Audifax, filius eorum maior: De Perside. Claudius dixit: Quem generis obtinetis nobilitatem? Respondit Audifax: Ego & Habacuc, quantum ad carnem, filij horum sumus. Claudius dixit: Ob quam causam huc uenire uoluistis? Respondit Audifax: Desiderio desiderauimus ad pedes Apostolorũ orationis causa occurrere. Claudius dixit: Et quæ sunt uobis facultates, ut tantos itineris uelletis sumptus facere? Responderũt Marius & Martha: Dominus omnipotens nouit, quia nobiles nati sumus antiquitate. Nam ut scias nos nobiles esse, ego filius sum Imperatoris Maromeni, & hæc filia est Cusuntis subreguli. Claudius dixit: Quare iudicium parentum uestrorum non sequimini, potiusque deseritis deos, quos patres uestri coluerunt, & hominem mortuum quæritis? Respondit Marius: Nos famuli Christi, seruos & apostolos eius uenimus exorare, ut ipsi interuenire dignẽtur pro nobis. Claudius dixit: Facultates uestræ præsto sunt? Marius respondit: Facultates nostras dedimus ei, qui ad breue tẽpus eas nobis dedit, Domino nostro Iesu Christo. Claudius audiens hunc sermonem, iratus, tradidit eos uicario Musciano, dicens: Si non sacrificauerint, & relinquerint superstitionem hanc, diuersa eis tormenta adhibeto. Eadem die iussit sibi in tellure gremium præparari, & omnia genera tormentorum adferri. Cumque adducti fuissent sancti martyres in cõspectu eius, furore repletus, dixit: Intimatum uobis est, quid præceperint principes nostri, & omni reipublicę? Respondit Audifax: Nescimus. Muscianus uicarius dixit: Ergo uultis cognoscere decretum? Responderunt Marius & Martha: Desideramus audire, quid iussum tibi fuerit. Muscianus uicarius dixit: Deferãtur tormenta. Ad ubi allata sunt, dixit: Omnia genera tormentorum in uos expendentur, si decreto non obtemperaueritis. Sin uerò iussis principum obedientes uos præbueritis, & natales uestri renouabuntur, & dignitates obtinebitis haud uulgares. Hæc enim iusserunt uictores reipublicæ, ut sacrificetis dijs sine mora & sitis amici principum. Respondit Audifax filius maior, & dixit: Stultam rem locutus es. Dicit Muscianus ad Marium, Martham & Habacuc: Vos quid diciris? Responderunt: Omnes quasi uno ore locuti sumus. Muscianus uicarius iussit expoliari eos, & fustibus cædi: Marthã uerò stare ante eos. Qui cũ cæderentur, sub uoce præconis dicebant cædentes: Præcepto principum contemnere nolite. Martha autẽ gaudens: Filij mei, cõstantes estote. Marius uerò laudabat Dominum, dicens: Gloria tibi Dñe Iesu Christe. Muscianus uicarius iussit eos deinde leuari à terra, & suspendi in eculeo. Qui dum attraherentur funibus canapinis, uoce clara clamabat Audifax filius maior: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui dignatus es adnumerare nos seruis tuis. Iratus uerò Muscianus, iussit ignem ad latera eorum opponi, & ungulis ferreis radi. Illi autem uultu alacri clamabant: Gratias tibi agimus Domine. Post hæc iussit Muscianus eos deponi de eculeo in conspectu Marthæ, & manus eis præcidi, quibus præcisis, cœpit sanguine emanare. Martha autem colligens sanguinem mariti & filiorũ, caput suum illo liniebat cum gaudio. Deinde iussit Muscianus, ut manibus colligatis per ciuitatem circunducerentur sub hac uoce præconaria: Deos blasphemare nolite. Clamabãt autem Marius, Audifax, & Habacuc: Nõ sunt dij, sed dæmones, qui & uos perdent & principem uestrum. Eodem die tulit sententiam, ut capite punirentur. Itaque ducti uia Cornelia milliario tertiodecimo ad Nymphas Catabasi, ibi in eodem loco decollati sunt sub arenario, Marius, Audifax & Habacuc. Martham uerò in puteo necari præcepit. Quorum corpora iussit concremari, ne sepultura afficerentur. Matrona uerò, nomine Felicitas, rapuit corpora eorum semiusta, & in prædio suo sepeliuit. Martham uerò leuauit de puteo, & iũxit corporibus sanctis sub die 13. Calendarum* Februariarum, ubi præstantur beneficia Domini nostri Iesu Christi usque in hodiernum diem.

Ioan. 9 *Io. 11.*

Cæcam illuminat, & credit Asterius cum uxore sua etc.

S. Valẽtinus capite plectitur.

Sancti martyres fustibus caduntur.

Vruntur & lacerantur eorum latera.

Manus amputantur.

**Martiarũ.*

PASSIO

PASSIO S. VALENTINI EPIscopi interamensis, ex Preuetustis MS. codicibus, quibus etiam antiquissima Martyrologia adstipulantur.

14.Fe. *Ps. 11.* PRopheta loquitur ad Deum: Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. In ipsa ergo multiplicatione illi specialiter ad Deum pertinent, qui uitam suam uouerunt creatori, ita ut corpus & animam intentissimam Christo faciant. Vnde beatus Interamnensis episcopus, sanctus Valentinus, bene uiuendo meruit uirtutibus adhærere, quæ uirtutes latentem hominē omninomodo credentium animis tradiderunt. Igitur Athenienses quidam nobiliter nati, Proculus, Ephebus & Apollonius scholastici uiri, apud Græcos Latina studia desiderantes, apud Cratonem ciuem suum, oratorem utriusque linguæ, in urbe Roma hospitabantur, cuius & magisterio & hospitio fouebātur. *Craton Rhetor* Factum est autem, ut unicus Cratonis filius, Cheræmō nomine, iuuenis scholasticus, eam incurreret ægritudinem, ut incuruato dorso, caput inter genua deprimeretur. Cumque omnes pene medici, qui in urbe Roma erāt, nulla ei possent ratione succurrere, extitit quidam Fonteius Tribunitius, qui diceret uitium eiusmodi acrius suo accidisse germano, & curatum esse à quodam sancto Valētino episcopo & ciue Interamnēsi, hortabaturque trasmitti ad eum. Denique & ipse puer, ex quo curatus est, non illum deseruit, dicens, se nimio eius bonitatis affectu constrictum. Audiens hæc Craton, mittit ad illū nobiles uiros, amicos suos, qui illum rogarent, ut ad urbem Romam dignaretur uenire. Quem cum uenientem Craton hospitio recepisset, ostendit ei filium suum Cheramonem, & cœpit petere, ut sicut curauit germanum Fonteij, & huic succurreret. Cui sanctus Valētinus episcopus dixit: Tu si uis, curabitur. Et Craton ad eum, Dimidiam, ait, partem substantiæ meæ tibi dare cōstitui, si tu eum ab hac calamitate liberaueris. Cui sanctus Valentinus respondit: Miror te magistrum prudentem non aduertisse quod dixi, Tu si uis, curabitur. Nā si credideris in Christū meū, fides tua preciosior erit Deo, quam tu ipse, qui in rebus uilissimis & uanis spē collocas tuam, credens effigies malignorum hominum, in ligno aut quocunque metallo expressas, aliquam diuinitatem habere, *In falsos deos* qui suo merito hoc obtinuerunt, ut non possint dij credi, cum sordidissimis actibus & crudelissimis occupati, nullum tempus immune ab sceleribus habuerint. Sed si fidem, quam insinuo, ab hac defendas iniuria, & in Deum illam inuisibilem & omnipotentē conferas, dabitur solus filio tuo, quam postulas, censum uerò tuum, cuius mihi partem dimidiam polliceri uoluisti, offer pauperibus, qui orēt pro filio tuo: mihi autem nulla ratione persuadere poteris, ut pro salute eius aliquid aliud abs te quam fidem expetā. Crede ergo filium Dei, uerum Deū esse, Iesum Christum, & omnibus renuncia simulacris, & uidebis saluum filium tuum. Dicit ei Craton: Licet ignorē, quo ordine religio uestra teneatur, at hoc tamen auditis ne accepi unumquemque fide sua saluari, nec prodesse alteri alterius fidem, nec cuiquam obesse alienā infidelitatem. Sanctus Valentinus episcopus dixit: Certæ causæ sunt conuersationis humanæ, quæ alios pro alijs nec liberari faciant, nec perire. Neque enim in fide dubius pater, filio potest obesse fideli. In his ergo causis, quas necessitas flagitat, sanitatem quærēs, dum patitur, pater pro filio, soror pro fratre, pro seruo dn̄s, & filium patri esse redditum, & fratrem sorori, & seruum legimus domino restitutum. Igitur pro eorum interitu hi, qui cruciabantur, fidem integram acceperunt ad hoc, ut efficerentur utrique fideles, & salus tēporaliter data corporibus, acquireret animas inæternum, sicut & factum est, cum Centurio moriētem seruum suum reciperet, & filiam mortuam archisynagogus ad uitam reuersam adspiceret, & soror res Lazarum, iam sepulturam quatriduanam habentem, quem lugebant & flebant, uoce Domini suscitatum esse gauderent. *Ma.8.* *Luc.8.* *Io.11.* Sunt & multa alia, quæ in nouis & ueteribus sacris uoluminibus isthud affirmēt, fidē alterius alteri profuisse, & infidelitatem aliorū alijs nocuisse, quæ nūc memorare longum est. Hæc & his similia multa sancto Valentino episcopo prosequente, Cratō orator cecidit ad pedes eius, dicens: Credo, q̄ ille, quē prædicas, uerus sit Deus, & præter ipsum non sit alius, qui imperet languori, ut abscedat, imperet morti, ut fugat, imperet uitæ, ut redeat. Sanctus Valentinus episcopus dixit: Fides Christiana non tantum uerbis, sed & operibus demonstratur. *Fides Christiana etiam operibus declaranda est.* Dicit ei Craton: Quæ sunt opera, per quæ fides possit ostēdi? Sanctus Valentinus dixit: Vt abrenūcietur idolis manufactis, quorum effigies adoratur in templis, & ab omni peccato lotus fonte purissimo, Deo filius adopteris. Craton dixit: Aqua, quæ sordes corporis lauat, quomodo poterit peccata mundare? S. Valentinus dixit: Aqua per mysterium inuocatæ Trinitatis, spiritū sanctum in se recipit, & per ipsum uniuersa peccata & crimina dimittuntur. Dicit ei Craton: Dum disputatio nostra longius tenditur, uita filij mei Cheræmonis breuiatur. Dicit ei S. Valentinus: Nisi credideris ea, quæ nec audire potuisti aliquando nec uidere, saluus esse non poterit filius tuus. Dicit ei Cratō: Quid est, quod ego nec audire potui, nec corde concipere? S. Valentinus dixit: Nunquid audisti aliquando uirginem cōcepisse, uirginem peperisse, uirginem post partum permansisse? Audisti aliquando aut uidisti quempiam siccis pedibus undarum pelagus pertransisse, imperasse uentis, tempestatem iussu compescuisse, postremo crucifixum, mortuum & sepultum, die tertia resurrexisse, atque multis uidentibus in cœlos ascendisse, angelis testantibus, ita ut ascendit, denuo uenturum ad iudicium? *Matt. 14.* *Ma.8.* *Act.1.* Si hæc credis, accede & baptizare, ut possis ad salutem filij tui pertingere, & per ipsum ad uitam perpetuam peruenire. Dicit ei Cratō Quantacunque dixeris, quantalibet uerborum copia usus fueris, ex hoc uno poterit ueritas colligi, si saluetur is, propter quem dicuntur. S. Valētinus dixit: Quoniam sapientia mūdi, in qua tu magister esse uideris, stultitia est apud Deum, & nō potes tam perfecte credere, quam fides ipsa deposcit, da mihi fidem tuā sub hac pollicitatione, ut si filius tuus per meam fidem saluus euaserit, tu per salutem filij tui cum omni domo tua conuertaris ad Christum. *1.Cor.1.* Tunc Craton uocauit coniugem suam cum omni familia, & prostratus pedibus eius, promisit, si ille saluus foret, omnes credituros in Christum: Erant autem in hoc spectaculo Proculus & *Ephebus uel Phebus atque Apollonius, quos supra dictum est in Græco perfectos, ad Latina studia se contulisse. Hi itaque simili modo oratoris sui filium Cheræmonem cupiētes saluum fieri, se credituros affirmant. Tunc S. Valentinus iussit sibi cubiculum præparari, & unius diei atque noctis silentiū fieri, & clausit ostium super se & puerum Cheræmonem, qui iam triennio ita toto corpore incuruus, cō plicatus atque glomeratus iacebat, ut caput inter genua defixum haberet, nec ulla pars corporis sua libertate frueretur. Erant enim eius brachia simul & crura

contorta,

contorta, nec ullus medicorum scire potuit, quo nomine is morbus appellaretur. Porrò S. Valentinus, uir Dei, fide plenus clauso, ut diximus, ostio, stratoq; humi cilicio, tulit puerum Cheræmonem de lecto, & reposuit seminecem in eo cilicio, in quo ipse orare consueuerat & per totam noctem in Dei laudibus & oratione manenti, lumen circa mediam horam noctis tantum apparuit, ut hi, qui in spectaculis erãt circa cubiculum, putarent intus flammam accendi. Sed spatio unius horæ transacto, surgẽs sanissimus puer, simul cœpit uoce clara in Dei laudibus incolumis cõcrepare. Audientes autem illum parentes eius Domino canere, cuius per tres annos solum gemitum audierant, mugitumquè reddentem, omnes simul gaudentes, fores ut reseraret eis, sanctum Valentinum exorant. At ille dixit: Nisi compleuero statutum orationis numerum & hymnorum, non uobis aperiam. Sed cum iam aurora finem nocti imponeret, S. Valentinus reserat claustra cubiculi, & Cheræmonem iuuenem parentibus, ac si nihil perpessus fuisset, ab omni ægritudine liberum assignat. Tunc Craton cum coniuge & omni domo sua credidit, & baptizatus est. Cheræmon autem ut uestigia sancti Valentini relinqueret, nulla potuit ratione adduci. Proculus uerò & Ephebus atque apollonius, abijcientes studia humanæ sapientiæ, ita se contulerunt ad Dominum, ut ultra penitus nihil humanarum legerent literarum, sed conuersi ad Dominum, spiritalibus se studijs tradiderunt magistro, cuius non tantum uerba, sed etiam facta probarentur mirabilia. Interea per hos confluebat multitudo scholasticorum ad Christũ, ita ut Abũdius Præfecti urbis filius animo duceretur, ut tota fidei plenitudine Christi se famulum publica uoce clãmaret. Hinc uerò indignatio penè omnium senatorum accensa est, & tentus S. Valentinus episcopus atque uirgis cæsus, cõpellebatur sacrificare dæmonijs, & post diuturnam cædem custodiæ mancipatur. Videntes autem eum constantiorem fieri, & in ipsa cœde & custodia gloriari, & omnium, qui per ipsum Christo crediderant, animos confirmare, medio noctis silentio eiectum de carcere decolauerunt iussu furiosi Placidi, urbis Præfecti. Tunc à Proculo, Ephebo atque Apollonio ablatum corpus uenerãdi Christi martyris, ad suam ecclesiam Interamnæ urbis nocturno itinere transtulerunt, ibique suburbano empto terræ spatio non longe ab eadem ciuitate sepulturæ honestissime tradiderunt, ubi cum quotidianis uigilijs in Dei laudibus permanerent, tenti à gentilibus, custodiæ sunt traditi consulari Leontio. Qui agnoscens Proculum, Ephebum atque apollonium, multos è populo, quos conuerterant, habere fautores & amicos, timensque ne uiolenter ei à populo tollerentur, noctis medio suis eos iussit tribunalibus præsentari. Quos cum uidisset nec blandimentis decipi, nec terroribus frangi, iussit eos capitalem subire sententiam. Ipse autem statim fugiens cum officio, quò pergeret, non permisit sciri. Tunc omnis populus luctum quidem de nece eorum, sed gaudium de martyrio habuerunt. Porrò martyres sancti à beato Abundio non longe à corpore S. Valentini sunt sepulti, collaudantes Dominum Iesum Christum, qui uiuit cum Deo patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amẽ.

Puer cõtractus fit repẽtè sanissimus.

Craton cũ tota domo sua baptizatur.

S. Valẽtinus necatur.

VITA ET MIRACVLA SANcti Patris nostri Auxentij abbatis, authore Simeone Metaphraste.

Fe. 14.

CVm antiqui patres & factis & uerbis fuerint insignes, & diuersis operibus eorum, qui in uinea, q̃ percipitur intelligentia, manè simul & hora tertia & sexta similiter & nona uocati sunt, sanctorum ad ædificationem corporis Ecclesiæ labores conscripserint, non est absurdum, nos quoque, qui propter socordiã & inscitiam ab eis longe sumus remoti, uerè conscribere iustorum uirorum uitam, qui circa horam undecimam in eadem uinea laborarunt, ad utilitatem fidelium, qui legunt & audiunt, ut qui uolunt habere piam rationem ducem uitæ præsentis, constanter sequantur uiam Patriarcharum, Prophetarũ & Apostolorum, Martyrumquè & iustorum, cum eorũ quidem uirtutibus contendentes, suffulti autem & stabiliti eorum orationibus. Quæcunque enim prius scripta ut dicit diuinus Paulus, scripta sunt ad nostram admonitionẽ. Eo ergo freti, qui dixit: Dilata os tuũ, & implebo illud, conuertamur ad propositam narrationem.

Matt. 20.

Ro. 15.

Ps. 80.

Tempore Theodosij iunioris, X X X V. anno eius imperij, fuit uir quidam noĩe Auxentius, qui erat relatus in numerũ quartæ scholæ fortissimorũ & Christi amantium scholarium, ex genere quidẽ orientali, in pietate autem & omni Christiana doctrina eruditus roburque corporis & fortitudinem in ipsa forma gestans, morumque modestiam & uirtutem gerens in animo, dogmataque habens sanum in fide Apostolica, & plurimum studium in generalibus uigilijs pernoctationum. Quoniam uerò quæ ante hæc ab eo facta sunt, nos latuerunt, ab hoc fundamento initium ducamus orationis. Hic ergo sanctus & diuinus uir Auxentius, habebat patruum Byzantij in militiã relatum optionem numeri. Quem requirens cum ascendisset ex Syria, & non inuenisset, propterea q̃ prius decessisset, militauit scholaris. Cum ergo esset in exercitu insignis, frequenter etiam uersabatur cũ ijs, quorum celebrabatur exercitatio & uirtus, maximè autem cum quodam Iohanne monacho, qui prope Septimum stabat in Clubo, cuius etiam uestigijs insistebat, tanquam nubes Christi, simul cum quodam, qui uocabatur Setas, uiro omni ex parte honesto, & Marciano, qui tunc erat laicus sectæ Nouatianorum, haud ita multo post mortem unitus fuit Ecclesiæ catholicæ, & factus fuit œconomus sanctissimæ magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Anthimo uiro magno & admirabili, qui tunc erat ordinarius decanus diuini palatij, deinde factus Diaconus, & postea etiam Presbyter, qui etiam post decessum eorum, qui prius dicti sunt, ornauit, & cum lætitia in hymnis & canticis, per choros uirorum & mulierũ, celebrauit easdem pernoctationes, quibus assidebat beatus Auxentius. Vtplurimum autem ambo simul congregabantur in sancta Irene, quæ sita est admare, *domi cubantes & uigilantes, & fontes lachrymarũ effundentes, pseuerãtes in ieiunijs & orationibus.

Auxentius dat se militiæ & simul ẽt pietati.

*for. *humi*

Cum ergo quodam die cum eis uenisset in unã congregationem, antequam inciperet glorificationem, noctu siti eum uexante, aquam petijt ab uno ex ministris, qui currẽs in Diaconicum, dicit œconomo, Dominum Auxentium cum reliquis uiris bonis petere potum. Iussus ergo in uase temperare uinum benedictionis, ad eum attulit. Postquam autem id accepit

magnanimus

catus est,& cum accepisset causam,propter quam fie bamus,iusfit nos euntes ad finistrum latus montis in uenire pecudes. Cum sic ergo fecissemus eas statim inuenimus.

Cum hæc autem audijssent parentes illorum puerorum,congregatis uiris ex ijs, quæ erant circuncirca,prædijs, supplicantes ad eum iuerunt, & inuenerunt beatum solum stantem supra petram, & Deum precantem,& omnes uno ore eum rogarunt, ut ascēderet supra uerticem montis,& oraret pro eis. Sanctus uerò persuasus eorum adhortationibus, iussit eis ædificare paruam cellam, & Clubum extra cellā, in quo etiam fuit inclusus lætus corde,psallens & dicens:Factus sum sicut passer solitarius in tecto. Frequenter ergo ascendentes,fruebantur eius precibus. Nam per paruam fenestram eius benedicens, & con sulens quæ pertinent ad salutem, lætos dimittebat. Cum ergo Dei in eo scaturiret gratia,&eius fama in omnem partem peruaderet, quædam Comitissa ad eum uenit è Nicomedia,repente excæcata, & procedens ad eius pedes,dixit: Miserere mei serue Dei Auxenti,& sana meos oculos. Beatus autē præsentibus ijs,qui conuenerant, dixit. Ego quidem sum homo peccator,& ijsdem affectionibus,quibus uos, obnoxius.Si uerò creditis,quod qui eum, qui erat ab ortu cæcus,curauit,hanc quoque rogantem nō despicit, syncere pro eius salute deprecemur.Cum autem omnes orassent,sanctus tangens eius oculos,dixit: Sanat te Iesus Christus lux uera.Cumq; ea statim respexisset, & pauperibus,qui in eo loco assidebant,plurima erogasset,eam dimisit sanctus lætantem & Deum glorificantem. Hoc fuit principium miraculorum eius in monte Oxeæ.

Vir sanctus degit solitarius. Psal. 101.

Io.9.

Cacā sanat.

Eorum autem,qui ab immundis uexabātur dæmonibus,magna aduentabat multitudo,partim quidem ex indigenis,partim autem ex alienis, ex quibus plurimi per eius preces,fideliter accedentes,& digne pœnitentiam agentes,sunt curati. Non sustinens uerò nullam curam geri eorum,qui assidebant in monte, & eorum,qui longi interualli labore erant afflicti, cū ipse nullo egeret eorum, quæ oblata fuerant, iussit panes afferri hora sexta,& dari ijs omnibus. Cum decem autē annos illic uersatus, & plurima peregisset certamina,non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus,aduersus potestates, & principes tenebrarum mundi huius,ut dicit Apostolus, aduersus spiritalia nequitiæ, & ea uicisset fide per patiētiam,uir quidam fidelissimus ex ijs,qui aliquādo fuerant eius familiares,cum soleret ad eum accedere,& ex eo magnam caperet utilitatem, dicit cuidam alij ex eadem quarta schola: Volo die sequenti ire ad Dominum Auxētium.Veni tu quoque, & plurima fruamur utilitate. Ille autem diabolico quodam instinctu ab eo alienus,non solum non fuit persuasus, ut iret,sed etiam eum cœpit maledictis incessere & irridere,eum uocans planum & impostorem, & mercedem præbentem ijs,qui se simulant esse dæmoniacos ex tribus & sex pholibus, ut uideantur argui ad multorum deceptionem.Cum alter uerò his esset obstupefactus, & maius studium adhibuisset, postquam eum increpauit inuit,moderate cum eo egit,ita ut incredulum secum assumeret,& cū eo ascenderet. Quē etiam persuasum,uix tandem secū sursum duxit. Sed cum ad eum uenissent,ut solebat,hora tertia excepit eos,qui accedebant. Neque enim licebat indiscriminatim ei exhibere molestiam,nisi in tempore solito; in quo eos,qui aderāt,primum adhortabatur ad glorificationem. Deinde sic uerbo gratiæ adhortans & benedicens,unumquenque dimittebat. Cuius quidē glorificationis expressas quoque ab eo laudes dicemus postea.Læto ergo uultu ei, qui ad eum accedebat cum fide,dixit quæ erant conducibilia, cum altero,qui erat incredulus, ne uerbum quidem locutus. Quamobrē postquam fuit dimissus, pluribus rursus maledictis beatum Auxētium insectatus est incredulus,ut qui gloriæ causa,& nō uirtutis,quidq̄ faceret.

Curat dæmoniacos.

Eph.6.

Patitur acerbū obtrectatorē

Cum ipsi autem ad Hemerum descenderent ad nauigandum,(hoc est autem emporium Chalcedonis) puer increduli fit obuiam scissa tunica,eiulans & lamentans.Cū uerò causam sciscitatus eius dominus, non quamprimum intellexit, puero præ timore & mœrore id,quod acciderat, narrare differente., hoc autem solum dicente,Res mala nobis accidit, ò domine,acrius & uehementius respondens eius dominus,dixit, Dic,quid sit,furtū nè in me est admissum, an passus sum incēdium? Puer dicit: Nequaquā,sed filia tua domi grauiter uexatur à dæmone,adeo ut nos eā nō possimus superare. Tunc ille stimulo motus cōscientiæ,cœpit faciem percutere & uellere capillos, & magna uoce clamare:Væ meæ incredulitati.Eo autem se diu lacerante & lamentāte intolerabiliter, alter, qui cum ipso erat fidelis, dixit ei sicut Saluator Iairo: Solum crede, & salua erit puella. Cum ille uerò incredulitatem perfecta fide correxisset propter hanc occasionē,& clamaret:Credo Domine,fer opē meæ incredulitati,traijcientes simul uenerūt Domū. Qui cum uidissent calamitatem,& puellam, quæ uexabatur intolerabiliter, & inuocantem beatum Auxentium, clamabant omnes cum fletibus & eiulatibus.Deinde dicit amicus patri puellæ:Age ò amice, quomodocunque poterimus eam uinciamus,& trāsmittentes deferamus ad sanctum uirum, cum ipse à Deo possit impetrare eius curationem.

Castigatur obtrectator.

Marc. 5.

Cum hoc autem fecissent,& uiro sancto appropinquarent,puella cœpit efferari, & mirandum in modum furere,& latrare ut canis,& perinde ac si traheretur ab aliquo,maiori cursu currere. Cum uerò peruenisset exaduerso fenestræ cellæ beati, constitit, & ibi grauiter torquebatur.Et qui sequebātur, cum ualde deflerent calamitatem, & ipsa ualde uexaretur, aperiens fenestram sanctus pater noster Auxentius, & eam grauiter adspiciens, dixit: Tribus pholibus, aut sex pholibus.Qui autem aderant,cū iterū hāc uocem à sancto dictam audijssent, se cum patre puellæ humi proiecerunt,clamantes: Miserere serue Dei altissimi,& ignosce. Omnium enim Dominus & Saluator Christus per te præuidet ea, quæ per te dicuntur & fiunt,ut qui in te habitet, qui es eius famulus. Beatus itaque mansuetudine reprimens seueritatem, omnibus prope accersitis,dixit patri puellæ:Si etiam reliquis,ut tu dixisti, mercedem præbeo ex tribus & sex pholibus filiæ tuæ quantum dedi? Ille autem rursus flens uehementer,se proijciens in terram, petebat ueniam.Cum itaque esset precatus beatus Auxētius,& crucem,quæ super baculum erat in eius manibus,misisset per unum ex ijs,qui apud eum perseuerabant,fecit cessare puellæ uexationē,& docuit omnes,qui conuenerant, nos oportere non habere fidē Dei admirabilibus, quæ ab ipso fiunt in unaquaq; generatiōe per eos,per quos ei uidetur. Patriarchæ enī & omnes Prophetæ,& similiter etiam Apostoli,erāt homines,& à diuina incitati gratia, conuenienter diuino Apostolo,extinxerunt uim ignis, obstruxerunt ora leonum,& fecerunt omnia,quæ deinceps scripta sunt.Porrò uerò ipsa quoque uox Domini, quæ uos adhortatur ut credamus,sic dicit:Omnia quecunque precantes petitis, credite quod accipietis, & erunt uobis.Benigno ergo Deo præbente quando uult & per quos uult,non oportet nos esse incredulos. Cum itaque unam hebdomadam iussisset puellam manere: cum pa-

Notent hac hæretici, qui sanctorum merita & miracula impudenter negāt. Heb.11 Marc.11.

itaque eum ui exturbare, sanctus autem eis cedebat, sed nondum perfecta mente, absque superna uoluntate. Nam cum duxissent artifices ad globum, in quo erat soluendum, & totum diem permansissent, nihil potuerũt facere. Mane uerò dicit eis: Dicite mihi fratres & patres, in quanam re male credo, & deinde sic prouidentia Dei globus aperietur. Illi autem dixerunt: Quòd cũ pius Imperator Marcianus, pios, qui ubique sunt, Episcopos congregauerit ad utilem consideration[em] dogmatum sanctissimæ Ecclesiæ, tu nõ uis uenire. Scis enim eam, quæ nunc est, confusionẽ, cum alij quidem sentiant cum Nestorio & schisma moliantur, propterea quòd uocem Deiparentis auferant à casta & ueneranda uirgine & matre Domini, alij uerò Eutychis uel Apollinaris potius tuẽtur dogmata, & confitentur Dñm Iesum Christũ non perfecte carnem suscepisse ex semine Dauid, sed uisione eũ fuisse hominem, prodigiosè asserunt.

Confessio Auxentij de filio Dei. Hæc cum beatus audijsset Auxentius, dixit: Ego confiteor uerbum perfecte carnem suscepisse ex uirgine, non experta opus nuptiarum, & ipsum adoro, ut qui sit filius unigenitus, qui cum patre quidem est expers principij, quòd attinet ad diuinitatem, in ultimis autem diebus ex ea uisus est, quòd spectat ad humanitatem. Solum enim hominem, ut nonnulli nugantur, filium Dei confiteri, est impium. Hæc cum dixisset, & eos uidisset instare, & manibus in cælum sublatis iussisset itensam fieri precationẽ, non tradidit seipsum. Illis autem in sultantibus, & globũ dissoluere rursus aggredientibus, & nihil oino ualentibus efficere, beatus cum signasset globum, & ter dixisset, Benedictus Dominus, miti uoce imperauit artificibus, & sic eius uoluntate sublatis tabulis, quæ erant clauis affixæ eius fenestræ, eum eiecerunt. Adstiterũt uerò iumenta & currus, ut eum collocarent, ubi uellet ascendere. Cum autem recusasset locari super iumentum, strato curru, sanctũ in eo reclinarunt. erat enim imbecillus & deiectus toto corpore, ex nimia exercitatione, & maximè ex laboribus, adeo ut exiret sanies cum uermibus. Inter quos quidam, nomine Theophilus, acri fide accurrens, cum uidisset essluxisse unguem magni digiti dexteri eius pedis, eum abstulit. Sanctus uerò dolens, dixit: Frater, ego quoque sum homo, obnoxius ijsdem quibus uos affectionibus. ne mihi exhibeatis molestiam. Cum autem cũ magno tumultu imperarent bobus ij, qui missi fuerant, ut emouerent currum, & nihil efficerent, diu animalibus manẽtibus immobilibus, cœperunt eos crudeliter uerberare, & stimulis pellem eorum sauciare. Ægrè ferens ergo beatus, cum iussisset eos cessare, & cruce, quam ut solebat habebat in manibus, signasset animalia, & eis statim imperasset, ea fecit iter ingredi. *Crucẽ manu gestat, & ea facit miraculum.*

In uia autem occurrit agricolis deflentibus & lamentantibus propter suas bestias, quòd scilicet paterẽtur sicut homines, uexati ab immundis spiritibus. Misertus itaque beatus, cum omnes iussisset intentos esse orationi, & ex imo corde suspirasset, & Deo supplicasset, eas curauit. Quædam autem mulier passis capillis ei mox occurrit in uia, quæ etiam ad eum attulit infantem circiter trium annorum, qui possidebatur à dæmone. Illus uerò cum eum uidisset, cœpit manus extendere, & lachrymas effundere, & dicere iis qui aderant: Ne existimetis, ò uiri, qui corde estis submersi, hunc puerum peccasse, & uexari ab immundo spiritu, sed hoc propter nos contigit & propter nostram conuersionem. erat enim uultus infantis pone conuersus. Cum ergo precatus esset beatus Auxentius, & increpasset immundum spiritum, inspirans in faciem infantis, eum curauit: Egresso enim maligno & execrando dæmone, fuit eius uultus sicut prius restitutus. Cũque eũ sanum recepisset, mulier, domũ redijt læta, & Deo agens gratias rursus aũt in uia puella quædam, neptis Dorothei Comitis, ex peregrinatiõe ueniteques, uexata à sæuo dæmone. Quã etiã à modico spatio allisit humi immundus spiritus ex basternio. Cũ aũt surrexisset, scissa ueste concurrit ad currũ, in quo erat blatus, latrans & clamans: Quid tibi rei mecum est, Auxenti? Quid me uris? Quid me persequeris? Vtinã abortũ fecisset uterus, qui te peperit ad nostrũ exitiũ. Eccè enim cũ quatuordecim annos latuerim in hac creatura, studes me ab ea separare. Cũ aũt uidisset Christi seruus, atleta Auxentius eius nuditatem, cum uexaretur à dæmone, magna ira percitus, non finit eã loqui, sed cũ increpasset immundũ spiritũ, clamans magna uoce, dixit: Egredere immunde spiritus ex hac creatura, in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui incarnatus fuit ex spiritu sancto & Maria uirgine. Stridens itaque & eiulãs dæmon, exiit protinus ex puella, cum nec ei quidẽ fuisset omnino permissum pugari per creaturam. *Item alium.*

Pellit dæmonem.

Milites autẽ cũ clericis & monachis, qui consequebatur ex monte cũ uiderent signa, quæ per ipsũ faciebat Saluator, admirabantur, & magis dubitabãt, quã crederent, dicentes ei: Hæc facis, ut oculis appareãt, ò illusor Christi. Sanctus autẽ subridẽs, dicit eis: Ego nõ sũ Christi illusor, sed seruus Dei credens in sãctã eiusdemq; essentiæ & indiuiduã Trinitatẽ, confitens que Deiparentẽ, sanctã & in corruptã uirginẽ. Cũ uerò peruenisset ad prædiũ, quod dicitur Sycides, iuuenis quidã, nomine Gregorius, ex pago Lyddorũ, habens spiritũ immundũ accessit ad sanctũ in eãdẽ possionẽ, ad eius pedes procidẽs & dicens: Miserere mei serue dei altissimi, quoniam uexor à maligno dæmone. Beatus aũt Auxẽtius, imposita manu eius capiti, cũ esset precatus, spiritũ quidẽ non finit loqui, ut ipse autẽ exiret, per Christi gratiã procurauit. Malus uerò dæmon egressus, latebat sub spina propter uiam, ut reuertente adolescẽte, ad eũ rursus rediret. postquã aũt percussi sunt boues, & ipsi currũ erant moturi, cognoscens beatus in sancto spiritu, dixit adolescenti: Adolescens, caue ne eas per uiã sinistrã, per quã iuisti. Illic enim à spinis est absconsus, qui te expectat, malignus, sed uade ad dexterã, Deo agens gratias, & dicens: Gloria patri, gloria filio, gloria spiritui sancto, qui locutus est per suos Prophetas. *Eius miracula præstigias uocant increduli.*

Cum autem iam accessissent in martyrium sancti Thalelæi, eum sequentes pauperes ex monte Oxeæ, simul, deflebant & lamentabantur, & amplectebantur sancta eius uestigia. Videns uerò Christi discipulus Auxentius intolerabilem luctum cordis eorum, dixit eis: Abite filii. & sedete in monte in pace. ego enim sum uobiscum. Nam etsi corpus meum abducunt, at meus spiritus est inter uos, nec uos unquam relinquam. Atque milites quidem hæc ægre ferebant, pauperes autem reuersi sunt in montem, sicut eis dixit Christi seruus. Cum in curru aũt uenisset ad monasteriũ, quod erat in Phelio, repente iuuenis quidã nomine Isidorus, cœpit uexari à dæmone, & clamare: Væ tibi Auxenti, qui non dedisti mihi potestatem ulciscendi impios deorum hostes, qui te suscipiunt, ad meã & meorum perniciẽ. Tuus enim transitus omnia sanctificauit, & fugauit ex nobis plurimos. Dixit autem ei beatus: Tace & obmutesce, qui i malis gaudes, dæmon in Christi nomine: Deduxerunt ergo è curru uirum iustũ, & eũ intro duxerunt in ecclesiam sancti Iohannis. Stãs ergo orauit horas aliquot, propterea quod nõ posset genu flectere ob uibices, qui erant in suis pedibus. Postquam autem impleuit suas preces, eum introduxerunt

in inferius triclinium, undique clausis ianuis. Eo uerò intus precante, foris fuit curatus Isidorus, qui uexabatur à dæmone.

Isidor⁹ dæmoniacus, sanus fit.

Quædam autẽ mulier, uxor Maximiani Aurigæ, putans beatum Auxentium esse in monte Oxeæ, uenit, ferens oneratis animalibus oleum, uinum, panem, caseum, legumina, & stupam & ceram. Et magno quidẽ dolore est affecta, cum sanctum uirum illic non inuenisset. Distribuit uerò omnia pauperibus, qui in eo loco perseuerabant. Eius enim puella, quæ uexabatur ab immundo dæmone, ab ipso assecuta fuerat curationem, & beato uiro ualde erat dedita. Mirata ergo, ꝙ ui propemodum deductus fuerat à monte, & degeret inclusus in monasterio, quod est in Phelio, uenit illuc meditans eloquium scripturæ, quod dictum est in pulcherrima Sapientia Solomonis, & impletum in uita sanctissimi patris nostri Auxentij: Examinemus iustum quoniã inutilis est nobis & aduersatur operibus nostris. Nam cum condennassent eum tanquam maleficum, incluserunt, non concedentes, ut quisquam eũ conueniret. Cũ fidelissimæ ergo huic fęminæ beatum uidere non licuisset, aut eum conuenire, abijt flens domũ, & marito suo omnia renuncians.

Sap. 2.

Vir sanctus tot miracula, iniuria afficit.

Constantinus aũt Dux exercitus & Artabius Comes qui soliti erant uenire ad sanctum uirum, uenerunt ubi erat, ut fruerentur solita utilitate. Qui cum eum conuenissent, & ab eo consecuti essent benedictionẽ, rogarunt ne daret occasionem iis qui mala sentiebãt sed spe in Deum omnia quidem probaret, quod bonum autem est teneret, ad unionem & concordiam sanctissimæ & catholicæ Dei Ecclesiæ. Sanctus autẽ dicit eis: Fiat uoluntas Dei sicut in cœlo & in terra. Rogarunt uerò beatum, ut aureos aliquot acciperet qui dedita opera ab eis adferebantur. Ille autẽ id nõ sustinuit, dicens eis: Pauperibus, qui sunt in monte Oxeæ, & fratribus meis in Domino, eos date. Ego.n. habeo omnia, & abundo per gratiam Dei. Valde uerò magna sunt ex hac re affecti molestia, qui erant in loco Monachi. Sed illi quidem Christi amantes impleuerunt, quod eis fuerat mandatum. Plurimi autẽ cum de cætero audiuissent, beatum de monte esse deductum & illic degere, eò uenerunt.

1. Th. 5.

Cum uerò ad eum accessissent Monachi monasterij, rogabant tentantes, quare non comederet. Ille autem dixit eis: Quoniã experimentum quæritis Christi, qui in me loquitur, qui non est infirmus, sed potens in nobis, scriptũ est: Non in solo pane uiuet homo; sed in omni uerbo, quod egreditur per os Dei. Quodam itaque die aperuerunt domum, in qua erat & posuerunt in ea sportam betarum, & sportam dactylorum, & sportam diuersorum pellariorum, omnia autem certa mensura, & eum rogabant, ut ex eis sumeret. Cum itaque candelam fecissent, & puerum apud eum manere iussissent, incluserunt eũ una hebdomada. Et candelam quidem inuenerunt non consumptam & ardentem, puerũ uerò rogarunt, quidnã faceret, & undenam aleretur. Is autem dixit eis: Cum eo quidem uidi glorificantium multitudinem, qu inetiam ingredientem columbam & eam pascentẽ. Vermes autem, qui cadebant è suis pedibus recolligens, eos rursus imponebat ulceribus. Quoniam autem puer à sancto iussus nemini dicere, quæ uiderat, rursus coactus fuerat ea effari, febre arreptus, uno post die decessit.

2. Cor. 13.

Deu. 8

Diuinitus alitur.

Cum hæc autem facta essent, deductus fuit à Monachis & Clericis, & quibusdam aliis uiris præclaris ad Ruffinianas, prope sanctos Apostolos, in monasterio beati Hypatij, illic iussus agere silentium. Cum magno uerò gaudio eum exceperunt, qui illic erant Monachi cum eorum Præfecto, uiro undiquaque optimo & gratiæ Dei dignato, ut qui esset Christi discipulus. Ab illo autem tempore non clauserunt fores monasterij, propter multitudinem eorum, qui affluebant, partim ex hac regione, partim autem ex longè beatissima Constantinopoli, sed omnes benignè excipiebant promptoque & alacri animo, plurimas accipientes oblationes, magnum uerò propter uictum facientes apparatum, adeo ut fieret illud monasteriũ tanquam Abrahæ tabernaculum. Omnes enim ferè, seu dignos seu indignos, tanquam angelos Dei accipiebant. Beatum autem Auxentium cum in alto triclinio cancello inclusissent, rogabant ut oraret pro mundi & ipsorum salute, omne ei ministerium, & iis, qui ad ipsum concurrebant, impigrè offerentes, propter cuiusuis boni operis à Deo promissam remunerationem. Multi enim, qui immundos habebãt spiritus, & lunatici, infirmique & paralytici illic assidebant, & illic curationem petentes per seruũ Dei Auxentium, omnes curabantur. Vnde etiam quędã Comitissa, cum de hoc beato audiuisset Auxentio, contendit uenire & eum adorare. Calcedonè ergo uenit, equo uecta. Et cum fuisset prope sanctos Apostolos, descendit ex equo, & pedes uenit in monasterium. Cum autem esset ascensura, ubi erat beatus, rupta ueste & abiectis ornamentis suis, cœpit clamare: Quid mihi rei tecum est, Auxenti Vermipes? pulchre abscondebar in eius intestinis, & eccè me eduxisti post uiginti annos. Eam enim ingressus sum cum esset duodecim annos nata, nec me cognouit quispiã ad hoc usque tempus, & me inuitum ab ea separas. Signifer uerò & magnus pater noster Auxentius, cum increpasset malignum & immundum spiritum, & iussisset eum obmutescere, & è creatura non erumpere, à Deo supplex petijt, ut faceret suam cum ea misericordiam. Cum autem dedisset ei de oleo sanctorum, & eam ieiunare iussisset quadraginta dies, sanam eam dimisit Christus, eam curans per eius orationẽ. Multa uerò præbuit pauperibus & monasterio sancti Hypatij.

Monachi ualde hospitales.

Multos curat Auxentius.

Comitissa à dæmone liberatur.

Post hæc autem pius Imperator, misso dromone ex Hebdomo, ꝙ illic esset Procensus, ad accersiit beatum Auxentium, & cum eum uidisset toto corpore afflictũ ex exercitatione, magnam in eum ostendens reuerentiam, dicit ei: Scio te esse Dei seruum, domine Auxenti, & debes consentire sanctæ & œcumenicæ Synodo ad hoc, ne tu fias author offensionis ij, qui eam uolunt admittere. Sanctus autem respondens, dicit Imperatori: Quis sum ego canis mortuus, quòd ut cum sanctis pastoribus connumerer, iubet tua potentia, qui nõn recuso pasci, & doctrina egeo? Imperator uerò postquàm plurima cum eo esset locutus, dixit: Considera quid expediat, & ne nos afficias molestia. Nam nec nos quidem quidquam præter id, quod oporret, sed ut decet, ad sanctissimæ Ecclesiæ unionem, & non destructionem, Concilium congregauimus. Hæc cum dixisset Imperator & preces ab eo petiisset, eum dimisit. Cum uerò uenisset beatus Auxentius in monasterium sancti Hypatij in Ruffinianis, & uidisset illuc magnam affluxisse multitudinem, cœpit omnibus præcipere, ut abstinerent à theatris ut quæ essent causa impudicitiæ, adulteriorũ, & falsi testimonij, periurijque & blasphemiæ, & omniũ denique, quæ sunt prohibita & Deo minimè placent, syncere autem credere in sanctam, & quę est eiusdẽ essentiæ Trinitatem, & confiteri Dñm nostrum Iesum Christum suscepisse carnem ex sancto spiritu & Maria semper uirgine & Dei parente & assidere sanctissimis ecclesijs, in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus. Quidam uerò ex multitudine, ꝗ accesserant, febricitantes & horrentes, dignati contactu

Imperator loquitur cũ Auxentio.

tactu

tactu eius manus, sani sunt redditi. Ei autem significatum est adesse puellam quandam recens nuptam, quæ in thalamo correpta fuit ab immundo dæmone & se diuellit & comedit. Sanctus uerò cum eam iussisset ascendere, dixit lachrymans: O malam uestram phalangem, quæ generi hominum semper insidiatur. obmutesce maligne spiritus, & egredere è Dei creatura, sine perturbatione & ulla iniuria. Perinde ergo ac si in soporem esset resoluta puella, ab ea recessit dæmon. Cum autem surrexisset, abit rursus sana in domum suam, lætans & Deo gloriam tribuens.

Dæmonem è puella iubet abscedere.

Cum uerò rursus mittens Imperator eum accersijsset, rogauit an assentiretur sanctæ Synodo, & cũ sancta communicare Ecclesia. Dixit autem beatus: Quõ possum communicare, si non confiteatur esse Dei parentem semper uirginem? Dixit ei Imperator: Si uideris, quæ sunt recte confirmata & stabilita à Synodo ad destructionem reliquarum hæreseum, tu ne quoque assentieris? Respondit sanctus: Si nihil aggressa est hæc sancta Synodus, quod tendat ad euertendum Concilium trecentorum decem & octo patrum, qui erant Niceæ, sed perfectã enunciauit carnis susceptę œconomiã Saluatoris nostri Iesu Christi, & quæ conuenit uirgini Dei parentis, uocem non rursus abstulit, cõmunico & essentior, Deo agens gratias & uestræ pietati. Hæc cum audijsset Imperator, osculatus est uenerandum & sanctum eius caput, & deinde iussit eũ cum maximo honore uenire in magnam & sanctissimã Dei ecclesiam. Quamobrem magna eum populi consequebatur multitudo. Significans autem Imperator Archiepiscopo Cõstantinopolitano, quæ ab eo dicta fuerant, iubet ei legi omnia, quæ à sancta Synodo fuerant difinita.

Qui cum diligenter & accurrate acta legisset, & persuasum habuisset, ꝙ Dei uoluntate, quæ aduersus Nestorij impias nugas, & Euthychis manifestum furorem decreta fuerant, sancta confirmauit Synodus, quandoquidem illa quidem direxit aciem aduersus eos, qui negabant essentiam unigeniti Dei filij, hæc autem aduersus eos, qui infirmant & conuellunt Dei œconomiam, dicendo quod cum Deus esset ex Deo Dei filius, coæternus & eiusdem essentiæ, & similiter atque pater carens principio, in ultimis diebus nostræ unitus naturæ, carnem susceptis immutabiliter, inconfusè, indiuidue. Nã cũ quidam plane emotæ mentis, quæ propter nos facta est, Saluatoris dispensationem ausi essent corrumpere, humanæ naturæ susceptionem putantes esse uisionẽ, quidã autem cęleste corpus Dominum detulisse prodigiosè asserent: alij uerò duarum, quæ definiuntur, naturarũ cõmixtionem & confusionem, & alij mutationem Deũ passum esse nugarentur, reliqui autem uirginem Dei parentem nominare recusarent, qui in hac magna & Oecumenica Synodo erant sancti patres, omniũ quos ante scripsimus, euertentes hæreses, non ex suis syllogismis, sed ex diuinis scripturis & præclaris, qui antea fuerunt doctoribus, magnum pietatis mysterium obsignantes confirmauerunt unicum & unigenitum Dei filium, conuenienter fidei trecentorum decẽ & octo sanctorum patrum, propria sua natura esse inaccessum, hoc enim labefactant Arriani, aduersus quos fuit illa Synodus Nicena, & quæ postea fuit in urbe regia, Synodum 150. Patrum aduersus Macedonianos, ut qui cum spiritu sancto pugnarent, scripturæ testimonijs munitam comprobarunt, & decætero ad uersus eos, qui abolebant Saluatoris nostri Iesu Christi œconomiã, ut qui uisione & non ueritate esset incarnatus, & nudũ esse hominẽ, qui natus erat ex sancta uirgine & Dei parente Maria, nugati fuerant, aduersus eos, inquam, uacarunt, & synodalibus beatiss. Cyrilli Alexandrini, & Leonis sanctissimi Archiepiscopi Romani, & omnium qui fuerunt eis similes, ut quæ beatiss. Petri conuenirent confessioni, congruẽter ei, quod est, Tu es Christus filius Dei uiui, excelsã quandam columnam merito erexerunt, ad confirmanda recta & uera dogmata. *Matt. 16.* Nam & aduersus eos dirigunt aciẽ, qui œconomiæ mysterium conantur distrahere in duos filios, & eos, qui patibilem unigeniti filij Dei audent dicere diuinitatem, expellunt à sacro cœtus & iis resistunt, qui duarum naturarũ in Christo inducunt confusionẽ, & eos, qui cæleste corpus aut alicuius alterius essentiæ dicunt esse ex nobis ab eo acceptam serui formam, tanquã delirantes eiiciunt, & eos, qui duas quidem Dñi naturas fabulantur ante unionem, post unionem uerò, unam, feriunt anathemate, unum & eundem filium concorditer confitentes, Dominum nostrum Iesum Christũ perfectum in diuinitate, & perfectum in humanitate: Deum uere, unum & eundem, & hominem uere ex anima rationis compotẽ & corpore, qui est eiusdẽ essentiæ, cuius pater, ꝙ attinet ad diuinitatẽ, & eiusdem essentiæ, cuius non præter peccatum, eundem, ꝙ ad humanitatẽ, ante secula quidẽ natum ex patre, in ultimis autem diebus, propter nos homines & propter nostram salutem, ex Maria uirgine & Deiparente, ꝙ attinet ad humanitatem, unum & eundem filiũ unigenitum, & Dominum Iesum Christum in duabus naturis, inconfusẽ, immutabiliter, indiuidue, qui piè cognoscitur & adoratur ab omnibus fidelibus, quũ sanctus quidem Iohãnes conscribens, principiũ Euangelii, dixit: In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum. *Io. 1.* Sanctus uerò Mathæus: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid filij Abraham, *Mat. 1* & iis conuenienter, qui postea secuti sunt sancti Patres, diuinitatẽ & humanitatem unius filii Dei docentes, tradiderunt omnibus, quõ etiã dicit diuinus Paulus: Paulus seruus Iesu Christi, uocatus Apostolus, segregatus ad euangelium Dei, quod prius annunciatum fuit per Prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus fuit ex semine Dauid secundum carnem, definitus filius Dei in uirtute, secũdũ spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri *Rom. 1* Qui etiã rursus dicit reuerentius: Quoniam enim per hominẽ mors, & per hominem resurrectio mortuorum. *2. Cor. 15.* Et hæc interpretans subiungit. Quõ enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Iesu Christo, omnes uiuificabuntur. *Ibidem* Hæc ergo cum legisset & admisisset beatus, in diuina satisfactione & spiritali intelligentia assensus, abiit Ruffinianas. Non oportet autem nos ex ignorantia maledictis, insectari aut calumniari hanc sanctam Synodum, sed potius, quod manifestũ est, & uerum agnoscentes admittere.

Vides & scripturis, & Patrum sententijs usã tantam Synodum.

Itaque cum sancti quidem Patres hæc concorditer in Synodo declarassent & definiissent, & unusquisque ad suos reuerteretur, noluit beatus Auxentius redire ad priorem mei, sed in alium asperiorem & altiorem, propiorem autem Ruffinianis ne Scopem rogauit eos, qui conueniebant, ipsum deducere. Sicque in priori habitu eius desiderio implentes, cũ fratribus, qui erant ex monasterio, in quo est uersatus, cũ psalmis & hymnis & canticis spiritalibus, eũ deduxerunt, & cum globum ex lignis fecissent, tanquã auem sublime uolantem, ipsum in eo incluserunt, unam solam sinentes fenestram, ad conueniendum eos qui accedebant, eo ritu quo prius. Quibus bene precatus, & unumquenque osculatus oẽs dimisit in in pace, relictus rursus tanquam posset solitarius supra tectum, Deo agens gratias propter consuetam quietem & glorificationem. *Ps. 101*

Non alienum autem existimamus atque adeo utile, singulatim narrare, quæ hic ei contigerunt tentationes ab immūdis & malignis spiritibus. Vna enim nocte eo orante, accedentes dæmones innumerabiles, diuersarum uisionum species præ se ferentes, strepentes, rugientes, minantes, non potuerunt mentem eius terrere. Cum eū ergo plagis affecissent, putabāt fore, ut se deturbaret per fenestram, cum ui magna tumultum edentes, & seipsos magis q̃ illum conturbantes, inconditis uocibus exclamantes: Quid tibi cū nostris desertis? Recede à rebus nostris. male enim es periturus. Sed beatus Auxentius fortiter ferens, crucis figuram in eos exprimens, reddidit imbeciliores. Cū fuisset aūt manè, ut Deo placuit, ex sæpedicto emporio Ruffinianarum, & eo, quod illic erat, monasterio, accesserunt plures monachi & mundani, ut benedictionē ab eo consequerentur, & fruerentur pulcherrima eius contentione. Cum uerò propter nimiam immundorum spirituum afflictionem uix tandem eis aperuisset fenestrā, & uerbis usus esset apud eos consolatoriis, rogarunt causam tantæ imbecillitatis. Cum is autem dixisset, non esse afflictionē corporis, sed diabolicam operationem, id cognoscentes qui aderant, siluerunt. Frequentius autem accedebāt ad eum uisitandum, maximè qui erant ex monasterio. Nos uerò, ne in immensum cresceret oratio, reliquas tentationes, quæ in priori monte & in hoc factæ sunt in eum, narrare recusauimus. In angelum. n. lucis mutatus malignus, ut dicit Apostolus, putabat se eum decepturum. sed non facilè capi poterat beatus, sed pulchre resistebat, cū esset ualde peritus doctrinæ diuinarum scripturarum. Vnde etiam ijs, qui ad ipsum conueniebant ex clarissima Canstantinopoli, & reliquis eius loci hominibus, erat ualde mitis & placidus, & ad eos consolandos accommodatus, ut si quis alius, omnes aduocante eius uerborum uirtute, & eius fama trahente eos etiam, qui procul erant remoti.

Vide uim S. Crucis

2. Cor. 11.

Vt ergo consueuerat, eos qui mane ueniebant, dimittebat post horam tertiam, & postea, post sextam. Non sinebat autem in ocio considere eos, qui accesserant, sed erant intus cum ipso, dum ipse legeret aut oraret. Conueniebat enim sine intermissione ad ipsū multitudo, maximè ex Ruffinianis & reliquis emporiis, propter eius beneficia, quæ accipiebant per curationem eorum, qui ægrotabant & laborabant. Multi enim gratia Domini nostri Iesu Christi, dum ipse illic esset, curati sunt dæmoniaci, & quotidie, ut semel dicam, curabantur. Quosdam aūt uersus ex duobus aut tribus dictis, ualde, & cum simpliciori, & minus curioso tito descripsisset, faciebat oēs eos psallere. Nā cum primus sæpè dictus esset per successionē, rursus quoque iussu beati incipiebant alterum, & deinde post secundum, tertium, & reliquos ordine. Consentaneum autem fuerit eorū quoque dicta inserere narrationi, ad eorum, qui legunt, utilitatem. Sunt uerò hæc: Mendicus & pauper laudamus te Dñe. Gloria patri, gloria filio, gloria spiritui sancto, qui locutus est per Prophetas. Cum eo autem exercitus in cęlis hymnum emittunt, & nos quoque, qui sumus in terra, glorificationē: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus. Plenum est cælum & terra gloria tua. Et deinceps: Creator omnium, dixisti, & facti sumus, mandasti, & creati sumus. Præceptū posuisti, & nō pręteribit. Saluator, agimus tibi gratias. Et rursus: In anima afflicta tibi procidimus, & rogamus te Saluator mundi. Tu es enim Deus eorum, qui agunt pœnitentiā. Et rursus: Qui sedes sup̄ Cherubim & cælos aperuisti, miserere & serua nos. Deinde; Exultate iusti in Dño intercedētes pro nobis. Gloria tibi Christe, Deus sāctorū.

Quotidianis claret miraculis.

Ps. 73.

Es. 6.

Ps. 32. 148.

Ps. 32.

Atque multitudo quidem eorum, aderant, tā diuitum quā pauperum, & tam uirorum quàm mulierum seruorumque & liberorum, ex cātico, à uana gloria alieno, à beato definito, hæc psallebat numerosè, alij quidem eorū usque ad horā tertiam, & dimittebantur in spiritali exultatione, alij autē perseuerabant usque ad horā sextam. Ipse uerò decætero per se eis acclamabat finem hymnorū triū puerorū, Ananiæ, Azariæ: & Misael, qui sunt in Propheta Daniele. Benedicite opera Domini Domino, respondentibus omnibus, Laudate & superexaltare eum in secula. Cum autem hymnum implesset, conuenienter gratiæ Dei, quæ ipsi aderat, eos qui aderant consolabatur, sic dicens.

Dan. 3

Omni tēpore propter facultates & copias, in astutijs & negocijs rerum, quæ ad hanc uitam pertinent corpus consumentes, debemus etiam propter res spiritales aliquam partem tribuere glorificationibus, ut Dominus Iesus Christus, & nostra opera dirigat, & uitam nostram ędificet. Oportet ergo menti nostræ, quæ ita est obcæcata, ut neque diuinarum scripturarum doctrinam admittat aut intelligat, adhiberet ducem piā rationem, & præcipue timorem Dei, qui recte suo fungitur officio per frequentem orationē, ad hoc, ut relictis rebus terrestribus, & in quas cadit interitus, suscipiat. Qui. n. est animo perspicax, & mēte eruditus, non corporeis solum mandat oculis inspectionem eorum, quæ cernuntur, sed animæ quoque, atque adeo multo magis, oculis intueri consideratio nem eorum, quæ non cadunt sub adspectum eorum, quæ intelligentia percipiuntur, contemplans quidē sine errore substantiam, fugiens autem errantem & improbā uitæ affectionem, & sensus diligenter exercens ad boni & mali discretionem. Homines enim, q̃ à cura & studio eius, quod est uere bonū, defecerūt ad amorem corporum, in inanimam pecuniæ materiam, quæ lapsa est per auaritiam, estque inanis & superuacanea, & in uentrē omne suū studiū posuerunt. Vnde nobis quoque uerus lapsus contigit. Qui ergo ab his defecimus, erigamus animū ad ea, quæ sunt diuiniora. Fruamur illa magnificentia, quæ est supra cælos quidem elata, promissa est aūt omnibus electis, & nihil mali patiamur à lapsu affectionis, sed efficiamur digni bonis æternis. Deus enim uos fecit libero arbitrio præditos, neque seruientes ulli externæ necessitati, sed libere nostro arbitratu eligentes, quod nobis placet. Hanc enim calamitatem, qua nunc tenetur humanum genus, fraudem inducti attraximus non à Deo factam. Deus enim mortem non fecit, neque delectatur interitu uiuorum, sed quodam modo nos homines sumus mali creatores. Qūo enim lux Solis est cōmuniter proposita omnibus, quibus adest uis uidendi, potest autem, si uelit quispiam, claudens oculum, separari à dono lucis, non q̃ Sol in illo effecerit tenebras, sed quòd radij splendorem auersatus, tenebras sua sponte attraxerit, & qūo si quis domū sibi cōstruens, nullum luci aditum præbeat intrinsecus, obscuram domū efficit: Ita nos quoque in natura habētes bonū & honestū, nostro arbitratu innouamus, q̃ sunt præter naturā, nostra sponte malorum experiētiam, in boni & honesti auersione, electione nostra & instituto fabricantes. Malum enim extra propositum propria substantia consideratum, nullum est in rerū natura. Quidquid enim à Deo creatum est, bonum est & omnia quæcunque fecit Deus, sunt ualde bona. Sed quoniā eo modo, qui dictus est, peccare uitæ nostræ fuit excogitatum. & consequenter ex parua occasione in nos maximū est effusum uitiū, adeo ut diuina illa animæ pulchritudo quæ facta erat ad imitationē primariæ, tanq̃ ferrum est nigrefacta rubigine

Præclara eius adhortatio.

Ps. 8.

Libero sumus arbitrio p̄diti.

Sap. 1.

Gen. 1.

uitij,

Per pœnitẽtiã reformatur natura peccato deprauata.

uitii,non amplius nobis propria à natura ad imaginem conseruata gratia,sed ad extremum peccati trãs formata,ut propterea uobis perierit dignitas incorruptionis,quæ est secundum imaginẽ, debemus omni studio à mortuis operibus recurrere ad opera uitæ per pœnitentiã, ut nostram recipiamus naturã summo Dei munere.Si ergo à nobis expurgemus sordes, quæ à uitio inuruntur,& quæ latet in anima, illustremus pulchritudinem,tunc fit intra nos regnum Dei, & est intra nos.Hoc autem dicens,ostendit ꝙ bonum Dei non est separatum à nostra natura,qui liberũ habemus arbitrium,sed est in unoquoque ignoratũ quidem & latens,quando à curis & uoluptatibus huius mundi suffocatur: inuenitur autem & cognoscitur, quando ad illum solũ nostrã conuerterimus cogitationem.Hoc enim etiam in drachmæ,quæ perijt,inquisitione nobis Dñs ponit in Euangelijs. *Luc.15* Si enim accensa lucerna nostræ cogitationis, quæ latet & periit drachmam inquisierimus, sub stercore eam omnino inueniemus.Stercus uerò intelligere oportet sordes carnis.Quibus ablatis, & per bonæ uitæ curã ac studium repurgatis,fiet manifestum quod quæritur, & cum inuenerit anima, quæ est per boni priuationem uidua,id quod perierat, gaudet gaudio ineffabili, & ad talis lætitię societatem conuocat oẽs uicinas,nempe proprias facultates per sensus, dicens:Mihi cõgratulemini,qm̃ inueni drachmã, quã perdidi,hoc est, id,quod erat ad Dei imaginẽ, quod perdidi per peccatũ,recepi aũt ꝑ pœnitẽtiã.Si est ergo hæc intelligẽtia eius,quod quæritur,inuentionis,nẽpè diuinæ imaginis restitutio,quæ nũc est abscõsa in sordibus animæ,studeamus illud fieri, quod erat protoplastus in prima eius uita,nudus quidẽ ab amictu mortuarũ pellium,reuelata aũt facie & libera gloriam Dñi speculans. Per quam ergo rationem extra paradisum eiecti sumus,expulsi simul cũ primo parente,per contrariã ascensionem licet nobis reuerti ad antiquam beatitudinem.Nam tunc quidem uoluptas,quæ ingressa est per deceptionem, dedit initiũ lapsui.Nunc aũt uitæ puritas, per doctrinam Christi mandatorũ & curã bonorũ,nos illic rursus restituit. Sed qm̃ est paradisus uiuentiũ,& purum habitaculum nos uerò carnales & mortales & sordidati peccatis, nec in hac regione esse possunt,qui morti tenentur potestate, necesse est modum aliquem & rationem inuenire,ut cũ fuerimus extra hanc potestatem,acquiramus ciuitatem,quæ potestatem mortis non extimescit,ut æternis quoque bonis fruamur.

Cum hæc & his plura beatus diceret Auxentius, ex iis,qui conuenerant,non solum uiris, sed etiam fęminæ,plures diuino amore sauciati,uolebant renunciare rebus mundanis & malis, & per ipsum Christo Dño adhærere. Ille autem eos magis admonebat, ut uitam suam corrigentes, dispensaret eas,quas habebant, facultates, & non in præsentia quidem bonum & honestum expetentes, postea uerò labentes,reuerterentur tanquã canis ad uomitum,nempe rursus ad imbecilla & egena huius mundi elementa.Cũ maxima enim cautione & non leui consideratione oportere eum,qui uult ad præclarum hoc opus accedere, tãquam iam moriturum, & simul expellentem omnem uoluptatẽ corporis. Deinde panibus de more distributis,sicut in priori mõte,oẽs dimisit.Quidẽ autẽ ex eis stabiliori armati cogitatione, illic pseuerabãt,q̃ quotidie illi suppeditabat, cõtẽti benedictiõe. Si quis.n. uolẽs aliquid ad sanctũ afferret, nihil accipiebat præter oleum & cerã,iubebat aũt id rursus dari mancipi,qui illam faciebat suppeditationẽ. Plurimi enim ex iis,qui morbis aliquibus laborabant,& q egebant,illic permanebant, ut quibus subueniretur

Nihil ab aliquo accipit, præter oleum & cerã

per beneficentiam eorum,qui accedebant.Maximam uerò molestiam & plurimũ laborẽ sustinebat ab iis,q̃ erant dęmoniaci,adeo ut quosdam ex eis (non enim omnes,sed eos,qui erant digni) per suas preces curauerit Dominus.

Quod autem rei faciendę & pecunię amplificandæ nullam haberet rationẽ, uerè sciet,tam qui legit, quàm qui audit,ꝙ cum post eius decessum deberet pistori plusquã centum numismata, admonitus ab eius successore & discipulo,de quo suo loco dicetur, quidam Christi amans & pius ea soluerit. Aemulantes aũt & beatam ducentes quidam hanc diuinam eius uitam,negocium ei exhibebant, ut ab eo initiarẽtur & consecrarentur eius habitu. Cum itaque dedisset tunicam ex pilis contextam aut pelliceam ex iis quibus erat indutus,precabatur decẽs: Vade frater,quò te ducet Dominus.Inter quos ex numero eorũ,qui illic perseuerabant, Basilius. quidam nomine hoc petiit. Cum largus ergò esset beatus & fratrum ualde amans,ei bene precatus, & data quam induerat puelle ouilla, eum dimisit. Ille autem longius abiens ad uiginti millia, cum in quodam colle curasset cellam sibi ædificari, illic habitauit.Post aliquod uerò tempus accedentes dæmones, eum adeo inuaserunt,ut eum propemodum,fecerint expirare. Ad quem cum qui ex locis,quę erãt circuncirca, uenerant ij, qui pascebant pecora,abiissent,& consuetas eius preces,dũ sępè clamassent,non essent assecuti,cellæ fenestra ui aperta, uident eum mutum & pronum iacentem, & existimantes eũ esse mortuũ, rursus accurrentes, suis renunciarunt.Qui cũ ascendissent,in uenerũt eũ ferè semimortuum,& nec ualentem omnino loqui, sed solum parum respirantem. Cum autem corpus eius uidissent sauciatum, curru cito allato,eum in ipso imponunt,& ducunt ad beatum Auxentium. Qui cum post horam nonam despexisset è fenestra, & eum uidisset,uoce dixit apertiore:Frater Basili.Cum is ergo secundò eũ uocasset, & Ille non exaudisset,tertio magna ui clamauit: O, tibi dico frater Basili. Cum is autem cito assedisset dicit ei: Surge,accipe potestatem aduersum tentatorem, non amplius timens improbos & immundos dæmones. Iussit itaque eum surgere & sumere uenerandum corpus & uiuificum sanguinem Domini nostri Iesu Christi,& statim rursus reuerti in suum locum.Qui cum abiisset, & hoc modo non amplius fuisset tentatus, & se tribus annis fortiter exercuisset,in pace migrauit ex hac uita.

Basilius, discipulus Auxentij ualdè caditur à dæmonibus.

Sed post eius aduentum monachis & mundanis, qui aderant, & omnibus reliquis dixit beatus:Dæmones hominibus inuidentes,ò fratres dilecti,perpetuo machinantur nobis esse impedimento in bonis operibus, & maximè in temperantia & continentia, humilitateque & beneficentia,orationeque & silentio,lenitateque & patientia,paceque & tolerantia,& charitate in proximũ, qua nihil est maius. Obiiciũt enim iis quidẽ, qui uolunt esse temperantes, diuersas quasdam & inter se discrepantes species, & corporis titillationes, quomodo etiam abstinentibus,uentris appetitiones,& ijs,qui uolũt humiliter de se sentire,uanam gloriam: ijs aũt,qui in animo habent benefacere,suorum potius curam, iisque qui orant, & agunt silentium, diuersas animi perturbationes & multitudinem ueterum negociarum, iis uerò,qui se in lenitate exercent & tolerentia, opponunt animi angorem atque timiditatem,& omnem suam improbitatem,paci autem & patientiæ, odium & maleuolentiam, quam perdit eam,quæ est in Christo,charitatem,& omnes,ut semel dicam, fructus sancti spiritus quos enumerauit Apostolus, *Gal.5.* per cõtraria conatur euertere. Sed qui sunt muniti gratia Dñi nostri

Demones ut nos oppugnẽt uarijs modis.

beatum. Deinde tentabat supplex ei persuadere, ut uitæ monasticæ ab eo initiatam, auelleret à turbulentis huius mundi negocijs. Eo autem uarijs modis differente, & dicente, eã, se rectè gerendo, & beneficentia utendo, etiam in mundana uita posse placere Domino, illa non cessabat ei negociũ exhibere, ut hoc assequeretur. Postquã uerò perspicaci oculo animaduertit firmam & immobilem eius constantiã, & quæ nunquàm deficiebat, compunctionẽ, uoluntate Dei, qui uult omnes esse saluos, annuit sanctus, & in cãpo suburbani, qui distabat circa unũ milliariũ, nomine Cyreta, iussit interea perseuerare uacantem meditationi diuinarum scripturarum. Atque hæc quidẽ se in Domino iucundissima explente uoluptate, & omnem laborem corporis lubenter ferente ob gratiam, quæ à Deo patre ei suppeditabatur, coniunx quoque alterius cuiusdam Pantepitropi, nomine Cosmia, accedens rogabat eum, *cum illa locaretur recedens à corruptione. Cum autem plurimis admonitionibus non potuisset ei persuadere, ut marito coniungeretur, eius quoque necessariis eam cum minis ad id incitantibus, neque quidquam proficientibus, propter insuperabilẽ eius in Deum amorem, id animaduertens sanctus, iussit hanc quoque uersari cum priore. Quinetiam uxor cuiusdam Arcotrophi, omnibus relictis, suam exigens salutem, rogabat sanctum, ne eã expelleret. Quam cum satis instituisset, ut fieret templum Dei, quo ostendit eius uita, quæ postea consecuta, iubet eam admitti. Non multo post aũt dat eis habitum, ad exercitationem planè accommodatum, ut qui tunicis ex pilis contextis eas induerit, & magnis quibusdam palliis, adeo ut reuereretur quispiã, uel solum uidens tantam tristitiam. Nondum enim in his partibus talis unquam habitus apparuerat.

*Vt cũ.

Deinceps ergo ab eo tẽpore aliæ quidem ad eam rem accedebant, aliæ quidem, quæ ab ingenuis adducebantur parentibus ad custodiam uirginitatis, aliæ autem, theatro & scena relictis, diabolo renunciantes, & Christo cũ magno fletu laboriosa lumentatione se coniungentes, adeo ut breui tempore congregatę sint plusquam septuaginta, & decętero iusserit beatus domum oratoriam eis ædificare. Citra ullã uerò intermissionem in die parasceues & in die Dominico eas accersens, & de uirginitate & pudicitia eis uerba faciens, rogabat eas, admonens & eis persuadens, ut obliuiscerentur omnium, quę sunt in uita iucunda, vtpote ꝙ sint iucundiora & incomparabilia bona, quæ sunt in promissionibus, & ne attraherentur à carnis uoluptatibus. Nam & si mitem & placitam naturam dedit creator in mulieribus, at nos rursus dignatus est meliori instituto, ut bono id quod est melius, prę̨ferẽtes, pro naturali matrimonio, in quo situm est crescere & multiplicari & replere terram, poponitur aũt ei uiduitas & orbitas liberorum, & ad uirum conuersio cum seruitute intolerabili, mysticas & admirabiles, & in quas nõ cadit uiduitas, nuptias eligamus, spõso unicę immortali, forma specioso prę ter filios hominũ. Quamobrem non oportet intueri ad alium, qui sit in terra speciosus, cũ filii Dei specie non sit alia speciosior. Si aũt & diuitiæ & insigne ornamentũ à marito procedit, quid eo ditius, qui est cæli & terrę Dñs, & prębet spiritum & uitã? Si uerò spõsus est claro genere natus, quid est rege angelorũ clarius & gloriosius? Si autem est sapiens & arripiendus ac amplectendus coniux, quid est sapientius opifice omnium, tam quę sub adspectum cadunt, quàm quæ non cadunt? Cuius coniunctio, suis sponsis est gaudium ineffabile, iis autem, quę ordinem deserunt, est supplicium inenitabile. Huius desponsationis nulla est uoluptas carnalis experientiæ, sed uniuersæ uirtutis, beneficentięque & concordiæ, cum ea, quæ percipitur ex ieiunio, uigiliisque & animi fortitudine.

Nota hauriũ hunc religiosarũ fœminarum.

Adhortatio eius ad continẽtiam.

Gen. 1. & 3.

Ps. 44.

Maiori uerò cautione & diligentia est opus, quòd iis quidem, qui in mundo uexantur à libidine, in prõptu est remedium per legitimum consensum. Virginibus autem & continentibus, si propensę sint ad uoluptates, graue est naufragium, & grauis casus. est enim magnum certamen temperantiæ, quoniam magna quoque est eius corona. Sed quo est maior labor, ęo est etiam maior merces. Si eam ergo non tradideritis corpori & segnitię, in uestris membris frustra laborabit uoluptas, *fores obsidens. Audiet enim à uobis, quòd id, quod peccati quidem est iucundum, est breuissimum, ęterna autem est grauitas supplicii. Recede à nobis, cælesti enim sponso desponsæ sumus Christo, ut nos uirgines castas exhiberemus. Statuite ergo rationes uestris, custodes huius thesauri, in sensibus mandata Christi semper ferentes, primum autem uirginitatis & temperantiæ sanctificationem ne forte eius latrones ascendant per fenestras, & ingrediantur per auditum, ne persuasa mẽte tanquam ianitore, & aperta uirginitate, clanculum uobis uestram eripiant lætitiam, & faciant uirginitatem quauis uiduitate miseriorem. Est uerò hoc magnum & graue peccatum iis, qui faciunt. Non est enim par peccatum, tunicam frangere, & purpuram: Imperatoris imaginem rumpere, & priuari. Dei enim imagines, sunt uirgines, ipsum habentes descriptum in cogitationibus, in quas audere aliquid admittere, est facinus tyrannicę amentiæ. & ideo uirgini, quàm ei, quæ fornicatur, uitium afferre, est magis sceleratum. Non est enim par libido in eam, quæ prostat, & in eam, quę est Christo coniuncta. Non est enim par furtum uasis forensis, & sacerdotalis. Vos autem sacerdotale est uirgo, & purpura, quam nulli alii licet induere, præterquàm regi & Domino uniuersorum.

Magnũ cõtinẽtiæ certamẽ, sed & ingens ꝓmium.

** foris.*

Virgines uiolare q̃ sit immane scelus.

Quòd si etiam uos legitimum mouet matrimonium, audite eius calamitates, & quæ in Euam pronunciatę sunt sententię, à quibus uos estis liberatę, remotę per uirginitatem à mala suspicione patiendi crimina mariti fornicantis, qui habet potestatẽ prohibendi, ne eas, quò tibi expedit, de alimento disceptandi tanquam nondum uxori, ei, quę peperit, exprobrãdi. Cur non est masculus, sed fœmina fœtus, quem peperisti? Quod si ut etiam masculus, cur non formosus? Maior restat cura nondum est oblactatus, & de educatione magna est contentio. Sin aũt creuerit, ne ægrotet, ne forte moriatur, quo etiam si uiuat, maior est solicitudo, ne non fiat eruditus, ne malus euadat, ne euertatur ab aliquibus, ne in improborũ pertrahatur consuetudinem, ne à bestiis mutiletur, ne, dũ proficit, in inuidiam uocetur & seditionẽ. Vndenam suppeditabunt, quæ sunt necessaria? Vndenã comparabunt, quę pertinẽt ad cõtrahendũ matrimoniũ? Vndenam suppeditabunt, quę faciunt ad eius decus & ornamẽtũ? Vndenã alet ministros? & denique à reliquis, quę huc & illuc distrahunt, curis & solicitudinibus, ne dicã dolores partus & naturæ necessitates. Reuera, ut dicit diuinus Apostolus, innupta curat quę sunt Dñi, ab his omnibus liberata, sola aũt ornata incorruptione, cuius suppeditator est & perfector Iesus, & qui põt custodire in tolerantia, & augere in spe bona. Custodite ergo uosipsas in ea in qua uocati estis uocatione, ut uirgines Christo exhibeatis, ut etiã bona æterna cõsequamini gratia Dei, qui uos uocauit in suum regnum & gloriam.

Incõmoda matrimonij.

1. Cor. 7.

Postquã aũt cessauit ab adhortatione, bene precatus, eas Christo cõmendauit, iubens omnibus, ut die sequẽti uenirẽt ad synaxim, quę circuncirca erãt, hy

 nimis,

dixit: Nefarie facitis, cum uos Christianos esse denũciatis, & exclusa à uobis trãquillitatis nostræ gratia, infamiæ macula denotemini. Sanctus Iouita respondit: Optimè nos profitemur & denunciamus esse Christianos. nam gratia tua nobis uitanda est, ut ad æterni regis gratiam peruenire possimus. Adrianus Imperator dixit: Nimis duro corde estis, quos uerba mea inclinare non possunt.

Pietas enim nostra erga uos est, ideoque uos optamus modis omnibus effici meliores, ut dignam habeatis apud nos militiæ potestatẽ. Beatus Faustinus respondit: Dignam habemus militiam, quam nobis Christus noster tradidit. Nam militia uestra cum tẽpore finienda est; quia & uosipsi cum tempore deficietis. Nostra uerò militia in æternum permanet. Adrianus dixit: Iam satis est, quod uos patienter sustinui. Aut sacrificate deo inuicto Soli, aut permulta faciam in uos tormenta expendi. Faustinus & Iouita responderunt: Non sacrificamus Deo uiuo, qui Solem in ornamenta constituit. Sol autem, quem nobis adorandum præcipis, à Deo uero nobis in obsequium datus est. Tunc Adrianus ira commotus, iussit eos ante templum Solis perduci. Erat autem statua Solis auro perfusa, habens in capite radios ex auro puro. Quibus dixit Adrianus: Videtis gloriam inuicti Solis? Accedite, & sacrificate ei, ut dignos uos habeat in conspectu suo, & liberi efficiamini ab his, quæ uos expectant, tormentis. Beatus Faustinus: Nunc uidebis gloriam Dei nostri, ut cognoscas hunc inualidum esse, quem tuum deum confiteris. Tunc una uoce pariter dixerunt: Sol cognouit occasum suum, posuisti tenebras, & facta est nox. Adrianus dixit: Quid est, quod submurmuratis? Accedite propius, & sacrificate deo inuicto Soli. Tunc Iouita conuersus ad statuã Solis, dixit: Nos adoramus Deum, qui regnat in cœlis, qui Solem lucere constituit, tu autem cum sis statua in adspectu tantum Solis, transfigurare in effigiem picis ad confusionem eorum, qui te quasi deum adorant.

Psal. 103.

Cumque hæc dixisset, ilico facta est statua ut fuligo in conspectu populi. Radij autem, qui in capite illius erant, tanquam carbones mortui decidebant in terram. Cernens Adrianus talia, dixit: Quid est, ꝙ uideo? Italicus Comes dixit: Præcipe ministris, ut ei restituant splendorem. Iubet ergo Adrianus ascendere ministros cum spongijs, ut superductam fuliginem eidem statuæ detergerent. Quod dum ministri conarentur efficere, tota simul in fauillam resoluta est, ut nihil penitus ex ea remaneret. Beatus uerò Faustinus ait ad Imperatorem: Animaduertis quod factum est deo, quem colis? Quomodo ad nihilum redactus est? Tunc iratus ualde, iussit eos ad bestias damnari.

Solis statua fit instar fuliginis.

Redigitur in fauillã.

Cumque introducti essent in medio ludi, Adrianus dixit ad Italicum: Introducantur feræ sæuissimæ, ad quarum adspectum statim timore deficiant. Conuersus uerò Adrianus, dixit ad martyres: Animaduertite, ò Faustine & Iouita, qui iam in morte estis constituti, & prope est, ut acceleretur finis uitæ uestræ. Consentite itaque mihi, & sacrificate deo Saturno siue Dianæ, ut à ferarũ morsibus possitis absolui. Sanctus Faustinus respondit: Saturnus, quem dicitis, homo fuit pollutus immanissimis sordibus, qui suorum fertur carnes uorasse filiorum. Diana uerò turpis extitit mulier, quæ pudore abiecto, succincta more uenantium, feras dicitur insecuta. Hosne tales nobis præcipis ad summi Dei iniuriam adorare? Adrianus Imperator dixit: In morte estis constituti, & adhuc in blasphemijs perseueratis? Tunc conuersus ad satellites suos, imperat eis, ut quatuor aduersus athletas Christi leones admitterẽt. Dimissi sunt itaque leones, quorum erant oculi flammantes, & adspectus terribiles. Qui uenientes cũm grandi uelocitate proiecerũt se ad pedes sanctorum, dantes intolerabiles fremitus, ita ut contremisceret populus paganorum. Ipsi uerò demisso in terram capite, lingebant sanctorum uestigia. Cernens Adrianus, quod gerebatur, iussit ministris suis, ut dimitterent leopardos. Qui & ipsi uenientes ad locum, ubi serui Dei stabant, uolutauerunt se ad pedes eorum. Videntes hæc populi, clamauerunt, dicentes: Tolle magos de medio nostri, ut possimus libere deos adorare. Adrianus amplius ira stimulatus, ait ad ministros: Dimittite ad eos ursos, ponentes prius tamen circa latera eorum faculas ardentes, ut cum exusti fuerint, dolore eos instigante, ipsos deuorarent. Fecere ergo ministri, ut sibi fuerat imperatũ, dimiseruntque ursos. Qui cum ad seruos Dei appropiassent, leones & leopardi faciebant in ipsos ministros impetum, & ita eos morsibus suis conciderunt, ut ne unus quidem uiuus euaderet. Electi autem Dei stabant inter bestias securi, quibus ait Adrianus: Animaduertitis, Faustine & Iouita, quia miserationem suam adhuc deus Saturnus, cui iniurias intulistis, erga uos exhibet, & idcirco à feris minimè contingimini? Faustinus respondit: Erubesce Christianorum tyranne. Non enim ut tu putas, Saturnus tuus ab his feris nos eripuit, sed potius uerus Deus ille, cui nos seruimus, qui regnat in cœlis.

Dimittuntur in eos leones, sed nihil illos ladunt. Itẽ leopardi. Item ursi.

Vbi itaque sunt minæ, quas nobis intendebas? Ecce feræ, quas cum grandi ad nos feritate misisti, adorantes Deum, iacent ante pedes nostros prostratæ, nihil feritatis habentes. Sed si qua adhuc habes fortiora, accelera, ut in omnibus te uictum esse cognoscas. Adrianus dixit: Nolite urgere, quia iam duriora præparata sunt, quæ uobis adhiberi præcipiã. Tunc quidam sacerdos, Orphetus nomine, qui consanguineus erat Imperatoris, dixit ad eum: Si iubet pietas uestra tollentes inuictissimum deum Saturnum, eamus ad eos, ut liberentur à feris, & sic poterimus lucrari animas eorum. Adrianus dixit: Facite, sicut uobis uidetur. Tunc Orphetus unà cum alijs sacerdotibus, nec non Italico Comite, tollentes Saturni statuam, pergebant ad locum, ubi erãt sancti inter bestias positi.

Qui cum propius accessissent, continuo feræ insilientes super eos, uniuersos suis morsibus peremerunt, clamantibus paganis ac dicentibus: Deus Saturne adiuua ministros tuos. Satua quoque ipsa bestiarũ cõculcata pedibus, suorum iacebat fœdata sanguine sacerdotum. Audiens uxor Italici, Afra nomine, uirũ suum à feris interemptum, cum magna uelocitate uenit ad theatrum, & ita cum clamore dicebat Adriano: O quales deos colis Adriane, qui nec sacerdotes suos, nec seipsos potuerunt liberare? Quapropter & ego misera ob uestram perfidiam uidua facta sum. Quid multa? Videntes populi, quod erat factum, magnificabant Deum Faustini & Iouitæ, & multi ex eis crediderunt in Domino: inter quos simul etiam Calocerus, qui erat in officio Imperatoris, cum multis officialibus suis crediderunt Christo. Sed & Afra coniunx Italici, relicto errore idolatriæ, credentium sociata est numero. Adrianus Imperator ait ad martyres: Si uerus Deus est, quem colitis, exite liberi à feris. Beatissimi athletæ responderunt: Et in hoc tibi ostendemus potentiam Domini nostri Iesu Christi. Tunc conuersi, dixerunt ad bestias: In nomine Domini imperamus uobis, ut exeatis extra ciuitatem, neminem omnino contingentes. Quæ statim à conspectu eorum, uelut oues mansuetissimæ recedentes, portas ciuitatis egressæ, montium deserta petierunt. Adrianus uerò fortissimos Christi milites præcepit retrudi in carcerem. Postera igitur die iubet sibi in Capitolio

Feræ deuorãt Italicũ Comitem cũ multis alijs.

Calocerus, Afra & alij multi credũt in Christum.

Capitolio Adrianus sedem parari, quo cum sanctos Dei adduci praecepisset, compellebat eos Ioui thura imponere. Qui cum immobiles in fide Christi persisterent, iussit Adrianus ignem copiosum accendi, & in medium incendij eos proiici. Stabant uerò bellatores Christi inter flammas immobiles, & expansis manibus hymnum dicentes. Ampliori ergo dehinc Adrianus indignatione correptus, magos eos esse & sceleratissimos inclamitans, praecepit eos rursus in carcerem trudi, & nullum penitus ad uisitationē eorum admitti, ut famis penuria interirent. Angeli aūt Domini intempestae noctis silentio descenderunt ad eos, quorum adspectus in modum radiorum Solis, tenebras effugabat. Qui cōfortātes beatissimos Christi athletas, ab oculis eorum lapsi sunt. Iubet itaque post haec Adrianus tribunal ante templū Martis praeparari, & ibidem sibi beatissimos Faustinum & Iouitam exhiberi. Cumque isset Calocerus, ut eos exhiberet, ecce occurrit sanctis martyribus totum officiū Caloceri, & praecedebat eos cum magna reuerentia, usque dum uenirent ad fanum Martis. Cernens uerò Adrianus omnes ex officio pari consensu sanctis habere reuerentiam, suspirans, animique dolore permotus, recepit se in palatium, & iussit Faustinum & Iouitam inscio populo ad se adduci. quibus & ita dixit: Existimatis, ꝙ & me uanum per maleficia uestra faciatis, sicut & populum fecistis? Vnde nisi sacrificaueritis, per diuersas uos faciam uinctos trahi ciuitates, & per uaria demum tormenta uiuendi uobis terminum imponam. Beatus Faustinus respondit: Quocunque nos duci praeceperis, semper in nomine Domini nostri te scies confundi, quia Saluator noster, qui nos protegit, semper nobiscum est. Adrianus dixit Probabitis tunc, cum uehementiora uobis adhiberi praecepero tormenta. Beatus Iouita respondit: Qualcunq; nobis adhibueris, nō timebimus mala, quoniam Dominus suscipiet nos. Tunc praecepit eos iterato in carcerem claudi usque ad diem profectionis suae, mandās ministris, ut nullum ad eos ingredi permitterēt. Sed & carcerem annulli sui impresione obsignati praecepit. Omnis uerò populus, qui crediderat una cum Calocero & officialibus eius, inquirētes beatū Apollonium, qui propter metum infidelium occulabatur, inuenerunt eū non longe à Brixiana urbe abscōditū.

Mittūtur in flammas martyres illaesi.

Apollonius episcop⁹ latitando declinat rabiem persecutionis.

Cui cum omnia, quae gesta fuerant, retulissent, Deum benedicens Apollonius iuit pariter cum eis ad cuiusdam montis remotiorem locum, ibique eis iuxta morem fidei seriem tradens, baptizauit eos in nomine Patris & Filij &, Spiritussancti, & confortans eos in Christo, dimisit a se. Nūciatū est aūt Adriano, q̃ a Calocerus & officiū eius credidissent. Qui iratus ualde, praecepit eos comprachendi, & uinctos sibi in circo praesentari, & ait ad Calocerum. Calocere, quae re dementia inuasit, ut uniuersis, qui in palatio meo sunt, te abiectiorem redderes? Conuersus quoque ad officium eius, dixit: Dicite, morti destinati, qua uos insania compulsi deos nostros reliquistis, ut inter dānaticios puniri non metuatis? Illi ad haec responderunt: Non timemus huius seculi mortem, quia adiutor noster Deus est, qui regnat in coelis. Tunc furore nimio succens Adrianus, iussit eos circunduci, & in eodem loco decollari. Quod cum factum fuisset, uenit Apollonius cum Christianis, & rapuit corpora sanctorum, & digne tradidit sepulturae sub die xiij. Calēd. Decembrium. Calocerū uerò praecepit Adrianus una cū Faustino & Iouita catenis adstrictos post se Mediolanensem ciuitatem, quò erat profecturus, adduci. Cumque portas ciuitatis beati martyres fuissent egressi, prosecutus est eos omnis populus Christianorum una cum sancto Apollonio episcopo, & uenerunt cum eis usque ad fluuium, qui dicitur Mella, & ibi confortantes se inuicem, dataq; sibi pace, multis cum lachrymis separantur. Porrò beatissimi athletae Faustinus & Iouita, una cum Calocero uincti catenis, sub custodia perducti, die tertio Mediolanum sunt ingressi. Statimque Adrianus iubet sibi in thermis Herculanis tribunal parari, & in cōspectū suum fortissimos Christi martyres, sic ut erant fatigati ex itinere, exhiberi, sperans infelix robustissimos Dei milites, fessos iam labore uiae, suis obedituros praeceptis. Ad quos inflata uocem sic locutus est: Scitis miseri, quomodo translati estis de ciuitate uestra? Vel modo conuertimini ad sacrificia deorum magnorū, ut liberi à poenis esse possitis, & inter primos in nostro palatio computari. Beati martyres responderūt: Sacrificium offerimus Deo nostro, qui nobis in omnibus praebet auxilium. caeterum securus esto, quia daemonijs, quae colis, nō sacrificamus, promissiones tuas pro nihilo putantes. Adrianus haec audiens, stimulis furoris exagitatus, iussit eos supinos alligari, & supra ora eorum fistulas poni, & liquefactū plumbum infundi, quod eorum guttura penetrans, uocem simul eis & uitam extorqueret. Faciunt ministri imperata: sed mox resiliens plumbum in eos, qui illud infundebant, dispergebatur, sanctos autem in nullo contingebat incendium. Cernens id Adrianus, magis infremuit, iussitque eos in eculeo torqueri, & circa latera eorum laminas ardentes adhiberi. Quod cum ministri fecissent, exclamans Calocerus, dixit: Orate pro me beatissimi martyres, quia grauiter comburor ab his flammis. Sanctus Faustinus dixit: Sustine modicū Calocere, adest ecce angelus Domini, ferens auxiliū tibi. Nec mora, affuit adiutorium Domini, confortatusque Calocerus, gratias Christo coepit referre, asseuerans se dolorem minimè sentire. Adrianus dixit: Calocere, uerè ignem non sentis? Calocerus dixit: Verè tibi dico, quia flammarum tuarum incendia prorsus nō sentio. Adrianus dixit ad officium: Afferte stupam, resinam & oleum, & circa eculeos ignem supponite, ut cum ipsis pariter eculeis concrementur. Cumque ministri sui imperata perfecissent, cernēs Adrianus prolixam circa eculeos flammam diffundi, aestimans sanctos Dei uehemēter adduri, praecepit eis acclamari. Vel modo sentire fortissimorū deorum uirtutem. Beati uerò martyres uultu laetissimo benedicebant Dominum, ita ut cunctis patēter innotesceret, quia nequaquam eos incendium molestaret. Videntes autem populi qui as sistebant, tanta mirabilia, clamare coeperunt: Verè magnus est Deus Christianorum. Et multi ex ipsis crediderunt in Domino. Confusus igitur Adrianus, & iam nesciens quid ageret, iussit eos celerius ad carcerem trahi, & dehinc post aliquot dies proficiscens Romam, praecepit inuictos Christi martyres per singulas quasque ciuitates ferro uinctos secum pertrahi, quatenus & Christianis eorum exemplum metum incuteret, & Dei athletas itineris labore conficeret. Calocerum uerò tradidit cuidam Antiocho. Alpium Cotiarum rectori, praecipiēs illi, ut eum ad immolādum compelleret, aut si in sua sententia persisteret, diuersis excruciatum supplicijs, morti addiceret. Accepto itaque Antiochus Calocero, proficisci ad Alpes Cotias parans, ante se cum uinctum praemisit.

Faustinus, Iouita & Calocerus uincti ducuntur Mediolanum.

Calocerus in poenis confortatur.

Multi credūt in Dominum

Sed quia res ita exigebat, ut Antiochus cū Adriano proficisceretur, *Fabricium quendam qui eius uices perageret, ad Alpes Cotias direxit, à quo beatus Calocerus multa pro Christo perpessus nomine, ad extremum reductus Mediolanum, ibique fortis in fide, martyrium constanter accepit. Porrò beatissimi martyres Faustinus & Iouita, Romam perducti sunt, trahentes

**Hunc Ado uocat Sapritiū, & Primicerium Scholae Candidatorū.*

ubique per prædicationis officium populū ad Christum. Quibus non longe ab Vrbe positis, Calimerus quidam, iam Christi fide imbutus, occurrit, eosque in uehiculum suum, quo ipse sedebat, ascendere persuasit, Vrbemque cum eis ingressus est. Cuius fidem beati martyres explorantes, permissi à custodibus, petierunt à Romano pontifice, qui eodem tempore occultus ad Catacumbas morabatur, ut Calimero Episcoporum honorem traderet, eumque ad Mediolanensem populum, qui in Christo crediderat, confortandum dirigeret. Quod & factum est. Verū quia longum est, beatissimorum Christi martyrum Faustini & Iouitæ omnem textum passionis seu miraculorum exponere, ad gloriosum eorum exitum ueniamus. Denique cum apud urbem Romam ab Adriano Imperatore dijs immolare compulsi essent, & fortissima suffragante Deo martyribus suis, cordis intentatione restitissent, ac multum, tam robore suæ constantiæ, quam uerbo fidei, Christo populum acquisissent, nouissimè tradidit eos Adrianus Aureliano Comiti, dicens: Tolle istos deorum nostrorum contemptores, & reduc eos in ciuitatem Brixianam, & ibi eos, nisi sacrificauerint, interfice. Qui suscipiens beatissimos martyres, uinctos ferro ad ciuitatē Brixianam reduci præcepit. Quibus occurrentes Christiani cum sancto Apollonio antistite, nimia de eorum regressione exultatione gauisi sunt. Tunc Aurelianus Comes iussit sibi beatos martyres exhiberi. Quos cum de immolandis deorum sacrificijs compellasset, beati martyres responderunt: Nos libenter parati sumus pro nomine Dñi nostri Iesu Christi potius mori, quam tuis obedire præceptis. Audiens hæc Aurelianus, iussit eos foras ciuitatem duci, & ibidem decollari. Ducti sunt ergo fortissimi martyres Christi extra portam ciuitatis in uia Cremonensi, ibique genibus positis, gladiatoribus decollati sunt, suscipientes momentaneam mortem, ut uitam acquirerent sempiternā. Facta sunt autem hæc tam in Brixiana, quam in cæteris urbibus uel regionibus sub Adriano Imperatore. Et consummata est gloriosissima eorū passio sub die quintodecimo Calendarum Martiarum, regnāte Domino nostro Iesu Christo &c.

Calimerus ordinatur Mediolanē sem episcopus: quem Onuphrius scribit V. fuisse eius urbis episcopum.

CERTAMEN S. APOSTOLI Onesimi, discipuli Sancti Apostoli Pauli, ex Simeone Metaphraste.

Fe. 16. Sic enim habent Martyrologia, Romanū, Bedæ, Vsuarde &c.

LAetatur seruile quoque genus, agnitum propter pietatem, quādo fide contritis diaboli stimulis, malum seruum, qui à Domino defecit, falla circundatum potentia arguerit. Qui enim liberalibus moribus seruitutis tristitiā submiserit, inuenitur Dominus exitiosi dæmonis, qui tyrannis delectatur, conuenienter ei, quod dicit diuinus Apostolus, succinctus lumbos in ueritate, & indutus lorica iustitiæ. Tale quid enim Romæ factum est, quæ creditur esse prima & maxima omnium ciuitatum, quæ sunt in orbe terrarum, cum satanas quidem ampliorem suam rabiem in seruos Dei extēdisset, Saluator autem noster Iesus Christus germanis suis famulis latenter suas explicasset gratias. Multiplices enim dæmonum machinationes, uarie cælestibus consumebat auxilijs, & mētem eorum, qui ad ipsum accedebant, faciebat robustiorem insania minaurium, nunc quidem par spiritale, gratiæ apostolicæ coronis, in quas non cadit interitus, redimiens aduersus cultum simulacrorum, nūc autem efficiens, ut principes Romani Senatus à delicijs discederēt & diuitijs, propter meliorū desideriū.

Eph. 6

Sed cum oporteret genus quoque seruile superare tyrannidem exitialium dæmonum, ne aduersus seruum bonum uideretur conseruus se extollere, in altū elata superbia, ducitur beatus Onesimus ad tribunal Romæ, Tertullo tunc Præfecti urbis obtinente potestatem, qui communem quidem quandam induerat potestatem aduersus Christianorum genus, iussis tyranni ad pios persequendos excitatus, duplicatum uerò suum odium in hunc uirum iustum aperuit, quæ laude ei danda erant, trahens ad uituperationē. Quoniam enim diuinis & pudicis doctrinis uxorem eius, qui uidebatur ei frater, docuerat continentiam, & ueræ & uiuificæ in Deum fidei memoriam eius animo impresserat, sanctum quidem uocabat præstigiatorē: adulterum autem eum, qui decreta temperantiæ moderato animo prædicabat. Hic est enim Onesimus, qui Apostolicis decoratur testimonijs. Hic est, qui theologicæ & ueræ Pauli linguæ persuasit, ut literis pro eo intercederet apud Philemonem dominum suum. Hic est, qui seruilis necessitatis tristem humilitatem, pijs moribus & bonis actionibus ad mentem excitauit liberam. Hic est, qui inutilem quotidianā uitæ decepit deceptionem, & suis in Apostolos ministerijs, ad pietatis altitudinem notum seipsum extendit, quomodo eos, qui legunt, docent literæ ad Philemonem, quæ aperte sic habent: Rogo te pro meo filio, quem ego genui in uinculis meis, Onesimum aliquando tibi inutilem, nunc autem tibi & mihi utilē, quem misi. Tu autem eum, hoc est, mea uiscera, accipe, quem ego uolebam apud me retinere, ut pro te mihi seruiret in uinculis Euangelij. Sine tua autem sententia nihil uolui facere, ne tuum bonum esset ueluti ex necessitate, sed uoluntarium. Fortasse enim propterea à te separatus est ad tempus, ut eum recipere æternum, non amplius ut seruum, sed supra seruū, fratrem dilectum, maximè mihi. Quanto aūt magis tibi in carne & in Dño? & quæ deinceps sequuntur.

Onesimus sistitur Romæ ad tribunal.

Col. 4.

Atque sufficerēt hæc quidem, quæ per tot laudes procedunt, ad aperiendū thesaurum bonorum, quæ aderant Onesimo. Non sunt enim adulatoris, nec falsa alicuius testimonia, sed Præconis ueritatis, q. functus est munere apostolico. Eundem ergo uocat & filium & fratrem, filij quidem appellatione, sui in eum amoris ostendens magnitudinem, per fraternitatem autem, æqualem ei conseruans honorem in Deum fiduciæ. Qui præsentia enim sua leuauit uincula, & tristitiam exhilarauit consuetudine, & corporalibus ministerijs Apostolici corporis alleuauit labores, quomodo non uiatico pietatis onustus erat, peruenturus ad talem finem doni, in quod non cadit interitus? Atque hunc quidem, qui sic animam in Dei pietate præclarè exercuit, ieiunio autem & oratiōi corpus assuefecit, ut in stadio pietatis incorruptionis corona aduersus malignum aperte redimeretur, tunc adductū ad tribunal Tertulli cum Romulo adiutore & Papia spiritali commilitone, interrogauit Tertullus, dicēs: Quis es? Respondit Onesimus: Christianus. Dixit autem Perfectus: Cuius conditionis? Respondit: Olim quidem famulus, ut est consentaneum, hominis, nūc uerò gratus seruus boni Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi. Dixit Præfectus: Et quænam est occasio tuæ tam facilis in alienum Dominum transitionis? Dixit Onesimus: Cognitio ueritatis & odium cultus simulacrorum. Dixit Præfectus: Quanto precio fuisti translatus in tam nouum dominum? Dixit Onesimus, Dei filius Iesus Christus, precioso suo sanguine empto meo interitu, me transtulit ad incorruptionē, quemadmodum scriptum est: Scientes, quòd non corruptibilibus

Onesimus Pauli & filius & frater.

Onesimus sistitur Præfecto, & illi præclarere spōdet.

ruptibilibus auro aut argento redēpti estis à uana ue-
1. Pet. 1. stra conuersatiōe, tradita à patribus, sed precioso san
guine, tanquam agni immaculati Christi.

Vana conuersatio quid sit, explicat. Dixit Præfectus: Quamnam hanc uanam conuersationem uestræ annuncient scripturæ ostende rebus ipsis accomodans. Dixit Onesimus: Adulterium, quod propter paucas cupiditates ad infinitum supplicium alit suos operarios. Auaritiam, quæ propter nullum bonum armatur in proximum. Præstigias, quæ cohabitant cum dæmonibus & sunt inuentrices spectrorum, & sunt radices uniuscuiusque insidiarum. Arogantiam, quæ per nouam mentis agitationem, in immensum elata est fastum aduersus potentiores. Inuidiam, quæ Cain cum multis alijs docuit esse fratricidam, & in ijs, quæ ipsam possident, perniciosas seminauit cogitatiōes. Maledicētiā, linguam effrenatam, quæ tanquam nubem quandam, in omnes extendit irrisionem. Simulationem, ueritatis inimicam & amicam diaboli, & quod est hebes ad amicitiam, & uelo pretenso est absconsum, pusillanimi uitium inferens errantem mentis conceptionem, per quod Euam quoque, ut arbitror, supplantauit malignus. Iram, maledicti inuentricem, malarum autem plagarum effectricem, & uulnerū procreatricem, & matrē cædis. Ebrietatem, quæ cohabitat cum intemperantia, & est soror uoluptatis, inuentrix turpis sermonis, aliena à bona cogitatione, quæ est indecora & habitu & oratione, & dissoluit decorem eorum, quæ sunt secundum naturam.

Gen. 4. *Gen. 3.*

Idololatria quot malorū causa sit & cōciliatrix. Post hæc autem omnia, quæ materialis & mundanæ constitutionis est cisterna, & eorum, quæ dicta sunt, mater, idololatriam, quæ quidem est fundamentum fornicationis, magistra ueræ Dei ignorationis, inuentrix egestatis, rationis animæ obcæcatio, architectrix suauis deliciarum titillationis, aliena ab honestate, quæ cum Domino pugnat uniuersorum, & aggreditur excindere terminos ueri Dei cultus, quæ est dux mortis & ministra draconis, esca malorum, uirtuti contraria, fugiens incorruptionem, & prædicans interitum, & circa terram & terrarum proponēs spē ijs, qui ad ipsam intuentur, amica sanguinis, duxque & princeps inuidiæ, quæ Dei ignoratione illaqueat eos, qui sunt simplices moribus, quæ tenebrarum quidem & umbræ est germana concialiatrix, à lucida autem gratia est aliena, quæ laqueis inhonestæ actionis constringit eos, qui ipsi seruiunt, quæ est argumentū turpis & blasphemi sermonis, quæ ad uanam exercet gloriam eos, qui sunt ei dediti, quæ est operatrix saltationis, cupiditatis carnalis conciliatrix, quæ canos senis probro afficit & ignominia, ad indecoram tibiam iubens saltare eū, qui est consistentis ætatis, quæ honestatem excindit uirginitatis, per indecoram capillorum solutionem, quæ eas facit scenicas, quæ domi sunt, honestæ, pudori dedicatæ, quæ ferro & ense suos dies festos commiscuit, quæ animalium immunditijs & sanguinis effusionibus annunciat sordes suæ impudicitiæ, quæ eas, quæ honeste celantur, partes corporis, turpiter publicat in media ciuitate, quæ uiri aperit pudenda, & quæ non fas est, indicat mulieribus, quæ masculi excindi naturam, ad cultū effœminati dæmonici, quæ sua effecit mysteria ex cędibus & adulterio & puerorum amoribus, quæ instar cymbæ in maximis fluctibus uarijs modis agitat mentes hominum, nunc quidem uenenatos serpentes gustare suos mystas adhortans, nunc autem docens ea, quæ diuelluntur coli ab ijs, qui diuellunt, quę alijs piscem renunciat, quæ alios adhortatur, ut aliorū deos comedant, quæ bouem sacrificat, & bobus offert holocausta, quæ oui ouem sacrificat, & eundem efficit & deum & bestiam, quæ homini mactat hominem, & cædem facit pro sanitate, quæ inanimis animatā offert ad sacrificium, & sculpto lapidi mactat hominem, qui factus est ad Dei imaginē, quæ sordida animalia & malas escas rationis expertibus fraudibus in deos retulit, quæ est turpia efficiens dedecus, & muscam ex uerme habet principium sui ortus. Quid enim opus est dicere, quòd uel cepæ diuinum honorem tribuit idololatria, ab animalibus ad materiam inanimam uarie transiens deceptionibus, ut summa cæcitate hominum ignorātiam deducat ad inferos? Ita etiam fecit lapidem ut Deum honorari, & lignū, partim quidem colere iussit profanis legibus, partim autem edixit, ut in ara ureretur ad manifestam probationem impiæ mentis eorum, qui ipsi parent.

Gen. 1.

Cum hanc ergo, per tot absurda precedentem, impiam idololatriam effugissem, & eius malitiæ satellites forti animo conculcassem, ueluti ex maris tempestate perueni ad portum pietatis, ancoris cymbā substantiæ mei corporis in tuto & stabili loco faciens quiescere, nempe uita nulli culpæ affini, fide in Deū, & charitate in proximum. In his enim utrisque simul coniunctis, credimus contineri uniuersam mentem doctrinæ cœlestis. Quamobrem te quoque adhortor, ò Tertule, amoris in fratres legem uolens extendere, ut dimittas quidem has omnes, quæ sunt ad tempus, uisionis suauitates, & instar somnij sensum cito prætereunt, celeri autem mente decætero accedens ad uniuersorum inspectorem & opificem Deū, & errorem quidem soluas, fide uerò fias saluus, & ut scriptum est, uenias ad agnitionem ueritatis. Non enim delectatur Deus morte eius qui offendit, sed pœnitentia eorum, qui accedunt, abstergit præcedētia scelera. Dixit Præfectus: Videris non solum metu tormentorum repressus, nolle uenire ad sacrificandum, sed etiam nos ad tuam trahere deceptionem. Dixit Onesimus: Neque tua probabilis oratio, ò aliene à ueritate, etiamsi secum afferat persuasionem, neque tua tantum possunt tormenta, etiamsi ea efficias terribilia, ut in spe futurorum bonorum non perseuerem per ea, quæ à te mihi offeruntur. His & quæ sunt huiusmodi, hactenus agitatis, Præfectus quidē beatum Onesimum cum ijs, qui cum ipso erant, tenebrosæ iubet tradi custodiæ & afflictionibus, quæ perducunt dolorem tormentorum, ut singulorum probrorum ac pœnarum illatio, ad impietatem traduceret eius fidem. Ille autem iustus, ut qui iam esset amplexus delicias, quæ sunt in paradiso, magis lætabatur ijs, quæ in ipsum facta fuerāt, non secus ac aurū, quod per ignem & ustionem efficitur, magis probatū ad sui purgationem.

Sūma totius scriptura diuinæ.

1. Ti. 2.

Onesimus in carcerē conycitur.

Cum ergo afflictio in carcere producta fuisset ad totos decem & octo dies, extrinsecus quidem affluēs populus, magis corroborabat beatum ad uerā in Deū fidem, Tertullus autem studens quod fiebat reprimere, sub prætextu clementiæ, eos expellit è ciuitate. Onesimus uerò cum Apitione, strenuo in uero Dei cultu commilitone, cum peruenisset Puteolos, non cessabat uiuificam prædicare gratiam ijs, qui accedebant. Cum complures ergo hoc modo uenissent ad agnitionem ueritatis, ægre fert quidem Tertullus id, quod fuerat, & ad immensam iræ speciem, ut est ueri simile, armatur à dæmōe. Huius autem satellites, quorum manibus impia fuerat cura commissa, sanctorū manus lignis affixerunt, in dorso eos torquentes, & in hoc habitu Præfecto, cædem spiranti, sanctos ad tribunal adduxerūt. Tertullus autem uenenatis diaboli furoribus agitatus, rursus interrogauit, toruo aspectu se putans territurum beatum Onesimū: Quid te mouit, inquit, ò ferro & igne digne, ut meam clementiam immensam tibi reconderes fiduciam, & malum

lum malo, ut uidetur, addens, deinceps ad inexorabile in te intenderes supplicium? Dixit Onesimus: At ego existimabam te decætero effectum amatorē meliorum, mihi quoque concessisse potestatem, ut docerem, ut per omnes absque ullo impedimento currens gratia, nullum eorum, qui crediderant, redderet expertem doni Dei. Hæc lepida uerba, tanquam dicta per ludibrium, accipiens Tertullus, iussit beati cordus uehementer extēdi à quatuor, & uirgis cædi per ignominiam strenuum athletam pietatis.

Cadit uirgis atrocissimè.

Cum longum autem tempus, dum hæc fierēt, prætercurreret, & ligna quidem sanguinem & carnem corporis simul attraherent, pia autem illa anima magis corroboraretur ex desiderio bonorum, quæ expectantur in cœlis, minabatur Tertullus se corpus eius esse membratim dissecturum, nisi uellet sacrificare. Ille autem uir fortis, & propter pietatem plane inexpugnabilis, cum suam mentem tanquam murum aliquem ualidum opposuisset tormentis, erat immutabili sententia, ne omnino quidem propter minas suā inclinans fiduciam & loquendi libertatem. Postremo ergo, cum totum corpus disruptum esset tormentis, & uidisset Tertullus eum iacentem supinum, iubet eius tibias & femora confringi, & sic coronam incorruptionis consummatus beatus Onesimus à Deo accipit ad bonorum remunerationem 15. Calendas. Martias.

Corpus eius in theca argentea reponitur

Quædam autem mulier, quæ erat ex genere Imperatoris, cum thecam construxisset ex argento, in ea imposuit reliquias martyris, ex sua in sanctum memoria, æternorum bonorum sibi mercedem comparans: Quam detur nobis omnibus consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri cum sancto spiritu gloria, potentia & honor, nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. IVLIANAE Virginis & martyris, Authore Simeone Metaphraste.

16. Fe.

Triā ciuitatum pulcherrima, Nicomedia, inquam, cum, qui impie imperauit, Maximianus libenter in ea degeret, erat dedita cultui idolorum. Ex ea ergo uir quidam ducens originem, nomine Eleusius, qui erat unus ex senatu, & amicus quidem Imperatori, amicus autem dæmonibus, despondet puellā specie formosam, genere claram, moribus probam & laudabilem, temperantiam sibi maximè uendicantē, & scientem eam esse suum ornamentum, & quod est omnium maximum & perfectissimum, in Christum magnam pietatem possidentem, etsi ex parentibus ad hoc nō bonam haberet occasionem. Nam ei quidem erat pater, æque & amicus gentilibus, & Christianis inimicus inexpugnabilis. Mater uerò erat in confinio utriusque, nempe & gētilium erroris simul & pietatis, & neutri tribuens plus, quam alteri. Sed non sic honestissima Iuliana, (hoc enim erat nomen puellæ) sed uidens cœlum, terram, aerem, mare, ignē, quærebat eum, qui ea est fabricatus, & per ipsa, quisnam esset, ualde prudenter didicit, sapientem Paulū habens magistrum. Inuisibilia enim eius, inquit, à creatura mundi operibus intellecta conspiciuntur. Propterea ergo dicebat: Vnus est Deus uerus, & eum oportet adorare. Alios autem nunquam deos dixerit Iuliana, neque cultum & honorem eis tanquam dijs tribuerit. Hæc dicebat, & uerbis conuenientia efficiebat opera. Atq; ab alijs quidem curis abstinebat: His uerò tribus suam uitam dispertiebat, orationi, & templis Dei, & lectioni sacrarum scripturarum, & sic totum transegit tempus, quod fuit inter sponsalia.

Iuliana uirginis preclare dotes.

Ro. 1.

Cum autem Eleusius urgeret & properaret ad nuptias, hæc sapiens, & quæ acrem illum amatorem potens erat depellere, ad eum mittens, Noli, inquit, te parare ad nuptias, sciens fore, ut me non sis aliter ducturus, nisi prius Præfecti munus acceperis ab Imperatore. Hæc dicens, aperte ostendebat se talem habere scopum, ut si ille quidem non pareret, aut forte etiam non posset, hæc non imbecilla ei esset occasio ad repellendas Eleusij nuptias. Sin autem eum ad hoc haberet morem gerentem, & qui id assequi posset, secundo aliquid ei imperaret, cui si paruisset & id fecisset, & illam in seipsum erat lucraturum. Sin uerò nō paruisset & hæsitasset, & se primum, deinde eius quoque perderet nuptias. Quod autem talis esset eius scopus, mox ostēdet oratio. Nam ille quidē, quoniam captus erat summo eius amore, cum omnē mouisset lapidem, & plurima pecunia emisset magistratum, mittit ad puellam, significans & se ei sponsum euasisse clariorem, & iam postulans nuptias. Illa uerò (necessario enim aperit, quod animo agitabat) Dicite, ait ijs, qui missi fuerant ab Eleusio: Hæc quidem recte se habent, tu autem nisi meum Deum adoraueris, & quem ego colo Dominum, tu quoque tuū esse fueris confessus, quære aliam, quæ tecum habitet. Hoc enim est uel solum Iulianæ fundamentū, & qui non eadem, quæ ego, opinatur, uadat ad aliam. Atque illi quidem renunciarunt, ille uerò fuit ira cōmotus & cum patrem eius accersiuisset, omnia narrauit, & uerbis quoque adiunxit minas.

Cum autem hæc ille audijsset, qui erat ipse quoq; deditus gentilium falsæ religioni, non minori, quam ipse, furore percitus, & rem resciuisset non solum præter spem, sed etiam præter opinionem, dolore quidē afficitur ut pater, irascitur uerò propter nouam religionem, & statim cum domum uenisset, primū quidem nihil asperū nec acerbum dicit uirgini, dubitās ne sic magis eam incitaret ad constantiam, sed iucunde potius & paterne, Dic mihi, inquit, filia charissima, & grata lux meorum oculorum, quanam de causa ægre fers nuptias, & repellis Præfectum? Illa uerò, ueluti in auribus quodam percussa stimulo: Desine inquit, pater. iuro enim * meam spem, Dominum meū Christum, si non prius fuerit meæ opinionis, neque erit mearū nuptiarum particeps. Quid enim fuerit hoc aliud, quam corpore omnino coniunctos, esse hostes animis? Non tolerabilis ira patrem inuadit, &, Desipis ne, inquit, & amas tormenta? Tormenta? Per maximos deos Apollinem & Dianā, feris & canibus tuum corpus obijciam deuorandum. Martyr uerò, Quid cunctaris? inquit, ueniant canes, ueniāt feræ, atque adeo multæ mortes, si fieri possit, pro una Lætabor enim, sępè pro Christo moriens, & accipiēs multas remunerationes. Rursus autem ille callidus generosam uirginem uarie inuadens, terrorem statim relinquit & asperitatem, & ad primam uiam reuertitur, cum & paternum desiderium & hinc religio ex ęquo eum distraherent, & ut se in omnem partem uerteret, efficerent. Et ideo persuasione & blanditijs eam rursus studebat inducere.

Pater Iulianæ idololatra, ualdè irascitur ob religionē.

** per meam.*

Constātia uirginis.

Cum autem illa quidem minime cederet, ille uerò pergeret esse molestus, martyr aliquid aliud loquitur, quod plenum erat fiducia & loquendi libertate: Nunquid tu quoque eris, dicens, tuis dijs similis, aures quidem habens, minimè autem audiens? Nō hæc tibi dicens paulò ante, iusiurandum quoque intuli, nihil mihi rei fore cum Eleusio, si non prius ei persua-

suum

sum fuerit, ut Christum adoret? Postquam eam pater audiuit sic dicentem, eam tradit in custodiam. Deinde cum eam noctu rursus accersiuisset, faciebat periculũ, num tempus aliquid detraxisset de eius constãtia. Postquam uerò rursus exclamauit generosa, Non sacrificabo idolis, non adorabo sculptilia: Christum solum adoro, Christũ colo, ubi uidit apud eam nihil efficere blanditias & minas, accessit ad periclitandũ ea, quæ sunt grauia, & cum plagas inflixisset, non quas paterna dimensa est misericordia, sed quas tumenti animo largiebatur, deinde eam tradit sponso, ut ea uteretur ut uolet.

Pater eam in carcerẽ trudit.

Afficit uerberibus.

Cum ergo contempto sponso contemnentem spõsam liceret iudicare, ut qui talem suscepisset magistratum, ipse quidem primo æstuabat animo & stridebat dentibus. Postquam autem ea fuit introducta ad tribunal, & formæ pulchritudinis omnium in se conuertit oculos, illius quoque ira eius specie obtunditur, & iram mitigauit cupiditas, & tanquam qui meditatus esset dicere omnium iucundissima & mollissima, Crede mihi, dicebat, ò mulierum suauissima, & cũ meas elegeris nuptias, liberare ab acerbis tormentis. Quod si etiam nolis dijs sacrificare, nos tibi nullam uim adferemus, tu solum mihi annue nuptias. Ad hæc martyr Christi, Neque ulla nos, inquit, oratio, neque tormentum, nõ ipsa denique mors persuaserit tibi prius coniungi, quam tu factus fueris mei Christi partium, & consummatus fueris eius diuino baptismate. Sed hoc quoq; faceremus, ò charissima, inquit, Præfectus, nisi graue ab Imperatore nobis imminetet periculum. Si enim tale quid ueniat ad notitiam Imperatoris, non solum honore, sed cum ipso uita quoque priuabit. Deinde tu quidẽ, inquit illa uirgo præclara, hunc mortalẽ, & qui est ad tempus, regem, & qui est dominus tantũ corporis, non etiam animæ, times, ego autem immortalem & Dominum omniũ regum, & qui omni spiritui & animæ dominatur, nihili faciam? & matrimonio coniungat cum ijs, qui ipsum afficiunt iniuria? An non tibi esse uidetur iniuria, si quis è tuis seruis accedens, amicitiã inierit cum tuis hostibus, & cũ eis inierit matrimonia? Ne ergo fallaris, neque utaris ambagibus, arbitrãs fore, ut tu me persuadeas. Sed si uelis quidem, ipse quoque ad Deũ meum accede. Sin minus, at tu me interfice, mãda igni, cæde flagellis, trade bestijs, utere quomodocunque uolueris. Tu enim es mihi abominandus, & tuũ matrimoniũ est societas cũ inferis, & sepulcrũ positum in oculis.

Hæc cũ audijsset Præfectus, igni ignẽ addidisset, ignẽ iræ, igni amoris, totus ignis apparebat, & furore agitabatur. Talis enim est amor, si fuerit contemptui habitus. Et propterea graue tormentũ intulit egregiæ illi uirgini. Id uerò erat eiusmodi, ut à quatuor loris extensa, aridis quidem neruis, uiridibus aũt uiminibus ipsa diu à multis uerberaretur. Vbi autem defessi quidem erant illi, qui uerberabant: ei uerò principio erat potius cõfirmatio eorũ, quæ dixerat, ut quæ nihil omnino ostenderet muliebre nec illiberale, iubens lictores cessare Præfectus, Sed hæc quidem, inquit, ò Iuliana, sunt initia & procemia tormentorũ. Tu autem ex his de alijs quoque capiens coniecturam, accede magnæ Dianæ sacrificatura. Sin minus, postquam passa fueris, scies omnino te de rebus tuis non bonum cępisse consilium. Illa uerò ægre ferens, quod putaret se posse ei persuadere: Fac, inquit, ò tu plane stulte & amens. Nam me habebis magis paratã pati, quam tu sis paratus facere. Cũ sic dixisset, acerbioris orationis pœnas luit grauissimas, suspensa quidem capillis capitis, magna autem diei parte pendens, adeo ut propter uiolentam extensionem auulsa

Durissimè S. uirgo flagellatur.

Suspenditur diu capillis capitis.

quidem sit pellis à capite, uultus uerò sit ualde perturbatus, & super frontem tracta fuerint supercilia. Præfectus ergo etiam post supplicium uerba rursus adhibuit, ei spem præbẽte amore, & ut id, quod ualde uellet, expectaret persuadente.

Postquam autem ille multa dicens, uisus est inaniter canere, & ad cor quidem nihil dicere, foris autẽ solum aures implere, molestia rursus affectus est impius, & rursus consequenter præclarę martyri adhibita sunt tormenta. Iussit enim laminas ferreas ualde candentes imponi eius axillis & lateribus. Deinde lateribus quoque alligari manus, & aliquod aliud ferrum transadigi per media eius femora, & sic colligatam uel potius confixam, abduci in carcerem. Illa uerò cum & tam acerbum pertulisset supplicium, & abducta esset in carcerẽ, humi iacens, Domine Deus meus omnipotens, clamabat, qui es inuictus in potẽtia, qui fortis in operibus, aufer à me has afflictiões, & ab ijs, qui me circundant, libera doloribus, ut Danielem à leonibus, ut tres pueros, & Teclam ab igne & bestijs. Pater meus & mater mea dereliquerunt me, tu autem Domine ne recesseris à me, sed quomodo olim quoque fugientem Israelem per mare conseruasti, mari uerò inimicos eorum obruisti, ita nũc quoque me serua. Eum autem, qui aduersus me bellũ gerit, confringe rex inuicte, & per eum, aduersariũ, & qui nos conatur supplantare, satanam.

Vritur laminis candentib⁹

Dan. 6 & 3.
Exod. 13. & 14.

Cum preces adhuc essent in labiis, ad eã accedit, qui sub adspectum non cadit, omnium hostis & inimicus, simulans se esse angelum Dei: Grauia, dicens, ò Iuliana, & ualde grauia & plane intolerabilia aduersus te Præfectus parauit supplicia. Tu autem solũmodo eum te eduxerint è custodia, accurre & statim sacrifica. Neque enim sustinebis suppliciorum nimiã acerbitatem. Illa autem, Et quisnam tu es? rogauit. Malignus uerò, Sum, inquit, Dei angelus, & quoniam is magnam tui ducit rationem, mittit me ad te, magnifaciens ut tu pareas, & non corpus tuum multis tormentis intereat. Ignoscet enim tibi, si parueris, cum sit benignus, propter multam carnis imbecillitatem. Perturbatione & terrore martyr propter hæc fuit plena. Nam eius, qui apparebat, uidebatur quidem forma angeli, consilium autem aperte inimici. Cum ergo ualde & miserabiliter ingemuisset, & lachrymis impleisset oculos: Domine mi, inquit, omnium, quæ sunt, effector, quem solum quidem laudãt uirtutes cœlestium, horret uerò aureorum multitudo dæmonum, ne me despexeris, quæ propter te sum passa, nec sub mihi prætextu salutis, malignus amarũ aliquod temperet poculum, sed ostende mihi, quisnã sit, qui hæc dicit, & qui se fingit tuum esse famulum. Dixit, & statim exaudijt is, qui inuocabatur, & uox extitit cælitus: Confide Iuliana, ego enim sum tecũ. Eũ aũt apprahẽde, (do enim tibi aduersus eũ uires) & ex eo disce, quisnam sit.

Diabolus sub angeli specie ei apparet.

Sic preces uox quidem est consecuta, uocẽ uerò miraculum. Statim enim soluta quidẽ sunt uincula, cecidit autem ferrum à femoribus. Illi uerò humo statim exurgit, & fit sui iuris, & cum sic soluta essent illius uincula, uinctus uidebatur is, qui apparuerat. Quem cum martyr strenue tanquam seruum apprehendisset, qui grauia perpetrauerat, duxit ad examinationem dicens: Quisnam es, & unde, & à quo missum? Illum autem (ualidum enim, quod sub adspectũ non cadebat, urgebat flagellum) coegit uerum dicere, cum esset omnino amicus mendacij, & omnia simul recenser, eum, qui miserat, ꝙ scilicet esset satanas, se, qui missus fuerat, nempe quod esset primus ex eius dæmonibus, causam, quod per ipsam malignus magnum uulnus accuperat. Præterea, quod ipse esset ille

Apprahendit dæmonem.

Gen. 3. & 4.

ille ipse, qui Euæ olim perniciosum dedit consilium, & ad fratris cædem Cain incitauit, & qui induxit parricidium, qui suggessit Nabuchodonosori, ut excitaret statuam, Herodi puerorum occisionem, Iudę proditionem & deinde laqueum. Ego, inquit, etiam lapidationem moui aduersus Stephanum, aduersus Petrum autem & Paulum, illius quidem capite demisso in terram crucifixionem, huius uerò ense interemptionem. Postremo ego sum, qui persuasi Hæbræis, ut essent cultores idolorum: Salamonem autem sapientem infatuaui, & effeci nefariorum amorum ludibrium.

Da. 3. Matt. 2. 26. 27. Act. 7.

Hæc postquam audiuit Iuliana, aliud quoque fecit admirabile. Alia uincula & plagas imposuit dæmōi. Omnino autem is etiam, qui absque his, ineuitabilibus illum constrinxit uinculis, & effecit ut teneretur manibus, non est incredibile eum procurasse, ut uinculis rursus ligaretur à sancta, & sentiret plagas. Atq; ille quidem admirabiliter grauem dolorem sentiebat, & rogabat, ut solueretur à uinculis, & relaxaretur à plagis. Quoniam uerò non soluebatur deflebat calamitatem, Hei mihi, dicens, Quid de me fiet? Quo fugiam? Multos quidem decepi, multis autem intuli afflictiones, & multorum fui causa malorum, carcerum, publicationum, plagarum, conflagrationum, exiliorum, & postremò mortis acerbæ. Sed nullus eorum me omnino superauit. Hæc uerò tanquā mancipio etiam uincula imposuit, & plagas, incussit, & me detinet. Sed ò pater & princeps noster, quomodo non cognouisti id, quod erat euenturum? Quomodo misisti? Quomodo ignoraui, hoc malum inexpugnabile, qđ uirginitate nihil sit excelsius, & martyris precibus nihil fortius?

Ligat & uerberat dæmonem.

Cū uerò is sic examinaretur, misit Præfectus, qui Iulianam adduceret è carcere, si modo ea uiueret. Illa ergo ducebatur, malus autem dęmō ab ea tractus, seruebatus. Martyr uerò stetit ante præfectum, primā seruans pulchritudinem, & perinde ac si nihil mali sustinuisset, neque in obscuro carcere inclusa fuisset, sed perinde ac si fuisset in thalamo, & bene & laute curata fuisset & accepta, Dixit autem Præfectus, Dic mihi, inquit, Iuliana, Quando & à quo has didicisti præstigias, & quanam arte ita contempsisti tormenta, & nullum serues eorum uestigium? Ars quidem, inquit, ò Præfecte, nulla est, sed diuina quædam & ineffabili potentia, quæ non solum te, sed patrem quoque tuum satanam pudore affecit, me uerò ambobus effecit potentiorem, nempe tuo furore & improba illius arte, sic hic quidem Christus uestras uires eneruauit, illic aut tibi & tuo patri & uestris asseclis ignē parauit terribilē, & tetrū tartarū, & tenebras, & uermem, & quæ nec mente potest aliquis cōpræhendere, nec persequi oratione.

Cum ignem audijsset Profectus, ignem contra ipsam parauit, qui est ad tempus scilicet, & extinguitur. Accendit itaque fornacem lignis & sarmentis, & qualibet materia, quæ facile potest uri & igne consumi. Vbi aūt uehemēter arsit, præclaram uirginē in eū iniiciunt. Illa uerò ad Deū intuebatur, & lachrymas emittebat ex oculis, & hæ paruæ guttæ, fluuios imitatæ, ignem extinxerunt. Maximo itaque sunt obstupefacti miraculo, totus populus Nicomediensium, & uiri numero circiter quingenti, una uoce exclamauerūt. Vnus est Deus, Vnus, inquam, Deus, qui est Deus martyris Iulianæ, ipsum nos quoque colimus, & gentilium cultui renunciamus. Veniat ensis, ueniat ignis ueniat quæuis alia mors & cuiuscunque generis. Atque eos quidem statim accepit ensis, cum sic iussisset Præfectus, nullo relicto, qui non fuerit in Christo cōsummatus. Eiusdem quoque exitus fuere sociæ centū & triginta mulieres. Neq; enim uiris uisæ sunt inferiores, quòd attinet ad pietatem.

Mittitur S. uirgo in fornacem. 500. uiri credunt in Christum.

Item fœminæ 130

Adhuc autem ira feruens Præfectus, iubet Iulianam rursus iniici in lebetem, multo igne bulientem. Diuina uerò gratia eum propemodum effecit martyri lauacrum laborum, nōn autem qui membra liquefaceret & dissolueret: Ijs uerò, qui circa ipsum ministrabant, Chaldaicam aliam fornacem. Nam cum repente erupisset lebes, & circuncirca tanquam ab aliqua machina esset effusus, admirabiliter & præter opinionem perdidit eos, qui circunstabant, & cum eos iuste punijsset, & stultis ostendisset experientia, qualis in ipsos, & qualis aperuerit in martyrem. Cū sic fuissent consumpti lictores, Pręfectus non tulit quod acciderat, neque omnino tolerādam reputauit calamitatem. Quod autem eum præcipue male habebat, erat, ꝙ nec potuit quidem unam superare puellam. Quod uerò fuit indicium eius ęgritudinis, uestē quidem suam lacerauit, multa autem uerba in suos deos emisit prę dolore. Cum ergo supplicia inferēs, nihil proficeret, ita magis uidens martyris crescere constantiam, fert in eam sententiam, ut ense mortem subeat.

Da. 3.

Procedit autem rursus quoque tentator, qui ab initio ad martyres accesserat satanas, & longe plura passus quam faciens, & procul, stans, (adhuc enim timebat, & plagarum meminerat) eius morte gaudebat, & ad cædem incitabat lictores. Cum autem uirgo illa fortis eum toruis adspexisset oculis, ille, Hei mihi, clamans, me forte uult rursus appræhendere manibus, euanuit. Et ille quidem cum multi adessent testes, metum sic confessus, aufugit: Gloriosa uerò uictrix Iuliana, tanquam non ad mortē duceretur, sed potius ad solutionem mortis, ambulabat alacri cultu, lętis oculis, & animæ internam exprimens uoluptatem, cum ijs, qui cum ea ambulabant, multum differens, & persuadēs, nullum esse neque ex bonis præsentibus preciosus, neque ex tristibus ualidius dilectione in Christum. Hęc dixit, & factis ipsis obsignauit, quæ dixerat. Postquam enim fuit in eo loco, ubi oportebat eam accipere consummationē, primum quidem se erexit ad orationem, deinde & collum inclinauit ad cædem, eandem seruans animi lætitiā, & nihil omnino triste ostēdens. Ita uictoria insigni ei caput amputatur.

Læta ꝓgreditur ad mortē.

Mulier autem quædam, nomine Sophia, forte fortuna tunc transiens Nicomediam, & ad magnam urbem proficiscens Romam, illas sacras secum accipit reliquias, easque domum portans, excitat martyri tēplum dignum eius certaminibus. Paulo post execrandus quoque Eleusius meritas luit pœnas. Nam cum in mari nauigantem sæui quidam uenti depræhendissent, & ingētem tempestatem excitassent, ipsam quidem nauem una cum uiris in mari submergunt. Cum alij autem omnes essent submersi, ipse ut maiorem acciperet calamitatem, à mari quidem seruatur, in quendam uerò locum desertum abijcitur, & fit miser cœna canibus.

Sacræ eius reliquiæ Romā transferuntur.

Tale fuit Iulianę martyrij stadiū, & talis pro Christo finis eam est consecutus, quæ Eleusinio quidem desponsa fuerat circa nouum annum ætatis, Christi autem fuit sponsa, & per martyrium ei fuit coniuncta, cum nata esset decem & octo annos. Rex uerò erat tunc quidem impiorum Maximianus, noster autem, id est, fidelium, qui est semper Deus & Rex, Dominus noster Iesus Christus: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYTIRIVM SANCTORUM & Gloriosorum Christi Martyrum Leonis & Paregorij, qui martyrium subie runt Pataris: ex Simeone Metaphraste.

Non habent certum assignatũ diẽ in Tomo Aloysii: reponũtur aũt in Feb.

VAriae quidem sunt diaboli machinæ aduersus seruos Dei, magis uariũ aũt & maius est unigeniti auxilium in suos ministros. Nam ille quidem non carnem, & sãguinem obijcit ijs, qui sunt natura Christiani, sed spiritalia nequitiæ, Christi autem auxiliũ suos efficit fortiores aduersus diabolũ. Satis uerò probatur id, quod dictũ est, ex generosorum martyrum Leonis & Paregorij tolerantia. Nã cum beatus Paregorius fuisset prius cõsummatus in tolerantia in Domino, & multorum laborum requiẽ inuenisset regnũ cœlorũ, beatus martyr Christi Leo, eius quidẽ qui fuit consummatus, certamen beatum esse ducebat, ipse autem efficiebatur magno dolore, quod non fuisset cõsecutus idem certamen, cũ esset communis uia eis proposita.

Illis uerò diebus contigit Proconsulem Lollianũ electum ab Imperatoribus, uenire usque ad eos, cum rectio esse eo tempore penes Procuratorẽ urbis, qui erat Pataris. Celebrãns autẽ sceleratus Procurator diem festum Serapidis, & congregans concilium impiorũ, consultabat aduersus Christianos, & cogebat omnes ad cultum insanũ idolorũ. Cum multi uerò concurrerent, & metu humano tenerentur, ægre tulit quide beatus Leo, ne audire quidem sustinens impi orum audaciã, Apud se autem differens, egressus est ad locum, in quo iacebant reliquiæ beati martyris Paregorij. Cũ autẽ fuisset in illo loco, in quo peragebant festũ execrandũ & impiũ, qui eo digni erãt, unusquisque eorũ, qui uidebant, tã ex ipsa statura, quam ex uultu & ueste, & ex eo, quod non assentiretur malis, quæ ab ipsis fiebant, existimabat eum esse Christianũ & planè reuerendũ. erant enim ei moderata omnia. monasticã enim uitam exercuerat à iuuẽtute, & ideo deditus fuerat continentiæ, castitati & temperantiæ. Indumentũ autem eius erat ex pilis cũ textũ, & planè re ipsa uitã æmulabatur Apostolicã, & fuerat imitator sancti Iohannis præcursoris.

Leo à iuuẽtute fuit monachus egregiꝰ.

Cũ ergo accessisset ad locum ei propositum, & preces fudisset consuetas, domum est reuersus, & cum fuisset ingressus, & de more precatus, & panem sumpsisset, manebat apud se, nihil aliud meditans, quam præclara facta pij Paregorij. Cum hæc autem apud se animo agitaret, paululũ in somnum est resolutus, ut rerum sibi futurarum gloriam adspiceret. Quomodo enim Patriarcha Ioseph uidit, quæ à Deo essent sibi inferenda ita etiam beatus Leo uidit per spiritum sanctum rerum sibi futurarum euentum. Visus est ergo uidere, cum esset uehemens tempestas, & intorrẽtes magno impetu defluerent, Paregorium & se stare in medio torrente, & licet esset fluentum ualde periculosum, se proijcere & accurrere ad beatum martyrem Paregorium, qui ingrediebatur iter ad martyrium. Itaque postquam uisionem adspexisset, excitatus, apud se euentus faciens coniecturam, coniecit ea, quæ erant euentura. Seipsum autem beatum pronunciabat, q aliquanto tẽpore uersatus esset cum beato Peragorio.

Ge. 37.

Deinceps ergo ad eum accedebat, tanquam ad fidelissimum aliquem socium cartaminis, sed per med iũ forum, & per id, quod d*dicebat Tichæum, & cum uenisset ad locum, uidet lucernas & cereolos accensos circa delubrum, & eorum quidem, qui accenderant, misertus est, ut qui decepti essent, cum propius uerò accessisset, contriuit lucernas suis manibus, & cereos conculcauit pedibus, eis dicens: Si deos existimatis habere uires, seipsos defendant, Mystæ autem iniquitatis, cœtu congregato impiorum, clamabant aduersus sanctũ Leonem, ut qui anerteret eam, quæ à Fortuna erat oblata, in ciuitatem, beneuolentiam. Cum uerò creuisset tumultus, & fama esset per totam ciuitatem eius, quod factum fuerat, & peruenisset ad aures Procuratoris, qui tunc administrabat rempublicam, sua usus iniquitate, iubet milites obseruare eius reditum, & uirum compræhendere. Et sanctus quidẽ Leo est reuersus, per se considerans id, quod erat euenturum, oculos mentis ad Deum extollens. Milites uerò cum prope accessissent, & eum appræhendissent nõ resistentem neque tumultuantem, adducunt eum ad Procuratorem. Ille uerò tanquam immanis quædam fera, uorans sanguinem, plenus furore, mouebatur aduersus martyrem.

** dicebatur. * ducebat.*

Leo à militibus cõprahenditur non inuitus.

Postquam autem uidit prope esse beatum Leonẽ, statim ei obiecit audaciã, qua usus fuerat aduersus lucernas, dicens: Mihi uideris, ò senex, uel ignorare uires deorum cælestium, quod eorum euertas religionem, aut insanire, ut qui facias præter id, quod uidetur diuinissimis nostris Imperatoribus, quos secundos seruatores & deos optime faciẽtes nos uocamus. Ad hæc dixit Leo sanctissimus: Multos cœlestes deos dixisti, ò Procurator. Veritas autem non ita habet. est enim unus Deus cælestium & terestrium, Dominus noster Iesus Christus, filius Dei uiui, qui non habet opus, ut sic colatur ab hominibus. Spiritus cũ contritus, & anima, quæ consueuit humiliter de se sentire, sunt apud Deum im magna existimatione. Lucernæ autem & cerei, qui circa simulacra accendũtur, sunt uani & inanes, quoniam sentire non possunt lapis & æs & lignum, quæ ab hominum arte sunt extructa & fabricata. Si uerò, ò Procurator, eum qui uerẽ est Deus, intelligeres, non hãc materiam nullo sensu præditam honorasses honore sulsituum. Cessa ergo in his frustra laborare, & lauda Deum uniuersorum, & eius filium unigenitum, Dominum nostrum Iesum Christum, saluatorem mundi & opificem animarum nostrarum. Ad hæc dixit Procurator: Non respondisti in præsentia ad crimina, quæ tibi obijciũtur, sed alia dixisti pro alijs. Nam cum de dijs accuseris, prõpto & alacri animo doces de Christianismo. Dijs autem gratia, qui non fuerunt te latere, cũ hæc ausus fueris. Aut ergo ignosce deos, & imple eorum sacra. eorum qui adsunt, parens sententiæ, aut da pœnas eorum, quæ ausus es ad mittere.

Ad hæc dixit martyr. Mihi quidem fuisset iucundum, nullum hic esse lapsum à cælesti cognitione, nõ solum tantam multitudinem. Quoniam autem uideo multos impie insanijsse, ne putes me esse unum ex his, cum sim Christianus. Ego enim, qui intus habeo præcepta Apostolica, his utar ad obedientiam. Sin autem propter hæc pœnas à me exigis, ne differas. Non enim propter tormentum, quod à uobis existimatur grauissimum, cauebo, sed omnia sum paratus sustinere, ne quis det diabolo in nos locũ aliquẽ. Sin uerò non omnes eadem, quæ nos, sentiũt, hæc sola uita uiuẽt. Futura enim uita acquiritur per has afflictiones. Sic enim dicit scriptura, arctam esse uiã, quæ ducit ad uitam æternam. Dixit Præfectus: Si tu ergo confiteris arctam esse uiam, quæ est apud nos, transi ad nostram, quæ est lata & melior, Dixit autem sanctus: Non eam dixi esse adeo arctam, ut non capiat eos, qui illa ingrediuntur. Multi enim pulcherrimã hanc uiã sunt ingressi. Sed dicta est augusta, quæ cum

Egregia S. Leonis fortutido.

Mat. 7 Vitæ æternæ uia cur angusta dicatur.

cum afflictiōe augustia necessitate & pro iustitia persecutione inirur ab ijs, qui ad eam accedunt. Ijs uerò qui ea sua sponte suscipiunt, fides est latissima, deducens ad proprias uirtutes. Cur nō autem pronuncias, uiam quidē, quæ apud nos dicitur angusta, esse latissimam ad salutem, cum didiceris, quod ex fide unius parentis nostri Abrahæ, multitudo innumerabilis iustificatur in fide, requiescens in eius sinu, uiam uerò, quæ est apud uos lata, esse angustam per incredulitatē? Est aūt hoc uerū. Virtutes enim, cum sint diuersæ & latæ, sunt imperitis arctæ & inaccessæ.

Hęc ergo & his plura sancto disserente Leone, & Christianismi rationem strenue confirmante, impio ruui Iudæorum & gentilium exclamauit multitudo, rogans ne ei concederet loqui, quę uellet. Dicit autē Procurator ad ea, quę dicta sunt à multitudine: Ego nunc ei do potestatem loquendi liberè, & communē amicitiam polliceor, si dijs pareat. Dixit autē sanctus Leo: Si meorum quidem uerborum oblitus es, ò Procurator, rectè rursus interrogas. Sin uerò meministi, scias fieri non posse, ut assentiar adorandos esse deos, qui non sunt natura. Tunc his uerbis ira motus, iubet cædi flagris uenerandum corpus martyris. Cum aūt multitudo plagarum esset innumerabilis, & maior, quam ut id sustinere posset humanum corpus, fortissimus athleta Christi Leo, nullo ex iis, quæ fiebant, quidq̃ afficiebatur, ne minimū quidem emittēs suspirium. totam enim mentem suam & desideriū conuertebat ad Dn̄m. Dicebat autē Procurator: Parua sunt, ò Leo, hæc, quibus affectus es, tormenta, si conferantur cum futuris. Decætero mihi pare, & dijs offer, q̄ sunt lege constituta sacrificia. Dixit sanctus Leo: O Iudex, quod sæpè prius dixi, non recusabo rursus dicere: Neque hos noui deos, neque unquam in animum inducam, ut eis sacrificem, ut qui sciam pręcepta sacrarum scripturarū. Dij enim, qui cęlum & terrā nō fecerunt, pereant à facie terrę.

S. martyr caditur flagris.

Ier. 10

Ad hæc dixit Procurator: Hoc solum dic: Magni sunt dij, liberaberis à tormentis. Parco enim tibi, tuam respiciens canitiem, & alium habitum corporis. Dixit sanctus Leo: Hoc ipse quoque dixerim, eos re uera esse magnos & idoneos ad perdēdas animas, quæ ipsis credūt. Dixit ira percitus Imperator. Iubeo te trahi per petras, tanquam furore correptum, & sic mori acerbè. Dixit beatus Leo: Quiuis mortis modus est mihi iucundus propter regnum cœleste. Eam cū uoco uitam & salutem, quæ postquam hinc excessero dabit mihi ut habitem cum sanctis martyribus. Dixit Procurator: Pare ò Leo edicto Imperatorum, & dij, seruatores, quoniam es alioqui cito acerbe moriturus. Dixit autem sanctus Leo: O Iudex, mihi uideris esse ualde imbecillus, qui solum assidue mihi uerbis minatis, præter uerba autem nihil facias. Cū uerò propter hęc seditionē agitasset multitudo, ualde perturbatus Procurator, iussit sanctū quidē capi pedibus, trahi autem in torrentem, in eo ultimum daturum supplicium.

Cū itaq; sentētiā pronunciasset Procurator, statim serui peccati & ministri tenebrarū, beatū Leonē traxerūt in torrētē ihumanè & crudeliter. Tūc sciēs esse impletū suū desideriū ad Deū extollēs oculos, sic cœpit dicere: Dn̄e Iesu Christe, ago tibi gratias nūc & in secula, qđ me nō diu separaueris à famulo tuo Paregorio, sed mihi uelocē occasionē dederis eū sequēdis. Lætor ergo ijs, quæ facta sunt, nēpe quod pro mei prioribus peccatis nouū uiaticū accipio martyriū, & quod in angelorū tuorum meū trado spiritum, in æternū liber conseruandus à iudicis improborū. Atque pro ijs quidem, quæ in me fiunt, est iis, qui ausi sunt, propitius, eis autem concede, ut te agnoscant

Precatio martyris sub mortē.

Deum uniuersorum, quoniam non uis aliquem perire, sed omnes esse saluos & uenire ad pœnitentiam. Quinetiam cuilibet, qui inuocat nomen meum, condona Domine sua peccata, & colloca eum, ubi uideat lucem uultus tui: Quoniam tu es Deus solus, patiens, & multæ misericordiæ, & te decet gloria in secula seculorum, Amen.

1. Ti. 2.

VITA SANCTI ET GLORIOSI & admirabilium operum effectoris, Patris nostri Auxibij, Archiepiscopi Soliensis, qui fuit discipulus sancti benedicti Apostolique Euangelistæ Marci, ex Simeone Metaphraste.

Volo uobis narrare, patres & fratres dilecti, admirabilem & piæ, claram uitam uenerandi, & sancti patris & Archiepiscopi Auxibii, qui fuit effector operum admirabilium. Vereor autē hoc facere, propterea quòd sit indigna, uilis, & abiecta oratio. Hic enim primus, tanquam Sol quidam lętus, exortus est in hac ciuitate, illuminans eos, qui sedebant in tenebris erroris simulacrorum, radiis diuinæ doctrinæ, & quasi lucida lucerna in sordido loco, diuino oleo irrigatus, luxit in hac ciuitate, donec Christus illuminauit eos, qui in ea habitabant, & exortus est lucifer in cordibus eorum. Sed date mihi, rogo uos, ueniam. Ego enim miser, qui sum rudis sermone & scientia, existimaui necessarium, cum sint multa & admirabilia beati Auxibii facta & uirtutes, narrare pauca charitati, quomodo audiui & accepi à uiris uenerandis, & qui ætate processerant, ut dicit diuina scriptura: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Incipiamus ergo, Deo adiuuāte, pulchram narrationem & animæ utilem.

Fe. 19.

Deut. 32.

Hic ergo beatus Auxibius ortus quidem fuit ex magna ciuitate Romanorum. Eius autem parentes erant quidem ualde diuites, sed gentiles religione. Fuerunt uerò eis duo filii, beatus Auxibius & eius frater Themistagoras. Beatus autem Auxibius erat ualdè urbanus & mitis, sicut Moses. erat uerò mente quoque casta & pudica, sicut beatus Ioseph & ut semel dicam, erat omni uirtute ornatus, scitus puer, ætate proficiens. pater autem eius eum erudiit omni externa sapientia. Cum fuisset uerū ætatis legitimæ, uoluerunt eius parentes eū matrimonio uxori coniūgere. Beatus aūt Auxibius, cū mentem haberet diuinam & perfectam cogitationum, uitamquē, quā agebat ex uirtute, & carnis castigationem, ad hæc contradicebat. A multis enim de Christo audiebat, & desiderabat fieri Christianus. Parentes autem eius cū hæc audiuissent, ei succensebāt. Et pater quidem cogebat minitans, mater uerò blandiens, consulebat ut hoc faceret. Videns autem beatus Auxibius hanc illorum uoluntatem, quæ afferebat impedimentū bono suo instituto, uoluit, Roma recedere.

Auxibij patria.

Nu 12. Ge. 39.

Abhorret à matrimonio.

Cum hoc itaque statuisset, neque ulli quidquā dixisset, paucis pòst diebus se subduxit à suis parentibus, & cum in portum descendisset, inuenit nauē nauigaturam in partes Orientis. Omnibus itaque relictis, pauca pecunia sumpta ad se alendum, nauem ingressus est. Cū Roma aūt soluissent, post aliquot dies uenere Rhodum, & cū illinc traiecissent in mare, qđ est in Pamphylia, uenerunt in Cyprum, & appulerunt in quendam uicum, qui uocatur Portus. distat autem circiter quatuor milliaria à ciuitate Soliensium, beatum Auxibium diuina ducente prouidētia,

Fugit parētes & patriam.

ad ædificationem & salutem multarum animarum. E naui uerò egressus, uersabatur in uico, qui uocatur Portus, ut se recrearet à nauigatione. ab ea enim fuerat ualde iactatus & defatigatus. Accidit aūt, ut Barnabas Apostolus Christi, in secunda sua circuitione (*Act. 15.*) ueniret Cyprum, postquā ipse à Paulo fuerat separatus, faciei uisione, non cordis. Cū Marcū aūt secū assumpsisset, appulerunt Lapethum. Obeuntes uerò totam insulam, uenerunt Salaminā, quæ nunc dicitur Constantia, ut dicit Marcus, & cū inuenissent Heraclidem insulæ Archiepiscopum, & eum agnouissent, docuerunt eum, quemadmodum oporteat prædicare Christi Euangelium & constituere ecclesias, & ministros in eis, & eum ualere iubentes, dimiserunt in pace. Cum autem cursum peregisset Barnabas, & martyrii corona fuisset redimitus Constantiæ, Marcū quoque de medio tollere conabantur iniqui Iudæi. Fugit uerò Marcus, & persecuti sunt eum usque ad Ledron: & cum inuenisset speluncam, & eā esset ingressus, ibi latuit tres dies, & post tres dies recessit ex illo loco, & montem peruadens, transiit per Limnetem. erant autem cum eo Timon & Rhodon, & cum iuissent in uicum, qui uocatur Portus, inuenerunt in eo beatum Auxibium, qui Roma recens uenerat.

Cum aūt contigisset eos sibi inuicem occurrere, rogauit beatus Marcus Auxibium, è quanam esset ciuitate. Ille uerò dicit: Ex magna urbe Roma, propterea ꝙ factus fuisset Christianus. Apostolus aūt Christi Marcus, uidens eum teneri Christi desiderio, & esse fidelem & eruditum, descendens ad fontem, eū baptizauit iu nomine patris & filii & spiritus sancti. & postquā ipse fuit baptizatus, imponens ei manus, dedit spiritum sanctum. & cum eum ordinasset Episcopū, & docuisset qūo oporteat prædicare Christi Euāgelium, misit in ciuitatem Soliensium, ei mandans & dicens: Fili Auxibi, qm̄ ciuitas est dedita cultui simulacrorum, & nondū susceperunt Dei eloquia, sed uersantur in tenebris erroris simulacrorū, fac hoc, quod tibi dico. Nemo iam cognoscat te esse Christianum, sed simula te illorū uti religione, & procedente tēpore incipies eis tectè loqui tanquā infantibus, sermone eos tanquā lacte alens, donec cum perfecti euaserint, sint solidi nutrimenti participes. Cum hæc & his plura dixisset magnus Apostolus & Euangelista Marcus Auxibio, eum dimisit in pace. Inclytus aūt Marcus cū nauem inuenisset Aegyptiam, eam ascendit cū Timone & Rhodone, & nauigantes iuerunt Alexandriam & illic annunciabat & docebat regnum Dei.

Auxibi⁹ à B. Marco baptizatur & ordinatur Episcopus.

Ex Limnete aūt profectus beatus Auxibius & iter faciens, percontatus uenit Solos. erat uerò prope portas ciuitatis, ad partem occidentalem, templum Iouis, qui falsò apud eos uocatur deus, in quo etiam habitabat sacerdos. & cum per locum illū transiret beatus Auxibius, uidisset aūt sacerdos Iouis eū esse hospitem, & ei mensam apposuit. Mansit ergo apud eum illo die sequenti eum sacerdos interrogauit, dicens: Vnde uenis, & quænam est causa, ꝙ huc ueneris? Respondens autem S. Auxibius, dixit ei: Romanus sum cum mihi uerò usus esset nauigare in Palæstinam, descendi Limnetem, & cum accepissem huius ciuitatis pulchram esse habitationem, sciscitatus huc ueni, & lubenter in ea habito. sed si facis mecum misericordiam, maneam apud te, donec inueniam locum, ubi habitem. Dicit autem sacerdos: Mane feliciter. Mansit ergo in loco, qui appellatur Iouis, aliquanto tempore, non ostendens se esse Christianum, sed simulās se illorum uti religione, hçc apud se reputans: Si diabolus transfiguratur in angelum lucis, ut eos, qui ei credunt, ad se attrahat, blandisque & compositis uerbis à luce transfert ad tenebras, ut iam faciunt eius ministri, quanto magis debemus nos transfigurare in homines obnoxios iisdem affectionibus, ut eos abducamus à potestate tenebrarum & diaboli, & transferamus ad admirabilem & terribilem lucem agnitionis Iesu Christi filii Dei?

Auxibi⁹ manet apud Iouis sacerdotē. 2. Cor. 11.

Hæc aūt & his similia apud se cogitans & faciens Dei seruus Auxibius, mansit in loco prędicto. Cum uerò pauci dies præteriissent, dicit beatus Auxibius sacerdoti Iouis: Frater, habeo quod tibi dicam. Ille autem dicit: Dic. Ei itaque dicit: Quanam de causa colitis deos, cum sint ligna & lapides? Os habentes, non loquuntur, oculos habentes, non uident, & aures habentes, non audiunt, neque odoranter oblatū sibi sacrificium. Quem autem colunt Christiani, ipse est uerus Deus, ut audiui ab aliquibus Christianis. Multas enim fecit uirtutes, sicut audiui. Hæc ergo cū Iouis audiisset sacerdos, compunctus fuit à uerbis Auxibii, & non amplius sacrificauit idolis, sed decætero docebatur à beato Auxibio. Hoc modo satis lōgo tempore fecit latenter ingrediens in ciuitatem, & secreto docens, & rursus rediens, & exiens, manebat extra ciuitatem in prædicto loco Iouis. Dum ipse ergo uersaretur in illo loco, erat Marcus apostolus Alexandriæ, prædicans Dei Euangelium, qui, postquam multi crediderunt & fuerunt baptizati, exiit ad quærendum Paulum, & cū eum inuenisset & adorasset, accepit eum Paulus cū magno gaudio. Tunc Paulo narrauit Marcus, quæ Barnabæ euenissent, & quemadmodum pulchrum cursum confecit, martyr effectus Salaminæ. Quòd autem Paulus uerè Marcum exceperit, ipse mihi fert testimonium, scribens ad Colos. Salutat uos Marcus consobrinus Barnabæ. & dicit Timotheo: Assumens Marcum, duc tecū. est enim mihi utilis ad ministeriū. Mansit ergo Marcus cum Paulo usque ad eius decessum.

Sacerdos Iouis fit Auxibij discipul⁹.

Colo. 4. 2. Ti. 4.

Cū uerò accepisset Paulus, excessisse Barnabam ex hac uita humana, & nullum esse apostolum, qui in Cypro doceret & annunciaret Christum, id animaduertens, misit Epaphram & Thichicum & quosdam alios in Cyprum, ad Heraclidem insulæ Archiepiscopum, ad eum scribens, ut Epaphram quidem Paphi constitueret Episcopum Tychicum autem Neapoli, & similiter ut alios in unaquaque ciuitate dignos constitueret Episcopos. Descende autem etiam in ciuitatem Soliorum, & in ea quære uirum Romanum, qui uocatur Auxibius. Eum Solis constitue Episcopum. Sed uide, ne ei imponas manus ad ordinandum. iam enim dignatus est sacerdotio, ordinatus à Marco. Cum autem accepisset literas beatus Heraclides, quæ ad eum missæ fuerant à magno Apostolo & orbis terræ luminari Paulo, & eas legisset, statim nihil cunctatus, fecit quod iusserat, & cum uenisset in ciuitatem Solos, & quæsiuisset beatum Auxibium, ei significatum est, in quonam loco habitaret. Egressus uerò extra ciuitatem in locum, qui uocatur Iouis, inuenit eum illic sedentem. & cum se inuicem salutassent, dixit beatus Heraclides: Fili Auxibi, ad te missus sum ab Apostolis Christi. Quousque delitescis in hoc loco, & te non aperis? Quousque abscondis lampadem sub modio, & non eum potius ponis supra candelabrum crucis, ut luceat in hac ciuitate? Agedum decætero sis præco ueritatis, illumina eos, qui sunt obscurati errore simulacrorum. Quandiu occultas pecuniam, quam accepisti à Domino tuo. Et lucrare septulum? Stude ipse quoque audire: Euge serue bone & fidelis, in paucis fuisti fidelis, super multa te constituam. Non audiuisti diuinam scripturam dicentem, Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent? Semina in hac præsēti hyeme, ut illic metas in exultatiōe in pace.

Matt. 25. Psalm. 125.

pace. Ne timeas eos, qui occidunt corpus, sed time potius eum, qui potest animam & corpus perdere in gehenna. *Matt. 10.* Ipse enim dixit: Ecce ego mitto uos, tanquã oues in medio luporum. *Ibidem* Et rursus: Quando tradent uos Præsidibus & regibus, ne sitis soliciti, quo aut qd loquamini. Sanctus .n. spiritus docebit uos, quæ oporteat loqui.

Hæc & his plura cum sanctus dixisset Heraclides, assumẽs sanctum Auxibium, ingressus est Solensem ciuitatem, & fusis precibus, impressit in terra figura ecclesiæ, pondere quidem paruam, sed magnam Dei gratia, & cum eũ docuisset omnẽ ecclesiasticam regulam & formã, sicut ipse didicerat ab Apostolis, cõmẽdauit eum Domino, & cum eum iussisset ualere, iuit cum pace in propriam ciuitatem, Dominum glorificans. Sanctus aũt Auxibius statim nihil cunctatus, cœpit ædificare ecclesiam. & postquã eam dedicauit, ingressus, & se pronum humi deiiciens, cœpit clamare & dicere cum lachrymis: *Vides quòd et tunc ecclesias dedicabant?* Domine omnipotens Deus, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, qui finxisti hominem, puluerem è terra accipiens, & eũ tua honorans imagine, inuidia autẽ diaboli deceptum, non es auersatus in finem, ò bone, sed ad nos misisti unigenitum tuum filium, Dñm nostrũ Iesum Christum ad salutem & restitutionem generis humani, qui in hac preciosa cruce triũphasti de principatibus & potestatibus diaboli, qui sanctis discipulis & Apostolis dedisti uirtutem ex alto, & dedisti eis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici, *Act. 1. Lu. 10.* corrobora me quoque tuum famulum, & da mihi audaciam, ut libere & sine metu prædicem uerbum tuum, & eos illumina tua gratia, ut conuersi ab errore diaboli, agnoscãt te solum uerũ Deum & quem misisti Iesum Christũ. Certè benigne & clemens Domine, fac ut inhabitet sanctissimus tuus Spiritus in hac sancta domo, quæ est ædificata in sancto tuo nomine, eamque stabili & confirma, immobilem eam conseruans in tua fide, usque ad consummationem seculi. Tu enim dixisti Domine, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Conuerte Domine hunc gregem tuum errantem ad sanctam mandram tuam Ecclesiam, bone pastor, qui posuisti animam tuã pro tuis ouibus, *Matt. 16. Io. 10.* extende dexteram tuam omnipotentẽ, brachium tuũ excelsum & terribile, & quod non cadit sub adspectum, & baculo tuæ preciosæ crucis expelle Dñe lupũ rapacẽ & sanguinẽ uorantem ex tuo grege. Certe Dñe Iesu Christe congrega errantes, medicare ægrotantes, uni omnes in unum, ut sit unus grex, unus pastor. Porrò aũt mihi quoque humili & abiecto aperi portam uerbi per tuã clementiã, dum extendo magnũ meam ad signa & miracula, per unigenitum tuum filium Iesum Christũ Dominũ nostrum: Cum quo tibi gloria, honor & potentia, cum sancto & immortali tuo spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Cum uero peregisset preces, è solo surgens, iuit ad locum publicum ciuitatis, & cœpit docere regnum Dei, & cum magna fuisset ad ipsum congregata multitudo, docebat eos beatus Auxibius, dicens: *Concionatur ad Solenses.* Viri fratres & patres, audite me credite in Dominũ nostrum Iesum Christum, quem ego annuncio uobis. ipse est enim Saluator & refugium omnium, qui credunt in ipsum. Rogo uos & obsecro, accipite lucem cognitionis, extollite in altum oculos mentis uestræ, & obliuiscimini à patribus traditæ conuersationis, & cognoscite eum, qui est uerè Deus & creator uniuersorũ qui potest saluare & perdere animas uestras. Hæc & his similia docens beatus Auxibius, & publicè prædicans, multis persuasit, ut deponerent quidem uanũ errorem simulacrorum, crederent aũt in Dominum nostrum Iesum Christum per eius suauem & pulcherrimam doctrinam. Data est aũt ei quoque à Deo gratiã curandorum ægrotorum & expellendorum immundorum spirituum. Quamobrem in dies adiiciebatur magna turba, credens Domino, & baptizabantur ab Auxibio in nomine Patris & filii & spiritus sancti, ei peccata confitentes. *Multi Solẽses credũt in Christum.* Quicunque uerò habebant ægrotos, afferebant eos ad beatum Auxibium. Qui cũ eis manus imposuisset, omnes ab eo curabantur in nomine Domini nostri Iesu Christi. Cum hæc autem didicissent agrestes regionis. qui erant circuncirca, ueniebant in ciuitatem, & afferebant secum suos ægrotos. Ille uerò curabat oẽs per inuocationẽ intemeratæ & uiuificæ Trinitatis, & credentes baptizabantur.

Erat autem uir quidam ex agro quodam, qui uocatur Solopotamius, cui nomen Auxibius. Is cum audisset de beato Auxibio de eius doctrina & de uiri uirtute, ad eum uenit, & abiecit ad eius pedes, eum rogans & dicens. Venerande pater & bone magister, da mihi Christi signaculum. Venerandus aũt & sanctus Christi Põtifex Auxibius, cum diuinas accepisset scripturas & eum docuisset de patre & filio & spiritu sancto eum baptizauit in nomine sanctæ & quæ est eiusdem essentiæ Trinitatis. Mansit uerò hic auxibius è Solopotamio cum sancto & admirabilium operum effectore patre nostro Auxibio toto tempore uitæ suæ, ab eo discens. Fuit autem hic quoque uir uenerandus & admirabilis, proficiens in Dei sapientia & gratia, sequens magistri uestigia, & ambulans in timore Dei, doctorem suum imitans in omnibus. Quodam autẽ die exiit hic Auxibius discipulus beati Auxibii, extra ciuitatem ad partem Orientalem in locum, qui uocatur Tarichi, ad meditandum. Qui cum uenisset ad quandam arborem, sedit sub umbra eius, & decũbens dormiit. Dum uerò dormiret, eccè formicarum multitudo circa caput eius imposita erat, tanquã corona. Cum aũt uenisset in locum beatus Auxibius, & id aspexisset, ualde fuit præcatus, & in corde suo conseruauit, quæ uidit. Genus enim furmicarum significat exitare oportere pigram & socordem mentẽ ad alacre & promptum animi studium ad bona, sicut dicit Solomon: Vade ad formicam ò piger, & æmulare uias illius. *Pro. 6.* Corona autem ei præsignificabat dignitatem sacerdotii. erat enim discipulus sessurus super sedem boni magistri pastoris. & excitato discipulo, ingressus est in ecclesiam, eratque decætero discipulus subiectus magistro in omnibus, & eũ obseruabat, tanquã bonus seruus Domino seruiens. Beatus ergo Auxibius non cessabat diu & noctu rogare benignũ Deũ pro salute & cõuersione populi, assidue eos docens & admonens. Et grex quidem Domini nostri Iesu Christi crescebat & in dies multiplicabatur, perniciosi autem inimici nostri, in dies minuebãtur.

Post hæc autem cum audiisset Themistagoras frater beati Auxibii, ubinam is ageret, accessit ipse quoque Solos simul cum sua uxore beata Timo. *Themistagoras uenit ad Auxibium fratrẽ suum.* Erat enim hæc quoque mulier admirabilis & plane studiosa uirtutis. Cum uerò uenissent in ecclesiam, se sunt inuicem complexi, & fuit magnum gaudium propter eorum aduentum & amborum congressionem, & decetero in episcopatu docebantur & per catechesim instituebantur à beato Auxibio. Qui deinde eos baptizauit in nomĩe patris & filii & spiritus sancti. Ordinauit autem S. Auxibius beatũ quidẽ Themistagoram, diaconum sanctæ ecclesiæ, beatam autẽ Timo eius uxorem, diaconissam ipsius ecclesiæ. Ex quo enim acceperũt sanctum & salutarem baptismũ, se à

seinuicem

Etiam in orie tali Eccl. promoti ad diaconatū, de consensu uxorū, seruarūt perpetuā continētiam.

seinuicem separarunt ex consensu, propter regnum cęlorum,& ambo decætero tanquam fratres processerāt ad impatibilitatem. Cum prouidentia ergo & Dei gratia aduenisset in ciuitatem Soliorum, & omnes ferè credidissent Domino nostro Iesu Christo, per adhortationem & doctrinam sancti patris nostri & Archiepiscopi Auxibii, ei opem ferente sancto spiritu, animaduertens Auxibius paruam esse ecclesiam si ratio habeatur eorum qui in eam ingrediuntur statuit ædificare maiorem ecclesiam in nomine benigni & clementis Dei,& flexis suis genibus, diu orauit,ut Deus eum adiuuaret,& fusis precibus,cum descripsisset formam sanctæ ecclesiæ, benigno Deo fauente,admirabile hoc templum magnumque excitauit,hoc est, hanc sanctam catholicam & apostolicā ecclesiam, eam omni ornamento exornans, tanquā sponsam Christi Dei nostri. O bonum pastorē & magistrum,qui pulchrè pauit gregem Christi. O splendidum luminare,quod illuminauit eos,qui sedebant in tenebris erroris simulacrorum. O peritum medicum,qui eos,qui fuerant sauciati à diabolo, curauit per inuocationem sanctæ Trinitatis. Non solū enim morbos corporis curabat beatus Auxibius, sed etiā occulta animæ uulnera medicabatur per sanctū spiritum,nempè cogitationes destruens, & omnem altitudinem,quæ extollitur aduersus Dei scientiā, imitans magnum Apost.Paulū,qui oībus factus est oīa, ut omnes saluos faceret, quotidie moriens propter Christum,qui pro ipso mortuus erat & resurrexerat.

2.Cor. 10.
1. Cor. 9.

B. Auxibius

Hic ergo beatus Auxibius uirginitatem exercuit à tenera ætate,Eliæ cursum persequens. Cum precatione autem & ieiuniis eam auxisset, & fide fuisset roboratus,& spe ductus, consummauit in charitate. Hanc dilexit Auxibius, & eam ornauit, & ab ea fuit ornatus,& in uita præsenti collegit fructus laborū. Nam cum dilexisset uirginitatem cum magna abstinentia, & honorasset sacerdotium, ei sedes excelsa traditur,induitur talari tunica, ut seruus Christi,corona decoris ei caput ornatur. Cum sponsa uirgo ei credita Ecclesia, eius sponsus appellatur per gratiā, & cum seminasset in spiritu sancto, ex eo metit uitā æternam. Qui ergo, ò dilecti, non admiretur & laudet fortem Christi athletam Auxibium, q̃ solus pugnarit & superarit inimicum & rapuerit magnā prædam ex eius moribus? Sibi enim mancipatos omnes habebat inimicus: ingressus enim sanctus in ciuitatē Soliorum,nullum inuenit Christianū, & oēs Christianos fecit per Dei gratiam. Quō enim rex,qui misso aliquo duce exercitus ad ciuitatem, quæ ei resistit primum quidem mittit speculatores, deinde circunsidet ciuitatem,postquā eā explorauit, donec eā ceperit & subiecerit regi: Ita etiam fecit beatus Auxibius. Missus enim à cælesti Rege in hanc ciuitatem ad bellum gerendū cū inimico, non prius aperte ingressus est in ciuitatem,sed tanquā speculator, idololatræ habitum ferens alienigenis, intrinsecus autē habens arma crucis occulta in pharetra cordis, & adspiciens simulacra, quæ ab ei colebantur,rursus secedebat extra ciuitatem. Hoc aūt fecit longo tempore,& quod est admirabilius, habitans in templo inimici,nempè Iouis,illic primum cœpit uincere. Nā cū Iouis sacerdotem per catechesim initiasset,eum latenter baptizauit,& euertit templum simulacrorū, & tunc decætero libere ingressus in ciuitatem, tanquā fortis miles,manibus in cælum sublatis,& seipsum cōponens in figurā uenerandę crucis,sicut Moses, Amalec quidem fudit ac profligauit, qui percipitur intelligentia,nempè diabolū. liberauit uerò eos qui detinebantur sub eius potestate. Nā cū oēs cōuertisset à tenebris idololatriæ & interitus, admirabilē

Nota, ut se in crucis formā compo- suerit. Exod. 17.

lucem agnitionis filij Dei subiecit eos Regi cælesti.

Quamobrē cū omnia rectè gessisset, & fuisset præstantissimus præco ueritatis, & quinquaginta annos honorasset sacrificium, postquā multos docuit & illuminauit fide in Christo, uenit deinde ad finem uitę suę,& accersito uniuerso suo & uenerando Clero, dixit eis: Patres & fratres & filii, inclinate aures uestras ad uerba oris mei. eccè ego ingredior uitam patrū meorū,quō oēs,qui sunt in terra. decætero uobis animū adhibete filii. State in fide firmi ac stabiles. Nemo uos decipiat uerbis uanis & inanibus. Vos scitis, quantas afflictiones sustinui in hac ciuitate, noctu & interdiu rogans benignum ac clementē Deū, ut aperiret mihi ostiū uerbi, ad significandum uobis mysterium Christi. Qui est autē à mendacio alienus & solus uerus Deus,non despexit meas preces, sed uos appræhendit,& eū agnouistis, porrò aūt nunc fratres, & non patres,uos cōmendo Dño & uerbo eius gratiæ,quod potest ædificare,& dare hæreditatē in omnibus sanctificatis. State ergo firmi & immobiles in fide,& ualide tenete Traditiones, quas à me accepistis,& quem ex uobis elegit sacerdotem benignus & clemens Deus,ne uos eius pudeat qm̄ est ex uobis, & manet uobiscū,ut uos curet. Hæc ergo & his plura cū dixisset appræhendens Auxibium, eius à Deo honoratum discipulū,osculatus est eū, & dicit: Fili & frater Auxibi, Te elegit benignus Deus hic sacerdotē. Tu uerò decætero pasces gregem Christi,quē acquisiuit proprio suo sanguine. Hæc cū magnus dixisset Auxibius,unūquenque eorū est osculatus eius discipulus,qui fuit etiam successor. Tertio autē die audita est fama per totam ciuitatem,quod Auxibius sanctus eorū pater & magister est è uita humana excessurus,omnesque simul congregantur cū fletu & planctu in ecclesia. Quos quidē cū uidisset & eis esset bene precatus,& deinde eos ualere iussisset, tradidit in pace Domino suum spiritum, decimonono mensis Februarii.

Oratio morituri ad Clerū.

Act. 20.

Traditiones tenēde.

Moritur S. Auxibius.

Tunc accipientes uenerandas & sanctas reliquias sancti patris nostri & Pontificis Auxibii, uiri pii cum clero suo, cū eis iusta fecissent cū unguentis & suffitibus & omni alia cura ac diligentia, eū deposuērūt in loculo, quē ipse beatus Auxibius sibi præparauerat, & extra arcam sic inscripserat: adiuro uos per sanctū corpus & sanguinem Iesu Christi, nemo aperiat hāc arcam,donec consummatus fuerit frater meus Themistagoras. Postquā aūt fuissent depositæ uenerandæ & sanctæ reliquiæ sancti Patris nostri Auxibii in loculo,adueniēs Dei gratia in sanctas eius reliquias, fecit ex ipsis scaturire fontes curationum. Multi uerò illo quoq; die sunt curati à uariis morbis & spiritibus immundis. Cum aūt audiissent, qui circuncirca habitabant,& uiri & mulieres,de gratia curationum,quæ fiebant apud sanctas reliquias sancti Patris nostri Auxibii magno studio ueniebant in ciuitatem, ubi sitæ sunt sanctæ eius reliquiæ. Curabantur uerò omnes gratia Domini & sancti intercessione.

Miracula ad sanctas eius reliquias.

Cum aūt ij quoque audiuissent, qui Paphum habitabant, fieri multas curationes per sanctissimum & beatissimū patrem nostrum & Archiepiscopum Auxibium,congregati uiri numero quadraginta, qui uexebantur ab immundis spiritibus, è Papho profecti, in Soliensium ciuitatem ueniebant. Cum ij uerò uenissent in quendam locum, qui circa quindecim milliaria distabat à ciuitate, occurrit eis sanctus Auxibius, & cum ex eis exegisset malos & immundos spiritus,curauit omnes per Dei gratiam ei datam. Viri autem isti,cum sensissent curationem, nempè q̃ per sancti Auxibij obumbrationem mundati fuissent ab immundis spiritibus, cursu uenerunt Solos, & eis expo-

En sanct⁹ post obitum occurrit dæmoniacis,eosq; sanat.

expoluerunt omnia, quæ in uia euenerunt, & omnes, his auditis, benignū & clementē Deum nostrum laudauerunt, qui talem dedit gratiā seruo suo Auxibio. & cū accessissent, qui curati fuerant, in locum, ubi sitæ erant sancti reliquiæ, se pronos in faciem proiecerunt ante loculum, laudantes sanctū, & Deo emittētes hymnos gratiarum actionis, qui gloriam tribuit suo famulo, & deinde redierunt in pace in suam ciuitatem, lætantes & Deum glorificantes. Vnde etiā ex eo tempore celebrant Paphij sanctam memoriā sancti Patris nostri Auxibii usque in hodiernum diem.

Cum autem uidisset beatus Themistagoras frater sancti, miracula, quæ fiebant in loculo, in quo sitæ sunt uenerandæ reliquiæ sancti Patris nostri & Archiepiscopi Auxibii, & è sancta eius capsa perpetuo manare unguentū cū miraculis, arbitratus se esse indignum, qui deponeretur cū beato Auxibio in uno loculo, iureiurando adegit Clericos sanctæ ecclesiæ, dicens: Patres & fratres, adiuro uos per Deum uiuū & per sancti uirtutem, ut post mecū recessum nemo audeat aperire loculum sancti patris nostri Auxibii propter me, sed in alio loco ecclesiæ sepelite humile & abiectum meū corpus. Quamobrem usque in hodiernum diem sic mansit sanctus loculus non apertus, sed obsignatus signo Christi, qui ipsum glorificauit, magnumquè & præclarum reddidit. O beatā capsam, in qua est repositus thesaurus, qui non potest eripi, ex qua perpetuo scatent fontes curationū. O uenerandum & sanctum tumulum, qui congregat fidelem populū ad Dei honorem & gloriā, memoriā aût preciosarum, quæ in eo habitant, reliquiarum. O patrem & pastorem & magistrum & bonū medicum qui in æternum memoratur cū encomiis. O ciuitas Soliorum, qualem habes defensorem, & thesaurū, qui non potest consumi, in te repositum, & luminare, qđ extingui non potest, Sole lætius. Nam Sol quidem à nubibus & noctæ sæpe tegitur: Luminare uerò beati, noctu & diu lucem habet, quæ non deficit, illuminas eos, qui uersanrur in tenebris, & lætificans uniuersam ciuitatem, & curans ægrotos per Iesum Christum, qui sanctos suos glorificauit. Ego autem quousque laudo sanctum? Quidquid enim dixero, non potero laudare pro dignitate sanctum patrem nostrum & admirabilium operum affectorum Auxibium. Hic uerò decætero finiamus orationem, laudentes & patrem & filium & sanctum spiritum, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Venerādus & sāctus tumulus.

MARTYRIVM SANCTI SAdoth Episcopi, & Centum Vigintiocto, qui cum eo subiere martyrium in secundo anno persecutionis, ex Simeone Metaphraste.

20. Fe.

POstquam sancti Simeonis fuit pfectū martyriū, eius loco successit sanctus Sadoth in ciuitate, q̃ dicit̃ Salec & Ctesiphon, q̃ sūt regię apud Persas ciuitates. Is quodā die uidit uisionē terribilē, & apud se miratus, conuocauit clerum suum, Presbyteros & Diaconos, (erant enim occculti propter timorem regis) & incipiens eis narrare, dixit:

Vidi hac nocte in somnis scalas stantes cū magna gloria, quarū principiū erat in cælo, super eas aût stabat sanctus Episcopus Simeon cū magna & infinita gloria, ego uerò stabā infra in terra, & me uocās cū magno gaudio, dixit mihi: Ascende ad me Sadoth, ascende, ne timeas, ego enim heri ascendi, tu aût cras ascendes. Ab illa uerò hora credidi fore, ut assumar ad uenerandā & pulcherrimā Christi confessionem. Quòd aût dixit, Ego heri ascendi, tu uerò cras ascendes, significat eū quidē anno superiore subiisse martyriū, me aût hoc anno futurū martyrē & occidendū. cœpitq; eos admonere & adhortari ex sacris scripturis, dicens: Fratres mei dilecti & patres, Deū amemus ex tota anima, & Dñm Iesum Christum ex tota mente, & induti lorica fidei, non timebimus omne malū. Mors aût & cædes si ad nos uenerit, non formidemus sed unusquisque nostrum bellum gerat pro uiribus, & decertet ut perfectus athleta. Nam siue moriamur, moriemur ut pfecti, siue uiuamus, uiuemus ut iusti. Quòd si etiā moriamur, moriamur propter nostrum Saluatorē Iesū Christū. Cū ergo ensis det uitam, adeste, & eā rapiamus, & qm̄ micat gladius, æternæ uitæ opes nobis cōparemus. Quandiu enim est dies, celeri pede pergamus ad mansionē regni cælestis, ut abundantiorē honorem & gloriā æternā consequamur, & omni futura generatione nobis nomen & gloriā relinquamus. Fratres oremus Deū nostrū, ut cito nobis impleat hāc uisionē. Nā cū gaudio & desiderio & magno amore, accipit spiritalis aduētū talis mortis, neq; timebit aliquis, qui fuerit præparatus. Carnali aût est terribilis & formidandus eius aduentus. Spiritalis nō timet mortem, ut qui uitam possideat spiritalem: Carnalis uerò caligat & tremit, ut qui carnalem uitā habeat. Qui sunt uiri boni, próproq; & alacri animi studio, talē mortē persequuntur, ut ex ea uitā æternū possideant. Qui sunt aût ignaui & pigri, ii, ea uisa, se abscōdūt. Qui Deū diligunt, ad Deū excesserunt. Qui uerò mundū, manant in mundo, illi quidem resoluti ad lætitiam & exultationē, hi autem ad afflictiones manentes & suspiria.

Præclara eius adhortatio.

Secundo autē anno nostræ persecutionis, uenit Sapores rex Persarum in dictā ciuitatem Salec & Ctesiphontem, & apud eum fuit accusatus episcopus & athleta Sadoth, quod quidem interpretatum, idem est quod regis amicus, reuerà enim dilexerat cælestē Regem Christum ex tota anima sua & totis uiribus. Sanctus enim Sadoth, & cū esset perfecte continens, plenasque fide & iustitia, fuit imitatus sancti Simeonis cuius erat successor. Mittens ergo rex Sapores, eū cōprehendit cum clero suo, & cum alijs clericis finitimę regionis & monachis, numero centū uigintiocto & omnes simul uincti catenis fereis, inclusi sunt in carcere, in loco obscura & tetro, quinque mensibus sustinenentes magnas afflictiones. Impij enim eorū tibiis impositis funibus, lumbisquè & humeris, lignis què constringentes, eos usque adeo contenderunt & torserunt, ut ossa eorum non secus àtque ossa lignorū, quæ constringuntur, stridorem emitterent, & magnum eis dolorem afferrent. Eos autem ualde torquētes & immisericorditer, eis subinde dictitabant: Adorate Solem, & facite uoluntatem regis, & uiuetis. Respondens uerò sanctus Sadoth tanquā ex ore omniū dixit, Nos Christiani in unam fidem, & unam potentiam & ueritatē credimus, & unum testamur testimonium, & unū Deū adoramus, factorem cæli, & ei seruimus ex tota anima & potestate nostra. Solē aût, qui fuit ab eo creatus, non adoramus, sed nec ignem honoramus. Qui enim ea fecit Deus, ipse ad migisteriū dedit nobis hominibus, nec ex tuo scelerato edicto euadimus transgressores, ex quo mors nobis, à te imminet, quæ nos ab hac caduca uita liberans, ducit ad uitam æternam. Ne ergo uel tantillum distuleris nos occidere, neq; parcas ante tuos oculos effundere nostrum sanguinem. Tua enim in nos lenitas & patientia, nobis procurat interitum.

Sapores rex multos comprehendit Christianos & dire affligit.

Visio S. Sadoth.

Rursus ergo dictum est sanctis, tanquā ex ore regis

gis: Si uoluntatem meam non feceritis, & edicta mea non audieritis, eccè ad uos peruenit pessima hora uestri interitus. Respondentes aût sancti, tanquam uno ore dixerunt: Nos non perimus apud Deum nostrum, neque morimur in Christo eius, sed nos uiuificat beata & æterna uita sua, & dat nobis ad hæreditatem & requiem immortale regnum, & quod nunquam terminatur. Decætero nobis celeriter adfer mortem, qui parati sumus prompto & alacri animo mori propter Deum nostrum. Neque enim Solem adoramus, neq; ignem neque audimus hæc iniqua iussa regis, quoniam sunt plena morte & interitu. Dum autem uidisset stabilitatem & constantiam eorum fidei & confessionis, tulerunt in eos sententiam. Cum uerò audiuissent beati Christi martyres in se datam esse sententiam, ut omnes simul gladio ferirentur, se forti animo pararunt ad cædem & ad mortem. Regis autem magistratus eos uinctos eiecerunt extra ciuitatê. Sancti martyres cum magno gaudio & lætitia sic psallebant, & dicebât: Iudica nos Deus, & discerne causam nostram à gente non sancta, & ab hominibus dolosis & qui bibunt sanguinem, serua nos: Quoniam tu es fortitudo nostra & spes nostra.

Alacriter pro Deo mori cupiût martyres.

Ps. 42.

Cum autem peruenissent ad locum, in quo erant consummandi, uno animo ora sua aperientes, dixerunt: Benedictus es Deus, qui nos dignatus es hac gratia, & non nostras preces habuisti contemptui, sed dedisti nobis hanc preciosissimam coronam martyrii. Scis enim Domine, nos eâ quæsiuisse. Et Benedictus Deus noster, unigenitus filius tuæ bonitatis, qui seruauit nos, & uocauit ad uitam æternam. Ne sinas ergo nos Domine affligi in hoc mundo, sed confirma coram te in æternum propter tuam clementiam, & dignare nos lauari in precioso baptismo sanguinis nostri, quoniam tu es solus Deus glorificatus, & unigenitus tuus filius, & sanctissimus tuus spiritus in secula, Amen. Hæc cû precati essent beati, interêpti fuerût ab iniquis, neque cessauit ex ore eorum glorificatio, donec ultimus fuit interfectus. Consummati sunt autem 128. martyres uicesimo mensis Februarii. Venerandû uerò & gloriosum episcopû & athletâ Sadoth duxerunt uinctum in aliâ patriâ, quę uocatur Bethuza, in ciuitatem, quæ uocatur Bethlapat, & illic amputarunt uenerandû & sanctum eius caput: Consummati sunt autem omnes sancti & gloriosi martyres in pace, laudantes & glorificantes Dñm nostrû Iesum Christum, quem decet omnis gloria, honor & adoratio cum patre & sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Precatio martyrum sub mortê.

Cadunt 128 martyres. Idê S. Sadoth

VITA S. EVCHERII EPISCOPI Aurelianensis ex insigni MS. Codice, sed mutato nonnihil stylo per F. Laur. Surium, descripta

CAPVT I.

10. Fe.

Vir uir uitæ uenerabilis ac Deo dignus, Eucherius nomine, parêtibus ortus iuxta seculi dignitatê nobilibus, & (ut credimus) Deo acceptis, quippe q talê genuere prolê. Cuius ortû, sicut à ueracissimis uiris, uel ab germanis sororibus eius, quæ uita sanctitate præcellunt in cœnobio sanctorû monacharû, sito iuxta urbê Aurelianensem, referentibus didicimus, ad posterorû notitiâ transmittemus. Nocte quadâ illius genitrix, cû ab ecclesia expletis nocturnis hymnis, domum redisset proprium ingressa cubiculû quieti se dedit, uiditquè in somnis toro suo uirû adstantem miri candoris uestibus indutum, capitis ueneranda canitie splendidum, oculis instar gêmarum coruscantibus terribilem, sibique dicentê: Aue Deo dilecta, benedictum in utero tuo ferens puerû, olim in hac urbe à Deo electum futurum antistitem. Cui uenerabilis matrona, Obsecro te, inquit, ut benedictionem tuo ore mihi largiaris, priusquam à me discedas. Intueor enim uultum tuum ueluti angelicû. Ait illi angelus: Recte quidem cernis. Ego enim Angelus Dei sum, missus ab eo, ut benedicam proli, quæ est in utero tuo. Et quia admonenti ambiguitatem non opposuisti, sed à Deo missum me credidisti, iam nunc benedicam tibi & semini tuo ex te nascituro. At illa expergefacta, immensas sanctæ Trinitati referebat gratias, atque marito suo tantæ reuelationis gaudia per ordinem explicauit. Ille uerò hæc audiens, timore & gaudio perfusus, in gratiarû actione permanens, rei expectabat euentum. Nato autem puero, atque secundum tempus congruenter excrescente, propter honorem diuinæ reuelationis, quam ab angelo acceperat, episcopo Ansberto, qui id temporis in Augustodunensi urbe sanctitatis officio fungebatur, regenerandum Domino sacris eum fontibus obtulit. Atque ille cum gratulatione eum accipiens regenerauit, & proprijs manibus de sacra unda suscepit, septiformi spiritu imbuit, atque cû honore, ut dignû fuit, maximo remeare permisit ad parentes.

Visio angelica matri eius oblata.

Baptizatur ab ansberto episcopo.

CAP. II.

Cum igitur anni septem côpleti fuissent, Domino prouidente, literarum studijs traditus, omnes etiam anteriores facile antecelluit, & quemadmodum fons largiter scaturiês, breui implet amnem: ita hunc gloriosissimû uirum omnis scientia scripturarum, quicquid legendo uel audiendo didicisset, affatim inundauit, cûmque uniuersam sacrorum canonum doctrinam perscrutatus esset, incidissetque in Paulinum locum illum, ubi ait Apostolus, Præterit figura mundi huius, & alibi, Sapientia huius mundi apud Deum stultitia reputabitur, relinquens militiæ secularis cingulum, ad cæli & cælestium rerum cultores se contulit, & in monasterio Gemetico regularis uitę institutum complexus est.

Cor. 7. Cor. 1. Fit monachus

CAP. III.

Eo tempore Suauaricus eius patruus, qui Aurelianensis ecclesiæ populum pontificali honore fultus regebat, ex hac luce migrauit. Tum uerò omnis eius loci plebs pariter congregata, Domino annuente, ad Carolum, inclytum Francorum principem, legatos cum mulieribus & humili prece mittit, qui cum uelocitate eius præsentiæ oblati, pedibusque illius aduoluti, non sine lachrymis ita eum alloquuntur: Domine & princeps inclyte, quæsumus ut iis, quæ plebs Aurelianensis tibi suggeri uoluit, auditum clementer accomodes. Dñs & pastor noster, uenerabilis Suauaricus, uocante Domino, de hoc mundo migrasse cognoscitur. Obsecramus igitur pietatis tuæ clementiam, ut nepotem eius Eucheriû famulis tuis plebi Aurelianorû pôtificê iubeas côstitui. Ille uerò postulationê eorû benigne suscipiês disponête Dño, ratû habuit, quod ab eo humiliter poscebât, atq; ex aula sua uirû fidelê misit, q beatû Eucheriû è cęnobio, in qđ se côtulerat, euocaret, etsi nô spôtaneû, uel inuitû ad urbê Aureliâ perduceret, ut ibi episcopus ordinaretur. Quo côperto, uir sanctus męstus & afflictus, flere cępit corâ fratribus, dicês: Cur me, dilectissimi fratres, permittitis laqueis implicari huius seculi, qui mundû & gloriâ eius respuere uolui, ut uestigijs Christi Dñi mei, liber ab omnibus, possem inhærere? Tûc fratres ad hâc uocê præ gaudio, non tamen sine mœrore, flere cęperunt, præ gaudio quidem, quòd ex eorum ouili suo gregi

Carolus Martellus is fuit.

Vide q adspiret ad pontificatum.

gi Dominus pastorem prouidisset, cum mœrore aũt, ꝙ in eius absentiam consentire modis omnibus formidarent. erat quippè clarus & acceptus omnibus.

CAP. IIII.

Obtinet catedrã Aurelian. Porrò benedicente Abbate, omnibusque fratribus prosperitatẽ illi à Dño precantibus, egressus è cœnobio, Aurelium peruenit, moxque accersiti uicinarum ciuitatum episcopi, omnisquè clerus & populus, in pontificali cathedra eũ per omnia dignum præsulem collocant, gaudentes ꝙ talem tantumquè uirum sibi à Domino pastorem concessum uiderent, maximaquè exultatione perfusi, unusquisque rediit in sua. Ille aũt accepta ea prouincia, non honoris, sed oneris loco eam habuit, atque cœpit ecclesias excolere, clerum diligere, plebẽ sua prædicatione corrigere, cœnobia circunquaque constructa frequenter circumire, atque in eis cõmorantes omni charitate & humanitate prosequi. Itaque tanto erga eũ omnis clerus & populus amore tenebatur, ut omnes summa cũ deuotione eius se subderent obsequio seruitutis. Erat enim mente tranquillus, uultu serenus, adspectu amabilis, corpore decorus, omnibusquè bonis acceptus. Crescebat interim fama eius longè lateque per orbem: cumque opinio eius passim uulgaretur, inimicus humani generis inuidens gloriæ eius atque sanctitati, corrupit quosdam maligni tatis suæ ueneno, permouitque eos, ut inuidia excæcati, suggererent Carolo principi, ut uirum beatum cum omnibus illi sanguinis propinquitate coniunctis, in exilium relegaret, illorumque honores, partim suis usibus adiiceret, partim in suos satellites conferret. At Carolus ea suggerẽtibus ira respondit: Nostis gentẽ hanc ferocissimã, & bellicosam, multisque opibus instructam, itaque quæ consulitis, non sine hæsitatione possum exequi.

CAP. V.

Agareni uastant. Aquitaniã. Interea gens nefanda Ismaelitarum ad depopulandam prouinciam Aquitaniam ingressa, cunctam uastans supellectilem, oppida & castella nititur expugnare. Audiẽs uerò hoc Carolus princeps, collectis Burgundionum Francorũque populis obuiam illis cũ copioso pergit exercitu, cæsisq; illis, cum ingenti præda domum reuersus est. Cũq; Aureliã peruenisset, Ligeris alueũ transiens, prandiaq; parata relinquens, Parisios proficiscebatur, iussitq; beatum Eucheriũ se sequi. At ille tametsi sciret insidias sibi præparatas, nequaquam renuit, non tũ principis, *1.Pe. 2* sed Dei obtemperans præceptis, spontaneus periculo se dedit, subijciens se, sicut beatus Petrus apostolus ait, humanæ creaturæ propter Deum, siue regi, tã quam præcellenti, siue ducibus, tanquã ab eo positis ad ulciscendam prauitatẽ malorum, ut canatur laus bonorum. Anno itaque decimosexto pontificatus sui Arelia egressus, & Lætetiam quoqae ex principis uoluntate pretergressus, Verũ fiscũ publicæ dictionis ilicò aduolauit, moxque celebri sermone uulgatũ est auribus principis, adesse sanctũ sacerdotem quò ille à suis militibus iussit cõpræhendi, & cũ propinquis reliquis Coloniã in exiliũ deportari. Ille uerò uirtutũ sibi augmenta cumularet, reddebat gratias, sacrosanctæ subditus Trinitati, Vbi aũt Coloniã peruenit gloriosus Christi sacerdos, tãta ibi & sacerdotum & cleri & populi benignitate fruebatur, ut cunctis illorũ opibus, quicquid inde illi facere libuisset, haud aliter atque propriis uti illi liceret. Quod cum ita fieret, Carolũ principẽ latere non potuit. Itaque metu preterritus, ne forte illorũ subsidiis & auxiliis adiutus, munitiora regni loca seu castella occupauerat, clã tutiori loco in Hasbania Roberto Duci tradidit custodiẽdum. Qui sane illum cũ maxima gratulatione suscipiens, permisit manibus illius omnẽ supellectilẽ suã, ut sicut ei placeret facultas illi suppeteret tã egenis, quã in cœnobijs cõmorantibus inde tribuendi. Dederat enim ei Dominus gratiã corã illo, uelut beato Ioseph quondam curam Pharaone. *Ge.41.* Petiit autem à prædictò Duce, ut sibi in ecclesia beati Trudonis confessoris pro ipso & fidelibus eius copiam deprecandi tribueret, quo impetrato, sacerdos Dei inclytus die noctuque Dominum precabatur, ut cum electis eius in aula gloriæ ipsius coronari mereretur.

CAP. VI.

Pro.17 Verum cum scriptura dicat, Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. quod princeps Carolus contra hũc uirũ Dei fecit, episcopatũ crudeli uiolentia ei adimendo, tum etiam aliarum ecclesiarũ res usurpando, id iusto Deus iudicio reddidit in caput eius. Nanque hic uir Dei in oratione positus, ad alterum seculum est raptus, & inter cætera, quę Domino ipsi ostendente conspexit, uidit hunc Carolum in inferno inferiori torqueri, eique interroganti ab angelo ductore eius responsum est, quia sanctorũ iudicio, qui in supremo mundi die cum Domino iudicabunt, quorumq; res abstulit & exercitui suo distribuit, ante illud iudiciũ anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus, simulque cum suis peccatis recepit pœnas propter peccata omnium, qui res facultatesque suas ob honorem & amorem Dei ad sanctorum loca in luminaria diuini cultus souenda, inque alimoniã seruorũ Christi ac pauperum pro animarum suarum salute cõtulerant. Porrò uir Dei ad se rediens, sanctum Bonifaciũ, & Fulradum monasterii S. Dionysij abbatem, summũquè regis Pipini capellanum ad se uocauit, eisq; hęc reuelans, hoc signũ dedit, ut ad sepulcrũ Caroli principis irent, & si corpus eius illic non inuenirent, ea quæ dicebat, uera esse crederent. Illi uero pergentes ad monasteriũ, ubi caroli cadauer humatum fuerat, tumulumque illius aperientes, subito draconem exire inde uiderunt, totumque sepulchrum intus inuentum est uelut incendio atrum. *Habet hæc ẽt Paulus Aemylius li. 2. de rebus gestis Frãcorum. 2.Ti.5*

CAP. VII.

Abit è uita S. Eucherius. Sanctus autem Eucherius sexto exilij sui anno, ipso glorioso transitus sui tempore, diuini luminis perfusus claritate, corpore integrę conuersationis intectus, carnis uinculis absolutus, emigrans ex hoc mundo, uictor, intrauit in cælum, ibique à Domino pro laboribus & operibus bonis diadema accepit gemmis fulgentibus uariatũ, floribus, immarcescibilẽ, decorẽ, & uarietate inæstimabili. Sepultus est in ecclesia beati Trudonis Cõfessoris Christi & cũ magno decore, ut dignum erat ab omnibus tumulatus. *Miraculum.* Lingua uerò nostra non sufficit ullis uerbis ea omnia exprimere, quæ post eius obitũ miracula ab eo gesta sunt, sed pauca, quæ ueridica relatione didici, silere minimè audebo. Mulier quædam, quam ipse uir sanctus de gentilitatis errore sua admonitione reuocauerat, cuiusquè filium de sacro fonte susceperat, ad tumulum eius cereã candelam pondęre libræ unius ex deuotione collocauit & incendit, eaquè per dies & noctes ꝑpetuo arsit, nec extincta est. Die uerò tertio custos templi ceram eius çandelæ liquefactam redegit in massam, atque eccè in eius manibus in tantam molem excreuit, ut idem omnino pondus pristini cerei inueniretur.

CAP. VIII.

Aliud miraculum. Præterea sanctimonialis quædam, quam uir sanctus ob uitæ illius castimoniam familiariter dilexerat, pro façultate sua ad caput ipsius sancti fidelẽ, humani corporis staturã æquatẽ, apposuit, accensam reliquit. Vespere autem transacto,

 custodes

custodes ecclesiæ, ut moris est, foribus obseratis ardentem illic dimiserunt. Ad declaranda ergo beati uiri merita, cum intempesta nocte omnes sopore tenerentur, super tumulum illius, qui pallio opertus erat, cecidit, & usque ad extremam sui partem conbusta est. At custodes expergefacti, ut uiderunt cinerem in pallio, & stupore & admiratione attoniti, formidebant, ne quid eius ignis absumpsisset, excussoque cinere diligenter scrutantes, ita ipsum pallium illæsum compererunt, ut nec tenuis maculæ uestigium in eo appareret.

CAP. IX.

NVper etiam miraculum quoddam innotuit, quod nequaquã silentio tegendum arbitror. Quidam ex famulis uiri Dei, quem ipse à gẽtilitatis perfidia conuersum, Christi baptismate purificauerat à quodam Dei famulo uas uitreũ commodato accepit, idquè oleo implens, ad caput sancti uiri sublimè suspendit & accendit. Cœpit aũt paulatim liquor augeri, & in pauimentum instar riuulorum dilabi. At custodes cœnobij, uiso tam insigni miraculo, retulerunt congregationi. Porro fratres concito gradu basilicam ingressi ad tanti miraculi conspectum gaudio perfusi, certiquè de meritis sancti Eucherij, uase supposito, Dei donũ suscepere. Tandem paucis euolutis ita copiosè manauit, ut lampades septem inde impletæ, licet pariter arderent, nihil tamen imminuerentur. Ex ipso autem sanctitatis liquore quicunque ęgrotus ex deuotione manibus sacerdotum ungitur, statim recepit sanitatem, quacunque etiam detineatur infirmitate. Hoc uerò miraculum nemo ambigat hodieque fieri.

Oleum in lampade augetur.

CAP. X.

POst anniuersarium uerò diem obitus eius, cum uigiliæ uel matutini hymni à Clero omni solẽniter celebrati fuissent, Abbas ipsius monasterij cœpit esse anxius pro cibis clero populoq; qui ad celebranda solennia confluxerant, opponendis. Egressus autem unus ex clericis, qui fuerat uiro sancto familiaris, ad fluuium iuxta monasterium præterfluentẽ, annuente Domino, tantam piscium multitudinem in eo natare conspexit, quantam se nemo illic aliquando uidisse meminisset. Accurrit itaque citissimè, & renunciat Abbati & fratribus, quid ipsi cõcessum esset uidere. Itur ergo retia iaciuntur, tantaq; piscium multitudo temporis puncto capitur, ut non solum Clerus, sed etiam populus uniuersus, qui ad eius conuenerat solennitatem, sufficienter, immò etiam abunde exatiatus, gratias pro sancti merito sacrosanctæ referrent Trinitati. At uerò prolixi operis ex totam pertexere historiam, quales quantasque uirtutes per eius interuentum ibidem Dominus operari dignatus est. Nam cæci multi receperunt uisum, claudi plurimi gresse restituto, adepti sunt sanitatem dæmones quoque sine numero fugati. Augentur dona plurima, præstantur undique, donante Domino, petentibus uota congrua. Vnde oro clementiam sanctissimi patris, ut mihi pigro & indigno seruulo suo, qui plurima ex ijs, quæ de illo audieram, prætermisi, & hęc pauca commemorare non omisi, apud Dominum patrocinari in omnibus non desistat, ipso largiente, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Festus dies S. Eucherij.

Multa miracula post obitum eius.

VITA S. PIPINI, PRIMI DVcis Brabantiæ, ex Codice M S. grauiter, ut apparet, conscripta.

VEnerabilis Pipinus Dux Brabãtiæ ex patre Carolomanno principe & matre Emegarde, fuit Maior domus Franciæ sub Clotario rege Francorum & Dagoberto eius filio. Qua dignitate parum à dominatione ac sublimitate regia differente, prædictus, omnia prudenti dispositione ordinabat, præstabatque tam in bello fortitudine, quã iustitia in pace. Erat erga regem fidei seruantissimus, erga populum uerò ueritatis tenacissimus, atq; in discernẽda utrorunque causa firmissimo animi iudicio persistens, neque munera populi ad subuertendum ius regium respiciebat, nec gratiam regis ad obruendum populi iustitiam attendebat. Siquidem regem Deum regi homini præferebat, cuius mandato prohibitum nouerat, uultum potentis honorare, uel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo, quæ plebis erãt plebi deferebat, quã quæ regi restituebat. Studebat ad normam diuinę iustitiæ omnes iudiciorum suorũ sententias dirigere. Quæ res uel maximè hinc arguitur, qm̃ beatum Arnulphum pontificem Metensium, quem in timore ac dilectione Dei nouerat excellentem, omnium consiliorum uel negociorum suorũ socium assumebat. Hoc adiutore fretus, æquitatis freno cohibebat, si quando neglecto iure, potestate regia abuti uoluisse. Defuncto quoque prædicto uiro Dei, sanctum Cunibertum, antistitem Coloniensium, pari sanctitatis fama illustrem, curabat in hac negociorum administratione participem habere. Perpendere ex hoc possumus, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circunspectos consiliarios, tamque incorruptos arbitros elegit. Quia enim prauitatem execrans, & rectis & honestis studijs intentissimus extitit, semper usus est in exercitio operis sanctorum uirorum consilijs, & eorum fretus meritis. Beatus igitur Pipinus primo regum Austrasiæ, postmodum ipsius Austrasiæ inferioris præpositus & dux gloriosus, erat lingua & natione Teutonicus. Decus ergo & gloria Teutonicorum, speculum & norma Brabantinorum, uia & exemplar morum, beatus iste pater patrũ Pipinus, egregius dux, postquàm domum regiam & inferiorẽ Austrasiam, suæ fidei commissam, strenuissime gubernasset, uocatus est ad petriam sine fine duraturam, recepturus suæ fidelitatis mercedẽ condignam. Cuius mors tanto dolore totam Austrasiam perculit, ut planctui eius planctus regum nequaquã conferri possit. Fuerat nanque probatissimæ uitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, curiæ decus, uia ducum & disciplina regum. Qui profecto si exemplo sancti Iob laudes suas prædicare uoluisset, ex persona Sapientię quæ ipsum uberrime repleuerat, uerissime & absque iactantiæ uitio dicere potuisset: Per me reges regnãt & conditores legum iusta decernunt. Huius autẽ beati uiri corpus eo honore, quo decuit, in ciuitate sua Laudis conditum est ibique diu iacuit, donec diuino instructu uiri fideles illud ad locum eminentiorẽ & celebriorem transtulerunt, non patientes thesaurum tam preciosum humilimi uiculi loculo occultari, statuentes præclaram lucernam non sub modio, sed super candelabrum reponendam, ut luceat meritis & signis omnibus, qui in domo Dei sunt, ubi cernere datur

21. Fe. — *Parentes Pipini.* — *Iustitia eius.* — *Le. 19.* — *Arnulphus Meteñ episcopus.* — *Cunibertus Colonien. episcopus.* — *Moritur magno sui relicto desiderio.* — *Iob 29.* — *Prou. 8* — *Mat. 5*

tur usque in presentem diem. Vt autem ostēderetur, quanti meriti esset apud Deum, tale fertur in die trāslationis eius contigisse miraculum. Nam cum ueneranda eius ossa de tumulo ubi dudum reposita erant, leuarentur, ut ad ciuitatem Niuellensem, locum uidelicet eius reuerentiæ competentiorem, transferentur, cum copiosis id actum est cereis, sicut decuit, ardentibus. Cumque de Laudis usque Niuellam populus fidelis per tantum terræ spatium uenerandas reliquias cum luminaribus prosequeretur, & aura esset multum uentosa, ne unus quidem cereorum ui extinctus uentorum extitisse perhibetur, quousque peruētum est ad locum optatum. Ipsius itaq; sacrę reliquię collocatæ sunt, ut decuit, in capsa decenti iuxta feretrum filiæ suæ sanctæ Gertrudis, quæ singulis annis in diebus Rogationum circunferuntur à Clero, ad laudē Domini nostri Iesu Christi, cui est laus & gloria in secula seculorum, Amen.

Transferūtur eius reliquiæ, & cerei ardētes à uento non extinguūtur.

VITA, ET MARTYRIVM S. Montani & sociorum eius, Lucij, Iuliani, uictorici Flauiani &c. scriptum eleganti ctylo partim ab ipsis martyribus, partim ab alio quodam, qui pręsens interfuit. Est certe historia lectu digna apparetq; hos martyres S. Cypriani fuisse discipulos, & paulò post illum pro Christo passos esse.

Dilectissimi fratres, nobis nihil aliud est agendum, quam ut de Dei seruis & Christo eius dicamus, & de multitudine fratrum cogitandum, quanquam ratione hic amor per hoc officium ad has nos impulerit literas, ut fratribus post futuris & magnificētiæ Dei fidele testimonium, & laboris tolerantiam Per Dominum memoriam relinqueremus. Post popularem tumultum, quem ferox uultus præsidis in necem concitauit, post que sequentis diei acerrimam persecutionem Christianorum, appræhensi sumus Lucius, Montanus, Flauianus, Iulianus, Victorinus, Primolus, Renus, & Donatianus catechumenus, qui baptizatus in carcere, statim spiritum tradidit, necnon & circa Primolum similis consummationis exitus contigit. Nam & ipsum ante paucos menses habita confessio baptizauit. Igitur appræhensis nobis, & apud Regionantes in custodia constitutis, sententiam præsidis milites nunciabant, quod die hesterno ardens, nobis interitum minaretur. Nam ut postea quoque uerissimè cognouimus, exurere nos uiuos cogitauit, sed Dominus, qui solus deincēdio seruos suos potest liberare, in cuius manu sermōes & corda sunt regis, ferentem à nobis Præsidis sæuitiam uertit, & incumbentes precibus assiduis tota fide, statim quod petiuimus accepimus, accensusque in exitium nostrę carnis ignis extinctus est, & flamma caminorum ardentium Dominico rore sopita est. Nec difficile credentibus fuit, non a posse ad uetera exempla contingere, Domino in spiritu pollicente, quia qui gloriā istam operatus est in tribus pueris, uincebat & in nobis. Tunc à proposito suo, Domino uolente, confractus, mitti nos in carcerem iussit. Quo deducti, non expauimus fœdam illam loci caliginem, moxque carcer tenebrosus, spiritu prolucente, resplenduit, & cōtra obscuritatis deformia, & cæca noctis contecta, in star diei, fidei deuotio cādida luce uestiuit, & ad summum ascendebamus locum pœnarum, quasi ascenderemus in cœlum. Quales illic dies duximus, quales trāsegimus noctes, exponi nullis sermonibus possunt nec tormenta carceris ulla affirmatione capiuntur. ueremur atrocitatem loci, ut est, dicere, quia ubi tentatio est grandis, ille ibi maior est, qui eam uincit in nobis, & non est pugna, qua non sit, Domino protegēte, uictoria. Nam & occidi seruis Dei leue est, ideo mors nihil est, cuius aculeos conniuens contentionēque deuincēs Dominus, per crucis trophæum triumphauit. Sed & causa nulla armorum est, nisi quando miles armandus est, nec armatur, nisi quādo congressio est, & in coronis nostris præmium ideo est, quia certamen præcessit, nec datur palma, nisi congressione perfecta. Sed paucis diebus uisitatione fratrū nos refrigerauimus. Nam omnem noctis laborem, dici solatium lætitiæque abstulit. Tunc Reno, qui nobiscum fuerat, somno appræhenso, ostensum ei est produci singulos. Quibus prodeuntibus, lucernæ singulæ pręferebantur. Cuius autem lucerna non præcesserat, nec ipse procedebat. Et cum processimus nos cum lucernis nostris, expergefactus est. Et ut nobis retulit, lætati sumus, fidentes nos cū Christo ambulare, qui est lucerna pedibus nostris, & sermo Dei. Post ipsam noctem dies nobis hilaris augebatur. Et continuo eadem die subito rapti sumus ad Procuratorem, qui defuncti Proconsulis partes administrabat. O diem lætum, gloriam uinculorum, ò optata uotis omnibus catena. O ferrum honorabilius atque prociosius optimo auro. O stridor ille ferri, qui strepebat, dum trahitur per aliud ferrum. Loqui nostrum futurum solatiū uidebatur, atque, ne hac iucunditate tardius frueremur, à militibus, ubinam nos Præses audire uellet, huc atque illuc per totum forum circunducti sumus. Tunc nos iu secretarium uocauit, quia necdum hora passionis aduenerat. Vnde prostrato diabolo, uictores sumus in carcerem reuersi, & ad alteram uictoriā reseruati. Hoc itaque prælio uictus diabolus, ad alteras se astutias uertit, fame nos & siti tentare molitus. Et hoc suum prælium multis diebus fortissimè gessit, ita ut quod magis secum facere aduersarius putabat ægrorantium copia ad Solonem fiscalem & aquā frigidam laboraret. Hic autem labor, hęc inopia, hoc necessitatis tempus ad Deum pertinuit, dilectissimi fratres. Nam qui nos tentari uoluit, ipsum ut allocutionem iu ipsa tentatione haberemus, se ostēndit. Nam Victori presbytero, commartyri nostro, qui statim post hanc eandem uisionem passus est, ostensum est hoc. Videbam, inquit, puerum huc in carcerem introisse, cuius fuit uultus perlucidus super splendorē inenarrabilem, qui nos deducebat per omnia loca, ut exiremus, egredi tamen non potuimus, & ait mihi: Adhuc modicum laboratis, quia nunc impedimini. Sed confidite, quia ego uobiscum sum. Et adiecit: Dic illis, quia gloriosiorem coronam habebitis. Necnon ad Deum suum spiritum properās, & anima iam proxima passioni, sedes suas requisiuit. Nam hunc eundem Dominum de paradiso interrogauit, ubi esset. Cui ille ait: Extra mundum est. Ostēde illum, inquit, mihi. Qui ait illi: Et ubi erit fides? Cumque hic per humanam pusillitatem diceret, Quod me mandas tenere non possum: dic signum, quod eis dicam. Respondit ei Dominus, & ait: Dic illis signum Iacobi: Lætādum est, fratres dilectissimi, ut patriarchis, etsi non iustitia uel laboribus adæquari possimus. Sed qui dixit, Inuoca me in die pressuræ, & eximam te, & clarificabis me, ad clarificationem sui * fletus post preces, ad se habitas. commemoratus est nostri, prius miserationis suæ denuncians munus, De hoc enim sorori nostræ Quartillosiæ hic nobiscum positæ ostē-

dit

24. Fe. Donatianus & Primolus in carcere obeunt.
Prou. 21.
Ignis diuinitus extinguitur.
Da. 3.
Certamen sequitur præmiū, nē pè corona.
Psal. 118.
Fame & siti sancti Confessores tētantur.
Locus obscur⁹ & mēdosus
Visio.
Ps. 49.
*for. *flexus*

dit: cuius mulieris & maritus & filius ante triduum passi erant. Ipsa quoque hic residens, propinquitatem quam uelociter subsecuta est, quę in hūc modū, quod uidit, exposuit: Vidi, inquit, filium meum, qui passus est, uenisse ad carcerem, qui sedēs super labrum aquarium, ait: Vidit Deus pressuram uestram & laborem. Et post hunc introiuit iuuenis miræ magnitudinis qui ferebat phialas duas singulis manibus, lacte plenas, & ait: Bono animo estote, commemoratus est uestri Deus. Et ex phialis illis, quas ferebat, dedit omnibus bibere. Quæ phialæ non deficiebant. Et subito allatus est lapis, qui fenestram diuidit medius, sed & claræ fenestræ ipso medio allatę, liberam cœli faciē admiserant. Et posuit iuuenis ille quas ferebat phialas, unam ad dexteram, alteram ad sinistram, & ait: Ecce & satiati estis, & abundat, & tertia adhuc phiala superueniet uobis. Et abijt altera dies, quæ post hanc uisionem eluxit. Expectantes autem eramus horam illam, quādo fiscalis non cibus, sed penuria & necessitas inferretur, quia cibus nullus nobis suberat. Nam & altera die ieiuni manseramus. Subito autem ut sitientibus potus esurientibus cibus, desiderantibus martyrium obuenit, ita laboribus nostris refrigerium Dominus per Lucianum charissimum nobis præbuit, qui disrupto catenarū opice, uelut per duas phialas per Herēnianum hypodiaconum & Ianuarium cathecumenum alimentum indeficiens omnibus ministrauit. Hoc subsidium ęgros & laborantes nimium suffulsit. Eos quoque qui per eundem laborem, hoc est, per incommodū Solonis & frigidæ aquę ægritudinem iā inciderāt, ab infirmitate reuocauit. Cuius tam gloriosis operibus omnes apud Deum gratias agimus. Iam nunc, dilectissimi fratres, & de amore, quem in nos inuicem habemus, aliqua dicenda sunt, nec instruimus, sed admonemus, quia sicut simul unānimes sumus, ita & apud Dominum una uiuimus & oramus. Tenenda est cōcordia charitatis, & dilectionum uinculis inhærendum est. Tunc diabolus prosternitur, tunc à Domino, quicquid postulatur, accipitur, ipso pollicente ac dicente: Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petieritis à patre meo, continget uobis. Nec alio modo uitam æternam accipere & cū Christo regnare poterimus, nisi fecerimus quod præcepit faciendum, pro quo & uitam promisit, & regnum. Eos denique hæreditatem Dei consequi, qui pacem cum fratribus tenuerint, suo magisterio ipse Dominus enunciat, dicens: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Quod exponēs Apostolus, ait. Vt simus filij Dei. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si quidem compatimur, ut com magnificemur. Si hæres non potest esse, nisi filius, filius autem non est, nisi pacificus, hæreditatem Dei habere non poterit, qui pacem Dei rumpit. Et hoc non quasi admoniti dicimus, aut sine diuina ostensione suggerimus. Nam cum Montanus cum Iuliano habuisset sermones aliquos ob eam mulierem, quæ ad communionem oppressit, quæ nec communicabat, cumque post correptionem, quā in eā congesserat, in rigore ipso discordiæ mansisset, ostensum est eadem nocte Montano hoc: Visum est, inquit, mihi uenisse ad nos centuriones. Cumque deducerent nos per uiā longam peruenimus in campum immensum, in quo occurrunt nobis Cyprianus & Leutius. Peruenimus autem in locum candidum, & facta sunt uestimenta nostra candida, & caro nostra commutata, candidior est facta uestimentis nostris candidis. ita autem perlucida fuit caro nostra, ut oculorum uisum ad intima cordis admitteret. Et respiciens in pectus meum, uideo quasdam sordes, & experrectus sum in uisione.

Visio Quartillosiæ martyris.

Prebetur tandem cibus Cōfessoribus.

Matt. 19.

Regnū Dei nō obtinebunt, nisi qui pacis & charitatis sunt studiosi. Mat. 5 Ro. 8.

Visio Montani.

Et occurrit mihi Lucianus, & retulli illi uisionem & aio illi: Scis quoniam sordes illæ, illud est, quod non statim concordaui cum Iuliano? Et in hoc experrectus sum. Qua de re, fratres dilectissimi, concordiā, pacem, unitatem omni uirtute teneamus, imitemur iam hic esse, quod futuri sumus. Si nos inuitant iustos promissa premia, si terret iniustos pœna prædicta, si cum Christo esse & regnare cupimus, quæ ad Christum & regnū ducunt, illa faciamus. Optamus uos bene ualere. Hæc omnes de carcere simul scripserant. Sed quia necesse erat omnem actum martyrum beatorum pleno sermone complecti, quia de se & ipsi minus dixerant, & Flauianus quoque priuatū hoc nobis munus iniunxit, ut quicquid literis eorum deesset, aderemus. necessario aliqua subiunximus: Cum que per plurimos menses reclusi fuissent in carcere, & fame ac siti diu laborassent, tandem sero produci iubentur, & ad prætorium Præsidis, admoueri. Et omnibus quidem gloriosa uoce professis, cum Flauiani adiutorium reclamaret amore peruerso, nugans eum diaconum, quod confitebatur inter cæteros, id est, Lucium, Montanum, Iulianum, Victoricum, dicta sententia est, Flauianusque rursus receptus est. Et quanuis haberet plenam doloris materiam, quod scilicet de tam bono collegio separatus est, tamen fide & deuotione, qua dixit, credebat id fieri, quod Deus uellet, & tristitiam solitudinis destitutæ, religiōe sapiētiæ tempetabat. Dicebat etiam, Cum cor regis in manu Dei sit, quæ causa mœroris est, aut quare succesendum putem homini, qui hoc loquitur, quod iubetur? Sed de Flauiano postmodum plenius. Interim cæteri ducebantur ad uictimæ locum. Concursus undique gētilium & omnium fratrum fuit. Qui quāuis obsequentes alijs & cæteris Dei testibus pro religione & fide, quam Cypriano docente didicerunt, tunc tamen officio pleniore & copia maiore conuenerāt. Erat illic uidere martyres Christi, felicitatem glorię suæ, uultus hilaritate testantes, ita ut possunt prouocare ad propriæ uirtutis exempla, etiam si tacerent. Sed nec sermonis largitas defuit. Nam exhortationibus suis singuli plebem corroborauerunt: Et Luciū quidem propter ingenitam lenitatem, & probam ac modestam uerecundiam, insir mitas etiam grauis & labor carceris fregerat, ac propterea cum comitibus paucioribus ante precessit, ne multitudo nimiæ pressuræ de fusione sanguinis inuideret, qui tamen & ipse non tacuit, sed comites suos quomodo potuit instruxit. Cum dicerent fratres, memento nostri: Vos, inquit, mei mementote. Quanta martyris humilitas, de gloria sua nec soli sub ipsa passione pręsumere? Iulianus quoque & Victoricus insinuata diu fratribus pace, & commendatis omnibus clericis, maximè eis, qui famem carceris uisitauerant, ad passionis locum cum gaudio & sine pauore uenerant. Sed enim Montanus, corpore & mēte robustus, quanquā & ante martyrium gloriosus, quicquid semper ueritas postularet, constanter & fortiter dixerit sine ulla exceptione personæ, tamen de martyrio proximo crescens, prophetica uoce clamabat: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Domino soli. Et hoc frequenter iterabat, insinuans & inculcans, non licere, deserto Deo, ad simulacra & manufacta figmenta accedere. Hereticorum quoque superbiam & improbā contumaciam retundebat, contestans eos, ut uel de copia martyrum intelligerent Ecclesiæ ueritatem, ad quam redire deberent. Deinde lapsorum abruptam festinanter negationem pacis ad plenam pœnitentiam & Christi sententiam differebat, necnon integros quoque ad tutelam integritatis exhortans: State fortiter, fratres, & constanter militate, dicebat. Habetis

Prou. 21.

Apparet hinc hos martyres Cypriani ætate uixisse.

Montani præclarā laus et prophetica uox.

betis exēpla, nec uos lapsorum perfidia destruat ad ruinam, sed nostra tolerantia magis edificet ad coronam. Virgines quoque singulas admonebat, ut sanctitatem suam tuerentur. Generaliter omnes docebat, ut præpositos uenerarentur. Præpositis quoque ipsis concordiam pacis insinuans, nil esse melius aiebat, quam præpositorum unanimem uoluntatem, tunc & plebem posse ad sacra obsequia prouocari, & ad uinculum dilectionis animari, si rectores plebis pacē tenerent. Hoc enim est propter Christum pati, Christum etiam exemplo sermonis imitari, & esse probationem maximam fidei. O exemplum grande credēdi. Cum autem iam carnifex immineret, & gladius super ceruices eius libramento nutante penderet, expāsis ille manibus ad Deum, uoce clara, ita ut non tantum ad totius plebis aures, sed & ad gentiles quoque ipsos sonus uocis euaderet, orauit, rogans & deprecans, ut Flauianus, qui per suffragium populi de comitatu eorum remanserat, sequeretur die tertio. Et quo precis suæ fidem faceret, manualem, quo oculos fuerat legaturus, in partes duas discidit, & iussit alteram reseruari, qua Flauiano oculi post crastinum ligarentur. Sed & in medio eorum solum seruari iussit, ut nec sepulturæ consortio separaretur, & perfectum est sub oculis nostris, quod Dominus in Euangelio suo repromisit, ut qui tota fide peteret, quicquid peteret, impetraret. (*Mar. 11.*) Nam post biduum, secundū quód postulatum fuerat, Flauianus quoq; productus, gloriam suam passione perfecit. Quoniam tamen, ut supra dixi, etiam ipse mandauit, ut bidui moram me moratis causis iuberemus, faciendum erat necessitate maiore, quod fieri merito deberet, etiam si non iuberetur. Post suffragia illa, post uoces, quibus quasi pro salute eius amicitia inimica surrexerat, reuocabatur in carcerem uirtute robusta, mente inuicta, fide plena. Nihil de animi eius uigore mutilauerat remanendi quidem cōtemplatio, quæ quemuis posset mouere. Ita fides, quæ imminentem passionem tota deuotione præsumpserat, temporanea impedimēta calcabat. (*Ge. 22.*) Hærebat lateri eius incomparabilis mater, quæ præter fidem, quæ ad patriarchas pertineret, in hoc etiam se Abrahæ filiam comprobauit, quæ filiū suum & optabat occidi, & quod interim remansisset, contristabatur glorioso dolore. (*Mira sanctæ mulieris fortitudo.*) O matrem, religiose, piā, ò matrem inter uetera exempla numerandam. O Machabæicam matrem. (*2. Mach. 7.*) nihil enim interest de numero filiorum, cum perinde & hæc in unico pignore totos affectus suos Domino mancipauit.

Sed ille collaudās matris animum, ut dilationem suam non doleret, Scis, inquit, mater merito castissima, ut semper tentauerim, si confiteri contigisset, martyrio in eo frui, & frequenter catenatus uideri, & sæpe differri. Si ergo contigit, quod optaui gloriandū est potius quam dolendum. Et cum ad carceris ianuā ueniretur, difficilius multo & tardius quàm aperiebatur, obnitentibus etiam carcerariorum ministris, ita ut uideretur obfirmatum, spiritu quodam repugnante atque testante, indignum esse, carceris sordibus eū fœdari, cui cæleste habitaculum pararetur. Quia tamē diuinitatis, corona dilata, dignas causas habebat, iam cœli, & Dei hominem inuitus carcere admiṡit. Qualis illic mens fuit biduo illo, quæ spes, quæ fiducia, cum martyris Dei animus & de collegarum petione præsumeret, & de sua crederet passionem futuram? Dicam, quod sentio. Dies ille post biduum tertius, non quasi passionis, sed quasi resurrectionis dies sustinebitur. Admirans erat denique gentilium, qui uocem Montani petentis audierant. Postquam uerò produci tertio die iussus est, rumore cognito, confluebant increduli & perfidi, fidem martyris probaturi.

Egrediebatur de carcere Dei testis, iam ad carcerem non reuersurus: Communis omnium magna lætitia, sed magis habebat in animo suo certum, quod & fides propria & petitio antecessorum suorum extorqueret Præsidi uel inuitam, licet populo reclamante, sententiam. Vnde & occurrentibus fratribus saluare cupientibus, fide tota pollicebatur, quod in Fusciano cum omnibus pacem facturus esset.

O magna fiducia, fides uera. Ingressus deinde prætorium, cum miraculo omnium in custodiarum loco stabat, expectās donec uocetur. Illic nos in latere eius constituti eramus, iuncti penitus hærentes, ita ut manus manibus teneremus, exhibentes martyrij honorem, & contubernij charitatem. (*Vides hic familiarem ad modum martyribus fuisse hui9 historiæ authorem.*) Ibi condiscipuli eius suadebant, cum lachrymis etiam, ut præsumptione deposita, sacrificaret interdum, postea quicquid uellet, facturus, nec incertam illam & secundam mortem plusquam præsentem uereretur. Et hæc gentiliū uerba sunt, qui dicebāt ultimi furoris esse, magis mortem malle *timere quam uiuere. (**temere.*)

Sed ille gratias agens, quod amicitia duce, quantū in ipsis erat, consultum sibi uellent, tamen & de fide & de diuinitate non tacuit, dicens, multo melius esse primo in loco, quantum ad libertatem integritatis pertineret, occidi, quam lapides adorare. Tunc deinde summā esse Dominum, qui omnia imperio suo fecerit, ac propterea solus colendus sit, addens & illud, quod gentiles minus credunt, etiam si de diuinitate qui sentiunt, uiuere nos etiam cum occidimur, nec uinci morte, sed uincere, ipsos quoque, si uellent peruenire ad conscientiam ueritatis, etiam Christianos esse debere. His illi retunsi & reuicti, postquam nihil per suadelas obtinere potuerunt, ad crudeliotē se misericordiam contulerunt, certi eum à proposito uoluntatis suæ uel tormentis deponi posse. Et cum ad moueri iussus esset, interrogatus à Præside, quare mētiretur se diaconum, cum non esset, mentiri se negauit. Et cum Centenarius diceret, notariam sibi datā esse, qua contineretur eum fingere, respondit: An nō est uerisimile me mentiri, & illum uerum dicere, qui notariam falsam dedit? Qui cum reclamante populo ac dicente, Mentiris, iterum à Præside interrogaretur, an uere mentiretur, respondit: Quod est compendiū mentiendi? Ad hoc populus exasperatus, torqueri eam iteratis clamoribus postulauit. Sed Dominus, qui serui sui fidem sciebat, non est passus probari martyris corpus tormenti alicuius uel leui laceratione pulsari. Cor enim regis ad sententiam statim flexit, & testem suum, usque ad mortem fidelem, cōsummato cursu & agone perfecto, coronauit. (*Et hilaris ad mortē Flauianus.*) Exinde iam gaudens, quia per sententiam datam passionis suæ certior etiam iucundo colloquio fruebatur. Et sic esse ctum est, ut iuberet hæc scribi, & ad propria uerba coniungi, addi quoque ostensiones suas noluit, quarum pars ad morem bidui pertineret. Cum adhuc, inquit, episcopus noster solus passus fuisset ostensum, (*Visio oblata Flauiano.*) est mihi hoc, quasi Cyprianum ipsum interrogarem an pati ictus doleret martyr futurus, de passionis tolerantia consulebat, dicens: Alia caro patitur, cū animus in cœlo est, & nequaquam corpus hoc sentit, cū se Deo tota mente deuouit. O uerba martyris, matyrē cohortantis. Negauit esse in passionis ictu dolorem, ut qui & ipse habebat occidi, animari cōstantius posset, quod nec paruum quidem sensum doloris de passionis ictu haberet. Postea, inquit, cum plures paterentur contristabar in uisu noctis, quod quasi à collegis meis remansissem. Et apparuit mihi uir quidam, dicens: Quid contristaris? Cui cum causam tristitiæ meæ dicerem, ait: Confessor es, tertio martyr eris per gladiū & sic impletum est. Nā confessus Christū

primo

primo in secretario, secundo publice, reclamante populo, iussus recludi, collegio suo secundum ostensione remansit, & productus post confessiones duas, tertio passionem perfecit. Deinde, inquit, cum iam Successus & Paulus cũ comitibus suis coronati fuissent, & ego post infirmitatem conualescerem, uideo ad domum meam uenisse Successum episcopũ, uultu pariter & cultu nimis claro, cuius effigies difficulter agnosceretur, eo quod carnales oculi angelico splendore rutilarent. Quem cum uix agnoscerem, ait mihi: Missus sum nunciare tibi, quoniam tu passurus sis. Hoc cum dixisset, statim uenerunt duo milites, quæ me perduxerunt in locum quẽdam, ubi erat fraternitatis multitudo collecta, inter quos apparuit mater mea, dicens: Laudo te, quia nemo sic martyriũ duxit. Et uerè nemo. Nam, ut omittã carceris abstinẽtiam singularem, & ut accipientibus cæteris uel modicum cibum, qui de sortibus penuriæ fiscalis exhibebatur, solus se ab ipso modico continuit, tanti habens ieiunijs multis & legitimus fatigari, dummodo alios uictu proprio saginaret. Ad illa igitur ueniam, ꝙ cum tanto honore deductus est, qui à tot sacerdotibus comitatus, eius disciplinis omnibus ordinatis, ad instar ducis dirigi meruit. Sic repugnaturum cum Deo martyrem, iam spiritu ac mente regnantẽ, etiã itineris tota dignitas exprimebat. Sed nec de cœlo testimonium defuit. Imber largus & lenis temperatorore descendẽs fluebat ad multa proficiens: Primo, ut gentiles perniciter curiosos interuentu pluuiæ refrenaret, & ut diuertendi daretur occasio, ut sacramẽtis legitimæ pacis, nullus profanus arbiter interesset. Et quod Flauianus ipse ore suo dixit, ad hoc pluebat, ut Dñicę passionis exẽplo aqua sanguine iũgeretur. Sic cõsummatis oĩbus fratribus & pace perfecta, processit è stimulo, ꝙ Fusciano de ꝓximo iunctũ est. Ibi cum editiorem locum & sermoni aptum cõsce nderet, silẽtio manu facto, huiusmodi uerba emisit: Habetis, inquit, fratres dilectissimi, nobiscum pacem, si Ecclesiæ noueritis pacem, & dilectionis unitatem seruaueritis. Nec putetis pauca esse quæ dixi, cum & Dominus noster Iesus Christus passioni proximus, hæc nouissimè dixerit: Hoc est mandatum meũ, ut diligatis inuicem sicut dilexi uos. Et supremum illud adiunxit, & in testamenti modum ultima sermonis sui fide signauit, quòd Lucinum presbyterum cõmendatione plenissima prosecutus, quantum in illo fuit, sacerdotio destinauit. Nec immerito. Non enim difficile fuit, spiritu iam cælo & Christo proximante, habere notitiam. Deinde ad locum uictimæ, expleto sermone, descendit, & ligatis oculis ea parte, quam Montanus seruare ante biduũ iusserat, fixis tanquam ad precem genibus, passionẽ suam cum oratione perfecit. O martyrum gloriosa documenta. ò testium Dei experimenta præclara, q̃ ad memoriã posterorũ meritã cõscripta sũt ut quẽadmodum de scripturis ueteribus exempla, dũ discimus, sumimus, et iam de nouis aliqua discamus.

Flauiani egregia præconia.

Io. 19.

Memorabilis martyris morituri sententia.

Io. 18.

IGNATII MONACHI, QVAE fit singulatim, expositio uitæ & miraculum sancti Patris nostri Tarasij, Archiepiscopi Constantinopolitani.

NAturus per ingentem maris magnitudinem, incluti patris & uita inaccessa præstãtis, uereor ne aduersos uentorum flatus linguæ agrestis, & uastorum fluctuum obscuritatis excitem, salumque & tempestatem mihi procurem animæ naufragij. Talis enim est inscitiæ temeritas, quæ orationem effundit tanquam paleam, ad nihil quod sit opportunũ conducibilem, & affert damnum ei, quod oportet fieri & est utile, & in naufragiũ incidit multiloquij, quod fieri non potest, ut omnino effugiat peccatum, ut est Salomonis & diuina admonitio. Hoc meum reprimit ingenium & terret cogitationem, & refrenat orationem, & diuinarum uiri doctum profundũ intueri properantem, retardat. Sed eum altum longi temporis silentium res eius tegens esset mutorum auribus dãnum allaturum, ut quæ teneantur desiderio audiendi res optimas & præstantissimas, quæ ab illo in uita gestæ sunt, ut quæ sint plenæ utilitate animæ, age ualere iubens omnem dubitationem, pauca quædam de ipso, quæ dignatus sum uidere oculis, & quæ accepi auribus, & quæ ipsa noui experientia, & in mea humili & egena scio manere memoria, cum pura & syncera ueritate in lucem edere, si Deus concedat iam conabor. Nam etsi non possim dicere pro dignitate, nõ ideo uniuersum deseram, sed quia nolo abscondere talentum, sicut ille malus & piger seruus, ideo quod Deo gratum est prompto & alacri animo offerre pro uiribus, etsi non potero debitum soluere cum fœnore, in eo quidem certè, quod sortem exerceam & procurem, ut ei nihil detrahatur, ero aliqua ex parte accipiendus.

Suidas hunc Ignatiũ dicit fuisse diaconum et uasorũ custodẽ ecclesiæ Constãtinopolitanæ, & Metropolitanum Niceæ.

Fe. 25.

Prou. 10.

Matt. 25.

Hic ergo sacrosanctus & magnus Tarasius, qui Christi mansuetudinem & humilitatem ab infantia usque ad senectutem imitatus pulchre expressit, in cuius, sicut prius dixi, uirtutum mare me ut natarem demisi, quisnam esset & unde, & ex qua patria & parentibus ortus sit, arduum fuerit dicere, ijs etiam qui ex scientia sciunt ample & magnifice dicere, non solum mihi, cuius est planè humilis & abiecta oratio, tantum præclari generis ab alto reperere magnitudinem, & à maioribus deductam eius stirpem recensere, qui gloriari non uult huiusmodi laudibus, neq; fluentibus diuitijs cor apponere, conuenienter diuino Psalmographo, unquam est meditatus. Hoc unum autem possumus dicere, quod authoritate & maxima excellentia apud eos, qui per id tempus imperabant, Georgius eius pater, & rei nomen conueniens sortita mater eius Encratia, propter summam iustitiã primas partes obtinuerunt, ex patriciorum serie deriuari, appellari patricij. Quorum pater quidem cũ ascendisset ad altitudinem tribunalis iudicialis, integreque & incorrupte ius oĩbus ex æquo tribueret, Solone & Lycurgo antiquis illis legislatoribus, conspectus fuit longe iustior. Qui etiam aliquando rectam & legibus conuenientem tulit sentẽtiam, cum quid esset iustum tunc ignorassent, qui uidebantur imperium obtinere, neque id uellent exequi. Iuris uerò dicendi difficultas in his fuit: Pauperculæ quædam fœminæ, fuerant grauissimi criminis accusatæ. Quænam autem fuerit ea accusatio, iam dicam.

Ps. 61.

Integritas patris eius in iure dicẽdo.

Accusatæ fuerat cædem fecisse latentium infantiũ, per foramen domorum uel portis etiam clausis subeũtes, & ex improuiso infantes interficientes. Quæ etiã trahebantur in iudicium ab ijs, qui credebant fabulis, & nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinam, quæ simulacris & phantasmatibus nequaquam decipitur. Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam, Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura mortem uitam abrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisset. Huius fabulæ improbo pellecti ac decepti spiritu, qui ea dicebãt probabiliter, conantur etiam ad miserculas transferre hoc execrandum scelus, & eis adscribere in spiritũ conuersis, causam eorum, qui moriebantur ante tempus, ò stuporem ò cordis oculorum cæcitatem. Sic corpus

pus longitudine profunditateque & latitudine compactum ac cõstipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur, Christus ergo, qui est
Io. 14. ipsa ueritas, dicens: Spiritus carnem & ossa nõ habet:
Lu. 24 reputatus est phantasma ab ijs qui hæc asserũt. Quin etiam Christus quoque, qui ueram carnem accepit, & spiritum carnem & ossa non habere uerè affirmauit Discipulis, nulla re circunscribetur, quæ obstet, quo minus sit phantasia. Sic ergo censens & citra dubitationem iudicans Georgius, fœminas absoluit à criminibus. Qui tunc autem rerum patiebatur, (qualde enim defendebat phantasiam) cum sensisset sic iudicasse Georgium, iussit eum ad se adduci, A quo euidenter edoctus de uero exitu latæ à se sententiæ, eum quidem cecidit per summam ignominiam: latam aũt ab eo sententiam uel inuitus comprobat, ut qui à criminibus absolutas conseruarit mulierculas. Et Georgij quidem constantiæ & iustitiæ pars hic sita sit.

Mater piè suũ istituit filium. Fit consul &c. Mater uerò clara pietate, & id, quod ipsa appellabatur, cerneus proficere in filio, uenerandum reddit suum filium & uerè templum continẽtiæ & cũ æqualibus quidem suis & improbis doceus eum nullũ habere consuetudinem: inire amicitiam cum ijs, qui amant decus uirtutis, suadebat & eis coniungi iure charitatis spiritalis. Quamobrem ingressus per uniuersam uirtutẽ, erat apud omnes reuerendus, ut etiã consulati dignitate fuerit honestatus, & electus sit primus scriba arcanorum Imperatoris, & in aula imperatoria luciferi instar resplenduerit, ut qui diuinas quidem disciplinas abunde esset complexus, & ex externa eruditione collegisset, quæ sunt præstantissima. Illas quidem meditans ad ascensum uirtutis,
Ps. 1. & planratus secus decursus aquarum diuinæ cognitionis, & rationalis fructus proferret in tempore, harum autem utilitatem per attentionem & cautionẽ in animo recondens obsignauit, per quas posset corrigere, quod est paruum & barbarum, & linguæ suæ imponere legem accurate loquendi.

Cum de decætero per utrasque laudem esset assecutus, & totum se Deo dedicasset per pietatem & puram conscientiam, uenit ad habitum spiritalis perfectionis, & mundi munera obiens in mundano habitu, se à mundana remouit ambitione, & spiritui adaptans animam, Vas sacrum efficitur electione melioris etiam ante sacerdotium, & pastor pecudum rationis compotum, qui pascebatur adhuc, prænunciabatur, & sperabatur fore, ut susciperet uniuersam omnium præfecturam, ut lucida lucerna iã accensa, igne uirtutum mundum illustrans uniuersum, & omnem hæreticam dispellens caliginem, & lucem procurãs rectæ fidei. Nec populum sua spes fefellit, ut qui mox acceperit id, quod desiderabat. Paulus enim quẽ Cypria natum excepit Salapis, sanctè & integre clauũ regẽs sacerdotij, cum nefaria adhuc uigeret hæresis, quæ accusat Christianos, eorum, inquam, qui abolent imaginem Christi ueri Dei nostri carnis suscepti-
Iconomachorum hæresis. onis, & eius, quæ eum uerè & propriè peperit Dei matris, & incorporearum, ut uisæ sunt, potestatum, & iam omnes sancti oppugnatores hæresis à breui & caduca ac uita excessissent, & traducti essent ad eorum, quæ in uita gesserãt, quæ sit illic, discretionem, & serpentinæ doctrinæ uirus etiam post exitum emouissent ex Ecclesia, ægre ferebat & animo augebat Paulus, cum non haberet, qui ei opem ferret, & manum præberet ad rectæ fidei correctionem, propterea ꝙ omnes adhærerent hæresi, eamque conlicerentur & assentirentur. Capit itaque consilium dignũ sua prudentia. Nam cum incidisset in morbum, qui ei mortẽ erat allaturus, & deducturus ad longeuam quæ illic est, resolutionem, se clam subducit è sede, & cum uenisset ad Flori monasterium, in numerum monachorũ se retulit, mutato amictu.

Postquam autem notum fuit, quo se dimisisset Pon- *Irene cum filio Constantino Imper.*
tifex, idque iam peruenisset ad aures eorum, qui per id tempus rerum patiebantur, (Irene autem & Constantinus eius filius, primas potẽtiæ partes tunc pulchrè obtinebant) ij, quòd res accidisset noua & insolita, animo nõn parum conturbati, statuerunt uenire ad dictum monasterium. Postquam uerò agnouerũt Pontificem subiisse habitum humilitatis, ira repleti & metu, rogauerunt eum, qui se ad tantam dederat audaciam, quænam fuisset causa Pontificis fugæ & tõsuræ, reputantes num nihili esset facturus grauẽ Imperatoris indignationem. Paulus autem miti ac placida orationi (talis anim erat, si ullus alius) iram leniẽs imperatoriam, persuasit, ut irasci desisterent, & aperuit causam, & quæ eum ad hoc deduxerat, hoc modo uerba faciens:

Oratio Pauli Episcopi ad Imperatores Me, ò Imperatores, & morbus, & improuisus mortis aduentus, coegit hoc facere. multo autem magis ad id impulit Ecclesiæ deformitas, quæ laborabat hæresi, & ex diuturna mala opinione tantum accipit dolorem, ut ei inhæserit uibex immedicabilis, et ter iã per manus & attramẽtum inscripta hæresi assensio. Neque enim mihi licuit effugere retia malæ opinionis, sed accidit, ut & lingua & manu in ea implicarer. Quod etiam me magis angit, ut quod exedat sensus animi. Video omnes orbis terrarum partes, quæ, in uestra manu tanquam in statera appenduntur, fidei immobilem conseruantes trutinã, & in recta permanentes doctrina & exultantes, ab ecclesia nostra longe dissidere, & tanquam à Christi grege alienas oues repellere. Et ideo recuso esse pastorẽ cętus hæretici, & statui potius habitare sepulcrum, quã esse obnoxius anathematibus sacræ quaterniori sediũ Apostolicarũ. Sed cum sceptri potẽtiam in uestras manus Deus tradiderit, & imperialem curam geratis Christianissimi gregis, qui est sub sole, ne despiciatis tristitiam matris uestræ Ecclesiæ, sed studete, ut ea rursus ueterem recipiat pulchritudinem. Ne patiamini abominandam hæresim nunc quoque, tanquam suam ex querceto, ut dicitur, uastare ac perdere uineam uestræ imperatoriæ & fidelis agriculturæ, & à uiã transeunte non trita & aspera mala opinione turpiter eã peruadi. Est uobis scientissimus agricola, qui aluerit botrum ueræ confessionis, & eum expresserit in diuina torcularia unius & solius Ecclesiæ, & cum impleuit craterem sapientiæ, parauerit fidelissimo populo poculum rectæ sententię. Et quemnam hunc innuis, ei dixerunt Imperatores? Tarasium mea significat oratio, qui est primus à secretis diuini uestri imperij. Illum scio, & quicunque rectè sapit, ecclesiam esse oportune suscepturum, & uirga quidem rationis participe hęresum nugas esse exacturum, docendi autem pastorali baculo introductũrum & foras eductũrũ ad stabula & mãdras ueritatis, gregẽ diuinissimũ.

Cum in auribus imperatoriis sic seminasset orationem, & eam effecisset genitalem, & quæ iam fructum tulerat in centuplum, grauitate morbi oppressus ad tabernaculi dissolutionem, per mortem confidenter festinabat, ædificationem à Deo peri ncorru- *2. Cor. 5.*
ptionem, ut dicam Apostolicè, sortitus. Et sic quidem se gessit Paulus: Imperatores autem in Pastoris ele- *Tarasius eligitur episcop' Constantinopolitanus*
ctione mentem habentes occupatum, & Pauli sermone stimulati, in Tarasium aperte designunt oculos, & eum, Deo uolente, ut uiduato gregi præesset, communi consensu sapienter eligunt. Eis assentiebatur, quid quid erat optimum & præstantissimum è sacro sanctu diuinis planè cœtus, ut qui omnino scirent uirum in omnibus præfulgere, & dignum, cui demandare-
tur

tur dignitas pastoralis. Quidquid autem erat promiscuum ac circunforaneum,& lucernam redolebat hæreticam,patris sanctitatem,etiam ante sacram ab eo acceptam uestem ut ad arguendum uehementissimã & acuratissimam suspectam habens securim, nolebat assentiri communibus suffragijs, non uolens ab antiqua sua resipiscere sententia,& malebat inuolui cœno limi hæreseos,q̃ potari uiuifico flueto puri & imperturbati fontis doctrinæ Tarasij. Sed uicit id,q̃ iustum erat,& admissum est, quo pro pietate ferebatur decretum. Iubent itaque Imperatores statim coram sisti Tarasium,ut quæ Deo uidebãtur & legibus Ecclesiasticis,iura in eo confirmarent. Ille uerò aderat cum pia & honesta specie, & quas à Deo habebat, gratijs circũdatus. Apud quem honestis & egregijs agentes sermonibus,& tanquam iam cum patre, de eo,quod erat postea constituendum, consiliũ ineũtes,usi sunt uerbis eiusmodi.

Imperat. oratio ad Tarasium. Non putamus latere tuam prudentiam,quòd præteritis temporibus Ecclesiam inuasit uertigo hæreticæ caliginis, quæ nihilo tolerabilius eam operuit, q̃ nona plaga Aegyptiaca,tenebræ, inquã, palpabiles, & usque in hodiernum diem cancri more serpit pes gregem,& per uniuersum ferè mundum in animam commouit tempestatem. *Exod. 10.* Sed quoniam Deus ineffabili nutu eam produxit,& eius ductores, qui non iuste iustum persequi statuerant, iusto iudicio ab imperio exemit & à uita, & tanquam lampadem perlucentẽ nostram accendit potentiam, ut malæ opinionis abigamus tenebras & faciamus exoriri Solem cognitionis,ecce te euocamus defensorem & propugnatorẽ, & ad hoc adiutorem, ut qui sciamus te pulchre posse armari ad rectam tuendam sententiam, & structa est diuinitus inspiratis scripturis acie, pro ea confligere & te p̃clare gerere. Ne ergo terga uertas ad ea, quæ pie à nobis proponuntur, qui mundanis opibus & copijs studemus procurare pacis utilitatem, quinetiam pedibus & manibus opem ferre,& omnem mouere lapidem,ut dicitur in prouerbijs, ut inueniatur quod quæritur,& appræhendatur quod desideratur. Tempus est ergo,ut contexatur præclara & ualde optanda Ecclesiæ tunica,quã scidit pestis hæresis. Nũc appropinquat dies insignis & salutaris, in quo Christus cessare faciens fremitum erroris simulacrorum, annuit copiosis suis miserationibus, ut eius ueneranda erigeretur statua,quod attinet ad humanitatem. Transiens ergo ad septum Sacerdotij, cum aduersus hæresim decertaueris, cane uictoriæ canticũ aduersus inimicos. A Deo præmium & coronã accepturus, egredere.

Tarasij ad Imper. responsio. Tarasius autem Imperatoris allocutione obstupefactus, & tanquam à cœlesti aliquo sono attonitus, respondit in hanc sententiam ad ea,quæ dicta fuerãt: Tempestatem quidem, quę in fidem & uniuersum commune uehementer irruit, & usque fundamenta Ecclesiã periculosis agitauit fluctibus,& animæ naufragium multis conciliauit,nulla est auris, quę non acceperit,etiãsi pauci effugerint uim procellæ. Hunc uerò sedare turbinem,& nocturnę pugnæ luna non lucente hanc pacare procellam, maius est, quam ut ullæ uires id queant præstare. Quis enim,quæ tam nefarie inualuit consuetudinem, & naturę uim decepit,& mundum propemodum iureiurãdo adegit ad uersus diuinam potestatem, conuerterit & fecerit discere,quod est melius, nisi Deus adspexerit & defenderit uestram diuinam potestatem? Ecclesia, quæ impietatis tyrannide olim fuit exuta ueteris decoris pulchritudine, lacerisque pannis diu esse indura sustinuit, p̃pter putria & imbecilla dogmata hæresis, nũc à Deo & à uobis ornetur pijs uarietatibus. Per uos ergo renouentur mandata Apostolorum, per quæ refulsit splendor ueræ fidei. Respirent sacrarum Synodorum pura decreta, quæ Euangelicis seruantur traditionibus, nec sustinent in æternum ullo modo posse surripi. Aperiantur uestibula paternorum dogmatũ, & Christi pecudum in eis greges transeant, & tanq̃ ex diuino paradiso confiteantur doctrinam rectæ confessionis. Per Caiaphaicum enim concilium facta est abortio fœtus hæresis. Per œcumenicam Synodum nascantur filii Ecclesiæ, & ad mensuram ætatis Christi incrementum accipiant. Nam si hoc factum fuerit & antiqua ac prima amictus dignitate fuerit decorata,& ueræ opinionis pius dogmatum Lucifer uestro studio eam illustrauerit, habebit omnes in eadem sententia conuenientes, & suas animas profundentes,ut ea stabilitas fundata,cõseruetur supra firmam petram fidei. *Costantinopolitanam pseudosynodũ dicit, qua damnatæ sunt imagines ab hæreticis.*

Cum hęc corã Imperatore animę utilia declarasset mysteria,ipse eũ rogat, ut eum quoque de his disserentem audiat communis cœtus populi. Nam hoc caput rectæ fidei ægre ferebat turba militaris,ut cui non uideretur esse admittendas & adorandas uenerãdas imagines. Nutu ergo Ecclesiæ hoc facere incitatus,cum fuisset in inclyto magna auræ palatio,uniuersa confluente ciuitate & sacerdotali multitudine se quidem excusauit, ualidis demonstrans rationibus, qualis esset sacerdotij professio & dignitas,& ad quã tam altitudinem euehat & magnitudinem, eum,qui uult ad hoc procedere, seque non esse idoneum ad id suscipiendum, ut qui iam olim fuerit implicatus in mundi dignitatibus, & in huius uitæ turbis & sollicitudinibus plurimum inuolutus, & mysticum hunc statum nondum gustauerit. Eum enim,qui ad hanc uocationem & hunc gradum properat, illotis,ut dicitur, manibus cito ad id insilire, & quę non tangi possunt, tangere non est tutum, sed eum, qui est educatus in iis,quæ ad hoc ferũt iustificationibus,& directus Euãgelicis & Apostolicis,ut par est,uiuificis doctrinis, ad discernendam uiam rectam & incuruam, ut illa quidem pastoraliter deducat ad meliora, hanc autem declinet & uitet,conuenienter diuinæ admonitioni, ut quæ procul ferat à Deo & eius constitutionibus. His fretum, traduci oportet ad hanc magnitudinem. Me autem, ut scit Deus,ad hoc suscipiedũ ministerium inuitum coegerunt Imperatores,cum hoc mihi nunquam uenisset in mentem, neque de hac unquã rectione cogitassem. Tanquã electo ergo Dei populo & gregi meam communico conscientiam, ut si me huic maximo muneri uolueritis alligare, & me huius iugum subire statueritis, Traditioni Oecumenicæ fidei uos quoque ipsos inclinetis,& ne uos sequi pigeat patres,qui hac uia sunt ingressi, & sex sanctis Oecumenicis Synodis, & iis,quæ pie ab ipsis sunt decreta,consentire ne recusetis. Ad supernam enim hæreditatem transmittunt eos, qui ipsis parent, & fiunt authores magnæ & immortalis remunerationi. Eius itaque admonitiones tanquàm angeli uoces admittit populus,& polliciti se instar ouium secuturos ducentem pastoraliter,se, ut Deo & ei uidetur,in omnibus parituros affirmabant. *En uult ut œcomenicis obtẽperẽt Cõcilijs, modo ipsum uelint habere Episcopum.*

Tunc decætero inspiratione principalis & diuini spiritus, conspirante etiã consilio Imperatoris, limĩ mundani mutata dignitate & tonsa coma ritu Clerici,honestoque & uenerando alio sumpto amictu, diuinis & spiritalibus inuocationibus, sicut Aaron & Phinees, suscipit unctionem honoris sacerdotalis,& ascendit ad altitudinem cathedræ Pastoralis, luci lucem adiungens, & uirtutem augens uirtutibus,& modum superantibus profectibus datum,sacratissimum talentum multiplicans. Continentiam enim tanquã *Parsimonia uictus eius.*

Eucratez filius, & qui eum iampridem abunde exercuerat, usque adeo sibi parauit ex eo, quod esset paucis contentus, ut esset eius uictus à rebus superuacaneis omnino alienus, & non luxurians usque ad satietatem. Vitæ autem suæ habenas ita moderabatur, & animi perturbationum tumultus ita reprimebat, ut esset omnibus diuinissimũ exemplar propositum, cui nunquam persuaderi poterat, ut moueretur ad appetitum uoluptatis.

Catalo lus uirtutum eius. Cui autem ad diuinarum scripturarum meditationem sibi domesticam asciuisset uigiliam, somnum ut membra soluens & inutile amandabat mancipium, & cũ usus exigeret, rursus iubebat adesse. Quis enim eum in lecto recumbẽtem, aut mollibus stragulis unquam uidit inuolutum? Quis tunicam & zonã super cubile dimittentem unquam accepit, & præparauit, & esset elegantior & concinnior? Quis ex eius pedibus unquam detraxit calceos, & alligata spongia, ut mos est, leuigauit & polijt? Sed ipse erat sibi, ut dicitur, balneator, & inseruiebat sibi ad usum corporis: in hoc quoque Christum magistrũ diuino zelo imitãs, *Matt. 20.* qui dixit: Non ueni ut mihi ministraretur, sed ut ministrarẽ, exemplũ humilitatis præbẽs suis discipulis.

Precatio. Habebat autem precationem, quæ mentem sublimè ad cęlos euehebat, & soli Deo reddebat familiarem, & coniungebat incorporeis, & expellebat omnem tentationem, conuenienter Domini eloquio. Nullum enim erat tempus, quo non habebat solum eum genu flectentem & surgentem & manus ad cœlos extollentem, & supernè accipientem à Deo illuminationem. *Humilitas.* Humilitatem uerò, ut quæ ei à puero fuerat familiaris, ita est complexus, ut nõ solum ea in ipso conspiceretur, & ex ea laudem assequeretur, sed etiam transiret ad alios, qui exemplo suo informabãtur. Multis enim ex ijs, qui erant relati in numerũ Clericorum, qui suos lumbos zonis cingebant aureis, & ornati erant uarijs & preciosis uestibus sericeis, aurũ quidem ademit, fecit autem succingere lumbos cingulis contextis ex pilis caprarum. Ijs uerò, qui toti corpori ex ijsdem filis purpureas uestes habebant cõtextas, excogitat tunicas remotas à curiositate nimia & delicijs, ut quæ essent uestitus honestus, & conuenirent ijs, qui Deo seruire statuerunt, & profitentur humilitatem. Ex quo quid euenit? Vt tolleretur quidem, quidquid damni ex eo nascebatur, honoraretur autem frugalitas, ut thesaurus quispiam preciosissimus. *Castitas. Temperantia.* Castitatem uerò, & quæ cum ea simul degit tẽperantiam, ut quæ sanctificationem conciliarent, appellauit sorores, per quas, quæ carnem inuadit, sordidam & adulterinam exterminans cogitationem, & ignominiæ affectiones depopulans, à Deo fuit redimitus uictrice corona impatibilitatis.

Misericordia in pauperes. Commiserationem autem & ditissimam in pauperes misericordia, tã hilariter, ut ille dixit, impertijt, *Ro. 12.* ut superaret omnes, qui suppeditabant pauperibus, *Ge. 47.* & fieret onus Ioseph, dans frumentum agentibus. Suæ enim mensæ obsonia in frusta comminuens, ad accipiendos eos, qui esuriebant, in dies eis parabat conuiuium. Abunde autem huius rei sunt testes usq; in hodiernum diem, definita receptacula eorum causa, qui hospitio accipiebantur & pauperum nostrorũ fratrum. Quinetiam mansuram pecuniæ dationem alijs pie attribuit, in pugillaribus nomen uniuscuiusque significãs. Quotidianam autem distributionem, quam manu sua propria in manus pauperum immittebat, quis ratiocinator dimensus fuerit Diophãtus, aut multiplicans numerarit Nicomachus, quæ erat arena copiosior, & egenorum uentres reficiebat? Ieiunio uerò, quod est ante Christi passionem, magnam erogare largitionem in diuersis locis & cęnaculis, ijs; qui magna premebãtur inopia, ipse excogitauit, usq; ad Christi lucem afferentis, festum festorum, resurrectionem.

Et ocio & tempore longo mihi opus fuerit, ut per ordinem collorem accubitus inuitatorum hospitum & proselytorum, claudorumque & cæcorum & mutilorum ordinatam sequens consequentiam, & posteris dem exemplũ munifici ac liberalis instituti. Tempus autem hyemis, quod erat acerrimum, niueque & gelu & glacie terræ uinciebat intestina, & ijs, qui in ipsa erant, imponebat instar collaris, frigefacientem eamque grauissimam molestiã, quomodo in eos, qui horrebant, & laceris pannis erant obsiti, & solum pudenda contegebant, usus machinationibus fouentis recreationis, propulsauit? Tunicas enim, penulas, & præterea tugumenta crassissimis lanæ filis & staminibus confecta & uellere denso grauia, magno auri põdere emens, & ijs, qui sub dio misere affligebãtur, distribuens, arcebat grauem molestiam frigoris. In salutari autem prius dicto die reuerendæ Christi resurrectionis, post diuinæ synaxis & cõmunionis peractum mysterium, adhuc sacris uestibus candidatus, ad ueteris basilicæ iam dirutum locum, qui uocabatur Estia, ueniebat. *Vide singularem in nudos benignitatem.* Illic enim parabat egentibus maximũ, quo acciperẽtur, epulũ. Quos cum fecisset recumbere, incipiebat ipse ministrare, uinum effundẽs ex cratere, & potum eis distribuẽs. *Ipse ministrat pauperibus cibum capientibus.* Deinde cum hoc munus obijsset, ibat in domum suam patriarchicam, non aliquorum hinnulorũ, ut dicit fabula, medullis se nutriẽs, neq; mensa Sybaritica excipiẽs, nec quæ uentrem titillant & impinguãt bellariis, sed frugalibus obsonijs & quæ non spectabant ad delicias, se reficiens.

Quis ad tantam humilitatis altitudinem memoratur fuisse erectus ex ijs, qui unquam fuerũt? Quis demissionem Christi sic est imitatus, qui paternis sinus *Phil. 2.* nõ exinanita magnitudine, nostræ paupertatis subijt speciem & ministrando docens ad cęlum euolare, fecit cõsidere cum paterna maiestate? Hic ipse, qui nũc laudatur, etiam si in medijs iactaretur tumultibus, nõ solum amauit quietẽ & silentium, sed alijs quoque ea affatim suppeditauit, eos à mundo abducens & Deo reddẽs familiares, & uirtutis efficiẽs filios, ut huius sanctæ uitę & operationis genitor & productor. Huius autem rei fidem facit omnino, ex hæreditate eorum, quæ ad ipsum lege dotis ex bonis paternis redibãt, ædificatum monasteriũ in sinistra parte Bosphori Thracij. *Construit monasteriũ.* In quo cum arborum rationis participium plantasset generosa germina, quæ pinguescebãt fluentis exercitationis, & augebãtur copiosis cõdimentis abstinẽtiæ, ea fecit Christi agriculturã, tricesimũ & & sexagesimũ & centesimũ uirtutum fructũ fideliter producẽtia in sanctitate & iustitia. Ex quibus multi ab ipso sunt uocati ad dignitatem pastoralẽ, &, ut par erat ornarũt possessionem sacerdotij, fuerũtq; columnę immobiles fidei catholicæ: Quod quidem ostendit tenebrosa inundatio hæresis, aduersus quã fortiter pugnantes, & nubẽ subeuntes multorũ periculorũ in persecutionibus & afflictionibus, & sub dio perpessionibus, ad splẽdorẽ superni luminis eã fuderũt ac dissoluerunt. In qua etiam suũ cognitũ reddidere magistrum, tanquam semper lucentem Luciferũ. Et hæc quidem postea.

Ipse autẽ perfectis uirtutibus usus ad satietatem cum mentem suam actione prius exercuisset, ut ascenderet ad cõtemplationẽ, & eius fuisset capax receptaculum, continue animũ adhibebat ijs, quæ ad rectã fidem pertinẽt, & ut quæ Deo uolẽte uisa fuerant, & Imperatoribus promissa erant, ad effectum uenirent cõtendebat. Hoc aũt erat, ut Oecumenica procederet Synodus, & ab eo, quod iustum est, minime ab erra-

cet

ret Ecclesia. Iussu ergo Imperatorum, omnes Pontifices ex una quaque regione & ciuitate proficiscuntur in ciuitatem regiam, & iam edicto conuentu inclyto templo diuinorum Apostolorum, & iam sedentibus Episcopis in sedibus propositis, ecce quoddam examen uesparum, uirorum, inquam, qui erant animis leoninis, ex exercitu Cōstantini, qui olim imperij sceptra non pie administrarat, exurgēs ueluti ex quibusdam alueis malæ opinionis, accedit ad dictam ędem sacram, bellicis armis eam obstructurum. Qui cū uenerandæ ædis atrijs appropinquassent, incondita uoce locum replerunt, dicentes non esse ferendum infirmare & transgredi ea, quæ olim uisa fuerant Cōstātino. Non enim permittemus, aiebant, illius abrogari dogmata, & prædicari esse statuendas imagines. Quod si quis hoc inceperit, & ante nostros oculos uiderimus abrogari Synodum, quæ fuit ab ipso congregata, sanguine sacerdotum terram reddemus purpuream. Hæc dicebant, & in portas irrūpentes, uolebāt eos, qui erant intus, interficere.

Is fuit Constātinus Copronymus. Minæ Iconomachorum.

Tunc nutu imperatoriæ potestatis sessionem relinquunt Pontifices: Imperatores autem in eos, qui res nouerant, cum ira frementes, citò uenerunt in suum palatium eorum insolentiam & insurrectionē & euersionem uniuersi reputantes. Tarasius uerò ad sacram aram accedens, timoris nullum signum prę se ferens, incruentum incipit sacrificium, & mystica cōmunione peracta, domum reuertitur, ubi uacabat prioribus laboribus, nempe in sacra scriptura & in demonstrationibus faciendis ex patrum eloquijs. Rursusq; statuebat necesse esse congregari Synodum, ne communio hæretica in peius proficeret. Imperatores uerò cū eos, qui illam seditiosam fecerant conspirationem, & insultauerant in gloriam eorum imperatoriam, zona exutos à militari dignitate exauctorassent, & ab omni armorum auxilio desertos & nudos effecissent, iubent unumquenque eorum ignominia notatum, redire in patriam. Non enim, aiebant, sustinet Deus tales parētes seditionis, habere defensores & propugnatores eius, quod ex eo relucet, palatij.

Turbatur per illos Synodus.

Exauctorantur seditiosi illi.

Hæc cum Deo uolente sapienter statuissent, & aliquod tempus intercedere bonum esse existimassent, pulchro rursus mādato edicunt, ut in præclaram Bithyniæ metropolim simul conueniret cętus Sacerdotum & Pontificum: Niceam, inquam, in qua Trinitatis, quæ est eiusdē essentiæ & expers omnis materiæ, aduersus Arrij & suorū rabiem acutissimus gladius fuit fabricatus, in qua Trinitatis hypostaseon indiuidua diuisione, & diuisa uniōe theologice refulsit. Et cum sanctissima classis dicto citius in dictam uenisset ciuitatem, Tarasius quoque uenit ex urbe regia, ex Apostolicis sedibus secum assumens eximios quoslibet & prestantissimos: Nempe ab Adriano quidem Papa Romano Petrum primū Presbyterum & Petrū Monachum & Præfectum, ab Apostolica autem Diocœsi, à Politiano, inquam, sacratissimo Papa Alexandrino, Thomā Monachū & Presbyterum, & à Theodoreto Patriarcha Antiocheno, & ab Elia principe pastorum Eliæ, Iohannem Monachum Presbyterū & Syncellum, adducens etiā secū quosdam ex ijs, qui gerebant magistratus, pietate claros & gratia doctrinę & facūdiæ, inter quos fuit etiam Nicephorus, qui erat à secretis Imperatoris, qui cum uixisset in sanctitate, & esset ornatus diuinis uirtutibus & doctrina ac dicendi scientia, Byzantij sedis patriarchalis suscepit honorem post Tarasij sanctam cōsummationem, & quicūque erant ueneraudi & eximij Monachi, qui mouebantur zelo disciplinæ & regulæ Ecclesiasticæ, contendebant semper sequi synodalem accurationē, profecti sunt Niceam.

Synod⁹ Nicena 2. cōtra Iconomachos

Die autem præstituto (is uerò erat, in quo Tecla aperuit stadium certaminibus fœminarū Martyrū) unusquisque Episcopus, in sacerdotali gradu & habitu, sedebat in sua sede. Primus autem loqui incidit Tarasius, & sermonis ostium aperit Synodo. Deinde imperatorio & diuino edicto audientibus omnibus recitato, quod de recta & syncera fide magna uoce acclamauit, post quod fuerunt etiam uocales Apostolicarum sedium ad eos, qui rerum potiebantur, responsiones, ordine canonicæ consequentiæ, Synodo resonantes, & omnes sanæ assentiri doctrinæ, & ut unusquisque suam diceret opinionem, & quam de hac sana fide haberet & sententiam & uolūtatem aperiret, adhortantes, acclamauit sacrosanctus cœtus, ita esse, & se ita sentire de uenerandarum imaginum antiqua afflictione & adoratione, multis libris patrum allatis & synodalibus decretis uerisquè adductis sententijs & demonstrationibus, & diligenti perscrutatione impressis in auribus omnium. Id autem nō semel bis, sed ad septimam usque sessionem & auditionem toto die conspectum est fieri: quomodo etiam Acta scriptis mandata, per diuinam consequentiam & ordinem indicant. Tandem cum Tarasius & pius, qui cū eo erat, cętus collectus patrum uenerandum decretū literarum tutis monimentis mandasset, & ut id saluū & integrum maneret, precatus esset, & ut patres, qui primam aduersus furiosum Arrium uictoriam erant consecuti, adiutores haberent, & eorum, quæ recte decreta fuerant, custodes, Deum inuocassent, & uanę inanisq; huius sentētiæ authores, & omnis hæresis inuentores, ab atrio Ecclesiastico per anathema separassent, in urbem regiam delata orthodoxa dogmata cōseruauerunt. Quos summa beneuolentia exceperunt Imperatores.

Synod⁹ Nicena 2. uide ut approbet effictionem & adorationem imaginum.

Erecta itaque Cathedra ipsorum Imperatorum, & totius à Deo electæ Synodi, in iam dictæ Magnauræ insigni æde, & nouo decreto recitato, cum aures imperatorias diuinus implesset spiritus, (audiebāt enī eos in unum conuenisse concentum auxilio eius, qui omnia continet, & in unam consensisse sententiam) admirati sunt accurationem, & esse doctrinam diuinæ inspirationis, quę ab eis decreta fuerant, sapiēter iudicantes, penna & manu imperatoria ea optime cōprobāt & confirmāt, & nō uilibus donis Synodū prosecuti, unūquenque mittunt in suam ciuitatē & ad greges rationis participes.

Tarasius autem & Apostolicarum sedium mystæ eximij, cum ad sacrosanctæ Ecclesiæ uenissent Præfecturas, & diuinis doctrinis populum instruxissent ac corroborassent, ijs, qui in clerū cooptati fuerāt, aut Episcopatum tenebant, nullum ante Synodum, aut in Synodo, aut post Synodum crimen intendunt de priori mala opinione, neque eos, qui ordinati fuerāt ab Hæreticis, à pascuis segregāt ecclesiasticis. Sed Synodalem & paternam sequentes dispensationē, eos quidē, qui ad piam transfugerant sententiam, manibus suis complexi sunt tāquam fratres & collegas in munere Pontificatus, eos uerò, qui in re aliqua claudicauerant, & ijs, quæ ad fidem pertinēt, peruersis adspexerant oculis, & deinde lapsu resipuerāt, & libellis compræhendendam abrogarant opinionem, ijsdē amplectentes uisceribus, collocabant in suis sedibus, & in pacifico statu, & tranquillitate nullis agitata fluctibus, conseruarūt Ecclesiam orbis terræ. Et in ijs quidem, quæ ad gloriosam fidē pertinēt, sic magnus affectus Tarasius, ad eā recte & aperte explicandā, & ad eos, qui uacillabāt & utriq; pedibus claudicabāt, ut recto pede incederēt persuadēdos, magnū suscepit certamē & immēsū laborē, quotidie quidē eos, qui accedebāt, honestis monitis inducēs, & si quos uidebat

Episcopi Synodi Nicenæ ut se gesserīt erga episcopos & Clericos Iconomachos.

corde

corde peruersos, eos dirigebat uerborum cōgressionibus eosq; legibus colligēs ueritatis, adducebat Ecclesiæ sacras hostias. Ostendebat autem nullā omnino habere consensionem aut conuenientiā, prout uidebatur fidei accusatoribus, idolorum abominationes, cum pijs & diuinis figuris uenerandarū imaginum. Nā illorū quidē, aiebat ille, productio simul inquinata cum primis exemplaribus, efficitur plena omni turpitudine: Harū uerò cū sint uenerāda prima exemplaria, necessariò etiā simul ueneranda apparēt, quæ ex illis producuntur. Et sunt illa quidē inuenta gētilis falsæ religionis, efficta ex eo, quod nusquam est, hæ autem, quæ à Christiana rectè fiūt sanctitate, ex eo quod est ad id quod est, efformatæ, habent consequētē archetypi sanctitatē: Cū .n. inuenisset ecclesiam pstigiatoris & circulatoris in motē affectā & errantē in mōtibus hæresis, & sustinētē famē & sitim, nō panis & aq; sed famē audiēdi uerbi Dñi, eam alens in pascuis quietis, & deducēs ad semitas iustitiæ gregē fecit pinguissimū, salutaribus pingue factū actionibus, & dulci lacte fidei acrem hæretici fermenti amaritudinem expuentem, & effectum nouam conspersionem.

Discrimen inter idola Ethnicorū & imagines sacras Christianorum.

Amos 8.

Ea primū qdē Simoniacæ crumenæ scindēs uinculū, quo sancti spiritus donū uenale proponitur, statuit ut Sacerdotū gratis fierēt orationes & ordinatiōes, ex atrio ecclesiastico omniū pecuniariā expellens consuetudinē, & quidquid erat asperū eijciens, rectas facit semitas fidei, gregē multis puocās sermonibus, & ascendēs in sacratissimū ambonē, parabat mēsam doctrinę, ex diuinitus ispiratis scripturis uenās obsonia ad alēdas animas utilia. Quinetiā sparsim colligēs cātica Dauidica, p perspicuitatē & euidētē rerū destinctionem, clarè aperiebat ea, quæ intelligebantur, adeo ut essent ueluti in conspectu ijs, qui erāt lecturi, & recta ijs qui inueniunt cognitionē. Quod aūt ppemodū ptermisi, & qđ memoriā effugiēs nō erat enunciādū, & erat celaturū curā diuini patris, quàm gerebat in eos, qui laborabant, qua ipse eos leuabat, & cuius, ut opinor, fuit ipse primus opifex, cum in hunc locum uenerim, tanquam condimentum aliquod & mel dulce admiscens reliquo corpori orationis, uiscera clementiæ, & misericordiæ statui inserere in cordibus eorum, qui sunt benigni & clementes.

Tarasius Simoniā profligat.

Nā aliquādo quidā ex ijs, qui gerebant magistratus, splendore & gloria & diuitijs insignis, qui etiā ut ensem imperatorium gestaret honorem erat adeptus, pro magno pecunię pōdere luēs pœnas, cū graues & acerbæ de eo haberentur quæstiones, neque ei quidquam daretur laxamenti, sed afflictione & cruciatu omni ex parte urgeretur, deturbabatur in profundū desperationis præ animi ægritudine. Is cū noctē obseruasset intēpestā, eos latēs quorum custodiæ fuerat creditus, ad tēpli diuinū se cōtulit refugiū. Cū aūt fuisset intra adyta, uenerādæ mensæ mordicus appræhensis cornibus, ea tenebat cū magno tremore & timore. Cum ergo cū cognouissent aufugisse, metu ne idem subirent supplicium, uolocibus pedibus uenerūt ad diuinum tēplū, & eum adspicientes mensam diuinā appræhendisse, circundant adyti ambitū tempore cibi sumendi reo apperiētes ingressum, nō dātes locū, ut posset uti reliquis necessarijs, sed sperabant fore, ut eum proderet necessitas, & eum uel nolentē expelleret. Adhibebant itaq; maiorem custodiam. Prohibent enim omnino ingressum ad arā, ut nemo eum sermone impertiret, aut ad eos, qui erāt extra, aliquod uerbum ab eo transmitteretur. Cum hæc igitur uenissent ad aures Pastoris, eum repleuerunt maxima animi ægritudine, ut qui uideret contemptionem diuinorum sacramentorum, moueret ad indignationem bonorum datricem Dei benignitatem.

Quidā ex magistratu reus confugit ad sacram aram.

Sed uidete à misericordi patre suppeditatum tūc ei auxilium, & admiremini prudentiam. Eo enim tēpore, quo oportebat cibum sumere eum, qui affligebatur, sacra ueste se induens, proficiscebatur ad adytum, & per dexteram portam ingrediens, quæ ad reficiendum uirum erant necessaria, suppeditabat, abunde ex se afferens & deinde abibat, eum relinquens. Si quando autem uenter, cui negari non potest, eum cogeret facere, quæ sunt requisita naturæ, ex alto rursus descendens, & eum ad secessum deducens & expectans, & eum postea manu capiens, restituebat tribunali. Idque non semel & bis in die faciebat, sed quoties euocatus erat ad hoc ministeriū ab eo, qui grauiter periclitabatur. Hanc insatiabilem diuini uiri demissionem admirantes milites, & fieri non posse cogitantes, ut qui simplex erat caperetur, quandiu iusti manus eum regeret, improbum in eum struunt consilium, quod superabat omnem fraudem, & astutiam. Clam enim per alium additū collocant insidias, ut quando ex sacris adytis ouem Pastor traheret naturæ seruientem, eam instar luporum raperent, quod etiam factum est. Nam cum sanctus uiri, ut solebat, curam gereret, & ad requisita naturæ eum duceret, ij, qui secure latebant in insidiis, per aliam portam irrumpentes, eum rapiunt & ad regiam per uim trahunt.

Tarasius ei cibum adfert.

Per insidias capitur à militibus.

Postquam autem sceleratam infelicium machinationem in eum adornatam cognouit Pastor sanctissimus, ira & dolore arreptus, nulla utens dilatione, ad Eleutherii aulam regiā (illic enim tunc fortè cōtigit degere Imperatricem) accedit. Cum ii uerò patris aduentum sensissent, & eius præsentiam in ipsos futuram zelo plenam & instar acuti gladii suspicarentur, eum siuerunt extra regiam, ne sermone quidem dignati. Ille autem uidens suum aduentum nihil sibi profuisse, Ecclesiasticæ pœnæ uinclis omnes communiter alligat pronuncians indignos communione Christi sacramentorum, si ullo graui damno afficerent eum qui confugerat simplex ad ecclesiam. Cum hæc ergo tanquam ex Apostolica authoritate liberè dixisset, est reuersus. Illi autem magistri linis adstricti, cum non possent effugere sacra retia pœnæ Ecclesiasticæ, de reo quidem non amplius habuere quæstionem tormentis, sed uerborum solis examinationibus, de quibus agebatur pecuniis, trutinam exinanientes, tanquam innocentem eum absoluunt. Talis erat in omnes uir diuinus, diuina uindicans ac defendens, & pro gregis ouibus periculum adiens.

Tarasius excommunicat omnes, qui lęderent eum, q ad ecclesiam confugerat.

Cum autem & leges accurate teneret, & in omni genere canonicæ rectitudinis esset exercitatus, quæ uniuerso communi incidebant lites iudicabat, & acutissima cogebat prolata sententia eos inter se conuenire, non pauperis, qui in ius uocabatur flexus misericordia, neque quidquam personæ diuitis gratificans, sed in omnibus iuris indeclinabilem seruans distributionem, non dabat locum iis, qui uolebant proximo facere iniuriam. Sed fortè legum quidem rectam & nusquam propendentem conseruauit trutinam, despexit autem iura, quæ præclare statuuntur à canonibus? Minimè, sed cum sciret legum seueritatem, canonicæ authoritatis in multis esse sororem & consortem, ut prudens Iudex hanc cum illa contemperat, & ostendit esse legitimam canonum accurationem in iis, quæ canonicè corriguntur, legum uerò rectitudinē in iis, quæ legitimè agūtur, canonicā obsignationē. Quod autem nō prodiderit hoc Dei

Le. 19.

& diuinũ præceptũ, sed ex æquo canonem seruauerit & legem, non est obscurus testis, quem est consequenter adductura oratio.

Constantinus iuuenis in quo lapsus sit. Dictus fuit Imperator Constantinus iuuenis, desistente matre Irene à cum illo coniuncta rectione imperii & solus tenebat clauum administrationis. Qui cum esset alioqui bonus, non omnino autem firmiter tenebat, quæ ad puram & synceram fidem pertinent, & quod iuniorum mentibus sæpe solet usuuenire, clarus uana sua persuasione, quod sibi uidebatur, existimabat iustius scriptis legibus. In aggreditur infirmare leges, & qđ à Domino dictũ est in Euãgelijs, patrocinio utens suæ potentiæ, & cum statuisset à sua cõiuge facere diuortiũ, & aliã in animo habetet extollere ad imperii altitudinẽ, iuuenis adornat facinus indignum sua potestate. *Mat. 5* Id autem fuit mortiferæ insidiæ, à coniuge Imperatrice ei paratæ. Affirmabat aũt id esse uenenũ, qđ cũ potu haustum, mortẽ simul attrahebat. Quod quidem conabatur probare & cuilibet persuadere ut putabat. Putabat enim fieri nõ posse, ut fides sibi nõ haberet, cum esset Imperator, & uerba faceret apud eos, qui subiecti erant eius imperio. Nullus uerò persuadebat, nisi qui gratificãs Imperatori, propter gloriam in animum inducebat iusto ius adimere.

Postquam autem excitata fama hoc transmisit usque ad atria ecclesiæ, & nefaria actio peruenit usq; ad aures Pontificis, id eum reddidit ualde dubium & perplexum, dum apud se cogitat, quomodo se armaret aduersus hanc decertationem, & in ipsum Imperatorem, rei bellicæ peritissimum & fortissimũ pugnatorem, ex pharetra & arcu telum iacularetur, iam olim honoratus sacerdotali horum omniũ nuditate. Cum hæc apud se magnus mente uersaret Tarasius, & pararet se ad congrediendum cum Imperatore, & decertandum armis sacerdotalibus eccè quidã ex ijs, qui gerebant magistratus, ab Imperatore instructus, renuncians quod factum ac comparatum inaniter dicebatur ueneficium, accessit ad gnomonẽ castitatis: cumque id quam potuisset accuratissimè & subtilissimè contexuisset, omnia esse uerissima, & quæ nullam admittant calumniam, affirmabat, & ut consentiret, ut Imperator posset uenire ad secundum contractum matrimonii, instabat. Hæc cum dixisset, expectabat ut de iis responsum acciperet. Cui cum ex imo suspirasset & lachrymabiliter subrisisset, sanctus respondit. *Tarasius nõ uult cõsentire in diuortiũ Cõstantini Imper.* Si hæc, ut tu dixisti, cogitauit Imperator & carnẽ diuina lege conglutinatã, & quę una cũ ipso facta est, statuit excindere, nescio queadmodũ feret grauissimũ, quod in eum à gentibus inferendum est, probrum, aut queadmodũ eius potestas gtegem coget ad temperantiã, & fornicationẽ puniet & adulterium, cum ipse sit tam turpium conuictus flagitiorum: Nam etiamsi dederimus fide digna esse, quæ à te adducuntur, & esset mulieres euidens maleficium, sic etiam oporteret id cauere pro reuerentiam uocis Domini, quæ dicit: Qui dimittit uxorem suã, prærerquàm propter fornicationem, mœchatur. *Matt. 5.* Quemnã autem imperio excellentiorem sibi societate matrimonij uoluit coniungere, quæ ad tantũ processit flagitium? Sed hoc ideo prætexitur, ut honorabiles nuptiæ & torus immaculatus uioletur: introducatur uerò dedecus fornicationis, & germanum semen fiat adulterinum, & alienet id, quod est cognatum, introducto furtiuo & turpi concubitu. Hanc ergo à nobis & iis, qui sunt nostri similes, accipe responsionem, & aperi iis, qui miserunt. *Vide constantiam.* Non enim cedemus iis, quæ à te iactantur. Mortem potius & grauia subibimus supplicia, quàm in rebus eiusmodi ei ullo modo uelimus inseruire. Audiat Imperator nos huic improbabili consilio non esse parituros.

His uerbis cælestibus attonitus is, qui imperatoris seruiebat responsis, uultu tegens tristitiam, uenit quàm citissimè ad eum, qui miserat, eorum, quæ ille sperabat, nihil quod ei esset cordi, omnino afferens. Postquam autem sacrosancti pastoris constantiam uidit imperatorem quercu esse firmiorem, quæ ab impetu uentorum non concutitur, in admiratione habuit, quod factum fuerat, timens ne inclyti patris mens inflexibilis nullo strepito terreretur. Rursus ergo mittens, iubet adesse sanctum, credens, si corã adfuisset, fore ut se submitteret potestatis austeritati. Cum ergo uenisset in regiam & ad ipsum imperatorem, & cum eo de more consedisset, habens secũ senem illum Iohannẽ, quem cũ synodali uersaretur expositione, admonuit oratio fuisse legatum dioecesis Orientalis: multisque salutaribus admonitionibus apud imperatorẽ esset usus Princeps Pastorum & non persuasisset. erat.n. ut est in puerbio, hydrã scindere, eum à lapsu liberare, qui iam suis instar uolutabatur in fornicatione. Impulsus enim ab impudentia, his uerbis usus est ad Pontificem:

Imperatoris ad Tarasium oratio. Ego quidem id, quod iamptidem mihi accidit, ad uestram retuli sanctitatem. Nihil.n. te uolui celare affectionem ac beneuolentiam patris in te indicans. Porrò autem nunc quoque per meam linguam imperatoriam, statui clarius agere meam causam. Meo enim imperio insidiantem, quæ non ex Deo mihi unita fuerar, adiutricem, cum lex apertè iubeat quin ab ea possim diuertere, nemo contradicet. Nam cum sint manifesta crimina, aut mors eam excipiet, aut, quod est benignius, per totã uitam aget pœnitẽtiam. Non enim ad quempiã ex uulgo erat transiturũ quod ab ea adornatum erat, scelus, sed ad germanem coniugem, & fidelissimũ imperatorem, & gentibus terribilem, & ad uniuersum orbem terræ peruasurũ erat maleficiũ. Quo quid esse potuerit periculosius & magis horribile? adeo ut ipsa deinceps possit ad nullam confugere defensionem, est enim priuata omni oratione, & quæ ipsam cõmendare possint. probationibus, ut quæ argumentorum, quę euitari nõ possunt, habeat contra se ueritatem ad perfectam condẽnationem. De cætero autem uocat tempus ut ipsa letiferæ petionis uenena aperiam, ut cũ uestra sancta uiderit sceleris magnitudinem, id certum habens & exploratũ non amplius dubitet, neque ullam expectet morã aut temporis dilationẽ, sed quamprimũ eam iugis subiiciat canonicis, & persuadeat ei uitam eligere quietam ac monasticam, si uelit eam manere inter uiuos. Nam cũ hoc maleficiũ sit mihi positum ante oculos, fieri non potest, ut cum ea amplius seruem iura coniugii, aut amicè amplius cũ ea coniungar & fœdus in eã. Nocentem.n. ut dicit puerbium Deus quoque persequitur. Innuit ergo, & allata sũt uasa uitrea cum liquore turbido curiosè composito ad falsam accusationẽ, quæ ante faciẽ eius & magni patris statuerunt, qui afferebant, quibus dicebat cõiugem uel mortem ei esse machinatam, uel mentis emotionem. Videns ergo magnus Tarasius iis, q nequaquam conueniebãt, nexibus captum imperatorem, & falsi labyrinthis ita inuolutũ, ut euadere non posit, labi in peccati periculum, acerrimũ telum infigit in eius corde, sic dicens:

Tarasij responsio. Ne moueas, ò imperator, arma surda aduersus Dei leges, neque propter horum transgressionem, clanculum contra milites. Est enim imperatoriæ potestatis iudicium, omnia cum libera facere conciẽtia & nihil tectum ac dissimulatum mente agitare aduersus eum, qui dedit coronam, & maximè

euertendo diuinum eius mandatum & uoluntatem. Neminem enim latet, nullum intercelsisse scelus ad ea, quæ nunc nefarie struuntur aduersus Imperatricem, & quæ eam uolunt subiicere maleficorum ueneficiis, & affirmant eam machinatam esse mortem maiestati tuæ incomparabili. Quis enim, ut prius dixi, glorians specie iuuentutis, comparari potuerit cum tua pulchritudine, ut à fraude inescata tibi uenenũ præberet muliercula, & se ab ea, quæ est in te, abduceret amicitia & germano ardore? Quisnam apparet maiori glorians excellentia, quam uestri imperii quadruplici purpura, quem oculis & nutibus pellectum summæ uestræ prætulit dignitati? Quis cõtra aduersarios in tot præliis se tam præclare gessit supra uestram plusquam Dauidicam fortitudinem, ut ab ipsa amaretur plusquam tua imperatoria dominatio? Non est, non est ita. Fuerunt hæc inuenta & excogitata, ut prætenderentur ad omne uitium, proposita, ut labem inurant sceptro imperii, parabolam & gentibus, & motionem capitis populis uos ponere grauiter urgentia. Propterea legitima iura uestræ coniugalis & imperatoriæ unionis non audemus dissoluere, Dei legislatoris timentes sententiam neque uerbis, quæ spectant ad accusandam tuam coniugem, credere sustinemus, etiam si mille mortibus & tormentis subiecti fuerimus, ut qui sciamus, diuturna inflãmatione teneri tuam affectionem in mulierculam illam fornicatricem. Quinetiam hoc quoque notum facimus coram Deo in primis honorandæ tuæ purpuræ, quod intra cancellos incruentæ mensæ, in quo sacrificium magnæ hostiæ Christi uenerabiliter peragitur, non sinemus amplius nobiscum uestram ingredi potentiam, ne nos quoque audiamus, quod in execrationibus iam olim dicitur ad Sacerdotes: Calcare atrium meum non adiicietis.

Episcopo digna cõstantia.

Ezec. 44.

Hæc Tarasius, qui primi pastoris Christi oues regebat spiritaliter, cum coram Imperatore pronunciasset cum cordis contritione, orationem conclusit silentio. Prædictus autem Iohannes cum ipse quoque Imperatorem multis esset usus admonitionibus sustinuit maximos fluctus ignominiæ ab iis, qui præturæ dignitate gloriabantur & honore patriciatus, qui etiam minabantur se ensem adacturos per intestina senis, ut qui imperatoriè potestati uerba exponeret contraria, & non cito acquiesceret uoluntati Imperatoris. Cum autem firmam & stabilem manere utriusque sententiam, Imperator his uerbis sensisset & minis, feruẽte ira incensus, & sciens se non posse contra hæc dicere, iussit eos à se expelli, uictores sine uibicibus, & martyres, quod ad se attinet, proclamas corona redimitos. Quid hoc abest à Iohannis miraculo? Ille enim Herodem, qui post mortem fratris eius sponsæ insano amore tenebatur, arguit: Hic autem, cum adhuc esset superstes uxor Imperatori & cum eo ornata esset imperii diademate, & deinde expulsa esset, non ferendum esse ratus quod factum fuerat, fuit conuenienter Psalmographo, ad matutinum acutissima repræhensio, etiam si cribro, ut dicitur hauserit, & acinum inflarit cum saucia esset & perflueret mens Imperatoris. Etenim cum statim eam quæ sibi matrimonii iure coniuncta erat, à se amandasset, & ab Imperatoria aula alienasset, & priuato habitu & loco eam circunscripsisset, à tempestate & caliginoso illo salo, quod subierat anima, destitit, per separationẽ à germano suo mẽbro. Cũ uerò uolutaretur in cœno introducti illius cõcubitus, & maxima ui ei allata, crebro põtificẽ incitasset, ut eius uertici cõtexeret coronã tenebrosi illius & occultui contra ctus, non fuit quod nolebat assecutus. De cætero autem huc obibat, quærens Sacerdotem, qui coronam contexerat, ut turpem illum celebraret hymenæum.

Matt. 14.

Constãtinus reijcit legitimã coniugem suam.

Et de Imperatoris quidem in infirmando præcepto recusatione, & diuini patris forti ac generosa cõstantia, hactenus. Neque enim fas est res illius ulterius mandare monimentis literarum, quæ iis, qui audiunt, nullam afferunt utilitatem. Hoc autem oportet commemorare, quod à tempore illius lapsus Imperator magnum oppressit Tarasiũ multis tẽtationibus, ei adhibens custodes, qui nomine quidẽ usi sunt Syncellorum, moribus uerò longe aberant à pietate. Quos nisi assumpsisset, & nisi per eorum oculos transijsset, non licebat cuiquam ad diuinum & sapientẽ pastorum principem accedere, & ea quæ uidebantur eloqui. Taceo, quantam Imperator ostenderit crudelitatem in eos, qui illi appropinquabant, & eum observabant germana seruitute, plagis afficiens & condemnans exiliis nulla iusta de causa, studens eum deijcere à cura rerum diuinarum, & tentans eum afficere tristitia. Ille aũt forti ac constanti excelsoquè & infracto animo, ea, quæ accidebant tanquã quæ erãt utilia reputans, graues illos præfectos, tanquam Aegyptiacos operum exactores sustinuit, & in omni tentatione & labore se probum esse ostendit, adamantina Iobi ratiocinatione tanquam armis munitus, & illius inexpugnabilem imitatus patientiam, adeo ut ignaue uerbum insipientiæ è labiis suis nunquam emitteret. Neque enim habebat humilem & abiectũ animum uir ille iustus in iis, quæ accidebant, sed uirtutibus sublimẽ & excelsum, & pontificalibus canonibus & legibus pulchrè erectum, & plane expertẽ omnis limosæ nequitiæ. Diuino enim sermone nutritus, & omnẽ sensum irrigans nitidis & sacrosanctè scatẽtibus fluentis, docebat habere oculũ uidẽtẽ oẽm rectitudinẽ, & declinare theatralem oẽm ostentationem, eum coercendo, ne circa res æternas uagaretur.

Tarasius multa patitur ab Imperatore.

Exo 5.

Docet frenare oculos.

Multos itaque ex iis, qui erant in sacris, qui equorum certaminibus, mirandum in modum delectabantur, repressit, & ut se domi continerent, cum hæc fierent, sibique & diuinis scripturis attenderent, admonuit, & ut nulla turpem & ab honestate alienam auditionem omnino admitterent: Dauidicis uerò fidibus portam aperirent, & iis magis delectarentur, ut quæ graues sermones & animæ utiles continerent quã indecoris & inhonestis canticis, quæ canuntur cum tympanis & tibiis, persuasit. Omnem autem rerum suauium adoratum, qui mortem attrahit, admittere dehortabatur, eum uerò, qui conseruabat suaueolentiam Apostolicam, festinantem ad odorem unguentorũ Christi, maximè attrahere adhortabatur, & uociferari illud sponsæ, quod in Cantico canticorum ad sponsum præclare canitur: Sauciata charitate ego, & curram ad odorem unguentorum tuorum. Auersabatur autem mortuas & maleolentes non sanæ doctrinæ abortiones, ut quæ essent causæ tetri odoris malæ opinionis. hoc enim ante alia omnis præcipiebat, declinare asperas uias hæresum, simul uerò ferri citra errorem cũ fulciaxibus Ecclesiasticis, congruenter diuinæ admonitioni prouerbii. Tactum autem, qui est necessario minister gustus, cohibebat frenis legis spiritalis, ut rationis particeps attingeret alimentũ & cibos salutares, & perpetuum animæ præberet epulum, ex quo accedit concoquens distributio eorũ, quæ intro aggregantur immaterialiter, & excernitur omnis superfluitas malæ habetudinis, quæ dissoluit locũ aïæ.

Auros,

Sed quis in his tam se recte gessit, aut melius castigauit eorum repugnantiã, quam pura & reuerenda & Tarasij conscientia? Quis eo in diuinis fuit frequentius occupatus? Nunquam enim dedit ocium

auribus,quando uocabat tẽpus precationis, sed ipse semper sua sponte prompte accedens, Deo abunde offerebat primitias diuinorum hymnorum, tanquam fructuum oblationes, & neque eum retardabat aut emolliebat socordia, nec quæcunque accessisset multitudo curarum publicarum, abstrahebatur à precibus, sed cum suo tempore nunquam deesset precibus rerum externarum turbam suscipiebat. Sic in diuinis mysteriis initiatus, & sic pulchre sacra peragens mysteria, uir unus cognoscitur ex iis, qui post gratiam, & ex iis, qui in gratia & ante gratiam, refulserunt in Ecclesia.

Et ut nobis certa uia & ratione procedat oratio, & regula collationis procedat immobiliter, eue stigiò ordinem accipiat comparatio. Etenim eos, qui in sanctitate & actione & cõtemplatione pulchre sunt educati, & qui erant propemodum carnis expertes & sanguinis, nihil amplius quam se habere sinebat, nisi quod seorsum in spe habitarunt, & in solitudine & solos seipsos exercuere, aut quod cognoscantur etiã seruasse pauciores, reliqua aũt uirtutis priuilegia, partim quidem ab eis sunt neglecta, partim uerò longe ab eis abfuerunt. Martyrum autem eximiam & incomparabilem fortitudinem, & generosissimam phalangem quæ ad sanguinem usque restitit peccato corporaque & animas propter Deum prodegit, non tribunal se sistens tyrannicum, in stadiumque & arenam decertaturus prodiens est imitatus, & erexit trophæum ueritatis, sed eos, qui hæc & his maiora sustinuerunt, desiderãs: & miris extollens laudibus, & coronans ueluti quibusdam uictoriam & significantibus uerborũ diadematibus, & eorum salutares ad Deum reuerens intercessiones, & uocans ad auxilium, paratam scripturam & librum se sua sponte offerentem, in sacris templis, honorifice descriptis eorum certaminibus, posuit, ut iis, qui uiderent, aperiret uestibula compunctionis, & athletas induceret, eorum zelo accensos, ut similem, si tempus uocaret, beatam arriperent decertationem. Res enim eiusmodi scit conciliare oculus, qui est bonum argumentum consecutus, & auditum præcedere. Ipse enim secundum honorem post uisum est adeptus, & cum oculus absque expositione eorum, quæ sunt subiecta, figuras accipiat euidentes, auditus semper secundum locum tenet, ut dixit quidam sapiens.

Martyrũ ad Deum salutares intercessiones & reuerebatur & implorabat.

Quis enim coloribus expressum uidens, eum, qui decertat, & Ignem despicientem, & nube flagellorũ circundatum, & in his creatori confidenter spiritum emittentem, non calidis circunfunditur lachrymis, & suspiriis ac gemitibus compungitur? Quis eum, qui se exuit ad grauia cruciatuum & suppliciorũ genera, & postremo tortus fuit, adspiciens, non cordis contritione pectus tundens recedit? Quis eum uidẽs qui pro Christo se tradidit lictoribus, compedibus manicisq; & fidibus constringi, & deinde fortiter expirare in suppliciis intolerandis, non admirat patientiam, inuictamque excelsi animi uirtutem & fidem? Quis alium spectans, qui ne aliquod uerbum emitteret indignum pietate, & lateribus & in dorso laniatur, non emollescit commiseratione? Quis non impletur admiratione & quatitur timore, quando uidet eum, qui pro fide patitur, omnia mẽbra sua distribuẽtẽ, dũ scinditur; & ad Dei sacrificium & oblationẽ ea secreuit, quæ usq; ad musculos femoraque & talos & tarsos diuiduntur immisericorditer, nõ admiratur laboriosissimã in decertando patientiã? Quis eũ adspiciens, qui leonibus obiicitur deuorandus, & dẽtibus eorũ molendus, & ueluti cælestis panis mensæ cælesti conspergitur, non est intelligentia particeps illius martyrii? Quis eum contemplans: qui acerba catena propter Deũ exagitatus, & in altum sublatus, & loris ac stutinis uibices habet extentas, & tãdẽ gladio mortẽ subit, non seipsum omnino cordis contrahens cõtritionibus conuertitur ad gratã Dei glorificationẽ? Quis eũ uidens, qui rectus in ligno uincitur, & cuius exinaniuntur intestina fruquentibus ictibus flagellorũ, & qui diturnã illã sustinet in ligno perpesfionẽ, & sine uisceribus ingrediens, funebrẽ quandã saltat saltationẽ, non diuino telo in corde sauciatur, tabernaculũque & tẽplũ pietatis efficitur? Quis eũ uidẽs, cui caput tyrannica pp Christũ fuit amputatũ sententia & qui oẽ genus fluctibus seorsũ fertur à reliqua cymba corporis, & nutu diuini auxilii ea unita, & per mare tanquã per aridã recto itinere ingredientia, etiãsi duritie cor habeat fluctuans, non statim uenit ad portum tranquillitatis spiritalis? Quis eũ, cuius ungues arundinibus acutis perforantur, & qui in bullientem picis lebetem præceps immergitur & rursus emergit & gladio hostiliter consummatur, adspiciens, nõ manus ad Deũ sustulit, & nõ optauit deinde talem experiri cruciatũ? Quis eos, qui gelu hyberno & aeris algore concrescunt, & nudi decertant, attente considerans, & qui crurum sustinent fractiones, & cum ardẽtes carbones naturæ robore effugerint, in fluuiorum fluenta mittuntur eorum reliquiæ, non desiderauit eos habere patronos, & precibus attrahere eorum acrem & dignam defensionem?

Martyres, patroni nostri.

Hæc aũt uideris non solũ fieri in masculis, sed etiã in fœminis, quæ paribus decertent certaminibus, & eculeorum & rotarũ & cæterorũ tormentorũ nullam ducũt rationẽ: Quis enim hæc fieri adspiciens in mollissima natura, si ueluti literas attendens legat colores, non muliebrã abiiciat timiditatem, & fiducia indutus, non aũt temeraria audacia, & ad Deum funebrem canat laudationẽ, & aperte pronunciet beatam hanc inuictã fortitudinẽ? Quis uidens immaturorũ puerorũ ętatẽ in asperrimis doloribus tanquã in aqs innatantẽ, & tanquã lac coagulatũ, emulsũ ex uberibus fidei, & oẽ genus tormenti, & supplicii simul ferentẽ propter Christũ, non coniecerit hoc esse opus diuini auxilii, quod muliebrẽ imbecillitatẽ uirtute uirili fecit robustiorẽ, & impuberẽ ac puerilẽ imperfectionẽ ostendit spiritu ac sensu esse mutatam in senilem uetustatẽ? Quis Teclam & Stephanum, qui primi post Christũ athleticã portã aperuerunt martyribus, hunc quidẽ uidens lapidibus appetitũ, & occisorũ per precũ intercessionẽ apud Deũ curã gerentẽ, illã uerò & ferarũ sæuitiã despicientẽ, propter suã nõ fictã in Christũ, quẽ desiderabat, charitatẽ, non statim discit non male precari inimicis, sed tanquã benefactoribus eis gratiam referre, & aduersus omnem beluinam & amentem decertare hæresim?

Act. 7.

Vtilitas imaginũ sanctarũ.

Sed transeo ad Deum meum & Dominum, qui martyr est appellatus, & fuit posteris dispensator uictoriæ, quem in ligno cernens clauis affixum, & spongia aceta & felle potatum, & latere lancea punctum, & ex eo uiuifica fluenta emittentem, horreo & à me discedo, honoroq; eius inuestigabilem & stupendã sui demissionem, eiusquè admiror summæ malorũ tolerantiæ pelagus. Etenim propter clemẽtiæ magnitudinem, & ineffabilem misericordiæ bonitatem, cum accepisset carnem eiusdem, cuius nostra, essentiæ, nequaquam se esse Deum inficiatus, uerbo quidem ueritatis à uerbi ministris atramento colorato, ut licet, annunciatur, re uera autem coloribus ab ipsis & eorum asseclis circunscribitur & depingitur, nõ crassæ materiæ commiscentibus simplicitatem in formæ uacuitatem, neque enim circunciditur, nec subit affectionẽ, sed quod sua natura cerni potest & cõtrectari quam optime depingentibus & circunscribentibus.

Imago Christi crucifixi conspecta quid efficiat.

tibus. Quambrem tota anima, corde & cogitatione, quæ sunt ab eis decreta, tuentes & amplectentes, & qui ex Deo sunt mentis nostræ gressus ab eo apertissime habentes dilatatos, magno studio cōtendimus ad excipiendam, & ut fas est, adorandam Christi imaginē & eius perpessionem, & ad nos exhibendos dignos sanctis, qui fuerunt à seculo. Quomodo ergo nō ex his bonus efficitur aliquis, etiāsi cor habeat sententia lapideum? Quis non reuereretur coloratā picturā, quæ fert exempla pietatis, per quæ doceri possunt ueteres res gestæ, mundi ortus, legisquè & Prophetarū senéquè & antiquam efficere cogitationē? Per quam accedit meditari diuina & magna gratiæ miracula, quæ ad Dei gloriam inducunt spectatores, qui omnia fecit in sapientia, & suos seruos per suam in ipsos beneuolentiam, maximis extulit honoribus, & propterea aperte uoluit eos depingi ac describi, & eorū memoria esse perpetuam in nostris cordibus. Quodnam ex his unquā damnum ad animā redierit? Quisnam aūt non potius ex iis accepit utilitatem? Quis ex crebra ac diligenti eorum consideratione non perpetuam comparauit memoriam salutis cōciliatricem? *Psalm. 103.*

Iconoclastæ egregiè hic perstringūtur. Dic mihi enim, qui infamis & ignominiosæ partis ordinē laudas, hæretice, neque enim didicisti honorare, qui idolis & uenerandis imaginibus lubēter eandem tribuis ignominiam, quando profani & sancti scies differentiam, & iis, quæ ex illis deducuntur, tribues id quod cōuenit? Est enim proprium regis & eruditionis, sancta discernere à profanis & immunda à mundis, quomodo rursus est iniquitatis & inscitiæ, quæ inter se pugnant, simul cogere permiscendo & confundendo omnia. Si enim Iouem cum Saluatore comparans, in eo ꝙ uenerabiliter exprimatur effigies hoc affirmas sine omni distinctione, nunquid cōtumeliam & dedecus, quod Ioui, qui falsò dicitur, tribuis, sanctæ quoque Christi formæ inures? Audiui enim te inania quædā huiusmodi adducere ac blaterare, & iis, qui à Christi uocantur nomine, & Trinitatis gloriæ cultum, honorem & solam latriæ adorationem inuisibiliter & canunt & tribuunt, intentare crimen idololatriæ, & maligne miscere, quæ non possunt inter se conuenire. Nō das differentiam imaginis Christi & simulacri Iouis? Non honoras Christum, ꝙ sit eius exemplar uenerandum, & eum abominaris propter execrandam eius libidinem atque petulantiā? Non Christum Deum pronuncias, ob sanctitatem eius incomparabilem, & quæ expressa est per materiam, ab antiquis honoratam, Deum & hominem referentis imagini admittis similitudinem, fabulosum autem illum parricidam, & eius, quæ à diuinitate excidit, effigiem transmittis in profundum in qua ipse patris sui quæ absciderat uerenda, est iaculatus? Ne tu Christum Saluatorem habeas propitiū, qui materiali sanctorum expressa delectatur effigie, odio autem habet satanæ & improborum eius satellitum abominationes, qui cū uident Christi & eius seruorum erectas imagines, euertuntur, ingemiscunt & deflent, & aduersus eos, qui hæc lubenter faciunt, strident dentibus, & puluerem excitant calamitatū. His encomiorum uerbis excitans Tarasius, & tabulis honorifice insculpens ab eis pro Christo suscepta certamina & pericula, eorum insistebat uestigiis, etiamsi manserit sine Vibicibus, non autem eos a tergo sequebatur.

Videamus uerò, an etiam contenderit cum iis, qui erant in gratia. Nam cum Verbi discipuli, mentis in magistrum immutabilitatem per diuinam ostenderent confessionem, ipse quoque eam seruauit integram & inuiolabilem, è materno utero & sactis ipsum uerum Deum prædicans, qui ex Maria in ultimis temporibus, & ex patre ante secula est genitus, æqualem patri, ꝙ attinet ad eiusdem gloriæ uirtutē diuinitatis. Sic cum Philippo & Thoma decretum protulit, Dominum & Deum Christum dicens, non palpatis, quæ clauis confixæ fuerant, manibus, neque quæsitis quæ per lanceam factæ erant punctionibus. Quamobrem beatum quoque finem aperte accepit ꝑ fidelem & feruentem confessionem. Sic Zebedæi filiū secutus est, qui appellatus fuit filius tonitru; propterea ꝙ aperte meminit in principio Verbum esse, & apud Deum esse, & erudiens effecit alios spiritu Apostolicos, propterea ꝙ Euangelistarum diuinitus inspiratum instrumentum, ut quorum uoce mundi salus resonet, in ecclesiis, quæ erant ubique terrarum, coloribus expressum materialibus, conuenienter diuinæ & paternæ traditioni, iusserit, ut mens cōpuncta per euangelicam sacramque effigiem & sanctitatem, ad Deum, qui hæc eis inspirauit, multifariam honorem transmitteret, & efficeretur receptaculum uenerandarum auditionū. Andreæ uerò, qui fuit uocatus primus ex Apostolis, adeo fuit propinquus & coniunctus germano uitæ instituto, ut habenas eiusdem pastoralis cathedræ, post tot secula, sed numero ualde multiplicatæ, acceperit, & ad metam cælestis cursus gregem per uirtutem deduxerit, & uictoriæ eis causa fuerit contra aduersarios. Paulo autem fuit colligatus in eo, ꝙ in docendo primas partes obtinuerit. Totum enim mundum uerbi nexibus inclusum intra decreta Ecclesiastica, sapienter efficit populum Deo acquisitum & regale sacerdotium. Petrum uerò, quòd multorum patrum summus sit appellatus & quod ei creditum fuerit ligare & soluere, quæcunque sunt uinculo digna & solutione, abunde expressit. Cum Præcursore conuenienter quidem ei, qui ab ipso fuit prædictus, & dixit maiorem Iohanne non surrrexisse inter natos mulierum, non audendum est eum in multis conferre, nisi solum in aeri & perfracta libertate repræhendendi, zeloquè, qui reprimi non poterat, affirmandum est non procul absuisse Tarasium. *Iohan. 20.* *Marc. 3.* *Io. 1.* *Io. 1.* *Matt. 11.*

Vt autem eum quoq; uideas merito sequi eos, qui floruerūt ante gratiā, hinc scies. Cum diuinitus moto cœtu Prophetarum, cōspirauit diuino spiritu inspiratus quandoquidem illi quidem populo, qui Duce Mose per mare rubrum nuper fuerat à dura seruitute liberatus, & ab insano cultu idolorum admirabiliter transierat, post diuinum illum Dei contēplatorē, salutares portus diuinitus affuerunt, prophetiæ ancoras relaxantes, & ualidis pietatis alligentes rudentibus, & citra errorem deducentes ad terram Dei cognitionis. Hæc autem Ecclesiā, quæ non secus ac cymba in mari agitabatur fluctibus, & ueniebat in periculum, ne faceret iacturam eorum, quos regebat quod deesset peritus gubernator qui resisteret fluctibus, sanæ fidei clauo regens, in portu collocat, & eos, qui erant in ea, conseruatores, idolica ꝙ uana, quam in lingua habebant aduersus sacras imagines ablata opinione, synodalibus paternisque & rectis circunuallauit decretis. Cum sacrosancto autem psalte Dauide concurrit in innocentia, & cum eo diligens decorem domus Domini, non dedit somnum oculis & palpebris dormitionem, & requiem temporibus, donec se ipsum exemplar Domino & tabernaculum Deo Iacob, sicut ille, exhibuit. Zelo motus cum Phinees, hæresim & eius amatores tanquam ueræ fornicationis introductores, & dogmatum adulterinorum genitores, confodit. Aaronis superauit sacerdotiū. Non .n. tintinnabula, & mala punica, & lapides pectoris & superhumeralis, neque mitra & cidaris & talaris, & auri lamina, hūc sicut illū amiciebant rite sacerdotis: *Ps. 25.* *Ps. 31.* *Nu. 25*

Tt 3 neque

neque sacrificium per sanguinem taurorum & hircorum, eius & populi expiabat ignorantias, sed moderatus amictus cum spiritu paupertatis, eum reddebat splendidum, & legali holocausto erant sacratiora, quæ ab eo offerebantur, ut qui agnum, qui tollit mũdi peccatum, Christum sacrificaret sacris inuocationibus, & fidelium distribueret manibus, & omnes adspergeret precioso illo sanguine, quem ostendens, dabat ad debitorum animæ solutionem.

Mosem expressit in eo, quod esset mitis, & in nullum ostenderit uestigium odii & maleuolentiæ, etiamsi furiosi & maleuoli, patris Tarasii dicendi libertatem quæ ad insipientium spectabat correctionem, iram & odium esse male coniecerint. Gustauit Iobi tentationes, etiamsi non in rebus similibus. Cum Iacob ut gratiæ Israelita, & appellatus mens, quæ Deum uidebat, simul purgatus sanctificatur anima & cogitatione. Simul cum Isaac fuit fide sanctificatus, etiam si nõ à patre, sed ipse cor suum in holocaustum offerens, cumque fuisset uictima & sacrificus, in odorem suauitatis obtulit pulcherrimum Deum sacrificium. Cũ Abraham, eo quod fuerit pater spiritalis multarum tribuum & populorum, & crediderit, & ei, qui eum fecerat, purè seruierit, diuinarum promissionũ fructum est consecutus. Sed quid eius uirtutum transmitto mare atlanticum? Imponamus ergo rebus conclusionem, & ex proœmio finem efficiamus, & ne promisso non stare arguamur, plus, quam par sit, producentes orationem.

Nu. 12

Post plurima enim certamina, & profundum doctrinæ infinitum, & uitæ honestæ puritatem, & ueræ fidei confessionem, & ratione præditi gregis ad ea, quæ sunt præstantiora & diuina, eius monitis deductionem, & in alendis pauperibus copiosam suppeditationem, & assiduã sanctis rebus datam operam, & in pastorali munere diuturnam moram, (uiginti.n. & duos annos pontificalem decorauit cathedram) ingruens morbus & ualde grauem ei dolorem afferens, non persuasit ut obliuisceretur perpetui & diuini officii. Nam & morbo & senio laborans, nequaquã satiabatur sacrosancta mysterii celebratione, sed inĩenso ad Deum amore ardens, & morbi nullam ducens rationem, pectore innitens mensæ ligneæ, quæ ponebatur ante aram diuinam, sancta peragebat. o fidem & sapientiam in rebus diuinis diligentiam. o inermi natam in Deum amorem. Non enim curam gerebat corporis, & ut cum rerum diuinarum eum cepisset satietas, mysteria diuina interrumperet, sed laboribus corroboratus, & cum Paulo clamans: Cum infirmor, tunc potens sum, acriter uacabat diuino cultui. Inualuit ergo morbus, & eum decætero cessare faciens à diuinorum operatione ei parauit lectum infirmitatis quod utinã non fecisset ante oculos eorum, qui eum nunquam in lecto conspexerant. Tunc fit miraculum nouum & terribile, quod nos, qui aderamus, admiratione impleuit & timore, uidentes eum ueluti in ecstasi, & luctantem cum aduersariis, qui nõ cadunt sub adspectum. Non enim aduersus carnem & sanguinem erat ei certamen, sed aduersus principatus, aduersus principatus, aduersus spiritalia nequitiæ. Tãquã enim uerba faciens cum aliquibus, qui eũ examinabant, & actæ uitæ rationem ab eo exigebãt, ita causam suam agebat.

Et morbo & senio grauat⁹, nõ cessat ab offerẽdo sacrificio.

2. Cor. 12.

Eph. 6.

Quãobrẽ multis uidebatur esse reus debendi, & rationem reddere exactionis. erat uerò iustũ iudiciũ superni auxilii omnem uitæ maculã eluere, & nullũ illinc ferre delictum, appellari aũt lucis participẽ, & simul obire cælestibus materiæ expertibus potestatibus. Nã quandiu quidã hãbuit linguã iis, qui audiebant, leniu aperte explicantẽ uerbis, resistebat, & prompta dabat responsa ad ea, quæ obiiciebantur, dicens se nullius eorũ esse sibi consciũ, quorũ eũ accusare uoluerant, o nulli culpæ affinem cum Deo coniunctionem. Non potuerunt maligni inimici eũ uel parua in re depræhendere obnoxium, uel abominandis suis celeribus ei aliquid effingere, sed eos redegit ad omnem consilii inopiã, per generalẽ & terribilẽ inficiationem, ut nec in eum quidem possent ullam causam in speciem dicere probabilem. Quãdo aũt linguæ obtorpuit instrumentum, nec se uerbis poterat defendere, labro & manu & nutu eos euertebat, & non cessabat eos expellere. Videbatur enim nobis tanquam in inimicos ferociter fremere, & eos cũ ira repellere, donec sensus cœperunt conniuere. Tunc enim tranquillissimo habitu, uespertinas laudes celebrante Ecclesia, & clamante, Inclina Dñe & exaudi me, ipse pelliceum hunc exuit amictum, & relictis uinculis carneis, uenit ad luminosa atria cælestium, & habitat in ineffabili lætitia, quæ percipitur intelligentia, ex ea, quæ hic est, improbitate in anima nullum signum inferens. Nã cum hic ageret, uirtutibus mortale affecerat mortale hoc tabernaculum. erubescebat enim dimidia ex parte naturam habere immortalem. Mortuus tamen est. existimo aut simul quoque cum eo uirtutes esse mortuas, nisi forte fallor, insigni audacia magnũ quid & terribile eloquens.

Migrat è corpore & abit in cælos.

Vniuersa uerò ciuitas, inconsolabili luctu & lachrymis eum non cessabat deflere, tanquã suum patronum & defensorem. Qui autem fideliter tunc sceptra administrabat, (is uerò erat Nicephorus) nõ cessabat dolore cruciari. Procidens enim supra pectus gloriosi corporis, & ipsum tegens purpura, funebrẽ faciebat lamentationem, eum uocans pastorem, patrem, imperii adiutorem, luciferum, qui nunquã occidit. reip. ducem ad ea, quæ sunt meliora, & diuinũ magistrum, exercitus inexpugnabile propugnaculũ, inimicorum sua ad eum Deum intercessione strenuũ profligatorem. Quid denique non faciens, quid non dicens, orbis terræ damnum reputans pastoris iacturam? Quæ aũt in potestatibus & honoribus maximũ splendorem obtinebat, Patris, tanquàm qui contineri posset, cupiens prohibere decessum, lachymis fœdata, acerbeque eò reuocans, & amplectens, & tãquã quæ multorum bonorum pateretur amissionem, penitus atque tiuis, rigabatur lachrymis.

Ecclesiæ autem lætitia deflebat utilissimum suũ procuratorem, agricolam plantatorem, eum, qui omni ætati incrementum dederat ad uirtutem, qui nulli maculæ obnoxium conseruarat sacerdotium, qui omnem rugam malæ opinionis & diuinis atriis abstersferat, qui pro ueritate sermones, tanquã preciosos lapides, in Ecclesiæ infixerat diademate, qui erat incorruptus Antistes, qui ad manuũ impositionem donis allici non poterat, qui Simoniacæ magiæ aurum adulterinum esse ostenderat, qui erat Apostolorum successor in uirtute, qui confidebat & conuersabatur cum Patriarchis & patribus, qui cum electis consentiebat Synodis, qui omnia factus est omnibus, ut aliquos omnino saluos faceret, conuenienter magno & diuino Apostolo. Monachorum autem cœtus religiosissimus, in eum, ut probum * exercitatorem, & summum ducem ad abstinentiam, ostendens tristitiam, & hymnos contexens lachrymis, prosequebatur ad patres, qui prius resulserant in exercitatione, patrem, qui erat continentiæ propugnaculum inexpugnabile: Qui erant egeni, suum suppeditatorem: Qui orbi, oculum: Qui claudi, pedem: Qui nudi, uestẽ: Qui hospites, exceptorẽ: Qui in uinculis, uisitationẽ, uiduæ, defensorẽ, orphani, adiutorem. Omnis cõditio & omnis ætas confluebat instar

Eximia laudes sancti uiri.

1. Cor. 9.

**exercitatorem.*

fluminis

fluminis, lectum tangens, & sacro illo spectaculo frui piè contendens. Et nisi Imperator populi tumultũ & impetum militari manu cito repressissent, multi uenissent in mortis periculum, dũ trudunt & uicissim truduntur, & laudabile ostendunt desiderium in eũ, qui desiderabatur.

lintribus. Sepelitur ergo gloriæ plenum inclytũ corpus sanctorum uirorum manibus, qui lembis & *lentribus latum mare terram solidam effecerant, dum transirẽt ad monasterium ab eo ædificatum in Basphoro Byzantino, in uenerando templo omnium martyrũ, qui pro Christo sanguinem effunderunt, cum mensis Februarius quintum teneret diem cum quintuplo quaternione. Eum autem longum tempus celare non poterit. est enim omni tempore excelsior. Natura enim uirtutis non sustinet obliuionem. Non tabe inuidiæ hebetatur. Sui enim memoriam facit immortalẽ nostris animis, & non finit dispergi & tegi silentio.

Tempus est autem, uobis, qui estis uirtutis studiosi, exponendi res à patre præclare gestas in sepulcro, quas non poterit prohibere monumentum. Non est enim illius monumentum, sed est ille monimentum, monumenti. Multi enim ad eum accedunt, & liberãtur ab iis, quæ ipsos uexabant, affectionibus. o miraculum. etiam postquã hinc excessit, eorum, qui hic sunt curam gerit, & ab iis, qui quærunt, inuenitur, & iis, qui pulsant, aperit ostium medicantis suæ uisitationis. A diuturno enim sanguinis profluuio grauiter quondam agitatæ quædã mulierculæ, & magnos subeuntes fluctus & tempestates, cum in medicamẽta maximam partem suarum facultatum consumpsissent, & non potuissent inuenire mali tranquilitatem, Euangelicã illam profluuio sanguinis laborantẽ imitatæ mulierem præ laudabili impudentia, (non licebat enim mulieri tangere monasterium, cum id inclytus pater olim constituisset,) mulieri astu optimè usç, uirili ueste tegentes pudorem fœmineum, & præ se ferentes speciem Eunuchorum, clam confugiunt ad egregii huius gubernatoris capsam, quæ nullis agitatur fluctibus, & cum ex lampade, quæ in ea lucet, oleum hausissent, citissimè appellunt in portum curationis. Quinetiam uir quidam, cui alter ex oculis læma cæcutiebat, cum fuisset prope diuinam thecam & salutaris unctionis auxilio esset usus, lemam non ita multo post eluit, & à Deo uisum apertè recepit. Alterius quoque manus, que allatrabat corpori, & lõgo tempore manserat in assiduo motu operatione mali dæmonis, sola inuocatione sacrosancti corporis, & unctione olei illius thecæ, quæ facit miracula, etiamsi procul abesset, repressa est manus ab illa rabie, & reddita fuit sana sicut altera.

Miracula ad eius sepulcrũ.

Marc. 5.

Oleo lampadis ad capsã eius lucentis, multæ curantur.

Multis quoque aliis, qui uexabatur à malis spiritibus, inuentus fuit pater medicus. Et dęmonum quidem expulit operationes, eos autem, qui tormenta sustinebant, alleuauit uoluntate & ope omnipotentis. Quinetiam quosdam, qui aduersa potestate spectris fuerant obstupefacti, &, qui surdos & mutos eos reddebat, torporem sustinuerant. & deinde ad diuini uiri sepulcrum fide manserant, per utilem & salutarem lucentis olei unctionem, Deus uisitauit, & liberatis à spectri uertigine, dedit ut auditu rursus & lingua sanè agerent, quæ ad ea pertinent. Quinetiam quæ ab inflammatione grauiter cruciabantur, & laborantibus dolores afferebant intolerabiles, diuina inuocatione olei thecæ, quod purgat ac mũdat, assecuta sunt doloris relaxationem.

Iam uerò etiam aduersus hæreticos, postquã hinc excessisset, diuinum zelum ardenter ostendit. Leo. n. adhuc imperatoriæ gloriæ sceptra administrans, & Iconomachorum hæresim nefarie amplectens, cum ei appropinquaret uitæ finis, quo erat gladio feriendus, ut ipse adhuc superstes sua uoce declarauit, uidit beatum Tarasium in somnis ad eum accedere, & cũ graui ira iubere cuidam, Michaeli nomine, ut ensem in eum adigeret. Ille uerò iussui morem gerens, gladio transegit Imperatorem. Hinc autem Leo multus in hoc fuit, eum, qui in somnis ipsum sauciauerat, Michaelem omni conans inuenire in sancti monasterio. Quamobrem cum quosdam ex iis, qui in ipso erant, monachis ad se iussisset adduci, carceribus & tormentis eos subiecit, nocturnum eius interfectorem per eos sibi esse indicandum fremens, quem etiã ut euersorem imperii esse extrema passurum, hoc. n. ei persuasit uel inuito, quod factum erat, narrare monachis. A quibus cum nos quoque miraculum, tanquàm maturum fructum decerpserimus, uenimus ad uos fideles, afferentes craterã lætitiæ. Non enim prætererat tempus sex dierum, cum Michael suscipit sceptra imperii, & eũ interfieit. Ita Deus etiã post mortem glorificat suos famulos, & eos delet, qui uolunt ipsum pie colere.

Leo Imperator

Iconomach? sub mortem quid uiderit.

Michael Balbus Leonẽ interficit.

Sed me tempus deficiet, narrantem præclari & diuini patris magna miracula, quæ tanquàm in prato rosæ, ubiquè nascuntur, & hortantur, ut feramur ad uniuscuiusque electionem. Nos autem cum non habeamus linguam, quæ possit metiri ac referre, quæcũque à beato facta sunt miracula, hactenus cœptũ orationis cursum perficientes malumus ad silentium trãsire, statuentes à periculo remotam requiem plus lucri afferre, quã si uincamur cum periculo. Prompti. n. & alacris animi insatiabilitas, sæpè arrogantiam solet conciliare. Tu uerò ueneranda basis sacerdotii, ne meæ temeritatis repræhendas uomitum, qui audacissime, sed rudi & incondito sermone tã magnas referam narrationes, sed intensam meã beneuolentiã ac fidem tanquã paruum munus oblatum reputans, cõcede uerbis locum, ut accipiantur & quiescant. Non enim obliuiscar utilitatis tuę in me doctrinæ, nec ferũctis mei in te ministerii mediocritatis, cũ illius quidem deliciis me expleuerim in flore iuuentutis, & à te fuerim initiatus in iis, quæ sunt optima & præstanssima ex trimetris, tetrametris, trochaicis, & anapęsticis ac heroicis, hoc autem obierim in sacris, quæ à te cõcinne quotidie habitæ sunt, orationibus. ad animarum ædificationem, & augmentum uniuersæ uenerãdæ Ecclesiæ, quas celeri calamo & atramento notis excipiens, & optimis tradens scriptoribus studiũ adhibui, ut artificiosè referrentur in codicem. Sunt eæ uerò eiusmodi, ut per eas omnibus proponatur pius purusque cultus ac fides, publica aũt notaẽ ignominia somnium hæreticorũ. Si. n. obliuiscar, excidam à Dei memoriã, & nisi tui meminero, lapidibus proijciar in profundum, & lingua, ut dicit diuinus Psalmographus, adhæreat faucibus. hoc est enim mihi omniũm debitorum preciosissimum, tui semper habere in corde monimentum.

Conciones S. Tarasij.

Psalm. 136.

Decætero autem æquum est, ut ad te conuertamus orationem, o Dei serue, quicunque es, qui me nolentem incitasti ad hoc certamen, & coegisti aggredi ea quæ uires superant. Tibi mea accepta sit obedientia, & meæ orationis adspiciens humilitatem & inornatam dictionem, me accuses negligentiæ. Non enim diuino patri aliquid dignum attulimus, aut potuimus prope accedere ad dignitatem harum, quæ prope sunt, uirtutum. Res enim eius omnem dicendi facultatem superant, adeo ut omnes laudatores ex æquo non assequantur oratione eum, qui ipsi debetur, honorem. Ego autem, qui omnium longissime absum ab eo laudando pro meritis, propono promptam & alacrem uoluntatem, ut accipiatur, ut qui & laborem

laborem dicendi inopia, senioquè & morbo fragar. Tu uerò mercedem ac remunerationem à Deo acceperis, intercessorem, defensorem & propugnatorem, & tuæ spei adimpletorem, quem ex Deo dilexisti, habens Tarasium. Qui & suis ad Deum intercessionibus affatim & securè præbeat, quæ sunt usui ad hanc caducam uitam, & præstet, ut tuæ uitæ ita illic reddas rationem, ut reus non peragaris. Quod tecum detur omnibus consequi, qui purè ac syncere in Deum sperauerunt, eius gratia & copiosis miserationibus, intercedente intemerata & casta Dei genitrice, & cælestibus & omnibus sanctis, Amen.

Intercessor, defensor, propugnator Tarasius.

VITA ET PASSIO S. NESTORIS Episcopi, Ex quodam egregio MS. Codice descripta: Sed stylo ferè mutato, & quibusdam redditis paraphrasticos, per F. Laur. Surium. Consentiunt autem huic historiæ antiquissima Martyrologia.

26. Fe.

FIdes nos admonet in sanctorum martyrū redire memoriā, & uidere palmas & triumphos athletarū Christi, illustria nobis exēpla suppeditantium, quos filius coronauit glorificauit & pater. Athletas aūt dico, nō illos, qui umbratica nobis certamina exhibent, quorum laus dubia est & incerta uictoria, & corona corruptibilis, sed illos potius egregios uiros, qui usque ed mortem decertarunt, ne negarent Christum filium Dei, tenentes fidissimam promissionem illius, dicentis: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eū corā patre meo, qui est in cœlis. Ex horum cælestium planè athletarum numero est Nestor beatissimus, qui incidit in eam tempestatem, qua Decius tyrannus, crudelissimi propositis edictis, iussit oēs inuocantes nomen Domini nostri Iesu Chisti, uocari ad impura dæmonum sacrificia, si qui aūt ea facere detractarent, eos pœnis atrocibus subditos necari. Erat tū in Pamphylia Præses Pollio, qui Christianos ad edenda idolis immolata compellebat. Passi tunc sunt beati martyres Papias, Diodorus, Comon & Claudianus. Porrò eodē tēpore episcopi munere fungebatur S. Nestor, fide & religione per oēm uitā insignis, tantaque humilitate & modestia, ut ipsi etiam Irenarcho uita & conuersatio eius esset formidabilis, nec literis tyrannicis apud illum agere aut illi se opponere auderet. Tandem cū suis cōmunicato consilio, ita dixit: Non possumus quicquam aduersus Christianos, nisi prius illorum episcopus compræhensus sit, cui omnes obediunt. Non latuit Nestorem, quas illi insidias molirentur, itaque plebem omnem iussit abscedere, ueritus ne luporum morsibus pateret, ipse uerò nihil territus, non discessit à domo sua, sed orationi incūbens nocte ac die, hoc uel maximè Dominū pastor bonus rogabat, ut gregem suum conseruaret.

Matt. 10.

Nestoris uitā etiam Irenarchus ueretur.

Interim persecutores & quidam ex ciuibus, homines nequā & improbi, domum eius undiq; circundāt atque ex iis unus ad ostiū accedēs, clamare cœpit & uocare Nestorē, qui tū oratiōi intentus erat, sed unus ex pueris eius indicauit illi, adesse præ foribus, qui ipsum quærerent. Completis igitur precibus, egreditur ad illos. Tum uerò illi submisso capite, eum reuerenter adorarunt. Quibus Nestor, Ecquænam, inquit filioli cā est, ob q̄ huc ad nos accessistis? Respōderūt illi: Omnis curia uocat te. Ille itaque signās se in nomine Dñi Iesu Christi, placidè admodū instar ouis illos sequebat. Vbi aūt in forū uentū est, curia omnis surrexit, eūq; honorifice salutauit. At Nestor, Ignoscat, inquit, nobis Deus, cur isthuc facitis? Responderunt illi facimus pro dignitate. nā tua uita & conuersatio sic meretur. Deinde tollunt eū extra turbas ad locū quendā separatum, ubi cū permulta fuissent posita subsellia, iubent adferri thronum, in quo sedeat episcopus. Ille uerò ait: Satis mihi honoris hactenus oblatū est, dicite iam, cur me accersiri uolueritis. Tū Irenarchus, Nostin, inquit, Dñe edictum Imperatoris? Et Nestor, Ego, ait, præceptū nō Imperatoris, sed oīpotentis Dei noui. Irenarchus dixit: Assentire nobis, Nestor, trāquillo & prōpto animo, ne uoceris ad iudicis tribunal. Ego uerò, inquit S. Nestor, cælestis regis præceptis & uoluntati assentior. Respōdit Irenarchus: Dæmoniū habes. Dixit S. Nestor: Vtinam, à dæmonibus immunes uos essetis, nec coleretis dęmones. Irenarchus dixit: Ita ne ausus es homo importunissime, deos nostros dæmones appellare? Respondit S. Nestor: Ego uerò eos esse dæmones nō solū uerbis affirmo, sed etiam propria illorū, cū in energumēnis coniurantur, confessione cōfirmo. Tū Irenarchus caput agitans: Ego, inquit, efficiam apud præsidem, ut tormētis cōfitearis eos esse re uera deos, nō dæmones. S. Nestor, cū crucis Christi signū pinxisset digitis in frōte sua, dixit: Quid mihi tormēta minaris? Ego neque tua, neque Præsidis tormēta timeo, sed ea, quæ Christus Deus meus minatur. Porro Irenarchus tradidit sanctum uirum duobus Christianorū persecutoribus, & profectus est Pergā. Sequebatur aūt agnus lupū. In ipso uerò itinere accidit subito nō mediocris terræmotus, & uox cælitus lapsa, cōfirmauit martyrē Christi. At illi territi, & obstupefacti, dicūt ad episcopū: Dñe Episcope, quis hic sonus est, & unde hic terræmotus? Respōdit ille: Signū est Christi Dei mei. Cūque uenissent ad urbē quarta sabbati, hora undecima, manserūt extra oppidum in hospitio quodam. Postquā aūt Irenarchus indicauit Præsidi de S. Nestore, ille mane sedit pro tribunali, & beatus Nestor ei oblatus est. Porro Irenarchus præbuit relationē Vrbano adiutori, qui iubente Præside eam recitauit.

Cingitur ab hostibꝰ domus eius.

Crucē se consignat.

Constāter respondet Irenarcho.

Cruce se signat.

Eupator & Socrates totusq; Senatus, Dño præstantissimo Præsidi salutē. Cū ad tuā celsitudinē allata essēt scripta diuina Dñi Imperatoris nostri, q̄bus iubebat, ut Christiani oēs à sētētia male ipsis insita deducti, ad sacrificia pducātur, humanitas tua nihil seuerè & pturbare, sed comiter & sedatè oīa agere uoluit. Verū hac lenitate parū effectū, est cū illi obstinatis animis edictū Imperatorū cōtēnāt. Nā & iste rogatus à nobis & à toto Senatu, nō solū ipse nō cessit, sed etiā oēs, qui illi parēt, eius tāquā principis sui, exēplis animati, morigeros se pbere edictis noluerunt. Et nos q̄dē interī isti suadere nō cessauimus, quēadmodū inuictissimi principis literis iubet, ut ad tēplū Iouis accederet, ille uerò deos immortales cōtumeliis & conuiciis proscidit. Sed neq; ab imperatoris, licet absētis, minimè ferēdis iniurijs abstinuit, & in te quoq; eadē pcacitate usus est. Quāobrē cōpulsus est Senatus eū tuæ exhibere celsitudini. His lectis literis, Præses dicit S. Nestori: Quis uocaris? Beatꝰ Nestor dixit: Seruꝰ Christi. Præses dixit: Ego nō de cōditiōe, sed de noīe percōtatus sū. Nestor ait: Ego uero Christianus sū, & hoc nomē est mihi. Quod si uero etiā tēporariū uis nomē scire, equidē Nestor uocor. Præses dixit: Pone diis thura immortalibus, & ego quāprimū scribā Augusto, ut te iubeat esse principē sacerdotū, & ut omnia tuæ subiaceant ditioni, honoribusquè & diuitiis auctus, multos annos possis præclare & splendidè uiuere. Tum uero sanctus martyr sublatis in cælum oculis, seque cruce signans, dixit ad Præsidem: Etiāsi

Blāda diaboli lingua.

Iterum sibi crucem imprimit.

hoc

hoc corpusculum multiuarijs subdas cruciamentis, si uincula, si bestias, si ferrũ adhibeas, donec spiritus *Phil.2.* hos reget artus, non potero certè adduci, ut negem nomẽ Dei mei, quod est super omne nomẽ. His dictis iussit eũ Pręses suspẽdi in eculeo, & crudelissime torqueri. *Torquetur atrocissimè.* Parent crudeli Domino crudeles ministri, & in sancti martyris latera tã profunde ungulas imprimunt, ut etiam costę nudarẽtur. Ille uerò psallebat, dicens: Benedicã Dominum in omni tempore, semp̃ laus eius in ore meo. *Psal.33.* Iudex uerò stupẽs ad tantã eius tolerantiam, dixit: Non erubescis mortalium omniũ infelicissime, spem tuam collocare in homine, eoque uiolenta morte perempto? Beatus Nestor respondit: Sit plane hæc & mea & omnium, qui inuocãt nomen Domini nostri Iesu Christi, confusio & uerecundia. Cum aũt turbæ uociferarentur, ut eum præses tolleret è medio, per preconem eum interrogauit: Visne sacrificare dijs? Sanctus martyr in Christo bene confidens, respõdit: Impijssime & sceleratissime fili diaboli, *Pro. 8.* non modo in Dei conspectũ non uereris, qui tibi hũc donauit principatum, (per illum enim reges regnant, & principes imperant, & potentes decernunt iustitiam) sed me quoque compellis relinquere uerũ Deum, cõditorem & saluatorem omnium nostrũ, & adorare uana & saxea simulacra? Præses dixit: Quid uis, nobiscumne esse, an cum Christo tuo? S. Nestor cũ ingenti gaudio respondit: Cum Christo Deo meo semper fui, & sum, & ero. Videns Præses insuperabilem animi eius constantiam & inuictam tolerantiã, ira tulit sententiam in eum: *Mortis sentẽtia in eum pronunciatur.* Quandoquidem non uis consentire, Nestor, inuictissimo principi, neque sacrificare dijs immortalibus, sed mauis adhærere Christo crucifixo sub Pontio Pilato: ego, ut sis bene deuotus Deo tuo, hanc in te fero sententiam, ut ligno affixus intereas. Itaque uir sanctus cruci affixus quidem est, sed ab ipsa cruce, tanq̃ è cathedra, docebat Christianos, dicẽs: *Crucifixus confirmat Christianos.* Filioli, stabilis sit nostra confessio ad Deũ, & non negemus eũ, qui pro nobis passus est, ne lętetur nostra perditione diabolus. Cõpatiamur ei, ut cõglorificemur. Non negemus eum, ne ipse quoque neget nos. Memẽtote illũ missum à patre redemptorem animarum nostrarũ, ad abolenda peccata nostra: qui peccatũ non fecit, & pro nobis passus est, cui etiã nos omnes donauit pater, & in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terestrium, & infernorum, & *Phil.2.* omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Rursusque ait adstãti turbæ: Filioli, oremus & flectamus genua ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum. Omnibus autẽ flectentibus genua, & simul ipso de cruce orãte, cũ dixisset, Amen, obdormuit in Domino.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI Porphyrij episcopi Gazæ, ex Simeone Metaphraste, authore uerò Marco eius ministro & familiari.

26.Fe.

SAnctorum uirorum certamina, & diuinum eorũ zelum & desiderium, pulchrum est contẽplari oculis. Deum enim cernũtur, digna euadunt quæ amẽtur. Afferunt autem non mediocrem quoque utilitatem, quæ de ijs fiunt narrationes ab ijs, qui accurate sciunt, subeuntes animos auditorum. Est uisus quidem auditu fidelior: Persuadet uerò etiam auditus, si à fide dignis dicantur, quæ dicuntur. Atq; si rerum quidem utilium esset eiusmodi narratio, ut in eam nihil posset aut negligentia aut malitia, & nõ ueritati falsum insereretur, superuacaneum esset hæc conscribere, cum sufficeret ueritas ad ædificationem, quæ semel per succesionem inferetur auribus posterorum. Sed quouiam corrumpit ac perdit tẽpus, seu per obliuionem, seu per malitiam atque negligẽtiã, *Cur scribentur sanctorum res gestæ.* necessariò accessi ad hanc præsentem scriptionem, ne processu temporis obliuioni mãdetur hic uir sanctus, sanctus, inquam, Porphyrius. Meminisse enim rerũ recte & ex uirtute ab eo gestarum, sit ijs, qui audiunt, opem ferens medicamentum.

Est uerò absurdũ, tragicos Poetas & alios eiusmodi, in rebus ridiculis & anilibus fabulis consumere orationem, nos autem despicere sanctos uiros & dignos, qui mandẽtur memoriæ, tradi obliuioni. Quas non ergo dabo pœnas, si non scriptis mandem uitam huius uiri pii, uitã, inquam, philosophiæ magistrũ, eius qui est ęmulatus uitã, quæ est in cælo, & qui bella gessit & decertauit, nõ solum aduersus duces & defensores insani cultus simulacrorum, sed etiam aduersus uniuersũm populum, plenum omni insania? Meminerat enim eorũ, quæ à beato Apostolo dicta sunt: *Eph. 6* accipite armaturã Dei, ut possitis resistere in die terribili, & omnibus confectis stare. Hac armatura indutus, ad certamina descẽdit dictus Apostolus. Sed quã uis tales & tantos haberet aduersarios, qui Apostolo similem decertationem habuit Porphyrius, ei tamen parem uictoriam est assecutus, & in media Gaza erexit trophæũ, nẽpe in sancta Christi ecclesia, quæ fuerat ab eo condita. Præbuit autem ei uictoriam, nõ humana natura, sed mens, q̃ diuinã attrahebat gratiam. Nã cum fuisset Christi amator ardentissimus, omnia pati & facere sustinuit.

Quam multos bellorũ impetus excepit hic ab aduersariis? Quam multas sustinuit conspirationes & subsannationes? Sed quoniam de præclaro uiro fieri non potest ut dicamus omnia, quæ sunt & multa, & multis uidentur incredibibilia, pauca exponam, quæ memini, cum longo tempore cum eo habitauerim, & ex beata illa & stupenda anima diuturnum fructũ perceperim, quæ iam uersatur cum angelis. Hũc ergo qui omne genus uirtutis est sortitus, quis non iure laudauerit? Atque scimus quidem, quod huius uiri uirtutem assequi nulla possit oratio, est tamen mihi aggrediendum, confidenti eius sanctis precibus. Conscribam autem illius laudationem, non magnifica & splendida oratione. Neque enim uerborum facundia solet ornare uitam eorum, qui sunt huiusmodi. Sed uirtus factorum, ipsam quoque magnificam efficit dictionem. Ego itaque confidẽs sanctis dicti sancti precibus, ad hanc accedo scriptionem, per ipsas à Domino Iesu Christo gratiam petens & opem, ut possim qualicunque occasione narrare sancti uiri uirtutem. Peto autem ab iis, qui hæc scripta legent, ne diffidere uelint iis, quæ dicuntur. Ipse enim fui spectator uiri uirtutis, ut qui simul cũ eo habitauerim, simul nauigauerim, & simul cum eo sim afflictus usq; ad ultimum diem eius ex hac uita decessus. Hinc uerò mihi ducatur principium narrationis.

Gaza urbs. Gaza est ciuitas Palæstinæ in confinio Aegyti, est autem non obscura, sed populo frequens & clara ciuitas. Illo uerò tẽpore in ea uiguit hominum insania in colendis idolis. *Patria Porphyrij.* Huius accepit Sacerdotium, qui à nobis laudatur, Porphyrius: qui patriã quidẽ habuit cęlestẽ Hierusalẽ, (nã in eã fuit adscriptus) terrenã aũt Thessalonicã. Erat uerò ei genus insigne. *Amplectitur monachismũ.* Diuinus eũ amor subiit relinquendi patriã & splẽdorẽ generis & opes infinitas, & uitã amplectẽdi monasticã. Cũq; nauigasset Thessalonica, uenit in Aegyptũ. Rectã aũt profectus est in Scetẽ, & paucis post diebus dignatur

uenerando

uenerando habitu. Et cum illic esset uersatus quinq; annos cum sanctis patribus, alius diuinus amor eũ subiit adorandi sancta & ueneranda Dei loca. Cumque illic fuisset & adorasset, abiens in partes Iordanis, habitauit in spelunca. Cũ illic aũt esset uersatus quinq; annos cum multa afflictiõe, ex magna siccitate & inæqualitate locorum illorũ, incidit in magnũ morbũ. Videns uerò se adductũ in extremũ periculũ, Dei ꝓuidẽtia accersit quendã ex suis notis, ut eum duceret Hierosolyma. Morbus autem erat scirrus hepatis cum continua febre tenuissima. Hoc ergo morbo inualescente, & assidue pungente intestina, & corpore tabescente, ipse non cessabat quotidie obire sancta loca, incuruatus, & non ualens recto corpore ingredi, sed innitens baculo.

Degit in specu.

Accidit autem illo tempore, ut ego ex Asia nauigarem ad adorandum loca ueneranda. Cumque in eis essem, diu ibi sum uersatus, me alens operando manibus. Callebam enim pulchre scribendi artem. Adspiciens uerò sanctum continenter uadentem ad Christi resurrectionem, & ad alia oratoria, mirabar, quod in tanta corporis imbecillitate, non dubitaret se sic cruciare. Quodam autem die cum ei occurrissem in gradibus martyrii, quod fuerat conditum à Constantino Imperatore, non ualenti progredi accurrens & ei manum meam porrigens, rogaui ipsum, ut ei inniteretur, & gradus ascenderet. Ille uerò nolebat, dicens: Non est iustum, ut ego, qui uado ad petendam ueniam peccatorum, nitar manui alterius. Sed sine, frater, Deum uidere meum laborem, ut ineffabili sua clementia mei quoque misereatur. Ibat ergo, & diuina audiebat eloquia, Doctoribus aures adhibens, & mysticam mensam semper participãs. Deinde reuertebatur ad suum habitaculum. Et quamnam quidem uitam ageret, erat manifestum. Morbum enim adeo contemnebat ut existimares ipsum habere morbũ in alieno corpore. Dei enim spes ipsum eo leuabat. Hoc autem eum solum male habebat & mordebat, quod remansissent facultates, & non conueniẽter ei, quod dicit Euangelium, uenditæ essent & distributæ pauperibus. Causa autem huius impedimenti fuit, quod essent ei fratres pueri, quando excessit è patria.

Hierosolymæ quotidiè inuisit sacra loca.

Matt. 19.

Hoc ergo ægre ferens, petit à me, qui iam ei eram familiaris, (ei enim ministrabam propter eius infirmitatem) ut nauigarem Thessalonicam, & diuiderẽ facultates cum suis fratribus. Et cum dedisset mihi scriptum mandatum, & me Dño cõmendasset, dimisit præbitis mihi minimis impensis. neq; eñ opes suppetebãt. Tunc cum statim uenissem Ascalonem, & nauem inuenissem, illinc solui, & cum spatio tredecim dierum secunda fuisset nauigatio, uenimus Thessalonicã, & ostẽso, quod in scriptis habebã, mãdato, diuisi bona cũ eius fratribus. Vendidi aũt, q̃ mihi obtigerãt possessiones ter mille aureis. Vestes uerò & argẽtũ mecũ tuli, & alios mille quadrigẽtos aureos, & cũ omnia collegissẽ, post tres mẽses renauigaui. Cũ aũt spatio duodecimo dierũ uenissem in emporiũ Ascalonis, & illic iumẽta cõduxissem, & ea onerassem, ascẽdi in sanctã ciuitatẽ. Cũ me aũt adspexisset uir beatissimus, me est amplexus cũ gaudio & lachrymis, (potest enim etiam gaudiũ exprimere lachrymas) ego uerò ipsum non cognoscebã, habebat enim corpus ualde honestum, & faciem rubicundam uoluebã autem meos oculos, frequenter ipsum intuens. Ipse uerò cum animaduertisset & subrisisset, placide dixit. Ne mireris frater Marce, me uidens sanum & robustum, sed disce causam sanitatis, & tunc admirare Christi benignitatem ineffabilem, & quemadmodũ que sunt planè desperata apud homines, facilè possunt apud ipsum porrigi. Ego uerò rogaui ipsum, ut mihi diceret causam sanitatis, & quemadmodum talem morbũ propulsauerit. Ille autem mihi respõdit:

Hic habes nomen authoris huius historiæ

Quadraginta abhinc diebus cum ego essem in uigilia sanctæ Dominicæ, me inuasit dolor. Quem cum non possem ferre, iui & recubui prope sanctam Caluariam, & cum præ magno dolore essem ueluti in ecstasi, uideo Saluatorem clauis affixũ in cruce, & unũ ex latronibus cum ipso pendentem in alia cruce, & incipio clamare & dicere uocem latronis: Memento mei Domine, quando ueneris in regnum tuum: respondens autem Saluator, dixit latroni pendenti: Descende de cruce, & serua illum, qui recumbit, quo tu quoque fuisti seruatus. Latro uero descendens de cruce, me cõplexus fuit & deosculatus, & porrecta dextera, me fecit surgere, dicens: Veni ad Saluatorem, & statim surrexi, & cucurri ad eum, & uideo ipsum descendisse de cruce, & mihi dicere: Accipe hoc lignum, & serua. Cumque accepissem & portassem hoc preciosum lignũ, statim ad me redij ab ecstasi, & ab ea hora nullus dolor mihi fuit amplius, neque apparuit locus morbi. Ego autem his auditis, ualde sum admiratus, & Deum glorificaui, & decætero fui in uirum magis affectus, & ei inseruij diligẽtius. Reuera enim, cum renumerassem Dei seruo pecuniam, & cum ei restituissem quæcunque attuleram, mansi apud eum, ei inseruiens, & fruens spiritalibus eius orationibus. Erat profecto nulli repræhensiõe affinis, mitissimus, misericors, habens etiam facultatem discernendi diuinam scripturam, & ea dissoluens, quæ in ea occurrebãt, dubia, si ullus alius. Sed neque externæ erat doctrinæ ignarus, respondens & os obstruens hominibus infidelibus, & ijs qui non rectam habent fidem, amator pauperum, misericors, promptas habens lachrymas, senes honorans ut patres, iuniores ut fratres, pueros ut filios, moribus & sermone mitis & humilis, non in simulatione ueritatis, neque enim erat in eo dolus, moderatissimus, adeo ut peruenerit ad perfectam impatibilitatem, ab ira alienus, non memor acceptæ iniuriæ, non sinens Solem occidere super suam iracundiam, mortuas habens omnes animi perturbationes, præter iram, quã mouebat aduersus inimicos fidei.

Visio mirabilis.

Lu. 23

Ecce uirtutũ cœtus, quibus uir Dei erat præditꝰ

Cum autem accepisset à me pecunias, alia quæ attuli & uendidisset uestes, & conflasset plurimum pecuniæ, reliquam omnem preciosam supellectilẽ paruo tempore dedit egẽtibus, non solum in sancta ciuitate, sed etiã in aliis ciuitatibus, uicis & monasteriis, & maximè iis, quæ erant in Aegypto. erant enim ualde egena illic monasteria. Quinetiam hospitibus, qui illic uersabãtur, fuit secundus Abraham. Quam obrem breuissimo tempore distribuit omnes suas facultates, adeo ut ipse egeret alimento quotidiano. Se ipsum ergo dedit arti sutoris coriarii, pelles lauans & consuens, & in omnibus imitãs diuinum illum Apostolum, qui nolebat panem gratis comedere. & licet posset ex alia manuum operatione sibi uictum quærere, in omnibus tamẽ uoluit esse imitator illius præclari uiri, quem diximus, in afflictionibus, & laboribus, & persecutionibus, & periculis maris, & gentium insurrectionibus. Porrò autem ego eum rogabam, ut communem uitam mecum ageret. erat enim mihi ex meo uitæ studio uictus redundans copiam. Ille uerò nõ sustinuit, dicens: Nihil intulimus in mũdum, neque possumus aliquid efferre. Et rursus dicebat: Si quis non operatur, nec comedat. Ego autem libere apud eum loquens, dicebam: Cur ergo quãdo eras diues, non operabaris? nec sinebas ut operarer? Ille autem mihi respondit: Quod prius operabar, erat multis partibus maior, quam quod nunc operor. Nam hoc nunc quidẽ alit unum aut duos, illud aũt

Omnia sua egẽtibus elargit.

2 Thes. 3.

1. Cor. 11.

1. Ti. 6.

2. Th. 3.

prius

prius alebat innumerabiles .. Non ſolum uerò illam alebat multitudinem,ſed etiam ſpiritale,alimentum ſuppeditabat meæ animę.

Fit inuitus presbyter.

Cum hæc ita ſe haberent, audijſſet autē ſancti Porphyrii nomen & uitam, qui erat ſanctorum locorum Sacerdos, Praylius,eum accerſiit, & inuitum ordinauit presbyterum. Quinetiam ei credidit cuſtodiā uenerandi ligni crucis. Tunc cognouimus ea illi eueniſſe,quæ uiderat in ecſtaſi,quando ſcilicet uidit Dominum in cruce,& cum eo latronem:Dominum autem dicentem, Accipe & ſerua mihi hoc lignum. Erat uerò beatus Porphyrius, quando accepit ordinationem,circiter quadraginta annos natus. Hunc autem honorem adeptus, non mutauit mores priores,ſed manſit in illa afflictione exercitationis. Erat uerò illi alimentum panis ſordidus & olera, idque poſt occaſum Solis.alijs autem ſanctis diebus hora ſexta comedebat,accipiens oleum & caſeum & madefacta legumina.Sumebat autem etiam unum poculum uini temperati,idque propterea, q̄ ſe malę haberent eius uiſcera.Hanc uiuendi rationem & regulam perpetuò ſeruauit toto tempore uitæ ſuæ. Tribus autem annis, poſtquam fuerat ordinatus,accidit ut Epiſcopus prædictæ ciuitatis Gazæ è uita excederet. Is erat Aeneas, qui minimo tempore geſſerat Epiſcopatum,ante Aeneam autem Irenion,qui ipſe quoque fuit ciuis angelicarum poteſtatum, cuius laudes fieri non poteſt ut ſcribantur in digreſſione, ſed opus eſſet opere ſeparato ad hoc,ut cōſcriberemus uitam huius dicti inclytie Ireniōis. Alijs uero id relinquimus ſcriptoribus, qui eius uitam ſciunt accuratè.

Cum dormiſſet ergo prædictus uir ſanctus,congregati,qui tunc erant Chriſtiani,ualde pauci numero, cum ſuo clero, & conſultantes palam, cuinam traderet Epiſcopatum, nihil efficiebant, cum exorta eſſet inter eos contentio, cum alium quidem uellent Clerici,alium uerò laici.erant enim re uera inter Clericos quidam uitæ honeſtate ornati. Cum magna ergo eſſet confuſio, & nihil deduceretur ad effectum,tandem uiſum eſt,ut quinque Clerici & totidem laici uiri inſignes irent ad Pōtificem Metropolitanum,& peterent ab eo Epiſcopum, quem ei reuelaſſet ſpiritus ſanctus. Pontificatus autem munus tunc obibat Iohānes,qui ipſe quoque erat uir probus & omni uirtute ornatus.Cum ergo ad eum acceſſiſſent Gazæi,rogarunt ipſum,ut daret eis Pontificem,potentem opere & ſermone reſiſtere idololatris. Quod cū audijſſet, ſtatim indixit ieiunium, & poſt tres dies reuelauit ei Dominus de beato Porphyrio,& ſcribit epiſtolam ad ſanctum Praylium Epiſcopum Hieroſolymorū,cuius fecimus antea mentionem,ut ad ipſum mitteret beatum Porphyrium, propter quandam ſcripturæ quæſtionē,quę erat ab eo ſoluenda,erat enim beatus Porphyrius idoneus ad ſoluendum,quidquid erat difficile diuinæ ſcripturæ ſpiritus ſancti.

Eccè mirum ieiunij effectū.

Literis beati Iohannis credens pius Praylius, eum dimiſit, iubens ne moraretur illic plus quàm ſeptem dies. Cum autem audiuiſſet beatus Porphyrius uim eorum, quæ ſcripta fuerant à ſanctiſſimo Iohanne, primum quidem fuit conturbatus, poſtea uerò dixit: Fiat uoluntas Dei.& cum illa ueſpera me accerſiiſſet, dicit mihi:Frater Marce, eamus & adoremus ſancta loca & uenerandam crucem. Multum enim eſt præteriturum temporis,donec ſumus ea rurſus adoraturi.Ego autem dixi:Cur ſic dicis pater? Ille uerò reſpōdens,dixit: Præterita nocte uidi Saluatorem dicentē mihi:Redde depoſitum,quod apud te depoſui.Volo enim te coniungere uxori, humili quidem abiectæ, ſed præditæ bonis moribus. Tu autem accipiens,ornas eam,ut obliuiſcatur prioris ſuæ mendicitatis.Nā etſi eſt abiecta & humilis, non eſt tamen aliena, ſed mea ſoror germana. Tu uerò caue,ne habens uxorē & domus curā gerens, ex iniuſtitia aut uiolentia aut iniquitate congreges. nam & me ad prouocabis, & eam moleſtia efficies.hæc enim ei quoque diſplicent. Sis uerò ſolum bono & prompto animo, & omnia tibi ſuppeditabuntur,unde non expectas.Hæc mihi ſignificauit Dominus Chriſtus nocte præterita, & timeo,ne dum uolo expiare mea peccata, expiem etiā peccata aliorum multorum.Sed tamen Dei uoluntati non licet repugnare.

Eamus & adoremus ſancta loca & uenerādā crucem.

Hæc cum dixiſſet, profectus eſt, & ego cum eo,& cum adoraſſemus ſancta loca & uenerandam crucē, iſque multum eſſet precatus & lachrymatus, repoſuit in aurea theca uenerandam & uiuificam crucem: & cum eam tuto clauſiſſet,exiit. & uadens ad beatū Praylium Epiſcopum,tradidit ei claues, & cum accepiſſet preces, & ab eo fuiſſet Deo commendatus,eſt egreſſus. Cum autem ueniſſemus ad noſtrum habitaculum,nos paramus, conductis uerò tribus iumentis,& accepto uiatico,egreſſi ſumus. Viatica autem erant omnia,quæ domi erant. Eramus uerò quinque in uia,ipſe beatus & ego, & duo agaſones,& alius iuuenis miniſter,nomine Barochas,quem quidem inuenerat paulò ante beatus abiectum in platea, cum eſſet in extremo periculo,eumquè accepit & collegit, & cum multa in eum expendiſſet, Dei auxilio eum ſanum reddidit. Ab illo ergo tempore manebat apud ipſum,ei mecum ſeruiens. De pio uerò Barocha dicā procedente oratione.Illa autem die iter ingreſſi,ſequenti uenimus Cæſaream.Per totam autem ciuitatem diſperſum fuit, eum aduenîſſe.erat enim beatus magni nominis,propterea q̄ amaret pauperes.Profecti uerò ſumus ad id,quod erat illic hoſpitium.Cum autem audiuiſſet beatus Iohannes Archiepiſcopus, curſu ad nos acceſſit. Cumque ſe inuicem ſalutaſſent & precati eſſent,paululum aſſederunt. Dixit autem Archiepiſcopus: Surge frater propter Dominum,& uiſcere mecum, ut cito ſurgamus ad uigiliam ſanctæ Dominicæ.ingreſſi enim ſumus ueſpere ſabbato. Beatus uerò Porphyrius rogauit eum, ut ei concederet ueſperam propter uiæ laborem. Dixit autem ſe poſt primum ſomnum ſurrecturum ad uigiliam.Cum autem non potuiſſet perſuadere Epiſcopo, ſurgens beatus,cum eo eſt profectus,me quoque accepto.Fratrē enim barochā dimiſimus in hoſpitio prope ueſtes, & ab eo inuitati,cœnauimus.

Viuifica crux in aurea theca aſſeruatur.

Cum multa aūt locuti fuiſſemus ſpiritalia, & parum dormiiſſemus,ſurreximus ad uigiliam. Illa uerò nocte accerſit beatus Iohānes Gazęos,& dicit eis: Parati eritis ad exitum, hodie enim accipietis Sacerdotem,uirum quem oſtendit Dominus. Cum fuiſſet aūt mane,rapientes beatū Porphyriū,ordinaūt eum Epiſcopum Gazæ. Multū uerò eſt lachrymatus,nec erat ſatietas ulla eius lachrimarū.Dicebat enim ſe eſſe indignum tali Sacerdotio. Vix tandem autem,cū Gazei, & qui illic Chriſtiani inuenti ſunt,eum conſolati eſſent,quieuit. Cum autem feciſſemus ſanctū Dominicæ miniſterium,rurſus inuitati ſumus ad ueſcendum cum Archiepiſcopo. Iuſſit uerò quamprimum exire, cumque unū alium illic diem egiſſemus exiuimus, dormiuimus autem Dioſpoli,& illinc cū pernoctaſſemus, ſero ueſpero ingreſſi ſumus Gazam ualde laſſi & afflicti.Hæc autē fuit cauſa afflictionis.

Ordinatur Gazæorū Epiſcopus, ſed ualde inuitus.

Prope Gazam pagi ſunt in uia, qui ſunt dediti cultui ſimulacrorum. Eorum uerò incolæ conſulto totam uiam ſtrauerant ſpinis & uillis, ut non poſſent aliqui tranſire. Effuderunt autem cœnum,& alijs male olentibus fumis uaporarunt,ut nos fœtore ſuffocaremur,& ueniremus in periculum,ne uiſum amitteremus.

Idololatrarum nequitia.

remus. Vix tandem autem consecuati, circa horam nocturnam ingressi sumus ciuitatem. Hæc uerò difficultas ac molestia beato accidit suggestione dæmonis. Sed id non ægre ferebat. existimauit enim diabolum has parasse insidias, quod uoluisse iustũ ab eius ingressu auertere. Profecti autem sumus ad ædes Episcopi, quas ædificauerat prius nominatus sanctus Irenion Episcopus, simul cum sancta ecclesia, quæ uocatur Irenes. eam uerò hoc nomen dicunt habere duobus modis. Dicunt enim Gazæi, quando capta fuit ciuitas ab Alexandro Macedone, quodam signo dato illic cessasse bellum, & ab illo tempore uocari locũ Irenen, i. pacem. Hunc locum cum inuenisset beatus Irenion coli à Gazæis, in eo construxit ecclesiam. Siue ergo propter ea, quæ prius dicta sunt, siue propter nomen conditoris, mansit sic appellata usque in hodiernũ diem. Illinc ergo profecti sumus ad minimas ædes episcopatus, ab eo ædificatas.

Marna, idolũ Gazensiũ.

Accidit autem, ut illo anno esset siccitas & defectus pluuiæ. Ciues uerò omnes id adscribebãt ingressui beati Porphyrij, dicentes: Nobis responsum dedit Marna, fore ut Porphyrius esset author malorum ciuitati. Cum autem pergeret Deus non pluere, primo mense, qui ab eis uocatur Dios, deinde etiam secundo, qui dicitur Epilleos, omnes affligebantur. Cõgregati autem Idololatræ in Marnæo, multa sacrificia & multas preces faciebant ea de causa. Dicebant enim, Marnam esse dominum imbrium. Marnam uerò dicunt esse Iouem. Cum autem perseuerassent septem dies, hymnos dicentes, & egredientes extra ciuitatẽ in locum, qui uocatur orationis, animum despondentes, reuersi sunt ad sua opera, nulla re effecta. His sic factis, congregati Christiani cum uiris & fœminis & pueris, numero ducentis & octoginta, rogarũt sanctum Porphyrium, ut cum eis egrederetur & precaretur, ut dimitteretur pluuia. iam enim erat fames, eoque magis, ꝙ beati ingressui adscriberent siccitatem. Persuasus autem sanctus, cum edixisset ieiuniũ, iussit omnes uespere congregari in sancta ecclesia, ut illic uigilias perageremus. Fecimus uerò tota nocte triginta preces & totidem genu flexiones, præter choros & lectiones. Cum fuisset autem mane, accepto signo uenerandæ Crucis, quod nos procedebat, egressi sumus cum hymnis ad antiquam ecclesiam, quæ est à parte occidentali ciuitatis, quã aiunt ædificasse sanctissimum & beatissimum Asclepam Episcopum, qui multas sustinuit afflictiones, pro fide horthodoxa, cuius uita & facta scripta sũt in paradiso deliciarum. Cũ ergo fuissemus in dicta ecclesia, illic quoque fundimus totidem preces, & illinc egressi, iuimus in sanctum martyrium gloriosi martyris Timothei, in quo repositæ sunt etiam aliæ reliquiæ Mauris martyris & Thees, quæ relata est in numerum confessorum. Cumque illic fecissemus totidẽ preces & genu flexiones, reuersi sumus in ciuitatem, factis tribus precibus & tribus genu flexionibus.

Nota hic Ieiuniũ, uigilias. Processionem cũ cruce.

Visitationem ecclesiarum.

Cum autem fuissemus circa ciuitatem, inuenimus eam clausam. erat uerò hora nona. Idololatræ.n. hoc fecerunt, uolentes dissipare populum, ne perficeremus supplicatiões. Cum autẽ mansissemus duas horas ante portam, & nemo esset qui aperiret, uidens Deus populi patientiã fletusque & ineffabiles lachrymas maximè sancti uiri, motus misericordia, quomodo tempore magni Eliæ Prophetæ, mouet uẽtum Austrum, & nubibus tegitur cælum, & incipiunt fieri fulgura & tonitrua, simul atque Sol occidisset, & decidit multus imber, ut existimarentur non guttæ, sed grando è cælo deiici. Nos autem quæ magno gaudio propemodum non sensimus. Non enim eramus inuicem cõplexi: Quidam uerò gentiles cum aspexissent miracula, quæ Deus nobis fecerat, & credidissent, nobis portam aperuerunt, commixti sunt nobiscum clamantes, Christus solus Deus, ipse solus uicit. Conuenerunt autem nobiscum in sanctam ecclesiam, & illinc eos dimisit in pace, Christi signatos signaculo. Erant uerò uiri numero centum uigintiseptem, & fœminæ xxxv. & infantes xiiii. ex quib' erant puellæ quinque. Nos autẽ cũ fecissemus perfectam gratiarum actionem, recessimus unusquisque domum cum gaudio & pace. Tanta autem pluuia descendit illa nocte & altero die, ut omnes timerẽt, ne domus corruerent, ex quibus erant plurimæ constructæ ex laterib. Pluit uerò Dñs noster Iesus Christus assidue, ab octauo Lydenæi usque ad decimum. est autem apud eos Lydenæus, apud Romanos Ianuarius. Præcedunt autem quinque diebus eorum mẽses Romanos. Vndecimo uerò die peregimus diem Theophaniorum Domini Iesu Christi, cum gaudio laudãtes & gratias ei agentes propter omnia, quæ nobis fecit eius benignitas. Accesserunt autem gregi Christi eodem anno præter illos cxxvii. alij quoque cv. Alij uerò idololatræ non cessabant insidiari beato & reliquis Christianis. Quando enim eis Præses obtingebat gentilis, eum uel pecunijs corruptum, uel etiam per impiam eorum religionẽ persuasum, inducebãt ut uexaret Christianos, & ab eo tempore beato Porphyrio non leuis eueniebat afflictio. Assiduè ergo noctu & diu rogabat benignum & clementem Deũ, ut eos ab errore conuerteret ad suam ueritatem.

Multi credũt idololatræ.

Historia Barochæ, ministri S. Porphyrij.

Quoniam autem superius memini beati Barochę, de ipso narrabo reliqua. Habebat is zelum diuinum, ut si quis alius multa enim grauia sustinuit ab idololatris. Cum enim iuisset ipse aliquando in uicum propter canonem Ecclesiasticum, non procul à ciuitate, erat autem is, qui canonem debebat idololatra, cum ab eo uerò canõ exigeretur, isque rẽ uellet protrahere & differre. & ex eo nata esset inter eos contẽtio, accersit impius agricola quosdam eius pagi, ei similes, incipiunt uerberare clauis beatum Barocham & portantes eum semimortuum, proiecerunt extra pagum in solitudinem. Illic uerò iacebat mutus & nullo sensu præditus. Alio autem die, Dei benignitate, transit per illum locum Cornelius diaconus, cum alijs duobus Christianis, & cũ inuenissent piũ Barochã, & eũ agnouissent, importarunt in ciuitatem. Cũ uerò idololatræ eum uidissent portari; arbitrati esse mortuum conuersi sunt in furorem, propterea ꝙ existimabant esse abominandum, mortuum ferre in ciuitatem, & cum eum ni eripuissent ab humeris eorum, qui ipsum portabant, incipiunt uerberare pium Cornelium Diaconum, & duos Christianos, & ligato pede ti beaBarochæ, trahebant eum.

Interim autẽ renuntiant quidam fratres beato Episcopo. Is uero conturbatus, me accersit, & alios tres fratres, qui sunt inuenti apud ipsum, & dicit nobis. Confidentes currite, ò fratres. est enim tempus martyrij. Postquã aũt peruenimus ad locum, ubi ligerãt beatum, concurrit populus, & alij quidem sanctissimum Episcopum afficiebant contumelijs, alij uerò uidentes eius tolerantiam, & ꝙ, cum contumelijs afficeretur, nõ irascebatur, sed rogabat unum quenq; dicens, ne sic probrijs & cõtumelijs afficerẽt corpus, quod est obnoxium ijsdem affectionibus, fiunt nostrarum partium, & in seinuicem cõuertuntur ad plagas usque. Nos autem cum multam uidissemus confusionem, portãtes pium Barocham, discessimus in sanctam ecclesiam. Postquam uerò uidimus eum adhuc spirantem, eis curam gessimus. Pro eo autem fundebantur per totam uesperam & noctem intensæ preces. Omnes enim fratres conuenerant. Sanctus uerò

Barochas semiuiuꝰ restituitur sanitati.

Episcopus

Episcopus cessabat lachrymari, & Deum pro ipso rogare. Sciebat enim, qualis esset diuinus eius zelus. Cũ autem uidisset Deus lachrymas sancti Pontificis & preces populi,(eum enim numerabant secundũ Phinees aduersus idololatras) accelerauit ei suam misericordiam,& illa nocte aperit oculos eius, & incipit loqui,& petere dari sibi potum. Ego autem, qui ei assidebam, statim cucurri, ut renunciarem beato Episcopo, (prægrandi enim gaudio oblitus sum dare ei potum,& mihi id accidit, quod ancillę tempore beati Petri, quando audita eius uoce, præ gaudio non aperuit ostium, sed eum dimittens, primum annunciauit ijs qui erãt domi. Tale quid ego quoque sum passus) Cum id autem beatus audiuisset Episcopus, non fuit uictus ab animi affectione, sed perseuerabat in precibus. Nos uerò cum intellexissemus eius firmitatem & constantiam, eũ mittentes, recessimus ergo & pius Cornelius Diaconus, assidebat enim mecum beato Barochæ. Postquam autem impleuit preces & omnẽ consequentiam sanctissimus Episcopus, ipse quoque nobiscum sedens, interrogauit pium Barochã, quẽadmodum id esset passus ab initio. Ipse uerò narrauit nobis omnia.

Act. 12

Dum nos autem consultaremus quid esset faciendum, fit mane, & ecce Defensor populi cum Irenarchis,& duobus primorib⁹, Timotheo & Epiphanio, & alijs multis, uenientes incipiũt clamare,& tumultuari, Cur intulistis mortuum in ciuitatem, cum patriæ leges hoc prohibeant? Interim autem contumelia quoque afficibant beatum Episcopum. Nos uerò cum tumultum audiuissemus, egressi sumus, & cum nos uidissent, cœperunt me uerberare,& pium Cornelium Diaconum. Cum autem eos, qui erant ex populo, uocassemus in testimoniũ, sanctissimus Episcopus os nobis obstruebat, unumquenque rogans & admonens ne irascerentur tam inconsiderate. Illi uerò impij, quò magis rogabantur, eò magis furebant, & uirum sanctum efficiebant contumelia. Cũ igitur pergerẽtur tumultuari, cõfirmatur & corroboratur pius Barochas,& impletur diuino zelo, surgitque & arripit fustem,& incipit uerberare eos, qui incidebant, & eos inuadit metus, & incipiunt cadere unus super alium fugientes, eosquè est persecutus usque ad id, quod tunc erat Marneium, reuertiturque cũ magna uictoria nouus noster Sampson, stratis ipse quoque mille alienigenis. Ab illo ergo tempore ipsum timebant idololatræ,& nec eius quidem nomẽ audire poterant. Breui autem post tempore dignati sumus ordine diaconatus ego & pius Barochas: ego quidẽ planè indignus, qui eũ assequerer, ille uerò meritissimo iure id assecutus.

Barochas uerberat impios idololatras. Iudi. 15.

Videns autem sanctus pater noster Porphyrius nefaria, quæ quotidie fiebant ab idololatris, statuit me mittere Byzantium, ut peterem ab Imperatoribus, ut diruerentur templa simulacrorum. Gazæ enim adhuc maximè celebrabatur, quod uocatur Marneium: & scriptis literis ad sanctissimum Episcopum Cõstantinopolitanũ, cuius laus & gloria memoratur ab omnibus, nauigauimus & spatio uiginti dierũ eò peruenimus,& redditis literis beato Iohãni, ore eũ oĩa docui. Cũ primũ aũt audiuisset, id significauit Eutropio Cubiculario, qui tunc erat assiduus apud Imperatorẽ Archadiũ. Cũq; ei legisset Epistolas beati Episcopi, & petijsset ab eo, ut cõcurreret cũ literis, accept⁹ ab eo ꝓmissis, exijt & dixit mihi: Quieto animo esto, ò fili. Spero eñ in Dño Christũ, ꝙ suã, sicut solet, sit facturus misericordiã. Ego uerò non cessabã quotidie eũ admonere. Ille aũt mittebat & instabat Eutropio. Septẽ uerò post dieb⁹ ꝓnunciaẽ edictũ Imperatoris, ut clauderenẽ simulacra Gazæorũ ciuitatis,& ne colerenẽ amplius. Tradiẽ aũt hic iussus in manus cuiusdã Hilarij, hominis subadiubæ Magistri. Ego uerò trib⁹ post diebus egressus sum Byzantio, & spatio decẽ dierũ ꝑuenio in ciuitatẽ Gazæorũ, septem diebus perueniens Hilarium. Inueni autem sanctissimum Porphyrium ægrotantem.

Iohannem Chrysostomũ dicit.

Postq̃ uerò ei tradidi responsũ beatissimi Iohãnis Episcopi Cõstantinopolitani,& id legit, lætitia affectus, cõualuit à febre. Dicebat aũt, se in morbũ incidisse ex multa afflictiõe idololatrarũ. Septẽ uerò post diebus uenit dictus Hilarius, habẽs duo cõmẽtarienses consulatus, & multos adiutores ex Azoto & Ascalone,& oẽs ministros publicos. Statim aũt cõprahẽdit tres primores, & accepta ab eis satisdatione, ostẽdit eis diuinũ edictũ, qđ iubebat, ut clauderẽtur idolorũ tẽpla Gazæ ciuitatis.& euersis oĩbus, quæ erãt in eis, simulacris, ea clausit. Marnæ uerò simulacrũ siuit latẽter cõsuli, pro eo plurimis acceptis pecuniis. Rursus aũt faciebãt, ut soluebant, idololatræ nefaria. Cõtigit uerò aliud fieri miraculũ, quod multos ꝓuocauit, ut uenirẽt ad cognitionẽ ueritatis. Deus eñ, ut qui sit clemẽs & misericors, scit per occasiões cõuertere genus hominũ, ad lucẽ suã, quæ mẽte percipitur. Fuit autem eiusmodi id, quod accidit:

Mulier quædam clara in ciuitate, noĩe Aelia, cũ esset paritura, incidit in magnũ periculũ. Fuit aũt hæc causa periculi. Fœtus eius nõ exhibat secũdũ naturã, sed cõuersus erat ad id, qđ est pręter naturã.& cũ unã manũ emisisset nõ poterat reliquũ corpus educi, erat eñ obliquũ in utero, nec poterãt obstetrices id deducere ad id, ꝙ est secũdũ naturã. Cruciabaẽ uerò mulier dolore ineffabili, fœtũ tunc impellẽtibus ad enixũ doloribus. Fuit autem maius dolorum incrementum, cum successisset primo secundus dies, & similiter tertius dies maiorem dolorem attulisset, quam secundus. Creuerunt autem dolores, usque ad septem dies, semper additamentũ malo accipiente. Quinetiã uoluerunt Medici eius fœtum execare, sed cum uidissent eius uirtutem cecidisse, omnem spem planè abiecerunt. Eius ergo parentes & maritus eius Heros, cũ essent dęmonum dediti superstitiõi, ꝓ ea quotidie faciebant sacrificium. Adducebãt etiã incantatores & uates existimantes se ex eis utilitatis aliquid accepturos, sed nihil id proderat. Erat autem eis fidelis nutrix, quæ affecta maxima animi ægritudine, ꝓ ea fundebat preces in ædibus oratorijs. Quodam ergo die ea in ecclesia orante cum lachrymis, ingressus est sanctus Porphyrius circa horam nonam,& ego quoque cum eo. Videt autem anum tristem Deum orantem cum lachrymis, stansque eam rogauit causam. Illa uerò eã contẽplata, procidit ad eius pedes, rogans eũ, ut pro ipsa rogaret Christum.

Ineffabilis dolor mulieris ex partu non naturali.

Postquam autem cognouit sanctus causam à muliere, ipse quoque est lachrymatus. erat enim summe misericors. Dicit uerò nutrici: Audio illam domum esse deditam cultui simulacrorum, & seruari posse difficiliter. Sed tamẽ Deus potest omnia. Etenim per occasionem seruat eos, qui erant perituri. Abi ergo & congrega omnes cognatos,& parentes, & maritũ, & dic eis: Quoniam est hic optimus medicus, qui potest eam curare, si effecerit ut ea euadat hoc periculum, quid ei dabitis? sunt autem omnino tibi multa polliciturí. Dic uerò eis hoc quoque. Si eã curauerit, hoc quoque mihi promittite, quod eum nõ falletis, nec ibitis ad alium. Fac eos omnes extendere manus ad cęlos, & promittere eos esse facturos omnia, quæ sunt polliciti. Et quando hæc fecerint, dic parturienti mulieri coram omnibus: Sanat te Iesus Christus filius Dei uiui, crede in ipsum.& uiues. Cum autẽ audiuisset anus, quod beatus dixerat Episcopus, isq; eã

Deo

Deo commendasset, cucurrit domum, & cum inuenisset omnes flentes, & mulierẽ in extremo periculo, rogauit eius parentes & maritum, ne angerentur animo. Dixit autem: Me ad uos misit optimus medicus, ut mihi ꝓmittatis, ꝙ si ea curetur, ipsum non negabitis. Cũ uerò audiuissent eius parentes & maritus, dixerũt: Si uoluerit oẽs nostras facultates accipere, non recusabimus. uideamus solum uiuam nostram filiam. Dixit autem nutrix: Manus uestras in cęlum extollite, & fidem date uos non esse negaturos medicum. Illi uerò alacri animo & cum lachrimis munus extenderunt, dicentes: Toto tempore uitæ nostræ eius erimus. Quamnam enim cõsolationẽ habituri sumus, si ea decedat? erat enim eis unica, scitaquẽ & elegans moribus, si ulla alia. Cũ hoc autem audiuisset nutrix, magna uoce dixit coram omnibus: Dicit magnus Sacerdos Porphyrius: Iesus Christus filius Dei uiui te curat, crede in eum, & uiues. Statim uerò mulier cũ ualde eiulasset, edidit fœtum uiuum. Omnes autem, qui illic sunt inuenti, obstupefacti exclamauerunt, Magnus est Deus Christianorũ, magnus est Sacerdos Porphyrius.

Multi accedũt ad Christi religionem.

Die autem sequenti parentes mulieris, & maritus & cognati & omnes necessarij, euntes ad beatũ Porphyrium, prociderunt ad eius pedes, petentes Christi signaculum. Beatus uerò cum eos signasset & fecisset catechumenos, dimisit illos in pace, præcipiẽs eis ut uacarent sanctæ ecclesiæ, & paulò post cum eos catechesi instituisset, baptizauit etiam infantem cum muliere. Vocauit autem nomen eius Porphyriũ. Qui fuerũt uerò illuminati propter occasionem mulieris, erant numero sexagintaquatuor. Qui magis autem uidebãt idololatræ multiplicari Christianos, eò magis efferebantur, & non sinebant eos obire officia ciuilia: sed eis utebantur tanquam malis famulis. Videns aũt rursus beatus Porphyrius magnam iniuriam, quæ fiebat Christianis, & non ferens, adspiciens uerò probris & contumeliis appetitos, proficiscitur Cæsareã ad beatum Iohannem Archiepiscopum, & rogat eũ cum lachrymis, & præbeat ei quietẽ. Dicebat enim se non posse amplius pati grauia & absurda, quæ fiebant à Gazæis. Beatus autem Iohannes cum audiuisset, rogabat eum, ut æquo & forti animo pateretur, & retineret Episcopatum. Respondens uerò sanctissimus Porphyrius, dixit ei: Te attestor coram Deo, qui nõ est adspectabilis, & spem nostram Iesum Christũ, Dominum omnis rei creatæ, & adorandum & uiuificum sanctum spiritum, ne despicias meam petitionẽ, ne requiratur à nobis interitus animarum innumerabilium. Sed rogo te, pater, ut mecum nauiges ad urbẽ regiam, ut rogemus Imperatores, rege cælesti annuẽte, ut euertant templa idolorum. Respondens autem beatus Iohannes, dixit ei: Fili, iusta quidem est petitio, sed non est aptum tempus. iam enim imminet cõuersio hyemalis. Respondit beatus Porphyrius, Si uult nos Deus esse & Gazæ populum conuertere, potest etiam seruare in hyeme. Tu uerò pater, eius fidens clemẽtiæ & misericordiæ, id uelis, & iter nobis succederet feliciter, Dicit ei beatus Iohannes: Fiat uoluntas Christi.

Christiani malè à Gazæis accipiũtur.

Postquam autem beatus Iohãnes est ei pollicitus scribit ad me, ut quamprimũ uenirem Cæsaream, & afferem mecum tres libros, & quadragintatres nummos, qui ei restabant ex reditu sanctæ ecclesiæ. Ego uerò acceptis literis, cum sumpsissem libros & nummos, protinus sum egressus, & cum uenissem Cæsaream, inueni sanctissimos Episcopos paratos ad nauigandum. & cum post duos dies soluissemus, nauigamus uicesimotertio mẽsis, & cũ Dei benignitate fuisset nobis secũda nauigatio, spatio decẽ dierũ appulimus ad Rhodum insulam. Erat autem tunc in insula, in auersa eius parte, quidam monachus, nomine Procopius, qui nunc est relatus in numerum angelorũ. Dormijt enim quinque abhinc annis, cum uixisset uitã nulli culpæ affinẽ, in ieiuniis & uigiliis, & summa paupertate. Habebat uerò donum quoque prophetiæ, & uirtutem expellẽdi dæmones. Cũ nos aũt, ut dictum est, Rhodum appulissemus, & audiuissemus de uita sancti uiri, necessarium duximus eum non præterire, sed eius angelica frui consuetudine, & cum rogauissemus, ubinam haberet monasterium, ad eum profecti sumus, nauigantes in cymba, & cum peruenissemus, pulsauimus ostium. Statim aũt egressus, per se nobis aperuit, etiãsi haberet apud se aliũ discipulũ.

Nauigat uir sanctus Constãtinopolim.

Procopij monachi encomion.

Cum autem adspexisset sanctissimos Episcopos, ꝓcidens in terram, eos adorauit. Deinde surgens, me quoque est osculatus & pium Eusebium Diaconum, quẽ secũ ducebat sanctus Iohannes Archiepiscopus. & cum nos introduxisset in oratoriũ, retrocessit, dãs priorem locum beatissimis Episcopis, dicens: Decet uos Sacerdotes habere priorem locum, me aũt humilem & abiectũ, & qui ordinationem non sum assecutus posteriorem. Tunc cognouimus sanctissimũ Procopium esse perspiciendi potestate præditum. Cum enim nos nunquam adspexisset, neque de nobis audiuisset, cognouit per spiritum eos esse Episcopos beatissimos, inquam, Iohannem & Porphyrium. & ideo eos affecit honore dicendi preces priori loco. Deinde post preces sedimus, & cum esset nobis locutus multa animæ utilia, rogauit causã susceptæ itineris molestiæ. Beat⁹ uerò Porphyrius ei omnia narrauit de Gazæis, quantus sit eorum furor in colendis simulacris, & q̃ multa mala ab eis patianť Christiani, & ꝙ ea de causa ascẽdũt ut rogent Imperatores, ut euertãtur templa idolorum.

Cũ aũt audiuisset sanctus Procopius Anachoreta, dixit: Dñe Iesu Christe, cõuerte tuos famulos à fraude diabolica, ad fidẽ illuminatã. Deinde dicit sanctissimis Episcopis: Ne sitis anxij animo, ò patres. Deus eñ qui nouit zelũ uestræ fidei, iter uobis diriget, & dabit oĩa, q̃ sunt uobis cordi. Agite ergo, ea uobis dabo monita quæ De⁹ reuelauit meæ humilitati. Primũ cõuenite sanctissimũ Episcopũ Iohãnẽ, & cũ eo preces ad Deũ fundite, & ei rẽ exponite, & ipse est uobis consulturus ea, q̃ ipsi reuelauit Dñs. Nõ potest .n. loqui in palatio, qm̃ ei irascit Imperatrix Eudoxia. Ipse ergo uos cõmẽdabit Amãtio Cubiculario dñæ, uiro pio & q̃ habet in honore Sacerdotes, ipse uos introduceret ad Imperatricem, & qñ ad eã ingressi fueritis, uos est benigne exceptura. Exponite ergo ei rẽ uniuersam, & iubete eã ualere, & exite. In secundo autem ad eam ingressu, postquã uos eam huius rei admoueritis, dicite ei: Speramus in Christũ filiũ Dei, ꝙ si rei præsenti studueris, est tibi daturus filiũ masculũ. Cũ hoc autẽ audierit, est læta futura. est enim prægnãs, & hic est mẽsis nonus, ex quo concepit, & ẽ factura oĩa, ut rẽ uobis reddat effectã Deo annuẽte.

Procopius ex reuelatione docet sanctos episcopos, ut se Constantinopoli gerere debeãt.

Nos autem cum audiissemus quod dixerat uir sanctus, & credidissemus iis, quæ fuerat locutus, & ipse nos Deo commendasset, egressi sumus, & soluentes illo die, nauigauimus, & post alios decẽ dies peruenimus Byzantium, & accepto hospitio, die sequenti iuimus ad sanctissimum Archiepiscopum Iohannẽ. Cum uerò cognouisset, quinam essemus, nos accepit magno honore & obseruantia. Nos aũt rogauit, quanam de causa hunc usq; laborem sustinuimus, & ei narrauimus, & cũ cognouisset, recordatus est nos lõgo ante tempore hoc rogasse literis, cum me agnouisset, benigne est complexus, Rogat uerò nos, ne angamus animo, sed spem habeamus in Dei misericordia.

Dixit

Dixit autem nobis: Ego quidem non possum loqui cum Imperatore. eum enim in me iritauit Imperatrix, quoniam eam reprehendi propter possessionē, quam cū concupijsset eripuit. Et mihi quidem non est, hoc curæ, quòd irascantur. Seipsos enim læserūt, non me. Nam & si lædant meum corpus, animæ multo magis proderunt hoc tamen relinquamus Dei misericordiæ. De nostro autē edicto, si uideatur Domino cras accersam Eunuchum Amantiū, qui est Eunuchus Imperatricis, & multum potest apud eā, & est uerè Dei seruus, & ei rem exponam, & est magnum studium adhibiturus Deo annuente.

Nos uerò cū ille sic nobis promisisset, & nos Deo cōmendasset, iuimus in nostrum hospitium. Die autē sequenti, iuimus ad sanctum, & inuenimus apud eum. Cubicularium Amantiū rei enim nostræ curā gesserat. & eo accersito, de re nostra eum docuerat. Postquam autē ingressi sumus, & cognouit Amantius nos esse eos, de quibus cum ipso fuerat locutus, surgens adorauit sanctissimos Episcopos, facie inclinata in terrā. Illi uerò cum cognouissent quisnā esset, eum sunt cōplexi & osculati. Porrò autē eis quoque iussit sanctissimus Episcopus Iohannes ore proprio Cubicularium docere de re sua. Sāctissimus autem Porphyrius ei omnia narrauit de idololatris, quemadmodū liberè & confidenter faciunt res nefarias, & quemadmodū affligunt & uexant Christianos. Ille uerò audiēs fleuit, & impletur zelo diuino, & dicit eis: Nè sitis anxij patres, Dominus enī Christus est defensurus suam religionem. Orate ergo uos & ego loquar cum Augusta, & spero in Deū uniuersorum, fore ut consuetam suam faciat misericordiam. Die autem crastino uos ad eam introducam, & ipsa ore uestro à uobis docebitur, quæ uultis, inuenietis uerò eam à me prius instructā. Cum hæc autem dixisset, nobis ualete iussit ac recessit. Nos quoq;, cum multa spiritalia locuti essemus cū sanctissimo Archiepō Iohāne, isque nos Deo cōmendasset, recessimus.

Die uerò sequenti nos accessit Cubicularius Amātius per duos Decanos, ut iremus in palatium, & surgentes, properè iuimus. Inuenimus autē ipsum nos expectantem. Qui accepit duos Episcopos, & eos introduxit ad Augustā Eudoxiam. Postquām uerò eos adspexit, prior salutauit, dicens: Benedicite patres. Illi autem eam adorauerunt. Sedebat uerò super aureum lectū, & dicit eis. Ignoscite mihi Sacerdotes Christi propter uentris, quæ me premit, necessitatē. Debebā. n. in uestibulo occurrere uestræ sanctitati. Sed propter Dominum orate pro me, ut quod est in utero, in lucem edam cum Dei benignitate. Sanctissimi autem Episcopi admirati tantā eius demissionem, dixerunt: Qui benedixit uterum Saræ & Rebeccæ & Elizabet, benedicat & uiuificet, id quod est in tuo uētre. Postquā uero locuti sunt alia quoq; uerba spiritalia, dicit: Scio cur hunc uiæ laborem susceperitis me enim prius docuit Amātius Eunuchus. Quòd si uos quoque me uultis docere, iubete patres. Iussi autem, docuerunt omnia quæ pertinebant ad idololatras, quemadmodū securè faciebant res impias, & quemadmodū sua potētia opprimebāt Christianos: nō sinentes eos obire ullum officium publicum, neque sua prædia colere, ex quibus uectigalia publica pendunt imperatoriæ potentiæ. Cum hæc audiuisset Imperatrix, dixit: Ne sitis anxij, patres. spero enī in Dominum Christū filium Dei, fore ut persuadeā Imperatori ea facere, quæ debent uestrā sanctā fidē & uos hinc dimittat cōpotes desiderij. Abite ergo & uos reficite. estis enim defatigati, & orate, ut Deus opem ferat meæ petitioni.

Eudoxia reuerenter accipit episcopos.

Cū hæc autē dixisset, iussit afferri pecunias, & cū accepisset circa tres pugillos, dedit sanctissimis Episcopis, dicens. Hæc interim accipite ad expensas. Episcopi uerò his acceptis, cū multum ei benedixissent exierunt. Exeuntes aūt, magnam pecuniæ partem distribuerunt Decanis, qui præerāt portis, adeo ut paucæ apud eos remanerent. Imperatrix uerò cum Imperator esset ad eam ingressus, docuit eum negociū Episcoporum, petijt autē, ut euerterentur tēpla Gazæ. Imperator uerò cum audijsset, ægrè tulit, dicens: Scio illam ciuitatem esse deditam cultui simulacrorum, sed est in nos grato animo in pensitandis uectigalibus publicis, quæ quidē confert plurima. Si ergo eorū templa repentè diruamus, metu se in fugā conijcient, & perdemus tantum canonem. Sed si uidetur, eos particulatim affligamus, idololatris adimentes dignitates, & alia ciuilia officia, & iubeamus tēpla eorum claudi, & non amplius celebrari. Cū enim afflicti fuerint, & ad omnes redacti angustias, agnoscent ueritatem. Nam quod exuperant, si idem sit repentinum, graue est ijs qui sunt subiecti. Imperatrix autē cū id audijsset, fuit magno dolore affecta, erat enim acris & feruens in fide. Imperatori uerò hoc solum respondit: Dominus est opem laturus seruis suis Christianis, seu nos uelimus, seu nolimus. Hæc nobis narrauit pius Amantius Cubicularius.

Eudoxia Archadiū hortatur, ut euertat templa dæmonum apud Gazæos

Die autē sequenti accersijt nos Augusta, & cū de more prior salutasset sanctos Episcopos, iussit eos sedere. Postq̄ uerò locuti essent multa uerba spiritalia dicit eis: Locuta sum cū Imperatore, & aliquātum ægrè tulit. Sed ne animo angamini. Deo enim uolēte, nō sum cessatura, donec uobis satisfiat & egrediamini assecuti uestrum, qui est ex Deo, scopum. Episcopi aūt his auditis, adorarunt. Stimulatus uero sanctus noster Porphyrius, recordatus eius, quod dixerat beatissimus Procopius Anachoreta, dixit Imperatrici: Labora ꝑpter Christū, & ipse ꝑ tuo labore est tibi daturus filium, qui uiuet & imperabit te uidente & eo fruente multos annos. Cū hoc audijsset Imperatrix, repleta est lætitia, & ruber euasit eius uultus, & ei accessit maior ea, quā habebat, pulchritudo. ea enim, quæ apparēt, ostēdūt ea, quæ latēt. Dicit itaq; sanctissimis Episcopis. Orate patres, ut quō dixistis, Deo uolēte, pariamus masculum, & si hoc factū fuerit, polliceor uobis me facturū omnia, quæ petitis. Quin etiā aliud quoq;, quod nō petijstis, sum factura, Christo annuente. Sāctā enim ecclesiam ædificabo Gazæ in medio ciuitatis. Abite ergo in pace, & quiescite assiduè ꝑ me rogātes, ut cū Dei benignitate pariam, & paulopòst id implebo. Cū ergo ualedixissent Episcopi, & eā Deo cōmēdassent, egressi sunt ex palatio. Precabamur aūt, ut pareret masculū, credebamus enim ei, quod dixerat sanctus Procopius Anachoreta. & ibamus quotidiè ad sanctissimū Iohānē Archiepiscopū, & fruebamur sanctissimis eius eloquijs dulcioribus sup mel & fauum. Veniebat uerò ad nos Amantius Cubicularius, aliquando quidem ferens respōsa Imperatricis aliquando autem etiam, ut nos conueniret.

Paucis autem post diebus parit Imperatrix masculū, & imponunt ei nomen Theodosium, quod erat nomen eius aui Theodosij Hispani, qui imperauit simul cum Gratiano. Natus uerò iunior Theodosius, fuit in lucem editus in purpura. Vnde etiā cū primū fuisset natus, fuit renunciatus Imperator. Fuit autē magna lætitia in ciuitate, & fuerunt quidā missi ꝑ ciuitates, qui hæc renunciarent, donaq; & munera. Domina uerò cū primū pepisset & surrexisset è cella puerpij, misit ad nos Amātiū, dicēs nobis ꝑ ipsū: Ago Christo gratias, q; ꝑ uestras sāctas ꝑces Deus mihi donauit filiū. Precemini ergo patres, illi uitam & mihi

Theodosius iunior nascitur.

Renunciatur Imperator ab ipso ortu.

mihi humili & abiectæ, ut impleam ea, quæ sum uobis pollicita rursus ipso uolēte Christo, per sanctas uestras preces. Cum autē impleti essent septē dies à puerperio, nos accersit, & nobis occurrit in porta cubiculi, portās infantē in purpura. Inclinauit uero caput, dicens: Benedicite patres mihi & filio quē donauit Dominus per sanctas uestras preces. Infantē quoque tradidit, ut ipsum signarent. Sancti autem Episcopi & ipsam & infantem signarunt signo crucis, & cum precati essent, sederunt.

Postq̄ autē ipsi locuti essent multa uerba plena compunctione, dicit eis Domina: Scitis patres, quid
Visio S. Porphyrij. de re uestra statui facere? Dominus uero meus Porphyrius respondēs, dixit: Quæcūq; statuisti, ex Deo statuisti, etenim in hac nocte reuelatum fuit meæ hu-
Matt. 16. militati per uisionem, me esse Gazæ, & stare in delubro, quod illic uocatur Marnium, & tuam pietatē mihi tradere euāgeliū, & dicere: Accipe, lege. Ego autem cū aperuissem, inueni locū illū, in quo dicit Dominus Christus Petro: Tu es Petrus, & super hāc Petram ædificabo Ecclesiā meā, & portæ inferi non præualebunt aduersus eā. Tu uero, Domina respōdēs, dixisti: Pax tibi. esto fortis, & strenuus. Post hæc autem sum excitatus, & ex hoc persuasū habeo fore ut Dei filius tui animi instituto opē ferat. Dic uero nobis Domina, q̄d statueris. Imperatrix respōdēs, dixit: Si Christo placuerit paucis post diebus, dignabitur infans sancto baptismate. Ite ergo & facite supplicationem, & petite in ea, quæcunq; uolueritis, & quādo egressus fuerit infans ex uenerando baptismate, tradite supplicationem ei, qui ipsum portabit, ego autem docebo eū, quid facere oporteat, & spero in Dei filiū eū rē totā esse dispensaturū è uoluntate suæ clemētiæ. Nos autē his promissis ab ea acceptis, cū ei & infanti multum benedixissemus, egressi sumus, eūtes fecimus supplicationē, in charta multa ponētes, nō solū euersionē simulacrorū, sed etiā priuilegia dari sanctæ ecclesiæ & Christianis, & præberi reditum. erat enim pauper sancta ecclesia.

Cum autē dies præterijssent, uenit dies, in quo erat illuminādus nouus Imperator Theodosius, erat uero coronata & ornata uniuersa ciuitas holoserico & auro. & omni alio ornamento adeo ut non posset quispiā explicare ornatū ciuitatis. Quinetiā fluctuātem habitatorum multitudinē, licebat intueri uariatam multiplici & diuerso genere uestiū. Non est autē meatū uirtū dicere splendorem illius ornatus, sed illorum, qui sunt in dicendo exercitati, ego uero transibo ad præsentē ueram conscriptionem. Baptizato
Theodosius baptizatur. iuniori Theodosio, & ab ecclesia egresso in palatiū, licebat rursus intueri uirtutem eorum qui præerant multitudini, & uestem eorum refulgentem, erant enim omnes candidati, ut existimaretur multitudo esse niue repleta. Præcedebant autem Patricij, illu-
Omnes ferunt cereos. stres, & omnis dignitas cum ordinibus militaribus, omnes portantes cereos, ut putarentur astra cerni in terra. Erat uero prope infantem, qui portabatur, ipse quoq; Imperator Archadius, uultum habens hilarem & nitidū magis quā ea, quā gestabat, purpura. Vnus autem ex Proceribus portabat puerum in splēdida ueste. Nos uero admirati sumus, uidentes tantā gloriam. Dicit autem nobis. S. Porphyrius ea, quæ paulo post euanescunt, tātā habēt glorā, quāto magis cælestia quæ sunt parata sanctis, quæ nec oculus
Esa. 64. uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascende-
1. Cor. 2. runt? Stetimus autē nos in uestibulo sanctæ ecclesiæ, habentes etiam chartam suppplicationis.

Postquām uero fuit egressus à baptismate, exclamauimus dicētes: Rogamus tuā pietatē, chartā quoq; porrigentes. Cū aūt adspexisset is, q̄ gestabat puerum & cognoscebat rē nostram, (eam enim prius didicerat à Domina) iussit chartam ei accipi, & cū accepisset, constitit iussit autē fieri silentium, & cum soluisset, legit partē, & cum inuoluisset, subiecit manum capiti infantis, & cum id inclinasset, clamauit, corā omnibus: Iussit eius potentia ea fieri, quæ sunt in supplicatione. Omnes autem cum adspexissent, sunt admirati, & adorabant Imperatorē, eum beatū pronunciantes, q̄ dignus esset habitus, qui uideret in uita filium imperantē, exultabat autē audiens. Imperatrici quoque Eudoxiæ fuit anunciatū, quod factū fuerat propter suum filium. Læta est autem & genibus flexis Deo egit gratias. Ingresso uero infante in palatium, ei occurrit Domina & eū accepit & osculata est, & eum portans, ipsum quoque salutauit Imperatorem, dicens: Beatus es Domine, ꝓpter ea, quæ uiderunt oculi tui in uita tua, & Imperator lætabatur audiens. Cum autē Imperatrix eū uidisset hilarem dixit: Si uidetur, sciamus quidnam cōtinet supplicatio, ut omnino fiant, quæ in ea continentur. Imperator uero iussit legi chartam, & postquā lecta fuit, dixit: Grauis quidem est petitio, sed grauior est *Eudoxia permonet*
recusatio, quoniam hæc est prima iussio nostri filij. Dicit autem ei Domine: Non solū prima iussio, sed etiam in hoc sancto habitu & pietatis gratia supplicatio, & petita à uiris sanctis. Vix tandem annuit Imperator, cum Domina ualde ei instaret. Hæc omnia *Archadium, ut tandem annuat*
renunciauit nobis pius Amantius.

Die autem sequenti nos accersit Imperatrix, & cū de more prior salutasset sanctos Episcopos, iussit sedere, & dixit eis: Vestris precibus cōcessit mihi Deus rem uestrā, idq; factum fuit eius auxilio. uidistis autem, quanā uia & ratione sum usa, Sed si uidetur, cra- *precib' S. Porphyrij.*
stino die accersam Quæstorem, & coram uobis iubebo, ut conuenienter ei, quod continet supplicatio, fiat rescriptum diuinum ex nomine duorum Imperatorum, & ut semel dicā faciat omnia quæ consequuntur. Episcopi autē, his auditis, ei multum benedixerunt, & eius filio, & Imperatori. Cumque multa alia disseruissent animæ utilia, postquām ualedixissent, exierunt. Die uero sequenti accersit Quæstorem & nos. Dicit autem ei: Accipe hanc chartam, & conuenienter ei, quod in ea continetur, diuinū rescriptum manda literis. Quæstor uero, accepta charta, diuinum rescriptū dictauit celeriter, nobis p̄sentibus. Ei autē suggessimus. ut duces & cōsulares & res eorū deputaret ad ferendam nobis opem. Postq̄ uero pfectū fuit diuinum rescriptum & subscriptum, rogauimus Dominam, ut hoc negotiū mandaretur alicui uiro illustri. Iussit autem Amantio quærere uirū bono zelo præditū Christianū cui hoc negotiū deberet cōmitti. Multi eīm ex ijs, qui tūc erāt in dignitatibus, emulatē habebāt fidē, de quibus sumpsit pœnas diuina iustitia. Cū enim resciuissent Imperatores, eos nō rectè se habere circa fidem intemeratam, eos priuarunt suis dignitatibus, eosq; & in corpore punierūt, & mulctarunt pecunijs. hæc autem facta fuerūt antea. Quocirca iussit Augusta negotium nostrū cōmitti uiro Orthodoxo. Cōmissū uero fuit cuidam nomine Cynegio ex consistorio, qui fuit uir admirabilis & fide feruens. Eo autem accersito, iussit Augusta ut omnia idola usque ad solum euerteret & igni traderet. Porro ei quoque manu sua dedit pecunias dicens: Accipe ad sumptus, & nihil capias à sanctissimis Episcopis.

Cum talia autem mandata accepisset à Domina, egressus est promtior & alacrior, Cum trāsegissemus *Dies festi*
uero reliquū hyemis, & fecissemus sanctos dies festos paschales & diē resurrectionis, parabamus nos *Pascales.*
ad nauigandum. Rogauimus autē admirabilem Amantium

mantium,ut id significaret Dominæ,ut eam iuberemus ualere,Ille uerò cum hoc audijsset, fuit magno dolore affectus, propterea quod nos essemus nauigaturi.nos enim tantum dilexit,ut ipse rogaret Dominam,ut eum dimitteret ad orandum in sanctis & uenerandis locis.Timebat autem Domina eum dimittere,ne si illuc iret,fieret monachus, &ibi maneret. Sciebat siquidem uiri uitam. erat enim reuera nulli culpæ affinis, multas præbens eleemosynas, & perpetuo ieiunans,& multos hospitio accipiens, & concurrens ad pios usus. Hactenus quidem de pio Amantio: Dominæ uerò de nobis significauit, & ingressi sumus ad eam,& dicit sanctissimis Episcopis: Quando Deo uolente nauigabitis?Illi autem dixerũt: Propterea sumus ingressi, ut iuberemus tuam ualere potentiã.Illa autem dixit:Recordamini semper mei & mei filii.Iussit uero protinus afferri pecunias.Quæ cũ fuissent allatæ,dixit Domino meo Episcopo Porphyrio: Accipe pater hæc ducenda, & ædifica,quam sum pollicitus,ecclesiam in medio Gazæ, & significa mihi,si opus habueris pluribus pecuniis, & eas statim mittã. Construe Xenodochium, ut excipias fratres,qui ueniunt in tuam ciuitatem, & tribus diebus eis sumptum præbeas. Dedit autem sanctissimo quoque Iohanni aureos mille,& uasa præciosa utrisque. Ad sumptus uerò dedit utrisq; ad centũ aureos.

Preclara Amantij Eunuchi uirtutes.

Eudoxiæ liberalitas.

Obtinuit autẽ prædictus sanctissimus Iohannes Episcopus Cesareæ,quæcunque uoluit priuilegia ratione suæ ecclesiæ. Cumque precati essent & multũ benedixissent Dominæ & eius filio & Imperatori, exierunt. Rogarunt etiã, ut ingrederẽtur ad Imperatorem.Imperator autem eos interrogauit, an essent omnino expediti,& an Augusta eis aliqua donasset. Ipsi uero dixerunt:Sumus omnino expediti à sospite uestra pietate & pia uestra coniuge, & à filio uestro, quem Deus custodiat, fueruntque multa & magna nobis donata, statim autem iussit etiam Imperator Præfectis,eis dare ex publicis uectigalibus Palestinę circa uiginti libras auri. Dedit autẽ ipse quoque pro sumptibus circiter unum pugillum,qui inuentus est continere circiter nummos quinquaginta. Cum uero ei quoque benedixissent,sunt egressi. Egimus autẽ in ciuitate alios tres dies, donec accepimus legationem quadraginta librarum & post tres dies nauem ascendentes,nauigauimus Gazã,uicesimotertio Xanthici,q est apud Romanos octauusdecimus Aprilis.

Iræ Arcadij Imper.

Præclarissimus uerò post nos egressus est Cynegius,usus publico nauigio. Peruenimus autem Rhodum spatio quinque dierum. ualde uero studebamus ire ad sanctum Procopium Anachoretam. Cumque nos ualde rogassemus nauclerum,ut nobis concederet tres horas,non concessit,dicens: Non possum uẽtum inuenire tam secundum. Nos autem ei dicebamus: Possunt preces sancti uiri nos seruare, & dare nobis uentũ secundũ, nauclerus autem indignatus, non admisit nostram petitionem. Sed cũ aquati fuissemus,soluimus. Valde uero cruciabamur, quod nõ licuisset nobis eum conuenire. Precibus ergo ab eo petimus, ut nobis ignosceret, & pro nobis oraret ut salui essemus,& effectum redderemus opus, quod fuerat nobis commissum. Cum ergo Rhodo nauigassemus,& duos dies in maris tranquillitate & serenitate felix fuisset nobis nauigatio,repente oritur tempesta, uentique,& fulgura & tonitrua, & in altum tollebantur fluctus instar montium, & attollebatur nauis,ut nos existimaremus eã nubes tangere. Erat autem clamores & lachrymæ & oratio ad Deum,implorabamus quoque preces sancti Procopii Anachoretæ.Cumque fuisset uespera,& tempestas non cessaret, permansimus uigilãtes totam illam noctem, circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & uidet in somnis Dominus meus Porphyrius sanctum Procopium Anachoretam, dicentem eis: Nauclerum catechismo instituite & obsignate, (est enim ex execranda hæresi Arii) & afficite, ut ipse anathemate notet Arrium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.Propterea enim quod sit ipse ex dicta hæresi,non concessit uobis,ut ad me ueniretis.Eum tamen catechesi instituite.est enim rectam doctrinam à uobis accepturus.

Propter nauclerũ Arrianum horrida extitit tẽpestas.

Hæc cum audiisset sanctus noster Porphyrius excitatus, & nobis accersitis narrauit quæ uiderat in somnis. Statim uero uocato neuclero, ei diximus. Vis nauem tuam esse saluam, & nos omnes, & ante omnia tuam animam? Ille autem dixit: Non est hoc rogandum.Ei uerò dixerunt Episcopi: Abnega malam tuam fidem,& crede in rectam fidem, & saluus eris tu, & nauis,& oẽs nos. Dicit eis nauclerus: Qm̃ uideo uos habere præscientiam, (cõpræhendistis.n. quæ erant in corde meo, cũ nemo id uobis renuntiauerit) Eccè dico uobis, credo, ut creditis, & abnego hæresim Arii. Rogo aũt uos,ut ꝑ ociũ me ex sanctis scripturis illuminetis in recta fide. Sãcti uerò Epi eũ acceperunt & obsignarunt,super eum susis precibus & eum quoque impertierunt diuinis sacramentis.Interim autem cessarunt fluctus, & uespere mutatus fuit uentus,& feliciter nauigauimus, & cum fuissemus in pelago alios quatuor dies, quinto mane adnauigauimus in maritimam partem Gazeorum,quã uocant Maiumam. Postquam autem descendimus, nos cognoscentes, qui illic erant Christiani,exceperunt cum Psalmodia.Similiter uerò ex ciuitate quoquè,cum audiuissent,occurrerunt nobis,habentes signum uenerandæ crucis, & ipsi psallentes. Commixti sunt autem,qui erãt ex duobus locis,& facti sunt non paruus populus. erant enim plures,qui erant ex maritima, propterea quod haberent multos Aegyptios uini mercatores. Idolorum uerò cultores, uidentes ea, quæ fiebant,dissecabantur, sed nihil audebant facere quoniam audiuerant,in quanto honore fuissent habiti sanctissimi Episcopi apud Imperatores, & quod essent euertenda simulacra, & magna angebantur cura & animi ægritudine.

Mira res, ab iurata à nauclero Arriana hæresi. cessauit maris tempestas.

Postquã autẽ fuimus ingressi ciuitatem, in loco, qui uocatur Tetramphodos,id est, quadriuiũ, stabat statua mormorea,& dicebant eam esse Veneris:erat autem supra aram marmoream,statuæ uero effigies erat nudæ mulieris,quæ habebat aperta tota sua pudenda. Statuã autem in honore habebant omnes ciues,maximè uero mulieres, lucernas accedentes, & thure sufficientes: Dicebant enim eam in somnis respondere iis,quæ uolunt inire matrimonium. Decipiebant aũt se inuicem mentientes. Sæpenuero iussi à dæmone cõtrahere matrimoniũ, tantũ abfuit ut id rectè eis ꝓcederet,ut inter eos fierẽt diuortia,aut male cohabitarẽt. Hæc cognouimꝰ ab iis, q fuerũt auersi ab errore,& ueritatẽ agnouerãt. Quinetiã nõnulli idololatræ,nõ ferẽtes calamitates grauiũ cõiugiorũ, q iussi fuerãt cõtrahere, à dæmone Venere, succẽsẽtes,cõfessi sũt deceptionẽ. Tales.n.sũt dæmones,utq decipiant,& nihil unq̃ ueri dicãt·Neq;.n.possũt,aliq̃d certo ꝓscire;sed ex uerisimilibus ꝓ se ferũt se ꝓscire apud eos,q eis seruiũt. Qũo.n. possunt uerũ dicere,q exciderunt à ueritate?Qđ si in aliquibus cõtingit eos diuinare hoc fit ex eo,qđ euenit, qũo etiã accidit in hominibus,ut sæpe qđã ꝓdicant futura de re,quæ est euentura.Ea ergo quæ ex iis, quæ accidũt, successerũt,quod quidem raro fit, admiramur.Quæ autem coniectura non assequimur, quod,quidem fit assiduè,silemus.Hactenus quidem de demonibus & de eorum deceptione.

Simulacrum Veneris turpissimum.

Dæmones ut uentura prædicant.

Vu Cum

Cum nos ergo, ut dictum est, nauigassemus in ciuitatem, & uenissemus in locum, in quo erat dictum simulacrorum Veneris, portarent autem Christiani uenerandum lignum Christi, hoc est, figuram crucis, uidens dæmon, qui habitabat in statua, nec uidere sustinens signum, quod ferebatur, turpiter egressus ex marmore, deiecit ipsam statuã, & contregit eã in multã fragmẽta. Accidit uerò, ut duo idololatræ starent prope aram, in qua stabat statua, & corruens, unius quidem caput fregit in duas partes, alterius aũt humerũ & brachiale. Stabant enim ambo, sanctum populum subsannantes. Multi autem ex gẽtilibus, cum uidissent signum quod factum fuerat, crediderunt, & commixti cum laicis, unà cum eis sunt ingressi in sanctam ecclesiã, nomine Irenẽ. Fuit autẽ illo die magnũ gaudiũ inter Christianos tribus de causis. Primum quidẽ, ꝙ fanum recepissent sacerdotem, & qui ea fecerat quæ desiderabat. Secundo, quod contriti essent dii gentium, & facti essent tanquam puluis, qui dispergitur ab area æstiua: quinetiam similiter atque ipsi confracti sunt qui confidebant in eis. Tertio autem & maximè, ꝙ conseruatæ sunt animæ, quæ errabant, & accesserunt gregi Christi. Cũ eos uero obsignasset Episcopus, dimisit in pace, iubens ut uacarent sanctis scripturis. erant uerò uiri numero XXXII. & septem mulieres. Cum duos autem alios dies fuisset Gazæ Iohannes Archiepiscopus, ꝓfectus est Cæsareã, quem Christiani oẽs & sanctus Episcopus deduxerũt usq; ad duo miliaria.

Vide uirtutẽ uenerãdæ figuræ sanctæ crucis.

Post decimum autem diẽ uenit admirandus Cynegius, habens secum Consularem & Ducem, & magnã manũ militarem & ciuilem. Præsciuerunt uerò multi ex idololatris, & exierunt è ciuitate, alii quidẽ in uicos, alii autem in alias ciuitates: erãt uero complures ex diuitibus ciuitatis. Eorũ autẽ ædes, qui fugerant, annotauit quem diximus Cynegius. Die autẽ sequẽti accersitis ciuibus præsentibus Duce & Consulari, aperuit eis literas imperatorias, quæ iubebãt ut euerterentur simulacra & delubra, & igni traderentur. Cum primum uerò id audiuissent idololatræ eiularunt magna uoce, adeo ut id ægrè tulerint magistratus, & in eos cum minis emiserint milites, qui eos uirgis & clauis uerberabant. Christiani aũt cum magno gaudio laudibus prosequebantur Imperatores & magistratus. Statim uerò cum magistratibus & cohortibus militaribus impetum fecerunt & euerterunt delubra. Erant autẽ in ciuitate simulacrorũ publica tẽpla octo, nẽpe solis, & Veneris, & Apollinis, & Proserpinæ, & Hecates, & qđ dicebatur Hierion, seu sacerdotem, & Fortunæ ciuitatis, quod uocabãt Tycheon, & Marnion, quod dicebant esse Critæ generis Iouis, quod existimabant esse gloriosius omnibus templis, quæ sunt ubique. Erant autẽ alia quoq; plurima simulacra in ædibus & pagis, quæ nemo posset numero subijcere. Dæmones enim cũ Gazæorũ animũ ut ductilem appræhẽdissent, errore impleuerunt uniuersã ciuitatem, & quæ circuncirca sita erat, regionẽ. hoc autem eis accidit ex nimia simplicitate. Quamobrem traducti ad sanctam fidem, fiunt magno zelo incitati Christiani. Hactenus qđẽ de Gazeis.

Delubra dæmonũ euertuntur Gazæ.

Iussi ergo milites, cum Christianis ciuitatis & maritima eius parte, impetum fecerunt in simulacra. Et primũ cũ uoluissent euertere simulacra & Marnium repulsi sunt. Illis enim idoli sacerdotes, cũ prius de eo audiuissent, portas interioris templi intrinsecus magnis lapidibus obstruxerũt, & cum exportassent in ea, quæ dicuntur adyta, quæcunque erant uasa in templo preciosa, quinetiam ipsa deorum ipsorum animalia, illic occulauerunt, & per ipsa adyta fugerunt per alias uias. Dicebant enim dicta adyta habere multas uias in diuersa loca. Repulsi ergo, sicut prius dixi, conuersi sunt ad alia uero igni tradiderũt. Cum ergo rapuissent omnia, quæ in eis erant, uasa preciosa, sanctus autem Porphyrius anathemati sub iecisset in ecclesia quemlibet ciuem Christianum, qui ex delubris aliquid accipit ad lucrum proprium, nullus ex fidelibus ciuibus aliquid accepit, nisi milites, & qui illic inuenti sunt aduenæ. Obibant ergo cum laicis ex clero uiri pii, & ipse sanctus Porphyrius Episcopus, reprimentes eos, ne aliquid acciperent. Fuerunt uero decem dies euertentes templa simulacrorum..

Post dictos autem dies consilium cœperunt, quonam modo uterentur Marnio, & quid ei facerent. Alij enim dicebant: id debere effodi: alii autem, comburi: Alis, locum purificari, sanctificari ad Dei ecclesiam. & erat de ea re magna deliberatio. Tandem sanctus Episcopus edicit populo ieiunium & orationem, ut eis reuelet Dominus, quidnam eos facere oporteat. Cumque illo die ieiunassent, & Deum de hac re precati essent, uespere peregerunt sanctam synaxim. Cum perageretur autẽ, puer circiter septem annos natus, stans cum matre propria, repentè exclamauit, dicens: Comburite intus templum usque ad solum. Facta sunt enim in eo multa grauia, & maximè hominum sacrificia. Id uerò hoc modo comburite: Afferte picem humidam, sulfur & seuum porcinũ & hæc tria commiscete, & ungite portas æneas, & ignem in eas inijcite, & sic totũ templũ combureẽ. Non potest enim aliter fieri. Id autem quod est exterius, finite cum ambitu, & postquam fuerit combustum, purgantes locum, ædificate illic sanctam ecclesiam. Dicebat autem hoc quoque: Testificor uobis coram Deo, ne fiat aliter. Neque enim ego sum, qui loquor, sed Christus, qui in me loquitur. Hæc autem dixit lingua Syriaca. Postquàm uerò audierunt, omnes admirabantur & Deum glorificabant.

Ieiunio & oratione quod nõ obtinetur à Deo?

Venit autem hoc miraculum etiam ad aures sancti Episcopi, & cum manus suas ad cœlum extendisset, Deum glorificauit & dixit: Gloria tibi Pater sancte, quoniam abscondisti à doctis & sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Iussit autem puer suam quoque matrem, postquàm dimissa esset ecclesia, inueniri in episcopi ædibus. Separato itaque puero, dixit Episcopus mulieri: Adiuro te per filium Dei uiui, ut dicas, an suggestione tua aut alicuius alterius, te sciẽte, filius tuus illa est locutus, quæ dixit de Marnio. Mulier autem cum hæc audiuisset, dixit: Trado meipsã terribili & tremendo Christi tribunali, si unquã præ sciui aliqd ex ijs, quæ filius meus hodiè est locutus. Sed si uidetur tibi, eccè accipe puerum, & cum minis de eo habe quæstionem, & si dixit alicuius suggestione, metu confitebitur: Sin uero nihil aliud dicet, est euidens quòd à spiritu sancto fuit inspiratus.

Matt. 11.

Cum hoc audiisset Episcopus, quod dixerat mulier: & laudauisset, iussit eam paulolum se cedere, & introduci puerum. Cumque adductus esset puer, dixit ei: Quis tibi suggessit, ut loquereris in ecclesia illa, q̃ es locutus de Marnio? Puer aũt recedebat. Iussit uerò sanctissim' Eps afferri flagellũ, & extẽdi puerũ ad hoc, ut ab eo terrereẽ. Ille aũt tenẽs flagellũ, alta uoce clamauit dicẽs: Quis tibi dixit, ut loquereris? dic, ne flagello cædaris. Puer uerò stabat mut', nihil loquẽs. Tũc nos, q̃ eramus circa ipsũ, hæc ei cũ minis diximus, ille aũt erat immobilis. Tãdẽ postq̃ oẽs cessassent, os suũ aperiẽs, dixit puer lingua Græca: Vrite tẽplũ, qđ est intus, usq; ad solũ. Multa.n. grauia in eo facta sũt, & maximè hoiem sacrificia. Hoc aũt modo id urite: Afferte picẽ humidã, & sulfur, & seuum suillũ, & miscete hæc tria, & ungite portas æneas, & ignẽ eis immittite, & sic tẽplũ cõburetur. Alias.n. nõ põt fieri. Qđ est exteri' aũt, finite cũ ambitu, & postq̃ fuerit

Puer loquitur Græcè, cum nũquam didicisset.

fuerit côbustum, expurgato loco, statuite illic sanctã ecclesiã. Testificor.n.uobis coram Deo, non posse aliter fieri. Non enim sum, qui loquor, sed qui est in me Christus. Admiratus est autem sanctissimus episcopus Porphyrius, & omnes qui cum eo erant, audita pueri libera loquendi fiducia, & quòd partite & distinctè esset locutus. Accersita uerò matre, eam interrogauit, an ipsa aut filius eius sciret linguam Græcam. Illa autem interiurando affirmabat, neque se, neque suum filium scire Græce. Cum hoc rursus audiuisset sanctissimus Porphyrius, laudauit Dominum, & afferens tria numismata, ea dedit mulieri. Puer autem cum uidisset numismata in manu matris suæ exclamauit, dicens lingua Syriaca: Ne accipias mater, ne tu quoque auro uendas donum Christi. Rursus autem cum id audiuissemus, summe mirati sumus. Mulier uerò reddidit tria numismata, dicens Episcopo. Ora pro me & filio, & commenda nos Deo. Sanctus autem Epus eos dimisit in pace.

Mane uerò congregatis religiosis Clericis & Christi amante populo, & præterea admirabili quoque Cynegio & magistratibus, dixit eis, quomodo locutus est puer de Marnio. Cum autem audiissent, mirati sunt, & communi consensu dixerunt, ut sicut dixerat puer, sic combureretur. Allata ergo pice humida, & sulfure, & seuo suillo, & his tribus mixtis, unxerunt portas interiores, & fusis precibus, ignem admouerunt, & statim uniuersum templum eum arripuit, & fuit exustum. Quotquot autem milites & hospites poterât, rapiebât ex igne, quæ inueniebant seu aurum, seu argêtũ aut ferrũ aut plũbũ. Erat uerò illic qdã ex Præfectis militarib⁹, quos uocât Tribunos, qui aderat combustioni templi. Erat autem, ut apparebat, Christianus; in occulto uerò erat idololatra. Hic ergo cum interesset, & uideret conflagrationem & direptionem, quæ fiebat à militibus, discruciabatur, & sub prætextu, quòd curaret ut seruarent ordines, flagellis crudeliter cædebat, quem inueniebat ferentem aliquod spolium, Cum hæc fierent & ab igne corrupti essent parietes, repente lignum ardês incidit in Tribunum, & ei duplicem affert mortem. Perfracto enim capite eius, ussit reliquum corpus, & statim fideles milites & Christi amans populus, scientes eum esse propensum ad simulacra, Deum glorificarunt, & dixerunt illum psalmum, qui dicit: Quid gloriaris in malitia, potês in iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua eius. Tanquam nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiã magis, quàm bonitatem, iniustitiam magis quàm loqui iustitiam. Dilexisti oĩa uerba submersionis, linguam dolosam. Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrare te faciet ex tabernaculo tuo, uerbum tuum ex terra uiuentium. & quæ deinceps sequuntur in psalmo. Dies uerò plurimos perpetuò arsit templum.

Marnium comburitur et diripitur.

Tribunus simulatè Christianus diuinitus punitur.

Ps 51.

Postea autem facta est etiam domorũ perscrutatio; erant enim multa simulacra in plurimis atriis, & quæ inueniebantur, partim quidem igni tradebantur, partim autem in cœnum iaciebantur. Inueniebantur libri quoque pleni præstigiis & incantationibus, quos quidem dicebant sacros, ex quibus sua faciebant mysteria & alia nefaria idololatræ. Ipsi quoque eadem passi sunt, quæ dii sui. Accurebant autê multi ad sanctam fidem, alii quidem metu, alii uerò condemnantes priorem suam uiuendi rationê. Omnibus uerò portas sancta aperiebat Ecclesia. Meminerat enim sanctæ scripturæ, quæ dicit: Pulsanti aperietur, & qui quærit, inuenit. Et rursus: Siue prætextu siue ueritate Christus annunciatur. Dicebant autem quidam ex fidelibus sancto Episcopo, non oportere eos accipere, qui accedunt propter metum, sed eos, qui bono proposito. Sanctus uero Episcopus dicebat iis, qui hæc dicebant.

Inquiruntur per domos simulacra & libri impii.

Mat. 7

Phi. 1.

Sunt etiam uirtutes, quæ casu & calamitate accidunt hominibus. Quomodo qui seruum aliquem possidet improbum & ingratum, prius eum admonet, ut sit semper memori & grato animo. Postquam autem eum nullo modo uidet parere admonitioni, ei decætero metum infert necessario, plagasque & uincula, & alia huiusmodi, non uolens eum perdere sed seruare, & agnoscere id, quod oportet. Talem etiam Deum existimare, qui fert patienter nostrum ingratum animum: sæpe autem suadet, quæ sunt nobis utilia per scripturas & alios uiros sanctos. Nobis uerò non parentibus, uolens omnino, ut bonus & benignus nos possidere, & non repellere, nobis infert suum timorem & disciplinam, nos inuitans, ut cum necessitate agnoscamus id, quod oportet. Quãobrem dicit scriptura: Quando interficiebat ipsos tunc quærebant eum, & conuertebantur, & mane uigilabant ad Deum. Et rursus dicit propter eos qui resiliunt & iugum à Deo excutiunt: In camo & freno constringes maxillas eorum, qui non appropinquant ad te. Oportet ergo, ò filii mei, admonere humanitatem per metus & minas & disciplinam. Propterea rursus dicit: Bonum est, quod humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Hæc autem à me dicta sunt propter eos qui uolunt accedere ad nostram sanctam fidem. Nam & si dubitantes accesserint, potest eos mollire tempus, Christo annuente. Vt autem aliud quoque uobis renunciem, si non conspecti fuerint fide digni, ut qui iam fuerint in mali habitu, qui ex eis nascuntur, possunt esse salui, ut qui cum bono conuersentur.

Ps. 77.

Ps. 31.

Psalm. 118.

Cum hæc sanctus dixisset Porphyrius, & persuasisset fratribus, accipiebat omnes, qui uolebant illuminari, catechesi eos instituens multis diebus non solum ante baptismum, sed etiam postea. Assidue enim docebat uerbum, non splendida & magnifica, utês oratione, & se uolens ostentare, sed simplici utens dictione, & oĩa soluens ex scriptura. Accesserunt ergo illo anno gregi Christi circiter trecenta nomina & ab illo tempore augmentum accipiebant singulis annis res Christianorum. Marnio uerò omnino exusto & constituta ciuitate, statuit beatus Episcopus cum religioso clero & Christi amante populo, sanctam ecclesiam condere in loco exusto, quomodo ei reuelatum fuerat, quando erat Constantinopoli. propter quod etiam acceperat pecunias à religiosissima Imperatrice Eudoxia. Dimissis ergo magistratibus & Christi amante populo, retinuit partem auxilii, ne fieret aliqua nouitas post eorum exitum. Non propter hoc autem solũ, sed etiã ut opem ferrent ad congregandam materiã ædificii dictæ sanctæ ecclesiæ. Quidam autê consulebant, ut ædificaretur sicut positum fuerat idoli templũ. Erat enim formæ rotundæ, circundatũ duabus porticib⁹ se inuicê interius subeuntibus, eius uero medium erat ad emittendos uapores constitutum, septentrionaleque & extêsum in altũ. Habebat autem quædã etiã alia, q̃ decebât simulacra, apta ad execrãda illa & nefaria, q̃ fiebât ab idololatris. In hac ergo forma & positura dicebât qdã ædificãdã esse sãctã ecclesiã. Alii uero côtradicebât, dicêtes ipsã quoque posituræ memoriã esse delêdã. Qui autem hoc dicebant, persuadebât omnibus, ut q̃ recte dixissent. Dixit uero sanctissimus Eps: Hoc quoque relinquemus côsilio.

Apud Gazæos crescit religio Christiana.

Interim autem cum repurgatur locus, uenit Magistrianus, epistolas afferês imperatorias semp memorandæ Eudoxiæ. Continebant uero literæ salutationem & precum petitionem pro suo marito & filio. Erat antem in alia charta intra literas de-

scripta forma sanctæ Ecclesiæ figuram crucis, quomodo nunc quoq; Deo uolēte cernitur, & cōtinebāt literæ, ut cōuenienter dictæ figuræ sancta cōderetur ecclesia. Letatus est autem sanctus Porphyrius cum legisset & uidisset formam descriptam. Sciebat enim hoc quoque factum fuisse ex diuina relatione, & meminit scripturæ, quæ dicit: Cor Regis in manu Dei. Continebant autem literæ, preciosas quoque columnas esse mittendas & marmora. Eiecto autem cinere & ablatis omnibus abominationibus, relicta rudera marmorum Marnii, quæ dicebant esse sacra & in loco inaccesso, maximè mulieribus, ea censuit sanctus Episcopus incrustari in platea ante templum, ut cōculcarentur nō solū à uiris sed etiā à fœminis, & canibus, & porcis, & bestiis. Hoc uero idololatris fuit magis molestum, quàm templi conflagratio. Quamobrem complures ex eis. maximè autem mulieres. usque in hodiernum diem marmora non ascendunt.

Ecclesia Gazensis ad crucis figuram extructa.

Pro. 21.

Breui autem post tempore edicit ieiunium uno die, & cum dimissæ fuissent preces matutinæ, iussit pius Episcopus quemlibet uirum Christi amantem afferre ligones & rastra & alia huiusmodi instrumēta. Hoc uerò uespera prius edixerat, ut omnes manè inuenirentur parati, quod etiam factum est. Congregato autem populo cum dictis instrumentis in sancta ecclesia, quæ appellabatur Irene, iussit omnes psallentes simul proficisci in Marniū, quod olim fuerat. Ipse uerò sequebatur, portans sanctum Euangelium, & circa se habens pium clerum, reuera imitās Christum cum discipulis. Præcedebat autē populū semper memorandus Barochas, uenerandæ crucis portans effigiem. Ab utrisque uerò partibus populi, erant milites, qui relicti fuerant ad continendam in officio ciuitatem. Euntes autē psallebant, & in uersiculorū psalmi intercessione dicebant, Alleluia: Erat autem psalmus quē dicebāt: Venite, exultemus Domino, iubilēmus Deo Salutatori nostro. Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus supra omnem terram. Quoniam in manu eius sunt fines terræ & altitudines montium. Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam formauerunt manus eius. Venite adoremus & procidamus ei, & ploremus coram Domino, qui fecit nos. Quoniam ipse est Deus noster, & nos populus manus eius, & oues pascuæ eius.

Processio cum effigie S. Crucis.

Ps. 94.

Dicebat autem alios quoque psalmos donec ingressi sunt in Marnium. Hortatus est autem sanctus Porphyrius Episcopus Rufinum quendam architectum Antiochenum, uirum fidelem & sciētē p* qđ fuit etiam perfectum totum ædificium. Is accepto gypso, designauit posituram sanctæ ecclesiæ, conuenienter formæ, quæ missa fuerat ab inprimis pia Augusta Eudoxia, Cumque precatus esset sanctissimus Episcopus & genu flexisset, iussit populum fodere. Statim autem omnes uno animo & eadem alacritate fodiebant, clamantes: Christus uicit: Non licebat uerò uidere differentiam inter uirum & mulierem, aut senem aut puerum, sed promptus & alacer animus uires præbebat omnibus. Et alij quidem fodiebant, alii autem terram exportabant, adeo ut paucis diebus fuerint & omnia loca effossa & terra egesta. Pri* itaque præparata materia, & ingentibus lapidibus ex tumulo, qui dicitur Aldioma, à parte Orientali ciuitatis, & alia materia, Sanctus rursus, congregato Christi, amante populo, multisque precibus & Psalmodiis dictis in loco, ipse primis se succingens, cœpit portare lapides, & iacere fundamenta. Deinde pii quoque Clerici, & omnes laici lætantes & magna uoce psallentes adeo ut audirentur à tribus milliariis ex ciuitate. Factum est autem ille die magnum miraculum.

**quem*

Sunt putei intra sacrum ambitum, ex quibus est unus ab occidentali parte sanctæ quæ nunc est, Dei Ecclesiæ, non parum profundus. Tres ergo pueri sitientes iuerunt ad bibendum, & appropinquantes ori putei, se inclinabant, innitentes ligno, quod erat in ore putei, ut solent facere pueri, & fracto ligno, tres ceciderunt in puteum. Quidam uerò, qui forte illic aderant, iuerunt & renunciarunt populo, quæ facta fuerant. Fuit autem non paruus tumultus, omnibus cucurrentibus ad puteum. Cum uerò quod factum fuerat, cognouisset sanctissimus Episcopus, ipse quoque currens ad locum, iussit fieri silentium. Quo facto cœpit precari & rogare Deum cum multis lachrymis, ut uiuos & illæsos conseruaret pueros, & maximè propter idololatras, ne dicant. Vbi est Deus eorum in quem sperabant? Et cum fuisset hora una humi inclinatus, & surrexisset, iussit aliquem descendere per funes cadorum, & scrutari pueros. Clamabant enim, qui erant ex populo, appellantes pueros, neque erat ullus, qui eos infernè audiret ex puteo. Cum autem uir ille descendisset, inuenti sunt tres pueri, sedentes super magnum lapidem, illæsi & hilares, inter se colloquentes. Cū uero uir ille eos adspexisset, ualde est admiratus, & Deum glorificauit, & infernè clamans, dixit: Laudate Dominum, uiuunt enim tres pueri. Cum autem audiuisset sanctus Episcopus & populus, læti sunt, & demissa magna sporta, iusserunt simul efferri tres pueros, erant enim parui, ad sex uel septem annos nati. Sporta uerò accepta, is, qui erat inferius, tres illos ligatos fecit tutò sedere, iubens eis claudere oculos, donec sursum peruenissent, & dicere: Iesu Christe, serua nos. Cumque hoc fecisset, clamauit ut aptè funem traherent, & trahentes, dicebant hymnum trium puerorum: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. Cumque peruenissent, & eos adspexisset sanctissimus Episcopus, (erat enim is stans in ore putei, & tenebat funem) repletus gaudio & lachrymis, exclamauit, dicens: Benedicite omnia opera Domini Domino, & laudate Dominum. Postquàm autē eos è sporta sustulerunt, scrutati sunt, nunquid fracta esset aliqua pars eorum corporis, & nihil inuentum est in eis malè affectum.

Tres pueri cadunt in puteum.

Vide insigne miraculum.

Dan. 3

Ibidem

Sed magnum adspeximus miraculū. Inuenti sunt enim tres pueri habentes signa crucis tanquàm acu infixa. Vnus quidem in media fronte, alius autem in summa dextra manu circa digitos, alius uerò in humero dextero. Erant autem pulchrè expræsse cruces neque obliquæ, neque incuruæ, sed unius mansuræ, ut apertum esset, eas diuina esse signa. Neque enim eis afferebant dolorem, neque eduxerant sanguinem, sed erant impressæ tanquam ex cinabari. manserunt autem in eis longo tempore ad hoc, ut uiderent omnes & admirarentur. Nam multi etiam ex alienigenis cum uidissent, crediderunt. Cum uerò ille quoque ascendisset, qui propter pueros descenderat, iureiurando affirmabat, dicens: Quando eos immisit in sportam, & sursum ferebantur, uidebam circa eos tanquam fulgur, donec peruenissent ad os putei. Fuit autem Christianis illo die lætitia, cultoribus uerò simulacrorum, dolor & offensio. Aedificium autem procedebat in dies, omnibus prompto & alacri animo operantibus. Neque enim erat, qui ullum sua mercede frustraretur, sed etiam amplius præbebat, se munifice gerens in eos, qui operabantur. Dicebat enim iustum esse, ut non execrationem, sed benedictionem acciperet omne opus ædificij.

Signa Crucis impressa pueris diuinitus.

Anno autem sequenti mittit Eudoxia imperatrix

columnas, quas erat pollicita, quæ quidem erãt magnæ & admirabiles, numero triginta. Duæ uerò uocantur Carostiæ, quæ quidem sunt in sancta ecclesia, lucentes tanquàm smaragdi. Cum iis autem adnauigassent, qui eas ferebant, rursus apparuit studium, promptusque & alacer animus populi Christum amãtis. Omnes enim cum audiuissent, statim cucurrerunt ad litus, non solum uerò uiri, sed etiam fœminæ & pueri & senes, omnes enim corroborabat fidei desiderium. Et cum currus adduxissent, impositam unamquanque columnam traxerunt, & in templi hypæthro eam deposuerũt, & rursus reuersi sunt & aliam attulerunt, donec omnes portarunt. Et de his quidem hactenus.

Illo tempore uenit in ciuitatem mulier quædam Antiochena, quæ uocabatur Iulia. erat uerò execranda hæresis eorum, qui dicuntur Manichæi. Cumque cognouisset aliquos esse recens illuminatos, & in sancta fide nondum stabilitos, in eorum irrepens animos, eos corrumpebat per doctrinam suam, oculos præstringentem & incantantem, sed multo magis per pecuniæ erogationem. Qui enim inuenit dictam impiam hæresim, non aliter potuit inescare aliquos, nisi datis pecuniis. Eorum enim doctrina, iis quidem, qui sapiunt, plena est omni blasphemia & condemnatione, anilibus fabulis, quæ attrahunt muliercula, & uiros pueriles, qui leuem habent mentem & cogitationem. Ex diuersis enim hæresibus & gentilium dogmatibus hanc suam peruersam constituerunt opinionem, callidè & uafrè uolentes omnes capere. Deos enim multos dicunt, ut placeant gentilibus. Prætereà tempus ortus obseruant, fatumque & astrologiam asseuerant, ut securè peccent, utpote quòd non sit in nostra potestate peccare, sed ex fati necessitate. Porro autem Christum quoque confitentur. Dicunt enim eum hominem fuisse uisione. Etenim ipsi quoque uisione dicuntur esse Christiani. Ea enim prætermitto, quæ sunt ridicula & digna execratione, ne eorum, qui hæc legunt, aures impleam molesta auditione & prodigiosis narrationibus. Res enim Philistionis, Sceni & Hesiodi. & aliorum, qui dicuntur philosophi, commiscentes cum rebus Christianis, suam hæreresim constituerunt: Quomodo enim pictor mixtionem faciens ex diuersis coloribus, efficit existimatione hominem, aut bestiam, aut aliquid aliud, ad decipiendos eos, qui adspiciunt, ut stultis quidem & insipientibus uideatur esse uerus, iis autem, qui sapiunt, umbra & deceptio & humana excogitatio: Ita etiam Manichæi ex diuersis dogmatibus haurientes, effecerunt improbam suam opinionem, uel potius ex diuersis serpentibus uirus congregantes & miscentes, letiferum effecerunt uenenum, ad hominum animas interimendas.

Iulia Manichaa quosdã corrupit neophytos. Hæresis Manichæorum depingit.

Idem certè nostra ætate fecit Luter⁹.

Vt autem prius dictum est, cum illic uersaretur pestifera mulier, quidam fallaci illius doctrina sunt, seducti. Post aliquot uerò dies, cum id cognouisset à quibusdam fidelibus sanctus Porphyrius accersitam interrogauit, quænam & undè esset, & quamnam haberet opinionem. Illa autem & patriam, & se esse Manichæam, est confessa. Iis uero, qui erant apud ipsum, ira motis, (erant enim quidam pii) eos rogat beatus ne irascantur, sed patienter eam admoneant & semel & bis, seruans id, quod dictum est à sancto Apostolo. Deinde dicit mulieri: Abstine, ò soror, ab hac mala opinione, est enim satanica. Illa autem respondit: Dic, & audi, & aut persuadebis, aut persuadeberis, Sanctus uero dixit: Para te ad crastinum diem. & ueni huc. Illa autem cum ualere eum iussisset, est egressa. Beatus autem cum ieiunasset, & Christum multum rogasset, ut diabolum pudore afficeret, paratus fuit in diem sequentem. Aduocauit uerò quosdam ex Piis Clericis & Laicis, ad disputationem suã & mulieris. Die autem sequenti accedit mulier, habens secum duos uiros & totidem mulieres, que erant iuniores & formosæ, oẽs uero pallidi. Iulia autem erat prouecta ætate. Ducebatur autem tota eorum disputatio à scriptis & orationibus mũdanæ disciplinæ, multo uero magis Iuliæ. Erat autem humilis eorum habitus & modesti mores, & quod dicens, extrinsecus oues, intrinsecus uero lupi rapaces & uenenata animalia. Omnia enim dicunt, & faciunt cum simulatione. Deinde iussi sedere, disceptabant & inquirebant.

Tit. 3.

Matt. 7.

Sanctus autem Porphyrius, ferens sancta Euangelia, cum fecisset signum crucis in ore suo, cœpit eam rogare, ut diceret suam opinionem. Illa uero cœpit. Frater autem Cornelius Diaconus, qui fuit paulo ante nominatus, sciens notis scribere, quibus utuntur in iure, iussus a beatissimo Episcopo, notabat omnia quæ dicebantur & opponebantur, me & fratre Barocha admonentibus. Disputationem autem non scripsi in hoc libro, propterea quod sit magna ut qui uelim compendio hoc scriptum mandare literis, eam uero in alio libro exposui iis, qui uolunt scire sapientiam, à Deo datam sanctissimo Porphyrio, & aniles fabulas, quas effutiit prodigiosa loquens & uenefica Iulia. Quam quidem cito est persecuta diuina iustitia. Postquã enim multa horis plurimis esset fabulata, & consuetas dixisset blasphemias in Dominũ & Deum uniuersorum, motus à diuino zelo sanctus Porphyrius, uidens eum, qui omnes fines continet, tam qui cadunt sub adspectum, quàm qui non cadunt, blasphemiis & maledictis incessi à muliere, in quam operabatur diabolus, & quæ se submittebat illius uoluntati, in eam tulit sententiam, dicens. Deus qui facit omnia, qui est solus æternus, neque principium habens nec finem, qui glorificatur in Trinitate, tuam percutiet linguam, & obstruet os tuum, nè loquatur blaspema. Sententiæ autem prolationem consecutum statim fuit supplicium. Cœpit enim tremere Iulia & mutari uultu, & manens in ecstasi longum tempus, non loquebatur, sed erat muta & immobilis, habens apertos oculos & intuẽtes sanctissimum Episcopum. Qui uero cum ea erant, cũ adspexissent ea quæ sustinebat, magno timore sunt affecti, eam autem consolabantur, & carmina cantabant ad eius aures, & non erat uox, nec auditus.

Facit signum Crucis in ore suo, disputaturus cũ Manichaa.

Vltio diuina persequitur blasphemã mulierem.

Cum longo autem tempore mansisset muta, emisit animam, profecta ad tenebras quas in honore habuerat, eas lucem esse arbitrans, conuenienter scripturæ, quæ dicit: Væ iis, qui faciunt id, quod est dulce, amarum, & quod est amarum, dulce, qui tenebras ponunt lucem, & lucem tenebras. Iussit autem sanctus componi eius corpus & tradi sepulturæ, miser tus humanæ naturæ. erat .n. summè clemẽs & misericors. Quicunq; uero audiuerunt id, quod factum fuerat, ualde sunt admirati, nõ solũ q erãt nostræ fidei, sed etiã alienigenæ. Qui autẽ cum ea erãt, duo uiri & mulieres, & quicunq; ab ea corrupti fuerant currẽtes, ꝓciderũt ad pedes beatissimi Epi, dicẽtes: Errauimus, & petebãt pœnitẽtiã. B. uero fecit oẽs subiicere anathemati Manetem authorem eorum hæresis, ex quo etiam appellati fuerunt Manichæi & cum plurimos dies eos instituisset catechesi, adduxit ad sanctam Catholicam Ecclesiam. Occasione autem illorum, alii quoque ex aliis gentibus pœnitentia ducti, fuerunt illuminati.

Es. 5.

Post tempus autem quinque annorum, perfectum fuit opus sanctæ magnæ ecclesiæ. Appellata uero fuit Eudoxiana, ex nomine inprimis piæ Imperatricis Eudoxiæ. Peregit autem dedicationem sanctissimus Episcopus Porphyrius die Resurrectionis

Episcopus dedicauit

sancti Paschatis splendidè ac magnificè, non parcēs sumptui, sed congregatis omnibus Monachis, qui erāt circiter mille, aliis piis Clericis & Laicis & Episcopis, hilariter transegit omnes dies sancti Paschatis, & licebat uidere choros angelicos, non solum in Ecclesiastica consequentia, sed etiā in Horis, quādo fiebāt: Non solum enim erat mensa sensilis, sed etiā spiritalis. Nam post obsonium dicebatur psalmus, & post potum hymnus. Idolorum autem cultores uidentes quæ fiebāt corde tabescebāt. Vndiquaq; .n. ueniebāt hospites ad uidēdū pulchritudinē & magnitudinē dictæ sanctæ ecclesiæ. Dicebatur .n. maior omnibus ecclesiis, quæ erāt illo tempore. Ea de causa qñ iecit ab initio fundamēta, reprehendebat à quibusdam fidelibus, φ eā magnā discripsisset, cū essent pauci Christiani in ciuitate. Respōdēs autem sāctissimus Porphyrius, dixit: Ne sit uestra fides parua. Spero enim in Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, quòd sit multiplicaturus gregem suum, & ampliorem faciet hanc domū, ex eo φ non possit capere multitudinem Christianorum. Nō est enim humanum dogma Christianorum, ut adspiciatur ad tempus & dissoluatur: sed diuinū, & quod accipit incrementū. Hæc & talia semper disserebat beatus Porphyrius fidelibus, non solum in ecclesia, sed etiam in unoquoque loco, illuminans & iuuans populum Christi amantem. Post dies autem festi populos dimisit in pace, unumquenque ad suos.

Ecclesiam splēdidè ac magnificè.

Templum Gazæ amplissimum.

Postquàm uero condidit & sanctificauit dictā sanctam Ecclesiā, constituit, ut daretur unicuique hospiti, qui erat in ciuitate, sumptus unius diei. Suppeditabat autem unicuique mendico, tam peregrino q̄ ciui, quotidiè ad sex obolos, præter ea, quæ ipse per se præbebat iis qui ad ipsum accedebant, in ueste, argento, & auro, unicuique præbens conuenienter sue dignitati. neque unius ex iis, qui indigebant, erat expers suorum donorum. In diebus autem ieiuniorum sancti festi Paschatis, suppeditabat unicuique pauperi ad decem obolos quadraginta diebus. Iussit autem in pio suo testamento, omnino dari dictos decem obolos quadraginta diebus, & assignato reditu, ex quo uolebat eos dari, in dicto testamento statuit, ut nisi hæc quotannis suppeditarentur, dictus reditus ueniret ad sanctam Cæsareæ ecclesiam. Hæc uerò postea facta sunt.

Largissimæ S. Porphyrij eleemosinæ.

Idolorum autem cultores quò magis adspiciebant proficere Christianos, eò magis furebant & studebant malis afficere Christianos, & ante omnes sanctum eorum pastorem Porphyrium. Nam cum aliquando orta esset de prædiis controuersia inter Oeconomum sanctæ ecclesiæ, & Samplychum, qui erat primus inter Idololatras, uidens pius Barochas Oeconomum affici iniuria, eum defendit, & cœpit contumeliis afficere dictum Sampsychum, Cum id autem audiuissent reliqui Curiales, congregati inuaserunt Oeconomum & pium Barocham. Simul uerò cum curialibus ascenderunt etiam multi ex ciuibus, inuenta occasione malè afficiendi fideles, & ex parua, ut dixerit quispiam, scintilla tantus est ignis accensus, ut omnes Christiani in periculum uenirent, ne perirent: Tanto enim furore perciti fuerunt idololatræ, ut ipsi gladios & clauas acceperint, & septem homines occiderint, & alios multos sauciauerunt: Deinde his non contenti, in ipsum Pastorem irruerunt. Quidam autem, qui bono lætabantur, præcurrentes, renunciarunt sanctissimo Episcopo incursionem multitudinis. Cum uerò audiuisset beatus, me accersito, dixit: Fugiamus frater, & parum occultemur, donec transeat ira Domini. & ascensis muris, fugimus per tecta. Idololatræ autem, fractis portis domus episcopalis, ingressi sunt, & cum non inuenissent sanctum Porphyrium, diripuerunt omnia, quæ illic sunt inuenta.

Idololatræ Gazenses uertuntur in seditionem.

Diripiunt domum episcopi.

Ego autem & beatus Porphyrius per tecta fugientes, inuenimus puellam circa quatuordecim annos natam, quæ cum sanctum agnouisset Episcopum, procidit ad eius pedes. Beatus autem rogauit eam, quænam esset, & quibus nata parentibus. Puella uerò respondens, dixit se esse orbam patre & matre, & auiam habere anum, corpore imbecillam, seq; operari, & se alere & auiam: Rogauit uero eam, an esset Christiana. Illa autem rursus dixit se non esse, sed iamdiu abhinc esse cupere, si sit digna. Clemens autem Porphyrius cum audiisset, quod dixerat puella, & compunctus esset, lachrymatus est, dicens. Quā propensum est ad bonum genus Gazæorum? sed aduersarius studet impedire bonum eorum animum, quē Dominus percutiet uerbo oris sui. Dixit autem puellæ: Affer ad nos huc stoream in hoc tectum, ut hic maneamus, donec sedetur tumultus ciuitatis, & ne renuncies alicui, nos hic esse. Illa uerò iureiurando affirmauit, se ne auiæ quidem suæ indicaturam. Cum autem per quoddam tectum ascendisset in domum suam, attulit stoream, & eam strauit, & procidens ad beati uiri pedes, rogauit eum, ut uesceretur modicis suis cibis, & ne suam dedignaretur paupertatem, erat enim circa uesperam. Sanctus autem uolens fieri imitator magni Prophetæ Eliæ, dixit puellæ: Festina filia, & affer, ut Dominus det tibi per me alimantum spiritale & carnale. Illa uerò properè descendit, emitque panem & oliuas & caseum, & legumen madefactum. Attulit autem omnia, & apposuit nobis, dicēs: Accipite domini mei, & benedicite paupertati meæ. Beatus uerò rursus compunctus, fleuit cum præuidisset, quod habitura erat fidem in Christum. Cumque surrexissemus, & præces fudissemus solitas, & sedissemus, comedimus. Ego quidem comedi caseum & bibi uinum, sanctus autem comedit panem & madefactum legumen, & bibit aquam. & cum dimisissemus puellam ad suam auiam, nos in tecto dormiuimus. erat enim tempus æstatis. Porrò autem puellæ quoque nomen interrogauimus. Dixit uerò, Salaphthe. quod interpretatur Grecè Irene, id est, pax. Diem quoque sequentem transegimus in illo tecto bona Irene nostri curam gerente prompto & alacri animo.

Sāctus uir declinat furorē impiorum.

3. Reg. 7.

Postquàm autē cognouimus esse sedatum tumultum ciuitatis, noctu ambulauimus ad sanctam ecclesiam. Cumque ascendissemus in ædes Episcopales, in iis nihil inuenimus, nisi pium Barocham iacentē & adductum in extremū periculū ex plagis ei illatis ab impiis idolorū cultoribus. Post paucos uerò dies cum cognouisset Proconsul, quæ facta fuerant in ciuitate, uocabatur autem Clarus, mittit Cōmentariēsem cum magno auxilio, & coniicit in costodiā eos quos ostenderunt ii, qui gerebant res publicas, & adducit Cæsaream: & de aliis quidem sumpsit supplicium. alios uerò dimisit cæsos neruis boū. & nō paruo incusso timore sic sedauit ciuitatē. Paucis uerò post dieb⁹ recordatus est sāctus Porphyrius bonæ illius puellæ, q̄ nos accepit, & eam p̄ me accersiit. Illa aūt uenit currēs, habēs etiā aliā mulierē, q̄ dicebat esse amitā. Ingressæ uerò ad beatū Epm̄, prociderūt ad eius pedes, qui eas benignè accepit, tanquā pater beneuolus. Dixit autem puellæ. Re uera, ô filia, cupis fieri Christiana? Illa respondit: iam tibi dixi, ô Domine, me iādiu ab hinc hoc teneri desiderio, & nunc adduxi testē meam amitā, q̄ ipsa quoq; tenet eodē desiderio. Ille aūt lætus, ei & ei⁹ auiæ iussit dari quotidiè argenti quatuor nummos, eius autem amitæ dedit unum nummum, & cum eas signasset signo crucis dimisit, eis iubēs, ut uacarēt precibus, pecatechesim institutioni

Gazæi à Proconsule castigātur.

institutioni catechumenorũ. Misit aũt ad eius quoq; domũ piũ Timotheũ Presbiterũ & per catechesim in stitutorum,& ei iussit signare auiam puellæ. Nã,sicut prius dixi,corpus habebat imbecillẽ & solutum. Tres autem illæ per catechesim institutæ paulòpost digna tæ sunt uenerando baptismo.

Postquam uerò sanctũ deposuisset habitũ, sanctus accersita puella dixit ei: Vis te uiro iungamus legitimo matrimonio?est.n. tibi tẽpus nubendi. Neque .n. nostra scriptura ꝓhibet honorabiles nuptias. Puella aũt cũ audiisset, quod uir sanctus dixerat,cœpit flere & dicere: Bone pater,post quã me cõiunxisti uiro magno,uis me ab illo disiungere, & dare uiro humili & nihili? Nequaquam hoc feceris,Dñe mi. Admiratus autem sanctus,dixit ei: quis est is,quẽ tibi coniunxi? Illa uerò respondit: Iesus Christus Saluator nostrarũ animarum,uerus meus sponsus,à quo non separabor in æternũ. Cum audiuisset sanctus & cõpunctus fuisset, est lachrymatus, adeo ut præ magna cõpunctiõe puellam sit cõplexus,& eius caput deosculatus. Erat enim re uera planè impatibilis, & præ magna ad misericordiam propensione prõptus ad effundendas lachrimas. Porrò aũt nos quoq;, qui eramus apud ipsum cũ uidissemus gratiam sancti spiritus datam piæ puellæ,glorificauimus Deũ,qui dat electis suis sapiẽtiam & gratiam. Dimisit uerò die puellam.

Puella baptizatano nult alium sponsum praeter Christũ

Cõtingit aũt in ipsis diebus anũ requiescere, & migrare ad Dñm. Tũc aduocata puella,accersiuit beatus piam Manaridẽ Diaconissam quæ interpretatur ipsa quoque Græca lingua fotini, id est, lucida. Ei cõmisit Salaptham,ipsi dato habitu regulari. Et cum eas Deo cõmendasset,dimisit in pace. Ea uerò suscepit talem uiuendi rationem,qualẽ nõ habuit alia illo tẽpore,quotidie ieiunans, & post ieiuniũ modico panis uescens cũ sale & madefacto legumine,aut suptiliter cõminuto olere & aqua sola. Vinum enim nõ sumebat omnino. Diebus aũt festis utebatur oleo,& uescebatur oliuis. Nihil aũt aliud gustabat,qđ fuisset igne coctum. In ieiunijs uerò Quadragesimæ,secũdo quoque die comedebat legumina madefacta,aut cõminuta olera sine pane. Totam aũt sanctã paschalẽ hebdomadam transigebat,nihil sumens, præterquam quinta sancta feria,post Cõmunionẽ sanctam,aquã calidã &corpus suũ usque adeo macerauerat,ut qui uidebãt putarent se umbrã adspicere. Fuit aũt alijs quoq; multis exemplũ. Sunt enim æmulati uitam sanctæ puellæ Salapthæ,quæ in hodiernum usq; diẽ uidetur uiuere. Est.n. mundo morte affecta, uiuit aũt Christo, & est cum ipso perpetuo, cuius sanctarũ precũ simus nos participes. Et hæc quidem dicta sint de sancta puella Salaptha.

Accipit habitum regularẽ. *Vitam uiuit abstinẽtissimã* *Est multis alijs exemplis.*

Beatissimus aũt Episcopus Porphyrius, cũ regulã constituisset Ecclesiasticam,& oẽm consequentiã,& alios paucos annos fuisset superstes, postq̃ sanctã significasset ecclesiam,in morbũ incidẽs,pium fecit testamentum. In quo cũ multis legasset,& omnes Christũ amãtis populi Deo cõmẽdasset, in pace dormiit cũ sanctis,secundo mẽsis Dystri,anno, ut est Gazæorũ cõputatio,quadringentesimo octogesimo,episcopatus ab eo gesti uigesimoquarto, mẽse undecimo,& præclaro pacto certamine aduersus idololatras usq; ad diem suæ dormitionis. Et nunc est in paradiso deliciarum,intercedens pro nobis, cum omnibus sanctis,quorũ precibus nostri miserabiẽ pater & Deus cum filio & sancto spiritu: Cui gloria potentia in secula seculorum, Amen.

Sanctus Porphyrius decedit.

DE S. VICTORE CONFESSORE Sermo B. Bernardi Abbatis quo uitã illius summatim comprehendit. Quiescit autem hic S. Victor monasterio Arremarensi Trecensis diœcesis.

Victoris uita & gloria specialis,nõ tam ad gloriam,quam ad uirtutẽ prouocat oẽs, qui recto sunt corde. Non recti plane,sed peruersi est animi,ante quærere gloriam, quam exercere uirtutem, & uelle coronari, qui legitimè non certauerit. Vanum est uobis inquit,ante lucem surgere. Ita est Frustra ad celsitudinem nititur gloriæ, qui prius non claruit uirtute. Frustra fatuæ uirgines sponso obuiam surgunt, quarum lampades extinguuntur, & ideo fatuæ,quia uacuis gloriantur lampadibus,uirtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari,nisi in gloria illorum,qui bus propheta cõgratulãs,ait: Domine, in lumine uultus tui ambulabunt,& in nomine tuo exultabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die,& in iustitia tua exaltabunt. Et infert: Quoniam gloria uirtutis eorũ tu es. Pulchrè non eorum, sed uirtutis eorum gloria cõmendatur. Quæ enim sine uirtute est gloria? Profe cto indebita uenit,præpropere affectatur,periculosè captatur. Virtus,gradus ad gloriam,uirtus,mater gloriæ est. Fallax gloria & uana est pulchritudo, quam illa non parturiuit. Sola est, cui gloria iure debetur,& secure impenditur.

26.Fe. *Psalm. 126.* *Matt. 25.* *Ps. 88.*

Sancto Victori nec uirtus nec gloria deest,sed quẽadmodum ambæ res & quo ordine in homine processerunt,id operæprecium intueri. Pugnauit fortiter, uiriliter superauit,& sic demũ gloria & honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset bellator fortis,humilis Victor? quanquã nec in die uirtutis suę sine gloria fuit,signis & prodigijs admirãdus.

Habemus, dilectissimi,in uita Victoris, & qđ digne miremur,& quod salubriter imitemur. Miror uina dedisse in eremo,non uitem,sed fontem. Miror & stupeo infantem adhuc in utero pauori fuisse pauendis dæmoniis,quippe ab ipsis præcognitum, & iã tũc ex noẽ designatũ. Nec uacuũ nomẽ, ubi hostium fuga,& extorta confessio,uictoriam concessit infantulo. Quis item non miretur,furem dæmonio deprahẽsum,& rursum à dæmõe mox hominẽ liberatũ? Quis etiam nõ omni admiratione stupendũ ducat, carne circũdatũ hoiem,cælis patẽtibus carnis oculos super no infigere lumini,& uidere uisiones Dei, angelico insuper mulceri cantico,doceri oraculo? Hæc atque similia in sancto homine ueneramur, nõ æmulamur. Merito quidem,quando & sine salutis periculo possunt non fieri, & sine salutis periculo nequeunt usurpari. Tutius sane æmulãda solidiora, quam sublimiora,& quæ magis uirtutem redoleant,gloriam minus:

Infans adhuc in matris utero dæmonibꝰ terrori est. *Visiones ad miranda.*

Studeamus proinde moribus cõformari cui in mirabilibus simmilari,& si uolumus,nõ ualemus. Aemulemur in uiro sobriũ uictũ,deuotũ affectũ,æmulemur mãsuetudinẽ spiritus,castimoniã corporis,oris custodiam animi puritatẽ, ponere frenũ iræ & modũ linguæ,dormire parcius, orare frequentius, cõmonere nosmetipsos psalmis,hymnis & cãticis spiritualibus, diebus iungere noctes, & diuinis laudibus occupare Aemulemur charismata meliora. Discamus ab ipso, quod mitis & humilis corde fuit. Aemulemur,inquã ꝙ extitit liberalis in pauperes,iucũdus ad hospites, patiẽs ad peccãtes,benignus ad oẽs. Hoc .n. melius. In is forma est,cui imprimamur,in miraculis gloria, à qua reprimamur. Illa lętificẽt,ista ædificẽt, moueãt illa,ista promoueant.

Catalogus uirtutum S.Victoris. *Col. 3.*

Epulemur

Epulemur dilectissimi ad mēsā diuitis uocati, mē sam abundantē panibus, delicijs cumulatā. An nō diues, qui nos exemplis reficit, protegit meritis lætificat signis? Diues planè, in cuius hodie conuiuio solenni angeli & hoīes pariter cōgregantur. Hi, ut reficiātur, illi, ut delicientur. Isti, ut proficiant, illi, ut gaudeāt. Cuius uita repleta bonis, q̄d nisi mēsa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia ponuntur, si ut tollat quisque, quod sibi expedire & conuenire uidebitur.

Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quæ mihi apponūtur. Cautū est mihi eligere mea, & aliena nō tāgere. Nō extendam manū ad gloriam miraculorū, ne si attentauero, quod desuper nō accepi, perdam merito & quod uideor accepisse. Nō leuo cū illo oculos ad rimāda secreta cælestia, ne oppressus à gloria, cōfusus resiliam, sero confugiens ad
Ecc. 3. consilium sapientis, qui ait: Altiora te nè quæsieris, fortiora te ne scrutatus fueris. Infertur mensis uinū nouū aquarum rubentiū, non tango, quia non mihi appositū scio, qui similiter elemēta mutare, naturas innouare non ualeo. Cerno itē in mensa Victoris, angelos illum audisse canētes. Nunquid uidebo & ego mihi supernos exhiberi cantores, aut certe citharœ
Apoc. 14. dos illos de Apocalypsi corā me citharizare in citharis suis? Imperat ille dęmōibus adhuc in corpore soluit, iam corpore solutus. Cibi sunt, sed non mei, equidē iucundi & sapidi, sed non tangit illos anima mea q̄m non est inopi mihi, unde sufficiā talia redhibere.

At si diligenter considero, ecce præ oculis in mensa sancti, censura iudicij, disciplinæ uigor, sanctitatis speculū, uitæ forma, uirtutis insigne. Hæc à me & absque præsumptione sumuntur, & salubriter insumuntur, & si dissimulo, districte reposcūtur. Audi adhuc quænam mihi iure apposita putem. Si panē doloris, & uinum compunctionis de diuitis mensa obtuleris tollo securus, qui sum pauper & inops. Erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & poculū meū cū fletu miscebo. Pars mea hæc, qui dolēdo commisci. Nec me tamen pigebit, ut æstimo, cibi huius, quoniā qui apposuit scientiam, addit & dolorem: Sed et si tēperantiæ, si iustitiæ, si prudentiæ uel fortitudinis exēpla appareant, ea incūctanter sumo, sciēs quia talia oportet me preparare. Hæc mihi apponi, hæc à me repetitū iri nō dubito. Nunquid signa & prodigia exigēda à nobis sunt, ut ea diuiti uicissim præparemus?

Fratres, uasa sunt in honorē illi, qui nos inuitauit, non cibi pauperum. Tu ergo, qui inuitatus es, diligēter cōsidera, quid tibi ille, quid sibimet opposuerit, nō .n. quicquid in mensam apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatū? Nō poculū tibi, potus apponitur. Sume potū, & pone aurū. Ergo exēpla bonorū operum & rectitudinē morū paterfamilias cōmunicat ita domesticis, ut prærogatiuā sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis, ille glorificandus est, cuius munus sanctè uiuere. cuius uirtus signa facere est, qui in Trinitate perfecta uiuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTORVM ANDRONICI & eius coniugis Athanasiæ, authore Simeone Metaphraste.

27. Fe. IN diebus Theodosij magni Imperatoris, erat in magna urbe Antiochia iuuenis q̄dā argētarius, nomine Vndronicus. Accepit autem uxoē filiam argētarii, noīe Iohannis. Erat uerò eius nomen Athanasia. Erat .n. re uera Athanasia, id est, immortalis & factis
Andronici & & cogitatione. Erat aūt Andronicus ualde pius, & plenus bonis operibus. Similiter uerò eius quoque uxor erant autem ualde diuites. Sic uerò uitam suam agebāt argentiam, & facultates suas diuiserūt in tres *Athanasiæ pietas.* partes unam quidem in rationem pauperū, & aliam in rationem Monachorū, & aliam in rationem facul *Facultatum distributio.* tatum & officinæ. Vniuersa aūt ciuitas amabat Dn̄m Andronicum propter eius modestiam.

Cognouit aūt suā uxorē, & cū cōcepisset, peperit filium, & nominauerūt eū Iohannē. Cū uerò adhuc in utero cōcepisset, peperit filiā, & nominauit eam Mariam. neq; amplius appropinquauit uxori Andro *In matrimonio uiunt cōtinēter.* nicus. Cōferebat aūt suū studiū ad diligenter & labēter laborandū, cū aliis Christi amantibus argētarijs. Dn̄ico & die secundo & quarto & in parasceue, à uespera usque ad matutinum ibat Andronicus ad lauandos uiros suos fratres. Similiter autem eius quoque uxor ad lauandas diligenter mulieres. Post tēpus uerò tempus duodecim annorū, ingressa est quodā die mane dn̄a Athanasia à uoluntario illo labore ad uidēdos suos filios, & inuenit eos suspirantes. Illa aūt cōturbata, ascendit in lectum suū, & posuit ambos supra pectus suū. Beatus uerò Andronicus ingressus, cępit clamare in uxorem suā, ꝙ multum dormiret. Illa aūt dixit: Noli irasci Dn̄e mi. pueri enim sunt infirma ualetudine & cum tetigisset, inuenit eos teneri à febre, & dicit suspirans: Fiat uoluntas Dei. & iuit extra ciuitatem, ad precandum sanctū Iulianū. Illic .n. iacebāt eius parentes. Fuit aūt illic usque ad horam sextā: *Proles moriuntur.* & reuersus audit eiulatū & tumultū, qui fiebat domi suæ. Illæ uerò cōturbatus cucurrit, & inuenit omnē ferè ciuitatem domi suæ & pueros mortuos.

Cūque uidisset infantes in lecto simul iacētes, ingressus in suū oratoriū, se proiecit ante Saluatorē, & flens dixit: Ipse egressus sum nudus ex utero matris meæ, nudus quoque illuc reuertar. Dominus dedit, *Iob 1.* Dn̄s abstulit: Sicut Dn̄o uisum est, ità fiat. Sit nomen Dn̄i benedictū ex hoc nunc & usque in seculū. Vxor autem eius quærebat se suffocare, dicēs: Moriar cum meis filiis. Conuenit uerò uniuersa ciuitas ad efferendos pueros, adeo ut illic esset Patriarcha cū toto clero suo. Eos uerò deposuerunt in martyrio sancti Iuliani supra auos suos. Accipiēs aūt beatū Andronicū Episcopus, ingressus in ædes eius. Illius aūt uxor noluit abire in domū suā, sed dormiit in martyrio. Media uerò nocte apparet ei Martyr in habitu Monachi, dicens ei: Cur non sinis eos, qui hic sunt, requiescere? *Athanasiæ apparet S. Iulianus.* Illa autem dixit: Domine mi, ne mihi irascaris. Nam sum ualde afflicta. Habebam aūt duos solos filios, & hodiè ambos simul extuli. Ille uerò dicit: Quod annos nati erāt tui pueri? Illa uerò dicit ei: Vnus erat duodecim annos natus, altera uerò decem. Ille autē dicit ei: Cur igitur illos defles? Vtinam defleres peccata tua. Dico enim tibi mulier, quod quomodo natura hominis exigit cibū, & fieri non potest, ut non detur ad cōmedēdū, ita etiam pueri in illo die poscūt à Christo bona futura, dicētes: Iuste Iudex, priuasti nos rebus terrenis, ne nos etiam priues cælestibus. Illa autem cum audiisset, est cōpuncta, & mutauit luctum in gaudiū, dicens: Si ergo uiuunt filii mei in cœlo, quid fleo? & conuersa quæsiit Abbatem, qui ei fuerat locutus. & cum totum locum obiisset, non inuenit. & sciscitatur à Ianitore, dicens: Vbi est Abbas, qui est modo huc ingressus? Dicit ei Ianitor: Vides omnes ianuas obseratas, & dicis, Vbi ē Abbas, qui modo est huc ingressus? Eam autem erudiit Paramonarius, ut qui sciuisset eam uidisse uisionem. Illa uerò metu correpta, rogauit ut abiret in suam. Eam uerò accepit Ianitor, & introduxit in domū suam, & narrauit marito suo ea, quæ uiderat.

Tunc dicit ei beata Athanasia: Re uera Domine, etiam uiuētibus filiis uolui dicere, & erubui. Ecce ergo etiam post mortem eorum dico tibi. Si me audias

coniicies

coniicies me in monasteriũ,& deflebo peccata mea. & dicit ei:Abi proba tuam cogitationem una hebdomada: & si permanseris in hoc proposito,loquemur. Illa aût cũ rursus uenisset,idem dixit.Beatus uerò Andronicus accersit socerũ suũ, & ei tradit omnes suas facultates,dicẽs: Ad sancta loca proficiscimur ad orãdũ.Si quid ergo nobis acciderit humanitus, habebis has facultates,ut de eis facias,quod tibi uidebit. Rogo ergo te,ut rectè agas cũ tua anima,& ex ijs, q̃ hic sunt,fac nosocomiũ & Xenodochiũ monachorũ. & manumissis seruis suis,dedit eis legata.& accepta parua benedictione & duobus equis,exiit noctu ex ciuitate,ipse & uxor eius soli. Beata aût Athanasia eminus uidit domũ suã, & sursum adspiciens in cœlũ dixit:Deus,qui dixisti Abrahæ & Saræ, Egredere è terra tua & è cognatiõe tua, & ueni in terrã,quã ostendam tibi,ipse nũc quoque deduc nos in timorẽ tuũ. Ecce enim relinquimus domũ nostram apertã propter nomẽ tuũ,ne ante nos claudas ostiũ regni tui.& flentes ambo abierunt,& cũ ad sancta loca peruenissent adorarũt,& cum multos patres conuenissent,ueniũt ad sanctũ Menã Alexandriæ,& fruunt Martyre.

Nudãt se omnibus facultatibus suis

Ge. 12.

Circa horã aût nonã adspicit Andronicus,& uidet monachũ contendentẽ cũ Laico,& ei dicentẽ: Cur abbatem iniuria efficis? Is uerò ei dicebat:Dñe,locaui bestiam meã ad Scetem.Ego uerò ei dico: Eamus iam,ut totam noctẽ ambulemus,& cras usq; ad sextã ut perueniamus ante æstum diei, & non uult ut iam eamus.Dicit ei dñs Andronicus:Habes ne aliquod aliud animal?Is uerò dicit: Maximè.Dixit aût ipsi:Vade,duc*eum ad me,& ueni accipiã ego unũ animal, & Abbas unũ,quoniam ego quoq; uolo ire ad Scetẽ. Andronicus uerò dicit uxori suæ.Mane hic apud sanctũ Menam,donec descẽdam in Scetẽ,& accipiam benedictionẽ à patribus & reuertar. Dicit ei uxor eius: Accipe me tecũ.Ille uerò dicit ei:Mulier non ingreditur in Scetem.Illa aût dicit ei cũ fletu:Habebis me apud sanctũ Menam,si remanseris,& me non collocaris in monasterio.Cumq; se inuicem salutassent & cõplexi fuissent,fuerũt separati.Ipse autem descẽdit ad Scetem,& cum adorasset sanctos patres in Laura,audiuit de Abbate Daniele,& cũ eo accessisset,non sine magna difficultate eũ potuit cõuenire. Seni uerò omnia exposuit.Dicit aût ei senex:Abi, & aduc uxorem tuã,& faciam tibi literas,& depones eã in Thebaide in monasterio Tabennesiotarũ.Andronicus aût fecit, sicut dixerat ei senex.& abiens,duxit eam ad senem. Qui locutus est eis uerbũ salutis,& factis literis, misit eos ad monasteriũ Tabẽnesiotarum.Reuerso uerò Andronico,dedit senex habitum,& docuit quę ad statum pertinent monasticum, & mansit apud eum annos duodecim.

** illud*

Andronicus proficiscitur ad patres in Scetẽ. Ambo fiunt monachi.

Post duodecim aût annos rogauit senẽ, ut se dimitteret ad sancta loca.Ille uerò bene precatus,eũ dimisit. Abbas aût Andronicus iter faciens per Aegyptũ, sedit sub spina,ut animã recrearet ab æstu.Ecce aût ex Dei dispensatione ueniens in habitu uirili eius uxor, quæ ipsa quoque ibat ad sancta loca. Cumque se inuicem salutassent,cognouit columba cõiugem. Ipse uerò quomodo potuisset cognoscere talẽ,quæ emarcuerat pulchritudinẽ,& quæ uidebat ut Aethiops? Dicit ergo ei:Quò uadis Domine Abba? Ille uerò dicit ei: Ad sancta loca,Ipsa aût dicit ei:Ego quoq; uolo illuc ire.Ipsa ergo rursus dicit ei:Si uelis, eamus ambo simul.Sed tanquam non simul simus, ingrediamur silẽtio.Dicit Andronicus: Vt iubes.Deinde ipsa dicit ei: Non est reuera discipulus Abbatis Danielis?Ipse uerò dicit ei:Maximè. Dicit ipsa:Preces senis nos comitabuntur.Dicit ie Andronicus:Amen.Cum aût simul ingressi essent, & adorassent sancta loca,reuersi sunt Alexãdriam.Dicit Abbas Athanasius Abbati Andronico:Vis maneamus simul ĩ cella?Dicit Andronicus: Certè,ut iubes.Volo aût primum ire,& accipere preces senis.Dicit ei Abbas Athanasius:Vade,& expectabo te apud octauumdecimum: & si uenias, sicut iter fecimus,manebimus silentio.Nam sit te non ferar,ne ueneris.Ego uenias enim te expectabo apud decimũoctauũ.Ille aût profectus,salutauit senem,& de eo ipsi renunciauit.Senex uerò dicit ei:Vade,& dilige silẽtiũ,& mãe cũ fratre.est enim monachus,ut esse oportet.Eo autem reuerso,cũ inuenisset Abbatem Athanasium,mãserũt simul, timore Dei muniti, alios duodecim annos, & non cognouit Abbas Andronicus eam esse suam coniugem.

Andronicus non nouit uxorẽ suã.

Ingressi sancta loca adorauerunt.

Simul degũt, nec tamen cõiugem agnoscit Andronic9

Sæpe ergò ascendebat senex ad eos uisitandos, ea illis differens, quæ pertinebant ad utilitatem. Semel aût cũ ascendisset senex,& eos ualere iussisset, antequam iret ad sanctum Menam,uenit ad eũ Abbas Andronic9,& dicit ei:Abbas Athanasius uadit ad Dñm. Reuersus uerò senex,inuenit eum magnis cõpressum angustijs,& cœpit flere Abbas Athanasius.& dicit ei senex:Cũ te oporteret gaudere,quod migras ad Dñm lachrymaris?Dicit ei Abbas Athanasius: Non ploro, nisi propter Abbatem Andronicum.Sed fac hãc charitatem, postquã me sepelieris. Inuenies schedulam sitã ad caput meum,lege eam, & da ipsi Abbati Andronico:Cumq; ipsi preces dixissent,cõmunicauit & dormijt in Dño.Venerũt aût ad ei faciendas exequias & ecce inuenta fuit sexu mulier,& auditũ fuit in tota Laura.& mittens senex,exciuit uniuersam Scetẽ & interiorem solitudinem: & uenerunt omnes Lauræ Alexandriæ,& conuenit uniuersa ciuitas, & Monachi Scetæ,ferentes legumina.ita enim mos est in Scete. Cum ramis ergo & palmis extulerunt uenerandas reliquias Athanasiæ,Deũ glorificantes,qui tantã tolerantiam præbuit mulieri. Expectauit aût senex septimũ diem beatæ Athanasiæ.Postea uerò uoluit senex accipere secũ Abbatem Andronicum,sed non id sustinuit,dicens:Moriar cum mea Dña. Cũq; eũ rursus iussisset ualere Senex, priusquam ipse iret ad sanctum Menam,uenit ad eum frater, dicens: Laborat Abbas Andronicus,& est redactus ad angustias. Senex uerò rursus misit in Scetẽ,dicens: Adesthuc uenientes.Abbas enim Andronicus sequitur Abbatem Athanasium.Illi autem cum audiuissent,accesserunt & inuenerunt eũ uiuentẽ. A quo cum accepissent benedictionem,dormijt in Domino.

Athanasia abit ad Christũ Honorificè tumulatur.

Andronicus sequitur Athanasiam

Exortum est ergo bellum inter patres Decimioctaui,& Monachos Scetiotas,dicentes: Noster est frater,& eum habebimus in Scete, ut nobis opẽ ferant eius preces. Patres autem Octauidecimi, dicebãt:Ponemus eum cũ sua sorore. Vehemẽter igitur instabãt Scetiotæ.& dicit Archimandrita Octauidecimi: Si quid senex dixerit,faciamus. Abbas uerò Daniel dicebat eum oportere illic sepeliri,Illi autem nõ audiebant eũ dicentes:Est senex,& non timet amplius bellũ corporis.Nos aût sumus iuniores,& uolumus fratrem,ut nobis opem ferant eius preces.Sufficit enim uobis quod relinquimus uobis Abbatem Athanasiũ. Cum uerò uidisset senex esse magnam perturbationem,dicit fratribus suis:Si me non audiatis,ego quoque hic manebo, & sepeliar cũ meo filio.& tũc quieuerunt & extulerunt fratrem Andronicum.Dicunt ergo seni:Eamus in Scetem.Dicit eis senex:Sinite,ut faciam septimum diem fratris. & non sinerunt eum manere.Ita confidit Abbas Daniel suo discipulo.Oremus nos quoque,ut ueniamus ad mensuram Abbatis Athanasij & Abbatis Andronici,precibus omniũ Sanctorum Christi:Cui gloria & potentia simul cum patre & sancto Spiritu, Nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Preces sanctorũ adiuuant nos.

VITA

VITA SS. LVPICINI ET ROmani Abbatum, Authore D. Gregorio Turonensi episcopo, Libro de Vita Patrum, Cap. 1.

Fe. 28. quod ad Romanũ attinet. *Matt. 25.*

SEries Euangelicæ admonet disciplinæ, ut domesticæ largitionis pecunia nummularijs fœnerata cum digno multiplicationis fructu dispensante Domino, restauretur, nec altis defossa foueis recondatur ad detrimentũ, sed rationabili dispensatione porrecta æternæ uitæ crescat ad lucrũ, ut incipiens retributionis Dñs quæ cõmodauit inquirere, cum usuris receptis fœnerationis suæ duplici satisfatione talentis, *Ibidem* dicat: Euge, serue bone, quia super pauca fuisti fidelis supra multa te constituã, intra in gaudium Domini tui. Prædestinatorum est enim ista cum Dei ope perficere, qui ab ipsis incunabulorum uagitibus, ut sæpè de multis legitur, Dñm scire meruerunt, cognitoque eo, nũquam ab eius præceptionibus recesserunt, neque post baptismi sacramentũ niueã illam, pollentẽque regenerationis stolam impudicis actibus polluerunt, qui merito sequuntur Agnum, quocunq; ierit: *Act. 14* quosque ipsius Agni candor egregius lilijs decoris, nullo tentationis æstu marcentibus, coronauit. His denique sertis dextera inclytæ dñationis extenta inchoantes prouocat, uincentes adiuuat, uictores adornat, quos nominis sui titulo præsignatos, de terrenis gemitibus eleuans, in cœlorũ euehit gaudia gloriosos. De quorũ niueo electionis numero & illos esse non ambigo, qui Lorensis eremi opa lustrantes, non modo Dei templũ effici meruerunt, uerumetiam in multis mẽtibus Spiritussancti gratiæ, tabernacula parauerũt, id est, Lupicinus, Romanusq; germanus eius.

Lipicinus cogitur ad nuptias: Romanus eas respuit, simul deserta petunt.

Igitur Lupicinus ab exordio ætatis suæ Deum toto requirens corde, literisque institutus, cũ ad legitimam transisset ætatem, genitore cogente, cũ animis non præberet assensum, spõsali uinculo nectitur. Romanus uerò adhuc adolescentior, & ipse ad Dei opus animum extendere cupiens nuptias refutauit. Parẽtibus uerò relinquentibus seculum, cõmuni consensu eremum petunt, & accedentes simul inter illa Lorẽsis deserti secreta, quæ inter Burgundiã Alemaniamque sita, Auenticæ adiacent ciuitati, tabernacula figunt, prostratique solo, Dñm diebus singulis cũ psalterij modulamine deprecantur, uictum de radicibus quærentes herbarum. Sed quoniam liuor illius, qui de cœlo delapsus est, semper insidias humani generi consueuit intendere, contra hos Dei seruos armatur, hosquè per ministros suos à cœpto itinere nititur reuocare. Nam lapidibus urgere eos dæmones per dies singulos non desinebãt, & quotiescũq; genua ad orãdũ Dñm deflexissent, statim imber lapidũ super eosdẽ, iacientibus dæmonijs, decidebat, ita ut sæpè uulnerati, immensis dolorũ cruciatibus torquerentur. Interea ætas adhuc immatura cœpit iniurias quotidiani hostis metuere, nec passa diutius sufferre dolores

Relinquunt eremũ ob dæmonũ infestationes.

relinquens eremũ, ad propria ire deliberat. Sed quid inuidia non cogat inimici? Verũ ubi relinquẽtes hoc habitaculũ, quod expetierãt, ad uillas propinquiores sunt regressi, domũ cuiusdã pauperis ingrediuntur. Percontatur mulier, de quo itinere milites Christi uenirẽt. Respondent non sine confusione, se reliquisse eremũ, & quæ eos causa à cœpto distulerit opere, per ordinẽ pandũt. At illa ait: Oportuerat uos, ò uiri Dei, contra insidias diaboli uiriliter dimicare, nec formidare eius inimicitias, qui sæpius ab amicis Dei superatus occubuit. Aemulus est enim sanctitati, dũ metuit, ne, unde ille perfidia uilis coruit, genus humanũ fide nobilitatum ascendat. At illi cõpuncti corde, & seorsum discreti à muliere, dixerunt: Væ nobis, quia peccauimus in Deum, dimittendo propositũ nostrũ. Ecce nũc à muliere arguimur ꝓ ignauia. Et qualis nobis in posterum erit uita, si ea, unde* æstu inimici expulsi fuimus, non repetamus? Tunc armati uexillo Crucis, sumptis in manu bacillis, regressi sunt ad eremũ. Quibus uenientibus, iterũ eos insidiæ dæmonis lapidibus cœperunt urgere, sed persistẽtes in oratione, obtinuerunt à Dño misericordiã, ut remota tẽtatione, liberi in illo diuini cultus famulatu, expeditique perseuerarent.

** astu*

Sed citò eò redeunt, & uincunt dæmones.

His denique in oratione persistẽtibus, cœperũt ad eos turbæ fratrũ hinc & inde cõfluere, & audire uerbũ prædicationis ab eis. Cũque iam beati eremitæ populis (ut diximus) publicati fuissent, fecerũt sibi monasteriũ, quod Cõdatiscone uocitari uoluerunt. In quo succisis syluis, & in plana redactis, de laboribus manuũ propriarum uictum quærebant. Tantusque feruor de Dei amore proximos locorũ accenderat, ut cõgregata ad officiũ Dei multitudo, simul habitare non posset. Fecerunt itaque aliud monasteriũ, in quo felicis aluearis examẽ instituerunt. Sed hoc deinceps cũ Dei adiutorio ampliato, tertium intra Alemaniæ terminũ monasterium locauerunt. Ibantque uicissim hi duo patres uisitantes filios, quos diuinis imbuerãt disciplinis prædicantes in singulis monasterijs ea, q̃ ad Institutionẽ animæ pertinebant. Lupicinus tamẽ Abbatis super eos obtinuit monarchiã. Erat aũt ualde sobrius, & à cibo potuquè abstinens, ita ut plerunque tertia tantũ die reficeretur. Cũ uerò eũ, sicut corporis humani deposcit necessitas, sitis arriperet, uas cũ aqua exhiberi faciebat, ĩ qua manus immersas diutius retinebat. Mirum dictu, ita absordebat caro eius aquam appositã, ut putares eã per os plus assumi, & sic ardor sitis extinguebatur. Erat aũt seuerus ualde in districtione fratrũ, nec quenquam non modo peruerse nõ agere, uerumetiam nec loqui sinebat. Mulierum quoq; uel colloquia, uel occursus ualde uitabat. Romanus ita erat simplex, ut nihil de his penitus ad animũ deduceret, sed omnibus tã uiris, quã mulieribus æqualiter flagitatã benedictionẽ, diuinitatis nomine inuocato tribueret. Lupicinus igitur Abbas cũ minus haberet, unde tantã sustineret cõgregationẽ, reuelauit ei Deus locum in eremo, in quo antiqui tus thesauri reconditi fuerant. Ad quem locum accedens solus, aurum argentumque, quantum leuare poterat, monasterio inferebat, & exinde coempto cibo reficiebat fratrũ multitudines, quos ad Dei officium cõgregauerat, sicq; faciebat per singulos annos. Nulli tamen fratrum patefecit locum, quem ei Dominus dignatus est reuelare.

Mira Lupicini abstinentia.

Reuelãtur thesauri abscõditi.

Factũ est aũt, ut quodam tẽpore uisitaret fratres, quos in illis Alemaniæ regionibus diximus cõgregatos, & accedens meridie, cũ adhuc fratres in agro essent, ingressus est domũ in qua cibi coquebantur ad reficiendũ, uidirque diuersorũ ferculorũ apparatum magnũ, ac pisciũ multitudinẽ aggregatã, dixitque in corde suo: Nõ est dignũ, ut monachi, quorum uita solitaria est, tam ineptis utantur sumptibus. Et statim iussit præparari æneum magnũ, cũque locatus super ignem feruere cœpisset, posuit in eo cunctos simul quos parauerant cibos, tam pisces, quam olera, siue legumina, uel quicquid ad comedendũ destinatũ fuerat, dixitque; De his pultibus nũc reficiantur fratres, non delicijs uacent, quæ eos à diuino impediant opere. Quod illi cognoscentes, ualde moleste tulerunt. Tunc duodecim uiri, habito cõsilio, iracundia inflãmati, relinquerũt locũ, & abierunt per deserta uagantes, & ea, quæ erãt seculi delectabilia, inquirentes. Reuelatumque est statim per uisum Romano, nec ei uoluit

Damnat magnũ ciborum apparatum.

uit diuina miseratio re actam occultare. Regresso igit Abbati ad monasteriũ dicit: Si sic futurũ erat, ut ad dispersionẽ fratrũ abires, utinã nec accessisses ad eos. Cui ille. Noli, inquit, moleste ferre, dilectissime quae acta sunt. Nã scias purgatã esse areã Dñi, & triticũ tãtũ in horreo positũ, paleas aũt esse reiectas foras. Et ille. Vtinã nullus abscessisset ex eis, sed nũc indica mihi, quaeso, quod exinde abierũt. Qui respõdit: Duodecim uiri cothurnosi, atq; elati, in quibus Deus nõ habitabat. Tũc Romanus cũ lachrymis ait: Credo in illo diuinae miserationis respectu, quia nec illos separabit à thesauro suo, sed cõgregabit, & lucri eos faciet, pro quib⁹ pati dignatus est. Et facta pro his oratiõe, obtinuit, ut reuerterẽtur ad gratiã oĩpotẽtis Dei. Dñs.n. cõpũgi fecit corda eorũ, & agẽtes pœnitẽtiã pro excessu suo, cõgregauerũt singuli cõgregationes suas, & fecerunt sibi monasteria, quae usque hodie in Dei laudibus perseuerant. Romanus autem persistebat in simplicitate & operibus bonis, uisitans infirmos, & saluans eos oratione sua.

Romanus Lupicinũ reprahendit.

Eccè quanta orationis uirtus.

Factũ est aũt quodã tẽpore, dũ iter ageret ad uisitãdos fratres, ut occupãte noctis crepusculo, ad hospitiolũ diuerteret leprosorũ. Erant aũt nouẽ uiri. Susceptusquè ab eis, statim plenus charitate Dei, iussit aquã calidam fieri, atq; omniũ pedes manu propria lauit, lectulũq; spatiosũ fieri praecepit, ut oẽs in uno stratu requiescerent, nõ abhorrẽs luridae maculã leprae. Qđ cũ factũ fuisset, obdormiẽtibus leprosis, hic inter decãtatiões psalmorũ uigilãs, extẽdit manũ suã, & tetigit latus unius infirmi, qui statim mãdatus est. Tactuque salubri iterũ tetigit aliũ, & ipse protinus est mũdatus. Cũq; se sensissent redditos sanitati, tetigit unusquisq; proximũ suũ, ut scilicet expergefacti, rogarent sanctũ pro emũdatiõe sua. Sed cũ tacti ad inuicẽ fuissent, & ipsi mundati sunt. Mane autem facto, adspiciens omnes nitente cute effulgere, gratias agens Deo, & uale dicens, ac singulorum oscula libans abscessit, mandans eis, ut semper ea, quae Dei erant, & retinerent pectore, & operibus exercerent.

Romanus leprosos sanat.

Lupicinus aũt iã senex factus accessit ad Childericũ regẽ, qui tũc Burgũdiae praeerat audierat.n. eũ habitare apud urbẽ Ianubã. Cuius cũ ingressus est portã, tremuit cathedra regis, qui ea hora ad cõuiuiũ residebat, exterritusq; ait suis: Terraemotus factus est. Respõderũt qui aderãt, nihil se sensisse cõmotiõis. Et ille: Occurrite quantocyus ad portã, ne forte aliquis aduersari cupiẽs regno nostro, adsit quasi nociturus nobis. Nõ.n. sine causa haec sella cõtremuit? Qui protinus cõcurrẽtes, offenderũt senẽ in ueste pellicea, & dixerũt regi de eo. Qui ait: Ite, adducite eũ ĩ cõspectu meo, ut intelligam cuius ordinis homo sit. Et statim adductus, stetit corã rege, sicut quõdã Iacob cũ Pharaone. Cui ille ait: Qui es, uel unde uenisti, aut qđ est opus tuũ, uel qđ necessitatis habes, ut uenias ad nos? Cui ille. Pater sũ Dñicarũ ouiũ, quas cũ Dñs spiritalibus cibis iugi administratiõe reficiat, corporalia eis interdũ alimẽta deficiũt. Ideo petimus potẽtiam uestrã, ut ad uictus uestitusquè necessaria aliqđ tribuatis. Rex uerò haec audiẽs, ait: Accipe agros, uineasq;, de quib⁹ possitis uiuere, ac necessitates uestras explere. Qui respõdit. Agros & uineas nõ accipiemus, sed placeat potestati uestrae aliqd de fructibus delegare, qui non decet monachos facultatibus mũdanis extolli, sed in humilitate cordis Dei regnũ iustitiãq; eius exquirere. At rex cũ audisset haec uerba, dedit eis praeceptiõnẽ, ut annis singulis trecẽtos modios tritici, eodẽque numero mẽsuras uini accipiãt, & cẽtũ aureos ad comparanda fratrum indumenta. Quod usq; nunc à fisci ditionibus capere referuntur.

Ge. 47.

Post haec aũt cũ iã senes prouectaequè essent aetatis, Lupicinus Abbas scilicet & Romanus frater eius, ait Lupicinus germano suo: Dic mihi, frater, in quonam monasterio uis tibi parari sepulcrũ, ut simul quiescamus? Qui ait: Nõ potest fieri, ut ego in monasterio sepulcrũ habeã, à quo mulierũ accessus arcetur. Nosti eñ, ꝙ mihi indigno & non merenti Dñs Deus meus gratiã tribuit curationũ, multique per impositionẽ manus meae, ac uirtutẽ crucis Dñicae à diuersis lãguoribus sunt erepti. Erit aũt cõcursus ad tumulũ meũ, si ab hac luce migrauero. Ideoque eminus à monasterio in monte paruulo sepultus est, super cuius deinceps sepulcrũ, magnũ tẽplũ aedificatũ est, in qđ ingẽs frequẽtia populi diebus singulis accurrit. Multae eñ uirtutes ibi in Dei noĩe nũc ostẽdunẽ. Nã & caeci ibi lumẽ, & surdi auditũ, & paralytici gressum plerunq; recipiunt. Lupicinus autem Abbas obiens, intra monasterij basilicam est sepultus, reliquitque Domino pecuniae creditae multiplicata talenta, id est, beatas congregationes, in eius laude deuotas.

Romanus extra monasteriũ sepelitur ꝑ pter miracula.

Februarij, & primi Tomi

FINIS.